

भाग ४ थो.

जिनवचनामृतमहोदधिजन्य

धुरधर सुविहित गीतार्थज्ञ पूर्वाचार्य वचन तरंग विंदुरूप
पवित्र विषयक प्रकरणाख्य ग्रंथानो यदिकचित् सग्रह करीने
ज्ञानवृद्धये उपावी प्रसिद्ध करनार.

शा० श्रीमसिद्ध माणकनी वती

शा० ज्ञाणजी माया

पर नगर २२४-२३१ गाक गड्डी, मांडवी, मुम्बई

वाटुत्ति श्रीजी

गके १८३४ संवत् १०६८ अग्राह शुक्ल २ सने १९१२

या रा पाणेकरे "निर्णयनामग्न" मुद्रायत्तमा प्रसिद्ध करनारने माटे शापी ने

सर्व हक्क स्वामी

आ मुलाय सा १८६० ना २५ मा एवढ प्रमाण रजिस्टर करायुं छ

अस्तावना.

आ प्रकरणरत्नाकरारय पुस्तकनो चतुर्थ जाग, अर्हद्दज्ञानसिंधुलायिसुझ पुरुषोनी कृपाधी संपूर्ण करीने, यत्किंचित् ग्रथप्रयोजन संवधी सूचक लखाण करवाने विद्व-
ज्ज्ञान पासेयी अनुज्ञा मागी लउं तुं:—

आ चतुर्थ जाग सर्वोत्कृष्ट ठे तथा सघला सूक्ष्म अने स्थूल बुद्धिमान् सज्जनोने आह्लादकारक थाय तेवो ठे, कारण के सांप्रतमुद्रितकृत जागमां मुख्यत्वे करी जे अस्मन्मताजिलापि साधु, साध्वी, श्रावक तथा श्राविका प्रभृति ठे, तेउने निश्चय करी आपणे अर्हन्मतस्थत्व कहेवाइए? ए विषयोनु यत्किंचित् ज्ञान थाय, एवा हेतुयी क्षेत्रसमास, संघयणीसूत्र तथा पदकर्मग्रथनो वालावबोध सहित सविस्तर समावेश करेलो ठे. अन्यच्च आ प्रकरणरत्नाकरारय पुस्तकना प्रथम जागयी चतुर्थ जाग पर्यंत श्रीमदर्हत्प्रणीत चतुरनुयोगनो पण यत्किंचित् समावेश करेलो ठे

प्रथम संघयणी नामक ग्रंथ, जे एतत्पुस्तकगत कस्यो ठे, तेमां देवादिक चातुर्ग-
तिक जीवोना प्रत्येक ज्ञवनादि द्वार कहा ठे तेमां पण देवगति संवधी व्यक्तता विशेष ठे ज्यांसुधी ए ग्रथनुं ज्ञान न होय, त्यांसुधी ते मनुष्यने देवादि चातुर्गतिक जीव विगेरेनु प्रतिपन्नत्व होतुं नथी, माटे एनु ज्ञान अस्मदादिकने मेलववानी अत्यावश्यकता ठे श्री जिनचक्रगणिक्षमाश्रमणकृत बृहत्संघयणी जणवानो हालमा विशेष परिचय न होवाने लीधे मात्र आ त्रणसें गाथानो संघयणी ग्रंथ, सांप्रत समयमां वाहुद्वये करी सर्वे सज्जनो जणे वाचै ठे, माटे तेज ग्रंथ आ-पुस्तकमां मुद्रित कस्यो ठे

वीजो क्षेत्रसमास नामनो ग्रंथ, आ चतुर्थ जागमां दाखल कस्यो ठे, ते पण सूत्र-
रुचिमान् जीवोने जाणवोज जोइए, केमके तेमां जजुद्धीप प्रमुख मनुष्योने रहेवाना अदीद्धीपना कुलगिरि, ऊह, कुक, नदी, पर्वत, खिखर इत्यादिक शाश्वता पदार्थोनां मानादिकनु स्वरूप सविस्तर जणावुं ठे जुळ के ए सर्व पदार्थ पृथ्वीगत ठतां तथा तद्ज्ञानदायक एवा महद्विरचित ग्रंथो ठतां स्वधर्मानुसारीने तेनुं ज्ञान न होय तो केवी मोटी झूल गणाय? माटे ते ग्रंथ पण एतत्पुस्तक मध्ये दाखल कस्यो ठे यद्यपि पूर्वाचार्यविरचित महोटा क्षेत्रसमास उपर श्रीमलयगिरि महाराजे सुमारे सप्तसह-
स्राधिक श्लोक टीका करी ठे, तथापि ते क्षेत्रममासनो वालावबोध न होवाने लीधे तथा स्थूल बुद्धिवालायी तेनो लाज न लइ शकाय तेयी तथा हालमां घणा खरा सज्जनो आ पुस्तकमां मुद्रित करेलाज क्षेत्रसमासनुं अध्ययन अध्यापन करे ठे माटे तेनेज आ पुस्तकमां वापी प्रसिद्धतामां मूक्यो ठे

આ ચોથા જાગના અતમાં ઠ કર્મગ્રથ પળ લીધીકૃત કસ્યા ઠે તે સર્વોત્તમોત્તમ ઠે, કેમકે તેના પરિપૂર્ણ જ્ઞાન વિના મનુષ્યને કર્મ અને જીવનું સ્વરૂપ તેમજ જીવને તત્ સપાસપથે કરી જ્ઞાનાજ્ઞાનાત્મકત્વ ઉત્પન્ન થાય ઠે તેનુ ચચાર્ય સ્વરૂપ જાણવામાં આવતુ નથી, અને જ્યાંસુધી જ્ઞાનાજાવ હોય, ત્યાંસુધી સંપૂર્ણ ધર્મનિર્જરા થાય નહીં, માટે એતદ્વચાચ્યાસી જીવ, આત્મસ્વરૂપ જ્ઞાન પામી, કર્મનિર્જરા કરી સિદ્ધત્વપદને પ્રાપ્ત થાય ઠે અને જેણે કર્મનુ સ્વરૂપ ચચાર્ય લાધુ ઠે તેણેજ શ્રીવીતરાગપ્રણીત ધર્મનુ નિર્મલ રહસ્ય સ્પષ્ટ જાણુ ઠે, એવો નિશ્ચયજ ઠે

અ કર્મગ્રથ મન્યે કર્મ સવધી વિચાર અતિ સૂક્ષ્મ રીતે દર્શાવ્યા ઠે તેનો અનુજવ બુદ્ધિમાન્ શ્રોતા તથા વક્તાને તુરત થાય ઠે એમાં જૂદી જૂદી વાચતોનુ સવિસ્તાર વિવેચન કહ્યુ ઠે કે જેથી સ્થૂલ બુદ્ધિવાલા મનુષ્ય પળ સમજી શકે જેમકે કર્મ પટલે શુ? તે કર્મની મૂલ પ્રકૃતિઁ કેટલા પ્રકારની ઠે? તથા ઉત્તર પ્રકૃતિઁ કેટલા પ્રકારની ઠે? તેના નામ તથા સ્વરૂપનુ વિસ્તાર સાથે નિરૂપણ ઠે વહી મોહનીયાદિક કર્મપ્રકૃતિ સાથે જીવ, કેવી રીતે વધાય અને પાઠો કેવી રીતે વૃદ્ધે ઠે? તેનુ ચચાર્ય જ્ઞાન અ ગ્રથથી મલે, અ રીતે અ ઠળ કર્મગ્રથોની ઉન્નતિઁ પ્રસિદ્ધ ઠે, માટે અહીં આટલુ કહેવુ વસ ઠે

કેટલાએક દેહસ્ય ઇન્દ્રિયવિપયના સુખને સલ કહેતા એવા નાસ્તિકપરુતિપ્રાપ્ત લોકો મતિમાથે કરી સ્વમુસયકી આ પ્રમાણે વાગિદોષ નિસ્તાર કરે ઠે — જેમકે, શ્રુતચારિત્રાત્મિક ધર્મ અને મિત્યાત્વપ્રિરતિપ્રમાદકપાયમય અધર્મ પળ નથી, વંધ નથી, મોહ નથી, પુણ નથી, પાપ નથી, આશ્રય નથી, સવર નથી, કર્માનુજવ નથી, કર્મનુ વિનાશનુ નથી, પરજવ નથી, દેવ નથી, દેવીઁ નથી, નરક નથી એવા નાસ્તિકોના વિત્તઙાપાદના સ્વરુનકારક એવા આ ઠ કર્મગ્રથો ઠે, તેઁનો સરેલસો અનુજવ જાવપૂર્વક ગાચવાથી તથા શ્રવણ કરવાથી અરો

અ કર્મગ્રથો ડપર મુરચલે કરી જૂદા જૂદા ગ્રળ પઢિતવયોંવાલાનવોધ કરેલો ઠે તેમા એક તો પન્નિતશ્રેષ્ઠ જીવવિજયજીનો રલેલો ઠે, તે ઘણો સરલ ઠે તેની શ્લોકસરયા સુમારે દશ સહસ્રની ઠે વીજો વાલાવવોધ ટીકાનુસારે પંડિત મતિવદ્વજીનિરચિત ઠે, તેની શ્લોકસરયા સુમારે દ્વાદશ સહસ્રની ઠે તે ગ્રથ પળ અધિક પ્રશસનીય ઠે તૃતીય વાલાવવોધ પન્નિતરલ યશ સોમશિષ્ય પન્નિત શ્રી જયસોમકૃત ઠે. આ વાલાવવોધકર્તાંય કેટલીએક ગાતો એવા શુલાસાથી તથા સરલતાથી સમજાવી ઠે કે વાચનાર તેમજ જળનાર કદો જાલ્ય બુદ્ધિવાલો હોય તોપળ તેને સહજમા સમજાઈ જાય વહી અ ઠળ કર્મગ્રથોમા અતિ સૂક્ષ્માર્થની વાતો હોવાથી તે સર્વનું સ્મરણ,

अङ्ग वाचनार सांज्ञनारने तुरत उपस्थित रहे एवं नथी, माटे वालावबोधकर्ता ए एवी खूबी वापरी ठे के जे जे स्थले एज वात फरी प्रसंगे आवे, ते ते स्थले ते वात संलग्न करी ठे, के जेथी वाचनार सांज्ञनारने ते अवश्य याद रहे. वली ज्यां ज्यां अपूर्व अपूर्व विषयक सूक्ष्म विचारो आव्या ठे, त्यां त्यां टीकानुसारे तथा अन्य ग्रंथानुसारे ते विषयोना स्पष्ट अर्थ लखीने तेनां रूप दर्शाव्यां ठे एटले 'अमुक वात शी हशे?' एवो संशय किंचित् पण रहे नहीं. वली तद्विषयक सविस्तर अविकार जे ग्रंथमां होय तेनो प्रेक्षणप्रयास पण न रहे एतादृश रचनाथी वालावबोधप्रवध कख्यो ठे, तेनी अतिमनोहर रचनानी खूबी, सज्जनोने स्वकीयदृष्टिपथगत तथा श्रवणातिथि यवाथी मालम पन्शे, माटे तेनी अति स्तुति प्रस्तावना जूयस्त्वज्जयथी लखी नथी ए वालावबोधनी श्लोकसंख्या सुमारे (१७०००) ठे.

प्रथम ज्यारे लिष्टो प्रसिद्ध कीधां, ते वखते पूर्वोक्त पन्ति श्री जीवविजयजीविरचित वालावबोध सहित ठए कर्मग्रंथो ठापवानो विचार हतो, परंतु ते ग्रंथ जोवाथी ते मध्ये पहेलाथी मांकीने पांचमा कर्मग्रंथ पर्यंत पांचे कर्मग्रंथनो वालावबोध सामान्य विस्तृत हतो, पण जेवो जोइए तेवो विस्तारपूर्वक न हतो, तेमां पण वली पांचमा कर्मग्रंथनो वालावबोध तो घणोज संक्षिप्त कख्यो हतो, माटे साधारण बुद्धि-वाला मनुष्योने ते सर्वशिरोमणि ग्रंथनो लाज परिपूर्ण रीते नहीं मले, एवा हेतुथी ते वालावबोध, आ चतुर्थ जागमां लीवो नथी. कदाचित् जो ते वालावबोध आ जागमां ठाप्यो होत तो आ ग्रंथ, हाल जेटलो विशाल थयो ठे तैटलो यात पण नहीं अने क्षेत्रसमाप्त, संघर्षणी तथा कर्मग्रंथादिकनां यत्रो तथा चित्रो अने गणितनो पूरतो समावेश पण आ जागमां थड जात वली समावेश थता ठतां पण पूर्वमुद्रित जागत्रयप्रमाण आ जाग विस्तृत यात, परंतु ते वालावबोध ठापवानो विचार पूर्वोक्त कारणथी वध राख्यो

द्वारपठी बीजो उपाय न ठतां में ठए कर्मग्रंथोनो वालावबोध टीका उपरथी करावीने ठापवानो समारंज कख्यो ते वालावबोध, कर्मग्रंथ सहित आ पुस्तक मध्ये पृष्ठ (३०५) माथी मांडीने पृष्ठ (३३६) सुधी ठाप्यो, ते ठापतां पूर्वप्रशंसित पन्ति जयसोमविरचित वालावबोधनी प्रत, मुज हस्तगत थइ तथा तेनी यथार्थ पूर्वकथित-समानस्तुति मट्टिमार्गगत यवाथी मे मारा हृदयमां विचार कख्यो के, आवा महा-पन्तिहृत वालावबोध ठतां आपणे अङ्ग थइने नवीन कृति करावी ठापवो ते उचित नहीं, माटे आ अतिरुचिर, पन्ति जयसोमविरचित वालावबोधज ठापवो, एवो दृढ निश्चय कख्यो.

વહી તે મહારા વિચારને અનુકૂલ મત્તાધર્મી સર્વ સુવિચાર જનોની સમ્મતિ પણ પામી, અને તેટલું કહ્યું કે, આવા વૃહદ્ગ્રંથો વારંવાર શોધ કરી ઠપાતા નથી, માટે યદ્યપિ આ ચતુર્થ જાગ ઘણો મહોટો થશે, તથાપિ આ અતિકમનીય વાલાખવોધ ઠપવો તે કેટલીએક રીતે અત્યુત્તમ છે, અને તે ઠપવાથી સમગ્ર સૂત્રરુચિ, પઠન-પાઠન કરનાર સામાન્ય બુદ્ધિમાનનો પણ મહોટો ઉપકાર થશે. આદ્ય મન્મથનુ-ગામી વાક્પ્રસાર સાંજલીને તે ટીકાપરથી કરેલા વાલાખવોધના ઠપેલાં ચાર ફારમ જે છે, ત્યાં તેટલાજ રાહી પુનઃ પૃષ્ઠ (૩૩૭) માર્થી પશ્ચિત્ત શ્રી જયસોમવિરચિત વાલા-ખવોધ સહિત ઠપ કર્મગ્રંથનો મુદ્રણારંભનો સ્વરો દૃઢ વિચાર કરીને તે ઠપ કર્મ-ગ્રંથ, મારી અદ્યપમત્યનુસાર શોધી ઠાપીને સુબુદ્ધિમાન્ વિવેકી જન સાન્નિધ્યમાં નિવેદન કર્યા છે.

તે પૂર્વોક્ત હેતુથી આ જાગ પૂર્વમુદ્ધિત જાગત્રયથી અતિ ગૌરવ પામ્યો છે. વહી આ જાગની મહત્તાપ કરીને પ્રત્યેક પુસ્તક દીઠ વાર આનાની કિંમત જેટલા પેસા વધારે પણ મારે સ્વરચવા પડ્યા છે, તેમ ઠતાં પણ યત્ર અને ચિત્રાદિકનો સમાવેશ જેવો જોઈએ તેવો થઈ શક્યો નથી. માત્ર આરજથી ગ્રંથ કર્મગ્રંથના યત્રો દારણ થઈ શક્યા છે અને શેષ તે ગ્રંથોનાં યત્રાદિક જરૂર આ ચતુર્થ જાગમાં દારણ થયા જોઈએ, કારણ કે યત્રાદિક જો સાથે ન હોય તો એ ગ્રંથ અપૂર્ણ કહેવાય અને સાધારણ વાંચનારને કદાચિત્ત યથાર્થ ગ્રંથાવબોધ પણ થાય નહીં, પરંતુ આ કર્મગ્રંથનો મહોટો-ફલાવબોધ ઠપવાથી તેમ ધની શંક્યુ નહીં.

ગ્રંથમહત્તાના જયથી આ પુસ્તક મધ્યે રહેલા અશુદ્ધતાના દોષો સવધી, સુજનો પાસે દુમા પણ માગી નથી તથાપિ પ્રથમ મુદ્ધિત જાગો મધ્યે દારણ કરેલી દુમા-પના છે તેજ આ તુર્ય જાગમાં છે એમ માની મુજ દીનપર દીર્ઘ દયાદૃષ્ટિ રાસશે

॥ આર્યા ગીતિવૃત્ત ॥

પ્રકરણરજાકર આ, પુસ્તક સાચત પૂર્ણ કરિ લીધૂ, અર્હત્પ્રસાદ પામી, વિગ્ન રહિત શ્રેષ્ઠ કામ શુજ સીધુ ॥૧॥ જિનવર પદ વદન મય, મગલ અવસાનરૂપ કરુ પ્રેમે ॥ શ્મ નિવર્ણિપણથી, અન્ય કૃતિ પણ થજો પૂર્ણ નેમે ॥૨॥ જિનવર આણા ગર્ણિત, નાના પ્રિદ્ધજ્ઞાનિરચિત ગિરા ॥ ગદ્ય પદ્ય વા સરલા, પ્રસિદ્ધિ પામો અલ્પ સકલ ધરા ॥૩॥ શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્ ॥ હે શ્રી વીર સુધીર ફંશ અજ ને દેવાધિદેવ પ્રત્ન, વદુ દુયુત નક્તિ જાપ ધરિને યાજો સહાયે વિન્નુ ॥ આવા કૃત્ય અનેક તે કરિ શકુ રૂઢા કૃપા તેહવી, કીજે માણક પુત્ર જીમસિ શિરે જોયે તથા જેહવી ॥૪॥

શાળ જીમસિદ માણક.

प्रकरणरत्नाकराभिध पुस्तकना चोथा जाग मांहेला समस्त ग्रंथोनी स्थूल
विषयानुक्रमणिका प्रारम्भः

पहेलुं इंद्रियपराजयशतकं बालावबोधसहितम्	१
बीजु अर्हदादिस्तवन विविधपद्यरचनात्मकम्	२१
त्रीजु श्री पार्श्वनाथस्तवनं अनुष्टुप्वृत्तवद्धम्	२१
चोथु श्री चतुर्विंशतिजिनस्तवनं नानापद्यनिवद्धम्	२२
पांचमुं श्री युगादिजिनस्तवनं अनुष्टुप्वृत्तविरचितम्	२२
ठहुं श्री पार्श्वजिनस्तवनं अनुष्टुप्वृत्तयुक्तम्.	२३
सातमुं श्री जिनप्रज्ञसूरिकृतं अनेकपद्यग्रथितं श्री शांतिजिनस्तवनम् . . .	२४
आठमुं परागशब्दाष्टोत्तरशतार्थनिवद्ध साधारणजिनस्तवनं विविधवृत्तवद्धम्	२५
नवमुं श्री महावीरजिनस्तवनं बहुलपद्यस्वरूपम्	२७
दशमुं श्री पार्श्वनाथजिनस्तवन शार्दूलविक्रीडितवृत्तकथितम्.	२८
अग्रीश्वरमुं श्री रूपजादिजिनस्तवनं द्रुतविल्वितवृत्तप्रयुतम्	२९
<hr/>	
१ वारमो संघयणीरत्न त्रैलोक्यदीपिकाग्रथ ग्रथ बालावबोध सहित ठे, ते मध्ये जूढां जूढां चोत्रीश द्वार ठे, तेनी अनुक्रमणिका लसीए ठीए . . .	३१
१ प्रथम टोढ गाथाए करी ग्रथकर्ताए मगलाचरण तथा ए ग्रथ मध्ये कहे- वानां चोत्रीश द्वारना नाम तथा अजिधेय, प्रयोजन, संबंध अने अधिकारी, ए चारनुं प्रतिपादन कछुं ठे.	३१
२ बीजी गाथाना उत्तरार्द्धी मांकीने अठारमी गाथा पर्यंत चारे निकायना देवोनी जघन्योत्कृष्टायुनी स्थितिनु प्रथम द्वार कछुं ठे	३२
३ उगणीशमी गाथाथी मांडीने एकशो पात्रीशमी गाथा पर्यंत चारे निकायना देवोनी जघनसर्ग्यानुं बीजु द्वार कछुं ठे ते मध्ये तेमना इंद्रोनां नाम तथा आच- रणो अने मुकुटनां चिह्न, शरीरना वर्ण, वस्त्रोना वर्ण, सामानिक देवोनी तथा आत्मरक्षक देवोनी संख्या, सात कटकना नाम, प्रायस्त्रिशक देवोनी संख्या, विमानोनु प्रमाण तथा आकार अने चंद्रसूर्यना परिवार, चंद्रसूर्यनां मानला तथा तमस्कायनुं महत्त्वपणुं अने चौद राजलोकनु स्वरूप इत्यादिक अनेक वानो प्रसंगे कही ठे	४१
४ एकशो ने उत्रीशमी गाथाथी देवोना शरीरनी अवगाहनानुं बीजु द्वार कछुं ठे	५०

૫. એકશો વૈતાલીશમી ગાથાથી દેવોને ઉત્પાન વિરહકાલનું ચોથું દ્વાર અને
 ચવન વિરહકાલનું પાંચમું દ્વાર તથા એક સમયે ઉત્પાતની સમ્યા અને ચવનની
 સરયાનાં બે દ્વાર એમ ચાર દ્વાર કહ્યાં છે ૧૭૩
૬. એકશો સુન્તાલીશમી ગાથાથી દેવોનું આવમું ગતિદ્વાર કયું છે ત્યાં પ્રશ્નમે
 એકશો સત્તાવનમી ગાથાથી ઠ સંઘયણ તથા ઠ સંસ્થાનનું સ્વરૂપ પણ કયું છે ૧૭૫
૭. એકશો ચોસઠમી ગાથાથી દેવોનું નવમું આગતિદ્વાર કયું છે. ૧૦૨
૮. જે દેવતાને દેવાગના સાથે સંજોગ છે તથા જેને સંજોગ નથી તેનો પ્રકાર ૧૦૩
૯. દેવીનું ઉત્પત્તિસ્થાન કયું છે. ૧૦૪
૧૦. કિલ્લિપિયા દેવતાનાં સ્થાનક કહ્યાં છે. ૧૦૫
૧૧. દેવતાને જે લેશ્યા હોય તે દોઢ ગાથાએ ફરી કહી છે. ૧૦૬
૧૨. વૈમાનિક દેવોના શરીરના વર્ણ કહ્યા છે. ૧૦૭
૧૩. દેવતાને આહાર તથા શ્વાસોશ્વાસના કાલનું માન કયું છે. ૧૦૮
૧૪. દેવતાને જવપ્રત્યયિક અવધિજ્ઞાનનું ત્રિપદ્ધેત્ર કહીને (૧૭૬) મી ગાથા
 સુધી દેવોના નવે દ્વારનો અધિકાર સંપૂર્ણ કયો છે ૧૧૪
-
૧૫. નારકીના આયુષ્યની જઘન્યોત્કૃષ્ટ સ્થિતિનું પ્રથમ દ્વાર કયું છે તે મધ્યે
 નારકીને વિષે વિવિધ પ્રકારની વેદનાનું સ્વરૂપ પણ કયું છે ૧૧૬
૧૬. નારકીનું વીજુ જવનદ્વાર વણાણુ છે. ૧૨૩
૧૭. નારકીના શરીરના માનનું ત્રીજું દ્વાર વર્ણવ્યું છે. ૧૨૧
૧૮. નારકીના ઉત્પાતવિરહનું દ્વાર તથા ચવનવિરહનું દ્વાર તથા એક સમય
 ઉપજવાની સરયાનું દ્વાર અને એક સમયે ચવવાની સરયાનું દ્વાર એ રીતે ચાર
 દ્વાર કહ્યા છે. ૧૩૪
૧૯. નારકીના આવમા ગતિદ્વાર મધ્યે એને સંઘયણ અને લેશ્યા કહી છે. ૧૩૬
૨૦. નારકી નરક થકી નિકલી મ્યા આવે? તેનું નવમું ગતિદ્વાર કયું છે. ૧૩૭
-
૨૧. નારકીને અવધિજ્ઞાનનું ક્ષેત્ર કહીને નવે દ્વારનો અધિકાર સંપૂર્ણ કયો છે. ૧૪૦
૨૨. મનુષ્યનું જઘન્યોત્કૃષ્ટાયુનું દ્વાર તથા અવગાહનાનું દ્વાર તથા ઉપપાત ઉદ્ધ-
 ર્તનાના વિરહકાલના બે દ્વાર તથા એક સમયે કેટલા ઉપજે અને કેટલા ચવે,
 તેની સમ્યાના બે દ્વાર, સર્થ મલી ઠ દ્વાર કહ્યા છે. ૧૪૧
૨૩. કયો જીવ મરીને મનુષ્યગતિમા ઉપજે, તેનું સાતમું ગતિદ્વાર તથા તદતર્ગત
 ચક્રવર્તિનાં ચૌદ રત્ન તથા વાસુદેવના સાત રત્નના નામ કયા છે. ૧૪૨

- ૨૪ મનુષ્ય મરીને સ્વજાત્રે ક્યાં જાય? તેનું આઠમું આગતિદ્વાર, એ દ્વારમાં
વેદ આશ્રી કડ ગતિના આવેલા કેટલા જીવ એક સમયમાં સિદ્ધિ પામે,
હ્યાદિક કહીને મનુષ્યનાં આઠે દ્વારનો અધિકાર સંપૂર્ણ કહ્યો છે ૧૪૪
- ૨૫ તિર્યચની આયુઃસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ તથા જવસ્થિતિનું પ્રથમ દ્વાર કહ્યું છે. ૧૫૦
- ૨૬ તિર્યચનાં શરીરની અવગાહનાનું વીજુ દ્વાર કહ્યું છે. .. ૧૫૩
- ૨૭ તિર્યચને ઉપપાતવિરહકાલ અને ચવનવિરહકાલનાં બે દ્વાર કહ્યાં છે. ૧૫૫
- ૨૮ તિર્યચને એક સમયે ઉપજવા અને મરવાની સંખ્યાનાં બે દ્વાર કહ્યાં છે. ... ૧૫૫
- ૨૯ કયા કર્મથી જીવને એકેન્દ્રિયપણાની પ્રાપ્તિ થાય તે કહ્યું છે. .. ૧૫૭
- ૩૦ તિર્યચમાં કયો જીવ આવી ઉપજે, એવું સાતમું ગતિદ્વાર કહ્યું છે. ૧૫૭
- ૩૧ તિર્યચનું આઠમું આગતિદ્વાર કહ્યું છે, તદંતર્ગત તિર્યચ તથા મનુષ્યને
લેશ્યા પણ કહી છે. અહીં તિર્યચનાં આઠે દ્વારનો અધિકાર સંપૂર્ણ કહ્યો છે ૧૫૮
- ૩૨ ચારે ગતિના જીવોને સામાન્યપણે વેદ કહીને ઉત્તેષાંગુલ, પ્રમાણાંગુલ અને
આત્માંગુલનું સ્વરૂપ કહ્યું છે તે પઠી ચોરાશી લક્ષ યોનિ, કુલકોમીની સંખ્યા
તથા સંવૃત્તાદિક યોનિઉં કહી છે તે પઠી એકલા મનુષ્યને યોનિ કહેલ છે. ૧૬૦
- ૩૩ વધ, અવધ, સોપક્રમ, નિરુપક્રમાદિક સાત પ્રકારે આયુના જ્વેદ કહ્યા છે ૧૬૫
- ૩૪ સર્વ જીવને પર્યાસિ તથા પર્યાસિનું લક્ષણ અને દશ પ્રાણનું સ્વરૂપ કહ્યું છે. ૧૭૦
- ૩૫ અતિસક્ષિત્તર સઘયણી ચોવીશ દ્વારે કરી કહી છે ૧૭૨
- ૩૬ તેરમો શ્રીરત્નશેખરસૂરિકૃત ક્ષેત્રસમાસ નામા ગ્રંથ મૂલ તથા વાલાવવોધ સહિત
ઠાપ્યો છે, તેની અનુક્રમણિકા લખીએ ઠીએ. ૧૭૩
- ૧ ગ્રથની આદિ મંગલાચરણ કહ્યું છે. ૧૭૩
- ૨ તિર્થા ક્ષેત્રમાંહે દ્વીપ સમુદ્રનું સામાન્યપણે માન, તથા તે દ્વીપ, સમુદ્ર સર્વ
જગતીએ કરી વિદ્યા છે, માટે જગતીનાં સ્વરૂપ સવિસ્તર કહ્યાં છે ... ૧૭૩
- ૩ જહુદ્વીપના ઠ કુલગિરિ તથા સાત ક્ષેત્રનું સ્વરૂપ તથા કુલગિરિ ઉપર રહેલા
પદ્માદિ ડહ તથા તે ડહને વિષે રહેલા શ્રીદેવી પ્રમુખનાં કમલ ઉપર જુવન
તથા તે દેવીઝના પરિવારના કમલો વગેરે સવિસ્તર વર્ણવ્યાં છે. ૧૭૨
- ૪ ડહના ઘારણાં તથા તે મધ્યેથી જે નદીઝ નીકલી છે, તેનાં નામ તથા ગતિ
તથા જીતી તથા કુંડ તથા કુડની વચ્ચે દ્વીપ છે તેનું પ્રમાણ, નદીઝનો
વિસ્તાર તથા ઉદપણ તથા પરિવાર તથા મર્યાદાગેરે કહી છે ૧૭૦
- ૫ ઠ કુલગિરિના કૂટ સવધી વિચારમાં તેનું ઉચપણું તથા તિર્થાં જિનજવનો છે,
તેનું માન તથા સહસ્રાક કૂટ તથા વૈતાલ્યના કૂટ તથા સર્વ કૂટનો વિસ્તાર

- તથા જંબુદ્વની પીઠિકાના આઠ કૂટ તથા ચોત્રીશ ક્ષપજકૂટ તથા ૫ સર્વ
કૂટની સમગ્ર સંરચા તથા જે કૂટોપર જિનજવન છે તે કૂટો અને વૈતાદ્યનું
સ્વરૂપ વગેરે કહ્યું છે ૧૯૫
- ૬ ચોત્રીશ વૈતાદ્યોને વિષે વે વે ગુફાઈ છે, તેનું સ્વરૂપ કહ્યું છે ૨૦૭
- ૭ દક્ષિણ જરત મધ્યે અયોધ્યા નગરીનું પ્રમાણ તથા માગધાદિ તીર્થ કહ્યા છે. ૨૦૯
- ૮ જરત તથા ધૈરવત મધ્યે ચાર આરારૂપ કાલચક્રનું સ્વરૂપાદિક કહ્યું છે .. ૨૧૦
- ૯ ચાર વૃત્તવૈતાદ્યનું વે ગાથાઈ કરી સ્વરૂપ કહ્યું છે ૨૧૩
- ૧૦ જબુદ્ધીપના મધ્યે વિષે મેરુ પર્વત છે તે તથા મેરુનાં વન તથા જિનજવન તથા
શિલા અને તે શિલાને વિષે રહેલાં સિદ્ધાસનનું સ્વરૂપાદિક કહ્યું છે ૨૧૮
- ૧૧ ગજદત્તગિરિ તથા તેની સ્થિતિ અને વર્ણ તથા ઊચપણ તથા પહોલપણ તથા
અધોલોકને વિષે રહેનારી દિગ્ગુમારિકાના સ્થાનક કહ્યા છે તથા કુરુદ્વેત્રના
મધ્ય જાગનું પહોલપણ તથા કુરુદ્વેત્રના ગિરિ તથા કુરુદ્વેત્રની નદીના ડહ
તથા કુલગિરિ, જમલ પર્વત, તથા પાંચ ડહ અને મેરુ, પના સાત આતરા
વગેરે કહ્યા છે ૨૨૫
- ૧૨ જબુદ્ધ તથા શાલ્મલીદ્વ વલાણ્યાં છે ૨૨૯
- ૧૩ મહાવિદેહના વત્રીશ વિજયનું પહોલપણ તથા લાગપણ તથા સોલ વદ્ધસ્કાર
પર્વત અને ચાર અતર નદીના નામ તથા વત્રીશ વિજયના નામ તથા વત્રીશ
વિજયની મુખ્ય વત્રીશ નગરીડનાં નામ તથા વત્રીશ વિજયની નદીઈ તથા
શીતા અને શીતોદા નદીનું સ્વરૂપ કહ્યું છે ૨૩૭
- ૧૪ જગતીની માદેલી દિશિય વન્ને વાજુના ચાર વનમુલનું સ્વરૂપ કહ્યું છે ૨૩૬
- ૧૫ વિજયાદિકનો વિસ્તાર ઇકઠો કરી લાગ્યો યોજન પૂર્ણ કરી દેસાદ્યો છે ૨૩૭
- ૧૬ અધોલોક મધ્યે જે ગામ છે તે વણાણ્યા છે ૨૩૭
- ૧૭ તીર્થંકર તથા ચક્રવર્તિ પ્રમુલ કયા ઊપજે ? તેના સ્થાનક કહ્યા છે ૨૩૮
- ૧૮ ચંદ્રમા અને સૂર્યના ચાર ક્ષેત્ર તથા તેના માનુલા તથા માનુજા માનુલાનું
અતર તથા ચંદ્ર સૂર્યના માનુજાનું પરસ્પર અતર તથા તે ચંદ્ર સૂર્યના પ્રત્યેક
માહલાને વિષે મુહૂર્તગતિ તથા ઇક ચંદ્રમાની પઠગાહે તારાદિકની સંખ્યા
તથા લવણ સમુદ્રને વિષે ચંદ્ર સૂર્યની સરચા તથા ગતિ તથા મનુષ્યક્ષેત્રથી
વાહરલા ચંદ્ર સૂર્યનો વિચાર કહ્યો છે ૨૩૮
- ૧૯ જબુદ્ધીપનો પરિધિ તથા ગણિતપદ તેમજ પરિધિ, શ્વરુ, જીવા, ધનુષ્ટ
પ્રમુલ આઠ ઘોલ જાણવાનો વિધિ તથા જરતક્ષેત્રના પ્રતર કરવાનો વિધિ ૨૩૮

તથા વૈતાલ્ય પ્રમુખના પ્રતર કરવાનો વિધિ તથા ઘનગણિત કહીને અહીં સુધી જંબુદ્વીપનો અધિકાર સંપૂર્ણ કહ્યો છે. ૨૪૪

- ૨૦ લવણસમુદ્રનો અધિકાર કહ્યો છે. ૨૫૧
 ૨૧ ઠપ્પર અંતર દ્વીપની સ્થિતિ કહી છે. . . . ૨૫૯
 ૨૨ ચંદ્ર સૂર્યના લવણ સમુદ્રને વિષે જે દ્વીપ છે તે કહ્યા છે. . . ૨૬૨
 ૨૩ ધાતકીલુના નામા વીજા દ્વીપનો અધિકાર કહ્યો છે. . . ૨૬૪
 ૨૪ કાલોદ સમુદ્રનો અધિકાર તથા પુષ્કરદલ દ્વીપનો અધિકાર કહ્યો છે . ૨૭૦
 ૨૫ મનુષ્યકેત્ર માંદિલા સર્વ પર્વતની સંખ્યા કહી છે . ૨૭૫
 ૨૬ મનુષ્યકેત્રથી વાહેર જે પદાર્થ ન હોય, તેનાં નામ કહ્યાં છે . ૨૭૬
 ૨૭ નંદીશ્વર, કુંડલ અને રુચક દ્વીપને વિષે જે જિનજવન છે તે કહ્યાં છે . ૨૭૭
 ૨૮ દિશિકુમરીને વસવાનાં સ્થાનક કહ્યાં છે . . . ૨૭૯

- ૨૪ ચૌદમુ શ્રી સિદ્ધાંતસ્તવનં નાનાપદ્યવદ્મ . . . ૨૮૧
 ૨૫ પદ્મરમું શ્રી રૂપજાદિવર્દ્ધમાનાંતજિનસ્તવનં વસંતતિલકાવૃત્તગ્રથિતમ્ . ૨૮૩
 ૨૬ સોલમુ યમકમયચતુર્વિંશતિ જિનસ્તુતિ. . . . ૨૮૪
 ૨૭ સત્તરમો ટીકા ઉપરથી કરેલા વાલાવવોધ સહિત કર્મગ્રંથનાં એકત્રીશ પૃષ્ઠ છે. ૨૮૬

- ૨૮ અઢારમો કર્મવિપાક નામા પ્રથમ કર્મગ્રંથ છે, તેની અનુક્રમણિકા લખીએ ટીપ ૩૧૭
 ૧ પ્રથમ અઢીઘ દેવતાની સ્તુત્યાદિકનું પ્રતિપાદન કરેલું છે. . . ૩૧૭
 ૨ પ્રકૃતિવધાદિક ચાર પ્રકાર, કર્મવંધના દેખાડ્યા છે . . . ૩૧૯
 ૩ તે ચાર પ્રકાર મધ્યે પ્રથમ પ્રકૃતિવંધના મૂલ જ્ઞેદ આઠ દેખાડ્યા છે ૩૨૦
 ૪ તે આઠ કર્મની અનુક્રમે ઉત્તર પ્રકૃતિ દેખાડતાં પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના મત્યાદિક પાંચ પ્રકાર દર્શાવતાં તે મધ્યે મતિજ્ઞાનના અઢાવીશ ઉત્તર જ્ઞેદ-માંદિ વ્યંજનાવગ્રહાદિકનું સ્વરૂપ સવિસ્તર દેખાડ્યું છે . . . ૩૨૨
 ૫ શ્રુતજ્ઞાનના ચૌદ જ્ઞેદ તથા વીજા વીશ જ્ઞેદ દેખાડ્યા છે ૩૨૬
 ૬ અવધિજ્ઞાનના ઠ જ્ઞેદ તથા મનઃપર્યવજ્ઞાનના બે જ્ઞેદ દેખાડ્યા છે. ૩૩૦
 ૭ પાંચ પ્રકારનાં જ્ઞાનનાં આવરણ કહ્યા છે . . . ૩૩૩
 ૮ દર્શનાવરણીય કર્મના નવ જ્ઞેદ તથા વેદનીય કર્મના બે જ્ઞેદ દેખાડ્યા છે . ૩૩૪
 ૯ મોહનીય કર્મના અઢાવીશ જ્ઞેદ તથા આયુના ચાર જ્ઞેદ કહ્યા છે ૩૩૭
 ૧૦ નામકર્મના જ્ઞેદ દેખાડ્યા છે ૫ મધ્યે ચૌદ પિઠપ્રકૃતિના ઉત્તર જ્ઞેદ તથા સંઘયણ, સંસ્થાન, વધન, સંઘાતનાદિકનાં સ્વરૂપ કહ્યાં છે . . . ૩૪૯
 ૧૧ ગોત્રકર્મના બે જ્ઞેદ તથા અતરાયના પાંચ જ્ઞેદ કહ્યા છે . . . ૩૫૫

११ ए आठ कर्म बांधवाना स्थूल हेतु दर्शाव्या ठे . . . ३६०

१७ जंगलीशमो कर्मस्तव नामा वीजो कर्मग्रथ ठे, तेनी अनुक्रमणिका लखीएठीए. ३६७

१ प्रथम मंगलाचरण करी पठी चौद गुणगणानां नाम कक्षां ठे ३७७

२ कया कया गुणगणे केटली केटली कर्मप्रकृति वधाय ? तथा कया गुणगणे केटली कर्मप्रकृतिनो वधविधेद थाय ? ते देखाव्यु ठे ३७२

३ जे गुणगणे जेटली कर्मप्रकृतिनो उदय होय तथा जे गुणगणे जेटली कर्म-प्रकृतिनो उदयविधेद होय ते कव्यु ठे ४०३

४ जे गुणगणे जेटली प्रकृतिनी उदीरणा होय ते देखामी ठे. ४१७

५ चौद गुणगणा माहेला कया गुणगणे केटली प्रकृति सत्ताए होय तथा कया गुणगणे केटली प्रकृतिनो सत्ताविधेद थाय ठे ते दर्शाव्यु ठे ४१७

२० वीशमो वधस्वामित्व नामा तृतीय कर्मग्रथ ठे एमां मंगलाचरण करीने चौद मार्गणाना उत्तर वासठ मार्गणा स्थानकने विपे रहेला जीवो कयी मार्गणाण सामान्य केटली प्रकृतिना वधाधिकारी होय, तथा विशेषादेशे प्रत्येक मार्ग-णाए रहेला जीवने केटला केटलां गुणगणा होय ? तथा ते माहेला कया कया गुणगणे रहेलो जीव, केटली केटली प्रकृतिनो वधाधिकारी होय. जेमके चौद मार्गणा मध्ये प्रथम गतिमार्गणा ठे. तो गतिमार्गणाना नरकादिक चार गतिना जेद करी चार जेद ठे ते मध्ये प्रथम नरकगतिने विपे रह्यो थको जीव, उधे केटली प्रकृतिनो वधाधिकारी होय तथा विशेषे नरकगति मध्ये चार गुणगणा ठे, ते माहेला कया गुणगणे रह्यो थको जीव, केटली प्रकृ-तिनो वधाधिकारी होय एवी रीते सर्व वासठे मार्गणाने विपे वधस्वामित्व-पणु देखाव्यु ठे

२१ एकवीशमो परुशीतिका नामा चतुर्थ कर्मग्रथ ठे तेनी अनुक्रमणिका ४२७

१ प्रथम था ग्रथ मध्ये कहेवाना द्वार तथा प्रतिद्वारना नाम कक्षां ठे ४६७

२ चौद जीवस्थानक माहेला कया कया जीवस्थानके कया कया गुणगणा तथा केटला योग, उपयोग, लेख्या तथा कर्मप्रकृतिना वधना स्थानक, उदयना ४६७

स्थानक, उदीरणाना स्थानक तथा सत्ताना स्थानक केटला होय ? ए आठ प्रतिद्वार दर्शाव्या ठे

३ चौद मूल मार्गणा तथा वासठ उत्तर मार्गणाना नाम कक्षा ठे ४७२

४७९

- ૪ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે ચૌદ જીવજ્ઞેદ વિચાર્યા છે. . . ૪૮૭
- ૫ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે ગુણગણાં વિચાર્યાં છે . . ૪૯૦
- ૬ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે પંદર યોગ વિચાર્યા છે , . . ૪૯૯
- ૭ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે વાર ઉપયોગ વિચાર્યા છે. . . ૫૦૬
- ૮ મન, વચન અને કાયા, એ ત્રણ યોગમાર્ગણાને વિષે જીવસ્થાન, ગુણસ્થાન, યોગ અને ઉપયોગ આશ્રી મતાંતર કહ્યું છે. . . ૫૦૯
- ૯ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે ૪ લેશ્યા માંદેહી લેશ્યા કહી છે ૫૧૦
- ૧૦ વાસઠ માર્ગણાના જીવોનું મૂલ ચૌદ માર્ગણાએ કરી પ્રત્યેક માર્ગણાના જીવો વિષે અદ્વપદ્ધત્વ વિચાર્યું છે . . ૫૧૨
- ૧૧ ચૌદ ગુણગણાને વિષે જીવજ્ઞેદ, યોગ, ઉપયોગ, લેશ્યા વિચાર્યાં છે . ૫૧૯
- ૧૨ ચૌદ ગુણગણાને વિષે મૂલ કર્મવંધના વધહેતુ ચાર છે અને ઉત્તર વંધહેતુ સત્તાવન છે. તે સર્વ જાંગા સહિત વિચાર્યા છે ... ૫૨૪
- ૧૩ ચૌદ ગુણગણે ઉદય અને સત્તા તથા ડહીરણાનાં સ્થાનક કહ્યા છે. ૫૪૦
- ૧૪ ચૌદ ગુણગણે વર્તતા જીવનુ અદ્વપદ્ધત્વ કહ્યું છે . ૫૪૨
- ૧૫ ઔપશમાદિક પાંચ જાવનુ સ્વરૂપ, પ્રતિજ્ઞેદ તથા જાંગા સહિત પ્રત્યેક ગુણગણે વિવરીને પઠી આઠ કર્મને વિષે વિવરીને કહ્યું છે . ૫૪૪
- ૧૬ સરચાતા, અસરચાતા અને અનંતાના જ્ઞેદ કહ્યા છે. . ૫૫૪
-
- ૨૨ બાવીશમો શતક નામા પચમ કર્મગ્રંથ છે, તેની અનુક્રમણિકા લઘીએ ઠીએ ૫૬૭
- ૧ મંગલાચરણ કરી પ્રથના અગ્નિધેયજૂત ઠવીંગ દ્વારનાં નામ કહ્યાં છે ૫૬૭
- ૨ ધ્રુવવધિની તથા અધ્રુવવધિની પ્રકૃતિનાં નામોનુ પહેલું અને વીજું દ્વાર . ૫૬૯
- ૩ ધ્રુવોદયી તથા અધ્રુવોદયી પ્રકૃતિનાં નામોનુ ત્રીજુ તથા ચોથુ દ્વાર કહ્યું છે ૫૭૧
- ૪ પ્રકૃતિની સત્તાના ધ્રુવાધ્રુવવધાનું પાંચમુ તથા ઠહુ દ્વાર કહ્યું છે ૫૭૬
- ૫ સર્વઘાતિ તથા અઘાતિ પ્રકૃતિનુ સાતમુ અને આવમુ દ્વાર કહ્યું છે ૫૮૨
- ૬ પુણ તથા પાપપ્રકૃતિનાં નામોનુ નવમું અને દશમુ દ્વાર કહ્યું છે ૫૮૫
- ૭ અપરાવર્ત પરાવર્તમાન પ્રકૃતિનું અગીઆરમું તથા વારમુ દ્વાર કહ્યું છે . ૫૮૭
- ૮ ક્ષેત્રવિપાકી પ્રકૃતિનું દ્વાર, જીવવિપાકી પ્રકૃતિનું દ્વાર, જવવિપાકી પ્રકૃતિનુ દ્વાર તથા પુન્નલવિપાકી પ્રકૃતિનું દ્વાર, એ ચાર દ્વાર કહ્યાં છે ૫૯૦
- ૯ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રદેશ એ ચાર પ્રકારના વધનાં ચાર દ્વાર કહ્યાં છે ૫૯૩
- ૧૦ મૂલ પ્રકૃતિ આવનાં વંધસ્થાનક કહીને તેને વિષે જૂયસ્કારાદિક ચાર વંધ ફલાવ્યા છે તથા જૂયસ્કારાદિક વંધનાં લક્ષણ કહ્યાં છે. . ૫૯૫

१२ ए आठ कर्म बांधवाना स्थूल हेतु दर्शान्या ठे ३००

- १९ ङगणीशमो कर्मस्तव नामा वीजो कर्मग्रथ ठे, तेनी अनुक्रमणिका
 खलीएठीए ३००
- १ प्रथम मगलाचरण करी पठी चौद गुणगणानां नाम कक्षां ठे ३००
- २ कया कया गुणगणे केटली केटली कर्मप्रकृति वधाय ? तथा कया गुणगणे
 केटली कर्मप्रकृतिनो वधविछेद थाय ? ते देखाव्यु ठे. ३९२
- ३ जे गुणगणे जेटली कर्मप्रकृतिनो उदय होय तथा जे गुणगणे जेटली कर्म-
 प्रकृतिनो उदयविछेद होय ते कळु ठे ४०३
- ४ जे गुणगणे जेटली प्रकृतिनी उदीरणा होय ते देखामी ठे. ४१५
- ५ चौद गुणगणा माहेला कया गुणगणे केटली प्रकृति सत्ताए होय तथा कया
 गुणगणे केटली प्रकृतिनो सत्ताविछेद थाय ठे ते दर्शाव्यु ठे ४१८

२० वीशमो वधस्वामित्व नामा तृतीय कर्मग्रथ ठे एमां मगलाचरण करीने चौद
 मार्गणाना उत्तर वासठ मार्गणा स्थानकने विपे रहेला जीजो कयी मार्गणा
 सामान्य केटली प्रकृतिना वधाधिकारी होय, तथा विशेषादेशे प्रत्येक मार्ग-
 णाए रहेला जीवने केटलां केटला गुणगणा होय ? तथा ते माहेला कया
 कया गुणगणे रहेलो जीव, केटली केटली प्रकृतिनो वधाधिकारी होय जेमके
 चौद मार्गणा मध्ये प्रथम गतिमार्गणा ठे तो गतिमार्गणाना नरकादिक चार
 गतिना जेद करी चार जेद ठे ते मध्ये प्रथम नरकगतिने विपे रह्यो थको
 जीव, उघे केटली प्रकृतिनो वधाधिकारी होय तथा विशेषे नरकगति मध्ये
 चार गुणगणा ठे, ते माहेला कया गुणगणे रह्यो थको जीव, केटली प्रकृ-
 तिनो वधाधिकारी होय एवी रीते सर्व वासठे मार्गणाने विपे वधस्वामित्व-
 पणु देखाव्यु ठे

- २१ एकवीशमो पकशीतिका नामा चतुर्थ कर्मग्रथ ठे तेनी अनुक्रमणिका ४२५
- १ प्रथम आ ग्रथ मध्ये कहेवाना छार तथा प्रतिछारना नाम कक्षा ठे ४६५
- २ चौद जीवस्थानक माहेला कया कया जीवस्थानके कया कया गुणगणा तथा
 केटला योग, उपयोग, क्षेत्रा तथा कर्मप्रकृतिना वधना स्थानक, उदयना
 स्थानक, उदीरणाना स्थानक तथा सत्ताना स्थानक केटला होय ? ए आठ
 प्रतिछार दर्शान्या ठे ४६५
- ३ चौद मूल मार्गणा तथा वासठ उत्तर मार्गणाना नाम कक्षा ठे ४७२

- ૪ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે ચૌદ જીવજેદ વિચાચ્યા ઠે . ૪૮૭
- ૫ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે ગુણઠાણાં વિચાચ્યાં ઠે . ૪૮૮
- ૬ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે પંદર યોગ વિચાચ્યા ઠે . ૪૮૯
- ૭ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે વાર ઉપયોગ વિચાચ્યા ઠે. ૫૦૬
- ૮ મન, વચન અને કાયા, એ ત્રણ યોગમાર્ગણાને વિષે જીવસ્થાન, ગુણસ્થાન, યોગ અને ઉપયોગ આશ્રી મતાંતર કહ્યું ઠે . ૫૦૯
- ૯ વાસઠ માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે ૪ લેશ્યા માહેલી લેશ્યા કહી ઠે . ૫૧૦
- ૧૦ વાસઠ માર્ગણાના જીવોનું મૂલ ચૌદ માર્ગણા કરી પ્રત્યેક માર્ગણાના જીવો વિષે અદ્વવદુત્વ વિચાચ્યું ઠે . ૫૧૨
- ૧૧ ચૌદ ગુણઠાણાને વિષે જીવજેદ, યોગ, ઉપયોગ, લેશ્યા વિચાચ્યાં ઠે . ૫૧૯
- ૧૨ ચૌદ ગુણઠાણાને વિષે મૂલ કર્મવધના વધદેતુ ચાર ઠે અને ઉત્તર વંધદેતુ સત્તાવન ઠે તે સર્વ જાંગા સહિત વિચાચ્યા ઠે . ૫૨૪
- ૧૩ ચૌદ ગુણઠાણે ઉદય અને સત્તા તથા ઉદીરણાના સ્થાનક કહ્યા ઠે ૫૪૦
- ૧૪ ચૌદ ગુણઠાણે વર્તતા જીવનુ અદ્વવદુત્વ કહ્યું ઠે . ૫૪૨
- ૧૫ ઓપશમાદિક પાંચ જાવનુ સ્વરૂપ, પ્રતિજેદ તથા જાંગા સહિત પ્રત્યેક ગુણઠાણે વિવરીને પઠી આઠ કર્મેને વિષે વિવરીને કહ્યું ઠે ૫૪૪
- ૧૬ સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા અને અનંતાના જેદ કહ્યા ઠે . ૫૫૪
-
- ૧૨ વાવીશમો શતક નામા પંચમ કર્મગ્રંથ ઠે, તેની અનુક્રમણિકા લખીએ ઠીએ ૫૬૭
- ૧ મગલાચરણ કરી પ્રથમા અધિધેયજૂત ઠવીશ દ્વારનાં નામ કહ્યાં ઠે ૫૬૭
- ૨ ધ્રુવવધિની તથા અધ્રુવવધિની પ્રકૃતિનાં નામોનુ પહેલું અને વીજું દ્વાર ૫૬૯
- ૩ ધ્રુવોદયી તથા અધ્રુવોદયી પ્રકૃતિનાં નામોનુ ત્રીજું તથા ચોથું દ્વાર કહ્યું ઠે ૫૭૧
- ૪ પ્રકૃતિની સત્તાના ધ્રુવાધ્રુવપણાનુ પાંચમું તથા ઠહું દ્વાર કહ્યું ઠે. ૫૭૬
- ૫ સર્વવાતિ તથા અવાતિ પ્રકૃતિનું સાતમું અને આઠમું દ્વાર કહ્યું ઠે. ૫૮૨
- ૬ પુણ્ય તથા પાપપ્રકૃતિનાં નામોનુ નવમું અને દશમું દ્વાર કહ્યું ઠે ૫૮૫
- ૭ અપરાવર્ત પરાવર્તમાન પ્રકૃતિનુ અગીઆરમું તથા વારમું દ્વાર કહ્યું ઠે ૫૮૭
- ૮ ક્ષેત્રવિપાકી પ્રકૃતિનું દ્વાર, જીવવિપાકી પ્રકૃતિનું દ્વાર, જવવિપાકી પ્રકૃતિનુ દ્વાર તથા પુન્નલવિપાકી પ્રકૃતિનુ દ્વાર, એ ચાર દ્વાર કહ્યા ઠે ૫૯૦
- ૯ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રદેશ એ ચાર પ્રકારના વધનાં ચાર દ્વાર કહ્યા ઠે ૫૯૩
- ૧૦ મૂલ પ્રકૃતિ આઠનાં વંધસ્થાનક કહીને તેને વિષે જ્યસ્કારાદિક ચાર વંધ ફલાઠ્યા ઠે તથા જ્યસ્કારાદિક વંધનાં લક્ષણ કહ્યાં ઠે. ૫૯૫

- ૧૧ સર્વ ઉત્તર પ્રકૃતિનાં સામાન્યે ઊગ્ગત્રીશ વધસ્થાનક છે તેનાં નામ કહીને પઠી તેને વિષે જૂયસ્કારાદિક ચાર વંધ કહ્યા છે. ૫૯૭
- ૧૨ પ્રત્યેક કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિના વિશેષે જૂદાં જૂદાં વધસ્થાનક કહીને તેને વિષે જૂયસ્કારાદિક ચાર વંધ વિચાર્યા છે. ૬૦૦
- ૧૩ મૂલ પ્રકૃતિનો જઘન્યોત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ તથા અવાધાકાલ કહ્યો છે. ૬૦૫
- ૧૪ ઉત્તર પ્રકૃતિનો જઘન્યોત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ તથા અવાધાકાલ સર્વે જીવોને વિષે કહ્યો છે તે મધ્યે છુદ્ધક જવનુ માન પણ કહ્યું છે. ૬૦૭
- ૧૫ ઉત્તર પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ તથા જઘન્ય સ્થિતિવધસ્વામી ગુણગણે તથા જીવ-
નેદે કહીને પ્રકૃતિવધનો અધિકાર પૂર્ણ કહ્યો છે ૬૧૧
-
- ૧૬ ઉત્કૃષ્ટાદિ સ્થિતિવધને વિષે ઉત્કૃષ્ટાદિ તથા સાધ્યાદિ ચાર જાગા કહ્યા છે. ૬૨૬
- ૧૭ ગુણગણા આશ્રી ઉત્કૃષ્ટ જઘન્ય સ્થિતિવધ કહ્યો છે ૬૨૯
- ૧૮ એકેન્દ્રિયાદિકને વિષે હીનાધિક સ્થિતિવધનુ અલ્પવહુત્વ કહ્યું છે ૬૩૦
- ૧૯ મનાદિક યોગનુ સ્વરૂપ તથા યોગસ્થાનકના સ્વામી કહ્યા છે ૬૩૫
- ૨૦ ચૌદ જાતિના જીવને કર્મવધના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિના વચમાને આતરે જેટલા સમય તેટલા સ્થિતિવધના સ્થાનક છે તેનુ અલ્પવહુત્વ તથા એકેકી સ્થિતિના અધ્યવસાયસ્થાનકનુ અલ્પવહુત્વ કહ્યું છે ૬૪૦
- ૨૧ નરકત્રિકાદિક એકતાલીશ પ્રકૃતિનુ ઉત્કૃષ્ટ વધાતર તથા અવધકાલ પૂર-
વાનો ઉપાય તથા કેટલીએક પ્રકૃતિનો સતત વધનો કાલ કહીને સ્થિતિ-
વધનો અધિકાર પૂર્ણ કહ્યો છે ૬૪૨
- ૨૨ રસવધના અધિકારમા રસવિજાગ વર્ગણા તથા સ્પર્શકનુ સ્વરૂપ તથા એક-
ગણીઆ, વેગણીઆદિક શુભાશુભ રસનુ સ્વરૂપ કહ્યું છે ૬૫૦
- ૨૩ ઉત્કૃષ્ટ તથા જઘન્ય રસવધના સ્વામી દેસાહ્યા છે ૬૫૬
- ૨૪ જઘન્ય, અજઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ અને અનુત્કૃષ્ટ એ ચાર પ્રકારના રસવધને વિષે-
સાધ્યાદિ ચાર જાગ વિચારીને રસવધનો અધિકાર પૂર્ણ કહ્યો છે. ૬૬૬
-
- ૨૫ પ્રદેશવધ કહેતો થકો પ્રથમ ઔદારિકાદિક વર્ગણાનુ સ્વરૂપ કહ્યું છે ૬૭૦
- ૨૬ જેવા કર્મદલ જીવ ગ્રહણ કરે છે તે કહ્યાં છે, તથા તે કર્મદલનુ અવગાહ-
નાદેષ કહ્યું છે તથા મૂલ આઠ કર્મના દલની જાગવિજનના કહીને પઠી
ઉત્તર પ્રકૃતિના દલની જાગવિજનના કહી છે ૬૭૭
- ૨૭ કર્મના પ્રદેશ નિર્જારાવવાને અથે સમ્યક્ત્વાદિ અગીઆર અર્થે ગુણશ્રેણી કહી છે ૬૮૭
- ૨૮ ચૌદ ગુણગણાનો અતરકાલ કહ્યો છે. ૬૯૧

- ૨૯ આઠ પ્રકારના પુન્નલપરાવર્તનું કાલમાન સમજાવવાંને કાલમાનના મુદ્દ-
તૃતી મામીને પલ્યોપસાદિક સર્વ જેદ વિસ્તારે કહ્યાં છે . . . ૬૯૨
- ૩૦ ઉત્કૃષ્ટ તથા જઘન્ય પ્રદેશવધનું સ્વરૂપ તથા તે વધના સ્વામી કહ્યા છે. ૭૦૨
- ૩૧ પ્રદેશવંધને ત્રિપે સાદિ અનાદ્યાદિક ચાર જાંગા કહ્યા છે . . . ૭૦૯
- ૩૨ યોગ્યસ્થાનકનું સ્વરૂપ તથા અલ્પવહુત્વ કહીને પ્રદેશવધ સમાપ્ત કહ્યો છે ૭૧૧
-
- ૩૩ પ્રકૃતિસ્વિત્યાદિક ચાર વંધને ત્રિપે વંધના વિશેષ હેતુ કહ્યા છે. . . ૭૧૪
- ૩૪ ચૌદ રાજલોકની શ્રેણી, પ્રતર તથા ધનાદિકનું માન કહ્યું છે. . . ૭૧૫
- ૩૫ ઉપશમશ્રેણી તથા દ્વપરશ્રેણીનું સ્વરૂપ કહ્યું છે ૭૧૭
-
- ૩૬ ત્રેવીશમો સત્તિકાનામા પદ કર્મગ્રંથ છે તેની અનુક્રમણિકા લખી છે ઠી. ૭૨૫
- ૧ પ્રથમ મંગલાચરણ તથા પ્રયોજનાદિક ચાર વાના કહ્યાં છે ૭૨૫
- ૨ સામાન્યપણે મૂલ આઠ પ્રકૃતિનાં નામ તથા સ્વરૂપ કહ્યાં છે. . . ૭૨૭
- ૩ મૂલ આઠ પ્રકૃતિના વંધ, ઉદય અને સત્તાનાં સ્થાનક કહ્યાં છે તથા કયું કર્મ
વાંધતાં કયાં વધસ્થાનક હોય ? તથા કયી પ્રકૃતિને ઉદયે કેટલાં ઉદયસ્થા
નક હોય, તથા કયી પ્રકૃતિની સત્તાએ કયાં કયા સત્તાસ્થાનક હોય તથા
એનાં વધ, ઉદય, સત્તા, સ્થાનકનો પરસ્પર સંવેધ તથા ચૌદ ગુણઠાણે એના
જાંગા કહ્યા છે. ૭૨૮
- ૪ ઉત્તર પ્રકૃતિ આશ્રી સંવેધ કહ્યો છે, તે મધ્યે પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીય અને અત-
રાય વે કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિના પૂર્વોક્ત રીતેજ વધ, ઉદય તથા સત્તાસ્થાનક
સંવેધે જાંગાની પ્રરૂપણા સવિસ્તર કરી છે. .. ૭૩૪
- ૫ તેમજ દર્શનાવરણીય કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ આશ્રી વંધાદિક સ્થાનક કહ્યાં છે
તથા તેનો પરસ્પર સંવેધ દેખાડ્યો છે .. ૭૩૫
- ૬ વેદનીય, આયુ અને ગોત્ર, એ ત્રણ કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિના જાંગા કહ્યા છે. .. ૭૩૮
- ૭ મોહનીય કર્મ ઉત્તર પ્રકૃતિનાં વંધાદિક સ્થાનકોનો સંવેધ કહ્યો છે . . ૭૪૨
- ૮ નામકર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિનાં વંધાદિક સ્થાનકો કહીને પઠી સંવેધ કહ્યો છે. . ૭૬૧
- ૯ ચૌદ જીવસ્થાનકે પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીય તથા અંતરાય કર્મના વંધોદય સત્તા
સંવેધે જાંગા કહીને પઠી દર્શનાવરણીય, વેદનીય, ગોત્ર, આયુ, મોહનીય અને
નામકર્મના વંધાદિકને સંવેધે જાંગા કહ્યા છે .. ૭૮૯
- ૧૦ ચૌદ ગુણઠાણે જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાય કર્મના જાંગા કહ્યા છે. .. ૭૯૯
- ૧૧ ચૌદ ગુણઠાણે દર્શનાવરણીય કર્મના વંધાદિક સ્થાનક જાંગા કહ્યા છે. ... ૭૯૯
- ૧૨ ચૌદ ગુણઠાણે વેદનીય અને ગોત્રકર્મના વંધાદિક સ્થાનક જાંગા કહ્યા છે. .. ૮૦૧

- ૧૩ ચૌદ ગુણગણે આયુ કર્મના વધાદિ સ્થાનના જાગા કહ્યા છે . ૮૦૨
- ૧૪ ચૌદ ગુણગણે મોહનીય કર્મના વધાદિ સ્થાનકના જાગા કહ્યા છે. . ૮૦૩
- ૧૫ મોહનીયના ઉદય જાગા તથા ઉદયપદચંદ્ર તે યોગ, ઉપયોગ અને લેખ્યા સાથે ચૌદે ગુણગણે ગુણ્યા છે. . ૮૦૬
- ૧૬ ચૌદ ગુણગણે મોહનીયનાં સત્તાસ્થાનક કહીને સવેધે જાંગાકહ્યા છે . ૮૧૪
- ૧૭ ચૌદ ગુણગણે નામકર્મના વધોદય, સત્તાસ્થાનક અને જાગા કહ્યા છે. ૮૧૬
- ૧૮ મિથ્યાત્વ અને સાસ્ત્રાદન ગુણગણે મોહનીયના વધસ્થાનકના જાંગાની સરયા તથા ઉદયસ્થાનકના જાંગાની સરવાલે સરયા કહી છે . ૮૨૭
- ૧૯ ચાર ગતિને વિષે નામકર્મનાં વધાદિ સ્થાનક કહ્યા છે ૮૨૯
- ૨૦ એકેન્દ્રિયાદિકને વિષે નામકર્મનાં વધોદય સત્તાસ્થાનક કહ્યા છે. ૮૩૨
- ૨૧ અર્હીયા ઉદીરણા ન કહી તેનું કારણ તથા એકતાક્ષીશ પ્રકૃતિનો ઉદય ઉદીરણા અતર છે તે તથા કયા ગુણગણે કયી પ્રકૃતિ વાધે ? તે તથા જે ગતિને વિષે જેટલી પ્રકૃતિ સત્તાએ પામીએ તે કહ્યું છે. ૮૩૪
- ૨૨ ઉપશમશ્રેણીનું સ્વરૂપ વિસ્તારપૂર્વક કહ્યું છે . ૮૩૯
- ૨૩ ક્ષપકશ્રેણીનું સ્વરૂપ વિસ્તારપૂર્વક કહ્યું છે ૮૫૪

॥ श्री ॥

॥ अथ इंद्रियपराजयशतक प्रारंभः ॥

सुञ्चिअ सूरु सोचेव पंक्तिं त पसंसिमो निच्चं ॥ इंदिय चोरेहिंसया,
न दुंदिअ जस्स चरणधणं ॥ १ ॥ इंदिय चवल तुरंगो, डग्गइ म
ग्गाणु धाविरे निच्चं ॥ जाविअ जवस्सरूवो रुजइजिणवयणरस्सीहिं ॥ २ ॥

व्याख्या— तेहज सूरु के० शूर, तेहज पडिउं के० पडित, तं के० तेनेज, प्रसं-
सिमो निच्चं के० निरंतर हु प्रशंसुं दुं, के, जेहनुं सया के० सदा, इंदियचोरे के०
इंद्रिरूप चोरोए, चरणधणं के० चारित्ररूपी धन नथी दुंध्युं ॥ १ ॥ इंदियचवलतु-
रंगो के० इंद्रियरूप जे चवल घोडाउं ठे, ते डग्गइ के० डुर्यतिना, मग्गाणु के०
मार्गे, निच्च के० निरंतर, धाविरे के० दोडवानुं करे ठे, तेने जवस्सरूवो के० संसार
स्वरूपने जेणे जावि के० जाव्यो ठे, ते प्राणी जिणवयणरस्सीहिं के० श्रीवीतरागनां
वचनरूप रस्सीहिं के० दोरनीए करीने रुजइ के० रुंधे ठे. २

इंदिय धुत्ताणमदो तिलतुस मित्तंपि देसु मा पसरं ॥ जइ दिन्नो तो नी
उं जखणो वरिस कोडिसमो ॥ ३ ॥ अजि इंदिएहि चरणं, कठं वधुणे
हिं किरइ असारं ॥ तो धम्मत्तिदिदद्धं, जइ अवं इंदिय जयंमि ॥ ४ ॥

व्याख्या— अदो उत्तमजन ! इंदियधुत्ताणं के० इंद्रियरूप धूर्तने, तिलतुसमित्तंपि
के० तिलना ठोतरा जेटु पण प्रसरं के० पसरवा, देसुमा के० देश नही जइदिन्नो
के० जो पसरवा दीधो तो नीउं के० लीधुं शुं लीधु ? ते कहेठे, जख के० ज्यां खणो
के० क्षणमात्रमा पण वरिसकोडीसमो के० वरसनी कोडी समान दु खमय ठे,
तेवु दु ख लीधु ॥ ३ ॥ जेणे इन्द्रिं जीती नथी तेनुं चारित्र, कठं विधुणेहिं कीरइ
असार—कठविधुणेहिं के० काष्ठमां रहेनारा कीडाए जेम काष्ठने करडीने असारं के०
असार कीरइ के० कछुं. एवु असार जाणवु. ए माटे धमत्ति के० धर्मेना अर्थि जने
इंदियजयमि के० इन्द्रिं जीतवाने माटे दहु जइअवं के० दहु यत्न करवो. ॥ ४ ॥

जह कागिणी इहेजं, कोडिं रयणाणदारए कोइ ॥ तह तुव विसय
गिहा जीवादारंति सिद्धिसुहं ॥ ५ ॥ तिलमित्तं विसयसुहं डुहं च
गिरिरायसिगतुंगयरं ॥ जव कोडीहिं न निठइ जंजाणसुतंकरिचासु ॥ ६ ॥

व्याख्या-जह के० जेम कीइ के० कोइएक कागिणी के० कांगणीने हेइ के० हेतु
एटखे अये कोनियणाणहार के० कोडिरखने हारेते, तह के० तेम तुछ के० नीच
एवा विसयगिऊ के० विषयमां लोखुप थएला जीवा के० जीवो ठे ते पोताना सिद्धि-
सुह के० मोक्षसुखने द्वारति के० हारीजायते ॥ ५ ॥ तिलमित्त विसयसुह के० ति
समात्र पण विषयसुख, ते डुहच गिरिरायसिंगतुगयर के० डु सरूप गिरिराय के०
पर्वत-तेना तुगयर के० उचा एवा सिंग के० शिखर ठे, एवु जाणवुं-अर्थात् थोडु
पण विषयसुख ठे ते महाडु खनु हेतु जाणवु ए विषयसुखने माटे जवकोडीहि के०
जवनी कोडिण डु ख जोगवतां पण न निष्ठइ के० न निवते एवु ठे, माटे ज के०
जेम ध्यानमां आवे त के० तेम करिआसु के० करजे ॥ ६ ॥

जुजंता महुरा विवाग विरसा किंपागतुल्ला इमे ॥ कलंकडुअणव डःरु
जणया दाविति बुद्धिसुदे ॥ मझण्हे मयतिण्हिअव सययं विद्याजि संधि
प्यया ॥ जुत्तादित्ति कुजम्म जोणिगदण जोगा महावेरिणो ॥ ७ ॥

व्याख्या-जोग केवा ठे ? ते कहे ठे जुजंता के० जोगवता थका महुरा के० म-
धुरा पण विवाग के० परिणामे-अथवा विपाके किंपाकतुल्लाइमे के० किंपाककृतुल्य
विरस के० निरस ठे, वली कलंकडुअण के० खसनु जे खणवु-ते खणता तो सारं लागे,
पण परिणामे महा डु ख थाय तेम ए सुख जोगवे ठे, ते पण डुरकजणया के० ते
खसना खणवा सरखा डु खना उपजावणहार एवा बुद्धिसुह के० बुद्धिसुखने दाविति
के० दे ठे, अने मझण्हे के० मज्जन करता थका अर्थात् जोगमा तल्लीन होतां थका म-
यतिण्हिअव के० मृगतृष्णा जे जांजवा तेनी परेसयय के० निरतर सिद्धाजिसविप्पया
के० खोटा अजिप्रायना देनारा ठे, अने जुत्ता के० जोगव्या थका, कुजम्मजोणिगदण
के० कुजन्मनी योनिनु जे ग्रहण, तेने दित्ति के० दे ठे ए माटे जोगो महावेरिणो
के० जोग जे विषयादिक सुख ते महावेरी ठे, एम जाणवु ॥ ७ ॥

सका अग्गी निवारण वारिणो जलित्त विहु ॥ सवोदहि जलेणावि
कामग्गि डन्निवारल ॥ ८ ॥ विसमिव सुदंमि महुरा परिणाम निकाम
दारुणा विसया ॥ कालमण्णत जुत्ता अज्जविमुत्त न कि जुत्त ॥ ९ ॥

व्याख्या-जलित्तविहु के० घणोज लागेखो एवो जे अग्गी के० अग्नि, तेने वारिणो
के० पाणीए करीने निवारिखसका के० निवारण करी शकीए, परंतु कामग्गी के० का-
माग्नि जे ठे ते, सवोदहिजलेणावि के० सर्व समुज्जोना पाणीए करी पण डन्निवारल
के० निवारण करवो महा दोहखो ठे ॥ ८ ॥ हे मूढ ! आ सत्तारना जोग विषय ठेते

मुहंमि के० प्रथम आद्यमां मधुरा के० मधुरा ठे, पण परिणाम के० अंते विसमिव के० विपनी परे निकाम के० अत्यंत असार अने दारुणा के० महा जयंकर एवा ठे तं के० तें, कालमणंतंजुत्ता के० अनंतकाल यावत् जोगव्या, तो पण अज्ञा के० हजी नवीमुत्तं के० नथी त्याग करतो ? किंजुत्त के० ए विषयसुखमां केम युक्त थइ रह्यो ठे ? ॥ ए ॥

विषयरसासवमत्तो जुत्ताजुत्तं न जाणई जीवो ॥ छूरइ कलुणंपळा
पत्तो नरयं महाघोरं ॥ १० ॥ जह निंबडुम्मपत्तोकीडो कडुअंपि म
न्नए महुरं ॥ तह सिद्धिसुहपरुक्का संसारडुहं सुहं विंति ॥ ११ ॥

व्याख्या— ए जीव, विषयरसासवमत्तो के० विषयरसरूप आसव एटखे मदिराए करी मदोन्मत्त होतो थको जुत्ताजुत्त के० युक्तायुक्त एटखे योग्य अने अयोग्यने नजाणई के० नथी जाणतो, पण पळा के० पठी ज्यारे कलुणं के० महाडु.ख जय एवा महाघोर के० अतिशय जयंकर नरय के० नरकने पत्तो के० पाम्यो, त्यारे छूरइ के० छूरेटे, अर्थात् पश्चात्ताप करे ठे. ॥ १० ॥ जह के० जेम, निंबडुम्मपत्तो के० क्षीवफाना वृक्षुं पांदडु ते कडुअपि के० कडुं ठे तो पण कीमो के० ते पांदडामां रहेनारो कीडो महुर के० मधुर एवु मन्नए के० माने ठे, तह के० तेम ए जीव सिद्धिसुहपरुक्का के० मोक्षसुखी परोक्ष जे संसारडुहं के० संसारनां डुःख तेने सुहंविंति के० सुख तरिके जाणे ठे ॥ ११ ॥

अथिराण चंचलाण्य खणमित्त सुहंकराण पावाणं ॥ डुग्गइ निबंध
णाणं विरमसु एअण जोगाणं ॥ १२ ॥ पतायकामजोगा सुरेसु अ-
सुरेसु तदय मणुएसु ॥ नयजीवतुप्रतिती जलणस्सवकठनियरेण ॥ १३ ॥

व्याख्या— रे अजाण जीव ! तुं, अथिराण के० अस्थिर, अने चंचलाण्य के० चपल एवा खणमित्त के० क्षणमात्र सुहं के० सुखने कराण के० करनांरा एवा, अने पावाणं के० महापापरूप तथा डुग्गइ के० डुर्गतिए निबंधणाण के० बंधन थवाना हेतुरूप जे जोगाण के० जोग, तेथी विरमसु के० विरम—पाठो डंत्तर ? ॥ १२ ॥ सुरेसु के० देवताउनेविपे, असुरेसु के० असुरदेवतानेविपे, तेमज मणुएसु के० मनुष्यनेविपे हे जीव ! तुं कामजोग के० कामना जोग जे स्त्री विषयादिक सुख ते पत्ता के० पाम्यो; तोपण जेम जलण के० अग्नि कठनियरेण के० काष्ठोना समूहे पण तृप्ति पामतो नथी, तेम नयजीव तुप्रतिती के० हे जीव ! तने पण तृप्ति थती नथी. ॥ १३ ॥

जहाय किंपागफला मणोरमा रसेणवन्नेणय जुंजमाणा ॥ ते खुट्टए जी-
विय पच्चमाणा एउवमा कामगुणा विवागे ॥ १४ ॥ सबविलविअं
गीअ सव्वंनट्टविडवणा ॥ सव्वेआजरणाजारा सव्वेकामाड्ढावद्दा ॥ १५ ॥

व्याख्या—जहाय के० जेम किंपाग के० किंपाकनामक वृक्षनां फला के० फल ते मणोरमा
के० मनोहर, रसेण के० रसेकरी परिपूर्ण, वन्नेन के० वर्णेंकरी रूपां पण ते जुंजमाणा के०
खाधा थकाअने पच्चमाणा के० पच्यां थकां जीविय के० जीवितव्यने खुट्टय के० खुटाछे
एउवमा के० ए किंपाकनामक वृक्षना फलनीज उपमा, कामगुणाविवागे के० कामना
गुणनो जे विपाक—तेनेविये जाणवी अर्थात् कामगुण विपाकठे ते देखतां मनोहर, र-
सेकरी परिपूर्ण अने बाह्यरगेकरी रुडा ठे, पण तेउनो परिणाम मद्दा डु खदायक ठे ॥ १४ ॥
ससारमा गीअ के० जे गीत ठे ते सब्व के० सर्व विलविअ के० विलापतुल्य जाणवा,
सव्व के० सर्व, नट्ट के० नाटक ते विडवणा के० विटवना जेवा जाणवा, सव्वे के०
सर्व आजरणा के० जे आजरण ते जारा के० जाररूप एवा जाणवां, अने सव्वे के०
सर्व कामा के० काम ते ड्ढावद्दा के० डु खदाइ जाणवा १५

देविंद चक्कवट्ठित्ताणइ रज्जइ उत्तमा जोगा ॥ पत्ता अणंतखुत्तो नय द
तत्तिं गउत्तेहिं ॥ १६ ॥ ससारचक्कवाले सव्वेविय पुग्गळामए बहुसो ॥

आहारिआय परिणामिआय नयतेसु तित्तोह ॥ १७ ॥

व्याख्या—रे जीव ! देविंद के० इड, चक्कवट्ठित्ताणइ के० चक्रवर्तित्वादिक, रज्जइ के०
राज्य, अने उत्तमजोगा के० उत्तम प्रकारना जोग एटखे विषयाविसुख, ते तु अणतखुत्तो
के० अनत वार पत्तो के० पाम्यो, तोषणतेहिं के० तेउए करीने न यहत्ति के० तत्तिने
पाम्यो नही ॥ १६ ॥ अहो मए के० में, ससारचक्कवाले के० ससाररूप चक्रवालनेविये
सव्वेविय के० सव्वखाए पुग्गळा के० पुद्गलोने घणीवार आहारिआय परिणामिआय
के० आहारिया एटखे खाधा ने आहारपणे परिणमाव्या खरा, पण तेसु के० तेनेविये
तित्तोह के० डु तत्ति नय के० पाम्यो नही ॥ १७ ॥

उवलेवो दोइ जोगेसु अजोगी नोवलिप्पई ॥ जोगी जमइ संसारे
अजोगी विप्पमुच्चई ॥ १८ ॥ अल्लो सुक्कोअ दो वूटा गोलया मट्ठि
आमया ॥ दोविआवडिआकूडे जो अल्लो तव्व लग्गई ॥ १९ ॥

व्याख्या—जोगीपुरुषने जोगेसु के० जोगनेविये उवलेवो के० खपटावु ते दोइ के०
थाय ठे, अने अजोगी के० बाह्यनारहित एवा पुरुषो नोवलिप्पई के० न खपेटाय, जोगी
जमेइ ससारे के० आ ससारनेविये जोगी होय ते जमे ठे, अजोगीविप्पमुच्चई के०

अने अजोगी पुरुष संसारथी मुक्त थाय ठे ॥ १७ ॥ अहो के० लीलो अने सुको के०
सूको एवा दो के० वे मट्टिआमया के० माटीमय गोखया के० गोला ठे, ते वेय गोला
जीतने विपे आवडिआ के० अफाव्या, तेमार्थी जो के० जे अहो के० लीलो गोला
हतो ते तव के० जीतनेविपे लग्गइ के० लागी रह्यो ॥ १८ ॥

एवं लगति डुम्मेहा जे नरा कामलावसा ॥ विरत्तो न लग्गति ज-
हा सुके अगोलए ॥ १९ ॥ तणकठेहिव अग्गी लवणसमुद्धो नईस-
हस्सेहिं ॥ न इमो जीवो सको तिपेउं कामजोगेहिं ॥ २० ॥

व्याख्या—एवं के० ए प्रमाणे लगति के० लागेठे डुम्मेहा के० डुर्बुद्धि एवा जे नरा
के० पुरुष, कामलावसा के० कामलंपट एटले जे कामलंपट एवा डुर्बुद्धि पुरुषो ठे,
तेउं आ संसारनेविपे जीतने विपे लीला गोळानी पेरे लागी रद्देठे, अने जे विरत्तो के०
संसारथी विरम्यो, ते जेम सूको गोळो जीतने विपे न चोटे—न लागे तेम न लग्गति
के० नथी लागतो ॥ २० ॥ जेम तणकठेहिव के० जेम तणकाठे करीने अग्गी के० अग्नि
तप्त थतो नथी, अने नदीना सहस्रोएकरी जेम लवण समुद्र तप्त थतो नथी, तेम
कामजोगे करीने आ जीव पण तप्त थवाने शक्तिवंत थतो नथी ॥ २१ ॥

जुत्तूणवि जोगसुद्धं सुरनर खयरसु पुण पमाएणं ॥ पिश्वइ नरएसु जेर
व कलकलए तउतव पाणाइ ॥ २२ ॥ को लोजेण न निहउं कस्स न रम-
णीहिं जोलिअं हिअयं ॥ को मज्झुणा न गहिउं को गिद्धोनेव विसएहिं ॥ २३ ॥

व्याख्या—जीव जोगसुद्ध के० जोगनां जे सुख, सुर के० ते देवता, नर के० मनुष्य
अने खयर के० खेचरनेविपे जुत्तूणवि के० जोगवीने पण पुण के० वली, पमाएण के०
प्रमादेकरीने नरएसु के० नरकनेविपे जेरव के० जयकर एवा कलकलए के० अग्नि-
करी तप्त थएला तंवपाणाइ के० त्रांवांना पानने पिश्वइ के० पीएठे, ॥ २२ ॥ को के०
कोण पुरुष, लोजेण के० लोजे न निहउं के० न निहत एटले नथी ह्णायो ? अने
को के० कोण पुरुषना हिअयं के० हृदयने रमणी के० स्त्रीए नजोलियं के० नथी जो-
लव्यु ? अने को के० कोण पुरुषने मज्झुणा के० मृत्तुए नगहिउं के० नथी ग्रह्यो ?
अने को के० कोण पुरुष, विसएहिं के० विषयोए करी नेवगिद्धो के० नथी गृह्यथ्यो ? २३

खणमित्त सुक्का बहुकाल डुक्का ॥ पगाम डुक्का अनिकाम सुक्का ॥ सं-
सार सुक्कस्स विपक्क जूआ ॥ खाणी अण्ठाण उ कामजोगा
॥ २४ ॥ सव्व गहाणं पज्जवो महागहो सव्व दोसपायट्ठि ॥ कामग्गहो ड-
रप्पा जेणजितूअ जग सव्व ॥ २५ ॥

व्याख्या—आ ससारनेविषे खणमित्त के० द्रव्यमात्र सुखा के० सुख ठे, अने दुःखा के० दुःख तो बहुकाल के० घणाकाल सुधी ठे ते वली पगामदुःखा के० अतिशय दुःख ठे, अने अनिकामसुखा के० अतिशय तोठु सुख ठे एमाटे संसार मुक्तस पिपरु-जूआ के० ससारने मूकवो अने तेथी विपक्षूत थयु अने ए कामजोगा के० काम विषयादिकना जे जोगो ठे ते, अणघाणउ के० अनर्थनी खाणी के० खाण ठे ॥ १४ ॥ जेण के० जेणे जगसव्व के० सर्वजगतने जितूथ के० जेथु सताप्यु, एवो दुरप्पा के० दुरात्मा कामगहो के० कामरूपी ग्रह, ते सब्बगहाण के० सर्व ग्रहोने पन्नवो के० उपजावानु मूल कारण ठे, अने सब्बदोसपायही के० सर्व दोषोनो प्रगट करनार, एवो महागहो के० महोदो ग्रह जाणवो ॥ १५ ॥

जद कहुल्लोकहु कहुअमाणो डह मुणइ सुख ॥ मोहाउरा मणुस्सा
तद कामडहं सुहंविंति ॥ १६ ॥ सल्लकामा विसकामा कामा
आसीविसोवमा ॥ कामेपठेयमाणा अकामा जंति डग्गइ ॥ १७ ॥

व्याख्या—जह के० जेम, कहुल्लोकहुकहुअमाणो के० खसनो धणी खसने खणतो थको, जो के परिणामे डह के० दुःख जोगवे ठे, तोण तेने सुहमुणइ के० सुख मानेठे, तह के० तेम मोहाउरा के० मोहेकरी आतुर एटसे पीमित एवा मणुस्सा के० मनुष्यो कामडह के० कामजोगादिकना विषयदुःखने सुहंविंति के० सुखकरी जाणैठे ॥ १६ ॥ कामा के० काम ठे ते सल्ल के० साक्षरूप ठे, विस के० विपरूप ठे अने आसीविसोवमा के० सर्पनी दाढमां जे विष ठे तेनी उपमाए ठे कामेपठेयमाणा के० ए कामनी मात्र प्रार्थना करता अने अकामा के० अणजोगव्ये थके पण जीव डग्गइ के० डुर्गतिए जति के० जाय ॥ १७ ॥

विसए अवइस्कंता पडति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निरावि-
स्का तरति ससार कातारे ॥ १८ ॥ ठलिया अवइस्कता निरावइ-
स्का गया अविग्घेणं ॥ तम्हापवयणसारे निरावइस्केण होअव ॥ १९ ॥

व्याख्या—विसए अवइस्कता के० विषयनी अपेक्षा—प्रतिवध करतां जीव ससार सायरेघोरे के० ससाररूपी महा जयकर एवा समुज्जनेविषे पनति के० पडे ठे, अने विसएसु निराविस्का के० पिपयनेविषे निरपेक्षा होतां थकां ससारकातारे के० संसार-रूपी अरण्यने तरंति के० तरे ठे ॥ १८ ॥ ठलिया के ठलवंत एवा विषयनी अवइ-स्कता के० अपेक्षाथी जे निरावइस्का के० निरपेक्षा थया, ते अविग्घेण के० अविघ्न-

पणे गया के० मोक्षे गया तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचनतुं सार जे चारित्र-तेहनेविपे निरावश्केणहोअब्बं के० निरपेक्ष थबु. ॥ २९ ॥

विसयाविको निवडइ निरविको तरड डत्तर जवोहं ॥ देवीदीवस-
मागय जाउअ जुअलेण दिठतो ॥ ३० ॥ जंअइ तिरुंउरुं जंअ
सुहं उत्तमं तिलोअमि ॥ तंजाणसु विसयाणं बुद्धिकय हेउअंसवंधं ॥ ३१ ॥

व्याख्या-विसया विको के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवडइ के० संसारने-
विपे पने ठे, अने जे संसारथी निरपेक्ष ठे ते डत्तर के० डत्तर एवो आ जे जव
के० संसार तेने तरड के० तरे ठे. जेम देवीना छीपनेविपे समागत के० आवेला एवा
जाउअजुअलेण के० ज्ञाता एटखे जाइतुं युगल अर्थात् वे जाइतुं तेना दिठतो के०
दृष्टांते जाणतुं. एटखे वे जाइमांथी एक जाइए देवीना सन्मुख किंचित् जायु, तेथी ते
समुद्रमां जइ पड्यो अने बीजो जाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पारउतख्यो ए कथा
ज्ञाताजीमां ठे, त्यांथी जाणवी. ॥ ३० ॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिरुंउरुं के०
तीक्ष्णदुःख अने जे वली तिलोअमि के० त्रैलोक्यनेविपे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां
सुख ठे, तं के० ते सब्बं के० सर्व, विषयाणं के० विषयनी जे बुद्धिकय के० बुद्धि अने
कय एटखे हाणी तेनां हेउअके० हेतु ठे एम हे जीव, १ तुं जाणसु के० जाणजे ॥ ३१ ॥

इंद्रिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ पस्किव विन्नपंखा
सुसीलगुणपेहुणविहिणा ॥ ३२ ॥ नलदइजहालितो मुहिल्लियं अंठिअं
जहा सुणउं ॥ सोसइ तालुअरसिअं विविदंतोमन्नएसुखं ॥ ३३ ॥

व्याख्या-इंद्रियविसयपसत्ती के० इंद्रियोना विसयोने विपे विज्ञेय करी आसक्त
एवो जीव, पस्किवविन्नपंखा के० जेनी पांख ठेदाइ ठे एवो पक्षी जेम आकाशथी
पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविहिणा के० सुशील गुणरूपी पांखोविना
जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विपे पडति के० पडे ठे ॥ ३२ ॥ जइ के० जेम
सुणउं के० श्रान मुहिल्लियअंठिअ के० महोदु हानकुं लिहतो के० चाटतां थकां नलदइ
के० नथी जाणतुं, के तालुअरसिअ के० पोताना तालवानो रस शोपे ठे ! १ ए श्रान
पोतानाज तालवानो रस चाटे ठे, तो पण ते चाटतां थकां विविहतो के० विविध
प्रकारनां सुख के० सुखने मन्नए के० माने ठे ॥ ३३ ॥

मिहिलाणकायसेवी न लदइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए व-
राउं सयकाय परिस्समं सुखं ॥ ३४ ॥ सुहुविमग्गिअंतो कववि कय-
लीइ नवि जइ सारो ॥ इंद्रिय विसएसतहा नविसुहं सुहुविगविठं ॥ ३५ ॥

व्याख्या-तेम महिल्लाणकायसेवी के० स्त्रीनी कायानो सेवणहार पुरुष ते किंचि के० काइ पण सुह के० सुखने न लहइ के० नथी लहेतो, परंतु ते वराउ के० वा पनो रांक सयकाय के० पोतानी कायाना परिस्समं के० परिश्रमने सुखमझण के० सुखरूप माने ठे ॥ ३४ ॥ सुहुविमग्निस्ततो के० अतिशय अविश्रोभ्यु तो पण क-
ववि के० कहीए पण कयलीइ के० केलिनेविपे जह के० जेम सारो के० सार नछि के० नथी, तहा के० तेमज इन्द्रियविसएसु के० इड्डिउना विपयोने विपे पण सुह के० सुखते सुहुवि गविठ के० अतिशे श्रुष्टु जोइतु नछि के० नथी ॥ ३५ ॥

सिगारतरगाए विलासवेलाइ जुवणजलाए ॥ केके जयमि पुरिसा नारी-
नईए न बुद्धती ॥ ३६ ॥ सोअसरी डरिअदरी कवडकुमीमहिल्लियाकि-
लेसकरी ॥ वझरविरोयणअरणी डुक्खाणीसुक्कपडिवस्का ॥ ३७ ॥

व्याख्या-सिगारतरगाए के० शृंगाररूप जेमा तरग के० कल्लोखो ठे, अने विलास वेलाइ के० विलासरूप जेमां जलत्रमर ठे, अने जुवण जलाए के० यौवनरूप जेमा जल ठे, एवी नारीनईए के० नारीरूप नदीने विपे न बुद्धति के० नथी ब्रुता, एवा जयमि के० जगतने विपे केके के० कोण कोण पुरिसा के० पुरुष ठे ? अर्थात् नारी-
रूप नदीने विपे नथी बूढ्यो एवो कोइ पण पुरुष जगतमा नथी ॥ ३६ ॥ सोअसरी के० शोकरूप नदी एवी, डरिअ के० कपट, तेनी दरी के० गुफा एवी, कजर के० क पटतानी कुनी के० कुनी एवी, किलेसकरी के० क्लेशनी करनारी एवी, वझर के० वेर ते रूप विरोयण के० विश्वानर पटखे अग्नि, तेने उपजाववा माटे अरणी के० अ-
रणीना काष्ठ सरखी, एवी महिल्लीया के० स्त्री ठे, ते डुक्खाणी के० दुःखनी खाण, अने सुक्कपडिवस्का के० सुखथी उपरांठी ठे ॥ ३७ ॥

अमुणिअमणपरिकम्मो सम्म को नाम नासिउं तरइ ॥ वम्मइसर-
पसरोहे दिठ्ठिठोहे मयणीणं ॥ ३८ ॥ परिहरसु तज्जतासि दिठ्ठिदिठ्ठीवि
सस्सव अहिस्स ॥ जं रमणि नयणवाणा चरित्तपाणे विणासंति ॥ ३९ ॥

व्याख्या-अमुणिअ मणपरिकम्मो के० नथी जाण्यु मननु पराक्रम जेणे एवो को के० कोणपुरुष मयणीण के० मृगादिना दिठ्ठिठोहे के० दृष्टिदोने करी वम्मइसर के० कदर्पना जे बाण, पसरोहे के० पसर, तेनाथी नासिउं तरइ के० नासवाने समर्थ थाय ? अर्थात् कोइ समर्थ न थाय ॥ ३८ ॥ एमाटे हे जीव ! अहिस्स के० सर्पनी विसस्सवदिठ्ठि के० विषमय दृष्टि तेवी जेनी विषयदृष्टि ठे, अने जं के० जे र-

मणि नयणवाणा के० स्त्रीनां नयनरूपी वाणो चरित्त के० चारित्ररूप पाणे के० प्राणने विणासंति के० नाश पमाडे ठे, तेवी स्त्रीने परिहर के० परित्याग कर ॥ ३९ ॥

सिंहत जलहिपारंगडविविजिइदिउविसूरोवि ॥ दढचित्तोवि ठलिज्जा-
इ जुवइ पिसाईहिं खुढाहिं ॥ ४० ॥ मणय नवणीय विवडं जह जायइ
जलणसनिहाणमि ॥ तह रमणिसनिहाणे विद्वइ मणो मुणीणंपि ॥ ४१ ॥

व्याख्या— दढचित्तो के० दढचित्त वालो एवो विसुरोवि के० विशेषे करी ग्रूरो पुरुष जे सिद्धतजलहिपारंगड के० सिद्धांतसमुझने विशेषे करीने पार पहोचेलो एवो अने विजिइदिउ के० इन्द्रिउने जेणे जीती होय तेहने पण जुवइ के० जुवतिरूप पिसाईहिंरकुडुहि के० छुडणी एवी पिशाचणी ठलिइइ के० ठले ठे ॥ ४० ॥ जह के० जेम जलण के० अग्नि— तेना संनिहाणंमि के० सन्निध एटले समीपज्ञानेविषे मणय के० मीण अने नवणीय के० नवनीत एटले माखण, विवडंजायइ के० उंगली जाय ठे, तह के० तेम रमणिसनिहाणे के० स्त्रीना सन्निधे एटले समीपज्ञाने मुणीणपि के० मुनिश्वरनु पण मणो के० मन विद्वइ के० विशेषे करी इवित्त थाय ठे. एटले मन उंगली जाय ठे. ॥ ४१ ॥

नीअगमाहिं सुपजराहिं उप्पिठमंथरगईहिं ॥ महिलाहिं निनग्गाइव
गिरवरगुरुआ विजिइंति ॥ ४२ ॥ विसयजलं मोहकलं विदासविश्वो
अजलयराइत्तं ॥ मयमयरंउत्तिन्ना तारुणमहन्नवं धीरा ॥ ४३ ॥

व्याख्या—नीअगमाहि के० नीची गतीए ठे, तेमाटे सुपजराहिं के० पाणीसहित एवी, अने मंथरगईहिं के० मंथर गतिए ठे माटे उप्पिठ के जोवा योग्य एवी, महिलाहि के० स्त्री ते निमग्गाइव के० नदीनीपरे गिरिवरगुरुआ के० मेरूपर्वत सरखा स्थिरमनवालाउने पण विजिइंति के० विशेषे करी जेदे ठे ॥ ४२ ॥ विसयजलं के० विषयरूप ते जल, मोहकलं के० मोहरूप कलजोग, अने विदास विद्योअजलयराइत्त के० हावजावरूपीआ जलचर जीवो तेणे आकीर्ण एटले जरेलो एवो अने मय के० मद— ते रूप मयरं के० मगर मद्यवालो एवो तारुणमहन्नवं के० तारुण एटले यौवनावस्थारूप महार्णव एटले महासमुझने धीरा के० जे धीरपुरुष ते उत्तिन्ना के० उत्तरेठे अर्थात् एवा समुझने तरी पार उत्तरेठे. ॥ ४३ ॥

जइवि परिचत्तसंगो तव तणुअंगो तहावि परिवडइ ॥ मिहिला सं-
सग्गीए कोसाजवणू सिमूणिवा ॥ ४४ ॥ सधगंगयविमुको सीईजू
ऊपसतिचित्तोअ ॥ जं पावइ मृत्तिसुदं न चक्कवटीवि तं लइइ ॥ ४५ ॥

व्याख्या—तेम महिलाणकायसेवी के० स्त्रीनी कायानो सेवणहार पुरुष ते किंवि के० कांइ पण सुह के० सुखने न लहइ के० नथी लहेतो, परंतु ते वराठ के० वा पनो राक सयकाय के० पोतानी कायाना परिस्सम के० परिश्रमने सुक्कमन्नए के० सुखरूप माने ठे ॥ ३४ ॥ सुहुविमग्गिअंतो के० अतिशय अविलोक्यु तो पण क ष्वि के० कहींए पण कयलीइ के० केविनेविपे जह के० जेम सारो के० सार नठि के० नथी, तहा के० तेमज इन्द्रियविस्सएसु के० इन्द्रिज्जना विषयोने विपे पण सुह के० सुखतेसुहुवि गविष्ठ के० अतिशो श्रुष्टु जोशु नठि के० नथी ॥ ३५ ॥

सिगारतरंगाए विलासवेलाइ जुवणजलाए ॥ केके जयंमि पुरिसा नारी-
नईए न बुद्धंती ॥ ३६ ॥ सोअसरी डुरिअदरी कवडकुमीमहिलियाकि-
लेसकरी ॥ वइरविरोयणअरणी डुक्कखाणीसुक्कपडिवस्का ॥ ३७ ॥

व्याख्या—सिगारतरंगाए के० शृंगाररूप जेमा तरंग के० कल्लोखो ठे, अने विलास वेलाइ के० विलासरूप जेमा जलत्रमर ठे, अने जुवण जलाए के० यौवनरूप जेमा जल ठे, एवी नारीनईए के० नारीरूप नदीने विपे न बुद्धति के० नथी ब्रूता, एवा जयमि के० जगत्ने विपे केके के० कोण कोण पुरिसा के० पुरुष ठे ? अर्थात् नारी-
रूप नदीने विपे नथी ब्रूयो एवो कोइ पण पुरुष जगत्मा नथी ॥ ३६ ॥ सोअसरी के० शोकरूप नदी एवी, डुरिअ के० कपट, तेनी दरी के० गुफा एवी, कवन के० क पटतानी कुनी के० कुनी एवी, किलेसकरी के० क्लेशनी करनारी एवी, वइर के० वैर ते रूप विरोयण के० विश्वानर एटखे अग्नि, तेने उपजाववा माटे अरणी के० अ-
रणीना काष्ठ सरखी, एवी महिलीया के० स्त्री ठे, ते डुक्कखाणी के० दुःखनी खाण, अने सुक्कपडिवस्का के० सुखथी उपरांठी ठे ॥ ३७ ॥

अमुणिअमणपरिकम्मो सम्मं को नाम नासिउं तरइ ॥ वम्महसर-
पसरोहे दिठ्ठिओहे मयत्तीणं ॥ ३८ ॥ परिहरसु तज्जतासिं दिठ्ठिंदिठ्ठीवि
सस्सव अहिस्स ॥ जं रमणि नयणवाणा चरित्तपाणे विणासंति ॥ ३९ ॥

व्याख्या—अमुणिअ मणपरिकम्मो के० नथी जाण्यु मननु पराक्रम जेणे एवो को के० कोणपुरुष मयत्तीण के० मृगाङ्गिना दिठ्ठिओहे के० दृष्टिओजे करी वम्महसर के० कदर्पना जे वाण, पसरोहे के० पसरे, तेनाथी नासिउं तरइ के० नासवाने समर्थ थाय ? अर्थात् कोइ समर्थ न थाय ॥ ३८ ॥ एमाटे हे जीव ! अहिस्स के० सर्पनी विसस्सवदिठ्ठि के० विषमय दृष्टि तेवी जेनी विषयदृष्टि ठे, अने जं के० जे र-

मणि नयणवाणा के० स्त्रीनां नयनरूपी वाणो चरित्त के० चारित्ररूप पाणे के० प्राणने
विणासंति के० नाश पमाडे ठे, तेवी स्त्रीने परिहर के० परित्याग कर ॥ ३९ ॥

सिंहत जलहिपारगडविजिजिइदिउविसूरोवि ॥ ददचित्तोवि ठलिज्ज-

इ जुवइ पिसाईहिं खुड्हाहिं ॥ ४० ॥ मणय नवणीय विलजं जह जायइ

जलणसंनिहाणमि ॥ तह रमणिसंनिहाणे विद्वइ मणो मुणीणंपि ॥ ४१ ॥

व्याख्या— ददचित्तो के० ददचित्त वालो एवो विसूरोवि के० विशेषे करी झूरो
पुरुष जे सिद्धतजलहिपारंगड के० सिद्धांतसमुझने विशेषे करीने पार पहाँचेलो एवो
अने विजिइदिउ के० इडिउने जेणे जीती होय तेहने पण जुवइ के० जुवतिरूप पि-
साईहिंखुड्हाहिं के० छुड्हाणी एवी पिशाचणी ठलिइइ के० ठले ठे. ॥ ४० ॥ जह के०
जेम जलण के० अग्नि— तेना संनिहाणमि के० सन्निध एटले समीपजागनेविपे मणय
के० मीण अने नवणीय के० नवनीत एटले माखण, विलजंजायइ के० उंगली जाय
ठे, तह के० तेम रमणिसंनिहाणे के० स्त्रीना सन्निधे एटले समीपजागे मुणीणपि के०
मुनिश्वरनु पण मणो के० मन विद्वइ के० विशेषे करी उचित थाय ठे एटले मन
उंगली जाय ठे ॥ ४१ ॥

नीअंगमाहिं सुपजराहिं उप्पिठमंथरगईहिं ॥ मद्विलाहिं निनग्गाइव

गिरवरगुरुआ विजिज्जंति ॥ ४२ ॥ विसयजलं मोहकल विलासविश्वो

अजलयरार्त्तं ॥ मयमयरंउत्तिन्ना तारुणमद्वन्नवं धीरा ॥ ४३ ॥

व्याख्या— नीअंगमाहिं के० नीची गतीए ठे, तेमाटे सुपजराहिं के० पाणीसहित
एवी, अने मथरगईहिं के० मंथर गतिए ठे माटे उप्पिठ के जोवा योग्य एवी, महि-
लाहिं के० स्त्री ते निमग्गाइव के० नदीनीपरे गिरिवरगुरुआ के० मेरूपर्वत सरखा
स्थिरमनवालाउने पण विजिज्जंति के० विशेषे करी जेदे ठे. ॥ ४२ ॥ विसयजलं के०
विषयरूप ते जल, मोहकल के० मोहरूप कलजोग, अने विलास विद्योअजलयरा-
इत्तं के० हावजावरूपीआ जलचर जीवो तेणे आकीर्ण एटले जरेलो एवो अने मय
के० मद— ते रूप मयर के० मगर मद्यवालो एवो तारुणमद्वन्नवं के० तारुण एटले
यौवनावस्थारूप महार्णव एटले महासमुझने धीरा के० जे धीरपुरुष ते उत्तिन्ना के०
उतरेठे. अर्थात् एवा समुझने तरी पार उतरेठे ॥ ४३ ॥

जइवि परिचत्तसंगो तव तणुअंगो तदावि परिवडइ ॥ मिद्विला स-

सग्गीए कोसाजवण सिमूणिधा ॥ ४४ ॥ सव्वगंगयविमुको सीईजू

ऊपसंतिचित्तोअ ॥ जं पावइ न चक्कवटीवि तं लइइ ॥ ४५ ॥

व्याख्या—जइवि के० यद्यपि परिचत्तसगो के० समस्त प्रकारे बाह्य कुटुवादिकना संगने परित्याग कस्यो ठे जेणे अने तय के० तपेकरी तणुअगो के० डुवळु अग जेणे कळुंठे, तद्वाही के० तोपण मिहिलाससग्गीए के० महिला जे स्त्री, तेना ससर्गे परि- वरुइ के० ससारमाहे पडेठे कोनी पेरे ? तो के—कोसा के० वेश्या, तेहना जुवनने- विपे निवास करनार एवा जे सिद्दगुफागसी मुनियर तेनी पेठे जाणीवेषु ॥४४॥ सव- गथ के० सर्व ग्रथथी विमुक्तो के० विमुक्त, अर्थात् ससारना सर्व बधनथी रहित ए- वो, अने जे चित्तोय के० चित्तनेविपे ऊपसति के० प्रशानतता पाम्यो अने ज के० जे पावश्मुत्तिसुह के० मोक्षानु सुख पामे त के० ते सुख चक्रगृहीवि के० चक्रगर्ति पण न लहइ के० नथी लेतो ॥ ४५ ॥

खेलमि पडिअमप्पं जह न तरइ मव्विआविमोएउ ॥ तह विसयखे- लपडिअं न तरइ अप्पपि कामधो ॥४६॥ जं लहइ वीअराउं सुखं तं सुणइ सुव्विअ न अन्नो ॥ न विगत्ता सूअरउ जाणइ सुरलोइअं सुखं ॥४७॥

व्याख्या—जह के० जेम खेलमि के० श्लेष्मनेविपे पम्पिअ के० पम्पेळी एसी जे म- विआवि के० महिला पण अप्प के० पोताने न मोएउतरइ के० मूकाववाने समर्थ थती नथी, तह के० तेम विसयखेल पम्पिअ के० विषयरूप श्लेष्ममाहे पट्यो एवो कामधो के० कामे करी अथ थएलो पुरुष अप्पपि के० पोताने पण नतरइ के० न मू- कावी शके ॥ ४६ ॥ ज के० जे सुख के० सुखने वीअराउं के० वीतराग लहइ के० लहे, त के० ते सुखने श्री वीतरागज जाणे पण न अन्नो के० अन्य कोइ जाणे नही जेम विगत्ता के० गर्ता एटखे खानामां रहेला कर्मने विपे मय थएलो एवो जे सूअ- रउ के० सूअर—जुन ते सुरलोइअ सुख के० स्वर्गलोकना सुखने नजाणइ के० जाणे नहीं

ज अज्जावि जीवाण विसएसु उहासवेसु पडिवधो ॥ त नज्जइ गुरुआ- णवि अलघणिज्जो महामोहो ॥ ४८ ॥ जे कामंधा जीवा रमंति विस- एसु ते विगयसका ॥ जे पुण जिणवयणारया ते श्रीरु तेसु विरमति ॥४९॥

व्याख्या—ज के० जे कारण माटे अक्षवि के० हजीसुधीपण, जीवाण के० जीवोने विसएसुउहासवेसु के० डु खनेज आश्रव एटखे श्रवनारा जे विषय तेने विपे प्रति- यध ठे त के० ते कारण माटे गुरुआणवि के० महोटेने पण महामोहो के० महा- मोह जे ठे ते अलघणिज्जो के० अलघनीय ठे एवु, नक्षइ के० जाणिए ठीए ॥ ४८ ॥ जे कामंधा जीवा के० कामे करी अथ थएला जीवो, ते विगयसंका के० शका- र्त्ति होता थका विसएसु के० विषयोने विपे रमंती के० रमे ठे जे के० जे पुण के०

वली जिणवयणरया के० जिनवचनमां रक्त, तेजरीरु के० ससारथी वीकण, तेसु के० ते विपयोथी विरमंति के० विरमे ठे ॥ ४९ ॥

असुइमुत्तमलपवाहरूवयं वंतपित्तवसमज्जफोप्फसमेअमंस बहुदडुक-
रंडअंचम्ममित्तपठाइअं जुवइ अंगयं ॥५०॥ मंसंइमंसुत्तपुरीसमीसं सिं-
घाणखेलाइ अनिअरंतं ॥ एअं अणिअं किमिआणवासं पासं नराणं
मइवाहिराणं ॥ ५१ ॥

व्याख्या—असुइ के० अशुचि, मुत्त के० मूत्र अने मलपवाहरूवय के० विष्टाप्रवाह
तद्रूप अने वंत के० वसन पित्त के० पित्त वसा के० चरवी अने मज्जा के० हाडकां मांहेलो
जुको फोप्फ के० सोजो समे के० समेदा, मंस के० मांस बहुदुरु के० घणां हाडकांउनो
करड के० करंडीउं ते चम्ममित्तं के० चर्ममात्रे करी एउ पठाइ के० प्राणादीउं एटवे
आघादीउं एउं, जुवइ के० स्त्रीनु अंगय के० अंग ठे. ॥ ५० ॥ इमं के० ए मंसं के०
मांस मुत्त के० मूत्र अने पुरीस के० विष्टा तेणे करी मीसं के० मिश्रित अने सिंघाण
के० नासिकानो मल खेलाइअ के० वडखा एउनु निअरंतं के० निज्जरण एअं के० ए,
अणिअ के० निरतर अनित्य ठे वली किमिआण वास के० करमीआनु आवासस्थान,
एउं स्त्रीउंनु जे शरीर ते मइवाहिराणं नराणं के० मतिवाहिर अर्थात्वाह्यदृष्टि एवा
पुरुषोने पास के० पाश रूप ठे ॥ ५१ ॥

पासेण पंजरेणय वज्जति चउप्पयाय पक्कीइ ॥ इयजुवइ पजरेणं वक्षा
पुरिसा किलिस्संति ॥ ५२ ॥ अहो मोहो महामह्लो जेण अम्मारिसा-
विहु ॥ जाणंताविअणिवत्तं विरमंति न खणंपिहु ॥ ५३ ॥

व्याख्या—जेम पासेण के० पाशे करी अने पजरेण के० पांजरेकरी चउप्पयाय प-
क्कीइ के० चार पगना पक्कीउने वज्जति के० बांधे, तेम इय के० आ जुवइपजरेण के०
युवतिरूप पांजरे करी पुरिसावखा के० बांधेवा एवा पुरुषो ते किलिस्सति के० क्लेश
पामे ठे ॥ ५२ ॥ अहो इति आश्चर्यं मोहो महामह्लो के० मोहरूप महामह्ल ठे, जेण
के० जेणे करी अम्मारिसाविहु के० अमारा सरखा पण अणिवत्त के० नथी निव-
र्त्तता जाणतावि के० जाणतां ठतां पण खणपिहु के० क्षणमात्र पण न विरमंति के०
नथी विरमता अर्थात् मोहरूपी महामह्लने, अमे जाणीये ठैए तो पण क्षणमात्र
तजी शकता नथी. ॥ ५३ ॥

जुवइइंसइ कुणंतो संसग्गिं कुणइ सयलउखेहिं ॥ नहि सुसगाणं-
सगो दोइ सुहो सइ विमलिविहिं ॥५४॥ हरिहर चउराणण चंद सूरखं-

दाइणो विजेदेवा ॥ नारिण किंकरत्त कुणंतिधिही विसय तिन्ना ॥ ५५ ॥

व्याख्या—जुवइहिसह के० युवती सहवर्तमान संसर्गिकुणंतो के० ससर्ग करतो थको सयलडुकेहि संसर्गि कुणइ के० समस्त डुखोनो ससर्ग करे ठे ए माटे विडाहीसह के० वीलानीनी साथे मुसगाण के० मूपक एटखे उदरनो सगो के० ससर्ग अथवा सगत नहिहोइसुहो के० सुखदायक न थाय ॥ ५४ ॥ हरि के० वासुदेव, हर के० महादेव, चउराणण के० चतुरानन एवा ब्रह्मा, चदसूर के० चंद्र सूर्य अने खंदाइणो के० पमानन एवा कार्तिकेयस्वामि आदे देइने विजेदेवा के० बीजा जे देवताउं ते पण नारिण किंकरत्त कुणति के० स्त्रीउंनु किंकरपण करे ठे ए माटे ते विसयतिन्ना के० विषयने विषे तृष्णा ठे जेने, एवा पूर्वोक्त प्राणीउंनी तृष्णाने धिखी के० धिक्कार ठे ! धिक्कार ठे ! ॥ ५५ ॥

सीअच उणहंच सहंति मूढा इवीसु सत्ता अविवेअवंता ॥ इलाइपुत्तव चयति जाइ जीअच नासति अरावणुव ॥ ५६ ॥ बुत्तूण विजीवाणं सु

डकरायंति पावचरिआइ ॥ जयव जासासासा पच्चा एसो हुइणमोते ॥ ५७ ॥

व्याख्या—मूढा के० मूर्ख एवा पुरुषो सीअ के० सीत च के० अने उणह के० उल्ल एवो ताप सहति के० सहन करेठे, अने ते अविवेअवता के० अविवेकवत एवा होता थका, इवीसुसत्ता के० स्त्रीनेविषे आसक्त ते इलाइपुत्त के० इलाति पुत्रनी परे चयति जाइ के० स्वजातिनो त्याग करेठे अने तेउं राणणुव के० राणणी परे जीअचनासति के० जीवितव्यनो नाश करेठे तो पण ते स्त्री आदिकने नथी ठाडता ॥ ५६ ॥ बुत्तूणवि के० बोलीने पण जीवाण के० जीवोना जे सुडुकरायति पावचरिआइ के० अत्यंत डुप्कर एवा पाप चरित्र, जयव के० जगवन् जासा के० जे हता ते ? सासा के० ते ते पच्चाएसोहुइण मोते के० एज तने प्रत्यादेश ठे ॥ ५७ ॥

जलजलतरलजीअं अथिरालहीवि जगुरोदेहो ॥ तुठाय काम जोगा निवधण

डुक्कलखाण ॥ ५८ ॥ नागो जहा पंकजलावसन्नो दहुथल नाजिसमेइ-

तीर ॥ एव जिअा कामगुणोसुगिअ सुधम्ममग्गे नरया इवति ॥ ५९ ॥

व्याख्या—जलजल के० जलविडु एटखे जलना परपोटा समान तरल के० चपल एवु जीअ के० जीवितव्य ठे, अने लछी के० लक्ष्मी ठे ते पण अथिराविके० अस्थिर ठे, अने जगुरो देहो के० कणजगुर एवो आ देह ठे कामजोगा के० कामजोग जे ठे ते तुठाय के० तुष्ठ एवा अने डुक्कलखाण निवधण के० वासो गमे डुखनां हेतु एवा ठे ॥ ५८ ॥ जहा के० जेम, नागो के० हाथी ते पंकजलावसन्नो के० कादवने

जले वृद्धो यको दष्ट के० देखेठे तो पण ते थलं के० स्थलशी तीरं के० तीरे नाजि-
समेष्ट के० न जइ शके, एवं के० ए प्रमाणे जिश्चा के० जीवो कामगुणेषु के० कामसमूह-
नेविपे गिह्ना के० आसक्त यका सुधम्ममग्गे के० सुधर्मना मार्गनेविपे नरयाह्वंति के०
न रत्ता एट्ठे सावधान न थइ शेक. ॥ ५९ ॥

जह्विष्ठपुंजखुत्तो किमी सुहं मन्नए सयाकालं ॥ तह विसयासुइरत्तो
जीवो विमुणइ सुहं मूढो ॥ ६० ॥ मयरहरोव जलेहिं तह विहु डुप्पूर
ऊइमे आया ॥ विसया मिसंमि गिहो जवे जवे वच्चइ न तत्ति ॥ ६१ ॥

व्याख्या-जह के० जेम विष्ठपुंजखित्तो के० विष्ठाना ढगलामांहे खुतेलो किमी के०
करमीउं, सयाकालं के० सदाकाल सुहंमन्नए के० सुख माने ठे, तह के० तेम विसया-
सुइरत्तो के० विषयरूप अशुचिनेविपे रक्त थएलो एवो मूढो के० मूढ जीवो के० जीव
ते विषयनेविपेज सुहंविमुणइ के० विशेषे करीने सुख माने ठे. ॥ ६० ॥ मयरहर ए-
ट्ठे मगरहर ते मगरने हरण करनार एवो जे समुद्र ते जेम जलेहि के० पाणीएकरी
डुप्पूरउं के० पूरवो दोहिलो ठे एट्ठे डु.खे पूराय, अर्थात् समुद्रमां गमे तेडुलु पाणी
नाखो तोपण ते तेथी तृप्ति पामे नही तेम, ए आया के० आत्मा, विसयामिसंमि-
गिहो के० विषयरूप आमिप एट्ठे मांसने विपे आसक्त थयो यको जवे जवे के०
जवजवनेविपे तत्ति के० तृप्ति प्रत्ये न वच्चइ के० न पामे ॥ ६१ ॥

विसयविसट्ठा जीवा उअडरूवाइएसु विविहेसु ॥ जवसय सहस्सल्लहं न-
मुणंतिगयंपि निअजम्म ॥ ६२ ॥ चिहंति विसयविवसा मुत्तंल्लअंपिकेवि
गयसंका ॥ न गणंति केवि मरणं विसयंकुस सल्लिया जीवा ॥ ६३ ॥

व्याख्या-विषयविसट्ठाजीवा के० विषयरूप जे विष तेणे करी आर्त्त एट्ठे पीका-
यमान् थएला एवा जीव, उअडरूवाइए के० उअजटरूप आदिदेइ विविहेसु के० वि-
विध प्रकारनां रूप ते जवसयसहस्स के० जवना शतसहस्रे करीने एट्ठे लाखो गमे
जवे करीने पण ललहं के० लल्लज एवो निअजम्म के० मनुष्य जन्म ते गयंपि के०
गयो यको पण न मुणति के० न जाणे ॥ ६२ ॥ विसयंकुसल्लियो जीवा के० वि-
षयरूप अंकुशे साटया एवा जीवो, विसयविवसाचिहति के० विषयने वश थया यका
तिष्ठति के० रहे ठे. अने ललजपि के० लल्लजाने पण मुत्त के० मूके ठे, केटलाएक
जीवो गयासंका के० गएली ठे शका जेउनी ~ ने केवि के० केटलाक मरणं न
गणति के० मरणने पण नथी गणता ॥ ६३ ॥

विसय विसेणं जीवा जिणधम्मं हारिऊण हा नरयं ॥ वञ्चंति जहा चित्तय
निवारिउं वञ्चदत्तनिवो ॥ ६४ ॥ धी धी ताण नराणं जे जिणवयणा मयं-
पिमुत्तूण ॥ चउगइ विम्वणकरं पियंति विसयासवं धोरं ॥ ६५ ॥

व्याख्या—विसयविसेणं के० विषयरूप जे विष तेणे करीने जीवा के० जीव जिण-
धम्महारिऊण के० जिनधर्म हारीने हा इति सेवे नरय के० नरके जाय ठे जह के०
जेम चित्तय के० चित्रसाधु एवा जे जाइ तेणे निवारिउं के० वाख्यो एवो जे वञ्चदत्त-
निवो के० ब्रह्मदत्तनृप चक्रवर्ति जेम सत्सारने पिपे मनुष्य ज्ञान हाख्यो तेम ॥ ६४ ॥
धीधी के० धिक्कार ठे। धिक्कार ठे। ताणनराण के० ते नरने, के जे के० जे नर जिण-
वयणामयं पि मुत्तूण के० जिनवचनरूपी अमृतने मूकीने चउगइ विडवणकर के० चारे
गतिनी जे विडवनानो करनार एवो जे विसयासवधोर के० रोज एवो विषयासव के०
विषयरूप मदिरा तेने पियति के० पीए ठे ॥ ६५ ॥

मरणेवि दीणवयणं माणधरा जे नरा न जंपति ॥ ते विहुकुणंति
लल्लि वालाण नेह गह गिहिला ॥ ६६ ॥ सक्कोविनेव सक्कइ माहप्प-
महुप्फुरं जए जेसिं ॥ तेवि नरा नारीहिं कराविञ्चा निञ्चय दासत्तं ॥ ६७ ॥

व्याख्या—मरणेवि के० मरणकाल प्राप्त थयो ठता पण माणधरा जेनरा के० मानने
धारण करनार जे पुरुष ते दीनवयण न जपति के० दीनवचन न बोले, अने तेज
पुरुष, वालाण नेहगहगिहिला के० वाला जे छीउं तेनो जे नेहगह के० स्नेहरूपग्रह
तेणे करीने गहिला के० घेहेला यया थका लल्लिकुणति के० लालन करे ठे ॥ ६६ ॥
जेसिं के० जेना माहप्पमहुप्फुर के० माहात्म्य अने आडयर तेने जगत्मा शक्कोपि
एटले इउ पण समन नेनसक्क के० न करी शके तेवी नरा के० तेवा पण पुरुषोने
नारीहिं के० नारीए निञ्चय के० पोताना दासत्त के० दासपणा प्रत्ये कराविञ्चा
के० कराव्या ॥ ६७ ॥

जउ नदणो महप्पा जिणजाया वयधरो चरमदेहो ॥ रहनेमी राय-
मई रायमइ कासि हीविसया ॥ ६८ ॥ मयण पवणेण जइ तारिस्तावि
सुरसेजनिञ्चला चलिञ्चा ॥ ता पक्क पत्तसत्ताण इअर सत्ताण कावत्ता ॥ ६९ ॥

व्याख्या—जउनदणो के० यादवनो नदन एटले पुत्र, महप्पा जिणजाया के० महात्मा
एवा जिन जे नेमिनाथ तेनो जाइ, वयधरो के० व्रतधारी अने चरमदेहो के० चर-
मशरीरी एवो जे रहनेमी, ते रायमई के० राजीमती उपर रायमइ के० रागने विपे

ठे मति जेनी एवो आसीत् के० होतो हवो. माटे ही विसया के० ही इति खेदे धि-
कार ठे विषयने । ॥ ६७ ॥ मयणपवणेण के० मदनरूपी पवने करी जइ के० जो मे-
रुपर्वत सरखा निचलाचलिया के० निश्चल एवा चढया तो पठे पक्षपत्तसत्ताण के०
पाकां पांढमां सरखां जे जीवनां सत्व ठे एवा इत्तर के० इतर सत्ताण के० सत्व एवा
जीवोनी कावत्ता के० शी वार्ता ? अर्थात् कामदेवरूपी पवने करी मेरुपर्वत सरखा
धैर्यवंत पुरुषो चलायमान थया, तो पठी अद्वयसत्ववाला एवा जीवोनी शी वार्ता ? ६८

जिप्पंति सुदेणं चिञ्च हरि करि सप्पाइणो महाकूरा ॥ इकु वियइज्जेउं
कामो कय सिवसुह विरामो ॥ ७० ॥ विसमा विसय पवासा अणाइ ज-
वजावणाइ जीवाणं ॥ अइइधेत्तह आणिय इंदियाइ चंचलंचित्तं ॥ ७१ ॥

व्याख्या—हरि के० सिंह, करि के० हाथी अने सप्पाइणो के० सर्पादिक महाकूरा
के० महाकूर एवांउने सुदेण जिप्पंति के० सुखे करीने जीताए, पण कय सिवसुह
विरामो के० कस्यो ठे मोक्षसुखथी विराम जेणे एवो इकुविय के० एक पण कामो के०
कंदर्प, ते इज्जेउं के० जीतवो दुर्लभ ठे. ॥ ७० ॥ जीवाण के० जीवने विसमा के०
विषम एवा विसय के० विषयोनी पवासा के० पिपासा एटले तरस ठे, अने अणाइ
के० अनादिनी, जवजावणाइ के० संसारनी जावना ठे, अने इंदियाइ के० इज्जिं ठे
ते अइइधे के० अतिशय दुर्जय ठे, तह के० तेमज चित्त के० चित्त ठे ते चंचलं
के० चपल ठे ॥ ७१ ॥

कलमलअरइ अजुस्की वाही दाहाइ विविह डुस्काइ ॥

मरणपिअ विरहाइसु संपन्नइ कामतविआणं ॥ ७२ ॥

पंचिदिय विसय पसंगरेसि मणवयण काय नवि सवरेसि ॥

तं वाहिसि कत्तिअ गलपएसि जंअठकम्म नविनिश्चारसि ॥ ७३ ॥

व्याख्या—कामतविआणं के० कामे करी तस थएला एवा जनोने, कलमल के०
कलमल, तथा अरइ के० अरति उपजे, अने अजुस्की के० जूख, वाही के० व्याधि,
दाहाइ के० दाघ ज्वरादि प्रमुख विविहडुस्काइ के० विविध प्रकारनां दुःखो, मरणं
के० मरण, अने पिअविरहाइ के० प्रियविधोगादिक संपन्नइ के० संपजे ॥ ७२ ॥ हे
जीव ! पंचिदिय विसय पसंगरेसि के० पांच इज्जिंना विषय प्रसंगने माटे मणवयण-
काय के० मन वचन अने काया, नविसंवरेसि के० नथी सवरतो, अने ज के० जे अ-
ठकम्म के० आठ कर्मोने नवि निश्चारसि के० नथी निर्जरा पमाडतो तं के० ते तुं
वाहिसि कत्तिअ गलपएसि के० गलप्रदेशने ठामे कत्ति के० काती एटले कातर वाहे ठे. ७३

કિંતુમંધોસિ કિંવાસિ ધતુરિં અહવ કિંસંનિવાણ આઝરિં ॥ અમય સ
મુધમ્મજ વિસવ અવમન્નસે વિસય વિસવિસમ અમિયંવ વહુમન્નસે ॥ ૭૪ ॥
તુહિ તુહનાણ વિન્નાણ ગુણંબરો જલણ જાલાસુ નિવડંતુ જિઅ નિન્નરો ॥
પયઇ વામેસુ કામેસુ જરજ્ઞસેજેહિપુણપુણ વિનિરયાનલેપચ્ચસે ॥ ૭૫ ॥

વ્યાખ્યા—હે જીવ ! કિંતુમંધોસિ કે ૦ શુ તુ આંધલો છે ? કિંવાસિધતુરિં કે ૦ શું
તે ધતુરો પીગોટે ? અહવ કે ૦ અથવા તુ શુ સનિગાણઆઝરિં કે ૦ સન્નિપાત
રોગેકરી આઝરિં કે ૦ પરિપૂર્ણ છે ? કે જ કે ૦ જે માટે અમયસમુધમ્મ કે ૦
અમૃતસમાન ધમે છે, તેને વિસવ કે ૦ વિપવત્ અવમન્નસે કે ૦ માને છે ! ! અને વિસય
વિસવિસમ કે ૦ વિપયરૂપ જે મહા વિપમ વિપ, તેને અમિયવવહુમન્નસે કે ૦ અમૃત-
વત્ વહુ માને છે । ॥ ૭૪ ॥ જિઅ કે ૦ હે જીવ ! તુહિ કે ૦ તુ તુહનાણવિન્નાણ ગુણ
હરો કે ૦ તારુ જ્ઞાન તારુ વિજ્ઞાન અને ગુણોનો આહવર તે જલણ જાલાસુ કે ૦
જ્વલન જ્વાલાનેવિપે નિપ્રો કે ૦ અત્યતપણે નિવડંતુ કે ૦ પમો જ કે ૦ જે કારણ માટે
પયઇવામેસુ કે ૦ પ્રકૃતિ કરી વાંકા-વિપરીત ઇવા જે કામેસુ કે ૦ કામજોગ તેનેવિપે
રજ્ઞસે કે ૦ તુ રાવે છે માટે જેહિં કે ૦ જે કામજોગેકરીને તુ પુણ પુણ કે ૦ વહી વહી
પિશેપે કરીને નિરયાનલે કે ૦ નરકરૂપી અગ્નિનેવિપે પચ્ચસે કે ૦ પચ્ચે ॥ ૭૫ ॥

દહઇ ગોસીસ સિરસ્કહ ઘરકણ ઠગલ ગહણઠ મેરાવણ વિક્કણ ॥ ક-
પ્પતરુતોહિ ઇરહ સોવાવણ જુહિ વિસણહિ માણુઅત્તણ હારણ ॥ ૭૬ ॥
અધુવં જીવિઅનઞ્ઞા સિદ્ધિમગ્ગ વિઆણિયા ॥ વિણિ અદ્દિશ્સ જોગેસુ
આહ પરિમિઅમપ્પણો ॥ ૭૭ ॥

વ્યાખ્યા—જુહિ કે ૦ જે પુરુષ વિસણહિ કે ૦ વિપયે કરીને માણુઅત્તણહારણ કે ૦ મનુષ્ય-
પણ હારે છે તો તે દહઇગોસીસસિરસ્કહઘરકણ કે ૦ સૂકી રાખને માટે ગોશીર્ષ તે વા-
વના ચ્ચદન અને સિરસ્કહ ઇટલે મુખન તેને દહઇ કે ૦ બાલે છે, અને ઠગલ ગહણઠ
કે ૦ ઘોકડો લેવાને અથે મેરાવણ વિક્કણ કે ૦ ઇરાગતહાર્થીને વેચે છે અને સો કે ૦ તે
કપ્પતરુતોહિ કે ૦ કલ્પવૃક્ષને તોડી ઇરુવાવણ કે ૦ ઇરુવાને વાવે છે ॥ ૭૬ ॥ જે ઉત્તમ
પુરુષો છે તે અધુવ કે ૦ અશાશ્વતુ ઇવુ જે જીવિઅનઞ્ઞા કે ૦ જીવિતલ્લ્ય જાણતા થકા,
અને સિદ્ધિમગ્ગ કે ૦ મોક્ષમાર્ગને પણ વિઆણિયા કે ૦ જાણતા, અને અપ્પણો કે ૦
પોતાનુ પરિમિત્ર કે ૦ પરિમિત ઇટલે પ્રમાણસહિત આયુષ્ય જાણીને, અર્થાત્ આટ-
લુજ આયુષ્ય છે, ઇવુ તે જાણતા થકા જોગેસુ કે ૦ જોગ થકી વિણિઅદ્દિશ્સ કે ૦
નિવર્તે છે ॥ ૭૭ ॥

सिवमग्ग संठिआणवि जह दुल्लेआ जिआण पणविसया ॥ तह अ-
न्नं किंपि जए दुल्लेअं नठि सयलेवि ॥ ७८ ॥ सविडंकुअडरूवा दिठा
मोहेइ जा मणं इत्ति ॥ आयहिअं चिंतता दूरयेणं परिहरंति ॥ ७९ ॥

व्याख्या—जह के० जेम सयले के० सर्वजगतनेविपे सिवमग्गसंठिआणवि के०
मोक्षमार्गे जेउ रह्याठे, एवा जिआण के० जीवने पण विसया के० पांच विषय जे ठे
ते दुर्जय ठे, तह के० तेम अन्नकिंपि के० अन्य कोइ पण नही दुल्लेय के० दुर्जय
नथी अर्थात् विषय जीतवा तेज दुर्जय ठे, पण ते सिवाय बीजु कांइ दुर्जय नथी
॥ ७८ ॥ सविडंकुअडरूवा के० सविटंक उद्धतरूप एवी इत्ति के० स्त्री, ते दिठा के०
दीठी थकी मनने मोह पमाडे ठे. तेउने आयहिय के० आत्महितने चिंतता के०
चितवता एवा जे पुरुष ते, दूरयेण परिहरंति के० दूरथी परिहरे ठे. ॥ ७९ ॥

सधं सुअंपिसीलं विन्नाणं तह तवंपि वेरग्गं ॥ वच्चइ खण्णसधं विसय
विसेणं जईणंपि ॥ ८० ॥ रेजीव मय विगप्पिय निमेस सुहलालसो कदं
मूढ ॥ सासयसुह मसमतमं हारिसि सिसि सोअरंचजसं ॥ ८१ ॥

व्याख्या—सधंसुअ के० सर्वश्रुत, सीलं के० सर्वशील, विन्नाणं के० सर्वविज्ञान तह
के० तेमज वेरग्ग के० वेराग्य ते सधं के० सधं जइणपि के० यतिउने पण विसय वि-
सेणं के० विषयरूप विपेकरीने खण्ण वच्चइ के० क्षणमात्रमा जतां रहे ठे. ॥ ८० ॥
रे जीव ! सासयसुह मसमतमं के० शाश्वता सुख, जेना समान जगतमां बीजा कोइ
सुख नथी तेने, अने जेमा सिसिसोअरंचजसं के० चंद्रमा सरसो उज्ज्वल यश ठे,
तेने हे मूढ, मयविगप्पिय के० पोतानी मतिए कढ्यां एवां निमेससुहलालसो के०
निमेसमात्र सुखमा लंपट अइने कहहारिसि के० केम हारेठे । ॥ ८१ ॥

पञ्चल्लिउ विसयअग्गी चरित्तसार डहिअ कसिणंपि ॥ सम्मत्तं पिवि-
राहिअ अणंत संसारिअं कुआ ॥ ८२ ॥ जीसण जव कंतारे विसमा
जीवाण विसयतिएहाउं ॥ जाए नहिआ चउदसपुष्पीविरुलंति हु निगोए ८३

व्याख्या—पञ्चल्लिउ के० प्रज्वलित थएलो एवो जे विसयअग्गी के० विषयरूप अग्नि
ठे ते कसिणपि के० समस्त एवा चरित्तसार के० चारित्रना सारने नहिअ के० पाले ठे
अने सम्मत्त के० सम्यक्त्वने विराहिअ के० विराधीने अणत संसारिअ के० अनत संसा-
रीपणाने कुआ के० करे ठे ॥ ८२ ॥ जीवाण के० जीवने जीसण के० जयकर एवा जवक-
तारे के० ससाररूपी अरण्यनेविपे विसमाविसय तिहाउं के० विषम एवी जे विषय

રૂપ તૃષ્ણા ઠે જે તૃષ્ણા નિશ્ચિત્તા કે ૦ નચાવેલા એવા ચતુદસપુરુષીવિ કે ૦ ચૌદ પૂર્વ-
ધારી પણ હુ કે ૦ નિશ્ચયે કરીને નિર્ગોળ કે ૦ નિર્ગોદનેવિષે રૂલંતિ કે ૦ જમે ઠે ॥૮૩॥

હા વિસમા હાવિસમા વિસયા જીવાણ જેહિ પડિવંધા ॥ હિંડંતિ જવ-
સમુદ્દે અણતડુકાઈ પાવતા ॥૮૪॥ મા હ્રદજાલચવલા વિસયા જિવાણ
વિજ્ઞતેઅ સમા ॥ ચણદિઠા ચણનિઠા તાતેસિં કો હુ પડિવંધો ॥ ૮૫ ॥

વ્યાખ્યા-હા ઇતિ રોદે । વિસમા કે ૦ વિપમ, વલી હા ઇતિ રોદે । વિસમા કે ૦ વિ-
પમ એવા વિસયા કે ૦ વિપયો, તે જીવને વિપમ ઠે જેહિ કે ૦ જે વિપયો કરીને પ
શ્નિચ્છા કે ૦ પ્રતિબધ થણા એવા જીવ અણતડુ રૂકાઈ પાવંતા કે ૦ અનત હુ એ પા-
મતા થકા જવસમુદ્દ કે ૦ સસાર સમુદ્દનેવિષે હિમતિ કે ૦ હિંડેઠે ॥ ૮૪ ॥ માહિતિ-
નિપેઠે હ્રદજાલચવલા કે ૦ હ્રદજાલની પેરે ચપલ એવા જે વિસયા કે ૦ વિપયો ઠે, તે
જીવાણ કે ૦ જીવને તે વિપયો વિજ્ઞતેયસમા કે ૦ વિજલીના તેજ સમાન ચણદિઠા
કે ૦ કણમાત્રમા દેખાણલા, પણ પટ્ટી ચણનિઠા કે ૦ કણમાત્રમાં નાશ પામવાનુ ઠે શીલ
જેનુ, પટલે એમ કે-વિજલી જેમ કણમાં દેખવામાં આવે અને વલી કણમા ન દીઠામાં
આવે, તેમ એ વિપયો પણ કણમાત્ર દેખવામાં આવે અને કણમા ન દીઠામાં આવે, તા
કે ૦ તે માટે તેસિં કે ૦ તેમનો હુ કે ૦ નિશ્ચે કોપડિવંધો ૦ કે ૦ શો પ્રતિવધ કરવો? ॥૮૫॥

સત્તુવિસ પિસાઝ વેઆલો હુઅવહોવિપજ્ઞુલિહ ॥ તં નકુણઈ જ કુ-
વિઆ કુણતિ રાગાઈણો દેદે ॥ ૮૬ ॥ જોરાગાઈણવસે વસમિ સોસયલ-
હુક લક્ષાણ ॥ જસ્સ વસે રાગાઈ તસ્સવસે સયલસુકાઈ ॥ ૮૭ ॥

વ્યાખ્યા-જ કે ૦ જેટલુ રાગાઈણો કે ૦ રાગદ્વેષાદિક કુવિઆ કે ૦ કોપ્યા થકા દેદે
કે ૦ દેદેનેવિષે હુ એપ્રયે કુણતિ કે ૦ કરેઠે, ત કે ૦ તેટલુ હુ એ સત્તુ કે ૦ શત્તુ વિસ
કે ૦ વિપ, પિસાઝ કે ૦ પિશાચ, વેઆલો કે ૦ વૈતાલ અને પજ્ઞલિહ હુઅવહોવિ કે ૦
પ્રજ્વલિત થણો અગ્નિ પણ ન કુણઈ કે ૦ ન કરી શકે ॥ ૮૬ ॥ જો કે ૦ જે પુરુષ
રાગાઈણવસે કે ૦ રાગાદિકને વશ ઠે, સો કે ૦ તે પુરુષ સયલહુકલક્ષાણ કે ૦ હુ એ
સમસ્ત લાલો ગમે તેને વસમિ કે ૦ વશ થઈ રહ્યો ઠે એમ જાણવુ, અને જસ્સ કે ૦ જે
પુરુષના વસે કે ૦ વશમા પટલે સ્વાધીનમા રાગાઈ કે ૦ રાગાદિક ઠે, તસ્સવસે કે ૦ તે
પુરુષના વશમા સયલસુકાઈ કે ૦ સઘલા સુલ ઠે એમ જાણવુ ॥ ૮૭ ॥

કેવલ હ્રદ નિમ્મવિણ પડિહં સંસારસાયરે જીવો ॥ જં અણુદ્વઈ કિ-
લેસ ત આસવદેહજાં સઘ ॥ ૮૮ ॥ હી સંસારે વિહિણા મહિલારુ

वेण मंडिच्छं जालं ॥ वञ्चन्ति जठ मूढा मणूच्या तिरिया सुरा असुरा ॥ ८९ ॥

व्याख्या— केवल दुहनिम्मविए के० निःकेवल दुःखेकरीने नीपजावेलो एवो जे ससारसायरे के० संसाररूपी सागर— तेनेविपे जीवो के० जीव पडिळ के० पड्यो ठे, अने त्यां जे क्लेश अणुह्वइ के० क्लेश अनुजवे ठे, तं सव्वं के० ते सधलो क्लेश आसवहेऊअ के० आश्रव ठे हेतु जेनो एवो ठे ॥ ८८ ॥ ही इतिखेदे अहो ससार के० आ ससारनेविपे कर्म जे ठे, तेणे महिलारूवेण के० स्त्रीरूपे जालंमक्षिं के० जाल मांमीठे. जठ के० जे जालनेविपे मूढ एवा मणूच्या के० मनुष्यो, तिरिया के० तिर्यच, सुरा के० देवो, अने असुरा के० असुरकुमार देवो वञ्चन्ति के० वधायठे ॥ ८९ ॥

विसमा विसयजुअंगा जेहिं डंसिआ जिआ जववणंमि ॥ कीसंति डह-
ग्गीहिं चुलसीईजोणिलखेसु ॥ ९० ॥ संसारचारगिह्ये विसयकुवाएदिंदु-
क्किआ जीवा ॥ दिअमहिंअ अमुणंता अणुह्वन्ति अणंतडुःखाइ ॥ ९१ ॥

व्याख्या— विसमा के० विपम एवा विषयजुअंगा के० विषयरूप जुजगो एटले सपों, जेहिं के० जेठए जववणंमि के० ससाररूप अरण्यनेविपे जिआ के० जीव, रंसिआ के० करड्या ठतां दुहग्गीहिं के० दु खरूप अग्रिए करीने चुलसीईजोणिलखेसु के० चोरासी लाख जीवा योनिनेविपे कीसंति के० क्लेश पामेठे. ॥ ९० ॥ ससारचार के० ससारनुं चालुं, तडूप गिह्ये के० ग्रीष्मकाल तेनेविपे विसय के० विषयरूप कुवाय के० नगरो वायरो, तेणेकरी दुक्किआ के० दुकाया थका एवा जे जीवो, तेहिअमहिअ के० हितअहितने अमुणंता के० अजाणता थका अणंतडुःखाइ के० अनत दुःखोने अणुह्वन्ति के० अनुजवे ठे ॥ ९१ ॥

हाहाडरंतडुछा विसयतुरंगा कुसिक्किआ लोए ॥ जीसणजवाडवीए
पाडति जिआण सुअणं ॥ ९२ ॥ विसय पिवासातत्तारत्तानारीसु पं-
क्किलसरंमि ॥ डहिआ दीणा खीणा रुदंति जीवा जववणंमि ॥ ९३ ॥

व्याख्या— हाहा इति खेदे । मुळाण जिआण के० मुग्ध एवा जीवोने डुरंत के० जेनो अत दुःखे करीने ठे, एवा डुछा के० डुष्ट जे विसयतुरंगा के० विषयरूप तु-
रंग, एटले घोना ते कुसिक्किआ के० विपरीत शिखावेला एवा लोए के० लोकने विपे जीसणजवाडवीए के० जयंकर एवी ससाररूपी अटवीमांहे पाडति के० पाडे ठे ॥ ९२ ॥ विसय पिवासा के० विषयरूप पिपासा एटले तृपा—तेणे करी तत्ता के० तप्त थएला एवा, अने नारीसुरत्ता के० स्त्रीनेविपे आसक्त एवा जीवा के० जीवो जवव
णमि के० संसाररूपी बननेविपे स्त्रीरूप पक्किलसरंमि के० कादववाला सरोवरमां डु-

हिंसा के० दुःखीसा, दीणा के० दीन, अने रीणा के० क्षीण एवा होता थका रू-
 लति के० जमे ठे ॥ ९३ ॥

गुणकारि आइंधणिअ धिइरज्जु निअंति आइतुह जीवा निअयाइइंदि
 आइं वल्लिनिअत्तातुरंगुव ॥ ९४ ॥ मणवयणकायजोगासुनिअत्ता तेवि
 गुणकराहुति ॥ अनिअत्ता पुण जंजति मत्तकरिणुव सीखवणं ॥ ९५ ॥

व्याख्या-हे जीव ! तुह के० तने धणिअधिइरज्जु के० अतिशे धृतिरूप जे रज्जु
 एटखे दोरहु तेणे करी निअताइ के० वश थएली एवी निअयाइ इदिआइ निअत्त
 के० पोतानी इज्जिं ठे ते गुणकारी ठे जेम तुरगुव के० तुरग एटखे वश थएला एवा
 बांधेला घोडानी पेठे वल्लि के० बाखवायोग्य ठे ॥ ९४ ॥ मण वयण काय के० मन
 वचन अने कायना जे योग ठे, ते पण गाढ एवा निअत्ता के० नियत्रिया थका एटखे
 वश थया थका तेविगुणकराहुति के० ते पण विशेषे करी गुणकारी थाय ठे अने अ-
 निअत्ता के० न यत्रिया थका पुण के० वली, मत्त करिणव के० मदोन्मत्त हस्तिनी पेठे
 सीखवण के शीखरूप बनने जजति के० जागे ठे ॥ ९५ ॥

जह जह दोसा विरमइ जह जह विसएहि होइ वेरगग ॥ तह तह वि-
 न्नायव आसन्नं सेअ परम पय ॥ ९६ ॥ डुकरमे जहिंएहि कयसमणेहिं
 जुवणवेहिं ॥ जग्गं इंदियसिन्न धिइपायार विलग्गेहिं ॥ ९७ ॥

व्याख्या-जहजह के० जेम जेम दोसा विरमइ के० दोपो विरमे ठे, अने जहजह
 के० जेम जेम विसएहि होइ वेरगग के० विषयथी वैराग्य थाय ठे, तह तह के० तेम तेम
 विन्नायव के० जाणवु के सेअ के० तेहने परमपय आसन्न के० परमपदनु आसन्न एटखे
 डुकडापणु थाय ठे ॥ ९६ ॥ एहिं डुकर मेकय के० तेणे डुप्कर काम कखु ते कोणे
 डुप्कर काम कखु ? ते कहे ठे के जेहिसमणेहिं के० जे अमणोए जुवणवेहिं के० जोवन
 अवस्थाने रिपे इदिअसिन्न के० इज्जिरूप सैन्यने जग्ग के० जाग्यु ते पुरुष धिइपायार
 के० धैर्यरूपपायार एटखे प्राकार जे गढ-तेने विलग्गेहिं के० विलग्या जाणवा ॥ ९७ ॥

तेधन्ना ताणनमो दासोह ताणसजमधराणं ॥ अद्धत्ति पत्तिरीउं जाण
 नहि अएखडकंति ॥ ९८ ॥ किंवहुणा जइवगसि जीवतुम सासय सुह
 अरुह ता पिअसु विसय विमुहो सवेगरसायण निच्च ॥ ९९ ॥

व्याख्या-जाण के० जे पुरुषने हिअए के० टदयने विपे अद्धत्ति पत्तिरीउं के० अ-
 र्धपडियाली आसे अर्थात् कटाक्ष नेत्र करी जोनारी स्त्री नखडकति के० नथी खट-

कती, ते के० ते पुरुष धन्ना के० धन्य ठे ताण के० तेने हुं नमो के० नमस्कार करुं तुं, ताण के० तेवा सजमधराण के० समय धारीनो दासोहं के० हु दास तुं. ॥६०॥ किं-
वहुणा के० वधारे शु कहेवु ? हे जीव तुमं ! अरुथं सासयं सुहजइवंठसि के० तुं नि-
रोग एवु शाश्वतुं मोक्षसुख जो वांछे ठे ता के० तो विसयविमुहो के० विषयथी वि-
मुख था, अने निच्च के० नित्य सगेव रसायण पिअसु के० संवेग रसायणने पी पटखे
पान कर. ॥ ६१ ॥ इति इन्द्रियपराजय शतक सपूर्णम् ॥

॥ अथ श्रीअर्हदादिस्तवनम् ॥

मौनेनोर्वी व्यहृतपरितो वत्सराणां सहस्र यो निर्माणश्चरणयुगलं जव्यमालोप-
कारी ॥ अर्हद्भुत्तारयतु हृदयात्स स्वकीय कलानां यो निर्माणश्चरणयुगलं जव्यमालो-
पकारी ॥ १ ॥ नमस्तत्पौलोमीपतिमुकुटरत्नांशुकवर नतानां दत्तश्रीधनयुवतिरत्नांशुक-
वर ॥ त्रिलोकजितूनामजिह्वपितसपादकमलं जिनस्य श्रीशान्तेः स्तुतसरजस पादक-
मलं ॥ २ ॥ अपुनर्जवमार्गलजकक्रमकमलानखिनीप्रज्ञापते. ॥ शरणं समुपैमि नेमिन
क्रमकमलानखिनीतनुत्विष. ॥ ३ ॥ पार्श्वप्रभुर्जिन कलिताऽपचयं विदधज्जागतः कलि-
तापचय ॥ णिचक्रमणीरुचिरंजितखः प्रददातु सुखं रुचिरं जितख. ॥ ४ ॥ अगण-
यतमुपप्लवमुच्चैरहितसगमकाऽमरनिर्मितं नमत वीरजिन मुनिसत्तमं रहितसग-
मकामरस मुदा ॥ ५ ॥ शिवरतो वरतोपवशान्नतो मघवताऽधवतामतिहूरग ॥ अमदनो
मदनोदनकोविद शममलं मम लंजयताज्जिन ॥ ६ ॥ अविकलं विकलंकधियां सुखं
विदधतं दधतं जगदीशिता ॥ अकलहं कलहसगति श्रेये जिनवरं नवरगतंरंगित. ॥ ७ ॥
वेष्टत्कल्याणवल्लीविपिनवनमुचः स्वर्गगगातरंग छायादायादरोचिःपटलधवलितखड
दिङ्मण्डलस्य ॥ नम्रामर्त्यालिमौलिप्रसूतपरिमलोद्गारमंदारमालाज्यर्च्यश्च प्रजस्य प्रजवतु
जवता जूतये पादपद्म. ॥ ८ ॥ इति श्रीअर्हदादिस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीपार्श्वनाथस्तवन प्रारंभः ॥

श्रीपार्श्व जावत. स्तौमि महोदधिमगर्हितं ॥ उद्धरतं जगद्दुःखमहोदधिमगर्हितं
॥ १ ॥ हृगोचर भवान् येषां प्रियगुरुचिरायते ॥ प्राप्नुवंति सुखं नाथ प्रियगुरुचिरायते
॥ २ ॥ त्वां चतुःपथिरेन्द्राणां तुष्टावामेयवैजवं ॥ समूहकाप कपितुं तुष्टावामेयवैजवं
॥ ३ ॥ पवनीजवितुं कर्म वनदक्षेपणायते ॥ कोनांप्रिकमले नम्राऽवनद क्षेपणायते ॥ ४ ॥
नवंयस्त्वं गतेर्मुक्ताविनतामरसानन ॥ खमेऽपि खदते तेन विनतामरसानन ॥ ५ ॥
शुवि स्तुतो येन जवानिदीवरदलासित. ॥ खकीर्तिपूरस्तेनैर् दुर्निदीवरद लासितः ॥ ६ ॥
अपि व्यामोहिताशेषसुरदानवमानवा ॥ न त्वामचुक्षुजन्नारी सुरदाऽनवमा नवा ॥ ७ ॥
कुहूत्कण्ठिफणारत्नरुचिराजितविग्रहे ॥ त्वयि प्रीति. स्फुरतु मे रुचिराजितविग्रहे ॥ ८ ॥

द्युपतिमुकुटप्रोद्गृष्टांघ्रि जगत्कमलाकर द्युपतिमनघ स्तुत्वेति त्वां कृतांजलिखर्यये ॥
प्रशमजलधे मल्ल सद्य प्रसह्य त्रितीर्यताप्रशमनविधौ ज्ञागारीणा जिनप्रजविष्णुता ॥ ९ ॥
इति श्रीपार्श्वनाथस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ चतुर्विंशतिजिनस्तवन प्रारम्भः ॥

जिनपञ्च प्रीणितजव्यसार्थं समस्तदोषाजित तीर्थनाथ ॥ श्रीसंज्ञवायव्यमलवय्य नंद्याः
स्वामिन् प्रजानामजिददनस्त्वं ॥ १ ॥ सुखाय पुसां सुमते सुखास्तमृगाकपक्षप्रज गौर-
काते ॥ सुपार्श्वनेतर्महसेनपुत्र प्रेक्षोभ्यलोकस्तवनीय भूयाः ॥ २ ॥ विरोचनाज सुविधिं
जिनेन्द्र खजावत शीतलमर्चयामि ॥ श्रेयासमर्च्य दिविजवजेनासक्त न सपत्सुनयासुपूज्य
॥ ३ ॥ सुवर्णकाते विमलपुमुच्चकैरनतविज्ञाननिग्रिष्टविष्टप ॥ अर्द्धमणे धर्मपथप्रकाशने
कुरुष्व शातेहितमजिना पद ॥ ४ ॥ नि सीमसूरतनयस्थितिमार्गदीप निर्माहि शर्म सु-
दृशा प्रियमुक्तिदार ॥ निर्मृष्टगारुडरुचे निगृहीतमोह मल्लेश मोदित महाशय सुवतेन
॥ ५ ॥ अथोनमीनांकनिरासदक्ष सप्रीणिताशेषसमुद्गनेम ॥ शातारवामेय गुणाजिराम
श्रीवर्द्धमानेधि सुखश्रिये न ॥ ६ ॥ निर्व्याजमेधिततमोद्गरेणैकदक्ष सर्वङ्गराजिमहनी-
यपदे नयाढ्ये ॥ सर्वोदिते जत्र सरस्वतिपोतरूपे मिथ्यास्ववारिणि सदा मयि सुप्रसन्ने
॥ ७ ॥ इति चतुर्विंशतिजिनस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीयुगादिजिनस्तवन प्रारम्भः ॥

अस्तु श्रीनाजिद्वन्द्यो विपद्भासनकर्मठ ॥ पवित्र पोषयेन्नाक सुधर्माधिपति.श्रिये
॥ १ ॥ जाड्यखडनपाक्षितप्रोढो जगतिविश्रुत ॥ हिनस्तुवस्तम स्तोमं पावको नाजि-
नदन ॥ २ ॥ सूर्यानदीमहोद्यासीसयमिन्यायधीश्वर ॥ समवर्तीजगन्नेता जीयादादि-
जिनेश्वर ॥ ३ ॥ सनाकीनादृतोदयादृषो निर्कृतिमुद ॥ योदोषाचरण प्रीतीरनिका-
रेशिवेस्थित ॥ ४ ॥ असस्तुतो जडैर्विचित्रदपाशसर्वदाशय ॥ नाज्ञेय श्रेयसे भूयादपूर्वोत्तु
वनेश्वर ॥ ५ ॥ पायादनलसरयातिवधुरोद्गरिणादृत ॥ अर्हिसोद्वासात्मातन्वन् श्रीना-
जेयो महावल ॥ ६ ॥ नसेवित किंपुरुषे सर्वविप्तापवर्जित ॥ जवद्वेषीचक्रपञ्च श्रीदो
जयतिनूतन ॥ ७ ॥ चक्रावदातदेह श्रीर्जुपञ्चासनतत्पर ॥ शिवालयमित पायादी-
शान प्रथमोजिन ॥ ८ ॥ क्षमाप्राग्चारधर्तार यश्रीमान्श्रयतेद्गरि ॥ विद्राण कमल-
शुभ्रसोऽनत पातुनाजिन् ॥ ९ ॥ स्वयद्ब्रह्मलोकेश शुक्लपद्मसमाश्रित ॥ सकल कम-
लासीन कुरुतामृपञ्च सुख ॥ १० ॥ एवमादिममुने स्तवनय पापघ्नीतिशततामपहाय ॥
विघ्नघातनविधोपटिमान तस्यविभ्रतिदशापिदिगीशा ॥ ११ ॥ इति श्रीजिनप्रजसूरि-
कृत श्रीयुगादिजिनस्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीपार्श्वजिनस्तवनप्रारंभः ॥

श्रीपार्श्वश्रेयपेक्षयादक्षितालसमानरुक् ॥ अनन्तासृष्टितियेन दक्षितालसमानरुक् ॥ १ ॥
 अज्ञानमेधुरध्वातकारिणस्त्वद्गुणानलं ॥ अज्ञानमेधुरध्वातजानोऽजिष्टातुमीशगीः ॥ २ ॥
 तथापिनुन्नोऽतर्जकिरंहसामहितायते ॥ गुणलेशंस्तवीम्युच्चैरंहसामहितायते ॥ ३ ॥ अ-
 पारेकामरोगेण त्रांतोस्मिन्नववारिधौ ॥ अपारेकामरोगेणदर्शनेनविनातव ॥ ४ ॥ आ-
 प्येदानींदर्शनंते नरामरसजाजनं ॥ स्पृह्यामिप्रजोराज्य नरामरसजाजनं ॥ ५ ॥ नेष्टा-
 चमेऽप्सरोलोक सकाममनसंप्रति ॥ रुचयेमुक्तिकांतापि सकाममनसंप्रति ॥ ६ ॥ पु-
 ष्योदयादक्षमया मुक्तत्वदर्शनेसति ॥ पुष्योदयादक्षमया स्वात्मायपरिनिश्चितः ॥ ७ ॥
 जिनास्यऽसारससार किनेदानींवराकरे ॥ जिनास्यसारसंसारमध्ययद्भीक्षितंमया ॥ ८ ॥
 धन्यास्तप्रेणतास्तुच्य वासवामेयशक्तये ॥ त्रातुजगत्सर्वगुणावासवामेयशक्तये ॥ ९ ॥
 कट्याणगिरिधीरेमे त्वयिचेत्परमेश्वर ॥ कट्याणगिरिधीरेमे करस्या सर्वसंपदः ॥ १० ॥
 तवागेलीनदृष्टित्वाद्दूरीकृततमालजे ॥ जीवन्मुक्तिदृशांकिर्हिदूरीकृततमालजे ॥ ११ ॥
 कमलायतनेत्राजिरकुब्धमनसस्तव ॥ कमलायतनेत्राऽजिरमेतांमदृशौमुखे ॥ १२ ॥ दृष्टे-
 तमुखेप्रीत्या रजनीश्वरकोमले ॥ ननिर्वाणपदेस्यास्तुरजनीश्वरकोऽमले ॥ १३ ॥ अ-
 क्षोजगज्जीरहितं तवाराध्यवच.प्रजो ॥ अक्षोजगज्जीरहितंनिष्कर्मालजतेपदं ॥ १४ ॥
 पीत्वावाचोमृतंतेऽस्तकलिकामधुगर्हितं ॥ मेनेजने स्वर्गतरोः कलिकामधुगर्हितं ॥ १५ ॥
 क्रमतामरसद्गुणसेवनेतवसादरं ॥ क्रमतामरसद्गुणमामकीनंमन सदा ॥ १६ ॥ श्रिय-
 स्तवागमोदद्याद्विततानयशोजित ॥ यस्तवैवविदोपत्वाद्विततानयशोऽजित ॥ १७ ॥
 अलतेपदराजीवाज्यर्चनैकरता.प्रजो ॥ अलतेपदराजीवामुक्तिदुर्गख्यग्रहे ॥ १८ ॥ व-
 शीचक्रेजवान्मुक्तिमहिषांठितविग्रह ॥ खैरुणैश्चातराकालमहिषांठितविग्रह ॥ १९ ॥
 सदानमस्तपापायगत्याजितवतेगज ॥ सदानमस्तपापायमेघश्यामागकायते ॥ २० ॥ य-
 स्त्वामेकाग्रधी.स्तौति देवपद्मावतीनत ॥ इष्टार्थलाञ्छेरचिरादेवपद्माऽवतीनतं ॥ २१ ॥
 सदानंदतिनामोघमाप्यचाश्रीयमत्रके ॥ सदानंदतिनामोघत्वन्नक्तिकृतनिश्चयाः ॥ २२ ॥
 येनभ्रास्त्वयिंध्याःस्युर्मदनागविराजते ॥ तेपाचरूपाक्षिरतिमदनागविराजते ॥ २३ ॥ अ-
 ह्नीने नसदारेण सेव्यमानकृपानिधे ॥ अह्नीनेनसदारेणहूनंपाह्यांतरेणमां ॥ २४ ॥ ह-
 त्वांतरारीस्त्वदाज्ञाविद्यास्मरणचूषिता ॥ जयलक्ष्मीवयनाथविद्या.स्मरणचूषिताः ॥ २५ ॥
 नमोहराजेनब्रह्मशक्रादीनपिजिष्णुना ॥ नमोहराजेनब्रह्मयोनयेविजितायते ॥ २६ ॥ य-
 स्यात्त्वत्पादपद्मार्चरुचिरजितमानस ॥ सर्वत्रलजतेसौरय रुचिरजितमानस ॥ २७ ॥
 सर्वकपायमोहेलापतयेदुह्यतस्तव ॥ सर्वकपायमोहेलाप्रासराहृपमंवच ॥ २८ ॥ सर-
 स्वतीपानुतवोपदेशामृतपूरिता ॥ यत्प्रजावाज्जनैर्मुक्तिपदेशामृतपूरिता ॥ २९ ॥ का-

मदेहतमोहेऽखिनीखवणेंनतस्तत्रयि ॥ कामदेहतमोहेखितुल्येनाऽश्रुवतेश्रिय ॥ ३० ॥ स्व-
 र्गायितियशोविश्वप्रकाशतेऽमरीचय ॥ यस्यायेनैवशीतांशो प्रकाश तेमरीचयः ॥ ३१ ॥
 दर्पकोपरतायासध्दिदमुनिगणायते ॥ दर्पकोऽपरतायासस्पृह्यालुर्नक खलु ॥ ३२ ॥ क-
 ल्याणानांपचतय मुच्यत्कुलययुते ॥ कस्यनप्रीतयेजातनुयत्कुलययुते ॥ ३३ ॥ कमला-
 कृतपस्त्यागश्रीजुजगजिनेश्वर ॥ कमलाकृतपस्त्यागस्तिमिरार्कपुनीहिमा ॥ ३४ ॥ त-
 दाननजगन्नेत्रमुदारामघनोदक ॥ निर्मिमीतांममप्रीतिमुदारामघनोदकम् ॥ ३५ ॥ येस्त्वं
 कृतेमन कृत्वाप्रमदाजोगजागिन ॥ जवेयुर्दिवितेदिव्यप्रमदाजोगजागिन ॥ ३६ ॥ ना-
 ऽथवाऽरितमोहसमुक्तिशर्मापिडुर्लभ ॥ नाथवारितमोहसतेपामाकलुपात्मनां ॥ ३७ ॥
 युग्म ॥ आनदतोयदद्यायजतुजातननामते ॥ आनदतोयदद्यायमुक्तिश्रीस्तत्ररागिता
 ॥ ३८ ॥ येनत्वदागम स्वामीन्स्याद्वादेनोपराजित ॥ निर्णीत सतुतीर्थानां स्याद्वादे-
 नोपराजित ॥ ३९ ॥ स्मरामित्रस्यते जव्यसमूहायाऽजयप्रद ॥ स्मराऽमित्रस्यतेजव्यशि-
 यांधामपदद्वय ॥ ४० ॥ जव्यहृत्पक्षिणांवासक्षणादानायकानन ॥ त्वापर्युपासते धन्या-
 क्षणादानायकाननम् ॥ ४१ ॥ जननव्यसनाधीरश्रीवामेयजवेजवे ॥ जननव्यसनाधीरश्रूया-
 स्वामीत्वमेवमे ॥ ४२ ॥ त्वज्जुणस्तुतिरजोदकांतेयमकहारिणी ॥ जव्यानतुविज्ञानां
 कांतेयमकहारिणी ॥ ४३ ॥ इतिप्रजोतेस्तवनपठंतिये युक्तिश्रिय प्रेत्यलुठंतितेहृदि ॥
 जिनप्रजाऽचार्यमजाऽतिशायिनीजागर्तितेपामिहपन्नितवजे ॥ ४४ ॥ इति श्रीपार्श्वजिन-
 स्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीशान्तिजिनस्तवन प्रारभ ॥

श्रीशान्तिनाथोजगवानष्टापदसमानरुक् ॥ वित्रज्जुणान्मयास्तोतानष्टापदसमानरुक् ॥
 १ ॥ कल्याणकमलोद्धासश्रीपेणजवतोर्जित ॥ बोधिरत्नजगन्नाथश्रीपेणजवतोर्जितं ॥
 २ ॥ सुतानयोत्थाजगतीमहसारविरागत ॥ त्वयुग्मधर्मिमत्येपुमहसारविरागत ॥ ३ ॥
 सौधर्मेऽथजवान्सौरयाद्भैताल्येसुरतामित ॥ ततोऽजृत्खेचरोर्गीजृत्वेताल्येसुरतामित
 ॥ ४ ॥ स्थित्वाऽथप्राणतेजज्ञेवल्लदेवोपराजित ॥ यस्मादरिगण स्थाप्रावल्लदेवोपराजित
 ॥ ५ ॥ जृत्वाऽमदमुदापात्रमच्युताखडलोच्चवान् ॥ वज्रायुधोऽजृत्वायामच्युताखड
 लोच्चवान् ॥ ६ ॥ प्राप्यमेवेयकपुण्यैरथोनवममुत्तमे ॥ सेव्योन्पेरजृत्मेघरथोऽनवममु
 त्तमे ॥ ७ ॥ सर्वार्थसिद्धिमित्राचरिश्चसेनागजूरजू ॥ चक्रीगजपुरेऽघानाविश्वसेना-
 गजूरजू ॥ ८ ॥ जीयातेजननीशास्तरचिरादेवसस्तुता ॥ यास्तोतुर्जायते मुक्तिरचिरा-
 देवसस्तुता ॥ ९ ॥ जन्मलात्रेजवान्देहरिणांकेन जाविना ॥ तन्नाज्जोयन्न सोद्योतहरि-
 णाकेनजाविना ॥ १० ॥ राज्यप्रजाविपन्नाणह्यानेकपराजित ॥ अशाश्रिरपत्तिरथह्या-
 नत ॥ ११ ॥ त्रातुडुर्गतिजृत्तेदमहासीरसत क्रमा ॥ शांति स्वीकृत्यपदूखडाम-

हासीरसत.कामां ॥ १२ ॥ युक्त्वाहृत्यक्रमात्तीर्थनिर्मायजगतीहितं ॥ पदंप्रापप्रजोख्या-
तनिर्मायजगतीहितं ॥ १३ ॥ कद्व्याणपचकस्तोतुजरणीजूतमीशते ॥ केनामविश्वविश्व-
जजरणीजूतमीशते ॥ १४ ॥ त्वदन्योऽखंसतामुच्चैरह प्रमथनायकः ॥ परंधत्तेऽधकध्वंस-
रंहप्रमथनायक ॥ १५ ॥ यत्त्वयायुधिजैत्रापिकदर्पोऽपासितापद. ॥ तत्सतांहसिगरु-
ककदर्पोपासिताऽपद. ॥ १६ ॥ चत्वारिशरून्चस्त्वंपातान्मानतमोदिन. ॥ निधिर्ज्ञानस्य
दुःखांधुपातान्मानतमोदिन ॥ १७ ॥ डमंसृशरूपांकृत्वाहृद्यकद्व्याणजाजनं ॥ हशाखक्षस-
मायुस्त्वंहृद्यकद्व्याणजाजनं ॥ १८ ॥ कस्यदु खंननाथत्वंशांतेधामनिधेहिन. ॥ तद्दु खि-
तान्मृगाकडाकृशांतेधामनिधेहिन ॥ १९ ॥ स्तुत्वात्वामितिमार्गयेमुहु रिदंश्रीनर्तकीनर्तने
नाद्याचार्यजिनप्रजजनमहो विद्याबुदाद्यादने ॥ धत्तांसंततमेवतावकगुणग्रामाजिराम-
स्त्वप्रज्ञापारमितामपारमहिमप्राग्जार मज्जाराती ॥ २० ॥ इति श्रीजिनप्रजकृतं श्री-
शातिनाथस्तवनं समाप्तम्

॥ अथ परागशब्दाष्टोत्तरशतार्थनिवरूसाधारणजिनस्तवनं ॥

॥ शार्ङ्गलविक्रीकृत ठंद ॥ श्रीदेवेडनरेडमोक्षिकुटोद्घृष्टाग्रियुग्मंजिनं नत्वाकुर्मि-
परागशब्दविविधार्थोत्पत्तिमात्रांचया ॥ पापपिहितदीयुण्यवशतोयन्मामकीनंविजोऽ-
जिध्यातीतफलापवर्जनसुधाविष्वाणकार-स्कर. १

॥ वसंततिलका ठंद ॥

वक्राब्जवायुजितपद्मपरागपूर हृन्मदिरस्थखपरागहृतप्रचारं ॥ प्रोद्दीप्तकांचनपराग-
सवर्णवर्णं त्वज्जापरागरसिक.स्तुतिमानयेत्वां ॥ १ ॥ देवापरागनिकृतिप्रततिप्रतानष्टेदे-
कुठारसुपरागसमागग ॥ त्वासश्रयाम्यनिमिपाधिपचापराग ससारमुक्तजुविविस्तृतस-
पराग ॥ ३ ॥ स्वामिज्जयत्वमनिगंसपरपरागमादिप्रकाशकचिरगतपापराग ॥ यश्चाप्यु-
वम्यरूपिराजिपुष्पपरागवृत्तिविघटितमणीवकचापराग ॥ ४ ॥ पूर्वापरस्वरविपर्ययत पराग
तत्त्वावबोधमिहिरोज्जमनेपराग ॥ त्वंकपरागमयसेमयिमुक्तिदाने कुसापरागसिजिता-
रिरथप्रसीद ॥ ५ ॥ तृष्णापरागविरतंनिरतंक्रियायांलीलापरागतिचरतमघहरंतं ॥ वि-
श्वापरागपतिशुद्धयशोजिरामवंदेप्रियवदपरागणीयशीलं ॥ ६ ॥ जूवा.परागपुरुषेपु-
कपादधानो मायापरागवनितावध्वेनतेय ॥ य कोपरागरहितस्त्वमसीनतेन सेवेज्वंतम-
परागमशैलवज्र ॥ ७ ॥ ध्वस्तोपरागपरजागविजृपितागं सूरापरागमसमीकृतकर्मधर्म ॥
पुण्यापरागजनदत्तजवंजजेय देवाऽपरागणितलक्षणसचयत्वां ॥ ८ ॥ सेवापरागणित-
सौख्यकरश्रयामि हृत्तापरागहरणकरणगुणाना ॥ प्रोद्यत्परागतिगतंशरणजनानामिष्टा-
र्थसाधनसुपर्वपरागकदम्प ॥ ९ ॥ तेजे ॥ १० ॥ जूमीपरागद्वेपठिद्वंधनहृद्यद्विपरा-
गहीनं ॥ गेमेसतिष्ठुतपरागनमस्करोमि ॥ ११ ॥ पराग ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

जितेजननमृत्युजरापराग मांदेहितद्विवपदंबिलसत्पराग ॥ रात्रेद्वतस्मरपरागपकौपराग-
 रिक्त परागणधरस्थितिकार्यकारिन् ॥ ११ ॥ पस्यागदेवकृतचदनसत्परागोयो द्वापरा-
 गमगिरोस्तिनजजपूक. ॥ गेयविधायकृतदु कृतसंपरागमीडेप्रतीतमपरागमजित्ययातं
 ॥ १२ ॥ गेपाग्रगेजितपुनर्जवजापरागरास्थानकेतमुदितेशुवनेपराग ॥ गेशेकृतेनिहत-
 मोहमदापराग गेस्येपणैकुरुसुखशमधीपराग ॥ १३ ॥ गेऽर्थेपरागकरणोद्यमिननमामि-
 गेसोस्थितेखलपरागजयप्रमुक्तम् ॥ गेनेकृतेऽर्पितपरागधराधवत्वंपेदेस्थितेशुचिपराग-
 पवित्रकीर्ति ॥ १४ ॥ गेस्येजवेसकलजंतुकृतापरागगेदेनिवर्हितकपायमहत्पराग ॥ गेशे-
 रिधेहिमुलमुक्षितदु परागगेवेसतित्रिजगदगिरूपापराग ॥ १५ ॥ गेसोपरागसमर्थेयसु-
 वर्व्ययीधेपेपरागशिवजीरुमजिप्रवेत्वा ॥ येनीकृतेधनवधुप्रचुतापरागरानोदितेशुचिपराग-
 रदालिकाते ॥ १६ ॥ रित्राकृतेऽनुचित देहपरागलेपरित्रांगते जयपरागजवाधिकश्री. ॥
 उन्नेतिर सुविहितेजनतापरागगेवेकृते गलितमोहमदापराग ॥ १७ ॥ उपजातय ॥ परांग-
 नायास्तुपवेपरागसगेनमुक्तमनसानतोऽस्मि ॥ पेवेकृतेदेवनमत्परागसंख्यकरक्तास्थिपराग
 सग ॥ १८ ॥ प्राप्तापरागाधजवाब्धितीरवंदेपरागारविमुक्तचितं ॥ तृष्णापरागर्वरूपानि-
 पृदनयशापरागाद्धर्गगुणोपपन्नं ॥ १९ ॥ दिव्यापरागर्जनतामतीतंतेवापरागस्यमुख-
 र्पिवध ॥ परागजस्तिष्ठवितोऽधिकप्रज परागजावि कृतसज्जतिश्रये ॥ २० ॥ परागतार्थ-
 प्रतिपादनाद्विप्र जनपरागार्हवच परंपर ॥ परागलहूपणधोरणीरू परागदाधिघ्नमदंन-
 वीमि ॥ २१ ॥ परागरुत्तमस्थितिमूर्तिलेख्य परागरुद्रव्यसुधूपयोग्य ॥ परागमाचारवि-
 चारणीय परागदकारमहजजामि ॥ २२ ॥ मायत्परागस्यपदप्रधानदक्षंपरागर्वगुणश्रय-
 ध्व ॥ सुरूपपरागोत्थविकारतर्जकजराऽपरागत्वरजीतिवर्जित ॥ २३ ॥ परागजावारि-
 पिशुद्रवश परागरिष्टस्थितिजेददर्शी ॥ सेवापरारिनतचक्रमाञ्ज कृपापरागाखिदवाक्य-
 जीया ॥ २४ ॥ योदीपरागांगिसमात्मयोधनो विलापरागाद्विमुक्तचेता ॥ नि स्वापराऽ-
 गाह्यतरस्वरूप. सुरापरागाहागुण ससेव्य ॥ २५ ॥ अपूर्वराणांपरागजातशीलपरा-
 गधवच प्रकाश ॥ परागतिप्राप्तपरागतिज्ञ स्तोत्र्येपरागोपगतिप्रतीत ॥ २६ ॥ वदेपरागर्जग-
 तिव्यतीत सदापरागाढतप प्रवृत्त ॥ मृराऽपरागारकशोणपार्थिपरागरीय पदवीश्रयंतं ॥ २७ ॥

शाईलबिक्रीडितवद ॥ श्रीमन्नाचकचक्रवर्तिसुगुरुश्रीहर्षकल्लोलसन्निध्य पडितमड-
 लीनभुमत श्रीलक्ष्मिकल्लोलक ॥ सैवेदरचयाचकारसुपरागार्थाद्युक्तशतं तेनाभोक्तुकृती-
 जन शिःसुखपुण्येनलवबोधय ॥ २८ ॥ इति परागशब्दाष्टोत्तरगतार्थनिबन्धसाधारणजि-
 नस्तवन महोपाध्यायचक्रवर्तिश्रीहर्षकल्लोलगणिक्रमकमलमरालायमानेन पण्डितलक्ष्मी-
 कल्लोलगणिना रचयाचक्रे ॥

॥ अथ श्रीमहावीरस्तवन प्रारंभः ॥

असमशमनिवासं वासवाचार्यवाचामविषयमहिमानं ज्ञानसंक्रांतविश्वं ॥ प्रणमद-
मरचूडारत्नघृष्टांघ्रिपीठं जिनवरवरद त्वां नौमि जक्तिप्रयुक्तः ॥ १ ॥ बालस्यापि ममोक्तं
तव स्तुतावर्थमेप्यति दुधानां ॥ कन्याकर्तितसूत्रे न गौरवं मांत्रिकाः किमु वहेयुः ॥ २ ॥
योमिमीतेत्यवाणाधिपाथ पलैर्यः परिष्ठेत्तुमीष्टेनजः स्वांगुलैः ॥ योऽधिवेगेन कट्पांतवातंज-
येत् त्वङ्गुणानामियत्तामसौवेत्तिचेत् ॥ ३ ॥ अजिनृत्य जवंतमनंतगुण स्तुतिकारगिरा-
जिसतीचरित ॥ यदियंगुणरेणुकणाक्ततनुं स्तवनीयमुपैतिनजातुपरं ॥ ४ ॥ नदष्टेष्टवा-
धः परैर्लघ्यतानत्वदुक्तेन चाशक्यकृत्योपदेशः ॥ तथापि श्रितास्तन्नमिथ्यात्वहीना ननिवप्रि-
या किं द्विपतीकुमुद्राः ॥ ५ ॥ उचितंजनोमृतरुचिर्लज्जता वृषसश्रेयेण परमोच्चपदं ॥ प्रम-
दाश्रितेप्यहृदतत्रलज्जां प्रवदंति जवदध्वमुचः ॥ ६ ॥ फलगोचरलक्षणे रूपे तं गदितं यद्ग-
वता प्रमाणयुग्मं ॥ कृतयलशता अपीह दोषानलमुज्जावधितुं नवादिनोऽन्ये ॥ ७ ॥ सं-
देहान्युगपदपोहितुनृतिर्यक् देवानां श्रुतिपुसुधारसंनिपेक्षुः ॥ त्वांहित्वा कलधितुमी-
श- — जापातजौप्य कश्चगिरैकया लमन्यः ॥ ८ ॥ न केमनः शुद्धियुगाग्रयोजितप्रबोधचा-
रित्रतुरंगमद्वय ॥ रथसमारुह्य तवेशशासनं समासदन्मुक्तिपुरीमविघ्नतः ॥ ९ ॥ यो-
गेन किं किमयतीर्थपरंपराजि किदेवतेः किमुतपोजिरधीतिजिः किं ॥ मंत्राद्वरं जिनजिने-
तिजपतुसंतः पारित्रिकैर्हि कमुपेयमुपेतुकामा ॥ १० ॥ त्वन्नामकामसामर्थ्यानध्यायध्या-
यत सतः ॥ सपनीपद्यतेसद्य सपत्कंपराङ्मुखी ॥ ११ ॥ असत्परीणामपरश्वधेन म-
च्चित्तेपादंप्रसजं विजिह्य ॥ ज्ञानादिरत्नानिहर्तितचौरा रागादयस्तास्त्रिगुहाणनाथ ॥ १२ ॥
त्वद्विधेप्यधिपतौ शिवपुर्यां श्रूयतेन हि बहुर्जनवासः ॥ धिग्बिधिः कुनृपतावपिमोहे वीक्ष्य-
तेन वपुरीजनपूर्णा ॥ १३ ॥ नाथवाधितुमनाथवस्तुधाजो जिनोपिविबुधान्यमकम ॥
मानवांस्तुतवपीतदेशनावाकसुधान् वतदशापिनास्पृशत् ॥ १४ ॥ युक्तिस्फूर्जतीदणधा-
राशयेयैश्चक्रे यौष्माकीणवाणीकृपाणी ॥ तेषां जावारातिजिर्धुकेलिं कुर्वाणानां स्यात्क-
रस्थाजयश्रीः ॥ १५ ॥ प्रमथितमिथो विरोधा सुहृदीभ्यासतैर्गिनो निखिलाः ॥
त्वदेशनाजुवमिता नयवादाश्च जवत्समयं ॥ १६ ॥ इनकुतीर्थिककटिपतगर्हणा वचन-
जस्मजिरुज्ज्वलितेप्यहो ॥ तवयशोमुकुरेपरदेवतवजयशोनखलप्रतिविवितं ॥ १७ ॥
रुंधन्नेधितमन्यतीर्थिकततेरौरुत्यबंध्याचलंसच्चेतोजलपकहन्मधसुहृद्भातापिसंतापनं ॥ दे-
लाशोपितमोहराजमहिमांजोधिर्जिनत्वद्यशोगतिः सैषवजस्तिहस्तिदशनष्टेदावदातष्ठ-
विः ॥ १८ ॥ शेशोर्ध्वस्यमूलकनकगिरिरिपिस्कंधबंधश्चतस्रः काष्ठाशाखाप्रशाखा-
विदिशउरुतलं व्योमजालंदलानां ॥ ताराः पुष्पाणि सिद्धास्पदमथ शिखरपुष्पदंतौ फल-
श्रीघायाविश्रांतविश्व स्फुरतितवयशः पादपः सोयमुच्चैः ॥ १९ ॥ ऊर्ध्वोर्ध्वमारोहतिहृन्न-

जोन्वृणा त्वन्नकिरागांशुपतिर्यथायथा ॥ तथातथाहं पटलीवलीपसीढायेऽदेवक्षयतिप्र-
 तिद्वेष ॥ २० ॥ स्वजनकमनस्तापाधानोद्भवाधविप्रक्रिमव्यसनमपि हीदुतुं कामनश-
 क्तिमधु परे ॥ तवपुनरिनश्रीमोहोर्वीपति सयलद्विधापरिदलयितुकाष्टाप्येकालग्न-
 रणागणे ॥ २१ ॥ नदोपाणास्वस्मिन्नधिपजवताऽदायि वसतिर्गुणाननैवान्यैर्हरिहरविर-
 चिप्रभृतिभिः ॥ शिवतेपामुद्धासयितुमजिसधिसत्वजव तदातातेज्यस्तेनतुकिमित्रै-
 शिष्टयमधिक ॥ २२ ॥ आपत्कोटीविघटनपटु सपदाकृष्टिमत्र श्रेयोवह्नीवनवनधरस्त-
 त्वधीसौधदीप ॥ विद्याकदोरतिपतियश क्षीरवज्रप्रचारश्चेतोवृत्ति ममरमयतुत्वत्पदाब्ज-
 प्रणाम ॥ २३ ॥ कपायतपनातपग्लपितमप्रशस्तक्रियानुचितनमलीमसं विपयतर्पणार्था-
 कुल ॥ जवफुणकदवकस्तुतिसुधाहृदे मज्जान जिनेशितरनुक्षणसृजतुमामकीनमन ॥ २४ ॥
 त्रिजुवनजवनाजोगजावजासनगृहमणिसम नतजनताजिमतार्थसार्थवितरणरुदपटुम वि-
 विधतदोजातिरुचिरमितिसस्तवमकरवमपटुजिनप्रजसूरिनिवहमहनीयमहृतवयत्कठपी-
 ठसीमनिबुधतिसैपतस्य पुरुषस्य जिनकरतलमुपैति सकलेष्टफलसिद्धिरिष्टगुणतरुविपि-
 न ॥ २५ ॥ इति श्रीमहावीरस्तवन ॥

॥ अथ श्रीपार्श्वनाथस्तवन प्रारम्भ ॥

कामेवामेयशक्तिर्वतुतवगुणस्तोमलेशप्रशस्तो नस्याद्यस्यामधीश सुरपतिसचिवस्यापि-
 वाणीविलास ॥ मानेवागार्द्धिगाराकलयतिकश्चप्रौढिमारूढधारांनक्तिव्यक्तिप्रयुक्त स्त-
 दपिकिमपितेसस्तवप्रस्तवीमि ॥ १ ॥ ससारांजोविदेनानिविरुजडमतिभ्यातविध्वंसहस
 श्यामादयामागधामाशठकमठतपोधर्मनिर्मायपाथ ॥ स्फारस्फूर्जत्फणींरुद्रगुणफलमणि-
 ज्योतिरुद्योतिताशाचक्रश्चक्रिध्वजत्वजयतिजिनत्रिजिद्वज्रव्यञ्जनावारिवार ॥ २ ॥ कम्प्रा-
 नम्रागिचेत, शिरिकुलविलसत्ताडवाडवरश्रीहेतु प्रेखन्नखाक्षीरुचिररुचितडिहामनेत्रा
 जिराम ॥ प्रीतिंफुल्लत्फणाजाडमणिपूणिमुमनश्चापवित्रीकृतयौदेया स्त्वदेशनावाक्स्त-
 नितसुररुमेधवन्मेऽघहंत ॥ ३ ॥ जिदन्लोकप्रवाहप्रवलतर सरित्पूरमुखैर्हंतजतूनां-
 चित्तभूमौसजयतिजगतिवद्वचोवारिकात ॥ मुक्त्वागाढयहीतानपिबिनतजनान्यत्प्रजा-
 वाङ्मयातोन्नयस्तन्मध्यमेवप्रविशतिजटितिकूरमोहावहार ॥ ४ ॥ लौढ्याह्वाणयलक्ष्मीम-
 धुरमधुरसत्वनमुखांजोरुहोत्थपायपायजरेणप्रणतजवभृतानेत्रपुण्यधयाह्य ॥ नूनहर्षप्रक-
 योजतनयनपय पूरदत्तेनदूरमिथ्यादृक्लोचनाना मसुजगजगवन्सत्ययोजिरिति ॥ ५ ॥
 निस्पदानदकद कलिमलकदलीकामरुनीकृतोयतुकदाकोक्षेयकस्यदपितजवशतनेत्रपी-
 थुपसत्र ॥ श्रेय श्रीब्रह्महृद्वीसकमलयमरुद्भाग्यमारोग्यलक्ष्म्यादर्श कदर्पदर्पद्विजपतिपत-
 नेदर्शनतावकीन ॥ ६ ॥ विद्याविद्याधरीणामणिमयमुकुर कूरवेरारिजैत्रोगात्रश्रीमैत्र्यपा-
 त्रीकृतरतिरमण सचरित्रै पवित्र ॥ सन्नोगाजोगजागीशुजगिमजवनश्रीजिनश्रीदसंपञ्चि

कंपःसंपनीपद्यतश्चमनुजसाधुनत्वाजिनत्वा ॥ ७ ॥ देव्यावाचोपिवाचामविषयदिविपन्नं-
दिरद्वारसेवा देवाकीसर्वनाकीश्वरमुकुटतटीघृष्टपादांबुजस्य ॥ नेताश्चैतन्यगून्त्यःसकल-
कलयितुर्मुक्तिमात्रस्यगताञ्चुक्तिमुक्तिचदातु कथमिवजवतःकदपवृद्ध सदक्षः ॥ ८ ॥ चं-
द्रप्रत्युदकागयप्रतिफलत्येकोनचार्थक्रियाकारीत्येपनवास्तवस्तवपुनर्नृत्तजयत्यद्भुतं ॥ ए-
कस्त्वंप्रतिमानसंवससियद्भव्यात्मनामेकदासर्वेपामथचप्रयष्टसिफलंतेपांमनोवांठितं ॥ ९ ॥
ग्रौष्माकीणगुणस्तुति विकिरतीशुंडामिवांतर्गतप्रीतिस्फीतिमतीमतीवसुरजिदानांबुवावि-
च्रती ॥ त्रैलोक्यैकसुरद्रुमद्रुमवनानीवोन्मदावासितायुष्मद्भक्तिरलजनकिञ्चविनामेनांसि-
हृद्भासिता ॥ १० ॥ आधारेस्थिरतोद्भितेखलुजवत्याधेयमापिस्थिरसोयज्ञानपथस्तथापिकि-
मपिस्वार्थेकनिष्ठोवृत्ते ॥ अथांतंममचंचलेपिमनसिस्वामिन्वधानस्थितित्रैलोक्याधिपश-
क्तिजाजियदिवाकिनोपपन्नत्वयि ॥ ११ ॥ विश्वेशप्रसन्नत्वदीययशसाव्यालुप्यमाने प्रजास-
र्वस्वेजगदाक्रमैकपटुनानूनंद्भिजानांपतिः ॥ शस्त्रांलांठनकेतवात्प्रतिनिशंकुक्षि प्रदेशेक्षिप-
न्कोपाटोपवशादसाबुदयतेविचित्रद्रुपलौहितं ॥ १२ ॥ वक्त्रेणत्वमपाहरशशिधरस्याखरूमूर्ते-
श्रियंव्याकोशस्यकुशेशयस्यसुपमासर्वस्वमप्यग्रही ॥ यत्तुल्यव्यसनादपिस्मजहितौनेतौवि-
रोधमिथस्तेनाकारिसमानशीलविपदांसांख्यप्रवादोमृषा ॥ १३ ॥ पुष्टांगीव्यवहारनिश्चयन-
यप्रोत्तुगशुगशुजहानाद्यभिचतुष्टयचक्रिकसज्ज्ञानक्रियालोचनं ॥ नित्येकविवेकपुष्टलति-
कस्याद्वादपर्युल्लसत्पीनोच्चैककुदंकुतीर्थतृणञ्जुसूतेवृषगोस्तव ॥ १४ ॥ आकठकमठांबुदोजि-
तपय पूरेनिमग्नकस्योत्फुल्लमुखपकजंतवपौषाकौतुकोत्कपंत ॥ नागत्रैणविलोचना-
क्षिपटर्लांसंरयायधुर्यंवतांधन्यानांगणनादणेरालुसारैखान्यत सर्पति ॥ १५ ॥ वंदारो-
प्रियकोपितप्रणयिनीदृक्कोणशोणस्त्रिपसाङ्गस्निग्धसमुल्लसत्क्रमनखश्रेणीमयूखास्तव ॥
त्वमृत्तस्तुतिदूतिकाजिमुखितापाणौचिकीर्षौ शिवश्रीरामानवपद्मरागसहितंवध्रंतिमौलौ-
मम ॥ १६ ॥ एवंनृदेवमहितसहितप्रजावञ्चूत्याप्रचूततमयाविनुतोमयाज्यं ॥ पार्श्व-
प्रचुर्विमलचिन्मयचित्तसौधमुत्तसयत्ववृजिनप्रज्ञसूरिवर्ण्यं ॥ १७ ॥ इति श्रीपाठ सप्त ॥

॥ अथ श्रीरूपजादिजिनस्तवन प्रारंभ ॥

रूपज नम्रसुरासुरशेखरप्रपतयालुपरागपिशगितं ॥ कमसरोजमहंतव मौलिना जिन-
वद्देनवद्देमतनुयुते ॥ १ ॥ अपरवस्तुविलोकनलालसाविपनिपेधबुधांसुखमासुधां ॥ वपु-
पितेपिवताममचक्रुषी अजितजाजितजास्करकांचन ॥ २ ॥ हरिहरादिसुरोघविलक्षणाद्भु-
तचरित्रचमत्कृतविष्टप ॥ सुजनजोपदपीठविलोबुवत्सुमनसमनसंजवदेवतं ॥ ३ ॥ म-
दनदुर्धमदतिदमेहरिस्तरुमृगांकितमूर्तिरूपाश्रितान् ॥ द्रुतमहारजतद्युतिरग्रणीगमवता-
मवतादजिनंदन ॥ ४ ॥ चरणलक्ष्मिकरग्रहणोत्सवेविरवितेरयनद्वितयोवधि ॥ धृतसुखाति-
शयावसुवर्षेणैवसुमतीसुमतीकृतात्वया ॥ ५ ॥ स्मितजपाकुसुमोपमदीधितिशरणमीश-

मुपेमिजगद्ययी ॥ कुमतकोककुलामृतदीधितिमुदरविंदरविधरनंदनं ॥६॥ सकललोकचम-
 त्कृतिकारिणीं जिनसुपाश्वजवज्रुणधोरणीं ॥ कञ्चनोमतिमान्जवनत्रयेकुमुदजामुदजा-
 वयदुच्चकैः ॥ ७ ॥ शुचियदगरुचातुपराजित शशधरोंकमिपाद्यमशिश्रयत् ॥ सपदिलो-
 चनयोर्ममकदपतासमहसेमहसेनसुतो जिनः ॥८॥ सुविधितोर्थकरंकरुणाकरकरणविष्कि-
 रपाशमुपाश्महे ॥ करणकातिविराजितकार्तिकीहिमकरमकरंदधतध्वजं ॥ ९ ॥ जयति-
 शीतलदेवसरस्वतीत्रिजगतीं पुनतीकविसेप्रिता ॥ मधुरिमातिशयेनतृणीकृतामृतरसात-
 रसास्तलुपातव ॥ १० ॥ जिनवरोऽतुगंडकलांठनः प्रथमविष्णुनतामिसरोरुह ॥ प्रथि-
 तविष्णुनृपान्वयपुष्करावरमणीरमणीयगुणालुधि ॥ ११ ॥ मुनिपतिर्वसुपूज्यनृपात्मजूर्ज-
 यतिनिर्जितजुर्जयचित्तजू ॥ सुजनकोककदवकलोचनोत्सवरविर्भरविष्णुमविग्रहः ॥ १२ ॥
 'सुकृतिन कृतवर्मधरा धवान्वयनजस्तलजासनजास्कर ॥ श्रयतकाचनवारिरुद्धदृष्टवि-
 मल विमलजगदीश्वर ॥ १३ ॥ उपनमति तमीशसमुत्सक प्रणयतोचरितुसकला श्रिय ॥
 जगतितुज्यमनतनमस्क्रियामकलयेकलयेद्भिनयेनय ॥ १४ ॥ श्रवतुधर्मजिनेन्द्रकुजावना
 रजभिनाशनसप्तहयोदय ॥ शममय समयस्तव सुव्रतातनयमानयमासलविस्तरः ॥१५॥
 हृदयनायकचक्रिजिनश्रियोर्द्विविधैरिजयोजितविक्रम ॥ जवजयानिजिनतुजवन्मतातु-
 गविशांगविशातिविजो जवान् ॥१६॥ किमिति तीव्रतपोव्रतशीलनै किमुतयोगरहस्यनिये-
 वणैः ॥ दलयितुकुगतिर्यदिवोरुचिर्द्विजिनकुंजिनकुंजुरुपास्यता ॥ १७ ॥ प्रणतवाम्बमौलि-
 मणिप्रजापदलसखलितांघ्रिनखत्विपा ॥ स्मरतजव्यजना स्मरकुजराकुशमरशमरंजितस-
 ल्लान ॥ १८ ॥ अजिनुम प्रभुमल्लिमपाकृतस्मरशरप्रसरांशिशुतावधेः ॥ मरकतद्युतिदर्प-
 विलोपनक्षमप्रिजामविजाव्यगुणश्रिय ॥ १९ ॥ कमठलक्ष्मणिलक्ष्मिनिकेतने परहितव्र-
 तशालिनिमुव्रते ॥ श्रविरसममजकिरस स्फुरत्वनवमेनवमेघतनुयुतो ॥ २० ॥ अलम्-
 भुक्षुपदेनसृतधनैर्युवतिनिः कृतमस्तुनृपश्रिया ॥ नरुचयेमममुक्तिपद तवस्तवनमेनवमे-
 नवतुप्रियं ॥ २१ ॥ दनुजजिज्जुजवीर्यमदञ्जरप्रशमनैकजिपग्वरदोर्वल ॥ ममतनेमिजिन-
 जवनत्रयीसुरतर रतरुद्रतरुद्रिप ॥ २२ ॥ शिवसुखस्यकयामपि वेदितानस्यजुसाजनता-
 जिनकर्हिचित् ॥ सजतियाप्रजुपाश्वकुवासनाशतवशा तपशासनलघन ॥ २३ ॥ चखन-
 जवते जगवन्नम ॥ २४ ॥ स्वरवतारजनिव्रतकेयलाक्षरपदासिदिनानिपुनतुन ॥ जगव-
 ताप्रिदधतिजगत्रयीं मुदमिता दमितातरविद्विपा ॥ २५ ॥ इतिजिनप्रजसूरिजिरीडिता
 प्रणतिचजुजनायजनाधिपा ॥ दधतुशीलितसिद्धिबधूमुखानुजरसाजरसारहितपद ॥२६॥
 जिनपरा कुनयालिमृणालिनीमुकुलनैकतुपारमरीचय ॥ विदधत प्रणतजतमाहृतस्मरच-
 यरचयंतुमनासिन ॥ २७ ॥ जगवताऽजिहितार्थमधीयता कुपथमाधिकार्थितमन्मथं ॥

श्रुतमुदात्तमुदात्तपुरस्सरस्वरचितं रचितं गणधारिजिः ॥१७॥ प्रथमकद्वपतिः प्रथिताय-
ति प्रवचनांबुजसोरजपदपदः ॥ कुलिशशोजितपाणिरुपप्लवशमयतामयतामिह्नम्रतां ॥१८॥

॥ श्री वर्द्धमानस्वामिभ्योनमोनमः ॥

॥ अथ श्री संघयणीरत्न त्रैलोक्यदीपिकाख्यग्रंथ वालावबोध सहित
प्रारब्धते. ॥

प्रथम अर्थकर्त्तानुं मंगलाचरण.

श्रीपार्श्वनाथ फलवृद्धिकाख्य गुरु तथा श्रीजिनदत्तसूरि ॥ वाग्देवतायाश्चरणोचन-
त्वातमाश्रये श्रीजिनजडनाम्ना ॥ १ ॥ निर्मथ्यजेनागमवारिराशि, प्रकाशितायैरियम-
प्रपचा ॥ श्रीचंद्रसूरिन्प्रणिपत्यसम्यक्, करोमितांसग्रहणींस्फुटार्था ॥ २ ॥ युग्मं ॥
श्रीहर्षसार गुरुराजहितप्रसाद, माधायचेतसिचिदर्थकृतेप्रसादं तस्माद्विशुद्धवचनोवि-
गतावसादी, व्याख्यांस्फुटाशिवनिधानगणिवित्तेने ॥ ३ ॥

ह्वे प्रथम अर्थकर्त्ता दोढ गाथाए करी शिष्टाचार पालवाने अर्थे अने विघ्न निवारवा
अर्थे मंगल करे ठे तथा अजिधेय, प्रयोजन, संवध, अने अधिकारी ए चारुं प्रतिपा-
दन करे ठे

नमिउं अरिहंताई ठिइ जवणो गाहणाय पत्तेयं ॥

सुर नारयाण बुढं नर तिरियाणं विणाजवणं ॥ १ ॥

उववाय चवणविरहं संखं इग समइयं गमागमणे ॥

व्याख्या-अरिहंताई के० अरिहंतादिक पांच परमेष्ठीप्रत्ये नमिउ के० नमस्कार करी
एटले नमस्काररूप मंगल थाउं ए नमस्कारे करी अर्थकर्त्ता तथा अथना श्रोताने विघ्न
न थाय एम पांचे परमेष्ठीने नमस्कार करीने, सुर के० देवता, अने नारयाण के० ना-
रकी, ए वेउने प्रत्येके आयुष्यनी ठिइके० स्थिति, जवण के० घर, अवगाहना के० शरी-
रनु मान, बुढं के० कहीशु एटले देव तथा नारकीनु आयुष्य, जुवन तथा शरीरनी अव-
गाहना कहीशु पण एटलु विशेष जे नर के० मनुष्य, अने तिरियाण के० तिर्यच, ए
वेउनां जुवन ते एकांत निश्चल शाश्वतां नथी, माटे विणाजवण के० तिर्यच, ए
वाकीनां आयुष्य अने अवगाहना कहीशु वली एक देव उपन्या पठी वीजो देव
केटला कालने आंतरे उपजे १ ते उववायविरह के० उपपातविरहकाल, वली एक
देव चव्या पठी वीजो देव केटला काल तथा संखइगसमइय के० एक
समये उपपात सख्या, वली एक गणता केटला देव उपजे १ ते एक
गणता केटला देवो चवे ते

चवनसरया. वली देवो मरीने केटली गतिमां जाय ? ते गमा के० गति, तथा केटली गतिना आग्या जीवो देवपणे उपजे ? ते आगमणे के० आगति एम ए ठ वोळ जेम. देवोने तेम नारकी, मनुष्य, तथा तिर्यंचने पण मरखा जाणवा एटले नव नव द्वार-देव तथा नारकीना कहीशु अने जुवन विना आठ आठ द्वारमनुष्य तथा तिर्यंचना कहीशु ए रीते सर्व मली चोत्रीश द्वार कहीशु अहीया उपर गाथामा यकारनो चकार थाय ठे, माटे च शब्द उजयान्वयी ठे, तेथी देव, नारकी, मनुष्य, तिर्यंच-ए चारेना वर्ण, चिन्ह, लेश्यादिक पण कहीशु एटले अजिवेय कलुं

हवे ए ग्रथकर्तानि ग्रथ बाध्यानो बोध थयो ठे, तेनु प्रगटीकरण ते ग्रथकर्तानि अनतर प्रयोजन थयु तथा एना अमुग्रह परपराए मोक्षावाप्ति ते ग्रथकर्तानि परपर प्रयोजन, तेमज श्रोताने देवादिकनु स्वरूप जाणवु, ते अनतर प्रयोजन अने एथी परपराए मोक्षावाप्ति ते परपर प्रयोजन ए रीते ग्रथ करवानु प्रयोजन कलु

हवे त्रीजो संवध ते चे प्रकारे ठे तेमां एक उपायोपेय लक्षण, बीजो गुरुपर्वक्रम-लक्षण तेमाहे ए सधयणी ग्रथ ते उपाय, अने ए ग्रथनु तत्त्वज्ञान ते उपेय ए उपायोपेयलक्षण समजवु हवे गुरुपर्वक्रमलक्षण ते, ए ग्रथनो अर्थ श्रीउद्भमान स्वामीए वराणयो, तेनार पठी श्रीसुधर्मास्वामीए द्वादशांगीमा गुंथ्यो त्याथी श्यामाचार्यादिके पन्नवणा प्रमुख सूत्रोमा उद्भूत्यो वली तेमार्थी श्रीजिनजगणी क्षमाश्रमणे पाचसे गाथानी महोटी सधयणी करी, तेमा अवताख्यो, त्याथी सक्षेप रुचिवत जीवोने अथे श्रीचक्रसूरिए ते महोटी सधयणीनो अर्थ सक्षेपीने इहां बाध्यो ए गुरुपर्वक्रमलक्षण जाणवु ए संवध कल्यो

हवे साधु, साधवी, आग्रक, अने आधिका-ए चारे आ ग्रथना अधिकारी जाणवा ए चोथु अधिकारीपण कलु ॥ १ ॥

अवतरण-जेमा अनुक्रमे द्वार कल्यो ठे, तेवाज अनुक्रमे पहेला देवोनी स्थिति प्रमुख नव द्वार कहे ठे तेमा प्रथम चार प्रकारना देवोमार्थी जुवनपति देवोना आयुष्यनी जघन्य स्थिति अर्द्धगाथाए करी ग्रथकार कहे ठे

दसवास सदस्साइ नवणवईणं जहन्नविई ॥ १ ॥

च्यारपा-जणवईण के० जुवनपतिना दशे निकायना देवो, अने जुवनपतिनी देवीउ-ए वनेनी सामान्यपणे दसवाससहस्साइ के० दशहजार वर्षनी जहन्नविई के० जघन्य थकी आयुष्यनी स्थिति होय, पण तेथी उठी न होय ॥ २ ॥

તરણ-જીવનપતિ દેવોના આયુષ્યની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ વે ગાથાપ કરી કહે છે.
 ચમર વલિ સાર મહિચ્છં ॥ તદેવીણં તુ તિષ્ઠિ ચત્તારિ ॥ પલિયાઈ
 સહાઈ ॥ સેસાણં નવનિકાયાણં ॥ ૩ ॥ દાહિણદિવહ પલિયં ॥ ઉ-
 ત્તરજં હુંતિ હુન્નિ દેસૂણા ॥ તદેવી મદ્દ પલિયં ॥ દેસૂણં આઝમુક્કોસં ॥ ૪ ॥

વ્યાખ્યા-જીવનપતિ દેવોના દશ નિકાય છે, તે મેરુના આઠ રુચક પ્રદેશ છે, યાંથી એક દક્ષિણદિગિનો અને એક ઉત્તરદિશિનો, એવા અર્ધોઅર્ધો વે ખડ કરીએ, તે બેઉદિશિમાં એકેક દિશિનેવિષે એકેક નિકાયનો એકેક ઇડ છે. એમ એકેક નિ-
 ગયના વેદિશિએ વે ઇડ છે તેમાં પહેલા નિકાયનેવિષે જે દક્ષિણદિશિરૂપ અર્ધ તેનો અધિપતિ અસુરકુમારનો રાજા ચમરેંડ છે, તેનું આયુષ્ય સાર કે ૦ એક સાગરોપમનું ઉત્કૃષ્ટુ જાણવું અહીંયાં સારપદે સાગરોપમ કહ્યું, તે પદનો એક દેશ હોય, તોપણ પદના સમુદાયનો ઉપચાર કરવો એવો નિયમ છે, માટે કહ્યું તથા વીજો ઉત્તરાર્ધનો રાજા વલિંડ છે. તેનું આયુષ્ય એક સાગરોપમ અહિંયં કે ૦ અધિક, એટલે એક સાગ-
 રોપમ કાઠેરુ ઉત્કૃષ્ટથી જાણવું વલી તદેવીણ કે ૦ તે ચમરેંડની દેવીનું આયુષ્ય યથા-
 સંરચાયે સહાઈતિષ્ઠિપલિયાઈ કે ૦ સાઢાત્રણ પટ્યોપમનું જાણવું અને વલિંડની દેવીનું આયુષ્ય સહાઈચત્તારિપલિયાઈ કે ૦ સાઢાચાર પટ્યોપમનું ઉત્કૃષ્ટું જાણવું અને એ
 ચમરેંડ, તથા વલિંડ, એ વે ટાલીને શેષ જે નવ નિકાય છે ॥ ૩ ॥ તેમાં દાહિણ કે ૦ દક્ષિણદિગિના ધરણેંડ પ્રમુખ નવે ઇંડોનું દિવહપલિય કે ૦ દોઢ પટ્યોપમ તથા ઉત્તર-
 દિશિના જૂતાનેંડ પ્રમુખ નવે ઇંડોનું હુન્નિદેસૂણા કે ૦ દેશેજણું વે પટ્યોપમનું આયુષ્ય જાણવું અને તદેવીમરુ કે ૦ તે યરણેંડ પ્રમુખ નવે ઇંડની દેવીનું અર્ધપટ્યોપમનું આયુષ્ય, તથા જૂતાનેંડ પ્રમુખ નવે ઇંડોની દેવીનું પલિય દેસુણ કે ૦ દેશેજણું એક પટ્યોપમનું આઝમુક્કોસં કે ૦ આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટુ જાણવું અને તે જઘન્યાયુની ઉપર જ્યા-
 સુધી ઉત્કૃષ્ટાયુ સપૂર્ણ થાય નહીં, ત્યાસુધી સર્વ મધ્યમાયુ જાણવું ॥ ૪ ॥ એ રીતે જીવ-
 નપતિ દેવ તથા દેવીનું જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટુ આયુષ્ય કહ્યું

॥ હવે વ્યંતર દેવ અને દેવીનું જઘન્યોત્કૃષ્ટાયુ ગાથાના ત્રણ પદે કરી કહે છે ॥
 વતરિયાણ જહન્ન ॥ દસ વાસ સહસ્સ પલિય મુક્કોસં ॥ દેવીણં પલિચ્છં ॥

અર્થ-વંતરિયાણ કે ૦ વ્યંતરદેવ તથા દેવીનું જહન્ન કે ૦ જઘન્યાયુ દસવાસ સ-
 હસ્સ કે ૦ દશહજાર વર્ષનું હોય, અને પલિય કે ૦ એક પટ્યોપમનું દેવોનું, તથા
 પલિયર્ધ કે ૦ અર્ધપટ્યોપમનું દેવીનું, કે ૦ ઉત્કૃષ્ટાયુ હોય, અહીંયા કોશ્ક
 અજાણ એમ કહે છે જે, વ્યંતરની એક પટ્યોપમાયુ છે તે જૂનું કહે છે

કેમકે શ્રીપદ્મવણાસૂત્રમધ્યે કહ્યુ છે—વાણમંતરીણ ઋતે કેવલ્યં કાલં ઠિંદ્ર
યમા જહન્નેણ દસ વાસ સહસ્તાશ્ ડકોસેણ અરૂપલિઝવમં ॥ ૫ ॥ વચને વ્ય
ઝરુપુ આયુષ્ય અરૂ પલ્લોપમ ઠે અને શ્રી, હ્રી, ધૃતિ, કીર્તિ, વુદ્ધિ, અ
૫ ઠ દેવીઝનુ આયુષ્ય ૫૬ પલ્લોપમ ઠે, તે દેવીઝન વનપતિની ઠે વ્યંતરી
૫૬ જાણુ ॥ ૪ ॥

હવે ચંદ્રમા, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, અને તારા—૫ પાંચ જાતના જ્યોતપિના દે ,
દેવીઝના આયુષ્યની જઘન્યોત્કૃષ્ટી સ્થિતિ વે ગાથા અને ૫૬ પદેકરી કહેઠે

પલિયં અહિય સસિ રવીણ ॥ ૫ ॥ લક્ષેણ સહસ્તેણય ॥ વાસાણ
ગહાણ પલિય મેણસિ ॥ ઠિંદ્ર અરૂ દેવીણં ॥ કમેણ નરુત્ત તારાણ
॥ ૬ ॥ પલિઅરૂ ચઝજાગો ॥ ચઝ અઢ જાગાદિગાઝ દેવીણ ॥ ચ
ઝ ઝુઅલે ચઝ જાગો, જહન્ન મઢ જાગ પચમણ ॥ ૭ ॥

વ્યાખ્યા—જ્યોતપિદેવોના વે જેદ ઠે ૫૬ ચર અને વીજા સ્થિર તેમાં અઢી દ્રીપમાદે
જ્યોતિપચકઠે તે ચર, અને અઢી દ્રીપથી વાહેર જે જ્યોતિપચકઠે તે સ્થિર કહેવાય ઠે ૫
જવુદ્રીપ આદે દેહને અસહ્યાતા દ્રીપ સમુદ્રમાંદે જે સસિ કે ૫ ચંદ્રમા અને ચંદ્રમાન
વિમાનવાસી દેવો ઠે, તેમનુ ઝરુપુ પલિયઅહિય કે ૫ ૫૬ પલ્લોપમઝપરે લક્ષેણ કે ૫
૫૬ લારા વર્ષે અધિક, તથા રવીણ કે ૫ સૂર્ય અને સૂર્યના વિમાનવાસી દેવોનુ ઝરુપુ
૫૬ પલ્લોપમઝપર સહસ્તેણવાસાણ કે ૫ ૫૬ હજાર વર્ષે અધિક ઠે તથા ગહાણ કે ૫
ગ્રહ અને ગ્રહના વિમાનવાસી દેવોનુ પલિય કે ૫ ૫૬ પલ્લોપમનુ ઝરુપુ હોય અને
૫૬ સિ કે ૫ ૫ પૂર્વોક્ત ચંદ્રમા, સૂર્ય તથા ગ્રહ તેમજ ચંદ્રમા, સૂર્ય અને ગ્રહના વિમાન-
વાસી દેવોનુ જે આયુષ્ય કહ્યુ, તેથી તેમની દેવીણ કે ૫ દેવીઝના આયુષ્યની ઠિંદ્ર કે ૫
સ્થિતિ તે અરૂ કે ૫ અરૂ જાણવી ૫૬ લે ચંદ્રમાની દેવી તથા ચંદ્રમાના વિમાનવાસી
દેવોની દેવીઝનુ ઝરુપુ અરૂ પલ્લોપમ અને પચાશ હજાર વર્ષે ઝપર તથા સૂર્યની
દેવી અને સૂર્યના વિમાનવાસી દેવોની દેવીઝનુ ઝરુપુ અરૂ પલ્લોપમ અને પાચસે
વર્ષે ઝપર તથા ગ્રહની દેવી તથા ગ્રહના વિમાનવાસી દેવોની દેવીઝનુ ઝરુપુ
અરૂ પલ્લોપમ જાણુ ૫૬ ૫ ૫૬ જ્યોતપિની દેવીઝના આયુષ્યની સ્થિતિ
તે દેવતાના પોતાના આયુષ્યથી અરૂ હોયઠે હવે કમેણનરુત્તતારાણ કે ૫ અનુક્રમે
નક્ષત્ર તથા તારાનુ ઝરુપુ કહેઠે ॥ ૬ ॥

નક્ષત્ર તથા નક્ષત્રના વિમાનવાસી દેવોનુ ઝરુપુ પલિયરૂ કે ૫ અરૂ પલ્લોપમનુ
જાણુ તથા તેમની દેવીઝનુ ચઝજાગ કે ૫ પલ્લોપમનો ચોથોજાગ આયુ હોય અને

તથા તારાના વિમાનવાસી દેવોનું ઉત્કૃષ્ટાયુ ચઢઝાગાહિગ કેળ પદ્યોપમનો જાગ વિશેષાધિક, ઇટલે કાંઈક જાજેરું, તથા તેમની દેવીણ કેળ દેવીડનુ યુ અરુઝાગ કેળ પદ્યોપમનો આઠમોઝાગ અહિગ કેળ કાંઈક વિશેષાધિક આઠ કેળ આયુ જાણવું ઇટલે દેવો તથા દેવી મલીને પાંચે જ્યોતપિના યુ-ઉત્કૃષ્ટાયુ કહ્યું.

જઘન્યાયુ કહેઠે અહીયાં જાવાર્થે ઇ ઠે જે, ચંદ્રમા, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર અને પાંચ જાતના જ્યોતપિમાં ચંદ્રમા અને સૂર્ય ઇ ઠે ઇડ ઠે. વાકી ત્રણ વિમાનના ઠે, તેથી તેમનું જઘન્ય તથા મધ્યમાયુ ન હોય કિતુ ઉત્કૃષ્ટજ હોય. તે મૂકીને લે કેળ ચાર યુગલ તે-એકતો ચંદ્રમાના વિમાનવાસીદેવ અને વિમાનવાસી પણ ચંદ્રમા પોતે નહીં, ઇ એક યુગલ તથા સૂર્યના વિમાનવાસી દેવ અને ઇ વીજુ યુગલ તથા ગ્રહના વિમાનવાસી દેવ અને દેવીડ, ઇ ત્રીજુ યુગલ નક્ષત્રના વિમાનવાસી દેવ અને દેવીડ, ઇ ચોથુ યુગલ ઇ ચારેયુગલનુ જઘન્યાયુ, આપમનો ચઢઝાગો કેળ ચોથો જાગ હોય, અને તારાના વિમાનવાસી દેવ તથા દેવીડ ઇ પંચમ ઇ કેળ પાંચમા યુગલનુ જઘન્યાયુ પદ્યોપમનો અરુઝાગ કેળ આઠમો-જાગ જાણવું ઇટલે જ્યોતપિ દેવ તથા દેવીડના આયુષ્યની જઘન્યોત્કૃષ્ટસ્થિતિ કહી ॥

॥ હવે વૈમાનિકદેવોની ઉત્કૃષ્ટ આયુસ્થિતિ દોઢ ગાથા ઇ કરી કહેઠે ॥

દોસાહિ સત્ત સાહિય ॥ દસ ચઢદસ સતર અયર જા સુકો ॥ ૬-
ક્લિક્ક મહિય મિત્તો ॥ જા ઇગતી સુવરિ ગેવિક્કે ॥ ૭ ॥ તિત્તીસણુ- ૩
તરેસુ ॥ સોદમ્માઇસુ ઇમા ઠિઈ જિઠા ॥

વ્યાખ્યા-દોસાહિસત્ત સાહિય દસ ચઢદસ સતર અયર-ઇરીતે જાસુકો કેળ યાવત્ શુક દેવલોક સુધી ઉત્કૃષ્ટ આયુસ્થિતિ જાણવી તે કહેઠે. જેહનો ઘણા કાલે તરીને પાર પામી ઇ તે સાગર કહી ઇ તે સાગરેકરી જે કાલ મવિજે તેને સાગરોપમ કહી ઇ ત્યાં સૌધર્મદેવલોકે ઠેલ્લે તેરમે પ્રતરે દો કેળ વે સાગરોપમના આયુષ્યની ઉત્કૃષ્ટિ સ્થિતિ જાણવી. અને વીજે ઈશાન દેવલોકે વે સાગરોપમ પદ્યોપમને અસં-રયાતમે જાગે સાહિ કેળ સાધિક ઇટલે જાજેરા ત્રીજે સનતકુમારે સત્ત કેળ સાત સાગરોપમ, ચોથે મહેન્દ્રદેવલોકે સાતસાગરોપમ પદ્યોપમને અસંરયાતમે જાગે સાહિય કેળ સાધિક તે જાજેરા પાંચમે બ્રહ્મદેવલોકે દસ કેળ દશ સાગરોપમ, ઠેલ્લે લાંતક દેવલોકે ચઢદસ કેળ ચઢદ સાગરોપમ, સાતમે શુકદેવલોકે સત્તરઅયર કેળ સત્તર-સાગરોપમ ઇત્તો કેળ ઇ પઠી શુક દેવલોકથી ઉપરના જે દેવલોક ઠે, ત્યાં ઇક્લિક્કમ

કેમકે શ્રીપદ્મવર્ણાસૂત્રમધ્યે કહ્યું છે—વાણમતરીણં જતે કેવદ્યંકાલ ઠિદં
 યમાજહન્નેણ વસ વાસ સહસ્તાશ્ઠ ઝક્રોતેણ અરૂપલિઝવમ ॥ એ વચને વ્ય
 ઝક્રપ્રુ આયુષ્ય અર્ધ પલ્લોપમ છે અને શ્રી, ઈ, ધૃતિ, કીર્તિ, વુદ્ધિ, અ
 એ ઠ દેવીઝનુ આયુષ્ય એક પલ્લોપમ છે, તે દેવીઝ જવનપતિની છે વ્યતરી-
 એમ જાણવું ॥ ૪ ॥

હવે ચંદ્રમા, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, અને તારા—એ પાંચ જાતના જ્યોતપિના દે ,
 દેવીઝના આયુષ્યની જગન્યોત્કૃષ્ટી સ્થિતિ વે ગાથા અને એક પદેકરી કહેવે.

પલિય અહિયં સસિ રવીણ ॥ ૫ ॥ લક્ષેણ સહસ્તેણય ॥ વાસાણ
 ગદાણ પલિય મેણસિં ॥ ઠિદ્ અ-૬ દેવીણ ॥ કમેણ નક્ષત્ત તારાણ
 ॥ ૬ ॥ પલિઅ-૬ ચઝજાગો ॥ ચઝ અઢ જાગાદિગાઝ દેવીણ ॥ ચ
 ઝ જુઅલે ચઝ જાગો, જહન્ન મઢ જાગ પચમણ ॥ ૭ ॥

વ્યારયા—જ્યોતપિદેવોના વે જોદ છે એક ચર અને ઘીજા સ્થિર તેમા અઢી છીપમાહે ,
 જ્યોતિપચક્ર છે તે ચર, અને અઢી છીપશ્રી વાહેર જે જ્યોતિપચક્ર છે તે સ્થિર કહેજાય છે તે
 જયુછીપ આદે દેહને અસરયાતા છીપ સમુદ્રમાહે જે સસિ કે ૦ ચંદ્રમા અને ચંદ્રમાના
 વિમાનવાસી દેવો છે, તેમનુ ઝક્રપ્રુ પલિયઅહિયં કે ૦ એક પલ્લોપમઝપરે લક્ષેણ કે ૦
 એક લારા વર્ષ અધિક, તથા રવીણ કે ૦ સૂર્ય અને સૂર્યના વિમાનવાસી દેવોનુ ઝક્રપ્રુ
 એક પલ્લોપમઝપર સહસ્તેણવાસાણ કે ૦ એકહજાર વર્ષ અધિક છે તથા ગદાણ કે ૦
 ગ્રહ અને ગ્રહના વિમાનવાસી દેવોનુ પલિય કે ૦ એક પલ્લોપમનુ ઝક્રપ્રુ હોય અને
 એણસિં કે ૦ એ પૂર્વોક્ત ચંદ્રમા, સૂર્ય તથા ગ્રહ તેમજ ચંદ્રમા, સૂર્ય અને ગ્રહના વિમાન-
 વાસી દેવોનુ જે આયુષ્ય કહ્યું, તેથી તેમની દેવીણ કે ૦ દેવીઝના આયુષ્યની ઠિદ્ કે ૦
 સ્થિતિ તે અરૂ કે ૦ અર્ધ જાણવી એટલે ચંદ્રમાની દેવી તથા ચંદ્રમાના વિમાનવાસી
 દેવોની દેવીઝનુ ઝક્રપ્રુ અર્ધ પલ્લોપમ અને પચાશ હજાર વર્ષ ઝપર તથા સૂર્યની
 દેવી અને સૂર્યના વિમાનવાસી દેવોની દેવીઝનુ ઝક્રપ્રુ અર્ધ પલ્લોપમ અને પાચસે
 વર્ષ ઝપર તથા ગ્રહની દેવી તથા ગ્રહના વિમાનવાસી દેવોની દેવીઝનુ ઝક્રપ્રુ
 અર્ધ પલ્લોપમ જાણવું એમ એ ત્રણે જ્યોતપિની દેવીઝના આયુષ્યની સ્થિતિ
 તે દેવતાના પોતાના આયુષ્યથી અર્ધ હોયવે. હવે કમેણનક્ષત્તતારાણ કે ૦ અનુક્રમે
 નક્ષત્ર તથા તારાનુ ઝક્રપ્રુ કહેવે ॥ ૬ ॥

નક્ષત્ર તથા નક્ષત્રના વિમાનવાસી દેવોનુ ઝક્રપ્રુ પલિયરૂ કે ૦ અર્ધપલ્લોપમનુ
 જાણવું તથા તેમની દેવીઝનુ ચઝજાગ કે ૦ પલ્લોપમનો ચોથોજાગ આયુ હોય અને

તથા તારાના વિમાનવાસી દેવોનું ઉત્કૃષ્ટાયુ ચઝજાગાહિગ કેળ પદ્યોપમનો જાગ વિશેષાધિક, ઇટલે કાંઈક જાજેર, તથા તેમની દેવીણ કેળ દેવીઝનું ગાયુ અરુજાગ કેળ પદ્યોપમનો આઠમોજાગ અહિગ કેળ કાંઈક વિશેષાધિક આઝ કેળ આયુ જાણવું. ઇટલે દેવો તથા દેવી મલીને પાંચે જ્યોતપિના યુ-ઉત્કૃષ્ટાયુ કહ્યું

૧ જઘન્યાયુ કહેઠે. અહીંયાં જાવાર્થ એ ઠે જે, ચઢમા, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર અને પાંચ જાતના જ્યોતપિમાં ચઢમા અને સૂર્ય એ બે ઇઝ ઠે વાકી ત્રણ વિમાનના ઠે, તેથી તેમનું જઘન્ય તથા મધ્યમાયુ ન હોય કિતુ ઉત્કૃષ્ટજ હોય તે મૂકીને લે કેળ ચાર યુગલ તે-એકતો ચઢમાના વિમાનવાસીદેવ અને વિમાનવાસી પળ ચઢમા પોતે નહીં, એ એક યુગલ. તથા સૂર્યના વિમાનવાસી દેવ અને એ વીજુ યુગલ તથા ગ્રહના વિમાનવાસી દેવ અને દેવીઝ, એ ત્રીજુ યુગલ નક્ષત્રના વિમાનવાસી દેવ અને દેવીઝ, એ ચોથુ યુગલ એ ચારે યુગલનુ જઘન્યાયુ, ઓપમનો ચઝજાગો કેળ ચોથો જાગ હોય, અને તારાના વિમાનવાસી દેવ તથા દેવીઝ એ પચમ એ કેળ પાંચમા યુગલનુ જઘન્યાયુ પદ્યોપમનો અરુજાગ કેળ આઠમો-જાગ જાણવું. ઇટલે જ્યોતપિ દેવ તથા દેવીઝના આયુષ્યની જઘન્યોત્કૃષ્ટસ્થિતિ કહી ॥

॥ હવે વૈમાનિકદેવોની ઉત્કૃષ્ટ આયુસ્થિતિ દોઢ ગાથાએ કરી કહેઠે ॥

દોસાહિ સત્ત સાહિય ॥ દસ ચઝદસ સતર અચર જા સુકો ॥ ૬-
કિક્ક મહિય મિત્તો ॥ જા ઇગતી સુવરિ ગેવિજો ॥ ૭ ॥ તિત્તીસળુ- ૫
તરેસુ ॥ સોદમ્માઇસુ ઇમા ઠિઈ જિઘા ॥

વ્યાચ્યા-દોસાહિસત્ત સાહિય વસ ચઝદસ સતર અચર-એરીતે જાસુકો કેળ યાવત્ શુક દેવલોક સુધી ઉત્કૃષ્ટ આયુસ્થિતિ જાણવી તે કહેઠે જેહનો ઘણા કાલે તરીને પાર પામીએ તે સાગર કહીએ તે સાગરેકરી જે કાલ મવિજે તેને સાગરોપમ કહીએ. ત્યાં સૌધર્મદેવલોકે ઠેલ્લે તેરમે પ્રતરે દો કેળ બે સાગરોપમના આયુષ્યની ઉત્કૃષ્ટિ સ્થિતિ જાણવી અને બીજે ઈશાન દેવલોકે બે સાગરોપમ પદ્યોપમને અસં-રયાતમે જાગે સાહિ કેળ સાધિક ઇટલે જાજેરા ત્રીજે સનત્કુમારે સત્ત કેળ સાત સાગરોપમ, ચોથે મહેન્દ્રદેવલોકે સાતસાગરોપમ પદ્યોપમને અસરયાતમે જાગે સાહિય કેળ સાધિક તે જાજેરા પાંચમે બ્રહ્મદેવલોકે દસ કેળ દશ સાગરોપમ, ઠઠે લાતક દેવલોકે ચઝદસ કેળ ચઝદ સાગરોપમ, સાતમે શુકદેવલોકે સત્તરઅચર કેળ સત્તર-સાગરોપમ ઇત્તો કેળ એ પઠી શુક દેવલોકથી ડપરના જે દેવલોક ઠે, ત્યાં ઇકિકમ

हिय के० एकेका सागरोपमनी वृद्धि करीए ते जा के० यावत् उ
उपरली नवमी त्रैवेयके इगतीस के० एकत्रीश सागरोपमनु आयुष्य
वतावेवे आठमा सहस्रारदेवलोके अठारसागरोपम, नवमा आनतदेव
दशमा प्राणतदेवलोके बीश, अग्यारमा आरणदेवलोके एकवीश, व
देवलोके बावीश सागरोपम, प्रथम हेठिम हेठिम त्रैवेयके त्रैवीश, व
मध्यम त्रैवेयके चोत्रीश, त्रीजे हेठिमउवरिम त्रैवेयके पचीश, चोथे म
त्रैवेयके ठीशीश, पाचमे मध्यममध्यम त्रैवेयके सत्तावीश, ठठे मध्यमोवरि
अठावीश, सातमे उवरिमहेठिम त्रैवेयके उगणत्रीश, आठमे उवरिम मध्य
त्रीश, नवमे उवरिमउवरिम त्रैवेयके एकत्रीश सागरोपम उत्कृष्टी आयुष्यन
होय ॥ ८ ॥ एहथी आगल अणुत्तरेसु के० पाच अनुत्तरविमानोनेविपे एके
रोपमनी वृद्धि करीए नही, किन्तु अहीया खजावे आयुष्यतितीस के० तेत्रीश
रोपमनु होय, एरीते सोहम्माइसु के० सौधर्मादिकथी मांडीने पांच अनुत्तर
इमा के० ए वैमानिक देवना आयुष्यनी षिष्ठ के० स्थिति ते जिष्ठा के० उत्कृष्टी .

॥ हवे ए वैमानिक देवोना आयुष्यनी जघन्यस्थिति वे गाथावडे कहे वे ॥

ठि सोहम्मे ईसाणे ॥ जहन्न हिई पलिय महिअ च ॥ ए ॥ दो साहि
सत्त दस चउदस ॥ सत्तर अयराइ जा सहस्सारो ॥ तप्परउं इक्कि ॥
अहियं जाणुत्तरचउके ॥ १ ॥ इगतीससागराई, सवठे पुणजहन्नविईनवि

व्याख्या- सोहम्मे के० सौधर्मदेवलोके तेर प्रतरे प्रत्येके पलिय के० एक पदयो-
पमनी जहन्नहिई के० जघन्यस्थिति आयुष्यनी जाणवी अने ईसाणे के० ईशानदेव-
लोके पदयोपमने असरयातमे जागे अहिअ के० अधिक एक पदयोपमनु आयुष्य
जाणु ॥ ए ॥ अहीयाथी आगल त्रीजा सनत्कुमारे वे सागरोपम जघन्यस्थिति,
चोथा महेँडे वे सागरोपम जाकेरा, पांचमा ब्रह्मदेवलोके सात सागरोपम, ठठा ला-
तके दश सागरोपम, सातमा महाशुके चउद सागरोपम एम जा के० यावत् आ-
ठमा सहस्सारो के० सहस्रार देवलोके सत्तरसागरोपम, पठे तप्परउं के० तेहनाउपर
आनतादिक देवलोकेनेविपे इक्किअहिय के० एकेको सागरोपम वधारता जइए ते,
जा के० यावत् पुत्तरचउके के० चार अनुत्तर विमाने एकत्रीश सागरोपमनी प्रत्येके
जघन्यस्थिती थाय ते कहे वे आनते १८ प्राणते १९ आरणे २० अन्तुते २१ एमज
नवे त्रैवेयके एकेक वधारता नवमे त्रैवेयके त्रीश सागरोपम जघन्यायुष्यनी स्थिति
थाय तेवारपठी एक विजय, बीजो विजयात, त्रीजो जयत, चोथो अपराजित, ए

रचतुष्के ॥ १० ॥ इगतीससागराऽ के० एकत्रीश सागरोपम आयुष्यनी ज-
नि होय, अने पुण के० वली सवठेजहन्नविश्वनि के० सबार्थसिरुनामा
अनुत्तरविमाने जघन्यायुनी स्थिति नथी केमके अहीयां अजघन्योत्कृष्ट
गरोपमनीज स्थिति ठे माटे.

मानिक देवीउनी जघन्य तथा उत्कृष्टायुस्थिति ढोढगाथा वडे कहे ठे ॥

हिआणिय राणिय ॥ सोहम्मी साण देवीणं ॥ ११ ॥ पलियं
पंच कमा ॥ ठिई जहन्ना इज्य उक्कोसा ॥ पलियाइं सत्त प-
॥ तह्य नव पंचवन्नाय ॥ १२ ॥

॥-वैमानिक देवीनी उत्पत्ति सौधर्म तथा ईशान ए वे देवलोकनेविपे होय
॥ वे प्रकारनी ठे एक परणेली कुलांगना सरखी ते परिग्रहीता देवी कहीए
साधारण वेश्या सरखी ते अपरिग्रहीता देवी जाणवी तेमांहे सौधर्म देवलो-
परिग्रहीता तथा अपरिग्रहीता देवीनु जहन्नाइं के० जघन्यायुष्य पलिय के०
एक पद्योपमनु जाणवु अने बीजा ईशानदेवलोकनी देवीउनु जघन्यायु एक पद्या-
पम अहिय के० अधिक एटले एक पद्योपम जाकेरु जाणवु. हवे एनु उक्कोसा के०
उत्कृष्ट आयु कहे ठे सौधर्मदेवलोकने परिग्रहीता देवीनु पलियाइसत्त के० सात पद्यो-
पमनु, अने अपरिग्रहीता देवीनु पन्नास के० पचाश पद्योपमनु उत्कृष्टायु जाणवु तह
के० तेमज ईशानदेवलोकने परिग्रहीता देवीनु नव के० नव पद्योपम अने अपरिग्रही-
ता देवीनु, पचवन्ना के० पचावन पद्योपमनु आयुष्य जाणवु देवलोकना देवीनी जे
जोग्य पतिव्रता देवीउं ठे, तेहने परिग्रहीता देवी कहीए अने सौधर्मदेवलोकने अप-
रिग्रहीता देवीना ठ लाख विमान ठे, ते वेश्यानी जाति ठे माटे एहने देववेश्या
कहीए तेमां पण जे बीजा देवलोकनी निश्राए ठे, ते बीजे देवलोकनेज जाय, तथा
ईशान देवलोकने अपरिग्रहीता देवीनां चारलाख विमान ठे, अहीया पण जे बोधा
देवलोकना देवताने जोग्य योग्य ठे ते चोथे देवलोकनेज जाय, एम सर्वत्र जाणवु ॥१३॥
एटले वैमानिक देवीउनी आयुस्थिति कही हवे देवीने अधिकारेश्वरादिकनी
इंद्राणी अग्रमहिषीनी संरया एक गाथावडे कहे ठे

पण ठ चउ चउ अछय ॥ कमेण पत्तेय मग्ग महिमीउं ॥

असुर नागाइ वंतर ॥ जोईस कप्प झिंदाणं ॥ १३ ॥

व्याख्या-सर्व अंतेउरमांहे प्रधान
ते असुरा के० असुरकुमारना चमरेंद्र

॥ स्त्री जे देवी नेने ॥ १३ ॥
चवदरनिना

वे दिशिना वे इन्द्र ठे तेहने एकेकाने पण के० पांच पांच अग्र
महिषी ठे तथा नागाइ के० नागकुमार आदे देईने चाकी
निकाय ठे, तेहना धरणेइ तथा ज्ञानेइ आदे देईने अदारे इन्द्र
ठ अग्रमहिषी ठे तथा वंतर के० व्यतर देवताना सोल निकायन
दिक वत्रीश इन्द्र ठे तेहने प्रत्येके चउ चउ के० चार चार अग्रमहिषी
ज्योतपिना इन्द्र चउमा तथा सूर्यने प्रत्येके चउ चउ के० चार चार अग्र
कपपुगिदाण के० सौधर्म अने ईशान ए वे कल्पना वे इन्द्रने प्रा
आठ आठ अग्रमहिषी ठे पहेला तथा बीजा देवलोकथी उपरला देवलो
उपजवु नथी तेथी त्या परिग्रहिता देवीउं पण नथी, किंतु ते देवलोक
देवोने जेवारे यथायोग्य विषय सेववानी पाठा थाय तेवारे तेने सौधर्म
देवलोकनी अपरिग्रहिता देवीउं यथायोग्यपणे उपजोगने अर्थ थाय.
अग्रमहिषी सजवे नही ॥ १३ ॥

पूर्वे वैमानिक देवोनी आयुस्थिति समुच्चयथी कही देखाडी हवे प्रा
जघन्य उत्कृष्टी स्थिति कहेवाने अथे प्रथम ए देवलोकोनी प्रतर सख्या गाथाय-

वउ डसु तेरस डसु वारस ॥ ठ पण चउ चउ डगे, डगेय चउ ॥
गेविज्ज एउत्ते दस ॥ विसंछि पयरा उवरिलोए ॥ १४ ॥

व्याख्या- प्रतर शब्दे जेम घरने उपराउपरी माल होय, तेम देवलोकमा १
उपरे प्रतर होय ठे तेमा डसुतेरस के० सौधर्म, ईशान ए वे देवलोक मढ्या तेर ३
वलयकारठे, तेमा पूर्वमहाविदेह अने पश्चिममहाविदेह वचमा अर्द्धवलयकार सन
की अर्द्धोर्द्धसन करीए एक दक्षिणदिशि सड, बीजो उत्तरदिशि सन तेमा दक्षिण
दिशि खड सौधर्मइन्द्रो, एउले ते दिशिना अर्द्ध वलयखरुना प्रतर सौधर्मइन्द्रना ठे, अने
उत्तरदिशिना अर्द्धवलयखरुना प्रतर ईशानेइन्द्रना जाणवा जो अर्द्धोर्द्धसन करी प्रतर
न कहीए तो तेर प्रतर सौधर्मइन्द्रना, अने तेर ईशानेइन्द्रना मेलवता ठवीश प्रतर थई
जाय ठे ते आगका निवारवाने अर्द्धोर्द्धसड करीने प्रतरनी गणना करीए एम बीजे
पण वलयकार देवलोक युगले एहज व्यवस्था करवी तेमज डसुवारस के० सन-
कुमार ने माहेडे पण मढ्या वलयकार वार प्रतर ठे अहीया पण अर्द्धोर्द्ध करी
दक्षिणदिशि सनकुमारइन्द्रना अने उत्तरदिशि माहेइन्द्रना प्रतर करवा ब्रह्मदेवलोक
ठ के० ठ प्रतर ठे अने खातके पण के० पांच प्रतर, तथा शुरुदेवलोक चउ के०
चार प्रतर ठे, सहसारे चउ के० चार प्रतर, तथा आनत अने प्राणत ए डगे के०

किं मलीने चउ के० चार प्रतर, तथा आरण्य अने अजुत ए दुगेय के० वे
मलीने चउ के० चार प्रतर एवं वावन प्रतर थया, तथा गेविजे के० नव ग्रैवेयके
रणतां नव प्रतर थाय. अने अणुत्तरे कहेतां पांचे अनुत्तरविमाने एक प्रतर,
दस के० दश प्रतर, ते पूर्वांक वावन साथे मेलवतां विसठिपयरा के०
ते उवरिलोए के० उपरला ऊर्ध्वलोकनेविषे ठे ॥ १४ ॥

हवे प्रतरे प्रतरे जूडुं जूडु उच्छृष्ट तथा जघन्यायु जाणवाने

अथे प्रथम सौधर्म देवलोके उपाय कहे ठे ॥

सोह मुकोस छिइ निय, पयर, विदत्त इव संगुणिउं ॥

पयरुकोस छिइउं ॥ सव्व जहन्नोपलियं ॥ १५ ॥

ति

सोहमुकोसछिइ के० सौधर्म देवलोके जे उच्छृष्टस्थिति वे सागरोपमनी ठे,
पयरस के० पोताना तेर प्रतर साथे विदत्त के० वेहेंचीए, पठी इवसंगुणिउं
प्रहीयां पांचमा अथवा सातमा जे प्रतरनु आयु काढवाने इच्छु होय, ते प्रत-
साथे गुणीए, तेवारे ते पयर के० प्रतरनी उकोसछिइ के० उच्छृष्ट स्थिति पा-
मीए, ते आवी रीते जे, सौधर्मदेवलोकना तेरमा प्रतरे उच्छृष्टी स्थिति वे सागरोपमनी
ठे, ते एकेका सागरोपमना तेर तेर जाग करीएतेवारे वे सागरोपमना तेरीआ ठवीस जाग
थाय, तेने तेरे जागे वेहेंचतां एक सागरोपमना तेरीआ वे जागनु आयु पहेले प्रतरे
होय एमज बीजा प्रतरनु आयु काढवु होय, तेवारे तेने ते साथे गुणीए तो तेरीआ
चार जाग आवे, तेम बीजे ठजाग, चौथे आठ जाग, पांचमे दशजाग, ठेठे बार जाग,
सातमे चउद जाग एठले एक सागरोपमना तेर जाग अने उपर तेरीउं एक जाग,
आठमे एक सागरोपम ने त्रण जाग, नवमे एक सागरोपम ने पांच जाग, दशमे एक
सागरोपम ने सात जाग, अग्यारमे एक सागरोपम ने नव जाग, बारमे एक सागरोपम
ने अग्यार जाग, अने तेरमे प्रतरे वे सागरोपम पूरु आयु होय एबीज रीते ईशान
देवलोकने पण प्रत्येक प्रतरनेविषे आयुप्य काढवानो उपाय करवो मात्र एठहुं विशेष जे
ए देवलोकना पहेले प्रतरे सागरोपमना तेरीआ वे जाग जाफेरा कहेवा एम प्रत्येक
प्रतरे जाफेरा कहेतां जवु, तेवारे तेरमे प्रतरे वे सागरोपम साधिक आयुस्थिति थाय

अने सव्वजहन्नोपलिय के० सर्वत्र एठले सौधर्म देवलोकना तेरें प्रतरनेविषे जघन्य
एक पट्योपमनीज आयुस्थिति जाणवी, अने ईशान देवलोकना प्रत्येक प्रतरनेविषे जघ-
न्यथी एक पट्योपम जाफेरी आयुस्थिति जाणवी ए रीते सौधर्म तथा ईशान देवलो-
कना तेर प्रतर ठे, तेनेविषे प्रत्येके जघन्य समजवानो उपाय कह्यो ॥ १५ ॥

વારે દેવલોકોના ઇંદ્રોને રેહેવાનાં સ્થાનક કહે છે ॥

પસ્સ અંતપયરે ॥ નિય કપ્પ વહિંસયા વિમાણાઈ ॥

ઇદ નિવાસા તેસિં ॥ ચઙ્ગદિસિ લોગપાલાણં ॥ ૧૭ ॥

પસ્સ કેળ કલ્પ જે દેવલોક તેના અંતપયરે કેળ અંતનો પ્રતર ઇટલે સર્વ વિદ્યા પ્રતરના મધ્યજાગનેવિપે પ્રત્યેકે નિયકપ્પવહિંસિયા કેળ નિજકલ્પલે પોતપોતાના કલ્પને નામે અવતંસકનામા વિમાન છે ઇટલે સૌધર્મદેવરના તેરમા પ્રતરનેવિપે સુધર્માવતંસક નામા વિમાન છે, તેમ ઈશાન દેવરમા પ્રતરનેવિપે ઈશાનાવતંસક નામા વિમાન છે એ રીતે સર્વ દેવલોકે ઇટલું વિશેષ જે નવમા તથા દશમા એ બે દેવલોકનો એક ઇંદ્ર છે ત્યાં રે પ્રાણાવતંસક નામા વિમાન છે અને અગ્યારમા તથા ચારમા એ બે દેવલોકે એકજ ઇંદ્ર છે ત્યાંપણ ચોથે પ્રતરે અચ્ચુતાવતંસક નામા વિમાન છે, એ અનામા વિમાનોનેવિપે ઇદનિવાસ કેળ ઇંદ્રનો નિવાસ છે, અને તેસિં કેળ તે વિદ્યને ચઙ્ગદિસિ કેળ ચારેદિશિનેવિપે ચાર વિમાનો જે છે, ત્યાં લોગપાલાણ કેળ સોમ, યમ, વરુણ ને વૈશ્રમણ એ ચાર લોકપાલોનો નિવાસ છે. ॥ ૧૭ ॥

॥ હવે સૌધર્મેંદ્રના ચાર લોકપાલોનું ઉત્કૃષ્ટાયુ કહે છે ॥

સોમ જમાણંસતિજાગ પલિય વરુણસ્સ હન્નિ દેસૂણા ॥

વેસમણે દો પલિયા ॥ એસ ઈંદ્ર લોગપાલાણં ॥ ૧૮ ॥

અર્થ— પૂર્વદિશિનો લોકપાલ સોમ, અને દક્ષિણ દિશિનો લોકપાલ યમ— એ બેનો સતિજાગ લિય કેળ એક પલ્લોપમના ત્રીજા જાગ સહિત એક પલ્લોપમ આયુષ્ય છે તથા ત્રીજો પશ્ચિમદિશિનો વરુણનામા લોકપાલ છે, તેહનું આયુષ્ય હુન્નિદેસૂણા કેળ દેશે જાણા બે પલ્લોપમ છે વહી ઉત્તરદિશિના વૈશ્રમણ નામા ચોથા લોકપાલનું આયુષ્ય દોપલિયા કેળ બે પલ્લોપમનું છે એસઈંદ્રલોગપાલાણ કેળ એ સૌધર્મેંદ્રના ચારે લોકપાલના આયુષ્યની સ્થિતિ જાણવી ॥ ૧૮ ॥ ઇટલે દેવતાના આયુષ્યનું પ્રથમ દ્વાર સપૂર્ણ થયું

॥ હવે દેવગતિનેવિપે જીવનસંવધી થીજું દ્વાર કહે છે. ॥

અસુરા નાગ સુવન્ના ॥ વિઙ્ગુ અગ્ગીય દીવ ઉદ્દીઅ ॥ દિસિ

પવણ અણિય દસવિહ ॥ જવણવર્ષ તેસુ હ હ ઇંદા ॥ ૧૯ ॥

અર્થ— દેવતાના ચાર નિકાયમા પ્રથમ જીવનપતિના નિકાયમાં જીવન કહેવાને અર્થે પહેલાં જીવનપતિની દશ જાતોના નામ કહે છે. જે નહીં સુર તે અસુર. ઇટલે

वैमानिक नहीं ते असुरा के० एक असुरकुमार निकाय,
 मार, त्रीजा सुवन्ना के० सुपर्णकुमार, चोथा विष्णु के० विद्युत्
 के० अग्निकुमार, उठा दिव के० ह्रीपकुमार, सातमा उद।
 आठमा दिशि के० दिशिकुमार, नवमा पवण के० वायुकुमार
 स्तनितकुमार, ए रीते दसविहज्रवणवर्ष के० दशप्रकारना सुवन्
 एकेका निकायनेविये एक दक्षिणश्रेणीनो, अने एक उत्तरश्रेणीनो,
 छुट्टा के० वेवे छट्ट ठे अर्हीया ए दशनिकायना देवोने कुमार
 लामाटे दीधु ठे के तेउ बालकनी परे क्रीडा करनारा ठे ॥ १९ ॥

॥ हवे पूर्वाक्त दशनिकायना इंद्रोना नाम कहे ठे ॥

चमरे वलीअ धरणे ॥ जूयाणदेय वेणुदेवेय ॥ तत्तोय वेणु
 हरिकंते हरिस्सहे चव ॥ २० ॥ अग्निसिह अग्निमाणव ॥
 विसिंठे तहेव जलकते ॥ जलपह तह अमिअगई ॥ मिय वाह
 दाहिणुत्तरउं ॥ २१ ॥ वेलवेय पजंजण ॥ घोस महाघोस ए।
 मन्नयरो ॥ जवुदीव उत्त ॥ मेरु दंड पट्टकाउं ॥ २२ ॥

अर्थ—अर्हीया “ दाहिणुत्तरउं ” ए पद दशे स्थानके जोड़ीए केमके एकेक
 कायना एक दक्षिण श्रेणीनो इंद्र, अने बीजो उत्तरश्रेणीनो छट्ट ठे तेमना रुमे व
 नाम कहे ठे त्यां पहेला असुरकुमारनिकायना दक्षिणदिशिनो चमरेंद्र असुरकुमा
 अने उत्तरदिशिनो बलिंद्र असुरकुमार, बीजा नागकुमारनिकायना दक्षिणदिशिनो
 धरणेंद्र अने उत्तरदिशिनो भूतानेंद्र त्रीजा सुपर्णकुमारनिकाये दक्षिणदिशिनो वेणु-
 देवेंद्र, अने उत्तरदिशिनो वेणुदालिंद्र, चोथा विद्युत्कुमारनिकाये हरिकंतेद्र अने
 हरिस्सहेंद्र चव के० निश्चेथकी ॥ २० ॥ पाचमा अग्निकुमारनिकाये अग्निसिखेंद्र,
 अने अग्निमाणवेंद्र उठा ह्रीपकुमारनिकाये दक्षिणे पूर्णेंद्र, अने उत्तरे विशिष्टेंद्र
 सातमा उदधिकुमारनिकाये दक्षिणे जलकंतेद्र, अने उत्तरे जलप्रजेंद्र आठमा
 दिशिकुमारनिकाये दक्षिणे अमितगतींद्र अने उत्तरे अमितवाहनेंद्र ॥ २१ ॥ नवमा
 वायुकुमारनिकाये दक्षिणे वेखवेंद्र अने उत्तरे प्रजजनेंद्र दशमा स्तनितकुमारनिकाये
 दक्षिणे घोपेंद्र अने उत्तरे महाघोपेंद्र एलिं के० ए बीशे इंद्र मांहेलो कोई पण इद्र
 जो पोतानी समर्थाई फोरवे तो जवुदीपने उत्राकारे करे, अने मेरुपर्वतनो दंड काज
 के० करवाने समर्थ ठे, एटजे मेरुपर्वतने डायाहाय उपरे धरे तोपण शरीरने काइ प्र-
 यास जथाय नहीं पया ए सवें इजो पट्ट के० प्रजु एटखे समर्थ ठे अर्थात् साधारण

तु पूर्वे कीधी ठे ते हमणां करे ठे, अने आगमिक काले
१, अने जे शक्ति ठे, परंतु कीधी नथी, करतो पण नथी,
शक्तिविषयी कहीए. ए परमार्थ, वृत्ति थकी जाणजो ॥ ११ ॥

रादिक निकायोनी दक्षिणश्रेणिनी जुवनसंख्या देखाडे ठे. ॥

॥ चउचत्ता ॥ अष्टत्तीमाय चत्त पंचएहं ॥ पन्ना

कमसो ॥ लखा जवणाण दाहिणउ ॥ १३ ॥

(अमुरकुमार देवोनां चउतीसा के० चोत्रीशलाख जुवन, नागकुमा
० चुमादीश लाख जुवन, अने सुपर्णकुमारनां अष्टत्तीसाय के० आ-
जुवन एक विद्युत्कुमार, वीजो अशिकुमार, त्रीजो छीपकुमार, चोथो
पाचमो दिशिकुमार, ए पंचएह के० पांचे निकायनेविषे चत्त के० चा-
श लाख जुवन ठे अने पवनकुमारनां पन्ना के० पचाश लाख जुवन ठे
॥ रनां चत्ता के० चालीश लाख जुवन ठे कमसो के० ए अनुक्रमे लखा
॥ दाहिणउ के० दक्षिणश्रेणिनेविषे जवणाण के० जुवनोनी संख्या कही

॥ हवे उत्तरश्रेणिनां जुवननी संख्या कहे ठे ॥

॥ चउ चउ लख विहूणा ॥ तावड्या चेव उत्तर दिसाए

सवेवि सत्तकोडी ॥ वावत्तरि हुति लखाय ॥ १४ ॥

अर्थ— जे दक्षिणश्रेणिए दशे निकायना जुवननी संख्या पूर्वे कही, तेमांहे एके-
॥ ने चउ चउ लख विहूणा के० चार चार लाखे उगां कस्यां थकां शेष जेटलां जु-
न जे जे निकायनां रहे, तावड्या के० तेटला तेटलां चेव के० निश्चेयकी हुति के०
होय उत्तरदिसाए के० उत्तरदिशिना निकायने जुवन होय एम सर्व मली दक्षिण
श्रेणिनां जुवन चार कोरु ने ठ लाख थाय उत्तरश्रेणिनां जुवन त्रण कोरु अने ठा-
सठ लाख थाय ए रीते सवेवि के० सवेमलीने सयकोडी के० सातकोरु अने वाव-
त्तरिलखाय के० वहोतेर लाख जुवन ते हुति के० होय ॥ १४ ॥

॥ हवे ए पूर्वोक्त जुवन कयां ठे ? ते स्थानक बतावे ठे. ॥

रयणाए हिहुवरि ॥ जोयण सहस्सं विमुत्तु ते जवणा ॥

जंवुदीवसमा तह ॥ संख मसंखिज्जा विजारा ॥ १५ ॥

अर्थ— रयणाए के० रत्नप्रज्ञा पृथ्वीनो एक लाख ने एसी हजार योजननो पिन
जानपणे ठे, तेमांदिथी हिहुवरि के० हेठे ने उपर, एटले नीचे अने उपर, जोयण
सहस्सविमुत्तु के० एक एक हजार योजन मूकीने वचमाना एक लाख अज्योतेर

हजार योजनमाहे ते के० ते जुवनपति देवोना जवणा के० जुवन नामा न्हाणा, ते पण जयुर्दीवसमा के० जयुर्दीप जेवडा महोटा ठे तेमज मध्यम ते सव के० सरयाताकोटी योजन प्रमाण ठे तथा उत्खिज्जा के० असरयाता कोमाकोडी योजन प्रमाण विठारा के० विस्तारवंत.

अहीयां केटलाक आचार्य एम कहे ठे जे, एक लाख एसी हचार य मांदेची ठशु हजार उठा करीए, वाकी चोराशी हजार योजनमाहे जुवनपतिना जुवन ठे जुवन शब्दे महामरुप समान आगस ते नगर व कारे ठे, अने मध्यमाहे एटले माहेलीकोरे चोखूणा ठे, अतरमध्य समर, तले कमलनीकर्णिकाने आकारे जाणवा

हवे जेणे करी घणा देवोमा पोतपोताना निकाय उलखवामां आवे एव, असुरादिक दशे निकायना मुकुट अने सर्वाजररणेविषे चिन्हो होयठे ते

चूडामणि फणि गरुडे ॥ वज्रो तह कलस सीह अस्सेय ॥

गय मयर वरमाणे ॥ असुराईण मुणसु चिधे ॥ १६ ॥

अर्थ-असुरकुमारना मुकुटनेविषे चूडामणिनु चिन्ह, नागकुमारने सर्वाजररणे-विषे सर्पनी फणिनु चिन्ह ठे, सुपर्णकुमारने आजरणे गरुडनु चिन्ह, विद्युत्कुमारने सर्वाजरणे वज्रो के० वज्रनु चिन्ह ठे, अशिकुमारने आजरणे पूर्ण कलश चिन्ह, द्वीपकुमारने आजरणे सिंहचिन्ह ठे, उदधिकुमारने आजररणेविषे अस्सेय के० अश्वचिन्ह, दिशिकुमारने आजररणेविषे हस्तिनु चिन्ह, वायुकुमारने आजररणेविषे मयर के० मगरनु चिन्ह, स्तनितकुमारने आजररणेविषे वरूमाणे के० वरूमान एटले सरावसपूटनु चिन्ह, ए असुराईण के० असुरादिक दशे प्रकारना जुवनपतिना चिधे के० चिन्हो मुणसु के० जाणवां अहीया सिद्धातमांहे चिन्होना पावांतर ठे, ते विरोधता टाळीने श्री पञ्चवणाजी तथा उबवाइना पाठ प्रमाण करवा

॥ हवे ए असुरादिक दशे प्रकारना जुवनपतिना शरीरना वर्ण कहे ठे ॥

असुरा काळा नागु दहि पमुरा तह सुवन्न दिसि थणिया ॥

कणगात्रविज्जु सिद्धि दीव अरुणा वाउ पियंगु निजा ॥ १७ ॥

अर्थ-असुराकाळा के० असुरकुमारना शरीर काळे वर्ण होय, नागुदहि के० नागकुमार अने उदधिकुमार ए वेना शरीर पमुरा के० गोर वर्ण ठे, तह के० तेमज सुवन्न के० सुपर्णकुमार, दिसि के० दिशिकुमार, अने थणिया के० स्तनितकुमार, ए प्रणना शरीर कणगात्र के० कनकवर्ण एटले कसपटी उपर सोनानी रेखा समान एवे

નું કેળુ વિયુતકુમાર, નિહિ કેળુ અગ્નિકુમાર, દીવ કેળુ દ્વીપકુ-
શરીર અરુણા કેળુ રાતે વર્ણે છે, અને વાઝ કેળુ વાયુકુમારની પિયંડુ
કના વર્ણનીપરે નીલે વરણે નિજા કેળુ કાંતિ છે ॥ ૨૭ ॥

॥ હવે અસુરકુમારાદિકનાં વસ્ત્રોનો વર્ણ કહે છે ॥

પ્રસુરાણ વઠ રતા ॥ નાગોદહિ વિક્લુ દીવસિદ્ધિ નીલા ॥

સિ થણિય સુવન્નાણ ॥ ધવલા વાઝણ સઝરુઈ ॥ ૨૮ ॥

પ્રસુરાણ કેળુ અસુર કુમારનાં વઠ કેળુ વસ્ત્ર તે રતા કેળુ રાતા છે, અને
નાગકુમાર, ઉદધિકુમાર તથા વિક્લુ કેળુ વિયુતકુમાર, દીવ કેળુ દ્વીપ-
કુમાર કેળુ અગ્નિકુમાર, એ પાંચેને નીલાં કેળુ નીલા વસ્ત્ર છે વહી દિસિ કેળુ
ર, થણિય કેળુ સ્તનિતકુમાર, સુવન્નાણ કેળુ સુપર્ણકુમાર એ ત્રણેનાં વસ્ત્ર તે
જાડવલ છે તથા વાઝણ કેળુ વાયુકુમારને સઝરુઈ કેળુ સંધ્યારાગ સદૃશ
॥ ૨૮ ॥

॥ હવે એ જીવનપત્ન્યાદિક દગ્ગે નિકાયના ઇંદ્રોના જે સામાનિક દેવો ઇંદ્રે
ઇંદ્ર સરસ્વી ક્ષત્રિના ધણી, તેની સરયા, તથા ઇંદ્રોના શરીરની રક્ષા

કરનાર એવા જે આત્મરક્ષક દેવો છે, તેની સરયા કહે છે ॥

ચઝસઠિ સઠિ અસુરે ॥ ઠઞ્ઞ સદ્સસાઈ ધરણમાઈણ ॥

સામાણિયા ઇમેસિં ॥ ચઝગુણા આયરસ્કાય ॥ ૨૯ ॥

અર્થ—અસુરે કેળુ અસુરકુમારનિકાયના વે ઇંદ્ર છે, તેમાંહે પહેલા ચમરેંદ્રને ચઝસઠિ
કેળુ ચોસઠ હજાર, અને વીજા વલિંદ્રને સઠિ કેળુ સાઠ હજાર, અને વાકીના ધરણ-
માઈણ કેળુ ધરણેંદ્ર આદેવેંદ્રને જે જીવનપતિના અઢાર ઇંદ્ર છે, તેમાના એકેકાને પ્રત્યેકે
ઠઞ્ઞસદ્સસાઈ કેળુ ઠ ઠ હજાર સામાણિયા કેળુ સામાનિક દેવો છે, અને તે એકેકા
ઇંદ્રના સામાનિક દેવો થકી ચઝગુણા કેળુ ચારગુણા કરીએ તેટલા એકેકાના આયર-
સ્કાય કેળુ અગરક્ષક દેવો જાણવા ॥ ૨૯ ॥ એ રીતે એ દગ્ગે જીવનપતિના નામ
દક્ષિણેંદ્ર, ઉત્તરેંદ્ર, દક્ષિણજીવનસરયા, ઉત્તરજીવનસરયા, ચિન્હ તે લક્ષણ, દેહવર્ણ,
વસ્ત્રવર્ણ, દક્ષિણ સામાનિકદેવ, ઉત્તર સામાનિક દેવ, દક્ષિણ આત્મરક્ષક દેવ, તથા
ઉત્તરદિશિ આત્મરક્ષકદેવ કહ્યા

॥ હવે વ્યતરદેવોની વક્તવ્યતા કહેતો થકો તેમા પ્રથમ વ્યતરદેવોનાં જીવન કહે છે ॥

રયણાણ પઢમ જોયણ ॥ સદ્સસે દિહુવરિ સય સય

વિહૂણે ॥ વંતરિયાણ રમ્મા ॥ ખોમા નગરા અસંખિજ્ઞા ॥ ૩૦ ॥

अर्थ—रयणाए के० रत्नप्रज्ञा पृथ्वीनापिड माहेला पढस के
स्ते के० हजार योजन जे मूम्या ठे, तेमांथी हिंदुवरिसयसय
उपरना सो सो योजन मूकीए, एटले सो योजन नीचे मूकीए अने
वचमांना आठसे योजन रह्या, तेमा वतरिआणरम्मा के० व्य
रमणिक मनोहर जोवायोग्य ठे जोमा के० पृथ्वीकायसवधी
असकिद्या के० असरयाता ठे अने वीजा मनुष्यक्षेत्रधी बाहेर २
जे व्यतरदेवोना नगर ठे, तेनी वक्तव्यता जीवाजिगमादि सूत्रथकं
॥ हवे व्यंतरोना घरना आकार कहे ठे ॥

वाहिं वट्टा अंतो ॥ चउरस अहोअ कसियायारा ॥

ए वर्डण तह वंतराण ॥ इद जवणाउं नायवा ॥ ३१

अर्थ—ते घरोनो बाहि के० बाहेरनो जाग ते वट्टा के० वृताकारे ठे, ३
माहेलीकोरे चउरस के० चोखूणा ठे तथा अहो के० अधोजागे एटले हे०
कारा के० कमलनी कर्णिकाने आकारे ठे, एवा आकारे जवणवर्डण के० १
तह के० तेमज वतराण के० व्यतरिक देवोना जवणाउं के० जुवन ते नायवा के० जा.

तहिं देवा वतरिया ॥ वर तरुणी गीय वाश्य खेण ॥ निचं

सुहिया पमुइया ॥ गयपि काल नयाणंति ॥ ३२ ॥

अर्थ—तहिं के० ते जुवनोमाहे देवावतरिया के० व्यतरिक देवता जे ठे, ते
के० प्रधान एटले जली सोजाग्यवति सुहामणी, अतिसुदर, कुसुमलता समान ठे २
गध जेहनी, एवी देवीप्यमान तरुणी के० देवीउं, ते मनने प्रियकारी एहवा मधुर व
चनेकरी गीय के० गीत गाय ठे, तथा वत्रीशबळ नाटकनी रचनाए मृदगादिक प-
टह जेर एहवा वाश्य के० बाजिन्न वगाडे ठे तेहना खेण के० शब्दे करीने ते दे-
वता निचसुहिया के० निरतर सुखीया ठे. तथा पमुइया के० प्रमुदित एटले हर्षवान्
थका पोताना आयुष्यनो गयपिकाल के० जे गयो काल ते पण नयाणति के० नधी
जाणता ॥ ३२ ॥

॥ हवे ते व्यतर देवोना नगरोनु प्रमाण तथा निकायनां नाम कहे ठे ॥
ते जवुदीव जारह ॥ विदेह सम गुरु जहन्न मज्जिमगा ॥ वतर पुण
अठविदा ॥ पिसाय जूया तहा जस्का ॥ ३३ ॥ रक्स किंनर किपु-
रिसा ॥ महोरगा अठ माय गंधवा ॥ दाहिण उत्तर जेया ॥
सोखस तेसि इमे इदा ॥ ३४ ॥

વ્યતરિક દેવોનાં નગર જે ગુરુ કેઽ મોહાટાં ઠે, તે જંબુદીવ કેઽ
 વરાવર એક લાખ યોજન ગોલ, ચૂમીને આકારે ઠે. તથા જે જહ્ન
 તે જારહ કેઽ ઞરતક્ષેત્ર જેવઢાં (૫૩૬) યોજન અને એક યોજનના
 ગ ઉપર ઠે, અને જે મક્ષિમગા કેઽ મધ્યમ યુવન ઠે તે, વિદેહ કેઽ
 પ્રમાણ (૩૩૬૦૪) યોજન અને એક યોજનના ઊગળીયા ચારઝાગ ઝ-
 ટાં ઠે. હવે તે નગર નિવાસી વંતર કેઽ વ્યતરદેવોના પુણ કેઽ વલી
 આઠ પ્રકાર ઠે તે કહે ઠે એક પિસાય કેઽ પિશાચ, વીજા ઝૂયા કેઽ
 તેમજ ત્રીજા જસ્કા કેઽ જક્ષ, ॥ ૩૩ ॥ ચોથા રાક્ષસ, પાંચમા કિનર,
 સાતમા મહોરગ, આઠમા ગધર્વ હવે એ આઠેના પ્રતિજેદ કહેઠે
 પ્રચુરપણે કરીને સ્વરૂપવાન તથા સૌમ્ય ઠે દર્શન જેમનુ, તથા હસ્ત અને
 રત્નમય આઝૂપણ ધારણ કરનારા એવા કુપ્માંમા, પટકા, જોપા, આન્હિકા,
 શકાલા, ચોક્ષા, અચોક્ષા, તાલપિશાચા, મુખરપિશાચા, અધસ્તારકા, દેહા,
 તૃદશીકા, અને વનપિશાચા, એ પંચર પ્રકારના પિશાચ દેવો ઠે

તથા સ્વરૂપવંત સૌમ્ય મુખવાલા અને વિવિધ પ્રકારનુ ઠે વિલેપન જેમને, એવા
 નરૂપા, પ્રતિરૂપા, અતિરૂપા, ઝૂતોત્તમા, સ્કંદિકા, મહાસ્કંદિકા, મહાવેગા, પ્રતિઘ્ના,
 અને આકાશગા, એ નવ પ્રકારના ઝૂતદેવો ઠે.

તથા સ્વજાવે ગઝીર અને જેમનું દર્શન પ્રિય ઠે, તથા વિશેષે કરી માન તથા ઝ-
 ન્માનનું જે પ્રમાણ— તેણે કરી સહિત વલી હાથ, અને પગનાં તલ્લિયાં તથા નલ,
 તાલુ, જીજ, હોઠ, ઇટલાં વાનાં જેમનાં લાલ ઠે, અને દેદીપ્યમાન મુકુટના ધરનાર તથા
 નાનાપ્રકારના આઝૂપણો ઠે જેમના, એવા પૂર્ણજઙ્ગા, માણિજઙ્ગા, સ્વેતજઙ્ગા, હરિજઙ્ગા,
 સુમનોજઙ્ગા, વ્યતિપાકજઙ્ગા, મુજઙ્ગા, સર્વતોજઙ્ગા, મનુષ્યપદ્મા, ધનાધિપતયો,
 ધનાહારા, રૂપયદ્મા અને યદ્ધોત્તમા, એ તેર જેદ યદ્ધદેવોના ઠે

તથા સ્વજાવે જયકર અને જેમનુ દર્શન પણ જયકર તથા વિકરાલ અને રક્ત,
 તથા લાંબા હોઠવાલા, તપનીય આઝૂપણવાલા, નાનાપ્રકારનાં વિલેપન કરનાર, એવા
 ઝીમા, મહાઝીમા, વિદ્યા, વિનાયકા, જલરાક્ષસા, રાક્ષસરાક્ષસા, અને બ્રહ્મરાક્ષસા,
 એ સાત પ્રકારના રાક્ષસ દેવો ઠે

તથા જેમનુ દર્શન સૌમ્ય ઠે, તથા જેમના મુખને વિષે અધિક રૂપ અને શોજા
 ઠે, તથા મસ્તકનેવિષે મુકુટ ઠે આઝૂપણ જેમને, એવા કિંનરા, કિપુરુપા, કિપુરુપોત્તમા,
 હ્રદયગમા, રૂપશાલિન, અનિદિતા, કિનરોત્તમા, મનોરમા, રતિપ્રિયા અને રતિશ્રેષ્ઠા,
 એ દશ પ્રકારના કિન્નર દેવો ઠે. તથા જેમના સાથલ અને ઝુજાઝનેવિષે અધિક રૂપ

अने शोभा ठे, तथा मुखनी अधिक काती ठे तथा नाने
चूपण धारण करनारा, एवा पुरुषा, सत्पुरुषा, माहापुरुषा,
अतिपुरुषा, महादेवा, मरुता, मेरुप्रजा अने यशस्वत-ए दश
तथा जेमनो वेग अत्यंत ठे, जेमनु सौम्य दर्शन ठे, अने
वाला, वली स्कंध अने ग्रीवा ए वने जेमना विस्तारवंत अने
प्रकारना आचरण अने चूपण ठे जेमना, एवा श्रुयगा, जोग,
अतिकाया, स्कंधसारिन, मनोरमा, महावेगा, महेश्वर्या, मेरुका
दश प्रकारना महोरग देवो ठे

तथा प्रिय ठे दर्शन जेमनु, वली स्वरूपवंत जलो ठे मुखाकार जे
स्व जेमनो, वली मस्तकनेत्रिपे मुकुटने धारण करनारा, तथा हार ठे ज
हादा, हुहु, तुयुरव, नारदा, कृपिवादका, जूतवाटका, कादवा, महाकादवा
वसव, गीतरति, अने गीतयश-ए वार प्रकारना गधर्ष देवो ठे ए रीते
निकायना एकेका निकायनेत्रिपे दाहिण उत्तर के० दक्षिण अने उत्तरश्रेणि
जेदे करीने तेसि के० तेना सोलसइवा के० सोल इजो ठे, ते इमे के० ए ३
गाथाए करी कहे ठे ॥ ३४ ॥

कालेय महाकाले ॥ सुरुव पडिरुव पुन्न जहेय ॥ तह चैव
माणिकहे ॥ जीमेय तहा महाजीमे ॥ ३५ ॥ किंनर किंपु-
रिसे सप्पुरिसा ॥ महापुरिस तहय अइकाए ॥ महाकाय
गीयरई ॥ गीयजसे डुन्नि डुन्नि कमा ॥ ३६ ॥

अर्थ- पहला पिशाच नामा व्यतरनिकायने दक्षिणदिशि कालेइ अने उत्त
दिशि महाकालेइ, ए अनुक्रमे जूतनिकायने स्वरूपेइ, प्रतिरूपेइ जङ्गनिकायने
पूर्णजइ तथा माणिकजइ, राक्षसनिकायने जीमेइ, महाजीमेइ ॥ ३५ ॥ किंनरनिका-
यने किंनरइ, किंपुरिपेइ तथा किंपुरिषनिकायने सत्पुरुषेइ अने महापुरुष, महोरग
निकायने अतिकाय, तथा महाकाय गधर्षने गीतरति अने गीतयश ए रीते आठ
निकायने डुन्नि डुन्नि कमा के० वे वे इइ ठे, ते अर्थाया अनुक्रमे कहेवा ॥ ३६ ॥
॥ हवेए पिशाचादिक आठनिकायना देवोनी ध्वजानेत्रिपे चिन्ह होय ठे ते कहे ठे ॥

चिध कलव सुलसे ॥ वड खटगे असोग चपयए ॥ ना-
गे तुवरुअ अए ॥ खटग विवज्जिया रुका ॥ ३७ ॥

अर्थ-पिशाचने कदवट्टकानु चिन्ह, जूतने सुलसे के० सुलसट्टकानु चिन्ह

वटवृक्षानुं चिन्ह, राक्षसने खट्वांगे के० तापस विशेष महावृत्तिना उपकरणनुं चिन्ह,
किन्नरने अशोकवृक्षानु चिन्ह, किपुरुषने चपयए के० चपकवृक्षानु चिन्ह, महोरगने
नागवृक्षानु चिन्ह, गधर्वने तुवरुश्र के० तुंवराणा वृक्षानुं चिन्ह एसां खट्वांगविवर्जित्या के०
एक खटांग वर्जितने वाकी सर्वेने रुखा के० वृक्षाना चिन्हे के० चिन्ह जाणवां. ते चिन्ह
व्यतरदेवोनी प्रए के० ध्वजानेविषे होय ॥ ३५ ॥

॥ हवे ए व्यतरदेवोना शरीरना वर्ण कहे ठे ॥

जख पिसाय महोरग ॥ गधवा साम किन्नरा नीला ॥ रक्क-
स किंपुरिसाविय ॥ धवला जूया पुणो काला ॥ ३६ ॥

अर्थ- एक जख के० जङ्ग, वीजा पिशाच, व्रीजा महोरग, चोथा गांधर्व, ए चा-
रनो वर्ण साम के० श्याम एटखे किचित् कृष्ण जाणवो अने किन्नरा के० किन्नर घणा
श्याम पण नीला के० किचित् नीलवर्ण जाणवा, अने राक्षस तथा किंपुरिसाविय
के० किपुरुष पण धवला के० उज्ज्वल वर्ण ठे, तथा जूया के० जूतनिकायना देवो ते
पुणो के० वली काला के० श्यामवर्ण ठे, एटखे सर्वात्माए कृष्णवर्ण ठे. ॥ ३६ ॥

॥ हवे आठ जातना वीजा व्यतर विशेष देवो ठे ते कहे ठे. ॥

अणपत्री पणपत्री ॥ इसिवाई जूयवाई चैव ॥ कंदीय महा कंदी
॥ कोहंडे चैव पयएय ॥ ३७ ॥ इय पढम जोयण सए ॥ रयणाएअ-
ठवंतरा अवरै ॥ तेसु इह सोलसिंदा रुयग अहो दाहिणुत्तरउं ॥ ४० ॥

अर्थ- एक अणपत्रीनिकाय, वीजो पणपत्रीनिकाय, व्रीजो रुपिवादीनिकाय,
चोथो जूतवादीनिकाय, चैव के० निश्च, पांचमो कंदितनिकाय, ठठो महाकंदित-
निकाय, सातमो कोहंडिकनिकाय, चैव के० निश्च, आठमो पयएय के० पतंगनि-
काय. ॥ ३७ ॥ इय के० ए आठनिकाय ते रयणाए के० रत्नप्रज्ञापृष्ठीना पिरुमाहेला
पढमजोयणसए के० पहेला सो योजनमाहेला दशयोजन उपर, अने दशयोजन
नीचे मूकी वचमांना एसी योजनमाहे वसनारा अठ के० आठ जातना व्यंतर ते,
पूर्व जे आठ जातना व्यंतर कछा तेथी अवरै के० जिन जाणवा तेसु के० तेना रु-
यगअहो के० आठरुचक प्रदेशथकी दशयोजन अधो एटखे नीचे जे एसी योजन
ठे, तेमा रहेला दाहिणुत्तरउं के० दक्षिण अने उत्तरदिशीना जेदे करी सोलसिंदा
के० सोल इहो ठे तेमना नामाई के० नाम ते इय के० आगली गाथाए कहेसे

सनिहिए सामाणे ॥ डाइ विहाए इसीय इसिवाले ॥ ईसर महे-

सरे विय ॥ हवइसुवठे विसालेय ॥ ४१ ॥ हासे हास रईविय ॥ सेएय
जवे तहा पहासेए ॥ पयगे पयगवईविय ॥ सोलस इदाए नामाई ॥ ४२ ॥

अर्थ—एक सनिहितइ चीडो सामानइ, त्रीजो धाताइ, चौथो विधाताइ, पांचमो
क्षीइ, उठो क्षीपालेंइ, सातमो ईश्वरइ, आठमो महे-वरइ, हवइ के० होय नवमो
सुगठइ, दशमो विसालइ ॥ ४१ ॥ अग्नीयारमो हासइ, धारमो हासपरतिइ, तेरमो
स्वतइ, जवे के० होय तहा के० तेमज चउदमो महास्वतइ, पन्नरमो पतगइ,
सोलमो पतंगपति इ, विय के० निशे सोलसइवा के० सोलइना नागइ के० नामो
जाणवा ॥ ४२ ॥ ए सोल इ वाणव्यतरना कखा तेम पूरे सोल इ व्यतरना कखा ठे,
सर्व मली वत्रीश इ व्यतरना थया तथा जवनपतिना वीश इ, बली यद्यपि चइमा,
तथा सूर्य तो अस्तरयाता इ ठे तथापि जातिनी अपेक्षाए चइ सूर्य वेज गणीए,
माटे ज्योतिपीना ठे इ, अने वैमानिकना दश इ मली चोसठ इ गणतीमा ठे
॥ हवे व्यतर तथा ज्योतिपि ए वेडनी सरखी वक्तव्यता जणी एना ॥

॥ सामानिक देवो अने आत्मरक्षक देवो, ए वेनी संख्या कहे ठे ॥

सामाणियाण चउरो ॥ सहस्स सोलसय आयरस्का-

ण ॥ पत्तेय सवेसि ॥ चतरवइ ससि रवीणच ॥ ४३ ॥

अर्थ—सामाणियाण के० सामानिक देवो ते चउरोसहस्स के० चार हजार अने
सोलसय के० सोल हजार आयरस्काण के० आत्मरक्षक देवो, ते सवेसि के० सर्वनि-
कायनेविये पत्तेय के० प्रत्येके चतरवइ के० व्यतरना पतिजे वत्रीश इ, तेने तथा ससी
रवीणच के० चइ अने सूर्य ए वे ज्योतिपीना इडनी पण वक्तव्यता व्यतरसरखीज
ठे, माटे ए सर्वने होय णठे व्यतरना नगरोनी वक्तव्यता कही ॥ ४३ ॥

॥ हवे यथा देवो केठला प्रकारना ठे ? ते कहे ठे ॥

इद सम तायतीसा ॥ परिसतिचा रस्क लोगपालाय ॥ अणिय

पइत्ता अजिउंगा ॥ किट्विस दस जवण वेमाणी ॥ ४४ ॥

अर्थ—एक इदसम के० इ, अने सामानिक देवो, अने तायतीसा के० त्रायत्रि-
शकदेवो, तथा परिसतिचा के० त्रण पखेदाना देवो, आयरस्क के० अगरक्षक देवो,
लोगपालाय के० चार लोकपाल, अणिय के० अनीय ते कटकना देवो, पइत्ता के०
प्रकीर्ण, प्रजाना देवो, अजिउंग के० अजियोगीक ते किंकरदेवो, किट्विस के० कि-
खविपीक देवो, दश के० ए दश जातिना देवो ते जुवण के० जुवनपति, व्यतर तथा
वेमाणी के० वैमानिकमा ठे ॥ ४४ ॥

॥ हवे कटकना देवोना सात प्रकार कहे ठे ॥

गंधर्व नष्ट हय गय ॥ रह जम अणियाणि सब इंदाणं ॥ वे-
माणियाण वसहा ॥ महिसाय अधोनिवासीणं ॥ ४५ ॥

अर्थ— एक गंधर्व के० गांधर्व देवो—ते मृदगाधर जाणवा, वीजु नष्ट ते नाटक क-
रनार, वीजुं हय ते घोमालु, चोथु गय ते हाथीनु, पांचमुं रह के० रथनु, ठहुं जम
के० पालानु—कटक ए ठ प्रकारना अणियाणि के० अनिक एटले कटक, ते सबइदाण
के० सर्व इंद्रोने होय अने वेमाणियाण के० एक वेमानिकने सातमु वसहा के० वृ-
पजनुं कटक होय तथा अधोनिवासीणं के० अधोनिवासी जे ज्वनपति तथा व्यं-
तर ठे, तेने सातमु कटक महिसाय के० महिपानु होय ॥ ४५ ॥

॥ हवे त्रायत्रिशकादिक देवोनी संख्या प्रत्येक इज्जनी कहे ठे ॥

तित्तीस तायतीसा ॥ परिसतिआ लोगपाल चत्तारि ॥ अ-
णियाण सत्त सत्तय ॥ अणियाहिव सब इंदाणं ॥ ४६ ॥

अर्थ— तित्तीस के० तेत्रीश देवो ते तायतीसा के० त्रायत्रिशक एटले गुरुस्थानीया
इज्जसरखा, इज्जने सलाह पूठवा योग्य, सर्वने पूजनीक होय. तथा एक बाह्य, वीजी
अन्यतर, वीजी मध्यम, ए रीते सर्व मलीने परिस के० पखंडा ते, तीया के० त्रण
होय तथा एक सोम, वीजो यम, वीजो वरुण चोथो कुवेर, ए रीते लोगपाल के०
लोकपाल ते चत्तारि के० चार होय, अने अणियाण के० अनिक ते पूर्वोक्त
गांधर्व प्रमुख सत्तसत्तय के० सातसात जातनु कटक ते सर्व इंद्रोने होय ते अणि-
याहिव के० ए साते कटकना अविपति सबइदाण के० सर्व इंद्रो होय ॥ ४६ ॥

नवरं वंतर जोइस ॥ इंदाण न हुंति लोगपालाउं ॥ तायतीस
जिहाणा ॥ तियसाविय तेसि नहु हुंति ॥ ४७ ॥

अर्थ—पण नवर के० एटहुं विशेष जे वंतर के० व्यतरना वत्रीश इंद्रोने, तथा
जोइस के० ज्योतिषीना वे इंद्रोने, लोगपालाउं के० लोकपाल, नहुति के० न होय,
तथा तायतीस के० त्रायत्रिशक ठे अजिधान के० नाम जेनु, एवा तियसावि के० जे
देवो ते पण तेसिं के० ते व्यतर तथा ज्योतिषीना इंद्रोने नहुहुति के० न होय ॥ ४७ ॥

॥ हवे ज्योतिषी देवोनां विमानोनी वक्तव्यता कहे ठे ते ज्योतिषी तिर्यक्लोकने विपे
ठे ते तिर्यक्लोक मेरुमध्य रुचकधी नवसें योजन उपर, अने नवसें योजन नीचे
मली अटारसें योजन प्रमाण ठे त्यां उचा नवसें योजन जे तिर्यक्लोकना
ठे, तेमा केटलां योजन उचा ज्योतिषिना विमानो ठे ? ते कहे ठे ॥

समभूतलाज अठहिं ॥ दसूण ज्योणसएहिं आरप्र ॥ उवरि

दसूत्तर ज्योण ॥ सयमि चिछति जोइसिया-॥ ४८ ॥

अर्थ-मेरुपर्वतना मध्यजागे आठ रुचकप्रदेश ते समभूतल कहीए त्यांथी अष्ट
ज्योण सएहिं के० आठसें योजन, ते दसूण के० दश योजने उठा, एटले सातसें ने-
योजन उंचा जइए, त्याहाथी आरप्र के० आरजीने उवरि के० उपरे जानपणे दस
रज्योणसयमि के० एकशे दश योजनमाहे जोइसिया के० ज्योतिषी देवो, चिछ
के० रहे ठे ॥ ४८ ॥

॥ ते ज्योतिषिदेवो एकसो दश योजनमा केवीरीते रहा ठे ? ते कहे ठे ॥

तठ रवी दस ज्योण ॥ असीइ तडुवरि ससीध रिंकेसु ॥

अह जरणि साइ उवरि ॥ वहि मूजो नितरे अजिई ॥ ४९ ॥

अर्थ-तठ के० त्याथी एटले एकसो दश योजन माहेला दसज्योण के० दश यो-
जन ते, रवी के० सूर्य उचो ठे य के० वली तडुवरि के० तेहना उपर ससी के०
चडमा ते असीइ के० एशी योजन उचो ठे वली ते थकी चार योजन उचा रि-
ंकेसु के० नक्षत्र ठे ते सर्व मली अष्टावीश नक्षत्र ठे तेमाहे एक जरणीनक्षत्र ते
सर्व नक्षत्रथकी अह के० अथो एटले नीचे चाले ठे अने साइ के० स्वाति नक्षत्र
ते सर्व नक्षत्रथकी उवरि के० उपरे चाले ठे तथा मूजो के० मूलनक्षत्र सर्वथकी
वहि के० वाहिरने मरुले चाले ठे सर्व नक्षत्रने अजितरे के० वचावे अजिई के०
अजिचित नक्षत्र चाले ठे ॥ ४९ ॥

तार रवि चद रिंका ॥ बुह सुका जीव मंगल सणिया ॥ सग

सय नउय दस असिइ ॥ चउ चउ कमसो तियाचउसु ॥ ५० ॥

अर्थ-समभूतलापृथ्वीथकी सगसय के० सातसें ने नउय के० नेबु योजन उपरे तार के०
तारा ठे ते उपर दश के० दश योजन उचो रवि के० सूर्य ठे तेथकी उपर एसी यो-
जन चडमा ठे फरी ते थकी उपरे चउ के० चार योजन उचा रिंका के० नक्षत्र
ठे तेथी चउ के० चार योजन उचो बुह के० बुधनामा ग्रह ठे, तेथी उचा तिया के०
चण योजनने अतरे चउसु के० वाकीना चार ग्रह, ते कमसो के० अनुक्रमे ठे. ए-

ટલે તેહથી ત્રણ યોજન ઊંચો શુક્ર છે, ત્યાંથી ત્રણ યોજન ઊંચો વૃહસ્પતિ છે, ત્યાંથી ત્રણ યોજન ઊંચો મંગલ છે, ત્યાંથી ત્રણ યોજન ઊપરે શનીનો તારો છે, એ રીતે સમ-
જૂતલથી સ્વાતસેં નેત્રુ યોજન ઊપરે એકશોને દશ યોજનમાંહે સર્વ જ્યોતિષચક્ર
ચાલે છે. સર્વ મલી સમજૂતલથી ઊપર નવસેં યોજને શનિશ્ચર છે. અહીંયાં યો-
જન પ્રમાણાંગુલેં કરી લેવા. ॥ ૫૦ ॥

॥ હવે મનુષ્યક્ષેત્રમાં ચરુજ્યોતિષિ મેરુપર્વતથી કેટલા યોજન દૂરે ચાલે ? તથા
મનુષ્યલોકને ઠેઠેહે અલોકથી ઊંચા કેટલી અવાધાએ જ્યોતિષી રહે તે કહે છે ॥

ઇકારસ જોયણ સય ॥ ઇગ્વીસિ કાર સાહિયા કમસો ॥

મેરુ અલોગાવાહિ ॥ જોઇસ ચક્રં ચરઇ ઠાઇ ॥ ૫૧ ॥

અર્થ—અગીયારસો ને એકવીશ યોજન તથા વલી અગીયારસો ને ઇકાર કે
અગીયાર યોજન સાહિય કે સાધિક, તે કમસો કે અનુક્રમે મેરુપર્વતથી અલોગા
વાહિ કે અલોકને અવાધાએ જ્યોતિષનુ ચક્ર તે ચરઇ કે ચાલે છે, અને ઠાઇ
કે સ્થિર રહે છે

જાવાર્થ એમ છે જે મેરુપર્વતથી અગીયારસો એકવીશ યોજન ઠેઠે જ્યોતિષચક્ર
ચાલે છે તે મનુષ્યક્ષેત્રમાંહે ચાલે છે. અને લોકના ઠેઠેઠાથી અગીયારસેં ને અગી-
યાર યોજન ચારે દિશાએ માંહેલીકોરે અલોકની અવાધાએ ઇટલે અતરે જ્યોતિષચક્ર
થિર રહે છે, ઇટલે મનુષ્યક્ષેત્રમાંહે ચર છે, અને વાહિરના ક્ષેત્રોમાંહે સ્થિર છે ॥ ૫૧ ॥

અરુકવિઠાગારા ॥ ફલિહમયા રમ્મ જોઇસ વિમાણા ॥

વતર નયરેહિંતો ॥ સંલિજ્ઞ ગુણા ઇમે હુંતિ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ—અરુકવિઠાગારા કે અરુક કોઠફલાકારે ચંદ્રાદિક જ્યોતિષિનાં વિમાન
હોય તે ફલિહમયા કે સ્ફટિક રત્નમય સામાન્યે સ્ફટિકનાં છે, રમ્મ કે રમણિક
જોવા યોગ્ય મનને આલ્હાદકારી એવા સર્વ જોઇસ વિમાણા કે જ્યોતિષિનાં વિ-
માનો છે, તે પૂર્વે કહ્યાં જે વંતરનયરેહિંતો કે વ્યંતરદેવોનાં અસંખ્યાતા નગરો, તે
થી સંલિજ્ઞગુણા કે સંખ્યાન ગુણા ઇમે કે પ્રત્યક્ષ દેખાતા જોતિષિનાં વિમાનો છે.

અહીંયાં કોઇ પૂઠે કે અરુક કોઠફલાકારે જ્યોતિષિનાં વિમાનો છે, તો ઉદય,
અસ્ત, અને તિર્યક્પરિવ્રમણકાલે કેમ અરુકારે દેખાતા નથી ? માથાંઉપર આવ્યાં
ઠતાં ઘૂતાકારેજ છે, એમ દેખાય છે, પરંતુ તિર્યક્ પરિવ્રમણકાલે તેમ ન દેખાતાં અ-
રુકાર કેમ દેખાય છે ? એ પ્રશ્નનો ઉત્તર કહે છે જ્યોતિષિનાં વિમાન સર્વથા પ્ર-
કારે અરુક કોઠફલાકારે નથી, કિંતુ વિમાનોની પીઠ ઘડીવધ અરુક કોઠફલાકારે

ઠે તે ઉપર ચંદ્રાદિક જ્યોતિષિર્ણનાં પ્રાસાદ ઠે તે પ્રાસાદ યથાપિ વર્તુલાદિક કોઝ
પણ પ્રકાશે રહ્યા ઠતા પીઠિકા સહિત પ્રાયે વાટલાકાર દેસાય ઠે, વાકો આકાર
પણ દૂર થઈ જતાં નરે પ્રતિજાણે ઠે, તેમાટે દૂરથકી સૂર્ય વિમાન વાટલું દેસાય
ઠે એમા કાંઠ દોષ નથી

તાઈ વિમાણાઈ પુણ ॥ સઘાઈ હુંતિ ફાલિહમયાઈ ॥ દગ ફાલી-
હમયા પુણ ॥ લવણે જે જોઈસ વિમાણા ॥ ૫૩ ॥

અર્થ-તાઈ કે ૦ તે જ્યોતિષિર્ણના વિમાણાઈ કે ૦ વિમાન તે પુણ કે ૦ વલી સઘાઈ
કે ૦ સૂર્ય ફાલિહમયા કે ૦ સ્ફાટિકરત્નમય હુતિ કે ૦ હોય અને પુણ કે ૦ વલી લવણે
કે ૦ લવણસમુદ્રનેવિષે જે જોઈસવિમાણા કે ૦ જે જ્યોતિષીના વિમાન ઠે, તે દગફાલી
હમયા કે ૦ ઉદકસ્ફાટિક રત્નમય ઠે કેમકે લવણસમુદ્રની શિયા દશ હજાર ચો-
જન પોહોલી, અને સોલ હજાર યોજન ઊંચી ઠે અને જ્યોતિષીના વિમાન તો નવસં
યોજન ઊંચાડમા ઠે, તે સૂર્ય શિયામાહે ચાલે ઠે પણ ઉદકસ્ફાટિકરત્નના પ્રનાવે
કરી પાણી ફાટીને મોકલુ થઈ જાય ઠે, તેથી વિમાનોને ત્યા પાણીમાહે ફરવાને
વાયા થતી નથી વિમાનમા પાણી જરાતુ નથી જે સ્ફાટિકને સયોગે તથાપિ જ-
ગતુ સ્વનાવે પાણી ફાટી જાય, તેને ઉદકસ્ફાટિક કહીયે. જે માટે સૂર્યપ્રજ્ઞતિ નિ-
ર્ચુક્તિકાર કહે ઠે જ્યોતિષિર્ણના સર્વે વિમાનો સદા સ્ફાટિકમયઠે અને જે લવણસ-
મુદ્રમા વિમાનો ઠે, તે ઉદકસ્ફાટિકમય ઠે જે કારણ માટે લવણસમુદ્રની શિયામા
ચાલતાં થકાં વિમાનોના તેજનો જે પ્રકાશ ઠે, તેનો અતરાય પાણીથી થતો નથી ॥ ૫૩

॥ હવે ચંદ્રાદિ જ્યોતિષીના વિમાનોનુ પ્રમાણ કહે ઠે ॥

જોયણિ ગસઠિ જાગા ॥ ઇપ્પન્નડયાલ ગાનુડ ઇગ ૫ ॥ ચ-

દાઈ વિમાણાયમા ॥ વિઠ્ઠા અ-૫ મુચ્ચત્ત ॥ ૫૪ ॥

અર્થ-જોયણિગસઠિજાગા કે ૦ એક યોજનના એકસઠ જાગ કરીયે, તેવા ઇપ્પન્ન કે ૦
ઇપ્પન્ન જાગનુ ચડમાનુ વિમાન લાલુ ઠે, અને અડયાલ કે ૦ અરુતાલીશ જાગનુ સૂર્યનુ
વિમાન લાલુ ઠે અને ગાનુડ કે ૦ વે ગાનુના પ્રહના વિમાનો ઠે તથા ઇગ કે ૦ એક
ગાનુના નવત્રના વિમાન ઠે અરુ કે ૦ અરુગાનુના તારાના વિમાન ઠે કોઝક ન્હાના
પણ ઠે એ રીતે ચંદ્રા કે ૦ ચંદ્રાદિક પાંચ જાતના જ્યોતિષીના વિમાણા કે ૦ વિમાન,
તેમનો આયામ કે ૦ લાગવણાનો અને પોહોલવણાનો તે વિઠ્ઠા કે ૦ વિસ્તાર જા-
ણવો અને જેટલા લાગવણે ઠે તેથી અર્ધ કે ૦ અર્ધા ઊચત કે ૦ ઊચવણે સર્વે પાંચે
જ્યોતિષીના વિમાન જાણવા ૦ ઉત્કૃષ્ટાયુગાલા તારાના વિમાનોનુ પ્રમાણ કહ્યુ, પણ

जघन्यायुवाला तारानां विमानोऽनु प्रमाणं लवाङ् पोहोलाङ् पाचसे धनुष्य, अने उचाङ् अढीसे धनुष्य पण ठे ॥ ५४ ॥

॥ हवे मनुष्यलोकनु प्रमाण अने मनुष्यक्षेत्री वाहेरना स्थिर चंडादि ॥

॥ पांचे ज्योतिषीर्जना विमानोऽनु स्वरूप कहे ठे ॥

पणयाल लख जोयण ॥ नर-खित्तं तन्निमे सया जमिरा ॥

नरखित्ताज वदि-पुण ॥ अर्द्धप्रमाणा छिया निच्च ॥ ५५ ॥

अर्थ- ए पूर्वोक्त रीते पणयाललखजोयण के० पिस्तालीशलाखयोजननुं नरखित्त के० मनुष्यक्षेत्र ठे तन्निमे के० तेमाहे ए ज्योतिषि सर्व सयाजमिरा के० सदाकाल त्रमणशील ठे अने नरखित्ताजवदि के० मनुष्यक्षेत्री वाहेर जे पांचे जातना ज्योतिषी ठे, तेमनां विमान पुण के० वली आगल जे मनुष्यक्षेत्रना ज्योतिषीनु प्रमाण कहुं ठे, तेथकी अर्द्धप्रमाणा के० अर्द्ध प्रमाण ठे अने ते निच्च के० नित्य छिया के० स्थिर रह्या ठे. एटखे मनुष्यक्षेत्रमांहेला चडनु विमान योजनना एकसगीआ उपन्न जागनुं ठे, तो मनुष्यक्षेत्री वाहेरना चडमानु विमान अष्टावीश जागनुं ठे एम पांचे ज्योतिषीर्जना विमान लंवाङ् पोहोलाङ् अर्द्धप्रमाण जाणवां तेमज उंचाङ् पण अर्द्धप्रमाण जाणवां ॥ ५५ ॥

॥ हवे ए मनुष्यक्षेत्रमांहे ज्योतिषीर्जनी शीघ्रशीघ्रतरगतिनुं तरतमपणुं ॥

॥ कहेतो थको प्रथम मनुष्यक्षेत्रनुं लक्षण कहे ठे ॥

मनुष्यक्षेत्रने विंटी रहेलो सुवर्णमय सत्तरसे एकवीज योजन उचो मानुषोत्तर पर्वत ठे, त्यासुधी मनुष्यनु जन्म मरण थाय ठे, पण तेथी वाहेर मनुष्यनु जन्ममरण नथी कदाचित् कोई देवता पूर्व जवना वैरथी मनुष्यने उपाकी अढी छीपथी वाहेर मूके, अथवा गर्जिणीछीने मूके, परंतु त्या जन्ममरण थयु पण नथी, थातुं पण नथी, अने थशे पण नहीं केमके वली एवु कारण मले के जेथी सहरीने पाठो आणी आ मनुष्यक्षेत्रमां मूके, अने जघाचारणादिक नंदीश्वर तथा रुचक छीपे यात्रा करवा जाय ठे खरा, परंतु ते मनुष्यलोकमांहे पाठा आवीनेज मरे, तेमाटे मनुष्य क्षेत्र कहीणं ते मनुष्यक्षेत्रमांहेला चडमा सूर्य आदे देऊने ज्योतिषी देवता श्रेणिवध ठे

॥ हवे ए मनुष्य क्षेत्रमांहेला ज्योतिषीर्जनी चालवानी गति तथा एमना ॥

॥ विमानने बहणहार देवता केटला ठे ? इत्यादिकनु स्वरूप कहे ठे ॥

ससि रवि गह नखत्ता ॥ ताराजं हु

रीयाज महद्विज ॥ विमाण ५६

इत्तरं सिग्धा ॥ विव-

॥ ५६ ॥ सो-

सोऽस सोऽस अड चउ ॥ दो सुर सदस्सा पुरोय दाहिणउ ॥
पडिम उवत्तर सीहा ॥ इठी वसदा हया कमसो ॥ ५७ ॥

अर्थ- चड, सूर्य, ग्रह, नक्षत्र, तारा- ए अनुक्रमे शीघ्रतर जाणवा. तेमां प्रथम सर्वमा ससि के० चडमाने चालवानी मानि मड ठे ते थकी सूर्य शीघ्रतर, ते थकी ग्रहने चालवानी गति उतावली, ते थकी नक्षत्र उतावला, ते थकी तारा शीघ्रतर, अने हु शब्दे पूवे कहेला एक बीजाथी उचा रहेला ग्रहनां क्रम- लहीए, ते आरी रीते जे, ग्रहमा वढी बुवथकी शुक्रनी गति शीघ्र ठे, अने शुक्रथकी मंगल, तथा मंगलथकी बृहस्पति, बृहस्पति थकी शनिश्चरनी शीघ्र गति जाणवी ए रीते जेहू- त्तर के० यथोत्तरपणे एकेकथकी सिग्धा के० शीघ्रगतिवाला ते हुति के० ठे हवे ए गतिनी रीत कही, तेथकी विवरीया के० विपरीतपणे ज्योतिपीउनु महद्विअ के० महर्द्धिकपणु कहेबु आवी रीते जे, सर्वथकी अल्प रुद्धिवत तारा ठे, ते थकी नक्षत्र महर्द्धिक, तेथकी ग्रह महर्द्धिक, तेथकी सूर्य महर्द्धिक, सूर्यथी चडमा महर्द्धिक

हवे एना वर्ण कहे ठे तारा पचवर्णा ठे, अने बीजा सर्व ज्योतिपि अग्निए तपा- वेला सोनाने वर्ण जाणवा तथा ए चडादिक पांचे ज्योतिपी ते जला वस्त्र आजरणे अलंकृत मुकुटे मणित मस्तकवाला ठे, तथा चडमा अने चडमाना विमानवासी देवोना मुकुटने अग्रजागे चडमडलाकारे चिन्ह जाणवा एमज सूर्यने मुकुटे सूर्यमरुलाकारे चिन्ह होय अने ग्रहने मुकुटे ग्रहाकारे चिन्ह, नक्षत्रने मुकुटे नक्षत्राकारे चिन्ह, ताराने मुकुटे ताराकारे चिन्ह, तेमज सर्व ज्योतिपीना पोतपोताना विमानवासी दे- वोना मुकुटनेविपे पण एवाज चिन्ह होय ए चिन्हे करी पांचे ज्योतिपीने उंखलीए

हवे ए पांचे ज्योतिपीउंना विमाणवहगा के० विमानना वहणहारा देवो ते, क- मेणेंसि के० अनुक्रमे कहे ठे ॥ ५६ ॥ प्रथम चडमाना विमानवाहक सोऽस सहस्स के० सोऽस हजार देवो, अने सूर्यना विमानवाहक सोऽस हजार देवो, अने ग्रहना विमानवाहक अरुसहस्स के० आठ हजार देवो, नक्षत्रना विमानवाहक चउसहस्स के० चार हजार देवो, तथा ताराना विमानवाहक दो सहस्सा के० वे हजार सुर के० देवो जाणवा अहीया जावार्थ तो ए ठे जे जगत्स्वजावे चडादिकना विमान निरा- लय आकाशने पिपे पोतानी मेळे वहेता रहे ठे, पण आदेशकारी देवो पोतानी प्रभुता वधारवाने अर्थे अथवा पोता सरखा देवोमा बहुमान देखारुवाने अर्थे स्वजावे ते सेवकदेवता विमानतले सिंहादिकने रूपे, हेठा थका वहे ठे, पण ए अजियोगीक देवोने विमानतजे वहेता विमाननो चार लागे नही. जेम कोश्क उन्नत स्त्रीने घणा

આજૂપણનો જાર લાગે નહીં, તેમ અજિયોગીક દેવોને પણ તથાવિધ કમોંદયથકી ચાલવાનેવિષે રતિ છે, માટે સ્વસ્વજાવે વંદતા વિમાનોને તલે એ પણ વહેતા રહે.

એ પાંચે જ્યોતિષીનાં વિમાનોના ચલાવનાર દેવો તે સરસા ચોથે ચોથે જાગે ચારે દિશિએ જૂદા જૂદા રૂપે હોય તે કહે છે પ્રથમ પુરોય કેં પૂર્વદિશાએ સીંહા કેં સિંહને રૂપે હોય, અને દાહિણી કેં દક્ષિણ દિશાએ હથિ કેં હાથીને રૂપે હોય, તથા પશ્ચિમ કેં પશ્ચિમ દિશાએ વસહા કેં વૃષજને રૂપે હોય, અને ઉત્તર કેં ઉત્તર દિશાએ હયા કેં અશ્વને રૂપે હોય, કમસા કેં એ અનુક્રમે વિમાનવાહક જાણવા ॥૫૭॥ ॥હવે એ સર્વે જ્યોતિષિંમાં અધિક ક્રુચિવંત ચડમાં છે માટે ચડમાનો પરિવાર કહેવે ॥

ગદ્ અઘાસી નક્ષત્ર ॥ અઢવીસં તાર કોડિ કોમીણં ॥ ઠ-

સઠિ સદ્સસ નવસય ॥ પણહત્તરિ એગ સસિ સિન્નં ॥ ૫૮ ॥

અર્થ- મંગલાદિક ગ્રહ અઘાસી કેં અઘાસી છે, અને અજિચિત પ્રમુખ ન-
ક્ષત્ર કેં નક્ષત્ર તે અઢવીસ કેં અઘાવીશ છે, અને ઠાસઠિસદ્સસ કેં ઠાસઠ હજાર,
તથા નવસય કેં નવસં ને પણહત્તરિ કેં પચોતેર એટલી કોમીકોમીણં કેં કોડાકોડી
તાર કેં તારા એટલે ઠાસઠ હજાર કોડાકોડી નવસં કોડાકોમી અને પચોતેર કોડા
કોમી એટલા તારાની સંખ્યા એ સર્વે એગસસિ કેં એક ચડમાનો સિન્ન કેં સૈન્ય
એટલે પરિવાર જાણવો ॥ ૫૮ ॥

અહીંયાં શિષ્ય પૂછે છે કે, મનુષ્યક્ષેત્ર તો પિસ્તાલીશ લાલ્લ યોજન છે, અને તા-
રાની સંખ્યા વધારે કહો તો, માટે એટલા ક્ષેત્રમાં સમાવેશ ન થાય, તો એ વાતનો
સજવ કેમ થાય ? એ આશકા ગુરુ આગલી ગાથાએ ટાલે છે

કોડા કોમી સન્નં ॥ તરંતુ મન્નંતિ સિત્ત યોવતયા ॥

કેઈ અન્નેઝસ્સે ॥ હંગુલ માણેણ તારાણં ॥ ૫૯ ॥

અર્થ- અહીંયાં વે મત છે કેઈક આચાર્ય કોડીકોડી સજ્ઞાતર કહેતાં નામાંતર કહે
છે જેમ વીશને પણ કોડી કહીએ, એટલે કોમીકોડી કેહેતા કોટી એજ નામાંતર
મન્નંતિ કેં માને છે. કારણકે સિત્ત કેં મનુષ્યક્ષેત્રની જૂમિ થોવ કેં થોડી છે
તથા કેં તેમાટે માને છે વલી કેઈઅન્ને કેં અન્ય વલી કોઈક આચાર્ય તે પ્રમાણ-
ગુણને ટેકાણે ઝસ્સહંગુલમાણેણ કેં ઝસ્સેધાંગુલને પ્રમાણે તારાણ કેં તારાનાં વિમાન
કહે છે એમ કરતાં પ્રમાણાંગુલ ક્ષેત્રમા ઝસ્સેધાંગુલનાં વિમાન સમાઈ જાય કેમકે
વિશેષણવતિ પ્રથમાં શ્રીજિનજડગણિ ક્ષમાશ્રમણે એહજ ઉત્તર વીધા છે વલી “ ન-
મપુદવિવિમાણાઈ મિણસુપમણ સુસેણચ ” એ પાઠ પ્રાચિક છે. ક્યાંક વિષયે પણ છે

અહીંયાં ચારસેં ઉત્તેષાંગુલે એક પ્રમાણાંગુલ થાય છે અને કેટલાક ગ્રંથોમાં એક હજાર ઉત્તેષાંગુલે એક પ્રમાણાંગુલ થાય એમ કહ્યું છે તેથી ક્ષેત્રના અલ્પત્વ માટે ઉત્તેષાંગુલને માને તારાના વિમાનનું પ્રમાણ માને છે ॥ ૫૯ ॥

॥ ચંદ્રના પરિવારની વસ્તુવ્યતીને પ્રસ્તાવે તેનાજ પરિવારચૂત ॥

॥ ગ્રહોની અતર્ગત રાહુનો વસ્તુવ્યતીના જૂદી કહે છે ॥

કિણ્હ રાહુ વિમાણ ॥ નિચ્ચ ચ્દેણ હોઈ અવિરહિય ॥

ચરગુલમપ્પત્ત ॥ દિષ્ઠાચ્દસ્સ તં ચરઈ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ- રાહુવિમાણ કે ૦ રાહુનું વિમાન તે કિણ્હ કે ૦ કાલુ છે, અને નિચ્ચ કે ૦ નિલ્ચ-પ્રત્યે ચ્દેણ કે ૦ ચંદ્રમાના વિમાનથી હોઈ અવિરહિય કે ૦ દૂર થાતુ નથી પાસેજ છે. માત્ર ચરગુલ કે ૦ ચાર અંગુલ અપ્પત્ત કે ૦ અપ્રાપ્ત પટલે ચાર અંગુલ વેગલુ થકુ દિષ્ઠા-ચ્દસ્સ કે ૦ ચંદ્રમાના વિમાનથી હોઈ થકુ ત કે ૦ તે રાહુનું વિમાન ચરઈ કે ૦ ચાલે છે

અહીંયાં એક નિલ્ચરાહુ ને ધીજો પર્વરાહુ ઇ રીતે રાહુ વે પ્રકારના છે તેમા પર્વરાહુ તે જગન્યથી ઇમાસે ચંદ્રમા અને સૂર્યને ગ્રહણ કરે, પટલે પોતાના વિમાને કરી તે-મના વિમાનને આવરે ઉત્ક્રુષ્ટ ચંદ્રમાને વેતાલીશ મહીને ગ્રહણ કરે અને સૂર્યને અ-હતાલીશ વર્ષે ગ્રહણ કરે તેમજ રાહુનીપરે કેવારેક કેતુ પણ ગ્રહણ કરે

અને ધીજુ નિલ્ચરાહુનું વિમાન તે વર્ણે કાલુ છે, અને તે જગત્સજાવે સર્વદા ચંદ્ર-માની સાથે ચાલે ચંદ્રમાથી ચાર અંગુલ વેગલુ થકુ નીચુ ચાલે તેમા અધારા પક્ષે ચંદ્રમન્ડલના પત્તર જાગ કરીય, તેમાંના એકેકા જાગને દિનપ્રત્યે આવરે-ઢાંકે અને અજવાલે પક્ષે જે આવર્યો હોય તેમાથી એકેકો જાગ પાઠો મૂકે પટલે ઇ જે નિલ્ચરાહુ છે તે સર્વકાલ આવરે નહીં પણ ચંદ્રમાના ત્રીશ દીવસે કરી ત્રીશ જાગ કરીય તે એક પલ્લવામીયે વહેંચીયે, તેવારે દિનપ્રત્યે વેવે જાગ આવે તે અધારે પલ્લ-વાડીય દરરોજ વેવે જાગ આવરે-ઢાંકે, અને અજુઆલે પલ્લવાડીય દરરોજ વેવે જાગ મૂકતો જાય, તેવારે લોકમા ચંદ્રમન્ડલના તેજની હાણી વૃદ્ધિનો જાસ થાય અહીંયાં કોઈ પુત્રે જે ચંદ્રમાનું વિમાન મહોદુ, અને રાહુનું વિમાન ન્હાનું તો રાહુથી ચંદ્રમા શીરીતે ગ્રહેચાય ? તેહને ઉત્તર કહે છે કે ગ્રહોનું વિમાન વે કોસનું કહ્યું છે તે પ્રાયિક છે, માટે પ્રાયિક શબ્દ નિશ્ચેનાચક નથી, તેથી ઇ ગ્રહોના વિમાનનું જે પ્ર-માણ કહ્યું છે, તે થકી અવિકુ પણ સજવ થાય તેથી સર્ગત્માય ચંદ્રમાને રાહુ ઢાકે છે અથવા કેટલાએક આચાર્ય એમ કહે છે જે રાહુનું વિમાન ન્હાનું ઇતાં કાલુ છે, માટે જો કાલુ થોડુ હોય તોપણ ઘણાં ઉગ્ગલને આઘાદન કરી શકે છે ઇ પ્રમાણે

वेहु रीते प्रश्न करनारनी शंका टाढी जेम मसीना एक टीपाथी स्फाटकनो कटकौ काली देखाय, तेम राहुना योगे चडमा कालो देखाय ठे

॥ हवे जवुछीपने विपे तथा वीजा पण मनुष्यक्षेत्रमां एक ताराथी वीजा ॥

॥ ताराना विमानोनु पर्वतादिकना व्याघाते जघन्योत्कृष्ट अतर, अने ॥

॥ व्याघातविना जघन्योत्कृष्ट अतर केटलुं होय ? ते कहे ठे. ॥

तारस्सय तारस्सय ॥ जंबुद्वीविमि अंतरं गुरुयं ॥ वारस जोयण

सहस्सा ॥ डन्निसया चेव वायाला ॥ ६१ ॥

अर्थ—तारस्सयतारस्सय के० एक ताराना विमानथकी वीजा ताराना विमानने जंबुद्वीविमि के० आ जंबुछीपनेविपे गुरुयं के० उत्कृष्ट जो अतर के० अंतर होय तो केटलु होय ? ते कहे ठे वारसजोयण सहस्सा के० चार हजार योजन उपरे डन्निसया के० वसो चेव के० निश्चेथकी वली वायाला के० वेतालीस उपर एटले (१२५४) योजननु अतर होय ते मेरुपर्वतने व्याघाते ए अतर जाणवु जेम मेरु, पृथ्वीवि नीचे दश हजार योजन जाको ठे, तेम वली मेरु तथा ताराने एक वाजुण, (११२१) योजननु अतर ठे, तेवुज वीजी वाजुण पण (११२१) योजननु अतर ठे, माटे ए त्रणनी सस्या एकठी करीए, तेवारे एक ताराथी वीजा तारानुं उत्कृष्ट अतर (१२५४) योजन थाय ॥ ६१ ॥

॥ हवे व्याघाते तथा निर्व्याघाते जघन्य तथा उत्कृष्ट अतर कहे ठे. ॥

निसडोय नीलवंतो ॥ चत्तारिसय उच्च पच सयकूडा ॥ अ५ उवारिं

रिक्का ॥ चरति उन्नय ठ वाहाए ॥ ६२ ॥ गवछाडन्निसया ॥ जहन्न

मेयं तु होइ वाघाए ॥ निधाघाए गुरु लहु ॥ दोगाउय धणुसया पंच ॥ ६३

अर्थ—निसडोय के० निपध अने नीलवंत ए वे पर्वत ते चत्तारिसय के० चारसैं योजन जूमीथकी उच्च के० उचा ठे अने ते पर्वतनां पचसय के० पांचसे योजनना उचा, अने तेना अरु के० अरु एटले अहीसैं योजन उवारिं के० उपर पडोला ठे, अने नीचे पांचसे योजन तथा मध्ये पोणाचारसैं योजन पडोलां ठे, एवां नव नव कूडा के० कूट एटले गिखरो ठे, एम सर्व मली जूमि थकी नवसैं योजन उचा थया. ते कूट एटले शिखरना उन्नय के० वे वाजुण अठ के० आठ आठ योजननी अवाहाए के० अवाधाए रिक्का के० नद्धत्र चरति के० विचरे ठे. ॥ ६२ ॥

एटले अहीसे योजन गिखरनी पडोलाउ तथा वे वाजुना आठ आठ योजननी अवाधा मलीने गवछा डन्निसया के० वसैं ने ठासठ योजन, ते जहन्न के० जघन्य

थकी एय के० ए तारा ताराने, नक्षत्र नक्षत्रने माहोमाहे वाघाए के० पर्वतादिकनी व्याघाते अतर ठे अने निवाघाए के० निर्व्याघाते तो गुरु के० उत्कृष्ट अतर दोगाउ के० वे गाठनु, अने सहु के० जघन्य अंतर ते धनुसया पच के० पाचसे धनुष्यनुं ठे ण्डु सरपन्नति तथा जीनाजिगम प्रमुख ग्रंथोमां कथुं ठे, पण महोटी संघयणी तथा जवुद्धीपपन्नतिमा ए व्याघातनिर्व्याघात कथुं नथी ॥ ६३ ॥

॥ हवे मनुष्यक्षेत्रनी बाहेर घटाकारे स्थिर रह्या जे चंद्र ॥

॥ अने सूर्य- तेमनु माहोमाहे अतर प्रमाण कहे ठे ॥

माणुस नगाउ बाहिं ॥ चदा सूरस्स सूर चंद्रस्स ॥

जोयण सहस्स पन्नास ॥ णुणगा अंतरं दिठ ॥ ६४ ॥

अर्थ- जे मनुष्यक्षेत्रनी सीमा एटले मर्यादाकारक माणुस के० मानुपोत्तर नामा नगाउ के० पर्वत तेने बाहिं के० बाहेरना जे चंदा के० चंद्रमा अने सूरस्स के० सूर्य ठे, ते सूर के० सूर्य अने चंद्रस्स के० चंद्रमाने एटले चंद्रमाथकी सूर्यने अने सूर्यथकी चंद्रमाने माहोमाहे जोयणसहस्स पन्नास के० पचाश हजार योजननु अणुणगा के० अन्पून एटले पूर्ण अतर के० अतर ते दिठ के० श्री तीर्थकर गणधरे दीनु ॥ ६४ ॥

हवे पूर्वनी गाथामा सूर्यथकी पचाश हजार योजन चंद्रमा, अने चंद्रमाथकी पचाश हजार योजन सूर्यनु अतर कथु तेवारे एक सूर्यथकी बीजा सूर्यनुं अने एक चंद्रथकी बीजा चंद्रनु अतर केटहु थाय १ ते एक गाथाए करी कहे ठे

ससि ससि रवि रवि साहिय ॥ जोयण लखेण अतरं होइ ॥

रवि अतरिया ससिणी ॥ ससिअंतरिया रवि दिता ॥ ६५ ॥

अर्थ- ससि ससि के० चंद्र चंद्रनु, अने रवि रवि के० सूर्य सूर्यनु, साहिय के० साधिक जोयण लखेण के० एक लाख योजन अतर होइ के० अंतर होय केमके रवि अंतरिया ससिणी के० सूर्यने अतरे चंद्रमा ठे, अने ससिअतरियारवि के० चंद्रमाने अ तरे सूर्य ठे, ते दिता के० दीसवत जास्पर एटले तेजवत ठे एटले एक चंद्रमा अने बीजा चंद्रमाने एक लाख योजन उपर एक योजनना एकसठ्ठीया अमृतालीश जागे अधिक, तथा एक सूर्य अने बीजा सूर्यने वच्चे एक लाख योजन उपर एकसठ्ठीया त्रयस जागे अधिक अतर ठे कारण चंद्रमा अने चंद्रमा वच्चे सूर्यनु निमान अधिक होय अने सूर्य सूर्य गच्चे चंद्रमानु निमान अधिक होय, तेथी ते निमान जेटहु म- एटहु होय, तेदहु अधिक अतर जाणु ॥ ६५ ॥

વહિયાઝ માણસુત્તર ॥ ચંદા સૂરા અવઠિઝજોયા ॥

ચંદા અઝીય જુત્તા ॥ સૂરા પુણ હુંતિ પુસ્સેહિં ॥ ૬૬ ॥

અર્થ—માણસુત્તર કે ૦ માણસુત્તર પર્વતને વહિયાઝ કે ૦ વાહેરે ચંદાસૂરા કે ૦ ચંદ્રમા અને સૂર્ય છે, તે અવઠિ કે ૦ અવસ્થિત નિશ્ચલ છે અને સદૈવ સરસા ઝજોયા કે ૦ ઝયોત કરે છે, એટલે સૂર્ય તે અત્યંત તપતા નથી, અને ચંદ્રમા અત્યંત શીતલતા કરતા નથી તેમાં ચંદા કે ૦ ચંદ્રમા તે સદૈવ અઝીયજુત્તા કે ૦ અઝિજિત નક્ષત્રે યુક્ત છે. અને પુણ કે ૦ વહી સૂરા કે ૦ જેટલા સૂર્ય છે તે સર્વ પુસ્સેહિં કે ૦ પુણ્ય નક્ષત્રે યુક્ત હુંતિ કે ૦ છે ૬૬ ॥ હવે દ્વીપસમુદ્રોને વિષે ચંદ્રાદિકોની સંરચાને અર્થે પ્રથમ દ્વીપસમુદ્રોનાં પ્રમાણ કહે છે ॥

ઝઘાર સાગર હુમે ॥ સહે સમણહિ તુલ્લ દીવુદહી ॥ ૬૭

ગુણા હુગુણ પવિઝર ॥ વલયાગારા પઢમ વઝ્જ ॥ ૬૮ ॥

અર્થ—ઝઘારસાગર કે ૦ ઝઘારસાગરોપમ હુમેસહે કે ૦ અઢી એટલે અઢીઝઘાર સાગરોપમના જેટલા સમણહિં કે ૦ સમય હોય, તેહને તુલ્લ કે ૦ વરાવર તાવત્પ્રમાણ દીવ કે ૦ દ્વીપ અને ઝદહી કે ૦ સમુદ્ર છે. તે એકેક થકી હુગુણા હુગુણ કે ૦ ઘમણા ઘમણા એટલે પહેલા થકી વીજો ઘમણો, તે થકી ત્રીજો ઘમણો, એમ પવિઝર કે ૦ વિસ્તારે કહ્યા છે તેમાંહે પઢમ કે ૦ પહેલો જંબુદ્વીપ તે ચાલીને આકારે છે, તે વઝ્જ કે ૦ વર્જીને વીજા સર્વ દ્વીપ તથા સમુદ્ર તે વલયાગારા કે ૦ વલય એટલે ચૂડીને આકારે છે. ॥ ૬૮ ॥ એજ અર્થ વિશેષપણે વચ્ચાણે છે

પઢમો જોયણ લક્ક ॥ વઢોત વેઢિઝ ઠિયા સેસા ॥

પઢમો જંબુદ્વીવો ॥ સયંજુરમણોદહી ચરમો ॥ ૬૯ ॥

અર્થ—પઢમો કે ૦ પહેલો જંબુદ્વીપ જોયણલક્ક કે ૦ એકલાલ યોજનનો, તે વઢો કે ૦ તેલના પૂના સરસો વાટલો છે, તં કે ૦ તેહને સેસા કે ૦ શેષ સર્વ દ્વીપ સમુદ્ર તે વેઢીઝ કે ૦ વીંટીને ઠિયા કે ૦ રહ્યા છે. તે જેમ પઢમો કે ૦ પહેલો જંબુદ્વીવો કે ૦ જંબુદ્વીપ છે. તેમ સર્વ દ્વીપ સમુદ્રથી ચરમો કે ૦ છેલ્લો સ્વયંજુરમણ નામા ઝદહી કે ૦ સમુદ્ર છે. ૬૯ ॥

॥ વહી કેટલાક દ્વીપ અને સમુદ્રોના નામ કહે છે ॥

જંબુધાયઙ પુસ્કર ॥ વારુણિવર લીર ઘય લોય નંદિસરા ॥

અરુણ રુણવાય કુંડલ ॥ સંલ રુયગ જુયગ કુસ કુંચા ॥ ૭૦ ॥

અર્થ—પ્રથમ જંબુદ્વીપ, વીજો ધાતકીલંદદ્વીપ, ત્રીજો પુસ્કરવરદ્વીપ, ચોથો વારુણીવરદ્વીપ, પાંચમો હીરવરદ્વીપ, ષષ્ઠો વૃતવરદ્વીપ, સાતમો શ્તુવરદ્વીપ, આઠમો નદીશ્વરદ્વીપ, નવમો અરુણદ્વીપ, અહીંયા અરુણોપપાત એવો એ શબ્દનો વીજો અર્થ

थाय ठे, पण अहीयांथी एकेका छीपना त्रण नाम कहेवा माटे अर्थमाहे, दशमो अरुणवरछीप कहेवो, अगीयारमो अरुणवरावजासछीप, ए त्रीजु नाम कहुं एम वारमो कुडलछीप, तेरमो कुमलवर छीप, चौदमो कुडलवरावजासछीप, पन्नरमो सखछीप, सोलमो सखगरछीप, सत्तरमो सखवरावजास, अठारमो रुचक, उंगणीशमो रुचकवर, वीशमो रुचकवरावजास, एकवीशमो जूयग, बावीशमो जूयगवर, त्रेवीशमो जूयगवरावजास, चोवीशमो कुस, पचीशमो कुसवर, ठवीशमो कुसवरावजास, सतावीशमो कौच, अष्टावीशमो कौचवर, उंगणत्रीशमो कौचवरावजास छीप ठे

॥ ए समस्त छीप एकेके समुझे वीट्या ठे, ते समुझोना नाम कहे ठे ॥

पढमे लवणो जलहि ॥ वीए कालोय पुकराईसु ॥ दी-

वेसु हुति जलही ॥ दीव समाणेहिं नामेहिं ॥ ७० ॥

अर्थ- पढमे के० पहेले छीपे लवणो के० लवण नामा जलही के० समुझ ठे वीए के० बीजे छीपे कालोए के० कालोदधि नामा समुझ ठे. तेथकी आगल बीजे छीपे पुकराईसु के० पुकरवरादिक दीवेसु के० छीपनेविपे जे जलही के० समुझ ठे, ते दीवसमाणेहि के० छीपने समान नामेहि के० नामेज ते समुझोना नाम हुति के० ठे एटले आगल छीपछीपने नामे समुझना नाम पण जाणवा जेम वारुणीवर छीपे वारुणीवरसमुझ, ए रीते सर्व छीप सरखेज नामे समुझे वीट्या ठे अने छीप तथा तेना समुझनु नाम सर्व एकज ठे तथा जेवु नाम तेहवो गुण ठे जेम जवुवृद्धे करी जवुछीप नाम ठे, अने लवण सरखु खारु पाणी माटे लवणसमुझ नाम ठे धावडी वृद्धे करी धातकीखड नाम ठे ए रीते बीजा सर्व छीप समुझना अर्थ सहित नाम जाणवा ॥ ७० ॥ अहीया छीप समुझना अधिपति जे व्यतरदेवता, तेहनु एक पद्योपम आधुप्य जाणवु

॥ हवे बीजा छीपसमुझना केवा केवा नाम ठे १ ते अतिदेशेकरी कहे ठे ॥

आजरण वठ गधे ॥ उप्पल तिलएय पजम निहि रयणे ॥ वासहर दह नईउं ॥ विजया वस्कार कर्पिदा ॥ ७१ ॥ कुरु मंदर आवासा ॥ कूडा नगक्त चढ सूराय ॥ अन्नेवि एव माई ॥ पसठ ववूण जे नामा ॥ ७२ ॥ तन्नामा दीवुदही ॥ तिपडो यायार हुंति अरुणाई ॥ जंवूलवणाईया ॥ पत्तेय ते असंखिजा ॥ ७३ ॥ ताण तिम सूरवरा ॥ वजास जलही प-
रतु इक्कि ॥ देवे नागे जरेके ॥ जूएय सयचुरमणेय ॥ ७४ ॥

अर्थ-आजरण के० हार प्रमुख जे अलकार-तेना जेटला नाम ठे, ते नामे छीप

સમુદ્ર છે. વઘ કેળ વઘોનાં જેટલાં નામ છે, તે નામે દ્વીપ સમુદ્ર છે. ગંધ કેળ કૂટ પ્રમુખને નામે, ઉત્પલ તે કુમુદ પ્રમુખ જે ચંદ્રવિકાસી કમલો તેમને નામે, તિલપ્પ કેળ તિલકને નામે, ઇટલે વૃત્તતિલક કલશતિલકાદિકને નામે, અથવા તિલકાદિક વૃક્ષ પ્રમુખને નામે, પઠમ કેળ પદ્મ તે શતપત્ર પુનરિકાદિક સૂર્યવિકાસી કમલને નામે, મહા પદ્માદિ નવનિધિને નામે, કંકેતનાદિક રત્નને નામે, અથવા ચક્રવર્તિ વાસુદેવના રત્નને નામે, વાસહર કેળ વર્ષધર જે હિમવંતાદિક પર્વતને નામે, દહ કેળ ડહને નામે, ગંગા પ્રમુખ નદી કેળ નદીડેને નામે, કઞ્ઞાદિક વિજયને નામે, વસ્ત્રાર કેળ માલ્યવંતાદિક વૃક્ષસ્ફારને નામે, ઇટલે વચ્ચારાદિક પર્વતને નામે કપ્પ કેળ સૌધર્માદિક દેવલોકને નામે, ઇદા કેળ શકેન્દ્રાદિકને નામે. ॥ ૭૧ ॥

દેવકુરુ ઉત્તરકુરુને નામે, તિર્યક્લોકને વિષે મંદર કેળ મેરુને નામે, ઇદ્રાદિકોના આવાસને નામે, કૂડા કેળ કૂટપર્વતને નામે, નક્ષત્ર કેળ કૃતિકાદિક નક્ષત્રને નામે, ચક્રમા સૂર્યના જે નામ છે તે નામે, એમ અન્નેવિ કેળ અન્ય પણ એવાઈ કેળ એ પૂર્વોક્ત આદે દેશને પ્રશસ્ત જલ્લી વસ્તુડેનાં નામ જે જગત્મા છે ॥ ૭૨ ॥ તન્નામા કેળ તે નામે ટીલુદહિ કેળ દ્વીપ અને સમુદ્રો છે, અને પૂર્વે કહ્યા જે અરુણ-આદે કરી ત્રિપ્રલયાવતાર હંતિ કેળ છે ઇટલે એ અર્થ જે અરુણાદિકથી માંડીને કૌચસીમ વ્રણ વ્રણ નામે કરી ત્રિપ્રલયાવતાર કહ્યા છે. તેમજ વલી વીજા આખરણાદિકને નામે જે દ્વીપ સમુદ્રો કહ્યા, તેમાં પણ એક એકને ત્રિપ્રલયાવતાર કરી દેસાહે છે જેમ હારદ્વીપ, હારસમુદ્ર, હારવરદ્વીપ, હારવરસમુદ્ર, હારવરાવજાસદ્વીપ, હારવરાવજાસ સમુદ્ર એવીરીતે નામ કહેવાં એમ તે ત્રિપ્રલયાવતાર ત્યાંલગે કરવા, જ્યાંલગે દેવદ્વીપ થકી પહેલો સૂર્યવરાવજાસ દ્વીપ, સૂર્યવરાવજાસ સમુદ્ર અને જંબુદ્વીપનામે દ્વીપ અસંખ્યાતા, તથા લવણસમુદ્રનામે સમુદ્ર પણ અસંખ્યાતા એમ જંબુદ્વીપ તથા લવણસમુદ્ર આદેદેશને અસંખ્યાતા જે દ્વીપ અને સમુદ્ર છે, પત્તેયતે અસંખ્યાતા કેળ તે પ્રત્યેકે અસંખ્યાતા અસંખ્યાતા સમજવા. ॥ ૭૩ ॥ એવા અસંખ્યાતાદ્વીપ સમુદ્ર તાણ કેળ તેનો અતિમ કેળ ઠેલો જે સૂરવરાવજાસ જલહી કેળ સૂર્યવરાવજાસ સમુદ્ર છે, ત્યાંસીમ ત્રિપ્રલયાવતાર કરીએ. તેવાર પઠી વલી સર્વ તિષ્ઠા લોકને ઠેઠે દેવાદિક પાંચ દ્વીપ અને એ દ્વીપને નામેજ દેવાદિક પાંચ સમુદ્ર, તે પ્રત્યેકે એકેકા નામે છે, માટે એનો ત્રિપ્રલયાવતાર ન થાય. અને એ અસંખ્યાતા પણ નથી કિતુ પાંચ નામ, દ્વીપ સમુદ્રનાં એકેકાંજ છે, ઇટલે એ નામે વીજો કોઈ દ્વીપ સમુદ્ર નથી, એ જાવાર્થ છે. એ પાંચના નામ કહે છે એક દેવદ્વીપ ને દેવસમુદ્ર, વીજો નાગદ્વીપ ને નાગસમુદ્ર, ત્રીજો જંબુદ્વીપ અને જંબુસમુદ્ર, ચોથો

જૂતદ્વીપ અને જૂતસમુદ્ર, પાંચમો સ્વયંચરમણદ્વીપ ને સ્વયંચરમણ સમુદ્ર—એ પાંચેનાં નામ કહ્યાં જેમ આ જબુદ્વીપે જબુદ્ધ છે, સર્વ રક્તમય જગતી છે, તે આઠ યોજન ઊંચી છે તેના વિજય, વિજયત, જયત ને અપરાજિત એવા ચાર નામે ચાર દરવાજાના દેવ છે તેમ વીજા જે અસરચાતા જંબુનામે દ્વીપ છે, અને લવણનામે સમુદ્ર છે, ત્યાં સર્વત્ર એજ સ્થિતિ જાણવી તે જબુદ્વીપે આ જબુદ્વીપના અણાઢીઆ દેવની રાજધાની છે. તેમજ લવણસમુદ્રના દેવતાની તે લવણસમુદ્રે રાજધાની છે એમ વીજા દ્વીપ સમુદ્રઆશ્રી પણ સમજવું ॥ ૭૪ ॥

॥ હવે સમસ્ત સમુદ્રોના પ્રાણી તથા મત્સ્યોનું વિશેષ સ્વરૂપ કહે છે ॥
વારુણિવર સ્ત્રીસ્વરો ॥ ઘયવર લવણોય હુતિ ચિત્તરસા ॥ કાલોય પુસ્કરો
દહિ ॥ સયંચરમણોય ઉદગરસા ॥ ૭૫ ॥ ઇસ્કુરસ સેસ જલદી ॥ લવણે
કાલોય ચરિમ વહુમઠા ॥ પણ સગ દસ જોયણ સય ॥ તણ
કમા ઓઘ સેસેસુ ॥ ૭૬ ॥

અર્થ—એક વારુણીવર સમુદ્રનું પ્રાણી મદિરા સરસુ, વીજા ક્ષીરસમુદ્રનું પ્રાણી તે ત્રણ જાગ ગૌદૂધ અને ચોથો જાગ મિશ્રી, ધરીતે મિશ્રિમિશ્રત દૂધ સરસુ જાણવું ત્રીજા ઘૃતવરસમુદ્રનું પ્રાણી ગાયના ઘૃતચર્મી સુશ્વાદિષ્ટ, ચોથા લવણસમુદ્રનું લવણ સરસુ પ્રાણી એ ચારે સમુદ્રનાં પ્રાણી તે ચિત્તરસા કે ૦ જૂદા જૂદા સ્વાદના હુતિ કે ૦ છે એટલે જેવું નામ તેવો પરિણામે પ્રાણીનો શ્વાદ છે

તથા એક કાલોદધિ, વીજો પુસ્કરવર, ત્રીજો સ્વયંચરમણ, એ ત્રણ ઉદહિ કે ૦ સમુદ્ર, તેના પ્રાણી સ્વાજાતિક ઉદગરસા કે ૦ મેઘ જે વર્ષાદે તેના પ્રાણી જેવા પાલર પ્રાણીની માફક સ્વાદિષ્ટ છે ॥ ૭૫ ॥ અને સેસ કે ૦ વાકીના નદીશ્વરસમુદ્ર શ્વાદે દે-
શને જૂતસમુદ્ર પર્યંત સર્વ સમુદ્રનાં પ્રાણી તે ઇસ્કુરસ કે ૦ શેલકીના રસ જેવાં સ્વા-
દિષ્ટ છે અહીંયા તજ, પલ્લવી, કેસર અને મરી, એ ચાર જણશ સરસે જાને લેશને તેની સાથે ત્રણજાગ અવટાયા જે ઇસ્કુરસ તે સરસુ પ્રાણી જાણવું

લવણ, કાલોદધિ, અને ચરિમ કે ૦ ઠેલો સ્વયંચરમણ—એ ત્રણ સમુદ્રમાં વહુમઠા કે ૦ ઘણા જાતના મધ કષ્ઠપાદિક માઠલાની જાતિય છે, તેના પણસય કે ૦ પાચસે અને સગ કે ૦ સાતસે દસસય કે ૦ એક હજાર જોયણ કે ૦ યોજનના તણ કે ૦ શરીર છે જેના, એવા મધો છે તે કમા કે ૦ અતુકમે આવી રીતે કહેવા તેમાં લવણસમુદ્રમાં ઊત્કૃષ્ટ પાચસે યોજનના શરીરવાલા છે કાલોદધીમાં ઊત્કૃષ્ટ સાતસે યોજનના શરીરવાલા છે તથા સ્વયંચરમણમાં હજાર યોજનના શરીરવાલા છે. એ જોયણ ઊત્સે-

ધાંગુલના માને જાણવા અને સેસેસુ કે૦ શેષ વાકીના જે સમુદ્ર છે, તેમાં થોય કે૦ થોડા મઠ છે. અને તે ન્હાના પળ છે વહી લવણસમુદ્રમાં સાતકુલકોડીની જાતી છે, કાલોદધીમા નવ કુલકોડીની જાતી છે અને સ્વયંચુરમણમા સાઢીવાર કુલકોડીની જાતી છે એ પરમાર્થ શ્રીજીવાજિગમઉપાંગમા વિસ્તારપણે લખાણ્યો છે એ રીતે સવિસ્તરપણે દ્વીપ સમુદ્રનો અધિકાર કહ્યો, ॥ ૭૬ ॥

॥ હવે પ્રતિ દ્વીપે અને પ્રતિ સમુદ્રે ચક્ર સૂર્યની સંખ્યા કહેવે ॥

દો સસિ દો રવિ પદમે ॥ હુગુણા લવણમિ ધાયઈ સંઢે ॥ વા-

રસ સસિ વારસ રવિ ॥ તપ્પજિઈ નિદિઠ સસિરવિણો ॥ ૭૭ ॥

તિગુણા પુવિહ્લ જુયા ॥ અણંતરા ણંતરંમિલિત્તમિ ॥ કાલો

એ વાયાલા ॥ વિસત્તરી પુક્કરંદમિ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ— પદમે કે૦ પદ્દેલા જંબુ દ્વીપનેવિષે વે ચંદ્રમા અને વે સૂર્ય છે તથા લવણ-સમુદ્રનેવિષે તેથી હુગુણા કે૦ વમણા કરીએ, એટલે ચાર ચક્રમા અને ચાર સૂર્ય હોય. તથા ધાતકીલંકનેવિષે વાર ચક્રમા અને વાર સૂર્ય તપ્પજિઈ કે૦ તત્પ્રમૃતિ તે ધાત-કીલંક પ્રમુલ્ય તેહનેવિષે નિદિઠ કે૦ કહ્યા જે સસિરવિણો કે૦ ચક્રમા અને સૂર્ય તે-હને ॥ ૭૬ ॥ તિગુણા કે૦ ત્રણ ગુણા કરીએ તેવારે ઠઠ્રીશ થાય તેની સાથે પુવિહ્લ-જુયા કે૦ પૂર્વના વે જંબુદ્વીપના અને ચાર લવણસમુદ્રના મલી ઠ ચક્ર યુક્ત કરીએ તેવારે વેતાલીશ ચક્રમા, તેમજ વેતાલીશ સૂર્ય તે કાલોદધિ સમુદ્રને વિષે હોય છે એવી રીતે આગલા દ્વીપસમુદ્રોનેવીષે એજ કરણ કરીએ તેવારે તે દ્વીપમાં ચક્ર સૂ-ર્યની સંખ્યા આવે તે આવી રીતે જે પૂર્વોક્ત વેતાલીશને ત્રિગુણા કરતાં એકસોને ઠ-વીશ થાય તેમાં ધાતકી લંકના વાર, લવણસમુદ્રના ચાર, અને જંબુદ્વીપના વે એ રીતે અઢાર મેલવતા એકસોને હુમાલીશ ચક્ર અને એકસોને હુમાલીશ સૂર્ય તે પુ-પ્કરવર દ્વીપનેવિષે છે, પણ તેમાં અઢધુ મનુષ્યક્ષેત્ર છે માટે વહોતેર સૂર્ય અને વહો-તેર ચક્રમા અહીંયાં મનુષ્યક્ષેત્રની ગણતીમા ગણવા માટે ઉપલા પાઠમાં વિસત્તરી પુક્કરંદમિ એવું કહ્યું છે અને પાઠલા અર્ક પુપ્કરવર દ્વીપમા જે વહોતેર ચક્ર અને વહોતેર સૂર્ય છે તે સ્થિર છે, પણ ચર નથી. સમથ્રેણીમા નથી માટે ગણ્યા નથી. તે પુપ્કરવરના એકસો હુમાલીશને ત્રિગુણા કરતા ચારસે વઘીશ થાય. તેમા પૂર્વના વે જંબુદ્વીપના, ચાર લવણસમુદ્રના, વાર ધાતકીલંકના, અને વેતાલીશ કાલોદધિના મેલવતાં ચારસે ને વાળુ ચંદ્ર તથા ચારસે ને વાળુ સૂર્ય પુપ્કરવરસમુદ્રે થાય છે.

એમ આગલા દ્વીપ સમુદ્રે અનુક્રમે ૧ી સંખ્યા કરવાનું કરણ એજ રીતે

જાણવું તે ત્રીજિનજગડગણિ દ્વમાશ્રમણે મહોટી સઘયણીમાં કર્યું છે, તથા જ્યોતિષ કરંરુ પચામધ્યે અને ચંદ્રવન્નતિ તથા સૂરવન્નતિ પ્રમુલમાહે પળ ંજ રીતે કર્યું છે

અને કેટલાક આચાર્ય એમ કહે છે જે મનુષ્યદ્વેત્રમાહેજ એ પ્રકાર છે, પણ મનુષ્ય-દ્વેત્રથી વાહેરના દ્વીપ સમુદ્રે તો પચાશ હજાર યોજન આગલ ગયા એક ચડમા, અને ફરી વીજા પચાશ હજાર યોજન આગલ ગયા એક સૂર્ય એ રીતે ંકલાગ્ય યોજન મધ્યે એક ચડમા તથા એક સૂર્ય હોય એ રીતે ગણીત કરતાં માનુષોત્તર-પર્વતને વાહેર વાટલો પરિધિ આઠ લાલ યોજનના આઠ પરિધિ છે ત્યા પહેલા પરિધિએ એકસો પિસ્તાલીશ ચડમા અને એકસો પિસ્તાલીશ સૂર્ય, અને વીજા પરિધિએ પ્રત્યેકે ચડમા અને સૂર્ય ઠ ઠ વધારીએ તેગરે (૧૫૧) ચંડ (૧૫૧) સૂર્ય થાય ત્રીજા પરિધીએ સાત ચડ અને સાત સૂર્ય વધારીએ તેગરે (૧૫૦) ચડ અને (૧૫૦) સૂર્ય થાય, ચોથી પક્ષિએ ઠ વધારતા (૧૬૪) થાય પાચમીએ ઠ વધારતા (૧૭૦) થાય ઠઠીએ સાત વધારતા (૧૭૭) થાય સાતમીએ ઠ વધારતા (૧૮૩) થાય આઠમીએ ઠ વધારતા (૧૮૯) થાય એ સર્વે મલી ઉત્તરાર્ધના વાહેરલા પુષ્ક-રાક્ષ્મધ્યે (૧૩૩૭) પ્રત્યેક ચડમા તથા સૂર્ય હોય એ દિગવરનો મત છે, માટે તે આપણને પ્રમાણ નહીં એમ વીજે મતે પણ (૧૨૬૪) પ્રત્યેક ચડમા અને સૂર્ય હોય, પરંતુ મહોટી સઘયણીસૂત્રની વૃત્તિમધ્યે તથા દ્વેત્રમમાસનેત્રિપે “ તિગુણા પુલ્લિહુ જુયા ” એહજ પદ્ધ માન્યોતે ત્યા જે કર્યું, મનુષ્યદ્વેત્રમા ચડમા સૂર્ય સૂઝની પેરે શ્રેણી રહ્યા ચાર ચરે છે ત્યા સૂર્યે સૂર્યને પરસ્પર ચડે ચડને પરસ્પર એકેક લાલ યોજન અતર છે એ રીતે કરતા જંબૂદ્વીપે તથા લવણસમુદ્રે અતર મલે, પરંતુ ધાતકીલહે ચાર લાલ યોજનમાહે એકે દિશાએ ઠ સૂર્યનું અતર કેમ મલે ? અને કાલોદધિ સમુદ્ર આઠ લાલ યોજન છે, તેમા એકત્રીશ સૂર્ય એક દિશાએ લાલ લાલ યોજનને અતરે કેમ મલે ? એમજ પુષ્કરાક્ષ્મે પણ આઠ લાલ યોજનમા એકેદિશાએ ઠત્રીશ સૂર્ય કેમ સજવે ? તથા લલયાકારે પરિધિના લાલ યોજન માનીએ તો પૂર્વેની રીતે સૂર્ય તથા ચડ ઘણા થાય તેમાટે અર્ધિ લેરુક દોપે લાલ યોજન સૂર્ય સૂર્યનું માહોમાહે અતર લલાળુ તે ઉપર પૂર્વાચાર્ય ગતાનુગતિકે જેમ લીડુ તેમ લલ્યુ, પણ ત્રિચાલુ નહી, માટે હમણા જેમ ત્રિચારીએ તેમ મલતુ નથી એમ વીજા પણ ત્રયોમાહે ઘણા મત છે, તે ગીતાથે ત્રિચારી સમજા, પરંતુ સમશ્રેણીએ લાલ યોજનને અતરે મનુષ્યલોકમાહે ચડમા સૂર્ય ચાર ચરે છે, એ પાઠ સર્વેથા મલતો નથી માટે અનિયત અતરે સમશ્રેણીએ પાઠાતર તે માટે અતરના નિશ્ચયવિના સમશ્રેણીએ ચડમા સૂર્ય ચર ચારે છે ॥ ૭૭ ॥ ૭૮ ॥

॥ हवे मनुष्यलोकमां चंद्रमा सूर्यनी पंक्तिसंख्या कहेवे ॥
दो ससि दोरवि पती ॥ एगंतरिया ठसठि संखाया ॥
मेरुं पयाहिणंता ॥ माणुस खित्ते परिअडति ॥ ७ए ॥

अर्थ— दोससि के० वे चंद्रमा अने दोरवि के० वे सूर्यनी पती के० पंक्ति ते श्रेणी ठे, ते एगतरिया के० एकेरुने अंतरेठे. एक यथाक्रमे एक सूर्यनी पक्तिने अंतरे एक पक्ति चंद्रमानी एम चंद्र पक्तिने अंतरे सूर्यनी ठे ए रीते चार पक्ति ठे ते एकेकी चंद्र पक्ति ए ठसठिसखाया के० ठासठ चंद्रमा ठे, अने एकेकी सूर्य पक्ति ए ठासठ सूर्य ठे, ते चारे पंक्ति जवूछीपना मेरुपयाहिणता के० मेरुपर्वतने प्रदक्षिणा देती थकी माणुसखित्ते के० मनुष्यक्षेत्रनेविषे परिअडति के० प्ररिअमण करे ठे एटले फरती रहे ठे एटले जवूछीपना मेरुथकी एक सूर्य दक्षिण दिशाए चार चरे, तेवारे वीजो सूर्य उत्तर दिशाए चार चरे. तेमज लवणसमुद्रनी एकेक दिशाए वेवे सूर्य चार चरे, धातकीना ठ, कालोदधिना एकवीश, पुष्करार्द्धना ठत्रीश. एम सर्व मली ठासठ सूर्य दक्षिण दिशाए अने ठासठ उत्तर दिशाए ए वेठ समश्रेणी सूर्यनी मध्ये थके एकसो वत्रीश सूर्य, तेमज ठासठ ठासठ चंद्रमानी वे पक्ति मध्ये थके एकसो वत्रीश चंद्रमा मनुष्यलोकमांहे चार चरे. ॥ ७ए ॥

॥ हवे ग्रहनी पक्ति मनुष्यक्षेत्रमां कहेवे ॥

एवं गहाङ्गोविहु ॥ नवरं ध्रुव पासवत्तिणो तारा ॥ तं
चिय पयाहिणंता ॥ तवेव सया परिअमंति ॥ ७० ॥

अर्थ— एव के० ए पूर्वोक्त सूर्य चंद्रनी पक्तिनी परेज गहाङ्गोविहु के० ग्रहादिक पण निशे जाणवा एटले ग्रह तथा नक्षत्रनी पक्तिउं जाणवी ते आवीरीते के, एकेक चंद्रमानी पठवाडे अष्टाशी नक्षत्रनी एक पंक्ति. एवी ठासठ ठासठनी वे पक्ति मली एकसोने वत्रीश पंक्ति, अष्टाशी अष्टाशी नक्षत्रोनी चंद्रमानी पाठल जाणवी तेमज अष्टावीश ग्रहनी एक पक्ति, एवी ठासठनी वे पंक्ति ते सर्व मेरु पांखति फरे ठे, नवर के० एटलुं विशेष जे, श्रीगणंगसूत्रनेविषे जवुछीपे चार दिशाए चार ध्रुव-तारा ठे ध्रुवपासवत्तिणो तारा के० ए ध्रुव ताराना पार्श्ववत्ति जे तारा ठे, एटले ध्रुवता-रानी पास जे वीजा सत्तरिसादिकना तारा ठे, ते तंचिय पयाहिणता के० ते ध्रुवता-रानेज प्रदक्षिणा फरता वत्ते, तवेवसया परिअमंति के० त्यांज सदा परिअमण करे.

अर्हाया प्रस्तावागत अक्षप वक्तव्यता जणी एक वात कहे ठे के, चंद्रमा अने सूर्यनी साथे नक्षत्रोनी गति नियत ठे, परंतु मंडल सदा अनवस्थित ठे. केमके च-

હ્રમા નીચો અંને નક્ષત્ર ઉપર નીચે કરી સંગાતેજ ચાર ચરે છે. અ-
ન્યતરચારિ અનિજિત નક્ષત્ર તે વાહેર ન હોય, અંને વાહેરચારિ મૂલ નક્ષત્ર તે અ-
ન્યતરચારિ ન હોય તે માટે નક્ષત્રનાં મૂલ તે ચક્ર સૂર્ય અંને ગ્રહ સંગાતે અનિ-
યતસ્થિતિ યોગીજ હોય

॥ હવે જબુદ્ધીપનેવિપે ચક્રસૂર્યના માંડલાની વક્તવ્યતા કહે છે ॥

પન્નરસ ચૂલસીદસય ॥ રહસસિ રવિમંડલાઈ તત્કિત્ત ॥ જો-

યણ પણ સયદસહિય ॥ જાગા અડયાલ ઇગસઠા ॥ ૬૨ ॥

અર્થ—મંડલ એટલે એક સૂર્ય દક્ષિણ દિશિથી ચાલી ઉત્તર દિશાએ આવે, અંને
વીજો ઉત્તર દિશિથી ચાલી દક્ષિણ દિશાએ આવે, એક અહોરાત્રે અર્ધ મંડલક્ષેત્ર
દક્ષિણ દિશિનો સૂર્ય અંને અર્ધ મંડલક્ષેત્ર ઉત્તર દિશિનો સૂર્ય ઉલ્લધે વેડ મળ્યા
મરુલાકાર થાય તેમાટે એને મંડલ કહીએ મંડલનુ ક્ષેત્ર જેટલા ક્ષેત્રમા ચક્રમા
સૂર્ય પોત પોતાના મંડલ ત્રમણ કરે, તે ક્ષેત્ર પાંચસે દશ યોજન ઉપર એક યોજ-
નના એકસઠીયા અડતાલીશ જાગ છે, તે નીચે ગાથાના અર્થમા લખે છે

પન્નરસ કે૦ પદર માંડલા ચક્રમાના છે, અંને ચુલસીદસય કે૦ (૧૦૪) માંડલા
સૂર્યના છે રહ કે૦ એ સસિ રવિ મરુલાઈ કે૦ ચક્ર સૂર્યના માંડલા તત્કિત્ત કે૦ તે-
હનુ ક્ષેત્ર જબુદ્ધીપનેવિપે જેટલુ છે તેટલુ કહે છે જોયણપણસય દસહિય કે૦ પા-
ચસે દશ યોજન અંને ઉપર એક યોજનના ઇગસઠા કે૦ એકસઠીયા જાગા અમ્યાલ
કે૦ અડતાલીશ જાગ અધિક એટલા ક્ષેત્રમા સર્વ મરુલા છે ॥ ૬૧ ॥

॥ હવે એનુ ગણતીએ પરિમાણ કરે છે ॥

તિસિ ઇગસઠા ચઢરો ॥ રગ રગ સઠસ્સ સત્ત જહ્યસ્સ ॥

પણતીસ ચ હ જોયણ ॥ સસિ રવિણો મંડલ તરય ॥ ૬૨ ॥

અર્થ—એક યોજનના ઇગસઠા કે૦ એકસઠ જાગ કરીયે, તેવા તિસિ કે૦ ત્રીશ
જાગ અંને રગ કે૦ એક રગસઠસ્સ કે૦ એકસઠીયા જાગના સત્તજહ્યસ્સ કે૦ સાત
જાગ કરીએ, તેવા ચૂરણીયા ચઢરો કે૦ ચાર જાગ, અંને પળતીસચ જોયણ કે૦ પા-
ચે યોજન ઉપર એટલુ સસિ કે૦ ચક્રમાને માંડલે માંડલે અતર છે અંને હુજોયણ
કે૦ વે યોજનનુ રવિણો કે૦ સૂર્યને મંડલ કે૦ મરુલા મંડલાને અતરય કે૦ અતર છે
તેહની ગણતી આવી રીતે છે, જે સૂર્યના એકસો ચોરાશી માંડલાના એકસો
ત્રાસી અતરા છે, તે એકેકા અનરાનુ પરિમાણ વે યોજન છે, તેહને એકસો ત્રાસી
છુણા કરીએ, તેવારે સર્વ મલી ત્રણસે વાશઠ જોજન આતરાના થાય વલી સૂર્યનાં

એકેકા મંમલમાં (વિમાનનુ) જાડપણુ જોજનના એકસઠીયા અડતાલીશ જાગનુ છે, તેને એકસો ચોરાગી માંમલે ગુણીયે તેવારે (૮૭૩૨) જાગ થાય તેહને (૬૧) જાગ લીજે તેવારે (૧૪૪) યોજન અને ઉપર એક યોજનના એકસઠીયા અડતાલીશ જાગ વધે, તે પૂર્વોક્ત આંતરાના ત્રણસે ઠાસઠ યોજનમાં જેલીયે તેવારે સર્વ મલી પાંચસો દશ યોજન, અને એક યોજનના એકસઠીયા અરુતાલીશ જાગ ઉપર, એટલુ સૂર્યને ચાર ચરવાનુ, એટલે વિચરવાનું ક્ષેત્ર હોય એ સૂર્યને વિચરવાના ક્ષેત્રની ગણતી કહી, તથા ચઢમા અને સૂર્ય એ વેઢના માંમલા માંડલાનુ અતર પણ કહ્યું

હવે ચઢમાના માંડલા પત્તર છે, તેના આંતરા ચઢદ છે તે એકેકા માંડલાનું જાડપણું યોજનના એકસઠીયા ઉપર જાગનુ છે તેવારે સર્વ મલી (૮૪૦) જાગ થયા, તેને એકસઠે જાગ આપીએ, તેવારે તેર યોજનઉપર એક યોજનના એકસઠીયા સરુતાલીશ જાગ વધે, તથા પત્તર માંડલાના ચઢદ આંતરા છે, તે એક માંડલાથી વીજા માંડલાનુ અંતર પાંત્રીશ યોજન ઉપર એકસઠીયા ત્રીશ જાગ, તથા એક એકસઠીયા જાગના સાત જાગ કરીએ તેવા ચાર જાગ એટલું અતરવે તેવા ચઢદ આંતરા છે; તેમાટે આંતરાના યોજનને ચઢદ ગુણા કરીએ તેવારે (૪૯૭) યોજન ઉપર એકસઠીયે એક જાગ વધ્યો, તે પૂર્વોક્ત પત્તરે માંડલાના જારુપણાનો તેર યોજન અને એકસઠીયા સડતાલીસ જાગ થાયવે એ વજ્રે સાથે મેલવીએ તેવારે પાંચસો દશ યોજન અને એક યોજનના એકસઠીયા અડતાલીશ જાગ ઉપર થાય એટલુ ચઢમાના મંડલને વિચરવાનુ ક્ષેત્ર જાણવુ. ॥ ૮૨ ॥

હવે એ ચઢ સૂર્યના કેટલા માંમલા જવૂછીપમાં તથા કેટલા લવણ સમુદ્રમાં છે તે કહેવે.

મંડલ દસગં લવણે ॥ પણગ નિસઢમિ હોઈ ચંદસ્સ ॥ મંડલ અંતર માણં ॥ જાણપમાણં પુરા કહિયં ॥ ૮૩ ॥
પણસઠી નિસઢમિય ॥ હુન્નિય વાહા હુજોયણં તરિયા ॥
ઈગુણવીસંતુ સયં ॥ સૂરસ્સય મંડલા લવણે ॥ ૮૪ ॥

અર્થ-પ્રથમ ચઢમાના દશ માંમલા લવણસમુદ્રમાં છે, અને પાંચ માંડલા જંબૂદ્વીપમાહે નિપથપર્વત ઉપર છે એ રીતે પત્તર માંડલા, તેના અતરનુ માણ કેળ પ્રમાણ પાંત્રીશ યોજન અને એકસઠીયા ત્રીશ જાગ અને ચૂર્ણીયા ચાર જાગ ઉપર, તથા જાણપમાણ કેળ વિમાનનુ પ્રમાણ તે જેમ પુરાકહિય કેળ પૂર્વે ઉપર જાગનુ કહ્યું છે, તેમ જાણવુ ॥ ૮૩ ॥ અને સૂર્યના નિપથપર્વત ઉપરે પાંસઠ માંમલા છે, તેમાં હુન્નિય કેળ વે મંમલ વાહા કેળ નિપથ પર્વતને વાહેર હરિવર્ષની જીવહાને અગ્રજાગે, એ રીતે જં-

વૃદ્ધીપમાદે સૂર્યના પાંસઠ માંડલા, તે મહોટી સંઘયણીમાંહે તથા ડ્યોતિપ્ કરમ્મક પયન્નામા મન્નલવિચાર પ્રકરણમાહે “ ઠાસઠીનિસિદ્ધમિય સિન્નિય વાદ્દાળ, ’ ણ્દરો પાઠ ઠે પરતુ આંકને વર્તારિ તો “ તેસઠિયનિસિદ્ધમી ’ એ પાઠ મલેઠે, તે ગીતાંથે ત્રિ-ચારી જોવુ અને (૧૧૯) સૂર્યના મડલ લવણસમુદ્રમાહેઠે. તે સર્વ મડલનુ પરસ્પર માંદોમાહે હુજોયણતરિયા કેં વે યોજનનુ અતરવે ॥ ૬૪ ॥

॥ હવે જવૃદ્ધીપમાદે ચડમા તથા સૂર્યનુ ચારદેત્ર કેટલા યોજન ? ॥

॥ અને લવણ સમુદ્રમાહે કેટલા યોજન ? તે પ્રગટ કહેઠે. ॥

સસિ રવિણો લવણમિથ ॥ જોયણ સય તિન્નિ તીસ અદિ-
યાઃ ॥ અસિય તુ જોયણ સય ॥ જવુદ્ધીવમિ પવિસતિ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ—સસિ કેં ચડમા અને રવિણો કેં સૂર્યનુ ચારદેત્ર લવણમિથ કેં લવણ સમુદ્રમાહે જોયણસયતિન્નિ કેં ત્રણસો યોજન અને તીસ કેં ત્રીશ ઉપર હોય અને પાઠો વલતા અસિયતુજોયણસય કેં એકસોને પ્શી યોજન ને એક યોજનના એકસ-ઠીયા અડતાલીશનાગે અદિયાઃ કેં અધિક જવુદ્ધીવંમિ કેં જવૃદ્ધીપમાદે પવિસતિ કેં પ્રવેશ કરી સર્વ અન્ન્યતર મડલ કરે એ સર્વ મલી (૫૧૦) યોજન અને એકસ ઠીયા (૪૦) નાગ ઉપર થયા તે જવૃદ્ધીપથકી નીકલીને (૩૩૦) યોજન લવણ-સમુદ્રમાહે પેસે, પાઠો વલતા (૧૦૦) યોજન જવૃદ્ધીપમાદે પ્રવેશ કરી સર્વ-અન્ન્યતર માંડલા કરે

અને નક્ષત્ર તારાનુ એકજ મડલ જે નક્ષત્ર જે મડલે ચાર કરે, તે નક્ષત્ર તેહજ મન્નલે ફરે પણ દક્ષિણાઉત્તરાયન હોય નહીં ॥ ૬૫ ॥

॥ હવે દ્વીપસમુદ્રમાહે ગ્રહ નક્ષત્ર અને તારાની સરયા જાણવામાટે ઉપાય કહેઠે ॥

ગદ્ રિક્ક તાર સંઘં ॥ જઞેઞસિ નાઝ મુદહિ દીવેવા ॥ તસસ્સ-

સિહિ એગ સસિણો ॥ ગુણસંઘં હોઃ સઘગ ॥ ૬૬ ॥

અર્થ—ગદ્ કેં ગ્રહની રિક્ક કેં નક્ષત્રની, અને તાર કેં તારાની સંઘ કેં સરયા તે જઞ કેં જે ઉદહિ કેં ઉદધિ એટલે સમુદ્રનેવિપે વા કેં અથવા દીવે કેં દ્વી પનેવિપે નાઝઞસિ કેં જાણવા દ્વીએ એટલે વાઠીએ, તસ કેં તે દ્વીપ સમુદ્રે જે ટલા સસિહિ કેં ચડમા હોય તેટલા માઢીને એગસસિણો કેં એક ચડમાનો જે-ટલા ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારાદિકનો પરિવાર ઠે, તેનીસાથે ગુણ કેં ગુણીએ, તેવારે ગ્રહ, નક્ષત્ર, તથા તારાની સરયા હોઃ સઘગ કેં સર્વ સરયા આપે

ઉદાહરણ—જેમ લવણસમુદ્રમા ચાર ચડમા ઠે, તે એકેકા ચડમાને અઘાશી

अष्टाशी ग्रहनो परिवार ठे, तेहने चार गुणा करीए तो (३५२) ग्रह थाय, एमज अष्टाविंश नक्षत्रने चार गुणा करीए तेवारे एकशेने चार नक्षत्र थाय. तेमज तारानी कोडाकोडी जेटली पूर्वे कहीठे, तेहने चारगुणा करीए, तेवारे ये लाख कोडाकोनी सप्तसठ हजार कोडाकोडी नवसे कोडा कोनी एटली तारानी सरया होय ए रीते सर्व छीपसमुद्रनेविषे उपाय करतां जवु, तो ग्रह नक्षत्र अने तारानी संख्या आवे. ए रीते सर्व ज्योतिषीनी वक्तव्यता विस्तारपणे कही ॥ ७६ ॥

॥ हवे वेमानिकनी वात कहेठे तेमां प्रथम एनां विमान कहेठे ॥
वत्तीस छावीसा ॥ वारस अड चउ विमाण लखाइं ॥ पन्ना-
स चत्त ठ सहस्स ॥ कमेण सोहम्ममाईसु ॥ ७७ ॥ डसुस-
य चउडसुसय तिग ॥ मिगारसहिय सयं तिगेहिछा ॥ मजे
सत्तुत्तर सय ॥ सुवरि तिगे सय सुवरि पंच ॥ ७८ ॥

अर्थ—सोधमें वत्तीस लाख, ईशाने अष्टावींश लाख, सनतकुमारे वार लाख, मा हेंडे आठ लाख, ब्रह्मदेवलोके चार लाख विमाण के० विमान जाणवां. लखाइं के० लाखनी संख्याए लांतके पचाश हजार विमान, शुक्र देवलोके चत्त के० चालीश हजार, सहस्रारे ठ हजार, सहस्स के० हजारनी संख्याए कमेण के० ए अनुक्रमे सोहम्ममाईसु के० सोधर्मादि देवलोकेनेविषे विमाननी संख्या जाणवी ॥ ७७ ॥ आ-
णत तथा प्राणत ए डसु के० वे देवलोकेनेविषे सयचउ के० चारसैं विमान, अने आरण तथा अचुत ए डसु के० वे देवलोके मली सयतिग के० त्रणसो विमान जा-
णवां हेठला त्रण त्रेवेयके म्गारसहिय के० एकसो अगीयार विमान मझे के० व-
चला त्रण त्रेवेयके सत्तुत्तरसयं के० एकसो सात विमान, उवरितिगे के० उपरना ए
त्रण त्रेवेयके सय के० सो विमान ठे ने उवरि के० उपरे पांच अनुत्तरविमाने पच
के० पांच विमान ठे ॥ ७८ ॥

॥ पूर्वोक्त विमानोनी एकंदर संख्या तथा विमानादिकुं स्वरूप कहे ठे ॥

चुलसीइ लख सत्ताणवइ ॥ सहस्सा विमाण तेवीस ॥

सवगग मुह लोगमि ॥ इंदया विसछि पयरेसु ॥ ७९ ॥

अर्थ—चुलसीइ लख के० चोराशीलाख सत्ताणवइ सहस्सा के० सत्ताणहजार अने तेवीस के० त्रेवीश उपरे, एटला सवगग के० सर्वाग्र संख्याए ठे. अने उहलोगमि के० ऊर्ध्वलोके जे वासठ प्रतर ठे, तेहना मध्यजागनेविषे वासठे प्रतरे एकेकु इडक वि-
मान ठे. तेवारे वासठ प्रतरे वासठ इडक ॥ ७९ ॥

चञ्चदिसि चउपतीठ ॥ वासठि विमाणिया पढम पयरे ॥ उ-
वरि इक्कि हीणा ॥ अणुत्तरे जाव इक्कि ॥ ९० ॥

अर्थ-ते एकेका इड्रक विमानथकी चारदिशाए वासठ वासठ विमाननी चार श्रेणी ठे
अर्हीयां जावार्थ ए ठे जे पहेलु उमुनामे इड्रक विमान वाटलु ठे तेहनी चारदिशाए चार
पक्ति वासठ वासठ विमाननी नीकली वली बीजा प्रतरना बीजा इड्रक विमानथी चारे-
दिशाए चारपक्ति एकसठ एकसठ विमाननी नीकली पठी ते उपरे प्रतरे प्रतरे चारे
दिशिनी पक्ति पक्ति ए एकेकु विमान हीणा के० घटारुता, एम याव के० यावत् सर्वार्थ-
सिद्धे वासठमे प्रतरे एकेका विमाननी चार पक्ति जाणवी एटले त्यां चार दिशाए
चार पक्ति ठे, अने एकेकी पक्ति ए एकेकु विमान ठे ॥ ९० ॥

इदय वट्टा पंतिसु ॥ तो कमसो तस चउरंसा वट्टा ॥

विविद्धा पुप्फवकिन्ना ॥ तयतरे मुत्तु पुवदिसिं ॥ ९१ ॥

अर्थ-पंतिसु के० ते पक्तिनेविषे इदय के० इड्रक विमान ठे ते वट्टा के० वाटलु ठे ते
सर्वनी वचमा ठे तो के० तेवार पठी कमसो के० अनुक्रमे श्रेणीविषे पहेला तस के०
त्रिखूणा विमान ठे, ते पठी चउरसा के० चोखूणा ठे, ते पठी वली वट्टा के० वाटला
ठे ए त्रण रीते पक्तिगत विमान ठे, अने नदावर्त्त स्वस्तिकादिक विविद्धा पुप्फवि-
कन्ना के० विविध प्रकारना संस्थाने करी सहित पुष्पावर्ण विमान ठे, तयतरि के०
ते पूर्वोक्त चार पक्तिजना अतरनी वच्चे ए पुष्पावर्णि विमान ठे, ते मुत्त पुव-
दिसि के० एक पूर्व दिशि मूकीने वाकीनी त्रण दिशिने विषे पुष्पावर्णि विमान ठे
जेम रायणना फूल वुटा विखेह्या थका जेम तेम वट्टा विखरे, ते रीते पुष्पावर्णि
विमान वुटा ठे ॥ ९१ ॥

॥ हवे पहेला प्रतरनी एकेकी पक्तिना वासठ वासठ विमान चारे दिशाए ॥

॥ कीया कीया स्थानके ठे ? ते कहे ठे ॥

एग देवे दीवे ॥ डुवेय नागोदहीसु बोधवे ॥ चत्तारि जस्कदीवे ॥

भूय समुदेसु अठेव ॥ ९२ ॥ सोलस सयंजुरमणे ॥ दीवेसु पइठिया-

य सुरजवणा ॥ इगतीसच विमाणा ॥ सयंजुरमणे समुदेय ॥ ९३ ॥

अर्थ- एग के० पहेला प्रतरनु पहेलु पक्तिविमान ते देवेदीवे के० देवदीपे ठे,
ते एकेकु चारेदिशाएठे, अने डुवेयनागोदहीसु के० वे विमान नागसमुद्रनेविषे बो-
धवे के० जाणवां तथा चत्तारिजस्कदीवे के० चार विमान जस्कदीपने विषे ठे वली
भूय समुदेसुअठेव के० जूतसमुद्रनेविषे आठ विमान ठे ॥ ९२ ॥ अने सोल विमान

સ્વયંજુરમણ નામા છીપનેવિપે પડ્ઠિયાય કે૦ પ્રતિષ્ઠિત ઇટલે રહ્યાં છે. સુરજવણા કે૦ દેવતાનાં જીવનઠે તથા ઇશતીસચવિમાણા કે૦ એકત્રીશ પક્તિનાં વિમાન તે સ્વયંજુરમણસમુદ્રનેવિપે છે એ સર્વ જ્ઞેલા કરીએ તેવારે એક દિશાએ એક આવલિ ઇટલે પંક્તિમાંદેલા વાસઠ વિમાન હોય. એમ ચારેદિશાએ છે ॥ ૯૩ ॥

હવે ચારે દિશાએ વીજા પ્રતરનાં એકસઠ વિમાનોની સમશ્રેણી શી રીતે છે ? તે કહે છે વંદં વદ્દે સ્સુવરિં ॥ તંસં તંસસ્સ ડવરિમં હોઈ ॥

ચડરંસે ચડરંસં ॥ ડહંતુ વિમાણ સેઢીએ ॥ ૯૪ ॥

અર્થ—વંદવદ્દેસ્સુવરિં કે૦ વાટલા ઉપરે વાટલુ વિમાન છે, અને તંસંતંસસ્સડવરિમં-હોઈ કે૦ ત્રિસૂણાઉપરે ત્રિરૂણું વિમાન હોય, તથા ચડરસંચડરંસે કે૦ ચડસૂણા ઉપર ચડસૂણું વિમાન છે એમ ઉપરાઉપરે ડહંતુવિમાણસેઢીએ કે૦ એ ઊર્ધ્વલોકને વિપે વિમાનની શ્રેણીઠં છે તે ઠેનાથકી એકેક ઘટાનીએ તે જ્યાં લગે વાસઠમે પ્રતરે સર્વાર્થસિદ્ધે ઇડક વિમાનથકી ચારે દિશાએ એકેકુ ત્રિસૂણુવિમાન દેવદ્વીપ ઉપરે છે, ત્યાં લગેઠે સર્વ પ્રતરનેવિપે ચારે પક્તિને મધ્યજાગે ઇડકવિમાન વાટલાં છે ત્યાં થકી ચારે દિશાએ વિમાનની પક્તિનેવિપે અનુક્રમે ત્રિસૂણા ચાર વિમાન, પઠી ચોસૂણાં ચાર વિમાન, પઠી વાટલાકારે ચારે દિગિનાં ચાર વિમાન, તેવાર પઠી વહી ત્રિસૂણા, ચડસૂણા, વાટલાં—એમ કરતાં જ્યાં લગે શ્રેણી પૂરી થાય, ત્યાંલગે અનુક્રમે કહેવું જે વાટલા વિમાન તે વલયાકાર હોય અને સંઘોડાને આકારે ત્રિરૂણાં વિમાન છે, તથા નાટકના અલ્લાના સરસા આકારે ચોસૂણાં વિમાન છે ॥ ૯૫ ॥

સઘે વદ્દ વિમાણા ॥ એગ હુવારા હવંતિ નાયઘા ॥

તિણિય તંસવિમાણે ॥ ચત્તારિય હુંતિ ચડરંસે ॥ ૯૫ ॥

અર્થ—સઘેવદ્દ વિમાણા કે૦ સર્વ વાટલાં વિમાનનેવિપે એગહુવારાહવંતિ કે૦ એક એક વારણ હોય તે નાયઘા કે૦ જાણવા યોગ્યઠે તથા તિણિયતસવિમાણા કે૦ ત્રિસૂણાં વિમાનનેવિપે ત્રણ ત્રણ દરવાજા હોય અને ચત્તારિયહુંતિ ચડરંસે કે૦ ચોસૂણાં વિમાનનેવિપે ચાર ચાર દરવાજા હોય ॥ ૯૫ ॥

પાગાર પરિચ્છિત્તા ॥ વદ્દવિમાણા હવંતિ સઘેવિ ॥

ચડરંસ વિમાણાણં ॥ ચડહિસિવેહ્યા હોઈ ॥ ૯૬ ॥

અર્થ—પાગાર કે૦ પ્રાકાર તે ગઢ — તેણે કરી પરિચ્છિત્તા કે૦ પરિચ્છિત્ત ઇટલે વિદ્યા થકા વદ્દવિમાણા કે૦ વાટલા વિમાન હવંતિ કે૦ હોય સઘેવિ કે૦ સર્વને, અને ચડરસવિમાણાણં કે૦ જે ચતુરસ ઇટલે ચાર સૂણીઆં વિમાન છે, તેહને ચડ-

દિસિં કે૦ ચારેદિશિય વેડ્યા હોઈ કે૦ વેદિકા હોય જે કાગરાવિના ગઢ હોય તેહને વેદિકા કહીયે ઇટલે સમસ્ત વાટલા વિમાનને કાંગરા સહિત કોટ હોય અને ચોસૂ-ળીયાં વિમાનની ચારે દિશાએ કાગરા વિના સાદો કોટ છે તેહને વેદિકા કહીયે ॥૬૬॥

જત્તો વટ્ટ વિમાણા ॥ તત્તો તંસંસ્સ વેડ્યા હોઈ ॥

પાગારો વોધવો ॥ અવસેસેહિં તુ પાસેસુ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ— જત્તોવટ્ટવિમાણા કે૦ જે દિશિય વાટલાં વિમાન હોય, તત્તો કે૦ તે દિશાએ તસસ્સ કે૦ ત્રિસૂળીયાં વિમાનને વેડ્યાહોઈ કે૦ વેદિકા હોય. અને અવસે સેહિં કે૦ વાકી સર્વ પાસેસુ કે૦ વાજુનેવિપે પાગારો વોધવો કે૦ પ્રાકાર તે ગઢ જાણનો ત્રિસૂળીયાં વિમાનની જે દિશાએ વાટલા વિમાન છે, તે દિશાએ કાગરા વિનાનો કોટ છે, અને વીજી વેગ દિશાએ કાગરા સહિત કોટ છે ॥ ૬૭ ॥

આવલિય વિમાણાણ ॥ અતરં નિયમસો અસલિજ્ઞં

સંલિજ્ઞમસંલિજ્ઞં ॥ જણિય પુપ્પાવકિન્નાણં ॥ ૬૮ ॥

અર્થ— આવલિયવિમાણાણ કે૦ આવલિકાગત જે વાસઠે વિમાન છે, તેને વિપે માંહોમાહે અતર કે૦ અતર નિયમસો કે૦ નિશ્ચયથકી અસલિજ્ઞ કે૦ અસરયાતા યોજનનુ છે અને સલિજ્ઞમસલિજ્ઞ કે૦ સગ્યાતા યોજન તથા અસરયાતા યોજન પણ પુપ્પાવકિન્નાણ કે૦ પુપ્પાવકિર્ણ વિમાન તેને અતરો જણિય કે૦ કહ્યુ છે. ઇટલે એક પૂર્વેદિશિ ટાલીને ત્રણ દિશિનાં પુપ્પાવકિર્ણ વિમાન છે, તેહને પરસ્પર અંતર કેટલાએકને તો સરયાતા યોજનનુ છે, અને કેટલાએકને અસરયાતા યોજનનુ છે

અચ્ચંત સુરહિ ગધા ॥ પાસે નવણીય મઝય સુહફાસા ॥

નિચ્ચુજ્જોયારમ્મા ॥ સયપહા તે વિરાયતિ ॥ ૬૯ ॥

અર્થ— હવે તે વિમાન અચ્ચત કે૦ અત્યંત સુરહિગધા કે૦ સુરન્નિગધમય છે, તથા પાસે કે૦ સ્પર્શ કરી નવણીય કે૦ માલખની પરે મઝય કે૦ મૃદુ છે, ઇટલે સુકુમાલ છે અને સુહફાસા કે૦ સુલકારી છે સ્પર્શ જેહનો, વલી નિચ્ચુજ્જોયા કે૦ નિત્યપ્રતે જ્યોતવત છે, રમ્મા કે૦ મનોહર છે, સયપહા કે૦ તે પોતાની પ્રજા જે કાંતિ તેણે કરીને વિરાયતિ કે૦ વિરાજમાન છે ॥ ૬૯ ॥

જે દક્ષિણેણ ઇદા ॥ દાહિણં આવલી મુણેયધા ॥ જે પુણ

ઉત્તર ઇદા ॥ ઉત્તરં આવલી મુણે તેસિ ॥ ૭૦ ॥

અર્થ— જેદક્ષિણેણ ઇદા કે૦ જે દક્ષિણ દિશિય સોધમંડ્ર તથા સનત્કુમારેડ્ર છે,

तेहनां दाहिणउं के० दक्षिणदिशिनी आवली के० विमाननी श्रेणीनां विमान ते मुण्येवा के० जाणवां तथा जे पुण के० जे वली उत्तर के० उत्तर दिशिना ईशानेंद्र तथा माहेंद्र ते उत्तरउं के० उत्तरदिशिनां विमाननी आवली के० श्रेणी ते तेसि के० तेमनी मुणे के० जाणवी ॥ १०० ॥

पुवेण पन्निमेणय ॥ सामणा आवली मुण्येवा ॥ जे पुण वट्ट विमाणा ॥ मग्निह्वा दाहिणह्वाणं ॥ १०१ ॥

अर्थ—पूर्वदिशि अने पश्चिमदिशिना विमाननी आवली के० श्रेणी ते सौधर्म तथा ईशान ए वे इन्द्रने सामणा के० सामान्यपणे साधारण सरखी जाणवी तथा जे पुण के० जे वली वट्टविमाणा के० वाटलां विमान मग्निह्वा के० मध्यजागने विपे ठे, ते दाहिणह्वाण के० दक्षिणदिशिना सौधर्मेंद्रनां जाणवां ॥ १०१ ॥

पुवेण पन्निमेणय ॥ जेवट्टा तेवि दाहिणिह्वस्स ॥ तंस चउरंसगा पुण ॥ सामणा हुंति डण्हंपि ॥ १०२ ॥

अर्थ—पूर्वदिशि अने पश्चिमदिशिनां विमाननी श्रेणीने विपे जेवट्टा के० जेटलां वाटलां विमान ठे, तेवि दाहिणिह्वस्स के० ते पण दक्षिणदिशिना सौधर्मेंद्रनां ठे अने जे तंस के० त्रिखूणीयां अने चउरंसगा के० चोखूणां विमान ठे, ते पुण के० वली सामणा के० सामान्यपणे डण्हंपि के० निश्चयकी सौधर्म तथा ईशान मली वेउ इन्द्रना हुंति के० ठे एटले तेहना वेउ इन्द्र अरु अरु धणी जाणवा. ॥ १०२ ॥

॥ हवे प्रतिदेवल्लोके श्रेणीनां विमाननी सरया आणवा माटे उपाय कहे ठे. ॥

पढमं तिम पयरावलि ॥ विमाण मुह जूमि तस्समासइं ॥

पयर गुणमिठ कप्पे ॥ सवग्गं पुप्फकन्नियरे ॥ १०३ ॥

अर्थ—सौधर्म अने ईशानादिदेवल्लोक क्रमे पढस के० पहेला प्रतरनी आवली के० पक्तिनी विमानसरया मुह के० मुख कहीए अने अतिम के० ठेह्वा प्रतरनी आवलीना विमाननी संख्या जूमि कहीए तस्स के० ते मुख अने जूमिना विमानोने एकठां करीए तस के० तेने समास कहीए तेनु अरु के० अरु करीए. पठी इठ के० इष्ट जे वांछितदेवल्लोक, तेना जेटला पयर के० प्रतर होय, तेटले प्रतरे गुण के० गुणीए तेवारे ते वांछित कप्प के० देवल्लोके आवलीका विमानोनी सवग्ग के० सर्व संख्या दाजे

उदाहरण—जेम सौधर्म तथा ईशान ए वेउ देवल्लोकनेविपे मुख (१४९) विमान, अने वसें एक जूमि, ए वे एकठा करीए तेवारे (४५०) थाय एहनु अरु

करीए तेवारे वसो पचीश थाय तेने ए वेठ देवलोकना पोताना तेर प्रतरे गुणीए तेवारे सौधर्म तथा ईशानना विमाननी श्रेणीनी सर्वाग्र सरया (१९१५) थाय

हवे ए वेठ देवलोकना सर्व मली साठलाय विमान ठे, तेमांहेली (१९१५) श्रेणीनां विमान काढीए तेवारे (१९१५०७५) एटला पुष्पावकिर्ण विमानो पठवाडे रहे ए रीते आगला देवलोके पण विचारणा करवी ए रीते मुख, चूमि तथा समासादि करणना उपाय जाणवा ॥ १०३ ॥

॥ हवे कीया देवलोके, कीया प्रतरे, केई पक्तिए, केटलां त्रिखूणां विमान, केटलां चउखूणा, केटला वाटलां विमान होय ? तेनी संरया करवा सारु उपाय कहे ठे. ॥

इगदिसि पति विमाणा ॥ तिविजत्ता तंस चउरंसा वट्टा ॥

तसेसु सेस मेग ॥ खिवसेस डगस्स इक्किं ॥ १०४ ॥

तसेसु चउरंसेसुय तो रासि तिगपि चउगुणं काउ ॥

वट्टेसु इदय खिव ॥ पयरधणं मीलियं कप्पे ॥ १०५ ॥

अर्थ-वाज्या देवलोके वाज्या प्रतरनी एक दिशिनी पक्तिनां जेटलां विमान होय तेने तिविजत्ता के० त्रण जागे वहेंचीए, तेवारे अनुक्रमे तस के० त्रिखूणां, अने चउरसा के० चारखूणा, तथा वट्टा के० वाटलां एवा त्रण जाग थाय ए रीते करता सेसमेग के० शेष जो एक वधे तो तस के० त्रिखूणांमांहे खिवसेस के० जेलीए, अने जो डगस्स के० वे वधे तो इक्किं के० एकेको जेलीए ॥ १०४ ॥ एटले एक त्रिगूणामाहे जेलीए, अने वीजो चारखूणामाहे जेलीए, तेवारे एक दिशिनां त्रिखूणा, चारखूणां, अने वाटला विमाननी सरया थाय तो के० तेवार पठी ए रासितिगपि के० त्रण राशी माहेली एकेकी राशीने प्रत्येके चउगुण काउ के० चारगुणा करीने पठी वट्टेसु के० वाटला विमानमाहे इदयसिय के० एक इडक विमान नाखीए, तेवारे वाठित पयर के० प्रतरनेविषे धण के० त्रिखूणां, चोखूणा अने वाटलां विमान-तेउनी सरया थाय सर्व प्रतरनुं धन तेर आदि प्रतरनी विमान संरयाने एवढी मिलिय के० मेळरीए तेवारे कप्पे के० सौधर्म ईशानादिक वाठीत देवलोके सर्व धन होय सवे विमानोनी सरया थाय ॥ १०५ ॥

उदाहरण-जेम सौधर्म तथा ईशान देवलोकना पेहेला प्रतरे एकदिशिए वासठ विमान ठे ते त्रण जागे वहेंचीए, तेवारे एकेका जागे वीश वीश आवे, वाकी वे वधे, तेमाहेलो एक त्रिगूणामाहे जेलीए, वीजो चोखूणामाहे जेलीए तेवारे एकवीश त्रिगूणा थाय, एकवीश चोखूणा थाय अने वीश वाटला थाय

પઠી એ ત્રણ રાશીનાં વાસઠ વિમાનને ચોગુણાં કરીને વાટલાંમાંહે એક ઇંડક વિમાન જેલીએ, તેવારે પહેલા પ્રતરની ચાર દિશિની ચારે પંક્તિએ મલીને ચોરાશી ત્રિસૂણાં, તથા ચોરાશી ચારસૂણાં અને એક્યાશી વાટલાં-સર્વ મલી વસે ને ઝંગણપચાશ થાય.

એમજ વીજે પ્રતરે એક દિશિએ એકસઠ વિમાનની પક્તિ છે, તેના ત્રણ જાગ કરતાં વીશ વીશ આવે, અને હપર એક વધે તે ત્રિસૂણાંમાંહે જેલીએ, પઠી એ ત્રણે રાશીને ચાર ગુણાં કરીએ, તેમાંહે એક ઇંડકવિમાન વાટલાંમાંહે જેલીએ, તેવારે વીજે પ્રતરે ચોરાશી વિમાન ત્રિસૂણાં, અને એસી ચારસૂણાં, તથા એમ્યાશી વાટલાં મલી (૨૪૫) થયાં, એમ સર્વ પ્રતરે પ્રતરે જાવના કરીએ, તેવારે તેરમા ઠેલા પ્રતરે (૨૦૧) થાય. એ સર્વ તેર પ્રતરના વિમાનોની એકંદર સંખ્યા (૯૫૭) ત્રિસૂણાં, (૯૭૨) ચોસૂણાં, (૯૬૫) વાટલાં મલી (૨૯૨૫) થાય.

વીજા દેવલોકે પણ એજ રીતે જાવના કરવી તથા સૌધર્મ અને ઈશાન એ વેઠ મલ્યાં થકાં વલયાકાર છે. તેમાંહે અર્ધ સૌધર્મેંડનાં અને અર્ધ ઈશાનેંડનાં, એમ એક વલયમાંહે વે ઇંડ છે ત્યાં મધ્યનાગે તેર ઇંડક વિમાન છે. તેમાંહે તેરમા પ્રતરે સૌધર્મેંડનુ સૌધર્માવતંસકનામા ઇંડકવિમાન છે. ત્યાથી ઉત્તર દિશાએ અસંખ્યાતી કોના-કોની યોજન જાણ, ત્યાં ઈશાનેંડનુ ઇંડકવિમાન છે પૂર્વની તથા પશ્ચિમની શ્રેણીમાંહેલાં જે વાટલાં વિમાન છે તે સૌધર્મેંડના જાણ્યાં અને ત્રિસૂણા તથા ચોસૂણાં વિમાન જેટલાં છે, તે સર્વ વેઠ ઇંડના અર્ધોં અર્ધ જાણવા તે પ્રથમ કહ્યાં છે

॥ હવે સૌધર્મેંડનાં વાટલાં, તથા ત્રિસૂણાં, અને ચોસૂણા કેટલા વિમાન છે ? તથા ઈશાનેંડનાં કેટલા વિમાન છે ? તથા પુષ્પાવકિર્ણ કેટલાં વિમાન છે ? તે જુદાજુદાં પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે મહોટી સઘયળીની ગાથાએકરી કહે છે. ॥

સત્ત સય સત્તવીસા ॥ ચત્તારિ સયાય હુંતિ ચઝણઝયા ॥

ચત્તારિય ગસીયા ॥ સોહમ્મે હુંતિવદ્દાઃ ॥ ૨૦૬ ॥

અર્થ-સૌધર્મ દેવલોકે સાતસેં ને સત્તાવીશ વાટલા વિમાન છે, અને ચારસે ચોરાણ ત્રિસૂણાં વિમાન, તથા ચારસેં વ્યાશી ચઝસૂણાં વિમાન એ સર્વ મલી સત્તરમો ને સાત વિમાન પક્તિ એટલે શ્રેણીના છે તથા (૩૧૯૭૨૬) એટલા પુષ્પાવકિર્ણ વિમાન છે, એ રીતે સર્વ મલી વગ્રીશલાલ વિમાન સૌધર્મદેવલોકે જાણવા. ॥૨૦૬॥

એમેવયઈસાણે ॥ નવરં વદ્દાણ હોઃ નાણતં ॥

દોસય અઠત્તીસા ॥ સેસા જહ જેવ સોહમ્મે ॥ ૨૦૭ ॥

અર્થ-ઈશાનદેવલોકે એટલુ વિશેષ વિમાન વસો આઠત્રીશ છે, સેસા

કે૦ શેષ ઇટલે વાકી જહ્વેવસોદ્દમ્મે કે૦ જેમ સૌધમેડનાં ત્રિગૂણા વિમાન (૪૯૪) તથા ચોરૂણાં વિમાન (૪૯૬), તેટલા ઈશાન દેવલોકમાં પણ છે એ સર્વે મહત્ત્વા યકા ધારસો અદાર પક્તિવિમાન ઈશાનદેવલોકે છે અને (૪૭૯૭૭૨) ઇટલાં પુણ્પાવકિર્ણ વિમાન છે, સર્વે મહત્તી અઘાત્રીશ લાલ્લ વિમાન ઈશાનદેવલોક મધ્યે છે. તથા સનત્કુમાર અને માહેડ મહત્તી વલયરૂપ થાય ત્યા પણ સનત્કુમારે (૫૨૨) ઘાટલા વિમાન, (૩૫૬) ત્રિગૂણા વિમાન અને (૩૪૭) ચોગૂણા વિમાન મહત્તી (૧૨૨૬) પક્તિવિમાન અને (૧૧૯૭૭૪) ઇટલા પુણ્પાવકિર્ણ વિમાન સર્વે મહત્તી ધારલાલ્લ વિમાન છે માહેડે (૧૭૦) ઘાટલા, (૩૫૬) ત્રિગૂણા, (૩૪૭) ચોગૂણા એમ સર્વે મહત્તી (૭૭૪) પંક્તિવિમાન, તથા (૭૯૧૨૬) પુણ્પાવતસરૂ વિમાન મહત્તી આઠલાલ્લ વિમાન એમ ધીજા સર્વ દેવલોકના વિમાનની સંરયા યત્રથી જાણતી. પક્તિનાં વિમાન વિમાનને માહોમાહે અસરયાતા યોજનનુ અતર છે અને પુણ્પાવકિર્ણ વિમાનનુ માહોમાહે સરયાતા યોજન, તથા કોડકનુ અસરયાતા યોજનનુ અતર છે ॥ ૧૦૭ ॥

હવે લોકાતિક દેવ કીયા દેવલોકે અને કીયા વિમાને વસે છે ? તે અહીયા પ્રસંગાગત કહે છે આ જવૂદ્દીપયકી તિરઠા અસરયાતા દ્વીપસમુદ્ધ ડહ્વધીપ તેગરે અરૂણરનામા દ્વીપ આવે તે દ્વીપની વેદિકાના ઠેઠાથી અરૂણરનામા સમુદ્ધનીમાહે વેતાલીશ હજાર યોજન જહ્વે, ત્યા પાણીના ઉપરના તલીયાથી ડહો અપકાયમયમદ્ધાધકારરૂપ તમસ્કાય નીકલ્યો છે, તે અગીયારસો યોજન સુધી જીત સરસો વહને પઠી તિરઠા વિસ્તાર પામતો પામતો સૌધર્મ, ઈશાન, સનત્કુમાર, માહેડ — એ ચાર દેવલોકને આવરી ડહો ગ્રહ દેવલોકે અરિષ્ટનામા ગ્રીજે પ્રતરે જઈ રહ્યો, એ તમસ્કાય નીચે જીતને આકારે, શરાવલાના તલીયાને આકારે છે, અને ઉપર, કૂરુગાના પાજરાને આકારે, તેહનુ સસ્યાન છે તે ધુરથી સંરયાતા યોજન ડહો છે નીચે વિસ્તારે સરયાતા યોજન, ત્યાંથી આગલ વિસ્તારે અસરયાતા યોજન પ્રમાણ, અહીયાથી અસરયાતમે દ્વીપસમુદ્ધે એ તમસ્કાય ડહો, માટે એ તમસ્કાયનો પરિધી અસરયાતા યોજન પ્રમાણ જાણો

એ તમસ્કાયનુ મહત્ત્વપણું ગીતાર્થ એમ કહે છે કે, કોડક મહર્થિક દેવતા ગ્રણ ચપટી વગાની ઇટલા વલતમાં એકધીશ વાર જવૂદ્દીપને પ્રદક્ષિણા કરી આવે, તેહજ દેવતા ડ મહીને તમસ્કાયને સરયાતા યોજન વિસ્તારે ડહો, પરંતુ ઉપરે અસરયાતા યોજન વિસ્તારે તમસ્કાયની જગતિને ડહો નહીં

હવે એ અરિષ્ટનામા પાચમા દેવલોકનો ગ્રીજો પ્રતર, ત્યા અરિષ્ટવિમાનને વારે દિશિય સચિત્ત અચિત્ત પૃથ્વીમય વે વેકલરાજી છે, તે દેવાહે છે તેમા ઉત્તરદિશિની

વે કુહરાજી પૂર્વપશ્ચિમદિશાએ લાંબી છે અને દક્ષિણદિશિની વે કુહરાજી પણ પૂર્વપશ્ચિમદિશાએ લાંબી છે ત્યાં વેઠ કુહરાજીમાહે (૧) પૂર્વદિશિની અન્યતર કુહરાજી, તે દક્ષિણ દિશિની વાહેરની કુહરાજીને ફરસે. એમજ (૨) દક્ષિણદિશિની અન્યતર કુહરાજી તે પશ્ચિમદિશિની વાહેરની કુહરાજીને ફરસે. તથા (૩) પશ્ચિમની અન્યતર કુહરાજી તે ઉત્તરની વાહ્યકુહરાજીને ફરસે અને (૪) ઉત્તરની અન્યતર કુહરાજી પૂર્વદિશિની વાહ્ય કુહરાજીને ફરસે. એ રીતે નાટકના અયામને આકારે ચારે દિશિની આઠ કુહરાજી છે, તેની સ્થાપના કરી છે. ત્યાં પીઠાની લેજો

॥ હવે એ કુહરાજીના રૂણા કહે છે ॥

પુઢાપરા ઠલંસા ॥ તંસાપુણ દાદિણુત્તરા વજ્ર ॥ અ-
ખિતર ચઢરંસા ॥ સઢાવિય કણદરાઈ ॥ ૧૦૬ ॥

અર્થ- પૂર્વદિશિ અને પશ્ચિમદિશિની વાહેરની કુહરાજીના ઠલંસા કેળ ઠ રૂણા છે. દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશિની વાહેરની કુહરાજી ત્રિરૂણી છે, અને માંહેલી ચારે કુહરાજી ચઢરૂણી છે એ આઠે કુહરાજી જાનપણે સંરચાતાયોજન તથા લાંબપણે અને પાલતિ ફરતિ અસરચાતા હજાર યોજન એ કુહરાજીનો વિચાર શ્રીજગવતિસ્ત્ર-ત્રમાં જગવાને વચ્ચાણો છે. એ આઠે કુહરાજીના આઠ આંતરા છે, ત્યાં આઠ વિમાન છે, તે કહે છે વ્રહ્મલોકનામા પાંચમુ દેવલોક, તેને સમીપે વસે તેને લોકાંતિક કહીએ અથવા નવમું રિષ્ટનામા કુહરાજીના વચ્ચમાના મધ્યજાગનુ વિમાન તે વિમાનના દેવતા તે એકાવતારી છે, માટે લોકશબ્દે સંસારને અતે થયા તેથી એનુ લોકાંતિક એહુ નામ કહીએ, અને વીજા આઠ વિમાનના દેવતા એકાતે એકાવતારી ન હોય, પણ નવમા વિમાનના દેવતા એકાતે એકાવતારીજ હોય. ॥ ૧૦૭ ॥

હવે ઉત્તર અને પૂર્વની અન્યતર કુહરાજીના મધ્યજાગે અર્ચિ વિમાન છે, ત્યા સાર-સ્વત નામે લોકાંતિક દેવતા વસે છે તેને સાતસો દેવતાનો પરિવાર છે અન્યતર અને વાહ્ય પૂર્વદિશિની કુહરાજીને મધ્યજાગે અર્ચિમાલિનામા વિમાન છે ત્યાં આ-દિત્ય નામે દેવ વસે છે તેનો સાતસો દેવતાનો પરિવાર છે અને પૂર્વ અને દક્ષિણની અન્યતર કુહરાજીને મધ્યજાગે વૈરોચન વિમાને વન્દિનામે દેવતા વસે છે તેને ચઢદ સહસ્ર દેવતાનો પરિવાર છે તથા અન્યતર અને વાહ્ય દક્ષિણદિશિની કુહરાજીના મધ્યજાગે પ્રજંકરવિમાને વરુણનામે દેવ, તેને ચઢદસહસ્ર દેવતાનો પરિવાર છે તથા દક્ષિણ અને પશ્ચિમ અન્યતર કુહરાજીના મધ્યજાગે ચંડાજવિમાને ગર્વતોય નામે દેવ, તેને સાત સહસ્ર દેવતાનો પરિવાર છે અને પશ્ચિમદિશિની અન્યતર અને વાહ્ય કુ-હરાજીની વચ્ચમા સૂર્યાજવિમાને તુપિતનામે દેવતા સાત સહસ્ર દેવતાના પરિવારે

वसे ठे वली पश्चिम अने उत्तरनी अन्यतर कृष्णराजीनी वचमां शुक्राज विमाने
अव्यापध देवता नवसो देवताना परिवारे वसे ठे अन्यतर बाह्य उत्तरदिशिनी कृ-
ष्णराजीनी वचमा सुप्रतिष्ठाजविमाने अग्नेयदेव वसे ठे तेने नवसे देवनो परिवार ठे
अने ए समस्त कृष्णराजीना मध्यजागे रिष्ठाजविमाने रिष्ठाजनामे देव वीजा नवसे
देवताना परिवारे वसे ठे ए नवे विमाने देवतानु आधुप्य आठ सागरोपम ठे अने
ए नवे विमान पाचमा देवलोकने ठेठे ठे ए विमान थकी असंग्याता हजार यो-
जन ठेठे लोकातिक ठे तेगार पठी अलोक ठे. एटली वात संघयणीना मूलपाठ
थकी अधिक वखाणी ॥ १०८ ॥

॥ हवे दश वैमानिक इंद्रोना सामानिक देवता तथा आत्मरक्षकदेवता कहे ठे ॥

चुलसी असिइ वावत्तरि ॥ सत्तरि सठीय पन्न चत्ताला ॥ तुल्ल-

सुर तीस वीसा ॥ दससहस्र आय ररक चउगुणिया ॥ १०९ ॥

अर्थ-तुल्लसुर मध्यस्थपद दशे स्थानके जोनीएं त्या सौधमेंडना सामानिक देव
चोराशी हजार जाणवा, ईशानेडना एसी हजार, सनत्कुमारेंडना व्होतेर हजार, माहे-
डना सिचेर हजार, ब्रह्मेडना साठ हजार, लातकेंडना पचास हजार, महाशुकेडना चा-
लीश हजार, सहस्रारेंडना त्रीश हजार, आणत प्राणतेडना वीश हजार, आरण अच्यु-
तेडना दश हजार ए सामानिक देवथकी आयररक के० आत्मरक्षक देव ते चउ-
गुणिया के० प्रत्येक इंद्रना चार गुणा होय, तेगारे त्रण लाख ने तन्नीश हजार आत्म-
रक्षक देव सौधमेंडना जाणवा एम सर्वत्र चोगुणा करना ॥ १०९ ॥

॥ हवे ए सौधर्मादिक वार देवलोकना देवोना चिन्ह कहे ठे ॥

कण्पेसुय मिय महिसो ॥ वराह सीहाय उगल सादूरा ॥

हय गय जुयग खग्गी ॥ वसहा विडिमाइ चिधाई ॥ ११० ॥

अर्थ-कण्पेसुय के० देवलोकनेत्रिपे सौधर्म देवलोके मिय के० मृगनु चिन्ह ठे
अने ईशाने महिसो के० पानानु चिन्ह ठे सनत्कुमारे वराह के० सूअरनु चिन्ह ठे
माहेडे सीहाय के० सिंहनु चिन्ह ठे ब्रह्मदेवलोके उगल के० वोकमानु चिन्ह ठे ला-
तके सादूरा के० देनकानु चिन्ह ठे शुके हय के० घोडानु चिन्ह ठे सहस्रारे गय
के० हाथीनु चिन्ह ठे आणते जुयग के० सर्पनु चिन्ह ठे, प्राणते खग्गी के० गेंडानु
चिन्ह ठे आरणे वसहा के० वृषजनु चिन्ह ठे अच्युते विडिमाइ चिधाई के० मृग
निशेष जाति आठे देहने चिन्ह जाणवा केमके देशी नाममालामाहे विडिमशब्दे
मृग कह्यु ठे, ए चिन्ह सर्व सुकृष्टनेत्रिपे होय ए चिन्हे करी देवताना देवलोक उं
लखाय जे आ देवता अमुक देवलोकनो ठे उनवाइ प्रमुख सूत्रे तथा वृत्तिए दशे

इंद्रनां चिन्ह कक्षां ठे, दशे इंद्र विमाने वेशी जगवंतने वांदवाने अर्थे आद्वया व-
खाणा ठे अर्हीयां तत्व केवली जाणे. ॥ ११० ॥

॥ हवे ए उपरनां विमान कोने आधारे रखा ठे ? ते कहे ठे ॥

डसु तिसु तिसु कप्पेसु ॥ घणुदहि घणवाय तडुजय च कमा ॥

सुरजवण पइछाणं ॥ आगास पइठिया उवरिं ॥ १११ ॥

अर्थ-डसु के० सौधर्म अने ईशान ए वे देवलोकने घणुदहि के० शीतकाले
थीण पाणी होय, तेनु जगत् स्वजावे जाम्यु पाणी हाले चाले नहीं तेवा पाणी उ-
परे रक्षां विमान वणसे नहीं, तेमाटे वे देवलोकने घणुदहि आधार ठे अने त्रीजो
चोथो तथा पांचमो ए तिसुकप्पेसु के० त्रण देवलोकनेविषे घणवाय के० घनवातनो
आधार ठे, घनवात ते थीणो वायु एटले जाम्यो वायु ते पण स्वजावे हाले चाले
नहीं वली ठठे सातमे अने आठमे ए, तिसुकप्पेसु के० त्रण देवलोकनेविषे तडु-
जय के० घनोदधी अने घनवात ए वज्जेनो आधार ठे कमा के० ए अनुक्रमे आधार
जाणवा ए थकी आगलना देवलोकनेविषे जे सुरजवणपइछाण के० देवनां विमान
प्रतिष्ठित एटले रक्षां ठे ते केवल आगासपइठिया उवरिं के० आकाशने आधारे प्र-
तिष्ठित एटले रखा ठे, ते आकाश पण थीणुं जाणवु ॥ १११ ॥

॥ हवे जे पृथिवी उपर विमान रक्षां ठे, ते पृथिवीनो पिंन अने पृथिवी ॥

॥ उपर विमाननुं उंचपणुं त्रण गाथाए करी ग्रथकार कहे ठे ॥

सत्तावीस सयाइ ॥ पुढवी पिंडो विमाण उच्चत्तं ॥ पचसया

कप्प डगे ॥ पढमे तत्तोय इक्किं ॥ ११२ ॥ हायइ पुढवीसु

सय ॥ वडइ जवणेसु ड ड ड कप्पेसु ॥ चजगे नवगे पणगे ॥

तहेव जाणुत्तरे सुजवे ॥ ११३ ॥ इगवीस सया पुढवी ॥ वि-

माण मिक्कार सेवय सयाई ॥ वत्तीस जोयण सया ॥ मि-

लिया सव्वज्ज नायघा ॥ ११४ ॥

अर्थ-सत्तावीस सयाइ के० सत्तावीसो योजननो प्रमाणांशुले पुढवीपिनो के० पु-
थ्वीनो पिंड जाणवणे, अने विमाणउच्चत्तं के० विमाननु उंचपणु पचासया के० पाचसे
योजननु, ते पढमे के० पहेला कप्पडुगे के० वे देवलोकने ठे तत्तोय के० तेवार पठी
इक्किं के० एकेकसो योजन ॥ ११२ ॥ पुढवीस पृथ्वीना वलमाहेथी हायइ के०
उठा करता जइए अने जवणेसु के० ते, सयवडइसु के० सोसो योजन
वधारता जइए. ए रीते ड के० त्रीजो वे, तथा वली ड के०

अने ठो ए वे, फरी छु के० सातमो अने आठमो ए वे अने चउ के० नवमो, द-
शमो, अगीयारमो अने बारमो ए चारेनी एक रीत तथा नवगे के० नव ग्रैवेयक
अने तहेव के० तेमज जा के० यावत् पणगे के० पांच अणुत्तरे सुनवे के० अनुत्तर-
विमाननेविषे होय ॥ ११३ ॥ इगवीससया के० एकवीशसो योजन पुढवी के० पृथ्वीनो
पिं होय, अने विमाण के० विमान ते इकारसेवय सयाई के० अगीयारसो योजन
विमाननु उचपणु होय ए रीते पृथ्वीपिं तथा विमाननु उंचपणु मिलिया के० म-
लीने सबठ के० सर्वत्र ते वत्तीस जोयण सया के० वत्तीशसो योजन ते नायववा
के० जाणना ॥ ११४ ॥ ते आवी रीते-पहेले अने बीजे देवलोके (१७००) योजन
पृथ्वीपिंड, अने (५००) योजन विमान उचपणे, त्रीजे अने चौथे देवलोके
(१६००) योजन पृथ्वीपिंड, अने (६००) योजन विमाननी उचाइ, पाचमे अने
ठे देवलोके (१५००) योजन पृथ्वीपिं अने (७००) योजन विमाननु उंचपणु,
सातमे अने आठमे देवलोके (१४००) योजन पृथ्वीपिं अने (८००) योजन वि-
माननु उचपणु, नवमे, दशमे, अगीयारमे अने बारमे ए चार देवलोके (१३००)
योजन पृथ्वीपिंड अने (९००) योजन विमाननु उचपणु, नवग्रैवेयके (१२००)
योजन पृथ्वीपिंड अने (१०००) योजन विमाननु उचपणु, पांच अनुत्तरविमाने
(११००) योजन पृथ्वीपिं अने (११००) योजन विमाननु उंचपणु सर्व
पृथ्वीपिंना योजन तथा विमानना उचपणाना योजन जेला, करीय तेवारे
वत्तीसे योजन थाय

॥ हवे सौधर्मादिक विमानना वर्ण तथा त्यांना देवोना वर्ण कहे ठे ॥

पण चउ ति छु वस्स विमाण ॥ सधय छुसु छुसुय जा सहस्सरो ॥

उवरि सिय जवण वतर ॥ जोइसियाण विविह वस्सा ॥ ११५ ॥

अर्थ-सहस्रारनामा आठमा देवलोक सुधी गणतां वे वे देवलोके अनुक्रमे पाच,
चार, चार, अने वे वर्णना विमान ठे ते आवी रीते जे सौधर्म तथा ईशान देव-
लोके सधय के० ध्वजासहित पण के० पाचे वर्णना विमान ठे अने सनतकुमार
तथा माहेंडे एक काळो वर्ण वर्जनि वाकी चउ के० चार वर्णना विमान ठे ब्रह्म
तथा लातरु ए वे देवलोके काळो तथा नीजो ए वे वर्ण वर्जनि वाकी ति के० त्रण
वर्णना विमान ठे तथा शुक्र अने सहस्रारे काळो, नीलो, अने रातो ए त्रण वर्ण
वर्जनि वाकी छुण्ण के० वे वर्णना विमान ठे त्याधी उपरना आणतादिक चार दे-
वलोके तथा नव ग्रैवेयक अने पाच अनुत्तरविमान सुधी सिय के० श्वेत एटले धोला

वर्णनां जवण के० विमान ठे, जेवो विमाननो वर्ण तेवोज ध्वजानो वर्ण सर्वत्र जा-
णवो वली जुवनपतिनां जवन, अने व्यतरनां नगर तथा ज्योतपीनां विमान ते वि-
विह्वला के० विविध प्रकारना वर्णनां ठे एटले कोड काळां, कोड पीला, कोड रातां,
कोड नीला, कोड श्वेत वर्णनां जाणवां. ए रीते विमानिकने अधिकारे जुवनपति प्र-
मुखना नगरादिकना पण वर्ण कहा ॥ ११५ ॥

॥ हवे सौधर्मादिक विमाननु लांवपणुं, पहोवपणुं, विमान मांहिलो परिधि ॥

॥ अने वाहेरनो परिधि मापवानो विधि कहे ठे ॥

रविणो उदय वंतर ॥ चउणवइ सहस्स पणसय ठवीसा ॥ वाया-
ल सठि जागा ॥ ककड संकंति दियहंमि ॥ ११६ ॥ एयंमि पुणो
गुणिए ॥ ति पंच सग नवय होइ कममाणं ॥ तिगुणंमिय दोल-
का ॥ तेसीइ सहस्स पंच सया ॥ ११७ ॥ असिई ठसठि
जागा ॥ जोयण चउ लख विसतरि सहस्सा ॥ ठच्चसया
तेत्तीसा ॥ तीस कलायंच गुणियमि ॥ ११८ ॥ सत्त गुणे ठ
लखा ॥ इगसठि सहस्स ठसय ठसीया ॥ चउपन्न कला त-
ह नव ॥ गुणंमि अरु लख सहारु ॥ ११९ ॥ सत्त सया चत्ताला ॥
अछारस कलाय इय कमा चउरो ॥ चंडा चवला जयणा ॥
वेगाय तहा गई चउरो ॥ १२० ॥ इठय गई चउठिं ॥ जय
णयरिं नाम केइ मन्नंति ॥ एहिं कमेहिं मिमाहिं ॥ गईहिं च-
उरो सुरा कमसो ॥ १२१ ॥ विक्कंज आयामं ॥ परिहिं अझि-
तरंच वाहिरियं ॥ जुगव मिणंति ठम्मास ॥ जाव न तहा-
वि तेपारं ॥ १२२ ॥ पावंति विमाणाणं ॥ केसिंपिहु अहव
तिगुणयाईए ॥ कम चउगे पत्तेयं ॥ चंडाई गईउ जोइजा
॥ १२३ ॥ तिगुणेण कप्प चउगे ॥ पंच गुणेणतु अठ सुमुणि-
जा ॥ गेविजे सत्तगुणेणं ॥ नव गुणे णुत्तर चउके ॥ १२४ ॥

अर्थ—ए नव गाथाउं प्रकटार्थ ठे, तथापि कांश्क अर्थ लखिए ठैए. रविणो के०
सूर्यनो उदयवतर के० उदय अईने अस्त थाय, तेवारे अतर केटला योजननु थाय ?
ते कहे ठे चउणवइ सहस्स के० चोराणु हजार अने पणसय के पांचसो, वली ठ-
वीसा के० ठवीश उपरे, तथा वायालसठिजागा के० एक योजनना साठीआ वेता-

લીશ ખાગ ઉપરે ઇટલે (૯૪૫૨૬) યોજન અને સાઠીઆ (૪૨) ખાગ ઇટલું સૂર્ય
 ઇક, કફડ કેઠ કર્ક સંકતિ કેઠ સક્રાંતિના પહેલા દિહમિ કેઠ દિવસનેવિપે ચાલે,
 તેવારે પૂર્વોક્ત યોજનનુ અતર પડે ઇટલુ સૂર્યનુ તાપદેત્ર કહીં. ॥ ૧૧૬ ॥

હવે ઇમિ કેઠ ઇ ચાલવાની ગતિના યોજનને પુણો કેઠ વલી તિગુણીય કેઠ ત્રણ-
 ગણું કરીં, તથા પચ કેઠ પાંચગણું કરીં, તથા સગ કેઠ સાતગણું કરીં, વલી ન-
 વચ કેઠ નચગણું કરીં, તેહનો જે જે આંક આવે તે કમમાણ કેઠ ક્રમમાન
 હોય, ઇટલે ઇક પગ ઉપાની વીજો પગ મૂકીયે, તેમાહે ઇટલા યોજન વૈમાનિક
 દેવતાને વિપે માન હોય. તેહજ કહે ઠે ઇ સૂર્યતાપદેત્રને ત્રિગુણું કરીં, તેવારે
 દોલરકા કેઠ વેલાણ ડ્યાશી હજાર પાંચસે ॥ ૧૧૭ ॥ ને ઇસી યોજન તેના ઉપર
 સાઠીઆ ઠ ખાગ થાય ઇટલે (૨૬૩૫૦૦) યોજન અને ઇક યોજનના સાઠીઆ
 ઠ ખાગ થાય તથા પચગુણિયમિ કેઠ પાચગુણું કરતા ચણલરક કેઠ ચાર લાલ્લ વ
 હોતેર હજાર ઠસે ને તેત્રીશ યોજન અને ઇક યોજનના સાઠીઆ ત્રીશ ખાગ ઉ-
 પર થાય ॥ ૧૧૮ ॥

તથા મત્તગુણે કેઠ સાતગુણું કરતાં (૬૬૧૬૦૬) યોજન ઉપર સાઠીઆ ચોપન
 ખાગ આવે અને તેમજ નવગુણમિ કેઠ નવગુણું કરતાં અમલરક સદ્દાઈ કેઠ સાઠા
 આઠલાલ ॥ ૧૧૯ ॥ ઉપર સાતસે ને ચાલીશ યોજન, તથા ઇક યોજનના સાઠીઆ
 અઢાર ખાગ ઇટલે (૦૫૦૭૪૦) ઉપર સાઠીઆ અઢાર ખાગ થાય હહ કેઠ ઇ પ્રકા-
 રના દેત્રમાને કરીને ચણરો કેઠ ચાર જેદે વૈમાનિક દેવતાની કમા કેઠ ક્રમ જે
 ગતિ તે કહેવી તે ચણરો કેઠ ચાર પ્રકારે ઠે, તેનાં નામ કહે ઠે ઇક ચમા, વીજી
 ચપલા, ત્રીજી જયણા અને ચોથી વૈગા તદ્દાગચણરો કેઠ તે ચારેગતિ ઇકેક થકી
 શીઘ્રતર શીઘ્રતમ જાણવી ॥ ૧૨૦ ॥ હચ કેઠ અર્હાયા કોડકા આચાર્ય ચોથી વૈગવ-
 તિનામા ગતિને જયણયરિં કેઠ યવનંતરી ઇહુ નામ માને ઠે. તેવાર પઠી ઇહકમેહિ
 કેઠ ઇ પૂર્વોક્ત ચાર ક્રમે કરીને ચમાદિક ચારે ગતિયે ચાર દેવતા હમાહિં કેઠ ઇ
 અનુક્રમે વિમાનોને માપે ॥ ૧૨૧ ॥ તે આવી રીતે જે ઇક દેવતા ત્રિગુણીક્રમે વિમા-
 નના પિરકજ કેઠ પહોલપણાને ચઢાગતિ ઇ કરી મિણે ઇટલે માપે, અને વીજો દે-
 વતા પચગુણેક્રમે ચપલગતિ ઇ કરી વિમાનના આયામ કેઠ લાવપણાને મિણે ઇટલે
 માહેલા પરિવીને માપે, અને ચ કેઠ વલી ચોથો દેવતા નવગુણેક્રમે ચોથી વૈગવતિ
 ગતિ ઇ કરી વિમાનની વાહિરિય કેઠ વાહેરના પરિધિને માપે ઇ રીતે યુગવ કેઠ સ

मकाले ए चारे देवता अनुक्रमे ठमाससुधी निरंतर विमानने मापे, तोपण केटलाक-
विमाननो पार पामे नही ॥ १२२ ॥

वली पक्षांतर कहे ठे जेम केटलाएक विमाननो पार पामे नहीं, तेम केटलाएक
देवता विमाननो पार पण पामे. पहेला चार देवलोकें त्रिगुणेंक्रमे चडागतिए पहोल-
पणें, अने चपाळागतिए लांबपणें त्रिगुणेंक्रमे, यवनागतिए अन्यतर परिधी त्रिगुणें-
क्रमे, तथा वेगवतिए बाहेरनी परिधी त्रिगुणेंक्रमे कोइक देवता मापे तो पार पामे
तथा ब्रह्मदेवलोकथी मांडीने अच्युत देवलोकसुधी आठ देवलोकें पांचगुणेंक्रमे चंडा-
दिक चारे गतिए लांबा पहोला मध्यपरिधी अने बाहेर परिधी मवे तो पार
पामे. ॥ १२३ ॥

अने सातगुणेंक्रमे चंदादिक चारे गतिए नवग्रैवेयकना लांबपणादिक चारेनो पार
पामे तथा नवगुणेंक्रमे एटले पूर्वे नवगुणानो आंक आव्यो ठे, तेटला योजननु एक
रुगलुं जरता थका चारे देवता चंदादिक चारे गतिए करि अतरहित ठमास सुधी
चाले तेवारे पंचानुत्तरविमानमांडेला सर्वार्थसिद्धि विमान टाळीने बाकीना चउकें के
चार विमानना लांबपणादिकनो पार पामे ॥ १२४ ॥

अहींयां कोइ प्रश्न पूठे के, जो ए क्रमे अने चंदादिक गतिए ठ मास लगे पण
केटलाएक विमाननो पार पामे नहीं, तो दोढ राज प्रमाण सौधर्मदेवलोकथकी वे
पहोर रात्रीमाडे देवता आवीने तीर्थकरना जन्माजिपेकादिक कल्याणकनो महिमा
करवा माटे मनुष्यलोकमा केम आवे ठे ? केमके विमाननी लांबाइथकी सौधर्मदेव-
लोक तो अत्यंत दूर ठे

तत्रोत्तरं— जेम पद्योपमनुं प्रमाण कल्पित ठे, तेम ए क्रममान गतिनुं परिमाण
पण कल्पित जाणवु. जगवतिप्रमुख सिद्धातमांडे ज्यां देवगतिनुं परिमाण लख्युं, ते
सर्वे कल्पित कही लोक समजाव्या, परंतु जवस्वजाव्यकी देवता अत्यंत शक्तिवंत
तथा स्वजावे अत्यंत शीघ्रगतिवंत होय एटले बीजु एबु दृष्टांत कोइ नथी के जे क-
हीने ठगस्थ मनुष्यने समजाविए, माटे पूर्वाचार्ये ए चार गतिए क्रममान कल्पीने
देवलोकनी अत्यंत महोटाइ वखाणी ए रीते सौधर्मादिक देवलोकनेविषे सामान्य-
पणें विमाननु प्रमाण कथुं

॥ हवे कांइक विशेष वखाणे ठे. ॥

पदम पयरंमि पदमे ॥ कप्पे जुडु नाम इदय विमाण ॥

पणयाल लखजोयण ॥ लख सधुवरिसवठ ॥ १२५ ॥

अर्थ- पहेला देवलोकना पहेला प्रतरनेविषे उनुनामे मुख्य इन्द्रकविमान ठे, ते वृत्ताकारे थाल सगळुं पिस्तालीश लाख योजन प्रमाणे, अने सव्वुवरि के० सर्वना उपर ठेव्हा वासठमा प्रतरे एक लाख योजननु सर्गार्थ सिद्धनामे विमान वृत्ताकारे ठे ॥ हवे वासठ प्रतरनेविषे मध्यजागे वासठ इन्द्रकविमान ठे, तेहनां नाम कहे ठे ॥

उडु चद रयण वग्गु ॥ वीरिय वरुणे तदेव आणदे ॥ वंजे
कंचण रुझे ॥ चद अरुणेय वरुणेय ॥ १२६ ॥

अर्थ- पहेलु उडुविमान, वीजु चडकविमान, वीजुं रतनविमान, चोथु वट्टुविमान, पाचमु वीर्यविमान, ठु वरुणविमान, तहेव के० तेमज सातमु आनदविमान, आठमु ब्रह्मविमान, नवमु काचनविमान, दशमु रुचिप्रजविमान, अगीयारमु चंडविमान, बारासु अरुण, तेरसु वरुण ए तेर सौधर्म तथा ईशानदेवलोक ठे ॥ १२६ ॥

वेरुलिय रुयग रुझे ॥ अंके फलिहे तदेव तवणिजे ॥ मेहे
अग्घ हलिहे ॥ नलिणे तह लोहियस्के य ॥ १२७ ॥

अर्थ- १४ मु वैरुय, १५ मु रुचक, १६ मुं रुचिर, १७ मु अक, १८ मुं स्फाटिक, तेमज १९ मु तपनीय, २० मु मेघ, २१ मु अर्ध, २२ मु हाखिड, २३ मु नलिन, तह के० तेमज २४ मु लोहिताक्ष ॥ १२७ ॥

वइरे अजण वरमाल ॥ रिठ देवेय सोम मगलए ॥
वलज्जहे चक गया ॥ सोवन्निय णदियावत्ते ॥ १२८ ॥

अर्थ- २५ मु वज्र, ए वार वीजे तथा चोथे देवलोक ठे अने २६ मु अजन, २७ मु वरमाल, २८ मु रिठ, २९ मु देवे, ३० मु सौम्य, ३१ मुं मगल ए ठ विमान ब्रह्म नामा पाचमे देवलोक ठे ३२ मु वलज्ज, ३३ मु चक्र, ३४ मु गदा, ३५ मुं स्वस्तिक, ३६ मु नदावर्त्तक, ए पाच प्रतरना विमान ठे लातकदेवलोक ठे ॥ १२८ ॥

आज करेय गिधी ॥ केऊ गरु लेय होइ वोधवे ॥ वजे
वज्र हिए पुण ॥ वजुत्तर लतए चेव ॥ १२९ ॥

अर्थ- ३७ मु आजकर, ३८ मु गृधी, ३९ मु केतु, ४० मु गरुड, ए चार प्रतर महाशुकदेवलोक होइ के० होय, ते वोधवे के० जाणवा ४१ मु ब्रह्म, ४२ मु ब्रह्महित, ४३ मु उज्जोत्तर, ४४ मु लातक, ए चार ते चेव के० निश्चे सहस्रार देवलोक जाणवा ॥ १२९ ॥

महसुक सदस्तारे ॥ आणय तह पाणएय वोधवे ॥
पुण्णेलकार आरण ॥ तहाविय अजुए चेव ॥ १३० ॥

अर्थ- ४५ मुं महाशुक्र, ४६ मुं सहस्रार, ४७ मुं आणत, तेम ४८ मुं प्राणत, ए चार प्रतर नवमे अने दशमे कल्पे ठे. ते बोधवे के० जाणवां ४९ मु पुं०, ५० मुं अलंकार, ५१ मु आरण, तेमज ५२ मु अच्युत- ए चार चैव के० निश्चे आरण तथा अच्युत ए वे देवलोके ठे ॥ १३० ॥

सुदंसण सुपडिवहे ॥ मणोरमे चैव होइ पढम तिगे ॥

तत्तोय सबज्जे ॥ विसालए सुमणे चैव ॥ १३१ ॥

अर्थ- ५३ मुं सुदर्शन, ५४ मुं सुप्रतिवद्ध, ५५ मुं मनोरम, ए त्रण प्रतरे जे इद्रक-विमान ते होइ के० होय, त्रैवेयकना पढमतिगे के० पद्मेला त्रिकनेविपे, तत्तोय के० तैवार पठी ५६ मु सर्वतोच्च, ५७ मु विशाल, ५८ मु सुमनस, चैव के० निश्चे ए त्रण विमान त्रैवेयकने बीजे त्रिके होय ॥ १३१ ॥

सोमणसे पीडकरे ॥ आइचे चैव होइ तइय तिगे ॥

सव्वठसिद्धि नामे ॥ इदया एव वासठी ॥ १३२ ॥

अर्थ- ५९ मु सोमनस, ६० मु प्रीतिकर, ६१ मुं आदित्य - ए त्रण प्रतर निश्चे-यकी तेमज त्रैवेयकना त्रीजा त्रिकनेविपे होय अने ६२ मु पांच अनुत्तर विमाने सर्वार्थसिद्धि नामा एक इद्रकविमान ठे इदया एव के० ए इद्रक विमाननां नाम वासठी के० वासठ कहां ॥ १३२ ॥

पणयालीसं लखा ॥ सीमंतय माणुसं उडु सिवं च ॥

अपयछाणो सव्वठ ॥ जवुद्दीवोइमं लख ॥ १३३ ॥

अर्थ- पिस्तालीश लाख योजननो सीमंतय के० सीमंत नामे नरकावास ठे बीजु माणुस के० मनुष्यक्षेत्र ठे त्रीजु उडु के० उडुविमान ठे चोथुं सिवंच के० सिद्धशिखा ए चार पदार्थ प्रत्येके पिस्तालीश लाख योजनना आयाम विष्कंजे ठे अने अपयछाणो के० सातमा नरकनो अपयछाणनामे नरकावास, बीजुं सव्वठ के० सर्वार्थसिद्ध विमान, त्रीजो जवुद्दीवो के० जवुद्दीप, इम के० ए त्रण पदार्थ प्रत्येके लख के० लाख योजनना ठे ॥ १३३ ॥

॥ हवे ऊर्ध्वलोक अने अधोलोकनो विवरो कहे ठे ॥

अहं जागासग पुढवीसु ॥ रज्जु इक्कि तहय सोहम्मे ॥

माहिंद लत सहस्सार ॥ अच्युय गेविज्जा लोगंते ॥ १३४ ॥

अर्थ - हवे मेरुपर्वतनी मध्यवृत्तिमा गोस्तनाकारे रुचक प्रदेश ठे, त्यांथकी सात राज उचो ऊर्ध्वलोक ठे, तथा सात राज नीचो अधोलोक ठे, ए रीते सर्व मली लो-

काकाश चउद राज उचपणे ठे, तेनो विवरो कहे ठे अह के० अधोलोक ते रुचक प्रदेश थकी हेठे जे पृथ्वी ठे, तेहना सात जाग करीए, ते एकेको जाग एकेक राज-प्रमाण ठे एटले रत्नप्रज्ञापृथ्वीनो उपरनो तलो आदे देइने यावत् शर्करप्रज्ञानो उपरनो तखो आवे, तेठलो एक राज वचमा घनोदधि, घनवात, तनुवात, अने अवकाश ते सर्व एक राजमाहे ठे एम साते नरके करी अधोलोके सात राजलोक थाय ठे

तेमज रत्नप्रज्ञाना उपरना तलानी उपरनी पीठिकाथी माडीने सौधर्मदेवलोकना उपरना तेरमा प्रतरसुधी एक राज लोक जाणवु तेवारपठी माहेइदेवलोकने ठेठे, वीजो राज, तेवारपठी लत के० लातक देवलोकने ठेठे वीजो राज तेवार पठी सह-सारे चोथो राज, अच्युतने अते पांचमो राज, ग्रैवेयकने अते ठणो राज, अने ठेह्वा लोगते के० लोकाते सातमो राज, ए रीते एकेका जागे करी सात राज लोक उपर जाणना ॥ १३४ ॥ अहीया कोइरू-सोहम्ममिदिगहा ॥ अह्माइज्जायरज्जुमाहिदे ॥ पचेवसहसारे ॥ ठ अच्युए सत्तलोगते ॥ १ ॥ ए गाथा कहे ठे, ते मतांतर अप्रमाण जाणवी केमके चउद पूर्वधर श्रीजइवाहुस्वामी श्रीआनश्यक सूत्रने विपे एह्वी-गाथा कहे ठे ते आगल पाठमांज लखी ठे

सम्मत्त चरण सहिया ॥ सव लोगं फुसे निरवसेसं ॥

सत्तय चउदसजाए ॥ पचय सुय देस विरईए ॥ १३५ ॥

अर्थ- सम्पक्चारित्र सहित जे केवली ते केवलीसमुद्घात अवस्थाए सर्व चउद राजलोक पोताना आत्मप्रदेशे करी फरशे केमके धर्मास्तिकायना प्रदेश, अधर्मास्तिकायना प्रदेश अने लोकाकाशना प्रदेश, तथा एक जीवसंवधी प्रदेश -ए चारे माहोमांहे नरावर ठे तेमाटे जेवारे केवली केवलीसमुद्घात करे, तेगारे एकेका लोकाकाश प्रदेशे एकेको पोताना जीवनो प्रदेश थापे, तेगारे सर्वलाकने फरशे

वली सम्यक्चारित्र सहित उत्कृष्ट तपस्वी श्रुतज्ञान सहित ते जेवारे अनुत्तर विमाने ईजिकागतिए उपजे, तेगारे लोकना चौदीया सात राज फरशे वली सम्यक्कृष्टि श्रुत ज्ञानीए पुननरकायु पाछु होय, अने पठी सम्यक् चारित्र पाम्यो होय, ते जीव निरती ईजिकागतिए अच्युत देवलोकने उपजे तेगारे चौदीया पाच जाग फरशे वली देश-जेणे पूर्वे थायु पाछु होय, ते देशनिरतीपणुन पामे तेमाटे अधोलोकना चौदीया पाच जाग फरश आनी प्रिकल्प चिंतव्यो ते कारणे चूर्णिकार कहे ठे जे, देशविरल हेठा, जश्ने पचठगरि अच्यु जावतिजणियमिति एटले लोकना चौदजाग क-

रीए. त्यां रुचकथकी नवसें योजन उंचा, अने नवसें योजन नीचा. ए रीते अढारसें योजन प्रमाण तिरठो लोक, तेथकी उपरनो ऊर्ध्वलोक काश्क ऊणां सात राज ठे. तिर्यक्लोकथी नीचे अधोलोक ए सात राजथी कांश्क अधिक ठे केमके रत्नप्रज्ञापृ-
थ्वीमांहे ज्यारे असंख्याता योजननी कोनी जइए, तेवारे चउद राजनो मध्यजाग होय तेमाटे ठही नरकपृथ्वीमांहे पण असंख्याता योजन कोडी जइए तेवारे पांच राज होय एटले जे, देशविरति ईलिकागतीए वारमे देवलोकें उपजे ते चौदीया पांच जाग फरशे एम ठतां जे एहवु कहे के, देशविरति अचुते ईलिकागतीए जाय तो चौदीया ठ जाग फरशे एवी रीते जे कहे ठे, ते मतातरी जाणवा केमके श्रुत-
ज्ञानीए अगीकार कछु नही तेमाटे अप्रमाण जाणवु, अहीयां तत्व केवली जाणे ए रीते समस्त लोकनी उंची नीची व्यवस्था कही

हवे अहीया प्रसंगागत तिरठा लोकनी व्यवस्था कहे ठे. तिर्यग्लोक मध्यजागे चार प्रदेश उपरना, अने चार प्रदेश नीचेना, ए रीते गोस्तनाकार आठ प्रदेशनो रुचक ठे हवे हेठला चार प्रदेशथकी लोकांत सीम मांनाने आकारे मांनो, एक राजप्रमाण, वीजो उपरना चार प्रदेशनो एक राज प्रमाण मांनो, अने चार प्रदेश-
थकी चार विदिशि एक प्रदेशथकी नीकली ते प्रदेशनी वझे क्रमे प्रदेश प्रदेश वर्क-
मान ते वधती वधती असख्यात प्रदेशी चारदिशि नीकली

ए वेउ प्रदेशना मांनो एक राज प्रमाण, तेमांहे उपरना मांनथकी ऊर्ध्व लोके प्रदेशे वधतां वधतां ब्रह्म नामा देवलोकमध्ये पाच राजनु पोहोळणु थयु वली त्यांथी प्रदेशे हाणी करता सिद्धशिलाना मस्तकउपरना ठेह्वा प्रदेशनो मानो ते पण एक राज प्रमाण ठे, एमज हेठला चार प्रदेशथकी प्रदेश वृद्धीए वधता प्रथम नरकथकी लेऊने सातमा नरक तले सात राज तिरहुं प्रमाण काश्क ऊणु जा-
णवु एटले मोहोटा कुमाने उंधु करी ते उपर सरावसपुट धरी राखीए, ते आकारे लोक ठे अथवा वलोणुं वलोवतो उजो पुरुष कटिए हाथ दीधा होय, एहवे सं-
स्थाने लोक जाणवो ते पुरुषना पगतले सात राज पहोलाइ अने नाजी प्रदेशे एक राज पहोलाइ, कोणीए पाच राज पहोलाइ, अने शिरतले एक राज, प्रमाण जाणवुं अहीयां पगतले जे सात राज कह्या, ते देशे ऊणा ठे, परंतु थोडा ऊणा ठे, मांवे विवक्षा करी नथी पूरा सात राज कह्या तेहनी स्थापनानो यत्र नारयो ठे, तेमांथी जोइ लेवु एटले देवताना ज्वनद्वारनो उपसंहार करतो अवगाहना द्वारनु अजिसं-
धान करे ठे ॥ १३५ ॥ सुरेसुजवणदारसम्मतं.

॥ હવે ત્રીજું દેવના શરીરની અવગાહનાનું ઘાર કહે છે ॥

इति उगाहणादारंजणश्च

ત્રવણ વણ જોઈ સોદમ્મી માણે સત્ત હઠ તણુમાણ ॥

હુ હુ હુ ચઝકે ગેધિજ્ઞાણુત્તરે હાણિ ફક્કિ ॥ ૧૩૬ ॥

અર્થ— ત્રવણપતિ તથા વ્યતર તથા જ્યોતર્પી, સૌધર્મ દેવલોક તથા ઈશાન દેવ-લોક સુધી ઇત્તેધાંગુલ પ્રમાણ સત્તહઠતણુમાણ કેં સાત હાથ શરીરનું માન હુ કહ્યું જાણવું તેવારપઠી હુ કેં ત્રીજો અને ચોથો એ વે દેવલોક, તથા વીજીવાર હુ શવ્દે પાચમો તથા ઠગો વેવલોક, તથા ત્રીજીવાર હુ શવ્દે સાતમો તથા આઠમો, અને ચઝકે ઇટલે ચતુષ્કે કેં નવમો, દશમો, અગીયારમો, અને વારમો, તથા ગે-વિજ્ઞા કેં નવ ઐવેયક, અણુત્તરે કેં અનુત્તરવિમાને, એ ઠ ઠેકાણે ક્રમેકરી હાણિ ફ-ક્કિ કેં એક એક હાથની હાણી કરતા જઇએ, તેવારે અનુત્તરવિમાને એક હાથનું શરીર થાય છે ઇટલે ત્રીજા તથા ચોથા દેવલોકે ઠ હાથ, વ્રહ્મ અને લાતકે પાચ હાથ, શુક્ર અને સહસ્રારે ચાર હાથ, આરણાદિક ચાર દેવલોકે ત્રણ હાથ, ઐવેયકે વે હાથ અને અનુત્તરવિમાને એક હાથના શરીરનું માન જાણવું એ રીતે સામાન્યપણે દેવતાના શરીરનું માન કહ્યું ॥ ૧૩૬ ॥

॥ હવે વિશેષે સાગરોપમ આયુષ્યની વૃદ્ધિ કરી

સનત્કુમારાદિકનેનિષે વેદમાન કહે છે ॥

કપ્પ હુગ હુ હુ હુ ચઝગે ॥ નવગે પણગેય જિઠઠિઈ અય-

રા ॥ દો સત્ત ચઝદ ઘારસ ॥ વાવીસિગતીસતિત્તીસા ॥ ૧૩૭ ॥

વિવેરે તાણિ કુણે ॥ ફકારસ ગાઝ પાન્નિએ સેસા ॥ હઠિ કા-

રસ ખાગા ॥ અયરે અયરે સમદિયંમિ ॥ ૧૩૮ ॥ ચય પુઘ

સરીરાઝ ॥ કમેણ ઈગુત્તરાઈ વુઢીએ ॥ એવ ઠિઈ વિસેસા ॥

સણકુમારાઈ તણુમાણ ॥ ૧૩૯ ॥

અર્થ— એ પૂર્વોક્ત રીતે પ્રથમ કપ્પહુગ કેં પહેલા અને વીજા દેવલોકે, તથા હુ કેં ત્રીજા અને ચોથા દેવલોકે, તથા હુ કેં પાચમા અને ઠઠા દેવલોકે, તથા હુ કેં સાતમા અને આઠમા દેવલોકે, અને ચઝગે કેં ચાર તે નવમે, દશમે, અગીયા-રમે અને વારમે દેવલોકે, તથા નવગે કેં નવ ઐવેયકે, તથા પણગે કેં પાચ અનુત્તર

विमाने, एतदेव म्यानके आयुष्यनी जिह्व के० उच्छृष्टी विह्व के० स्थिति ते अनुक्रमे कहे ठे. पहिला वे कश्ये अयगरो के० वे सागरोपम, वीजा वे देवलोके मन के० सात सागरोपम, वीजा वे देवलोके चउद के० चउद सागरोपम, चौथा वे देवलोके एतदेव मात्रमा अने आठमा देवलोके अष्टागम के० अठार सागरोपम, तथा नवमात्री बारमासुधीना चार देवलोके वारीस के० वारीश सागरोपम, तथा नव प्रवेयके इगनीस के० एकत्रीश सागरोपम. तथा णंच अनुनविमानने विपे तिर्नामा के० तेत्रीश सागरोपमनी उच्छृष्टी स्थिति ठे. ॥ १३७ ॥

द्वे अपिक स्थितिसाहेत्री उंत्री स्थिति काटीणं तेदने विवर एतदेव विख्येय कर्त्रीणं. पत्री कात्री रहे तेमात्री तागिह्व के० एकत्रय उंत्री करीण. ते वल्ली इकागम गाठ पाटीण के० अगीनार इमगनतागसाहेत्री पाडेखाने म्यानके जे मेमा के० वाकी ग्हेटा इतिहागमदागा के० एक द्वायना अगीयारीया ताग तेने देवनामा आयुष्यसाहे अररे अररे समद्वियंसि के० एकएक सागरोपम मम अवित्र प्रयुं प्रकुं ॥ १३८ ॥

चउद इगीगठ के० पूर्वपूर्व इगीप्रसागसाहेत्री क्रमेण के० अनुक्रमे करी एगुनगच्छुटीण के० एकांतर वृद्धीण अगीयारीया ताग उंठा करना जइणं. एवंतिठे विमेमा के० ए रीने आयुष्यनी स्थिति विशेषे करी एतदेव सागरोपम वृद्धीत्ये करीने मांहुनागठ के० मन्तकृमाग आवि देवनामा तगुमाणं के० अगीगुं प्रमाण थाय ते आनी रीवे जे पूर्वाचार्योने देवनामा अगीगुं प्रमाण करवानं जाग्य वीजु ओइ उगुं नही. तेवरे आयुष्यतुं मान विवरीने सागरोपम उपर देहमान कयुं. ॥ १३९ ॥ यद्यपि ईजान तथा मंडिड देवलोके सागरोपम जाजिगं जे आयु ठे ते जाजिगं अर्द्धीगं गयवां नही. सौपम तग ईजानतं मान द्वाय देहमान कयुं. द्वे सनकृमागुं उंठुं अगीमान कहे ठे. विवर एतदेव विवरण ते विख्येय कर्त्रीणं. अयान अवित्र आयुष्यतिमिह्वकी उंत्री स्थिति काटीणं जेस माधमादिक मान म्यानक जे बद्धां. तेनी उच्छृष्टी स्थिति वे सागरोपमादि ठे. तेना विवरण कर्त्रीणं. एतदेव विख्येय कर्त्रीणं ते एम के महांटी स्थितिसांथी न्दानी स्थिति काह्ये थके कात्री जे ग्हे तेमात्री एक उंठा करीणं. पत्री एक द्वायना अगीथार ताग करीणं. ते रागमांथी विख्येय करनां एक उंठा करनां जे थांक उगयो ठे; ते प्रमाणे द्वायना मेप ताग ते आदे देह एकैक सागरोपमे ववने एकैक ताग बटनां थांक मांहीणं. पूवे अगीमानवकी एकैक सागरोपम ववनां एकैक ताग अनुक्रमे चय के० बटाईणं. एम स्थिति विशेष सागरोपम ववना सनकृमागदिकनेविपे देवना अगीगुं मान नाय.

તેજ ઉદાહરણે કરી દેલાડીએ ણિએ જેમ સૌધર્મ તથા ઈશાન દેવલોકે ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ વે સાગરોપમની ઠે અને સનતકુમાર તથા માહેડે સાત સાગરોપમ ઠે હવે સાત સાગરોપમમાહેંથી વે કાઢીએ, કેમકે વે સાગરોપમગાલા આયુષ્યના દેવતાના શરીરનુ માન સાત હાથ કહ્યું ઠે તે વે સાગરોપમ કાઢતાં વાકી પાંચ સાગરોપમ રહે, તેમાહેંથી એક ડંગો કરીએ તેવારે ચાર રહે હવે સૌધર્મ અને ઈશાન એ વે દેવલોકના દેવતાનુ સાત હાથનુ શરીર ઠે તેમાહેંથી ઠ હાથ પૂરા રાણીએ, અને સાતમા હાથના અગીયાર જાગ કરીએ, તે માહેલા ચાર જાગ કાઢી લઇએ, વાકી સાત જાગ રહે તે પદ્મતા મૂકીએ એટલે સનતકુમાર, તથા માહેડે દેવલોકના ત્રણ સાગરોપમના આયુષ્યગાલા દેવતાનુ શરીરમાન ઠ હાથ પૂરા અને એક હાથના અગીયાર જાગ કરીએ, તેવા ચાર જાગ ઉપર શરીરનુ માન જાણવુ એમ એકેકો સાગરોપમ વધારતાં અને એકેકો જાગ ઘટાડતા ચાર સાગરોપમના આયુષ્યગાલા દેવતાને ઠ હાથ ને અગીયારીયા ત્રણ જાગ દેહમાન, તથા પાંચ સાગરોપમના આયુષ્યગાલા દેવતાને ઠ હાથ ને અગીયારીયા વે જાગ શરીરમાન તથા ઠ સાગરોપમગાલા દેવતાને ઠ હાથ ને અગીયારીડે એક જાગ ઉપર તથા સાત સાગરોપમગાલા દેવતાને પૂરા ઠ હાથ શરીરનુ માન જાણવુ એમ આગલના સર્વ દેવલોકના શરીરના દેહમાન એ રીતના હિસાવથી જાણવા. તે સર્વના જૂદા જૂદા યત્ર કરેલા ઠે તે ઉપરથી જોવુ સુલજ પડશે

વીરું ઉદાહરણ કહે ઠે જેમ બ્રહ્મદેવલોકે તથા લાતકે ચણદ સાગરોપમની આયુષ્યની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ ઠે, તેમાહેંથી સનતકુમાર તથા માહેડેના સાત સાગરોપમના સાત આક વાદ કરીએ વાકી સાત રહે, તેમાથી એક ડંગો કરીએ તેવારે વાકી ઠ રહે પછી એક હાથના અગીયારીયા જાગ માહેલા પાંચ પદ્મતા મૂકી વાકી ઠ જાગ રહે તે, અને પાંચ હાથ ઉપર એટલુ આઠ સાગરોપમગાલા દેવતાનુ શરીરમાન થયુ એ રીતે એકેકો સાગરોપમાયુ વધતા એકેકો અગીયારીડે જાગ શરીરનો માનમાહેંથી ઘટાડશે

અવધારણિક્કુ એસા ॥ ઉત્તર વીરુધિ જોયણા લક્ષ ॥

ગેવિક્કુણુત્તરેસુ ॥ ઉત્તર વેરુધિયા નન્તિ ॥ ૧૪૦ ॥

અર્થ- એ રીતે જે દેવતા શરીરનુ માન પૂર્વે કર્યું તે અવધારણીય શરીર કહીએ, જે દેવતાના અવમા જ્યામુધી દેવતા જીવે ત્યામુધી જે શરીર ધારણ કરે તેને અવધારણીય શરીર કહીએ. અને કોઈક કાર્યે ઉપને થકે જે વિકર્વણા કરી શરીર નીવ-

जावे ते वैक्रियशरीर उत्कृष्ट लास योजन प्रमाण करे अने नव प्रवेयक तथा पांच अनुत्तरविमाननेविषे जवधारणीयज शरीर ठे, परंतु उत्तरवैक्रिय शरीर करवानी शक्ति उता पण कोड काम पडतु नथी, के जे थकी तेमना रद्देवासी देवताने उत्तरवैक्रिय शरीर करवु पने. ॥ १४० ॥

॥ हवे जवधारणीयशरीर, तथा उत्तरवैक्रियशरीरनी जघन्य अवगाहना कहे ठे. ॥

साहाविय वेजविय ॥ तण जहन्ना कमेण पारंजे ॥ अ-
गुल असंख जागो ॥ अंगुल संखिज्ज जागोय ॥ १४१ ॥

अर्थ— साहाविय के० खाजाविकरु ते जवधारणीय अने वेजविय के० उत्तरवैक्रिय ए वने जे तण के० शरीर ते जहन्ना के० जघन्यथकी कमेण के० अनुक्रमे पारंजे के० प्रारं-
जनी वेलाए जवधारणीय शरीर करवा मांडता अगुल असंख जागो के० जघन्यथी अगु-
लने असरयातमे जागे होय अने उत्तरवैक्रिय करवा माकता जघन्यथी अगुलस-
खिज्ज जागोय के० अगुलने सरयातमे जागे होय एटलो मांडोमाडे फेर ठे, ए ज
घन्य शरीर ते प्रारंजकालेज होय अन्यथा न होय ॥ १४१ ॥ “ सुरेसु उगाहणा-
दार सम्मत्त ”—देवतानेविषे अवगाहना सवधी व्रीजु द्वार सपूर्ण थयुं ।

॥ (इण्हिविरह कालोववाय उवटणाण वारजण्ड) हवे देवने उत्पात
विरहकालनु अने चवनविरहकालनु ए वे द्वार साथे कहे ठे ॥

सामन्नेणं चउविह ॥ सुरेसु वारस मुहुत्तज्जकोसा ॥ उव-
वाय विरह कालो ॥ अह जवणाईसु पत्तेयं ॥ १४२ ॥

अर्थ— सामन्नेण के० सामान्यपणे चउविहसुरेसु के० चारे निकायना देवताने-
विषे समुच्चय वार मुहूर्त्तनो उत्कृष्टो उपजवानो विरहकाल जाणवो

अर्हायां जावार्थ ए ठे के चारे निकायना देवता निरंतर उपजे ठे ते उपजवामां
केवारेक उत्कृष्ट अतर पडे, तो सामान्यपणे वार मुहूर्त्तनु पडे तैवारपठी अवश्य
चारे निकायमाहेला कोडक निकायमा कोडक देवता नीपजे एहनी जाख पचस-
अह ग्रथ कहे ठे के, गर्जजतिर्यच, मनुष्य, देवता अने नारकी, ए चारेने उपपात वि-
रहकाल उत्कृष्टो वार मुहूर्त्तनो होय तथा समूर्धिम मनुष्यने उत्कृष्टो उपपात विर-
हकाल चोवीस मुहूर्त्तनो होय विरहलेंडीनु अतर मुहूर्त्त अने मन रहित जीवनु
अतर मुहूर्त्त ग्रथप्रसंगे ए अर्थ लख्यो अने के० अथ एटले हवे जवनपति प्र-
मुख चारे निकायना देवतानेविषे पत्तेयं के विरहकाल कहीए ठिए ॥ १४२ ॥

त्रयण वण जोइ सोहम्मी ॥ साणेसु सुहुत्त चउवीसं ॥ तो
 नवदिण वीसमुहू ॥ वारम दिण दस सुहुत्ताय ॥ १४३ ॥
 वावीस सहदियहा ॥ पणयाल असीइ दिण सयं तत्तो ॥
 सखिज्जा डसु मासा ॥ डसुवासा तिसु तिगेसु कमा ॥ १४४ ॥
 वासाण सया सहस्सा ॥ लक्क तह चउसु विजय माईसु ॥
 पलिया असंख जागो ॥ सब्बे सखजागोय ॥ १४५ ॥

अर्थ— भुवनपति, व्यतर, ज्योतपी तथा सोहम्मीसाणेसु के० सौधर्म अने ईशा
 नवासी देवताने प्रत्येके चौबीस मुहूर्त्त उत्कृष्टो उपजवानो विरह काल ठे तो के०
 तेवार पठी निश्चै वीजो देवता उपजे, अने सनत्कुमार नव दिवस अने वीस मुहूर्त्त
 के० वीज मुहूर्त्त तथा माहेइ देवलोके वार दिवस अने दसमुहूर्त्ताय के० दश मु-
 हूर्त्त ॥ १४३ ॥ ब्रह्मदेवजोके वावीस सहदियहा के० साढीवावीस दिवस, लातके प-
 णयाल के० पिस्तालीग दिवस, शुक्रे असीइ के० एसी दिवस, तत्तो के० तेवार पठी
 सहस्रारे सय के० सो दिवस, अने आणत तथा प्राणत ए डसु के० वे देवलोके प्र-
 त्येके सखिज्जामासा के० सरयाता मासनो उपजवानो विरह, एटले आणते मास
 दश अने प्राणते मास अगीवार, अने आरण तथा अचुत ए डसु के० वे देवलोके
 वासा के० सरयाता वर्षनो उपजवानो विरह जाणो पठी जरूर वीजो देवता उ-
 पजे, ते ज्यासुधी सो वर्ष पूरा न थाय, त्यासुधी सरयाता वर्ष गणवा तथा नवे प्रे-
 वेयकना त्रण त्रिक करवा ते त्रण त्रिकनेविपे कमा के० अनुक्रमे उपजवानो विरह
 काल कहे ठे ॥ १४४ ॥ ण्हेला त्रिके वासाणसया के० सरयाता शतवर्ष एटले स-
 रयाता सैकडो वर्ष, वीजा मध्यम त्रिके सरयाता हजार वर्षनो उपजवानो विरह-
 काल त्रीजा उपरना त्रिके सरयाता लाख वर्षनो उपजवानो विरहकाल, ज्यासुधी
 सरयातावर्ष सहस्र पूरा न थाय त्यासुधी सरयाता वर्ष शत गणवा, ज्यासुधी लाख वर्ष पूरा
 न थाय त्यासुधी सरयाता वर्ष सहस्र गणवा, ज्यासुधी क्रोड वर्ष पूरा न थाय त्यासुधी
 सरयातावर्ष लाख गणवा तह के० तेम चउसु विजयमाईसु के० चार विजयादिक ते
 विजय, विजयत, जयत, ने अपराजित, ए चार विमाननेविपे पट्योपमनो असख्या-
 तमोजाग विरहकाल होय अने सब्बे के० सर्वार्थसिद्ध विमाननेविपे पट्योपमनो
 सखजागोय के० सख्यातमो जाग उपपात विरहकाल होय पठी अवश्य वीजो
 देवता उपजे एटले देवताने उपपात विरहकाल उत्कृष्ट पणे कह्यो ॥ १४५ ॥

॥ हवे ए देवताउनो जघन्य विरहकाल देखाडी पठी चवण ॥
विरहकाल संक्षेपे देखाडे ठे ॥

सवेसिपि जहन्नो ॥ समउ ए मेव चवण विरहोवि ॥ इग
हु ति संख मसखा ॥ इगसमए हुंतिय चवंति ॥ १४६ ॥

अर्थ- समस्त जुवनपति आवे देउ सर्वाश्रयसिद्ध पर्यंत देवताना सर्व स्थानके अपि
के० निश्चययकी जहन्नो के० जघन्यपणे समउ के० एक समये उपजवानो विरहकाल होय
एमेव के० एमज उपपातविरहनीपरे चवणविरहो के० चवणविरह पण उत्कृष्ट तथा जघ-
न्यपणे जाणवो हवे उपपात अने चवन ते आश्री देवोनी सरया कहे ठे. इग के० एक
हु के० वे अने ति के० त्रण यावत् सर के० संख्याता तथा असंखा के० असंख्याता
देवता ते इगसमए के० एक समयनेविपे हुंति के० होय एटले उपजे अने चवति के०
चवे जुवनपतिथी मांकीने सहस्रार देवलोकमुधी जघन्य तो एक समयमांहे जो उ-
पजे तो एक, वे, त्रण उपजे तथा चवे अने उत्कृष्टा संख्याता अथवा असंख्याता
उपजे तथा चवे केमकेसहस्रारदेवलोक मुधी तिर्यच पण जाय ठे माटे असंख्याता
उपजे अने चवे अने ए आठमा देवजोकथी उपरना देवता एक समये सरयाता
उपजे, अने सरयाता चवे, पण असंख्याता नही. केमके त्या मनुष्यज जाय ठे.
अने त्यानो देवता चवे ते पण मनुष्यज थाय ठे तेमाटे ते मनुष्य संख्याताज ठे
माटे त्यां संख्याता उपजे अने चवे. ॥ १४६ ॥ एटले उपपात तथा चवन संख्या-
हार संपूर्ण थयु

॥ हवे देवतानी गतिमांहे कोण कोण आवी उपजे ? ते आगति द्वार कहे ठे ॥

नर पंचिंदिय तिरिया ॥ पुप्पत्ती सुरजवे पञ्जुत्ताणं ॥

अप्रवसाय विसेसा ॥ तेसि गइ तारतमंतु ॥ १४७ ॥

अर्थ- पञ्जुत्ताण के० पर्याप्ता नर के० मनुष्य तथा पर्याप्ता पंचेन्द्रिय तिर्यच, ए
वेज सुरजवे के० देवतानी गतिमांहे पुप्पत्ति के० उपजे अने शेष देवता, नारकी,
एकेंद्रिय, विगलेंद्रिय, वली अपर्याप्तापंचेन्द्री, तिर्यच, तथा मनुष्य, एटला माहेलो
कोइ जीव मरीने देवता थाय नहीं हवे देवगतिए उपजवानु विशेषण कहे ठे, के
एक जुवनपति, एक व्यतर, एक ज्योतपी, एक वैमानिक, तेमाहे पण वली एक
इन्द्रिवंत, एक महर्दिक, एक अद्वय इन्द्रिवंत, एक महोटा आयुष्यवालो, एक
थोडा आयुष्यवालो- इत्यादिक विशेषण कारण पोताना अप्रवसायविसेसाके० अध्य-
वसायना विशेषणायकी गतिनुं तारतम्यपणं एटले जिनजिनपण ठे अध्यवसाय शब्दे

मनोव्यापार कहीए ते तीव्र, तीव्रतर, तीव्रतम—तेणे करी जूदी जूदी देवतानी गति पामे तीव्र अध्यवसायथकी उची देवगती पामे एम अध्यवसायना विशेषपणाथकी देवतानी गतिनु तारतम्यपणु जाणवु ॥ १४७ ॥

॥ वली कोण कोण जीव देवतानी गति पामे ? ते कहे वे ॥

नर तिरि असखजीवी ॥ सवे नियमेण जति देवेसु ॥

निय आउय सम हीणा ॥ उएसु ईसाण अतेसु ॥ १४८ ॥

अर्थ—असरयाता आयुष्यवाला युगलीया, मनुष्य, तथा तिर्यंच होय, ते सवे के० सवें नियमेण के० निश्चेथकी जतिदेवेसु के० देवतानी गतिमाहेज अतरे पण बीजी गतिमाहे जाय नही ते निय के० पोतानु जेटळु अहीया युगलीरुपणे आउय के० आयुष्य होय, तेढळे सम के० सरखे आयुष्ये, अथवा तेह्मी हीणा के० उठा आयुष्ये देवतामा उपजे, पण वधता आयुष्ये उपजे नही ते उरुष्टपणे ईसाण अतेसु के० ईशानदेवलोकना अत पर्यंतना देवतामाहे उपजे केमके युगलियाने उरुष्ट आयुष्य त्रण पट्योपमनु होय, ते आयुष्य ईशानदेवलोकली ठे तेमाटे

हवे विजरीने लखु वु जे, पट्योपमने असरयातमे जागे असरयाता आयुष्य वाला युगलीआ, पचेडी तिर्यंच, पली, उली वपन्न अतरहीपजाला तिर्यंच, मनुष्य, युगलिया मरीने चुनपति तथा व्यतरनेनिपे उपजे, पण ज्योतपी प्रमुखनेनिपे उपजे नही केमके ज्योतपीमाहे जघन्यथकी पट्योपमनो आठमो जाग आयुष्य ठे, माटे अने बीजा युगलिया यथायोग्यपणे पोतपोताना आयुष्य प्रमाणे अथवा उठे आयुष्ये ईशान देवलोकसुधी उपजे, पण उएसु के० तेथी उचो उपजजानु सर्वथा निषेध ठे ॥ १४८ ॥

जति समुठिम तिरिया ॥ जवण वणेंसु न जोडमाईसु ॥

जतेसि उववाउं ॥ पलिया संखंस आउसु ॥ १४९ ॥

अर्थ—समूठिम तिर्यंच मरीने उरुष्टपणे चुनपति तथा वणेंसु के० व्यतरनेनिपे जतिय के० जाय पण जोडमाईसु के० ज्योतपी आदिकनेविपे न के० न जाय केमके ज के० जे तेसि के० ते समूठिम तिर्यंच उरुष्टपणे पट्योपमना असरयातमा जागना आयुष्यवत देवतापणेज उजवाउं के० उपजे पण वधारे आयुष्यपणे उपजे नही अने तेढळु आयुष्य तो चुनपति तथा व्यतरमाहेज ठे, पण ज्योतपी प्रमुखमाहे नथी ॥ १४९ ॥ अहीया कोइ प्रश्न करे के पूर्वे एहवु कतु जे, अध्यवसाय विशेषे पटळे मनपरिणामव्यापारविशेषे देवता थाय, तो समूठिम तिर्यंच मनरहित

ठे माटे केवी रीते देवता थाय ? तेहने उत्तर आपवामाटे जगवतीसूत्रना वृत्तिकार श्रीअज्ञयदेवसूरि एवु समाधान करे ठे के, संज्ञाविशेषरूप अध्यवसाय करी मन-रहित समूर्धिम पण देवगति पामे

॥ हवे वली अध्यवसाय विशेषे गतिनुं तरतमपणुं कहे ठे ॥

वालतवे पडिवद्दा ॥ उकड रोसा तवेण गारविया ॥

वेरेणय पडिवद्दा ॥ मरिउ असुरेसु जायंति ॥ १५० ॥

अर्थ- जे अरिहंतनी आहारहित तत्वज्ञाने गून्य ते वाल एटखे मिथ्यात्वी होय, तेहनु जे पंचाग्नि प्रमुख तप ते तप घणा जीवोनु घातकारी ठे, तेवा तपनेविपे प्रति-वध एटखे आसक्त होय. वली तपस्वी थका उकडरोसा के० उकट्टरोपनाधरनार होय, तथा वली तपस्या करीने अहंकार करे वली तपस्वी थकां कृष्ट छेपायननी-परे कोष्क जीवनी साथे बैरजाव करवानो प्रतिवद्द करे. एहवा जीव मरी असुरेसु जायंति के० असुरकुमारजुवनपतिमाहे उपजे ॥ १५० ॥

रज्जुगाह विस ज्ञकण ॥ जल जलण पवेस तण्ह तुह डहं

गिरिसिर पडणाउ मुया ॥ सुहजावा हुंति वतरिया ॥ १५१ ॥

वली रज्जुगाह के० जे गळे दोरडानो फांसो खाइ मरे, तथा विपजक्षण करी मरे, वली जल के० पाणीमाहे वूडीने मरे, तथा जलण के० अग्निमाहे प्रवेश करी मरे, तण्ह के० तृपाये करी मरे, तथा तुह के० कृधाये पीत्यो थको मरे, विरहादिक डुखे करी मरे, गिरिसिर के० पर्वतना शिखर थकी पनीने मरे एटलां स्थानके, अन्धतर रौड परिणामने अजावे, अने मंद शुज परिणामे, गूलपाणी प्रमुखनीपरे जो शुज परिणाम आवे तो मरीने व्यतर देवतानी गति पामे ॥ १५१ ॥

तावस जा जोइसिया ॥ चरग परिखाय वंजलोगो जा ॥ जा

सहस्सारो पचिंदि ॥ तिरिय जा अचुउ सद्दा ॥ १५२ ॥

अर्थ- वली कंद मूल फल आहारी वनवासी तावस के० तापस जाति मरीने जुवन-पति आदे देश जा के० यावत् उकट्टु जोइसिया के० ज्योतपीसुधी जाय. तथा चार पांच जेला थइ टोळुं मली जिह्वा मागे, तेहने चरक कहीणं अने कपिलमति परि-व्राजक ते त्रिदनिया कहीणं ते मरीने जुवनपति आदे देश उकट्टा ब्रह्म देवलोक सुधी जाय गर्जज पर्याप्ता पचेडी हाथी, धलद, प्रमुख तिर्यंच संवल कवल सरखा सम्यक्त्व देशविरति सहित मरीने सहस्रार देवलोकसुधी जाय, देशविरति सद्दा के० श्रावक मनुष्य मरीने वारमा अचुतदेवलोकसुधी जाय ॥ १५२ ॥

मनोव्यापार कहीए ते तीव्र, तीव्रतर, तीव्रतम--तेणे करी जूदी जूदी देवतानी गति पामे तीव्र अध्यवसायकी उची देवगती पामे एम अध्यवसायना विशेषपणाथकी देव-
तानी गतिनु तारतम्यपणु जाणवु ॥ १४७ ॥

॥ वली कोण कोण जीव देवतानी गति पामे ? ते कहे ठे ॥

नर तिरि असखजीवी ॥ सबे नियमेण जंति देवेसु ॥

निय आउय सम हीणा ॥ उएसु ईसाण अंतेसु ॥ १४८ ॥

अर्थ- असरयाता आयुष्यवाला युगलीया, मनुष्य, तथा तिर्यंच होय, ते सबे के० सरे नियमेण के० निश्चयकी जतिदेवेसु के० देवतानी गतिमाहेज अवतरे पण वीजी गतिमाहे जाय नहीं ते निय के० पोतानु जेटलु अहीया युगलीरूपणे आउय के० आयुष्य होय, तेदळे सम के० सरखे आयुष्ये, अथवा तेदृशी हीणा के० उठा आयुष्ये देवतामा उपजे, पण ववता आयुष्ये उपजे नहीं ते उरुकृष्टपणे ईसाण अंतेसु के० ईशानदेवलोकना अत पर्यंतना देवतामाहे उपजे केमके युगलियाने उरुकृष्ट आयुष्य ग्रण पद्योपमनु होय, ते आयुष्य ईशानदेवलोकलगी ठे तेमाटे

हवे निरिने लखु नु जे, पद्योपमने असरयातमे जागे असरयाता आयुष्य वाला युगलीया, पंचेडी तिर्यंच, परली, वली ठपन्न अतरहीपजाला तिर्यंच, मनुष्य, युगलिया मरीने चुवनपति तथा व्यतरनेत्रिपे उपजे, पण ज्योतपी प्रमुखनेत्रिपे उपजे नहीं केमके ज्योतपीमाहे जघन्यकी पद्योपमनो आठमो नाग आयुष्य ठे, माटे अने वीजा युगलिया यथायोग्यपणे पोतपोताना आयुष्य प्रमाणे अथवा उठे आयुष्ये ईशान देवलोकसुधी उपजे, पण उएसु के० तेथी उचो उपजवानु सर्वथा निषेध ठे ॥ १४८ ॥

जंति समुष्ठिम तिरिया ॥ जवण वणेषु न जोड्माईसु ॥

जतेसिं उववाळ ॥ पलिया सखस आउसु ॥ १४९ ॥

अर्थ- समुष्ठिम तिर्यंच मरीने उरुकृष्टपणे चुवनपति तथा वणेषु के० व्यतरने-
त्रिपे जतिय के० जाय पण जोड्माईसु के० ज्योतपी आदिकनेत्रिपे न के० न जाय केमके ज के० जे तेसिं के० ते समुष्ठिम तिर्यंच उरुकृष्टपणे पद्योपमना असरयातमा जागना आयुष्यवत देवतापणेज उगजळ के० उपजे पण वधारे आयुष्यपणे उपजे नहीं अने तेदलु आयुष्य तो चुवनपति तथा व्यतरमाहेज ठे, पण ज्योतपी प्रमुख-
माहे नथी ॥ १४९ ॥ अहीया कोड प्रश्न करे के पूर्वे एहलु कहु जे, अध्यवसाय विशेषे एदळे मनपरिणामव्यापारविशेषे देवता आय, तो समुष्ठिम तिर्यंच मनरहित

ઠે માટે કેવી રીતે દેવતા થાય ? તેહને ઉત્તર આપવામાટે જગવતીસૂત્રના વૃત્તિકાર શ્રીઅન્નયદેવસૂરિ ઇડુ સમાધાન કરે ઠે કે, સંજ્ઞાવિશેષરૂપ અધ્યવસાપ કરી મન-રહિત સમૂર્ધિમ પળ દેવગતિ પામે

॥ હવે વલી અધ્યવસાય વિશેષે ગતિનું તરતમપણું કહે ઠે. ॥

વાલતવે પઢિવ-શ ॥ ઝકડ રોસા તવેણ ગારવિયા ॥

વેરેણય પઢિવ-શ ॥ મરિંઝં અસુરેસુ જાયતિ ॥ ૧૫૦ ॥

અર્થ— જે અરિહંતની આજ્ઞારહિત તત્ત્વજ્ઞાને શૂન્ય તે વાલ ઇટલે મિથ્યાસ્ત્રી હોય, તેહનુ જે પચાગ્નિ પ્રમુખ તપ તે તપ ઘણા જીવોનું ઘાતકારી ઠે, તેવા તપનેવિષે પ્રતિ-વંધ ઇટલે આસક્ત હોય વલી તપસ્ત્રી થકાં ઝકડરોસા કેળ ઉત્કૃષ્ટરોપનાધરનાર હોય, તથા વલી તપસ્યા કરીને અહંકાર કરે વલી તપસ્ત્રી થકાં કુલ્લ ઈપાયનની-પરે કોણક જીવની સાથે વૈરજાવ કરવાનો પ્રતિવરૂ કરે ઇહવા જીવ મરી અસુરેસુ જાયતિ કેળ અસુરકુમારજીવનપતિમાંહે ડપજે ॥ ૧૫૦ ॥

રજ્જુગાહ વિસ જગ્ગણ ॥ જલ જલણ પવેસ તણ્હ તુહ ડહડં

ગિરિસિર પડણાઝ મુયા ॥ સુદજાવા હુંતિ વતરિયા ॥ ૧૫૧ ॥

વલી રજ્જુગાહ કેળ જે ગલે દોરડાનો ફાસો ખાઈ મરે, તથા વિપજગ્ગણ કરી મરે, વલી જલ કેળ પાણીમાંહે ડૂડીને મરે, તથા જલણ કેળ અગ્નિમાંહે પ્રવેશ કરી મરે, તણ્હ કેળ ટપાયે કરી મરે, તથા તુહ કેળ છુધાયે પીડ્યો થકો મરે, વિરહાદિક ડુલે કરી મરે, ગિરિસિર કેળ પર્વતના શિખર થકી પત્તીને મરે. ઇટલાં સ્થાનકે, અબ્યંતર રૌદ્ર પરિણામને અજાવે, અને મંદ શુજ પરિણામે, શૂલપાણી પ્રમુખનીપરે જો શુજ પરિણામ આવે તો મરીને વ્યતર દેવતાની ગતિ પામે ॥ ૧૫૧ ॥

તાવસ જા જોડસિયા ॥ ચરગ પરિધાય વંજલોગો જા ॥ જા

સહસ્સારો પર્ચિંદિ ॥ તિરિય જા અચ્ચુડં સહ્યા ॥ ૧૫૨ ॥

અર્થ— વલી કંદ મૂલ ફલ આહારી વનવાસી તાવસ કેળ તાપસ જાતિ મરીને જીવન-પતિ આદે દેઈ જા કેળ યાવત્ ઉત્કૃષ્ટ જોડસિયા કેળ જ્યોતપીસુધી જાય. તથા ચાર પાંચ જેલા થઈ ટોહું મલી જિજ્ઞા માગે, તેહને ચરક કહીઈ અને કપિલમતિ પરિ-ગ્રાજક તે ત્રિવંન્નિયા કહીઈ તે મરીને જીવનપતિ આદે દેઈ ઉત્કૃષ્ટા બ્રહ્મ દેવલોક સુધી જાય. ગર્જન પર્યાસા પચેડી હાથી, ચલદ, પ્રમુખ તિર્યંચ સવલ કચલ સરસા સમ્યક્ત્વ દેશવિરતિ સહિત મરીને સહસ્તાર દેવલોકસુધી જાય દેશવિરતિ સહ્યા કેળ શ્રાવક મનુષ્ય મરીને વારમા અચ્ચુતદેવલોકસુધી જાય. ॥ ૧૫૨ ॥

मनोव्यापार कहीए ते तीव्र, तीव्रतर, तीव्रतम—तेणे करी जूदी जूदी देवतानी गति पामे. तीव्र अध्यवसायथकी उची देवगती पामे एम अध्यवसायना निओपपणाथकी देव-तानी गतिनु तारतम्यपणु जाणवु ॥ १४७ ॥

॥ वली कोण कोण जीव देवतानी गति पामे ? ते कहे ठे. ॥

नर तिरि असखजीरी ॥ सवे नियमेण जंति देवेसु ॥

निय आउय सम हीणा ॥ उएसु ईसाण अतेसु ॥ १४८ ॥

अर्थ—असरयाता आयुष्यवाला युगलीया, मनुष्य, तथा तिर्यंच होय, ते सवे के० सवे नियमेण के० निश्चेशकी जतिदेवेसु के० देवतानी गतिमाहेज अतरे पण वीजी गतिमाहे जाय नहीं ते निय के० पोतानु जेटखु अहीया युगलीरुपणे आउय के० आयुष्य होय, तेदळे सम के० सरसे आयुष्ये, अथवा तेदधी हीणा के० उठा आयुष्ये देवतामा उपजे, पण वधता आयुष्ये उपजे नहीं ते उरुष्टपणे ईसाण अतेसु के० ईशानदेवलोकना अत पर्यंतना देवतामाहे उपजे केमके युगलियाने उरुष्ट आयुष्य ण पद्योपमनु होय, ते आयुष्य ईशानदेवलोकलगी ठे तेमाटे

हवे निवरीने लखु नु जे, पद्योपमने असरयातमे जागे असरयाता आयुष्य वाला युगलीया, पंचेद्री तिर्यंच, पली, वली ठपन्न अतराहीपवाला तिर्यंच, मनुष्य, युगलिया मरीने जुवनपति तथा व्यतरनेविपे उपजे, पण ज्योतपी प्रमुखनेविपे उपजे नहीं केमके ज्योतपीमाहे जघन्यथकी पद्योपमनो आठमो जाग आयुष्य ठे, माटे अने वीजा युगलिया यथायोग्यपणे पोतपोताना आयुष्य प्रमाणे अथवा उंठे आयुष्ये ईशान देवलोकसुधी उपजे, पण उएसु के० तेथी उचो उपजवानु सर्वथा निपेठ ठे ॥ १४८ ॥

जति समुष्ठिम तिरिया ॥ जवण वणसु न जोइमाईसु ॥

जतेसिं उववाउं ॥ पलिया सखस आउसु ॥ १४९ ॥

अर्थ—समूष्ठिम तिर्यंच मरीने उरुष्टपणे जुवनपति तथा वणसु के० व्यतरने-विपे जतिय के० जाय पण जोइमाईसु के० ज्योतपी आदिकनेविपे न के० न जाय केमके ज के० जे तेसिं के० ते समूष्ठिम तिर्यंच उरुष्टपणे पद्योपमना असरयातमा जागना आयुष्यवत देवतापणेज उववाउं के० उपजे पण वधारे आयुष्यपणे उपजे नहीं अने तेदखु आयुष्य तो जुवनपति तथा व्यतरमाहेज ठे, पण ज्योतपी प्रमुख-माहे नथी ॥ १४९ ॥ अहीया कोड प्रश्न करे के पूजे पद्वु कखु जे, अध्यवसाय विशेषे एदळे मनपरिणामव्यापारविशेषे देवता याय, तो समूष्ठिम तिर्यंच मनरहित

ठे माटे केवी रीते देवता थाय ? तेहने उत्तर आपवामाटे जगवतीसूत्रना वृत्तिकार श्रीअजयदेवसूरि एतु समाधान करे ठे के, संज्ञाविशेषरूप अध्यवसाय करी मन-रहित समूर्धिम पण देवगति पामे.

॥ हवे वली अध्यवसाय विशेषे गतिनु तरतमपण कहे ठे ॥

वालतवे पडिव-हा ॥ उकड रोसा तवेण गारविया ॥

वेरेणय पडिव-हा ॥ मरिउ असुरेसु जायति ॥ १५० ॥

अर्थ- जे अरिहंतनी आझारहित तत्वज्ञाने शून्य ते वाल एटले मिथ्यात्वी होय, तेहनु जे पचासि प्रमुख तप ते तप घणा जीगेनु घातकारी ठे, तेवा तपनेविषे प्रति-वध एटले आसक्त होय वली तपस्वी थका उकडरोसा के० उत्कृष्टरोपनाधरनार होय, तथा वली तपस्या करीने अहंकार करे वली तपस्वी थकां कृष्ण द्वैपायननी-परे कोष्क जीवनी साये वेरजाव करवानो प्रतिबंध करे एहवा जीव मरी असुरेसु जायंति के० असुरकुमारशुवनपतिमांहे उपजे ॥ १५० ॥

रज्जुगाढ विस जखण ॥ जल जलण पवेस तण्ह तुढ डुढं

गिरिसिर पडणाउ मुया ॥ सुहजावा हुंति वतरिया ॥ १५१ ॥

वली रज्जुगाढ के० जे गले दोरडानो फांसो खाइ मरे, तथा विपजक्षण करी मरे, वली जल के० पाणीमांहे वूडीने मरे, तथा जलण के० अग्निमांहे प्रवेश करी मरे, तण्ह के० तृपाये करी मरे, तथा तुढ के० झुधाये पीड्यो थको मरे, विरहादिक डुखे करी मरे, गिरिसिर के० पर्वतना शिरर थकी पमीने मरे एटला स्थानके, अन्यंतर रौड परिणामने अजावे, अने मंद शुभ परिणामे, शूलपाणी प्रमुखनीपरे जो शुभ परिणाम आवे तो मरीने व्यतर देवतानी गति पामे. ॥ १५१ ॥

तावस जा जोइसिया ॥ चरग परिधाय वंजलोगो जा ॥ जा

सहस्सारो पचिदि ॥ तिरिय जा अचुउ सहा ॥ १५२ ॥

अर्थ- वली कंद मूल फल आहारी वनवासी तावस के० तापस जाति मरीने शुवन-पति आदे देइ जा के० यावत् उत्कृष्ट जोइसिया के० ज्योतपीसुधी जाय तथा चार पांच जेला थइ टोळुं मली जिज्ञा मागे, तेहने चरक कहीए अने कपिलमति परि-व्राजक ते त्रिदंक्रिया कहीए ते मरीने शुवनपति आदे देइ उत्कृष्टा ब्रह्म देवलोक सुधी जाय. गर्जज पर्याप्ता पचेडी हाथी, वलद, प्रमुख तिर्यच संवल कवल सरसा सम्यक्त्व देशविरति सहित मरीने सहस्वार देवलोकसुधी जाय देशविरति सहा के० आवक मनुष्य मरीने चारमा अचुतदेवलोकसुधी जाय ॥ १५२ ॥

जइ लिंग मिहं दिठी ॥ गेविज्जा जाव जंति उक्कोसं ॥
पयमवि असइहतो ॥ सुत्तव मिहदिठीउं ॥ १५३ ॥

अर्थ- जे रजोहरणादिक साधुनो वेपथारी जतीना लिंगे मिथ्यादृष्टी होय, ते क्रियाना बले करी दशविध चक्रवालसामाचारीना प्रजावे मरीने अगारमईकाचार्य-नीपरे उत्कृष्टा नवमा अवेयक सुधी उपजे ते मिथ्यात्वी कोने कहीयें ? जे छाद-शागी सूत्र सुधां सद्दे, परंतु सूत्रोक्त एक पदने पण असइहतो रहे तो तेहने दे-शयकी मिथ्यात्वी कहीए तथा वीतरागोक्त सूत्रयकी अने सूत्रना अर्थयकी पदमात्र पण सद्दे नहीं तेने सर्वयकी मिथ्यात्वी कहीए ॥ १५३ ॥ तेमाटे सूत्रलक्षण कहे ठे

सुत्त गणहर रइयं ॥ तदेव पत्तेय बुद्ध रइयंच ॥ सुय
केवलिणा रइयं ॥ अजिन्नदस पुविणा रइयं ॥ १५४ ॥

अर्थ- हवे सौधर्मस्वामि प्रमुख गणधरनां रचेलों जे आचारांगादिक सूत्र, तेमज नेमिराजा प्रमुख प्रत्येकबुद्धना रच्या नेमिप्रव्रज्यादिक, बखि चउदपूर्वधर श्रुत के-वली सय्यजवसूरि प्रमुखना रच्या दशवैकालिकादिक सूत्र, बली अजिन्नदसपुविणा-रइय के० सपूर्ण दशपूर्वधरना जे रच्यां ए सर्वने सूत्र कहीए ॥ १५४ ॥

उउमउ संजयाणं ॥ उववा उक्कोसउं अ सवठे ॥ तेसिं
सढाण पिय ॥ जइसुउं होइ सोहम्मे ॥ १५५ ॥

अर्थ- उउमउ के० उअस्य सजयाण के० सयत जे साधु तेनु उपजवु उत्कृष्ट-पणे सर्वार्थसिद्धिबिमानसुधी होय तथा तेसिं के० तेज उअस्य साधुने तथा सढाण के० श्रावकने पण अपि के० निश्चे जइसुउं के० जघन्य थकी सौधर्म कह्ये उपजवु थाय पण तेमाहें एटहु विशेष जे उअस्य साधुने सौधर्म देवलोके पढ्योपम पृथ-क्वायु होय अने श्रावकने एक पढ्योपमनु आयुष्य होय ॥ १५५ ॥

उतमि चउद पुविस्स तावसाईण वंतरेसु तहा ॥ एसिं
उववाय विहि ॥ निय किरिय ठियाण सव्वोवि ॥ १५६ ॥

अर्थ- चउदपूर्वीं साधु जघन्यथकी लांतक देवलोके उपजे तापस, सन्यामी, शा-क्यादिकने जघन्यथकी व्यतरनेविषे उपजवु होय ए सव्वोवि के० सर्वने उपजवानो विधि ते जे निय के० पोतपोतानी क्रियानेविषे ठियाण के० स्थित एटखे सावधान रक्षा होय तेवा सर्वने जाणवा ॥ १५६ ॥

अहीया श्री पन्नवणासूत्रमध्ये तापसने जघन्यथकी जवनपतिमाहे उपजवु कहुं

ठे ए उपपातविधी एटखे उपजवानो मार्गे ते आप आपणा मार्गना आचारवंतने जाणवो जेवारे पोतपोताना शास्त्रोक्त मार्गे चाखे तेवारे ए ए स्थानके उपजे.

॥ हवे सघयणविशेषे देवतानी गतिविशेष होय तेमाटे संघयणनु स्वरूप कहे ठे ॥

वज्जरिसद्दनाराय ॥ पढर्म वीर्यं च रिसद्दनाराय ॥ ना-

रायमद्दनाराय ॥ कीलिया तह्य ठेवठ ॥ १५७ ॥

ए ए ठ स्संघयणा ॥ रिसद्दो पट्टोय कीलिया वज्ज ॥ उ-

ज्ज मक्कड वंधो ॥ नाराज्ज होइ विज्जेज्ज ॥ १५८ ॥

अर्थ- जे शरीरना हारुनो दृढ दृढतर वध तेहने सघयण कहीए तेहना ठ जेद ठे पहेलो वज्जरूपजनाराच, वीजो रूपजनाराच, वीजो नाराच, चौथो अर्द्धनाराच, पांचमो किलिका, ठठो ठेवठो, एटखे सेवार्त ॥ १५७ ॥ हवे एह्नो अर्थ कहे ठे जे हाडनी सधी उपरें विटणो जे पाटो ते रूपज कहीए तेउपरे खीलो ते कीलिका वज्ज के० वज्ज समान कहीए अने जे हारुनानी वधे सांधने मर्कटाकारे जे वध मांडोमांडे मिलित ते नाराच जाणवो. ए त्रणे मिढ्यां थकां वज्जरूपजनाराच सं-घयण कहीए

अने कीलिकारहित ते वीजो रूपजनाराच, केवल मर्कटवध ते वीजो नाराच, एक पासे मर्कटवध अने वीजे पासे कीलिका ते चौथो अर्द्धनाराच, ज्यां हारुनो वध एकली कीलिकाएज होय ते पांचमो कीलिका, अने ज्यां वेठ हाडकांना ठेडा लगारेक लाग्या होय, पण पूर्वना वज्जरूपजनाराचमांडेनो वंध कोइ होय नहीं, अने सेवा के० तेल चोपरुनु तथा विमाणांनी वाठा करे तेथी केटलोक काल रहे. पठी वणसे ते सेवार्त ठठो सघयण कहीए टीकामां आम कथुं ठे जे आसपास स्पर्श-रूप सेवामात्रे करीने व्याप्त एवां हाड निरंतर खेदाच्यगादिकोनु वारंवार संघटननी अपेक्षा करे ठे ते सेवाए हत के० व्याप्त अथवा सेवाने पामेलुं ते सेवार्त एवा पण कोइ ठेकाणे अर्थ ठे अने ठेवठ एवो पण क्यांक क्यांक पाठ ठे, त्यां ठेदष्ट के० ठेदेकरी स्पष्ट एवो अर्थ जाणवो ॥ १५८ ॥

॥ हवे ए ठए संघयण किया किया जीवमां जाजे ? ते विगतथी कहे ठे ॥

ठ गज्ज तिरि नराणं ॥ समुत्तिम पण्णिदि विगल ठेवठं ॥

सुरनेरइया एगिंदियाय ॥ सवेअसघयणा ॥ १५९ ॥

अर्थ- गर्जज, तिर्यच तथा मनुष्यने छए सघयण होय, वली समुत्तिम पचेज्जि-तिर्यच तथा समुत्तिममनुष्यने, एक ठेवठो होय तथा विगल के० वेंडी,

तैन्डी, चोरेन्डी - ए त्रणने विगलेंडी कहीए, एहने पण ठेवठो संघयण हाय. वली कम्मपयनीमाहे समूहिंमपचेडीतिर्यंचने ठए संघयण कहाा ठे अने सुर के० देवता तथा नेरइया के० नारकी तथा समस्त एकेंडी ए सर्वेने असंघयणी कहीए एमां कोइ संघयणी नथी केमके जे अस्थिनी रचना तेहने संघयण कहीए, ते एमां नथी

तोपण देवतामाहे अस्थिरूप संघयणविना जे शक्तिविशेष तेने पण उपचारे संघयण कहीए केमके देवतामाहे चक्रवर्त्ति करतां पण शक्ति घणी ठे ते शक्तिना गुणे देवतामाहे पण वज्ररूपजनाराच सघयण कहीए हवे थोनीसी शक्ति एकेंडीमांहे पण ठे, ते गुणेकरी एकेंडीने पण कोइक ठेवठो सघयण कहे ठे परंतु मूलजागे अस्थिरूप सघयण देवतामांहे नथी ॥ १५ए ॥

॥ हवे सघयणथकी गति कहे ठे ॥

ठेवठेणं उगम्मइ ॥ चउरो जाकप्प कीलियाईसु ॥ चउ-
सु ड ड कप्प वुमी ॥ पढमेणं जाव सिधीवि ॥ १६० ॥

अर्थ- ठेवठे सघयणे करी अध्ववसाय विशेषयकी जुवनपति, व्यतर, ज्योतपी, अने वैमानिकमांना यावत् चोथा देवलोकसुधी जाय अने किलिकादिक विपरीत-पणे अपूरा गणता चारेसघयणे करी डुडु के० वेवे देवलोक चढतां चढतां उपजे, ते आवी रीते जे किलिकासघयणे करी पांचमा अने ठठा देवलोकसुधी जाय अर्ऊनाराच सघयणे करी शुक्र अने सहस्रार देवलोकसुधी जाय अने नाराच संघयणे करी आणत अने प्राणत देवलोकसुधी जाय अने रूपजनाराचे करी आरण अने अचुत देवलोकसुधी जाय अने वज्ररूपजनाराच प्रथम सघयणे करी सर्वत्र जुवनपति, व्यतर, ज्योतिपी, वार देवलोक, नव त्रैवेयक, अने पाच अनुत्तरविमाने जाय अने यावत् सिद्धीवि के० मोक्षनेविपे पण जाय, एटले पढेला सघयणनो धणी अति उत्कृष्ट अध्ववसाये चढती पदवीना देवतामाहे उपजे, अने कोइक कर्म खपावी केवल पामी मोक्षे पण जाय

॥ हवे ज्या सघयण त्यां सस्थान होय, सस्थान एटले शरीरनो आकार विशेष ते सस्थान ठ प्रकारनां ठे, तेनां नाम कहे ठे ॥

समचउरसे नग्गोइ ॥ साइ वामणय खुळा हुडेय ॥ जीवा-
ण उ संठाणा ॥ सबउसु लक्खण पढम ॥ १६१ ॥ नाहीए
उवरि वीथ ॥ तइय मइो पिठि उयर उरवज्जं ॥ सिर गीव
पाणि पाए ॥ सुलक्खणं त चउवतु ॥ १६२ ॥ विवरीयं पं-

चमगं ॥ सव्वत्त अल्लसकाणं जवे उठ ॥ गज्जय नर तिरिय
उहा ॥ सुरासमा हुडया सेसा ॥ १६३ ॥

अर्थ-पहेलु समचउरंस, वीजुं न्यग्रोध परिमंजल, व्रीजुं सादि, चोथु वामन, पांचमुं कुज, ठहु डुरुक, ए रीते जीवनां ए ठ सस्थान होय. अने अजीवनां पांच संस्थान होय एक परिमंजल, वीजुं वट, व्रीजु त्रिस, चोथु चउरंस अने पांचमु आयत ए पांच संस्थान ते अजीवपुजलस्कंधनां होय.

पहेलां सर्व स्थानके सर्व अवयवनेविपे लक्षणोपेत पहेलुं संस्थान होय. समा के० लक्षणोपेत चारेदिशिना चार अस्त्र के० शरीरना खूणा ठे ज्यां पद्मासन वेठा चारे दोरी सरखी होय ते समचउरंस संस्थान तीर्थकरनी प्रतिमाने होय

अने जे वडवृक्षनीपरे एटले जेम वडवृक्ष नीचे थोडुं हीन होय, अने उपर संपूर्ण पूरु होय, तेम जे सस्थान नाहीए के० नाजिने हेठे हीन होय, अने उपर लक्षणोपेत होय ते वीयं के० वीजु न्यग्रोध सस्थान जाणवु

व्रीजु सादि के० आदि ते नाजिने अहो के० अधो एटले नाजिने नीचे लक्षणोपेत अने नाजिउपर हीन ते सादिसस्थान जाणवु.

चोथु वामन के० पूठ, उदर अने उर के० हृदय ए हीनलक्षणे होय, एटलांने वज्ज के० वर्जकरीने एटले त्याग करीने वाकी मस्तक, व्रीवा, पाणी के० हाथ, पाए के० पग एटला सुलक्षणा होय ते वामन सस्थान जाणवु ॥ १६२ ॥

विवरीय पचमग के० पांचमु एथकी विपरीत एटले पूठ, उदर, अने हृदय ए सर्व लक्षणोपेत होय अने मस्तक, व्रीवा, हाथ, पग, लक्षणे हीन होय ए रीते वामन सस्थानथकी जे विपरीत अग होय ते कुब्ज संस्थान कहीए

ठहु समस्त शरीरना अवयवरूप अलक्षण एटले विपरीत लक्षण होय ते हुडक संस्थान कहीए. ॥ १६३ ॥

॥ हवे ए ठ सस्थान ते किया किया जीवनेविपे होय १ ते जुदा जुदा विवरिने कहे ठे ॥

गर्जजमनुज्य तथा गर्जजतिर्यचमाहे उहा के० ठए सस्थान होय, अने सुरा के० देवताने एक समा के० समचउरस संस्थान होय, अने शेष थाकता नारकी, एकेंडी, वेंडी, तेंडी, चउरेडी तथा समूर्धिमपचेंडीतिर्यच, तथा समूर्धिममनुज्य ए सर्व डुरुया के० डुरुक सस्थानवाला होय ॥ १६३ ॥

कम्मपयडीनेविपे समूर्धिमपचेंडीतिर्यचमाहे ठए संस्थान वखाण्यां ठे एकेंडीमाहे हुडकसस्थान, तेमाहे पण पृथ्वी मसूरचंदा, अने अपकायनु स्तिवुक विंडु जेवु

संस्थान, तथा तेजकायनु सूचीकलाप संस्थान, वायुकायनु पताकाने आकारे संस्थान, अने वनस्पतीकाय वीचित्र प्रकारना संस्थानवंत होय ए रीते कम्मपयडीमां वखाणां ठे

वायुकाय वैक्रियशरीर करे, तोपण पताका जेवां संस्थाने करे, अने पंचेडीतिर्यच अने पंचेडीमनुष्य, तथा धारमा देवलोका देवतासुधी जे उत्तर वैक्रियरूप करे, ते नानाप्रकारनु संस्थान जाणवु अने मूलगुरुरूप समचउरस जाणवु तथा नारकी जे उत्तरवैक्रियरूप करे ते पण हुडकसंस्थाने जाणवु ए देवतानु गतिछार सपूर्ण थयु

॥ हवे देवता देवगति थकी चवीने क्यां क्यां उपजे ? ते आगति छार कहे ठे ॥

जति सुरा संखाउय ॥ गप्पय पज्जत्त मणुय तिरिएसु ॥

पज्जत्ते सुय वायर ॥ जूदग पत्तेय गवणेषु ॥ १६४ ॥

अर्थ- सामान्यपणे चारे निकायना सुरा के० देवता ते देवगतिथकी चवीने एक युग-लियाविना बीजा गर्जज पर्याप्ता सखाउ के० सरयाता आयुष्यना धणीजे मनुष्य तथा तिर्यच तेने विपे जति के० जाय वली पज्जत्ते के० पर्याप्ता वायर के० वादर, पृथ्वीकाय, अप्पकाय, अने प्रत्येक वनस्पतीकाय ए त्रणमाहे देवता मरीने उपजे अने शेष सूक्ष्मपृथ्वी, अप्प, साधारण वनस्पती, तथा अपर्याप्ता वादर, पृथ्वी, अप्प तथा प्रत्येक वनस्पति, तेजकाय, वायुकाय, वेंडी, तेंडी, चउरेंडी, तथा युगलिया अने समूर्धिम अपर्याप्तातिर्यच, तथा समूर्धिम अपर्याप्तामनुष्य, वली देवता, तथा नारकी-एटले स्थानके देवता चवीने उपजे नहीं

॥ वली आगतिवु विशेषणु कहे ठे ॥

तउवि सणकुमार ॥ प्पज्जिई एगिंदिएसु नोजति ॥ आ-

णय पमुहा चविउ ॥ मणुएसु चेव गउति ॥ १६५ ॥

अर्थ- तउवि के० त्या ते आगतिनेविपे पण सणकुमारप्पज्जिई के० सनत्कुमार आदे देईने सहस्रार देवलोके सुधीना देवता चवीने एकेंडीमाहे उपजे नहीं पण शेष एटले वाकीना स्थानके गर्जजपर्याप्ता सरयाता आयुष्यना धणी एहवा सामान्य मनुष्य तथा तिर्यच तेमाहे उपजे वली आणत प्रमुख देवलोकथी मांकी अनुत्तरविमान सुधीना देवता चवीने गर्जज पर्याप्ता सरयाता आयुष्यवाला सामान्य मनुष्यमाहे उपजे पण पृथ्व्यादिक एकेंडीमाहे नउपजे तथा तिर्यचमाहे पण उपजे नहीं ॥१६५॥

॥ हवे जे देवताने जे रीते देवांगना साथे संजोग ठे, अने जे देवताने सर्वथा संजोग नथी ते प्रकार कहे ठे. ॥

दो कप्प काय सेवी ॥ दो दो दो फरिस रूबसेदेहिं ॥ च-
उरोमणेणु वरिमा ॥ अप्प विचारा अणंत सुहा ॥ १६६ ॥

अर्थ— शुवनपति, व्यंतर, ज्योतपी, अने दोकप्प के० सौधर्म अने ईशान ए वे देवलोकना देवता ते कायसेवी के० अति उत्कृष्ट पुरुष वेदने उदये मनुष्यनीपरे वि-
पय सेवा करे कायसेवाविना देवांगना पण तृप्ति पामे नहीं मनुष्यनीपरे देवताने
पण वीर्य होय तेथी देवांगनाने बल तथा कांति अधिक होय ए बात श्रीपद्मवणा
उपांगमांहे कही ठे अने सनतकुमार तथा माहेंद्र ए वे देवलोकना देवता ते देवां-
गनाना स्तन, शुज तेहनां आर्क्षिगने करी कायस्पर्शज संजोगसुख माने. वली ब्रह्म
अने खांतक ए वे देवलोकना देवता ते देवांगनानु रूप देखीनेज सुख पामे तथा शुक्र
अने सहस्रार देवलोकना देवता ते पोताने जोग योग्य जे देवांगना, तेहनां गीत,
हास्य, विलास, जापित, जूपण, नेपुर प्रमुखना शब्द सांजलीने कामसुख अनुजवे
तथा आणतादिक चारे देवलोकना देवता ते जे रमवा योग्य देवी मनमांहे चिंतवे
तेवारे ते देवी पोताना स्थानके वेठी शृंगार करी जली बुरी कामचेष्टाने मनमांहे
धरती जोगने माटे सावधान थाय, तेवारे ते देवता त्यांज रक्षा थका मन संकल्पे
पूर्ण सुख पामे फरसादिक समस्त स्थानके कायसेवीनीपरे देवतानी शक्ति ए करी दे-
वांगनाना शरीरमांहे शुक्रना पुञ्जल संचरे, तेथी देवांगनाने संजोगसुख उपजे केमके
देवताने शुक्रपुञ्जल ठे, तेणे करी देवांगनाने सर्व सुख उपजे परंतु वैक्रिय पुञ्जले
गर्ज उपजे नहीं अने जे चक्रवर्तिना वैक्रियशरीरना शुक्रपुञ्जलथकी गर्ज उपजे ठे,
तेहनु मूल शरीर औदारिक ठे, तेथी वैक्रियपुञ्जल उदारिकपणे परणमावे, तेथी गर्ज
उपजे वैक्रियपुञ्जल उदारिकपणे जे परणमावे ठे, ते जावार्थ श्रीरायपसेणीसूत्रनी
टीकामांहे मलयगिरिआचार्ये वखाण्यो ठे तथा उपरना नवग्रैवेयक, अने पचअनु-
त्तरविमानना देवता ते अप्रवीचारा एटले विषयसेवारहित पुरुषवेदथकी अत्यंत मंद
मने करी पण स्त्रीने प्राथें नहीं

कायसेवीथकी अनंतगणुं सुख स्पर्शसेवीने जाणवुं, तेथकी रूपसेवीने अनंतगणुं
सुख, तेथकी शब्दसेवीने अनंतगणुं सुख, तेथकी वली मनसेवीने अनंतगणुं सुख,
तेथकी अप्रवीचारीने अनंतगणुं सुख जाणवु हवे अहीयां कोइ पृठे के नवग्रैवेयक
तथा पचानुत्तरविमानना देवता जो विषयसेवा रहित ठे तो एहने ब्रह्मचारी केम

ન કહીયે ? તેહને ઉત્તર કહે છે જે, અવિરતિ નામ કર્મોદયથકી દેવતાના જવ સ્વત્વાવે કરી ચારિત્ર પરિણામનો અજાવ છે, અને અપ્રવીચાર સુસથકી ઉપશમ સુખ અનતગણ છે કયાંક અપ્રવિચારને સ્થાને અલ્પવિકાર એવું લખ્યું છે. ॥ ૧૬૬ ॥

॥ તેજ સૂત્રકાર આગલી ગાથાએ કહે છે ॥

જ ચ કામસુદ્ધ લોએ ॥ જ ચ દિઘ મહાસુદ્ધ ॥ વી-

યરાગ સુદ્ધ સ્સેય ॥ અંત જાગંપિનમ્ગ્ધ ॥ ૧૬૭ ॥

અર્થ—લોએ કે૦ લોકનેવિષે જ કે૦ જે કામસુદ્ધ કે૦ કામસુદ્ધ કાયસેવારૂપ, તથા દેવતાસંવધી જે મહા કે૦ પરમસુરતસુખ તે સર્વ શ્રીવીતરાગ પટલે વિશેષેકરી ગયા છે રાગ દ્વેષ જેહના, એવા શ્રીવીતરાગનું જે પ્રશમસુદ્ધ તેહને અનતમે જામે પણ એ પૂર્વોક્ત સુખ સમથે નહીં પટલે વીતરાગના સુપાના અનતમા જાગ સરસુ પણ ન હોય ॥ હવે દેવીનું ઉત્પત્તિસ્થાન કહે છે ॥

ઉવવાર્ણ દેવીણ ॥ કપ્પ હ્રગ જા પરો સદ્ધસ્સારા ॥

ગમણા ગમણ નહી ॥ અચ્ચુય પરણં સુરાણપિ ॥ ૧૬૮ ॥

અર્થ—જુવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતપી, સૌધર્મ, અને ઈશાન દેવલોક સુધી યાવત્ દેવીણ કે૦ દેવીઝને ઉવવાર્ણ કે૦ ઉપજવું હોય ઉપરાત દેવીઝને ઉપજવું હોય નહીં અને દેવતાના જોગને માટે ઉપરના દેવલોકમાહે સૌધર્મ તથા ઈશાનદેવલોકની અપરિચ્છિતા દેવી ઉપરો કે૦ ઉપર સદ્ધસ્સાર દેવલોકસુધી જાય અને સદ્ધસ્સાર દેવલોકથી ઉપરના દેવલોકે દેવીઝનો ગમણાગમણ નહીં કે૦જાવું શ્રાવવું નથી કદાચિત્ આણતાદિ દેવલોક યોગ્ય દેવીને કાયસેવાની વાઝા ઉપજે, તો મનુષ્યસાથે અથવા સૌધર્મ અને ઈશાન દેવલોકના દેવતાસાથે કાયસેવા પણ કરે, પરતુ વિષયસેવામાટે આણતાદિ દેવલોકનેવિષે જાય નહીં તથા તે દેવો પણ આવે નહીં કદાચિત્ વારમા દેવલોકનો દેવતા મનસેવી મનુષ્યલોકમા શ્રાવી મનુષ્યણી સ્ત્રીસાથે કાયસેવા કરે, તો મરીને તેજ સ્ત્રીને પેટે ઉપજે તેમજ દેવીને પણ કાયસેવા હોય વહી અચ્ચુત પરણં સુરાણપિ કે૦ અચ્ચુત દેવલોકથી ઉપરાત દેવતાનું પણ ગમનાગમન નહીં હેઠલા દેવોને વારમા દેવલોકથી ઉપરાત જાવાની શક્તિ નથી તથા ઉપરના દેવતાને અહીંયા શ્રાવવાનું પ્રયોજન નથી કેમકે પ્રેવેયક તથા પચાનુત્તરનાદેવતા તે, તીર્થકરના કલ્યાણિકમહીમાએ પણ શચ્યા થકી નીચે ઉત્તરે નહીં કિંતુ શચ્યાએ વેઠાજ નમસ્કારાદિક ત્ત્ત્તિ સાચવે અને સદેહ ઉપજે તો મનવર્ગણાએ પ્રશ્ન કરે, તે કેવલી કેવલજ્ઞાને જાણીને તેહનો મનોવર્ગણાએ ઉત્તર આપે તીર્થકરની મનોવર્ગણા ઉત્તરસહિત તે પ્રશ્ન અવધિજ્ઞાને જાણીને દેવતા પોતાનો સદેહ ટાલે પરતુ અહીંયા આવે નહીં ॥ ૧૬૮ ॥

॥ हवे कीलविपिया देवतानां स्थानक कहे ठे. ॥

ति पलिय तिसार तेरस ॥ सारा कप्प ङ्ग तइय लंत अहो ॥

किच्चिसिय नहुंति उवरिं ॥ अच्चुय परउज्जिउगाई ॥ १६९ ॥

अर्थ—अशुच कर्मना उदयेकरी देवतामांहे चडाल सरखा, ते किलविपिया देवता कहीए ते सोधर्म तथा ईशान देवलोकतले तिपलिय के० त्रण पढ्योपमने आयुष्ये वसे ठे तेमज सनतकुमारदेवलोकने तले तिसार के० त्रण सागरोपमने आयुष्ये वसे ठे एमज तेरस के० तेर सागरोपमने आयुष्ये ठे लंत के० लांतक देवलोकने अहो के० अधोनागे वसे ठे. किच्चिसिय न हुंति उवरिं के० ए किच्चिपिया देवता ते लांतकनामा ठग देवलोकथी उपरांत उपजे नहीं

वली अच्चुय के० अच्चुत देवलोकथी परउ के० उपरांत अज्जिउगाइ के० अज्जियोगि-कादिक देवता तथा आदिशब्दथी सामानिकादिक देवता पण न उपजे किंतु एनव-भेद्येयक, तथा पचानुत्तरविमानवासी समस्त देवता ते स्वयमेवपणे इड सरखा जाणवा

॥ हवे सोधर्म तथा ईशानदेवलोके अपरिग्रहिता देवीनां केटलां विमान
तथा केटलु आयुष्य ठे ? तथा क्रिया क्रिया विमानवासी देवताने
उपजोग योग्य होय ? ए अर्थ विस्तारथी कहे ठे. ॥

अपरिग्रह देवीणं ॥ विमाणलखा ठ हुंति सोहम्मे ॥ पलि-
याई समयाहिय ॥ ठिइ जासि जाव दसपलिया ॥ १७० ॥
ताउ सणकुमारा ॥ एव वद्धति पलिय दसगेहिं ॥ जा वं-
ज सुक्क आणय ॥ आरण देवाण पन्नासा ॥ १७१ ॥ ईसाणे
चउ लखा ॥ साहिय पलियाइ समय अहिअ ठिइ ॥ जा
पनर पलिय जासिं ॥ ताउ माहिंद देवाणं ॥ १७२ ॥ एए-
ण कमेण जवे ॥ समयाहिय पलिय दसग जुह्णीए ॥ लंत
सहसार पाणय ॥ अच्चुय देवाण पण पन्ना ॥ १७३ ॥

अर्थ—केवल अपरिग्रहितादेवीनां ठ लाख विमान सोधर्मदेवलोके ठे. तेमांहे जे विमानमाहेली देवीउनु एक पढ्योपमनु पूर्ण आयुष्य ठे, ते देवी सोधर्मवासी देवताने जोग योग्य जाणवी अने जे देवीने पलियाइ के० एक पढ्योपमादिक एटले एक पढ्योपम उपरे समयाहिय के० एक समय अदिक, अथवा वे समय, त्रण समय, संख्यातासमय, असंख्यातासमय, अधिक—एम जाव के० यावत् दश पढ्योपमना आयुष्यवाली अप-

રિગ્વિદ્તાદેવી ॥૧૭૦॥ તે સર્વ સણકુમારા કે સનત્કુમારગાસી દેવતાને ડપજોગ યોગ્ય જાણવી પણ તે દેવી તેથી ડપરના દેવલોકના દેવતાને વાંઠે નહીં ઇમજ ફરી દશ પદ્યોપમથી ડપરાત ઇક સમય, બે સમય, ત્રણ સમય, આદે દડને દસગોહીં કે દશ પદ્યોપમસુધીની વીજી વૃદ્ધિ કરીઈ, ઇટલે વીશ પદ્યોપમનું આયુષ્ય વ્રહ્મદેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય દેવીનુ જાણવું

વલી તેગરપઠી ઇ ઇમજ સમય આદે દેડને દશ પદ્યોપમની વૃદ્ધિ સુધી ઇટલે ત્રીશપદ્યોપમના આયુષ્યગાલી દેવીંતે તે શુક્રદેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય જાણવી તેગર પઠી વલી સમયાદિ વૃદ્ધિઈ ચાલીશ પદ્યોપમના આયુષ્યગાલી દેવીંતે તે આણતદેવલોકગાસી દેવતાને જોગયોગ્ય હોય વલી તેગરપઠી સમયાદિ વૃદ્ધિઈ યાગત્ પચાશ પદ્યોપમના આયુષ્યગાલી દેવી તે આરણ દેવલોકના દેવતાને ડપજોગ યોગ્ય હોય

હવે ઇશાનદેવલોકે અપરિગ્રહિતા દેવીના ચાર લાલ ધિમાન ઠે, તેમાંહે જે દેવીંતું ઇક પદ્યોપમ સાધિક આયુષ્ય ઠે, તે દેવીંતે ઇશાનદેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય ઠે તેગર પઠી સમયાદિ વૃદ્ધિઈ યાગત્ પચ્ચર પદ્યોપમના આયુષ્યની દેવીંતે તે માહેડ દેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય હોય ॥ ૧૭૧ ॥ ઇહજ ક્રમે કરી પૂર્વ રીતે દશ પદ્યોપમ વધારતા યોગ્યપણે પચીશ પદ્યોપમના આયુષ્યની દેવીંતે લાતક દેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય હોય તથા પાત્રીશ પદ્યોપમના આયુષ્યગાલી દેવી સહસ્રાર દેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય હોય અને ધિસ્તાલીશ પદ્યોપમના આયુષ્યની દેવી તે પ્રાણત દેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય હોય, અને પચાવન પદ્યોપમના આયુષ્યગાલી દેવી તે અચુતદેવલોકના દેવતાને જોગયોગ્ય હોય ॥ ૧૭૨ ॥

॥ હવે દેવને લેશ્યા ડોઢગાથાઈ કરી કહે ઠે ॥

કિન્હા નીલા કાન્ક ॥ તેજ પમ્હાય સુક લેસાં ॥ ઝવ-

ણવણ પઢમ ચડલેસ ॥ જોડસ કપ્પ ડગે તેજ ॥ ૧૭૪ ॥

કપ્પતિય પમ્હ લેસા ॥ લતાડસુ સુકલેસ હુતિ સુરા ॥

અર્થ-જેણે કરી જીવ કર્મ સાથે આશ્લેષ પામે તેને લેશ્યા કહીઈ તે લેશ્યાના બે જોદ ઠે ઇક ડવ્યલેશ્યા તથા વીજી જાવલેશ્યા તથા આત્માને કાલા તથા પીલા ડવ્યરૂપ કર્મ પુન્ન સયોગ તે ડવ્યલેશ્યા, અને આત્માના શુજાશુજ પરિણામ તે જાવજેશ્યા ઇ ચાત નારકીને અધિકારે પ્રકટપણે વલાણશે તે લેશ્યાના ઠ જોદ ઠે ઇક કૃલા, વીજી નીલા, ત્રીજી કાપોત, ચોથી તેજો, પાચમી પન્ન, અને ઠઠી શુક્ર-તેમાં ઝવણવણ કે

जवनपति अने व्यतरने कृष्ण, नील, कापोत अने तेजो ए पद्म के० पद्मेदी चउलेस
के० चार लेख्या होय त्यां परमाधामीने एक कृष्णलेख्याज होय. अने जोइस के०
ज्योतपी तथा कप्प डुगे के० सौधर्म तथा ईशान ए वे देवलोकनेविषे एक तेज के०
तेजोलेख्या होय. ॥ १७४ ॥

ते उपरांत कप्पतिय के० सनतकुमार, माहेंद्र अने ब्रह्म -ए त्रण देवलोके एक प-
म्हलेसा के० पद्मलेख्या होय तेवार पठी लंताइसु के० खातक आदे देइने पचानुत्तर
सुधीना सुरा के० देवोने एकली शुक्कलेख्या होय ए सर्व लेख्याळ अनुक्रमे निर्मल
शुरू शुरूतर जाणवी जवनपति आदे देइ नव ग्रैवेयकसुधी जाव परावर्त्त करी जाव-
लेख्या ठए संजवे अने पचानुत्तरना देवो प्राये विशुरू अव्यलेख्यावंत होय, अने प-
रित्तससारी होय तेमाटे ते देवो जावत' विशुरू लेख्यावंत होय

जवनपति, व्यतर, अने ज्योतपिना शरीरनो वर्ण पूर्वे ए देवोना अधिकारे कह्यो ठे

॥ हवे वैमानिक देवोनों वर्ण कहे ठे ॥

कणगाज पउम केसर ॥ वज्रा डसु तिसु उवरि धवला ॥ १७५ ॥

अर्थ- सौधर्म अने ईशान ए डसु के० वे देवलोकना देवनां शरीर कणगाज के०
राता सुवर्ण जेवां कांतिवाळां जाणवा. अने तिसु के० त्रीजो, चोथो ने पाचमो ए
त्रण देवलोके देवोनां शरीर ते पउम के० पद्म एटले कमलनो केसर जे पराग तेवा
वर्णे ठे अने उवरिधवला के० लांतक आदे देइने उपरना देवलोकना देव ते, व-
वला एटले शुक्क शुक्कतम वर्णे उत्तरोत्तर जाणवा यद्यपि श्रीजीवाजिगमसूत्रमा ध-
जलोग लांतक देवा अल्लमहूय पुप्फवज्रा एवु कळु ठे, तथापि महुडानु पाकु फूल
काइक गौर होय, ते गौरमाहे गणीए अने महुडानु काचु फूल काइक पांशुरु होय,
तेमाटे धवलमांहे गणीए तेथी अर्दीया सिखात वीरोध नथी ॥ १७५ ॥

॥ हवे देवताने आहार तथा आसोद्यासनु स्वरूप कहे ठे ॥

दसवास सहस्साइं ॥ जहन्नमाउं धरंति जे देवा ॥ तेसि
चउथा हारो ॥ सत्तहिं थोवेहिं ऊसासो ॥ १७६ ॥

अर्थ- जे जवनपति अने व्यतर देवोमां दश हजार वर्षना जघन्यायुवाला देव
होय, तेसिं के० ते देवने चउथाहारो के० चोथ पठी एटले एक अहोरात्रने आतरे
आहारनी इछा उपजे. ते इछा उपना थका सर्व इडिउने आह्लादकारी मनोह पु-
जले करी इछाए तृप्ति पामे, अने सत्तहिंथोवेहिं के० सात स्तोके आसोद्यास होय
शरीर मांहे वायु उचो नीचो वधे-आवे ते साते स्तोके उचो आस आवे, साते

स्तोके नीचो श्वास आये, एटला कालना वचमा निश्चल रहे, साते साते स्तोके श्वासोद्वास करे

॥ द्वे पूर्वोक्त स्तोकेन प्रमाण कहे ठे ॥

आहि वाहि विमुक्कस्स ॥ नीसामूस्सास एगगो ॥ पाणु
सत्त इमो थोवो ॥ सोवि सत्तगुणो लवो ॥ १७७ ॥
लव सत्तदत्तरीए ॥ दोइ मुहुत्तो इममि ऊमासा ॥ सग-
तीससयतिहुत्तर ॥ तीसगुणा ते अहोस्ते ॥ १७८ ॥
लक्कतेरस सहसा ॥ नउयसय अयर सखयादेवे ॥
पस्केहिं ऊसासे ॥ वाससहस्सेहिं आहारो ॥ १७९ ॥

अर्थ— आहिवाहि विमुक्कस्स के० आधि ते मननी पीमा, अने व्याधि ते शरीरनी पीमा, तेथी बीमुक्कस्स के० विशेषे करीने रहित, चिंता तथा श्रमथी रहित एवा मनुष्यनो एक निश्वास—उश्वास तेने प्राण कहीए पाणुसत्तइमो के० एवा साते प्राणे थोवो के० एक स्तोक कहीए सोविसत्तगुणोलोको के० एवा साते स्तोके एक लव होय, ॥ १७७ ॥ अर्हिया सात प्राणने एक स्तोक कहीए तेने सातगुणा करीए तेवारे उगणपचाश प्राणे एक लव थाय ठे.

लव सत्तदत्तरीए के० सित्तोत्तर लवे दोइमुहुत्तो के० एक मुहुर्त होय इममि के० ए एक मुहुर्तमाहे ऊसासा के० केटला श्वासोश्वास होय ? ते कहे ठे पूर्वोक्त उगणपचाशने सीचोतेर गुणा करीए, तेवारे सगतीससयतहुत्तर के० साकत्रीशसें ने तहोतेर श्वासोश्वास होय ते अहोस्ते के० एक अहोरात्रमाहे त्रीश मुहुर्त थायठे, माटे तेने त्रीशगुणा करीए, ॥ १७८ ॥ तेवारे एक लाख तेर हजार एकशो ने नेउ श्वासोश्वास थाय एने त्रीश गुणा करीए, तेवारे तेत्रीश लाख पचाणु हजार ने सातसें श्वासोश्वास एक मासना थायठे तेने वारगुणा करता चार कोर सात लाख अडतालीश हजार ने चारसें श्वासोश्वास एक वर्षना थायठे. एमज सो वर्षनेविषे पण जावना करी

ह्वे अयरसखयादेवेपरकेहिं के० जे देवतानु जेटला सागरोपमानु आयुष्य होय, ते देवताने तेठले पक्षे श्वासोश्वास होय, अने तेठले हजार वर्षे आहार होय ते आधी रीते के, जे देवतानु एक सागरोपमायु होय तेने एकपक्षे उश्वास होय, अने एक हजारवषे आहारनी इष्टा उपजे. जेम सर्वार्थसिंके तेत्रीश सागरोपमायु ठे, तो तेत्रीश पक्षे श्वासोश्वास अने तेत्रीश हजारवर्षे आहारनी इष्टा उपजे ॥ १७९ ॥

॥ हवे जे देवोनु दश हजार वर्षे उपरांत पण एक सागरोपमनु पूर्णायु
न होय तेना वचमां आहार अने उश्वासनुं कालमान कहेठे. ॥

दस वास सहस्रसुवारिं ॥ समयाई जाव सागरं ऊण ॥ दि-
वस मुहुत्त पटुत्ता ॥ आहारूसास सेसाणं ॥ १८० ॥

अर्थ— जे देवतानु दश हजार वर्षे उपरांत, समयाइ के० समयादिक एटले स-
मय, आवली, मुहूर्त, दिवस, पक्ष, मास, सवत्सर, युग, एक वे आदि पळोपम, एम
जाव के० यावत् सागरऊणं के० कांडक ऊण सागरोपमायु होय, ते देवताने दिवस
पृथक्त्वे आहाराजिजापा थाय, अने ते मुहूर्त पृथक्त्वे उसास करे सिद्धांतजापाए
पृथक्त्व शब्ददोनो अर्थ वे आदे देईने नव सीम संख्यानु मान कहीए अहीया ए जावार्थ
जे दश हजार वर्षेही उपरांत एक समयादि वृद्धि ए अनुरुमे दिवस पृथक्त्वे आहार,
अने मुहूर्त पृथक्त्वे उसासने वधारता जइए, ते त्यांसुधी वधारीए के ज्यांसुधी पूर्ण
सागरोपमायुप्रत्ये पक्ष्यकी उसास अने एक हजार वर्षेयकी आहार थाय. ॥ १८० ॥

॥ हवे सिद्धांतमांहे आहारना त्रण नेठ ठे ते कहेठे ॥

सरिरेण उयाहारो ॥ तथाइ फासेण लोम आहारो ॥ प-

स्केवा हारो पुण ॥ कावलिउं होइ नायवो ॥ १८१ ॥

अर्थ—केवल शरीरे करी जे आहार ते उजाहारी यद्यपि शरीर पांच ठे. तथापि
तेजस अने कर्मण शरीरे करी जीव उत्पत्ति देशे आवी पूर्व शरीर त्यागे विग्रह-
गति अथवा अविग्रह गतिवालो जीव प्रथम समये औदारिक शरीर योग्य पुज्जला-
हार करे. बीजा समय आदे देई कर्मणसाथे औदारिक मिश्रे आहार करे ते ज्यां-
सुधी शरीर पूर्ण नीपजे, त्यासुधी ए पूर्वोक्त सर्व उज कहेतां तेजस शरीर, तेणे
करी जे आहार ते प्रथम उजाहार जाणवो

अने तथा के० तथा फासेण के० स्पर्शेद्विये करी जे आहार—जेम के तेल चोपन-
वायकी मुखे चीकाश थाय उनाळे पाणीनी ठाट लागवाथी शीतल पुज्जले तृपा
मटे ए बीजो लोम आहारो के० लोमाहार जाणवो

अने पस्केवाहारो के० प्रक्षेपाहार, ते पुण के० वली कावलीउं होइ के० कोलीआए
करी मुख प्रक्षेपे जे आहार ते बीजो प्रक्षेपाहार जाणवो ॥ १८२ ॥

॥ हवे ए त्रणे आहार केड केड अवस्थानेविषे होय ? ते कहे ठे ॥

उयाहारा सधे ॥ अपजत्त पजत्त लोम आहारो ॥ सुर नि-
रय इग्गिदि विणा ॥ सेसा जवठा स पस्केवा ॥ १८३ ॥

અર્થ- કેવલ તેજસ શરીરે કરી ઉત્પત્તિ દેશવિપે આપણા શરીરયોગ્ય જે પુન્નલ તે ઝંજ, તેના આહારી સઘે કેળું સર્વે જીવ ઇકેંડ્રિ આદે દેહને પચેડિ પર્યંત અપર્યા-સાજીવ તે ઝંજા આહારી જાણવા કોઈ ઇમ કહે છે કે સમસ્ત સ્વયોગ્ય જેને જેટલી પર્યાસિ કહી છે, તેટલી પર્યાસિ અપર્યાસા હોય તે ઝંજાહારી જાણવા, તે જુદુ કહે છે કારણ કે, શરીર પર્યાસિથી પ્રારંભી જીવ લોમાહારી લોમે કરે, અગ પ્રત્યંગે કરી પુન્નલઆકર્ષી આહાર કરે, તેમણે અહીંયા શરીર પર્યાસિ અપર્યાસિ હોય તે જાણવું પરંતુ આહાર પર્યાસિ અપર્યાસો ન જાણવો કેમકે તે તો આણાહારી હોય, અને શરીર પર્યાસિ પજત કેળું પર્યાસા તે સર્વને લોમાહારો કેળું લોમાહાર હોય.

અને સુરનિરયશ્નિદિવિષ્ણા કેળું દેવતા, નારકી અને ઇકેંડ્રી ઇ ત્રણવિના સેસાજવઢા કેળું શેષ જે વાકી સમસ્ત જવસ્થા ઇટલે સંસારી જીવ વેંડી, તેંડી, ચોરેંડી, પચેંડિ, તિર્યંચ, મનુષ્ય, તે સપસ્કોજા કેળું સપ્રદેષા પ્રદેષ તે કવલાહારી હોય અને દેવતા, નારકી, તથા ઇકેંડ્રીને કવલાહાર નથી, કિંતુ પર્યાસિ પૂર્ણ કહ્યા પછી લોમાહારી હોય તેમા દેવતા તે મનકલ્પિત શુદ્ધ પુન્નલ સર્વે કાયા ઇ આહાર કરે નારકીને અશુદ્ધપણે પરિણમે, તે દેવતા નારકીના આહાર પુન્નલને વિશુદ્ધ, અવધિજ્ઞાની ઇવા પંચાનુત્તરવિમાનવાસી દેવતા દેશે તથા જાણે, પરંતુ નારકી આદે દેહ પ્રેવેયક સુધીના દેવતા અવધિજ્ઞાને આહાર પુન્નલ ન દેશે

॥ વલી આહાર વિશેષ કહે છે ॥

સચ્ચિત્તા ચિત્તો જય ॥ રૂવો આહાર સઘ તિરિયાણ ॥

સઘ નરાણં ચ તદ્વા ॥ સુરનેરશ્યાણ અશ્ચિત્તો ॥ ૧૮૩ ॥

અર્થ- સઘતિરિયાણ કેળું સર્વે તિર્યંચને, અને સઘનરાણ કેળું સર્વે મનુષ્યોને ત્રિવિ-ધાહાર હોય કેવારેક સચિત્ત, કેવારેક અચિત્ત, અને કેવારેક ઉચ્ચરૂવો કેળું ઉચ્ચરૂપ, ઇટલે સચિત્તાચિત્ત તે મિશ્ર આહાર હોય ચ કેળું વલી તદ્વા કેળું તેમજ સુર-નેરશ્યાણ કેળું દેવતા અને નારકીને અશ્ચિત્તો કેળું સદા અચિત્તાહાર હોય

આજોગા ણાજોગા ॥ સઘેસિં હોઈ લોમ આહારો ॥ નિર-

યાણ અમણ્ણો ॥ પરિણમઈ સુરાણ સમણ્ણો ॥ ૧૮૪ ॥

અર્થ-અપર્યાસાવસ્થા સર્વે જીવોને અજાણપણે આહાર પરિણમે જેમ વર્ષાકાલે શીતલ પુન્નલને ફરસનાથી ઘણું મૂત્ર શ્રવે, અને પર્યાસાવસ્થા સર્વે લોમાહારી જીવોને આજોગ કેળું જાણતા અને અજાજોગ કેળું અજાણતા ઇટલે કેવારેક જાણતા અને કેવારેક અજાણતા આહાર પરિણમે, અને ઇકેંડ્રીને તથા સમૂર્ઠિમ મનુષ્યને મનરહિતપણે, સર્વથા અજાણતાંજ આહાર પરિણમે, તે લોમાહાર તિરિયાણ કેળું

નારકીને અશુભ કર્મોંદયે કરી અમણ્ણો કેઁ અમનોઙ્ઙ એટલે મનને અસુહામણો પરિણમઙ કેઁ પરિણમે તથા તેહજ લોમાહાર સુરાણ કેઁ દેવતાને શુભ કર્મોંદયે કરી અમણ્ણો કેઁ મનોઙ્ઙપણે સહિત પરિણમે તેવાર પઠી તૃતિપૂર્વક પરમ સંતોષ થાય એ કારણે દેવતાને આયુષ્ય ઉપર આહાર કાલમાન ઠે, પરતુ નારકીને આહારે કાલમાન ન જાણવું ॥ ૧૭૪ ॥

॥ એજ આહાર પ્રસ્તાવે નારકી, તિર્યંચ તથા મનુષ્યોને પણ આહાર કાલમાન કહેવે ॥

તદ્વિગલ નારયાણ ॥ અતમુદુત્તા સદોઙ્ઙ ઉક્કોસો ॥ પં-

ચિંદિ તિરિ નરાણં ॥ સાદ્ધાવિઝં ઠઠ અઠમઝં ॥ ૧૭૫ ॥

અર્થ-તદ્ કેઁ તેમજ વિગલ કેઁ વિકલેંડી તે વેંડી, તેંડી અને ચઝરેંડી, વલી નારયાણ કેઁ નારકીને એકવાર આહાર લીધા પઠી વલી આહારની ઇચ્છા ઉક્કોસો કેઁ ઉત્કૃષ્ટો અતમુદુત્તાસદોઙ કેઁ અતર મુદૂર્ત્ત ઉપરાંત ઉપજે અને એકેડી પૃથ્વીકાયા-દિકને આહારાજિલાપ સદા એટલે નિરંતર ઉપજે અને પંચિંદિતિરિ કેઁ પંચેડી તિર્યંચને સાદ્ધાવિઝં કેઁ સ્વજાવે તાપ રોગાદિકના અજાવે ઉત્કૃષ્ટો ઠઠ કેઁ વે અહોરા-ત્રને અતરે આહારાજિલાપ ઉપજે અને નરાણ કેઁ મનુષ્યને અઠમઝં કેઁ ત્રણ અહો-રાત્રને અતરે આહારાજિલાપ ઉપજે એ વેઝ ઉત્કૃષ્ટો આહારાંતર તે ઉત્તરકુરુ, દેવકુરુ, તથા જરત અને ઐરવતે સૂપમ સૂપમાકાલે ત્રણ પદ્યોપમાયુવાલા તિર્યંચ મનુષ્ય આશ્રી જાણવો ॥ ૧૭૫ ॥

॥ હવે કીયો જીવ આહારક અને કીયો જીવ અનાહારક ? તે કહે ઠે. ॥

વિગ્ગહ ગઙ માવન્ના ॥ કેવલિણો સમુદ્ધયા અજોગી-

ય ॥ સિન્ધાય અણાહારા ॥ સેસા આહારગા જીવા ॥ ૧૭૬ ॥

અર્થ-વિગ્ગહગતિવાલા જીવ જે સમશ્રેણી મૂકીને વિદિશાએ દેખાય, અથવા વિદિ-શાએ ઉપન્યા, એટલે વિગ્ગહગઙ માવન્ના કેઁ વિગ્ગહગતિને પ્રાપ્ત થયેલા જીવ, તથા કેવલી સમુદ્ધાત કરતાં, અને અજોગીય કેઁ સૈલેશીકરણ કરતાં અયોગી નામા ચૌદમે ગુણઘણે થકા વલી આઠ કર્મ દાય કરી જે સિરુ થયા, એ સર્વ જીવ અણા-હારા કેઁ અણાહારક જાણવા અને સેસા આહારગાજીવા કેઁ શેષ એટલે વાકી વીજા સસારી જીવ તે સર્વ આહારક જાણવા ॥ ૧૭૬ ॥

જાનાર્થ એ-ઠે જે વિગ્ગહગતિવાલા ઉત્કૃષ્ટપણે ચાર સમય અણાહારી હોય, અને આઠ સમય પ્રમાણ કેવલી સમુદ્ધાત ઠે તેમાં ત્રીજે ચોથે અને પાંચમે સમયે કેવલ કર્મણ કાયયોગી હોય. તે ત્યાં ત્રણ સમય અણાહારક જાણવા અને ચૌદમે ગુણ-

गाणे सेलेशीकरणे अतर मुहुर्त्तप्रमाण अणाहारक जाणवा अने सादि अनंत मोहा-
माहे सिरुना जीव अनतकाल अणाहारक जाणवा

॥ हवे देवतानु स्वरूप कहे ठे ॥

केसठि मंस नह रोम ॥ रुधिर वस चम्म मुत्त पुरिसेहि ॥

रहिया निम्मल देहा ॥ सुगध नीसास गय लेवा ॥ १८७ ॥

अर्थ—सर्व देवतानु पूर्वजवना उपजावेला शुचकर्मना उदयथकी केश, अठि के०
हार, मंस के० मास, नख, रोम, रुधिर, वसा के० मासनी चरवी, चामनी, मूत्र,
पुरिप, (विघ्ना), एउए करी रहिया के० रहित एवू निम्मल के० सखरहित शरीर
होय कपूर तथा कस्तुरीना सुगध सरखो मुखनो निश्वास होय तथा गतलेपा के०
जाति लावण्यनी घेरे रज प्रश्वेदादिकना उपलेप रहित होय ॥ १८७ ॥

अतमुहुत्तेणंचिय ॥ पज्जत्ता तरुण पुरिस सकासा ॥ सद्यग

जूसणधरा ॥ अजर निरुया समा देवा ॥ १८८ ॥

अर्थ—वढी उत्पत्तिकाले अतरमुहुर्त्तमाहे पर्याप्ति पूर्ण कस्या पठी अत्यंत तरुण
पुरुष सरखा सद्यग के० सर्वांगनेवीपे जूपणना धरनार, अर्हीया श्रीजीवाजिगमसू-
त्रना अजिप्राये कोडक कहे ठे के, देवता आचरण तथा वस्त्रेकरी रहित ठे, ते उत्प-
त्तिकालेज जाणवा परतु उपपात सजाए उपजे, अजिपेक सजाए खान करे, अर्द्ध-
कार सजाए अलकार पेहेरे, व्यवसाय सजाए पुस्तक वाची धार्मिक पीठी प्रमुख
पूजोपकरण व्यवसाय लीए, पठी सुधर्मा सजाए सिद्धायतननेविपे जिनप्रतिमाने पूजे
ए सर्व जूदां जूदा कृत्य करे तो तेने सदाकाल आचरण अने वस्त्ररहित केम कहिए?
ते माटे जे एम कहे ठे ते असप्रदाय अर्थ जाणवो मात्र उत्पत्ति वेलाएज आचरण
तथा वस्त्ररहित होय वढी सदा यौवनवय प्राप्त, जरारहित, निरुया के० निरुज ते
काश श्वासादिक रोगरहित, समा के० समचतुरस्त सस्थानी देवा के० देव होय

अणिमिस नयणा मण ॥ कज्ज साहणा पुप्फ दाम अमिला-

णा ॥ चउरगुलेण जूमि ॥ न विवति सुराजिणाविति ॥ १८९ ॥

अर्थ—वढी देवता सजावे अणिमिसनयणा के० अनिमिपनेत्र एटले देवशक्ति
विशेषे आंस मीटकारे नहीं मणकज्जसाहणा के० मनेकरी सर्व कार्य साधक होय,
अने जेमना उरनेपिपे पुप्फदाम के० फूलनी माला ते निरतर अमिलाण के० अम्ला-
न एटले कुमलाय नहीं एवी होय वढी जेउ मनुष्यलोकमाहे आव्या थका चउरगु-
लेणजूमि के० चार अणुव जूमिकायकी उवा पग राखे, पण जूमिकाने नविवति के०

फरसे नहीं. एवा सुरा के० देव जिणाविति के० श्रीतीर्थकर अने केवलीए कहा ठे
॥ हवे जे कारणे देवता मनुष्यलोकमां आवे ते कारण कहे ठे ॥

पंचसु जिणकक्षाणेषु ॥ चेव महारिसि तवाणुजावाउं ॥

जम्मन्तर नेहेणय ॥ आगवन्ति सुरा इद्दयं ॥ १९० ॥

अर्थ—पंचसुजिणकक्षाणेषु के० श्रीतीर्थकरना जन्मादिक पांच कट्याणकोने विपे तथा महारिसितवाणुजावाउं के० महोटा रूपीश्वरना तपानुजावे एटले तपने प्रजावे, वली जम्मन्त-
रनेहेणय के० जन्मांतरना स्नेहे करी जेम जालिजझना पिता आव्या तेम, अथवा
रीश थकी संगमो देव जेम आव्यो तेम, ए कारणे आगच्छतिसुरा इद्दय के० देवता
अहीया आवे, पण कारणविना आवे नहीं ॥ १९० ॥

॥ ते देव कारणविना शामाटे न आवे ? ते कहे ठे ॥

संकंति दिव्वपेमा ॥ विसय पसत्ता समत्त कत्तवा ॥ अण-

हीण मणुयकक्षा ॥ नरज्वमसुहं नइति सुरा ॥ १९१ ॥

अर्थ—जेवारे देवता देवलोकनेविपे उपजे, तेवारे तत्काल रमणिक देवांगनाना अ-
गविपे दिव्य प्रेम परस्पर संकंति के० संक्रमे एटले मले वली विषय जे देवांगनाना
स्पर्श, शब्द, रूप तेनेविपे अत्यंत पसत्ता के० प्रसक्त एटले विशेषे करीने आसक्त ते
एक घनीपर्यंत पण मूकी शके नहीं वली स्नान, वनविहार, नाटकविलोकन, प्रमुख
देवकार्य पूर्ण थया विना, वली देवताने मनुष्यसारुं कार्य कांइ नहीं के जेना आधि-
पण करी देवता मनुष्यलोकमां आवे. ते कारणे अशुच अने दुर्गंधमय एवा मनुष्य-
लोकनेविपे देवता न आवे तेहज दुर्गंधपण कहे ठे ॥ १९१ ॥

चत्तारि पंच जोयण ॥ सयाइ गन्धोय मणुय लोगस्स ॥

उहं वच्चइ जेणं ॥ नहुदेवा तेण आवन्ति ॥ १९२ ॥

अर्थ—जेण के० जे कारणे चारसैं पांचसे योजन सुधी मणुयलोगस्स के० मनुष्य-
लोकसंवधी मृतकलेवर, मूत्र, पुरीपसंवधी जे दुर्गंध ते उहवच्चइ के० उचे जाय तेण
के० ते कारणे मनुष्य लोकने विपे नहुदेवा आवन्ति के० देवता न आवे. अहीया
नव योजनसुधी मूलगा गंध पुज्जल तेवार पठी ते पुज्जले आगला पुज्जल वासी
जे, वली ते पुज्जले आगला पुज्जल वासीजे, एम अन्योन्य अनेरा अनेरा
पुज्जल वासतां चारसे अथवा पाचसैं योजनसुधी ऊचो गंध जाय जे काले श्रीअजी-
तनाथने वारे घणा मनुष्य होय, तेवारे कलेवर प्रमुख पण घणां होय त्या
पाचसैं योजन सुधी, तथा वीजी परे चारसैं योजनसुधी गंध उंचो जाय अथवा

देवता अत्यंत शुभ प्रकृतिवंत ठे, तेने थोरु छु छ ते पण घणु थइ परिणमे, तेथी चारसें पाचसें योजन कहा नहीं तो मनुष्यने धाणेंद्रियनो विषय नव योजन सुधी ठे, अने देवताने एकांते निश्चय नथी ॥ १९२ ॥

॥ हवे देवताने जव प्रत्यक्ष अवविज्ञाननु विषयक्षेत्र कहेठे ॥

दो कप्प पढम पुढवि ॥ दो दो दो वीय तइयग चउथि ॥

चउ उवरिम उहीए ॥ पासति पंचमं पुढविं ॥ १९३ ॥

अर्थ-दोकप्प के० पहेला वे देवलोकना देव ते पढमपुढवि के० पेहेली नरकपृथ्वी सुधी अवधिज्ञाने करी देखे अहीयां ए जावार्थ ठे जे सौधर्म अने ईशानेइना सामानिकादिक उत्कृष्टायुवाला जे देवो, ते रत्नप्रज्ञा पृथ्वीना सर्व हेठला जागसुधी अवधिए करी देखे पत्ती ते उपरना दो के० वे सनत्कुमार ने माहेइना देवता वीजी शर्करप्रज्ञाप्रते देखे एमज ब्रह्म अने लातक ए वे देवलोकना देवो ते वीजी बाहुका प्रज्ञाप्रते देखे अने शुक्र तथा सहस्रारना देव चोथी पकप्रज्ञा प्रते देखे तथा चउ-उवरिम के० ए थकी उपरना आणत, प्राणत, आरण, अने अचुत, ए चार देवलोकना देवता ते पासतिपंचमपुढवि के० पाचमी धूमप्रज्ञा नामे नरकपृथ्वी सुधी देखे पण एठहु विशेष जे आणत ने प्राणत देवथकी आरण अने अचुतवाला देव पांचमी पृथ्वीना प्रतरे विशुद्धतर घणा पर्यायवत देखे एम ज्या ज्या वे वे जोडला ठे, त्या पहेला थकी वीजो सुविशेष देसे ॥ १९३ ॥

उठि ठ गेविज्ञा ॥ सत्तमीयरे अणुत्तर मुराऊ ॥ किचूण

लोगनालिं ॥ असखदीबुदहि तिरियतु ॥ १९४ ॥

अर्थ-त्रण हेठलना, अने त्रण मध्यना एव ठ ग्रैवेयकना देव ते उठी तमप्रज्ञा नरकपृथ्वीसुधी अवधिज्ञाने करी देखे अने उपरना त्रणग्रैवेयकना देवता ते सत्तमीयरे के० सातमी तम तमप्रज्ञा नामा नरकपृथ्वी सुधी देखे अने पचानुत्तरवासी देव ते किचूणलोगनालिंके० काडक ऊणी लोकनाली पचास्तिकायरूप चौद राज प्रमाण अवधिज्ञाने करी देखे एतावता पचानुत्तर उपर वार योजन सिद्धशिला ठे अने पचानुत्तरना देव उबु पोताना विमाननी ध्वजा सुधी देखे ते माटे काडक ऊणी लोकनालीने देखे तथा तिरियतु के० तीर्तु सौधर्म अने ईशानादिकना देव असण्याता दीबुदहि के० छीप अने समुझने देखे ॥ १९४ ॥

बहुअरगं उवरि मगा ॥ उडंस विमाण चूलिय धयाइ ॥

ऊण५ सागरे संख ॥ जोयणा तप्पर मसखा ॥ १९५ ॥

अर्थ—उपरिमगा के० उपर उपर देवलोकवासी देवता ते बहुअरगं के० बहुत्तरक असंरयाता असंरयाते जेदे करी बहुत्तर बहुत्तम तिरुं अवधिज्ञाने करी देखे तेने अवधिज्ञान पण विशुद्ध विशुद्धतर जाणवु अने समस्त देवता ते उहस विमाण चूलिय धयाड के० उंचु पोतपोताना विमाननी चूलिकानी ध्वजा सुधी देखे. उपरांत देखे नही केमके देवताना जव खजावथकी उंचु ध्वजासुधीज देखे एटले वैमानिकने उक्कट्टु अवधिज्ञान कहुं अने जघन्य तो वैमानिकने अंगुलने असंरयातमे जागे देसे. एटलु अवधिज्ञान होय. अहीया सिद्धातमा सर्व जघन्य अवधिज्ञान मनुष्य अने तिर्यचमाहे कहुं ठे. पण देवताने कहुं नथी तो अहीयां केम कहुं ? ते जावार्थ श्रीआवश्यकनी पीठिकामन्ये देवताने उपपात काले परजवनुं अवधिज्ञान अंतरमुहूर्त सुधी होय तेवार पठी देवजवसंवंधी अवधिज्ञान उपजे एटले शका निवृत्तिए पूर्वोक्त उपपातकाले अवधिज्ञान जेने उपजे एवो तो कोइक होय, ते अदपपणा माटे सत्रकारे लख्यु नहीं, एटले वैमानिकने उचु नीचु तिरुं अवधिज्ञेन कहुं.

हवे गाथाना उत्तरार्धवडे शेष देवताने सामान्यपणे अवधिज्ञेन कहे ठे, जुवनपति, व्यतर अने ज्योतपी देवो ऊणरुसागरे के ऊणेश्रुसागरोपमायुष्ये अवधिज्ञाने करी ससजोयण के० सरयाता योजनसुधी देखे अने तेवार पठी ज्यारे तप्पर के० तेना उपर आयुष्य वधे, त्वारे असरयाता योजनसुधी देखे एम जेम जेम आयुवृद्धि थाय, तेम तेम असंरयातामां पण वृद्धि थती जाय ॥ १९५ ॥

पणवीस जोयण लहु ॥ नारय जवण वण जोइकप्पाणं ॥

गेविज्जाणुत्तराणय ॥ जइ संखं उहि आगारा ॥ १९६ ॥

अर्थ—अने जुवनपति तथा व्यतर जे दश हजार वर्षना आयुष्यवाला, ते लहु के० जघन्यथकी अवधिज्ञेन पणवीस जोयण के० पचीस योजन देखे. अहीयां फली-तार्थ कहे ठे दशे जुवनपतिने जघन्य तो पचीश योजन अने उक्कट्टु असुर कुमारनिकायने असरयाता द्वीप अने समुद्र देखे, एटलु अवधिज्ञेन होय शेष नवनिकायने संरयाता योजन अवधिज्ञेन, ज्योतपीने जघन्योक्कट्टु संरयाता योजन अवधिज्ञेन होय. एटले तेउ सरयाता द्वीपसमुद्र देखे व्यतरने जघन्य तो पचीश योजन, अने उक्कट्टु सरयाता योजन अवधिज्ञेन होय एटले सरयाता द्वीप अने समुद्र अवधिज्ञाने करी देखे.

हवे गाथाना पाठला त्रण पदे करी नारकी, देवता, तिर्यच, अने मनुष्यने अवधिज्ञानक्षेत्रनु सस्थान कहे ठे एक नारय के० नारकी, वीजा जवण के० जुवनपति, वीजा वण के० व्यतर, चोथा ज्योतपी, पाचमा कप्पाण के० चार देवलोकना देव, ठछा गेविज्जा के० त्रैवे.

॥ अणुत्तराणय के० अनुत्तरविमानना

देव, ए सातने जहसख के० यथासरयाए एटले अनुक्रमे उहि के० अवधिज्ञाननो जे आगारा के० आकार एटले संस्थान होय ते कहे ठे ॥ १९६ ॥

तप्पागारे पल्लग ॥ पडहग जल्लरि मुदंग पुप्फ जवे ॥ ति-
रिय मणुएसु उंही ॥ नाणाविह सठिउं जणिउं ॥ १९७ ॥

अर्थ— नारकीनु अवधिज्ञान तपागारे के० पाणी उपर तरवाना त्रापाने आकारे, जुवनपतिनु अवधिज्ञान पल्लग के० पालाने आकारे, व्यतरनु अवधिज्ञान पडहग के० ढोलने आकारे, ज्योतपीनु अवधिज्ञान जल्लरि के० जल्लरीने आकारे, वार देवलोकरा देवोनु अवधिज्ञान मुदंग के० मृदगने आकारे, प्रवेयकरा देवनु अवधिज्ञान पुप्फ के० फूलेजरी चगेरीने आकारे, अनुत्तरदेवोनु अवधिज्ञान, जवे के० कुमारी कन्यानो गलकचुउं जेवो पेशवाद तूरकणी पहिरणो पहेरे एने ऊर्ध्वसर कचुरा कहे ठे ए नामे मारवान देशमा प्रसिद्ध ठे तेने आकारे जाणवु, अने तिरियमणुएसुउंही के० तिर्यच तथा मनुष्यने अवधिज्ञान नाणाविह के० नाना-प्रकारना सस्थाने सठिउं के० सस्थित, जणिउं के० कछुं ठे जेम सयचूरमण समु-द्रमाहे मत्स सर्व आकारे ठे, परतु बलयाकार नथी अने नर तथा तिर्यचने अव-धिज्ञान बलयाकार पण ठे ॥ १९७ ॥

॥ हवे नारकी, देवता, मनुष्य, अने तिर्यच ए चारमाहे कोने के० दिशाए अधिक अवधिज्ञान होय १ ते कहेठे ॥

उहंजवण वणाण ॥ बहुगो वेमाणियाण हो उंही ॥ नार-
य जोइस तिरिय ॥ नर तिरियाण अणेगविहो ॥ १९८ ॥

अर्थ—जवण के० जुवनपति तथा वणाण के० व्यतर, ए वेउने अवधिज्ञान उह के० उचु बहुगो के० घणुं होय, अने तीहुं तथा नीचु थोडु होय तेमज विमाणियाण के० वैमानिकने अहो के० नीचु उंही के० अवधिज्ञान घणु होय अने तीहुं तथा उचु थोडु होय बली नारकी तथा ज्योतिपीने तिरिय के० तिहुं अवधिज्ञान घणु होय, अने उचु तथा नीचु थोडु होय अने नर के० मनुष्य तथा तिरियाण के० तिर्यचने अणेग-विहो के० अनेक प्रकारनु अवधिज्ञान होय एटले कोछने उचु घणुं होय, कोछने नीचुं घणुं होय, कोछने तिहुं घणु होय, एम नानाप्रकारे विचित्र जाणवु ॥ १९८ ॥

॥ हवे ए देवोनु द्वार पूर्ण करी नारकीनु द्वार जोरतो कहे ठे ॥

इयदेवाण जणिय ॥ तिइ पमुहं नारयाण बुढामि ॥ इग
तिनि सत्त दस सतर ॥ अयर बावीस तितीसा ॥ १९९ ॥

सत्तय पुढवी सुठिई ॥ जिठो वरिमाइ दिठ पुढवीए ॥
होइ, कमेण कणिठा ॥ दसवास सहस्स पढमाए ॥ १०० ॥

अर्थ-इति पूर्वोक्त प्रकारे देवाण के० देवतानां तिष्ठपमुहं के० स्थिति प्रमुख एटले स्थिति, जुवन, अवगाहना ते शरीर प्रमाण, उपपात विरहकाल, चवन विरहकाल, एक समये उपपात संरया, एक समये चवन संरया, गति अने आगतिरूप नव द्वार जणिय के० कहां हवे एहज नव द्वार नारयाण के० नारकी साथे जोनीने बुझामि के० हु कहीश. हवे यथोद्देश निदेंश, एटले जे द्वारनो पहेलो उद्देश कीधो हतो, तेज द्वार अर्हायां पण प्रथम कहे ठे. त्यां साते नरकनी उत्कृष्टी अने जघन्यायुस्थिति अनुक्रमे कहे ठे

रत्नप्रज्ञा पृथ्वीनेविपे उत्कृष्टी स्थिति एक सागरोपम, एम बीजी शर्करप्रज्ञानेविपे त्रण सागरोपम, त्रीजी बाहुकाप्रज्ञानेविपे सात सागरोपम, चोथी पंकप्रज्ञानेविपे दश सागरोपम, पांचमी धूमप्रज्ञानेविपे सतर सागरोपम, ठछी तमप्रज्ञानेविपे बावीश सागरोपम, सातमी तम तमप्रज्ञानेविपे तेत्रीश सागरोपम ॥१९॥ ए सत्तयपुढवीसुठिई के० सात नरकपृथ्वीनेविपे आयुष्यनी स्थिति ते जिठो के० ज्येष्ठ एटले उत्कृष्टी कही. हवे उवरिमा के० उपरनी उत्कृष्टी स्थिति ते हिठ के० हेठला नरके जघन्य जाणवी. जेम रत्नप्रज्ञानी उत्कृष्टी एक सागरोपमनी स्थिति ते शर्करप्रज्ञा जघन्य स्थिति जाणवी एम उपरनी उपरनी उत्कृष्टी स्थिति ते हेठल हेठल अनुक्रमे कणिठा के० कनिष्ठ एटले जघन्य जाणवी. जेम ठछी तमप्रज्ञानी बावीश सागरोपम उत्कृष्टी स्थिति ते सातमी तमःतमप्रज्ञानेविपे जघन्य जाणवी. अने पढमाए के० पहेली रत्नप्रज्ञा पृथ्वीए दश दजार वर्षे जघन्य स्थिति जाणवी तथा जघन्य अने उत्कृष्टीनी वचमा जे आयुष्यनी स्थिति होय, ते मध्यम स्थिति जाणवी. सलघा नरकनेविपे एहज व्यवहार जाणवो ॥ २०० ॥

हवे रत्नप्रज्ञा पृथ्वीना तेर प्रतर ठे बीजीना अगीयार, त्रीजीना नव, चोथीना सात, पांचमीना पांच, ठछीना त्रण, सातमीनो एक, ए प्रतरसंख्या आगल कहेशे. हाख ते प्रतरो प्रते जघन्य तथा उत्कृष्टी आयुष्यस्थिति कहे ठे.

नवइ सम सहस लखा ॥ पुढाणं कोडी अयर दस जाग ॥
इक्कि जाग बुढी ॥ जाअयरं तेरसेपयरे ॥ १०१ ॥ इय
जिठ जहणा पुण ॥ दस वास सहस्स लख पयर डगे ॥
सेसेसु उवरी जिठा ॥ अढो कणिठाउ पइ पुढवी ॥ १०२ ॥

देव, ए सातने जहसख के० यथासरयाए एटले अनुक्रमे उहि के० अवधिज्ञाननो जे
आगारा के० आकार एटले संस्थान होय ते कहे ठे ॥ १९६ ॥

तप्पागारे पल्लग ॥ पडहग जल्लरि मुहग पुप्फ जवे ॥ ति-
रिय मणुएसु उही ॥ नाणाविह सठिउं जणिउं ॥ १९७ ॥

अर्थ- नारकीनु अवधिज्ञान तपागारे के० पाणी उपर तरवाना त्रापाने आकारे,
खुवनपतिनु अवधिज्ञान पल्लग के० पालाने आकारे, व्यतरनु अवधिज्ञान पडहग
के० ढोलने आकारे, ज्योतपीनु अवधिज्ञान जल्लरि के० जल्लरीने आकारे, वार
देवलोकेना देवोनु अवधिज्ञान मुहग के० मृदगने आकारे, त्रेवेयकेना देवतुं
अवधिज्ञान पुप्फ के० फूलेजरी चगेरीने आकारे, अनुत्तरदेवोनु अवधिज्ञान,
जवे के० कुमारी कन्यानो गलकचुउं जेवो पेशवाद तूरकणी पहिरणो पहेरे एने ऊ-
र्ध्वसर कचुरु कहे ठे ए नामे मारवार देशमा प्रसिद्ध ठे तेने आकारे जाणवु,
अने तिरियमणुएसुउही के० तिर्यच तथा मनुष्यने अवधिज्ञान नाणाविह के० नाना-
प्रकारना सस्थाने सठिउं के० सस्थित, जणिउं के० कबु ठे जेम सयजूरमण समु-
झमाहे मस्त सर्प आकारे ठे, परतु बलयाकार नथी अने नर तथा तिर्यचने अव-
धिज्ञान बलयाकार पण ठे ॥ १९७ ॥

॥ हवे नारकी, देवता, मनुष्य, अने तिर्यच ए चारमाहे कोने के०
दिशाए अधिक अवधिज्ञान होय ? ते कहेठे ॥

उहंजवण वणाण ॥ बहुगो वेमाणियाण हो उही ॥ नार-
य जोइस तिरिय ॥ नर तिरियाण अणेगविहो ॥ १९८ ॥

अर्थ-जवण के० खुवनपति तथा वणाण के० व्यतर, ए वेउने अवधिज्ञान उह के०
उचु बहुगो के० घणुं होय, अने तीहुं तथा नीचु थोडु होय तेमज विमाणियाण के०
वेमानिकने अहो के० नीचु उही के० अवधिज्ञान घणु होय अने तीहुं तथा उचु
थोडु होय गळी नारकी तथा ज्योतिपीने तिरिय के० तिरुं अवधिज्ञान घणु होय, अने
उचु तथा नीचु थोडु होय अने नर के० मनुष्य तथा तिरियाण के० तिर्यचने अणेग-
विहो के० अनेक प्रकारनु अवधिज्ञान होय एटले कोइने उचु घणुं होय, कोइने
नीचु घणु होय, कोइने तिरुं घणु होय, एम नानाप्रकारे विचित्र जाणवु ॥ १९८ ॥

॥ हवे ए देवोनु द्वार पूर्ण करी नारकीनु द्वार जोरतो कहे ठे ॥

इयदेवाण जणिय ॥ ठिइ पमुहं नारयाण बुठामि ॥ इग
तिनि सत्त दस सतर ॥ अयर वावीस तितीसा ॥ १९९ ॥

સત્તય પુઢવી સુઠિઈ ॥ જિઠો વરિમાઈ દિઠ પુઢવી ॥

હોઈ કમેણ કણિઠા ॥ દસવાસ સહસ્સ પઢમા ॥ ૨૦૦ ॥

અર્થ-ઈતિ પૂર્વોક્ત પ્રકારે દેવાણ કે ૦ દેવતાનાં ઊંચપમુહં કે ૦ સ્થિતિ પ્રમુખ ઇટલે સ્થિતિ, જીવન, અવગાહના તે શરીર પ્રમાણ, ઉપપાત વિરહકાલ, ચવન વિરહકાલ, એક સમયે ઉપપાત સંખ્યા, એક સમયે ચવન સંખ્યા, ગતિ અને આગતિરૂપ નવ દ્વાર જણિયં કે ૦ કહ્યાં હવે ઇહજ નવ દ્વાર નારયાણ કે ૦ નારકી સાથે જોડીને બુઢામિ કે ૦ હું કહીશ. હવે યથોદેશ, નિર્દેશ, ઇટલે જે દ્વારનો પહેલો ઉદેશ કીધો હતો, તેજ દ્વાર અર્હાયાં પણ પ્રથમ કહે ઠે. ત્યાં સાતે નરકની ઉત્કૃષ્ટી અને જઘન્યાયુસ્થિતિ અનુક્રમે કહે ઠે

રત્નપ્રજા પૃથ્વીનેવિપે ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ એક સાગરોપમ, એમ વીજી શર્કરપ્રજાનેવિપે ત્રણ સાગરોપમ, ત્રીજી વાલુકાપ્રજાનેવિપે સાત સાગરોપમ, ચોથી પંકપ્રજાનેવિપે દશ સાગરોપમ, પાંચમી ધૂમપ્રજાનેવિપે સત્તર સાગરોપમ, ઠઠી તમપ્રજાનેવિપે બાવીશ સાગરોપમ, સાતમી તમ તમપ્રજાનેવિપે તેત્રીશ સાગરોપમ ॥ ૧૯૯ ॥ એ સત્તયપુઢવીસુઠિઈ કે ૦ સાત નરકપૃથ્વીનેવિપે આયુષ્યની સ્થિતિ તે જિઠો કે ૦ જ્યેષ્ઠ ઇટલે ઉત્કૃષ્ટી કહી. હવે ઉવરિમા કે ૦ ઉપરની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તે દિઠ કે ૦ હેઠલા નરકે જઘન્ય જાણવી. જેમ રત્નપ્રજાની ઉત્કૃષ્ટી એક સાગરોપમની સ્થિતિ તે શર્કરપ્રજાએ જઘન્ય સ્થિતિ જાણવી એમ ઉપરની ઉપરની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તે હેઠલ હેઠલ અનુક્રમે કણિઠા કે ૦ કનિષ્ઠ ઇટલે જઘન્ય જાણવી જેમ ઠઠી તમપ્રજાની બાવીશ સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તે સાતમી તમ તમપ્રજાનેવિપે જઘન્ય જાણવી. અને પઢમા કે ૦ પહેલી રત્નપ્રજા પૃથ્વીએ દશ દજાર વર્ષે જઘન્ય સ્થિતિ જાણવી તથા જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટીની વચમાં જે આયુષ્યની સ્થિતિ હોય, તે મધ્યમ સ્થિતિ જાણવી સહઘા નરકનેવિપે ઇહજ વ્યવહાર જાણવો ॥ ૨૦૦ ॥

હવે રત્નપ્રજા પૃથ્વીના તેર પ્રતર ઠે વીજીના અગીયાર, ત્રીજીના નવ, ચોથીના સાત, પાંચમીના પાંચ, ઠઠીના ત્રણ, સાતમીનો એક, એ પ્રતરસંખ્યા આગલ કહેશે. હાલ તે પ્રતરો પ્રતે જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટી આયુષ્યસ્થિતિ કહે ઠે

નવઈ સમ સહસ લક્ષા ॥ પુઢાણં કોઢી અયર દસ જાગ ॥

ઈક્કિક જાગ બુઢી ॥ જાઅયરં તેરસેપયરે ॥ ૨૦૧ ॥

જિઠ જહણા પુણ ॥ દસ વાસ સહસ્સ લક્ષ પયર હમે ॥

સેસેસુ ઉવરી જિઠા ॥ અહો કણિઠાઈ પઢ પુઢવી ॥ ૨૦૨ ॥

अर्थ—रत्नप्रज्ञा पृथ्वीना पहेला प्रतरनेविषे नवइ सहस्र के० नेबु हजार समा के० वर्ष, वीजा प्रतरने विषे नेबु लाख वर्ष, त्रीजा प्रतरनेविषे एक पूर्वकोडीवर्ष, चौथा प्रतरने विषे एक सागरोपमना दश जाग करीए, तेवो एक जाग तेवार पठी इक्किजागबुट्टी के० प्रतरे एकको जाग बधारीए तेवारे जाव के० यावत् तेरमा प्रतरनेविषे अयर के० एक सागरोपमनी उत्कृष्टी आयुस्थिति आय एटले पाचमे प्रतरे वे जाग, ठछे त्रण जाग, सातमे चार जाग, आठमे पांच जाग, नवमे ठ जाग, दश मेसात जाग, अगी-यारमे आठ जाग, बारमे नव जाग, अने तेरमे प्रतरे दश जाग एटले तेरमा प्रतरे सागरोपम पूर्ण ॥ २०१ ॥ इयजिष्ठ के० ए उत्कृष्टी आयुष्यनी स्थिति कही

हवे पुण के० बली जहन्न के० जघन्य स्थिति कहे ठे दसवास सहस्रसलखपय-र दुगे के० प्रथम प्रतरनेविषे अनुक्रमे दश हजार वर्ष, बीजे प्रतरे दश लाख वर्ष, यद्यपि दश लाख सूत्र पाठमा न कहा, परंतु उत्कृष्टी स्थितिने अधिकारे नेबु सहस्र नेबु लाख उपर जोडी लाख कहा, तेने अनुसार पाठमा दश शब्द कहा बिना पण दश लाख कहेता दोष नथी अने सेसेमुउवरि जिष्ठा के० हवे आगला त्रीजा प्रतर आदे देइने जे प्रतरो ठे, तेउनेविषे उवरि के० उपरना प्रतरनी जे जिष्ठा के० उत्कृष्टी स्थिति ठे, तेज आगले अहोकणिष्ठा के० अधो एटले नीचे नीचे प्रतरे कनिष्ठ एटले जघन्यस्थिति पड़ुबवी एटले प्रत्येक पृथ्वी प्रते जाणवी, एटले जघन्य स्थिति होय ते स्पष्टार्थ यंत्र देखी समजजो एटले रत्नप्रज्ञा पृथ्वीविषे उत्कृष्टी स्थिति कही अने सर्व पृथ्वीविषे प्रत्येक प्रतरे जघन्य स्थिति कही ॥ २०२ ॥

हवे बीजी नरक पृथ्वीआवेदेइ शेषपृथ्वीनेविषे उत्कृष्टी स्थिति कहेवाने अर्थे करण कहेवे.

उवरि खिड ठिइ विसेसो ॥ सग पयर विहत्तु इव संगुणिउ ॥

उवरिम खिइ ठिइ सहिउ ॥ इठिय पयरमि उकोसा ॥ २०३ ॥

अर्थ—उवरि के० उपरनी खिड के० क्षिति एटले पृथ्वी, तेनी जे उत्कृष्टी ठिइ के० स्थिति, तेने इव के० वाठित नरक पृथ्वीनी उत्कृष्टी स्थिति साथे विसेसो के० विश्लेष करीए, एटले अधिक स्थितिमाथी उंठी स्थिति काढीए, शेष रहे तेने पण उपचारथी विश्लेष कहीए ते विश्लेषनो आक सगपयरविहत्तुइव के० अर्हीयां वाठी नरक पृथ्वीने सग एटले स्वस्व ते पोतपोताना प्रतरे वेहेचिये ते वेहेचना जे आक आवे ते प्रतर सरयाण संगुणिउ के० गुणीए, ते गुणये अके जे आक आवे ते उ-वरिमखिड के० उपरनी पृथ्वीनी उत्कृष्टी ठिइ के० स्थिति तेणे सहित करीए, तेवारे इठियपयरमिउकोसा के० वाठीत प्रतरे उत्कृष्टी स्थिति आय

તે ઉદાહરણે દેખાડે છે જેમ શર્કરપ્રજાનેવિપે ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ ત્રણ સાગરોપમ છે, અને રત્નપ્રજાની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ એક સાગરોપમ છે, તેનો વિશ્લેષ કરીએ ત્યારે શેષ બે સાગરોપમ રહે તે બે સાગરોપમને શર્કરપ્રજાના અગ્નીઆરે પ્રતરે જાગ આપીએ, તેવારે એક જાગમાં એક સાગરોપમના અગ્નીઆરીઆ બે જાગ આવે તે બેને વાંચિત પ્રતર સાથે ગુણિએ, તેવારે પ્રથમ પ્રતરે એકંસ ગુણ્યા બે જાગજ હોય તેને ઉપર વલી રત્નપ્રજા પૃથ્વીની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ એક સાગરોપમની છે, તે જોલી કરીએ, તેવારે પ્રથમ પ્રતરે એક સાગરોપમ, અને ઉપર એક સાગરોપમના અગ્નીઆરીઆ બે જાગ આવે, એટલી શર્કરપ્રજા પૃથ્વીના પ્રથમ પ્રતરે ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ જાણવી. એરીતે પ્રત્યેક પ્રતરે બે બે જાગ વધારીએ, ત્યારે અગ્નીયાર જાગે સાગરોપમ વધાય એમ યાવત્ અગ્નીયારમે પ્રતરે ત્રણ સાગરોપમ પૂર્ણાયુ થાય; અને પેહલા પ્રતરની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તે વીજે પ્રતરે જઘન્ય જાણવી એ પણ યત્ર દેખી સમજજો

એમજ ત્રીજી નરકપૃથ્વીએ પણ એહજ કરણ જાણવું તો એ ત્રીજી વાલુપ્રજા, ચોથી પંકપ્રજા, પાંચમી ધૂમપ્રજા, ઠઠી તમ પ્રજા, એ ચારેની યંત્ર સ્થાપના જોજો, અને સાતમી તમતમાપ્રજાએ એકજ પ્રતર છે ત્યાં પાંચ નરકવાસા છે ત્યાં કાલ, મ-હાકાલ, રોરવ, મહારોરવ, એ ચાર સ્થાનકે જઘન્ય વાલીજ સાગરોપમાયુ, અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમાયુ છે અને પાંચમો અપઙ્ગાણા નરકવાસો છે, ત્યાં અજઘ-ન્યોત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમાયુ છે એમ સાતે નરકનેવિપે જ્યાંસુધી જીવે ત્યાંસુધી સદા વેદના વેદે આંખ મીચી ઉઘાડીએ એટલો વલત પણ નારકીને સુણ નથી કિંતુ એકાંત હુ લજ વાંધ્યું છે, તે વેદે. હવે નારકીને એક ક્ષેત્ર વેદના, વીજી અન્યોન્ય વેદના, અને ત્રીજી પરમાધામિકૃત વેદના, એ ત્રણે વેદના, કિંચિત્ વિ-વરીને કહે છે

તેમાં પ્રથમ ક્ષેત્રવેદના કહે છે એક રત્નપ્રજા, વીજી શર્કરા, ત્રીજી વાલુકા, એના નારકી શીતયોનિયા છે, અને યોનિ સ્થાનવિના વીજી જે નરકચૂમિકા છે તે હણ છે, તેમાટે નારકી શીતયોનિયા તે હણ વેદના વેદે છે. ત્યાં જેવા અન્નિવર્ણ-સેરના અગારા તે કરતાં પણ અત્યંત નરકચૂમિકા હણ જાણવી

એમ વીજા પણ નરકોનેવિપે જાવના જાણવી પંકપ્રજા નરકે ઉપરના ઘણા નર-કાવાસા તો હણ છે, અને નીચલા ચોલા નરકાવાસા ચોલા શીત છે ધૂમાને વિપે નરકાવાસામાં શીતલ ઘણા છે, અને હણ થોડા છે તથા ઠઠી અને સાતમીએ એકાંત શીતલ ચૂમિકા છે, ને નારકી એકાંત હણયાનિયા છે પરંતુ નીચે નીચે નરકે અનંતગુણ તીવ્ર, પ્રતમ છે. તે નરકોમધ્યે અને શીતવેદના જે

ते तेनु स्वरूप आगमवेदी एतु कहेठे के, ग्रीष्मऋतुना अंते मध्यान्हसमये सूर्य प्राप्त थयो उता, अने आकाश मेघरहित उतां, अत्यंत छुष्ट पित्तप्रकोपे करी व्याकुल अने उग्ररहित चारे दिशि ए प्रदीप्त थएली अग्निज्वाला, तेणे करी व्याप्त एवा कोड पुरुषने जेवी उल्लवेदना होय, तेकरता पण उल्लवेदना नरकावासानेविषे रहेला नारकीने अनंतगुणी वेदना जाणवी

अने शीतयोनिचा नारकीने उल्लवेदना नरकावासाथी लेइ खेरना अगारा मांहे नाखी धमे, तेवारे ते नारकी चदन जेवी शीतलता पामी अत्यंत सुखी थयाउता ते अग्निमाहे निज्जा पामे वली पोष तथा माघ महीनामा रात्रीने समये शीतलवायु वाय तेणे करी जेम हृदयादिक कापे, तथा हिमाचलमाहे बखरहित वेठे थके उपरथी हिम पकता जेवी शीतवेदना होय, तेथी अनंतगुणी शीतवेदना नरकावासांमां होय ते शीतवेदना युक्त, नरकमाथी ते नारकीने वाहेर काढी पूर्वोक्त हिमाचलादिक शीतल स्थळे जो स्थापन करीए तो तेवारे ते निरुपम सुखी थया उता निज्जा प्रते पामे

॥ वली प्रक्षेप गाथा कहे ठे ॥

वधण गइ सठाणा ॥ जेया वणाय गंध रस फासा ॥ अगुरु लहु सह दसदा ॥ असुहा ॥ विय पुग्गला निरए ॥ २०४ ॥

अर्थ-नरकनेविषे क्षेत्र स्वप्नावयकी एवा दश प्रकारना पुद्गलनो परिणाम दुखदायी होय ते जूदा जूदा वखाणे ठे प्रतिक्षणे जे जे आहारादिक नानाप्रकारना पुद्गलनु जे वधन ते प्रदीप्त थएला अग्नि करता पण अत्यंत दारुण होय बीजो गइ के० गति ते उट सरखी होय, ते गती तप्तलोह सरखी धरती उपर पग धारण करवा करता पण अत्यंत तीव्र ठे बीजु संठाण ते अत्यंत तीव्र तीव्र हुडक सस्यान ते पाख वेदन थयेली पक्षी जेवो दुखी होय तेजो दुखदायक ठे, जे दीठेथके पण माहा उद्वेगकारी होय चोथु जेया ते जीत प्रमुखना पुद्गल जे उडीने शरीरे लागे, ते शस्त्र-खड्गधारा सरखा लागे पांचमुं ते नरकावासानो वर्ण सर्वत्र अंधकारमय, विष्टा, मूत्र, श्लेष्म, मल, लोही, वसा, परु अने मेदे जखुं तळीआनु जाग ठे, स्मशाननी पेरे ठाम ठाम मांस, केश, हाक, नख, दांत, चर्म, पड्या ठे, एवो वर्ण होय उठो गंध ते कुतरा, शीयाळ, सर्प, मजार, नोळीआ प्रमुखना मृतकलेवर पड्या होय, तेना गंध करतां पण अत्यंत दुर्गंध होय सातमो रस ते कडवी तुवडी करता पण अत्यंत कडवो स्वाद होय, आठमो फरस ते बींठीना काटा

सरस्रो अने कवचना रोम करतां पण तेनो जूडो स्पर्श जाणवो नवमो अगुरुलघु परिणाम ते पण अत्यंत दुःखनुं घर एवो जाणवो दशमो शब्द ते अत्यंत विला-
पाकद दुःखकारी शब्दना पुजल होय ए प्रकारे नारकीने पुजल परिणमे जखो
करतां जुंनो परिणमे. जेम वैमानिक देवताना हस्तस्पर्श पण नारकीदुःख पामे. ॥ १०४ ॥

॥ वली नारकीने दश प्रकारनी वेदना प्रक्षेप गाथाए करी कहे ठे. ॥

नरया दसविह वेयण ॥ सी उंसिण खुह् पिवास कंमूहिं ॥

परवस्स जर दाहं ॥ जय सोगं चेव वेयंति ॥ १०५ ॥

अर्थ-शीतवेदना अने उष्णवेदना ए वे पूर्वे वखाणी ठे, तेथीज जाणवी वीजी
खुह् के० लुधा ते समस्त अहीछीपनां अन्न तथा घृत आपीएं तोपण नारकीना
एक जीवने चूख मटे नहीं चोथी तृपा ते समस्त समुद्र अने नदीनां पाणी पाइए
तोपण नारकीनु गलु अने तालु, तथा होठ सूकातां रहे नहीं, एवी तेने तृपा ठे
पांचमी कंमुहिं ते तुरी करवते करी खणता पण तेनी खसनी खंजवाल मटे नहीं.
ठठो नारकीना जीव सदा परवश रहे, सातमो अहीयां रहेनारा पुरुषो करतां पण
अनंतगुणो जर सदा सर्वदा होय आठमो दाह, ते शरीर तापमय अने दाघज्व-
रमय होय. नवमो जय अने दशमो शोक ए वे-मनुष्य करता त्या अनंतगुणा होय
अने विजगद्गान पण सर्वत्र दुःखदायी ठे परमाधामि लोक ते पण वीजां शख जे
जालां, तलजार, तीर, प्रमुख हथीयार ते देखाडीने महादुःख देनारा ठे, तेणे करी
सदा दुःखी होय, अने शोक करता रहे ए क्षेत्र वेदना कही ॥ १०५ ॥

हवे अन्योन्यकृतवेदना कहे ठे नारकीना वे जेद ठे, एक मिथ्यादृष्टि, अने
वीजा सम्यक्दृष्टि त्यां जेम जील तथा वणजारा प्रमुखनो कुतरो वीजा कुतराने
देखी क्रोधाध थकी लमवा आवे, ते दांत अने नखे करी युद्ध करे, तेम मिथ्यात्वी
नारकी जे होय, ते पण विजगद्गाने करी वीजा नारकीने दूरथकी आवतो देखी
क्रोधे करी अत्यंत रौद्र एवो नवु यैक्रियरूप करे अने पोतपोताना नरकावासनेविपे
पृथ्वीना खजावोत्पन्न हथीयार अथवा नवा विकूर्व्या एवा त्रिशूल अने जाला प्र-
मुख अथवा हाथ, पग, दात अने नखे करी मांहीमांहे प्रहार करे, ते प्रहारे करी
पीडा पामेला एवा तेज लोहीना कादवमां आलोडता आकद शब्द करे, अने
जे सम्यक्दृष्टि नारकी होय, ते पोताना पूर्वजवकृत पापने स्मरण करी वीजा थकी
उत्पन्न थएलु दुःख सम्यक् प्रकारे सहन करे, पण वीजाने पीडा उपजावे नहीं. ए
राते अन्योन्यकृत वेदना कही.

હવે પરમાધામિકૃત વેદના કહે છે નરકાવાસાની પહેલી જાતનેપિપે નિકુટ આલા છે, તે નારકીને ડપજવાની યોનિ જાણથી ત્યાં નારકી ડપન્યા પઠી અંત-મુદ્ધતેં આલો ન્હાનો અને શરીર મોહોડુ તેથી તેમાં સમાય નહીં, તેગારે નીચે પડે તે જોવો નીચે પડે કે તુરત તે જાણીને પરમાધામિ ત્યાં આવે તે આવીને પૂર્વકૃત પાપકર્મને અનુસારે કર્મોપચારીને હુ ય આપે તે હુ ય કેવું ? તે કહે છે મથપાનીને તસત્રવુડ પીવરાવે, પરછીસંગી જે હોય, તેને અગ્નિમય લોહની પુતલીનું આલિંગન કરાવે કૂટશીમલાના વૃક્ષ ઉપર વેસાડે, લોહના ઘણે કરીને ઘાત કરે, વાસલાં કરી ઠેકે, કત ઉપરે સ્વાર આપે, ડહતેલમાહે તલે, કુત, જાલામાં શરીરને પ્રોવે તથા જઘીમાહે જંકે, ઘાળીમાહે પીસે, કરવતે કરી વેહેરી નાચે, કારુ, ઘુશ્ક, કુ-તરા અને સિંહ પ્રમુખને વિકૃતિને કદર્થના કરાવે વેતરણી નદીમાહે ઝગોલે અસિ પત્રવનમાહે પ્રવેશ કરાવે તસવેલુમાહે દોડાવે, એવી વિવિધ પ્રકારની વેદના ઉત્પન્ન કરી નારકીને હુ ય આપે પઠી વજ્રમય કુન્ડીમાહે તોત્ર તોપે કરી પચતા નારકી ડહકૃષ્ટા પાચસેં યોજન ડચા ડઠલે ત્યાંથી તેડને પાઠા પન્તાં વજ્રમય ચતુષ્કરી પક્ષીડં તોડે, પઠી કાઠ અવશેષ ધરતીની ઉપર પડ્યાથકા વાઘ ચૂટે-લાય એવા તે પરમાધામિ અધમ, મહાપાપીષ્ઠ, ક્રૂરકર્મિ, જેમને પચાશિ પ્રમુલ કષ્ટ ક્રિયા થકી ડપન્યુ એવું જે ક્રૂરસુલ એવા જે અસુર, પરમાધામિ તે કદર્થમાન એવા નારકીને માહોમાહે પાના, કૂકના, અને મેંઢાની પેરે જૂજતા દેહી શુરુપ્રેક્ષક મનુષ્યની પેરે તે પરમાધામિ હર્ષે પામે, અટ્ટહાસ કરે, ચેલોરકેપ કરે, પડહગ દાદરી વજાવે જેમ અર્હીયાના લોક નાટક દેહી સુશી થાય તેવા પરમાધામિ, ત્રણે જાતની કદર્થના નારકીને દેહી સુશી થાય ઘણુ શુ કહીય, પરતુ એ નારકીડંને હુ ય દેવામાં તથા હુ હી દેહીને સુશી થવામા પરમાધામીડંને જેવી પ્રીતિ છે, તેવી પ્રીતિ અત્યંત રમ્ય વસ્તુના અવલોકને કરી પણ નથી.

॥ હવે એ ત્રણ વેદનામાહે કોણ વેદના કીયા નરકે હોય ? તે કહે છે ॥

સત્તસુ સ્વિત્તજ વિયણા ॥ અન્નન્ન કયાવિ પહરણે દિવિણા ॥

પહરણ કયાવિ પચસુ ॥ તિસુ પરમાદ્મિય કયાવિ ॥ ૭૦૬ ॥

અર્થ- સાતે નરકનેપિપે ક્ષેત્રવેદના, તે સ્વજાવે ક્ષેત્રથકી વેદના હોય ઘીજી અ-ન્યોન્યકૃત વેદના વે પ્રકારે છે એક શરીરથકી, અને ઘીજી પહરણથકી તેમા પહ-રણે વિણા કે ૦ પ્રહરણ વિના માત્ર શરીરે કરી અન્યોન્યકૃત વેદના તે સાતે નરકે છે અને પ્રહરણકૃતવેદના પહેલા પાચ નરકે છે તેમજ પહેલા ત્રણ નરકને વિપે પર-માધામિકૃત વેદના છે ઠઠા તથા સાતમા નરકના નારકી રાતા કુથુઆ જેડનાં ધવ્ર મય મોઢા અને જેડ ગોવરના કીન્ના સરસા- તેડને વિકૃતિને અન્યોન્ય શરીરમાહે

પ્રવેશ કરાવે, તેડં વેદના ડઢીરે અને શરીરમાંહે પ્રવેશ કરી ટ્વાય, કયાંએક અનેયો-
ન્યકૃત વેદના ડઢી નરકપૃથ્વી સુધી ઢે, એવુ કહ્યું ઢે, તે પરમાર્થ નથી
જાણતા, શું જાણીએ તેમણે કિયા હેતુએ કહ્યું ઢે? એટલે સવિસ્તર નારકીનું સ્થિ-
તિદ્વાર કહ્યું ॥ ૨૦૬ ॥

॥ હવે નારકીનું જીવનદ્વાર કહે ઢે. ॥

રયણપ્પહ સક્કરપહ ॥ વાલુયપહ પકપહય ધૂમપહા ॥

તમપહા તમતમપહા ॥ કમેણ પુઢવીણ ગોત્તાઈ ॥ ૨૦૭ ॥

અર્થ— પહેલી રત્નપ્રજા પૃથ્વીનો ગોત્ર, અર્થસહિત નામ તે ગોત્ર કહીએ. ત્યાં પ-
હેલે કાંઢે ઘણાં રત્ન ઢે, તેથી રત્નપ્રજા ગોત્ર કહીએ. પહેલો ટ્વરકાંરુ તે સોઢ હજાર
યોજન પ્રમાણ, ટ્રીજો પકવહુલકાંરુ ચોરાશી હજાર યોજન પ્રમાણ, ટ્રીજો જલવહુ-
લકાંરુ એશી હજાર યોજન પ્રમાણ ઢે, અને આગલી ડા પૃથ્વી પૃથ્વીકાયમય જા-
ણવી. ટ્રીજીએ શર્કરા કાંકરા ઘણા ઢે, ટ્રીજી વાલુકપ્રજાએ વેલુ ઘણી ઢે, ચોથી પંક-
પ્રજાએ કાઢવ ઘણો ઢે, પાંચમી ધૂમપ્રજાએ ધૂમ ઘણો ઢે, ડઢી તમપ્રજાએ અંધકાર
ઘણો ઢે, સાતમી તમતમપ્રજાએ અધકારનુ વહુલપણું ઘણુ ઢે, એટલે સાત નરકપૃ-
થ્વીનાં ગુણત્તિપ્પત્ર ગોત્ર કહ્યાં ॥ ૨૦૭ ॥

॥ હવે નરકના નામ તથા સંસ્થાન તે આકાર કહે ઢે ॥

ઘમ્મા વંસા સેલા ॥ અંજણ રિઠ્ઠા મઘાય માઘવર્ઠ ॥

નામેહિં પુઢવીઠં ॥ ટ્વત્તાઈઠત્ત સંઠાણા ॥ ૨૦૮ ॥

અર્થ— એક ઘમા, ટ્રીજી વંશા, ટ્રીજી શેલા, ચોથી અંજણા, પાંચમી રિઠ્ઠા, ડઢી
મઘા, અને સાતમી માઘવત્તી, એ સાતે નરકના નામ કહ્યાં. નામ એટલે જે અર્થ-
વિના પોતાની ઇચ્છાએ સજ્ઞા કરીએ તે નામુ. જાણુ એ સાતે નરકપૃથ્વી તે ટ્વત્તાઈઠત્ત
સંઠાણા એટલે ટ્વત્તાઈઠત્ત સંસ્થાન, તે આવી રીતે જે ડપરનું ટ્વ ન્હાનું, તેને નીચે
મોહોદુ, વઢી તે નીચે મોહોદુ, વઢી તે નીચે મોહોદુ, વઢી તે નીચે અતિ મોહોદુ,
એમ નીચે નીચે અતિ મોહોદુ મહાવિસ્તારવંત સસ્થાન જાણુ ॥ ૨૦૮ ॥

॥ હવે પૃથ્વીનો પિઢ તથા પૃથ્વીનો આશ્રય કહે ઢે. ॥

અંસીય વત્તિસ અઢવિસ ॥ વીસા અઠાર સોઢ અઢસહસા ॥

લક્કુવરિ પુઢવિ પિંઢો ॥ ઘણુદહિ ઘણવાય તણુવાયા ॥ ૨૦૯ ॥

ગયણચ પડ્ઠાણ ॥ વીસ સહસ્સાઈ ઘણુદહી પિંનો ॥ ઘણ-

તણુ વાયાગાસા ॥ અસંઘ જોયણ જુયા પિંઢો ॥ ૨૧૦ ॥

હવે પરમાધામિકૃત વેદના કહે છે નરકાવાસાની પહેલી જાતને વિષે નિ.કુટ આલા છે, તે નારકીને ઉપજવાની યોગિ જાણથી ત્યા નારકી ઉપન્યા પઠી અંત-રુદ્ધતે આલો ન્હાનો અને શરીર મોહોડુ તેથી તેમાં સમાય નહીં, તેવારે નીચે પડે. તે જોઈ નીચે પડે કે તુરત તે જાણીને પરમાધામિ ત્યાં આવે તે આવીને પૂર્વકૃત પાપકર્મને અનુસારે કર્મોપચારીને હુલ આપે તે હુલ કેવું ? તે કહે છે મયપાનીને તત્તત્રવુડ પીવરાવે, પરસ્ત્રીસંગી જે હોય, તેને અગ્નિમય લોહની પુતલીનુ આલિગન કરાવે, કૂટશીમલાના વૃક્ષ ઉપર વેસાડે, લોહના ઘણે કરીને ઘાત કરે, વાતલાઈ કરી ઠેડે, ફત ઉપરે સાર આપે, હાલતેલમાહે તલે, કૃત, જાલામા શરીરને પ્રોવે તથા ઝઘીમાહે શંકે, ઘાળીમાહે પીલે, કરવતે કરી વેહેરી નાલે, કાઠ, ઘુશ્ચડ, કુ-તરા અને સિંહ પ્રમુખને વિકૃતિને કદર્થના કરાવે વેતરણી નદીમાહે જ્યોલે અસિ પત્રનમમાહે પ્રવેશ કરાવે તત્તવેલુમાહે દોહાવે, એવી વિવિધ પ્રકારની વેદના ઉત્પન્ન કરી નારકીને હુલ આપે. પઠી વજ્રમય કુઝીમાહે તીવ્ર તોપે કરી પચતા નારકી ઉત્કૃષ્ટા પાચસે યોજન ઉચા ઉઠલે ત્યાંથી તેડને પાઠા પઠતાં વજ્રમય ચતુષ્કરી પક્ષીડે તોડે, પઠી કાઠ અગ્નિ ધરતીની ઉપર પડ્યાથકા વાઘ ચૂટે-લાય એવા તે પરમા-ધામિ અધમ, મહાપાપીષ્ઠ, ક્રૂરકર્મિ, જેમને પચાગ્નિ પ્રમુખ કષ્ટ ક્રિયા થકી ઉપન્યુ એવું જે કૂરસુલ એવા જે અસુર, પરમાધામિ તે કદર્થમાન એવા નારકીને માહોમાહે પાના, કૂકના, અને મેંદાની પેરે જૂળતા ટેરી યુદ્ધપ્રેક્ષક મનુષ્યની પેરે તે પરમાધામિ હપે પામે, અદ્વિહાસ કરે, ચેલોત્કેષ કરે, પડહગ દાદરી વજાવે જેમ અર્હાયાના લોક નાટક દેખી સુશી થાય તેવા પરમાધામિ, ત્રણે જાતની કદર્થના નારકીને દેખી સુશી થાય ઘણુ શુ કહીય, પરતુ એ નારકીડેને હુલ દેવામાં તથા હુલ દેખીને સુશી થવામા પરમાધામીડેને જેવી પ્રીતિ છે, તેવી પ્રીતિ અત્યંત રમ્ય વસ્તુના અવલોકને કરી પણ નથી

॥ હવે એ ત્રણ વેદનામાહે કોણ વેદના કીયા નરકે હોય ? તે કહે છે ॥

સત્તસુ સિત્તજ વિયણા ॥ અન્નન્ન કયાવિ પહરણે દિવિણા ॥

પહરણ કયાવિ પચસુ ॥ તિસુ પરમાદ્ભિમય કયાવિ ॥ ૨૦૬ ॥

અર્થ- સાતે નરકને વિષે ક્ષેત્રવેદના, તે સ્વજાવે ક્ષેત્રચક્રી વેદના હોય ઘીજી અ-ન્યોન્યકૃત વેદના વે પ્રકારે છે એક શરીરચક્રી, અને ઘીજી પ્રહરણચક્રી તેમાં પહ-રણે વિણા કેવું પ્રહરણ વિના માત્ર શરીરે કરી અન્યોન્યકૃત વેદના તે સાતે નરકે છે અને પ્રહરણકૃતવેદના પહેલા પાચ નરકે છે તેમજ પહેલા ત્રણ નરકને વિષે પર-માધામિકૃત વેદના છે ઠઠા તથા સાતમા નરકના નારકી રાતા કુથુશ્ચા જેડના વજ્ર મય મોહા અને જેડ ગોવરના કીના સરસા- તેડને વિકૃતિને અન્યોન્ય શરીરમાહે

પ્રવેશ કરાવે, તેડ વેદના ઉદીરે અને શરીરમાંહે પ્રવેશ કરી લાય; ક્યાંએક અન્યો-
ન્યકૃત વેદના ઠઠી નરકપૃથ્વી સુધી ઠે, એવુ કહ્યું ઠે, તે પરમાર્થ નથી
જાણતા, શું જાણીએ તેમણે કિયા હેતુએ કહ્યું ઠે? એટલે સવિસ્તર નારકીનું સ્થિ-
તિઠાર કહ્યું ॥ ૨૦૬ ॥

॥ હવે નારકીનું જવનઘાર કહે ઠે ॥

રયણપ્પહ સકરપહ ॥ વાલુચપહ પકપહય ધૂમપહા ॥

તમપહા તમતમપહા ॥ કમેણ પુઢવીણ ગોત્તાઈ ॥ ૨૦૭ ॥

અર્થ— પહેલી રત્નપ્રજા પૃથ્વીનો ગોત્ર, અર્થસહિત નામ તે ગોત્ર કહિએ. ત્યા પ-
હેલે કાંઠે ઘણાં રત્ન ઠે, તેથી રત્નપ્રજા ગોત્ર કહીએ પહેલો સ્વરકાંઠુ તે સોલ હજાર
યોજન પ્રમાણ, વીજો પકવહુલકાઠુ ચોરાશી હજાર યોજન પ્રમાણ, ત્રીજો જલવહુ-
લકાઠુ એશી હજાર યોજન પ્રમાણ ઠે, અને આગલી ઠા પૃથ્વી પૃથ્વીકાયમય જા-
ણવી વીજીએ શર્કરા કાઠુરા ઘણા ઠે, ત્રીજી વાલુકપ્રજાએ વેલુ ઘણી ઠે, ચોથી પક-
પ્રજાએ કાદવ ઘણો ઠે, પાંચમી ધૂમપ્રજાએ ધૂમ્ર ઘણો ઠે, ઠઠી તમપ્રજાએ અંધકાર
ઘણો ઠે, સાતમી તમતમપ્રજાએ અધકારનુ વહુલપણુ ઘણુ ઠે, એટલે સાત નરકપૃ-
થ્વીનાં ગુણનિપ્પન્ન ગોત્ર કહ્યા ॥ ૨૦૭ ॥

॥ હવે નરકનાં નામ તથા સંસ્થાન તે આકાર કહે ઠે. ॥

ઘમ્મા વંસા સેલા ॥ અંજણ રિઠા મઘાય માઘવર્ડ ॥

નામેહિં પુઢવીઈ ॥ ઠત્તાઈઠત્ત સંઠાણા ॥ ૨૦૮ ॥

અર્થ— એક ઘમા, વીજી વંશા, ત્રીજી શેલા, ચોથી અંજણા, પાંચમી રિઠા, ઠઠી
મઘા, અને સાતમી માઘવત્તી, એ સાતે નરકનાં નામ કહ્યાં નામ એટલે જે અર્થ-
વિના પોતાની ઇચ્છાએ સંજ્ઞા કરીએ તે નામુ જાણુ એ સાતે નરકપૃથ્વી તે ઠત્તાઈઠત્ત
સંઠાણા એટલે ઠત્તાતિઠત્ત સંસ્થાન, તે આવી રીતે જે ઉપરનું ઠત્ત ન્હાતું, તેને નીચે
મોહોડુ, વહી તે નીચે મોહોડુ, વહી તે નીચે મોહોડુ, વહી તે નીચે અતિ મોહોડું,
એમ નીચે નીચે અતિ મોહોડુ મહાવિસ્તારવંત સંસ્થાન જાણુ ॥ ૨૦૮ ॥

॥ હવે પૃથ્વીનો પિઢ તથા પૃથ્વીનો આશ્રય કહે ઠે ॥

અંસીય વત્તિસ અડવિસ ॥ વીસા અઠાર સોલ અડસહસા ॥

લક્કુવરિ પુઢવિ પિંડો ॥ ઘણુદહિ ઘણવાય તણુવાયા ॥ ૨૦૯ ॥

ગયણચ પઈઠાણ ॥ વીસ સહસ્સાઈ ઘણુદહી પિંમો ॥ ઘણ-

તણુ વાયાગાસા ॥ અસંલ જોયણ જુયા પિંડો ॥ ૨૧૦ ॥

अर्थ- प्रमाणानुसारे एक लाख योजन, ते उपर अनुक्रमे एंसी, वत्रीश, अष्टावीश, वीश, अठार, सोल ने आठ योजन - सहस्र के० ए पूर्वोक्त सर्वने सहस्र जोनीए. ए रीते ए साते पृथ्वीने प्रत्येके पिरुनुं जाणवणु जाणवु एटले रत्नप्रज्ञानुं एक लाख ने एसी हजार, शर्करप्रज्ञानु एक लाख ने वत्रीश हजार, वालुप्रज्ञानु एक लाख अष्टावीश हजार, पकप्रज्ञानु एक लाख वीश हजार, धूमप्रज्ञानु एक लाख अठार हजार, तमप्रज्ञानु एक लाख सोल हजार, तमतमप्रज्ञानु एक लाख आठ हजार योजननु पृथ्वीपिरु जाणवु ए साते पृथ्वीनुं जाडपणु कछु वली घनोदधि, घनवात, तनुवात ॥ २०ए ॥ अने गणयच के० आकाश- ए चारे एकेक पृथ्वीतले पइछाण के० प्रतिष्ठान एटले आश्रय जाणवा. अहीया घनोदधि अने घनवातनु स्वरूप विमानोने अधिकारे बखाएयुं ठे अने तनुवात कोइ पण ठेकाणे बखाएयु नथी, तनुवात अने आकाश ए वे प्रसिरु ठे. त्या घमा घनोदधि उपर प्रतिष्ठित ठे, अने घनोदधि घनवात उपर प्रतिष्ठित ठे, अने घनवात तनुवात उपर प्रतिष्ठित ठे, तनुवात आकाश उपर प्रतिष्ठित जाणवो आकाश कोइ उपर प्रतिष्ठित नथी

एम शेष पृथ्वीने तले पण एवी रीते चारे जाणवा परतु एटलु विशेष जे सातमी नरकपृथ्वीनी तले घनोदधी, घनवात, तनुवात, ते तले लोकाकाश बाहुल्य ठे. हवे घनोदधि प्रमुख चारेने मध्यजागे पिडस्थूलपणु कहे ठे घनोदधि मध्यजागे वीश हजार योजन जाणवणे ठे, अने घनवात, तनुवात, ने आकाश, ए त्रणे मध्यजागे जाडपणे असरयाता योजन प्रमाण जुया के० युक्त जाणवा. तेमा घनवातथी असरयातगणा तनुवात, अने तनुवातथी असरयातगणु आकाश जाणवु ॥ २१० ॥

न फुसति अलोग ॥ चउ दिसंपि पुढवीयवलय संघहिया

अर्थ- सात पृथ्वीनु घनोदधी, घनवात, अने तनुवात सर्वंधी वलय- तेणे पृथ्वी वीटाइयकी चारे दिशाए अलोकने न फुसति के० फरसे नहीं ते कहे ठे.- साते पृथ्वीने तले मध्यजागे घनोदधि वीश हजार योजन ठे, अने घनवातादिक असरयाता योजन ठे तेवार पठी प्रदेशे घटती घटती आप आपणी पृथ्वीने ठेडे ठेक थोनी थड थकी वलयकारे पृथ्वीने वीटी रहे ठे त्या वलयनु उचपणु आप आपणी पृथ्वीने अनुसारे जाणवु, अने ठेडे जाणवणु कहे ठे

रयणाए वलयण ॥ ठइपंचम जोयणं सहं ॥ २११ ॥
विक्रजो घणउदही ॥ घण तणुवायाण होइ जह सख ॥
सत्तिजाग गाऊय ॥ गाऊयंच तह गाऊय तिजागो ॥ २१२ ॥

पढम मदीवलएसुं ॥ खिविज्ज एयं कमेण वीयाए ॥ इति
चउपंच ठगुण ॥ तइयाइ सुतंपि खिवकमसो ॥ २१३ ॥

अर्थ—रत्नप्रज्ञा पृथ्वीनो उपरनो समश्रेणि जाग, त्रण वलयनो ठेमो, तेनो वि-
ष्कंज एटले जारुणुं ते यथासंख्याए कहे ठे घनोदधि ठ योजन जाडो, घनवान
साढाचार योजन जाडो, तनुवात दोढ योजन जाडो, ए त्रण मळ्या थका पहेली नर-
कपृथ्वीयकी चारे दिशाए वार योजन अलोक ठे तेमांहे त्रण प्रक्षेप घालीए, ते
यथासंख्याए कहे ठे. रत्नप्रज्ञानां त्रण वलयमां एक गाउ अने एक गाउनो त्रीजो
जाग घनोदधि वलयमांहे नाखीए, वीजो एक गाउ घनवातवलयमांहे नाखीए,
त्रीजो गाउनो त्रीजो जाग तनुवात वलयमांहे नाखीए तेवारे वीजी शर्करप्रज्ञानो
वलय, विष्कंज होय. ए सर्व मली वार योजन वे गाउ अने उपर एक गाउना त्रण
जाग करीए तेमांना वे जाग एटलो वीजी नरकपृथ्वीयकी चारे दिशाए अलोक ठे
हवे बालुकानरकपृथ्वी आदे देई पांचे नरकनां वलयमांहे— जे वीजी नरक पृथ्वीना
वलयमां नाखेजुं तेने वे गुणो, त्रणगुणो, चारगुणो, पंचगुणो, ने ठगुणो करी अनुक्रमे
यथा संख्याए घालीए, तेवारे बालुकादिकना वलयनो विष्कंज होय, ते कहे ठे

एक ठ योजन ने वे गाउ, अने एक गाउना त्रण जाग करीए तेवा वे जाग उ-
पर घनोदधिवलय, वीजु पाच योजन घनवात वलय, त्रीजो एक योजन वे गाउ
अने एक गाउना त्रण जाग करीए तेवा वे जाग तनुवात वलय, ए सर्व मली तेर
योजन एक गाउ अने एक गाउना त्रण जाग करीए तेवो एक जाग उपर एटलु
बालुकायकी चारे दिशाए अलोक ठे

पकप्रज्ञाए सात योजननो घनोदधि वलय, पांच योजन ने एक गाउनुं घनवात
वलय, एक योजन ने त्रण गाउनु तनुवात वलय, ए सर्व मली पकप्रज्ञायकी चौद योजन
चारे दिशिअ अलोक ठे.

धूमप्रज्ञाए सात योजन ने एक गाउ, अने उपर एक गाउना त्रण जाग करीए
तेवो एक जाग घनोदधि वलय ठे. तथा पांच योजनने वे गाउ घनवात वलय ठे,
अने एक योजन ने त्रण गाउ तथा एक गाउना त्रण जाग करीए तेवो एक जाग
उपर एटलु तनुवात वलय ए सर्व मली चौद योजन ने वे गाउ तथा उपर एक
गाउना त्रण जाग करीए तेवा वे जाग एटलो धूमप्रज्ञायकी चारे दिशिअ अलोक ठे

तमप्रज्ञाए सात योजन ने वे गाउ, तथा एक गाउना त्रण जाग करीए, तेवा वे जाग
उपर एटलुं घनोदधि वलय ठे. तथा पाच योजन अने त्रण गाउनुं घनवात वलय ठे.

वली एक योजन अने त्रण गाउ, तथा एक गाउना त्रण जाग करीए तेवा चे जाग उपर एटलु तनुवात बलय ठे ए सर्व मली पदर योजन एक गाउ अने एक गाउना त्रण जाग करीए तेवो एक जाग उपर एटलु तमप्रजा थकी चारे दिशाए अलोक ठे.

तमतमप्रजाए आठ योजननुं घनोदधिबलय, ठ योजननुं घनवात बलय, चे योजननुं तनुवात बलय, ए सर्व मली सोल योजन तमतमप्रजाथी चारे दिशाए अलोक ठे अर्हिया शिष्य प्रश्न करे ठे के प्रथम कछु जे “ वीस सहस्त्राष्ट घणुदहि पिंडो ” ने ह्मणा “ षडधपचम जोयण सह ” तो ए प्रथमाहे आनी रीते विसवाद केम ? तेनुं प्रथकार समाधान करे ठे

मधेच्चिय पुढविअहे ॥ घणुदहि पमुहाण पिंडपरिमाण ॥

त्रणियंतउं कमेण ॥ हायइ जा बलयपरिमाणं ॥ ११४ ॥

अर्थ— “ वीससहस्त्राष्ट घणुदहि पिंडो ” ए पाठनो अर्थ पुढवि अहे के० नर-कपृथ्वीने हेवे मधेच्चिय के० मध्यजागे घणुदहिपमुहाण के० घनोदधि प्रमुखनो पिंडपरिमाण के० पिंडपरिमाण ते त्रणिय के० कछुं, तउं के० तेवार पठी कमेण अनु-क्रमे हायइ के० घटता घटता ते बलय “ षडध पचम जोयणसह ” इत्यादिक जाबल-यपरिमाण के० बलय परिमाण ते यावत् ठेडे होय, ते कारणे बलय विरोध न होय

॥ हवे पृथ्वी पृथ्वी प्रत्ये नरकावासाना सख्या कहे ठे ॥

तीस पणवीस पनरस ॥ दसतिन्नि पणण एग लखाइ ॥

पचय नरया कमसो ॥ चुलसी लखाइ सत्तसुवि ॥ ११५ ॥

अर्थ— नरकावासा ते नारकीना स्थानक जाणया ते पहेली नरकपृथ्वीए त्रीश लाख नरकावासा ठे बीजीए पचीस लाख, त्रीजीए पन्नर लाख, चोथीए दश लाख, पाचमीए त्रण लाख, अने ठठीए पांचे ऊणा एकलाख, सातमीए पांच अनुत्तर नर-कमाहे सर्वे अधोजागे नरकावासा ते पाच क्रमे जेला कछ्या थका साते नरकना न-रकावासा चोराशी लाख होय ॥ ११५ ॥

॥ हवे साते नरकना प्रतर एटले जेम घरनी एक जूमि, वे जूमि, त्रण जूमि प्रमुख होय तेनीपरे जे होय ते प्रतर कहेवाय
ठे तेनी सरया कहे ठे ॥

तेरिक्कारस नव सग ॥ पण तिन्निग पयर सव्विगुणवन्ना ॥

सीमताई अप्पइ ॥ ठाणंता इंदयामधे ॥ ११६ ॥

अर्थ— प्रथम नरकपृथ्वीए तेर, वीजीए अगीयार, त्रीजीए नव के० नव चो-
थीए सात, पांचमीए पण के० पांच, ठठीए तिनिके के० त्रण, सातमीए इग के० एक,
ए सविगुणवन्ना के० सर्व मली उगणपचाश पयर के० प्रतर जाणवा. त्या सीमंताई
के० सीमत प्रतर ते आद्यमां जाणवो, अने अप्पड्ढाणंता के० अप्पड्ढाणो प्रतर ते
अतमां जाणवो ए प्रकारे उगणपचाशने मध्ये के० मध्यजागे इडक एटले म-
होटा नरकावासा जाणवा तेमनां नाम कहे ठे ॥ ११६ ॥

एक सीमंतो, वीजो रोरुड, त्रीजो रंज, चोथो उज्जत, पांचमो संत्रांत, ठठो अ-
संत्रांत, सातमो वित्रात, आठमो जक्त, नवमो शीत, दशमो वक्रांत, अगीआरमो
अवक्रांत, वारमो विकल अने तेरमो रोरुक, ए तेर प्रतर प्रथम नरकना जाणवा. स्त-
निक, स्तनक, मणक, चणक, घट्ट, सघट्ट, जिप्र, अजिप्र, लोल, लोलवत्त, अने घण-
लोखुक, ए अगीआर इडक वीजा नरकना जाणवा तप्त, तपिक, तपन, तापन, विदाय,
प्रज्वलित, उज्वलित, संज्वलित, अने संप्रज्वलित, ए नव इडक त्रीजा नरकना जाणवा
आर, तार, मार, वर्व, तम, खाडखन, अने खडखन, ए सात इडक चोथा नरकना
जाणवा खात, तमस, ऊम, अंध, अने तिमिस, ए पांच इडक पाचमा नरकना
जाणवा वाही, वादल, अने लल्लक, ए त्रण इडक ठठा नरकना जाणवा अने अ-
पड्ढाणो, ए इडक सातमा नरकनो जाणवो

॥ हवे ए इडकथकी जेटली श्रेणि नीकली, अने ते एकेकी श्रेणीनेविपे
जेटला नरकावासा ठे, ते सर्व कहे ठे ॥

तेहिंतो दिसि विदिसि ॥ विणिग्गया अठनिरय आवलिया ॥

पढमे पयरे दिसिगुण ॥ वन्नविदिसासुअडयाला ॥ ११७ ॥

वीयाइसु पयरेसु ॥ इग इग हीणाउ हुंति पतीउ ॥ जा सत्त-

मि मइपयरे ॥ दिसि इक्किो विदिसि नडि ॥ ११८ ॥

अर्थ— तेहिंतो के० ते नरकमां इडकथी चार दिशि ने चार विदिशि ए रीते आ-
वलि विनिर्गता के० विशेषे करी नीकली त्या प्रथम सीमंत प्रतरनेविपे प्रत्येक दि-
शि उगणपचाश, अने प्रत्येक विदिशि अमृतालीश नरकावासा होय ॥ ११७ ॥
एम वीयाइसुपयरेसु के० वीजो प्रतर आदे देडने जे प्रतरो ठे, तेनेविपे इगइगही-
णाउ हुंतिपतीउ के० एकेक हीन एटले उठो करीए तेवारे पक्ति घटतो घटती जा-
सत्तमिमइपयरे के० यावत् सातमी नरकपृथ्वीए उगणपचाशमे प्रतरे दिशि एकेक
अने विदिसिनडि के० विदिशि ए एक पण नही ॥ ११८ ॥

॥ हवे प्रतर प्रतरप्रत्ये दिशि विदिशिनी आवलीना मद्या सर्व नरका-
वासानी संख्या जाणवा माटे करण कहेते ॥

इष्टप्पयरेग दिसि ॥ संख अढगुणा चउविण सङ्गसंखा ॥
जह सीमतय पयरे ॥ एगुणनउया सया तिन्नि ॥ ११ए ॥
अपयछाणे पचउ ॥ पढमो मुहमतिमो हवइ जूमी ॥ मुह-
जूमि समास ६ ॥ पयर गुणं होइ सवधण ॥ ११० ॥

अर्थ— इष्टप्पयर के० वाठ्यो जे प्रतर तेनी एगदिसि संख के० एक दिशाए जे
नरकावासानी संख्या, ते आवलीनी अपेक्षाए ठे, एटले आवली आठ ठे, माटे अरु-
गुणा के० आठगुणा करीए, पठी विदिशिनी आवलीए एकेक उठो ठे, माटे चार वि-
दिशिना चउविणा के० चारविना एटले चार उठा एतावता चार काढीए पठी एक
इडक विमान तेणे स के० सहित करीए, तेवारे डगसखा के० एक प्रतरे नरकावा-
सानी संख्या थावे जह के० जेम पहेली रत्नप्रज्ञा पृथ्वीनेविपे पहेले सीमत प्रतरे
एक दिशिना नरकावासानी संख्या उगणपचाश ठे, तेने आठगुणी करीए तेवारे
त्रणसेंने वाणु थाय, तेमाथी चार ऊणा करता त्रणसें अठ्ठाशी थाय तेमा एक
इडक जेलीए, तेवारे एगुणनउयासयातिन्नि के० त्रणसें ने नेव्याशी थाय ए रत्नप्र-
ज्ञाना प्रथम प्रतरे एटला आवलिकागत नरकावासा होय एम बीजे प्रतरे पण ए
प्रकार करता त्रणसें एक्याशी आवलिकागत नरकावासा होय ॥ ११ए ॥ एम करता
ठेले उगणपचाशमा अपइठाणे प्रतरे एक दिशिए एक नरकावासो ते आठगुणो क-
रीए, तेवारे आठ थाय तेमा चार विदिशिना काढीए, बाकी चार रहे, तेनी साथे
एक इडक मेलवतां सातमा नरके आवलिकागत नरकावासा पाच थाय

हवे एकेक पृथ्वीनेविपे आवलिकागत नरकावासा जाणवा माटे पाठली गाथानां
पाठला त्रण पदे करी करणातर कहे ठे पढमो के० पहेलो सीमत नामे इडक अ-
घास —प्रतर तेना नरकावासाना समूह त्रणसें नेव्याशी ठे तेने मुख कहीए अने
अतिम के० ठेठो उगणपचाशमो अपइठाणो प्रतर तेना पाच नरकावासा हवइ के०
होय, तेने जूमि कहीए एनो समास ते मुख तथा जूमिने एकठा करीए ते-
वारे त्रणसें ने चोराणु थाय तेनुं अरु करता एकसोने सत्ताणुं थाय तेने उगणप-
चाश प्रतरे गुणता नव हजार ठसे ने त्रेपन थाय एटला साते पृथ्वीना आवलिका
प्रविष्ट नरकावासा जाणवा शेष त्र्याशी लाख नेबु हजार त्रणसें ने सडतालीश ए-
टला पुप्पावकीर्ण जाणवा ॥ ११० ॥ एहज वात सूत्रकार कहे ते

ઠસવઙ્સય તિવસા ॥ સંતસુપુઢવીસુ આવલી- નિરયા ॥ સે-
સ તિયાસીલસકા ॥ તિસય સિયાલા નવઙ્ સહસા ॥ ૨૨૧ ॥

અર્થ—ઠસુસે ને ત્રેપન ઇટલા સાતે પૃથ્વીના આવલિકાગત નરકાવાસા હોય અને
શેપ ડ્યાશી લાલ નેતુ હજાર ત્રણસેને સડતાલીશ પુષ્પાવકીર્ણ નરકાવાસા ઠે એ વન્ને
મલ્યાયકાં સર્વ પૃથ્વીના ચોરાશીલાલ નરકાવાસા જાણવા

પ્રત્યેક પૃથ્વીએ આવલિકા પ્રવિષ્ટ નરકાવાસા, તથા પુષ્પાવકીર્ણ, તથા સમસ્તની
સંસ્થા જાણવાને અર્થે યત્રસ્થાપના જોવી ઠ નરકપૃથ્વી સુધી મુલ તથા ચૂમિ ઠે,
અને સાતમીએ મુલ તથા ચૂમી નથી કારણકે ત્યાં દિશિએજ એકેક કરી પાંચ ઠે, તે
આવલિકાએજ ઠે, પણ પુષ્પાવકીર્ણ કોડ નથી એ સમસ્ત નરકાવાસા તે માંહેલી-
કોરે વાટલા, વાહેર ચઢરસ, દેઠે તુરપલાને આકારે તીક્ષ્ણ આકરા જેના ઉપરથી
પગે ચાલતા તુરપલા જે શસ્ત્રવિશેષ તેના સરલો ફરસ હોય તેણે કરી પગે ચલાય
તથા પરમ ધુર્ગધમય સર્વ પીઠની અપેક્ષાએ દેવલોકના આવલિકાગત વિમાનની પરે
વાટલાં, ત્રિસૂણા, ચોસૂણા સંસ્થાન જાણવા અને પુષ્પાવકીર્ણક અનેક સંસ્થાને
જાણવા તેમાહે સમસ્ત ઇડક નરકાવાસા જે ઠે તે વાટલા ઠે તેના આગલ આવલિ-
કાગત સર્વ ત્રિસૂણા ઠે, તે આગલે ચોસૂણા, તે આગલે વાટલાં, એ પ્રકારે આવલિના
ઠેના સુધી સમસ્ત પૃથ્વીમાંહે વાટલાદિકની સંસ્થા થાય, તે પૂર્વોક્ત દેવલોકની શ્રે-
ણિના વૃત્તાદિક સંસ્થાની પરે જાણવા યથગૌરવના જયથી અહીંયાં લરયા નહીં.

॥ હવે એ નરકાવાસાનુ લાવણું, પહોલણું અને ઉચણું કહે ઠે ॥

તિસહસસુચા સઘે ॥ સલ્મસલિજ્ઞ વિઠડાયમા ॥ પણ-

ચાલ લલ્ક સીમ ॥ તર્જય લલ્ક અપઙ્ઞાણો ॥ ૨૨૨ ॥

અર્થ—સમસ્ત પૃથ્વીએ ઇટલે સાતે નરકસવધી જે નરકાવાસા ઠે, તે સઘે કે ૦ સર્વ તિ-
સહસસુચા કે ૦ ત્રણ હજાર યોજન ઉચા ઠે તેમા એક હજાર યોજનની પીઠ, હજાર
યોજન વચમા પહોલો, અને હજારનુ શિલ્પર, એ ત્રણે મલી ત્રણ હજાર યોજન થાય.
અને વિઠનાયમા કે ૦ વિસ્તારે અને આયામ ઇટલે લાંવણે તો સલ્મસલિજ્ઞ કે ૦
કોડક સરયાતા યોજન, કોડક અસંરયાતા યોજન ઠે પણ તેમા સીમંતો નામે પ્ર-
થમ ઇડક નરકાવાસો પણચાલલલ્ક કે ૦ પીસ્તાલીશ લાલ યોજન પ્રમાણ લાંવણે
અને પહોલણે ઠે અને ઠેલ્લો અપઙ્ઞાણો નામે ઇડક નરકાવાસો તે એક લાલ યો-
જન પ્રમાણ લાંવણે અને પહોલણે ઠે એને ફરતા કાલાદિક ચાર નરકાવાસા જે
ઠે તે લાંવણે તથા પહોલણે અને ફરતા પરિધિએ—એ ત્રણે સ્થાનકે અસંરયાતા
યોજનની કોનાકોડી જાણવી ॥ ૨૨૨ ॥

॥ हवे ए नरकावासा आखी पृथ्वीमांहे ठे, किंवा कयांएक
खाखी जग्या पण ठे ते कहे ठे ॥

ठसु हिठोवरि जोयण ॥ सहस्स वावन्न सहचरिमाए ॥ पु-
ढवीए नरय रहिय ॥ नरया सेसंमि सवासु ॥ २२३ ॥

अर्थ—पहेली ठ नरकपृथ्वीए हेठे अने उपर प्रत्येके एक हजार योजन क्षेत्र न-
रकावासाथकी रहित जाणवु अने चरिमाए के० ठेही सातमी पृथ्वीए नीचे अने
उपर प्रत्येके साढीवावन हजार योजन—एटले साढी वावन हजार योजन नीचे,
अने साढीवावन हजार योजन उपर, एटलु क्षेत्र पृथ्वीमा नरकावासाथी रहित जा-
णवु, नरया सेसमिसवासु के० वीजी समस्त पृथ्वीनेविपे यथायोग्यपणे नरकावासा ठे
एटले प्रतर्माहे नरकावासांनी वात कही ॥ २२३ ॥

॥ हवे प्रतरमाहे अतर एटले एक प्रतरथकी वीजो प्रतर
केटले अतरे ठे ? ते कहे ठे ॥

विसहस्सूणा पुढवी ॥ तिसहस गुणिएहिनियय पयरेहिं ॥

ऊणा रुवुण निय पयर ॥ जाईया पठडतरय ॥ २२४ ॥

अर्थ—पहेली नरकपृथ्वीना पिंनमाहेथी वे हजार योजन ऊणा करीण, एटले
एक हजार उपरथी अने एक हजार नीचेथी काढीए, पठी जे पृथ्वीए जेटला प्रतर
होय, तेटले प्रतरे त्रण हजार गणो पृथ्वीपिन उणा के० ऊणो करीए, तेवार पठी
नियय के० पोतपोताना प्रतरमाथी रुवुण के० एक रूप ऊणो करी वाकी जे आक
आवे ते आतरारूप जाणवु, तेणे करी जाग आपीए, तेवारे पठडतरय के० एक
प्रतरथी वीजा प्रतरनु माहोमाहे अतरनु प्रमाण होय ए अक्षरार्थ कह्यो ॥ २२४ ॥

हवे ते उदाहरणे करी स्पष्ट देखाडे ठे जेम रत्नप्रज्ञा पृथ्वीनो पिड एक लाख
एशी हजार योजन ठे, तेमाहेथी वे हजार योजन काढीए वाकी एक लाख अष्टो-
त्तर हजार रहे पठी ए पृथ्वीना तेर प्रतर ठे, ते त्रण त्रण हजार योजन उचा ठे,
भटि तेरने त्रण हजार गुणा करीए, तेवारे उगणचाळीश हजार योजन थाय एटला
एक लाख अष्टोत्तर हजारमाथी काढीए वाकी एक लाखने उगणचाळीश हजार यो-
जन रहे, तेने तेर प्रतरनी वचमाना चार अतरा ठे, माटे चारे जाग आपीए, तेवारे
एकेर आतरे अग्नीआर हजार पाचसे ने व्याशी योजन, अने उपर एक योजनना
त्रण जाग करीए तेगो एक जाग, एटलु प्रमाण रत्नप्रज्ञानेविपे प्रतरे प्रतरे माहो
मांहे अंतर थाय एज करण वीजी नरक पृथ्वीउनेविपे पण जाणवु पोतपोताना प्र-
तरे जाग दीधा थकी जे आवे ते प्रत्येके कहे ठे

वीजी नरक पृथ्वीए अगीयार प्रतरना दश आंतरे जाग आपीए तैवारे नव ह्जार ने सातसें योजन एकेके आंतरे आवे, वीजी नरक पृथ्वीनेविपे आठ आंतरे जाग आपवार्थी प्रत्येके वार हजार व्रणसें पचोत्तर योजन आवे, चोथी पृथ्वीए ठ आंतरे प्रत्येके सोल हजार एकसो ठासठ योजन अने त्राहीयां वे जाग उपर एकेक अंतरे आवे, पांचमा नरके चार आतरे प्रत्येक पचीश हजार वसें ने पचाश योजन एकेक अतरे आवे, ठगी नरके वे आंतरे प्रत्येके साढी वावन हजार योजन एकेक अतरे होय, अने सातमे नरके एक प्रतर ठे, माटे अंतरो नथी एटले सविस्तरपणे नारकीनु जवनछार कछुं

॥ हवे नारकीनु शरीरमान कहे ठे ॥

पठणठ धणु ठ अगुल ॥ रयणा ए देहमाणमुकोसं ॥ से-

सासुङ्गुण डगुण ॥ पण धणुसय जावचरमाए ॥ ११५ ॥

अर्थ- रत्नप्रज्ञाए नारकीनु उत्कृष्ट देहमान पोणाआठ धनुष्य ने ठ आंगुल होय, अने सेसासु डगुण डगुण के० जेप एटले वाकीनी ठए नरक पृथ्वीए शरीरमान वमणुं वमणु यथाक्रमे करता जइए, ते जाव चरमाए के० यावत् ठेही सातमी नरक पृथ्वीए पांचसें योजन शरीरमान उत्कृष्ट होय ॥ ११५ ॥

ते विस्तारपणे उदाहरणे करी देखाडे ठे जेम रत्नप्रज्ञाए सात धनुष्य व्रण हाथ ने ठ आंगुल, तेने वमणु करतां शर्करप्रज्ञा नरके पन्नर धनुष्य वे हाथ ने वार आंगुल उपर देहमान थाय. तेनेज वमणु करीए तैवारे वालूकाए एकत्रीश धनुष्य ने एक हाथ देहमान थाय, तेने वमणु करतां पकप्रज्ञाए वासठ धनुष्य ने वे हाथ देहमान थाय तेने वमणु करीए तैवारे भूमप्रज्ञाए एकसो ने पचीश धनुष्य देहमान थाय तेने वमणु करीए तैवारे तमप्रज्ञाए अढीसें धनुष्य देहमान थाय तेने वमणु करीए तैवारे तमतमप्रज्ञाए पांचसें धनुष्यनु देहमान थाय एटले साते नरकनेविपे सामान्यपणे उत्कृष्ट देहमान कछुं

॥ हवे प्रतर प्रतरनेविपे जूडुं जूडुं देहमान कहे ठे. ॥

रयणाय पढम पयरे द्धतिय देहमाण मणुपयरं ॥ ठण्प-

एंगुलसढा ॥ बुढीजा तेरसे पुसं ॥ ११६ ॥

अर्थ- चाहीश आंगुले एक हाथ, तेवा चार हाथे एक धनुष्य कहीए त्यां रत्नप्रज्ञाने प्रथम प्रतरे उत्कृष्ट देहमान द्धतिय के० व्रण हाथनु जाणवु तैवारपठी अणुपयरं के० प्रतर प्रतरप्रते पूर्व पूर्व प्रतरथकी देहमानमाहे जे वृद्धि करीए, ते कहे

ॐ. उपलक्ष्यसङ्ख्या के० साढी उपलक्ष्य अगुल एटले वे हाथ ने साढाआठ अगुलनी बुद्धी के० वृद्धि करता करतां जा तेरसे के० यावत् तेरमे प्रतरे पूर्वोक्त देहमान पुण के० पूर्ण थाय, ते कहे ठे रत्नप्रज्ञाने पहेले प्रतरे त्रण हाथ, बीजे प्रतरे वे हाथ ने साढाआठ अगुल वधारीए, तेवारे एक धनुष्य एक हाथ ने साढा आठ अगुल उपर थाय, त्रीजे प्रतरे एक धनुष्य त्रण हाथ ने सत्तर अगुल, चौथे प्रतरे वे धनुष्य वे हाथ ने दोढ अगुल, पाचमे प्रतरे त्रण धनुष्य ने दश अगुल, ठेठे प्रतरे त्रण धनुष्य वे हाथ ने साढा अठार अगुल, सातमे प्रतरे चार धनुष्य एक हाथ ने त्रण अगुल, आठमे प्रतरे चार धनुष्य त्रण हाथ ने सान्ना अग्नीश्वार अगुल, नवमे प्रतरे पांच धनुष्य एक हाथ ने बीश अगुल, दशमे प्रतरे ठ धनुष्य ने साढाचार अगुल, अग्नीश्वारमे प्रतरे ठ धनुष्य वे हाथ ने तेर अगुल, बारमे प्रतरे सात धनुष्य ने साढी एकबीश अगुल, तेरमे प्रतरे सात धनुष्य त्रण हाथ ने ठ अगुल, उत्कृष्ट देहमान थाय ठे एटले रत्नप्रज्ञा नरके प्रतरे प्रतरे जूडू जूडू देहमान कछु ॥ ११६ ॥

॥ हवे शर्करादिकने विपे उत्कृष्ट देहमान प्रतर प्रतरने विपे कहे ठे ॥

जदेह पमाण उविरि ॥ माए पुढवीइ अतिमे पयरे ॥ तंचिय हि-

ठिम पुढवी ॥ पढम पयरमि बोधव ॥ ११७ ॥ तचेगूणग सग

पयर ॥ जइय बीयाइ पयर बुद्धिजेवे ॥ तिकर तिअगुल करसत ॥

अगूला सहि गुणवीसं ॥ ११८ ॥ पण धणु अगुल बीस ॥

पनरस धणु दूणि हठ सडाय ॥ वासठि धणुहसडू ॥

पण पुढवी पयर बुद्धि इमा ॥ ११९ ॥

अर्थ-जदेहपमाण उविरिमाए पुढवीए अतिमे पयरे- एटले जे जे उपर उपरनी रत्नप्रज्ञादिक पृथ्वीने अतिमेपयरे के० ठेठले प्रतरे उत्कृष्ट शरीर प्रमाण ठे तंचियहिठिम पुढवी के० तेते हेठली हेठली शर्करादिक पृथ्वीनेविपे पढम पयरमि बोधव के० पहेले प्रतरे देहमान जाणवु ॥ ११७ ॥ फरी तच के० ते शर्करादिक पृथ्वीने पहेले प्रतरे जे जे देहमान आवे, तेने एगूणग के० एके ऊणे सगपयर के० आपआपापणे प्रतरे जइय के० पिजाग आपीए, पठी जे आक आवे ते शर्करादिक पृथ्वीना बीयाए पयर के० बीजा प्रतर आदे देइ प्रतरे प्रतरे बुद्धीजेवे के० वृद्धि होय ते वृद्धि बीजी पृथ्वी आदे देइ ठी पृथ्वीसुधी पाच पृथ्वीना बीजे प्रतरे आदे देइ अनुक्रमे जाणवी. त्यां शर्कराना प्रथम प्रतरे सात धनुष्य त्रण हाथ ने ठ अगुल देहमान ठे तेमा तिकर तिअगुल के० त्रण हाथ अने त्रण अगुलनो प्रक्षेप करीए त्रीजा नरके प्रथम प्रतरे पत्तर

धनुष्य वे हाथ ने बार अंगुल देहमान ठे, तेमां कर सत्त अगुला सहीगुणवीस के० सात हाथ ने साढीउंगणीश अगुलनो प्रक्षेप करीए ॥३१॥ चोथा नरकने पहेले प्रतरे एकत्रीश धनुष्य ने एक हाथ देहमान ठे, तेमांहे पांच धनुष्य ने वीश अगुल प्रक्षेप करीए. पाचमा नरके पहेले प्रतरे साढी वासठ धनुष्य देहमान ठे, तेमांहे पन्नर धनुष्य ने अढी हाथ प्रक्षेप करीए ठछा नरके पहेले प्रतरे एकसो ने पचीश धनुष्य देहमान ठे, तेमांहे वासठ धनुष्य ने वे हाथ प्रक्षेप करीए पण पुढवी पयरबुढीइमा के० पाच पृथ्वीना प्रतरोनेविपे ए रीते वृद्धि करीए ॥ ३२॥

हवे सविस्तरपणे देखाडे ठे शर्कराने प्रथम प्रतरे सात धनुष्य ने त्रण हाथ उपर ठ अगुल देहमान ठे, ते सात धनुष्यना अछावीश हाथ थाय, तेनी साथे उपरना त्रण हाथ जेलतां एकत्रीश हाथ थाय तेना अगुल करवामाटे चोवीशे गुणिए तेवारे सातसें चुमाळीश अगुल थाय तेमा उपरना ठ अगुल जेलीए तेवारे सर्व मळी सातसें ने पचाश अगुल थाय तेने शर्कराना अगीआर प्रतरने एके ऊणा करी दशे जाग आपीए तेवारे एकेके जागे पचोतर अगुल आवे, तेना हाथ करवा माटे चोवीशे जाग आपीए, तेवारे त्रण हाथ ने त्रण अगुल एटखुं शर्करापृथ्वीना पहेला प्रतरनेविपे देहमाननी वृद्धि थाय, एम प्रत्येके वीजो प्रतर आवे देइ शेष दश प्रतरनेविपे एज रीते वृद्धि जाणवी एम अनेरी नरकपृथ्वीनेविपे पण जावना जाणवी. ते सुखावबोधने माटे शर्करा, बालूका, पंका, धूमा अने तमप्रजा, ए पाच पृथ्वीनी यत्रस्थापना देखी प्रीठजो अने सातमा नरके एकज प्रतर ठे ते कारणे त्या प्रतरगत वृद्धि न होय एके प्रतरे पांचसेंज धनुष्य उत्कृष्ट देहमान थाय एटले सात नरकना प्रतर प्रतरनेविपे नारकीनु उत्कृष्ट देहमान कछुं

॥ हवे नारकीनु उत्तरवैक्रिय देहमान कहे ठे. ॥

इय साहाविय देहो ॥ उत्तर वेउद्विर्जय तहुगुणो ॥ डविहो

वि जदन्नकमा ॥ अंगूल असख संखंसी ॥ ३३० ॥

अर्थ-इय के० इति पूर्वोक्त प्रकारे साते नरकने विपे नारकीनो साहावियदेहो के० स्वाभाविक देह, एटले जवधारणीय शरीर कछुं त के० ते स्वाभाविक शरीरश्री डुगुणो के० वमणु उत्तरवेउद्विर्ज के० उत्तरवैक्रिय शरीर जाणवु जेम रत्नप्रज्ञानेविपे पन्नर धनुष्य वे हाथ ने बार अगुल उत्तरवैक्रिय शरीर होय, अने सातमा नरके एक हजार धनुष्य उत्तरवैक्रिय शरीर होय. एटले वे प्रकारे उत्कृष्ट देहमान कछुं हवे डविहोविजदन्नकम्मा के० अनुक्रमे वे प्रकारे जघन्य देहमान पण कहे ठे एक जवधारणीय, अने वीजो उत्तरवैक्रिय, ए वने शरीर जघन्यथकी साते नरकनेविपे

અનુક્રમે અંગુલનો અસરયાતમો જાગ, તથા સરયાતમો જાગ હોય. અહીંયા જવધારણીય શરીર પહેલું ઉત્પત્તિ વેલાએ શરીર પર્યાપ્તિ કરતાં અંગુલને અસરયાતમે જાગે હોય, અને ઉત્તરવેક્રિય શરીર પ્રારંભ વેલાએ પ્રથમ અંગુલને સંરયાતમે જાગે હોય ॥ ૨૩૦ ॥

॥ હવે ઉત્પાતવિરહ તથા ચવનવિરહનું દ્વાર કહે છે ॥

સત્તસુ ચત્તવીસમુદ્ધ ॥ સગ પનર દિણેગ હ ચત્ત ઇમ્માસા ॥

ઉવવાય ચવણ વિરહો ॥ ઉદે વારસ મુદ્ધુત્ત ગુરુ ॥ ૨૩૧ ॥

લહુર્ડ હદાવિ સમર્ડ ॥ સલાપુણ સુરસમા મુણેયવા ॥ સંલા-

ઉ પજત્ત પર્ણિદિ ॥ તિરિનરા જતિ નિરણ્ણુ ॥ ૨૩૨ ॥

અર્થ- સત્તસુ કે ૦ સાતે નરકે નારકી પ્રાયે નિરતર ઉપજે છે અને ચવે છે પરંતુ ક્યારેક જો વિરહ પડે તો જઘન્યથકી તો લહુ કે ૦ સાતે નરકે એક સમય વિરહ પડે અને પ્રત્યેકે જૂદો જૂદો પણ એક સમયજ વિરહ પડે વલી ગુરુ કે ૦ ઉત્કૃષ્ટો સાતે નરકનેવિષે જોલો વિરહકાલ પડે તો ઉગે કે ૦ સામાન્યપણે સાતે નરકમાહે કોઈ ઉપજે નહીં અને કોઈ ચવે પણ નહીં, તો ઉત્કૃષ્ટો વાર મુદ્ધુર્ત વિરહ હોય તેવાર પઠી સાત નરકમાહેલી કોઈક નરકે અવશ્ય કોઈક ઉપજે, અથવા ચવે

હવે જૂદો જૂદો નરક નરકનેવિષે ઉત્કૃષ્ટો ઉપપાત અને ચવનવિરહકાલ ગાથાના અર્થથી કહે છે રત્નપ્રજાએ ચોવીસ મુદ્ધુર્ત, શર્કરાએ સગ કે ૦ સાત દિવસ, વાલુકાએ પન્નર દિવસ, પકાપ્રજાએ એક માસ, ધૂમપ્રજાએ બે માસ, તમપ્રજાએ ચાર માસ અને તમતમપ્રજાએ ઠ માસ, એ ઉવવાય ચવણવિરહો કે ૦ ઉપપાત ચવનનો વિરહકાલ કહ્યો, હદા જેનો જેટલો ઉપપાત અને ચવનવિરહકાલ કહ્યો, તેટલા કાલથી ઉપરાત અવશ્ય એ નરકોનેવિષે પ્રત્યેકે કોઈક જીવ ઉપજેજ અને ઉદે વારસમુદ્ધુત્ત તથા લહુર્ડ હદાવિસમર્ડ એ પદોનો અર્થ પ્રથમ લખાઈ ગયો છે

હવે એક સમયે કેટલા નારકી ચવે ? અને કેટલા નારકી ઉપજે ? તે પાઠલી ગાથાના વીજા પદે કરી કહે છે સલાપુણસુરસમામુણેયવા કે ૦ વલી નારકીની ઉપજવાની અને ચવનની સરયા તે સુરસમા પટલે દેવતા સરલી, જેમ દેવતા એક સમયે એક, વે, ત્રણ, સરયાતા અસરયાતા ઉપજે અને ચવે, તેમ નારકી પણ મુણેયવા પટલે જાણવા પટલે નારકીનું ઉપપાત ચવન વિરહદ્વાર કહ્યું

હવે કોણ જીવ નરકે જાય ? તે કહેતો થકો ગતિ દ્વાર પાઠલી ગાથાના પાઠલા વે પદે કરી કહે છે સલાઉ પજત્તપર્ણિદિ કે ૦ સરયાતા આયુષ્યવાલા પર્યાપ્તા પવેદિ

तिर्यंच, तथा पंचेन्द्र मनुष्य जो नरकायु बांधे तो नरके जाय, वीजा जीव नरकायु बांधे पण नहीं; अने नरके पण जाय नहीं ॥ २३१ ॥ २३२ ॥

मिठादिष्टि महारंज ॥ परिग्गहो तिघकोह निस्सीलो ॥

नरयाजयनिबंध ॥ पावमई रुद्धपरिणामो ॥ २३३ ॥

अर्थ—जे माटे मिठावती, महारंजी, परिग्रही, तीव्रलोची, निःशील, पापरुची, अने रोज़ परिणामि एवो जे जीव होय ते नरकायु बांधी नरके जाय. एटले सामान्यपणे नरकगति कही ॥ २३३ ॥

॥ हवे विशेषे जूही जूही नरकगति कहे ठे ॥

असन्नि सरिसिव पक्की ॥ ससीह उरगि त्रि जति जाठिं ॥

कमसो उकोसेणं ॥ सत्तम पुढवी मणुय मत्ता ॥ २३४ ॥

अर्थ—असंझी मनुष्य अपर्याप्तो जे मरण पामे, अने अपर्याप्त नरकायु नही बांधे ते-माटे असंझी समूहिस पंचेन्द्र पर्याप्तो तिर्यंच जो नरकायु बांधे तो, पहेली नरके जाय त्यां जघन्य दश हजार वर्षे, अने उत्कृष्ट पद्योपमनो असरयातमो जाग एटले आ-युष्ये उपजे उपरांत आयुष्ये उपजे नहीं अने सरिसिव के० जुजपरिसर्प, गोह, नो-लियादिक, गर्जज प्रमुख पहेला नरक आदे देड वीजा नरक सुधी उपजे वली पक्की के० पक्की जे मांसाहारी गुरू, सींचाणा, समली अने नीलचास प्रमुख रोज़ अध्यव-सायवाला पक्की, ते त्रीजी नरकपृथ्वी सुधी जाय अने सीह के० सिंह प्रमुख एवा हिंसक जीव जे चीतरा, कुतरा, वीलाडी, प्रमुख ते चोथी नरकपृथ्वीसुधी जाय, वटी उरगि के० उरपरिसर्प एटले काला, धोला, कावरा, प्रमुख सर्प ते पाचमा नर-कसुधी जाय अने त्रि के० स्त्रीवेदे नरकायु बांधे एवा जे स्त्रीरत्न प्रमुख ते यावत् ठ-छा नरकसुधी जाय अने मनुष्य तथा मद्य जे जलचर जीव ए वेठ गर्जजपर्याप्ता ते उत्कृष्टथी सातमा नरक सुधी जाय कमसो उकोसेण के० ए अनुक्रमे पूर्वोक्त सर्व जीवोनी उत्कृष्टी गति कही अने जघन्यथी रत्नप्रज्ञाने पहेले प्रतरे जाय, एथकी उ-परांत अने उत्कृष्टाथकी आगल जे विचाले जाय, ते सर्व मध्यमगति जाणवी

॥ हवे केटलाएक तिर्यंचने प्राये गति कहे ठे ॥

वाला दाढी पक्की ॥ जलयर नरगा गयाउ अइकूरा ॥ जं-

ति पुणो नरएसु ॥ बाहुद्वेण नउण नियमो ॥ २३५ ॥

अर्थ—वाला के० व्याल ते सर्पादिक, अने दाढी के० दाढवाला सिंह प्रमुख, प-क्की ते गुरू प्रमुख, जलचर ते मत्स्यादिक, एटली जातिना जीव ते नरगागयाउ के०

नरक थकी आव्या होय, अने फरी नरकेज जाय. अडकूरा के० अत्यंत क्रूर अध्व-
सायवाला पंचेद्रियना वधकारी जतिपुणोनरएसु के० वली फरी नरके जाय ए वाहु-
ल्लेण के० प्राये कहीए, परतु नलणनियमो के० पुन निश्चे नही केमके कोशक जीव
नरक थकी आवी सम्यक्त्व पामी रुढे संघयणे मोक्ष पण पामे ॥ २३५ ॥

॥ हवे नारकीने संघयण अने लेख्या कहे ठे ॥

दो पदम पुढवि गमण ॥ ठेवठे कीलियाइ संघयणे ॥

इकिक पुढवि बुढी ॥ आइतिलेस्साउ नरएसुं ॥ २३६ ॥

अर्थ-ठेवठा संघयणी दो के० वे नरक पृथ्वी सुधी गमण के० जाय, उपरांत न
जाय पठी अपूरी गणनाए गणतां कीलिका संघयण आदे देश एकेकी नरक पृथ्वी-
नी वृद्धि करीए, जेम कीलिका संघयणी त्रीजी नरकपृथ्वी सुधी जाय, अर्धनाराचे
चोथी सुधी जाय, नाराचे पांचमी सुधी जाय, कपजनाराचे ठळी सुधी जाय, अने
वज्ररूपजनाराच संघयणे सातमी सुधी जाय ए उत्कृष्टी गती कही अने जघन्य
गति समस्त संघयणे रत्नप्रजासुधी, त्या पण प्रथम प्रतरे जाय. ए जघन्य गति कही
अने पूर्व उत्कृष्टी कही, तेनी वचमा जे जाय, तेने मध्यम गती कहीए हवे लेख्या कहे
ठे आइतिलेस्साउनरएसु के० कृष्ण, नील, अने कापोत, ए आद्यनी त्रण लेख्या
नरकनेविपे होय ॥ २३६ ॥

॥ हवे ए लेखाउ विवरीने कहे ठे ॥

डसुकाउ तइयाए ॥ काऊनीलाय नील पकाए ॥ धू-

माय नील किएहा ॥ डसु किएहा हुति लेस्साउ ॥ २३७ ॥

अर्थ-डसु के० पहेला वे नरके काउ के० कापोत लेख्या होय पण एटलु विशेष
जे रत्नप्रजायकी शर्करप्रजानेविपे अत्यंत मलीन लेख्या होय तइयाए के० त्रीजा नरके
केटलाक नारकीने कापोत लेख्या ठे एटले पद्योपमने असरयातमे जागे अधिक त्रण
पद्योपमना आयुष्यवालासुधीना नारकीने काऊके० कापोत लेख्या ठे अने तेथी उप-
रातना आयुष्यवालाने नीलाय के० नीललेख्या होय अने नीलपकाए के० पकप्रज्ञानेविपे
केवल नील लेख्याज होय धूमनेविपे केटलाक नारकीने नील लेख्या ठे एटले उत्कृष्टी
पद्योपमने असरयातमे जागे अधिक दश सागरोपम सुधीना आयुष्यवाला नारकीने
नील लेख्या होय अने तेथी उपरांत आयुष्यवालाने केवल कृष्ण लेख्या होय अने
ठळा तथा सातमा ए डसु के० वे नरकनेविपे किएहा के० एक कृष्ण लेख्या होय
पण एटलु विशेष जे ए ठळी सातमी नरकपृथ्वी परम कृष्ण लेख्या जाणवी हुति-
लेस्साउ के० ए साते नरकनेविपे लेखाउ होय ते कही ॥ २३७ ॥

॥ हवे शिष्य पूछे ठे के, नारकीने शरीरवर्णरूप लेख्या ठे ? किंवा कृष्णादिक डव्य
सयोग्यकी परिणामरूप लेख्या ठे ? ते उपर सूत्रकार कहे ठे. ॥

सुर नारयाण तार्ज ॥ दध्वेसा अवठिया जणिया ॥ जाव-

परा वत्तीए ॥ पुण एसि हुति ठ दलेस्सा ॥ १३८ ॥

अर्थ—सुर के० सौधर्मादिक देवताने तेजो, पद्म, ने शुक्ल ए नामे त्रण लेख्याउं क-
ही, अने नारयाण के० नारकीनेविषे कृष्ण, नील, ने कापोत नामे त्रण लेख्याउं कही.
ते अवठिया के० अवस्थित कहीए ते क्षेत्रसवधी दध्वेसा के० डव्यलेख्या आग-
मनेविषे जणिता के० कही ठे. ते लेख्या डव्य अवस्थित जाणवां, पण बाह्य वर्णरूप
न जाणवां, जेमाटे तेवी तेवी, डव्य, क्षेत्र, अने कालादि सामग्री पामीने जावपरा-
वत्तीए के० परिणामनी परावर्ति एटले विपर्यासे करीने एसि के० ए नारकीउने पुण
के० वत्ती प्रत्येके ठ ठ लेख्या हुति के० संजवे, ए अक्षरार्थ कह्यो ॥ १३८ ॥

हवे परमार्थ कहे ठे तिर्यच तथा मनुष्यने जवातरे देवता नारकीने जवे उपजतां,
अथवा शेष काले मूलगी लेख्याने त्यागे, नवी लेख्याने सयोगे ते लेख्या जाय अने
नवी लेख्या थाय जेम उज्ज्वल वस्त्रे जेवो मजीठ प्रमुखनो रंग लागे, ते धोवो वर्ण ग-
मावे अने राता प्रमुख रंगपणे परिणमे ते माटे सिद्धांतमाहे लेख्यानो उत्कृष्टो का-
ल अंतरमुहूर्त कह्यो ठे नहीकां मनुष्यने त्रण पद्योपमायु ठे, त्यां एकज लेख्या होय.
अंतरमुहूर्त अंतरमुहूर्त नवी नवी लेख्या न होय

वली देवता नारकीनी मूलगी लेख्याने नवी लेख्याने संयोगे तेनो आकार मात्र जजे,
पण तद्रूप एटले तेहज रूपपणे न थाय, जेम वैडुर्य नीलमणी, कालोमणी प्रमुख काले
नीले सूत्रे प्रोयो थको ते सूत्र संयोगे अप्रगट योगे अप्रगटपणे कांश्क तेनो आकार
मात्र पामे. अने स्फटिक ते जासूसना फूल संयोगे प्रगट तेनुं प्रतिविंब पामे, परंतु वने
तद्रूपपणुं न पामे, तेम कृष्णादिक लेख्या डव्यपणे नीलादिक लेख्याए समूह संयोग
पामी केवारेक अप्रगट तदाकार मात्र होय केवारेक प्रगट तेनु प्रतिविंब मात्र पामे.
पण एम नही जे कृष्णलेख्याना वर्ण, गंध, रस, स्पर्शपणे परिणामीने नीलादि लेख्या ड-
व्यरूप होय एम न थाय

तेम सातमा नरके मूलगी कृष्ण लेख्याने तेजो लेख्याना डव्यसंयोग मदया थका तदा-
कार मात्र, तथा प्रतिविंब मात्र होय तेवारे नारकीने कृष्ण लेख्या थकाज तेजो लेख्यादि
डव्यसंयोगे शुद्ध परिणाम उपजे जेम जासूस उपर रक्त स्फटिकनेविषे रक्तपणु होय,
तेम एवा परिणामे वर्तता सम्यक्त्व प्राप्ति होय एम करतां कांश् विरोध नही.

अने एम पण नही जे तेजा लेख्यादिक परिणाम उता कृष्णलेख्या न होय ? अने

સાતમા નરકે સદા કુલ્લલેશ્યા ઠે, અને તેજોલેશ્યાદિક આકાર માત્ર પ્રતિનિવ માત્રે કરી કેન્દ્રારેક હોય, અને તે ઊપની થકી પણ ઘણો કાલ રહે નહીં. અને જે નરકે જે લેશ્યા ઠે તે અનેરી લેશ્યાને સયોગે પોતાનુ સ્વરૂપ ઠાઢે, એમ પણ ન થાય

તેમાટે સાતમા નરકે એકલી કલ્લ લેશ્યાજ જાણવી. એ કારણે સંગમા દેવને આ-કારમાત્ર કુલ્લ લેશ્યા કહેવી, પણ અવસ્થિત તો તેજોલેશ્યા જાણવી, અને જગત્તિ-માંહે દેવતાને વર્ણ જૂદો કહ્યો ઠે, અને લેશ્યાનો અધિકાર પણ જૂદો કહ્યો ઠે વહી “અસુરાકાલા” इत्यादि વાહ્ય વર્ણ કહ્યો, અને જવણનણપદમ ચરલેસ इत्यादિક લેશ્યાસ્વરૂપ કહ્યુ, તો જાણીયે ટેએ જેવર્ણ જૂદો, અને લેશ્યા જૂદી ઠે ઘણુ શું ? તયા જે અહીંયા ઇન્દ્રિયલેશ્યા અવસ્થિત કહી જે દેવતા નારકીને જે લેશ્યા સજવે તે પોતપોતાની જવસ્થિતિ પ્રમાણ અવસ્થિત કાલપ્રમાણ જાણવી ત્યા પાઠલા જવનો એક અંતરમુ-હૂર્ત્ત, અને એક આગલા જવનો અતરમુહૂર્ત્ત, એ વેઠ અતરમુહૂર્ત્ત અધિક જવસ્થિતિ સુધી લેગ્યા હોય

હવે એ લેશ્યાનુ સ્વરૂપ કહે ઠે માર્ગે થકી પરિચ્છેદ થયા એવા ઠ પુરુષ વનમાં જ-મતા જૂલ તૃપાયે પીઢ્યા થકા જગુરુકને દેઠે આઘ્યા તે માહોમાહે ફલ લાગ્યાની વાઠા કરતા ચિત્તનેપિપે ચિતન કરવા લાગ્યા જે, એ વૃક્ષના ફલ જક્ષણ કરીને હુધા તૃપાને ઉપશમાવિષ, એમ વિચારી એક પુરુષ ફલને અર્થે તે વૃક્ષને મૂલ થકી ઠેદવા લાગ્યો, એટલે વીજો પુરુષ બોલ્યો જે થનથી ઠેદો, વ્રીજો બોલ્યો જે નાલા ઠેદો, ચોથો પુરુષ ન્હાની ડાલીઝને ઠેદો એમ બોલ્યો, પાંચમો પુરુષ પાકા ફલને તોનો એડુ બોલ્યો, અને ઠઠો પુરુષ બોલ્યો જે પૃથ્વી ઉપર સરી પડેલા ફલ મધ્યેથી વીણી સારું જેમ એ ઠ પુરુષના પરિણામ જૂદા જૂદા તેમ કુલ્લાદિકથી માઢી યાવત્ શુક્લ લેશ્યાના પરિણામ પણ જૂદા જૂદા જાણવા

હવે લેશ્યાઝનો વર્ણ કહે ઠે ક્ષિપ્ત મેઘની ઘટા સરસો, ઝસના સિંગડા, અરિષ્ટ-રત્ન, નેત્રની કીકી અને કાલા સુરમા સરસો કુલ્લલેશ્યાનો વર્ણ મહાજયકર જાણ્યો અશોક વૃક્ષના અકુર સરસો, નીલચાસ પદ્મી સરસો, અને વૈકુર્ય રત્નની કાતિ સરસો નીલ લેશ્યાનો વર્ણ જાણવો અલશીના ફૂલ સરસો, જારસી અથવા કોકીલાની પાસ સરસો, અને પારેવાના કઠ સરસો કાપોતલેશ્યાનો વર્ણ જાણવો હીંગલોકનો રગ, ઊગતા સૂર્યની કાતિ, અને દીપરુ તથા પોપટની ચાંચ સરસો તે-જોલેશ્યાનો વર્ણ જાણવો હરિયાલના મધ્યરગ સરસો, હલદરના રગ સરસો, અને સેણાનાફૂલ મરસો પત્રલેશ્યાનો વર્ણ જાણવો શંખ, સુવકુદના ફૂલ, છૂધ, પૂર્ણ ચંડમા, મોતીના હાર અને રૂપા સરસો શુક્લ લેશ્યાનો વર્ણ જાણવો

हवे लेख्याना रस कहे ठे कन्वा तुंवडानो रस, अने नींव इडवारुणीनो रस, ए थकी अन्तगुणो कडवो रस कृष्ण लेख्यानो जाणवो. सुंठ, मरी, पीपर, अने गजपीपर, एनो जेवो तीखोरस थाय ठे, ते करतां अन्तगुणो तीखो रस नीळ लेख्यानो जाणवो काचुं आंचु अने काचु कोठफल ते थकी अन्तगुणो तुरो रस कापोत लेख्यानो जाणवो. पाका आंवाना फलनो रस, पाका कोठफलनो अथवा पाका बीजोरानो जेवो रस, ते करता अन्तगुणो मीठो रस तेजो लेख्यानो जाणवो. प्रधान वारुणीनो रस, अने विविध प्रकारना अरग, मधु एना रस थकी अन्तगुणो सारो रस पद्म लेख्यानो जाणवो खजुर, ड्राख, दूध, खांड, साकर, एना रस थकी पण अन्तगुणो गढ्यो रस शुक्ल लेख्यानो जाणवो.

हवे लेख्यानो फरस कहे ठे कृष्ण, नीळ, ने कापोत ए त्रण लेख्यानो फरस अग्रशस्त एटले मध्यम जाणवो. गायत्री जीजनो फरस तथा करवतनो फरस, ते करतां पण अन्तगुणो कर्कस फरस ते प्रथमनी त्रण लेख्यानो जाणवो अने तेजो, पद्म तथा शुक्ल, ए त्रण लेख्यानो प्रशस्त एटले रुनो फरस जाणवो परवन अने माखणनो जेजो कोमल फरस होय, ते करतां पण अन्तगुणो सुकुमाल फरस जाणवो

एटले नारकीनु आगतिहार करुं हवे नारकी नरक थकी नीकलीने क्यां आये ते कहे ठे. श्री पद्मवणा सूत्रमां कळु ठे के, सातमा नरक थकी आव्यो जीव मत्स थाय. ए प्रायिक वचन ठे, तेमाटे गर्जज पर्याप्तो तिर्यंच होय एम जणाय ठे. केमके, श्रीपार्श्व नाथ चरित्रे कमठनो जीव सातमा नरक थकी आव्यो सिंह थयो देखाय ठे एटले जे उत्कृष्टायु जोगवी सातमा नरक थकी नीकले ते मत्स थाय, अने मध्यम तथा जघन्यायु जोगवी सातमा नरक थकी नीकले, ते गर्जज पर्याप्तो तिर्यंच थाय ए संजवी अर्थ अनुक्त कळु ठे, विचारी जोजो

निरउ वट्टा गप्पय ॥ पजत्त संखाउ लद्धि एएसिं ॥ चक्कि हरि

जुअल अरिद्धा ॥ जिण जइ दिसि सम्म पुहवि कम्मा ॥२३९॥

अर्थ—निरउवट्टा के० नरकथकी नीकल्या जीव अन्तर आगले जवे गप्पय के० गजज होय, पण समूर्धिम न होय एतावता समूर्धिम तिर्यंच, तथा समूर्धिम मनुष्य तथा देवता अने नारकीमांहे पण न जाय, मात्र गर्जजपणे पजत्त के० पर्याप्ता होय; पण अपर्याप्ता न होय वली संखाउ के० संख्याता वर्षने आयुष्ये उपजे, पण युगलियामा न उपजे. वली लद्धिएएसिं के० ए नारकीने जे जे नरक थकी नीकल्या थका जे जे लद्धि एटले लाज प्राप्ति होय, ते हवे अनुक्रमे कहे ठे. पहेली रत्नपत्रा पृथ्वीथकी जो आव्या होय तो, चक्रवर्त्ति होय पण शेष पृथ्वीना आव्या चक्रवर्त्ति

ન યાય એ સંજવ માત્રે છે, પરંતુ ચક્રવર્તિજ થાય, એવો કાંઈ નિયમ નથી. એમ વીજી નરક પૃથ્વીની મર્યાદાથી બંધનથી એટલે વીજી નરકપૃથ્વી સુધીના આવ્યા જીવ તે હરિજયલ કેળે વાસુદેવ, વલદેવ હોય. એમ સર્વત્ર માર્યાદા જાણવી ત્રીજી નરકપૃથ્વીસુધીના આવ્યા અરિહંત એટલે તીર્થંકર હોય. એટલે જે પૂર્વે નરકાયુ વાધ્યા પઠી તીર્થંકર ગોત્ર ઝપાર્જી શ્રેણિકાદિકની પેરે નરકે ગયા હોય તે જીવ તીર્થંકર થાય અને ચોથી નરકપૃથ્વીસુધીના આવ્યા જિન કેળે સામાન્ય કેવલી હોય પાંચમી નરકપૃથ્વીસુધીના આવ્યા સર્વવિરતિ યતિ હોય ઠઠી નરક પૃથ્વીસુધીના આવ્યા દેશવિરતિ એટલે શ્રાવક હોય અને સાતમી નરકપૃથ્વી સુધીના આવ્યા સમ કેળે સમ્યક્ત્વ માત્ર પામે, દેશવિરતિ પ્રમુખ કાંઈ પામે નહીં ॥ ૨૩૯ ॥

॥ હવે નારકી અવધિજ્ઞાને કેટલું ક્ષેત્ર દેશે ? તે કહે છે ॥

ચરણા એર્હિ ગાઝઅ ॥ ચત્તારિઅઠ્ઠ ગુરુ લહુકમેણ ॥ ૫-

૬ પુઢવિ ગાઝ યઢ ॥ હાયઢ જા સત્તમિ ઇગઢ ॥ ૨૪૦ ॥

અર્થ-રત્નપ્રજ્ઞા પૃથ્વીએ નારકીઝને ઝકુપું ઝહિ કેળે અવધિક્ષેત્ર ગાઝઅચત્તારિ કેળે ચારગાઝ જાણવું, અને જઘન્ય તો ઝઠ કેળે સામાત્રણ ગાઝ અવધિજ્ઞાને દેશે ગુરુલહુકમેણ કેળે એ ઝકુલ અને જઘન્ય અનુક્રમે કહ્યું હવે વીજી નરકપૃથ્વી આદિ દેઢ પઢપુઢવિગાઝયઝહાયઢ કેળે એકેકી પુઢવી પ્રત્યે અઝ્ઝ અઝ્ઝ ગાઝ ઘટાનીં, તે જાસત્તમિ કેળે યાવત્ સાતમા નરકે ઇગઝ કેળે ઝકુપુ એક ગાઝ, અને જઘન્ય અઝ્ઝો ગાઝ અવધિક્ષેત્ર હોય, એ વિવરીને લખે છે

પહેલા નરકે અવધિક્ષેત્ર ચાર ગાઝ, વીજાએ સાના ત્રણ ગાઝ, ત્રીજાએ ત્રણ ગાઝ, ચોથાએ અઢી ગાઝ, પાંચમાએ બે ગાઝ, ઠઠાએ દોઢ ગાઝ, અને સાતમાએ એક ગાઝ એ ઝકુપુ અવધિક્ષેત્ર કહ્યું એ ઝકુલથી પ્રત્યેક નરકપૃથ્વીએ, અઝ્ઝ ગાઝ ઝેવું કરીએ, તે જઘન્ય અવધિક્ષેત્ર જાણવું ॥ ૨૪૦ ॥

અર્હીયા કોઢ પૂઢે જે સાતમા નરકે બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તિ “ હા કુર્મતી હા કુર્મતી ” પોકારે છે, તે કેમ મહે ? કેમકે અવધિક્ષેત્ર તો એક ગાઝનું છે, તે સાતરાજ કેમ દેશે ? તેનું સમાધાન કરે છે જે, સમ્યક્દષ્ટિને મતિજ્ઞાનને વહે જાતિસરણ જ્ઞાન છે, તેણે કરી પૂર્વજવની વાત જાણે પરંતુ કુર્મતીને દેશે નહીં અને કુર્મતી “ બ્રહ્મદત્ત બ્રહ્મદત્ત ” એવું પોકારે છે, તે પણ જાણે છે જે, પૂર્વલે જવે બ્રહ્મદત્ત મહારો જતોર હતો, તે અવસ્થા તો જાણે, પરંતુ નરકમાંહે થકી અવધિજ્ઞાને કરી દેશે નહીં. એમ જાણજો એટલે નારકીનું આગતિદ્વાર કહ્યું એટલે સવિસ્તરપણે નવે દ્વારે કરી વક્તવ્યતા કહી. ઇતિ નરયદારસમ્મત ॥ એ નારકીનું દ્વાર સમાપ્ત થયું

॥ मण्ड्यदारं जषइ कहेतां हवे मनुष्यद्वार ते जुवनविना आठे प्रतिद्वारे करी कहीए
ठैये. तेमा प्रथम स्थितिद्वार अने अवगाहनाद्वार ए वे द्वार कहे ठे ॥

गज्जनर ति पलियाऊ ॥ तिगाउ उक्कोस ते जहन्नेणं ॥ मुठि-
म ड्हावि अंत मुहु ॥ अगुल असंख जागतणू ॥ १४१ ॥

अर्थ—अर्हीयां मनुष्य वे प्रकारे ठे एक गर्जज अने बीजा गर्जविना जे उपन्या
ते समूर्धिम. तेमा गर्जज मनुष्यनु उक्कट्टु तिपलियाऊ के० त्रण पढ्योपमनुं आयुष्य
जाणवु, अने तेनुं तिगाउ के० त्रण गाउनुं देहमान उक्कट्टु जाणवु अने जहन्नेणमुठि-
मड्हाविअतमूहु के० गर्जज मनुष्यनुं जघन्यायु अंतरमुहूर्त जाणवु तथा समूर्धिम
मनुष्यनुं जघन्य तथा उक्कट्टु अतरमूहुर्त्तायु जाणवु तथा अगुलासखजागतणू के० ग-
र्जज मनुष्यनुं देहमान जघन्यथी अगुलने असंख्यातमे जागे जाणवु अने समूर्धिम
मनुष्यनुं जघन्य तथा उक्कट्टु देहमान अगुलनो असंख्यातमो जाग जाणवुं

ए समूर्धिम मनुष्य ते अढीछीप समुद्रनेविषे गर्जज मनुष्यना उच्चार—ते वडिनी-
त, पासवण—ते लघुनीत, खेल—ते श्लेष्मा, सधान, नासीकामल, वमन करेलु पित्त,
शुक्र, वीर्य, शोणित, लोही, मृत कलेवर, स्त्री पुरुषने सयोगे, नगरने खाळे, बीजां
सर्व अशुची स्थानक, एटलां स्थानके समूर्धिम मनुष्य उपजे ए समूर्धिम असंखी म-
नरहित मिथ्यात्वी समस्त पर्यासिए अपर्यासो केमके, समूर्धिमने पांचपर्यासि ठे, अ-
ने ए समूर्धिम मनुष्य आहार शरीर पर्यासिए इन्द्रियपर्यासि पूरण करी मरण पामे,
ते कारणे समूर्धिम सर्व पर्यासिए अपर्यासो थको काल करे

वधी संख्याता आयुष्यवाला मनुष्यने वैक्रिय शरीर जघन्य अगुलना संख्यातमा
जाग प्रमाण अने उक्कट्टु लाख योजन जाकेरु होय प्रमत्त यतिने आहारक लब्धिवं-
तने, आहारक शरीर होय. ते आहारक शरीर जघन्यथी देशे उणु एक हाथ, अने
उक्कट्टु एक हाथ पूर्ण होय तेजस अने कार्मण ए वे शरीर सर्व संसारी जीवने श्रो-
दारिक, वैक्रिय अने आहारक शरीरने सयोगे तद्रूपणें परिणमे एटले मनुष्यने आ-
युष्य अने अवगाहना कही ॥ १४१ ॥

॥ हवे उपपात उद्धर्त्तना विरहकाल कहे ठे. ॥

वारस मुहुत्त गप्पे ॥ इयरे चउवीस विरहउ कोसो ॥ जम्म
मरणे सुसमर्त्त ॥ जहण सखा सुरसमाणा ॥ १४२ ॥

अर्थ—गप्पे के० गर्जज मनुष्यने जन्मआश्री विरह, एटले अतरकाल तथा मरण-
आश्री अतरकाल उक्कट्टो वार मुहूर्त्त होय, एटले गर्जज मनुष्य एक उपन्या पठी बी-

जो उत्कृष्टो वार मुहूर्त्तने आंतरे उपजे. अने मरण पण एक मुवा पठी उत्कृष्टो आंतरो पडे तो वार मुहूर्त्त पठी अवश्य वीजो कोइ मरण पामे तेम जन्म पण थाय, अने इयरेत्ति एटले इतर जे समूर्धिम मनुष्य ठे, तेने उत्कृष्टो जन्म मरण सबधी विरह पडे तो चोवीस मुहूर्त्त सुधी पडे अने जघन्य थकी गर्जज मनुष्यने तथा समूर्धिम मनुष्यने जन्ममरणनो विरहकाल एक समय जाणवो

हवे एक समय गर्जज तथा समूर्धिम मनुष्य उपजे तो केटला उपजे ? तेकहे ठे सूरसमाणा के० देवतानी पेरे ते इगडुति संखमसंखा इगसमए हुंतिय चवंति के० एक समये एक, वे, त्रण, सरयाता, असंख्याता उपजे तेम मरण पण पामे त्यां गर्जज मनुष्य उत्कृष्टे काले उगणत्रीश आके सरयाता सुधी गणिए अने गर्जज समूर्धिम वेज जेला गणिए, तेवारे असरयातासुधी गणिए ॥ २४२ ॥

॥ हवे कियो जीव मरीने मनुष्यगतिमाहे आवे ? ते गतिघार कहे ठे ॥

सत्तमि महि नेरइए ॥ तेऊ वाऊ असंख नरतिरिए ॥

मुत्तूण सेस जीवा ॥ उप्पजाती नरजवमि ॥ २४३ ॥

अर्थ-सातमी नरकपृथ्वीना नारकी, तेऊकाय, वाऊकाय, असंख्याता आयुष्यवाला युगलिया, एटले मनुष्य तथा तिर्यच युगलिया एटला मूत्तण के० मूकीने सेस जीवा के० शेष वीजा सर्व जीवो ते उप्पजंतिनरजवमि के० मनुष्यमाहे उपजे ॥ २४३ ॥

॥ वली अर्हीया विशेष कहे ठे ॥

सुर नेरइएहि चिय ॥ हवति हरि अरिह चक्कि वल देवा ॥

चजविहसुर चक्किवला ॥ वेमाणिय हुति हरि अरिहा ॥ २४४ ॥

अर्थ-वासुदेव, अरिहत, चक्रवर्ति, ने वलदेव-ए चारे सुरनेरइएहिचिय के० देवता अने नारकीनी गतिमाथी आव्या होय, पण मनुष्य तथा तिर्यचनी गतिथी आवेला न होय वली चार निकायना देवगतिना आव्या पण चक्कि के० चक्रवर्ति अने वला के० वलदेव होय अने वेमाणियहुतिहरिअरिहा के० अरिहत तथा वासुदेव ए वने केवल वैमानिक देवगतिनाज आव्या होय वीजी त्रण निकायना आव्या न होय

हरिणो मणुस्स रयणाइ ॥ हुति नाणुत्तरेहि देवेहि ॥ जह

सजव सुववाउ ॥ ह्यगय एगिदि रयणाण ॥ २४५ ॥

अर्थ-वैमानिकमाहे विशेष देखाडे ठे हरिणो के० वासुदेव, तथा चक्रवर्तिना मणुस्सरयणाइ के० मनुष्य रत्न पाच, ते हुतिनाणुत्तरेहि देवेहि के० पचानुत्तरना देव चवी-होय अर्हीया ए जावार्थ ठे के वासुदेव तो नारकी तथा वैमानिकथकी आव्या

હોય, તેમાં જો વૈમાનિકથકી આવ્યા હોય તો પંચાનુત્તર દેવ ટાલી વીજા સર્વે સ્થા-
નકથી આવ્યા વામુદેવ થયા હોય અને ચક્રવર્તિનાં ચૌદ રત્ન છે, તેમાં ચક્રાદિક સા-
ત રત્ન એકેડી છે, અને પુરોહિત આદે દેહ સાત રત્ન પંચેડી છે. તેમાં હસ્તિરત્ન અને
અશ્વરત્ન એ વે તિર્યંચ છે. વાકીના પાંચ મનુષ્યરત્ન છે તે સાતમી નરક, તેઝકાય, વા-
યુકાય, તિર્યંચ અને મનુષ્ય એમાંથી આવ્યા મનુષ્યરત્ન ન હોય, શેષ સ્થાનકથી આવ્યા
મનુષ્યરત્ન હોય પુરોહિત, સેનાપતિ, ગાથાપતિ, વાર્ધિક તે સુતાર અને પાંચમું સ્ત્રી-
રત્ન—એ પાંચ મનુષ્યરત્ન જો વૈમાનિકથી આવ્યાં હોય તો અનુત્તરદેવ વર્જીને વીજા દે-
વતા થકી આવ્યાં હોય એમ જાણવું.

ઘલી હાથી તથા અશ્વ એ વે રત્ન તથા એકેડીય રત્નની उत्पत्ति તો યથા સંજવે
જાણવી. ઇટલે જ્યાંના આવ્યા તિર્યંચ સંજવે તે સમસ્ત સ્થાનકથી આવેલાં રત્ન
તપણે હોય અને નારકી તથા સર્યાતા આયુષ્યવાલા તિર્યંચ અને મનુષ્ય તથા સ-
હસ્રાંત દેવલોક સુધીના દેવતા ઇટલા સ્થાનકના આવ્યા અશ્વરત્ન તથા ગજરત્ન હો-
ય. ઘલી સર્યાતા આયુવાલા તિર્યંચ અને મનુષ્ય તથા રૂંશાનાંત સુધીના દેવતા ઇટ-
લા સ્થાનકના આવ્યા એકેડી રત્ન હોય. એ યથા સંજવ ઉપપાત કહિયે

॥ હવે એ રત્નોનાં નામ તથા પ્રમાણ કહે છે ॥

વામપમાણ ચક્ર ॥ ઊત્તં દ્વં હૃદય ચમ્મ ॥ વત્તી-

સંગુલ ધમ્મો ॥ સુવસ્સ કાગિણિ ચરંગુલિયા ॥ ૧૪૬ ॥

ચરંગુલો હચંગુલપિહુલોય મણી પુરોહિ ગય તુરયા ॥

સેણાવહ માહાવહ ॥ પહ્થ ઇથી ચક્કિ રયણાં ॥ ૧૪૭ ॥

અર્થ—ચક્ર, ઊત્તર, ને દંડ, એ ત્રણ રત્ન તે વામપમાણ કે ૦ એક વામ પ્રમાણ જા-
ણવા વામ શબ્દે વેઝ વાહુ લાંબા પસાસ્યા થકા જે ધનુષ્ય પ્રમાણ હોય, તેને વામ
કહે છે અને હૃદયચમ્મ કે ૦ ચર્મરત્ન વે હાથ પ્રમાણ હોય, તથા વત્તીસંગુલધમ્મો
કે ૦ ધમ્મરત્ન વત્તીશ આગુલ પ્રમાણ લાંબુ હોય અને સુવર્ણકાગિણિ ચરંગુલિયા કે ૦
જાત્યવત સુવર્ણમય કાગિણિરત્ન તે ચાર આંગુલ લાંબુ હોય ॥ ૧૪૬ ॥ અને ચરંગ-
ુલો હચંગુલપિહુલોયમણી કે ૦ ચાર આંગુલ લાંબું, અને વે આંગુલ પહોળું મણીરત્ન
હોય એ સાતે એકેડી રત્ન ચક્રવર્તિને આત્માગુલ પ્રમાણ જાણવાં અને પુરોહિત પ્ર-
મુસ સાત પંચેડી રત્ન જે છે તે, જે કાલે જેવું પુરુષના શરીરનું પ્રમાણ હોય તે કાલે
તે પણ તેવા પ્રમાણના હોય

હવે એ ચૌદ રત્નના ગુણ કહે છે ચક્રરત્ન વચરીનું મસ્તકવેદક વીજું ઊત્તરરત્ન તે
ચક્રવર્તિને હસ્તસ્પર્શે ચાર યોજન સુધી વિસ્તાર પામે એવું હોતું થકું વૈતાલ્ય પર્વ-

तनी उत्तर दिशि ए रेहेनारा जे स्लेष्ठ तेना देवता मेघ वर्षावे, तेनो निरोध करवाने समर्थ थाय. त्रीजु दंडरत्न ते विषम एटले जे वाकी जूमि होय, तेने समी करे. काम पडे थके हजार योजन अधोजागे धरती विदारे. चोथु चर्मरत्न ते कार्य उपन्ये थके चक्रवर्तिना हस्तस्पर्श करी वार योजन विस्तार पामे एवु होतुं थकुं प्रजातकाळे वीज वाविए अने सध्याकाले सर्व उपजोग करवाने योग्य एवा शालि प्रमुखने उत्पन्न करे वे पाचमु रङ्गरत्न ते सग्रामनेविषे अत्यंत शक्तिवंत होय. ठहु कागिणिरत्न ते वै ताळ्य पर्वतनी गुफामांहे एकेकी जीते उंगणपचास उंगणपचास मांमळा करवा योग्य होय सातमु मणीरत्न ते अधोजागे रेहेनारं जे चर्मरत्न अने ऊर्ध्वजागे रेहेनारं जे ठत्ररत्न तेना ठत्र तुंवा उपर राखुं ठतां तेवारे वार योजन सुधीमा ए मणिरत्न उद्योतकारी थाय अने हस्तनेविषे अथवा मस्तके बांध्यु ठतां समस्त रोग हरे

आठमु पुरोहितरत्न ते शांतिकर्म करनार होय. नवमुं अश्वरत तथा दशमुं गजरत्न ए वे महापराक्रमवंत होय. अगीश्वरामु सेनापतिरत्न ते गसासिधुने पेळे पासे चार खडनो जीतनार होय. वारमु गृहपतिरत्न ते घरना योग्य काम करे, एने गृहचित्तक कहेवु. तेरमु वारूकीरत्न ते घर चणे वैताळ्य पर्वतनी गुफामांहे उमगा अने निमगा नदीना पुल बांधे चौदमु स्त्रीरत्न ते अत्यंत अद्भुत रूपवंत चक्रवर्तिना जोग योग्य होय ए चौद रत्न ते प्रत्येके एकेक हजार यक्षोए अधिष्ठित होय अने वे हजार यक्ष चक्रवर्तिने वेळ वाहे होय. एवकारे सोल हजार यक्ष चक्रवर्तिनी सेवा करे. ते जघन्यथी जंबुद्वीपनेविषे चार चक्रवर्ति होय तेवारे उपन्न रत्न होय. अने उल्कूपदे अष्टावीश विजयना अने वे जरत तथा ऐश्वतना मली त्रीश चक्रवर्ति होय, तेवारे जंबुद्वीपे चारसे ने वीस रत्न होय ॥ २४९ ॥

॥ हवे वासुदेवना सात रत्न कहे ठे ॥

चक्रं धण्डं खग्नो ॥ मणी गया तह्य दोइ वणमाला ॥

संखो सत्त इमाई ॥ रयणाई वासुदेवस्स ॥ २४८ ॥

अर्थ-एक चक्र, वीजुं अनुष्य, त्रीजु खड्ग, चोथुं मणी, पाचमुं गदा, तेमज वृत्तमाला, सातमु गज, ए सात रत्न वासुदेवना जाणवा ॥ २४८ ॥

॥ हवे मनुष्य मरीने स्वजावे क्या जाय ? ते कहे ठे ॥

संख नरा चउसु गर्हसु ॥ जति पचसुवि पढम सधयणे ॥

इग इतिजा अठसय ॥ इगसमए जति ते सिधिं ॥ २४९ ॥

अर्थ-सरपाता आयुष्यमाला मनुष्य, जे पुरुष, स्त्री तथा नपुंसकरूप ते नर, मनुष्य ने देवतारूप चारे गतिनेविषे वली जति के जाय ए मनुष्य जे

દમ સર્વયણે કે૦ પ્રથમ સંઘયણે વર્તતા હોય તે પચસુવિ કે૦ પાંચમી ગતિ જે મોક્ષ તે પ્રતે પળ જાય, તેમાટે મોક્ષગતિની સંખ્યા કહે છે, તે મનુષ્ય કર્મક્રમે વર્તતાં એક સમયે સામાન્યપણે જઘન્યથી તો એક, બે, ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટા જા કે૦ યાવત્ અઠસયં કે૦ એકસો ને આઠ એટલા એક સમયને વિષે જંતિતે સિદ્ધિ કે૦ મોક્ષ પ્રતે જાય ૩૪૯

॥ હવે ત્રણ વેદ આશ્રી સિદ્ધગતિ વિશેષ કહે છે ॥

વીસિત્તિ દસ નપુંસગ ॥ પુરિસ ઇસયં તુ એગસમણં ॥

સિદ્ધિ ગિહિઅન્ન સલિંગ ॥ ચત્તદસ અઠાહિય સય ચ ॥ ૩૫૦ ॥

અર્થ— એક સમયને વિષે ઉત્કૃષ્ટા સ્ત્રીવેદે વીશ મોક્ષે જાય, એક સમયે નપુસકવેદી દસ મોક્ષે જાય, અને પુરુષવેદી એકસો ને આઠ એક સમયને વિષે મોક્ષે જાય, ગિહિ-લિંગે એક સમયે ચાર મોક્ષે જાય, અન્યલિંગ એટલે તાપસાદિકને લિંગે એક સમયે દસ મોક્ષે જાય, અને સલિંગ તે સ્ત્રિલિંગે એટલે સાધુલિંગે અઠાહિયસય ચ કે૦ એકસો ને આઠ એક સમયે મોક્ષે જાય ॥ ૩૫૦ ॥

ગુરુલહુ મક્ષિમ દોચત્ત ॥ અઠસયં ઉદ્ધહો તિરિય લોણ ॥

ચત્ત વાવીસઠસય ॥ હસમુદે તિન્નિ સેસજલે ॥ ૩૫૧ ॥

અર્થ— ગુરુ કે૦ ઉત્કૃષ્ટી અવગાહનાં એટલે પાંચસે ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીરવાલા ઉત્કૃષ્ટા એક સમયને વિષે દો કે૦ બે મોક્ષે જાય જઘન્ય અવગાહનાં એટલે બે હાથપ્રમાણ શરીરવાલા ઉત્કૃષ્ટા એક સમયને વિષે ચત્ત કે૦ ચાર મોક્ષે જાય અને મપ્પિમ કે૦ મધ્યમ અવગાહનાં ઉત્કૃષ્ટા એક સમયને વિષે અઠસય કે૦ એકસો ને આઠ મોક્ષને વિષે જાય

અર્હીયાં શિય પૂઠે છે કે ઉત્કૃષ્ટ પાંચસે ધનુષ્ય શરીર અને જઘન્ય બે હાથ શરીરવાલા મોક્ષયોગ્ય હોય, તો નાજિકુલગરની ચાર્યા શ્રીમરુદેવીસ્વામિની સવાપાંચસે ધનુષ્યના શરીરે મોક્ષે કેમ ગઈ ? વલી જઘન્યથી સાત હાથ શરીર મોક્ષ યોગ્ય છે, તો કૂર્માપુત્ર બે હાથના શરીરવાલા કેમ મોક્ષે ગયા ? અર્હીયાં ગુરુ ઉત્તર કહે છે

ઉત્કૃષ્ટથી પાંચસે ધનુષ્ય, અને જઘન્યથી સાત હાથના શરીરવાલા જે મોક્ષે જાય એ શરીરમાન તીર્થંકર આશ્રી કહ્યું છે, પરંતુ સામાન્ય કેવલી આશ્રી કહ્યું નથી જે માટે શ્રીજિનજડ્ગણિકમાશ્રમણ કહે છે કે, જત્તારથકી સ્ત્રી કાંઈક ન્યૂન-શરીરવાલી હોય છે, વલી ઘૂઠ માણસ યુધો હોય અને હાથી ઉપર ચઢ્યાં થકાં શરીર પળ સકોચ થયેલું હોય તેમાટે પાંચસે ધનુષ્ય શરીર શ્રીમરુદેવિજીનું જાણવું અને સાત હાથના શરીરવાલા તીર્થંકર મોક્ષે જાય, પણ સામાન્ય કેવલી કૂર્માપુત્ર પ્રમુલ જઘન્યથી બે હાથના શરીરવાલા પણ મોક્ષે જાય અને સિદ્ધાંતમાહે પાંચસે

धनुष्य उत्कृष्ट अने सात हाथना शरीरवाला मोढ़े जाय, एवं जे कह्युं ठे, ते प्रा-
यिक कह्युं ठे नहीतर अधिको उठो पण होय

जे माटे पाचसें धनुष्य पृथक्त्व अधिक त्यां पृथक्त्व शब्दे पचीस धनुष्य जाणवा,
अने सिरूप्राज्ञतिमांहे पांचसें आदे सोमाहे श्रीमरुदेवा गण्या ठे, अने सात हाथ ते
पण अगुल पृथक्त्व हीन जाणवा, ते हीन ठे, माटे वे हाथ गणिए, एम करता कांइ
शका नथी वली ऊर्ध्व लोके एक समये उत्कृष्टा चार मोढ़े जाय, अधोलोके बावी-
स मोढ़े जाय, तिर्यक लोके एकसो ने आठ मोढ़े जाय, वली एक समये समुद्रमा-
थी वे मोढ़े जाय, शेष पाणी नदि तथा डहमांहेथी त्रण मोढ़े जाय

अर्ह्याया ऊर्ध्व लोक ते मेरुचूलिका तो नदनवन जाणवु, अने अधोलोक ते अधो-
ग्रामविपे जाणवु, तथा तिर्यक लोक तो लोक प्रसिरु ठे, त्यां लब्धी माफक समुद्र-
माहे अथवा द्वीपे जइ काउसग करी मोढ़ जाय, नदिमांहे गगानदि उतरतां अ-
न्निका सुत आचार्यनी पेरे मोढ़े जाय ॥ १५१ ॥

॥ इवे चारे गतिमांहेथी आवेला केटला केटला मोढ़े जाय ते कहे ठे ॥

नरय तिरिया गयादस ॥ नरदेव गर्इउ वीसअठसय ॥

दस रयणा सकरवाडुयाउ चउ पक जू दगउ ॥ १५२ ॥

उच्चवणस्सइ दसतिरि ॥ तिरिउि दस मणुय वीस नारीउ ॥

असुराइ वतरा दस ॥ पण तहेवीउ पत्तेयं ॥ १५३ ॥ जोइ

दस देवि वीस ॥ विमाणियठसय वीसदेवीउ ॥

अर्थ—नरय के० नरकगतिथकी निकलीने मनुष्यगतिमा आव्या जो एक समये
सीजे तो दश सीजे एम तिर्यच गतिथकी आव्या पण दश सीजे अने मनुष्यगति-
थकी आव्या वीस सीजे देवगतिथकी आव्या अठसय के० एकसो ने आठ सीजे व-
ली ए गतिमाहे विशेष कहे ठे

रत्नप्रजा, शर्करा अने वालुकायकी आव्या प्रत्येके दस दस सीजे पंकप्रजायकी
आव्या चार सीजे अने धूमादिकयकी आव्या सीजे नहीं वली जू के० पृथ्वीकाय-
यकी आव्या चार सीजे दग के० अपकाययकी आव्या चार सीजे ॥ १५२ ॥

वनस्पतिकाययकी आव्या ठ सीजे, पचेंद्री तिर्यचयकी आव्या दश सीजे, तेमा
तिर्यचनी स्त्रीमाहेयकी आव्या पण दश सीजे अने मनुष्य नरयकी आव्या दश
सीजे, मनुष्य नारीयकी आव्या वीस सीजे

असुरादिक दश निकाययकी आव्या दश सीजे, तेम समस्त व्यतरगतिथकी आव्या

दश सीजे, असुर कुमार आदे देहने दशनिकायनी देवीथकी आढ्या पांच सीजे, तेमज समस्त व्यतरजातिनी देवीथकी आढ्या पांच सीजे, तदेवि के० ते असुरादिक तथा व्यतरनी देवी ते प्रत्येके जूदी जूदी पांच जाणवी ॥ १५३ ॥ अने ज्योतपी पुरुषथकी आढ्या दश सीजे, ज्योतपी स्त्रीथकी आढ्या बीस सीजे, वैमानिक देव थकी आढ्या एकसो ने आठ सीजे, वैमानिक स्त्रीथकी आढ्या बीस सीजे, इह सर्वत्र एक समय जाणवो सिद्धप्राप्तनेविपे देवगति, मनुष्यगति, तिर्यचगति, नरक-गति प्रत्येके दश दश सीजे एम कथुं ठे, ए तत्व केवली जाणे, अथवा बहुश्रुत जाणे. एटले गतिआश्री सिद्धी कही

॥ हवे वेद आश्री सिद्धी कहे ठे, तथा सिद्धगति ए उपपात विरहकाल कहे ठे. ॥

तह पुढे एहिंतो ॥ पुरिसो दोऊण अछ सय ॥ ५४ ॥

सेसछ जंगएसु ॥ दस दस सिञ्जति एग समएणं ॥ विर-

हो ठमास गुरुजं लहु समजं चवण मिह नठि ॥ ५५ ॥

अर्थ— पुरुषवेदी देव, मनुष्य तथा तिर्यचथकी निकली कोइ पुरुष थाय कोइ स्त्री थाय कोइ नपुसक थाय, एमज स्त्रीवेदी पण देवी प्रमुखथकी निकली कोइ स्त्री थाय कोइ पुरुष थाय कोइ नपुसक थाय एमज नपुसकवेदी नारकी प्रमुखथकी नीकली कोइ नपुसक थाय, कोइ स्त्री थाय कोइ पुरुष थाय ए सर्व मली नव जांगा थाय, तेमां जे पुरुषवेदथकी आवी फरी पुरुष वेदी थइ सीजे तो उत्कृष्टा एक समयमांहे एकसो ने आठ सीजे ॥ १५४ ॥ अने शेष थाकता आठ जांगामां प्रत्येके एक समयमां जो सीजे तो दश दश सीजे, ते केवी रीते सीजे ते कहे ठे तेमां (१) केवल पुरुषवेदी वैमानिक देवोष्ठी आवी पुरुष थइ सीजे तो एक समये एकसो ने आठ सीजे, (२) एम पुरुषवेदथकी स्त्री थइ सीजे तो दश सीजे, (३) पुरुषथकी नपुसक थइ सीजे तो दश सीजे, (४) एम केवल स्त्रीवेदथकी आवी स्त्री थइ सीजे तो पण दश सीजे, (५) स्त्रीथकी पुरुष थइ सीजे तो पण दश सीजे, (६) स्त्रीथकी नपुसक थइ सीजे तो पण दश सीजे, (७) केवल नपुसक वेदथकी आवी नपुसक थइ सीजे तो पण दस सीजे, (८) नपुसकथकी पुरुष थइ सीजे तो पण दश सीजे, (९) नपुसकथकी स्त्री थइ सीजे तोपण दश सीजे.

अने वैमानिक देवी, ज्योतपि देवी, अने मनुष्यनी स्त्री ए त्रण ठेकाणेषी स्त्री वेदी आवीने प्रत्येके बीस विश सीजे, त्या ए विशेष ठे जे स्त्रीवेदथकी आवी मनुष्यपणे पुरुष थइ अथवा स्त्री थइ अथवा नपुसक थइ सीजे तेवारे सर्व मढ्या बीस सीजे.

वली आते जागे पूर्वजवे पुरुष ते आ जवे पुरुष थइ सीजे तो एकसो ने आठ सीजे, वीजी रीते आते जागे दश सीजे

अने वली पूर्वे कहुं जे वीस स्त्री एक समये सीजे, त्या ए विशेष ठे जे कोइ पुरुषवेदथकी आवी, कोइ स्त्रीवेदथकी आवी, कोइ नपुसकवेदथकी आवी स्त्री थइ सीजे तो मिश्रित मल्ली वीश सीजे, पण केवल पुरुषथी आवी, केवल स्त्रीथी आवी, केवल नपुसकथी आवी वीश सीजे नही इति जावार्थ

इहा सिद्धपाट्टुडानु विशेष लखिए ठेए नदनवने एक समये चार सीजे, पाशुक वने एकसमये वे सीजे, एकेकी विजये वीश वीश सीजे, एकेकी अकर्मजूमिए सह-रण थकी दश दश सीजे, पत्तर कर्मजूमिए प्रत्येके एकसो ने आठ आठ सीजे, वली उत्सर्पिणी श्वसर्पिणीने प्रत्येके त्रीजे चोथे आरे एक समये उत्कृष्टा एकसो ने आठ मोक्षे जाय श्वसर्पिणीने पांचमे आरे पाच जरत पांच ऐरवतना वीश सीजे, वली उत्सर्पिणी श्वसर्पिणीने शेष थाकते आरे संहरणथकी दश दश सीजे, उत्सर्पिणीने पांचमे आरे युगलिया होय तेमाटे इहा सिद्धि नहोय, वीजुं विशेष सिद्धपाट्टुडाथकी जाणजो केमके अति विस्तारे लसतां सक्षेप रुचीवाळाने व्यामोह उपजे तेमाटे एटहु लखी पूर्ण कछु

हवे गाथाना पाठला वे पदे करी सिद्धगतिनो ऊपपात विरह काल कहे ठे विरहो उमास गुरुं के० उत्कृष्टो मोक्ष जावानो ठ महीनानो ऊपपात विरह जाणवो अने लहुसमउं के० जघन्यथी तो एक समय जाणवो तथा चवणमिहनछि के० ए मोक्ष थकी पाठो चवन नथी, जेमाटे मोक्षना जीव सादिश्चनत ठे, एटले आदि ठे पण अत नथी जे कर्म ससारमाहे पाठा आवी ऊपजे ते कर्म सिद्धमाहे नथी. जेम वढ्या वीजे अकूरो न थाय तेम कर्मरूप वीज चल्या थकी ससाररूप अकूरो फरी प्रगटे नहीं

अड सग ठ पच चउ तिन्नि छन्नि इकोय सिद्धमाणेसु ॥

वत्तीसाइसुसमया ॥ निरंतर अतर उवरि ॥ १५६ ॥

वत्तीसा अडयाला ॥ सठी वावत्तरी य बोधवा ॥ चुलसीई

उसवइ ॥ इरहिय महत्तर सयच ॥ १५७ ॥

अर्थ—आठ, सात, ठ, पाच, चार, त्रण, वे ने एक समये सीजता वत्रीस आदे देइ निरतर सीजे, अने ऊवरि के० उपरात अंतर पडे ए अक्षरार्थ कह्यो हवे जावार्थ कहे ठे एक आदे ठेइ वत्रीस सीम निरतर सीजे तो उत्कृष्टा आठ समय सुधी सीजे कहे ठे एक समये एक, वे, त्रण यावत् वत्रीस सीजे, वीजे समये पण एक, वे,

ત્રણ યાવત્ વત્રીસ સીજે, એમ ત્રીજે સમયે પણ એક, એ, ત્રણ યાવત્ વત્રીસ સીજે, એ રીતે આઠ સમય સુધી નિરંતર વત્રીસ સુધી સીજે, અને આઠ સમય પઠી એકાદિ સમયનો અંતર પડે, અને જેવારે તેત્રીસ આદે દેડ અડતાલીસ સુધી એકે સમયે સીજે તેવારે ઝઠ્ઠા સાત સમય સુધી નિરંતર સીજે પઠી અંતર પડે અને જેવારે ઝગણપચાસ આદે દેડ યાવત્ સાઠસુધી નિરંતર સીજે, તેવારે ઠ સમયસુધી નિરંતર સીજે તેમાર પઠી અંતર પડે, એમ સર્વત્ર જોડવો અને જેવારે એકસઠ આદે દેડ વહુત્તેર સુધી સીજે, તેવારે પાંચ સમય સુધી સીજે, ઝપરાંત અંતર પડે તથા જેવારે તેહુત્તેર આદે દેડ યાવત્ ચોરાસી સુધી સીજે ત્યાં નિરંતર ચાર સમય સુધી સીજે, ઝપરાત અંતર પડે અને જેવારે પચાસી આદે દેડ યાવત્ ઠનુ સુધી સીજે ત્યારે નિરંતર ત્રણ સમય સુધી સીજે ઝપરાત અંતર પડે અને જેવારે સત્તાણ આદે દેડ એકસો ને એ સુધી સીજે તેવારે નિરંતર એ સમય સુધી સીજે ઝપરાંત અંતર પડે અને જેવારે એકસો ત્રણ આદે દેડ યાવત્ એકસો આઠ સુધી નિરંતર સીજે તો એક સમય સીજે, પણ વીજે સમયે અવશ્ય અંતર પડે ॥ ૨૫૬ ॥ ૨૫૭ ॥

॥ હવે કોઈક સાંખ્યાદિક મતાંતરી કહે છે કે જ્યાં આકાશ ત્યાં સર્વ સિદ્ધ છે પરંતુ સિદ્ધિનું ક્ષેત્ર નહીં, તે મત દૂર કરવાને અર્થે વિશિષ્ટ સિદ્ધાંતિનુ સિદ્ધિનું ક્ષેત્ર કહે છે ॥

પણ્યાલ લગ્નજોયણ ॥ વિસ્કંજા સિદ્ધિસિલ ફલિદ્ધ વિ-
મલા ॥ તહુવરિ ગજોયણતે ॥ લોગતો તઠ સિદ્ધિઠિદ્ધ ॥ ૨૫૮ ॥

અર્થ— સર્વાર્થસિદ્ધિ વિમાનની ધ્વજાથી ઝપર ચાર યોજન સિદ્ધિસિલા છે, તે વાટલા અને લાંબપણે તથા પહોલપણે પીસ્તાલીસ લાલ યોજન પ્રમાણ છે, તે સર્વ ધવલા અર્જુન સુવર્ણમય સ્ફટિકની પેરે નિર્મલ સિદ્ધિસિલા ઇટલે સિદ્ધની જૂમિકા છે અને કોઈક ઇષ્ટ પ્રાગ્જારા ઇંદુ નામ પણ કહે છે એ સર્વાર્થસિદ્ધિવિમાન થકી ચાર યોજન અલોક પણ છે એ પરમાર્થ કેવલી તથા વહુશ્રુત જાણે વલી એ સિદ્ધિસિલા સર્વથા મધ્યજાગે આઠ યોજન જાની છે ત્યાં થકી ચાર દિશાએ અને ચાર વિદિશાએ ઘટતી ઘટતી મહીના પાસ જેવી પાતલી ઝત્તાન ઝત્તને આકારે સિદ્ધિસિલાની સ્થાપના છે, તે સિદ્ધિસિલાને ઝપર એક યોજનને આતરે લોકાત છે ત્યાં સિદ્ધોની સ્થિતિ ઇટલે રહેવાનું સ્થાન જાણવું

હ્યાં જાવાર્થ આમ છે જે યોજનનો ઝપરલો ચોથો ગાઝ તેના ઝપરનો ઠઠો જાગ જે ત્રણસે તેત્રીશ ધનુષ્ય અને ઝપર એક ધનુષ્યનો ત્રીજો જાગ ઇટલા ક્ષેત્રમાં સિદ્ધિ રહે છે, ત્યાં પાંચસે ધનુષ્યની ઝઠ્ઠા અવગાહનાયે જે સિદ્ધિ દોષ તેનો ત્રીજો જાગ શરી-

रनी पद्मोलाण पूर्वे घटानीए एटली उत्कृष्टी सिद्धीनी अवगाहना होय अने जघन्य अवगाहना सात हाथनो त्रीजो जाग घटानीए तेवारे चार हाथ ने सोल अंगुल ज-
घन्यथी सिद्धनी आवगाहना होय इति मणुयदार सम्मर्त्त ॥ १५० ॥

तिरियदारं जलई एटले आते प्रतिघारे करी मनुयानुं द्वार समाप्त थयु हवे
तिर्यच द्वार कहे ठे उहां तिर्यचने पण एक जुवनद्वार वर्जीने बाकी आठ प्रतिघार
कहेसे इहां एकेंद्री, वेंद्री, तेंद्री, चौरेंद्री, ने पंचेंद्री, ए पाच प्रकारे तिर्यच जाणवा
तेमां पृथ्वी, अप, तेज, वायु, ने वनस्पति रूप पाच प्रकार एकेंद्रीना जाणवा. अने
तेनी साथे वेंद्री, तेंद्री, चौरेंद्री ने पंचेद्री मली चार जेखतां नव जेद थाय तेमा वल्ली
पंचेद्रीना वे जेद ठे एक गर्जज वीजा समूर्तिम तेमा

॥ गर्जजनी अषेक्षा विना सामान्य पणे नव जेदे तिर्यचनुं स्थितिद्वार कहे ठे ॥

वावीस सगति दस वास ॥ सहस गणिति दिण वेंदियाई सु ॥

वारस वासुण पण दिण ॥ उम्मास तिपलिय छिइ जिठ ॥ १५१ ॥

अर्थ—पृथ्वीकायनी स्थिति एटले आयुष्य ते उत्कृष्टथी वावीस हजार वर्षे. एम
अपकायनी उत्कृष्टि स्थिति सात हजार वर्षे वायुकायनी उत्कृष्टि स्थिति त्रण हजार
वर्षे वनस्पति कायनी उत्कृष्टि स्थिति दश हजार वर्षे अग्नीकायनी उत्कृष्टी स्थिति
त्रण दिवसनी वेद्रीनी उत्कृष्टी स्थिति उंगणपचाश दिवसनी चऊरेंद्रीनी उत्कृष्टी
स्थिति ठ महीनानी पंचेद्रीनी उत्कृष्टी स्थिति त्रण पट्योपमनी ए उत्कृष्टी स्थिति
निरुपज्व स्थानके रहेता जाणवी अने जघन्यतो सर्वने अतर मुहूर्त स्थिति ठे ते
वात आगल कहेसे ए सामान्यपणे तिर्यचनी स्थिति कही ॥ १५१ ॥

॥ हवे प्रथम इहा पृथ्वीकायना जेद कहे ठे ॥

सण्हाय सु६ वालुय ॥ मणोसिला सकरायखर पुढवी ॥

इग वार चउद सोलस ॥ छारस वावीस सम सहसा ॥ १५२ ॥

अर्थ—सुहाली मारवाड देशनी पृथ्वीनी सुकुमाल माटी तेनु उत्कृष्टायु एक हजार
वर्षे, अने शुद्ध ते गोपीचदन अथवा कुमार मृत्तिकानु वार हजार वर्षे आयुष्य,
वालुय के० नदिप्रमुखनी वेलुनु चौद हजार वर्षायु, मणसिलनु सोल हजार वर्षायु, अने
सकराय के० शर्करा हरताल सुरमादिकनु अदार हजार वर्षायु, अने खर पृथ्वी ते
सिला पापाण रत्नादिक प्रमुखनु आयुष्य वावीस के० वावीस सम के० वर्षे सहसा
के० हजार एटले वावीस हजार वर्षायु जाणवु. ॥ १५२ ॥

॥ હવે પંચેદિ તિર્યંચના જ્ઞેદની સ્થિતિ વિશેષ કહે છે ॥

ગમ્ન જુય જલયરો જય ॥ ગમ્નોરગ પુષ્પ કોડિ ઉક્કોસા ॥

ગમ્નચતુષ્પય પક્ષિસુ ॥ તિપલિય પલિયા અસર્વસો ॥ ૨૬૧ ॥

અર્થ—ગર્જન જુજપરિસર્પ ગોહ નોલિયાદિક તથા જલચર કે જલચર તે મ-
ત્સ્યાદિક તે જન્ય કે જે પ્રકારે છે એક ગર્જન જલચર અને વીજા સંમૂર્તિમ જલ-
ચર તથા ગમ્નોરગ કે ગર્જન જરપરિસર્પ એનું ઉત્કૃષ્ટાયુ એક પૂર્વ કોડી વર્ષનું જા-
ણવું વલી ગમ્નોચતુષ્પય કે ગર્જન ચતુષ્પદ જે ગાય, જૈસ, ડટ, ઘોડા, હાથી પ્રમુખ
તેનું ઉત્કૃષ્ટાયુ ત્રણ પદ્યોપમનું જાણવું વલી ગર્જન પંખી જે ચલી, ઘાસ, સારસ, મોર
પ્રમુખ તેનું ઉત્કૃષ્ટાયુ પદ્યોપમનો અસરયાતમો જાગ જાણવું હવે પૂર્વનું માન કહે છે

પુષ્પસ્સ ઉપરિમાણં ॥ સચ્ચરિ ચલુ વાસ કોડિલસ્કાઠં ॥

ઉષ્પન્નં ચ સહસ્સા ॥ વોધવા વાસ કોડીણં ॥ ૨૬૨ ॥

અર્થ—ચોરાસી લાખ વર્ષે એક પૂર્વાંગ હોય, તે પૂર્વાંગને પૂર્વાંગ સાથે ગુણાકાર ક-
રિયું તેવારે સચ્ચરિ ચલુવાસ કોડિલસ્કાઠં કે સીતેર લાખ કોડી વર્ષ અને ઉષ્પન્ન
ચ સહસ્સા કે ઉષ્પન્ન સહસ્સ કોડી વર્ષ એટલે (૨૦૫૬૦૦૦૦૦૦૦૦૦) એટલી
સંખ્યા વર્ષે પૂર્વનું પ્રમાણ થાય ॥ ૨૬૨ ॥

॥ હવે સમૂર્તિમ પંચેદી થલચર પ્રમુખની ઉત્કૃષ્ટાયુ સ્થિતિ કહે છે ॥

સંમ્મુત્તિ પાણિદિ થલચ ચર ॥ ઝરગ જૂયગ જિઠ ઈઠ્ઠ કમસો ॥

વાસ સહસ્સા ચુલસી ॥ વિસત્તરિ તિપ્પ વાયાલા ॥ ૨૬૩ ॥

અર્થ—સંમૂર્તિમ પંચેદી થલચર ગવાદિક તે ગાય જૈસ પ્રમુખ અને ચલચર કે
ચલચર તે પક્ષી ઘગલા પ્રમુખ, ઝરગ કે ઝરપરિસર્પ તે અજગર પ્રમુખ, અને જૂયગ
કે જૂજપરિસર્પ તે ગોહ નોલિયા પ્રમુખ, જે સંમૂર્તિમ જીવો છે તેની જિઠઠિઠ ક-
મસો કે ઉત્કૃષ્ટી આયુસ્થિતિ અનુક્રમે ચોરાસી હજાર વર્ષ, વહુત્તેર હજાર વર્ષ,
ત્રેપન હજાર વર્ષ અને ચેતાલીસ હજાર વર્ષની જાણવી, એ અદ્વારથ કહ્યો હવે
જાવાર્થ કહે છે સંમૂર્તિમ પંચેદી ગાય પ્રમુખનું ઉત્કૃષ્ટાયુ ચોરાસી હજાર વર્ષ, સંમૂ-
ર્તિમ પક્ષીનું વહુત્તેર હજાર વર્ષ, સંમૂર્તિમ સર્પ પ્રમુખનું ત્રેપન હજાર વર્ષ, સંમૂર્તિમ
ગોહ નકુલનું ચેતાલીસ હજાર વર્ષ, એટલે સર્વે તિર્યંચની ઉત્કૃષ્ટી જવસ્થિતિ કહી

॥ હવે એની કાયસ્થિતિ કહે છે ॥

એસા પુઠ્ઠવાઈણં ॥ જવઠિઈસંપયતુ કાયઠિઈ ॥ ચઠ

એગિદિ સુ એયા ॥ ઉસપ્પિણીઠં અસલિજ્ઞા ॥ ૨૬૪ ॥

અર્થ—એસાપુઠવાઈને કેળ એ પૂર્વે પૃથ્વીયાદિકના આયુષ્યરૂપ જવસ્થિતિ કહી હવે વલી એજ પૃથ્વીયાદિકની કાયસ્થિતિ ઇટલે જે પુન પુન મરણ પામીને તેજ કાયમાં ઉપજે તેને કાયસ્થિતિ કહીએ, તે કાયસ્થિતિ કહે છે ચતુર્ણિંદિસુ કેળ વનસ્પતિ ટાલીને પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેજકાય અને વાયુકાય, એ ચાર એકડીમા પ્રત્યેકે ઊત્કૃષ્ટી કાયસ્થિતિ અસર્યાતિ ઊત્સર્પિણી અવસર્પિણી પ્રમાણ નેયા કેળ જાણવી અહીંયાં એ જાવ, જે પૃથ્વીકાયનો જીવ મરણ પામિ પામિને ફરી તેજ કાયમાં ઉપજે, પણ પોતાની કાયને મૂકે નહી, તો અસર્યાતિ ઊત્સર્પિણી અવસર્પિણી સુધી રહે એમજ અપ્પકાય, તેજકાય અને વાજકાય પણ જાણવા દશ કોડાકોડી સાગરોપમે ઊત્સર્પિણી થાય અને દશ કોડાકોડી સાગરોપમે અવસર્પિણી થાય એવ વીશ કોડા-કોડી સાગરોપમે કાલચક્ર થાય એ કાલમાન જરત યેરવતની અપેક્ષાએ જાણવું એ કાલે કરી કાયસ્થિતિ કહી હવે ક્ષેત્રથકી કહે છે અસર્યાતા લોક પ્રમાણ ઇટલે જેટલા ચતુરરાજલોકના આકાશ પ્રદેશ છે, તેટલીજ સંર્યાએ અસર્યાતા લોક ક-લ્પવા તે અસર્યાતા લોકનો એકેક પ્રદેશ સમય સમય કાઢતાં અસર્યાતિ ઊત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી થાય ॥ ૨૬૪ ॥

તાજ વણંમિ અણતા ॥ સખિજ્ઞા વાસ સદસ વિગલેસુ ॥

પંચિદિ તિરિ નરેસુ ॥ સત્તઠ જવાજ ઊક્કોસા ॥ ૨૬૫ ॥

અર્થ—તાજ કેળ તેહિજ પૂર્વોક જે ઊત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કહી તેવી અનતિ ઊત્સર્પિણી અને અનતિ અવસર્પિણી વણંમિ કેળ વનસ્પતિની કાયસ્થિતિ કાલે કરી જાણવી અને ક્ષેત્રથકી અનતા લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણ અસર્યાતા પુનઃજ પરાવર્ત હોય, ઇટલે એક આવલિકાને અસર્યાતમે જાગે જેટલા સમય હોય, તેટલી સર્યા પ્રમાણે પુનઃજપરાવર્તની સર્યા જાણવી

એ કાયસ્થિતિ વ્યવહારરાશિ જીવને સજ્જવે, કેમકે વ્યવહારરાશિજીવ જીવ મરણ પામિ નિગોદમા જાય તો અનતિ ઊત્સર્પિણી અવસર્પિણી રહીને પઠી વલી વ્યવહાર-રાશિમા આવે, ઇટલે અહીંયા મરુદેવા સાથે વ્યજિચાર નહીં, કેમકે મરુદેવા અનાદિ નિગોદિ છે, તેમને કાયસ્થિતિનું એ પ્રમાણ નહીં

વલી વૈદ્યક્રિયાદિક વિકલેંડીને સર્યાતા વર્ષે ઇટલે વેંડી, તેંડી અને ચતુરેંડીને પ્રત્યેકે સર્યાતા વર્ષે સહસ્ર કાયસ્થિતિ જાણવી વલી પચેડીય તિર્યચને તથા મનુ-પ્યને, કાયસ્થિતિ સાત આઠ જવ જાણવી ઇટલે સર્યાતા આયુષ્યે સાત જવ કરે, અને આઠમે જવે યુગલિંડ હોય એ આઠે જવે કરી કાલમાન ગ્રણ પલ્લ્યોપમ અને પૂર્વકોટી ઊત્કૃષ્ટી જાણવી એ ઊત્કૃષ્ટી કાયસ્થિતિ કહી ॥ ૨૬૫ ॥

॥ हवे जघन्य जवस्थिति तथा कायस्थिति कहे ठे ॥

सधेसिंपि जहणा ॥ अंतमुहुत्तं जवेय काएय ॥

अर्थ-समस्त पूर्वोक्त पृथिव्यादिकने जघन्य जवस्थिति अने कायस्थिति अंतरमु-
हूर्त प्रमाण जाणवी. अर्हीयां कायस्थितिने प्रस्तावे मनुष्यनी पण कायस्थिति कही,
अने देवता नारकी मरण पामी फरी देवता नारकीमां न उपजे, तेमाटे देव तथा
नारकीने कायस्थिति नहोय, एटले सविस्तर तिर्यचनु स्थिति द्वार कर्तुं

॥ हवे ए तिर्यचनु अवगाहना द्वार कहे ठे. ॥

जोयण सहस्स महियं ॥ एगिंदियदेह मुक्कोसं ॥ १६६ ॥

वि ति चउरिंदि सरीरं ॥ वारस जोयण तिकोस चउकोसं ॥

जोयण सहस पण्णिय ॥ उहे वुठं विसेतु ॥ १६७ ॥

अर्थ-सामान्यपणे एकेंडीयनु शरीर जोयण सहस्समहिय के० एक हजार योजन
जागेर उत्कृष्टं जाणवु ॥ १६६ ॥ वली वेंडीय जे शखादिक तेनु शरीर वार योजननु
जाणवु एम तेडी कीडी मळोडादिकनुं शरीर त्रण गाउनु जाणवु अने चउरिंदी
त्रमरादिकनुं शरीर चार गाउनु जाणवु पचेडीनु शरीर एक हजार योजननु जाणवुं
ए शरीरमान उहे के० उगे एटले सामान्ये वुठ के० कथुं, हवे विसेतु के० विशेषे
कहे ठे ॥ १६७ ॥

अंगुल असंख जागो ॥ सुहमनिगोउ असंख गुणवाऊ ॥

तो अगणितउ आऊ ॥ ततो सुहुमा जवे पुढवी ॥ १६८ ॥

तो वायर वाउगणी ॥ आऊ पुढवी निगोय अणुकमसो ॥

पत्तेयवण सरीरं ॥ अहियं जोयणसहरसंतु ॥ १६९ ॥

अर्थ-वनस्पतिना वे जेद ठे, एक प्रत्येक वनस्पति ने बीजी साधारण वनस्पति.
साधारण शब्दे निगोउ अततकाय कहिए, ते सूक्ष्मनिगोदिआनु शरीर अंगुलनु अस-
ख्यातमुं जाग एटले प्रमाणे जाणवु, ते थकी असंख्यातगण सूक्ष्म वायुकायनु शरीर
जाणवुं एटले असख्याते सूक्ष्मनिगोदियाने शरीरे एक सूक्ष्म वायुकायनु शरीर होय,
आगल पण गुणाकारे एज विधी जाणवो ते थकी असंख्यात गण एक सूक्ष्म तेज-
कायनु शरीर जाणवु ते थकी असंख्यातगण एक सूक्ष्म अप्पकायनुं शरीर जाणवु, ते
थकी असख्यातगण एक सूक्ष्म पृथ्वीकायनुं शरीर जाणवु ॥ १६८ ॥ तेथकी अस-
ख्यातगण एक वादर वायुकायनु शरीर जाणवु, तेथकी असख्यातगण एक वादर

અગ્નિકાયનુ શરીર જાણવું, તેથી અસરયાતગણું એક વાદર અપ્પકાયનું શરીર જાણવું, તેથી પણ અસરયાતગણું એક વાદર પૃથ્વીકાયનુ શરીર જાણવું, તેથી પણ અસરયાતગણું એક વાદર નિગોદનુ શરીર જાણવું એ દશે માહોમાંહે અસરયાત ગુણ-
વિક છે, પરંતુ એકેકુ શરીર અગુલનુ અસરયાતમુ જાગ જાણવું એમ અનુક્રમે અસરયા-
તગણું જાણવું અને પ્રત્યેક વનસ્પતિનુ શરીર એક હજાર યોજન ઝાકેરુ છે ॥ ૨૬૯ ॥

અહીંયા શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે ઇટલાં સર્વ શરીર ઉત્સેદ્ધાગુલેં કહ્યાં, અને સમુદ્ર તથા ડહ પ્રમાણગુલે છે તો હજાર યાજન ડહા સમુદ્રમાંહે પદ્મનાભ પ્રમુખ વનસ્પ-
તિના શરીર કેમ ઘટે ? માટે અત્યંત લીધે હોય હવે એ પ્રશ્નનો ઉત્તર ગુરુ કહે છે.

ઉત્સેદ્ધ ગુલજોયણ ॥ સહસ્સમાણે જલાસે નેય ॥ તં વ-

હ્નિ પઝમ પમુહ ॥ અર્જપર પુઢવિરૂવ તુ ॥ ૨૭૦ ॥

અર્થ—ઉત્સેદ્ધાગુલે કરી હજાર યાજન પ્રમાણ ડહુ જલાસે કે ૦ જલાશય તે નેયં
કે ૦ જાણવું ત્યા રહેનારા જે વહ્નિ પઝમ પમુહ કે ૦ કમલ પ્રમુખ છે તે વનસ્પતિકાય
જાણવા તેનુ શરીર હજાર યોજન કિંચિત્ અધિક જાણવું ઉપરાત જે પદ્મડહના
કમલ તે પુઢવિરૂવતુ કે ૦ પૃથ્વી કાયરૂપ જાણવા જે કારણ માટે પદ્મડહ હજાર
યોજન ડહો છે, એ જાવાર્થ વિશેષણવતિ પ્રથમાંહે શ્રીજિનજડગણીક્રમાશ્રમણે વિશે-
ષણે લખાણો છે ॥ ૨૭૦ ॥

॥ હવે વેડ્ડીયાદિકનુ વિશેષ નામ ગ્રહણપૂર્વક ઉત્કૃષ્ટું દેહમાન કહે છે. ॥

વારસ જોયણ સલો ॥ તિકોસ ગુમ્મીય જોયણ જમરો ॥

મુઠિમ ચંડપય જુય ॥ ગુરગ ગાઝધણુ જોયણ પહુત્ત ॥ ૨૭૧ ॥

અર્થ—શય પ્રમુખ વેડ્ડી જીવનુ વાર યોજનનુ શરીર, ગુમ્મીય કનસિલાઈયા પ્રમુખ
તેડ્ડીનુ ત્રણ કોશનુ શરીર જમરા પ્રમુખ ચંડરિડ્ડીનુ એક યોજનનુ શરીર સમૂર્ઠિમ
ચતુષ્પદ ગાય પ્રમુખનુ ઉત્કૃષ્ટ નવ ગાઝનુ શરીર જાણવું સમૂર્ઠિમ જુજપરિસર્પ ગોહ
નોલિયાદિકનુ નવ ધનુષ્યનુ શરીર જાણવું સમૂર્ઠિમ ઝરપરિસર્પ અજગરાદિકનું નવ
યોજનનુ શરીર જાણવું ॥ ૨૭૧ ॥

ગજ્જ ચંડપ્પય ડગ્ગા ॥ ડયાઈ જુયગાઝ ગાઝય પહુત્ત ॥ જો-

યણ મહસ્સ મુરગા ॥ મઠ્ઠા ઝજ્જણ વીય સહસ્સ ॥ ૨૭૨ ॥

અર્થ—ગર્જજ ચતુષ્પદ હસ્તિ પ્રમુખનુ ઠ કોશનુ શરીર જાણવું ગર્જજ જુજપરિ-
સર્પ ગોહ પ્રમુખનુ નવ ગાઝનુ શરીર જાણવું ગર્જજ ઝરગા કે ૦ ઝરપરિસર્પનુ એક
હજાર યોજનનુ શરીર જાણવું અને મઠ્ઠાઝજ્જણ વી કે ૦ ગર્જજ અને સમૂર્ઠિમ એ ઝજય
ને વને જાતના મત્સીનુ શરીર એક હજાર યોજન પ્રમાણ જાણવું ॥ ૨૭૨ ॥

પક્ષિ હ્રગ ધણુપ્પહુતં ॥ સઘાણગુલ અસંઘજાગ લહૂ ॥ -

અર્થ- પક્ષી જે ગૃહાદિક તે સંમૂર્તિમ તથા ગર્જજ એ હ્રગ કેળે પ્રકારના તેનું શરીર ધણુપ્પહુતં કેળે નવ ધનુષ્યનું જાણવું એ સમસ્ત શરીરનું ઉત્કૃષ્ટ પ્રમાણ સામાન્ય વિશેષે કહ્યું, હવે લહૂ કેળે જઘન્યથી સઘાણ કેળે સર્વને એટલે એકેડી, વેંડી, તેંડી, ચોરેંડી અને પચેંડી તિર્યંચનું શરીર તે અગુલ અસંઘ જાગ કેળે એક અગુલનો અસંરયાતમો જાગ તે ઉપપાત સમયે શરીરપર્યાંતિ વેલાયેં હોય

હવે પ્રસંગાગત વૈક્રિય અવગાહનાનું પ્રમાણ કહે છે વૈક્રિય શરીર વાદર પર્યાંતો વાયુ કાયનો જીવ કરે, અને કોષક પર્યાંતો સંઘ્યાતાયુવાંતો ગર્જજ પચેંડીય હોય તે પણ કરે, તેમાં વાયુ કાયનો જીવ તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટો અગુલનું અસંરયાતમું જાગ કરે, અને પંચેંડી તિર્યંચ તો જઘન્યથી અગુલનું અસંરયાતમું જાગ કરે, તથા ઉત્કૃષ્ટો નવસેં યોજન સુધી કરે એટલે તિર્યંચનું અવગાહના દ્વાર કહ્યું.

હવે ઉપપાત વિરહ અને ચવન વિરહ એ વે દ્વાર કહે છે તેમાં એકેંડી પ્રતિ સમયે ઉપજે અને ચવે છે, માટે એને એ દ્વાર સજવે નહીં, માટે વેંડી આદે દેડ જીવોના ઉપપાત ચવનનો વિરહકાલ કહે છે

વિરહો વિગલા સન્નીણ જમ્મમરણેસુ અતમૂહુ ॥ ૨૭૩ ॥

ગપ્પે મુહુત્ત વારસ ॥ ગુરુજં લહુ સમય સઘસુર તુહ્તા ॥

અર્થ-વેંડી, તેંડી ને ચોરેંડી એ ત્રણ વિકલેંડી અને અસન્ની કેળે સંમૂર્તિમ પચેંડી તિર્યંચ, એનો જમ્મમરણેસુ કેળે જન્મ મરણ આથી વિરહકાલ પ્રત્યેકે અતમૂહુ કેળે અંતરમુહૂર્ત ગુરુજં કેળે ઉત્કૃષ્ટ જાણવો, અને ગપ્પેસુ કેળે ગર્જજ પચેંડી તિર્યંચનો ઉપપાત ચવન વિરહ કાલ ઉત્કૃષ્ટ મુહુત્તવારસ કેળે વાર મુહૂર્તનો જાણવો અને સર્વત્ર લહુ કેળે જઘન્ય વિરહકાલ સમજ કેળે એક સમયનો જાણવો અને એ વેંડિયાદિક એક સમયે ઉપજે તો સંઘસુર તુહ્તા કેળે સંરયાયે દેવતાને તુલ્ય જાણવા, એટલે એક, વે, ત્રણ, સંરયાતા, અસંરયાતા સુધી ઉપજે તથા મરણ પામે

॥ હવે એકેંડીને ઉપજવા મરવાની સંરયા કહે છે. ॥

અણુસમય મસંઘિજ્ઞા ॥ એગિંદિય હુંતિય ચવંતિ ॥ ૨૭૪ ॥

વણકાશ્વં અણંતા ॥ શ્કિક્કા ડંવિજં નિગોયાડં ॥ નિચ્ચમ

સંઘો જાગો ॥ અણત જીવો ચયશ્ એશ્ ॥ ૨૭૫ ॥

અર્થ- અણુસમય કેળે પ્રતિસમય એટલે સમય સમય પ્રત્યે એગિંદિય કેળે એકેંડી જીવો તે અસંઘિજ્ઞા કેળે અસંરયાતા હુતિય કેળે ઉપજે, અને ચવંતિ કેળે ચવે ॥૨૭૪॥

अर्हिया एकेंद्री ते पृथ्वी, अप्प, तेउ अने वाउ ए चार सामान्यपणे प्रति समय असं-
रयाता उपजे, अने असंख्याता चवे, पण एक समय सरयाता उपजे नहीं, तेम
सरयाता चवे पण नही, अवश्य असंरयाताज उपजे तथा चवे. अने वनस्पतिकार्यना
वनस्पतिमांहेधीज आवीने अनता उपजे, अने अनता चवे तथा पृथिव्यादिक पर-
स्थानकथकी वनस्पतिमा आवी उपजे तेवारे असंरयाता उपजे.

हवे अनता उपजमानो हेतु कहे ठे जे कारण माटे एकेका निगोदथी असंख्या-
तमो जाग अनता जीव प्रमाण नित्य सदा सर्वदा आतराविना चवे अने उपजे
अर्हिया ए जावार्थ जे अनत जीवात्मक एक सूक्ष्म अथवा वादरनिगोद तेना अस-
रयाता जाग करिए, तेवो एक जाग अनत जीव प्रमाण सदा त्याथी निकले, अने
तेवोज एक असंरयातमो जाग सदा ते स्थानके उपजे, ते जाग पण अनत जीवात्मक
जाणवो ए प्रकारे एकेक निगोदे प्रति समये अनता जीव उपजे अने अनता चवे
तो सर्व निगोदनेविषे अनता उपजता अने चवता केम न पामिए ? ॥ २७५ ॥

हवे निगोद शब्दनो अर्थ करे ठे, जे अनता जीवनु एक साधारण औदारिक
शरीर स्तिबुकाकार पाणीना पोंटा सरखो तेने निगोद कहिए, ते अनताजीव एक-
वारे एकठा आसोआस करे, एकठा आहार करे, ते निगोद कहिए तेवा असंरयाता
निगोदना समुदायने गोळो कहिए, तेवा गोळा चउदराजमांहे असंरयाता ठे.

गोळाय असखिजा ॥ असख निग्गोय उं हवइ गोळो ॥

इक्किमि निगोए ॥ अणंत जीवा मुण्येयवा ॥ २७६ ॥

अर्थ-ससारमाहे असंख्याता गोळा ठे, ते असंरयाते निगोदे एक गोळो होय
ते एकेक निगोदे अनता जीव जाणवा ए निगोदिया जीवना वे जेद ठे एक सव्य-
वहारिया, बीजा असंव्यवहारिया तेमां जे अनादि निगोद थकी निकली पृथ्वीकाय
प्रमुखमाहे उपजे, तेने सव्यवहारियो जीव कहिए कदाचित् ते जीव बली फरी
पाठो निगोदमाहे जाय तोपण तेने संव्यवहारियोज कहिए, अने जे जीव अनादि
निगोद थकी निकळ्याज नथी, अनादिकालथी सूक्ष्म निगोद तथा वादर निगोदमा-
हेज रहेठे, तेने असंव्यवहारिया कहिए, तथा जेटला जीव मोक्षे जाय तेदला जीव
निगोदमाथी निकली पृथ्वीकायादिकनेविषे आवी उपजे ए विशेषार्थ ठे

अठि अणता जीवा ॥ जेहिं न पत्तो तसाइ परिणामो ॥

उप्पज्जति चयतिय ॥ पुणोवि तवेव तवेव ॥ २७७ ॥

अर्थ-अनता जीव एवा ठे के, जे जीवे त्रसादिक पर्याय पाम्यु नथी, जे पुणोवि

કે० ફરી ફરી ત્યાં નિગોદના નિગોદમાંહેજ ઉપજે છે ને ચલે છે એટલે નિગોદમાં-
હેજ ઉપજે અને નિગોદમાંહેજ મરણ પામે છે ત્યાંના ત્યાંજ રહે છે ॥ ૨૭૭ ॥

સઘોવિ કિસલઈં યલુ ॥ ઊગામમાણો અણતઈં ઝણિઈં ॥

સોચેવ વિવહંતો ॥ હોઈ પરિતો અણંતોવા ॥ ૨૭૮ ॥

અર્થ—સઘોવિ કે० સમસ્ત પ્રત્યેક વનસ્પતીકાય અથવા સાધારણ વનસ્પતિકાય
પ્રથમ ઊગતો કિસલયરૂપ તેને યલુ ઇતિ નિશ્ચે અનંતકાય કહીએ સો કે० તેહજ
કિસલય ચેવ કે० નિશ્ચે થકી વધતો વધતો અતરમુદૂત પઠી કોઈક પરિતો કે० પ્ર-
ત્યેક શરીર હોય વા કે० અને કોઈક સાધારણ શરીર હોય, જેવો કર્મ વાંધ્યો હોય
જેવો વીજ હોય, તેવો શરીર નીપજે ॥ ૨૭૮ ॥

॥ હવે કયા કર્મથી જીવને એકંદ્રીપણાની પ્રાપ્તિ થાય તે કહે છે ॥

જયા મોહોદઈં તિલો ॥ અન્નાણસુમહાન્નયં ॥

પેલવં વેયણીયંતુ ॥ તયા ઇગિંદિય ત્તણ ॥ ૨૭૯ ॥

અર્થ—જયા કે० જેવારે તિલો કે० તીવ્ર એટલે અત્યંત મોહોદય વિપયાજિલાપ
મેથુન પરિણામ હોય, અથવા અત્યંત જૈરવ અજ્ઞાનરૂપ મહાન્નય જેણે કરી સચેતન
તે અચેતન થઈ જાય તથા પેલવં કે० અસાર વેયણીયં કે० અસાતાવેદની હૃદય
આવી હોય તેવારે એવા પરિણામે અથવા સજ્ઞાપ કરી એકંદ્રીપણાનું કર્મ વધાય,
તેથી જીવ એકંદ્રી થાય, એટલે તિર્યંચને ઉપપાત વિરહકાલ, ચવન વિરહકાલ, એક
સમય ઉપપાત સંરયા, એક સમય ચવન સંરયા, એ ચાર દ્વાર કહ્યાં ॥ ૨૭૯ ॥

॥ હવે એ તિર્યંચમા કિયો જીવ જાય તે ગતિ દ્વાર કહે છે ॥

તિરિણસુજંતિ સંખા ॥ ઊતિરિનરાજ્ઞાહુ કપ્પદેવાઈં ॥

પજ્ઞત્તસલ્લ ગન્નય ॥ વાયર ખૂદગપરિત્તેસુ ॥ ૨૮૦ ॥

તો સહસારત સુરા ॥ નિરયા પજ્ઞત્ત સલ્લ ગન્નેસુ ॥

અર્થ—એકંદ્રી, વેંડી, તેડી, ચઝરેંડી તથા સંરયાતાવર્ણાયુવાલા પચેંડી તિર્યંચ,
અને સંરયાતાવર્ણાયુવાલા મનુષ્ય, એટલા સ્થાનકના જીવ મરણ પામીને એકંદ્રી, વેંડી,
તેડી, ચઝરેંડી ને પચેંડી તિર્યંચમાંહે ઉપજે વલી યુવનપતી, વ્યંતર અને ય્યોતપી
તથા જાહુકપ્પદેવાઈં કે० યાવત્ સૌધર્મ અને ઈશાન એ વે કલ્પવિમાનવાસિ દેવતા
એ મરણ પામીને પજ્ઞત્તસલ્લગપ્પય કે० પર્યાતા સંરયાતાયુવાલા ગર્જજ તિર્યંચમાંહે ઉ-
પજે વલી વાયરખૂદગ કે० પર્યાતા વાદર, પૃથ્વીકાય અને દગ એટલે અપ્પકાયમાંહે
પણ ઉપજે. વલી પર્યાતા પરિત્તેસુ કે० પ્રત્યેક વનસ્પતિમાંહે પણ ઉપજે ॥ ૨૮૦ ॥

અને સનત્કુમારાદિકથી માનીને સહસ્રારાંત સુધીના દેવતા તથા નારકી, એ ચ-
વીને પર્યાંતા સરયાતાયુષ્ક ગર્જજ તિર્યંચમા જાય, પણ વીજી જાતના તિર્યંચમાંહે
ન જાય. એટલે તિર્યંચનુ ગતિદ્વાર કહ્યું

॥ હવે તિર્યંચના જવથકી મરણ પામીને ક્યાં જાય ? તે કહે છે. ॥

સખપણિદિય તિરિયા ॥ મરિઝં ચઝસુ વિગઈ સુજ્ઞતિ ॥ ૧૬૮૧ ॥

થાવર વિગલા નિયમા ॥ સખાઝય તિરિ નરેસુ ગઝંતિ ॥ વિગલા

લજિજ્ઞ વિરઈ ॥ સમ્મપિ ન તેઝ વાઝ ચુયા ॥ ૧૬૮૨ ॥

અર્થ- સંઘપણિદિય તિરિયા કેં સરયાતા આયુષ્યવાલા પંચેડીય તિર્યંચ મરિઝ
કેં મરણ પામીને એક મોહાવિના વાકીની ચારે ગતિનેવિષે જતિ કેં જાય ॥૧૬૮૧॥
વહી થાવર તે એકેડી અને વિકલેંડી, તેમરણ પામીને સંરયાતાયુષ્યવાલા તિર્યંચ અને
મનુષ્યમાંહે જાય, પણ દેવતા, નારકી, અને અસરયાતાયુષ્યવાલા તિર્યંચ તથા અસરયા-
તાયુષ્યવાલા જે યુગલિયા મનુષ્ય, તેમાં ન જાય વહી વિકલેંડી મરીને મનુષ્યગતિ
પામી સર્વ સાગ્રય વિરતિરૂપ ચારિત્ર પામે, પણ સીજે નહીં અને તેઝકાય, તથા વાઝ-
કાય મરણ પામીને મનુષ્ય તો ન થાય, પણ કદાચિત્ પંચેડી તિર્યંચ થાય તો સમ્યક્ત્વ
પણ પામે નહીં, તો વિરતિપણું ક્યાથી પામે ? એ તેઝકાય તથા વાઝ કાયના જવનો
એ સ્વજાવ છે, જે મનુષ્ય ન થાય, અને સમ્યક્ત્વ પણ ન પામે શોષ થાકતા સમૂર્તિમ
ગર્જજતિર્યંચ, તથા સમૂર્તિમગર્જજમનુષ્ય, તથા પૃથ્વી, અપ્પ અને વનસ્પતિ, એટલાં
મરણ પામીને મનુષ્ય થાય, અને મનુષ્ય થઈને મરુદેવાની પેરે તેજ જાંધે ચારિત્ર પાલી
મોહા પણ પામે ॥ ૧૬૮૨ ॥

॥ હવે તિર્યંચને અવસર જાળી મનુષ્યને પણ લેશ્યા કહે છે ॥

પુઢવી દગ પરિતવણા ॥ વાયર પજ્ઞત્તદુતિ ચઝલેસા ॥ મ-

અય હિરિય નરાણ ॥ ઝલેસા તિન્નિ સેસાણ ॥ ૧૬૮૩ ॥

અર્થ- પુઢવિ કેં પૃથ્વીકાય, દગ કેં અપકાય, પરિતવણા કેં પ્રત્યેક વનસ્પતિ-
કાય, એ સર્વ વાયર પજ્ઞત્ત કેં વાદર પર્યાંતા જાણવા, તેમાં હૃતિચઝલેસા કેં ચાર
લેશ્યા હોષ કેમકે જવનપતિ, વ્યતર, ય્યોતપી, સૌધર્મ અને ઈશાનાંત સુધીના દે-
વતા તેજોલેશ્યાવંત હોય તે પૃથ્વી, અપ્પ, અને વનસ્પતિમાંહેં ઝપજે તે પર્યાંતા
ચયા પઠી અતમુહૂર્તસુધી કેટકોએક કાલ તેજોલેશ્યાવંત હોય, તે કારણે કુષ્ઠ,
નીલ, કાપોન અને તેજો એ ચાર લેશ્ય એમા હોય અને ગપ્પય તિરિયનરાણ કેં ગ-
ર્જજતિર્યંચ, તથા ગર્જજમનુષ્યને ઝલે લેશ્યા હોય કેમકે મનુષ્ય તથા તિર્યંચને અ-

स्थिरक्षेत्र्या ह्योय अने तन्नि सेसाण के० शेष तेजकाय, वातकाय, सूक्ष्म पृथ्वीकाय, सूक्ष्म अण्पकाय, साधारण अपर्याप्त वादर पृथ्वीकाय, अपर्याप्त वादर अण्पकाय, अपर्याप्त प्रत्येक वनस्पतिकाय, वेड्डी, तेड्डी, चउरेड्डी अने संमूर्तिम पंचेड्डी तिर्यच, तथा संमूर्तिम पंचेड्डी मनुष्य, एटलाने कृष्ण, नील अने कापोत ए त्रण क्षेत्र्या ह्योय. अने पृथ्वी, अप तथा पर्याप्त वादर वनस्पतिमाहे देवताना उपजवा यकी केटलोएक काल तेजोक्षेत्र्या सजवे, पर्याप्तावस्थाए तेजोक्षेत्र्या केम संजवे ? ते उपर हेतु कहे ठे. जल्लेसाए मरई, “ तल्लेसाए उववळाइति ” एटले जे क्षेत्र्यायकां मरण पामे तेज क्षेत्र्यायका उपजे, ॥ १०३ ॥ अर्ह्यायां क्रमाश्रमणकृत गाथा कहे ठे ॥

अंत मुहुत्तमि गए ॥ अंत मुहुत्तमि सेस ए चेव ॥ लेसा-
हि परिणयाहि ॥ जीवा वञ्चति परलोयं ॥ १०४ ॥

अर्थ-मनुष्य तथा तिर्यच ते परजवनी क्षेत्र्या आव्या पठी अंतर्मुहूर्त्त मरण पामे एटले क्षेत्र्यानु अंतर्मुहूर्त्त गया पठी मरण पामे अने देवता तथा नारकी पोतानी मूलगी क्षेत्र्यानु मुहूर्त्त थाकतु रहे तेवारे मरण पामीने परजवे जाय. त्यां उपन्या पठी ते मूलगी क्षेत्र्यानु अंतर्मुहूर्त्त जोगवे तेमां पर्याप्तिनु अंतर्मुहूर्त्त न्हानुं जाणवु, अने क्षेत्र्यानु अंतर्मुहूर्त्त म्हाडु जाणवु. तेमाटे पर्याप्तावस्थाए पण परजवनी तेजोक्षेत्र्या सजवे अर्ह्याया अंतर्मुहूर्त्तना असंख्याता जेव ठे ॥ १०४ ॥

तिरि नर आगामि जवे ॥ लेस्साए अङ्गए सुरानिरया ॥
पुवजव लेस्ससेसे ॥ अत मुहुत्ते मरणमिति ॥ १०५ ॥

अर्थ- तिर्यच तथा नर के० मनुष्य ते आगामिजवे के० आगला जवनी क्षेत्र्याए के० क्षेत्र्यानु अंतर्मुहूर्त्त गया पठी मरण पामे वल्लीसुरा निरया के० देव तथा नारकी ए पूर्वना जवनी क्षेत्र्यानु अंतर्मुहूर्त्त शेष थाकतुं रहे तेवारे मरण पामी परजवे उपजे, एतावना ए परमार्थ जे तेजोक्षेत्र्यावत देवता पृथ्वीकाय, अने अपकाय, तथा प्रत्येक वनस्पतिमाहे उपजता तेमने केटलोएक काल तेजोक्षेत्र्यानु सज्ञाव ह्योय ॥ १०५ ॥

॥ हवे मनुष्य, तिर्यच सवधी क्षेत्र्यानी स्थिति कहे ठे. ॥

अंतमुहुत्तच्छिडं ॥ तिरिय नराणं हवति लेस्साळं ॥

चरिमानराण पुण नव ॥ वासूणा पुव कोडीवि ॥ १०६ ॥

अर्थ- पृथ्वीकायादिक तिर्यच अने नराण के० संमूर्तिम तथा गर्जज मनुष्य एने जे जे क्षेत्र्या संजवे, ते ते क्षेत्र्याळनी छिडं के० स्थिति अतमुहुत्त के० अंतर्मुहूर्त्त प्रमाण जाणवी. एतावता पृथ्वीकायमाहे जे क्षेत्र्या ठे, ते जघन्यर्था तथा उत्कृष्टर्था अंतर्मु-

હૂત્ત સુધી રહી, ને વલી સંજ્ઞાપ કરી ફરી જાય, અને ઘીજી લેશ્યા યાય અંતર્મુહૂત્ત ઉપરાંત લેશ્યા રહે નહીં. એમજ અપ્પકાય પ્રમુખ તિર્યચને તથા સમૂર્થિમ ગર્જજ મનુષ્યને પણ જાણવી અને ચરિમા કેં ઠેહી શુક્લેશ્યા તે મનુષ્યને ઉત્કૃષ્ટી નવે વરસે જાણી એક પૂર્વકોડી વર્ષસુધી રહે તે કેવી રીતે રહે ? તે કહે છે ગર્જકાલના નવ મહીના રહિત આઠ વર્ષમાહે ચારિત્ર ન હોય તેમાટે કોડક જીવ નવમે વરસે ચારિત્ર લેઈ કેવલજ્ઞાન પામે, તેગરપઠી નવે વરસે જાણી એક પૂર્વકોડી વર્ષપર્યંત જીવતો રહે, ત્યાસુધી કેવલીને એકજ શુક્લેશ્યા હોય અને ઘીજા મનુષ્યને શુક્લેશ્યા અંતર્મુહૂત્ત પ્રમાણ હોય એટલે તિર્યચને સવિસ્તરપણે ગતિ અને આગતિ કહી ॥ ૨૬૬ ॥

તિરિયાણવિ ઠિઇપમુહ ॥ જણિય મસેસપિ સંપઈ વુઠ ॥

અજિહિય દારણહિય ॥ ચઝગઈ જીવાણ સામન્ન ॥ ૨૬૭ ॥

અર્થ—તિરિયાણવિઠિઇપમુહ કેં ધુરથકી માંમીને તિર્યચની સ્થિતિ પ્રમુદા સમસ્ત આઠ પ્રતિધારસહિત તિર્યચનુ દ્વાર જણિય કેં કહ્યુ અને સપઈવુઠ કેં સાપ્રત એટલે હવે ચારે ગતિના દ્વારમાહે કેટલાએક ઘોલ પ્રથમ કહ્યા, અને કેટલાએક અધિક ઘોલ છે તે પૂર્વે કહ્યા નથી માટે તે ચારે ગતિના જીવોને સામન્ન કેં સામાન્યપણે સરસા કહે છે ॥ ૨૬૭ ॥

દેવા અસસવ નર તિરિ ॥ ઇઠી પુવેય ગણ નર તિરિયા ॥

સસાઝયા તિવેયા ॥ નપુસગા નારયા ઈયા ॥ ૨૬૮ ॥

અર્થ—દેવતા અને અસંસ કેં અસરયાતા વર્ષાયુવાલા યુગલિયા જે મનુષ્ય તથા તિર્યચ, તેમાહે પુરુષ વેદ અને સ્ત્રી વેદ એ વન્ને વેદ હોય અને ગણનરતિરિયા સસાઝયા કેં સરયાતા આયુષ્યના ધણી ગર્જજ મનુષ્ય, તથા ગર્જજ તિર્યચ—એમાહે પુરુષ, સ્ત્રી ને નપુસક એ તિવેયા કેં ત્રણ વેદ હોય તથા નારયાઈયા કેં નારકી આદે વેદને એકેડી, વેંડી, તેડી અને ચઝરેડી તથા સમૂર્થિમ મનુષ્ય અને સમૂર્થિમ તિર્યચ એટલા વધા એકજ નપુસગા કેં નપુસકવેદી જાણવા ॥ ૨૬૮ ॥

॥ હવે પૂર્વેક વૈમાનાદિક જે કહ્યા છે તે જે અગુલે માપીએ તે કહે છે ॥

આયગુલેણ વહુ ॥ સરીર મુસેહ અગુલેણ તહા ॥

નગપુઠવિ વિમાણાઈ ॥ મિણસુ પમાણ ગુલેણતુ ॥ ૨૬૯ ॥

અર્થ—આગુલના ત્રણ જેદ છે એક આત્માગુલ, ઘીજુ ઉત્સેઝાગુલ, અને ત્રીજું પ્રમાણગુલ તેમા આત્માગુલે કરી ત્રુ કેં વસ્તુ જે ધવલગૃહ, જૂમિગૃહ, તહસાના, કૂપ, તલાવ પ્રમુખને માપીએ, જે કાલે જેટલુ શરીરપ્રમાણ હોય, તેહને અનુસારે ઘર, હાટ,

કૂપ અને તલાવ પ્રમુલ પોત પોતાને અંગુલે માપીએં જરતચક્રવર્તિને વારે જરતને અંગુલે માપીને લોકો ઘર, હાટ, કૂપ પ્રમુલ કરતા હતા, અને શ્રીમહાવીરસ્વામીને વારે શ્રીમહાવીરને આંગુલે માપીને ઘર પ્રમુલ લોકો કરતા હતા, એ આત્માંગુલ કહ્યું. અને દેવતા પ્રમુલનું શરીર ઉત્તેજાંગુલે કરી માપીએં તથા પ્રમાણાંગુલે કરી નગ કેવ પર્વત તથા પુઢવી કેવ સાત નરકની પૃથ્વી અને વિમાણાઈ કેવ સૌધર્માદિક દેવલોકના વિમાનાવતંસક, આદિ શબ્દયકી જીવનપતિનાં જીવન, નરકાવાસા અને દ્વીપ, સમુદ્ર એ સર્વ પ્રમાણાંગુલે કરી માપીએ. ॥ ૨૭૯ ॥

॥ હવે ઉત્તેજાંગુલનું સ્વરૂપ કહે છે ॥

સઘેણસુતિકેણવિ ॥ ટિત્તુ ઝિત્તું ચ જંકિર ન સક્કા ॥

તપરમાણું સિદ્ધા ॥ વયંતિ આદ્ધ પમાણાણં ॥ ૨૮૦ ॥

અર્થ—તિકેણવિ કેવ અત્યંત તીવ્રણ સ્વજ્ઞાદિક જે સઘેણ કેવ શસ્ત્ર, તેણે કરીને પણ ટિત્તું કેવ ઠેદીને જકિરનસક્કા કેવ જેના વે સંકર કરી શકીએ નહીં વહી ઝિત્તું કેવ જેને વિદારીને માંદે સઠિદ્ધ પણ કરી શકીએ નહીં, તપરમાણુ કેવ તેને પરમાણુ કહીએ તે અત્યંત લઘુ એમ સિદ્ધા કેવ સિદ્ધ જે કેવલી જગત તે કહે છે વહી તે પરમાણુને અંગુલ હસ્તાદિના પ્રમાણ કેવ માનનું આદિ એટલે પ્રથમ કહીએ એ પરમાણુ થકી સર્વ પરિમાણ કરીએ તે પરમાણુના વે જોડ છે એક સૂક્ષ્મ પરમાણુ, વીજો વ્યવહારિક યાદર પરમાણુ તે અનતા સૂક્ષ્મ પરમાણુ વિસ્તાર પરિણામે મલી એકઠા થાય, તો તેને વ્યવહારિક પરમાણુ કહીએ ॥ ૨૮૦ ॥

પરમાણુ તસરેણ ॥ રહરેણ વાલઅગ્ગ લિસ્કાય ॥ જૂય જ-

યો અઠ્ઠગુણો ॥ કમેણ ઉત્તેજ્ઞ અંગુલયં ॥ ૨૮૧ ॥ અંગુલ

ઠક્કં પાઠં ॥ સોહગુણ વિદ્ધિ સા હગુણ દ્વો ॥ ચઠ્ઠ-

ઠ ધણુહ સદ્ધસ ॥ કોસો તે જોયણ ચરો ॥ ૨૮૨ ॥

અર્થ—એવા આઠ વ્યવહાર પરમાણુએ એક તસરેણુ થાય, આઠ તસરેણુએ એક રથરેણુ થાય, અને આઠ રથરેણુએ એક વાલાગ્ર થાય, અને આઠ વાલાગ્રે એક લિસ્કા કેવ લીલ થાય, તથા આઠ લીલે એક યુકા થાય, આઠ યુકાએ એક યવ થાય, આઠ યવે એક ઉત્તેજાંગુલ થાય ॥ ૨૮૧ ॥ અંગુલઠક્કં કેવ એવા ઠ ઉત્તેજાંગુલે પાઠં કેવ એક પગ થાય, તે પગનો મધ્યજાગ તેને હગુણ કેવ વમણુ કરીએ એટલે વે પગે વિદ્ધિ કેવ એક વેત થાય સા કેવ તેને હગુણ કેવ વમણુ કરીએ તેવારે વે વેત થાય, એટલે એક હાથ થાય એવા ચઠ્ઠઠધણું કેવ ચાર હાથે એકધનુષ્ય થાય એવા હસદ્ધસકોસો

के० वे हजार धनुष्ये एक कोश थाय. ते जोयण चउरो के० तेवा चार कोशे एक योजन थाय ॥ १९१ ॥

॥ हवे प्रमाणांगुलनुं स्वरूप कहे ठे ॥

चउसयगुणं पमाणं ॥ गुल मुस्सेहं गुलाउ बोधव्वं ॥ उस्से-
हं गुल डगुण ॥ वीरस्साय गुल जणियं ॥ १९३ ॥

अर्थ—चारसैं उस्सेह्मांगुले एकप्रमाणांगुल थाय अने एक प्रमाणांगुले चारसैं उस्से-
ह्मांगुल थाय ते बोधव्व के० जाणवु ए प्रमाणांगुले श्रीरूपनदेव जरतचक्रवर्त्तिनुं शरीर
एकसो ने बीश आंगुल लांनु ते एकसो ने बीश अंगुलने चारसे गणु करीए, तेवारे
अडतालीश हजार अंगुल होय अर्हीयां ठवु अंगुले एक धनुष्य थायठे, माटे अड-
तालीश हजारने ठवु जागे आपीए, तेवारे पांचसैं धनुष्य देहमान थाय.

हवे उस्सेह्मगुलडगुण के० उस्सेह्मांगुलने वमणा करीए, तेवारे वीरस्स के० श्रीमहा-
वीर परमेश्वरनो एक आत्मांगुल थाय एवा चोराशी अंगुल श्रीमहावीरनु शरीर हनु
तेने वमाणुं करीए तेवारे एकसो ने अडसठ अंगुल थाय त्या एक हाथमां चोबीश
अंगुल होय, माटे एकसो ने अडसठने चोबीशे जाग देतां सात हाथ श्रीमहावीरना
शरीरनु प्रमाण होय ए कारणे वे उस्सेह्मांगुले श्रीमहावीरनो एक आत्मांगुल होय
एनो विस्तारार्थ अंगुलसिन्तिरिग्रथ थकी जाणजो अर्हीयां ग्रथविस्तारना जय थकी
लखु नथी ॥ १९३ ॥

॥ हवे चोराशी लक्ष जीवायानिना जेद कहे ठे ॥

पुढवाइसु पत्तेयं ॥ सग वणपत्तेय एत दस चउद ॥ विग-
ले ड ड सुर नारय ॥ तिरि चउ चउ चउदस नरेसु ॥ १९४ ॥

अर्थ—पुढवाइसु के० पृथिव्यादिकनेविषे एटले पृथ्वी, अप, तेज, अने वायु
ए चारनेविषे प्रत्येके सग के० सात सात लाख योनि होय, अने वणपत्तेय के० प्रत्येक
वनस्पतिने दस के० दशलाख योनि होय, तथा अणत के० अनतकायने चउद के०
चौदलाख योनि होय, अने विगले के० विकलेंड्री एटले वेंड्री, तेंड्री ने चौरेंड्री,
माहे डुड के० प्रत्येके वे वे लाख योनि होय, तथा सुर के० देवता अने नारय के०
नारकी, वली तिरि के० पंचेंड्री तिर्यच—एजमा प्रत्येके चउचउ के० चार चार लाख
योनि होय, तथा चउदसनरेसु के० मनुष्यमाहे चौदलाख योनि होय, ए सर्व मली
चोराशी लक्ष जीवायोनि होय ॥ १९४ ॥ हवे योनि शब्दनो अर्थ कहे ठे अर्हीयां
चोराशी लाख सरयानेविषे सामान्यपणे योनि जातिए करी एकेक जीवना निकाय,

वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श सरखो होय, ते एक जातियोनिमांहे ग्रहण करीए, तेवा सर्व मल्ली चोराशी लाख होय. जेम गोवरनु ठाणुं एक योनी कहीए ते ठाणामांहे जूदा जूदा विंठी, क्रमि, कीडा, प्रमुख जे घणा जीव होय ते सर्व जूदा जूदा कुल कहीए

॥ एक योनिमांहे घणां कुल होय ते कहे ठे ॥

एगिंदिएसु पंचसु ॥ वार सगति सत्त अठवीसाय ॥

विगळेसु सत्त अड नव ॥ जल खह चउपय उरग जुयगे ॥

॥ १९५ ॥ अद्दत्तेरस वारस ॥ दस दस नवग नरामरे निर-

ए ॥ वारस ठवीस पणविस ॥ हुंति कुल कोडि लखाई

॥ १९६ ॥ इगकोडि सत्त नवई ॥ लखा सद्दा कुलाण कोडीण ॥

अर्थ- पृथ्वी, अप, तेज, वायु, ने वनस्पति ए पांचे एकेंद्रीने यथा संख्याए कमेण के० अनुक्रमे वारस के० वार लाख कुल कोडी, सग के० सात लाख कुलकोडी, ति के० त्रण लाख कुलकोडी, सत्त के० सात लाख कुलकोडी, अठवीसा के० अठावीश लाख कुलकोडी, एवे अनुक्रमे जाणवी, अने विगळेसु के० विकलेंद्री जे वेंद्री, तेंद्री, ने चउरिंद्री तेने अनुक्रमे सात लाख, आठ लाख अने नव लाख कुलकोडी जाणवी. अने जल के० एक जलचर, वीजा खह के० खेचर, वीजा चउपय के० चतुष्पद, चोथा उरग के० उरपरिसर्प, पांचमा जूयगे के० जुजपरिसर्प, ए पाचेने अनुक्रमे साढावार लाख, ॥ १९५ ॥ वार लाख, दश लाख, दश लाख, अने नव लाख कुलकोडी जाणवी. एमज नरामरेनिरए के० मनुष्य, देवता, अने नारकी ए त्रणेने अनुक्रमे वार लाख, ठवीश लाख अने पचीश लाख कुलकोडी जाणवी ॥ १९६ ॥ ए सर्व एकठा करीए त्यारे एक कोडाकोडी सत्ताणुलाख कोडी पचाश हजार कोडी एटली संख्या थाय. अंकस्थापन (१९५५०००००००००००) एटली जीवोने उपजवानी योनिमांहे कुलनी कोडी ठे

॥ हवे वीजी प्रकारे योनी कहे ठे ॥

संबुडजोणि सुरेगिंदि ॥ नारया वियड विगल गझु जया ॥ १९७ ॥

अर्थ- सुर के० चार निकायना देवता, अने एकेंद्री ते पृथिव्यादिक पांच, तथा नारया के० साते नरकना नारकी, ए सर्वेनी जोणि के० योनि जे उत्पत्ति स्थानक, ते सबुन के० संतुत्त एटले ढांकेली होय, स्पष्ट देखाय नही त्या देवतानी देवदुष्ट्ये ढांकेली देवशयनीय होय, तेने विचाले देवो उपजे. अने एकेंद्रीयनी योनि जे पृथ्वी, पाणी ते पण स्पष्टपणे न जाणीए नारकीने ढांकला गोखने आकारे आला ठे, त्यां

નારકી ઉપજે, ત્યાંથી નીચે પડે અને વિકલેડી તે વેંડી, તેડી ને ચઝરેંડી, તથા સમૂર્ઠિમ પચેડી તિર્યંચ, અને સમૂર્ઠિમ પચેડી મનુષ્ય, એ પાંચની વચ્ચે કેળવિયુત-યોનિ ઘટલે વિશેષપણે ઉત્પત્તિસ્થાનક જે જલાશય સરોવર પ્રમુખ તે પ્રગટયોનિ દેખાય છે, અને ગર્જજ પચેંડીય તિર્યંચ તથા મનુષ્યને સંવૃત્ત તથા વિવૃત્ત એ વચ્ચે યોનિ હોય સંવૃત્ત તે ઢાંકેલી અને વિવૃત્ત તે પ્રગટ એ વે પ્રકારે યોનિ હોય મનુષ્ય અને તિર્યંચનો ગર્જ તે વાહેર પેટ મોહોડુ દેખાય, અને માંહે દેખાય નહીં. તેમાટે એને સંવૃત્તવિવૃત્ત યોનિ કહીએ ॥ ૨૯૭ ॥

॥ વલી પળ યોનિજેદ કહે છે ॥

અચિત્ત જોણિ સુરનિરય ॥ મીસ ગ્ગણે તિજેય સેસાણં ॥

સી ઝસિણ નિરય સુર ગ્ગ ॥ મીસત્તે ઝસિણ સેસ તિદા ॥ ૨૯૮ ॥

અર્થ-સુર કેળવિયુત અને નિરય કેળવિયુત નારકીની જોણિ કેળવિયુત યોનિ જે ઉત્પત્તિ-સ્થાનક તે, અચિત્ત કેળવિયુત અચેત ઘટલે નિર્જીવ જાણવું યથાપિ સૂદ્ધમ જીવ સકલલો-કવ્યાપી છે, તો પળ સૂદ્ધમ એકેંડી જીવને પ્રદેશે તે ક્ષેત્ર સવધ નથી, તેમાટે સર્વથા જીવપ્રદેશરહિત ઉત્પત્તિસ્થાનક જાણવું તથા ગર્જજ તિર્યંચ, અને ગર્જજ મનુષ્યને જે યોનિ છે તે મિશ્ર હોય ઘટલે કાંઈ સચેત કાંઈ અચેત હોય, તેમા જે શુક્રમિશ્રિત શુત્રુ, રુધિર, પુરુષ યોનિ સગ્રાહ્ય તે સચિત્ત જાણવી અને વીજી અચેત જાણવી અને શેષ જીવ જે એકેંડી, વેંડી, તેડી, ચઝરેંડી, સમૂર્ઠિમ પચેડી તિર્યંચ અને સમૂર્ઠિમ પચેડી મનુષ્ય, ઘટલાની યોનિ ત્રણ જેદે કહી છે ત્યા જીવતી ગાય, જેસ પ્રમુખને શરીરે ક્રમિ પ્રમુખ ઉપજે તે સચિત્ત યોનિ જાણવી સૂકા લાકડામાંહે ઘુણ પ્રમુખની યોનિ તે અચિત્ત જાણવી કાશ્ક સજીવ કાશ્ક અજીવ તે અર્ધસૂક્ષ્મ કાષ્ટ તથા ગાયના શરીરમાં ક્ષતાદિકને વિષે ઘુણરુમ્બાદિક ઉપજે તે મિશ્રયોનિ જાણવી વલી નારકીની યોનિ કેટલાએકની શીત તથા કેટલાએકની ઊષ્ણ જાણવી પહેલી ત્રણ નરકપૃથ્વીએ ઊષ્ણ વેદના છે, ત્યા શીત યોનિ જાણવી ચોથી નરકપૃથ્વીએ ઉપરના નરકાવાસાએ શીત યોનિ છે, અને નીચલા નર-કાવાસાએ ઊષ્ણ યોનિ છે પાંચમી નરકપૃથ્વીએ ઘણા નરકાવાસામાંહે ઊષ્ણ યોનિ અને થોડામા શીત યોનિ છે ઊઠી તથા સાતમી નરકપૃથ્વીએ શીત વેદના છે, ત્યા ઊષ્ણ યોનિ જાણવી ઘટલે શીત યોનિવાલાને ઊષ્ણ વેદના અત્યંત હુ સહ થાય, તેમજ ઊષ્ણ યોનિ, મનુષ્યને મિશ્રયોનિ હોય ઘટલે કાશ્ક શીત અને કાશ્ક ઊષ્ણ એમ બન્ને સ્વભાવ યોનિ હોય તથા તેઝકાયના જીવોને કેવલ ઊષ્ણ યોનિ હોય શેષ જે પૃથ્વીકાય, અપકાય, વાઝકાય, વનસ્પતિ અને સમૂર્ઠિમ તિર્યંચ, તથા સમૂર્ઠિમ મનુષ્ય એ બંને ત્રણે જાતની

योनि होय. कोइने शीत अने कोइने उष्ण तथा कोइने मिश्र जाणवी ॥ २९७ ॥

॥ हवे एकला मनुष्यने योनि कहेठे ॥

हय गज संखवत्ता ॥ जोणी कुम्मुन्नयाइ जायति ॥ अरिह

हरि चक्री रामा ॥ वसी पत्ताइ सेस नरा ॥ २९८ ॥

अर्थ- मनुष्यनी योनि एटले उत्पत्तिस्थानक ते वाह्य अन्यतर त्रिविध ठे एकसं-
खवत्ता के० शंखावर्त्त, वीजी कुम्मुन्नयाइ के० कूर्मोन्नत, त्रीजी वसीपत्ताए के० वंसीपत्ता
तेमां प्रथम संखवत्ता एटले शंख सरखो आवर्त्त होय ते हतगर्जा कहीए, एमां उपनो
जे गर्ज ते निश्चैथी नीपजे नही, अत्यंत अग्नीने तापे गर्ज मरण पामे तेमाटे हयगज के०
हतगर्जा कहीए, ते चक्रवर्त्तिनी स्त्रीरत्नने होय वीजी कूर्म ते काचवाना प्रगानी पेरे
उन्नत एटले उची होय ते कूर्मोन्नत कहिए, ए योनि माहे अरिहंत, चक्रवर्त्ति, हरि
के० वासुदेव, रामा के० बलदेव उपजे त्रीजी वसना पानडाना जोरा जेवी होय ते
वंसीपत्ता कहिए, ए योनिमाहे सेसनरा के० शेष सामान्य मनुष्य उपजे ॥ २९८ ॥

॥ हवे आयुष्य सवधी विशेष कहे ठे. ॥

आजस्सबंध कालो ॥ अवाह कालोय अंत समर्ज्य ॥ अ-

पवत्तण एपवत्तण ॥ उवक्कम एवक्कमा जणिया ॥ ३०० ॥

अर्थ- जेटले याकते आयुष्ये परजवनु आयुष्य बांधे ते आयुष्यनु बंधकाल
कहिए वीजो आयुष्य बांध्या पठी जेटलो काल गये थके आयुष्य उदय आवे तेना
वचमांनो जे काल तेने अवाहकालो के० अवाधाकाल कहिए त्रीजो जोगवतो आयुष्य
जे समये पूर्ण थाय तेने अंतसमर्ज्य के० अंत समय कहिए चोथु जे आयुष्य घणा
काले वेदवा योग्य ठे ते आयुष्यने थोना कालमां वेदिण, एटले सो वर्षनु आयुष्य
अंतर सुहूर्तमांहे वेदिण ते अपवर्त्तन कहिए पाचमुं जे आयुष्य जेटले काले वेदवानु
ठे ते आयुष्य तेटलेज काले वेदिण पण उठे काले न वेदिण ते अनपवर्त्तन कहिए
उठु जेणेकरी आयुष्य उठु करिण उपक्रमीजे ते उपक्रम कारण समूह ते सोपक्रम
कहिए. सातमुं जेने कारण मट्यां थकां पण आयुष्य घटेनही ते निरुपक्रम जाणवो ३००

॥ हवे ए साते द्वार अनुक्रमे विस्तारपणे बलाणे ठे ॥

बंधंति देव नारय ॥ असख नरतिरि उमास सेसाऊ ॥ पर-

जवि याऊ सेसा ॥ निरुवक्कम तिजाग सेसाऊ ॥ ३०१ ॥

सोवक्कमाजया पुण ॥ सेस तिजागेअहव नवम जागे ॥

सत्तावीस इमेवां अंतमुहुत्त तिमेवावि ॥ ३०२ ॥

अर्थ- देवता, नारकी, असंरयाता आयुष्यवाला तिर्यंच युगलिया तथा नर के० मनुष्य युगलिया ए सर्व ठ मास सेसाऊ के० ठ मास शेष आयुष्य थाकते परजवनुं आयुष्य बांधे अने सेसा के० शेष बीजा सरयातायुष्यवाला तिर्यंच तथा मनुष्य, एकेंडी, वेंडी, तेंडी, चौरेंडी अने पचेंडी निरुपक्रमायुष्यवाला पोताना जोगवता आयुष्यने बीजे जागे थाकता निश्चयकी परजवनु आयुष्य बांधे ॥ ३०१ ॥ अने सोपक्रमायुष्यवाला मनुष्य, तिर्यंच, एकेंडी, वेंडी, तेंडी, चौरेंडी अने पचेंडी ते पोताना आयुष्यने बीजे जागे थाकता परजवायु बांधे, अथवा नवमे जागे एटले बीजा जागना बीजे जागे, अथवा सत्तावीसमे जागे एटले नवमा जागना बीजे जागे, अथवा अंत मुहुर्त्त के० ठेले अंतर मुहुर्त्त अवश्य परजवनुं आयुष्य बांधे. एटले बंधकालनुं प्रथम द्वार कह्युं ॥ ३०२ ॥

॥ हवे अवाधाकालादिकनु बीजुं आदे देइने द्वार कहे ठे. ॥

जइमे जागे वधो ॥ आउस्स जवे अवाह कालोसो ॥ अ-

ते उज्जुगइ इग ॥ समय वक्र चउ पच समयंता ॥ ३०३ ॥

अर्थ- जेइमे के० जे समे जागे एटले उमास अथवा बीजे जागे अथवा अंतरमुहुर्त्त थाकता परजवनु आयुष्य बांध्यो ठे ते जीवने ते अवाधाकाल, एटले वध थकी उदयनी बिचावे जे काल ते बीजु अवाधाकाल कहिएं तथा अते के० अंतसमय एटले आयुष्यनो जे ठेलो समय जेना पठी परजवनु आयुष्य उदय आवे ते अत समये परजवे जाता जीवने वे गति होय तेमा एक रुजुगति, बीजी वक्रगति तेमां जे उजुगइ के० रुजुगति ठे ते इगसमय के० एक समय प्रमाण ठे, केमके समश्रेणीए रह्यो काल करी तेहिज समये उपजवाने स्थानके जइ उपजे तेने रुजुगति कहिए अने वक्र चउ पच समयता के० बीजी वक्रगति ते बाहुल्यपणे चार समय तथा केवारेक क्यांएक पाच समयनी पण वक्रगति थाय ठे ॥ ३०३ ॥

॥ एहिज अर्थ विस्तारे कहे ठे ॥

उज्जुगइ पढम समए ॥ परजविय आउय तद्वा हारो ॥

वक्राड बीय समए ॥ परजवियाउं उदयमेई ॥ ३०४ ॥

अर्थ- रुजुगतिए प्रथम समए परजविक आयुष्य उदय आवे तद्वा के० तेमज पहेले समये परजवनो आहार पण उदय आवे वक्रगतिए बीजे समये, परजवायु आहारोदय आवे ते एक समयनी वक्रगति कहिए बीजी वक्राए त्रण समय लागे, बीजी वक्राये चार समय लागे, चौथी वक्राये पांच समय लागे, अर्द्धिया सवले

जागे प्रथम समये अने अत समये अहारक होय अने विचाले एक समय, वे समय, अने त्रण समय अणाहारक होय एक समये वक्रा केवीरीते होय ते कहे ठे

त्रसनाडीमांहे सातमी नरक तले मरण पामी, उर्द्ध लोकनी जावे तिणे दिशिणं उपजतां वे समय लागे, त्यां एक समयनी वक्रगति जाणवी

हवे अधोलोकनी पूर्वदिशिथी एक समये त्रसनामीमांहे आवे, वीजे समये उर्द्धलोकनी पश्चिम दिशिने मुखे आवे, अने त्रीजे समये उत्पत्ति स्थानके जड उपजे, इहां त्रण समय लागे एमां वे समयनी वक्रगति जाणवी.

जेवारे अधोलोकनी विदिशिथी एक समये अधोलोकनी दिशिणं आवे, वीजे समये त्रसनाडीमांहे आवे, त्रीजे समये उंचो उर्द्धलोकनी दिशिने मुखे आवे, अने चोथे समये उत्पत्तिस्थानके आवी उपजे, इहां चार समय लागे, तेमां त्रण समयनी वक्रगति जाणवी

अने जेवारे पहेले समये अधोलोकनी विदिशी थकी अधोलोकनी दिशिणं आवे, अने वीजे समये त्रसनामीमांहे आवे, त्रीजे समये उर्द्धलोके आवे, चोथे समये उर्द्धलोकनी नावें तिणिदिशि आवे अने पांचमे समये विदिशिणं जड उपजे, अर्हीया पांच समय लागे, एमां चार समयनी वक्रगति जाणवी अर्हीयां जेटला समय वक्र तेटला समय अणाहारक जाणवा ॥ ३०४ ॥

॥ एहिज अर्थ सूत्रकार कहे ठे. ॥

इग ड ति चड वक्रासु ॥ डगाइ समएसु परजवादारो ॥

डग वक्राइ सु समया ॥ इग दोतित्रिय अणाहारा ॥३०५॥

अर्थ— एक समय, वे समय, त्रण समय, अने चार समयनी वक्रगतिणं वे आदि समये परजवतुं आहार करे एटले एक समयनी वक्रगतिणं वीजे समये परजवाहार करे. वे समयनी वक्रगतिणं त्रीजे समये परजवाहार करे त्रण समयनी वक्रगतिणं चोथे समये परजवाहार करे चार समयनी वक्रगतिणं पांचमे समये परजवाहार करे, वे आदि वक्रादि गतिनेविषे एक, वे अने त्रण समय अणाहारक होय. इहां वात घणी विस्तारे ठे. ते श्रीजगवतिसूत्रनी वृत्तिथी जोइ लेवुं त्यां चार समय अणाहारक अने पांचमे समये आहारक इति ए त्रीजो कह्यो ॥ ३०५ ॥

बहुकालवेयणिज्जं ॥ कम्मं अप्पेण जमिह् कालेणं ॥ वेइ-
यइ जुगवं चिय ॥ उइन्न सवप्पए सग्गं ॥ ३०६ ॥ अपव-

ત્તણિજ્ઞમેયં ॥ આર્જં અદ્વા અસેસકર્મ્મપિ ॥ વધ સમ-
વિ વધ ॥ સિદ્ધિલ ચિય ત જહા જોગ ॥ ૩૦૭ ॥

અર્થ- વહુકાલવેયણિજ્ઞ કે જે આયુષ્ય ઘણાકાલે વેદવા યોગ્ય, તે આયુષ્ય થોડા કાલમાદે આત્માના સર્વ પ્રદેશના અવગ્રામે જડન કે જે ઉદય આણી વેચ્ચઈ જુગર્ચચિય કે જે યુગપત્ એટલે સમકાલે વેદે અનુજવીને નિર્જારે તે ચોથુ આયુષ્ય કર્મ અપવર્તન કહિયે અથવા પદ્માંતરે આયુષ્યની પેરે અસેસકર્મ્મપિ કે જે અશેષ એટલે સમસ્ત વીજા કર્મ પણ આયુષ્યની પેરે ઘણે કાલે વેદવા યોગ્ય કર્મ તેને થોડે કાલે વેદે તે અપવર્તન કહિયે અર્હીયા શિષ્ય પૂઠે ઠે કે જેવીરીતે કર્મ વાધ્યું તેવીરીતે વેદે નહીં, અને અન્યથાપણે વેદે તો વાંધ્યા અણવાંધ્યાનુ શો વિશેષ ? એ પ્રશ્ન ઉપર કારણ કહે છે વધસમવિ કે જે વાંધવાને સમયે પણ તેવાજ અધ્યવસાયાદિક કારણ મટ્યા કે જે કારણે કરી તેવોજ સિદ્ધિલંચિય કે જે શિષ્ય એટલે ઢીલો વરૂં કે જે વધ વાધ્યો છે જે દેશ કાલાદિક કારણ મલેથકે અવશ્ય થોભાકાલેજ વેદે તે સોપક્રમ કહિયે ॥

॥ હવે અનપ્રવર્તન કહે છે ॥

જં પુણ ગાઢ નિકાયણ ॥ વધેણ પુઘમેવ કિલ વર્ધ ॥ ત
હોઈ અણપવત્તણ ॥ જુગ્મકમ વેયણિજ્ઞ ફલ ॥ ૩૦૮ ॥

અર્થ- જંપુણ કે જે વહી આયુષ્ય અથવા શેષ વીજા કર્મોનુ ગાઢનિકાયણ કે જે ગાઢ એટલે નિષ્ક્રિય અત્યંત અવશ્ય વેધપણે જે વધ તેવા ગાઢે નિકાચિત્ વધે કરી પુઘમેવ કિલવર્ધ કે જે પ્રથમજ નિશ્ચેકરી વરૂં કે જે વાધ્યો છે તહોઈઅણપવત્તણ કે જે તે પાંચમું અનપ્રવર્તન કહિયે એ કારણે અનુક્રમે પરિપાટીયે જેહનો વેદવા યોગ્ય ફલ છે, તે નિરુપક્રમ કહિયે ॥ ૩૦૮ ॥

॥ હવે કોણ જીવ સોપક્રમી અને કોણ જીવ નિરુપક્રમી તે કહે છે ॥

ઉત્તમ ચરમ સરીરા ॥ સુર નેરહ્યા અસંલ નરતિરિયા ॥

હુતિનિરુવક્રમાર્જ ॥ હુદાવિ સેસા મુણેયદ્વા ॥ ૩૦૯ ॥

અર્થ- ઉત્તમ એટલે ચોવીશ તિર્થંકર, ચાર ચક્રવર્તિ, નવ વાસુદેવ, નવ પ્રતિવાસુ-
દેવ અને નવ ઘણદેવ એ ત્રિપદ્ધિ શિલાકા પુરુષને ઉત્તમ કહિયે તે નોપક્રમી જાણવા
વહી ચરમ સરીરા કે જે તેહિજ જવે મોક્ષગામી હોય, તે પણ નોપક્રમી જાણવા
તથા સુર કે જે ચારનિકાયના દેવતા અને નેરહ્યા કે જે સાતે નરકના નારકી, વહી અસંલ
કે જે અસંસ્યાતાયુષ્યવાલા યુગલિયા નરતિરિયા કે જે મનુષ્ય અને તિર્થંકર એટલા સર્વ
હુતિનિરુવક્રમાર્જ કે જે નિરુપક્રમાયુષ્યવાલા નોપક્રમી જાણવા અને શેષ થાકતા જીવ
તે હુદાવિ કે જે વેદુનેદે હોય, એટલે કોઈ સોપક્રમી અને કોઈ નિરુપક્રમી હોય ॥૩૦૯॥

॥ हवे सोपक्रम अने निरुपक्रमना कारण कहे ठे ॥
 वेणाज सुवक्कमिज्जइ ॥ अप्पसमुठेण इयर गेणावि ॥
 सो अश्वसाणाई ॥ उवक्कमऽणुवक्कमो इयरो ॥३१०॥

अर्थ- जेण अप्पसमुठेण के० आत्माथी उपने अध्यवशाए अथवा इयगेणावि के० इतर केणापि वाहेरले कारणे एटले विप, अग्नी, शस्त्र, पाणी प्रमुख कारणे आयुष्य उपक्रमीए एटले घणाकाल वेद्य होय तेने अद्वयकाल वेद्यपणे पमानीए ते अपवर्त्तन हेतुक अध्यवसाए करी उपक्रम एटले उपवर्त्तन सोपक्रमायु कहीएं, अने अणुवक्कमोइयरो के० ए थकी इतर एटले विपरीतपणे अनुपवर्त्तन ते अनुपक्रमायु जाणो

॥ इहां उपक्रमना सात प्रकार कहे ठे ॥
 अश्वसाण निमित्ते ॥ आहारे वेयणा पराघाए ॥ फासे
 आणा पाणू ॥ सत्तविद् जिच्चए आज ॥ ३११ ॥

अर्थ- सत्तविद् के० ए सात प्रकारे आयुष्य जिच्चए के० क्षय पामे, ते सात प्रकार कहे ठे एक अप्रवसाण के० अध्यवसाय ते राग, खेद् अने जयरूप मननो विकटप जाणवो अने जेने मन न होय तेने संज्ञाथी कहेवो त्या रागे करी क्षय ते एम जे कोइक परवनेविपे पाणीनी पावनारी स्त्री, तरुण पुरुष देखी अनुरागे करी जोती थकी तेनी प्राप्ति न थइ उता मरण पामी खेहेकरी क्षय ते जेम कोइक सार्थवाहीने परदेश थकी तेनो पति सार्थवाह आढ्यो, तेवारे कोइ मित्रे खेह परीहा निमित्ते, सार्थवाहनो मरण कक्षो उता, स्त्री मरण पामी स्त्रीने मरणे सार्थवाह पण मरण पाम्यो; तथा जय थकी श्रीकृष्णने देखी सोमिल मरण पाम्यो. वीजुं निमित्त ते दंरु, चावक, हथी-यार, दोरडादिके मरण पामे वीजो अत्यंत सरस आहार ते घणो खावा थकी मरण पामे चोथु वेदना सद्यघाती सूखादिकनी वेदना थकी मरण पामे पाचमु पराघात ते खानामा पड्या थकां मरण पामे ठहू फासे ते सर्प, अग्नी अने विप प्रमुखना फरसथी मरण पामे. सातमु आणापाणू के० स्वास उसास न्यूनाधिक वहेता अथवा आसोश्वास रुंधन कल्या थकां मरण पामे ए साते कारणे सोपक्रमायुष्य घटे ठे एटले उठुं थाय ठे अने निरुपक्रम जे निकाचित् ते घटे नही तेमज ए उपक्रम स्कंधकाचार्यना जिण्यसरखा केटलाएक चरम शरीरीने सजवे ठे. तथा श्रीकृष्णनु वाह्य उपक्रमे आयुष्य पूर्ण थयु परंतु अंतरंग विचारतां निरुपक्रम एटलुज आयुष्य इतुं तेमाटे सोपक्रम नहत्तु ॥ ३११ ॥

॥ હવે સર્વ જીવને પર્યાસિ કહે છે ॥

આહાર સરીરિદિય ॥ પક્ષત્તી આણપાણ ખાસમણે ॥ ચઠ

પંચ પંચ ઠપ્પિય ॥ ઇગ વિગલા સન્નિ સન્નીણ ॥ ૩૧૭ ॥

અર્થ— આહાર પ્રમુખના પુન્નલ ગ્રહણ પરિણમનહેતુ જે આત્માની શક્તિ વિશેષ તેને પર્યાસિ કહિય ત્યા પ્રથમ આહાર પર્યાસિ, વીજી શરીર પર્યાસિ, ત્રીજી ઇન્દ્રિય પર્યાસિ. ઇહા એ ત્રણની વચાલે જે પર્યાસિ શબ્દ કહ્યો તેનો હેતુ એમ છે કે જે કોઈ જીવ અપર્યાસિ મરણ પામે, તોપણ એ ત્રણ પર્યાસિ પૂરણ કરી મરણ પામે, પણ એ ત્રણ પર્યાસિ પુરી કહ્યા વિના કોઈ મરણ પામેજ નહીં તેમાટે અહીંયા ઇન્દ્રિયપદની સાથે પર્યાસિ શબ્દ જોડ્યો છે ચોથી શ્વાસોશ્વાસ પર્યાસિ, પાંચમી જાપા પર્યાસિ, ઠઠી મન પર્યાસિ, એ સમસ્ત પર્યાસિ ઉપજવાને પહેલે સમયે જે જીવને જેટલી પર્યાસિ કરવાની છે, તે જીવ તેટલી પર્યાસિ સમકાલે કરવા માટે, પઠી અનુક્રમે પહેલી આહાર પર્યાસિ, તે પઠી શરીર પર્યાસિ, એમ સર્વે પર્યાસિ યથાયોગ્યપણે કરે ત્યાં આહાર પર્યાસિ પ્રથમ સમયેજ કરે, અને વીજી સમસ્ત પર્યાસિ તે પ્રત્યેક અસરયાત સમય પ્રમાણ અંતર મુદૂર્ત્તે કરે વે-ક્રિય શરીર અને આહારક શરીરવાલા જીવને, એક શરીર પર્યાસિ અતરમુદૂર્ત્તે હોય, અને વીજી સમસ્ત પર્યાસિ એકેકે સમયે હોય એવ સર્વ મલી અંતરમુદૂર્ત્ત પ્રમાણ પર્યાસિકાલ જાણવો

અહીંયા એકેડીને ચાર પર્યાસિ હોય, અને વિકલેડીને જાપા સહિત પાંચ પર્યાસિ હોય, તથા અસહી સમૂર્ઠિમ પચેડી તિર્યંચ તથા મનુષ્યને એક મન વિના પાંચ પર્યાસિ હોય, ત્યા સમૂર્ઠિમ મત્સ જે સમુદ્રમાંહે આહાર નિમિત્તે મુલ ઝાઘાડે છે, તે આહાર સહા જાણવી, પણ મન સમજવું નહીં કેમકે, અસહીને પાંચ પર્યાસિ કહી છે, પરંતુ સમૂર્ઠિમ મનુષ્યને ત્રણ પર્યાસિ સજવે શ્રીપદ્મવળામા એમ કહ્યું છે યત “સવાહિ પક્ષત્તગા” એ વચન થકી કદાચિત્ ચાર પર્યાસિ સજવે, પરંતુ જાપા પર્યાસિ તો સર્વથા સજવેજ નહીં વલી સહી પચેડી ગર્જજ તિર્યંચ તથા મનુષ્ય તથા દેવ અને નારકીને મન સહિત ઠ પર્યાસિ જાણવી જે પોતાને યોગ્ય પર્યાસિ પૂરણ કહ્યા-વિના અપર્યાસિ મરણ પામે, તે આદ્યની ત્રણ પર્યાસિ પુરી કરી પરજવાયું વંધકરી અતર મુદૂર્ત્ત અવાધાકાલ જીવીને મરણ પામે ॥ ૩૧૭ ॥

॥ હવે પર્યાસિનુ લક્ષણ કહે છે ॥

આહારસરીરિદિય ॥ ઝસાસ વઝ મણોઝિનિઘત્તી હો-
જઝં દલિયાઝ ॥ કરણ પશ્સાઝ પક્ષત્તી ॥ ૩૧૮ ॥

અર્થ- આહાર, શરીર, ઇન્દ્રિય, ઝાશ્વાસ, વચન અને મન એની નિષ્પત્તિ કેળવવાનું નિષ્પત્તિ હોઈ જઈ દલિયાળું કેળવવાનું જે પુણ્ય થકી હોય છે, તે પુણ્યને આહારાદિકની નિષ્પત્તિ પ્રત્યે જે કરણ એટલે જીવ સર્વવિધ શક્તિવિશેષ તે પર્યાપ્તિ કહીએ ॥ ૩૧૩ ॥

॥ હવે જીવને દશ પ્રાણ સ્વરૂપ વચાણે છે ॥

પણ હૃદય તિવલૂ સા ॥ સાઠ દસ પ્રાણ વચ ઠ સગ અઠ ॥

હમ છ તિ વચરિદીણં ॥ અસન્નિ સન્નીણ નવ દસય ॥ ૩૧૪ ॥

અર્થ- સ્પર્શન, રસન, ગ્રાણ, વહ્ન, અને શ્રોતરૂપ પાંચ ઇન્દ્રિય, અને મનોવલ, વચનવલ અને કાયવલરૂપ ત્રણ વલ, નવમો શ્વાસોશ્વાસ, અને દશમું આયુષ્ય એ સર્વ મલી દશ પ્રાણ હોય, જેને ધારણ કહ્યાં થકી પ્રાણી કહિયું. અને જેનાથી વિઠોલ્યા થકા જીવ મરણ પામ્યો એમ કહિયું.

તે એકેન્દ્રીને ચાર પ્રાણ, વેન્દ્રીને ઠ પ્રાણ, તેન્દ્રીને સાત પ્રાણ, ચૌરેન્દ્રીને આઠ પ્રાણ, અસન્નિ સમૂર્તિમને નવ પ્રાણ, ત્યાં સંમૂર્તિમ પચેન્દ્રી તિર્યચને નવ પ્રાણ, વચપિ સંમૂર્તિમ મનુષ્ય પણ અસન્નિ માંહે છે. પરંતુ પ્રાણ આશ્રી સમૂર્તિમ મનુષ્યને સાત અથવા આઠ પ્રાણ હોય, અને સન્નિ ગર્જન પચેન્દ્રી તિર્યચ તથા મનુષ્ય વલી દેવતા અને નારકીને દશ પ્રાણ પૂરા હોય.

॥ હવે એ પ્રથમ જ્યાંથી ઝરૂરી જેજણી કીધો તે સ્વરૂપ કહે છે. ॥

સંસ્થિતા સંઘયણી ॥ ગુરુતર સંઘયણિ મધર્જ એસા ॥ સિ-

રિ સિરિ ચંદ મુણિદેણ ॥ નિમ્મિયા અપ્પ પઢણઠા ॥ ૩૧૫ ॥

અર્થ- પ્રથમ શ્રીજિનજગણિ ક્રમાશ્રમણે બુદ્ધિરૂપ મંથે સમસ્ત સિદ્ધાંત કરી સંક્ષિપ્ત સંગ્રહણી કીધી, તે સંઘયણી મૂલગાથા તથા અનેરી પ્રદોષ વધતિ વધતિ ચારસે ગાથા પાંચસે ગાથા પ્રમાણ ગુરુતર એટલે મહોટી થઈ તે સંઘયણીને પ્રમાદી જીવ જણતો થકો આલસ કરે, તેમાટે તે ગુરુતર સંઘયણી મધર્જ કેળવવાનું મધ્યે થકી અર્થ ઝરૂરીને હરસોરાગઠના શૂન્યાર શ્રી શ્રીચંદ્ર સૂરિય કેળવવાનું પૂર્વે વચાણી એવી જે સંગ્રહણી તે શાસ્ત્રાંતરના અર્થ એકઠા કરીને સંઘયણી સંદોષે થોડા સૂત્રમાંહે સંગ્રહીને તેનો ઘણો અર્થ સમજાય એવી નવી કરી છે.

અને જે મૂલ સંઘયણી છે, તે સૂત્રે મહાટી છે. તેનો વિસ્તાર પામેલો સર્વ ગ્રંથ કરનારના મનમા તુરંત સંગ્રહ કહ્યો જાય નહીં તેમાટે અપ્પઢણઠા કેળવવાને અર્થે એટલે પોતાનું અહંકાર મૂકી શિષ્ય જણવાને હેતે ન કહ્યું પણ હેતે એ સંગ્રહણીની નિમ્મિયા કેળવવાને નિર્મિત એટલે રચના કીધી. મહોટી સંઘયણી

ઘણો કાલ લાગે, અને એ સંક્ષેપ સંગ્રહણી જળતા ગુણતા વચ્ચે થોડો લાગે, અને કાર્ય ઘણો સરે, એ પ્રયોજને શિષ્ય જળતા થકા પણ પોતાને પુણ્ય થાય અને અપ્પ-
દળાષ્ટા ઘડુ પણ પાઠ કરું

સંસ્થિતયરીઝમા ॥ સરીર મોગોહણાય સંઘયણા ॥ સંજ્ઞા
સઠાણ કસાય લેસિંદિય હ સમુઘાયા ॥ ૩૧૬ ॥ દિઠી
દંસણ નાણે ॥ જોગુ વર્ણગો વચાય ચવણ ઈઈ ॥ પજ્ઞાતિ
કિમાહારે ॥ સન્નિગઈ રાગઈ વેણે ॥ ૩૧૭ ॥

અર્થ—સંસ્થિતયરીઝમા કેળ સંક્ષિપ્તતર ઇટલે અતિ સંક્ષેપ સંગ્રહણી એ ચોવીસ શરીરાદિક દ્વારે કરી કહે છે તેમાં એક ઔદારિકાદિક શરીર પાંચ, વીજુ અવગાહના તે શરીરનું પ્રમાણ ઇટલે દેવતા, નારકી, મનુષ્ય અને તિર્યચનું પૂર્વોક્ત દેહમાન, ત્રીજું વજ્રરૂપજનારાચાદિક ઠ સઘયણ, ચોથું આહાર સંજ્ઞાદિક ચાર સંજ્ઞા, પાંચમું સમ-
ચૌરસાદિક ઠ જોડે જીવનું સસ્થાન, તથા પરિમરુલ વૃત્ત ત્રિરંસ ચઠરંસ ને આયત તે લીધેરૂપ પાંચ જોડે અજીવનું સસ્થાન, ઠહુ ક્રોધાદિક ચાર કપાય, સાતમું કુલાદિ દ્રવ્ય સ્વધિ આત્માનો શુભાશુભ પરિણામ જે લેશ્યા તે જવુફલ ખાદક ઠ પુરુષના દૃષ્ટાતે કરી ઠ જોડે જાણવું, આઠમું કર્ણાદિક પાંચે પ્રકારે ઇડી, નવમું સમુદ્ધાત વે જોડે, તેમા વેદના, કપાય, મરણ, વૈક્રિય, તેજસ આહારક, ને કેવલી, એ સાત જીવ-
સમુદ્ધાત કહિણ, અને અજીવસમુદ્ધાત તે અચિત્તમહાસ્કથ કેવલીસમુદ્ધાતની પેરે આઠે સમણ લોકે વ્યાપે, એ વે પ્રકારના સમુદ્ધાતના વે દ્વાર જાણવા, અગ્નીઆરમુ મિત્વાદૃષ્ટી, સમ્યક્દૃષ્ટી ને મિશ્રદૃષ્ટી, એ ત્રણ દૃષ્ટી, ચારમું ચક્ષુ, અચક્ષુ, અવધિ ને કેવલ, એ ચાર પ્રકારે દર્શન, તેરમું મત્યાદિક પાંચ પ્રકારે જ્ઞાન, ચઠદમું યોગ લીધે ઇત્સાહ પત્તર જોડે હોય, પનરમું વાર પ્રકારનો ઉપયોગ, સોલમું ઉપપાત તે ઉપજવું, સત્તરમું ચવન તે ચવવું, અઢારમું આયુષ્યની સ્થિતિ, ઊગણીશમું ઠ પ્રકારની પર્યાપ્તિ, વીશમું કિમાહારે કેળ જીવ કેવી રીતે આહાર કરે, એકવીશમું લીધેકાલાદિક ત્રણ સંજ્ઞાઠે, વારીશમું ગતિ, ત્રેવીશમું આગતિ, ચોવીશમું પુરુષ, સ્ત્રી ને નપુસકરૂપ ત્રણ વેદ, એમ ચોવીશ દ્વારરૂપ સંક્ષિપ્તતર સંગ્રહણી વચાણી

મલહારિ હેમ સૂરીણ ॥ સીસ લેસેણ ત્રિરંસ્ય સમ્મં ॥ “પા-
ગતરે” ॥ સીસલેસેણ સૂરિણારહિય ॥ સઘયણિ રયણ મે-
ય ॥ નંદઝજા વીરજિણ તિવ્વ ॥ ૩૧૮ ॥

અર્થ—મહાધારીગઘીય શ્રીહેમચક્રસૂરિ તેના શિષ્યમાદે લલ લેશસમાન એવા

श्रीचंद्रसूरि तेणे संघयणी रयणमेयं के० आ ग्रंथ जे संघयणरूप रत्न ते रहियं के० रच्यु अथवा हेमचंद्रसूरिना शिष्ये लव लेश एटले संक्षेप मात्रे सम्मं के० सम्यक्-प्रकारे रच्युं. एम पण वीजो अर्थ थाय ठे ए ग्रंथ ज्यांसुधी श्रीमहावीर जगवंतनुं तीर्थ ठे त्यांसुधी नंदो एटले साधु साधवी श्रावक श्राविका जणता समृद्धिपामो, ए प्रांत मगल ठे इहां केटलोक गाथार्थ थकी समजजो, केटलोएक यंत्र थकी सम-जजो, केटलोएक गुणाकार जागाकारे करी समजजो, गुरुमुखे जेणे जेवो संघयणीनो अर्थ लीधो होय तेणे तेवो ए उपरशी संजारवो, ए सर्व धर्मध्याननुं आलंबन जेव ठे, चित्त स्थिर करण कर्मदाय हेतु ठे तेमाटे जव्यजीव शुभप्रकृति बांधे ॥ ३१७ ॥

॥ इति श्रीचंद्रसूरि रचित श्रीलघुसंग्रहणी सूत्र वादावबोधसहित समाप्तः ॥

॥ श्रीपार्श्वनाथाय नमः ॥

अथ श्री रत्नशेखरसूरिकृत लघुदेवसमासप्रकरण वादावबोधसहित प्रारंभः
वीर जयसेहरपय ॥ पश्चिंयं पणमिऊण सुगुरु च ॥
मडुत्ति ससरणछा ॥ खित्तवियाराणु मुठामि ॥ १ ॥

अर्थ—ग्रंथकर्ता श्रीरत्नशेखराचार्य एम कहे ठे के हुं वीरं के० श्रीवर्द्धमानस्वामिने, ते केवा ठे तोके—जयसेहरपयपश्चिंयं के० जगतनु शेखर एटले लोकनु अग्र एवु जे पद एटले स्थानक त्यां प्रतिष्ठित ठे, अथवा वीजो अर्थ जगत्शेखरसूरि तेनां पटनेविपे प्र-तिष्ठित एवा श्रीवज्रसेनसूरिने एटले श्रीवीरपरमात्मा तथा गुरु जे श्रीवज्रसेनसूरि ते प्रत्ये पणमिऊण के० प्रणाम करीने एटले नमस्कार करीने खित्तवियाराणु के० क्षेत्रवि-चारना अणु एटले लेश प्रत्ये मंडुत्ति के० हु मंदमति एटले मूर्ख तु एमाटे ससरणछा के० पोताने सजारवाने अर्थ उठामि के० कहीश पण पक्ति पुरुषोने माटे नहीं ॥१॥

॥ तेमां प्रथम त्रिठाक्षेत्रनेविपे छीपसमुद्रनुं सामान्यपणे मान कहे ठे ॥

तिरिएगरळुखित्ते ॥ असंखदीवो दहीड ते सबे ॥ उ-
धार पल्लिय पणविस ॥ कोडाकोडी समयतुठ्ठा ॥ २ ॥

अर्थ—तिरि के० त्रिठा जे एगरळुखित्ते के० एकराज क्षेत्र ठे, तेनेविपे सबे के० सर्व असं-खदीवोदहीड के० असंख्याता छीपसमुद्र ठे ते के० ते असंख्यातानुं प्रमाण कहे ठे उच्चारपल्लियपणविसकोडाकोडी के० पचीस कोडाकोडी उच्चार पदयोपमना सम ॥ के० जेटला समय थाय, तेने तुळ्य-एटले तेदला छीपसमुद्र ठे

॥ હવે સ્થૂલ ઉદ્ધાર પદ્યોપમ વિચાર વિશેષ સંપ્રદાયોક્ત પ્રથમ સ્થૂલાણુની કલ્પના કહે છે ॥
 કુરુ સગ દિણાવિ અગુલ ॥ રોમે સગવાર વિહિય અમ્લ-
 ડે ॥ વાવન્નસયં સદ્સા ॥ સગનવર્ષ વીસ લક્ષાણુ ॥ ૩ ॥

અર્થ—કુરુ કે૦ દેવકુરુ અને ઉત્તરકુરુ—તેનો ઉપન્યો જે સગદિણાવિ કે૦ સાત દિવ-
 સનો ઘેટો તેહનો અગુલ કે૦ ઊત્તેષાંગુલ પ્રમાણ જે રોમ, તેહના સગવાર કે૦ સાત-
 વાર અડલને કે૦ આઠ આઠ લલ કરીય, તેવારે વીસલક્ષાણુ કે૦ વીશ લાલ અણુ,
 સગનવર્ષસદ્સસ કે૦ સત્તાણુહજાર, સય કે૦ એકસો અને ઉપર વાવન્ન કે૦ વાવન—ઘટલા
 રોમના લલ થાય તે આવીરીતે પ્રથમ આઠ, વીજીવાર આઠને આઠે ગુણતા ચોસઠ
 થાય, ત્રીજીવાર ચોમઠને આઠે ગુણતાં પાંચસેં ને વાર થાય, ચોથીવાર પાચસેં વારને
 આઠે ગુણતાં ચાર હજાર ને ઠનુ થાય, પાચમીવારે ચાર હજાર ઠનુને આઠે ગુણતાં
 વત્રીશ હજાર સાતસેં ને અમ્લશઠ થાય, ઠઠીવારે તેને આઠે ગુણતાં લે લાલ વાસઠ
 હજાર એકસો ને ચુમાલીશ થાય, સાતમીવાર એ આંકને આઠે ગુણતા વીશ લાલ
 સત્તાણુ હજાર એકસો ને વાવન ઘટલી સરયા થાય એ પ્રમાણે પૂર્વે જે રોમના સંક
 કહ્યા, તેમનુ જે પદ્ય—તેને વિપે સરયાતપણુ દેલાડ્યુ ॥ ૩ ॥

॥ હવે અસરયાતપણુ દેલાડવાને માટે સૂક્ષ્મ લખની કલ્પના કહે છે ॥

તે થૂલા પદ્મે વિહુ ॥ સલિજ્ઞાચેવદ્ધુતિ સલેવિ ॥

તે ઇક્ષિક અસલે ॥ સુદુમે લંકે પક્ષ્પેદ ॥ ૪ ॥

અર્થ—તે થૂલ કે૦ તે પૂર્વે કહ્યા જે થૂલ ઘટલે મહોટા રોમના લંક—તેણે કરી જેનુ
 ચાર કોશ પ્રમાણ છે, એવો સમવૃત્ત જે પદ્મેવિહુ કે૦ કુટંતે જલ્યોથકો—તેનેવિપે સલેવિ
 કે૦ સર્વે પળ ચેવ કે૦ નિશ્ચયે કરીને સલિજ્ઞા કે૦ સરયાતાજ હુતિ કે૦ હોય તે
 યુક્તિ કહે છે જેનારે શુચિગુણીય તેવારે ઊત્તેષાંગુલ પ્રમાણ રોમના સંક સર્વે મલીને
 વીશ લાલ સત્તાણુ હજાર એકસો ને વાવન થાય અને ચોવીશ ઊત્તેષાંગુલે એક હાથ
 થાય તેમાટે અને ચોવીશ ગુણા કરીય તેવારે ૫૦૩૩૨૬૪૦ પાંચ કોટી ત્રણ લાલ એક-
 ત્રીશ હજાર ઠસેં ને અડતાલીશ થાય અને ચાર હાથે એક ધનુષ્ય થાય, તેમાટે એ રા-
 શીને વલી ચાર ગુણી કરતાં ૨૦૨૩૨૬૫૫૨ વીશ કોટી તેર લાલ ઠઠીશ હજાર પાચસેં
 ને વાણું થાય તેવા લે હજાર ધનુષ્ય એક કોશમાં થાય છે, માટે અને લે સદ્સ સાથે
 ગુણતા ૪,૦૫,૬૫,૩૧,૦૪૦૦૦ ઘટલા રોમ સંક થાય તે વલી ચાર કોશો એક યોજન
 થાય, તેમાટે એ આંકને ચારનીસાથે ગુણતા ૧,૬૧૦,૬૧,૨૭૩,૬૦૦૦ ઘટલે એક લાલ
 પક્ષ્તઠ હજાર અને એકસઠ ઘટલી કોટિ અને સત્તાવીશ લાલ ઠઠીશ હજાર ઉપર
 ઘટલા રોમસંક શુચિગુણતા થાય. વલી એક યોજન પ્રતરની વાઠાએ સમચરસ કરત

ए राशीने एहज आंकसाथे गुणीए तेवारे २५९४,०९३३८५३, ६५४०५६९, ६००००००
 पच्चीसे ने चोराणु कोनाकोनी कोनी, तथा सात लाख तेत्रीश हजार आठसैं त्रेपन
 एटली कोनाकोडी अने पासठ लाख चालीश हजार पांचसैं अगणोत्तर कोनी, तेना
 उपर साठ लाख, एटला रोमखरु चउरंस प्रतर योजनमां थाय. पठी जेवारे ए योज-
 ननु घन करीए तेवारे ए आंक एहज आंकसाथे गुणीए तेवारे ४१७००४७६३, २५००१५०,
 ४१७००४५, ४४२५६००, ०००००००० एटले एकतालीश कोटि इछोत्तर लाख चार हजार
 सातसैं त्रेसठ कोडाकोडी कोनाकोडी, तथा पचीश लाख अछाशी हजार एकसो ने
 अछावन कोनाकोडी कोडी, तथा वेतालीश लाख सित्तोत्तर हजार आठसैं पिस्तालीश
 एटली कोनाकोडी, अने चुमालीश लाख पचीश हजार ठसैं एटली कांकी, ए चउरं-
 सघन योजन करीए, तो तेमा एटला रोमखरु थाय हवे चउरसघन पद्यनुं जेवारे
 वाटलु पद्य करीए तो ए चउरस घनयोजननो आक उंगणीश आके गुणीए त्यारे
 ७९३८२९०५०१९१७५०१०१२७९०६३४००६४०००००००००० एटला आक थाय वली ए आ-
 कने चोवीश जागे वेहेंचतां ३३०७६२१०४, २४६५६२५, ४२१९९६०, ९७५३६००, ००००००००
 तेत्रीश कोनी सात लाख वासठ हजार एकसो ने चार कोनाकोनी कोडाकोनी, चोवी-
 शलाख पामठहजार ठसे ने पचीश एटली कोडाकोनी कोडी, तथा वेतालीश लाख
 उंगणीश हजार नवसे ने साठ एटली कोनाकोडी, तथा सत्ताणु लाख त्रेपन हजारने
 ठसैं कोडी एटली वाटला घनयोजन पद्योपमनेविपे सर्व स्थूल रोमखरुनी सरघा
 होय तेमाटे ए संख्याता कह्या हवे असरयाता करवामाटे कहे ठे तेके० ते पूर्वोक्त
 रोमखंड तेना इक्कि के० एकेका खरुना असखे के० असरयाता खरु मनसाथे क
 द्विपे, तेवारे असरयाता सूक्ष्मरोमाणु थाय ॥ ४ ॥

॥ हवे असरयाता सूक्ष्मरोमखंडने पद्योपमणु कहे ठे ॥

सुहुमाणु निचियउस्से ॥ इगुल चउकोस पहिल घणवट्टे ॥

पइसमय मणुग्गह, निठियमि उदार पहिल उति ॥ ५ ॥

अर्थ—सुहुम के० सूक्ष्म, अणु के० परमाणु—तेणे करी निचिय के० जरेलो
 उस्सेइंगुल के० उस्सेधागुलने प्रमाणे करी चउकोस के० चार कोशनो पहिल के० पद्यो-
 पम ते घण के० निविड वट्टे के० वर्तुल एटले गोलाकार एवो जे पद्योपम तेने
 मय के० प्रतिसमये एकेक रोमाणुने अनुग्रह के० ग्रहण करीने निठियंमि के०
 गत ते निखेप करे ठते एटले खाली करे ठते
 पम थाय इति उच्यते एने पद्यनी
 पद्योपम ठ प्रकारना ठे एक उद्धारसूक्ष्म
 के० एक उद्धार
 ते पद्योपम कहीए
 १६१, त्रीजुं अक्षासूक्ष्म,

અરુણવાદર, પાંચમુ ક્ષેત્રસૂક્ષ્મ, અને ઠહુ ક્ષેત્રવાદર, એ ઠ જોડ પદ્યોપમના છે. પરંતુ અહીંયાં દ્વીપસમુદ્રના માનને થયેં ઉદ્ધાર પદ્યોપમ લેવું હિતિ ॥ ૫ ॥

॥ હવે કેટલાક દ્વીપસમુદ્રનાં નામ ચાર ગાથાએ કરી કહે છે. ॥

પદમો જંબૂ વીરું ॥ ધાયડ સડોય પુસ્કરો તણું ॥

વારુણિવરો ચઝઠો ॥ સ્ત્રીરવરો પચમો દીવો ॥ ૬ ॥

અર્થ—પદમો કે૦ પ્રથમ જંબૂ કે૦ જંબુદ્વીપ છે, વીરું કે૦ વીજો ધાડ્યસંમો કે૦ ધાતકીસમ છે, ય કે૦ વટી તણું કે૦ ત્રીજો પુસ્કરો કે૦ પુસ્કરવર દ્વીપ છે, ચઝઠો કે૦ ચોથો વારુણિવરો કે૦ વારુણીવર દ્વીપ છે, પચમો કે૦ પાંચમો સ્ત્રીરવરો કે૦ સ્ત્રીરવર દીવો કે૦ દ્વીપ છે ॥ ૬ ॥

ઘયવરદીવો ઠઠો ॥ શ્કુરસો સત્તમોય અઠમરું ॥

નંદીસરોય અરુણો ॥ નવમો ઇચ્છાઈ અસંસ્કિજ્ઞા ॥ ૭ ॥

અર્થ—ઠઠો ઘયવર કે૦ ઘૃતવર દ્વીપ છે, સત્તમો કે૦ સાતમો અને ય કે૦ વટી અઠમરું કે૦ આઠમો શ્કુરસો કે૦ શ્કુરસ અને નંદીસરો કે૦ નંદીશ્વર દ્વીપ છે એટલે સાતમો શ્કુરસ અને આઠમો નંદીશ્વર દ્વીપ છે ય કે૦ વટી, નવમો કે૦ નવમો અરુણો કે૦ અરુણ દ્વીપ છે ઇચ્છાઈ કે૦ ઇત્યાદિક અસંસ્કિજ્ઞા કે૦ અસંસ્કિયાતા દ્વીપો છે ॥ ૭ ॥

સુપસઞ્જવત્સુનામા ॥ તિપડોયારા તદ્દા રુણાઈયા ॥

ઇગનામેવિઅસલા ॥ જાવય સૂરાવજ્ઞા સુત્તિ ॥ ૮ ॥

અર્થ—સુપસઞ્જવત્સુનામા કે૦ સુપ્રશસ્ત વસ્તુના નામે દ્વીપસમુદ્રો છે યદાહ જે કારણ માટે શ્રી સમ્રાટ્ મધ્યે આજરણ વૃઢગથે ઇત્યાદિ ગાથાઈ કહેલીઈ છે તે ગાથાઈ લેલે છે આજરણવૃઢગથે ॥ ઉપ્પલતિલણ્યપઞ્મનિહિરયણે ॥ વાસહર દહનઈઈ ॥ વિજયા વસ્કારકપ્પિદા ॥ ૧ ॥ કુરુમદરઆવાસા ॥ કૂડાનરકત્તચદસૂરાય ॥ અન્નેવિણ્વ માઈ ॥ પસઞ્જ વઘુણ જેનામા ॥ ૨ ॥ તન્નામાદીવુદહી ઇત્યાદિ તદ્દા કે૦ તથા તિપમો-યારા કે૦ ત્રિપત્યાવતારા એવા અરુણાઈયા કે૦ અરુણાદિ દ્વીપ છે તથા અરુણ અરુણવર, અને અરુણવરાવજ્ઞાસ, એ પ્રકારે એકેકાનામે કરી પણ ત્રણ ત્રણ નામો છે, તેવા ઇગનામેવિ કે૦ એકેકાનામે કરી પણ અસલા કે૦ અસરયાતા દ્વીપો છે જેમ એક જંબુ-દ્વીપ છે, તે પ્રકારે વીજા અસરયાતા જંબુદ્વીપો છે તથા સમુદ્રો છે એટલે સુરવરાવ-જ્ઞાસ દ્વીપ તથા સુરવરાવજ્ઞાસ સમુદ્રથી ફરી જંબુદ્વીપ અને લવણસમુદ્ર આદે દેશ અસરયાતા દ્વીપ અને સમુદ્રો છે તે સુરાવજ્ઞાસસુધી જાણવા પઠી વટી જંબુદ્વીપ ધુ-રથી માંડીને સુરાવજ્ઞાસસુધી અસરયાતા દ્વીપ સમુદ્ર છે એમ અસંખ્યાતિવાર કરતા

असंख्याता वे. तथा एकेका नामनु जे बाहुद्वयपण एटले त्रिप्रत्यावतारपणुं ठे, ते जाव के० यावत् एटले ज्यांसुधी य के० वली ठेला सुरावजासुत्ति के० सुरावजास छीप तथा सुरावजास समुद्र ठे, ते त्रिप्रत्यावतारे सुरवरावजास छीप अने सुरवरावजास समुद्र ठे, त्यासुधीज ठे. परंतु आगल नथी ॥ ८ ॥

तत्तो देवे नागे ॥ जस्के चूए सयंजुरमणे य ॥

एए पंच वि दीवा ॥ इगेगनामा मुण्येयवा ॥ ए ॥

अर्थ-तत्तो के० तत' त्रिप्रत्यावतार गणतां ठेहो जे सुरवरावजास छीप ठे, ते पठी देवे के० देव छीप ठे, ते पठी नागे के० नाग छीप तथा जस्के के० यद्द छीप, चूए के० चूत छीप य के० वली सयजुरमणे के० स्वयजुरमण छीप एए के० ए पंचवि के० पांचे पण दीवा के० छीपो ठे तथा पाच समुद्रो ठे ते इगेगनामा के० जेमनु एकेक नाम ठे. एवा मुण्येयवा के० जाणवा योग्य ठे ॥ ए ॥

॥ ह्वे केटलाएक समुद्रनां नामो कहे ठे. ॥

पढमे लवणो वीये ॥ कालोदहि सेसएसु सवेसु ॥

दीवसम नामया जा ॥ सयंजुरमणोदही चरमो ॥ १० ॥

अर्थ-पढमे के० प्रथम जंबुद्वीपने विपे लवणो के० लवणोदधि ठे वीए के० वीजो जे धातकीखंड छीप तेने विपे कालोदहि के० कालोदधि नामे समुद्र ठे सेसएसु के० वाकी रक्षा जे सव्वेसु के० सर्व समुद्र ते दीवसम नामया के० छीप सरखां जेमनां नाम ठे एवा ठे. यथा पुष्करवर छीप, त्यां पुष्करवर समुद्र इत्यादि जा के० यावत् चरमो के० ठेहो सयजुरमणोदहि के० स्वयंजुरमण समुद्र ठेत्यांसुधी जाणवा १०

॥ ह्वे एक गाथाए करी समुद्रोना पाणीनो रस कहे ठे ॥

वीउं तइउं चरमो ॥ उदगरसा पढम चउथ पचमगा ॥

ठछोवि सनामरसा ॥ इकुरसा सेस जलनिहिणो ॥ ११ ॥

अर्थ-वीउं के० वीजो कालोदधि, तइउं के० वीजो पुष्करवर समुद्र, चरमो के० ठेहो स्वयंजुरमण समुद्र, ए त्रण समुद्र उदगरसा के० पाणी सदृश ठे रस जेमनो एवा ठे पढम के० पहेलो लवणसमुद्र, चउथ के० चौथो वारुणीवर समुद्र, पंचमगा पांचमो खीरवर समुद्र, ठछोवि के० ठछो घृतवरसमुद्र पण-ए वा समुद्र के० पोताना नाम सदृश जेमनो रस ठे एवा ठे अने इकुरसा के० इहो जे ते सदृश ठे रस जेमनो एवा सेसजलनिहिणो के० शेष एटले वाकीना जलनि एटले समुद्रो ठे. ॥ ११ ॥

॥ હવે દ્વીપ સમુદ્રસંબંધી વિસ્તારનુ પ્રમાણ એક ગાથાએ કરી કહે છે ॥

જંબૂદ્વીપ પમાણં ॥ ગુલજોયણ લક્ષ વદ્ધ વિસ્ક્રજો ॥

લવણાઈ યાસેસા ॥ વલયાન્ના હુગુણ હુગુણથ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—જંબૂદ્વીપ કે ૦ પ્રથમ જંબુદ્વીપ છે, તે પમાણંગુલ કે ૦ પ્રમાણંગુલે કરી લક્ષ જોયણ કે ૦ લાક્ષ યોજનનો વદ્ધ કે ૦ વર્તુલ ઇટલે ગોલાકારે વિસ્ક્રજો કે ૦ પહોલો છે એ કે ૦ વલી સેસા કે ૦ ગ્રેષ ઇટલે વાકી રહ્યા જે લવણાઈયા કે ૦ લવણાદિ સમુદ્ર તથા દ્વીપ તે હુગુણહુગુણા કે ૦ એક વીજા કરતા વમણો વમણો જેમનો વિસ્તાર છે, એવા છે ॥ ૧૬ ॥

॥ અથ જગતીનુ સ્વરૂપ ઠ ગાથાએ કરી કહે છે ॥

વયરામહિ નિય નિય ॥ દીવોદહિ મશ્નિગણિય મૂલાહિ ॥

અઠ્ઠ્ઠાદિં વારસ ॥ ચઝમૂલે ડવરિં રુદાદિં ॥ ૧૭ ॥ વિઝાર હગ

વિસેસો ॥ ડસ્સેહિ વિઝત્તુ ધવચર્ડ ઢોઈ ॥ ઇય ચૂલાગિરિ કૂડા,

ઈ તુલ્લ વિસ્ક્રજ કરણાદિ ॥ ૧૮ ॥ ગાઝહુગુણાઈ તયઠ ઝાગ

રુદાઈ પઝમવેઈએ ॥ દેસૂણહુ જોયણવર ॥ વણાહિ પરિમંદિય

સિરાહિ ॥ ૧૯ ॥ વેદમમેણ મહયા ॥ ગવસ્ક કડાણ સપરિ-

ત્તાહિ ॥ અઠારસૂણ ચઝજ, ત્ત પરિદિદારં તરાદિંચ ॥ ૨૦ ॥

અઠ્ઠ્ઠ ચઝસવિઝર ॥ હપાસ સકોસ કુદ્ધદારાદિં ॥ પુઘાઈ મહ-

દ્વિયદે, વદાર વિજયાઈ નામાદિં ॥ ૨૧ ॥ નાણામણિ મયદે-

હલિ ॥ કવાઢ પરિઘાઈ દારસોદાદિં ॥ જગદ્દિ તે સઘે ॥ દી-

વોદદિણો પરિક્ષિત્તા ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—એ પૂર્વોક્ત સર્વ દ્વીપસમુદ્ર તે આગલ કહીશું એવી જગતીડાં કરી વિટેલા છે એ અર્થનો સવધ અઠારમી ગાથાએ જાણવો તે જગતી કેવી છે ? તે કહે છે વયારામહિ કે ૦ વજ્રમય છે અને નિયનિય કે ૦ પોતપોતાના દીવોદહિ કે ૦ દ્વીપ સમુદ્રન-પ્રમાણ—તેમના મશ્નિ કે ૦ મધ્યને વિષે ગણિય કે ૦ ગણ્યુ છે મૂલાહિ કે ૦ મૂલ જેમનુ ઇટલે ચાર યોજન પ્રમાણ જગતિનું મૂલ વિસ્તારે છે તે લાક્ષ યોજનના જંબૂદ્વીપમાં-હેતુ છે એ પ્રમાણે સર્વે ટેકાણે જાણવું વલી જગતિ કેવીયો છે ? અઠ કે ૦ આઠ યોજનની ડચ કે ૦ ડચી છે વલી કેવીયો છે ? ઘારસ કે ૦ ચાર યોજન છે, મૂલે કે ૦ મૂલને વિષે રુદાદિં ઇટલે વિસ્તાર જેમનો અને ધવ કે ૦ ચાર યોજન ડવરિ કે ૦ ડવર

ठे रुंदाहिं के० विस्तार जेमनो. एटले उपर सांकनी ठे ॥ १३ ॥ वली जगतीयो केवी
 ठे १ ते कहे ठे विठारहुग के० मूल तथा उपरनो ए वे जे विस्तार, तेनो विसैसो के०
 विश्लेष करीए एटले अधिकामांहेथी उठो काढीए वाकी जे रहे ते जगतिना उंचप-
 णाना आंकनी साथे विजजु के० बहेचीए, जे जागे आवे तेरहु चढता एउ के० हय
 एटले घटे, अने उत्तरतां चउ के० चय एटले वधे, ते एमके जगती मूल विस्तारे वार
 योजननी ठे, तेमध्येथी चार योजन उपरनु काढीए तो वाकी आठ रहे. ते आठ
 योजनने उंचपणाना आठ सगाते बहेंचीए तेवारे जाग एक आवे ते एक योजन
 मूलथी उपर चढता एक योजन जइए तेवारे एक योजन विस्तार मांहे घटे, एटले
 वार योजनना मूल विस्तारमाथी एक योजन घटे, एम क्रमे घटतो घटतो उपर जातां
 ठेडे चार योजन विस्तार थाय अने एक योजन जगतीना शिखर उपरथी उतरीए,
 तेवारे एक योजन वधे एटले उपरनो चार योजन विस्तार ठे, तेमां एक वधे तेवारे
 पाच योजन विस्तार थाय, एम अनुक्रमे वधतां वधतां नीचे आवतां तलीये वार योजन
 विस्तार थाय ठे अने ज्या जाग न पामीए त्यां मूलगी बहेंचवानी राशीना तेम अं
 करीए के जेम पूरा जाग आवे वली जगतीउ केवी ठे १ इय के० इति चूला के० मेरुनी चू
 अने गिरि के० मेरुपर्वतना कूट के० शिखर, तेमनी पेठे ठे, विस्कर्जकरणाहि के० १
 कर्ण जेमनो, एटले जेम चूलिकानु मूल विष्कर्ज वार योजन ठे, अने उपर
 चार योजन ठे, ते चार योजन वारमांहेथी काढीए, तेवारे आठ उगरे अने चूलि
 चालीश योजन उची ठे, ते आठने चालीश जागे बहेंचता जाग न आवे तो
 तेवी रीते अंश करीए, के जेम चालीश जागे बहेंचता जाग पहाँचे तेमाटे
 पांचवार गुणीए तेवारे चालीश थाय तेने चालीश जाग देतां योजननो
 जाग एक आवे ते चूलिकाना मूलथी चढतां एक योजन जइए तेवारे एक
 पांचमो जाग नीचे विस्तारमाथी घटे अने उपरथी एक योजन उतरीए तेवारे
 योजननो पांचमो जाग उपरना विस्तारथी विष्कर्जमाहे वधे वली गिरि के० मे
 र्वत प्रमुख पर्वतोनो मूलविष्कर्ज दश सहस्र नेवु योजन अने एक योजनना
 वार जाग करीए ते मांहेला दशजाग एटलो मूले विस्तार ठे अने उपरनो
 एक हजार योजन ठे, ते मूलविष्कर्जमाथी काढीए तेवारे नवसहस्र ने नेवु अने
 अगीयारीया दश जाग वधे, ते उंचपणाना एक लाख योजनसाथे बहेंचता जाग
 आवे, तेमाटे जाग पामवा सारु नव हजार नेवुने अगीयारगणा करीए, तेवारे
 हजार नवसें ने नेवु थाय, तेमा मूलगा
 जाग थाय. ते उंचपणाना लाख ५
 ५१५ दश जाग जेलतां एक
 ५१५ तेवारे योजननो अर्ग

રાણ દેવીણ કે૦ જે દેવતા દેવીઝનો અહિગારો કે૦ અધિકાર છે, તાણ સુરાણ દેવીણ કે૦ તે દેવતા તથા દેવીઝની ઉત્પત્તિ કે૦ ઉત્પત્તિ ઇટલે જે ઉપજવું છે, તે અસરણમે કે૦ અહીંયાથી અસરયાતમો નિયદીવોદહિનામે કે૦ પોતપોતાને નામે જે દ્વીપ અને સમુદ્ર છે, તેમાંહે વાર હજાર યોજન ગયા પઠી અસરયાતમીઝ સનયરીમુ કે૦ સ્વન-ગરીઝને વિષે ઇટલે જે પોતાને નામે નગરી છે તેનેવિષે ઉત્પત્તિ છે ॥ ૨૦ ॥

॥ હવે જવુદ્વીપના કુલગિરિ તથા દ્વેત્રનો વિચાર કહે છે. ॥

જવુદ્વીવો ઠહિંકુલ ॥ ગિરીહિ સત્તહિં તદેવ વાસેહિં ॥

પુવાવરદીહેહિં ॥ પરિવિઝો તેઝમે કમસો ॥ ૨૧ ॥

અર્થ— જવુદ્વીવો કે૦ જવુદ્વીપ છે તે પુવાવરદીહેહિં કે૦ પૂર્વ અને પશ્ચિમે દીર્ઘ ઇટલે લાવા ઇવા ઠહિં કુલગિરીહિં કે૦ ઠ કુલગિરિ પર્વત, તેમજ સત્તહિંવાસેહિં-કે૦ સાત વર્ષ ઇટલે દ્વેત્ર તેણે કરી પરિવિઝો કે૦ વહેવાણો છે, ઇટલે વિઝાગ કરેલા છે, તેઝમે કે૦ તે આ દ્વેત્રો તથા કુલગિરીઝ કમસો કે૦ અનુક્રમે કરી તેમના નામ કહીયે ઝિયે ॥ ૨૧ ॥

॥ પ્રથમ ઠ કુલગિરિનાં નામ એક ગાથાઈ કરી કહે છે ॥

હિમવં સિહરી મહહિમ ॥ રુપ્પી નિસઢો ય નીલવતો ય ॥

વાહિરઝં હુહ ગિરિણો ॥ ઝઝઝં વિ સવેઝયા સઘે ॥ ૨૨ ॥

અર્થ— પ્રથમ દક્ષિણથી ધુર માઢીને હિમવ કે૦ હિમવત પર્વત છે, અને ઉત્તર દિશિમા સિહરી કે૦ શિખરી પર્વત છે વલી દક્ષિણદિશાઈ મહહિમવ કે૦ મહાહિ-મવત છે, અને ઉત્તર દિશિમા રુપ્પી કે૦ રુપિપર્વત છે વલી દક્ષિણ દિશાઈ નિસઢો કે૦ નિપઢ છે, અને ઉત્તર દિશાઈ નીલવતો કે૦ નીલવત છે એ ઠ કુલગિરિ પર્વતો છે દક્ષિણ તથા ઉત્તર દિશાઈ વાહિરઝં કે૦ વાહેરથી હુહગિરિણો કે૦ જે પાસે વેવે પર્વત સરલા છે તેમાટે વેવે એકઠા કહ્યા વલી સઘે કે૦ એ સર્વ પર્વતો કેવા છે? તોકે ઝઝઝંપિ કે૦ જે પાસે પળ સવેઝયા કે૦ વેદિકા સહિત છે તે વેદિકા તો જગતીના શિષર ઉપર જે પ્રમાણે કહેલી છે તેમ સર્વેત્ર ટેકાણે જાણવી ॥ ૨૨ ॥

॥ હવે એક ગાથાઈ કરી સાત વર્ષ ઇટલે દ્વેત્રના નામો કહે છે. ॥

ઝરદેરવયત્તિહગ ॥ હગચ હેમવયરણ વયરૂવ ॥ હરિવા-

સ રમ્મય હગ ॥ મઝિ વિદેહુત્તિ સગવાસા ॥ ૨૩ ॥

અર્થ— ઝરદે કે૦ પ્રથમ ઝરતદ્વેત્ર દક્ષિણદિશિમાં વાહેર તરફ છે, તથા ઉત્તર દિશિમા પરવઝ કે૦ ઇરવતદ્વેત્ર છે ઇતિ હગ કે૦ એ દ્વિક છે તે સરણો છે વલી હેમ-

વય રણવયરૂવંદુગં કે૦ હેમવંત ને એ રણવંતરૂપ દ્વિક છે એટલે એ વેનુ જોડણું છે તે સરણુ છે એટલે હિમવત પર્વત છે તે દક્ષિણ તરફ છે. અને એરવત ઉત્તરદિશમાં છે તથા હરિવાસરમ્મયદુગં કે૦ હરીવર્ષ અને રમ્યકવર્ષ દ્વિક એટલે એ વેનું જોડણું સરણું છે અનુક્રમે એ વે દક્ષિણ અને ઉત્તરને વિષે પૂર્વનીપેટે જાણવા અને મક્ષિ કે૦ મધ્યજાગે વિદેહુત્તિ કે૦ સાતમો મહાવિદેહ ક્ષેત્ર છે સગવાસા કે૦ એ સાત ક્ષેત્ર કહ્યાં. ૨૩ ॥ હવે એક ગાથાએ કરી, સાત ક્ષેત્રમધ્યે ઠ કુલગિરિ તથા સાતમા મહાવિદેહ ક્ષેત્રને મધ્યજાગે મેરુપર્વત છે, એ સાત ગિરિનું સામાન્ય પ્રકારે સ્વરૂપ કહે છે ॥

દો દીહાચઝવટ્ટા ॥ વેયઢ્ઠા ચિત્ત ઠક્ક મશ્સંમિ ॥ મેરુ

વિદેહ મશ્સે ॥ પમાણ મિત્તો કુલગિરીણં ॥ ૨૪ ॥

અર્થ—દોવેયઢ્ઠાદીહા કે૦ વે ઠીર્ધ એટલે લાંબા વેતાલ્ય, તે ઝરત, તથા એરવત એ વાહેરના વે ક્ષેત્રમા છે અને ચઝ કે૦ ચાર, વટ્ટા કે૦ વૃત્ત એટલે ગોલાકાર વેયઢ્ઠા કે૦ વેતાલ્ય—તે હિમવત, રણવંત, હરિવર્ષ અને રમ્યક એ ચાર ક્ષેત્રમાં ચાર વૃત્ત વેતાલ્ય છે એ ઠવેતાલ્ય છે તે ચિત્તઠક્કમશ્સંમિ કે૦ ઠ ક્ષેત્રમાં છે અને વિદેહમશ્સે કે૦ મહાવિદેહનામધ્યે વચમાં મેરુ કે૦ મેરુ પર્વત છે ઇત્તો કે૦ અર્હ્યાંથી આગલ કુલગિરિણ પમાણ કે૦ કુલગિરિનું પ્રમાણ કહે છે ॥ ૨૪ ॥

॥ હવે એક ગાથાએ કરી કુલગિરિનું ઉચ્ચત્વાદિ પ્રમાણ કહે છે ॥

ઇગ દો ચઝ સય ડચ્ઠા ॥ કણગમયા કણગરાયયા કમસો ॥

તવણિઝ્ઞ સુવેરુ લિયા ॥ વહિ મચ્છિંતરા દોદો ॥ ૨૫ ॥

અર્થ—વહિય કે૦ વાહેરના હિમવંત અને શિખરી એ વે પર્વત ઇગસયડચ્ઠા કે૦ એકસો યોજન ડચ્ઠા છે અને મણ કે૦ વચમાંના મહાહિમવત અને રુક્મી એ વે પર્વત દોસયડચ્ઠા કે૦ વસે યોજન ડચ્ઠા છે માંહેના નિપથ અને નીલવત એ વે પર્વત ચઝસયડચ્ઠા કે૦ ચારસે યોજન ડચ્ઠા છે વહી પર્વત કેવા છે ? વહિ કે૦ વાહેરના વે પર્વત કણગમયા કે૦ સુવર્ણવર્ણમયી છે મધ્ય કે૦ મધ્યના વે પર્વત, તેમાહે મહાહિમવત કણગ કે૦ સુવર્ણનો છે, અને વીજો રુક્મી છે તે રાયયા કે૦ રુપાનો છે અપ્પિતરા કે૦ માંહેનો જે નિપથ પર્વત છે, તે તવણિઝ્ઞ કે૦ તપાવેલા સુવર્ણના વર્ણ જેવા રક્તવર્ણ સુવર્ણનો છે, અને નીલવત પર્વત તે સુવેરુલિયા કે૦ સદ્વૈરુચ્યવર્ણ એટલે વૈરુચ્ય રત્નનો અને નીલે વર્ણ છે ॥ ૨૫ ॥

॥ હવે એ કુલગિરિનું સંવધી પહોલપણું જાણવાને અર્થે કરણ કહે છે ॥

ઇગ અડ ઇત્તીસ અંકા ॥ લક્કગુણા કમિણ નડય સય ઝડ્ઠ-

યા ॥ મૂલો વરિસમરૂવં ॥ વિઢ્ઠારં વિતિ ડુયલતિગે ॥ ૨૬ ॥

अर्थ—दुगुअंका के० वे आंक, अरुअंका के० आठ आंक, दुतीसअंका के० वत्रीश आंक, ए आंक जूदी जूदी राशीए कमिण के० अनुक्रमे करी लखगुणा के० लाख-गुणा करीए ल्यारे प्रथम राशी वे लाख, वीजी राशी आठ लाख, त्रीजी राशी वत्रीश लाख, एटला थाय तेवार पठी एकेकी राशी नउयसय के० एकसो नेबु जइया के० जागे वहेचीए, ते वहेचतां जेटला जाग आवे, तेटला योगेन मूले के० मूलनेविपे अने उवरि के० उपर जुयलतिगे के० त्रणे युगलनेविपे समरूवविठार के० सरखा रूपे विस्तार प्रते पामे, ए रीते विति के० पडितपुरुषो कहे ठे ते केम ? तो के—प्रथम राशीना वे आंक ठे, ते लाखगुणा करीए तेवारे वे लाख थाय, ते एकसोने नेबु जागे वहेचता एक हजार वावन योजन अने उपर चार कला लाजे. एटलो हिमवत तथा शिखरिनो विस्तार ठे, एम जाणबु एम सर्वत्र जाणबु हवे एकसो नेबु जागे दीए ठे तेइनु कारण कहे ठे जरत अने ऐरवत थकी माहाविदेइसुधी क्षेत्र तथा कुलगिरि जे ठे ते वमणा वमणा ठे, तेमाटे वमणा आंक माडीए, तेनो सरवालो गणता एकसोने नेबु थाय ते मूलगी राशी अने जागनी राशिथी एक शून्य टाली वहेचीए तो यथोक्त परिमाण लाजे, एटले मूलगी राशी वे लाख ठे, तेमा एक शून्य टालवाथी वीश हजार थाय, अने जागनी राशी एकसोने नेबु ठे, तेमाथी एक शून्य टालवाथी उंगणीशनो आंक रहे ते पूर्वांक वीस हजारने ए उंगणीशनो जाग आपीए तेवारे यथोक्त प्रमाण थाय एम सघले ठेकाणे जाणबु २६

॥ तेइज पामेखो पर्वतोना विस्तारनो आंक वे गाथाए करी कहे ठे ॥

वावणहिउं सहसो ॥ वारकला वाहिराण विठारो ॥ मञ्जि

मगाण दसुत्तर ॥ वायालसया दस कला य ॥ २७ ॥

अर्थ—वावणहिउं के० वावन योजने करी अधिक सहसो के० एक हजार वार-कला के० वार कला एटले एक हजार वावन योजन अने उपर चार कला एटलो वाहि-राण के० वाहेरना हिमवत अने शिखरि पर्वतनो प्रत्येके विठारो के० विस्तार ठे तथा मञ्ज-मगाण के० मध्य एटले वच्चेना जे महाहिमवत अने रुक्मी पर्वत ठे, तेमनो प्रत्येके विठारो के० विस्तार वायालसया के० वेतालीसैं दसुत्तर के० दश योजन अने उपर दसकला के० दश कला अर्थात् ४२१० योजन उपर १० कला ठे ॥ २७ ॥

अञ्जितराण डकला ॥ सोल सहस्सड सया सवायाला ॥

चउ चत्त सहस दोसय ॥ दसुत्तरा दस कला सबे ॥ २८ ॥

अर्थ—अञ्जितराण के० माहेला वे पर्वत जे निपथ तथा नीलवत, तेमनो प्रत्येके विठारो के० विस्तार सोलसहस्स के० सोल सहस्र अने सवायाला के० वेतालीश योज-

तथा उत्सर्पिणीना चार आराना कालचक्रमि के० कालचक्रमेविपे वीसंसागरकोनाको-
नीउं के० वीस कोनाकोडी सागरोपम थाए इति गाथार्थ. ॥ १०७ ॥

॥ हवे चार क्षेत्रनेविपे चार आरानु सरखापणु कहे ठे. ॥

कुरुडुगि हरिरम्मयडुगि ॥ हेमवएरएवइडुगि विदेहे ॥

कमसो सया वसप्पिणि ॥ अरयचउक्काइसमकालो ॥ १०८ ॥

अर्थ— कुरुडुगि के० देवकुरु तथा उत्तरकुरु ए वे क्षेत्रनेविपे तथा हरिरम्मयडुगि
के० हरिवपे तथा रम्यक ए वे क्षेत्रनेविपे तथा हेमवएरएवइडुगि के० हेमवत तथा
एरणवत ए वे क्षेत्रनेविपे तथा विदेहे के० पूर्वविदेह अने पश्चिमविदेह क्षेत्रनेविपे
ए चार क्षेत्रना युगलनेविपे कमसो के० अनुक्रमे करी सया के० सदाकाले अवस-
प्पिणीअरयचउक्काइसमकालो के० अवसर्पिणिकालना चार आरानो प्रथम काल
जाणवो. ते केम? अवसर्पिणी कालनो पेहेलो आरो सुखमसुखमा तेहना धुरनो जेहवो
काल होए तेहवो काल सदैव देवकुरु अने उत्तरकुरु ए वे कुरुक्षेत्रनेविपे होए यथा ॥
दोसुविकुरुसुमणुआ इपहपरमाउणोतिकोसुच्चा ॥ पितकरंरुसयाइ दोठप्पन्नाइमणुआणं
॥ १ ॥ सुसमसुसमाणुजावं अणुजवमाणुवच्चगोवणया अउणापन्नदिणाइ अठमज-
त्तस्सआहारो ॥ २ ॥ एस वीजा आरानो जेहवो प्रथम काल होए तेहवो सदैव हरिवपे
तथा रम्यक ए वे क्षेत्रनेविपे होए यथा ॥ हरिवासरम्मएसु ॥ आउपमाणसरीरमु-
स्सेहो पलिउवमाणिडुन्नित डुन्नीकोसुस्सियाजणिया ॥ ३ ॥ ठठस्सयआहारो चउस-
ठिदिणाणुपालणातेसि पिठिकरडाणसय अठावीसयमुण्येव ॥ ४ ॥ वली त्रीजा आरानो
जेहवो प्रथम काल होए तेहवो सदैव हेमवत तथा एरणवतमांहे होए. यथा ॥
गाउयमुच्चापलिउवमाइणो वज्जरिसइसघयणो हेमवएरएवए अहंमिहनरा मिडुणवासी
॥ ५ ॥ चउसठिपिंडयाणि मणुआणीतेसिमाहारो जत्तस्सयचउवस्सय अउणासिदि-
णाणवचपालण्या ॥ ६ ॥ तथा चोथा आरानो जेहवो प्रथम काल होए तेहवो महा-
विदेहक्षेत्रनेविपे सदा जाणवो. यथा ॥ पंचसुत्तरहेरवएसु तहयविदेहेसु पचदशसंखा ॥
जणियाउकम्मजूमीसुतीसपुण्णोगजूमीसु ॥ ७ ॥ हेमवयंहरिवास उत्तरकुरुतहयदेव-
कुरुनामा रम्मयएरणवय एयाउंजोगजूमीउं ॥ १०८ ॥

॥ हवे चार वैताव्यनु स्वरूप वे गाथाए करी कहेठे ॥

हेमवएरएवए ॥ हरिवासे रम्मए य रयणमया ॥ सदा
वइ वियडावइ ॥ गंधावइ मालवतका ॥ १०९ ॥ चउ

वट्टवियट्टा सा, इ अरुण पउम

मूलुवरि पिहुत्ते तह ॥ उच्चते

स सुरवासा ॥

॥ ११० ॥

अर्थ— हेमवत्परमवर्ण के० हेमवत् अने ऐरण्यवत् तथा हरिवासे के० हरिवर्ण क्षेत्र य के० वल्ली रम्भण के० रम्यकक्षेत्र ए चार क्षेत्रनेविषे रयणमया के० सर्वरत्नमय एहवा सदावद् के० शब्दापाती तथा विद्यदायद् के० विकटापाती अने गधावद् के० गधापाती तथा मालवतस्का के० मादयवत् ए नामे चतुर्विधविषद्वा के० चार वृत्तवैताद्य अनुक्रमे जाणवा ए वृत्तवैताद्य केहवा ठे ? तो के—साइ के० स्वाति तथा अरुण के० अरुण तथा पञ्च के० पञ्च तथा प्रजास एहवा नामे देवताना आवास ठे जेमनेविषे, एवा ठे तेमा शब्दापाति वैताद्यनेविषे स्वातिदेव वसेठे. तथा विकटापाती वैताद्यनेविषे अरुणदेव अने गधापाति वैताद्यनेविषे पञ्चदेव तथा मालवत वैताद्यनेविषे प्रजासदेव वसेठे एम अनुक्रमे जाणवा हवे ए वृत्तवैताद्यनो परिमाण कहेठे मृदुवरि के० मूलनेविषे तथा उपर जे शिखर ठे तेहनेविषे जोयणसहस्रपिहत्ते के० सहस्र योजन पहोला ठे, तह के० तथा प्रकारे उच्चते के० उचपणे पण सहस्र योजन जाणवा. इति गायार्थ ॥ १०७ ॥ ११० ॥

॥ हवे जवूझीपना मध्यनेविषे जे मेरुपर्वत ठे, ते मेरुनुं स्वरूप कहेठे ॥

मेरु वटो सहस्स ॥ कदो लखूसिउं सहस्रउवरिं ॥ दसगु-

णजुवि तं सनवद् ॥ दसिगारंसं पिहुल मूले ॥ १११ ॥

अर्थ— मेरुवटो के० मेरुपर्वत ठे ते कनकमय वाटलो जाणवो तथा सहस्सकदो के० सहस्र योजननो कद एटले मूल सहस्र योजन पृथ्वीमाहे ठे, तथा लखूसिउं के० लाख योजन उचो ठे अहीँआ ए जावार्थ ठे जे सहस्र योजननो कद ठे अने उपर नवाणु सहस्र योजननु उचपणु ठे एरीति कदसहित लाख योजन उचो ठे तथा सहस्रउवरिं के० उपर एटले शिखरनेविषे सहस्र योजन पिहुल के० विस्तीर्ण ठे, त के० ते सहस्र योजनने दसगुण के० दशवार गुणता दससहस्र थाए, तो दस सहस्र योजन जुवि के० पृथ्वीने विषे पिहुल के० पोहोळो ठे वल्ली मेरु केहवो ठे ? तसनवद् के० ते दससहस्र योजनने नेवुए सहित करी उपरे दसिगारस के० योजनना अग्नीथार जाग करीए तेवा दस जाग एटले दससहस्र नेवु योजन अने उपर एक योजनना अग्नीथार जागमाहेला दसजाग एटलो मूलथी हेगो कदने विषे पोहोळो ठे ॥ १११ ॥

॥ हवे मेरुना त्रण खर एटले जाग तेहनु स्वरूप कहेठे ॥

पुढवुवल वयर सकर ॥ मयकदो उवरिं जाव सोमणस ॥

फलिहक रयय कचण ॥ मउय जंवूणउं सेसो ॥ ११२ ॥

अर्थ— पुढवुवलवयरसकरमयकदो के० पृथ्वी एटले माटी अने उपल एटले पापाण तथा वयर के० वज्ररत्न तथा सकर के० काकरा ए चार पदार्थनो मेरुनो कद जाणवो

एटले एक सहस्र योजननो पहेलो जाग थयो तथा उवरि के० पृथ्वी थकी उपर जावसोमणसं के० यावत् सोमनसनामा वन सुधी फलिहक रयय कंचणमर्द्ध के० स्फाटिक रत्न तथा शंकरत्न तथा रूपु तथा कांचन एहनो मेरु ठे. ते त्रिसष्ठ सहस्र योजन प्रमाण ठे, ए बीजो जाग जाणवो सेसो के० शेष त्यांथी उपर ठत्रीश सहस्र योजन जे ठे ते जंबूण्ड के० जंबूनद एटले रक्तवर्णकनकनो त्रीजो जाग जाणवो. ए मेरुना त्रण जाग कहा इति गाथार्थ. ॥ ११२ ॥

तडुवरि चालीसुच्चा ॥ वट्टा मूलुवरि वार चउ पिहुला ॥

वेरुलिया वरचूला ॥ सिरिजवणपमाण चेइहरा ॥ ११३ ॥

अर्थ— तडुवरि के० ते लाख योजन प्रमाणना उचा मेरुपर्वत उपरे चालीसुच्चा के० चालीस योजननी उची अने वट्टा के० वर्तुल तथा मूलुवरिवारचउपिहुला के० मूल-नेविपे वार योजन पोहोली अने उपर चार योजन पोहोली तथा वेरुलिया के० वैडुर्य नामे जे नीलारत्न तेनी वर के० प्रधान चूला के० चूलिका ठे ते वली चूलिका केहवी ठे? सिरिजवणपमाणचेइहरा के० श्रीदेवीना जवन सरखा चेत्यग्रह एटले जिन-जवन तेणेकरि महाशोजितठे इति गाथार्थ ॥ ११३ ॥

॥ हवे मेरु उपरे चूलिकाना मूलने विपे पन्कवन वखाणे ठे. ॥

चूलातलाउ चउसय ॥ चउणउए वलयरूव विक्कंज ॥

बहुजल कुंडं पंडग, वणं च सिहरे सवेइयं ॥ ११४ ॥

अर्थ— चूलातलाउ के० चूलिकाना तलाथकी सिहरे के० मेरु शिखरनेविपे चउ-सयचउणउएवलयरूवविक्रंज के० चारसैं चोराणुं योजन परिमाण वलययु विक्कंज ठे जेहनु, तथा बहुजलकुंडं के० घणु ठे पाणी जेहनेविपे एहवे कुने करी सहित एहवुं पन्गवण के० पन्क नामे वन ठे वली ते वन केहवु ठे? तो के—सवेइय के० वेदिकाए करी सहित ठे इति गाथार्थ ॥ ११४ ॥

॥ ते पडक वनने विपे जिनजवननी अने प्रासादनी स्थिति कहे ठे ॥

पन्नास जोयणेहिं ॥ चूलाउ चउदिसासु जिणजवणा ॥

विदिसि सकीसाणं ॥ चउवाविजुया य पासाया ॥ ११५ ॥

अर्थ— चूलाउ के० चूला थकी चउदिसासु के० चार दिशिने बीपे पन्नास जोयणेहिं के० पचास योजन, वेगला जिणजवणा के० चार जिनजवन ठे तथा सवि-दिसिसकीसाण के० पोतपोतानी विदिसिनेविपे सौधमेंड तथा ईशानेंड ठे, तेमना पासाया के० प्रासाद ठे पण ते प्रासाद केहवा ठे? तो के—प्रत्येक प्रासाद चउवाविजुया के० चार वावडिए युक्त एटले सहित ठे. ॥ ११५ ॥

॥ હવે તે જિનજવન તથા પ્રાસાદના પ્રમાણ કહે છે. ॥
 કુલગિરિચેશ્વરાણં ॥ પાસાયાણ ચિમે સમઠ ગુણા ॥
 પણવીસ રુદ ડગુણા ॥ યામાઝ ઇમાઝ વાવીઝ ॥ ૨૧૬ ॥

અર્થ—કુલગિરિચેશ્વરાણસમ કે૦ કુલગિરિના જિનજવન સરલા પડગવનમાંહે ચેલ્ય જાણવા, જેમ કુલગિરિના ચેલ્ય છે, તે પચાસ યોજન લાવા અને પચીસ યોજન પહોલા છે અને ઠગ્રીસ યોજન ડચા છે તેમ મેરુના પરગવનને વિષે પણ એવા ચેલ્ય જાણવા ચ કે૦ વલી ઇમે પાસાયા કે૦ આ મેરુના પ્રાસાદ જે છે તે અઠગુણા કે૦ કુલગિરિના પ્રાસાદથી આઠગુણા મોટોટા જાણવા તેકેમકેકુલગિરિના પ્રાસાદ એકસો પચીસ કોશ સમચરસ લાવા પોહોલા છે, અને વસેં ને પચાસ કોસ ડચા છે તો એકસો પચીસ કોશને આઠગુણા કરિયે તેવારે એક સહસ્ર કોશ થાય, તેહના વસેં ને પચાસ યોજન થાય એટલા એ લાવા પહોલા છે હવે ડચપણાના વસેં ને પચાસ કોશ છે તેહને આઠગુણા કરિયે તો એ સહસ્ર કોસ થાય, તેહના યોજન કરિયે તો પાચસેં યોજન થાય એટલા ડચા એ પ્રાસાદ જાણવા એવા ચાર પ્રાસાદ વિદિશિને વિષે છે હવે વાવની વલાણે છે પણવીસ રુદડગુણ કે૦ પચીસ યોજન પોહોલી અને તેથી વમણી પચાસ યોજન લાવી એહવી ચાર વાવડી જાણવી ઇશાન કૂણથી દક્ષિણાવર્ત ચાર ચાર વાવનીના જે નામ છે તે કહે છે પુઝા, પુઝપ્રજા, રક્તા અને રક્તવતી એ ચાર વાવની છે, તે ઇશાન કૂણે છે અને ક્ષીરરસા, ઇકુરમા, અમૃતરસા, અને વારુણી-રસા એ ચાર વાવડી છે તે અગ્નિકૂણે જાણવી તથા શલોત્તરા, શલા, શંભાવર્ત્તા અને વલાહકા એ ચાર વાવડી નૈરુત્ય કૂણે છે તથા પુષ્પોત્તરા, પુષ્પવતી, સુપુષ્પા અને પુષ્પમાલિની એ ચાર વાવડી છે તે વાયુ કૂણે જાણવી એ સોલ વાવનીના નામ જાણવા એ વિદિશિના ચાર પ્રાસાદની ચારે દિશે એકેકી વાવની છે એ રીતે સોલ વાવનીયો છે ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૨૧૬ ॥

॥ હવે જિનજવનની વાહેર જે ચાર શિલા છે તે વલાણે છે ॥

જિણહર વહિદિસસિ જોયણ ॥ પણસય દીહપિહુલ ચઝ ડચા ॥

અહસસિસમા ચઝરો ॥ સિયકણગ સિલા સવેશ્યા ॥ ૨૧૭ ॥

અર્થ—જિણહરવહિદિસિજોયણપણસયદીહપિહુલ ચઝડચા કે૦ જિનજવનની વાહેરની દિશિને વિષે પાચસેં યોજનની દીર્ઘ એટલેલાવી અને અઢીસેં યોજન પોહોલી તથા ચાર યોજન ડચી અને અહસસિસમા કે૦ અર્ધ ચઢમાને આકારે એવી ચઝરો કે૦ ચાર શિલા છે ૫લી તેકેહવી છે ૧ સિયકણગસિલા કે૦ સેત કનકની શિલા છે, તથા સવેશ્યા કે૦ મનોહર વેદિકાસહિત છે. ॥ ૨૧૭ ॥

॥ હવે પૂર્વોક્ત જે શિલા તેહને ઉપર જે સિંહાસન છે તેહનું પ્રમાણ કહે છે. ॥

સિલમાણઠ સહસ્તં ॥ સમાણ સીંહાસણેદિં દોદિ જુયા ॥

સિલપંડુ કંવલાર ॥ ત કંવલાપુષ્પ પઞ્ચમર્ગ ॥ ૨૧૬ ॥

અર્થ—સિલમાણ કે^૦ સિલાનું માન જે ઊંચપણું તથા લાંબપણું તથા પહોલપણું તેને અઠસહસ્તંસમાણ કે^૦ આઠ સહસ્રજાગે વહેંચતાં જે જાગ આવે તે પ્રમાણે એકેકી સિલા ઉપર સીંહાસણેદિંદોદિં કે^૦ વેવે સિંહાસન છે તેણે કરી જુયા કે^૦ યુક્ત એહવી પંચકંવલારત્તકંવલા કે^૦ પહુકવલા તથા રક્તકંવલા એહવે નામે વે સિલ કે^૦ સિલા છે તેમાં પુર કે^૦ પૂર્વદિશિનેવિપે પહુકંવલા નામે સિલા છે, તથા પશ્ચિમર્ગ કે^૦ પશ્ચિમ દિશિનેવિપે રક્તકંવલા નામે સિલા છે. ઇતિ અક્ષરાર્થ. હવે વિસ્તારાર્થ કહે છે તે સિલાનું લાંબપણું પાંચસેં યોજન છે, તેને આઠ સહસ્ર જાગે વહેંચતાં પાંચસેં ધનુષ્ય આવે તો સિંહાસન પાંચસે ધનુષ્ય લાંબા છે, તથા સિલાનું પોહોલપણું અઢીસેં યોજન છે તે આઠ સહસ્ર જાગે વહેંચતાં અઢીસે ધનુષ્ય લાંબે તો સિંહાસન અઢીસે ધનુષ્ય પોહોલાં છે, તથા સિલા ચાર યોજન ઊંચી છે, તો ચાર યોજનને આઠસહસ્ર જાગે વહેંચતાં ચાર ધનુષ્ય લાંબે તો સિંહાસન ચાર ધનુષ્ય ઊંચાં છે એહવાં વે સિંહાસન એકેકી સિલા-ઉપરે છે ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૨૧૬ ॥

જામુત્તરાઝ તાર્ગ ॥ ઇમેગસિંહાસણાઝ અશ્પુષ્પ ॥ ચઝસુવિ

તાસ નિયાસણ, દિસિજવજિણમજ્ઞાણં હોઝ ॥ ૨૧૭ ॥

અર્થ—તે સિલાનેવિપે જામુત્તરાઝતાર્ગ કે^૦ દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશે ઇમેગસિંહાસણાઝ કે^૦ એકેક સિંહાસન જાણવું તેનાં નામ તે શિલાના નામનેવિપે અશ્પુષ્પ કે^૦ અતિશબ્દ છે તે પૂર્વે જોડવું, તે કેમ? દક્ષિણ દિશે અતિપાંચકવલા નામે શિલા છે, અને ઉત્તરદિશે અતિરક્તકવલા નામે શિલા છે એ વે શિલાઊંચપરે એકેક સિંહાસન છે તાસુચઝસુવિ કે^૦ તે ચાર શિલાનેવિપે નિયાસણદિસિ જવજિણમજ્ઞાણં એટલે નિયાસણ કે^૦ નિજાસન તે આપઆપણા સન્મુખ જે દિસિ છે તેનેવિપે જવ કે^૦ ઉત્પન્ન થયા એવા જે જિણ કે^૦ તીર્થકર મહારાજ તેમનું મજ્ઞાણ કે^૦ જ્ઞાનમહોઘવ હોઝ કે^૦ થાએ પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશિની જે શિલા છે તે દક્ષિણ તથા ઉત્તરદિશિ લાંબી છે, અને પૂર્વ તથા પશ્ચિમદિશિ પોહોલી છે તથા દક્ષિણ અને ઉત્તરદિશિની જે શિલા છે તે પૂર્વ તથા પશ્ચિમદિશિ લાંબી છે અને દક્ષિણ તથા ઉત્તરદિશિ પોહોલી છે તથા ચઝમાની આકૃતિનું જે વરુણ છે તે માંહેલી દિશિનેવિપે લેખવિષે અહીંયાં પૂર્વપશ્ચિમ મહાવિદેહદેવનેવિપે સમકાલે ચાર તીર્થકર ડપજે તેહના સમકાલે મહોત્સવ થવા માટે પૂર્વ અને પશ્ચિમનાં

ચાર સિંહાસન છે, તે કહ્યાં તથા ઋત અને ઐરવતનેવિપે સમકાલે વે તીર્થંકર જન્મ પામે, તેમાટે દક્ષિણ તથા ઉત્તરદિશિનેવિપે વે સિંહાસન છે તે કહ્યાં. ઇતિ ગાથાર્થ ॥૧૧૯॥

॥ હવે શિખરથી દેઠલ સોમનસ વન બ્રહ્માણે છે. ॥

સિહરા ઠત્તીસેહિ ॥ સહસેહિં મેહલાઈ પચ સણ ॥ પિહુલું
સોમણસવણ ॥ સિલવિણુ પડગવણ સરિઢા ॥ ૧૨૦ ॥

અર્થ— સિહરા કે૦ મેરુના શિખરથી ઠત્તીસેહિંસહસેહિં કે૦ ઠત્તીસ સહસ્ર યોજન દેઠલ આવીએ તેવારે પચસણ કે૦ પાંચસેં યોજન પિહુલ કે૦ પોહોલી ઇહવી મેહલાઈ કે૦ મેહલા છે તે મેહલા વલયને આકારે છે, તે મેહલાનેવિપે સોમણસવણ કે૦ સોમનસ નામે વન છે પણ તે વન કેહવું છે? તો કે—સિલવિણુપડગવણસરિઢા કે૦ ચારશિલાવિના પરુકવન સદશ છે, ઇટલે પરુકવનનીપેટે ચારદિશિનેવિપે ચાર જિનજવન છે, અને વિદિશિનેવિપે ચાર પ્રાસાદ છે, તે ચાર પ્રાસાદ જે છે તે એકેકા પ્રાસાદનેકેડે ચાર ચાર વાવડી છે પણ જિનજવન આગલ ચાર શિલા નથી હવે તે પૂરોક્ત વાવડીનાં નામ કહે છે સુમના, સોમનસા, સોમનસ્યા, અને મનોરમા, એ ચાર વાવડિ ઇંશાન ક્રૂણે છે, તથા ઉત્તરકુરા, દેવકૂરા, વારિપેણા અને સરસ્વતિ, એ ચાર વાવડી અગ્નિક્રૂણે છે તથા વિશાલા, મણિજડા, અજયસેના અને રોહિણી એ ચાર વાવડી નૈર્ઋત્ય ક્રૂણે છે તથા જહોત્તરા, જડા, સુજડા અને જડવતી, એ ચાર વાવડી વાયુક્રૂણે છે એ સોલ વાવડીયોના નામનુ આતરુ સોમનસવનને વિપે જાણવું અપર સર્વ પરુકવનની પેટે છે ॥૧૨૦॥

॥ હવે જિહા સોમનસવન છે, તિહાં મેરુનુ પોહોલપણુ કહે છે ॥

તવ્વાહિરિ વિષ્કજો ॥ વાયાલસયાહિ હસયરિ જુયાઈ ॥

અઠે ગારસજાગા ॥ મજ્જો તં ચેવ સહસૂણં ॥ ૧૨૧ ॥

અર્થ— તવ્વાહિરિવિષ્કજો કે૦ તે સોમનસવનસવધી જે વાહરના વે ઠેહા ઇટલે પૂર્વ પશ્ચિમ અથવા દક્ષિણઉત્તર દિશિનુ મધ્યઅતરનેવિપે મેરુનું વિષ્કજ છે તે કહે છે વાયાલસયાહિહસયરિજુયાઈ અઠે ગારસજાગા કે૦ ચાર સહસ્ર વસેં ને વહુત્તર ઉપર અગ્નીઆરિઆ આઠ જાગ ઇટલો વિષ્કજ જાણવો તેહનુ પરિધિ તેર સહસ્ર પાંચસેં ને અગ્નીઆર યોજન ઉપર અગ્નિઆરીઆ ઠ જાગ ઇટલો વાહિરનો પરિધિ હોય મજ્જોત ચેવસહસૂણ કે૦ સોમનસવનનેવિપે માહેલી પરિધિ અતર એક સહસ્ર યોજન જાણું જાણવું કેમકે તે સોમનસવનનું પોહોલપણુ જે છે તેમાંથી પાચપાચસેં યોજન વે પાસના જેવારે કાઢિયે તેવારે માહેનુ વિષ્કજ ત્રણસહસ્ર વસે ને વહુત્તર યોજન ઉપર

अग्नीआरीआ आठ जाग होय तेहुनुं परिधि दशसहस्र त्रणसैं ने उगणपचाश याजन उपर अग्नीआरिआ वे जाग जाणवुं. हवे विष्कंज जाणवानी परे कहे ठे मेरुना मध्यविस्तार जिहां वांठिए ते स्थानके मूलगु जेटला योजन उंचुं होए तेठला योजन अग्नीआर जागे वहेंचतां जे जाग आवे ते मूलगाविस्तार मांहेथी काढतां जे उगरे ते-टलो विष्कंज जाणवो ते आवी रीते जे—समभूतलथी त्रैसठ सहस्र योजन उंचुं सोम-नसवन ठे, तेने अग्नीआर जागे वहेंचतां पांच सहस्र सातसैं ने सत्तावीस योजन अने उपर त्रण कला आवे, ते मूलनुं विस्तार दश सहस्र योजन ठे तेमांथी काढीए, ते-आवी रीते के प्रथम सहस्र मांहेथी एक योजन लेइ तेहना अग्नीआर जाग करी तेमाथी त्रण कला काढीए तेवारे दशसहस्रमांहे नवसहस्र नवसे नवाणु योजन अने उपर अग्नीआरिआ आठ जाग रहे तेमाहेथी पूर्वला सत्तावन्नसे सत्तावीश योजन काढीए तेवारे चार सहस्र वसे बहुतेर योजन अने उपर अग्नीआरीआ आठ जाग रहे तेठलु मेरुनु विष्कंज सोमनसवननी वाहेरनी परिधिनेविपे जाणवु एम नंदनव-ननेविपे पण करण जाणवो. ॥ १११ ॥

॥ हवे नंदनवन वखाणे ठे ॥

तत्तो सट्ठसठ्ठी ॥ सहसेहि नंदणपि तह चेव ॥ नवरं
जवण पासायं ॥ तरछदिसि कुमरिकुडावि ॥ ११२ ॥

अर्थ— तत्तो के० ते सोमनस वनथी हेठल सट्ठसठ्ठीसहसेहिं के० सामावासठ सहस्र योजन नीचे नंदनवन जाणवु नंदण पितहचेव के० ते नंदनवन पण तेमज एटले सोमनसवननी पेठे तेना सदश चेव के० निश्चे जाणवु नवरं के० एटलु विशेष ठे जे, जवण पासायतरछ के० जिनजवन अने प्रासाठ तेहना आठ आंतरानेविपे दिसिकुमरिकूमावि के० दिकुमारिकाना आठ कूट ठे ते कूट पाचसे योजन उचा जा-णवा अने नवमु वल कूट ठे ते सहस्र योजन उंचुं ठे माटे सहस्रांक मध्ये गएयुं ठे ते कूटनुं स्थान विशेष सिद्धांतथी जाणवु ए दिकुमारिका समभूतलथी एक सहस्र योजन उंची ठे अने कूट उपरे जवनमाहे वसे ठे. तेमाटे उर्द्ध लोकवासिनी कहिए तेहना नाम कहे ठे मेघकरी, मेघवती, सुमेधा, मेघमाखिनी, सुवत्सा, वत्समित्रा, वलाका अने वारिपेणा, ए आठ कुमारीका जाणवी तिहां जे वावनी ठे तेनां नाम कहे ठे नदोत्तरा, नदा, सुनंदा अने नंदवर्द्धनी, ए चार वावनी इशान कूणे ठे तथा नदिपेणा, अमोघा, गोस्तूपा अने सुदर्शना, ए चार वावनी अग्नि कूणे ठे तथा जज्ञा, विशाला, कुमुदा अने पुंडरीकीणी, ए चार, नैर्ऋत्यकूणे ठे तथा विजया, वैज-यती, जयंती अने अपराजिता, ए चार युक्कूणे ठे. ॥ ११२ ॥

॥ सौमनसवननी पेठे नदनवन प्रदेशनेविपे गिरिविस्तार कहे ठे ॥

नवसहस्र नवसयाइ ॥ चउपन्ना ठच्चिगारजागाय ॥ नं-

दणवहिविक्कजो ॥ सहसूणो दोइमश्मि ॥ ११३ ॥

अर्थ-नवसहस्र के० नव सहस्र अने नवसयाइ के० नवसें चउपन्ना के० चउपन्न योजन उपरे ठच्चिगार जागा के० आगीआरिआ ठ जाग एटलो नदनवहिविक्कजो के० नदनवननेविपे वाहिरनी दिशिनु विक्कज जाणवो अने तेहनु परिधि एकत्रीस सहस्र चारसें अने जगणाएसि योजन ए वाहिरनु परिधि ठे तथा नदनवनने मश्मि के० माहेनु परिधिनु विक्कज ते पूर्वोक्त विक्कजथी सहसूणो के० एक सहस्र योजने उणो जाणवो, एटले आठ सहस्र नवसें ने चउपन्न योजन उपरे अगीआरीआ ठ जाग जाणवो तथा तेहनु परिधि अष्टावीस सहस्र त्रणसें ने सोल योजन उपर अगीआरिआ आठ जाग ए माहेनो परिधि जाणवो ॥ ११३ ॥

॥ हवे जइशाल वन वखाणे ठे ॥

तदहो पच सएहि ॥ महियलि तह चैव जइसालवण ॥

नव रमिह दिग्गयच्चिय ॥ कूडा वण विठरंतुइम ॥ ११४ ॥

अर्थ-तदहो के० ते नदनवनथी हेतु पचसएहि के० पाचसे योजन महियलि के० समजूतल पृथ्वीने विपे तहचैव के० तेमज एटले नदनवननी पेठेंज जइसालवण के० जइसाल नामे वन जाणवु नवर के० एटलुं विशेष ठे जे इह के० आ जइशाल वन-नेविपे जे जिनजवन अने प्रासादना जे आठ आतरा ठे तेने विपे हाथीने आकारे आठ करिकूट ठे, ते दिग्गज के० दिग्गजकूट कहेवाय ठे ए जइशाल वनने विपे मेरुनी चारदिशि ते सीतोदा तथा सीताने प्रवाहे रुबी ठे तेमाटे नदीना तट उपरे जिनजवन ठे, अने गजदतगिरिनीपासे प्रासाद ठे अने जिनजवन तथा प्रासादने वचे दिग्गजकूट एटले आठ करिकूट ठे हवे तिहा जे वावडी ठे तेमनां नाम कहे ठे पद्मा, पद्माजा, कुमुदा अने कुमुदाजा, ए चार वावडी इशान कूणे ठे तथा उत्प-लक्ष्मीमा, नलिना, उत्पलोज्ज्वला अने उत्पला, ए चार वावडी अग्नि कूणे ठे तथा जृगा, जृगिनी, जलप्रजा अने वज्रा ए चार वावडी नैर्ऋत्य कूणे ठे तथा श्रीकाता, श्रीमाता, श्रीमदा अने श्रीनिलया, ए चार वावडी वायुकूणे जाणवी तथा वणविठर-तुइम के० ए जइशाल वननु जे चारदिशि विस्तार ठे, ते आगली गाथाए कहे ठे ॥ ११४ ॥

वावीससहस्साइ ॥ मेरुजं पुवर्जं य पश्चिमर्जं ॥ त

चाडसीविहत्त ॥ वणमाण दाहिणुत्तरजं ॥ ११५ ॥

अर्थ-मेरुजं के० मेरुपर्वत थकी पुवर्जं पश्चिमर्जं के० पूर्व अने पश्चिमदिशे जइ-

शाल वननी बाहिरनी दिशिनुं विष्कंज बाबीस सहस्साइं के० बाबीस सहस्र योजन होय. तंचारसीविहत् के० ते बाबीस सहस्र योजनने अथ्यासी जागे वहेचतां वसें ने पचास योजन लाजे तो एटलो दाहिणुत्तरउं के० दक्षिण अने उत्तर दिशिनेविपे वणमाणं के० जद्रशाल नामे जे वन ठे, तेना बिस्तारनु प्रमाण जाणवुं. ॥ १२५ ॥

॥ हवे गजदंत गिरि ब्रह्मणे ठे. ॥

उब्बीससहस चउसय ॥ पणहत्तरि गंतु कुरुनइपवाया ॥

उज्जल वि निगगया गय ॥ दता मेरुमुहा चउरो ॥ १२६ ॥

अर्थ—कुरुनइपवाया के० कुरुदैत्रनी जे नदी सीतोदा तथा सीता तेहुं प्रपात के० पनवा नीकलवानु स्थानक जे जीजी तिहांथी गंतु के० जइने उब्बीस सहस चउसय-पणहत्तरि के० उब्बीस सहस्र चारसे ने पचोत्तर योजन उज्जलवि के० वे पासे मेरुमुहा के० मेरुपर्वत साहामा चउरो के० चार गजदता के० गजदत गिरि ठे ते निपथ तथा नीलवंत पर्वतमाहिथी निगगया के० नीकल्या ठे, ते गजदता हाथीना दांतने आकारे देखाय ठे माटे एने गजदंत गिरि कहिएं ॥ १२६ ॥

॥ हवे गजदत गिरिनी स्थिति तथा वर्ण अने नाम कहे ठे ॥

अग्नेयाइसु पयाहि, एण दिसासु सियरत्तपियनीला ॥

जासोमेणस विज्जुपह ॥ गंधमायण मालवतरका ॥ १२७ ॥

अर्थ—अग्नेयाइसु के० अग्नि कूणथी आदि एटले धुरमांकीने पयाहिणेण के० प्रदक्षिणावर्त्त गणतां दिसासु के० चार दिशीने विपे अनुक्रमे चार गजदत गिरि ठे तेमां सिध के० उज्जलवर्ण गजदंतगिरि अग्निकूणे ठे, अने नैर्ऋत कूणे रत्त के० रत्तवर्ण गजदत गिरि ठे, तथा वायुकूणे पिय के० पीत एटले पीले वर्ण गजदंतगिरि ठे, तथा इशान कूणे नीला के० नीलवर्ण गजदंतगिरि ठे, हवेअनुक्रमेअग्निकूणथी उज्जला गजदंतगिरि प्रमुख चार गजदतानां नाम कहे ठे पेहेलो अग्निकूणे सोमनस, वीजो नैर्ऋत कूणे विद्युत्प्रज, त्रीजो वायुकूणे गंधमायण के० गंधमादन तथा चोथो इशानकूणे मालवतंरका के० माद्वयवंत नामे गजदतगिरि जाणवो ॥ १२७ ॥

॥ हवे अधो लोके दिक्कुमारिका ज्यां रहे ठे ते स्थानक कहे ठे ॥

अद्वलोगवासिणीउ ॥ दिसाकुमारीउ अठ ए एसिं ॥

गजदतगिरिवराण ॥ द्विष्ठा चिष्ठति जवणेसु ॥ १२८ ॥

अर्थ—अद्वलोगवासिणीउ के० अधोलोकने विपे वसनारी जे अठदिसाकुमारीउ के० आठ दिक्कुमारिका ठे ते एएसिंगजदंत गिरिवराण के० ए गजदतगिरिना नीचे जे

કે० ૧ વે યુગલિયાનાં ક્ષેત્ર છે, તે ચદ્ધસંઘિયાઈ કે० અર્ધચંડમાને આકારે રહ્યાં છે, અને દશસહસ્રવિસુરૂ કે० દશ સહસ્ર યોજને રહિત જે મહાવિદેહ ક્ષેત્રનું પિટુલાઈ કે० વિસ્તાર તેનો દલમાળા ઇટલે અર્ધ કરતાં જેટલા યોજન થાપે તેટલા યોજન કુરુક્ષેત્રના મધ્યજાગનું પોહોલપણું જાણવું તે કેમ? તો કે-મહાવિદેહ ક્ષેત્રનો વિસ્તાર તેત્રીસ સહસ્ર ઠસે ને ચોરાસી યોજન અને ઉપર ચાર કલા છે, તેમાંદેવી મેરુનું વિષ્કંજ દશ સહસ્ર યોજન કાઢિયે તેવારે તેત્રીસ સહસ્ર ઠસે ને ચોરાસી યોજન અને ઉપર ચાર કલા જગરે; તેહનું અર્ધ અગીઆર સહસ્ર આવડે ને વેતાલીસ યોજન ઉપર કલા વે ઇટલો વિષ્કંજ કુરુક્ષેત્રના મધ્યજાગને વિષે જાણવો. ॥ ૧૩૦ ॥

॥ હવે કુરુક્ષેત્રના ગિરિ કહે છે ॥

નદ્ધપુલાવરકૂલે ॥ કણગમયા વલ સમા ગિરી દો દો ॥

ઉત્તરકુરાહ જમગા ॥ વિચિત્તચિત્તા ય ઇયરી ॥ ૧૩૧ ॥

અર્થ- નદ્ધપુલાવરકૂલે કે० નદી જે સીતોદા તથા સીતા તેમના પૂર્વ અને પશ્ચિમ-દિશે જે વે તટ તેહને વિષે કણગમયા કે० કનકમયી ઇહવા તથા વલસમા કે० વલ-કૂટ છે તે સમા ઇટલે સરસા સહસ્ર યોજન જીવપણું છે અને સહસ્ર યોજન મૂલે વિસ્તાર તથા પાંચસે યોજન ઉપર શિખરને વિષે વિસ્તાર છે જેમનો ઇહવા ગિરિદોદો કે० વે વે પર્વત છે. તે ઉત્તર કુરાહ કે० ઉત્તર કુરુક્ષેત્રને વિષે જમગા કે० જમક ઇવે-નામે વે પર્વત છે, અને વિચિત્તચિત્તા ઇયરી ૧ કે० દેવકુરુક્ષેત્રને વિષે સીતોદા નદીના પૂર્વદિશિના તટને વિષે વિચિત્રનામે કનકગિરિ છે, અને પશ્ચિમ દિશિના તટને વિષે ચિત્રનામે કનક પર્વત છે ॥ ૧૩૧ ॥

॥ હવે કુરુક્ષેત્રની નદીના ડહ વલાળે છે ॥

નદ્ધવહ દીદા પળ પળ ॥ હરયા હુહદારયા ઇમે કમસો ॥

નિસહો તહ દેવકુરુ ॥ સૂરો સુલસો ય વિહ્નુપહો ॥ ૧૩૨ ॥

અર્થ- નદ્ધવહ દીદા કે० નદીના પ્રવાહને વિષે ઘીઘ ઇટલે લાંબપણું છે જેમનું ઇહવા પળ પળ કે० પાંચ પાંચ હરયા કે० ડહ એકેકા કુરુક્ષેત્રને વિષે છે, વહી તે ડહ કેહવા છે? હુહદારયા કે० દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશો વે વે છે વારણાં જેમને વિષે ઇહવા પાંચ ડહ છે, તેનાં નામ છે તે ઇમે કે० આ કમસો કે० અનુક્રમે કહે છે એક નિસહો કે० નિપથ તહ કે० તથા વીજો દેવકુરુ, વીજો સૂરા કે० સૂર; ય કે० વહી ચોથો સુલસો કે० સુલસ અને પાંચમો વિહ્નુપહો કે० વિયુત્પન્ન, ૧ પાંચ ડહ દેવકુરુક્ષેત્રમાંદે સીતોદાનદીના જાણવા. ઇતિ ગાયાર્થ ॥ ૧૩૨ ॥

॥ हवे सीता नदीना पांच डहनां नाम कहे ठे ॥
तह नीलवत उत्तर, कुरुचदे रवय मालवतो ति ॥

पठमदहसमा नवर ॥ एएसु सुरा दहसनामा ॥ १३३ ॥

अर्थ- तह के० तेमज नीलवंत, उत्तर कुरु, चदे के० चड, एरवय के० एरवत अने मालवंतोति के० मालवंत इति, ए पांच उत्तर कुरुद्देवमाहे सीतानदीना डह जाणवा, ए डहना नाम विरूडह कहिए ए सर्व डह ठे ते पठम दहसमा के० पद्मडह सखा सहस्र योजन लावा अने पांचसे योजन पोहोला अने दस योजन उभा जाणवा नवर के० एटलु विशेष ठे जे एएसु के० ए डहने विषे जे सुरा के० अधिष्ठायक देव ठे ते दहस नामा के० पोतपोताना डहने नामे तेमना नाम ठे ॥ १३३ ॥

॥ हवे कुलगिरि, जमलपर्वत, पाच डह अने मेरु एहना सात आंतरा कहे ठे ॥

अडसय चउतिस जोय ॥ एाड तह सेगसत्तजागार्ड ॥

इका रसयकलाउ ॥ गिरिजमलदहाण मतरय ॥ १३४ ॥

अर्थ- अडसय के० आठसे अने चउतिस जोयणाड के० चोत्रीस योजन तह के० तथा प्रकारे सेगसत्त जागार्ड के० एक कलाना सात जाग करिए, एहवे एक जाग सहित इकारसयकलाउ के० अग्नीआर कला एटलु कुलगिरि, जमलपर्वत, पाच डह तथा मेरुनो प्रत्येके अतर जाणवो ते केम? देवकुरुनो विस्तार अग्नीआर सहस्र आठसे वेतालीश योजन अने वे कला ठे, ते माहेथी यमलपर्वत अने पाच डह तेणे रुधेला जे ठ सहस्र योजन ठे ते काहिए तेवारे अष्टावनसे वेतालीस योजन अने कला वे वधे, ते सात जागे वहेचता आठसे चोत्रीस योजन आवे, शेष चार उगरे ते उगणीसवार गणीए तेवारे ठहुत्तर कला थाए तेनीसाथे मूलगी वे कला एकठी करता अष्टोत्तर कला थाए ते वलीसात जागे वहेचता उगणीसी अग्नीआर कला आवे, वली एक कला उगरे तेहना सात जाग करिए तेहनु सातइयो एक जाग अने अग्नीआर कला एटलु कुलगिरि तथा जमलपर्वत तथा डह पाच तथा मेरुनु अतर जाणवु ॥ १३४ ॥

॥ हवे काचनगिरिनी स्थिति वराणे ठे ॥

दहपुवावर दस जो ॥ यणेहि दस दस वियहकुडाण ॥

सोखसगुणप्पमाणा ॥ कंचणगिरिणी इसय सवे ॥ १३५ ॥

अर्थ- दहपुवावरदसजोयणेहि के० डहथकी पूर्व अने पश्चिमदिशे दस योजननी वेगलाइए एके डहना वने पासानेविषे दसदसकंचणगिरिणी के० दस दस कंचनगिरि जाणवा ते कंचनगिरि केहवा ठे? तो के-वियहकुडाण के० वेताद्वयनाकूटथी सोखसगु-

અપ્પમાણં કે० સોલગુણા મોહોટા છે, એવા કંચનગિરિ જંબૂદ્વીપને વિષે સર્વે કે० સર્વે
હુસય કે० વસેં જાણવા તે કેમ? દેવકુરુ તથા ઉત્તરકુરુના દશ ડહ છે તે એકેક ડહ
ને વે પાસે દશ દશ ગુણતાં વીશ થાય. તે વીશને દશવાર ગુણતાં વસેં પૂરા થાય
વૈતાલ્યના કૂટથી કચનગિરિ જે છે તે સોલગુણા મોહોટા છે તે યત્રથી જાણવા.

॥ હવે જંબૂદ્વિપ વચ્ચાણે છે ॥

ઉત્તરકુરુપુષ્પે ॥ જંબૂણય જંબૂપીઠમંતેસુ ॥ કોસહ

ગુચ્ચં કમિ વ ॥ હમાણ ચત્રવીસગુણ મજ્જે ॥ ૧૩૬ ॥

અર્થ—ઉત્તરકુરુપુષ્પે કે० ઉત્તરકુરુદેવના પૂર્વદિશિના અર્ધનેવિષે જંબૂણય કે० રક્તવર્ણ
કનકનુ જંબૂપીઠ કે० જંબૂદ્વિપનું પીઠ જાણવું તે પીઠ કેહવું છે? તો કે—અતેસુ કે० ટેન્ના-
નેવિષે કોસહગુચ્ચં કે० વે કોસ સમચૂતલથી ડુંડું છે તિહાંથી કમિ કે० અનુક્રમે વહુ-
માણ કે० વધતું વધતું મજ્જે કે० મધ્યજાગે ચત્રવીસગુણં કે० ચત્રવીસગુણું છે, એટલે મધ્ય-
જાગે વાર યોજન ડુંડુ એટલા એટલા સરાવને આકારે જાણવું હિતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૩૬ ॥

॥ વહી તેહજ પીઠ વચ્ચાણે છે. ॥

પણસયવદ્ધપિહુત્તં ॥ ત પરિચિત્તં ચ પઝમવેર્ષે ॥

ગાઝ હુગે ગુચ્ચપિહુ ॥ ત ચારુચત્રદારકલિયા ॥ ૧૩૭ ॥

અર્થ—તે પીઠ કેહવું છે? તો કે—પણસયવદ્ધપિહુત્તં કે० પાંચસેં યોજન વર્તુલ તથા
પોહોલું છે તં કે० તે પીઠ છે તે સર્વ પઝમવેર્ષે કે० પદ્મવરનામે જે વેદિકા છે, તેણિ-
ય પરિચિત્તં કે० વિદ્યુ છે તે વેદિકા કેહવી છે? ગાઝહુગેગુચ્ચ કે० વે કોશ ડુંચા અને
એક કોશ પોહોલા એવા ચારુ કે० મનોહર જે ચત્રદાર કે० ચાર વારણા તેણે કરી
કલિયા ૧ કે० સહિત છે ॥ ૧૩૭ ॥ હિતિ ગાથાર્થ

તમજ્જે અડવિઝર ॥ ચત્રચ મણિપીઠિયાહ જંબૂતરુ ॥

મૂલે કદે સ્વધે ॥ વરવયરાચિઠવેરુલિઝ ॥ ૧૩૮ ॥

અર્થ—તંમજ્જે કે० તે પીઠિકાના મધ્યજાગે અડવિઝર કે० આઠ યોજન છે વિસ્તાર
જેનો એટલે પહોલી છે તથા ચત્રચ કે० ચાર યોજન ડુંચી એવી જે મણિ પીઠિયાહ
કે० મણિમયપીઠિકા તેહનેવિષે જંબૂતરુ કે० જંબૂદ્વિપ છે તે જંબૂદ્વિપની મૂલે કે० મૂલ-
નેવિષે જે જટા છે તે વરવયર કે० પ્રધાન જે વજ્રરત્ન તે મયી છે તથા કદે કે० મૂલથી
ઉપર જે કંદ તે અચિઠ કે० શ્યામવર્ણરત્ન તેહનું છે તથા સ્વધે કે० જંબૂદ્વિપની જે ડાલ
તે વેરુલિઝ કે० વેરુર્યરત્ન એટલે નીલવર્ણ રત્ન તેહની છે. ॥ ૧૩૮ ॥

तस्स य साह पसाहा ॥ दलाय विंठाय पल्लवा कमसो ॥

सोवन्नजायरूवा ॥ वेरुलितवणिक्कजवूणया ॥ १३९ ॥

अर्थ— तस्स के० ते जवूवृद्धनी साह के० शाखा एटले मोहोटी डाल अने पसाहा के० प्रशाखा एटले लघुशाखा ते न्हानी डाल तथा दला के० पत्र य के० वली विंठा के० बीट ते पत्रना मूल य के० वली पल्लव के० नवांकूरा ते नवा उगता पत्र एकमसो के० अनुक्रमे सोवन्न के० सुवर्ण तथा जायरूवा के० जातरूप ते काश्क धवलवर्ण कनक, तथा वेरुलिय के० वैरुर्यरत्न तथा तवणिक्का के० तपनीय एटले तपावेळुं सुवर्ण तथा जवूणया के० रक्तसुवर्णना जाणवा एटले जवूवृद्धनी मोहोटी शाखा ठे ते पीलावर्णनु कनक ते सवधी ठे, तथा जे लघु शाखा ठे ते पूर्वे जातरूप कलुं जे कांश्क धोळुं कनक तेहनी ठे, तथा जवूवृद्धना जे पत्र ठे ते वैरुर्यरत्नना एटले नीलारत्नना ठे, तथा पत्रना विंठ ठे ते पूर्वोक्त तपनीयसुवर्ण सरखा महातेजवंत ठे, तथा जे पल्लव ठे ते जवूनद एटले रक्तसुवर्ण तेहना ठे ॥ १३९ ॥

सो रययमयपवालो ॥ राययविडिमो य रयणपुप्फफलो ॥

कोसडुग उवेहो ॥ थुडसाहा विडिमविक्कजो ॥ १४० ॥

अर्थ— सो के० ते जवूवृद्ध केहवु ठे ? रययमयपवालो के० रूपामयी ठे नवां प्रवाल एटले पत्र जेहनेविपे वली केहवु ठे ? राययविडिमो के० रूपानी विस्मि एटले मध्यजागनी वडेनी मोहोटी ठे डाल जेहनी वली केहवु ठे ? रयणपुप्फफलो के० सर्व फल-फल रत्नमय ठे जेहना वली जवूवृद्ध केहवु ठे ? कोसडुगउवेहो के० वे कोश जूमिमध्ये उरुपणे जातु ठे थुड के० थरुनेविपे तथा साहा के० मोटी शाखानेविपे तथा विडिम के० मध्यजागे जे मूल शाखा ठे, तेहनेविपे वे कोशनु विक्कजो के० पोहोळ-पण जाणवु ॥ १४० ॥ इति गाथार्थ

थुडसाहवडिमदीह, त्ति गाजए अष्ठ पनर चउवीस ॥ सा-

हा सिरिसमजवणा ॥ तम्माण सचेइय विडिम ॥ १४१ ॥

अर्थ— थुडसाहवडिम के० ते जवूवृद्धनु थरु तथा शाखा तथा वडिम एटले मूलगी उची काली जे मध्यजागनी मोहोटी डाल ते लावपणे अनुक्रमे गाजएअष्ठ दिहत्ति के० आठ कोश थडनी काल खावी ठे तथा शाखा एटले चार दिशे चार मोहोटी जे डाल जे थडनी शाखा थकी नीकली ठे त्या थकी पन्नर के० पन्नर कोश खावी ठे तथा वडिम के० मध्यजागनी मूलगी खावी डाल उची ठे ते चउवीस के० चोवीश कोश खावी ठे प चार दिशिनी चार शाखानेविपे सिरिसमजवणा के० श्रीदेवीना जवन-

सरखा चार जवन जाणवा. तथा तम्माणसचेइयवडिमं के० ते श्रीदेवीना जवन सदश
जे पांचमी वरिमं के० मोहोटी चोवीश कोशनी माल ठे ते उपर जिनजवन जाणवुं १४१

पुविलि सिज्जा तिसु आ ॥ सणाणि जवणेसु णाडियसुरस्स ॥

सा जंव वारसवे ॥ इयाहि कमसो परिक्खित्ता ॥ १४२ ॥

अर्थ- पुविलिसिज्जा के० पूर्वदिशिनी शाखाना जवननेविपे जंबूद्वीपनो अनादित
नामे जे अधिष्टायक देव तेने सुवानी सिज्जा ठे, तथा तिसुजवणेसु के० शेष जे त्रण
जवन ठे तेनेविपे आसणाणि के० वेसवायोग्य सिंहासन ठे, ते कोनां ठे? तो के-अणा-
डियसुरस्स के० अनादित ठे नाम जेनु एहवो जे जंबूद्वीपनो अधिष्टायक देव ठे, तेनां
ठे, तथा सा के० ते जंबूद्वीपनी जे पीठीका ठे, ते वारसवेइयाहिं के० वार वेदिकाए करी
कमसो के० अनुक्रमे परिक्खित्ता के० वीटेली ठे. ॥ १४२ ॥

दहपउमाण जंवि, उरं तु तमिहावि जंवूरुक्काणं ॥

नवरं महूरियाणं ॥ ठाणे इह अग्गमहिंसीजं ॥ १४३ ॥

अर्थ- दहपउमाण के० पद्मझरुना कमलनो जे परिवार तथा जंविउरं के० जे
पद्मझरुनो विस्तार पूर्वे कक्षो ठे, तमिहावि के० तेम अर्हीआ पण जंवूरुक्काण के०
जंबूद्वीपनो जे परिवार ते पण तेमज जाणवो. एटले अर्हीआं पण बीजा लघु जंबूद्व-
कनो परिवार जाणवो नवरं के० एटलु विशेष ठे जे तिहां जे चार महत्तरिका देवी
कही ठे ते महूरियाणंठाणे के० ते महत्तरिकाने स्थानके इह के० अर्हीआं अग्गम-
हिंसिजं के० अग्रमहिषी जाणवी ॥ १४३ ॥ इति गाथार्थ

कोस छसएहि जंवू ॥ चउदिसिं पुवसालसमजवणा ॥

विदिसासु सेस तिसमा ॥ चउवाविजुया य पासाया ॥ १४४ ॥

अर्थ- जवू के० जंबूद्वीपने चउदिसिं के० चारदिशे कोसछसएहिं के० वसं कोशे
पुवसालसमजवणा के० पूर्वदिशिनी शाखा सरखां जवन जाणवां एटले ए जावार्थ जे
जवन जे चैत्यएह ठे ते चार दिशिनेविपे जंबूद्वीपकी वसं कोशे छर ठे तथा विदि-
सासु के० विदिशिनेविपे सेसतिसमा के० बीजी त्रण डालनेविपे जेवां जवन ठे तेवा
विदिशिनेविपे चउवाविजुया के० चार वावणिए सहित पासाया के० चार प्रासाद
जाणवा ॥ १४४ ॥

ताणंतरेसु अड जिण, कुडा तह सुरकुराइ अवरधे ॥

राय यपीढे सामलि ॥ रुखो एमेव गरुलस्स ॥ १४५ ॥

अर्थ- ताणंतरेसु के० ते जिनजवन तथा प्रासादना आठ अतरनेविपे अडजिण-

कूडा के० जिनजवने सहित आठ कूट जाणवा पण ते कूट केहवा ठे तो के-वार
 योजन मूळें विस्तार ठे अने चार योजन शिखरे विस्तार ठे तथा आठ योजन उचा
 एवा आठ कूट ठे ते तरुकूट कहा ठे तह के० तथा प्रकारे सुरकुराड के० देवकुरुदे-
 वना अवरुद्धे के० पश्चिमदिशिना अर्द्धनेविषे राययपीठे के० रूपानी पीठिकानी उपर
 सामक्षिरुको के० शास्मलीवृद्ध ठे ते गरुडस्त के० गरुडदेवताने वसवायोग्य जाणवो
 एवमेव के० एहनो पण विस्तार एज जंबूवृद्धानी घेठे जाणवो ॥ १४५ ॥

॥ हवे महाविदेहमाहे वत्रीस विजय वखाणे ठे ॥

वत्तीस सोल वारस ॥ विजया वस्कार अंतरनईउं ॥

मेरुवणाउं पुढा ॥ वरासुकुलगिरिमह नयता ॥ १४६ ॥

अर्थ- वत्तीस के० वत्रीस तथा सोल के० सोल अने वारस के० वार ए सर्व
 अनुक्रमे विजया के० विजय तथा वस्कार के० वृद्धस्कार पर्वत अने अंतरनईउं के०
 अंतरनदी जाणवी एटले वत्रीस विजय तथा सोल वृद्धस्कार पर्वत अने वार अंतर-
 नदी जाणवी ते मेरुवणाउं के० मेरुना जडशालवन थकी पुत्रावरासु के० पूर्वदिशि अने
 पश्चिमदिशिनेविषे कुलगिरिमहनयता के० प्रथम वे विजय पठी वे वृद्धस्कारपर्वत वली
 वे विजय तैवार पठी वे अंतरनदी वली वे विजय एस अनुक्रमे एकेकीदिशे सोलवि-
 जय तथा आठ वृद्धस्कार पर्वत तथा ठ अंतरनदी थाय ते वेपासाना एकठा करिए
 त्वारे वत्रीस विजय तथा सोल वृद्धस्कार पर्वत अने वार अंतर नदी थाय ॥ १४६ ॥
 इति गाथार्थ ॥

॥ हवे वत्रीस विजयना पोहोळपणानु प्रमाण कहे ठे ॥

विजयाण पिहुत्ति सग, ठ जाग वारुत्तरा डुवीससया ॥

सेखाण पचसए ॥ सवेइ नइ पन्नवीससय ॥ १४७ ॥

अर्थ- डुवीससया के० वावीससे अने वारुत्तरा के० वार योजन उपर एक योज-
 नना अष्ट के० आठ जाग करिए तेहवा सग के० सात जाग एटलु विजयाणपिहुत्ति
 के० एकेका विजयनु पोहोळपण जाणवु तथा सेखाण के० वृद्धस्कार पर्वत जे ठे ते
 पचसए के० पांचसें योजन पोहोळा ठे तथा सवेइ नइ पन्नवीससय के० सर्व जे अंतर-
 नदी ठे ते एकसोने पचीस योजन पोहोळी ठे हवे ए विजयादिनु पोहोळपण जाण-
 वानो उपाय लखे ठे चउपन्न सहस्रयोजन जूमी मेरुअने जडशालवने रुधी ठे, तथा
 चार सहस्र योजन जूमी वृद्धस्कारपर्वतोए रुधी ठे, तथा सातसे ने पचास योजन
 जूमीना अंतरनदीए रुध्या ठे, तथा पाच सहस्र आठसे चुमाळीस योजन जूमी वे

સ્ત મુસે હંધીઝે, એ સર્વ યોજન એકઠા કરીએ તેવારે ચોસઠ સહસ્ર અને પાંચસેં ચો.
પાણુ યોજન થાય એ એક લક્ષ યોજન પ્રમાણ જે જબુ દ્વીપ ઠે, તેમાંહેથી કાઢીએ,
તેવારે પાંત્રીઝ સહસ્ર ચારસેં ને ઠ યોજન ડગરે હવે અહીંઆં વિજયનું પરિમાણ
ગંઢીએ ઠેએ તેમાટે ડગહ્યા જે પાત્રીસ સહસ્ર અને ચારસેં ઠ યોજન તે સોલ વિજય
ઝે માટે સોલ જાગે વહેંચીએ તેવારે વાવીસસે અને વાર યોજન લાજે અને ડપર ચડદ
યોજન ડગરે, તેના પ્રત્યેક યોજનના આઠ જાગ કરીએ તેવારે એકસો ને વાર જાગ
યાએ તે સોલ જાગે વહેંચતાં આઠીઆ સાત જાગ લાજે એટલે એકેક વિજયનું પરિમાણ
વાવીસસેં ને વાર યોજન ડપર આઠીઆ સાત જાગ, એટલું જાણવું ॥ ૧૪૭ ॥

॥ હવે વિજયાદિકનું લાંબપણું કહે ઠે ॥

સોલસસહસ્ત્ર પણ સય ॥ વાણડયા તહ ય દો કલાઈ
ય ॥ એસિં સથેસિં ॥ આયામો વણમુદાણં ચ ॥ ૧૪૮ ॥

અર્થ— સોલસસહસ્ત્ર કે ૦ સોલ સહસ્ર અને પણસય કે ૦ પાંચસેં ને વાણડયા કે ૦
યાણુ યોજન તહય કે ૦ તેમજ દોકલાઈય કે ૦ વે કલા ડપર એટલુ એસિસથેસિં કે ૦
એ સર્વ વિજય તથા વક્ષસ્કાર તથા અંતર નદી જે ઠે તે સર્વનું આયામો કે ૦ લાંબ-
પણું જાણવું ચ કે ૦ વહી સીતોદા તથા સીતાને અંતે પૂર્વ તથા પશ્ચિમ દિશે જે
વણમુદાણ કે ૦ ચાર વનમુલ ઠે, તેહનુ પણ એટલું લાંબપણુ જાણવું ॥ ૧૪૮ ॥

॥ હવે વક્ષસ્કારનું ડચપણું કહે ઠે ॥

ગયદંત ગિરિબુઝા ॥ વસ્કારા તાણમંતરનર્ણ ॥ વિ-
જયાણંચ જિહાણા, ઇમાલવતા પયાહિણઈ ॥ ૧૪૯ ॥

અર્થ— તે વક્ષસ્કાર પર્વત ગયદંતગિરિબુઝા કે ૦ ગયદંત ગિરિની પેરે ડંચા ઠે, જેમ
ગયદંતગિરિ કુલગિરિને સમીપે ચારસે યોજન ડંચા ઠે, ઠેહેઠે મેરુપર્વતની પાસે પાંચસે
યોજન ડંચા ઠે, તેમ એ વક્ષસ્કાર પણ કુલગિરિને સમીપે ચારસેં યોજન ડંચા ઠે, અને
ઠેહેઠે સીતોદા તથા સીતાને સમીપે પાંચસે યોજન ડંચા ઠે. હવે વસ્કારાતાણમં-
તરનર્ણવિજયાણચ કે ૦ સોલ વક્ષસ્કાર પર્વતના તથા વાર અંતરનદીના અને વત્રીસ
વિજયના અજિહાણાઈ કે ૦ નામ કહે ઠે તે સર્વ માલવંતા કે ૦ માલ્યવંત નામે જે
ગયદંતગિરિ ઠે, તે થકી પયાહિણઈ કે ૦ દક્ષિણાવર્તે જાણવા ॥ ૧૪૯ ॥

॥ હવે અહીંઆ પ્રથમ સોલ વક્ષસ્કારનાં નામ કહે ઠે ॥

ચિત્તે ય વજ્રકૂડે ॥ નલિણી કૂડે ય એગસેલે ય ॥

તિડે વેસમણે વિ ય ॥ અજણ માયંજણે ચેવ ॥ ૧૫૦ ॥

अकावइ पम्हावइ ॥ आसीविस तह सुहावहे चंदे ॥

सूरे नागे देवे ॥ सोलस वस्कारगिरिनामा ॥ १५१ ॥

अर्थ- एक चित्र, वीजु ब्रह्मकूट, वीजु नखिनीकूट, चोथु एकशेख कूट, य के० वली पांचमु त्रिकूट, ठहु वैश्रमण, अर्हीआं विय ए शब्द पादपूरणार्थे ठे सातमु अजन, आठमु मातजन, चेव पदपूरणार्थे ठे ॥ १५० ॥ नवमु अकापाति, दशमु पद्मापाति, अगी-आरमु आशीनिप, तह के० तथा वारमु सुखावह, तेरमु चऊ, चउदमुं सूर, पदरमुं नाग, अने सोलमु देव, ए सोल वस्कार गिरिना नाम जाणवा ॥ १५१ ॥

॥ हवे वार अंतर नदीनां नाम कहे ठे ॥

गाहावइ दाहावइ ॥ वेगवई तत्त मत्त उम्मत्ता ॥ खीरोय ॥

सीय सोया ॥ तह अतो वाहिणी चेव ॥ १५२ ॥

उम्मी माखिणि गंजी, रमाखिणी फेणमाखिणी चेव ॥

सवववि दस जोयण ॥ उंढा कुडुप्रवाण्या ॥ १५३ ॥

अर्थ-ग्राहवति, उहवति, वेगवति, तत्ता, मत्ता, उम्मत्ता, खीरोदा, शीतस्रोता, तथा अतर्गाहिणी, चेव पदपूरणार्थे ठे ॥ १५२ ॥ उन्मीमाखिनी, गंजीरमाखिनी, फेणमाखिनी, चेव पदपूरणार्थे जाणवु एवा नामे वार अंतर नदी जाणवी ते धुरे तथा ठेहेठे सवववि के० सर्व नदिउं पण दस जोयण उडा के० दश योजन प्रमाण उंढा जे कुमुप्रवा के० नीलवतने नीचे ठ कुड ठे, तथा निपधने नीचे पण ठ कुंड ठे, ते थकी उल्लव एटवे निकली एवी एया के० ए वार अंतर नदी ते कुम्हने नामेज जाणवी जेम ग्राहवंत कुरु थकी ग्राहवती नदी निकली ए रीते नदीने नामे कुडना नाम जाणवा, अर्हीआ नदीनी देवीनो ह्रीप प्रमुख जे विशेष प्रकार ठे ते सर्व रोहिता-शाने परिमाणे जाणवो ॥ १५३ ॥

॥ हवे वत्रीश विजयना नाम चार अनुष्टुप् ठवे करी कहे ठे ॥

कठो सुकठ य महा, कठो कठावई तहा ॥ आवत्तो मं-

गलावत्तो ॥ पुकळो पुकळावई ॥ १५४ ॥ वठो सुवठो य

महा, वठो वठावई विया ॥ रम्मो य रम्मउं चेव ॥ रम

णी मगळावई ॥ १५५ ॥ पम्हो सुपम्हो य महा, पम्हो प-

म्हावई तहा ॥ सखो नखिण नामा य ॥ कुमुदो नखिणाव-

ई ॥ १५६ ॥ वप्पो सुवप्पो य महा, वप्पो वप्पावई विय ॥

वग्गू तहा सुवग्गू य ॥ गधिलो गंधिलावइ ॥ १५७ ॥

अर्थ— एक कठ, वीजो सुकठ, त्रीजो महाकठ, चोथो कठावर्त, तथा प्रकारे पांचमो आवर्त, षष्ठो मंगलावर्त, सातमो पुष्कल, आठमो पुष्कलावति, ॥ १५४ ॥ नवमो वठ, दशमो सुवठ, अगीआरमो महावठ, वारमो वठावर्त, विय शब्द पद-पूर्णार्थ ठे. तेरमो रम्य, चौदमो रम्यक, चेव के निश्चे पंदरमो रमणि, सोलमो मंगला-वती, ॥ १५५ ॥ सत्तरमो पद्म, अठारमो सुपद्म, उंगणीशमो महापद्म, वीशमो पद्मावती, तो के० तेवार पठी एकवीशमो शख, बावीशमो नलिन एवे नामे विजय ठे. त्रेवीशमो कुमुद, चोवीशमो नलिनावती, ॥ १५६ ॥ पचीशमो वप्र, ठवीशमो सुवप्र, सत्तावीशमो महावप्र, अष्टावीशमो वप्रावती, तिय शब्द पदपूर्णार्थ ठे उंगणत्रीशमो वट्ठु, तहा के० तथा प्रकारे त्रीशमो सुवट्ठु, एकत्रीशमो गधिल अने वत्रीशमो गधिलावती. १५७

॥ हवे वली गाथा उद कहे ठे. ॥

एए पुढावर गय, वियह दलियत्तिनई दिसिदलेसु ॥

जरहपुरीसमाउ ॥ इमेहि नामेहि नयरीउ ॥ १५८ ॥

अर्थ—एएपुढावरगय के० ए कठादिक वत्रीश विजय जे ठे ते पूर्व अने पश्चिम दिशि गत जे वियह के० लांवा वेताह्य पर्यंत तेणे जरत तथा ऐरवतनी पेरे विज-यना दलियत्ति के० अरू कीधा ठे एटले एकेकी विजयना वे वे खंरु कीधा ठे, वली एकेका विजयने विपे वे वे नदी ठे तेणे करी ठ खंरु कीधा ठे नईदिसि के० नदी-दिशि दक्षणांरू विजयने विपे जररु पुरीसमाउ के० दक्षण जरतनी अयोध्या नगरी सरखी इमेहि नामे हिनयरीउ के० ए आगली गाथांमां कहेसे एवा नामे वत्रीस नगरीउ ठे ॥ १५८ ॥

॥ हवे ए वत्रीस नगरीउनां नाम अनुक्रमे कहे ठे ॥

खेमा खेमपुरा वीय ॥ रिठा रिठावइ य नायवा ॥ खग्गी मंजूसा विय ॥ उसहपुरी पुडरीगिणी य ॥ १५९ ॥ सुसीमा कुडला चेव ॥ अवराइय पहकरा ॥ अंकावइ पम्हा वइ ॥ सुजा रयणसंचया ॥ १६० ॥ आसपुरा सींदपुरा महापुरा ॥ तह य चेव विजयपुरा ॥ अवराइया य अवरा ॥ असोग तह य वीयसोगा य ॥ १६१ ॥ विजयाय वेजयति ॥ ज-यंति अपराजिया य वोधवा ॥ चक्रपुरा खग्गपुरा ॥ होइ अवजा अउजाय ॥ १६२ ॥

अर्थ— केमा, केमपुरा, विय के० वली अरिष्टा, अरिष्टवती, नायवा के० जाणवी.

રૂઝી, મંજૂપા, વિય કેળ નિશ્ચે રૂપજપુરી, પુઢરિગિણી, ચેવ શબ્દ પદપૂરણાર્થ ઠે એ આઠ નગરીના નામ કહ્યા ॥ ૧૫૯ ॥ સુસીમા, કુન્દલા, ચેવ પદપૂરણાર્થ ઠે અપરાવતી, પ્રજકરા, અઝાવતી, પદાવતી, શુન્ના, રતસચયા, ॥ ૧૬૦ ॥ અશ્વપુરા, સિંહપુરા, મહાપુરા, ચેવ શબ્દ પદપૂરણાર્થ ઠે, તદ્વ્ય કેળ તથા પ્રકારે વિજયપુરા, અપિરાજિતા, અપરા, અગોકા, તથા પ્રકારે વીતશોકા, ॥ ૧૬૧ ॥ ચેવ પદપૂરણાર્થ ઠે વિજયા, ચેવ પદપૂરણાર્થ ઠે, વૈજયતિ, જયતી, અપરાજિતા, તે વોધવા કેળ જાણવી ચક્રપુરી, ચક્રપુરી, હોઝ કેળ હોણ અગ્રધ્યા અને વત્રીસમી અયાધ્યા નગરી જાણવી એ વત્રીસ નગરી તે નદીની દિશિય જે વિજયનું અર્ઘ્ય ઠે, તેમાહે જાણવી ॥ ૧૬૨ ॥

॥ હવે વિજયની નદી કહે ઠે ॥

કુદુઝવા ઝગગા ॥ સિંધૂર્લ કઠપમ્હપમુદેસુ ॥ અઠઠ-
એસુ વિજણ, સુ સેસેસુ રત્ત રત્તવર્ઘ ॥ ૧૬૩ ॥

અર્થ— નિપથ તથા નીલવતને સમીપે જે કુડ કેળ કુડ તે થકી ઝઝવ કેળ નીકલી જે ગગાસિંધૂર્લ કેળ ગગા, સિંધુ, નામે જે નદી તે કઠપમ્હપમુદેસુ અઠઠએસુ વિજણસુ કેળ કઠાદિક આઠ વિજયને વિપે અને પદાદિક આઠ વિજયનેવિપે ગગા અને સિંધૂ એ વે વે નદી જાણવી અને સેસેસુ કેળ શેષ વીજા જે વઘાદિક આઠ વિજય અને વપ્રાદિક આઠ વિજય તેનેવિપે રત્તરત્તવર્ઘ કેળ રક્તા અને રક્તવતી નામા વે વે નદી ઠે, તે સર્વે નદીઝે વૈતાલ્ય પ્રતે જોદીને સીતોદા તથા સીતા માહે પ્રવેશ કરે ઠે એ કઠાદિક વિજયથી દક્ષિણાવર્તે ગણીય ॥ ૧૬૩ ॥

॥ હવે માહાપ્રિદેહ કૈત્રને વિપે પૂર્વ તથા પશ્ચિમદિશિય સીતોદા તથા સીતાનદી જગતીને જોદીને જ્યા સમુદ્રમાહે મહે ઠે, ત્યા જગતી માહેની દિશિ સીતોદા સીતાને વત્રે વાજુ ચાર વનમુલ ઠે તેહનુ પરિમાણ કહે ઠે ॥

અવિવ સ્થિજાણ જગર્ઘ ॥ સવેશ્વણમુહચઝકપિહુલત્ત ॥ ગુ-
ણતીસસય ડ્યીસા ॥ નહતિ ગિરિઅતિ એગકલા ॥ ૧૬૪ ॥

અર્થ— અપિવસ્થિજાણજગર્ઘ કેળ જગતીની વિવક્ષાવિના ઇટલે જગતીરહિત અને સવેશ્વ કેળ વેદિકા સહિત જે વણમુહચઝક કેળ ચાર વનમુલ ઠે પિહુલત્ત કેળ તેનુ પહોલપણ ગુણતીસસયડ્યીસા કેળ ડેગણત્રીશસં ને વાઘીસ યોજનનુ નહતિ કેળ સીતોદા તથા સીતાનદીને સમીપે જાણવુ અને પઠી સકોચતા સકોચતા ગિરિ અતિએગકલા કેળ નિપથ તથા નીલવતને પાને વનમુલનો વિસ્તાર એક કલા જાણવો હવે કુલગિરિ થકી નદી દિશિ જાતા વાઘીત સ્થાનકનેવિપે વનમુલનો વિસ્તાર જાણનાનો વિધિ કહે

वे. निपथ तथा नीलवंतने समीपे वनमुखनो विस्तार एक कला ठे, तो नदीने समीपे निपथ तथा नीलवंत थकी सोल हजार पाचसें ने वाणु योजन उपर वे कला जइए तेवारे वनमुखनो विस्तार जाणवो माटे ए पूर्वोक्त सोल हजार पांचसें ने वाणु योजननी कला करीए ते कला त्रण लाख पदर हजार वसें ने पचाश थाय, अने ते नदीने समीपे वनमुखनो विस्तार उंगणत्रीससें ने वावीश योजन ठे तेनी साथे गुणीए तेवारे वाणु कोडी अगीअर लाख साठ हजार ने पाचसे उपर थाय, तेने ते क्षेत्रनो विस्तार त्रण लाख पंदर हजार वसे ने पचाशसाथे जाग आपीए तेवारे उंगणत्रीशसें ने वावीश योजन वनमुखनो विस्तार थाय ते जाणवो ए प्रकारे ज्या बांठिए त्यां वनमुखनो विस्तार लाजे. ॥ १६४ ॥

॥ हवे विजयादिकनो विस्तार एकठो करतां लाख योजन पूर्ण थाय ते कहे ठे ॥

पणतीससहस चउसय ॥ उडुत्तरा सयलविजयविक्रंजो ॥

वणमुह डग विक्रंजो ॥ अडवन्नसया य चउआला ॥ १६५ ॥

अर्थ—पणतीससहस चउसयठुत्तरा के० पात्रीस हजार चारसे ने ठ योजन एटला सयलविजयविक्रंजो के० सर्वे विजयनो विष्कंज जाणवो. अने वणमुहडुगविक्रंजो के० वे वनमुखनुं विष्कंज ते अडवन्नसयाय चउआला के० अछावनसे ने चुमाक्षीश योजन ठे ॥ १६५ ॥

सगसय पन्नासा नइ ॥ पिहुत्ति चउवण सहस मेरुवणे ॥

गिरिविह्वर चउसहसा ॥ सबसमासो हवइ लखं ॥ १६६ ॥

अर्थ—सगसयपन्नासा के० सातसें ने पचास योजन नइपिहुत्ति के० अंतरनदीनुं पहोलपणु ठे, अने चउवणसहसमेरुवणे के० चोपन हजार योजन मेरु अने जड्रशाख वन ठे, ते केमके जड्रशाख वन जे ठे, ते मेरुथकी पूर्वदिशि अने पश्चिमदिशि वावीश वावीश हजार योजन ठे, तेमाटे वे वाजुना चुमाक्षीश हजार योजन थाया, अने मेरुनो मध्य विस्तार दश हजार योजन ठे ए एकठा करतां चोपन्न हजार योजन पूरण थाय, तथा गिरिविह्वरचउसहसा के० गिरि जे बद्धस्कार पर्वत तेनो विस्तार चार हजार योजन ठे सब के० ए सर्वनो विस्तार तेने समास के० एकठो करिए तेवारे हवइलखं के० लाख योजन पूर्ण थाय ठे ॥ १६६ ॥

॥ हवे अथोलोकमाहे गाम बखाणे ठे. ॥

जोयण सयदसगते ॥ समधरणीउं-अहो अहो गामा ॥

वायालीससहसेहि ॥ गंतुं ॥ १६७ ॥

અર્થ-- સમધરણીઝં કે૦ મેરુના સમજૂતલની અપેક્ષા માત્રાપ માત્રાપે જૂમી અહો
અહો કે૦ નીચી નીચી થતી જાય છે તે મેસ્સપધિમઝં કે૦ મેરુપર્વત થકી પશ્ચિમ
દિશિનેવિપે વાયાલીસસહસેહિગતુ કે૦ વેતાલીગ હજાર યોજન જૂમિનેવિપે ગયા પઠી
ત્યાં જોયણસયદસગતે કે૦ એક હજાર યોજન જૂમી સમજૂતલથી ઊઠી છે ત્યાં અહોગામા
કે૦ અધોગામી માણસ વસે છે સમજૂતલથી નવસે યોજન દેઠા અને નવસે યોજન
ઊંચા ત્યાં સુધી તિથોં લોક કહિયે, તથા નવસેથી ઊંચુ તે ઊર્ધ્વલોક કહિયે, અને
નવસેથી નીચુ તે અધોલોક કહિયે ૧૬૭ ॥

॥ હવે તીર્થંકર તથા ચક્રવર્તિ પ્રમુલ કયાં ઉપજે તે કહે છે ॥

ચત્ત દ્વતીસં ચ જિણા ॥ જહનનુકોસઝં ચ હુંતિ કમા ॥

હરિચક્રિવલા ચત્તરો ॥ તીસં પત્તેય નિહદીવે ॥ ૧૬૮ ॥

અર્થ-- શ્વદીવે કે૦ આ જન્મુદ્ધીપને વિપે જહનનુ કે૦ જઘન્ય તો ચત્ત કે૦ ચાર
તીર્થંકર સમકાલે હોયે ચ કે૦ વલી ઊત્તોસઝં કે૦ ઊત્કૃષ્ટ તો ચત્તીસં કે૦ ચોત્રીસ
તીર્થંકર સમકાલે હુતિ કે૦ હોયે એમ કમા કે૦ એ અનુક્રમે જાણવા વત્રીશ વિજ-
યના વત્રીશ અને જરત તથા ઐરવતના વે મલીને ચોત્રીશ સમકાલે હોયે અને
હરિચક્રિવલા કે૦ વાસુદેવ, ચક્રવર્તિ અને વલદેવ, એ ત્રણ પુરુષ જઘન્ય તો સમકાલે
પત્તેય કે૦ પ્રત્યેકે ચત્તરો કે૦ ચાર ચાર હોયે અને ઊત્કૃષ્ટા તીસ કે૦ ત્રીશ હોયે
જેવારે ચક્રવર્તિ હોયે, તેવારે વાસુદેવ ન હોયે, અને જેવારે વાસુદેવ હોયે તેવારે ચક્ર-
વર્તિ ન હોયે તેમાટે ત્રીશ સમકાલે હોયે પણ ચોત્રીશ ન હોયે, વત્રીશ વિજય તથા
જરત અને ઐરવત એ ચોત્રીશ ક્ષેત્ર ઉપજાના જાણવા ॥ ૧૬૮ ॥

॥ હવે ચક્રમા અને સૂર્યનુ ચારક્ષેત્ર કહે છે ॥

સસિહગ રવિહગ ચારો ॥ શ્વ દીવે તેસિ ચારસ્તિત્તુ ॥ પળ-

સય દસુત્તરાઈ ॥ ઇગ સવિજાગા ય અમ્યાલા ॥ ૧૬૯ ॥

અર્થ-- શ્વદીવે કે૦ આ જન્મુદ્ધીપને વિપે સસિહગરવિહગ કે૦ વે ચક્રમા અને વે
સૂર્ય તેનુ ચાર કે૦ ચાલતુ તેસિ કે૦ તે ચંદ્રમા સૂર્યનુ ચાર કે૦ ચાર ક્ષેત્ર એટલે
વદ્ધણ અને ઉત્તરવિશિનુ જે ગમનાગમન તેહનુ ચિત્તુ કે૦ ક્ષેત્ર તે પળસય દસુત્તરાઈ
ઇગસવિજાગાયઅડયાલા કે૦ પાંચસે દશ યોજન ઉપર એક યોજનના એકસઠીઆ
અડતાલીશ જાગ જાણવુ ॥ ૧૬૯ ॥

॥ હવે ચક્રમા અને સૂર્યના મડલની સરખા અને પ્રમાણ કહે છે ॥

પત્તરસ ચુલસીઝસય ॥ ઉપન્ન મ્યાલજાગમાણાઈ ॥

સસિ સૂર મડલાઈ ॥ તય તરાણિ નિગદીણાઈ ॥ ૧૭૦ ॥

અર્થ— પનરસ કે^૦ ચંદ્રમાના પદર માંડલાં છે, અને ચુલસીદસયં કે^૦ સૂર્યના એક-
સો ને ચોરાસી માંડલાં છે, તે મંડલ કેવાં છે? તો કે—એક યોજનના એકસઠ જાગ કરિયે
તેવા ઠપ્પન કે^૦ ઠપ્પન જાગ પ્રમાણ ચંદ્રનાં માંડલાં છે, અને અમ્બાલ કે^૦ અમ્બાલીશ
જાગ પ્રમાણ સૂર્યનાં માંડલાં છે એ ચંદ્ર સૂર્યના વિમાને રોધન કરેલી જે ક્ષેત્રજૂમી
તેને મંદલ કહીયે, અને તયતરાણિગિગ હીણાઈ કે^૦ તે મંડલના આંતરા એકેકે ઊંઘા
જાણવા, એટલે ચંદ્રમાનાં માંડલા પદર છે, તેના ચઢદ અંતરા થાય અને સૂર્યનાં
માંડલાં એકસો ને ચોરાસી છે, તેના અંતરા એકસો ને ત્રાસી થાય ॥ ૧૭૦ ॥

॥ હવે ચંદ્રમાના એક મંડલને વીજા મંડલની વચમાં અંતર કહે છે. ॥

પણ ત્રીસ જોયણેજા, ગ ત્રીસ ચઢરો જાગ સગજાયા ॥

અંતરમાણં સસિણો ॥ રવિણો પુણ જોયણે હુન્નિ ॥ ૧૭૧ ॥

અર્થ— પાંત્રીશ યોજન ઉપર એકસઠીઆ ત્રીશ જાગ વહી એકસઠીઆ એક જા-
ગના સાત જાગ કરિયે તેવા ચાર જાગ અધિક, એટલું અંતરમાણ સસિણો કે^૦ ચંદ્ર-
માના એક મંડલથી વીજા મંડલની વચમાં અંતરનું પ્રમાણ જાણવું તે જાણવાની પરી-
લક્ષીય છે કે, મંડલમિદ પરિમાણગુણિજ્ઞા ॥ તસુડગસઠિર્હિંજાગુ હરિજ્ઞા ॥ લઘુ
મૂલ રાસિહિ સોહિજ્ઞા ॥ સેસપગજળતરવિજ્ઞા ॥ ૧ ॥ જેપુણ ઉપ્પરિ ચક્કડકે ॥
તેપુણ ડગસઠી હિગુણે ॥ અંતર હરિપુણ વિજેડચક્કડ ॥ સત્તગુણવિપડિજાગ રહિતહિ
॥ ૨ ॥ એ રીતે મંડલનું અંતર જાણીયે તે કેમ? ચંદ્રમંદલ પદર છે, તે એકેકાનું પરિ-
માણ જે એકસઠીઆ ઠપ્પન જાગ તેની સાથે ગુણતાં આવડે ચાલીશ જાગ થાય, તેને
એકસઠ જાગે હરતાં તેર યોજન ઉપર એકસઠીઆ સમતાલીશ જાગ થાય, તે મૂલગી
જે ચારના ક્ષેત્રની રાશિ પાંચસે દશ યોજન ઉપર એકસઠીઆ અડતાલીસ જાગની છે,
તેમાંહેથી વાદ કરતાં વાકી ચારસે સતાણુ યોજન ઉપર એક જાગ રહે, તેને ચઢદ
આંતરે વહેલીયે તેવારે પાત્રીસ યોજન આવે, ઉપર સાત યોજન રહે તેના એકસઠીઆ
ચારસે ને સત્તાલીશ જાગ થાય, તેની સાથે પ્રથમનો ડગલ્યો એક જાગ જોડીયે તેવારે
ચારસે ને અઠાલીશ જાગ થાય, તેને ચઢદ જાગે વહેંચતાં ત્રીશ જાગ આવે, ઉપર આવ
વધે, તે એકેકાના સાત જાગ કઢવીયે તેવારે સાતને આવે ગુણતા ઠપ્પન થાય, તેને
ચઢદ જાગ દેતા ચાર જાગ લાજે, એ રીતે ચંદ્રમાના મંદલનો આંતરો પાંત્રીશ યોજન
ઉપર એકસઠીઆ ત્રીશ જાગ, તથા એકસઠીઆ એક જાગના સાત જાગ કરીયે તેવા
ચાર જાગ, અધિક થાય

હવે સૂર્યમંડલનું અંતર કહે છે. સૂર્યમંદલ એકસો ને ચોરાસી છે, તે એકેકાનું પરિ-
માણ એકસઠીઆ અડતાલીશ જાગનું છે; અને ચાર ક્ષેત્રનું પરિમાણ પાંચસે દશ યો-

જન ઉપર એકસઠીઆ અનુતાલીશ જાગ છે, તેમાંથી એકસો ને ચોરાસી મંડલના પરિ-
માણના એકસઠીઆ આઠ હજાર આઠસેં ને વત્રીશ જાગ થાય, તેના યોજન એકસો
ચુમાલીસ ઉપર એકસઠીઆ અનુતાલીશ જાગ આવે, તે વાદ કરતાં ત્રણસે ને ઠાસઠ
યોજન રહે છે, તેને એકસો ને ત્ર્યાસી અતરે વહેંચતાં વે યોજન આવે, તો એક સૂર્યમન્ડલ
અને વીજા સૂર્યમન્ડલની વચ્ચે અતર વે યોજન છે ॥ ૧૭૧ ॥

॥ ચંદ્રમા તથા સૂર્ય જવૂદ્દીપમાહે તથા લવણસમુદ્રમાહે કેટલા યોજન આવે તે કહે છે ॥

દીવંતો અસિય સર્ ॥ પણ પણસઠી ય મંડલા તેસિં ॥ તી-
સહિય તિસય લવણે ॥ દસગુણવીસ સય કમસો ॥ ૧૭૨ ॥

અર્થ- દીવંતો અસિયસર્ કે ૦ જવૂદ્દીપમાહે એકસો ને એસી યોજન પ્રમાણ ક્ષેત્રને
વિષે પણપણસઠીયમંડલાતેસિં કે ૦ પાંચ મંડલ ચંદ્રમાના છે, અને પાસઠ મંડલ સૂર્યના
છે, અને તીસહિયતિસયલવણે કે ૦ લવણ સમુદ્રમાહે ત્રણસે ને ત્રીશ યોજન પ્રમાણ
ક્ષેત્રનેવિષે દસગુણવીસસય કમસો કે ૦ દશ ચંદ્રમાના છે, અને એકસો ને હંગણીસ
મન્ડલ સૂર્યના છે, એટલે એકસો ને એમી યોજન ચંદ્રમા અને સૂર્ય જવૂદ્દીપમાહે આવે,
અને લવણસમુદ્રમાહે ત્રણસે ને ત્રીશ યોજન ચંદ્રમા અને સૂર્ય જાણ ॥ ૧૭૨ ॥

॥ હવે ચંદ્રમાનુ મન્ડલ અને સૂર્યનુ જે મંડલ છે તેનો પરસ્પર અતર કહે છે ॥

સસિ સસિ રવિ રવિ અતરિ ॥ મઝોઙ્ગલસ્કુ તિસયસાઠૂણો ॥
સાહિય હસયરિ પણચય ॥ વહિલસ્કો ઠસય સાઠહિં ॥ ૧૭૩ ॥

અર્થ- મઝો કે ૦ સર્વ માન્યામાના મધ્યના મંડલનેવિષે રહેલા જે સસિસસિ રવિ
રવિ કે ૦ વે ચંદ્રમંડલ અને વે સૂર્યમન્ડલ તેનુ અતરિ કે ૦ પરસ્પર જે અતર છે, તે તિ-
સયસાઠૂણો કે ૦ ત્રણસેં ને સાઠે ઝૂણા એવા ઇંગલસ્કુ કે ૦ એક લાખ યોજન જાણવા.
એટલે નવાણુ હજાર ઠસો ને ચાલીસ યોજનનુ સૂર્યમંડલ અને ચંદ્રમન્ડલનુ માહોમાહે
અતર જાણવુ તદનતર ચંદ્રમન્ડલોના પ્રતિમન્ડલને વિષે સાહિય હસયરિ પણચય કે ૦
વહુત્તર યોજન સાધિક એટલે વહુત્તર યોજન અને એક યોજનના એકસઠ જાગ કરિય
તેવા વાગન જાગ ઉપર એવી અતર વૃદ્ધિ છે, અને સૂર્યમંડલોમા પ્રતિમંડલનેવિષે પણ
કે ૦ પાંચ યોજન અને એક યોજનના એકસઠ જાગ કરિય તેવા પાત્રીસ જાગ ઉપર,
એટલી અતર ચય એટલે વૃદ્ધિ છે, તેમજ વહિ કે ૦ વાહ્ય મંડલોને વિષે રહેલા જે વે
ચંદ્રમંડલ અને વે સૂર્યમંડલ તેનુ પરસ્પર અતર લગ્નોઠસય સાઠહિં કે ૦ એક લક્ષ
ઠસે ને સાઠ યોજનનુ વચ્ચે અતર જાણવુ ॥ ૧૭૩ ॥

॥ हवे चंद्रमाना प्रत्येक मंडलने विपे मूहूर्त्त गति कहे ठे ॥

.साहियपणसहस तिहु, तराइ ससिणो मुहुत्तगइ मझे ॥

वावणहिया सा वहि ॥ पइमंडल पणचउवुह्नी ॥ १७४ ॥

अर्थ- ससिणो के० चंद्रमा जेवारे निपथ पर्वतने माये मझे के० सर्वाज्यंतर मंरुले उगे तेवारे एक मुहूर्त्तमांहे साहिय पण सहसतिहुतराइ के० साधिक पांच हजार ने तहुत्तेर योजन चाखे, एटले पांच हजार तहुत्तेर योजन, अने उपर एक योजनना तेर हजार सातसो ने पचीश जाग करीए तेवा सीतोतेरसो ने चुमादीश जाग उपर ए-टली मुहूर्त्तगति करे. त्थार पठी जेवारे बीजे त्रीजे मांरुले जाय तेवारे पइ मंरुल पणचउवुह्नी के० प्रतिमंरुले पोणाचार योजननी वृद्धि करीए एम मंडल प्रते मुहूर्त्त दीठ पोणाचार योजन वधारतां जेवारे पंदर मंडल सुधी सा के० ते मुहूर्त्तगतिए जेवारे चंद्रमा वहि के० लवण समुद्रमांहे सर्व वाह्य मांडले उगे तेवारे वावणहिया के० वा-वन योजन अधिक करिए तेवारे एकेक मूहूर्त्त पांच हजार एकसो ने पचीस योजन उपर एक योजनना तेर हजार सातसे ने पचीश जाग करिए तेवा ठ हजार नवसें ने नेवु जाग अधिक जाणवी, एटली वाहेरने मंरुले चंद्रमा एक मुहूर्त्तमांहे गतिकरे, ॥१७४॥

जा ससिणो सा रविणो ॥ अडसयरिसएण सीसएण हि-

या ॥ किंचूणाणं अछा, रसछिजागाणमिह वुह्नी ॥ १७५ ॥

अर्थ- जाससिणो के० जे चंद्रमानी मांहेना मांरुलानी मुहूर्त्तगति, पांच हजार ने तहुत्तेर योजन जाजेरी कही सा के० तेज सर्वाज्यतर मांडले रविणो के० सूर्यनी गति ठे, परंतु तेमांहे अरुसयरिसएण के० एकसो ने अछोतेर योजन सहीत करिए, एट-ली अधिक सूर्यनी मांहेले मंडले मुहूर्त्त गती जाणवी एटले जेवारे पांच हजार तद्दो-तेरमांहे एकसो ने अछोतेर जेदीए तेवारे पांच हजार वसें ने एकावन्न योजन, अने एक योजनना साठ जाग करिए तेवा उंगणत्रीस जाग जाजेरी सूर्यनी गति जाणवी अने चंद्रमानी वाहेरने मंडले जे मुहूर्त्तगति एकावनसें ने पचीस योजन कही ठे, तेमांहे असीसएणहिया के० एकसो ने एसी योजननी वृद्धि करिए तेवारे त्रेपनसें ने पांच यो-जन अने साठीआ पंदर जाग एटली वाहेरने मांडले सूर्यनी मुहूर्त्तगती जाणवी किंचूणाणअछारसछिजागाणमिहवुह्नी के० काइक ऊणा साठीआ अठार जाग एटला मांहेना मंडलथी वाहेरने मंडले आवतां प्रत्येक मंरुले सूर्यनी इह एटले ए मुहूर्त्तग-तिमांहे वृद्धि जाणवी ॥ १७५ ॥

॥ હવે સૂર્ય ઉદય પામે ત્યાથા કેટલે યોજને અસ્ત થાય તે કહે છે ॥

મક્ષે ઉદય ઋતરિ ॥ ચંડણવદ્સદ્સ પણસય ઠવીસા ॥

વાયાલસઠિજાગા ॥ દિણં ચ અઘારસમુદ્ધત ॥ ૧૭૬ ॥

અર્થ- મક્ષેઉદય કે૦ સૂર્ય જેવારે માંહેને મંડલે ઉદય પામે તેવારે ચોરાણુ હજાર માંચસે ને ઠવીસ યોજન ઉપર સાઠીઆ વેતાલીશ જાગ પટલા યોજનને ઋતરિ કે૦ આતરે વેગલો સૂર્ય આથમે તેવારે દિણંચઅઘારસમુદ્ધત કે૦ દિવસ અઘાર મુદ્ધર્તનો હોય ॥ ૧૭૬ ॥

॥ હવે માહેથી વાહેર મંડલે આવતાં કેટલો દિવસ ઘટે તે કહે છે ॥

પદ્મડલ દિણદાણી ॥ હપદ મુદ્ધત્તેગસઠિજાગાણં ॥ અ-

તે વારમુદ્ધત ॥ દિણંનિસા તસ્સ વિવરીયા ॥ ૧૭૭ ॥

અર્થ- સૂર્યને માહેના મન્ડલ થકી વાહેર આવતા પદ્મડલ કે૦ એકેકા મન્ડલપ્રતે મુદ્ધત્તેગસઠિજાગાણ કે૦ એક મુદ્ધર્તના એકસઠ જાગ કરિણ એવા હપદ કે૦ વે જામ દિણદાણી કે૦ અઘારમુદ્ધર્તના દિવસમાહેથી દિન પ્રતે ઘટે, એમ ઘટામતા અતે કે૦ ઠેહેલે, એકસો ને ચોરાસીમે મંડલે જેવારે સૂર્ય આવે તેવારે વારમુદ્ધત્તદિણ કે૦ દિવસ વાર મુદ્ધર્તનો હોય, અને નિસા કે૦ રાત્રી તે તસ્સવિવરીયા કે૦ દિવસ થકી વિપરિત જાણવી તે કેમ? જેવારે દિવસ વાર મુદ્ધર્તનો હોય તેવારે રાત્રી અઘાર મુદ્ધર્તની કર્ક-સક્રાતીથી મકરસક્રાતી સુધી જાણવી, અને જેવારે માંહેના મંડલથી સૂર્ય વાહેર આવે તેવારે દિવસમાહે મુદ્ધર્તના એકસઠીઆ વે જાગ ઘટે, અને જેવારે મકરસંક્રાતી-થકી ધુરમાનીને વાહેરના મંડલથી માહે આવે તેવારે મુદ્ધર્તના એકસઠીઆ વે જાગ દિવસમાહે વધે, એમ રાત્રીનેવિષે ઘટે તે વિપરીત જાણવું ॥ ૧૭૭ ॥

॥ હવે સૂર્ય વાહેર માંડલે આવે તેવારે ઉદય અસ્તનું અંતર કહે છે ॥

ઉદયઋતરિ વાદિં ॥ સદ્સા તેસઠિ ઠ સય તેસઠિ ॥ તદ્

શ્ગસસિપરિવારો ॥ રિસ્કડ વીસામ્સીઈ ગદ્દા ॥ ૧૭૮ ॥

અર્થ- ઉદયઋતરિવાદિ સદ્સા તેસઠિ ઠસય તેસઠિ કે૦ સૂર્ય જેવારે વાહેરને એક-સો ને ચોરાસીમે માંડલે આવે તેવારે ત્રેસઠ હજાર ઠસે ને ત્રેસઠ યોજન વેગલો અસ્ત થાય, કર્કસક્રાતિથી ધુર માનીને મકરસક્રાતિ સુધી એકસો ને અઢસઠ યોજન પ્રતિ મન્ડલે ઝંઘી ગતિ કરે તદ્ કે૦ તથા પ્રકારે એક ચઢમાને પરિવારે રિસ્કડવીસ કે૦ અનિજિત પ્રમુખ અઘાવીસ નક્ષત્ર તથા અગારક પ્રમુખ અમ્સીશ્ગદ્દા કે૦ અઘાસી પ્રદો જાણવા ॥ ૧૭૮ ॥

॥ હવે એક ચંડમાની પઠવાડે તારાની સંખ્યા કહે છે ॥

ઝાસઠિસહસ નવસય ॥ પાણદ્વત્તરિ તારકોમ્કોડીણ ॥

સપ્તંતરેણમુસ્સે, હગુલમાણેણ વા હુતિ ॥ ૧૭૯ ॥

અર્થ— ઝાસઠ હજાર નવસેં ને પચોત્તેર કોમ્કોડી ઇટલા તારા, એક ચંડમાની પઠવાડે જાણવા. એ તારાના વાહુદ્યપણા થકી દોત્ર થોહું છે, માટે કેશ્ક આચાર્ય કો-
મ્કોડીને સપ્તંતરેણ કે ૦ સંઝાંતર ઇટલે કોમ્કોડી વીજી નામ કહે છે, વા કે ૦ અથવા
મુસ્સેહગુલમાણેણહુંતિ કે ૦ ઝસ્સેધાંયુલે જેવારે તારાના વિમાન લેખવીં તેવારે કોહા-
કોડીનો સંજવ હોય પઠી નિશ્ચેની વાત જ્ઞાનવંત જાણે. ॥ ૧૭૯ ॥

॥ હવે ગ્રહાદિકની સંખ્યા જાણવાનુ કરણ કહે છે. ॥

ગહરિસ્કતારગાણ ॥ સંખ સસિસખસંગુણં કાઝં ॥ ઇન્ધિય

દીવુદહિમિ ય ॥ ગદ્દાઝમાણં વિયાણિજ્ઞા ॥ ૧૮૦ ॥

અર્થ— ગહરિસ્કતારગાણ સંખ કે ૦ ગ્રહ નક્ષત્ર અને તારા એ ગ્રણની સંખ્યા, એક
ચંડમા આશ્રી જે કહી તે, જે દ્વીપ સમુદ્રનેવિપે જેટલા સસિસંખ કે ૦ ચંડમાની
સંખ્યા હોય સંગુણં કાઝ કે ૦ તેટલા ચંડમાની સાથે ગુણાકાર કરિય, એમ કરતાં જે
ગ્રહાદિકની સંખ્યા આવે તેટલો પરિવાર જાણવો એ રીતે ઇન્ધિયદીવુદહિમિય કે ૦
વાંઝિત દ્વીપ સમુદ્રનેવિપે એ ગદ્દાઝમાણ વિયાણિજ્ઞા કે ૦ ગ્રહાદિકનું પ્રમાણ જાણીયં.
તે યત્ર થકી જાણવુ ॥ ૧૮૦ ॥

॥ હવે લવણ સમુદ્ર પ્રમુખને વિપે ચઢ સૂર્યની સંખ્યા કહે છે ॥

ચઢ ચઢ વારસ વારસ ॥ લવણે તહ ધાઝ્યમિ સસિસૂરા ॥

પરઝંદહિદીવેસુ ય ॥ તિગુણા પુવિહ્નસજુત્તા ॥ ૧૮૧ ॥

અર્થ— લવણસમુદ્રને વિપે ચાર ચંડમા અને ચાર સૂર્ય જાણવા તથા પ્રકારે ધા-
તકીલંબને વિપે વાર ચંડમા અને વાર સૂર્ય જાણવા પરઝંદહિદીવેસુ કે ૦ તેવારે પઠી
કાલોદ સમુદ્ર તથા પુષ્કરવર દ્વીપ પ્રમુખને વિપે પૂર્વે જે કહ્યા છે તેણે સહીત ત્રિગુણા
જાણવા, તે કેમકે ધાતકીલંબને વિપે વાર ચંડ તથા વાર સૂર્ય કહ્યા છે, તેને ત્રિગુણા
કરિયં તેવારે ઠગ્રીશ થાય; તેમાંહે પહેલા જવૂદ્વીપના વે અને લવણ સમુદ્રના ચાર
અંચ ઠ જેલીયં તેવારે વેતાલીશ સૂર્ય અને વેતાલીશ ચંડ કાલોદ સમુદ્રનેવિપે થાય,
હવે એ વેતાલીશને ત્રિગુણા કરિય તેવારે એકસો ને ઠગ્રીશ થાય, તેની સાથે પૂર્વોક્ત વે,
ચાર અને વાર અંચ અઢાર જેલીય તેવારે એકસો ને ચુમાલીસ ચંડ અને એકસો ને ચુ-
માલીસ સૂર્ય, પુષ્કરવર દ્વીપને વિપે એકસો ને વહુત્તેર સૂર્ય અને વહુત્તેર
ચંડ પુષ્કરવરનેવિપે જાણવા ॥ ૧૮૧ ॥

નરખિત જા સમસે, ણિચારિણો સિઘસિઘતરગણો ॥

દિઠિપદ્મિંતિ ચિત્તા, ણુમાણઁ તે નરાણજહા ॥ ૧૮૨ ॥

અર્થ— તે ચંદ્ર સૂર્ય નરખિત કે ૦ નરકેત્ર જે અઢી દ્વીપ ઠે લાસુધી જાસમસે ણિ-
ચારિણો કે ૦ યાવત્ સમશ્રેણીય ચાલે ઠે સઘયણી માહે પણ એમજ કહ્યુ ઠે દોસસિ
દોરવિપત્તી ॥ યગતરિયા ઠસઠિ સચાય ॥ મેરુપયા હિણંતા ॥ માણુસચિત્તંપરિઅનંતિ
॥ ૧ ॥ વહી તે ચંદ્ર સૂર્ય કેહવા ઠે? સિઘસિઘતરગણો કે ૦ શીઘ્ર શીઘ્રતઃ ગતિ ઠે
જેમની એવા ઠે, એટલે ચંદ્રમા થકી સૂર્યની ગતિ ઉતાવહી ઠે સૂર્ય થકી ગ્રહની ગતિ
ઉતાવહી ઠે, ગ્રહયકી નક્ષત્રની ગતિ ઉતાવહી ઠે, તે કે ૦ તે ચંદ્ર સૂર્યાદિકના ચિત્તા-
ણુમાણઁ કે ૦ ક્ષેત્રના અનુમાન એટલે પ્રમાણ થકી કેટલા વેગલા નરાણદિઠિ પદ્-
મિંતિ કે ૦ મનુષ્યની દૃષ્ટી ગોચરનેવિપે આવે તે કહે ઠે

પણસય સત્તત્તીસા ॥ ચત્તીસ સદસ્સ લક્ક ઇગ્ગવીસા ॥

પુસ્કરદીવદ્ધનરા ॥ પુવ્વેણ વરેણ પિઠ્ઠિતિ ॥ ૧૮૩ ॥

અર્થ— એકવીસ લાલ ચોત્રીસ હજાર પાંચસે ને સાતત્રીસ યોજન પ્રમાણ ક્ષેત્રથી
પુસ્કરદીવદ્ધનરા કે ૦ પુસ્કરાર્દ દ્વીપના મનુષ્ય તે પુવ્વેણવરેણપિઠ્ઠિતિ કે ૦ પૂર્વદિશિ ઉદય
પામતા અને અવરેણ એટલે પશ્ચિમદિશિ અસ્ત પામતા એવા સૂર્ય ચંદ્રમા પ્રત્યે દેખે ઠે,
એટલે ત્યા તેટલા ક્ષેત્રના વેગલા વિસ્તારથકી દેખે ઠે ॥ ૧૮૩ ॥

॥ હવે મનુષ્ય ક્ષેત્ર થકી વાહેર ચંદ્ર સૂર્યનો વિચાર કહે ઠે ॥

નરખિત્તવહિ સસિરવિ ॥ સચાકરણતરેહિ વા હોઈ ॥ તહ

તઠ ય જોઈસિયા ॥ અચલપમાણસુવિમાણા ॥ ૧૮૪ ॥

અર્થ— નરખિત્તવહિસસિરવિસચા કે ૦ મનુષ્યક્ષેત્ર થકી વાહેર ચંદ્ર સૂર્યની સગ્યા
પ્રથમ કહી ઠે, તેમજ હોય વા કે ૦ અથવા કરણતરેહિહોઈ કે ૦ વીજો કરણ એટલે
ઉપાય તેણે કરી પણ હોય. તે ઉપાય શાસ્ત્રાતરથકી જાણવો પણ સઘયણી પ્રમુલ ગ્ર-
થને વિપે એજ કરણ વિધિ આદ્યુ ઠે તહ કે ૦ તથા પ્રકારે તઠ કે ૦ તે મનુષ્ય ક્ષેત્રથી
વાહેર જે જોઈસિયા કે ૦ જ્યોતપી ચંદ્ર સૂર્યાદિક ઠે, તે અચલ એટલે સ્થિર જાણવા,
અને મનુષ્ય ક્ષેત્રના ચંદ્ર સૂર્યના વિમાનથી અરૂ પમાણસુવિમાણા કે ૦ તેમના વિમાન
અરૂ પ્રમાણે એવા રહ્યા મનોહર વિમાન જાણવા, ॥ ૧૮૪ ॥

॥ હવે લક્ષ યોજન પ્રમાણ જંબૂદ્વીપનો પરિધિ કહે ઠે ॥

જંબૂપરિહિ તિલક્કા ॥ સોલસહસ ડસય પઞ્ણઅઢવીસા ॥

ધણુઅઢવીસ સયગુલ ॥ તેરસસહાસમહિયા ય ॥ ૧૮૫ ॥

अर्थ—इह के० आ जंबूद्वीपनेविषे बलयाकारे परिधि, ते फरता त्रण लाख सोख हजार वसें ने सत्तावीस योजनत्रण कोश अने एकसोने अष्टावीस धनुष्य उपर साडातेर अगुल समदियाय के० समअधिक एटखे किंचित् अधिक जाणवो. ॥ १७५ ॥

॥ हवे जंबूद्वीपनुं गणित पद कहे ठे. ॥

सहसय नजया कोडी ॥ लका ठप्पण चणवइ सहस्सा ॥

सहसयं पणण्डको, ससढवासठिकरगणियं ॥ १७६ ॥

अर्थ—सातसें नेवु कोकी ठपन्न लाख चोराण हजार अने सहसय के० एकसो ने पचाश एटला योजन उपर पोणावे कोश अने सहवासठिकर के० साढावासठ हाथ एटलुं द्वीपनुं गणिय के० गणितपद थाय. गणित एटखे लाख योजननुं जे वृत्तविष्कज प्रमाण जंबू द्वीप ठे, तेना जेवारे एक योजन प्रमाण समचउरंस खंरु करियं, तेवारे तेने गणितपद कहियं ते खंरुनी संख्या ७९०५६९४१५० योजन अने पोणावे कोश उपर साढावासठ हाथ जाणवी ॥ १७६ ॥

॥ हवे परिधि प्रमुख आठ वोख कहे ठे ॥

वट्टपरिधिं च गणियं ॥ अंतिमखंडाइ उसुजियं च धणुं ॥

वाहं पयर च घण ॥ गणियधममेहि करणेहिं ॥ १७७ ॥

अर्थ—एक, वट्ट के० वाटला क्षेत्रनु परिधिं च के० परिधि, वीजु, वृत्तक्षेत्रना जे समचउरस योजन प्रमाण खंरु करिय ते गणितपद, वीजु, अंतिम के० ठेहेला खंरुादिकनु उसु के० इखु एटखे वाण करिय, चोथु, जिय के० जीवा ते धनुष्यने आकारे जरत वैताढ्य प्रमुखनी पणठ, पांचमु, धणु के० ते अरु चडमाने आकारे जरत प्रमुख जे क्षेत्र ठे तेनु पुठनु जाग, तेने धनुष्य कहे ठे, ठणु, वाहं के० वैताढ्य प्रमुख पर्वत तथा क्षेत्रना ठेहेडानु जे परिमाण ते, करखु ते वाह जाणवी, सातमु, पयरं के० प्रतर एटखे लांवण, तथा पढोखणुं ज्यां सरखु होय ते, आठमु, घन के० लांवणणे, पढोखणणे अने जारुणणे जे सरखु होय ते, घन कहेवाय ठे ए आठ वोख ते एएहिं के० आगल कहे ठे जे करणेहिं के० उपाय ते विधिय करी गणियव के० गुणो वर्तारो करो, जेम सय परिधि प्रमुख जे आठ वोख ठे ते जाणवामां आवे ॥ १७७ ॥

॥ हवे प्रथम परिधि जाणवानो विधि.

गाथाए करि कहे ठे ॥

विष्कजवग्गदहगुण ॥ मूलं

परिउं होई ॥

अर्थ—विष्कज के० वाटला क्षेत्रनो जे जेटला योजननो विस्तार होए तेटला आबी रीते के, जेटला आंक मांड्या

तेने विष्कज कहिय, ते

वग्ग के० वर्ग

गुणा करिय तेने

जेम नवने नवगुणा करिएं तेवारे एक्यासी आय, ते वर्ग कहेवाय ठे एम जाणवुं ते वर्ग कर्या पठी तेने दशगुण के० दशगुणा करिए एटले ते वर्गना आकने आगले एक शून्य आपीए तेवारे ते दशगुणा आय ते दशगुणा कर्या पठी ते आंकनु मूल शोधीए ते आवी रीते के, वेहेला आंक थकी विपम सम करता धुरना आकसुधी आवीए, जो धुरने आके विपम आवे तो एकलो धुरनु आक तेने वर्गने आंके शोधीए, अने जो सम आवे तो धुरना वे आक वर्गने आके शोधीए, एम करतां जे आक लाजे ते वमणो करी उपली पक्तिना एकेका आकने रासी माडीए, वली उपला आंकनी राशी साथे जेम सर्व नीचेना आकनो जाग पडोचे तेम वडेंचीए, पठी जे आक लाजे तेना वर्गमा एक उपरनी श्रेणीनो अधिक आक लेइने काडीए, ए रीते उपरनी श्रेणीना वेहेनाना आकसुधी वडेंचीए एम वर्गमूल करता जे नीचेनी श्रेणीनेविषे आक आवे तेनो अर्द्ध करिए, तेटलो वाटला क्षेत्रनो परिधि जाणवो, वली वर्गमूल करता जे उगरे तेना जो कोश करवा होय तो चारवार गुणीए, अने जो धनुष्य करवा होय तो वे हजारवार गुणीए, तथा अगुल करिए तो एक धनुष्यना ठवु अगुल करी गुणीए एम जे रीते जाग पडोचतो होय तेवा प्रकारे, गुणाकार करी पहेलाना वेद जाग पाकीए, पठी अठुरमे कोश, धनुष्य, अगुल प्रमुख जे योजन उपर आवे, ते यंत्रधी जाणवु ए रीते कमल, छीप, चूलिका, कूट, काचनगिरि, कुंज अने मेरु प्रमुखनो परिधि जाणवो

॥ हवे पाठली गाथाना अर्द्धवडे गणित पद एटले योजन प्रमाण समचउरस करवानो विधि कहे ठे ॥

विस्कजपाय गुणिउं ॥ परिरुं तस्स गणीयपय ॥१८८॥

अर्थ—विस्कजपायगुणिउं के० विस्कजनो जे चोथो जाग तेनी साथे जेवारे परिधिनी संख्याए गुणीए तेवारे तस्सगणियपय के० तेनु गणित पद थाय, ते एक जवूछीप आश्री देसाडे ठे

जेम जवू छीपनु परिधि त्रणलाख सोलहजार वसें ने सत्तावीश योजन ठे, ते, विस्कजना एकलाख योजननो चोथो जाग जे पचीश हजार योजन, तेनी साथे गुणिए तेवारे सातसें नेवु कोनी उपन्न लाख ने पचोत्तर हजार थाय वली परिधिने विषे त्रण कोश ठे ते, पचीश हजार साथे गुणता पचोत्तर हजार कोश थाय वली परिधिना धनुष्य एकमो ने अठ्ठावीश ठे ते, पचीश हजार साथे गुणता वत्रीश लाख धनुष्य थाय वली परिधिना साडातेर अगुलने, पचीस हजार साथे गुणीए तेवारे त्रण लाख

सौमीसाम्नीस हेज्जार अंगुल थाय ए सर्व आंकनी राशी जुदी जुदी मांमीएं, पठी पूर्वोक्त पचोतेरं हजार कोशने चारजागे वहेंचतां पोणीडगणीश हजार योजन थाय. पठी धनुष्यना वत्रीस लाख आंकने आठ हजार जागे वहेंचतां चारसें योजन थाय. ए वधा एकठा करीएं तेवारे सातसें नेबु कोमी ठपन्न लाख चोराणु हजार एकसो ने पचाश योजन थाय. तेवार पठी त्रण लाख ने साडीसाडत्रीस हजार अंगुलना आंक ठे, तेने ठन्नजागे वहेंचतां पांत्रीससो ने पन्नर धनुष्य थाय तेना कोश करीएं तो पोणावे कोश थाय उपर पदर धनुष्य ने साठ अंगुल वधे तो पंदर धनुष्यना साठ हाथ थाय, अने साठ अंगुलना अढी हाथ थाय ए वधा मली सानीवासठ हाथ थाय ए सर्व मली सातसें नेबु कोमी ठपन्न लाख चोराणु हजार एकसो ने पचाश योजन उपर पोणावे कोश अने साडीवासठ हाथ एटलु जबूछीपनु गणित पद थाय ठे ते सूत्रनी गाथामां प्रथम कल्लु ठे तेथी जाणवु ॥ १८८ ॥

॥ हवे इखु अने जीवानुं करण एक गाथामांहे कहे ठे ॥

उगाहु उसूसु चिय ॥ उगणीसगुणो उसूकला होइ ॥ विज-

सुपिहुत्ते चउगुण ॥ इसुगुणिए मूलमिह जीवा ॥ १८९ ॥

अर्थ- उगाहुउसूसुचिय के० आ जबूछीपनेविपे एक देश जे जरत क्षेत्र ते चढावे- ला धनुष्यने आकारे ठे, त्यां वाणना ठामनी वचेनु जे विष्कन्न तेने इखु 'कहीएं, ते इखुना योजनने' उगणीसगुणोउसूकलाहोइ के० उगणीशवार गुणीए तेवारे कलानुं इखु थाय तो दक्षिण जरतनु इखु धसें आडत्रीस योजन उपर त्रण कला ठे तेने उगणीसे गुणतां चार हजार पाचसें ने पचीश कला थाय, एटलु कलानुं इखु जाणवु. हवे जीवानुं करण कहे ठे. जेवारे जीवा करीए तेवारे विजसुपिहुत्ते के० विगत एटले गयु ठे इखु एटले वाणनु पडोलपणु ज्याथी एटले कलारूप वृत्त क्षेत्र १९०००००० ते- माथी इखुकला (४५२५) काढीएं वाकी रहे (१८९५४९) तेने चउगुण के० चार- गुणा करीए पठी इसुगुणिए मूलमिहजीवा के० इखुकला साथे गुणीने तेनु मूल शो- धता जे आंक आवे ते जीवा जाणवी दक्षिण जरतादिकनेविपे जीवा करवानो ए विधि जाणवो ए जीवानु मान यत्र थकी जाणवु ॥ १८९ ॥

॥ हवे जरत वैताढ्य प्रमुखनुं धनुष्टय कहे ठे ॥

उसुवग्गि उगुणजीवा ॥ वग्ग जुए होइ धणुपिठ ॥

धणुडगविसेस सेसं ॥ दलियं ॥ १९० ॥

अर्थ- उसुवग्गि के० इखुनो वर्ग करी तथा के० उगुणो जीवानो करी वग्गजुए के० ए वे वर्गयुक्त एटले के० मूल शोधतां

જેમ નવને નવગુણા કરિયું તેવારે એકયાસી થાય, તે વર્ગ કહેવાય છે એમ જાણવું તે વર્ગ કર્યા પછી તેને દશગુણ કે ૧૦ દશગુણા કરિયું પડેલે તે વર્ગના આંકને આગલે એક શૂન્ય આપીએ તેવારે તે દશગુણા થાય તે દશગુણા કર્યા પછી તે આંકનું મૂલ શોધીએ તે આવી રીતે કે, વેહેલા આંક થકી વિપમ સમ કરતાં ધુરના આંકસુધી આવીએ, જો ધુરને આંકે વિપમ આવે તો એકલો ધુરનું આંક તેને વર્ગને આંકે શોધીએ, અને જો સમ આવે તો ધુરના વે આંક વર્ગને આંકે શોધીએ, એમ કરતા જે આંક લાગે તે વમણો કરી ઉપલી પક્તિના એકેકા આંકને રાસી માંડીએ, વલી ઉપલા આંકની રાશી સાથે જેમ સર્વ નીચેના આંકનો જાગ પહોંચે તેમ વહેંચીએ, પછી જે આંક લાગે તેના વર્ગમા એક ઉપરની શ્રેણીનો અધિક આંક લેણે કાઢીએ, એ રીતે ઉપરની શ્રેણીના વેહેલાના આંકસુધી વહેંચીએ એમ વર્ગમૂલ કરતા જે નીચેની શ્રેણીને વિપે આંક આવે તેનો અર્ધ કરિયે, તેટલો વાટલા ફેરનો પરિધિ જાણવો. વલી વર્ગમૂલ કરતા જે ઊગરે તેના જો કોશ કરવા હોય તો ચારવાર ગુણીએ, અને જો ધનુષ્ય કરવા હોય તો વે હજારવાર ગુણીએ, તથા અંગુલ કરિયે તો એક ધનુષ્યના ઠ્ઠુ અંગુલ કરી ગુણીએ એમ જે રીતે જાગ પહોંચતો હોય તેવા પ્રકારે ગુણાકાર કરી પહેલાના વેદ જાગ પામીએ, પછી અનુક્રમે કોશ, ધનુષ્ય, અંગુલ પ્રમુખ જે યોજન ઉપર આવે, તે યત્રથી જાણવું એ રીતે કમલ, ઠીપ, ચૂલિકા, કૂટ, કાંચનગિરિ, કુંડ અને મેરુ પ્રમુખનો પરિધિ જાણવો

॥ હવે પાઠલી ગાથાના અર્ધવડે ગણિત પદ પડેલે યોજન પ્રમાણ સમચરસ કરવાનો વિધિ કહે છે ॥

વિરકંજપાય ગુણિત ॥ પરિતં તસ્સ ગણીયપય ॥૧૮૬॥

અર્થ- વિરકંજપાયગુણિત કે ૧૦ વિરકંજનો જે ચોથો જાગ તેની સાથે જેવારે પરિધિની સંખ્યાએ ગુણીએ તેવારે તસ્સગણિયપય કે ૧૦ તેનું ગણિત પદ થાય, તે એક જુલુદીપ આપ્ત્રી દેખાડે છે

જેમ જલુ દીપનું પરિધિ ત્રણલાખ સોલહજાર વસે ને સત્તાવીશ યોજન વે, તે, વિરકંજના એકલાય યોજનનો ચોથો જાગ જે પચીશ હજાર યોજન, તેની સાથે ગુણીએ તેવારે સાતસે નેબુ કોની ઉપર લાખ ને પચોત્તેર હજાર થાય વલી પરિધિને વિપે ત્રણ કોશ છે તે, પચીશ હજાર સાથે ગુણતા પચોત્તેર હજાર કોશ થાય વલી, પરિધિના ધનુષ્ય એકમો ને અઢાવીશ છે તે, પચીશ હજાર સાથે ગુણતા વત્રીશ લાખ ધનુષ્ય થાય વલી પરિધિના સાડાતેર અંગુલને, પચીસ હજાર સાથે ગુણીએ તેવારે ત્રણ લાખ

અર્થ- એવંચપયરગુણિયં કે० એ પ્રતરનું ગણિત દક્ષિણ ઝરતાદિક ક્ષેત્ર તથા ગિ-
રિનું ગણિતપદ તે સંવત્સરારેણ કે० સંવત્સરારે દેસિયં કે० દેસાહ્યું છે, તેણ કે० તે
કારણ માટે કિંચૂણંદોષફલં કે० કાંઈક ઉણું ફલ હોય, અથવા કે० તથા શૂંપિ કે० એ
સર્વ પ્રતર ફક્તકરી ઘમણા કરિયું તેવારે સાતસેં ને ઊગણાણંસી કોઢી, અઢાર લાલ,
સીતોતેર હજાર, ચારસેં ને ઠપ્પણ હોય તે સગસય નજ્યાકોની એ ગાથાણં જોતાં
અંતર પઢે છે, અને જો શોષ જાગ હગરે તેના વલી જાગ કરીને ગણિયં તો હવશ્ચુ-
દુમગણના કે० સુદ્ધ ગણના થાય, તો તે સુદ્ધગણનાની પેરે પૂર્ણ પણ થાય તે કરણ-
નું વિશેષ જાણવું. ॥ ૧૯૩ ॥

॥ હવે ઘનગણિત કહે છે. ॥

પયરો સોસ્તેદ્ગુણો ॥ હોઈ ઘણોપરિર્યાઈ સઘ વા ॥

કરણ ગણણાલસેદિં ॥ જંતગલહિયાઝ દઠ્ઠવં ॥ ૧૯૪ ॥

॥ इति जंबूद्विवादिगारोपढमो समप्तो ॥

અર્થ- જે વૈતાલ્ય પ્રમુખ પર્વતનું પયરો કે० પ્રતર ગણિત છે, સો કે० તેને જેવારે
વૈતાલ્ય પ્રમુખ પર્વતના ડસ્તેદ્ગુણો કે० ઊંચપણાની સાથે ગુણીયં તેવારે વૈતાલ્ય પ્રમુખ
પર્વતનું હોઈ ઘણો કે० ઘનગણિત થાય, તે વૈતાલ્ય પ્રમુખના પ્રતર જેવારે ઊંચપણા
સાથે ગણીયં તેવારે જાણીયં, એ પરિર્યાઈ કે० પરિધ્યાદિક આવનો વર્તારો કહ્યો વા
કે० અથવા એ સઘ કે० સર્વ પરિધિ પ્રમુખનું જે કરણ ગણણ કે० કરણનોવિધિ સાથે
ગણવાને જે મનુષ્ય આલસેદિં કે० આલસવંત હોય તે મનુષ્યે પૂર્વાચાર્યે જે જંતગ કે०
યંત્ર લહિયાઝ કે० લાલ્યા છે, ત્યાંથી દિઠ્ઠવં કે० દેલવું, ઘટલે યંત્ર ઉપરથીજ જોઈ,
ચિંતવું ॥ ૧૯૪ ॥

॥ હવે એ જીવાપ્રમુખ ગણિતની સંગ્રહ ગાથા કહે છે. ॥

જોયણસહસ્તનવગં ॥ સત્તે વલયા હવંલિઅન્યાલા ॥ વારસયકલા સકલા ॥ દા-
હિષંજરહસ્ય જીવાઈ ॥ ૧ ॥ વસંતેવસહસ્તાઈ ॥ જીવાસત્તયસયા ફવીસાઈ ॥ વારકલા-
યજળા ॥ વેયદ્ધ ગિરિસ્તવિન્નેયા ॥ ૨ ॥ વજ્રદસ યસહસ્તાઈ ॥ સયાઈચત્તારિણ સ-
યરાઈ ॥ જરહુત્તરજીવા ॥ વજ્રકલાલિણિયાકિંચિ ॥ ૩ ॥ ચોવીસ સહસ્તાઈ ॥ નવ-
સય યાજોપણાણ વત્તીસે ॥ હુદ્ધિમવંતજીવા ॥ આયામેણં કલરૂંચ ॥ ૪ ॥ સતતી-
સહસ્તાઈ ॥ વજ્રલગ જોયણાણ વજ્રસયરા ॥ હેમવ યવાસજીવા ॥ કિંચૂણા સોલ-
સકલાય ॥ ૫ ॥ તેપન્ન સહસ્તાઈ ॥ નવસય્યા જોયણાણશ્ગતીસા ॥ જીવામહાહિમ-
વયં ॥ અઠ્ઠકલા વજ્રજાઈય ॥ ૬ ॥ યજુત્તરાનવસયા ॥ તેવત્તરિમેવ જોયણસહસ્તા ॥
જીવાસત્તરકલા ॥ અઠ્ઠકલાં વેવહરિવાસે ॥ ૭ ॥ વજ્રણવડ સહસ્તાઈ ॥ ઠપ્પન્નહિ ય-

આક આવે તે હોઈ ધણ પિઠં કે० ધનુષ્ટ થાય એમ દક્ષિણ જગતાદિકનું ધનુષ્ટ જાણવું પરીતે સર્વ ક્ષેત્રનું પર્વતાદિકનું ધનુષ્ટ લાગે તે ધનુષ્ટ યંત્રથી જાણવું હવે વાહા કરણ કહે છે—ધણુકગવિસેસસેસ કે० વે ધનુષ્યનું વિશ્લેષ કરિયું, દક્ષિણ જરત અને વૈતાલ્ય એ વે ધનુષ્ય કહિયે, તેમાં જે ન્હાનું ધનુષ્ય હોય તે મોહોટા ધનુષ્યમા-
હેથી કાઢીયે, જે વાકી રહે તેનું દલિયવાહાકુગહોઈ કે० તેનું શ્રદ્ધ કરિયું એટલે વૈતાલ્ય પ્રમુખ પર્વત તથા હેમવંત પ્રમુખ ક્ષેત્રની વે વાહા હોય વાહા એટલે પર્વત ક્ષેત્રના ટેમ્નાનો વિસ્તાર તેનું પ્રમાણ યંત્રથી જાણવું ॥ ૧૯૦ ॥

૮ ॥ હવે ટેહેલો યજ્ઞ જે જરત તેહના પ્રતર કરવાનો વિધિ કહે છે ॥

અંતિમખડસ્સુસુણા ॥ જીવ સંગુણિય ચઢહિ જશ્નક ણં ॥

લક્ષ્મિ વર્ગિય દસ, ગુણંમિ મૂલ હવશ્ પયરો ॥ ૧૯૧ ॥

અર્થ—અંતિમ યજ્ઞસ્સુસુણા કે० ટેહેલો યજ્ઞ જે જરત યજ્ઞ તેના શુ સાથે જીવસં-
ગુણિય કે० જીવા ગુણિય પઠી તેને ચઢહિજશ્નક કે० ચાર જાગે વહેચતાં જે લક્ષ્મિ
કે० લાગે એટલે જે જાગ આવે, તેનો વર્ગિય કે० વર્ગ કરિયે, તે વર્ગને દસગુણમિ-
મૂલ કે० દસગુણો કરી મૂલ શોધીયે તેનો જે આક આવે, તે હવશ્પયરો કે० પ્રતર
જાણવો તે પ્રતરને વક્તી ડંગણીશ જાગે વહેચતા જે આક આવે તે કલા જાણવી.
વીજી શેષ રહે તે પ્રતિકલા જાણવી વક્તી ડંગણીશ જાગે વહેચતા યોજન થાય,
અને જે શેષ રહે તે કલા જાણવી તે યંત્રથી જાણજો એમ સમચરતસ જરતક્ષેત્ર
પ્રમુખ કરવાનો વિધિ જાણવો ॥ ૧૯૧ ॥

૯ ॥ હવે વૈતાલ્ય પ્રમુખના પ્રતર કહે છે ॥

જીવા વર્ગેણ હગે ॥ મિલિય દલિય ય હોઈ જ મૂલં ॥

વેયદ્વાઈણ તયં ॥ સપિહુત્તગુણ હવશ્ પયરો ॥ ૧૯૨ ॥

અર્થ—જીવાવર્ગેણ કે० ન્હાની જીવાનું વર્ગ અને મહોટી જીવાનું વર્ગ એ હગે કે०
વે મિલિય કે० એકઠા કરી પઠી તેનું દલિય કે० શ્રદ્ધ કરિયે, પઠી તેનું મૂલ શો-
ધીયે, હોઈજમૂલ કે० તે મૂલનો જે આક આવે તે મૂલ સપિહુત્તગુણ કે० પોતાના
વિસ્તાર સાથે ગુણિય તય કે० તેવારે વેયદ્વાઈણ કે० વૈતાલ્યાદિક પર્વતનું હવશ્પયરો
કે० પ્રતર હોય તે સર્વ પર્વતાદિકના પ્રતર યંત્રથી જાણવા ॥ ૧૯૨ ॥

૧૦ ॥ એ ચ પયરગુણિય ॥ સવવહારેણ દેસિય તેણ ॥ કિચૂ-
ણ હોઈ ફલ ॥ અહિહપિ હવશ્ સુહુમગણણા ॥ ૧૯૩ ॥

कलाय वेयद्वघणगणिय ॥ ३१ ॥ अठसयापणयाला ॥ तीसंलस्काति हत्तरीसहसा ॥
 पनरस कलायघणो ॥ दस्सुसए होइ वीयम्मि ॥ ३२ ॥ सत्तहिया तिन्निसया वारस
 सहसाय पचलस्काय ॥ अवराय वार सकला ॥ पणुस्सए होइघणगिरिय ॥ ३३ ॥ सत्ता-
 सीइगलस्का ॥ उणतीसहियाय विणवइसयाइ ॥ अउणतीसइचागा ॥ चउदसवेयद्व
 घणगणियं ॥ ३४ ॥ हिमवंति दुसय चउदस, कोडीठप्पन्नलरकसगनउई ॥ सहसा
 चउयालसयं ॥ सोलसकलवार विकलघण ॥ ३५ ॥ गुण्याल सयासत्तर, ॥ कोनी ठत्ती-
 स लरकसगतीसा ॥ सहसातिसय अरुत्तर ॥ वारविकलघणमहाहिमवे ॥ ३६ ॥ ठग-
 वन्नसहसअठा, रकोनि ठासठिलरकसगवीस, सहसानव सयएणु, एसीहिनिहसहस्सघ-
 ण गणिय ॥ ३७ ॥ इतिघनसग्रहाथा ॥ ॥ इति श्रीलघुक्षेत्र समास वार्तिके जंबूद्वी-
 पाधिकार प्रथमं समाप्त ॥ उन्नमो विश्वनाथाय तत्त्वदर्शिने ॥

॥ हवे वीजो लवण समुद्रनो अधिकार वखाणे ठे ॥

वीजं लवण समुद्रा हिगारो नम्रइ ॥ मूलगाथा ॥ गोतिवं
 लवणोजय ॥ जोयण पणनवइ सहसजा तठ ॥ समञ्ज-
 तलाउ सगसय ॥ जलवृद्धी सहसमो गाढो ॥ १९५ ॥

अर्थ— लवणोजय के० जगती थकी वाहेर लवण समुद्रना उजय एटले वन्ने पा-
 साथी जेवारे वचमा शिखानी सन्मुख जोयण पण नवइसहसजा के० ज्यांसुधी पचा-
 णु हजार योजन लवण समुद्रमाहे आविए त्यासुधी तठ के० ते लवण समुद्रमाहे
 गोतिवं के० गोतीर्थ सरखो ठे, एटले जेम गाय पाणी पीवाने तलावमा प्रवेश करे
 तेवारे पाठली वाजु उची होय, अने आगली वाजु नीची होए तेने गोतीर्थ कहीए
 तेम लवणसमुद्रमाहे पण वे पासाथी नीकलीने वचमां आवता पचाणु हजार योज-
 न सुधी पाठली जूमी उची अने आगली जूमी नीची ठे, समञ्जतलथकी एटले धा-
 तकीखंडनी दिशिथी, अने जंबूद्वीपनी जगतीथकी लवणसमुद्रमाहे दिग्मालजणी
 जता थोडी थोनी जलवृद्धि थता पचाणु हजार योजन ज्यां थाय ठे, त्यां समञ्जतल-
 थकी सातसें योजन पाणीनी उची वृद्धि ठे, अने हजार योजन पाणी उरु ठे ॥ १९५ ॥

॥ हवे ए लवण समुद्रनेविषे जलवृद्धि जाणवानु करण कहे ठे. ॥

तेरासिएण मस्ति, द्वा रासिएण संगुणिज्ज अंतिमग ॥

त पढमरासिज्जइयं ॥ उवेहं मुणसु लवणजले ॥ १९६ ॥

अर्थ—तेरासिएण के० पहेली त्रण राशी थापीए एक धातकीखंडनी राशि पचाणु
 हजार योजननी, अने जंबूद्वीपनी दिशिथी जे पंचाणु हजार योजन लवण समुद्रमां

सयकजा दोय ॥ जीवानि सहेसापुण ॥ लखजीवाविदे हरे ॥ ८ ॥ जीवासंग्रहगाथा ॥
 नवचेवसहस्ताऽ ॥ ठावठाइय सयाऽ सत्तेव ॥ सविसे सकलाचेगा दाहिणजरहू ॥ ९ ॥
 णुपीठ ॥ १० ॥ दसचेवसहस्ताऽ ॥ सत्ते वसयाहर्वतितेयाला ॥ वणुपीठ वेयहे ॥ कला
 यपन्नर सहवन्ति ॥ १० ॥ सोलसचेव कलाठ ॥ अहियाउंहतिअरूजागेण ॥ वाहावे
 यहसय ॥ अठावीसा सयाचउरो ॥ ११ ॥ चउदसय सहस्ताऽ ॥ पचेवसयाऽ अठवी
 साऽ ॥ इकारसयकलाठ ॥ धणुपीठ उत्तर रूस्सं ॥ १२ ॥ जरहूत्तर वाहा ॥ अठार
 सहुति जोयण सयाऽ ॥ वाणवज्जोयणाणिय ॥ अरूकला सत्तरकलाय ॥ १३ ॥ धणु
 हिमवेकलचउरो ॥ पणवीस सहस्त डुसयती सहिया ॥ वाहा सोलद्धकला ॥ तेवन्न
 सयाय पन्नहिया ॥ १४ ॥ अरुतीस सहस्त सगसय ॥ चत्तधणुदसकलाय हेमवए ॥
 वाहासत्तठिसए ॥ पणपन्नेत्तिन्नियकलाठ ॥ १५ ॥ धणुमहहिमवेदसकल ॥ दोसय ते
 णउसहस्तसगवन्ना ॥ वाहावाणउयसए ॥ ठहत्तरेनवकलरूच ॥ १६ ॥ चुलसी सह
 सासोलस धणुहरिवासे कलाचउक्कच ॥ वाहातेरस सहसा ॥ तिसयइगसठि ठकलासहा
 ॥ १७ ॥ तिसहधणुनकलेगलख ॥ सहसचोवीसतिसय ठायाला ॥ वाहापन्नठिसय ॥
 सहसावीसासडुकलरू ॥ १८ ॥ सोलस सहस्तअडुसय ॥ तेसीया सरूतेरसकलाय ॥
 वाहापिदेहमझे ॥ धनुपीठ परिरयस्तरू ॥ १९ ॥ इतिवनुपृष्ठ वाहासंग्रहगाथा ॥ ल
 खठारसयणती, ससहस्त चउस्तया यपणसीया ॥ वारकलाठठिकला ॥ दाहिण ज
 रहूपयरमिम ॥ २० ॥ सत्तहियातिन्निसया ॥ वारसहस्तायपचलखाय ॥ वारसक
 लायपयर ॥ वेयटुगिरिस्तधरणितले ॥ २१ ॥ योयण तीस वासे ॥ पठमाए मेहलाय
 पयरमिम ॥ लखतिगतिसयरिसया ॥ चुलसीइकार सकलाठ ॥ २२ ॥ दस जोयण
 निरुजे ॥ वीयाणमेहलयपयरमिम ॥ लखोचउवीससया इगसठाद सकलाठय ॥ २३ ॥
 अरुतीया अठसया ॥ वत्तीस सहस्ततीसलखाय ॥ कलवारविकलिगारस ॥ उत्तर
 जरहूपयरमिम ॥ २४ ॥ दोकोडिचउदलखा ॥ सहसाठपन्ननवसगसयरा ॥ अठकला
 दसविकला ॥ पयरमिम उल्लहिमवते ॥ २५ ॥ हेमवएठकोनी ॥ वावत्तरिलख सहस
 तेवन्ना ॥ पणयालसयपयरे ॥ पचकलाअठविकलाय ॥ २६ ॥ गुणवीसकोनि अरुव,
 न लख अठसठि सहस सयमेग ॥ ठासीयंद सयकला ॥ पणायकला पयरमिहहिमवे
 ॥ २७ ॥ चउपन्नकोनीठ ॥ लखासीयालतिसयरि सहस्ता ॥ अठसयसत्तरिसत्तय
 कलाउपयरतुहरिवासे ॥ २८ ॥ वायाल कोडिसय ॥ लखाचउपन्न सहसवासठी ॥ प
 णसयगुणहुत्तरकल ॥ अठारसनिसहपयरमिम ॥ २९ ॥ तेसठि कोनिसय ॥ लखासं
 गपन्नसहस गुणयाला ॥ तिसयडुकुत्तर दसकल पन्नरसकलाविदेहू ॥ ३० ॥ इतिप्र
 तरसंग्रहगाथा ॥ दसजोयणसएपुण तेवीस सहस्त लखइगवन्ना ॥ जोयणठावत्तरि ठ,

पुष्पाक्ष के० पूर्वदिशि यकी घुरमांडीने दक्षिणवर्त्त गणतां एक बड्वामुख बीजो के-
जुब के० देयूप, श्रीजो जूबे के० यूप, चोयो इतर के० ईश्वर, अजिहाणा के० एवे
नामे चार पातालकलशो जाणदा ॥ १९९ ॥

॥ हवे न्हाना पातालकलश बखाणे ठे. ॥

अणो लहुपायाला ॥ सगसहसा अडसया सचुलसीया ॥

पुवुत्त सयंसपमा, णा तच्च तच्चप्पएसेसु ॥ २०० ॥

अर्थ- अणो के० बीजा लहुपायाला के० न्हाना पाताल कलशा ते सगसहसा अड-
सयासचुलसीया के० सात हजार आवसो ने चोराशी ठे, ते केह्वा ठे ? तो के-पुवुत्त
के० पूर्वे बखाण्या ठे, जे चार महोटा पाताल कलशा ते यकी सयंसपमाणा के०
सोमा असे जेमनुं प्रमाण ठे एह्वा ठे, एटले सोमे जागे ठे, अर्थात् तेनी दश योज-
ननी ठीकरी जाडी ठे, तथा एकसो योजन प्रत्येक हेठे तथा उपर पहुला ठे, अने
एक हजार योजन भूमिमांहे उढा ठे, एवा न्हाना कलश ते जे स्थानके महोटा
कलशो भूमिका रुंधी नथी, तेवा जलमेखलाना तछ तछप्पएसेसु के० ते ते प्रदेशे ए
कलश ठे, एटले वामठामने विपे ठे. ते केमके समुद्रमांहे दश हजार योजन विस्तार
जे पाणी ठे, तेहुनी मांहेल्ली परिधि आणीए. ते आवी रीते के-जंबूद्वीप यकी
पंचाणु हजार योजन जातां वे खाख ने नेबु हजार योजन विष्कंज ठे, तेनो वर्ग करीए
तेवारे आठ हजार चारसं ने दश कोनी थाय. तेने दशगुणा करीए तेवारे चोरासी
हजार ने एकसो कोनी थाय तेनुं मूल शोधीए तेवारे नव खाख सत्तर हजार ने उपर
साठ लज्जमान थाय. तेमांहेथी चार कलशे चालीस हजार योजन रुंध्या ठे, ते
पादकरतां घाकी आठ लाख सीतोत्तेर हजार ने उपर साठ रहे ठे. तेने चारजागे
बहेंचीए तेवारे वे लाख उंगणीस हजार घसो ने पांसठ एकजागे आवे, तो एक
महोटा पूर्वदिशिनो पातालकलश अने बीजो दक्षिणदिशिनो पातालकलश ते वेहुतुं
एटलुं अंतर जाणवु. हवे त्यां एकेका अंतरे एकेक श्रेणीनेविपे घसं ने पन्नर कलश
होए, ते कलशोए वे लाख पन्नर हजार योजन रुंध्या ठे. अने वाकीना चार हजार
घसो ने पांसठ योजन जे रक्षा ते कलशानी ठीकरीने जानपणे रुंध्या ठे, एम प्रथम
न्हाना कलशानी श्रेणीनेविपे घसं पन्नर कलश, बीजीनेविपे घसं ने सोल, एम एकेको
कलश वपारतां पधी नव श्रेणी ठे, तो नवमी श्रेणीनेविपे घसं ने त्रेवीण कलश ठे.
एरीते एक आतरानेविपे न्हाना कलश एक हजार नवसं ने एकोत्तर थाय. तेवा चारे-
दिशिना एकज करतां सात हजार आवसो ने चोराशी न्हाना कलश थाय. इति २००

જણે એ વીજી રાશી, તથા વચમાં એક હજાર યોજનની મધ્યરાશી જે કહિયું, એ ત્રીજી રાશી, એમ ત્રણ આંકની શ્રેણી માંડીયું, પઠી મક્ષિહ્વરાસિના સંયુષિજ્ઞ અતિમગ કેળવવામાંની આંકની જે શ્રેણી તે ઠેઠેલી શ્રેણીસાથે ગુપીયું, પઠી તંપદમરાસિ જણ્ય કેળવે તેને પેઠેલી શ્રેણીના આંક સાથે વેઠેલી. પરીતે ઉદ્દેહમુણસુલવણજણે કેળવણસમુદ્ધનેવિપે જલદ્વિક્રિપતે મુણસુ ઘટલે જાણજો એ ગાયાનો સ્પષ્ટ અર્થ ન વગુણહત્તરિ જોયણ, એ આગલ વસે ને દશમી ગાયા આવશે તેને વિપે વિશેષેથી કહેશે અહીંયા માત્ર સૂત્રાર્થ જાણવો. ॥ ૧૯૬ ॥

॥ હવે લવણ સમુદ્ધની શિલા વચાણે ઠે ॥

દિહુવરિ સદસદસગં ॥ પિહુલામૂલાલ સતરસહસુચા ॥

લવણસિદ્ધા સા તહુવરિ ॥ ગાઝહુગ વહ્હુ હુવેલં ॥ ૧૯૭ ॥

અર્થ—દિહુવરિ કેળવે તથા ઉપર સદસદસગપિહુલા કેળવવા હજાર યોજન પહોલી, અને મૂલાલ કેળવવાથી સતરસહસુચા કેળવવા હજાર યોજન ઊંચી ઠે, એ વી લવણસિદ્ધા કેળવણસમુદ્ધની શિલા જાણવી સા કેળવે તે શિલા જે ઠે, તહુવરિ કેળવે તે સતર સદસ યોજન ઉપરે ગાઝહુગવહ્હુહુવેલં કેળવવા ઊંચી એવી વેલ તે વે વાર એક અહોરાત્રમાહે વધે ॥ ૧૯૭ ॥

॥ હવે પાતાલકલશ વચાણે ઠે ॥

વહુનશ્ચે ચઢદિસિ ચઢ ॥ પાયાલા વયરકલસ સંઠાણા ॥

જોયણસદસ જહા ॥ તદસગુણદિહુવરિ રુદા ॥ ૧૯૮ ॥

અર્થ—લવણસમુદ્ધનેવિપે વહુનશ્ચે કેળવવા ઘણ વચમાં પાપીની મેલલાયે ચઢદિસિ ચઢપાયાલા કેળવવા ચારદિશિને વિપે ચાર પાતાલા ઠે તે પાતાલા કેહવા ઠે ? વયરકલસ કેળવવા વજ્રમય જે કલશ તેને સંઠાણા કેળવવા આકારે ઠે વલી કેહવા ઠે ? જોયણસદસજહા કેળવવા એક હજાર યોજનની તે કલશાની ઠીકરી જાડી ઠે, તથા તદસગુણદિહુવરિરુદા કેળવવા તે જાનપણ થકી દશગણા ઘટલે દશહજાર યોજન હેઠલ તથા ઉપર રૂદીયે ઠે ઘટલે પહોલા ઠે ॥ ૧૯૮ ॥

॥ વલી પાતાલકલશ કેહવા ઠે, તે કહે ઠે ॥

લક્ષ ચ મક્ષિ પિહુલા ॥ જોયણલક્ષં ચ જૂમિમો ગાદા ॥

પુદાશ્સુ વહ્હુમુદ્ ॥ કેજુવ જૂવે સર તિદાણા ॥ ૧૯૯ ॥

અર્થ—લક્ષચમક્ષિ પિહુલા કેળવવા લાખ યોજનનું પેટ પહોલું ઠે, વલી જોયણલક્ષં જૂમિમોગાદા કેળવવા લાખ યોજન જૂમિકામાહે અવગાઢ ઘટલે ઊના ઠે, વલી

અર્થ-વાયાલ કે^૦ વેતાલીશ હજાર નાગાણ કે^૦ નાગકુમાર દેવતાને મક્કા કે^૦ માંહે પેસતી વેલં કે^૦ વેલ પ્રતે ધરંતિ કે^૦ ધરી રાણે ઠે, ઇટલે નિવારે ઠે વલી સઠિ કે^૦ સાઠ હજાર નાગકુમાર દેવતા તે લવણસમુદ્રની શિલાને ઉવરિ કે^૦ ઉપરના વે કોશ ઉપરાંત જે વેલ વધે ઠે, તે પ્રતે વારે ઠે અને હુસરિસહસા કે^૦ વહુતેર હજાર નાગકુમાર દેવતા તે વાહિ કે^૦ વાહેરની વેલિ જે ધાતકીલંડમાં પ્રવેશ કરે ઠે, તે વેલિને નિવારે ઠે, અર્થાત્ ધરી રાણે ઠે, એ રીતે નાગકુમારના દેવો કમસો કે^૦ અનુક્રમે પાણીનીવેલિ પ્રતે ધરી રાણે ઠે માટે એ દેવોને વેલંધર કહિણ તેસવે કે^૦ તેસર્વ દેવતા ઇકઠા ગણિણ તેવારે ચઢહત્તરુલરકુ કે^૦ ઇકલાલને ચમોતેર હજારની સંરયા થાય ઠે. ॥ ૨૦૪ ॥

॥ હવે વેલંધરનાં સ્થાનક તથા તેના અધિપતિ કહે ઠે. ॥

વાયાલસહસ્સેહિં ॥ પુલેસાણાહિસિ વિદિસિ લવણે ॥

વેલંધરાણુવેલ ॥ ધરરાઈણ ગિરિસુ વાસા ॥ ૨૦૫ ॥

અર્થ-લવણે કે^૦ લવણ સમુદ્રમાંહે પુલેસાણાહિસિવિદિસિ કે^૦ પૂર્વાદિ ચાર દિશિ અને ઇશાનાદિક ચાર વિદિશિનેવિપે વાયાલસહસ્સેહિં કે^૦ વેતાલીશ હજાર યોજન ગયાથી ઇટલે જંબૂદ્વીપની જગતિની વેદિકા થકી વેતાલીશ હજાર યોજન લવણ સમુદ્રમાંહે પૂર્વપ્રમુખ ચાર દિશિનેવિપે વેલંધર કે^૦ વેલધર નામે જે દેવતા તેને વસવા યોગ્ય પર્વતનેવિપે આવાસ જાણવા અને ઇશાનપ્રમુખ ચાર વિદિશિનેવિપે લવણસમુદ્રમાંહે વેતાલીસ હજાર યોજને અણુવેલધર કે^૦ અનુવેલંધર નામે જે રાઈણ કે^૦ અધિપતિ એવા ચાર દેવતાને રમવાના ગિરિસુ કે^૦ પર્વતનેવિપે વાસા કે^૦ આવાસ જાણવા ॥ ૨૦૫ ॥

॥ હવે આવાસ પર્વતનાં નામ કહે ઠે ॥

ગોથૂન્ને દગ્ગાસે ॥ સલ્લે દગ્ગસીમનામિ દિસિ સેલ્લે ॥

ગોથૂન્નો સિવદેવો ॥ સલ્લો ય મણોસિલો રાયા ॥ ૨૦૬ ॥

અર્થ-પૂર્વદિશિ ગોથુન્ને નામે આવાસ પર્વત ઠે, અને દક્ષિણદિશિ દગ્ગાસ નામે આવાસ પર્વત ઠે, પશ્ચિમદિશિ સંલ્લ નામે આવાસ પર્વત ઠે, અને ઉત્તરદિશિ દગ્ગસીમ નામે આવાસ પર્વત ઠે એ રીતે દિસિસેલ્લે કે^૦ એ ચાર દિશિનાં પર્વતનેવિપે અનુક્રમે ઇક ગોથુન્ન, વીજો શિવદેવ, વ્રીજો શંખ, અને ચોથો મણોસિલ એવે નામે વેલંધર દેવતાનાં રાયા કે^૦ રાજા એવા નાગકુમાર દેવો રહે ઠે, ઇટલે જે દિશાઉનેવિપે રહે તેને વેલંધર કહીણ, અને જે વિદિશાઉનેવિપે રહે તેને અનુવેલધર કહિણ ॥ ૨૦૬ ॥

॥ हवे चार पाताल कलशना देवता कहे ठे ॥

कालो य महाकालो ॥ वेलव पन्नजणोय चउसु सुरा ॥

पलिउवमाउणो तह ॥ सेसेसु सुरा तयझाऊ ॥ १०१ ॥

अर्थ— चार महोटा पाताल कलशने विपे पूर्वदिशिथी अनुक्रमे दक्षिणार्ध जोतां एक काल, बीजो महाकाल, त्रीजो वेलव अने चौथो प्रजजन एवे नामे चउसुसुरा के० चार देवता अधिष्टायक जाणवा पण ते देवता केहवा ठे, तो के— पलिउवमाउणो के० एक पट्योपमनु आयुष्य धरे ठे एवा ठे तह के० तथा सेसेसुसुरा के० शेष बीजा न्हाना जे कलश ठे तेनेविपे जे देवता अधिष्टायक ठे, तेमनु आयुष्य तयझाऊ के० ते पूर्वोक्त देवताना आयुष्य थकी अरु ठे एटले अरु पट्योपमनु ठे ॥ १०१ ॥

सवे सिमहो जागे ॥ वाऊ मझिह्वयंमि जलवाऊ ॥ के-

वल जलमुवरिल्ले ॥ जाग डगे तव सासुवे ॥ १०२ ॥

अर्थ— सवेसिमहोजागेवाऊ के० सर्व महोटा पाताल कलशाना अधो जागे एटले नीचे वायु ठे, अने मझिह्वयमिजलवाऊ के० मध्य एटले वचला जागे वायु अने जल ए वने मिश्र ठे तथा केवल जल मुवरिल्ले के० उपरले जागे केवल पाणीज ठे तो एकेका त्रीजा जागने विपे तेत्रीश हजार त्रणसें ने तेत्रीश योजन उपर एक योजननो त्रीजो जाग होए एवा नागडुगेतवसासुवे के० नीचेना जागनेविपे अने वचला जागनेविपे आसनी परे वायु ठे, ते आगली गाथाए वसाणे ठे ॥ १०२ ॥

वहवे उयागवाया ॥ मुवति खुदति डुणिवाराऊ ॥ एग

अहोरत्ततो ॥ तथा तथा वेल परिवुह्नी ॥ १०३ ॥

अर्थ— एवा वे जागना वायुनेविपे बीजा वहवे के० घणा उयार के० उदार एटले महोटा वाया के० वायरा ते मुवति के० मले ठे, ते मलीने पाणीने खुदति के० द्योज पमाडे ठे जेम माणसना पेटमाहे वायुनी वृद्धि थवाथी द्योज पमाडे, शब्द करे तेम पातालकलश ते एग अहोरत्ततो के० एक अहोरात्र माहे डुणिवाराऊ के० वे वखत द्योज पमाडे ठे, तथातयावेलपरिवुह्नी के० ते तेवारे पाणीना वेलनी वृद्धि थाय ठे, एटले जेवारे वायुना जोरथकी कलशा उजराय ठे तेवारे समुद्रनु पाणी वधे ठे, एवो थनादिकालनो सहेजथी चाल ठे जे एक अहोरात्रमाहे वे नार पाणीनी वेल वधे एम जाणवु ॥ १०३ ॥

॥ हवे समुद्रमाहे वेलधर देवता ठे ते, वसाणे ठे ॥

वायावसठि डसयरि ॥ सहसा नागाण मञ्जवरि वाहि ॥

वेल धरति कमसो ॥ चउहत्तरुलखु ते सवे ॥ १०४ ॥

પંચાણુ જાગ કરિય તેવા સીતોતેર જાગ ઇટલા પાણી ઉપર પર્વતો દેખાય છે તે જાણવા.

લઘુ સમુદ્ર મધ્યે પંચાણુ હજાર યોજન જતાં સાતસેં યોજનની જલવૃદ્ધિ છે તો વેતાલીશ હજાર યોજન જણે ત્યાં વેલંધર પર્વત છે, તે સ્થાનકે કેટલી જલવૃદ્ધિ હો-
ય, તે જાણવાની રીતિ વતાવે છે અહીંશ્રી પ્રથમ શ્રેણી પંચાણુ હજારની, વીજી સા-
તસેંની, અને ત્રીજી શ્રેણી વેતાલીસ હજારની, એવી આંકની ત્રણ શ્રેણી માંડીયં એ
ત્રણ આંકની રાશિ માંડ્યા પછી તે રાસીયણમજ્જિલ્લ એ ગાથાના વિધિયં ગણીયં, તે
આવી રીતે કે, વચમાની જે સાતસેંની શ્રેણી તેને ઠેલી વેતાલીશ હજારની શ્રેણીયં ગુ-
ણીય તેવારે વે ક્રોડને ચોરાણુ લાલ થાય, પછી પેહેલી શ્રેણી જે પંચાણુ હજારની છે,
તેની સાથે જાગ વેહેંચીયં તેવારે ત્રણસે ને નવ યોજન ઉપર એક યોજનના પંચાણુ
જાગ કરીયં, તેવારે પીસ્તાલીસ જાગ આવે, એ રીતે સમજૂતલે જંબૂદ્વીપે જોતાં વેતાલીશ
હજાર યોજને ઇટલી જલવૃદ્ધિ હોય.

અને પંચાણુ હજાર યોજને એક હજાર યોજન લઘુ સમુદ્ર ઝંઘો છે, તો વેતાલી-
સ હજાર યોજને કેટલો ઝંઘો છે? તેનું ગણીત આવી રીતે કરવું કે વેતાલીશ હજાર
યોજનને હજારના આંકે ગુણીયં તેવારે ચાર કોઠી ને વીશ લાલ થાય તેને પંચાણુ
હજાર જાગે વેહેંચીય તેવારે ચારસેં ને વેતાલીશ યોજન ઉપર એક યોજનના પંચાણુ
જાગ કરીય તેવા દશ જાગ આવે, ઇટલો સમુદ્ર ઝંઘો છે, પછી જલવૃદ્ધિ તથા ઝર-
પણુ એ વે એકઠાં કરિયં તેવારે સાતસેં ને એકાવન્ન યોજન ઉપર એક યોજનના પંચાણુ
જાગ કરિયં તેવા પચાવન્ન જાગ થાય, તે સત્તરસેં ને એકવીશ યોજન વેલંધર પર્વતનું
ઝંઘણુ છે, તેમાંદેથી વાદ કરીય તેવારે નવસેં ઝંગણોતેર યોજન, અને ઉપર પંચા-
ણુશ્રી ચાલીસ જાગ રહે ઇટલો જંબૂદ્વીપથી જતાં વેલંધર પર્વત પાણીથી ઝંઘા છે.

હવે ત્યાં પર્વતનો વિસ્તાર કેટલો છે, તે જાણવાનો વિધિ કેહે છે જલવૃદ્ધિ અને
ઝંઘણું એ વે સાતસેં એકાવન્ન યોજન ઉપર પંચાણુશ્રી પચાવન્ન જાગ છે, તે સર્વના પં-
ચાણુશ્રી જાગ કરીય તેવારે ઇકોતેર હજારને ચારસેં જાગ થાય, પછી વિઠારદુગવિ-
સે સો એ કરણ ગાથાં કરતાં પર્વતનો મૂલ વિસ્તાર એક હજાર ને વાવીશ યોજન છે,
અને શિખર વિસ્તાર ચારસેં ને ચોવીશ યોજન છે, તે અધિકા માંદેથી ઝંઘું કાઢતાં
વાકી પાંચસેં ને અઠાણું રહે તે પર્વતનું સત્તરસેં ને એકવીશ યોજન ઝંઘણુ છે, તેની
સાથે જાગ વેહેંચતા જાગ પોહોંચે નહીં, તે માટે ઇકોતેર હજારને ચારસેં ઇટલી જ-
લવૃદ્ધિ, તથા ઝંઘણાના પંચાણુશ્રી જાગ છે, તેને પાંચસેં ને અઠાણું સાથે ગુણીયં તે-
વારે ચાર કોડ ઠવીશ લાલ સત્તાણુ હજારને વસેં થાય, તેને પર્વતના ઝંઘણાના સ-
ત્તરસેં ને એકવીશ યોજન સાથે જાગ વેહેંચીયં તેવારે ચોવીશ હજાર આવસેં, ને નવ

ककोडे विष्णुपदे ॥ केलासरुणप्पदे विदिसि सेवे ॥

ककोडग कदमउ ॥ केलासरुणप्पहो सामी ॥ १०७ ॥

अर्थ- हवे इशान प्रमुख चार विदिशिने विपे ककोटक, विद्युत्प्रज, कैलाश अने अरुणप्रज एवे नामे जे चार आवास पर्वत थे, तेने विपे अनुक्रमे ककोटक, कर्दम, कैलाश अने अरुणप्पहो के० विद्युत्प्रज एवे नामे चार अनुवेलंधर नागकुमार देव-ताना सामी के० स्वामि जाणवा जे विदिशिने विपे रहे तेने अनुवेलंधर कहिए ॥ १०७ ॥

॥ हवे ए पर्वतना मान अने वरण कहे थे ॥

एए गिरिणो सबे ॥ वावीसहिया य दससया मूले ॥ चउ-

सय चउवीसहिया ॥ विठ्ठिषा हुति सिहरतले ॥ १०८ ॥

अर्थ- एगिरिणोसबे के० ए सर्व वेलंधर, अने अनुवेलंधर नामे जे आवास पर्वत थे, ते वावीसहियाय दससयामूले के० एक हजार ने वावीश योजन मूलनेविपे पोहोला जाणवा अने चउसय चउवीसहिया के० चारसैं ने चोवीश योजन सिहर तले के० शिखरस्थले पटले शिखरनेविपे विठ्ठिषा के० विस्तारेपोहोला हुति के० थे १०८

सतरससय श्वावीसे ॥ उच्चत्ते ते सवेइया सवे ॥ कण्ण-

करययफालिह, दिसासु विदिसासु रयणमया ॥ १०९ ॥

अर्थ- वली ते पर्वत केहवा थे? तो के-एक हजार सातसैं ने एकवीश योजन उच्चा ते के० उच्चा थे, वली ते सबे के० ते आठ पर्वत केहवा थे, सवेइया के० वेदिकान-वनखरु तेणे करीने सहित थे, वली कण्णकरयय फालिह के० कनक, अंकरल, रुपु, अने स्फाटिकरल एनी पूर्वदिशिथी अनुक्रमे गोधूत्तादिक चार पर्वत थे अने विदिसासुरयणमया के० विदिशिनेविपे जे ककोटादिक चार पर्वत थे, ते रत्नमय जाणवा ॥ १०९ ॥

॥ हवे ए आठ पर्वत पाणी उपरे केटला देखाय थे ते कहे थे ॥

नवगुणहत्तरि जोयण ॥ बहिजलुवरि चत्त णण नवइ जाया ॥

एए मझे नवसय ॥ तेसछा जागसगसयरी ॥ ११० ॥

अर्थ- ए आठ पर्वत बहि के० जबूझीपनी दिशि ए नवगुणहत्तरिजोयण के० नव-सैं ने उंगयोतेर योजन उपर एक योजनना, पञ्चनदइजाया के० पञ्चगु जाण नारियें, तेवा चत्त के० चात्तीरा जाग अधिक पटला योजन जबूझीपनी दिशि ए जलुवरि के० पाणी उपर देखाय थे तथा, एए के० ए पर्वत सजे के० मांहेली छटण लजुझनी शिखानी दिशिथी जोता नवसयतेसछा के० नवसैंने त्रेसठ योजन उपर एउ योजनना

॥ હવે ઠપ્પ અંતરદ્વીપની સ્થિતિ કેહે છે. ॥

દિમવંતતા વિદિસી ॥ સાણાઙ્ગયાસુ ચઝસુ દાઢાસુ ॥

સગ સગ અંતરદ્વીવા પઢમચઝકં ચ જગઈઝં ॥ ૨૧૧ ॥

અર્થ— દિમવંતતા કે ૦ હેમવંત પર્વતના અંત ઇટલે વઘે ઠેઠાનેવિપે સમુદ્રમાંહે વે વે દાઢા વિદિશિનેવિપે નીકલી છે, હવે તે ઇસાણાઙ્ગયાસુ કે ૦ ઇશાનકૂળ પ્રમુખ ચાર વિદિશિનેવિપે ચઝસુ દાઢાસુ કે ૦ ચાર દાઢા પ્રાપ્ત થયા ઠતાં તે પ્રત્યેક દાઢા-નેવિપે સગસગ અંતરદ્વીવા કે ૦ સાત સાત અતરદ્વીપ છે, તે અંતરદ્વીપમાંહે પઢમચ-ઝકં કે ૦ પેહેલા જે ચાર અતરદ્વીપ છે તે જગઈઝં કે ૦ જગતી થકી કેટલે દૂર છે, તે કહે છે ॥ ૨૧૧ ॥

જોયણતિસઈ તઝં ॥ સયસયવુઢી ય ઠસુ ચઝકેસુ ॥

અનુન્ન જગઈઅંતરિ ॥ અંતરસમવિઠરા સઘે ॥ ૨૧૨ ॥

અર્થ— પેહેલા ચાર અતરદ્વીપ જગતીથકી ત્રણસે યોજન દૂર છે, અને તઝં કે ૦ તે દ્વીપનો વિસ્તાર પણ ત્રણસે યોજન છે પઠી ઠસુચઝકેસુ કે ૦ ઠ ચતુષ્કનેવિપે પ્રત્યેકે અનુન્ન કે ૦ એક દ્વીપ અને વીજા દ્વીપની વચ્ચે જગતીવચ્ચે, અને દ્વીપના વિસ્તારનેવિ-પે સયસયવુઢી કે ૦ સો સો યોજનની વૃદ્ધિ જાણવી ઇટલે જે દ્વીપને જગઈઅંતરિ કે ૦ જેટલો જગતી થકી આંતરો છે, તે દ્વીપનો અંતરસમવિઠરાસઘે કે ૦ તે અંતરસ-માન તેટલો વિસ્તાર પણ જાણવો ઇટલે પેહેલા ચાર અતરદ્વીપ જગતી થકી ત્રણસે યોજન છે, તો તેનો વિસ્તાર પણ ત્રણસે યોજન પ્રમાણે જાણવો વીજુ ચતુષ્ક જગતી થકી ચારસે યોજન દૂર છે, તો તેનો વિસ્તાર પણ ચારસે યોજન છે એમ સર્વનેવિપે એકસો યોજનની વૃદ્ધિ કરતાં સાતમું અતરદ્વીપનુ ચતુષ્ક જગતી થકી નવસે યોજન દૂર છે, તેહનો વિસ્તાર પણ નવસે યોજન પ્રમાણ છે તે યત્રથી જાણવો ॥ ૨૧૨ ॥

॥ હવે એ અંતરદ્વીપ પાણી ઉપર કેટલા ઊંચા છે તે કહે છે ॥

પઢમચઝકુચવહિં ॥ અઢ્ઢાઈ ય જોયણઈ ય વીસસો ॥

સયરિ સવુઢિપુરઝં ॥ મઝ્ઝદિસિં સઘિ કોસઙ્ગં ॥ ૨૧૩ ॥

અર્થ— અતર દ્વીપનુ પઢમચઝક કે ૦ પેહેલું ચતુષ્ક તે વહિં કે ૦ વાહેર જંતું દ્વી-પની દિશાએ અઢ્ઢાઈયજોયણઈયવીસસો કે ૦ અઢી યોજન ઉપર વીશ અસ ઇટલે પં-ચાણુઆ વીશ જાગ ઇટલું પાણીથી ઉપર ઊંચુ જાણવું ઝરઝં કે ૦ વીજા અતરદ્વીપના ચતુષ્કનેવિપે પંચાણુઆ સયરિસવુઢિ કે ૦ સીત્તર જાગની વૃદ્ધિ જાણવી, ઇટલે વીજુ ચતુષ્ક અઢી યોજન ઉપર પંચાણુઆ નેજુ જાગ પાણીથી ઊંચુ જાણવું, અને મઝ્ઝદિસિં

આવે, શેષ નવસેને અગીઆર વધે, તેમાટે તે ચોવીશ હજાર આઠસેંને નવ જે ઠે તે માંહે એક ખેલીયં, પઠી પચાણુ જાગે વેહેંચીયં તેવારે વસેં ને એકસઠ યોજન ઉપર પ ચાણુઆ પંદર જાગ આવે હવે પર્વતનો મૂલ વિસ્તાર એક હજાર ને વાવીશ યોજન ઠે તેમાહેથી જેવારે એ વસેં એકસઠ યોજન, અને પંચાણુઆ પંદર જાગ કાઢીય, તેવારે સાતસો ને સાઠ યોજન ઉપર પંચાણુઆ એસી જાગ રહે, એટલો પર્વતનો વિસ્તાર જાણવો

હવે માંહેલી દિશિય જલની વૃદ્ધિ આણવાને અથે એ પર્વતના વિસ્તારનો આંક જે સાતસેં સાઠ યોજન ઉપર પચાણુઆ એસી જાગ ઠે, તેને પચાણુએ ગુણીય તેવારે વહુંતેર હજાર વસેં ને એસી એટલા પચાણુઆ જાગ થાય પઠી એક પચાણુ હજારની, વીંજી સાતસેંની, અને ત્રીંજી વહુંતેર હજાર વસેં ને એસીની, એવી આંકની ત્રણ રાશી માંકી એ, તેમાં વચેની જે સાતસેંની શ્રેણી ઠે, તેની સાથે જેવારે ઠેહેલી શ્રેણી ગુણીયં તેવારે પાંચ ક્રોડ પાંચ લાખ ને ઠહુ હજાર એટલા પ્રતિજગ થાય પઠી જે પહેલી રાશિ પચાણુ હજારની ઠે, તેના પ્રતિજગ કરવામાટે તેને પચાણુએ ગુણીય તેવારે નેતુ લાખ ને પચીશ હજાર થાય એટલા પ્રતિજગે ઉપરના પ્રતિજગની રાશી વેહેંચીય તેવારે યોજન પાંચ આવે, શેષ પાંચ હજાર ચારસે ને એકોત્તેર વધે તેને પચાણુ જાગે વેહેંચર્તા સત્તાવજ્ર કલા આવે, શેષ ઠપજ્ર જગરે, તેમાટે એક ખેલીય તેવારે કલા અઠાવજ્ર થાય, એટલે પાંચ યોજન ઉપર અઠાવજ્ર કલા એટલી માંહેલી દિશિય જલવૃદ્ધિ ઠે, તે જલથકી પર્વતનુ ડચપણું નવસેં ડંગણોત્તેર યોજન ને ઉપર પચાણુઆ ચાલીશ જાગ ઠે, તેમાહેથી પાંચ યોજન ને અઠાવજ્ર જાગ વાદ કરીય તેવારે નવસેં ત્રેસઠ યોજન ઉપર પચાણુઆ સીતોતેર જાગ, એટલો લવણ સમુદ્રની શિલાદિશિથી જોતાં વેલંધર પર્વત ડચા ઠે તથા એ આઠ પર્વતના મૂલને વિષે ત્રણ હજાર વસેં ને વઝીશ યોજનનો પરિધિ ઠે, અને શિખરને વિષે તેરસેંને ચોદ યોજનનો પરિધિ ઠે હવે માંહોમાહે તે પર્વતનો આતરો આણવાનો વિધિ કહે ઠે

જયુદ્ધીપની જગતીથકી વેતાલીશ હજાર પાંચસેં ને અગીઆર યોજન લવણ સમુદ્રમાહે ગયા પઠી પર્વતના વિષ્કજનુ મધ્ય ઠે, ત્યા સમુદ્રનુ વૃત્તવિષ્કજ એક લાખ પચાસી હજાર ને વાવીશ યોજન ઠે, તેનો પરિધિ પાંચ લાખ પચાસી હજાર ને એકાણુ યોજન થાય, તેમાહેથી આઠ વેલંધરનુ વિષ્કજ આઠ હજાર એકસો ને ઠહુંતેર યોજન વાદ કરીય તેવારે પાંચ લાખ ઠહુતેર હજાર નવસેં ને પંદર યોજન વાકી રહે, તેને આઠ જાગે વેહેંચીય તેવારે વહુતેર હજાર એકસો ને ચડદ યોજન ઉપર એક યોજનના તેર જાગ કરીય, તેવા આઠ જાગ એટલુ વેલંધર પર્વતને વચે અનર જાણુ ॥૨૧૦॥

હવે અંતરદ્વીપનો પરિધિ કહે છે.

પેહેલા ચતુષ્કનેવિપે નવસેં ને ઝંગણપચાસ યોજનનો પરિધિ છે, પઠીના ચતુષ્કને વિપે ત્રણસો ને સોલ યોજનની વૃદ્ધિ કરીએં યથા ॥ સોલુત્તરતિસયજુય ॥ સપદમપ-
રિહિંવરાવરચઝક પદમેનવગુણવત્ર ॥ સાવીએવારપણસઠી ॥ ૧ ॥ તદ્દપનરિક્કારસિ ॥
ચઝઘપુણઅઢારસગણઝથા ॥ જોયણવાવીસસયા ॥ તેરહિયાપંચમચઝકં ॥૨॥ પણવીસ-
શ્યુણતીસા ॥ ઠઠેચરમેઢ વીસપણયાલા ॥ પરિહિઅંતરદીવા સત્તચઝકાણનાયવા ૩॥૨૧૭

એમેવ ય સિદ્ધરિંમિ વિ ॥ અઢવીસં સઘિ હુંતિ ઠપ્પન્ના ॥

એસુ જુઅલરૂવા ॥ પલિઆસંસંસઆઝ નરા ॥ ૨૧૮ ॥

અર્થ—એમેવ કે૦ એ પૂર્વોક્ત પ્રકારે જે ય કે૦ વલી સિદ્ધરિમિવિ કે૦ શિખરી પર્વ-
તનેવિપે પણ ફેશાનકૂળ પ્રમુખ ચાર વિદિશિનેવિપે ચાર દાઢા છે, તો એકેકી
દાઢાએ સાત સાત અંતર દ્વીપે, તેવારે ચારે દાઢાના અઢવીસં કે૦ અઠાવીશ થાય
એ રીતે દ્વેમવંત તથા શિખરીના એકઠા ગણતાં સવિહુંતિઠપ્પન્ના કે૦ સર્વ મલીને
ઠપન્ન અંતરદ્વીપ જાણવા એસુ કે૦ એ સર્વ ઠપન્ન અંતર દ્વીપોનેવિપે જુઅલરૂવા કે૦
યુગલરૂપ એવા નરા કે૦ મનુષ્ય જાણવા અને પલિઆસંસંસઆઝ કે૦ પલ્યોપમના
અસંરચાતમે જાગે તેનુ આયુષ્ય જાણવું, એવા યુગલીઆ ત્યાં વાસ કરે છે ॥ ૨૧૮ ॥

જોયણદસ મંસતણ ॥ પિઠિકરનાણમેસિ ચઝસઠી ॥ અ-

સણં ચ ચઝઝા ઝં ॥ ગુણસીદિણ વઘ્ઘપાલણયા ॥ ૨૧૯ ॥

અર્થ—તે યુગલીઆના તણ કે૦ શરીર તે જોયણદસમંસ કે૦ એક યોજનને દશમે જાગે
છે, એટલે આઠસેં ધનુષ્યનાં ઝા શરીર છે, વલી એસિ કે૦ એ યુગલીઆના શરીર-
નેવિપે પિઠિકરંડાણચઝસઠી કે૦ ચોસઠ પાંસલી છે એ કે૦ વલી તે યુગલીઆને
અસણં કે૦ આહારની ફા ચઝઝાઝં કે૦ એકાંતરે ઝપજે છે અને એ ગુણસીદિણવઘ્ઘ-
પાલણયા કે૦ ઝંગણાંસી દિવશ લગે અપલ્ય પાલના કરે છે ॥ ૨૧૯ ॥

પઠિમદિસિ સુઠિય લવ, ણસામિણો ગોયમુત્તિ શ્ગુદીવો ॥

ઝઝઝં વિ જવૂલવણે ॥ હહ રવિદીવા ય તેસિં ચ ॥ ૨૨૦ ॥

અર્થ—મેરુપર્વતયકી પઠિમદિસિ કે૦ પશ્ચિમ દિશિને વિપે જગતીયકી વાર હજાર
યોજન લવણસમુદ્રમાંહે સુઠિયલવણસામિણો કે૦ સૂચિત એવે નામે જે લવણસમુ-
દ્રનો સ્વામી દેવ છે, તેનો ગોયમુત્તિશ્ગુદીવો કે૦ ગૌતમ એવે નામે એક દ્વીપ છે, તે
ગૌતમદ્વીપના ઝઝઝંવિ કે૦ વન્નેવાઝુ જંબૂલવણેહહરવિ કે૦ જંબૂદ્વીપના વે સૂર્ય અને

કે૦ લવણ સમુદ્રની શિલાની દિશિય કોસહુગ કે૦ વે કોશ પ્રમાણ સદ કે૦ સર્વ દ્વીપનો પ્રકાશ જાણવો તે યત્રમાદે લખ્યુ છે ॥ ૨૧૩ ॥

॥ હવે અતરદ્વીપના નામ કહે છે ॥

સઘે સવેશ્યંતા ॥ પઢમચઙ્કમિ તેસિ નામાઈ ॥

एगोरुय आजासिय ॥ वेसाणिय चेव लांगूले ॥ २१४ ॥

અર્થ— સઘેસવેશ્યતા કે૦ સર્વ અંતરદ્વીપ વેદિકાવનલહે કરી મંક્તિ જાણવા અતરદ્વીપના પઢમચઙ્કમિ કે૦ પેદેલા ચતુષ્કનેવિપે ફેશાનકૂળથી દક્ષિણાવર્ત ગણતા તેસિનામાઈ કે૦ તે દ્વીપનાં જે નામ છે, તે કહે છે એગોરુય કે૦ એક રુચક, વીજુ આજ્ઞાશિક, ત્રીજુ વૈપાળીક, ચોથુ લાંગુલીક, એ ચાર નામ અનુક્રમે જાણવા ॥૨૧૪॥

वीयचङ्के ह्यगय ॥ गो सकुलि पुषकसुनामाणो ॥

आयंस मिढग अउं ॥ गोपुषमुहा य तश्यमि ॥ २१५ ॥

અર્થ— વીયચઙ્કે કે૦ અતરદ્વીપના વીજા ચતુષ્કનેવિપે હ્ય, ગય, ગો, અને શકુલી, એ ચાર શબ્દને પ્રત્યેકે કણ કે૦ કર્ણ શબ્દ જોનીય, તેવારે જે નામ થાય તે નામે દ્વીપ જાણવા એટલે હ્યકર્ણ, ગજકર્ણ, ગોકર્ણ, અને શક્તુલીકર્ણ, એવાં નામ જાણવા હવે તશ્યમિ કે૦ ત્રીજા ચતુષ્કનેવિપે આદર્શ, મિંઢક, અય, ગો, એ ચાર શબ્દને પ્રત્યેકે પુષ્મુહાય કે૦ પૂર્વે મુલ શબ્દ જોનીય, તેવારે આદર્શમુલ, મેંઢમુલ, અયોમુલ અને ગોમુલ, એવે નામે ચાર દ્વીપ છે ॥ ૨૧૫ ॥

हय गय हरि वग्घ मुहा ॥ चउवए आसकण हरिकसो ॥

अकण कण प्पावर, ए दीव पचमचउरुमि ॥ २१६ ॥

અર્થ— ચઙ્કવએ કે૦ ચોથા ચતુષ્કનેવિપે હય, ગય, હરી અને વ્યાઘ્ર, એ ચાર નામને આગલ પ્રત્યેકે મુહા કે૦ મુલ શબ્દ જોનીય તેવારે હયમુલ, ગજમુલ, હરીમુલ અને વ્યાઘ્રમુલ, એવા ચાર નામે ચાર દ્વીપ છે, અને અશ્વકર્ણ, સિંહકર્ણ, અકર્ણ અને કર્ણપ્રાવરણ એવે નામે દીવ પચમચઙ્કમિ કે૦ પાંચમા ચતુષ્કને વિપે અતરદ્વીપ જાણવા ॥૨૧૬॥

उरुमुहो मेदमुहो ॥ विरुमुहो विज्जदत ठंमि ॥

सत्तमगे दंतता ॥ घण लछ निगूढ सुशाय ॥ २१७ ॥

અર્થ— ઊલ્કામુલ, મેઘમુલ, વિરુન્મુલ અને વિશુદ્ધત, એવે નામે ઊઠા ચતુષ્કના અતરદ્વીપ છે, હવે સાતમા ચતુષ્કનેવિપે દત્તતા કે૦ દત્ત શબ્દ ચારેના અતને વિપે જોનીય તેવારે ઘનદત્ત, લઘદત્ત, શૂઢદત્ત અને સિરૂદત્ત, એવા ચાર નામ જાણવા એ અઠાવીશ અતરદ્વીપના નામ કહ્યા ॥ ૨૧૭ ॥

वाहेरनी उचाइना वे कोश जेदीएँ तेवारे साडीअछासी योजन उपर पचाणुआ चालीश जाग, एटला जवूछीप तथा धातकी खंमनी दिशिथी जोतां पाणी उपर छीप ठे पुण के० वली मझे के० मांहेनी लवणशिखानी दिशिथी जोता कोस दुगमेव के० वझे बाजुए वे कोश पाणी थकी सर्व छीप उंचा ठे हवे छीपनो परिधि कहे ठे उक्तच-सगतीससहस्सनवसया, डयालपरिहिंजलाडुकोसवहि ॥ उच्चा अतोजोयण, अडसी पणनउअचत्तसा ॥ १ ॥ २२३ ॥

॥ हवे ते चंडसूर्यछीपमांहे प्रासादना प्रमाण कहे ठे ॥

कुलगिरिपासायसमा ॥ पासाया एसु नियनिय पट्टणं ॥

तह लवणे जोइसिया ॥ दगफालिह उड्डेसागा ॥ २२४ ॥

इति श्रीलवणसमुद्राधिकारो द्वितीयः समाप्तः ॥

अर्थ-एसु के० ए चंडसूर्यछीपने विपे कुलगिरिपासायसमा के० कुलगिरिना प्रासाद सरखा सानीवासठ योजन उंचा, अने तेनुं अरु सवाएकत्रीश योजन पट्टोला, एवा रमवा योग्य नियनियपट्टण के० पोतपोताना प्रजु एटले स्वामी जे सुस्थितदेव तथा चंड सूर्य तेमना एवा पासाया के० प्रासाद ठे, तथा ए सर्व चंडसूर्य प्रमुख जे ज्योतपीठनां विमान ठे ते स्फाटिक रत्ननां ठे तह के० तथा लवणे के० लवण समुद्रने विपे जे जोइसिया के० ज्योतपी ठे तेनां विमान दगफालिह के० दगपाटन जे स्फाटिकरत्न तेनां ठे, ते विमानने सयोगे लवण समुद्रनां पाणी फाटे ठे, ए रत्ननो जातियुण ठे वली ते रत्ननी कान्ति उड्डेसागा के० उंची लवण शिखानेविपे पण प्रकाश करे ठे लवण समुद्रने विपे चार चंडमा, चार सूर्य, त्रणसे ने वावन ग्रह, एक-सो ने वार नक्षत्र, अने वे लाख सडसठ हजार ने नवसे एटली तारानी कोनाकोडी जाणवी लवणसमुद्रनो परिधि पन्नर लाख एक्यासी हजार एकसो ने उंगणचालीश योजन जाणवो. समुद्रनी जगतिना चार द्वारनु अंतर, त्रण लाख पंचाणु हजार घसें ने सवाएसी योजन ठे हवे लवण समुद्रनु प्रतर घन करवानी गाथा लखे ठे ॥ दससहसरहियमिठर ॥ अरुदससहससजुअतेण ॥ गणियायमज्जपरिही ॥ पय-रोलवणस्सिमोहोइ ॥ १ ॥ नवनवईकोडिसिया ॥ एकसछीकोडीसत्तरसलखा ॥ पन्नर-ससहसायइमो ॥ घणोसवेसत्तरसहस्सगुणो ॥ २ ॥ सोसोलकोडिकोडी ॥ तिणवइल-खीगुणचत्तसहसाया ॥ नवसयकोडीपन्नर ॥ कोडीपन्नासलखाय ॥ ३ ॥ ॥ २२४ ॥ ॥ इतिवाचनाचार्यश्रीसहजरत्नविरचिते क्षेत्रसमासवार्तिके लवणोदाधिकार. समाप्त. ॥

લવણસમુદ્રના વે સૂર્ય તેસિં કે૦ તેના દીવાય કે૦ વે વે દ્વીપ જાણવા ઇટલે વચમાં ગૌતમદ્વીપ ઠે, અને વન્ને પાસે વે વે સૂર્યદ્વીપ ઠે ॥ ૨૨૦ ॥

જગદ્ પરુષ્પરિ અંતરિ ॥ તદ્ વિઠર વારજોયણસહસ્તા ॥

એમેવ ય પુષ્પદિસિ ॥ ચદચઝક્સ ચઝ દીવા ॥ ૨૨૧ ॥

અર્થ— જગદ્ કે૦ જગતીયકી દ્વીપનુ વેગલાઘ્પણ અને પરુષ્પરિ અંતરિ કે૦ દ્વીપનું પરસ્પર ઇટલે માહોમાંહે અતર તદ્ કે૦ તથા દ્વીપનો વિઠર કે૦ વિસ્તાર તે વારજોયણસહસ્તા કે૦ વાર હજાર યોજન જાણવો ય કે૦ વલી એમેવ કે૦ એ પ્રકારેજ પુષ્પદિસિ કે૦ પૂર્વદિશિનેવિષે જગતી યકી વાર હજાર યોજન લવણસમુદ્રમાંહે વે ચંડમા જંબુદ્વીપના અને વે ચંડમા લવણસમુદ્રના એ રીતે ચદચઝક્સ ચઝદીવા કે૦ ચાર ચંડમાના ચાર દ્વીપઠે ૨૨૧

એવંચિય વાહિરઝં ॥ દીવા અઠઠ પુષ્પપઠિમઝં ॥ ૭ ૭

લવણે ઠ ઠ ધાયદ્, સઢ સસીણ રવીણચ ॥ ૨૨૨ ॥

અર્થ— એવંચિય કે૦ એ પ્રકારે વાહિરઝં કે૦ વાહેર યકી ધાતકી લઢનેવિષે તથા મદર પવંત યકી પૂર્વપશ્ચિમદિશે લવણસમુદ્રની જગતી યકી વાર હજાર યોજન લવણ સમુદ્રમાંહે શિખાની દિશિ ફરે, તે વે ચંડમા લવણ સમુદ્રના, અને ઠ ચંડમા ધાતકી સઢના, એ રીતે આઠ ચંડમાના દ્વીપ પૂર્વદિશિય ઠે, તથા વે સૂર્ય લવણસમુદ્રના, અને ઠ સૂર્ય ધાતકીલઢના, એવં આઠ સૂર્યના દ્વીપ પશ્ચિમ દિશે ઠે ॥ ૨૨૨ ॥

॥ એ ચંડમા અને સૂર્યના દ્વીપ પાણી ડપર કેટલા ઠે તે કહે ઠે ॥

એ દીવા જલુવરિ ॥ વહિ જોયણ સહઅઠસીદ્ તદ્ ॥

ભાગાવિ ય ચાલીસા ॥ મલ્લે પુણ કોસ હગમેવ ॥ ૨૨૩ ॥

અર્થ— એદીવા કે૦ એ પૂર્વે કહ્યા જે ચંડમા અને સૂર્યના દ્વીપ તે જલુવરિ કે૦ પાણી ડપર વહિ કે૦ જંબુદ્વીપ ધાતકીલઢની દિશિથી જોતા જોયણસહઅઠસીદ્ કે૦ સાડીઅઠાસી યોજન તદ્ ૦ તથા પ્રકારે જાગાવિચાલીસા કે૦ ડપરે પચાણુઆ ચાલીશ જાગ ઇટલા પાણીથી ડપર ઠે, તે જાણવાને અર્થે પ્રથમની પેરે આકની ત્રણ રાશિ માડીયે એક પચાણુ હજાર, વીજી સાતસેં અને ત્રીજી ચોવીશ હજાર, સુલજપણામાટે વિંદુ ટાલીને વચ્ચેની રાશિ ઠેહેલી રાશિસાથે ગણતા સોલ હજાર ને આઠસો થાય, તેને પેહેલી રાશિના પચાણુ હજાર ઠે, તેના વિંદુ ટાલતા પચાણુનાગે વેહેલીયે તેવારે એકસો ટઢત્તેર યોજન ડપર પચાણુઆ એસી જાગ થાવે ઇટલી લવણસમુદ્રની ૧૦ જલહદિ ઠે, તેનુ અર્ધ અઠાસી યોજન થાય ઠે તેની સાથે પાણી યકી

અર્થ— ધાતકીલંકનેવિપે જે ડહ, કુરુનુ ંરુત કેઽ ંરુપણું તથા મેરુપર્વત ટાલીને કુલગિરિ, ગયદંતગિરિ, વદસ્કાર, યમલગિરિ, કાંચનગિરિ અને વૈતાલ્ય પ્રમુખ પર્વતનુ મુસ્સય કેઽ ંચપણ, તથા ચ કેઽ વલી સુમેરુવજ્ઞા કેઽ સુમેરુપર્વત વર્જિને વૈ-તાલ્યનો વિચરં કેઽ વિસ્તાર અને વટગિરિણં કેઽ વીજા વૈતાલ્ય પ્રમુખ વૃત્તપર્વતનો વિસ્તાર તે સર્વ પુલ્લસમંજાણ કેઽ પહેલાના સરખો જાણવો. ઇટલે જવૂદ્ધીપની પેરે જાણવો. ॥ ૨૧૭ ॥

॥ હવે ધાતકીલંકનેવિપે વે મેરુ ઠે તે વચાણે ઠે ॥

મેરુડગપિ તહચ્ચિય ॥ નવર સોમણસહિહુવરિ દેસે ॥

સગ અડસહસઝણ, તિસહસ પણસીઙ્ગ ંચ્ચતે ॥ ૨૧૮ ॥

અર્થ— ધાતકીલંકના જે મેરુડગપિ કેઽ વે મેરુપર્વત ઠે, તે તહચ્ચિય કેઽ જંબૂદ્ધી-પના મેરુ સરસા જાણવા. પણ નવર કેઽ ઇટલુ વિશેષ ઠે કે, જે સોમણસહિહુવરિદે-સેસગઅડસહસઝણતિ કેઽ સોમનસ વન થકી દેઠે સાત હજાર યોજન, અને સો-મનસ વન થકી ડપરે આઠ હજાર યોજન ડણા કરિણં ઇતિ ઇટલે ઇ જાવ જે જવૂ-દ્ધીપના મેરુની જૂમિથી પાંચસે યોજન ડપર ચડિણં, ત્યાં નંદન વન ઠે તે થકી ડપર સાડા વાસઠ હજાર યોજન ચડીઈ, તેવારે સોમનસ વન ઠે, ત્યા ઠત્રીશ હજાર યો-જન ંંચુ પાસુકવન ઠે, અને ધાતકીલંકના મેરુનુ ઇટલુ વિશેષ જે જૂમિથકી પાંચસે યોજન ંંચુ નદનવન ઠે, તે થકી સાડા પંચાવઞ્ચ હજાર યોજન ંચે ચડીઈ, ત્યા સોમનસ વન ઠે, ત્યાંથી અઘાવીશ હજાર યોજન ંચા ચડીઈ, ત્યાં પાંસુક વન ઠે, ઇ ચોરામી હજાર યોજન થયા. અને ઇક હજાર યોજન જૂમિમાહે ંના ઠે, ઇમ સર્વ મલી સહસ પણ સોઙ્ગ ંચ્ચતે કેઽ ધાતકી લંકના મેરુ પચાસી હજાર યોજન ંચા ઠે ॥૨૧૮॥

॥ હવે તે મેરુનો વિસ્તાર કહે ઠે ॥

તહપણનવચ્ચણ ॥ અઘચ્ચણ ય અઠત્તીસા ય ॥

દસ ય સયા ય કમેણ ॥ પણગણ પિહુત્તિ હિઠા ય ॥૨૧૯॥

અર્થ— તહ કેઽ તથા પ્રકારે પણ નવચ્ચ કેઽ નવ હજાર ને પાંચસે, અને ચ્ચણ ં કેઽ નવ હજાર ને ચારસે ય કેઽ તથા અઘચ્ચણ કેઽ નવ હજાર ત્રણમે ને પચાસ અને અઠત્તીસા કેઽ ત્રણ હજાર ને આઠસો તથા દસયસયા કેઽ ઇક હજાર ઇવા પ-ણગય કેઽ પાચ સ્થાનકને વિપે પિહુત્તિ કેઽ પહોલપણાનો વિસ્તાર, હિઠા કેઽ મેરુ-ના મૂલ થકી કમેણ કેઽ અનુક્રમે જાણવો. તે આવી રીતે જે નવ હજાર ને પાંચસે યોજન મૂલમાં વિસ્તાર ઠે, અને નવ હજાર ને ચારસો યોજન જૂતલ વિસ્તાર ઠે, તથા નવ હજાર ને સાડાત્રણસે યોજન નદનવનનો વિસ્તાર જાણવો, ત્રણ હજાર ને આઠસે

॥ હવે ધાતકીલંબ નામા વીજા દ્વીપનો અધિકાર વચ્ચાણે ઠે. ॥

જામુત્તરદીદેણ ॥ દસસયસમપિહુલ પણસયઝચેણ ॥

ઝસુયાર ગિરિહુગેણ ॥ ધાયશ્સડો હહ વિહત્તો ॥ ૨૨૫ ॥

અર્થ- લઘણ સમુદ્રની જગતી થકી વાહેર વલયને આકારે ચાર લાલ યોજન પહોલો એવો વીજો ધાતકીલંબ નામે દ્વીપ ઠે, તે ધાયશ્સડો કે ૦ ધાતકીલંબ કેહવો ઠે ? તો કે-ઝસુયારગિરિહુગેણ કે ૦ શ્ચુકાર નામે જે વે પર્વત તેણે હહવિહત્તો કે ૦ વે જાગે વેહેંચો ઠે, ઇટલે એક પૂર્વ ધાતકીલંબ, અને વીજો પશ્ચિમ ધાતકીલંબ એ વે જાગ જાણવા હવે તે શ્ચુકાર પર્વત કેહવા ઠે ? તો કે-જામ કે ૦ દક્ષિણદિશે, અને ઝત્તર કે ૦ ઝત્તરદિશિય, દીદેણ કે ૦ દીર્ઘ ઇટલે લાવા ઠે વલી દશસય કે ૦ દશસો ઇટલે એક હજાર યોજન સમપિહુલ કે ૦ મૂલનેવિપે, અને શિખરનેવિપે, સરલા પો-હોલા ઠે તથા પણસયઝચેણ કે ૦ પાંચસેં યોજન ઝચા ઠે લઘણ સમુદ્રની જગતીના દક્ષિણ ઝત્તરદિશિના વૈજયત, અપરાજિત એવે નામે જે વારણાં ઠે, તેમાંથી શ્ચુ ઇટ-લે વાળને આકારે ચાર લાલ યોજન ધાતકીલંબના વિસ્તાર સુધી લાવા નિકલ્યા ઠે, એવા તે પર્વતો ઠે ॥ ૨૨૫ ॥

॥ હવે વે લંબને વિપે કુલગિરિ ક્ષેત્ર વચ્ચાણે ઠે ॥

લંબહુગે ઠ ઠ ગિરિણો ॥ સગ સગ વાસા ય અર વિવરહવા ॥

ધુરિ અતિ સમા ગિરિણો ॥ વાસા પુણપિહુલપિહુલયરા ॥ ૨૨૬ ॥

અર્થ- લંબહુગે કે ૦ ધાતકીલંબના પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશાના એકેકા લંબનેવિપે ઝઝગિરિણો કે ૦ ઠ ઠ કુલગિરિ જાણવા, અને સગસગવાસાય કે ૦ સાત સાત ક્ષેત્ર જાણવા તે કુલગિરિક્ષેત્ર કે ૦ ઠે ? તો કે-અરવિવરહવા કે ૦ શ્ચુકાર કુલગિરિ તે આરા સરલાં ઠે, અને ક્ષેત્ર તે આરાના વિવર ઇટલે જે આંતરા હોય તેના સરલા ઠે જેમ ગાડીના પશ્ચાને વિપે, વચેની નાજી થકી આરાના આંતરા હોય, તેમ જન્મ દ્વીપ અને લઘણ સમુદ્ર ઠે, તે નાજી સરલા ઠે અને ધાતકી લંબમાહે જે હુકાર તથા કુલગિરિ પ્રમુખ પર્વત ઠે તે આરા સરલા ઠે, અને ક્ષેત્ર તે તેના આતરા સરલા ઠે વલી ગિરિણો કે ૦ તે કુલગિરિ શ્ચુકાર કેહવા ઠે ? તો કે-ધુરિ કે ૦ મૂલનેવિપે અને અતિ કે ૦ ઠેદેનાને વિપે સમા કે ૦ સરલા પહોલા ઠે પુણ કે ૦ વલી વાસા કે ૦ ક્ષેત્ર જે ઠે, તે લઘણ સમુદ્ર થકી માનીને પિહુલપિહુલયરા કે ૦ પિહુલ પિહુલતર ઠે ॥ ૨૨૬ ॥

॥ હવે ધાતકીલંબમાહે જે પદાર્થ જન્મદ્વીપ માહેલા પદાર્થ સરલા ઠે તે કહે ઠે ॥

દહકુહુરુત્તમે, રુમ્સસય વિઝર વિચ્છાણાં ॥

વટગિરિણચ સુમે, રુવજામિહ જાણ પુલસમ ॥ ૨૨૭ ॥

दिशाए धातकी खडनी जगतीना पासाना गयदंता के० चार गयदंत गिरि ते दीहा के० दीर्घ एटले केटला लांवा ठे० तो के-पणलखणसयरिसहस्रगुणछा के० पांच लाख उंगणोतेर हजार वसो ने उंगणसाठ एटला योजन लांवा जाणवा अने इयरे के० इतर एटले बीजा जवूछीपनी जगतीनी दिशाना मांहेला चार गयदंत गिरि, जे ठे ते त्रण लाख ठपन्न हजार वसो ने सत्तावीश योजन लावा जाणवा, तथा एक वा-हेरनो गयदंतगिरि, अने एक मांहेनो गजदंतगिरि ते वन्ने एकठा करिए तेवारे कुरुक्षेत्रनु धनुष्ट थाय, तेनुं प्रमाण नव लाख पचीश हजार चारसे ने ठयासी योजन थाय. एटलु धातकी खरुने विपे कुरुक्षेत्रनुं धनुष्ट जाणवु ॥ २३२ ॥

॥ हवे वक्षस्कार अंतर नदी प्रमुखनां प्रमाण कहे ठे ॥

खित्ताणुमाणउंसे, ससेलनइ विजयवणमुदायामो ॥

चउलखुदीहवासा ॥ वासविजयविचरो उइमो ॥ २३३ ॥

अर्थ- कुलगिरि तथा गजदंतानां प्रमाण कहां अने सेस के० तपठी अन्य जे वक्षस्कार, अतरनदी, विजय, अने वनमुख एनो आयाम के० विस्तार ते खित्ताणुमा-णउं के० क्षेत्रना अनुमाने करी जाणवो एटले पूर्व धातकी खंड तथा पश्चिम धातकी खंडनु वन्ने ड्खुकार दिशि जेनु क्षेत्रनु लांवणु ठे, तेनु वक्षस्कारादिकनु पण लाव पण जाणवु तथा वासा के० पूर्व धातकी खडनां सात क्षेत्र, अने पश्चिम धातकी खंडनां सात क्षेत्र, ते चउलख के० चार लाख योजन दीह के० दीर्घ एटले लावां जाणवा हवे वास के० क्षेत्रना विजयनो विचरोउ के० विस्तार जे ठे, ते इमो के० आगली गाथाएं कहे ठे, ते प्रमाणे जाणवो ॥ २३३ ॥

खित्तकगुणधुवंके ॥ दोसय वारुत्तरेहि पविजत्ते ॥

सवठ वासावासो ॥ हवेइ इह पुण इय धुवका ॥ २३४ ॥

अर्थ- खित्तक के० क्षेत्रना आंक जे एक, चार, सोल ने चोसठ, एनी साथे गुण-धुवंके के० धुवांक गुणीए पठी दोसयवारुत्तरेहि के० वसें ने वारे करी पविजत्ते के० प्रतिजक्त एटले जागे वेहेंचीए, तेवारे वास के० क्षेत्रनु सवठ के० सर्वत्र एटले आवि, मध्य अने अंत्य वासो के० व्यास एटले विस्तार, ते हवेइ के० होय पुण के० वली इह के० ए क्षेत्रने विपे धुवंका के० धुवांक जे ठे, ते इय के० आगली गाथाएं कहे ठे ॥ २३४ ॥

॥ हवे धातकी खरुना धुवांक कहे ठे ॥

धुरि चउद लख इसहस ॥ दो सगनउया धुव तदा मजे ॥

इसय अडुत्तर सतस, छिसहस ठवीस लखा य ॥ २३५ ॥

યોજન સોમનસ વનનો વિસ્તાર જાણવો, અને એક હજાર યોજન શિલાનો વિસ્તાર જાણવો
 હવે ઘાઠિત સ્થાનકને વિષે વિસ્તાર આણવાનો ત્રિવિધ વિચાર હુગવિસેસો એ ગાથા
 થકી જાણવો, તે આઘી રીતે કે—ઝૂતલનુ પહોલપણ નવ હજાર ને ચારસે યોજન છે,
 તેમાથી શિલરનુ પહોલપણ એક હજાર યોજન કાઢીએ, તો વાકી આઠ હજાર ને
 ચારસે યોજન રહે તે ઝૂતલ થકી ઉચુ ચોરાસી હજાર યોજન છે, તેની સાથે જાગ
 આપતા, જાગ પોહોંચે નહીં તે માટે આઠ હજાર ચારસેને દસગુણા કરીએ, તેવારે
 ચોરાસી હજાર થાય, તે ઉચપણાના ચોરાસી હજાર યોજન સાથે ગુણીએ તેવારે એક
 યોજનનો દશમો જાગ આવે તો ઝૂતલ થકી જેવારે એક યોજન ઉચે ચમીએ, તેવારે
 નિષ્ક્રમમાહે એક યોજનના દશ જાગ માહેલો એક જાગ ઘટે અને ઉતરતા વધે, એમ
 પ્રથમની પેરે જાણવું ॥ ૨૨૯ ॥

નદકુડદીવવણમુહ ॥ દહદીહરસેલકમલવિચાર ॥

નદુભત્તચ તદ્દા ॥ દહ દીહત્તે ચ ઇહ હુગુણ ॥ ૨૩૦ ॥

અર્થ— પ્રથમ જે જવૂદ્દીપને વિષે નદી, પ્રપાત કુડ, કુડમાહેલા દ્વીપ, વનમુહ,
 ડહ, દીહરસેલ કે ૦ દીર્ઘ એટલે લાવા પર્વત તથા કમલ એટલા પદાર્થનો વિચાર કે ૦
 વિસ્તાર તદ્દા કે ૦ તથા પ્રકારે નદ ઉભત્ત કે ૦ નદીનુ હડપણ, ચ કે ૦ વલી દહદીહત્ત
 કે ૦ ડહનુ દીર્ઘપણ એટલે લાવપણ જે કહ્યું, તેથી તે ઇહ કે ૦ આ ધાતકી યજ્ઞનેવિષે
 હુગુણ કે ૦ વમણ જાણવું ॥ ૨૩૦ ॥

॥ હવે જડશાલ વનનું પરિમાણ કહે છે ॥

ઇગલક્ક સત્તસહસા ॥ અડસય ગુણસીઝ જહસાલવણ ॥

પુઘાવરદીહત્ત ॥ જામુત્તર અઠસી જહ્ય ॥ ૨૩૧ ॥

અર્થ— એક લાસ સાત હજાર આઠસે ને ઊગણાસી યોજન મેરુપર્વત થકી પુઘાવર
 કે ૦ પૂર્વે પશ્ચિમ દિશાએ દીહત્ત કે ૦ લાવપણે જડશાલ વન છે, એને જેવારે અઠસી-
 જહ્ય કે ૦ અઠાસી જાને વેહેંચીએ તેવારે બારસે ને ઊઘીસ યોજન કાઢક ઝણા આવે,
 એટલું મેરુથકી જડશાલવન જામુત્તર કે ૦ ઉત્તર તથા દક્ષિણ દિશાએ પહોંલું છે કુ-
 રુકેત્રની જીવા વે લાલ ત્રેવીશ હજાર એકસો ને અઠાનન યોજન એટલી જાણવી ૨૩૧

॥ હવે ગયદત નિરિ વચ્ચાણે છે ॥

વહિગયદંતા દીહા ॥ પાણલ્લક્કણ સયરિસહસ હુગુણઠા ॥

હ્યરે તિલક્ક ઉપ્પ, સસહસ સયહ્મિ સગવીસા ॥ ૨૩૨ ॥

અર્થ— પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશાના વેહુ ધાતકી યજ્ઞને વિષે વહિ કે ૦ વાહેરની

નદી, ગિરિ કેં વદ્ધસ્કાર પર્વત, વળ કેં મેરુવન, વનમુલ્લ એનાં જે માળ કેં પ્રમાણ કહ્યા છે, તે પ્રમાણચિત્ત કેં દ્વેત્રના વિસ્તારમાંદેશી વિસુદ્ધ કેં શોધીએ એટલે કાઢીએ વાકી જે ઝગરે તે સોલસ કેં સોલ જાગે વેદેહવતા જે આંક આવે, તેટલા યોજન પિંહુવિજયા કેં વિજયનું પહોલપણું જાણવું

તેની રીત દેખાડેટે:-અતરનદીએ પદ્મરસે યોજન રૂઠ્યા છે, વદ્ધસ્કારે આઠ હજાર યોજન રૂઠ્યા છે, મેરુચકી પૂર્વે પશ્ચિમે જડશાલવને તથા મેરુપર્વતે વે લાલ પચીશ હજાર એકસો ને આઠાવન યોજન રૂઠ્યા છે, વનમુલ્લે અગીઆર હજાર ઠસે ને અઠ્યાસી યોજન રૂઠ્યા છે, એ સર્વ એકઠા કરીએ તો વે લાલ, ઠેતાલીશ હજાર, ત્રણસે ને ઠેતાલીશ યોજન થાય તે ધાતકીલડનો વિસ્તાર ચાર લાલ યોજનનો છે, તેમાંદેશી કાઢીએ, તેવારે એક લાલ, ત્રેપન હજાર ઠસે ને ચોપન યોજન વાકી રહે તેને સોલ વિજય છે, માટે સોલ જાગે વેદેહવીએ તેવારે નવ હજાર ઠસે ને ત્રણ યોજન ઊપર સોલહીઆ ઠ જાગ આવે. એટલું એકેકા વિજયનું પ્રમાણ પહોલપણું છે ॥ ૨૩૬ ॥

॥ હવે એ વિજયનો વિસ્તાર ગાથાએ કરી કહે છે ॥

નવસહસા વસય તિહુ ॥ તરા ય ઠ ચેવ સોલજાયાય ॥ વિજ-

યપિહુત્ત નર્દગિરિ ॥ વળવિજયસમાસ ચઝલસ્કા ॥ ૨૩૭ ॥

અર્થ- નવ હજાર, ઠસે ને ત્રણ યોજન ઊપર સોલહીયા ઠ જાગ એટલું વિજયપિહુત્ત કેં એકેકા વિજયનું પહોલપણું જાણવું એ નદી, ગિરિ, વન અને વિજય એ સર્વના પ્રમાણ જેવારે સમાસ કેં એકઠાં કરીએ, તેવારે ચઝલસ્કા કેં ચાર લાલ યોજન ધાતકી લડનો વિસ્તાર પૂર્ણ થાય, અને વિજયના નામ પ્રથમ જરતદેત્રના સરસા કઠાદિક જાણવા હવે કવન પ્રમુલ્લ ગિરિની સ્થિતિ સંગ્રહીએ ઠેએ કવળ વિચિત્તચિત્તા ॥ જમગનગા દીહ વદ્ધ વેયદ્ધા ॥ પુલ્લસમુસ્સયવાસા ॥ હિયગારસ યંતરા પદમા ॥ ૧ ॥ મેરુણવિદેહપિહુત્તરુ કુરુવિઠરોસલસ્કતિગ ॥ સગનવદ્ધસહસ્ત-ઠય ॥ સયસગનવયાવિણયસા ॥ ૨ ॥ તંચેવ સત્તજઈય ॥ પળવદ્ધસહસ્તહુસયશ્ગસ-યરી ॥ તજમગદ્ધતરયં ॥ ગહિય ગળિણાણુસારેણ ॥ ૩ ॥ ૨૩૮ ॥

॥ હવે નગરી અને વૃદ્ધ વણાણે છે ॥

પુલ્લવ પુરી ય તરુ ॥ પરમુત્તરકુરુસુ ધાઈ મહધાઈ ॥

રુક્ષા તેસુ સુદંસણ ॥ પિયદસણનામયા દેવા ॥ ૨૩૯ ॥

અર્થ- એ ધાતકી સરુને વિપે પુરી કેં નગરી અને તરુ કેં વૃદ્ધ તે પુલ્લવ કેં પહેલા જવૃદ્ધીપને વિપે જે રીતે કહ્યા તે રીતે જાણવા પર કેં પરંતુ એટલું વિશેષ છે કે, જે પૂર્વે અને પશ્ચિમના વેહુલંડને વિપે મુત્તરકુરુસુ કેં વે ઉત્તર કુરુદેત્ર માદે

अर्थ- धुरि के० प्रथम क्षेत्रना चउदखलकुम्हस दोसगनउया धुवं के० चउद लाख, वे हजार वसे ने सत्ताण एटला धुवांक जाणवा तहा के० तथा प्रकारे मझे के० मध्यक्षेत्रना धुवाक ठवीश लाख सडसठ हजार वसो ने आठ जाणवा

अर्हीया प्रथम क्षेत्रना धुवाक जे चौद लाख वे हजार वसे ने सत्ताण ठे अने क्षेत्रनो आक एक ठे माटे एक गुणीए तेवारे तेहिज आक आवे. तेने वसे ने वार जागे वेहेचता ठ हजार वसो ने चौद योजन जाकेरा, एटलो जरत तथा ऐरवतनो आदिविस्तार जाणवो अने वार हजार पाचसें ने एम्याशी योजन जाकेरो मध्य विस्तार ठे, तथा अठार हजार पांचसें ने सक्तालीश योजन जाकेरो अत्यविस्तार ठे

हेमवंत ने ऐरणवतनो आदि विस्तार ठवीश हजार चारसें ने अछावन योजन जाकेरो ठे, मध्यविस्तार पचाश हजार त्रणसें ने चोवीश योजन जाकेरो ठे, अने अत्य विस्तार चमोत्तर हजार, एकसो ने नेवु योजन जाकेरो ठे.

हरीउपे अने रम्यक क्षेत्रनो आदिविस्तार एक लाख पांच हजार आठसें ने तेन्नीश योजन जाकेरो ठे, अने मध्यविस्तार वे लाख एक हजार वसें ने अछाणु योजन जाकेरो ठे, तथा अत्यविस्तार वे लाख, ठधु हजार, सातसें ने त्रेसठ योजन जाकेरो ठे.

विदेहनो आदि विस्तार चार लाख, त्रेवीश हजार, त्रणसें ने चोन्नीश योजन जाकेरो ठे, अने मध्यविस्तार आठ लाख, पांच हजार एकसो ने चोराणु योजन जाकेरो ठे, तथा अत्यविस्तार अगीआर लाख सत्याशी हजार ने चोपन योजन जाकेरो ठे ए रीते ए चार स्थानकनो आदि, मध्य तथा अत्यनो विस्तार कह्यो

अर्हीआ आदि धुवाक चौद लाख, वे हजार, वसें ने सत्ताण योजन जाकेरा ठे तेने एक, वार, सोउने चोसठ साथे गुणीए, पठी वसें ने वार जागे वेहेचता यथाक्त मान लाजे अने मध्यधुवाक ठवीश लाख सडसठ हजार वसें ने आठ ठे तेने एक, चार, सोल ने चोसठ साथे गुणीने पठी वसें वार जागे वेहेचता पूर्वोक्त मध्य विस्तार लाजे, तथा अत्यनो विस्तार आगली गाथामा ३९३११९ ठे तेने एक, चार, सोल, अने चोसठ साथे गुणीए, पठी वसें ने वार जागे वेहेचता पूर्वोक्त क्षेत्रनो अत्य विस्तार आत्रे अने उपर जे योजन रहे, तेनी कला करी वसें ने वार जागे वेहेचिण, तेदहु उपर आवे तेमाटे जाकेरा लख्या ठे ॥ ३३॥

गुणवीस सय वत्ती ॥ स सदस गुण्याल लख धुवमंते ॥ नइ-
गिरिवणमाण विसु ॥ रुखित्त सोल सपिहुविजया ॥ ३३६ ॥

अर्थ- उंगणचालीश लाख वन्नीश हजार एकसो ने उंगणीश एटला धुवमंते के० एटसे ठेकाना धुवाक जाणवा हवे विजयनु परिमाण कहे ठे नइ के० अतर

સૂર્યના દ્વીપ તે નાયઙા કે० જાણવા તે આવીમીતે કે - ધાતકી ચંમની જગતીથકી વાર હજાર યોજન કાલોદ સમુદ્રમાહે પૂર્વદિશાનેવિપે ધાતકીચંમના વાર ચડમાના વાર દ્વીપ ઠે, અને પશ્ચિમદિશાને વિપે વાર સૂર્યના વાર દ્વીપ ઠે, તથા કાલોદની જગતી થકી કાલોદ સમુદ્રમાહે વાર હજાર યોજને પૂર્વદિશાનેવિપે કાલોદધિના વે-તાલીશ ચડમાના વેતાલીશ દ્વીપ ઠે, અને પશ્ચિમદિશાએ વેતાલીશ સૂર્યના વેતાલીશ દ્વીપ ઠે નવરં કે० ઇટલુ વિશેષ જે સમંતડ તે કે० તે સર્વ દ્વીપ વાહેરની દિશાએ સર્વત્ર જોતાં જલસ્સુવાર કે० પાણી થકી ઉપરે કોસડુગુચ્ચા કે० વે કોશ ઝંચા ઠે, તથા ઇકાણું લાખ સિત્તોત્તેર હજાર ઠસેં ને પાંચ યોજન કાલોદ સમુદ્રનો પરિધિ જાણવો. અને વાવીશ લાખ વાણુ હજાર ઠસેં ને વેતાલીશ યોજન અને ઉપર ત્રણ કોશ ઇટલું જગતીદ્વારાંતર જાણવું ॥ ૨૪૧ ॥ ઇતિ શ્રીદ્વેત્રસમાસ વાર્તિકે કાલોદાધિકાર-શ્વતુર્થઃ સમાપ્ત ॥

॥ હવે પાંચમો પુષ્કરદલ દ્વીપનો અધિકાર કહે ઠે ॥

પુષ્કરદલવહિજગદ્ ॥ વસંતિર્ઞ માણુસુત્તરો સેલો ॥ વેલં-

ધરગિરિમાણો ॥ સીંહ નિસાઈ નિસદવલ્લો ॥ ૨૪૨ ॥

અર્થ- કાલોદ સમુદ્રની જગતીથી વાહેર વલયને આકારે સોલ લાખ યોજન પ-હોલો પુષ્કર દ્વીપ ઠે, તે પુષ્કર કે० પુષ્કર દ્વીપનુ દલ કે० અર્ધ આઠ લાખ યોજન ઠે, ત્યાં થકી વાહેરની દિશાએ જગદ્વલ કે० જગતીની પેરે વલય સરખો માણુસુત્તરો-સેલો કે० માનુષ્યોત્તર એવે નામે પર્વત તે સઠિર્ઞ કે० રહ્યો ઠે, પણ તે કેહવો ઠે? તો કે-વેલધરગિરિમાણો કે० વેલંધરગિરિને માને ઠે ઇટલે મૂલનેવિપે એક હજાર વાવી-શ યોજન અને શિખરનેવિપે ચારસેં ને ચોવીશ યોજન પહોલો ઠે, ને સત્તરસેં એકવીશ યોજન ઊંચો ઠે વલી સીંહનિસાઈ કે० સિંહની પેરે નિસાદી ઠે, જેમ સિંહ વેશે તેવારે આગલ ઊંચો હોય, અને પાઠલે જાગે નીચો હોય તેમ માનુષ્યોત્તર પણ માંહેની દિ-શાએ ઊંચો ઠે, અને વાહેરની દિશાએ નીચો ઢાલ માહે ઠે વલી કેહવો ઠે? તો કે-નિસદવલ્લો કે० નિપથ પર્વતને વર્ણે રાતા સુવર્ણનો ઠે ॥ ૨૪૨ ॥

॥ હવે ત્યાં દ્વેત્ર અને પર્વતનાં સ્વરૂપ વચાણે ઠે ॥

જદ્ ચિત્તનગાઈણ ॥ સઠાણો ધાયણ તદેવ ઇદ્ ॥ હુગુ-

ણોય જદ્સાલો ॥ મેરુ સુયારા તહા ચેવ ॥ ૨૪૩ ॥

અર્થ- જદ્ કે० જેમ ચિત્ત કે० દ્વેત્ર તે જરતાદિક અને નગાઈણ કે० પર્વત હેમ-વંત પ્રમુખ તેનાં સઠાણો કે० સંસ્થાન જે આકારવિશેષ તે ધાયણ કે० ધાતકીચંમને-વિપે કહ્યાં ઠે. ઇટલે ત્યાં જેમ ચક્રના ધારા અને વિવર સરખા ઠે, તદેવ કે० તેમજ

धाइ महधाई के० धातकी ने महाधातकी एवे नामे वे रुक्ता के० वृक्ष ठे, तेसु के० ते
वे वृक्षने विपे सुदंसणपियदसण नामया देवा के० सुदर्शन अने प्रियदर्शन एवे नामे
वे देवता अनुक्रमे वसे ठे, अने वे देवकुरुक्षेत्रने विपे तो जवूछीपनी पेरे गरुड देव-
ताने वसत्रायोग्य वे साढमली वृक्ष ठे ॥ ३३० ॥

॥ हवे धातुकी समना व्रण परिधि कहे ठे. ॥

ध्रुवरासीसु य मिलिया ॥ एगो लखो य अडसयरि सहसा ॥

अठसया वायात्ता ॥ परिहितिग धायईसंमे ॥ ९३ए ॥

अर्थ- प्रथम कही जे ध्रुवाकनी त्रण राशी तेनी साथे एक लाख अष्टोत्तर हजार
आठसे ने वेतावीस पटला योजन मिलिया के० मेलवीए, तेवारे अनुक्रमे परिहिति
गधायईसडे के० धातकी खडना त्रणे परिधिनु परिमाण थाय, ते यत्रथी समजबु हवे
ए ध्रुवाक केवी रीते नीपजे, तेनो विधि ग्रथातरथी कहे ठे यदुक्त ॥ इहवासहरा-
जंबु ॥ सेलदुगुणविठराचउसुआरा ॥ स्किक्तफुसतिलको ॥ अमसयरिसदसवियावा
॥ १ ॥ तण्णलवणपरिहि ॥ धायडसरुस्तआइधुवरासी ॥ गिरिपिणुणा तम्मऊ ॥
परिहीसमऊधुवरासी ॥ २ ॥ अतस्तविजापरिही ॥ गिरिविठररहियथतधुवरासी ॥
गिरिविठरेणमिलिय ॥ परिहितगणुकमेणजवे ॥ ३ ॥ २३ए ॥ इति श्रीसद्देजरत्नविर-
चित्ते क्षेत्रसमास वार्तिके धातकीखन्नाधिकारे तृतीय परिच्छेद ॥

॥ हवे काखोद समुद्रनो चोयो अधिकार कहे ठे ॥

कालोदहि सवन्निवि ॥ सहस्रुडो वेत्तविरहिजं तत्त ॥ सु-

वि यसम कालमहा ॥ कालसुरा पुष्पपत्तिमर्ज ॥ ५४० ॥

અર્થ- કાલોદધિ નામે જે સમુદ્ર તે ધાતકીલંકની જગતી વાદ્દેર વલયને આકારે
 છે તે કેવો છે ? સઘઠવિ કે ૦ સર્વત્ર સદ્સુકો કે ૦ હજાર યોજન ડંડો છે, ઇદલે ગોતિ-
 થંની પરે નથી વલી કેવો છે ? વેલ કે ૦ જે પાણીની હાની વૃદ્ધિ તે થકી ચિરહિંડ
 કે ૦ રહિત છે તથા કે ૦ તે કાલોદ સમુદ્રને વિષે સુઠિયસમકાલ મહાકાલસુરાપુવ-
 ઢિમડે કે ૦ લગણસમુદ્રના સુસ્થિતદેવ સરસા કાલ, અને મહાકાલ નામે જે વે દેવતા
 તેને રેહેવાયોગ્ય પૂર્વ અને પશ્ચિમદિશાનેવિષે ગૌતમહીપસરસા વે હીપ છે ॥૨૪૦॥

क्षवणमिव जहसज्जव ॥ ससिरविदीया इहपिनायद्या ॥

नवर समतर्जते ॥ कोसङ्गुच्चा जलस्सुवरि ॥ १४१ ॥

अर्थ- खवणमिव के० खवण समुजनी पेरे इहपि के० अहींथा कालोद समुज-
पण जहसजन के० जैटला सजत्रिए तैटला ससिरविदिवा के० चझमा थने

अर्थ- शेष बीजा क्षेत्र, नदी अने इह प्रमुखनुं पमाणुं के० प्रमाण ते जह के० जेम जंबूदीवाज के० जंबूद्रीपथकी कोइक डुगुणा के० वमणा, कोइक समा के सरखा, ते धाए के० धातकीखडने विपे जेम कहा ठे, तह के० तेम इह के० अर्द्धां पुष्करार्द्धने विपे कोइक धायइसंभाउ के० धातकीखंडथी वमणा, कोइक धातकीखन सरखा पण नेया के० जाणवा एटवे जे जंबूद्रीप सरखा धातकीखंड मांहे ठे, ते धातकीखंड सरखा पुष्करार्द्ध मांहे ठे, अने जे जंबूद्रीप थकी धातकीखडमांहे वमणा कहा ठे ते पुष्करार्द्धने विपे धातकी खंमथकी वमणा जाणवा, तथा धातकी खंमने-विपे दीर्घ वैताद्व जंबूद्रीप सरखा वखाणे ठे, यथा ॥ कंचण यमसुरकुरुनग ॥ वेय-द्वचेववट्टदीहाय ॥ विस्फजवाहसमुस्तएणजहजंबूदीबुच्चा ॥ १ ॥ पुष्करार्द्धनेविपे तो दीर्घ वैताद्वनो विस्तार वसें योजन कह्यो ठे यथा ॥ उवेहोवेयद्वाणं ॥ जोयणांशु-तसयकोसाइं ॥ पणवीसउविहो ॥ दोचेवसयाइंविचित्रा ॥ २ ॥ अर्द्धां निश्चयनी वात झानी जाणे ॥ २४६ ॥

अडसीलका चउदस ॥ सहसा तह नवसया य इगवीसा ॥

अभ्रितरधुवरासी ॥ पुवत्त विहीइ गणियवो ॥ २४७ ॥

अर्थ- खित्तंकगुणधुवं के० ए गाथामां जे रीते विवि कह्यो ठे, ते रीते पुष्करार्द्ध क्षेत्रनो विस्तार आदि, मध्य तथा अंतनो जाणीएं तेना धुवांक कहे ठे, अठ्यासी लाख चउद हजार नवसें ने एकवीश एटला योजन तह के० तथा प्रकारे ए अन्य-तर के० आदि क्षेत्रना धुवांकनी राशि जाणवी ते सर्व पुवत्त के० प्रथमनी पेरे क्षेत्रना थांक साथे गणियवो के० गणीएं, पठी वसें ने वार जागे विहीइ के० वेहेंचतां परिमाण लज्यमान थाय ॥ २४७ ॥

इग कोडि तेरलखा ॥ सहसा चउचत्त सगसय तियाला ॥

पुस्करवरदीवहे ॥ धुवरासी एस मझमि ॥ २४८ ॥

अर्थ- एक कोनी, तेर लाख चुमालीस हजार सातसें ने तेतालीश योजन एटली पुष्करवर द्वीपना मझमि के० मध्य क्षेत्रनी ए धुवरासी के० धुवांक राशी जाणवी ॥ २४८ ॥

एगा कोडी अमती, सलख चउदत्तरीसहस्सा य ॥

पंचसया पणसठा ॥ धुवरासी पुस्करदंते ॥ २४९ ॥

अर्थ- एक करोड आठवीश लाख चमोतेर हजार पांचसें ने पासठ एटली पुष्करार्द्धना अत के० अंत्य क्षेत्रनी धुवांक राशी जाणवी हवे ए धुवांक जाणवानी पेरे लखीए ठेए यथा ॥ पुस्करदलमिउसुयार ॥ धायइसंभाउडुगुणवासहरा ॥ खित्तफ-

इह के० ए पुष्करवर द्वीपनेविषे पण जाणवा कुणुणोयजदसालो के० धातकीखरुना
 जडशाल वन यकी पुष्करार्कनु जडशाल वन ते लांवपणे अने पडोलपणे वमणुं जा
 णवु तो मेरुनी पूर्व पश्चिमदिशाए जडशालवनना धातकीखरुनेविषे विस्तार एक
 लाख सात हजार आठसैंने उंगणाएसी योजन ठे तेने वमणा करीए तेवारे वे लाख
 पन्ध्र हजार सातसैंने अष्टावन योजन थाय ने एने जेवारे अठ्ठासी जागे वेहेचीए,
 तेवारे वे हजार चारसे एकावन योजन उपर एक योजनना अठ्ठासी जाग करिए,
 तेवा सोतेग जाग एटलो दक्षिण उत्तर दिशाना जडशाल वननो विस्तार पुष्करार्क-
 नेविषे जाणवो मेरुसुयारा के० पुष्करार्कना वे मेरु अने इखुकारा परंत तेनो विस्तार
 तदाचेव के० ते धातकी खरु सरखो जाणवो ॥ २४३ ॥

॥ हवे वाहेरना चार गजदता वखाणे ठे ॥

इह वाहिरगयदता ॥ चउरो दीहत्ति वीससय सहसा ॥

तेयालीससहस्सा ॥ गुणवीसहिया सया डन्नि ॥ २४४ ॥

अर्थ- इह के० ए पुष्करार्कने विषे मानुषोत्तर पर्वतनी दिशाए वाहिरगयदताच-
 उरो के० वाहेरना चार गजदतगिरि ते वीससयसहस्सा के० वीज लाय तेतालीश
 हजार वने ने उंगणीश योजन दीहत्ति के० दीर्घ इति एटले लावा ठे ॥ २४४ ॥

अग्नितर गयदता ॥ सोलसलखा य सहस उवीसा ॥

सोलहिय सयचेग ॥ दीहत्ते हुति चउरोवि ॥ २४५ ॥

अर्थ- कालोद समुद्रनी जगतीनी दिशाना अग्नितर के० माहेला चारे गजदत-
 गिरि जे ठे, ते सोल लाख उवीश हजार एकसो ने सोल योजन एटला दीर्घ एटले
 लावा, हुति के० ठे. तथा चार लाख उवीश हजार नवसेने सोल योजन एटली कु-
 रुकेत्रनी जीवा होय, वली सत्तर लाख सात हजार सातसैंने चउद उपर एक यो-
 जनना वसैं वार जाग करिए, तेवा आठ जाग एटलो कुरुकेत्रनो विस्तार जाणवो त्र-
 णसैं तेव्रीस योजन उपर एक योजननो व्रीजो जाग एटलु कचनगिरिनु माहोमाहे
 अतर जाणवु वे लाख चालीश हजार नवसेने उंगणासाठ योजन उपर सातीउं एक
 जाग एटलु अतर कुलगिरि, जमक अने डहनु अतर जाणवु, तथा उवीश लाख
 उंगणोतेर हजार त्रणसेने पात्रीश योजन एटलु कुरुकेत्रनु धनुष्ट जाणवु ॥ २४५ ॥

॥ हवे शेष, नदी तथा पर्वतना परिमाण कहे ठे ॥

सेसा पमाणउं जह ॥ जवूदीवाउ धाए ञणिया ॥

उगुणासमा य ते तह ॥ धायईसडाउ इह नेया ॥ २४६ ॥

અર્થ— ઊગણીશ હજાર સાતસેં ને સવાચોરાણુ યોજન ઇટલું વિજયનું વિષ્કંજ થાય, તદ્ કેળ તથા પ્રકારે રૂઢ કેળ એ પુષ્કારૂઢ દ્વીપને વિપે, વહિ કેળ વાહેરની દિશાએ જેના પાણી વહ કેળ વહે ઠે, ઈવી જે સહિલા કેળ નદી તેની નજીક કોઈ સમુદ્ર ન-થી, તે માટે નરનગસસ કેળ માનુષ્યોત્તરને અહો કેળ હેઠે મૂલમાં પવિસંતિ કેળ પેસે ઠે. ॥ ૨૫૦ ॥

રૂઢ પઝમમહાપઝમો ॥ રુઢા ઉત્તરકુરુસુ પુર્ધિવ ॥ તેસુ
ય વસંતિ દેવા ॥ પઝમો તદ્ પુંડરીઝય ॥ ૨૫૧ ॥

અર્થ— રૂઢ કેળ એ પુષ્કારૂઢને વિપે ઉત્તર કુરુસુ કેળ વન્ને ઉત્તર કુરુદ્વેત્રમાંહે પ-ઝમ મહાપઝમોરુઢા કેળ પદ્મ અને મહાપદ્મ એવે નામે વૃદ્ધ ઠે, તે પુર્ધિવ કેળ પૂર્વે જંબૂદ્વીપવત્ ઇટલે જંબૂદ્વીપની પેરે તેસુય કેળ તે પદ્મ અને મહાપદ્મને વિપે પઝમો ત-દ્પુનરીયદેવાવસતિ કેળ પદ્મ તથા પુંડરીક એવે નામે બે દેવતા રહે ઠે અને દેવકુ-રુદ્વેત્રનેવિપે તો જંબૂદ્વીપની પેરે ગરુદ્વેત્રને વસવાયોગ્ય બે સામદ્વીનાં વૃદ્ધ ઠે. ॥૨૫૧॥

પુસ્કરદલ પુવાદર ॥ ધંડ તો સદ્સ ડુગ પિહુકુડા ॥
ઝણિયાતઘાણપુણ ॥ ગીયઢા ચેવજાણંતિ ॥ ૨૫૨ ॥

અર્થ— પુષ્કરારૂઢ દ્વેત્રને વિપે પૂર્વે પશ્ચિમ દિશાના વન્ને ધનમાંહે બે હજાર યોજન પોહોલા એવા બે કૂટ કહ્યા ઠે, તે કૂટનાં સ્થાનક તો પુણ કેળ વલી જે ગીતાર્થ જ્ઞાન-વંત હોય તે જાણે યજુક્ત ગ્રંથાંતરે ॥ રસિતલેકમસોહુવિ ॥ હુસદ્સજોયણપિહુદસો-ગાઢા ॥ અરુહુગેવિહુકુડા ॥ તિલચ્ચનવનવશ્સહસગમે ॥ ૨ ॥ ૨૫૨ ॥

॥ હવે મનુષ્ય દ્વેત્રમાંહે સર્વે પર્વતની સંખ્યા કહે ઠે ॥

દો ગુણહત્તરિ પઢમે ॥ અડ લવણે વીયદીવ તશ્યધે ॥ પિહુ
પિહુપણ સય ચાલા, ર્ય નરચિત્તે સયલગિરિણો ॥ ૨૫૩ ॥

અર્થ— પ્રથમ જંબૂદ્વીપને વિપે વસેં ને ઊગણોતેર પર્વત ઠે તે કહે ઠે એક મેરુ, ઠ કુલગિરિ, ચાર ગયદંતા, સોલ વદ્ધસ્કાર, ચોત્રીશ લાંવા વૈતાલ્ય, ચાર વૃત્ત વૈતાલ્ય, ચાર ચમલગિરિ, અને વસેં કાંચનગિરિ એ સર્વે મલી વસે ને ઊગણોતેર પર્વત જંબૂ-દ્વીપમાંહે જાણવા. અને અમલવણે કેળ આઠ પર્વત લવણસમુદ્ર માંહે ઠે વીયદીવ કેળ વીજા ધાતકીલરુ માંહે પાંચસે ને ચાલીસ પર્વત ઠે, કેમકે જંબૂદ્વીપના વસેં ને ઊ-ગણોતેરને ધમણા કરીને બે રૂપકાર પર્વત જેલીય, તેવારે પાંચસેં ને ચાલીશ થાય અને હુ કેળ નિશ્ચે તશ્યધેપિ કેળ ત્રીજો અરૂઢ ઇટલે પુષ્કારૂઢને વિપે પળ પાંચસેં ને ચા-

सतिवृत्ति ॥ पणवन्नसहस्रतस्यचुलसी ॥ तेण्णाकाखोयहि ॥ परिहिइहपढमहो-
 शुवरासि ॥ दीवळूमवपरिहि ॥ गिरिपीढ्णोयमल्लीधूवो ॥ २ ॥ नरखित्तअंहुपरिहि ॥
 गिरिपिठ्ठणायअतधूवरासि ॥ पुवचगणणहरणो ॥ सित्तपमाणंजवेपय ॥ ३ ॥ ह्वे
 अनुक्रमे क्षेत्रप्रमाण विवरीने लखीए ठेए

पुष्करार्द्धने विषे जरत ऐरवतना आदिधुवांक अठ्ठासी लाख चउद हजार नव-
 सेंने एकवीश तेने एक साथे गुणीए, तेवारे तेहीज आक आवे, तेने वसें ने वार जागे
 वेहेंचीए, तेवारे एकतालीश हजार पाचसे ने उंगणाएसी योजन लख्यमान थाय उ-
 पर एकसो ने तहोत्तेर योजन वधे, ते एक योजनना वसें वार जाग करी तेने वसें ने
 वार जागे वेहेंचीए, तेवारे उपर वसेने वारीआ एकसो ने तहोत्तर जाग आवे, एट-
 लो प्रथम विस्तार ठे तेमाटे गाथामां सर्वत्र जाजेरा वरया ठे, तेमज त्रेपन हजार
 पांचसें ने वार योजन उपर वसें वारीआ एकसो ने नवाणु जाग एटलो मध्य विस्तार
 जाणवो पांसठ हजार चारसे ने ठेतालीस योजन उपर वसें ने वारीआ तेर जाग ए-
 टलो अत्य विस्तार जाणवो

हेमवत ऐरव्यवतनो आदिविस्तार एक लाख ठासठ हजार त्रणसें ने उंगणीश यो-
 जन उपर वसें ने वारीआ ठपन्न जाग ठे, अने मध्यविस्तार वे लाख चउद हजार ने
 एकावन्न योजन उपर वसें वारीआ एकसो ने साठ जाग ठे, तथा अत्यनो विस्तार वे
 लाख एकसठ हजार सातसें ने चोराशी योजन उपर वसें ने वारीआ चावन जाग ठे

हरीउपे तथा रम्यकनो आदिविस्तार ठ लाख पासठ हजार वसें ने सीतोत्तेर यो-
 जन उपर वसें ने वारीआ वार जाग ठे, अने मध्यविस्तार आठ लाख ठपन्न हजार
 वसें ने सात योजन उपर वसें ने वारीआ चार जाग ठे, तथा अत्य विस्तार दश लाख
 सडतालीश हजार एकसो ने ठत्रीस योजन उपर, वसें ने वारीआ वसें ने आठ जाग ठे

विदेह क्षेत्रनो आदिविस्तार ठवीश लाख एकसठ हजार एकसो ने आठ योजन
 उपर वसें ने वारीआ अरुतालीश जाग ठे, अने मध्यविस्तार चोत्रीश लाख चोवीश
 हजार आठसें ने अष्टावीश योजन उपर वसें ने वारीआ सोल जाग ठे, तथा अत्य-
 विस्तार एकतालीश लाख अठ्ठासी हजार पाचसें ने ठेतालीस योजन उपर वसें ने
 वारीआ एकसो ने ठनु जाग ठे ए गुणाक, क्षेत्राक अने धुवाक ते सर्व यत्रधी जाणवा २४ए

॥ ह्वे प्रथमनी पेरे नदी, गिरि अने वनमुखनु परिमाण काढिने शेष रहे तेने ॥

॥ सोखमे जागे एक विजयनु परिमाण थाय ते कहे ठे ॥

गुण वीससहस्र सगसय ॥ चउणउय सवाय विजविष्कन्नो ॥ तह
 इह बहिवहसखिला ॥ पविसंति य नरनगस्ताहो ॥ २५० ॥

ક્ષેત્રના સ્વજાવનું વિશેષ જાણવું ॥ इति श्री सद्देजरत्न विरचिते क्षेत्रसमासवार्तिके पंचमोधिकारः ॥ २५६ ॥

॥ હવે પુષ્કરાર્દ પર્વત પ્રમુખને વિપે જિનજવન છે તે કહે છે. ॥

चउसु वि इसुयोरसु ॥ इकिं नरनगंमि चत्तारि ॥ कूडोवरि
जिणजवणा ॥ कुलगिरिजिणजवणपरिमाणा ॥ २५७ ॥

અર્થ- પ્રથમ કહ્યાં જે ધાતકીલંડને વિપે વે ઇપુકાર, અને વે ઇસુકાર પુષ્કરાર્દ-નેવિપે એ ચउसुવિ કે० ચારે પણ इसुयारेसु કે० ઇસુકાર પર્વતને વિપે પ્રત્યેકે ચાર કૂટ છે, તેમાંહે ઠેઠા સિઢકૂટને વિપે ચાર પર્વતે ઇકિં કે० એકે જિનજવન છે, વધા મલી ચાર જિનજવન છે, અને નરનગ કે० માનુષ્યોત્તર પર્વતના ચતારિકુમોવરિ કે० ચાર કૂટના ઉપર જિણજવણા કે० ચાર જિનજવન છે, તે જિનજવન કેહવાં છે? તો કે-કુલગિરિજિણ જવણપરિમાણા કે० કુલગિરિના જિનજવનને પરિમાણે તે જિનજવન જાણવા એટલે પચાશ યોજન લાંવાં, પચીશ યોજન પહોલાં અને ઠત્રીશ યોજન ડચાં એવાં જિનજવન જાણવાં ॥ ૨૫૭ ॥

॥ હવે નંદીશ્વર, કુંડલ અને રુચક દ્વીપનેવિપે જિનજવન કહે છે ॥

तत्तो डगुण पमाणा ॥ चउदारा थुत्तवणियसुरूवा ॥ नदि-
सर वावप्सा ॥ चउ कुंडलि रुयगिचत्तारि ॥ २५८ ॥

અર્થ- તત્તો કે० તે માનુષ્યોત્તર તથા ઇપુકાર પર્વતના જિનજવન થકી ડુગુણપ-માણા કે० વમણું છે પ્રમાણ જેમનુ, અર્થાત્ એકસો યોજન લાંવાં અને પચાશ યોજન પહોલાં તથા વહોત્તર યોજન ડચાં એવાં અને ચउदारा કે० ચાર વારણે સહિત થુ-ત્તવણિયસુરૂવા કે० પૂર્વસૂરિકૃત સ્તોત્રને વિપે વચ્ચાણુ છે સ્વરૂપ જેમનુ એવા, આઠમા નંદીશ્વર દ્વીપનેવિપે વાવપ્સ જિનજવન જાણવાં, તથા કુંડલ દ્વીપનેવિપે કુમલને આ-કારે જે મધ્યગિરિ છે તેને કુંડલગિરિ કહે છે, તેની ચાર દિશાનેવિપે એવાજ પ્રકાર-ના ચાર જિનજવન જાણવા એમ રુયગિચત્તારિ કે० રુચકદ્વીપને વિપે પણ ચાર જિ-નજવન છે, એમ સાઠ જિનજવન તે ચાર વારણાંના છે

वहुसंखविगप्पे रुय, गदीव उच्चत्ति सहस चुलसीई ॥ नर-
नगसमरुयगो पुण ॥ विठरि सयगाणसहसंकी ॥ २५९ ॥

અર્થ- વહુસસ કે० ઘણી સસ્યાના વિગપ્પે કે० વિકલ્પ એટલે વિચાર છે જેને વિપે, એવો રુચક દ્વીપ છે તે વિકલ્પ દેખાડે છે યથા ॥ દોઝોડીસહસસાં ॥ ઠચેવસ-

લીલા પર્વત જાણવા શ્ય કે ૦ એ નરખિતેસયલગિરિણો કે ૦ મનુષ્ય દેવમાંહે સર્વ પ-
ર્વત જાણવા ॥ ૨૫૩ ॥

॥ હવે સર્વ પર્વતની એકત્ર સર્યા કહે છે ॥

તેરહ સય સગવણા ॥ તે પાળમેરુહિ વિરહિયા સહે ॥

ઝસે દ્વાપાયકંદો ॥ માણસસેલો વિ એમેવ ॥ ૨૫૪ ॥

અર્થ— તેરસો ને સત્તાવન પર્વત સર્વ મલીને મનુષ્ય દેવમાંહે જાણવા, તે પાળ મેરુપર્વતવિના સહે કે ૦ સર્વ પર્વતો ઝસેદ્વાપાયકંદો કે ૦ ઝવણાના ચોથે જાગે કદ ઇટલે જૂમીમાંહે જાણવા, અને માણસસેલોવિ કે ૦ માનુષ્યોત્તર પર્વત, તે પાળ એમેવ કે ૦ એજ રીતે ઇટલે ઝવણાને ચોથે જાગે જૂમીમાંહે છે.

॥ પુષ્કરાર્દ્ર દીપના આદિ, મધ્ય અને અલ્પના ત્રણ પરિધિ કહે છે. ॥

ધુવરાસીસુ તિલરુકા ॥ પાળ પણ સહસ્ત ઠસય ચુલસીયા ॥

મિલિયા હવતિ કમસો ॥ પરિહિતિગ પુસ્કરાર્દ્રસ ॥ ૨૫૫ ॥

અર્થ— પ્રથમ જે ધુવરાસીસુ કે ૦ ધ્રુવાંકની શ્રેણી કહી છે, તેમાંહે ત્રણ લાખ પચા-
વન હજાર ઠસે ને ચોરાશી ઇટલા યોજન જેવારે ત્રણે પરિધિમાંહે મિલિયા કે ૦ મેલ-
વીએ, તેવારે કમસો કે ૦ અનુક્રમે પુસ્કરાર્દ્રસ કે ૦ પુષ્કરાર્દ્રની પરિહિતિગ કે ૦ ત્રણ
પરિધિ, હવતિ કે ૦ હોય, તે સર્યા યત્ર થકી જાણવી ઇત્તંચ ॥ અદ્વાદશીવ હસમુ-
દરૂવ ॥ તપ્પરિહિ જોયણિગકોમી ॥ વાયાલલરુકતીસ ॥ સહસા દોસયગુણવન્ના ॥ ૨ ॥
સોલસકોમીલરુકા ॥ નવકોહિસયાતિકોહિગલરુકા ॥ પાળવીસસહસ્તાસે ॥ ગણિયપ-
યમુણસુકરણેહિ ॥ ૨૫૫ ॥

॥ હવે મનુષ્યદેવ બાહેર જે પદાર્થ ન હોય તે કહે છે ॥

નહદ્દધણ ઘણિયાગણિ ॥ જિણાઈનરજન્મમરણકાલાઈ ॥

પાળયાલલરુકજોયણ ॥ નરખિત મુત્તુ નો પુરહ ॥ ૨૫૬ ॥

અર્થ— નદી, ડહ, ઘન કે ૦ મેઘ, ઘણિય કે ૦ મેઘનો ગર્જાત્ર, અગણિ કે ૦ વાદર
અગ્નિ કાય, જિણાઈ કે ૦ તિર્થંકર, આદિશબ્દયકી વલદેવ, વાસુદેવ, ચક્રવર્તિ ને વીજા
પણ નર કે ૦ સામાન્ય મનુષ્ય તેના જન્મમરણ કે ૦ જન્મ અને મરણ તથા કાલાઈ
કે ૦ મુદૂર્ત્ત, પ્રહર, દિવસ પ્રમુલ્લ આદિશબ્દ થકી ચંદ્ર સૂર્યના પરિવેપ વિજલી, ચય,
અપચય, અને ઉપરાગ ઇટલા પદાર્થ પીસ્તાલીસ લાખ યોજન પ્રમાણ મનુષ્યદેવ માંહે
હોય પણ નરખિત મુત્તુ કે ૦ નરદેવ મૂકીને નોપરહ કે ૦ બાહેર ન હોય, એવું નર-

क्षेत्रना स्वजावनुं विशेष जाणुं ॥ इति श्री सद्देजरल विरचिते क्षेत्रसमासवार्तिके पंचमोविकारः ॥ १५६ ॥

॥ हवे पुष्करार्द्ध पर्वत प्रमुखने विपे जिनजवन ठे ते कहे ठे. ॥

चउसु वि इसुयोरसु ॥ इक्कि नरनगंमि चत्तारि ॥ कूडोवरि

जिणजवणा ॥ कुलगिरिजिणजवणपरिमाणा ॥ १५७ ॥

अर्थ- प्रथम कहां जे धातकीखंडने विपे वे इपुकार, अने वे इखुकार पुष्करार्द्ध-नेविपे ए चउसुवि के० चारे पण इसुयारेसु के० इखुकार पर्वतने विपे प्रत्येकें चार कूट ठे, तेमांहे ठेह्ना सिद्धकूटने विपे चार पर्वते इक्किं के० एकेक जिनजवन ठे, यथा मली चार जिनजवन ठे, अने नरनग के० मानुष्योत्तर पर्वतना चत्तारिकुमोवरि के० चार कूटना उपर जिणजवणा के० चार जिनजवन ठे, ते जिनजवन केह्वां ठे? तो के-कुलगिरिजिण जवणपरिमाणा के० कुलगिरिना जिनजवनने परिमाणे ते जिनजवन जाणवा एटखे पचाश योजन लांवा, पचीश योजन पहोलां अने ठत्रीश योजन उचा एवां जिनजवन जाणवां ॥ १५७ ॥

॥ हवे नंदीश्वर, कुंडल अने रुचक द्वीपनेविपे जिनजवन कहे ठे. ॥

तत्तो डुगुण पमाणा ॥ चउदारा थुत्तवणियसुरूवा ॥ नंदि-

सर वावणा ॥ चउ कुडलि रुयगिचत्तारि ॥ १५८ ॥

अर्थ- तत्तो के० ते मानुष्योत्तर तथा इपुकार पर्वतना जिनजवन थकी डुगुणपमाणा के० वमणुं ठे प्रमाण जेमनु, अर्थात् एकसो योजन लावां अने पचाश योजन पहोलां तथा वहोत्तर योजन उंचां एवां अने चउदारा के० चार वारणे सहित थुत्तवणियसुरूवा के० पूर्वसूरिकृत स्तोत्रने विपे बखाण्यु ठे स्वरूप जेमनुं एवा, आठमा नंदीश्वर द्वीपनेविपे वावन्न जिनजवन जाणवां, तथा कुडल द्वीपनेविपे कुंमलने आकारे जे मध्यगिरि ठे तेने कुडलगिरि कहे ठे, तेनी चार दिशानेविपे एवाज प्रकारना चार जिनजवन जाणवा. एम रुयगिचत्तारि के० रुचकद्वीपने विपे पण चार जिनजवन ठे, एम साठ जिनजवन ते चार वारणाना ठे

वहुसखविगप्पे रुय, गदीव उच्चत्ति सदस चुलसीई ॥ नर-

नगसमरुयगो पुण ॥ विठरि

अर्थ- बहुसर के० घणी संख्याना विपे, एमो रुचक द्वीप ठे ते

सद. जे ॥

विकल्प

वे जेने

કેક કૂટ છે, અને ચઙ્છિ કે૦ ચોયા સહસ્ત્રનેવિપે અઠ્ઠ કે૦ આઠ આઠ કૂટ છે તે આઠ કૂટ દિશાકુમરીનાં કહ્યાં છે, નહીંકાં ત્યાં નવમું સિદ્ધકૂટ પણ છે. તથા વિદિસિ કે૦ વિદિશિનેવિપે જે ચઙ્છ કે૦ ચાર કૂટ છે, તે સહસ્ત્રાંક જાણવા તે એક હજાર યોજન મૂલવિસ્તાર તથા એક હજાર યોજન ઊંચા અને પાંચસે યોજન શિખરવિસ્તાર એવાં કૂટ છે ઇચ્છતા કે૦ એ સર્વ મલી ચાલીશ કૂટનેવિપે રુચકવાસીની દિસિકુમરી કે૦ દિશિનેવિપે જે કુમરી વસે છે તે દિશિકુમરીનાં નામ લખીએ ટૈએ.

નંદોત્તરા, નદા, સુનંદા, નંદવર્દની, વિજયા, વૈજયંતી, જયંતી, અપરાજિતા, એ આઠ કુમરી પૂર્વ રુચકને વિપે વસે છે સમાચારા, સુપ્રદત્તા, સુપ્રવુદ્ધા, યશોધરા, લક્ષ્મીવતી, શેષવતી, ચિત્રગુપ્તા, વસુધરા, એ આઠ દક્ષિણ રુચકનેવિપે વસે છે શ્લાદેવી, સુરાદેવી, પૃથ્વી, પદ્માવતી, એકનાશા, અનવમિકા, જડ્ડા, અશોકા, એ આઠ પશ્ચિમ રુચકે વસે છે અલંબુસા, મિશ્રકેશી, પુડરીકા, વારુણી, હાસા, સર્વપ્રજ્ઞા, શ્રી, દ્વી, એ આઠ ઉત્તર રુચકે વસે છે ચિત્રા, ચિત્રનાશા, તેજા, સુદામિની, એ ચાર વિદિશિના રુચકે વસે છે રૂપા, રૂપાંતિકા, સુરૂપા, રૂપવતી, એ ચાર મધ્ય રુચકે વસે છે એ સંરયા એકત્ર ગણતાં ચાલીશ થાય, અને પ્રથમ સોલ વચ્ચાળી છે, એ સર્વ મલીને ઠપ્પન્ન દિકુમારિકા જાણવી, એ સર્વ દિશાકુમારી તે શ્રીતીર્થંકર દેવના જન્મદિવસનેવિપે આવીને સૂતિકાર્ય કરી પોતપોતાને સ્થાનકે જાય ॥ ૨૬૦ ॥

॥ હવે પ્રથમી સમાપ્તિ કહે છે ॥

ઇય કયવયદીવોદહિ ॥ વિચારલેસો મણ વિમણાવિ ॥ લિ-
હિર્ણ જિણગણહરગુરુ ॥ સુયસુયદેવીપસાણ ॥ ૨૬૧ ॥

અર્થ-ઇય કે૦ આ જે પૂર્વે કહ્યું તે કયવયદીવોદહિ કે૦ કોડક દ્વીપ સમુદ્રના વિચાર કે૦ વિચારનું લેસો કે૦ લેશ ઇટલે પરમાણુમાત્ર તે વિમણાવિ કે૦ વિગત ઇટલે જેની બુદ્ધિ ગઈ છે, એવો મૂર્ખ થકો પણ મણ કે૦ હુ રત્નશેખર નામા આચાર્ય તેણે જિણ કે૦ પરમ કેવલજ્ઞાન તેણે કરી વિરાજમાન સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી, સંસારપારગત, જેણે સમસ્ત અષ્ટકર્મરૂપ શત્રુ જીત્યા છે. જેમને દેવોની કોનાકોની વંદે છે અષ્ટમહાપ્રાતિહાર્ય, ઠત્રત્રય, ચામર યુગ્મ, સમવસરણ શ્લોકાદિક શોભા જેને વિપે છે, ને જે સમસ્ત જીવની ગતિ આગતિ તથા સુખ દુઃખ તે જ્ઞાનને વલે જાણે છે જે ચઙ્છ રાજના સર્વ જીવાદિ પદાર્થને કરતલામલકની પેરે દેખે છે તેને જિનરાજ દેવ કહિએ અને ગણહરગુરુ કે૦ જે જિનેશ્વરની આજ્ઞાના પ્રતિપાલક એવા શિષ્ય જે ગૌતમ, સૌધર્માદિક તેને ગુરુ કહીએ, ગુરુ ઇટલે જે ધર્મની તથા તત્ત્વજ્ઞાનની વાતો કહે, પોતે

धर्मेना मार्गनेविपे प्रवर्त्ते, वीजाने प्रवर्त्तावे, तेने गुरु कहीए अने सुय के० सिद्धांत जे तीर्थकरना वचन प्रमाणे प्रकाश्या, ते प्रकाशना करनार गणधर चउद पूर्वधर एटखे श्रुतकेवली अने दशपूर्वधर तेमना करेला ते सिद्धांत कहीए श्रुतदेवी ते सरस्वती, सिद्धांत प्रमुख सर्व शास्त्रनी जे अधिष्ठायिका तेने सरस्वती कहिए. तथा वीजा पूर्वार्चाय जे महंत जिनजडगणी क्षमाश्रमण, मलयगिरि, वज्रसेन, हेमतिखकसूरि प्रमुख गुरु तेमनो जे प्रसाद तेणे करी ए मनुष्यादिक जीवोना देवत्रनो विचार में ले-
शमात्र लरयो ठे ॥ २६१ ॥

सेसाण दीवाण तहोदहीण ॥ वियारविचारमणोरपारं ॥ स-
या सुयाउं परिजावयतु ॥ सवपि सवन्नुयइक्चित्ता ॥ २६२ ॥

अर्थ- शेष वीजा असरयाता दीवाण के० छीपनो तह के० तथा उदहीण के० समुद्रनो वियार के० विचार तेनो जे वीधार के० विस्तार ते प्रत्ये सया के० सदास-
वेदा सुयाउं के० सिद्धांत थकी सवन्नु के० सर्वज्ञ जे तीर्थकर देव तेना धर्म वचनने विपे इक्चित्ता के० एक अद्वितीय चित्त जेमनु ठे एहवा थका सवंपि के० समस्त विचारने परिजावयतु के० जाणो, पण ए छीपसमुद्रनो विचार केवो ठे ? तो के-अणोरपार के० अनंत अपार ठे तो तीर्थकरना धर्मेनेविपे एकचित्तपणा थकी अनुक्रमे केवल ज्ञान पामीने ए सर्व छीप समुद्रनो विचार जाणवो, ए परमार्थ ॥ २६२ ॥

सूरीहि ज रयणसेहर नाम एहिं ॥ अप्पठमेव रइय नरखित्तविस्कं ॥ त
सोहिय पयरण सुयणाहि लोए ॥ पावेउत कुसलरगमयप्पसिद्धि ॥ २६३ ॥

॥ इयखित्तसमासपकणस्सठोअहिगारोसम्मत्तो ॥

अर्थ- श्रीरत्नशेखर नामे जे सूरि के० आचार्य तेणे अप्पठमेव के० आत्माने अर्थे एहिंनरखित्तविस्क के० ए नरदेवत्रनु वखाण ते रइय के० रच्यु ते केवु ठे ? ताके-सुयणा के० सुजन जे राग द्वेष रहित एवा उत्तम जीव तेणे सम्यक् प्रकारे एक चित्तपणे सोहिय के० सोध्यु, निर्झपित कीधु ठे, एवु जे आ पयरण के० देव-
समासप्रकरण ते कुशल, आरोग्य, रग, आनंद प्रमुख घणा जला पदार्थ ठे जेने विपे एवु ए शास्त्र लोकने विपे पसिद्धी के० विस्तार प्रत्ये पावेउत के० पामो ए अथनो आशिर्वाद भगल स्वरूपे कह्यो ठे ॥ २६३ ॥

संवद्भससाधयतस्कंदाननकुमुदवांधवप्रमिते ॥ इपसुदिविजयदशम्यामुदयपुरे नियतः
सुविदिन्ने ॥ १ ॥ श्रीमत्खरतरगठे स्वष्टे श्रीसाधुधर्मगणीमुरयाः ॥ तद्विष्यसहजरत्ना
जयतु शरदःशतं जगति ॥ २ ॥ तस्याश्रवेपुमुरयोनाम्नोदयसागरः श्रुताधारात् ॥ क्षेत्र-
समासप्रकरणवाविवोधंसुसंक्षिप्तं ॥ ३ ॥ गगाजलनिर्मलया सद्गुत्ताकारयातपस्विन्या
मत्रिधनराजसुतयासुगंगयाज्यर्थितो व्यदधत् ॥ ४ ॥ मतिमांघतः प्रमादात्समयविरु-
द्धलिखितमत्रमया ॥ संशोध्यंश्रुतवद्भिः प्रसादमाधायतत्सर्वं ॥ ५ ॥ इतिक्षेत्रसमासप्रक-
रणं वावावबोधसहितं समाप्तमिदम् ॥

॥ अथ श्रीसिद्धांतस्तवन प्रारंभः ॥

नत्वा गुरुभ्यः श्रुतदेवतायै सुधर्मणैश्च श्रुतजकिनुन्न. ॥ निरुद्धनानावृजिनागमानां
जिनागमानां स्तवनं तनोमि ॥ १ ॥ सामायिकादिकपडध्ययनस्वरूपमावश्यकंशिवरमाव-
दनात्मदर्शं ॥ निर्युक्तिज्ञाप्यवरचूर्णिविचित्रवृत्ति स्पष्टीकृतार्थनिवहं हृदये वहामि ॥ २ ॥
युक्तिमुक्तास्वातिनीरं प्रमेयोर्मिमहोदधिं ॥ विशेषावश्यकंस्तोमि महाज्ञाप्यापराजिधं ॥ ३ ॥
दशवैकालिक मेरुमिवरोचिष्णुचूलिक ॥ प्रीतिक्षेत्रं सुमनसां सत्कल्याणमयं स्तुमः ॥ ४ ॥
उद्धामुपोद्धातविकल्पकालजेदप्रजेदप्रतिजेदरूपां ॥ मिताजिधानाममिताजिधेयां नौ-
म्याद्यनिर्युक्तिममोघयुक्तिं ॥ ५ ॥ पिरुविधिप्रतिपत्तावखडपांडित्यदानदुर्लभितां ॥ ल-
खितपदश्रुतिमिष्टामजिष्टम पिंडनिर्युक्तिं ॥ ६ ॥ प्रवचननाटकनां दी प्रपचितज्ञानपंच-
कसतत्त्वा ॥ अस्माकममदतम कदलयतुनंदिरानंदं ॥ ७ ॥ अनुयोगद्वाराणी द्वारणीवा-
पुनर्जवपुरस्य ॥ जीयासुः श्रुति सौधाधिरोहसोपानरूपाणि ॥ ८ ॥ अनवमनवमरससु-
धाद्विनीं पटत्रिशङ्कुत्तराध्ययनीं ॥ अचामिपचचत्वा, रिंशतमृषिज्ञापितानि तथा ॥ ९ ॥
उच्चैस्तरोदचितपचचूर्णमाचारमाचारविचारचारं ॥ महापरिज्ञानसुजोगविद्यमाद्यप्रपद्ये
गमनंगजेत्र ॥ १० ॥ त्रिपटिसंयुक्तशनत्रयीमितप्रवादिदर्पाद्रिविजेदह्लादिनी ॥ इयंश्रु-
तस्कंधमयशिवश्रियेकृतस्पृह सूत्रकृतांगमजिधे ॥ ११ ॥ स्थानांगाय दशस्थान स्यापि-
ताखिलवस्तुने ॥ नमामिकामितफलप्रदानसुरशाखिने ॥ १२ ॥ तत्तत्सस्या विशिष्टार्थं प्र-
रूपणपरायणं ॥ संस्तुम समवायाग समवायै स्तुतं सतां ॥ १३ ॥ यापट्रिंशत्सहस्रान्
प्रतिविधिसुजुषां विव्रती प्रश्रवाचां, चत्वारिंशद्वतेषु प्रथयतिपरित श्रेणिमुदेशकानां ॥
रंगङ्गोत्तरंगानयगमगहना दुर्गिगाहाविवाहप्रज्ञप्ति.पचमांग जयति जगवती सावि-
चित्रार्थकोश. ॥ १४ ॥ कथानकाना यत्रार्द्ध चतस्र कोटय स्यता. ॥ सोत्कितादिज्ञा-
नहृद्याज्ञाताधर्मकथा श्रिये ॥ १५ ॥ आनदादिश्रमणोपासकदेपेतिवृत्तसुजगार्था ॥ वि-
शदामुपासकदशा जावदृशंममदिशतुसदा ॥ १६ ॥ महर्कपिमहासतीनां गौतमपद्माव-
तीपुरोगाणां ॥ अधिकृतशिवांतसुकृताः स्मरतोच्चैरंतर्दृशाःकृतिन. ॥ १७ ॥ गुणैर्यद-

धर्मना मार्गनेविषे प्रवर्त्ते, वीजाने प्रवर्त्तावे, तेने गुरु कहीएँ अने सुय के० सिद्धांत जे तीर्थकरना वचन प्रमाणे प्रकाश्या, ते प्रकाशना करनार गणधर चउद पूर्वधर एटखे श्रुतकेवली अने दशपूर्वधर तेमना करेला ते सिद्धांत कहीएँ. श्रुतदेवी ते सरस्वती, सिद्धांत प्रमुख सर्व शास्त्रनी जे अधिष्ठायिका तेने सरस्वती कहिए तथा वीजा पू र्वाचार्य जे महत् जिनजडगणी क्षमाश्रमण, मलयगिरि, वज्रसेन, हेमतिखकसूरि प्रमुख गुरु तेमनो जे प्रसाद तेणे करी ए मनुष्यादिक जीवोना क्षेत्रनो विचार में ले-
शमात्र लरयो ठे ॥ १६१ ॥

सेसाण दीवाण तहोदहीण ॥ विचारविचारमणोरपारं ॥ स-
या सुयाउं परिजावयतु ॥ सबपि सबनुयइकचित्ता ॥ १६२ ॥

अर्थ- शेष वीजा असरयाता दीवाण के० द्वीपनो तह के० तथा उदहीण के० समुद्रनो विचार के० विचार तेनो जे वीठार के० विस्तार ते प्रत्ये सया के० सदास वैदा सुयाउं के० सिद्धांत थकी सबनु के० सर्वइ जे तीर्थकर देव तेना धर्म वचनने विषे इकचित्ता के० एक अद्वितीय चित्त जेमनु ठे एहवा थका सबपि के० समस्त विचारने परिजावयतु के० जाणो, पण ए द्वीपसमुद्रनो विचार केवो ठे ? तो के-अणोरपार के० अनंत अपार ठे तो तीर्थकरना धर्मनेविषे एकचित्तपणा थकी अनुक्रमे केवल ज्ञान पामीने ए सर्व द्वीप समुद्रनो विचार जाणवो, ए परमार्थ ॥ १६२ ॥

सूरीहि ज रयणसेहर नाम एहि ॥ अप्पठमेव रइय नरखित्तविरुं ॥ त
सोहिय पयरण सुयणाहि लोए ॥ पावेउतं कुसलरगमयप्पसिद्धि ॥ १६३ ॥

॥ इयखित्तसमासपकणस्सउठोअहिगारोसम्मत्तो ॥

अर्थ- श्रीरत्नशेखर नामे जे सूरि के० आचार्य तेणे अप्पठमेव के० आत्माने अर्थे एहिंनरखित्तविरुं के० ए नरक्षेत्रनु वखाण ते रइय के० रच्यु ते केवु ठे ? ता के-सुयणा के० सुजन जे राग द्वेष रहित एवा उत्तम जीव तेणे सम्यक् प्रकारे एक चित्तपणे सोहिय के० सोध्यु, निर्दूषित कीधु ठे, एवु जे आ पयरण के० क्षेत्र-समासप्रकरण ते कुशल, आरोग्य, रग, आनंद प्रमुख घणा जला पदार्थ ठे जेने विषे एवु ए शास्त्र लोकने विषे पसिद्धी के० विस्तार प्रत्ये पावेउत के० पामो ए अथनो आशिर्वाद भगवत् स्वरूपे कखो ठे ॥ १६३ ॥

संवत्ससाधयतस्कंदाननकुमुदवांधवप्रमिते ॥ इपसुदिविजयदशम्यामुदयपुरे नियतः
सुविदित्रे ॥ १ ॥ श्रीमत्खरतरगठे स्त्रवे श्रीसाधुधर्मगणीमुरयाः ॥ तद्विष्यसहजरत्ना
जयतु शरदःशतं जगति ॥ २ ॥ तस्याश्रवेपुमुख्योनामोदयसागरः श्रुताधारात् ॥ क्षेत्र-
समासप्रकरणवालविवोधसुसंक्षिप्तं ॥ ३ ॥ गंगाजलनिर्मलया सद्गुणाकारयातपस्विन्या
मंत्रिधनराजसुतयासुगगयाच्यर्थितो ह्यदधत् ॥ ४ ॥ मतिमांघ्रतः प्रमादात्समयविरु-
द्धलिखितमत्रमया ॥ संशोध्यंश्रुतवद्भिः प्रसादमाधायतत्सर्वं ॥ ५ ॥ इतिक्षेत्रसमासप्रक-
रणं वालावबोधसहितं समाप्तमिदम् ॥

॥ अथ श्रीसिंहांतस्तवनं प्रारंभः ॥

नत्वा गुरुभ्यः श्रुतदेवतायै सुधर्मणेच श्रुतजकिनुन्नः ॥ निरुद्धनानावृजिनागमानां
जिनागमानां स्तवनं तनोमि ॥ १ ॥ सामायिकादिकपडध्ययनस्वरूपमावश्यकंशिवरमाव-
दनात्मदर्शः ॥ निर्युक्तिज्ञाप्यवरचूर्णिविचित्रवृत्ति स्पष्टीकृतार्थनिवहं हृदये बहामि ॥ २ ॥
युक्तिमुक्तास्वातिनीरं प्रमेयोर्मिमहोदधि ॥ विशेषावश्यकंस्तौमि महाज्ञाप्यापराजिधं ॥ ३ ॥
दशवैकालिक मेरुमिवरोचिष्णुचूलिक ॥ प्रीतिक्षेत्रं सुमनसां सत्कल्याणमयं स्तुमः ॥ ४ ॥
उद्घामुपोद्घातविकल्पकालजेदप्रजेदप्रतिजेदरूपा ॥ मिताजिधानाममिताजिधेयां नौ-
म्याद्यनिर्युक्तिममोघयुक्तिं ॥ ५ ॥ पिरुविविप्रतिपत्तावखंडपांडित्यदानदुर्लभितां ॥ ल-
लितपदश्रुतिमिष्टामजिष्टमपिंडनिर्युक्तिं ॥ ६ ॥ प्रवचननाटकनां दी प्रपचितज्ञानपंच-
कसतत्त्वा ॥ अस्माकममदतमं कंदलयतुनंदिरानंदं ॥ ७ ॥ अनुयोगद्वाराणी द्वाराणीवा-
पुनर्जवपुरस्य ॥ जीयासुः श्रुति सौधाधिरोहसोपानरूपाणि ॥ ८ ॥ अनवमनवमरससु-
धाद्विनीं पद्मत्रिशुत्तराध्ययनीं ॥ अचामिपचचत्वा, रिंशतमृपिज्ञापितानि तथा ॥ ९ ॥
उच्चैस्तरोदचितपचचूरुमाचार माचारविचारचारु ॥ महापरिज्ञानसुजोगविद्यमाद्यंप्रपद्ये
गमनंगजेत्र ॥ १० ॥ त्रिपष्टिसयुक्तशतत्रयीमितप्रवादिदर्पाङ्घ्रिजेदह्लादिनी ॥ ह्यश्रु-
तस्कधमयशिवश्रियेकृतस्पृहःसूत्रकृतांगमज्ये ॥ ११ ॥ स्थानांगाय दशस्थानं स्थापि-
ताखिलवस्तुने ॥ नमामिकामितफलप्रदानसुरशाखिने ॥ १२ ॥ तत्तत्संख्या विशिष्टार्थं प्र-
रूपणपरायणं ॥ संस्तुमःसमवाचांगं समवाये स्तुतं सतां ॥ १३ ॥ यापद्मत्रिंशत्सहस्रान्
प्रतिविधिसुजुपां विव्रती प्रश्रवाचा, चत्वारिंशत्तेषु प्रथयतिपरितः श्रेणिमुद्देशकानां ॥
रंगङ्गोत्तरंगानयगमगहना दुर्विगाहविविहप्रज्ञति पचमांगं जयति जगवती सावि-
चित्रार्थकोशः ॥ १४ ॥ कथानकानां यत्रार्कं चतस्रः कोटयः स्थिता ॥ सोत्किंसादिज्ञा-
नह्याज्ञाताधर्मकथा श्रिये ॥ १५ ॥ आनदादिश्रमणोपासकदेपेतिवृत्तसुजगार्था ॥ वि-
शदामुपासकदशा जावहशंममदिशतुसदा ॥ १६ ॥ महर्षिमहासतीनां गौतमपद्माव-
तीपुरोगाणां ॥ अधिकृतशिवांतसुकृताः स्मरतोच्चैरतद्दशाकृतिनः ॥ १७ ॥ गुणैर्यद-

ध्ययनकलापकीर्तिता अनुत्तरा.प्रशमिपुजाविमुख्यका ॥ अनुत्तरश्रियमजजन्ननुत्तरोप
 पातिकोपपदश श्रयामिता ॥ १८ ॥ अयुष्टाद्यवतरदिष्टदेवतानां विद्यानां जवनमुदात्तवैज-
 वाना ॥ निर्णीताश्रवविधिसंवरस्वरूपाः प्रश्रव्याकरणदशादिशंतुशन. ॥ १९ ॥ ज्ञातैर्धृ-
 गापुत्रसुबाहुवादिभिः शासद्विपाकंसुखदुःखकर्मणां ॥ द्विपक्तिसरयाध्ययनोपशोभितं
 श्रीमद्विपाकश्रुतमस्तुन श्रिये ॥ २० ॥ प्रणिधाययत्प्रवृत्ता शास्त्रांतरवर्णनातिदेशतति ॥
 नमतोपपातिकतत् प्रकटयदुपपातवैचित्र्यं ॥ २१ ॥ सूर्याजवैजवविज्ञावनहृष्टतीर्थं प्रभा-
 दनतरमिनानननिर्गतेन ॥ केशप्रदेशिचरितेनविराजिराजप्रश्रीपमिहमुपपत्तिशतैर्वहा-
 मि ॥ २२ ॥ जीवाजीवनिरूपिद्वेधाप्रतिपत्तिनवककमनीय ॥ जीवाजिगमाध्ययनं ध्याये-
 मासुगमगमगहनं ॥ २३ ॥ षट्त्रिंशतापदैर्जीवा जीवजाव विजाविनीं ॥ प्रज्ञापनायथा-
 यामिश्यामार्यस्यामलंयश ॥ २४ ॥ विवृताद्य द्वीपस्थितिजिनजनमहचक्रिदिग्विजय-
 विधये ॥ जगवतिजबु द्वीपप्रज्ञेतुच्यमस्तुनम ॥ २५ ॥ प्रणमामिचंद्रसूर्यप्रज्ञाती य-
 मलजातिकेनव्ये ॥ ग्रथवपुषैवनवरनातिजिदार्थात्मनापिययो ॥ २६ ॥ कालादिकुमा-
 राणां महाहवारजसचतैर्दुरितैः ॥ दर्शितनरकातिथ्यानिरयावक्षिकाविजेपीरन् ॥ २७ ॥
 पद्मादय कल्पवसतज्ज्यमुपेयिवांसुसुकृते शमीशा ॥ यत्रोदिता श्रेणिकराजवश्या उ-
 पास्महेकल्पवसतिकास्ता ॥ २८ ॥ चंद्रसूर्यबहुपुत्रिकादिजिर्ध्वसंसंयमविरोधनाफल ॥
 जुज्यमानमगुणाज्जणाधिपैः पुष्पिता शमजिपुष्पयतुता ॥ २९ ॥ श्रीह्रीप्रचृतिदेवीना
 चरित्र यत्र सूरित ॥ ता सतुमेप्रसादानुकूलिका पुष्पचूलीका ॥ ३० ॥ वृष्णीनानिपधा-
 दीना द्वादशानायश सज ॥ पुष्पतुजक्तिनिष्णाता दशावृष्णिदशाःशुजां ॥ ३१ ॥ वदेम-
 रणसमाधिं प्रत्यारयानेमहातुरोपपदे ॥ सस्तारचंद्रवेध्यकजक्तपरिज्ञाचतु शरण ॥ ३२ ॥
 वीरस्तवदोचंद्रस्तवगच्छाचारमपिचगणिविद्यां ॥ द्वीपाब्धिप्रज्ञासिं तंद्रुलवैचारिकंचनुम
 ॥ ३३ ॥ शिवाध्वदीपायोद्वतानुद्वतातारोपणात्मने ॥ चित्रोत्सर्गापवादायनिशीथायनमो
 नमः ॥ ३४ ॥ सकल्पव्यवहारेणाधुनातेनापिमुख्यता ॥ तंजीतकल्पमाकल्पकल्पतीर्थ-
 श्रिय श्रिये ॥ ३५ ॥ अचामिपचघ्ननवप्रमाणाचामास्त्वसाध्यकुमतैरवाध्य ॥ महानिग्री-
 यमहि मौपधीनानिशिथिनीशशिववीतिजुत ॥ ३६ ॥ निर्युक्तिजाप्यवार्तिकसग्रहणीचू-
 णिटिप्पनकटीका ॥ सर्वेपामप्येया चेतसिनिवमतुन सततं ॥ ३७ ॥ परिकर्मसूत्रपूर्वा-
 नुयोगपूर्वगतचूलिकाज्ञेद ॥ ध्यायामिदृष्टिवादकालिकमुत्कालिकश्रुतचान्यत् ॥ ३८ ॥ य-
 स्याजवत्यवितथा अग्राप्येकोनपुरुषादेशा साजगवतीप्रसीदतुममागविद्यानवद्यविधि-
 साध्या ॥ ३९ ॥ वदेविशेषणवर्ती समतिनयचक्रवास्तवार्थान् ॥ ज्योति करकसिद्ध-
 प्राचूतवसुदेवहिंडीथ ॥ ४० ॥ कर्मप्रकृतिप्रमुखान्यपराण्यपिपूर्वसूरिरचितानि ॥ समय-
 सुषाबुधिपुपतान् परिचिनुम प्रकरणानिचिर ॥ ४१ ॥ उच्चैर्योजनलक्षमानविदितोवि-

प्रत्सुवर्णात्मनां ज्ञेयानंदनजज्ञशालमहिमारोचिष्णुचूलांचितः ॥ अस्तुश्रीजिनगेहजा-
स्वरुचिस्थानंलसन्निर्जर. सोयव परमेष्ठिपंचकनमस्कारः सुमेरु श्रिये ॥ ४१ ॥ सर्वशु-
ताज्यतरगांकृतैर्नस्तिरस्कृतिपचनमस्कृतिच ॥ तीर्थप्रवृत्ते.प्रथमंनिमित्तमाचार्यमंत्रचन-
मस्करोमि ॥ ४३ ॥ व्याकरणठदोलंकृतिनाटककाव्यतर्कगणितादि ॥ सम्यग्दृष्टिपरि-
ग्रहपूर्तंजयतिश्रुतज्ञानं ॥ ४४ ॥ इतिजगवत.सिद्धांतस्यप्रसिद्धफलप्रथा, गुणगणकथां-
कंतेकुर्याज्जिनप्रजवस्यय. ॥ वितरतितरांतस्मैतोपाऊरंश्रुतदेवता स्पृह्यतिचसामुकि-
श्रीमत्समागमनोत्सवं ॥ ४५ ॥

॥ अथ श्रीक्षपजादिवर्द्धमानांतजिनस्तवन प्रारंभः॥

आनम्रनाकिपतिरत्नकिरीटरोचिर्नीराजितक्रमसरोजनिवासलक्ष्मीः ॥ उत्तत्पद्मेमप-
रमाणुमयप्रजोव ॥ श्रीनाजिनंदनजिनाधिपति.पुनातु ॥ १ ॥ चाणूरजिच्चरणनिर्गत-
सिंधुवारिधाराजिघोतगरुच्छदधौतकांति ॥ कंदर्परूपपवनाशननाशनैकविश्वजोवि-
जयतामजितोजिनेन्द्र ॥ २ ॥ वंदारुसावरपुरंदरमौलिमौलि रत्नांशुमांसलितपादनख-
प्रजोव ॥ पुष्पेपुपद्मगपतिक्षयपक्षिराज श्रीशजवोजवतुजाग्यविभूतयेवः ॥ ३ ॥ ना-
लीकसंश्रयनिघ्नरसोमरालीससेवितोचितगति शुचिपद्मशाली ॥ नित्यंमन.सरसिवीत-
मलेमराललीलायितं कलयतादजिनंदनोव ॥ ४ ॥ अर्तिनिवर्तयतु कार्तिकपूर्णिमैन्दुसं-
वावहूकवदन सदनगुणाना ॥ व्याकोशचंपकविरोचिशरीररोचिर्जग्यामर्तिददतुव सुम-
तिर्मुनीश ॥ ५ ॥ कट्याणवद्वित्रनपद्मवारिवाह प्रत्यूपपूषकिरणारुणकायकातिः ॥
गीर्वाणमौलिमणिचुवितपादपद्म. पद्मप्रजोदिशतुन पदवीमपकां ॥ ६ ॥ जव्येपुतोपम-
तनुवितनोतुसेवाद्देवाकिनाकिमुकुटोपलघटितांध्रिः ॥ देवेन्द्रवाहनकरेणुसलीलगामी चा-
र्मीकरोज्वलरुचिर्जगवान्सुपार्श्व. ॥ ७ ॥ देव.शरज्जालधरोज्जितवारिधाराधौतत्रिलोच-
नशिलोच्चयगोरमूर्ति ॥ त्रैलोक्यलोककुमुदाकरपूर्णचन्द्रश्चन्द्रप्रजोदिशतुवःशिवदानशौक
॥ ८ ॥ त्रैलोक्यलोकमयूसशिखानुविद्धावालातपधुरितपकजकांतिजेत्री ॥ कुंदावदात-
गुणमौक्तिकनाम्रपर्णि पादद्वयीमममुदंसुविधेविधत्ता ॥ ९ ॥ उदामकामकरटीन्द्रमृगाधि-
राजत्रैलोक्यलोचनचकोरसुधामरीचि ॥ योगीन्द्रहृत्कमलवासविलासहंसः श्रीशीत-
ल सफलयत्वज्जिवावितं ॥ १० ॥ इन्द्राकुवंशसुरमंदिरहेमकुजः कायप्रजापहसिता-
श्रुतशातकुज ॥ ज्ञानात्मदर्शतलविधितविश्वविश्व श्रेयांसतीर्थपतिरर्पयतुप्रियंव ॥ ११ ॥
जीयाज्जगन्नयपति प्रतिपद्मपद्मनक्षत्रमंरुलनिरस्तिगजस्तिमाली ॥ प्रौढप्रजावजवनंचुव-
नैकवधुर्वधूकवधुररुचिप्रभुवासुपूज्य. ॥ १२ ॥ त्रैलोक्यशेखरितशासनमोहराजमाद्यद्य-
शःशशधरप्रसन्नैकराहु. ॥ पोत प्रमादजलधौकलधौतकांतिर्मचेतसोविमलतांविमलस्त-
नोतु ॥ १३ ॥ आनदमेधुरनमन्निदशेशमौलिमंदारदामविगलन्मकरंदधौतं ॥ लक्ष्मी-

निकेतनमनंतजिनेश्वरस्य पादारविंदमजिनंदतुमानसंन. ॥ १४ ॥ श्रीजानुचूपकुलकैर-
वशीतजानु' संमोहसतमससचयचडजानु. ॥ पुण्यत्कपायदनुजान्वयचक्रपाणिः पाणि-
स्थमावहतुव शिवशर्मधर्म ॥ १५ ॥ बाह्यांतरारिकुलकाननधूमकेतु. सकेतधामजिनच-
क्रिमारमण्यो ॥ सौवर्णपद्मदलकोमलकायकांति श्रीशतिरतयतुसंततिमेनसांन ॥ १६ ॥
सिद्धांतसिद्धतटिनीतुहिनाचलाय श्रीवह्निवेह्ननकलामलयानिलाय ॥ नि शेषजंतुपरि-
रक्षणदीक्षिताय श्रीकृत्यवेगुणगणै पृथवेनमोस्तु ॥ १७ ॥ देव सुदर्शननराधियवशवंश-
मुक्ताफलसफलितप्रणताजिलाप ॥ लोलाक्षपक्षिकुलसयमनैकपाश श्रीमान्नर स्फुरतु-
मानसमदिरेमे ॥ १८ ॥ चितामणित्रिदशपादपकामधेनुमाहात्म्यजैत्रचरणानुरुहप्रणाम ॥
मारप्रवीरजयमह्वमतह्विकास्तुमह्विर्मदीयहृदिपल्लवितप्रमोद ॥ १९ ॥ निर्वाणराज्यक-
मलाहृदितारहार ससारवारिनिधितारणकर्णधार ॥ अजोदसोदरवपु खपदारविंदे श्री-
सुन्नतोदिशतुपट्चरणव्रतमे ॥ २० ॥ नम्रद्युसन्मणिकिरीटघटप्रसारिज्योत्ताजललपित-
पादपयोरुहश्री ॥ कीर्तिप्रतानधवलीकृतचूर्तुव स्वर्जडाणिसाद्रयतुवोनमितीर्थनाथ. ॥ २१ ॥
सेवापरायणनरायणचारुचूडारत्नप्रज्ञापटलपाटलिताग्रिपीठ. ॥ राजीमतीहृदयपकजचंच-
रीक श्रीनेमिरस्तुजवताजवतांतिशाव्यै ॥ २२ ॥ फुल्लरुपर्णीद्रुणराजिमणीमरीचिवीचि-
प्रपचितशचीपतिकार्मुकश्री ॥ दुर्गापसर्गजलशोपविधौतपतु स्वामीपितुंजवतारुचि-
तानिपार्श्व ॥ २३ ॥ नम्रेद्रशेखरपरागपिशगितांध्रिक्तुगसगमकगर्वगिरिंजवज्र ॥ सि-
द्धार्थपार्थिवकुलार्णवकोस्तुजोव श्रेयांसिमासलयतात् प्रजुवर्द्धमान ॥ २४ ॥ प्रज्ञावल-
वितजिनप्रज्ञसूरिवर्यवाक्प्रधारवर्तिविजवाविजवाऽधिकारा ॥ यद्युयोगिवृषज्ञाक्षपज्ञाद-
योव श्रीवर्द्धमानचरमा परमार्थसिद्धि ॥ २५ ॥ तत्त्वानितत्त्वानिजृतेपुसिद्धावारिज्ञा-
वारित्रिशोपधर्म ॥ दुर्वोधदुर्वोधमतहरतमारज मारजजतादिदेव ॥ १ ॥ नेंद्राजिनेंद्रा-
जिततेस्तवेलाहृतुकाहलुरथनयस्य ॥ मामत्रमामत्रतथापिकुददतावदतावलचिन्हदीन
॥ २ ॥ वाहाकवाहाकलिपेकमग्रकपेप्रकपेप्रवणाकृपाया ॥ ताशजताशजववर्द्धयतीमेकां-
तमेकातवगाचमीडे ॥ ३ ॥ वदे शिवदेशितधर्मद्विवस्वर्णवस्वर्णरुचेऽधिगतु ॥ विश्वस्यवि-
श्वस्यजयेतवोच्चैरक्षामरक्षामजिनदनाज्ञा ॥ ४ ॥ माराधिमाराधितवासवैमेवीराजिवीरा-
जितमोहजिते ॥ धामासुधामासुमतेमयित्वमीतिप्रमीतिप्रगुणोजयानि ॥ ५ ॥ ससक्तस-
सक्तहृद शिवेदिरावधातवधांतनिरासलालसा ॥ रक्ताकरक्ताकरणप्रज्ञाप्रज्ञोपज्ञाजपज्ञा-
जरदायिनीस्तुम ॥ ६ ॥ पृथ्वीजपृथ्वीजनजृगचूताकस्वस्तिकस्वस्तिकृत सुपार्श्व ॥ कामात-
कामातनुयुर्विमुच्यजीकास्तजीकास्तववाग्विलासा ॥ ७ ॥ शीताशुशीताशुजदायशस्तुति
सोमाकसोमाकवयेत्तवेशय ॥ सगल्यसगल्यजनाद्यमश्रिया सौजाग्यसौजाग्यनिधिर्व्रजे-
ष्ठिव ॥ ८ ॥ सकल्पसकल्पनकृन्मनोचराजीवराजीवलवजुपार ॥ रुच्यासुरुच्यासुविधेनृना-

किरामासुरामासुतनासज्जे ॥९॥ संपन्नसंपन्नरनाथपूजितंसत्कीर्तिसत्कीर्तितचारुचेष्टितं ॥
यनिर्जयनिर्जरमर्चयन्जवेन्नारंसनारंसपुनातुशीतलः ॥ १० ॥ जव्यानजव्यानणुमोह कू-
पांत पातत.पातरिगंरुकांके ॥ सश्रेयस.श्रेयसिकस्यनास्तुराग सराग.स्यजिद्यधीशे ॥११॥
बंधूकबंधूकरणप्रशक्तिगात्राजगात्राजववासुपूज्य ॥ सद्योगसद्योगरयप्रसादं जायेयजाये-
यययानचूयः ॥ १२ ॥ माधुर्यमाधुर्यगिरागुणदुरामेणरामेणकिरेणलक्ष्मणा ॥ तेतेगतेते-
गरिमाणमद्भुतंनीताविनीताविमलेश्वरत्वया ॥ १३ ॥ जाजालजाजाललितामलांगुलीले-
खेनलेखेननुतेनचूषितं ॥ मानंतमानंतपदांबुजेनतेकंदर्पकंदर्पमुपैतुकिं मम ॥१४॥ पद्मास्य
पद्मास्यदतस्तमेतिविश्वेनविश्वेनरुजंतिरोगा. ॥ य.सन्नय सन्नकुवासनाकोनाधर्मनाधर्म-
तस्तुतेत्वां ॥ १५ ॥ शांतेनिशांतेनिवसन्नजीता वन्यायवन्यायतिमद्वाग्ने ॥ द्वेमाजहे-
माजवनप्रसीदजीतानजीतानमपाप्मनोन ॥१६॥ सत्यागसत्यागमचंद्रपद्मदासत्वदासत्व-
निकेतकूय ॥ पायादपायादहिताथपंक्ता वंतीजवंतीजवदाननश्री ॥१७॥ मंदेतमंदेत-
थानिरस्तगांगेयगांगेयगुणातवार ॥ योगाधयोगाधरितांतरारेराजिर्वराजिर्वरिवस्यतेऽसौ
॥ १८ ॥ जासावजासावनिर्तेजनीला सत्कायसत्कायशसस्तुतेऽग्रे ॥ नव्यापिनव्यापिहि-
यानजातीकामल्लिकामल्लिजिनाधिनाथ ॥ १९ ॥ निर्मायनिर्मायगुणर्क्षितीर्थयोगेनयोगे-
नद्वेनसिद्ध ॥ कल्याणकल्याणसुमेरुरस्तुदेवोमुदेवोमुनिसुव्रत.स.॥२०॥ विद्यातिविद्या-
तिशयैककोशलोकेशलोकेशरणंमेत्वा ॥ निष्कोपनिष्कोपमदेहदीधिते वप्राजवप्राजजग-
न्नयस्य ॥ २१ ॥ येनाजयेनाजरणीकृताज्ञा चारित्रचारित्रतवस्वशीर्षे ॥ नेमेसनेमेसकलै-
समुद्यदामोददामोदरबंधशकैः ॥ २२ ॥ विघ्नंतुविघ्नंतुलितामरेंद्रा. पार्श्वस्यपार्श्वस्यसुरस्व-
सेव्या ॥ जातानजातानवपकजानांपादास्त्रपादास्त्रसतांशरण्या.॥ २३ ॥ निष्कामनिष्का-
मलकायवीरसिद्धार्थसिद्धार्थकुलप्रदीप ॥ सर्वज्ञसर्वज्ञनमस्कृतत्रि पुण्यानिपुण्यानिसतां-
चिनुष्व ॥ २४ ॥ धीरानिधीरानिखिलांगिरक्षाविज्ञानविज्ञानतकल्पवृक्षा ॥ देवाधिदे-
वाधिनुत्तप्रणीतकल्याणकल्याणकपचकान ॥ २५ ॥ वारिंजवारिंजयहस्तिनोस्ताचारोप-
चारोपरिशीलयस्त्वां ॥ नाढीकनाढीकविधौतजैनसिद्धांतसिद्धांतकनिग्रह. स्यात् ॥२६॥
शुक्राशुक्राशुकचूत्करस्थवीणाप्रवीणाप्रणतेष्टदाने ॥ दाहंसदाहंसरथातिवात्सपद्मास्य
पद्मास्यतुजारतीव ॥ २७ ॥ एवश्रीरूपजादयोजिनवरा श्रीवर्कमानांतिमा सांज्ञानद-
मखरुखरुयमकैर्जूताश्रतुर्विशति. ॥ प्रज्ञोह्यासलसज्जिनप्रजकविद्यावर्णमानोदयाचूया
सुर्मयिमुप्रसन्नहृदयाबैलोक्यलक्ष्मीश्वरा ॥ २८ ॥ इतियमकमयचतुर्विंशतिजिनस्तुति. ॥

કર્મવિપાકનામે કર્મગ્રંથ. ૧

॥ શ્રીવર્ધમાન જિનાય નમઃ ॥

॥ અથ શ્રી કર્મવિપાક નામક પ્રથમ કર્મગ્રંથ પ્રારંભઃ ॥

॥ ટીકાકર્તા શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિ આચમાં મંગલ કરે છે -ઉપજાતિઉદ્ધ. ॥

દિનેશવદ્યાનવરપ્રતાપે, રનંતકાલપ્રચિતં સમતાત્ ॥

યોઽશોપયત્કર્મવિપાકપક, દેવો મુદે વોઽસ્તુ સ વર્ધમાનઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- અનંત કાલનો સચય કરેલો જે કર્મવિપાકરૂપ પક પડેલે કાદવ તેનું ઉ-
ગ્રધ્યાન રૂપ તાપવડે શોષણ કરવાને જે સૂર્યના જેવા છે, એવા શ્રીવર્ધમાન દેવ મને
હૂંપે કરનારા થાઉં ॥ ૧ ॥ ॥ આર્યાવૃત્તમ્ ॥

જ્ઞાનાદિગુણગુરુણાં, ધર્મગુરુણાં પ્રણમ્ય પદકમલં ॥

કર્મવિપાકેવિવૃત્તિ, સ્મૃતિત્રીજવિદ્યયે વિદધે ॥ ૨ ॥

અર્થ- જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ જે સર્વોત્કૃષ્ટ ગુણ તેહણે કરીને મહત્તાને
પામેલા અથવા તેહની પ્રાપ્તિ કરાવનારા એવા જે ધર્મગુરુ, તેમના પદકમલને પ્રણામ
કરીને સ્મરણરૂપ અકુરની વૃદ્ધિ કરવાને અર્થે આ કર્મવિપાક નામના પ્રથમ કર્મગ્ર-
ંથની વૃત્તિ હુ કરતુ ॥ ૨ ॥

હવે કર્મગ્રંથ તે શુ કહીએ? તો કે-જીવે મિથ્યાત્વાદિક હેતુએ કરીને જે આત્માસાયે
પુજ્જલ વાંધે તેને કર્મ કહીએ, યથા ક્રિયતે ઇતિ કર્મ ઇતિ વ્યુત્પત્ત્યા તે કર્મનુ મૂલોત્તર
પ્રકૃતિ જેદે કરી, તથા પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રદેશાદિ વધ જેદે કરી, તથા વધો-
દયોદીરણાસત્તાદિ જેદે કરીને ગ્રંથનુ રચવુ પ્રતિપાદન છે જેહનેવિપે, તે કર્મગ્રંથ ક-
હીએ ત્યા પ્રથમ કર્મવિપાકનામા કર્મગ્રંથ કહે છે એ વધી વાત પ્રસંગથી કહી છે

॥ હવે વાલાવવોષ કર્તા મંગલાચરણ કહે છે ॥

શ્રેયોમાર્ગસ્ય વક્તારં ॥ હેતારકર્મઞ્ચત્રિણા ॥ ચેતાર

વિશ્વતત્વાનાં ॥ વદે વીર જગત્પ્રજુ ॥ ૧ ॥ ગુણચઙ્ગ

ગુરુ નત્વા ॥ મત્તિચઙ્ગેણ ધીમતા ॥ ક્રિયતે

કર્મગ્રંથસ્ય ॥ વ્યાખ્યા વાલાઽવવોધિની ॥ ૨ ॥

॥ હવે ગ્રંથકર્તા શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિ પહેલી ગાથાએ કરી અગ્નિદેવતાની

સ્તુત્યાદિકનુ પ્રતિપાદન કરે છે મૂલ ગાથા ॥

સિરિવીરજિણ વદિય ॥ કમ્મવિવાગ સમાસર્જ વુઢ ॥

કીરઙ્ગ જિણે હેઝહિં ॥ જેણંતો ખનન કમ્મં ॥ ૧ ॥

અર્થ— સકલ ત્રિચુવન જનના મનને ચમત્કાર ઉપજાવે, તથા પરમાર્થ મહા મ-
હીમાને વિસ્તારે એવી જે અષ્ટ મહા પ્રાતિહાર્ય લક્ષણ સિરિ કે ૦ શ્રી ઇટલે શોજા.
યથા ॥ અશોકવૃક્ષઃ સુરપુષ્પવૃદ્ધિ, દિવ્યોધ્વનિશ્વા મરમાસનંચ, જામંડલં હુહુચિરાત-
પત્ર, સત્પ્રાતિહાર્યાણિ જિનેશ્વરાણાં ॥ ૧ અષ્ટ મહાપ્રાતિહાર્ય કહિયે, અથવા ચોત્રીશ
અતિશય લક્ષણ શોજા તેણે કરી વિરાજમાન એવા જે વીરજિણ કે ૦ શ્રીવર્ધમાન
જિન ઇટલે રાગ દ્રેષ તથા મોહ પ્રમુલ્લ વૈરીઝનો પરાજય કહ્યાથી જિન કહેવાય
ઠે. અને તે વૈરીઝરૂપ વીર ઇટલે સુજટ તેઝને જીતવાથી વીરજિન ૧ નામ સાર્થકજ
ઠે એવા શ્રીવર્ધમાન સ્વામીને મને કરી, પ્રણિધાન ઇટલે વિશુદ્ધ મનસહિત જે વ-
ચન યોગ તે વડે સ્તુતિ તથા કાયા ૧ કરી પ્રણામરૂપ વંદિય કે ૦ વંદના કરીને, અહીં
વંદના શબ્દે સ્તવના અને પ્રમાણ ૧ વેદુ અર્થ કહીયે ઠે ૧ વંદિસ્તુત્યજિવાદનયોરિતિ વ-
ચનાત્ એણે કરી મંગલાચરણને અર્થે અજિષ્ટ દેવની સ્તુતિ કરીને જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મોના
અનુજવને કમ્મવિવાગં કે ૦ કર્મવિપાક કહિયે તેને સમાસઝં કે ૦ સંકેપે કરી અર્થાત્
વર્તમાન હુપમકાલના લોકોની બુદ્ધિ તથા આયુ વલ પ્રમુલ્લ અતિ અદ્ભુત હોવાથી ઘણા
વિસ્તારવંત ગ્રંથોમાં પ્રવૃત્ત થવામાં વિગ્ન પડવાના જાયથી તેવી કૃતિ તેઝની ડપર ઉપકારરૂપ
કદાચ ન થાય, માટે આ ટુકામાં બુદ્ધ કે ૦ કહીશ એથી પ્રયોજન સૂચવ્યું, ઉપાયો-
પેય ઇટલે કારણ કાર્ય લક્ષણ, સાધ્ય સાધન લક્ષણ, તથા ગુરુપર્વક્રમલક્ષણ સંવંધ,
અર્થાત્ સિદ્ધ થાય ઠે, સમ્યક્દૃષ્ટીજીવ અધિકારી ઠે, અને અજિધેય જે કર્મવિપાક
તે એમા વિષય ઠે હવે આગલા વે પદે કરી કર્મ શબ્દનો અર્થ કરે ઠે જે કરાય તે
કર્મ કહીયે તેના પુન્નલ ઇંજન ચૂર્ણથી જરેલા દાવલાની પેઠે સર્વ લોકાકાશર્મા
નિરંતર વ્યાપી રહેલા ઠે, તેને ક્ષીર અને નીરની પેરે તથા અગ્નિ અને લોહની પેઠે
કર્મવર્ગણા દ્રવ્ય અને આત્માનો તાદાત્મ્ય સંવંધ જે કારણમાટે થઈ રહેલો ઠે, તે
કારણમાટે તે કર્મ કહેવાય ઠે ૧ કર્મ કોણ કરે? તો કે—જિણ કે ૦ જીવે કરી કીરઙ
કે ૦ કરાય ઠે તે જીવ કોને કહીયે? પાંચ ઇન્દ્રિય, ત્રણ યોગ તે ત્રણ વલ, શ્વાસો-
શ્વાસ તથા આયુ ૧ દશ પ્રાણસુધી જે યથાયોગ્ય ધારણ કરી શકે તેને જીવ ક-
હિયે, તે જીવ આવા લક્ષણવાલો ઠે—મિથ્યાત્વાદિકે કરી મલીનસ્વરૂપ થકો સા-
તાદિ વેદનીયાદિ કર્મોનો કર્તા ઠે, તથા તેઝના ફલ જે સાતા અસાતા તેનો જોક્તા,
તથા એવા એવા કર્મવિપાકનો ઉદય તેને અનુસારે કરી નરકાદિક ગતિને વિષે સં-
સર્ત્તા, અને સમ્યક્દર્શન જ્ઞાન તથા ચારિત્ર લક્ષણ જે રત્નત્રય તેના અન્યાસની વા-
હુલ્યતાના વશેકરી અશેષ કર્મ મલપટલનો પરિનિર્વાતા, ૧ ચારે લક્ષણે વિરાજમાન
તે જીવ, સત્ત્વ, પ્રાણી તથા આત્મા ઇત્યાદિ પર્યાયવડે ઝંલવાય ઠે, ઉત્ત્ત્વ ॥ ૫: ક-

ત્રીકર્મજ્ઞેદાના જોકા કર્મફલસ્યચ, સસર્તા પરિનિર્વાતા સહ્યાત્મા નાન્યલક્ષણ' ॥
 કયા કારણની યોગ્યતા પામીને જીવ કર્મને કરે છે? તો કે-મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, ક-
 પાય તથા યોગ એ ચાર લક્ષણવાળા સામાન્યરૂપ હેઝર્દિં કેળું હેતુએ કરી જીવ, ક-
 ર્મને કરે છે. યત “ પક્ષિણી યત્તણ નિન્હવ ડવઘાયપજસ્સ અંતરાણ ॥ અચ્ચાસા ય-
 ણયાએ આવરણહુગજિજ્ઞજયઈ ” इत्यादि विशेष कारणनी योग्यता पामीने ते विशेष करी
 આ ગ્રંથનેવિષેજ આગલ કહેવાશે. આટલું કહ્યું તેનો તાત્પર્યાર્થ આ છે - જેણે કેળું
 જે કારણમાટે હેતુએ કરી જીવવડે કરાવ્યું છે તો કેળું તે કારણમાટે તેને કર્મમંત્રણ
 કેળું કર્મ કહેવાય છે. ઘટલે જીવ હેતુ પામીને જેને કરે તેને કર્મ કહીએ, ક્રિયતેતત્
 કર્મ इत्यर्थात् एवુ જે પુણ્યલભ્ય મૂર્તિકર્મ તે કેવા પ્રમાણે કરી સિદ્ધ છે, તે કહે છે.

સસારનેવિષે સમસ્ત જીવ વર્તે છે, તેને આત્મત્વપણુ સમાન છે. પણ તેમાહે કોઈક દેવ-
 તા છે, કોઈક નારકી છે, કોઈક તિર્યંચ છે, કોઈક મનુષ્ય છે, એમ નર નારક તિર્યંચ અને મ-
 નુષ્યરૂપ વિચિત્રતા છે. એમ બધી મનુષ્યત્વપણુ પણ સર્વ મનુષ્યને વિષે સમાન છે. ત-
 થાપિ તેમાહે કોઈક રાજા છે, કોઈક રાક છે, કોઈક પક્ષિ છે, કોઈક મૂર્ખ છે, કોઈક
 મહર્ષિ છે, કોઈક દરિદ્રી છે, કોઈક સ્વરૂપગાન છે, કોઈક કુરૂપવાન છે, इत्यादिक જે
 વિચિત્રપણુ છે, તે વિચિત્રપણુ નિર્દેહતુક નથી પણ હેતુસહીતજ છે. જો નિર્દેહતુક માનીએ તો
 નિત્ય સત્ત્વ કિંવા અસત્ત્વનો પ્રસંગ થાય નિત્યસત્ત્વ મસત્ત્વવા ॥ હેતોરન્યાનપેક્ષણાદિતિવ-
 ચનાત્ ॥ તે માટે એ વિચિત્રતા સહેતુક માનવી તે હેતુને અમે કર્મ કહીએ. એ-
 તદુક્તશ્રીદિનકૃતટીકાયાં ॥ ક્ષ્માનુદ્ધકકયાર્મનીપિજહયો સદ્ગુણીરૂપયો શ્રીમદ્ગુર-
 યોર્વલાવલ્લવતોર્નિરોગરોગાર્ત્તયો સૌજાગ્યાઽસુજગત્ત્વસગમજુપોસ્તુદ્યેપિનૃત્વેતરં યત્તત્કર્મ
 નિવધન તદપિનોજીવ વિનાયુક્તિમત્ ॥ એનો અર્થ કહે છે

એ વાત શ્રી દિનકૃત ટીકાનેવિષે જીવસ્થાપના અધિકારે આવી રીતે કહેલી છે
 કે, -મહર્ષિવંત અને રાક, બુદ્ધિવંત અને મૂર્ખ, સુરૂપ અને કુરૂપ, સજ્જિતિવાન અને
 હુર્ગતિવાન, વલ્લવાન અને નિર્વલ, નિરોગ અને રોગાર્ત્ત, તેમજ સૌજાગ્ય તથા હુર્જા-
 ગ્ય, એવા દ્વંદ્વ જગતમા દીઝામા આવે છે, તેમાં અતર જે છે તે કર્મનું નિવધ છે, ત-
 થાપિ તે જીવવિના સજ્જવે નહીં એ વિષે બીજે ટીકાણે પણ કહ્યું છે કે “ આત્મત્વેના
 વિશિષ્ટસ્ય, વૈચિત્ર્ય તસ્ય યદ્વશાત્, નરાદિરૂપ તદ્વિત્ર, મહદ્ કર્મસદ્ધિતં ” બધી પૌ-
 રાણિક પણ કર્મસિદ્ધિનુ પ્રતિપાદન કરે છે, તે આ પ્રકારે કે “ યથાયથા પૂર્વકૃતસ્ય
 કર્મણ, ફલનિધાનસ્યમિત્રાવતિષ્ઠતિ ॥ તથા તથા તત્પ્રતિપાદનોદ્યતા, પ્રદીપહસ્તેવ
 મતિ પ્રવર્તતે ॥ ૧ ॥ યથાત્પરાકૃતકર્મ, નસરતીહ માનવા, તદિદ્વાદવશ્રેષ્ઠ, દૈવમિત્યજિ-
 ધીયતે ॥ ૨ ॥ મુદિતાન્યપિમિત્રાણિ, સુકુદ્યાશ્ચૈવશત્રવ., નહીં મેતરકરિપ્યતિ, યન્નપૂર્વકૃતં

ત્વયા” ॥૩॥ વૌરુ પળ આમ કહે છે કે, “ઇતએકનવતૌકલ્પે શક્ત્યામે પુરુષો હંતઃ, તેન કર્મ વિપાકેન પાદેવિહ્લોસિન્નિદ્રવ” એવી રીતે કર્મના અસ્તિત્વનો યદ્યપિ સર્વે અંગી-કાર કરે છે, તથાપિ તેહ અમૂર્તિમંત માને છે, પણ તેમ નથી કર્મ પુણ્ય સ્વરૂપી છે, તેમાટે મૂર્તિવંત છે, અમૂર્ત નથી, તેમ ઠતાં જો કર્મને આકાશાદિવત્ અમૂર્તિ માનશું, તો જેમ અમૂર્ત આકાશથી કાઠ આત્માને અનુગ્રહ ઉપધાત નથી, તેમ કર્મના યોગે પણ આત્માને અનુગ્રહ તથા ઉપધાતનો સંજવ થશે નહીં. યત. “અન્નેઽથમુત્તચિય, કમ્મંમંનંતિવાસણારૂવં, તતુનજઘ્ણત્તો, ઉવાધયાણુગ્ગહાજ્ઞાવા નાગાસહવધાયં, અણુગ્ગહ વાવિકુણ્ણસત્તાણં” હવે તે કર્મ પ્રવાહે કરી અનાદિ છે યત. “અણાણ્ણ તં પવાહેણ” ઇતિ વચનાત્ જો પ્રવાહની અપેક્ષાથી પણ કર્મને સાદિ માનિયે, તો જીવોને પૂર્વે કર્મરહિતપણાનો સજવ થશે અને પાઠલથી કર્મ કસ્યાથી જીવને કર્મનો સંયોગ ઉત્પન્ન થાય છે એમ માનવુ જોઈશે એમ અંગીકાર કસ્યાથી મુક્ત જીવોને પણ કર્મનો સંયોગ સજવ થશે, કેમકે તે તો કર્મરહિત છે તેથી મુક્ત જીવોને અમુક્તા થશે એમ માનવુ તો ઇષ્ટ નથી માટે જીવને કર્મની સાથે અનાદિ કાલનો સયોગ છે એમ માનવુ યોગ્ય છે, માત્ર કર્મજ અનાદિ છે એમ નથી

આશકા—જીવની સાથે કર્મનો અનાદિ સયોગ ઠતાં તેનો વિયોગ કેમ સંજવે ?

ઉત્તર—અનાદિ સયોગ ઠતાં પણ વિયોગ દીઠામાં આવે છે જે કાંચન અને જુવલ એટલે પથરાનો અનાદિ સયોગ છે, તોપણ તથાવિધ સામગ્રીના સંજ્ઞાવથી એટલે ધમનાદિકની સહાયતાવડે કીટીનો વિયોગ દીઠામાં આવે છે, તેમજ જીવને પણ સમ્યક્ જ્ઞાન, સમ્યક્દર્શન તથા ચારિત્રના ધ્યાનરૂપ અગ્નિએ કરી અનાદિ કર્મમલની-સાથે વિયોગની સિદ્ધિ થાય છે, એ વિષે જ્ઞાપ્યસુધાંજોનિધિર્જગવાન પણ આમ કહે છે કે, “જહ્ણહ્ય કચણોવલ સજોગોણા સતઃ ગજ્જિવિ, બુઢ્ઢિજ્ઞાસોવાય, તહજોગો-જીવકમ્માણ ॥ ૧ ॥ ઇતિ પ્રથમ ગાથાર્થ ॥

॥ હવે વીજી ગાથાએ કર્મના કેટલા જેદ છે ? તે કહે છે ॥

પયઃ ઠિઃ રસ પ્પસા ॥ તં ચહ્ણા મોઅગસ્સ દિઠંતા ॥

મૂલ પગઃ ઇ ઉત્તર ॥ પગઈ અહવન્ન સયન્નેયં ॥ ૨ ॥

અર્થ—તંચહ્ણા કેવ તે કર્મના ચાર પ્રકાર થાય છે, તે આ પ્રમાણે— પયઃઠિઃ રસ પ્પસા કેવ પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ તથા પ્રદેશ, જેમ પ્રાસાદ પ્રમુલના આચારજૂત સ્તંજ હોય છે, તેમ કર્મના એ ચાર સ્તંજ છે તેથી પ્રકૃતિવધ, સ્થિતિવધ, રસવધ તથા પ્રદેશવધ કહ્યા છે તેમા સ્થિતિ, તથા રસ જે અનુજાગ, તથા પ્રદેશ એ ત્રણ

વધોનો જે સમુદાય તેને પ્રકૃતિવંધ કહિયે, અધ્યવસાય વિશેષે કરી ગ્રહણ કરેલા જે કર્મના દલિક, તેહની સ્થિતિ ઇટલે જે કાલનો નિયમ, તેને સ્થિતિવંધ કહિયે, કર્મના પુજ્જલોના શુચાશુચ અથવા ઘાતી અઘાતી જે રસ તેને અનુજાગવંધ અથવા રસવંધ કહીયે, અને સ્થિતિ તથા રસની અપેક્ષાવિના કર્મપુજ્જલોના દલિકોનુ જે ગ્રહણ કરવું, તેને પ્રદેશવંધ કહીયે. ઉક્તચ “ઝિવંધ દલસ્ત ઝિઈ, પપ્પસવંધો પપ્પસ ગ્રહણ જ, તાણરસો અણુજાગો, તસ્સમુદાઈ પગ્ગવંધો ” ધીજે ઠેકાણે પણ કહ્યું છે — “ પ્રકૃતિ સમુદાય સ્યાત્, સ્થિતિ કાલાવધારણ, અનુજાગો રસ પ્રોક્ત પ્રદેશો દલસંચય ” એ ઉક્ત ચાર પ્રકાર તે મોશ્વગસ્ત દિઠ્ઠતા કેમ મોદકના દૃષ્ટાંતેકરી સમજી લેવા, તે આ પ્રમાણે— જેમ વાતરોગને હરણ કરનારા ડ્રવ્યથી બનાવેલો જે મોદક હોય છે, તેની વાતરોગનો નાશ કરવાની પ્રકૃતિ અથવા સ્વજાવ હોય છે, પિત્તરોગાપહારક ડ્રવ્યથી બનેલા મોદકવને પિત્તનો હપશમ થાય છે, અને કફરોગનાશક ડ્રવ્યથી ઉત્પન્ન થયેલા મોદકથી કફનો ધ્વસ થાય છે, એવો જે સ્વજાવ તેને પ્રકૃતિ કહિયે, તે મોદક કોઈ એક દિવસ, કોઈ બે દિવસ, એમ યાવત્ કોઈ એક માસસુધી વગડી ન જતા જેમનો તેમજ રહી શકે છે, પઠી વિનાશ પામે છે, એ તેનો સ્થિતિકાલ કહિયે, તે માદકને વિષે સ્તિન્ધ તથા મધુરાદિક રસ એક ગુણો, દ્વિગુણો તથા ત્રિગુણો ઇત્યાદિક જે હોય છે, તેને રસવંધ કહીયે, અને તે મોદકમાના કોઈમા એક પ્રસ્થિતિ ઇટલે એક પલ્લી, કોઈમા બે પલ્લી તથા કોઈમા ત્રણ પલ્લી એમ યાવત્ કણિકનુ પ્રમાણ હોય તેને પ્રદેશવંધ કહીયે, એવીજ રીતે કર્મને વિષે પણ કોઈ કર્મની પ્રકૃતિ જ્ઞાનને આઘાદન કરનારી હોય, કોઈ કર્મનો સ્વજાવ દર્શનને આવરણ કરવાનો હોય, કોઈ કર્મની પ્રકૃતિ આનંદને દેનારી હોય અને કોઈ કર્મનો સ્વજાવ સમ્યક્ દર્શનાદિકનો વિઘાત કરવાનો હોય છે, તેને કર્મપ્રકૃતિ કહીયે. તેજ કર્મ કોઈ ત્રીશ કોટાકોટી સાગરોપમસુધી, અને કોઈ સિત્તેર કોટાકોટી સાગરોપમસુધી ઇત્યાદિ ટકી શકે છે, તેને કર્મની સ્થિતિ કહીયે, તે કર્મનેવિષે કોઈમા એક ગાળીયું, કોઈમાં બે ગાળીયું, અને કોઈકમા ત્રણ ગાળીયું રસ હોય છે, તે અનુજાગવંધ કહિયે, અને તેજ કર્મને વિષે કોઈમા પ્રદેશ અટ્પ હોય, કોઈમા વહુ, કોઈમા વહુતર તથા કોઈમા વહુતમરૂપ ઇત્યાદિ પ્રદેશોનો સંચય હોય છે, તે પ્રદેશવંધ કહેવાય છે. મૂલપગ્ગ અઠ કેમ એ કર્મની મૂલ પ્રકૃતિ સામાન્યરૂપ આઠ છે, અને ઉત્તર પગ્ગ અઠવંસસય જેય કેમ ઉત્તર પ્રકૃતિ વિશેષરૂપ એકશેને આઠાવન છે એજ એકસોને આઠાવન કર્મપ્રકૃતિ કહેવાય છે.

॥ હવે મૂલ પ્રકૃતિ આઠનાં નામ તથા તે એકેકના જેટલા
ઉત્તર જેદ તે તે કહે તે ॥

ફહ નાણ દસણાવર ॥ એવેઅ મોહાજ નામ ગોઆણી ॥ વિ-
ગ્ધ ચ પણ નવ હુઅ ॥ ઠવીસ ચઝ તિસય હ પણ વિહં ॥૨॥

અર્થ— ફહ કેળ એ પ્રવચનને વિપે કર્મ એટલા પ્રકારનું છે ફહાં કર્મપદ ગાથા-
માંહે નથી, માટે ઉપચારથી લહીએ. જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય, મોહ-
નીય, આયુ, નામ, ગોત્ર તથા વિગ્ધચ કેળ અંતરાય, એ આઠ મૂલપ્રકૃતિ છે તેમાં પ્ર-
થમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનું વિવેચન આવી રીતે છે— જેણે કરી વસ્તુ આપ્યામાં આવે
અથવા જેણે કરી વસ્તુની ઇચ્છા એટલે પરિમાણ થાય, તેને જ્ઞાન કહીએ, અથવા
જ્ઞાસિને જ્ઞાન કહીએ, અથવા સામાન્ય વિશેષાત્મક વસ્તુનેવિપે વિશેષ ગ્રહણાત્મક
જે વોધ તેને જ્ઞાન કહીયે, અને જેણે કરીને દેખાય તેને દર્શન કહીયે, અથવા દૃષ્ટીને
દર્શન કહીયે અથવા સામાન્યવિશેષાત્મકવસ્તુનેવિપે સામાન્ય ગ્રહણાત્મક જે વોધ
તેને દર્શન કહીયે, તથા જેણે કરી આવરીએ, આઘાદિએ તેને આવરણ કહીએ, અ-
થવા આવરે, આઘાદે તેને આવરણ કહીએ આવરણનું રૂપ આયુ છે — મિથ્યા-
ત્વાદિકના મેલાપેકરી જીવને વ્યાપારે આકર્ષણ કરેલી કર્મવર્ગણા માહેલો વિશિષ્ટ
પુણ્ય સમૂહ તેને આવરણ કહીએ તેમાંહે જે જ્ઞાનનું આઘાદન કરે છે, તે જ્ઞાનાવર-
ણીય કર્મ કહેવાય છે અને દર્શનનું આઘાદન કરે છે, તે દર્શનાવરણીય કર્મ કહેવાય
છે, તથા વેચતે એટલે જેનો સુખ તથા દુઃખરૂપપણે અનુભવ કરાય છે, તેને વેદનીય
કર્મ કહીયે, યથાપિ સર્વ કર્મોનો અનુભવ કરાયજ છે, તેથી સર્વ કર્મ વેદનીય હોવા
જોઈયે, તથાપિ પક્ષાદિ શબ્દનીપેટે વેથ શબ્દ રૂઢિવિપયક છે, માટે સાતા તથા
અસાતા કર્મજ વેથ હોવાથી એનેજ વેદનીય કહીયે પણ શેષ કર્મને ન કહીયે, તથા
જાણનારા પ્રાણીપ્રત્યે મોહ ઉપજાવે સદ્સદ્ધિવેકથી જે વિકલ કરી નાલે તેને મોહ
કહીયે, અને એજ મોહનીય કર્મ કહેવાય છે તથા જેથી ગત્યતરનેવિપે જવું થાય છે
તેને આયુ કહે છે, અથવા પોતે કરેલા કર્મના વશે પ્રાપ્ત થઈને જે નરકાદિક દુર્ગ-
તિ તેમાંથી નિકલવાની ઇચ્છા કરનારો પ્રાણી પ્રતિવધક્રતાને પામે. અર્થાત્ જે ત્યાંથી
નિકલવા ન દિયે તે આયુ કહેવાય છે અથવા જવાતરને વિપે જીવોને જે નિશ્ચયે
ઉદય આવે તેને આયુ કહીયે યથાપિ સર્વ કર્મ ઉદય આવે છે, તથાપિ આયુષ્યની
કાંઈક વિશેષતા હોય છે કેમકે, વીજાં વાંધેલાં સર્વ કર્મ કોઈ તેજ જવમાં ઉદયે
આવે છે, કોઈક વલી પ્રદેશે ઉદયે કરી જુક્ત કીધાં તે જન્માંતરનેવિપે વિપાકોદયે
કરી ઉદય આવતાં નથી, અને આયુ કર્મનેવિપે એમ નથી જે જવનું આયુ વાંધું

હોય તેજ જવમા જોગવાય છે. ઇટલે મનુષ્ય જવ વેદતા થકા જો દેવતાનુ આયુષ્ય વાંધ્યુ હોય તો કાંઈ મનુષ્યજવમાં વેદાય નહી, કિંતુ અવશ્ય જન્માતરેજ વેદાય આયુષ્યના ઉદયની વિવક્ષા વિશિષ્ટ થકી કહી છે. પણ પ્રદેશ થકી નથી કહી તે વિશિષ્ટપણું તો તે આયુષ્યના સદ્ભાવ વર્તન થકી હોય છે, અથવા જેનો ઉદય થયાથી તદ્ભવયોગ્ય યાવત્ શેષ કર્મ ઉપજોગપણે આવી પ્રાપ્ત થાય તેને આયુ કહીયેં તથા જે જીવપ્રત્યે ગતિ જાતિ પ્રમુખ પર્યાયના અનુજવને કરે તેને નામ કર્મ કહીયેં તથા જેણે કરી આત્માને ઉચનીચ શબ્દે કરી લોલવાય છે તેને ગોત્રકર્મ કહીયેં તથા જેણે કરી દાનાદિક લલ્લિહિર્જનો નાશ થાય છે, અથવા જે ઉક્ત લલ્લિહિર્જનો વિશેષે કરી નાશ કરે છે તેને અતરાય કર્મ કહીયેં.

તેમા જ્ઞાનાવરણીય, પણ કે૦ પાંચ પ્રકારનુ છે, દર્શનાવરણીય નવ કે૦ નવ પ્રકારનુ છે, વેદનીય છુ કે૦ વે પ્રકારનુ છે, મોહનીય અનુવીસ કે૦ અઘાવીસ પ્રકારનુ છે, આયુ ચઝ કે૦ ચાર પ્રકારનુ છે, નામકર્મ તિસય કે૦ એકસો ને ત્રણ પ્રકારનુ છે, ગોત્ર છુ કે૦ વે પ્રકારનુ છે, અને અતરાય કર્મ પણવિહુ કે૦ પાંચ પ્રકારનુ છે. એવી રીતે મૂલ આઠ પ્રકૃતિની ઉત્તર એકસો ને અઘાવન પ્રકૃતિ થાય છે.

આશકા-એવા અનુક્રમથી જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મોનો ઉપન્યાસ કસ્યાનું કાંઈ પ્રયોજન છે કે સ્વાજાવિક એવો અનુક્રમ આવી ગયો છે?

ઉત્તર-અનુક્રમ કરવાનુ પ્રયોજન છે, તે આ પ્રમાણે - અહીં જ્ઞાન તથા દર્શન એ જીવનુ સ્વતર્ય જૂત છે, કેમ કે, એ વિના જીવત્વ કહેવાય નહીં જીવ ચેતના લક્ષણ-વત છે તે ચેતના લક્ષણ જ્ઞાન તથા દર્શનના અજાવે કેમ સજવે, તથા જ્ઞાન અને દર્શનમાંહે પણ જ્ઞાન પ્રધાન છે જે જ્ઞાને કરી સકલ શાસ્ત્રાર્થ વિચારની સત્તિ પ્રવર્તે છે તે માટે અથવા સર્વ લલ્લિહિ સાકારોપયોગે ઉપયુક્ત જીવને ઉપજે છે પણ નિરાકારોપયોગે ઇટલે દર્શનોપયોગે ઉપયુક્ત જીવને ન ઉપજે. યત “સંવાર્ડ લક્ષ્મીર્જસાગારો-વર્ડ ગોવર્ધનસ્સ નો અણાગારોવ ઈંગોવર્ધનસ્સ” ઇતિ વચનપ્રામાણ્યાત્ માટે જ્ઞાન પ્રધાન છે અથવા જે સમયે સકલ કર્મ વિનિર્મુક્ત જીવ થાય છે, તે સમયે જીવ જ્ઞાનોપયોગોપયુક્ત હોય છે, અને દર્શનોપયોગ તો દ્વિતીય સમયમા થાય છે, તેમાટે જ્ઞાન પ્રધાન છે, તેનુ જે આઘાદન કરનારુ તે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છે, તેને સર્વ કર્મ છે, તેને સર્વ કર્મમા પ્રથમ ગણ્યુ છે, અને જ્ઞાનોપયોગથી પતિત જીવને દર્શનોપયોગનેવિષે અવસ્થાન છે, તેમાટે તે જ્ઞાનાનંતર દ્વિતીયસ્થાને દર્શનાવરણ કર્મ ગણ્યુ છે.

એ જ્ઞાનાવરણ તથા દર્શનાવરણ કર્મ પોતાના વિપાકને ઉદય કરતા થકા યથા-યોગ્ય અવશ્યે કરી વેદનીય કર્મવિપાકના ઉદયનુ નિમિત્તજૂત થાય છે, તે દેખાડે

ઠે- જ્ઞાનાવરણીય કર્મપ્રત્યે ઉપચયોત્કર્ષથી, પ્રાપ્ત વિપાકથી અનુજવતો થકો સૂક્ષ્મ તથા સૂક્ષ્મતર વસ્તુનો વિચાર કરવામાં પોતાને અસમર્થ જાણતો થકો જીવ લેદને પામે ઠે તેમજ વહી સકલ લોકો જ્ઞાનાવરણ કર્મના ક્ષયોપશમને લીધે પાટવ ઇટલે ચતુર થઈને પોતાની બુદ્ધિથી સૂક્ષ્મ તથા સૂક્ષ્મતર વસ્તુવિચાર કરવાને સમર્થ હોવાથી સુખને વેદે ઠે ઈવી રીતે વેદનીય કર્મનું નિમિત્ત કારણ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ઠે તે પ્રમાણેજ અતિનિવિરુદ્ધ દર્શનાવરણીય કર્મના ઉદયથી પ્રાણી જાત્યધાદિ થયો થકો, વચનને અગોચર ઈવા હુ'ખસંદોહ ઇટલે હુ'ખના સમુદાયને અનુજવે ઠે તેમજ દર્શનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી સ્પષ્ટ ચક્ષુરાદિ યુક્ત થઈને યથાવિધ વસ્તુસમૂહ ઇટલે નિકુરવને સમ્યક્ પ્રકારે અવલોકન કર્યાથી પ્રાણી અમંદ આનંદસંદોહ પ્રતે અનુજવે ઠે, તેમાટે વેદનીય કર્મનું નિમિત્ત કારણ દર્શનાવરણીય કર્મ પણ ઠે, જ્ઞાન દર્શનાવરણ કર્મનું વેદનીય કર્મ વેથ ઠે તેમાટે વેદનીય કર્મ વ્રીજું ગણ્યુ ઠે

વેદનીય કર્મને વિષે પણ ઇષ્ટ અને અનીષ્ટ વિષયના સંવધથી સુખ તથા હુ'ખનો જે અનુજવ થાય તે વેદનીયનું લક્ષણ ઠે, અને વિષયને વિષે ઇષ્ટ અને અનિષ્ટતાપણું તે રાગ અને દ્વેષજનિત ઠે અને તે રાગ દ્વેષ તો મોહના દેતુ ઠે તેમાટે વેદનીય કર્મથી અનંતર મોહનીય કર્મ ચોથુ કહ્યું ઠે

મોહમૂઢ પ્રાણી વહુ આરંજરૂપ પરિગ્રહથી કર્માદાનમાં આસક્ત થઈને નરકાદિકનું આયુષ્ય વાધે ઠે, માટે મોહનીય કર્માનંતર પચમસ્થાને આયુ કર્મ ગણ્યુ ઠે

નરકાદિ આયુષ્યનો ઉદય આવ્યાથી અવશ્યપણે નરક ગત્યાદિક નામ કર્મનો ઉદય થાય ઠે માટે આયુષ્યાનંતર નામકર્મ ઠહુ ગણ્યુ ઠે

નામ કર્મનો ઉદય થયાથી અવશ્યેકરી ઊચ અથવા નીચ ગોત્રનો ઉદય થાય ઠે, માટે નામકર્માનંતર ગોત્રકર્મ સાતમું ગણ્યુ ઠે

ઊચ ગોત્રોત્પન્ન જીવને પ્રાયેં કરી દાન તથા લાજાંતરાયાદિ કર્મનો ક્ષય હોય ઠે, કેમકે, રાજાદિક જે ઊચ કુલવાન કહેવાય ઠે, તેઝનેવિષે દાન તથા લાજાદિક દીઠામા આવે ઠે, જો અંતરાય કર્મનો ક્ષય ન થયો હોય તો દાન તથા લાજાદિકનો સજવ થાય નહીં માટે ઘણુકરી દાન તથા લાજાતરાયાદિ કર્મો ઉત્તમ કુલને-વિષે ક્ષયનેજ પામેલા હોય ઠે તેમજ નીચ ગોત્રોત્પન્ન પ્રાણીનેવિષે પ્રાયેંકરી દાન તથા લાજાંતરાય કર્મનો ઉદયજ હોય ઠે કેમ કે, નીચ ગોત્રોત્પન્ન મનુષ્ય દરિદ્રી હોવાથી ત્યાં દાનાદિક દીઠામાં આવતું નથી એ રીતે ગોત્ર કર્મનો ઉદય થયા પછી અતરાય કર્મનો ઉદય હોવાથી ગોત્રકર્માનંતર આઠમું અતરાય કર્મ ગણ્યુ ઠે. ઈવી-રીતે કર્માનુક્રમ વર્ણન સપ્રયોજન ઠે ॥ ૩ ॥

“ હવે યથોદેશ નિર્દેશ ” એ ન્યાયેં કરી એટલે પ્રથમ જેવો મનમાં સંકેત થાય છે, તેવું પ્રસિદ્ધપણે કથન અથવા સ્પષ્ટીકરણ થાય છે, એવો ન્યાય છે તે ન્યાયે કરી પ્રથમ પાંચ પ્રકારનું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહે છે.

મઙ્ગ સુય ઝંઘી મણ કે ॥ વલાણિ નાણાણિ તઠ મઙ્ગનાણં ॥
વજણ વગ્ગદ્ ચઝહા ॥ મણ નયણ વિણિદિય ચઝકા ॥ ૪ ॥

અર્થ— મૂલસૂત્રમા જેના નામમાત્ર કહ્યા છે, તેઝનીસાથે પ્રત્યેકે જ્ઞાન શબ્દ જો-
નીને આવીરીતે ગણના કરવી—મઙ્ગ કે ॥ મતિજ્ઞાન, સુય કે ॥ શ્રુતજ્ઞાન, ઝંઘી કે ॥ અ-
વધિજ્ઞાન, મણ કે ॥ મન પર્યવજ્ઞાન, તથા કેવલાણિ કે ॥ કેવલાની એટલે કેવલજ્ઞાન,
એ પાંચ નાણાણિ કે ॥ જ્ઞાન છે તે જાણવા ‘ પદેકદેશે પદસમુદાયોપચારાત્ ’ એટલે
પદનો એક દેશ હોય તો પણ આજ્ઞા પદનો ઉપચાર કરી લેવો એવો ન્યાય છે એ
પ્રમાણે મૂલમા મન શબ્દ છે તેથી મનપર્યવજ્ઞાન જાણી લેવું

તઠ કે ॥ તત્ર જાણે તેને મતિ કહીયેં, જેથી મનન થાય અથવા જે મનન કરે તે-
ને મતિ કહીયે, અથવા ઇન્દ્રિય તથા મનોદ્વારે કરી નિશ્ચિત વસ્તુને જેણેકરી જણાય
અથવા મનાય તેને મતિ કહીયેં યોગ્ય દેશને વિષે અગત્યન વસ્તુ વિષયક ઇન્દ્રિય
મનોનિમિત્ત જે આત્માને અવગમવિશેષ એટલે કોઈક ઠેકાણે કોઈ વસ્તુ પડી હોય,
તેને વિષય કરનારા મન તથા ઇન્દ્રિયો હોય છે, તેમા નિમિત્ત કારણ જ્ઞાન છે, તે
જ્ઞાન યથાર્થ આત્માને થયું હોય તેને મતિજ્ઞાન કહીયેં અનેજ આગમમા અજિનિ-
વોધિક જ્ઞાન કહ્યું છે તે વિષે જગવાન્ દેવર્ષિઋક્ષમાશ્રમણ એમણે આમ કહ્યું છે—
“ નાણ પચવિદ્ પઘ્નત્ત, તજહા આજિણિવોહિય નાણ, સુયનાણ, ઝંઘિનાણ, મણપચ-
વનાણ, કેવલનાણ ” અત્ર આજિનિવોધિક જ્ઞાનનો અર્થ આમ કરેલો છે— અજિ
ઉપસર્ગ છે, તેનો અર્થ અજિમુગ એટલે સન્મુગ એવો થાય છે, નિ શબ્દનો નિયત એ-
ટલે નિશ્ચિત અર્થ થાય છે, એની અજિમુગ નિયત કે ॥ વસ્તુ યોગ્ય દેશાગત્યાન અપે-
ક્ષી ઇન્દ્રિય મનોનિમિત્ત સ્વસ્વવિષયની અપેક્ષાએ જે વોધ થાય છે તેને અજિનિ-
વોધક જ્ઞાન કહિયેં

અનણ શ્રુતમ્ એટલે જે સજ્જલાય તેને શ્રુત કહિયેં અજિલાપેગ્નાવિત જે અર્થ તેને
મદ્દણ કરવાની જે ઉપલબ્ધિ વિશેષ હેતુ હોય તેને શ્રુત કહિયેં કબુપ્રીવાદિમાન્,
પ્રયુગ્મોદરાયાકાર, જલધારણાદિક અર્થ ક્રિયાને સમર્થ, એવી જે વસ્તુ તે ઘટ શબ્દે
કરી ઘોલાય છે અહીં વસ્તુ વાચ્ય છે ને શબ્દ વાચક છે, માટે ઉક્ત વસ્તુ વાચ્ય છે,
અને ઘટ શબ્દ વાચક છે, એના વાચ્ય વાચક સઘથે કરી ત્રિકાલ સાધારણ સમાન

પરિણામ શબ્દાર્થ પર્યાય આલોચનાનુસારી ઇન્દ્રિય મનોનિમિત્ત જે આત્માનું અવગમ વિશેષ તેને શ્રુતજ્ઞાન કહિયે.

ઇન્દ્રિયાદિકની અપેક્ષાવિના આત્માનેવિષે જે સાક્ષાત્ અવધાન ઇટલે અર્થ ગ્રહણ થાય છે, તેને અવધિ કહીયે અને સાક્ષાત્ અર્થનું ગ્રહણ હોવાથી એને પ્રત્યક્ જ્ઞાન પણ કહે છે યદુક્તં નંદ્યધ્યયને- “ નોદ્દિયપચ્ચરુકં તિવિહં પન્નત્ત, તંજહા, ઊદ્દિ- નાણપચ્ચરુક, મનપજ્ઞાવનાણ પચ્ચરુક, કેવલનાણપચ્ચરુકમિતિ ” અથવા અવ શબ્દનો અર્થ અધ. એવો સમજવો ઇટલે જેણે કરી અધો ઇટલે નીચો વિસ્તૃત જે વસ્તુ તેને જાણીયે તેને અવધિ કહિયે અથવા અવધિ શબ્દનો અર્થ મર્યાદા વાચક થાય છે, ઇટલે રૂપી ઉચ્ચને વિષેજ જાણવાની પ્રવૃત્તિ છે જેની, એવી મર્યાદા, ઉપલક્ષિત જે જ્ઞાન તેને અવધિજ્ઞાન કહિયે

મનપર્યવ જ્ઞાનનો અર્થ આ પ્રમાણે-પરિ શબ્દનો અર્થ સર્વતોજાવવાચક છે અવ શબ્દનો અર્થ જાણવા વાચક છે કેમકે, અવન વેદન ઇત્યાદિક શબ્દો પર્યાય વાચક છે અહીં પરિશ્રવ તેનો પર્યવ થાય છે તેથી મનનુ જે સર્વ થકી જાણવું તેને મનપર્યવ કહીયે, અથવા મન પર્યવ જ્ઞાન કહીયે, અથવા મન પર્યાય જ્ઞાન પણ એનેજ કહીયે ત્યાં એવો શબ્દાર્થ કરીએ જે સહી જીવે કાયયોગે કરી ગ્રહણ કરેલી જે મનઃપ્રાયો- ગ્ય વર્ગણાદ્ય જેને ચિંતનીય વસ્તુનેવિષે ચિતનીયપણે વ્યાપાશ્યો એવો જે મનોયોગ, તેને મનપણે પરિણમાવીને જે પર્યાયોનુ આલવન કહ્યું છે, તેને મન કહીયે. તેના પ- ર્યાય ઇટલે સમસ્ત પ્રકારે જાણવું તેને મનપર્યવ કહીએ, અથવા જે મન ચિતનાનુગત પરિણામ તેનું જે જ્ઞાન તેને મનઃપર્યાય કહીયે અથવા આત્માએ કરી વસ્તુ ચિંતનને- વિષે વ્યાપાશ્યા જે મન તેને પર્યાય કેળાણે, તેને મન પર્યાય કહીયે. તત્સંવધી જે જ્ઞાન તેને મન.પર્યાય જ્ઞાન કહીયે

કેવલ ઇટલે એક, અર્થાત્ જે મતિ આદિક જ્ઞાનની અપેક્ષાવિનાનુ હોય તેને કે- વલજ્ઞાન કહીયે “ નઠ્ઠમિઠાલં મઘ્ધિનાણે ” ઇતિ વચન પ્રામાણ્યાત્

આશંકા- મત્યાદિક જ્ઞાન પોતપોતાના આવરણના ક્ષયોપશમ જાણે પણ પ્રગટ થાય છે, તો નિ શેષ સ્વસ્વ આવરણનો ક્ષય થવાને લીધે સર્વ પ્રકારે સારી રીતે મત્યા- દિક જ્ઞાન પ્રગટ થવાનો સત્ય છે. ચારિત્ર પરિણામની પેરે જેમ ચારિત્રાવરણીય કર્મ- ના ક્ષયોપશમે સામાયકાદિ ચારિત્ર પ્રગટ થાય છે અને ચારિત્રાવરણીયનો નિ શેષપણે ક્ષય થયાથી વિશેષતાથી યથાર્થાત ચારિત્ર પ્રગટ થાય છે પરંતુ કેવલ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયાથી કાંઈ ચારિત્ર જતુ રહેતું નથી

શ્રુતાદિકનો પણ અજાવ સંજવે નહીં જલદુ વિશેષતાથી સંપૂર્ણ પ્રગટ થાય છે કહ્યું છે કે, “આવરણ દેસવિગમે, જાઈ વિજ્ઞાતિ મશ્સુયાઈણિ, આવરણ સવવિગમે, કહ-તાઈ ન હુતિ જીવસ્સ ”

ઉત્તર—અહીં જેમ ઘનાઘન પટલાતરિત ઇટલે મેઘને આઢે રહેલો જે સહસ્રજાનુ ઇટલે સૂર્ય તેનું અપરાંતરાલવર્તિ જે કટકુટ્યાદિ આવરણ તેના વિવરાંતર ગત જે પ્ર-કાશ તે ઘટપટાદિક વસ્તુને પ્રકાશે છે ઇટલે એક તો પૂર્ણ જલથી ઝરેલો મેઘ આઢે આવેલો તેથી પૂર્ણ પ્રકાશ પડી શકે નહીં, તેમા વલી કુટ્યાદિક ત્રાટીની ઝીંતને આઢે જે પદાર્થો હોય તેઝની ઊપર જેમ યથાર્થ પ્રકાશ પડી શકતો નથી તે વસ્તુ કેટલાએક અશે દેશાય અને કેટલાએક અશે ન દેશાય અથવા થોડી દેશાય છે, તેમ કેવલ જ્ઞાનાવરણીય કર્મથી આવૃત્ત જે કેવલ જ્ઞાન, તેમા અપરાંતરાલવર્તી મતિ-જ્ઞાનાવરણીય આદિ, તેઝના ક્ષયોપશમરૂપ જે વિવર ઇટલે સૂક્ષ્મ ઠિઝો, તેઝમાથી ગળો પ્રકાશ જીવાજીવાદિક વસ્તુને પ્રકાશે છે તે તેવી રીતે પ્રકાશ કરતો થકો મતિજ્ઞાનાદિ લક્ષણ તેહનું તેહનું ક્ષયોપશમનું રૂપ અજિધાનપ્રત્યે પામે છે તે કારણ-માટે જેમ સકલ ઘનપટલ તથા કટકુટ્યાદિક આવરણનો નાશ થયા પછી તથાવિધ સૂર્યનો પ્રકાશ તેવો અસ્પષ્ટ નથી થતો કિંતુ સર્વાત્મપણે સ્પષ્ટરૂપ અન્યરૂપપણે જાણે છે તેમ અહીં પણ સકલ કેવલ જ્ઞાનાવરણ તથા મતિજ્ઞાનાવરણાદિ આવરણોનો વિ-લય થયાથી, તથાવિધ મતિજ્ઞાનાદિસજ્ઞિક કેવલ જ્ઞાનનો પ્રકાશ નથી હોતો, કિંતુ સર્વાત્મપણે યથાગત્યિત વસ્તુનો પરિચેદક સ્પષ્ટ અન્યરૂપજ જાણે છે, ઉક્તચ શ્રીપૂજ્યે “કઢવિવરાગય કિરણા, મેહતરિયસ્સ જહ્ દિણેસસ્સ, તે કર્મમેહાવગમે, ન હુતિ જહ્ તહ્ ઇમાઈપિ ” અન્ય આચાર્યોં પણ કહ્યું છે — “મલવિદ્ધમણેર્વ્યક્તિ, યથા નેક પ્રકારત ॥ કર્મવિદ્ધાત્મકહ્મતિ, સ્થાનેકપ્રકારત ॥ ૧ ॥ યથાજાત્યસ્ય રક્તસ્ય, નિ શેપમલહાનિત ॥ સ્ફુટે કરૂપા જિવ્યક્તિ, વિદ્ધેતિ સ્તદ્વાત્મન ” ॥ ૨ ॥ અન્ય આચાર્ય એનું આવી રીતે સમાધાન કરે છે તે કહે છે—સયોગિ કેવલીને વિષે પણ, મતિ શ્રુતાદિક જ્ઞાન છે, પણ તે કેવલ ફલશૂન્ય છે, તેમાટે તેની વિવદ્ધા કરતા ન-થી જેમ સૂર્યનો ઉદય થયા પછી પણ નદ્ત્રાદિક હોય છે, તોપણ તે નિ પ્રયોજક હોવાથી વિવદ્ધા કરવાયોગ્ય નથી તેમ અહીં પણ જાણી લેવું ઉક્તચ “અન્નેઆજિ-ણિવોહિય, નાણાઈણિજિણસ્સ વિદ્ધતિ, અપલાવિણિયસૂરુદયે, જહેવ નક્કત્તમાઈણિ” અથવા કેવલ શબ્દ શુરૂ વાચક છે ઇટલે આવરણમલકલકપક રહિત તેને કેવલ જ્ઞાન કહીએ અથવા કેવલ શબ્દ સંપૂર્ણ અર્થ વાચક છે કેમકે, પ્રથમથીજ તદાવ-રણકર્મનો નિ શેપપણે નાશ થયો છે તેણે કરી સંપૂર્ણ ઊપનું છે તેમાટે કેવલ જ્ઞાન કહે છે અથવા કેવલ શબ્દ અસાધારણ વાચક છે અન્ય કોઈને સદશ નથી. જે સામાન્ય

ન હોય તેને અસાધારણ કહીયે, સામાન્ય પદાર્થ તેસાદૃશ હોય છે, તેનો જ્યાં અજાવ હોય તેને અસામાન્ય અથવા અસાધારણ કહીયે. કેવલ જ્ઞાન જેવો વીજો કોઈ પદાર્થ નથી, તેથી અનન્ય સદૃશ છે, માટે તેને કેવલજ્ઞાન કહીયે અથવા અનંતાર્થ વાચક કેવલ શબ્દ છે, કેમકે, અનંતજ્ઞેય પદાર્થોને જાણે માટે તેને કેવલજ્ઞાન કહીયે અથવા નિર્વ્યાધાતાર્થ વાચક કેવલ શબ્દ છે, કેમકે, લોકાલોકનેવિપેક્ષ્યાં પૂર્ણ એનો વ્યાધાત થતો નથી તેથી કેવલજ્ઞાન કહીયે. એવી રીતે એ પાંચ જ્ઞાનનો શબ્દાર્થ જાણવો અથવા કેવલંચ તત્ જ્ઞાનંચ કેવલજ્ઞાનં યથાવસ્થિત ચૂતઞવજ્ઞાવિ જાવ સ્વજાવ જાસિ જ્ઞાનમિતિ જાવના એટલે કેવલ એવું જે જ્ઞાન તે કેવલજ્ઞાન એટલે ચૂત, જવિપ્ય તથા વર્તમાનકાલનો યથાવસ્થિત જાવ જેથી પ્રગટ થાય તેને કેવલ જ્ઞાન કહીયે.

આશંકા— પાંચ જ્ઞાનોનો એવા અનુક્રમે કરી ઉપન્યાસ કરવાનું શું કારણ હતું ?

ઉત્તર— એ પાંચ જ્ઞાનમાં મતિ અને શ્રુત એ વસ્તુ જ્ઞાન એકત્ર જણ્યાં છે કેમકે, એ-
જના પરસ્પર સ્વામી, કાલ, કારણ, વિષય તથા પરોક્ષ એ પાંચ ધર્મ સરખા છે જેમ-
કે મતિજ્ઞાનનો સ્વામી છે, તેજ ધ્રુત જ્ઞાનનો સ્વામી છે, અને જે શ્રુતજ્ઞાનનો સ્વામી,
તેજ મતિજ્ઞાનનો સ્વામી જઞ મજ્ઞાણં તઞ સુચનાણ, જઞસુચનાણ તઞમજ્ઞાણ ઇ-
ત્યાદિ, વચન પ્રમાણ્યાત્ માટે સ્વામી સાધર્મ્ય છે જેટલો મતિજ્ઞાનનો સ્થિતિ કાલ
છે, તેટલોજ શ્રુતજ્ઞાનનો સ્થિતિ કાલ છે તે પ્રવાહની અપેક્ષાએ જો લેઈએ તો અતીત
અનાગત તથા વર્તમાનરૂપ સર્વ કાલ છે, અને અપ્રતિપાતી એક જીવની અપેક્ષાએ
લેઈએ તો સાધિક ઠાસઠ સાગરોપમ પ્રમાણ કાલ છે ઉક્તચ “ દોવારે વિજયાઈસુ, ગય-
સ્સ તિન્નજુણ અહવ તાઈ, અઈરેગ નર જવિય, નાણા જીવાણ સવચ્છા ” એવીરીતે
કાલ સાધર્મ્ય છે તથા ઇન્દ્રિયરૂપ નિમિત્ત કારણવાન મતિજ્ઞાન છે, તેમ શ્રુત જ્ઞાન
પણ ઇન્દ્રિય નિમિત્ત છે એવીરીતે કારણ સાધર્મ્યપણ છે તથા જેમ મતિજ્ઞાનના આ-
દેશથી સર્વ ડ્રવ્ય વિષય છે, તેમજ શ્રુત જ્ઞાનના આદેશથી પણ સર્વ ડ્રવ્ય વિષય
હોવાથી વિષય સાધર્મ્ય છે અને જેમ મતિજ્ઞાન પરોક્ષ છે, તેમજ શ્રુતજ્ઞાન પણ પરો-
ક્ષ હોવાથી પરોક્ષ સાધર્મ્ય છે તે કારણ માટે સ્વામ્યાદિ સાધર્મ્ય હોવાથી મતિ ત-
થા શ્રુત નિયમથી એકત્ર કથન કરવા યોગ્ય છે તથા પ્રથમ એ વે જ્ઞાન હોય તોજ
પશ્ચાત્ અવધિ આદિક વીજાં જ્ઞાનો ઉત્પન્ન થાય છે, માટે અવધિ જ્ઞાનાદિકથી પ-
હેલા ગણ્યા છે ઉક્તચ “ જં સામિ કાલ કારણ, વિસય પરોક્ષત્તણેઈં તુલ્લાઈં, તપ્રાવે
સેસાણિય, તેણાઈં મજ્ઞ સુયાઈ ”

આશંકા— મતિ અને શ્રુત એ વે જ્ઞાનોમા મતિજ્ઞાન પ્રથમ ગણ્યુ અને શ્રુતજ્ઞાન
પછી ગણ્યુ તેનું કારણ શું ?

ઉત્તર- શ્રુતજ્ઞાન મતિપૂર્વક છે પ્રથમ સર્વત્ર શ્રવગ્રહાદિરૂપ જો મતિજ્ઞાન ઉદય પામે તો પઠી શ્રુતજ્ઞાન હોય છે, માટે મતિજ્ઞાન પ્રથમ કહ્યું છે એ વિષે શ્રી જિનજ-
ઙ્ગણિ ક્રમાશ્રમણ આમ કહે છે- “ મહ પુત્ર સુયમુક્ત, ન મહિં સુયપુલ્લિયા વિસેસો-
જ્ય, પુત્ર પાલણ પૂરણ, જાવાળ જ મહિં તસ્સ ” તથા નદિ અધ્યયનની ચૂર્ણિમા પણ
કહ્યું છે- “ તેસુવિભમ્મ પુત્ર સુયતિ કિંચા પુત્ર મહ્નાણ કય તિપ્પઘ્ઠસુયતિ ”

આશકા- સ્વામિત્વાદિકેકરી જ્યારે એ વસ્ત્રે જ્ઞાનોનું અજેદપણ છે, ત્યારે વસ્ત્રેનું
અકપણ ઠરે છે કેમકે, જો કોઈ વીજો હેતુ હોય તો વેકહીએ માટે જેદનું કોઈ કાર-
ણ નથી, અને અજેદતાના હેતુ તો કહેલા છે તેથી જેદ સત્યવે નહીં

ઉત્તર- એ આશકા અયુક્ત છે કેમકે, સ્વામ્યાદિ જેદના હેતુનો અજાવ છે ચયપિ સ્વા-
મ્યાદિક હેતુ સમાન છે તેથી અજેદતા છે, તથાપિ લક્ષણનો જેદ હોવાથી વસ્ત્રે જુદાં
માનવા જોઈએ ઠીયે તે આ પ્રમાણે- મન્યતે યોગ્યોથોઽન્યેતિમતિ એટલે જેથી યો-
ગ્ય અર્થ જણાય તેને મતિ કહીયે અને શ્રવણ શ્રુત એટલે જેથી સત્યલાભ તેને શ્રુત
કહીયે એવીરીતે લક્ષણે કરી જેદ છે તથા હેતુફલ જાહેકરી જેદ છે કેમકે, મતિ-
જ્ઞાન તે શ્રુતજ્ઞાનનું કારણ છે, અને શ્રુતજ્ઞાન મતિજ્ઞાનનું કાર્ય છે જેના ઉત્કર્ષાપકર્ષે
કરી જેનો ઉત્કર્ષાપકર્ષ થાય તે તેનું કારણ હોય છે જેમ મૃત્તિંમના ઉત્કર્ષાપકર્ષે
કરી ઘટનો ઉત્કર્ષાપકર્ષ થાય છે, માટે મૃત્તિંમ ઘટનું કારણ છે, તેમ અત્રે પણ ઘણા
ગ્રંથો સાજહ્યાથી જે ગ્રંથના વિષય સ્મરણ અથવા હિંદાપોહાદિક અધિકતર પ્રવૃત્તિ
થાય છે, તે ગ્રંથ સ્ફુટતર પ્રતિજ્ઞાસે છે પરંતુ વીજા ગ્રંથો તેવીરીતે સ્પષ્ટપણે જાસતા
નથી, માટે મતિજ્ઞાન તે શ્રુતજ્ઞાનનું કારણ છે, અથવા જેદેકરીને મતિ તથા શ્રુતનો
જેદ છે મતિજ્ઞાન અઘાવીશ પ્રકારનું છે, અને શ્રુતજ્ઞાન ચૌદ પ્રકારનું છે, અથવા ઇ-
ન્દ્રિયવિજ્ઞાને કરી જેદ છે શ્રુતજ્ઞાન શ્રવણેન્દ્રિય પ્રજવ છે અને શેષેન્દ્રિય પ્રજવ મતિ-
જ્ઞાન છે, તે પૂર્વાતરગત ગાથાએ કરી કહ્યું છે, યત “ સોહિદિંતલ્લહી, હોહ સુયં
સેસયતુ મહ્નાણ, મુત્તૂણ દવસુય, અસ્કરલજાય સેસેસુ ” અથવા મતિજ્ઞાન વલ્ક
સમાન છે, તેથી કારણ છે, અને શ્રુતજ્ઞાન શુભ સમાન છે, તેથી કાર્ય છે અથવા મ-
તિજ્ઞાન અનદ્ધર છે, અને સાદ્ધર પણ છે કેમકે, શ્રવગ્રહ જ્ઞાન તે અનદ્ધર હોય છે તે
અનિદેશ્ય સામાન્યમાત્ર પ્રતિજ્ઞાસાત્મકપણે કરી નિર્વિકલ્પરૂપ છે અને હિંદાદિ જ્ઞાન
તે સાદ્ધર છે, તે પરામર્શાદિરૂપણે અવશ્યવર્ણરૂપ છે, અને શ્રુતજ્ઞાન તો કેવલ સા-
દ્ધરજ છે કેમકે, અદ્ધરવિના શબ્દાર્થ પર્યાયા લોચનપણે ડપજે નહીં માટે મતિ અ-
ને શ્રુતજ્ઞાનમા જેદ છે અથવા મતિજ્ઞાન મૂક સમાન છે, કેમકે, તે પોતાનેજ પ્રત્યય
ડપજાવે છે, અને શ્રુતજ્ઞાન તે અમૂક સમાન છે, કેમકે, તે પોતાને તેમ પરને પણ પ્ર-

લય ઉત્પન્ન કરે છે એટલે તે પરને લીધું જાય છે. માટે એ વસ્ત્રે જ્ઞાનમાં જોડ છે, યદાહ જાપ્યસુધાંજોનિધિ. “ લક્ષણ જોવાદેહ, ફલજાવ ઉજ્જેય ઇંદિય વિજાગા, વગ્ગ-સ્કરમૂયેયર, જોવા જોઈ મઝ સુયાણ ”

અવધિજ્ઞાન ત્રીજું ગણ્યું છે તેનો હેતુ આ છે— કાલ, વિપર્યય, સ્વામિ તથા લાજ એ ચાર ધર્મોનું તેજની સાથે સરસાપણું છે તેમાટે મતિ શ્રુતજ્ઞાનાતરે અવધિજ્ઞાન કહ્યું છે તે કહે છે તેમાં એક અપ્રતિપાતી એક જીવને મતિ તથા શ્રુતની પેઠે સાધિક ઠાસઠ સાગરોપમ કાલસુધી અવધિજ્ઞાન રહી શકે છે તેથી કાલ સાધર્મ્ય છે તથા મિત્યાત્વનો ઉદય થયાથી જેમ મતિ અને શ્રુત વિપર્યય જાવને પામે છે, તેમ અવધિજ્ઞાન પણ વિપર્યય જાવને પામે છે તેથી મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન તથા વિજગજ્ઞાન વિજગતા પામે છે એવી રીતે વિપર્યય સાધર્મ્ય છે ઉક્તચ “ આલ્યત્રયમ જ્ઞાનમપિજ્ઞવ-તિ મિત્યાત્વસંયુક્તમિતિ ’ જે મતિ તથા શ્રુતજ્ઞાનનો સ્વામિ તેજ અવધિજ્ઞાનનો સ્વામિ હોવાથી સ્વામી સાધર્મ્ય છે તથા દેવતાદિક જે વિજગ જ્ઞાનવાન હોય છે, તેજને જ્યારે સમ્પત્ત્યની પ્રાપ્તિ થાય છે, ત્યારે યુગપત્ મતિ, શ્રુત તથા અવધિ એ ત્રણેનો લાજ થાય છે, માટે લાજ સાધર્મ્ય છે

મન પર્યવ જ્ઞાન ચોથું ગણ્યું છે, તેનો હેતુ આ છે—ઠગ્ગસ્ય, વિપય જાવ તથા પ્રત્યક્ષ એ ચાર ધર્મોનું તેજની સાથે સરસાપણું છે જેમ અવધિજ્ઞાન ઠગ્ગસ્યને થાય છે, તેમ મન પર્યવ જ્ઞાન પણ ઠગ્ગસ્યને થાય છે, માટે ઠગ્ગસ્ય સાધર્મ્ય છે જેમ અવધિજ્ઞાન-રૂપી ડ્રવ્ય વિપયક છે, તેમ મન પર્યવ જ્ઞાન પણ રૂપીડ્રવ્યવિપયક છે, તેથી વિપય સાધર્મ્ય છે જેમ અવધિજ્ઞાન ક્ષયોપશમિક જાવે છે તેમ મન પર્યવ પણ ક્ષયોપશ-મિક જાવે છે માટે જાવ સાધર્મ્ય છે, તથા જેમ અવધિજ્ઞાન પ્રત્યક્ષ છે, તેમ મન-પર્યવ જ્ઞાન પણ પ્રત્યક્ષ છે, માટે પ્રત્યક્ષ સાધર્મ્ય છે. ઉક્તચ “ કાલવિવજ્ઞાયસામિ, સ્ત-લાજ સાહમ ઝવહીતત્તો, માણસમિત્તો ઠઠમ, ઇવિસય જાવાઝ સાહમા ” ॥ ૧ ॥

તથા મનપર્યવ જ્ઞાનાંતરે કેવલજ્ઞાન કહ્યું છે તે કેવલજ્ઞાન સર્વોત્તમ છે, માટે કહ્યું છે, અથવા અપ્રમત્તયતિરૂપ સ્વામિ સાધર્મ્ય છે, માટે, અથવા સર્વને અવસાને લાજ હો-ય છે કેમકે મતિજ્ઞાનાદિ ચાર જ્ઞાનો જે છે તે વસ્તુનો દેશથી પરિઘેદ કેટલાપક અંશે પરિમાણ કરનાર છે, અને કેવલ જ્ઞાન જે છે, તે સકલ વસ્તુ સ્તોમપરિઘેદક એ-ક સમયને વિષે વિપયસમૂહનું પરિમાણ કરનારો છે સર્વનું મસ્તકરૂપ હોવાથી સ-ર્વોત્તમ છે તેથી ઠેવટે કહ્યું છે જેમ મનપર્યવજ્ઞાન અપ્રમત્તયતિને ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ કેવલજ્ઞાન પણ અપ્રમત્તયતિને ઉત્પન્ન થયાથી સ્વામિ સાધર્મ્ય છે તથા જેને વીજા ચારે જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયાં હોય તેને સર્વ જ્ઞાનના અવસાન (અત) માં

કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે માટે સર્વના અતમાં કેવલજ્ઞાન કહ્યું છે ઉક્તંચ “ અંતે કેવલ મુક્તમ, જશ્સામિત્તાવસાણ લાજાઈ હતિ ”

૧૧વી રીતે નામમાત્રે નાણાણિ કેળવાય જ્ઞાન કહ્યા હવે એટલું સવિસ્તર વર્ણન કરતા પ્રથમ મતિજ્ઞાનને પ્રગટ કરે છે— કહેલા પાચ જ્ઞાનોમા પ્રથમ મતિજ્ઞાન અઠાવીશ પ્રકારે છે એનો હવે પઠીની ગાથાની સાથે સંબધ છે તથમજ્ઞાણ કેળવત્ર મતિજ્ઞાન પ્રથમ વે જ્ઞેદે થાય છે— એક શ્રુતનિશ્ચિત, બીજો અશ્રુતનિશ્ચિત તેમાં પ્રાયે કરી શ્રુત અચ્ચાસવિના સહજ ક્લયોપમવશે કરી જે ઉત્પન્ન થાય તેને અશ્રુતનિશ્ચિત કહીયે તે ચાર પ્રકારનું છે— ઉત્પાત્તિકી બુદ્ધિ, વૈનયિકીબુદ્ધિ, પારિણામિકી બુદ્ધિ તથા કર્મજા બુદ્ધિ એ વિષે શ્રી દેવર્ષિવાચક આમ કહે છે — “ સેકિતં મજ્ઞાણ, હુવિહ મજ્ઞાણપન્નત, ત જહા, સુયનિસ્સિય ચ અસુયનિસ્સિયચ સેકિતં અસુય નિસ્સિય અસુયનિસ્સિય ચઠ્ઠિહં પન્નત તં જહા, ઉપ્પત્તિયા વેણશ્યા, કમિયા પરિણામિયા, બુદ્ધિ ચઠ્ઠિહાબુત્તા, પચમાનોવલપ્પશ્સ ’ તથા વિશેષાવશ્યકમાં પણ કહ્યું છે— “ પુવંસુય પરિકમ્મિય, મજ્ઞસ્સ જ સપય સુયાઙ્ગં, તં નિસ્સિય મિયરં પુણ, અણિસ્સિથ મશ્સ ચઠ્ઠકત ” તેમા જે સહેજે પોતાની મેલે ઉપજે તે ઉત્પાત્તિકી બુદ્ધિ, અને ગુરુનો વિનય શુશ્રુષા સેવા કરતા આગળે તે વૈનયિકી બુદ્ધિ, કર્મ કરતા ઉપજે તે કાર્મિકી બુદ્ધિ, અને પરિણામ તે દીર્ઘકાલનું પૂર્વાપર અર્થનું અવલોકન તે પારિણામિકી બુદ્ધિ એનું વિશેષ સ્વરૂપ નદીસૂત્ર તથા આવશ્યકવૃદ્ધૃત્તિ પ્રમુખ થકી જાણવું

પૂર્વશ્રુત પરિકર્મિત મતિના ઉત્પાદ કાલનેવિષે શાસ્ત્રાર્થ પર્યાયલોચન કરતા જે ઉત્પન્ન થાય તેને શ્રુતનિશ્ચિત મતિજ્ઞાન કહીયે તેના ચાર પ્રકાર છે— અવગ્રહ, ઈદ્દા, અપાય, તથા ધારણા યદુક્ત “ સેકિત સુયનિસ્સિય મજ્ઞાણ ચઠ્ઠિહં પન્નત જહા, ઊગ્ગહો, ઈદ્દા, અવાય, ધારણા ” તેમા અવગ્રહ વે પ્રકારનું છે—વ્યજનાવગ્રહ તથા અર્થાવગ્રહ એ વિષે પણ કહ્યું છે— “ સેકિત ઊગ્ગહે, ઊગ્ગહે હુવિહે પન્નતે તં જહા, વજણુગ્ગહે, અત્યુગ્ગહેય ” તેમા જેમ પ્રદીપવડે ઘટને પ્રગટ કરીએ, તેમ જેણે કરી અર્થને પ્રગટ કરાય તેને વ્યજન કહીયે કહ્યું છે “ વજિજ્ઞાજ્ઞેણઠો, ઘસુવદીવેણ વજણતચ ” વ્યજન તે ઉપકરણેન્દ્રિયો જાણવી તે ઇન્દ્રિયો પણ કદવ પુષ્પ, અતિમુક્ત, ચક્ર, હુરપ્રરૂપ નાનાકૃતિ સસ્થિત જે શ્રોત્ર, ગ્રાણ, ચક્ષુ, રસના તથા સ્પર્શન લક્ષણ જાણવી. અથવા શબ્દ, ગંધ, રસ, તથા સ્પર્શપણે પરિણામને પામ્યો જે પુજ્જલનો સઘાત તેને પણ વ્યજન કહીયે માટે વ્યજન ઉપકરણ ઇન્દ્રિયો તેણે કરી વ્યજન ઇટલે જે શબ્દાદિકપણે પરિણામને પામેલા ડ્રવ્ય તેનું જે ગ્રહણ પરિઘેદન તેને વ્યજનાવગ્રહ કહીયે કેમ કે, એક વ્યજન શબ્દનો લોપ થયો છે ‘ કિમપીદ ’ ઇટલે આ શુ છે, એવો અ-

વ્યક્ત (અપ્રગટ) જ્ઞાનરૂપ જે અર્થાવગ્રહ થાય છે, તેની પૂર્વે અત્યંત અવ્યક્તર (અતિઠાનુ જે જ્ઞાન) હોય છે તેને વ્યજનાવગ્રહ કહીયે તે ચાર પ્રકારનું છે—તે મૂલ પાઠમાંજ કહ્યું છે કે, ‘વંજણવગ્રહ ચઢહા’ એટલે વ્યજનાવગ્રહ ચતુર્થો છે તે આ પ્રમાણે— ‘મણ નયણ વિણિદિય ચઢહા’ મન તથા નયન એ બે વિના વાકીની ચાર ઇંદ્રિયોને આશ્રયી ચાર જેદે છે એ વિષે શ્રી નંદીસૂત્રમાં કહ્યું છે— “સેકિતં વંજણુગ્ગહે વંજણુગ્ગહે, ચહુઠ્ઠિદ્ધે પત્તે તે તં જહા, સો ઇંદિય વંજણુગ્ગહે, ધારિણિદિયવંજણુગ્ગહે, રસણિદિય વંજણુગ્ગહે, ફાસિંદિય વંજણુગ્ગહે”

આશંકા— મન અને નયન એ બેની વર્જના શા માટે કરી ?

ઉત્તર— મન અને નયન એ બે પ્રાપ્યકારી નથી, કિંતુ અપ્રાપ્યકારી છે કારણ, જેનો વિષય થકી અનુગ્રહ તથા ઉપધાત ન થાય, માટે તેને અપ્રાપ્યકારી કહીયે. પ્રાપ્યકારી કહીએ તો અનલ (અગ્નિ) જલ (પાણી) તથા શૂલી (શૂલાયુધ) શ્લ્યાદિકનુ ચિંતવન અવલોકન (દેખવું) વહન (વહવું) ક્લેદન (જીંજવું) તથા પાટન (જોકીને ફાડવું) પ્રમુલ યાશે, તે કારણથી તેને અપ્રાપ્યકારી કહીયે. તથા ચહુઠ્ઠિય જે છે તે વિષયદેશપ્રતે જાઈને દેખતી નથી, તેમ પ્રાપ્ત અર્થનું અવલંબન પણ કરતી નથી, એવો નિયમ છે, તો પણ મૂર્તિમંત ચદ્ર તથા સૂર્યનાં ફિરણોની પ્રાપ્તિ થપથી કદાચિત્ તેને અનુગ્રહ ઉપધાત થાય છે, માટે અત્ર કોઈક એ ચહુને અનુમાને કરી પ્રાપ્યકારી પણ કહે છે, તે આવી રીતે અનુમાન કરે છે—લોચનં પદ્મી-કૃત્ય, પ્રાપ્યકારિત્વં સાધ્યતે, વ્યવહિતાર્થાનુપલબ્ધે ઇતિ હેતુ રસનાવત્ ઇતિ દુષ્ટાંત. । એનો જાવાર્થ— લોચન પ્રાપ્યકારી છે, વ્યવહિતાર્થના અડાહક હોવા માટે, રસનેંદ્રિયની પેઠે છે, એ અનુમાન સમીચિત નથી, કેમકે, વ્યવહિતાર્થાનુપલબ્ધિરૂપ જે હેતુ છે, તે અનેકાંતિક છે, એકાંતિક નથી કેમકે, કાચ, અત્રપટલ તથા સ્ફટિક પ્રમુલની અંતરિત વસ્તુને પણ નયન ગ્રહણ કરી શકે છે કોઈ કહેશે કે, નેત્રને વિષે તેજસ ફિરણ છે, તે કાચાદિકને જેદીને અંતરિત વસ્તુનું ગ્રહણ કરતી વસ્તુ પ્રકાશ કરે છે, માટે નેત્ર પ્રાપ્યકારી હોવાથી વ્યવહિતાર્થાનુપલબ્ધિરૂપ હેતુ સાચો છે તેજોદ્રવ્ય કોઈ ઠેકાણે પણ સ્વલિત થતું નથી. એવી રીતે અનેકાંતિક દોષનો ઉદ્ધાર કરનારાને આમ ઉત્તર દેયે—મહાજ્વાલાદિકને વિષે પણ સ્વલના દીવામાં આવે છે, તો વહી નેત્રોનાં ફિરણોની સ્વલના થાય તેમાં શું કહેવું? અહીં ઘણી ચર્ચા છે પણ અથિસ્તારના જયથી લલી નથી વ્યજનાવગ્રહનો જઘન્ય કાલ એક આવલિકાનો અસંરયાતમો જાગ હોય, પહુત્તશ્વાસોશ્વાસ જેટલો હોય છે,

વે સ્વાસોશ્વાસથી માંનીને નવ પર્યંત પદુત્ત સંજ્ઞા છે ઉક્તચ “ વંજણવગ્ગહકાલો, આવલિય અસલનાગ તુહ્વાજ, થોવો ડકોસો પુણ, આણાપાણપ્પદુત્તતિ ” ॥ ૪ ॥

॥ એવી રીતે ચાર પ્રકારનો વ્યજનાવગ્ગહ કહ્યો, હવે અર્થાવગ્ગહાદિક કહે છે ॥

અનુગ્ગહ ફેદાવા, ય ધારણાકરણ માણસેદિં ઠદા ॥

ફય અઠવીસ જ્ઞેય, ચઝદસદા વીસદા ચસુય ॥ ૫ ॥

વ્યાખ્યા— શબ્દરૂપાદિક અથવા તે માહેલા અન્યતર જ્ઞેદકરી અનિર્ધારિત સામાન્યરૂપ અર્થનુ જે ગ્રહણ તેને અનુગ્ગહ કે ૦ અર્થાવગ્ગહ કહીયેં અર્થાત્ આ કફે-પણ છે, એવુ જે અવ્યક્તજ્ઞાન તે અર્થાવગ્ગહ જાણવુ, તે પાંચ ઇન્દ્રિયો ને ઠનુ મન એ-ઉંઈ કરી ઠ પ્રકારનું છે— શ્રોત્રેન્દ્રિયાર્થાવગ્ગહ, ચક્ષુર્દ્રિયાર્થાવગ્ગહ, ધ્રાણેન્દ્રિયાર્થાવગ્ગહ, રસનેન્દ્રિયાર્થાવગ્ગહ, સ્પર્શનેન્દ્રિયાર્થાવગ્ગહ તથા માનસાર્થાવગ્ગહ

હવે— તે અર્થાવગ્ગહીત વસ્તુનેવિપે જે ધર્મની ગવેપણા કરવી, ઇટલે આ સ્યાણુ છે કિંવા પુરુષ છે ? તેમા પણ હમણા સધ્યાકાલ છે અને માહા અરણ્ય છે, તેમા સૂર્ય અસ્ત થયા પઠી સધ્યા સમયે પુરુષ હોવાનો સંજવ થાય નહીં ઇત્યાદિક વ્યતિરેક ધર્મનુ નિરાકરણ કરવુ અને એને પક્કીઝં જજે છે, તથા વક્ત્ર કોટરાદિ સહિત છે, ઇત્યાદિક અન્ય ધર્મનો અગીકાર કરવો એવુ જે જ્ઞાન વિશેષ તેને ફેદા કહીયેં એ પણ પાંચ ઇન્દ્રિયો તથા મને કરી ઠ પ્રકારની છે

તથા— ફેદિત વસ્તુનેવિપે, આ નિશ્ચયે કરી સ્યાણુજ છે, એવો જે ઘોષ ઇટલે એક કોટીનો નિશ્ચય તેને અપાય કહીયેં એ પણ પાંચ ઇન્દ્રિયો તથા મને કરી ઠ પ્રકારે છે

તથા નિશ્ચિત વસ્તુનેવિપે અવિચ્યુતિપણે, અથવા સ્મૃતિપણે અથવા વાસનાપણે જે ધારણ કરવુ તેને ધારણા કહીયેં તે પણ પાંચ ઇન્દ્રિયો અને મને કરી ઠ પ્રકારે છે

કહેલા અર્થાવગ્ગહાદિનુ કાલપ્રમાણ આવી રીતે છે— ડગ્ગહ એક સમય, ફેદાવા-યામુદુત્ત મઝ્ઝુતુ, કાલમસસ સલ, વધારણા હોઈ નાયવા એવી રીતે ચારને ઠઈ ગુ-ણ્યાથી ચોવીશ થાય, અને ચાર પૂર્વે વ્યજનાવગ્ગહ કહ્યા, એ સર્વે મલી અઠાવીશ જ્ઞેદ શ્રુતનિશ્ચિત મતિજ્ઞાનના જાણવા તે વલી પ્રત્યેકે વિવરીને લસીયેં ઠેયેં

કોઝક પુરુષે અવ્યક્ત શબ્દ સાજ્ઞ્યો તે જાપાના પુજલ તે પુરુષના કર્ણમાહે પે-શીને શ્રોત્રેન્દ્રિયને ફરશ્યા તેવારે અત્યંત અવ્યક્તપણે જે શબ્દજ્ઞાન તે શ્રોત્રેન્દ્રિયનો વ્યજનાવગ્ગહ, તે પઠી કોઝકે મુજને સાદ કીધો એહવુ જે અવ્યક્તજ્ઞાન તે શ્રોત્રેન્દ્રિ-યનો અર્થાવગ્ગહ, પઠી એ અમુકા અમુકાનો સાદ છે એહવી વિચારણા તે ફેદા કહીયેં,

ए तो खर जेवो खर ठे, माटे अमुकानोज साद ठे, एह्वो निश्चय करे ते अपाय, तेवार पठी तेहने घणाकाल सुधी धारी राखे ते धारणा.

कोइक पुरुषे अव्यक्त रूप दीनु, ते रूपना पुजल चक्षुइंद्रियने फरश्या नथी अप्राप्यकारी माटे एहनो व्यजनावग्रह न होय देखवाने पहेले समयेज अव्यक्त ज्ञानरूप चक्षुरिंद्रियनो अर्थावग्रह थाय तेवार पठी ए स्थाणु ठे के पुरुष ठे? जो स्थाणु होय तो स्थिर होय अने पुरुष होय तो हाखे चाखे एह्वी विचारणा ते ईहा, पठी ए तो स्थिर ठे माटे निश्चयकी स्थाणु ठे एह्वुं ज्ञान ते अपाय, पठी तेने धारी राखे ते धारणा

कोइक पुरुषे अव्यक्त गंध आघ्रायो, ते गंधना पुजल घ्राणेंद्रिय साथे वद्ध स्पृष्ट थया तेवारे अति अव्यक्तपणे जे गंध ज्ञान ते घ्राणेंद्रियनो व्यजनावग्रह तेवार पठी कांइक सुगंध आवे ठे एह्वु जे अव्यक्त ज्ञान ते घ्राणेंद्रियनो अर्थावग्रह पठी ए कपूर अथवा कूठनो गंध एह्वी विचारणा ते ईहा, एतो शीतल ठे माटे कपूरनोज गंध ठे एह्वु निश्चय ज्ञान ते अपाय, तेवारपठी तेहने धारी राखे ते धारणा

कोइक पुरुषे अव्यक्तपणे रस आस्वाद्यो ते रसना पुजल रसनेंद्रिय साथे वद्ध स्पृष्ट थया ते समय अति अव्यक्तपणे जे रसनु ज्ञान ते रसनेंद्रियनो व्यजनावग्रह, ते-पठी ए कांइक स्वाद जणाय ठे, एह्वु अव्यक्तज्ञान ते रसनेंद्रियनो अर्थावग्रह, प-ठी ए गोल के साकर हशे एह्वी विचारणा ते ईहा, एतो अति मधुर माटे साकर-नोज रस एह्वु निश्चय ज्ञान ते अपाय, तेवार पठी तेहने धारी राखे ते धारणा

कोइक पुरुषे अव्यक्तपणे फरश वेध्यो ते फरशना पुजल स्पर्शनेंद्रिय साथे वद्ध स्पृष्ट थया ते समय अति अव्यक्त स्पर्शनुं जे ज्ञान ते स्पर्शनेंद्रियनो व्यजनावग्रह ते-वारपठी कांइक महारे शरीरे स्पर्श थयो एह्वु अव्यक्त ज्ञान ते स्पर्शनेंद्रियनो अर्था-वग्रह, पठी ए रज्जु के सर्प हशे? एह्वी विचारणा ते ईहा ए तो सुकुमाल माटे निश्चे सर्पनो स्पर्श एह्वु ज्ञान ते अपाय पठी तेहने धारी राखे ते धारणा

कोइक पुरुष अव्यक्त स्वप्न देखीने जाग्यो ते स्वप्नमांहे कोइक वस्तु संतवी पण तेहना पुजल मनने फरशता नथी तेमाटे मननुं व्यजनावग्रह न होय चिंतववाने प्रथम समयेज अव्यक्त ज्ञानरूप ते मननो अर्थावग्रह थाय ते पठी ए मे स्वप्नमां शुं दीनु? एह्वी विचारणा ते ईहा एतो मे अमुकज स्वप्न दीनु एह्वो निर्धार ते अ-पाय पठी तेहने धारी राखे ते धारणा

ए मतिज्ञानना अष्टावीश जेद नदीसूत्रने अनुसारे विवरीने देखाड्या एमां चार जेद अश्रुत निश्चितना एटले चार प्रकारनी बुझिना जेहीएं तो वत्रीश थाय.

तथा जातिस्मरण पण अतीत कालना संझी पचेंडीयना संरयाता जव देखे सं-

રયાત જવાવગમ સ્વરૂપ મતિ જ્ઞાનનોજ જ્ઞેદ છે શ્રી આચારાંગની ટીકામાં જાતી સ્મરણ જ્ઞાનને ધારણાનો જ્ઞેદ કહ્યો છે—“જાતિસ્મરણ ત્વાજિનિવોધિક જ્ઞાનવિશેષ મિતિ ”

તથા કોઈ એક સજ્જાનેવિષે બેઠેલા ઘણા શ્રોતા જનોએ શંક તથા જેરી પ્રમુખનો નાદ અથવા શબ્દ સમકાલે એકઠો સાંજણ્યો ઠતા, સર્વેની ક્ષયોપશમની વિચિત્રતાથી અધિક ન્યૂન પ્રમુલ સાંજણ્યામાં આવે છે, જેમકે, કોઈને તે શંક જેરી આદિ તૂરીઝનો નાદ જિન્નજિન્ન સાંજણ્યામાં આવે છે તેના જાણવામાં એવું આવે કે, ઇટલી જેરી આટલા સરુ ઇત્યાદિ વાજે છે તેને વહુ અવગ્રહ કહીયે, કોઈને અવ્યક્તપણે માત્ર વાજિત્ર વાજે છે ઇટલુજ સાંજણ્યામાં આવે છે, તેને અવહુ અવગ્રહ કહિયે

તથા તે શબ્દમાં પણ કોઈકને મધુર મંદ્રત્વાદિ વહુ પર્યાયોપેત જે શલાદિક ધ્વનિ પૃથક્ પૃથક્ ઘણા પ્રકારે સાંજણ્યામાં આવે તેને વહુવિધ અવગ્રહ કહીયે, કોઈને એક વે પર્યાયોપેત તે ધ્વનિ સાંજણ્યામાં આવે છે તેને અવહુવિધ અવગ્રહ કહીયે

કોઈકને તુરત તે નાદ જાણવામાં આવે છે તેને ક્ષિપ્રઅવગ્રહ કહીયે, કોઈકને વિચારિ વિચારીને ઘણીવાર પાવલથી જાણવામાં આવે છે, તે અક્ષિપ્ર અવગ્રહ

કોઈ જેમ ધ્વજારૂપ લિંગે કરી દેવકુલ ઝંલવાય છે, તેમ લિંગસહિત જાણે તેને નિશ્રિતાવગ્રહ કહીયે કોઈ ઉક્ત પ્રકારે લિંગરહિત જાણે તેને અનિશ્રિતાવગ્રહ કહીયે

કોઈને સશયરહિત સજ્જાય છે, તેને અસદિગ્ધાવગ્રહ કહીયે, કોઈને સશયસહિત સજ્જાય છે, તેને સદિગ્ધાવગ્રહ કહીયે

કોઈકે એક વેલા સાંજણી ગ્રહણ કરી લીંબેલું તે સદા સર્વદા સ્મરણ રહે પણ વીસરે નહીં તેને ગુપ અવગ્રહ કહીયે, અને કોઈકને એકવાર ગ્રહણ કરેલું સર્વદા રહે નહીં, તેને અધુવાવગ્રહ કહીયે

પૃથ્વી રીતે એક અગ્રગ્રહના વાર જ્ઞેદ છે તેડને પૂર્વોક્ત અષ્ટાવીશ જ્ઞેદોથી ગુણતાત્રણસે ને ઠત્રીશ જ્ઞેદ મતિજ્ઞાનના થાય એ વિષે જાણ્યપિયૂષપયોધિય પણ કહ્યું છે

“જવહુ વહુવિદ્દિસિપ્પા, નિસ્સિયનિઠિયધુવેયરવિચ્છા, પુણરુગદ્વાડઝંતો, ત ઠત્તી-સત્તિ સયજેય ॥ ૧ ॥ નાણા સદ સમૂહ, વહુવિદ્દિમુણ્ઝ જિન્નજાઈય, વહુવિદ્દ મળેગજે-ય, ઇક્કિરુ નિરૂમહુરાઈ ॥ ૨ ॥ લિપ્પમચિરેણ તચિય, સરૂવઝંત અણિસ્સિય મલિગ, નિઠિયમસસયજ, યુવમચંતં નચકયાઈ ॥ ૩ ॥ તથા યમા અશ્રુત નિશ્રિતના ચાર જ્ઞેદ નાસીય, તો ત્રણસો ને ચાલીશ જ્ઞેદ મતિજ્ઞાનના થાય છે અર્હી અર્થાવગ્રહ એક સમય પ્રમાણ છે ઇહા અને અપાય અંતર્મુદ્ધત્તં પ્રમાણ છે ધારણા સરયાત અસર્યાત કાલસુધી છે અથવા ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ તથા જાણ લક્ષણ ચાર જ્ઞેદે કરી મતિજ્ઞાન ચાર પ્રમાણ છે મતિજ્ઞાની આદેશ થકી સર્વેડ્રવ્ય જાણે, પણ દેલે નહીં ક્ષેત્ર થકી

આદેશે સર્વ ક્ષેત્ર લોકાલોક જાણે પણ દેહે નહીં કાલ થકી આદેશે સર્વકાલ જાણે પણ દેહે નહીં. જાવ થકી આદેશે સર્વ જાવ જાણે પણ દેહે નહીં એ વિષે નિર્દક્ષિતાજ્ઞાન સંજાર પ્રસર શ્રી દેવર્ષિવાચક વર કહે છે કે “તં સમાસઠં ચઢધિ-
હં પત્રતં, ત જહા, દઢઠં, સેત્તઠં, કાલઠં, જાવઠં દઢઠં આજિણિવોહિય નાણી આ-
પ્પેણ સઢજાવા જાણ્ઠ ન પાસઠ, સિત્તઠં આજિણિવોહિયનાણી આપ્પેણં સઢસિત્તં
જાણ્ઠ ન પાસઠ કાલઠં આજિણિવોહિયનાણી આપ્પેણં સઢ કાલં જાણ્ઠ ન પા-
સઠ, જાવઠં આજિણિવોહિયનાણી આપ્પેણ સઢં જાવે જાણ્ઠ ન પાસઠ. ઇતિ મતિ
જ્ઞાનના જેદ કહ્યા ॥ ૫ ॥

॥ હવે શ્રુતજ્ઞાનના જેદ કહે છે ચૌદસહાવીસહા વસુચંતિ શ્રુતજ્ઞાન ચૌદ અને ॥

॥ વીશ પ્રકારનું છે તેમાંના પ્રથમ ચૌદ પ્રકાર કહે છે ॥

અસ્કર સન્ની સમ્મં, સાઈયં યલ્લુ સપધ વસિયંચ ॥

ગમિય અંગ પવિઠં, સત્તવિણ્ણેસ પઢિવરકા ॥ ૬ ॥

અર્થ—અક્કરશ્રુત, અનક્કરશ્રુત, સંજીશ્રુત, અસંજીશ્રુત, સમ્યક્શ્રુત, અસમ્યક્શ્રુ-
ત, આદિશ્રુત, અનાદિશ્રુત, પર્યવસિતશ્રુત, અપર્યવસિતશ્રુત, ગમિકશ્રુત, અગમિકશ્રુ-
ત, અંગપ્રવિષ્ટશ્રુત તથા અગવાહ્યશ્રુત, એવીરીતે એસ કેળ એ સત્તવિણ્ણેસ સાત સૂત્રો-
ક્ત જેદ તે પવિવરકા કેળ પોતાના પ્રતિપક્ષી સહિત કહેવા એટલે શ્રુતજ્ઞાનના ચૌદ
જેદ થાય તે જાણવા ઇતિ ગાથા શબ્દાર્થ ॥ ૬ ॥

અહીં શ્રુત શબ્દનો સંબંધ પૂર્વે ગાથાથી જાણવો હવે ઉક્ત ચૌદ જેદનું વિવરણ
લખિયે ટેયે, તેમાંના પ્રથમ અક્કર શ્રુતના ત્રણ જેદ છે સંજાક્કર, વ્યજનાક્કર તથા
લઘ્વ્યક્કર ઉક્તચ— “તં સંના વંજણ લક્કિ, સંનિયં તિવિહ મક્કરજણિય, સુવલ્લુલ્લિ-
વિજેય નિયયં સનસ્કર મક્કરાગારો” તેમાં પ્રથમ સંજાક્કર અઢાર પ્રકારની લીપી
અક્કરના આકારે કરી અઢાર પ્રકારનું છે,— તથાહિ “હંસલિવી ઝૂયલિવી, જક્કાતહ
રક્કસી ય વોધવા, ડહી જવણિલુરુક્કી કીરી દવમીય સિધવિયા ॥ ૧ ॥ માલવિણીનહિ
નાગરિ, લાહલિવી પારસી ય વોધવા, તહ અનમિત્તી ય લિવી, ચાણકી મૂલ દેવીય
॥ ૨ ॥ ધીજો વ્યંજનાક્કર પ્રકાર તે અક્કર આદિ લક્કે હકારપર્યંત વાવન્ન અક્કર મુ-
લે ઉચ્ચારવારૂપ જાણવો. એ વન્ને પ્રકારો યથાપિ અજ્ઞાનાત્મક છે, તથાપિ શ્રુતના કાર-
ણ હોવાથી ઉપચારે કરી એને શ્રુતજ્ઞાનની સજ્ઞા આપી છે, તથા ત્રીજો પ્રકાર જે
લઘ્વિ અક્કર તે શબ્દશ્રવણ તથા રૂપ દર્શનાદિક થકી અર્થ પરિજ્ઞાન ગર્જિત જે અ-
ક્કરની ઉપલબ્ધિ તે લઘ્વ્યક્કર શ્રુત જાણવું યદાહ— “જો અક્કરોવલંબો, સા લક્કી

તત્ત્વ દ્વોઽ પિત્રાણ, હૃદય મળો નિમિત્ત, જો આવરણસ્ક ઝંઝમો, 'જે અક્ષરોપ કરી અજિલાપ્ય જાવોતુ પ્રતિપાદન કરવાને પ્રધાન શ્રુત તે અક્ષરશ્રુત કહીયે

આગ્રકા- જેણે કરી અજિલાપ્યજાવ પ્રતિપાદન કરવાને પ્રધાન શ્રુત કહેવાય છે, તેમાટે અનજિલાપ્યજાવ પણ હોવા જોડે ?

ઉત્તર- અનજિલાપ્યજાવ પણ લોકમાં અનંતા છે યદાહુ શ્રીપૂજ્યા - “ પનવણિ-જ્ઞા જાવા, અણત જાગોત અણજિલપ્પાણ, પનવણિજ્ઞાણં પુણ, અણત જાગોસુયનિવ-સ્તો ॥ ૧ ॥ જ ચઢદસપુત્રધરા, ઠઠાણગયા પરુપ્પર દુતિ, તેણઝઅણત જાગો, પત્રવ ણિજ્ઞાણ જવુત્ત ॥ ૨ ॥ અસ્કર લજ્ઞેણ સમા, ઝળહિયા દુતિ મહવિસેસેણ, તેવિદુમદે પિસેસા, સુયનાણપ્રત્તરે જાણ હતિ અક્ષરશ્રુત ॥ ૩ ॥

બીજુ અનક્ષર શ્રુત, તે દ્વેક્ષિત શિરકપન હસ્તચાલન પ્રમુખ, સમસ્યાકરી ગમ-નાગમનાદિક મનના અજિપ્રાયનુ જે પરિજ્ઞાન તેને જાણવું પડેલે કોઈ માણસ કોઈને પૂઠે કે જાઈ, તમારે વાહેર જવું છે કે ? તેનો મુલથી જવાબ ન દેતા માથું હલાવીને અથવા હાથવતી શાન કરીને પોતાની નામરજી જણાવવી તેથી પૂઠનારને તેના મનના અજિપ્રાયનુ પરિજ્ઞાન પડેલે જાણપણ થાય તેને અનક્ષરશ્રુત કહીયે

ત્રીજુ સજ્ઞિશ્રુત, તે સજ્ઞા ત્રણ પ્રકારની છે-દીર્ઘકાલિકી, હેતુવાદોપદેશિકી તથા દષ્ટિવાદોપદેશિકી યદાહુ જાણ્યસુધાજોનિધિ “ શ્વદીહકાલિગી કા, લિગિત્તિ સના જયા સુદી હપિ, સત્તર ઇન્યમિસ્સ, ચિત્તેઽય કિહણુકાયવ ॥ ૧ ॥ જે પુણ સચિતેઽ, ઇષ્ટાણિઠેસુ વિસય વયુસુ, વદતિ નિયત્તિય, સદેહ પરિચાલણાદેઝં ॥ ૨ ॥ પા-પણ સપયચિય, કાલમિનયાવિ વીહકાલતા, તે હેઝવાયસત્રી, નિચ્છિઠા દુતિ અસ્સત્રી ॥ ૩ ॥ સમ્યદિઠી સની, સતે નાણે સઝંવસમિયમિ, અસ્સની મિચ્છત્ત, મિદિઠિ-વાઝંવપ્પેણ ” ॥ ૪ ॥ તેમા એ કેમ કરવું, કેમ થશે, ઇત્યાદિક અતિત અનાગત ઘણા કાલનુ જે ચિંતવવું તે વીર્ઘ કાલિકી સજ્ઞા અને જે તાર્કાલિક દષ્ટ અનિષ્ટ વસ્તુ જાણીને પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ તે હેતુવાદોપદેશિકી અને દ્વાયોપશિમ જ્ઞાનેકરી સમ્યક્દષ્ટી-પણ હોય, તે દષ્ટિવાદોપદેશિકી, એ ત્રણ સજ્ઞા છે, તેમા વિકલેંદ્રિય અસજ્ઞીને હેતુવાદોપદેશિકી સજ્ઞા છે, અને સજ્ઞી પચ્છીને વીર્ઘકાલિકી સજ્ઞા છે, તે માટે સર્વત્ર આગમમાહે વીર્ઘકાલિકી સજ્ઞા કરી સજ્ઞિપણ કહીયે અને તે સજ્ઞીવિપયક જે શ્રુત તેને સજ્ઞિશ્રુત કહીયે અર્થાત્ સમનસ્ક પ્રાણીને જે મન અને ઇન્દ્રિયોપ કરી ઉત્પન્ન થયેલું જ્ઞાન તેને સજ્ઞિશ્રુત કહીયે

ચોથુ અમજ્ઞિશ્રુત, તે મનવિના માત્ર ઇન્દ્રિયોપ કરી ઉત્પન્ન થયેલું જે અસજ્ઞીનું શ્રુત પાવસુ સમ્યક્ શ્રુત, તે સમ્યક્ દષ્ટિયે કરી, અર્હતપ્રણીત અથવા મિથ્યાદષ્ટિ પ્રણીત

વાક્યાદિકનું યથાવસ્થિત જાવના અવગમ થકી, ઇટલે પદ્ધતાત વિનાની બુદ્ધિ કરી કોઈ વિષયના સ્વરૂપને જે યથાર્થ જાણવું તેને સમ્યક્શ્રુત કહીયે.

ઠહુ મિથ્યાશ્રુત, તે યથાવસ્થિત વોધના અજ્ઞાવ થકી મિથ્યાદષ્ટીએ કરી અર્હતપ્રણીત અથવા મિથ્યાદષ્ટી પ્રણીત વાક્યાદિકનું જાણવું ઇટલે પદ્ધતાત પ્રમુલ્લ બુદ્ધિ કરી કોઈ વિષયના સ્વરૂપને જે યથાર્થ ન જાણવું તેને અસમ્યક્શ્રુત કહીયે

આશંકા- સમ્યક્દષ્ટીની પેઠે મિથ્યાદષ્ટિને પણ મતિજ્ઞાનાવરણીય તથા શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય કર્મોનો ક્યોપગમ જાવ હોવાથી તે જ્ઞાનોષ કરી પૃથુવુદ્ધોદરાચાકાર પણ ઘટાદિકને જાણે છે, તેથી તેનેવિષે અજ્ઞાન કેમ સજવે ?

ઉત્તર- મિથ્યાદષ્ટિ તે સર્વ પ્રકારને પણ ઇકાંત પુર.સર કહે છે કેમકે, તેડનેવિષે સંદસદ્ધિવેકના પરિજ્ઞાનનો અજ્ઞાવ છે તેડ જગવહુક્તસ્યાદ્વાદ નીતિ અનુસરતા નથી જેમ કે, ‘ઘટઆવાય’ ઇટલે આજ ઘટ છે એવું જ્યારે પ્રતિપાદન કરે છે, ત્યારે તે ઘટનેવિષે ઘટ પર્યાયવિના વીજા જે સત્ત્વ, દ્વેયત્વ તથા પ્રમેયત્વ પ્રમુલ્લ વ્યતિરેકપણે રહેલા જે ઘટના પર્યાય તેડનું અપલપન (ગોપન) કરે છે અન્યથા (જો એમ ન કહીએ તો) ‘આજ ઘટ છે’ એમ ઇકાંતે કરી અવધારણા સજવે નહીં વલી મિથ્યાદષ્ટિ, ઘટને સર્વથા અસ્તિ કહે છે, પણ તેને પરરૂપે કરી નાસ્તિપણુ છે એવું જ્ઞાન નથી. તેથી તેને ડંલવે છે તેમજ તેનું જ્યારે નાસ્તિપણે પ્રતિપાદન કરે છે ત્યારે પણ તેને સર્વથા નાસ્તિજ કહે છે, તેવારે ડ્વ્યાર્થિકનયે સત્પણું છે તેને ડંલવે છે તેમાટે તે સદસદ્ધિવેક શૂન્ય છે, અંને મિથ્યાદષ્ટિડંને વિષે જે મતિ અંને શ્રુત એ વે જ્ઞાનો હોય છે, તે જવહેલુક છે તથા મતિશ્રુત જ્ઞાનોષ કરી યુક્ત મિથ્યાદષ્ટિડં પશુવધ તથા મેથુનાદિકનેવિષે ધર્મે સાધકતા જાણે છે, તેથી તેડની સસારમાર્ગનેવિષે દીર્ઘતર પ્રવૃત્તિ થાય છે માટે અજ્ઞાન કહીએ, તથા જેમ ઉન્મત્ત કવિ યથેચ્છા કલ્પના કરે છે, તેમા કિંચિત્ વસ્તુને પણ કહે છે તથાપિ વિશેષે તે વસ્તુની અપેક્ષા ન કરતા જે તે પ્રકારે કલ્પના કરી દીધે છે, તેની પેઠે તેડ યદ્યપિ કિંચિત્ યથાવસ્થિત વસ્તુનું પ્રતિપાદન કરે છે, તથાપિ સમ્યક્ યથાવસ્થિત વસ્તુતત્ત્વનું પર્યાયાલોચનના વિરહે કરી અપરમાર્થિકો છે, તથા મિથ્યાદષ્ટિડંનાં મતિ તથા શ્રુત એ વે જ્ઞાનો યથાવત્ વસ્તુનો વિચાર કસ્યાત્રિના પ્રવર્તે છે, તેથી યદ્યપિ તેડ કિંચિત્ આ રસ છે, અંને આ વિરસ છે શ્યાદિ અવધારણાના સવાદ કરનારાં છે, તથાપિ સ્યાદ્વાદયુક્ત પરિજાવનાષ કરી તેડની પ્રવૃત્તિ નથી કિંતુ યથાકથચિત્પણે પ્રવૃત્તિ છે માટે તે અજ્ઞાનજ છે તથા જ્ઞાનનું ફલ વિરતિપણુ છે તે મિથ્યાદષ્ટિને નહીં તેથી તે અજ્ઞાનજ છે. તથાચાહજગવાનુમાસ્તિવાચક.-‘જ્ઞાનસ્ય ફલ વિરતિરિતિ સાચ મિથ્યાદષ્ટેર્નાસ્તીતિ જ્ઞાનફલાજાવાદજ્ઞાન મિથ્યાદષ્ટેર્મતિશ્રુતે’ યદાહજાપ્યસુધાત્તોનિધિ. “સદ-

સદવિસેસણાઠ, જવહેઝજહિઠિઝવલજાઠ નાણફલાજાવાઠ મિઠદિઠિસ્સ અન્નાણ” ઇતિ.

હવે આદિશ્રુત, અનાદિશ્રુત, સપર્યવસિતશ્રુત તથા અપર્યવસિતશ્રુત ૪ ચાર જોદનુ સાથે વર્ણન કરે છે તથા સાઈય, સપજ્જવસિય અણાઈય, અપજ્જવસિય ઇથેય પુલાલસંગબુદ્ધિત્તિનયઠયા પસાઈય, સપજ્જવસિય, અબુદ્ધિત્તિનયઠયા અણાઈય અપજ્જવસિયતં, સમાસઠ ચઢવિહ પન્નત ત જહા, દવઠ, લેત્તઠ, કાલઠ, જાવઠ । દવઠણ સમસુય, પગં પુરિસં પમુચ્ચસાઈય, સપજ્જવસિયં, વહવે, પુરિસે, પમુચ્ચ અણાઈય, અપજ્જવસિય ચિત્તઠણ પંચજરહાઈ પચ્છરવયાઈ પમુચ્ચસાઈય સપજ્જવસિય પંચમહા વિદેહાઈ પમુચ્ચ અણાઈઅ અપચ્ચવસિયં કાલઠણ ઊસ્સપ્પિણિ અવસપ્પિણિ ચ પમુચ્ચસાઈય સપજ્જવસિય નો ઊસ્સપ્પિણિ નો અવસપ્પિણિ પમુચ્ચ અણાઈય અપજ્જવસિય નો ઊસપ્પિણીનો અવસપ્પિણી ચેતિ કાલો મહા વિદેહેપુજ્ઞેયસ્તત્તોરસર્પિણ્યવસર્પિણી લક્ષણ કાલાજાવાત્ । જાવઠણ જે જિયા, જિણપન્નત્તા, જાવાઆઘવિજ્ઞંતિ પરુવિજ્ઞંતિ પણવિજ્ઞંતિ દસિજ્ઞંતિ નિદસિજ્ઞંતિ તે તયાપમુચ્ચસાઈય સપજ્જવસિયં જાઠવસમિયે પુણજાવ પમુચ્ચઅણાઈય અપજ્જવસિય અહવા જવસિદ્ધિયસ સુય સાઈયસપજ્જવસિય કેવલજ્ઞાનોત્પત્તો તદજાવાત્ નઠમિઝ જાઠમવિણ નાણે ઇતિ વચનાત્ અજ્જવસિદ્ધિયસ્સ સુય અણાઈય અપજ્જવસિયં ઇહ્વ સામાન્યત શ્રુતશબ્દેનશ્રુતજ્ઞાન શ્રુતાજ્ઞાનં ચોચ્યતે યદાહ-અવસેસિય સુય સુયનાણ સુયઅનાણ ચ

૧નો જાવાર્થ આવી રીતે છે-શ્રુતજ્ઞાન સાદિસપર્યવસિત છે તેમજ અનાદિ અપર્યવસિત પણ છે ૧ ચારેના ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ તથા જાવ ૧ ચાર પ્રકાર થઈ શકે છે-તેમા ડ્રવ્યથી ૧૬ક પુરુષ આથી લેયે તો સાદિ સપર્યવસિત છે અને ઘણા પુરુષો આથી લેયે તો અનાદિ અપર્યવસિત છે તે આવી રીતે-૧૬ક જીવડ્રવ્યને ડ્યારે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારેજ શ્રુતજ્ઞાન પામવાથી તે આદિ કહેવાય, અને ડ્યારે સમ્યક્ત્વ મટી જાય અથવા કેવલ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય ત્યારે તેનો અત્ત થયો કહેવાય છે તેથી ડ્રવ્યે કરી સાદિસપર્યવસિત છે અને ઘણા જીવરૂપ ડ્રવ્યવિષે વિચાર કરીય તો અમુક જીવને સર્વે કરતા પહેલા શ્રુત જ્ઞાનની ઉત્પત્તિ થઈ અને અમુક જીવના શ્રુતનો અત્ત થયો એમ કહેવાય નહીં, કેમકે, ૧ અનાદિ અનંત કાલપણે પ્રવાહરૂપ છે તેથી ડ્રવ્યથી અનાદિ અપર્યવસિત પણ છે

ક્ષેત્રે કરી જરત તથા ઇરવતનેવિષે ડ્યારે તીર્થંકરનુ તીર્થ વર્તે છે, ત્યારે દ્વાદશાગીરૂપ શ્રુત હોય છે અને તે તીર્થનો વિઘેદ થયાથી તે શ્રુતનો પણ વિઘેદ હોય છે તેથી સાદિ સપર્યવસિત કહીયે અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા તીર્થનો વિઘેદ નહીં હોવાથી શ્રુતનો વિઘેદ પણ નથી હોતો, તેથી ત્યા અનાદિ અપર્યવસિત કહીયે.

કાલેકરી ઉત્સર્પિણી તથા અવસર્પિણીનેવિપે ચોથે તથા પાંચમે આરે શ્રુતજ્ઞાન હોય, અને ઠઠે આરે વિષ્ઠેદ થાય તે તેથી સાદિ સપર્યવસિત છે, અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રનેવિપે એવુ કાલચક્ર નહીં હોવાને લીધેલાં શ્રુતજ્ઞાન પણ અનાદિ અપર્યવસિત છે.

અને જાવથી જન્મ સિદ્ધિઆ જીવને જ્યારે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે, ત્યારે આદિ અને કેવલ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારે અંત હોવાથી સાદિ સપર્યવસિત છે; અને અજ્ઞવ્ય સિદ્ધિઆ જીવ આશ્રયી કાયોપશમિક જાવે શ્રુતજ્ઞાન અનાદિ અપર્યવસિત છે.

અગ્યારમુ ગમિક શ્રુત, તે જ્યાં સૂત્રના સરખા આલાવા ષ્ટલે પાઠ દીઠામાં આવેલાં જાણવું તે પ્રાપ્તે કરી દષ્ટિવાદ સૂત્રને વિપે છે.

વારમુ અગમિક શ્રુત, તે જેને વિપે આજ સરખા અકરોના આલાવા હોય તે જાણવું તે પ્રાપ્તે કાલિક શ્રુતને વિપે છે

તેરમું અંગપ્રવિષ્ઠ, તે દ્વાદશાંગી રૂપ જાણવું તથાહિ—“અષ્ઠારસ પય સહસા, આયારે ડુગુણ ડુગુણ સેસેસુ, સૂયગન ઠાણ સમવા, ચ જગવર્ફ નાય ધમ્મકદ્દા ॥ ૧ ॥ અગ્ગવાસગદસા, અંતગન અણુત્તરોવવાઈ દસા, પન્દાવાગરણંવા વિવાગ સુયમિગદસં અંગ ॥ ૨ ॥ પરિકમ્મ સુત્તપુઘા, ણુર્ગ પુઘગયચૂલિયા એવં, પણ દિઠિવાયજેયા ॥ ચંડદસ પુઘાઈ પુઘગયં ॥ ૩ ॥ ઉપ્પાપ પયકોની, અગ્ગાણી અંમિ ઠન્નવઈ લક્કા, વિરિયપવાપ અઠ્ઠિ, પ્પવાઈલક્કંસરિય સઠ્ઠી ॥ ૪ ॥ એગ પઞ્ણી કોની, પયાણનાણપ્પવાયપુવમિ । સિચ્છપ્પવાયપુવે એગપયકોડિઠ્ઠપયા ॥ ૫ ॥ ઠવીસંપયકોની, પુઘેયઆયપ્પવાયનામમિ । કમ્મપ્પવાયપુવે, પયકોની અસિઈલક્ક જુયા ॥ ૬ ॥ પચ્ચલ્લાણજિહાણે, પુઘેચુલસીઈપય સય સહસસા ॥ દસપયસહસ જુયાપય, કોનીવિજ્ઞાપવાયંમિ॥૭॥ કલ્લાણનામધિજ્ઞે, પુવમિપયાણકોડિઠ્ઠીસા । ઠપ્પન્ન લક્ક કોડી, પયાણ પાણા ઉપુવમિ ॥ ૮ ॥ કિરિયાવિશાલપુવે, નવપયકોનીઉવિત્તિસમયવિહ । સિરિલોક વિંહુસારે, સદ્ધુવાલ સયપયલક્કા. ॥ ૯ ॥

ચૌદમુ અગવાહ્યશ્રુત, તે આવશ્યક તથા દશ વૈકાલિકાદિક જાણવું અર્થાત્ અગ્યાર અગથી જે વાહ્ય ઉપાગ પ્રમુખ તેને અગવાહ્યશ્રુત કહીયે. ॥ ૬ ॥ એવી રીતે શ્રુતજ્ઞાનના ચૌદ જ્ઞેદ કહ્યા

॥ હવે વીજા જે વીશ જ્ઞેદ થાય છે તે કહે છે ॥

પઘય અરુર પય સંઘાયા, પઢિવત્તિ તદ્દય અણુર્ગો ॥

પાહુહ પાહુરુ પાહુહ, વથૂપુઘાય સસમાસા ॥ ॥ ૭ ॥

અર્થ— આ ગાથામા દશ જ્ઞેદ તેડની સાથે વીજા દશ ઠેહા સસમાસા

કેળ સમાસસહિત ઇટલે સમાસ શબ્દથી જોની લેવા તે આવી રીતે-પર્યાયશ્રુત, પર્યાય સમાસશ્રુત અક્ષરશ્રુત, અક્ષરસમાસશ્રુત, પદશ્રુત, પદસમાસશ્રુત, સઘાતશ્રુત, સઘાતસમાસશ્રુત, પ્રતિપત્તિશ્રુત, પ્રતિપત્તિસમાસશ્રુત, અનુયોગશ્રુત, અનુયોગસમાસશ્રુત, પ્રાશ્રુતપ્રાશ્રુતશ્રુત, પ્રાશ્રુતપ્રાશ્રુતસમાસશ્રુત, પ્રાશ્રુતશ્રુત, પ્રાશ્રુતસમાસશ્રુત, વસ્તુશ્રુત, વસ્તુસમાસશ્રુત, પૂર્વશ્રુત, તથા પૂર્વસમાસશ્રુત ઇતિગાથાઽદ્વારાય.

અત્ર પર્યાય તે જ્ઞાનનો અર્થ કહીયે, યાવત્ શબ્દે વિજાગ તથા પરિવેદ તેને પર્યાય કહીયે તેમા જ્ઞાનના એક અર્થને પર્યાય શ્રુત કહીયે અને જ્ઞાનના અનેક અર્થને પર્યાયસમાસશ્રુત કહીયે પ્રથમ પર્યાયશ્રુત, તે લઘ્વિઅપર્યાય નિગોદનો જે સૂક્ષ્મજીવ, તેને વિષે સર્વ જઘન્ય (ઝંગામા ઝંટુ) રહેલુ જે શ્રુતમાત્ર, તેથી અન્યત્ર જીવનેવિષે જે એક શ્રુત જ્ઞાનનો પરિવેદરૂપ અર્થ અથવા વિજાગ જે વૃદ્ધિને પામે છે તે પર્યાયશ્રુત જાણવું

બીજુ પર્યાયસમાસશ્રુત, તે જે શ્રુત જ્ઞાનના બે ત્રણ પ્રમુખ વિજાગ પરિવેદ નાના જીવોનેવિષે વૃદ્ધિને પામેલા ડીંગામા આવે છે, એવી જે જીવનેવિષે શ્રુતજ્ઞાનના અનેક અર્થોની વૃદ્ધિ હોય છે, તેના સમુદાયને પર્યાયસમાસશ્રુત કહીયે

ત્રીજુ અક્ષરશ્રુત, તે અકારાદિક લઘ્વ્યક્ષરોમાંના જે એક અક્ષરનું જાણવું તેને કહીયે

ચોથુ અક્ષરમમાસશ્રુત, તે તેવા બે ત્રણ અક્ષરોનું જે જાણવું તેને કહીયે

પાંચમુ પદશ્રુત, તે ડ્યા અર્થની પરિસમાપ્તિ હોય તેને પદ કહે છે, તથા વિજ-ત્યતપદ એવી ઊક્તિ ઊતા પણ અત્રે એ લક્ષણ ગ્રહણ કરવું નહીં કિંતુ જેણે કરી શ્રી આચારાગાદિ ગ્રંથોનું માન અઢાર હજાર પદનું કહેવાય છે તે લક્ષણ અત્રે ગ્ર-હણ કરવું કેમકે તેનો દ્વાદશાગશ્રુત પરિમાણને વિષે અગીકાર છે અને વહી અહીં શ્રુતના પદોનું પ્રસ્તુતપણ છે, તેથી તે પદ લેવું પણ તે પદની તથા વિધિઆ-ચાર્યનો અગ્રાવ છે માટે તેનું પ્રમાણ કેવલી જાણે એવું જે એક પદનું જ્ઞાન તેને પદ-શ્રુત કહીયે

ઠહુ પદ સમાસશ્રુત, તે એવા એકથી વધારે ઇટલે ઘણા પદોનું જે જ્ઞાન તેને કહીયે સાતમુ સઘાતશ્રુત, તે 'ગઙ્ગદિયકાળ' ઇત્યાદિક ગાથાએ કરી પ્રતિપાદિત જે દ્વા-રસમુદાય, તેનો ગત્યાદિક જે એક દેશ, તેનો પણ એક દેશ જે નરકગત્યાદિક તેને-વિષે જીવાત્મિકની જે માર્ગેના અથવા ગવેપણા કરીયે ટેયે તેને સઘાતશ્રુત કહીયે

આઠમુ સઘાતસમાસશ્રુત, તે બે પ્રમુખ ગત્યાદિક અગ્રયવ માર્ગેનાનું જ્ઞાન તેને કહીયે

નવમુ પ્રતિપત્તિશ્રુત, તે ગતિઆદિ દ્વારોની અન્યતર એક પરિપૂર્ણ ગત્યાદિ દ્વારે કરી જે લીલાદિકની માર્ગણા કરવી તેને પ્રતિપત્તિ શ્રુત જાણવું.

દશમુ પ્રતિપત્તિસમાસશ્રુત, તે પૂર્વવત્ દ્વાર દ્વયાદિકની માર્ગણા કરવી તેને જાણવું. અગ્યારમુ અનુયોગદ્વાર શ્રુત, તે સંતપ્ય પરૂવણયા, દશપમાણ, શ્યાદિક અનુયોગ કહીયે, તે દ્વારમાના અન્યતર એક અનુયોગનું જ્ઞાન તે અનુયોગ દ્વારશ્રુત જાણવું. વારમું અનુયોગદ્વારસમાસ શ્રુત, તે વે પ્રમુખ અનુયોગદ્વારોનું જે જાણવું તેને જાણવું. તેરમું પ્રાનૃતપ્રાનૃતશ્રુત, તે પ્રાનૃતાતરવર્તી અધિકાર વિશેષ જાણવો.

ત્રીદશમુ પ્રાનૃતપ્રાનૃતસમાસશ્રુત, તે પ્રાનૃતાંતરવર્તી એકથી વધારે અધિકારોના સમુદાયનું જ્ઞાન તેને જાણવું

પદરમુ પ્રાનૃતશ્રુત, તે વસ્તુ અતર્વર્તી અધિકાર વિશેષ તેને જાણવું
સોલમુ પ્રાનૃતસમાસશ્રુત, તે વસ્તુ અતર્વર્તી એકથી વધારે વે ત્રણ અધિકારોનો જે સમુદાય તેને જાણવું.

સત્તરમું વસ્તુશ્રુત, તે પૂર્વ માંહેલો અધિકાર વિશેષ તેને જાણવું
અઠારમુ વસ્તુસમાસશ્રુત, તે પૂર્વ અંતર્વર્તી અધિકારનો સમુદાય તેના જ્ઞાનને જાણવું.
ઉગ્ગણીશમુ પૂર્વશ્રુત, તે ઉત્પાત પૂર્વાદિ એક પૂર્વનું જે જ્ઞાન તેને જાણવું
વીશમું પૂર્વસમાસશ્રુત, તે તેમાના એકથી વધારે વે ત્રણ પૂર્વનું જે જ્ઞાન તથા સંપૂર્ણ ચ-
ઉદ પૂર્વનું જે જ્ઞાન તેને જાણવું

એવી રીતે સદેપથી શ્રુતજ્ઞાનના વીશ જોડ કહ્યા છે એનો વિસ્તાર જોવો હોય તેણે વૃહત્કર્મ પ્રકૃતિમા જોઈ લેવું એ વીશ જે શ્રુત જ્ઞાનના જોડ તે જેવી રીતે ઉત્તરોત્તર તીવ્રતીવ્રતરાદિ દ્વયોપશમથી પ્રાપ્ત થાય છે તેવાજ અનુક્રમે કહ્યા છે

અથવા શ્રુતજ્ઞાન વીજા ચાર પ્રકારે છે, તે આ પ્રમાણે—દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ તથા જાવ તેમાં શ્રુતજ્ઞાની દ્રવ્યથી ઉપયોગવત્ થકો સર્વ દ્રવ્યને જાણે દેખે છે, ક્ષેત્ર થ-
કી ઉપયોગવત્ થકો સર્વ ક્ષેત્ર લોકાલોકને જાણે દેખે છે, કાલ થકી ઉપયોગી શ્રુતજ્ઞાની સર્વ કાલને જાણે દેખે છે, તેમજ જાવથકી ઉપયોગી શ્રુતજ્ઞાની સર્વ જાવને જાણે દેખે, તે માટે સંપૂર્ણ શ્રુતજ્ઞાની તે કેવલી સરખો કહીયે એવી રીતે શ્રુતજ્ઞાન-
નું સવિસ્તર વ્યાખ્યાન કર્યું ॥ ૭ ॥

સાંપ્રત (હવે) અવધિજ્ઞાનની વ્યાખ્યા કરીએ ઠેયે; તે વે પ્રકારનું છે એક જ-
પ્રત્યયિક, વીજું ગુણપ્રત્યયિક. તેમાં જવપ્રત્યયિક તે દેવ તથા નારકીર્ણને હોય છે;
અને ગુણપ્રત્યયિક તે મનુષ્ય તથા તિર્યચને હોય છે એ ગુણપ્રત્યયિક ઠ પ્રકારનું છે.
તે અર્થ ગાથાવડે કહે છે, અને । વડે મનપર્યવ તથા કેવલજ્ઞાન કહે છે.

अणुगामि बह्ममाणय, पडिवाईयर विहा उहा उंही ॥ रि-
उमइ विउलमइ मण, नाण केवल मिगविहाणं ॥ ८ ॥

अर्थ- अणुगामि के० अनुगामि, 'बह्ममाणय के०' वर्द्धमान, 'पडिवाई के०' प्र-
तिपाति, 'इयर' के० इतर ते अनानुगामी, हीयमान तथा अप्रतिपाति, ए 'विहा
के०' (विहा एटखे,) प्रकार, 'उहा के०' (परुधा) ठ प्रकारे, 'उंही के०' अवधि
ज्ञान जाणवु, अने 'रिउमइ के०' इजुमति 'विउलमइ के०' विपुलमति, ए वे प्रकारे
'मणनाण के०' मनपर्यवज्ञान जाणवु, तथा केवल के० केवलज्ञान 'इग के० एक, '
'विहाणं' के० प्रकारे ठे ॥ ८ ॥

अनुगामि, वर्द्धमान, प्रतिपाति, अनानुगामि, हीयमान, तथा अप्रतिपाति ए ठ
प्रकार गुणप्रत्यय अवधिज्ञानना ठे उक्तच नद्यध्ययने- " तं समासठं ठविहं पन्नंतं
तं जहा, आणुगामिय, अणुगामिय, बह्ममाणय, हीयमाणय, पडिवाई, अपडिवाई,
'तेमां प्रथम जे ठेकाणे अवधिज्ञान उत्पन्न थयु होय, ते ठेकाणुं मूकीने वीजे
देशांतर प्रमुखनेविपे ज्या जाय त्या खोचननी पेठे जे साथे आवे, तेने आनुगामिक
अवधि कहीयें, अर्थात् ज्यां पुरुष विचरे त्यां साथे आवे ते

वीजु जे ठेकाणे रखां अवधि उत्पन्न थयुं होय ते स्थानके आवे तेनारेज होय प-
ण अन्यत्र जाय तेवारे न होय श्रुखलावरू प्रदीपनी पेठे ते क्षेत्र प्रत्यधि द्योपश-
मने लीधे माटे साथे न आवे तेने अनानुगामि कहीयें, यदाह जगवान् श्री देवर्द्धि-
गणि क्षमाश्रमण - " सेर्कितं अणुगामिय, उंहिनाण, उंहिनाणतजहा नामएगेड
पुरिसे एग महं जोइछाण काउं तस्सेव जोइछाणस्त परिपेरतेसु परिहिंडमाणे परि-
हिंडमाणे परिघोलमाणे तमेव जो इछाण पासइ अनन्नगए न पासइ एवमेव अणुग-
गामिय उंहिनाण जठेव समुपद्यइ तठेव सखिद्याणिवा असखिद्याणिवा जोयणाइ
पासइन अन्नन्न " ज्ञाप्यकारोप्याह- "अणुगामिउ अणुगमइ, गमत्त होयण जहा पु-
रिस, श्यरोउनाणु गमइ, त्रियप्पईववगमत्त " इति

त्रीजु जे वधे तेने वर्द्धमान कहीयें एटखे शलगेली अग्निमा जेम जेम सरपण
नासता आवीए तेम तेम वधती वधती ज्वाला थती आवे तेनी पेठे यथायोग प्रशस्त
अति प्रशस्ततर अध्यवसायने लीधे, पूर्वावस्थाथी जे उत्तरोत्तर समय समय वधतुं
जाय तेने वर्द्धमान अवधिज्ञान कहीयें अर्थात् प्रथम उपजती वखते अंगुलना अस-
रयातमा जाग जेटखु क्षेत्र जाणे देखे, पठी वधता वधता यावत् अलोकाकाशनेविपे
लोक जेवडा असरयाता खमुक देखे

चोथु, पूर्वे शुभवपरिणामने वसे घणु उपजे अने पठी तथाविध सामग्रीनो अ-

જાવ થયાથી પક્ષતા પરિણામે કરી હાનીને પામે ઠે તેને હીયમાન અવધિજ્ઞાન કહીયે. ઉત્ત્ત્વ નંદિચૂર્ણે— “હીયમાણં પુવાવજાઝં અહો હોહસ્સમાણંતિ.”

પાંચમું, જે સંરયાતા અસંરયાતા યોજન ઉત્કૃષ્ટપણે યાવત્ સમગ્ર લોક દેહીને પ-
ણ પહે પટલે જે આવ્યું જાય તેને પ્રતિપાતિ કહીયે યદાહ— “સેકિતં પન્નિવાઽ અપ-
હિવાઽ જં તં જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંલિદ્ધજાગવા સલિદ્ધજાગવા વાલગ્ગંવા વાલગ્-
પુહત્તંવા एवं લિલ્લંવા જૂયંવા જવંવા જવપુહત્તવા અગુલંવા અંગુલપુહત્તંવા एवंપણં
અહિ લાવેણ વિહ્દિવા હ્દિંવા કુઠિવા (કુદ્દિર્હસ્સ ઇયમુચ્ચતે) ધણુંવાગાઝયંવા
જોયણંવા જોયણસયવા જોયણસહસ્સંવા સલિદ્ધાણિવા અસંલિદ્ધાણિવા જોયણ-
સહસ્સાઽ ઉક્કોસેણં લોગં પાસિત્તાણ પરિવન્નિદ્ધાસેત્તં પન્નિવાઽ ”

ઠતું, જે ઉત્પન્ન થયા પટી ક્ષીણતાને ન પામે, તે લોકસમગ્ર દેહીને અલોકના એ-
ક પ્રદેશને દેહે તેને અપ્રતિપાતિ કહીયે એ અવધિ આવ્યું જાય નહીં

આશંકા— હીયમાન અને પ્રતિપાતિ એ વજ્ઞેનાં લક્ષણો તો સરસાં ઠે તેમ ઠતાં
જુદાં વતાવવાનું શું કારણ ઠે ?

ઉત્તર— જે પૂર્વાવસ્થાથી હલવે હલવે ઘટતું જાય પટલે ક્ષીણતાને પામે તે હીય-
માન કહેવાય ઠે, અને જે વિધ્યાત પ્રદીપની પેઠે એક કાલને વિપેજ નિર્મૂલ થાય ઠે
તે પ્રતિપાતિ કહેવાય ઠે, એ વિશેષ ઠે.

એ અવધિજ્ઞાન જે ઠે, તે અનંત ડ્રવ્ય તથા જાવનો વિષય ઠે, તેથી તારતમ્ય વિ-
વક્તાયે કરી તેના અનંત જ્ઞેદ ઠે અને અસંખ્યેય ક્ષેત્ર તથા કાલનો વિષય હોવાથી
તેના તારતમ્યતાની વિવક્તાએ કરી અસંખ્ય જ્ઞેદ ઠે અથવા અવધિજ્ઞાનના આ ચાર
પ્રકાર ઠે— ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ તથા જાવ. તથા ચાહ. “તં સમાસઠં ચઠ્ઠિહં પન્નત્ત,
તં જહા, દઘઠં લેત્તઠં કાલઠં જાવઠં દઘઠણં ઠહિન્નાણી જહન્નેણ અણંતાઠ્ઠવી દઘા-
ઽં જાણઽ પાસઽં ઉક્કોસેણં સઘરૂવિ દઘાઽ જાણઽ પાસઽં લિત્તઠણં ઠહિન્નાણી જહ-
ન્નેણ અગુલસ્સ અસલેદ્ધજાગં ઉક્કોસેણં અસલિદ્ધાઽ અલોએ લોય પ્પમાણ મિત્તાઽં
લનાઽં જાણઽ પાસઽં કાલઠણં ઠહિન્નાણી જહન્નેણ આવલિયાપ અસલિદ્ધ જાગ ઉ-
ક્કોસેણં અસંલિદ્ધાઽં ઉસ્સપ્પિણી અવસપ્પિણી અતીયચ અણાગયચકાલં જાણઽ પા-
સઽં જાવઠણં ઠહિન્નાણી જહન્નેણ વિ અણતે જાવે જાણઽ પાસઽં ઉક્કોસેણવિ અણંતે
જાવે જાણઽ પાસઽં સઘજાવાણ અણત

અત્યુક્ત મવધિજ્ઞાનં.

એનો જાવાર્થ આ ઠે—એ
ણે દેહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે સર્વ રૂપી
ન્યપણે અગુલનો અસંરયાતમો

જગન્ન્યપણે અનતા રૂપી ડ્રવ્યને જા-
દેહે તે ડ્રવ્યાવધિ લેત્ર
અને ઉત્કૃષ્ટપણે

લોકપ્રમાણ અસંખ્યાતા સ્વરૂપે જાણે દેશે તે ક્ષેત્રાવધિ, કાલથકી, જઘન્યથી આવલિ-
કાનો અસરયાતમો જાગ જાણે દેશે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંરયાત ઉત્સર્પિણી અવસ-
ર્પિણી લગે અતીત અનાગતકાલને જાણે દેશે તે કાલાવધિ, તથા જાવ થકી જઘ-
ન્યપણે અનત જાવને જાણે દેશે અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ અનતા જાવને જાણે દેશે તે
જાવાવધિ જ્ઞાન જાણવું એવી રીતે અવધિજ્ઞાન કર્યું વિજગજ્ઞાન તે મિથ્યાત્વીને હો-
ય, તે માટે મલીન છે, અવલુ સવલુ જાણે પણ તે અવધિ જ્ઞાનનીજ જાતી છે તે મા-
ટે એકજ જાણવું ઇતિ ॥

હવે મન પર્યાયજ્ઞાન કહે છે એના બે પ્રકાર છે— એક ક્ષુમતિ, બીજું વિપુલમતિ
તેમા એણે ઘડો ચિત્તવ્યો છે એટલું સામાન્યપણે મનનો અધ્યવસાય ગ્રહે તેને ક્ષુમતિ
કહીએ યદાહ— રિઝસામઞ્નં તંમ્મત્ત, ગાહિણી રિઝમઠં મણોનાણ, પાયવિસેસ વિમુહ
ઘડમિત્ત ચિત્તિયમુણ્ણ, તથા એણે ઘટ ચિત્તવ્યો છે તે ડ્વયથી સુવર્ણનો છે, ક્ષેત્ર થ
કી પામલીપુરનો નિષ્પન્ન, કાલ થકી શીતકાલનો, અને જાવ થકી પીતવર્ણ સુકુ-
માલ ઇત્યાદિ વિશેષ ગ્રાહિણી મતિ તે વિપુલમતિ કહીયે એટલે સામાન્ય ગ્રાહિણી
મતિ તે ક્ષુમતિ કહીયે, અને વિશેષ ગ્રાહિણી મતિ તે વિપુલમતિ,

અથવા મન પર્યાયજ્ઞાન ચાર પ્રકારનું છે— ડ્વય, ક્ષેત્ર, કાલ તથા જાવ, એ ચારે
જેદે કરી ઉક્તવ—“ત સમાસઠં ચઠ્ઠિહ પન્નત્ત તજહા, દઘઠં રોત્તઠં કાલઠં જાવઠં ।
દઘઠેણ રિઝમઠ્ઠેણ તે અણત પપસિણ સઘે જાણ્ણ પાસઠ્ઠ । તેચેવ વિઝલમઠ્ઠં અપ્પહિ-
યતરાણ વિમલ તરાણ જાણ્ણ પાસઠ્ઠ ”

એનોજાવ— ડ્વયથકી ક્ષુમતી અનતપ્રદેશી અનંતા સ્કથ જાણે દેશે અને વિપુ-
લમતિ તેહિજ સ્કથ કાઠ્ઠક અધિકેરા વિશુરૂપણે જાણે દેશે ક્ષેત્રથી ક્ષુમતી નીચે
સ્વપ્રજ્ઞા પૃથ્વીનું કુલ્લક પ્રતરલગે અને ઊંચું જ્યોતપીના ઉપરે તલલગે, તિરહુ અઢી
ઢીપ, બે સમુદ્ર, પન્નર કર્મજૂમિ, ત્રીશ અકર્મજૂમી અને ઉપન્ન અતર ઢીપનેવિપે સ-
ઢીપચેઢીઅપર્યાસાના મનોગત જાવ જાણે દેશે, અને વિપુલમતિ તેહિજ ક્ષેત્ર અઢી
અણલે અધિક દેશે, અને વિશુરૂ દેશે કાલ થકી જઘન્યપણે ક્ષુમતિ પલ્યોપમનો
અસંરયાતમો જાગ અને ઉત્કૃષ્ટપણે અતીત અનાગત જાણે દેશે અને વિપુલમતિ તે-
હિજ અધિકેરો અને વિશુરૂતર જાણે દેશે જાવથકી ક્ષુમતિ અનતાજાવ જાણે દે-
શે, સર્વ જાવનો અનતમો જાગ જાણે દેશે, અને વિપુલમતિ તેહિજ અધિકેરો અને
વિશુરૂપણે જાણે દેશે યદાહુશ્વતુર્દશપ્રકરણશતપ્રાસાદસૂત્રધારકલ્પશ્રીહરિજ્ઞાસૂરિ
પાદાનવિવૃત્તૌ “ઈહાઽધોલોકિક ગ્રામાન્, તિર્યગ લોકવર્તિન્ મનોગતાં સ્વસૌજાવાન્
વેતિ તદ્વર્તિનામપિ ઝર્જર્યાવઝ્ઞયોતિશ્ચરુસ્યોપરિતલ । તિરિય જાવ અતો મણુસ્સ લિ-

ते अद्वाइवेसु दीवेसु दोसुयसमुद्देसु पन्नरससु कम्मज्जमीसु तीसाए अकम्मज्जमीसु
उप्पन्नाए अतरदीवेसु सन्नीए पचेदियाणं पद्यत्तगाए मनोगए नावे जाणउ पासइ ।
तचेव विजलमई अद्वाइवेहि अगुलेहि अप्रहियतरयं विसुद्धतरय खेत्तं जाणउ पासइ ।”

हवे केवल ज्ञाननु स्वरूप कहे ठे— केवलज्ञान उत्पन्न यतांज समकाले सर्व पदा-
र्थोना डव्य, क्षेत्र, काल तथा जाव समकाले जाण्यामां तथा दीठामां आवी जाय
ठे, माटे केवलज्ञान सिगविहाण के० एकज प्रकारनुं कहुं ठे ॥ ७ ॥

॥ एवीरीते पाचे ज्ञानोनुं वर्णन करी, हवे पांचे ज्ञानोना आवरण कहे ठे. ॥

एसिं जं आवरण, पडुच्चचकुस्स तं तयावरणं ॥ दं-

सण चउपण निदा, वित्ति समं दंसणावरणं ॥ ए ॥

व्याख्या—एसिं के० ए मति प्रमुख पांच ज्ञानोनुज जे आवरण के० आठान करे
तेने ज्ञानावरणीय कर्म कहीये. जेम चकुस्स के० नेत्रोनी आडे पमुच्च के० पाटो वा-
धवाथी दृष्टिना विषय पदार्थने जोवामां हरकत पडे ठे, तेम मति ज्ञानादिकना वि-
षय पदार्थने जाणवाने जे हरकत करे तं के० ते तथा के० तेनु आवरण के० आवरण
कहेवाय ठे. ते आवी रीते—जेम चहु अति निर्मल ठता पण जो घन (साधारण
घट) घनतर (कांश्क वधारे घट) तथा घनतम (अति घट) एवु कपडुं आडु आवे
तो मढ (थोडुं) मढतर (वधारेथोसु) मढतम (अतिथोसु) दीठामा आवे तेम आ जीव
ज्ञानावरणीय कर्म करी घन, घनतर तथा घनतमपणे आवरायो ठतां गरदुं क्तुना निर्मल
चंडमाना खछ किरणोनुं पण मंद, मंदतर तथा मंदतम ज्ञान थाय ठे, माटे पटनी
उपमाए ज्ञानावरणी कर्म कहेवाय ठे ते आवरणनु सामान्यपणे एक रूप ठे पण
पूर्वें मतिज्ञानना जे अनेक जेद कह्या तेशी मति आवरणी कर्मना पण तेठला जेद
जाणवा अने जेठला श्रुतज्ञानना जेद कह्या ठे, तेठलाज जेद श्रुतज्ञानावरणीय कर्मना था-
य ठे तथा पूर्वें जे अवधिज्ञानना जेदनो समूह कह्यो तेउने आवरण करवाना खजाववाळु
जे कर्म ते अवधिज्ञानावरणीय कहेवाय ठे तथा वे जेदोए करी पूर्वें मन.पर्यव ज्ञान कहुं
तेने आवरण करवाना खजाववाळु जे कर्म ते मनपर्यव ज्ञानावरणीय कहेवाय ठे
तथा पूर्वें प्ररूपित स्वरूपवाळु जे केवलज्ञान तेने आवरण करवानो जेनो स्वजाव
होय तेने केवलज्ञानावरणीय कहेवु उक्तच बृहत्कर्मविपाके—“सरउग्गय ससिनिम्म-
ल, तरस्स जीवस्स ठायण जमिह, नाणावरण क्कम्मं, पनोवमं होइ एवंतु ॥ १ ॥
जह निम्मलावि चकु, पडेण केणावि ॥ २ ॥ तह मइ सुय नाणावरण,
म्मल रूव, आवरउ इमेहि जेएहि ॥ ३ ॥

मंदतराग, पिठइसा निम्मला-
केउलाण आवरण, जीव नि-
जेदे करी पाच उत्तर

તિરૂપ જે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ, તેણે કરી નિષ્પન્ન તે સામાન્ય જ્ઞાનાવરણ મૂલ પ્રકૃતિ કહેવાય છે જેમ પાંચ આંગલીડંબ કરી એક મુઠી નિષ્પન્ન થાય છે, મૂલ, ઠાલ, પત્ર તથા શાખાઆદિ સમુદાયથી જેમ એક વૃક્ષ નિષ્પન્ન થાય છે, અને છૂત, ગોલ તથા કણિકાઈ કરી જેમ લાતુ નિષ્પન્ન થાય છે, તેમ મૂલ પાંચ પ્રકૃતિ કરી સામાન્ય જ્ઞાનાવરણીય કર્મ પ્રકૃતિ નિષ્પન્ન થાય છે, તેમજ એક એક જ્ઞાનાવરણની ઉત્તર પ્રકૃતિડંબ કરી તે તે જ્ઞાનાવરણ વિશેષ નિષ્પન્ન થાય છે એવી રીતે પાંચ પ્રકારનું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ કહ્યું

હવે નવ પ્રકારનું દર્શનાવરણીય કર્મ કહે છે—ગાથામાં દર્શનાવરણી પદને ટેકાણે કાવ્ય રચનાનેલીધે માત્ર દસણ શબ્દ છે તેથી આશું પદ જાણી લેવું જેમકે, ત્રીમ શબ્દના ઉચ્ચારથી ત્રીમસેન જાણી લેવાય છે, તેમ જ પણ જાણી લેવું તે વાસ્તે શા-સ્ત્રોમા કહ્યું છે કે પદના એક દેશથી આશા પદનો ઉપચાર થાય છે જ રીતે દંસણ-ચણ જ શબ્દ કરી દર્શનાવરણી ચતુષ્ક જાણી લેવું દૃષ્ટિને દર્શન કહે છે અથવા જેણે કરી વસ્તુનું સામાન્યરૂપ દેખાય અથવા પરિમાણ થાય તેને દર્શન કહ્યું તેને આઠાદન કરવાના સ્વજ્ઞાવવાલાં જે કર્મ તે દર્શનાવરણીય કર્મ કહેવાય છે. તેડનું જે ચતુષ્ક તે દર્શનાવરણચતુષ્ક કહીયું તથા ‘પણ નિદા’ ઇટલે પાંચ નિદાડ. તેને-વિપે ચૈતન્ય કુતિસત ઇટલે અવિસ્પષ્ટપણને પામે છે તેને નિદા કહે છે તેના પાંચ પ્રકાર આ છે—નિદા, નિદા નિદા, પ્રચલા, પ્રચલા પ્રચલા, તથા સ્ત્યાનાર્કિ (ધી-ણડી) જ તરૂપ પાંચ નિદાને નિદા પચક કહે છે એવી રીતે ચાર દર્શનાવરણી અને પાંચ નિદા જ નવ પ્રકારનું દર્શનાવરણીય કર્મ છે જ દર્શનાવરણીય કર્મ કેવું છે, તે કહે છે—‘વિત્તિસમ’ વેત્રી ઇટલે પોલીઆ સમાન છે અને પ્રતિહાર પણ કહે છે જેમ કોઈ માણસને રાજાની પાસે કામે જવું હોય

॥ श्री परमगुरुभ्यो नमः ॥

॥ अथ ॥

॥ श्री यशःसोमकृत वालावबोधसहित श्री देवेंद्र-
सूरिविरचित कर्मग्रंथ प्रारंभः ॥

॥ तत्र ॥

॥ प्रथम कर्मविपाकनामा कर्मग्रंथः प्रारंभ्यते ॥

॥ आदौ वालावबोधकारविहितं मंगलाचरणम् ॥

अनुष्टुप वृत्तम् ॥

ऐदवीयकलां शौङ्की, सहसौंदर्यशालिनीं ॥

सच्चित्कलामविकलां, सरामोतस्तमोपह्वाम् ॥ १ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

कर्मविपाकाविष्कृत, स्वसंविदे विश्वबंधमजिबंध ॥

वीरं कर्मविपाके, टवार्थद्विखनश्रमं कुर्वे ॥ २ ॥

ते संतु संतु संतः, संततमतयोऽपरात्महितनिरताः ॥

विमदीकुरुते कुवलय, मुदितश्रीर्यद्यशस्तोम ॥ ३ ॥

केचित्परात्मसवि, द्विकलाविकला कलौ खलायते ॥

तेभ्यो न कापि ज्ञीति, संत संतोषज्ञाजश्चेत् ॥ ४ ॥

॥ श्रीमत्परमगुरुभ्यो नमः ॥ श्री सरस्वत्यै नमः ॥

हवे प्रथम गाथाये ग्रंथकर्ता, अजीष्ट देवतानी स्तुत्यादिकनु प्रतिपादन करे ठे

॥ मूल गाथा ॥

सिरि वीरजिणं वदिय, कम्मविवाग समासउं वुठं ॥

कीरइ जिणए ढेजहिं, जेण तो जणए कम्म ॥ १ ॥

अर्थ—(सिरि के०) अष्टमहाप्रतिहार्यरूप बाह्यलक्ष्मी तथा केवलज्ञानादिक अंतरंग लक्ष्मी, तेणे करी सहित अथवा चोत्रीश अतिशयरूप लक्ष्मीयें करीने बाह्य शोभायमान ठे अने अन्यतर, केवल तीर्थकर प्रतिज्ञानरूपिणी लक्ष्मीयें करी शोभायमान ठे, एवा वीरजिण के० श्रीमहावीर जिन. वीर एतले कर्मशत्रुने विदारे तथा तपे करीने विराजे ठे ते जणी श्रीवीर कहेतां चरम ती प्रत्ये वंदिय के० वांदीने मन, वचन, कायायें नम्र थइने. एतले ग्रंथारंभे कथुं.

कम्म के० कर्मनो विवाय के० अनुजव तेनु जणावनारु जे शास्त्र ते कर्मविपाक क-
हीयें, तेने समासठ के० संक्षेपे करी एटले थोडे शब्दें अर्थ वणो जणाय, ते परें
बुद्ध के० कहीश, एटले संक्षेपरुचि जे जीव, ते महाटाशास्त्र जणवाने आबसु, थोडा
अक्षरें वणु ज्ञान वांछे तेने निमित्तें कहीश एटले अहीं अधिकारी तथा प्रयोजन,
आठ कर्म स्वरूप ते विषय, अने सबध ए चारे देखाट्या.

अहीं जे कर्मनो विचार, ते अजिघेय अने अजिघायक, ए वचनरूप ग्रंथ तिहा
वाच्य वाचक ए सबध जाणवो संक्षेपरुचि एना अधिकारी जाणवा संक्षेपे व्युत्पत्ति
ए साक्षात्प्रयोजन अने परंपरा प्रयोजन मोक्ष ए चार वाना ग्रंथ जणावा सांजलवानी
प्रवृत्तिनां हेतु देखाट्या एम नि प्रयोजनादिक शका टाळीने, हवे कर्म ए शब्दनुं
व्युत्पत्तिलक्षण कहे ठे

व्यवहारनयें जेण के० जे कारण माटे जिएण के० जीवें पाच मिथ्यात्त्व, चार अविरति,
पञ्चीश कपाय, अने पदर योग, ए सत्तावन वधना हेजहि के० हेतुयें करी तथा
“पडिणीयत्तणनिन्हव” इत्यादिक विशेष हेतुयें करी कीरइ के० करीयें नीपजावीयें, तो
के० ते कारण माटे एनु नाम कम्म के० कर्म जणए के० कहेवाय एटले अजनकूप-
लीनी परें अनतानंत कर्मपुज्जें जस्या जीवलोकमाहे ए जीवनी कपायादि चीकण-
तायें, जेम तेज चोपडेले शरीरें रजोमल लागे, तेम अनतानतकर्मवर्गणाधी अस-
ख्याता आत्मप्रदेश वींटाय, तेणे करी ज्ञानादिक आत्मगुण अवराय तेथी जीव,
मखिनरूप कहेवाय जेम झूझमाहे पाणी मले तथा छोहमा अग्नि मले, तेम सर्वा-
त्मप्रदेशे कर्मदलनु मलबु होय ते कर्मवधनु नाम, सत्तावन्न वध हेतुयें करी क-
रीयें, वाधीयें जीवें, तेजणी एनु कर्म एनु नाम कहीये ए जावार्थ ठे. ए कर्म, पु-
ज्जलरूपी ठे, ते जणि मूर्तिमान् जाणवु तथा प्रवाहरूपे अनादि जाणवु, केमके जो
कर्मनो सबध जीवने प्रथम थयो, एम मानीयें तो कर्मरहित जीवने पण कर्म स-
वध मानवो जोइयें एम मानता थका दुष्करतपश्चरणादिकें करी सकल कर्म सिद्ध
करी सिद्ध थया, तेने पण कालातरे वली कर्मसंवध आतो केम निपेधाय १ तेवारें
ते कर्म क्षयनिमित्त दुष्करक्रिया करीयें ते पण व्यर्थ थाय ते माटे ए झूयण टाल-
वाने अर्थे प्रवाहरूपें जीवनी साथें कर्मसवध अनादि मानीयें

तथा सुवर्णादिक धातुने पापाणनो अनादिपणे मलसवध, तीनअग्निसंयोगें वळे,
सुवर्ण जिन्न थाय तेम जीवने पण अनादिकर्ममलसंवध, शुक्लध्यानरूप तीव्र अग्नि
संयोगे ठळे, अने सहजस्वरूप शुक्लात्मरूप प्रगट थाय ते परमात्माने पठी वधहे-
तुना अजाये कर्मसवध न थाय, अनतकाल सुधी ते शुक्लात्मरूप रहे, नि कर्मने
कर्म न लागे ॥ इति प्रथम गाथाय ॥ २ ॥

॥ हवे ते कर्म, केटला प्रकारें ठे, ते कहे ठे. ॥

पयइ ठिइ रस पएसा, त चउहा मोअगस्स दिठंता ॥

मूलपगइ छ उत्तर, पगई अडवन्न सयजेअं ॥ १ ॥

अर्थ— पयइ के० प्रकृतिबंध एटले स्वजावबंध छिइ के० स्थितिवध ते कालमान रसके० रसबंध पएसा के० प्रदेशबंध, ते कर्मदलनुं मान तं चउहा के० ते कर्म, चतुर्धा एटले चार जेदें मोअगस्स दिठंता के० मोदक एटले लामवाने दृष्टांतें जाववो मूलपगइ के० ए कर्मनीमूलप्रकृति ज्ञानावर्णादि आठ होय, उत्तरपगइ के० एना विशेष ते उत्तरप्रकृति, ते मतिज्ञानावर्णादिक ए सवें आठे कर्मनी मलीने अमग्नसयजेअं के० एकसो ने अठावन जेदें होय ॥ इत्युक्तार्थ. ॥ १ ॥

ते कर्म, जेनो वसुधैवकुटुम्बक इति अर्थ, प्रथम गाथामध्ये कह्यो ते, चउहा के० चार जेदे जाणवो, ते चार जेदे कहे ठे. त्यां जे स्थिति, रस, प्रदेश अने वधनो समुदाय ते प्रथम प्रकृतिबंध जाणवो अने ते प्रकृति, बाधी थकी एटला काल सुधी रहे, एम कालनुं मान, ते वीजो स्थितिवध जाणवो तथा जे कपायिक अध्यवसाय विशेषे एहा जे कर्मदल, तेनो देशघातीयो रस अने सर्व घातीयो रस, अघातियो रस तथा अशुच प्रकृतिनो रस, लावमाना पेरे करवो अने शुचप्रकृतिनो रस झूधनी पेरें मीगो. ते वीजो रसबंध जाणवो तथा स्थितिरस ते निरपेक्ष जे कर्मदलनुं ग्रहवु योगनैमित्तिक, ते चोथो प्रदेशबंध जाणवो ए चार प्रकारें कर्मबंध जाणवो तेमज प्रथम उदय, वीजी उदीरणा, वीजो संक्रम, चोथो निरुक्त, पांचमो निकाचना, ठछो उरुर्त्तना, सातमी अपवर्त्तना, अने आठमी उपशमनाविकरण पण चार प्रकारें जाणवा. ए कर्मस्वरूप पण विवक्षायें करी चार प्रकारें होय अही बालने समजाववा निमित्तें लामवानुं दृष्टांत देखाडवु जेम कोइएक लामवो त्रिकटुनो वनावेलो होय एटले शुच, पीपर अने मरी, एने त्रिकटु कहीयें कटुप्रमुख चीज, वायुने टाले एवा ड्रव्यथकी नीपनो जे लामु, तेमा वायु हरवानो स्वजाव होय तेमज शीतल ड्रव्यें नीपन्यो लामु, तेमा पित्तहरण करवानो स्वजाव होय, एने प्रथम प्रकृतिबंध कहीये तथा कोइएक मोदक एक दीवस सुधी, कोइ पक्ष सुधी विणसे नहीं, एवु कालमान, ते वीजो स्थितिवध कहीयें वली तेहीज लामवानो रस, कोइनो मीगो, कोइनो अत्यंत मधुर, कोइनो करवो कोइनो कपायेलो, इत्यादिक रस होय ते वीजो रसबंध कहीयें तथा कोइ लामवो शेर प्रमाण, कोइ अर्द्धशेर प्रमाण, कोइ पाशेर प्रमाणें सदलमान, ते चोथो प्रदेशबंध कहीये एम दृष्टांत देखाडी दार्ष्टान्तिक कर्मने विषे जोडियें

જે કર્મદલનો જ્ઞાન આવરવાનો સ્વજાવ, તે પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીયકર્મ દર્શન આવરવાનો સ્વજાવ, તે વીજુ દર્શનાવરણીય કર્મ શુજાશુજ વેદવાનો સ્વજાવ તે ત્રીજું વેદનીયકર્મ. હિતાહિત વિકલ કરવાનો સ્વજાવ, તે ચોથું મોહનીયકર્મ હરુની જેવો સ્વજાવ, તે પાંચમું આયુ કર્મ શ્યાદિક વધા કર્મોંવિષે જાણી લેવું એમ મૂલ પ્રકૃતિ આઠ, ને ઉત્તર પ્રકૃતિ એકસો ને અઠાવન હોય એ પ્રકૃતિવધ જાણવો તથા કોષ્ણક પ્રકૃતિવાંધી થકી વીશ કોનાકોની સાગરોપમ સુધી રહે, કોષ્ણક ત્રીશ કોડાકોની સાગર સુધી રહે, એ સ્થિતિવંધ જાણવો તથા કોષ્ણક કર્મનો રસ કઢવો તથા વાતિડ, કોષ્ણકનો અચાતિડ તથા મીઠો, એક ઠાણીડ, બે ઠાણીડ, ઇત્યાદિક રસવધ જાણવો તથા કોષ્ણકકર્મ મદ, મન વચન કાયાયોગયોગે કરી અલ્પપ્રદેશિક હોય, પાતલાં હોય અને કોષ્ણક ઉત્કટયોગે કરી વહુપ્રદેશિક સ્થૂલ હોય, એ પ્રદેશવધ ॥૧॥

॥ એ ચાર જ્ઞેદ મધ્યે પણ પ્રથમ પ્રકૃતિવધ કહ્યો, તેમાટે તે પ્રકૃતિના મૂલ જ્ઞેદ આઠ છે, તેના નામ અનુક્રમે ત્રીજી ગાથાએ કહે છે. ॥

ઈદ નાણ દસણાવર, એ વેચ મોહાડ નામ ગોઆણી ॥

વિગ્ધં ચ પણ નવ હ અ, ઠવીસ ચડ તિસય હ પણ વિહં ॥૩॥

અર્થ- ઈદ કે ૦ અહીં નાણ કે ૦ જ્ઞાન તે ગુણપર્યાય કરી વસ્તુનો નિર્ણય, દસણાવરણ કે ૦ વીજું દર્શનસામાન્યાવબોધનું આવરણ છે વેચ કે ૦ ત્રીજું વેદનીયકર્મ, મોહાડ કે ૦ ચોથું મોહનીયકર્મ અને પાંચમું આયુ કર્મ, નામ કે ૦ ઠડુ નામકર્મ, ગોઆણી કે ૦ સાતમું ગોત્રકર્મ, વિગ્ધં કે ૦ આઠમું અતરાયકર્મ ત્યા પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના મતિજ્ઞાનાવરણાદિક પણ કે ૦ પાંચ જ્ઞેદ છે વીજા દર્શનાવરણીય કર્મના ચાર દર્શનાવરણ તથા પાંચ નિદ્રા મલીને નવ કે ૦ નવ જ્ઞેદ છે ત્રીજા વેદનીય કર્મના શાતા ને અશાતા મલી હુ કે ૦ બે જ્ઞેદ છે ચોથા મોહનીય કર્મના દર્શનમોહનીય ત્રણ, અને ચારિત્ર મોહનીય પચીશ મલીને અઠત્રીસ કે ૦ અઠાવીશ જ્ઞેદ થાય એમ ચારે કર્મના સુન્માલીશ જ્ઞેદ થયા પાંચમા આયુ કર્મના દેવાયુ પ્રમુલ ચડ કે ૦ ચારજ્ઞેદ થાય. એવ અઢતાલીશ ઠઠા નામકર્મના ગત્યાદિક પચોત્તર તથા પિત્રપ્રકૃતિ અઠાવીશ મલીને તિસય કે ૦ એકશો ને ત્રણ જ્ઞેદ થાય સાતમા ગોત્રકર્મના ઊંચ નીચ જ્ઞેદ કરી હુ કે ૦ બે જ્ઞેદ થાય આઠમા અતરાયકર્મના પણવિહં કે ૦ પાંચ જ્ઞેદ એમ સર્વ મલીને આઠ મૂલપ્રકૃતિના જ્ઞેદના એકશો ને અઠાવન ઉત્તરપ્રકૃતિજ્ઞેદ થાય ॥ શ્લોકાર્થ ॥ ૩ ॥

જાણવું તે જ્ઞાન અથવા જાણીયે સામાન્ય વિશેષાત્મક વસ્તુમાહે નામ, જાતિ, ગુણ, ક્રિયાદિક વિશેષયોજનાસહિત વસ્તુસ્વરૂપ જાણીયે, તેમાટે એને જ્ઞાન કહીયે.

जेम पुरुष, नामें चैत्र, जाति ब्राह्मण, गुणें कालो, परिमाणे दीर्घ, संख्यायें एक, एम जण जण विशेषे वस्तु निर्धारियें, ते ज्ञान कहीयें तथा देखवु अथवा देखीयें जेणे करी, ते दर्शने सामान्य विशेषात्मक वस्तुने विषे सामान्याशें नाम, जाति, गुण, क्रियादिक विशेषयोजनारहित कोइएक वस्तु धर्मी ठे एवो अव्यक्तबोध, ते वीजो दर्शननिर्वाकारउपयोग जाणवो. ए वझे आगल आवरण शब्द जोनीयें, एटखे ज्ञानने आवरे, ते प्रथम ज्ञानावरणीय कर्म, अने जे दर्शनने आवरे, ते वीजुं दर्शनावरणीय कर्म जेणे करी जहु, जुहु, सुख, दु खवेढियें तेमाटे तेनु नाम वेदनीय कर्म वीजु कहीयें जे मोहें मुळावे, जे ए कार्य कीधे मुजने हित किंवा अहित यशे ? इत्यादिक सन्धक् विचारणारहित आत्माने पण जेणे करी करे, एटखे हितना हेतु जे पञ्चकाणादिक ते दु.खदायक जाणीने तेनो त्याग कखो जाय अने अहितना हेतु जे विषयादिक ते हितबुद्धिये ग्रह्या जाय, ते मोहनीय कर्म चोथुं जाणवु तथा जे आ जवथी वीजा जवने विषे उदय आवे, तेने आयुःकर्म कहीयें. यद्यपि वीजा पण कर्म जवांतरें उदय आवे ठे अने ते जवमां पण उदय आवे ठे अने ए आयुःकर्म तो ते जवमां उदय न आवे, परंतु अवश्यपणे वीजे जवेज उदय आवे, ए नियम जणाव्यो ए पांचमुं आयुःकर्म तथा गतिजात्यादिक उदयिक पर्यायें करी जीवने नमावे, शुद्धस्वरूपने पण नारकी तिर्यच ऐकंड्रिय इत्यादिक हीन नामे करी सहित जणावे ते जणी ए नामकर्म ठहु जाणवु तथा उच्च एटखे गुणाश्रयपणे अने तेथकी विपरीत ते नीच जाणवु एवे शब्दे करी बोलावीयें, तेनु नाम गोत्रकर्म सातमु जाणवु तथा जेणे करी विशेष दान, लाज, जोग, उपजोग, वियादिक जे आत्मानी लब्धि ठे तेने हणीयें, ते जणी ए विघ्नकर्म आठमु कहीयें.

॥ हवे ए आठे कर्मेनी संगति कहीयें तैयें ॥

१ अहीं ज्ञान, दर्शन, ते जीवनु स्वरूप ठे जे जणी उपयोगलक्षण आत्मा कखो तेने आश्रये कर्मविचार तेमा पण सकल शास्त्रविचार ज्ञानथी प्रवर्तें, लब्धि पण सघली ज्ञानोपयोगे उपजे, मोक्षगमन पण केवलज्ञानोपयोगयुक्तने होय, तेमाटे ज्ञाननी प्रधानता कही, ते कारणे तेनु आवरण पण पहेळुं कखुं

२ ते पठी ज्ञानोपयोग्यकी दर्शनोपयोगें रहे, ते माटे तेनु आवरण वीजु कखुं

३ ए वेहु आवरणनो तीव्रविपाक वेदतां अजाणपणादिकें करी अगाता आय अने एताज तीव्रद्वयोपशमं सूक्ष्म अर्थ जाणता, देखता, शाता वेदे, ते जणी ए पठी वेदनीयकर्म वीजुं कखुं.

४ तथा ए ए आवरणक्षयोपशमे इन्द्रियना अनुकूल तथा प्रतिकूल विषय पामी रागद्वेषे जीव मुक्तय, ते जणी मोहनीय कर्म चोर्थ कछु

५ तथा मोहे मुद्रया जीव, आरजादिकें करी नरकादिकुं आयुष्य बांधे, ते जणी पांचमु आयु कर्म कछु

६ तथा ते आयुष्य अवश्य गतिजात्यादिक नामें करीने निधत्त ते स्थापीजें निधत्त करीये, ते जणी पठी नामकर्म ठहु कछु

७ तथा ते पठी नरकादिक गतिने उदयें नीचपणु अने देवादिक गतिने उदयें उचपणु जीव वेदे, ते जणी ते पठी सातमु गोत्रकर्म कछु

८ तथा उच्चगोत्रने उदये राजा तथा शैठ प्रमुखने दान, लाज, जोगादिक लब्धि होय अने नीचगोत्रने उदयें पामरादिकने दानादिक लब्धि हणाय. ते जणी गोत्रकर्म, पठी ते आठमु अतरायकर्म कछु एम आठ कर्मने अनुक्रमे कहेवाना हेतु कछा ॥ ३ ॥

॥ हवे ए आठ कर्मनी अनुक्रमे उत्तर प्रकृति कहीये ठैये. ॥

मइ सुअ उद्दीमण के, वळाणि नाणाणि तउ मइनाणं ॥

वजणवग्गह चउहा, मण नयण विणिंदिय चउक्का ॥ ४ ॥

अर्थ— मइ के० पहेलु मतिज्ञान, सुअ के० वीजुं श्रुतज्ञान, उद्दी के० त्रीजु अवधिज्ञान, मण के० चोथु मन पर्यवज्ञान, केवल्लाणि के० पांचमु केवलज्ञान ए पांच नाणाणि के० ज्ञान तउ के० त्या प्रथम मइनाण के० मतिज्ञानना, आछावीश जेद ठे ते कहे ठे वजणवग्गह के० वंजनावग्गह चउहा के० चार जेदें मणनयणविणिंदियचउक्क के० मन अने नयन एटले लोचन, ए वे विना शेष इन्द्रियना चतुण्के करी चार जेद जाणवा, इत्यक्षरार्थ ॥ ४ ॥

त्या प्रथम ज्ञानावरणीय कर्मना उत्तर जेद पांच ठे, ते कहे ठे ते आवरवा योग्य ज्ञानगुणजेदें करी तेना आवरणना जेद सुखे समजाय, तेमाटे प्रथम ज्ञान पांच कहेठे अर्दीं छद्मसमासातने प्रातें जणयो ज्ञानशब्द, ते प्रत्येकें जोडीयेंतेथी एक मतिज्ञान, वीजु श्रुतज्ञान, त्रीजुं अवधिज्ञान, चोथु मन पर्यवज्ञान अने पांचमु केवलज्ञान १ त्या जे पांच इन्द्रिय अने ठो नोइन्द्रिय जे मन, तेना व्यापारे करी जे वस्तुनु विशेष जाणवु ते मतिज्ञान

२ तथा एवा आकारे जे वस्तु होय घट ते नामें, जल आणे एउ पूर्वापर पर्यालोचन स्वरूपव्यंजनपर्यायविशिष्टमतिपूर्वकज्ञान, ते श्रुतज्ञान. एवे ज्ञान ते अक्ष के०

આત્મા તે થકી એ પર જે પાંચ ઇન્દ્રિય, તે નિમિત્તે હોય, તે જાણી પરમાર્થ પરોક્ષ કહીયેં, અને લોકવ્યવહારે પ્રત્યક્ષ કહીયેં

૩ તથા દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, અને જાવ, એ ચાર મર્યાદાયેં જે ઇન્દ્રિયનિરપેક્ષરૂપી દ્રવ્યવિષયક પ્રત્યક્ષ, તે અવધિજ્ઞાન ત્યાં દ્રવ્યથી જઘન્ય તો અનંત પ્રદેશીઆનો એક સ્વંદ એવા અનંતા સ્વંદ જાણે, અને ઉત્કૃષ્ટ તો પરમાણુમાત્ર જાણે, તે દ્રવ્યાવધિ. તેમજ ક્ષેત્રથી જઘન્ય તો ઘાદર નિગોદના જીવનું શરીર જે અનંતા નીલ, ફૂલ, જીવની એક કાયા છે એવા સૂક્ષ્મ પનક શરીર પ્રમાણ લગે જાણે, અને ઉત્કૃષ્ટથી તો સર્વલોક પ્રમાણે અસંખ્યાતા સ્વંદ અલોક મધ્યે સ્થાપિયેં, તેટલું જાણે. એ ક્ષેત્રાવધિ અને કાલથી જઘન્ય તો આવલિકાનો અસંખ્યાતમો જાગ પૂર્વાપર જાણે, અને ઉત્કૃષ્ટથી તો અસંખ્યાત કાલચક્રમધ્યે થયો અને થશે, તે જાણે, એ કાલાવધિ તથા જાવથી જઘન્ય સર્વ પર્યાયનો અનંતમો જાગ જાણે, ઉત્કૃષ્ટથી તો એક દ્રવ્યના અસંખ્યાતા પર્યાય એમ અનંત દ્રવ્યના અસંખ્યાતા અસંખ્યાતા પર્યાય જાણતાં સર્વ દ્રવ્યના અર્થ અનંત પર્યાય જાણે, એ જાવાવધિ એમ ચાર મર્યાદાયેં પરિમિતમાનોપેત અવધિજ્ઞાનજાણવું

૪ મનુષ્યલોકને વિષે સત્ત્રીયા પચેન્દ્રિયના મનોગત જાવનું જાણવું, તે મનઃપર્યવજ્ઞાન એ વેદુ વિકલ પ્રત્યક્ષ એટલે દેશપ્રત્યક્ષ છે.

૫ તથા કેવલ સંપૂર્ણ સર્વ દ્રવ્યપર્યાયને વિષે અનંત જ્ઞાન તે કેવલજ્ઞાન એ સ-કલ પ્રત્યક્ષ કેવલજ્ઞાન જાણવું એમ એ પાંચ જ્ઞાન કહ્યાં, તે મધ્યે પ્રથમ કહ્યું જે મ-તિજ્ઞાન, તેના ઉત્તરજેદ અષ્ટાવીશ છે, તે વિવરણ કરીને કહે છે

ત્યાં ઘટાદિક અર્થ, વ્યજીયેં પ્રકાશીયેં જેણે કરી જેમ દીવે કરી પદાર્થ પ્રકા-શીયેં તે. વ્યંજન કહેતાં સ્પર્શનાદિક દ્રવ્યેન્દ્રિય તથા જિહ્વા સ્પર્શાદિક વ્યક્ત થાય તે ઘટપટાદિક પણ વ્યંજન કહીયે તેણે વ્યંજન કહેતાં દ્રવ્યેન્દ્રિય તે દ્રવ્યેન્દ્રિયે કરી વ્યંજન એટલે ઘટાદિક વ્યક્તિનું અવગ્રહ એટલે સમસ્તપણે ગ્રહણ, મલણ, તે વ્યંજનાવગ્રહ કહીયેં. તે સ્પર્શ, રસ, ગ્રાણ અને શ્રોત્ર, એ ચાર ઇન્દ્રિયથી હોય, પરંતુ મન અને લો-ચન એ વેદુ અણમલ્યાં વસ્તુને યથાયોગ્યતાયેં પ્રકાશે, તેથી એનો વ્યંજનાવગ્રહ ન પામીયેં, જે જાણી જો એને વસ્તુ પામીને પ્રકાશે એમ માનીયેં તો અગ્નિ, તીક્ષ્ણ શ-સ્ત્રાદિક, કેમ પ્રકાશે ? જે જાણી તેની સાથે મલતાં દાહ, ઠેદ, ઇન્દ્રિયનો થાય. તથા કાચકૂપા માંહેલું તૈલાદિક ગ્રહતાં કેમ તેલથી સવધ થાય ? જો લોચન જડ ત્યાં મ-લે, એમ માનીયેં તો કૂપે ટિડ થવું જોઈયેં ? અને જો ટિડ થયું તો પાણી, તેલ, કે-મ રહે ? इत्याદિક ઘણાં ટૂંપણ લાગે, તે જાણી મન તથા નયનના વ્યંજનનો વ્યંજ-નાવગ્રહ, પરમપુરુષ ન માન્યો. એ વે

૧૪ કહ્યા અને શેષ ચાર ઇન્દ્રિય પ્રાપ્ય-

કારી છે, તેના ચાર વ્યજનાવગ્રહે કરી ચાર જેદ જાણવા એની જઘન્યસ્થિતિ શ્રાવ-
ણિના અસરયાત જાગ પ્રમાણ છે અને ઉત્કૃષ્ટ શ્વાસોશ્વાસ પૃથક્ જેટલો મિશ્રગુણ-
ગણનો કાલ, તેટલો કાલ એનો પણ જાણવો ॥ ૪ ॥

॥ એ રીતે ચાર પ્રકારનો વ્યજનાવગ્રહ કહ્યો હવે અર્થાવગ્રહાદિક કહે છે ॥

અનુગ્રહ ફેલાવા ॥ ય ધારણા કરણ માણસેહિં ઠહા ॥

ઇઅ અઠવીસ જેઅ ॥ ચઠદસહા વીસહા ચસુઅ ॥ ૫ ॥

અર્થ-અનુગ્રહ, કે ૦ એક અર્થાવગ્રહ ફેલા કે ૦ વીજી ફેલા એટલે અર્થ વિચારણા,
અવાય કે ૦ ત્રીજો અપાય, ધારણા કે ૦ ચોથી ધારણા, કરણ કે ૦ ચક્ર, કાન, જીજ,
નાસિકા અને ત્વચા એ પાંચ ઇન્દ્રિયો અને માણસેહિં કે ૦ મનથી ડપજે ઠહા કે ૦ એ
ઠ જેદે કરી ઠ પ્રકારને અર્થાવગ્રહાદિક ચારે ગુણતા ચોવીશ જેદ થાય તેની સાથે
પૂર્વેકે વ્યજનાવગ્રહના ચાર જેદ મેલવતા ઇઅ કે ૦ એમ અઠવીસ જેઅ કે ૦ અઠાવીશ
જેદ જિન્ન, મતિજ્ઞાન હોય અને ચઠદસહા કે ૦ ચઠદ જેદજિન્ન શ્રુત, વીસહાચસુઅ
કે ૦ અથવા વીશ જેદે શ્રુતજ્ઞાન હોય ॥ ઉલ્લેખાર્થ ॥ ૫ ॥

૧ અર્થ કહેતાં સ્પર્શનાદિકના વ્યજનાવગ્રહ થયા પછી તથા લોચનાદિકે પ્રથમ
જે કોઈ એક ધર્મી છે એવું નામ, વર્ણ, ગંધ, પરિમાણાદિકે યોજનાહીન અવ્યક્તજ્ઞાન,
તેનેશ્વયિકૃતઅર્થાવગ્રહ એક સમયકાલ પ્રમાણ છે તથા જેમ કોઈએકે શબ્દના અર્થાવ-
ગ્રહ પછી ફેલાપૂર્વક એ શબ્દ સાંજઢ્યો, એવો અપાય થયો, તે પછી એ કેનો શબ્દ-
એવી ફેલા ડપજાવી, તે જાણી તે અપાયનું નામ, વ્યાવહારિક અર્થાવગ્રહ કહીયે એ-
મ વલી વલી જે અપાયવિશેષ ફેલા ડપજાવે, તે વ્યાવહારિક અર્થાવગ્રહ અતર મુહૂ-
ર્તપ્રમાણ હોય

૨ તે અવગ્રહિત અર્થની વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શાદિક ધર્મવિપચિણી વિચારણા તે
ફેલા જે, એ ડ્રવ્યનું નામ ઘટ, કિંવા પટ, વર્ણે રાતો, કિંવા નીલો, ગંધે સુગંધ, કિંવા
હૃદય, પરિમાણે લઘુ, કિંવા મહોટો, ક્રિયાયે ચાલતો, કિંવા વેગો એમ જાતિ, ગુ-
ણ, ક્રિયાનું પ્રિચારુ, તે ફેલા, તે અતર મુહૂર્તપ્રમાણ જાણવી

૩ તે પછી ફેલિત અર્થનું એક અતરધર્મસહિતપણે નિર્દારુ જે, એ અર્થનું નામ
ઘટ, વર્ણે રાતો, પરિમાણે મોરીયાથી મહોટો, વેગો એ રીતે જો ઠતે ધર્મે નિર્દારે,
તો તે સમ્યક્ જ્ઞાન અને અઠતે ધર્મે નિર્દારે, તો મિથ્યાજ્ઞાન તે અપાય અતરમુહૂ-
ર્તપ્રમાણ જાણવો

૪ તેગર પછી તે નિર્ણીત અર્થ, વાસનાસરકારપૂર્વક ચિત્તમાહે ધરે તેણે કરી કા-
મને તે સરલી વસ્તુ દેસી અથવા વિચારતા સાજરે તે ધારણા જાણવી એનો કાલ

અર્થ” એવું જે અન્નિધેયપણે અર્થજ્ઞાનનો હેતુ, ઇન્દ્રિયાવરણક્રયોપશમલબ્ધિ જઘન્ય જ્ઞાન, તે શ્રુત એટલે અનન્નિધેય પદાર્થને અનતમે જાગે અન્નિધેય પદાર્થ છે તેનું જાણવું, તે લબ્ધ્યક્ષર એ જાવાક્ષર એનું નામ અક્ષરશ્રુત જાણવું.

૨ અને એનું પ્રતિપક્ષી વીજુ અનક્ષર શ્રુત તે કહીયેં જે શ્વાસેં, ઝંઝકારેં, અને ઠીકેં, ધાંસીયેં કરી પુરુષાદિકનું જ્ઞાન, તે અનક્ષરશબ્દશ્રુત. એ વીજો જ્ઞેદ જાણવો.

ત્રીજુ સંજ્ઞાશ્રુત તે સંજ્ઞા ત્રણ છે. એક હેતૂપદેશિકી, વીજી દૈર્ઘકાલિકી, ત્રીજી દૃષ્ટિવાદોપદેશિકી, એ ત્રણ માંહે અહીં દૈર્ઘકાલિકી સંજ્ઞાયેં કરી જે સત્ત્રીયા પચ્ચંદ્રિય મનોજ્ઞાનવંત જીવ તેનું શ્રુત, તે સંજ્ઞિશ્રુત એ ત્રીજો જ્ઞેદ જાણવો

૪ ચોથું તેનું પ્રતિપક્ષ જે દૈર્ઘકાલિકી સંજ્ઞા રહિત જે જીવને મન વિના ઇન્દ્રિયથી થયું, તે અસંજ્ઞિશ્રુત, એ ચોથો જ્ઞેદ જાણવો

૫ પાંચમું સમ્યક્દૃષ્ટિજીવનું શ્રુત તે અસમ્યક્ શ્રુત. ગ્રહણ કરે, તો પણ સમ્યક્ શ્રુત થાય કારણ કે તે ઓટાને ઓટું જાણે તેથી એ પાંચમું સમ્યક્ શ્રુત

૬ ઠહું મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવને જે પરિણમે તે મિથ્યાશ્રુત. જે જાણી મિથ્યાત્વદૃષ્ટિ જીવ, ઓટાને ઓટું અને ઓટાને ઓટું જાણે, તેથી તે મિથ્યાત્વશ્રુત ઠહું જાણવું.

૭ સાતમું આદિસહિત તે સાદિશ્રુત. તે આદિ ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને જાવની અપેક્ષાયેં ચાર પ્રકારેં છે. તેમજ સપર્યવસાન કહેતાં અંત તેણે સહિત તે સપર્યવસિત શ્રુત-તે પણ તેમજ ચાર જ્ઞેદ છે ત્યાં ડ્રવ્યથી એક જીવની અપેક્ષાયેં શ્રુતજ્ઞાન, તે સાદિ અને સપર્યવસિત છે. કેમ કે જવ્યજીવ સમ્યક્ત્વ પામે, તેવારેં શ્રુત પામે તે સાદિશ્રુત અને વહી સમ્યક્ત્વ વમે તિહા, અથવા કેવલજ્ઞાન પામે તેવારેં જાવશ્રુત ટલી જાય, એટલે શ્રુતનો અંત થાય, તેથી સપર્યવસિત, એટલે સાદિ અને સપર્યવસિત, એ બે જ્ઞેદ ડ્રવ્યથી કહ્યા અને સર્વજીવની અપેક્ષાયેં શ્રુત, અનાદિ તથા અપર્યવસિત છે જે જાણી એમ કહ્યું ન જાય જે આ સંસારમાં સર્વથી પહેલું અમુકને શ્રુતજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું અથવા અમુકથી શ્રુતજ્ઞાનનો અંત થશે, એમ અનાદિ અનંત કાલજાણી પ્રવાહરૂપેં શ્રુત પણ અનાદિ અનંત છે એટલે અનાદિ અને અપર્યવસિત એ બે જ્ઞેદ, ડ્રવ્યથી કહ્યા. એ રીતેં ચારે પ્રકાર શ્રુતના ડ્રવ્યથી કહેવાળા હવે ક્ષેત્રથી કહે છે ત્યાં ચરત એરવંતે જેવારે પ્રથમ તીર્થ પ્રવેતે તેવારેં દ્વાદશાગરૂપ શ્રુત હોય, તે દીવસથી સાદિ કહેવાય. તેવાર પછી જે વારેં તીર્થવિષેદ થાય, તેવારેં શ્રુતવિષેદ હોય, તેમાટે સાંત કહેવાય તથા મહાવિદેહમાહે તીર્થવિષેદ ન થાય તેથી શ્રુતનો પણ વિષેદ ન થાય તેથી અનાદિ અનંત. તથા કાલની અપેક્ષાયેં ઝલ્લસર્પિણી અવસર્પિણીકાલેં ત્રીજા આરાને પ્રાપ્તે, ચોથે અને પાંચમે હોય અને ઠઠા આરામાં વિષેદ થાય, તેથી સાદિ, સાંત કહીયેં

तथा उत्सर्पिणी अग्निसर्पिणी काले महाविदेहे अनादि अने अनंत जाणवु अने जावथी जव्यनी अपेक्षाये सम्यक्त्वं पामे तेवारें सादि अने केवलज्ञान पामे तेवारें सात तथा अजव्यनी अपेक्षाये कुश्रुत अनादि अनंत ठे ए रीतें सादिश्रुत, अनादिश्रुत तथा सपर्यवसितश्रुत अने अपर्यवसितश्रुत ए चार जेद पूर्वोक्त ठ जेद साथे मेलवता वज्रा मली दश जेद श्रुतज्ञाननां थया

११ तथा अगीश्वारमु गमिक पटले सरखा पाठ, आलाजा, तेणे करी वाध्यु जे श्रुत दृष्टिवाट प्रमुख, ते गमिक श्रुत

१२ वारमु पनु प्रतिपदी अगमिक श्रुत ते जिहा पाठ सरखा न होय कालिक श्रुतनी पेरे, ते वारमु अगमिक श्रुत जाणवु

१३ तेरमु अगप्रविष्टश्रुत ते आचारागादिक द्वादशांगीनु ज्ञान, ते तेरमो जेद - १४ चौदमु ते अगर्थी वाहेर उपाग, दशनेकालिक, उत्तराध्ययनादिक तथा प्रकरणादिकनु ज्ञान, ते अगवाह्यश्रुत ए चौदमो जेद जाणवो

ए रीतें अक्षरश्रुत, सङ्गी श्रुत, सम्यक् श्रुत, सादि श्रुत, सपर्यवसितश्रुत, गमिक श्रुत, अगप्रविष्ट श्रुत, ए सात श्रुतना प्रातिपाक्षिक विरोधी सात जेद जे अनक्षर श्रुत, असङ्गी श्रुत, मिथ्या श्रुत, अनादि श्रुत, अपर्यवसित श्रुत, अगमिक श्रुत, अगवाह्य श्रुत ए सात जेद मेलवता चौद जेद श्रुतना कळा

तथा द्रव्य, क्षेत्र, काल, अने जाव ए चार प्रकारें श्रुतना जेद कहे ठे त्या द्रव्यर्थी पूर्ण श्रुतज्ञानी, आदेशे जिनवचनर्थी सर्वद्रव्य जाणे क्षेत्रर्थी सर्वक्षेत्र आदेशे जाणे कालर्थी आदेशे सर्वकाल जाणे, जावर्थी श्रुतज्ञानी आदेशें सर्वद्रव्यना अजिधेय पर्याय जाणे एम चार प्रकारें श्रुतज्ञान ठे, अने आवरणक्षयोपशम निश्चिन्ताये अनेक जेद थाय जे जणी चौद पूर्वधरमाहे एक एकर्थी अनतगुण वृद्धि हानीये करी, चढता पडता ठगण वलिया होय ॥ ६ ॥

॥ हवे वीश जेद, श्रुतना कहे ठे ॥

पञ्जय अस्कर पय स, घाय पडिवत्ति तहय अणुजंगो ॥

पाहुडपाहुड पाहुम, वहु पुढाय ससमासा ॥ ७ ॥

अर्थ-पञ्जय के० पर्याय श्रुत, अस्कर के० अक्षर श्रुत, पय के० पद श्रुत, सघाय के० सघातश्रुत, पडिवत्ति के० प्रतिपत्तिश्रुत, तहय के० तेमज वली अणुजंगो के० अनुयोगश्रुत, पाहुडपाहुड के० प्राभृतप्राभृतश्रुत, पाहुड के० प्राभृतश्रुत वहु के० वस्तुश्रुत, पुढाय के० पूर्वश्रुत, ए दशने वली आगल ससमासा के० समास सहित करीये पटले पर्यायसमासश्रुत, अक्षरसमासश्रुत, पदसमासश्रुत, सघातसमासश्रुत, प्रतिप-

તિસમાસશ્રુત, અનુયોગસમાસશ્રુત, પ્રામૃતપ્રામૃતસમાસશ્રુત, પ્રામૃતસમાસશ્રુત, વ-
સ્તુસમાસશ્રુત, એ રીતે એ દશ સાથે પૂર્વોક્ત દશ મેલવતાં શ્રુતજ્ઞાનના વીશ જ્ઞેદ થા-
ય ॥ દ્વ્યક્ષારાર્થ ॥ ૭ ॥

ત્યાં સૂક્ષ્મ નિગોદિત લઘ્વિઅપર્યાયો જીવ, તેહને જવ પ્રથમ સમયે જેટલો જઘ-
ન્ય કુશ્રુત તેથી વીજે સમયે જેટલો જ્ઞાનનો એક અવિનાગ પરિછેદ અંશ વધે, તે
પ્રથમ પ્રયાયશ્રુત જાણવું, તેવા વે ચાર પર્યાય તે વીજું પર્યાયસમાસશ્રુત જાણવું

અકારાદિ લઘ્વ્યક્ષર અનેક વ્યજન પર્યાય સહિત જાણવો, તે વીજું અક્ષર શ્રુત
એવા વે ચાર લઘ્વ્યક્ષરનું જ્ઞાન, તે અક્ષરસમાસશ્રુત ચોથું જાણવું

તિહાં અકારાદિક કકારાદિક જે ઠે તે ચિન્ન ચિન્ન અક્ષર સયોગે ચિન્ન ચિન્ન
અર્થના વાચક થાય, તે વ્યજનપર્યાય તિહાં અર્થ પૂર્ણ થાય તેટલા અક્ષરસમૂહનું
નામ પદ કહીયે તેજુ જ્ઞાન પદશ્રુત પાંચમું જાણવું. એવા ઘણા પદનું જ્ઞાન, તે પદસ-
માસશ્રુત ઠહું જાણવું

તથા ગત્યાદિક અન્યતર માર્ગેના દ્વારમધ્યે એક મનુષ્યાદિક ગતિના જીવજ્ઞેદનું
જ્ઞાન, તે સંઘાતશ્રુત સાતમું જાણવું અને મનુષ્ય, તિર્યંચ, દેવતાદિક, એમ વે ત્રણ
ગત્યાદિકના જીવજ્ઞેદનું જ્ઞાન, તે સંઘાતસમાસશ્રુત આઠમું જાણવું

ગત્યાદિક માર્ગેના દ્વારમધ્યે એક ગત્યાદિક દ્વારમાંહે સર્વ સસારી જીવના જ્ઞેદ
અવતારવાનું જ્ઞાન, તે પ્રતિપત્તિશ્રુત નવમું જાણવું એવો વે ચાર માર્ગેના દ્વારે જીવ-
જ્ઞેદ વિવરે, તે પ્રતિપત્તિસમાસશ્રુત દશમું જાણવું

તેમજ ગત્યાદિક માર્ગેના દ્વાર અઘ્વલંબીને જીવાદિક પદાર્થનું સત્પદપ્રરૂપણાદિક
અર્થ કહેવાતા દ્વાર તે મધ્યે એક અનુયોગ દ્વારે નિરૂપણ કરવું જેમ દેવ પદ, એક
જ્ઞેદ જાણી ઠતા અર્થનો વાચક ઠે જે અઠતિ વસ્તુનો વાચક તે પદ ન હોય જેમ
સ્વર, શ્રૃંગ, દેવ એ વે પદ નથી, તે જાણી એ અઠતિ વસ્તુ ન હોય એમ ઠતા પદની
પ્રરૂપણા કરવી તથા દેવતા અસંસ્થાતા અને મનુષ્ય સરયાતા દ્વ્ય પ્રમાણ ઠે એમ
અણ કેળૂ સૂત્રનો અર્થ સાથે જોડવો, તે અગીઆરમું અનુયોગશ્રુત જાણવું એમ ઘણી
જાતિયે અનુયોગ કહેવો, તે વારમું અનુયોગસમાસશ્રુત જાણવું

પ્રામૃતપ્રામૃત એવે નામે, દૃષ્ટિવાદમધ્યે અધિકાર વિશેષ ઠે જેમ અંગમાંહે અધ્ય-
યનના હેતુ હોય ઠે તેમ પૂર્વમાંહે કપાયપાહુડ, કર્મપાહુડ, તે મધ્યે અધિકાર
વિશેષ પૂર્ણ પૂર્ણ થયે પાહુડ પાહુડ પૂર્ણ થાય, તેવા એકનું જ્ઞાન, તે તેરમું પ્રામૃતપ્રામૃ-
તશ્રુત જાણવું અને એવાં વે ચાર પ્રામૃત પ્રામૃતનું જ્ઞાન, તે ચૌદમું પ્રામૃતપ્રા-
મૃતસમાસશ્રુત જાણવું

तथा घणे पाहुडे पाहुडे एक पाहुण होय जेम घणे उदेशे एक अध्ययन होय ठे, एवु एक पाहुडनु ज्ञान, ते पदरमु प्राभृतश्रुत जाणवु तेवा वे चार प्राभृतनु ज्ञान, ते शोखमु प्राभृतसमासश्रुत जाणवु

तेम घणे पाहुडे एक वस्तु, एवे नामें अधिकार थाय ठे जेम अध्ययनना समु-
दायें सुयस्कथ थाय ठे, एवो एक पूर्वाधिकार ते सत्तरमु वस्तुश्रुत जाणवु अने एवी
वे चार वस्तुनु ज्ञान, ते अढारमु वस्तुसमासश्रुत जाणवु

तथा घणी वस्तुयें एक पूर्व होय, एवा एक उत्पादादिक पूर्वनु जे ज्ञान, ते जंग-
णीशमु पूर्वश्रुत जाणवु

तेमज एक उत्पादपूर्व, वीजु अग्रायणीय, त्रीजु वीर्यप्रवाद, चोथुं अस्तिप्रवाद,
पांचमुं ज्ञानप्रवाद, ठहु सत्यप्रवाद, सातमु आत्मप्रवाद, आठमु कर्मप्रवाद, नवमुं
प्रत्याख्यानप्रवाद, दशमु विद्याप्रवाद, अगीयारमु कळ्याण, बारमु प्राणवाद, तेरमु
क्रियाविशाल, चौदमु लोकविंजुसार ए चौद पूर्वनु ज्ञान, ते वीशमु पूर्वसमासश्रुत
जाणवु एम श्रुतना वीश जेद थाय ॥ ७ ॥

॥ हवे अज्ञान अविरत्यादि स्वामिसाधर्म्यजणी श्रुतज्ञान, पठी
अवधिज्ञान कळु तेना ठ जेद कहे ठे ॥

अणुगामि वह्माणय, पडिवाईयर विद्वा ठद्वा उंही ॥

रिउमइ विउलमई मण, नाण केवल मिगविद्वाणं ॥८॥

अर्थ- अणुगामि के० लोचननी पेरें साथें चाले, ते अनुगामि अवधि ज्ञान
वह्माणय के० तथा निरतर वधे, ते वर्द्धमान अवधिज्ञान पन्निवाइ के० आवीने
पाहु जाय, ते प्रतिपाति अवधिज्ञान कहीयें ए त्रणथकी इयरविद्वा के० इतरविधा
एटले प्रतिपद्दीपणे जेद जेम के अननुगामि, हीयमान अने अप्रतिपाति, ए त्रण
मेलवता ठ्हाउंही के० ठ जेदें अवधिज्ञान होय हवे गाथाना उत्तरार्द्धके मन प-
र्यव तथा केवल ज्ञान कहे ठे, रिउमइ के० रुजु सामान्यपणे जाणे, ते रुजुमति अने
विउलमई के० विस्तारें जाणे, ते विपुलमति ए रीतें मणनाण के० मन पर्यव ज्ञान
वे जेदे ठे अने केवलमिगविद्वाण के० केवलज्ञान ते एकज विधान एटले जेदें
जाणवु ए वरूा मली पाचे ज्ञानना एकावन जेद कळा ॥ इत्यद्वार्य ॥ ८ ॥

१ त्या जे जीवने, जे स्थानकें अवधिज्ञान उपनु त्याथी जेटळु क्षेत्र, चारे दिशाउं-
तरफ देखे, तेदळु क्षेत्र ज्या ज्यां जे जे क्षेत्रें जाय, त्याथी आगल आगल तेदळु ते-
दळुज देखे, ए लोचननी पेरें अनुगामिक अवधिज्ञाननो प्रथम जेद जाणवो

२ अने जे हाटना दीपकनी पेरें अथवा भृंखलावद्ध दीवाना प्रकाशनी पेरें ज्या

अवधिज्ञान उपनुं त्यांथी चारे दिशायें तेतलुंज देखे, परंतु ते क्षेत्र अतिक्रम्या पठी आगल न देखे, ते अननुगामि अवधिज्ञाननो बीजो जेद जाणवो.

३ तथा जे जीवने जेतलुं अवधिज्ञान उपनुं ठे, ते थकी दिवसदिवस प्रयें अध्य-
वसाय विशुद्ध करी डव्य, क्षेत्र, काल अने जावापेक्षायें अवधिज्ञान वधतु जाय,
विषय पण वधतो जाय, विशुद्ध थाय ते त्रीजु वर्द्धमान अवधिज्ञान जाणवु

४ अने जे संक्षेपें करी मलिन थाय, निरंतर हलवे हलवे घटतुं जाय, ते हीय-
मान चोथु अवधिज्ञान जाणवु.

५ तथा जे अवधिज्ञान आव्यु, जवळयें देवता तथा नारकीने जाय अने गुण-
क्षयें जेम चेलाने काजो उद्धरतां जावविशुद्धियें अवधिज्ञान उपनुं तेतलामां इंद्रनी
सायें इद्राणी रीशावी हती, ते इडे इद्राणी मनावतां देखी ते चेलाने हास्य आव्युं,
ते संक्षेपें करी अवधिज्ञान गथु ए पांचमु प्रतिपाति अवधिज्ञान जाणवु. ए दीपक
जलवायानी पेठे एक कालने विपेज निर्मूल थाय

६ तथा जे परमावधिज्ञान, केवलज्ञानथी पहेलुं अंतरमूहूनें अति विशुद्ध आवे, ते
पठी अंतर मुहूर्त्तने आंतरे केवलज्ञान उपजे, तेमांहे ते अवधि समाइ जाय जेम
तारादिकनां तेज, सूर्यना प्रकाशमाहे समाइ जाय अने प्रकाश एकला सूर्यनो कहे-
वाय, तेम अहीं पण लघ्नस्थिक ज्ञान नाठां कहेवाय. एकलो केवलालोक कहेवाय
पण ज्ञेयविषय जाणवानो विरह न होय तेथी ते ठहु अवधिज्ञान अप्रतिपाति जाणवुं
ए रीतें अनुगामि, वर्द्धमान, प्रतिपाति ए त्रण जेदना इतर एटले उपरांठा बीजा
विरोधिजेद अननुगामि, हीयमान, अने अप्रतिपाति ए त्रण जेद एकठा मेलवतां
उ जेद थाय

१ अवधिज्ञानी डव्यथी जघन्यपणे अनंत रूपी डव्यने जाणे तथा देखे अने
उत्कृष्टथी सर्वरूपी डव्यने जाणे, देखे एम डव्यविषयजेदे अनंता जेद थाय.

२ तथा क्षेत्रथी अगुलनो असंख्यातमो जाग, विषइथाथी मांमीने प्रदेशाधिक
प्रदेशाधिक क्षेत्र विषइथा वधतां वधतां असंख्यात लोकाकाशक्षेत्रविषइथा उत्कृष्ट
क्षेत्रावधि लगे असंख्यात जेद होय

३ तथा कालथी जघन्यपणे आवलिना असंख्यजागपरिमाण, अतीत अनागत-
काल उत्कृष्टपणे तो असंख्यात कालचक्र समय प्रमाणावधिथी मांमीने समय समय
प्रमाण अतीत अनागत रूपी डव्य विषयिक जाणे, देखे, एम असंख्य जेद थाय.

४ तथा जावथकी जघन्यपणे अनंत न, देखे, अने उत्कृष्टथी पण अनं-
तजावने जाणे, देखे, ते जावावधिज्ञान ज ते मिथ्यात्वीने होय, ते

માટે મલિન છે, અવધુ સવધુ જાણે, પણ તે અવધિ જ્ઞાનનીજ જાતિ છે તે માટે એકત્ર જાણવું એમ અવધિજ્ઞાન, જ્ઞેદસહિત કહ્યું

હવે જે અવધિજ્ઞાન વિકલ પ્રલદ્ધ, તેમ મન પર્યવજ્ઞાન પણ વિકલપ્રલદ્ધ છે જેમ અવધિ ઠગ્નસ્થને હોય તેમ મન પર્યવ પણ ઠગ્નસ્થને હોય, એવી સરલાશ્પણે કરી, હવે અવધિજ્ઞાન પઠી મન પર્યવ જ્ઞાન કહે છે

તે મન પર્યવજ્ઞાન, જે જ્ઞેદે છે પ્રથમ ક્રુજુ કેમ સામાન્યપણે સ્થૂલપણે એ પુરુષે ઘટ લાલું, મૂકુ ? એમ ચિંતવ્યુ, એવું જે પારકા મનનું જાણવું, તે મન પર્યવજ્ઞાનનો ક્રુજુ-મતિનામે પ્રથમજ્ઞેદ જાણવો

તથા વિપુલ કેમ વિસ્તીર્ણપણે ઘણા પર્યાય સહિત જાણવું, તે આવી રીતે કે એણે ચિંતવેલો ઘટ અમુક નગરમા થયેલો, વર્ણે રાતો, પરિમાણે એક, મણ પાણીનો સમાવેશ થાય એવો, ડ્રવ્યે ત્રાવાનો, અમુકનો ઘડેલો, ઇત્યાદિક ઘણા વિશેષે સહિત પારકા મનમાં ચિંતવેલો ઘટ, તેને જાણે, તે વિપુલમતિનામે મન પર્યવજ્ઞાનનો વીજો જ્ઞેદ જાણવો એ જે જ્ઞેદે મન પર્યવજ્ઞાન કહ્યું

॥ હવે એ એકેકના વહી ચાર ચાર જ્ઞેદવિશેષ કહે છે ॥

૧ પ્રથમ ડ્રવ્યથકી ક્રુજુમતિ, મનોવર્ગણાડ્રવ્ય અનતાનંતપ્રદેશીઆ જાણે તેથી વિપુલમતિ વહુ પ્રદેશીઆ અતિ સૂક્ષ્મ મનોડ્રવ્ય જાણે

૨ વીજુ ક્ષેત્રથી ક્રુજુમતિવાલો મનુષ્ય, ક્ષેત્રમાહે તીર્થ અઢી છીપલગે તથા ડચુ જ્યોતિષીના ઉપરના તલા લગે અને નીચું ડહિવિજય છે ત્યાં લગે એટલે રત્નપ્રજાપૃથ્વીના ક્ષુલ્લક પ્રતર લગે એમ અઢારસે યોજનમાં રહ્યા જે સહી પચેદ્રિયજીવ તેના મનને જાણે અને તેથી અઢી અંગુલ ક્ષેત્ર અધિક વિપુલમતિ વિષય, વિશુદ્ધપણે જાણે છે

૩ કાલથકી ક્રુજુમતિવાલો પદ્યોપમનો અસરયાતમો જાગ અતીત અનાગત ચિંતવ્યુ તથા ચિંતવશે, તેને જાણે અને વિપુલમતિ તેથી કાઠક અધિકેરુ જાણે

૪ જાવથી ક્રુજુમતિ, ચિંતવેલા ડ્રવ્યના અસરયાતા પર્યાય જાણે અને વિપુલમતિ તેથી અધિક જાણે એમ મન પર્યવજ્ઞાન કહ્યું

હવે જેમ મન પર્યવજ્ઞાન, સર્વવિરતિ ઠટે હોય, તેમ કેવલજ્ઞાન પણ સર્વવિરતિ ઠટે હોય એ સગતે મન પર્યવજ્ઞાન કહ્યા પઠિ કેવલ જ્ઞાનકહે છે તિહા ડ્રવ્યથી રૂપી તથા અરૂપી સર્વ ડ્રવ્ય જાણે, અને ક્ષેત્રથી લોક અલોક ક્ષેત્ર અનંતો જાણે કાલથી સર્વાંશ વિષય જાણે, જાવથી સર્વગુણપર્યાય વિપદ્ધ એકરૂપ શુદ્ધ નિરૂપાધિ અપ્રતિપાતિ સક્ષજ્ઞાનાવરણરૂપે પ્રગટ થયો જે શુદ્ધાત્મગુણ, સર્વવિશેષે પ્રકાશરૂપ, તે કેવલજ્ઞાન

कहीयें, तेहने सर्वपदार्थप्रकाशें करी आवरणरूप उपाधिने अज्ञावें ज्ञेयवस्तुने अवि-
ज्ञेये करी इगविद्वाणं कहेतां एक सरखो ठे तेथी ए ज्ञाननो वीजो जेद कोइ नथी.
ए रीतें मतिना अठावीश, श्रुतना चौद अथवा वीश, अवधिना ठ, मनःपर्यवना
वे तथा केवलज्ञाननो एक, एम सर्व मली पांचे ज्ञानना एकावन जेद अथवा सत्ता-
वन जेद कहा ॥ ८ ॥

॥ हवे ए पांचे ज्ञाननां आवरण कहे ठे ॥

एसिं जं आवरणं, पडुच्च चक्षुस्स त तयावरणं ॥

दंसण चउ पण निहा, वित्तिसमं दंसणावरणं ॥ ९ ॥

अर्थ— एसिंजं के० ए मतिप्रमुख पांच ज्ञाननुं जे आवरणं के० रोधक आच्छादन
करनारं तेने ज्ञानावरणीय कर्म कहीये जेम पडुच्चचक्षुस्स के० आखनो पाटो,
आंख प्रकाशनु आवरण तेम मतिज्ञानादिकना जाणवाना विषय पदार्थने जे हर-
कत करे, तं के० ते तयावरण के० ते ज्ञाननु आवरण जाणवु दंसणचउ के० दर्शन
चारना आवरण चार पणनिहा के० पांच जेदे निडा वित्तिसम के० पोलीआ सरखु
दंसणावरणं के० दर्शनावरणीय कर्म जाणवु ॥ इत्यद्वारार्थ. ॥ ९ ॥

ज्ञान पांच प्रकारें ठे तेथी तेना आवरणना पण पांच जेद ठे तेमां जेम पाटो वांधे
थके आंखुनु तेज अवराय, तेम जे कर्में करी मतिज्ञान अवराय, ते मतिज्ञानावरणीय
कर्म कहीयें एवीज रीते जे कर्में करी श्रुतज्ञान अवराय, ते श्रुतज्ञानावरणीय कर्म
कहीयें तेमज जे अवधिज्ञानने आवरे, ते अवधिज्ञानावरणीय कर्म कहीये तथा म-
नःपर्यव ज्ञानने आवरे, ते मन पर्यवज्ञानावरणीय कर्म कहीयें केवल सपूर्णज्ञान आवरे
जेम मेघ सर्व सूर्यनी प्रजाने आवरे एवु जे कर्म, ते केवलज्ञानावरणीय कर्म कहीये

अहीं जीव चेतनप्रकाशस्वरूप, जीवरूप सूर्य ते केवलज्ञानावरणरूप वादले करी
सर्व ढकाय तो पण अक्षरनो अनंतमो जाग सर्व जीवने उघामो रहे अही श्रुत
केवलज्ञान साधारण पर्यवाक्षर लेवु. जे जणी अजिघेयवस्तुधर्म, ते स्वपर्याय ठे अने
अनजिघेयवस्तुधर्म ते परपर्याय ठे अने केवलज्ञानना तो ते अजिघेय, अनजिघेय
वेहु स्वपर्याय ठे एम वेहु ज्ञानना पर्याय सरखा होय, ते पर्यवाक्षर तेहने अनंतमो
जाग उत्कृष्टो श्रुतकेवलीने होय अने जघन्यजाग निगोदिया जीवने आहार स-
हादि चेतनारूप होय कदापि ते पण ढकाय तो जीव चैतन्यपणाने अज्ञावे अ-
जीव कहेवाय. तेथी ते वादले करी पण न शकायो एवो जे रात्रीदिवस वि-
जागकारी सूर्य तेज सरखो चेतनारूप करड्या कांढवा सरखो सच्चिद

देशघाति मतिज्ञानावरणादिक चार प्रकृतियें आवरीयें, तेथी तेने क्षयोपशमविशेषें न्हाने म्होटे श्रद्धाविद्धें प्रसरता रविप्रकाशनी पेरें ज्ञाननु तरतमपणुं होय. तेमाहे पण एक मन पर्यवज्ञान, वीजु अवधिज्ञान, ए वेहु ज्ञानना आवरणना केटलाएक रसस्पर्शक, सर्वघातिया, शेष देशघातियापणे ए वेहु क्षयोपशमथी अविरोधनणी देशघाति कहा आने केवलज्ञानावरण सर्वघाती होय ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, मोहनीय, अंतराय, ए चार घातिकर्म कहीयें एम ज्ञानावरणीयना पांच जेद कहा

हवे नव जेदसहित दर्शनावरणीय नामें वीजु कर्म विवरे ठे देखीयें सामान्य प्रकारें रूपें निर्दिशेपणे वस्तुनें जेणे करी अथवा देखवो सामान्यरूपें वस्तुनो अवबोध ते दर्शन कहीयें ते एक चक्षुदर्शन, वीजु अचक्षुदर्शन, त्रीजु अवधिदर्शन आने चोथु केवलदर्शन ए चार जेद आने एक निद्रा, वीजी निद्रानिद्रा, त्रीजी प्रचला, चोथी प्रचलाप्रचला, पाचमी थीनद्धी ए पाच निद्रा पण इद्रियावबोधने रुधे ठे, तेथी ए पांचने पण दर्शनावरणीयकर्म कहीयें एम चार दर्शनना आवरण आने पांच निद्रा मली नव जेद दर्शनावरणीय कर्मना थाय

ते दर्शनावरणीय कर्मनो स्वभाव (वेत्री के०) पोलीआ सरखो ठे जेम पोलीआयें मार्ग दीधाविना लोक, राजाने मली शके नहीं आने राजा पण कशुं लोकनु स्वरूप देखे जाणे नहीं, शु जाणे के लोकमाहे सुखी कोण ठे तथा 'तु खी कोण ठे? तथा जलो कोण ठे के जूमो कोण ठे? एवु कांइ जाणी शके नहीं, तेथी रीतें चक्षुप्रमुख दर्शनावरणरूप दरजान घूर थया विना जीवरूप राजा ते घटादिक लोकनु स्वरूप देखे नहीं तेने क्षयोपशमं घटादिक लोक, दर्शनस्पर्शन विषय थाय ते जणी पोलीया समान दर्शनावरण कर्म कशुं ॥ ९ ॥

चक्षूदिष्टि अचक्षू, सेसिंदिय उंदि केवलेंहि च ॥ दसण मिह

सामन्न, तस्सावरण तयं चउहा ॥ पाठांतर " हवइ चउहा " ॥ १० ॥

अर्थ-एक चक्षूदिष्टि के० चक्षुदर्शन, वीजुं अचक्षू के० अचक्षुदर्शन, ते सेसिंदिय के० आंखविना वीजा इद्रियथकी थयेवुं दर्शन, त्रीजुं उंदि के० अवधिदर्शन, चोथु केवलेंहि च के० केवलदर्शन, दसणमिह सामन्न के० ए दर्शन पटखे सामान्यावबोध तस्सावरण के० तेना चार दर्शनावरण पण तयचउहा के० तेज नामें चार जेदें होय पाठांतरें हवइचउहा के० कोइ एक एम कहे ठे जे चार जेदें दर्शनावरण होय ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ १० ॥

१ चक्षु के आख तेणे करी घटादिक पदार्थनु सामान्यपणु देखवु, ते पहेवु चक्षु-

दर्शन अर्ही लोकमाहे देखवानो व्यवहार, आंखने विपे प्रसिद्ध ठे तेथी तेनुं दर्शन न जिन्न कछुं

१ तथा ते चक्षुरिन्द्रिय विना श्रोत्रेन्द्रिय जे श्रवण, नासिका, जीह, स्पर्शेन्द्रिय, तथा नोद्रेन्द्रिय जे मन एणे करी जे शब्दादिक अर्थनो सामान्यावबोध थाय, तथा प-रजवथी आवतां रस्तामाहे द्रव्येन्द्रिय विना पण जे, जीवने सामान्यावबोध होय, ते अचक्षुदर्शन कहीयें एणे द्रव्येन्द्रियें करीज लोकमाहे देखे ठे एवो व्यवहार न होय, तेथी ते सर्वनु एकज, दर्शन वीजुं कछुं.

३ अवधि के० द्रव्य, क्षेत्र, काल अने जाव ए चार मर्यादामाहे रक्षां जे रूपि-द्रव्य, तेना सामान्यांशनो अवबोध, ते अवधिदर्शन व्रीजु जाणवु

केवल के० सर्वद्रव्यनो सामान्यांशनो अवबोध ते केवलदर्शन, निरावर्ण, अप्रति-पाति चोथु जाणवु.

हवे दर्शनपदनो अर्थ कहेठे सामान्य, विशेष ए वेहु रूप, पदार्थनां ठे तेमांहे सामान्यपणे निराकारोपयोगरूप वस्तुनो अवबोध जाति, गुण, क्रियादिक विशेषपणे रहित धर्मी मात्रविषय करे, ते निर्विकल्परूप अवबोध, ते दर्शन कहीयें ते दर्शन-नें जे आवरे, रोके, ते दर्शनावरणीय कर्म कहीयें जेम पोलीउं आनो होय त्यां लगे लोकने रोकी राखे तेथी ते लोकोनुं स्वरूप राजा पामे नहीं, तेम ए कर्म ज्या लगे विवर न आपे, त्यां लगे अर्थनो सामान्यपणे अवबोध न थाय. ए चार दर्शन मध्ये जे कर्मदले करी जे दर्शन अवराय, ते नामें आवरण चार जाणवां त्यां प्रथम जे चक्षुदर्शनने रुधे, ते चक्षुदर्शनावरण. वीजुं जे अचक्षुदर्शनने रुधे, ते अचक्षुदर्शना-वरण व्रीजु अवधिदर्शनने रुधे, ते अवधिदर्शनावरण चोथुं केवलदर्शनने रुधे, ते केवलदर्शनावरण जाणवु

एम ए चार आवरण कक्षां अने मनने विपे चितव्यो अर्थ, विशेषरूपज होय पण अव्यक्तबोध सामान्यरूप न होय, तेथी तेने विपे करे एवु मन-पर्यवज्ञान ठे प-ण तेनु दर्शन न कछुं शेष ज्ञानना चार दर्शन कक्षां, तेमाहे पण श्रुतज्ञान, मति-पूर्वक होय तेथी मतिज्ञाननां चक्षु ने अचक्षु ए वे दर्शन कक्षां ॥ १० ॥

॥ हवे पाच निदानु स्वरूप कहे ठे ॥

सुह पडिवोहा निदा, निदानिदाय डस्कपडिवोहा ॥

पयला ठिउवविठस्स पयल पयलाय चकमउ ॥ ११ ॥

अर्थ—सुहपडिवोहा के० प्रथम सुखें प्रतिबोध एटले जागडुं ठे ज्यां ते निदा के०

નિઝા કહીયેં વીજી નિહાનિદાય કે० નિઝાનિઝા તે કહીયેં જ્યાં હુસ્કપડિયોહા કે०
 દોહિલો પ્રતિવોધ ઇટલે જાગતુ ઠે, ત્રીજી પયલા કે० પ્રચલા નામેં નિઝા તે ઠિઠવ-
 વિઠસસ કે० ઝજાને, વેઠાને આવે, પયલ પયલાયચંકમડ કે० પ્રચલા પ્રચલા તે ક-
 હિયે જે ચાલતા થકા આવે ॥ ૬૪૫૪ાર્થ. ॥ ૧૧ ॥

નિઝાયેં કરી હુઝિયના વિપય રૂંધાય, તેથી સમસ્ત દર્શનનો ઘાત થાય, તે જાણી
 સર્વ ઘાતિની પ્રકૃતિ કહી તથાપિ મેઘેં આવરિત સૂર્યની પેરેં અંશમાત્ર અનાવૃત રહે
 ઠે તો શબ્દાદિક સાંજલે ઠે તેમાં જે મુલે સાદમાત્રેં કરી જાગે, તે નિઝા, જે કર્મ-
 પ્રકૃતિના ઉદયથી હોય, તે કર્મપ્રકૃતિનુ નામ પણ નિઝા કહીયેં કારણેં કાર્યનો ઝ-
 પચાર જાણવો તથા હુ સે કરી ધૂધણાવીને ઘણા ઘણા આકરા શબ્દેં કરી દોહિલો
 જગાવીયેં ઇહવી નિઝા, જે કર્મપ્રકૃતિના ઉદયથી જીવને આવે, તે કર્મપ્રકૃતિનુ નામ
 નિઝાનિઝા કહીયેં પ્રચલાયેં ધૂમે પ્રાણી જેણે, ઇવી નિઝા આવે, તે નિઝાનુ નામ
 પ્રચલા, તે સ્થિત ઇટલે ઝજાને તથા ઝપવિષ્ટ ઇટલે વેઠાને પણ આવે ઇવી નિઝા,
 જે કર્મપ્રકૃતિના ઉદયથી હોય તે કર્મપ્રકૃતિનુ નામ પ્રચલા કહીયેં પ્રચલાપ્રચલા
 નિઝા તે કહીયેં જે હસ્તીની પેરેં ચાલતા હાલતાં પણ આવે, તો સુતા વેઠાં અને
 ઝજા થકાં આવે, તેનુ તો કહેવુજ શુ ? ઇવી ઘણી નિઝા જે કર્મપ્રકૃતિના ઉદયથી
 આવે, તે પ્રકૃતિનુ નામ પ્રચલાપ્રચલા કહીયેં. તથા અશ્વની પેરેં જેવારે અશ્વને
 દાણો ચરતાં કાકરો દાઢ વચ્ચે આવે, તે વારેં નિઝામાહે જાગે, તથા રણમાહે જાગે,
 તે પણ પ્રચલાપ્રચલા નિઝા કહીયેં ॥ ૧૧ ॥

દિણ ચિંતિઅઢ કરાણી, થીણહી અરુચકિ અરુવલા ॥

મહુલિત્ત સ્વગ્ગધારા, લિહણ વહુહાઝ વેઅણિઅ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—પાંચમી દિણચિંતિઅઢકરણી કે० દિવસેં ચિતવ્યા અર્થની કરનારી નિઝા,
 તે થીણહી કહીયે, અરુચકિ કે० અરુચકવર્તિ જે વાસુદેવ તેના વલથી અરુવલા
 કે० અરુવલ હોય જેમા મહુલિત્તસ્વગ્ગધારા કે० મહુલિત્ત સ્વગ્ગધારા ઇટલે મધુયે રા-
 રમેલી તરવારની ધારા સરલી ધારાને લિહણવ કે० ચાટવા સરલી શાતા અને
 અશાતા ઇમા હુહાઝ કે० વે જેદે વેઅણીઅ કે० વેદનીય કર્મ કહ્યુ ॥ ૬૪૫૪ાર્થ-
 ૧૧ ॥

જે નિઝા આવે થકે તે પહેલાં દિવસમધ્યેં તથા રાત્રિમધ્યેં પણ જાગતાં જે કાર્ય
 ચિંતવ્યુ ઠે તે કાર્ય કરે, તે થીનહી તથા સ્થાન કહેતા ઇકઠી થઈ ઇવી રુઝિ ક-
 નેતા આત્માની શક્તિ જ્યા તે સ્થાનરુઝિ કહીયેં તથા રુઝિ કહેતા જ્યાં મનની ઇચ્છા
 ૧. થઈ તે સ્થાનરુઝિ પણ કહીયે ઇવી અત્યુત અશુચનિઝા જે કર્મપ્રકૃતિના

उदयथी आवे, ते कर्मप्रकृतिनु नाम पण स्त्थानर्द्धि स्त्थानगृद्धि कहियें। अर्द्ध-
चक्री कहेतां चक्रवर्तिनु बल, अने रुद्धि तेथकी अर्द्ध बल तथा अर्द्धी रुद्धि ठे जेनी
एटले त्रिखंडजोक्ता वासुदेव, तेना बलथकी अर्द्ध बल वज्ररूपनाराच सघयण वा-
लाने ए निद्रामांहे आवे तथा ठेवछा सघयणवालाने पण ए निद्रामांहे वमणु वमणुं
जोर वधे. ए नव दर्शनावरणीय कर्मेना जेद कह्या एटले बीजु कर्म, दर्शनावरण कछुं

हवे त्रीजा वेदनीयकर्मनु स्वरूप, जेद, सरया, कहे ठे त्या मधुलिप्त एवी ख-
झनी धारा तेने लिहण कहेतां जीज करी चाटवु ते सरखु वे प्रकारें वेदनीयकर्म
कछु ठे. एटले जेम मधुलिप्त खड्गधारा चाटता प्रथम मीठाशनो रस वेदतो थको
जीव, सुख माने पण खड्गधाराथी जीज ठेदाय तेथी दुःख पामे तेम पचेडियना
रूप शब्दादिक अनुकूल पामी शाता वेदे ते मधु सरखो अने तेनी अप्राप्तें विरह
दुःख वेदे, ते जीज ठेदन सरखु जाणवु. एम वेदनीयकर्म त्रीजु वे जेदे कछुं.

उंसन्नं सुरमाणुए, सायमसायं तु तिरिअ निरएसु ॥

मज्जाव मोहणीअं, डुविहं दसण चरणमोहा ॥ १३ ॥

अर्थ- उंसन्न के० प्राये सुरमाणुएसाय के० देवताने अने मनुष्यने शातावेदनीयतो
उदय होय अने मसायतु के० अशातानो उदय होय ते म्या होय ? तोके-तिरिअ-
निरएसु के० तिर्यचगति अने नरकगतिमाहे प्रायें घणो होय अने मज्जाव के० मदि-
रानी पेरें मोहणीअ के० मोहनीय कर्म जीवने विकल करे, ते डुविहं के० वे जेदे
ठे, एक दंसण के० दर्शनमोहनीय अने बीजु चरणमोहा के० चारित्र मोह-
नीय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १३ ॥

उंसन्नं ए देशीय शब्द प्रायिकवाची ठे तेथी उंसन्नं एटले प्रायें सुर के० देवता
अने मणुए के० मनुष्य ए वे गतिमाहे शातानो उदय होय ते जणी ए वेहु गति
पुण्यनी प्रकृति ते माटे एमाहे शातानी बहुलता ठे अने क्यारेक स्त्रीवियोगादिके
अशाता पण वेदे तेथी प्राये कछु अने तिर्यचगति तथा नरकगति ए वेहु पापप्रकृति
ठे तेथी अशातावेदनीनो त्या घणो उदय ठे अने तिर्यचमा कोइएक हस्ती रत्न-
प्रमुख आदर महत्त्व पामे, तथा नारकी पण श्रीजिनकढ्याणिक समये कांइएक डु ख-
मंदताये शाता पण वेदे, तेथी प्राये शब्द कह्यो ए रीति त्रीजु वेदनीयकर्म
वे जेदे कछुं

हवे चोथा मोहनीय कर्मनु स्वरूप
स्वभाव ठे. जेम मद्यपान कछ्या पठी जीव

ठे ए कर्मनो मदिरा जेवो
तेम मोहनीयना उदये जी

पोतानु हित न समजे, कदापि समजे तो पण मोहे करी न शके, ते मोहनीयकर्म वे प्रकारे कहे ठे

एक दर्शन एटले सदहणारुचिरूप त्यां जीव मुंजाय. जेम तापना जोरयी पथ्य रुचे नही, तेम मिथ्यात्वना उदययी शुद्धदेव, शुद्धगुरु, शुद्धधर्म, जे आत्महितकारी ठे ते रुचे नही कुगुरु, कुदेव ने कुधर्म दुर्गतिना दायक ठे ते रुचे, एवी रुचि जेना उदययी होय, ते दर्शनमोहनीयकर्म कहीये

तथा जे कर्मेना उदययी पोतानां हितकारी जे धर्मध्यानादिक तेने आचरी न शके, जेम परवश पड्यो मनुष्य, पोतानु हित करी न शके, एगो क्रियाविपर्यास जेणे करी होय, ते चारित्रमोहनीय कर्म वीजु जाणवु ॥ १३ ॥

दंसणमोहं तिदिह, सम मोस तहेव मिष्ठत्त ॥

सु० अ० विसुद्धं, अविमुद्धं त द्वद्द कमसो ॥ १४ ॥

अर्थ—दसणमोहं के० ते माहे दर्शनमोहनीय तिदिह के० त्रण जेठे कहे ठे एक सम्म के० सम्यग्त्वमोहनीय, वीजु मीस के० मिश्रमोहनीय तहेव के० तेमज त्रीजु मिष्ठत्त के० मिथ्यात्वमोहनीय ते सुद्ध के० शोधु पुज ते सम्यग्त्व, अरुविशुद्ध के० अर्द्ध-विशुद्ध पुज ते मिश्र अने अविशुद्ध के० अणशोधु पुज ते मिथ्यात्व, तं के० ते द्वद्द के० होय, कमसो के० अनुक्रमे ॥ इत्युक्तार्थ ॥ १४ ॥

तथा जेवी वस्तु जेग धर्म करी सहित ठे तेवीज विश्रामपूर्वक जाणे, तेने दर्शन कहीये तिहा मुळावे विकल करे तेणे सदेह, विपर्यय, मूढताये तत्त्व परखी न शके, ते दर्शनमोहनीय कर्म त्रण जेठे ठे, ते कहीये ठेये

१ जेम मदनकोडवा, जेने खावे मीणो चढे, तेने खानी, तुश उतारी, ठाणपाणी देई शोधीये ते कोडवाणी विशेष प्रकारे मादकता न होय, तेम जीवने विकल करे एवा जे मिथ्यात्वना दख, ते पण त्रण करण प्रयोगे एटले करणना त्रण प्रकार—एक यथाप्रवृत्तिकरण तेहने पिणे जे मनना परिणाम उजला थाया, तेथी घणोरा उजला थाय ते अपूर्वकरण, तेथी पण घणा परिणाम उजला थाय, ते अनिवृत्तिकरण, ए करण, ते मनना परिणाम विशेष ठे तथा उपशमसम्यक्त्वे करी शोध्या तेनो चोटाणिउं, त्रण ठाणीउं, वे ठाणिउं रस टाळी शेव एक ठाणीथा मात्र रससहित राग्या, ते दखु जीव तत्त्वनी परीक्षा विणे मुकाय नही, पण आत्मस्वभावरूप उपशमिकदायिकसम्यग्त्व उदये न होय तथा सूक्ष्मपदार्थने विणे देशशकाये सम्यक्त्वे मेल उपजावे ते ते शुद्धदखु नाम सम्यग्त्वमोहनीय कर्तु

१ अने जे मिथ्यात्वदल, अणठड्या मदनकोडवानी पेरें अर्द्धविशुद्ध दल जे जिहांथी वेगणीउं मात्र रस रह्यो, ते वीजु मिश्रमोहनीयकर्म.

३ तेम जेह्वो वांध्यो हतो, तेह्वोज जे चोगाणीउं, त्रिगणीउं, वेगणीआ रस सहित अनुपहत सर्व घाति रस तत्वसद्वहणाविपर्यासतुं करनार, तुष सहित अण-खांड्या मदनकोडवानी पेरें उन्मादजन्य कर्मदल, ते त्रीजु मिथ्यात्वमोहनीयकर्म

१ तथा शोध्यु दल ते जेम चसमा दृष्टितेजने आवरतां पण सूक्ष्म अर्थ दृष्टिगृ-रावे, तेम जीवने तत्वरुचि ठहरावे, ते सम्यक्त्वमोहनीयकर्म.

२ तथा अर्द्धविशुद्ध एटवे अर्द्धखांड्या अर्द्धठड्या एवा मदनकोडवानी पेरें विका-रजन्य कांश्च कार्य करे, कांश्च कार्य न करे जेथी तत्वरुचि न होय अने अतत्वरुचि पण न होय, एवी मिश्ररुचि उपजावे, ते वीजुं मिश्रमोहनीयकर्म.

३ तथा अशुक्लपुज, मदनकोडवानी पेरें तथा धतुरानी पेरे दृष्टिने फेरवे, तेणे करी तेहने दृष्टिये अवतो वस्तुधर्म प्रतिज्ञासे जेम धोला शरने पीलो जाणीये, तेम उज्ज्वल जिनमत तेने मलिन देखे अने मलिन एवा जे कुमार्ग, तेने उज्ज्वल देखे, ते त्रीजु मिथ्यात्वमोहनीयकर्म ए मिथ्यात्वमोहनीयादि त्रण ठे

अर्ही जे सम्यक्त्वमोहनीयादिक प्रकृति ते कारण तेणे करी तत्वविपयिणी शुद्ध-मिश्र, अने अशुद्धरुचि जीवनी होय ते कार्य एम कारण ते द्रव्य, अने कार्य ते जाव ए विवक्षाये एक सम्यक्त्व, वीजु मिश्र, त्रीजु मिथ्यात्व ए त्रण मोहनीय, द्रव्य जावथी जाणवी कारण ते द्रव्यकर्म, कार्य ते जावकर्म, द्रव्यकर्म केवली जाणे अने द्रव्यकर्मथी चेष्टादिक थाय ते जावकर्म, ते आपणे पण जाणीये ॥ १४ ॥

॥ हवे तत्त्वार्थसद्वहणा ते सम्यक्त्व कह्यीये, ते माटे तत्व कहे ठे ॥

जिअ अजिअ पुष् पावा, सव संवर वध मुक्क ॥

निज्जरणा जेण सद्वहइ तयं, सम्म खड्गाई बहुजेअं ॥ १५ ॥

अर्थ- जिअ के० जीवतत्वना चौद जेद, अजिअ के० अजीव तत्वना चौद जेद, पुष् के० पुण्यतत्वना वेंतालीश जेद, पाव के० पापतत्वना व्याशी जेद, आसव के० आश्रवतत्वना वेंतालीश जेद, संवर के० संवरतत्वना सत्तावन जेद, वध के० वधतत्वना चार जेद, मुक्क के० मोक्षतत्वना नव जेद, निज्जरणा के० निर्जारातत्वना दार जेद, जेण के० जेहने उपपन्न सद्वहइ के० सद्वहे तय के० तेनु नाम सम्म के० सम्यक्त्व ते खड्गाई के० क्षायकादिके करी बहुजेअ के० बहु जेवें ठे ॥ इत्यक्षरार्थ. ॥ १५ ॥

१ त्या प्रथम जीवतत्व कहे ठे पांच इन्द्रिय, त्रण वल, एक स्वासोद्वास ने आधु

ए दश अव्यप्राण तथा उपयोगरूप जावप्राणधारी लोकाकाशप्रदेश प्रमाण, प्रदेशात्मक, ज्ञानदर्शनस्वजाव अव्यार्थिकनये नित्य, अने पर्यायार्थिकनये अनित्यपरिणामि अव्य व्यवहारनये कर्मनो कर्ता, जोक्ता, अने निश्चयनये शुद्धचित्पर्यायनो कर्ता, निजस्वरूपनो जोक्ता औदयिक, औपशमिक, क्षायिक, मिथ्य, पारिणामिकादिजाव-मेलापकरूप, उद्वस्यने चेष्टादिलिंगगम्य, केवलीने प्रत्यक्षशरीरप्रमाण, अरूपी जीव अव्य, जिनवचनें सद्वहु ए जीवतत्त्व, अने एथी विपरीत निजमत्तिकल्पनायें जाणे, ते अतत्त्व कह्ये ते एक, जीव तत्त्वना चौद जेद ठे

१ जे जीव अने अजीवने उपचोग्य चेतनारहित गति, स्थिति, वर्त्तना, अने अवकाश दानसमर्थ, एवा धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, काल, आकाश, अने पुञ्जल-रूप अजीवने तथाप्रकारे सद्वहु, ते बीजु अजीवतत्त्व ते अजीवतत्त्वना पण चौद जेद ठे

२ ते जीवतु दान, दयालुता, सरागसंयमादिक शुचपरिणाम, ते जावपुण्य, अने ज्ञातावेदनीयादिक शुचकर्मप्रकृति ते अव्य पुण्य ए पुण्यप्रकृतिनावेंतालीश जेद ठे

४ तथा मिथ्यात्वादि उदये उपहत जीवने मलिन परिणाम, ते जावपाप अने मिथ्यात्वादिक कर्मप्रकृति, ते अव्यपाप ए पापतत्त्वना व्याशी जेद ठे

५ तथा मिथ्यात्वाऽविरत्यादिक औदयिकजावपरिणत जीव, ते जावाश्रव तन्निमित्त कर्मदलतु आगबु, ते अव्याश्रव. ए आश्रवतत्त्वना वेतालीश जेद ठे

६ कर्म रुध्वा समर्थ क्षायिकक्षयोपशमिकादिकजावे करी जे जे अश, निरुपाधिक थया निरुपाधिक कहेता स्वाभाविक ते जावसवर अने तेणे करी जे जे आश्रवतु रुध्बु, ते अव्यसवर. ते पांच समिति, त्रण गुति, वावीश परीसहनो जय, दश यतिधर्म, चार जावना, ने पांच चारित्र ए बद्धा मली सत्तावन जेदें ठे

७ तथा शुद्धात्मने प्रतिकूल कपायादि सबधजन्य कर्मबधहेतुचीकणता, ते जावबध अने तेणे करी आत्मप्रदेशे कर्मदल बधाय ते अव्यबध चार जेदें

८ कर्म निर्मूलगा समर्थ शुद्धात्मानो अनुजय, ते जावमोक्ष तेणे करी जे जीवप्रदेशतु सर्वांशे कर्मप्रदेशथी मूकागबु, ते अव्यमोक्ष, नव जेदें ठे

ए कर्मशक्तिने हीन करे, एवा तपसवमसंवर्तजावनाजन्य शुद्धोपयोग शक्ति, ते जाव निर्जारा, तेणे करी जे जे कर्मप्रदेशतु आत्मप्रदेशथी खेरबु, ते अव्य निर्जारा. ते चार जेदें तप, ते निर्जारा

जेणे करी ए पुर्वोक्त नव पदार्थ जेस श्रीजिनेंउदेवें जाग्या अव्यार्थिकनये नित्य, अनित्य, निश्चयनये अजिज्ञ, व्यवहारनये जिज्ञ, सामान्यनयें एक,

विशेषनयें अनेक, ज्ञाननयें ज्ञेय, क्रियानयें हेयोपादेय, एम नयनिक्षेपासहित परस्पर सापेक्ष, अन्तर्धर्मात्मक, कथंचित् उत्पन्न, कथंचिद्धिनष्ट, कथंचिद्भुव एम त्रिरूप एकसमयें सद्दे, ए जिनवाणी रुचे, ते एक द्वायिकसम्यक्त्व. वीजुं ओपशमिकसम्यक्त्व, त्रीजु द्वायोपशमिकसम्यक्त्व इत्यादिक बहु जेद ठे, ते देखामीयें ठेये.

तत्पार्थनी सद्दहणाए एकविधसम्यक्त्व तथा आत्मानो शुद्धज्ञानादिक परिणाम अथवा शुद्धपरिणति आत्मा, ते निश्चें सम्यक्त्व, अथवा वीतराग सम्यक्त्व, ते निश्चयसम्यक्त्व अने सरागसम्यक्त्व ते व्यवहारसम्यक्त्व, अथवा कुगुरु, कुदेव ने कुमार्गनो त्याग अने सुगुरु, सुदेव अने सुमार्गनु आदरबु, एम व्यवहार सम्यक्त्व वे जेदें ठे. तथा अन्तानुवधीया चार कपाय अने दर्शनमोहनीय त्रण. ए सात प्रकृतिना द्वाययी प्रगटी जे तत्वरुचि ते द्वायिकसम्यक्त्व अने ए सात प्रकृतिने उपशमावे, ते ओपशमिकसम्यक्त्व अने ए सात प्रकृतिनो रसोदय आव्यो ते खपाव्यो शेष उदय नथी आव्यो, ते द्वायोपशमिक. एने आंतरे सम्यक्त्वमोहनीयोदय उपपन्नजन्म तत्वरुचि ते वेदकसम्यक्त्व एम त्रिविध सम्यक्त्व जाणवुं, तथा जिनोक्त करे, ते कारकसम्यक्त्व तेहने रुचीये करी रोचकसम्यक्त्व प्ररूप करी दीपावे, ते दीपकसम्यक्त्व एम अनेक प्रकारें सम्यक्त्व जाणवु ॥ १५ ॥

मीसा न रागदोसो, जिणधम्मो अंतमुहु जहा अन्ने ॥

नालिअर दीवमणुणो, मिठं जिणधम्म विवरीअं ॥ १६ ॥

अर्थ— मीसा के० मिश्रमोहनीयना उदययी जिणधम्मो के० जिनधर्मने विपे नरागदोसो के० राग द्वेष न होय अतमुहु के० अंतरमुहूर्त्तसुधीनो काल जहा के० जेम नालिअरदीवमणुणो के० नालिकेरद्वीपना मनुष्यने अन्ने के० अन्नने विपे राग द्वेष न होय तेनी पेरे जाणवु अने मिठं के० मिथ्यात्व ते जिणधम्मविवरीअ के० श्री जिनधर्मयकी विपरीत जाणवु ॥ इत्यह्वरार्थ. ॥ १६ ॥

मिश्रमोहनीयना उदययी जीवने श्रीसर्वज्ञापित धर्म उपरें अच्यंतरराग न होय एटखे श्रीवीतराग देवे करुं, ते तेमज पण अन्यथा नहीं ए सरखुं वीजुं कोइ जीवने हितकारी नथी, एवो अच्यंतर चित्तप्रतिबंध ते पण न होय तथा ए धर्म खोटो ठे एम निंदारूप अच्यंतर अरुचिरूप द्वेषपण न होय. जिनधर्मने विपे मिश्रजाव होय तेनो काल अंतरमुहूर्त्त प्रमाण ठे. जेटखो व्यजनावग्रहणो काल आसो-आस प्रथमत्व प्रमाण तेटखो जाणयो ते उपरांत मिथ्यात्व तथा सम्यक्त्व पामे.

अहीं दृष्टान देसाडे ठे. जेम अन्न के० धान्यरसवती उपरें रुचि जे अत्यंत आ-

दर एटले ते विना नज चाखे एवो राग पण न होय तथा अरुचि एटले दीतु न सुहाय, एवो छेप पण न होय ते कोने न होय ? तो के ज्या घणा नाखियेरना वृद्ध ठे एवो जे छीप त्याना लोक, सदा नाखियेरादिक फलथी उदरवृद्धि करे ठे परतु ते छीपनिवासीयें अन्न, केवारे पण दीतु नथी, तेथी तेनो खाद लह्याविना अन्न उ परे राग पण नथी उपजतो तेम छेप पण नथी उपजतो तेम मिश्र मोहनीयसेद्धा तिकमते मिथ्यात्वथी मिश्रे आवे पण सम्यक्त्वथी मिश्रे नावे, तेथी तेणे सम्यक्त्व रस लह्या विना जिन वर्मने विषे रुचि तथा अरुचि न होय, ए जाव

मिथ्यात्व तेने कहीये, जेने उदये जिनोक्त पदार्थथी विपरीत पदार्थ सदहे जेम धतुरो खाधाथकी जीव, विकल थाय, तेथी सुवर्ण न होय, पण सुवर्ण करी सदहे, माने तथा तापना जोरथकी जीवने अन्न न जावे, अपथ्य रुचे, तेम ए मिथ्यात्वी जीवने राग, छेप, मोहादिक दोषघतने विषे देवरुचि थाय अने आरज तथा परी ग्रहघतने गुरु करी सदहे स्वमतिकद्विपतधर्म सदहे त्या १ साधुने असाधु करी माने, २ असाधुने साधु करी माने, पूजे, ३ कात्यादिक धर्मने अधर्म माने, ४ ज्ञानहोमादिक अधर्मने धर्म करी माने, ५ अजीवने जीव करी माने, ६ जीवने अजीव करी माने, ७ गतानुगतिकउन्मार्गने मार्ग करी सदहे, ८ सम्यक् ज्ञानादिक मोक्षमार्गने उन्मार्ग करी सदहे, ९ कर्मरहितने कर्मसहीत करी माने, १० सकर्मी कृष्णादिकने परमेश्वर करी माने, ए दश मिथ्यात्व ते विपरीतश्रद्धान ते मिथ्यात्वमति, तेने दर्शनमोहनीय कहीये

॥ हवे पच्चीश चारित्र मोहनीयनी प्रकृति कहे ठे ॥

सोलस कसाय नवनो, कसाय डुविह चरित्त मोहणीय ॥

अण अप्पच्चस्काणा, पच्चस्काणाय सजलणा ॥ १७ ॥

अर्थ— सोलसकसाय के० शोल कपाय मोहनीय, नवनोकसाय के० नव नोकपायमोहनीय, डुविहचरित्तमोहणीय के० ए वे जेदें चारित्र मोहनीयना पच्चीश जेद, अण के० अनतानुवधीआ चार, अप्पच्चस्काणा के० अप्रत्याख्यानावरणीयना चार, पच्चस्काणाय के० प्रत्याख्यानावरणीयचार, सजलणा के० सज्वलनकपाय चार ए शोल कपायमोहनीय ॥ इत्यद्वारार्थ ॥ १७ ॥

त्या प्रथम शोल कपायमोहनीय कहे ठे कप के० ससार तेनो आय के० लाज होय जेना उदयथी जीवने, ते नणी एनु नाम कपाय ते क्रोव, मान, माया अने लोच " चार अनतानुवधादिक प्रत्येक चार चार जेदे ठे एम चार चोक शोल जेद एणे करी

જીવ સંસારમાંહે રહે તથા હાસ્યાદિક ઠ અને ત્રણ વેદ, એ નવને નોકપાય એડું નામ કહીયે. જે ત્રણી ણથી કપાય ઉપજે, હાસ્યથી ક્રોધ તથા રાગ ઉપજે તથા રાગાદિકથી હાસ્યાદિક હોય, એમ કપાયને સમીપે કાર્યતાયે તથા કારણતાયે હોય. તે ત્રણી એને નોકપાય કહીયે એમ જીવને અહિતાચરણ પ્રવૃત્તિહેતુ અને હિતાચરણ-રોધક, એ વેદુ ક્રિયાવિપર્યાસ કરે, તે માટે એ ચારિત્રમોહનીયના ઉત્તરજેદ પચીશ હોય.

॥ હવે એ પચીશ જેદના સ્વરૂપ કહે છે. ॥

તિહા સૂત્ર તે સૂચનમાત્ર હોય તેથી એક પદાશ કહે થકે પણ આત્મું પદ લેતું જેમ જીમ કહેવા થકી જીમસેન સમજાય છે તેમ આણ એવું પદ કહ્યા થકાં અનંતાનુવધીઆ કપાય લીજે, જે માટે જેનો અત નહીં તેને અનંત કહીયે એટલે અનંત મસાર તેહના અનુવધી કહેતાં વૃદ્ધિ કરનારા જે કપાય, તે અનંતાનુવધીઆ કપાય જાણવા કદામ્બહરૂપ યુક્તિયે બુદ્ધિશૂન્યપણે એકાંતવાદિની રુચિ ટલે નહીં એ અનંતાનુવધી રાગયુક્તિયુક્તપણે જિનમત ઉપરે અરુચિરૂપ દ્વેષ, તે અનંતાનુવધી. તેણે વાહ્યવૃત્તિયે જો પણ કપાયોદ્ય મંદ દેખાય છે તો પણ યુક્તિહીન સ્વમતપક્ષપાતિને નિયમા અનંતાનુવધીયાનો ઉદય જાણવો. અહીં શ્રીશીલંગાચાર્યે એ ચાર અનંતાનુવધી અને ત્રણ મિશ્ર્યાત્વમોહનીયાદિક, એવં સાત પ્રકૃતિ સદ્દહણા ફેરવે છે એમ કહ્યું છે, તે માટે એ સાતને ઢર્શનમોહનીયમાં ગણી છે અને શેષ એકવીશ પ્રકૃતિ ચારિત્ર મોહનીયની કહીયે વિશેષાર્થીયે શ્રી આચારાંગની ટીકા જોવી એ અનંતાનુવધી ચાર કપાય કહ્યા

જેના ઉદયથી અપ્પચરકાણા કેળ અપ્રત્યાર્યાન એટલે દેશવિરતિપણું તેને પણ આવરે, રોકે, તો સર્વવિરતિપણું હોયજ કેમ ? એવી ક્રોધાદિક પ્રકૃતિનુ નામ અપ્રત્યાર્યાનાવરણીય કપાય ચાર જાણવા આત્માને પ્રવૃત્તિમાર્ગથી પ્રતિકૂલ કરવો તે પ્રત્યાર્યાન સર્વ વિરતિઆત્મગુણરૂપ જાણવું તેના ઉદયને જે આવરે, આવવા ન દિયે, તે પ્રત્યાખ્યાનાવરણ ક્રોધાદિક ચાર કપાય જાણવા સં કેળ થોહુંશુ પરીસહાદિકેં કરી યતિને જ્વલે કેળ ઢીપે, પઠી તરત વિસરાણ થાય તે સંજ્વલન, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ જાણવો. એમ ચાર કપાયના શેલ જેદ કહ્યા

॥ હવે મુગ્ધજનને એનો જેદ જણાવવાને ગાથા કહે છે ॥

જાજીવ વરિસ ચઠમાસ, પક્કગ્ગા નિરય તિરિય નર અમરા ॥

સમ્માણુ સઘવિરઈ, અહ્લાય યાયકરા ॥ ૧૬ ॥

અર્થ-જાજીવ કેળ પ્રથમ જાવજીવ

તે અનંતાનુવધી કપાય કહીયે.

वीजो अप्रत्यारयानी कपाय ते वरिस के० एक वर्ष सुधी रहे, त्रीजो प्रत्यारयानी कपाय, चउमास के० चार मास सुधी रहे, चोथो सज्जलनकपाय ते पस्कग्गा के० पदर दिवस सुधी रहे, पहेलो निरय के० नरकगतिहेतु, वीजो तिरिय के० तिर्यच गतिहेतु, त्रीजो नर के० मनुष्यगतिहेतु, चोथो अमरा के० देवगतिहेतु, पहेलो सम्म के० सम्यग्गतनो घात करे, वीजो अणु के० देशविरतिनो घात करे, त्रीजो सर्वविरति के० सर्वविरतिनो घात करे, चोथो अहंत्वाचरित्त के० यथारयात चारित्रनो घात करे ए रीते चार पूर्वोक्त पदार्थना घायकरा के० घातना करनारा जाणवा

जावजीव सुधी जे क्रोधादिक चारे कोइ रीतें निवृत्ते नहीं, एवा डु साध्य, ते अनंतानुबधीआ क्रोधादिक चारे अनुक्रमे लेना जे कपाय, एक वर्ष सुधी घणा उपाये कोइ पण रीते निवृत्ते नहीं ते अप्रत्यारयानावरण क्रोधादिक चार कपाय डु साध्य जाणवा जे चार महीना सुधी निवृत्ते नहीं, ते प्रत्यारयानावरण क्रोधादिक चार कपाय जाणवा जे पदर दिवस सुधी उत्कृष्टा रहे, ते सुसाध्य क्रोधादिक चार कपाय सज्जलना कहीयें हवे सक्केशतारतम्य कहे ठे

अनंतानुबधीआने उदयें जीवने नरकप्रायोग्यकर्म वधाय, अप्रत्यारयानावरण कपाय चारने उदये जीवने तिर्यचप्रायोग्यकर्म वधाय, प्रत्यारयानावरणकपाय चारने उदयें जीवने मनुष्यगतिप्रायोग्य कर्म वधाय, सज्जलनाकपाय चारने उदये जीवने देवगति प्रायोग्य कर्म वधाय हवे एना घातगुण कहे ठे

अनंतानुबधीया कपायनो उदय, सम्यग्गतनो घात करे अप्रत्यारयानावरण कपायनो उदय, अणुगतनो घात करे प्रत्यारयानावरण कपायनो उदय, सर्वविरतिनो घात करे सज्जलनाकपाय चारनो उदय, यथारयातचारित्रनो घात करे एना उदयथी यथारयातचारित्र नावे, केम के उपशातमोहगुणगण आठ्यु ते पण सज्जलनाने उदये जाय तथा सरागसयमने विपे पण देशजगरूप अतिचार उपजावे, जे जणी सर्वविरतिने विपे अतिचार, ते सज्जलनाने उदयें होय अने शेष चार कपायने उदये अनाचाररूप मूलजग थाय

तथा अर्ही जावजीव, वर्ष, चारमास, पक्ष, इत्यादिक कालमान कहुं तथा नरकादिकगतिप्रायोग्यवध कह्यो, ते सर्व मुग्धजन समजाववाने प्रायिक जाणवु अन्यथा बाहुबलीने एक वर्षसुधी मान रहु पण ते थकी चारित्रनो सर्वघात न थयो ते जणी सज्जलनो मान तथा प्रसन्नचद्र राजर्षिनी पेरे अतरमुहुर्त्तमात्र पण अनतानुबधीअ रहे, तेथी अनियम जाणवो ॥ १७ ॥

॥ हवे वाह्यदृष्टांत देखामनापूर्वक कपायस्वरूपनेद कहे ठे. ॥

जल रेणु पुढवि पद्मय, राईसरिसो चउव्विहो कोहो ॥

तिणसलया कठउठिअ, सेलउंजोवमोमाणो ॥ १ए ॥

अर्थ— जल के० जलरेखासरखो, रेणु के० धूलिरेखासरखो, पुढवि के० माटीनी रेखासरखो, पद्मय के० पापाणनी राईसरिसो के० राउसरखो, चउव्विहो के० चार जेदें कोहो के० क्रोध होय. तिणसलया के० नेत्रनी ठडीनी परें नमे, ते संजवलनो कहीयें, कठ के० काष्टनी परें प्रत्याख्यानीउं, ठिअ के० हारुनी परें दुर्नम अप्रत्याख्यानीउं, सेलउंजोवमो के० पापाणस्तजनी परें नमे नहीं, ते अनंतानुवधीउं माणो के० मान जाणवो ॥ इत्येकारार्थ ॥ १ए ॥

जेम पाणीमां लीक करतां पाठलथी मलती जाय, एम जे क्रोधें करी मनादिक विषय्यो ते तरत मले, ते संजवलनो क्रोध जेम धूलिमांहे लीक कीधे जे धूल जूदी थाय, ते केटलाएक काळें वायुविशेषे पाठी मले, ए रीतें जांगु मन, उपायें मले, ते वीजो प्रत्यारयानक्रोध जाणवो सूका तलावमा माटी फाटी, ते मेघ वरसवाथी मले तेम जे मन जांगु होय ते घणे उपाये काळे काळे मले, ते वीजो अप्रत्यारयानिउं क्रोध. तथा पर्वत फाट्यो ते कोइ रीतें न मले, तेम जेहुंतुं मन जांगु ते कोइ उपायें न मिळे, ते चोथो अनंतानुवंधीउं क्रोध एम चार प्रकारें क्रोध कह्यो, जे माटे विघटनस्वभाव क्रोध ठे तेणे सरखाइये, चार रेखाने दृष्टांतें करी चार जेदें क्रोध समजाव्यो. अहीं कपाय-मोहनीयप्रकृति ते उद्व्यक्रोधादिक ते पांच वर्ण, पांच रस, वे गंध. चार स्पर्श, तेना शोल जेद अथने तेहना उद्व्यथी थया जे जीवना मलिन अध्यवसायरूप जावक्रोधा-दिक ते अवर्ण, अगंध, अरस ने अस्पर्श तेना असंरयाता जेद थाय जे माटे रस-वधहेतु अध्यवसायस्थानक असख्याता कहा ठे

एम क्रोध चार कहा हवे मानना चार जेद कहे ठे तिणसलया के० नेत्रनी ठडी ते जेम सुखे नमे, तेम जे मानने उदयें जन्यहठनिर्गुण पद्मातरूप सुखें सङ्ग-रूपदेशमात्रे नमे, वाळ्यो वळे, ते मानतुं नाम संजवलनो मान जाणवो जेम सूकां काष्टने तैलादिक चोपनी डु खे नमावीयें तेम जे मानना उदयवंत जीवने घणा प्रयासें वाढीयें, मार्गसन्मुख आणीये, ते वीजो प्रत्यारयानीउं मान जाणवो. जे अत्यंत घणे कष्टे हानडी परें नमावीये, मार्गसन्मुख करीयें तेवो डु साध्य, ते वीजो अप्रत्याख्यानीउं मान जाणवो जेम पठरनो स्तज कोइ रीतें नमे नहीं तेम जे कदा-ग्रह, कोइपण उपायें न ठांडे, ते चोथो अनंतानुवंधीउं मान जाणवो. एम मानमि-

શ્યાન્નિનિવેશરૂપ અનમનસ્વજાવ, તેથી એ તિણસલયાદિકશુ નામ્ય ડુર્નામ્ય જોદે ચતુ-
ર્વિધમાન કહ્યો જાવથી એના અસરય જોદ કહીયેં

॥ હવે માયા તથા લોચના જોદ કહે છે ॥

માયાવલેહિ ગોમુ, તિ મિઢસિંગ ઘણવસમૂલસમા ॥

લોહો હલિદ્દા સ્વજણ, વદ્દમ કિમિરાગ સારિઠો ॥ ૨૦ ॥

અર્થ— માયા કેમ માયા તે અવલેહિ કેમ ઘણની ઠોતિ સરસી, ગોમુત્તિ કેમ વલદ
મુનરે તે સરસી, મિઢસિંગ કેમ મેંઢાના શિંગના સરસી વાકાઈ, ઘણવસમૂલસમા કેમ
કઠિન વાસના મૂલ સરસી વાકી માયા છે, લોહો કેમ સજ્વલના લોચનો રગ હલિદ્દા
કેમ હલદર સરસો જાણવો, સ્વજણ કેમ સરાવજાનો મેલ વદ્દમ કેમ કર્દમપાસ
સરસો, કિમિરાગ કેમ કરમજીપાટનો રગ તે સારિઠો કેમ સમાનરગ અનતાનુવધી
લોચનો જાણવો. ઇત્યદ્વાર્ય ॥ ૨૦ ॥

માયાવક્રતાસ્વજાવ આપણા અગ્નિપ્રાયથી જિન્ન વચન કાયચેષ્ટા દેસાડગી, તે
માયા જાણવી, ત્યા કાંઈ સુસાધ્ય હુ સાધ્યપણાને વિષે દૃષ્ટાત કહે છે જેમ અવલેહી
કેમ વશાદિક ઠોલતા ઠોતી નીકલે, તેનુ વાકાશપણું જેમ કરગ્રહણ માત્રેં ટલી જાય,
તેમ જેની માયા સુલે ટલે, તે સજ્વલની માયા જાણવી તથા જેમ ગો કેમ વલદ
ચાલતો મૂતરે, તેની વક્રતા ધૂલ માંહે સૂકાયા પઠી ટલી જાય, તેમ જે ઉપાયે કરી
જે માયા ટુટે, તે પ્રત્યાર્યાની માયા જાણવી તથા મેંઢાના શિંગનાની વક્રતા અત્યત
ઘણા કષ્ટે કોષ્ઠક ટાલે, તેમ જેના મનની વાકાઈ દોહલી ટલે, તે ત્રીજી અપ્રત્યા-
ર્યાની માયા જાણવી તથા વાસનુ મૂલ તેની વક્રતા કોઈ પણ ઉપાયથી ટલે નહીં,
તેમ અનતાનુવધિની માયાને ઉદયેં કરી જે જીવને વક્રતા હોય, તે ઘણે ઉપદેશેં
તથા ઘણા ઉપાયે ટલે નહીં તે અનતાનુવધી માયા જાણવી એટલે દૃષ્ટાતપૂર્વક ચાર
પ્રકારની માયા કહી

હવે લોચના ચાર જોદ કહે છે જે લોચના ઉદયથી જીવને ધનાદિક પરિગ્રહ
ઉપરે મમત્વનો રગ હોય, પરતુ હલદરના રગની પેરે સુલે ઉતાચો જાય, તે લોચનુ
નામ સજ્વલનલોચ જાણવો તથા સ્વજન કેમ સરાવજાનો ચીરણો મેલ જેમ ઉપાયે
ટલે, તેમ જે લોચના ઉદયથી થયો જે ધનાદિકનો રગ, તેને ઉપાયે ટાલી શકાય,
તે પ્રત્યાર્યાનીઠ લોચ જાણવો તથા કાદવ જે ગાનાનો પશ્માનો કચરો વલ્લેં લાગો,
તે ઘણા સાચુ પ્રમુલ ડ્રવ્યે કરી હુ સુલે ઉતરે, તેમ જે લોચના ઉદયથી આવો હુ સ-
સાધ્ય પરીગ્રહ ઉપર રગ હોય, તે ત્રીજો અપ્રત્યાર્યાનીઠ લોચ જાણવો તથા કિરમજી
- તે રગ, કોઈ પણ રીતેં ઉતાચો ન જાય, તે જેમ લોચના ઉદયથી થયો જે ધના

दिक्र नवविध परिग्रहो रंग, जे कोइ रीतें उताख्यो न जाय, ते अनंतानुबधीउं लोच
ए लोचनो स्वभाव रजन ठे जे जणी परद्वयसाथे तन्मय आवे करीने आत्माने रंगे.
एम शोल कपायमोहनीयना जेद, दृष्टांतपूर्वक कथा ॥ २० ॥

॥ हवे नव नोकपायमोहनीनु जेदस्वरूप कहे ठे ॥

जस्सुदया दोइ जिए हास रइ अरइ सोग जय कुठा ॥

सनिमित्त मन्नहा वा, त इह हासाइ मोहणिअ ॥ २१ ॥

अर्थ—जस्सुदयाहोइजिए के० जेना उदयथी जीवने होय हास के० हांसी, रइ के०
रति वेदे, अरइ के० अरति उद्वेग, सोग के० शोक जूरवादिक, जय के० जय वीक, कुठा
के० जुगुप्सा ते जुगुप्सा ते सनिमित्त के० सकारण, निमित्तसहित वा के० तथा अथवा
अन्नहा के० अन्यथा एटले कारण विना होय तं के० ते इह के० अहीं हासाइमोह-
णिअ के० हास्यादिक ठ मोहनीयकर्म जाणवु ॥ इत्यङ्गारार्थ ॥ २१ ॥

तेमां पण जे कर्मना उदयथी तथाविध जांडचेष्टादिक देखवे करी सकारण तथा
कारणविना सहेजे हासी आवे, ते प्रथम हास्यमोहनीय तथा जे प्रकृतिना उदयथी
सकारण तथा कारणविना इन्द्रियानुकूलविषय पामे, ते रति एटले ते वस्तुने विपे
अंतरचित्तप्रतिबध होय, ते वीजु रतिमोहनीय तथा इन्द्रियना प्रतिकूल विषयसाधक
अर्थ मट्याथकी जे चित्तोद्वेग उपजे ते सकारण, ते विना सहेजे उद्वेग, उपापलो
उपजे ते निष्कारण, ए वीजुं अरतिमोहनीय जाणवु तथा जे प्रकृतिना उदयथी
इष्टवियोगादिक कारण मले थके तथा कारण मट्या विना पण रुदनादिक होय, ते
चोथु शोकमोहनीय जाणवु तथा जे प्रकृतिना उदयथी आ लोकरने विपे छुष्ट मनु-
ष्यादिक देखीने वीहे, ते इहलोकजय तथा छुष्ट सर्प व्याघ्रादिक तथा जूत प्रेता-
दिकथी वीहे, ते वीजो परलोकजय तथा जयना हेतु जे चोरादिक, ते इव्य खेइ
जशे ? एम वीहे, ते वीजो आदानजय तथा जे वीजली तथा बहूकना शब्दथी
अणचितव्यो जय थाय, ते चोथो अकस्मात् जय पाचमो दरिद्रीने आजीविकानो
जय ठहो मरवानो जय सातमो अपयश यत्रानो जय ए सात जय तथा वीजा
पण जय सकारण तथा नि कारण उपजे, ते पाचमु जयमोहनीय जाणवुं तथा जे
कर्मना उदयथी जुगंध, करूप पदार्थ देखी सकारण अन्यथा नि कारण सुग उपजे,
तेथी नाक मचकोडे, थूके, इत्यादिक चिन्ह करे, ते ठहुं जुगुप्साजुगुप्सामोहनीयकर्म
जाणवु एम हास्य, रति, अरति, रं जे जुगुप्सा ए ठ नाकपायमोहनीयना
जेद कथा ॥ २१ ॥

॥ हवे त्रण वेदनो कपाय कहे ठे ॥

पुरिसिद्धि तडुजय पइ, अहिंसासो जवसा हवइ सो उ ॥

थी नर नपु वेउदउं, फुंफुम तण नगर दाहसमो ॥ २२ ॥

अर्थ—पुरिसि के० पुरुषनी इष्टा, ठि के० स्त्रीनी इष्टा, तडुजय के० पुरुष तथा स्त्री वेहु पइ के० प्रत्ये अहिंसासो के० अजिलाप मैथुनसङ्गारूप जवसा के० जे कर्मने वशे जीवने हवइ के० हाय सो के० ते उ के० तु शब्द परस्परनी अपेक्षायें करी पुन शब्दनो वाचक ठे थी के० स्त्रीवेद, नर के० पुरुषवेद, नपु के० नपुसकवेद, ए वेउदउं के० वेदना उदयथी विषयनो ताप, फुंफुम के० कोउदाह, तण के० तृणदाह अने नगरदाहसमो के० नगरदाह सरखो, एम अनुक्रमे लेवा ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ २२ ॥

वेद एटले जे कर्मना उदयथी जीवने पुरुषनु दर्शन, स्पर्शन, आलिंगनादिक विपश्च अजिलाप उपजे, जेम पित्तना जोरथी मिष्टान्न जावे, तेम पुरुष सोहामणो लागे, ते प्रथम स्त्रीवेदनोकपायमोहनीयकर्म तथा जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीवने स्त्रीनु दर्शन, आलिंगन, मैथुनादिकनी इष्टा थाय, जेम श्लेष्मना जोरे करी खाटाश जावे, ते पुरुषवेदनोकपायमोहनीय वीजुं जाणवु तथा जे कर्मना उदयथी जीवने स्त्री अने पुरुष, ए वने वेदनो अजिलाप उपजे, जेम पित्तश्लेष्मने जोरें करी खाटा, खारा उपर अजिलाप उपजे, तेम जे उजयवेदविषयिणी इष्टारूप, ते वीजुं नपुसकवेदनोकपायमोहनीय जाणवु

हवे ए वेदमाहे कया वेदनो विषय, केवो तीव्र, मंद होय ? ते दृष्टांतपूर्वक कहे ठे स्त्री, पुरुष, अने नपुसक ए त्रण वेदना उदयने विषे अनुक्रमे कोउनो अग्नि, तृणनो अग्नि, अने नगर दाह, ते सरखा जाणवा एटले स्त्रीवेदना उदयथी जीवने विषय, फुंफुम एटले ठाणानो गोर तेनो अग्नि एटले कोउ ते जेम जेम खोरीयें, तेम तेम बलतो जाय तेम, जेम जेम पुरुषना करस्पर्शादिक होय, तेम तेम स्त्रीने विषयाग्नि वधतो जाय, ए प्रथम स्त्रीवेद तथा पुरुषवेदने उदयें तृणखलाना अग्निनी पेरें अजिलाप थाय जेम तृणाग्निनी ज्वाला, एकवार उठे पण पठी तरत समाइ जाय, तेम पुरुष पण स्त्रीसेवन करवाने उतावलो थाय, पण सेव्या पठी तरत समाइ जाय, ए वीजो पुरुषवेद जाणवो तथा जेम नगर बलतां उकरडादिक लाग्या ते घणा दिवस सुधी वले, तेम नपुसकवेदोदयें थयो जे विषय, ते कोइ रीते निवृत्ते नही, ते वीजो नपुसकवेद एम वेदने कहेवे नव, नोकपाय कहा, तेथी अष्टावीश प्रकृति कही ॥ २२ ॥

॥ हवे पांचसु आयुःकर्म तथा ठुं नामकर्म कहे ठे. ॥
सुर नर तिरि निरयाळ, हडिसरिस नामकर्मचित्तिसमं ॥
वायाळ तिनवइविहं, तिउत्तरसयं च सत्तठी ॥ १३ ॥

अर्थ—एक सुर के० देवायु, वीजुं नर के० मनुष्यायु, वीजु तिरि के० तिर्यचायु
चोथु निरयाळ के० नरकायु ते आयुःकर्मनो हडिसरिसं के० हडिनासरखो स्वजाव
जाणवो. अने नामकर्मचित्तिसमं के० नामकर्मनो स्वजाव, चितारा सरखो, ते
वायाळ के० वेंतालीश जेदे तथा तिनवइविह के० त्राणं जेद पण नामकर्मना जाणवा
अने तिउत्तरसयं के० त्रण अधिक एकसो जेद पण होय. वली सत्तठी के० शकशत
जेद पण नामकर्मना ठे. ॥ इत्युक्तार्थ. ॥ १३ ॥

तेमध्यें जे नामकर्मना उदयघी सुर कहेतां देव प्रायोग्यगत्यादिक हेतु जे सुरजो
गनु जाजनचूत, ते प्रथम सुरायु नर कहेता मनुष्यगति प्रायोग्यजोगनु जाजनचूत
ते वीजु मनुष्यायु तिरि कहेतां तिर्यचगति प्रायोग्यजोगनु जाजनचूत, ते वीजु
तिर्यचायु नरकगतिप्रायोग्यजोगनु जाजनचूत, ते चोथु नरकायु जेम हडि के
काष्ठनो खोडो, तेमांहे रोक्यो जीव ते निकली शके नहीं हनि जांगे तेवारें निकले
तेम गतिनो आयुष्योदय आव्यो ते जोगव्या विना त्यांथी जीव निकली शके नई
परंतु आयु पूर्ण जोगवी रह्या पठी सुखें निकले ए आयु कर्मनो स्वजाव ठे. ए
आयुःकर्मना चार जेद कहा

हवे नामकर्मना जेद कहे ठे नामकर्मनो स्वजाव, चिताराना सरखो ठे. जे
चितारो विचित्र वानें करी विविध आकारना हस्ती, घोडा, मनुष्यादिकनां जल
तथा जूनां रूप आलेखे, तेम नामकर्म पण देव, मनुष्य, तिर्यचादिक अनेकरूप, ना
ना संस्थान, नानावर्ण घटे ते नामकर्मनी एक अपेक्षायें वेंतालीश प्रकृति पण कहीयें
तथा अवांतर स्वजावनी अपेक्षायें त्राणं पण नामकर्मना जेद कहीयें एकसो अड
तालीश सर्व प्रकृति सत्तायें लेतां, तथा कर्मस्तवसित्तरीने मतें तथा कर्मप्रकृतिने मतें
पांच वधनना पन्नर जेद लेखवतां एकसो त्रण प्रकृति नामकर्मनी, एकसो ने अष्टाव
प्रकृति सत्तानी अपेक्षायें थाय. तथा वध, उदय, अने उदीरणानी अपेक्षायें नाम
कर्मनी प्रकृति शकशठ जेदे जाणवी ॥ १३ ॥

॥ हवे प्रथम वेंतालीश जेद कहेवाने पिंडप्रकृति चौद कहे ठे ॥

गइ जाइ तणु उवंगा, वधण सघायणाणि संघयणा ॥

संठाण वसु गंध रस, फास अणुपुवि विहगगई ॥ १४ ॥

अर्थ—एक गइ के० गतिनाम, व. के० जातिनाम, वीजुं तणु के० शरीर

नाम, चोयु उवगा के० उपांगनाम, पांचमु वधण के० वधणनाम, ठहु संघायणाणि के० सघातननाम, सातमु सघयणा के० सघयण नाम, आठमु संगण के० सस्याननाम, नवमु वण के० वर्णनाम, दशमु गध के० गधनाम, अगीआरमु रस के० रसनाम, चारमु फास के० स्पर्शनाम, तेरमु आणुपुवि के० आनुपूर्वीनाम, चौदमु विहग-गई के० विहायोगतिनाम, नाम कहेवा ॥ इत्यह्वरार्थ ॥ २४ ॥

१ देवता मनुष्यादिक पर्यायनु कारण, ते गतिनामकर्म २ एकेंद्रियादिक जीवपर्यायनु कारण, ते जातिनामकर्म ३ औदारिक शरीर पामवाना तथा परिणामवाना हेतु, ते शरीरनामकर्म ४ इस्तादिरूपणे पुज्ज परिणामवाना हेतु, ते उपांगनामकर्म ५ औदारिकादिक पुज्जलनु परिणामवाना मांद्दोमांद्दे जोरुवानु हेतु जे कर्म, ते वधननामकर्म ६ पांच शरीरना पुज्जलनो निचय करवानी हेतु जे कर्मप्रकृति, ते सघातननामकर्म तेणे करी आपणा शरीरयोग्य कर्मपुज्जलस्फुधनो राशि एरुगे करीयें ७ जेम खीलादिकें करी कमाडादिकना सपि दढ करीयें, तेम शरीरने पिपे हान सधिन दढ करवानु हेतु, ते सघयणनामकर्म ८ शरीरनो शुज तथा अशुज आकार, ते सस्यान तेनु हेतुचूत जे कर्म, ते सस्याननामकर्म ९ शरीर पुज्जलें कल्ल, गोर वर्णादि यवानु हेतुचूत जे कर्म, ते वर्णनामकर्म १० शरीर सुगध दुर्गंधपणु यावानु हेतुचूत जे कर्म, ते गधनामकर्म ११ शरीर तिक्कादिक रस यवानी हेतुचूत जे कर्मप्रकृति, ते रसनामकर्म १२ जे कर्मथी शरीरमा शीत, उष्ठादिक स्पर्श होय, ते स्पर्शनामकर्म १३ जे कर्मना उदयथी वरुगतिथी राशे ताएया वलदनी पेरे उत्पत्ति-स्यानकरूप गमाणे जीव आवे, ते आणुपूर्वी नाम कर्म १४ जे कर्मथी जीवने शून तथा अशुज चाल होय ते विहायोगति नाम कर्म पूर्व गतिनाम कद्यु तेथी जित्तपणु जणाववाने एनु विहायोगति नाम कहीये

पिडपयमिति चउदस, परघा उरसास आय बुज्जोअ ॥

अगुरुलहु तिठ निमिणो, वघाय मिअ अछप्तेआ ॥ २५ ॥

अर्थ—पिडपयडित्तिचउदस के० ए पूर्वोक्त पिडप्रकृति चौद कहीये परघा के० पराघातनामकर्म, उरसास के० २ उट्ठासनामकर्म, आय के० ३ आतपनामकर्म, उज्जोअ के० ४ उद्योतनामकर्म, अगुरुलहु के० ५ अगुरुलघुनामकर्म, तिठ के० ६ तीर्थकरनामकर्म, निमिण के० ७ निर्माणनामकर्म, उवघाय के० ८ उपघातनामकर्म, मिअ-अछप्तेआ के० एम ए आठ प्रत्येक प्रकृति जाणवी ॥ इत्यह्वरार्थ ॥ २५ ॥

गतिमांहे चार जेद, जातिमांहे पाच जेद एम प्रकृतिनो पिरु एटले समुदाय, ते सामान्यविवक्षायें चौद ठे अने विशेषापेक्षायें पंचोत्तर तथा पांसठ ठे

१ जे कर्मथी परनी शक्ति हणीयें एटले परे गंज्यो न जाय, ते पराघातनामकर्म २ जे कर्मथी आसोव्वास पूर्ण करे, एवो लडिध्वंन जीव होय, ते उद्वासनामकर्म ३ जे कर्मने उदये जीवनु शरीर, उणप्रकाशवान् होय, ते आतपनामकर्म ४ जे कर्मने उदये अनुणप्रकाशवत जीवनु शरीर होय, ते उद्योतनामकर्म ५ जे कर्मना उदयथी जीवनु शरीर, अत्यंत स्थूल पण न होय तथा अत्यंत कृश पण न होय, ते अगुरुलघुनामकर्म ६ जे कर्मना उदयथी आठ प्रातिहार्यादिक चतुर्विध सघस्थापनादिक-तीर्थकर पदवी लहे, ते तीर्थकरनामकर्म ७ जे कर्मना उदये जीवना अगोपांग वामना वाम आवे, पण फेरफार न थाय, ते निर्माणनामकर्म ८ जे कर्मना उदय थकी जीव, पोताना अधिके तथा उठे अगे करी पीडा पामे, ते उपघातनामकर्म ए आठ प्रत्येक प्रकृति कहीयें कारण के ए माहे बीजा विशेष जेद कोइ न पामीये, ए प्रकृति एकलीज होय ॥ २५ ॥

तस वायर पज्जत्तं, पत्तेय थिरं सुज्ज च सुज्जगं च ॥

सुसरा इज्ज जस तस, दसग थावर दसं तु इमं ॥ २६ ॥

अर्थ— १ तस के० त्रसनामकर्म, २ वायर के० वादरनामकर्म, ३ पज्जत्तं के० पर्यासनामकर्म, ४ पत्तेय के० प्रत्येकनामकर्म, ५ थिर के० स्थिरनामकर्म, ६ सुज्जच के० शुज्जनामकर्म, सुज्जगच के० सौजाग्यनामकर्म, ७ सुसर के० सुखरनामकर्म ८ अइज्ज के० आदेयनामकर्म १० जस के० यश.कीर्तिनामकर्म ए तसदसगं के० त्रमदशक जाणवो अने थावरदसंतुइम के० स्थावरदशक, एमज, ए आगली गाथामां कहेसे ॥ इत्यकार्थ. ॥ २६ ॥

१ जे कर्मना उदयथी जीव, स्थावर फीटीने त्रस थाय, हाळे, चाळे, ते त्रसनामकर्म २ जे कर्मने उदयें जीव, सूक्ष्मशरीर मूकी वादर चक्षुप्राप्ति शरीरने पामे, ते वादरनामकर्म ३ जे कर्मना उदयथी जीव, आरजेली पर्याप्ति सर्व पूर्ण करे, ते कर्म-प्रकृतिनु नाम पर्याप्तिनामकर्म ४ जे कर्मने उदयें जीव, साधारण शरीरने मूकी पोताना एक शरीरनो स्वामी थाय, ते कर्मनु नाम प्रत्येकनामकर्म ५ जे कर्मने उदयें जीवना दांत, हाड प्रमुख दृढवध होय, ते स्थिरनामकर्म ६ जे कर्मना उदये जीवनी नात्री उपरलो जाग जे मस्तकादिक अंग ते शुज्ज होय, परने लागे तोपण ते दु ख न माने, ते शुज्जनामकर्म. ७ जे कर्मने उदयें जीव, उपकारादिक कल्या विना तथा संवध विना पण लोकने बल्लज होय, ते सौजाग्यनामकर्म ८. जे कर्मने उदयें जीवनो कोकीला-

दिकनी पेरें मधुर खर होय, ते सुस्वरनामकर्म ए जे कर्मने उदयें जीवतुं वचन सर्वने मानवा आदरवा योग्य होय, ते आदेयनामकर्म १० जे कर्मना उदयथी जीवनी यश, कीर्ति, सर्वत्र प्रसरी जाय, ते यश कीर्तिनामकर्म ए त्रसादिक दश प्रकृतिनु नाम, त्रसदशक कहीयें, ए सज्ञा ठे हवे स्थावरदिक दश प्रकृतिनो समुदाय ते स्थावरदशक कहीयें, ते इम कहेतां ए हवे आगल कहेशुं, ते जाणवु ॥ २६ ॥

थावर सुहुम अपज्जं, साहारण अथिर असुज झजगाणि ॥

डुसर अणाइज्जा जस, मिअनामे सेअरा वीसं ॥ २७ ॥

अर्थ—१ थावर के० स्थावरनामकर्म, २ सुहुम के० सूक्ष्मनामकर्म, ३ अपज्जं के० अपर्याप्तनामकर्म, ४ साहारण के० साधारणनामकर्म, ५ अथिर के० अस्थिरनामकर्म, ६ असुज के० अशुजनामकर्म, ७ झजगाणि के० दौर्जाग्यनामकर्म, ८ डुसर के० दुःस्वरनामकर्म, ९ अणाइज्जा के० अनादेयनामकर्म, १० अजस के० अपयश अपकीर्तिनामकर्म, मिअनामे के० ए नामे स्थावरदशक से के० ते इअरावीस के० इतर जे त्रसदशक, ते साथें मेलवतां वीस प्रकृति थाय ए रीतें नामकर्मनी वेंतालीश प्रकृति थइ एटले पिंडप्रकृति चौद, प्रत्येक प्रकृति आठ तथा त्रसदशक अने स्थावरदशक एव वेंतालीश जेद थया ॥ इत्यकारार्थ ॥ २७ ॥

जे कर्मना उदयथी जीव, त्रस फीटी स्थावर थाय, हाली चाली न शके, ते स्थावरनामकर्म २ जे कर्मना उदयथी घणा शरीर मदया थका पण चक्षुर्माद्य न थाय, एवु सूक्ष्म शरीर जीव पामे, ते सूक्ष्मनामकर्म ३ जे कर्मने उदयें जीव आरजेदी पर्याप्ति पूरी कख्याविना मरण पामे, ते अपर्याप्तनामकर्म ४ जे कर्मने उदयें अनत जीवतुं साधारण एक शरीर होय, निगोदिया जीवमा प्रत्येक शरीर न पामे, ते साधारणनामकर्म ५ जे कर्मने उदयें जीव लोहीलाळे इत्यादिक शिथिल अवयव होय, ते अस्थिरनामकर्म ६ जे कर्मने उदयें जीवना पग प्रमुख अशुज अग होय जे वीजने लागे थके ते अप्रीति पामे, ते अशुजनामकर्म ७ जे कर्मने उदयें जीव, अवगुण कख्याविना तथा वैरादिक सवध विना पण परने डुह्वंज लागे, ते दौर्जाग्यनामकर्म ८ जे कर्मने उदयें जीवनो स्वर, खर, मार्जार अने उट सरखो जूमो होय, ते दुःस्वरनामकर्म ९ जे कर्मने उदयें जीवतुं वचन जलु होय तो पण कोइ आदर करी माने नहीं, ते अनादेयनामकर्म १० जे कर्मने उदयें जीवतुं अपयश निंदा, सर्वत्र विस्तरे, ते अपयश अपकीर्तिनामकर्म ए रीतें नामकर्मने विपे स्थावरदशक तेथी इतर केहेता एनी प्रतिपक्षीचूत त्रसादिक दशप्रकृति सहित करता त्रसविंशतिक कहीयें, ए अष्टावीश प्रत्येक प्रकृति कहीयें ॥ २७ ॥

॥ हृवे अथलाघव करवाने चतुष्कत्रिकादिक संज्ञा जाणवानो
वीजो प्रकार कहे ठे ॥

तसचउ थिरठक अथि, रठक सुहमतिग थावरचउक ॥

सुजगतिगाइ विजासा, तयाइ संखाहि पयडीहिं ॥ २८ ॥

अर्थ-तसचउ के० त्रस चतुष्क, थिरठक के० स्थिरादिक ठ प्रकृति, अथिरठक
के० अस्थिरपट्क, सुहमतिग के० सूदमत्रिक, थावरचउक के० स्थावरचतुष्क, सुज-
गतिगाइ के० सौजाग्यत्रिक इत्यादिक विजासा के० विकल्पविजापा संज्ञा, तयाइ
के० ते ते प्रकृतिथी आदे देइ जेटली संखाहि के० संख्या कहीयें, तेटली पयमीहिं
के० प्रकृति लइये ॥ २८ ॥

त्रस, वादर, पर्याप्त ने प्रत्येक ए चार प्रकृतिनी सज्ञा त्रसचतुष्क कहीयें
स्थिरनाम, शुजनाम, सौजाग्यनाम, सुखरनाम, आदेयनाम, यश कीर्तिनाम, ए ठ
प्रकृतिनो समुदाय, तेनी संज्ञा स्थिरपट्क कहीयें अस्थिरनाम, अशुजनाम, दोर्जा-
ग्यनाम, दु.खरनाम, अनादेयनाम, अयश कीर्तिनाम, ए ठ प्रकृतिना समुदायनी
सज्ञा अस्थिरपट्क कहीये सूदमनाम, अपर्याप्तनाम, साधारणनाम, ए त्रण प्रकृतिनो
समुदाय, तेनी सज्ञा सूदमत्रिक कहीये स्थावरनाम, सूदमनाम, अपर्याप्तनाम, साधा-
रण नाम, ए चार प्रकृतिनी सज्ञा स्थावरचतुष्क कहीयें. सौजाग्यनाम, सुस्वरनाम,
ने आदेयनाम, ए त्रण प्रकृतिनी सज्ञा, सौजाग्यत्रिक कहीयें इत्यादिक ए शास्त्रमांहे
विजासा के० विशिष्टप्ररूपण सज्ञा जाणवी तेथी संकेत पामे थके शास्त्रज्ञान सुगम
थाय जे प्रकृतिथी जेटली संख्यावाची शब्द कह्यो, ते प्रकृतिथी तेटली प्रकृति
गुणतां ते ते विजापा होय, जेम त्रसथी मांमी चार प्रकृति लेता त्रसचतुष्क कहीये,
एम सर्वत्र समजी लेवु ए शास्त्रनु रहस्य जाणवुं ॥ २८ ॥

वणचउ अगुरुलहु चउ, तसाइड ति चउर ठक मिच्चाइ ॥ .

इय अन्नावि विजासा, तयाइ संखाहि पयडीहिं ॥ २९ ॥

अर्थ-वणचउ के० वर्णचतुष्क, अगुरुलहुचउ के० अगुरुलघुचतुष्क, तसाइड के०
प्रसादिष्टिक, ति के० त्रसत्रिक, चउर के० त्रसचतुष्क, ठ ॥ के० त्रसपट्क, मिच्चाइ
के० इत्यादिक इय के० एह, अन्नावि के० अनेरी पण विजासा के० संज्ञा जाणवी.
आगल सूत्रमांहे जे प्रकृतिनु नाम कहेसो, तयाइसंखाहिपयमीहिं के० त्याथकी
मांडीने तेटली सरयायें प्रकृतिनी जाणवी ॥ इत्यद्वारार्थ ॥ २९ ॥

ज्यां वर्णचतुष्क सामान्ये कहुं होय, त्यां १ वर्णनाम, २ गधनाम, ३ रसनाम, ४ स्पर्शनाम, ए चार प्रकृति लीजे अगुरुलघुचतुष्क कहुं होय, त्यां १ अगुरुलघुनाम, २ उपघातनाम, ३ पराघातनाम, ४ उद्धासनाम, ए चार प्रकृति लीजे १ त्रसनाम, २ वादरनाम, ए वेने त्रसद्विक कहीये त्रस, वादर अने पर्याप्त, ए त्रण प्रकृतिनु नाम, त्रसत्रिक कहीये त्रस, वादर, पर्याप्त, प्रत्येक, ए चार प्रकृतिनु नाम, त्रसचतुष्क कहीये त्रस, वादर, पर्याप्त, प्रत्येक, स्थिर अने शुभ, ए त्रसपदक कहीये एम जेटली प्रकृति त्रसादिकथी जोश्यें, तेटली सरया लेता तेहवो सकेत, पन्तिं जाणवो श्रीणळीत्रिक ज्या कहु होय, त्यां श्रीणळी, निझानिझा अने प्रचलाप्रचला, ए त्रण प्रकृति लेवी, ए विशेष ठे पाठवो अर्थ अक्षरार्थमां लखायो ठे ॥ २७ ॥

हवे वेतालीश नामकर्मप्रकृति कही ते माहे गत्यादिक चौद पिंडप्रकृति कही अने अष्टावीश प्रत्येक प्रकृति कही एम एकत्र वेतालीश, तेमघ्यें चौद पिंडप्रकृतिना उत्तर जेद पाशठ आणवाने अनुक्रमें एकेक प्रकृतिनी उत्तरजेदसरया कहे ठे. एम सर्व चौद पिंडप्रकृतिना सर्व उत्तर जेद मली विशेषापेक्षाये पाशठ जेद होय, विशेष जेद गुणता सामान्य जेद चौद न लेवा जे जणी विशेषनयें सामान्य न ठेखाय अने सामान्यें विशेष न देसाय

॥ हवे चौद पिरुप्रकृतिनी उत्तर प्रकृति कहे ठे ॥

गइआईण उक्रमसो, चउ पण पण ति पण पच ठ ठक ॥

पण डग पण ठ चउ डग, इअ उत्तर जेअ पणसठी ॥ ३० ॥

अर्थ- गइआईणउक्रमसो के० गत्यादिक चौद पिंडप्रकृतिना अनुक्रमे उत्तरजेद कहे ठे प्रथम गति चउ के० चार जेदे ठे जाति पण के० पांच जेदे ठे शरीर पण के० पांच जेदे ठे उपाग ति के० त्रण जेदे ठे वधन पण के० पांच जेदे ठे सघा तन पच के० पांच जेदे ठे सघयण ठ के० ठ जेदे ठे सस्थान ठक के० ठ जेदे ठे वर्ण पण के० पांच जेदे ठे गध डग के० वे जेदे ठे रस पण के० पांच जेदे ठे स्पर्श अठ के० आठ जेदे ठे आनुपूर्वी चउ के० चार जेदे ठे विहायोगति डग के० वे जेदे ठे इअउत्तरजेअपणसठी के० एम सर्व चौद पिंडप्रकृतिना सर्व मली विशेष जेद गुणता सामान्य न दिसे, ए रीते उत्तर जेद पाशठ थाय ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ३० ॥

अडवीस जुआ तिनघइ, संते वा पनरबंधणे तिसयं ॥

वधण संघाय गहो, तणसु सामण वण चऊ ॥ ३१ ॥

अर्थ-ए पूर्वोक्त पांशठ प्रकृतिने आठ पराघातादिक, दश त्रसादिक अने दश यावरादिक, एवं अडवीसजुआ के० अष्टावीश प्रत्येक एटले वूटी प्रकृति जेमाहे उत्तर जेद न होय, एवी प्रकृति तेणे करी युक्त करीयें, तेवारे सर्व मलीने नामकर्मनी सत्ताये तिनवड के० त्राणुं प्रकृति थाय, ए एकसो ने अमृतालीश प्रकृतिनी सत्तानी अपेक्षायें थाय सते के० संति ए प्राकृत गढ्व होवाथी सत्ता वाचक ठे एथी सत्कर्मनी प्रतीतिनो बोध थाय ठे वा शब्द, विकल्पना अर्थवालो ठे एटले एनाथी व्यवहित संवधनी योजना थाय ठे एटले अथवा पनरवधणे के० एनी साथे पांच वंधनने स्थानके विशेष अपेक्षाये पदर वधण लेखवतां मेलवीयें, तेवारे पिंडप्रकृतिना पांशठ उत्तर जेदने स्थानके पचोतेर थाय, एटले दश वधे तेमां वली अष्टावीश प्रत्येक प्रकृति मेलवीयें तेवारे सिद्धांतने मते, कम्मपयनीने मते, सर्व मली तिसय के० एकसो ने त्रण प्रकृति नामकर्मनी थाय, तेवारे सर्व कर्मनी मली एकसो ने अष्टावन प्रकृति सत्ताये होय ह्वे नामकर्मनी शडशठ प्रकृति एवी रीते थाय, ते कहे ठे जेवारे औदारिकादिक पंदर वधण के० वधन तथा औदारिकादिक पांच संघाय के० संघातन, ए वीश प्रकृति, तेनुं गहो के० ग्रहण ते तणसु के० केवल पांच शरीरसाथेज विवक्षिये ग्रहण करीयें, एटले ए वीश जेद जूदा न गणीयें, केवल पांच शरीरमाहे पोत पोतानां वधन, सघातन जेलवीयें, जे माटे प्रदेशबंधन करतां पिंडप्रकृतिजाग, ते वधन सघातनो जूदो न होय, शरीर नामकर्ममाहे आबे, ते कारणमाटे ए वीश प्रकृति शरीरमांहेज आवी, ते उंठी करवी तथा सामणवणचज के० सामान्यपणे वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, ए चार गणतां एटले वर्ण, गंध, रस, स्पर्शना उत्तर जेद वीश थाय ठे तेनी त्या सामान्यपणे चार प्रकृति लेवी, वाकीनी वर्णादिक शोल प्रकृति उंठी करवी, अने वीश पूर्वली, ए रीते वळी मली ठत्रीश प्रकृति, ते पूर्वोक्त एकसो ने त्रण प्रकृतिमाहेथी कहाडीयें, तेवारे शेष शडशठ प्रकृति नामकर्मनी रहे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३१ ॥

॥ वली तेहीज कहे ठे ॥

इअ सत्तठी वधो, दएअ नय सम्म मीसया वधे ॥

वधुदए सत्ताए, वीस डवीसऽठवणसय ॥ ३२ ॥

अर्थ- इअसत्तठी के० एम शमशठ नामकर्मनी प्रकृति ते वधोदएअ के० वंधनी अपेक्षायें तथा उदयनी अपेक्षायें अने उदीरणानी अपेक्षायें होय वली सम्म के० सम्यक्त्वमोहनीय अने मीसयावधे के० मिश्रमोहनीयनो वंध, नय के० न होय माटे वध के० वधे वीश के० एकसो ने वीश प्रकृति अने उदय के० उदये डुवीस के०

एकसो बावीश प्रकृति तथा सत्ताए के० सत्तायें अष्टवणसय के० एकसो ने अष्टावन प्रकृति होय इति ॥ ३१ ॥

एम एज शडशष्ठ नामकर्मनी प्रकृतिनो ज्या वध तथा उदय तथा उदीरणा तथा चशब्दयकी बीजा पण कारणें त्यां शडशष्ठ लेवी, तथा बीजा सात कर्ममांहे मोहनीयकर्मनी अष्टावीश प्रकृति ठे, तेमाहे सम्यक्त्वमोहनीय तथा मिश्रमोहनीय, ए वे प्रकृतिनो वध नथी कारण के ए वेहु प्रकृतिनु दल मिथ्यात्वमोहनीयनुं ठे जे त्रणी उपशमसम्यक्त्वं करी शुद्ध कस्यो विपर्यासजनक स्वभाव जेथी टाळ्यो, ते सम्यक्त्वमोहनीय कह्यैं जे थकी अर्द्धविरोधस्वभाव टळ्यो, ते मिश्रमोहनीय तेथी ए वत्ने प्रकृतिवधमा न लेखनीयें अने एनो उदय जिन्न होय जेमाटे सम्यक्त्वमोहनीयनो देशघातिउं रसोदय देशघातिक कहेता समकितने काइक हणे ते देशघातिक कह्यैं, मिश्रमोहनीयना जावथी काइक अधिक सम्यक्त्वने हणे, ते देशघातिउं रसोदय अने मिश्रमोहनीयनो वेठाणीउं रसोदय तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो चठठाणीउं सर्वघाति रसोदय तेमाटे सर्व कर्मनी प्रकृति, वधविचारें एकसो ने बीज लेखवीयें अने उदय तथा उदीरणाप्रिचारे सम्यक्त्वमोहनीय अने मिश्रमोहनीयनो उदय अधिक लेखवता एकसो ने बावीश प्रकृति लेखववी तथा कर्मनी सत्ता विचारता नामकर्मनी त्राणुं तथा एकसो ने त्रण प्रकृति गुणता सर्व आठ कर्मनी एकसो ने अडतालीश तथा एकसो ने अष्टावन प्रकृति होय, ते जूदी जूदी लखी देखाडीयें ठेये

ज्ञानावरणीयनी पाच, दर्शनावरणीयनी नव, वेदनीयनी वे, मोहनीयनी ठवीश, आयुनी चार, नामकर्मनी शडशष्ठ, गोत्रकर्मनी वे, अतरायनी पाच, ए सर्व थइ ए कसो ने बीश प्रकृति वधयोग्य जाणवी अने ए पूर्वोक्त प्रकृतिमा मोहनीयनी अष्टा बीश प्रकृति गणता सर्व कर्मनी एकसो ने बावीश प्रकृति उदय उदीरणायें जाणवी, तथा उपशमनाये पण सर्वोपशमनायें मोहनीयनी अष्टावीश सक्रमे, माटे एकसो ने बावीश जाणवी तथा मोहनीयनी अष्टावीश, नामकर्मनी एकसोने त्रण, शेष ठ कर्मनी सत्तावीश, एम सर्व मली सत्ताये एकसो ने अष्टावन्न प्रकृति होय अने जो पदर वधनने स्थानके पाच वधन गणीयें, तेवारे नामकर्मनी त्राणुं प्रकृति लेखवता एकसो ने अन्तालीश प्रकृति सत्तायें होय ॥ ३१ ॥

॥ हवे प्रकृतिना उत्तर जेद, नाम अने अर्थ कहे ठे ॥

नरय तिरि नर सुरगई, इग विअ तिअ चउ पणिंदि जाइउं ॥
उंराळ विउवा हा, र तेअ कम्मण पण सरीरा (पाठातरे)
उंरा विअ वेउविअ, आहारगे तेअ कम्मइगा ॥ ३३ ॥

अर्थ— जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीवने नारकी एवे नामें बोलावीयें, ते कर्मनुं नाम निरय के० नरकगति कहीयें जे थकी तिर्यंच नाम कहेवाय, ते कर्मनुं नाम तिरि के० तिर्यंचगति. जे कर्मना उदयथी जीव, मनुष्य कहेवाय, ते कर्मनुं नाम नर के० मनुष्यगति जे कर्मना उदयथी जीव, देवता कहेवाय, ते कर्मनुं नाम सुर के० देवगति एम चार श्रौदधिक पर्याय माहेला एक पर्यायथी वीजे पर्याये जीव जाय, ते माटे एने गड के० गति कहीयें ए गतिनाम कर्म चार कक्षां जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीव, एकेंद्रिय कहेवाय, ते कर्मनुं नाम इग के० एकेंद्रिय जाति जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीव, वेइंद्रिय कहेवाय, ते कर्मनुं नाम विश्व के० वैंद्रिय-जाति जे कर्मना उदयथी जीव, चउरिंद्रिय कहेवाय, ते कर्मनुं नाम चउ के० चउ-रिंद्रियजाति जे कर्मना उदयथी जीव, पचेंद्रिय कहेवाय ते कर्मप्रकृतिनुं नाम प-णिंदियाईल के० पचेंद्रियजातिनामकर्म कहीये ए जातिनामकर्म पांच कक्षां जो पण जावेंद्रिय इंद्रियावरणक्षयोपशमथी होय अने इव्येन्द्रिय इंद्रियपर्यातिनामक-र्मना उदयथी होय पण एज जीव, एकेंद्रिय ठे. एयुं नाम जातिनाम उदयथी होय

हवे शरीरनामकर्म, पांच कहे ठे उराल के० श्रौदारिकनामकर्म, विउव के० वैक्रि-यनामकर्म, आहार के० आहारकनामकर्म, तेअ के० तेजसनामकर्म, कम्मण के० कर्म-णनामकर्म, पण शरीरा के० ए पांच, शरीरनामकर्म कक्षां तथा पाठांतरे वीजा पदोनो अर्थ तो मलतो ज ठे परतु कम्मइगा के० एक कार्मिक कार्मण शरीर, पांचमुं लखुं ठे

१ जे उदार एटले सर्व शरीरमाहे प्रधान, जे कारण माटे ए शरीर करी मोक्ष साधीयें, तीर्थकर गणधरादिक पदवी जोगवियें, ते जणी मनुष्य, तिर्यंचनु श्रौदारि-कशरीर, जे कर्मना उदयथी लहीयें तथा श्रौदारिकपणे पुजल परिणमावियें, ते श्रौदारिक शरीर

२ तथा जेणे करी झूचरथी खेचर थाय, खेचरथी झूचर थाय, न्हानु टाली महोदु करे अने महोदु टाली न्हानु करे, सुरुप कुरूप करे इत्यादिक विविधक्रिया-वंत ज्यां होय, ते वैक्रिय वे जेदे ठे एक श्रौपपातिक ते देवता तथा नारकीनां श-रीर जवप्रत्ययी जाणवा वीजु तिर्यंच तथा मनुष्यने लब्धिप्रत्यय ते वैक्रियपणे पु-जल परिणमावीयें, ते जे कर्मना उदयथी लहीये, ते वीजुं वैक्रियशरीर कहीये

३ तथा लब्धिवंत चोद पूर्वधर तीर्थकरनी क्छि देखवा निमित्तें तथा सशय जां-जवा निमित्तें मुंन हस्त प्रमाण आकाश स्फटिक सरखु खळ अतिसूक्ष्म आहारक-वर्गेणाना स्कधे करी शरीर नीपजावीने जिनेश्वर पासें मूके, ते आहारकशरीर जाणवु, ते जे कर्मना उदयथी थाय तथा आहारकपणे पुजल परिणमावे, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम वीजुं आहारकशरीरनामकर्म जाणवु

૪ તથા જમેલા આહારને પચાવવાનું હેતુ તથા તેજોલેશ્યાનિર્ગમહેતુ, તે તેજસ શરીર જાણવું, તે જે કર્મના ઉદયથી લક્ષીયે, તે કર્મપ્રકૃતિનું નામ તેજસશરીર જાણવું
 ૫ જે કર્મદલ, જીવ પ્રદેશસાથે ક્ષીર નીરની પેરે મલી રહ્યા છે તે કાર્મણ શરીર સર્વ શરીરનું વીજનૂત, જે કર્મના ઉદયથી કર્મવર્ગણાદલ લેઈ કર્મપણે પરિણમાવે, તે પાંચમું કાર્મણ શરીર જાણવું તથા (પાઠાતરે) ટીકાકારે કહેલું છે જે કર્મ પરમાણુને વિષે નિષ્પન્ન થયું હોય તેને કાર્મિક એક કાર્મણ શરીર કહીયેં કર્મ પરમાણુજ આત્મપ્રદેશ સહિત ક્ષીર નીરની પેરેં અન્યોઽન્ય અનુગત થાય છે તે કાર્મણ શરીર કહેવાય છે કર્મનો વિકાર, તેજ કાર્મણ એવી વ્યુત્પત્તિ છે ॥ ૬તિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૩૩ ॥

॥ હવે એ પૂર્વોક્ત ઔદારિકાદિક શરીરેં અગોપાગ હોય, તે માટે અગોપાગ કહે છે ॥

વાહુ રુ પિઠિ સિર ઝર, ઝઅરગ ઝવંગ અંગુલીપમુદ્દા ॥
 સેસા અગોવગા, પદમ તણુતિગસ્સુવગાણિ ॥ ૩૪ ॥

અર્થ—તેમાં પ્રથમ આઠ અગના નામ કહે છે વાહુ કે૦ વાહુ વેપટલે જુજા વે, ઝરુ કે૦ વે જઘા સાથલ, એ ચાર, પિઠિ કે૦ પુઠિ વાસો, એવં પાચ, સિર કે૦ મસ્તક, એવ ઠ, ઝર કે૦ હૃદય હૈયુ, એ સાત, ઝઅરગ કે૦ ઝદર એટલે પેટ, એ આઠ, એ આઠે અગ કહીયેં ઝવગઅંગુલીપમુદ્દા કે૦ ઝપાગ તે અંગુલી પ્રમુસ જાણવા એટલે એ અગને લાગ્યા જેમ હાથ, તેમ હાથને લાગી અંગુલી, જઘાને લાગ્યા ઢીંચણ પ્રમુસ તેને ઝપાગ, એવી સજ્ઞા કહીયેં, સેસાઅગોવગા કે૦ એ થકી શેષ થાકતા એવા જે આગલીના પર્વ, રેલા પ્રમુલ તે અગોપાગ જાણવા એ અગોપાગ પદમતણુતિસ્સુવગાણિ કે૦ પહેલા ત્રણ શરીર જે ઔદારિક, વૈક્રિય અને આહારક, એને હોય ત્યા ઔદારિક શરીરેં ઔદારિક અગોપાગ, અને વૈક્રિયશરીરેં વૈક્રિયઅગોપાગ, આહારકશરીરેં આહારક અગોપાગ, એમ ત્રણ જાણવા એ અગ અને ઝપાગ થકી શેષ રહ્યા જે અંગુલીના વિમુદ્ધા, હાથ પગની રેલા, નલ, કેશ, રોમાદિક, તેને અગોપાગ કહીયેં એમ એક અંગ, વીજાં ઝપાગ અને ત્રીજા અગોપાગ એ પણ ત્રણ કહીયેં પદમતણુ એટલે જે કર્મના ઉદયથી ઔદારિકાદિક શરીરપણે પરિણમ્યા પણ તે પુરૂલ એહવે અગોપાગને આકારપણે પરિણમે, હસ્તાદિક આકાર નીપજે, તે અગોપાગકર્મ અથવા એ ત્રણ શરીરેં હોય અને તેજસ તથા કાર્મણ એ વે શરીર જીવપ્રદેશની સાથેં ક્ષીર નીરની પેરેં મલી રહ્યા છે તેહનું કશું સંસ્થાન નથી, તેથી તેના અગોપાગ ન હોય ॥ ૬તિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૩૪ ॥

॥ हवे ए अंगोपांगना पुजल वंधन, नामकर्मविना न वंधाय, ते
जणी पठी वंधन नाम कहे ठे ॥

उरलाइ पुग्गलाणं, निवद्ध वस्त्रं तयाण संबंधं ॥

जं कुणइ जउ समं तं, वधण मुरलाइ तणु नामा ॥ ३५ ॥

अर्थ—उरलाइपुग्गलाण के० औदारिकादिक शरीरना पुजलने निवद्ध के० पूर्वे
वांधेला अने वज्ज के० हुमणां वधाता, तयाण के० तेनी साथें सवधं के० संबध करे,
जोडे अने जं के० जे कुणइ के० करे, जउसमं के० लाख, राल सरखुं तं के० ते
वधण के० वंधननामकर्म, मुरलाइतणुनामा के० औदारिकादिक पांच शरीरने
नामें जाणवुं ॥ इत्यह्वरार्थ ॥ ३५ ॥

औदारिकशरीरें तथा आदिशब्द थकी वैक्रियें, आहारकें तथा तेजसें अने कार्मणें,
ए पांच शरीरनामकर्म उदये शरीरपणे परिणम्या पण पुजल मांहोमाहे पूर्वे वाध्या ठे
अने वली वाधतो जोडतो जाय ठे, ते पुजलनो मांहोमाहे वध पडेठे तेणे करी जूदा
विसरता नथी, जे कर्मनाउदयथी ते कर्मनु नाम वधननाम ए मान्यु जोड्यें अन्यथा
मांहोमाहे पुजल मली न रहे, जेम राल, लाख अने गुदरादिकें करी जे जिन्न वस्तु
जोनीयें ते केठलोएक काल सुधी मली रहे, जिन्न न थाय, तेम जे कर्मने उदयें जे पूर्वे
ग्रह्या ठे एवां औदारिक पुजल तेणे करी नवां ग्रही ते औदारिक पुजल मेलवी मेलवी
जोडी शरीर वधारेठे जे कर्मने उदयें, ते औदारिक वधन एम जे कर्मने उदये पूर्वे वांध्यां
वैक्रिय पुजल साथे वधाता नवा वैक्रिय पुजल बांधी शरीर वधारे, ते वीजुं वैक्रियवधनां ते-
मज जे कर्मने उदयें आहारक पुजलसाथे आहारकपुजलनो वध करी करी शरीर वांधे,
वधारे, ते आहारकबंधननाम ए ग्रण शरीरना आरजने समये सर्व वध जाणवो, पठी
ज्यांसुधी ते शरीर धारण करे, त्यांसुधी देशवध जाणवो अने तेजस तथा कार्मण, ए वे
शरीरनो सर्वथा देशवधज होय, पण सर्ववध न होय, जे जणी ए वे शरीरनो केवारें
अवधक होय ने वधक नथी होतो तेथी ए शरीरनो प्रथम आरज समय न पा-
मीयें, तेथी सर्वबंध न होय जे कर्मने उदयें तेजस शरीरना पुजलने पूर्वे वांधेला
तेजसपुजलनी साथें वध पाडे, ते तेजसबंधननाम तेमज जे कर्मना उदयथी पूर्वे
ग्रहां कर्मदलसाथे नवा कर्म पुजलनो संबध करे, ते कार्मणबंधननाम. एम पुजलनु
बंधन तो थाय, जो पूर्वे मढ्या होय तो थाय, ते माटे वधननाम कहीयें ॥ ३५ ॥

॥ हवे सघातननाम कहेठे. ॥

जं सघायइ उरला, इ पुग्गले तणगणं वदंताली ॥

तं संधायं ॥ ३६ ॥

अर्थ— ज के० जे कर्म सघायइ के० एकठां करवा, उरलाइ के० औदारिकादिक पांच शरीरना जे पुगले के० पुजल, ते प्रत्ये तणणणउदताली के० जेम तृणखलाना समूह प्रत्ये दताली एकठो करे, तेनी पेरें करवा तं के० ते सघाय के० सघातननामकर्म कहीये वधणमिव के० वधननी पेरें तेना पण तणुनामे के० पाच शरीरने नामे पच-विह के० पाच जेद ठे इत्यद्वारार्थ ॥ ३५ ॥

जे कर्मना उदयथी औदारिकादिक योग्य पुजलने सघातयति कहेता एकठा करे, ते सघातन हवे जीव, प्रथम सघातननामने उदये करी औदारिकादिक पुजलनो राशि करे, ते वधननामं करी वावे अने अगोपागनामथी हाथ, पगना आकार घडे. अहीं दृष्टात देखावे ठे जेम दताली कहेतां मारवाडमा प्रसिद्ध काष्ठ उपकरण विगेष तेणे करी जेम विखरेलां तृणखलाने बूहारीने एकठा करीये पठी तेनो सुखें नारो वधाय, तेम सघातननामकर्म करी एकठा कख्या एवा जे दल तेनो वंधननामे वंध होय, ते सघातननामकर्म, ते पण जेम पाच शरीरना पाच वधन कख्या, तेम ए सघातन पण पांच जेद ठे, ते सूत्रथी कहीये ठेये जे कर्मने उदये जीव, औदारिकपुजल मेलवे, ते पहेलुं औदारिक सघातन जे कर्मने उदये जीव, वैक्रिय पुजल मेलवे, ते वीजु वैक्रियसघातन जे कर्मने उदये जीव, आहारकना पुजल मेलवे, ते वीजु आहारकसघातन जे कर्मने उदये जीव, तैजस शरीरना पुजल मेलवे, ते चोथु तैजससघातन जे कर्मने उदये जीव, कर्मणना पुजल मेलवे, ते पाचमु कर्मणसघातन एम पाच सघातननाम कख्या ते पठी सघयण कहेशे ॥ ३६ ॥

॥ तथा प्रकारातरें सत्ताये पन्नर वधन आणवाने गाथा कहे ठे ॥

उराल विज्झा हा, र याण सग तेअ कम्मजुत्ताण ॥

नव वधणाणि डअर, ड सहिआणि तिन्नि तेसि च ॥ ३७ ॥

अर्थ— उराल के० औदारिक, विज्झ के० वैक्रिय तथा आहारयाण के० आहारक, ए त्रणने सग के० पोतपोतानी साथें जोरुता त्रण वधन थाय, अने ए त्रण शरीरने, तेअ के० तैजससाथे अने कम्म के० कर्मण साथें, जुत्ताण के० युक्त करता पण त्रण त्रण थाय नववधणाणि के० एम त्रण शरीरना नव वधन थाय तथा इअर के० इतर जे तैजस अने कर्मण, ए ड के० वेनी साथे सहिआणि के० सहित करता तिन्नि तेसि च के० त्रण त्रण वधन तैजस कर्मणना ए पदर वधन थाय ॥ इत्यद्वारार्थ ॥ ३७ ॥

औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रणने पोतपोतानी साथें जोरुता त्रण वधन थाय तथा ए त्रण साथें तैजस शरीर जोडता पण त्रण वधन थाय तथा ए त्रण साथें कर्मण शरीर जोरुता त्रण वधन थाय एव नव वधन देखावीये ठेये

१ जे कर्मना उदयथी ओदारिक साथें ओदारिक पुजल वंधाय, ते ओदारिक ओदारिकवधन २ जे कर्मना उदयथी वैक्रिय साथें वैक्रिय दलनो वंध थाय, ते वैक्रिय वैक्रियवधन. ३ जे कर्मना उदयथी आहारक साथें आहारकदलनो वंध थाय, ते आहारक आहारकवधन ४ जे कर्मना उदयथी ओदारिकदल साथें तैजस दलनो वंध थाय, ते ओदारिकतैजसवंधन ५ जे कर्मना उदयें वैक्रिय साथें तैजस दलनु वंधन होय, ते वैक्रियतैजसवंधन. ६ जे कर्मना उदयें आहारकनु तैजसदल साथें वंधन होय, ते आहारकतैजसवंधन एम एज त्रण साथें कर्मण पण लेखु ७ जेना उदयें ओदारिक साथें कर्मण दलनो वंध थाय, ते ओदारिककर्मणवंधन ८ जेना उदयें वैक्रियदल साथें कर्मण दलनो वंध थाय, ते वैक्रियकर्मणवंधन ९ जेहना उदयें आहारक साथें कर्मणदलनु वंधन होय, ते आहारककर्मण वंधन ए रीतें नव वंधन कहाँ ए मिश्रयोगने विपे जाववां तथा वीजे पण जाववां

१० तेमज ओदारिकादिक त्रणनी साथें इतर कहेतां जूदां जे तैजस अने कर्मण तेना मिश्रस्कध साथें एटले ए वझेनी साथें ओदारिकनो जेने उदये वंध होय, ते दशमुं ओदारिकतैजसकर्मण वधन. ११ जेना उदये वैक्रिय साथें तैजसकर्मणदल मले, ते वैक्रियतैजसकर्मणवधन १२ जेना उदये आहारक साथें तैजसकर्मणवधन होय, ते आहारकतैजसकर्मणवधन ह्वे त्रण तैजस कर्मणनांज वधन कहे ठे. ए-टले-१३ जेना उदयें तैजसदल साथें तैजसनो वंध होय, ते तैजसतैजसनु वधन १४ जेना उदयें कर्मण साथें तैजसनो वंध होय, ते तैजसकर्मणवधन. १५ जेना उदयें कर्मण साथें कर्मणकर्मदलनो मांहोमाहे वध होय, ते पदरमुं कर्मणकर्मणवधन. ए पंदर वधन कहाँ ॥ ३७ ॥

ह्वे ए पन्नरवधनने गुणवाने प्रकारांतरें पाठांतर गाथा कहे ठे. “उरलाईणउसग ते, अकम्म सहिआण पण चउ ति वधा ॥ पढमाण तेअ कम्महिं, तिन्नि इअ पनर वंधणया ” ॥ १ ॥ ह्वे ए गाथानो अर्थ कहे ठे उरलाईणउ के० ओदारिकादिक पाच शरीरनां पुजलना सग के० आप आप साथें मलवाना हेतुचूत प्रथम पांच वधन, ते अकम्मसहिआणपणचउतिवधा के० ते तैजसव्यतिरिक्त शेष चार शरीरना दलने तैजससाथें मलवानां हेतुचूत चार वंधन तथा तैजसकर्मण विना अनेरां जे त्रण शरीरदल, तेने कर्मण साथें मेलववानां त्रण वंधन तथा तेने तैजसकर्मणसवधें त्रण वधन. एवं पंदर वधननां नाम ललीयें ठेयें प्रथम ओदारिकओदारिकवंधन, वीजु वैक्रियवैक्रियवधन, वीजु आहारकआहारकवंधन, चोथु तैजसतैजसवधन, पांचमु कर्मणकर्मणवधन, ए पाच पोतपोताथी तथा ठठु ओदारिकतैजसवधन, सातमु वैक्रियतैजसवंधन, आ-

અર્થ— જ કે૦ જે કર્મ સંઘાયક કે૦ એકઠાં કરવા, ઊરલાઈ કે૦ ઔદારિકાદિક પાંચ શરીરના જે પુગ્ગલે કે૦ પુગ્ગલ, તે પ્રત્યે તણગણવદતાલી કે૦ જેમ તૃણખલાના સમૂહ પ્રત્યે દંતાલી એકઠો કરે, તેની પેરેં કરવા ત કે૦ તે સઘાયકે૦ સઘાતનનામકર્મ કહીયે વધણમિત્ર કે૦ વધનની પેરે તેના પણ તણુનામે કે૦ પાંચ શરીરને નામે પચ વિહુ કે૦ પાંચ જોદ ઠે ઇત્યકારાર્થ ॥ ૩૫ ॥

જે કર્મના ઉદયથી ઔદારિકાદિક યોગ્ય પુગ્ગલને સંઘાતયતિ કહેતાં એકઠા કરે, તે સઘાતન હવે જીવ, પ્રથમ સંઘાતનનામને ઉદયેં કરી ઔદારિકાદિક પુગ્ગલનો રાશિ કરે, તે વધનનામેં કરી વાધે અને અગોપાગનામથી હાથ, પગના આકાર ઘડે. અહીં દૃષ્ટાત દેવાને ઠે જેમ દંતાલી કહેતાં મારવાડમા પ્રસિદ્ધ કાષ્ઠ ઉપકરણ વિશેષ તેણે કરી જેમ વિલેરેલાં તૃણખલાને વૂઢારીને એકઠા કરીયેં પઠી તેનો સુલે ત્રારો વધાય, તેમ સઘાતનનામકર્મેં કરી એકઠા કહ્યા એવા જે દલ તેનો વધનનામે વધ હોય, તે સંઘાતનનામકર્મ, તે પણ જેમ પાંચ શરીરના પાંચ વધન કહ્યા, તેમ એ સંઘાતન પણ પાંચ જોદે ઠે, તે સૂત્રથી કહીયેં ઠેયે જે કર્મને ઉદયે જીવ, ઔદારિકપુગ્ગલ મેલવે, તે પહેલું ઔદારિક સઘાતન જે કર્મને ઉદયે જીવ, વૈક્રિય પુગ્ગલ મેલવે, તે વીજુ વૈક્રિયસઘાતન જે કર્મને ઉદયેં જીવ આહારકના પુગ્ગલ મેલવે, તે વીજુ આહારકસંઘાતન જે કર્મને ઉદયેં જીવ, તેજસ શરીરના પુગ્ગલ મેલવે, તે ચોથુ તેજસસઘાતન જે કર્મને ઉદયે જીવ, કાર્મણના પુગ્ગલ મેલવે, તે પાંચમુ કાર્મણસઘાતન, એમ પાંચ સંઘાતનનામ કહ્યા તે પઠી સઘયણ કહેશે ॥ ૩૬ ॥

॥ તથા પ્રકારાતરેં સત્તાયેં પન્નર વધન આણવાને ગાથા કહે ઠે ॥

ઊરાલ વિઝઘા હા, ર યાણ સગ તેઅ કમ્મજુત્તાણ ॥

નવ વધણાણિ હઅર, હ સહિઆણિ તિન્નિ તેસિ ચ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ— ઊરાલ કે૦ ઔદારિક, વિઝઘ કે૦ વૈક્રિય તથા આહારયાણ કે૦ આહારક, એ ત્રણને સગ કે૦ પોતપોતાની સાથે જોડતા ત્રણ વંધન થાય, અને એ ત્રણ શરીરને, તેઅ કે૦ તેજસસાથેં અને કમ્મ કે૦ કાર્મણ સાથેં, જુત્તાણ કે૦ યુક્ત કરતા પણ ત્રણ ત્રણ થાય નવવધણાણિ કે૦ એમ ત્રણ શરીરના નવ વધન થાય. તથા હઅર કે૦ હતર કે૦ ત્રણ ત્રણ વધન તેજસ કાર્મણના એ પદર વધન થાય ॥ ઇત્યકારાર્થ ॥ ૩૭ ॥

ઔદારિક, વૈક્રિય અને આહારક, એ ત્રણને પોતપોતાની સાથે જોડતા ત્રણ વધન થાય તથા એ ત્રણ સાથેં તેજસ શરીર જોડતા પણ ત્રણ વધન થાય તથા એ ત્રણ સાથેં કાર્મણ શરીર જોડતા ત્રણ વધન થાય એવં નવ વધન દેખામીયે ઠેયે

१ जे कर्मना उदयथी औदारिक साथें औदारिक पुञ्जल वंधाय, ते औदारिक
औदारिकवधन २ जे कर्मना उदयथी वैक्रिय साथें वैक्रिय दलनो वंध थाय, ते वै-
क्रिय वैक्रियवधन ३ जे कर्मना उदयथी आहारक साथें आहारकदलनो वंध थाय,
ते आहारक आहारकवधन. ४ जे कर्मना उदयथी औदारिकदल साथें तैजस दलनो
वंध थाय, ते औदारिकतैजसवधन ५ जे कर्मना उदये वैक्रिय साथे तैजस दलनुं
वधन होय, ते वैक्रियतैजसबंधन ६ जे कर्मना उदये आहारकनु तैजसदल साथें
वधन होय, ते आहारकतैजसबंधन एम एज त्रण साथें कर्मण पण लेवु. ७ जेना
उदये औदारिक साथे कर्मण दलनो वंध थाय, ते औदारिककर्मणबंधन. ८ जेना
उदयें वैक्रियदल साथें कर्मण दलनो वंध थाय, ते वैक्रियकर्मणबंधन ए जेहना
उदयें आहारक साथें कर्मणदलनुं वंधन होय, ते आहारककर्मण वधन ए रीतें
नव बंधन कहां ए मिश्रयोगने विपे जाववां तथा बीजे पण जाववां

१० तेमज औदारिकादिक त्रणनी साथें इतर कहेतां जूदां जे तैजस अने का-
र्मण तेना मिश्रस्कंध साथें एटले ए वळेनी साथें औदारिकनो जेने उदयें वंध होय,
ते दशमु औदारिकतैजसकर्मण वधन. ११ जेना उदयें वैक्रिय साथे तैजसकर्मणदल
मले, ते वैक्रियतैजसकर्मणवधन १२ जेना उदये आहारक साथें तैजसकर्मणबंधन
होय, ते आहारकतैजसकर्मणवधन ह्वे त्रण तैजस कर्मणनाज वधन कहे ठे. ए-
टले-१३ जेना उदये तैजसदल साथे तैजसनो वंध होय, ते तैजसतैजसनु वधन १४
जेना उदये कर्मण साथें तैजसनो वंध होय, ते तैजसकर्मणवधन १५ जेना उदयें
कर्मण साथे कर्मणकर्मदलनो मांहोमांहे वंध होय, ते पदरमुं कर्मणकर्मणवधन. ए
पंदर वधन कहां ॥ ३७ ॥

ह्वे ए पन्नर वधनने गुणवाने प्रकारांतरें पाठांतर गाथा कहे ठे. “उरलाईणउंसग
ते, अकम्म सहिआण पण चउ ति वधा ॥ पढमाण तेअ कम्मेहिं, तिन्नि इथ पनर
वधणया ” ॥ १ ॥ ह्वे ए गाथानो अर्थ कहे ठे उरलाईणउं के० औदारिकादिक
पाच शरीरनां पुञ्जलनां सग के० आप आप साथें मलवानां हेतुचूत प्रथम पांच वधन,
ते अकम्मसहिआणपणचउतिवधा के० ते तैजसव्यतिरिक्त शेष चार शरीरना दलने
तैजससाथें मलवानां हेतुचूत चार बंधन तथा तैजसकर्मण विना अनेरां जे त्रण शरी-
रदल, तेने कर्मण साथें मलववानां त्रण बंधन तथा तेने तैजसकर्मणसवयें त्रण वधन.
एव पंदर वधननां नाम लखीयें ठेये, प्रथम
वधन, त्रीजुं आहारकआहारकबंधन, चोथु
ए पाच पोतपोताथी तथा ठुं ।
१. औदारिकबंधन, बीजु वैक्रियवैक्रिय-
... वधन, पांचमु कर्मणकर्मणवधन,
२. सातमुं वैक्रियतैजसबंधन

ઠમુ આહારકતૈજસવધન, નવમુ કાર્મણતૈજસવધન, દશમુ ઔદારિકકાર્મણવધન, અ-
ગીયારમું વૈક્રિયકાર્મણવધન, વારમુ આહારકકાર્મણવધન, તેરમુ ઔદારિકતૈજસકાર્મણ-
વધન, ચોદમુ વૈક્રિયતૈજસકાર્મણવધન, પંદરમુ આહારકતૈજસકાર્મણવધન એ
(પદમાણતેઅકસ્મેદ્દિતિત્રિ કે૦) એ પાઠલા ત્રણ વધન, તે તૈજસકાર્મણની સાથે
પ્રથમના ઔદારિકાદિક ત્રણને વિષે મલવાનાં હેતુ જાણવાં એમ પદર વધન ગ્રંથા-
તરેં કહ્યાં ॥ ૩૬ ॥

હવે ઔદારિક શરીરપણે પરિણમ્યા જે સાત સાધુ, તેમધ્યે અસ્થિસંધિને દૃઢતા
થવાના હેતુચૂત ઠ સઘયણ ઠે. તેનાં નામ કહીયે ઠેયે

સઘયણ મઠિનિચઠ, ત ઠઠ્ઠા વજ્જારિસહ નારાય ॥

તહ્ય રિસહ નારાય, નારાયં અઠ્ઠનારાય ॥ ૩૭ ॥

અર્થ-(સંઘયણ) સઘયણ તે અઠિનિચઠ કે૦ અસ્થિ જે હાડ તેનો મેલાપક,
તઠઠ્ઠા કે૦ તે ઠ જેદે ઠે ત્યા પ્રથમ વજ્જારિસહનારાય કે૦ વજ્જરૂપજનારાચસંઘયણ-
નામકર્મ, તહ્ય કે૦ તેમ વીજુ રિસહનારાય કે૦ રૂપજનારાચસંઘયણનામકર્મ ત્રીજું
નારાય કે૦ નારાચસઘયણનામકર્મ ચોથુ અઠ્ઠનારાય કે૦ અઠ્ઠનારાચસઘયણનામ
કર્મ ॥ ફલ્લકાર્થ ॥ ૩૭ ॥

ત્યા પ્રથમ સઘયણનુ સ્વરૂપ કહેઠે અસ્થિના સંધિનુ મલવુ, જોરુવુ, તેનું નિમિ-
ત્તચૂત જે નામકર્મ, જેને ઉદયે જેહુ સઘયણ હોય, તે તેવા નામે સઘયણ નામકર્મ
જાણવુ તે સઘયણના ઠ જેદ ઠે તેણે તે નામકર્મના પણ ઠ જેદ, કાર્યજેદેં કારણ-
જેદ થાય ઠે ૧ ત્યાં પદમસઘયણ તે જ્યાં વેહુ હાક વેહુ પાસે મર્કટવંધે વાંધ્યાં, તે
ઉપર રૂપજ એવે નામે ત્રીજું હાક, તેણે પાટાની પેરેં વીંટ્યા તે ઉપરેં તે ત્રણ હાડને
જેદે, એવા વજ્જલીલિયે લીલ્યા થકા અસ્થિ સ્થિર હોય, એવુ સઘયણ, જે કર્મના
ઉદયથી હોય, તે પ્રથમ વજ્જરૂપજનારાચસઘયણનામકર્મ

૨ જ્યાં વજ્જે હાક વેહુ પાસે મર્કટવંધે વાંધ્યા, તે ઉપર ત્રીજે પાટા સરલે હાડે
પણ જ્યાં લીલી ન હોય, તે વીજુ રૂપજનારાચસઘયણ, જે કર્મને ઉદયે હોય,
પ્રપ્રકૃતિનુ નામ પણ તેજ જાણવુ

ઔદારિકવજ્જે હાકને મર્કટવંધ હોય, પણ પાટો અને લીલી ન હોય, તે ના-
થાય તેવે વજ્જે અથવા જ્યાં લીલી હોય, તે કર્મપ્રકૃતિનુ નામ પણ તેજ જાણવુ.
૩ સાથે કાર્મણ વજ્જે ૧/૫ અને વીજે પાસે લીલી, એવો હાડનો સધિ જિહા

होय, ते अर्द्धनाराचसंघयण, जे कर्मप्रकृतिना उदयथी लहीयें, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम पण तेज जाणवु ॥ ३७ ॥

कीलिअ ठेवठं इह, रिसहो पटो अ कीलिआवज्ज ॥

उज्जउं मक्कडवंधो, नारायं इममुरालंगे ॥ ३८ ॥

अर्थ—पांचमुं कीलिअ के० कीलिकासंघयणनामकर्म, ठु ठेवठ के० ठेवठुं संघयणनामकर्म. इह के० इहां रिसहोपटो के० रिपन ते पाट सरखुं हाड कीलिआ के० खीलीरूप ते वज्ज के० वज्ज कहीये उज्जउं के० वेहु पासें आंकडा जराववा, ते मक्कडवंधो के० मर्कटवंध एने नाराय के० नाराच कहीयें. इममुरालंगे के० ए संघयण, औदारिकशरीरे होय ॥ इत्यकार्थः ॥ ३८ ॥

जेम खीलिमात्रे सांधि, काष्ठसंधि होय, तेम ज्यां हाडसंधि होय, पण मर्कटवंध पाटो न होय, ते कीलिकासंघयण, जे कर्मप्रकृतिना उदयें ते कीलिकासंघयण प्राप्त थाय, तेने तेज नामकर्म कहीये ज्यां अस्थिनो अतर एकेकने स्पर्शीने रहे पण खीली, नाराच अने रूपज, ए त्रणमांहे एके पण न होय, लगारेक धक्को लागवा-यकी जूदा थड जाय, एवो अत्यंत निर्बल ज्यां संधि होय, ते ठु ठेवठुं संघयण, जे कर्मना उदयथी थाय, तेने तेज नामकर्म कहीयें.

अहीं समयजापाये जैनशास्त्रसकेते रूपज के० वे हामना संधि स्थिर करवाने पाटा सरखु वीजुं हाड, ते परिवेष्टितपट्ट कहीयें तथा ते वे, त्रण हामें जेदीने संधि दड करे, एवु चोथु अथवा वीजुं हाड खीलीरूप ते वज्ज कहीये अने ज्या वज्जे हाड एक एक साथे आंकडे आंकडो जराय, ते कोड पण रीते वूटे नहीं एवो वज्जे अस्थिनी मांहोमांहे दडसंधिनो करनार मर्कटवध, ते नाराचशब्दनो अर्थ जाणवो. मर्कटवध, ते वानरनु बालक, माताने ह्दए बलगी रहे तेम हामना ठेडा वीजा हामने बलगी रहे, ते मर्कटवंध जाणवो ए त्रण शब्द समयजापायें लेवा ए संघयण, हाडसंधिरूप ठे ते अस्थि, औदारिक शरीरें होय ते माटे औदारिक शरीरें संघयण होय पण वैक्रिय अने आहारकशरीरें न होय, ए अपेक्षायें एकेंद्रियने असंघयणी कहां ॥ ३९ ॥

॥ हवे ए संघयण ठनां अवश्य संस्थान होय, माटे संघयण पठी संस्थान कहे ठे. ॥

सम चउरसं निग्गो, ह साइ खुज्जाइ वामणं हुंडं ॥

संठाणा वणु कीएह, नील लोहिय हलिह सिआ ॥ ४० ॥

અર્થ—સમચતુરસં કે૦ ૧ સમચતુરસસ્થાન, નિગોદ કે૦ ૨ ન્યગ્રોધસંસ્થાન, સાદ કે૦ ૩ સાદિસસ્થાન, યુક્તાદ કે૦ ૪ કુજસસ્થાન, વામણ કે૦ ૫ વામનસ-સ્થાન, હુદ કે૦ ૬ હુન્સસ્થાન, એ સઘાણા કે૦ સંસ્થાનનાં નામ કહ્યાં. વણકિણ્દ કે૦ ૧ કૃષ્ણવર્ણનામકર્મ, નીલ કે૦ ૨ નીલવર્ણનામકર્મ, લોહિય કે૦ ૩ લોહિતવર્ણ-નામકર્મ, હલિદ કે૦ ૪ હરિદ્ગકપીતવર્ણનામકર્મ, સિંચા કે૦ ૫ શ્વેતવર્ણનામકર્મ ॥ શ્વેતકાર્થ ॥ ૪૦ ॥

૧ સમ એટલે સમા સરસા ચતુ એટલે ચાર અસ્ર એટલે સૂણા જ્યાં હોય, એટલે પલોઠી વાલી વેઠાં થકાં દોરી સાથે, મવીયે જ્યાં વઢે જાનુનુ અતર, અને ડાવા જાનુનો જમણો સજો તથા જમણા જાનુનો ડાવો રજો પલોઠી પીઠ સાથે લલાટ મ-લતા એ ચારે દોરી સરસી થાય, તે સમચતુરસસ્થાન અથવા સમસ્ત અગ સામુ-દ્રિક શાસ્ત્રોક્તલક્ષણસહિત શુદ્ધ હોય, તે સમચતુરસસ્થાન કહીયે તે જે કર્મપ્ર-કૃતિના ઉદયથી હોય, તે સમચતુરસસંસ્થાનનામકર્મ જાણવું તે દેવતા સર્વને સમ ચતુરસ્ર સંસ્થાન હોય

૨ જેમ વટવૃક્ષનો ઉપરલો જાગ પૂર્ણ હોય, તેમ જે સસ્થાને કરી નાત્રી ઉપરનો જાગ ત્રિકલક્ષણોપેત પૂર્ણ પ્રમાણ હોય અને નીચલો જાગ હીન હોય, એનું ન્યગ્રોધ-સસ્થાન, જે કર્મના ઉદયથી પામીયે, તે કર્મપ્રકૃતિનું નામ, ન્યગ્રોધસંસ્થાન જાણવું

૩ જ્યાં નાત્રી થકી નીચેના અગ, ઉત્તમમાનોપેત હોય અને પેટ ઉપરના અગ હીન હોય, તે સાદિસસ્થાન, જે કર્મના ઉદયથી થાય, તે કર્મનું નામ પણ તેજ જાણવું

૪ જ્યાં હાથ, પગ, મુલ અને ગ્રીવાદિક ઉત્તમ હોય અને હૃદય, પેટ, પૂઠ, અ-ધમ હીન હોય, તે કુજસસ્થાન, જે કર્મના ઉદયથી પામીયે, તે કર્મનું નામ તેજ જાણવું

૫ જ્યાં હાથ અને પગ, હીન હોય અને વીજાં અગ ઉત્તમ હોય, તે વામનસસ્થાન, જે કર્મના ઉદયથી પામીયે, તે કર્મનું નામ તેજ જાણવું

૬ જ્યાં સમસ્ત અગના અવયવ લક્ષણ હીન ચૂડા હોય, તે હુન્સસ્થાન, જે કર્મના ઉદયથી પ્રાપ્ત થાય, તે કર્મનું નામ પણ તેહીજ જાણવું સસ્થાન તે શરીરનો આકારવિશેષ, તેનું હેતુચૂત જે નામકર્મપ્રકૃતિ, તે સસ્થાનનામકર્મ કહીયે ગર્જજ, તિર્યંચ, મનુષ્યને ઠ સસ્થાન હોય અને શેષ સર્વ જીવને હુન્સસ્થાન હોય હવે પૌરુલિકશરીરને વિષે વ્યવહારે જે વર્ણાદિક હોય તેના હેતુચૂત વર્ણાદિક ચારના નામ કહે છે તેમાં પ્રથમ પાંચ વર્ણના નામ કહે છે

१ जे कर्मना उदयथी जीवनुं शरीर, मशीनी पेरें तथा गुद्दीनी पेरें नीलुं, काळुं, होय, ते कर्मप्रकृतिनु नाम कृष्णवर्ण कहीयें.

२ जे कर्मना उदयथकी जीवनुं शरीर, शुक्पिष्ठ सरखुं तथा जंगाल सरखुं नील होय, ते कर्मप्रकृतिनु नाम नीलवर्ण कहीयें

३ जे कर्मना उदयथी जीवनु शरीर हलदर तथा हरियाल तथा चंपाना फूल सरखुं पीळे वणें होय, ते हरिद्रकपीतवर्णनामकर्म जाणवु ४ जे कर्मना उदयथी जीवनु शरीर, हिगलो तथा सिहूर तथा जासूलनां फूल जेवु लोहित के० रातुं होय, ते कर्मनुं नाम लोहितनामकर्म जाणवुं ५ जे कर्मना उदयथी जीवनु शरीर शंख, कुंद, चक्रकिरण सरखुं तथा गोरवर्ण होय, ते श्वेतवर्णनामकर्म जाणवु.

॥ एम वर्णनाम कही, ते पुज्जगुणसादृश्यं गंधनाम कहेवे. ॥

सुरही डुरही रस पण, तित्त कडु कसाय अंबिला मधुरा

फासा गुरु लहु मिठ खर, सी उण्ह सिणिह रुक्छा ॥ ४१ ॥

अर्थ— सुरही के० सुरजिगंधनामकर्म, डुरही के० डुरजिगंधनामकर्म, रसपण के० रस पांच कहे वे. तित्त के० तिक्करसनामकर्म, ते तिक्करस, कसु के० कटुकरसनामकर्म, ते कटुरस, ३ कसाय के० कपायलरसनामकर्म, ते कपायेलो रस, अंबिला के० आम्बरसनामकर्म, ते खाटो रस, आंबलीनो रस, ५ मधुरा के० मधुररसनामकर्म ते मीठो रस. फासा के० हवे आठ फरस कहे वे १ गुरु के० गुरुस्पर्शनामकर्म, २ लहु के० लघुस्पर्शनामकर्म, ३ मिठ के० मृदुस्पर्शनामकर्म, ४ खर के० खरस्पर्शनामकर्म, ५ सी के० शीतस्पर्शनामकर्म, ६ उण्ह के० उष्णस्पर्शनामकर्म, ७ सिणिह के० स्निग्धस्पर्शनामकर्म, ८ रुक् के० रूक्षस्पर्शनामकर्म, ९ आठ के० आठ स्पर्श जाणवा ॥ इत्यह्वारथ. ॥ ४१ ॥

ते गंधना वे जेद वे. १ जे कर्मने उदयें कर्पूर, कस्तुरी, अने फुलना सुगंध सखो शरीरनो गंध होय, ते कर्मनु नाम सुरजिगंधनामकर्म कहीयें ए शरीर श्री तीर्थकर तथा पद्मिनी स्त्रीनेज होय २ जे कर्मने उदये जीवनुं शरीर, लशणादिकनी पेरे मृतकनी पेरे दुर्गंधवाळुं होय, ते कर्मनु नाम, डुरजिगंधनामकर्म कहीयें. ए वे गंधनां नाम कहां.

हवे रसनां नाम कहे वे ते रसना पांच-तरे मान्या वे ते पण एमांहे अंतर्जावे वे रियाताना सरखुं तित्त कडु होय, ते जो पण द्वारादिक रस ग्रंथांना उदयें जीवनु शरीर, जीव क- २ जे कर्मना उदयें

शरीर, शुठ अने मरी सरखु कहु कहेतां तीखा रस जेवु होय, ते कर्मनु नाम कटु-
रसनामकर्म ३ जे कर्मना उदयथी जीवनु शरीर, हरडे अने वहेना सरखुं कपायेला
रस जेवु होय, ते कर्मनु नाम पण तेज जाणवु ४ जे कर्मना उदयें जीवनु शरीर,
छीवू अने आंवलीना रस जेवु आम्बल पटखे खाटु होय, ते कर्मनु नाम तेज जा-
णवु ५ जे कर्मने उदये जीवने शरीरें शेलडी, झूध, अने साकर जेवो मीठो
रस लहीयें, ते कर्मनु नाम, मधुररसनामकर्म ६ पाच रसनां नाम कहा

हवे आठ स्पर्शना नाम कहे ठे १ जे कर्मने उदयें जीवनु शरीर, लोहना गोखानी
पेरें ज़ारी होय, सहेजे नीची गति होय, ते कर्मनु नाम गुरुस्पर्श जाणवु. २ जे कर्मने
उदयें जीवनु शरीर, अर्कतुलनी पेरें हलवु होय, ते लघुस्पर्शनामकर्म ३ जे कर्मने उ-
दयें जीवना शरीरनो स्पर्श, वेतस तथा माखणनी पेरें सुकुमाल मृडु होय, ते मृडु-
नामकर्म ४ जे कर्मने उदयें जीवना शरीरनो स्पर्श, गायनी जीजनी पेरें वरसठ
होय, ते वरसठनामकर्म ५ जे कर्मना उदयें जीवना शरीरनो स्पर्श, हीमनी
पेरे अत्यंत शीतल होय, ते शीतनामकर्म ६ जे कर्मना उदये जीवना
शरीरनो स्पर्श, अग्निनीपेरे उल्ल होय, ते उल्लनामकर्म ७ जे कर्मना उदये जीवना
शरीरनो स्पर्श, घृत तैलनी पेरें चीकट लेहवत होय, ते कर्मप्रकृतिनु नाम
स्निग्ध जाणवु ८ जे कर्मना उदये जीवना शरीरनो स्पर्श, राखनी पेरें लूक
नि लेह होय, तेनु नाम रुक्ष जाणवु ॥ ४१ ॥

॥ ए वर्णादिक वीश प्रकृतिमांहे शुज केटली ? अने

अशुज केटली ? ते कहे ठे ॥

नील कसिण डुगध, तित्त कुरुअ गुरु खर रुक्क ॥

सीअं च असुह नवग, इकारसगं सुज सेसं ॥ ४२ ॥

अर्थ— नील के० नीलवर्ण, कसिण के० कृष्णवर्ण, ए वे वर्ण अने डुगध, के० डु-
गध, ए एक गध, तथा तित्त के० तिकरस, कुरुअ के० कटुकरस ए वे रस, अने
गुरु के० गुरुस्पर्श, खर के० खरस्पर्श, रुक्क के० रुक्षस्पर्श, सीअं च के० शीतस्पर्श, ए
चार स्पर्श असुहनवग के० एव अशुज पापप्रकृतिनु नवक जाणवु अने सेस
के० शेष रही जे इकारसग के० अग्नीआर प्रकृति, ते शुज जाणवी ॥ इत्य
कार्थ ॥ ४२ ॥

औदारिकशरीरधी मामीने इहा सुधी जे कर्मप्रकृति कही, ते सर्वपुनलविपा-
कनी कही, जेजणी एनो विपाक पटखे रसोदय ते जीवाश्रित औदारिक शरीर आ-

अग्नीने होय. शरीर, अगोपांग, वधन, संघातन, सघयण, सस्थान, वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श ए समस्त विशेष जे कक्षां, ते शरीरपुञ्जलने विपे होय. तेथी एनां हेतु-जून कर्म, ते पुञ्जविपाकी कहीये. तथा अर्ही शरीरना वर्णादिक, लोकव्यवहारन-यथी लेवा, अन्यथा निश्चयनयमते तो औदारिकादिकशरीर पुञ्जले पांचवर्ण, वे गंध, पांच रस, आठ स्पर्श, एवं वीश गुण होय पण अर्ही जे वर्णादिक लोकव्यवहारें कहेवाय ते उत्कट वर्णादिक पर्याय हेतुजून नामकर्म, तेनी प्रकृति कही, तेमांहे एक नीलो, बीजो कालो, ए वे वर्ण; तथा एक दुर्गंध, एवं त्रण तथा तिक्त अने कटु ए वे रस, एवं पांच, तथा गुरु, खर, रुद्ध अने शीत, ए चार स्पर्श, ए नव प्रकृति लोकने विपे अनिष्ट होय. ते माटे अशुज ठे तेथी एना हेतुजून कर्मनुं नाम पण अशुज जाणवुं, जे कारण माटे संक्षेजे एनी कटुरस वधे, अने विशोधें घटे, तेथी ए नव, पापप्रकृतिमध्ये लेखवीये, तेथी ए अशुजनवक कथुं. पाप प्रकृतिमांहे सामान्ये वर्णादि चार अशुज कक्षां ठे अने अर्ही विशेषे नव कक्षां

ए नव जेदथी शेष रक्षा अग्नीयार जेद, ते शुज ठे, सर्व लोकने इष्ट होय, ते जणी तेनु निमित्तजून जे कर्म, ते पण विशुद्ध तेनो मिष्टरस वधे, ते माटे शुज पु-ण्यप्रकृति कही ते अग्नीयारनां नाम कहे ठे. श्वेत, पीत ने रक्त, ए त्रण वर्ण एक सुरजिगध कपायल, आम्ल ने मधुर, ए त्रण रस लघु, मृदु, क्षिग्ध अने उष्ण, ए चार स्पर्श एवं अग्नीयारने विशेषनये पुण्यप्रकृति कहीये ए वर्णादिक वीश ना-मनी प्रकृति कही ॥ ४२ ॥

॥ हवे आनुपूर्वी नामकर्म कहे ठे ॥

चउहगर्ध्वणुपुर्वी, गइ पुर्विदुर्गं तिगं निआउजुअं ॥

पुर्वीउदउं वके, सुह असुह वसुह विहग गइ ॥ ४३ ॥

अर्थ-चउहगर्ध्व के० चार जेद गतिनी पेरे, अणुपुर्वी के० आनुपूर्वी नाम ठे. गइपुर्वीदुर्गं के० गति ने आनुपूर्वी, ए वेदु लेतां द्विक कहेवाय अने तिगनिआउ-जुअं के० जे वारे एने पोताना आयुसहित लहियें, तेवारे आनुपूर्वीनु त्रिक आय पुर्वीउदउंवके के० आनुपूर्वीनो उदय ते विग्रहगतियें, सुह के० शुज चाल, असुह के० अशुज चाल, वस के० बलदनी पेरे, उट के० उंटनी पेरे, ए वे प्रकारे विहगगई के० विहायोगतिनामकर्म ॥ इत्युक्तार्थ. ॥ ४३ ॥

चार जेदे गतिनी पेरे आनुपूर्वीनामकर्म ठे एक नरकानुपूर्वी, बीजी मनुष्यानुपूर्वी, बीजी देवानुपूर्वी, चौथी तिर्यचानुपूर्वी ए चार आनुपूर्वीनाम ठे. इहांथी सम-

श्रेणिव्यतिरिक्त नरकमाहे अवतरतां एक समय त्या लगे समश्रेणियें जाये, त्यांची जेम बलदने नाथे जाली गमाणे बांधियें, तेम नरकानुपूर्वींनी उदय, उत्पत्तिकेन नरकें आणे तेम तिर्यचमांहेपण द्विसमय, त्रीसमय, चतु समय, एक वक्रादिक गति अवतरतां तिर्यगानुपूर्वीनो उदय होय, तेम मनुष्यगतिमध्ये उपजतां वरुगतियें मनुष्यानुपूर्वीनो उदय जाववो, तेम देवतामांहे अवतरतां वरुगतिहेतुन देवानुपूर्वीनो उदय ए चारे आनुपूर्वी, क्षेत्रविपाकनी ठे, तेथी ज्यां श्रमश्रेणियी वळे, ते क्षेत्र आनुपूर्वी उदय आवे

तथा ज्यां आगल नरकद्विक कळुं, त्यां नरकगति अने नरकानुपूर्वी ज्यां तिर्यक्-द्विक कळुं, त्यां तिर्यचगति तिर्यचानुपूर्वी ज्या मनुष्यद्विक त्यां मनुष्यगति, मनुष्यांनुपूर्वी ज्यां सुरद्विक त्या देवगति ने देवानुपूर्वी ए वे वे प्रकृति द्विकशब्दें लेवी ए सज्ञा पूर्वे नथी कही, ते माटे अहीं कही

ज्या त्रिक कहे, त्या आयु सहित त्रण लेवी नरकत्रिक ते नरकगति, नरकानुपूर्वी, नरकायु तिर्यचत्रिक ते तिर्यचगति, तिर्यगानुपूर्वी, तिर्यगायु, ए त्रिकसज्ञा कहीयें एम मनुष्यत्रिक ते मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, मनुष्यायु देवत्रिक ते देवगति, देवानुपूर्वी, देवायु ए आनुपूर्वी नामकर्मनो उदय, जीवने जेवारें वे समयादिकनी विग्रहगति करे, तिहा थाय एम आनुपूर्वीनाम कळु

हवे विहायोगति नाम कहे ठे जे कर्मना उदयथी प्राणी चालतो थको वृषज ए-टले बलदनी पेरें, तेमज हाथीनी पेरें, हसादिकनी पेरें, जली रीतें चाले, ते कर्मप्रकृतिनु नाम शुजविहायोगति कहीयें तथा जे कर्म उदयें उटनी पेरें, खरनी पेरें, तीडनी पेरें, चालतां वळे पग घसाय, एवी माठी चालने जीव पामे, ते अशुज विहायोगति कहीयें पूर्वे गतिनाम कळु, तेथी एने निजपणु जणाववाने विहाय के० आकाशनाम पूर्वे जोड्यु, तेथी खगति पण कहीयें अवकाशें चालवु, ते विहायोगति कहीयें, ए त्रण जीवने होय एम चौद पिडप्रकृतिना पाशठ तथा पच्चोत्तेरे जेदनु स्वरूप कळु ॥ ४३ ॥

॥ हवे आठ प्रत्येक प्रकृतिनु स्वरूप कहे ठे ॥

परघा उदया पाणी, परेसिं वळिणपि होइ उदरिसो ॥

उससिण लडिजुत्तो, हवेइ ऊसासनामवसा ॥ ४४ ॥

अर्थ- परघाउदया के० पराघातनामकर्मना उदयथी पाणी के० प्राणी एटले जीव, ते परेसिं के० पोताथकी बीजा वळिणपि के० बलवंत जीवने पण होइउदरिसो

के० दुःखे जीवता योग्य श्रम होय अने उससिणलङ्घितो के० श्वासोद्वासनु लङ्घि
युक्त एटले पामबु ते ह्वेऽज्जसासनामवसा के० उश्वासनामकर्मने वशे एटले उदये
करी होय ॥ इत्यङ्गरार्थ ॥ ४४ ॥

पराघात नामकर्मना उदयथी जीव, इन्द्रियप्राण जे पांचेंद्रिय, त्रण बल, श्वासोद्वास
अने आयु ए दश इन्द्रिय प्राणने धरे तथा जावप्राण ते ज्ञान, दर्शन अने चारित्ररू-
पने धरे, तेने प्राणिशब्दे जीव कहियें ते परेसिं के० आप बिना बीजा जीवने तथा
वैरीने पण दुर्द्धर्प एटले दुःखें, घणे उपाये करी एह पराजय्यो जाशे ? एवी बुद्धि,
बलवन्तने पण उपजावे, तो निर्वल वैरीथी केवी रीतें श्वासग्यो जाय ? एटले जे
कर्मना उदयथी सबल राजसज्जामां पण बोलतो थको वीक न राखे, परतु उलटा
तेनाथी बीजा घणा जण वीहे, तेना दर्शनमात्रथी पण वैरी कंपायमान थाय एवो
प्रतापवान् जे जीव होय, ते पराघात नामकर्म. ए प्रथम प्रत्येक प्रकृति जाणवी.

उश्वास के० उंचो श्वास शरीराज्यतरचारि वायुविशेष, आनप्राण एवे नामे, एना
कहेवाथकी नि श्वास पण लेवो, जे नीचो उश्वास मूकवो, ते नि श्वास जाणवो. ए वेहु
जे कर्मना उदयथी सुखे लही शके, ते कर्मनु नाम, श्वासोद्वासनामकर्म जाणवु ए ल-
ब्धनु नाम श्वासोद्वासलब्धि, ए वेहु कर्मना उदयथी होय ते जणी ओदयिकी प्र-
कृति कहियें तेणे लब्धियुक्त एटले सहित जीव होय अने श्वासोद्वास पण पर्याप्तिने
उदये तथोग्य पुज्जल ग्रही श्वासोश्वासपणे परिणमावी अवलवि मूकीयें एवी शक्ति
होय, अने श्वासोश्वास व्यापारव्यय करी श्वासोश्वास प्राण ए त्रणना जेद तथा सर्व
लब्धि द्वायोपशमिकी शास्त्रें कहियें ठेये पण ते प्रायिक वचन ठे जे जणी वैक्रिय-
लब्धि, आहारकलब्धि इत्यादिक ओदयिकी पण होय. तथा वीर्यांतराय द्वायोपशम
पण एनो निमित्त होय ते माटे ओदयिकी थका द्वायोपशमिकी केहेताथकां पण
विरोध नथी

॥ ह्वे आतपनामकर्मनु स्वरूप कहे ठे ॥

रवीर्विवेज जिअंगं, तावजुअ आयवाउ नउजलणे ॥

जमुसिण फासस्स तहिं, लोहियवणस्स उदउत्ति ॥ ४५ ॥

अर्थ—रवीर्विवेज जिअंग के० सूर्यमंडलने विपे रत्नना जीवनु अंग, तावजुअ के०
ताप उष्ण प्रकाश सहित ते आयवाउ, उदयथी होय, पण नउ-
जलणे के० ते आतपनामकर्म अग्नि जमुसिणफासस्सतहिं के० जे
जणी उष्णस्पर्शनो उदय ते अग्निना लोहियवणस्सउदउत्ति के०

वर्णनो उदय ठे तेथी उष्ण थको पण रातो प्रकाश करे ठे ॥ इत्यक्षरार्थ. ॥ ४५ ॥

सूर्यने विमाने जे रत्नना वादर एकेंद्रिय पर्याप्ता पृथिवीकायिआ जीव ठे तेना शरीर, शीतस्पर्शवंत ठे, तेम ठतां पण तेज प्रकाशउष्णता करे, तावनादिक ताप नीप-जावे उष्णप्रकाश अजवाबु करे सूर्यमंडलने विपे रत्नना जीवनु अग ते आतपनाम-कर्मना उदयथी एवो शरीरनो तेज-प्रकाश पामे ए कर्म, वादर पृथिवीकायिआ पर्याप्ताने प्रायोग्य होय, ते जणी वीजाने एनो उदय न होय, कोइ कदेशे के ए कर्मनो उदय अग्निना जीवने पण ह्शे, जे माटे ते पण उष्णप्रकाश करे ठे १ ते निपेधे ठे ज्वलन एटखे अग्निना जीवने ते कर्मनो उदय नथी, तेउकायिआ जीवने शरीरआ-श्रयी उष्णस्पर्शनो उदय ठे तेथी ते अग्नि जेम जेम ठूकनो होय, तेम तेम ते अग्नि-मांहेथी वीठेला केटलाएक अग्निकायिआ जीव ठे तेना शरीरनो उष्णस्पर्श आपणा शरीरें लागे ठे पण ते प्रकाश उष्ण जाणवो नहीं. ते जणी अत्यंत झुरथको ताप न करे जेम जेम नजीक होय, तेम तेम ताप करे अने सूर्यमन्त्र तो झुर थकी तपे ठे तथा अग्निना शरीरें व्यवहारें करी राता वर्णनो उदय ठे तेथी करी तेनो प्रकाश रातो थाय ठे माटे रक्तवर्ण जे प्रजा ते तेउकायिआजीवना शरीर जाणवा पण आतप नथी ए जाव ठे ॥ ४५ ॥

॥ हवे उद्योतनुं स्वरूप कहेठे ॥

अणुसिण पयासरूप, जिअगमुज्जो अएइ उज्जोआ ॥

जइ देवुत्तर विक्रिअ, जोइस खज्जोअ माइव ॥ ४६ ॥

अर्थ-अणुसिण के० जे अनुष्ण एटखे उष्ण नहीं, परंतु शीत होय अने पयास-रूप के० प्रकाशरूप एटखे प्रकाश सहित जे जिअगमुज्जोअएइ के० जे जीवनुं शरीर, उद्योत करे तेइहा उज्जोआ के० उद्योतनामना उदयथी जाणवो जइ के० यति अने देव के० देवताने उत्तरविक्रिअ के० उत्तरवैक्रियरूप करता होय जोइस के० ज्योतिषीमन्त्रें विमान खज्जोअमाइव के० खद्योतादिकनी पेरे शरीरें उद्योततानो उदय होय ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ ४६ ॥

उष्णप्रकाशथी जिन जे शीत प्रकाशरूप अजवाबु करे, जे उष्णस्पर्शप्रकाश अग्नि करे तेथी जिन प्रकाश करे, तेना उदयथी जीवनु अंग कहेता शरीर, शीतप्र-काश अजवाबु करे ते कर्मप्रकृतिनु नाम उद्योत कहीयें अहीं उद्योतना उदय सामी देसाडे ठे

यति एटखे साधु, वैक्रिय लब्धिपे करी उत्तर वैक्रियरूप करे तथा देवता पण

मूलगा जवधारणीय शरीरथी वीजुं जावा आववा सार उत्तरवैक्रियरूप करे, तेनो प्रकाश शीत होय, ते उद्योतनामना उदयथी जीवने जाणवो. तथा ज्योतिपी जे चंद्रमा, ग्रह, नक्षत्र, तारा, ए चारे जातिना ज्योतिपीना विमानें जे पृथिवीकायिआ रखना जीव, तेनां शरीर ठे, तेने उद्योतनो उदय जाणवो तेम खजुआने पण जाणवो. आदि शब्दयकी रत्न औपधि प्रमुख रात्रें दीपक सरखी देखाय ठे, ए रीतें ज्यां शीत-प्रकाश देखाय, त्यां उद्योतनामकर्म उदय जाणवो ॥ ४६ ॥

॥ हवे अगुरु लघु तथा तीर्थकरनामनुं स्वरूप कहे ठे. ॥

अंगं न गुरु न लहुअं, जायइ जीवस्स अगुरु लहु उदया ॥

तिष्ठेण तिहुअणस्सवि, पुज्जो से उदउं केवलिणो ॥ ४७ ॥

अर्थ—अंगं के० शरीर, नगुरुनलहुअं के० जारी पण न थाय अने हलबुं पण न थाय, जायइजीवस्सअगुरुलहुउदया के० जीवने अगुरु लघुनामकर्मना उदयथी होय अने तिष्ठेण के० तीर्थकरनामकर्मना उदयथी तिहुअणस्सवि के० त्रिजुवनने षट्त्वे स्वर्ग मृत्यु पातालवासी जीवने पण पुज्जो के० पूजनीय होय. उदउंकेवलिणो के० तेनो उदय केवलीने होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४७ ॥

अंगं के० जीवनु औदारिकादिक शरीर, ते गुरु षट्त्वे जारी अत्यंत स्थूल निर्वहं न जाय एवु पण न होय तथा लघु षट्त्वे हलबु अत्यंत कुर्वल पण न होय, जो अत्यंत लघु होय तो वायरे उमाडतां राखु न जाय, तेथी अत्यंत स्थूल पण नहीं अने अत्यंत कृश पण नहीं एवु समधारण शरीर, जे कर्मना उदयथी लहीयें, ते कर्मनुं नाम अगुरुलघुनामकर्म जाणवु

हवे तीर्थकरनामकर्म कहे ठे तीर्थकरनामकर्मना प्रदेशोदयथी पण आज्ञापेश्वर्य अन्य प्राणीनी अपेक्षाये विशेष होय तथा जे जवें तीर्थकर पदवी पामशे, ते जवने विपे कल्याणक महोत्सवें इंद्रादिक पूजे, स्तवे तथा एक आहारनिहार करतां कोड देखे नहीं, वीजुं रोगरहित सुगधिसहित प्रस्वेद, मल रहित शरीर होय वीजुं सुग-धिमान् श्वासोश्वास होय चोथुं लोही, मांस उज्ज्वल. ए चार अतिशय जन्मथी प्रदेशोदय होय तथा चार घातीयां कर्म, कय कख्या पठो केवलज्ञान पामे थके तीर्थ-करनामकर्मने उदये समवसरणादि विज्रूति होय, पांत्रीश गुण सहित वाणीयें करी जव्यजनने प्रतिबोधि तीर्थकर कहेतां साधु, साधवी, श्रावक, श्राविकारूप चतुर्विध संघनी स्थापना करे तथा प्रथम गणधरनी स्थापना करे तथा देशना अफल न थाय तथा कर्मक्षयथी अगीश्वार अतिशय थाय. कख्या उगणीश अतिशय होय, ए सर्व तीर्थकरनामकर्मना रत्नो ॥

॥ हवे निर्माण नामकर्मनु स्वरूप कहिये ठेयें ॥

अगोवग निअमिण, निम्माण कुणइ सुत्तहारसम ॥

उवघाया उव हम्मइ, सतणु अवयवववि गाईहिं ॥ ४८ ॥

अर्थ—अगोवंग के० अगोपागनु निअमिण के० ठामनु ठाम आणवु, ते निम्माणकुणइ के० निर्माणनामकर्म करे, सुत्तहारसम के० ते सूत्रधार सरखु जाणवु. उवघाया के० उपघातनामकर्मथी उवहम्मइ के० हणाय, पीडाय, सतणु के० पोताना शरीरना, अवयव के० अवयवे करी लविगाईहिं के० पडजीजी चोरदतादिके करी ॥ इत्युद्धारार्थ ॥ ४८ ॥

औदारिकादिक त्रण शरीरना अगोपांग हाथ, पग, पेट, पुठ, मस्तकादिक जे ज्या जोश्ये, ते त्या थापे, पण फेरफार न होय हाथने ठामें पग न होय, अने पगने ठामे हाथ न होय, परंतु पगने स्थानकें पग अने हाथने स्थानके हाथ होय, एम पचेंडि यणु जे ज्या ते त्या होय, एम अंगोपांगनो नियम निरुद्धार, जे कर्मना उदयथी जीव करे, ते निर्माणनामकर्म ए कर्म करी अगोपागनामें करी नीपजाव्या जे अगोपाग तेना ठाम, व्यवस्था होय अहीं दृष्टांत देखाटे ठे जेम सूत्रधार, काष्ठपापाणी पुतलीनो करनार पुतलीने घडतो जूदां जूदा हाथ पगना आकारना काष्ठरूप ते ज्या जेवा जोश्ये त्या तेवा मेळीने पुतली करे, ते निर्माणनामकर्म

हवे उपघात नामकर्मनु स्वरूप कहे ठे उपघात नामकर्मथी जीव हणाय, पीनाय, स्खलना पामे. शोणे करी स्खलना पामे? ते कहे ठे सतणुअवयव के० पोताना अग, पडजीजी, चोरदत, तथा अधिक अगुलि होय तथा रसोली प्रमुख अधिके अगे करी तथा उठे अगे करी जीव दुःख पामे, ते उपघातनामकर्मनो उदय जाणवो.

॥ हवे त्रसादिक दश प्रकृतिनु स्वरूप कहेठे ॥

वि ति चउ पणिदि तस्सा, वायरउं वायराजिआ धूला ॥

निअ निअ पज्जति जुआ, पज्जता लब्धि करणेहिं ॥ ४९ ॥

अर्थ—वि के० वे इडिय, ति के० तेडिय, चउ के० चोरिंडिय, पणिदि के० पचेंडिय जीव, ते तस्सा के० प्रथम त्रस नामकर्म वीजु वायरउं के० वादरनामकर्मना उदयथी वायराजिआधूला के० जीव वादर, स्थूल कहेवाय, सूक्ष्म फीटी वादर थाय वीजु निअनिअपज्जतिजुआ के० पोतपोतानी जेटली पर्याप्ति होय तेटली पर्याप्ति स हित जीव होय, ते पज्जतालब्धिकरणेहिं के० अपर्याप्ता लब्धि करी तथा करणे करी ए वे जेदे करी पर्याप्ता तेमज अपर्याप्ता पण वे जेदे जाणना ॥ इत्युद्धारार्थ ॥ ४९ ॥

१ जे त्रास पामे तापादिकें करी दुःखकी वीक पामतो ठायायें आवे तथा आ-

हारादिकने अर्थें स्थानातरें जाय ते व्रस जे कर्मने उदयें जीव स्थावरपणुं ठांकी वे
इन्द्रियादिक व्रसपणुं पामे, व्रस नाम धरावे जे कर्मना उदयथी ते व्रसनामकर्म तथा
जे कर्मथी जीव, व्रसपणुं मूकी थावरपणु पामे ते स्थावरनामकर्म वीजो वादर एटले
इन्द्रियें ग्रहवा योग्य, जो पण एकेन्द्रिय पृथिव्यादिक चारना शरीर, एक, वे तथा सं-
ख्यातां मख्यां थकां पण इन्द्रियें ग्रहवाय नही, केवल असंख्याता शरीरनो पिरु इ-
न्द्रियें ग्रहवाय, ते पण वादर कहेवाय. अने जो असंख्याता असंख्याता जेदे मले, तो
पण जे इन्द्रियें न ग्रहवाय, ते सूक्ष्मशरीर कहिये ए वे प्रकृति पण पुज्जलविपाकीनी
ठे तेथी आपणुं विपाकशरीर, पुज्जल देखावे, ते जणी वादरपर्यायनुं निमित्त, ते वा-
दरनामकर्म अने जे सूक्ष्मपर्यायनुं निमित्त, ते सूक्ष्मनामकर्म. एम वादरनामकर्म ने सू-
क्ष्मनामकर्म वे साथे कक्षा

३ हवे त्रीजुं पर्यासिनामकर्म कहे ठे जे कर्मना उदयथी जीव, आरजेली पर्यासि
पूर्ण कख्या विना मरे नहीं, ते पर्यासिनामकर्म जाणवु त्यां एकेन्द्रियने धूरनी चार प-
र्यासि तथा विकलेन्द्रियने अने असन्निया पंचेन्द्रियने जापा होय, ते जणी पांच पर्या-
सि होय, तथा सन्निया पंचेन्द्रियने मन होय, ते जणी ठ पर्यासि उत्पत्तिना प्रथम
समयथी आरजे ते आप आपणी आरजेली पर्यासि पूर्ण कख्या पठी मरे, पण अधु-
रियें न मरे, ते लब्धिपर्यासो तथा करण एटले आहार, शरीर अने इन्द्रिय पर्यासि
पूर्ण नहीं थइ, त्या सुधी तेने करण अपर्यासो कहिये अने पूर्ण थाय पठी करणप-
र्यासो कहिये अथवा जे जे पर्यासि पूरी करी नहीं ते तेनी अपेक्षाये करण अपर्या-
सो अने पूरी करी तेनी अपेक्षाये करणपर्यासो अने जे कर्मना उदयथी आरजेली
पर्यासि, पूर्ण कख्या विना मरे, ते लब्धिअपर्यासो होय ते अपर्यासिनाम कर्म. त्यां
पर्यासि कहेतां पुज्जलना उपचयथी थयुं जे पुज्जलपरिणमनहेतुशक्ति विशेष, ते
त्रिपय जेठे ठ प्रकारे ठे १ आहार, २ शरीर, ३ इन्द्रिय, ४ स्वासोश्वास, ५
जापा, ६ मन. ए ठ पर्यासि ठे ते मध्ये १ जे शक्तिविशेषे जीव, पुज्जल ग्रही खल
रस जुदा करे, ते आहारपर्यासि २ जे शक्तिविशेषे रस थयो तेने सात धातुपणे प-
रिणमावे, ते वीजी शरीरपर्यासि ते धातुने डव्येन्द्रियपणे परिणमाववानी शक्ति, ते
त्रीजी इन्द्रियपर्यासि ४ स्वासोश्वास वर्गणादल लड स्वासपणे परिणमावी अवलंबी
मूकवानी, ते चोथी स्वासोश्वासपर्यासि ५ जापाडव्य लड जापपणे परिणमावी अ-
वलंबी मूकवानी शक्ति, ते पाचमी जापापर्यासि ६ मनोडव्य लेइ मनपणे परिणमावी
अवलंबी मूकवानी शक्ति, ते ठठी मन पर्यासि. ए ठए पर्यासिनो आरंज समकालें
होय, ते पठी एक समयें आहार पर्यासि ते पठी अतरमुहूर्ते शरीरपर्यासि

पूर्ण करे, ते पठी औदारिक शरीरवालो अतरमुहूर्त मुहूर्तने आंतरे शेष चार पर्यासि पूर्ण करे अने वैक्रिय तथा आहारक शरीरवालो समयने अंतरे पूर्ण करे. आग वी वे पर्यासि सूक्ष्म ठे, तेथी कालनो फेर थाय जेम ठ जणी कातनारी, साथे कात वा वेठी तेमा जे स्थूल काते, ते वहेलु कोकनु पुरुं करे अने सूक्ष्म कांते ते, मोकु कोकनु जरे, एम पर्यासिने पण जाववी ॥ ४ए ॥

॥ हवे प्रत्येक नामकर्म कहे ठे ॥

पत्ते अतणू पत्ते, उदएणं दतअठिमाइ थिरं ॥

नाजुवरि सिराइ सुहं, सुजगार्ड सवजणइठो ॥ ५० ॥

अर्थ - पत्तेअतणू के० औदारिक तथा वैक्रिय शरीर, प्रत्येक एटले जीव जीव-प्रत्ये जूडू जूडू निराळु आप आपणी निष्ठानु शरीर होय ' उदएण के० जे कर्मना उदयथी ते पत्ते के० प्रत्येक नामकर्म, एटले साधारण अनंता जीवनु एक शरीर नि गोद ठे ते मूकीने प्रत्येक शरीरपण पामे जे कर्मथी, ते प्रत्येकनामकर्म. तथा प्रत्येकपणुं मूकी साधारणमाहे अवतरे, साधारण नाम धरावे जे कर्मना उदयथी ते साधारणनामकर्म तथा ५ दतअठिमाइथिर के० दत अस्थि प्रमुख अवयवनो दृढ बंध होय स्थिर निश्चल होय, जे कर्मना उदयथी ते स्थिरनामकर्म तथा कान, पापण, जीज प्रमुख शरीरावयव, जे कर्मना उदयथी अस्थिर एटले चपल होय, ते अस्थिरनामकर्म ए वे प्रकृतिनो उदय अविरोधी ठे, ध्रुवोदय जणी साथे होय

६ हवे शुजनामकर्म कहे ठे नाजिवरिसिराइसुह के० नाजी उपरलां अंग हस्त प्रमुख मस्तकादिक अवयव शुजनामकर्मना उदयथी शुज होय, तेने स्पशें कोड अप्रीति न पामे तथा नाजीनी नीचेना अंग जे पग प्रमुख, ते जेने लागे तेथी ते अप्रीति पामे, ते अशुजनाम कर्मथी होय ए वे प्रकृति पण ध्रुवोदयी उदयें अविरोधिनी ठे

७ हवे सौजाग्यनामकर्म कहे ठे सुजगार्डसवजणाइठो के० सौजाग्यनामकर्मना उदयथी जीव तथाविध उपकार कत्या विना तथा स्वजनादिक संबंध विना पण सर्वजनने इष्ट, वल्लज होय, सुवाहुनी पेरें तथा दौर्जाग्यनामकर्मना उदयथी जीव, कोशने घणा उपकार करे तो पण तथा स्वजनादिकने पण वसुदेवना पूर्वजवनो जीव, नदीपेणनी पेरें अनिष्ट लागे, ते दौर्जाग्यनामकर्म ॥ ५० ॥

॥ हवे सुस्वरनामकर्म कहे ठे ॥

सुसरा महुर सुह कुणी, आइज्जा सवलोअ गिअवडं ॥

जसउं जसकित्तीउं, आवरदसगं धिवक्कवं ॥ ५१ ॥

अर्थ-सुसरा के० सुखरनामकर्मना उदयथी मधुर के० मधुर मीगे, सुह के० सुख-
दायि, जुणी के० ध्वनि एटखे स्वर होय. आइजा के० आदेयनामकर्मथी ते पुरुषनुं
सबल्लोथ के० सर्व लोकने गिप्र के० ग्रहवायोग्य एवु वठ के० वचन होय, जसउजस-
किन्तीठ के० यशकीर्तिनामकर्मथी जीवनी यश, कीर्ति सर्वत्र होय. थावरदसगविवज्जठ
के० स्थावरदशको ए थकी विपरीतार्थ जाणवो ॥ इत्यह्वरार्थः ॥ ५१ ॥

० कोकीलानी पेरे जीणो, मीगे, शुक्र, शुक्र सावही कहेतां मेना तथा मधूरनी पेरे
शुक्र सुखदायि दुःखवारक स्वर लहीये, ते सुस्वरनामकर्मना उदयथी जाणवो. तथा
खर, उट, फेतकारी, लुकनी, माज्जार, घूडना शब्दनी पेरे कखो, कागना स्वरनी पेरे
अनिष्ट, घोघरो विरूप स्वर पामीये, ते दुःस्वरनामकर्मनो उदय, ए जापापर्याप्ति
पूरी कखा पठी होय, ते जणी वचनप्रतिवध ठे अने श्रोत्रेन्द्रियने सुखदायी तथा
दुःखदायि होय.

ए आदेयनामकर्मना उदयथी जीवनुं वचन, शुक्र शकुनना वचननी पेरे इष्ट मानवा
योग्य सुखें समजवा योग्य होय, तेमज अनादेयनामकर्मना उदयथी जीव जो पण
माखुं हितकारक वचन कहे, तोपण तेनुं वचन कोइने सुहाय नहीं, अशुक्र शकुननी
पेरे अनिष्टपणे माने, सुस्वर थका पण अपशकुननी पेरे सुहाय नहीं अही आदेयथी
मान्य वचन होय अने सुस्वरनामकर्मथी सुकंठ होय एटखो जेद जाणवो

१० जे एकदिशें नाम विस्तरे, ते कीर्ति, अने जे चारे दिशाये शोभा बोलाय, ते
यश, अथवा दान शीलादिक गुण करी शोभा वधे, ते कीर्ति अने पोताना पराक्रमे
अव्यजाव शत्रुजयादिक गुण विस्तरे, तेने यश कहिये ए वे वानां जे कर्मना उदयथी
जीव लहे, ते यश कीर्तिनामकर्म तथा जेना उदयथी यश कीर्ति न लहे, ते अयश-
कीर्तिनामकर्म ए त्रस दशको कह्यो

अने ए थकी विपरीत उलटो अर्थ स्थावरादिक दश नामकर्मनो जे जेद, जे जणी
त्रस फीटी स्थावर थाय, ते स्थावर नाम कर्म, तेमज चादरपणुं फीटी सूक्ष्मपणुं पामे,
एम अनुकर्म स्थावर दशक जाणवु एटखे त्रसविशतिनु स्वरूप कखुं ए रीतें नाम-
कर्मना शकशठ तथा त्राण तथा एकसो ने त्राण जेदनुं स्वरूप कखुं. ॥ ५१ ॥

॥ हवे गोत्र तथा अंतराय ए वे कर्म कहे ठे ॥

गोत्र उहुच नीअ, कुलाल इव सुघन जुंजलाईअ ॥
विग्ध दाणे लाजे, भोगुवभोगेसु विरिएअ ॥ ५२ ॥

अर्थ— गांथ के० गोत्रकर्म, दुह के० वे जेदे ठे एक उच्च के० उच्चैर्गोत्र, बीजु नीथं के० नीचैर्गोत्र, त्या कुलालइवसुघड के० कुंजारनी पेरे घडेला जला घना सरखु उच्चैर्गोत्र, अने उजलाईअ के० कुंजार अशुज जुजल एटले मदिरा प्रमुखनो घनो पण घडे, तेना सरखु नीचैर्गोत्र, तथा विग्ध के० अंतरायकर्म पांच जेदे एक दाणे के० दाना-तरायकर्म, लाजे के० लाजातरायकर्म, जोग के० जोगातरायकर्म, उवजोगेसु के० उप-जोगातरायकर्म, विरिएअ के० वीर्यांतरायकर्म ॥ इत्यङ्गारार्थः ॥ ५१ ॥

ते गोत्रकर्मना वे जेद एक उच्चैर्गोत्र, बीजु नीचैर्गोत्र, ते वे दृष्टांते करी समजावे ठे विशिष्टजाति क्षत्रियकाश्यपादिक, उग्रादिककुल, उत्तम बलविशिष्टरूप ऐश्वर्य, तपो गुण, विद्यागुण सहित होय ते उच्चैर्गोत्र तथा जिकुकादिक, कुलहीन जात्यादिक लहे-ते नीचैर्गोत्र जेम कुलाल एटले कुंजार ते जला घना नीपजावे, ते लोकमां कुसुम, चदन, आखा एटले अक्षतशु पूजा पामे, मंगलकार्ये कलश स्थापे, तेम उच्चैर्गोत्रना उदयर्थी जीव विशिष्ट जात्यादिक गुणे करी जो पण बुद्ध्यादिके हीन होय तोपण उत्तम जातिकुलादिक गुणे करी मनाय तथा नीचैर्गोत्रना उदयर्थी जीव जुंजला एटले मदिरानु ठाम जे घनो ते जोपण मदिराहीन होय तोपण मान न पामे, तेमज जो बुद्ध्यादिक गुणवंत होय, तो पण नीचकुल ठे माटे ते जीव पाति न पामे ए रीते गोत्रकर्म कछु

हवे आठसुं अंतरायकर्म कहे ठे एना पांच जेद ठे जे कर्मना उदयर्थी जीव, शुद्धद्रव्य ठते, शुद्ध पात्र मळे थके दान देवाने वाठतो पण दान आपी न शके, ते पहेलु दानातरायकर्म जे कर्मने वशें देवावालो ठतां इष्ट वस्तु वाठतो याचे तथा व्यापारे माह्यो थको पण इष्ट वस्तु न पामे, तेनु नाम बीजु लाजातरायकर्म तथा जे एक वेला जोगवाय, ते फूल आहारादिक जोग द्रव्य ठते जोगववा वाठतो, विरति विना जोगवी न शके, ते त्रीजु जोगातरायकर्म तथा जे घणा वखत जोगवाय, ते उपजोग, एवा स्त्री तथा आचरणादिकना उपजोग वाठतो, आचरणादिक ठते हुते जे कर्मना उदयर्थी पहेरी जोगवी न शके, ते चोथु उपजोगातरायकर्म तथा जे कर्मना उदयर्थी मिथ्या क्रियाने समर्थ थको पण जीव, ते क्रिया करी न शके, ते बालवी-र्यांतरायकर्म तथा जे सम्यक्दृष्टि साधु मोक्षार्थे क्रिया करवाने हींडे, एटले प्रवर्त्तें, तो पण करी न शके, ते पणितवीर्यांतरायकर्म तथा जेणे करी देशविरतिपण वाठतो न शके, ते बालपणितवीर्यांतरायकर्म. ए पाचमु वीर्यांतरायकर्म जाणवु ॥ ५१ ॥

- ८ कर्मनी मूलप्रकृति ८.
 १ ज्ञानावरणीय कर्म.
 २ दर्शनावरणीय कर्म
 ३ वेदनीय कर्म
 ४ मोहनीय कर्म
 ५ आयुः कर्म
 ६ नाम कर्म
 ७ गोत्र कर्म
 ८ अतराय कर्म.
 ५. ज्ञानावरणीयनी प्रकृति ५.
 १ मतिज्ञानावरणीय
 २ श्रुतज्ञानावरणीय
 ३ अवधिज्ञानावरणीय
 ४ मनःपर्यवज्ञानावरणीय
 ५ केवलज्ञानावरणीय
 ६ दर्शनावरणीयनी प्रकृति ६.
 १ चक्षुदर्शनावरणीय
 २ अचक्षुदर्शनावरणीय
 ३ अवधिदर्शनावरणीय
 ४ केवलदर्शनावरणीय
 ५ निद्रा
 ६ निद्रानिद्रा
 ७ प्रचला
 ८ प्रचलाप्रचला.
 ९ धीणस्त्री.
 १० वेदनीय कर्मनी प्रकृति १०.
 १ शातावेदनीय
 २ अशातावेदनीय
 १८ मोहनीयनी प्रकृति १८.
 १ सम्पत्त्वमोहनीय.
 २ मिश्रमोहनीय.

- ३ मिथ्यात्वमोहनीय
 ४ अनंतानुबधकोध
 ५ अप्रत्यारयान क्रोध
 ६ प्रत्यारयान क्रोध.
 ७ संज्वलन क्रोध
 ८ अनंतानुबधीमान.
 ९ अप्रत्यारयानमान.
 १० प्रत्यारयानमान
 ११ संज्वलनमान
 १२ अनंतानुबधीमाया.
 १३ अप्रत्यारयानमाया.
 १४ प्रत्यारयानमाया
 १५ संज्वलनमाया
 १६ अनंतानुबधी लोभ.
 १७ अप्रत्यारयान लोभ.
 १८ प्रत्यारयान लोभ
 १९ संज्वलन लोभ
 २० ह्याम्यनोकपाय
 २१ रतिनोकपाय
 २२ अरतिनोकपाय
 २३ शोकनोकपाय
 २४ जयनोकपाय
 २५ जुगुप्सानोकपाय
 २६ पुरुषवेदनोकपाय.
 २७ स्त्रीवेदनोकपाय
 २८ नपुंसकवेदनोकपाय.
 ४. आयु कर्मनी प्रकृति ४.
 १ देवायु
 २ मनुष्यायु.
 ३ तिर्यगायु.
 ४ नरकायु

१०३ नामकर्मनी प्रकृति १०३.

- १ नरकगति नामकर्म
- २ तिर्यग्गति नामकर्म
- ३ मनुष्यगति नामकर्म
- ४ देवगति नामकर्म
- ५ एकेंद्रिय जातिनाम
- ६ द्वेन्द्रिय जातिनाम
- ७ त्रेन्द्रिय जातिनाम
- ८ चतुर्गेंद्रिय जातिनाम.
- ९ पंचेंद्रिय जातिनाम
- १० श्रोदारिक शरीरनाम.
- ११ वैक्रिय शरीरनाम
- १२ आहारकशरीरनाम
- १३ तैजस्शरीरनाम
- १४ कर्मणशरीरनाम
- १५ श्रोदारिक अगोपाग
- १६ वैक्रिय अगोपाग
- १७ आहारक अगोपाग
- १८ श्रोदारिकश्रोदारिक वधन
- १९ श्रोदारिक तैजस्वधन
- २० श्रोदारिक कर्मणवधन
- २१ श्रोदारिकतैजस् कर्मणवधन
- २२ वैक्रियवैक्रिय वधन
- २३ वैक्रियतैजस् वधन
- २४ वैक्रियकर्मणवधन
- २५ वैक्रियतैजस्कर्मणवधन
- २६ आहारक आहारक वधन
- २७ आहारक तैजस् वधन
- २८ आहारक कर्मण वधन
- २९ आहारक तैजस् कर्मण वधन.
- ३० तैजस्तैजस् वधन.

- ३१ तैजस्कर्मण वधन
- ३२ कर्मणकर्मण वधन
- ३३ श्रोदारिकसंघातन
- ३४ वैक्रियसंघातन
- ३५ आहारकसंघातन
- ३६ तैजस्संघातननाम
- ३७ कर्मणसंघातननाम
- ३८ वज्ररूपजनाराचसंघयण.
- ३९ रूपजनाराचसंघयण
- ४० नाराचसंघयण.
- ४१ अर्द्धनाराचसंघयण
- ४२ कीलिकासहनन
- ४३ ठेवहुसहनन
- ४४ समचतुरस्रसंस्थान
- ४५ न्यग्रोधसंस्थान
- ४६ सादिसंस्थान
- ४७ वामनसंस्थान.
- ४८ कुब्जसंस्थान
- ४९ ह्रस्वसंस्थान
- ५० कृक्षवर्णनाम
- ५१ नीलवर्णनाम
- ५२ लोहितवर्णनाम
- ५३ हारिद्रवर्णनाम
- ५४ श्वेतवर्णनाम
- ५५ सुरजिगध
- ५६ डुरजिगध
- ५७ तिक्तरस
- ५८ कटुकरस
- ५९ कपायरसनामकर्म.
- ६० आम्बरसनामकर्म.
- ६१ मधुररसनामकर्म

६७ कर्कशस्पर्शनामकर्म
 ६८ मृदुस्पर्शनामकर्म.
 ६९ गुरुस्पर्शनामकर्म
 ६९ लघुस्पर्शनामकर्म
 ६६ शीतस्पर्शनामकर्म.
 ६७ उष्णस्पर्शनामकर्म
 ६८ स्निग्धस्पर्शनामकर्म.
 ६९ रुक्षस्पर्शनामकर्म.
 ७० नरकानुपूर्वी.
 ७१ तिर्यगानुपूर्वी.
 ७२ मनुष्यानुपूर्वी
 ७३ देवानुपूर्वी
 ७४ शुचविहायोगति
 ७५ अशुचविहायोगति.
 ७६ पराघातनामकर्म.
 ७७ उश्वासनामकर्म.
 ७८ आतपनामकर्म
 ७९ उद्योतनामकर्म.
 ८० अगुरुलघुनामकर्म
 ८१ तीर्थकरनामकर्म
 ८२ निर्माणनामकर्म.
 ८३ उपघातनामकर्म
 ८४ व्रसनामकर्म
 ८५ वादनामकर्म
 ८६ पर्याप्तनामकर्म.
 ८७ प्रत्येकनामकर्म.

८८ स्थिरनामकर्म.
 ८९ शुचनामकर्म.
 ९० सौजाग्यनामकर्म
 ९१ सुस्वरनामकर्म
 ९२ आदेयनामकर्म.
 ९३ यश कीर्तिनामकर्म.
 ९४ स्थावरनामकर्म.
 ९५ सूक्ष्मनामकर्म
 ९६ अपर्याप्तनामकर्म.
 ९७ साधारणनामकर्म.
 ९८ अस्थिरनामकर्म
 ९९ अशुचनामकर्म.
 १०० दुर्जगनामकर्म
 १०१ दुःस्वरनामकर्म
 १०२ अनादेयनामकर्म
 १०३ अयशः, अकीर्तिनामकर्म
 १ गोत्रकर्मनी प्रकृति १.
 १ उच्चैर्गोत्र.
 २ नीचैर्गोत्र
 ५ अतरायनी प्रकृति ५.
 १ दानातराय
 २ लाजातराय
 ३ भोगांतराय
 ४ उपजोगानराय
 ५ वीर्यांतराय

एव ८ कर्मनी १५० कर्म प्रकृति जाणवी

कर्मनाम	ज्ञा.	द.	वे	मो	आयु	नाम	गो	अ०	समग्र
वधप्रकृति	५	९	२	२६	४	६७	७	५	१२०
उदय.	५	९	२	२८	४	६७	२	५	१७२
उदीरणा	५	९	२	२८	४	६७	७	५	१२२
सत्ता.	५	९	२	२८	४	१०३	२	५	१२८

सिरि हरिअसम एअं, जह पडिकूलेण तेण रायाई ॥
नकुणइ दाणाईअ, एव विग्घेण जीवोवि ॥ ५३ ॥

अर्थ— सिरिहरिअ के० लक्ष्मीनु घर एटले श्रीगृह ते जनार, तेनो अधिकारी ते पण श्रीगृही एटले जनारी समएअ के० ते सरखु, ए अतरायकर्म कछु ठे जह के० जेम ते जडारी पन्तिकूलेण के० प्रतिकूल थके, तेणरायाई के० ते राजादिक दानादिक करवा बांटे, पण ठते योगे नकुणइदाणाईअ के० दान लाज जोगादिक न करी शके एवंविग्घेणजीवोवि के० एम अतरायकर्म करी जीउरूप राजा पण जाणवो ॥ इत्यह्वरार्थ ॥

जनारीनु दीधु, जेम राजा दीये, लाजे, जोगवे, तेम अतरायकर्मनो जेवो क्यो पशम तेवो जीव दीये, लाजे, जोगवे, जेम ते जडारी, ठते माळे देवराववा नहिं दे, ताहु न खोले तो राजा मालनो धणी ठे तो पण दइ, लेइ, जोगवी न शके एम आदि-शब्दथकी मंत्रीश्वर, श्रेष्ठी, सार्थवाहादिक पण जडारीये रूधि वस्तुनु दान, लाज, जोग न पामे, तेम जीवरूप राजा पण अतरायकर्मरूप जडारीने वश थको दान, लाज, जोग, उणजोग, वीर्य, वाठतो पण दइ, लइ, जोगवी, उपजोगवी तथा वीर्यवल फोरवी न शके, जेवारे तेने क्योपशम तथा क्ये करी तथा आत्माने आयत वस्तु होय, तेवारे ते यथेछाय देइ, लेइ, जोगवे, वल वीर्य फोरवे एटले अंतरायकर्मनी पाच प्रकृति कही ए रीति आठे कर्मनी मूल उत्तर एकसो ने अछावन प्रकृतिना लक्षण स्वरूप कहा तेनो यत्र लरयो ॥ ५३ ॥

ह्वे ए आठ कर्म बाधवाना मुरयहेतु तो मिथ्यात्व, अविरति, कपाय अने योग, ए चार ठे ते तो आगल चोथा कर्मग्रन्थने विषे सविस्तरपणे कहेंगे, परतु इहा स्थूल हेतु कहे ठे त्या प्रथम ज्ञानावरणीय दर्शनावरणीयना हेतु कहे ठे

पणिणीअत्तण निन्हव, उवघाय पउंस अतराएण ॥

अच्चासायण याए, आवरण डग जिउं जयई ॥ ५४ ॥

अर्थ—पणिणीअत्तण के० शुर्वादिकनु प्रत्यनीक एटले अनिष्ट आचरणनो करनार, निन्हव के० उलउवे करी, उवघाय के० उपघाय एटले हणवे विनाशवे करी, पउंस के० प्रद्वेप राखवे करी, अतराएण के० अतराय करवे करी, अच्चासायणयाए के० ज्ञानदर्शननी अत्यंत आशातना करवे करी, आवरणडग के० ज्ञानावरण अने दर्श नावरण ए वे आवरणने जिउं के० जीउ, जयई के० उपाजे ॥ इत्यह्वरार्थ ॥ ५४ ॥

१ मतिश्रुत प्रमुख पाच ज्ञाननी तथा ज्ञानवतनी तथा ज्ञानोपकरण पुस्तकादिकनी प्रत्यनीकना एटले अनिष्टपण, प्रतिकूलपण करवु, जेम ज्ञान, ज्ञानवतने मातु थाय

તેમ કરે, ૨ તથા નિન્દવ ઇટલે જેની પાસેથી જાણ્યો હોય તે ગુરુને ડાલવતાં, તથા જાણ્યાને અજાણ્યુ કહેતાં, ૩ તથા જ્ઞાનવંત તથા જ્ઞાનોપકરણનો ઉપધાત ઇટલે અશ્નિ-શસ્ત્રાદિકેં કરી વિનાશ કરતાં, ૪ તથા જ્ઞાનવંત ઉપર તથા જ્ઞાનોપકરણ ઉપર પ્રદ્રેષ કરતા, અંતરંગ અરુચિ, મત્સર ધરતાં, ૫ જાણતાને અતરાય ઇટલે અન્ન, પાણી, વસ્ત્ર, વસ્ત્રિ, નિપેદતાં, કાર્યોતરેં જોડતા, વાર્તાતરેં લગાવતાં, પઠનવિષેદ કરતા, ૬ જ્ઞાનવં-તની અત્યાશાતના કરતા, ૭ હીનજાતિ ઠે, ઇત્યાદિક મર્મ ઉદવે કરી, આલ દેવે કરી, પ્રાણાંત કષ્ટ દેવે કરી તથા આચાર્ય ઉપાધ્યાયને મત્સર કરતાં, અકાલેં સજ્ઞાય કરતા, યોગોપધાન હીન જાણતાં, અસજ્ઞાયે સજ્ઞાય કરતાં, જ્ઞાનોપકરણ પાસે ઠતે ત્યાં લઘુનીતિ, વડીનીતિ, મૈથુન કરતાં, પગ લગાડતા, શૂક લગાડતા, જ્ઞાનદ્રવ્ય વિનાશતાં, વિણસતો ડવેલતાં, જ્ઞાનાવરણકર્મ વધાય. તેમ દર્શનાવરણ પણ દર્શનપ્રત્યનીકતાદિક દોષે કરી વધાય. પણ ઇટલુ વિશેષ જે દર્શન ઇટલે ચક્ષુ, અચક્ષુપ્રમુખદર્શની સાધુ, તેના પાંચે દ્વિય તેના ઉપર વિરૂઢ ચિતવતાં, તથા સમ્મતિ તત્વાર્થ નયચક્રવાલાદિક દર્શનપ્રજા-વક શાસ્ત્ર, તેનાં પુસ્તક તે ઉપર પ્રત્યનીકતાદિ સમાચરતા થકાં, દર્શનાવરણકર્મ વધાય, એમ આવરણ વંધ હેતુ વેના કહ્યા ॥ ૫૪ ॥

॥ હવે શાતા તથા અશાતાવેદનીય વધહેતુ કહે ઠે ॥

ગુરુજ્ઞતિ લ્હતિ કરુણા, વય જોગ કસાય વિજય ઢાણ જુઢ
દઢ ધમ્માઈ અજ્ઞાઈ, સાયમસાય વિવજ્ઞાયઢ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ— ગુરુજ્ઞતિ કેઽ ગુરુજ્ઞતિયે કરી, લ્હતિ કેઽ ક્ષમાયે કરી, કરુણા કેઽ કરુણા-જાવે કરી, વય કેઽ વ્રત પાલતા, જોગ કેઽ સંયમયોગે કરી, કસાયવિજય કેઽ કપાય ઝીંપતાં, ઢાણજુઢ કેઽ દાનશીલાદિક ગુણેં કરી સહિત હોય દઢધમ્માઈ કેઽ દઢ-ધર્મી પ્રિયધર્મી ઇત્યાદિક શુજકારણે કરી, અજ્ઞાઈ કેઽ ડપાઝીં, સાય કેઽ શાતાવેદ-નીયને અને અસાયવિવજ્ઞાયઢ કેઽ અશાતાવેદનીય ઇથી ઝિપરીતપણે વાધે ॥ ઇત્યકાર્થ. ૫૫

૧ ગુરુ ઇટલે પોતાના માતા, પિતા, ધર્માચાર્ય, તેની જાતિ ઇટલે સેવા કરતાં, ૨ ક્ષમા ઇટલે સમર્થાઈ ઠતે પારકા અપરાધને સહન કરતા, ૩ પરજીવને છુલીયા દેલી તેના ડુ લ ઢાલવાની વાઘા ધરતાં, ૪ પાંચ મહાવ્રત તથા અણુવ્રત નિર્દૂષણ પાલતાં, ૫ યોગ ઇટલે દશવિધ ચક્રવાલ સમાચારીરૂપ સયમયોગ સાચવતાં, ૬ ક્રોધ, માન, માયા અને ડોષરૂપ કપાય તથા હાસ્યાદિકનો કપાય, તેનો વિજય ઇટલે ઝીંપવે કરી, ડવય આઘ્યાને નિઃફલ કરતા, ૭ સુપ્રા-દાન તથા અન્ય દાન દેતાં, સર્વે જીવને ઉપકાર કરતા, હિત ચિંતવતાં, ૮ ધર્મ-ચરપરિણામ રાસતા, ઇટલે મરણાંત કષ્ટ આવે થકે પણ ધર્મને ન મૂકતા, ૯ જીવ તથા આદિશબ્દથી

वाल, वृद्ध, ग्लानादिकनु वैयावच्च करतो, धर्मवंतने धर्म कर्त्तव्यमां वर्त्ततां सहाय देतो, चैत्यजकि रुडी पेरें करतो, सरागसंयमें देशविरति पालतो, तथा अकामनिर्झरा, वालतप, शौच, सत्यादिक शुजपरिणामें वर्त्ततो जीव, शातावेदनीय कर्म उपाज्जों, वाधे ए शातावेदनीयना वधहेतु कह्या तेथी विपरीते चालतो अशातावेदनीय वाधे, एटले गुरुने विराधतो, अक्षमाये वर्त्ततो, नि करुणायें प्रवर्त्ततो, व्रत खड् विराधतो, समाचारी खोपतो, घणो कपाय उदीरतो, कृपणताये धर्मने अस्थिरपणे चैत्यादिकनी आशातनाये, तथा शील खोपता, हाथी, घोमा, वदल, उट, प्रमुखने दमतां, नाथता, अंकतां, पीमा देता, परने शोक संतापठपजावतां, अविरति, अहित परिणामे जीव, अशातावेदनीय वाधे ॥ ५५ ॥

॥ हवे मिथ्यात्वमोहनीयना वध हेतु कहेवे ॥

उमग्ग देसणामग्ग, नासणा देव दव हरणेहिं ॥

दसणमोह जिण मुणि, चेइअ संघाइ पणिणीउं ॥ ५६ ॥

अर्थ- उमग्गदेसणा के० उन्मार्गनी देशनाये, मग्गनासणा के० ज्ञानादिक सन्मार्गना विनाश करता, देवदवहरणेहिं के० देवनु डव्य हरण करतो जीव, दंसणमोह के० दर्शनमोहनीयकर्म वाधे वली जिण के० तीथकर, मुणि के० साधु, चेइअ के० चैत्य, ते जिनप्रतिमा, संघाइ के० संघ प्रमुखना पणिणीउं के० प्रत्यनीकपणे दर्शनमोहनीय कर्म वाधे ॥

१ उन्मार्ग एटले संसारहेतु जे हिसादिक आश्रव तेने मोक्षहेतुपणे देखामतां, एकातनयें एकली क्रिया अथवा एकला ज्ञानथी मोक्ष एमज विनय दयादिक एकांत उपदेशता, २ तथा मार्ग एटले विशिष्टक्योपशमजन्य विशिष्टगुणज्ञान, दर्शन, चारित्र, समुदायरूप मोक्षप्राप्तिहेतुस्वरूप फलशुद्ध, तेने नसामवे करी एटले सन्मार्गें रखा जे परजीव, तेने एकातनयनी देशनाये करी मार्गथकी चूकवतो, ३ देवडव्य, ज्ञानड व्यादिक त्या देराशरने उपयोगी एटले काम आवे, एवा काष्ठ, पापाण मृत्तिकादिक तथा तन्निमित्त हीरण्य, धनादिक तथा देराशरनी जूमिप्रमुख तेने हरतो तथा देवडव्ये करी घरकार्य करतो, व्यापार करतो, परने देवडव्य विणाशतो देखी, उती शक्तियें उवेसी मूकतो थको पण जीव, अहीं दर्शनमोहनीय कहेतां मिथ्यात्वमोहनीयकर्म वाधे जे जणी एटला कार्य मिथ्यात्वने उदये होय. त्या वध, मिथ्यात्वनोज होय वली वीजा पण हेतु कहे वे जिन के० केवली तथा तीर्थकरनी प्रत्यनीकता एटले अवर्णनाद बोले, जे ए सर्वज्ञ वे तो अशुचिरस खाद खहे ? तथा समवसरणादिक कृत्ति जोगवे वे तो वीतराग शाना ? इत्यादिक निंदा करतो, तथा मुनि एटले ससाधु,

चेत्य एतत्ते जिनप्रतिमा देहरादिक तथा संघ जे साधु, साधवी, श्रावक अने श्राविकानो समुदाय आदि शब्दथकी सिद्ध श्रुतादिक, तेनी प्रत्यनीकता प्रतिकूलपणुं आचरता, प्रद्वेष धरतां, अवर्णवाद बोलतां, एमना गुणवर्णन अणकरतो, जिनप्रवचननुं मातु देखानतो, उड्डाह वधारतो, अयश करतो, घणा जीवना बोधवीज हण्णे, तेणे करी मिथ्यात्व मोहनीय बाधे, अने पूर्व बांध्यु होय, तेने निकाचित करे ॥ ५६ ॥

॥ हवे चारित्र मोहनीयना वध हेतु कहे ठे. ॥

डुविहंपि चरणमोहं, कसाय हासाइ विसय विव समणो ॥

बंधइ निरयाउ मद्दा, रज परिग्गह रजं रुहो ॥ ५७ ॥

अर्थ— डुविहंपिचरणमोहं के० पहेलु कपायमोहनीय, ने बीजु नोकपायमोहनीय, ए वेप्रकारनु चारित्रमोहनीय बाधे, ते कसाय के० कपाय हासाइ के० हास्यादिक तथा विसयविवसमणो के० विषयने विषे तत्पर लोलुपी परवश चित्त थको बांधे अने जे वधइ निरयाउ के० नरकायु बाधे, ते जीव, महारज के० महारंजें वर्ततो, परिग्गहरज के० परीग्रहमां रातो थको रुहो के० रौद्रध्याने वर्ततो, एतले महाकपायबंध, जीवघातनो करनार, डुष्ट परिणामी होय ॥ ५७ ॥

१ एक कपायमोहनीय, बीजुं नोकपायमोहनीय, एम वे जेठें चारित्र मोहनीय कर्म बांधे तेमांहे जे कपायने उदयें जीव वर्तें, ते कपायनी चोकडी बांधे, जेम अनं-
तानुवधीया क्रोधादिकने उदयें सघला कपाय बांधे, अग्रत्यारयानीयाने उदये बार
कपाय बांधे, प्रत्यारयानीयाने उदये प्रत्यारयानीया चार कपाय, तथा सज्जलना चार
कपाय, ए रीति आठ कपाय बांधे, सज्जलनाकपायने उदये सज्जलना चार कपाय
बांधे तथा हास्य करतो, जांन कुचेष्टा करतो तथा बहु बोलतो थको जीव, हास्यमो-
हनीयकर्म बांधे २ देश देखवाने रसे, विचित्र क्रीकारसें, मुखरीपणे एतले लवामीपणे,
कामण, मोहन करतो, परने कुतूहल देखाडतो जीव, रतिमोहनीयकर्म बांधे ३ राज-
वेध करतो, नवो राजा स्थापतो, परस्परें सजेडा लगाडतो, परने अरति, उच्चाट उप-
जावतो, अशुभकर्म कराववाने उत्साह वधारतो, शुभ कार्य उत्साह चांजतो, निष्कार-
ण आर्चध्यानं वर्ततो जीव, अरतिमोहनीयकर्म बांधे ४ परजीवने त्रास पमाडतो,
निर्दय परणामी थको, जयमोहनीयकर्म बांधे ५ परने शोक, चिता, सताप, उपजा-
वतो, तपावतो थको जीव, शोकमोहनीयकर्म बांधे ६ धर्मावतंससाधुजननी निदा करतो,
तेना मलमलिन गात्र देखी सग करतो जीव, जुगुप्सामोहनीयकर्म बांधे १ शब्द,
रूप, रस, गंध, स्पर्श, ए अनुकूल विषयने विषे अत्यंत आसक्त थको परनी आदे-
साइ, मत्सर धरतो, माया मृपा सेवतो, कुटिल परिणामें परदारा सेवतो जीव,

स्त्रीवेद वाचें १ सरलपणे स्वदारा सत्तोपे ईर्ष्यारहित मंदकपायें जीव, पुरुषवेद वाचें ३ तीत्रकपायें दर्शत्रीनु शील जजावतो, तीव्रविषयी, पशुघातक, मिथ्यास्त्री जीव, नपु सकवेद वांचे चारित्रियानो दोष देखारतो, असाधुना गुण ग्रहण करतो, कपाय उदीरतो जीव, चारित्रमोहनीयकर्म वांचे

हवे आयु कर्मना वधहेतु कहे ठे महाआरज चक्रवर्त्ति प्रमुख ऋद्धि जोगवतो धणी मूर्खा परिग्रह सहित, अविरतिपरिणामी, अनंतानुवधिया कपायने उदये पंचे द्वियनी हत्या नि शकपणे करतो, मद्य, मांसादिक साते कुव्यसन सेवतो, कृतघ्नतापण, विश्वासद्रोहादिक महोटां पाप आचरतो, उत्सूत्र जासतो, मिथ्यात्वनो महिमा वधारतो, अशुभपरिणामे कृष्णादिक त्रण क्षेष्ट्याये वर्त्ततो जीव, अशुभ परिणामे करी नारकीनुं आयु वाधे ॥ ५७ ॥

॥ हवे तिर्यचना आयुवध हेतु कहे ठे ॥

तिरिआळं गूढहिआळं, सढो ससह्यो तहा मणुस्साळं ॥

पयईय तणु कसाळं, दाणरुई मझिमगुणोअ ॥ ५८ ॥

अर्थ- तिरिआळं के० तिर्यचनु आयु वाधे गूढहिआळं के० गूढ हृदयनो धणी, सढो के० मूर्ख, धूर्त, ससह्यो के० मिथ्यात्वादिक शक्यसहित, तहा के० तेमज हवे मणुस्साळं के० मनुष्यनु आयु वाधे, ते पयईय के० प्रकृति एटले स्वजावे तणुकसाळं के० अद्वय कपायवत होय दाणरुई के० दान देवाने रुचिवत होय मझिमगुणोअ के० मध्यम गुणवत होय इत्यकारार्थ ॥ ५८ ॥

गूढ हृदय एटले जेना अजिप्रायनी कोशने खवर न पडे, उदायिन राजाने मार जानी पेरे गूढाजिप्राय होय, तथा शठ एटले मायावी, कपटी कहे तेम करे तथा वाणीयें मधुर, परिणामे दारुण होय, जुडु उवट प्रकाशे, आर्त्तध्यानी, आ लोके मान पूजाहेतुयें तप करतो, सशक्य एटले आपणी पूजा महत्त्व न्यून थड जशे ? एवा जयें करी जेवा पापकर्म आचर्या होय, तेवां पूर्ण आलोचे नहीं, शक्य राखे, इत्यादि माया अज्ञानना तीत्र मोहादिकें जीव, तीर्यगायु वाधे

तेमज मनुष्यायु बाधवाना पण विशेष हेतु कहे ठे त्या देवता तथा नारकी तो सम्यस्त्व कर्त्तव्यताये शुभजावे करी मनुष्यनु आयु वाधे, ते जणी जवप्रत्यये तेहने देवायु न वधाय तथा मनुष्य, तिर्यच, जेह प्रकृति कहेता सहेजे उपाय कख्या विना मिथ्यात्वने मदरसोदये करी कपायनो पण मदरसोदय होय तेथी तणु एटले दुर्बल पड्या एवा कपाय, जेम धान्य न मलवाथी दुर्बलता आय, एवो प्रकृतिये जडक धुलि रेता समान कपायें वर्त्ततो, सहेजे सुपात्र, कुपात्र परीक्षा कख्या विना विशेष यश.

कीर्ति, प्रमुख अणवांछतो पण स्वजावें दान देवानी रुचि तीव्र होय जेने एवो, क्षमा, आ-
र्जव, मार्दव, सत्य, शौचादिक, मध्यमगुणें वर्त्ततो एटले अनागाढमिथ्यात्वी, गुणहीन
सम्यक्दृष्टि उत्कृष्टगुणना ते जणी अनागाढ, मिथ्यात्वी, मध्यम गुणशुं संवोध्य एटले
ब्रूव्यो, देव, गुरुपूजा प्रीय कापोतक्षेद्या परिणामे जीव, मनुष्यायु बाधे. ॥ ५८ ॥

॥ हवे देवायुना बंधहेतु कहे ठे. ॥

अविरय माझ सुराज, वाळतवोऽकाम निज्जरोज्जयऽ ॥

सरलो अगार विद्धो, सुहनामं अन्नदा असुहं ॥ ५९ ॥

अर्थ-अविरयमाझसुराज के० अविरतिसम्यक्दृष्ट्यादिक देवायु बाधे, वाळतवोऽका-
मनिज्जरोज्जयऽ के० वाळतपें करी, तथा ब्रह्मचर्यें करी, अकामनिर्जारा उपाजों, अने
सरलो के० निष्कपटी, अगारविद्धो के० गारवरहित थको सुहनामं के० शुचनामक-
र्मनी प्रकृतिउं बांधे, तथा अन्नदाअसुहं के० अन्यथा कपट गारवसहित अशुच ना
मकर्मनी प्रकृतिउं बांधे. ॥ ५९ ॥

अविरतिसम्यक्दृष्टि, मनुष्य, तिर्यंच, देवायु बांधे, धोखना परिणामे सुमित्र सं-
योगे, धर्मरुचिपणे, देशविरतिगुणे, सरागसंयमे देवायु बांधे वाळतप एटले दुःखग-
र्जित, मोहगर्जित बैरागें करी दुष्कर कष्ट पंचाग्निसाधन रसपरित्यागादिक अनेक
मिथ्यात्वज्ञानें तप करतो, सनिदान उत्कट एटले अत्यंत आकरो, रोष गारवें तप
करतो, असुरादिकयोग्य आयु बांधे तथा अकामनिर्जारायें, अज्ञानपणे भूख, तृषा,
टाढ, ताप, रोगादिक कष्ट सहेतो, स्त्री अणमिलते शील धारण करतो, विषयसप-
त्तिने अजावे विषय अणसेवतो. इत्यादिक अकामनिर्जारायें तथा वाळमरण एटले
काहिंएक तत्प्रायोग्य शुचपरिणामें वर्त्ततो, रत्नत्रयिविराधनायें व्यतरादि योग्य आयु
बांधे, तथा आचार्यप्रत्यनीकताये किट्विपिकायु बांधे, तथा मुग्धजन मिथ्यात्वीना
गुण प्रशंसतो, महिमा वधारतो, परमाधामीनु आयु बांधे. एम आयु.कर्मना बंधहेतु
कह्या. तथा अकर्मभूमिना मनुष्यने अणुवत, महावत, वाळतप, अकामनिर्जारादिक
देवायुना बंधहेतु विशेष कोऽ नही, तथा अहीं केटखाएक मिथ्यात्वी ठे तेथी तेने
देवायु केम संजवे? परंतु तेने शीखतत्वपणे देवायुनो बंधहेतु कहेवो. एम तत्वा-
र्थटीकामांहे कशुं ठे

हवे नामकर्मना बंधहेतु कहे ठे सुरगत्यादिकने प्रीश शुचनामकर्मप्रकृतिना ब-
ंधहेतु होय ते कहे ठे. सरल एटले कपटरहित जेवो हृदयमांहे होय तेवो आचार
चोखे, कोशने पण क्रूरा तोख, मापें करी उगे नहीं, परवचनबुद्धिरहित, रुद्धिगारव,
रसगारव, शातागारव रहित, पापत्रीरु, परोपकारी, सर्वजनप्रिय, क्षमादिगुणयुक्त,

स्त्रीवेद वांधे १ सरलपणे स्वदारा सतोपे ईर्ष्यारहित मदकपाये जीव, पुरुषवेद वांधे.
३ तीव्रकपाये दर्शनीनुं शील जंजावतो, तीव्रविषयी, पशुघातक, मिथ्यात्वी जीव, नपु
सकवेद वांधे चारित्र्यानां दोष देखारतो, असाधुना गुण ग्रहण करतो, कपाय उदी-
रतो जीव, चारित्रमोहनीयकर्म वांधे

हवे आयु कर्मना बध्नेतु कहे ठे महाआरज चक्रवर्त्ति प्रमुख कृद्धि जोगवतो
धणी मूर्छा परिग्रह सहित, अविरतिपरिणामी, अनंतानुबधिया कपायने उदये पंच-
द्विनी हत्या नि शकपणे करतो, मद्य, मांसादिक साते कुव्यसन सेवतो, कृतघ्नतापण,
विश्वासझोडादिक महोटा पाप आचरतो, उत्सूत्र जाखतो, मिथ्यात्वानो महिमा वधा
रतो, अशुजपरिणामे कृष्णादिक त्रण क्षेयाये वर्त्ततो जीव, अशुज परिणामे करी
नारकीनु आयु वांधे ॥ ५५ ॥

॥ हवे तिर्यचना आयुबध्नेतु कहेठे ॥

तिरिआळ गूढहिअळ, सढो ससल्लो तहा मणुस्साळ ॥

पयईय तणु कसाळ, दाणरुई मझिमगुणोअ ॥ ५६ ॥

अर्थ- तिरिआळ के० तिर्यचनु आयु वांधे गूढहिअळ के० गूढ हृदयनो धणी,
सढो के० मूर्ख, धूर्त, ससल्लो के० मिथ्यात्वादिक शल्यसहित, तहा के० तेमज हवे
मणुस्साळ के० मनुष्यनु आयु वांधे, ते पयईय के० प्रकृति एटले स्त्रजावे तणुकसाळ
के० अल्प कपायवत होय दाणरुई के० दान देवाने रुचिवत होय. मझिमगुणोअ के०
मध्यम गुणवत होय इत्यक्षरार्थ ॥ ५६ ॥

गूढ हृदय एटले जेना अजिप्रायनी कोऽने खवर न पडे, उदायिन राजाने मार-
वानी पेरे गूढाजिप्राय होय, तथा शठ एटले मायावी, कपटी कहे तेम करे तथा
वाणीये मुर, परिणामे दारुण होय, जुडु उवट प्रकाशे, आर्त्तध्यानी, आ लोके मान
पूजाहेतुये तप करतो, सशल्य एटले आपणी पूजा महत्त्व न्यून थड जशे ? एवा
जये करी जेना पापकर्म आचर्या होय, तेवां पूर्ण आलोचे नहीं, शल्य राखे, इत्यादि
माया अज्ञानना तीव्र मोहादिके जीव, तीर्यगायु वांधे

तेमज मनुष्यायु बाधवाना पण विशेष हेतु कहे ठे त्या देवता तथा नारकी तो
सम्यक्त्व कर्त्तव्यताये शुजजावे करी मनुष्यनु आयु वांधे, ते जणी जवप्रत्यये तेहने
देवायु न वधाय तथा मनुष्य, तिर्यच, जेह प्रकृति कहेता सहेजे उपाय कख्या विना
मिथ्यात्वने मदरसोदये करी कपायनो पण मदरसोदय होय तेथी तणु एटले दुर्वल
पढ्या एवा कपाय, जेम धान्य न मखवाथी दुर्वलता थाय, एवो प्रकृतिये जडक धूळि-
॥ समान कपाये वर्त्ततो, सहेजे सुपात्र, कुपात्र परीक्षा कख्या विना विशेष यश.

कीर्त्ति, प्रमुख अणवांष्ठतो पण स्वजावं दान देवानी रुचि तीव्र होय जेने एवो, कृमा, आ-
र्जाव, माईव, सत्य, शौचादिक, मध्यमगुणें वर्त्ततो एटले अनागाढमिथ्यात्वी, गुणहीन
सम्यक्दृष्टि उत्कृष्टगुणना ते जणी अनागाढ, मिथ्यात्वी, मध्यम गुणशुं संबोध्य एटले
बृज्ज्यो, देव, गुरुपूजा प्रीय कापोतलेश्या परिणामें जीव, मनुष्यायु बांधे ॥ ५० ॥

॥ हवे देवायुना बंधहेतु कहे ठे ॥

अविरय माइ सुराज, वालतवोऽकाम निज्जरोज्जयइ ॥

सरलो अगार विल्लो, सुहनामं अन्नदा असुहं ॥ ५१ ॥

अर्थ—अविरयमाइसुराज के० अविरतिसम्यक्दृष्ट्यादिक देवायु बांधे, वालतवोऽका
मनिज्जरोज्जयइ के० वालतपें करी, तथा ब्रह्मचर्यें करी, अकामनिज्जरा उपाज्जो, अने
सरलो के० निष्कपटी, अगारविल्लो के० गारवरहित थको सुहनामं के० शुचनामक
रंजी प्रकृतिठ बांधे, तथा अन्नदाअसुहं के० अन्यथा कपट गारवसहित अशुच ना
मकर्मनी प्रकृतिठ बांधे. ॥ ५१ ॥

अविरतिसम्यक्दृष्टि, मनुष्य, तिर्यंच, देवायु बांधे, धोखना परिणामे सुमित्र सं
योगे, धर्मरुचिपणे, देशविरतिगुणे, सरागसंयमे देवायु बांधे वालतप एटले दुःखग
र्जित, मोहगर्जित वेरागे करी दुष्कर कष्ट पचाग्निसाधन रसपरित्यागादिक अनेव
मिथ्यात्वज्ञानें तप करतो, सनिदान उत्कट एटले अत्यंत आकरो, रोप गारवें तप
करतो, असुरादिकयोग्य आयु बांधे तथा अकामनिज्जराये, अज्ञानपणे जूख, तृपा
टाढ, ताप, रोगादिक कष्ट सहेतो, स्त्री अणमिलते शील धारण करतो, विषयसप-
त्तिने अज्ञावे विषय अणसेवतो इत्यादिक अकामनिज्जराये तथा वालमरण एटले
कांहीएक तत्प्रायोग्य शुचपरिणामें वर्त्ततो, रत्नत्रयिविराधनायें व्यतरादि योग्य आयु
बांधे, तथा आचार्यप्रत्यनीकनायें किद्विपिकायु बांधे, तथा मुग्धजन मिथ्यात्वीना
गुण प्रशंसतो, महिमा वधारतो, परमाधामीनु आयु बांधे. एम आयु.कर्मना वधहेतु
कह्या. तथा अकर्मजुमिना मनुष्यने अणुवत, महाव्रत, वालतप, अकामनिज्जरादिक
देवायुना वधहेतु विशेष कोइ नथी, तथा अही केटलाएक मिथ्यात्वी ठे तेथी तेने
देवायु केम संजवे? परंतु तेने शीलव्रतत्वपणे देवायुनो बंधहेतु कहेवो, एम तत्वा-
र्थटीकामांहे कळुं ठे.

हवे नामकर्मना बंधहेतु कहे ठे सुरगत्यादिकने त्रीश शुचनामकर्मप्रकृतिना वं-
धहेतु होय ते कहे ठे. सरख एटले कपटरहित जेवो हृदयमांहे होय तेवो आचार
बोखे, कोशने पण कूमां तोल, नही, परवंचनबुद्धिरहित, रुद्धिगारव,
रसगारव, शातागारव रहित, पकारी, सर्वजनप्रिय, कर्माविगुणयुक्त,

एवो पुरुष, शुभनामकर्मनी प्रकृति त्रीश बांधे तथा अग्रमत्तपणे चारित्र पाखतो आहारदिक बांधे, अरिहंतादिक वीश स्थानक आराधतो, गुणवंतनु वैयावच्च करतो, जिननामकर्म बांधे तथा ए थकी विपरीत एटले वणो कपटी, कूडां तोलां, मान, माप करतो, परने वंचतो, परझोही, हिसादिक पांच आश्रवे रातो, चेत्यादिकनो विराधक, व्रत लइ विराधतो, जण गारवे मातो, हीनाचारी, एवो जीव, नरकगत्यादिक चोत्रीश अशुभनामकर्मनी प्रकृति बांधे ए शरुशठ प्रकृतिना वधहेतु कक्षा. ॥ ५९ ॥

॥ हवे उच्चैर्गोत्रकर्मना वधहेतु कहेते. ॥

गुणपेही मय रहिउं, अज्जयणप्रावणा रुई निचं ॥

पकुणइ जिणाइ जत्तो, उच्च निचं ईअरहाउं ॥ ६० ॥

अर्थ-गुणपेही के० गुणप्रेक्षी पारका गुणनो देखनार, मयरहिउं के० आठ मद र हित, अज्जयणप्रावणा रुईनिचं के० जणवा जणाववा उपर रुचि नित्य निरतर होय पकुणइ के० प्रकपें करी करे, जिणाइजत्तो के० जिन अरिहतादिकनो जत्त, उच्च के० उच्चैर्गोत्र उपाजें अने निअइअरहाउं के० ते थकी इतर अन्यथा विपरीत गुण छेप मदवत होय, ते नीचैर्गोत्र बांधे ॥ इत्यह्वरार्थ ॥ ६० ॥

ज्ञान, दर्शन, चारित्रादिकगुण ज्या जेटलो जाणे, त्या तेटलो प्रकाशे, अवगुण दे खीने निंदे नहीं, ते गुणप्रेक्षी कहीयें १ जातिमद, २ कुलमद, ३ वलमद, ४ रूपमद, ५ धृतमद, ६ ऐश्वर्यमद, ७ लाजमद, ८ तपोमद, ९ आठ मद रहित संपदा वता मद न होय जेने एवो जीव, अध्ययन एटले सूत्रसिद्धात सूत्रथी, अर्थथी, जणवा जणाववानी रुचि ठे जेने, निरहकार थको सुबुद्धिने शास्त्रहितबुद्धिये करी अर्थ समजावे, हेतुदृष्टात देखानी, सुमति पमाडे, कुमति टाळे. इत्यादिक परहित करतो, नित्य एटले सदाकाल पकुणइ एटले प्रकपें करे एटले वाने करी जीव, उच्चैर्गोत्र कर्म बांधे, जिन एटले तीर्थकर देव, आदिशब्दथकी सिद्ध तथा प्रवचन सधादिकनो अंतरगप्रतिवधवत एवो जीव, उच्चैर्गोत्र उच्चजाति, कुलादिकगम्य कर्म बांधे अने एथकी विपरीतगुणवालो एटले मत्सरी, जात्यादिक आठ मदसहित अहकारें करी कोइने जणे जणावे नहीं, जिनसिद्ध प्रवचन चेत्यादिकनो अजत्त एवो जीव, हीनजात्यादिगम्य नीचगोत्रकर्म बांधे ॥ ६० ॥

॥ हवे अतरायकर्मना वधहेतु कहेते ॥

जिणपूआ विग्घकरो, हिंसाइ परायणोऽजयइ विग्घं ॥

इय कम्मविवागोअं, लिहिउं देविंदसूरीहि ॥ ६१ ॥

इति कर्मविपाकनामा प्रथम कर्मग्रंथ. ॥

अर्थ—जिणपूआ के० जिनपूजादिकनो विग्नकरो के० विग्न करनार, पूजा निपे-
धतो, हिंसाइपरायणो के० हिंसादिक आश्रवने विपे तत्पर थको, अजयइविग्न के०
अंतरायकर्म उपाजौं. इयकम्मविवागोअं के० एणी पेरे कर्मविपाक एवे नामें ग्रथ, ते
लिहिउदेविंदसूरीहि के० तपागछाविराज श्रीदेवेइसूरीश्वरें लख्या.॥ इत्यद्वारार्थः॥६१॥

श्रीजिनप्रतिमानी पूजानो निपेधनार, पूजायें पुप, फल, जलादिकना अनेक
जीवनो घात थाय, ते जणी मलिनारंजी, ते गृहस्थने पण हेय ठे जेम कोइएक
मूर्ख, कटुकौपध पान साजा मनुष्यनी पेरे मांदाने पण निपेधे, तेनी शातानो अत-
राय करे, तेम कुमति जीव, अनारंजी साधुनी पेरे मलीनारंजरोगक्षयकारी औपध-
प्राय पूजादिक प्रतिमारंज निपेधतो, परना हितनु विग्न करतो, अंतरायकर्म बांधे.
तथा पोतानी मतियें करी जिनमत विपरीतार्थ प्ररूपतो, अनंत संसार वधारे, तेवारें
अनंत जीवनो घातक थाय तथा बीजाने पण उन्मार्गे प्रवर्त्तावी अनंत जीवघात करे,
तेथी अनुवधहिंसावंत तथा अनुवध मृपाजापी तीर्थकर अदत्तमार्गप्रवर्त्तक इत्यादिक
अनुवधें अहार पापस्थानकनो सेवनार जीव, अतरायकर्म बांधे, तथा साधुने दान-
लाजादिकनो अतराय करतो, मोक्षमार्ग हणतो, एवो जीव, पण तेमज जाणवो.
एणी पेरे कर्मप्रकृति, पचसंग्रहादिक प्राचीनकर्मग्रथ, सविस्तर जोइ मुग्धबुद्धि, स-
क्षेपरुचि जीवने समजाववा सारु तथा आत्माने पण परहितकरणरूप करुणाजन्य
निर्जरा अर्थें थोडे अक्षरें करी, जेम विशेषज्ञान पामे, तेम लख्यो, पुस्तकें चढाव्यो,
ते कहेठे परम गुरुगछाधिराज शिथिलाचारनिवारक, तपाविरुद्धधारक, जट्टारक
श्री १००० श्रीजगन्नाथसूरीश्वर, पट्टप्रज्ञावक, श्रीदेवेइसूरीश्वरें तपागछनायकें लख्यो,
पुस्तकें चढाव्यो.

॥ अथ प्रशस्तिः ॥

इति कर्मव्यथोन्माथिकर्मग्रंथार्थसंविदे ॥ गुरुपास्तिरता संतो, जवंतु जवनिस्पृहाः
॥ १ ॥ अनाद्यविद्यात्रिष्ठित्यै, साद्यनंतपदास्ये ॥ आद्य. कर्मविपाकाऽर्थो, जाव्यो जा-
वविशारट् ॥ २ ॥ इष्ट कर्मविपाकपाकहृतयोपाकाहितायतवे, पाकघ्नापरनामसूरिसु-
गुरुर्गीशूपगूढ तत. ॥ एतत्कर्मविपाकसच्चिदशनिं, सात्मीकुरुध्वं जना । श्मेध्याज्ञानगि-
रिष्ठिदैकविषय, सोमोक्तया सहिशा ॥ ३ ॥ कर्मविपाकट्वार्थो, ज्वर्थः प्रार्थ्योर्थिजि.
स्वगुरुजक्ताः ॥ प्रथमादर्शं लिखिता, मु कल्याणसोमेन ॥ ४ ॥ प्रत्यक्षगणनया
प्रथमान ससूत्र ॥ इति श्रीवालावचो- ग्रथसहितं संपूर्ण. ॥

॥ ॐ नमोऽर्हते ॥

॥ अथ ॥

॥ श्री बालावबोधसहित कर्मस्तवनामा द्वितीयकर्मग्रंथः प्रारभ्यते ॥

॥ तत्र ॥

॥ आदौ बालावबोधकृत मगलाचरणम् ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

त्रिजगत्सृष्टिसंतान, स्थितिनाशव्यवस्थिति ॥ दिशत्यै सममार्हत्यै त्रिपथे ह्य
 हृष्टिये ॥ १ ॥ कर्म वयोदयावस्था, त्रिपुर धृक् दशा ध्रुवम् ॥ तस्यै यस्याप्रश-
 स्याद्वा, वरिवस्य शिवोन्नयेत् ॥ २ ॥ ध्यान यन्नि निधायोच्चैः, स्वशुक्ल गुरुगौर-
 वान् ॥ श्रीमत्कर्मस्तवे कुर्वे, त्वार्थलिखनक्रमम् ॥ ३ ॥

॥ मूल गायत्र्या ॥

तद् धुणिमो वीरजिण, जह् गुणगणेषु सयत्न कम्माइं ॥

वधुदयोदीरणया, सत्तापत्ताणि खविआणि ॥ १ ॥

अर्थ-तद् के० तेम धुणिमो के० स्तवीश वीरजिणं के० श्रीमहावीरदेवप्रत्ये, जह्
 के० जेम गुणगणेषु के० गुणगणाने विपे सयत्नकम्माइ के० सघलाये कर्म प्रकृति-
 प्रत्ये वधुदयोदीरणया के० वय, उदय, उदीरणायें करी सत्तापत्ताणि के० सत्तायें पा-
 मीने खविआणि के० कपितानि पटले खपाव्या, निर्झर्या ॥ इत्यङ्गारार्थ ॥ १ ॥

अथ चार्त्तिक लिख्यते ॥ जेम कर्म सपाववारूप अपायापगम गुण वर्णवशे, कर्म
 शत्रु विदारवे करी वीर कह्यें जेम मिथ्यादृष्ट्यादिक गुणगणा, शिवमदिर चढवाने
 पावनीआ पटले पगथियां सरखा जीवनी शुरू, शुरूतर, शुरूतम अध्यवसाय वि-
 शेष यद्यपि ते अध्यवसाय असख्याता ठे, तो पण स्थूलव्यवहारें चौद कह्यें. तेने
 निपे ज्ञानावरणीयादिक आठ मूलप्रकृति, मतिज्ञानावरणीयादिक उत्तरप्रकृतिबंध
 योग्य एकसो ने वीश उदय उदीरणायें योग्य, एकसो ने वावीश, सत्तायें एकसो ने
 अढतालीश, ते जिह्वा जेटली लही, तथा जिह्वा जेटलीनो विछेद करी जे कर्मवर्गणा
 वलसाथे मिथ्यात्वादिक आश्रवें करी जीवप्रदेशने दूध पाणीनी पेरें तथा खोह अग्नि
 मले, तेरी रीते एरुमेक पावु, ते वय कह्यें

२ ते पाध्यां कर्मनु सहेजें अबाधा काल बीते थके अपवर्त्तनादिक करणविशेषे

કરી સ્થિતિઘાત થઈ થકી મિષ્ટ તથા કટુક, ઘાતીયા તથા અઘાતીઆ રસનું વે-
દવું, તે ઉદય કહીયેં.

૩ તેહજ કર્મનો ઉદયાવલિ, પ્રાત્તરસથી ઉપરલા રસનું જીવવીર્યવિશેષે કરી રેંચી
ઉદયાવલિમાહે આળી વેદવું, તે ઉદીરણા. તે પણ ઉદયવિશેષજ જાણવો

૪ તે કર્મનું વાંધવું તથા સંક્રમણકરણે કરી આપણા સ્વરૂપને પામી જે કર્મ પ્ર-
કૃતિ, તેનું જીવપ્રદેશ સાથે મલી રહેવું, સ્વરૂપ નહીં, નિધાનની પેરેં રહેવું, તે સત્તા
કહીયેં. એ ચાર મધ્યેં વધન તથા ઉદીરણા, એ વેહું જીવનાં કરણ, વીર્યવિશેષ છે અને
ઉદય, તથા સત્તા, એ વેહું કરણ નહીં, ઇટલે એ જાવાર્ય છે જેમ શ્રીવીર જિનેં જે જે
ગુણગણે જેટલી પ્રકૃતિ કર્મની વાંધી, ઉદય પામી, ઉદીરી તથા સત્તાયેં ધરી તથા
જિહાં જિહાં જેટલી પ્રકૃતિનો વંધ, ઉદય, ઉદીરણા, સત્તા, વિઘ્નેદ લઈ જે જે ગુણ-
ગણે જેટલી પ્રકૃતિ લપાવીને અનુકર્મે શુદ્ધસ્વરૂપી થયા, એ અપાયાપગમાતિશય ગુણ
પ્રગટવારૂપ અસાધારણ ગુણસ્તવન કરશે. ॥ ૧ ॥

॥ હવે પ્રથમ ગુણગણાનાં નામ તથા સ્વરૂપ કહે છે ॥

મિઠે સાસણ મીસે, અવિરય દેસે પમત્ત અપમત્તે ॥ નિઅટ્ટિ

અનિઅટ્ટિ સુહુમુ, વસમ સીણ સજોગિ અજોગિ ગુણા ॥ ૨ ॥

અર્થ—પહેલું મિઠે કે ૦ મિથ્યાદૃષ્ટિગુણસ્થાનક, વીજું સાસણ કે ૦ સાસ્વાદનસમ્યક્-
દૃષ્ટિગુણસ્થાનક, ત્રીજું મીસે કે ૦ મિશ્રગુણસ્થાનક, ચોથું અવિરય કે ૦ અવિરતિસ-
મ્યક્દૃષ્ટિગુણસ્થાનક, પાંચમું દેસે કે ૦ દેશવિરતિગુણસ્થાનક, ઠહુ પમત્ત કે ૦ પ્રમત્ત-
ગુણસ્થાનક, સાતમું અપમત્તે કે ૦ અપ્રમત્તગુણસ્થાનક, આઠમું નિઅટ્ટિ કે ૦ નિવૃત્તિગુ-
ણસ્થાનક, નવમું અનિઅટ્ટિ કે ૦ અનિવૃત્તિગુણસ્થાનક, દશમું સુહુમ કે ૦ સૂક્ષ્મસંપ-
રાયગુણસ્થાનક, અગીઆરમું વસમ કે ૦ ઉપશાંતમોહગુણસ્થાનક, વારમું સીણ કે ૦
દ્વીગમોહવીતરાગગુણસ્થાનક, તેરમું સજોગી કે ૦ સયોગીકેવલીગુણસ્થાનક, ચૌદમું
અજોગીગુણા કે ૦ અયોગીગુણસ્થાનક. એ ચૌદ ગુણગણાનાં નામ છે ક્લાર્થ. ॥૩॥

ત્યાં જીવના ગુણ, જ્ઞાન દર્શન, ચારિત્રરૂપ જીવસ્વજાવ, તેનો તરતમવિશેષકૃતજેદેં
કરી ગુણગણાના સ્થાનક છે તે જીવના પણ જેદ જાણવા.

૧ પ્રથમ મિથ્યાત્વ કહેતાં જિનવચનથી વિપરીતદૃષ્ટિ ઇટલે જીવાદિક તત્ત્વની પ્ર-
તિપત્તિ જેમ ધતુરાનાં વીજ સાધે થકે શ્વેત વસ્તુને પણ પીઢી વસ્તુ કરી પઢિવજો,
અગીકાર કરે તેમ મિથ્યાત્વમોહનીયના જોરથી રાગ, ઠેપ મોહાદિકનાં ચિન્હસહિત
જે દેવપણાના ગુણેં કરી હીન હોય, તેને દેવ કરી માને, આરંજ પરિઅદાત્તિકવંત

६ तथा मद, विषय, कपाय, निद्रा, अने विकथा ए पांच प्रमादें करी चारित्र, मलिनाध्यवसाय होय अप्रमत्तना अध्यवसायनी अपेक्षायें अनंतगुणहीनमखिन जा- एवो देशविरतिनी अपेक्षायें अनंत गुणविशुद्ध होय. एवी माया परिणामें वर्त्ततां, प्रमत्तसंयत गुणगणुं ठुं जाणवु

७ तथा ते पांच प्रमाद रहित अनंत गुणविशुद्ध, निश्चयचारित्रें स्थिरतारूप ते स- हित जे अध्यवसाय, ते अप्रमत्तसंयतगुणगणुं सातमुं जाणवुं

८ तथा चारित्रमोहनीयनी प्रकृति एकवीश उपशमाववा तथा खपाववाने अर्थें जेणे अत्यंत विशुद्ध अध्यवसायें करी वीर्यविशेष उद्धसे थके तेनो रसघात, स्थिति- घात, गुणश्रेणि, गुणसंक्रम, अपूर्वस्थितिबध ए पांच वानां धुरसमयथी अपूर्व करणे कहीयें तथा एक समयें अनेक जीव गुणगणुं चढ्या, ते शुद्ध शुद्धतरादिक अध्य- वसायजेदें करी निवृत्ति कहेतां फेरफार होय, त्यां एनु नाम निवृत्तिगुणगणुं पण कहीयें, ए आठमुं जाणवु अहीं समय समय, अनंतगुण विशुद्ध होय

ए तथा नवमे गुणगणुं अनेक जीव एक समयें चढे, तेने अध्यवसायें फेरफार न होय, तेथी एनु नाम अनिवृत्ति कहुं. तथा वादर के० महोटा खरु संपसय के० कपा- यना अहीं करे, एटखे ए गुणगणुं कपायना महोटा खंड करे, तेथी एनुं वीजुं नाम वादरसंपराय पण कहीयें.

१० सूक्ष्म कीट्टीकर्मकृत लोच वेदतां शेष मोहनीयने क्यें तथा उपशमें थया जे विशुद्धाध्यवसाय ते सूक्ष्मसंपरायगुणगणुं दशमुं जाणवु

११ जलने तळीये मल, नीचो वेसे तेथी पाणी निर्मल थाय, तेम मोहनीयना उपशमें अध्यवसाय निर्मल थाय, वली कपाय सत्तामांहे रखा ठे, ते माटे कपाय उदय पामे, तेवारें मोहला नीरनी पेरें फरी मेला थवानो संजव ठे, जे जणी एनुं नाम उपशातमोहनीय ए ठसस्थ वीतरागगुणगणुं अग्नीआरमुं जाणवुं इहांथी अवश्य पडे थने जो मरण पामे, तो अनुत्तरवासी देवता थाय तेवारें त्यां चोखेगुण- गणुं आधीने रहे, अन्यथा पडे तो दशमे आवे

१२ तथा सर्व मोहनीयप्रकृति खपावे थके, मोहसत्ता टाळे थके, जे अत्यंत वि- शुद्ध अध्यवसायस्थानक, ते क्षीणमोहवीतरागठसस्थगुणगणुं वारमुं जाणवु.

१३ केवलज्ञान पाम्या पठी ज्यां सुधी वादर योग मन, वचन, काया प्रवर्त्तें, हाखे, चाखे, बोखे, त्यांसुधी सयोगीकेवलीगुणगणुं तेरमुं जाणवु.

१४ वादरयोग वधे थके मन वचन, कायाना व्यापारने अजावें करण वीर्यरहित मे- रनी पेरें नि.प्रकप जणी i, अयोगीकेवलीगुणगणुं चौदमुं जाणवु.

અહીં વ્યુપરતક્રિય પટલે ગઈ છે ક્રિયા જ્યા, અપ્રતિપાતિ એવે નામે શુક્લધ્યાનનો
ચોથો પાયો હોય, તે જાણી સૂદમકાયયોગ છે તે જાણી કેવલીને યોગનિરોધધ્યાન હોય
તેતો સર્વથા યોગને અજાવેં ન હોય અને અયોગીપણુ તે વાદરયોગના અજાવની અ
પેદાયેં લેવુ એ ચૌદ ગુણગણાનું સ્વરૂપ કહ્યું.

હવે એ ચૌદ ગુણગણાનુ કાલમાન કહે છે મિથ્યાત્વનો તો અજવ્યને અનાદિ અનંત
અને જવ્યને અનાદિ સાંત તથા સાદિસાંત જાણવો, અને પાચમા, તેરમા, ઠઠા અને
સાતમાનુ કાલમાન, તેગેં જાણી પૂર્વ કોની જાણવુ ચોથાનુ તેત્રીશ સાગરસાધિક
કાલમાન છે સાસ્વાદનનો ઠ આવલિપ્રમાણ, ચૌદમાનો પાચ હસ્વાક્ષરનો કાલ જા
ણવો. અને શેષ ઠ ગુણગણાનો કાલ અતર મુદૂર્ત્ત એ ઉત્કૃષ્ટ કાલમાન જાણવુ.

॥ હવે અહીં વધપ્રકૃતિ કહે છે. ॥

અજિનવ કમ્મગ્ગહણ, વધોઁહેણ તઠ વીસ સયં ॥

તિઠયરા હારગ હગ, વજ્ઞ મિઠમિ સતર સયં ॥ ૩ ॥

અર્થ-અજિનવકમ્મગ્ગહણ કે નવા કર્મનુ પ્રહ્વુ, જીવપ્રદેશ સાથેં કર્મમલતુ મે-
લવવુ તે વધો કે, વધ જાણવો, તઠ કે ત્યાં ઁહેણ કે ઁધે પટલે સામાન્ય નયે
વીસસય કે એકસો ને વીશ પ્રકૃતિનો વધ જાણવો અને તિઠયર કે એક તીર્થંકર
નામકર્મ અને આહારગહગ કે આહારકઠ્ઠિક, એવ ત્રણ પ્રકૃતિ વજ્ઞ કે વર્જીને
મિઠમિસતરસય કે મિથ્યાત્વગુણગણે એકસો ને સત્તર વધાય ॥ ૩ ॥

મિથ્યાત્વઅવિરત્યાદિક સત્તાવન સામાન્ય વધહેતુ છે અને જ્ઞાનજ્ઞાનવંતાદિકની
પ્રત્યનીકતાદિક તે વિશેષ વધહેતુ છે, તેણે કરી નવાં કર્મ, પૂર્વે વાઘ્યા છે, તેની અ-
પેદાયેં નવા વધાતાં જે જ્ઞાનાવરણીયાદિક મૂલ આઠ પ્રકૃતિ તથા મતિજ્ઞાનાવરણી
યાદિક ઉત્તર પ્રકૃતિ એકસો વીશ, તેનો સ્થિતિરસ અને પ્રદેશપણે નિર્હારવો, જીવ-
પ્રદેશ સાથેં મેલાવવો, તે વધનકરણજીવવીર્યવિશેષ તજ્ઞાન્ય તે વધ કહીયેં. તિહા ઁધ
પટલે સામાન્યેં ચત્તર ગુણગણા ગુણજેદ, જીવજેદાદિક વિશેષ નિરપેદા સર્વજીવને
સામાન્યપ્રકારેં જ્ઞાનાવરણ પાચ, દર્શનાવરણ નવ, વેદનીય વે, મોહનીય ઠવાશ, આ-
યુની ચાર, નામકર્મની શરુશઠ, ગોત્રની વે, અને અતરાયની પાચ એમ સર્વે મલી
એકસો ને વીશ ઉત્તર પ્રકૃતિ વધાય એ રીતેં સામાન્યેં સર્વે જીવને વધ કહીયેં.

હવે ગુણસ્થાનકવિશેષ કહી, વધપ્રકૃતિ વિશેષે કહીયેં ઁયેં તિહા પ્રથમ મિથ્યાત્વ
ગુણગણે વર્તમાન જીવને વધ કહે છે તે પૂર્વોક્ત એકસો ને વીશ વધયોગ પ્રકૃતિમાંહે
એક જિનનામકર્મ, બીજું આહારકશરીરનામકર્મ, ત્રીજું આહારકઅગોપાગનામકર્મ,

ए ऋण प्रकृति, मिथ्यात्वी जीव, न बांधे. कारण के जिननामकर्म, सम्यक्त्व विना न वधाय अने आहारकद्विक, शुरुचारित्र विना न वधाय, ते सम्यक्त्व अने चारित्र ए वे वानां मिथ्यात्वे नथी, तेथी ए ऋण प्रकृति न वंधाय. तेथी ते वर्जिने शेष ज्ञानावरणीयनी पांच, दर्शनावरणीयनी नव, वेदनीयनी वे, मोहनीयनी ठवीश, आयुनी चार, नामकर्मनी चोशठ, गोत्रकर्मनी वे अने अतरायकर्मनी पाच. एम सर्व मली एकसा ने सत्तर प्रकृति सर्वमिथ्यात्वीजीवनी अपेक्षाये प्रथमगुणगणे वध योग्य होय. केमके मिथ्यात्व, अन्निरति, कपाय अने योग, ए चार मूलहेतु त्या होय तेथी ते निमित्त एकसो ने सत्तर प्रकृति वधाय, अने सम्यक्त्वप्रत्ययिक जिननाम तथा चारित्रप्रत्ययिक, आहारकद्विक, ए ऋण प्रकृति न होय ॥ ३ ॥

॥ हवे मिथ्यात्वगुणगणे केटली प्रकृतिनो वधविधेद थाय, ते कहेवे ॥

नरय तिग जाइ थावर, चउ हुंसा यव ठिवठ नपु मिठ ॥

सोलतो इगहिअसय, सासणि तिरि थीण डहग तिग ॥ ४ ॥

अर्थ—नरयतिग के० नरकत्रिक, जाइ के० एकेंद्रियादिक जाति चार, थावरचउ के० स्थावरचतुष्क, हुंड के० दुरुसंस्थान, आयव के० आतपनामकर्म, ठिवठ के० ठेवहु संघयण, नपु के० नपुसकवेद मिठ के० मिथ्यात्वमोहनीय, सोलतो के० ए शोल प्रकृतिनो अत करे, इगहिअसय के० शेष एकसो ने एक प्रकृतिनो वध सासणि के० सास्त्रादन चीजे गुणगणे होय त्या तिरि के० तिर्यचत्रिक, थीण के० थीणद्वित्रिक, डहगतिग के० दौर्जाग्यत्रिक, ए ऋण त्रिक ॥ ४ ॥

नरकगति, नरकानुपूर्वी, नरकायु ए नरकत्रिक तथा एकेंद्रियजाति, वेंद्रिय-जाति, तेंद्रियजाति अने चौरिंद्रियजाति, ए जातिचतुष्क. ए सात प्रकृति तथा स्थावरनामकर्म, सूक्ष्मनामकर्म, अपर्याप्तनामकर्म अने साधारणनामकर्म एवं चार साधारणनाम प्रत्यक्ष ए स्थावरचतुष्क कहीये, एवं अगीआर वारमु दुरु संस्थान, तेरमु आतपनाम, चौदमु ठेवहु संघयण, पठरमु नपुसकवेद, शोलमु मिथ्यात्वमोहनीय एमां वे मोहनीयनी प्रकृति तथा एक नरकायु ते आयुनी प्रकृति, शेष तेर प्रकृति नामकर्मनी. एम सर्व मली शोल प्रकृतिनो वधविधेद मिथ्यात्वगुणगणे थाय केम के ए शोल प्रकृति, मिथ्यात्व प्रत्ययीनी ठे तेथी ते मिथ्यात्व उदयेंज वधाय. ते विना न वधाय तेथी आगळे गुणगणे मिथ्यात्वीनो रसोदय न लाजे तेथी ए शोल प्रकृतिनो वध पण त्यां न लाजे माटें ए शोल प्रकृतिना वधनो प्रारज मिथ्यात्वगुणगणे होय, एने वधविधेद कहीये. एम आगळ पण वंधविधेदनो अर्थ जाणवो. तेवारे मिथ्यात्वे

એકસો ને સત્તર પ્રકૃતિનો વધ હતો તેમાંથી એ શોભ પ્રકૃતિનો વધ ટલ્યો શેષ જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય નવ, વેદનીય વે, મોહનીયની ચોવીશ, આયુની ત્રણ, નામકર્મની એકાવન, ગોત્રની વે, અતરાયની પાંચ, એમ સર્વ મલી એકસો ને એક કર્મપ્રકૃતિનો વધ સાસ્વાદનગુણગણે સર્વજીવની અપેક્ષાએ હોય.

હવે સાસ્વાદને જેટલી પ્રકૃતિનો વધવિઘ્નેદ હોય, તે કહે છે તિર્યંચાદિક ત્રણ આગલ ત્રિક શબ્દ જોડિયે, તેવારે તિર્યંચત્રિક, ધીણહ્રીત્રિક, દૌર્જાગ્યત્રિક, એ ત્રણ ત્રિક કહિયે તિર્યંચગતિ, તિર્યંચાનુપૂર્વી, અને તિર્યંચાયુ, એ તિર્યંચત્રિક, ધીણહ્રી, નિઙાનિઙા અને પ્રચલાપ્રચલા એ ધીણહ્રીત્રિક, દૌર્જાગ્યનામ, હુ સ્વરનામ, અને અનાદેયનામ, એ દૌર્જાગ્યત્રિક એવ નવ પ્રકૃતિ થઈ ॥ ૪ ॥

અણ મજ્ઞાગિહ સંઘય, એ ચઝ નિ ઝઙ્ઙોચ્ચ કુલ્લગઈ

ઠિત્તિ ॥ પણવીસંતો મીસે, ચઝસયરિ હહાઝઅ અવંધા ॥ ૫ ॥

અર્થ—અણ કેં અનંતાનુવધી ચતુષ્ક, મજ્ઞાગિહ કેં મધ્યાકૃતિ ઇટલે મધ્યસંસ્થાનચતુષ્ક, સંઘયણચઝ કેં મધ્ય સંઘયણચતુષ્ક, ચઝ કેં એ ત્રણ ચતુષ્કની વાર પ્રકૃતિ થઈ નિ કેં નીચૈર્ગોત્રકર્મ, ઝઙ્ઙોચ્ચ કેં ઝયાતનામકર્મ, કુલ્લગઈ કેં અશુભવિહાયોગતિ, ઠિત્તિ કેં સ્ત્રીવેદમોહનીય ઇતિ ઇટલે એ પણવીસંતો કેં એ પચીશ પ્રકૃતિનો અંત વધવિઘ્નેદ સાસ્વાદને થાય તેથી મીસે કેં મિશ્ર ગુણગણે ચઝસયરિ કેં ચમ્મોતેર પ્રકૃતિનો વધ હોય જે જણી એ ગુણગણે હહાઝઅઅવંધા કેં મનુષ્યાયુ તથા દેવાયુ, એ વે આયુનો અવધ છે માટે ચમ્મોતેરનો વધ થાય ॥ ઇત્યકારાર્થ. ॥૫॥

અહીં અણ કહેતા અનતાનુવધીઆ પ્રમુખ ત્રણ શબ્દ છે તે આગલ ચઝ શબ્દ જોડીયે, તેવારે ત્રણચઝક થાય ઇટલે અનતાનુવધી ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચારને અનતાનુવધી ચઝક કહીયે. અને ન્યગ્રોધ, સાદિ, વામન અને કુજ. એ ચાર મધ્ય ઇટલે વચલાં સંસ્થાન, એ મધ્યમસંસ્થાનચઝક અહીં આકૃતિ ઇટલે શરીરાકાર તે સંસ્થાનરૂપ તન્નિમિત્તક કર્મ પ્રકૃતિ પણ આકૃતિનામ જાણવી તથા ક્ષપજનારાચસંઘયણ, નારાચસંઘયણ, અર્કનારાચસંઘયણ અને કીલ્લિકાસંઘયણ, એ ચાર વચલા સંઘયણ છે અને મધ્યસંઘયણચઝક કહીયે ઇટલે ત્રણ ચોક વાર પ્રકૃતિ કહી અને ત્રણ ત્રિક નવ પ્રકૃતિ પૂર્વલી ગાથામા કહી, એવ એકવીશ પ્રકૃતિ થઈ વાવીશમું નીચગોત્ર, ત્રેવીશમું ઝયોતનામકર્મ, ચોવીશમું અશુભવિહાયોગતિ, પચીશમું સ્ત્રીવેદ, એવ પચીશ પ્રકૃતિમધ્યે એક ઝયોતનામ અને વીજું તિર્યંચાયુ એ વે પ્રકૃતિ વિના શેષ ત્રેવીશ પાપપ્રવૃત્તિ, તીવ્રસંકેશે વધાય અને તે તીવ્રસંકેશ અનતાનુવધીયાને ઝડપે હોય

अने ए मिश्र प्रमुख आगळे गुणगणे अनतानुबंधीयानो उदय न होय, तेवारें ए गुणगणे एनो पण बंध न होय अने उद्योतनाम, तथा तिर्यगायु. ए वे पुण्यप्रकृति ठे पण तिर्यकप्रायोग्य प्रकृतिबंध टलेथी एनो पण बंध न होय. ए पच्चीशमध्ये श्रीण-
द्धीत्रिक, दर्शनावरणकर्मनी अने अनतानुबंधीया चार तथा स्त्रीवेद ए पांच प्रकृति, मोहनीयकर्मनी एक गोत्रप्रकृति, एक तिर्यगायुप्रकृति एवं दश थइ अने शेष पदर प्रकृति नामकर्मनी एवं पच्चीश प्रकृतिनो बंध प्रातसास्वादनं होय, तेवारें ज्ञानावर-
णीय पांच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीयनी उगणीश, नामकर्मनी ठत्रीश, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच. एवं चम्मोतेर प्रकृति मिश्रगुणगणे सर्व जीवनी अपेक्षायें बधाय. जे माटे सास्वादनगुणगणे एकसो ने एक प्रकृतिनो बंध हतो, तेमां-
हेथी अनतानुबंधीयाना उदयने अजावे तन्निमित्तक पच्चीश प्रकृतिनो बंध टळ्यो तेवारें ठहोतेर प्रकृतिनो बंध रह्यो, ते मध्ये पण मिश्रगुणगणे आयुबंध योग्य अध्य-
वसाय नथी, तेथी त्यां देवायु, मनुष्यायु, ए वे आयु पण न बधाय जे जणी शास्त्रे कळुं ठे के "समामिद्विदिश्राजग बधपि न करेई" पण आगळें चोथे गुणगणे बंध करशे तेथी ए वे आयुनो बंध विष्टेद न कळ्यो, पण अवध कळ्यो तेथी चम्मोतेर प्रकृ-
तिनो बंध, मिश्र गुणगणे होय, इहा कोड प्रकृतिनो बंधविष्टेद नथी. ॥ ५ ॥

सम्मे सग सयरि जिणा, उबंधि वइर नरतिअ विअ कसा-
या ॥ उरल डुगंतो देसे, सत्तठी तिय कसाय तो ॥ ६ ॥
ते वठि पमत्ते सो, ग अरइ अथिर डुग अजस अ-
स्सायं ॥ बुठिज्ज ठव सत्तव, नेइ सुराजंजया निठ ॥ ७ ॥

अर्थ-सम्मे के० अविरतिसम्यक्दृष्टिगुणगणे सगसयरि के० सत्योतेर प्रकृतिनो बंध होय जिणाउ के० जिननाम अने मनुष्यायु तथा देवायु, ए वे आयु एवं त्रण प्रकृति बधि के० बाधे तेमाटे. अने वइर के० वज्ररूपजनाराचसंघयण, नरतिअ के० मनुष्यत्रिक, विश्वकसाया के० बीजा अत्रत्याख्यानीआ चार कपाय अने उरलडुगंतो के० औदारिकद्विक ए दश प्रकृतिना बधनो अंत करे, तेवारे देसे के० देशविरति-
गुणगणे सत्तठी के० शरुसठ प्रकृतिनो बंध करे अने त्या तियकसायतो के० बीजा प्रत्याग्यानावरण चार कपायनो अंत करे ॥६॥ तेवारें तेवठिपमत्ते के० प्रेशठ प्रकृतिनो बंध, प्रमत्तगुणगणे होय अने एक सोग के० शोकमोहनीय, बीजी अरइ के० अर-
तिमोहनीय, अथिरडुग के० अस्थिर चार. पाचमु अजस के० अयश.की-
तिनामकर्म, ठठु अस्साय के० ठव के० ए ठ प्रकृति बुठिज्ज के०

वधश्च विष्टेद पामे, सत्त्व के० अथवा सात प्रकृति विष्टेद पामे नेइसुराजंजयानिष्ठं के० जो कोइ प्रमत्त साधु देवायु वाधवा मांडे, अने सपूर्ण करी नेष्टा पमाडे पो चाडे, तो सात प्रकृतिनो अत करे ॥ ७ ॥

अत्रितिसम्यक्दृष्टिगुणगणे ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय उगणीश, आयुनी वे, नामकर्मनी साडत्रीश, गोत्रकर्मनी एक, अने अंतरा यकर्मनी पांच, ए रीते सत्योतेर प्रकृतिनो वध ठे, ते मध्ये चम्मोतेर प्रकृतिनो वध जे मिश्रगुणगणे कह्यो तेज आहि लेवो अने अहीं सम्यक्दृष्टि ठे तेशी तन्निमित्त जिननामकर्मनो पण वध लाजे तथा सम्यक्दृष्टि देवता, तथा नारकी, ए वेहु मनुष्यायुज वाधे अने सम्यक्दृष्टि मनुष्य, ते तिर्यच अने देवायुज वाधे, तेशी सर्व जीवनी अपेक्षाये चोथे गुणगणे सत्योतेर प्रकृतिनो वध पामे हवे अहीं विष्टेद कहे ठे वज्ररूपजनाराचसघयण, मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, मनुष्यायु, ए मनुष्यत्रिक, औदारिकशरीर अने औदारिक अंगोपाग ए औदारिकद्विक एवं ठ प्रकृतिनो वध चोथे गुणगणे देवता अने नारकीने होय मनुष्यगति प्रायोग्य वांधे, आगला गुणगणा देवता अने नारकीने न होय तेशी ए ठ प्रकृतिनो वध न पामीये, तेशी विष्टेद तथा अप्रत्याख्यानी चार कपायनो वध पण आगले गुणगणे न लाजे आपणा उदयने अजावे कपायनो वध पण न होय, तेशी ए दश प्रकृतिनो वध विष्टेद चोथे गुणगणे ते मध्ये अप्रत्याख्यानीआ चार ते मोहनीयनी प्रकृति, मनुष्यायु ते आयुनी प्रकृति, शेष पाच नामकर्मनी प्रकृति, एवं दश प्रकृति टली शेष ज्ञानावरणीयनी पाच, दर्शनावरणीयनी ठ, वेदनीयनी वे, मोहनीयनी पदर, आयुनी एक, नामनी वत्रीश, गोत्रनी एक अने अतरायनी पाच, ए शरुशठ प्रकृतिनो वध, देशविरतिगुणगणे उधें होय, तिहां बंधविष्टेद त्रीजो कपाय जे प्रत्याख्यानावरण, तेनी चोकडी ए चार कपायनी प्रकृतिना वधनो अत थाय जे जणी प्रथम बार कपायनो वध आपणे उदय होते थके आगल उदय नथी तेशी वध पण न होय तेगारें शरुशठ प्रकृतिमाहेथी मोहनीयनी चार टालवी ॥ ६ ॥

वाक्री ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय अगीआर, आयुनी एक, नामनी वत्रीश, गोत्रनी एक अने अतरायनी पाच, ए त्रेशठ प्रकृतिनो वध, प्रमत्तगुणगणे मनुष्यने होय

या ठ तथा सात कर्मप्रकृतिनो वधविष्टेद अने वधप्रांत होय, ते हवे कहे ठे एक शाक, अने बीजी अरति ॥ वे मोहनीयनी प्रकृति एक अस्थिरनामकर्म,

वीजुं अशुंजनामकर्म, ए अस्थिरद्विक व्रीजु अयश.कीर्तिनामकर्म, ए व्रण नामक-
र्मनी प्रकृति अने एक अशातावेदनीयनी प्रकृति. ए व्रण कर्मनी ठ प्रकृतिनो नि-
मित्तप्रमाद ठे ते प्रमाद ठते ए अशुजप्रकृति वधाय. आगळे गुणगणे विशुद्धा-
ध्यवसायजणी दुष्टयोगजन्य जे प्रकृति, ते प्रमादने अजावे न वधाय, तेथी त्यां
अशुजयोग निवर्त्ते, त्या ए प्रकृतिनो वध पण निवर्त्ते, तेथी ठनो वधविष्टेद अने
आयु.कर्मनो वध अतिविशुद्धपरिणामे न होय तिहा घोलना परिणामें प्रमत्तगुण-
गणे देवायु वांध्या पठी सातमे गुणगणे चढतो सात प्रकृतिनो वध विष्टेद जे जणी
अतिविशुद्ध अध्यवसायजणी आयुवध पण आगळे गुणगणे नथी, तेवारें ठ प्रकृति प्र-
थम कही ते अने सातमुं सुरांयु ए सात प्रकृतिबंधनी अपेक्षाये प्रमत्तगुणगणे वि-
ष्टेद पामे अने जो प्रमत्ते देवायुनो वध करतो ते वध पूर्ण कख्या विना अप्रमत्ते
चढे तो केवल देवायुनोज ज्यांसुधी वध पूर्ण करे, त्यांसुधी अप्रमत्ते पण आयुवध
पामीये, तो ठ प्रकृतिना वधनोविष्टेद होय ते वारे ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय ठ,
वेदनीय एक, मोहनीय नव, आयुनी एक, नामनी एकत्रीश, गोत्रनी एक अने अं-
तरायनी पाच ॥ ७ ॥

गुणसद्धि अप्रमत्ते, सुराज वधं तु जइ इहा गवे ॥

अन्नह अष्टावन्ना, जं आहारग छगं वधे ॥ ८ ॥

अर्थ- ए सर्व मली गुणसद्धिअप्रमत्ते के० उंगणशाठ प्रकृतिनो वध अप्रमत्तगुण-
गणे होय सुराजवळंतु के० देवायु वांधतो यको जइ के० यदि एटले जो इहागवे
के० अप्रमत्तगुणगणे आवे तो अने अन्नह के० अन्यथा देवायु विना तो अष्टावन्ना
के० अष्टावनप्रकृतिवध होय जंआहारगछुगंवधे के० जे जणी आहारकद्विक वांधे,
तेवारें अष्टावन्न अथवा उंगणशाठ प्रकृतिनो वध थाय ॥ इत्युक्तार्थः ॥ ८ ॥

ए उंगणशाठ प्रकृति अप्रमत्त संयतगुणगणे प्रवर्त्ततो वांधे अहीं शिष्य पूठे ठे
के हे जगवन् ! आयुवध घोलना परिणामे होय ठे, ते अहीं घोलना परिणाम नथी
तो केम आयुवध होय ? तत्रोत्तरं हे शिष्य ! जो प्रमत्त यको घोलना परिणामे
करी देवायुवध करतो प्रमत्तनो काल पूर्ण थये देवायुवध अपूर्ण हुवे यके अप्रमत्त-
गुणगणे पण आवे, तिहां कुजारना चक्रव्रमणन्याये करी पूर्वले घोलना परिणामें
आरजेळो आयुबंध ज्यासुधी पूर्ण करे, त्यासुधी अप्रमत्तगुणगणे पण देवायु वध
पामीये, तेथी उंगणशाठ प्रकृतिनो वध ठे पण अप्रमत्त ठते आयुवध आरजे

નહિં અન્યથા ઇદં જો પ્રમત્તગુણઘણે સુરાયુવધ આરંજી પૂર્ણ કરતો, વલતો અપ્રમત્તગુણઘણે આવે, તો આયુ વિના સાત કર્મમાંદેહી જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ઠ, વેદનીય એક, મોહનીય નવ, નામની એકત્રીશ, ગોત્રની એક, અને અંતરાયની પાંચ, એ અઘાવન્ન પ્રકૃતિ વાંધે તિહાં શિષ્ય પૂઠે ઠે કે, એ કેમ હોય જે તણી પ્રમત્તવધ, ત્રેશઠ પ્રકૃતિનો ઠે તેમાથી ઠ પ્રકૃતિનો વધવિષ્ઠેદ થયો, તેવાર સત્તાગ્ન પ્રકૃતિ હોય અને સાત પ્રકૃતિવધવિષ્ઠેદ કરતાં ઠપ્પન્ન પ્રકૃતિ હોય, પણ ડંગણશાઠ અને અઘાવન્ન પ્રકૃતિ કેવી રીતે હોય ? તિહા ગુરુ ઉત્તર કહે ઠે કે, અહીં અતિવિશુદ્ધ ચાગ્રિને સજ્ઞાવે તન્નેમિત્તિક આહારકશરીર અને આહાર કચ્છગોપાંગ, એ વે પ્રકૃતિ અધિક વધાય, તે જ્વલતા ઓગણશાઠ અને અઘાવન થાય. એ રીતે સુરાયુ વિના શેષ અઘાવન પ્રકૃતિનો વધ અપ્રમત્તસયતને કહ્યો. ॥ ૬ ॥

અરુવન્ન અપુવા ઇમિ, નિદ્ધુગતો ઠપ્પન્ન પણ જાગે ॥ સુર
ડુગ પર્ણિદિ સુખગઙ્, તસ નવ ડરલ વિણુ તણુ વગા ॥૯॥

અર્થ- અરુવન્ન કેં અઘાવન પ્રકૃતિનો વધ અપુવાઇમિ કેં અપૂર્વકરણના પ્રથમ જાગને વિષે નિદ્ધુગતો કેં ત્યા નિઝાદિકનો અત થાય, તેવારે ઠપ્પન્ન પણજાગે કેં ઠપ્પન્ન પ્રકૃતિનો વધ, દ્વિતીયાદિકથી માઢી ઠઘા સુધીના પાંચ જાગે હોય, પાંચે જાગે સત્તાતો ઠપ્પન્નનીજ પણ સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણસેઢી, ગુણસંક્રમ, અપૂર્વવધ, એ પાંચ વાના કરે. સુરડુગ કેં સુરદિક, પર્ણિદિ કેં પચ્ચેડિયજાતિ, સુખગઙ્ કેં શુન્નવિદ્યાયોગતિ, તસનવ કેં તસનવક, ડરલવિણુતણુવગા કેં એક ઓદારિક વિના શેષ ચાર શરીર અને વેક્રિયોપાંગ તથા આહારકોપાંગ, એ વે ડપાંગ એવં ડંગણીશ પ્રકૃતિ ॥ ઇત્યકારાર્થ ॥ ૯ ॥

તેહજ અપૂર્વકરણ એવે નામે આઠમુ ગુણઘણું અંતરમુહૂર્તકાલ પ્રમાણનુ, તેના સાત જાગ કરીયે તેમાદેહા પ્રથમ જાગને વિષે અઘાવન પ્રકૃતિ વાંધે, તિહા નિઝા અને પ્રચલા, એ વે દર્શનાવરણીયની પ્રકૃતિ તેના વધનો અત આવે, તે આગજ્ઞે અતિવિશુદ્ધરૂપે કરી એ વે પ્રકૃતિ ન વધાય, શેષ જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ચાર, વેદનીય એક, મોહનીય નવ, નામની એકત્રીશ, ગોત્રની એક અને અંતરાયની પાંચ, એવ ઠપ્પન્ન પ્રકૃતિ, વીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે અને ઠઠે, એ પાંચ જાગે વધાય, એ રીતે અપૂર્વ કરણના ઠ જાગને વિષે વધ કહ્યો હવે ઠઠે જાગે જે પ્રકૃતિનો વધવિષ્ઠેદ હોય, તે કહેઠે અહીં દેવગતિપ્રાયોગ્ય એકત્રીશ નામકર્મના

बंधमांहेलो त्रीश प्रकृतिनो बंध विष्टेद धाय, ते कहे ठे. देवगति अने देवानुपूर्वी,
ए सुरद्विक. त्रीजुं पंचेंद्रियजातिनाम, चोथुं शुचविहायोगति तथा एक त्रसनाम,
चीजुं वादरनाम, त्रीजु पर्याप्तनाम, चोथुं प्रत्येकनाम, पांचमुं स्थिरनाम, ठहु
शुचनाम, सातमुं सौजाग्यनाम, आठमुं सुस्तर नाम, नवमुं आदेयनाम, ए त्रस-
नक कहियं. एवं तेर. तथा ओदारिकशरीर अने ओदारिक अंगोपांग, ए वेनो
बंधविष्टेद चोथे गुणगणे थयो तेथी ते वे विना शेष वैक्रियशरीर, आहारकशरीर,
तेजसशरीर अने कार्मणशरीर ए चार शरीरनाम अने वैक्रिय अंगोपांग तथा आहा-
रकांगोपांग, ए वे अंगोपांग एवं ठ प्रकृति. ए रीते धुरथी सर्व मली उगणीश
प्रकृति थछ ॥ ९ ॥

समचउर निमिण जिण व, न अगुरु लहु चउ ठलंसि तीसंतो
चरमे ठवीस बंधो, हास रई कुठ जय जेठ ॥ १० ॥

अर्थ- धीशमुं समचउर के० नमचतुरस्त्रसंस्थान, एकवीशमुं निर्माण के० निर्मा-
णनाम, धावीशमुं जिण के० जिननाम, तथा वन्न के० वर्ण चतुष्क अने अगुरुलहु-
चउ के० अगुरुलघुचतुष्क, ठलंसितिसंतो के० ठछे जागे ए त्रीश प्रकृतिना बंधनो
अंत थाय, पटले विष्टेद धाय, तेवारें चरमे के० ठेलें, सातमे जागे ठवीस बंधो के०
ठवीस प्रकृतिनो बंध होय, त्या हास के० हासमोहनीय, रई के० रतिमोहनीय, कुठ
के० जुगुप्सामोहनीय, जयजेठ के० जयमोहनीय. ए चार प्रकृतिने बंधथी टाळे ॥ इ-
त्यद्वारथ ॥ १० ॥

वीशमुं समचतुरस्त्रसंस्थान, एकवीशमुं निर्माणनाम, धावीशमुं तीर्थकरनाम तथा
वर्ण, गंध, रस, अने स्पर्श, ए वर्णचतुष्क पटले ए चार नाम कर्मनी प्रकृति, एवं ठ-
वीश. तथा अगुरुलघुनाम, उपधातनाम, उद्धासनाम, पराधातनाम, ए अगुरुलघुच-
तुष्क. एवं सर्व मली नामकर्मनी त्रीश प्रकृतिनो बंध विष्टेद धाय, जे जणी चारित्र-
मोहनीयने स्वपावतो तथा उपशमावतो अपूर्वकरण करे, तिहां विशुद्धाध्यवसाय करी
संसारत्रमणहेतुगतिप्रायोग्य नामकर्मनो बंध विष्टोढे. अर्हां शेष सुरगतिप्रायोग्यना-
मकर्मप्रकृति एकत्रीशनो बंध रखो हतो, तेमांहेथी एक यश कीर्त्ति विना जेय त्रीश
प्रकृतिनो बंध दे, तेथी जयत्रमणनु धीज न करे, अतिविशुद्ध ठे माटे न करे. ए रीतें
ठछे जागे त्रीश प्रकृतिनो बंधविष्टेद करे, ते कारणने ठेहले सातमे जागे
ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार,
एक, तथा संज्जनकपाय

चार, हास्य, रति, ज्ञेय, जुगुप्सा, पुरुषवेद. एवं मोहनीनी नव, यश कीर्तिनाम, उ-
ज्जैर्गोत्र अने पांच अंतराय, एवं सात कर्मनी उत्तरप्रकृति ठवीश वाधे, त्यां वधवि-
धेद कहेते अपूर्वकरणना सातमा जागने प्राते अतिविशुद्धअध्ययसाय थया, ते-
माटे एक हास्यमोहनी, वीजु रतिमोहनी, त्रीजु जुगुप्सामोहनी, चोथु जगमोहनी,
ए चार प्रकृतिना वधयोग्य अध्ययसायस्थानक टळी जाय तेनारें जेव वावीश प्रकृ-
तिनो वध रहे ॥ १० ॥

अनिअट्टि जाग पणगे, इगेगहीणो डुवीसविह वधो ॥

पुम संजलण चउएहं, कमेण ठेउं सतर सुहुमे ॥ ११ ॥

अर्थ—अनिअट्टिजागपणगे के० अनिवृत्तिकरण नामे नवमा गुणवाणाना पांच
जागने विपे इगेगहीणो के० जागजाग दीठ एकेक प्रकृतियें हीन, डुवीसविहवधो
के वावीश प्रकृतिनो वध होय, ते केम ? तोके पहेले जागे वावीशनो वध होय,
वीजे जागे पुम के० पुरुषवेद उंगो करता एकवीशनो वध तथा तेवार पठी तृतीया-
दिक जागने विपे संजलणचउएहं के० संज्वलन कपायनी चोकनीमाहेली ए
केक प्रकृतिनो वध, कमेण के० अनुक्रमे वधथी ठेउं के० ठेदाय, तेवारें सतरसु-
हुमे के० सत्तर प्रकृतिनो वध सूझ संपरायनामा दशमे गुणठामे जाणवो ॥ इ-
त्यक्षरार्थ. ॥ ११ ॥

अनिवृत्तिकरण एवे नामे नवमुं गुणवाणुं ठे तेनो काल अंतर मूहूर्त्त प्रमाण. तेना
पांच जाग कट्ठीयें, तेमध्ये प्रथम जागे ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय चार, वे-
दनीय एक, मोहनीय पाच, यश कीर्तिनाम, उज्जैर्गोत्र अने अंतराय पाच एवं वा-
वीशनो वध ठे, तिहा पुरुषवेदनो वध विधेद थाय, तेवारें वीजे जागे एकवीश प्रकृ-
तिनो वध तिहा संज्वलना कोधनो वध विधेद थये अके त्रीजे जागे वीश प्रकृतिनो
वध, तिहा संज्वलना माननो वधविधेद थाय, तेवारें चोथे जागे उंगणीश प्रकृतिनो
वध, त्या संज्वलननी मायानो वध विधेद पामे, तेवारें पठी ए अनिवृत्तिकरण गुणवा-
णाना पाचमा जागे ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय चार, वेदनीय एक, मोहनीय
माहेलो संज्वलनो लोचन एक, अने यश कीर्ति नाम, एव वार उज्जैर्गोत्र अने पांच
अंतराय एव अठार प्रकृतिनो वध होय नवमा गुणवाणाने ठेडे संज्वलना लोचनो
वध पण विधेद पामे, जे कारण माटे एनो वध वादरकपायोदय प्रत्युष्ट ठे, ते वादर-
कपायोदय टळे, तेथी तेनो वध पण टळे, तेवारें सूझसंपरायनामे दशमे गुणवाणे

ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, वेदनीय एक, यश.कीर्त्ति एक, गोत्र एक, अने अंतराय पांच, ए सत्तर प्रकृतिनो बंध होय, ते कह्यो. ॥ ११ ॥

॥ हवे दशमा गुणगणे सोल प्रकृतिनो अंत करे, ते कहेवे ॥

चउ दसणुच जस ना, ए विग्घ दसगंति सोलसुठेउं ॥

तिसु साय वध ठेउं, सजोगि वधंत अण तोअ ॥ वधो

सम्मत्तो ॥ १२ ॥

अर्थ- चउदसणुच के० चार दर्शनावरणीय, अने पांचमुं उच्चैर्गोत्र, ठहु जस के० यश कीर्त्तिनामकर्म, नाण के० पांच ज्ञानावरणीय, विग्घ के० पांच अतराय, दसगंति के० ए दश प्रकृति एवं सर्व मली सोलस के० सोल प्रकृतिना वधनो उठेउं के० विछेद होय अने तिसु के० त्रण गुणगणे सायवध ठेउं के० एक शातावेदनीय वध ठे, ते पण ठेदाय एटखे सजोगीवधत के० सयोगी गुणगणाने अतें शातावेदनीयना वधनो पण अत अणंतोअ के० अनंतो करे ॥ वधोसम्मत्तो के० वधाधिकार संपूर्ण थयो ॥ इत्यक्षरार्थ. ॥ १२ ॥

पांच निडा विना चक्षुरादिक दर्शनावरणीय चार प्रकृति, पांचमुं उच्चैर्गोत्र, ठहुं यश कीर्त्तिनाम, तथा पांच ज्ञानावरण अने पांच अंतराय, ए दश प्रकृतिने ज्ञानवि-
घ्नदशक कह्यें एवं सोल प्रकृतिनो बंधकपाय प्रत्ययिक ठे, तो आगळे गुणगणे वीतराग दशाये कपायोदय न होय, ते जणी वधाय नहीं, तेथी अहीयां वधविछेद थाय. तेवारें शेष एक शातावेदनीयज एक उपशांतमोह, वीजो क्षीणमोह, अने त्रीजो सयोगी केवली, ए त्रण गुणगणे योग ठे तेथी योगप्रत्ययें करी वधाय, अने योगनिरोधें एनो पण वध विछेद होय जिहां जेना कारणभूत मिथ्यात्व अविरत्यादिक वध हेतु तथा विशिष्टवधाध्यवसाय तत्प्रायोग्य टखे, तिहां तिहा ते ते प्रकृतिनो बंध विछेद थाय ज्यां सुधी कारणनो अत न होय, त्यां सुधी कार्यनो पण अंत न होय, तथा सयोगीगुणगणे जे वधनो अंत होय, ते अंत अनंत जाणवो एटखे ए वंधन अत एवो करे के तेना अतनो अत नावे, एवो करे, माटे अनंतो कह्यो जे जणी वलतो कोइ वारें ते जीवने बंध करवो न थाय एरीतें श्रीवीरजिनेश्वरें चउद गुण गणे कर्मनो वधविछेद कखो तेने अर्थें नमस्कार होय इति श्रेय ॥ एम चौद गुण-
गणा आश्रयीने कर्मप्रकृतिनो बंधाधिकार पूर्ण थयो ॥ १२ ॥

॥ वध यंत्रकम् ॥

१४	गुणस्थानकर्मप्रकृति	मूलप्रकृति	उत्तरप्रकृति	ज्ञानावरणीय	दर्शनावरणीय	वेदनीय	मोहनीय	आयु कर्म	नामकर्म	गोत्रकर्म	अंतरायकर्म
०	उधे	०	१२०	९	९	२	२६	४	६७	२	९
१	मिथ्यावै	०	११७	९	९	२	२६	४	६४	२	९
२	सास्वादने	०	१०१	९	९	२	२४	३	६१	२	९
३	मित्रे	७	७४	९	६	२	१९	०	३६	१	९
४	अविरत्ते	०	७७	९	६	२	१९	२	३७	१	९
५	देशविरत्ते	०	६७	९	६	२	१९	१	३२	१	९
६	प्रमत्तसयते	०	६३	९	६	२	११	१	३२	१	९
७	अप्रमत्तसयते	७	६३	९	६	१	९	१	३१	१	९
८	अपराधकृतं	१	७	९०	९	६	१	९	३१	१	९
		२	७	९६	९	४	१	९	३१	१	९
		३	७	९६	९	४	१	९	३१	१	९
		४	७	९६	९	४	१	९	३१	१	९
		५	७	९६	९	४	१	९	३१	१	९
		६	७	९६	९	४	१	९	३१	१	९
९	अनिष्टकृतं	१	७	२२	९	४	१	०	१	१	९
		२	७	२१	९	४	१	०	१	१	९
		३	७	२०	९	४	१	०	१	१	९
		४	७	१९	९	४	१	०	१	१	९
		५	७	१८	९	४	१	०	१	१	९
		६	७	१८	९	४	१	०	१	१	९
१०	सूक्ष्मसपरायं	६	१७	९	४	१	०	०	१	१	९
११	उपशातमोहं	१	१	०	०	१	०	०	०	०	०
१२	हीणमोहं	१	१	०	०	१	०	०	०	०	०
१३	सयोगी केवलीयं	१	१	०	०	१	०	०	०	०	०
१४	अयोगी केवलीयं	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

हृवे बांधेली प्रकृति, पोतपोतानो अवाधाकालक्षयें विपाक देखाडे, जेमाटे बंध पठी उदय करे, तिहां प्रथम उदयलक्षण तथा ते सरखा जणी उदीरणा करण विशेष तेनु पण लक्षण कहेवापूर्वक चौद गुणगणा आश्रयीने उदयस्वामित्व विवरे ठे

उदज विवाग वेअण, मुदीरण मपत्ति इह डुवीस सयं ॥

सतर सय मिठे मी, ससम्म आहार जिणणुदया ॥ १३ ॥

अर्थ— उदजविवागवेअण के० कर्मरसनं विपाककालें वेदबु, ते उदय अने मुदीरणमपत्ति के० उदय काल अणपहोंचे खेंचीने वेदबु, ते उदीरणा जाणवी इहडुवीससय के० एवी ए एकसो ने बावीश कर्मप्रकृति उंयें होय अने सतरसयंमिठे के० एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो उदय, मिथ्यात्वगुणगणे होय, केमके ए गुणगणे मीस के० मिश्रमोहनीय, सम्म के० सम्यक्त्वमोहनीय, आहार के० आहारकष्टिक, अने जिण के० जिननामकर्म ए पांच प्रकृतिनो अणुदया के० उदय न होय ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ १३ ॥

त्यां उदय एटले बांधेलां जे कर्म, तेनो जे विपाक एटले तीव्र, मद, घातीउं, अघातीउं, कटुक, मिश्र, इत्यादिक रस, सहेजे उदयकाल आवे थके वेदे, जोगवे, ते उदय कहीयें अने जे कर्मदखने उदयकाल अण आवे थके जीव पोतानुं करण-वीर्यविशेष तेणे करी उदयावलिकामांहे आणी अप्राप्तकालें जोगवे, ते उदीरणा कहीयें तेथी उदयना वे जेद ठे एक उदयोदय अने वीजो उदीरणोदय त्यां अर्हीं सामान्यपणे गुणगणां जीव जेदादिक विवक्षा कल्या विना सर्व जीवनी अपेक्षायें एकसो बावीश प्रकृति होय, जे जणी सम्यक्त्वमोहनीय, अने मिश्रमोहनीय, ए वे प्रकृति बघे न लेखवी अने उदय उदीरणायें विशेषजणी जिन लेखववी, तेथी ज्ञानावरणादिक एकसो ने बावीश प्रकृति लेवी

हवे गुणगणादिक विशेषापेक्षायें उदय प्रकृतिविचार पूठे, त्या प्रथम मिथ्यात्वगुणगणें सर्व मिथ्यात्वी जीवनी अपेक्षायें एकसो ने सत्तरप्रकृतिनो उदय लाजे तेम उदीरणायें पण एकसो सत्तर लाजे, केमके मिश्रमोहनीयनो उदय, मिश्रगुणगणेज होय अने सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय, चोथा गुणगणाथी वेष्ट ते सातमा गुणगणा सुधी होय अने आहारकशरीर, तथा आहारक अगोपांग, ए वे प्रकृतिनो उदय, चौद पूर्वधरने ठे ते प्रमत्तगुणगणे लाजे तीर्थकरनामकर्मना दखनो उदय, चोथा गुणगणाथी मानीने वारमा गुणगणा लगे होय पण उपशांत मोहपणुं तीर्थकरने नज होय तीर्थकरनामकर्मनो रसोदय तो चउदमे गुणगणे होय. तीर्थकरने मिथ्यात्व, सास्त्रादन, मिश्र अने चउदमे गुणगणां न होय ते तीर्थक-

રનામકર્મનો ઉદય તેરમે ચૌદમે ગુણઠાણે લાજે, પણ વીજા વાર ગુણઠાણે ન લાજે, તેથી એ પાચ પ્રકૃતિનો ઉદય, મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે ન લાજે તે પાચ અનુદય ઊંઘ એકસો વાત્રીશમાદેથી કાઢતાં શેષ એકસો સત્તર પ્રકૃતિનો ઉદય, આગલે ગુણઠાણે જાણવો, પણ એ પાચનો ઉદય યથાવસ્થાન લાજશે તે જાણી ઉદય વિઘેદ ન કહ્યો ॥ ૧૩ ॥

॥ હવે જે પ્રકૃતિનો ઉદય, મિથ્યાત્વેજ ઠે, પણ આગલ નથી તે કહેઠે ॥

સુદુમ તિગાયવ મિઠ, મિઠત સાસણે ડગારસય ॥

નિરયાણુપુલ્લિણુદયા, આણ યાવર ડગ વિગલ અતો ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—સુદુમતિગ કે સૂક્ષ્મત્રિક, આયવ કે આતપનામકર્મ, મિઠ કે મિથ્યાત્વમોહનીય, એ પાચનો મિઠત કે મિથ્યાત્વગુણઠાણે અતે ઉદયવિઘેદ થાય, તેથી સાસણે કે સાસ્વાદનગુણઠાણે ડગારસય કે એકસો ને અગીઆર પ્રકૃતિનો ઉદય લાજે કેમકે નિરયાણુપુલ્લિણુદયા કે નરકાનુપૂર્વીનો ડહા અનુદય ઠે તે માટે અને આણ કે અનતાનુવધીયા ચાર, યાવર કે સ્થાવરનામ, ડગ કે એકેન્દ્રિયજાતિ, વિગલ કે વિકલત્રિકજાતિ, એવ નવ પ્રકૃતિના ઉદયનો અતો કે અત સાસ્વાદને હોય ॥ સ્વકારાર્થ ॥ ૧૪ ॥

સૂક્ષ્મનામ, અપર્યાપ્તનામ, સાધારણનામ, એ સૂક્ષ્મત્રિક એનો ઉદયવિઘેદ પ્રથમ ગુણઠાણે થાય, જે જાણી સૂક્ષ્મ નામનો ઉદય, સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય જીવને હોય, અપર્યાપ્તનામનો ઉદય, એકેન્દ્રિયાદિક લઘ્વિઅપર્યાપ્તને હોય સાધારણનામનો ઉદય, નિગોદિયા જીવને હોય એ ત્રણે તો નિયમા, મિથ્યાત્વીજ હોય તથા આતપનામનો ઉદય, વાદરએકેન્દ્રિયને પર્યાપ્તાવસ્થાયે હોય તે મિથ્યાત્વીજ હોય, અને અપર્યાપ્તાવસ્થાયે સાસ્વાદનગુણ હોય, પણ ત્યા આતપનો ઉદય ન હોય મિથ્યાત્વમોહનીયને રસોદયે તો મિથ્યાત્વગુણઠાણુજ હોય પણ વીજા તેર ગુણઠાણા ન હોય વાદરઅપર્યાપ્તા પૃથ્વીકાયસ્ફટિકને આતપનામકર્મનો ઉદય ન હોય તે વેલાયે સાસ્વાદન ગુણઠાણુ હોય, પણ મિથ્યાત્વ ગુણઠાણુ ન હોય

એમ એકસો ને સત્તર પ્રકૃતિમાદેથી એ પાચના ઉદયનો અતપ્રાત મિથ્યાત્વેજ હોય તેથી સાસ્વાદનગુણઠાણે એકસો ને અગીઆર પ્રકૃતિનો ઉદય રહ્યો અહીં શિષ્યપ્રશ્ન કરે ઠે, કે એકસો ને સત્તર પ્રકૃતિનો ઉદય, મિથ્યાત્વે હતો તેમાંથી પાચ પ્રકૃતિનો ઉદય ટલે, તેવારે શેષ એકસો ને વાર પ્રકૃતિનો ઉદય રહ્યો જોઈયે, તો એકસો ને અગીઆર પ્રકૃતિનો ઉદય, સાસ્વાદને હોય એ કેમ ઘટે ? અહીં ગુરુ ઉત્તર કહેઠે, કે વાર પ્રકૃતિનો ઉદય રહ્યો તેમાદે પણ નરકાનુપૂર્વીનુ ઉદયપણું સાસ્વાદને ન

होय जे जणी नरकानुपूर्वीनो उदय, वक्रगतिर्ये नरकगतिमांहे जातां वचले समयें होय अने औपशमिक सम्यक्त्व वमतां नरकगतिमांहे न जाय परंतु मिथ्यात्वी थकोज नरकगतिमांहे जाय सास्वादनगुणगणानो धणी मनुष्य अथवा तिर्यंचजेवारे वक्र नरकें जाय, तेवारें पहेले समयें, सास्वादननो उदय ठे तेवारें मनुष्य होय ता मनुष्यायु अने तिर्यंच होय तो तिर्यंचायुनो उदय होय एम जाणवु, अने तेवार पठी सम्यक्त्व वमतां नरकानुपूर्वीनो उदय होय अने वम्या पठी नरकायुनो उदय होय जेमाटे मिथ्यात्वी थइ नरकें जाय पठी त्या नरकें उपन्या थका त्यां पर्याप्ता थया पठी उपशमसम्यक्त्व आवे वली तेने वमे, ते वम्या पठी सास्वादनगुणगणुं होय, तेवारें नरकायुनो पण उदय ठे अने क्षायिकसम्यक्त्वनो धणी तो श्रेणिकराजानी परें सम्यक्त्व सहितज नरकें जाय, अने सास्वादन औपशमिक अने क्षायोपशमिक सम्यक्त्वनो धणी, सम्यक्त्व वमीने नरकें जाय तेथी एनो पण अनुदय जाणवो तेथी शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय पच्चीश, आयुनी चार, नामनी उगणसाठ, गोत्रनी वे अने अतरायनी पाच, एवं एकसो ने अग्नीआर प्रकृतिनो उदय, सास्वादने होय अहीं उदयविछेद नव प्रकृतिनो होय, ते केवी रीतें ? तो के अनंतानुबंधीया कपायने उदयें, आगलां गुणगणा न होय तथा स्थावरनाम, एकेंद्रियजाति, ए वे प्रकृतिनो उदय, एकेंद्रियने होय तथा वेइंद्रियजातिनो उदय, वेइंद्रियने होय तेंद्रियजातिनो उदय, त्रेंद्रियने होय अने चौरिंद्रियजातिनो उदय, चौरिंद्रिय जीवने होय अने ए एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रियने मिथ्यात्व अने सास्वादन ए वे गुणगणा विना शेष मिश्रादिक वार गुणगणां न होय, तेथी ए पांच प्रकृति तथा अनंतानुबंधीया चार, एवं नव प्रकृतिनो उदय विछेद, सास्वादने होय ॥ १४ ॥

मीसे सय मणुपुवी, णुदया मीसो दएण मीसंतो ॥

चउसय मजए सम्मा, णु पुवि खेवा विअ कसाया ॥ १५ ॥

अर्थ— मीसेसय के० मिश्रगुणगणे एकसो प्रकृतिनो उदय होय, मणुपुवीणुदया के० त्रण आयुपूर्वीनो उदय, अहीं होय नहीं अने मीसोदएण के० मिश्रमोहनीयनो उदय होय, तेथी तथा मीसंतो के० मिश्रनो अत होय, तेवारें चउसय मजए के० एकसो ने चारनो उदय अविरतिसम्यक्कृष्टिगुणगणे होय सम्माणुपुविखेवा के० एक सम्यक्त्वमोहनीय अने चार आयुपूर्वी, ए पाच उदयप्रकृति क्षेत्रवियें तेवारें एकसो ने चार थाय अहीं विश्रकसाया के० बीजा अप्रत्याख्यानावरणीय कपायनी चोकनी ॥ इत्यद्वारार्थ ॥ १५ ॥

तेवारे एकसो अग्नीआरमाथी नव काढि, शेष एकसो ने वे रही तेमाहेथी पण देवानुपूर्वी, मनुष्यानुपूर्वी अने तिर्यचानुपूर्वी ए त्रण आनुपूर्वीनो उदय, मिश्रगुणगणे न होय, जे जणी मिश्रगुणगणे वर्त्ततो जीव, मरे नहीं जेथी करी अंतरालें वक्रगति न पामीये तेथी आनुपूर्वीनो उदय अही न लाजे, तेवारे शेष नवाणु प्रकृतिनो उदय रह्यो अने मिश्रमोहनीयनो उदय अहीं पामीये केमके एना उदयथीज ए गुणगणें होय ठे, तेथी ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय बावीश, आयुनी चार, नामनी एकावन, गोत्रनी वे अने अतरायनी पाच, एवं सो प्रकृतिनो उदय, मिश्रगुणगणे होय त्या एक मिश्रमोहनीयनो उदय विधेद जे जणी मिश्रगुणगणा विना बीजे कोइ गुणगणे मिश्रमोहनीयनो उदय न होय ॥

हवे अविरतिसम्यक्कृष्टि नामे चोथे गुणगणे उदयप्रकृति कहे ठे एकसो चार माहेथी नवाणु मिश्रे हती अने इहा सम्यक्त्व ठता पण चारे गतिमाहें जीवनी उत्पत्ति लाजे तेथी वक्रगति करता चार आनुपूर्वीनो उदय लाजे अने द्वायोपशमिक सम्यक्कृष्टिने सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय होय, माटे ए पाच प्रकृतिनो उदय जेलता एकसो चार प्रकृतिनो उदय चोथे गुणगणे लाजे अहीं सत्तर प्रकृतिनो उदय विधेद थाय, ते कहे ठे बीजा अप्रत्यारयानावरणीय कपाय चार ॥ १५ ॥

मणुतिरिऽणु पुवि विजव, छ डहग अणाइऊडुग सतर ठेउ ॥

सगसीइ देसि तिरि गइ, आउनि उज्जोअ ति कसाया ॥ १६ ॥

अर्थ- तथा मणुतिरिऽणुपुवि के० मनुष्यानुपूर्वी अने तिर्यचानुपूर्वी, विजव छ के० वैक्रियाष्टक, डहग के० दौर्जाग्यनामकर्म, अणाइऊडुग के० अनादेयद्विक, ए सतर- ठेउ के० ए सत्तर प्रकृतिनो उदयविधेद थाय तथा बाकी सगसीइ के० सत्याशी प्रकृतिनो उदय, देसि के० देशविरति पाचमे गुणगणे होय अहींया तिरिगइ के० तिर्यचगति, आउ के० तिर्यचायु, नि के० नीचैगोंत्र, उज्जोअ के० उद्योतनाम, तिकसाया के० त्रीजा प्रत्यारयानावरण कपायनी चोकरी ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ १६ ॥

मनुष्यानुपूर्वी, तिर्यचानुपूर्वी, ए वेनो उदय, मनुष्य, तिर्यचगतिमाहे अवतरता वक्रगति जीवने होय त्या विरति न होय, केमके विरति सहित जीव परजवे अवतरे नहीं तथा वैक्रियशरीर, वैक्रियअंगोपाग, देवत्रिक अने नरकत्रिक ए वैक्रियाष्टक एनो उदय देवता तथा नारकीने होय, तेने चोथा गुणगणाथी उपरखा गुणगणा न होय, तेथी ए आठ प्रकृतिनो उदय, अहीं विधेद पामे तथा वैक्रियशरीर अने वैक्रिय- अंगोपाग, ए वे प्रकृतिनो उदय, मनुष्य, तिर्यचने खन्धिप्रत्ययवैक्रिय शरीर करता

होय, तेथी देशविरति तथा प्रमत्त गुणगणे एनो उदय लाजे, केमके विष्णुकुमारा-
दिकने करतां सांजळ्यो ठे, तो पण ते उदय स्वाभाविक नहीं, तथा अल्पकाल होय
तेमाटे अथवा वीजे कोइ कारणे अहीं कह्यो नहीं. ते वात, ज्ञानवंत जाणे, तथा
देशविरति, सर्वविरति, गुण ठतां जीवने ठोर्जाग्य, अनादेय वचन अने अयग-कीर्ति,
ए व्रणनो उदय न होय. ए सत्तर प्रकृतिनो उदय, चोथा गुणगणा सुधी लाजे, पण
आगळे न लाजे ए रीत मोहनीयनी प्रकृति अग्रत्यारयानीआ चार कपाय अने देवायु,
नरकायु, ए वे आयुनी प्रकृति, शेष अगीआर नामकर्मनी एवं सत्तर प्रकृतिनो उद-
यविष्टे चोथे गुणगणे जाणवो शेष सत्ताशी प्रकृतिनो उदय, देशविरतिनाम पाचमे
गुणगणे लाजे

त्यां नीचैर्गोत्र तो ध्रुवोदय तिर्यचगतिमांहे होय, तेथी तिर्यचने देशविरतिनी अपे-
क्षायें लेवो अने मनुष्यने चोथे गुणगणे विष्टे होय १ तिर्यचगति, २ तिर्यचायु, ३
उद्योतनाम, ४ नीचैर्गोत्र, ए चार प्रकृतिनो उदय स्वामी तिर्यच, तेने देशविरतिथी
उपरलां गुणगणां न होय जवप्रत्ययें तेने सर्वविरतिनो निषेध कह्यो, जो पण निंद-
मणीआरनो जीव, देमको हतो तेणे अनशनने समयें “ सबपाणाईवाय पच्चस्कामी ”
इत्यादिक उच्चार श्रीज्ञातासूत्रमध्ये कह्यो ठे, पण ते देशविरतिनें रूपें जाणवो, जो
सर्वविरतिपणु तिर्यचने होय, तो केवलज्ञान केम निषेधाय ? तथा उद्योतनामकर्मना
उदय, जोपण प्रमत्तगुणगणे वैक्रिय शरीर करतां साधुने होय, तोपण ते लब्धिप्र-
त्यय जणी विवक्षु नहीं तथा प्रत्यारयानावरणीय कपाय चारने उदय सर्वविरति-
पणु न होय ॥ १६ ॥

अष्टवेर्ल इगसी, पमत्ति आहार जुअल परकेवा ॥

थीणतिगाहारग डग, वेर्ल ठ सयरि अपमत्ते ॥ १७ ॥

अर्थ- अष्टवेर्ल के० एवं आठ प्रकृतिनो उदय विष्टे थाय, तेवारें शेष इगसी
के० एकाशी प्रकृतिनो उदय पमत्ति के० प्रमत्तगुणगणे होय. आहारजुअलपरकेवा
के० आहारकशरीर अने आहारकअगोपाग, ए वे प्रकृति उगणाएंगी मांहे प्रक्षेपीयें,
तेवारें एकाशी थाय अने त्यां थीणतिग के० थीणद्धीत्रिक आहारगडगवेर्ल के० आहा-
रकडिक, ए पाच प्रकृतिनो उदय विष्टे थाय, तेवारें शेष ठसयरिअपमत्ते के० ठहों-
तेर प्रकृतिनो उदय, सातमे अप्रमत्तगुणगणे होय ॥ इत्यकारार्थ ॥ १७ ॥

तेथी ए आठ प्रकृतिनो उदयविष्टे देशविरतिगुणगणे होय, एटले मोहनीयनी
चार कपायप्रकृति, तथा तीर्थगायु एरु, नामकर्मनी वे, गोत्रनी एक. एवं आठ प्रकृ-

તિનો ઉદયવિષ્ણુ સત્યાશીમાર્થી થાય, તેવારે ઊગળાણી પ્રકૃતિનો ઉદયરહો તેમાહે વલી આહારક શરીર અને આહારક અગોપાંગ, એ વે પ્રકૃતિનો ઉદય ચૌદ પૂર્વધર મુનિને શ્રીતીર્થકરની ક્ષિત્તિ દેખવા નિમિત્તે, તથા સૂક્ષ્માર્થ સંદેહ ટાલવા નિમિત્તે, આહારક શરીર આરંજતા, લલિધ પ્રયુજતાં હોય તેથી તે ઊગળાણી માહે એ વે પ્રકૃતિ ચેલતા એકાશી પ્રકૃતિનો ઉદય, પ્રમત્તગુણગણે લાગે, ઇટલે જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય નવ, વેદનીય વે, મોહનીય ચૌદ, મનુષ્યાયુ એક, નામની ચુમ્મા લીંગ, ઉચ્ચેર્ગોત્રની એક, અને અતરાયની પાંચ, એવે એકાશીનો ઉદય છે, તે માહેથી પાંચ પ્રકૃતિનો ઉદય, અહીં વિષ્ણુ પામે, જે જળી એક ચીણહી, વીજી નિઝાનિઝા અને ત્રીજી પ્રચલાપ્રચલા, એ ત્રણ નિઝા સ્થૂલપ્રમાદ છે તેમાટે અપ્રમત્તે ન હોય. તથા આહારકશરીર અને આહારકઅગોપાંગ, એ વેનો ઉદય લલિધપ્રત્યય આહારક શરીર ઠતા વિશુરૂપણે, અપ્રમત્તપણે હોય, તે અપેક્ષાયે આહારકદિકનો ઉદય અપ્રમત્તગુણગણે પામીયે, પણ અહીં શા કારણે કહ્યો નહીં ? તે જાણવામા આવતુ નથી તથા અલ્પ જળી વિવદ્યુ નહીં, તથા “ સ્વકૃત ટીકામા એ વિષે આમ લખે છે કે, આહારકદિક કરનારો યતિ, ઔત્સુકે કરી અવશ્ય પ્રમાદવશ થાય છે, માટે એ પણ અપ્રમત્તને વિષે ઉદયનો આશ્રય ઘટે નહીં. એ વિષે આમ પણ સાજલવામા આવ્યું છે કે પ્રમત્ત યતિજ આહારકને વિકૃત કરીને પઠી વિશુરૂ પરિણામના વશથી આહારકવત થકોજ અપ્રમત્ત ગુણગણા પ્રત્યે પામે છે, તે કાઠ પણ સ્વલ્પકાલાદિ કારણે કરી પૂર્વાચાયે વિવદ્યુ નથી ” એમ ત્રણ દર્શનાવરણીય તથા વે નામકર્મની મલીને પાંચ પ્રકૃતિનો ઉદય, એકાશીમાહેથી ટાલે થકે શેષ જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ઠ, વેદનીય વે, મોહનીય ચૌદ, આયુની એક, નામની વેંતાલીશ, ઉચ્ચેર્ગોત્રની એક અને અતરાયની પાંચ એવે ઠહોંતેર પ્રકૃતિનો ઉદય, અપ્રમત્તસાધુને સાતમે ગુણ ગણે હોય ॥ ૧૭ ॥

સમ્મતં તિમ સઘયણ, તિઅગ ઝેઝે વિસત્તરિ અપુવ્વે ॥

હાસાઝ ઠક અંતો, ઠસઠિ અનિઅટ્ટિ વેઅતિગ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ- ત્યા સમ્મત કેળ સમ્યસ્તવમોહનીય, અતિમસંઘયણતિઅગ કેળ ઠેલાં ત્રણ સઘયણ, એ ચાર પ્રકૃતિનો ઉદય, ઠેઠ કેળ વિષ્ણુ હોય, તેવારે વિસત્તરિઅપુવ્વે કેળ વહોતેર પ્રકૃતિનો ઉદય, અપૂર્વકરણગુણગણે હોય, ત્યા હાસાઝઠકઅતો કેળ હાસ્યાદિક ઠ પ્રકૃતિના ઉદયનો અત ઇટલે વિષ્ણુ હોય, તેવારે ઠસઠિઅનિઅટ્ટિ કેળ ઠાશઠ પ્રકૃતિનો ઉદય અનિવૃત્તિકરણ ગુણગણે હોય તેમાર્થી વેઅતિગ કેળ વેદત્રિક

त्यां चार प्रकृतिनो उदयविधेद थाय, तेनां नाम कहे ठे. एक सम्यक्त्वमोहनीयना उदये द्वायोपशमिक सम्यक्त्व पुद्गलिक होय, ते तो सातमा गुणगणा सुधी होय, अने आठमाथी लेऽ आगले गुणगणे द्वायिक तथा औपशमिक सम्यक्त्व जीव स्वभावचरुचिरूप अपुद्गलिक होय त्यां सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय, न लाजे तथा प्रथमसंघयणे रूपकश्रेणि करे अने प्रथमना त्रण संघयणे औपशमश्रेणि आरंभे, शेष अर्द्धआगले गुणगणे ए त्रण संघयणनो उदय न लाजे, तेवारे ठहोतेरमाहेथी ए चार प्रकृतिनो उदय काढतां, नाराच, कीलिका अने ठेवछा संघयणना धणी श्रेणि आरंभे नहीं तेथी शेष व्होतेर प्रकृतिनो उदय आठमे गुणगणे लाजे तेमांथी हास्य, रति, अरति, जय, शोक, जुगुप्सा, ए ठ मोहनीय पापप्रकृति वन्ने श्रेणिना विशुद्धपरिणामे आरंभना उदयथी आठमा गुणगणाने प्राप्ति ठेदे, तेवारे पूर्वोक्त व्होतेरमांथी ठ प्रकृतिनो उदय विधेदे, तेवारे शेष गणठ प्रकृतिनो उदय, अनिवृत्ति वादर सपरायनामा नवमा गुणगणे लाजे त्यां वली ठ प्रकृतिनो उदय विधेदे, तेनां नाम कहे ठे. स्त्रीवेदोदये श्रेणि आरंभे ते, प्रथम स्त्रीवेदोदय ठेदे पठी पुरुषवेदोदय ठेदे, पठी नपुंसकवेदोदय ठेदे पठी संज्वलना क्रोधादिक चारनो उदयविधेद होय, पुरुष वेदे श्रेणि माडे ते, प्रथम पुरुषवेदोदय विधेदे, पठी स्त्री वेदोदय विधेदे, पठी नपुंसक वेदोदय विधेदे, त्रण पठी संज्वलनाकपायनो उदय विधेदे नपुंसकवेदे श्रेणी माडे ते, प्रथम नपुंसक वेदोदय ठेदे, पठी स्त्रीवेदोदय ठेदे, पठी पुरुषवेदोदय ठेदे १०

सज्जलण तिगं ठवेउं, सछी सुहुममि तुरिअ लोचंतो ॥

उवसंत गुणे गुण स, छि रिसह नाराय छग अतो ॥ १ए ॥

अर्थ—अने सज्जलणतिग के० सज्जलनत्रिक, ठवेउं के० ए ठ प्रकृतिनो उदय-विधेद थाय तेवारे सछीसुहुममि के० सूक्ष्मसपराय दशमे गुणगणे शाठ प्रकृतिनो उदय होय, तिहां तुरिअलोचंतो के० सज्जलननी चोकडीमाहेला चोथा लोचनना उदयनो अंत थाय, तेवारे उवसतगुणे के० उपशांतमोहगुणगणे गुणसद्धि के० उगणशाठ प्रकृतिनो उदय होय, त्या रिसहनारायछग अतो के० रूपजनाराचसंघयण, अने नाराचसंघयण, ए वे प्रकृतिनो उदय, विधेद पामे ॥ इत्युक्तार्थ ॥ १ए ॥

पठी सज्जलनक्रोध, मान, माया, ए त्रणनो उदयविधेद थाय, केमके एने उदये, सूक्ष्मसपराय चारित्र न होय तेमाडे ए ठ प्रकृतिनो उदयविधेद थाय तेवारे शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय एक, आद्युनी एक,

नामनी उंगणचाळीश, गोत्रनी एक, अने अतरायनी पाच, एवं शाठ प्रकृतिनो उदय सूक्ष्मसपरायनामा दशमे गुणगणे लाजे त्या चोथा सज्जलनना लोचनो उदय वेदाय, केमके सज्जलनने उदये यथारयातचारित्र ह्णाय ठे, अने आगळे चार गुण गणे यथाख्यातचारित्र होय तेथी त्यां सज्जलननो लोच न होय, तेवारें शेष उंगण शाठ प्रकृतिनो उदय उपशातमोह वीतरागठग्नस्यनामा अग्नीआरमे गुणगणे लाजे, त्या रूपजनाराचसघयण, बीजु नाराचसघयण, ए वे नामकर्मनी प्रकृतिनो उदय विवेद थाय, केमके वज्ररूपजनाराचसघयण विना बीजा सघयणना धणी, रूपक श्रेणि आरजे नहीं, अने आगळा त्रण गुणगणानी प्राप्ति रूपकश्रेणि विना थाय नहीं तेथी ए वे सघयणनो उदय न होय माटे पूर्वोक्त उंगणशाठ प्रकृतिना उदय माहेथी वे सघयणनो उदय टाळे थके ॥ १९ ॥

सगवन्न खीण डुचरिमि, निह डुगतो अचरिमि पणवन्ना ॥

नाणतराय दसण, चउ ठेउ सजोगि वायाला ॥ २० ॥

अर्थ—सगवन्न के० तेवारे सत्तावन प्रकृतिनो उदय ते खीणडुचरिमि के० क्षीणमोहगुणगणाना ठेला द्विचरमसमयथी अर्पांग बीजा समयलगें होय निहडुगतो अचरिमि के० त्या वली निडा ने प्रचला ए वे प्रकृतिनो उदयविवेद थाय, तेवारें ठेले समये पणवन्ना के० पचावन प्रकृतिनो उदय होय, त्या नाण के० ज्ञानावरणीय पाच, अतराय के० अतराय पाच, दसणचउ के० दर्शनावरणीय चार, एव चौद प्रकृतिनो उदय, ठेउ के० वेदाय, तेवारें सजोगि के० सयोगीगुणगणे वायाला के० वेंता क्षिण प्रकृतिनो उदय होय ॥ इत्युद्धारार्थ ॥ २० ॥

शेष ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, आयु एक, नामनी साड-
त्रीस, गोत्रनी एक, अतरायनी पाच, एव सत्तावन्न प्रकृतिनो उदय वीतरागठग्नस्य
क्षीणमोह गुणगणाना डुचरिमि एटले ए गुणगणानो काल अतर मुहूर्त प्रमाण ठे
तेना ठेला वे समय ते माहेलो प्रथम ठेलाथी पहेलो समय त्या लगें होय
त्या निडा अने प्रचला, ए वे दर्शनावरणीयनी प्रकृतिनो उदय विवेद पामे अहीं
केटलाएक आचार्य कहेठे के उपशात मोहज वे निडानो उदय होय पण क्षीण-
मोह न होय तथा सत्तरिनामे ठठा कर्मग्रथना अजिप्रायें तो रूपकश्रेणिना धणीने
अति विशुद्ध जणी निडानो उदय, निपेधो ठे पण या ठेकाणे शु जाणीयें, केवा
निडानो उदय, रूपकने मान्यो ठे ? ते जणातु नथी ते अपेक्षायें

वारमा गुणगणाने ठेहेले समये पंचावन प्रकृतिनो उदय लाजे, त्यां चौद प्रकृतिनो उदय विष्टेद थाय, तेना नाम कहे ठे ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, अंत-
राय पांच, ए चौद प्रकृति आत्मगुणघातीनी ठे ते विशुद्धपरिणामे करी उदय तथा
सत्तायें सायेंज टले तेवारे केवलज्ञानादिक आत्मगुणनिश्चयनयाजिप्राये वारमा गुण-
गणाना अंत समये अने व्यवहारनयथी तेरमा गुणगणाने पहेले समये, प्रगट थाय
त्या केवलज्ञान, केवलदर्शन, तथा दान, लाज, जोग, उपजोग, वीर्य, ए पांच द्वायिक
लब्धि गुण प्रगटे तेवारे पूर्वोक्त पंचावन प्रकृतिमाहेथी चौद प्रकृतिनो उदय विष्टेद
थये थके शेष एकतालीश प्रकृतिनो उदय रहे अने मूलपाठे वेतालीशनो उदय कह्यो
ठे ते केवी रीतिं ? तेनु आगली गाथाये समाधान करेवे

तिवुदया उरलाथिर, खगड्डुग परित्त तिग ठ संगणा ॥

अगुरु लहु वन्न चउ निमि, ए तेअ कम्माड्डुग संघयण ॥ ११ ॥

अर्थ-तिवुदया के० त्यां तीर्थकरनामकर्मनो उदय होय माटे वेतालीश कही
अहीं उरल के० औदारिकद्विक, अथिर के० अथिरद्विक, खगड्डुग के० खगतिद्विक,
परित्ततिग के० प्रत्येकत्रिक, ठसगणा के० ठसस्थान, अगुरुलहु के० अगुरुलघुचतुष्क,
वन्नचउ के० वर्षचतुष्क, निमिण के० निर्माणनाम, तेअ के० तेजसशरीर, कम्मा
के० कामेणशरीर, डगसंघयण के० एक वज्ररूपजनाराचसंघयण. एवं सत्तावीश
प्रकृति ॥ इत्यकारार्थ. ॥ ११ ॥

जेमाटे रसोदयनी अपेक्षाये करीने जिननामकर्मनो उदय अहीं लाजे ठे तेणे
करीने पोतानी देशनाये चतुर्विधसंघ स्थापे. वीजो जिननामनो अवाधाकाल, अतर-
मुदूर्तनो कह्यो ते प्रदेशोदयनी अपेक्षाये जाणवो जिननामने प्रदेशोदय थये थके
पण वीजा जीवनी अपेक्षाये तेनी आज्ञा ऐश्वर्यादिक वधे पण ते अहीं विवदयु नथी
अहीं सधले स्थानके रसोदय विवदयो ठे तेथी ते एकतालीश प्रकृतिमाहे जिनना-
मोदय जेलतां नामकर्मनी आरुत्रीश तथा मनुष्यायुनी एक, वेदनीयनी वे अने उच्चै-
र्गात्रनी एक एवं वेतालीश प्रकृतिनो उदय, सयोगी गुणगणे लाजे, त्यां त्रीश प्रकृ-
तिनो उदय विष्टेद होय, ते कहे ठे औदारिक शरीर अने औदारिक अगोपांग, ए
औदारिकद्विक, अस्थिर अने अशुभ ए अस्थिरद्विक, शुभविद्यायोगति अने अशु-
भविद्यायोगति, ए खगतिद्विक, प्रत्येकनाम, स्थिरनाम, शुभनाम, ए प्रत्येकत्रिक,
समचतुरस्र, न्यग्रोध, सादि, वामन, कुज, अने हुरु. ए ठ संस्थान, अगुरुलघु, उप-

धात, पराधात ने उच्चास, ए अगुरुलघुचतुष्क वर्ण, गंध, रस ने स्पर्श, ए वर्णचतुष्क, एवं त्रेवीश प्रकृति यद् निर्माण नाम, तैजसशरीरनाम, कार्मेणशरीरनाम, वज्ररूपनाराचसघयण, ए सत्तावीश प्रकृति काययोग रुचे थके काययोगने अज्ञावे करी अयो गीगुणगणे एनो उदय न होय ॥ २१ ॥

सूसर दूसर साया, ऽसाए गयर च तीस बुठेउ ॥ वारस
अजोगि सुन्नगा, इज्जा जसऽन्नयर वेअणिअ ॥ २२ ॥

अर्थ—सूसर के० सुस्वरनामकर्म, दूसर के० दु स्वरनामकर्म, तथा सायाऽसाएगयरच के० शातावेदनी अने आशाता वेदनी ए माहेली एक प्रकृति. ए रीतें तीसबुठेउ के० त्रीश प्रकृतिनो उदय विछेदे, तेवारे वारसअजोगि के० वार प्रकृतिनो उदय थ योगीगुणगणे होय तेना नाम कहेवे सुन्नग के० सौजाग्यनामकर्म, आइज्जा के० आदेयनाम, जस के० यश कीर्त्ति नाम, अन्नयरवेअणिअ के० वे माहेलु अनेरु एक वेदनीय, एव चार प्रकृति यद् ॥ २२ ॥

ए पुज्जलविपाकनी प्रकृति जीवने कायसयध टले थके इहां प्रदेश घन करे अने वचनयोग रुध्या पठी चौदमे गुणगणे स्वरनिरोधे सुस्परे दु स्वरनामनो उदय विछेद पामे ए उगणत्रीश यद् तथा शातावेदनीय उदय प्राप्त होय तो अशातावेदनीयनो उदय छेद थाय अने अशातावेदनीयनो उदय प्राप्त होय तो शातावेदनीयनो उदय छेद थाय एम वेहु प्रकृतिमाहेथी एक प्रकृतिनो उदय छेदे, पण नानाजीवनी अपेक्षाये वेहुनो उदय अयोगी गुणगणे लाजे तथापि एक जीवने स्तोककाल जणी एकनोज उदय पामीये, ते अपेक्षाये त्रीश प्रकृतिनो उदय विछेद सयोगी गुणगणे कखो माटे वेंतालीगमाहेथी त्रीश प्रकृतिनो उदय टखो, तेवारे शेष वेदनीय एक, आयु एक, नामनी नव, गोत्रनी एक, ए चार प्रकृतिनो उदय चौदमा अयोगी गुणगणाना चरम समयसुधी लाजे अने ठेले समय ए वार प्रकृतिनो उदयविछेद थाय, ते कहेवे सौजाग्यनामकर्मजीवविपाकी, आदेयनामकर्मजीवविपाकी, यशनामकर्मजीवविपाकी, जेनो उदय विछेद सयोगी गुणगणाने प्राते नथी तथा शाता अशातामाहेलो एक वेदनीयकर्मजीवविपाकी ए चार प्रकृति जीवविपाकीनी जाणवी ॥ २२ ॥

तस तिग पणिटि मणुआ, उगइ जिणु चति चरिम सम-
यतो ॥ उदउं सम्मत्तो ॥ उदउबुदीरणया, परमपमत्ताइ
सगु गुणेषु ॥ (पाठातरे) पमत्ताई सगतिगुणा ॥ २३ ॥

पाठांतर गाथा ॥ जवेअणि आहार डग, थीणतिग नराउ अम
पमत्तता गुणयालस जोगिउदी, रणंतु अणुदीरगु अजोगी ॥ २४ ॥

अर्थ—तसतिग के० त्रसत्रिक, पणिटि के० पचेड्रिय जाति, मणुआउगइ के० मनुप्यायु ने मनुप्यगति, जिणुच्चति के० जिननाम अने उच्चैगोंत्र ए वार प्रकृतिना उदयनो अयोगी गुणगणाने चरिमसमयंतो के० अतसमये अंत थाय एटले उदउंसा-
म्मत्तो के० उदयाधिकार सपूर्ण थयो उदउुदीरणयापरमपमत्ताइसगगुणेषु के० उद-
यनी पेरें उदीरणा जाणवी पण एटलु विशेष जे, अप्रमत्तादिक सात गुणगणे उदी-
रणात्रिक न्यून जाणवो पाठांतरें पमत्ताइसगतिगुणा के० अप्रमत्तादिक सात गुणगणे
उदयनी प्रकृति कही ठे, ते थकी उदीरणात्रिक ऊणु कहेवु ॥ २३ ॥

॥ हवे पाठांतर गाथानो अक्षरार्थ कहेठे ॥

जवेअणि के० जे वेदनीय वे तथा आहारडग के० आहारकट्टिक, थीणतिग के०
थीणलीत्रिक, नराउ के० मनुप्यायु, ए अड के० आठ प्रकृतिनो उदीरणानो विछेद
पमत्तता के० प्रमत्तगुणगणे थाय तेथी अप्रमत्तादिक गुणगणे उदयथी उदीरणा त्रण
त्रण प्रकृतिनी उठी करीये, तेवारे यावत् गुणयालसजोगिउदीरणतु के० उंगणचालीश
प्रकृतिनी उदीरणा सयोगी गुणगणे होय अणुदीरगुअजोगी के० अने अयोगीगुण-
गणे अनुदीरक होय ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ २४ ॥

त्रसनाम, वादरनाम, पर्याप्तिनाम ए त्रसत्रिक ए जीवविपाकीनी, एवं सात पचे-
ड्रियजातिनामकर्म, पचेड्रिय एवा उदयिकपर्यायहेतु जवचरमसमय सुधी होय, एवं
आठ, मनुप्यायुप्रकृति ते मनुप्य जवविपाकीनी जणी जवचरमसमयसुधी एनो उदय
होय, एवं नव मनुप्यगतिनामकर्म पण मनुप्य एवा उदयिकपर्याय हेतु एवं दश,
जिननामकर्म पण तीर्थकरपर्यायहेतु चरमसमयसुधी होय एवं अगीआर प्रकृति थड
अने उच्चैगोंत्र पण जीवविपाकी जणी चरमसमयसुधी लाजे. एवार प्रकृतिना उदयनो
तथा एनी सत्तानो विछेद अयोगीगुणगणाने ठेहेले समये होय, जेमाटे तेजार पठी
कर्मकलकरहित मनुप्यत्वादिक उदयिक पर्याय अनजिधेय सहजानदस्वरूपी,
शुद्धोपयोगी, ध्येयसिद्धदशा अनुजवे, तेथी ए उदय विछेद अनंत होय ॥ इति श्री-
कर्मस्तवट्ठवार्थे उदयाधिकार समाप्त ॥

॥ उदय यत्रकम् ॥

	गुणवाणे उदयप्रकृति	मूलप्रकृति	उत्तरप्रकृति	ज्ञानावरणीय	दर्शनावरणीय	वेदनीय	मोहनीय	आयु कर्म	नामकर्म	गोत्रकर्म	अंतरायकर्म
	उर्ध्वे	८	१२२	५	७	२	२८	४	६७	२	५
१	मिथ्यात्वे	८	११७	५	७	२	२६	४	६४	२	५
२	सास्वादने	८	१११	५	७	२	२५	४	५९	२	५
३	मित्रे	८	१००	५	७	२	२२	४	५१	२	५
४	अविरते	८	१०४	५	७	२	२२	४	७५	२	५
५	देशनिरते	८	८७	५	७	२	१८	२	४४	२	५
६	प्रमत्तसयते	८	८१	५	७	२	१४	१	४३	२	५
७	अप्रमत्तसयते	८	७६	५	६	२	१४	१	४२	१	५
८	अपूर्वकरणे	८	७२	५	६	२	१३	१	३९	१	५
९	अनिवृत्तिकरणे	८	६६	५	६	२	७	१	३९	१	५
१०	सूक्ष्मसपराये	८	६०	५	६	२	१	१	३९	१	५
११	उपशान्तमोहे	७	५९	५	६	१	०	१	३९	१	५
१२	द्वीणमोहे	७	५५	५	६	२	०	१	३७	१	५
१३	सयोगीकेरुखीये	४	४२	०	०	२	०	१	३८	१	०
१४	अयोगीकेरुखीये	४	१२	०	०	१	०	१	७	१	०

હવે ઉદય સહચારિણી જાણી ઉદીરણા કહીયેં ઠેયે. ઉદયોદય તથા ઉદીરણોદય, તે મધ્યેં ઉદીરણોદય ઉદીરણાનામકરણજીવવિશેષ તેણે કરી જે સહજ ઠે ઉદયાવલિ ઉપરાંત દલિયા તથા રસ આકર્ષી ઉદયાવલિમાંહે આણી જોગવે તેના ઉદયથકી જે વીશેષસ્વામિત્વપણુ તેને ઉદીરણા કહીયેં ઠેયે. તે ડેવે તથા મિથ્યાત્વાદિક ઠ ગુણઠાણે જેમ ઉદયસ્વામિત્વ કહ્યું, તેમ ત્યાં તેટલુજ ઉદીરણા સ્વામિત્વપણુ જાણવું. હ્યાં ઉદય ઉદીરણાનો વિશેષ નથી, પણ યદલું વિશેષ જે પ્રમત્ત ગુણઠાણાને અંતેં થીણહીત્રિક અને આહારકદ્ધિક, એ પાંચ પ્રકૃતિનો ઉદયવિષેદ કહ્યો અને ઉદીરણા વિષેદ તો થીણહીનિદ્ધા એક, નિદ્ધાનિદ્ધા બે, પ્રચલા પ્રચલા ત્રણ, આહારકદ્ધિક, શાતા અશાતા-વેદનીય બે, અને મનુષ્યાયુ. એ આઠ પ્રકૃતિની ઉદીરણા વિષેદ હોય, તેવારેં અપ્રમત્ત-ગુણઠાણે શેષ તદ્દોતેર પ્રકૃતિની ઉદીરણા હોય જેમાટે મનુષ્યાયુ પ્રમત્તના યોગેં કરી ઉદીરીયેં તેથી વહુ કાલ વેદના યોગ્ય તે થોડા કાલમાં વેદી, અપવર્તન કરણવિશેષે કરી વેદે તેથી સોપક્રમ આયુ હોય, અકાલ મરણ પામે અને અપ્રમત્તાદિક ગુણઠાણે અકાલ મરણ ન હોય તથા શાતા અશાતાની ઉદીરણા પણ પ્રમત્તપણે હોય અને ઉદય સર્વગુણઠાણે લાજે, તેથી એ ત્રણ પ્રકૃતિનો ઉદય, ઉદીરણાવિના અપ્રમત્તેં લાજે ॥ ૨૩ ॥

હવે પાઠાતરેં ચોવીશમી ગાથાનો અર્થ કહે ઠે. જે જાણી શાતા અશાતા એ વેદુ વેદનીય પ્રમુખ પ્રમત્તગુણઠાણે પણ ઉદીરી વેદે પણ અપ્રમત્તપણે ઉદીરણા નથી તેથી અપ્રમત્તાદિક આઠ ગુણઠાણે એ પ્રકૃતિનો ઉદય હોય પણ ઉદીરણા ન હોય. તથા આહારકશરીર અને આહારક અગોપાંગ, એ પ્રકૃતિ નામકર્મની ઠે. તેનો ઉદય તથા ઉદીરણા પ્રમત્તગુણઠાણે હોય પણ અપ્રમત્તેં ન હોય અને થીણહી, નિદ્ધાનિદ્ધા તથા પ્રચલા પ્રચલા, એ ત્રણ દર્શનાવરણીયપ્રકૃતિનો ઉદય અને ઉદીરણા પણ પ્રમત્તપણે હોય પણ અપ્રમત્તગુણઠાણે ન હોય, એવં સાત. તથા મનુષ્યાયુ પણ અપ્રમત્તપણે ઉદીરે નહીં, તેથી અકાલમરણ ન હોય તેમાટે એ આઠ પ્રકૃતિનો ઉદીરણાવિષેદ પ્રમત્તગુ-ણઠાણે હોય, તેવારે શેષ જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ઠ, મોહનીય ચૌદ, નામની વેંતાલીશ, ગોત્રની એક, અતરાયની પાંચ, એ તદ્દોતેર પ્રકૃતિની ઉદીરણા અપ્રમત્તગુ-ણઠાણે હોય એમ અપૂર્વકરણાદિક ગુણઠાણે પણ ઉદયથી ત્રણ પ્રકૃતિ ફેર ઉદીરણાવેં ડેંઠી જાણવી એમ યાવત્ સયોગીગુણઠાણે ઉદય વેંતાલીશ પ્રકૃતિ અને ઉદીરણા ડંગ-ણચાલીશ પ્રકૃતિની હોય, અને અજોગી ગુણઠાણે ઉદીરણા નથી, યોગને અજાવે સમસ્ત યોગરહિત હોય અને ઉદીરણા તો ત્રિકરણ વિશેષકરણવીર્યયોગવલ એકાર્થપર્યાયનામ ઠે તેથી કરણવીર્યને અજાવે અયોગી જગવંતને યદ્યપિ અનંતવલ હતો પણ કોઈ કર્મ ઉદેરી ન શકે, તે જાણી અનુદીરક

अपवर्त्तना, ५ उपशमना, ६ निधत्त, ७ निकाचनादिकरण पण अयोगीगुणगणने न होय, जो पण बार उदयवती प्रकृतिमांहे अनुदयवती तहोंतेर प्रकृति स्तिबुद्ध संक्रमे संक्रमवती कही, पण संक्रमणकरण न होय, ए तत्व ठे ॥ ३४ ॥

एसा पयडी तिगुणा, वेअणि आहार जुअल थीण तिगं ॥ मणु
आउ पमत्तता, अजोगिअणुदीरगो जयवां॥१५॥उदीरणा सम्मत्ता ॥

अर्थ-एसापयनी के० ए उदीरणाप्रकृति ते उदययकी तिगुणा के० त्रण ऊणी जाणवी वेअणि के० वेदनीयवे, आहारजुअल के० आहारकद्विक, थीणतिग के० थीणद्वीत्रिक, मणुआउ के० मनुष्यायु, ए आउ प्रकृतिनी उदीरणा, पमत्तता के० प्रमत्तगुणगणाना अतलगेज होय अजोगिअणुदीरगोजयव के० अयोगी जगवान् सर्वकर्मनो अनुदीरक जाणवो ॥१५॥ उदीरणासम्मत्ता के० ए उदीरणाधिकार सपूर्ण थयो ॥

ए उदीरणा अप्रमत्तादिक सात गुणगणे उदययी त्रण प्रकृति उठी उणी जाणवी केमके ए सर्वगुणगणे मूलनी ठ प्रकृतिनी उदीरणा होय एतले वेदनीयनी वे, अने मनुष्यायु, ए त्रण प्रकृतिनो उदय होय पण उदीरणा न होय, तेथी मूल प्रकृति ठ तेनी, उत्तरप्रकृति तहोंतेरनी उदीरणा लेवी, तेथी अप्रमत्तगुणगणे ठहोंतेर प्रकृतिनो उदय अने तहोंतेर प्रकृतिनी उदीरणा तेमांहेथी एक सम्यक्त्वमोहनीय अने अर्द्ध नाराच, कीलिका अने ठेवहु, ए त्रण सघयण, एव चार प्रकृतिनी उदीरणाविधेद थये थके आठमे गुणगणे उगणोतेर प्रकृतिनी उदीरणा होय, तेमाथी हास्य, रति, अरति, जय, शोक, जुगुप्ता, ए ठ प्रकृतिनी उदीरणा विधेदे, नवमे गुणगणे त्रेशठ प्रकृतिनी उदीरणा जाणवी तेमाथी त्रण वेद, सज्जलनो क्रोध, सज्जलनो मान, अने सज्जलनी माया, ए त्रण सज्जलनी प्रकृती मली ठ प्रकृतिनी उदीरणा विधेद थये थके दशमे गुणगणे सत्तावन प्रकृतिनी उदीरणा जाणवी तिहा सूक्ष्मलोचनी उदीरणा विधेद थये थके मोहनीयनी उदीरणा विधेद थइ, तेवारें शेष पाच कर्मनी प्रकृति एतले ज्ञानावरणीयनी पाच, दर्शनावरणीयनी ठ, नामनी उगणवालीश, गोत्रनी एक अने अतरायनी पाच, ए ठप्पन प्रकृतिनी उदीरणा अग्नीआरमे गुणगणे होय तिहा रूपजनाराच अने नाराच ए वे प्रकृतिनी उदीरणा विधेदे शेष चोपन्न प्रकृतिनी उदीरणा क्षीणमोहगुणगणे होय, तेना त्रण जागा करता समयाधिक आवल्लिशेष निडा अने प्रचलानी उदीरणा विधेदे अने आवल्लिशेषे ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय चार अने अतराय पाच, एवं चौद प्रकृतिनी उदीरणाविधेदे, तेवारें चारमा गुणगणानी अत आवलीयें नामकर्मनी साकत्रीश, अने गोत्रनी एक एव आकत्रीश प्रकृतिनी उदीरणा लाजे. जे जणी ज्ञा-

नामग्यादिक ध्यंतध्यायक्षियें उदीरणा योग्य अधिक दख नची रखां, तेमाटे शुं उदीरे? तथा सयोगीगुणग्राणे जिननामकर्मनो उदय होय, तेची उदीरणा पण खाने. ते जेखतां आदप्रीश नामकर्म थने एक उच्चैर्गोत्र, एवं उगणचासीशनी उदीरणा होय. तिहां प्रांते एक जिननाम, श्रौतारिकद्विक, अस्थिर, अशुभगतिद्विक, प्रेत्यकत्रिक, संस्थान उ, अशुभजगु, उपघात, पगघात, उन्वास, वर्णचतुष्क, तेजसनाम, कार्मणनाम, निर्माणा नाम, प्रथमसंपवण, म्वरद्विक, सौनाम्पनाम, आदेयनाम, यश कीर्तिनाम, व्रसत्रिक, नगगति, पचेंद्रियज्ञाति, उच्चैर्गोत्र. ए उगणचासीश प्रकृतिनी उदीरणा विवेद यथे यथे पौदमे गुणग्राणे अनुदीरक जगवंत होय ॥ उदीरणाधिकार संपूर्ण यथो. ॥ २५ ॥

॥ उदीरणा यत्रकम् ॥

[illegible]

॥ હવે અનુક્રમે ઉદયઽદીરણા પ્રકૃતિ વિચારીને ચૌદ ગુણગણે સત્તા વિચારે ઠે ॥

સત્તા કમ્માણ ઠિહ, વધાહ્ય લઽ અત્ત લાજ્ઞાણ ॥

સતે અમ્યાલ સય, જા ઉવસમુ વિજિણુ વિચ્ચ તહ્ણ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ—સત્તાકમ્માણઠિહ કે૦ સત્તા સજ્ઞાપકર્મની સ્થિતી અવસ્થાન, વધાહ્ય કે૦ વધન સક્રમણાદિકરણે કરી (લઽ) લાધું ઠે અત્તલાજ્ઞાણ કે૦ આત્મલાજ્ઞાકર્મ પણુ જેણે, ઇવી સતે કે૦ સત્તાયે હોય અડયાલસય કે૦ એકસો ને અડતાલીશ પ્રકૃતિ તે જાઉવસમુવિ કે૦ યાત્ત ઉપશાત મોહનામેં અગીથારમુ ગુણગણુ ઠે ત્યાં સુધી જાણવી, પરતુ જિણુવિચ્ચતહ્ણ કે૦ જિનનામ વિના વીજે સાસ્વાદનગુણગણે તથા વ્રીજે મિશ્રગુણગણે એકસો ને સન્તાલીશ પ્રકૃતિની સત્તા હોય

સત્તા ઇટલે કર્મદલનુ જીવસાથે સવધણુ કર્મસ્વરૂપે રહેવુ, જ્યાંસુધી વાંધ્યા કર્મના દલ, જીવ પ્રદેશથી રહે નહીં, તથા અન્યપ્રકૃતિપણે સક્રમે નહીં, ત્યાંસુધી તેની સત્તા જાણવી તે કર્મ કેવા ઠે કે જેને વાધવે કરી તથા સક્રમણે કરી લાધો પામ્યોઠે જે આત્મલાજ્ઞ મતિજ્ઞાનાવરણાદિ આત્મસ્વજ્ઞાવ જેણે, ઇવા કર્મ ઇટલે સજાતિય ઉત્તર પ્રકૃતિમાહે નિજસ્થિતિરસદલનુ પરિક્રમાવતુ જેમ દેવગતિ, મનુષ્યગત્યાદિકમાહે સંક્રમાવીને સત્તાયે રહેવુ, તે કર્મપ્રકૃતિ સત્તાયે ડંબે એકસો ને અન્તાલીશની વિવક્ષા કરવી અહીં વધનનામ, શરીરની પેરે પાંચ લીધા તેથી એકસો ને અડતાલીશ ડંબે તથા મિથ્યાત્વ અવિરતિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત, નિરૂત્તિ, અનિરૂત્તિ, મૂલ્હસપરાય, ઉપશાતમોહ લગે ડંબે એકસો ને અન્તાલીશ પ્રકૃતિ સત્તાયે હોય તીર્થ કરનામ કર્મની સત્તા હોય તે જીવ, વીજે, વ્રીજે, ગુણગણે ન થાવે તેમાટે જિનના મની સત્તા, એવેહુ ગુણગણે ન લાજે અને મિથ્યાત્વ ગુણગણે જિનનામની સત્તા અતરમુદ્દૂર્ત સજવે, જેમ કોહ્ણક દ્વાયોપશમિક સમ્યક્દષ્ટિ જીવ પૂર્વે મિથ્યાત્વપ્રત્યયે નરકાયુ વાધી પઠી સમ્યક્ત્વ પામી જિનનામ વાધી તે મરણ સમયે સમ્યક્ત્વથી મિથ્યાત્વે જાય, પણ સાસ્વાદને ન જાય, તેથી મિથ્યાત્વે અતરમુદ્દૂર્ત માત્ર જિનનામ સત્તાયે હોય, પણ સાસ્વાદન અને મિશ્રે ન હોય, તેથી ઇવને ગુણગણે એકસો ને સન્તાલીશની સત્તા હોય ॥ ૨૬ ॥

અપૂઘાહ્ય ચઝકે, અણ તિરિ નિરયાઝ વિણુ વિચ્ચાલસયં ॥

સમ્માહ ચઝસુસત્તગ, સ્વયમિ ઇગ ચત્તસય મહવા ॥ ૨૭ ॥

અર્થ—અપૂઘાહ્યચઝકે કે૦ અપૂર્વકરણાદિક ચાર ગુણગણે અણ કે૦ અનતાનુવ-વીયાની ચોકની, તિરિ કે૦ તિર્યંચાયુ, નિરયાઝ કે૦ નરકાયુ, ઇ ઠ પ્રકૃતિ, વિણુ કે૦ તે શોષ, વિચાલસય કે૦ એકસો ને વેતાલીશ પ્રકૃતિની સત્તા હોય અને સમ્માહ

चञ्चु के० अविरतिसम्यक्दृष्टि चार गुणगणा प्रमुखें द्वायिक सम्यक्दृष्टिने सत्तग-
खयमि के० सात प्रकृति क्षय गइ ते जणी इगचत्तसय के० एकसो एकतालीश
प्रकृति सत्ताये होय अइवा के० अथवा पद्मातरें ए अर्थ, आगली गाथामा लखाशे ॥२७॥

ए इवे विशेषे कहे ठे अहीं पच संग्रहने मते अनंतानुवधीया कपाय चारनी
विसंयोजना तथा क्षपणा कख्या विना उपशमश्रेणीयें तथा क्षपकश्रेणीयें आठमं, नवमु,
दशमं, अने अग्नीधारमं ए चार गुणगणां स्पर्श नही. विसंयोजना एटले विशेष जे
खपाव्या हतां पण मिथ्यात्वादिक प्रत्यये बली वधाय, ते खपणानु नाम विसंयोजना
कहीये अने बल्या बीजनी पेरे फरी पहलवे नहीं, ते खपणा कहीये वेहुपरि सत्ता न
होय. तथा नरकायु, तिर्यगायु वाध्या पठी उपशमश्रेणि न करे तेथी ते वे आयुनी
सत्ता हुते थके ए चार गुणगणां न होय, तेथी अनंतानुवधी कपायनी चोकनी, तथा
नरकायु, ने तिर्यचायु, ए ठ प्रकृतिनी सत्ता विना शेष एकसो ने वेंतालीश प्रकृतिनी
सत्ता होय तथा देवायु वाधे थके उपशमश्रेणि करवानु सजवे तेथी देवायुनी सत्ता
अने मनुष्यायुयें वतें तेथी तेनी पण सत्ता हुते ए चार गुणगणा होय, तथा पूर्व
अग्नीधारमा गुणगणा सुधी एकसो ने अडतालीशनी सत्ता कही ते सजव, सत्तानी
अपेक्षायें जाणवो, जेजणी उपशमश्रेणिना धणी पण तिहाथी पाठा पनी मिथ्यात्वा-
दिक प्रत्ययें बली ते ठ प्रकृति वांधशे, ए सत्तानो संजव ठे योग्यतापणे अपेक्षाये
एकसो ने अमृतालीशनी सत्ता कहीये, इहां काइ विरोध नथी.

१ अविरतिसम्यक्दृष्टि, २ देशविरति, ३ प्रमत्त, ४ अप्रमत्त, ए चार गुणगणे
वर्त्तता द्वायिक सम्यक्दृष्टि जीवने अनंतानुवधीया चार कपाय, मिथ्यात्वमोहनीय,
मिश्रमोहनीय, अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए सात प्रकृति खपावी ते जणी ते सातनी
सत्ता टली, तेगारें शेष एकसो ने एकतालीशनी सत्ता होय ए अचरम शरीर द्वायिक
सम्यक्दृष्टिनी अपेक्षाये चरम शरीरद्वायिक सम्यक्दृष्टिनो विशेष. ए अर्थ बली
पद्मातरें आगली गाथामा कहेशे ॥ २७ ॥

खवंगंतु पप्प चञ्चुवि, पणयालं निरय तिरि सुराज विणा ॥

सत्तगविणु अडतीस, जा अनिअट्टी पढम जागो ॥ २८ ॥

अर्थ— पद्मातरें खवंगंतुपप्पचञ्चुवि के० तथा क्षपक केवली, चरम शरीरीने ए
चार गुणगणे निरयतिरिसुराजविणा के० नरकायु, तिर्यचायु, अने देवायु, ए ब्रह्म
आलखा विना पणयालं के० एकसो पीस्तालीश प्रकृति कही. अने सत्तगविणुअडतीसं
के० सप्तक दायें द्वायिकसम्यक्दृष्टिने एकसो ने आठवीशनी सत्ता जाअनिअट्टीपढ-
मजागो के० चौथा गुणगणाथी लइने यावत अनिबुद्धि नवमा गुणगणाना प्रथम
जाग लगे होय ॥ इत्युक्तार्थ. ॥ २८ ॥

अथवा एटले पक्षातरें क्षपक एटले तेहीज जवमां सर्व प्रकृतिनो सपावनार थशे एवो जे मनुष्य, चरमशरीरी तेने चोथे, पांचमे, ठछे, अने सातमे, ए चार गुणगणे द्वायोपशमिक, अने द्वायिक ए वेहु सम्यक्त्व ठता तथा मिथ्यात्वादिके पण चरम शरीरी ठे, ते जणी देवायु, नरकायु ने तिर्यगायु, ए त्रण पोतपोताना चरमजवने विपे जोगवीने सपाव्यां ठे तेथी तेने सत्ताये एकसो ने अरुतालीशमाथी त्रण काहा ठतां शेष एकसो पीस्तालीश प्रकृति सत्ताये होय ए स्वरूप, सत्तानी अयेकायें जाणवु, तेथी शतकनामे कर्मग्रन्थमध्ये सात प्रकृति खपाव्या पठी ए त्रण आयुनी क्षपणा, सजव सत्तायेकायें कही तेहशुं विरोध न होय जे जणी तिहां खपणा के० ए त्रण आयुना वधयोग्य टाली तेणे जीव करे नहीं एटले वली ए त्रण आयु बांधे नही, तथा द्वायिकसम्यक्दृष्टिने चरम शरीरे चोथा गुणगणेशी मामीने पांचमे, ठछे, सातमे, आठमे, ए पाच गुणगणे तथा नवमा गुणगणाना अंतर मुहूर्त्त कालना नव जाग करीयें, तेना प्रथमजाग सुधी एकसो ने आडव्रीश प्रकृतिनी सत्ता होय, ते आवी रीते के चरम शरीरी जणी पूर्वोक्त प्रकारें देवायु, नरकायु, तिर्यगायु, ए त्रणनी सत्ता टली अने द्वायिक सम्यक्त्व ठे माटे अनतानुवधीया कपाय चार तथा मिथ्यात्व, मिश्र ने सम्यक्त्व, ए त्रण मोहनी. एवं सात प्रकृतिनी पण सत्ता टली एटले एक सो ने अरुतालीशमादेशी ए दश प्रकृतिनी सत्ता विना शेष एकसो ने आरुव्रीश प्रकृतिनी सत्ता नवमा गुणगणाना नव जागमाहेला प्रथम जाग खगे होय तेवार पठी तेर नामकर्मनी अने त्रण दर्शनावरणीयनी, एवं शोल प्रकृतिनी सत्ता विवेद थाय, ते कहे ठे ॥ १७ ॥

थावर तिरि निरया यव, डग थीण तिगे ग विगल साहार ॥

सोल खल डविस सय, विअंसि विअ तिअ कसायतो ॥ १८ ॥

अर्थ—थावर के० स्थावरद्विक, तिरि के० तिर्यचद्विक, निरय के० नरकद्विक, आयव के० आतपद्विक, ए चार डग के० द्विक अने थीणतिग के० थीणद्वीत्रिक, एग के० एकेंद्रियजाति, विगल के० विकलेंद्रियत्रिक, साहार के० साधारणनाम, एव सोलखल के० शोल प्रकृतिनो क्षय होय, तेवारें डविससय के० एकसो द्वावीश प्रकृतिनी सत्ता, विअंसि के० नवमा गुणगणाना बीजे अशे एटले बीजे जागें होय, तिहा विअतिअ-कसायतो के० बीजा अने त्रीजा कपायनी चोकडीनो अत थाय ॥ इत्यद्वारथ ॥ १८ ॥

स्थावरनामकर्म अने सूक्ष्मनाम कर्म एव वे प्रकृतिनी सत्ता विशुद्ध परिणामे टले अने तिर्यचगति तथा तिर्यगानुपूर्वी, ए तिर्यचद्विक टले नरकगति, नरकानुपूर्वी, ए द्विक टले, आतपनाम, उद्योतनाम, ए आतपद्विक ए वेहु यद्यपि पुण्यप्रकृति ठे

तथापि सहेजे तिर्यग्गति प्रायोग्य ठे ते जणी विशुद्ध अध्यवसायें एनी सत्ता पण टले, थीण्ही, निझानिझा अने प्रचला प्रचला, ए थीण्हीत्रिक दर्शनावरणीय कर्मनी ठे तेनी सत्ता टले एकेंद्रिय, वैन्द्रिय, तैन्द्रिय, अने चौर्रेंद्रियजातिनामकर्म तथा साधारणनामकर्म एवं शोल प्रकृतिमध्ये थीण्हीत्रिक दर्शनावरणीयतुं ठे शेष तेर प्रकृति, नामकर्मनी ठे ए शोल प्रकृतिनो उदय नवमाने प्रथमजागें करे तथा एक आचार्यने मतें अनंतानुवध्यादिक सात प्रकृति खपावी अने बीजा चार तथा त्रीजा चार कपाय खपाववा माडे, तेनी क्षणाविचालें ए शोल प्रकृति खपावे, तेवारें एकसो ने आकत्री शमांहेथी शोल खपावे थके शेष एकसो ने बावीश प्रकृतिनी सत्ता बीजे जागे रहे, तिहां बीजा अप्रत्याख्यानावरणीय कपाय चार, तथा त्रीजा प्रत्याख्यानावरणीय कपाय चार, ए आठ कपायनी प्रकृति खपावे, तेवारें एकसो ने बावीश प्रकृतिमांहेथी आठ कपाय क्षय गये थके शेष एकसो ने चौद प्रकृतिनी सत्ता, नवमाना बीजे जागे रहे ॥ २९ ॥

तद्वाहसु चउदस ते, र वार ठ पण चउ तिहिअ सय कम-

सो ॥ नपु इठि हासवग पुस, तुरिअ कोहो मय माय खउं ॥ ३० ॥

अर्थ- तद्वाहसु के० तृतीयादिकजागने विषे एटले नवमाना त्रीजा जागने विषे चउदस के० एकसो ने चौद प्रकृतिनी सत्ता होय, चोथे जागें तेर के० एकसो तेर, पांचमे जागे वार के० एकसो वार, ठठे जागें ठ के० एकसो ठ, सातमे जागे पण के० एकसो पांच, आठमे जागे चउ के० एकसो चार, नवमे जागें तिहिअसय के० एकसो ने त्रण, एकमसो के० अनुक्रमें सत्ताप्रकृति जाणवी त्या नपु के० नपुसकवेद, इठि के० स्त्रीवेद, हासवग के० हास्यादिक ठ, पुस के० पुरुषवेद, तुरिअकोहो के० चोथो संज्वलनकोध, मय के० मद एटले संज्वलनमान, माय के० संज्वलन माया, तेनो खउं के० क्षय, अनुक्रमें थाय ३०

ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय तेर, आयुनी एक, नामनी एशी, गोत्रनी वे अने श्रंतरायनी पांच, एवं एकसो ने चौद प्रकृतिनी सत्ता रहीं, ते अनुक्रमें तद्वाहसु के० त्रीजो जाग आदें देइ अनितृत्तिकरणना नवमा जाग लगे अनुक्रमें एकसो तेर, एकसो वार, यावत् नवमे जागे एकसो ने त्रण प्रकृतिनी संख्या जोकवी, ते आवी रीतें के त्रीजे जागे एकसो ने चौद प्रकृतिनी सत्ता रहीं, तेमांहेथी नपुसकवेद क्षय करे. तेवारें चोथे जागे एकसो ने तेरनी सत्ता रहे, त्यां स्त्रीवेद क्षय करे, तेवारें पांचमे जागें एकसो ने वार प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां हास्यादिक ठ प्रकृति क्षय करे, तेवारें ठठे जागे एकसो ठ प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां पुरुषवेदनो क्षय करे, तेवारें सातमे जागें एकसो पांच प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां संज्वलन कोधनो क्षय करे, तेवारें आठमे जागें एकसो चारनी सत्ता रहे, त्या संज्वलन माननो क्षय करे, तेवारें

नवमे जागे एकशो ने त्रण प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां संज्वलनी मायानो दाय करे, सत्ता विधेदे, एटखे नवमा गुणगणानो प्रात होय सूद्धमसपराय चारित्र पामे ते पाचमा यथारयातचारित्रथी काइक ऊणु ठे केमके सूद्धमलोचना निदान कांडक ठे तेथी दशमे गुणगणे एकसो वे प्रकृतिनी सत्ता होय अने यथारयात ते सर्वथा वीतराग होय.

सुहुमि डसय लोहतो, खीण ड चरिमेगसय ड निह खउं ॥

नवनवइ चरिम समए, चउ ढंसण नाण विग्धंतो ॥ ३१ ॥

अर्थ- सुहुमि के० सुद्धम संपरायगुणगणे डसय के० एकसो ने वे प्रकृतिनी सत्ता होय, त्या लोहतो के० संज्वलना लोचनो दाय होय, तेवारे खीणडुचरिमेगसय के० क्षीणमोहगुणगणे द्विचरम समये एकसो ने एक प्रकृति सत्तायें होय, त्या डुनिह खउं के० वे निडानो दाय थाय, तेवारे नवनवइचरिमसमए के० नवाणु प्रकृतिनी सत्ता, ठेले समये होय त्या चउदसण के० चार दर्शनावरणीय, नाण के० पाच ज्ञाना वरणीय अने विग्धतो के० पाच अंतराय एव चौद प्रकृतिनो दाय थाय ॥ इत्युक्तार्थ ॥ ३१ ॥

सूद्धमसपराय दशमे गुणगणे ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय एक, मनुष्यायु एक, नामनी एशी, गोत्रनी वे, अंतरायनी पांच, एव एक सो ने वे प्रकृतिनी सत्ता रही पठी त्या रह्यो थको अध्यवसाय विमुक्ते करी सूद्धम लोच पण खपावे, तेथी तेनी सत्ता विधेद थाय तेवारे एकसो ने एक प्रकृति सत्तायें रही, कृपकश्रेणिमाहे उपशांतमोह अग्नीधारमु गुणगणु न होय केमके मोहने उ पशमावे थके उपशांतमोह कहेवाय ठे, अने अर्हीयांतो मोहने खपावतो गयो ठे तेथी तेनी सत्ता पण टाळतो गयो ठे तेणे करी ते क्षीणमोहवीतराग ठास्य गुणगणी कहे- वाय अर्हीतो तेने समय ऊन निजगुणस्यानकाल लगे एकसो एक प्रकृतिनी सत्ता होय त्यां ठेहवा समयथी पहेलो समय ते डुचरिम समय कहीये त्या निडा, प्रचला, ए वे प्रकृति खपावे, तेवारे वारमा गुणगणाने ठेहले समयें चहुदर्शनावरणीय, अचहुदर्शनावरणीय, अपरिदर्शनावरणीय, केवलदर्शनावरणीय ए चार दर्शनावरणीय अने पाच ज्ञानावरणीय तथा पाच अंतराय, एव चौद प्रकृतिना क्यें तेनी सत्ताविधेद होय, तेवारे केवल ज्ञान उपजे ए नवाणुमाहेथी चौदनी सत्ता टली ॥ ३१ ॥

पणसीड सजोगी अजो, गि ड चरिमे देव खगइ गध डुगं ॥

फासठ वणु रस तणु, वधण सघाय पण निमिणं ॥ ३२ ॥

अर्थ- पणसीडसजोगि के० तेवारे पचाशी प्रकृतिनी सत्ता सयोगीगुणगणे होय,

अने अजोगिघुचरिमे के० अयोगीगुणठाणे पण घुचरमसमयलगे पंचाशीनी सत्ता होय, त्यां देव के० देवद्विक, खगइ के० खगतिद्विक, गंध के० गंधद्विक, दुग के० ए त्रणद्विक, फासठ, के० स्पर्श आठ, वण के० पांच वर्ण, रस के० पांच रस, तणु के० शरीर पांच, वधण के० वधन पांच, सघाय के० संघातन पांच, पण के० ए सों पांच पांच, कहेवां निमिण के० निर्माणनाम एवं चालीश प्रकृति थड ॥ इत्युक्तार्थ ॥ ३२ ॥

तेवारें तेरमे सयोगीगुणठाणे तथा चोदमा अयोगीकेवलीगुणठाणाना ठेहला सम-यना उपरला समय लगे वेदनीय वे, नामनी एशी, आयुनी एक अने गोत्रनी वे, ए पंचाशी प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां अयोगीगुणठाणाना अतना समयथी पहेलो जे समय तिहा अनुदयवती, व्होतेर प्रकृति खपावे, ते प्रकृतिनां नाम कहेठे देवगति, देवा-नुपूर्वी, ए देवद्विक शुजविहायोगति अने अशुजविहायोगति, ए खगतिद्विक, सुर-जिगध अने डुरजिगध, ए गधद्विक, ए त्रण आगल द्विक शब्द जोमीये, तेवारें ठ प्रकृति थाय, आठ स्पर्श, पांच वर्ण, पांच रस, पांच शरीर नाम प्रकृति, तेमज ते नामे औदारिकादिक पांच, वधननी प्रकृति, तथा औदारिकादिक पांच संघातननी प्रकृति, वर्णादिक पांचथी आगल जेटला शब्द कह्या, ते सर्वनी आगल पण शब्द जोडीये तथा निर्माणनाम, ए चालीश प्रकृति थड ॥ ३२ ॥

संघयण अधिर संठा, ए ठक अगुरुलहु चउ अपज्ज्ञत्त ॥

सायं च असायं वा, परितुवगातिग सुसर निअ ॥ ३३ ॥

अर्थ- संघयण के० संघयण ठ, अधिर के० अस्थिरपट्टक, संठाण के० सस्थान ठ, ठक के० ए त्रण ठक जाणवां अगुरुलहुचउ के० अगुरुलघुचतुष्क, अपज्ज्ञत्त के० अप-यातिनाम, सायच के० शातावेदनीय, असायवा के० अथवा अशातावेदनीय, ए वे प्रकृतिमाहेथी एक लेवी परित्त के० प्रत्येकत्रिक, उवंगातिग के० उपांगत्रिक, सुसर के० सुस्वरनाम, निअ के० नीचैगोंत्र, एवं व्होतेर प्रकृति थड ॥ इत्युक्तार्थ. ॥ ३३ ॥

पूर्वेली गाथामां कहेली चालीश प्रकृति तथा ठ संघयण, अस्थिरनाम, अशुज-नाम, दौर्ज्ञाननाम, दु.स्वरनाम, अनादेयनाम, अयश.कीर्तिनाम. ए अस्थिरपट्टक, ठ संस्थान, ए त्रण पद आगल ठक जोमीये अगुरुलघु, उपघात, पराघात, अने उश्वास ए अगुरुलघुचतुष्क कहीये अपयातिनाम, शाता अथवा अशाता, ए वे वेदनीयनी प्रकृतिमाहेली जे उदय होय, ते बिना वीजी एक प्रकृति अनुदयवती होय, ते खपा-वे प्रत्येकनाम, स्थिरनाम, शुजनाम, ए प्रत्येकत्रिक. औदारिक, वेक्रिय ने आहारक, ए उपांग त्रण, सुस्वरनाम, नीचैगोंत्र एव व्होतेर प्रकृति थड तेमाहे सीत्तेर नाम

कर्मनी, एक वेदनीय, एक नीचैर्गोंत्री जाणवी ए व्होंतेर प्रकृतिनो पण त्या उदय
नहीं, तेथी व्होंतेर प्रकृतिनी सत्ता विछेद थाय ॥ ३३ ॥

विसयरि खळ अ चरिमे, तेरस मणुअ तसतिग जसाइज्ज ॥

सुजग जिणुअ पणिदिअ, सायासा एगयर ठेउ ॥ ३४ ॥

अर्थ- विसयरिखळअ के० ए व्होंतेर प्रकृतिनो हय होय. चरिमे के० वली
ठेहले समयें तेरस के० तेर प्रकृतिनी सत्ता विछेद थाय, ते कहेठे. मणुअ के० मनु
प्यत्रिक, तस के० त्रसत्रिक, ए वे तिग के० त्रिक जाणवां जस के० यश. कीर्त्तिनाम,
आइज्ज के० आदेयनाम, सुजग के० सौजाग्यनाम, जिण के० जिननाम, उअ के०
उच्चैर्गोंत्र, पणिदिअ के० पंचेन्द्रियजाति, अने सायासाएगयरठेउ के० शाता अशाता
माहेली एक उदयवती प्रकृतिनो विछेद होय. ॥ ३४ ॥

ते व्होंतेर प्रकृति आपणुं दख अन्यसजातिय उदयवती प्रकृतिमाहे स्तिवुक सं
क्रमे, सक्रमावी खपावे, जेम मनुप्यगति उदयवती ठे, तेमध्ये शेष त्रण गतिनुं दखिक
सक्रमावी खपावे, तेम वीजी पण यचायोग्य जाणवी. स्तिवुकसक्रम ते कहीयें जेम
पाणीनो पणोंटो सहेजे पाणीमाहे सक्रमे, तेम जे सहेजें स्व स्तोकदखिक परप्रकृति-
माहे संक्रमे, पण जीववीयें न सक्रमे तेथी ए स्तिवुकसंक्रमण करणमाहे गएयो, तेथी
ते अयोगीगुणगणाने ठेहले समयें मनुप्यगति, मनुष्यानुपूर्वी अने मनुष्यायु. ए मनु-
प्यत्रिक, त्रसनाम, वादरनाम अने पर्याप्तनाम, ए त्रसत्रिक यश कीर्त्तिनाम, आदेय
नाम, सौजाग्यनाम, तीर्थकरनाम, एच्चैर्गोंत्र, पंचेन्द्रियजाति नाम, अशाता ने शाता,
ए वे वेदनीयमाहेथी जेनो उदय होय, ते एक लेवी एवं तेर प्रकृतिनी सत्ता होय
तेमा एक वेदनीयनी, एक आयुनी, एक उच्चैर्गोंत्रनी अने शेष दश प्रकृति नामक
मंनी रहे ए सत्तरी प्रमुख शास्त्रने विरुद्ध ठे जे जणी त्या वादर नामकर्मनी प्रकृ-
तिनां सत्तास्थानक कहा, ते मध्ये आठ प्रकृति तथा जिननाम सहित होय, तेवारें
नव प्रकृतिरूप सत्ता स्थानक कणु, पण दश प्रकृतिरूप सत्तास्थानक न कणु ए
अपेक्षाये अहीथा ते केम संजवे? तथा वार उदयवती प्रकृति स्तिवुक सक्रम विना
खपावे अने मनुष्यानुपूर्वीने उदयें वरुगति होय ते पण अहीथां नही होय तेणे
स्तिवुकसक्रम विना केम खपावे? तेणे अहीथा कोइ आचार्य मनुष्यानुपूर्वीनो वि-
छेद पण कुचरिमसमये माने ठे तेने मते अयोगीगुणगणाना ठेहला वे समय,
तेमध्ये पहेले समयें तहोंतेर प्रकृति खपावे अने ठेहले समयें वार प्रकृति खपावे.
अहीथा व्यवहारनय लेवो अने निश्चयनये तो सिरुगमन समयेज ठे तेहिज मता
तें आगली गाथाये देखावे ठे ॥ ३४ ॥

॥ सत्ता यंत्रकम् ॥

०	गुणगणे सत्ता	मूलप्रकृति	उत्तरप्रकृति	उपशमश्रेणी	रूपकश्रेणी	ज्ञानावरणीय	दर्शानावरणीय	वेदनीय	मोहनीय	आयु कर्म	नामकर्म	गोत्रकर्म	श्रुतारयकर्म
०	उर्ध्वं	०	१४०			५	६	२	२०	४	६३	२	५
१	मिथ्यात्वं	०	१४०			५	६	२	२०	४	६३	२	५
२	सास्वादनें	०	१४१			५	६	२	२०	४	६२	२	५
३	मिश्रं	०	१४१			५	६	२	२०	४	६२	२	५
४	अविरतं	०	१४०	१४१	१४२	५	६	२	२०	४	६३	२	५
५	देशविरतं	०	१४०	१४१	१४२	५	६	२	२०	४	६३	२	५
६	प्रमत्तसंयतं	०	१४०	१४१	१४२	५	६	२	२०	४	६३	२	५
७	अप्रमत्तसंयतं	०	१४०	१४१	१४२	५	६	२	२०	४	६३	२	५
८	अपूर्वकरणं	०	१४२	१४३	१४४	५	६	२	२०	४	६३	२	५
९	अनिष्टचिकरणना प्राग नय	१	१४२	१४३	१४४	५	६	२	२०	४	६३	२	५
१०	सूक्ष्मसंपरायं	०	१४२	१४३	१४४	५	६	२	२०	४	६३	२	५
११	उपशान्तमोहं	०	१४२	१४३	१४४	५	६	२	२०	४	६३	२	५
१२	लीलामोहं	०	१४२	१४३	१४४	५	६	२	२०	४	६३	२	५
१३	सद्योगीकेरलीयं	०	१४२	१४३	१४४	५	६	२	२०	४	६३	२	५
१४	अद्योगीकेरलीयं	०	१४२	१४३	१४४	५	६	२	२०	४	६३	२	५

नर अणुपुवि विणा वा, वारस चरिम समयमि जोखविउ ॥
 पत्तोसिद्धिं देवि, द वदिअं नमह त वीर ॥ ३५ ॥ सत्ता
 सम्मत्ता ॥ इति कर्मस्तवाख्यो द्वितीयः कर्मग्रंथः संपूर्णः ॥ ९ ॥

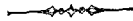
अर्थ-नरअणुपुविविणावा के० मनुष्यानुपूर्वीनो उदय नथी, तेथी ते विना मत्ता
 तरे वारसचरिमसमयमि के० वार प्रकृति, ठेले समये जोखविउ के० जे खपावीने
 पत्तो के० प्राप्तो एटले पाम्यो, सिद्धि के० सिद्धगति एटले मोक्षगति, ते प्रत्ये देवि
 दवदिअ के० देवेइ वदित तथा देवेइ सूरिये वदित, नमहतवीर के० एवा श्रीमहा
 वीरदेवनां चरणकमल ठे, तेने नमस्कार करो ॥ ३५ ॥

पूर्वोक्त कारणजणी मनुष्यानुपूर्वीनो उदय नथी ते विना मनुष्यगति, मनुष्यायु,
 व्रत, वादर, पर्यासि, यश कीर्त्ति, आदेय, सौभाग्य, तीर्थकरनाम, उद्योगात्र, पचेडि
 यजाति, एक वेदनीय, ए वार प्रकृति चरमसमये उदयवती ठे ते जणी ए स्तिगु
 सक्रम विना खजावे स्थितिद्वय थाय, ते माटे ए वार प्रकृति शुद्धध्याननो चोथो
 पायो समुच्चिन्नक्रियाअनिवृत्ति एवे नामे ठे तेणे करी खपावीने साकारोपयोगे वर्त्तता
 सकल कर्म टाली शुद्ध सहजरूप निरुपाधिक शुद्धोपयोगी एक समय समश्रेणि ज्यां
 श्रीअपापानगरीये हस्तिपालराजानी राजसत्ताये देशना देतां थका त्यां जे आकाश
 प्रदेश अग्रगाह्या दत्ता, तेहनी ऊर्ध्वसमश्रेणिये जे सिद्धक्षेत्रना आकाशप्रदेश, ते
 आकाशप्रदेश अग्रगाहि, अचलरूप रह्या, पण ते श्रेणिना वचला आकाशप्रदेश स्पर्शा
 नहीं ए अचित्यशक्तिना धणी जो आत्मप्रदेशना वन विना स्पर्श हुते जाय तो अस-
 रग्याता समय लागे, तेजणी सिद्धनी अस्पृशजति मानवी एवा श्रीमहावीर वर्द्धमान
 चरम तीर्थकर अनेक देवेइ कहेतां चोशठ इडे पूजित अथवा ग्रथकर्त्ता तपागवाधि-
 राज जटारक श्रीदेवेइसूरिये वदित, तेह प्रत्ये वादो तेने जक्तिपूर्वक नमस्कार
 करो ॥ ३५ ॥ इति श्री द्वितीयकर्मस्तवाख्यस्य बालावबोध सपूर्ण ॥ ९ ॥

॥ इति श्री बालावबोधसहित कर्मस्तवनामा
 द्वितीय कर्मग्रंथ सपूर्ण ॥ ९ ॥

॥ અથ ॥

॥ વાલાવબોધ સહિત વંધસ્વામિત્વાચ્ય તૃતીયકર્મગ્રંથઃ પ્રારંભ્યતે ॥

તત્ર

॥ આદૌ વાલાવબોધકૃત મંગલાચરણમ્ ॥

એકચાંદ્રપદવી ન સ્યવિષ્ટા, વિશ્વવિશ્વગુરુતા ન ગરિષ્ટા ॥

ચેતસિ સ્ફુરતિ ચેદલધિષ્ટા, જૈનગીર્ગમનયૌઘપવિષ્ટા ॥ ૧ ॥

॥ આર્યાવૃત્તમ્ ॥

કિંચિત્કુરૂપદેશાદવચૂર્ણં કિંચિદન્યશાસ્ત્રેચ્ચ ॥

વંધસ્વામિત્વેઽસ્મિન્ લિખામિ સાર સમધિગમ્ય ॥ ૨ ॥

॥ મૂલ ગાથા ॥

વંધવિહાણ વિમુક્કં, વંદિચ્ચ સિરિવરૂમાણ જિણચ-
દ ॥ ગઈ આઈસુવુઠં, સમાસઝં વંધસામિત્તં ॥ ૧ ॥

અર્થ-વંધ કેં કર્મનાં વંધ તેનુ વિધાન કેં કરવુ, તેથી વિમુક્ક કેં વિશેષે
મુકાણા એવા સિરિવરૂમાણ કેં શ્રીવરૂમાણ એવે નામે જિણચદ કેં સામાન્ય કેવ-
લીમાઢે ચંદ્રમા સરલાં, તે પ્રત્યે વદિચ્ચ કેં વાદીને ગઈઆઈસુ કેં ગત્યાદિક ચૌદ
માર્ગણાસ્થાનકને વિષે સમાસઝં કેં સદ્દેપથી વંધસામિત્ત કેં વંધસ્વામિત્વપણુ બુઢ
કેં કહીશુ ॥ ૧ ॥ ॥ ૨ ॥

જ્ઞાનાવરણીયાદિક આઠ કર્મ, તેનુ વિધાન કેં કરવુ, તેણે કરી વિમુક્ક એટલે
રહિત એટલે વલ્યા વીજથી અંકૂર ન હોય, તેમ જે જાવકર્મરહિત થયા એવા શ્રી કેં
અષ્ટ મહાપ્રાતિહાર્યાદિક વાહ્યલક્ષ્મી અને કેવલજ્ઞાનાદિક અચ્યતર લક્ષ્મી, તેણે કરી
વરૂમાણ એટલે વંધતો તથા તેણે સહિત શ્રીવરૂમાણ એવે નામે જિન કેં કેવલીમાઢે
ચંદ્રમાની પેરેં અધિક, તે પ્રત્યે મન, વચન અને કાયા, એ ત્રિકરણશુદ્ધે વાદી નમ-
સ્કાર કરી ધ્યાયીને ગતિ આદે દેહને ચૌદ મૂલ માર્ગણા સ્થાનક, તેના વાસઠ ઉત્તર
જેદ, તે માર્ગણાદ્વારજેદે ગુણગણે હુ વોલીશ, એમ જિપ્યને સાવધાન કરવાને પ્રતિજ્ઞા
કરી સદ્દેપે કરી એટલે પૂર્વાચાર્યકૃત ગ્રંથ સવિસ્તર ઠે, ત્યા સદ્દેપરુચિ જીવ, અનધિ-
કારી ઠે તો તેને નિમિત્તે એ વંધસ્વામિત્વપણુ કયો જીવ, કયા ગુણગણે કેટલી
પ્રકૃતિનો વંધાધિકારી હોય ? તે ॥ ૨ ॥

॥ हवे चौद मार्गणानां नाम कहेवे ॥

गइ इदीए काए, जोए वेए कसाय नाणेय ॥

संजम दंसण लेसा, जवसम्मे सन्नि आहारे ॥ १ ॥

अर्थ-प्रथम गइ के० गतिमार्गणा, वीजी इदीए के० इन्द्रियमार्गणा, त्रीजी काए के० कायमार्गणा, चौथी जोए के० योगमार्गणा, पाचमी वेए के० वेदमार्गणा, ठही कसाए के० कपायमार्गणा, सातमी नाणेय के० ज्ञानमार्गणा, आठमी सजम के० चारि त्रमार्गणा, नवमी दंसण के० दर्शनमार्गणा, दशमी लेसा के० लेश्यामार्गणा, अगीआ रमी जव के० जव्यमार्गणा, बारमी सम्मे के० सम्यक्त्वमार्गणा, तेरमी सन्नि के० सङ्गि मार्गणा, चौदमी आहारे के० अहारकमार्गणा ॥ इत्युक्तार्थः ॥ १ ॥

गति आश्री सर्व जीव विचारियें तो देव, मनुष्य, नारकी अने तिर्यंच, एम चार जेदे जाणवा इन्द्रियापेक्षाये एकेंद्रिय, वेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरिंद्रिय, अने पचेन्द्रिय, एम पांच जेदे जाणवा कायापेक्षाये पृथिवी, अप, तेज, वायु, वनस्पति अने त्रस, एम ठ जेदे जाणवा योगापेक्षाये मनोयोग, वचनयोग अने काययोग, एम त्रण जेदे जाणवा वेदापेक्षाये स्त्री, पुरुष ने नपुसक, एम त्रण जेदे जाणवा कपायापेक्षाये क्रोधी, मानी, मायी ने लोभी, एम चार जेदे सर्व जीव जाणवा ज्ञानापेक्षाये मतिज्ञानी, श्रुतज्ञानी, अवधिज्ञानी, मन पर्यवज्ञानी, केवलज्ञानी, मति अज्ञानी, श्रुत अज्ञानी ने विजगज्ञानी, ए आठ जेदे जाणवा चारित्रापेक्षाये सामायकचारित्र, ठेदोपस्थापनीय, परिहार विशुद्धि, सूदमसपराय, यथाख्यात, देशविरति अने अविरति, एम विरतिनी अपेक्षाये सात जेदे जाणवा दर्शनापेक्षाये चक्षुदर्शनीय, अचक्षुदर्शनीय, अवधिदर्शनीय अने केवलदर्शनीय, एम चार जेदे जाणवा लेश्यापेक्षाये कृल, नील, कापोत, तेज, पद्म ने शुक्ललेश्यावत, ए ठ जेदे जाणवा जव्य एटले मुक्तिगमन योग्यायोग्यनी अपेक्षाये द्विविध जीव, जव्य अने अजव्य, ए वे जेदे जाणवा सम्यक्दृष्टिश्रद्धानुष्णनी अपेक्षाये मिथ्यात्वी, सास्वादनीय, मिश्र, क्षायोपशमिक, औपशमिक, अने क्षायिक, एम ठ जेदे जाणवा मनोज्ञाननी अपेक्षाये सन्निआ जीव, तेथी विपरीत ते अस न्निआ जीव, एम वे जेदे जीव जाणवा आहारनी अपेक्षाये आहारक अने अना हारक, एम वे जेदे सर्व जीव जाणवा ए रीतें मार्गणाना मूल जेद चौद अने उत्तर जेद वाशठ जाणवा ॥ २ ॥

जिण सुर विजवा हारइ, देवाउ अ निरय सुहुम विगल
तिग ॥ एगिदि आवरा यव, नपु मिठ हुंम उवठं ॥ ३ ॥

अर्थ-जिण के० जिननाम, सुर के० सुरद्विक, विजव के० वैक्रियद्विक, आहार के० आहारकद्विक, दु के० ए त्रणद्विक, एवं सात प्रकृति थड देवाज्ज के० देवायु, निरय के० नरकत्रिक, सुदुम के० सूदमत्रिक, विगल के० विकलत्रिक, तिगं के० ए त्रण त्रिक जाणवां एगिदि के० एकेन्द्रियजाति, थावर के० स्थावरनाम-कर्म, आयव के० आतपनामकर्म, नपु के० नपुसकवेद, मिष्ठं के० मिथ्यात्वमोहनीय, हुन के० हुनसंस्थान, ठेवठं के० ठेवहु संघयण ॥ इत्यद्वारार्थ ॥ ३ ॥

ह्वे अथ गौरव टालवा जणी कर्मप्रकृति न्यूनाधिक करवा निमित्त जेम व्याकरणादिकमां वर्ण सख्या अट्पाकरें जाणवा निमित्त आद्यद्वारअंत्याद्वार साथें कहेता प्रत्याहार सज्ञा करी ठे तेम अहीयां पण जे प्रकृति आगळे सरयापद होय, ते प्रकृतिथी तेटली प्रकृति लेवी, एवी संज्ञा करे ठे.

जेम जिननामथी आगली प्रकृति १ जिननाम, २ देवगति, ३ देवानुपूर्वी, ४ वैक्रियगरीर, ५ वैक्रियांगोपांग, ६ आहारकशरीर, ७ आहारकअंगोपांग, ८ देवायु, ९ नरकगति, १० नरकानुपूर्वी, ११ नरकायु. ए जिनैकादश कहीये ए एकेन्द्रिय अने विकलेंद्रियने जवप्रत्ययें न वधाय

सूक्ष्मथी लेउ तेर प्रकृति कहेवी, ते सूक्ष्मत्रयोदशक १ सूक्ष्मनाम, २ अपर्षातनाम, ३ साधारणनाम, ४ वैन्द्रियजाति, ५ तेन्द्रियजाति, ६ चउरेंद्रियजाति, ७ एकेन्द्रियजाति, ८ स्थावरनाम, ९ आतपनाम, १० नपुसकवेद, ११ मिथ्यात्वमोहनीय, १२ हुनसंस्थान, १३ ठेवहु संघयण, ए सूक्ष्मत्रयोदशक, ए मिथ्यात्वप्रत्ययिक मिथ्यात्वे वधाय तथा सुरद्विक, वैक्रियद्विक, आहारकद्विक, सुरायु, एवं सात नरकत्रिक, सूक्ष्मत्रिक, विकलजातित्रिक, एवं शोल एकेन्द्रियजाति, स्थावरनाम, आतपनाम, ए उगणीश प्रकृतिनु नाम सुरएकोनविंशतिक कहीये

१ नपुसक, २ मिथ्यात्व, ३ हुडसंस्थान, ४ ठेवहु संघयण, ५ नपुसकचतुष्क कहीये. ए रीते ज्या ज्यां जेटली प्रकृतिनु काम होय, त्यां त्यां ते ते प्रकृति धुर देउ तेटली तेटली सख्या जोनीयें, ते सज्ञा होय ए गाथामा चोवीश प्रकृति कही, ते मध्ये एक मिथ्यात्व, बीजी नपुसकवेद, ए वे प्रकृति मोहनीयनी अने देवायु, नरकायु, ए वे आयुनी ओप बीश प्रकृति, नामकर्मनी ठे ॥ ३ ॥

अण मजागिइ सेंघयण, कुखगइ निअ इठि डहग थीणतिग ॥

उज्जोअ तिरिछगं तिरि, नराउ नर उरल डग रिसहं ॥ ४ ॥

अर्थ-पूर्वोक्त चोवीश अने अण के० अनंतानुवधीकपाय चार, मजागिइ के० मध्याकृति एटले मध्यसंस्थान चार, सेंघयण के० मध्यसंघयण चार, एवं उत्रीश कुख-

ग ५ के० अशुजखगति, निश्च के० नीचैगोंत्र, इष्टि के० स्त्रीवेद, एवं उगणचालीश
 दुहग के० दौर्जाग्यत्रिक, थीणतिग के० थीणल्लीत्रिक, एव पीस्तालीश उज्जोत्रके०
 उद्योतनाम तिरिडुगं के० तिर्यचद्विक, तिरि के० तिर्यचायु, नराउ के० मनुष्यायु,
 नर के० मनुष्यद्विक, उरलडुग के० औदारिकद्विक, रिसह के० वज्ररूपजनाराचस
 घयण एवं पचावन्न प्रकृति थइ ॥ इत्यकारार्थ. ॥ ४ ॥

अनंतानुवधीनी चोकमी अने मध्य एटले पहेला अने ठेहला ए वे पिना वचना
 आकृति कहेता आकारविशेष एटले सस्थान चार, तेमज वचला संघयण चार
 एव वार प्रकृति थइ कु एटले अशुज खगति, एटले हिंरुवानी गति जेथकी अशुज
 होय, ते नामप्रकृति, नीचैगोंत्र, स्त्रीवेदनोकपाय, मोहनीय, दौर्जाग्य, दु स्वर, अना
 देय, ए दौर्जाग्यत्रिक एव अठार प्रकृति थइ थीणल्ली, निझानिझा ने प्रचला
 प्रचला, ए थीणल्लीत्रिक, उद्योतनामकर्म, तिर्यचगति, तिर्यचानुपूर्वी, ए तिर्यचद्विक,
 एव चोवीश प्रकृति अनंतानुवधीयाने उदय वधाय, ते जणी मिश्रादिक गुणगणे न
 वधाय ए अनंतानुवधी चतुर्विंशतिक कहेवाय ते मध्ये तिर्यचायु अने मनुष्यायु, ए
 वे प्रकृतिसहित करता अनंतानुवध्यादिक पड़विंशतिक कहीयं तथा मनुष्यगति, मनु
 प्यानुपूर्वी, एव अठारवीश अने औदारिकशरीर, औदारिकअगोपांग, ए औदारिक
 द्विक, अने वज्ररूपजनाराचसघयण, एम ए वीजी गाथामध्ये अनंतानुवध्यादि
 एकत्रीश प्रकृति कही तथा पूर्वली गाथामा चोवीश प्रकृति कही, एवेहु मली पच
 वन्न प्रकृति कही, तेमा दर्शनावरणीयनी त्रण, मोहनीयनी सात, आयुनी चार, गोत्रन
 एक, शेष नामकर्मनी चालीश प्रकृति कही, एम सझासग्रहगाथा वे कही ॥ ४ ॥

॥ हवे प्रथम गतिमार्गणामध्ये नरकगतिनेविषे वधस्वामित्वपणु विचारे ठे ॥

सुरइगुण बीस वज्रा, इगसउं उहेण वधहिं निरया ॥

तिठविणा मिठि सयं, सासणि नपु चउविणा ठनुइ ॥ ५ ॥

अर्थ-सुरइगुणबीसवज्रा के० सुरादिक उगणीश प्रकृति, एकसो वीशमाहेयी
 वज्रायें, तेवारें इगसउं के० एकसो ने एक प्रकृति, उहेण के० उंरें एटले सामान्यपणे
 वधहिंनिरया के० नरकगतिना जीव वाधे अने तिठविणामिठिसय के० तीर्थकरनाम
 कर्म विना तेह मिथ्यात्व गुणगणे सो प्रकृति वाधे अने सासणि के० सास्वादनगुणगणे
 नपुचउविणा के० नपुसकादिक चतुष्क विना ठनुइ के० ठनु प्रकृति वाधे ॥ ५ ॥ ५ ॥

१ सुरद्विकादिक उगणीश प्रकृतिमध्ये सुरद्विक, वैक्रियद्विक, देवायु, नरकगति,
 नरकानुपूर्वी, नरकायु, ए आठ प्रकृतिनो वध, नारकीने न होय, जेमाटे ए आठ

प्रकृति देवता अने नारकी प्रायोग्यत्वे ठे अने नारकी तो मरीने फरी देवगति तथा नरकगतिमांहे उपजे नहीं, तेथी ए आठ प्रकृति न बांधे

तथा सूक्ष्मनाम, अपर्याप्तनाम अने साधारणनाम, ए त्रण प्रकृति पण न बांधे, केमके सूक्ष्म एकेंद्रियमध्ये तथा अपर्याप्तातिर्यच अने मनुष्यमध्ये तथा साधारणवनस्पतिमध्ये पण नारकी अवतरे नहीं एव अगीआर प्रकृति थड तथा एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम, आतपनाम, ए त्रण प्रकृति एकेंद्रिय प्रायोग्य ठे, तथा विकलजातित्रिक, ते विकलेंद्रिय प्रायोग्य ठे ते पण नारकीने एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रियमांहे अवतरु नथी, तेमाटे ए ठ प्रकृति पण नारकी न बांधे तथा आहारकट्टिक पण चारित्रने अजातें न बांधे ए रीतें नरकगतिना जीव, जवप्रत्ययें ए उगणीश प्रकृति न बांधे, तेमाटे ए उगणीश वर्जिने शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय ठवीश, आयुनी वे, नामनी पचाश, गोत्रनी वे, अंतरायनी पांच, ए रीतें एकसो ने एक प्रकृतिनो वध, उंचे के० सामान्ये होय एटले अमुक नरकगतिमा तथा अमुक गुणठाणे इत्यादिक विशेषण कल्याविना बांधे. जारे नरकगतिमा कर्मप्रकृतिनो वध होय, ते कह्यो

ह्वे गुणठाणादिक विशेषायेकाये नरकगतिमांहे वधस्वामित्व कहेठे ते एकसो ने एक प्रकृतिमध्ये पण तीर्थकरनामकर्म, मिथ्यात्वगुणठाणे न बांधे जेमाटे तीर्थकरनामकर्म, सम्यक्त्व विना न वधाय अने मिथ्यात्व गुणठाणे सम्यक्त्व नथी तेमाटे जिन नाम पण न बांधे शेष एकसो प्रकृतिज बांधे

त्या नपुसकादिक चार प्रकृतिनो विछेद होय जे जणी नरकत्रिक, जातिचतुष्क, थावरचतुष्क, दुरुसस्थान, आतपनाम, ठेवहु संघयण, नपुसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, ए शोल प्रकृति मिथ्यात्वप्रत्ययिकी ठे ते माहे नरकत्रिक, सूक्ष्मत्रिक, विकलत्रिक, एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम, आतपनाम, ए वार प्रकृतिनो तो नारकीने जवप्रत्ययें अवध ठे, तेथी ते अहींआ लीधी नथी शेष नपुसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, हुंसस्थान अने ठेवहु संघयण, ए चार प्रकृति मिथ्यात्वथी वधाय अने सास्वादनगुणठाणे मिथ्यात्व नथी, पण अविरति ठे तेथी पूर्वोक्त सो प्रकृतिमांहेथी ए चार प्रकृति टालीयें, ते वारें ठहु प्रकृतिनो वध नरकगतिमांहे सास्वादनगुणठाणे होय ॥ ५ ॥

त्या सास्वादनगुणठाणे मिथ्यात्व अविरति प्रत्ययिकी पच्चीश प्रकृतिनो बंधविछेद थाय ते आगले गुणठाणे न वधाय, ते कहेठे

विणु अण ठवीस मीसे, विसयरि सम्मंमि जिण नराउ जुआ ॥

इअ रयणाइसु जगो, पकाइसु तिठयर हीणो ॥ ६ ॥

अर्थ-विष्णुश्चण्डवीस के० अनंतानुवध्यादिक ठवीश प्रकृति विना, सीते के० मिश्र गुणगणे शेष सीत्तेर प्रकृति बांधे, ते जिण के० जिननाम अने नराड के० मनुष्या युयें करी, जुआ के० युक्त करतां विसयरि के० वहाँतेर प्रकृति सम्मंमि के० अवर तिसम्यक्कष्टिगुणगणे बाधे इत्थरयणासुजगो के० एम रत्नप्रजादिक त्रण नरकें उँथी चार गुणगणा सुधी एहिज जांगो जाणवो, अने पकाइसु के० पकप्रजादिक त्रण नरकपृथवीयें तिन्नयरहीणो के० तीर्थकरनामकर्मनो बध न लाजे, तेथी ते प्रकृति हीन करीये ॥ इत्युक्तार्थ ॥ ६ ॥

अनतानुवधिया कपाय चार, मध्यसंस्थान चार, मध्यसघयण चार, कुलगत, तिब्वे गोंत्र, स्त्रीवेद, दोर्जाग्य, छु स्वर, अनादेय, धीणद्धीत्रिक, उद्योतनाम, तिर्यंचत्रिक, ए पच्चीश प्रकृति अनतानुवधीयाने उदयें वधाय, ते अनतानुवधीया मिश्रगुणगणे नथी ते माटे ए पच्चीशना वधनो अत, वीजे गुणगणे होय अने मिश्रगुणगणे वर्त्ततो जीव कोइ आयुवध न करे तेथी अही मनुष्यायुनो वध पण न थाय ए रीते ठन्नु प्रकृति साहेथी ए ठवीश प्रकृति विना मिश्रगुणगणे सीत्तेर प्रकृतिनो वध नारकीने जाणवो. तथा नारकी अविरतिसम्यक्कष्टि चोथे गुणगणे वर्त्ततो कोइ एक सम्यक्स्व गुणे करी जिननामकर्म पण अहींआं बाधे तथा सम्यक्कष्टि नारकी, कोइएक मनुष्यायु पण बाधे तेथी ते सीत्तेर प्रकृतिमाहे ए वे प्रकृति जेळीये, तेवारें वहाँतेर प्रकृति चोथे गुणगणे बाधे, एम नारकीने प्रथमना गुणगणा चार होय, जे नणी देवता तथा नारकीने जवप्रत्यये विरतिपणु न होय तेथी ए आगळा दश गुणगणे न होय एम नरकगतिने विपे उँधे तथा गुणस्थानकविशेषे प्रकृतिवधस्वामित्व विज्ञाग कही, ह्वे रत्नप्रजादिक पृथिवीजेदे करी जिन्न नारकी विशेषने उँधे तथा मिथ्यात्वादिक गुण स्थानकविशेषे प्रकृतिवधस्वामित्व विज्ञाग कहेते

ए रीते एटले नरकगतिमध्ये उँधे एटले सामान्यपणे तथा मिथ्यात्वादिक गुणस्था-नविशेषे जेह्वु पूवे वधस्वामित्व कखु, तेह्वुज घम्मानामे रत्नप्रजागोत्रें प्रथम नरक-पृथ्वी, वीजी वशानामें शर्करप्रजागोत्रे, त्रीजी शैलानामे वायुकप्रजागोत्रें, ए त्रण नरक पृथ्वीना नारकीने उँधे एकसो ने वीश प्रकृतिमाहेथी सुर एकोनविशतिक विना शेष एकसो ने एक प्रकृतिनो बंध होय तेमाथी जिननामहीन सो प्रकृतिनो वध मिथ्यात्वगुणगणे होय ते वली नपुसकादिक चतुष्कविना ठन्नु प्रकृतिनो वध, सास्नादनगुणगणे होय ते मध्यें अनतानुवध्यादिक ठवीश प्रकृति हीन करीयें, तेवारें सीत्तेर प्रकृतिनो वध मिश्रगुणगणे होय ते सीत्तेरने जिननाम, मनुष्यायु सहित करता वहाँतेर प्रकृतिनो वध चोथे गुणगणे पहेली, वीजी तथा त्रीजी, नरकना नारकी बाधे

तथा श्रंजनानामें पकप्रजागोत्रें चोथी नरकपृथिवी, रिष्टानामें धूमप्रजागोत्रें पाचमी नरकपृथिवी, मघानामें तमप्रजागोत्रें ठठी नरकपृथिवी, ए त्रण नरकना नारकीने तीर्थकरनामकर्मनो वध न होय जेमाटे ए त्रण नरकपृथिवीथी आढ्यो जीव, तीर्थकरपदवी न पामे केमके शास्त्रमा कह्युं ठे के प्रथम नरकनो आढ्यो चक्रवर्त्ति थाय वीजीनो आढ्यो वासुदेव थाय, व्रीजी सुधीनो आढ्यो तीर्थकर थाय, चोथी सुधीनो आढ्यो केवली थाय, पाचमी सुधीनो आढ्यो यति थाय, ठठी सुधीनो आढ्यो देशविरति थाय, सातमी सुधीनो आढ्यो मत्सादिक सम्यक्त्त पामे, पण देशविरति-पणु न पामे, तेमाटे परप्रजादिकथी आढ्यो तीर्थकर न होय, तेनणी सामान्य ए नरकगतिना जीवनो वंध जिननामकर्मथी हीन कीजे, तेथी पकप्रजादि त्रण नरकें एको-तेर प्रकृतिनो बंध, सम्यक्त्तगुणत्राणे छाने ॥ ६ ॥

॥ ए ठ पृथिवीनु बंधस्वामित्वपणु विचारी, हवे सात-
मीनु बंधस्वामित्वपणु विचारे ठे ॥

अ जिण मणु आउ उद्दे, सत्तमिणुए नरहुगुच्च विणु मिठे ॥
इग नवई सासाणे, तिरिआउ नपुंस चउवज्ज ॥ ७ ॥

अर्थ-अजिणमणुआउ के० जिननाम तथा मनुग्यायु ए वे प्रकृतियें हीन उद्दे के० उंवे नवाणुं प्रकृति सत्तमिणु के० सातमी नरकें वधाय. अने नरहुगुच्चविणु के० मनुष्यद्विक अने उच्चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृति विना मीठे के० मिथ्यात्वगुणत्राणे ठहुं प्रकृति वधाय. अने तिरिआउ के० निर्ययायु तथा नपुंसचउवज्ज के० नपुंसकादिक चार प्रकृति वर्ज्जाने इगनवईसासाणे के० एकाणु प्रकृति सास्वादनगुणत्राणे वंधाय ॥ इत्युक्तरार्थ ॥ ७ ॥

जिननामकर्म तथा मनुग्यायु ए वे प्रकृति तथाविध विशुद्धाने अज्ञावे माधवतीनामें तमतमप्रजागोत्रें जे सातमी नरकपृथिवी ठे, तेना नारकीने न वंधाय, तेथी सामान्यनारकोद्य एकसो एरु प्रकृतिरूप वधमांहेथी ए वे प्रकृति हीन करीयें जे जणी सातमीनो आढ्यो कोड मनुष्य, न थाय. तेवारे तीर्थकर पण न थाय, तेथी तत्प्रायोग्य मनुष्यना जजने योग्य ए वे प्रकृति पण न वंधाय शेष नवाणु प्रकृति उंवे वधाय, अने जेवारें ते नरकने विपे गुणस्थानकविशेषे व'य विचारीयें, तेवारें सातमी नरकना मिथ्यात्ती, नारकी, एरु मनुष्यगति, मनुग्यानुपूर्वी, उच्चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृति न वांजे जे जणी सातमी नरकना नारकीने उत्कृष्ट पुण्यप्रकृति एहिज ठे ते तो उत्कृष्टविशुद्धाध्यवसाय वधाय अने उत्कृष्ट विशुद्धाध्यवसायस्थानक तो तेने चोशु गुण-राणु ठे, तेथी ए त्रण प्रकृति निहा वांजे पण मिथ्यात्वगुणत्राणे न वंधाय तेथी नना णमांहेथी ए त्रण प्रकृति हीन करीयें, तेवारें शेष ठहु प्रकृति मिथ्यात्वगुणत्राणे वधाय.

ते ऋषु प्रकृतिमाहेली ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय चोवीश, नामनी पीस्तालीश, गोत्रनी एक, अने अंतरायनी पांच, ए एकाणु प्रकृति, सास्वादनगुणठाणे सातमी पृथिवीना नारकी वाधे शेष पाच प्रकृति न वाधे केमके, ए गुणठाणे रखा थका मिथ्यात्वोदय विना आयु न वांधे, माटे तिर्यं गायुनो वध सास्वादने न होय तथा नपुसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, हुडसस्थान अने ठेवहु सघयण, ए चार प्रकृति मिथ्यात्वोदयी ठे ते जणी ते ष्ढा न वांधे तेशी ए पाच प्रकृति, ऋषुमाहेथी काढीयें, तेवारे शेष एकाणु प्रकृति वाधे ॥ ७ ॥

नरकगतो वधस्वामित्वयत्रक तथा रत्नप्रज्ञा, शर्करप्रज्ञा, बालुकप्रज्ञा, नारकेष्वपि पकप्रज्ञा, धूमप्रज्ञा, तम प्रज्ञा, नारकाणां उधे तथा चतुर्थं गुणस्थानके जिनहीनयत्रकम् ॥

नरकगतौघरत्नप्रज्ञादिकत्रय पकप्रज्ञादित्रयजिनहीन	वधप्रकृतय	अवधप्रकृतय	वधविधेदप्रकृतय	ज्ञानावरणीय	दर्शनावरणीय	वेदनीयप्रकृतय	मोहनीय प्रकृतय	आयुप्रकृतय	नामप्रकृतय	गोत्रप्रकृतय	अंतरायप्रकृतय	मूलप्रकृतय.
अनिरत	५३	४१	०	७	६	२	१९	१	२३	१	९	७५७
मिश्रें	७०	९०	०	९	६	२	१९	०	३७	१	९	७
सास्वादने	९६	२४	२६	९	९	२	२४	२	४७	२	९	७५७
मिथ्यायें	१००	२०	४	९	९	२	२६	२	४९	२	९	७५७
उधे	१०१	२१	०	९	९	२	२६	२	९०	२	९	७५७

तमतनाया	वधप्रकृतय	अवधप्रकृतय	वधविधेदप्रकृतय	ज्ञानावरणीय १	दर्शनावरणीय २	वेदनीय ३	मोहनीय ४	आयुर्कर्म ५	नामकर्म ६	गोत्रकर्म ७	अंतराय ८
अनिरतें	७०	९०	०	९	६	२	१९	०	३२	१	९
मिश्रें	७०	९०	०	९	६	२	१९	०	३२	१	९
सास्वादने	९१	७९	२४	९	९	२	२४	०	४९	१	९
मिथ्यात्व	९६	२४	९	९	९	२	२६	१	४७	१	९
उधे	९९	२१	०	९	९	२	२६	१	४९	२	९

अण चउ वीस विरहिआ, सनर डगुचाय सयरि मीसडुगे ॥
सतरसउं उहि मिठे, पज तिरिआ विणु जिणाहारं ॥ ८ ॥

अर्थ— अणचउवीस के० अनंतानुबध्यादिकथी तिरिडुग लगे चोवीश प्रकृति विरहिआ के० विरहित करीयें, अने नरडुगुचाय के० मनुष्यद्विक तथा उच्चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृतियें स के० सहित करीये, तैवारे सयरि के० सीत्तेर प्रकृतिनो वध, मीस-डुगे के० मिश्र अने अविरति, ए वे गुणठाणे होय अने पजतिरिआ के० पर्याप्ता पचेंद्रियतिर्यच ने विणुजिणाहारं के० तीर्थकरनामकर्म अने आहारकद्विक विना सतरसउंउहिमिठे के० एकसो सत्तर प्रकृतिनो वध उयें सामान्यें मिथ्यात्वगुणठाणे होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ८ ॥

अनंतानुबंधीया कपाय चार, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार, कुस्रगति, नीचैर्गोत्र, स्त्रीवेद, दोर्भाग्यत्रिक, शीणरूढीत्रिक, उद्योतनाम, तिर्यचगति, तिर्यगानु-पूर्वी, ए चोवीश प्रकृति अनंतानुबंधीना उदय विना न वधाय, तैथी ते कपायोदय हीन ठे माटे मिश्र अने अविरतिगुणठाणे पूर्वोक्त एकाणमांहेथी चोवीश हीन करीये, तैवारे शेष शकशठ प्रकृति रहे, तेमांहे मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, अने उच्चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृति एउने अतिविशुद्ध अध्यवसाये वधाय, जे जणी ए थकी अ धिक पुण्यप्रकृतिवध सातमी पृथिवीना नारकीने नथी, तैथी अहीयां विशुद्धाध्य-वसायें ए त्रण प्रकृति वधाय, तेणे सहित करता ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय उगणीश, नामनी वत्रीश, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, एम सीत्तेर प्रकृतिनो वध त्रीजे, चोथे, गुणठाणे जाणवो

एम नरकगतिमध्यें उधे एटले सामान्ये तथा विशेषे वधस्वामित्व कही, ह्वे तिर्यचने उयें तथा विशेषे वधस्वामित्व कहेवे

१ एकसो वीश प्रकृतिमांहेथी त्रण प्रकृतिनो वंध, तिर्यचगतिमध्यें न लाजे, तैथी तिर्यच विशेष पर्याप्ता लब्धिये करीने पचेंद्रिय तिर्यचने उधे तथा मिथ्यात्वगुणस्थानकविशेषे एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो वध होय, अने नामकर्मनी त्रण प्रकृति न वंधाय, जे जणी तिर्यचने जवप्रत्ययें तीर्थकरनामकर्म सत्ताये पण न होय, तो वधे केम होय ? तथा आहारकशरीर, आहारकअगोपांग, ए वे कर्मप्रकृति विशिष्टचारित्र विना न वधाय, अने तिर्यचने तो सर्वविरति न होय, तैथी ए त्रण नामकर्मनी प्रकृति लब्धि-पर्याप्ता तिर्यच न वाये, शेष एकसो ने सत्तर वाधे ॥ ८ ॥

॥ તે હવે મિથ્યાત્વ શોભ પ્રકૃતિનો વધવિષેદ કરે, તે કહે ઠે ॥

વિણુ નિરય સોલ સાસણિ, સુરાઝ અણ એગ તીસ વિણુ મી-
સે ॥ સસુરાઝ સયરિ સમ્મે, વીઞ્ઞ કસાણ વિણા દેસે ॥ ૯ ॥

અર્થ— વિણુનિરયસોલ કે ૦ નરકત્રિકાદિક શોભ પ્રકૃતિ વિના સાસણિ કે ૦ સા
સ્વાદનગુણઠાણે એકસો ને એક પ્રકૃતિ વાંધે, સુરાઝ કે ૦ દેવાયુ અને અણએગતીસ કે ૦
અનતાનુવધ્યાદિક એકત્રીશ પ્રકૃતિ, એવં વત્રીશ પ્રકૃતિ. વિણુ કે ૦ વિના મીસે કે ૦
મિશ્રગુણઠાણે ઊંઘણોતેર પ્રકૃતિ વાંધે, તેને સસુરાઝ કે ૦ દેવાયુયે સહિત કરતા સયરિ
કે ૦ સીતેર પ્રકૃતિ સમ્મે કે ૦ અવિરતિસમ્યક્દષ્ટિગુણઠાણે વાંધે તથા વીઞ્ઞકસાણવિણા
કે ૦ વીજા અપ્રત્યાખ્યાનાવરણ ચાર કપાય વિના દેસે કે ૦ દેશવિરતિગુણઠાણે ઠાતઠ
પ્રકૃતિ વાંધે ॥ ૯ ॥

તેવારે સાસ્વાદનગુણઠાણે નરકત્રિક, ચાર જાતિ, આવરચતુષ્ક, હુમસંસ્થાન, ઠે
વહુ સંઘયણ, આતપનામ, ૯ ચૌદ પ્રકૃતિમાંહે તેર નામકર્મની અને એક નરકાયુની
તથા મિથ્યાત્વ અને નપુસક, ૯ વે મોહનીયની એવ શોભ પ્રકૃતિનો વધ મિથ્યા
ત્વને ઉદય કરી હોય, તે મિથ્યાત્વનો ઉદય અહીંઆ નથી તે માટે ૯ શોભ પ્રકૃતિ
વિના શેષ એકસો ને એક પ્રકૃતિ લઢિધર્પ્યાતા પચેડિય, તિર્યંચ વીજે સાસ્વાદનગુણ
ઠાણે વાંધે

તે એકસો ને એક પ્રકૃતિમાંહેથી સુરાયુ અને અનતાનુવધ્યાદિક એકત્રીશ એવં
વત્રીશ પ્રકૃતિ વિના શેષ જ્ઞાનાવરણીય પાચ, ઢર્ગનાવરણીય ઠ, વેદનીય વે, મોહનીય
ઊંઘણીશ, નામની એકત્રીશ, ગોત્રની એક, અતરાયની પાચ, એવં ઊંઘણોતેર પ્રકૃતિ
મિશ્રગુણઠાણે લઢિધર્પ્યાતા પચેડિય તિર્યંચ વાંધે કેમકે ત્યા મિશ્રગુણઠાણે આયુ
વધ ન હોય, તે માટે સુરાયુનો અવધ કહ્યો અને અનતાનુવધીઆ ચાર, મધ્યસ
સ્થાન ચાર, મધ્યમસંઘયણ ચાર, કુલગતિ, નીઞ્ઞેર્ગોત્ર, સ્ત્રીવેદ, દૌર્જાગ્યત્રિક, શીળ
સ્ત્રીત્રિક, ઉચોતનામ, તિર્યંચત્રિક, ૯ પચીશ પ્રકૃતિ અનતાનુવધીયાનો ઉદય અ
હીંઆ નથી, તે માટે ન વધાય અને નરકત્રિક, ઔદારિકદ્વિક અને પ્રથમ સંઘયણ
એવ ઠ પ્રકૃતિ મનુષ્યપ્રાયોગ્ય દેવતા અને નારકી જેહવી વિશુદ્ધિયે વાંધે, તેવી
વિશુદ્ધિયે તિર્યંચ અને મનુષ્યને દેવપ્રાયોગ્ય વધાય તેથી ૯ ઠ પ્રકૃતિ ન વધાય હવે
૯ ઊંઘણોતેર પ્રકૃતિમાંહે વહી ચોથે ગુણઠાણે આયુ વધાય તેથી સુરાયુ વધ જ્ઞેલતાં
સીતેર પ્રકૃતિનો વધ, અવિરતિસમ્યક્દષ્ટિગુણઠાણે લઢિધર્પ્યાતા પચેડિય તિર્યંચ વાંધે
૯ સીતેર પ્રકૃતિમાંહે મોહનીયની પ્રકૃતિ જે અપ્રત્યાખ્યાનાવરણકપાય ચાર તેનો વધ
વિષેદ હોય, જેમાટે ૯ કપાય તો પોતાનો ઉદય જ્યાસુધી ઠતો હોય ત્યાસુધી વધાય અને અ

प्रत्याख्यानावरणकपायनो उदय, देशविरतिगुणगणे रसस्थान अत्रत्याख्यानीत्या चार कपायनां दल, प्रत्याख्यानीत्या कपाय चार, लेश जीत्या माटे तेथी त्यां न बंधाय, तेथी सीत्तरमांहेथी चार काढतां शेष ठाशठ प्ररुति देशविरति पांचमे गुणगणे लब्धि पर्याप्ता पचेद्रिय गर्जज तिर्यंच बांधे आगलां गुणगणां जवप्रत्यये तिर्यंचने न होय, तेथी तेनु वधस्वामित्व न कळुं ॥ ९ ॥

॥ गर्जजसंज्ञिपर्याप्ता पचेद्रिय तिर्यंचगति बंधयंत्रकम् ॥

तिर्यंचगतां वध स्वामित्व	वधप्रकृतय	अवधप्रकृतय	विद्धिप्रकृतय	ज्ञानावरणीय १	दर्शनावरणीय २	वेदनीय ३	मोहनीय ४	आयुर्कर्म ५	नामकर्म ६	गोत्रकर्म ७	अंतरायप्रकृतय	मूलप्रकृतय
उधे.	११७	३	०	५	९	२	२६	४	६४	२	५	१२०
मिध्यात्वे.	११७	३	१६	५	९	२	२६	४	६४	२	५	१२०
सास्वादने	१०१	१९	३२	५	९	२	२४	३	७१	७	५	१२०
मिश्रे	६९	११	०	५	६	२	१९	०	३१	१	५	७
अविरते	७०	१०	४	५	६	२	१९	१	३१	१	५	१२०
देशविरते	६६	१४	०	५	६	२	१५	१	३१	१	५	१२०

॥ एम तिर्यंचमध्ये सामान्ये तथा विशेषे वधस्वामित्व कळुं,
हवे मनुष्यमध्ये कहेवे. ॥

इअ चउगुणेषु वि नरा, परमजया सजिण उहु देसाइ ॥

जिण इकारस हीण, नव सय अपजत्त तिरिअ नरा ॥ १० ॥

अर्थ— इअचउगुणेषुवि के० एमज चार गुणगणाने विपे तिर्यंचनी पेरें नरा के० मनुष्यने पण एमज कहेवु परमजयासजिण के० पण एटळुं विशेष जे अविर-
तिसम्यक्त्व गुणगणे जिननाम सहित एकोतेर प्रकृति बांधे उहुदेसाइ के० देश-
विरति प्रमुख गुणगणे उध एटळे कर्मस्तवोक्तनी परें कहेवु अने जिणइकारसहीण
के० जिनएकादशके हीन एटळे जिनादिकथी नरकत्रिक लगे अगीआर प्रकृति हीन
कीधे, नवसय के० एकसो ने नव प्रकृतिनी वध, अपजत्ततिरिअनरा के० अपर्याप्ता
पचेद्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य बांधे

३ एम पर्याप्ता गर्जज तिर्यंचनी पेरें गर्जज मनुष्यने पण मिध्यात्वादिक प्रथमनां
चार गुणगणाने विपे प्रकृतिनी वध जाणवो. तेथी उधे मनुष्यने एकसो बीस प्रकृ-
तिनी वध कहेवो, जे माटे आहारकट्टिक वधहेतुविशिष्टचारित्र ठे ते तथा जिनना-

મ વધદેતુ એને સજવે, તેથી ડંબેં એ ત્રણ પ્રકૃતિ સહિત ગર્ભજમનુપ્યને ડંબેં એકસો ને વીશ પ્રકૃતિનો વધ જાણવો, તેમધ્યેં જિનનામ અને આહારકદ્ધિક, એ ત્રણ પ્રકૃતિ મિથ્યાત્વે ન વાંધે, તેથી પ્રથમગુણગણે એકસો ને સત્તરનો વધ જાણવો, તેમધ્યેં ન ર્કાદિક શોભ પ્રકૃતિ હીન કરતા સાસ્ત્રાદર્શને (૧૦૧) નો વધ, તેમાથી સુરાયુ તથા અનતાનુવધ્યાદિક એકત્રીશ, એવં વત્રીશ હીન કરતાં શેષ (૬૯) નો મિશ્રગુણગણે વધ, તેમધ્યેં સુરાયુ તથા જિનનામ એ વે પ્રકૃતિ, ચોથે ગુણગણે મનુપ્ય વાધે, તેવારે ડંગણોતેર માંહી વે મેલવતાં (૭૧) પ્રકૃતિનો ચોથે ગુણગણે વધ એટલે વીજા કર્મપ્રથમા ચોથે ગુણગણે સત્યોતેર પ્રકૃતિનો વધ કહ્યો છે, તેમાંથી ઠ પ્રકૃતિ હીન કરીયે તેનાં નામ કહેવે મનુપ્યત્રિક, ઔદારિક શરીર, ઠઠુ સસ્થાન, અને ઠઠુ સ ધયણ, એ ઠ રાલીયે, તેવારે એકોતેર પ્રકૃતિ રહે તે, અહીંઆ ચોથે ગુણગણે મનુપ્ય ને વધ કહેવી. તેમાંથી વીજા કપાયની ચોકમીનો વંધ ટાલે, તેવારે પાંચમે (૬૭) નો વધ તેથી ડંબેં ત્રીજે, ચોથે અને પાંચમે એ ત્રણ ગુણગણે આગલા તિર્યંચના જવ નો વધ જિનનામ સહિત કરીયે, એટલુ વિશેષ છે

અને પ્રમત્તાદિકગુણગણે કર્મસ્ત્રોત્ક વધ છે, જે જણી મનુપ્ય વિના વીજાને એ ગુણગણા ન સજવે, તેથી તેનો વધસ્વામી મનુપ્ય છે એટલે પ્રમત્તે ત્રીજા કપાયની ચોકડી હીન કરતા (૬૩) નો વધ તેમાંથી શોક, અરતિ, અસ્થિરદ્ધિક, અયજ અને અશાતા, એ ઠ પ્રકૃતિ હીન કરતા અને આહારદ્ધિક જ્વેલતા અપ્રમત્તે ડંગણશા ઠનો વધ તેમાંથી સુરાયુ હીન કરતા આઠમાના પ્રથમજાગે (૫૭) નો વધ તેમા થી નિદ્રાદ્ધિક હીન કરતા આઠમાના વીજાથી માહીને ઠઠા સુધીના પાંચ જાગે (૫૬) નો વંધ સાતમે જાગે ત્રસનવક, તથા ઔદારિકદ્ધિક વિના શેષ અંગોપાંગઠક, એવ પદર તથા દેવદ્ધિક, અયુરુલચુચતુષ્ક, વર્ણચતુષ્ક, પર્વેદ્રિય, શુજવિદ્યાયોગતિ, પ્રથ મસસ્થાન, નિર્માણ, જિનનામ, એવ ત્રીશ પ્રકૃતિ હીન કરતાં (૨૬) નો વધ તેમા થી હાસ્યચતુષ્ક હીન કરતા નવમા ગુણગણાના પ્રથમજાગે (૨૨) નો વધ પુરુષવે વહીન કરતા વીજે જાગે (૨૧) નો વધ સજ્વલનકોથ હીન કરતાં ત્રીજે જાગે (૨૦) નો વધ સજ્વલનમાન હીન કરતા ચોથે જાગે (૧૯) નો વધ સજ્વલનમાયા હીન કરતા પાંચમે જાગે (૧૭) નો વધ સજ્વલનો લોભ હીન કરતાં દશમે ગુણગણે (૧૭) નો વધ તેમાથી જ્ઞાનાવરણીય પાચ, દર્શનાવરણીય ચાર, નામની એક, ગોત્રની એક અને અતરાયની પાચ, એ શોભ પ્રકૃતિ હીન કરતા અગીઆસ્મા પ્રમુલ ત્રણ ગુણગણે એક શાતાનો વધ જાણવો અને અયોગી અવધક છે એમ ડંબેં કર્મસ્ત્રોત્ક વધપ્રમત્તાદિકગુણગણે મનુપ્યને લેવો જે જણી એ નવ ગુણગણા મનુપ્ય વિના વીજાને ન હોય

जिनादिक्रि अगीआर प्रकृति एटखे जिननाम, देवद्विक, वैक्रियद्विक, आहारक द्विक, देवायु अने नरकत्रिक, ए अगीआर प्रकृति एकसो ने बीशमाथी हीन करीये, तेवारें शेष एकसो ने नव प्रकृतिनो बंध, उवें तथा मिथ्यात्वगुणगणें लब्धि अपर्याप्ता मनुष्य तथा तिर्यचने होय एने बीजा तेर गुणगणें न संजवे ए मिथ्यात्वीज होय, ते जणी जिननाम तथा आहारकद्विक न बांधे तथा ते मरीने देवगतिमा पण न जाय, तेथी देवत्रिक तथा वैक्रियद्विक न बांधे, तथा नरकगतिमांहे पण न उपजे माटे नरकत्रिक पण न बांधे, तेथी ए अगीआर प्रकृति हीन कीजे, तेवारें एकसो ने नव प्रकृतिनो बंध, उवें तथा मिथ्यात्वे होय, ए लब्धि अपर्याप्ता देवा अने करण अपर्याप्ता तिर्यच तथा मनुष्यने अपर्याप्तावस्थाये पण देवद्विकादिकनो बंध आतो कह्यो ते तेथी ते न कह्या, करणपर्याप्ता देव तथा मनुष्य तथा तीर्थकरनाम कर्म बांधे, ते लब्धिपर्याप्तो चोथे गुणगणें जाणवो ॥ १० ॥

॥ मनुष्य मार्गेणा यंत्रकम् ॥

[illegible]

॥ જ્યોતિષી, જીવનપતિ, વાનમંતરવ્યતરેષુ વંધસ્વામિત્વયત્ત્રુમિદમ્ ॥

જ્યોતિષી જીવનપ તિ વ્યતરાદિકેષુ	વધપ્રકૃતયં	અવંધપ્રકૃતય	વધવિદેવપ્રકૃતય	જ્ઞાનાવરણીય ૧	દર્શનાવરણીય. ૨	વેદનીય ૩	મોહનીય ૪	આયુર્કર્મ ૫	નામકર્મ ૬	ગોત્રકર્મ ૭	અતરપ ૮	મૂલપ્રકૃતય
હંધે	૧૦૩	૧૭	૦	૫	૮	૨	૨૬	૨	૫૨	૨	૫	૭૬૦
મિથ્યાત્વે	૧૦૩	૧૭	૭	૫	૮	૨	૨૬	૨	૫૨	૨	૫	૭૬૦
સાસ્વાદને	૯૬	૨૪	૨૬	૫	૮	૨	૨૪	૨	૪૭	૨	૫	૭૬૦
મિથ્રે	૭૦	૫૦	૦	૫	૬	૨	૧૮	૦	૩૨	૧	૫	૭
અવિરતે	૭૧	૪૮	૦	૫	૬	૨	૧૮	૧	૩૨	૧	૫	૭૬૦

રયણુવ સણં કુમારા, ઇ આણયાઙ્ ઝજ્ઞોઞ્ ચત્તરહિઆ ॥ અપ-
જ્ઞા તિરિઅવ નવ સય, મિગિદિ પુઢવિ જલ તરુ વિગલે ॥ ૧૨ ॥

અર્થ- રયણુવ કે૦ રત્નપ્રજાનારકીની પેરે સણકુમારાઙ્ કે૦ સનત્કુમારાદિક
દેવલોકને ત્રિપે હંધે એકસો એક, મિથ્યાત્વે સો, સાસ્વાદને ઝજ્ઞ, મિથ્રે સીતેર, અને
અવિરતિયે વહોંતેરનો વધ જાણવો આણયાઙ કે૦ આણતાદિક ચાર દેવલોક તથા
નવ ગ્રેવેયકે ઝજ્ઞોઞ્ચત્તરહિઆ કે૦ ઝયોતાદિક ચાર પ્રકૃતિ રહિત કરીયેં, તેવારેં
ઝપે સત્તાણ, મિથ્યાત્વે ઝજ્ઞ, સાસ્વાદનેં વાણ, મિથ્રે સીતેર અને અવિરતિયેં વહોંતેરનો
વધ હોય તથા અપજ્ઞાતિરિઅવ કે૦ અપર્યાસા પચેઙિય તિર્યચની પેરેં નવસય કે૦
એકસો ને નવ પ્રકૃતિનો વધ મિગિદિ કે૦ એકેઙિય, પુઢવિ કે૦ પૃથિવીકાય, જલ કે૦
અપકાય, તરુ કે૦ વનસ્પતિકાય, વિગલે કે૦ વેઙ્ઙિયાદિક, ત્રણ વિકલેંઙિય એવં
સાતેને વધ હોય

રત્નપ્રજાપૃથ્વીના નારકી જેટલી પ્રકૃતિ, ઝપે તથા ગુણસ્થાનકવિશેષે વાધે, તેટલી
સનત્કુમાર, માહેઙ્, વ્રહ્મ, હાંતરુ, શુક્ર, અને સહસ્રાર, ઇ ઝ દેવલોકના દેવતા
વાધે જે જાણી ૫ દેવતા પણ ચવીને એકેઙિયમાહે ન ઝપજે, તેથી એકેઙિય
જાતિ, આવરનામ અને આતપ, ૫ ત્રણનો વધ હંધે તથા મિથ્યાત્વે ન હોય, તેવારેં

एकसो ने एक उधें बांधे तेने जिननाम हीन करीयें, तेवारें मिथ्यात्वे सो प्रकृति बांधे. तेमांथी नपुसकादिक चतुष्क हीन करतां सास्वादनें ठहुं प्रकृति बांधे तेमांद्देशी अनंतानुबध्यादिक ठवीश प्रकृति टखे, तेवारें शेष सीत्तेर प्रकृति मिश्रगुणगणे बांधे, तेने जिननाम तथा नरायु सहित करीये, तेवारें बहोतेर प्रकृति, चोये गुणगणे बांधे. एना हेतु पूर्वनी परें लेवा. आणत, प्राणत, आरण अने अ-
द्युत, ए चार देवलोके तथा जड़, सुजड़, सुजात, सौमनस्य, प्रियदर्शन, सुदर्शन, अमोघ, सुप्रतिबद्ध, अने यशोधर, ए नव धैवेयक तथा पांच अनुत्तरविमान, एवं चौद स्थानकें तथा अठार स्थानकें उद्योतनाम तिर्यचत्रिक, ए चार प्रकृति न बांधे, जे जणी त्यांनो आवेलो जीव, मनुष्यज थाय, पण तिर्यच न थाय, तेमाटे तत्प्रा-
योग्य ए चार प्रकृति न वयाय तेमाटे मूलौघमाद्देशी सुरद्विकादिक उगणीश प्रकृति अने ए चार प्रकृति, एवं त्रेवीश प्रकृति टखे, तेवारें शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय ठवीश, आयुनी एरु, नामनी सक्तालीश, गोत्रनी वे अने अतरायनी पांच, एवं सत्ताणुं प्रकृतिनो बंध उधे होय तेने जिननाम हीन करतां मिथ्यात्वे ठहु प्रकृतिनो बंध शेष पूर्वली परें जाणवो. तथा अनुत्तरविमा-
नवासी देवोनें एकज चोथु गुणगण होय, शेष गुणगणां न होय तेथी तेने उधें एटखे सामान्ये तथा विशेषे बहोतेर प्रकृतिनोज बंध जाणवो. एम देवगतिये बंध-
स्वामित्व कलुं. अहीं सुधी गतिमार्गणाना चार जेदें बंधस्वामित्व कलुं

ह्वे इन्द्रियमार्गणायें तथा कायामार्गणायें बंधस्वामित्व कहे ठे. त्या इन्द्रियमार्गणा-
मध्यें एकेंद्रिय, वैन्द्रिय, तेंद्रिय, अने चौरिन्द्रिय, ए चार मार्गणा अने काय मार्गणा-
मध्यें पृथ्वी, अप् अने वनस्पतिकाय, ए त्रण मार्गणा, ए वेहु मली सात द्वारे उध-
बध लब्धिअपर्याप्ता, पंचेंद्रिय तिर्यचनी परें एकसो ने नव प्रकृतिनो बंध होय, केम-
के ते जीवोने सम्यक्त्व चारित्र नथी तथा ते देवगति अने नरकगतिमांद्दे न उपजे,
तेथी जिननाम, सुरत्रिक, नरकत्रिक, वैक्रियद्विक, आहारकद्विक, ए अग्नीआर प्रकृ-
ति विना शेष एकसो ने नव प्रकृति उधें तथा मिथ्यात्वे बांधे पण लब्धि अपर्याप्ता
पंचेंद्रियतिर्यचने एकज मिथ्यात्वगुणगण होय अने ए सातने तो मिथ्यात्व अने
सास्वादन ए वे गुणगणां संजवे, जे माटे ए मध्ये सम्यक्त्व वमतो जीव, अवतरे ते
कारणे अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनपणुं संजवे, ए विशेष ठे ॥ १५ ॥

॥ आणतादिचतुष्टये तथा त्रैवेयकनवके बंधस्वामित्वयंत्रकमिदम् ॥

आणतादिचतुष्टये तथा त्रैवेयकनवके	वधप्रकृति	अवधप्रकृति	निबिधप्रकृति	ज्ञानावरणीय	दर्शनावरणीय	वेदनीयकर्म	मोहनीयकर्म.	आयुर्कर्म	नामकर्म	गोत्रकर्म	अंतरायकर्म	मूलप्रकृति
उर्ध्व.	७९	२३	१	९	९	२	२६	१	४७	२	९	७५०
मिथ्यात्व.	९६	२४	४	९	९	२	२६	१	४६	२	९	७५०
सास्वादनं	९२	२०	३१	९	९	२	२४	१	४४	२	९	७५०
मिश्रं	७०	९०	०	९	६	२	१९	०	३२	१	९	७
अधिरतं	७२	४०	०	९	६	२	१९	१	३३	१	९	७५०

उनवड् सासणि विणु सुहु, म तेर केड् पुण विंति चउनवड् ॥

तिरिअ नराऊहि विणा, तणु पज्जात्ति न जंति जउ ॥ १३ ॥

अर्थ—विणुसुहुमतेर के० सूक्ष्मादिक तेर प्रकृतिना बंध विना उनवड्सासणि के० ठु प्रकृति सास्वादन गुणगणे बाधे, केड् के० कोड्एक आचार्य पुण के० वली आ वी रीते विंति के० कहे ठे के, तिरिअनराऊहिविणा के० अपर्याप्ता तिर्यंचनु आयु अने मनुष्यायु, ए वे प्रकृति विना चउनवड् के० चोराणु प्रकृति, सास्वादनं बाधे, जे माटे तणुपज्जात्ति के० शरीरपर्याप्ति नजतिजउ के० सास्वादनपणे पूरी न करे तेमाटे १३

जवनपति, व्यतर, अने ज्योतिषी, ए त्रण, सौधर्म, ईशान, ए वे वैमानिक, देव ता मिथ्यात्वप्रत्ये एकेंद्रिय प्रायोग्य आयु बाधी, पठी वली अध्ववसायविशुद्धं सम्य क्त्व पामी मरणसमये सम्यक्त्व वमतो, पृथिवी, अप्, वनस्पती, ए एकेंद्रियमाहे अवतरे, तेने शरीरपर्याप्ति पूर्ण करी न होय तेथी पहेला सास्वादन होय, तेने ठु प्रकृतिनो बंध होय जे जणी सूक्ष्मत्रिक, विकलजातित्रिक, एकेंद्रियजाति, यावर, आतप, नपुसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, दुरुसस्थान, सेवार्त्तसघयण, ए तेर प्रकृति मिथ्यात्व विना न बधाय, तेथी अहीआ एकसो ने नव माहेथी तेर टालता शेष ठु प्रकृति सास्वादाने बंधाय अहीआ कोड्एक आचार्य श्रीचड्सूरि प्रमुख एकेंद्रियादिक साते मार्गणाद्वारे ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय चो- बीश, नामनी सडताबीश, गोत्रनी वे, अंतरायनी पांच, एव चोराणु प्रकृति बधाय एउ कहे ठे, जे जणी ए सात मार्गणायें करणअपर्याप्तावस्थायेज सास्वादनपण हुते पण

पर्याप्तावस्थायें सम्यक्त्व नथी, तो तेथी वमतां सास्वादनं जावपणे केम होय ? तेणे ते सास्वादन गुणगणे वर्त्तता शरीरपर्याप्ति पूरी न करे अने शरीरइंद्रियपर्याप्ति पूरी कर्त्ताविना करणअपर्याप्ता, परजवायु न वाधे तेथी सुरायु अने नरकायु, ए वे प्रकृति जवप्रत्ययें नथी, अने तिर्यगायु तथा मनुष्यायु ए वे पण करण अपर्याप्ता न वांधे, तेथी आयु विना मूलप्रकृति सात अने उत्तर प्रकृति चोराणुं वाधे, जे जणी तनुअपर्याप्तिकाल ए ठ आयुलि अधिक अतर मुहूर्त्त प्रमाण सास्वादन कालस्तोक, ते जणी विकलेंद्रियमध्ये मनुष्य अने तिर्यंच सम्यक्त्व वमतो आवे कोइएक आचार्य कहे ठे के सास्वादनगुणगणु शरीरपर्याप्ति पूर्ण थया पठी रहे, तेवारें वे आयु वांधे, बीजा आचार्य वली एम कहे ठे के शरीरपर्याप्ति पूरी थया पठी रहे, तेवारें वे आयु वांधे, बीजा आचार्य वली एम कहे ठे के शरीरपर्याप्ति पूरी थया पठी सास्वादनगुणगणु रहे, तेवारें वे आयु न वांधे

कर्मग्रंथना टवाकार श्रीजीववीजयजी माहाराजे एम लख्यु ठे के सास्वादन गुणगणे सूक्ष्मत्रिकादिकथी ठेवठा सुधी तेर प्रकृति, एकसो नवमांहेथी ठंठी कीधे थके ठळुं वांधे, एने वेज गुणगणा होय अने केटलाएक आचार्य कहेठे के तिर्यंचायु अने मनुष्यायु विना चोराणु वाधे, जे जणी, एकेंद्रियादिक सास्वादनवंत थको शरीरपर्याप्ति पण पूरी न करी शके तो आयु केम वाधे ? तेवारें त्यां पहेले मतं शरीरपर्याप्ति पूरी थाय पठी पण सास्वादन रहे, त्या आयु वांधे, तेवारें ते ठळुं प्रकृति वांधे अने बीजे मतें तो शरीरपर्याप्तिथी आगलज सास्वादन जाय तो आयु क्याथी वांधे, तेवारें ते चोराणुज वांधे, ए वे मत जाणवा एमांहे चोराणुनो मत खरो जासे ठे, जे जणी एकेंद्रियादिकतुं जघन्यायु पण वसो ठपन्न आवलिकानो छल्लक जव होय, ते आयुना वे जाग गये थके एकसो ने एकोतेरमी आवलिकाये आयु वधाय, अने सास्वादनपण तो उक्कणु पण ठ आवलिकानु होय, तेटखामांहे परजवनु आयु केम वधाय ? ते माटे चोराणुज वाधे. ए मत शुद्ध जणाय ठे अने ग्रंथकारें ठळु कही तेतो कोण जाणे शे आशये कही हशे ? तथा आगलें औदारिक मिश्रने पण सास्वादने आयुबंध निवाच्यो ठे “सासणिचउनवइणिणा, नरतिरियाऊ सुहुमतेर ” ए गाथाये निवाच्यो ठे तां ते अहींथा पण एमज जोश्यें, केमके ते अने ए सास्वादन, एकज ठे. ॥ १३ ॥

पटखे, इंद्रिय अने काय मार्गणा माहेला सातछारें बंधस्वामित्व कळुं. एव अंगीआर मार्गणा छार थया

॥ અપર્યાપ્તા એકેન્દ્રિય, પૃથ્વી, અપ્, વનસ્પતિ, વિકલત્રય વધસ્વામિત્વ યંત્રકમ્ ॥

અપર્યાપ્તાએકેન્દ્રિયા- દિક વધસ્વામિત્વ યંત્રકમિદમ્	વધણપ્રકૃતિ	અગ્રધપ્રકૃતિ	વિદ્યેદપ્રકૃતિ	જ્ઞાનાગ્રણીય	દર્શનાગ્રણીય	વેદનીય	મોહનીય	આયુર્કર્મ	નામકર્મ	ગોત્રકર્મ	અતરાયકર્મ	મૂલપ્રકૃતિ
ઉઘે	૧૦૯	૧૧	૦	૫	૯	૨	૨૬	૨	૫૦	૨	૫	૭૬૦
મિથ્યાત્વે	૧૦૯	૧૧	૩૩	૫	૯	૨	૨૬	૨	૫૦	૨	૫	૭૬૦
સાસ્વાદને	૧૬	૨૪	૦	૫	૯	૨	૨૪	૨	૪૭	૨	૫	૭૬૦

હેહુ પાણિદિ તસેગહ, તસે જિણિકાર નરતિગુચ્ચ વિણા ॥

મણવય જોગે હેહો, ઝરલે નરજંગુ તમ્મિસ્સે ॥ ૧૪ ॥

અર્થ- હેહુ કે૦ ડંઘવધ, પાણિદિ કે૦ પચ્ચેન્દ્રિયમાર્ગણાયે, તસે કે૦ ત્રસકાયમાર્ગણાયે
હેહો, મિથ્યાત્વે અને સાસ્વાદનાદિકે એમ મૂલ વધસ્વામિત્વ જાણવું તથા ગહતસે કે૦
ગતિત્રસ તે તેઝકાય માર્ગણાયે જિણિકાર નરતિગુચ્ચવિણા કે૦ જિનાદિક અગ્નીઆર
પ્રકૃતિ તથા મનુષ્યત્રિક, ડંઘગોંત્ર, એ પદર પ્રકૃતિ વિના એકસો પાંચ પ્રકૃતિનો વંધ
જાણવો મણવયજોગેહેહો કે૦ ચાર મનોયોગમાર્ગણાયે, ચાર વચનયોગમાર્ગણાયે, મૂલ
લેવો ઝરલે કે૦ ઔદારિક ઔદારિકકાયયોગે નરજગ કે૦ મનુષ્યના વધની પેરે વધનો
જાંગો લેવો, તમ્મિસ્સે કે૦ તેમજ આગલ ઔદારિકમિશ્રયોગે પણ લેવો ઇત્યદ્ધરાર્થ ૧૪

માતાના ડદરમાહે ડપજે, તે વેલાયે ઔદારિકકાય પૂરી ન થાય ત્યાં લગે ઔદા-
રિકમિશ્ર હોય, તેને એકસોને ચૌદ પ્રકૃતિનો વંધ હોય, પઠી ડંઘ કે૦ જે વીજે કર્મ-
સ્ત્રે સર્વે જીવની અપેક્ષાયે જે ગુણગણે વધ કહ્યો, તેહિજ જાણવો એટલે હેહો એક-
સોને વીશ, મિથ્યાત્વે એકસોને સત્તર, ઇત્યાદિક ચૌદ ગુણગણા પર્યંત વધસ્વામિત્વ જે
પ્રમાણે સર્વે જીવની અપેક્ષાયે કર્મસ્તવમા કહ્યું છે તે પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય માર્ગણાદારે
અને ત્રસકાયમાર્ગણાદારે વધસ્વામિત્વ જાણી લેવું એવ તેર

હેહો ગતિ ત્રસ એટલે જોપણ સ્થાવરનામકર્મના ડદયથી લઙ્ઘિસ્થાવર છે, તો પણ
ચાલવાને સાધમેં ત્રસ હોય એટલે તેઝ, અને વાઝ, એ વે કાય ઝર્ધ્વગમન તિર્યગ્ગ-
મન કરે, તે માટે અને ગતિત્રસ કહીયે, તે ગતિત્રસને વિષે જિનાદિક અગ્નીઆર

प्रकृति तथा मनुष्यत्रिक, उच्चैर्गोत्र, एवं पंदर प्रकृति न वधाय जे जणी तेउ अने वायुमध्यंथी देवता, नारकी तथा मनुष्य न उपजे, तेथी तत्प्रायोग्य देवत्रिक, नरकत्रिक, वैक्रियद्रिक, जिननाम, आहारकद्रिक, मनुष्यत्रिक, अने उच्चैर्गोत्र, एवं पंदर प्रकृति न बांधे, तेवारें शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय ठ-वीश, आयुनी एक, नामनी ठप्पन्न, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, एवं एकसो ने पांच प्रकृति बांधे, ए तेउ अने वाउ ए वे एकज तिर्यंचगतिमां अवतरे, तेथी तिर्यंच-मध्यें तो जवप्रत्ययें एक नीचैर्गोत्रज उदय होय, तेथी उच्चैर्गोत्र पण न बांधे, ए वे-मांहे सास्वादन गुणठाणु न होय जे जणी सम्यग्भव वमतो पण ए वेमांहे कोइ अवतरे नहीं एम इन्द्रियमार्गणा तथा कायमार्गणा कही, एटले पूर्वे गतिमार्गणानां चार द्वार कहेलां ठे अने इन्द्रिय तथा कायनां अगीयार द्वार, एम वधां मली पंदर मार्गणाद्वारे बंधस्वामित्वपणु कळुं

हवे योगमार्गणायें बंधस्वामित्व कहेठे. त्यां एक सत्यमनोयोग, बीजो असत्यमनो-योग, त्रीजो सत्यामृपामनोयोग, चोथो असत्यामृपामनोयोग, ए चार मनोयोग ठे, अने सत्यवचनयोग, असत्यवचनयोग, सत्यमृपावचनयोग, असत्यमृपावचनयोग, ए चार व-चनयोग ठे, ए आठे योग पहेला गुणठाणाथी मांकीने बारमा द्वीणमोह गुणठाणां लगे ठे. तेथी बीजे कर्मग्रंथें जे गुणठाणाआश्रयि मूलबध कळो एटले उंचे एकसो ने बीश प्रकृतिनो बध तथा जिननाम अने आहारगडुगे हीन, मिथ्यात्वे एकसो सत्तर प्रकृ-तिनो बंध, सास्वादने एकसो ने एकनो बंध, मिश्रे चमोत्तरनो बंध, अविरतिये सत्यो-तेरनो बंध, देशविरतिये शरुशठनो बंध, प्रमत्ते त्रेशठनो बध, एम बारमा गुणठाणालगे पूर्वोक्त रीति बंधस्वामित्व जाणवुं ए आठ योगे बार गुणठाणां होय. वे मनना, अने वे वचनना योग, तेरमे गुणठाणे होय ए रीतिं मन तथा वचनना आठ योगने विषे बध कळो एटले सत्तर मार्गणाद्वार थयां

हवे सात काययोगे बध कहेठे. ते सात काययोगमध्ये औदारिककाययोगें तो म-नुष्यनी पेरें बंधस्वामित्व जाणवुं जे जणी औदारिक शरीर मनुष्य अने तिर्यंच विना न होय तेमांहे पण अधिक गुणस्थानके अधिक प्रकृतिना बंधस्वामी मनुष्य ठे, तेथी अहींआ मनुष्यनो जागोज कळो एटले उंचे एकसो बीश प्रकृतिनो बध, मिथ्यात्वे एकसो सत्तर, सास्वादने एकसो ने एक, तेमांथी सुरायु तथा अनंतानुबंध्यादिक एकत्रीश, एवं वत्रीश प्रकृति हीन करता मिश्रें उगणोतेर, ते वली सुरायु तथा जि-ननाम सहित अविरतिये एकोतेर बांधे अने देशविरतिये शडशठ, प्रमत्ते त्रेशठ,

एष प्रवेष्टी पेरं तेर गुणठाणे वधस्वामित्व लेखतु एष, औदारिक काययोगं उध-
स्वामित्व कथुं. ॥ १४ ॥

॥ हवे ते औदारिककर्मणसाथं मिश्र काययोगी अपर्याप्तावस्थायं
जे मनुष्य तथा तिर्यच होय, त्या बंधस्वामित्व कहेते ॥

आहारग विणोहे, चउदससउ मिठि जिण पणग हीणं ॥
सासणि चउ नवइ विणा, तिरिअ नराउ सुहुम तेर ॥ १५ ॥

अर्थ—आहारगविण के० आहारग विना उहे के० उधें चउदससउ के०
एकसो ने चौद प्रकृति वधाय, अने मिठि के० मिथ्यात्वं जिणपणग के० जिनपंचकनी
पाच प्रकृति, हीण के० हीन करीये, तेगरे एकसो नवधाये तथा सासणि के० साम्वा-
दनगुणठाणे तो चउनवइ के० चोराणु प्रकृति वधाय, तिरिअ के० तिर्यचायु, नराउ
के० मनुष्यायु, सुहुमतेर के० मूढादिक तेर प्रकृति, विणा के० विना चोराणु प्र-
कृति वधाय ॥ १५ ॥

ते औदारिकमिश्रयोगी जीवने आहारकशरीर, अने आहारकअगोपांग, ए वे
प्रकृति अप्रमत्तगुणस्थानकने अज्ञातं न वधाय, तथा सुरायु अने नरकत्रिक ए चार
प्रकृति सर्व पर्याप्ति पूर्ण कस्याविना न वधाय, माटे ए उ प्रकृति अपर्याप्तावस्थाये न
वधाय, तेथी ज्ञान पाच, दर्शन नउ, वेदनीय वे, मोहनीय ठरीग, आयु वे, नामनी
प्रेषण, गोत्रनी वे अने अंतरायनी पांच, एव एकसो ने चौद प्रकृति उधें औदारिक
कर्मण मिश्रकाययोगे वर्ततो मनुष्य तथा तिर्यच वाधे अहींआ जे शरीरपर्याप्ति
पूरी कस्याविना औदारिकयोग माने तेने मते औदारिक मिश्रयोगीने नरायु तथा
तिर्यगायुनो वध पण न घटे ? शरीरपर्याप्ति पूरी थया पठी मनुष्यने अने तिर्यचने
आयु वधाय तेमाटे तेना मते एकसो ने धार प्रकृतिनो वध उये होय, तेमाहेथी
जिननाम, सुरगति, सुरानुपूर्वी, वैक्रियशरीर, वैक्रीयअगोपांग, ए पाच प्रकृति
मिथ्यात्वी मनुष्य तथा तिर्यचने अपर्याप्तावस्थायें तथाविध विशुद्धिने अज्ञातं न व-
धाय, तेथी औदारिक मिश्रयोगी मिथ्यात्वीने ए पाच प्रकृतिनो वध न पामीये, शेष
एकसो नव प्रकृतिनो वध मिथ्यात्वे होय

तेने सास्वादनगुणठाणे नरायु, तिर्यगायु, ए वे प्रकृति शरीरपर्याप्ति पूरी कस्यावि-
ना न वधाय केमकं सास्वादनजावे वर्ततो अपर्याप्तावस्थायें शरीरपर्याप्ति पूरी न करे,
तेथी ए वे प्रकृति न वधाय, तथा मिथ्यात्वनो उदय नथी तेथी सूक्ष्मत्रिक, विकलत्रिक,
एकेंद्रियजाति, यागर, आतप, नपुसक, मिथ्यात्व, दुर्गसंस्थान, ठेवहु संघषण, ए

तेर प्रकृतिन बांधे एवं पंदर प्रकृति पूर्वोक्त एकसो ने नव मांहेथी हीन करीयें तेवारे शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय चोवीश, नामनी समतालीश, गोत्रनी वे अने अंतरायनी पांच, एवं चोराणुं प्रकृतिनो बंध औदारिक मिश्रकाययोगीने बीजे गुणठाणे होय

तथा मिश्रगुणठाणे वर्त्ततो जीव, मरण न पामे तेथी उपजे पण नहीं तेथी अप-
र्यातावस्थायें जावी औदारिक मिश्रयोगे मिश्रगुणठाणु न कछुं ॥ १५ ॥

॥ हवे चोथा गुणठाणानां बंधस्वामित्व कहेठे. ॥

अण चउवीसाइ विणा, जिणपण जुअ सम्मि जोगिणो सा-
यं ॥ विणुनिरि नराज कम्मे, वि एवमाहारइगि उंहो ॥ १६ ॥

अर्थ-अणचउवीसाइविणा के० अनतानुबध्यादिक चोवीश प्रकृति विना जिणपण
के० जिनपचक, जुअ के० युक्त, पचोतेर प्रकृति सम्मी के० अविरति सम्यकृदष्टिगुण-
ठाणे बांधे, अने जोगिणोसाय के० सयोगी गुणठाणे एक शतानो बंध तथा तिरिनराज
के० तिर्यंच अने मनुष्यायु, ए वे प्रकृति विणु के० विना शेष कम्मेवि के० कर्मणकाय
योगीने पण औदारिक मिश्रयोगीनी पेरें एवमाहारइगिउंहो के० एमज आहारक-
काययोगे अने आहारकमिश्रकाययोगे पण उंध एटले कर्मस्तवमां कह्या मुजव बंध
कहेवो ॥ इत्यकारार्थ ॥ १६ ॥

ते चोराणु प्रकृतिमांहेथी अनंतानुबधीया चार, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार,
कुसगति, नीचैर्गोत्र, स्त्रीवेद, दोर्जाग्यनाम, छु स्वर, अनादेय, धीणस्त्रीत्रिक, उद्योत,
तिर्यग्गति, तिर्यगानुपूर्वी, ए चोवीश प्रकृति अनतानुबधीयाकपायने उदये बंधाय. ते उदय
चोथे गुणठाणे न होय, तेथी न बंधाय, तेथी शेष सीत्तेर प्रकृति रही तेमध्ये विंशु-
खाध्यवसायें करी पांच प्रकृतिनो बंध होय, तेवारे ज्ञाननी पांच, दर्शननी ठ, वेद-
नीयनी वे, मोहनीयनी उगलीश, नामनी सारुत्रीश, गोत्रनी एक, अतरायनी पांच,
ए पचोतेर प्रकृति बंधाय हवे ते पाच प्रकृतिनां नाम कहेठे. जिननाम, देवगति,
देवानुपूर्वी, वैक्रियशरीर, वैक्रियअंगोपाग, ए पांच प्रकृति, सम्यक्त्वप्रलये बांधे ते-
माटे ते जेलतां अविरतिसम्यकृदष्टि गुणठाणे पंचोतेरनो बंध होय अर्हीया सिद्धा-
तमतें वैक्रियलब्धि तथा आहारकलब्धि वैक्रियादिक शरीर करता औदारिक मि-
श्रयोग मान्यो, पण ते अर्हीया विवक्ष्यो नहीं, तेथी प्रमत्त तथा देशविरतिगुणठा-
णानो बंध न कह्यो

तथा औदारिक मिश्रकाययोगना स्वामी मनुष्य अने तिर्यंच ठे तेने चोथे गुण-
ठाणे सीत्तेर तथा एकोतेर प्रकृतिनो बंध कह्यो नरद्विक, औदारिकद्विक, प्रथमस-

ઘણ, એ પાંચ પ્રકૃતિનો વધસ્વામી, ચોથે ગુણગણે વર્તતો કોણ ઔદારિક મિશ્ર-યોગી ન પામે ? તથા અનંતાનુબધિ ચોવીશ આદં દેહ, અહીંઆ ચોવીશ આગલ આદિ શબ્દ કહ્યો છે તેણે આદિશબ્દથી વીજી કેહ પ્રકૃતિ શેષ લેવી, તેથી જાણીયે છે, જે એ પાંચ પ્રકૃતિ, આદિશબ્દથી લેવી તેથી મનુષ્ય તિર્યંચને ત્રીજે ચોથે ગુણગણે પણ એકત્રીશ વિના શેષ સીત્તેર પ્રકૃતિ કહી, તેમ અહીંઆ નરાયુ અને તિર્યંગાયુ એ બે પૂર્વે ટાલી છે તેથી શેષ ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિ ચોરાણમાંદેથી કાઢીયે અને જિનપચક ઘાલતાં સીત્તેર પ્રકૃતિનો વધ હોય એમ સજવે છે. પઠી જેમ વહુ-શ્રુત કહે, તે પ્રમાણ છે

તથા સયોગીગુણગણે કેવલી કેવલસમુદ્ઘાત કરે, ત્યાં વીજે, ઠઠે અને સાતમે, એ ત્રણ સમયે ઔદારિકમિશ્રયોગ હોય તેને યોગ પ્રત્યઘિટ્ત એક શાતાવેદનીય પ્રકૃતિવધ હોય, મિથ્યાત્વ અવિરતિય તથા કપાયને અજાવે શેષ પ્રકૃતિ ન વધાય.

એમ ઔદારિક મિશ્રયોગીની પેરેં કર્મણયોગીનુ વધસ્વામિવત્ત્વ પણ જાણવું. પર પટલુ વિશેષ જે કર્મણકાયયોગ પરજવથી આવતા એક, તથા બે તથા ત્રણ સમય લગે વિગ્રહગતિયે હોય તથા તેરમે ગુણગણે આઠ સમયનો કેવલી સમુદ્ઘાત કરતા ત્રીજે, ચોથે અને પાંચમે, એ ત્રણ સમય આત્મપ્રદેશ કરી સર્વ લોક પૂરે, તેવારે કર્મણકાયયોગ ત્યાં હોય આયુવધ ન હોય, અને ગુણગણ પહેલુ, વીજુ, ચોથુ અને તેરમુ હોય તેથી ત્યા તિર્યંગાયુ, નરાયુ, એ બે પ્રકૃતિ ટાલી શેષ ઔદારિક મિશ્રયોગીની પેરેં લેવું, પટલે મૂલોષ એકસોને વીશ તેમાંદેથી આહાર-ઠઠ તથા એ બે આયુ, એવ આઠ પ્રકૃતિ હીન કરતા શેષ એકસો ને ચાર પ્રકૃતિનો ડંધે વધ તે જિનપચકવિના શેષ એકસોને સાત મિથ્યાત્વે વાંધે ને સૂક્ષ્માદિક તેર પ્રકૃતિ હીન ચોરાણ સાંસ્કારને વાંધે, તે અનંતાનુબધ્યાદિક ચોવીશ પ્રકૃતિ હીન અને જિનપચક યુક્ત કરતા પદ્મોત્તર પ્રકૃતિ ચોથે ગુણગણે વાંધે, અને તેરમે ગુણગણે એક શાતાનો વધ કર્મણકાયયોગે હોય

એવી રીતે એક આહારકકાયયોગ, વીજો આહારકમિશ્રકાયયોગ, એ બે યોગે ડંધ કહેતા વીજા કર્મસ્તવમધ્યે જે પ્રમત્ત ગુણગણે ત્રેશઠ પ્રકૃતિનો વધ કહ્યો તે લેવો જે ત્રણી એ યોગ ઔદ પૂર્વધર જેવારે આહારકશરીર કરે, ત્યા હોય ત્યા લઘ્વિ પ્રયુજતા પ્રમત્ત હોય તથા આહારકયોગે અપ્રમત્ત ગુણગણ માનતા થકા ત્રેશઠમાંદેથી ઠ પ્રકૃતિ કાઢીયે અને એક સુરાયુ જેલીયે તેવારે અઘાવન્ન પ્રકૃતિનો વધ હોય, માટે પચસમ-દને મતે આહારક શરીર કરીને ચાલે તેવારે ત્રેશઠ અથવા સત્તાવન અથવા અઘાવન અથવા ડંગણશાઠ પ્રકૃતિ વાંધે, ત્રેસઠ પ્રકૃતિનો વધ કહ્યો તે લેવો “સગવન્ના તેવઘિ-

बंधति आहारजज्ञप्सु ” ए पंचसंयहमध्यं कल्लो ठे तेशी वत्ते गुणठाणे आहारकशरीरने सत्तावन्न प्रकृतिनो वध होय. अस्थिरद्विक, अयश, अयश अशाता, अरति अने शोक, ए ठ प्रकृति विशुद्ध जणी न वधाय अने आहारकमिश्रयोगे त्रेशठ प्रकृति वधाय ए प्रारंजवेलायें श्रौदारिकसाथें मिश्र होय. ॥ १६ ॥

सुरजहो वेजवे, तिरिअ नराज रहिजअ तम्मिस्से ॥ वेअ

तिगा इम विअ तिअ, कसाय नव ड चउ पंचगुणा ॥ १७ ॥

अर्थ-वेजवे के० वैक्रियकाययोगने सुरजहो के० देवतानी पेरे बंध कहेवो जेवें एकसो चार, मिथ्यात्वे एकसो ने त्रण. इत्यादिक तम्मिस्से के० तेमज वैक्रियमिश्रकाययोगीने तिरिअनराजरहिज के० तिर्यचायु अने मनुष्यायु ए वे प्रकृतिशी रहित वैक्रियनी पेरे कहेवु. हवे वेदादिक्रमगणायें बंध कहेठे वेअतिग के० वेद त्रणेने प्रथम नव के० नव गुणठाणा होय, आइम के० आदिम कपाय ते अनंतानुवधी चार कपायवंतने ड के० धुरळां वे, गुणठाणा होय विअ के० बीजा अप्रत्याख्यानीआ चार कपायवंतने चउ के० धुरळां चार गुणठाणा होय तिअ के० बीजा प्रत्याख्यानीआ कपायवंतने पंचगुणा के० पाच गुणठाणा होय ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ १७ ॥

देवगतिनी पेरे बंधस्वामित्व वैक्रिय काययोगे लेवु अहींआं सहेजतो वैक्रिययोग देवता तथा नारकीनी अपेक्षाये लीधो, तेणे मनुष्य अने तिर्यवने उत्तरवैक्रिय करतां वैक्रिययोग होय, त्यां अधिक गुणठाणा होय तथा अधिक प्रकृति बाधे ते इषण न लेखववु, तेणे मूलोष एकसो ने बीश प्रकृतिमाहेथी सुरादिक शोल प्रकृति विना जेवें एकसो ने चार प्रकृतिनो बंध जाणवो तेमांथी जिननाम हीन करतां मिथ्यात्वे एकसोने त्रणनो वध, तेमांथी नपुसकादिक चार, एकेंद्रिय, आवर, आतप, ए सात प्रकृति विना सास्वादने ठळुनो वध तेमाथी अनंतानुवध्यादिक उदीश प्रकृति हीन करता मिश्रें सीत्तेरनो वध, तेने जिननाम तथा मनुष्यायु सहित करता अविरतिगुणठाणे वहाँतेर प्रकृति वधाय

एम वैक्रिययोगनी पेरे वैक्रिय मिश्रयोगे पण वधस्वामित्व जाणवुं, पण एटळुं विशेष ते अहींआं मिश्रगुणठाणु न सजवे, तेथी जेजणी देवता नारकीने अपर्याप्तावस्थाये गर्भणसाथे मिश्रवैक्रिययोग ते लीवो त्या मिश्रगुणठाणु न होय शेष त्रण गुणठाणे ए तिर्यगायु अने मनुष्यायु ए वे आयु, न बांधे लब्धि अपर्याप्तो देवता तथा ना ही न होय तेथी अपर्याप्तावस्थाये आयु न बांधे तेवारें ए वे आयु, सुरद्विक, वैद्विक, सुरायु, आहारकद्विक, नरकत्रिक, सूक्ष्मत्रिक, विकलत्रिक, ए अदार प्रकृति ता शेष ज्ञानावरणीय पाच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय उदीश, ना

मनी त्रेपन, गोत्रनी वे, अतरायनी पाच, एवं एकसो ने वे प्रकृतिनो बंध उंवे जाणो
तेने जिननाम हीन करता मिथ्यात्वे एकसो एक वधाय तेमाथी एकेद्रियजाति या
वर, आतप, नपुसक, मिथ्यात्वमोहनीय, हुंडसस्यान, ठेवहु सघयण, ए सात प्रकृ
ति हीन करता सास्वादाने चोराणु प्रकृति वधाय तेमाथी अनतानुबध्यादिक चोवीश
प्रकृति हीन करी जिननाम सहित करता एकोतेरनो वध चोये गुणगणे जाणवो ए
ने शेष गुणगणा न सजवे तथा अहींश्चा लब्धिप्रत्ययिउं ए पर्याप्तो वैक्रिय मिश्र
लेखवु तेथी देशविरति अने प्रमत्त ए वे गुणगणा न कक्षां एटले पूर्वला सत्त
मार्गणा छारमा ए कायमार्गणा जेलवतां अटार मार्गणाछारें वधस्वामित्व कहु
वे ग्रथगौरव टाळवा जणी शेष चुम्मालीश मार्गणाछारें गुणगणानी सरया कही
जिहा जेटला गुणगणा होय, तिहा तेटला गुणस्थानकनो वध कर्मस्तव जोड कहेवं

त्यां स्त्रीवेद, पुरुषवेद, नपुसकवेद, ए त्रण वेदमार्गणाछारें मिथ्यात्वादिक नव गुणग
णां होय तिहा उंवे एकसो ने वीशनो वध, मिथ्यात्वे एकसो ने सत्तर, सास्वादाने
एकसो एक, मिश्रें चम्मेतेर, अविरतिसम्यक्दृष्टियें सत्योतेर, देशविरतियें शडशठ
प्रमत्तें त्रेशठ, अप्रमत्तें उंगणशाठ, अछावन्न, अपूर्वगुणगणे अछावन्न, उपन्न, उबीश
वादरसपराये वाबीश, एकबीश, तेवार पठी वेदोदय टले अहींश्चा वेदादिक कहे
सा वेदोदयवत जीव अल्पपर्यायनी अजेदविवक्षाये लीधा एव एकेवीश मार्गणाछ
रे वधस्वामित्व कहु हवे कपायमार्गणायें वधस्वामित्व कहे वे

प्रथम कपाय अनतानुबधीआ चार, त्या मिथ्यात्व अने सास्वादन, ए वे गुणग
होय ते मध्ये उंवे एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो वध अनतानुबधीयाने उदये स
अने चारित्र ए वे न होय तेथी तत्प्रायोग्य जिननाम तथा आहारकद्रिक ए प्र
कृति न वधाय माटे एकसोने सत्तर प्रकृति वधाय

तथा वीजा कपाय अप्रत्याख्यानावरणनी प्रकृति चार, त्या मिथ्यात्वादिक चार गु
णगणा होय त्या उंवे एकसो ने अटार प्रकृति वधाय, जे जणी ए चार, गुणगणाने उव
चारित्र न होय तेथी आहारकद्रिक न वधाय अने मिथ्यात्वे जिननाम हीन एकस
सत्तर वधाय, सास्वादाने एकसो एक, मिश्रें चम्मेतेर, अने अविरतिये सत्योतेर वधाय

त्रीजा प्रत्याख्यानावरण कपाय चार त्या मिथ्यात्वादिक पाच गुणगणां होय तेम
उंवे एकसो ने अटार, मिथ्यात्वे एकसो सत्तर, सास्वादाने एकसो एक, मिश्रें चम्मेतेर,
अविरतियें सत्योतेर, देशविरतिये शडशठ, अहींश्चा प्रकृतिनी सख्या कर्मस्तव
लेवी अहिया कपाय शब्दे कपायोदयवत जीव लेवा त्या गुणस्थानक सजवे

संजलण तिगे नव दस, लोहे चउ अजइ इ ति अनाणतिगे ॥

वारस अचकु चकुसु, पढमा अहखाइ चरिम चऊ ॥ १८ ॥

अर्थ- संजलणतिगे के० सज्जलनत्रिक, नव के० नवमा गुणगणा सुधी दसलोहे के० सज्जलनो लोच, दशमा गुणगणा सुधी चउ के० चार गुणगणां अजइ के० अविरतिमार्गणायें होय, इतिअनाणतिगे के० चीजु अथवा व्रीजु गुणगण, अज्ञान-त्रिकने होय. वारसअचकुचकुसुपढमा के० अचकुदर्शन, चकुदर्शन मार्गणाने वि-
ये पहेला वार गुणगणा होय अने अहखाइचरिमचऊ के० यथारयातचारित्रमार्ग-
णा छारे, ठेहेला चार गुणगणां होय ॥ इत्युक्तार्थ ॥ १८ ॥

अर्हीआं जीवइयें कपाय पर्यायनो उपचार सज्जलना क्रोध, मान ने माया, एत्र-
ण सज्जलना कपायोदयवंतने मिथ्यात्वादिक नव गुणगणा होय, त्यां उधें एकसो
वीश, मिथ्यात्वे एकसो ने सत्तर, सास्वादनें एकसो एक, मिश्रे चम्मोतेर, अविरति-
यें सत्योतेर, देशविरतिये शडशठ, प्रमत्ते त्रेशठ, अप्रमत्ते उगणशाठ, तथा आठमा
निवृत्तियें अष्टावन, ठपन्न अने ठवीश, अनिवृत्तियें क्रोधे वावीश, एकवीस, वीश,
अने माने वावीश, एकवीश, वीश ने उगणीश, मायाये वावीश, एकवीश, वीश,
उगणीश ने अठार, प्रकृतिनो वध जाणवो

सज्जलनलोचने मिथ्यात्वथी मांकीने सूक्ष्मसपराय लगे दश गुणगणां होय, जे जणी
दशमा गुणगणा लगे सज्जलनना लोचनो उदय होय, तेथी औदयिकनिष्पन्ननामे सं-
ज्जलनलोचोदयवंत जीव, तेने उधें एकसो अठार, मिथ्यात्वे एकसो सत्तर, इत्यादि-
क यावद् सूक्ष्मसपरायें सत्तर प्रकृतिनो वध जाणवो एव पच्चीश.

सममार्गणामध्ये एक अविरतिमार्गणायें प्रथम चार गुणगणां होय, त्यां आहार-
कष्टिक हीन उधें एकसो अठार, मिथ्यात्वे एकसो सत्तर, सास्वादनें एकसो एक,
मिश्रे चम्मोतेर, अने अविरतिये सत्योतेरनो वध जाणवो. अर्हीआं सम्यक्त्वप्रत्यये
जिननामवधाय माटे एवं ठवीश मार्गणाछारें वधस्वामित्व करुं

ज्ञानमार्गणामध्ये त्रण अज्ञानमार्गणाछारें जे जीव मिथ्यात्वथकी मिश्र गुणगणे
जाय तेने मिथ्यात्वनो अश अधिक होय, तेथी मिश्रे अज्ञान लेखवता अज्ञानने
त्रण गुणगणा होय, अने जे जीव सम्यक्त्वथी मिश्रगुणगणे आवे तेने सम्यक्त्वांश
अधिक होय, ते जणी मिश्रे ज्ञान लेखवता अज्ञानने पहेला वे गुणगणां होय.
एम कोइ आचार्य कहेठे के, त्रण अज्ञाने त्रण गुणगणा होय अने कोइ कहेठे के
त्रण अज्ञानने वे गुणगणा होय, त्यां उधें एकसो सत्तर, मिथ्यात्वे एकसो ने सत्तर,
सास्वादने एकसो एक अने मिश्रे चम्मोतेर प्रकृतिनो वध होय. एवं उगणवीश.

दर्शनमार्गणामध्ये चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन, ए वे मार्गणा द्वारे मिथ्यात्वादि कथी क्षीणमोहात वार गुणगणा होय. अर्हीया दर्शन शब्दे अज्ञेदोपचारे दर्शनवत जीव लेवा ए क्षायोपशमिकनाम तेने वार गुणगणा होय त्या उंचे एकसो वीज, मिथ्याते एकसो सत्तर, सास्वादेन एकशो एक, मिथ्ये चम्भोतेर, अविरतिये सत्यो तेर, देशविरतिये शरुशठ, प्रमत्ते त्रेशठ, अप्रमत्ते उंगणशाठ, अठावन, निवृत्तिये अठावन, उपन्न, ठवीश, अनिवृत्तिये एकवीश, चावीश, वीश, उंगणीश, अठार, सूदम संपराये सत्तर, उपशातमोहे एक, क्षीणमोहे एक, प्रकृतिनो वध जाणवो ज्ञानावरणीय दर्शनावरणीयना क्षयोपशमयी चक्षुदर्शन, अचक्षुदर्शन वार गुणगणा खगे होय जेजणी आगळे गुणगणे इन्द्रियजन्य ज्ञान दर्शन न होय, अतीन्द्रिय होय. एवं एकत्रीश मार्गणा द्वारे वधस्वामित्य कळु

सयममार्गणामध्ये एक यथारयात चारित्रे एटले यथारयातचारित्र्य प्रवत जीवने चरमचउ के० ठेहेला उपशातमोह, क्षीणमोह, सयोगी अने अयोगी गुणगणा होय, तेमध्ये पहेला त्रण गुणगणे एक शातावेदनीयनो वध गुणगणा होय, तेमध्ये पहेला त्रण गुणगणे एक शातावेदनीयनो वध गुणगणा होय, जेमाटे त्या योगाश्रव नथी तेजा सविरा होय, अने औपशमिक नाम ठे, शेपनु क्षायक नाम ठे एव वत्रीश मार्गणा द्वारे वधस्वामित्य कळु

मणनाणी सग जयाइ, समइअ ठेअ चउ डुनि परिहारी ॥ १० ॥
केवल डुगि दो चरिमा, अजयाइ नवमइसु उंहि डुगे ॥ ११ ॥

अर्थ- मणनाणी के० मन पर्यवज्ञानीने सगजयाइ के० प्रमत्तादिकथी ए वार गुणगणा होय, समइअठेअ के० सामायिक अने वेदोपस्थापनीय चारित्र्यने वध ठावथी नवमा सुधी चार गुणगणा होय अने परिहारो के० परिहार विशुद्धि च वने डुनि के० ठहु अने सातसु, ए वे गुणगणा होय, केवलडुगि के० केवलइ अने केवलदर्शनी ए वेने दोचरिमा के० ठेहेला वे गुणगणा होय मइसु के० म ज्ञानी श्रुतज्ञानीने विपे तथा उंहिडुगे के० अवधिज्ञानी अवधिदर्शनी ए चार विपे अजयाइनवम के० अविरतिसम्यक्दृष्टिची क्षीणमोह खगे नव गुणगणा होय इत्यक्षरार्थ ॥ ११ ॥

ज्ञानमार्गणामध्ये मन पर्यवज्ञानवंतने सयतादिक सर्वविरति प्रमत्तादिक सात गुण गणा होय, त्या वध, उंचे पाशठ प्रकृतिनो होय, जे जणी त्रेशठ, प्रमत्तनी प्रकृतिमाहे आहारगडुग जेखता उंचे पाशठ, प्रमत्ते त्रेशठ, अप्रमत्ते उंगणशाठ, अठावन, निवृत्तिये अठावन, उपन्न, ठवीश, अनिवृत्तिये चावीश, एकत्रीश, वीश, उंगणीश ने अ , सूक्ष्मसंपराये सत्तर, उपशातमोहे एक, क्षीणमोहे एक, सात गुणगणा होय.

ए कायोपशमिस्त्वमध्वे जे प्रमाणे गुणगणानो बध कह्यो, ते अहीं पण लेवो चारित्रे संयतादिक सो ने एक, मिश्रे चम्मोतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें बंध पांशठ, प्रमत्त प्रेशठ प्रकृतिनो बध जाणवो अहींआं कोइ पूठे जे चोथा ठवीश, अनिवृत्ति, सुरायुवध केम होय ? जे जणी अशुज व्रण लेख्यामांहे सम्य-
ए कायोपतेर्यंच, एक देवायु न बांधे एम श्रीजगवतीसूत्रना एकत्रीशमे शतकें प्रमत्त, अप्रम मित्र सम्यक्त्वधारी हतो पण कृष्णलेश्या माटें देवता न थयो पण नही. जे ज्ञान कहुं ठे

प्रमत्तं त्रेषत् लेख्यायै आशु बांधे ते लेख्यायज मरण पामे अने तेज लेख्यायंत देवो-
केवलङ्गरे तो वैमानिक देवोमध्ये अशुजलेख्या नथी, तो क्यां आवी उपत्ते ? ते-
ज्ञानी केवळुणठाणे ठहोंतेर, पांचमे ठाशठ, ठेठे वाशठ प्रकृति बांधे सुरायुवधस्वा-
म नि न पामियें, तेजणी ए वात बहुश्रुतने विचारवा योग्य ठे ॥२१॥

ज्ञानमयं क निरय नवृणा, उज्जोअ चउ निरय वार विणु सुक्का ॥

प्रवधिदर्शन, त्रय वार पम्हा, अजिणादारा इमा मिठे ॥ २३ ॥

रतिसम्यक्कृदि यनवृणा के० तेजोलेश्यायें नरकादिक नव प्रकृतियें ऊणो, उधें ए-
शी, केमके अविप्रकृतिनो बंध करे उज्जोत्थचउ के० उद्योतादिक चार अने निर-
प्रकृति घालियें ते प्रकादिक वार, एव शोल प्रकृति विना शेष एकसो ने चार प्र-
कृति, प्रमत्तें त्रेशठ, के० शुक्लेश्यावंतने जाणवो विणुनिरयवार के० नरकत्रिका-
श, अतिवृत्तियें वाच शेष एकसो ने आठ प्रकृति पम्हा के० पद्मलेश्यामार्गणायें वा-
शांतमोहे एक, के० राडमा के० जिननाम तथा आहारकद्विक, ए त्रण प्रकृति वर्जिने
वें वेंताली प्रकृति, मिछे के० मिथ्यात्वे कहेवी

जोलेक्ष्यामार्गणाच तेजोलेक्ष्यावत जीवने सात गुणगणा होय, ते त्यां उघें एकसो । आर प्रकृतिनो वध होय, जेजणी एकसो वीशमांहेथी नरकत्रिक, सूक्ष्मनाम, अक्षनाम, साधारणनाम, वैज्रियजाति, तेज्रियजाति, चउरिज्रियजाति, ए नव प्रकृति न वधाय जेजणी नारकी अने सूक्ष्म एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रियमध्ये तेजोलेक्ष्यावत देवता पण ए पाचमध्ये न उपजे, अर्ही नारकीमा नारकीत्रिक, तथा सूक्ष्म एकेंद्रियमां सूक्ष्मत्रिक, तथा विकलेंद्रियमा विकलेंद्रियत्रिक, एव नव प्रकृति विना शेष एकसो ने अग्नीआर प्रकृति उघें वंधाय

शुद्ध लेश्यावत जीवने उर्ध्वे एकस्रोते चार प्रकृतिनो वध होय, जे ज्ञाणी एकस्रोती वीश प्रकृति मांडेथी उद्योतनाम, तिर्यंचगति, तिर्यंचानुपूर्वी, तिर्यंचायु, ए उद्योतचतुष्क या नरकगति, नरकानुपूर्वी, नरकायु, सूक्ष्म, अथर्थात्, साधारण, विकलजातित्रिक,

एकेंद्रियजाति, थावरनाम, आतपनाम, ए नरकादिक चार प्रकृति एवं शोष प्रकृति न वधाय जे जणी प्रायें सहस्रार देवलोकीं उपरला घणा शुक्लेश्यावंत देवताउने ए शोष प्रकृति न वधाय अहीं देवदिक तथा वैक्रियदिकनो वध मनुष्य तिर्यचनी अपेक्षायें लेवो तथा लातक, शुक्ल अने सहस्रारना देवता शुक्ल लेख्यावंत पण तिर्यचमांवे अवतरे, तेथी तेमने उद्योत चतुष्कनो वध पण पामीयें, परंतु अहींआ विवक्षो नई तेथी जाणीयें तैयें के आनंतादिकना देवनेज शुक्लेश्या लेखववी तेवारें ज्ञाना वरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय ठवीश, आयुनी वे, नामनी त्रेपन, गोत्रनी वे अने अतरायनी पांच, एव एकसो ने चार प्रकृतिनो बंध उयें होय

नरकत्रिक, सूक्ष्म, अपर्याप्त अने साधारण ए सूक्ष्मत्रिक, विकलजातित्रिक, एकेंद्रि जाति, स्थावर अने आतप, ए चार प्रकृतिनो वध पद्मलेश्यावतने न होय जे जणी नारकी तथा सूक्ष्मत्रिक एकेंद्रियजाति अने विकलेंद्रियमध्ये पद्मलेश्या न होय तेथी तत्प्रायोग्य ए चार प्रकृति अहीं न वधाय तथा पद्मलेश्यावाला सनत्कुमारादिक देवलोकना देवता चवीने, एकेंद्रियमध्ये न उपजे, तेथी शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय ठवीश, आयुनी त्रण, नामनी उपन्न, गो व्रनी वे अने अतरायनी पांच, एव एकसो ने आठ प्रकृति उने बांधे

तेमाहे जिननाम, आहारकशरीर अने आहारकअगोपाग, ए त्रण प्रकृति तन्मयत्व चारित्र प्रत्ययिक जणी मिथ्यात्व गुणगणे न वधाय, तेथी एकसो ने आठ प्रकृतिमांहेथी त्रण प्रकृति टले, तेवारें एकसो ने पांच प्रकृति पर त्रणगुणगणे वधाय

तेमाहेथी मिथ्यात्व प्रत्ययिक नपुसकवेद, तिथ्यात्वमोहनीय, शुद्धि चो सधयण, ए चार प्रकृति न वधाय, तेवारें शेष एकसो ने एक प्रकृति अने मिश्रें चम्भोतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें शकशठ, प्रमत्तें उगणशाठ, अष्टावन्न इत्यादिक पूर्ववती परें वधस्वामित्व लेवु चार प्रकृति शुक्लेश्यायें जिननाम अने आहारकदिक विना शेष एकसो ने एक प्रकृति मिथ्यात्वे वधाय ते नपुसकादिक चउ कहीने शेष सत्ताणु प्रकृति, सास्वादने वधाय वीजे कर्मग्रंथें सास्वादन गुणगणे एकसो ने एक प्रकृतिनो वध कक्षो ठे तेमाहेथी उद्योतादिक चार प्रकृति शुक्लेश्यावालाने उयेंज न वधाय माटे ते अहीं न लेवी तेथी ते काहीयें, तेवारें शेष सत्ताणु प्रकृति शुक्लेश्यायें सास्वादन गुणगणे वधाय, मिश्रें चम्भोतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें शकशठ, प्रमत्तें त्रेषाठ, अग्रमत्तें उगणशाठ, अष्टावन्न, अनिवृत्तियें अष्टावन्न, उपन्न, ठवीश, निवृत्तियें वावीश, एकवीश

वीश, उंगणीश, अठार; सूक्ष्मसंपरायें सत्तर; उपशांत मोहें एकनो बंध जाणवो. एवं सत्तावन मार्गणा द्वारें बंधस्वामित्व कछुं ॥ २३ ॥

सब गुण जवसन्निसु, उहु अजवा असन्नि मिठिसमा ॥

सासणि असन्नि सन्निव, कम्मणजंगो अणाहारे ॥ २४ ॥

अर्थ—जवसन्निसु के० जव्य अने संझी, ए वे मार्गणाने विषे सबगुण के० सर्वे गुणगणां होय. त्यां प्रकृतिनो बंध, उहु के० उधनी पेरे कहेवो, अने अजवाअसन्निसु के० अजव्यमार्गणायें अने असन्निमार्गणायें तो मिठिसमा के० मिथ्यात्वगुणगणां सरखा बंध कहेवा, अने सासणि के० सास्वादने असन्नि के० असंझी ने सन्निव के० सझीनी पेरे बंध कहेवो, तथा अणाहारे के० अणाहारीने विषे कम्मणजंगो के० कर्मणकाययोगीनो जांगो कहेवो ॥ इत्युक्तार्थः ॥ २४ ॥

हवे पारिणामिकजावन्निसु जव्याजव्य मार्गणामध्ये जव्यमार्गणायें तथा क्षायो-
पशमिकजाव निष्पन्न मनोविज्ञानवत ते सझी जीव, तेनु बंधस्वामित्व कहे ठे जव्य-
जीवमध्ये तथा संझीया जीवमध्ये सर्वे चौदे गुणगणां पामीयें त्यां बंधस्वामित्व उधें
के० वीजा कर्मग्रंथें जेम कछुं तेमज लेवु एटले उधे एकसो विश, मिथ्यात्वं एकसो
सत्तर, सास्वादने एकसो ने एक, मिश्रें चम्मोतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें
शडशड, प्रमत्तें त्रेशड, अग्रमत्तें उंगणशाड, अछावन, निवृत्तियें अछावन्न, उपन्न,
ठवीश, अनिवृत्तियें बावीश, एकवीश, वीश, उंगणीश ने अठार, सूक्ष्मसंपरायें सत्तर,
तमोहें एक, क्षीणमोहें एक, सयोगीय एक अने अयोगी अवधक, अर्हीआं
नने सबधे संझीले लेवो, अन्यथा वार गुणगणां लाजे सिद्धांतमाहे केवलीने
नथी तेमाटे नोसंझी, नोअसझी, कहा ठे, ते अजिप्रायें तो सझीने वार
गटे, पण अर्हीआ केवलीने अव्यमन ठे ते विवक्षायें सझी कछो

जव्यजीवने तथा मनोविज्ञानरहित असझीआ जीवने सम्यक्त्व चारित्र न
तेथी तत्प्रत्ययिक जिननाम तथा आहारकट्टिक, ए त्रण प्रकृति न बंधाय.
बाकी एकसो सत्तर प्रकृतिनो बंध, उधें तथा मिथ्यात्वे होय. ते माहे अजव्यने एकज
मिथ्यात्व गुणगणुं होय, वीजां गुणगणां न होय, अने असन्निया एकेंद्रियथी मामी
पंचेंद्रियतियंच पर्यंत तिर्यचमध्ये सम्यक्त्व वमता थकां एवा पण कोइ जीव अवतरे,
तेथी तेउमा अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनपणुं पण पामीयें, तेथी असन्न्याने सास्वाद-
नगुणगणे सन्न्यानी पेरे सास्वादननो बंध कहेवो. एटले एकसो ने एक प्रकृतिनो
बंध कहेवो, पण अर्हीआं विचारवा योग्य ठे. जे नणी असन्न्याने अपर्याप्तावस्थायें
काम्मण तथा औदारिक मिश्रयोग होय, ते योगमध्ये तो सास्वादनगुणगणे ठुं

तथा चोराणु प्रकृतिनो वध कहेवो सुरत्रिक, तथा वैक्रियद्रिक, ए पांच प्रकृतिनो वधस्वामी कोण योगमध्यें पामीयें ? जे जणी पचसंग्रहमध्यें कहुं ठे, जे शरीरपर्याप्ति पूरी कख्या बिना पहेलुं सास्वादनपणु टले, तो नरायु अने तिर्यगायुनो वध पण केम वधाय ? तेथी जाणीयें ठैयें जे शरीरपर्याप्ति पूरी कख्या पठी औदारिकयोग मानतां तथा त्यां सुधी सास्वादनगुण रहे ठे, एवु मानतां ए वात घटे ठे, पण ए दीर्घदृष्टियें करी बहुश्रुतें विचारवु

तथा अणाहारक जीवने गुणगणां पांच होय एक मिथ्यात्व, वीजुं सास्वादन, त्रीजु अविरतिसम्यक्दृष्टि, चोथु सयोगीकेवली अने पाचमु अयोगी केवली, ए पाच ठे, तेमध्यें जीव, विग्रहगति करे त्यां वचला एक, वे, त्रण समय खगें औदारिक शरीर सवधने अजावें अणाहारी होय, ते अपेक्षायें पहेलु, वीजुं अने चोथु, ए त्रण गुणगणां सजवे, तथा केवली समुद्घात करे, त्यां त्रीजे, चोथे तथा पाचमे, ए त्रण समये अणाहारी होय, ते अपेक्षायें सयोगीगुणगणु लीधु ए चार योगे काम्मणयोगनु बंधस्वामित्व लेवु जे जणी एकसो वीश मध्यें आहारकद्रिक, देवायु अने नरकत्रिक, ए ठ प्रकृतिनो वध न होय, तथा नरायु अने तिर्यगायुनो पण वध न होय, शेप एकसो ने चार प्रकृतिनो वध उंधे वधाय, तेमांथी जिननाम, सुरद्रिक, वैक्रियद्रिक, ए पाच काढीयें, तेवारें मिथ्यात्वं एकसो ने सात वधाय, तेमांथी सूक्ष्मत्रिक, विकल-त्रिक, एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम, आतपनाम, नपुसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, दृढ-सस्थान, ठेवहु सघयण, ए तेर प्रकृति मिथ्यात्वविना न वधाय, तेथी सास्वादाने चोराणु प्रकृति वधाय तेमाहेथी अनतानुग्यादिक चोवीश प्रकृति काढीयें, तेवारें सीत्तेर होय, अने जिनपचक अही वधाय, ते जेळीयें, तेवारें चोथे गुणगणे पचोतेर प्रकृतिनो वध जाणवो, अने सयोगीगुणगणे एक शातावेदनीयनो वध होय, एम काम्मणयोगनी पेरे चार गुणगणे बंध होय, अने चौदमे गुणगणे अवधक होय ए अणाहारमार्गणानु बधस्वामित्व कहु ॥ २४ ॥

तिसु डसु सुकाइ गुणा, चउ सग तेरत्ति वधसामित्त ॥

देविंदसूरिरइअ, नेयं कम्मठयं सोउं ॥ ५ ॥

इति बंधस्वामित्वाख्यस्तृतीय कर्मग्रन्थ ॥ ३ ॥

अर्थ — तिसु के० कृष्णादि त्रण लेख्याने विपे चउ के० चार गुणगणां होय, डसु के० तेजो अने पद्म, ए वे लेख्याने विपे सग के० सात गुणगणा होय, सुकाइगुणा के० शुक्ल-लेख्याने विपे गुणगणां तेरत्ति के० तेर होय इति वधसामित्त के० बधस्वामित्वपणुं कहुं देविंदसूरिरइअ लहिअ के० जटारक श्रीदेवेंड सुरियें रच्यु अथवा लरयु नेयक-

ममद्यसोऽहं के० जाणवा निमित्तं वधस्वामित्वने कर्मस्तव सांजलीने चित्तमां धारवो. २५
 कृष्ण, नील, अने कापोत, ए त्रण लेझायें मिथ्यात्वर्थी मांकी चोथा गुणगणां
 पर्यंत चार गुणगणां होय, अने तेजोलेझायें तथ पद्मलेझायें मिथ्यात्वर्थी अग्रमत
 लगे सात गुणगणां होय तथा शुक्ललेझायें तने मिथ्यात्वादिक तेर गुणगणां लाजे
 लेझा ते योग प्रवृत्तिरूप ठे, माटे ते योगने अज्ञावें न होय, तेथी अयोगी केवली
 लेझारहित अलेशी जाणवा, तेथी शेष तेर गुणगणां होय, त्यां उघें लेझायें एकसो
 अढार प्रकृति बंधाय, अने प्रथम त्रण लेझायें मिथ्यात्वे एकसो अढार, सास्वादने
 एकसो एक, मिश्रे चम्भोतेर, अविरतिये सत्योत्तेर, एम चार गुणगणानुं बंधस्वामित्व
 कळुं अर्हीआं पडशीतिकामध्ये प्रथमनी त्रण लेझायें प्रथमनां ठ गुणगणां कळ्यां,
 तेथी ते मते ठ गुणगणानुं बंधस्वामित्व कहेवु, ए त्रण लेझायें प्रथम चार गुणग-
 णांनी प्राप्ति होय, ए अपेक्षायें कळुं अने देशविरति तथा सर्वविरतिनी प्राप्ति न होय,
 पण ए वे विरतिपणा पाम्या पठी ए त्रण लेझा जो आवे, तो विरतिनो जंग न होय.
 ते अपेक्षायें त्यां ठ गुणगणां कळ्यां

अने पद्म शुक्लादिक लेझायो अर्थ सुगम ठे, तेथी गुणगणां माफक बंध कहेवो.
 ए रीते पूर्ववती सत्तावन्नमाहे जव्याजव्य, सङ्गी, असंङ्गी अने अनाहारक, ए पांच
 द्वार मेलवतां सर्व मली वाशठ मार्गणाद्वारें बंधस्वामित्व कळुं, एम बंधस्वामित्व
 जाणवु ते परमगुरु गद्याधिराज जट्टारकश्री श्रीजगच्चंद्रसूरीश्वर तत्पट्टालकारश्री श्रीदे-
 वेन्द्रसूरीश्वरें घणा सक्षितरुचि जव्य जीवना उपकारने अर्थ श्रीपंचसंग्रह कर्मप्रकृ-
 त्यादिक प्राचीनग्रथने अनुसारें थोडे अक्षरें घणो अर्थावज्ञास थाय, तेवी रीतें लख्यो.
 ते बीजो पोतानो करेलो जे कर्मस्तव, तेमध्ये जे उघें बंधस्वामित्वपणुं कळुं, ते धारीने
 अर्हीआं पण ज्यां जेटली प्रकृतिनु बंधस्वामित्व घटे, त्यां तेटली प्रकृतिनु बंधस्वामित्व
 जाणी लेवु, तथा पठनारने सावधानपणे कहेवुं जेम जिनवचन छूपाय नहीं तेम कहेवु २५

॥ श्लोक ॥

॥ बंधस्वामित्वेऽस्मिन् टवार्थलिखनाद्यदर्जित सुकृत ॥ तेनास्तु कर्मबंधानधिकारीज-
 व्यसंदोहः ॥ १ ॥ तृतीयज्ञानशुद्धान्तुष्टानासिद्धते कृतीन् ॥ एतद्वयग्रंथायां यशः
 सोममुत्पादय ॥ २ ॥ अष्टादश द्वादशक घनश्लिखत् स्वकडुस्त्रिखत् ॥ लिखेस्वकडु-
 स्त्रिखत्, ज्ञयसोमसुधीरिमासुक्तिम् ॥ ३ ॥

अर्थ- वारने वार गुणा करीये, तेवारें एकसो ने जुम्माळीश थाय. तेने फरी वार
 गुणा करीये, तेवारें एक हजार सातसो ने अष्टावीश थाय, तेमाथी वार काढीये, ते-
 वारें सत्तरसो ने शोल (१७१६) रहे, ते वपें आ ग्रंथनो वाखावबोध कख्यो ठे.

मार्गणा	गुण १४	बंध १	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
नरकगती	४	१०१	१००	ए६	७०	७२									
रत्नप्रजादि ३	४	१०१	१००	ए६	७०	७१									
पक्षप्रजादि ३	४	१००	१००	ए६	७०	७१									
तमतमप्रजा.	४	ए९	ए६	ए१	७०	७०									
तिर्यचपर्याप्त	५	११७	११७	१०१	६९	७०	६६								
तिर्यचअपर्याप्त	१	१०९	१०९												
मनुष्यपर्याप्त	१४	१२०	११७	१०१	६९	७१	६७	६३	५९	५०	२२	१७	१	१	१
मनुष्यअपर्याप्त.	१	१०९	१०९												
देवगति	४	१०४	१०३	ए६	७०	७२									
जगन्व्यतरज्योतिष्य	४	१०३	१०३	ए६	७०	७१									
साधर्म ईशान	४	१०४	१०३	ए६	७०	७२									
सनत्कुमारादि. ६	४	१०१	१००	ए६	७०	७२									
आनतादि ४ नयप्रवेयक	४	ए७	ए६	ए२	७०	७२									
अनुत्तराभिमान एक चोद्य गुणगण	१	७२				७२									
एकेंद्रिय	२	१०९	१०९	१०१											
बेंद्रिय	२	१०९	१०९	१०१											
त्रेंद्रिय	२	१०९	१०९	१०१											
चौरेंद्रिये	२	१०९	१०९	१०१											
पचिंद्रिय	१४	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५०	२२	१७	१	१	१
पृथ्वीकाय	२	१०९	१०९	१०१											
अपकाय	२	१०९	१०९	१०१											
तेजकाय	१	१०९	१०९												
वायुकाय	१	१०९	१०९												
वनस्पतिकाय	२	१०९	१०९	१०१											
असकाय	१४	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५०	२२	१७	१	१	१
मनोयोग ४	१३	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५०	२२	१७	१	१	१
वचनयोग. ४	१३	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५०	२२	१७	१	१	१

मार्गणा	गुण	बंध	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
आंदारिकाय योग	१३	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१	
आंदारिकमिश्रकाय योग	४	११४	१०९	९४		७५										
वैक्रियकाय योग	४	१०४	१०३	९६	७०	७२										
वैक्रियमिश्रकाय योग	३	१०२	१०१	९४		७१										
आहारकाय योग	१	६३						६३								
आहारकमिश्रकाय योग	१	६३						६३								
कर्मणकाय योग	४	११२	१०७	९४		७५										१
स्त्रीवेद	९	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२					
पुरुषवेद	९	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२					
नपुंसकवेद	९	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२					
अनतानुबधी	२	११७	११७	१०१												
अप्रत्याख्यानावरण	४	११८	११७	१०१	७४	७७										
प्रत्याख्यानावरण	५	११८	११७	१०१	७४	७७	६७									
संज्ञजन ३	९	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२					
संज्ञजनलोच	१०	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७				
मतिज्ञानी	९	७९				७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१		
श्रुतज्ञानी	९	७९				७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१		
अप्रधिज्ञानी	९	७९				७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१		
मन पर्यवज्ञानी	७	६७						६३	५९	५८	२२	१७	१	१		
केवलज्ञानी	२	१							५९	५८	२२	१७	१	१		
मतिअज्ञानी	३	११७	११७	१०१	७४											१
श्रुतअज्ञान	३	११७	११७	१०१	७४											
विज्ञगअज्ञान.	३	११७	११७	१०१	७४											
सामायिकचारित्र.	४	६५						६३	५९	५८	२२					
वेदोपस्थापनीयचारित्र	४	६५						६३	५९	५८	२२					
परिहारविशुद्धिचारित्र	२	६५						६३	५९							
सूक्ष्मपरायचारित्र	१	१७										१७				
यथाख्यातचारित्र	४	१														
देशविरतिचारित्र	१	६७											१	१		

मार्गणा

असजत

चक्रदर्शन
अचक्रदर्शन
अत्रिदर्शन
केवलदर्शन

कृष्णलेश्या
नीललेश्या
कापोतलेश्या
तेजोलेश्या
पद्मलेश्या
शुक्ललेश्या

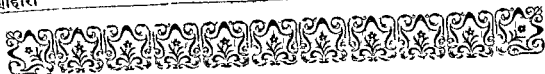
जन्म
अजन्म

उपशमिक
सास्वादन
हायोपशमिक
हायिक
मिश्र
मिथ्यात्न

सङ्गी
असङ्गी

आहारी
अणाहारी

गुण १४	उप १४	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
४	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
१२	१	२	०	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
१२	१	२	०	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
९	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
२	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
४	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
४	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
४	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
७	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
१३	१	०	४	१	०	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
१४	१	२	०	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
८	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
४	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
११	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
१४	१	२	०	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
२	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
१३	१	२	०	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
५	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१

॥ अथ ॥

वालावबोधसहित षडशीतिकारण्य चतुर्थकर्मग्रंथः प्रारब्धते ॥

॥ तत्र ॥

॥ आदौ वालावबोधकारप्रणीत मंगलाचरणम् ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

प्रणिधाय परं तेजो, जीव गुणमार्गणाचलितरूपम् ॥

षडशीतिके टवार्थ, खिलाम्यह मुग्धबोधाय ॥ १ ॥

॥ मूल गायत्री ॥

नमिअ जिणं जिअ मग्गण, गुणठाणु वज्जग जोग ले-
साउ ॥ वध प्पवहु जावे, संखिज्जाइ किमवि बुवुं ॥ १ ॥

अर्थ—नमिअजिण के० नमिने जिन प्रत्ये एक जिअके० जीवस्थानक, वीजु मग्गण के० मार्गणा द्वार, वीजुं गुणठाण के० गुणस्थानक, चोथुं उवज्जग के० उपयोग, पांच-
मु जोग के० योग द्वार, उठु लेसाउ के० लेख्या द्वार, सातमु वव के० वध द्वार, आ-
उमु अप्पवहु के० अद्वपवहुत्व द्वार, नवमु जावे के० जाव द्वार, दशमुं संखिज्जाइ
के० सरयातादिक एटले सरयाता ११ असरयाता १२ अनंतानो विचार, किमविवुछ
के० काश्क कहीश ॥

जिन श्रीवीतराग देवप्रत्ये नमस्कार करीने १ चौद जीवस्थानके विचार, २ मार्ग-
णास्थानविचार, ३ गुणठाणानो विचार, ४ उपयोग एटले जीवलक्षणज्ञेद, तेनो वि-
चार, ५ योग एटले करणवीर्य ते मनवचनादिक जाणवा, तेनो विचार, ६ लेख्या ए-
टले अव्ययकपायसाथे जीवनो परिणामविशेष, जेम नीला पीलादिक अव्ययसंबंधे स्फटि-
कनु रूप नीलु पीलु कहेवाय, तेम कपायादिक संबधे जीवनो जे अशुद्ध शुद्धस्वभाव, ते
कृत्स्नलेख्यादिक कहेवाय, तेनो विचार, ७ वधहेतु जे मिथ्यात्वादिक सत्तावन, तेनो वि-
चार, ८ अद्वपवहुत्व एटले कोण कोणथी अद्वप अने घणा, तेनो विचार, ९ जाव
एटले उपशमादिक पांच तथा ७, तेनो विचार, १० संरयातादिक एटले सरयाता
नव आदि शब्दयकी असंरयाता नव अने अनंता नव, तेनो विचार, ११ दश द्वार
ए दश द्वारे कांडक थोकोएक अर्थविचार कहीशु. एटले मदमति जीवने बोध थवा
साटे कहीशु ॥ १ ॥

हवे उक्तमार्गादिक, सहु जीवने होयवे, ते जणी त्यां प्रथम जीवनेदे-
प्रतिष्ठार कहेवाने अर्थ गाथा कहे वे

नमिअ जिण वत्तवा, चउदस जिअठाणएसु गुणगा-

णा ॥ जोगुवउंगो लेसा, वंधोदउं दीरणा सत्ता ॥ १ ॥

पाठांतरं ॥ चउदस जिअठाणएसु, चउदस गुणगाणगाणि

जोगाय ॥ उवउंग लेस वंधो, दउंदीरण सत अछपए ॥ १ ॥

अर्थ-नमिअजिण के० जिनने नमस्कार करीने वत्तवा के० वक्तव्या एटले ए वो-
ल कहेवा चउदसजिअठाणएसु के० चौद जीवस्थानकनेविपे गुणगाणा के० एक
गुणगाणां, जोग के० वीजायोग, उवउंगो के० व्रीजा उपयोग, लेसा के० चौथी लेखा,
वध के० पांचमो मूलप्रकृतिनो वध, उदउं के० ठहो उदय, दीरणा के० सातमी उदी-
रणा, सत्ता के० आठमी सत्ता, ए आठ छार कहीशुं ॥ इति समुच्चयार्थं ॥ १ ॥

हवे पाठांतर गाथानो अर्थ कहेवे चउदसजिअठाणएसु के० दश अव्यवस्था अने
ज्ञानादिक जावप्राणने धरे, तेने जीव कहीये, ते जीवना चौद जेदनेविपे गुणगा-
णादि आठ प्रतिष्ठारनो विचार कहीशु ते आठ प्रतिष्ठारना नाम कहे वे प्रथम
चउदसगुणगाणगाणि के० मिथ्यात्वादिक चौद गुणगाणां माहेलां कयां गुणगाणां
कया जीवस्थानकें होय ? ए प्रथम प्रतिष्ठार वीजो अर्थ, गुण जे ज्ञानादिक तेनी
शुद्धि अविशुद्धिना ठाम, अध्यवसाय विशेष ते कहीशु वीजो जोगाय के० मन,
वचन अने काया संबध जन्य जीव, एटले जे प्रदेशनु चलाचलकरणवीर्य ते योग
कहीये, ते कया जीव स्थानकें केटला योग होय ? ते कहीशु ए वीजु प्रतिष्ठार,
व्रीजु उवउंग के० उपयोग जे जीवनु बोधस्वरूप, ते कया जीवस्थानकें केटलां होय,
ए व्रीजु प्रतिष्ठार चौथु लेस के० कृष्णादिक लेखा माहेली कया जीवस्थानकें केटली
होय ? ते चौथुं प्रतिष्ठार. पाचमु वध के० कया जीवने केटला बंधस्थानक होय ? ते
पाचमु प्रतिष्ठार ठहु उदउं के० कया जीवस्थानकें केटला उदयस्थानक होय ? ते ठहु
प्रतिष्ठार सातमु दीरण के० कया जीवस्थानकें कया कया उदीरणास्थानक होय ? ते
सातमु प्रतिष्ठार आठमु सत के० कया जीवने कया मूल आठ कर्ममाहेला केटला
केटला कर्मनी सत्ता होय ? ते आठमुं प्रतिष्ठार अछपण के० ए आठ प्रतिष्ठार चौद
जीव जेदछारें विवरशुं ॥ इति समुच्चयार्थं. ॥ १ ॥

एमज ए जीवजेदगति इंद्रियादिक जेदें करी जिन करतां चतुर्विध पंचविधादिक होय, तेनी मार्गणा विचारणानां मूल द्वार चौद ठे, तेने विषे ठ प्रतिहार कहे ठे. ॥

तह मूल चउद मग्गण, ठाण्णसु वासठि उत्तरेसु च ॥

जिअ गुणजोग वळंगा, लेस प्पवहुं च ठाणा ॥ ३ ॥

पाठांतरं ॥ चउदस मग्गणठाण्णसु, मूलयएसु विसठि इ-

अरेसु ॥ जिअगुणजोगवळंगा, लेसप्पवहुत्तवत्तठाणा ॥ ३ ॥

अर्थ-तह के० तेमज वली मूलचउदमग्गणठाण्णसु के० मूल चौद मार्गणास्थान-
कने विषे अने वासठिउत्तरेसुच के० उत्तर वाशठ मार्गणा स्थानने विषे जिअ के०
एक जीवजेद, गुण के० बीजां गुणठाणां, जोग के० त्रीजा योग, उवळंगा के० चोथा
उपयोग, लेस के० पांचमी लेइया, अप्पवहुच के० ठहु अट्पवहुत्त, ठाणा के० ए
ठ स्थानक कहीशुं ॥ ३ ॥

हवे पाठांतर गायानो अर्थ कहेठे. मूलपएसु के० मूलपदें, चउदसमग्गणठाण्णसु
के० गति, इंद्रियादिक मूल चौद मार्गणानां स्थान तेने विषे तथा विसठिइअरेसु
के० गत्यादिक मूलमार्गणाना अवांतर जेद वाशठ, जेम गतिचार, इंद्रिय पांच, इत्या-
दिकनां नाम आगल ग्रंथकर्त्ता पोतेंज कहेसे तेथी अहींथां नथी लरयां, ते कइ
कइ मार्गणायें केटला केटला जिअ के० जीवजेद होय ? ते कहेवानु प्रथम द्वार,
तथा गुण के० कइ कइ मार्गणायें केटलां केटला गुणठाणां होय ? ते कहेवानु बीज
द्वार, तथा जोग के० कइ कइ मार्गणायें केटला योग होय ? ते कहेवानु त्रीज
द्वार, तथा उवळंगा के० कइ कइ मार्गणायें केटला केटला उपयोग होय ? ते कहेवानु
चोथु द्वार, तथा लेस के० कइ कइ मार्गणायें केटली केटली लेइया होय ? ते कहे-
वानु पांचमु द्वार, तथा अप्पवहुत्त के० सहु मार्गणायें कोण अट्प, कोण बहु ? ए
कहेवानु ठहु द्वार, ठाणा के० ए ठ विचारस्थानक वाशठ मार्गणायें विवरी कहीशुं ॥
इति समुच्चयार्थ. ॥ ३ ॥

॥ हवे ए मार्गणाद्वार स्थितजीव गुणठाणी होय, तेथी गुणठाणाद्वारें
प्रति दश द्वार कहेसे, ते कहे ठे ॥

चउदस गुण्णसु जिअजो, गु वळंग लेसाय वधहेऊय ॥

बंधाअ चउ अप्पा, बहु च तो जाव संखाई ॥ ४ ॥

पाठांतरं ॥ चउदस गुणठाण्णसु, जिअ जोगवळंग लेस्स वं-

धाय ॥ वधुदयु दीरणज, संतप्प बहुत्त दसठाणा ॥ ४ ॥

અર્થ-ચત્તરસગુણેસુ કે૦ વલી ચૌદ ગુણગણને વિષે જિશ્ચ કે૦ ૧ જીવના જ્ઞેદ, જોગ કે૦ ૨ યોગ, ઉવર્ત્તન કે૦ ૩ ઉપયોગ, લેસાય કે૦ ૪ લેશ્યા, વંધહેજય કે૦ ૫ વધહેતુ, વધાઽચ્ચર કે૦ વધાઽચ્ચાર, ઇટલે વંધ, ઉદય, ઉદીરણા અને સત્તા, એવં નવ. અપ્પાવહુત્ત કે૦ ૧૦ એતું અદ્વપવહુત્ત તો કે૦ તેવાર પઠી જાવસસાઈ કે૦ ૧૧ જાવ અને ૧૨ મરયાતાદિકનો વિચાર કહીશુ, એ ત્રણ દ્વારે કરી તથા ત્રણ પ્રદેષ ગાથા અને ત્રણ પાઠાંતર ગાથાએ કરી જે દ્વાર કહ્યા, તે અનુક્રમે કહેશે ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૪ ॥

હવે પાઠાંતર ગાથાનો અર્થ કહે ઠે ચત્તરસગુણગણેસુ કે૦ જો પણ જીવના અસંરયાતા અધ્યવસાયસ્થાનકજ્ઞેદં અસરય ગુણસ્થાનક હોય ઠે, તો પણ સ્થૂલ વ્યવહારે ચૌદ ગુણગણાં કહ્યાં તે ચૌદ ગુણગણને વિષે જિશ્ચ કે૦ કયા કયા ગુણ ગણે કેટલા જીવજ્ઞેદ પામીયે ? તે કહેવાનું પ્રથમ દ્વાર, જોગ કે૦ કયા કયા ગુણગણે કેટલા યોગ પામીયે ? તે કહેવાનું વીજુ દ્વાર, ઉવર્ત્તન કે૦ કયા ગુણગણે કેટલા ઉપયોગ પામીયે ? તે કહેવાનું ત્રીજુ દ્વાર, તથા લેસકે૦ કયા ગુણગણે કેટલી લેશ્યા પામીયે ? તે કહેવાનું ચોથુ દ્વાર, વધાય કે૦ કયા ગુણગણે કેટલા મિથ્યાત્વાદિ વધહેતુ પામીયે ? તે કહેવાનું પાંચમું દ્વાર, તથા વધ કે૦ કયા ગુણગણે કેટલા કર્મના વધસ્થાનક પામીયે ? તે કહેવાનું ષષ્ઠુ દ્વાર, તથા ઉદય કે૦ કયા ગુણગણે કેટલા કર્મનાં ઉદય સ્થાનક પામીયે ? તે કહેવાનું સાતમું દ્વાર, તથા ઉદીરણા કે૦ કયા ગુણગણે કેટલા કર્મની ઉદીરણાના સ્થાનક પામીયે ? તે કહેવાનું આઠમું દ્વાર, તથા સત કે૦ કયા ગુણગણે કેટલા કર્મની સત્તા પામીયે ? તે કહેવાનું નવમું દ્વાર, તથા અપ્પવહુત્ત કે૦ ચૌદ ગુણગણે વર્તતા જીવોનું અદ્વપવહુત્ત કહેવાનું દશમું દ્વાર, દસઠાણા કે૦ ૭ દશ સ્થાનક ઇટલે દશ વોલનો વિચાર ચૌદ ગુણગણે વિવરીશુ ॥ ૪ ॥

હવે પ્રથમ જીવના ચૌદ જ્ઞેદ જાણ્યા વિના માર્ગણાસ્થાન ગુણસ્થાનાદિક જ્ઞેદ જાણ્યા ન જાય, જે જાણી માર્ગણાદિક જ્ઞેદે જીવતત્ત્વનું વિચારવું, તેજાણી સ્થૂલવ્યવહારનયે જીવના ચૌદ જ્ઞેદ ઠે, તે કહે ઠે

દાર ગાહાર્ત ॥ અથ જીવસ્થાનાન્યાદ્ ॥ ઇદ્ સુદુમ વાય-
રેગિ, દિ વિ તિ ચર અસન્નિ સન્નિ પચિદી ॥ અપજત્તા પજ્જ-
ત્તા, કમ્મેણ ચત્તરસ જિશ્ચઠાણા ॥ ૫ ॥

અર્થ-ઇદ્ કે૦ આ જગત્માહે આવી રીતે વિચારના જીવના ચૌદ જ્ઞેદ થાય ? સુદુમ કે૦ સુદમનામકર્મના ઉદયથી સૂક્ષ્મશરીરધારી, સર્વલોકમાહે વ્યાપી રહ્યા એવા જે પૃથ્વી, પાણી, તેજ, વાયુ અને વનસ્પતિ એ પાંચ જાતિના જીવ વ્યવહાર અયોગ્ય

पांच थावर ते प्रथम सूक्ष्म एकेन्द्रिय कहीयें, अने वायुरेगिंदि के० वादरनामना उदयथी वादर व्यवहारयोग्यशरीरधारी पांच थावर, ते वीजा वादर एकेन्द्रिय कहीयें वि के० वीजा जे स्पर्शन अने रसन ए वेन्द्रियने धारे, ते वेन्द्रियसरयादिकने कहीयें, ति के० चोथा स्पर्शन, रसन अने घ्राण, ए त्रण इन्द्रिय ठे जेने ते तेंद्रिय कहीयें, चउ के० पाचमा स्पर्शन, रसन, घ्राण अने चक्षु, ए चार इंद्रियने जे धारे, तेने चौरिन्द्रिय कहीये असन्नि के० ठठा पांचेन्द्रिय पूर्ण होय, पण ठठु मन न होय, तेने असन्निआ पंचेन्द्रिय संमुर्द्धिम, मनुष्य, तिर्यच जीव कहीयें, अने सातमा सन्निपंचिदी के० जेने मन सहित पंचेन्द्रिय होय, ते सन्निआ पंचेन्द्रिय गर्जज मनुष्य, तिर्यच तथा उपपातिक देव, नारकी जीव जाणवा ए सात जेद अपजत्ता के० अपर्याप्ता तेमज सात जेद पञ्जात्ता के० पर्याप्ता एवा कस्मेण के० अनुक्रमे ए पर्याप्ताऽपर्याप्ता यझे चउदसजिअ-छाणा के० चौद जीवना स्थानक एटले जेद, सर्व संसारी जीवना होय ॥ इति ॥ ॥ ॥

त्यां एकेन्द्रियने १ आहार, २ शरीर, ३ इंद्रिय, ४ श्वासोश्वास, ए चार पर्याप्ति पहेले समयें करवा भांडे ते ज्यां सुधी पूरी न थाय, त्या सुधी अपर्याप्ता कहीयें, अने ते चारे पूरी कऱ्या पठी पर्याप्ता कहीये एम वेन्द्रिय, तेंद्रिय, चौरिन्द्रिय अने अस-न्नित् पंचेन्द्रिय, ए चार जातिना जीव, आहार, शरीर, इंद्रिय, श्वासोश्वास अने जापा, ए पांच पर्याप्ति साथे आरजे, ते ज्यां सुधी पूरी न करे त्यां सुधी ते चारने अपर्याप्ता कहीये, अने पांचे पर्याप्ति पूरी कऱ्या पठी पर्याप्ता कहीये तेमज ए पांच पर्याप्ति आरजी, पूरी नथी करता त्या सुधी सन्निया पंचेन्द्रिय अपर्याप्ता कहीयें, अने ए ठ पर्याप्ति पूरी कऱ्या पठी पर्याप्ता कहीयें हवे ते अपर्याप्ता वली वे जेद ठे एक तो आरजी पर्याप्ति पूरी कऱ्या विना मरे ते लब्धिअपर्याप्ता कहीये अने ज्या सुधी पर्याप्ति पूरी नथी करी, त्या सुधी तेने करण अपर्याप्ता कहीये तेमांहे पण प्रथमनी त्रण पर्याप्ति पूरी कऱ्या विना कोइ जीव मरे नही कारणके आहारपर्याप्ति, शरीरपर्याप्ति अने इंद्रियपर्याप्ति पूरी कऱ्या विना तो परजव-तु आयु पण न वधाय, तो ते आयु वांध्या विना क्या जइ उपजे? तेमाटे ए त्रण नि-यतपर्याप्ति अहींआ अपर्याप्तकरण विवक्षाये जाणवी एम चौद जेद जीवना कऱ्या अने ए जे चौद जेद जीवना कऱ्या ते गुणगणा विना न होय, जे-जणी ज्ञानादिक गुणना वृद्धिहानीजेवें गुणगणाजेद कहेवाय, अने ज्ञानादिक गुणशून्य आत्मा होय तो ड्रव्य न कहेवाय, तेमाटे जे गुणनो आश्रय ते ड्रव्य कहीये ॥ इति समुच्चयार्थः

ते ज्ञानादिगुण ज्यां परम एटले उत्कृष्ट हीणा पामीये ते मिथ्यात्व गुणगणुं जाणवु. एम चढते चढते गुणगणे चौद गुणगणावर्ति सर्वजीवजेद गुणगणां कहीयें ठेये. ॥

॥ अथ जीवस्थानेषु गुणस्थानान्याह ॥

वायर असन्नि विगले, अपज्जि पढम विअ सन्नि अ-
पजत्ते ॥ अजय जुअ सन्निपज्जे, सबगुणा मिठसेसेसु ॥ ६ ॥

अर्थ—वायर के० वादरएकेंद्रिय, असन्नि के० असन्निपचेंद्रिय, विगले के० विकलें-
द्रिय त्रण, अपज्जि के० ए पांच अपर्याप्ताने पढमविअ के० पहेलुं अने वीजुं गुणगण
होय, अने सन्निअपजत्ते के० सन्निया पचेंद्रिय अपर्याप्ताने अजयजुअ के० अविरति
गुणगणा सहित त्रण गुणगणां होय, अने सन्निपज्जे के० सन्निपचेंद्रियपर्याप्ताने सब
गुणा के० सर्वगुणगणां होय, तथा सेसेसु के० शेष सर्व जीवने मिठ के० मिथ्यात्व
गुणगणुं जाणवुं ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ६ ॥

वादर, एकेंद्रिय, पृथ्वी, अप अने प्रत्येक वनस्पतिमाहे तथा वीजा असन्निया
पचेंद्रिय तिर्यच तथा विकलेंद्रिय, ते वेंद्रिय, तेंद्रिय, अने चौरिन्द्रिय, ए पांच अप-
र्याप्त जीवजेदे पहेलुं मिथ्यात्व अने वीजु सास्वादन ए वे गुणगणा होय तेमांहे पण
सास्वादन गुणगणुं करणअपर्याप्तानेज होय, अने पहेलु गुणगणुं लब्धिअ-
पर्याप्ता तथा करणअपर्याप्ता ए वेहुने होय जे जणी सम्यक्त्ववमतो जीव, ए
पूर्वोक्त ए पांच करण अपर्याप्तामांहेज अवतरे पण लब्धिअपर्याप्ता पाचमध्ये न
अवतरे, तेथी तेमांहे सास्वादनपणु न सजवीचें तथा वादर अपर्याप्त तेउ, वायुमध्ये
अने पांच सूक्ष्ममध्ये तो सम्यक्त्व वमतो पण कोइ जीव आवी उपजे नहीं, तेथी
तेने मिथ्यात्वगुणगणुंज होय, ए पांच जेदे गुणगणां कह्या

उठा संझी पंचेंद्रिय अपर्याप्ता जीवजेदमध्ये तो एक मिथ्यात्व, वीजु सास्वादन,
अने वीजु अविरतिसम्यक्दृष्टि, ए त्रण गुणगणां संज्ञवे, केमके परजवथी कोइ जीव
सम्यक्त्व सहित ए संझी पंचेंद्रियमांहे आवी अवतरे, तेने अपर्याप्तावस्यायें आवि-
रति चोखुं गुणगणुं होय तथा जे जीव सम्यक्त्व वमतो एमाहे अवतरे, तेने
शरीरपर्याप्ति पूर्ण कन्या पहेलु सास्वादनगुणगणुं होय ए वे बिना शेष जीवोने
मिथ्यात्वगुणगणुं होय, लब्धि अपर्याप्ता सन्निआ पचेंद्रिय जीवने एकज मिथ्यात्व-
गुणगणुं होय.

सातमा सन्निआ पंचेंद्रियपर्याप्ता ए जीवजेदे मिथ्यात्वथी मामीने अयोगी लगे
सर्वे चौदे गुणगणां सज्ञवे, केम के मनुष्य पण सन्निआ पंचेंद्रिय ठे तेने चौदे गुण-
गणां होय तथा केवली पण इव्य मनसंवधें सन्निअ कह्यो, तेथी ठेह्यां वे गुणगणां
पण मनुष्यमा जाणवा समस्त ए कह्या जे सात जीवजेदे तेथी शेष रह्या जे सूक्ष्म
एकेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता वेंद्रियपर्याप्ता, तेंद्रियपर्याप्ता, चौरिन्द्रियपर्याप्ता,

असन्निपचेंद्रियपर्याप्ता, वादरएकेंद्रियपर्याप्ता, ए सात जीवजेदें मिथ्यात्वगुणगुणं
होय ए रीते चोद जीवजेदने विपे चोद गुणगुणां कखा

ते पठी तेहीज जीव ए गुणगुणे रखा ठता मन, वचन, अने कायाना व्यापाररूप
योगे करी कर्म बांधे, तेजणी योगद्वार जीवजेदें विवरीयें ठैयें. ॥ ६ ॥

हवे जीवजेदे योग संरया कहेते

अथ योगानाह ॥ अपजत्त ठक्कि कम्मुर, लमीस जोगा अ-

पज्ज सन्नीसु ॥ ते सविउवमीसएसु, तण्ण पज्जेसु उरलमन्ने ॥ ७ ॥

अर्थ-अपजत्तठक्कि के० अपर्याप्ता ठ जीव जेदने विपे कम्मुरलमीसजोगा के०
औदारिक कर्मण अने औदारिकमिश्र, ए वे योग होय, अने अपज्जसन्नीसु के०
अपर्याप्ता, सन्निया पंचेंद्रियने विपे ते के० ते पूर्वला वे योगने विउविमीस के०
वैक्रियमिश्र स के० सहित करता अण योग होय एसुतण्णपज्जेसु के० एमां वली
शरीर पर्याप्तानेविपे उरलमन्ने के० औदारिक योग कोइएक आचार्य माने ठे ॥
इत्यद्वारार्थ. ॥ ७ ॥

सन्निआ अपर्याप्ता विना बीजा ठ जे एकेन्द्रियादिक अपर्याप्ता जीव जेद ठे, तेने
एक कर्मण अने बीजुं औदारिक कर्मण साथे मिश्र, ए वे योग सन्नविये, केमके
औदारिक शरीरी एकेन्द्रिय होय, तेथी तेने परजवथी आवतां विचालें कर्मण शरीर
होय, तेमाटे त्यां कर्मणयोग होय अने अवतत्या पठी ज्यांसुधी पर्याप्ति पूरी न
करे, त्यांसुधी कर्मणपुज्जलें करी औदारिक पुज्जलमिश्र होय, तेथी मिश्रे पुज्जलने
उपपज्ज जीवनु जे करणवीर्य, ते औदारिकमिश्रयोग जाणवो ए ठ अपर्याप्ताल्लवि
तथा करण ए वेहु प्रकारना लेवा ए ठ जीवजेदे योग कखा

अपर्याप्ता, सन्नीआ, पंचेंद्रियने विपे वे योग पूर्वली परे लेवा, अने त्रीजोवैक्रिय-
मिश्रयोग पण होय, जे जणी सन्नीआ पंचेंद्रियमांहे देवता तथा नारकी पण आवी
गया, तेमने तो वैक्रियशरीर पण करवु ठे तेथी ते कर्मणपुज्जल वैक्रिय साथें मिश्र
करे, तेथी तेने परजवथी आवता रस्तामांहे कर्मणयोग होय अने ठ पर्याप्ति
आरंज्या पठी ज्यांसुधी पूरी न करे त्यासुधी वैक्रियमिश्रयोग होय, ए वे योग थाय
अने मनुष्य तथा तिर्यचनी अपेक्षायें त्रीजो औदारिकमिश्रयोग पण लेवो, ए
रीतें अण योग होय अहींआं मतांतर देखाडे ठे कोइएक आचार्य, शरीरपर्याप्ति
पूरी कखा पठी शेष पर्याप्तायें करी अपर्याप्ताने औदारिकयोग माने ठे
तेथी तेना मते देवता अने नारकीने पण शरीरपर्याप्ति कखा पठी वैक्रिय-

योग मानवो जोइये, तो तेना मते सन्निश्चा अपर्याप्ताने विषे १ श्रौदारिक, २ श्रौदारिकमिश्र, ३ वैक्रिय, ४ वैक्रियमिश्र, ५ कर्मणयोग, ६ पांच योग संज्ञवे, तथा श्रीशीलांकाचार्यने मते चार योग होय, जे जणी ए ठ जेद, अपर्याप्ता जे कहे ता लब्धिही अपर्याप्ता पण लेवा, अने देवता तथा नारकी तो लब्धि अपर्याप्ता न होय, तेही चार योग सन्निश्चा अपर्याप्ताने होय. ॥ ७ ॥

सबे सन्निपजत्ते, उरल सुहुमे सजासु तं चउसु ॥ वायरि स-

विउधि डुगं, (अथोपयोगानाह) ॥ पजसन्निषु वार उवउंगा ॥ ८ ॥

अर्थ-सबेसन्निपजत्ते के० सङ्गी पचेडिपर्याप्ताने सर्व पंदर योग होय, अने सुहुमे के० सूदम एकेंद्रिय पर्याप्ताने उरलं के० एकज श्रौदारिककाययोग होय, सजासुत चउसु के० तेहिज जापा सहित विकलत्रिक अने असङ्गी पचेडिय, ए चार पर्याप्ता जीवजेदे एक श्रौदारिकयोग अने बीजो सजासु एटले जापासहित एटले सत्यामृषा वचनयोग, ए वे योग होय, अने वायरि के० वादर एकेंद्रियपर्याप्ताने विषे सन्निपजिडुग के० श्रौदारिकसाथे वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र सहित करता ए वे योग तथा श्रौदारिक, एवं त्रण योग होय हवे उपयोग कहे ठे पजसन्निषुवारउवउंगा के० पर्याप्ता सङ्गी पचेडियमाहे वार उपयोग होय

सङ्गी पचेडिय पर्याप्ताने विषे मनना योग चार, वचनना योग चार, श्रौदारिक, आहारक, आहारकमिश्र, वैक्रिय, वैक्रियमिश्र, श्रौदारिकमिश्र अने कर्मण, ए पदरे योग होय तेमाहे वैक्रियद्विक देवता नारकी अपेक्षाये तथा उत्तरवैक्रियशरीर करता प्रारंभवेलाये मनुष्य तथा तिर्यचने पण वैक्रिय श्रौदारिकसाथे मिश्र होय पठी वैक्रिययोग होय तथा आहारकशरीर चौद पूर्वधर मनुष्य जिनङ्गि देखवानिमित्त करे, तेवारें आरंभती वेलायेते श्रौदारिकसाथे आहारक पुजल मिश्र करे, त्या आहारकमिश्रयोग होय पठी आहारकयोग होय, तथा केवलीने आठ समयनो केवलसमुद्घात करता बीजे, ठठे अने सातमे, ए त्रण समये श्रौदारिकमिश्र योग होय, तथा त्रीजे, चौथे अने पाचमे, ए त्रण समये कर्मणकाययोग लेवा. पण अपर्याप्तावस्थाये जे कर्मणकाययोग होय तें न लेवा केमके ते अपर्याप्तामाहेज गणा ठे ए सो पंदर योग होय

सूदमएकेंद्रिय पर्याप्ताने एकज श्रौदारिकयोग होय जे जणी तेने वैक्रियादिक योग करवानी शक्ति नणी, तेम मन अने वचन पण नही, श्रौदारिकमिश्र कर्मण तो अपर्याप्तावस्थाये होय पण पर्याप्तावस्थाये नहि होय हवे श्रौदारिक योग अने

असत्यामृपावचनयोग, ए वे योग, चउसु के० वे इंद्रियपर्याप्ता, तेंद्रियपर्याप्ता, चौरि-
न्द्रियपर्याप्ता अने असंज्ञिपचेन्द्रियपर्याप्ता, ए चार जीवजेदें होय, जे जणी एने मोहोडें
ठे तेथी व्यवहार जापा बोले

वादर एकेन्द्रियपर्याप्ताने एक औदारिक, वीजो वैक्रिय अने वीजो वैक्रियमिश्र,
ए त्रण योग सन्नवीये, जे जणी वादरएकेन्द्रियपर्याप्ता वायुकाय जीवने वैक्रियलब्धि
ठे तेथी ध्वजाने आकारें वैक्रियरूप करें तेवारे आरंजता वैक्रियमिश्र होय, अने
शरीर पूर्ण कस्या पठी वैक्रिय होय, माटे ए वे योग अने सहेज शरीरे औदारिक
होय पर्याप्ता शेष चार स्थावरने एक औदारिक योग होय, ए रीतें पदर योग कहा

ए योगे करी जीवना शुचाशुच उपयोग होय ते जणी हवे पठी उपयोग कहीये
ठेयें पर्याप्ता सझीया पचेन्द्रियने विपे वार उपयोग पामीयें, जे जणी मनुष्यमाहे वार
उपयोग लाग्ते ठे त्यां एक समये जीवने एक उपयोग होय, ते उपयोग ठन्नस्थने अंतर-
मुहूर्तकाल अने केवढीने सामायिक के० एक समयें त्यां ज्ञान पाच, अज्ञान त्रण, एवं
आठ उपयोग जाणवा साकार अने चार दर्शन ते निराकारोपयोग एम वार उपयोग
जाणवा, एवं वार उपयोग होय, निराकारं साकारं दर्शन. ॥ इति ॥ ८ ॥

पज चउरिंदि असन्निसु, उदंस उअनाण दससु चरकुविणा ॥

सन्निअपळे मण ना, ए चरकुकेवल उगविहूणा ॥ ए ॥

अर्थ-पजचउरिंदिअसन्निसु के० पर्याप्ता चौरिंद्रियने तथा असंझीपचेन्द्रियपर्या-
प्ताने उदस के० वे दर्शन अने उअनाण के० वे अज्ञान, एवं चार उपयोग होय.
अने शेष दससु के० दश जीवजेदने विपे चरकुविणा के० चक्रुदर्शन विना त्रण
उपयोग होय, अने सन्निअपळे के० सझी अपर्याप्ताने मणनाण के० एक मन.पर्यवज्ञान,
चरकु के० वीजु चक्रुदर्शन अने केवलउग के० केवलछिक, ए चार विहूणा के० विना
शेष आठ उपयोग होय ॥ ए ॥

पर्याप्ता चौरिंद्रिय तथा असंझीया पचेन्द्रिय, ए वे जीवजेदे एक चक्रु अने वीजुं
अचक्रु, ए वे दर्शन तथा मतिअज्ञान, अने श्रुतअज्ञान, ए वे अज्ञान. एवं उपयोग
होय. केमके ए मि-यात्वगुणगणे होय. माटे वे अज्ञान कहा, शेष सूक्ष्म एकेन्द्रिय
पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, वादर एकेन्द्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, वैन्द्रिय पर्याप्ता तथा
अपर्याप्ता, तेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, चौरिंद्रिय अपर्याप्ता अने असन्निश्चा पंचे-
न्द्रिय अपर्याप्ता ए दश जीवजेदे पूर्वोक्त चार उपयोगमाहेथी एक चक्रुदर्शन नहोय
तेथी मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने अचक्रुदर्शन, ए त्रण उपयोग होय ए कर्मग्र-

यनो मत कह्यो, अने सिद्धांतने मते वैद्वियादिक चारने अपर्याप्तावस्थायें साम्बादन पणुं संजवीयें, तो त्या मिथ्यात्वने अज्ञावे मतिज्ञान अने श्रुतज्ञान, ए वे ज्ञान कहां तो ते अपेक्षाये वैद्वियादिक चार अपर्याप्ताने पांच उपयोग सजवे ठे. तथा एकेंद्रियादिक दश जीव जेदने विपे श्रोत्रज्ञान, लब्धिज्ञान विना पण श्रुत अज्ञान कछु ते आहारादिक सज्ञानी अपेक्षायें कछुं ठे जे जणी कृधावेदनीयना उदयथी आ पुत्रलग्रहण कस्याथी महारी कृधा निवर्त्ते, पुष्टि होय, एवो शब्दार्थ पर्यालोचन रूप वस्तु पामवानो अशुरू अध्यवसाय, ए श्रुतजेदने आहारसंज्ञा कहीयें ते अध्यवसाय अव्यक्तपणे एकेंद्रियने पण ठे तो आहार लेवाने प्रवर्त्ते ठे, तथा एक स्पष्ट नेंद्रिय तो ए जीवोने ठे अने ते विना बीजा चक्षुरादि अव्येन्द्रिय लब्धि शून्य एवा एकेंद्रिय कहा ठे, तो पण तेउने सूक्ष्म ज्ञावेन्द्रिय पाचनु ज्ञान सिद्धांत मान्यु ठे. यत “ जसुहुम ज्ञावेन्द्रिय, नाण दविदियाण विरहेवि ॥ दवसुत्थाजावमि, विजावसु अप्पिवाइण ॥ १ ॥ पचिदियव वउलो, नरुवसववि सउत्तलजाउ ” इति विशेषावश्यकज्ञाप्यें जेम पारो, स्त्रीनु रूप देखीने दोढे तथा वकुलादिक फूले. ए मेळें एकेंद्रियने श्रुत कछु.

सज्ञी पचेन्द्रिय अपर्याप्ताने विपे चार उपयोग माहेला चार उपयोग न होय तेनां नाम कहे ठे एक मन.पर्यवज्ञान अपर्याप्तावस्थाये विरति न होय ते जणी ए ज्ञान पण न होय तथा चक्षुरिन्द्रियनो व्यापार नथी, ते माटे बीजो चक्षुदर्शन पण न होय, वली केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए वे पण कर्मक्षयने अज्ञावे त्या न होय, शेष त्रण ज्ञान, त्रण अज्ञान अने वे दर्शन, ए आठ उपयोग होय, केमके जिनादिक पुरुषो ज्ञानसहित उपजे ठे ते अपेक्षायें होय ए रीतें त्रण ज्ञान, त्रण अज्ञान अने वे दर्शन, ए आठ सन्निस्थाने अपर्याप्तावस्थायें पामीये ए सौ करण अपर्याप्ता लेवा, एटले त्रीजु उपयोगछार जीवस्थानने विपे कछु ॥ ९ ॥

हवे शुजागुज उपयोगे प्रवर्त्ते, ते लेख्या कहीये, तेथी उपयोगछार कहा पठी चोथु लेख्याछार कहेवे

सन्नि डुगि ठ लेस अप, ज्ञ वाययरे पढम चउ तिसेसेसु ॥ (अथ बंधादि चउ द्वाराणि) सत्तठ वधुदीरण, सतुदया अठ तेरससु ॥ १० ॥

अर्थ— सन्निडुगि के० सन्निस्थाना वेहु जेदे ठलेस के० ठ लेख्या पामीये, तथा अपज्ञाययरे के० अपर्याप्ता वादर एकेंद्रियमाहे पढमचउ के० प्रथमनी चार लेख्या

होय, अने तितेसेसेसु के० शेष अग्नीश्वार जीवजेदे त्रण लेख्या होय. लेख्यायें करी जीव कर्मबंध करे ते जणी हवे वध उदय उदीरणाने सत्ता कहेते.

सत्तछ के० सात तथा आठ कर्मनो बंधुदीरण के० वध तथा उदीरणा होय, अने सत के० सत्ता तथा उदयाअछ के० उदय आठ कर्मनो तेरससु के० प्रथम तेर जीवजेदने विपे जाणवो ॥ इत्यकारार्थ. ॥ १० ॥

॥ अथ जीवजेदेपु लेख्यामाह ॥ सन्निश्चा पचेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, ए वे जीवजेदे कृष्णादिक ठए लेख्या संजवे. एमां करणअपर्याप्ता लेवा वाकी लब्धि अपर्याप्ताने प्रथमनी त्रण लेख्या होय.

वादर एकेंद्रिय अपर्याप्तामांहे प्रथमनी चार लेख्या पामीयें, केमके जवनपति, ज्योतिषी, व्यंतर अने ईशानदेवलोक सुधीना बेमानीक देवो पण चवीने रत्नादिक-पृथ्वी, अप्, प्रत्येक वनस्पति, एवा प्रत्येक वादरमांहे आवी उपजे ठे ते देवता तो पोताना जवनी लेख्यायें चवीने ए त्रण मांहे आवी अवतरे, त्यां ज्योतिषी तथा सोधर्म अने ईशान देवलोकना देवोने तेजोलेख्या होय, तेथी अपर्याप्तावस्थायें ए त्रणने ते चोथी लेख्या पण पामीयें वाकीना जीवने शेष त्रण लेख्या होय

ए त्रण जीवजेदथी शेष रखा जे अग्नीश्वार जीवजेद, तेने विपे कृष्ण, नील अने कापोत, ए त्रण लेख्या होय एटले जीवना चोट जेदे लेख्या छार कछुं.

॥ हवे लेख्याये करी जीव, कर्मवध करे ते जणी वध, उदय, उदीरणा अने सत्ता कहेते ॥

॥ अथ वधादि छाराणि ॥

एक सङ्गी पचेंद्रिय पर्याप्ता विना शेष तेर जीवजेदे सात तथा आठ ए वे बंध-स्थानक तथा उदीरणास्थानक जाणवां त्यां तथा पोताना जवने त्रीजे, नवमे तथा सत्तावीशमे इत्यादिक जागशेपे परजवायु बांधे ते कालें त्या आठ कर्मनो वध जाणवो अने शेष काले सात कर्मनो बंध जाणवो. तथा आयु कर्म उदय प्राप्त एक आवलीमात्र शेष रहे, त्यां सुधी आठ कर्मनी उदीरणा जाणवी, अने उदयप्राप्तनी एक उदयावलिमात्र थाके तेवारे उदयावलिमात्र उपरांत कर्मदल रचुं नथी, तेथी शानी उदीरणा करे १ जे जणी जीवयोगकरणे करी उदयावलिथी उपरलुं कर्मदल उदयावलिमाहे खेची छावी आणीने वेदे, तेने उदीरणा कहीयें तेमाटे ते आवली शेष आयुष्य रहे थके सात कर्मनी उदीरणा होय, ए लब्धि अपर्याप्ता लेवा. केमके करणअपर्याप्ताने सातमी उदीरणा न होय

तथा एहिज तेर जीवस्थानके आठ कर्मनो उदय निश्चें होय, अने सत्ता पण आठ कर्मनी होय, जे जणी सातमुं, अने अग्नीश्वारसु गुणगणुं, एसा पण सत्ता

प्राठ कर्मनी लाजे, अने सात कर्मनी सत्ता तो वारमे गुणठाणे लाजे. ते तेने न होय,
म तेर जीव स्थानकें बंध, उदय, उदीरणा अने सत्तानां स्थानक कक्षां. ॥ १० ॥

॥ हवे सन्निआ पचेंद्रिय पर्याप्ताने विपे वधादि स्थानक कहेते ॥

सत्तठ ठे ग बंधा, संतु दया सत्त अछचत्तारि ॥

सत्तठ ठ पंचडुगं, उदीरणा सन्निपज्जते ॥ ११ ॥

अर्थ-सत्तठ के० सातनो तथा आठनो ठेग के० ठनो तथा एकनो वधा के० ए
वार वधस्थानक सझी पचेंद्रियने होय, अने सत्तअछचत्तारि के० सातनु, आठनु
प्रने चारनुं, ए त्रण सतुदया के० सत्तास्थानक तथा उदयस्थानक होय अने सत्त-
ठपचडुग के० सात, आठ, ठ, पाच अने वे, ए पाच उदीरणा के० उदीरणास्था-
नक सन्निपज्जते के० सझीपचेंद्रिय पर्याप्ताने विपे होय ॥ इत्युद्धारार्थ. ॥ ११ ॥

सन्निआ पचेंद्रिय पर्याप्ताने विपे ज्या सुधी आयु न वाधे त्या सुधी सात क-
र्मनो वध होय अने परजवतु आयु वांवे, तिहां आठ कर्मनो वध होय, अने दशमे
गुणठाणे चढ्यो मोहनीय तथा आयु ए वे न वांवे, त्या ठ कर्मनो वध होय, अने
अग्नीआरमा गुणठाणा उपरांत एक वेदनीयनो वध होय, एवं चार वध स्थानक होय.

तथा तेने सत्तास्थानक त्रण होय, तिहा आठ कर्मनी सत्ता अग्नीआरमा गुण-
ठाणा सुधी होय, त्यां वली मोहनीय द्य कस्या पठी वारमे गुणठाणे सात कर्मनी
सत्ता होय तिहा वली ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय अने अंतराय, ए त्रण कर्मद्वय
कस्या पठी तेरमे अने चौदमे गुणठाणे चार कर्मनी सत्ता होय, ए त्रण सत्तास्थानक

एज रीते दशमा गुणठाणा सुधी आठ कर्मनो उदय होय, अने अग्नीआरमे तथा
वारमे, ए वे गुणठाणे मोहनीय विना सात कर्मनो उदय होय, अने सयोगी तथा
अयोगी ए वे गुणठाणे चार अघातीया कर्मनो उदय होय ए मनुष्यने सजवे तेथी
मनुष्यनी अपेक्षाये सझीआ पचेंद्रियने त्रण उदय स्थानक कक्षां.

हवे उदीरणास्थानक कहे ठे आवलिका शेष निजजवायु रह् त्यासुधी आठ
कर्मनी उदीरणा होय, ए प्रथम स्थानक, अने आयुनी ठेहेली उदयावलिकायें
उदीरणा टली जाय, तेवारे सात कर्मनी उदीरणा जाणवी ए वीजु स्थानक अने
ठठा गुणठाणाथी आगलें वेदनी अने आयु, ए वे कर्मनी उदीरणा न होय
माटे तिहां ठ कर्मनी उदीरणा होय ए त्रीजु स्थानक, तथा दशमे गुणठाणे वेदनीय,
आयु अने मोहनीय, ए त्रण कर्मना पाच कर्म विना उदीरणा उपशात मोह गुण-
सुधी पामीयें, केमके, आवलीमात्र रहे, त्यां मोहनीयनी उदीरणा न होय,

माटे ए चोथु स्थानक तथा ज्ञानावरणीय अने अंतराय, ए त्रण कर्म आवलिका मात्र थाकता होय, तेवारे वारमे गुणगणे एनी उदीरणा नही जाणवी. तेथी त्यां पठी नाम अने गोत्र, ए वे कर्मनीज उदीरणा होय, एम सयोगीयें पण वेनी उदीरणा अने अयोगी अनुदीरक होय, ए पांचमुं स्थानक. एम ए सर्व मनुष्यने विषे संजवे ठे. ते जणी सन्निया पचेडिय पर्याप्ताने विषे ए पांच उदीरणास्थानक कहां एटले मूल जीव जेद द्वारे गुणगणादिक आठ बोल कहा, ए जे जीवना जेद कहा ते जीवना जेद गत्यादिक जेदें करी विचारतां चतुर्विध पंचविधादिक थाय, तेथी चौद जेदनु अनियतपणुं देखाड्यु ॥ ११ ॥ उक्तानि जीवस्थानेषु गुणस्थानादीन्यष्टौ द्वाराणि

॥ अथ मार्गणास्थानान्याह ॥

गइ इंदि एअ काए, जोए वेए कसाय नाणेषु ॥

संजम दसण लेसा, जव सम्मे सन्नि आहारे ॥ १२ ॥

अर्थ—गइ के० गति चार, इंदिएअ के० पांच एकेंडियादिक इंडिय, एवं नव काए के० पृथ्वीकायादिक ठ जीवनीकाय, जीवसमूह ते निकाय कहीयें, एवं पदर. जोए के० बोलवुं, चालवु, इत्यादिक चेष्टायें जोवे ते योग त्रण, एवं अठार. वेए के० इंडियें करी सुख वेदीयें, ते जणी वेद त्रण, एवं एकवीश. कसाय के० कप एटले संसार तेनो थाय एटले लाज होय ते जणी कपाय कहीये, तेनी चार मार्गणा, एवं पच्चीश नाणेषु के० जाणी वस्तुपर्यायशुं झणे, ते जणी ज्ञान कहीयें तेनी मार्गणा आठ. एव तेत्रीश थइ संजम के० सावद्ययोगयकी निवर्तवु तेने संयम कहीये. तेनी मार्गणा सात, एव चालीश दसण के० दर्शन सामान्यावबोध तेना जेद चार, एवं चुम्मालीश लेसा के० कपायोदये अशुद्धाध्यवसाय थाय तथा योगप्रवृत्ति ते लेइया तेनी ठ मार्गणा, एवं पच्चाश जव के० जव्याजव्यमार्गणा, एवं वावन्न सम्मेके० सम्यक्त्व मिथ्यात्वादि जेदे तत्त्वअज्ञानवंत जीव जेद ठ, एवं अछावन सन्नि के० मनसहित ते संझीया वाकी असन्निआ, एम वे जेदे जीव, एवं शाठ आहारे के० उजाहारादिक करे ते आहारी अने आहार न करे, ते अणाहारी, एम वे जेदें जीव एवं वाशठ जेद उत्तर जाणवा ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १२ ॥

इवे चौद मूल मार्गणाद्वारनां उत्तर वाशठ मार्गणाद्वार कहेते

सुर नर तिरि निरय गइ, इग विअ तिअ चउ पणिंदि ठकाया ॥

जू जल जलणा ऽनिल वण, तसाय मण वयण तणु जोगा ॥ १३ ॥

અર્થ- જવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક, એ ચાર સુર કેળવેલ ગતિનામ, નર કેળવેલ મનુષ્યગતિનામ, એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય, પચેન્દ્રિય, જલચર, સ્થલચર ને લેચર, એ સર્વ, તિરિ કેળવેલ તિર્યચગતિનામ સાતે નરકના નારકીને નિરય કેળવેલ નરકગતિનામ એમ ગતિની અપેક્ષાએ સર્વ સસારી જીવ વિચારતા ચાર જોડે હોય એ પ્રથમ ચાર, ગદ્ય કેળવેલ ગતિમાર્ગણા જાણવી

દ્વગ કેળવેલ એકેન્દ્રિય તે પૃથિવ્યાદિક પાંચ સ્થાવર, વિશ્વ કેળવેલ વૈન્દ્રિય, તે શસ્ત્રાદિક, તિશ્વ કેળવેલ તેન્દ્રિય, તે કીર્તીપ્રમુખ, ચતુ કેળવેલ ચતુરેન્દ્રિય તે ઝમરાદિક, પાણિ કેળવેલ દેવતા, નારકી, અસહીશ્યા, સહીશ્યા, મનુષ્ય તથા તિર્યચ, એમ વિચારતા દ્વિચરત જીવની અપેક્ષાએ સર્વ સસારી જીવ, પાંચ પ્રકારે હોય એ બીજી દ્વિચરમાર્ગણા પાંચ પ્રકારે જાણવી

ઠકાયા કેળવેલ ઠ પ્રકારના જીવ કાયમાર્ગણાએ વિચારતા હોય, ત્યા જૂ કેળવેલ માટી, પાપાણ, ઘાતુના જોડ તથા મીઠુ, પારો, જોમલ, રત્નની જાતિ, એ સર્વ વાદર પૃથ્વીકાય તથા સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાય જીવ ચોદરાજલોકે જાણવા તથા જલ કેળવેલ પાણી, હીમ, કરહા, ઇત્યાદિક અપૂકાય જીવ જાણવા જલણ કેળવેલ અગ્નિ, વીજલી, ઇત્યાદિક તેજકાય જીવ જાણવા અનિલ કેળવેલ વાયુકાય તે ગુજવાયુ, વિંટોલીઝં ઇત્યાદિક જાણવા, વણ કેળવેલ આ-વ નિવાદિક, તે પ્રત્યેક વનસ્પતિ તથા અનતકાય નિગોદ સૂક્ષ્મ વાદર એ વે જોડે વનસ્પતિકાય, તસાય કેળવેલ વિકલેન્દ્રિય અને પચેન્દ્રિય, એ ત્રસકાય જાણવા એમ કાય-પેક્ષાએ ઠ જોડે જીવ જાણવા એ કાયમાર્ગણા ત્રીજી જાણવી

મણવયણતણુજોગા કેળવેલ કાયયોગે કરી મનોવર્ગણાએ દ્રવ્ય લેડ મનપણે પરિણમાવે તેની સાથે સંવધજન્ય જીવનુ કરણવીર્ય, તે મનોયોગ એમ જ્ઞાપાપણે પરિણમે દ્રવ્યસ-વધજન્ય જીવવીર્ય તે વચનયોગ, ડ્યા આરામાપ્રદેશ વિસ્તારે, તે કાયા, તેહ સંવધજન્ય જે જીવવીર્ય, તે કાયયોગ એ ત્રણે યોગે કરી સયોગી જીવ, ત્રણ જોડે જાણવા એમ સર્વ જીવ, યોગમાર્ગણાએ વિચારતાં મનયોગી, વચનયોગી અને કાયયોગી, એ ત્રણ પ્રકારે જાણવા એ ચોથી યોગમાર્ગણા ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૧૩ ॥

॥ વેશ્વ નરિ ત્તિ નપુંસગ, કસાય કોહ મય માય લોજિત્તિ ॥

મહુ સુચ્ચડવહિ મણ કેવલ, વિજંગ મહુ સુચ્ચ નાણ સાગારા ॥ ૧૪ ॥

અર્થ-વેશ્વ કેળવેલ વેદમાર્ગણાએ વેદની અપેક્ષાએ વિચારતાં ત્રણ જોડે સર્વ સસારી જીવ તે ત્યા જે વાદી, મુઠ સહિત મુલપુરુષાકારવંત, તે દ્રવ્યપુરુષ જાણવો, અને જે સ્ત્રી વિપ-અજિલાપારૂપ મેથુનસજ્ઞા સહિત જે જીવ વસે, તે જાત્રપુરુષ જાણવો એ નર કેળવેલ

पुरुष वेद कह्यो तथा स्तन, योनि प्रमुख अवयव सहित अने दाढी मुठ रहित एवा मुखनेजे धारण करे, ते ड्रव्यस्त्री जाणवी अने पुरुषविपयिणी अजिलापारूप भेद्यु-नसंज्ञा सहित जे जीव ते जावस्त्री जाणवी, ए वीजो इष्टि के० स्त्रीवेद तथा स्त्रीना अवयव स्तनादिक तथा पुरुषना अंग, दाढी, मूठ प्रमुख ए वेहु जेने न होय ते ड्रव्यनपुंसक जाणवा तथा स्त्री अने पुरुष, ए वेहु विपयिणी अजिलापाये जे जीव वत्ते ते जावनपुसक जाणवा. ए वीजो नपुंसग के० नपुंसक वेद. एम वेद आश्री ड्रव्य अने जावनेदें करी जीव त्रण प्रकारें जाणवा. ए पांचमी वेदमार्गणा त्रण प्रकारें जाणवी

कसाय के० कपायोदयजेदे विचारतां कोहमयमायलोजित्ति के० क्रोधी, मानी, मायी अने लोभी, ए चार जेदे सर्व संसारी जीव होय, त्यां वीजानी साथें चित्तुं विघटने परिणत ते क्रोधी. पोताने विपे अधिकता बुद्धियें अनमन विजावपरिण-ति, ते मानी. परने बंचवा हेतु कुटिलता परिणति, ते मायी. परड्रव्य साथें अजेदता-बुद्धिपरिणति, ते लोभी ए चारे कपाय, उदय विरोधी ठे जे जणी क्रोधादिकने उदयें मानादिकनो उदय न होय, अने मानने उदयें क्रोधनो उदय न होय, ए रीतिं ठही कपायमार्गणा चार प्रकारें जाणवी

ज्ञान, अज्ञानजेदें करी जीवजेद विचारतां आठ प्रकारमांहे सर्व जीव आवे, ए द्वायोपशमिक द्वायिकपर्यायें जाणवा त्यां इंद्रिय पांच, अने नोइन्द्रिय, ए निमित्त वर्तमान विषय ज्ञानविशेष, ते प्रथम मइ के० मतिज्ञान शब्द संबध अर्थविषयक त्रिकालविषयवस्तुपर्यालोचन ज्ञानविशेष, ते वीजुं सुअ के० श्रुतज्ञान. अवधि एटले मर्यादायें रूपिड्रव्यविषयप्रत्यक्ष, ते वीजु अवहि के० अवधिज्ञान मनुष्य क्षेत्र-माहे जे सत्त्व्या पंचेंद्रिय जीवना मनोगत जाव जेदनुं जाणवु, ते चोथु मण के० मन-पर्यायज्ञान सकल आवरणरहित संपूर्ण सर्ववस्तु विषयिजुं अनंतड्रव्यवीपशुं ज्ञान, ते पाचमु केवल के० केवलज्ञान जाणवु. मिथ्यात्वे करी विरुद्धजगे विपरीतपणे वस्तुनो परिच्छेद, ते ठहु विजग के० विजगज्ञान कहीये जेम शिवराजार्थि सात छीप अने समुद्र देखी जाणवा लाग्यो, जे मे सर्व छिप, समुद्र, दीठा; एम मिथ्यात्वने उदये जे अवधिज्ञान ते ठहु विजंगज्ञान कहीयें, तथा मिथ्यात्वीनें एक मति, वीजुं श्रुत, ते पण अज्ञान कहीयें.

जे जणी अनंतधर्मात्मक वस्तुने एकरूपे पूर्ण करी जाणे, ने संसारहेतु तेने मो-क्षहेतुरूप जाणे, एकज विधिरूप जाणे, अथवा निपेधरूप जाणे, एम एकांत जाणे पण उजयरूपे न जाणे तेथी अज्ञानी कहा सम्यक्दृष्टिमां एक ज्ञानी ते नी, तथा त्रण ज्ञानी, ते मति

अने अवधिज्ञानी, तथा चार ज्ञानी ते मति, श्रुत, अवधि अने मन पर्यवज्ञानी, ए चार ज्ञानी कहा ए आठ नाण के० ज्ञान, ते साकारोपयोग सामान्यविशेषात्मक वस्तुने विपे जाति, गुण क्रियाविशिष्ट वस्तुनु जाणवु ते सागारा के० साकारोपयोग जाणवु. ए सातमी ज्ञानमार्गणा आठ जेदे जाणवी. ॥ १४ ॥

॥ हवे विरति अविरति मार्गणा वे मली सात जेदे कहे ठे ॥

सामाझ्य ठेअ परिहा, र सुहुम अहखाय देस जय अजया ॥

चक्षु अचक्षु उंही, केवलदंसण अणागारा ॥ १५ ॥

अर्थ-सामाझ्य के० सामायिकचारित्र, ठेअ के० ठेदोपस्थापनीयचारित्र, परिहार के० परिहारविशुद्धिचारित्र, अने सुहुम के० सूक्ष्मसंपरायचारित्र, अहखाय के० यथा रयातचारित्र, देसजयअजया के० देशविरतिचारित्र, अने अविरतिचारित्र, ए सात चारित्र, अने चक्षु के० चक्षुदर्शन अने अचक्षु के० अचक्षुदर्शन, उंही के० अवधिदर्शन, केवल के० केवलदर्शन, ए चार दंसण के० दर्शन, ते अणागारा के० अनाकारोपयोग जाणवा १५

हवे सातमी चारित्रमार्गणा कहे ठे सर्वविरति, देशविरति अने अविरति, एवी रीते विचारतां सात जेदे सर्व ससारी जीव होय तिहा सम के० ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनो ज्या आय के० लाभ होय ते जणी सामायिकचारित्र सर्व सावध विरतिरूप प्रथम जाणवु, अने जे पूर्वपर्याय ठेदीने बीजा विशुद्ध पर्यायनु उपस्थापन करवु, ते बीजु ठेदोपस्थापनीय चारित्र, ते एक सातिचार अने बीजो निरतिचार, एवा वे जेदे जाणवु त्या श्रीवीर तीर्थकरना साधुने दूषण लागे थके जे व्रत पर्याय ठेदे, जेम विषधर जे सर्प तेणे उशेली आगलीने शरीर राखवाने हेतें ठेदे एम व्रत राखवा निमित्ते सदूषण व्रत पर्याय ठेदी उठामणी करीय, ते सातिचार ठेदोपस्थापनीय कहीये, अने बीजो निरतिचार ते श्रीपार्श्वनाथना शिष्य श्रीवीर जिनपासें फरीची व्रत उच्चरे, ते निरतिचार ठेदोपस्थापनीय चारित्र बीजु जाणवु एटले तीर्थथकी अन्य तीर्थें सक्रमण करे, जेम श्रीपार्श्वनाथना साधु केशी गागेय प्रमुखे श्रीरीरना शासनमा आवी पंच महाव्रत उच्चरी पूर्व पर्याय ठेदी नवो पर्याय ग्रहो, ए निरतिचार कहीये बीजु परिहार तपोविशेष, त्या सामानव पूर्वधर तो उगणत्रीश वर्ष उपरात वहे, ते-हने नवनो गठ होय तेमध्ये एक वाचनाचार्य अने चार साधु परिहार तपोनिविष्ट तथा चार साधु तेनु वैयावच्च करे, ते ठ मासनु तपपूर्ण करे, तेवारे ते चार वैयावच्च साधु तप आदरे अने तप करी रहा जे चार साधु, ते तेहनु ठ मास सुधी वैयावच्च करे, वलतु ठ मास सुधी वाचनाचार्य तप करे, बीजा साधु तेनु वैयावच्च करे, एम अठार मासनु तप करे, ते तपनी विगत आवी रीते ठे के, उण्ण काळें जघन्य चोथ

लग्ने, मध्यम ठठ अने उत्कृष्ट अष्टम तप करे शीतकालें जघन्य ठठ, मध्यम अष्टम अने उत्कृष्ट दशम तप करे वर्षाकालें जघन्य अष्टम, मध्यम दशम अने उत्कृष्ट शुक्लश तप करे. पारणे आयंवील करे एम तप पूर्ण करी जिनकदप पडिवजे तथा गद्यमांहे आवे, ते परिहार विशुद्धिचारित्र व्रीजु जाणवु सूक्ष्मसंपराय गुणगणे सूक्ष्मसंपराय चारित्र चोथु होय. अग्नीधारमा गुणगणार्थी मांहीने चाग गुणगणे श्रीवीतरागनु निरतिचारचारित्र ते पांचमु यथाख्यातचारित्र जाणवु. देशविरति निरपराध निरपेक्ष संकल्पी त्रस जीव न हणु, ते ठठु देशविरति चारित्र, इत्यादिक सर्वविरति, देशविरति चारित्र जाणवां अने ए वे मांहेथी एके न होय ते सातमु अविरतिचारित्र जाणवु ए आठमी चारित्रमार्गणा सात जेदे जाणवी

हवे नवमी दर्शनमार्गणा कहे ठे जे आंखे करी देखवु, ते चक्षुदर्शन. अचक्षु कहेतां आख विना शेष इंद्रिय चार तथा मन तेणे करी जे वस्तुनुं सामान्यांश ग्रहण ते वीजु अचक्षुदर्शन अवधि एटले डव्य, क्षेत्र, कालादिक मर्यादायें सामान्यपणे रूपी डव्यनुं ग्रहण, ते व्रीजु अवधिदर्शन अने संपूर्ण डव्यविषय सामान्यांशनु ग्रहण विषयक केवलदर्शन ते चोथु जाणवुं ए चारे अनाकार ठे जे जणी जाति, गुण, क्रियादिक विशेषण रहित वस्तु आकार रहित कांडएक एवु देखीयें, ते जणी अनाकारोपयोग कहीये, ए नवमी दर्शनमार्गणा जाणवी ॥ १५ ॥

॥ हवे दशमुं लेश्यामार्गणानु द्वार कहेठे ॥

किण्हा नीला काऊ, तेउं पम्हाय सुक जघिअरा ॥

वेअग खड्गुवसममिठ मीस सासाण सन्निअरे ॥ १६ ॥

अर्थ—किण्हा के० कृष्ण लेश्या, नीला के० नील लेश्या, काऊ के० कापोत लेश्या, तेउं के० तेजोलेश्या, पम्हाय के० पद्मलेश्या, सुक के० शुक्ललेश्या, जघ के० जघ्य, अरा के० इतर एटले अजघ्य, वेअग के० वेदक सम्यक्त्व, खड्ग के० द्वायिकसम्यक्त्व, उवसम के० औपशमिक सम्यक्त्व, मिठ के० मिथ्यात्वसम्यक्त्व, मीस के० मिश्रसमकित, सासाण के० साम्बादनसमकित, सन्निअरे के० सन्निध्या अने इतर वीजा असन्निध्या, ए तेरमी सङ्गी मार्गणा जाणवी ॥ इत्युक्तार्थः ॥ १६ ॥

लेश्या ओदयिक पर्याय जेदे करी जीवजेद विचारतां ठ जेदें सर्व जीव जाणवा कृष्णादिक डव्यसवधे जीवनो कर्मरस परिणमनहेतु अशुक्लभाव ते लेश्या कहीयें तेनु स्वरूप जंजूफल खावा निमित्त ठे, ते पुरुषना अध्यवसाय जेदें जाणवु जेम ठ पुरुषे जवूवृद्ध फळो देखी एके चितव्यु के, ए वृद्ध मूलथकी ठेदीये, ए कृष्ण लेश्या-

वंत वीजे कछुं के, शाखा ठेदीयें, ए नीखलेइया वीजे कछुं, लघु शाखा ठेदी, १
कापोत लेइया चोथे कछुं, गुठ ठेदी, ए तेजो लेइया पांचमे कछु, फल तोम
खियो, ए पद्मलेइया ठठे कछुं, नीचे पड्यां फल लड्यें, ए शुक्ल लेइया एम ठ जे
जीव होय ए दशमी लेइयामार्गणा जाणवी

हवे जव्यमार्गणायें पारिणामिक जावे जीवजेद विचारतां वे जेदे सर्व संसार
जीव ठे त्यां मुक्ति जावा योग्य जे जीव जव्य ते जव्य जीव अने जे केवारे प
मुक्तियें न जाय ते अजव्य जीव ए अगीआरमी जव्य मार्गणा वे जेदे जाणवी

हवे नवतत्वश्रद्धानुगुण मुख्यताये द्वायोपशमिक, द्वायिक, औपशमिक अने
औदयिक, ए चार पर्याय जेदे विचारतां ठ जेद सर्व जीवना थाय त्या प्रथम वेदव
कहेतां सम्यक्त्व मोहनीयना प्रदेश तथा रस वेदे ठे एनु नाम द्वायोपशमिक
कहीयें जे जणी मिथ्यात्व मोहनीयनो रस सर्व घातीउं उदयें आव्यो थको जोगर्व
द्वय कीधो अने उदय नथी आव्यो, एवो जे अनुदय रूप ते उपशम्यो ठे एने
आतरे जे आत्मानो तत्वरुचि ज्यां लगे जागे, ते पहेलु द्वायोपशम सम्यक्त्व कहीयें
उक्तच "मिष्ठत जमुइलं, तं खीण अणुइयं च उवसत ॥ मीसी जावपरिणय, वेइ
जांत खर्जवसमं" ॥ १ ॥ तथा श्रीजिनकाळें प्रथम सघयणी मनुष्य द्वापक श्रेणि
करतो पहेला अनंतानुवधीया चार कपाय तथा त्रण दर्शन मोहनीय, ए सात प्रकृति
खपावे, तेवारे जे प्रथम कह्यो आत्मानो शुरू श्रद्धान स्वजाव, ते वीजुं द्वायिक
सम्यक्त्व ए वझायु पामे, तेनी अपेक्षाये तो चारे गति मध्ये पामीयें तथा ए
साते प्रकृति रसथी तथा प्रदेशथी उपशमावे थके जे शुरू श्रद्धान गुण प्रगट्यो ते
वीजु औपशमिक सम्यक्त्व जाणवु मिथ्यात्वने उदयें विपरीतरुचि ते चोथु मिथ्यात्व
तथा मिश्रने उदये मिश्ररुचि ते पांचमुं मिश्र तथा सम्यक्त्व वमतो, मिथ्यात्वे नथी
पहोतो, एनी वच्चें जे शुरूरुचि ते ठहु सास्वादन सम्यक्त्व जाणवु ए चारमी सम-
कित मार्गणा ठ जेदे जाणवी

हवे सझा द्वायोपशमजन्य जीवजु ज्ञानविशेष ते पण अहींआं दीर्घकालिकी
सझा तेणे सहित ते सत्रीआ जीव मन सहित जाणवा तथा ते संझायें रहित जेने
मन न होय ते असत्रीआ जीव एम सझामार्गणायें विचारतां सर्व जीव वे प्रकारें
जाणवा ए सझामार्गणा तेरमी वे जेदे जाणवी ॥ १६ ॥

आहारेअर जेआ, सुर निरय विजग मइ सु उंदि डगे ॥
सम्मत्त तिगे हपा, सुका सत्रीसु सन्निडग ॥ १७ ॥

अर्थ— आहारेश्वरनेआ के० आहारक अने इतर ते अणाहारक ए वे जेद आहारक मार्गणाना, ए चउदमी मार्गणा. हवे वाशठ मार्गणायें चौद जीवजेद कहे ठे. सुर० के० देवगति, निरय के० नरकगति, त्रीजुं विजंग के० विजंग ज्ञान, चोथु मइ के० मतिज्ञान, पांचसु सु के० श्रुतज्ञान, उंहिडुगे के० अवधिज्ञान अने अवधिदर्शन, एवं सात सम्मत्ततिगे के० सम्यक्त्वुं त्रिक, एवं दश. अने पद्मा के० अग्नी-आरमी पद्मलेश्या, चारमी सुक्का के० शुक्ल लेश्या, तेरमी सन्निसु के० सन्नीया, ए तेर मार्गणायें सन्निडुगं के० सङ्गी पंचेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, ए वे जेद जीवना होय. ॥ इत्युक्तारथः ॥ १७ ॥

चौदमी आहारकमार्गणा, त्यां प्रथम आहार त्रण प्रकारना ठे एक उजार, अपर्याप्तावस्थाये होय तथा बीजो लोमाहार अने त्रीजो प्रक्षेपाहार, ए वे आहार पर्याप्तावस्थाये होय, ए त्रणे आहारें करी लुधोपशम हेतु शरीरादिक पुनल आहारे, तेने आहारक कहीयें तेथी इतर के० बीजा अनाहारक जाणवा. जे कार्मेणकाययोगी विग्रहगति समापन्न जीव तथा अयोगी केवली इत्यादिक अणाहारक जीव जाणवा. एम विचारता वे जेदें सर्व जीव जाणवा, ए चौदमी आहारकमार्गणा कही. ए रीते मार्गणाना उत्तर जेद वाशठ कहा

हवे वाशठ मार्गणाद्वारे चौद जीवजेद विचारे ठे देवगति अने नरकगति, ए वे गतिमार्गणामध्ये सङ्गी पंचेंद्रिय अने पर्याप्तो करण अपर्याप्तो लेवो केमके लब्धि अपर्याप्तो देव अने नारकी न होय माटें

त्रीजा विजंग ज्ञाने अपर्याप्तावस्थायें विजंग ज्ञानी होय ते अपेक्षायें लेवु तथा पंचसंग्रहमांहे विजंगें एकज जीवजेद मात्र सन्निपर्याप्तोनेज कह्यो ठे ते असंङ्गीया मांहेथी आव्यो जे देवता, अने नारकी तेने अपर्याप्तावस्थायें विजंगज्ञान न होय तेथी ते अपेक्षायें एकज जेद लीधो ठे ए विशेष ठे

मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान, ए त्रण ज्ञान अने दर्शनमार्गणामांहे एक अवधिदर्शन ए चार मार्गणाद्वारें सङ्गी पंचेंद्रिय करण अपर्याप्तो जीव त्रण ज्ञान सहित सम्यक्दृष्टि अवतरे, ते अपेक्षायें अपर्याप्ता लीधा, तथा बीजा सङ्गी पर्याप्ता सम्यक्दृष्टि जीवने पण होय, एटले वे जीवजेद होय

त्रण सम्यक्त्वे पण ए वे जीवजेद जाणवा. त्यां वज्रायु सात प्रकृति मोहनी खपावी, चार गतिमाहे उपजे, त्या अपर्याप्तावस्थायें क्षायिक सम्यक्त्व होय ते अपेक्षायें एक सङ्गीआ अपर्याप्ता लेवा तथा उपशमश्रेणियें उपशम, सम्यक्दृष्टि पण

મરણ પામીને અનુત્તરવાસી દેવતા થાય તે અપેક્ષાયે વીજા સંઙી અપર્યાપ્તા પણ લેવા. અહીંયાં કોઈ કહે છે જે સંઙી અપર્યાપ્તાને ઉપશમ સમ્યક્ત્વ કેમ હોય ? તેનો ઉત્તર જે અહીં કરણ અપર્યાપ્તા લેવા પણ લલિધિ અપર્યાપ્તા ન લેવા

વેદક સમ્યક્ત્વે, પદ્મલેશ્યાયે, શુક્લલેશ્યાયે તથા સંઙી માર્ગણાયે, એ ચાર માર્ગણાયે તથા પૂર્વલી નવ, એવં તેર માર્ગણાસ્થાને સન્નિહુગ કેળ સંઙીઆના વે જેદ હોય, એટલે પર્યાપ્તો અને અપર્યાપ્તો એ વે જેદ હોય, ત્યાં અપર્યાપ્તા ઉપજતી વેલાયે કરણથી લેવા જે જળી લલિધિઅપર્યાપ્તા તો તથાવિધ વિશુદ્ધિને અજાવે એ તેર માર્ગણાદ્વારે ન પામીયે એ તેર માર્ગણાયે જીવ જેદ કહ્યા. અહીં વેદક અને દ્વાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ એકજ છે. એ તેર માર્ગણા થઈ ॥ ૧૭ ॥

તમસન્નિ અપજ્ઞાજુઅં, નરે સવાયર અપજ્ઞા તેજ્ઞા ॥

થાવર ઇગિંદિ પદમા, ચઠ વાર અસન્નિ હુહ વિગલે ॥ ૧૮ ॥

અર્થ— તં કેળ તે વે જેદ અસન્નિઅપજ્ઞાજુઅં કેળ અસંઙીઆ લલિધિ અપર્યાપ્તા સહિત એ ત્રણ જેદ, નરે કેળ મનુષ્યગતિને વિપે હોય, સવાયરઅપજ્ઞાતેજ્ઞા કેળ તે વે વાદર અપર્યાપ્તા સહિત ત્રણ જેદ તેજોલેશ્યામાહે હોય અને થાવરઇગિંદિ કેળ પાંચ સ્થાવરકાય અને ઇંદ્રિયમાર્ગણામાહેલી એકંદ્રિય, એ ઠ વોલને વિપે પદમાચઠ કેળ પ્રથમના ચાર જેદ જીવોના હોય તથા વારઅસન્નિ કેળ પ્રથમના વાર જેદ અસંઙીમાં હોય, અને હુહવિગલે કેળ વે વે જીવજેદ પ્રત્યેક વિકલેદ્રિયમાહે હોય ॥ ક્વદ્વારાર્થ ॥ ૧૮ ॥

તે સંઙીપર્યાપ્તો અને સંઙી અપર્યાપ્તો, એ વે જેદ અને અસંઙી લલિધિ અપર્યાપ્તો, એ ત્રણ જેદ મનુષ્યગતિમાહે પામીયે, જે જળી મનુષ્યના મલ મૂત્રાદિક ચૌદ સ્થાનકે સમૂર્ધિમ મનુષ્ય, અસરય ઉપજે, તે અપર્યાપ્તાજ મરણ પામે પણ પૂરી પર્યાપ્તિ ન કરે ગર્જજ વે જેદે હોય, તે ગર્જજ મનુષ્ય સન્નિઆના વે જેદ તથા વાદર એકંદ્રિય અપર્યાપ્તા સહિત ત્રણ જીવ જેદ તે તેજોલેશ્યાયે હોય જે જળી વાદર એકંદ્રિયમાહેલા પૃથ્વી, અપ્ અને વનસ્પતિમધ્યે દેવતા લેશ્યા સહિત અવતરે છે તેની અપર્યાપ્તાવસ્થા હોય તેવારે તથા સન્નિઆને પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તા એ વેહુ અવસ્થાયે તેજોલેશ્યા હોય અહીંઆ પણ કરણઅપર્યાપ્તા લેવા

હવે ઠ કાયમાર્ગણા દ્વારને વિપે એક ત્રસકાય માર્ગણા રહેવા દીજે, તે મૂકીને વાકીની પાંચ સ્થાવર કાયમાર્ગણા અને હ્રદિય દ્વારને વિપે વેંદ્રિય, તેંદ્રિય, ચૌરિં- અને પંચેંદ્રિય રહેવા દીજે, વાકી એકંદ્રિયની એકજ માર્ગણા લહીયે, તેવારે

पांच थावरने विषे पण जीवना चार जेद लाजे अने इंद्रिय द्वारमांहेला एकेंद्रिय मध्ये पण जीवना चार जेद लाजे, ते चार जेदनां नाम कहे ठे. एक सूक्ष्मएकेंद्रिय-पर्याप्तो, वीजो सूक्ष्मएकेंद्रियअपर्याप्तो, तथा त्रीजो वादरएकेंद्रियपर्याप्तो, चोथो वादरएकेंद्रियअपर्याप्तो, ए रीते पांच स्थावरकायमार्गणा तथा ठळी एकेंद्रियमार्गणा, ए ठ मार्गणाद्वारे पूर्वेक्त चार जीवजेद होय

ए रीतें पूर्वेली गाथामां तेर मार्गणा द्वारें जीवजेद कह्या अने आ गाथामां अर्ही सुधी मनुष्यगतिमार्गणा तथा तेजोलेख्यामार्गणा, पांच स्थावरकायमार्गणा अने एक एकेंद्रियमार्गणा, एम सर्व मली एकवीश मार्गणायें जीव जेद कह्या.

वावीशमी असह्नी मार्गणाये वार जीवजेद होय तेनां नाम कहे ठे सूक्ष्मएकेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, वादरएकेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, वेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, तेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, चौरिंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, असह्नी पंचेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, ए वार जेद असह्नी मार्गणायें होय, जे जणी एउने इव्यमन न होय अने जावमन होय ते जणी असह्नी कहीये ए वावीश मार्गणा द्वारें जीवजेद कह्या

त्रेवीशमी वेडेंद्रिय मार्गणायें वेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, ए वे जीवजेद पामीयें चोवीशमी तेंद्रियमार्गणाये तेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, ए वे जीवजेद पामीयें, पच्चीशमी चौरिंद्रिय मार्गणायें चौरिंद्रिय पर्याप्ता अने चौरिंद्रिय अपर्याप्ता, ए वे जीवजेद पामीयें ॥ १८ ॥

दसचरिम तसे अजया, द्वारग तिरि तणु कसाय ड अनाणे ॥

पढम तिलेसा जविअर, अचकु, नपु मिष्ठि सवेवि ॥ १९ ॥

अर्थ—दसचरिम के० दश जेद ठेह्या, तसे के० त्रसकायमार्गणाये पामीये तथा अजयाद्वारग के० अविरतिमार्गणा, आहारकमार्गणा, तिरि के० तिर्यचगति, तणु के० काययोगमार्गणा, कसाय के० चार कपायमार्गणा, डुअनाणे के० वे अज्ञानमार्गणा, पढमतिलेसा के० प्रथमनी त्रण लेख्या मार्गणा, जविअर के० जव्यमार्गणा अने इतर ते अजव्यमार्गणा, अचकु के० अचकुदर्शनमार्गणा, नपु के० नपुंसकवेदमार्गणा, मिष्ठि के० मिथ्यात्वमार्गणा, एटली मार्गणाये सवेवि के० सर्व चौदे जीवजेद पामीयें ॥ इत्यद्वारार्थ ॥ १९ ॥

सूक्ष्मएकेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता तथा वादरएकेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, एवं चार जेद विना बाकी चौदमांशी चरम एटले ठेह्या वे इंद्रियादिक दश

જીવજેદ ત્રસકાય માર્ગણાયેં પામીયેં જે જળી વેંડિય, તેડિય, ચૌરિંડિય અને પંચેં
ડિય જીવને ત્રસ નામકર્મનો ઉદય ઠે, તેથી પોતાને બલેં હાલે ચાલે ઠે.

અને એક સંયમ માર્ગણામધ્યે અવિરતિમાર્ગણાયેં, વીજી આહારકમાર્ગણામધ્યે
આહારકમાર્ગણાયે, ત્રીજી ગતિમાર્ગણામધ્યે તિર્યચગતિમાર્ગણાયેં, ચોથી યોગમાર્ગણા-
મધ્યે કાયયોગમાર્ગણાયેં તથા ચાર કપાય માર્ગણાયેં એવં આઠ માર્ગણા તથા મતિ
અને શ્રુત એ વે અજ્ઞાનમાર્ગણાયે, એવં દશ લેશ્યામાર્ગણામધ્યે કૃષ્ણ, નીલ અને કા
પોત, એ ત્રણ લેશ્યામાર્ગણાયેં, એવ ત્રેર, તથા જવ્ય અને ઉતર કેવં અજવ્ય એ વે માર્ગ
ણાયે, એવં પદર તથા દર્શનમાર્ગણામધ્યે અચક્રુદર્શનમાર્ગણાયેં, એવં શોલ, વેદમાર્ગણા
મધ્યેં નપુસકવેદ માર્ગણાયે, એવ સત્તર, સમ્યક્ત્વ માર્ગણામધ્યે મિથ્યાત્વમાર્ગણાયે, એવ
અઢાર માર્ગણામધ્યે ૧ સૂક્ષ્મએકેંડિય, ૨ વાદરએકેંડિય, ૩ વેંડિય, ૪ તેંડિય,
૫ ચૌરિંડિય, ૬ અસંઝીપચેંડિય, ૭ સંઝીપચેંડિય, એ સાત પર્યાંતા તેમજ એ સાત
અપર્યાંતા, એમ ચૌદ જેદ જીવના હોય જે જળી ૧ અવિરતિપણ, ૨ આહારકપણ,
૩ તિર્યચપણ, ૪ કાયયોગીપણ, ચાર કપાયનો ઉદય, વે અજ્ઞાન, કૃષ્ણ, નીલ અને
કાપોત એ ત્રણ લેશ્યા, જવ્યપણ, અજવ્યપણ, અચક્રુદર્શન, નપુસકવેદ, મિથ્યાત્વ,
એ અઢારે ઘોલ ચૌદ જીવજેદમાંહે સંજવે, ત્યાં મિથ્યાત્વ તો એકેંડિયાદિક વાર
જીવજેદને વિપે એક અનાજોગ મિથ્યાત્વજ હોય, જે જળી તેડને અવ્યક્તપણે તત્વ
રુચિ નથી તેથી તેને તત્વરુચિ વિના મિથ્યાત્વ કહીયે, તથા પચ સગ્રહમધ્યે એ વાર-
જીવજેદને અનનિગ્રહિત મિથ્યાત્વ કહ્યું ઠે, જે જળી એણે કોઈ દેવ ગુરુને ગ્રહણ કર્યો
નથી તે અપેક્ષાયેં કહ્યું ઠે તથા એ લલિધથી તથા કરણથી અપર્યાંતા વેદુ અહીં લેવા-
અહીંઆ ઇંડિયપર્યાંતિ પૂરી કર્યા વિના ડ્રવ્યેંડિયને અજાવે પણ અચક્રુદર્શન કહ્યું
તે એટલા વાસ્તે જે આલ વિના વીજા ઇંડિય તથા નોંડિય તથા ડ્રવ્યેંડિયને અ
જાવેં જે ઇંડિયવિપયિતં સામાન્યાવબોધ તે અચક્રુદર્શન જાણવું જે જળી વિગ્રહ-
તિને વિપે તથા કાર્મણયોગે પણ અનાકારોપયોગ સિદ્ધાંતમા કહ્યું ઠે ત્યા વાટે-
વહેતા જીવમા જે અવધિદર્શની જીવ નથી, તેને વીજુ કયુ દર્શન હોય ? તે જળી
ત્યા પણ અચક્રુદર્શન માન્યુ ઠે એટલે મૂલથી ચુસ્માલીશ માર્ગણાદ્વારે જીવજેદ
કહ્યા ॥ ૧૯ ॥

પજ્ઞાસન્નિ કેવલ દુગ, સંજમ મણનાણ દેસ મણ મીસે ॥

પણ ચરિમ પજ્ઞ વયણે, તિય ઠવિ પજ્ઞિઅર ચક્ષુમિ ॥ ૨૦ ॥

પજ્ઞાસન્નિ કેવં પર્યાંતા સંઝી પચેંડિયનો એક જેદ, તે અગીઆર માર્ગણા-

छारें पामीयें, तेनां नाम कहें ठे केवलपुंग के० केवलज्ञान ने केवलदर्शन, संयम के० संयम मार्गणा सांद्देखी पांच मार्गणायें, एव सात मणनाण के० मन.पर्यवज्ञान, देस के० देशविरति, मण के० मनोयोग, मीसे के० मिश्रदृष्टिमार्गणायें एव अग्नीआर मार्गणानेविपे पूर्वोक्त एकज जीवजेद होय. तथा पणचरिम के० पांच ठेह्वा जीवजेद पज्जा के० पर्याप्ताना ते वयणे के० एक वचनयोगमार्गणानें विपे होय, अने तिय के० त्रण अथवा एज त्रणने पज्जिअर के० पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता ए वे जेदे करतां ठवि के० ठ जीवजेद चकुमि के० एक चक्षुदर्शनमार्गणाने विपे होय. ॥ इत्यह-
रार्थ. ॥ २० ॥

हवे करणपर्याप्तो सङ्गी पंचेंद्रियनो एक जीवजेद अग्नीआर मार्गणाछारें पामीयें, ते अग्नीआरनां नाम कहें ठे १ केवलज्ञान, २ केवलदर्शन, ३ सामायिकचारित्र, ४ वेदोपस्थापनीयचारित्र, ५ परिहारविशुद्धिचारित्र, ६ सूक्ष्मसंपरायचारित्र, ७ यथा-
रयातचारित्र, ८ मन पर्यवज्ञान, ९ देशविरति, १० योगमार्गणामाहे एक मनोयोग, ११ मिश्रदर्शन, ए अग्नीआर मार्गणा सङ्गी पंचेंद्रियपर्याप्तानें होय, अहीं केवल-
ज्ञानी अने केवलदर्शनी पण, द्रव्यमन सवधें संझीउं केवली होय, ते अपेक्षायें सङ्गीउं लेवो वीजु केवलीने मतिज्ञानावरणीय द्वायोपशमजन्य ज्ञानविशेष जावमन न होय जे जणी केवलीनुं ज्ञान द्वायिकजावे ठे पण द्वायोपशम जावें नथी ए पर्याप्तो लब्धिथी तथा करणथी उज्जयप्रकारे लेवो वीजा तेर जीवजेदे ए अग्नीआर बोळ न पामीयें देशविरतिचारित्र अने सर्वविरतिचारित्र पण सङ्गी पर्याप्तानेंज होय

पणचरिम के० पांच जीवजेद ठेह्वा पर्याप्ताना लेवा, एटले १ वेंद्रिय, २ तेन्द्रिय, ३ चौरेंद्रिय, ४ असङ्गी पंचेंद्रिय, ए पांच पर्याप्ता करणथी तथा लब्धिथी उज्जय प्रकारे लेवा ए पाच जेदे वचनयोगमार्गणाये होय. केमके ए पांच जीव जेदने जापा होय, शेष नव जीवजेदनें जापा न होय माटे

त्रण तथा ठ जेद एटले १ चौरेंद्रियपर्याप्तो, २ असंझीपंचेंद्रियपर्याप्तो, ३ संझी-
पंचेंद्रियपर्याप्तो, ए त्रण जीवना जेद चक्षुदर्शनमार्गणायें होय. तथा कोइएक आचार्य इन्द्रियपर्याप्ति पूरी कथा पठी इतर एटले शेष पर्याप्तियें करी अपर्याप्ता एवा एज त्रण जीवजेद, एव ठ जेद होय एटले एज त्रण जेद पर्याप्ताना अने एज त्रण जेद अपर्याप्ताना, एव ठ जीवस्थानकें चक्रवर्त्तु होय, एम कहें ठे एटले सत्ता-
वन मार्गणाछारें जीवजेद कथा. ॥ २० ॥

थी नर पणिदि चरमा, चउ अणहारे डसन्नि ठ अपज्जा ॥
ते सुहुम अपज्जा विणा, सासणि इत्तो गुणे वुत्तं ॥ २१ ॥

अर्थ— थीनरपणिदि के० स्त्रीवेद अने पुरुषवेद तथा पचेडिय, ए त्रण मार्गणायें चरमाचउ के० ठेह्वा चार जीवजेद जाणवा, अने अणहारे के० अणहारक मार्गणायें डसन्नि के० वे सङ्कीआ, ठअपज्जा के० ठ अपर्याप्ता, ए आठ जीवजेद होय ते के० ते आठ जेदमांथी सुहुमअपज्जाविणा के० सूद्ध अपर्याप्ता विना वाकीना सात जीवजेद, सासणि के० सास्वादनमार्गणायें जाणवा इत्तो गुणेषु के० हवे अहींआंथी आगले वाशठ मार्गणाद्वारे गुणगणा कहीशु. ॥ इत्युक्तार्थ ॥ २१ ॥

वेदमध्ये स्त्रीवेद अने पुरुषवेद तथा डडियमध्ये पचेडिय, ए त्रण मार्गणाद्वारे ठेह्वा चार जीवजेद होय, एटले असङ्की पचेडियपर्याप्तो अने अपर्याप्तो तथा सङ्की, पचेडियपर्याप्तो अने अपर्याप्तो ए ठेह्वा चार जीवजेद होय, अहींआ स्त्री पुरुष वि न्हरूप वेद असन्निआने लेवा पण जाववेद तो नपुसक वेदेज ठे. शेष वे जेद न होय तथा सन्निठ पण करणअपर्याप्तो लेवो केम के लब्धि अपर्याप्ताने तो नपु सक वेद होय

अनाहारक मार्गणाद्वारे केवली समुद्धातनी वेलायें १ सङ्की पचेडिय पर्याप्तो लेवो, २ अपर्याप्तो, ३ सूद्धम एकेडिय अपर्याप्तो, ४ वादर एकेडिय अपर्याप्तो, ५ वैडिय अपर्याप्तो, ६ तेडिय अपर्याप्तो, ७ चौरिडिय अपर्याप्तो, ८ असङ्कीपचेडिय अपर्याप्तो, ए आठ जीवजेद होय तिहा अपर्याप्ता वरुगतिये वे, त्रण समय लग होय, त्रण समय अनाहारी रहे ए अपेक्षाये ए साते अपर्याप्ता अनाहारक मार्ग णायें पामीयें तथा केवली समुद्धात करतो जीजे, चोथे अने पाचमे, ए त्रण समयें कार्मणयोगी जणी अणहारी होय ते माटे सङ्की पचेडियपर्याप्ता पण लेवा जे जणी डव्य मनसवधे केवलीने सन्निठ कहीयें

१ वादर एकेडिय, २ वेडिय, ३ तेडिय, ४ चउरिडिय, ५ असङ्की पचेडिय, ६ सङ्की पचेडिय ए ठ जीव जेद अपर्याप्ताना अने सातमो सङ्की पचेडियपर्याप्तो, ए सात जीव जेद सास्वादन मार्गणायें लाजे, केम के कोइ जीव सम्यक्त्व वमतो सूद्धम एकेडियमाहे न उपजे, तेथी अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनपण सूद्धमएकेडियने न होय, ते जणी वाकीना ठ जीवजेद अपर्याप्ताना लीधा, केमके ए ठए करण अपर्याप्तमाहे सम्यक्त्व वमतो जीव अवतरे, ते अपेक्षायें लीधा, तथा सन्निआ अपर्याप्ताने प्रथिजेद उपशम सम्यक्त्व लही एक समय जघन्य अने उरुट्ट ठ आवलि-
प्रथम कपायोदये पन्ता तथा उपशमश्रेणीथी पन्ता सास्वादन आवे

माटें कखो एम वासठ मार्गणाद्वारे जीवजेव कक्षा गुण वाहिरा एटले ए सर्व
मार्गणास्थित जीव गुणगणा विना न होय, ते जणी गुणगणां अनुक्रमे मार्ग-
णाद्वारे जिहा जेटला सजवे, तिहा तेढलां कहीयें ठेयें ॥ २१ ॥

पण तिरि चउ सुर निरए, नर सन्नि पणिंदि जव तसि सवे ॥

इग विगल जूदगवणे, ड ड एगं गइ तस अजवे ॥ २२ ॥

अर्थ- पणतिरि के० पांच गुणगणां तिर्यच गतियें होय चउसुरनिरए के० चार
गुणगणां देवगति अने नरकतियें जाणवां, तथा नरसन्निपणिंदिजवतसि के० १ मनु
प्यगति, २ सङ्गी, ३ पचेंडिय, ४ जव्य अने ५ त्रस, ए पांच मार्गणायें सवे के० सर्व
गुणगणा होय, तथा इगविगल के० एकेंडिय, विकलेडिय, जूदगवणे के० पृथ्वी,
अप् अने वनस्पति ए सात मार्गणायें डुडु के० वे वे गुणगणां होय, अने एगगइ-
तसअजवे के० गनित्रस तथा अजव्यने विपे एग एटले एक मिथ्यात्व गुणगणुज
होय ॥ इत्युक्तार्थः ॥ २२ ॥

गतिमार्गणामाहे तिर्यचगतिये मिथ्यात्वथी मांकीने देशविरति लगे पांच गुण-
गणा पामीयें श्रेप नव गुणगणां जवप्रत्ययेज तेने न होय

अने मिथ्यात्वथी मांडीने अविरतिसम्यक्दृष्टि लगे चार गुणगणा देवगति तथा
नरकगतिमध्ये लाजे श्रेप दश गुणगणां जव प्रत्ययेज विरतिने अजावे तेउने न
होय एव त्रण गतिमार्गणा थई.

गतिमध्ये मनुप्यगतिमार्गणा, वीजी सन्निमध्ये सङ्गी मार्गणा, त्रीजी इडियमार्गणा-
मध्ये पचेडिय मार्गणा, चोथी जव्यमध्ये जव्यमार्गणा, पांचमी कायमार्गणामध्ये
त्रसकायमार्गणा, ए पाच मार्गणाद्वारे मिथ्यात्वथी मांडीने अयोगी केवली पर्यंत
चोदे गुणगणां लाजे जे जणी मनुप्य, सन्निउं, पचेडिय, जव्य अने त्रस, तेने सर्व
गुणगणा संजवे एवं आठ मार्गणायें गुणगणा कक्षा

इडियमार्गणामध्ये एकेंडिय, वेडिय, तेंडिय अने चौरिंडिय, एव चार अने का-
यमार्गणामध्ये पृथ्वी, अप् अने वनस्पति ए त्रण मार्गणा एव सात मार्गणामध्ये
मिथ्यात्व ने सास्वादन, ए वे गुणगणा लाजे केमके जे सम्यग्मत वमतो पूर्ववद्धायु
ए सातमध्ये अवतरे, तेने अपर्याप्तावस्थायें सास्वादन गुणगणु होय चीजु सर्वदा
मिथ्यात्व गुणगणुज होय, जे जणी ए सर्वने अनाजोगपणे तत्वश्रद्धान एणे प्रभुं
नथी, तेथी ए अनजिग्रहीतपणे कहीये एव पदर मार्गणा थई.

गतित्रस ते आत्मशक्तियें हाखजे चालवे करी त्रस जाणवा, पण त्रसपणे त्रसना-
मकर्मना उदयथी त्रस नही, एटले तेउकाय, अने वायुकाय, ए वे मार्गणाना जीव ल-

દ્વિત્રસગતિયેં ત્રસ કહેવાય તેને, તથા અજન્યમાર્ગણાયેં, એ ત્રણે માર્ગણાયેં, મિથ્યા ત્વગુણઠાણુ હોય, જે જાણી એ મધ્યે કોઈ જીવ, સમ્યક્ત્વ વમતો પણ ન ઉપજે, તથા અજન્યનેં તો સમ્યક્ત્વ સ્પર્શેજ નહીં, તેથી અજન્યને સાસ્નાદન ગુણઠાણુ ન હોય. એવં અદાર માર્ગણાદારે ગુણઠાણાં કહ્યાં ॥ ૨૨ ॥

વેઅ તિ કસાય નવ દસ, લોને ચઝ અજડ હુ તિ અનાણ તિગે ॥

વારસ અચક્કુ ચક્કુસુ, પઢમા અહ્લાઈ ચરિમ ચઝ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ—વેઅતિકસાય કે ૦ ત્રણેં વેદ, અને ક્રોધ, માન, માયા, એ ત્રણેં કપાય, નવ કે ૦ નવ ગુણઠાણાં હોય, અને દસલોને કે ૦ લોજમાર્ગણાયે દશ ગુણઠાણા હોય ચઝઅજડ કે ૦ ચાર ગુણઠાણાં અવિરતિમાર્ગણાયે હોય હુતિઅનાણતિગે કે ૦ વે તથા ત્રણ ગુણ ઠાણાં અજ્ઞાનત્રિકેં હોય તથા વારસઅચક્કુચક્કુસુપઢમા કે ૦ અચક્કુદર્શનીય અને ચક્કુદર્શનીય જીવને પઢમા ઇટલે પ્રથમના વાર ગુણઠાણાં હોય, અને અહ્લાઈચરિમચઝ કે ૦ યથાશ્ચાતચારિત્રે ઠેહ્લા ચાર ગુણઠાણા હોય ॥ ૨૩ ॥

સ્ત્રી, પુરુષ અને નપુસક, એ ત્રણ જાવવેદ તથા ક્રોધ, માન અને માયા, એ ત્રણ કપાય, એ ઠ પ્રકૃતિના ઉદયવત જીવને પ્રથમના નવ ગુણઠાણા હોય, કેમ કે નવ ગુણઠાણાં પર્યંત ત્રણ કપાયનો ઉદય ઠે, તેથી એણે ઔદયિક પર્યાયને નવ ગુણઠાણા લાજે એવો ચોવીશ માર્ગણા થઈ

લોજકપાયમાર્ગણાયેં સૂક્ષ્મસપરાયગુણઠાણું હોય, જે જાણી મિથ્યાત્વથી માંનીને દશમા ગુણઠાણા સુધી લોજનો ઉદય ઠે, તેથી લોજી જીવને દશ ગુણઠાણાં હોય, વીજા ગુણઠાણા વેદ અને કપાયને વિષે ન મજવે પહેલે ગુણઠાણે અનતાવધીઆને સરલો સજ્વલનો ક્રોધ, ત્રીજે મિશ્રગુણઠાણે અવિરતિ અપચ્ચક્કાણિયાને સરલો સજ્વલનો ક્રોધ, દેશવિરતિગુણઠાણે પચ્ચક્કાણીઆને સરલો સંજ્વલનો ક્રોધ તથા પ્રમત્ત ગુણઠાણાથી માંનીને સજ્વલનાને સરલો સજ્વલન હોય એવો પચ્ચીશ

અસંચતિ ઇટલે વિરતિ રહિત જે જીવ, તેને વિષે મિથ્યાત્વથી માંનીને અવિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિ સુધીના ચાર ગુણઠાણા લાજે, જે જાણી પાંચમે ગુણઠાણે દેશવિરતિ હોય, અને ઉપરલા નવ ગુણઠાણે સર્વવિરતિ હોય પણ ત્યા અવિરતિ નહીં હોય માટે ઠવીશ

મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિજગજ્ઞાન, એ ત્રણ માર્ગણાયે જો સમ્યક્ત્વાશ

અધિક હોય તો તેવારે ત્રણ અજ્ઞાનને વે ગુણઠાણા હોય, અને મિશ્રગુ મિથ્યાત્વાશ અધિક હોય તો અજ્ઞાન ઘણું હોય, તેવારે મિથ્યાત્વ અધિક

होय अने एकठाणीं मिथ्यात्व वेदे, तेवारे सम्यक्त्व अधिक होय तथा जे मते सम्यक्त्वविना सर्व अज्ञानी जीव कहा, ते मते ए त्रण अज्ञानने त्रण गुणगणां लाजे, जे जणी मिश्रदृष्टि पण अज्ञानी ठे, मिश्रगुणगणे पण अर्धु मतिज्ञान अने अर्धु मतिअज्ञान तथा अर्धु श्रुतज्ञान, अने अर्धु श्रुतअज्ञान होय तथा अर्धु विज्ञगज्ञान अने अर्धु अवधिज्ञान होय तथा पूर्ण मतिअज्ञान अने पूर्ण विज्ञगज्ञान, तेवारे पहेले, बीजे गुणगणे त्रण अज्ञान होय वली कोइक आचार्य कहे ठे के मिश्रगुणगणे मिथ्यात्व घणुं होय तेवारे मिश्रगुणगणे त्रणे अज्ञान होय, ए वे मत ठे पठी साचु खोटु तो ज्ञानी जाणे एवं उगणत्राश मार्गणा थई.

प्रथमनां चार गुणगणां एटले मिथ्यात्वथी मानीने चारमा क्षीणमोह गुणगणा सुधीनां चार गुणगणां, चक्षुदर्शन तथा अचक्षुदर्शन, ए वे मार्गणा द्वारे होय. जे जणी ए वे दर्शन, द्वायोपशमिकजावे होय अने आगळे वे गुणगणे द्वायोपशमिक जाव नथी तिहा द्वायिकजाव होय अने आगळे वे गुणगणे केवलीने केवलदर्शन अने केवलज्ञान ठे पण केवलीने इन्द्रियजन्य ज्ञान तथा दर्शन, ए वेहु न होय. केवलीनुं पारमार्थिक प्रत्यक्ष सकल ज्ञान ठे, ते जणी ए वेहु दर्शने चार गुणगणां पहेला संज्ञे अर्हींथां अज्ञेदनये जीवदर्शन जाणु एवं एकत्रीश

यथाख्यातचारित्र मार्गणायें ठेह्वां चार गुणगणां होय एटले उपशांत मोह, क्षीणमोह, सयोगी अने अयोगी, ए चार गुणगणां होय, तिहा अगीअरमे गुणगणे कपायोपशमथी यथाख्यातचारित्र औपशमिकजावे होय, अने शेष त्रण गुणगणे कपायक्षय यथाथी द्वायिकजावे यथाख्यातचारित्र वीतरागचारित्र होय अर्हींथां पण चारित्रवतने अज्ञेद विवक्षायें लीधा एव वत्रीश मार्गणा द्वारे गुणगणां कहा ॥ २३ ॥

मणनाणि सग जयाई, समइअ ठेअ चउ छुनि परिहारे ॥

केवल छुनि दोचरिमा, जयाइ नव मइसु उहि डगे ॥ २४ ॥

अर्थ- मणनाणिसगजयाई के० मनःपर्यवज्ञानमार्गणायें प्रमत्तादिक सात गुणगणां होय, समइअठेअचउ के० सामायिक अने वेदोपस्थापनीय चारित्रि चार गुणगणां होय परिहारेछुनि के० परिहारविशुद्धिचारित्रं वे गुणगणां होय. केवल छुनि दोचरिमा के० केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए वे मार्गणायें वे ठेह्वां होय, तथा अजयाइनव के० अविरत्यादिक नव गुणगणां मइसु के० उहि डगने विषे तथा उहिडगे के० अविधिदर्शने विने त्यक्षार्थ. ॥ २४ ॥

मनःपर्यवज्ञानमार्गणायें जयाइ के० यत्तावंतसाधु तेनां गुणगणां प्रमत्तादिकथी माडीने क्षीणमोह लगे सात गुणगणां होय एटले चारित्रियाने अप्रमत्त गुणगणे मनःपर्यवज्ञान उपजे, ते वली प्रमत्तें आवे, ते अपेक्षाये प्रमत्त गुणगण पण कहु अने बीजा गुणगणायें ते साधु उपशमश्रेणि तथा क्षपकश्रेणि करे, ते अपेक्षाये सात गुणगणां लाजे अहींआं पण ज्ञानवतने अजेद विवक्षाये गुणगणां कहां एव तेत्रीश

सयममार्गणामध्ये सामायिक अने ठेदोपस्थापनीय, ए वेहु चारित्रे एटले ए वे चारित्रवत जीवने प्रमत्त, अप्रमत्त, निवृत्ति अने अनिवृत्ति, ए चार गुणगणा लाजे ए वेहु चारित्र क्षायोपशमिकजावें तथा उपशम श्रेणिये नवमे गुणगणे औपशमिक चारित्र होय, तेने मते औपशमिकजावे तथा क्षपकश्रेणिये नवमे गुणगणे क्षायिक जावे, एम त्रण जावे होय एव पांत्रीश मार्गणा अई

परिहारविशुद्धिचारित्रे प्रमत्त अने अप्रमत्त, ए वे गुणगणा होय ए चारित्र उपशमश्रेणी तथा क्षपकश्रेणी, ए वेहु श्रेणी न होय, तेथी आगला गुणगणां ए चारित्रे न होय ए चारित्र क्षायोपशमिकजावें होय एव ठत्रीश

केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए वे मार्गणाद्वारे चरमा के० ठेह्वा वे गुणगणा होय, एटले एक सयोगी ने बीजु अयोगी, ए वे गुणगणा होय, त्याज केवलज्ञान अने केवलदर्शन होय ए वेहु क्षायिकजावें ज्ञानज्ञानवतने अजेदनये पर्यायार्थिकनये सु ग्यताये ज्ञानमार्गणायें गुणगणां कहां एव आडत्रीश

अविरति सम्यक्दृष्टिगुणगणाथी माडीने वारमा क्षीणमोह पर्यंतना नव गुणगणां १ मतिज्ञान, २ श्रुतज्ञान, ३ अवधिज्ञान, ४ अवधिदर्शन, ए चार मार्गणायें होय केम के सम्यक्त्वने अजावे मिथ्यात्वादिक त्रण गुणगणे ज्ञान न होय, तथा अवधिदर्शन मिथ्यात्वादिक त्रण गुणगणे सिद्धाते मान्यु ठे, पण कर्मग्रंथने मत्तें न मान्यु, तेथी त्या पण नव गुणगणा कहा तथा सयोगी अने अयोगी, ए वे गुणगणे केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए वे होय तेमाहे ठाडस्थिक सर्वे ज्ञान दर्शन आढ्या एव वेंतालीश मार्गणाद्वारे गुणगणा कहा ॥ २४ ॥

अड उवसमि चउ वेअगि, खइए इकार मिठ तिगि देसे ॥

सुहुमे स्सछाण तेर, स जोग आहार सुकाए ॥ २५ ॥

अर्थ- अरुउवसमि के० आठ गुणगणा औपशमिक सम्यक्त्वे होय चउवेअगि चार गुणगणा, वेदकसम्यक्दृष्टिने होय खइएइकार के० क्षायिकसम्यक्त्वे अगी ५ गुणगणा होय मिठतिगि के० मिथ्यात्व, साखादन ने मिश्र, ए त्रण तथा

देसे के० देशविरति, सुहुमे के० सूक्ष्मसपराय, एवं पांच मार्गणा स्तछाण के० पोतपो-
ताने गुणस्थानके होय. अने तेरस के० तेर गुणगणां, जोग के० योगनी त्रण मा
र्गणा तथा आहार के० आहारमार्गणा अने सुक्राप के० शुक्लवेश्यामार्गणा, एवं पांच
मार्गणायें होय

अविरतिशी मांडीने अगीआरमा गुणगणां लगें आठ गुणगणा सुधीमां ओप-
शमिक सम्यक्त्व मार्गणा होय तेमांहे अविरति, देशविरति, प्रमत्त अने अप्र-
मत्त, ए चार गुणगणां प्रयोजेद करतां देशविरति तथा सर्वविरतिखहे, ते अपेक्षायें
लेवा तथा आगलां चार गुणगणा उपशमश्रेणीये होय एव तेतालीश

अविरति, देशविरति, प्रमत्त, अने अप्रमत्त, ए चार गुणगणां वेदक के० द्वायो-
पशमिक सम्यक्त्वे होय, अने आगले गुणगणे श्रेणी करतां ओपशमिक तथा द्वा-
यिक सम्यक्त्व होय, पण तिहां सम्यक्त्व मोहनीय वेदवाने अजावे वेदक सम्य-
क्त्व न होय एव चुम्मालीश मार्गणायें गुणगणा कद्या

द्वायिक सम्यक्त्वमार्गणायें अविरतिगुणगणाशी मांडीने अयोगी लगे अगीयार
गुणगणां होय, अहीं प्रथमनां त्रण गुणगणां न होय, जे जणी चोथे, पांचमे, ठछे
अने सातमे, ए चार गुणगणे तो जेणे मोहनीयनी सात प्रकृति खपावी ने पूर्वं पर-
जवआयु बांध्यु होय ते रहे तथा जो अवक्रायु कृपकश्रेणी करे तो तेनी अपेक्षायें
अगीआर गुणगणां होय अहींथां कोऽ पूठे जे सम्यक्त्व मोहनीयना कयथी थयु जे
तत्वश्रद्धान, तेने सम्यक्त्व केम कह्यौं ? तत्रोत्तर जे मिथ्यात्वना पुद्गल, मादक
शक्तिरहित शोष्या तंडूलनी परें कख्या तेने सम्यक्त्व मोहनीय कह्यौ. तेनी परें द्वा-
यथी प्रकट्यो जे आत्मानो शुद्ध श्रद्धानगुण, जेम आठां पडल उतारे आंखनां पडल
मटे, तेज प्रगट थाय, तेनी परें जे शुद्धात्मगुण प्रगटे तेने सम्यक्त्व कह्यौ ते
पाम्या पठी त्रण जव करे, जो पूर्वं देवायु तथा नरकायु बांध्यु होय तो त्रण जव
करे, अने मनुष्यायु तथा तिर्यचायु बांध्या पठी ए सम्यक्त्व खहे, तो जेणें
असंरयात्ता वर्पायु युगलीयानु बांध्यु होय तेज जीव, सम्यक्त्व खहे पण जेणे
संरयात वर्पायुनो वध कस्यो होय तो ते जीव पठी द्वायिक सम्यक्त्व न खहे,
तो ते अपेक्षायें चार जव करे यतः “ तमिथ्यतश्च जल, जवंमि सिप्रति
खड्यसम्मत्ते ॥ सुर निरय जुगलि सुगई, इमं तुजिणकालिअनराणं ॥ २ ॥ ”
एवं पीस्तालीश

मिथ्यात्वमार्गणायें पहेलु

गण होय, सास्वादनमार्गणायें सास्वादन

गुणगण होय, मिश्रमार्गणाये मिश्रगुणगण होय, ए मिथ्यात्वादिक त्रिकुने विपे
 आप आपणा नामनु गुणगण एकेक होय तथा देशविरतिमार्गणाये पांचमु गुणगण
 होय, तथा सूक्ष्मसंपरायचारित्रमार्गणाये एक सूक्ष्मसंपराय नामे दशमु गुणगण होय
 एम ए पाच मार्गणाछारें स्सठाण के० पोतपोताना नाम सरखुं एकेक गुणगण जाणवु
 अहींआं पण अनेदनयें जीवडव्यने मिथ्यात्वादिक पर्याय अजिन्न विवक्षिने गुणगण
 जाणवु एवं पचाश मार्गणाछारें गुणगणां कक्षां.

मनोयोग, वचनयोग अने काययोग, ए त्रण योगे सामान्यनये मिथ्यात्वादी ती क्षेत्रे
 तेर गुणगणां लाजे, अने विशेषापेक्षाये तो एक सत्य, वीजुं असत्यामृपा, ए वे
 मनोयोगे अने एज वे वचनयोगें तेर गुणगणां होय, अने वीजा मनोयोगे तथा
 वचनयोगे जे चार योग थाय, ते चार योगे वार गुणगणां जाणवां औदारिकमिश्र
 काययोगे १ मिथ्यात्व, २ सास्वादन, ३ अविरति अने ४ सयोगी, ए चार गुणगण
 जाणवा तथा वैक्रियकाययोगे प्रथमधी माडीने सातमा लगे सातगुणगणां जाणवां
 तथा वैक्रियमिश्रकाययोगे १ मिथ्यात्व, २ सास्वादन, ३ अविरति, ४ देशविरति अने
 ५ प्रमत्त, ए पांच गुणगणा जाणवा आहारककाययोगे प्रमत्त अने अप्रमत्त, ए वे
 गुणगणा जाणवां आहारकमिश्रकाययोगे एकज प्रमत्त गुणगण जाणवु, तथा
 कार्मणकाययोगे एक मिथ्यात्व, वीजु सास्वादन, वीजु अविरति, चोथु सयोगी, ए
 चार गुणगणा होय एवं त्रेपन मार्गणा थई

आहारीनी मार्गणाये पहेला तेर गुणगणा जाणवा तथा शुक्लक्षेत्रमार्गणाये
 पण ए तेर गुणगणा जाणवा तथा चौदमे अयोगी गुणगणे अणहारीअक्षेशी होय
 एव पचावन मार्गणाछारे गुणगणां कक्षा ॥ २५ ॥

असन्निसु पढम डग, पढम तिलेसासु उच्च डसु सत्त ॥

पढमंतिम डग अजया, अणहारे मग्गणासु गुणा ॥ २६ ॥

अर्थ- असन्निसुपढमडग के० असंझीमार्गणाये प्रथमनां वे गुणगणां होय पढ
 मतिलेसासुउच्च के० पहेली कृष्णादिक त्रण क्षेत्रा मार्गणाये ४ गुणगणा जाणवां
 अने डसुसत्त के० तेजो अने पद्म ए वे क्षेत्राये सात गुणगणा जाणवां पढ
 मतिमडग के० प्रथमनां वे गुणगणा, अने अतनां वे गुणगणा, एवं चार तथा
 अजया के० अविरतिगुणगण, एव पांच गुणगणा, अणहारे के० अणहारकमार्ग
 णाये जाणवां ए मग्गणासु के० वाशठ मार्गणाछारने विपे गुणा के० गुणगण
 कक्षां ॥ इत्यहाराथ ॥ २६ ॥

दीर्घकालिकी संज्ञारहित एवो असंज्ञीउ जीव, तेमाहे सिध्यात्व अने सास्वा-
दन, ए प्रथमना वे गुणगणां लाजे, ते मध्ये सास्वादन तो एकेंद्रियादिक अस-
ज्ञीआा जीवमध्ये सम्यक्त्व वमतो देवतादिक अवतरे, तेने करण अपर्याप्तावस्थाये
सास्वादन होय. शेष सर्व मिध्यात्वी जीव जाणवा एव ठप्पन्न

कृष्ण, नील अने कापोत, ए प्रथमनी त्रण लेश्यावंत जीवने मिध्यात्वची प्रमत्त-
सुधी प्रथमनां ठ गुणगणा होय, ए गुणगणे ए त्रण लेश्या पामीये वीजु वली देश-
विरतिये तथा सर्वविरतिये ए त्रण अशुरू लेश्या न पामीये. ते मत लेश्ने वधस्वा-
मित्वमांहे ए त्रण लेश्याये चार गुणगणा कळा ठे अहीआां तो पूर्वे देशविरति
तथा सर्वविरति गुण पामीने ए लेश्याये वत्ते तो पण ए वेहु गुणगणां न जाय,
माटे ए वे गुणगणे कृष्णादिक त्रण अशुरू लेश्या पण आवे एम पूर्व प्रतिपन्ननी
अपेक्षाये अहीं ठ गुणगणा कळां पण तेथी उपरांत गुणगणा ए लेश्यावंतने न
होय, तेथी अहींआा कोइ विरोध न जाणवो “ सम्मत्तसुअ सवा, सु लहइ सुळासु
तिसुवचारित्तं ॥ पुवपडिवन्नउपुण, अणयरी ए लेसाए ” एवं उगणशाठ

तेजोलेश्या तथा पद्मलेश्या, ए वेहु लेश्याये पहेला मिध्यात्वची मांकी सातमा
अप्रमत्त गुणलगे साते गुणगणां पूर्वे प्रतिपन्नने तथा पडिवजताने पण होय एवं एकशठ

हवे अनाहारकमार्गणां गुणगणां कहे ठे. मिध्यात्व अने सास्वादन, ए पहेला
वे गुणगणा तथा अविरति, सम्यक्दृष्टि, ए त्रण गुणगणां अहींआां वक्रगति पांच
समयनी करता वचला त्रण समय अथवा चार समय, अणाहारी होय तेनी अपे-
क्षाये पहेलां वे तथा चोथु, ए त्रण गुणगणा वाटे वहेतां जीवमध्ये पामीये जे
जणी वत. “ जोएणकस्सएण, आहारेइ अणतर जीओ ॥ तेण पर मीसेणं, जीवस-
रीरनिपत्ती ॥ १ ॥ ” ते जणी विग्रहगतिये अणाहारीनां ए त्रण गुणगणां
जाणवा, तथा केवली केवलसमुदधात आठ समयनी करे तेमध्ये त्रीजे, चोथे अने
पांचमे, ए त्रण समये कर्मणयोगी जणी अणाहारी होय, तथा अयोगीगुणगणा
चौदमु “ अ इ उ ऋ लृ ” एवा पांच म्हख अक्षर उच्चारतां होय तेदलो काल
अणाहारी होय अथवा अनादि अनंत सिद्ध जीव तेने पण योगने अजावे अणाहा-
रकपणु होय. वीजा जीव एक समयमात्र पण अणाहारी न होय ए रीते अणाहा-
रकमार्गणाये एक मिध्यात्व, वीजु सास्वादन, त्रीजु अविरति, चोथुं सयोगी अने
पांचमु अयोगी, ए पांच गुणगणा सजवे अहींआां कोइ कदेशे के जीव वारमे,
तेरमे, अने त्रीजे, ए त्रण गुणगणे केम मरे नहीं अने वीजा अगीआार गुणगणे
मरण पामे तो त्या विग्रहगति करे, तो ते गुणगणे अणाहारी न होय ? तत्रोत्तर ए

અગ્રીઆર ગુણઠાણે મરણ પામે એમ જે કહ્યું છે, તે વ્યવહારમતે કહ્યું છે, વીજી મરણ સમયે જીવ અવિરતિ હોય જે જાણી તે સમય, પરજગ્યાયુનો છે. વિરતિ તો આ જવના આયુ લગે છે એમ વાશઠે માર્ગણાદ્વારે પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે ગુણઠાણાં વિવરીને કહ્યા ॥૨૬॥

હવે તે માર્ગણાસ્થિત જીવના ગુણનુ તરતમપણુ યોગજન્ય છે જે જાણી આઠ કરણ કરી કર્મને વિચિત્રપણે જીવને ગુણઠાણાંનો જ્ઞેદ છે તિહાં કરણ કે ૦ યોગીય જાણવું સુગમ થાય, તે જાણી ગુણઠાણા કહ્યા પઠી પદ્મર યોગ વાશઠ માર્ગણાદ્વાર તિહાં જેટલા સજવે, તિહાં તેટલા દેખાડે છે

॥ અથ માર્ગણાસુ યોગાનાહ ॥

સચ્ચેઅર મીસ અસચ્ચ, મોસ મણ વય વિઝવિ આહારા ॥

ઊરલ મીસા કમ્મણ, ઇઅજોગા કમ્મ અણદારે ॥ ૨૭ ॥

અર્થ—ત્યાં પ્રથમ સચ્ચે કે ૦ સત્ એટલે સાધુને હેતુ તે સત્ય યથા જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યરૂપે નિત્ય, પર્યાયરૂપે અનિત્ય એ જેમ અનેકાતપણે ચિતવવું, તે સત્યમનોયોગ અને તેથી ઇઅર કે ૦ વિપરીત પણે એકાતપણે નિત્યવિશ્વવ્યાપિ ઇત્યાદિક ચિંતવું, તે અસત્યમનોયોગ તેમજ સાચા વચનનું આત્માને જોઈવું, તે સત્યવચનયોગ તથા અસત્યવચનસાથે આત્માનું જોઈવું, તે અસત્યવચનયોગ, અને તે અસત્યયોગ કરી મીસ કે ૦ મિશ્ર એટલે કાંઈક સત્ય અને કાંઈક અસત્યપણે, જેમ આ ગામમધ્યે દશ જાયા તથા દશ મુવા, અહીંઆ કાંઈ સાચું કાંઈ જૂનું ચિંતવવું, તે સત્યામૃષા મનોયોગ, અને તેમ વોલવું, તે સત્યામૃષાવચનયોગ. તથા આમંત્રણ યાચના, જેમ કે, હે દેવદત્ત ! આ અમુક વસ્તુ લાવ્ય, આ લે, ઇત્યાદિક જે ચિતવવું તેથી જિનવચન વિરોધાય નહીં માટે જૂઠ પણ નહીં, અને આરાધક પણ નહીં, એટલે સાચ પણ નહીં, તે જાણી અસચ્ચમોસ કે ૦ અસત્યામૃષામનોયોગ અને ઘરીતે વોલે, તે અસત્યામૃષાવચનયોગ એ વ્યવહારનયમતે ચાર મનના તથા ચાર વચનના યોગ હોય અને નિશ્ચયનયમતે જે શુદ્ધ પરિણામ વિવક્ષાપૂર્વક તે પ્રથમ સત્ય મણ કે ૦ મનોયોગ વીજો મિથ્યાત્યાદિકે સહિત જે ચિંતવે, તે અસત્યમનોયોગ એમજ વય કે ૦ એ વે પ્રકારે જે વોલવું તે એક સત્યવચનયોગ અને વીજો અસત્યવચનયોગ, ત્રીજો સત્યામૃષાવચનયોગ, ચોથો અસત્યામૃષાવચનયોગ એવ ચાર મનના તથા ચાર વચનના મલી આઠ યોગ થયા

વિઝવિ કે ૦ વૈક્રિયશરીર કરી આત્માનો વીર્યવ્યાપાર તે વૈક્રિયયોગ તે વે જ્ઞેદ છે લઘિજન્ય મનુષ્ય તથા તિર્યચને હોય, અને જવધારણીય દેવતા તથા નારકીના જાણવા તેની સાથે આત્મશક્તિનું જોડવું તે વીજો વૈક્રિયયોગ

આહારા કે૦ ચૌદ પૂર્વધરમુનિ પોતાના મનના સંશય ટાલવાને તથા જિનશ્રદ્ધિ દેખવાને આતુ સ્ફટિક સરખુ મુંઢ હાથ પ્રમાણ શરીર કરે, તે આહારક શરીર તેની સાથે આત્માનુ જોમ્બુ, આહારકશરીરજન્ય વ્યાપાર, તે આહારકયોગ

ઊરલ કે૦ ઔદારિક શરીરને યોગે જે જીવવ્યાપાર તે ઔદારિકયોગ જાણવો
હવે ૬ ત્રણે યોગને મીસા કે૦ મિશ્ર કરવા ૬ટલે અપર્યાતાવસ્થાયે મનુષ્ય અને તિર્યચને કાર્મણ સાથે મિશ્ર જે ઔદારિકપુન્નલજન્યવ્યાપાર તે પ્રથમ ઔદારિક મિશ્રયોગ જાણવો

તથા દેવતા અને નારકીને અપર્યાતાવસ્થાયે કાર્મણસાથે મિશ્ર જે વૈક્રિયપુન્નલ અથવા મનુષ્યાદિકને ઉત્તરવૈક્રિય કરતાં ઝ્યાંસુધી તેની પર્યાપ્તિ પૂર્ણ થઈ નથી, ત્યાંસુધી ઔદારિક પુન્નલસાથે વૈક્રિયપુન્નલ મિશ્ર હોય તેથી થયો જે જીવધીર્યવિશેષ તે ટીજો વૈક્રિયમિશ્રયોગ જાણવો

તથા આહારક શરીર કરતાં ઝ્યાંસુધી તેની પર્યાપ્તિ પૂરી કરી નથી ત્યાંસુધી આહારક પુન્નલ ઔદારિકસાથે મિશ્ર હોય તજ્જન્ય જીવધીર્યવિશેષ તે ટીજો આહારકમિશ્રયોગ જાણવો તેમ આહારકશરીરને સદ્ગતતા પણ આહારકમિશ્રયોગ હોય.

કર્મણ કે૦ કર્મદલસાથે આત્મપ્રદેશનુ મલ્લુ, તે કાર્મણશરીર કહીયે તેણે કરી પરજવાદિકથી આગમનશક્તિ તે ચોથો કાર્મણયોગ ૬ ચાર યોગ મિશ્રના તથા ત્રણ પૂર્વે કહ્યા જે ત્રણ શરીરના, ૬વં સર્વે મલી સાત કાયાના યોગ થયા, તથા ચાર મનના અને ચાર વચનના, ૬વં પદર યોગ કહ્યા

અહીંઆ કોઈ પૂનશે જે તેજસ પણ શરીર છે, તેણે કરી પણ જીવને તેજોલેદય્યા મૂકવા લેવાદિકનુ કરવુ તથા ઝોજન પાચનાદિક વ્યાપારે પ્રવર્તતો ઊતો તેજસપણે યોગ કેમ ન કહ્યો ? તિહા ઉત્તર કહેઠે કે, જીવને તેજસશરીર, અને કાર્મ્મણશરીર સર્વદા હોય તેથી કાર્મ્મણયોગમાંદેજ ૬ લીધુ, ૬ જાવ છે ઇશ્વરજોગા કે૦ ૬મ નામથી તથા સ્વરૂપથી ૬ પદર યોગ કહ્યા

॥ હવે યાગઠ માર્ગણા દ્વારે ૬ પદર યોગ વિવરે છે ॥

કર્મઅણહારે કે૦ અણાહારીમાર્ગણાયે ૬કજ કાર્મણયોગ હોય, ટીજા ચૌદ યોગે વર્તતો જીવ, આહારી હોય અને કાર્મણયોગે વર્તતો જીવ અણાહારી હોય, તેમ આહારી પણ હોય, જે ત્રણી પ્રથમ સમયે કાર્મણયોગે આહારી હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૨૭ ॥

નર ગઈ પાણિદિ તસ તણુ, અચક્ક નર નપુ કસાય સમ્મહગે ॥
સન્નિ ઠલેસા હારગ, ખવ મહ હિ હગિ સલે ॥ ૨૮ ॥

अर्थ—गतिमाहे नरगड के० १ मनुष्यनी गति, इंडियमध्ये पाणिंदि के० २ पंच
द्रिय, कायमध्ये तस के० ३ त्रसकाय, योगमध्ये तणु के० ४ काययोग, दर्शनमध्ये अ-
चक्र के० ५ अचक्रदर्शन, वेदमध्ये नर के० ६ पुरुषवेद, तथा नपु के० ७ नपुसकवेद,
कसाय के० कषायमध्ये क्रोधादिक चारे कषाय लेवा, एव अग्नीश्वार मार्गणा थई अने
सम्मज्जुगे के० सम्यक्त्वमार्गणामध्ये द्वायिक अने द्वायोपशमिक, ए वे सम्यक्त्वमा-
र्गणा, एव तेर सन्नि के० १४ संज्ञीमार्गणा, ठलेसा के० कृष्णादिक ठए लेइया, एवं
वीश आहारग के० २१ आहारीमार्गणा, जव के० २७ जव्यमार्गणा, ज्ञानमार्गणा
मध्ये मइसुअठहिडुगि के० मतिज्ञान, श्रुतज्ञान अने अवधिज्ञान, ए त्रण मार्गणा,
अने दर्शनमार्गणामध्ये दुगशब्दे अवधिदर्शन, सायें लेबु तेथी अवधिदर्शन मा-
र्गणा एवं ठवीश मार्गणाद्वारे सवे के० सर्वें पंदरे योग सजवे, जे जणी मनुष्य पंच
द्रियने सर्व योगनो सजव ठे ते माटे

अहीआ आहारीमार्गणायें कोडएक आचार्य कर्मणयोग मानता नथी, जे जणी
ते “ अकम्मगा आहारगेसु ” एम पद कहे ठे तो तेना मते आहारक मार्गणाय
एक कर्मणयोग न होय, शेष चौद योगज होय पण ते केम घटे ? जे जणी श्रु-
गतिये आवीने जीव, उपजवाने समये कर्मणयोगे आहार लीये ठे बीजो कोड
योग तिहा नथी, ते अपेदायें कर्मणयोग आहारी जीवने पण होय तथा निश्चय
नयें जे ग्रहवा मांड्यु ते ग्रह्यं तेषे औदारिक पुज्जआहारणसमये औदारिकपुज्ज
मिश्र कर्मणपुज्जसाथे होय तज्जन्यशक्तिविशेष ते औदारिकमिश्र कहीयें तेथी
प्रथम समये औदारिकमिश्रयोगी आहारक होय, पण कर्मणयोगी न होय, एबु पण
न घटे जे जणी प्रथम समये उपजतु कार्यज, आपणु कारण केम होय ? जेम घनो
उपजतो पोतानुज कारण न होय, तेम औदारिकमिश्र उपजतोज पोतानु कारण
केम होय ? ते जणी जीव, प्रथम समयें कर्मणयोगे आहार लेड ते औदारिकपणे
परिणमावे, तेवारे बीजे समयें औदारिकामिश्रयोगी होय ए वचन विरोध नथी ला
गतो पठी तख केवलीगम्य

तथा अहीआ पण मनुष्यादिक औदारिक पर्यायमुख्यताये ज्ञानादिक द्वायोपश-
मिकपर्याय अने द्वायिकसम्यक्त्वे द्वायिकपर्याय तथा मनुष्यजवादिक पारिणामिक
पर्यायमुख्यतायें अजेदनये जीवडव्य त्रिविधयोग, तिहा सजवे ए गाथामा ठवीश
“ चारे योग कहा, अने एऊ द्वारे पूर्वली गाथामा योग कहा ए सर्व मत्ता
द्वार थया ॥ इति समुच्चयार्थ २७ ॥

तिरि इति अजय सासण, अनाण उवसम अजव मिठेसु ॥
तेराहार डगूणा, ते उरलडगूण सुर निरए ॥ १९ ॥

अर्थ- तिरि के० १ तिर्यचगतिमार्गणा, इति के० २ स्त्रीवेदमार्गणा, अजय के० ३ अविरतिमार्गणा, सासण के० ४ सास्वादनमार्गणा, अनाण के० ५ अज्ञाननी त्रण मार्गणा, एव सात, उवसम के० ६ औपशमिक सम्यक्त्वमार्गणा, अजव के० ७ अज-
व्यमार्गणा, मिठेसु के० १० मिथ्यात्वमार्गणा, एवं दश मार्गणाद्वारं वर्त्ततां जीवोनें विषे
तेराहारडगूणा के० पदर योग, मांहेथी आहारकद्विक हीन करतां तेर योग होय.
तिहां काम्मणयोग, वाटे वहेतां वे जवने वचे जीवने होय, तथा स्त्रीने केवल समु-
द्धातमा पहेले त्रण समये होय, तथा औदारिक मिश्रयोग अपर्याप्तावस्थायें होय.
तथा औदारिकादिक अगीयार योग पर्याप्तावस्थायें होय तिहां वैक्रिय अने वैक्रि-
यमिश्र, ए वेहु योग तिर्यच उत्तरवैक्रिय करे, ते अपेक्षायें कह्या ठे शेष आहारक
अने आहारकमिश्र, ए वे योग चारित्रने अजावे चउद पूर्वी विना न होय. केमके
ते विना आहारकलद्विष पण न उपजे, तेथी ए वे योग न होय तथा अहींआं स्त्री-
वेद कह्यो ते इव्यथी लेवो जे जणी अही सर्वस्थानकें इव्यथीज वेदनी विवक्षा
ठे, जो जाववेद कहीये तो वार उपयोग जे कह्या ठे, ते मांहेला केवलज्ञान अने
केवलदर्शन ए वे योग, जाववेदे केम सजवे ? जे जणी केवली अवेदी ठे माटे केम
सजवे ? ते जणी अहीआ सर्वस्थानकें इव्यवेद कह्या ठे, तथा स्त्रीने चारित्र होय,
पण तुछता गारवहुलतादिक दोष जाणवा तेथी स्त्रीने चौद पूर्व जणवु निषेधु ठे,
तेथी ते विना ए आहारक अने आहारकमिश्र, ए वे योग, आहारकलद्विष विना न
होय, शेष तेर योग होय तथा उपशमसम्यक्त्वे पण शुरू परिणाम ठे, ते जणी
आहारकलद्विषनु प्रयुजवु नथी मानता, तेथी तेने आहारकयोग वेहु न होय, तथा वैक्रि-
ययोग तो देवता तथा नारकी गठीजेद करतो उपशम सम्यक्त्व लहे, ते वैक्रिययोगी
होय ए अपेक्षायें अहीं लीधु तथा काम्मण अने वैक्रियमिश्र, ए वे योग उपशमश्रेणी-
मांहे काल करे, ते अनुत्तर विमानवासी देव हाय तो तेने मते मतातरे अपर्याप्तावस्थायें
उपशमसम्यक्त्व होय. एम मानतां ए वे योग सजवे पण औदारिकमिश्रयोग
म्याही पण सजवतो नथी, जे जणी उपशम श्रेणीनु उपशमसम्यक्त्व होय, तिहां
मनुष्य अने तिर्यचनु अपर्याप्तपणु न सजवे अने मनुष्य तथा तिर्यचने ग्रथिजेद
पण अपर्याप्तावस्थायें न सजवे तथा ते उपशमसम्यक्त्वं मरे पण नहीं के जेथी जे
परजगु कहीयें, अने केवली विना औदारिक मिश्रयोग अपर्याप्तावस्थायें होय तो
उपशमसम्यक्त्वं औदारिकमिश्रयोग केम लाजे ? ते बहुश्रुते विचारवु तथा ते ग्रथिजेद

કરીને મનુષ્ય, ઉપશમસમ્યક્ત્વ પામે તેવારે કોઈ એકને વૈક્રિયલબ્ધિ હોય તેથી વૈક્રિયશરીર કરતાં શ્રૌદારિકમિશ્ર યોગ હોય છે તેથી મનાય સ્વરૂપ પણ તે સિદ્ધાંત મતે કહ્યું છે, પરંતુ કર્મગ્રંથને મતે નથી માનતા માટે એ વાત કેવલીગમ્ય છે અને પૂર્વોક્ત એ દશ માર્ગણામાથી શેષ સાત માર્ગણાયે ચારિત્ર નથી, તેથી ત્યાં તો સ્વજાતિ આહારકયોગ વચ્ચે નથી શેષ તેર યોગ હોય

તેજરૂપહુગૂણસુરનિરપેક્ષ કે જે પૂર્વે કહ્યા જે તેર યોગ તેમાંહેલા શ્રૌદારિકગરીર દેવતા તથા નારકીને નથી હોતાં, તે માટે શ્રૌદારિક તથા શ્રૌદારિકમિશ્ર, એવે યોગ નારકીને ન હોય, શેષ મનોયોગ ચાર તથા વચનયોગ ચાર, વૈક્રિય ને વૈક્રિયમિશ્ર તથા કાર્મણ, એ અગ્નીઆર યોગ હોય તે મધ્યે કાર્મ્મણયોગ પરજવથી આવતાં દેવતા તથા નારકીમાંહે ઉપજતાં પ્રથમ સમયલગે હોય, તેવાર પછી જ્યાં વાગે સર્વે પર્યાપ્તિ પૂરી ન કરે, ત્યાં લગે વૈક્રિયમિશ્ર હોય અને પર્યાપ્તા થયા પછી શેષ નવ યોગ સજવે આહારકના વે યોગ તો તેજને ચારિત્ર નથી, તે જાણી ન હોય. એમ એ વેદુ ગતિમાર્ગણાયે અગ્ની યાર યોગ કહ્યા એવ સર્વે મલી ડગણચાલીશ માર્ગણાદ્વારે યોગ કહ્યા ॥ ૩૯ ॥

કમ્મુરૂપહુગૂણ થાવરિ, તે સચિત્તલ્પિ હુગ પંચ હુગ પવણે ॥ ૪૦ ॥
સન્નિ ચરિમ વયજુઅ, તે ચિત્તલ્પિ હુગૂણ ચત્ત વિગલે ॥ ૪૧ ॥

અર્થ—કમ્મુરૂપહુગૂણથાવરિ કે જે થાવર, એટલે ગતિથાવર, અહીંઆ તેજકાય પણ ગતિથાવરમધ્યે ગણીયે જે જાણી ઇંધનાદિક સયોગ વિના તેજકાય, સ્થાનાતરે ન જાય અને વાયુકાય તો મ્વશક્તિયે યોજનના શતવદ્ જાય, માટે તે ગતિ ત્રસ કહીયે એટલે એ વાયુકાય ગતિત્રસ વિના શેષ પૃથ્વી, અપ્, તેજ અને વનસ્પતિ, એ ચાર થાવરકાયને ઉપજતા એક કમ્મ એટલે કાર્મ્મણયોગ હોય, વલી એને અપર્યાપ્તાવ સ્થાયે રૂપહુગૂણ એટલે શ્રૌદારિકમિશ્રયોગ હોય, અને પર્યાપ્તા થયા પછી એક શ્રૌદારિકયોગ હોય એમ ચાર માર્ગણાદ્વારે એક શ્રૌદારિક, વીજો શ્રૌદારિકમિશ્ર અને ત્રીજો કાર્મ્મણ, એ ત્રણ યોગ હોય

તે કે જે પૂર્વોક્ત ત્રણ યોગને સચિત્તલ્પિહુગૂણ કે જે એક વૈક્રિય અને વીજુ વૈક્રિય મિશ્ર, એ વે યોગસહિત કરીયે તેવારે પંચ કે જે પાંચ યોગ રહે, તે હુગપવણે કે જે એક વૈક્રિય અને વાયુકાયનેવિષે હોય, તેમધ્યે કાર્મ્મણ અને શ્રૌદારિકમિશ્ર, એ વે યોગ વાયુકાયને અપર્યાપ્તાવસ્થાયે હોય, તથા શ્રૌદારિકયોગ તો મૂલશરીરની અપેક્ષાયે તથા વાદરવાયુકાય, ધ્વજાને આકારે ઉત્તરવૈક્રિયરૂપ કરે, તિહા એક વૈક્રિય

अने वीजो वैक्रियमिश्र, ए वे योग होय एवं वायुने पांच योग होय ते वायरो एकेन्द्रिय ठे, तेथी ए एकेन्द्रियमार्गणायें पण एहिज पांच योग संज्ञवे

उअसन्नि के० असंझीमार्गणा एटले मनरहित जीवने विपे उ योग होय, ते आवी रीतें के, पूर्वे कहेला पाच योगनी साथें चरिम के० ठेहो वयजुअ के० वचनयोग एटले असत्यामृपावचनयोगे युक्त करीयें, ते वारे उ योग वायुकायसहित असंझी ठे माटें होय केमके असत्यामृपा ए योग वेद्रियादिक जीव पण असंझी ठे तेनें पण होय ते अपेक्षायें लीधु, तथा कर्मण अने औदारिकमिश्र, ए वे अपर्याप्तावस्थायें होय अने औदारिकपर्याप्तावस्थायें होय. तथा वैक्रियना वे योग वायुकायने होय. एम उ योग, मनरहित जीवनें होय.

ते के० ते पूर्वोक्त उ योगमांहेथी विउविउगूण के० वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र, ए वे योग ऊणा करता वाकीना चउ के० चार योग, विगले के० विकलेंद्रियने होय, एटले वेंद्रिय, तेन्द्रिय ने चौरिन्द्रिय, ए त्रणने विकलेंद्रिय कहीयें, जेने पूर्ण इंद्रिय तथा योग न होय, तेनें विकलेंद्रिय कहीयें तेने वैक्रियलब्धि न होय तेथी वे वैक्रिययोग न होय, जेप चार योग होय, तेमध्ये कर्मण अने औदारिकमिश्र, ए वे योग अपर्याप्तावस्थायें होय अने औदारिक तथा असत्यामृपावचन, ए वे योग पर्याप्तावस्थायें होय एम चारे योग वेद्रियादिक त्रण मार्गणाद्वारे होय एवं उगणपच्चाश मार्गणाने विपे योग कहा ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ३० ॥

कम्पुलमीस विणु मण, वय समइअ ठेअ चखु मण नाणे ॥

उरल डग कम्म पढमं, तिम मण वय केवल डगंमि ॥ ३१ ॥

अर्थ— कम्म के० एक कर्मण अने वीजो उरलमीसविणु के० औदारिकमिश्र, ए वे योग विना शेष तेर योग उ मार्गणाना द्वारने विपे होय ते उ मार्गणानां नाम कहे ठे मण के० एक मनयोगी, वय के० वीजो वचनयोगी, समइअ के० वीजो सामायिकचारित्रिउं, ठेअ के० चोथो वेदोपस्थापनीयचारित्रिउं, चखु के० पांचमो चक्षुदर्शनी, मणनाणे के० ठाठो मन.पर्यवज्ञानी, ए उ मार्गणाद्वारने विपे कर्मणयोग न होय जे जणी कर्मण योग परजवथी आवतां वाटें होय तिहां तो जीवने ए मनोयोगादिक उ न होय, अने केवलसमुद्धात करतां वचें त्रण समयें कर्मणयोग होय, तिहा पण मन अने वचन ए वे योग न होय, तथा तिहां चारित्र तो यथाख्यात होय पण सामायिक अने वेदोपस्थापनीय ए वे न होय, अने दर्शन पण तिहा केवलदर्शन होय पण चक्षुदर्शन न होय. अने मन.पर्यवज्ञान पण न होय

તિ અનાણ નાણ પણ ચણ, દસણ વાર જિઅલલખણુવડંગા ॥

વિણ મણ નાણ હ કેવલ, નવ સુર તિરિ નિરય અજણસુ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ— તિહાં પ્રથમ વાર ઉપયોગનાં નામ કહે છે તિઅનાણ કે૦ મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિજગજ્ઞાન, એ ત્રણ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વીને હોય, અને નાણપણ કે૦ ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિજ્ઞાન, ૪ મન પર્યવજ્ઞાન, ૫ કેવલજ્ઞાન, એ પાંચ જ્ઞાન, સમ્યક્દૃષ્ટિને હોય. એ આઠ સાકારોપયોગ અને ચણદસણ કે૦ અનાકારોપ યોગ તે દર્શન કહીયે તે ચાર પ્રકારે છે. ૧ ચક્ષુદર્શન, ૨ અચક્ષુદર્શન, ૩ અવધિદર્શન, ૪ કેવલદર્શન, એ ચાર સામાન્યાવબોધ, એવ વારજિઅલલખણુવડંગા કે૦ વાર ઉપયોગ થયા. ઉપયોગ એટલે વસ્તુનું પરિવેદક પ્રકાશનું, તે પ્રત્યે જે ઉપયોગી હોય તે જાણી અને ઉપયોગ કહીયે એ જીવનું લક્ષણ જીવસ્વજાવ ચેતનારૂપ જાણનું તે ઉપયોગ વે જોવે છે એક સાકાર, વીજો અનાકાર, ત્યાં પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન, એ આઠને સાકાર કહીયે, તથા ચાર દર્શનને અનાકાર કહીયે એ વાર ઉપયોગના નામ કહ્યાં હવે એ વાર ઉપયોગ વાશઠ માર્ગણાદ્વારે વિવરે છે

એ વાર ઉપયોગમાહેથી વિણમણનાણહુકેવલ કે૦ મન.પર્યવજ્ઞાન અને કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન, એ ત્રણ ઉપયોગ વિના શેષ નવ કે૦ નવ ઉપયોગ તે સુરતિરિનિરય કે૦ સુરગતિ, તિર્યચગતિ અને નરકગતિ, એ ત્રણ ગતિમાર્ગણા તથા અજણસુ કે૦ અસયત એટલે અવિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિમાર્ગણા, એ ચાર માર્ગણાદ્વારે હોય, જે જાણી એ ચાર માર્ગણાયે ચારિત્ર ન હોય તેથી મન પર્યવાદિક ત્રણ ઉપયોગ પણ ન હોય. શેષ નવ ઉપયોગ હોય ત્યાં મિથ્યાત્વીમાહે ત્રણ અજ્ઞાન, અને અચક્ષુ તથા ચક્ષુ એ વે દર્શન, એવ પાંચ ઉપયોગ લાજે અને સમ્યક્દૃષ્ટિ દેવાદિક ચાર માર્ગણામધ્યે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ દર્શન, એવ ઠ લાજે એક સમયે જીવને એક ઉપયોગ હોય પણ એ ઇધમાત્રે કહ્યા ॥ ઇતિ સમુદ્ધયાર્થ ॥ ૩૩ ॥

તસ જોઅ વેઅસુકા, હાર નર પાણિદિ સન્નિ જિવિ સવે ॥

નયણે અરપણ લેસા, કસાય દસ કેવલ હગૂણા ॥ ૩૪ ॥

અર્થ— તસ કે૦ ૧ ત્રસકાય, જોઅ કે૦ ત્રણ યોગ, એવ ચાર વેઅ કે૦ ત્રણ વેદ, એવ સાત, સુક કે૦ ૮ શુક્લ લેશ્યા, આહાર કે૦ એ આહારી માર્ગણા, નર કે૦ ૧૦ મનુષ્યગતિ, પાણિદિ કે૦ ૧૧ પચેદ્રિયજાતિ, સન્નિ કે૦ ૧૨ સજ્જીમાર્ગણા, જિવિ કે૦ જીવ્યમાર્ગણા, એ તેર માર્ગણાદ્વારે સવે કે૦ સર્વે વારે ઉપયોગ પામીયે જે જાણી એ ઘોલ તેરમા ગુણગણા સુધી હોય અહીંઆ ત્રણ વેદ જે કહ્યા છે, તે જીવ્યરૂપ

लेखववा. जे जणी अजिजापारूप जाववेद ठे ते तो नवमा गुणगणा सुधी ठे. तिहां तो केवलज्ञान अने केवलदर्शन केम होय ? जे जणी ते केवलद्विक अवेदीने होय ते जणी स्त्री पुरुषाकाररूप अव्यवेदे वार उपयोग सजवे

नयणेश्वर के० चक्रुदर्शन अने इतर एम्हे अचक्रुदर्शन, पणजेसा के० शुक्लजेश्या तो प्रथम कही ठे वाकी कृष्णादिक पांच लेख्या, कसाय के० चारकपाय, एव अगी-आर मार्गणाछारें दसकेवलदुगूणा के० केवलज्ञान अने केवलदर्शन हीन करतां वाकी दश उपयोग पामीयें, जे जणी ए अगीआर चोळें केवलज्ञान अने केवलदर्शन न होय अहीं प्रथमनी लेख्या त्रण ठळा गुणगणा सुधी होय, अने पाठली वे लेख्या सातमा गुणगणा लगे होय, अने कपाय दशमा गुणगणा लगे होय, तथा चक्रु अने अचक्रु, ए वे वारमा गुणगणा लगे होय पण तेरमे गुणगणे ए अगीआर मार्गणामांहेलो कोइ नथी अने केवलद्विक तो तेरमे गुणगणेज होय ते जणी ए वे उपयोग न होय ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ३४ ॥

चउरिदि असन्नि डुअ ना, ए डदस इग विति थावरि अचरु ॥

ति अनाण दसण डुगं, अनाण तिगि अजवमिठ डुगे ॥ ३५ ॥

अर्थ- चउरिदि के० १ चौरिद्वियमार्गणा, असन्नि के० २ असंझीमार्गणा, ए वे मार्गणाछारे डुअनाण के० मतिअज्ञान अने श्रुतअज्ञान तथा डुदंस के० चक्रुदर्शन, अने अचक्रुदर्शन, एवं चार उपयोग होय केम के एने चक्रु ठे तेथी चक्रुदर्शन होय तथा इगवितिथावरि के० इद्वियमार्गणामध्ये एकेंद्विय, वेंद्विय, तेद्विय, ए त्रण तथा काय-मार्गणामध्ये पृथिव्यादिक पांचे थावर, एव आठ मार्गणाछारें वे प्रथमना अज्ञान अने एक अचरु के० अचक्रुदर्शन, एवं त्रण उपयोग होय केम के एमने चक्रु नथी माटें

तिअनाणदसणडुग के० त्रण अज्ञान तथा चक्रुदर्शन अने अचक्रुदर्शन, एव पांच उपयोग ठ मार्गणाछारें होय ते मार्गणानां नाम कहे ठे अनाणतिगि के० त्रण अज्ञानमार्गणा अजव के० चोथी अजव्यमार्गणा अने मिठडुगे के० पांचमी मिथ्यात्व तथा ठळी सास्वादन, एव ठ मार्गणाछारे पाच उपयोग पामीये, जे जणी अहींआ सभ्यस्त्व न पामीये, तेथी शेष सात उपयोग न होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ३५ ॥

केवल डुग निअडुग, नव ति अनाणविणु खइअ अहखाए ॥

दंसण नाण तिगदे, सि मीसि अनाण मीसतं ॥ ३६ ॥

અર્થ- કેવલબુદ્ધિ કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન, એ બે માર્ગનાદ્વારે નિશ્ચય કેવલ એહિજ બે ઉપયોગ પામીયે તેથી નિજ દ્વિક કહ્યું. જે જાણી શેષ ઠાણસ્થિક જે દશ ઉપયોગ છે, તે કેવલીને ન હોય.

હવે તે ચાર ઉપયોગમાંહેથી તિશ્ચનાણવિણુ કેવલ ત્રણ અજ્ઞાન વિના શેષ નવ કેવલ ઉપયોગ, સ્વપ્નઅવસ્થાએ કેવલ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ અને યથાભ્યાસચારિત્ર, એ બે માર્ગનાદ્વારે વિષે પામીયે ત્યાં મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મન પર્યવજ્ઞાન, ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શન, એવાં સાત ઉપયોગ અગીઆરમે અને ચારમે ગુણઠાણે યથાભ્યાસચારિત્ર હોય તે અપેક્ષાએ લેવા અને કેવલજ્ઞાન, તથા કેવલદર્શન, એ બે ઉપયોગ કેવલીની અપેક્ષાએ યથાભ્યાસચારિત્ર છે માર્તે લેવા એવાં નવ ઉપયોગ હોય વિરતિ જાણી અજ્ઞાન ત્રણ ન હોય.

દંસણનાણતિગદેસિ કેવલ એક કેવલદર્શન વિના ત્રણ દર્શન અને મતિ, શ્રુત અને અવધિ, એ ત્રણ જ્ઞાન, એવ ઠ ઉપયોગ, દેશવિરતિ માર્ગનાયે પામીયે વિરતિ જાણી ત્રણ અજ્ઞાન ન હોય તિહા આણદાદિક શ્રાવકની પેરે અવધિદ્વિક સજવે

મિસિ કેવલ તેહીજ ઠ ઉપયોગ મિશ્રમાર્ગનાયે પામીયે, પણ એટલું વિશેષ જે ત્રણ જ્ઞાન તે અજ્ઞાનમીસત કેવલ અજ્ઞાને કરી મિશ્ર લેખવાં તિહાં મતિજ્ઞાન, મતિ જ્ઞાને મિશ્ર અને શ્રુતજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાને મિશ્ર, વિજગઅવધિજ્ઞાને મિશ્ર હોય એમજ ત્રણ દર્શન પણ મિશ્ર લેવા, એવ ઠ ઉપયોગ મિશ્રમાર્ગનાયે પામીયે ॥ શ્લોક સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૩૬ ॥

મણ નાણ ચરુ વજ્ઞા, અણદારે તિન્નિ દંસ ચડનાણ ॥

ચડ નાણ સંજમો વસ, મ વેઅગે ઉદ્ધિ દંસેઅ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ- મણનાણચરુવજ્ઞા કેવલ મન પર્યવજ્ઞાન અને ચક્ષુદર્શન, એ બે વર્જીને શેષ દશ ઉપયોગ, અણદારે કેવલ અનાહારકમાર્ગનાયે પામીયે, જે જાણી અણાહારકપણુ વિગ્રહગતિયે તથા કેવલસમુદ્ધાતમાહે તથા સિદ્ધને હોય તિહાં મન પર્યવજ્ઞાન અને ચક્ષુદર્શન એ બે ન હોય અહીંઆં ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન સહિત તીર્થ કરાદિક અવતરે, તેમને અતરાલગતે અનાહારકપણુ હોય તથા ત્રણ અજ્ઞાન તો, મિથ્યાત્વી વિગ્રહગતિયે ઉપજે તેને હોય, તે અપેક્ષાએ જાણવા એટલે સિદ્ધના તથા કેવલસમુદ્ધાતના કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન એ બે ઉપયોગ તથા સમકેતધારીને તે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અને અવધિજ્ઞાન, એ ત્રણ ઉપયોગ અને મિથ્યા મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિજગજ્ઞાન, એ ત્રણ, એવાં ઠ અને સમ્યક્ત્વ

धारीने तथा मिथ्यात्वीने वाटें जातां अचक्षुदर्शन अने अवधिदर्शन, ए वे होय एवं सर्व मली दश उपयोग पामीयें.

तिष्ठिदंसचउनाण के० १ चक्षुदर्शन, २ अचक्षुदर्शन, ३ अवधिदर्शन, ४ मतिज्ञान, ५ श्रुतज्ञान, ६ अवधिज्ञान, ७ मन-पर्यवज्ञान, एवं सात उपयोग, ते अग्यारमार्ग-णाद्वारें होय तेनां नाम कहे ठे. चउनाण के० केवलज्ञान विना चार ज्ञान मार्गणा द्वार तथा संजम के० चार संयममार्गणा एटले एक सामायकचारित्र, वीजुं ठेदोष-स्थापनीयचारित्र, वीजु परिहारविशुद्धिचारित्र, अने चोथुं सूक्ष्मसंपरायचारित्र, ए चार मार्गणा, एव आठ मार्गणा द्वार तथा उवसम के० नवमी उपशमसम्यक्त्व मार्गणा, वेअगे के० दशमु वेदक एटले द्वायोपशमिक सम्यक्त्व, ए वे सम्यक्त्वमार्गणा उहिदंसेअ के० अगीआरमी अवधिदर्शन मार्गणा. एव अगीआर मार्गणाद्वारने विपे चार ज्ञान अने त्रण दर्शन, ए सात उपयोग पामीयें. अहींआं अवधिदर्शन मार्गणाने विपे मति अज्ञानादिक त्रण अज्ञान सिद्धांत सम्मत ठे, पण कशा कारणे पूर्वाचार्ये निपेध्यां ते नथी जणातां ? अन्यथा दश उपयोग होय. अहींआं योगमा-र्गणा द्वारे मतांतर देखाडे ठे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥

॥ हवे त्रण योग मार्गणा विपे जीवस्थान, गुणस्थान, योग अने उपयोग आश्रयीने मतांतर कहे ठे. ॥

पूर्वे योग विवक्ष्या ते अन्ययोग सहित अथवा उपयोग रहित एम सामान्ये कक्षा. इहां अन्य योगांतरजाविनी जूतवत् उपचारनान्येन मुख्यतारहित योगे स्वमु-ख्यतायें १ जीवस्थान, २ गुणस्थान, ३ योग, ४ उपयोग, ए चार बोल विवरी कहे ठे.

दो तेर तेर बारस, मणे कमा अछ ५ चउ चउ वयणे ॥

चउ ५ पण तिन्नि काए, जिअगुण जोगोवउगने ॥ ३८ ॥

अर्थ—त्यां वचनयोग अने काययोग रहित केवल एकज मनयोगने विपे संझी पचेद्धिय पर्याप्तो, अने अपर्याप्तो, ए दो के० वे जीवज्ञेद होय, अने एने चौदमा गुणवाणा वगर वीजा तेर के० तेर गुणवाणां होय, तथा एने कार्मण अने औदारिक-मिश्र, ए वे योग विना वीजा तेर के० तेर योग होय, जे जणी केवलसमुद्धातावस्थायें प्रयोजनने अचावें त्या मनोयोग न होय तथा उपजतां अपर्याप्तावस्थायें पण मनोयोग न होय, अने कार्मण तथा औदारिकमिश्र तो तिहांज होय. ए माटे ए वे योग मनोयो-गीने न होय, अने ए मनोयोगीने विपे उपयोग बारस के० बार कमा के० अनुक्रमें मणे के० मनोयोगीने विपे पामीयें.

वचनयोगीने एटले मनोयोग रहित काययोगरहित केवल एकज वचनयोग विपे १ वैजिय, २ तेंजिय, ३ चौरिंजिय, ४ असंझी पचेंजिय, ए चार अपर्याप्ता अने ए च अपर्याप्ता, एव अठ के० आठ जीव जेद होय, अहींआं योग्यतारूपे वचनयो लेवो अन्यथा वैजिय अपर्याप्तावस्थाये जापापर्याप्ति पूरी कल्याविना वचनयोगी के होय ? तथा तिहां एक मिथ्यात्व अने बीजु सास्वादन, ए छ के० वे गुणगा पामीयें केम के ए आठ जीवजेद वे गुणगाणाज होय तेथी वे गुणगा कहां, तथा एने विपे १ औदारिक, २ औदारिकमिश्र, ३ कर्मण, ४ असत्यामृषा एव चउ के० चार योग पामीये अने १ मतिअज्ञान, २ श्रुतअज्ञान, ३ चक्षुदर्शन ४ अचक्षुदर्शन, ए चउ के० चार उपयोग वयणे के० वचनयोगीने विपे पामीयें

तथा मनोयोग अने वचनयोग ए वे योगे रहित केवल एकज काययोगीने विं एकेंजिय सूक्ष्म अने वादर ते वही पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना जेदें करी चउ के चार जीवजेद पामीयें केम के केवल काययोग एनेज होय, अने मिथ्यात्व तथ सास्वादन, ए छ के० वे गुणगाणा पृथिव्यादिकमाहे सम्यक्त्व वमतो देवादि अवतरे, ते अपेक्षाये होय तथा १ औदारिक, २ औदारिकमिश्र, ३ वैक्रिय, ४ वैक्रियमिश्र, ५ कर्मण, एव पण के० पाच योग पामीये, अहींआ वैक्रियशरीर वायु कायनी अपेक्षाये लीधु, तथा १ मतिअज्ञान, २ श्रुतअज्ञान, ३ अचक्षुदर्शन, ४ तिन्नि के० त्रण उपयोग काए के० एकज काययोगने विपे पामीयें.

ए रीते मतातरे योगमार्गणाये जीवजेद, गुणगाणा, योग, अने उपयोग, ए चार बोले अन्य आचार्य कहे ठे ते कहां एटले पूर्वे जे योग कहां तिहां काययोग सर्व जीवने कहां अने वचनयोग वैजियादिक सर्वने कहां, अने मनोयोग सझी पचेंजियने कहां अने अहींआं मतातरे अनेरा आचार्य कहे ठे, जे एक योग होय तेने बीजो योग न कहीये, सझी पचेंजियने मनयोग ठे, तेने वचनयोग काययोग नहीं विकलेंजिय अने असझी पचेंजियने वचनयोगज कहेवो अने एकेंजियने काय योग कहीयें तेने मते ए बात कही ठे ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ३७ ॥

हवे मार्गणाछारें ठ लेख्या कहेठे जे जणी मार्गणास्थित जीवनी उपयोगशुद्धि लेख्याशुद्धियें करी जणाय तथा शुजयोग प्रवृत्ति पण शुज उपयोगे जणाय अशुज योग प्रवृत्ति अशुज उपयोगे होय, ते जणी उपयोग कहां पठी लेख्या छार कहे ठे

उसु लेसासु सठाणं, एगिंदि असन्नि नूदगवणोसु ॥

पढमा चउरो तिन्निउ, नारय विगलग्गि पवणोसु ॥ ३९ ॥

અર્થ- ઠસુલેસાસુ કે૦ ઠ લેશ્યામાર્ગણાદારેં સઠાણ કે૦ સ્વસ્યાન તે આપ આપણી
એકેકી લેશ્યા હોય એટલે કૃષ્ણલેશ્યામાર્ગણાયેં કૃષ્ણલેશ્યા અને નીલલેશ્યામાર્ગણાયે
નીલલેશ્યા હોય, એમ સ્વસ્ત્ર માર્ગણાયેં સ્વસ્ત્ર લેશ્યા એકેકી હોય, એમિંદિ કે૦ એક
એકેંદ્રિયમાર્ગણા, અસન્નિ કે૦ વીજી અસન્નિમાર્ગણા, જૂદગવણેસુ કે૦ ત્રીજી પૃથ્વી-
કાયમાર્ગણા, ચોથી અપકાયમાર્ગણા, પાંચમી વનસ્પતિકાયમાર્ગણા, એ પાંચ માર્ગણા-
દ્વારને વિષે પદમાચરો કે૦ પ્રથમની ચાર લેશ્યા હોય, એટલે કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત
અને તેજો, એ ચાર લેશ્યા પામીયેં ત્યાં ત્રણ લેશ્યા સહેજે હોય અને ચોથી તેજોલેશ્યા
તો પૃથ્વી, અપ્ અને વનસ્પતિમાંહે સૌધર્મ, ડર્શન દેવલોકના દેવતા ચત્રીને
અવતરે, જે જણી તે દેવતા પોતાના જવની લેશ્યા શેપ હોય, તેની સાથેં ચવે તેથી
એકેંદ્રિયાદિક મધ્યેં તેજોલેશ્યા પામીયેં. તિન્નિઝ કે૦ કૃષ્ણ, નીલ અને કાપોત, એ
ત્રણ લેશ્યા અશુજ પરિણામેં હોય. તે નારય કે૦ નરકગતિમાર્ગણા તથા વિગલગિ
કે૦ વિકલેંદ્રિયની ત્રણ માર્ગણા અને પાંચમી અગ્નિકાયમાર્ગણા તથા પવણેસુ કે૦
ઠઠી વાયુકાયમાર્ગણા, એ ઠ માર્ગણાદ્વારે એ પ્રથમની ત્રણ લેશ્યા હોય એ ઠએ
માર્ગણાસ્થિત જીવ અશુજ અધ્યવસાય સ્થાનકેં વતેં ઠે તે જણી એને એ અશુજલેશ્યા
ત્રણ હોય, શેપ ત્રણ શુજ લેશ્યા ન હોય ॥ ૩૯ ॥

અહ્વાય સુદુમ કેવલ, હુગિ સુક્કા ઠાવિ સેસ ઠાણેસુ ॥

નર નિરય દેવ તિરિઆ, ઓવા દુ અસંખણંત ગુણા ॥ ૪૦ ॥

અર્થ- અહ્વાય કે૦ યથારચાતચારિત્ર અને સુદુમ કે૦ સૂક્ષ્મસપરાયચારિત્ર,
કેવલહુગિ કે૦ કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન, એવ ચાર માર્ગણાદ્વારે સુક્કા કે૦ શુક્ક-
લેશ્યા હોય, જે જણી અતિવિશુદ્ધ અધ્યવસાયસ્થાનકે એ વતેં, તે જણી એને શેપ
પાંચ લેશ્યા ન હોય, અને ઠાવિસેસઠાણેસુ કે૦ શેપ એકતાલીશ માર્ગણાદ્વારેં ઠ
લેશ્યા પામીયેં, તે એકતાલીશ માર્ગણાનાં નામ કહે ઠે. દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યંચ, એ
ત્રણ ગતિમાર્ગણા તથા એક પંચેંદ્રિયમાર્ગણા તથા ત્રણ યોગની ત્રણ માર્ગણા, એક
ત્રસકાય માર્ગણા, ત્રણ વેદની ત્રણ માર્ગણા, ચાર કપાયની ચાર માર્ગણા, એવં પંદર,
સાત જ્ઞાનની સાત માર્ગણા, પાંચ સંયમની પાંચ માર્ગણા, ત્રણ દર્ગનની ત્રણ માર્ગણા,
એવ ત્રીજ, જવ્ય તથા અજવ્યમાર્ગણા, ઠ સમ્યક્તવની ઠ માર્ગણા, સહીમાર્ગણા, આ-
દ્યારકમાર્ગણા અને અનાદ્યારકમાર્ગણા, એવ એકતાલીશ માર્ગણાયેં ઠએ લેશ્યા હોય.
અહીંઆ જો પણ અતવ્યાદિકને અશુદ્ધ પરિણામ જણિ અશુદ્ધ લેશ્યા કહીયેં, તો
પણ વ્યવહારેં શુજયોગ પ્રવૃત્તિયે કરી જૈનશુદ્ધવ્ય ક્રિયાયે કરી નવમા ટ્રેવેયક
સુધી પહોંચે તે જણી એને પણ શુદ્ધલેશ્યા કહીયેં.

હવે એ લેશ્યાવંતાદિક જીવ ચૌદ માર્ગણાદ્વારે વિચારતાં કયા જીવ કયા જીવની અપેક્ષાએ થોડા તથા ઘણા અથવા તુલ્ય હોય ? એવો શિષ્યનો સંશય ટાલવા નિમિત્ત નવમું અલ્પ બહુત્વ દ્વાર કહેઠે. તે કહેતાં થકાં ડ્રવ્યપ્રમાણાદિકદ્વાર પણ સુગમ થાય, તે જાણી એકેક માર્ગણાએ અલ્પ બહુત્વ કહે ઠે.

ત્યા પ્રથમ ગતિમાર્ગણાએ સર્વ જીવથી નર કે ૦ મનુષ્ય ગતિના જીવ થોડા કે ૦ થોડા જાણવા ત્યાં ગર્ભજ મનુષ્યની સંખ્યાના ડંગણત્રીશ આંક લખીએ ઠે. ૭, ૧૭, ૨૭, ૧, ૬૨, ૫૧, ૪૨, ૬, ૪૩, ૩૭, ૫૧, ૩, ૫૪, ૩૧, ૫૦, ૩૩૬, ૫૮૫ આ કની સરયાએ ગર્ભજ મનુષ્ય જાણવા, અને ડલ્કુષ્ટપદે તેથી અસંખ્યાતા સમૂર્ધિમ હોય કેમ કે મનુષ્ય બે પ્રકારના ઠે એક ગર્ભજ અને બીજા સંમૂર્ધિમ, તેમાં સમૂર્ધિમ તે ગર્ભજ મનુષ્યના મલ મૂત્ર શુક્ર, શોણીત, માસ, પરુ, કલેબર પ્રમુખ અપવિત્ર ચૌદ સ્થાનકાદિકથી ડપજે તેને કહીએ, તે સંમૂર્ધિમ યદ્યપિ અસંખ્યાતા ઠે તથાપિ તે અધ્રુવ ઠે, જે જાણી તેનુ આયુ અતરમુહૂર્તનું હોય તથા દેસાય નહીં, અને તેને ડપ જવાનો બીરહકાલ જઘન્યથી એક સમય તથા ડલ્કુષ્ટથી ચોવીશ મુહૂર્ત ઠે, તેથી તે કેવારે હોય અને કેવારે નિલેપ પણ થાય ઇટલે ન પણ હોય, અને ગર્ભજનો બિરહ તો નજ હોય, તે ગર્ભજ તો સદૈવ હોયજ, તે બલી તે સંખ્યાતાજ હોય પણ અસંખ્યાતા ન હોય, ત્યા સંખ્યાતાના સંખ્યાતા જ્ઞેદ ઠે માટે તે મનુષ્ય કેટલા ઠે તેનુ પ્રરૂપણ કરે ઠે

કોષ્ઠકરાશિ, તેહિજરાશિ સાથે ગણીએ તેને વર્ગ કહીએ ત્યા એકનો વર્ગ ન હોય અને બેનો વર્ગ ચાર થાય, એ પ્રથમ વર્ગ અને ચારનો વર્ગ સોલ, એ બીજો વર્ગ, શોલનો વર્ગ વસે ને ડપત્ર, એ ત્રીજો વર્ગ અને વર્ગ પાંશઠ હજાર, પાંચસે ને ડત્રીશ થાય એ ચોથો વર્ગ ૪૨૫૪૬૭૨૫૬ એ પાંચમો વર્ગ ૧૭૪૪૬૭૪૪૦૭૩૭૦૫૫૧ ૬૧૬ એ ડઠો વર્ગ તે પાંચમા વર્ગ સાથે ગુણીએ, તેવારે પૂર્વાંક આક થાય- તે આંકની સરયા સાત કોડાકોની કોનાકોની, વાણુ લાલ કોડાકોની કોની, અઠાવીશ હજાર કોડાકોડી કોડી, એકશો કોડાકોડી કોની, વાશઠ કોનાકોડી કોની, એકાવન લાલ કોડાકોડી, વેંતાલીશ હજાર કોડા કોડી, ડસે કોનાકોની, તેતાલીશ કોડાકોની, સાડત્રીશ લાલ કોડી, ડંગણશાઠ હજાર કોડી, ત્રણશે કોની, ચોપન કોડી અને ડપર ડંગણચાલીશ લાલ, પચાશ હજાર, ત્રણસે ને ડત્રીશ થયા. અથવા એકને ડલુવાર ટાણા બમણા કરીએ તો પણ ઇટલીજ રાશિ થાય એ પત્રવળામાં ઠે, ઇટલા જઘન્યપદે ગર્ભજ મનુષ્ય હોય અને જેવારે સંમૂર્ધિમ હોય તે સાથે ગણીએ, અસંખ્યાતા હોય અસંખ્યાતી ડત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીના જેટલા

समय थाय, एटले क्षेत्रकी सात राज प्रमाण घनीकृत लोकनी एक प्रदेशना श्रेणी ते श्रेणीना अंगुलप्रमाण क्षेत्रने विपे जेटला आकाशप्रदेश होय, तेनु प्रथम वर्गमूल त्रीजा वर्गमूलना प्रदेश साथें गुणीयें, ते गुणतां जेटला प्रदेश थाय, तेटला प्रदेशनु एकेक खंरुक कटपीय अर्हीआं अंगुलप्रमाण सूचीक्षेत्रने विपे आकाशप्रदेश असंख्याता ठे पण असत्कटपनायें वसें ने ठप्पन्न कटपीयें तेनुं पहेलु वर्गमूल शोल थाय, अने वीजुं वर्गमूल चार थाय, त्रीजुं वर्गमूल वे थाय ए त्रीजु वर्गमूल, पहेला वर्गमूल साथें गुणतां वत्रीश थया, एटला प्रदेशनु खंरुक थयुं एवा एकेका खंरुकें एकेक मनुष्य अपहरतां जो एक मनुष्य अधिको होत, तो समग्र एकश्रेणी अपहरात, एटला उत्कृष्ट पटें समूर्धिम तथा गर्भज मलीने मनुष्य थाय, ते माटें नारकी प्रमुख सर्व थकी मनुष्य थोका जाणवा

ते मनुष्यथकी निरय के० नारकगतिना जीव असंख्यातगुणा अधिक होय, कालथकी असख्याती उत्सर्पिणी अवसर्पिणीना जेटला समय थाय, तेटला नारकी ठे क्षेत्रकी प्रतरने असंख्यातमे जागे असख्याती श्रेणीना जेटला आकाशप्रदेश थाय तेटला ठे. ते केवी रीते- तो के, अंगुलप्रमाण प्रतर क्षेत्रनेविपे जेटली आकाशप्रदेशनी श्रेणी होय, तेना वर्गमूल असंख्याता उठे त्यां पहेलु वर्गमूल वीजा वर्गमूल साथें गुणीयें, तथा असत्कटपनायें अंगुलप्रमाण प्रतरने विपे वसें ने ठप्पन्न श्रेणी ठे, तेनु पहेलु वर्गमूल शोल, वीजु चार, ते शोलने चारे गुणतां चोशठ थाय ते श्रेणी असंख्याती जाणवी एटली श्रेणीनी पहोलपणे सूची अर्हीआ ग्रहण करवी, एटली श्रेणीमांहे जेटला आकाशप्रदेश होय तेटला नारकी ठे ते माटे मनुष्यथकी असंख्यात गुणा होय

ते नारकीथकी देव के० देवता असंख्यातगुणा होय. ते केवी रीते तो के अंगुलमात्र क्षेत्रना प्रदेशनु पहेलु वर्गमूल तेने असंख्यातमे जागे जेटली प्रदेशनी श्रेणी, तेना जेटला आकाशप्रदेश होय तेटला तो असुरकुमार देवता ठे तेटला वली नागकुमार देवता ठे, यावत् तेटला स्तनितकुमार देवता ठे तथा सरयात योजन प्रमाण आकाशप्रदेशनी सूचीरूप जेटले खंरुकें करी एकेक व्यतर अपहरीयें तो घनीकृत लोकनो मांडाने आकारें समग्र प्रतर अपहराय, तेटला व्यतर देवता ठे तथा वसें ने ठप्पन्न अंगुल प्रमाण आकाशप्रदेशनी सूचीरूप जेटले खंरुके करी एकेक ज्योतिषी अपहरीयें, तो घनीकृतलोकनो समग्र प्रतर अपहराय, तेटला ज्योतिषी देवता ठे तथा एक अंगुलमात्र क्षेत्रना प्रदेशनु त्रीजु वर्गमूल तेनु घन करीये, तथा वीजु वर्गमूल त्रीजा वर्गमूलसाथें गुणीये, तेटली घनीकृतलोकनी एक प्रदेशनी श्रेणीना

જેટલા પ્રદેશ હોય, તેટલા વૈમાનિક દેવતા છે એમ સર્વ જીવનપતિ, વ્યતર, જ્યો-
તિષી, અને વૈમાનિક દેવતા મલીને નારકીયકી અસર્યાતગુણા છે એ રીતે હુઅ-
સંખા કેમ મનુષ્યયકી નારકી અને નારકીયકી દેવતા, એ વે અસર્યાતગુણા અનુ-
ક્રમે એક વીજાથી જાણવા

તે દેવતાયકી તિરિઆ કેમ તિર્યંચ અણતગુણા કેમ અનતગુણા છે કેમકે તે તિર્યં-
ચમાંહે વનસ્પતિના જીવ, નિગોદિઆ તે અનતા છે એ અનુક્રમે અહીં અસર્યાતાના
અસર્યાતા જ્ઞેદ છે, અને અનતા જ્ઞેદ છે માટે ઉક્તવિરોધ જાણવા નહીં એ ગતિનું
અલ્પવદુત્ત્વ કહ્યું છે સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૪ ॥

પણ ચત્તિ હુ એગિદી, થોવા તિન્નિ અહિઆ અણંત ગુણા ॥

તસ થોવ અસર્યાગ્ગી, જૂ જલ્લાનિલ અહિઆ અણતા ॥ ૪૧ ॥

અર્થ-વીજી હૃદયમાર્ગણામધ્યે સર્વથી થોવા કેમ થોવા પણ કેમ પંચેદ્રિય જીવ,
જે જળી સાતરાજ પ્રમાણ ઘનીકૃત લોકની એક પ્રદેશની સૂચી શ્રેણીના અસર્યાય
યોજન કોટાકોની પ્રમાણ તેના જેટલા આકાશ પ્રદેશરાશિ તેટલા પંચેદ્રિય જીવ
છે, તે થકી કાષ્ઠક અધિકા જિહાસુધી વમણા ન હોય ત્યાસુધી વિશેષાધિક
કહીયે તેટલા ચત્તિ કેમ ચૌરિદ્રિય જીવ, તે થકી વિશેષાધિક તિ કેમ તેદ્રિય જીવ,
તે થકી વિશેષાધિક હુ કેમ વેદ્રિય જીવ, એ રીતે ચૌરિદ્રિય, તેદ્રિય અને વેદ્રિય,
એ તિન્નિ કેમ ત્રણ જીવરાશિ અહિઆ કેમ અનુક્રમે એક વીજાથી અધિકા અધિકા
જાણવા, અને તે વેદ્રિય જીવ થકી એગિદી કેમ એકેદ્રિય જીવ, અણતગુણા કેમ અનતગુણા
જાણવા જે જળી એકેદ્રિયમાંહે વનસ્પતિકાચ આવે, તે મધ્યે નિગોદીઆ જીવ પણ આવી
ગયા માટે તે સર્વ ત્રસથી અનતગુણા હોય એ વીજી હૃદયમાર્ગણાયે અલ્પવદુત્ત્વ વિચાલુ

હવે ત્રીજી કાયમાર્ગણામધ્યે તસથોવ કેમ સર્વથી થોવા ત્રસ કાયિઆ જીવ જે
જળી ઘનીકૃત લોકની અસર્યાયોજન કોટા કોટી પ્રમાણની પ્રદેશરાશિપ્રમાણ ત્રસ
જીવ છે તે થકી અસર્યાગ્ગી કેમ અગ્નિના જીવ અસર્યાત ગુણા છે, કેમ કે અસર્યા
લોકાકાશ પ્રદેશપ્રમાણ છે, તે માટે તથા તેથી જૂ જલ્લાનિલ અહિઆ કેમ પૃથ્વી
કાયિઆ જીવ વિશેષાધિક છે તે થકી અપ્કાયિઆ જીવ, વિશેષાધિક છે તે થકી
અનીલ એટલે વાયુકાયિઆ જીવ વિશેષાધિક છે એ ચાર કાયના જીવનું પ્રમાણ,
સુત્રને પ્રિયે અસર્યાત લોકાકાશપ્રદેશ પ્રમાણ અવિશેષે કહ્યું છે પણ અસર્યા
તાના અસર્યાતા જ્ઞેદ છે તે માટે અલ્પવદુત્ત્વ ઘટે છે તે થકી વલી વનસ્પતિ કાયના
જીવ અણતા કેમ અનતગુણા જાણવા, જે જળી નિગોદીઆ જીવ અનતા છે, માટે
૧. કાયમાર્ગણાયે અલ્પવદુત્ત્વ કહ્યું ॥ ૪૧ ॥

मण वयण काय जोगी, थोवा असंखगुणा अणंतगुणा ॥

पुरिसा थोवा इठी, संखगुणा अणंतगुणा कीवा ॥ ४२ ॥

अर्थ—हवे चोथी योगमार्गणामध्ये सर्व थकी मण के० मनोयोगी जीव थोवा के० जाणवा. जे जणी संझी पंचेंद्रिय जीव मनोयोगी होय, ते सर्वथी स्तोक ठे ते थकी वयण के० वचनयोगी जीव, असंखगुणा के० असंख्यातगुणा जाणवा जे जणी वेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरिंद्रिय, असंझीपचेन्द्रिय अने संझीपचेन्द्रिय, ए पांच जीवराशि सह वचनयोगी ठे, तेथी असंख्याता ठे ते माटें ते जेलतां असंख्यातगुणा होय ते थकी कायजोगी के० काययोगी जीव, अणंतगुणा के० अनंतगुणा ठे, जे जणी एकेंद्रिय निगोदादिकना अनंता जीव पण काययोगी ठे. ए थोथी योगमार्गणायें अद्वयवद्वय कथुं

हवे पांचमी वेदमार्गणामध्ये पुरिसाथोवा के० सर्व थकी पुरुषवेदी जीव थोवा जाणवा, ते थकी इठी के० स्त्रीवेदी जीव, संखगुणा के० संख्यातगुणाधिक जाणवा जे जणी देवता थकी देवी वत्रीशरूपें अधिक वत्रीश गुणी अधिकी होय, अने मनुष्यथकी मनुष्यणी सत्तावीशरूपें अधिक सत्तावीश गुणी जाणवी अने तिर्यच पुरुषथकी तिर्यचणी स्त्री त्रिगुणी त्रणरूपें अधिक होय. ए रीते स्त्री पुरुष थकी सरयात गुणी अधिक जाणवी ते थकी कीवा के० क्लीव एटवे नपुसकवेदी जीव, अणंतगुणा के० अनंतगुणा जाणवा जेजणी एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय, तथा संमूर्धिम मनुष्य अने तिर्यच तथा नारकी, ए सर्व नपुसकवेदी ठे. तेमाहे एकेंद्रियमां पण वनस्पतिना जीव अनंता ठे माटें अनंतगुणा कथा ए पांचमी वेदमार्गणायें अद्वयवद्वय कथुं ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४२ ॥

माणी कोही माई, लोत्री अहिअ मणनाणिणो थोवा ॥

जेंहि असखा मइ सुअ, अहिअ सम असख विजगा ॥ ४३ ॥

अर्थ—ठळी कपायमार्गणामध्ये सर्वथकी स्तोक माणी के० मानी जीव जाणवा जे जणी क्रोधादिक परिणमन कालथकी मानपरिणमन काल स्तोक ठे. ते जणी मानी जीव स्तोक जाणवा. तेथकी कोही के० क्रोधी जीव अहिअ के० विशेषाधिक ठे, जे जणी मानपरिणमन कालथकी क्रोधपरिणमन काल विशेषाधिक ठे, माटे. तेथकी वखी माई के० मायी जीव विशेषाधिक ठे, जे जणी घणा कालपर्यंत माया बहुल होय, माटें. तेथकी लोत्री के० लोत्री जीव विशेषाधिक, जे जणी दशमा गुणगणा-

जे जणी सर्वथकी थोना गर्पज मनुष्य, तेमाहे पण चारित्रिया थोना, वली चारित्रियामांहे पण अप्रमत्त थोना, तेमांहे पण कृत्तिप्राप्त मन. पर्यवज्ञानी स्तोक जाणवा. तेथकी वली उंहि के० अवधिज्ञानी जीव असरयातगुणा, जे जणी मनुष्यथकी पण सम्यक्दृष्टि देवता नारकी असरयात गुणा ठे. तेने तो अवधिज्ञान ठे ते अवधिज्ञानीथी एक मइ के० मतिज्ञानी, बीजा सुअ के० श्रुतज्ञानी, ए वेहु अहिअ के० विशेषाधिक जाणवा जे जणी देवता, नारकी, सम्यक्दृष्टिने मत्यादिक त्रण ज्ञान होय, अने मनुष्य तथा तिर्यच सम्यक्दृष्टिने मति तथा श्रुत, ए वे ज्ञान होय, अने अवधिज्ञाननी जजना होय, तेथी विशेषाधिक कळा, अने मति तथा श्रुत, ए वेहु माहो-माहे सम के० सरखा जाणवा केम के, ए वेहु सायेंज होय माटे तेथकी असखवि-जगा के० विजगज्ञानी जीव, असंख्यातगुणा जाणवा जे जणी सम्यक्दृष्टि देवता तथा नारकीथी मिथ्यात्वी देवता तथा नारकी असरयातगुणा ठे ते सर्वने विजग-ज्ञान होय, ते जणी मति, श्रुत, ए वेहुथी विजगज्ञानी असरयातगुणा जाणवा. ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४३ ॥

केवलीणोणतगुणा, मइ सुअ अन्नाणिणतगुण तुल्ला ॥

सुहुमा थोवा परिहा, र सख अदखाय सखगुणा ॥ ४४ ॥

अर्थ-ते विजगज्ञानीथकी केवलीणोणतगुणा के० केवलज्ञानी जीव अनतगुणा जाणवा जे जणी सिद्धना जीव, केवलज्ञानी ठे ते देव तथा नारकीथी अनतगुणा ठे ते केवलज्ञानीथी वली मइसुअ अन्नाणिणतगुणा के० मतिअज्ञानी अने श्रुतअज्ञानी जीव अनतगुणा ठे, जे जणी सिद्धथकी पण निगोदिआ जीव अनतगुणा ठे, ते सहने मतिअज्ञान तथा श्रुतअज्ञान ठे तेथी अने ए वेहु माहोमांहे तुल्ला के० वरा वर सरखा ठे केम के जेने मतिअज्ञान ठे तेने श्रुतअज्ञान पण ठे, तेथी ए वेहु माहोमाहे सरखा ठे जिहां श्रुत होय, तिहा मतिपूर्वक श्रुत ठे, मिथ्यात्वी जणी अज्ञान कहीये ए सातमी ज्ञानमार्गणाये अद्वयबहुत्व कळु

हवे आठमी सयममार्गणामध्ये सुहुमाथोवा के० सूक्ष्मसपरायचारित्रिया जीव सर्वथकी थोना ठे जे जणी ते उत्कृष्टा तो एक समये शतपृथक्त्व पायीये, पृथक्त्व एटले वेथी मांकीने नव पर्यंतसज्ञा जाणवी तेथी परिहारसख के० परिहारविशुद्धचारि-त्रिया सरयातगुणा होय जे जणी ते उत्कृष्टा एक समयें सहस्र पृथक्त्व होय, माटे सो थकी सहस्र ते दशगुणा थया, ते थकी वली अदखायसखगुणा के० यथारयातवा-रि सरयातगुणा होय, जे जणी ते कोटी पृथक्त्व उत्कृष्टा होय माटे सहस्रथी सहस्र गुणी होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४४ ॥

ठेआ समइअ संखा, देस असखगुणऽणंतगुण अजया ॥

थोव असंख ङणंता, उहि नयण केवल अचकु ॥ ४७ ॥

अर्थ-तेयकी ठेआ के० ठेदोपस्यापनीयचारित्रिया सख्यातगुणा जाणवा. जे जणी ते शतकोटी पृथक्त्व लाजे, माटें तेयकी वली समइअ के० सामायिकचारित्रिया संखा के० संख्यातगुणा जाणवा केम के ते सहस्रकोटी पृथक्त्व उत्कृष्टा होय, ते वास्ते तथा ते सामायिकचारित्रियाथी वली देस के० देशविरति जीव, असंखगुण के० असख्यातगुणा जाणवा. जेजणी असख्याता तिर्यंचने देशविरतिपणुं होय, तेजणी असंखगुणा कहा तेयकी वली अजया के० अविरतिजीव, अणतगुण के० अनंतगुणा जाणवा जे जणी प्रथमना चार गुणगणे वर्तता जीव सर्व अविरति ठे. तेमध्ये निगोदीआ जीव अनता मिथ्यात्वी ते सर्व अविरति ठे ते जणी अनंता कहा. ए आठमी सयममार्गणायें अटपवहुत्व कहुं

हवे नवमी दर्शनमार्गणायें चार दर्शनमांहे उहि के० अवधिदर्शनी जीव थोव के० सर्वेथी स्तोक, जे जणी देवतादिक अवधिज्ञानीने अवधिदर्शन होय, माटें. तेयकी वली नयण के० चक्षुदर्शनी जीव, असंख के० असंख्यातगुणा होय जे जणी चौरि-
द्रियादिकने तथा मनुष्य, तिर्यंच पंचेद्रियने अने मिथ्यात्वी देवादिकने पण चक्षुदर्शन होय ते माटें, तथा तेयकी ङणता के० वे अनंता कहेवा एटले तेयकी केवल के० केवलदर्शनी जीव अनंतगुणा जाणवा. जे जणी सिद्धना जीवोने केवलदर्शन ठे, अने ते जीवो त्रसथकी अनंतगुणा ठे तेयकी अचकु के० अचक्षुदर्शनी जीव, अनंतगुणा जाणवा जेजणी एकेंद्रियादिकने पण अचक्षुदर्शन ठे, ते अपेक्षायें लेवा. ए नवमी दर्शनमार्गणायें अटपवहुत्व कहु ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ४५ ॥

पढाणु पुढिलेसा, थोवा दोऽसखणंत दोअहिआ ॥

अजवि अर थोवऽणंता, सासण थोवोवसमसखा ॥ ४६ ॥

अर्थ- हवे पढाणुपुढिलेसा के० दशमी श्रेण्यामार्गणायें पश्चानुपूर्वी एटले शुक्ल-
श्रेण्याथी मांमीने कृत्तलेश्या लगे अटपवहुत्व लेवु. ते देखाडे ठे. थोवा के० सर्व स्तोक शुक्लश्रेण्या जीव, केम के लांतकथकी मांमीने अनुत्तर विमानवामी देवता तथा थकर्मभूमिना मनुष्य अने तिर्यंच तथा कोइ सग्यातायुवाला मनुष्य तथा तिर्यंचने शुक्लश्रेण्या होय, तेमाटे सर्व थकी थोना कहा. तेयकी पद्मलेश्यायें वर्तता जीव, अमंग्यातगुणा जाणवा. जे जणी सातकादिक देवोथी सनत्कुमार, माहेंड, ब्रह्मदेव-
लोकना देवना, अमंग्यातगुणा ठे, तेने पद्मलेश्या होय, तेजणी. तेयकी तेजोलेश्या जीव, असंग्यातगुणा जाणवा. जे जणी सौधर्म, ईशानना देवता तेयकी

હવે એ લેશ્યાવતાદિક જીવ ચૌદ માર્ગણાઘારે વિચારતાં કયા જીવ કયા જીવની અપેક્ષાએ થોના તથા ઘણા અથવા તુલ્ય હોય ? એનો શિષ્યનો સશય ટાલવા નિમિત્ત નવમુ અલ્પ વદુત્વ દ્વાર કહેઠે તે કહેતાં થકાં ડ્રવ્યપ્રમાણાદિકદ્વાર પણ સુગમ થાય, તે જાણી એકેક માર્ગણાયે અલ્પ વદુત્વ કહે ઠે

ત્યા પ્રથમ ગતિમાર્ગણાયે સર્વ જીવથી નર કેળ મનુષ્ય ગતિના જીવ થોવા કેળ થોના જાણવા ત્યાં ગર્ભજ મનુષ્યની સંખ્યાના ઝંગણત્રીશ આંક લક્ષીયે ઠેયે. ૭, ૧૨, ૨૭, ૧, ૬૨, ૫૧, ૪૨, ૬, ૪૩, ૩૭, ૫૧, ૩, ૫૪, ૩૧, ૫૦, ૩૩૬, ૧૮૯ આકની સરચાયે ગર્ભજ મનુષ્ય જાણવા, અને ઝત્કૃષ્ટપદે તેથી અસરચાતા સમૂર્ઠિમ હોય કેમ કે મનુષ્ય વે પ્રકારના ઠે એક ગર્ભજ અને વીજા સમૂર્ઠિમ, તેમાં સમૂર્ઠિમ તે ગર્ભજ મનુષ્યના મલ મૂત્ર શુક્ર, શોણીત, માસ, પરુ, કલેવર પ્રમુખ અપવિત્ર ચૌદ સ્થાનકાદકથી ડપજે તેને કહીયે, તે સમૂર્ઠિમ યદ્યપિ અસરચાતા ઠે તથાપિ તે અધ્રુવ ઠે, જે જાણી તેનુ આયુ અતરમુદૂર્તનુ હોય તથા દેસાય નહીં, અને તેને ડપજવાનો વીરહકાલ જઘન્યથી એક સમય તથા ઝત્કૃષ્ટથી ચોવીશ મુદૂર્ત ઠે, તેથી તે કેવારે હોય અને કેવારે નિલેપ પણ થાય ૧૮૯ ન પણ હોય, અને ગર્ભજનો વિરહ તો નજ હોય, તે ગર્ભજ તો સદૈવ હોયજ, તે વહી તે સંખ્યાતાજ હોય પણ અસરચાતા ન હોય, ત્યાં સંખ્યાતાના સરચાતા જૈદ ઠે માટે તે મનુષ્ય કેટલા ઠે તેનુ પ્રરૂપણ કરે ઠે

કોષ્ઠકરાશિ, તેહિજરાશિ સાથે ગણીયે તેને વર્ગ કહીયે ત્યા એકનો વર્ગ ન હોય અને વેનો વર્ગ ચાર થાય, એ પ્રથમ વર્ગ અને ચારનો વર્ગ સોલ, એ વીજો વર્ગ, શોલનો વર્ગ વસે ને ડપજ, એ ત્રીજો વર્ગ એનો વર્ગ પાશઠ હજાર, પાચસે ને ડત્રીશ થાય એ ચોથો વર્ગ ૪૨૧૪૧૬૭૨૧૬ એ પાચમો વર્ગ ૧૦૪૪૬૭૪૪૦૭૩૭૦૧૫૧૨-૬૨૬ એ ડછો વર્ગ તે પાંચમા વર્ગ સાથે ગુણીયે, તેવારે પૂર્વોક્ત આક થાય, તે આકની સરચા સાત કોડાકોની કોઠાકોની, ઘાણુ લાલ કોડાકોની કોની, અઘાવીશ હજાર કોડાકોડી કોડી, એકશો કોડાકોડી કોની, ઘાશઠ કોઠાકોડી કોની, એકાવન લાલ કોડાકોડી, વેંતાલીશ હજાર કોડા કોડી, ઠસે કોઠાકોની, તેતાલીશ કોડાકોની, સાઢત્રીશ લાલ કોડી, ઝંગણશાઠ હજાર કોડી, ત્રણસે કોની, ચોપન કોડી અને ડપર ઝંગણલાલીશ લાલ, પચાશ હજાર, ત્રણસે ને ડત્રીશ થયા અથવા એકને ડત્રુવાર ઠાણા વમણા કરીયે તો પણ ૧૮૯ ત્રીજ રાશિ થાય એ પત્રવણામાં કશુ ઠે, ૧૮૯ જઘન્યપદે ગર્ભજ મનુષ્ય હોય અને જેવારે સમૂર્ઠિમ હોય તે સાથે ગણીયે, તેવારે ઝત્કૃષ્ટપદે અસરચાતા હોય અસરચાતી ડત્તસર્પિણી અને અવસર્પિણીના જેટલા

समय थाय, एटले क्षेत्रथकी सात राज प्रमाण घनीकृत लोकनी एक प्रदेशना श्रेणी ते श्रेणीना अंगुलप्रमाण क्षेत्रने विपे जेटला आकाशप्रदेश होय, तेनु प्रथम वर्गमूल व्रीजा वर्गमूलना प्रदेश साथें गुणीयें, ते गुणतां जेटला प्रदेश थाय, तेटला प्रदेशनु एकेक खंरुक कट्पीयें अर्हीआं अंगुलप्रमाण सूचीक्षेत्रने विपे आकाशप्रदेश असंख्याता ठे पण असत्कल्पनाये वसे ने ठप्पन्न कट्पीये तेनुं पहेलु वर्गमूल शोल थाय, अने वीजुं वर्गमूल चार थाय, व्रीजु वर्गमूल वे थाय ए व्रीजु वर्गमूल, पहेला वर्गमूल साथें गुणता वत्रीश थया, एटला प्रदेशनु खंरुक थयु एवा एकेका खंरुकें एकेक मनुष्य अपहराता जो एक मनुष्य अधिको होत, तो समग्र एकश्रेणी अपहरात, एटला उत्कृष्ट पदें समूर्धिम तथा गर्पज मल्लीने मनुष्य थाय, ते माटें नारकी प्रमुख सर्व थकी मनुष्य थोना जाणवा

ते मनुष्यथकी निरय के० नारकगतिना जीव असंख्यातगुणा अधिक होय, कालथकी असख्याती उत्सर्पिणी अवसर्पिणीना जेटला समय थाय, तेटला नारकी ठे क्षेत्रथकी प्रतरने असंख्यातमे जागे असंख्याती श्रेणीना जेटला आकाशप्रदेश थाय तेटला ठे. ते केवी रीते- तो के, अंगुलप्रमाण प्रतर क्षेत्रनेविपे जेटली आकाशप्रदेशनी श्रेणी होय, तेना वर्गमूल असंख्याता उठे त्यां पहेलु वर्गमूल व्रीजा वर्गमूल साथें गुणीयें, तथा असत्कल्पनायें अंगुलप्रमाण प्रतरने विपे वसें ने ठप्पन्न श्रेणी ठे, तेनु पहेलु वर्गमूल शोल, वीजु चार, ते शोलने चारे गुणतां चोशठ थाय. ते श्रेणी असंख्याती जाणवी एटली श्रेणीनी पहोलपणे सूची अर्हीआं ग्रहण करवी, एटली श्रेणीमाहे जेटला आकाशप्रदेश होय तेटला नारकी ठे ते माटें मनुष्यथकी असंख्यात गुणा होय.

ते नारकीथकी देव के० देवता असंख्यातगुणा होय. ते केवी रीते? तो के अंगुलमात्र क्षेत्रना प्रदेशनुं पहेलुं वर्गमूल तेने असंख्यातमे जागे जेटली प्रदेशनी श्रेणी, तेना जेटला आकाशप्रदेश होय तेटला तो असुरकुमार देवता ठे तेटला वली नागकुमार देवता ठे, यावत् तेटला स्तनितकुमार देवता ठे तथा सरयात योजन प्रमाण आकाशप्रदेशनी सूचीरूप जेटले खंरुकें करी एकेक व्यतर अपहरीयें तो घनीकृत लोकनो मांडाने आकारे समग्र प्रतर अपहराय, तेटला व्यतर देवता ठे तथा वसें ने ठप्पन्न अंगुल प्रमाण आकाशप्रदेशनी सूचीरूप जेटले खंरुके करी एकेक ज्योतिषी अपहरीयें, तो घनीकृतलोकनो समग्र प्रतर अपहराय, तेटला ज्योतिषी देवता ठे. तथा एक अंगुलमात्र क्षेत्रना प्रदेशनु व्रीजु वर्गमूल तेनु घन करीयें, तथा वीजु वर्गमूल व्रीजा वर्गमूलसाथें गुणीयें, तेटली घनीकृतलोकनी एक प्रदेशनी श्रेणीना

जेटला प्रदेश होय, तेटला वैमानिक देवता ठे एम सर्व जवनपति, व्यतर, ज्यो-
तिषी, अने वैमानिक देवता मलीने नारकीयकी असख्यातगुणा ठे ए रीते दुःख-
संखा के० मनुष्ययकी नारकी अने नारकीयकी देवता, ए वे असख्यातगुणा अनु-
क्रमे एक वीजायी जाणवा

ते देवतायकी तिरिआ के० तिर्यंच अणंतगुणा के० अनंतगुणा ठे केमके ते तिर्यं-
चमाहे वनस्पतिना जीव, निगोदिआ ते अनता ठे ए अनुरुमे अहीं असख्याताना
असख्याता जेद ठे, अने अनता जेद ठे माटे उक्तविरोध जाणवा नहीं ए गतिनु
अल्पवहुत्व कछु इति समुच्चयार्थ ॥ ४ ॥

पण चउ ति छ एगिंदी, थोवा तिनि अहिआ अणत गुणा ॥

तस थोव असखग्गी, जूजलानिल अहिआ अणता ॥ ४१ ॥

अर्थ-वीजी इन्द्रियमार्गणामध्ये सर्वथी थोवा के० थोवा पण के० पंचेन्द्रिय जीव,
जे जणी सातराज प्रमाण घनीकृत लोकनी एक प्रदेशनी सूची श्रेणीना असख्येय
योजन कोडाकोनी प्रमाण तेना जेटला आकाश प्रदेशराशि तेटला पंचेन्द्रिय जीव
ठे, ते थकी काइएक अधिका जिहासुधी वमणा न होय त्यासुधी विशेषाधिक
कहीये तेटला चउ के० चौरिन्द्रिय जीव, ते थकी विशेषाधिक ति के० तेन्द्रिय जीव,
ते थकी विशेषाधिक छु के० वेंन्द्रिय जीव, ए रीते चौरिन्द्रिय, तेन्द्रिय अने वेंन्द्रिय,
ए तिनि के० त्रण जीवराशि अहिआ के० अनुरुमे एक वीजायी अधिका अधिका
जाणवा, अने ते वेंन्द्रिय जीव थकी एगिंदी के० एकेन्द्रिय जीव, अणतगुणा के० अनंतगुणा
जाणवा जे जणी एकेन्द्रियमाहे वनस्पतिकाय आवे, ते मध्ये निगोदीआ जीव पण आवी
गया माटे ते सर्व त्रसथी अनंतगुणा होय ए वीजी इन्द्रियमार्गणाये अल्पवहुत्व विचारु

हवे व्रीजी कायमार्गणामध्ये तसथोव के० सर्वथी थोवा त्रस कायिआ जीव जे
जणी घनीकृत लोकनी असख्य योजन कोटा कोटी प्रमाणनी प्रदेशराशिप्रमाण त्रस
जीव ठे ते थकी असखग्गी के० अग्निना जीव असख्यात गुणा ठे, केम के असख्य
लोकाकाश प्रदेशप्रमाण ठे, ते माटे तथा तेथी जूजलानिलअहिआ के० पृथ्वी-
कायिआ जीव विशेषाधिक ठे ते थकी अप्कायिआ जीव, विशेषाधिक ठे ते थकी
अनील एटले वायुकायिआ जीव विशेषाधिक ठे ए चार कायना जीवनु प्रमाण,
सूत्रने त्रिपे अमरयात लोकाकाशप्रदेश प्रमाण अविशेषे कछु ठे पण असख्या-
ताना अमरयाना जेद ठे तेमाटे अल्पवहुत्व घटे ठे तेथकी वली वनस्पति कायना
जीव अणता के० अनंतगुणा जाणवा, जे जणी निगोदीआ जीव अनता ठे, माटे
ए व्रीजी कायमार्गणाये अल्पवहुत्व कछु ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४१ ॥

मण वयण काय जोगी, थोवा असंखगुणा अणंतगुणा ॥

पुरिसा थोवा इत्ती, संखगुणा अणंतगुणा कीवा ॥ ४२ ॥

अर्थ—हवे चोथी योगमार्गणामध्ये सर्व थकी मण के० मनोयोगी जीव थोवा के० थोवा जाणवा. जे जणी संधी पचेद्रिय जीव मनोयोगी होय, ते सर्वथी स्तोक ठे. ते थकी वयण के० वचनयोगी जीव, असंखगुणा के० असंख्यातगुणा जाणवा जे जणी वेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरिंद्रिय, असंझीपचेंद्रिय अने संधीपचेद्रिय, ए पांच जीवराशि सह वचनयोगी ठे, तेथी असंख्याता ठे ते माटे ते जेतता असंख्यातगुणा होय ते थकी कायजोगी के० काययोगी जीव, अणतगुणा के० अनंतगुणा ठे, जे जणी एकेद्रिय निगोदादिकना अनंता जीव पण काययोगी ठे. ए चोथी योगमार्गणाये अद्वयवहुत्व कळुं.

हवे पांचमी वेदमार्गणामध्ये पुरिसाथोवा के० सर्व थकी पुरुषवेदी जीव थोवा जाणवा, ते थकी इत्ती के० स्त्रीवेदी जीव, संखगुणा के० संख्यातगुणाधिक जाणवा जे जणी देवता थकी देवी वत्रीशरूपे अधिक वत्रीश गुणी अधिकी होय, अने मनुष्यथकी मनुष्यणी सत्तावीशरूपे अधिक सत्तावीश गुणी जाणवी. अने तिर्यच पुरुषथकी तिर्यचणी स्त्री त्रिगुणी त्रणरूपे अधिक होय ए रीतें स्त्री पुरुष थकी सरयात गुणी अधिक जाणवी ते थकी कीवा के० क्लीव एटले नपुसकवेदी जीव, अणंतगुणा के० अनंतगुणा जाणवा जेजणी एकेद्रिय, विकलेद्रिय, तथा संमूर्धिम मनुष्य अने तिर्यच तथा नारकी, ए सर्व नपुसकवेदी ठे तेमाहे एकेद्रियमां पण वनस्पतिना जीव अनंता ठे. माटें अनंतगुणा कळा ए पांचमी वेदमार्गणाये अद्वयवहुत्व कळुं ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४२ ॥

माणी कोही माई, लोजी अहिअ मणनाणिणो थोवा ॥

जहि असंखा मइ सुअ, अहिअ सम असख विजंगा ॥ ४३ ॥

अर्थ—ठढी कपायमार्गणामध्ये सर्वथकी स्तोक माणी के० मानी जीव जाणवा. जे जणी क्रोधादिक परिणमन कालथकी मानपरिणमन काल स्तोक ठे ते जणी मानी जीव स्तोक जाणवा तेथकी कोही के० क्रोधी जीव अहिअ के० विशेषाधिक ठे, जे जणी मानपरिणमन कालथकी क्रोधपरिणमन काल विशेषाधिक ठे, माटें तेथकी वली माई के० मायी जीव विशेषाधिक ठे, जे जणी घणा कालपर्यंत माया बहुल होय, माटे तेथकी लोजी के० लोजी जीव विशेषाधिक, जे जणी दशमा गुणवाणा-सुधी पण लोज होय, ते माटें ए ठढी कपायमार्गणाये अद्वयवहुत्व कळुं

सातमी ज्ञानमार्गणामध्ये मणनाणिणोथोवा के० सर्वस्तोक मनःपर्यवज्ञानी जाणवा.

जे जणी सर्वथकी थोना गर्ज मनुष्य, तेमांहे पण चारित्रिया थोना, वली चारित्रिया मांहे पण अप्रमत्त थोना, तेमाहे पण कृद्धिप्राप्त मन पर्यवज्ञानी स्तोक जाणवा तेथकी वली उद्दि के० अवधिज्ञानी जीव असरयातगुणा, जे जणी मनुष्यथकी पण सम्यक्दृष्टि देवता नारकी असरयात गुणा ठे तेने तो अवधिज्ञान ठे ते अवधिज्ञानीथी एक मझ के० मतिज्ञानी, बीजा सुअ के० श्रुतज्ञानी, ए वेहु अहिअ के० विशेषाधिक जाणवा जे जणी देवता, नारकी, सम्यक्दृष्टिने मत्यादिक जण ज्ञान होय, अने मनुष्य तथा तिर्यच सम्यक्दृष्टिने मति तथा श्रुत, ए वे ज्ञान होय, अने अवधिज्ञाननी जजना होय, तेथी विशेषाधिक कद्या, अने मति तथा श्रुत, ए वेहु माहो-मांहे सम के० सरखा जाणवा केम के, ए वेहु साथेंज होय माटे तेथकी असखवि-जगा के० विजगज्ञानी जीव, असरयातगुणा जाणवा जे जणी सम्यक्दृष्टि देवता तथा नारकीथी मिथ्यात्वी देवता तथा नारकी असरयातगुणा ठे ते सर्वेने विजग-ज्ञान होय, ते जणी मति, श्रुत, ए वेहुथी विजगज्ञानी असरयातगुणा जाणवा ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४३ ॥

केवलीणोणतगुणा, मझ सुअ अन्नाणिणंतगुण तुल्ला ॥

सुहुमा थोवा परिहा, र सख अहखाय सखगुणा ॥ ४४ ॥

अर्थ-ते विजगज्ञानीथकी केवलीणोणतगुणा के० केवलज्ञानी जीव अनतगुणा जाणवा जे जणी सिद्धना जीव, केवलज्ञानी ठे ते देव तथा नारकीथी अनतगुणा ठे ते केवलज्ञानीथी वली मझसुअ अन्नाणिणंतगुणा के० मतिअज्ञानी अने श्रुतअज्ञानी जीव अनतगुणा ठे, जे जणी सिद्धथकी पण निगोदिआ जीव अनतगुणा ठे, ते सहने मतिअज्ञान तथा श्रुतअज्ञान ठे तेथी अने ए वेहु मांहीमांहे तुल्ला के० बरा-बर सरखा ठे केम के जेने मतिअज्ञान ठे तेने श्रुतअज्ञान पण ठे, तेथी ए वेहु माहोमांहे सरखा ठे जिहां श्रुत होय, तिहा मतिपूर्वक श्रुत ठे, मिथ्यात्वी जणी अज्ञान कहीये ए सातमी ज्ञानमार्गणाये अद्वयहृदय कहु

हवे आठमी सयममार्गणामध्ये सुहुमाथोवा के० सूक्ष्मसपरायचारित्रिया जीव सर्वथकी थोना ठे जे जणी ते उत्कृष्टा तो एक समयें शतपृथक्त्व पामीचें, पृथक्त्व पटले वेथी मानीने नव पर्यंतसज्ञा जाणवी तेथी परिहारसख के० परिहारविशुद्धाचारि-त्रिया संन्यातगुणा होय जे जणी ते उत्कृष्टा एक समये सहस्र पृथक्त्व होय, माटे सो थकी सहस्र ते दशगुणा थया, ते थकी वली अहखायसखगुणा के० यथारयातचा-रित्रिया सरयातगुणा होय, जे जणी ते कोटी पृथक्त्व उत्कृष्टा होय माटे सहस्रथी कोटी दश सहस्र गुणी होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४४ ॥

ठेअ समइअ संखा, देस असखगुणऽणंतगुण अजया ॥

थोव असंख डुणंता, उहि नयण केवल अचखु ॥ ४५ ॥

अर्थ—तेथकी ठेआ के० ठेदोपस्यापनीयचारित्रिया सख्यातगुणा जाणवा. जे जणी ते शतकोटी पृथक्त्व लाजे, माटें तेथकी वली समइअ के० सामायिकचारित्रिया संखा के० सरयातगुणा जाणवा केम के ते सहस्रकोटी पृथक्त्व उत्कृष्टा होय, ते वास्ते तथा ते सामायिकचारित्रियाथी वली देस के० देशविरति जीव, असंखगुण के० असख्यातगुणा जाणवा जेजणी असरयाता तिर्यंचने देशविरतिपणुं होय, तेजणी असंखगुणा कहा तेथकी वली अजया के० अविरतिजीव, अणंतगुण के० अनंतगुणा जाणवा जे जणी प्रथमना चार गुणठाणें वर्त्तता जीव सर्व अविरति ठे तेमध्ये निगोदीआ जीव अनंता मिथ्यात्वी ते सर्व अविरति ठे ते जणी अनंता कहा ए आठमी संयममार्गणायें अटपवहुत्व कहु.

हवे नवमी दर्शनमार्गणायें चार दर्शनमांहे उहि के० अवधिदर्शनी जीव थोव के० सर्वथी स्तोक, जे जणी देवतादिक अवधिज्ञानीने अवधिदर्शन होय, माटें तेथकी वली नयण के० चहुदर्शनी जीव, असंख के० असरयातगुणा होय जे जणी चौरि-
ड्रियादिकने तथा मनुष्य, तिर्यंच पंचेंड्रियने अने मिथ्यात्वी देवादिकने पण चहुदर्शन होय ते माटे, तथा तेथकी डुणंता के० वे अनंता कहेवा एटले तेथकी केवल के० केवलदर्शनी जीव अनंतगुणा जाणवा जे जणी सिद्धना जीवोने केवलदर्शन ठे, अने ते जीवो त्रसथकी अनंतगुणा ठे तेथकी अचखू के० अचहुदर्शनी जीव, अनंतगुणा जाणवा जेजणी एकेंड्रियादिकने पण अचहुदर्शन ठे, ते अपेक्षायें लेवा. ए नवमी दर्शनमार्गणायें अटपवहुत्व कहु ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४५ ॥

पन्नाण पुविलेसा, थोवा दोऽसंखणत दोअदिआ ॥

अजवि अर थोवऽणंता, सासण थोवोवसमसखा ॥ ४६ ॥

अर्थ—हवे पन्नाणपुविलेसा के० दशमी लेश्यामार्गणायें पश्चानुपूर्वी एटले शुक्ल-
लेश्याथी मांकीने कृष्णलेश्या लगें अटपवहुत्व लेवु ते देखाडे ठे. थोवा के० सर्व स्तोक शुक्ललेश्याना जीव, केम के लांतकथकी मांकीने अनुत्तर विमानवासी देवता तथा अकर्मजूमिना मनुष्य अने तिर्यंच तथा कोइ सख्यातायुवाला मनुष्य तथा तिर्यंचने शुक्ललेश्या होय, तेमाटें सर्व थकी थोवा कहा. तेथकी पद्मलेश्यायें वर्त्तता जीव, असरयातगुणा जाणवा जे जणी लातकादिक देवोथी सनत्कुमार, माहेंड, ब्रह्मदेव-
लोकना देवता, असंरयातगुणा ठे, तेने पद्मलेश्या होय, तेजणी तेथकी तेजोले-
श्याना जीव, असरयात गुणा जाणवा. जे जणी सौधर्म, ईशानना देवता तेथकी

असरयातगुणा ठे, माटें ए दोऽसंखगुणा के० वे स्थानके असंरयात गुणा लेवा अने केटलीएक प्रतिमांहे ए वे राशिना जीव संरयातगुणा अधिक लखेला ठे ते सुज्ञोयें विचारी जोवुं, तेथी कापोतलेश्याना जीव, अणत के० अनतगुणा जाणवा जेजणी निगोदीश्या जीवने पण कापोतलेश्या होय, तेथकी दोअहिश्या के० वे स्थानके विशेष-पाधिक कहेवा एटले कापोतलेश्या थकी नीललेश्याना जीव, विशेषाधिक जाणवा. जेजणी नीललेश्यावंत नारकी प्रमुख तेमांहे घालीये, तेवारे विशेषाधिक थाय तेथकी कृष्णलेश्याना जीव, विशेषाधिक केम के घणा जीवने कृष्णलेश्या ठे, यद्यपि निगोदीश्या जीवमा त्रणे लेश्या ठे, तथापि त्यां कृष्णलेश्याना जीव अधिक, ते माटें ए दशमी लेश्यामार्गणाये अद्वयवहुत्व कथुं

हवे अजविश्वरथोवणता के० अगीश्वरमी जव्यमार्गणामध्ये अजव्य स्तोक, जे जणी अजव्यजीव जघन्य युक्त चोथे अनते ठे तेजणी तेथकी इतर जे जव्य जीव ते अनतगुणा जाणवा जेजणी अनतकाले पण तेनो अत नहीं आवे एटला जव्य जीवो ठे, जोपण सदा मुक्तिमार्ग बहेज ठे तोपण कोश्वारें जव्यजीवथकी शून्य लोक थशे नहीं ए जव्यमार्गणाये अद्वयवहुत्व कथुं.

हवे वारमी सम्यक्त्वमार्गणामध्ये सांसेणथोवा के० सास्त्रादनी जीव, सर्व थकी स्तोक, केम के ए गुणठाणे उपशमसम्यक्त्वथी पडतां कोइएक जीव होय, ते जणी तेथकी उवसमसखा के० औपशमिक सम्यक्दृष्टि जीव, सरयात गुणा जाणवा. जे जणी केटलाएक न पण पडे, तेनी अपेक्षाये जाणवा ॥ ४६ ॥

मीसा सखा वेअग, असंख गुण खइअ मिष्ठ इ अणता ॥

सन्नि अर थोवणता, अणहार थोवेअर असखा ॥ ४७ ॥

अर्थ— ते औपशमिक सम्यक्दृष्टिथी मीसासखा के० मिश्रदृष्टि जीव संरयातगुणा जाणवा केम के सम्यक्त्वथकी पण जीव, मिश्रें आवे अने मिथ्यादृष्टि जीव पण मिश्रें आवे, ते वास्ते हवे ते मिश्रदृष्टिथकी वेअग के० द्वायोपशमिक सम्यक्दृष्टि जीव, असंखगुण के० असरयातगुणा ठे जे जणी तेनो स्थितिकाल असरयातगुणो ठे, केम के उत्कृष्ट वाशठ सागरोपम जाजेरा वेदकसम्यक्त्वे जीव रहे ठे ते अपेक्षाये कथा, ते थकी सइअमिष्ठइअणता के० एक द्वायकसम्यक्त्वी तथा बीजा मिथ्यादृष्टि, ए वे अतुक्रम एक बीजाथी अनतगुणा कहेवा, एटले द्वायोपशमिकथकी द्वायकसम्यक्दृष्टि जीव, अनतगुणा ठे जेजणी सिद्धना जीव अनता ठे तेने ए सम्यक्त्व ठे ते अपेक्षाये कथा, ते थकी मिथ्यास्वी जीव अनतगुणा ठे जेजणी

निगोदीया जीव सिद्धी पण अनंतगुणा ठे. ते सर्व मिश्रात्वी ठे. ए चारमी सम्प-
क्त्वमार्गणायें अद्वयवहुत्व कथुं.

हवे सन्निश्चरयोवणता के० संझी असंझीमार्गणामांहे संझीया जीव थोना, जे-
नणी गर्भज मनुष्य, तिर्यच, देवता अने नारकी, ए जीव सन्निया ठे, ते थकी उत्तर
जे असन्निया एकेंद्रियादिक जीव ठे, ते अनंतगुणा निगोदीया जीवनी अपेक्षायें
ठे. ए तेरमी सन्निमार्गणायें अद्वयवहुत्व कथुं.

हवे अणहारयोवेथरअसंवा के० आहारक मार्गणायें आहारी अने अणाहारी
जीवमाहे अणाहारी जीव स्तोक, जेजणी विग्रहगतियें वर्तता त्रण समय जगें जीव
अणाहारी होय, तथा सिद्धना जीव अणाहारी ठे. ते अपेक्षाये कहा. तथा ते थकी
आहारी जीव असंख्यातगुणा जाणवा, जेजणी जो पण अनंता जीव ठे, तो पण
आयु, स्थिति असंख्यात समयनी होय, तिहा एकेरु समयोत्पन्न जीव अनंता होय,
तथापि असंख्यसमयोत्पन्न जणी असंख्यातगुणा कहा जो पण सिद्धना जीव अनंता
अणाहारी ठे तो पण निगोदीयाना अनंता आगल सिद्धनु अनंतु कोइ लेखामो
नथी तेथी असंख्यातगुणा होय. ए चौद मार्गणायें अद्वयवहुत्व कथुं ॥ ४७ ॥

हवे चौद गुणस्थानकें जीवस्थानादिक दश बोल विचारे ठे जेजणी मार्गणा-
स्थितजीव गुणस्थानकशून्य न होय तेथी विशेषादेशे मार्गणाने गुणगणे जीव
जेदादिक दश बोल कहे ठे. तिहां प्रथम गुणगणाने विषे जीवजेद कहे ठे.

॥ अथ गुणस्थानेषु जीवजेदानाह ॥

सब जिअगण मिठे, सग सासणि पण अपज्ज सन्नि झुगं ॥

सम्मे सन्नी छविदो, सेसेसु सन्नि पज्जतो ॥ ४८ ॥

अर्थ- सवजिअगणमिठे के० तिहा प्रथम मिश्रात्वगुणगणे एकेंद्रियादिक चौदे
जीवजेद सर्व पामीयें केम के सर्व जीवजेदे मिश्रात्वीपणुं अवश्य होय, तेजणी.
अने सासणि के० धीजे साम्बादनगुणगणे सग के० सात जीवस्थानरु पामीयें. तेना
नाम कहे वें. एकेंद्रिय घाटर, बेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरेंद्रिय, अने असंझीपचेंद्रिय ए
पणअपज्ज के० पाच करणअपर्याप्ता अने सन्निउं पचेंद्रिय पर्याप्तो तथा अपर्याप्तो, ए
सन्निझुगं के० वे जेद सन्नियाना, एवं सात होय. एटले एकेंद्रियादिकमध्ये सम्पत्त्व
यमतो जीव अयनरे, तेथी अपर्याप्तावस्थायें साम्बादनगुणगणुं होय, अने सझी
पर्याप्ताने ग्रथिजेदथी पननां साम्बादन होय तथा सम्मेमन्नीछविदो के० चोथे
अविरति सम्पत्त्वगुणगणे सन्निउं पर्याप्तो तथा अपर्याप्तो ए वे जेद होय केम
के सम्पत्त्व सहित आनी अयनरे. ते संझि करणपर्याप्तो होय, ए पूर्वोक्त त्रण गुण-

गुणगणी सेसेसु के० शेष रखा जे अगीत्यार गुणगणां तेने पिपे मक्षिपट्टसो के० सन्निपर्याप्तानो एकज जेद होय ॥ ४० ॥

॥ हवे चोद गुणगणे योग कहे वे ॥

॥ अथ गुणगणेषु योगानाद ॥

मिठ डुगि अजइ जोगा, द्वार डुगूणा अपुष पणगेउ ॥

मण वय उरख सविउधि, मीसी सविउधि डुग देसे ॥ ४१ ॥

अर्थ- मिठडुगि के० मिथ्यात्त अने सास्त्रादन, ए वे गुणगणा अने ग्रीजुं अजइ के० अविरतिसम्यग्दृष्टि, ए त्रण गुणगणे जोगाद्वारडुगूणा के० आहारक अने आहारकमिश्र ए वे योग न होय बीजा तेर योग होय तिहां कार्मेण अने औदारिकमिश्र ए वे योग, अपर्याप्तावस्थायें मनुष्य तथा तिर्यंचने होय, ने वैक्रियमिश्र ए एक योग, देवता नारकीने अपर्याप्तावस्थायें होय, शेष मनना चार, वचनना चार, औदारिक अने वैक्रिय, ए दश योग, पर्याप्तावस्थाये होय, अने चारित्र, ए त्रण गुणगणे नथी तेजणी आहारद्विक न होय

तथा अपुषपणगेउ के० अपूर्वादिक पाच गुणगणा णट्ठे अपूर्वकरण, पादरमपराय, सूक्ष्मसपराय, उपशतमोह अने क्षीणमोह, ए पाच गुणगणे मण के० मनना चार योग, तथा वय के० वचनना चार योग अने उरख के० औदारिक, ए नव योग पामीयें ए अपूर्वादिक पाच गुणगणे अतिविशुद्ध चारित्रजणी वैक्रिय तथा आहारक शरीर न करे, तेथी तेना चार योग एने न होय अहींथा अपर्याप्तो न होय माटे औदारिकमिश्र अने कार्मेण, ए वे योग पण न होय शेष नव योग होय. अने मीसी के० ग्रीजे मिश्रगुणगणे सविउधि के० ते पूर्वोक्त नव योगने वैक्रिय सहित करीयें, तेवारं दश योग होय जेजणी देवता तथा नारकीने पण मिश्रगुणगण होय तेथी तेने वैक्रिययोग पण होय

तथा देसे के० देशविरति नामे पाचमे गुणगणे सविउधिडुग के० पूर्वोक्त नव योगने वैक्रियद्विक सहित करीयें, तेवारं अगीत्यार योग होय, तिहा एक वैक्रिय अने बीजो वैक्रियमिश्र, ए वे योग खड्धिप्रत्यय होय, तेजणी मनोयोग चार, वचनयोग चार, औदारिकयोग एक, अने वैक्रिययोग वे, एव अगीत्यार योग होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४१ ॥

साहारडुग पमत्ते, ते विउवाहार मीस विणु इअरे ॥ कम्मुर
लडुगताइम, मण वयण सजोगि न अजोगि ॥ ४० ॥

अर्थ-ए पूर्वोक्त अग्नीआर योगने साहारदुग के० आहारक अने आहारकमिश्र ए वे योग सहित करीयें, तेवारें प्रमत्ते के० प्रमत्तसंयतनामे ठठे गुणगणे होय, केम के अहींआं आहारकना वे अने वैक्रियना वे, एवं चार योग लब्धिप्रत्यये होय. तिहां लब्धि प्रयुंजतां प्रमत्त होय, तेजणी तेविज्वाहारमीसविणु के० तेहीज तेर योगमाहेथी एक आहारकमिश्र अने वीजो वैक्रियमिश्र, ए वे योग अप्रमत्तगुणगणे न होय. जे जणी ए वे योग वैक्रिय तथा आहारक आरंजतां होय, तिहां तो लब्धि प्रयुजे तेवारें प्रमत्त होय, एण अप्रमत्त लब्धितुं प्रयुंजवु नथी तेथी प्रमत्ते होय, एण ए वेहु शरीर ठतां अप्रमत्तपणु आवे ते अपेक्षायें वैक्रिय अने आहारक ए वे योग कक्षा, अने एना मिश्र न होय माटें ए वे विना इअरे के० प्रमत्तथी इत्तर जे अप्रमत्त गुणगणु तेने विपे अग्नीआर योग होय, कम्भुरलदुग के० एक कर्मण वीजो औदारीकमिश्र, ए छिक तथा अंताइममणवयण के० अतादिम एटले धुरला अने ठेह्वा ए वे मन योग अने एज वे वचनयोग, एटले सत्यमनोयोग अने अस-त्यामृतामनोयोग, वली एज वे वचनना योग, एव सात योग, सजोगि के० सयो-गिनामा तेरमे गुणगणे होय. तिहां मनोयोग अनुत्तरविमानना देवता जेवारें संदेह प्रश्न पूठे, तेवारें उत्तर आपवा निमित्ते तेहीज रूपें मनोद्वय परिणमावे तिहां मनोयोगनुं कार्य पडे अने वचन योग धर्मेदेशना कार्य कालें होय, अने औदा-रिकमिश्र तथा कर्मण ए वे योग केवलसमुद्रघातमाहे होय अने औदारिकयोग मूल होय. अजोगि के० अयोगीगुणगणे चपलता टली ते माटे एके योग न होय ॥५०॥

हवे चौद गुणगणे वार उपयोग विवरे ठे, जे जणी गुणस्थानक विशुद्ध वर्त्ततो जीव, विशुद्धयोगे करी उपयोग शुद्धि पामे तेजणी योग कक्षा पठी उपयोग कहे ठे

॥ अथ गुणगणेषूपयोगानाह ॥

ति अनाण छु दंसाइम, छुगे अजय देसि नाण दंस तिगं ॥
ते मीसि मीस समणा, जयाइ केवल छु अत छुगे ॥ ५१ ॥

अर्थ-तिअनाण के० त्रण अज्ञान अने छुछुंस के० चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन, ए वे दर्शन. एवं पांच उपयोग, अडसछुगे के० आदिम वे गुणगणे होय, एटले मिथ्यात्व अने सास्वादन ए वे गुणगणे पूर्वोक्त पांच उपयोग होय, अने अजय के० अविरतिनामे चोथे गुणगणे तथा देसि के० देशविरतिनामे पांचमे गुणगणे नाणदंसतिगं के० मति, श्रुत अने अवधि, ए त्रण ज्ञान, अने चक्षु, अचक्षु, अने अवधि, ए त्रण दर्शन, एवं ठ उपयोग होय देशविरतिमां मनःपर्यवज्ञान, केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए त्रण

ઉપયોગ ન હોય, તથા એ ગુણગણે રહેલા જીવ, મિથ્યાત્વી ન હોય, માટે એને ત્રણ અજ્ઞાન પણ ન હોય એવી રીતે ઠ ઉપયોગ ન હોય

તે મીસિમીસ કે૦ તેજ ત્રણ અજ્ઞાન સાથે મિશ્ર થયેલા એવા ત્રણ જ્ઞાન તથા તેમજ ત્રણ દર્શન, એવ ઠ ઉપયોગ મિશ્રગુણગણે લાજે. કેમ કે જેને સમ્યક્ત્વાંશ વહુલ હોય તેને જ્ઞાનાશવાહુલ્ય હોય, અને જેને મિથ્યાત્વાંશ વહુલ હોય તેને અજ્ઞાનવાહુલ્ય હોય અહીંઆ મિશ્રગુણગણે જે અવધિદર્શન કહ્યું તે સિદ્ધાંતને અજિપ્રાયે જાણવું, પણ કાર્મગ્રથિકના અજિપ્રાયે ન જાણવું

સમણા કે૦ તે પૂર્વોક્ત ઠ ઉપયોગને મનપર્યવજ્ઞાન સહિત કરીયે એટલે ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, એવ સાત ઉપયોગ જયાં કે૦ પ્રમત્તાદિક એટલે પ્રમત્તગુણગણાથી માંનીને વારમા દ્વીગમોહગુણગણા સુધીનાં સાત ગુણગણે વર્તતા જીવ, સર્વવિરતિ હોય તેથી એને મન પર્યવજ્ઞાન પણ લાજે, માટે સાત ઉપયોગ હોય અને અતલુગે કે૦ સયોગી અને અયોગી, એ અતના બે ગુણગણે કેવલહુલ કે૦ કેવલજ્ઞાન અને કેવલ-દર્શન, એ બે ઉપયોગ હોય, શેષ દશ ઉપયોગી ઠાદ્યસ્થિક છે તે જ્યાં ન હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થઃ ॥ ૫૧ ॥

હવે સૂત્રસમ્મતપણે કેટલાએક બોલ અહીંઆ કર્મગ્રંથે નથી માન્યા, તે દેલાડે છે

સાસણ જાવે નાણં, વિઝવ ગાહારગે ઝરલ મિસ્સં ॥

નેગિદિસુ સાસાણો, નેદાહિ ગયં સુઅ મયંપિ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ—સાસણજાવેનાણ કે૦ સાસ્વ દનજાવે સાસ્વાદનગુણગણે સાસ્વાદનસમ્યક્દષ્ટિ જાણી સિદ્ધાંતમાંહે મતિ અને શ્રુતજ્ઞાની પણ કહ્યા છે એટલે વૈક્રિયાદિક વિકલ્લેન્દ્રિયમાં ઉપજતા જીવ સાસ્વાદનપણે જ્ઞાની કહ્યા છે તેજ કર્મગ્રથાજિપ્રાયે જ્ઞાન નથી કહ્યું તેનો એ અજિપ્રાય જે સાસ્વાદનપણે સમ્યક્ત્વથી પડતા હોય છે, તે મિથ્યાત્વને સન્મુલ્ય છે માટે મલીનસમ્યક્ત્વ છે તેથી ત્યા જ્ઞાન પણ મલીન છે માટે અજ્ઞાનજ કહ્યું તથા પન્નવણા અને જગવતી પ્રમુલ્ય સૂત્રને વિષે વિઝવગાહારગે કે૦ વૈક્રિય અને આહારકશરીરવાલાને એટલે લલ્લિપ્રત્યયિક વૈક્રિય શરીર અને આહારકશરીરને પ્રથમ પ્રારજકાલે ઝરલમિસ્સ કે૦ વૈક્રિયપુન્નલ ઔદારિક સાથે મિશ્રજાવ માટે ઔદારિક સાથે મિશ્ર હોય, તેથી તે યોગનુ નામ ઔદારિકમિશ્ર શ્રીસિદ્ધાંતને વિષે કહ્યું છે તે કર્મગ્રંથે અગીકાર ન કહ્યું, અને કર્મગ્રંથને અજિપ્રાયે તો લલ્લિપ્રત્યય શરીરને મુલ્યતાજાણી વૈક્રિય વૈક્રિયમિશ્ર કહ્યું, તથા આહારક આહારકમિશ્ર કહ્યું પણ ઔદારિકમિશ્ર ન કહ્યું, તેનો હેતુ આમ છે કે જે ગુણપ્રત્યયિક લલ્લિને વલવ-

त्तरपणे करीने जे शरीर करवा मांडे ते शरीरनुं चलवत्तरपणुं होय ते माटें एने प्रारंजकालें तथा परित्यागकालें पण वैक्रियमिश्र अने आहारकमिश्र कळ्यां

तथा नेगिदिसुसासाणो के० सिद्धांतने विपे एकेंद्रियमांहे सास्वादनपणु नथी कळु सास्वादनी जीव एकेंद्रियमांहे न उपजे, अने कर्मग्रथवाळे एकेंद्रियमांहे सास्वादनपणु कळुं ठे एनो हेतु काइ जणातो नथी; जे सिद्धांतें स्पष्ट ना कही ठे, ते कर्मग्रथवाळे आदळु ए तत्व, केवळी जाणे नेहाहिगयसुथमयपि के० ए त्रण वोल सर्व सूत्रे मान्या ठे पण एनु अहींथां ग्रहण नथी कळुं इत्यर्थ. ॥

तथा वली अहींथां गाथामां तो नथी कळु पण एवी रीतेज सिद्धांतमांहे मिथ्यात्वादिक त्रण गुणठाणे अवधिदर्शन अनिश्चयपणे कळुं ठे, केम के विजगें मिथ्यात्वज्ञानजणी वस्तुनो निश्चय न कळो अवधिदर्शन नथी सामान्यावबोधजणी वस्तुनो निश्चय न होय तेथी ए वने जुदा खरा, पण एकरूप जणी पूर्वोक्त त्रण गुणठाणे ए वे उपयोग होय, एम कळु अने कर्मग्रथने मतें चोथे गुणठाणे सम्यक्-दृष्टिने अवधिदर्शन होय, पण प्रथमना त्रण गुणठाणे अवधिदर्शन न होय एम कळुं, अने श्रीजगवती, पद्मवणा तथा जीवाजिगमप्रमुख सूत्रमांहे पदेला गुणठाणाथी मांनीने वारमा गुणठाणा सुधी अवधिदर्शन होय, एम कळु ठे अने अहींथां कर्मग्रथने मतें विजगजानीने अवधिदर्शन न होय, एम मानीने चोथा गुणठाणाथी वारमा पर्यंत अवधिदर्शन होय एम कळुं

तेमज वली सिद्धांतने मतें ग्रंथिजेद करतां, प्रथम द्वायोपशमिक सम्यक्त्व पामे अने कर्मग्रथना मतें प्रथम ओपशमिक सम्यक्त्व पामे एम मतजेद ठे पण अहींथां सिद्धांतमत आश्रयो नथी, अने कर्मग्रथिक मत आश्रयो ठे. माटें एमां कांइ विरोध न जाणवो ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ५७ ॥

हवे चौद गुणठाणे लेश्या कहे ठे जे जणी उपयोग सुधी लेश्या सुधीयें होय ते जणी उपयोग कळ्या, पठी लेश्या कहे ठे

॥ अथ गुणस्थानेषु लेश्यामाह ॥

ठसु सधा तेउ तिगं, इगि ठसु सुका अजोगि अद्वेसा ॥

वधस्स मिठ अविरइ, कसाय जोगति चउ देऊ ॥ ५३ ॥

अर्थ— ठसु के० मिथ्यात्वथी मांनीने प्रमत्तत्वगें ठ गुणठाणानेविपे सधा के० सर्व कृष्णादिक ठए लेश्या होय, तेउतिगं के० तेजोलेश्या, पद्मलेश्या अने शुक्ललेश्या, ए त्रण लेश्या इगि के० एक अप्रमत्तनामे सातमुं गुणठाण, तिहां एक पूर्वप्रतिपन्न

नव सोल कसाया पन, रि जोग इअउत्तरा उसगवणा ॥

इग चउ पण ति गुणेषु, चउ ति उ इग पचउ वंधो ॥ ५५ ॥

अर्थ—नव के० नव नोकपाय एटले हास्य पट्टक तथा त्रण वेद, एवं नव तथा सोलकसाया के० अनतानुवधीयादिक शोल कपाय ए शोल कपाय सर्वे कर्म प्रकृतिना रसवधना हेतु ठे, केम के कपायविशेषे रसविशेष होय ते जणी ए विशेष-वधहेतु जाणवा. ए पच्चीश कपाय कहा.

तथा पनरिजोग के० मनना चार, वचनना चार अने कायाना सात, एवं सर्व मली पदर योग जे ठे, ते प्रदेशवधना हेतु ठे एव मिथ्यात्व पांच, अविरति चार, कपाय पच्चीश, तथा योग पंदर, इअ के० ए सर्व मली चार मूल हेतुना उत्तराज के० उत्तरभेद, सगवणा के० सत्तावन होय एणे करी जीवने कर्म बंधाय जेम धरुनालें करी तलावमाहे पाणी आवे, तेम ए पण कर्म आवगाना चारणां जाणवां, तेजणी ए सत्तावननु नाम, आश्रव पण कहीये

हवे चौद गुणठाणे मूलवधहेतु कहे ठे अहींआं त्रीजा पदनी संख्या, चोथा पदनी संख्या, अनुक्रमें जोडीये, तेवारें इग के० एक मिथ्यात्वगुणठाणे एनी साथे चउ के० चउपद जोमीये, तेवारें एक मिथ्यात्वगुणठाणे कर्मबंध चतु प्रत्ययिउं होय, एटले एक मिथ्यात्व, बीजो अविरति, त्रीजो कपाय अने चोथो योग ए चार मूल कारणें करी वध होय, हवे चउ के० एक सास्त्रादन, बीजुं मिश्र, त्रीजु अविरति, चोथुं देशविरति, ए चार गुणठाणे ति के० त्रिप्रत्ययिउं कर्मवध होय अहींआ मिथ्यात्व टट्यु माटे एक मिथ्यात्वविना अविरति, कपाय अने योग, ए त्रण हेतुयें करी वध होय तथा पण के० एक प्रमत्त, बीजु अप्रमत्त, त्रीजु अपूर्वकरण, चोथु वादर-सपराय, अने पाचमु सूक्ष्मसंपराय, ए पाचगुणठाणे एक कपाय अने बीजा योग, ए वे मूलवध हेतुयें करी कर्मवध होय, ते जणी उ के० द्विकप्रत्ययिउं वध जाणवो अहीं अविरतिपणुं पण टट्यु, अने तिगुणेषु के० एक उपशातमोह, बीजुं क्षीणमोह, अने त्रीजु सयोगी, ए त्रण गुणठाणे इग के० एक योग पचउबंधो के० प्रत्ययिउंज वध जाणवो केम के अहींआ कपाय टट्यो, माटे मात्र एक योगे करीज कर्म वधाय ठे अने चौदमे गुणठाणे ए पूर्वोक्त चार हेतुमाहेलो एक पण हेतु नथी, माटे हेतुने अजाये वध पण न होय इति समुच्चयार्थ ॥ ५५ ॥

॥ हवे एकसो ने बीश उत्तर कर्मप्रकृति आश्रीने मूल वधहेतु विचारे ठे ॥

चउ मिठ मिठ अविरइ, पच्चइआ साय सोल पणतीसा ॥

जोग विणु ति पच्चइआ, दारग जिण वज्ज सेसारुं ॥ ५६ ॥

अर्थ—अर्हीआं वीजा पदना त्रण पद साथें प्रथमनां त्रण पद जोनीयें, एटले साथ के० एक शाता वेदनीय, चउ के० चारे वध हेतुयें करीने वधाय, तिहां मिछ के० मिथ्यात्वगुणठाणे मिथ्यात्वप्रत्ययिकी वधाय, केम के ए वेदनीयनी प्रकृति मिथ्यात्वथी मांकीने सयोगी गुणठाणा लगे वंधाय ठे, तेमाटें एक मिथ्यात्वे मिथ्यात्वप्रत्ययिकी वधाय, अने वीजुं सास्वादना, वीजुं मिश्र, चोथु अविरति, पांचमुं देशविरति, ए चार गुणठाणां सुधी अविरति प्रत्ययिकी वधाय, अने प्रमत्तादिक पांच गुणठाणे कपायप्रत्ययिकी वधाय अने उपशांतमोहादिक त्रण गुणठाणे योगप्रत्ययिकी वंधाय. एम शातावेदनीयना वंधमांहे चार हेतुमांहेलो एक हेतु होय, त्यां लगे पण वधाय. ते जणी वतु प्रत्ययिकी वधाय.

नरकत्रिक, एकेंद्रियादिक चार जाति, यावरनाम, सूक्ष्मनाम, अपर्याप्तनाम, अने साधारणनाम, ए स्थावरचतुष्क तथा हुंस्तस्थान, आतपनाम, नपुंसकवेद, ठेवहुं सघयण अने मिथ्यात्वमोहनीय, ए सोल के० शोल प्रकृति मिथ्यात्वने उदयें वंधाय, ते विना न वधाय ते जणी मिछ के० मिथ्यात्वप्रत्ययिकी कहीयें

अनेतानुबंधीया चार, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार, कुखगति, दौर्जाग्यत्रिक; एवं शोल तिर्यचत्रिक, मनुष्यत्रिक, औदारिकद्विक, स्त्रीवेद, नीचैर्गोत्र, धीण-स्त्रीत्रिक, एवं उगणत्रीश; उद्योतनामकर्म, वज्ररूपजनाराचसघयण अने अप्रत्याख्यानावरण चार कपाय, ए पणतीसां के० पांत्रीश प्रकृति मिथ्यात्व गुणठाणे मिथ्यात्वप्रत्ययिकी वंधाय अने मिथ्यात्वथी आगले गुणठाणे अविरति प्रत्ययिकी वधाय एम मिथ्यात्व तथा अविरति, ए वे मांहेलो एक हेतु होय तो पण वधाय, परंतु ए विना वीजा हेतुयें न वधाय, तेजणी ए पांत्रीश प्रकृति मिथ्यात्व तथा अविरि के० अविरति पचइथा के० प्रत्ययिकी वधाय.

तथा आहारगजिणवज्जासेसाठ के० आहारकद्विक अने जिननामकर्म वर्जीने शेष ज्ञानावरणीयनी पांच, दर्शनावरणीयनी ठ, अशातावेदनीयनी एक, मोहनीयनी पदर, नामनी वत्रीश, उच्चैर्गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, ए पांशठ प्रकृति तथा देशविरतिगुणठाणे जे शरुशठ प्रकृतिनो वंध ठे, तेमांहेथी जिननाम तथा शातावेदनीय, ए वे प्रकृति विना शेष पांशठ प्रकृति, जेवारे मिथ्यात्व गुणठाणे वधाय, तेवारे मिथ्यात्वप्रत्ययिकी कहेवाय अने जेवारे सास्वादनादिक चार गुणठाणा लगे वंधाय, तेवारे अविरति प्रत्ययिकी वंधाय, अने तेथी आगल कपाय प्रत्ययिकी वधाय. ए रीतें जोगविणुतिपचइथा के० एक योग वधहेतु विना शेष एक मिथ्यात्व, वीजो

अविरति, त्रीजो कपाय, त्रण बंध हेतु प्रत्ययिकी, ए पांशष्ठ प्रकृति वधाय, परंतु ए त्रण वधहेतु विना केवल एकज योग वधहेतुयें करी न वधाय

आहारकशरीर, आहारकअगोपाग, ए वे प्रकृति, निरवध योगरूप सराग संय-
मप्रत्ययें करी वधाय, तथा जिननाम कर्म तो अरिहंतादिकनी जक्तिरूप सम्यक्त्व-
कर्त्तव्यें करी वधाय परंतु प्रशस्तरागे करी वधाय, तेशी ए पण परमार्थें कपायप्रत्य-
यिकी होय, एम सर्व प्रकृति एकसो ने वीश वधयोग्य ठे, तेना मूल वधहेतु विचार्या
जीवविजयजीयें तो ए त्रण प्रकृति चार हेतुमाहेखा कोइ हेतुयें न वधाय, मात्र एक
सम्यक्त्वगुणें करीनेज वधाय, एम लख्यु ठे. “ सम्मत्तगुणनिमित्त तिष्ठयर सजमेण
आहार ” इति वचनात् ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ५६ ॥

॥ हवे चौद गुणगणे उत्तर वधहेतु कहे ठे ॥

पणपन्न पन्न तिअ वहि, अचत्त गुणचत्त ठ चउ डगवीसा ॥

सोलस दस नव नव स, त हेउणो नउ अजोगंमि ॥ ५७ ॥

अर्थ—मिथ्यात्वगुणगणे पणपन्न के० पचावन वधहेतु होय तथा सास्त्रादने पन्न के०
पचास वधहेतु होय अने मिश्रें तिअ के० तेतालीश वधहेतु होय, तथा अविरतियें
वह्निअचत्त के० तेतालीश वधहेतु होय, तथा देशविरतिगुणगणे गुणचत्त के० उगण-
चालीश बंधहेतु होय, अने प्रमत्तें, अप्रमत्तें तथा अपूर्वकरणें, ए त्रण गुणगणे
अनुरूपे उचउडगवीसा के० ठवीश, चोवीश अने वावीश, वधहेतु जाणवा अने
अनिवृत्तिवादरें सोलस के० सोल वधहेतु जाणवा सूक्ष्मसंपरायें दस के० दश वध
हेतु जाणवा. उपशातमोहें नव के० नव वधहेतु जाणवा क्षीणमोहें नव के० नव वध-
हेतु जाणवा सयोगीये सत्त के० सात वधहेतु जाणवा अने हेउणोनउअजोगमि
के० अयोगीगुणगणे वधना अजावमाटें वध हेतु पण नथी ॥ ५७ ॥

पणपन्न मिठि हारग, डगूण सासाणि पन्न मिठविणा ॥ मी-

स डग कम्म अण विणु, तिचत्त मीसे अह ठ चत्ता ॥ ५८ ॥

अर्थ— मिठि के मिथ्यात्वगुणगणे उंवे सर्व जीवनी अपेक्षाये आहारगडुगूण के०
आहारकष्टिके हीन पणपन्न के० पचावन कर्मवधना हेतु होय जेजणी तेने विशिष्ट
चारित्र नथी तेशी आहारक लब्धि न होय, माटे आहारक शरीर अने आहा-
रकमिश्र, ए वे योग न होय शेष मिथ्यात्व पाच, अविरति वार अने कपाय पचीश
तेर, एव पचावन कर्मवधना हेतु पामीये, अने विशेषादेशें एक जीवप्रत्ये
जघन्यपदें दश वध हेतु होय अने हेतु होय

एम १०-११-१२-१३-१४-१५-१६-१७-१८ ए नव स्थानक होय, अने सासाणि के० बीजे साखादन गुणगणे मिष्टविणा के० पांच मिथ्यात्व न होय. माटे पंचावन-माहेथी पांच मिथ्यात्व काढीये, तेवारें अविरति वार, कपाय पच्चीश अने योग तेर, एवं पन्न के० पच्चाश वधहेतु उवें होय, तथा विशेषादेशे एक जीवप्रत्ये एक समयें जघन्यपदे दश हेतु होय एम एकेक वधतो होय, तेवारें उत्कृष्ट सत्तर वंधहेतु होय एम दशथी मांकीने सत्तर लगे आठ वधहेतुना स्थानक होय, अने मीसडुग के० मिश्रद्विक एटले औदारिकमिश्र अने त्रैक्रियमिश्र, त्रीजो कम्म के० कर्मणयोग, ए त्रण योग अने अण के० अनंतानुबंधीया कपाय चार, एवं सात कर्मबंधना हेतु विणु के० विना शेष अविरति वार, कपाय एकवीश अने योग दश, एवं तिचत्तके० तैतालीश वंधहेतु उवें मीसे के० मिश्रगुणगणे होय, अने विशेषादेशे एक जीवप्रत्ये एक समयें पंचें-द्रियमध्ये एक इन्द्रियनी अविरति, ठायाना वंधमध्ये एक कायनो वंध, वे युगलमध्ये एक युगल, तथा त्रण वेदमध्ये एक वेद, तथा चार कपायमध्येना त्रण जेद होय, तथा दश योगमध्ये एक योग, एवं नव वधहेतु जघन्यथी होय, अने उत्कृष्टथी तो ठकायनो वध, एक इन्द्रियनी अविरति, एक युगल, एक वेद, कपायना त्रण जेद, त्रय, जुगुप्सा अने एक योग, ए शोल वंधहेतु लाजे, ए मिश्रगुणगणे जीव काल न करे, तेथी अपर्याप्तावस्थाये जावी त्रण योग न होय, अने वधहेतुस्थानक नवथी मांडीने सोल लगे आठ होय

अह के० अथ एटले हवे अविरति, सम्यक्त्वदृष्टिनामा चोये गुणगणे ठचत्ता के० तैतालीश वधहेतु होय, तेमध्ये तैतालीश मिश्रमां कह्या, ते लेवा

हवे आ गाथामां मिथ्यात्व, साखादन अने मिश्र, ए त्रण गुणगणे कर्मबंधना हेतु कह्या तेना जेटला जांगा थाय, ते अनुक्रमे ए त्रणे गुणगणाना लखीये तेये पंचावन वधहेतु, मिथ्यात्वगुणगणे उधे होय, अने विशेषादेशे तो एक समयें एक जीवने मिथ्यात्वे जघन्ययकी दश वधहेतु होय, अने उत्कृष्टा अठार वंधहेतु होय केम के पांच मिथ्यात्वमाहेतु एक मिथ्यात्व होय तथा ठकायमध्ये एक कायनो वंध होय, केम के ठकायमध्ये कोइ एक जीव, केवारें कायनोज वध करे, ते पण पृथ्वीकायनोज वध करे, अथवा अप्रकायनोज वध करे ए रीते ठकायना ठ जांगा थाय तेमज वली कोइ एक जीव, एक समयें वे कायनो पण वध करे तेना द्विकसंयोगीया पंदर जांगा थाय, तथा कोइ एक जीव, त्रण कायनो वध करे तेना त्रिकसंयोगीया बीश जांगा थाय, तथा कोइ , चार कायनो वध करे, तेना चतु संयोगी पंदर जांगा थाय, तथा कोइ , पांच कायनो वध करे, तेना

पचसंयोगी ठ जांगा थाय, अने कोइ एक जीव, ठकायनो वध करे, तेनो पदसंयोगी एक जागो थाय पांच इन्द्रियमांहेला एक इन्द्रियनो विषय होय तेनी अवरिति होय, त्रण वेदमध्यें एक वेद होय हास्य अने रति तथा शाक अने अरति, ए वे युगलमांहेलु एक युगल होय एवं ठ थया तथा चार कपायमांहेला एक कपायना अप्रत्यारयानी एक, प्रत्यारयानी बीजो, संज्वलनो त्रीजो, ए त्रण वेदे, जेजणी क्रोधादिक उदय विरोधी ठे तेथी क्रोधादिकने उदये मानादिकनो उदय न होय, तथा उपशमश्रेणीये अनतानुवधीयानी विसयोजना करे, तेवारें तेनी सत्ता टले ते श्रेणीथी कालक्षयें करी पकतो अनुक्रमें पहेले गुणठाणे आवे त्या वली मिथ्यात्वने उदयें अनतानुवधीया वाधे, अने बीजी आबलीयें तेने सक्रमावे, ते एक वधावली अने बीजी सक्रमावली, ए वे आबली लगे अनतानुवधीयानो उदय न पामीयें, तेथी ए अप्रत्यारयानादिक कपाय त्रणनोज वध पामीयें एटले एक कपायना त्रणज जेद पामीयें, एवं नव थया तथा मिथ्यात्वगुणठाणे अनतानुवधीयाना उदय विना मरे नहीं, तेथी अपर्याप्तावस्थाजावी एक कार्मण, बीजो औदारिकमिश्र, त्रीजो वैक्रिय-मिश्र, ए त्रण योग पण न लाजे अने आहारकना वे योग तो पूर्वज काढी नारया ठे शेष दश योगमांहेलो एक योग होय एम जघन्यथी दश हेतु एक समये मिथ्यात्वी जीवने होय त्या जागा ठत्रीश हजार होय जे तणी पाच मिथ्यात्वने ठकायना वध मायें गुणता त्रीश थाय तेने पांच इन्द्रिय सायें गुणता दोढसो थाय तेने हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए वे युगलसाथे गुणता त्रणसो थाय, तेने त्रण वेद साथे गुणता नवसैं थाय तेने चार कपाय साथे गुणतां ठत्रीशसैं थाय तेने दश योग साथे गुणता ठत्रीश हजार थाय ए दश हेतुना जागा थया

ते मध्ये जय तथा जुगुप्सा तथा वेकायनो वध तथा अनतानुवंधीज एक जेलतां चार प्रकारें अग्नीआर हेतु होय त्यां जागा (२०००००) थाय एसाहे वे जेलता चार वधहेतु होय त्या (५४६६००) जांगा होय अने त्रण जेलता तेर वधहेतुयें (८५६८००) जागा होय अने चार जेलता चौद वधहेतुयें (८८२०००) जांगा होय, पाच जेलता पदर वधहेतु, त्या जागा (६०४८००) होय, अने ठ जेलता सोल वधहेतु, त्या जागा (२६६४००) थाय, तथा सात जेलता सत्तर वधहेतु, त्यां जागा (६०४००) थाय अने एक जय, बीजी जुगुप्सा, त्रीजो अनतानुवधी तथा ठकायनो वध, एके नव दशमु मिथ्यात्व एक युगल, एवं वार त्रण वेद, एवं पदर अने आहारमो योग ए उत्कृष्ट एक समय आहार वधहेतु होय अहीआं ७८००) एम सर्व मली मिथ्यात्वे (३४७७६००) जागा होय

તથા ઠકાયમાં એક કાયવંધના જાંગા ઠ, બે કાય વંધના જાંગા પંદર, ત્રણ વંધના જાંગા વીશ, ચાર વંધના જાંગા પદર, પાંચ વંધના જાંગા ઠ, અને ઠ વંધનો જાંગો એક, તેથી જ્યાં જેટલા વંધ હોય, ત્યાં તેટલા જાંગા સાથે પાંચ મિથ્યાત્વ ગુણીયે, તેને પાંચ ઇંદ્રિય સાથે ગુણીયે એમ ગુણતાં જાંગા નીપજે, તથા જિહ્વા અનંતાનુવંધી-યાસહિત ગુણીયે તિહાં તેર યોગ સાથે ગુણીયે, અહીંઆં મનની અવિરતિ ઇંદ્રિયમાંહે આવી ગઈ જેજણી પ્રાયે વાહ્યેંદ્રિયની વિરતિ, મનોવિરતિપૂર્વક ઠે તેજણી અહીંઆં વિશેષાર્થે પચસંગ્રહ જોવો હવે તે જાંગા વિવરીને દેખાડે ઠે

દશ વંધહેતુના પ્રથમ (૩૬૦૦૦) જાંગાની રીત ઉપર કહી ઠે. તેની સાથે જય પ્રક્ષેપીયેં તેવારેં અગીઆર હેતુ થાય. ત્યાં પણ એમજ (૩૬૦૦૦) જાંગા થાય, તથા કુઠા જેલીયે, તેવારેં પણ ઠત્રીશ હજાર જાંગા થાય, તથા અનંતાનુવંધીયો કપાય જેલવીયે તેવારેં પણ ચાર કપાયે અગીઆર વંધહેતુ થાય પરંતુ પૂર્વોક્ત રીતેં (૩૬૦૦૦) ના આકને દશ યોગેં ગુણ્યો ઠે, તેને ઠેકાણે તેર યોગ સાથેં ગુણીયેં, તેવારેં (૪૬૦૦૦) જાંગા થાય, તથા ઠકાયમાંહેથી બે કાયનો વંધ વિવક્ષીયે, તેવારેં દ્વિકસંયોગી પંદર જાંગા થાય તેની સાથેં પૂર્વોક્ત રીતેં ગુણીનેં ઇટલે પંદરને પાંચ મિથ્યાત્વ સાથેં ગુણતાં (૭૫) થાય તેને પાંચેંદ્રિય સાથેં ગુણતાં (૩૭૫) થાય તેને બે યુગલ સાથેં ગુણતાં (૭૫૦) થાય, તેને ત્રણ વેદ સાથેં ગુણતાં (૨૨૫૦) થાય, તેને ચાર કપાય સાથેં ગુણતાં (૯૦૦૦) થાય, તેને દશ યોગ સાથેં ગુણતાં (૯૦૦૦૦) થાય, એ અગીઆર હેતુના ચાર વિકલ્પ જેલા કરીયે, તેવારેં શરવાલે (૨૦૦૦૦૦) જંગ થાય.

હવે પૂર્વોક્ત દશમધ્યેં જય અને કુઠા જેલીયેં, તેવારેં ચાર હેતુ થાય તિહાં (૩૬૦૦૦) જંગ થાય, તથા જય અને બે કાય લેખવીયે, તેવારેં બે કાયના પંદર જંગ સાથેં ગુણતાં (૯૦૦૦૦) જંગ થાય, તથા કુઠા અને બે કાય સાથેં ગુણતાં (૯૦૦૦૦) જંગ થાય, તથા ત્રણ કાયનો વધ લેખવીયે, તેવારેં વીશ જાંગા સાથેં ગુણતાં (૧૨૦૦૦૦) થાય, તથા અનંતાનુવંધીનો ઉદય હોય, તેવારેં અનંતાનુવંધી અને જય જેલવીયેં, તિહાં યોગ તેર હોય. તેવારેં (૪૬૦૦૦) જંગ થાય, તેમજ અનતાનુવંધી અને કુઠા જેલવતાં પણ (૪૬૦૦૦) જંગ થાય, તથા અનંતાનુવંધી અને બે કાય લેખવતાં (૧૧૭૦૦૦) જંગ થાય એ ચાર હેતુના સાત વિકલ્પેં થઈને (૫૪૬૬૦૦) જંગ થાય

હવે પૂર્વોક્ત દશ મધ્યેં જય અને કુઠા જેલીયેં અને બે કાય લેખવીયેં, તેવારેં તેર હેતુ થાય. તિહાં (૯૦૦૦૦) જંગ થાય અને ત્રણ કાય લેખવીયેં, તેવારેં (૧૨૦૦૦૦) જંગ થાય, તથા કુઠા અને ચાર કાય લેખવીયેં તેવારેં પણ (૧૨૦૦૦૦) જંગ થાય, તથા અનંતાનુવંધીને કુઠા જેલીયે તેવારેં તેર.

ગુણતાં (૪૬૦૦૦) જગ થાય, તથા અનંતાનુવધી જય અને વે કાય લેખવતાં
 (૧૧૭૦૦૦) જગ થાય, તેમજ અનંતાનુવધી કુઠા અને વે કાય લેખવતા પણ
 (૧૧૭૦૦૦) જગ થાય તેમ વલી અનતાનુવધી અને ત્રણ કાય લઈયે, તેવારે ત્રિક
 સયોગી વીશ જંગે ગુણતાં (૧૫૬૦૦૦) જગ થાય, તેમજ પૂર્વોક્ત દશ સાથે ચાર
 કાય લેખવીયે તેવારે (૧૦૦૦૦૦) જગ થાય. એ તેર હેતુના આઠ વિકલ્પે થઈને શર-
 વાલે (૮૫૬૦૦૦) જગ થાય

હવે પૂર્વોક્ત દશમધ્યે જય અને કુઠા જેલીયે અને ત્રણ કાય ગણીયે, તેવારે ચૌદ
 હેતુ થાય તિહાં (૧૨૦૦૦૦૦) જગ થાય જય જેલીયે, અને કાય ચાર લેખવીયે,
 તેવારે (૧૦૦૦૦૦) જગ થાય કુઠા જેલીને ચાર કાય લેખવીયે, તેવારે પણ (૧૦૦૦૦૦)
 જગ થાય, કાય પાંચ ગણીયે, તેવારે પાંચ સયોગી ઠ જંગે ગુણતા (૩૬૦૦૦૦) જગ
 થાય અનતાનુવધીને ડદયે જય, કુઠા જેલીયે અને વે કાય ગણીયે, ત્યા યોગ તેર
 હોય તેવારે (૧૧૭૦૦૦૦) જગ થાય, અનતાનુવધી જય અને ત્રણ કાય ગણતા
 (૧૫૬૦૦૦૦) જગ થાય, તેમજ અનંતાનુવધી, કુઠા અને ત્રણ કાય ગણતાં (૧૫૬૦૦૦૦)
 જગ થાય, તથા અનતાનુવધી અને ચાર કાય ગણતા (૧૧૭૦૦૦૦) જગ થાય એમ
 ચૌદ હેતુના આઠ વિકલ્પે થઈને (૮૮૨૦૦૦૦) જગ થાય

હવે એ પૂર્વોક્ત દશ મધ્યે જય, કુઠા જેલીયે અને ચાર કાય લેખવીયે, તેવારે
 પદર હેતુ થાય તિહાં જગા (૧૦૦૦૦૦૦) થાય, જય અને પાંચ કાયના (૩૬૦૦૦૦)
 થાય, કુઠા અને પાંચ કાયના (૩૬૦૦૦૦) થાય ઠકાય જેલે (૬૦૦૦) થાય, તથા
 અનતાનુવધીને ડદયે યોગ તેર હોય, તિહા અનતાનુવધી અને જય, કુઠા, જેલીયે
 અને કાય ત્રણ ગણીયે, તેવારે (૧૫૬૦૦૦૦) થાય, અનતાનુવધી તથા જય જેલીયે,
 તથા ચાર કાય ગણીયે, તેવારે (૧૧૭૦૦૦૦) થાય અનતાનુવધી, કુઠા અને ચાર કાય
 જેલવીયે, તેવારે (૧૧૭૦૦૦૦) થાય, અનતાનુવધી અને પાંચ કાય લેખવીયે તેવારે
 (૪૬૦૦૦૦) થાય, એ પદર હેતુના વિકલ્પ આઠ, તેના શરવાલે જગા (૬૦૪૦૦૦૦) થાય

પૂર્વોક્ત દશમા જય, કુઠા અને
 થાય, તથા જય અને ઠકાય લેખ
 ઠકાય લેખવીયે, તેવારે પણ (૧૦૦૦૦૦)
 અને ચાર કાય
 કાય સાથે ગુણ

શોભ હેતુના જગ (૩૬૦૦૦૦)
 , જગ થાય તેમજ કુઠા અને
 , જય અને કુઠા
 તથા પાંચ
 ને પાંચ

तेवारें (१०००) जंग थाय, ए शोल हेतुना सात विकल्पें यझे (२६६४००) जंग वधहेतुना थाय

हवे ए पूर्वोक्त दशमध्यें जय, कुछा अने ठक्कायनो वध लझ्यें, तेवारें सत्तर वंध-हेतु थाय तिहा जंग (६०००) थाय, अने अनंतानुवधीने उदयें जय, कुछा तथा पांच कायनो वध लेखवीये, तेवारें (४६०००) जंग थाय अनंतानुवधी, जय अने ठक्काय लेखवतां (१०००) जंग थाय, तेमज अनंतानुवधी, कुछा अने ठक्काय लेखवतां पण (१०००) जंग थाय, ए सत्तर हेतुना चार विकल्पें यझे (६०४००) जंग थाय.

हवे ठक्काय, एक मिथ्यात्व, एक इन्द्रिय, चार कपाय, एक हास्यादिक युगल, एक वेद, एक योग, एक जय अने एक कुछा, ए अठार हेतुना (१०००) जंग थाय ए रीतें मिथ्यात्वगुणठाणें दशथी सामीने अठार सुधीना हेतुने नव विकल्पें यझे (३४११६००) जंग थाय

हवे सर्व जांगानो शरवालो करी देखाडे ठे दश वधहेतुना जंगा (३६००००), अगीआर वंधहेतुना जांगा (१०००००), वार वधहेतुना जांगा (५४६६००), तेर वधहेतुना जांगा (८५६०००), चौद वधहेतुना जांगा (८०१०००), पंदर वंधहेतुना जांगा (६०४०००), शोल वंधहेतुना जांगा (२२६४००), सत्तर वधहेतुना जांगा (६०४००), अठार वंधहेतुना जांगा (१०००), एकंदर शरवाले जांगा (३४११६००) होय.

हवे बीजा सास्वादन गुणठाणे (३०३०४०) जांगा थाय, ते कहे ठे तिहां जघन्य हेतु दश होय जेजणी अहीं मिथ्यात्व न होय, पण एक कपायना चार जंग होय. केम के अनंतानुवधी पहेला कपायोदय विना ए बीजु गुणठाणुं न होय, तेथी ए कपाय चार, एक वेद, एक युगल, एक इन्द्रियनी अविरति, एवं आठ, एक कायनो वंध, अने तेर योगमध्यें—एक काययोग, ए दश हेतु होय अने उत्कृष्टा सत्तर हेतु एक समये होय, तेवारें दशथी सत्तरपर्यंत आठ विकल्प होय, पण एटलु विशेष जे नपुसकवेदे वैक्रियमिश्रयोग न होय, केम के नारकी, अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनी, न होय तेथी णण वेद, तेर योग साथें गुणतां उगणचाळीश थाय तेमांहेथी एक रूप काढीयें, तेवारें आठत्रीश होय ते ठक्कायना वंध साथें गुणतां वसो ने अष्टावीश थाय, तेने पांच इन्द्रिय साथें गुणतां (११४०) थाय तेने युगल साथें वमणा करतां (२२००) थाय तेने चार कपायथी चार गुणा करतां (११२०) जांगा थाय.

ते दश हेतुमध्यें जय जेलीये, तेवारें अगीआर हेतु थाय. तिहां पण (११२०) जंग थाय. एमज कुछा जेलतां पण (११२०) जंग थाय, तथा वे काय लेखवीयें.

ગુણતાં (૪૬૦૦૦) જગ થાય, તથા અનંતાનુવધી જય અને વે કાય લેખવતાં
 (૧૧૭૦૦૦) જગ થાય, તેમજ અનંતાનુવધી કુઠા અને વે કાય લેખવતાં પળ
 (૧૧૭૦૦૦) જગ થાય તેમ વલી અનતાનુવધી અને ત્રણ કાય લક્ષ્યે, તેવારે ત્રિક
 સંયોગી વીશ જગે ગુણતા (૧૫૬૦૦૦) જગ થાય, તેમજ પૂર્વોક્ત દશ સાથે ચાર
 કાય લેખવીયે તેવારે (૧૦૦૦૦૦) જગ થાય. એ તેર હેતુના આઠ વિકલ્પે થઈને શર-
 વાલે (૮૫૬૦૦૦) જગ થાય

હવે પૂર્વોક્ત દશમધ્યે જય અને કુઠા જેલીયે અને ત્રણ કાય ગણીયે, તેવારે ચૌદ
 હેતુ થાય તિહાં (૧૨૦૦૦૦૦) જગ થાય જય જેલીયે, અને કાય ચાર લેખવીયે,
 તેવારે (૧૦૦૦૦૦) જગ થાય કુઠા જેલીને ચાર કાય લેખવીયે, તેવારે પળ (૧૦૦૦૦૦)
 જગ થાય, કાય પાંચ ગણીયે, તેવારે પાંચ સંયોગી ઠ જંગે ગુણતાં (૩૬૦૦૦૦) જગ
 થાય અનતાનુવધીને હૃદયે જય, કુઠા જેલીયે અને વે કાય ગણીયે, ત્યા યોગ તેર
 હોય તેવારે (૧૧૭૦૦૦૦) જગ થાય, અનતાનુવધી જય અને ત્રણ કાય ગણતાં
 (૧૫૬૦૦૦૦) જગ થાય, તેમજ અનતાનુવધી, કુઠા અને ત્રણ કાય ગણતાં (૧૫૬૦૦૦૦)
 જગ થાય, તથા અનતાનુવધી અને ચાર કાય ગણતા (૧૧૭૦૦૦૦) જગ થાય એમ
 ચૌદ હેતુના આઠ વિકલ્પે થઈને (૮૦૨૦૦૦૦) જંગ થાય

હવે એ પૂર્વોક્ત દશ મધ્યે જય, કુઠા જેલીયે અને ચાર કાય લેખવીયે, તેવારે
 પદર હેતુ થાય તિહાં જગા (૧૦૦૦૦૦) થાય, જય અને પાંચ કાયના (૩૬૦૦૦૦)
 થાય, કુઠા અને પાંચ કાયના (૩૬૦૦૦૦) થાય ઠકાય જેલે (૬૦૦૦૦) થાય, તથા
 અનતાનુવધીને હૃદયે યોગ તેર હોય, તિહા અનતાનુવધી અને જય, કુઠા, જેલીયે
 અને કાય ત્રણ ગણીયે, તેવારે (૧૫૬૦૦૦૦) થાય, અનતાનુવધી તથા જય જેલીયે,
 તથા ચાર કાય ગણીયે, તેવારે (૧૧૭૦૦૦૦) થાય અનતાનુવધી, કુઠા અને ચાર કાય
 લેખવીયે, તેવારે (૧૧૭૦૦૦૦) થાય, અનતાનુવધી અને પાંચ કાય લેખવીયે તેવારે
 (૪૬૦૦૦૦) થાય, એ પદર હેતુના વિકલ્પ આઠ, તેના શરવાલે જંગા (૬૦૪૦૦૦૦) થાય.

પૂર્વોક્ત દશમાં જય, કુઠા અને પાંચ કાય, એવ શોલ હેતુના જગ (૩૬૦૦૦૦)
 થાય, તથા જય અને ઠકાય લેખવીયે, તેવારે (૬૦૦૦૦) જગ થાય તેમજ કુઠા અને
 ઠકાય લેખવીયે, તેવારે પળ (૬૦૦૦૦) જગ થાય અનતાનુવધી, જય અને કુઠા
 અને ચાર કાય સાથે ગુણતા (૧૧૭૦૦૦૦) થાય હવે અનતાનુવધી, જય તથા પાંચ
 કાય સાથે ગુણતા પળ (૪૬૦૦૦૦) જગ થાય તેમજ અનતાનુવધી, કુઠા અને પાંચ
 કાય સાથે ગુણતા પળ (૪૬૦૦૦૦) જગ થાય અનતાનુવધી અને ઠકાય જેલીયે,

तेवारे (१०००) जंग थाय, ए शोल हेतुना सात विकल्पें थइने (२६६४००) जंग वधहेतुना थाय

हवे ए पूर्वोक्त दशमध्ये जय, कुछा अने ठकायनो वध लइयें, तेवारें सत्तर वंध-हेतु थाय तिहा जंग (६०००) थाय, अने अनंतानुवधीने उदयें जय, कुछा तथा पाच कायनो वध लेखवीयें, तेवारें (४६०००) जंग थाय अनंतानुवधी, जय अने ठकाय लेखवतां (१०००) जंग थाय, तेमज अनंतानुवंधी, कुछा अने ठकाय लेखवतां पण (१०००) जंग थाय, ए सत्तर हेतुना चार विकल्पें थइने (६०४००) जंग थाय.

हवे ठकाय, एक मिथ्यात्व, एक इन्द्रिय, चार कपाय, एक हास्यादिक युगल, एक वेद, एक योग, एक जय अने एक कुछा, ए अठार हेतुना (१०००) जंग थाय ए रीतें मिथ्यात्वगुणठाणें दशथी मांकीने अठार सुधीना हेतुने नव विकल्पें थइने (३४११६००) जंग थाय

हवे सर्व जांगानो शरवालो करी देखाडे ठे. दश वधहेतुना जंगा (३६०००), अगीआर वधहेतुना जांगा (१०००००), वार वधहेतुना जांगा (५४६६००), तेर वधहेतुना जांगा (०५६०००), चौद वधहेतुना जांगा (००१०००), पदर वधहेतुना जांगा (६०४०००), शोल वधहेतुना जांगा (२२६४००), सत्तर वधहेतुना जांगा (६०४००), अठार वधहेतुना जांगा (१०००), एकदर शरवाले जांगा (३४११६००) होय.

हवे बीजा सास्वादन गुणठाणे (३०३०४०) जांगा थाय, ते कहे ठे तिहां जघन्य हेतु दश होय जेजणी अहीं मिथ्यात्व न होय, पण एक कपायना चार जंग होय कैम के अनंतानुवधी पहेला कपायोदय विना ए बीजुं गुणठाणु न होय, तेथी ए कपाय चार, एक वेद, एक युगल, एक इन्द्रियनी अविरति, एवं आठ, एक कायनो वंध, अने तेर योगमध्ये-एक काययोग, ए दश हेतु होय अने उत्कृष्टा सत्तर हेतु एक समयें होय, तेवारे दशथी सत्तरपर्यंत आठ विकल्प होय, पण एटलु विशेष जे नपुंसकवेदे वैक्रियमिश्रयोग न होय, कैम के नारकी, अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनी, न होय तेथी त्रण वेद, तेर योग साथे गुणतां उगणचादीश थाय. तेमांहेथी एक रूप काढीयें, तेवारें आडनीश होय ते ठकायना वंध साथें गुणतां वसो ने अछावीश थाय, तेने पांच इन्द्रिय साथें गुणतां (११४०) थाय तेने युगल साथे वमणा करतां (११००) थाय तेने चार कपायथी चार गुणा करतां (११२०) जांगा थाय

ते दश हेतुमध्ये जय जेलीयें, तेवारें अगीआर हेतु थाय तिहां पण (११२०) जंग थाय. एमज कुछा जेलतां पण (११२०) जंग थाय, तथा वे काय लेखवीयें,

તિહાં વેકાયના ત્રિકસંયોગી પદર જંગ સાથેં ગુણાકાર કરતાં (૨૨૫૦૦) જંગ થાય. એમ ત્રણ વિકલ્પેં થઈ અગીઆર હેતુના જાંગા (૪૧૦૪૦) થાય.

હવે પૂર્વોક્ત દશ હેતુમધ્યેં જય અને કુઠા વે જેલીયેં, તેવારેં વાર હેતુ થાય, તિહાં (૧૧૨૦) જંગ થાય. તથા એક જય અને વે કાયનો વધ લઈયે, તેવારેં (૨૨૫૦૦) થાય. તેમજ એક કુઠા અને વે કાયનો વધ લેતાં પણ (૨૨૫૦૦) થાય, તથા ત્રણ કાયનો વધ લઈયે, તેવારેં ત્રણ કાયના ત્રિકસંયોગી વીશ જંગ સાથેં ગુણાકાર કરતાં (૩૦૪૦૦) જાંગા થાય એ ચાર વિકલ્પે વાર હેતુના (૫૫૧૨૦) જાંગા થાય.

હવે પૂર્વોક્ત દશ હેતુમાંહે જય, કુઠા જેલીયેં અને વે કાયનો વધ લઈયે, તેવારેં તેર હેતુ થાય, તિહાં (૨૨૫૦૦) થાય. તથા એક જય અને ત્રણ કાય લઈયેં તેવારેં (૩૦૪૦૦) થાય તથા એક કુઠા અને ત્રણ કાય લઈયે, તેવારેં (૩૦૪૦૦) થાય. અને માત્ર ચાર કાયનોજ વધ લઈયે, તેવારેં (૨૨૫૦૦) થાય એ ચાર વિકલ્પેં તેર હેતુના (૧૦૬૪૦૦) જાંગા થાય

હવે પૂર્વોક્ત દશ મધ્યે જય, કુઠા અને ત્રણ કાયનો વધ લઈયે, તેવારેં ચૌદ હેતુ થાય તિહાં (૩૦૪૦૦) જાંગા થાય તથા એક જય અને ચાર કાય લઈયે, તેવારેં (૨૨૫૦૦) થાય કુઠા અને ચાર કાય લીજે તેવારેં (૨૨૫૦૦) થાય પાંચ કાય લીધે (૧૧૨૦) થાય. એ ચાર વિકલ્પેં ચૌદ હેતુના (૫૫૧૨૦) જાંગા થાય.

હવે પૂર્વોક્ત દશમધ્યેં જય, કુઠા અને કાય ચાર જેલીયેં, તેવારેં પદર હેતુ થાય તિહાં જાંગા (૨૨૫૦૦) થાય જય અને પાંચ કાય લીધે (૧૧૨૦) થાય કુઠા અને પાંચ કાય લીધે (૧૧૨૦) થાય તથા ઠકાય લીધે (૧૫૨૦) જાંગા થાય. एवं ચાર વિકલ્પે પદર હેતુના (૪૨૫૬૦) જાંગા થાય

પૂર્વોક્ત દશમધ્યે જય, કુઠા અને પાંચ કાય જેલીયેં, તેવારેં શોલ હેતુ થાય તિહાં જાંગા (૧૧૨૦) થાય જય અને ઠકાય જેલે તેવારેં (૧૫૨૦) થાય કુઠા અને ઠકાય જેલે (૧૫૨૦) થાય એમ ત્રણ વિકલ્પે થઈને (૧૨૧૬૦) જાંગા થાય

હવે ઠકાય, એક ઇન્દ્રિય, ચાર કપાય, યુગલ વે માંહેલો એક, વેદ એક, જય એક, કુઠા એક, યોગ એક, એ સત્તર હેતુના જાંગા (૧૫૨૦) થાય એ રીતેં સાસ્ટ્રાદન ગુણગણે આઠ વિકલ્પે થઈને (૩૦૩૦૪૦) જંગ થાય

હવે મિશ્રગુણગણે (૩૦૨૪૦૦) જાંગા હોય તે કેવી રીતે? તોકે મિશ્રેં ઠત્કુષ્ટા તેં-તાલોશ હેતુ કહ્યા અને જઘન્યથી અનતાનુવધી ન હોય માટે એક જીવને એક સમયેં નવ, દશ, અગીઆર, ઘાર, તેર, ચૌદ, પદર અને ઠત્કુષ્ટ શોલ હેતુ હોય તિહાં જઘન્યથી કાય એક, ઇન્દ્રિય એક, કપાય ત્રણ, હાસ્યાદિ યુગલ એક, વેદ એક, અને દશ

योगमाहेलो एक योग, ए नव हेतु होय तिहां एक कायना जांगा ठ, ते पांच इंद्रिय साथें गुणतां त्रीश आय तेने चार कपाय साथें गुणतां (१२०) आय ते युगल साथें गुणतां (२४०) आय ते त्रण वेद साथे गुणतां (७२०) आय. तेने दश योग साथे गुणतां (७२००) आय. ए नव हेतुना जांगा कछा.

ए पूर्वोक्त नव मध्ये जय जेलता, दश बंधहेतुना (७२००) जांगा आय. तथा कुछा जेलतां (७२००) जांगा आय. तथा वे कायनो बंध लेतां (१००००) आय. एम त्रण विकल्पें अइ दश हेतुना (३२४००) जांगा आय.

पूर्वोक्त नवमध्ये कुछा अने जय, वे जेलतां अगीआर बंधहेतुनां (७२००), कुछा अने वे काय साथें (१००००), जय अने वे काय साथें लीधे (१००००), त्रण काय लेतां (२४०००), एम चार विकल्पें अगीआर हेतुना (६७२००) जांगा आय.

पूर्वोक्त नवमध्ये जय, कुछा अने वे काय लीधे तेर हेतुना (१००००), जय अने त्रण काय लीधे (२४०००), कुछा अने त्रण काय लीधे (२४०००), तथा चार काय लीधे (१००००), ए चार विकल्पें चार हेतुना (०४०००) जांगा होय

पूर्वोक्त नवमध्ये जय, कुछा अने त्रण काय लेतां तेर हेतुना (२४०००), जय अने चार काय लीधे (१००००), जुगुप्सा अने चार काय लीधे (१००००), अने पांच कायज लीधे (७२००), ए चार विकल्पें तेर हेतुना (६७२००) जांगा आय.

हवे पूर्वोक्त नवमध्ये जय, कुछा अने चार काय जेले, चौद हेतुना (१००००), जय अने पांच काय लीधे (७२००), जुगुप्सा अने पांच काय लीधे (७२००), ठकायज लीधे (१२००), ए चार विकल्पें (३३६००) जंग आय

पूर्वोक्त नवमध्ये जय, कुछा अने पांच काय जेलवतां पंदर बंधहेतुना जांगा (७२००), जय अने ठकाय लीधे (१२००), जुगुप्सा ने ठकाय लीधे (१२००), ए त्रण विकल्पें पंदर हेतुना (९६००) जंग आय

ठकाय, एक इंद्रिय, त्रण कपाय, हास्यादि युगल एक, वेद एक, योग एक, जय एक, कुछा एक, एवं शोल हेतुना (१२००) जांगा आय ए आठे विकल्पें अइने मिश्रगुणठाणे (३०२४००) जंग आय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ५० ॥

सङ्गमीस कम्म अजए, अविरइ कम्मुरल मीस विकसाए ॥

मुत्तु गुण चत्त देसे, उवीस साहार इ पमत्ते ॥ ५१ ॥

अर्थ- ते पूर्वोक्त तेंतालीश हेतु, मिश्रगुणठाणे कछा तेने सङ्गमीसकम्म के० एक वेक्रियमिश्र, वीजो औदारिकमिश्र, अने त्रीजो काम्मीण, ए त्रण योग सहित करीयें, एटखे ए त्रण योग, अहींआं होय जेजणी अपर्याप्तावस्थाये पण ए गुण-

गण होय ते जणी उंतालीश वधहेतु, अजए के० अवरिति गुणगणे अर्हीयां उधे होय अने विशेषादेशे जघन्यथी तो तेमज मिश्रनी परें नव वधहेतु होय, अर्हीयां उत्कृष्टा शोल वधहेतु अने वधस्यानक मिश्रनी परे आठ होय

हवे अविरट के० अविरतिमध्ये एक त्रसकायनी अविरति तथा योगमध्ये कम्प-
रत्नमीस के० एक कर्मणयोग, बीजो औदारिक मिश्रयोग, एवं वे योग तथा कपा-
यमध्ये विकसाए के० बीजा अप्रत्यारयानावरण कपाय चार, एव सात हेतु, देशवि-
रतिगुणगणे न होय माटे ते मुत्तु के० टालीये, तेवारे गुणचत्तदेने के० देशविरति
गुणगणे उंगणचालीश वधहेतु होय, एटले अविरति अगीआर, कपाय सत्तर, योग
अगीआर, एव उंगणचालीश हेतु, उंयें होय, अने विशेषादेशे जघन्यपदें, पाच
कायना वधमध्ये एक कायनो वध, इन्द्रियनी अविरतिमध्ये एक इन्द्रियनी अविरति,
एक युगल, एक वेद, चार कपायमध्ये एक कपायना वे जेद, अगीआर योगमध्ये
एक योग, एव आठ हेतु लाने

ठवीससाहारदुपमत्ते के० प्रमत्त गुणगणे ठवीश वधहेतु लाने, जेजणी आहार-
कयोग अने आहारकमिश्र, ए वे योग, त्या सजवे ठे जेवारे चोद पूर्वधर शरीर करे,
तेवारें आरजती वेलाये आहारकमिश्रयोग होय, तेनी ठ पर्याप्ति पूरी कस्या पठी
आहारकयोग होय अर्हीया मिश्रना औदारिक सायें लेवी अर्ही देशविरतिगुण-
गणाना उंगणचालीश वधहेतुसायें ए आहारकना वे योग जेखीये, तेवारे एकतालीश
वधहेतु थाय तेमाथी पदर वधहेतु कहामी नाखगा, ते आगली गाथायें कहे ठे

हवे ए आ गाथामा अविरति अने देशविरति, ए वे गुणगणाना वधहेतु कहा,
तेना जागा कहे ठे तिहा प्रथम चोथे गुणगणे वरूदा मली (३५२०००) जग थाय
ए गुणगणे जघन्य नव अने उत्कृष्ट शोल वधहेतु होय

ए चोथे गुणगणे स्त्रीवेदे एक औदारिकमिश्र, बीजो वेक्रियमिश्र, बीजो कर्मण,
ए त्रण योग, प्रायें न होय तथा नपुसकवेदे औदारिकमिश्र न होय, जेजणी स्त्रीवेदीने
प्राये अपर्याप्तावस्थायें चोथें गुणगण न होय, परंतु ब्राह्मी, सुदरी, मल्लीनाथ तथा
राजीमत्यादिक अनुत्तर विमानथी आख्या, तेने सम्यक्त्व पण होय ते जणी प्राये
कष्टु अने नपुसकवेदी सम्यक्दृष्टि जीय, मनुष्य तथा तिर्यचमाहे न आवे तेथी
तेने औदारिकमिश्र निश्चें न होय, तेथी तेर योग, त्रण वेद साथे गुणता उंगणचा
लीश थाय ते माहेथी चार रूप काढीये, तेवारें पांवीश रहे, तेने उक्तायना वध सायें
गुणता (२१०) थाय तेने पाच इन्द्रिय सायें गुणता (२०५०) थाय तेने युगल-
साथे वमणा करता (२१००) थाय तेने चार कपाय सायें गुणता (८४००) जागा,

नव वधहेतुना थाय ते मध्ये जय, जुगुप्सा तथा एक कायनो वंध जेलतां दश हेतुयें जंग (३७०००) थाय तथा वे कायनो वध जेलतां अगीआर हेतुयें (५०४००), त्रण कायनो वंध जेलतां वार हेतुये (७००००), चार कायनो वंध जेलता तेर हेतुयें (५०४००), पांच कायनो वंध जेलतां चौद हेतुये (३७१००) ठकायनो वंध जेलतां पंदर हेतुये (१११००), जय, जुगुप्सा अने ठकाय साथें शोल हेतुये (१४००) थाय. एम सर्व मली चोथे गुणठाणे (३५१०००) जंग थाय

हवे पांचमे देशविरतिगुणठाणे (१६३६००), जागा उपजे. केम के ए जीव त्रस कायथी विरम्या माटें पांच कायना एक संयोगी जांगा पांच, छिकसंयोगी जांगा दश अने त्रिकसंयोगी जांगा दश तथा चतुःसंयोगी जांगा पांच अने पंचसंयोगी जागो एक अहींआं एक जीव आशी जघन्यथी आठ, नव, दश, अगीआर, वार, तेर, उत्कृष्टा चौद हेतु होय ए रीतें सात विकल्प थया. तिहां जघन्यथी काय एक, इन्द्रिय एक, कपाय वे, हास्यादियुगल, वेद एक, योग अगीआरमाहेलो एक, ए आठ हेतु होय तिहां पांच कायना जांगा पाच होय

अहींआं पांच कायना वधने पचेन्द्रिय साथें गुणतां पच्चीश थाय तेने युगल साथें गुणतां पच्चाश थाय, तेने त्रण वेद साथें गुणतां दोढसो थाय, तेने चार कपाय साथें गुणतां ठसे थाय, तेने अगीआर योग साथें गुणतां ठागठसें जंग आठ हेतुना थाय

तेमध्ये जय तथा जुगुप्सा तथा वे कायना वंध साथें नव हेतु करीयें, तेवारे जयथी ठागठसें अने तेमज जुगुप्सा साथें ठागठसें अने वे कायना वंध साथें (१३१००) थाय एम त्रण विकल्पे नव वधहेतुना जागा (१६४००) थाय

तथा जय, जुगुप्सा लीधे दश वधहेतुना जांगा (६६००), जय, तथा वे काय वंधें जांगा (१३१००), कुठा अने वे काय वधे जांगा (१३१००), तथा त्रण काय-वधे पण (१३१००) जागा थाय एवं दश हेतुना चार विकल्पें अई (४६१००) जांगा थाय.

एम जय, जुगुप्सा अने वे काय वंधें अगीआर हेतुना जंग (१३१००), जय अने त्रण काय लीधे (१३१००), कुठा अने त्रण काय लीधे (१३१००), चार काय जेले (६६००), ए चार विकल्पे अगीआर हेतुना (४६१००) थाय

जय अने चतुष्कायवधे वार हेतुयें जांगा (६६००), जुगुप्सा अने चतुष्काय वधे जांगा (६६००), जय, जुगुप्सा अने जांगा (१३१००), पांच काय-वंधें जांगा (१३१००), एम सर्व मली चार विकल्पें जागा (४६१००)

પૂર્વોક્ત આઠ મધ્યે જય, કુઠા અને ચાર કાય લીધે (૬૬૦૦), જય અને પાંચ કાય લીધે (૧૩૨૦), કુઠા અને પાંચ કાય લીધે (૧૩૨૦), એ ત્રણ વિકલ્પે થઈને તેર હેતુના (૯૨૪૦) જાગા થાય

પૂર્વોક્ત આઠમાંહે જય, કુઠા અને પાંચ કાય લીધે ચૌદ હેતુના (૧૩૨૦) જાંગા થાય એમ પાંચમે ગુણગણે એ સાતે વિકલ્પે થઈને (૧૬૩૬૦૦) જાંગા થાય ॥ ૫૯ ॥

અવિરઙ્ગાર તિકસા, ય વજ્ર અપમત્તિ મીસ ડુગ રહિઆ ॥

ચતુર્વીસ અપુલે પુણ, હવીસ અવિઝઘિ આહારા ॥ ૬૦ ॥

અર્થ- પાંચ હ્રિય અને ઠડુ મન, એ ઠ અવિરતિ તથા પાંચ આવરની અવિરતિ, એવ અવિરઙ્ગાર કેળ અગીઆર અવિરતિ તથા તિકસાયવજ્ર કેળ ત્રીજા પ્રત્યાખ્યા નાવરણ કપાય ચાર એવ પદર વધહેતુ વર્જવા તેવારે શોષ ઠવીશ વધહેતુ, પ્રમત્તગુણગણે ઊંઘેં હોય અને વિશેષાદેશે ત્રણ વેદમધ્યે એક વેદ, સજ્વલનના ચાર કપાય-મધ્યે પહેલો અથવા વીજો એક કપાય, હાસ્યાદિક યુગલમધ્યે એક યુગલ, તેર યોગ-મધ્યે એક યોગ, એ પાંચ હેતુ જઘન્યપદે એક જીવને એક સમયે હોય, અને ઝરુકુટા સાત હોય, તિહાં સ્ત્રીવેદે આહારક અને આહારકમિશ્ર, એ વે યોગ ન હોય, તેથી ત્રણ વેદ તેર યોગ સાથે ગુણતા ઝંગણચાલીશ થાય, તે માંહેથી વે રૂપ કાઢીયેં, તેવારે સારુત્રીશ રહે તેને યુગલ સાથે ગુણતા ચમ્મોતેર થાય તેને ચાર કપાય સાથે ગુણતા (૨૯૬) જાંગા, એ પાંચ વધહેતુના થાય તેમધ્યે જય જ્વેલતાં પણ (૨૯૬) થાય તથા કુઠા જ્વેલતા પણ (૨૯૬), એવ (૫૯૨) ઠ હેતુના જાગા થાય. અને જય તથા કુઠા, વે જ્વેલે સાત હેતુના જાગા (૨૯૬) થાય એમ સર્વ મલી ત્રણ વિકલ્પેં થઈને (૧૧૦૪) જાગા, પ્રમત્તગુણગણે લાજે વધસ્થાનક પાંચ, ઠ અને સાત, એ ત્રણ હોય

અપમત્તિ કેળ અપ્રમત્તગુણગણે મીસડુગરહિઆ કેળ આહારકમિશ્ર અને વૈક્રિય-મિશ્ર, એ વે યોગ ન હોય જેઝળી આહારક તથા વૈક્રિયશરીર કરવા માહતાં તેની પર્યાસિયે અપર્યાસાને એ યોગ હોય, તિહા તો લઙ્ઘિ પ્રયુજવા જળી પ્રમત્ત હોય, વલતો અપ્રમત્તગુણગણે આવે, તિહાં એ વે મિશ્રયોગ ન લાજે તેથી કપાય તેર અને યોગ અગીઆર, એવ ચતુર્વીસ કેળ ચોવીશ વધહેતુ, ઊંઘેં હોય, અને વિશેષાદેશે એક જીવને એક સમયે જઘન્યપદે સજ્વલનો એક કપાય, એક વેદ, એક યુગલ અને અગીઆર યોગમધ્યે એક યોગ, એવ પાંચ હોય ત્યાં અગીઆર યોગ ત્રણ વેદ સાથે ગુણતા તેત્રીશ થાય, તેમાંથી સ્ત્રીવેદે આહારક ન હોય, તે જળી એક રૂપ કાઢીયેં, તેવારે વત્રીશ રહે, તેને યુગલ સાથે ગુણતા ચોશઠ થાય તેને સજ્વલન ચાર કપાય

साथें गुणतां बसें नें ठपन्न जांगा पांच बंधहेतुना थाय, तथा जय जेलतां (१५६)
अने जुगुप्सा जेलतां (१५६), एम (५११) जांगा, ठ वध हेतुना थाय अने जय
तथा कुठा, वे जेलवाथी सात हेतुना (१५६) थाय. एम त्रण वधहेतुस्थानकें
(१०२४) जग, सातमे अप्रमत्तगुणगणे थाय.

अपुवे के० अपूर्वकरणनामें आठमे गुणगणे पुण के० वली अविउविआहारा के०
वैक्रिय अने आहारक, ए वे योग न होय, जेजणी श्रेणी, औदारिक शरीरी पडि-
वजे, पण वैक्रिय अने आहारक शरीरी पडिवजे नहीं, माटे ए वे कहाडी नाखतां
शेप संज्वलन चार कपाय, वेद त्रण, हास्यादिक ठ तथा योग नव, एवं सर्व मली
डुवीस के० वावीश वधहेतु उघें होय. तिहां पूर्वली येरें जघन्य हेतु पांच होय.तेमां
हास्यादि युगलनें त्रण वेदसाथें गुणतां ठ जंग थाय, ते चार कपाय साथें गुणतां
चोवीश थाय. ते नव योग साथें गुणतां बसें ने शोल थाय, तेमां जय नाखतां (११६)
तथा जुगुप्सा नाखतां पण (११६) थाय एवं (४३१) ठ वंधहेतुना जांगा जाणवा.
अने जय तथा कुठा, ए वे साथें जेलतां सात वंधहेतु थाय. तिहां जांगा (११६)
एम सर्व मली आठसें ने चोशठ जांगा होय. तिहां वंधहेतुनां स्थानक, त्रण
जाणवा ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ६० ॥

अथ हास सौल वायरि, सुहुमे दस वेअ संजलण ति विणा ॥

खीणु वसंति अलोजा, सजोगी पुधुत्त सग जोगां ॥ ६१ ॥

अर्थ-ते वावीश वंधहेतुमांहेथी अथहास के० हास्य एटले हास्यादिक ठ नोकपाय,
वादरसंपरायनामा नवमे गुणगणें न होय. तेथी शेप कपाय सात अने योग नव,
एवं सौल के० शोल वंधहेतु, वायरि के० वादरसंपरायनामा नवमे गुणगणे उघें होय,
अने जघन्यपदे एक जीवने वे वे वंध हेतुनां स्थानक होय संज्वलनो कपाय एक
तथा योग एक, एवं वे होय अने उत्कृष्ट एक वेद सहित त्रण होय. एम वे वंधस्था-
नक होय तिहां कपाय चारने योग नव साथें गुणतां वे वंधहेतुना ठत्रीश जंग थाय,
तथा वली कपाय चार, त्रण वेद साथें गुणतां चार जांगा थाय. ते नव योग साथें
गुणतां (१००) जग थाय ए वे विकल्पनां मलीने शरवाले एकसो चुम्माळीश जांगा होय.

सुहुमे के० सूक्ष्मसंपराय नामा दशमे गुणगणे वेअसंजलणेंतिविणा के० संज्वलनो
क्रोध, मान अने माया, तथा त्रण वेद, एवं ठ वंधस्थानक विनां शेप संज्वलनो
लोज एक अने योग नव एवं दस के० दश वधहेतु उघें होय. अने जघन्यपदे तो
एक जीवने एक समयें वे वे वधहेतु होय अने उत्कृष्टथी पण एक संज्वलन लोज

अने एक योग, एवं वे, वधहेतुज होय. अहीआं नव योग होय, ते जणी नव जग थाय अहीआं उत्कृष्ट जघन्यपणु नथी

खीणवसंति के० क्षीणमोह चारमे गुणठाणे अने उपशांतमोह अगीआरमे गुणठाणे ते पूर्वोक्त दश हेतुमांहेथी अलोना के० वीतराग जणी एक लोच न होय, तेथी नव योगज वधहेतु उंच होय. अने एक जीवने एक समये जघन्यपदे एक योग होय, तेथी नव नव जग, वने गुणठाणे होय

अने सजोगि के० तेरमे सयोगि गुणठाणे पुहुत्त के० पूर्वोक्त एटले पूर्वं कक्षा ते प्रमाणे वे मनना, वे वचनना अने त्रण कायाना एव सगजोगा के० सात योग-रूप सात वधहेतु सामान्य होय, अने विशेषादेशें एक जीवने एक समये एक योग होय, ते माटे सात योगना सात जग होय, एम सर्व गुणठाणे मली ठेतालीश लाख, व्याशी हजार, सातसें ने सीत्तेर वधहेतुना जांगा होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ६१ ॥

ए सत्तावन्न वधहेतुये करी आठ कर्मनो वध होय तेवारे पठी ते वांध्या कर्मनो विपाककालें उदय होय ते उदीरणाकरणे करी उदयावलीमांहे प्रवेशीये, तेने उदीरणोदय कहीये, अने ते सर्व कर्म, सत्तायें होय, ते जणी चौद गुणठाणे ज्यां जेटला वंधादिकनां स्थानक सजवे, ते कहे ठे, ए वात विस्तारें पंचसंग्रहनी टीकामध्यें ठे.

अप्रमत्तता सत्त, छ म्मीस अपुव वायरा सत्त ॥

वधइ ठस्सुहुमो ए, ग सुवरिमावधगा जोगी ॥ ६२ ॥

अर्थ-अप्रमत्तता के० अप्रमत्त गुणठाणा लगे एटले एक मिश्रगुणठाणा विना मिथ्यात्वथी मामीने ठळा गुणठाणापर्यंत सत्तछ के० आयु कर्म वांधे, तेवारे आठ कर्मनो वध होय, अने आयु न वांधे, तेवारें सात कर्मनो वध होय म्मीस के० त्रीजु मिश्रगुणठाण, अपुव के० आठमु अपूर्वकरण गुणठाण, वायरा के० नवसुंवादर-सपराय गुणठाण, ए त्रण गुणठाणे आयुवध न होय, तेथी सत्तवधइ के० सात कर्मनो वध होय अने ठस्सुहुमो के० सूक्ष्मसपरायनामा दशमे गुणठाणे एक आयु अने वीजु मोहनीय, ए वे कर्म, अतिविशुद्धाध्यवसाय जणी न वंधाय, तेथी शेप ठ कर्म वांधे, अने एगसुवरिम के० उपरला उपशांतमोह, क्षीणमोह अने सयोगी, ए त्रण गुणठाणे एक वेदनीय कर्म वांधे, तथा अवधगाजोगी के० अयोगी गुणठाणे कोइ न वांधे, तेमाटे अवधक होय इति समुच्चयार्थ ॥ ६२ ॥

इवे गुणठाणे उदय अने सत्ताना स्थानक कहे ठे

आसुहुम सतुदए, अठवि मोह विणु सत्त खीणति ॥

चउ चरिम इगे अठउ, सते उवसति सतुदए ॥ ६३ ॥

अर्थ—आसुहुमं के० मिथ्यात्व गुणगणार्थी मांकीने दशमा सूक्ष्मसंपराय गुणगणा लगे संतुदएअठवि के० ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्मनो उदय तथा आठ कर्मनी सत्ता पण होय, अने मोहविणुसत्तखीणति के० एक मोहनीय विना द्वीणमोहनामा चारमे गुणगणे सात कर्मनो उदय तथा सात कर्मनी सत्ता होय, तिहां वीतराग ठे, ते जणी मोहनीयनो उदय न होय, सत्ता पण न होय अने चरिमछुगे के० तेरमुं सयोगी अने चौदमुं अयोगी, ए ठेह्वां वे गुणगणे चउ के० नाम, आयु, गोत्र अने वेदनी, ए चार कर्मनो उदय तथा एज चार कर्मनी सत्ता पण होय, अने अठउसं-तेउवसंतिसंतुदए के० उपशांतमोहनामे अगीआरमे गुणगणे मोहनीयकर्मनो उदय नथी तेथी मोहनीयविना सात कर्मनो उदय अने सत्ता आठ कर्मनी होय, केम के अहीं मोहनीय उपशम्युं ठे, तेथी एनो उदय नथी, परंतु सत्ताये ठे. एम गुणगणे उदयस्थानक तथा सत्तास्थानक कहां. ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ६३ ॥

॥ हवे गुणगणे उदीरणा स्थानक कहे ठे. ॥

उद्भरति पमत्तता, सगठ मीसठ वेअ आउ विणा ॥

उग अपमत्ताइ तउं, ठ पच सुहुमो पणु वसतो ॥ ६४ ॥

अर्थ—पमत्तता के० मिथ्यात्वगुणगणार्थी मांकीने प्रमत्तगुणगणा लगे एक मिश्र गुणगणा विना शेष पांच गुणगणे सगठउद्भरति के० आठ कर्मनी उदीरणा होय. तेमां ठेहेली आवलीयें आयु कर्मनी उदीरणा न होय, तेवारें शेष सात कर्मनी उदीरणा होय तथा मीसठ के० मिश्रगुणगणे काल न करे, तेथी आयुनी अंत्वाव-लिका पण तिहां न होय, तेथी तिहा आठ कर्मनोज उदीरक होय. अहींआं उदी-रणास्थानक आठनु जाणवु, अने अपमत्ताइतउं के० अप्रमत्त, अपूर्वकरण, अने अनिवृत्ति, ए त्रण गुणगणे वेअआउविणा के० एक वेदनीय अने वीजुं आयु, ए वे कर्मनी उदीरणा न होय. ते विना शेष ठग के० ठ कर्मनो उदीरक ठ कर्मनी उदीर-णायें होय अहीं वेदनीय अने आयु, ए वेनी उदीरणा न होय, केवल उदयेज होय, तथा ठपचसुहुमो के० सूक्ष्मसंपराय दशमे गुणगणे आवलीमात्र रहे, तिहां लगे पण ठ कर्मनी उदीरणा होय, अने ठेह्वां आवलीये मोहनीयनी पण उदीरणा टले, तेवारें मोहनीय विना शेष पांच कर्मनी उदीरणा होय, माटे वे उदीरणानां स्थानक होय, अने पणुवसंतो के० उपशांतमोहनामा अगीआरमे गुणगणे मोहनी उदय नथी, माटे एनी उदीरणा पण न होय शेष ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, नाम, गोत्र अने अंतराय, ए पाच कर्मनी उदीरणानु स्थानक होय ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ६४ ॥

पण दो खीण ड जोगी, ऽणुदीरगु अजोगि थोव उवसंता ॥

संख गुण खीण सुहुमा, निअट्टि अपुव सम अहिआ ॥ ६५ ॥

अर्थ—पणदोखीण के० एहीज पांच कर्मनी उदीरणा, क्षीणमोहनामा वारमा गुणगणानी अत्यावसिका थाकता लग्गे होय, अने ठेहली आवलीयें ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, अने अतराय, ए त्रण कर्मनी उदीरणा टले तेवारें शेष नामकर्म, अने गोत्रकर्म, ए वे कर्मनी उदीरणा होय एटले वे उदीरणानां स्थानक होय. अने डुजोगी के० एहिज वे कर्मनी उदीरणा सयोगी गुणगणे पण होय, तथा ऽणुदीरगुअजोगी के० अयोगी चौदमे गुणगणे कोइ कर्मनी उदीरणा न होय, जे जणी उदीरणा ते करण ठे, ते योगथी थाय ते योग तिहां नथी ते माटे उदीरणा पण न होय, जे जणी योग ते करणवीर्य कहीयें ते जणी योग करण नहीं तेथी अयोगी अनुदीरक कहा

हवे चौद गुणगणे वर्त्तता जीवमध्यें कया गुणगणे घणा पामीयें ? अने कया गुणगणे थोका पामीयें ? तथा कया गुणगणे सरखा पामीयें ? एम अट्पवहुत्व कहे ठे. ते मध्यें मिथ्यात्व, अविरति, देशविरति, प्रमत्त, अप्रमत्त अने सयोगी, एठगुणगणे वर्त्तता जीव, लोकमध्ये सर्वदा पामीयें, तेथी ए ठ गुणगणा अशून्य ठे, अने शेष आठ गुणगणाना जीव, केवारेंक लोकमध्ये पामीयें अने केवारेंक शून्यपणु पण पामीयें, तेथी तेउनु अट्पवहुत्व अनियतपणे होय, ते अपेक्षायें विचाखु ठे तिहां थोवउवसंता के० सर्व थकी थोका उपशांतमोह नामे अगीआरमे गुणगणे वर्त्तता जीव होय, जे जणी उपशमश्रेणीना आरंजक उत्कृष्टपदे चोपन्न जीव पामीये, ते थकी संखगुण-खीण के० सरयातगुणा अधिक जीव क्षीणमोहनामा वारमे गुणगणे वर्त्तता पामीयें, जे जणी क्षपकश्रेणी पडिवजता जीव, एकसो ने आठ पामीये, ते अपेक्षायें उत्कृष्टपणे खेवा अन्यथा विपरीतपणे होय, तथा सुहुमा के० सूक्ष्मसपरायगुणगणु दशमु, निअट्टि के० निवृत्ति वादर गुणगणु नवमु, अपुव के० अपूर्वकरण गुणगणु आठमु, ए त्रण गुणगणाना जीव, माहोमाहे सम के० सरखा जाणवा, अने क्षीणमोह गुणगणाथकी अहिआ के० विशेषाधिक जाणवा जे जणी अहीआ चोपन उपशम श्रेणीना तथा एकसो ने आठ क्षपकश्रेणीना एवं एकसो ने वाशठ उत्कृष्टपदे ए त्रण गुणगणे वर्त्तता जीव पामीयें, माटे क्षीणमोहना एकसो ने आठथकी विशेषाधिक कहा अने सवे जीवने श्रेणीये ए त्रण गुणगणां होय, माटे परस्परें सरखा जाणवा ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ६५ ॥

जोगि अपमत्त इयरे, संखगुणा देस सासणा मीसा ॥

अविरइ अजोगि मिठा, असंख चउरो डुवेणंता ॥ ६६ ॥

अर्थ—तेथकी जोगि के० सयोगीगुणगणे वर्त्तता योगसहित केवली जीव, संख्या-
तगुणा जाणवा जे जणी कोटी पृथक्त्व उत्कृष्टा पामीये, माटें संख्यातगुणा कहा,
तेथकी अपमत्त के० अप्रमत्तगुणगणे वर्त्तता जीव, संख्यातगुणा जाणवा जे जणी ए
कोटीसहस्र पृथक्त्व प्रमाण लाजे, तेथकी इयरे के० इतर जे प्रमत्त गुणगणुं तेने
विषे वर्त्तता जीव, संखगुणा के० सरयातगुणा जाणवा जे जणी अप्रमादकालथी
प्रमादनो काल सख्यातगुणो होय, ते अपेक्षायें केवारेंक अधिका पण होय, तेथकी
देस के० देशविरतिगुणगणाना जीव, असंख्यात गुणा होय जेजणी गर्भज पंचेंद्रिय
तिर्यंचने पण देशविरतिगुणगणुं होय, ते तो असंख्याता ठे, ते माटें कहा, तेथकी
सासणा के० साखादनगुणगणें वर्त्तता जीव, जो होय तो, उत्कृष्टपदे असंख्यातगुणा
होय, अन्यथा केवारेंक उत्कृष्टपदें न पण होय, अने जघन्ये केवारेंक वे, त्रण एम
पण होय, तेथकी वली मीसा के० मिश्रगुणगणे वर्त्तता जीव, असंख्यातगुणा होय,
केम के साखादनना ठ आवलिकाप्रमाण कालथकी मिश्रनो काल अंतरमुहूर्त्त ठे, ते
असख्यात गुणो ठे ते माटें कहा. ते थकी अविरइ के० अविरतिनामा चोथा गुणग-
णाना जीव, असंख्यातगुणा ठे, केमके सर्वदा ए गुणगणु चारे गतिमध्ये पामीयें,
तथा काल पण घणो ठे, ते माटें कहा. ते थकी अजोगी के० अयोगी जीव, अनंतगुणा
ठे, जेजणी सिद्धना जीव पण योगरहित ठे, तेथी तेने पण अयोगी कहीयें ते
अनंता ठे, माटें अनंतगुणा कहा. ते थकी मिठा के० मिथ्यादृष्टि जीव, अनंतगुणा
ठे. केम के सिद्धथकी निगोदीया जीव, अनंतगुणा ठे, ते सर्व मिथ्यात्वी ठे, तेमाटें
सिद्धथकी अनंतगुणा कहा अहींथां देशविरतिथी मांसीने चउरो के० चार पवे
असंख के० असंख्यातगुणा कहीये अने डुवेणता के० एक अयोगी अने बीजा मि-
थ्यात्वी, ए वे पदें अनंतगुणा कहीयें एम चौद गुणगणे दश बोल जीवजेदादिक
विचाख्या अहींथां एक साखादन, बीजु मिश्र, बीजु अपूर्वकरण, चोखु अनिष्टुति,
पाचमु सूक्ष्मसपराय, ठहु उपशांतमोह, सातमु क्षीणमोह अने आठमु अयोगी, ए
आठ गुणगणे जीव केवारेंक पामीयें अने केवारेंक न पामीयें, अने केवारेंक एक
गुणगणे पामीये, केवारेंक पाशठसें ने शाठ जांगा पामीये, केवारेंक अनेक पामीयें,
माटें ए आठ गुणगणे एक साथें आठ एक साथें आठ, एवं शोल जांगा
तथा द्विकसंयोगी जागा अष्टावीश, ते जाणा त्रिकसंयोगी जागा नवपन्न.

ચતુ.સયોગી જાંગા સીતેર, પચકસયોગી જાંગા ટપત્ત, પદસયોગી જાંગા અઠવીશ, સસસયોગી જાંગા છાઠ, અને અષ્ટસયોગી જાંગો એક, તેના એકત્વપૃથક્ત્વે કરી ગુણતાં શરવાલે થઈ પાશઠસે ને શાઠ જાંગા થાય. ઇતિ સમુચ્યાર્થ ॥ ૬૬ ॥

૨	૭	૧૬
૪૩૭		૧૧૨
૭૫૬		૪૪૭
૧૬૭૦		૧૧૨૦
૩૨૫૬		૧૭૫૨
૬૪૩૭		૧૭૫૨
૧૨૭	૭	૧૦૨૪
૨૫૬	૧	૨૫૬
૬૫૬૦		

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	ગુણક
અષ્ટ	સપ્ત	પદ્મ	પચ	ચતુ	ત્રિક	દ્વિક	એક	જાંગ
૭	૭	૬	૫	૪	૩	૨	૧	દાર
૧	૭	૨૭	૫૬	૭૦	૫૬	૨૭	૭	સયોગ જાંગા
૨૫૬	૧૨૭	૬૪	૩૨	૧૬	૭	૪	૨	એકશુ અનેક

એમ ગુણગણે વર્તતા જીવનુ અદ્યપચત્ત્વ કહીને હવે કર્મનો ઉપશમ, ક્ષય, મિશ્ર, ઉદય અને પરિણામાદિક, જાવજીવ એટલે જાવજીવને ગુણગણાદિક સંજ્ઞે, તેજાળી જાવસ્વજાવ સરયાસન્નિપાતનિરૂપણ નામ નવમુ દ્વારદેલાડે ઠે

ઊવસમ સ્વય મીસોદય, પરિણામા હ નવ ઠાર ઇગવીસા ॥

તિષ્ઠ જેષ્ઠ સન્નિ વાઙ્ઘ, સમ્મં ચરણં પદમ જાવે ॥ ૬૭ ॥

અર્થ— મોહનીયના ઉપશમથી પ્રગટયો એવો જે જીવસ્વજાવ તેનુ નામ ઊવસમ કે૦ ઔપશમિક જાવ કહીયે, તથા જે કર્મના સ્વય કે૦ ક્ષયથી એટલે મૂલ ઊઠે-
દયથી થયો એવો જે જીવસ્વજાવ, તે ક્ષાયિક કહીયે તથા જે મીસ કે૦ ઉદય આવ્યા
કર્મનો ક્ષય કહ્યો, અને જે ઉદય નથી આવ્યા તેના અનુદયે રસને અવેદવે તેના
અતરાલે પ્રગટયો જે જીવસ્વજાવ, તે ક્ષાયોપશમિક કહીયે, એને મિશ્ર પણ કહીયે
ઉદય કે૦ કર્મના ઉદયથી થયો જે જીવનો પર્યાય, તે ઔદયિકજાવ જાણવો, અને
પરિણામા કે૦ ઔદયિકસ્વજાવપણે પરિણમવું, તે પારિણામિકજાવ, એના અનુકર્મે
“ સાદિ અનાદિ ” હનવઠારઇગવીસાતિષ્ઠજેષ્ઠ કે૦ વે, નવ, અઠાર, એકવીશ અને
ત્રણ જોદ જાણવા એટલે ઔપશમીક જાવના વે જોદ, ક્ષાયિકના નવ જોદ, મિશ્રજા-
વના અઠાર જોદ, ઔદયિકજાવના એકવીશ જોદ, પારિણામિકજાવના ત્રણ જોદ,
એમ સર્વે મલીને મૂલ પાંચ જાવના ઉત્તરજોદ ત્રેપત્ત જાણવા, અને વે, ત્રણ, ચાર જાવ
પચત્ત મહે તેને સન્નિગાઙ્ઘ કે૦ સન્નિપાત કહીયે, તેથી થયો જે જીવનો પર્યાય, તે

ઠઠો સાન્નિપાતિક જાવ જાણવો હવે તે વિવરીને કહેઠે સમ્મંચરણપદમજાવે કે
અનંતાનુવધીઆ ચાર અને દર્શનમોહનીય ત્રણ, એ સાત પ્રકૃતિનો રસ તથા પ્રદેશ ન
હોય તે ઔપશમિક કહીયે તેથી પ્રગટી જે તત્ત્વરુચિ, તે ઔપશમિકસમ્યસ્ત્વ કહીયે
અને શેષ પચીશ મોહપ્રકૃતિનો ઉપશમ થયાથી જે સ્થિરતારૂપ ચારિત્ર પ્રગટ થાય,
તેને આપશમિક ચારિત્ર કહીયે એ પ્રથમ ઔપશમિક જાવના વે જેદ કહ્યા
॥ ૬૩ સમુચ્ચયાર્થઃ ॥ ૬૭ ॥

વીએ કેવલ જુઅલં, સમ્મં દાણાઠ્ઠ લલ્લિ પળ ચરણ ॥

તણે સેસુવ ઝંગા, પળલલ્લી સમ્મ વિરઠ્ઠ ડગં ॥ ૬૮ ॥

અર્થ— વીએ કે૦ હવે વીજો ક્ષાયિકજાવ તેના નવ જેદ કહેઠે કેવલજુઅલં કે૦
એક કેવલજ્ઞાનાવરણીયના ક્ષયથી ઉપનું જે કેવલજ્ઞાન તે પ્રથમ જેદ, વીજુ કેવલદ-
ર્શનાવરણીયના ક્ષયથી ઉપનું જે કેવલદર્શન, તે વીજો જેદ, એ કેવલ યુગલ ક્ષાયિક-
જાવ જાણવો જે જણી કેવલજ્ઞાનાવરણીય અને કેવલદર્શનાવરણીય, એ સર્વઘાતિની
પ્રકૃતિ તેનો સર્વથા નાશ થવાથી આત્માનો સર્વગુણ પ્રગટ થાય તે ગુણ વલી કેવારે
અવરાય નહીં, તે જણી એ વે ક્ષાયિકજાવે જાણવા, તથા અનંતાનુવધીઆ કપાય
ચાર અને દર્શનમોહનીય ત્રણ, એ સાત પ્રકૃતિ ક્ષય થઈ, તેથી જે આત્માને તત્ત્વ-
રુચિ ગુણ પ્રગટ થાય, તે ત્રીજો ક્ષાયિક સમ્મં કે૦ સમ્યસ્ત્વ નામે જેદ જાણવો એ
કર્મક્ષયથી હોય તથા દાણાઠ્ઠલલ્લિપળ કે૦ દાનાંતરાયાદિક પાંચ પ્રકૃતિના ક્ષયથી
ઉપની જે પાંચ ક્ષાયિકલલ્લિ પટલે એક દાનલલ્લિ, વીજી લાજલલ્લિ, ત્રીજી જો-
ગલલ્લિ, ચોથી ઉપજોગલલ્લિ, પાંચમી વીર્યલલ્લિ, જેણે કરી દાનાદિક
વિપયિણી ઇષ્ટા નથી તે દાનાદિક પાંચ લલ્લિ ક્ષાયિકજાવે જાણવી એ પાંચ
જેદ સાથે પૂર્વલા ત્રણ જેદ મેલવતા આઠ જેદ થયા તથા સર્વ જીવને અજય-
દાન દેવા સમર્થ થયા અને પચીશ મોહનીયની પ્રકૃતિના ક્ષયથી પ્રગટ થયો જે
ચરણ કે૦ ચારિત્રગુણ તેને ક્ષાયિકચારિત્રકહીયે એવં નવ જેદ, ક્ષાયિકજાવના થયા.

તણેસેસુવઝંગા કે૦ ત્રીજે ક્ષાયોપશમિક જાવે શેષ પટલે એક કેવલજ્ઞાન અને
વીજું કેવલદર્શન, એ વે વિના શેષ દશ ઉપયોગ તથા પળલલ્લિ કે૦ દાનાદિક પાંચ
લલ્લિ ઠગ્ગસ્યની લેવી, એવં પંદર તથા સમ્મ કે૦ ક્ષાયોપશમિક સમ્યસ્ત્વ અને વિર-
ઠ્ઠુગ કે૦ વિરતિદ્ધિક, પટલે સર્વવિરતિ, અને દેશવિરતિ, એવં અઢાર જેદ
ક્ષાયોપશમિક જાવના જાણવા તિહાં મતિજ્ઞાનાવરણીય અને શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય,
ચંદ્રદર્શનાવરણીય, અચંદ્રદર્શનાવરણીય, એ ચારનો ઉદય, વારમા ગુણગણા લગે

દેશઘાતીઉં હોય, તે ઉદયાવલી પ્રવિષ્ટરસને ક્ષયે અપ્રવિષ્ટરસને અનુદયરૂપ ઉપશમે અને કેટલાપક સ્પર્શકને ઉદયે ઉદયાનુવિરૂઢ ક્ષાયોપશમિક હોય, તથા અવધિ અને મનઃપર્યવ, એ વે જ્ઞાનાવરણ તથા અચક્રદર્શનાવરણ અને અવધિદર્શનાવરણના સર્વ-ઘાતી રસ સ્પર્શકને ઉદયે કેવલ ઔદયિક જાવ હોય અને જેવારે વિશુદ્ધાધ્યવસાય-વિશેષે તે દેશઘાતીપણે પરિણમાવી મદરસ કરી ઉદયાવલી પ્રવિષ્ટ અર્શનેક્ષયે તથા અપ્રવિષ્ટને ઉપશમે અને વર્તમાનને ઉદયે જે અવધિ, મન પર્યવ, ચક્રદર્શનાદિક ગુણ પ્રગટે, તે ક્ષાયોપશમિક ઉદયાનુવિરૂઢ હોય તથા મોહનીયની પ્રકૃતિ જે પ્રથમના વાર કપાય અને તેરમું મિથ્યાત્વમોહનીય, એ તેર પ્રકૃતિ સર્વઘાતિની ઠે, તેનો રસો-દય ઠતાં ક્ષાયોપશમ ન હોય અને પ્રદેશોદય ઠતા હોય, જે જાણી તે પ્રદેશ વેદતાં દેશઘાતીરસમાદિ આણીને વેદે, તેથી તે સર્વઘાતીઆ ન હોય શેષ મોહપ્રકૃતિને રસોદય તથા પ્રદેશોદય હુતે પણ દેશઘાતીઆ જાણી ક્ષાયોપશમ અવિરોધિપણે હોય. એમ અત્તરાયની પ્રકૃતિનો પણ રસોદય તથા પ્રદેશોદય હુતે પણ ક્ષાયોપશમિક અવ-રોધિપણે હોય તેથી સર્વ જીવને પાંચ લઘ્વિ ક્ષાયોપશમિકજાવે હોય તથા ત્રણ અ-જ્ઞાન પણ મતિ, શ્રુત અને અવધિજ્ઞાનાવરણના ક્ષાયોપશમવિશેષે કરી હોય તથા અ-નતાનુવધિયા ચાર મિથ્યાત્વમોહનીયના ક્ષાયોપશમે હોય અને સમ્યક્ત્વમોહનીયના ઉદયને વેદે તિહા વેદકસમ્યક્ત્વ હોય દેશવિરતિચારિત્રપણ અપ્રત્યાઘ્યાનીયાને ક્ષાયોપશમે હોય, અને સામાયિકાદિક ત્રણ ચારિત્ર પ્રત્યાઘ્યાનીઆદિકને ક્ષાયોપશમે હોય તેથી એ અઢાર મિથજાવના જેદ જાણવા ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૬૦ ॥

॥ હવે ઔદયિક જાવના જેદ કહેઠે ॥

અન્નાણ મસિહ્ત્તા, ડસજમ લેસા કસાય ગઈ વેઆ ॥

મિઠે તુરિય જવા, ડજવત્ત જિઅત્ત પરિણામે ॥ ૬૧ ॥

અર્થ-અન્નાણ કેળ મિથ્યાત્વમોહનીયના ઉદયથી મિથ્યાત્વીનું જ્ઞાન, તે અજ્ઞાન કહીયે એ પ્રથમ અજ્ઞાન નામે ઔદયિક જાવ જાણવો જેમ ધુર્વચનને અવચન ક-હીયે, માઝા શીલને અશીલ કહીયે, તેમ અસદ્ધ્યવસાયે જ્ઞાનને પણ અજ્ઞાન કહીયે તથા આઠ કર્મના ઉદયથી જે જીવને અસિદ્ધપણ સતારીપર્યાયપણ થયું, તે મસિહ્ત્તા કેળ અસિદ્ધત્વનામ ઔદયિકજાવ વીજો જાણવો, તથા અપ્રત્યાઘ્યાના-વરણ ચાર કપાયને ઉદયે જે જીવને અસજમ કેળ અસયમપણ, અવિરતિપણ થયું, તે ત્રીજો ઔદયિકજાવ જાણવો

તથા જે આચાર્ય, આઠ કર્મપરિણતિરૂપ લેશ્યા માને, તેને મતે આઠ કર્મને

उदयें औदयिकजाव जाणवो. तथा जे कपायोदयजन्य अशुद्ध स्वजावने लेश्या माने ठे, तेने मते मोहने उदयें औदयिकजाव जाणवो तथा जे आचार्य, योग प्रवृत्तिरूप लेश्या माने ठे तेना मते नामकर्मना उदयथी औदयिकजाव जाणवो. एम त्रण मते औदयिकजावें लेसा के० ठ प्रकारनी लेश्याना जेदे करी औदयिकजाव पण ठ प्रकारें कहीयें, अने कसाय के० चार कपाय पण मोहनीयना उदयथी होय ठे, ते जणी कपाय चार पण औदयिकजावें होय एटले एक अज्ञान, वीजो असिरुता त्रीजो असंयम अने ठ लेश्या तथा चार कपाय, एवं तेर जेद औदयिकजावना थया, अने गड के० चार गति पण नाम-कर्मना उदयथी जीव, देवता, नारकी, मनुष्य तथा तिर्यच कहेवाय, माटें ए चार गति पण औदयिकजावें जाणवी एवं सत्तर जेद थया. तथा वेआ के० वेद त्रण स्त्री, पुरुष, नपुंसकनी अजिलापारूप जाववेद पण मोहनीय कर्मना उदयथी होय. तथा स्त्रीआ-दिक चिन्हरूप ड्रव्यवेद, ते अंगोपांग नामकर्मना उदयथी होय, ए ड्रव्यजाव वेहुने पण औदयिकजावमां लेवा एव वीश थया मिछे के० मिथ्यात्वमोहनीयना उदयथी विपरीत अज्ञानरूप मिथ्यात्व होय ए पण औदयिक जाव जाणवो एम पूर्वाचार्यें एकवीश औदयिकजाव कह्या, तेथी अमें पण कह्या वीजा पण जे जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जे जे जीवना पर्याय उठे, ते ते सर्व औदयिकजाव कहीयें, तेवा औदयिक-जावना असरयाता जेद थाय, ए तुरिए के० चोथा औदयिक जावना जेद कह्या.

हवे पारिणामिकजावना जेद कहे ठे. जे मुक्ति जावा योग्य जीवस्वजाव ते जवा के० जव्यपणुं ए सहज सिद्ध ठे. तेथी प्रथम पारिणामिकजाव जाणवो, वीजो मुक्ति जावाने अयोग्य जे पर्याय ते अजवत्त के० अजव्यत्व नामे अनादि अनंत पारिणामिक जाव, वीजो जाणवो. जिअत्त के० ड्रव्यप्रमाण तथा जावप्रमाण धारणस्वजाव जे जीवपर्याय, ते त्रीजो जीवत्त कहीयें. ए पण अनादि अनंत सिद्ध ठे, परंतु कोइनो कखो नथी एम ए त्रण जेद जीवना परिणामे के० पारिणामिकजावें जाणवा. ए सर्व थइने त्रेपन उत्तरजाव थया

तथा नथी जीव एवो जे पर्यायते अजीवत्वपारिणामिक अनादि अनंत धर्मास्ति-कायादिकने विपे होय. वीजा पण प्रयोगसा, विस्रसा अने मिश्रसा, प्रयोगथी कपसुं, रोटी, विश्रसा ते ड्रधनुष, मिश्रसा ते स्त्रीचमी, ए त्रण जेदे मिश्रजावें ज्ञानादिक, पारिणामिक जावें जीवत्वादिक, औदयिकजावें देवगत्वादिक ॥इति समुच्चयार्थः ॥६॥

॥ हवे ए उपशमादिकजावना जांगा कहेठे ॥

चउ चउ गईसु मीसग, परिणामुदएहि चउसु खइएहिं ॥

उवसम जुएहि वा चउ, केवलि परिणामुदय खइए ॥ ७० ॥

અર્થ-હવે ૫ ઓપશમાદિક પાંચ જાવના દિકસયોગે દશ જગ અને ત્રિકસં-
યોગે દશ જગ તથા ચતુસયોગે પાંચ જગ અને પંચસયોગે એક જંગ, મલીને
ઠવીશ જાગા થાય. ૫ ઠવીશ સાન્નિપાતકના જેદ થાય. તે માહેલા ૪ જેદ જીવને
વિષે હોય. તેમા ત્રણ જેદ તો ચાર ગતિ આશ્રી તેના ચાર ત્રિક વાર જેદ થાય. અને
ત્રણ વીજા હોય એમ મૂલજગ ૪ હોય. ઘાઠી સન્નિપાતના વીશ જગનો તો સજવ
ન હોય, શેષ ઠનો સજવ હોય, તે ૪ જગના વલી ઉત્તર જેદ, ગતિ આશ્રી પદર
થાય, તે કહી દેસાહે ઠે.

તે માહે એક ત્રિકમયોગીજં દશમો જગ, તેના ચણગદ્દસુ કેળ ચાર ગતિ આશ્રી
ચણ કેળ ચાર જેદ થાય તે કહી દેસાહે ઠે. જે નળી મનુષ્યની ગતિમા મનુષ્યને
મીસગ કેળ મિશ્રજાવે જ્ઞાન, અજ્ઞાન અને દર્શનલલિધિ એક અને પરિણામુદપદ્ધિ
કેળ પારિણામિકજાવે જીવપણ તથા જવ્યપણ, અને ઔદયિકજાવે મનુષ્યની ગતિ,
લેશ્યા, વેદ અને કપાય હોય ૫ પ્રથમજગ જાણવો

તેમજ દેવતાને પણ મિશ્રજાવે જ્ઞાનાદિક અને પારિણામિકજાવે જીવત્વાદિક
તથા ઔદયિકજાવે દેવગત્યાદિક દેવપ્રાયોગ્ય, ૫ વીજો જગ જાણવો

તેમજ તિર્થંચમધ્યે પણ મિશ્રજાવે જ્ઞાનાદિક અને પારિણામિકજાવે જીવત્વાદિક
તથા ઔદયિકજાવે તિર્થંચગત્યાદિક, ૫ ત્રીજો જગ જાણવો

તેમજ નરકગતિમધ્યે પણ મિશ્રજાવે જ્ઞાનાદિક અને પારિણામિકજાવે જીવ-
ત્વાદિક તથા ઔદયિકજાવે નરકગત્યાદિક, ૫ ચોથો જગ જાણવો એમ ત્રણ જાવ
એક જીવને મલે, તેથી ૫ ત્રિકસયોગીઆ જાણા ચાર, મૂલ જંગ એક, દશમો
જાણવો

તથા પદ્ધિજ ચણસુ કેળ ચાર ગતિના સન્નિયા પચેદ્રિય જીવને પૂર્વોક્ત ત્રણ જા-
વની સાથે ચોથો સ્વપદ્ધિ કેળ દાયિકજાવ મેલવીયે, તેવારે ચતુસયોગી જાગો
થાય ૫ટલે દાયિક સમ્યકદ્દષ્ટિ જીવને દાયિકજાવે દાયિકસમ્યક્ત્વ અને મિશ્ર-
જાવે જ્ઞાનાદિક તથા ઔદયિકજાવે મનુષ્યગત્યાદિક અને પારિણામિકજાવે જીવ-
ત્વાદિક, ૫ ચાર જાવ મલે, તેથી ૫ ચતુસયોગીના ચાર ગતિની અપેદાયે સાન્નિપા-
તિકના ચાર જાગા હોય

તેમજ વલી વા કેળ અથવા ડવસમજુપદ્ધિચણ કેળ ડપશમ સમ્યક્ત્વસહિત
કરીયે, તેવારે ઓપશમિક સમ્યકદ્દષ્ટિને ઓપશમિકજાવે ઓપશમિકસમ્યક્ત્વ અને
મિશ્રજાવે જ્ઞાનાદિક તથા ઔદયિકજાવે મનુષ્યગત્યાદિક તથા પારિણામિકજાવે
જીવત્વાદિક, ૫ ચાર ગતિના જીવને હોય તેથી એના પણ ચાર જગ થાય

एम चार गतिना जेदे करी त्रण जावना चार जांगा थया, तथा केवलपरिणामु-
दयखड्ग के० केवलीने तेरमे अने चौदमे गुणठाणे द्वायिकजावे केवलज्ञानादिक नव
होय, अने औदयिकजावे मनुष्यगत्यादिक त्रण होय, तथा पारिणामिकजावे एक
जीवत्व होय, एम त्रिकसयोगी जांगो एक होय अही केवलीने घातीयां कर्म न
होय, तेथी मिश्रजाव तथा औदारिकजाव, ए वे जाव न होय ए त्रिकसयोगीनो एकज
नवमो जांगो होय अहींथां केवली मनुष्यज होय, परंतु शेष त्रण गतिमध्ये न
होय तेथी एकज जांगो होय एवं तेर जागा थया

हवे द्विकसयोगादिकना जांगा कही देखाडे ठे एक औपशमिक ने द्वायिक,
वीजो औपशमिक ने मिश्र, वीजो औपशमिक ने औदयिक, चोथो औपशमिक ने
पारिणामिक, पांचमो द्वायिक ने मिश्र, ठहो द्वायिक ने औदयिक, सातमो द्वा-
यिक ने पारिणामिक, ए जांगो, सिद्धमां होय आठमो मिश्र ने औदयिक, नवमो
मिश्र ने पारिणामिक, दशमो औदयिक ने पारिणामिक, ए दश द्विकसयोगी थया.
ते मध्ये सातमो जांगो सिद्धनो वसतो जाणवो शेष नव जग शून्य ठे

हवे त्रिकसयोगी जांगा कहेठे. एक औपशमिक, द्वायिक ने मिश्र, वीजो औप-
शम, द्वायिक ने औदयिक, वीजो उपशम, द्वायिक ने पारिणामिक, चोथो उप-
शम, मिश्र ने औदयिक, पांचमो औपशमिक, मिश्र ने पारिणामिक, ठहो औपश-
मिक, औदयिक ने पारिणामिक, सातमो द्वायिक, मिश्र ने औदयिक, आठमो
द्वायिक, मिश्र ने पारिणामिक, नवमो द्वायिक, औदयिक ने पारिणामिक, ए केव-
लीने होय दशमो मिश्र, औदयिक ने पारिणामिक, ए जांगो, चार गतिना जीवनें
होय. ए त्रिकसयोगी दश जांगा थया तेमध्ये नवमो जांगो केवलीनो, अने दशमो
जांगो, चार गतिना जीवनों, ए वे जागा वसता ते विना शेष आठ जग शून्य ठे.

हवे चतुसयोगी जांगा कहे ठे एक औपशमिक, द्वायिक, मिश्र ने औदयिक,
ए शून्य ठे वीजो औपशमिक, द्वायिक, मिश्र अने पारिणामिक, ए पण शून्य ठे
वीजो औपशमिक, द्वायिक, औदयिक अने पारिणामिक, ए पण शून्य ठे चोथो
औपशमिक, मिश्र, औदयिक ने पारिणामिक, ए जगो चार गतिना उपशम सम्य-
कृष्टि जीवने होय पांचमो द्वायिक, मिश्र, औदयिक अने पारिणामिक, ए जगो
चार गतिना द्वायिक सम्यकृष्टि जीवनें होय.

औपशम, द्वायिक, मिश्र, औदयिक अने पारिणामिक, ए पच संयोगी सान्निपा-
तिकजाव, उपशमश्रेणीयें वर्तता मनुष्यने नवमे, दशमे अने अगीआरमे, ए त्रण
गुणठाणे होय ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ७० ॥

खय परिणामे सिद्धा, नराण पण जोगु वसम सेढीए ॥

इअ पनर सन्निवाइअ, जेअ वीसं असंजविणो ॥ ७१ ॥

अर्थ- द्विकसयोगीश्रामांहेलो सातमो जांगो, सिद्धा के० सिद्धना जीवने पा-
मियें जे जणी सिद्धने ज्ञान, दर्शन, सम्यक्त्व, खय के० द्वायिकजावें ठे अने जीव-
त्वपण, परिणामे के० पारिणामिकजावे ठे ए वे जावनो मेलापक सिद्धने ठे बीजो
कोय न सजवे एवं चौद सान्निपातिक जाव थाय तथा उपशम सम्यक्दृष्टि, नराण
के० मनुष्य उवसमसेढीए के० उपशमश्रेणी करे, तेने उपशमश्रेणीने विपे नवमे, द-
शमे अने अगीश्वारमे, ए त्रण गुणठाणे पण जोग के० पांच जावनो एक जीवने विपे
एक समयें मेलापक होय, जे जणी तेने वादरकपायनें उपशमाववे करी औपशमि-
कजावें चारित्र होय, अने द्वायिकजावे सम्यक्त्व होय, तथा मिश्रजावें ज्ञान, दर्श-
नादिक होय, औदयिकजावें मनुष्यगत्यादिक होय अने पारिणामिकजावे जीवत्वा-
दिक होय, एम पचसयोगी सान्निपातिक होय ए रीते सर्व मली ठ सान्निपातिक
होय जे जणी ए ठ जांगें कोइ पण जीव पामीयें, पण ए ठ जांगा खाली न होय
ए ठ जगना वली पदर जांगा थाय, जे जणी चार गतिमाहे मिश्र, औदयिक ने
पारिणामिक, ए एक त्रिकसयोगी जग पामीये तथा द्वायिक, मिश्र, औदयिक
ने पारिणामिक तथा औपशमिक, मिश्र, औदयिक, अने पारिणामिक, ए वे
चतुसयोगी जागा पामीये ए त्रण जागाने, चार गति साथे गुणीये, तेवारें वार
जागा थाय, अने तेरमो केवलीने द्वायिक, औदयिक अने पारिणामिक, ए त्रिकस-
योगी एक जांगो, तथा चौदमो सिद्धने द्वायिक, पारिणामिक ए द्विकसयोगी एक जांगो
होय, तथा पदरमो उपशमश्रेणीये मनुष्यनें द्वायिक, सम्यक्त्वे पच सयोगी एक जांगो
होय, इअपनरसन्निवाइअ के० ए पदर जेद, सान्निपातिकना वसता होय, शेप द्विकसयोगी
जागा नव, त्रिकसयोगी जांगा आठ, चतु सयोगी जांगा त्रण, एव जेअवीसअस-
जविणो के० बीस जेद असतावी एटले शून्य ठे केवल जांगा उपजाववानें अर्थें
देखामवा पण तिहा कोइ जीवजेद नथी पामता ॥ ७१ ॥

इवे ए औपशमादिक जाव आठ कर्मने विपे विवरीने देखाडे ठे कोण
कर्मनो उपशम, कोण कर्मनो द्वायोपशम, कोण कर्मनो द्वाय, कया कर्मनो
उदय, कोण कर्म, पारिणामिकजावे होय ? ते कहेते

मोहो वसमो मीसो, चउ घाइसु अठ कम्मसु असेसा ॥

धम्माइ पारिणामिअ, जावे खधा उदइ एवि ॥ ७२ ॥

अर्थ- मोहोत्समो के० मोहनीय कर्मनो उपगम होय जेम राखें ढांस्यो अग्नि दीपे नहीं, तेम ज्यां कपायनो उदय न होय, तेने उपगम कहिये. अहींथां रसनो तथा प्रवेशनो उदय न होय तथा मीसो के० क्षायोपशम एटले जे उदयप्राप्त रस तेने जोगवी, क्षय पमाब्धो अने जे उदय नहीं आव्यो तेनु अनुदयरूप उपशम कह्यो, तेनी वच्चे जे उदयनुं आंतरं, ते क्षायोपशम रसोदयनी अपेक्षायें जाणवु ते क्षायोपशम, चउघाऽसु के० एक ज्ञानावरणीय, वीजुं दर्शनावरणीय, व्रीजु मोहनीय, चोथुं अंतराय, ए चार घातीयां कर्म ठे जे जणी ए ज्ञानावरणादिक जे ठे, ते जीवना गुणप्रत्ये हूणें ठे, ते जणी एनो क्षायोपशम जाव होय तेणें करी ज्ञानादिक गुणनुं तरतमपणुं होय

अने एथी असेसा के० शेष रह्या जे त्रण जाव एटले एक क्षायिक, वीजो औदयिक, व्रीजो पारिणामिक, ए त्रण जाव अष्टकम्मसु के० सर्व आठे कर्मने विपे होय.

एटले मोहनीय कर्मने विपे पांचे जाव होय, अने ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, अने अंतराय, ए त्रण कर्मने विपे एक औपशमिक विना शेष चार जाव होय, तथ, नाम, गोत्र, आद्यु अने वेदनीय, ए चार कर्मने विपे एक क्षायिक, वीजो औदयिक-व्रीजो पारिणामिक, ए त्रण जाव पामीयें एम कर्मनी अपेक्षाये जाव कहा

हवे अजीवनी अपेक्षायें जाव कहेठे. धम्माऽपारिणामिअजावे के० एक धर्मा, स्तिकाय, वीजो अधर्मास्तिकाय, व्रीजो आकाशास्तिकाय, चोथो पुज्जलास्तिकाया पांचमो काल, ए पांच इव्य, अनादि पारिणामिकजावे ठे केम के पोतपोताने जावेज परिणम्या ठे. पण ते परजावे परिणमता नहीं, ते माटे अनादि पारिणामिक जावे ठे तेमांहे पण पुज्जल छल्लुकादिक खधा के० खध ते सादिपारिणामिक जावें होय तथा अनंतप्रदेशी पुज्जलस्कध ते उदऽएवि के० औदयिकजावे पण होय जे जणी कर्मपुज्जल खंध, जीव सवधे पुज्जलविपाकनी कर्मप्रकृतिने उदये औदारिक नोकर्मना पुज्जलनेविपे वर्णादिक होय, माटें अनंतप्रदेशी स्कध, कर्मवर्गणादिक पुज्जल, ते सर्व औदयिकजावे होय शुरुपणु ठाडे, घटे, मटे ते माटें ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ७९ ॥

हवे एक जीवने जे जे गुणठाणे जेटला जेटला जाव होय, तिहा तिहां तेटला तेटला जाव कहेठे. मूलजावनी अपेक्षायें मिथ्यात्व, साखादन अने मिश्र, ए त्रण गुणठाणे मिश्रजावें अज्ञानादिक दश उपयोग होय अने औदयिकजावें गत्यादिक होय तथा पारिणामिकजावें जीवत्व, जव्यत्वादिक ए त्रिकसयोगी ज्ञागो औपशमिक अने क्षायिक एवं वे जाव विनानो होय.

सम्माऽ चउसु तिग चन चउ पणु व गुव
चउखीणाऽ पुवे ति, ि गाणने गजिए ॥

અર્થ-સમ્માઇચ્છસુ કે० સમ્યક્ત્વાદિક ચાર ગુણઠાણે ઇટલે ચોથે, પાંચમે, ઠઠે અને સાતમે એ ચાર ગુણઠાણે તિગચ્છજાવા કે० ત્રણ અથવા ચાર જાવ હોય ઇટલે જો ક્ષાયોપશમિકસમ્યસ્ત્વ હોય, તો એક ક્ષાયોપશમિકજાવે સમ્યસ્ત્વ, જ્ઞાન, ઈર્ગન અને વિરતિ પણ હોય, બીજુ ઔદયિકજાવે ગત્યાદિક હોય, ત્રીજુ પારિણામિકજાવે જીવત્વ, જવ્યત્વ હોય, એ ત્રિકસયોગી નાગો એક હોય અને ક્ષાયિકસમ્યક્દૃષ્ટિને એક ક્ષાયિકજાવે સમ્યક્ત્વ હોય, બીજો ક્ષાયોપશમિકજાવે જ્ઞાનાદિક હોય, ત્રીજો ઔદયિકજાવે ગત્યાદિક હોય, અને ચોથો પારિણામિકજાવે જીવત્વ, જવ્યત્વ હોય એ ચાર જાવ હોય અને તેમજ ઔપશમિક સમ્યક્દૃષ્ટિને પણ ક્ષાયિકસમ્યક્દૃષ્ટિની પેરે ત્રણ સાન્નિપાતિક હોય, અને ચોથો ઔપશમિકસમ્યસ્ત્વ હોય એમ ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્દૃષ્ટિને ત્રણ જાવ હોય, તથા ક્ષાયિક અને ઔપશમિક સમ્યક્દૃષ્ટિને ચાર જાવ હોય અને સર્વે જીવ આશ્રયી તો પાંચ જાવ હોય

તથા ચ્છપણુવસામગુવસતે કે० અહીં આ ઔપશમિક તે નત્તમુ અને દશમુ ગુણઠાણુ જાણવું તથા ઉપશાંત તે અગીઆરમુ ગુણઠાણુ જાણવું એ ત્રણ ગુણઠાણે એક જીવને ઉપશમશ્રેણી કરતા નવમે, દશમે અને અગીઆરમે, એ ત્રણ ગુણઠાણે ચ્છ પણ ઇટલે ચાર તથા પાંચ જાવ હોય, તે આવી રીતે કે, એક ક્ષાયોપશમિકજાવે જ્ઞાનાદિક હોય, બીજુ ઔદયિકજાવે ગત્યાદિક, ત્રીજુ પારિણામિકજાવે જીવત્વ, જવ્યત્વાદિક અને ચોથુ ઔપશમિકજાવે સમ્યક્ચારિત્ર હોય એ ચાર સાન્નિપાતિકજાવ હોય તથા જે જીવ, ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વે ઔપશમશ્રેણી પકિવજ્ઞો, તેને એક ક્ષાયિકજાવે સમ્યક્ત્વ હોય, બીજો ઔપશમિકજાવે ચારિત્ર હોય, ત્રીજો ક્ષાયોપશમિક જાવે જ્ઞાનાદિક હોય, ચોથો ઔદયિકજાવે ગત્યાદિક હોય, અને પાંચમો પારિણામિકજાવે જીવત્વ, જવ્યત્વાદિક હોય એ પાંચ જાવ ફક્ત હોય માટે પચકસયોગી નાગો હોય

તથા ચ્છલીણા કે० ક્ષપકશ્રેણીયે ક્ષીણમોહનામે ચારમે ગુણઠાણે એક ક્ષાયિકજાવે ચારિત્ર હોય, તથા ક્ષાયિકજાવે સમ્યક્ત્વ પણ હોય, બીજો મિશ્રજાવે જ્ઞાનાદિક હોય, ત્રીજો ઔદયિકજાવે ગત્યાદિક હોય, ચોથો પારિણામિકજાવે જીવત્વ, જવ્યત્વાદિક હોય એ ચાર જાવ જોવા હોય

તથા અપુરે કે० અપૂર્વકરણનામા આઠમે ગુણઠાણે પણ ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વને ક્ષાયિકજાવે ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ હોય, બીજો મિશ્રજાવે જ્ઞાનાદિક અને વિરતિપણુ હોય, ત્રીજો ઔદયિકજાવે ગત્યાદિક હોય, અને ચોથો પારિણામિક જાવે જીવત્વાદિક હોય, તથા ઔપશમિક સમ્યક્ત્વને એક ઔપશમિકજાવે ઔપશમિકસમ્યક્ત્વ હોય, બીજો મિશ્રજાવે જ્ઞાનાદિક હોય, ત્રીજો ઔદયિકજાવે ગત્યાદિક હોય, અને ચોથો પારિણામિકજાવે જીવત્વાદિક ઇટલે જીવપણુ હોય એ રીતે વે પ્રકારે ચાર જાવ કહ્યા

તથા તિન્નિસેસગુણગણગેગજિએ કે૦ તેથી શેષ રહ્યાં જે પાંચ ગુણગણાં તેમધ્વેં મિથ્યાત્વાદિક ત્રણ ગુણગણે એટલે પહેલે, વીજે, ત્રીજે, એ ત્રણ ગુણગણે તો પૂર્વેં કહ્યો જે ત્રિકસંયોગીઆનો દશમો જાંગો એટલે એક ઔદયિક, વીજો પારિણામિક અને ત્રીજો ક્ષાયોપશમિક, એ ત્રણ જાવ હોય, અને તેરમે તથા ચૌદમે, એવે ગુણગણે એક ક્ષાયિકજાવે સમ્યક્ત્વાદિક નવ હોય, તથા વીજો ઔદયિકજાવેં ગત્યાદિક હોય, અને ત્રીજો પારિણામિકજાવેં જીવત્વાદિક હોય એ પૂર્વોક્ત ત્રિકસંયોગીઠ નવમો જાંગો હોય એમ એગજિએ એટલે એક જીવને એક સમયે એટલા જાવ હોય

હવે ઔપશમિકજાવના ઉત્તરજેદની સંખ્યા ગુણગણે કહેઠે તિહાં ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ, ચોથા ગુણગણાથી માંનીને અગીઆરમા ગુણગણા પર્યંત લાજે ઠે અને નવમે, દશમે તથા અગીઆરમે, એ ત્રણ ગુણગણે ઉપશમચારિત્ર પણ હોય, તેથી એ વે ઔપશમિક જાવ, ઉપર કહેલા ગુણગણે હોય

ક્ષાયિકજાવના ઉત્તર જેદની સંખ્યા ગુણગણે કહે ઠે એટલે ચોથા ગુણગણાથી અગીઆરમા લગે ક્ષાયિકજાવે એક ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ હોય, અને વારમે ગુણગણે ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ તથા ક્ષાયિકચારિત્ર, એ વે ક્ષાયિકજાવેં હોય તેરમે અને ચૌદમે ગુણગણે સમ્યક્ત્વ, ચારિત્ર, કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન, એ ચાર ક્ષાયિકજાવેં હોય, તથા દાનાદિક પાંચ લઘ્વિ ક્ષાયિકજાવેં હોય એ રીતેં એ અતનાં વે ગુણગણે એનવ ક્ષાયિકજાવ લાજે એટલે ક્ષાયિકજાવ કહ્યો

હવે ક્ષાયોપશમિક જાવના ઉત્તર જેદની સંખ્યા ગુણગણા આથી કહે ઠે મિશ્ર-જાવે ત્રણ અજ્ઞાન તથા ચક્રુ અને અચક્રુ, એ વે દર્શન, અને દાનાદિક પાંચ મિશ્ર-લઘ્વિ, એ દશ જાવ પ્રથમનાં વે ગુણગણે હોય ત્રીજે ગુણગણે મિશ્રજ્ઞાન ત્રણ, તથા દર્શન ત્રણ અને દાનાદિક લઘ્વિ પાંચ તથા મિશ્રમોહનીય એક, એ વાર જાવ હોય તથા ચોથે ગુણગણે મિશ્રમોહનીય ટાલીયેં, અને ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ જેણીયેં, તેવારે વાર જાવ હોય પાંચમે ગુણગણે, દેશવિરતિ સહિત તેર જાવ હોય તથા ઠઠે અને સાતમે ગુણગણે, મન-પર્યવજ્ઞાનસહિત ચૌદ જાવ હોય તથા આઠમે, નવમે અને દશમે, એ ત્રણ ગુણગણે, ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ ન હોય, તેથી શેષ તેર જાવ હોય. તથા અગીઆરમે અને વારમે ગુણગણે, ક્ષાયોપશમિક ચારિત્ર ન હોય, તેથી શેષ વાર જાવ મિશ્રના હોય, અને તેરમે તથા ચૌદમે ગુણગણે, ઘાતીયાં કર્મ ક્ષયે-ગયાં, તેમાટેં મિશ્રજાવ નજ હોય

હવે ઔદયિકજાવના ઉત્તર જેદની સંખ્યા ગુણગણે કહેઠે. તિહા પ્રથમ મિથ્યા-ત્વગુણગણે ગતિ ચાર, કપાય ચાર, વેદ ત્રણ, લેશ્યાઠ, એવંસત્તર, તથા અજ્ઞાન એક,

असिद्धत्व एक, अविरति एक अने मिथ्यात्व, ए एकवीश औदयिकजाव होय. बीजे गुणगणे, मिथ्यात्व विना शेष बीश जाव होय, तथा त्रीजे अने चोथे गुणगणे, एक अज्ञान न होय, शेष ऊगणीश होय पांचमे गुणगणे, नरकगति, तथा देवगति, ए वे विना शेष सत्तर औदयिकजाव होय, ठठे गुणगणे तिर्यचगति तथा असंयम, ए वे विना शेष पदर जेद होय सातमे गुणगणे, प्रथमनी त्रण लेख्यायें हीन करीयें, तेवारें वार जेद होय आठमे तथा नवमे गुणगणे, पञ्च अने तेजोलेश्या विना शेष दश जेद होय दशमे गुणगणे त्रण वेद अने त्रण कपाय विना चार जेद औदयिकजावना होय तथा अगी आरमे, वारमे अने तेरमे ए त्रण गुणगणे एक मनुष्यगति, बीजो शुक्लेश्या, त्रीजो असिद्धत्व, ए त्रण औदयिकजावना जेद होय, तथा चौदमे गुणगणे एक शुक्लेश्या विना असिद्धत्व अने मनुष्यगति, ए वे औदयिकजावना जेद होय

हवे पारिणामिक जावना उत्तर जेदनी सख्या, गुणगणे कहेठे तिहा मिथ्यात्व गुणगणे जठवर, अजव्यत्व अने जीवत्व, ए त्रण पारिणामिकजावना जेद होय. अने सास्वादनी मानीने वारमा गुणगणा सुधी एक अजव्यत्वविना शेष वे पारिणामिक जावना जेद होय, अने तेरमे तथा चौदमे, ए वे गुणगणे आसन्नसिद्धावस्था जणी तथा घातीया कर्म खपाव्या, तेजणी तथा बीजा कोऽ कारणने लीधे पूर्वाचार्यें जव्य-स्वपणु विवदयु नथी, तेथी एकज जीवत्वपणु पारिणामिकजावे होय एम जे गुणगणे जेटला उत्तरजावना जेद होय, तेने सवधें अनेक सान्निपातिकजेद यथासजवें विचारिने कहेवा ए उत्तरजावजेद, गुणगणे कहेवा ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७३ ॥

एम सविस्तरपणे जावनु स्वरूपसरयाविजागनिरूपण कछु हवे ते ओपशमिका-दिक जावें वर्तता जीव अव्यनु परिमाण तथा तेउने मांहोमाहे अदृष्यदुत्वनु विचारद्वारनिरूपण, सरयात, असख्यात अने अनंताने ज्ञाने करी सुगम थाय, ते जणी सरयातादिकना विचारनु द्वार दशमु कहेठे

॥ हवे सरयाता, असरयाता अने अनंताना जेद कहेठे ॥

सखिजोग मसख, परित्त जुत्त निअ पय जुअ तिविहं ॥

एव मणतपि तिहा, जहन्न मशुकसा सवे ॥ ७४ ॥

अर्थ—सखिजोग के० सरयातो काल एकज जाणवो अने मसख के० अमरयातो फाल त्रण जेठे ठे ते कहेठे एक परित्त के० प्रत्येकासरयातु, बीजु जुत्त के० युक्ता-सरयातु, त्रीजु निअपयजुअतिविहं के० पोताना पदसयुक्त करीये, तेवारें असख्याता-सरयातु, थाय ए त्रण जेद थया एव के० ए रीतें मणतपितिहा के० त्रण अनता पण पहिज नामें जाणवा तयथा ते कहे ठे एक प्रत्येकानतु, बीजु युक्तानतु, त्रीजु

अनंतानंतु, एम सर्व थइ सात जेद थया ते पण वली एकेरना जहन्नमज्जकसासिबे के० एक जघन्य, वीजो मध्यम, त्रीजो उत्कृष्ट, एवा त्रण त्रण जेद होय, तेवारें एकवीश जेद थाय तेनां नाम कहे ठे एक जघन्यसंख्यातुं, वीजुं मध्यमसरयातु, त्रीजुं उत्कृष्टसख्यातु, ए त्रण सरयातानां नाम कहां तेमज एक जघन्यप्रत्येकासरयातु, वीजु मध्यमप्रत्येकासरयातुं, त्रीजु उत्कृष्टप्रत्येकासरयातु, चोथु जघन्ययुक्तासरयातु, पाचमुं मध्यमयुक्तासरयातुं, ठहु उत्कृष्टयुक्तासरयातुं, सातमु जघन्यअसरयातासरयातु, आठमु मध्यमअसख्यातासरयातु, नवमु उत्कृष्टअसरयातासरयातु, ए नव असरयातानां नाम कहां तेमज असंख्यातानी पेरें नव अनतानां नाम पण कहेवां एटले एक जघन्यप्रत्येकानंतुं, वीजुं मध्यमप्रत्येकानंतु, त्रीजु उत्कृष्टप्रत्येकानंतु, चोथु जघन्ययुक्तानंतु, पांचमुं मध्यमयुक्तानंतु, ठहु उत्कृष्टयुक्तानंतु, सातमु जघन्यअनंतानंतु, आठमु मध्यमअनतानंतु; अने नवमु उत्कृष्टानतानंतु ए नव अनतानां नाम कहां ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ७४ ॥

हवे ए एकवीश जेद विवरी देखाडे ठे तिहां प्रथम त्रण सरयाताना जेद, देखाडे ठे. तेमा एकनी सख्या नहि, जे त्रणी एक घडो दीठे ए घडो ठे एम कहे-वाय, पण था एटला घडा ठे एम सख्या न होय

लहु संखिज्ज डुच्चिअ, अउपरं मज्झिमंतु जागुरुअं ॥

जवूदीव पमाणय, चउपद्ध परूवणाइ इम ॥ ७५ ॥

अर्थ-तेमाटे डुच्चिअ के० वेथी संख्या मानीये तेणे लहुसंखिज्ज के० जघन्य संख्यातुं वेने कहीये अने अउपरं के० ए वेथी पठी उपरांत त्रण, चार, पाच, ठ, एम जागुरुअ के यावत् उत्कृष्टा सख्यातामां एक रूपहीन होय, त्या लगे मज्झिमंतु के० मध्यम सख्यातु कहीये हवे उत्कृष्ट सख्यातानी प्ररूपणा कहे ठे. जवूदीवपमाण-यचउपद्धपरूवणाइइम के० जवूदीप प्रमाण चार पालानी प्ररूपणाये करीने उत्कृष्ट सरयातु जाणवु तथथा ते कहे ठे जवूदीप जेवडो एक लाख योजन लांबो, पहोवो अने वाटवो तो त्रण लाख, शोल हजार, वसे ने सत्तावीश योजन, त्रण कोश, एकसो अठावीश धनुष्य, तेर अयुल, एक जव, एक जू, एक लीख, ठ वालाग्र, सात त्रसरेण, पाच परमाणु, एटली परिवि जाणवी अने एक हजार योजन उडो तथा आठ योजननी जगति, ते उपर वे गाडनी वेदिका, एवडो उमो पालो, ते जेम धान मापवानी पाली होय, तेवो सरसवें करी जरीये, ते पालो कहीये ते पालो सिंग सूधो सर्व जरीये, तेमा एक सरसवमात्र ते उपरें ठेरे नहिं, एवो जरीये पठी ते पालाने उपांनी ते मांहेला एकेक सरसव एकेर द्वीप, समुद्र दीठ मूकता जइयें, पठी जे द्वीपे अथवा जे समुद्रें ते पालो ठावो थाय तेवडोज वली वीजो पालो

कढपीयें तेनु नाम अनवस्थित पाखो कहीये जे जणी ए पाखो उत्तरोत्तर वर्द्धमान स्वप्नावने जजशे, पण एटबुज नहीं रहे, ते माटे ए पाखानु अनवस्थित एवु नाम कहीयें, एम अनुक्रमें चार पाखा होय, तेनां नाम कहे ठे ॥ ७५ ॥

पट्टाण वठिअ सिला, ग पडि सिलागा महासिलागखा ॥

जोयण सहसो गाढा, सवेइ अता ससिह जरिआ ॥ ७६ ॥

अर्थ-पट्टाणवठिअ के० पहेलो अनवस्थित पाखो कहीये जेजणी जे छीपे तथा जे समुडे ते पाखो खाली थाय तेवढो लावो, पहोलो अने हजार योजन उडो, साक्षात् योजन उचो, कढपता, कढपतां वधतो जाय तेथी ते अनवस्थित पाखो प्रथम जाणवो, अने ते अनवस्थित पाखानी गणतीने अर्थे लाख योजन लावो, पहोलो तथा एक हजार योजन उमो जगति अने वेदिका उपर तेणे सहित कढपीये, ते अनवस्थित गुणवा निमित्तें शलाका एटले सरसव तेनो प्रक्षेप तेणे करी जराय ठे, तेथी ते बीजा पाखानु नाम पण सिलाग के० शलाका पाखो कहीयें, तथा ते शलाकानी जरतीनी सग्या निमित्तें वली तेवढोज त्रीजो पाखो कढपीये ते मध्ये एकेक प्रतिशलाका मूकीयें, ते मूकता जराय, ते जणी ते त्रीजानु नाम, पनिसिलागा के० प्रतिशलाका पाखो कहीयें वली ते प्रतिशलाकानी सरया निमित्त, चोथो महासिलागखा के० महाशिलाकानामें पाखो कढपीये, ए चार पाखाना नाम कहां. तिहां जोयणसहसोगाढा के० एक हजार योजन धरतीमाहे उमो, एक हजार योजननु रत्नप्रज्ञा पृथ्वीनु प्रथम सहस्र योजनप्रमाण रत्नकारु जेदीने बीजु वज्रकारु ठे तेनुं तनु जाणवु, तथा ते उपरें, आठ योजन उची, बार गाउ नीची, आठ गाउ मध्ये, चार गाउ उपरें पहोली, एवी वज्रमयी जगति जाणवी ते उपर वली वे गाउ उची, पाचसें धनुष्य पहोली, एवी वेदिका जाणवी सवेइअता के० ते वेदिका सहित वेदिकाना अत सुधी ससिहजरिआ के० सिंग सूधा सरसवे करी जरिये जेम ते उपरें एक शलाका मात्र न समाय तेवी रीतें पहेलो अनवस्थित पाखो जरियें, पठी ते अनवस्थित पाखाना सरसवने शुं करीयें ते आगली गाथायें कहेठे इति समुच्चयार्थ ॥ ७६ ॥

तो दीनु दुदिसु इकि, क सरिसव खिविअ निष्ठिए पढमे ॥

पढमं वतदंतचिअ, पुण जरिए तम्मि तह खीणे ॥ ७७ ॥

अर्थ-तो के० ते पाखाने कोडएक देव अथवा दानव उषानीने पोताना नावा दस्तानु उपर ते प्रथम अनवस्थित पाखाने स्थापीने तेमाहेथी एकेक सरसव

जमणा हाथशी खेडने दीबुदहिसुइक्कि के० द्वीप अने समुद्रने विपे एकेको सरि-
संवखिविथ के० सरिसव मूकतो जाय, ते जे द्वीपें तथा जे समुद्रें पढमे के०
पहेला पालाना सरसव निष्ठिए के० निष्ठे एटखे खाली थाय

पढमंवतद तंचिअ के० वली जे द्वीपें, अथवा जे समुद्रें, ते प्रथम अनवस्थित पालो
गालो थाय, तेदलो ज लांबो, पढो लो एटखे वचमाना द्वीप अने समुद्र सर्व
तेमध्यें समावे एटलो लांबो, पढो लो तेमज एक हजार योजन उडो, सामान्यां
योजन उंचो, बीजो पालो कढपीने तेने पुणजरिए के० वली पण शिखासहित
सरसवे करीने जरीयें, तंमिंतहखीणे के० वली ते पालाने पण तेमज उपाडीने
कोइ देवता तेमज वली आगला एकेक द्वीपें अने समुद्रें एकेक सरसव मूकतो
जाय. एम करतां जे द्वीपें तथा जे समुद्रें ते पालाना सरसव खाली थाय तेवारें शुं
करीये, ते कहेवे ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ७७ ॥

खिप्पइ सिलाग पद्धे, गु सरिसवो इय सिलाग खिवणेणं ॥

पुणो बीउं अ तउं, पुवपिव तम्मि उहरिए ॥ ७८ ॥

अर्थ - तेवारें तेनी संख्यानिमत्त खिप्पइसिलागपद्धेगुसरिसवो के० शिलाकनामा
बीजा पालाने विपे अनेरो एक सरसव नाखीयें, अहिंश्चां कोइएक आचार्य कहेवे के
ते सरसव अनवस्थित पालामांहेथीज लीजीयें, अने अन्य कोइ आचार्य वली एम
कहे ठे के ते सरसव बीजो नवो लीजीये, अने शलाका पालामध्यें नाखीयें
परतु अनवस्थित पालामाहेथी न लीजीयें, अहीं तत्व केवली जाणे. अत्रे काइ
कहेथे के प्रथम जेवारें अनवस्थित पद्य खाली कछु तेवारें एक सरसव सलाक
पद्यने विपे केम नाखु नहीं ? अने आ बीजी वार अनवस्थित पद्य खाली थये
थके एक सरसव शलाक पद्यने विपे नाखु कछु तेनु कारण शु ? अत्र गुरु कहे ठे
के, अनवस्थित पद्य जरीने उलवीयें तेवारें एक शलाका पद्यने विपे स्थापीयें, एम
तिहां प्रथम पद्य तो जुबूद्वीप प्रमाण लक्ष योजन विस्तारवालो हतो तो तेने
अनवस्थित न कहीयें, केम के तेनु प्रमाण ठे तेमाटे तेने अवस्थित कहीयें. अने
बीजा पद्यने अनवस्थित कहीयें ते अनवस्थित पद्यनी शलाकाये करीने शलाका
नामें बीजो पद्य जरीयें ठेयें ते कारणे प्रथम पद्य वर्जीने बीजा पद्यनु ग्रहण कीधुं ठे.

इयसिलागसवणेणपुणोबीउंअ के० ए प्रकारे जिहा ते अनवस्थित पालाना
सरसव जे द्वीप, समुद्र उपर मूस्या थका खाली थया ते द्वीप समुद्र प्रमाण वली
बीजो अनवस्थित पालो कढीयें, तेने बीजो शिखा पर्यंत सरसवें करीने जरीय ने

पूर्वली पेरे छीप समुद्र उपर एकेक सरसव मूकीने खाली करीयें तेवारें वली वीजु सरसव ते शलाका पढ्यमाहे घालीये

वली पण जे छीप, समुद्र उपरें पूर्वे सरसवनो ठेह आव्यो ठे ते छीप, समुद्र प्रमाण त्रीजो अनवस्थित पढ्य कढपीये, तेने वली सरसवें करी जरीयें, वली ते पालाना सरसव पण तेमज पूर्वली पेरे छीप, समुद्र उपर एकेक मूकता जेवारें खाली थाय तेवारे त्रीजु सरसव शलाका पढ्यनेविपे नाखीये, एम नवा नत्रा अनवस्थित पढ्य जरता जरता तथा तेने फरी खाली करतां करतां एकेक सरसव शलाकामाहे नाखतां थकां जेवारे शलाका संज्ञिक वीजो पढ्य शिरापयंत सपूर्ण जराय,

तउ के० तेवार पठी ते शलाकापढ्यने पण पुत्रपिवतमिम्मउरिए के० पूर्वली पेरे हस्ततल उपर लेउने कोड देव, दानव ते पढ्यमाहेलो एकेक सरसव जे छीप, समुद्रें अनवस्थित पढ्यनो प्रात आव्यो ठे तिहाथी आगला छीप, समुद्र उपरें एकेक सरसव मूकतो जाय, एम करता जे छीप, समुद्रें ते शलाका पढ्य खाली थाय, तेवारे शु करीयें ? ते कहेठे ॥ ७८ ॥

खीणे सिलागि तइए, एव पढमेहि वीअयं जरसु ॥ तेहि-

अ तइअ तेहिअ, तुरिअजा किरफुडा चउरो ॥ ७९ ॥

अर्थ-खीणेसिलाग के० एम करता ते शलाका पालो गालो थये तइए के० त्रीजा प्रतिशलाकापालामाहे अनेरो एक सरसव मूकीये, वली तिहा अनवस्थित कढपीये एव के० ए रीतें पढमेहि के० पहेले अनवस्थित पाले करीने वीअयजरसु के० वीजो शलाकापालो जरीये, अने तेहिअतइअ के० ते शलाकायें करीने त्रीजो प्रतिशलाका पालो जरीये, तेहिअतुरिअ के० ते त्रीजा प्रतिशलाकाये करीने चोथो महाशलाका पालो जरियें, ते चोथो महाशलाका जस्या पठी वली पूर्वली पेरे त्रीजो प्रतिशलाका जरीये, ते प्रतिशलाका जराइ रहा पठी वली पूर्वली पेरे पहेला अनवस्थित पाले करी वीजो शलाका पालो जरीयें, ते शलाका जराइ रहा पठी ते त्रणे पाला जे छीप समुद्रना अनवस्थित पालायें करी जराइ रहा ठे ते छीप, समुद्रपर्यंत जमी खणीने तेटलो वली अनवस्थित पालो कढपीने सरसवें करी जरीये जाकिरफुडाचउरो के० जे णटले निश्चें चारे पाला फुडा एटले शीखा सहित सपूर्ण जराणा द्रव्यकार्थ ॥ ७९ ॥

हवे जावार्थ वहेठे जेवारें ते शलाका पढ्य खाली थाय, तेवारें तेना जरता गणवा निमित्त तइए के० त्रीजा प्रतिशलाकासंज्ञिक पढ्यने विपे अनेरो एक सरसव नाखीयें तेवार पठी वली ते शलाकापढ्यमाहेला सरसवनो जे छीपे अथवा समुद्रें अत आव्यो

હોય તે દ્વીપ, સમુદ્ર પ્રમાણ વલી અનવસ્થિત પદ્ય કલ્પીયે, તે સરસવેં કરી જરીને વલી પૂર્વલી પતેં ડપાડી આગલા એકેક દ્વીપ, સમુદ્રે એકેક સરસવનો ઢાળો મૂકતા જણ્યે, તે જેવારે ચાલી થાય, તેવારે એક સરસવ વલી શલાક પદ્યમાહે નાલીયે એમજ વલી પણ જે દ્વીપ, સમુદ્રે તે અનવસ્થિત પદ્ય ગાલો થાય, તે દ્વીપ, સમુદ્રપર્યંત ફરી અનવસ્થિત પદ્ય કલ્પીયે, તે પણ પૂર્વલી પતેં ચાલી કરીયે તેવારે ત્રીજો સરસવ વલી શલાક પદ્ય માહે નાલીયે, એજ રીતેં નવા નવા પ્રમાણે અનવસ્થિત પદ્યને જરવે ચાલી કરવે કરીને એકેક સરસવ શલાકા પદ્યમધ્યે નાલતાં થકાં તે શલાકા પદ્ય જેવારે વીજી વાર સંપૂર્ણ શિલાસહિત જરાય તેવારે વલી તે શલાકા પદ્યના સરસવનો એકેક ઢાળો એકેક દ્વીપ, સમુદ્રેં મૂકતાં જેવારે તે ચાલી થાય, તેવારે વીજા સરસવનો એક ઢાળો ત્રીજા પ્રતિશલાકા સજ્જિત પદ્યને વિપે નાલીયે

એજ રીતેં વલી વધતો વધતો પહેલો અનવસ્થિત પાલો જરી જરીને તેના સરસવ આગલે આગલે દ્વીપ, સમુદ્રેં મૂકતા મૂકતાં તે અનવસ્થિતની સંખ્યા આણવા નિમિત્તે એકેક સરસવનો ઢાળો શલાકાનામે વીજા પદ્યમાહે મૂકતા મૂકતાં એવી રીતે તે શલાકાનામે વીજો પદ્ય શિલાસહિત જરતાં જરતાં તે શલાકાની સંખ્યા આણવા નિમિત્ત તે શલાકાપદ્યનો એકેક સરસવ ત્રીજા પ્રતિશલાકા પદ્યને વિપે નાલતાં થકાં જેવારે તે પ્રતિશલાકા પદ્ય પણ સંપૂર્ણ શિલાસહિત જરાય, તેવારેં તે વીજા શલાકા પદ્યના સરસવ ચાલી કસ્યા ઠે તે સરસવનો પ્રાંત જે દ્વીપ, સમુદ્રેં આવ્યો ઠે તે થકી વલી આગલા દ્વીપ, સમુદ્રને વિપે ત્રીજા પ્રતિશલાકા પદ્યને ડપાડી તેનો એકેક સરસવ એકેક દ્વીપ, સમુદ્રેં નાલીયે એમ કરતાં જેવારેં તે પ્રતિશલાક પદ્ય ચાલી થાય, તેવારે અનેરો એક સરસવ મહાશલાક નામેં ચોથા પદ્યને વિપે નાલીયે અને તે પ્રતિશલાક પદ્યના સરસવનો જિહ્વા પ્રાંત આવ્યો ઠે તે દ્વીપ, સમુદ્ર પ્રમાણ વલી અનવસ્થિત પાલો કલ્પીયે, તે વલી પૂર્વલી રીતેં જેટલી વાર જરીને ચાલી કરીયે તેટલા સરસવ વીજા શલાકા પદ્યમાહે નાલીયે એમ કરતાં કરતાં શલાકાપદ્યને જરીયે તે જરાયા પછી તે શલાકા પદ્ય ડપાડી જિહ્વા અનવસ્થિત પદ્યના સરસવનો પ્રાંત જે દ્વીપ, સમુદ્રે આવ્યો ઠે તેથી આગલા દ્વીપ, સમુદ્ર ઉપરે એકેકો સરસવ મૂકતાં જે દ્વીપ, સમુદ્ર ઉપરે સરસવનો પ્રાંત આવે શલાકા પદ્ય ચાલી થાય, તેવારેં એક સરસવ પ્રતિશલાકાનામા ત્રીજા પદ્યને વિપે નાલીયે. એ રીતે ફરી પણ પૂર્વલી પેરેં પહેલા અનવસ્થિત પાલાયેં કરી વીજા શલાકાપદ્યને જરવે ચાલી કરવે કરી એકેક સરસવ ત્રીજા પ્રતિશલાકાને વિપે પ્રક્ષેપ કરતાં થકાં જેવારે પ્રતિશલાક પદ્ય પૂર્ણ જરાય, તેવારે તે ડપાડીયે, અને જિહ્વા શલાકા પદ્યના સરસવનો પ્રાંત જે દ્વીપ,

સમુદ્રને વિષે શ્રાવ્યો ઠે તેથી શ્રાગલા એકેક દ્વીપ, સમુદ્રને વિષે તેમાંહેલો એકેકો સરસવ મૂકતા જડ્યેં એમ કરતા જેવારેં તે પ્રતિશલાકા પદ્ય ચાલી થાય તેવારેં વીજો સરસવ ચોથા મહાશલાક પદ્યને વિષે નાલીયેં, એવીજ રીતેં ફરી અનવસ્થિતેં કરી શલાકા જરીયેં, અને શલાકાએ કરી પ્રતિશલાકા જરી ચાલી કરતા એકેક સરસવ, મહાશલાકામાહે પ્રદેષ કરતા થકા મહાશલાકા નામે ચોથુ પદ્ય પણ સંપૂર્ણ શિલાપર્યંત જરિયે વલી પણ અનવસ્થિતની સરચાયેં કરી, શિલાકા પૂર્ણ જરિયેં, તેમ વલી શલાકાને ઠલવી ઠલવી-ને એકેક પ્રતિશલાકા સરસવે કરી પ્રતિશલાકા પદ્ય પણ પૂર્ણ જરિયે, અને વલી પણ અનવસ્થિતની સરચાયે કરી શલાકા પૂર્ણ જરિયે તેવાર પઠી વલી જિહ્વા જેનો ઠેલો સરસવ મૂક્યો, તે દ્વીપ અથવા સમુદ્ર જેટલો લાંબો, પહોલો, ફજાર યોજન ઊંડો, સાઢાશ્રાઠ યોજન ઝંચો, એવો અનવસ્થિત પાલો પણ સરસવેં કરી જરિયેં એમ જાકિરફુઢાચઊરો કે ૦ એમ ચારે પાલા સરસવેં કરી ફુઢા ઇટલે શિલાપર્યંત સંપૂર્ણ જરાય

હવે શ્રાગલ કોઈ પાચમો પાલો નથી કદ્યો કે જે પાલામાંહે મહાશિલાકા ઠાલવવાની સરચા અથેં દાણો મૂકીયે, તેથી તે ચોથો પાલો જચ્યો રહ્યો તથા પ્રતિશિલાકાને ઠાલવવાની સરચાને કાજે દાણો મૂકાય, તે પણ મહાશિલાકામધ્યેં સમાવતુ નથી તેથી તે પણ જચ્યો રહ્યો, એમ શિલાકાસંરચાનો દાણો પણ પ્રતિશિલાકામાહે ન સમાવે, તેથી તે પણ જચ્યો રહ્યો તથા અનવસ્થિતની સરચા સરસવ પણ શલાકામધ્યેં ન સમાવે તેથી તે પણ જચ્યો રહ્યો ॥ ૭૫ ॥

પઢમંતિ પહ્લુદ્ધરિઆ, દીવુદહી પહ્લ ચઝ સરિસ વાય ॥

સઘોવિ એસ સસી, રુઘુણો પરમસચિજ્ઞ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ-હવે પઢમંતિપહ્લુદ્ધરિઆ કે ૦ પહેલા ત્રણ પાલે કરી ઊઠ્ઠ્યા જે દીવુદહી કે ૦ દ્વીપ, સમુદ્ર, તેના સરસવ ઇટલે ધુરથી સરસવ જે દ્વીપેં, સમુદ્રેં મૂક્યા ઠે તેના સરસવની સરચા અને પહ્લચઝસરિસવાય કે ૦ જે ચાર પાલા જચ્યા રહ્યા ઠે તેમાહેલા સરસવની સંરચા એકઠી કીજે સઘોવિએસસસી કે ૦ સર્વ ૫ રાશિ જે સરસવના સમૂહ તેમાહેથી રુઘુણો કે ૦ એકો રૂપ કાઢી નાલીયેં ઇટલે એક સરસવ ઊઠી કરીયેં, તેવારેં પરમસચિજ્ઞ કે ૦ ઊઠ્ઠા સગ્યાતુ થાય, તેમાંહેથી પણ ઇકાદિરૂપ હીન કરતા અને ત્રણથી માઢીને ઊપરાતો મધ્યમ સરચાતું થાય અને બેની સચ્યા તે જઘન્ય સગ્યાતો જાણવો એમ ત્રણ સંરચાતાના જ્ઞેદ કહ્યા. ॥ ૮૦ ॥

॥ हवे नव असंख्याताना जेव कहे ठे ॥

रुव जुअंतु परिता, ऽसंखं लहु अस्सरासि अग्गासे ॥

जुत्तासंखिज्जं लहु, आवलिया समय परिमाणं ॥ ८१ ॥

अर्थ—पूर्वोक्त उत्कृष्ट संख्याता मध्ये रुवजुअंतु के० एक रूप जेवतां लहु के० जघन्य परिता के० प्रत्येक ऽसंख के० असंख्यातु होय अस्स के० ए जघन्य प्रत्येक असंख्याताना जेटलां रूप ठे, ते एक उळे मांकीये, नीचें तेनो आंक मांकीने तेटली वार तेटला गुणा करता जइयें, एटले तेने रासिअग्गासे के० राशि अज्यास कहीयें. जेम असंखदपनाये प्रत्येक असंख्याताना रूप पांच कट्ठीये, ते उपरें पाच एकडा मांकीये, तेनी हेठल पांच पांचडा मांडीयें, गुणतां जइयें तिहा पांचने पाच साथे गुणतां पच्चीस थाय ते वली पांच साथे गुणतां एकसो ने पच्चीस थाय, तेने वली चोथा पांचमा साथें गुणतां ठसे ने पच्चीस थाय तेने वली पांचमा पाचमा साथे गुणतां त्रण हजार एकसो ने पच्चीस थाय.

एम प्रत्येक असंख्याताना जेटलां रूप थाय, तेने वली तेटलीवार तेटला गुणा करतां जुत्तासंखिज्जलहु के० जघन्ययुक्त असंख्यातुं होय एटले प्रत्येक असंख्याताना जेटला रूप ठे, तेटला सरसवनो फरी राशि अज्यास करीये, अर्थात् तेटला सरसवने तेटलाज वखत तेटला सरसवें करी गुणीयें, तेवारे चोथु जघन्ययुक्त असंख्यातुं थाय; तेणे आवलिआसमयपरिमाण के० एक आवलिना समयनुं प्रमाण थाय एटले एक आवलिकामां एटला असंख्याता समय होय तेमांहेथी वली एक रूप हीन करीयें, तेवारे उत्कृष्ट प्रत्येक असंख्यातुं त्रीजु थाय, तथा जघन्य प्रत्येक असंख्याताथी मांडीने एक रूपें हीन उत्कृष्ट प्रत्येक असंख्याता लगे सर्व मध्यम प्रत्येक असंख्याता जाणवा ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ८१ ॥

वि त्ति चउ पंचम गुणणे, कम्मा सग संख पढम चउ सत्त ॥

एता ते रुवजुआ, मज्जारूवुण गुरुपढा ॥ ८२ ॥

अर्थ—अर्हीआं वि के० असंख्याताना त्रण जेदनी अपेक्षाये वीजु अने नव जेदनी अपेक्षाये चोथुं, एवु जघन्य युक्त असंख्यातु तेनो राशि अज्यास करतां, सगसख के० असंख्याताना नव जेदनी अपेक्षाये सातमुं जघन्य असंख्यातासंख्यातु होय त्ति के० असंख्याताना त्रण जेदनी अपेक्षाये त्रीजु जघन्य असंख्यातासंख्यातु, तेनो वली राशि अज्यास करता पढम के० पहेलु अनतु होय, एटले नव अनतानी अपेक्षाये प्रथम जघन्य प्रत्येकानतु थाय चउ

के० मूलजेदनी अपेक्षाये चोथुं प्रत्येकानंतुं ठे, तेनो राशि अज्यास करतां नव अनंता मांहेलु चउ के० चोथु जघन्ययुक्तानतु होय, पचम के० मूल जेदनी अपेक्षाये पांचमु मध्यम युक्तानतु ठे, तेने गुणणे के० राशि अज्यास करता सत्तणंता के० सातमु जघन्य अनतानतु होय ए रीतें प्रथम पद साथें वीजुं पद कम्मा के० अनु-
क्रमें जोन्वुं ते के० ते जघन्य युक्तासरयाताने वली रूवजुआ के० एकादि रूप जेखीये, एटले एकादरूपें युक्त करीये तेवारे मद्या के० मध्यमयुक्त असंख्यातुं होय, अने रूवुण के० एक रूप हीन करीये, तो तेवारे गुरुपछा के० पाठलु प्रत्येकासरयातु उत्कृष्ट होय

तेम जघन्य असंख्याता असंख्यातामांहे पण एक रूप जेखीयें, तो मध्यम असं-
ख्यातो असंख्यातो थाय, तथा एक रूप काढीये, तो उत्कृष्ट युक्तासरयातु होय,
एम जघन्य प्रत्येकानतामांहेथी पण एक रूप काढे थके उत्कृष्ट असंख्याता असं-
ख्यातु होय, अने एक रूप जेलतां मध्यम प्रत्येकानतु होय ए रीते आगल पण
सर्वत्र जाणवु ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ७२ ॥

इय सुत्तुतं अन्ने, वग्गिअमिक्कसि चउत्तय मसंखं ॥

होइ असखासंख, लहु रूवजुअ तु त मसं ॥ ७३ ॥

अर्थ- इयसुत्तुतं के० ए रीतें सूत्रोक्त एटले श्री अनुयोगद्वारादि सूत्रमध्ये नव
असरयाताना तथा नव अनताना स्वरूप ए रीतें कहा ठे एटले सूत्रोक्त विधिकह्यो
हवे मतांतरे वली अन्ने के० अन्य कोइएक आचार्य वीजी रीते पण एनुं स्वरूप कहें
ठे, ते रीते कहीयें ठैयें वग्गिअमिक्कसिचउत्तयमसख के० जे चोथु जघन्य युक्त
असरयातु ठे तेनो वर्ग करीए, वर्ग एटलें तजुणो करीयें, जेम नवनो वर्ग एम्याशी
थाय, तेम जघन्य युक्त असंख्यातु ते जघन्ययुक्त असंख्याता साथे तजुणो करीयें,
तेवारे होइअसखासखलहु के० सातमु जघन्य असंख्याता असंख्यातु थाय. तेमाहे
रूवजुअतु के० एकादि रूप जेखीये, तेवारे तमद्य के० मध्यम असंख्याता
असंख्यातु आठमु थाय ॥ ७३ ॥

रूवूण माइम गुरु, ति वग्गिउ तज्जिमे दसखेवे ॥

लोगागासपएसा, धम्माधम्मगेजिअ देसा ॥ ७४ ॥

अर्थ- रूवूणमाइमगुरु के० वली तेहीज सातमा जघन्य असंख्याता असंख्याता-
मांहेथी एरु रूप काढीयें, तेवारे ठहुं उत्कृष्ट युक्त असंख्यातु थाय तेमाहेथी वली
एकादि रूप हीन करता यावत् एक रूपे अधिक ज्यासुधी चोथु युक्तासरयातु होय,

तेने पांचमुं मध्यम युक्त असंख्यातुं कहीये हवे ते सातमुं जघन्य असंख्याता असंख्यातुं तेनो जे अक तेने तिवगिगड के० त्रण वेला वर्ग करीये, जेम वगडाने त्रण वेला वर्ग करे ठते वसें ने ठप्पन्न आय. एटले वे छू चार, ए प्रथम वर्ग, चार चोक शोल, ए बीजो वर्ग, अने शोल शोलां वे ठप्पन्नां, ए त्रीजो वर्ग, ए रीतें सातमा असंख्यातानो त्रण वेला वर्ग करीये, पठी तन्निमेदसखेवे के० तेमांहे इमे एटले आ दश असंख्यातानी राशि जेलीये, तेनां नाम कहीये ठेये

एक लोगागासपसा के० लोकाकाशना प्रदेश एटले अगुल प्रमाण आकाशखंड मांहेथी समय समय एकेक प्रदेश अपहरीये, तो पण असंख्याती उत्सर्पिणी काल व्यतिक्रमे थके, एक अगुल प्रमाण आकाश खन निर्वेप आय, तेहवा सर्व लोकाकाशना प्रदेश लेवा, तथा धम्माधम्मेगजिअदेसा के० बीजा तेटलाज धर्मास्तिकायना प्रदेश, त्रीजा तेटलाज अधर्मास्तिकायना प्रदेश, चोथा तेटलाज एक जीवना प्रदेश, ए चार परस्पर तुल्य ठे तिहां प्रदेश एटले जे केवलीनी प्रज्ञारूप शब्दे करी ठेदता जे जागना बीजा जाग कढपाये नहीं, तेने प्रदेश कहीये. अथवा जेटहुं क्षेत्र पुजल परमाणुयें रंध्यु तेने प्रदेश कहीये एम ए चार राशि असंख्यातानी सरखी जाणवी ए चार ते पूर्वोक्तमांहे जेलीये, तथा वली बीजी ठ राशि जेलीये, ते आगली गाथायें कहे ठे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७४ ॥

विश्वंधवसाया, अणुजागा जोग ठेअ पडिजागा ॥

डण्हय समाण समया, पत्तेअ निगोअए खिवसु ॥ ७५ ॥

अर्थ- विश्वंधवसाया के० तथा वली पांचमा कर्मनी स्थितिवधनाअध्यवसाय-स्थानक पण असंख्याता ठे ते केम तो के, मोहनीय कर्मनो जघन्यस्थितिवध, अतर्मुहूर्त्तनो ठे. ए ठेहो सज्जलना लोचनी स्थितिवधनी अपेक्षायें लेवो ते अतर्-मुहूर्त्तने एक, वे, त्रण, ए रीतें समय वधारतां अधिक करतां यावत् सीत्तेर फोकाकोमी सागरोपमनी उत्कृष्टी स्थिति पर्यंतना जेटला समय होय, तेटला मोहनीय कर्मना स्थितिस्थानक होय, तिहां एकेक स्थिति स्थानकें वली कपायनी तीव्रमंदतादिकृत जेदे एवा लोकाकाश प्रमाण असंख्याता अध्यवसाय स्थानक होय. अध्यवसाय एटले कपायोदयने तरतम जेदें जे जीवनो अगुरुस्वजावविशेष, ते अध्यवसाय कहीये ते असंख्याता होय, जे जणी.मोहनीयनी स्थिति कोइ जघन्य, कोइ तीव्र, अध्यवसाये बाधे, कोइ तीव्रतर अध्यवसाय तथा मंद, मंदतर अध्यवसाये पण बाधे, तेथी एकेक स्थितिस्थानक दीठ असंख्यातां अध्यवसायस्थानक होय. ए पांचमी राशि पण तेमध्यें जेलीये.

તથા ઠઠો કર્મનો અણુજાગા કે૦ અણુજાગા એટલે રસવિશેષ, જેમ શુજ પ્રકૃતિનો મિષ્ટ, મિષ્ટતર અને મિષ્ટતમ, તથા અણુજાગૃતિનો કટુક, કટુકતર અને કટુકતમ, ઇત્યાદિક રસના સ્થાનક અસંખ્યાતા લોકાકાશ પ્રદેશપ્રમાણ છે. તેના વંધના હેતુ, અસંખ્યાતા અધ્યવસાય સ્થાનક છે, તે પણ જ્ઞેલીયે સાતમું જોગ કે૦ મન, વચન અને કાયાનુ વલ્લ કરણવીર્ય, તેના ઠેશ્વપડિજાગા કે૦ ઠેદ પક્ષિજાગા એટલે કેવલીની પ્રજ્ઞારૂપ શસ્ત્રે કરી ઠેદતા જે વીર્યાંશનો જાગ ન દેવાય, તે વીર્યાંશની વર્ગણા સ્પર્શ-કાદિકનો વિચાર કર્મપ્રકૃતિથી જાણવો તે વીર્યાંશ વિજાગનુ જઘન્ય સ્થાનક નિગોદીશ્ચા અપર્યાતા જીવને ઉત્પત્તિને પ્રથમ સમયે હોય વીજે સમયે વીજુ સ્થાનક હોય એમ અસંખ્યાતા વીર્યાંશવિશેષ જાણી અસંખ્યાતા વીર્ય વિજાગસ્થાનક હોય તે પણ જ્ઞેલીયે

આઠમા છુણ્હયસમાણસમયા કે૦ ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી, એ વેના સમાન સમય છે એટલે વીશ કોનાકોડી સાગરોપમનુ કાલચક્ર, તેના જેટલા સમય થાય અત્યત સૂક્ષ્મજીર્ણ વસ્ત્ર, ફાડતાં જેટલામાં એક તતુ ત્રુટે તેટલી વારમાં અસંખ્યાતા સમય વ્યતિક્રમિ જાય એવો અથવા એક પરમાણુ એક આકાશપ્રદેશ થકી વીજા આકાશપ્રદેશે જાય, એટલામાં એક સમય થાય તેવાં એક કાલચક્રના જેટલા સમય થાય, તે પણ જ્ઞેલીયે

નવમા પત્તેશ્વ કે૦ પ્રત્યેક જીવના શરીર એટલે એક અનંતકાય વર્જીને શેષ પૃથિવી, અપ્, તેજ, વાયુ અને વનસ્પતિ તથા ત્રસ જીવ પણ અસંખ્યાતા છે, તે પણ સાથે લેવા એ નવ અસંખ્યાતા થયા

દશમુ નિગોશ્વ કે૦ સૂક્ષ્મ અને વાદર નિગોદનુ એક સાધારણ શરીર તેવા નિગોદીશ્ચા જીવના, અસંખ્યાતાં શરીર છે તે જે અસંખ્યાતે છે તે અસંખ્યાતુ લેવુ એ દશ વોલ્લ અસંખ્યાતાના તે પૂર્વલા રાશિમાહે સિવસુ કે૦ જ્ઞેલીયે, તે જ્ઞેલતા જે સંખ્યા થાય, તે સંખ્યાને શુ કરીયે ? તે કહે છે ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૬૫ ॥

પુણ તમિ તિવગ્ગિઅણ, પરિત્તણત લહુ તસ્સ રાસીણં ॥

અપ્પાસે લહુજુત્તા, અણંતં અપ્પવ જિઅમાણં ॥ ૬૬ ॥

અર્થ-પુણ કે૦ વલી તમિ કે૦ તે રાશિને તિવગ્ગિઅણ કે૦ ત્રણ વાર વર્ગીયે, તેવાં પરિત્તણતલહુ કે૦ જઘન્ય પ્રત્યેકાનતો હોય વલી તસ્સરાસીણઅપ્પાસે કે૦ તેની રાશિનો અન્યાસ કરીયે તેવાં ચોથો લહુજુત્તાઅણત કે૦ જઘન્ય યુક્તાનંતો હોય, તેટલે જઘન્ય યુક્તાનંતે અપ્પવજિઅમાણ કે૦ અજઘ્ય જીવનુ માન હોય એ જઘન્ય યુક્તાનતો ચોથો છે તેટલા અજઘ્ય જીવ હોય તે મધ્યે એક રૂપ હીન કરીયે, તેવાં ઉચ્છેદ પ્રત્યેકાનતો ત્રીજો થાય ॥ ૬૬ ॥

तद्वर्गे पुण जायइ, एताणंत लहु तंच तिस्कुत्तो ॥ वग्गसु
तद्वि न तं हो, इ णंत खेवे खिवसु ठ इमे ॥ ८७ ॥

अर्थ—हवे तद्वर्गे के० ते चोथा अनंताना वर्ग करीये, तेवारे पुण के० वली
एताणंतलहु के० सातमो जघन्य अनंतानंतो जायइ के० थाय. वली तंचतिस्कुत्तो
के० ते जघन्य अनंतानंतने त्रण वेला वग्गसु के० वर्गीये एटले ए राशिने एज
राशि साथे गुणीये, तेवारे जे राशि आवे, तेने वली तेज राशिसाथें गुणीये, ते
गुणतां जे राशि आवे, तेने वली तेहीज राशि साथें गुणीयें एम त्रण वेला वर्ग
करीये, तद्वि के० तोषण नतंहोइ के० उत्कृष्ट अनंतानंतु न थाय, तेवारे एतखे-
वोखवसुठइमे के० तेमांहे आ ठ अनंता जेळीये, तेनां नाम आगली गाथायें कहेठे
इति समुच्चयार्थ. ॥ ८७ ॥

सिद्धा निगोअजीवा, वणस्सई काल पुग्गला चेव ॥

सव मलोग नदं पुण, तिवग्गिउं केवल डगंमि ॥ ८८ ॥

अर्थ—सिद्धा के० एक सिद्धना जीव, ते अजव्यर्थी अनंता ठे तथा बीजा निगोअ-
जीवा के० सूक्ष्म अने वादरनिगोदना जीव, साधारण वनस्पतिना जीव, पण अनंत
ठे ते पण जेळीये तथा बीजा वणस्सई के० प्रत्येक साधारणवनस्पतिना जीव पण
अनंता ठे, ते पण जेळीयें, अर्हीआं वनस्पतिमांहे पण निगोद जेळी लइयें. चोथा
काल के० अतीतकाल अने अनागतकालना सर्व समय जे अनंते ठे ते पण जेळीयें
पांचमु पुग्गलाचेव के० सघला पुजलस्कंधना परमाणु एकेक जीवनी निश्रायें अनंता-
नंत परमाणु अनिष्ट ठे, ते पण जेळीये ठा सवमलोगनह के० सर्व लोकाकाश
अने अलोकाकाशना प्रदेश जे अनंते ठे, ते अनंतो पण ए मध्यें जेळीये, ते सर्वनो
एक राशि करीने पुण के० वली तिवग्गिउ के० तेनो पण त्रण वेला वर्ग करीयें, ते
वर्ग करीने ते मध्ये केवलडुग के० केवलज्ञान अने केवलदर्शनना अनंता पर्याय
ठे, ते जेळीयें, जे जणी सर्व ज्ञेयवस्तुना पर्याय अनंता ठे ते विषय पण केवलज्ञाननो
ठे ॥ ८८ ॥

खित्ते एताणंतं, हवेइ जिष्ठंतु ववहरइ मझं ॥ इय सु-

हमव विआरो, लिहिउं देविद सूरीहिं ॥ ८९ ॥

॥ इति षडशीतिकारख्य चतुर्थ कर्मग्रन्थः समाप्तः ॥

अर्थ—खित्ते एताणंतं हवेइ जिष्ठंतु के० ते क्षेपवे थके नवमु उत्कृष्ट अनंतानंतुं होय,
परंतु एउत्कृष्ट अनंते कोइ वस्तु लोकालोकमां नथी. माटें ववहरइमय के० लोकालो-

કમાં જેટલા પદાર્થ છે, તેનો વ્યવહાર સર્વ મધ્યમ આગમો અનતાનતોજ પ્રવર્તે છે
પણ ઉત્કૃષ્ટે અનતે કોઈ વસ્તુ નથી અહીંઆ મતાંતરે ઉત્કૃષ્ટાનતો કહ્યો. ઇયસુહમઝ-
વિશ્વારો કે ૦ ૫ સૂદ્ધમાર્થવિચાર ઇટલે સતિને અગમ્ય જે જીવાદિક પદાર્થ તેનો
વિચાર શબ્દાન્નિધેય શ્રીપદસંગ્રહાદિક જોડને અક્ષરવિન્યાસ કહ્યો. દેવિદસૂરીહિ
કે ૦ તપાગઘાધિરાજ શ્રી દેવેઙ્ગસૂરિયે લિહિંડ કે ૦ લખ્યો ૫ પડશીતિકાનામં ચોથો
કર્મગ્રંથ સમાપ્ત થયો ॥ ૭૫ ॥

॥ અત પ્રશસ્તિ. ॥

શ્રીમચ્છાંડકુલાંજોધિવિધુ. સૂરીશ્વરોઽજવત્ ॥ શ્રીમદાનદવિમલો, વૈરાગ્યામૃતપૂરિત.
॥ ૧ ॥ તદ્વિષ્યમુખ્યસરયાન, સરયાવ્યાપ્તગુણોત્કરા. ॥ શ્રીસોમનિર્મલનામાન વજ્રુર્મુનિ-
વિશ્રુતા ॥ ૨ ॥ શ્રીહર્ષસોમતદ્વિષ્ય, પ્રજ્ઞાવિજ્ઞાનચાર્ગવા ॥ શ્રીયશસ્ત્રસોમનામાનસ્તદ્વિને-
યાવિશારદા ॥ ૩ ॥ તત્પદાંજોજભૃગેણ, લેલોદલ્લેલનો નૃશ ॥ મુગ્ધાનામવવોધાર્થ ટવાર્થ
પડશીતિકારચે ॥ ૪ ॥ ઇતિ પ્રશસ્તિ ॥

॥ ઇતિ પડશીતિનામા ચતુર્થ કર્મગ્રંથ
વાલાવવોધસહિત સપૂર્ણ ॥

॥ अथ ॥

॥ शतकनामा पंचम कर्मग्रंथ प्रारभ्यते ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

ऐंद्र श्रीकरपीडन, विधिसिद्धं ध्वस्तकर्मशलजजरं ॥ कल्याणसिद्धिकरणं, जैनं
ज्योतिर्जयतु नित्यं ॥ १ ॥ जवशतमथन शतशो, नत्वा शतमखनतांद्दिशतपत्रम् ॥
श्रीवीरजिन धी रं, लिखामि शतके टवार्थमह ॥ २ ॥ ध्रुववधोदय सत्ता, नाशकृते
कर्मणांसकृद्गवान् ॥ त्रिपदीमदीश्यां, सा मम मतिर्माद्यमपहरतु ॥ ३ ॥

नमिअ जिणं ध्रुववधो, दय सत्ता घाइ पुण परिअत्ता ॥

सेअर चउह विवागा, बुठं वंधविह सामीअ ॥ १ ॥

अर्थ-नमिअजिणं के० नमस्कार करीने जिन प्रत्ये ध्रुववध के० एक ध्रुववधिनी
प्रकृति, उदय के० वीजी ध्रुवोदयी प्रकृति, सत्ता के० त्रीजी ध्रुवसत्ता प्रकृति, घाइ
के० चोथी घातिनी प्रकृति, पुण के० पांचमी पुण्यप्रकृति, परिअत्ता के० ठही परा-
वर्तमान प्रकृति, सेअर के० वली एना इत्तर ठ जेद लेवा, एवं वार छार थयां
चउहविवागा के० चार जेदें विपाकिनी प्रकृति, बुठ के० कहेसे तथा वंधविह के०
चार वधविधि सामीअ के० वली चार प्रकारें वधना स्वामी कहेसे एवं चोवीश
छार थयां च एटले वली ॥ १ ॥

तिहां ग्रथकर्त्ता श्रीदेवेन्द्रसूरि लघुशतकनामा ग्रंथने आरंभे प्रथम समुचितेष्ट
देवता नमस्काररूप जाव मंगल निर्विघ्नपणे ग्रथसमाप्तिने हेतुये करे ठे नमिअ के०
नमस्कार करीने, कोण प्रत्ये नमस्कार करीने ते कहे ठे जिण एटले राग छेपादिक
अतरग वैरी जेणे जीत्या एवा जे श्रीजिन जगवंत तीर्थंकरप्रत्ये सर्व थकी अधिक
गुणवंत जाणी तेने नमीने आटला छारें करी शतकनामा ग्रंथ कहेसे.

हवे ते ग्रथना अजिधेयजृत ठवीश छारनां नाम कहे ठे त्यां प्रथम जे कर्मप्रकृति
आपणा निजहेतु मद्यां अवश्य वधाय पण तेहने स्थानकें वीजी प्रकृति न वधाय,
ते प्रथम ध्रुववधिनी प्रकृति जाणवी अने वीजी जे कर्मप्रकृति आपणा वंधहेतु
सामग्री हुते ठते पण केवारेंक वंधाय अने केवारेंक तेने स्थानके तेनी विरोधिनी
वीजी प्रकृति वधाय, ते अध्रुववंधिनी प्रकृति जाणवी त्रीजी जे प्रकृतिनो उदय
विषेद कालपर्यंत निरंतर होय, पण तेनो उदय तेनो विषेद थया विना जुटे नहीं,
ते त्रीजी ध्रुवोदय प्रकृति जाणवी. चोथी जे प्रकृतिनो उदय केवारेंक होय

वली केवारेंक न होय, वली होयं, एम आंतरे उदय होय, ते चोथी अध्रुवोदयी प्रकृति जाणवी पाचमी जे प्रकृतिनी सत्ता सर्व जीवने एटले मिथ्यात्वीने पण सर्वदा पामिये परंतु जवप्रत्ययादिक कारणीक न होय, ते पांचमी ध्रुवसत्ता प्रकृति जाणमी तथा ठठी जे प्रकृतिनी सत्ता जवप्रत्ययें तथा गुणप्रत्ययेंज होय पण अन्यथा न होय, ते ठठी अध्रुवसत्ता प्रकृति जाणवी सातमी जे प्रकृति आपणा ज्ञानादिक घाते करी आत्माना गुणने आवरे, ते सातमी घातिनी प्रकृति जाणवी आठमी जे प्रकृतिना उदयथी आत्मानो कशो पण गुण अवराय नहीं, ते आठमी अघातिनी प्रकृति जाणवी नवमी जे प्रकृतिनो विशुद्ध परिणामे उत्कृष्ट मिठो रस वधाय तथा जेने उदये जीव, अनुकूलपणे वेदे, ते नवमी पुण्यप्रकृति जाणवी, दशमी जे प्रकृतिनो सक्केश परिणामे उत्कृष्ट कटुक रस वधाय, ते दशमी पापप्रकृति जाणवी अगीश्वारमी जे कर्मप्रकृति आपणी विरोधिनी प्रकृतिनो वध तथा उदयने निवारीने, पोतानो वध तथा उदय देखाडे, ते अगीश्वारमी परावर्त्तमान प्रकृति जाणवी वारमी जे कर्मप्रकृतिनो वध तथा उदय, अन्य प्रकृति साथे विरोधिनी नहीं तेना कारण ठते पण होय, ते वारमी अपरावर्त्तमान अविरोधिनी प्रकृति जाणवी एम ए एक ध्रुववधिनी, वीजी ध्रुवोदयी, त्रीजी ध्रुवसत्ता, चोथी घातिनी, पाचमी पुण्य, ठठी परावर्त्तमान, एथी इतर एटले उपराठी एक अध्रुववधिनी, वीजी अध्रुवोदयी, त्रीजी अध्रुवसत्ता, चोथी अघातिनी, पाचमी पाप, ठठी अपरावर्त्तमान, एम ठ जेद साथे मेलवता वार द्वार थया

तथा चार विपाक एटले उदय कालना ठाम, तेना नाम कहे ठे एक क्षेत्रविपाकिनी, वीजी जवविपाकिनी, त्रीजी जीववीपाकीनी, चोथी पुजलविपाकिनी, एम जे जे कर्मप्रकृति, जे जे विपाकिनी होय, ते कहीशु एटले शोल द्वार कखा

तथा चार वधविधि, एटले वधना प्रकार तेमा एक प्रकृतिवध, वीजो स्थिति वध, त्रीजो रसवध, चोथो प्रदेशवध, ए चार प्रकारना वधने उत्कृष्ट तथा जघन्य जेदें करीने कहीशु एव वीश द्वार थया

तथा एक ज्यस्कारवध, वीजो श्रद्धपतरवध, त्रीजो अवस्थितवध, चोथो अव्यक्तवध, एनु स्वरूप तथा प्रकृति वधादिक जे उत्कृष्ट जघन्यपणे तेना स्वामी एटले अधिकारी ए चार वाना कदेशे एम चोवीश द्वार, शतकनामा ग्रथना कखा

तथा गात्राने अत्ते अक्षर ठे ते चकारने अर्थे ठे ते च शब्द थकी उपशमश्रेणी तथा वीजी रूपकश्रेणी ए वे श्रेणीनु स्वरूप कदेशु एम ठवीश द्वारना नाम शतकनामा कर्मप्रथमा कहेवाना कखा ॥ १ ॥

॥ तिहां प्रथम छारें सुढतालीश ध्रुववधिनी प्रकृति कहे ठे ॥

वणु चउ तेअ कम्मा, गुरु लहु निमिणो वधाय जय कुठा ॥

मिठ कसाया वरणा, विग्घ ध्रुववंधि सगचत्ता ॥ १ ॥

अर्थ—वणुचउ के० वर्णचतुष्क, तेअ के० पांचमुं तैजस नाम, कम्मा के० ठुं कार्मेणनामकर्म, अगुरुलहु के० सातमु अगुरुलघुनामकर्म, निमिण के० आठमु निर्माणनामकर्म, उवधाय के० नवमुं उपघातनामकर्म, जय के० दशमु जयमोहनीय, कुठा के० अगीआरमुं जुगुप्तामोहनीय, मिठ के० बारमुं मिथ्यात्वमोहनीय, कसाया के० शोल कपाय, एवं अछावीश थइ. तथा वरणा के० ज्ञानावरण पांच अने दर्शनावरण नव, ए चौद प्रकृति एवं सर्व मली वेतालीश प्रकृति थइ तथा विग्घ के० अतराय पांच, एवं सगचत्ता के० ए सुढतालीश ध्रुववंधिनी प्रकृति जाणवी. ॥ १ ॥

वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, ए चार प्रकृतिनु नाम वर्णचतुष्क कहियें. एक तैजसशरीर, बीजु कार्मेणशरीर, त्रोजु अगुरुलघुनामकर्म, चोथु निर्माणनामकर्म, अने पांचमुं उपघातनामकर्म. ए पांच अने पूर्वोक्त वर्णचतुष्क, ए नव नामकर्मनी प्रकृति ध्रुववधिनी कहिये. जे जणी चार गतिना जीवने तैजस कार्मेणशरीर होय, तथा वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, ते औदारिक अने वैक्रियशरीरना वधें होय, तथा निर्माणनामकर्म पण अंगोपाग आश्रयी होय, वली अगुरुलघु तथा उपघात नामकर्म पण, शरीरवधे होय, तेथी स्व स्व गति प्रायोग्य ए नामकर्मनी नव प्रकृति आपणा अविरति कपायादिक हेतु ठते वधाय तेथी ए नव प्रकृतिने ध्रुववधिनी प्रकृति कहिये.

जयमोहनीय अने जुगुप्तामोहनीय, एवे प्रकृतिनी बंधविरोधिनी प्रकृति नथी, तेथी ध्रुववधिनी कहिये. तथा मिथ्यात्वमोहनीय पण निज हेतु मिथ्यात्वोदय सज्जावे अवश्य वधाय ठे. ते जणी एने पण ध्रुववधिनी प्रकृति कहियें एवं त्रण थइ तथा अनंतानुवधिया कपायोदय हेतु सज्जावें अनंतानुवधी क्रोध, मान, माया अने लोभ, ए चार, अवश्य वधाय तेमज अप्रत्याख्यानोदयसज्जावे अप्रत्याख्यानीया चार वधाय, अने प्रत्याख्यानोदयरूप निज हेतु ठते चार प्रत्याख्यानीया वधाय संज्वलनकपायोदयरूप निज हेतु ठता सज्वलना चार कपाय वधाय एवं शोल कपाय वधाय. ए सर्व मली उगणीश प्रकृति मोहनीयनी थइ.

तथा ज्ञानावरणीयनी प्रकृति पांच अने दर्शनावरणीयनी प्रकृति नव, ए चौद आवरण पण सर्व जीवने पोतपोताना वध विछेद स्थानक लगे अवश्य वधाय तेने

સ્થાનકે વીજી વિરોધિની પ્રકૃતિનો વંધ ન થાય તે જાણી એ પણ ધ્રુવવંધિની પ્રકૃતિ જાણવી એમ અતરાયકર્મની પાંચ પ્રકૃતિ પણ દશમા ગુણઠાણા લગેં સર્વે જીવને અવશ્ય વધાય તેથી એને પણ ધ્રુવવંધિની પ્રકૃતિ કહીયે એવં એ સુન્તાલીશ કર્મ-પ્રકૃતિ આપણા મિત્યાત્વ, અવિરતિ અને કપાયાદિક હેતુના સમ્ભાવે સર્વે જીવને અવશ્ય વધાય તે જાણી એને ધ્રુવવંધિની કહીયે તેમધ્યે જ્ઞાનાવરણીયની પાંચ, દર્શ-નાવરણીયની નવ, મોહનીયની ડંગણીશ, નામકર્મની નવ અને અતરાય કર્મની પાંચ, એમ મૂલ પાંચ કર્મની થઈને ઉત્તર પ્રકૃતિ સુન્તાલીશ થાય ॥

અને વેદનીય તથા ગોત્ર, એ વે કર્મની મૂલ પ્રકૃતિની અપેક્ષાએ ધ્રુવવંધિની જાણવી. પરંતુ ઉત્તર પ્રકૃતિની અપેક્ષાએ અધ્રુવવંધિની જાણવી

॥ હવે અધ્રુવવંધિની પ્રકૃતિ કહેવે ॥

॥ અથા ડધ્રુવવંધિન્યઃ ॥

તણુ વંગા ગિચ્ચ સંઘય, એ જાઙ્ ગઙ્ સ્વગઈ પુધિ જિણુસા-

સં ॥ ડજ્જો આયવ પરઘા, તસવીસા ગોચ્ચ વેયણિયં ॥ ૩ ॥

અર્થ-તણુવંગ કે ૦ તનુત્રિક અને ડપાગત્રિક, આગિચ્ચ કે ૦ આકૃતિ એટલે સંસ્થાન ઠ, સંઘયણ કે ૦ સઘયણ ઠ, જાઙ્ કે ૦ જાતિ પાંચ, ગઙ્ કે ૦ ગતિ ચાર, સ્વગઈ કે ૦ ધિહાયોગતિ વે, પુધિ કે ૦ આનુપુર્વીચતુક, જિણુસાસ કે ૦ જિનનામકર્મ અને ડધ્વાસનામકર્મ, ડજ્જોઆયવ કે ૦ ડયોતનામ તથા આતપનામ, પરઘા કે ૦ પરાઘા-તનામ, તસવીસા કે ૦ ત્રસ દશક અને સ્થાવર દશક, એ વે મલીને વીશ પ્રકૃતિ જાણવી ગોચ્ચ કે ૦ ગોત્રદ્ધિક, વેચ્ચણિચ્ચ કે ૦ વેદનીયદ્ધિક, એવં વાશઠ પ્રકૃતિ થઈ

તણુ એટલે શરીરનામકર્મ, તે મધ્યેં તૈજસ અને કાર્મણ, એ વે શરીર તો પૂર્વે અધ્રુવવંધી કહ્યાં છે, અને શેષ ઔદારિક, વૈક્રિય અને આહારક, એ ત્રણ શરીર તથા એજ ત્રણ શરીરના અંગોપાગ, તે મધ્યે મનુષ્ય તથા તિર્યંચને ઔદારિક હોય અને દેવ તથા નારકી પ્રાયોગ્ય વૈક્રિય હોય, તે અધ્રુવવંધિની પ્રકૃતિ કહીયે, અને આકૃતિ એટલે સસ્થાન સઘયણ ઠ છે, તે ઠ મધ્યે એક સમયે એકજ વધાય તે જાણી એને પણ અધ્રુવવંધી કહીયે તથા સઘયણ ઠ પણ મનુષ્ય, તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય વાધતા એક સમયે એકજ વધાય અને દેવતા તથા નારકી પ્રાયોગ્ય વાધતા સઘયણનો વધ ન હોય, માટે અધ્રુવવંધિની કહીયે તથા એકંદ્રિય, વેંદ્રિય, તેંદ્રિય, ચૌરિંદ્રિય અને પંચેંદ્રિય, એ પાંચ જાતિમધ્યે એકેંદ્રિયાદિક સ્વસ્વ પ્રાયોગ્ય એક જાતિજ વધાય, તે માટે અધ્રુવવંધિજ કહીયે તથા ચાર ગતિમધ્યે પણ એક સમયે એકજ દેવાદિકની ગતિ વધાય, તે માટે એ પણ

અધુવવંધિની પ્રકૃતિ કહીયેં તથા શુજવિહાયોગતિ, અને અશુજ વિહાયોગતિ, એ વે પ્રકૃતિ પળ વધવિરોધિની ઠે તેથી શુજવિહાયોગતિ વંધાય, તેવારેં અશુજવિહાયોગતિ ન વધાય, તેથી ધુવવંધિની કહીયે. તથા દેવાનુપૂર્વી, મનુષ્યાનુપૂર્વી, તિર્યંચાનુપૂર્વી અને નરકાનુપૂર્વી, એ ચાર પ્રકૃતિ પળ વધવિરોધિની ઠે, માટે અધુવવધિની કહીયેં. એવં એ તેત્રીશ પ્રકૃતિ પરાવર્તમાન જાણી અધુવવધિની કહીયે

જિનનામકર્મ સમ્યક્ત્વ ઠતાં પળ કોઈ એકને વંધાય, અને કોઈ એકને ન વંધાય, તે જાણી અધુવવધિની કહીયેં, તથા ડઘાસનામકર્મ પળ પર્યાસ પ્રાયોગ્ય વાંધતાં વંધાય પરંતુ અપર્યાસ પ્રાયોગ્ય વાંધતાં ન વંધાય, તેથી અધુવવંધિની કહીયેં, તથા ડયોતનામકર્મ પળ તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય વાંધતાં કોઈ એકને વધાય અને વીજાનેં ન વંધાય, તેથી અધુવવંધિની કહીયે, તથા આતપનામકર્મ પળ પૃથ્વીકાય એકેંદ્રિય પ્રાયોગ્ય વાંધતાં કોઈ એકને વંધાય અને કોઈ એકને ન વંધાય, તેથી અધુવવંધિની કહીયેં, તથા પરાઘાતનામકર્મ પળ પર્યાસ પ્રાયોગ્ય વાંધતાં કોઈ એકને કેવારેંક વંધાય અને કોઈ એકને અપર્યાસ પ્રાયોગ્ય વાંધતાં ન વંધાય, તેથી અધુવવંધિની કહીયેં, તથા ત્રસદશક અને સ્થાવરદશક ઇટલે ત્રસ, વાદર, પર્યાસ અને પ્રત્યેકાદિક, તેમજ સ્થાવર, સૂક્ષ્મ, અપર્યાસ અને સાધારણાદિક પ્રાયોગ્ય વાંધતાં વંધાય, પરંતુ તેથી વિપરીત વાંધતાં ન વધાય, તેથી એ વીશ પ્રકૃતિ પળ અધુવવંધિની કહીયેં, તથા ડઙ્ગેગોંત્ર વાંધતાં નીચેગોંત્ર ન વંધાય, અને નીચેગોંત્ર વાંધતાં ડઙ્ગેગોંત્ર ન વંધાય, માટે એ વે પ્રકૃતિ, વધવિરોધિની જાણી અને અધુવવંધિની કહીયેં, તથા શાતા, અશાતાવેદનીય પળ પરાવર્તમાન વંધાય પળ વેહુ સાર્યેં ન વધાય, તેથી એ વે પ્રકૃતિ પળ અધુવવધિની કહીયે એવં ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિ થઈ. તથા તેત્રીશ આગલની મેલવતાં વાશઠ પ્રકૃતિ થઈ ॥ ૩ ॥

હાસાઙ્ગુઅલ ડગ વે, અ આઝ તેઝત્તરી અધુવવંધો ॥

જંગા અણાઙ્ગ સાઈ, અણત સંતુત્તરા ચઝરો ॥ ૪ ॥

અર્થ—હાસાઙ્ગુઅલ કેળ હાસ્ય અને રતિ તથા શોક અને અરતિ, એ ડુગ કેળ વે યુગલ, વેઅ કેળ ત્રણ વેદ, આઝ કેળ ચાર આયુ, તેઝત્તરી કેળ એ તહોંતેર કર્મપ્રકૃતિ, અધુવવંધો કેળ અધુવવધિની જાણવી એના જંગા કેળ ચાર જાંગા, અણાઙ્ગા-ઈઅણતં કેળ અનાદિ અને સાદિ, એ વે પદને અનંત અને સંતુત્તરાચઝરો કેળ સાંત, એ વે પદ, પ્રત્યેકે આગલ જોરતાં ચાર જાંગા હોય, ઇટલે અનાદિ અનંત, અનાદિ સાંત, સાદિ અનત અને સાદિ સાત, એ વે જોરતાં ચાર થાય. ॥ ઇત્યકાર્ય ॥ ૪ ॥

હામ્ય અને રતિ, એ યુગલ વાંધતાં શોક અને અરતિ, એ યુગલ ન વંધાય, અને શોક અને અરતિ વાંધતાં, હામ્ય અને રતિ ન વધાય. તેથી એ ચાર પ્રકૃતિનો વંધ સાતરપણે વધાય તેથી એ અધુવવધિની ઠઠા ગુણઠાણા લગે જાણવી, અને તેથી આગલે નિરતરપણે વધાય માટે પઠી ધ્રુવવધી કહેવાય એમજ અશાતાવેદનીય પણ જાણી લેવી, તથા એમજ નીચેગોંત્ર પણ વીજા ગુણઠાણા લગે અધુવવંધી ને પઠી ધ્રુવવધી જાણવો

સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ અને નપુંસકવેદ, એ ત્રણ પ્રકૃતિમધ્યે પણ એક સમયે એકજ વંધાય તેમા નપુંસકવેદ મિથ્યાત્વ લગે અને સ્ત્રીવેદ સાસ્વાદન લગે વધાય, તેથી આગલ નિરંતર પુરુષવેદ વધાય, તથા એક દેવાયુ, વીજું નરકાયુ, ગ્રીજું તિર્યંચાયુ, અને ચોથું મનુષ્યાયુ, એ ચાર આયુમાંહેલો એક જન્મમા એકજવાર એક ગતિનુ આયુ વધાય, માટે અધુવવધિની જાણવી એ રીતે એ તદ્દોત્તેર પ્રકૃતિ અધુવવંધિની કહીયે કેમ કે કેવારેક વધાય, કેવારેક ન વંધાય, કેવારેક તેને સ્થાનકે વિરોધિની વીજી પ્રકૃતિ વધાય, તેથી એનો વધ, નિશ્ચલ ન હોય તેથી એને અધુવવંધિની કહીયે

અહીંથી ધ્રુવાધ્રુવને વિષે ચાર જાંગા અવતારિયે, અનાદિ ને સાદિ, એ બે પદ આગલ પ્રત્યેકે અનંત ને સાત, એ બે પદ જોમિયે, તેવારે એક અનાદિ અનંત, વીજો અનાદિ સાંત, ગ્રીજો સાદિ અનંત અને ચોથો સાદિ સાત, એ ચાર જગ થાય જે કર્મપ્રકૃતિની પ્રવાહરૂપે વધની આદિ ન પામીયે એટલે (૧) જે એ આઠ કર્મની પ્રકૃતિ પૂર્વે ન હતી અને અમુક દિવસથી નવી થઈ, એમ કોઈ વારે પણ ન કહેવાય, તે અનાદિ. (૨) અને જે પ્રકૃતિનુ અનુવધકપણ થયા પઠી વહી પહેલા વાંધી, તે સાદિ (૩) જે પ્રકૃતિનો વધવિષ્ટેદ ન હોય, ત્યાં લગે અનંત (૪) તથા જેવારે વધનો અંત કરે, તેવારે સાત એ જેમ વંધમા જાંગા કહ્યા, તેમ ઉદય અને ઉદીરણાયે પણ સાદિ, અનાદિ, સાંત અને અનંત, એ ચાર જાંગા જાણવા ॥ ૪ ॥

પદમ વિંધ્યા ધ્રુવ ઉદઈસુ, ધ્રુવવંધિસુ તઈઅ વજ્જા જંગતિગ ॥

મિઠ્ઠમ્મિ તિન્નિ જગા, હુહાવિ અધુવા તુરિઅ જગા ॥ ૫ ॥

અર્થ-પદમ કે ૦ પહેલો અને વિંધ્યા કે ૦ વીજો, એ બે જાંગા, ધ્રુવઉદઈસુ કે ૦ ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિને વિષે હોય, અને ધ્રુવવંધિસુતઈઅવજ્જાજંગતિગ કે ૦ ધ્રુવવધી પ્રકૃતિને વિષે ગ્રીજો જાંગો વર્જીને શોષ ત્રણ જાંગા હોય તથા મિઠ્ઠમ્મિતિન્નિજગા કે ૦ મિથ્યાત્વમોહનીયને વિષે ત્રણ જાંગા લાગે વહી હુહાવિઅધુવા કે ૦ બે પ્રકારની

अध्रुववधनी प्रकृति एटले एक अध्रुववंधिनी, वीजी अध्रुवोदयी, ए वेने विपे तुरिअ-
जगा के० एक सादि सांत नामे चोथो जांगो होय. ॥ ५ ॥

तेमांहे पहेलो अनादि अनंत तथा वीजो अनादि सांत, ए वे जांगा एक मिथ्या-
त्वमोहनीय विना शेष ठवीश ध्रुवोदयी प्रकृति आश्री लाजे जे जणी अजव्यने
निर्माणादिक ठवीस प्रकृतिना उदयनी आदि न पामीयें, तेम आगला गुणठाणाने
अजावें उदय विष्टेद पण न पामीयें, तेथी अनंत एटले अनादिअनंत जांगो जाणवो,
तथा जव्यनी अपेक्षायें ए ठवीशनी आदि नथी पण वारमे, तेरमे अने चौदमे गुणठाणे
उदयनो अत थशे, तेथी सांत माटे अनादि सांत, ए वीजो जांगो पामीयें.

तथा ध्रुववधनी वर्णचतुष्कादिक सुरतालीश प्रकृतिना वंधनी अपेक्षायें त्रण
जांगा होय, ते आची रीते जे अजव्य जीव अनादिकालनो ए ध्रुववंधिनी प्रकृति
सर्वदा बांधे ठे, तेथी अनादि तथा आगलां गुणठाणाने अजावे वधव्यवष्टेद पण
पामशे नहीं, तेथी अनंत ए अनादिअनंत नामा प्रथम जांगो अजव्य आश्रयी
कह्यो; तथा जव्य जीव जे अनादि मिथ्यात्वी ठे, तेने अनादिसांत जांगो जाणवो,
अने जे जव्य जीव अगीश्वारमे गुणठाणे ए प्रकृतिनो अवधक थशेने वली तिहां
थकी पकतो बंध आरजे, तिहां सादि, ते वली अवश्य अवधक थशे, तेथी सांत, ए
चोथो सादिसांत नामा जांगो कह्यो ए रीतें त्रण जग कहा

हवे मिथ्यात्वमोहनीयनो वध तथा उदय त्रण जांगे लाजे, तिहां अजव्यने मिथ्या-
त्वनो बंध तथा उदय अनादिअनंत जांगो तथा अनादि मिथ्यात्वी जव्य जीवने
अनादिसांत जांगो जाणवो केम के ते सम्यक्त्व पामशे तेवारें मिथ्यात्वनो अत
थशे, तथा जे सम्यक्त्व वमीने मिथ्यात्वे जाय ते सादि मिथ्यात्वी तेनी अपेक्षायें
ए चोथो सादिसांत जग जाणवो अने वीजो आदिअध्रुव जांगो शून्य जाणवो
जे जणी सादि तो जव्यनेज होय अने ते तो अवश्यमेव मुक्तियें जाय तेवारें
तिहा बंध तथा उदयनो अत करे, तेथी सादि अध्रुव जांगो खोटो जाणवो.

अर्हीआं ध्रुववधिनी तथा ध्रुवोदयी प्रकृतिमध्यें मिथ्यात्वमोहनीय कळुं ठे, पण
अर्हीआं ते वेहुथी जूंडु एटला वास्ते कळुं ठे के, जो पण ध्रुववंधिनी अपेक्षाये
त्रण जांगा कहा, ते बंधे आवे पण उदयें त्रण जांगा न आवे, अने मिथ्यात्वमोह-
नीयना तो उदयना पण त्रण जांगा ठे ते विशेष जाणवाने अर्थे जिन कळुं

तथा जे प्रकृति वधे अने उदये पण अध्रुव ते अध्रुवपणा जणीज एक चोथे
सादिसांत जांगे कहेवाय परंतु एने विपे शेष त्रण जांगा न होय. ॥ ५ ॥

॥ અથ ધ્રુવોદયિન્ય નિરૂપ્યતે ॥ હવે સત્તાવીશ ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ કહેઢે. ॥ -

નિમિણ થિર અથિર અગુરુઅ, સુહ અસુહં તેઅ કમ્મ

ચઝવન્ના ॥ નાણતરાય દંસણ, મિઠં ધ્રુવ ડદય સગવીસા ॥ ૬ ॥

અર્થ-નિમિણ કે૦ નિર્માણનામકર્મ, થિર કે૦ સ્થિરનામકર્મ, અથિર કે૦ અસ્થિરનામકર્મ, અગુરુઅ કે૦ અગુરુલઘુનામકર્મ, સુહઅસુહ કે૦ શુજનામકર્મ અને અશુજનામકર્મ, તેઅ કે૦ તૈજસનામકર્મ, કમ્મ કે૦, કાર્મણનામકર્મ, ચઝવન્ના કે૦ વર્ણાદિક ચાર, નાણતરાય કે૦ જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, તથા અતરાય પાંચ, દસણ કે૦ દર્શનાવરણીય ચાર, મિઠ કે૦ મિથ્યાત્વમોહનીય, ધ્રુવડદયસગવીસા કે૦ ૯ સત્તાવીશ કર્મપ્રકૃતિને ધ્રુવોદયી કહીયેં ॥ ૬ ॥

૯ક નિર્માણ, વીજુ સ્થિર, ત્રીજુ અસ્થિર, ચોથું અગુરુલઘુ, પાંચમું શુજ, ઠહુ અશુજ, સાતમું તૈજસ, આઠમું કાર્મણ તથા ચાર વર્ણ, ૯વ વાર નામકર્મની ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ ૯નો ડદય, ચારે ગતિના જીવને સર્વદા હોય ૯ના ડદયનો વ્યવહેદ કાલ, તેરમા ગુણઘાણના ઘાતેં ઢે પરતુ તિહા લગે તો સર્વ જીવને વિપે ૯ વાર પ્રકૃતિનો ડદય પામિયેં, તે જાણી ધ્રુવોદયી કહીયેં ૯ માહે થિર, અથિર, તથા શુજ અને અશુજ, ૯ ચાર પ્રકૃતિ વિરોધિની કહી ઢે પણ તે વધની અપેક્ષાયેં વિરોધિની લેવી, પરતુ ૯નો ડદય વિરોધી નથી, જે જાણી લોહી, લાલ, મૂત્રાદિક પુજ્જલનો અસ્થિર વધ અસ્થિર કર્મોદયથી હોય, તથા હાઢ, ઢાતાદિકનો સ્થિર વંધ સ્થિરકર્મના ડદયથી સ્થિર હોય ૯મ ચારે પ્રકૃતિ ડદય અવિરોધિની ઢે, તેમજ શુજનામોદયે મસ્તકાદિક શુજ અગ હોય, અને અશુજ નામોદયેં પાદાદિક અગ અશુજ હોય, ૯ રીતેં ડદય અવિરોધી ઢે, તે માટે ધ્રુવોદયી કહી ૯વં વાર પ્રકૃતિ થડ

પાંચ જ્ઞાનાવરણનો ડદય પણ વારમા ગુણઘાણા સુધી નિરતર સર્વ જીવને હોય, તેમજ ઢાનાદિક પાંચ અતરાયની પ્રકૃતિ તથા ચક્કુરાદિક ચાર, દર્શનાવરણીયકર્મની પ્રકૃતિ, ૯નો ડદય પણ વારમા ગુણઘાણા લગેં હોય, તેથી ૯ ચૌદ પ્રકૃતિ પણ ધ્રુવોદયી કહી, તથા મિથ્યાત્વમોહનીયનો ડદયવિહેદ પ્રથમ ગુણઘાણે ઢે, તે જાણી પ્રથમ ગુણઘાણે વર્તતા જીવને મિથ્યાત્વમોહનીયનો ડદય ધ્રુવ કહીયેં, અને જો પણ સાસ્નાઢનાદિક ગુણઘાણે મિથ્યાત્વ મોહનીયનો ડદય ન લાજે, તો પણ તે અધ્રુવ ન જાણવો જે જાણી ધ્રુવોદયીનુ ૯જ લક્ષણ ઢે જે આપણા ડદય વ્યવહેદ સ્થાનક લગેં નિરતર જેનો ડદય લાજે, તે ધ્રુવોદયી કહેવાય ૯મ સત્તાવીશ પ્રકૃતિકહી ॥૬॥

॥ हवे एनी विपरीत अधुवोदयी प्रकृति कहेठे. ॥

थिर सुज अर विणु अधुव, वंधी. मिठ विणु मोह धुवबंधी ॥

निहोव घाय मीसं, सम्मं पण नवइ अधुवोदया ॥ ७ ॥

अर्थ—थिर के० स्थिरनामकर्म, सुज के० शुजनामकर्म, इअर के० एथी इतर ते अस्थिरनामकर्म अने अशुजनामकर्म, विणु के० ए चार प्रकृतिविना शेष शरीर त्रण, उपांग त्रण, संस्थानठक, सघयणठक, जाति पांच, गति चार एवं सत्तावीश तथा खगतिद्विक, आनुपूर्वीचतुष्क. एवं तेत्रीश प्रकृति तथा जिननाम, उद्यास, उद्योत, आतप, पराघात, त्रसचतुष्क, शुजगचतुष्क, एवं ठेतादीश स्थावरचतुष्क, दौर्जाग्यचतुष्क, गोत्रद्विक, वेदनीयद्विक, हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, त्रण वेद अने आयुश्चतुष्क ए उगणोतेर, प्रकृति वंधविरोधिनी जणी अधुवबंधी के० अधुवबंधी कहीयें एने जेम अधुवबंधीनी कही, तेम उदयविरोधिनी जणी कोडक अधुवोदयी पण जाणवी, केम के जिननामथी पराघातपर्यंतिनी पाच प्रकृति ठे तेनो उदय कोडक जीवने होय ते जणी अधुवोदयी कहीयें जो पण ए अविरोधिनी ठे तो पण ए बात विचारीने अविरोधिनी न कहेवी

तथा शोल कपाय, सत्तरमुं जय, अढारमी जुगुप्सा, ए अढार मोहनीयनी प्रकृति ठे, ते धुवबंधीनी प्रकृतिमध्ये गणवी, केमके ए मध्ये क्रोधादिकने उदयें मानादिकनो उदय न होय, तेथी ए उदय विरोधी ठे पण वधविरोधी नथी, तेणे करी वधमां तो धुवबंधीनी कही पण उदयमा अधुवोदयी कहीयें. तथा जय अने जुगुप्सानो उदय सांतर ठे, केमके कोडने कोड वारें होय, कोडने कोड वारे न होय ते जणी ए पण अधुवोदयी कही तथा मिठविणुमोहधुवबंधी के० मिथ्यात्व धुवबंधी ठतु पण धुवोदयीमध्ये गणुं, तेथी ते वज्जुं शेष अढार प्रकृति, अधुवोदयी जाणवी एम सत्याशी प्रकृति अधुवोदयी जाणवी

निहोवघायमीशं के० तथा दर्शनावरणीय कर्ममध्ये पांच निजानो उदय, केवारेंक होय अने केवारेंक न होय तथा ए पाच निजा पण परस्परें उदयविरोधिनी ठे ते जणी एने पण अधुवोदयी कहीये, तथा उपघातनामनो पण कोडक जीवने कोडक वारें उदय होय तेथी अधुवोदयी कहीयें, तथा मिश्रमोहनीयनु उदय पण विरोधी ठे जे जणी मिथ्यात्व तथा सम्यक्त्वमोहनीयने उदयें एनो उदय न होय, तेम वली सम्मं के० सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय पण वेदक सम्यक्-दृष्टिने होय, ते जणी अधुवबंधीनी कहीयें एम ए जघन्य तो अतर मुहूर्त अने उत्कृष्टथी तो ठाशठ सागरोपम उपर त्रण पूर्वकोडी अधिक खगे होय पण तेथी

॥ अथ ध्रुवोदयिन्य. निरूप्यते ॥ हवे सत्तावीश ध्रुवोदयी प्रकृति कहेवे ॥ -

निमिण थिर अथिर अगुरुअ, सुह असुहं तेअ कम्म

चउवन्ना ॥ नाणंतराय दंसण, मिठं धुव उदय सगवीसा ॥ ६ ॥

अर्थ-निमिण के० निर्माणनामकर्म, थिर के० स्थिरनामकर्म, अथिर के० अस्थिरनामकर्म, अगुरुअ के० अगुरुलघुनामकर्म, सुहअसुह के० शुजनामकर्म अने अशुजनामकर्म, तेअ के० तैजसनामकर्म, कम्म के० कर्मणनामकर्म, चउवन्ना के० वर्णादिक चार, नाणतराय के० ज्ञानावरणीय पांच, तथा अतराय पांच, दंसण के० दर्शनावरणीय चार, मिठ के० मिथ्यात्वमोहनीय, धुवउदयसगवीसा के० ए सत्तावीश कर्मप्रकृतिने ध्रुवोदयी कहीये ॥ ६ ॥

एक निर्माण, वीजु स्थिर, वीजु अस्थिर, चौथुं अगुरुलघु, पांचमु शुज, ठहु अशुज, सातमु तैजस, आठमु कर्मण तथा चार वर्ण, एव वार नामकर्मनी ध्रुवोदयी प्रकृति एनो उदय, चारे गतिना जीवने सर्वदा होय एना उदयनो व्यवहेद काल, तेरमा गुणगणाना प्रांतें ठे परतु तिहा लगे तो सर्व जीवने विपे ए वार प्रकृतिनो उदय पामियें, ते जणी ध्रुवोदयी कहीयें ए माहे थिर, अथिर, तथा शुज अने अशुज, ए चार प्रकृति विरोधिनी कही ठे पण ते वधनी अपेक्षायें विरोधिनी लेवी, परतु एनो उदय विरोधी नथी, जे जणी लोही, लाल, मूत्रादिक पुजलनो अस्थिर वध अस्थिर कर्मोदयशी होय, तथा हाड, दातादिकनो स्थिर वध स्थिरकर्मना उदयशी स्थिर होय एम चारे प्रकृति उदय अविरोधिनी ठे, तेमज शुजनामोदयें मस्तकादिक शुज अग होय, अने अशुज नामोदयें पादादिक अग अशुज होय, ए रीतें उदय अविरोधी ठे, ते माटे ध्रुवोदयी कही एवं चार प्रकृति थइ

पाच ज्ञानावरणनो उदय पण वारमा गुणगणा सुधी निरंतर सर्व जीवने होय, तेमज दानादिक पाच अतरायनी प्रकृति तथा चक्षुरादिक चार, दर्शनावरणीयकर्मनी प्रकृति, एनो उदय पण वारमा गुणगणा लगे होय, तेथी ए चौद प्रकृति पण ध्रुवोदयी कही, तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो उदयविहेद प्रथम गुणगणे ठे, ते जणी प्रथम गुणगणे वर्त्तता जीवने मिथ्यात्वमोहनीयनो उदय ध्रुव कहीयें, अने जो पण सास्वादनादिक गुणगणे मिथ्यात्व मोहनीयनो उदय न लाजे, तो पण ते अध्रुव न जाणवो जे जणी ध्रुवोदयीनु एज लक्षण ठे जे आपणा उदय व्यवहेद स्थानक लगे निरंतर जेनो उदय लाजे, ते ध्रुवोदयी कहेवाय एम सत्तावीश प्रकृतिकही ॥ ६ ॥

॥ हवे एनी विपरीत अधुवोदयी प्रकृति कहेवे ॥

थिर सुज अर विणु अधुव, वधी मिठ विणु मोह धुवबंधी ॥

निहोव घाय मीसं, सम्मं पण नवइ अधुवुदया ॥ ७ ॥

अर्थ-थिर के० स्थिरनामकर्म, सुज के० शुजनामकर्म, इअर के० एथी इतर ते अस्थिरनामकर्म अने अशुजनामकर्म, विणु के० ए चार प्रकृतिविना शेष शरीर व्रण, उपांग व्रण, संस्थानठक, संघयणठक, जाति पांच, गति चार. एवं सत्तावीश तथा खगतिद्विक, आनुपूर्वीचतुष्क. एवं तेत्रीश प्रकृति तथा जिननाम, उद्धास, उद्योत, आतप, पराघात, त्रसचतुष्क, शुजगचतुष्क, एवं वेंतालीश स्थावरचतुष्क, दौर्जाग्यचतुष्क, गोत्रद्विक, वेदनीयद्विक, हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, व्रण वेद अने आयुश्चतुष्क. ए उगणोत्तर प्रकृति बंधविरोधिनी जणी अधुववधि के० अधुववधिनी कहीये एने जेम अधुवबंधीनी कही, तेम उदयविरोधिनी जणी कोइक अधुवोदयी पण जाणवी, केम के जिननामयी पराघातपर्यंतिनी पाच प्रकृति ठे तेनो उदय कोइएक जीवने होय ते जणी अधुवोदयी कहीयें जो पण ए अविरोधिनी ठे तो पण ए वात विचारीने अविरोधिनी न कहेवी

तथा शोल कपाय, सत्तरमुं जय, अढारसी जुगुप्सा, ए अढार मोहनीयनी प्रकृति ठे, ते धुवबंधीनी प्रकृतिमध्ये गणवी, केमके ए मध्यं क्रोधादिकने उदयें मानादिकनो उदय न होय, तेथी ए उदय विरोधी ठे पण वधविरोधी नथी, तेणे करी बंधमां तो धुवबंधीनी कही पण उदयमा अधुवोदयी कहीयें. तथा जय अने जुगुप्सानो उदय सांतर ठे, केमके कोइने कोइ वारें होय, कोइने कोइ वारें न होय ते जणी ए पण अधुवोदयी कही तथा मिठविणुमोहधुववधी के० मिथ्यात्व धुवबंधी ठतु पण धुवोदयीमध्ये गणयु, तेथी ते वज्युं शेष अढार प्रकृति, अधुवोदयी जाणवी एम सत्याशी प्रकृति अधुवोदयी जाणवी

निहोवघायमीश के० तथा दर्शनावरणीय कर्ममध्ये पांच निझानो उदय, केवारेक होय अने केवारेक न होय. तथा ए पाच निझा पण परस्परें उदयविरोधिनी ठे ते जणी एने पण अधुवोदयी कहीयें, तथा उपघातनामनो पण कोइएक जीवने कोइएक वारें उदय होय तेथी अधुवोदयी कहीयें, तथा मिश्रमोहनीयनुं उदय पण विरोधी ठे. जे जणी मिथ्यात्व तथा सम्यक्त्वमोहनीयने उदयें एनो उदय न होय, तेम वली सम्म के० सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय पण वेदक सम्यक्दृष्टिने होय, ते जणी अधुववधिनी कहीयें. जघन्य तो अतर मुहूर्त अने उत्कृष्टयी तो ठाशठ सागरोपम उपर ५ अधिक खगें होय पण

વધારે ન હોય, તે જાણી અધુવોદયી જાણવી તથા જો પણ સમ્યક્ત્વની પેરે સાદિ
સાંતિ જાંગે મિથ્યાત્વ પણ છે, તો પણ તે અધુવોદયી ન જાણવું જે જાણી મિથ્યાત્વો-
દય જૂમિ પ્રથમ ગુણગણ છે તિહાં તો અવશ્ય મિથ્યાત્વનોજ ઉદય હોય તે જાણી
એ ધુવોદયી હોય જો તેની પોતાની જૂમિમધ્યે પણ કેવારેંક એનો ઉદય ન હોય,
તો અધુવોદયી કહેવાય પણ નવશ્યધુવોદયા કે ૦ એ પંચાણ પ્રકૃતિ, અધુવોદયી
કહી ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૭ ॥

॥ અથ ધ્રુવસત્તાપ્રકૃતિરાહ ॥ હવે ધ્રુવસત્તા પ્રકૃતિ કહે છે ॥
તસ વષ્ણ વીસ સગતે, અ કમ્મ ધ્રુવ વધિ સેસ વેય તિગં ॥

આગિઙ્ગ તિગ વેચ્છણિચ્છ, હ જુચ્છલ સગ ઊચ્છલ સાસ ચ્છ ॥ ૮ ॥

અર્થ—તસ કે ૦ ત્રસદશક તથા ચાવરદશક, એવં વીશ પ્રકૃતિ તથા વષ્ણવીસ કે ૦
વર્ણાદિક વીશ પ્રકૃતિની સત્તા સર્વ શરીરધારીને હોય, તે જાણી વર્ણાદિક વીશ પ્રકૃતિ
પણ ધ્રુવસત્તા કહી, તથા સગતેઅકમ્મ કે ૦ તૈજસ સસકમધ્યે તૈજસશરીરનામ,
કાર્મણશરીરનામ, તૈજસસંઘાતન, કાર્મણસંઘાતન, તૈજસતૈજસવધન, કાર્મણકાર્મણવં
ધન, તૈજસકાર્મણવધન, એ સાત પ્રકૃતિની સત્તા, સર્વ જીવને હોય, કેમ કે
તૈજસ અને કાર્મણશરીર પણ સર્વ જીવને હોય, તે માટે તેની ધ્રુવસત્તા
જાણવી, અને ધ્રુવવધિસેસ કે ૦ એ વર્ણચતુષ્ક, તૈજસ તથા કાર્મણ, એ ઠ
પ્રકૃતિને મૂકી શેષ ધ્રુવવધિની એકતાલીશ પ્રકૃતિ રહી તેના નામ કહે છે જોલ
કપાય, ૧૭ જય, ૧૮ જુગ્મસા, ૧૯ મિથ્યાત્વ, પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, નવ દર્શનાવરણીય,
પાંચ અતરાય, એવ આઠત્રીશ ૩૯ નિર્માણ, ૪૦ ઉપધાત, ૪૧ અગ્રુલધુ, એ એકતાલીશ
પ્રકૃતિ પણ ધ્રુવવધિની જાણી ધ્રુવસત્તાપણે હોય, એનો વધ, સર્વદા હોય તો સત્તા
કેમ ન હોય ? એવ અઘાશી પ્રકૃતિ ધ્રુવસત્તાયે કહી

વેચતિગ કે ૦ વેદ ત્રણનો વધ તથા ઉદય જો પણ અધ્રુવ કહ્યો છે, તો પણ
એની સત્તા ધ્રુવ કહી છે, જે જાણી એકેક વેદમધ્યે પણ ત્રણ વેદના સંક્રાંતદલ
પામીયેં, તે જાણી ધ્રુવસત્તા કહીયે એવ એકાણ પ્રકૃતિ થડ આગિઙ્ગતિગ કે ૦ આકૃતિ-
ત્રિક, એટલે સસ્યાનશ્રી ત્રિક લેવું તિહા “તણુવગાગિ” એ ગાથાની મેલે પ્રથમ
ઠ સસ્યાન, ઠ સધયણ અને જાતિ પાંચ એ સત્તર પ્રકૃતિની સત્તા પણ પૂર્વલી પેરે
ધ્રુવ જાણવી એટલે એકસો ને આઠ થઈ અને વેચ્છણિચ્છ કે ૦ વેદનીચત્રિકની
સત્તા પણ પરસ્પર સંક્રાંતદલીકની અપેક્ષાએ ધ્રુવસત્તાયે જાણવી એવં એકસો દશ
પ્રકૃતિ થડ તથા હુજુચ્છલ કે ૦ વે યુગલ એટલે હાસ્ય અને રતિ તથા શોક અને
“ ૧. ચાર પ્રકૃતિની સત્તા પણ કાપકત્રેણીયે નવમા ગુણસ્થાનકલગે સર્વ

जीवने होय, तथा सगउरल के० औदारिकसत्तक एटले औदारिकशरीर, औदारिक अंगोपांग, औदारिकसंघातन, औदारिकऔदारिकबंधन, औदारिकतैजसबंधन, औदारिकतैजसकर्मण्वधन अने औदारिककर्मण्वधन, ए सात प्रकृतिनी सत्ता पण सर्वदा पामिये, जे जणी मनुष्य, तिर्यचने ए उदयें होय ठे तथा देवता अने नारकीने बंधें होय, ते माटे चारे गतिमांहे एनी सत्ता, ध्रुव होय तथा सासचऊके० एक उश्वास, वीजुं उद्योत, त्रीजु आतप, चोथु पराघात, ए उश्वासचतुष्कनी सत्ता, सर्वदा होय, ते जणी एने पण ध्रुवसत्ता कहिये. एवं एकसो ने पच्चीश प्रकृति थइ ॥ इति समुच्चयार्थः ॥७॥

खगइ तिरि डुग नीअ, ध्रुवसत्ता (॥ अथाध्रुवसत्ता

निरूप्यंते ॥) सम्म मीस मणुअ डुग ॥ विउविकार

जिणाउं, हारस गुच्चा अध्रुवसत्ता ॥ ए ॥

अर्थ-खगइ के० शुभविहायोगति अने अशुभविहायोगति ए वेहु प्रकृतिनी सत्ता, जीवने सर्वदा होय, तेथी ध्रुवसत्ता जाणवी. तिरिडुग के० तिर्यचनी गति अने तिर्यचानुपूर्वी, ए वेहु नाम कर्मनी प्रकृतिनी सत्ता पण सर्व जीवने सर्वदा होय, जे जणी जीवने घणी स्थिति तिर्यचगतिमध्ये होय ठे तथा वीजी गतिमध्ये पण एनो बंध होय, ते जणी एनी ध्रुवसत्ता जाणवी निअ के० निचैगोंत्रनी ध्रुवसत्ता, तिर्यचगतिमध्ये नियमा नीचैगोंत्रनो उदय होय, तेथी ए एकसो ने त्रीश प्रकृतिनी सत्ता, मिथ्यात्वगुणस्थानके वर्त्तता सर्व जीवने होय, जो पण अनंतानुवधियानी सत्ताभूमि, सातमा गुणगणा लग्ने ठे, अने तेमध्ये पण विसंयोजना कीधे सत्ता टले तो पण मिथ्यात्वे ध्रुवसत्ता जाणवी ध्रुवसत्ता के० सत्ता एटले ध्रुवसत्ता प्रकृति एकसो ने त्रीश कही, शेष अष्टावीश प्रकृति रही, ते एथी विपरीत अध्रुवसत्ताये ठे, ते कहे ठे जे प्रकृति उवेढ्ये थके तथा अवधे मिथ्यात्व गुणगणें पण कोइ एक जीवने केवारे एक सत्तायें न लाजे अने कोइ एकने लाजे, एम जजनाये सत्ता होय, तेने अध्रुवसत्ता कहिये ते कहे ठे

सम्म के० एक सम्यक्त्वमोहनीय, वीजी मीस के० मिश्रमोहनीय, ए वे प्रकृतिनी सत्ता, अनादि मिथ्यात्वी जीवने होय, तथा मिथ्यात्वगुणगणे सम्यक्त्व वमी आढ्या होय तेने मिथ्यात्वप्रत्यये ए वे पुज उवेढी ठवीश प्रकृति सत्कर्मा होय, तेने न होय, वीजा जीवने होय, तेथी अध्रुवसत्ता प्रकृति कहिये

तथा मणुअडुग के० मनुष्यगति अने ^{अध्रुव} एवे प्रकृति ते तेउकाय अने ^{मनामें} एवे प्रकृति ते तेउकाय अने एम ए प्रकृति पण अध्रुवसत्तावाली कहे

તથા વિઙ્ગિકાર કે ૦ એક વૈક્રિયશરીર, વીજુ વૈક્રિયઅગોપાંગ, ત્રીજું વૈક્રિયસં-
ઘાતન, ચોથું વૈક્રિયવધન, પાંચમું વૈક્રિયતૈજસવધન, ઠહું વૈક્રિયકાર્મણવધન,
સાતમું વૈક્રિયતૈજસકાર્મણવધન, આઠમી દેવગતિ, નવમી દેવાનુપૂર્વી, દશમી
નરકગતિ, અગીઆરમી નરકાનુપૂર્વી, એ અગીઆર પ્રકૃતિની સત્તા, અનાદિ
નિર્ગોદિયા જીવને ન હોય, વધને અજાણે ન હોય, તથા ઉવેલે પણ ટલે, તેથી એ
અગીઆર પ્રકૃતિની અધ્રુવસત્તા જાણવી

જિણાઈ કે ૦ જિનનામકર્મની સત્તા, જે સમ્યક્ત્વપ્રત્યયે જિનનામકર્મ ધાંધી વલી
મિથ્યાત્વ પામે, તેને અતરમુદ્ધર્ત લગે હોય, વીજાને ન હોય, તેથી અધ્રુવસત્તા કહી.
એમજ મનુષ્યાયુ, દેવાયુ, તિર્યંચાયુ અને નરકાયુ, એ ચારમધ્યે કોઈ જીવને એકની
સત્તા, કોઈ જીવને બેની સત્તા, એમ એ પણ અધ્રુવસત્તા કહી.

આહારસયુચ્ચાઅધ્રુવસત્તા કે ૦ એક આહારકશરીર, વીજુ આહારકઅંગોપાંગ,
ત્રીજુ આહારકસઘાતન, ચોથું આહારકવધન, પાંચમું આહારકતૈજસવધન, ઠહું
આહારકકાર્મણવધન, સાતમું આહારકકાર્મણતૈજસવધન, એ આહારકસત્તક,
એની સત્તા જે અપ્રમત્તગુણસ્થાનકે વિશુદ્ધ ચારિત્રપ્રત્યયે આહારકશરીર વાધી પઠી
સક્કેશ વિશેષે મિથ્યાત્વે જાય, તેને સત્તાયે હોય, પરંતુ વીજાને ન હોય માટે અધ્રુ-
વસત્તા કહીયે ઉચ્ચેર્ગોત્રની સત્તા પણ અધ્રુવ, જે જાણી તેજ અને વાઝમધ્યે રહેતો
જીવ, ઉચ્ચેર્ગોત્ર ઉવેલે, તેને ઉચ્ચેર્ગોત્રની સત્તા ટલે વીજાને હોય એમ જે પ્રકૃતિ
મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે વર્તતા પણ કોઈ જીવને હોય, કોઈ જીવને ન હોય, તે અધ્રુવસ-
ત્તાની પ્રકૃતિ કહીયે એ અષ્ટાવીશ પ્રકૃતિ કહી, એટલે સમ્યક્ત્વ, મિશ્ર, મનુષ્યદ્વિ-
ક, વૈક્રિય એકાદશક, જિનનામ, ચાર આયુ, આહારકસત્તક અને ઉચ્ચેર્ગોત્ર, એવં
અષ્ટાવીશ થઈ ॥ એ ॥

॥ હવે ગુણઠાણાની અપેક્ષાયે પ્રકૃતિની સત્તાનુ ધ્રુવાધ્રુવપણુ વિચારેઢે ॥

પદમ તિગુણેસુ મિથ, નિષ્પ્રમા અજયાઈ અઠ ગે જજ્ઞ ॥

સાસાણે સ્વદુ સમ્મં, સત્ત મિથાઈ દસગેવા ॥ ૨૦ ॥

અર્થ-પદમતિગુણેસુ કે ૦ મિથ્યાત્વ, સાસ્વાદન અને મિશ્ર, એ પ્રથમના ત્રણ
ગુણઠાણાને વિષે મિથનિષ્પ્રમા કે ૦ મિથ્યાત્વમોહનીયની સત્તા નિશ્ચયપણે એટલે
ધ્રુવપણે હોય જે જાણી મિથ્યાત્વમોહનીયના ઉદય વિના પ્રથમ ગુણઠાણુ નજ હોય
તો જ્યાં ઉદય હોય, ત્યાં સત્તા તો ધ્રુવ હોય, અને મિશ્રગુણઠાણે પણ મોહનીયના
ચોખીશ, સત્તાવીશ અને અષ્ટાગ્રીશ, એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય, ત્યાં પણ મિથ્યાત્વ-
ની સત્તા સઘલે સ્થાનક હોય તેણે ધ્રુવસત્તા હોય

शेष अजयाऽअष्टगेज्ज के० अजय एट्ठे अविरति सम्यक्कट्टि गुणगणाथी
मांभीने अगीआरमा उपशांतमोहगुणगणासुधीना आठ गुणगणें जजनायें होय
जे जणी द्वायोपशमिक सम्यक्कट्टिने मिथ्यात्वमोहनीय उवेळे थके मोहनीयनी
त्रेवीश तथा वावीश प्रकृतिनी सत्ताये वर्त्तताने मिथ्यात्वनी सत्ता न होय, तथा
द्वायिकने पण न होय, अने जेणे मिथ्यात्व उपशमाव्यु होय तेने सत्ता होय, तेथी
ए आठ गुणगणे मिथ्यात्वमोहनीयनी अधुवसत्ता होय

तथा सासाणखलुसम्म के० सास्वादन गुणगणें वर्ततो नियमा मोहनीयतुं एकज
अष्टावीश प्रकृतिनु सत्तास्थानक होय, परंतु मोहनीयना वे, त्रण सत्तास्थानक न
होय जे जणी उपशमसम्यक्त्वं करी त्रिपुज करी त्यांथी पडतो सास्वादनगुणगणे
आवे, त्यां सर्व मोहनीय प्रकृतिनी सत्ता होय, तेथी सम्यक्त्वमोहनीयनी सास्वादाने
धुव सत्त के० सत्ता जाणवी

अने मिठाइदसगेवा के० शेष मिथ्यात्व, मिश्र, अविरति, देशविरति, प्रमत्त, अप्रमत्त,
निवृत्ति, अनिवृत्ती, सूक्ष्मसंपराय अने उपशांतमोह, ए दश गुणगणे सम्यक्त्वमोह-
नीयनी सत्तानी जजना जाणवी, जे जणी सम्यक्त्व पामी पठी मिथ्यावें आव्युं
होय ते ज्यांसुधी सम्यक्त्वपुज उवेळे नहीं, त्या लगे सम्यक्त्वमोहनीयनी सत्ता
होय, अने सम्यक्त्वपुज उवेळ्या पठी तथा अनादि मिथ्यावट्टि जीवने सम्यक्त्वमोह-
नीयनी सत्ता न होय, तेमज त्रीजे मिश्रगुणगणे पण जो सम्यक्त्वपुज उवेळी
आव्यो होय तेने सम्यक्त्वमोहनीयनी सत्ता न होय, वीजाने होय, तथा अविर-
त्यादिक आठ गुणगणे द्वायिक सम्यक्कट्टिने सम्यक्त्वमोहनीय खपावी तेथी तेने
सम्यक्त्वमोहनीयनी सत्ता न होय, तथा द्वायोपशमिक अने औपशमिक सम्यक्कट्टि-
ट्टिने धुवसत्ता होय. एम आठ गुणगणे सम्यक्त्वमोहनीयनी अधुवसत्ता कही ॥
इति समुच्चयार्थ. ॥ १० ॥

सासण मीसेसु धुवं, मीसं मिठाइ नवसु जयणाए ॥

आइ डग आण नियमा, जइआ मीसाइ नव गम्मि ॥ ११ ॥

अर्थ—सासणमीसेसु के० सास्वादन अने मिश्र, ए वे गुणगणे मीसं के० मिश्र;
मोहनीयनी सत्ता, धुवं के० धुव जाणवी तेम के सास्वादाने सर्व अष्टावीशे
मोहप्रकृतिनी सत्ता धुव होय, अने प्रमत्त उदयविना मिश्रगुणगणें
होयज नहीं, तेथी त्या पण मिश्रनी सत्ता ए वे गुणगणे मिश्रमोह-
नीयनी धुवसत्ता जाणवी.

અને મિશ્ર તથા સાસ્વાદન, એ બે ગુણગણાવિના શેષ મિઠાઈનવસુજયણા કે ૦
 એક મિથ્યાત્વ, વીજુ અવિરતિ, ત્રીજું દેશવિરતિ, ચોથું પ્રમત્ત, પાંચમું અપ્રમત્ત,
 ઠહું નિવૃત્તિ, સાતમું અનિવૃત્તિ, આઠમું સૂક્ષ્મસપરાય, નવમું ઉપશાંતમોહ, એ નવ
 ગુણગણે મિશ્રમોહનીયની સત્તાની જજના જાણવી, એટલે કોઈએકને હોય અને
 કોઈએકને ન હોય, જે જાણી મિશ્રપુજ ઉવેદ્યા પઠી મિથ્યાત્વે મિશ્રમોહનીયની સ
 ત્તા ન હોય અને જેણે મિશ્રપુજ ઉવેદ્યો નથી તેને મિશ્રમોહનીયની સત્તા હોય,
 અથવા અનાદિ મિથ્યાત્વીને તો નજ હોય

તથા અવિરત્યાદિક આઠ ગુણગણે ક્ષાયિક સમ્યક્દષ્ટિને મિશ્રમોહનીયની સત્તા
 ન હોય, જે જાણી સાત પ્રકૃતિ સપાવીને ક્ષાયિક સમ્યક્તરી થાય, તેથી મિશ્રમોહ-
 નીયની સત્તા ટલે ક્ષાયિક સમ્યક્તર હોય તેમાટે તથા વીજા ક્ષાયોપશમિક તથા ઔ-
 પશમિક સમ્યક્દષ્ટિને મિશ્રમોહનીયની સત્તા હોય, તેથી જજના કહી, એટલે કોઈ-
 એકને કેવારેક હોય અને કોઈએકને કેવારેક ન હોય એમ નવ ગુણગણે મિશ્રમોહ-
 નીયની અધુવસત્તા હોય.

આશ્લુગચ્છનિયમા કે ૦ આદિદિક એટલે પહેલે તથા વીજે, એ બે ગુણગણે
 અનંતાનુવધિયા કાધાદિક ચારે કપાયની સત્તા નિશ્ચય હોય, જે જાણી મિથ્યાત્વ
 તથા સાસ્વાદન, એ બે ગુણગણે નિયમા અનંતાનુવધિયા વધાય તેથી ધુવસત્તા જાણવી

શેષ જશ્ચામીસાઈનવગમ્મિ કે ૦ મિશ્રગુણગણાથી માનીને ઉપશાંતમોહ લગેનાં
 નવ ગુણગણે વિપે અનંતાનુવધિયા કપાયની સત્તા સંવધી જજના જાણવી, જે જાણી
 જેણે અનંતાનુવધિયા વિસયોજ્યા તથા ઉવેદ્યા એટલે સપાવ્યા તેને પની સત્તા ન
 હોય, અને વીજાને હોય, માટે જજના જાણવી એ સ્વમતે કયું તથા કર્મપ્રકૃતિ અને
 પચસગ્રહાદિકને મતે તો અનંતાનુવધિયાની સત્તા ટલ્યાવિના શ્રેણી આરજે નહીં
 તેથી તે કહેવે જે અનંતાનુવધિયાની વિસયોજના કરીને, ઉપશમશ્રેણી આરજે તેથી
 તેને સાતમા ગુણગણાથી અનંતાનુવધિયાની સત્તા ન હોય, તથા
 મિશ્રાદિક પાંચ ગુણગણે પપાન સત્તા હોય, અને કોઈ-
 એકને ન હોય, એમ જજના અને મિથ્યાત્વ તથા
 એમ બેહુ મતે અનંતાનુ-

अर्थ—आहारसत्तगंवासत्तगुणे के० एक आहारक शरीर, बीजु आहारकउपांग, त्रीजु आहारकसंघातन, चोथु आहारकआहारकवधन, पांचमुं आहारकतेजसवधन, ठछु आहारककर्मणवधन अने सातमुं आहारकतेजसकर्मणवधन, ए सात प्रकृति जे जीवें तथाविध विशुद्धाचारित्र प्रत्ये अग्रमत्तगुणगणे बांधीने तथाविध सत्त्वेश अथवसायें मिथ्यात्व गुणगणा लगे आवे, तथा कोइएक विशुद्धाध्यवसायें केवल-ज्ञान पण पामे तेथी सर्व गुणगणे एनी सत्ता होय अने कोइएक जीव, ए सात प्रकृति बांध्या विनाज सर्व गुणस्थानक स्पर्श, तेने ए सात प्रकृतिनी सत्ता सर्व गुण-गणे न होय ए रीतें जजना जाणवी

तथा जिननामकर्मनी पण ए रीतेंज जजना जाणवी जे जणी चोथा गुणग-णाथी लहने अपूर्वकरणना ठछा पाया लगे जिननामनी वधजूमि ठे त्यां विशुद्धा-ध्यवसाये जिननाम बांधी पठी सत्त्वेशें मिथ्यात्वं जाय तेथी मिथ्यात्वे पण एनी सत्ता होय पण व्रित्तिगुणेष्विणातिष्ठं के० बीजे अने त्रीजे गुणगणे तीर्थकरनामकर्मनी सत्तावालो न आवे तेथी ए वे गुणगणाविना शेष वार गुणगणे जिननामनी सत्ता पामीयें उपरलें गुणगणे पण चढतां जिननामनी सत्ता होय अने जे जीव जिन-नाम बांध्याविना सर्व गुणगणां स्पर्श तेनी अपेक्षाये सर्व गुणगणे जिननामनी सत्ता न होय एटले बीजे, त्रीजे गुणगणे जिननामनी सत्ता नज होय अने बीजा गुणगणाउने विषे जजना जाणवी.

नोजयसंतेमिष्ठो के० तथा आहारकशरीरादिक सात प्रकृतिनी सत्ता ठतां अने जिननामनी सत्ता ठता, ए उजयनी सत्ता साथे ठता तेने मिथ्यात्व गुणगणु न होय, जे जणी नामकर्मनु एकसो त्रणनु तथा ज्याणु प्रकृतितुं सत्तास्थानक मिथ्यात्व-गुणगणे न पामियें, माटें आहारकसत्तक तथा जिननाम, ए वेहुमांहेथी एकनी सत्ता ठतां मिथ्यात्व होय, तेमध्ये अतमुहुत्तजवेतिष्ठे के० अतर मुहूर्त्त लगे जिनना-मनी सत्ता मिथ्यात्वं लह्यीये पण अधिक न पामीये, जे जणी कोइएक सम्यक्कूटष्टि जीवें पूर्वे नरकायु बांध्युं ठे अने ते जीव आयु बांध्या पठी द्वायोपशमिक सम्यक्त्व पामीने तथाविध अध्यवसाये जिननाम बांधे, ते मरण समये सम्यक्त्व वमतो नरकें जाय, त्या वली अंतर्मुहूर्त्त पठी वली सम्यक्त्व पामे तो जिननामकर्मनी सत्ता होय, अने जो नरके गया पठी पतितपरिणामे रहे तो अंतर्मुहूर्त्त पठी जिननामकर्म उवेले तेथी जिननामकर्मनी सत्ता टली जाय एटले एक ध्रुवसत्ता अने बीजुं अध्रुवसत्तारूप, एम पांचमुं अने ठछुं ए वे द्वार साथे कहां ॥ १५ ॥

હવે ઘાતિની પ્રકૃતિરૂપ સાતમુ દ્વાર તથા અઘાતિની પ્રકૃતિરૂપ આઠમું દ્વાર, એ દ્વાર સાથે કહેઠે હવે સર્વઘાતિની પ્રકૃતિ તથા અઘાતિની પ્રકૃતિ કહેઠે.

॥ અથ સર્વ ઘાતિન્ય પ્રકૃતયઃ ॥

કેવલ જુઅલા વરણા, પણનિદા વારસાઈમ કસાયા ॥

મિઠંતિ સઘ ઘાઈ, ચઝ નાણ તિ દસણા વરણા ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—તિહાં જે કર્મપ્રકૃતિ, આત્માના ગુણને આવરે, તે ઘાતિની પ્રકૃતિ જાણવી તેમા સર્વઘાતિની પ્રકૃતિના રસસ્પર્શક તો તામ્રપત્રની પેરે નિશ્ચિદ્ર, તથા સ્ફટિક પ્રહ્ની પેરે નિર્મલ, ડાઢની પેરે સૂક્ષ્મ સારપ્રદેશે વહુલરસ હોય, તેથી તે સર્વઘાતિની પ્રકૃતિ પ્રદેશે અદ્વય હોય તો પણ વીચીં અધિક જાણવી હવે તેનાં નામ કહેઠે કેવલજુઅલાવરણા કે જેવલજ્ઞાનાવરણીય અને કેવલદર્શનાવરણીય, એ વે પ્રકૃતિ, પોતાનો આચાર જે જ્ઞાન, દર્શન ગુણ, તેને સર્વાંશે આવરે, જેમ સૂર્યપ્રજા, મેરે કરી સર્વ આવરી કહેવાય તથાપિ કાઠેક પ્રજાનો અંશ આવસ્યાવિનાનો પણ રહે ઠે તેથી કરી રાત્રી દિવસનો વિજાગ જણાય ઠે, તેમ જીવનો પણ જ્ઞાનાદિક ગુણ સર્વઘાતિની પ્રકૃતિયેં કરી સર્વ આપસ્યો ઠે તો પણજેણે કરી જનુ ચેતન્યનો વિજાગ હોય, ઇટલો ચેતન્યાશ ઊઘામો રહ્યો ઠે, પણનિદા કે જે તેણે પાંચ નિદ્રાયેં કરી પણ જે કેવલદર્શનાવરણીયેં અણ આવસ્યો એવો જે દર્શનાશ તે પણ સર્વાંશે આવરિયેં, એ નિદ્રાપચક પણ સર્વ ઇદ્રિયના અવગોધને આવરે માટે સર્વઘાતિ કહીયેં અહીંઆં પણ મેઘદષ્ટાત જાવવો, જેમાટે જો નિદ્રામાંહે પણ શબ્દાદિક સાંજલી જાગે ઠે તથાપિ એ નિદ્રા પણ સર્વઘાતિની જાણવી, તથા કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શનના આવરણ પણ સર્વથા ટાઢ્યા વિના કેવલજ્ઞાન ઉપજે નહીં માટે સર્વઘાતિ કહીયેં ઇટલે એ સાત સર્વઘાતિની પ્રકૃતિ કહી

વારસાઈમકસાયા કે જેમજ આદિના વાર કપાય જાણવા તેમાં અનતાનુબધીયા ક્રોધ, માન, માયા અને લોજ, એ ચાર તો સમ્યક્ત્વગુણને સર્વથા આવરે ઠે તેથી સર્વઘાતી કહ્યા અને અપ્રત્યારયાનાવરણ ક્રોધાદિક ચાર પણ દેશવિરતિગુણને સર્વથા આવરે ઠે. નથા પ્રત્યારયાનાવરણ ક્રોધાદિક ચાર સર્વવિરતિગુણને સર્વથા આવરે ઠે માટે સર્વઘાતિ જાણવા અહીંઆં પણ મેઘનો દષ્ટાત જલાવ્યો તેથી મિથ્યાત્વીને પણ કોષ્ટક તપશ્ચર્યાદિકની પ્રતિપત્તિ જિનવચનથી અવિરુદ્ધ હોય તથા અવિરતિને પણ માસાહારાદિકની નિવૃત્તિ હોય તથા દેશવિરતિને પણ જાવચારિત્ર હોય, એમ દ્વાર કપાયની પ્રેરતિ પણ સર્વઘાતિની ઠે

મિથિતિસવધાઈ કે૦ મિથ્યાત્વમોહનીય પણ શ્રીજિનજાપિત જીવાજીવાદિક અનંતધર્માત્મક તત્વશ્રદ્ધાનરૂપ સમ્યક્ત્વ ગુણને સર્વથા હુણે છે, તે જાણી એ પણ સર્વઘાતિ પ્રકૃતિ કહીયેં જો પણ એના કેટલાએક બે ઠાણીઆ તથા એક ઠાણીઆ રસસ્પર્શક દેશઘાતિઆ છે, તો પણ અહીંઆં શુજાશુજ પરિણામે વધની અપેક્ષાએં નથી લીધા. એટલે એક કેવલજ્ઞાનાવરણીય, એક કેવલદર્શનાવરણીય, પાંચ નિઝા, ચાર કપાય અને એક મિથ્યાત્વમોહનીય, એવં વીશ પ્રકૃતિ સર્વઘાતિની થઈ

હવે પચીશ પ્રકૃતિ દેશઘાતિ કહે છે. તિહાં દેશઘાતિની પ્રકૃતિના રસસ્પર્શક સ્થૂલઘિઙ્ગ કમાની પેરે, મધ્યમઘિઙ્ગ કાંબલાની પેરે અને સૂક્ષ્મઘિઙ્ગ પટવચ્ચની પેરે, સ્થૂલ પ્રદેશ નીરસ, અસાર, વહુપ્રદેશ અઢપવીર્ય, ચઢનાણતિદંસણાવરણા કે૦ એક મતિજ્ઞાનાવરણીય, વીજુ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ત્રીજુ અવધિજ્ઞાનાવરણીય, ચોથુ મન.પર્યવજ્ઞાનાવરણીય, એ ચાર જ્ઞાનાવરણીયની પ્રકૃતિ તથા ચક્રુ, અચક્રુ, અને અવધિ, એ ત્રણ દર્શનાવરણીયની પ્રકૃતિ, એવં સાત પ્રકૃતિ દેશઘાતિની જાણવી જે જાણી કેવલજ્ઞાનાવરણ, કેવલદર્શનાવરણ, એ બે પ્રકૃતિયે અણ આવસુંં એજુ જે જ્ઞાન અને દર્શનનો અનતમો અંશ તેને દેશથી હુણે, તે જાણી દેશઘાતિની કહીયેં જો પણ અવધિજ્ઞાનાવરણીય, અવધિદર્શનાવરણીય અને મન:પર્યવજ્ઞાનાવરણીયના કેટલાએક રસ સ્પર્શક સર્વઘાતિયા પણ છે જેણે કરી પોતાના અવધિજ્ઞાનાદિકનો અંશ માત્ર નથી દેખાતો તો પણ એનો રસોદય ક્ષયોપશમ અવિરોધિ છે તેથી દેશઘાતિની કહી. ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૧૩ ॥

સંજલણનોકસાયા, વિગ્ધ ઇચ્છ દેસ ઘાઈચ્છ (અચ
ઘાતિન્ય: પ્રકૃતય:)અઘાઈ ॥ પત્તેચ્છ તણુઠાઠુ, તસ
વીસા ગોચ્છ હુગ વણા ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—સંજલણ કે૦ સંજ્વલના ક્રોધાદિક ચાર કપાય દેશઘાતિયા છે, જે જાણી એ સર્વવિરતિરૂપ જીવના ગુણને દેશથકી હુણે છે કેમ કે એના ઉદયથી સાધુને સાતિ-ચાર વ્રત થાય. વીજા કપાયના ઉદયથી મૂલજગે અતિચાર હોય માટેં એને દેશઘાતિ કહી છે. નોકસાયા કે૦ હાસ્યપદ્ક તથા ત્રણ વેદ, એ નવ નોકપાયમોહનીય પ્રકૃતિ પણ દેશઘાતિની છે, જે જાણી એ પ્રકૃતિ ચારિત્રને વિષે પણ અતિચાર માત્ર ઉપજાવે, પણ એકલી અનાચારજનક ન હોય, માટેં દેશઘાતિની કહી

વિગ્ધચ્છદેસઘાઈચ્છ કે૦ અંતરાયકર્મની પાચ પ્રકૃતિ, એ પણ દેશઘાતિની, હોય, જે જાણી પુણ્યહવ્યનો અનતમો જાગ દાન, લાજ, જોગાદિકને વિષે હોય

ठे जे जणी ग्रहण धारण योग्य जे पुजल ठे ते पुजल, उच्यने अनंतमे जागे ठे तेमां पण सर्वेनु दान, लाज, जोग अने उपजोगादिक करी न शके, केम के अकर्म नोकर्मादिक तथा आहारादिकनु दान, लाज, जोगादिक सर्वे जीवने होय तेथी देशघातिनी कही सर्व जीवने एनो ह्योपशम होयज तथा वीर्यांतरायनो पण जो सर्वघाती रस होय तो जीवनु सर्व वीर्य आवरे थके जीव काष्टनी पें निश्चेष्टावंत थाय, तेथी आहारादिकने ग्रही परिणमावी पण न शके, ते जणी ए प्रकृति पण देशघातिनी जाणवी, तेथी सर्व जीवने वीर्यांतराय ह्योपशम तारताम्ये, वीर्य-तारताम्य होयज ठे केवली जगवानने वीर्यांतरायनो ह्य होय तेथी तेने अनंत वीर्य होय एम पच्चीश प्रकृति देशघातिनी कही

अने जो उदयापेक्षाये लेखवीये तो मिश्रमोहनीय अने सम्यग्भवमोहनीय, ए वे प्रकृति पण देशघातिनी गणता सत्तावीस प्रकृति थाय तेनी साथें पूर्वोक्त सर्वघा-तिनी धीश प्रकृति मेलवीये तेवारे सुडतालीश प्रकृति घातिनी थाय तेथी शेष रही जे पद्मोत्तर प्रकृति ते अघाष्ट के० अघातिनी कही ठे जे प्रकृति जीवना ज्ञाना-दिक गुणने तो काड पण हूणें नहीं तथापि जेम चोरनी सगत करता साधु पण चोर कहेवाय, तेम ए प्रकृति पण घातिनी प्रकृति साथे वेदता घातिनी कहेवाय, ते अघातीनी प्रकृतिना नाम कहे ठे

पतेश्रतणुष्ठा के० एक पराघात, बीजी उश्वास, त्रीजी आतप, चोथी उद्योत, पांचमी अगुरुलघु, ठही जिननाम, सातमी निर्माण, अने आठमी उपघात, ए आठ प्रत्येक प्रकृति अघातिनी जाणवी ए प्रकृति कोड आत्माना गुणने न हूणें तनुअष्टक एटले “तणुवंगागिड” ए गाथाने अनुक्रमे एक ओदारिक, बीजु वैक्रिय, त्रीजुं आहारक, एत्रण शरीर तथा ए त्रण शरीरना त्रण उपागतथा एनी साथे कर्मण अने तेजस मेलवीये, तेवारे तनुअष्टक थाय, तथा ठ सस्थान, ठ सघयण, जाति पाच, गति चार, रगतिद्विक, आनुपूर्वी चार, एवं पांत्रीश प्रकृति लेगी तथा आठ के० आयु-नी चार प्रकृति, एव उगणचालीश अने आठ पूर्व प्रत्येक प्रकृति कही ठे, एवं सुडतालीस अघातिनी थड

तथा तसवीसा के० त्रस, वादर, पर्याप्त, प्रत्येक, स्थिर, शुभ, शुभग, सुस्वर, आदेय, यग कीर्ति, स्थावर, सूक्ष्म, अपर्याप्त, साधारण, अधिर, अशुभ, दुर्जग, दु स्वर, अनादेय, अयश, ए धीश प्रकृतिने त्रसविंशति प्रकृति कहीयें गोअष्टग के० गोत्रद्विक अने वेदनीयद्विक, ए उन्नय द्विकनी चार प्रकृति तथा वणा के० वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, एर सर्वे मली पद्मोत्तर प्रकृति, अघातिनी कही, एटले घाति-अपानि द्वार सपूर्ण थयु ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ १४ ॥

हवे ए कर्मप्रकृतिनुं घाति, अघातिपणुं रसनी अपेक्षायें होय, ते रस, मिष्ट तथा कटुकना जेदे करी वे प्रकारें ठे तिहां जे प्रकृतिनो रस मीठो आनददायक होय ते पुण्यप्रकृति जाणवी, अने जे प्रकृतिनु रस मठनी पेरे नीवनी पेरे कडवुं दुःखदायक होय, ते पापप्रकृति जाणवी. त्यां प्रथम पुण्यप्रकृति वेंतालीश कहे ठे.

॥ अथ पुण्यप्रकृतयः ॥

सुर नर तिगुच्च सायं, तस दस तणु वंग वझर चउरंसं ॥

परघासग तिरि आऊ, वण चउ पणिदि सुजखगइ ॥ १५ ॥

अर्थ—ते मध्ये प्रथम सुरनरतिगुच्च के० सुरत्रिक एटले देवगति, देवानुपूर्वी, अने देवायु, ए त्रण प्रकृति शुजजावे वंधाय, ते जणी तथा एमां बहुल घणीज शाता होय, ते जणी पुण्यप्रकृति कहीये अने नर एटले मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी अने मनुष्यायु, ए मनुष्यत्रिक, ए त्रण जेद पण शुजजावे करी वधाय तथा उचैर्गोत्र पण पूज्यजणी पूजनीय योग्यता जणी, एपण पुण्यप्रकृति जाणवी तथा सायं के० शाता-वेदनीय पण शुजअध्यवसायें करी वधाय, अनुकूलपणे वेदे ते माटें ए पुण्यप्रकृति जाणवी. तथा तसदस के० त्रसदशक ए नामकर्मनी पुण्यप्रकृति शुजपरिणामे वधाय ठे तणुवंग के० तणु एटले औदारिकादिक पांच शरीर तथा औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रण उपांग, ए आठ प्रकृति पण शुज जाणवी, वझर के० ठ संघयणम-ध्ये एक वज्ररूपजनाराच संघयण ए पण शुज जाणवु चउरंसं के० ठ सस्थानमध्ये समचतुरस्रसस्थान ए पण शुज ठे परघासग के० पराघात, उश्वास, आतप, उद्यो-त, अगुरुलघु, जिननाम अने निर्माण, ए पराघातसप्तक पण शुज जाणवु तिरिआऊ के० तिर्यंचनु आयु, ते पण पुण्यप्रकृति ठे जे जणी तिर्यंच पण जीववु वांछे ठे. तथा वणचउ के० वर्णमध्ये श्वेत, पीत, अने रक्त तथा गंधमध्ये शुजगंध, रसमध्ये कपायल, आम्ल अने मिष्ट, तथा स्पर्शमध्ये लघु, कोमल, चीकट, अने उष्ण, ए रीतें वर्णादिचतुष्क शुज होवुं पणिदि के० जाति पांच मध्ये एक पाचेद्रिय जाति, शुज परिणामे वधाय, ते पुण्यप्रकृति जाणवी अने सुजखगइ के० विहायोगतिसध्ये गज तथा हसनी पेरे जे चाले, ते शुजविहायोगति जाणवी ए पण शुजपरिणामे वधाय माटें पुण्यप्रकृति जाणवी ए वेंतालीश पुण्यप्रकृति जाणवी॥ इतिसमुच्चयार्थ ॥ १५॥

॥ अथ पापप्रकृतयः ॥ हवे व्याशी पापप्रकृति कहेठे. ॥

वायाल पुण पगइ, अपढम संठाण खगइ संघयणा ॥

तिरिङ्ग असाय नीळ, वधाय इग विगल निरय तिगं ॥ १६ ॥

અર્થ-વાયાલપુણ્યગૃહે વૈંતાલીશ પુણ્યપ્રકૃતિ કહી જે જળી વંધયોગ્યસ્થાન-ક્રમધ્યે એ શુભપરિણામે વંધાય તથા સંકેશપરિણામે મંદરસ વંધાય અને વિશુદ્ધપરિણામે તીવ્રરસ વંધાય તે જળી એ શુભ ઉત્તમ પુણ્યપ્રકૃતિ જાણવી હવે પુણ્ય થકી વિરોધી પાપપ્રકૃતિ વ્યાપ્તિ કહે છે એ પાપપ્રકૃતિનો સંકેશ પરિણામે તીવ્રરસ વંધાય અને વિશુદ્ધપરિણામે મંદરસ વંધાય, તે જળી પાપપ્રકૃતિ કહીયે

અપદમસગાણસગદ્સઘયણા કે૦ પ્રથમ સમચતુક્ષસસ્થાન વિના શેષ પાંચ સંસ્થાન તથા પ્રથમ શુભવિદ્યાયોગતિ વિના વીજી અશુભવિદ્યાયોગતિ, અહીંયાં લેવી, તથા પ્રથમ સઘયણ વિના ગ્રેષ પાંચ સઘયણ એમા લેવા એ અગીઆર પ્રકૃતિ, પ્રથમનાં વે ગુણગાણાં લગે વંધાય ત્યાં સંકેશ પરિણામે ઉત્કૃષ્ટ રસ વંધાય અને વિશુદ્ધપરિણામે મંદરસ વંધાય, તે જળી એ પાપપ્રકૃતિ કહીયે

તિરિદુગ કે૦ તિર્યંચની ગતિ, તથા તિર્યંચાનુપૂર્વી, એ વે પ્રકૃતિ અશુભ છે જે જળી એ ગતિમધ્યે અનતો કાલ પણ જીવ રહે, એ અત્યંત મોહોદય થકી વંધાય, માટે પાપપ્રકૃતિ જાણવી તથા અસાય કે૦ અગ્રાતા વેદનીય પણ ઉદય આપે, તેવારે જીવને પ્રતિકૂલપણ દેસાહે, તે જળી પાપપ્રકૃતિ કહીયે, તથા નીઝવંધાય કે૦ નીચેગોંઝને ઉદયે પણ નીચકુલપ્રત્યે પામવે કરી જીવ દેહનીય હોય, તેથી એ પણ અશુભ પાપપ્રકૃતિ જાણવી, ઉપઘાત નામને ઉદયે પણ પડજીતિ, ચોરદાંતાદિકે કરી છુલ પામે, તેથી અશુભ જાણવી ઇગવિગલ કે૦ એકેદ્રિયજાતિ તથા વિકલ ઇટલે જેને પૂર્ણ પચેદ્રિય નહીં હોય, તે વિકલેદ્રિય, વેદ્રિય, તેદ્રિય અને ચોરેદ્રિયને કહીયે એ જાતિનામ પણ મિથ્યાત્વે સંકેશે વંધાય, તે માટે અશુભ જાણવી નિરયતિગ કે૦ નરકગતિ, નરકાનુપૂર્વી અને નરકાયુ, એ ત્રણ પ્રકૃતિ પણ મિથ્યાત્વવિના ન વંધાય, તે જળી અશુભ પાપપ્રકૃતિ જાણવી એ ત્રેવીશ પાપપ્રકૃતિ કહી ॥ ૧૬ ॥

આવર દસ વણ્ ચઝ, ક ધાય પણયાલ સહિઅ વાસીઃ ॥

પાવ પયડિત્તિ ટોસુવિ, વણ્ ઇગદા સુદા અસુદા ॥ ૧૭ ॥

અર્થ-આવરદસ કે૦ આચરદશકને પણ અશુભપરિણામે વર્તતો થકો જીવ પામે, વણ્ચઝ કે૦ વર્ણમધ્યે નીલ અનેકુલ તથા ગદ્યમધ્યે દુરજિગદ્ય તથા રસમધ્યે તીરો અને કડવો તથા સ્પર્શમધ્યે ગુરુ, સ્પર, લૂદ્ધ અને શીત, એ ચારે અશુભ લેવા અને સંકેશે વાધે, તેજળી પાપપ્રકૃતિ કહીયે એ સારુત્રીશ થઈ.

તથા ધાયપણયાલ કે૦ ધાતી પીસ્તાલીશ પ્રકૃતિ ઇટલે જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દ-ગનાવરણીય નવ અને મોહનીયની ઠવીશ તથા અતરાયની પાંચ, એ પીસ્તાલીશ ધા-

तिनी प्रकृति आत्माना शुद्ध गुणने हूणे, प्रतिकूलपणुं करे. तेथी ए पीस्तालीस घातिनी पापप्रकृति तेने आगली सारुत्रीश प्रकृतिये सहिअ के० सहित करीयें, तेवारे घासीड के० व्याशी पावपयकृति के० पापप्रकृति थाय. एना विपाक जीव प्रतिकूलपणे वेदे, संक्षेपशनी वृद्धिये एना रसनी वृद्धि होय, ते जणी एने पापप्रकृति कहीये ए वधनी अपेक्षायें लेवी अन्यथा तो सम्यक्त्वमोहनीय तथा मिश्रमोहनीय पण लेवाय, परंतु ते एटला माटें न लीधी के, तेनो वध नथी अर्हीआं शिष्य प्रश्न करे ठे के, हे जगवन् । आठ कर्मनी मली वधापेक्षायें, एकसो ने वीश प्रकृति कही ठे, अने अर्हीआं तो पुण्यप्रकृति वेंतालीश तथा पापप्रकृति व्याशी, ए वेहु मेलवतां एकसो ने चोवीश प्रकृति थाय ठे, ते केम घटे ? अर्हीआं गुरु उत्तर कहे ठे के, हे शिष्य । एकसो ने विशोत्तर वध प्रकृतिमध्ये सामान्यपणे वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, ए चार प्रकृति लेखवी ठे अने अर्हीआं तो मूल चार प्रकृतिना शुजाशुज विज्ञाग करतां श्वेतादिक शुज अगीआर पुण्यप्रकृतिमाहे गणी ठे अने नीलादिक अशुज नव पापप्रकृतिमाहे गणी ठे एम दोसुवि के० वन्ने स्थानकें वषाडगहासुहाअसुहा के० वर्णादिक चार प्रकृतिने विशेषे शुज अने अशुजपणे जूदी जूदी ग्रहण करी ठे तेमाटें एकसो चोवीश थायठे अने सामान्यें शुजाशुजने एक ठामे गणतां एकसो ने वीश वधप्रकृति थाय अर्हीआं काड दोप नथी एम पुण्यप्रकृति तथा पापप्रकृतिनां द्वार कल्यां ॥ इति पुण्यपापद्वार ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ १७ ॥

एम पुण्य अने पापने परिणामे करी बंधनु विरुद्धपणुं होय तेमाटें पुण्यप्रकृति तथा पापप्रकृति कहीने हवे वधे तथा उदये विरोधिनी प्रकृति कहे ठे तेमध्ये पण सूची कटाह न्याये अद्वय संख्याक प्रकृति जणी प्रथम अपरावर्त्तमान प्रकृतिनु द्वार कहेठे

॥ अथाऽपरावर्त्तमाना प्रकृतयः ॥ हवे अपरावर्त्तमान प्रकृतियो कहेठे ॥

नाम ध्रुव वधि नवगं, दसण पण नाण विग्घ परघाय ॥

जय कुठ मिठ सास, जिणगुण तीसा अपरियत्ता ॥ १८ ॥

अर्थ—एक वर्ण, वीजो गंध, वीजो रस, चोथो स्पर्श, पांचमो तैजस, ठठो कार्मेण, सातमो निर्माण, आठमो उपघात, नवमो अगुरुलघु, ए नामध्रुववधिनवग के० नामध्रुववधिनु नवक, ए नामध्रुववधिनी नव प्रकृति सर्वथा वधाय एना वधने स्थानकें कोड शुजाशुज परिणामविशेषे वीजी प्रकृति वधाय नही. केवल एना रस-वधमाहे जावनी मदता करे, ते जणी अपरावर्त्तमान कही.

દંસણપણનાણવિગ્ધપરધાય કેળ ચક્ષુદર્શનાદિક ચાર દર્શનાવરણીય તથા મ-
તિજ્ઞાનાદિક પાંચ જ્ઞાનાવરણીય, એ નવ પ્રકૃતિ પણ ધ્રુવવધિની જણી અપરાવર્તમાન
જાણવી તથા દાનાંતરાયાદિક પાંચ અતરાયની પ્રકૃતિ પણ ધ્રુવવધિની જાણવી
તથા પરાધાત નામકર્મ પણ ધ્રુવવધી છે એ અન્ય પ્રકૃતિનો વધ તથા ઉદય રુધ્ધા
વિના પોતાનો વંધોદય દીપાવે એની વિજાગની પ્રકૃતિ નથી તે જણી અવિરોધિની છે.

જયકુલમિથસાસં કેળ જયમોહનીય તથા જુગુપ્સામોહનીય પણ પૂર્વલી શુક્તિયે
અપરાવર્તમાન પ્રકૃતિ છે તથા મિથ્યાત્વમોહનીય પણ ધ્રુવવધિ તથા ધ્રુવોદયીપણે
જણી વધ ઉદયે અપરાવર્તમાન હોય અને ઉશ્વાસનામકર્મ પણ વધે તથા ઉદયે
કોઈ પ્રકૃતિ સાથે વિરોધિ નથી, તેથી અપરાવર્તમાન જિણગુણતીસાઅપ-
રિચક્તા કેળ તીર્થકરનામકર્મ પણ તેમજ વધે તથા ઉદયે અવિરોધિની છે, તે જણી
અપરાવર્તમાન કહીયે એ સર્વે ઊગણત્રીશ પ્રકૃતિ વધે તથા ઉદયે વીજી પ્રકૃતિ
સાથે વિરોધિની નથી, તેથી અપરાવર્તમાન પ્રકૃતિ કહીયે અહીંયાં કોઈ પૂઠે જે
સમ્યક્ત્વમોહનીય તથા મિશ્રમોહનીયને ઉદયે મિથ્યાત્વમોહનોયનો ઉદય ન હોય,
તેથી એ તો ઉદયવિરોધિની છે તો અપરાવર્તમાનમાંહે કેમ ગણી ? અહીંયાં ઉત્તર
કહે છે જે, મિથ્યાત્વમોહનીયની વધોદય જૂમિ પ્રથમ ગુણગણ છે, તિહાં સમ્ય-
ક્ત્વમોહનીય અને મિશ્રમોહનીય નથી. જો એ મિથ્યાત્વની પોતાની જૂમિમાંહે અને
વધ ઉદય રુધીને પોતાનો વધ ઉદય દેખાતો તો વિરોધિની કહેવાત, પરંતુ તેમ
વિરોધિની નથી માટે અપરાવર્તમાન જાણવી એ પ્રકૃતિનો વધ ઉદય, અનેરી પ્રકૃ-
તિનો વધ, ઉદય નિવારે નહીં, માટે અપરાવર્તમાન જાણવી ॥ ૬૮ સં ॥ ૧૭ ॥

॥ હવે એથી વિપરીત જણી પરાવર્તમાન પ્રકૃતિ કહેવે. ॥

॥ અથ પરાવર્તમાના પ્રકૃતયો નિરૂપ્યતે ॥

તણુ અઠ વેઅ હુજુઅલ, કસાય ઉયોઅ ગોય હુગનિદ્દા ॥

તસ વીસાઝ પરિત્તા, ચિત્તવિવાગા ડણુપુઘીર્ઝ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—જે ઈકેકી પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રકૃતિનો વધ તથા ઉદય કોઈએક સમયે હોય,
જેમ ઔદારિક, વૈક્રિય અને આદારક, એ ત્રણ શરીરમધ્યે ઈકનોજ વધ એકવારે
હોય એમ ઉપાગ, સઘયણ, સસ્યાન, જાતિ, ગતિ, ચલગતિ અને આનુપૂર્વી મધ્યે પણ
જાણવું, તેથી અને પરાવર્તમાન પ્રકૃતિ કહીયે, તે કહે છે તણુઅઠ કેળ તનુપ્રમુલ
આગની, ઉત્તરપ્રકૃતિ તેત્રીશ જાણવી, તેના નામ કહેવે તનુત્રિક, ઉપાગત્રિક, સ-
સ્યાનત્રિક, સઘયણત્રિક, જાતિ પાંચ, ગતિ ચાર, ચલગતિદ્વિક, આનુપૂર્વી ચાર, એ તેત્રીશ

प्रकृति थइ ते आठ पिंडप्रकृतिमध्ये ठे वेअ के० वेदत्रिक, ए पण वध तथा उदयें विरोधी ठे, ते जणी परावर्त्तमान कहीये तथा द्रुजुअल के० हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए वे युगलमांहे पण एक समयें एरु युगलनोज वध तथा उदय एक जीवने होय, तेथी ए पण परावर्त्तमान प्रकृति कहीये

कसाय के० क्रोध, मान, माया अने लोभ, ए चार कपायमध्ये एक जीवने एक समये एकेकनो उदय होय, एटले जेवारे क्रोधनो उदय होय, तेवारे मानादिक त्रणनो उदय न होय, एम ए कपायनी शोल प्रकृति पण उदयविरोधिनी ठे ते जणी परावर्त्तमान जाणवी उज्जोअ के० उद्योतनामकर्म पण आतपनामकर्म साथें विरोधी ठे जेने जे समये आतपनामकर्मनो वध तथा उदय होय, तेने उद्योतनामकर्मनो वध तथा उदय ते समयें न होय, तेथी परावर्त्तमान प्रकृति कहीये. गोयष्टुग के० गोत्रद्विक तथा वेदनीयद्विक, ए वे द्विक पण वधोदय विरोधी ठे शाताने वधे तथा उदये अशातानो वध तथा उदय न होय, नीचैगोंत्रने वधे तथा उदये उच्चैर्गोंत्रनो वध तथा उदय न होय, तेथी परावर्त्तमान कहीये निद्रा के० पांच निद्रा पण उदयविरोधिनी ठे जे जणी एक निद्रानें उदयें शेष चार निद्रानो उदय न होय, माटें परावर्त्तमान कहीये

तसवीसाठ के० त्रसादिक दश प्रकृति तेनी साथें प्रत्येक अनुक्रमे स्थावरादिक दश प्रकृति वधें तथा उदये विरोधिनी ठे केमके त्रसने वधें तथा उदये स्थावरनो वध तथा उदय न होय, तेमज वादर साथें सूदमनु विरोधिपणु ठे अने पर्याप्त साथे अपर्याप्तनु विरोधिपणु ठे एमज प्रत्येक साथें साधारणनु विरोधिपणु ठे एम सर्वत्र मेलववु माटें ए वीश प्रकृति पण परावर्त्तमान जाणवी तथा आयु.कर्मनी चार प्रकृति जे ठे, ते चारे वधे तथा उदयें विरोधी ठे, जे जणी एक समये एक आयुनो वध तथा उदय होय तेथी एने पण परित्ता के० परावर्त्तमान कहीये. ए रीतें तनुअष्टकनी तेत्रीश, वेद त्रण, वे युगल, शोल कपाय, उद्योत, आतप, गोत्र वे, वेदनीय वे, पांच निद्रा, त्रस त्रिशति अने चार आयु, एवं एकाणु प्रकृतिमां कोइ वधें कोइ उदये, कोइ विहु ठामे परावर्त्ति एटले फेरफार होय, ते जणी परावर्त्तमान एवु नाम विरोधिनीपणे कहीये इति परावर्त्तमानाऽपरावर्त्तमानद्वारद्वयं सपूर्ण ॥ ए रीते चार द्वार सपूर्ण ब्रह्माण्डां

हवे तेरमु द्वार त्रिवरे ठे त्यां जे विपाकना रसोदय तेनां असाधारण कारण अथवा स्थानक, ते चार प्रकारे ठे एक क्षेत्र, बीजो जीव, त्रीजो जव अने चोथो पुजल, तेमध्ये प्रथम क्षेत्रविपाकीनी प्रकृति कहे ठे तिहां क्षेत्र एटले आकाश प्रदेश-

શ વિશેષ તેની મુરયતા પામીને જેનો ઉદય હોય, જો પણ સર્વપ્રકૃતિનો ઉદય
ડ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને જાવની સાપેક્ષતાયેં હોય છે પણ અહીંઆં એનીજ મુરયતા
લેવી જે જાણી જીવને દ્વિવરુ ત્રીવરુ શ્રેણીયે પરજવ જાતા આનુપૂર્વીને ઉદયે કરી,
જેમ વલ્લદને નાથ સાહી ફેરવીયેં, તેમ આનુપૂર્વી ઉદય ઉત્પત્તિ સન્મુલ્ય કરે તે જાણી
ચિત્તવિવાગાઽણુપુવીઝ કેઽ ક્ષેત્રવિપાકિની પ્રકૃતિ ચારેં આનુપૂર્વીને કહીયે જો પણ
વક્રગતિ વિના પણ સક્રમણ કરણે દેવગતિ, મનુષ્યગતિ, તિર્થચગતિ અને નરકગતિ,
એ ચારમધ્યે પોતપોતાની આનુપૂર્વી સક્રમાવી ઉદય આણે છે પણ અહીંઆ કેવલ
આનુપૂર્વીના ઉદયની મુખ્યતાની અપેક્ષાએ વક્રગતિજ લીધી ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥૧૯॥

હવે સર્વ પ્રકૃતિ પોતાનો વિપાક જીવને દેખાડે છે તો પણ કેટલીએક ક્ષેત્રમુરય-
તાયે વિપાક દેખાએ, તે ક્ષેત્રવિપાકિની, જવની મુરયતાયેં વિપાક દેખાડે, તે જવ-
વિપાકિની, જે વાહ્ય શરીર પુજ્જલને વિપે પોતાનો વિપાક દેખાડે, તે પુજ્જલવિપાકિની
જાણવી એ ત્રણ નિરપેક્ષ જે આત્માને વિપે સાક્ષાત્ વિપાક દેખાડે, તે જીવવિપા-
કીની પ્રકૃતિ જાણવી તે જીવવિપાકિની પ્રકૃતિ, હવે કહે છે.

ઘણ ઘાઙ હુગોચ્ચ જિણા, તસિચ્ચર તિગ સુજગ હમગ ચઝસાસં ॥

જાઙતિગ જિચ્ચ વિવાગા, આઝ્ઝ ચઝરો જવવિવાગા ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—ઘણ કેઽ મેઘ તે જેમ સૂર્યની પ્રજાનો ઘાઙ કેઽ ઘાત કરે, આવરે, તેમ જે
આત્માના જ્ઞાન, દર્શન, શ્રદ્ધાન, ચારિત્ર, દાનાદિક લઙ્ઘિ, ઇત્યાદિકને આવરે, તે
જાણી ઘનઘાતિની પ્રકૃતિ કહીયેં તેના નામ કહે છે જ્ઞાનાવરણીયની પાંચ, દર્શના-
વરણીયની નવ, મોહનીયની અઠાવીશ અને અતરાયની પાંચ, એ સુરુતાલીશ પ્રકૃ-
તિ, શરીર પુજ્જલાદિક નિરપેક્ષ વિપાક જીવને દેખાએ, માટે એ પ્રકૃતિ જીવવિપાકિ-
ની કહીયે હુગોચ્ચ કેઽ એક ગોત્રદ્વિક અને વીજુ વેદનીદ્વિક, એ વે યુગલ પણ
પોતાનો વિપાક જીવને વિપે દીપાવે, એથી ઊઘ નીચ તથા સુહી હુ.હી, જીવ
કહેવાય, માટે જીવવિપાકિની કહીયે, તથા જિણા કેઽ તીર્થંકર નામકર્મેને ઉદયે
એક પરમપેશ્વર્ય પૂજાતિશય, વીજો વચનાતિશય, ત્રીજો જ્ઞાનાતિશય અને ચોથો
અપાપાપગમાતિશય, એ ચાર અતિશય જીવને હોય, જે થકી જીવ, તીર્થંકર પરમાત્મા
કહેવાય તે જાણી એ પ્રકૃતિ પણ જીવવિપાકીની જાણવી

તસિચ્ચરતિગ કેઽ એક ત્રસ, વીજો ઘાદર અને ત્રીજો પર્યાસ, એ ત્રસત્રિક અને એથી
દ્વિતર સ્થાવર, સૂક્ષ્મ અને અપર્યાસ, એ સ્થાવરત્રિક, એને ઉદયેં જીવ, ત્રસ, ઘાદર અને
પર્યાસ તથા સ્થાવર, સૂક્ષ્મ અને અપર્યાસ, પણ કહેવાય એમ એના ઉદયથી જીવનો

पर्याय फरे, ते जणी एने जीवविपाकीनी प्रकृति कहीयें सुजग के० एक सौजाग्य, वीजुं सुखर, वीजु आदेय, अने चोथु यशःकीर्ति, ए चार प्रकृतिने उदये जीव सौजागी, सुखरवान, आदेय वचनवालो तथा यशस्वी कहेवाय, ते जणी ए प्रकृति पण जीवविपाकीनी ठे, अने दुजगचउसास के० एक दौर्जाग्य, वीजुं दुःस्वर, वीजुं अनादेयवचन, चोथु अयशःकीर्ति, एने उदये जीव दुर्जागी, दुःस्वरवान, अनादेयवचनवालो तथा यशोहीन मागे कहेवाय, तेजणी ए प्रकृति पण जीवविपाकीनी ठे अने श्वासोश्वासनामकर्म पण जीवविपाकीनी प्रकृति ठे, जो पण ए श्वासोश्वास पुद्गलरूप ठे, ता पण एनी लब्धि जीवने होय, माटे जीवविपाकी कहेवाय. एवं शडशष्ट प्रकृति थइ

जाइतिग के० एकेंद्रियादिक जाति पांच, देवादिकनी गति चार, अने खगति वे, एअगीआर प्रकृतिमा जातिनामकर्मने उदयें जीव, एकेंद्रिय, वेद्रिय, तेंद्रिय, चौरिन्द्रिय, अने पचेन्द्रिय कहेवाय गतिनामकर्मना उदयथी जीव देवता, मनुष्य, तीर्यच अने नारकी कहेवाय खगतिनामकर्मना उदयथी जीवनी सुचाल कुचाल कहेवाय, ते जणी ए जीवविपाकीनी प्रकृति जाणवी. एवं अष्टोत्तर प्रकृति जीवविवागा के० जीवविपाकीनी कही जो पण सर्वे प्रकृति निश्चैनयथी जीवविपाकीनीज ठे, जे जणी अजीव घटादिक पदार्थने विषे कोइ प्रकृति पोतानी शक्ति देखावती नथी तोपण व्यवहारनयें चिहुं प्रकारे विपाक विचारतां ए अष्टोत्तर प्रकृति जीवविपाकीनी कही

हवे आळचउरोजवविवागा के० देवतादिकनो जव पामीने ते जवना प्रथम समयथी मांकीने चरम समय लगें निरतरपणें जे कर्मप्रकृति जीवने विषे स्वशक्ति देखावे, आत्माने हेडनी पेरें रोकी राखे, परजवे जावा न दीये अने जेवारें ते प्रकृति खपावे, तेवारें परजवनुं आयु उदय आवे थके परजवे जीव जाय, एटले वीजी गतिमां जाय, तेमाटे ए आयु ते जवने विषेज उदय आवे ठे, ते कारणे जवनी मुरयताये करी देवायु, मनुष्यायु, तिर्यचायु अने नरकायु, ए चार प्रकृति जवविपाकीनी कहेवाय जो पण चारे गति पण नामकर्मपणें पोतपोताने जवे मुरयवृत्तियें उदय आवेज ठे, तथापि ए प्रकृति जवविपाकीनी कहेवाय कारण के चरमशरीरी जीव पूर्ववत् शेष त्रण गतिना दळीरुने मनुष्यगतिना एक आयुमां संक्रमावी उदयावलीमां आयी वेदीने खपावे, जे जणी प्रदेशथी कर्म वेद्या विना वृटे नहीं, अने आयुष्य संक्रमाव्या विना मोक्षे न जाय तेथी आयु संक्रमाव्या पठी तेने कोइ प्रकारें परजवायुनो उदय न होय, खजवनोज उदय होय, तेथी ए चार प्रकृति जवविपाकीनी कहीयें. ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ १० ॥

હવે પુજલ વિપાકીની પ્રકૃતિ કહેવે. જે પોતાની શક્તિ શરીરાદિક પુજલને વિપે દેખાડે એ પ્રકૃતિઠનો કરેલો ગુણ તથા અવગુણ, અનુગ્રહ, ઉપઘાત, શરીરાદિકનો-કર્મપુજલને વિપે હોય, તેથી એ પુજલવિપાકીની પ્રકૃતિ કહિયે જો પણ અહીં કટકાદિક અશુચ પુજલ પામી અશાતાવેદનીયજ પોતાનો વિપાક દેખાડે ઠે તથા ફૂલ, ચંદન, કર્પૂર, કસ્તૂરી પ્રમુખ શુચ પુજલ લઈને શાતાવેદનીયજ પોતાનો વિપાક દેખાડે ઠે તો પણ એ શાતા તથા અશાતાવેદનીયને પુજલવિપાકીની પ્રકૃતિ ન કહી પરંતુ એ પ્રકૃતિનો કહ્યો અનુગ્રહ, ઉપઘાત, જીવને હોય માટે તે કહીયે ઠેયે

નામ ધ્રુવોદય ચઝ તણુ, વઘાય સાહારણિય જોઅતિગ ॥

પુગ્ગલ વિવાગિ વંધો, પયઙ્ ઈઙ્ રસ પપ્સન્તિ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ- નામધ્રુવોદય કેળું એક નિર્માણ, વીજી સ્થિર, ત્રીજી અસ્થિર, ચોથી શુચ, પાંચમી અશુચ, ઠઠી તૈજસ, સાતમી કાર્મણ, આઠમી વર્ણ, નવમી ગંધ, દશમી રસ, અગ્નિઆરમી સ્પર્શ અને વારમી અચ્ચુલધુ, એ વાર પ્રકૃતિ નામધ્રુવોદયી કહેવાય એ વારને અનુક્રમે અગોપાગ નોકર્મપુજલનુ ઠામનુ ઠામ જોરુવુ, હાડ દાતનુ કર્મપુજલનો સ્થિરવધ તથા લોહી લાલનો અસ્થિર વધ, તેમજ મસ્તકાદિક શુચ, પગપ્રમુખ અશુચ, શરીર પુજલનો વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શાદિક પુજલને વિપે હોય, તે જાણી એ વાર પ્રકૃતિ પુજલવિપાકીની કહી, અને ચઝતણુ કેળું તનુચતુષ્કની અહાર પ્રકૃતિ, તેનાં નામ કહેવે એક તો ઔદારિક, વૈક્રિય અને આહારક, એ ત્રણ શરીર તથા વીજાં એજ ત્રણ શરીરના ઉપાંગ ત્રણ, ત્રીજા સંઘયણ ઠ અને ચોથા સંસ્થાનઠ, એવ તનુચતુષ્કની અહાર પ્રકૃતિ પણ પુજલવિપાકીની ઠે જે જાણી એ શરીરનામકર્મના ઉદયથકી ઔદારિકાદિક શરીરપણે પુજલ પરિણામે ઠે તથા અગોપાગપણે તથા આકારપણે તથા હામસધિપણે પુજલ પરિણામે ઠે એ કર્મપુજલને વિપે પોતાની શક્તિ દીપાવે ઠે તે જાણી પુજલવિપાકીની પ્રકૃતિ કહીયે એવ ત્રીશ પ્રકૃતિ કહી

ઉપઘાય કેળું ઉપઘાત નામકર્મને ઉદયે જીવને અગુલી પ્રમુખ અધિક અંગ હોય, તે પણ પોતાની શક્તિ પુજલને વિપે દેખાડે ઠે, તે જાણી તથા સાહારણિય કેળું સાધારણ નામકર્મનો ઉદય પણ શરીરપર્યાપ્તિ પૂરી કહ્યા પઠી ઉદય થાવે તેથી ઘણા જીવનુ એક સાધારણ શરીર હોય, તેથી એ પણ પુજલવિપાકીની પ્રકૃતિ ઠે, તથા એ ચકી ફતર પ્રત્યેક નામકર્મ પણ શરીરાશ્રિત ઠે, તે માટે પુજલ વિપાકીની પ્રકૃતિ ઠે, અને ઊજોઅતિગ કેળું ઉદ્યોત, આતપ ને પરાઘાત, એ ઉદ્યોતત્રિક પણ શરીરપુજલને પોતાની શક્તિ દીપાવે, તેથી કરી જીવના શરીર, શીતપ્રકાશવાન તથા ઉષ્ણ-

प्रकाशवान् परने डुस्सहनीय होय. ते माटे ए पण पुजलविपाकिनी प्रकृति जाणवी एवं ठत्रीश प्रकृति, पुगलविवागि के० पुजलविपाकिनी कही एम अनुक्रमे चार प्रकृति क्षेत्रविपाकिनी, अष्टोत्तेर जीवविपाकिनी, चार जवविपाकिनी अने ठत्रीश पुजलविपाकिनी, ए सर्व मली एकसो ने चावीश प्रकृति उदयनी अपेक्षाये होय, जे जणी विपाकिनी कहेतां रसोदय कहीये एम चार विपाक द्वार कहाँ.

हवे वधो के० चार बंधनां द्वार कहेठे त्यां जे स्थिति, रस अने प्रदेशबंधनो स-मुदाय ते पयइ के० प्रकृतिवध जाणवो, तथा योग प्रत्यये रह्यां एवां जे कर्मपुजल, त्यां अध्यवसाय विशेषे कर्मपणे रहेवानी स्थितिनु मान ते बीजो छिऽ के० स्थिति-बंध जाणवो, तथा शुजाशुज अध्यवसाय विशेषे करी जे मीगो रस ते अनुकूलपणे वेदीये, अने कर्मवो रस ते प्रतिकूलपणे वेदीये तेमध्ये पण वली एकठाणीउं, वेठा-णीउं, त्रिठाणीउं, चउठाणीउं तथा घातिउं, अघातिउं, एवा विपाकरसनु बाधवुं, ते त्रीजो रस के० रसवध जाणवो अने जे योगनी उत्कटताये घणा दल मळे अने योगनी मंदताये थोमां दल मळे, एम योगनी तारतम्ये करी कर्मदलनु तारतम्य-पणुं होय; ते चोथो पपसत्ति के० प्रदेशबंध जाणवो इति के० एम विवक्षाये चार बंध ते एक बांधतां चारे वधाय अहींआं लामवाना दृष्टात पूर्व कह्यो ठे ते जाववो. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २१ ॥

ते मध्ये प्रथम प्रकृतिबंध विचारे ठे तिहां एक, वे, त्रण इत्यादिक संरयाये प्र-कृतिनु बांधवु, तेने प्रकृतिवधस्थानक कहीये ते वधस्थानक मूल प्रकृतिआथी तथा उत्तर प्रकृतिआथी, एम वे जेदे होय ते मध्ये पण अद्वयसंरयाथी घणी सख्याने वधस्थानके जाय, ते प्रथम ज्ञयस्कार बंध जाणवो, अने जे घणी संरयाथी थोनी सरयाने वधस्थानके आवे, ते बीजो अद्वयतर वध जाणवो एकज संरयाने स्थानके रहेतां त्रीजो अवस्थितवध जाणवो, अने अधवक थइने फरी प्रथम एकादि प्रकृति बांधे, तिहां चोथो अवक्तव्य बंध जाणवो एम प्रसंगपणे चार वध कहेवाय. तिहां प्र-थम मूलप्रकृतिना वध स्थानक कहे थके ज्ञयस्कारादिक सुखें कहेवाय. ते जणी ते मूलप्र-कृतिना बंधस्थानक, प्रथम कहीये ठेये तेमज उत्तरप्रकृतिने विपे पण बंधस्थानक कहेवापूर्वक ज्ञयस्कारादिक चार वध कहेसे

मूल पयडीण अड स, त ठेग वधेसु तिन्नि ज्ञूगारा ॥

अप्पत्तरा तिअ चउरो, अवठिआ नहु अवत्तवो ॥ २२ ॥

अर्थ— मूलपयमीणअरु के० मूलप्रकृति ज्ञानावरणादिकथी मांडीने अंतरायकर्म-

पर्यंत ए आठ कर्म, जेवारं जीव बांधे, तेवारं एक आठनुं वधस्थानक कहेवाय, ते अंतरमुहूर्त सुधी रहे, जे जणी आयु कर्मनो वंध आखा जव मध्ये एकजवार अंतर-मुहूर्त सुधी होय ए वध प्रथम गुणठाणाची लक्ष्णे सातमा गुणठाणा सुधी पामीय; तेमाहे पण मिश्रगुणठाणे आयु न ववाय, तेथी त्या सत्त के० सात कर्मनु वधस्थानक होय ए सात कर्मनु वधस्थानक पण प्रथम गुणठाणाची लेखने नवमा गुणठाणासुधी होय एनो काल जघन्य तो अंतरमुहूर्त अने उत्कृष्टी तो पूर्वकोडीने त्रीजे जागे अधिक ठ मास हीन तेव्रीश सागरोपम खगे जाणवो केमके पूर्वकोडीने त्रीजे जागे देवायु बाधे, तेनी अपेक्षाये लेवो ए आठनु तथा सातनु वे वध-स्थानक थया

वेगवधेसुतिनिज्जगारा के० दशमे गुणठाणे आयु तथा मोहनीय, ए वे कर्म हीन ठ कर्मनो वध, ए पण अंतर मुहूर्त सुधी होय अने उपशात मोहादिक त्रण गुण ठाणे एक वेदनीयनो वध जाणवो एनो काल जघन्य अंतर मुहूर्त, उत्कृष्टो तो देशोन पूर्वकोडी प्रमाण केवलीनी अपेक्षाये जाणवो ए चार वधस्थानक कल्या. तेने विषे त्रण ज्यस्कारवध कहे ठे तिहा एक बाधी पठी ठ कर्म बाधता प्रथम समये प्रथम ज्यस्कारवध, ए अगीआरमे गुणठाणे उपश्रमश्रेणीची पक्तां होय, तथा द-शमे गुणठाणे ठ कर्म बाधी नवमे गुणठाणे मोहसहित सात कर्म बाधता प्रथम समये वीजो ज्यस्कारवध, तेने वली आयु सहित आठ कर्म बाधतां प्रथम समये त्रीजो ज्यस्कार वध, एम त्रण ज्यस्कारवध कल्या अहींआ कोड पूठे जे उपशम श्रेणीये अगीआरमे गुणठाणे आयुक्ते मरण पामीने, अनुत्तर विमाने देवतापणे उपजे, ते प्रथम समये चोथे गुणठाणे सात कर्म बाधे, तेने प्रथम समये ज्यस्कार होय, तो ए चोथो ज्यस्कार केम न कळो ? तेनो उत्तर कहेठे के, जो पण एक वधची सात कर्म वध करे, तो पण वधस्थानक सातनु एकज ठे, ते जणी जूदो न लेखव्यो वस्थानकनो जेद होय तो जूदो ज्यस्कार लेखवाय

अप्यत्तरातिश्र के० हवे अदपतरवध कहे ठे आयुर्वध कल्या पठी सात कर्म बाधतां प्रथम समये अदपतरवध पहेलो जाणवो तथा नवमा गुणठाणाने प्राते सात कर्म वध करी दशमा गुणठाणाने प्रथम समये मोहनीय हीन करी ठ कर्म बाधता, वीजो अदपतरवध जाणवो तथा ठ कर्मची उपशातमोहे तथा क्षीणमोहे एक कर्म बाधता, त्रीजो अदपतरवध जाणवो

एमज चउरोअवधिया के० चार अवस्थितवध कहे ठे जे जणी मूलप्रकृतिना वधस्थानक चार, ते चार ठामे आद्या पठी वीजे समये अवस्थितवध कहेवाय, जेम

આઠ કર્મના વંધથી સાતની વધ કરતાં પ્રથમ સમયે અદ્વપતરવંધ પઠી જ્યાંસુધી તેજ વધસ્થાનકેં જીવ રહે, ત્યાંસુધી પ્રથમ અવસ્થિતવધ કહેવાય એમ સાત પઠી ઠ વાધતા પ્રથમ સમયે અદ્વપતરવધ; અને પઠી વીજો અવસ્થિતવંધ જાણવો, અને ઠથી એક વાંધતાં પ્રથમ સમયે અદ્વપતરવધ, પઠી ત્રીજો અવસ્થિતવધ જાણવો. સાતથી આઠનો વધ કરતાં પ્રથમ સમયે ત્ર્યુસ્કાર-વધ, અને પઠી ચોથો અવસ્થિત વંધ જાણવો. એમ ચાર અવસ્થિત વંધ કહ્યા

નહુઅવત્તવો કે૦ મૂલપ્રકૃતિનો અવધક અયોગી ગુણગણે હોય અને ત્યાંથી પ-હુ નથી અને અવ્યક્તવધ તો અવંધક થઈને વહી વાધે, તેને અવ્યક્તવધ કહીયે અને અયોગી ગુણગણા પઠી કર્મવધપણું નથી માટે મૂલપ્રકૃતિનો અવ્યક્તવધ નથી. ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૨૧ ॥

॥ હવે ત્ર્યુસ્કારાદિક વધનાં લક્ષણ કહે ઠે. ॥

એગાદહિગે જૂઝ, એગાઈ જાણ ગમ્મિ અપ્પતરો ॥

તમ્મતો અવઠિયઝ, પઢમે સમએ અવત્તવો ॥ ૨૨ ॥

અર્થ-એગાદહિગેજૂઝ કે૦ એક, તે ઇત્યાદિક પૂર્વલા વધથી આગલેં અધિકી પ્રકૃતિ વાંધે, તે ત્ર્યુસ્કાર વધ જાણવો, એટલે પૂર્વે થોડી પ્રકૃતિ વાંધતો હોય, અને પઠી એકાદિ અધિક પ્રકૃતિ વાધે, તે ત્ર્યુસ્કારવંધ પ્રથમ સમયે જાણવો, અને એગાઈજાણગમ્મિઅપ્પતરો કે૦ પૂર્વવધથી એકાદિ પ્રકૃતિ ઊઠી વાંધે, એટલે પૂર્વે ઘણી પ્રકૃતિ વાધતો હોય અને પઠી એકાદિ જાણી પ્રકૃતિ વાંધે, તે પ્રથમ સમયે અદ્વપતરવધ જાણવો તમ્મતોઅવઠિયઝ કે૦ પ્રથમ સમયે જેટલોજ વધ હોય, એટલે પૂર્વે વાધતો હોય તેટલીજ પ્રકૃતિ જ્યાંસુધી નિરંતર વાંધે, ત્યાંસુધી અવસ્થિત વધ ક-હાયે અને પઢમેસમએઅવત્તવો કે૦ સર્વથા અવધક થઈને ફરી પહેલા વધ કરે, તે-વારે પ્રથમ સમયને વિષે અવ્યક્તવધ વધ કહીયે. એ ચાર વંધનાં લક્ષણ કહ્યાં ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૨૨ ॥

હવે સામાન્યે ઉત્તરપ્રકૃતિનાં વધસ્થાનક ઊગણત્રીશ ઠે, તેનાં નામ કહેઠે એક, સત્તર, અઢાર, ઓગણીશ, વીશ, એકવીશ, બાવીશ, ઠવીશ, ત્રેપન્ન, ચોપન્ન, પચ્ચા-વન્ન, ઠપ્પન્ન, સત્તાવન, અઠાવન્ન, ઊગણશાઠ, સાઠ, એકશઠ, ત્રેશઠ, ચોશઠ, પાંશઠ, ઠાશઠ, શઢશઠ, અરુશઠ, ઊગણોત્તેર, સીત્તેર, એકોત્તેર, વહોત્તેર, તહોત્તેર અને ચમ્મોત્તેર, એ ઊગણત્રીશ વંધ-સ્થાનક ઠે. ત્યાં ત્ર્યુસ્કારવધ અપ્પતરો જેને તે કહેઠે.

ઉપશાંતમોહગુણઠાણે એક વેદનીય વાંધીને પડતો દશમે ગુણઠાણે જ્ઞાન પાંચ, દર્શન ચાર, અતરાય પાંચ, ઉચ્ચેગોંત્ર અને યશ કીર્તિ સાથે વેદનીય વાધતાં સત્તર પ્રકૃતિને વધે પ્રથમ સમયે પ્રથમ જૂયસ્કાર વધ, તિહાંથી પડતો નવમે ગુણઠાણે સંજ્વલના લોચ સાથે અઢાર પ્રકૃતિ વાંધતાં વીજો જૂયસ્કાર, તે મધ્યે સંજ્વલની માયા સાથે ઊગણીશ વાંધતાં ત્રીજો જૂયસ્કાર, તેમધ્યે સંજ્વલના માન સાથે વીશ વાધતાં ચોથો જૂયસ્કાર, તે સંજ્વલના ક્રોધ સાથે એકવીશ વાંધતાં પાંચમો જૂયસ્કાર, તે મધ્યે પુરુષવેદ સાથે વાવીશનો વધ વાંધતાં ઠઠો જૂયસ્કાર, તે મધ્યે હાસ્ય, રતિ, જય અને જુગુપ્સા, એ ચાર પ્રકૃતિનો અધિક વધ કરતા અપૂર્વકરણને સાતમે જાગે ઠવીશનો વધ કરતા સાતમો જૂયસ્કાર, તે મધ્યે આઠમાને ઠઠે જાગે દેવપ્રાયોગ્ય નામકર્મની અઠાવીશ પ્રકૃતિ વાધતા ત્રેપનનો વધ, અહીંઆ યશ કીર્તિ પૂર્વે ઠવીશ પ્રકૃતિ મધ્યે આવી ઠે, તેથી દેવપ્રાયોગ્ય સત્તાવીશને વધે ત્રેપન પ્રકૃતિ હોય, એ આઠમો જૂયસ્કાર, તેમધ્યે જિનનામ વાંધતા ચોપન્નના વધે નવમો જૂયસ્કાર, તે ત્રેપન આહારકદ્ધિક સાથે વાંધતાં પચાવન્નના વધે દશમો જૂયસ્કાર, તે પચાવન્ન જિનનામસહિત વાધતા ટપ્પન્નના વધે અગીઆરમો જૂયસ્કાર, અપૂર્વકરણના પ્રથમ જાગે ટપન્નને જિનનામ હીન તથા નિદ્રા, પ્રવલા સાથે વાંધતાં સત્તાવન્નના વધે વારમો જૂયસ્કાર, તે વલી જિનનામ સહિત અઠાવન્નના વધે તેરમો જૂયસ્કાર, તે દેવાયુ સાથે અપ્રમત્તે ઊગણશઠ વાધતા ચૌદમો જૂયસ્કાર, દેશવિરતિ ગુણઠાણે દેવપ્રાયોગ્યની અઠાવીશ પ્રકૃતિ વાધતાં જ્ઞાન પાંચ, દર્શન ઠ, વેદનીય એક, મોહનીય તેર, દેવાયુ એક, નામની અઠાવીશ, ગોત્રની એક, અતરાયની પાંચ, અને શઠ પ્રકૃતિ વાંધતાં પદરમો જૂયસ્કાર, તે જિનનામસહિત એકશઠને વધે શોલમો જૂયસ્કાર, અહીંઆં કોઈ પ્રકારે એક જીવને એક સમયે વાશઠ પ્રકૃતિનો વધ સજ્જવે નહીં, તેથી તેનો જૂયસ્કાર પણ ન કહ્યો ચોથે ગુણઠાણે આયુશ્રવધ કાલે દેવપ્રાયોગ્ય નામની અઠાવીશ પ્રકૃતિ વાધતા, જ્ઞાન પાંચ, દર્શન ઠ, વેદનીય એક, મોહનીય સત્તર, ગોત્રની એક, નામની અઠાવીશ, અતરાયની પાંચ, એ ત્રેશઠ પ્રકૃતિ વાધતાં સત્તરમો જૂયસ્કાર, દેવાયુવધ સહિત ચોશઠ પ્રકૃતિ વાધતા અઢારમો જૂયસ્કાર, જિનનામ સહિત પાશઠ વાધતા ઊગણીશમો જૂયસ્કાર, ચોથે ગુણઠાણે દેવતા હોય, તેને મનુષ્યપ્રાયોગ્ય ત્રીજ પ્રકૃતિ વાધતા ઠાશઠના વધે વીશમો જૂયસ્કાર, મિથ્યાત્વગુણઠાણે જ્ઞાન પાંચ, દર્શન નવ, વેદનીય એક, મોહનીય વાવીશ, આયુની એક, નામની ત્રેગીશ, ગોત્રની એક, અતરાયની પાંચ, એ શઠશઠ પ્રકૃતિ વાધતા એકવીશમો જૂયસ્કાર, આ નામકર્મની પચીશ અને આયુરહિત અઢશઠ વાધતા, વાવીશમો જૂયસ્કાર, તે આયુસ-

હિત ઊગળોતેર વાંધતાં ત્રેવીશમો જૂયસ્કાર, તે વલી નામકર્મની ઠવીશ પ્રકૃતિ સાથે સીત્તેર વાંધતાં ચોવીશમો જૂયસ્કાર, તે આયુરહિત અને નામકર્મની અઠાવીશ સાથે ઈકોત્તેર વાંધતાં પચીશમો જૂયસ્કાર, તે ઊગળત્રીશ નામકર્મની સાથે વહોતેરના વંધે ઠવીશમો જૂયસ્કાર, તે આયુસહિન તહોત્તેર વાંધતાં સત્તાવીશમો જૂયસ્કાર, તે વલી નામ કર્મની ત્રીશ વાધતા જ્ઞાન પાચ, દર્શન નવ, વેદનીય એક, મોહનીય વાવીશ, આયુ એક, નામની ત્રીશ, ગોત્રની એક, અતરાયની પાચ, એમ ચમ્મોત્તેર વાંધતાં અઠાવીશમો જૂયસ્કાર, અહીંયાં પ્રકારાંતરે અનેક વધસ્થાનક સંજ્ઞા, તે આપણી બુદ્ધિથી વિચારી લેવા એમ અઠાવીશ અદ્વત્તર વધ પણ વિપરીતપણે લેવા અને ઊગળત્રીશ વંધસ્થાનક જાણી અવસ્થિત વધ પણ ઊગળત્રીશ લેવા અહીંયાં અવક્તવ્યવધ ન સજ્ઞીયે, જે જાણી સર્વત્ર ઉત્તરપ્રકૃતિનો અવધક અયોગીગુણઘણે જીવ હોય, ત્યાંથી પરબુ નથી મારે અવક્તવ્યવધ ન હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૨૩ ॥

॥ એ રીતે ઉત્તરપ્રકૃતિના વધ, સામાન્યે કહી, હવે વિશેષે કહેવે ॥

નવ ઠ ચક્રદંસે હુહ, તિ હ મોદે હ ઇગવીસ સત્તરસ ॥

તેરસ નવ પણ ચઝ તિ હ, ઈકો નવ અઠ દસ હન્નિ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ-પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનુ એકજ વધસ્થાનક છે, તે જાણી ત્યાં જૂયસ્કારાદિક ન સંજ્ઞા અને નવઠચક્રદંસે કે ૦ દર્શનાવરણીયમાંહે એક નવનો વધ, વીજો ઠનો વધ, અને ત્રીજો ચારનો વધ, એ ત્રણ વધસ્થાનક છે તેમધ્યે સર્વ દર્શનાવરણીયની નવે પ્રકૃતિ વાંધતાં પ્રથમનાં વે ગુણઘણે નવ પ્રકૃતિનું વધસ્થાનક જાણવું. એની જઘન્યસ્થિતિ અતરમુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ તો અજઘન્યની અપેક્ષાએ અનાદિ અનંત અને જઘન્યની અપેક્ષાએ અનાદિ સાંત, તથા સાદિ સાત, તેમથી થીણહી, નિઝાનિઝા અને પ્રચલાપ્રચલા, એ ત્રણ પ્રકૃતિનો વધ વિદેદ થયે થકે મિશ્રાદિક ગુણઘણે ઠ પ્રકૃતિનો વધ જાણવો તે પણ જઘન્યથી તો અતરમુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી તો તેત્રીશ સાગરોપમ પૂર્વકોડી પૃથસ્ત્વે ઝાઝેરા જાણવા તેમાંથી નિઝા અને પ્રચલા એ વે પ્રકૃતિના અપૂર્વકરણના પ્રથમ જાગે વધ વિદેદ થયે થકે આઠમાના શેષ જાગે તથા નવમે અને દશમે ગુણઘણે ચાર પ્રકૃતિનો વધ જાણવો તે જઘન્ય તો એક સમય શ્રેણી મધ્યે મરણ પામે તેની અપેક્ષાએ જાણવો અને ઉત્કૃષ્ટપણે અતરમુહૂર્ત પ્રમાણ હોય, અહીંયાં જૂયસ્કાર તથા અદ્વત્તરના વંધ, હુહ કે ૦ વે વે હોય, અને અવસ્થિતવંધ, તિ કે ૦ ત્રણ હોય તથા અવક્તવ્યવધ-કે ૦ વે હોય, તે કહી દેખાડે છે. તિહાં ઉપશમશ્રેણીથી પડતાં આઠમા ઈવીજા જાગે આવતાસુધી દર્શનાવરણીયની ચાર પ્રકૃતિ વાંધતો વલી અહીં કચ્ચો હતો તે ફરી આવતાં અને

प्रचला, ए वे प्रकृतिनो वध करे, ते तेनी साथे मेलवतां ठ प्रकृतिनो वंध करवाना प्रथम समये जूयस्कार वध पहेलो जाणवो तथा नवनो वध करतां वीजो जूयस्कार वध जाणवो तथा नवनो वध करी फरी ठनो वध करता प्रथम समये प्रथम अद्वपतर वध, तथा अपूर्वकरण गुणठाणाना प्रथम जागे ठ प्रकृतिनो वध करी वली निडा अने पच लानो वध विष्टेदी चारनो वध करतां, प्रथम समये वीजो अद्वपतर वध जाणवो ए व्रणे वंध स्थानके वीजा समयथी माडीने ते ते वधस्थानकना चरम समय लगें व्रण अवस्थितवध जाणवा, तथा अगीआरमे गुणठाणे दर्शनावरणीयनो अवधक होय अने तिहाथी पडता दशमे गुणठाणे दर्शनावरणीयनी चार प्रकृति वांधता प्रथम समये प्रथम अवक्तव्यवध तथा जे जीव उपशातमोह गुणठाणे आयु ह्ये मरण पामीने अनुत्तर-विमानें देव थाय, तिहा ठ प्रकृति वाधे तेने प्रथम समये वीजो अवक्तव्यवध होय, एटले दर्शनावरणीयना वधस्थानकें, जूयस्कारवध, अद्वपतरवध, अवस्थितवध तथा अवक्तव्यवध कहा

॥ हवे मोहनीयनां दश वधस्थानक ठे, ते कहेठे ॥

मोहे के० मोहनीयनी अठावीश प्रकृतिमध्ये सम्यक्त्वमोहनीय तथा मिश्रमोहनीय वाधे नहीं वाकी ठवीश प्रकृति वध योग्य तेमा पण व्रण वेदमध्ये एक समये एकज वेद बांधे, तथा हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए वे युगल मध्ये पण एकज युगल वधाय केमके ए प्रकृति वधोदय विरोधिनी ठे ते नणी मिथ्यात्व-गुणठाणे छु के० वावीश वधस्थानक होय एनी स्थिति अज्ञव्यनी अपेक्षाये तो अनादि अनंत अने ज्ञव्यनी अपेक्षाये अनादि सांत तथा सादिसात जाणवी तेमध्ये पण सास्वादन गुणठाणे मिथ्यात्वमोहनीय न वधाय, तेवारें इगवीस के० एकवीश प्रकृतिनु वध स्थानक होय अहींआ छु तथा इग, ए वे शब्दने वीश शब्द जोडवो, एनी स्थिति जघन्य एक समय अने उत्कृष्टथी तो ठ आचली प्रमाण जाणवी तेमध्ये वली मिश्र अने अविरति, ए वे गुणठाणे चार अनतानुवधीया न वधाय, तेवारें सत्तरस के० सत्तर प्रकृतिनु वधस्थानक होय एनी स्थिति जघन्य तो अतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्ट तो तेत्रीश सागरोपम काल पूर्वकोडी पृथक्त्व अधिक होय, जे ज्ञानी अनुत्तरवामी देव चवीने ज्यासुधी विरतिपण न लहे, त्यासुधी तेने ए वधस्थानक होय ते मध्येथी देशविरति गुणठाणे अप्रत्यारयानीआ कपाय चार, न वंधाय, तेथी तेरस के० तेर प्रकृतिनु वधस्थानक होय ए पण जघन्यथी तो अतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी तो देशोन पूर्वकोडी प्रमाण जाणवी तेमध्ये वली प्रमत्त अने अप्रमत्तगुण-ठाणे प्रत्यारयानाकरण चार कपाय न वधाय, माटे त्या नव के० नव प्रकृतिनो वध

होय एनो काल जघन्य एक समय जे जणी कोऽ एक जीव एक समयें मात्र सर्वविरतिपणुं
 लइने बीजे समये मरण पामे, तेनी अपेक्षाये जाणवु, अन्यथा जघन्य अंतरमुहूर्त्त
 अने उत्कृष्टो तो देशोन पूर्वकोनी प्रमाण जाणवो तेमध्ये हास्य, रति, जय अने
 जुगुप्सा, ए चार प्रकृतिनो वधविधेद थये थके नवमे गुणगणे पण के० पांच प्रकृति-
 नु वंधस्थानक होय, तेमांहेथी वली पुरुषवेदनो वधविधेद थये थके चउ के०
 चारनु वंधस्थानक होय तेमांहेथी संज्वलना क्रोधनो वंधविधेद थये थके' ति के०
 त्रण प्रकृतिनु वंधस्थानक होय तेमांहेथी सज्वलनो मान विधेद थये थके दु के०
 वे प्रकृतिनु वंधस्थानक होय तेमध्येथी संज्वलनी मायानो वधविधेद थये थके इको
 के० एक प्रकृतिनु वंधस्थानक होय ए दश. वंधस्थानक कक्षां ए श्रेणीमध्येना
 वंधस्थानकनी जघन्य तो एक समयनी स्थिति अने उत्कृष्ट तो अंतरमुहूर्त्त स्थिति
 जाणवी केमके, कोऽ एक जीव तो श्रेणीमध्ये ए वंधस्थानक एक समयमात्र स्पर्शि-
 ने पण मरण पामे, तेनी अपेक्षाये समयमान जाणवु ए दश वंधस्थानके नव के०
 नव ज्यस्कारवध, अष्ट के० आठ अल्पतरबंध, दस के० दश अवस्थितबंध अने
 दुस्रि के० वे अवक्तव्यवध जाणवा, ते कहे ठे.

ते मध्ये प्रथम नव भूयस्कारवध जात्रिये ठेयें त्यां जे जीव, उपशम श्रेणीये चढी,
 अग्नीश्वरमुं गुणगणु अंतरमुहूर्त्तनुं ठे, तिहां अंतरमुहूर्त्त रहीने आगल चढवानुं
 स्थानक नथी, केमके मोहनीयनी प्रकृति उपशमावी ठे, तेनी सत्ता टली नथी, ते
 सत्ता टट्या विना आगलां गुणगणां प्राप्त थाय नहीं, ते जणी त्यांथी पकतां दशमे
 गुणगणे आवे, तिहां पण मोहनीयनो अवधक होय, तिहांथी पडतां नवमा गुणग-
 णाने पांचमे जागें एक सज्वलना लोचनो वध करतां प्रथम समयें प्रथम अवक्तव्यवध
 तथा आयु द्वये अग्नीश्वरमे गुणगणे मरण पामीने अनुत्तरविमानें सुर थाय ते प्रथम
 सत्तर प्रकृतिनो वध करे, तेने प्रथम समयें बीजो अवक्तव्यवध एम वे अवक्तव्यवध
 कक्षा तथा नवमाना पांचमा जागथी पडतां चोथे जागे संज्वलनी माया साथें वे प्रकृतिनो
 वध करतां तिहां प्रथम समयें प्रथम भूयस्कार बीजे जागे संज्वलनी माया साथें
 त्रण प्रकृति बांधता प्रथम समयें बीजो भूयस्कार बीजे जागे संज्वलना क्रोध साथें
 चार प्रकृति बांधतां बीजो भूयस्कार प्रथम जागे पुरुषवेद सहित पांच प्रकृति बांधतां
 चोथो ज्यस्कार तिहांथी आठमाने ठेहे जागें हास्य, रति, जय अने जुगुप्सा
 सहित नव प्रकृति बांधतां पांचमो ५ तिहांथी देशविरति गुणगणे प्रत्यारया-
 नावरण कपाय चार सहित तेर ठाठो भूयस्कार तिहांथी चोथे गण

ગણે અપ્રત્યાલ્યાનાવરણ કપાય ચાર સહિત સત્તર પ્રકૃતિ વાંધતા સાતમો જૂયસ્કાર
ર તે વલી અનંતાનુવધિયા ચાર કપાય સહિત એકવીશ પ્રકૃતિ વાંધતા આઠમો
જૂયસ્કાર તે વલી મિથ્યાત્વમોહનીય સહિત વાવીશ પ્રકૃતિ મિથ્યાત્વગુણગણે વાંધ
તા ત્રદમો જૂયસ્કાર એ નવ જૂયસ્કાર કહ્યા હવે આઠ અલ્પતર કહીયેં ટેયેં.

તિહા મિથ્યાત્વગુણગણે વાવીશનો વધ કરી ચોથે ગુણગણે સત્તર પ્રકૃતિનો વધ
કરતાં, પ્રથમ સમયે પ્રથમ અલ્પતર જાણવો વલી સત્તરથી તેરનો વધ કરતા, વીજો
અલ્પતર. એમ વિપરીતપણે લેવા પણ એટલું વિશેષ જે એકવીશના વંધનું એક અલ્પ
તર ન હોય, જે જાણી મિથ્યાત્વથી સાસ્વાદને ન આવે, ત્યા સાસ્વાદન ગુણગણું તો
સમ્યક્ત્વથી પડતાજ હોય, તે માટે વાવીશના વધથી એકવીશના વધે ન આવે, એમ
આઠ અલ્પતરવધ હોય, અને દશ વધસ્થાનકે વીજા સમયથી માંડીને ચરમ ચરમ
સમય લગે દશ અવસ્થિત વધ હોય એમ મોહનીય કર્મના જૂયસ્કારાદિક વધસ્થા
નક કહ્યાં ॥ ૩૪ ॥

॥ હવે નામકર્મને વિષે જૂયસ્કારાદિક કહેવાને અર્થે પ્રથમ વંધસ્થાનક કહેટે ॥

તિ પણ ઠ અઠ નવહિયા, વીસા તીસે ગતીસ ઇગ નામે ॥

ઘસસગ અઠ તિવંધો, સેસેસુ ઠાણ મિક્કિકં ॥ ૩૫ ॥

અર્થ—હવે નામકર્મની જેટલી પ્રકૃતિ એક સમયે જે પ્રાયોગ્ય વધાય તેવા વધસ્થાનક
આઠ, તે કહે ટે તિપણઠ અઠનવહિયાવીસા કેળ ગણ, પાંચ, ઠ, આઠ, નવ, અધિક વીશ
એટલે વીશ શબ્દ, પ્રત્યેકની સાથે જોમીયે, તેવારેં એક ત્રેવીશનો વધ, વીજો પચીશ-
નો, ત્રીજો ઠત્રીશનો, ચોથો અઠાવીશનો, પાંચમો ડંગણત્રીશનો, તીસેગતીસઇગનામે
કેળ ઠઠો ત્રીશનો, સાતમો એકત્રીશનો, અને આઠમો એકનો વધસ્થાનક

એ આઠમધ્યે મિથ્યાત્વી જીવ, મનુષ્ય, તિર્યંચ, મિથ્યાત્વગુણગણે અપર્યાપ્તા
એકેન્દ્રિય પ્રાયોગ્ય એક વર્ણ, વીજો ગંધ, ત્રીજો રસ, ચોથો સ્પર્શ, પાંચમો તૈજસ,
ઠઠો કાર્મણ, સાતમો અગુરુલણ, આઠમો નિર્માણ, નવમો ઉપધાત, દશમી તિર્યંચ-
પ્રકૃતિ, અગીઆરમી તિર્યંચાનુપૂર્વી, વારમી એકેન્દ્રિયજાતિ, તેરમું ઔદારિક શરીર,
ચોદમું હરુસસ્થાન, પંદરમું સ્થાવરનામ, શોલમું વાદરનામ અથવા સૂક્ષ્મનામ, સત્ત-
રમું અપર્યાપ્તનામ, અઠારમું પ્રત્યેકનામ અથવા સાધારણનામ, ડંગણીશમું અસ્થિર-
નામ, વીશમું અગુજનામ, એકવીશમું દોર્જાગ્યનામ, વાવીશમું અનાદેયનામ, ત્રેવીશમું
અપગનામ, એકત્રેવીશને વધે અહીંઆ પ્રત્યેક સાધારણ સાથે અને સુક્ષ્મવાદર સાથે
જાગા ચાર થાય. એ પ્રથમ નામકર્મનું વધસ્થાનક કહ્યું

तेमर्थे पराघात अने उद्धास, ए वे प्रकृति वधारीये अने अपर्याप्ताने स्थानके पर्याप्त नामकर्म कहीये तेवारे पच्चीश प्रकृति, पर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य मिथ्यात्वीदेव, मनुष्य तथा तिर्यच बांधे अहींआं जांगा वीश ते सत्तरीना टवार्थी जाणवा. ए वीजुं स्थानक, ते पच्चीश प्रकृतिने आतप अथवा उद्योतसहित करीये तेवारे ठवीश प्रकृतिनो वध ए पण पर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य त्रण गतिना मिथ्यात्वी जीव बांधे, अहींआं जांगा शोल थाय ए वीजुं वध स्थानक

तथा देवद्विक, पंचेंद्रियजाति, वैक्रियशरीर, वैक्रियांगोपांग, समचतुरस्रसंस्थान, पराघात, उद्धास, शुजखगति, त्रस, वादर, पर्याप्त, प्रत्येक, स्थिर अथवा अस्थिर, शुज अथवा अशुज, यश अथवा अयश, सुजग, सुस्वर, आदेय, वर्णचतुष्क, तैजस, कर्मण, अशुरुलघु, निर्माण, उपघात, ए अष्टावीश प्रकृति, देवगति प्रायोग्य मिथ्यात्वी तथा सम्यक्दृष्टि मनुष्य अने तिर्यच बांधे तिहां स्थिरास्थिरादिक साथे जांगा आठ थाय, तथा तेमज नरकगति प्रायोग्य पण अष्टावीश प्रकृति वंधाय, पण एटलुं विशेष जे, देवद्विकने स्थानके नरकद्विक तथा समचतुरस्रसंस्थानने स्थानके हुडसंस्थान अने अपरावर्त्तमान प्रकृति अशुज लेवी अहींआं अष्टावीशनो जांगो एकज लेवाय ए अष्टावीश प्रकृतिनुं वधस्थानक चोथुं

तथा सम्यक्दृष्टि जीव, जिननामसहित देवप्रायोग्य अष्टावीश बांधतां उगणत्रीश प्रकृतिनो वध अहीं जांगो एक, जे जणी ए शुजज वंधाय तथा मनुष्यद्विक, पंचेंद्रिय जाति, औदारिकद्विक, ठ संचयणमाहेलु एक संचयण, ठ सस्थान माहेलु एक सस्थान, त्रस, वादर, पर्याप्त, प्रत्येक, स्थिर अथवा अस्थिर, शुज अथवा अशुज, सौजाग्य अथवा दौर्जाग्य, सुस्वर अथवा दुस्वर, आदेय अथवा अनादेय, यश अथवा अयश, शुजखगति अथवा अशुजखगति, पराघात, उद्धास, वर्णचतुष्क, तैजस, कर्मण, अशुरुलघु, निर्माण, उपघात, ए मनुष्य प्रायोग्य उगणत्रीश प्रकृतिना वध स्थानकना जांगा, ठेंतालीशसेने आठ थाय, तेमज पंचेंद्रिय तिर्यच प्रायोग्य उगणत्रीश वंधप्रकृतिना पण जांगा एटलाज जाणवा ए पांचमुं वधस्थानक तथा देवगति प्रायोग्य अष्टावीश प्रकृति ते आहारकशरीर तथा आहारकअंगोपांगसहित बांधतां वीश प्रकृतिनो वध, अप्रमत्त साधुने होय अहींआं जांगो एक थाय तथा मनुष्य प्रायोग्य उगणत्रीश वध प्रकृतिने जिननाम सहित बांधता सम्यक्दृष्टि देवताने वीशनो वंध ए ठहु वंधस्थानक, तथा जिननाम सहित देवप्रायोग्य वीश प्रकृति बांधतां, एकत्रीश प्रकृति अप्रमत्त अपूर्वकरणगुणवाणावाला साधु बांधे अहींआं पण जांगो एक थाय ए सातमं वधस्थानक

तथा आठमा गुणगणने ठेजे जागे नामकर्मनी त्रीश प्रकृतिनो वध विष्टेद करी
आगळे एक यश कीर्त्ति वांधे, त्या आठमु नामकर्मनु वधस्थानक जाणवु. एम आठ
वधस्थानकें एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय, देवता, मनुष्य, तिर्यंच, नारकी, प्रायोग्य वंधजेदें
करी तेर हजार नवसे ने पीस्तालीश जागा थाय. ते सत्तरीना टवामांहे सविस्तर
कहीशुं तिहांथी जोइ लेवा

ए आठ वधस्थानकने विपे ज्यस्कारवध ठ के० ठ ठे, ते जावे ठे. त्रेवीशनो वध
करी तथाविध विशुद्ध पच्चीश वाधतां प्रथम समयें प्रथम ज्यस्कार मिथ्यात्वीने
होय ते पच्चीश आतप अथवा उद्योत सहित ठवीशने वधे वीजो ज्यस्कार अथवा
विशुद्ध तथा सक्लेशे देवप्रायोग्य अथवा नरकप्रायोग्य अष्टावीश वाधता त्रीजो ज्य-
स्कार ते देवप्रायोग्य अष्टावीशने जिननाम सहित उगणत्रीश वाधता चोथो ज्यस्कार
ते वली त्रीश प्रकृति मनुष्यप्रायोग्य अथवा देवप्रायोग्य वाधता पाचमो ज्यस्कार ते
देवप्रायोग्य त्रीशने जिननामसहित एकत्रीश वाधता, ठठो ज्यस्कार एमज एक
प्रकृति वाधी वली श्रेणीथी परुतो त्रीश तथा एकत्रीश वांधे खरो पण ते वधस्थानकनु
जेद नहीं, तेथी तेनो जूदो ज्यस्कार न लेखववो ए ठ ज्यस्कार कला

हवे रसग के० सात अदपतर कहे ठे अपूर्वकरणें देवगति प्रायोग्य अष्टावीश,
उगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, वांधीने श्रेणी चढता जे वधने व्युष्टेदी एक यश की-
र्त्तिज वाधे, ते प्रथम अदपतर वध, तथा कोइएक मनुष्य आहारकद्रिक अने जिन-
नाम सहित देवप्रायोग्य एकत्रीश प्रकृति वांधतो मरीने देवलोके जाय त्यां प्रथम
समये मनुष्यप्रायोग्य त्रीश प्रकृति वांधे, त्या वीजो अदपतर वध, तेहज देवलोक
थकी चवी मनुष्य थयो थको जिननाम सहित देवगतिप्रायोग्य उगणत्रीश वांधे, तेने
आद्यसमयें त्रीजो अदपतर अने जेवारे कोइ मनुष्य देवगति प्रायोग्य उगणत्रीश
वाधतो, विशुद्धपरिणामे देवगतिप्रायोग्य अष्टावीश वाधे, तेवारे आद्य समये चोथो
अदपतर, ते अष्टावीश वाधतो सक्रिष्ट परिणामने वशें एकेंद्रियप्रायोग्य ठवीश वांधे,
तिहा पाचमो अदपतर, तेहिज ठवीशवालो पच्चीश वांधे, तेवारे ठठो अदपतर, ते
पच्चीशवालो त्रेवीश वाधे, तेवारे सातमो अदपतरवध जाणवो

तथा आठे वधस्थानकें वीजा समयथी मानीने चरम समय लणें अठ के० आठ
अवस्थितवध होय

तथा तिनथो के० त्रण अव्यक्तवध कहे ठे श्रेणीथी परुतां नामकर्मनो सर्वथा
अनधक थडने फरी यश कीर्त्ति नामकर्म वाधे, तिहां प्रथम समये पहेलो अव्यक्त-
वध, तथा उपशातमोहगुणगणे मरण पामी काल करीने अनुत्तर विमाने देवता

યાય, તિહાં ધુર સમયથી મનુષ્યથી મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ઊગણત્રીશ પ્રકૃતિ વાંધે, તે વીજો અવ્યક્તવધ, તથા તિહાં કોઈ એક જિનનામ સહિત ત્રીશ પ્રકૃતિ વાંધે, તેવારે તેની અપેક્ષાએ પ્રથમ સમયે ત્રીજો અવ્યક્તવંધ જાણવો. એ ત્રણ અવ્યક્તવંધ કહ્યા એમ નામકર્મની ઉત્તરપ્રકૃતિનાં વધસ્થાનક, જૂયસ્કારવધ, અદ્વપતરવંધ, અવસ્થિતવંધ, અને અવ્યક્તવંધ, એ ચારે કહ્યા

સેસેસુઠાણમિક્કિં કેળ હવે શેષ એક જ્ઞાનાવરણીય, વીજું વેદનીય, ત્રીજું આયુ, ચોથું ગોત્ર, અને પાંચમું અંતરાય, એ પાંચ કર્મનું એક એક વધસ્થાનક હોય. કેમ કે જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાય, એ બે કર્મ ધ્રુવવંધી છે. તેમાટેં દશમા ગુણઠાણા સુધી એની સર્વ પાંચે પ્રકૃતિ જેલીજ વધાય ત્યાં જૂયસ્કાર અને અદ્વપતર વધ ન હોય અને એક અવસ્થિતવધ સદાય હોય, અને શેષ વેદનીય, આયુ ને ગોત્ર, એ ત્રણ કર્મની પ્રકૃતિ વંધવિરોધિની છે, તેથી તે એક સમયે એકજ વંધાય તેથી તેનું વંધસ્થાનક પણ એકજ હોય. અહીંઆં જૂયસ્કાર તથા અદ્વપતરવધ ન હોય અને વેદનીય તો તેરમા ગુણઠાણા સુધી વધાય છે, માટેં તે વિના શેષ ચાર કર્મનો અવ્યક્તવંધ એક હોય, કેમ કે અગીઆરમે ગુણઠાણે અવધક હોઈને ફરી વાંધતાં પ્રથમ સમયે અવ્યક્તવધ અને તેવાર પઠી દ્વિતીયાદિક સમયે અવસ્થિતવધ જાણવો. એટલે સવિસ્તર પ્રકૃતિવધ કહ્યો

અહીંઆં મૂલપ્રકૃતિનો તો જઘન્ય એક, ઉત્કૃષ્ટો આઠનો વંધ છે અને ઉત્તરપ્રકૃતિનો જઘન્ય એક, ઉત્કૃષ્ટો ચમ્મોતેરનો વધ છે, અહીંઆં અનાદિ, સાદિ, અનંત અને સાંત, એ ચાર જાગા પોતાની મતિયે વિચારી કહેવા તિહાં મૂલપ્રકૃતિના વંધસ્થાનકેં, ઉંઘે સાદિ સાંત જાંગો હોય જે જાણી જવજવને વિષે એકજ વાર આયુ વાંધે, તિહાં આઠનો વધ અને શેષ કાલેં સાત પ્રકૃતિનું વધસ્થાનક હોય તથા ઉત્તરપ્રકૃતિમધ્યે જ્ઞાનાવરણીય તથા દર્શનાવરણીયનું એકેક વધસ્થાનક, અને વેદનીયનો એકનો વધ, તથા મોહનીયનો વાઘીશનો વધ, ગોત્રનો એકનો વંધ, અંતરાયનો પાંચનો વંધ, એટલે વધે અજઘ્યની અપેક્ષાએ અનાદિ અનંત અને જઘ્યની અપેક્ષાએ અનાદિ સાંત તથા સાદિ સાંત, એ ત્રણ જાગા હોય, અને શેષ વધસ્થાનકેં સાદિ સાંત જાંગો એકજ હોય. એ સાદિ સાંતપણુ તે સ્થિતિમાન જાણવું. ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થઃ ॥ ૨૫ ॥

એમ જૂયસ્કારાદિક પ્રકારેં કરી કર્મપ્રકૃતિનો વંધ કહ્યો.

હવે મૂલપ્રકૃતિ તથા ઉત્તરપ્રકૃતિનો સ્થિતિવધ સ્વામિત્વદ્વારેં કરી સવિસ્તરપણે કહે છે. ॥

વીસયર કોડિ કોડિ, ૧૦૯૫ સત્તરી મોહે ॥

ત્રીસયર ચત્તસુ ૨૦૯૫ સુરાઝમિ તિત્તીસા ॥ ૨૬ ॥

अर्थ-त्रीसयर के० सख्याये वीश अने अयर एटले तरी शकाय नहीं, ते माटे ए अतर कहेता सागर तेनी उपमाये करी मध्यु जे कालमान, तेने सागरोपम कहीयें, तिहां पद्यनी उपमाये पद्योपम कहीये ते योजन प्रमाणे कूत्रो असख्यवालाये जरी सो सो घपें एकेक केशखरु काहाडता कूप निर्लेप आय, तेनो काल, तेने अक्षापद्योपम कहीये तेवा दश कोठाकोडी कूपमान क्षेत्र ते सागरोपम, तेने निर्लेपनो काल, तेने अक्षासागरोपम कहीयें ते अक्षासागरोपमनी कोठिकोडी के० वीश कोठाकोडी नामेगोप्य के० नामकर्म अने गोत्रकर्मनी उत्कृष्टी स्थिति होय, एटले बाधेलु कर्मदल विणशे नहीं तो एटलो काल रहे तथा परिणाम विशेषें स्थितिघात करतो अपवर्त्तनकरणें करी स्थिति घटावता घटी पण जाय, तेम उत्तर्त्तनाकरणे करी स्थितिने वधारे पण खरी अने जो निकाचित्तवध कखो होय, तो वधे घटे नहीं एनो अवाधाकाल, वे हजार वर्षनो जाणवो

तथा मत्तरीमोहे के० मोहनीयकर्मनो उत्कृष्ट स्थितिवध सीत्तर कोठाकोडी सागरोपम प्रमाण कखो ठे ए वध उत्कृष्ट संक्षेसे मिथ्यात्व गुणगणे होय अने अवाधा काल सात हजार वर्षहीन कर्मदलनो निपेक कहेतां ए कर्मनो रसोदय काल जाणवो एटले त्रण कर्म कखां अने ए थकी इतर एटले अन्य जे चार कर्म, एटले एक ज्ञानावरणीय, वीजु दर्शनावरणीय, त्रीजु वेदनीय अने चोथु अतराय, चउसु के० ए चार कर्मनी उत्कृष्टी स्थिति त्रीसयर के० त्रीश कोठाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्ट संक्षेसे मिथ्यात्वगुणगणे होय ए चार कर्मनो अवाधाकाल त्रण हजार वर्षनो, ते त्रण हजार वर्ष हीन त्रीश कोठाकोडी सागरोपम रसोदय काल जाणवो

उदही के० समुद्र एटले परमायें सागरोपम जाणवु तेवा तितीसा के० ते त्रीश सागरोपम कालनी स्थिति आयु-कर्मनी निरयसुरार्जमि के० नारकी अने देवायुनी अपेक्षाये कहीयें एटले अत्यंत संक्लिष्टपरिणामें मिथ्यात्वीने नरकायुनो वध ते त्रीश सागरोपम कालप्रमाण होय अने अत्यंत विशुद्धपरिणामें प्रमत्त तथा अप्रमत्तने ते त्रीश सागरोपम सुरायुनो वध होय अहीआ अवाधाकाल उत्कृष्ट तो पूर्व कोडीनो त्रीजो जाग अने जघन्यथी तो अतरमुहूर्त्तकाल होय अहीआ उत्कृष्ट आयुवधें नियत उत्कृष्टो अवाधाकाल न होय, ते जणी जिन लेखव्यो एनो रसोदय काल, ते त्रीश सागरोपम जाणवो, परंतु पूर्वकोडीने त्रीजे जागे हीन न जाणवो. अहीआ आयु-कर्मनी मूलप्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवध कहेवाने अवसरें नरकायु तथा देवायु, ए वे उत्तरप्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवध काल कखो, ते प्रयगौरव टालवा जणी कखो, अथवा ए वधेनु किंचित् अजेदपणुं जणावयाने अये कखो ॥ २६ ॥

॥ हवे मूलप्रकृतिनो जघन्य स्थितिवंध कहेठे ॥
मुत्तूअ कसाय छिइ, वार मुहुत्ता जहन्न वेयणिए ॥
अछ छ नाम गोए, सु सेसएसु मुहुत्तं तो ॥ १७ ॥

अर्थ—मुत्तूअकसाय के० अकपाय एटले कपायोदय रहित एवु अगीआरमुं, वारमुं अने तेरमु, ए त्रण गुणगणा मूकीने शेष सरागी गुणस्थानके वेयणिए के० वेदनीय कर्मनो अत्यंत जहन्न के० जघन्य छिइ के० स्थितिवंध, वारमुहुत्ता के० वार मुहुर्त्त प्रमाण होय, तथा ग्रंथांतरें एक मुहुर्त्तनुं पण कह्युं ठे. अहींआं एटलु विशेष जे कपायोदय रहित जे अगीआरमुं, वारमु, अने तेरमु गुणगण ठे, तिहां कपायने अजावे स्थितिवंध, तथा रसवंध न होय परंतु केवल योग प्रत्युब्ध प्रकृतिवंध तथा प्रदेशवंध होय, ते प्रथम समये बांधे तथा बीजे समयें वेदे अने बीजे समये विणशे पण कपाय प्रत्ययिक स्थितिवंध न होय ते त्रणी ते गुणगणां अहींआं वर्जित कहां ठे. अहींआं जघन्य वेदनीय स्थितिवंधे अवाधाकाल पण जघन्य अंतर मुहुर्त्तनो होय, तेथी हीन शेष रसोदय काल समजवो अने एक आयुविना शेष सात कर्मनो जघन्य स्थितिवंधकालें अवाधाकाल पण जघन्य जाणवो

अछछनामगोएसु के० अने नामकर्म तथा गोत्रकर्म, ए वे कर्मनो जघन्यस्थितिवंधकाल अत्यंत विगुरुपणे सूक्ष्मसंपरायने प्रांतें आठ मुहुर्त्त प्रमाण होय, तिहां अवाधाकाल, अंतरमुहुर्त्तनो होय, ए त्रण कर्मनो स्थितिवंध कह्यो.

सेसएसुमुहुत्ततो के० तेथी शेष रखां जे एक ज्ञानावरणीय, बीजु दर्शनावरणीय अने बीजु अंतराय, ए त्रण कर्मनो सूक्ष्मसंपराय नामा दशमा गुणगणाने प्रांतें अने एक मोहनीयकर्मनुं बादरसंपराय नामा नवमा गुणगणाने प्रांतें तथा आयुःकर्मनुं प्रथमनां वे गुणगणे अंतरमुहुर्त्त प्रमाण जघन्य स्थितिवंध होय. ॥ १७ ॥

ए रीते सामान्यप्रकारें मूलप्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवंध तथा जघन्य स्थितिवंध कहीने, हवे विशेष प्रकारें एकसो ने बीस उत्तरप्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवंध कहीयें ठेये तथा बांधेलुं कर्म ज्यां तगें पोतानो विपाक देखाडे नहीं, तेने अवाधा कहीयें, तथा अवाधा काल पठी कर्मने वेदवाने प्रथम समयें बहु अने तेथी वली द्वितीय समयें हीन, तृतीय समयें घणु हीन, एस कर्मदल वेदवा सन्मुख जे दलरचना विशेष तेने निपेक कहीयें एनी स्थापना कहेशे

विग्धा वरण असाए, त
पढमा गिइ संघयणे, दस

सुहुम विगल तिगे ॥
मेसु डग बुढी ॥ १८ ॥

અર્થ—વિઘ્ના કે૦ એક દાનાંતરાય, વીજો લાજાંતરાય, ત્રીજો જોગાતરાય, ચોથો ઉપજોગાતરાય, પાંચમો વીર્યાંતરાય, એ પાંચ અંતરાય કર્મની પ્રકૃતિ તથા વરણ કે૦ એક મતિજ્ઞાનાવરણીય, વીજો શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ત્રીજો અવધિજ્ઞાનાવરણીય, ચોથો મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય, પાંચમો કેવલજ્ઞાનાવરણીય, એ પાંચ જ્ઞાનાવરણીય કર્મની પ્રકૃતિ, તથા એક ચક્ષુર્દર્શનાવરણીય, વીજુ અચક્ષુર્દર્શનાવરણીય, ત્રીજું અવધિર્દર્શનાવરણીય, ચોથુ કેવલજ્ઞાનાવરણીય, અને પાંચ નિદ્રા, તથા અસાએ કે૦ અશાતાવેદનીય, એવં વીશ ઉત્તરપ્રકૃતિનો ત્રીસ કે૦ ત્રીશ કોનાકોડી સાગરોપમનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ, મિથ્યાત્વીને હોય તિહાં અવાધા ત્રણ હજાર વર્ષની જાણવી ત્રણ હજાર વર્ષ હીન કર્મસ્થિતિનો રસોદયકાલ જાણવો.

અને અઘારસુદુમવિગલતિગે કે૦ અઘાર કોડાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ-વધકાલ, એક સૂક્ષ્મ, વીજો અપર્યાપ્ત, ત્રીજો સાધારણ, એ સૂક્ષ્મત્રિક તથા વિકલ-ત્રિક, એટલે વૈંદ્રિયજાતિ અને ચૌરિંદ્રિયજાતિ, એવં ઠ પ્રકૃતિનો અઘાર કોનાકોડી સાગરોપમ પ્રમાણ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિકાલ જાણવો અહીંઆ અઘારસે વર્ષનો અવાધાકાલ જાણવો એવ ઠવીશ પ્રકૃતિ થઈ

તથા પઢમાગિશ્સઘયણે કે૦ પ્રથમાકૃતિ એટલે પહેલું સમચતુરસસંસ્થાન તથા પ્રથમ વજ્રરૂપજનારાચસઘયણ, એ વે પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ દસ કે૦ દશ કોડા-કોડી સાગરોપમની જાણવી અહીંઆં એક હજાર વર્ષ અવાધાકાલ જાણવો અને હુસુચરિમેસુહુગવુદ્ધિ કે૦ આગલા એકેક સંસ્થાને તથા એકેક સઘયણે, એમ વે વે પ્રકૃ-તિને વિષે અનુક્રમે વે વે કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિવધમા વૃદ્ધિ કરીયે, એટલે એ જાવ જે ન્યયોપસંસ્થાને તથા રૂપજનારાચસઘયણે વાર કોનાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ અને વારસે વર્ષ અવાધાકાલ તથા સાદિ સંસ્થાન અને નારાચસઘયણે ચૌદ કોડાકોડીની સ્થિતિ અને ચૌદસે વર્ષ અવાધાકાલે હીન નિપેક કાલ જાણવો તથા વામનસંસ્થાને મતાતરે કુબ્જસંસ્થાને અને અર્દ્ધનારાચસઘયણે શોલ કોડાકોડી સાગરોપમ સ્થિતિ તથા શોલસે વર્ષ અવાધાકાલે હીન નિપેક કાલ તથા કુબ્જસંસ્થાને મતાતરે વામનસંસ્થાને અને કીલ્લિકાસઘયણે અઘાર કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ અને અઘારસે વર્ષનો અવાધાચે હીન નિપેક કાલ તથા હુરુસંસ્થાન અને ઠેવઠે સઘયણે વીશ કોનાકોડી સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અને વે હજાર વર્ષ અવાધાકાલે હીન વીશ કોડાકોડી સાગરોપમ રસોદય કાલ જાણવો એમ ઠ સઘયણ તથા ઠ સંસ્થાનનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિકાલ કહ્યો એવં આઠત્રીશ પ્રકૃતિનો સ્થિતિવધ કહ્યો

॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૨૬ ॥

चालीस कसाएसु, मिउ लहु निःफुण्ह सुरहि सिय महुरे ॥
दसदो सह समदिया, तेहाखिदं विलाईणं ॥ २९ ॥

अर्थ—चालीसकसाएसु के० अनंतानुबधीआ चार, अप्रत्याख्यानावरण चार, प्रत्याख्यानावरण चार, संज्वलना चार, ए शोल कपायनो बंध, चालीश कोनाकोनी सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थिति बंध उत्कृष्ट संक्षेपे मिथ्यात्व गुणगणे, संक्षिप्ता मिथ्यात्वात्वीने होय, अने चार हजार वर्ष अवाधाकालें हीन निपेककाल जाणवो एटले चोपन्न प्रकृति कही. तथा एक मिउ के० मृष्टु एटले सुकमाल स्पर्श, वीजो लहु के० लघुस्पर्श, व्रीजो निरुण्ह के० स्निग्ध एटले चीकटस्पर्श, अने चोथो उल्ल स्पर्श, पांचमो सुरहि के० सुरजि गध, ठणो सिय के० श्वेत एटले उज्ज्वल वर्ण, सातमो महुरे के० मधुर रस, ए सात नामकर्मनी प्रकृतिनी उत्कृष्ट स्थिति, दस के० दश कोनाकोनी सागरोपमनी जाणवी. तेनो अवाधाकाल एक हजार वर्ष एटले कालें हीन कर्मदल निपेक रसोदयकाल जाणवो

तेवार पठी नामकर्मनी प्रकृतिना एकेका वर्ण तथा एकेका रसें प्रत्येक दोसदस-महिया के० अढी कोनाकोनी सागरोपमनी स्थिति वधारीये तेहाखिदविलाईण के० ते केम हाखिदवर्ण अने आम्ल रस, ए वे नामकर्मनी प्रकृतिनी उत्कृष्ट स्थिति सामावार कोडाकोनी सागरोपमनी ते सामावारसे वर्ष अवाधा कालें हीणी स्थिति रसोदय काल जाणवो तथा रक्तवर्ण अने कपायलो रस, ए वे नामकर्मनी प्रकृतिनी पंदर कोनाकोनी सागरोपम उत्कृष्ट स्थिति, ते पंदरसें वर्ष अवाधाकालें हीणी कर्मदलनी स्थितिनो रसोदय काल जाणवो. तथा पीतवर्ण अने कटुक रस, ए वे नामकर्मनी प्रकृतिनी सामासत्तर कोनाकोनी सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थिति अने साडासत्तरसें वर्ष अवाधा कालें हीन स्थिति कर्मदलिकनो निपेककाल जाणवो श्यामवर्ण अने तीक्ष्ण रस, ए वे नामकर्मनी प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थिति वध वीश कोनाकोनी सागरोपम, वे हजार वर्ष अवाधाकालें हीन कर्म स्थिति कर्म निपेककाल जाणवो ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ २९ ॥

दस सुह विहगइ उच्चे, सुर डग थिर उक्क पुरिस रइ हासे ॥

मिठे सत्तरि मणु डग, इन्ही साएसु पसरस ॥ ३० ॥

अर्थ—दस के० दश कोनाकोनी सागरोपमनो उत्कृष्टस्थितिवंध, एटली प्रकृतिनो होय, तेनां नाम कहे ठे सुहविहगइ के० एक शुजविहायोगति, उच्चे के० वीजी उच्चैर्गोत्र अने सुरडग के० व्रीजी देवगति, चोथी देवानुपूर्वी तथा थिरउक्क के० एक स्थिरनाम,

बीजी शुचनाम, त्रीजी सौजाग्यनाम, चोथी सुखरनाम, पांचमी आदेयनाम, ठछी यश-
कीर्तिनाम, एवं दश प्रकृति थइ तथा अगीआरमी पुरिस के० पुरुषवेद मोहनीयनी
प्रकृति, वारमी रइ के० रतिमोहनीय, तेरमी हासे के० हास्यमोहनीय, ए तेर प्रकृ-
तिनी उत्कृष्टी स्थिति होय. तिहां अवाधाकाल एक हजार वर्षनो होय, तेठला वर्ष
हीन दश कोडाकोडी सागर ए तेर प्रकृतिनु कर्मदल निपेककाल उद्धर्त्तना अपवर्त्तना-
विना खाजाविक वेदनकाल जाणवो तेमध्यें अपवर्त्तनायें घटे, उदवर्त्तनायें तथा
संक्रमणादिकें करी अधिक स्थिति पण होय एवं व्याशी प्रकृतिनी स्थितिनु
कालमान कछु

अने मिष्टेसत्तरि के० मिथ्यात्वमोहनीयनी उत्कृष्टी स्थिति सीत्तेर कोडाकोडी
सागरोपम सात हजार वर्ष, अवाधाकालें हीन उत्कृष्टस्थिति कर्म निपेककाल जाणवो,
अने सम्यक्त्वमोहनीयनो स्थितिवध नथी तेथी स्थितिवध तथा अवाधाकाल न
कह्यो अने उदयकाल ठाशठ सागरोपम पूर्वकोनी पृथक्त्वे अधिक जाणवु तथा
मिश्रमोहनीयनो निपेककाल अतर मुहूर्त्तनो, एटले पचाशी प्रकृति थइ

तथा मण्डुग के० मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, इष्टीसाएसु के० स्त्रीवेद अने
शातावेदनीय, ए चार प्रकृतिनी उत्कृष्टी स्थिति पणरस के० पदर कोडाकोडी
सागरोपम प्रमाण पदरसें वर्ष अवाधाकाल ते पदरसें वर्ष हीन कर्मस्थिति कर्मनिपेक
काल जाणवो अहींआ जो पण मनुष्यानुपूर्वीनो उदय तो वक्रगतिये वे त्रण समथ
लगें होय, तो एटलो निपेक काल केम सजवीये? तथापि एनो उदय मनुष्यगतिम-
ध्यें सक्रमण करणे करी सक्रमावी जोगवे, तेथी दलिक रचना विशेष निपेककाल
जाणवो एवं नेव्याशी प्रकृति कही ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ३० ॥

जय कुठ अरइ सोए, विउधि तिरि उरल निरय डगनीए ॥

तेअपण अधिर ठके, तसचउ थावर इग पणिंदि ॥ ३१ ॥

अर्थ-जय के० जयमोहनीय, कुठ के० जुगुप्ता मोहनीय, अरइसोए के० अरति
मोहनीय, शोकमोहनीय, विउधि के० वैक्रियशरीर, वैक्रियअगोपाग तथा मतांतरे
वैक्रियसघातन, वैक्रियवैक्रियवधन, वैक्रियतैजसवधन, वैक्रियकर्मणवधन, वैक्रियते-
जसकर्मणवधन, ए वैक्रिय सतक कहीये जे जणी वैक्रिय शरीर बाधतां ए साते
जेखी वधाय एउ अगीआर थइ, तथा वारमी तिरि के० तिर्यचगति, तेरमी तिर्य-
चानुपूर्वी, ए तिर्यचक्रिक, उरल के० चौदसु औदारिक शरीर, पदरमुं औदारिक अ-
गोपाग, ए औदारिकक्रिक तथा मतांतरे औदारिकसघातन, औदारिकऔदारिकवधन,

औदारिकतैजसबंधन, औदारिककर्मणबंधन, औदारिकतैजसकर्मणबंधन, ए औदारिक सप्तक लीजें, केम के ए औदारिकशरीर बांधतां साते साथें वधाय एवं वीश प्रकृति थइ निरयडुग के० नरकद्विक, नीए के० नीचैगोंत्र, तेअपण के० एक तैजस, वीजुं कर्मण, वीजु अगुरुलघु, चोथुं निर्माण अने पांचमुं उपघात, एतैजस पंचक, मतांतरे तैजससंघातन, कर्मणसंघातन, तैजसतैजसबंधन, कर्मणकर्मणबंधन, तैजस-कर्मणबंधन, ए नेलतां तैजस दशक थाय एवं तेवीश प्रकृति थइ, तथा अथिरठके के० अथिरनाम, अशुजनाम, दौर्जाग्यनाम, दुःखरनाम, अनादेयनाम अने अयशअ-कीर्त्तिनाम, ए अथिरपदक एवं उगणचालीश प्रकृति थइ तसचउ के० त्रसनाम, वादर-नाम, पर्याप्तनाम अने प्रत्येकनाम, ए त्रसचतुष्क एवं त्रेतालीश प्रकृति थइ. थावर ० स्थावरनाम, डग के० एकेंद्रियजाति, पण्दि के० पचेंद्रियजाति, ए वैतालीश प्रकृति आ गायामां कही. ॥ इति ॥ ३१ ॥

नपु कुखगइ सासचउ, गुरु कखड रुख सीय डग्गधे ॥

वीस कोडा कोडी, एवइआ वाह वास सया ॥ ३२ ॥

अर्थ— नपु के० नपुसकवेदमोहनीय, कुखगइ के० अशुजविहायोगति, सासचउ के० उश्वासनाम, उपघातनाम, आतपनाम अने पराघातनाम, ए उश्वासचतुष्क, गुरु के० गुरुस्पर्शनाम, कखड के० कठोरस्पर्शनाम, रुख के० रुद्धस्पर्शनाम, सीय के० शीतस्पर्शनाम, डग्गधे के० दुर्गंधनाम एवं अग्नीधार प्रकृति अने पूर्वकी गायामध्ये ठेता-लीश प्रकृति कही ठे. एम सर्व मली सत्तावन प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवधकाल वीसकोडाकोडी के० वीश कोडाकोडी सागरोपम प्रमाण जाणवो ए उत्कृष्ट सक्केशें वर्त्ततो मिथ्यात्वी जीव बांधे, ते मध्ये पांच प्रकृति मोहनीयनी, एक गोत्रनी अने शेष एकावन प्रकृति नामकर्मनी जाणवी तिहां अवाधाकाल बेहजार वर्षनो होय त्यालमें ते कर्म रसथी तथा प्रदेशथी उदय न आवे अने जो संक्रमकरणे करी तुल्यप्रकृति समजातिय मध्ये संक्रमावी उदय आवे, तो एक वधावलिका, वीजी संक्रमावलिका व्यतित थये थके उदय आवे जेम अनंतानुवधीआनी विसंयोजना करी उपशांत मोहथी अझाकये पडे तो कोइएक प्रथम गुणगणे आवे त्यां मिथ्यात्व प्रत्ययें अनंतानुवधीआ चार बांधे, तेनी वधावली गये थके अप्रत्याख्यानादिक जे पूर्वबांधे-ठे तेमाहे सकमावी वेदे, तथा अपवर्त्तनादिक करणे करी, अद्वयकालकरी पण वेदे, तथा अवाधा अतिक्रमे थके गायना पूठनी पेरे प्रथम बहु विस्तीर्णदल रचना, वीजे समये विशेष हीन, एम समय समय विशेष हीन हीन करता ए रीते अर्द्धमा-

त्रस्थिति, प्रांते अर्द्धदल होय ए रीति जे उदयावलिकानु रचवु, ते निपेक कहीयं तेनो काल ते निपेककाल जाणवो ते जे कर्मनी जेटली स्थिति, ते मध्येथी अवाधा-
काल काढता शेष रहे, ते निपेककाल कहीये एवञ्चावाहवाससया के० जे कर्मनी जेटला कोनाकोनी सागरोपमनी स्थिति, एटला सड़कडा वर्ष, ते कर्मनी अवाधा जाणवी
ते जघन्य अवाधाकालनी स्थिति अतरमुहूर्त्तनी ठे, तिहा करक एटले अगुलीनो असं-
ख्यातमो जाग तेना जेटला आकाशप्रदेश तेटला समय प्रमाण जे कर्मस्थिति विशेष, तेटली
स्थितिविशेष अतिक्रमे थके प्रथम जे उत्कृष्ट अवाधाकालनु स्थानक हतु, ते अवा-
धाकालना स्थानकमांहेथी एक समय हीन अवाधाकालनु वीजु स्थानक थाय एम
वली पण केरक मात्र हीन कर्मस्थिति होय थके समय हीन अवाधाकालनु वीजु
स्थानक थाय, एम करक कडक मात्र स्थितिनी हाणीये समय समय हीन अवाधा-
कालनु पण स्थानक थाय एम अवाधाकालनी उत्कृष्ट स्थिति थकी उतरता जघन्य
स्थितिपर्यंत करकसख्या अने अवाधाकालना स्थानक यावत् तुल्य थाय

जे मूलप्रकृतिनी तथा उत्तरप्रकृतिनी जेटली कोडाकोनी सागरोपमनी स्थिति
होय ते प्रकृतिने तेटला शत वर्षनो अवाधाकाल होय एटले बाध्या पठी पण एटला
काल छगे ते कर्म उदय न आवे, तेने अवाधाकाल कहीयें तथा पोतपोताने अवा-
धाकालें हीन जे कर्मस्थिती, ते कर्मनो निपेक कहेता जोग्यकाल होय निपेक ते कर्म उदय-
काले प्रथम बहु प्रदेशाग्र सामटो उदय आवे अने पठी समय समय हीन हीनतर
थाय यावत् कर्मनी स्थिति ते ठेहले समये अत्यंतम उदय होय, एने निपेक कहीयें ए
सत्तावन प्रकृति तथा आगल नेव्याशी प्रकृतिनु उत्कृष्ट स्थितिवध कछुं, अने देवायु
तथा नरकायु, ए वे प्रकृतिनु उत्कृष्ट स्थितिवध तेव्रीश सागरोपम प्रमाण मूलप्रकृति
मध्ये कछु ठे तेहीज आहीं पण लेवु एम सर्व मली एकसो ने अडतालीश प्रकृ-
तिनु उत्कृष्ट स्थितिवध कछु ॥ इति जावार्थ. ॥ ३३ ॥

गुरु कोडि कोडी अतो, तिठादाराण जिन्नमुह वाहा ॥

॥ अथ जघन्य स्थितिवधः ॥ लहु ठिइ सख गुणणा, नर

तिरियाणाउ पल्लतिगं ॥ ३३ ॥

अर्थ—गुरुकोनिकोनी अतो के० उत्कृष्ट स्थितिवध अतः कोनाकोनी सागरोपम
पावनो तिठादाराण के० हीर्थकर नामकर्म तथा आहारकशरीर, आहारकअंगोपांग,
आहारकसधातन, आहारकआहारकवंधन, आहारकतैजसवधन, आहारककर्मणवधन
अने आहारकतैजसकर्मणवधन, ए आहारक ससक एवं नामकर्मनी आठ प्रकृतिनी,

उत्कृष्टी स्थिति कोडाकोडी सागरोपम होय अर्हीआं शिष्य पूठे ठे के, हे जगवन् कोडाकोनी सागरोपम जिननामनो काल कछो एटलो काल तो, जीव तिर्यचगतिमां गया विना न रहे अने तिर्यचगतिना जीवमध्यें तो जिननामनी सत्ता पण निपेधि ठे, तो एटलो काल क्यां पूर्ण करे ? तथा तीर्थकरनामकर्म तीर्थकरजव थकी अर्वाक त्रीजे जवे बाधे ठे एम पण कछु ठे, ते पण केम घटे ? अर्हीआं गुरु उत्तर कहेठे के “जं मिह्निकाइश्च तिष्ठ, निरय जवे तनिसेहिअं संत ॥ इयरंमि नव्विदोसो, उव-टणा वट्टणामज्जा ॥ १ ॥”

ए गाथानो अर्थ कहेठे के, तिर्यचमध्यें जे जिननामनी सत्ता निपेधि तथा त्रीजें जवें वधाय, ते तो निकाचित जिननामनी अपेक्षायें जाणवो तीर्थकरजव पहेलो, त्रीजा जवें निकाचे, ते कर्म सकल करणने असाध्य होय, अने जे निकाचित न होय, ते कर्मनी तो अपवर्त्तना कहेतां स्थितिरसनु घटावबु अने उच्छर्त्तना एटले स्थितिरसनु वधारबु तथा संक्रम एटले पर प्रकृति मांहे संक्रमावबु, तथा उबेलबु इत्यादिक करण साध्य होय ते जिननाम घणा जव पहेलो पण वधाय तथा अत कोडाकोनी सागरापमे स्थिति पण अपवर्त्तनायें घटावे, तथा पर प्रकृति मांहे सकमावतां काइ दूषण नथी तथा ए आठ कर्म प्रकृतिनो जिन्नमुह्वाहा के० अवाधाकाल अतर मुहूर्त्त ठे ते जणी जिननाम जेणे वाधु होय, तेने अतर मुहूर्त्त पठी जिनादिकनो प्रदेशोदय थाय, तेथी करी तेनो अन्य जीवनी अपेक्षायें महीमा विशेष होय, पूजा महत्त्वनी वृद्धि होय एम एकसो ने उपन्न प्रकृतिनी उत्कृष्टि स्थिति कही

हवे ग्रथगौरव टालवा जणी ए आठ प्रकृतिनी जघन्य स्थिति अर्हीज कहे ठे जिननाम अने आहारक सप्तक, एवं आठ प्रकृतिनी लहुठिइसखगुण्णा के० लखु एटले जघन्य स्थिति, उत्कृष्ट स्थिति थकी संख्यात गुणी हीणी जाणवी, जे जणी अंतर मुहूर्त्तनी पेरें अत कोडाकोडीना पण असख्याता जेद होय, जे जणी संझीया पंचेंद्रिय पर्याप्तानी स्थितिवधथी अधिक उत्कृष्टी स्थिति साधु बध लग्गे जेटला स्थितिवध, ते सर्व अंत कोडाकोडी सागरोपम प्रमाण कहीये

हवे शेष वे आयुनो उत्कृष्ट स्थितिवध कहे ठे नरतिरियाणाउपह्वतिग के० एक मनुष्यनु आयु अने वीजुं तिर्यचनु आयु, ए वेनो उत्कृष्ट स्थितिवध, त्रण पट्योपम जाणवो जे जणी प्रथम आरे तथा देवकुरु अने उत्तरकुरुना मनुष्यनुं त्रण पट्योप-मायु ठे तेनो अवाधाकाल उत्कृष्टथी तो पूर्वकोनीना त्रीजा जाग प्रमाण जे जणी सरयातावर्पायुना मनुष्य विना अन्य गतिथी चवी युगलीयुं मनुष्य न थाय ते जणी तेत्रीश लाख, तेत्रीश हजार, त्रणसें ने तेत्रीश पूर्व अने एक पूर्वनो त्रीजो जाग

उपर, एटलो उत्कृष्ट अवाधाकाल, ते त्रण पट्योपमथी अधिक अवाधाकाल जाण्यो
ए एकसो अठावन प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवध कह्यो, अने आठ प्रकृतिनो जघन्य
स्थितिवध काल कह्यो ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ३३ ॥

॥ हवे लाघवे आयुर्वध एकेंद्रियादिकनु कहे ठे ॥

इग विगल पुव कोनी, पलियाऽसंखसआउ चउ अमणा ॥

निरुवक्रमण ठमासो, अवाह सेसाण जवतंसो ॥ ३४ ॥

अर्थ—इगविगलपुवकोडी के० एकेंद्रिय जीवने तथा विकलेंद्रिय कहेता वेंद्रिय,
तेन्द्रिय, चौरीन्द्रिय, जीवने परजवायु उत्कृष्ट पूर्वकोनी प्रमाण वधाय, पण पट्योपम
सागरोपम मान आयु न वाधे, केमके एकेंद्रियादिक जीव जे ठे, ते देव नारकी
मध्ये तथा असख्यात वर्षायुवाला मनुष्य तिर्यचनी गति मध्ये पण अवतरे नहीं,
तेथी तत्प्रायोग्य आयु न वाधे, तथा पलियाऽसंखसआउचउअमणा के० पट्योपमना
असख्यातमा जाग प्रमाण देवायु, तिर्यगायु, नरकायु अने मनुष्यायु, ए चार
आयुष्य असङ्कीया पचेन्द्रिय तिर्यच वांवे केमके असङ्कीया पचेन्द्रिय तिर्यच चारे
गति माहे अवतरे तो सरा तथापि देवो मध्ये तो ज्वनपति तथा व्यतर मध्येज
जाय, परंतु ज्योतपी तथा वैमानिकमध्ये न जाय, अने नरकगतिमध्ये पण प्रथम
नरकना त्रण पाथका खगे जाय, परंतु आगले न जाय, ते माटे पट्योपमना अस-
र्यांशथी अधिक आयु न वाधे तेथी तेने अवाधाकाल पूर्वकोनी त्रिजाग उत्कृष्टो
जाणवो, तेटला कालें हीन पट्यासंरयाश प्रमाण निपेककाल जाणवो

तथा निरुवक्रमण ठ मासो के० निरुपक्रमायुना धणी एवा देव, नारकी तथा यु-
गक्षीया मनुष्य अने तिर्यच, जेनु आयु अध्यवसाय प्रमुख आवक्षीये करी घटे नहीं
तेवा आयुना धणी जे देवतादिक ठे, ते परजवायुनो वध निजजवायु ठमास ठते
वाधे, तेथी तेने परजवायुनो ठ महीना अवाधाकाल जाणवो तथा मतांतरे युग-
क्षीया पण पट्योपमनो असख्यातमो जाग शेष निजजवायु थके परजवायु वाधे,
तेथी तेने पट्यासंरयाश काल प्रमाण अवाधाकाल जाणवो, तथा जगवतीनी वृत्ति-
मध्ये नारकी अतरमुहूर्तायु शेष परजवायु वाधे, एम कह्यु ठे तेथी नारकीने ज-
घन्य अवाधाज होय

हवे निरुपक्रमायुना धणी मनुष्य अने तिर्यच मुकीने ते विना अवाहसेसाणज-
घतसो के० शेष थाकता जे सोपक्रमायुना धणी मनुष्य तथा तिर्यच ते परजवायु-
वध पोताना जवना आयुनो त्रीजो जाग शेष हुते तथा त्रीजा जागनो त्रीजो जाग
शेष हुते पटले स्वजवायुने नवमे जागे अथवा तेने पण त्रीजे जागे एटले सत्तावी-

शमें जागे अथवा तेने पण त्रीजे जागे एटले एक्काशीमे जागे परजवायु बांधे, तेथी तेनी अवाधा पण तेतलीज होय एम उत्कृष्ट अवाधासहित उत्तरप्रकृतिनी उत्कृष्ट स्थिति कही. ॥ इति ॥ ३४ ॥

॥ हवे उत्तरप्रकृतिनो जघन्य स्थितिवध कहे ठे. ॥

लहु ठिइ वंधो सजलण, लोह पण विग्घ नाण दंसेसु ॥

जिन्न मुहुत्तंतेअठ, जसुचे वारसय साए ॥ ३५ ॥

अर्थ-लहुठिइवधो के० लघु एटले जघन्य स्थितिवध ते संजलणलोह के० एक संज्वलनलोचनं नवमा गुणगणाने पांचमे जागे चरमवधें होय, तथा पणविग्घ के० पांच अंतरायकर्मनी प्रकृति अने नाण के० पांच ज्ञानावरणीयनी प्रकृति तथा दंसेसु के० चार दर्शनावरणीयनी प्रकृति, एवं चौद प्रकृतिनु जघन्य वध सूक्ष्मसंपराय गुणगणाने प्रांत समये होय जे जणी ए पदर प्रकृतिना वधकमांदे एहिज अत्यंत-विशुद्धि ठे अने ए पदरनी अतिविशुद्धपणे जघन्यस्थिति वधाय, ते जणी जिन्न-मुहुत्तंते के० चरम वध अंतरमुहूर्त्तनो होय अने एनो अवाधाकाल पण अतरमुहूर्त्तनो जाणवो, जे जणी अतर्मुहूर्त्त स्थितिवध कालनो अतरमुहूर्त्तथी सख्यातगुण हीन एवो अतरमुहूर्त्तनो अवाधाकाल होय, अठ के० आठ अतरमुहूर्त्त प्रमाण जघन्यस्थितिवध ते जसुचे के० एक यश कीर्त्तिनाम अने बीजो उच्चैर्गोत्र, ए वे प्रकृतिनो पण जघन्यस्थितिवध आठ मुहूर्त्त प्रमाण ते सूक्ष्मसंपराय नामे दशमा गुणगणाने प्रांति एनो चरमवध होय, एनो अवाधाकाल पण जघन्य जाणवो

अने वारसयसाए के० सातावेदनीयनो जघन्यस्थितिवध वार मुहूर्त्तनो तथा सिद्धांतमध्ये एक मुहूर्त्तनो पण कहेलो ठे तथा अवाधाकाल अतरमुहूर्त्तनो जाणवो, अने ए सातानो तथा उच्चैर्गोत्रनो उदय चौदमा गुणगणाखगे होय ॥ ३५ ॥

दो इग मासो पखो, सजलण तिगे पुमठ वरिसाणि ॥

सेसाणु कोसाउ, मिठत्त ठिइए जलरु ॥ ३६ ॥

अर्थ-दोइगमासोपखो के० वे मास, एक मास अने पक्षनो जघन्यस्थितिवध, अनुक्रमे संजलणतिगे के० संज्वलनत्रिकनो जाणवो एटले संज्वलना क्रोधनो जघन्यस्थितिवध, नवमा गुणगणाने बीजे जागे चरमवधें वे मास प्रमाण होय, तथा संज्वलना माननो एक मासनो ज नवमा गुणगणाने त्रीजे जागे चरम वधें होय, तथा संज्वलनी मायानो ज वध, एक पखवाकानो नवमा गुणगणाने चौथें जागे चरम वधे होय, एने वधकमांदे एहि

વસાય સ્થાનક ઠે તે ત્રણી તથા ઇની અથાધા પણ અંતરમુહૂર્ત પ્રમાણ ઠે, તે અવાધાયે હીન જઘન્યસ્થિતિનો નિપેક કાલ જાણવો એ રીતે સજ્વલના ક્રોધ, માન, માયા, એ ત્રણની જઘન્યસ્થિતિ અનુક્રમે કહી

અને પુમઘવરિસાણિ કે ૦ પુરુષવેદનો જઘન્ય સ્થિતિવંધ નવમા ગુણઠાણને પ્રથમ જાગે ચરમવધ આઠ વર્પનો હોય, એના વધકમાદે એહિજ અતિવિશુદ્ધિ ઠે ઇની જઘન્ય અવાધા અતરમુહૂર્તકાલ પ્રમાણ ઠે એ ધાવીશ પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવંધ કહ્યો, તથા આયુ ચાર, વૈક્રિય પદ્ક, જિનનામ, અને આદારકદ્ધિક, એ તેર પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવંધ, સ્વામીત્વ પ્રસ્તાવે જૂદો કહેશે એવં પાંત્રીશ પ્રકૃતિ વિના શેષ પંચાશી પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવંધ કહેવાને કરણ કહે ઠે પચાશી પ્રકૃતિની જઘન્યસ્થિતિ એકેંદ્રિય જીવને વિષે પ્રાપ્યમાણ ઠે, તે કહે ઠે

સેસાણુલ્લોસાઠ કે ૦ શેષ પ્રકૃતિનો જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવંધ ઠે તે મિષ્ટત્ત્વિજ્જલરુ કે ૦ મિથ્યાત્વમોહનીયની ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ સાથે વેચતા જે લાજે, તે જઘન્ય સ્થિતિ કહેવી, એટલે જ્ઞાનાવરણીયાદિકની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ ત્રીશ કોનાકોડી સાગરોપમની ઠે, તે મિથ્યાત્વમોહનીયની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ સીતેર કોનાકોડી સાગરોપમની ઠે, તેણે જાગ દેતા, પૂર્ણ સાગરોપમ નાવે તેથી એક સાગરોપમના સાત જાગ કરીયે, તેવારે ત્રીશ કોનાકોડી સાગરોપમના વસે ને દશ સાતીઆ જાગ થાય. તે સીતેર કોનાકોડી સાથે વેચતાં ત્રણ જાગ આવે અને વીશ કોનાકોડીના સાતીઆ એકસો ચાલીશ જાગ થાય, તેને સીતેર કોનાકોડી સાથે વેચતા સાતીઆ વે જાગ આવે, એટલે એકેંદ્રિયને જ્ઞાનાવરણ પાંચ, વર્ણનાવરણ નવ, અતરાય પાંચ, અને અશતાવેદનીય એક, એવં વીશ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવંધ, સાગરોપમના સાતઙ્યા ત્રણ જાગ જાણવા, તથા શોભ કપાયના સાતઙ્યા ચાર જાગ, અને મિથ્યાત્વમોહનીયનો એક સાગરોપમ સપૂર્ણ જાણવો એવ સામત્રીશ પ્રકૃતિ થઈ

તથા ત્રસચતુષ્ક, અસ્થિર પદ્ક, ઔદારિકદ્ધિક, તિર્યંચદ્ધિક, એકેંદ્રિયજાતિ, પંચેંદ્રિયજાતિ, કુલ્લગતિ, નિર્માણ, આતપ, ઉદ્યોત, સ્થાવર, તૈજસ, કાર્મણ, અગુરુલ્લધુ, ઉપધાત, ઉશ્વાસ, હુલ્લસસ્થાન, ટેવહુ સધયણ, કુલ્લવર્ણ, તીક્ષ્ણરસ, અશુભસ્પર્શ ચતુષ્ક, ડુર્ગંધ, અરતિ, શોક, જય, ઝુગુપ્તા, પરાધાત, અને નપુસકવેદ, એ એકતાલીશ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ વીશ કોનાકોડીની ઠે, તેને મિથ્યાત્વની સ્થિતિ સાથે વેચતા સાતઙ્યા વે જાગનો વધ હોય એવં અષોતેર પ્રકૃતિ થઈ

સૂક્ષ્મત્રિક તથા વિકલ્પજાતિ ત્રિક, એ ઠ પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અદાર કોડા-

कोमी सागरोपमनी ठे, तेने मिथ्यात्वस्थिति सांथे वेंचतां एक सागरोपमना पांत्रीश जाग करीयें. एवा नव जागनो वध होय. एवं चोराशी प्रकृति थइ.

स्त्रीवेद, मनुष्यद्विक, शातावेदनीय, ए चार प्रकृतिनो वंध एक सागरना चौद जाग करीयें, एवा णण जाग, अथवा सातइर्ज दोढ जाग, एवं अछासी प्रकृति थइ

स्थिर, शुज, सुजग, पुवेद, सुस्वर, आदेय, यशःकीर्त्ति, हास्य, रति, शुजखगति, प्रथमसंघयण, प्रथमसंस्थान, सुगंध, शुक्लवर्ण, मिष्टरस, शुजस्पर्श चतुष्क, ए उगणीश प्रकृतिनी दश कोमाकोमी सागरोपमनी स्थिति ठे, तेने मिथ्यात्वमोहनीयें वेचतां वंध सातइर्ज एकजाग होय. पीतवर्ण, आम्बररस, ए वे प्रकृतिनो वध, अछावीशीआ पांच जाग, तेवार पठी एकेका वणें अने एकेका रसें, अछावीशीर्ज एकेक जाग वधारता जवुं. एटले रक्त वर्ण अने कपायला रसें अछावीशीआ ठ जाग, एम शेष वर्ण तथा शेष रसनें विपे अनुक्रमे कहेवो, एवं ॥ ११५ ॥

तथा बीजे संघयणे अने बीजे संस्थाने पांत्रीशीआ ठ जाग, तथा त्रीजे संघयणे अने त्रीजे संस्थाने पांत्रीशीआ सात जाग, तथा चौथे संघयणे अने चौथे संस्थाने, पांत्रीशीआ आठ जाग, तथा पांचमे संघयणे अने पांचमे संस्थानें, पांत्रीशीआ नव जाग, ए एकेंद्रियने उत्तरप्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवध सामान्यें कह्यो, केम के एकेंद्रियने एकसो ने नव प्रकृतिनो वध ठे ते मध्ये नरायु तथा तिर्यगायुनो उत्कृष्टस्थितिवध पूर्वे कोडीनो अने शेष एकसो ने सात प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवंध अहीं कह्यो. ए एकसो ने सात प्रकृति मध्ये पण पूर्वे वावीश प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध सामान्यपणें कह्यो ठे, अने शेष पचाशी प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवध कहे ठे. एवं एकसो ने त्रेवीश प्रकृति थइ

अहींआं वर्णादिक सविस्तर वीश प्रकृतिनो वंध कह्यो, तेथी एकसो ने त्रेवीश प्रकृति थइ, परंतु ए वर्णादिक सामान्यें चार लेतां एकसो ने सात प्रकृति थाय, तेमाहेली ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, अंतराय पांच, संज्वलना चार पुवेद एक, शातावेदनीय, उच्चैर्गोत्र, अने यशःकीर्त्ति, ए वावीश प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवध मूकीने तेथी शेष रही जे पंचाशी प्रकृति तेनो जघन्यस्थितिवंध स्वामी एकेंद्रिय ठे ते पंचाशी प्रकृतिनो एकेंद्रियने विपे उत्कृष्ट स्थितिवध जे कह्यो तेने अज्ञापल्योपमने असंख्यातमें जागे हीन करतां, एकेंद्रियने विपे जघन्य स्थितिवध थाय ते कहे ठे निद्रा पांच, तथा अशातावेदनीय, ए ठ प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध सातीआ वे जाग, पल्योपमने असंख्यातमें जागें हीणा जाणवा, तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो एक कोमाकोमी सागरोपम पल्योपमने असंख्यातमें जागे हीन जाणवो, एम जे कर्म प्रकृ-

तेनी वीश कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टी स्थिति ठे, तेनी जघन्यस्थिति, सा-
 तीया वे जाग, जेनी दश कोडाकोडीनी उत्कृष्टीस्थिति तेनी जघन्यस्थिति सातीउं
 एक जाग अने जेनी पदर कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टस्थिति तेनी जघन्य-
 स्थिति चौदीया त्रण जाग, ते सर्व पद्योपमने असख्यातमें जागे ऊणा जाणवा, तेमज
 जेनी अठार कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टीस्थिति, तेने सागरोपमना पात्रीशीया
 नव जाग पद्योपमना असख्यातमें जागे ऊणा जाणवा ए रीते पंचाशी प्रकृतिनो
 एकेंद्रियने विषे जघन्यस्थितिवंध जाणवो ॥ ३६ ॥

अथ मुक्तोसो गिदिसु, पत्तियासखंस हीण लहु बंधो ॥

कमसो पणवीसाए, पन्ना सय सहस सगुणिउं ॥ ३७ ॥

अर्थ- अथमुक्तोसोगिदिसु के० ए अनतरोक्त एकेंद्रियने एकसो ने सात प्रकृ-
 तिनो उत्कृष्ट स्थितिवंध, ते पत्तियासखंसहीणलहुबंधो के० पद्योपमने असख्या-
 तमें जागे हीणो करतां एकेंद्रियने एकसो सात प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध थाय.
 हवे प्रसगागत एकेंद्रियना स्थितिवंध कक्षा, पठी त्रण विकलेंद्रिय तथा असङ्गि-
 पचेंद्रियने उत्कृष्ट तथा जघन्यस्थितिवंध, कहे ठे कमसो के० अनुक्रमे पणवीसाए
 के० पचवीश गुणो वेंद्रियने एटले एकेंद्रियने जे एकसो ने सात प्रकृतिनो उत्कृष्ट
 स्थितिवंध कक्षो, तेथी पच्चीश गुणो वेंद्रियने उत्कृष्ट स्थितिवंध होय, एटले ज्ञाना-
 वरणीयादिक वीश प्रकृतिनो सागरोपमना सातइया पंचोत्तर जाग एम दश साग-
 रोपमस्थितिवाला कर्मना सातइया पचीश जाग, एम शोल कपायना सातइया सो
 जाग, मिथ्यात्वमोहनीयनो वध पच्चीश सागरोपम, एम जेनी उत्कृष्ट स्थिति वीश
 कोडाकोडी सागरोपमनी तेने सात सागरोपम ने सातइउं एक जाग उपर, जेनी प-
 दर कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टी स्थिति तेने सागरोपमना चौदिया पंचोत्तर
 जाग एटले पाच सागरोपमने चौदिया पांच जाग उपर, जे कर्मनी अठार कोडा-
 कोमी सागरोपमनी स्थिति तेना पात्रीशीया वसें ने पच्चीश जाग एटले ठ सागरो-
 पम ने पात्रीशीया पदर जाग उपर जाणवा ए रीते वेंद्रियने एकसो ने सात प्रकृ-
 तिनो उत्कृष्ट स्थितिवंध जाणवो

हवे तेद्रियनो उत्कृष्टस्थितिवंध कहे ठे जेटलो एकेंद्रियने एकसो ने सात प्रकृ-
 तिनो उत्कृष्ट स्थितिवंध कक्षो, तेथी पन्ना के० पचाशगुणो अने वेंद्रियना स्थिति-
 वध थकी चमणो जाणवो, एटले ज्ञानावरणादिक वीश प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवंध
 एकवीश सागरोपम ने सातइया त्रण जाग उपर, तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो पचाश
 रोपम, एम सर्व प्रकृतिउने विषे तेद्रियनो उत्कृष्टस्थितिवंध जाणवो

हवे चौरिंद्रियनो उत्कृष्टस्थितिवंध ते जेटलो एकेंद्रियने एकसो ने सात प्रकृतिनो स्थितिवंध कह्यो ते थकी सय के० सो गुणो अने वेंद्रियना स्थितिवंध थकी चार गुणो तथा तेंद्रियना स्थितिवंध थकी वमणो जाणवो, एटले मिथ्यात्वमोहनीयनो एकसो सागरोपम, तथा ज्ञानावरणादिक वीश प्रकृतिनो वेंतालीश सागरोपम ने सातइश्चा ठ जाग उपर, शोल कपायना सत्तावन सागरोपम ने सातइठ एक जाग, एम जे कर्मनी वीश कोनाकोनी सागरोपमनी स्थिति होय तेनु अष्टावीश सागरोपम ने सातइश्चा चार जाग उपर स्थितिवंध होय, एम सर्वत्र लेवुं.

अने असन्नीया पंचेंद्रियनो उत्कृष्टस्थितिवंध एकेंद्रियना बंध थकी सहससंगुणित के० हजार गुणो जाणवो, अने चौरिंद्रियना बंध थकी दशगुणो जाणवो. एटले मिथ्यात्वमोहनीयना हजार सागरोपम, शोल कपायना सागरोपमना सातइश्चा चार हजार जाग एटले पांचसें एकोत्तरे सागरोपम ने सातइश्चा त्रण जाग उपर तथा ज्ञानावरणादिक वीश प्रकृतिना सातइश्चा त्रण हजार जाग, तेना चारसें अष्टावीश सागरोपम ने सातइश्चा चार जाग उपर, एम जे कर्मनी वीश कोनाकोनी सागरोपमनी स्थिति तेना वे हजार जाग एटले वसें पच्चाशी सागरोपम ने सातइश्चा पांच जाग उपर जाणवा, जे प्रकृतिनी दश कोनाकोनी सागरोपमनी स्थिति, तेना हजार जाग एटले एकसो वेंतालीश सागरोपम ने सातइश्चा ठ जाग उपर, तथा जे कर्मनी पंदर कोनाकोनी सागरोपमनी स्थिति, तेना वसें चौद सागरोपम ने सातइश्चा वे जाग उपर जाणवा. एम उत्कृष्टस्थिति असन्नीत पंचेंद्रिय बांधे वैक्रिय शरीर, वैक्रिय अगोपांग, देवगति, देवानुपूर्वी, नरकगति, नरकानुपूर्वी, एवं ठ प्रकृति, एनी जघन्यस्थितिवंधनो स्वामी पण असन्नीत पंचेंद्रिय जाणवो. जे जणी एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रियने एनो बंध नथी, तेथी देवदिकनो बंध मूल दश कोनाकोनी सागरोपमनो ठे. ते मिथ्यात्वनी स्थितियें वेचतां सातइठ एक जाग आवे, तेने हजार गुणो करतां सातइश्चा हजार जाग थाय तेना एकसो वेंतालीश सागरोपम उपर सातइश्चा ठ जाग आवे, तेमज वैक्रियदिक अने नरकदिकना सातइश्चा वे हजार जाग थाय, तेना वसें पच्चाशी सागरोपम ने सातइश्चा पांच जाग उपर स्थिति जाणवी. ते वली पढ्योपमने असंख्यातमे जागें जणी करीयें तेवारे ए ठ प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध होय, अने चार आयुनो पढ्योपमना प्रमाण बंध जाणवो. एटले एकसो ने शोल प्रकृतिनो जघन्य स्थितिवंध

॥ हवे विकलेंद्रिय तथा असन्नीया पचेन्द्रियनो जघन्य
स्थितिवध कहे ठे ॥

विगल असन्निषु जिष्ठो, कणिष्ठेउं पल्लसंख जागुणो ॥

सुर निरयाउ समादस, सहस्स सेसाउ खुह जव ॥ ३८ ॥

अर्थ- विगलअसन्निषुजिष्ठो के० विकलेंद्रिय अने असंझी पचेन्द्रियनो जे उत्कृष्टस्थितिवध ठे ते थकी कणिष्ठेउं के० जघन्य स्थितिवध पल्लसखजागुणो के० पद्वयोपमने असरयातमे जागे ऊणो एक आयु वर्जनि शेष प्रकृतिनो वध जाणवो एटले वेंद्रियने ज्ञानावरणादिक वीश प्रकृतिना सातइया पच्चोतेर जाग ठे तेमाथी पद्वयोपमने असरयातमे जागे ऊणो जघन्यस्थितिवध जाणवो, तेन्द्रियने सातीया दोढसो जाग ठे ते पद्वयोपमने असरयातमे जागे ऊणो करता जघन्य स्थितिवध थाय, चौरिन्द्रियने सातीया त्रणसो जाग ठे तेमाथी पद्वयोपमने असरयातमे जागे ऊणो जघन्य स्थितिवध जाणवो एम जे प्रकृतिनो जेटलो उत्कृष्ट स्थितिवध कह्यो ठे तेथी पद्वयोपमने असरयातमे जागे ऊणो जघन्यस्थितिवध जाणवो

हवे आयुनो जघन्य स्थितिवध कहे ठे, तेमध्ये सुरनिरयाउसमादससहस्स के० देवायु तथा नरकायु, ए वे आयुनो जघन्यस्थितिवध समान ठे केम के देवता तथा नारकी दश वर्षपर्यंत मरण न पामे माटे दश हजार वर्ष जाणवु, तथा दश हजार वर्ष थकी समय समय अधिक करता यावत् तेत्रीश सागरोपम एक समय हीन सुधीना जे स्थितिना थानक ते मध्यमायु जाणवो, ते मध्ये परमायु एकेकास्थिति स्थानके असरयात देवायु होय, एम नारकीने विषे पणजाणवो परंतु एटलु विशेष जे नेवु हजार वर्षथी यावत् दश लाख वर्ष एटली स्थिति ते नरकायु नथी, धीजा सर्व स्थानक वस्तां ठे ए वे आयुथी सेसाउखुहुजव के० शेष थाकता रव्या जे मनुष्यायु तथा तिर्यगायु ए वे आयुनो जघन्य स्थितिवध खुत्रकजव एटले सर्वना अपेक्षाये न्हानो जव ते वसे ने ठपन्न आवलिका प्रमाण होय. अर्हीया आगम मध्ये मनुष्य तिर्यचनु जघन्यायु अंतरमुहूर्त प्रमाण कथु ठे पण जाणीये ठेवे जे ए अंतरमुहूर्त छुल्लक जव प्रमाण लेवो, जे जणी अंतर मुहूर्तना पण असरयाता जेद ठे, ते माटे ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ३८ ॥

॥ हवे सर्व प्रकृतिना जघन्यस्थितिवध जघन्य अवाधाकाल कहेठे ॥

सवाणवि लहु वधे, जिन्न मुहु अवाह आउ जिठेवि ॥

केइ सुराउ समजिण, मत मुहु विति आहार ॥ ३९ ॥

अर्थ—सवाणविलहुवधे के० स्वमतें सर्व बंधयोग्य एकसो ने वीज प्रकृतिना जघन्य स्थितिवधने विपे अवाह के० जघन्य अवाधाकाल जिनमुहु के० अतर मुहूर्त्तनो जाणवो, एटले जघन्यस्थितियें बांध्यु जे कर्म, ते अतर मुहूर्त्तसुधी पोतानो विपाक देखाटे नहीं, ते अवाधाकालें हीन निपेककाल कहीये हवे अहींआं जे विगेषठे ते देखाटे ठे आउजिठेवि के० उत्कृष्ट आयुनी स्थितिने विपे जघन्य अवाधाकाल पण होय, अने जघन्यस्थितिना आयुमा उत्कृष्ट अवाधाकाल पण होय तथा उत्कृष्ट आवखें उत्कृष्ट अवाधाकाल होय, तथा जघन्य आयुप्ये जघन्य अवाधाकाल होय, एम आयु.कर्मने विपे अवाधाकालनी चउजगी थाय, केम के अतर मुहूर्त्त शेष आयुयें पण मनुष्य तथा तिर्यंच परजवायु, तेत्रीश सागरोपमनु बाधे ठे अने पूर्व कोटीना त्रीजा जाग शेष आयुये पण परजवायु जघन्य बाधे ठे तथा पूर्व कोटीनो त्रीजो जाग शेष रहे थके तेत्रीश सागरोपमायु बाधे ठे, तथा अंतरमुहूर्त्त शेषे खुलक जवायु पण बाधे एम स्वमतें सर्व प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवध कखो

हवे मतातरें कहे ठे केउसराउसमजिण के० कोउ एक आचार्य जिननामकर्मनो जघन्यस्थितिवध जघन्य देवायु जेटलो होय एम कहे ठे एटले दश हजार वर्षनो जघन्यस्थितिवध आठमा गुणठाणाना ठठा जागने प्राते चरमबंध एटलो होय, तथा दश हजार वर्ष नरकायु जोगवी पण जिन थाय, तेनी अपेक्षाये पण ए जघन्यवध माने ठे अहींआ तत्व केउलिगम्य ठे. तथा मतमुहुधितियाहार के० आहारक शरीर अने आहारक अगोपाग, ए वे प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवध आठमा गुणठाणाने प्राते चरमवधे अतरमुहूर्त्त प्रमाण होय, एम माने ठे ते जाणीयें ठेये के, आगमिक मते अप्रमत्त गुणठाणे अंतरमुहूर्त्तनो वध पचाशक मध्ये प्रायश्चित्तविधि पचाशकनी वेतालीशमी गाथाये कखु ठे, ते अपेक्षाये कहेता हशे, पण तेउने उरकृष्ट वधमान पण हशे ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ३९ ॥

॥ हवे कुल्लकजवनु मान कहीये ठेये. ॥

सत्तरस समहिआ किर, इ गाणु पाणं मिहुंति खुहु जवा ॥

सगतीस सय तिहुत्तर, पाणू पुण इग्ग मुहुत्तंमि ॥ ४० ॥

अर्थ—सत्तरससमहिआकिर के० सत्तर जव जाजेरा तेरसे पंचाणु अश, अठारमा जावना अधिक निशें इगाणुपाणमिहुतिखुहु जवा के० एक आसोआसमाहे होय, कुल्लक जव एटले निगोविआना न्हाना जव जाणवा एवा सगतीससयतिहुत्तर के० साउत्रीशसैं ने तहोत्तेर पाणू के० आसोआस पुण के० वली इग्गमुहुत्तंमि -के० एक

મુહૂર્તમાં હોય, જે જાણી રોગ રહિત વલિષ્ઠ નિશ્ચિત એવા તરુણ પુરુષના સાત શ્વાસો-
શ્વાસેં એક થોવ થાય એવા સાત થોવે એક લવ ઇટલે ઊગળપચાશ શ્વાસોશ્વાસેં એક
લવ થાય એવા સત્તોતેર લવે એક મુહૂર્ત થાય, તેને ઊગળપચાશ ગુણ કરતાં ત્રણ
હજાર સાતસેં ને તદ્દોત્તર શ્વાસોશ્વાસ અતર મુહૂર્તમાં થાય. કોશ્ક આચાર્ય નાડીના
ઝલાલાને પળ શ્વાસોશ્વાસ કહે છે અને વસેં ઠપન્ન આવલી પ્રમાણ એક કુલ્લક
જવ હોય. એવા પાંશઠ હજાર પાંચસેં ને ઠવીશ કુલ્લક જવે એક અંતરમુહૂર્ત થાય,
તેથી વસેં ઠપન્ને પાંશઠ હજાર પાંચસેં ને ઠવીસ સાથેં ગુણતાં એક ક્રોન, શઢશઠ
લાલ, સીતોતેર હજાર, વસેં ને શોલ, ઇટલી આવલી થાય, તેને સાઢત્રીશસેં ને તદ્દો-
ત્તર શ્વાસોશ્વાસેં વહેંચીયેં, તેવારેં ચુમ્માલીશસેં ને ઠેંતાલીશ આવલી એક શ્વાસોશ્વાસ
માંદે હોય, અને શેષ લે હજાર ચારસેં ને અઘાવન આવલી રહે, તેને સાઢત્રીશસેં
ને તદ્દોત્તરનો જાગ નાવે, તેમાટેં એક આવલીના સાઢત્રીશસેં ને તદ્દોત્તર જાગ કરીયેં.
તેવા ચોવીશસેં ને અઘાવન અશ ચુમ્માલીશસેં ને સમતાલીસમી આવલીના ઉપર લાગે

ઇટલે એક શ્વાસોશ્વાસના કુલ્લક જવ સત્તર, તે એકેકા કુલ્લક જવની વસેં ઠપન્ન
આવલીને સત્તર ગુણ કરતાં તેંતાલીશસેં ને લાવન થાય શેષ ચોરાણું આવલી પૂર્ણ
અને પચાણમી આવલીના સાઢત્રીશસેં તદ્દોત્તરીઆ ચોવીશસેં ને અઘાવન જાગ ઉપર,
ઇટલો અઢારમા જવનો કાલ ગયે થકે એક શ્વાસ પૂર્ણ થાય ॥ ૪૦ ॥

પણ સઠિ સઢસ પણ સય, ઠત્તીસા ઇગ મુહુત્ત ખુહ જવા ॥

આવલિયાણદોસય, ઠપ્પન્ના એગ ખુહુ જવે ॥ ૪૧ ॥

અર્થ—હવે પણસઠિસઢસપણસયઠત્તીસા કે૦ પાંશઠ હજાર, પાંચસેં ને ઠત્રીશ,
ઇટલા ઇગમુહુત્તખુહુજવા કે૦ એક મુહૂર્તના કુલ્લક જવ થાય, તેને સાઢત્રીશસેં ને
તદ્દોત્તર શ્વાસોશ્વાસેં વહેંચીયેં, તેવારેં એક શ્વાસોશ્વાસમા સત્તર જવ પૂર્ણ અને ઉપર
સાઢત્રીશસેં તદ્દોત્તરીઆ તેરસેં ને પચાણુ જાગ વધે, અને અઢારમા જવમાં (૩૭૭૩)
જાગ પૂર્ણ હોય તેવારેં જવ પૂર્ણ થાય, સાટે શેષ અઢારમા જવમાં (૩૩૭૭) આગલા
શ્વાસોશ્વાસના અશ માંદે આવે તેવારેં જવ પૂરો થાય, અને લે શ્વાસોશ્વાસમાંદે ચો-
ત્રીશ જવ પૂર્ણ થાય. અને પાંત્રીશમા જવના (૩૭૭૩) તેરીઆ (૩૭૭૦) અશ
પાંત્રીશમા જવના વધે, તથા ત્રણ શ્વાસોશ્વાસમાં લાવન જવ પૂરા થાય, અને ત્રેપનમા
જવમા (૩૭૭૩) તેરીયા ચારસેં ને લાર અશ પૂરાય અથવા લે શ્વાસોશ્વાસમાં પાત્રીશ
જવ ગણીયેં, તો શેષ (૭૦૩) અંશ ઘટે, એમ સ્વમતે વિચારી કહેવા એમ નિગોવિર્ઠ
જીવ એક શ્વાસોશ્વાસમાંદે સત્તર જવ જાગેરા કરે.

तथा एक थोवमांहे एकसो ने एकवीश कुल्लक जव अने एक जवना पांचसें ने ओगणचालीश अंश करीये, एवा (३१७) अंश (१२१) मा जवना होय, तथा एक लवमध्यें आठसो एकावन कुल्लक जव पूर्ण होय, अने उपर वली वावनमा जवना सत्तोतेरीआ नव जाग होय एक लवनी आवली वे लाख, सत्तर हजार, आठसें ने पच्चाशी, ते उपर वली एक आवलीना सत्तोतेरीआ एकोत्तर जाग; तथा एक थोव मांहे आवली एकत्रीश हजार, एकसो ने ठवीश उपर वली एक लवना पांचसें उंगणचालीश जाग करीये, तेवा त्रणसें ने वे जाग आवे ॥ ४१ ॥

॥ हवे उत्तरप्रकृति आश्रयीने उत्कृष्टस्थितिवंधना स्वामि कहे ठे. ॥

अविरय सम्मो तिष्ठ, आहार डगा मराउ अपमत्तो ॥

मिच्छा दिष्टीबंधइ, जिष्ठ छिइ सेस पयमीण ॥ ४२ ॥

अर्थ—अविरयसम्मोतिष्ठ के० अविरति सम्यक्दृष्टि मनुष्य पूर्वं मिथ्यात्व प्रत्ययें नरकायु बांध्यु ठे जेणे एवो मनुष्य द्वायोपशमिक सम्यक्त्व लहीने, तेणे करी तीर्थ-करनामकर्म पठी ते नरकगतिमांहे जातो सम्यक्त्व वमतो ते सम्यक्त्व वमताने ठेहेले. समयें जिननामनी उत्कृष्टस्थिति बांधे. जे जणी ए जिननामना बंधक मांहे एहिज अति संक्लिष्टपण ठे, अति संक्लेशें उत्कृष्ट स्थितिवंध थाय ठे तथा आहारडुगाम-राउअपमत्तो के० आहारकष्टिक अने अमरायु पटले देवायु, ए त्रण प्रकृतिनी उत्कृष्ट-स्थितिवंधनो स्वामी, अप्रमत्त साधु जाणवो जे जणी आहारकशरीर तथा आहारक अंगोपांग, ए वे प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवंध प्रमत्तगुणगणाने सन्मुख थयेलो एवो अप्रमत्त यति ते अप्रमत्तगुणगणाने चरमवधे बांधे एना बंधकमांहे एहिज अति संक्लिष्ट ठे, तथा देवताना आयुनो उत्कृष्टस्थितिवंध स्वामी अप्रमत्तगुणस्थानक वर्त्ति साधु जाणवो; पण पटलु विशेष जे प्रमत्त गुणस्थानकें आयुवध आरंजीने अप्रमत्तें चढतो साधु बांधे आयुबंध स्थानक मांहे एहिज अतिविशुद्धस्थानक ठे, केमके शुजायुनो वध उत्कृष्ट विशुद्धियें करी होय ठे.

ए चार प्रकृतिथी सेसपयमीण के० शेष थाकती जे एकसो ने शोल प्रकृति तेनो जिष्ठछिइ के० उत्कृष्ट स्थितिवंधनो स्वामि मिच्छादिछिवंध के० मिथ्यादृष्टि जीव जाणवो, पटले संझी पचेंद्रिय सर्व पर्याप्तिये करी पर्याप्तो मिथ्यादृष्टि जीव बांधे जे जणी ए एकसो ने शोल प्रकृतिमध्ये मनुष्यायु अने तिर्यगायु, ए वे आयु विना शेष एकसो ने चौद प्रकृतिनुं उत्कृष्ट स्थितिवंध - संक्लेश परिणामे थाय, तेजणी मि-थ्यात्वथी अधिक कोइ अन्य अर्हीआं पण असंरयाता अध्यवसाय स्थानक ठे, पण ते मध्ये स्वस्वबंध लेवा, तथा

मनुष्यायु तो विशुद्धिये उत्कृष्टस्थितिक वधाय अने तेना वधक माहे अतिविशुद्धिये अविरति सम्यकृष्टि देवता होय, एटले सम्यकृष्टि देवता अतिविशुद्धिये मनुष्य-
गतिनो वधक होय, पण ते देवता त्रण पद्योपमायु न वाधे, केम के देव तथा
नारकीमाहेथी आवेला जीव सरयाता वर्षायुवाला मनुष्य, तिर्यच थाय, पण अस-
रयाता वर्षायुवाला मनुष्य तिर्यच न थाय तथा मिथ्यात्वगुणगणानी अपेक्षायें साम्रादन
विशुद्ध ठे, केम के जे जीवे सास्वादन गुणगण स्पष्ट्यु ते नियमा जव्य होय अने
अर्द्धपुण्यपरावर्तमाहे मोक्ष जाय तथापि सम्यक्त्व वमता सास्वादन होय, तेथी
सक्लिष्ट जाणवो तेथी तिहां मनुष्यायु अने तिर्यचायुनो वधक सक्लिष्ट परिणामें
जाणवु ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४२ ॥

॥ एम गुणस्थानके स्वामित्व कहीने, हवे जीवजेदें कहेठे ॥

विगल सुहुमाउग तिग, तिरिमणुयासुर विजवि निरयडग ॥

एगिदि आवरा यव, आईसाणा सुरु कोस ॥ ४३ ॥

अर्थ-विगलसुहुम के० विकल जातित्रिक तथा सूक्ष्म, अपर्याता अने साधारण,
ए सूक्ष्मत्रिक तथा आउग तिग के० नरकायु, तिर्यचायु, अने मनुष्यायु, ए त्रण
त्रिकनी नव प्रकृति तथा सुर के० देवद्विक एटले देवगति ने देवानुपूर्वी तथा विजवि
के० वैक्रियद्विक तथा निरयडगं के० नरकद्विक एटले नरकगति अने नरकानुपूर्वी,
एव पदर प्रकृतिनु उत्कृष्ट स्थितिवधनस्वामी तिरिमणुया के० पूर्वकोटी मध्यवर्ति
आयुष्यवाला मिथ्यादृष्टि सङ्गीआ गर्पज मनुष्य तथा तिर्यच पंचद्विय होय, जे
जणी ए पदरमाहेथी मनुष्यायु तिर्यचायुविना शेष तेर प्रकृतिनो वध जव प्रत्यये
देवता नारकीने नथी, तथा विकलत्रिक अने सूक्ष्मत्रिकनो वध, एकद्विय वैद्वियादिकने
होय पण तेने उत्कृष्ट स्थितिये न वधाय तथा मनुष्यायु अने तिर्यचायु पण देवता
तथा नारकी वाधे ठे, तो पण ते त्रण पद्योपमनी उत्कृष्टस्थितिगलो आयु न वाधे,
केम के देवता तथा नारकी चवीने पूर्वकोटी वर्षथी अधिक आयुष्यवाला मनुष्य
तथा तिर्यचमाहे जवप्रत्ययेज अवतरे नही, ते माटे पूर्वकोटी आयुना धणीज
मनुष्य तथा तिर्यच पूर्वकोटीना त्रीजा जागना प्रथम समयें परजवायु पूर्वकोटी
त्रिजागाधिक त्रण पद्योपमनु उत्कृष्टस्थितिक मनुष्यायु तथा तिर्यचायु वाधे, तेथी
ते मिथ्यात्त्रीज ए वे स्थितिना उत्कृष्ट वधाधिकारी जाणवा, अने सास्वादन गुणगणे
पढता जणी तेथी विशुद्धि न होय, तेथी ते सास्वादनी पण एनो वधाधिकारी
नथी, अर्द्धाआ स्वस्ववधयोग सक्लेश लेवो

एगिदिथावरायव के० एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम, आतपनाम, ए त्रण प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवध, वीश कोडाकोडी सागरोपमरूप तेना वंधाधिकारी आईसाणासुरु-
क्षोसं के० जवनपति, व्यतर, ज्योतिपी, ए त्रण तथा सोधर्म अने ईशान, ए आदिना
वे देवलोका, एटला स्थानकना मिथ्यात्वी देवता पृथ्वी, अप् अने वनस्पति, ए त्रण-
मांहे गुजस्थानमध्ये अवतरे, तेथी तेने तत्प्रायोग्य ए त्रण प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थिति-
बंध वधाय, अने मनुष्य तथा तिर्यंच, ए वे तो सक्केशें करी अठार कोडाकोडीनी
स्थिति बांधे, तेथी ए एना अधिकारी न कहा, अने सनत्कुमारादिक देवलोका
उपरला वैमानिक देवताने पृथ्वीकायादिक मध्ये अवतरवु नथी तेथी ते ए त्रण
प्रकृति न बाधे. तथा एकेंद्रिय अने विकलेंद्रिय, ए त्रण प्रकृति बांधे
खरा, परंतु तेउने उत्कृष्टस्थितिवध नथी अने असंन्याता वर्पायुवाला मनुष्य
तथा तिर्यंच, ए त्रण प्रकृति न बांधे, जे जणी तेने देवता बिना अन्य स्थानकें अव-
तरवु नथी ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ४३ ॥

तिरि उरल डगुज्जोअं, ठिवठ सुर निरथ सेस चउग-
इच्छा ॥ अथ जघन्यस्थितिवंध स्वामीनाह ॥ आहा-
र जिणमपुवो, नियट्टि संजलण पुरिसलहू ॥ ४४ ॥

अर्थ-तिरिउरलडगुज्जोअ के० तिर्यंचगति, तिर्यंचानुपूर्वी तथा औदारिक शरीर
अने औदारिक अंगोपांग, पांचमुं उद्योतनाम अने ठंडु ठिवठ के० ठेवहु संघयण, एठ
प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवध, वीश कोडाकोडी सागरोपम ठे, तेना वधाधिकारी स्वस्वप्रायो-
ग्य अति सक्केशे वर्त्तता सुरनिरथ के० मिथ्यात्वी देवता तथा मिथ्यात्वी नारकी होय,
केम के मनुष्य तथा तिर्यंच गर्जज पचेंद्रिय ए ठ प्रकृतिने सक्केशें वर्त्ततां अठार
कोडाकोडी सागरोपमनी स्थिति बांधे अने तेथी अति सक्किष्ट होय तो नरक
प्रायोग्य प्रकृतिनो वध करे अने देवता नारकीने तो नरक प्रायोग्य बांधवुज नथी, ते
माटे ते अति सक्किष्टे ए ठ प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवध करे तेमध्ये पण औदारिक
अंगोपांग अने ठेवहु संघयण, ए वे प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिवध चोथा, पांचमा,
ठठा, सातमा अने आठमा देवलोका देवताने होय पण नीचला देवताने न होय,
जे जणी नीचेना देवता तो अतिसक्केशे एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधे ठे तेथी तेने ए वे
प्रकृतिनो अठार कोडाकोडी सागरोपमनी वध होय, एम चोवीश प्रकृतिना उत्कृष्टा-
स्थितिवध स्वामी कहा तथा आहारकदिक अने देवायुनो उत्कृष्टस्थितिवंध स्वामी
अप्रमत्त साधु कह्यो, अने जिननामकर्मनो उत्कृष्टस्थितिवध स्वामी नरकाभिमुख
सम्यक्त्व वमतो मनुष्य कह्यो. एम अठावीश प्रकृति थइ

तेषी सेसचउगइआ के० शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीयनी नव, अंतरायनी पांच, शोल कपाय, एवं पांत्रीश तथा जय, जुगुप्ता, वर्णचतुष्क, तेजस, कर्मण, अगुरुलघु, उपघात, निर्माण, मिथ्यात्व, ए सुमतालीश प्रकृति ध्रुववधिनी तथा अशाता, अरति, शोक, नपुसकवेद, पंचेंद्रियजाति, हुंमसंस्थान, पराघात, उश्वास, कुलगति, त्रसचतुष्क, अथिरठक, नीचैगोंत्र, ए वीश अध्रुववधिनी प्रकृति, एवं शरुशठ प्रकृतिना उत्कृष्टस्थितिवंध स्वामी अतिसक्लेशें वर्त्तता चतुर्गतिक मिथ्यात्वी जीव जाणवा तथा शाता, हास्य, रति, स्त्रीवेद, पुरुषवेद, नरकछिक, आदिनां पाच संस्थान, तथा आद्य सधयणपंचक, शुजखगति, स्थिरपदक, उच्चैगोंत्र, ए पञ्चीश प्रकृति अध्रुववधिनी तेना उत्कृष्टस्थितिवधक स्वस्ववध प्रायोग्य अति सक्लेशें वर्त्तता एवा चातुर्गतिक मिथ्यात्वी जीव होय ए रीते वाणुं प्रकृतिना उत्कृष्टस्थितिवध स्वामी मिथ्यात्वी जीव कहा

ह्वे सर्व प्रकृतिना जघन्यस्थितिवध स्वामी कहे ठे आहार के० आहारक शरीर अने आहारक अगोपाग, ए आहारकछिकनी जघन्यस्थिति अत कोडाकोनी अथवा अंतरमुहूर्त्त प्रमाण अने जिण के० जिननाम कर्मनी जघन्यस्थिति अत कोटीकोटी अथवा दश सहस्र वर्ष प्रमाण तेना वधक क्षपकश्रेणीयें चढतां मनुष्यो के० अपूर्वकरण नामा आठमु गुणठाणु तेना ठछा जागने चरमवधें वर्त्ततां एवां मनुष्य होय, जे जणी ए त्रण प्रकृतिना वधकमांहे एहिज अतिविशुद्धता ठे, एथी अधिक विशुद्धि बीजे स्थानकें नथी अने लघुस्थिति पण त्रण आयुविना शेष एकसो सत्तर प्रकृतिनी मननी विशुद्धियेंज होय ठे.

नियद्विसंजलणपुरिसलहू के० अनिवृत्ति करणनामा नवमा गुणस्थानकें क्षपकश्रेणीयें चढता आप आपणा वधव्यवछेदने चरम समयें पुरुषवेदनो आठ वर्षनो, सज्वलना क्रोधनो वे मासनो, संज्वलनमाननो एक मासनो, संज्वलनमायानो अर्द्धमासनो, सज्वलन लोचनो अतर मुहूर्त्तनो, जघन्यस्थितिवध अनुक्रमें पहेला, बीजा, प्रीजा, चोथा अने पांचमा जागने प्रांतें वांधे ए पांच प्रकृतिना वधस्थानकमांहे एहिज अति विशुद्धि ठे, जो पण उपशमश्रेणीयें नवमा गुणस्थानकें पांचमा जागने प्रांतें स्वस्ववध व्यवछेद सजवे, तथापि ते क्षपकथी अति विशुद्धि नहीं तेषी ते न लीधा ए आठ प्रकृतिना जघन्यस्थितिवध स्वामी कहा ॥ ४४ ॥

साय जसु च्चा वरणा, विग्ध सुहुमो विजधि ठ असन्नि ॥

सन्नीवि आठ वायर, पज्जे गिदिठ सेसाणं ॥ ४५ ॥

અર્થ—સાય કે^૦ શાતાવેદનીય, જસુચાવરણા કે^૦ યશઃકીર્તિનામ, ઊચ્ચેગોત્ર, તથા આવરણ એટલે પાંચ જ્ઞાનાવરણ, ચાર દર્શનાવરણ, एवं વાર તથા વિગ્ધ કે^૦ પાંચ અંતરાય, એ સત્તર પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવંધ સ્વામી સુદુમો કે^૦ સૂક્ષ્મસંપરાયનામા દશમા ગુણસ્થાનકના ચરમ સમયવર્તિ જીવ હોય, જે જાણી એ સત્તર પ્રકૃતિના વંધ માંહે એહિજ વિશુદ્ધિ છે, જો પણ શાતાવેદનીયનો વંધ એથી વિશુદ્ધ વારમે ગુણઠાળે છે પણ તે એક સામાયિક યોગ્યપ્રત્યયીઠસ્થિતિવંધ છે, પણ કપાય પ્રત્યયીઠ સ્થિતિવંધ નથી, તેથી તે વિવદ્યો નથી. એ પચ્ચીશ પ્રકૃતિ થઈ.

વિભવિત કે^૦ વૈક્રિય શરીર, વૈક્રિય અંગોપાંગ, દેવગતિ, દેવાનુપૂર્વી, નરકગતિ અને નરકાનુપૂર્વી, એ વૈક્રિયપટ્ટક, એ ઠ પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવંધ સ્વામી અસન્નિ કે^૦ અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ હોય, કેમ કે એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિયને તો દેવ તથા નરકગતિમાંહે અવતરવું નથી, તેથી તેને તત્પ્રાયોગ્ય એ ઠ પ્રકૃતિનો વંધ ન હોય, અને સન્નિઆને તો ઊત્કૃષ્ટસ્થિતિવંધ વીશ કોઢાકોડી સાગરોપમનો હોય તેમજ સન્નિઆને એ ઠ પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવંધ પણ અંત.કોઢાકોડી સાગરોપમનો હોય, તેથી તે અહીંઆં ન લીધા, કેમ કે એ ઠ પ્રકૃતિ નામકર્મની છે. તે જાણી મિથ્યાત્વ સાથે જાગ દેતાં સાગરોપમના સાતઠ્ઠા વે જાગ આવે, તેનો હજાર ગુણો અસન્નિઆ પંચેન્દ્રિયનો વંધ છે, તે જાણી વૈક્રિયદ્વિક, નરકદ્વિક, એ ચાર પ્રકૃતિનો વંધ તો સાતઠ્ઠા વે હજાર જાગના વસે ને પંચાશી સાગરોપમ અને ઉપર સાતઠ્ઠા પાંચ જાગ જાણવા, તથા દેવદ્વિકના સાતઠ્ઠા હજાર જાગના એકસો વેંતાલીશ સાગરોપમ ઉપર સાતઠ્ઠા ઠ જાગ તે વલીપટ્ટોપમને અસહ્યાતમે જાગે હીન એટલો એ પ્રકૃતિનો અસન્નિઆ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ સર્વે પર્યાપ્તિયે કરી પર્યાપ્તાને જઘન્ય સ્થિતિવંધ સ્વામીત્વપણુ હોય

સન્નિવિ કે^૦ સજ્ઞીપંચેન્દ્રિય ગર્જજ, તિર્યંચ અને મનુષ્યને તથા અપિ શબ્દથકી અસંજ્ઞી પણ લેવા, તેમાંડે સંજ્ઞી અથવા અસંજ્ઞી એ આઠ કે^૦ ચારે પ્રકારનું જઘન્ય સ્થિતિક આયુ વાધે તે મધ્યે એક મનુષ્યાયુ, વીજું તિર્યંચાયુ, એ વે આયુના જઘન્ય સ્થિતિવંધ સ્વામી એકેન્દ્રિયાદિકથી માંડીને પંચેન્દ્રિયપર્યંત સર્વે જીવ હોય અને ચારે આયુના જઘન્યસ્થિતિવંધ સ્વામી સન્નિઆ અને અસન્નિઆ એ વે હોય. एवं પાંત્રીશ પ્રકૃતિ થઈ

સેસાણ કે^૦ તેથી શેષ રહી જે નિઝાપચક, કપાય ચાર, સ્ત્રીવેદ, નપુંસકવેદ, દ્વાસ્યપટ્ટક, મિથ્યાત્વમોહનીય, મનુષ્યદ્વિક, જાતિપચક, ઔદારિકદ્વિક, તેજસ, કાર્મણ, આતપ, ઊચોત, પ્રશાતાવેદનીય, અગુરુલઘુ, નિર્માણ, સંસ્થાનઠક, સંઘયણઠક, વર્ણચતુષ્ક, ૧૬, ૧૫, પરાધાત, ઉશ્વાસ,

તેદિક, નીચેગોંત્ર, એ પંચાશી પ્રકૃતિનો જઘન્યસ્થિતિવંધ સ્વામી વાયરપક્ષોર્ગિંદીઝ કે
 વધિપર્યાપ્તો વાદર એકેંદ્રિયપર્યાપ્તો સ્વસ્વ પ્રાયોગ્ય વિશુદ્ધિસ્થાનકે વર્તતો મિથ્યાત્વી
 તીવ્ર હોય, જે જાણી દશમા તથા નવમા ગુણસ્થાનકવર્તિ સાધુ પણ જઘન્યવંધનો
 પ્રધિકારી હોય છે, પરંતુ તેને એ પંચાશી પ્રકૃતિનો વધ નથી તેથી તે વીજી પ્રકૃતિ-
 ના અધિકારી છે, તેથી અસંખ્યાતગુણો વાદરપર્યાપ્તા એકેંદ્રિયને જઘન્યવધ સ્વામીત્વ
 જાણવો. એ તથાવિધ વિશુદ્ધિમાટે વાધે અને અનેરા એકેંદ્રિય તો તેવી વિશુદ્ધિથી
 રહિત છે માટે અધિકી વાધે, અને ચિકેંદ્રિય તથા પચેંદ્રિય તો સ્વજાવેજ અધિકી
 વાધે તે માટે તે ન લેવા ઈથી વીજા સર્વ વંધ અધિક છે એમ જઘન્યસ્થિતિવંધ સ્વામી
 કહ્યા ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૪૫ ॥

॥ હવે ઉત્કૃષ્ટાદિ સ્થિતિવંધને વિષે ચાર જાંગા સ્થિતિવધના કહે છે ॥

ઉક્કોસ જહ સ્પીયર, જંગાસાહ અણાહ ધુવ અધુવા ॥

ચણહા સગ અજહન્ના, સેસતિગે આઝ ચણસુ હહા ॥ ૪૬ ॥

અર્થ—ઉક્કોસજહ્ણીયરજગા કે એક ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ, વીજો જઘન્યસ્થિતિવંધ,
 તે બે થકી ઇતર ઇટલે વીજા વિરોધિજાગા બે કહે છે એક અનુત્કૃષ્ટ વીજો અજઘન્ય-
 સ્થિતિવધ, એ ચાર જગ થયા એ ચારમાહે સર્વ સ્થિતિવધ સમગ્રહા. તિહાં જે સર્વ
 પ્રકૃતિનો આપઆપણા સ્થિતિવધમાહે અધિક સ્થિતિવધ તે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ જાણવો
 જેમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમનો સંપૂર્ણ વધ, તે ઉત્કૃષ્ટસ્થિ-
 તિવધ કહીયે અને તે થકી એકસમય હીન, બે સમય હીન કરતાં કરતાં યાવત્ અતરસ્થિ-
 તિવધે જેટલાં સ્થિતિવધના સ્થાનક વધાય, તે સર્વ અનુત્કૃષ્ટસ્થિતિવધનાં સ્થાનક
 જાણવાં. તે સ્થાનક અસંખ્યાતા હોય ઇટલે એક ઉત્કૃષ્ટ થકી જિન્ન તે સર્વ અનુત્કૃષ્ટ-
 સ્થિતિવધનાં સ્થાનક જાણવા એમ એ બે વધમાહે સર્વ સ્થિતિવધના સ્થાનક સમ-
 ગ્રહા, તથા જે સ્થિતિવધ સ્થાનકથી ઊંટુ વીજુ કોઈ સ્થિતિવધનું સ્થાનક ન હોય તે
 જઘન્યસ્થિતિવધ સ્થાનક જાણવું, અને તેથી સમયાધિક સમયાધિક સ્થાનક લેતાં
 યાવત્ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિપર્યંત જે અસંખ્યાતાં સ્થાનક થાય, તે સર્વ અજઘન્ય સ્થિતિવ-
 ધનાં સ્થાનક જાણવા એમ એ બે વધમાહે પણ સર્વ સ્થિતિવધનાં સ્થાનક સમગ્રહાં
 એ રીતેં જેવારેં ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ જિન્ન ત્રિવક્ત્રીયે, તેવારેં તેથી વીજા સર્વ અનુત્કૃષ્ટ વધ-
 સ્થાનક હોય, અને જેવારેં જઘન્યસ્થિતિવધ એક જિન્ન લેખવીયેં તેવારેં તેથી વીજા
 સર્વ અજઘન્ય સ્થિતિવધના સ્થાનક હોય એ રીતેં એ ચાર વંધ કહ્યા.

હવે તિહાં વહી સાદિ અનાદિ પ્રકારેં ચાર જાગા કહે છે જે વધવ્યવહેદ થયા
 પત્તી ફરી વધાય, તે પ્રથમ સાહ કે એ સાદિવંધ અને જે વધના પ્રવાહની આદિ ન

पामीयें ते वीजो अणाइ के० अनादिवध अने जे वंधनो प्रवाह केवारें पण विछेद नहीं पामशे, ते वीजो धुव के० ध्रुवबंध, एटले अनंत, ए अजघ्न्यनी अपेक्षायें जाणवो, तथा जे प्रकृतिनो वध प्रवाह विछेद पामशे ते अधुवा के० अध्रुव एटले सांत, ते जघ्न्यनी अपेक्षायें जाणवो एम ए चार जांगा ते जघ्न्य अजघ्न्यादिक स्थिति-वधनेविषे विचारे ठे.

चउहासगअजहृत्ता के० त्यां एक आयु विना वीजा सात कर्मना अजघ्न्यस्थितिबंध चार जांगे होय, ते कहेठे एक मोहनीयकर्मनुं जघ्न्य नवमा गुणठाणाने चरम समये होय, तथा ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, वेदनीय, नामकर्म, गोत्रकर्म, अने अतराय, ए ठ कर्मनो जघ्न्यवध दशमा गुणठाणाने ठेहेले समयें होय माटें ते स्थानक जे जीवे लक्षुं नथी तेने सघला अजघ्न्यस्थितिबंध जाणवा, जे जणी तेणे जघ्न्यस्थितिबंध लह्यो नथी तेने तेथी अजघ्न्य अनादि जांगो पहेलो जाणवो अने जे जीवे उपशम श्रेणीयें ते स्थानकें जघ्न्यस्थितिबंध करी अथवा अवधक यइने पठी फरी अजघ्न्यस्थितिबंध करे ते सादि नामें वीजो जांगो जाणवो, अने जे जघ्न्य हशे ते अवश्य मोहे जाशे, तेवारें ते रूपकश्रेणीयें अजघ्न्यवध करशे तिहां अजघ्न्यस्थितिबंधनु सांतपणुं यशे, ते सांत नामा वीजो जांगो जाणवो, तथा अजघ्न्य केवारें पण श्रेणी करशे नहीं, ते माटें ते जघ्न्यस्थितिबंध करशेज नहीं, तेथी तेने अजघ्न्यस्थितिबंध अनंत नामे चोथे जांगे जाणवो. एम सात कर्मनो अजघ्न्यस्थितिबंध, चार जेदें कह्यो

तथा ए सात कर्मना अजघ्न्यबंधथी सेसतिगे के० शेष रह्या जे जघ्न्य, उत्कृष्ट अने अनुत्कृष्ट, ए त्रण बंध तथा आउचउसु के० आयु.कर्मना चार वध तिहां सादि अने सांत, ए उहा के० वे वे जांगा होय, ते कहे ठे. ते मध्यें सात कर्मनो उत्कृष्ट वध तो अति संक्षिप्त मिथ्यादृष्टि संझी पचेंद्रिय पर्याप्तानें होय, ते उत्कृष्टबंध सादि जाणवो. तथा ते उत्कृष्टवध तो वे समय लगे होय, अने वीजे समयें ते उत्कृष्टबंध-यकी समयादिक हीन अनुत्कृष्टवध करे ते जणी उत्कृष्टबंध सांत जाणवो, अने वली अनुत्कृष्टवधकी समयादिक हीन वध करतां उत्कृष्टवधनी सादि अने वली पण अनुत्कृष्टवध करे तथा अवधक होय तेवारें अनुत्कृष्टवधनुं सांतपणुं तथा जघ्न्य-वध एक समयमात्रनो ते नवमा, दशमा गुणठाणाने प्रांतसमये होय, ते एक समय मात्र जणी सादि सात जाणवो एम सात कर्मना त्रण स्थितिबंध सादि अने सांत ए वे जांगा कह्या तथा आयु कर्म जव मध्ये एक वार वधाय, तेथी तेना उत्कृष्ट, अनुत्कृष्ट, जघ्न्य अने अजघ्न्य, ए चारे स्थितिबंध सादि अने सांत, ए वे जांगे होय केम के

आयु बांधवा मांडे, तेवारे सादि अने अंतरमुहूर्त वांधी रह्या पठी सांत, ए वे जांगा होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४६ ॥

॥ एम मूलप्रकृतिना चार स्थितिवधना सादि, बीजो अनादि, सांत अने अनंत, ए चार जांगा विचारीने हवे ते चार जागा उत्तर प्रकृतिने विषे विचारीये ठेये ॥

चउ मेउ अजइन्नो, संजलणा वरण नवग विग्घाणं ॥

सेस तिगिसाइ अधुवो, तइ चउहा सेस पयडीणं ॥ ४७ ॥

अर्थ—संजलण के० संज्वलनो क्रोध, संज्वलनो मान, संज्वलनी भाया अने संज्वलनो लोच, ए चार कपायनो जघन्यस्थितिवध, वे भास, एक भास, अर्द्धभास अने अंतरमुहूर्तरूप अनुक्रमे जाणवो ते नवमा गुणगणे स्वस्व वधविष्टेदने प्रथमसमये होय, तथा आवरणनवगविग्घाणं के० पांच झानावरण, चार दर्शनावरण, पांच अंतराय, ए चौद प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवध, अंतरमुहूर्त मान दशमा गुणगणाने चरमबंध होय, ते बिना बीजा सर्व स्थितिवध अजघन्य जाणवा ए अठार प्रकृतिनो चउ-मेउअजइन्नो के० अजघन्य स्थितिवध चार भेदे होय, ते कहे ठे के जीवे नवमुं अने दशमु गुणगणं कळुं नथी, तो तेणे जघन्यस्थितिवध नथी कळ्यो अजघन्यवध अनादि जाणवो ए प्रथम जग तथा जेणे जघन्यवध करी वढी श्रेणीची पडतां समयाधिक स्थितिवध अजघन्य करे, तिहां सादि, ए बीजो जग जाणवो तथा जे जव्य दशे ते अवश्य श्रेणी करशे, तेवारे तेने अजघन्यस्थितिवधनु सांतपणु थशे, ए त्रीजो जग जाणवो अने अजव्य जीव ए अठार प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवध केवारे पण नही करशे, तेथी तेने ए अठार प्रकृतिनो अजघन्यस्थितिवध अनंत, ए चोथो जग जाणवो एम ए अठार प्रकृतिनो अजघन्यस्थितिवध चार जागे होय

सेसतिगि के० अठार प्रकृतिना शेष उत्कृष्ट, अनुरूप अने जघन्य, ए त्रण स्थितिवध साइअधुवो के० सादि अने अधुव एटले सात, ए वे जांगे होय जे जणी ए अठार प्रकृतिमां चार प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवध चाळीश कोकाकोडी सागरोपमनो ठे, अने चौद प्रकृतिनो त्रीश कोडाकोडी सागरोपमनो उत्कृष्टवध ठे ए सर्व सत्त्विये पंचेंद्रिय पर्याप्तो जीव वाधे, ए एक समय, वे समय लगे वाधे, वलतो समयादिक हीन स्थिति वाधे, ते अनुत्कृष्ट जाणवो वढी अनुत्कृष्टथी उत्कृष्ट करे, तेथी ए वे वधे सादि अने सांत, ए वे जागा जाणवा, तथा जघन्यवध पण एनो नवमे अने दशमे गुणगणे एक समय मात्र होय ते जणी सादि सात होय.

तइ के० तेमज सेसपयमीण के० ए अठार प्रकृतिथकी शेष रही जे एकसो ने वे तेना चउहा के० जघन्यादिक चार प्रकारना स्थितिवध ते पण सादि अने

सांत, एवे जांगे चारे बंध होय, तेमध्यें निजापंचक, प्रथम कपाय चार, मिथ्यात्व, जय, जुगुप्सा, तेजस, कामेण, वर्णचतुष्क, अगुरुलघु, उपघात, निर्माण, ए उगणत्रीश प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध, स्वप्रायोग्यविशुद्धियें करी एकेंद्रिय पर्याप्तानें होय. ते वली कथंचित् हीनाध्यवसायें समयादिक अधिक अजघन्य बंध करे, वली विशुद्धियें जघन्यबध करे, तेथी जघन्य अने अजघन्यपणे वेहु स्व स्व प्रकृतिना स्थितिवंध सादि अने सांतपणे जाणवा.

तथा एहिज उगणत्रीश प्रकृतिना उत्कृष्टबंध सझी पंचेंद्रियपर्याप्ता मिथ्यात्वीने सक्लिष्ट परिणामें होय, ते वे समय लगे होय तेवार पठी अध्यवसाय परावर्तियें समयादिक हीन अनुत्कृष्ट बंध करे, एम उत्कृष्ट अने अनुत्कृष्टबध संक्षेश तथा विशुद्धिनी परावर्तियें होय तेथी सादि अने सांत ए वे जांगा होय

अने ए उगणत्रीश प्रकृतिथी शेष रही जे तहोतेर अध्रुवधिनी प्रकृति तेनो बंध केवारेंक होय, अने केवारेंक न होय तेथी तेना उत्कृष्ट, अनुत्कृष्ट, जघन्य अने अजघन्य, ए चारे स्थितिवधें सादि अने सांत, ए वे जांगा होय. केम के जेवारें बध होय तेवारें सादि अने जेवारें बंध न होय तेवारें सांत, एम वे जांगा होय. एम उत्तरप्रकृतिना चार स्थितिवधने विषे सादि, अनाद्यादि जागा विचाह्या ॥ ४७ ॥

॥ हवे गुणगणा आश्रयीने उत्कृष्ट तथा जघन्यस्थितिवंध विचारेठे ॥

साणाइ अपुवतो, अयरंतो कोडि कोडिउं नहिगो ॥

बंधो नहु हीणो नय, मिठे जवियर सन्निमि ॥ ४८ ॥

अर्थ-प्रथम जिनप्रथिने अंतःकोटाकोटी सागरोपमथी अधिको स्थितिवंध न होय, ते कहे ठे साणाइअपुवतो के० साखादन गुणगणाथी मांडीने अपूर्वकरण-नामा आठमा गुणगणासुधी अयरंतोकोडिकोडिउं के० अंतःकोटाकोटी सागरोपम प्रमाण स्थितिवंध सझी पंचेंद्रिय पर्याप्ताने होय, पण तेथकी नहिगोबधो के० अधिक बध न होय, तेमज अंतःकोटाकोटी सागरोपमथी हीन एटले उठो बंध पण नहु के० न होय अहींथां कोड पूठे जे साखादनथी आठमा गुणगणा सुधी जो बंधनुं हीनाधिकपणु नथी, तो जिहां स्थितिवंधनुं अदप बहुत्व कहेठो, तिहां साधुनी उत्कृष्टस्थितिवधथी देशविरतिनो जघन्यस्थितिवंध संख्यातगुणो होय, ते थकी देशविर-तिनो उत्कृष्टस्थितिवध संख्यातगुणो होय, ते थकी अविरति सम्यक्दृष्टि पर्याप्ता अपर्याप्ताना जघन्य उत्कृष्टस्थितिवंध असंख्यात गुणा होय, तो ए अदप बहुत्वपणुं हीनाधिकने अजावें केम घटे ? अहींथां गुरु उत्तर कहे ठे के, जेम अंतरमुहूर्त नव समयथी मांडीने एक समय ऊण मुहूर्त-पर्यंत होय ठे, तेना असंख्याता जेद थाय.

तेम साधुना उत्कृष्टस्थितिवधथी लइने अपर्याप्ति सझी पचेंडियना उत्कृष्टस्थितिबंध पर्यंत समयाधिक समयाधिक करतां वचलां असंरयाता स्थितिवधस्थानक जे होय, ते सर्व अत कोमाकोनी प्रमाण स्थितिवध कहीयें, एने अत कोमाकोडी सागर एवी सझा कहीयें एम असरयाता जेद अत कोमाकोनीमां होय, तेथी सरयातगुणा तथा असरयात गुणा कहेता थका काइ विघटे नहीं एम डमरु रुमणि न्यायें करी ठे. हिणो-नयमिठे के० तेमज हीनो वध एटले अत कोमाकोनी सागरोपमथी उठो वध मिथ्यात्वीने पण न होय

तथा सिद्धातने मतें जेणे ग्रथिजेद कीधो होय अने ते वली सम्यक्त्व वसीने मिथ्यात्वे जाय तोपण अत कोमाकोडी सागरोपमथी स्थितिवध बोले नहीं, तेथी तेने अपूर्ववधरु कहीयें अने कर्मग्रथनें मतें ग्रथिजेद कस्या पठी पण मिथ्यात्वे सीतेर कोडाकोनी सागरोपमनो उत्कृष्टस्थितिवध करे पण एटलुं विशेष जे ते स्थितिवध, तीव्रसें न वाधें, ए जवियरसन्निमि के० जव्य सझी पचेंडियनी अपेक्षायें लेवु. वीजु तो एकेंडियने मिथ्यात्वगुणगणे मिथ्यात्वमोहनीयतुं एक सागरोपम, वेंडियने पची-श सागरोपम, तेंडियने पचाश सागरोपम, चोरेंडियने सो सागरोपम, अने असं-झीया पचेडियने हजार सागरोपमनी स्थिति ठे, एम साखादने पण अपर्याप्ता एकें-डियादिकनो उत्कृष्टस्थितिवध सरखो लेवो ए जव्य, अजव्य, सन्निआ पचेंडियने स्थितिवध कह्यो ॥ ४८ ॥

॥ हवे एकेंडियादिकने विपे हीनाधिक स्थितिवंधनु अद्वय बहुत्व कहेठे ॥

जइ लहु वधो वायर, पळा असंख गुण सुहुम पळाहिगो ॥

एसि अपळाण लहू, सुहुमे अरअपळा पळा गुरु ॥ ४९ ॥

अर्थ—जइ के० (१) यति एटले साधुनो लहुवधो के० सर्व थकी हीन स्थिति-वध सूक्ष्मसंपराय नामा दशमे गुणगणे वर्चता साधुना होय, जे जणी ज्ञानावरणादि-क ठ कर्मनो विशुद्धिपणे अतरमुहूर्त्त प्रमाण जघन्यस्थितिवध चरम समये होय, तेथी हीणो स्थितिवध कोइ जीउने नथी जो पण आगले गुणगणे एक समयिकवध ठे, तो पण थकपायी जणी तिहा स्थितिवध विवक्ष्यो नहीं

(१) साधुनो जघन्यस्थितिवध अतरमुहूर्त्त प्रमाण अने वादर पर्याप्ता एकेंडियनो जघन्यस्थितिवध, सागरोपमनो सातइठ एक जाग पढ्योपमने असरयातमे जागे होय, ते मध्ये तो असख्याता अतरमुहूर्त्त थाय, तेथी साधुना जघन्यस्थितिवधथी वायरपळाअ-सखगुण के० वादर एकेंडिय पर्याप्तानो जघन्यस्थितिवध पण असरयातगुणो जाणवो

(३) वादर पर्याप्ता एकेंडियथकी सूक्ष्म पर्याप्ता एकेंडियनां योगस्थानक मंद ठे,

तेथी अध्यवसाय स्थानक पण थोमां होय, तेथी स्थितिस्थानक पण वादरनी अपे-
क्षाये थोमां होय, तेणे जघन्यस्थिति वादरनी जघन्यस्थिति थकी उत्कृष्टी उंठी होय
तो स्थिति विशेष पण उंठा होय, आतरं थोडु ते जणी वादर पर्याप्ता एकेंद्रियना
जघन्यस्थितिवंध थकी सुदुमपज्जाहिगो के० सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ताना जघन्यस्थिति-
बंध विशेषाधिक कद्या एटले काश्क जाजेरा जाणवा

(४) एसिअपज्जाणलहु के० ते थकी ए वने अपर्याप्तानो लघु एटले जघन्यस्थिति-
बंध आवी रीते होय, ते कहे ठे सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ताना जघन्य योगथी वादर
एकेंद्रिय अपर्याप्ताना योगस्थानक थोमां होय, तेथी अध्यवसायस्थानक तथा स्थिति-
स्थानक पण थोडां होय, केम के जघन्य अने उत्कृष्ट स्थितिनी वचालें आंतरं
थोमु तेथी सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ताना जघन्यस्थितिवंधथकी वादर एकेंद्रिय अपर्याप्तानो
जघन्यस्थितिवंध विशेषाधिक जाणवो (५) तेथकी सूक्ष्म एकेंद्रिय अपर्याप्तानो
जघन्यस्थितिवंध विशेषाधिक होय जे जणी वादर अपर्याप्तानी स्थितिविशेषथी सूक्ष्म
अपर्याप्तानी स्थिति विशेष थोडी ठे (६) सुदुमेअर अपज्जा के० सूक्ष्म अपर्याप्ताना जघन्य-
स्थितिवंधकी उत्कृष्टस्थितिवंध विशेषाधिक होय (७) तेथकी इतर ते वादर अपर्याप्तानो
उत्कृष्टस्थितिवंध विशेषाधिक जाणवो. जेजणी वादर पर्याप्तानी जघन्यस्थिति साग-
रोपमनो सातइउं एक जाग पद्योपमने असंख्यातमे जागे ऊणो होय, ते थकी
समयाधिक समयाधिक पद्योपमना असंख्यातमा जागना असंख्य समय जाग
प्रमाण स्थितिविशेष ते सर्व स्तोक, तेहने गर्पें सूक्ष्म अपर्याप्तानो स्थिति विशेष,
तेहने गर्पें वादर अपर्याप्तानो स्थिति विशेष, तेहने गर्पें सूक्ष्म पर्याप्तानो स्थिति विशेष,
ते सर्व स्तोक ते जणी सूक्ष्म अपर्याप्ताना उत्कृष्टस्थितिवंधथकी वादर अपर्याप्तानो
उत्कृष्टस्थितिवंध विशेषाधिक (८) तेथकी पज्जागुरु के० सूक्ष्म पर्याप्तानो उत्कृष्ट-
स्थितिवंध विशेषाधिक होय (९) तेथकी वादर पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवंध
विशेषाधिक ॥ ४९ ॥

लहु विअ पज्जा अपज्जो, अपज्जि अर विअ गुरु अहिगो एवं ॥

ति चउ असन्नि सु नवरं, संखगुणा विअ अमणपज्जे ॥ ५० ॥

अर्थ- (१०) वादर एकेंद्रिय पर्याप्ताने मिथ्यात्वमोहनीयनो उत्कृष्टस्थितिवंध
सागरोपम प्रमाण ठे ते थकी विअपज्जा के० वेंद्रिय पर्याप्तानो लहु के० जघन्यस्थि-
तिबंध पुरुष वेदादिकनो पण सातइआ पच्चीश जाग एटले त्रण सागरोपम उपर
सातइआ चार जाग पद्योपमने असंख्यातमे जागे ऊणा होय तेमाटें संख्यात गुणो
जाणवो जे जणी एकथी त्रिगुणो जाजेरो थयो.

(११) वैदिय पर्याप्ताना जघन्यस्थितिवध यकी अपक्वो के० वैदिय अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिवध विशेषाधिक होय जे जणी वैदिय पर्याप्ताना जघन्यस्थितिवध विशेषाधिकोपमना सरयातजागना समय जेटला असंरयाता स्थिति विशेष तेने गप्पे वैदिय अपर्याप्ताना स्थिति विशेष स्तोक होय तेणे जघन्यस्थिति उत्कृष्टस्थितिनो वध आंतरु स्तोक होय, एटले अगीआर स्थानक यथां

(१२) अपक्लिविअगुरुअहिगो के० ते यकी वैड्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्टस्थिति
वध विशेषाधिक होय

(૧૩) તે થકી ઇયર કે ૦ ઇતર ઇટલે વીજા જે વૈજિય પર્યાપ્તા જીવ ઠે તેનો ઉત્કૃષ્ટ-સ્થિતિવધ વિશેષાધિક ઇટલે કાંઈક જાજેરું હોય -

(૨૪) એવતિવચનસન્નિધિ કે ૦ એમ તૈંદ્રિય, ચૌરૈંદ્રિય, અને અસંહી પંચૈંદ્રિયને વિષે પણ ચાર ચાર બોલ કહેવા, પરંતુ એના નવરં કે ૦ એટલું વિશેષ છે જે વિશ્વ કે ૦ વૈંદ્રિય પર્યાપ્તાને વિષે અને અમણપક્ષો કે ૦ અસંહીપંચૈંદ્રિય પર્યાપ્તાને વિષે પહેલે બોલે સઘનગુણો કે ૦ સંસ્થાતગુણો વધ કહેવો એટલે વૈંદ્રિય પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ પચ્ચીશ સાગરોપમ પ્રમાણ છે તેથી તૈંદ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્યસ્થિતિવધ વિશેષાધિક હોય, જે જાણી વેદૈંદ્રિયથી વમણો વધ તૈંદ્રિયને છે, અને જો ત્રિગુણો હોય તો સંસ્થાત ગુણો કહીયે પરંતુ તેથી હીન છે, માટે વિશેષાધિક કહું અહીંયાં જો પણ તૈંદ્રિયને પુરુષ વેદાદિકનો જઘન્યસ્થિતિવધ સાગરોપમના સાતશ્ચ પચ્ચાશ જાગ પલ્યોપમને અસરયાતમે જાણે જાણા છે તે વધ વૈંદ્રિયના મિથ્યાત્વમોહનીયના વધથી હીન પણ હોય, તથાપિ તે અહીંયાં વિવદ્યો નહીં, પરંતુ અહીંયાં તો સ્વસ્થ પ્રકૃતિની અપેક્ષાએ ઉત્કૃષ્ટી તથા જઘન્યસ્થિતિ લેવી એટલે પ્રત્યેક એકેકી પ્રકૃતિની સ્થિતિમા એવીજા જીવોના વંધને વિષે ઉરઠટી તથા જઘન્યસ્થિતિ લેવી તેણે કરીને સ્થિતિવધ અત્પ વહુત્વ જાણવું એવ ચૌદ સ્થાનક કહ્યા

(१५) तैद्विय पर्याप्ताना जघन्यस्थितिवधकी तैद्विय अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिवा विशेषाधिक होय, जे जणी तैद्वियना जघन्य उत्कृष्टस्थिति विशेषणे गर्भे पर्याप्तान सर्व स्थिति विशेष ठे, (१६) तेथकी तैद्विय अपर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवध विशेषाधिक (१७) तेथकी बली तैद्विय पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवध विशेषाधिक ठे

(१६) ते थकी चौरिंजिय पर्याप्तानो जघन्यवध विशेषाधिक वमणा ठे ते जणी

(१९) ते यकी चौरिंद्रिय अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिवध काष्णक अधिक ते

(१०) ते थकी चौरिंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्टवध विशेषाधिक (११) ते थकी चौरि
पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिपथ विशेषाधिक अर्ह्यां विशेषाधिकने स्थानवे

कोशएक स्थलें सरयात जागाधिक लेवा कोशएक स्थलें असंख्याता जागाधिक लेवा. (२२) तेथकी चौरिंद्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवध एकसो सागरोपमनो विशेषाधिक ठे. ते थकी असन्नि के० असन्निआ पंचेंद्रिय पर्याप्तानो जघन्यस्थितिवध संख्यात गुणो, जे जणी चौरिंद्रियथी एनो दश गुणो वध कळो ठे तेमाटे (२३) ते थकी असन्निआ पंचेंद्रिय अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिवध विशेषाधिक एटले संख्यात जाग अधिक ठे, जे जणी हजार सागरोपमनी स्थितिना पण सख्याता पद्योपम होय, ते पण वली पद्योपमने सरयातमे जागें ऊणो जघन्यवध ठे तो पण सख्यातमे जागे अधिक होय (२४) ते थकी वली असन्निआ अपर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवध विशेषाधिक ठे एटले संख्यात जागाधिक ठे (२५) ते थकी असन्निआ पंचेंद्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिवध सरयात जागाधिक होय. इति समुच्चयार्थ. ॥ ५० ॥

तो जइ जिष्ठो वधो, संखगुणो देस विरय हस्सिअरो ॥

सम्म चउ सन्नि चउरो, ठिइ वंधाऽणु कम संखगुणा ॥ ५१ ॥

अर्थ—(२६) तो के० ते असन्निआ पर्याप्ताना उत्कृष्ट स्थितिवंधथकी जइ के० यति एटले प्रमत्तसयत एटले साधु स्वप्रायोग्य सत्केशपरिणामें वर्ततो तेनो जिष्ठोवधो के० उत्कृष्ट स्थितिवध सखगुणो के० सख्यातगुणो जाणवो. जे जणी असन्निआने ज्ञानावरणनो स्थितिवध, चारसैं अष्टावीश सागरोपम उपर सातीआ चार जाग प्रमाण ठे, अने प्रमत्तने अंत.कोडाकोनी सागरोपम प्रमाण ठे ते माटे सख्यातगुणो अधिको स्थितिवध होय. (२७) ते साधुना उत्कृष्ट स्थितिवंधथकी देसविरय के० देशविरतिनो हस्स के० दूख एटले जघन्य स्थितिवध सख्यातगुणो जाणवो. (२८) इअरो के० तेथकी इतर एटले देशविरतिनो उत्कृष्ट स्थितिवध सख्यातगुणो जाणवो देशविरति जीवने पर्याप्तावस्थायें वध होय, पण अपर्याप्तावस्थायें देशविरतिपण न होय, तेमाटे अपर्याप्तावस्थानो वध न कळो. (२९) तेथकी सम्म के० अविरति सम्यक्दृष्टि पर्याप्तानो जघन्य स्थितिवध, सख्यातगुणो. (३०) तेथकी अविरति अपर्याप्तानो जघन्य स्थितिवध सख्यातगुणो (३१) तेथकी अविरति अपर्याप्तानो उत्कृष्ट स्थितिवध सरयातगुणो. (३२) तेथकी अविरति पर्याप्तानो उत्कृष्ट स्थितिवध सरयातगुणो, केम के सम्यक्दृष्टिपणु अपर्याप्तावस्थायें पण होय ठे, तेथी एना चउ के० चार वध कळा तेमज सन्निचउरो के० सन्निआ पंचेंद्रिय मिथ्यात्वीना पण चार वंध जाणवा, एटले तेथकी (३३) सन्निआ पंचेंद्रिय पर्याप्ता मिथ्यात्वीनो जघन्य स्थितिवंध संख्यातगुणो (३४) तेथकी सन्निआ पंचेंद्रिय अपर्याप्तानो जघन्य स्थितिवंध

મર્યાદાતુણો (૩૫) તેથી સન્નીઆ પચેડિય અપર્યાતાનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ સરયા-
તુણો (૩૬) તેથી સન્નીઆ પચેડિય પર્યાતા મિથ્યાત્વીનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવધ, સરયાત-
ુણો ઠિંદનધાણુકમસસુણા કે૦ ઇહા સાધુના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ થકી લેઈને નવ
વંધના સ્થાનકપર્યંત અનુક્રમે મર્યાદાતુણા કરતા પણ કોનાકોડી સાગરોપમમાંદે
હોય તેથી એ સર્વ વધ અત કોનાકોડીના કહીયે એ પરિજાપા જાણવી.

એક સન્નીઆ પર્યાતા મિથ્યાત્વીનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ અત કોડકોડી સાગરોપમથી
અધિક હોય એમ સાધુના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધથી લેડ સન્નીઆ પચેડિય પર્યાતા મિથ્યા
ત્વીના સ્થિતિવધ લગે સઘણા સ્થિતિવધ સરયાતુણા લેવા એ સ્થિતિવધનાં અલ્પ
વહુત્ત કહેવે કરી ઉત્કૃષ્ટ તથા જઘન્ય સ્થિતિવધના સ્વામી પણ કહ્યા ॥ ૫૧ ॥

હવે કોઈએ કહેશે કે સ્થિતિવધ અને રસવધ તો કપાય પ્રત્યક્ષિઆ છે, તેથી
શુજ પ્રકૃતિનો રસ, કપાયની મદતાયે ઉત્કૃષ્ટ હોય અને કપાયની તીવ્રતાયે જઘન્ય
હોય તથા અશુજ પ્રકૃતિનો રસ કપાયની તીવ્રતાયે ઉત્કૃષ્ટ હોય અને કપાયની
મદતાયે જઘન્ય હોય, તેથી જ રીતે શુજ પ્રકૃતિની સ્થિતિ પણ કપાયની મદતાયે
ઉત્કૃષ્ટ હોય અને કપાયની તીવ્રતાયે મદ હોય, તથા અશુજ પ્રકૃતિની સ્થિતિ પણ
કપાયની મદતાયે ઉત્કૃષ્ટ હોય અને કપાયની તીવ્રતાયે મદ હોય, એમ ન કહેવું
જોઈયે, માટે અહીં આ જે વિશેષ ફેર છે, તે કહે છે ॥

સઘાણવિ જિઠઠિં, અસુદા જ સાઈ સકિલેસેણં ॥ ૬૩-
રા વિસોદિતં પુણ, મુત્ત નર અમર તિરિ આહ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ—સઘાણવિજિઠઠિં કે૦ સર્વ કર્મપ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ સ્વસ્વવધ પ્રા-
યોગ્ય સંક્લેશ પરિણામે વધાય, તે જણી અસુદા કે૦ અશુજ ઇટલે મેલે પરિણામે વધાય
જસાઈસંજિજેમેણ કે૦ જે કારણે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અતિસંક્લેશ તીવ્રરૂપાયોદયે વધાય
ઠે, તેમાંડે શુજ તથા અશુજ પ્રકૃતિની જે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ વધાય, તે સર્વ અશુજ
જાણવી જે જણી સ્થિતિવધ, સર્વ પ્રકૃતિનો સંક્લેશની વૃદ્ધિયે વધાય છે, અને જેમ
જેમ વિશુદ્ધિ હોય, તેમ તેમ સ્થિતિવધ હીન થાતો જાય, પણ રસવંધની પેરે
સ્થિતિવધ શુજાશુજ ન લેવો જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ છે તે સંક્લેશનું કાર્ય છે, તે માટે
પરનો ને સત્તર પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધ, પોતપોતાના વધાધ્યવસાયસ્થાનકમધ્યે
મંડીન અપ્પયમાય સ્થાનકે વધાય, તેથી એ એકસો ને સત્તર પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ
સ્થિતિવધ, તે અશુજ કહીયે, અને એ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવધની ઇશ્વરા કે૦ ઇતર ઇટલે
ધીનો જે જઘન્ય સ્થિતિવધ છે તે વિસોદિતં કે૦ વિશુદ્ધિનું કાર્ય છે, ઇટલે જેમ

જેમ હડ્ડવલ પરિણામની વૃદ્ધિ થાય, તેમ તેમ હીન હીન સ્થિતિ વધાય, તેથી પોતાના વધાસ્થાનક માટે જે અત્યંત વિશુદ્ધ વંધાધ્યવસાયસ્થાનક હોય, તિહાં જઘન્ય સ્થિતિવંધ હોય તેથી અને શુદ્ધ કહીયેં પણ કેળ વલી નર કેળ મનુષ્યાયુ તથા અમર કેળ દેવાયુ અને તિરિચ્છાહ કેળ તિર્યંચાયુ, એ ત્રણ આયુને મુક્ત કેળ મૂકીને શેષ એકસો સત્તર પ્રકૃતિની અપેક્ષાએં એ લેવું

હવે શેષ ત્રણ આયુની સ્થિતિવધનો વિશેષ કહે છે મનુષ્યાયુ, દેવાયુ, અને તિર્યંચાયુ, એ ત્રણ આયુની સ્થિતિ આપણા વધાધ્યવસાય સ્થાનકમધ્યે વિશુદ્ધાધ્યવસાયે વંધાય અને મલીન પરિણામેં જઘન્યસ્થિતિ વધાય, એ વિશેષ જાણવું ॥ ૫૨ ॥

હવે વધનુ વિપમતાપણુ યોગની વિપમતાપણે થાય છે તેથી યોગસ્થાનક નિરુપવાને યોગનો અર્થ કહેવાને, અંતર ગાથા લખીયેં ટેયેં “પરિણામા લવણ ગ્રહણ, સાહણ તેણ લઠ્ઠનામતિંગ ॥ અપ્પડસાદ્ધુદ્ધસા, પ્પવે સન્નિ સમીકયપ્પસ ॥ ૧ ॥” હવે એ ગાથાનો અર્થ કહે છે જે વીર્યવિશેષે કરી ઔદારિકાદિક પુજ્જલ ગ્રહણ કરે તથા તેને શ્વાસોશ્વાસાદિકપણે પરિણમાવીને નિ.સર્ગ એટલે સ્વાત્ત્વાવિક હેતુક શક્તિ વિશેષની સિદ્ધિને અર્થે અવલંબે, જેમ કોઈ એક આજારી માણસ, નગરમાં જમવા નિમિત્તે લાકડી જાલીને ઉઠે, પઠી જેવારેં સામર્થ્ય થાય તેવારે લાકડીને મૂકી આપે, તેમ જીવ જાપાદિક પુજ્જલ અવલંબી તજ્જન્ય કરણવીર્ય યથે થકે તેને મૂકી આપે તેથી પરિણામ અવલંબન ગ્રહણ હેતુ જે વીર્ય, તેને યોગ કહીયેં તે યોગના મન, વચન અને કાયાને જોદે કરી ત્રણ નામ હોય છે તિહાં યોગ, વલ, વીર્ય, ઉત્સાહ, શક્તિ, ચેષ્ટા, કરણ, એ સર્વ એના પર્યાય નામ જાણવાં, અને તે જીવને વીર્યાતરાયને ક્ષયોપશમે કરી સર્વ પ્રદેશે સરસુ છે પણ જે પ્રદેશ કાર્યને ટૂંકડા હોય તિહાં ઘણુ વીર્ય જણાય, અને વીજા પ્રદેશેં થોડુ જણાય, જેમ હાથે કરી ધનો ઉપાડતાં હાથ માત્રના પ્રદેશ ટૂંકડા છે તિહાં ઘણુ ચલાચલપણુ હોય અને યજ્ઞજાને પ્રદેશેં તો વલી ઘણુજ થોડુ હોય તેથી વીર્યનુ વિપમપણુ હોય સસારી જીવને વીર્યાતરાય દેશ ઘાતીને વિચિત્ર ક્ષયોપશમે કરીને અનેક જાતનુ ક્ષાયોપશમિક વીર્ય, ઘસ્યનું હોય છે તેમધ્યે મન ચિતના પૂર્વક આહાર વિહારાદિક જે કરણ વ્યાપાર તે અજિ-સંધિજવીર્ય કહીયેં, અને જે મન ચિતના વિના કેવલ વચન અને કાયાના વ્યાપાર એકેન્દ્રિયાદિકને છે તથા પચેન્દ્રિયને પણ જુક્ત આહારનુ ધરવું ધાતુ મલપણે પરિણમાવવું, તે અનજિસંધિજ વીર્ય કહીયે તથા ક્ષાયિક જાવેં જે કરણવીર્ય કેવલીનુ તે પણ વે જોદે છે એક સ્લેશ્ય વીર્ય તે સયોગીનુ ગ્રહણ પરિણમન અવલંબન રૂપ તે ત્રણ યોગના જોદે ત્રિવિધે છે તથા વીજુ અયોગીનુ અસ્લેશ્ય વર્ય જાણવું તથા ઘસ્યનું

शुचिलेश्यावंतने विशुद्धियें वीर्य वधे, अने अशुच लेश्यावंतने संक्लेशें वीर्य वधे अन्यथा मंदता होय ए रीतें योगनी उत्कृष्ट मंदता होय.

तिहां जघन्यवीर्य जे जीवनो प्रदेश ते वली केवलीना तीदण बुद्धिरूप शस्त्रें करी ठेदतां जे वीर्यांश निरंश होय नहीं एटले जे वीर्यांशनो अश केवली पण कटपी न शके ते वीर्यविज्ञाग तथा जावाणु पण तेने कहीयें तेवा लोकाकाशथी असंख्यात गुणा जे वीर्याणु, तेणे करी सहित जे प्रदेश, तेनो समुदाय एटले जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते प्रथम वर्गणा तेथी एक वीर्य विज्ञागे अधिक एवी जे जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते वीजी वर्गणा वे वीर्यविज्ञागे अधिक वीर्य एवी जे जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते वीजी वर्गणा. एम एकेक वीर्य विज्ञागे अधिक वीर्यवंत जे जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते घनीकृत लोकनी एक प्रादेशिक सूची श्रेणीने असख्यातमे जागें जेटला आकाश प्रदेश होय, तेदली वर्गणायें एक स्पर्द्धक होय, ते प्रथम स्पर्द्धकनी उत्कृष्ट वीर्यांश वर्गणाथी एटले ठेह्वी वर्गणाथी एक, वे अथवा सख्याते वीर्यविज्ञागें अधिका कोइ जीव प्रदेश नथी, परंतु असंख्य लोकाकाश प्रमाण वीर्यांशें अधिक जे जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते वीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी वली तेथी एक एक वीर्य विज्ञागें चढता चढता जीव प्रदेशनी श्रेणीनी वर्गणायें करी वीजो स्पर्द्धक थाय, तेथी वली असंख्य लोकाकाश प्रदेश जाग प्रमाण वीर्यांशे अधिक वीर्यवंत जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते वीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा एणी पेरें श्रेणी प्रदेश असख्येय जाग प्रमाण स्पर्द्धकें पहेलु जघन्य योगस्थानक होय, ते थकी अगुलना असंख्यातमा जागना आकाशप्रदेश प्रमाण स्पर्द्धकें वधतु वीजु योगस्थानक होय, तेथी वली तेदलेज स्पर्द्धकें वधतु वली त्रिजु योगस्थानक होय एम अगुलने असख्यात जाग प्रदेश प्रमाण स्पर्द्धक वधतां वधतां एवा घनीकृत लोकनी सूची श्रेणीना असख्यात जाग प्रदेश प्रमाण योगस्थानक गये थके ठेह्वु जे योगस्थानक आवे, तेवारें प्रथम योगस्थानकथी वमणा स्पर्द्धक होय, तेथी वली तेदला योगस्थानक गये थके तेथी वली वमणा स्पर्द्धक होय एम वमणा वमणा स्पर्द्धक होय ते पण योगस्थानक सूक्ष्म अक्षापट्टोपमने असख्यातमे जागें जेटला समय होय तेदला वमणा स्पर्द्धकवाला पण योगस्थानक होय प्रथम योगस्थानक घणा अद्वितीय प्रदेशें होय वीजु योगस्थानक तेथी थोडे अद्वितीय प्रदेशें होय एम स्पर्द्धक वधे, कोइ एक आचार्य कहे ठे जघन्ययोग जीवथी जे वीर्याधिक जीव तेनु वीजु योगस्थानक, एम वीर्य वधतां वधतां योगस्थानक नीपजे तेमध्यें जघन्य योगस्थानके जीव, चार समय सुधी रहे, मध्यम योगस्थानकें जीव, आठ समय सुधी रहे, अने उत्कृष्ट योगस्थानकें जीव, वे

समय सुधी रहे. इत्यादिक जघन्य मध्यम प्ररूपणा सर्व कर्म प्रकृतिथी जाणवी ॥ इति ॥

॥ हवे योगस्थानकना स्वामी कहे ठे ॥

सुहुम निगोआइ खण, प्पजोग वायरप विगल अमण मणा ॥

अपज्ज लहु पढम ड गुरु, पजहस्सि अरोअसंख गुणो ॥ ५३ ॥

अर्थ—योग ते वीर्यस्थान व्यापार पराक्रम कहीयें. वीर्यांतरायना व्यापारची उपजुं जे कायादिकनु परिस्पद ते योग कहीयें. सुहुमनिगोआइखणप्पजोग के० (१) सूक्ष्म निगोदिआ, लब्धि अपर्याप्ताने आदिक्षणे एटले जव प्रथम समयें अद्वय जघन्ययोग ते स्तोक. (२) तेथकी वायरप के० वादर निगोदिअं लब्धि अपर्याप्तो तेने जव प्रथम समयें जे योग ते असंख्यात गुणो जाणवो. (३) तेथकी विगल के० वैज्रिय, तैज्रिय अने चौरिज्रिय एटले अनुक्रमें वैज्रिय अपर्याप्ताने जव प्रथम समयें योग असंख्यात गुणो जाणवो (४) तेथकी तैज्रिय अपर्याप्तानो जघन्ययोग, असंख्यात गुणो जाणवो (५) तेथकी लब्धि अपर्याप्ता चौरिज्रिय जीवने जव प्रथम समयें जघन्ययोग असंख्यात गुणो (६) तेथकी अमण के० जेने मन नथी एवा असन्नीआ पचेंज्रिय लब्धि अपर्याप्ताने जव प्रथम समयें जघन्ययोग, असंख्यात गुणो. (७) तेथकी मणा के० मनःपर्याप्तिना आरंजक एवा सन्नीआ पचेंज्रिय लब्धि अपर्याप्ताने जव प्रथम समयें जघन्ययोग असंख्यात गुणो ए सात अपज्ज के० लब्धि अपर्याप्ताना जव प्रथम समयें लहु के० जघन्ययोग लेवा, तेथकी पढमडु के० प्रथमना वे एटले अपर्याप्ता, सूक्ष्म अने वादर निगोदीआनो गुरु के० उत्कृष्ट योग कहेवो. एटले (८) सूद्धमनिगोदीआ लब्धि अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग, असंख्यात गुणो (९) तेथकी वादर निगोदीआ एकेंज्रिय लब्धि अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग, असंख्यात गुणो. पजहस्सिअरो के० तेथकी एज वे पर्याप्तानो ञ्हस्व एटले जघन्ययोग लेवो. एटले (१०) तेथकी सूद्धमनिगोदीआ पर्याप्तानो जघन्ययोग असंख्यात गुणो (११) तेथकी वादर एकेंज्रिय पर्याप्तानो जघन्ययोग असंख्यात गुणो. तेथकी इतर एटले एज वे सूद्ध पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग कहेवो एटले (१२) सूद्धमनिगोदीआ पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो (१३) तेथकी वादर पर्याप्ता एकेंज्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. एटले ए तेर योगस्थानक कहां तेमध्ये एकेंज्रियना जेद चार ठे, ते जघन्य तथा उत्कृष्ट जेद करी आठ जेद थया, तथा विकलेंज्रियना त्रण अने असन्नीआ तथा सन्नीआ अपर्याप्ता, एवं पांचना जघन्ययोग कहा. एवं तेर योगस्थानकनुं अद्वय बहुत्य अनुक्रमे असंखगुणो के० असंख्यात गुणुं जाणवुं

अर्हीआ सघले गुणाकार, सूक्ष्म क्षेत्र पढ्योपमना असख्यातमा जागें वर्त्तता समय
प्रमाण जाणवो एम आगले योगस्थानकें पण एहिज गुणाकार लेवो ॥ ५३ ॥

असमत्त तमुकोसो, पज्ज जहन्निअर एव ठिइ ठाणा ॥

अपजेयर सखगुणा, परमऽपज विए असंख गुणा ॥ ५४ ॥

अर्थ-असमत्तमुकोसो के० असमात्त एटले अपर्याप्ता ते पांच त्रस लेवा, एटले विक-
लेंद्रिय त्रण तथा असन्नीआ, सन्नीआ, ए पाच अपर्याप्ता एटले जेणे आरत्ती पर्याप्ती
पूरी नथी करी, ते जीव अपर्याप्ता जाणवा ते पाचेना उत्कृष्ट योग अनुक्रमे असख्यात
गुणांते ते कहेवे (१४) ते थकी वेंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो
(१५) तेथकी तेंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (१६) तेथकी चौरि-
द्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (१७) तेथकी असन्नीया पचेन्द्रिय
अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (१८) तेथकी सन्नीआ पचेन्द्रिय अपर्या-
प्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो एम वली पज्ज के० ए पाच पर्याप्ताना जहन्निअर के०
जघन्य योगस्थानक अनुक्रमें लेवा एटले (१९) तेथकी वेंद्रिय पर्याप्तानो जघन्य
योग असख्यात गुणो (२०) तेथकी तेंद्रियने पर्याप्तानो जघन्य योग असख्यात
गुणो (२१) तेथकी चौरिन्द्रिय पर्याप्तानो जघन्य योग असख्यात गुणो (२२)
तेथकी असन्नीआ पचेन्द्रिय पर्याप्तानो जघन्य योग असख्यात गुणो (२३) तेथकी
सन्नीआ पचेन्द्रिय पर्याप्तानो जघन्य योग असख्यात गुणो हवे ए थकी इअर के०
इतर एटले ए पांच पर्याप्ताना उत्कृष्ट योग अनुक्रमे कहेवा (२४) तेथकी वेंद्रिय
पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (२५) तेथकी तेंद्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट
योग असख्यात गुणो (२६) तेथकी चौरिन्द्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात
गुणो (२७) तेथकी असन्नीआ पचेन्द्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग, असख्यात गुणो
(२८) तेथकी सन्नीआ पचेन्द्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (२९) तेथकी
अनुत्तरसुरनो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (३०) तेथकी त्रैवेयक सुरनो उत्कृष्ट
योग असख्यात गुणो (३१) तेथकी युगलियांनो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो (३२)
तेथकी आहारक शरीरनो उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो तेथकी शेष देव, नारक, तिर्यच
अने मनुष्यनो यद्योत्तर उत्कृष्ट योग असख्यात गुणो जाणवो एम योगस्थानक कहा
एर के० एमज ए सात पर्याप्त अने अपर्याप्ताना जेदे करी चौद जातिना जीव,
तेना कर्मपधना जघन्य अने उत्कृष्ट स्थितिना वचमाना अतरे जेटला समय तेटला
विश्रामा के० स्थितिपधना स्थानक, तेनु अदपवहुत्व कहे वे

અપજેયરસઘ્નુના કે० (૧) તેહાં સૂદમ એકંદ્રિય અપર્યાતાનું સ્થિતિસ્થાનક સ્તોક (૨) તે થકી વાદર એકંદ્રિય અપર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક સંખ્યાતગુણાં (૩) તે થકી સૂદમ એકંદ્રિય પર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક સંખ્યાતગુણાં. (૪) તેથકી વાદર એકંદ્રિય પર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક સંખ્યાતગુણાં. (૫) તે થકી વેંદ્રિય અપર્યાતાના સ્થિતિસ્થાનક અસંખ્યાતગુણાં જે જાણી વેંદ્રિયની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિથી પદ્યોપમને સરખાતમે જાગેં જાણી જઘન્યસ્થિતિ હોય, તેથી પદ્યોપમના સરખાતમા જાગના જેટલા સમય ઇટલા વેંદ્રિય અપર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક હોય, અને ચાર એકંદ્રિયનાં સ્થિતિસ્થાનક પદ્યોપમના અસરખાતમા જાગના સમયમાત્ર તે અસંખ્યા ઇટલે પદ્યોપમ અસંખ્યાંશેં એક પદ્યોપમના સરખાતાંશ હોય તે માટેં વાદર એકંદ્રિય પર્યાતાના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિસ્થાનકથી વેંદ્રિય અપર્યાતાના સ્થિતિસ્થાનક અસંખ્યાત ગુણાં જાણવા (૬) તે થકી વહીતેહીજ વેંદ્રિય પર્યાતાના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિસ્થાનક સરખાત ગુણાં જાણવા (૭) તેથકી તેંદ્રિય અપર્યાતાના સ્થિતિ સ્થાનક સરખાતગુણાં (૮) તે થકી તેંદ્રિય પર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક સરખાતગુણાં (૯) તે થકી ચૌરિંદ્રિય અપર્યાતાના સ્થિતિસ્થાનક સરખાતગુણાં (૧૦) તે થકી ચૌરિંદ્રિય પર્યાતાના સ્થિતિસ્થાનક સરખાતગુણાં (૧૧) તે થકી અસન્નીઆ અપર્યાતાના સ્થિતિસ્થાનક સરખાત ગુણાં. (૧૨) તે થકી અસન્નીઆ પર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક સરખાતગુણાં, (૧૩) તે થકી સન્નીઆ પંચેંદ્રિય અપર્યાતાના સ્થિતિસ્થાનક સરખાતગુણાં (૧૪) તે થકી સન્નીઆ પંચેંદ્રિય પર્યાતાનાં સ્થિતિસ્થાનક સંખ્યાતગુણાં. અહીંઆ સીત્તેર કોનાકોની સાગરોપમમધ્યે પણ પદ્યોપમના સરખાતાંશ સરખાતા હોય, તેથી સરખાતગુણાં કહીયે એ સર્વે પદને વિષે સરખાતગુણાં કહેવા કિવા કોઇક પદને વિષે વિશેષ છે, તે કહેવે પરમપ્રજવિષ્ણુસઘ્નુના કે० પર કેવલં અપર્યાત ઈંદ્રિય પદને વિષે અસંખ્યાતગુણાં સ્થિતિસ્થાનક કહેવાં ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૫૪ ॥

॥ હવે જેટલી અપર્યાતાવસ્યાયેં યોગ વૃદ્ધિ હોય, તે કહેવે ॥

પદ્ધિલિખા મસંખગુણ વિરિ, ય અપજ્ઞા ઈદ્ અસંખ લોગ સમા ॥

અધવસાયા અદિયા, સત્તસુ આઝસુ અસંખગુણા ॥ ૫૫ ॥

અર્થ-પદ્ધિલિખા કે० પ્રતિક્ષણ ઇટલે સમય સમય પ્રત્યેં અપર્યાતાવસ્યાયેં જે યોગસ્થાનક હોય, તેથી વીજે સમયેં અસંખગુણવિરિય કે० અસંખ્યાત ગુણ વૃદ્ધિ યોગસ્થાનક હોય, તેથી વીજે સમયેં અસંખ્યાત ગુણ વૃદ્ધિ યોગસ્થાનક હોય એમ અપજ્ઞા કે० અપર્યાતાને ચરમ સંખ્યાત ગુણ વૃદ્ધિ યોગસ્થાનકની હોય, અને પર્યાતિ પૂર્ણ કહ્યા પછી

૧. ગુણ વૃદ્ધિ,

૨. અસંખ્યા

तदुण हीन; असंख्यातगुण हीन, कोइ तुल्य योग स्थानकें पण होय एम अनियमें होय, तो कोइ जीव वधते, कोइ घटते, कोइ तुल्य योग स्थानकें पण वत्तें पण निर्धार न होय “सर्वो विश्वपञ्चात्तो, पञ्चण मसखगुणाए जोगबुद्धीए” इति बृहत्तकचूर्णो एम योगबुद्धियें करी कर्मना प्रदेशनी तथा छिइ के० स्थितिनी वृद्धि होय

हवे जीवने प्रत्येकें एकेक स्थितिस्थानक विशेषे अध्यवसायस्थानके वधाय, ते कहे वे स्थिति, स्थानक स्थानक प्रत्ये तीव्र, तीव्रतर, मंद, मंदतर, मंदतमादिक, असंख्याते अध्यवसाय स्थानकें वधाय, तिहा जघन्यस्थिति असखलोगसमा के० असंख्यलोकाकाशप्रदेशप्रमाणे कापायिक अध्यवसाय स्थानकें वधाय ते थकी वली समयधिक स्थिति वधाय, ते वली विशेषाधिक अध्यवसाय स्थानकें वधाय एम द्विसमयाधिक, त्रिसमयाधिक स्थितिस्थानकें विशेषाधिक विशेषाधिक स्थितिस्थानक वधारतां, वधारतां एक पद्वयोपमनी असंख्यात जाग मात्र स्थितिस्थानक अतिक्रमे थके, जघन्य स्थितिना अध्यवसाय स्थानकथी वमणां अध्यवसाय स्थानक थाय एम वली पण तेउलाज स्थितिस्थानक अतिक्रमे थके, वमणां वमणा अध्यवसाय स्थानक थाय, ते पण एक पद्वयोपम मात्र स्थिति वृद्धिये असंख्याता द्विगुण वृद्धिना स्थितिस्थानक पण थाय एम एक आयु कर्म विना शेष सत्तसु के० सात कर्मनां जघन्य स्थितिस्थानक थकी मानीने अध्यवसायाअहिया के० विशेषाधिक, विशेषाधिक, अध्यवसाय स्थानक वधता होय

आउसु के० आयु कर्मनी जघन्यस्थितियें जे सर्वस्तोक अध्यवसाय स्थानक होय तैथी द्वितीयस्थितियें असखगुणा के० असख्यातगुणा होय तृतीयस्थिति असंख्यातगुणा अध्यवसाय स्थानकें होय एम असख्यात गुणां अध्यवसाय स्थानकें करीने समयधिक स्थिति वधारतां उल्लुष्टस्थिति सुधी जह्यें

एम कपायोदयजेदें करी आत्मानो जे अशुरू स्वभावविशेष, ते अध्यवसायस्थानक जाणवा ते अध्यवसायस्थानक, रस वीशेषना हेतु जाणवा डव्य, क्षेत्र, काल, जाव, प्रतिवध, रस, विपाक, नियामक, ते सात कर्मनी जघन्य स्थितियें असंख्याता अध्यवसाय, ते थकी समयधिक समयधिक स्थितियें विशेषाधिक विशेषाधिक अध्यवसायस्थानक वधतां होय ते उल्लुष्ट स्थिति पर्यंत विशेषाधिक, विशेषाधिक, वधता लेवाय. अने आयु कर्मनां स्थितिस्थानकें स्थानकें यद्यपि अध्यवसाय स्थानक असंख्यात गुणां वधे वे, तथापि ते सर्व कर्मथी थोना जाणवां

अने नामकर्म तथा गोत्रकर्मना सख्यातां तथा असख्यातां पण स्थितिस्थानक

होय, तोपण आयु कर्मनी जघन्यस्थिति अल्प ठे माटे अध्यवसाय स्थानक थोडा होय, ते माटे आयुष्यना अध्यवसाय स्थानकची नामकर्म अने गोत्रकर्मनां स्थिति-
बंधाध्यवसायस्थानक, असंख्यात गुणां जाणवां.

तेथकी ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, वेदनीय, अने अंतराय, ए चार कर्मनां स्थितिवधाध्यवसायस्थानक, असंख्यात गुणां जाणवां जे जणी नामकर्म अने गोत्र-
कर्म थकी दश कोडाकोडी सागरोपमनी स्थिति एनी अधिक ठे अने पट्योपमना असंख्यांश मात्र स्थिति वृद्धिये अध्यवसाय स्थानक, वमणां वधे, अने दश कोना-
कोनी सागरोपममध्यें तो असंख्याता पट्योपमना असंख्यांश होय, तेथी असंख्या-
त गमे अध्यवसायस्थानकनी द्विगुण वृद्धि करतां नामकर्म अने गोत्रकर्म थकी ए
चार कर्मनां असंख्यात गुणां अध्यवसाय स्थानक होय अने ए चारे कर्मनां
मांहोमांहे असंख्यात अध्यवसायस्थानक तुल्य वरावर होय

तेथकी वली चारित्रमोहनीयनी स्थितिनां अध्यवसाय स्थानक असंख्यात गुणां
जाणवा, जे जणी ज्ञानावरणीयनी स्थितियकी कपाय चारित्रमोहनीयनी स्थिति, दश
कोडाकोडी सागरोपमनी वधती ठे तिहा असंख्याता पट्यासख्यांश असंख्याती
द्विगुण वृद्धि होय, ते माटे असंख्यात गुणां अध्यवसायस्थानक जाणवा.

ते थकी दर्शनमोहनीयनां असंख्यात गुणां अध्यवसाय स्थानक, स्थितिवधना
हेतु जाणवा. जे जणी चारित्रमोहनीयनी स्थितियकी त्रीश कोडाकोनी सागरो-
पमनी स्थिति, दर्शनमोहनीयनी वधती ठे तेमाटे तेना पण पूर्वोक्त युक्तियें करी
असंख्यात गुणां अध्यवसायस्थानक होय ए रीतें आठ कर्मनां स्थितिना अध्यवसाय
स्थानकनां अल्पवहुत्व पण प्रसंगे कळा

तथा एकेरु अध्यवसाय स्थानकें वर्त्तता त्रस जीव, जघन्य पदे एक, वे, त्रण अने
उत्कृष्टा तो आवलीना असंख्यांश समय प्रमाण जाणवा, अने स्थावर जीव अनंता
जाणवा तथा त्रस जीवयुक्त निरंतरपणे जघन्यपदें वे अध्यवसाय स्थानक अने
उत्कृष्टपदें आवलीना असंख्याता समय मात्र प्रमाण होय, तेथी उपरांत अवश्य
शून्य होय, उत्कृष्टपदे असंख्य लोकाकाश प्रदेश प्रमाण होय, अने स्थावर शून्य
अध्यवसायस्थानक न होय, जे जणी अनंतानंतनिगोदीआ जीव, ते सहस्र स्थावर ठे.
एम अध्यवसायस्थानके जीव प्ररूपणा कही.

तथा जघन्यस्थितिने जघन्य अध्यवसाय स्थानकें अनंता रसविजाग जाणवा. ते
थकी वली एज प्रथम स्थितिने उत्कृष्ट अध्यवसाय स्थानकें अनंतगुणा रसविजाग
जाणवा, तेथकी वली द्वितीयस्थितिने जघन्य अध्यवसाय स्थानकें अनंतगुणो रस

जाणो तेथकी तेज द्वितीयस्थितिना उत्कृष्ट अध्यवसाय स्थानकें वली अनंतगुणो रस जाणवो एम स्थितिविशेषे जघन्य उत्कृष्ट अध्यवसाय स्थानकें अनंतगुणो अनंतगुणो रस वधारतां उत्कृष्टस्थितिना उत्कृष्ट अध्यवसाय स्थानकें लगे कहेवुं. ए रीति प्रसंगे अध्यवसायस्थानकें रस पण त्रिचाख्यो ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ५५ ॥

हवे उत्तर प्रकृति न वधाय, तो केटलो काल न वधाय ? तेनो अवाधाकाल कहे ठे तिहा सर्ग प्रकृतिमा जघन्यथी तो एक समय अवाधाकाल होय, अने उत्कृष्टपणे मिथ्यात्व तथा सास्वादन गुणगणे वधविच्छेद पामेली एकताक्षीश प्रकृतिनो पचेद्रियने विषे अवाधाकाल कहे ठे प्रथम ते एकताक्षीश प्रकृतिना नाम कहे ठे. नरकत्रिक, जातिचतुष्क, स्थावरचतुष्क, हुडसस्थान, ठेगु सघयण, आतप, मिथ्यात्व, नपुंसक, ए शोल प्रकृति, मिथ्यात्व व्यवघ्नवध अने पक्षीश प्रकृति सास्वादन व्यवघ्नवध, एवं एकताक्षीश प्रकृतिनो उत्कृष्ट वधातर कहे ठे

अथोत्कृष्ट स्थित्यंतरवधमाह ॥ तिरि निरयति जोयाण,
नरजवजुअ सचउपल्ल तेसठं ॥ आवर चउ इगविगला,
यवेसु पणसीइ सयमयरा ॥ ५६ ॥

अर्थ-तिरिनिरयति के० तिर्यंचगति, तिर्यंचानुपूर्वी अने तिर्यंचायु, ए तिर्यंचत्रिक तथा नरकगति, नरकानुपूर्वी अने नरकायु, ए नरकत्रिक, सातमु जोयाण के० उद्योतनामकर्म, ए सात प्रकृतिनो वध पचेद्रिय जीवने जो न होय, तो केटला काल लगे न होय ? ते कहे ठे नरजवजुअ के० मनुष्यना पूर्व कोनी आयुना सात जय, स के० सहित चउपल्ल के० चार पट्योपम अने तेसठ के० एकसो त्रेशठ सागरोपम होय, एनी विशेष जावना कहे ठे कोडएक ग्रण्य पट्योपमायुवालो युगलीठ जव-प्रांत सम्यक्त्व लहीने एक पट्योपमायुवालो देव थाय हवे तिहा युगलीआना जयप्रत्ये ए सात प्रकृतिनो वध नथी केम के, युगलीठ तो देवता योग्य नामकर्मनी प्रकृतिवाधे, पण बीजी प्रकृति न वांधे, अने देवता थया पठी ते देवताना जवे सम्यक्त्व प्रत्यये निर्यग् प्रायोग्य नामकर्मनी प्रकृति न वाधे पठी ते देवता सम्यक्त्व सहितज सग्यात उपायुष्क मनुष्य थयो, तिहा पण सम्यक्त्व प्रजावे ए सात प्रकृति न वांधी, अने अंत चारित्र लड नवमे धेरेयकें देव थयो तिहा कदापि मिथ्यात्वी पण थयो तो पण जवप्रत्यये एकत्रीश सागरोपम लगे ए सात प्रकृति न वांधे, जे जणी आठमा देवलोकथी उपरला देवलोकना तिर्यंचमाहे न थावे, ते वली प्रांत समये सम्यक्त्व लहीने सग्यातायुष्यवाला मनुष्यमा सम्यक्दृष्टिपणे आवी उपजे वली ते

मनुष्य चारित्र पाली तेत्रीश सागरोपमायुवालो अनुत्तर विमाने विजयादिकने विपे देव थाय वली मनुष्यजव पामीने वली वीजी वार तेत्रीश सागरोपमायुवालो सुर थाय एम वे वार विजयादिक गमनें करी ठाशठ सागरोपम सम्यक्त्व काल पूरी, वली अतर मुहूर्त्त मिश्र गुणवाणे जइ, फरी सम्यक्त्व लही, त्रण वेला बावीश सागरोपमायुगक अच्युतदेवलोकमां गमन करी, वीजी वार पण ठाशठ सागरोपम सम्यक्त्व काल स्पर्श एम एकसो ने वत्रीश सागरोपम पूर्व कोटी सप्तक अधिक सम्यक्त्व अने मिश्र प्रत्ययें ए सात प्रकृति न बांधे, अने एकत्रीश सागरोपम त्रैवेयकना तथा चार पट्योपम युगलीया तथा देवायुना मली एकसो त्रेशठ सागरोपम चार पट्योपम अने पूर्व कोटी सप्तक सुधी, ए सात प्रकृतिनो पंचेंद्रियने विपे अबाधा काल होय.

थावरचउ के० स्थावर, सूक्ष्म, अपर्याप्त अने साधारण, ए स्थावर चतुष्क अने इगविगल के० ऐकेंद्रियजाति तथा वैद्रिय, तेंद्रिय, अने चौरिंद्रिय, ए विकलजाति-त्रिक अने आयावेसु के० आतपनामकर्म, ए नव प्रकृतिना वधने विपे पंचेंद्रियपणे उता जो उत्कृष्ट वध न होय तो पणसीइसयं के० एकसो ने पचाशी अयरा के० सागरोपम तथा चार पट्योपम अने पूर्व कोटी पृथक्त्वे अधिक वंधांतर होय. एनी विशेष जावना कहे ठे.

कोइ एक जीव, ठही नरक पृथिवीयें बावीश सागरोपमायु जोगवी, तिहां जव-प्रत्ययें ए नव प्रकृति न बांधे, तिहां अतसमयें सम्यक्त्व सहित चवीने मनुष्य थयो. ते तिहां देशविरति लहीने त्रण पट्योपमायुयें युगलीक थइ तिहांथी एक पट्योप-मायुवालो सुर थाय, तिहांथी पण सम्यक्त्व सहित चवी सख्याता वर्षायु मनुष्यमां उपजे, तिहांथी संयम लइ एकत्रीश सागरोपमायुयें त्रैवेयकमां देवपणे उपजे तिहां मिथ्यात्व लही, ठेले सम्यक्त्व पामी मनुष्य थइ वली विशेष संयम पाली विजया-दिक विमानें तेत्रीश सागरोपमायुये देव थाय वली मनुष्य जवने आतरे वीजी वार विजयादिक विमानें अवतरी, ठाशठ सागर सम्यक्त्वकाल पूरो करी, मिश्रें आवी पूर्वोक्त रीतें त्रण वार अच्युते जाय एम एकसो त्रेशठ सागरोपमाधिकमांहे बावीश सागर नरकायु जेलतां एकसो पचाशी सागरोपम चार पट्य ने पूर्व कोटी पृथक्त्व एटला काल सुधी ए नव प्रकृतिनी स्थातनो अवधकाल होय किहांएक सम्यक्त्व प्रत्ययें, किहांएक जवप्रत्यये, अवधकाल होय, एटले वंधनु आंतर्हं होय ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ५६ ॥

अपढम संघयणा गिइ, खगई अण मिह डजग थीणतिगं ॥

निअ नपु इति उतीसं, पणिदि सुअबंधतिइ परमा ॥ ५५ ॥

अर्थ—अपढमसंघयणागिइ के० पहेला संघयण विना शेष पांच संघयण अने आकृति पटले प्रथमसंस्थान विना शेष पांच संस्थान, एवं दश अने खगई के० अशुजविहायोगति अण के० अनतानुबधी क्रोधादिक चार, मिह के० मिथ्यात्वमोहनीय, डजग के० दौर्जाग्य, ड खर, अनादेय, ए दौर्जाग्यत्रिक, थीणतिगं के० थीणझीत्रीक, निअ के० नीचैगोंत्र, नपु के० नपुसकवेद, इति के० स्त्रीवेद, ए पञ्चीश प्रकृतिनो अवधकाल दुतीस के० एकसो ने वत्रीश सागरोपममनुष्यजव सप्तक सहित होय, तेनी जावना कहे ठे कोइएक जीव, हायोपशमिक सम्यक्त्व प्रत्यय ए पञ्चीश प्रकृति मध्यं हुंडसंस्थान, ठेवहु संघयण, मिथ्यात्वमोहनीय अने नपुसकवेद, ए चार प्रकृति, मिथ्यात्वोदय विना न वधाय, अने शेष एकवीश अनतानुबधिया कपायोदय न वधाय, अने मिथ्यादिक आगला गुणगणे ए वेनो रसोदय नथी, तेमाटे तिहां ए पञ्चीश प्रकृति न वधाय, ते आवी रीते जे, कोइएक मनुष्य, पूर्वकोनी परमायु जोगवी, अच्युतदेवलोके वावीश सागरोपमायुयें सम्यक्कट्टि देवता थाय वली तिहाथी सम्यक्त्व सहित चवीने मनुष्य थाय तिहां पूर्वकोटी आयु जोगवी, वली अच्युत देवलोके वावीश सागरायु जोगवे फरी पूर्व कोनी आयुगालो मनुष्य थइ सम्यक्त्व सहित मरण पामी, अच्युते उत्कृष्टायु पामी, तिहांथी चवी मनुष्य थाय एम त्रण वार अच्युत देवलोके वावीश सागरोपमायुना अने चार जव मनुष्योना पूर्वकोनी आयुना जेलतां ठाशठ सागरोपम चार पूर्व कोडी अधिक, उत्कृष्ट सम्यक्त्व काल स्पर्शी तिहांथी अतर मुहूर्त्त सुधी मिश्र गुणगण स्पर्शी, वली वीजी वखत ठाशठ सागरोपमायु विजयादिक विमानें वे वखत जावे करी पूराय ठेले मनुष्य थई शुरू चारित्र पामी मोहें जाय अहीआ पाच देवताना जव अने सात मनुष्यना जव लगें मिथ्यात्वं तथा साखादन गुणगण न स्पर्शें तेथी ए पञ्चीश प्रकृति पण न वधाय अहीआ अच्युत देवलोके त्रण वखत जावे करी, ठाशठ सागर अने विजयादिक विमानें वे वखत जावे करी, ठाशठ सागर सम्यक्त्वकाल अतर मुहूर्त्त मिश्रने आंतरे करी एकसो वत्रीश सागरोपम पूर्व कोडी पृथक्त्वे अधिक पटला काल लगे मिथ्यात्व तथा अनतानुबधिया कपायना उदयने अजावे ए पञ्चीश प्रकृति न बाधे अहीआ तत्त्वार्थजाण्ये द्विचरमा अनुत्तर सुर कक्षा जे वली अनुत्तर सुर होय, ते चरम री होय, तेनी अपेक्षाये मुक्ति कही अहीआ सम्यक्त्वथी मिश्रें आवबु कछु,

ते पण स्वमतें कथुं. केम के सिद्धांतमतें तो सम्यक्त्वथकी मिथ्यात्वे आवे, पण मिथ्रें न आवे, एवी व्याख्या ठे. पणिंदिसुअबंधविष्परमा के० ए सत्रीया पंचेंद्रिय जीवनी अपेक्षायें परम अवंधकालनी स्थिति लेवी, पण बीजा जीवजेदें ए न संजवे. यदुक्त “ मिथत्तासंकंती, अविरुद्धा होइ सम्म मीमेसु ॥ मीसा उवा दोसु, सम्मा मिथ न उमीसति ” ॥ १ ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५७ ॥

॥ हवे ए एकतालीश प्रकृतिनो अवंधकाल पूरवानो उपाय कहे ठे. ॥

विजयाइसु गेविज्जे, तमाइ दहि सय डतीस तेसठ ॥ पण सीइ ॥ अथ त्रिसत्ततीनामध्रुवबंधिनीनामुत्कृष्टं संततबंधमा द ॥ सयय वधो, पल्लतिग सुरविजविधि डगे ॥ ५८ ॥

अर्थ— विजयाइसु के० विजय, वैजयत, जयंत अने अपराजित, ए चार अनुत्तर विमानें वे वार ठाशठ सागरोपम मनुष्य जवे जाजेरो सम्यक्त्व काल पूरे. वली अंतरमुहूर्त मिथ्रें रही त्रण वेला अच्युत देवलोकें वावीश सागरोपमायु जोग-वतां ठाशठ सागरोपम मनुष्य जवे अधिक बीजी वेला सम्यक्त्व काल पूरतां, सय-डुतिस के० एकसो वत्रीश सागरोपम अने गेविज्जे के० त्रैवेयकना एकत्रीश साग-रोपम जेलता तेसठ के० एकसो ने त्रेशठ सागरोपम मनुष्य जवना पूर्व कोडी पृथ-क्त्वे अधिक जाणवा. तेमां वली तमाइदहि के० तमःप्रजानामा ठछी नरक पृथ्वीना नारकीनु वावीश सागरोपमायु जेलतां, पणमीइ के० एकसो ने पंचाशी सागरोपम पूराय, अहींआं सघले स्थानकें वचला मनुष्य जवनु आयु साधिक जाणवु अहीं केटलेक स्थानकें सम्यक्त्व प्रत्ययें ए प्रकृति न वंधाय, अने किहांएक तो जव प्रत्ययें न वंधाय एम एकतालीश प्रकृतिनो उत्कृष्ट अवंधकाल, पंचेंद्रियमध्ये पामीयें, तेमां तिर्यंचत्रिक, नरकत्रिक अने उद्योतनाम, ए सात प्रकृतिनो एकसो त्रेशठ सागरोपम प्रमाण अवंधकाल अने स्थावरचतुष्क तथा जातिचतुष्क अने आतप, ए नव प्रकृतिनो एकसो पचाशी सागरोपम अवंध काल अने शेष पच्चीश प्रकृतिनो एकसो वत्रीश सागरोपम अवंधकाल ते सर्व पूर्व कोनी पृथक्त्वे अधिक लेवु, तथा वे ठेकाणे चार पट्योपम अधिक लेवु एम वधांतर कथुं

हवे सययवधो के० सतत एटले निरंतरपणे वध लखीयें ठेयें औदारिक छिक, वैक्रि-यछिक, आहारकछिक, ठ संघयण, ठ संस्थान, पांच जाति, चार गति, चार आनु-पूर्वी, जिननाम आसोआस, उद्योत, आतप, पराघात, त्रसदशक, स्थावरदशक, वेदनीयछिक, गोत्रछिक, हास्यादिचतुष्क, वेद त्रण, खगतिछिक अने आयुचतुष्क,

ए अध्रुववधिनी तहोत्तेर प्रकृतिनो जघन्यपदें तथा उत्कृष्टपदें निरंतरपणे बांधवानो काल कहे ठे ते माहे जिननाम, आहारकष्टिक अने आयुचतुष्क, ए सात प्रकृतिनो जघन्यपदे निरंतरपणे बांधवानो काल, अंतर मुहूर्त्त प्रमाण जाणवो जे जणी उपशम श्रेणीथी परतो अंतरमुहूर्त्त लगे, जिननाम तथा आहारकष्टिक, ए त्रण प्रकृति बांधी, वली वीजी वार श्रेणी पडिवजतो अपूर्व करणने सातमे जागे एनो अवधक थाय, ते अपेक्षायें लेवु तथा आयु चारनो तो निरंतरपणे अंतर मुहूर्त्त वध होय, अने शेष ठाशठ प्रकृतिनो जघन्य तो एक समय वध पण होय, एम तहोत्तेर प्रकृतिनो जघन्य सतत वध कही, हवे उत्कृष्ट जागे निरंतर वध कहे ठे

पल्लतिगसुरविजिडुगे के० देवगति, देवानुपूर्वी तथा वैक्रियशरीर अने वैक्रिय-अंगोपांग, ए चार प्रकृतिनो सतत वंध जघन्य एक समयनो होय, जे जणी शुभ परिणामें एक समय, ए चार प्रकृति देव प्रायोग्य बांधीने परिणाम जेदे समयांतरे वली मनुष्यादिक प्रायोग्य बांधता जाणवो, अने एनो उत्कृष्टो निरंतर वंध त्रण पल्लोपमायुना धणी युगलीयाने जव प्रथम समयथी देवप्रायोग्य नामकर्मनी अष्टा-वीश प्रकृति बांधता जाणवो केम के, तेने जवप्रत्यये नरक, तिर्यच अने मनुष्य, ए त्रण गति प्रायोग्य नामकर्मनो वध नथी तेथी परिणाम जेदे पण अन्य एवी विरोधि प्रकृतिनो एने वध नथी, ते माटें जव प्रथम समयथी लझे त्रण पल्लोपमना चरम समय लगे ए चार प्रकृतिनो सतत वध होय एटले एक, वे, त्रण, संख्याता, असं-ख्याता समय लगे निरंतरपणे ए चार प्रकृतिनो वंध होय ॥ इति समु० ॥ ५८ ॥

समया दसंख काल, तिरि डग नीएसु आउ अतमुहू ॥

उरलि असख परट्टा, साय ठिइ पुव कोडूणा ॥ ५९ ॥

अर्थ-तिरिडुग के० तिर्यचष्टिक, नीएसु के० नीचैगोंत्र, ए त्रण प्रकृतिनो तिर्यच प्रायोग्य बांधाध्यवसाये समय मात्र रहीने वली तथाविध सक्केश विशेषे नरक प्रायोग्य ए बांधे, अने विशुद्धि विशेषे देव, मनुष्य प्रायोग्य पण बांधे, तेनी अपेक्षायें जघ-न्यथी एक समय वध होय, अने उत्कृष्ट पदे तो तेउ, वाउमाहे असंख्यातो काल रहेतो थको तिहा ए त्रण प्रकृतिनी विरोधिनी वीजी प्रकृति न बांधे, केमके, तेउ अने वाउ-माहेथी एक तिर्यच गतिमाहेज अवतरे पण वीजी त्रण गतिमा अवतरे नहीं, तथा तिहा उच्चैगोंत्र पण न बांधे, तेथी समयादसखकाल के० असरयात खोकाकाश प्रदेश प्रमाण समय लगे ए त्रण प्रकृतिनो निरंतर वध लाजे, ए व्यवहा-र राशि जीवनी अपेक्षायें लेखववो, वीजा आश्रयी तो अनत काल पण सजवे

आउअंतमुहू के० चार आयुनो बंध जघन्य तथा उत्कृष्टी अंतमुहूर्त्तनो होय
अहींआं परिणाम जेदे पण एक समधिक बंध न होय, जे जणी आयुनो तो आखा
जबमध्ये एकज बार बंध होय, अहींआं जघन्यथी उत्कृष्टो अधिक जाणवो

उरलिशसंखपरट्टा के० औदारिक शरीरनामकर्मनो निरंतरपणे बंध उत्कृष्टो
आवलिना असंख्यातमा जागना समय प्रमाण असंख्याता पुजल परावर्त्त जेटळुं
जाणवु, अने जघन्य तो एक समयनो जाणवो जे जणी एक समय औदारिक शरी-
र बांधी वली समयांतरें परिणाम जेदे तद्धिरोधिनी वैक्रियादिकने बांधतो होय, अने
उत्कृष्टथी तो व्यवहारराशियें आवेलो जीव, जो थावरकायपणे रहे तो उत्कृष्टो
आवलीने असरयातमे जागें जेटला समय थाय, तेटला पुजल परावर्त्तसूधी थावर-
पणुं जोगवे, तिहां निरंतरपणे औदारिकशरीर नामकर्मनो बंध करे, तेने वैक्रियादि-
क विरोधि प्रकृतिनो बंध नथी ते जणी तिहां सतत बंध कखो

सायछिउपुवकोट्टणा के० एक शातावेदनीयनो सतत बंध, जघन्यथी तो एक सम-
य लगें होय, केम के, वली समयांतरें परिणाम जेदे अशाता पण बांधे, ते अपेक्षायें
कहेवु तथा उत्कृष्टपणे निरंतर बंध तो आठ वर्षे ऊणी पूर्वकोडी जाणवी केमके,
कोइक पूर्वकोडी आयुवालो जीव, आठ वर्ष उपरांत सर्वविरतिपणुं दाडने, कपक-
श्रेणी पडिवजे, केवलज्ञान पामे, तेने प्रमत्तगुणगणा उपरात एनी विरोधिनी अशा-
ता वेदनीय प्रकृतिनो बंध नथी, तेथी तिहां निरंतरपणे एटला काल लगे एकज
शातावेदनीय बांधे ते अपेक्षायें जाणवु, अन्यथा शाता अशातानो बंध तो अतर-
मुहूर्त्त परावर्त्त होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ एए ॥

जलहि सयं पणसीय, परधुस्सासे पाणिंदि तस चउगे ॥

बत्तीसं सुहु विहगइ, पुम सुजगतिगुञ्जचउरंसे ॥ ६० ॥

अर्थ-सयंपणसीय के० एम एकसो ने पंचाशी जलहि के० सागरोपम उपर चार
पट्योपम पूर्वकोडी पृथग्त्वे अधिक, परधुस्सासेपाणिंदितसचउगे के० पराघात-
नाम, उश्वासनाम, पचेडियजाति तथा त्रसनाम, वादरनाम, पर्यासनाम अने
प्रत्येकनाम ए त्रस चतुष्क एवं सात प्रकृतिनो उत्कृष्ट निरंतर बंधकाल जाणवो जे
जणी जातिचतुष्क तथा थावरचतुष्क, ए आठ एनी विरोधिनी प्रकृति ठे, ते एटला
कालपर्यंत न बधाय ते वारे ए प्रकृति बंधाय, ते आवी रीते के, कोइएक जीव ठढी
नरक पृथ्वीना बावीश सागरोपमायु जोगवी, अतें सम्यक्त्व लही, मनुष्यजवें
देशविरति लही, त्रण पट्योपम युगलीयानु तथा तिहांथी एक पट्योपम देवायु
जोगवी फरी, मनुष्यपणे संयम लडने त्रैवेयकें मिथ्यात्वीपणे एकत्रीश सागरोपम

દેવાયુ જોગવી અંત સમયે સમ્યક્ત્વ લહી, ફરી મનુષ્યજન્મે ચારિત્ર લહી, ત્રિજ્યાદિક વિમાનેં વે વચ્ચત તેત્રીશ તેત્રીશ સાગરોપમાયુ જોગવતાં ઠાશઠ સાગરોપમ પર્યંત સમ્યક્ત્વ સ્પર્શી, પઠી મિશ્રજાવે અંતરમુહૂર્ત રહી વલી વીજી વેલા ઠાશઠ સાગરોપમ સમ્યક્ત્વ કાલ, ત્રણ વચ્ચત ચાવીશ સાગરોપમાયુયે અચ્યુત દેવમાદે ઉપજવે કરી પૂર્ણ કરે એમ એકસો પંચાશી સાગરોપમ, ચાર પદ્યોપમ અને પૂર્વકોડી પૃથક્ત્વે અધિક ઇટલો સાત પ્રકૃતિનો સતત વધ જાણવો અહીં કિહાંએક તો જવ પ્રત્યયે, કિહાંએક સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયે, એ સાત પ્રકૃતિ વધાય, પણ એની વિરોધિની પ્રકૃતિ ન વધાય

વત્તીસં કે૦ એકસો ને વત્રીશ સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટો સતત વધ, આટલી પ્રકૃતિનો કરે, તેના નામ કહે ઠે સુહૃદ્વિહ્ગઈ કે૦ એક શુજવિહ્વાયોગતિ, પુમ કે૦ પુરુષવેદ, શુજગતિગ કે૦ સૌજાગ્ય, સુખર અને આદેય, એ સૌજાગ્યત્રિક, ઉચ્ચચરસે કે૦ ઉચ્ચેગોંત્ર, સમચતુરસસ્થાન, એ સાત પ્રકૃતિનો નિરંતર વધ જાણવો જે જાણી એની વિરોધિની અશુજવિહ્વાયોગતિ, સ્ત્રીવેદ, નપુસકવેદ, દૌર્જાગ્યત્રિક, નીચેગોંત્ર, એ સાત પ્રકૃતિનો મિશ્રાદિક ગુણગણે વધ ન હોય, તેથી મિથ્યાત્વનુ આતરુ ઉત્કૃષ્ટું એકસો વત્રીશ સાગરોપમનું હોય તેટલો કાલ, એ સાત પ્રકૃતિનો વંધ નિરંતરપણે હોય તિહા પ્રથમ ઠાશઠ સાગરોપમ જાજેરા ત્રણ વેલા અચ્યુત દેવલોકના ગમનેં કરી સમ્યક્ત્વ કાલ પૂર્ણ કરે વલી અંતરમુહૂર્ત મિશ્ર ગુણગણે રહી, વીજી વેલા ઠાશઠ સાગરોપમ તેત્રીશ સાગરોપમાયુયે વિજયાદિક અનુત્તર વિમાનેં વે વેલા અવતરવે કરી, સમ્યક્ત્વ કાલ પૂર્ણ કરે, એમ એકસો વત્રીશ સાગરોપમ અને મનુષ્યાયુ પૂર્વકોડી પૃથક્ત્વે અધિક કાલ લગે, મિથ્યાત્વ અને અનંતાનુવધીને અજાવે એની અશુજ વિહ્વાયોગત્યાદિક વિરોધિની પ્રકૃતિના વધને અજાવે અજ્ઞવિહ્વાયોગત્યાદિક સાત પ્રકૃતિનો સતત વધ હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૬૦ ॥

અસુહૃદ્વિહ્ગઈ જાઈ આગિઈ, સંઘયણાહાર નિર્યુક્તોય ડગ ॥

થિર સુજ જસ આવર દસ, નપુ ઇઠી હજુઅલ મસાર્ય ॥ ૬૧ ॥

અર્થ-અસુહૃદ્વિહ્ગઈ કે૦ એક અશુજ વિહ્વાયોગતિ અને જાઈ કે૦ અશુજજાતિ ચાર, ઇટલે એકેંદ્રિય, વૈંદ્રિય, તેંદ્રિય, અને ચૌરેંદ્રિય, એ પાંચ પ્રકૃતિ, મિથ્યાત્વ-ગુણગણે અંતરમુહૂર્તને આંતરે એની સપ્રતિપક્ષ પ્રકૃતિ વધાય, તેથી અંતરમુહૂર્તનો સતતવધ જાણવો, તેમજ આગિઈ કે૦ ન્યયોધ, સાદિ, વામન, કુબ્જ અને હુડ, એ પાંચ અશુજ આકૃતિ ઇટલે સંસ્થાન અને સંઘયણ કે૦ રૂપજનારાચ, નારાચ, અર્જુન-નારાચ, કીલિકા અને ટેવહુ, એ પાંચ અશુજ સંઘયણ, આદાર કે૦ આદારકશરી

अने आहारकांगोपांग, ए आहारकद्विक, निरयुजोयडुग के० नरकगति, नरकानुपूर्वी,
ए नरकद्विक तथा उद्योतनाम अने आतपनाम, ए उद्योतद्विक, ए सर्व एकवीश
प्रकृतिनो सततवध, अंतर मुहूर्त्त लगे मिथ्यात्व अने सास्त्रादनगुणगणे होय अहींआं
आहारकद्विकनो वध मिथ्यात्व तथा सास्त्रादन, ए वेगुणगणे न जाणवो, तथा थिर
के० एक स्थिर, वीजी सुज के० शुज, त्रीजी जस के० यशःकीर्त्ति, यावरदस के०
स्थावर दशको, ए तेर प्रकृति पण सप्रतिपक्षमिथ्यात्वे वधाय, तेथी एनो अंतरमुहूर्त्त
लगे उत्कृष्टो सततवध जाणवो तथा नपुड्डी के० नपुसकवेद अने स्त्रीवेद, ए वे
मोहनीयनी प्रकृति पण अंतरमुहूर्त्त अंतरमुहूर्त्त परावर्त्त मिथ्यात्वे वधाय एवं ठत्रीश
प्रकृति थइ तथा डुजुअल के० हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए वे युग-
लनी प्रकृति पण वधविरोधिनी जणी ठछा गुणगणा लगे परावर्त्त अंतर मुहूर्त्त प्रमाण
वाधे, जो पण सातमे अने आठमे गुणगणे नि प्रतिपक्षपणे हास्य अने रति, ए एक
युगल वधाय ठे, तो पण ए वे गुणगणानो काल अंतर मुहूर्त्तनो होय. तथा मसाय
के० अशातावेदनीय पण शातावेदनीयने परवर्त्त अंतर मुहूर्त्त प्रमाण, ठछा गुणगणा सुधी
वधाय ए एकतालीश प्रकृतिनो एक समयथी मानीने उत्कृष्टो अंतर मुहूर्त्त लगे
सततवध होय जे जणी ए अधुववधिनी परावर्त्तमान प्रकृति ठे ते वीजी पोतानी
विरोधिनी प्रकृतिना वधसामग्रीने सज्ञावे अंतर मुहूर्त्त परावर्त्त वधाय.

एमा स्थिर, शुज अने यश, ए त्रणनी विरोधिनी अस्थिर, अशुज अने अयश,
ए त्रणनो वध ठछा गुणगणा सुधी होय तिहां लगे परावर्त्त अंतरमुहूर्त्त पर्यंत स-
ततवध जाणवो आगळे गुणगणे जो पण ए विरोधिनी प्रकृतिनो वध नथी, तो
पण दशमा गुणगणा लगे केवल यश कीर्त्तिनो वध ठे ते पण अंतर मुहूर्त्त लगे जा-
णवो तेथी सर्व गुणगणे एकज अंतरमुहूर्त्त पर्यंत वध होय ॥ ६१ ॥

समया दत मुहुर्त्त, मणु डग जिण वइर उरलुवगेसु ॥ तिच्ची सय-
रा परमो, अत मुहुलहुवि आउ जिणा ॥ ६२ ॥ इतिस्थितिबधः ॥

अर्थ- ए पूर्वोक्त एकतालीश प्रकृतिनो समयादंतमुहूर्त्त के० एक समयथी लइने
अंतर मुहूर्त्त लगे सततवध होय तेमज मणुडग के० मनुष्यद्विक, जिण के० जिन-
नाम, वइर के० वज्रपुननाराचसघयण, उरलुवंगेसु के० औदारिकांगोपांग, ए पांच
प्रकृतिनो तिच्चीसयरापरमो के० तेत्रीश सागरोपम उत्कृष्ट सततवध होय, तथा अ-
तमुहुलहुवि के० अंतर मुहूर्त्त प्रमाण जघन्यथी पण सततवध आउजिणा के० चार
आयु कर्मेनी प्रकृति अने पांचसु जिननामकर्मनु पण होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ६३ ॥

ए पूर्वोक्त, एकताक्षीश प्रकृतिनो एक समयथी मांकीने अंतरमुहूर्त्त लगे निरंतर वध होय, जे जणी अधुववधिनी ठे ते माटे ते पठी अश्य परावर्त्त थाय

मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, जिननामकर्म, वज्ररूपजनाराचसंघयण अने ओदारि-कांगोपाग, ए पाच प्रकृतिनो निरतरपणे वध होय, तो उत्कृष्टथी तेत्रीश सागरोपम पर्यंत होय, जे जणी कोइ अनुत्तर सुरने मनुष्य प्रायोग्य प्रकृतिनो वध ठे, तेथी ते सदा काल बोथे गुणठाणे होय ते जणी तेहने जव प्रथम समयथी मांकीने तेत्रीश सागरोपमना ठेह्वा समय लगे एनी विरोधिनी नरकद्विक, तिर्यंचद्विक, देवद्विक, वैक्रियद्विक, अने पांच अशुज, सघयणादिकनो जव प्रत्ययेंज वध न होय, तथा जिननामनी विरोधिनी प्रकृति कोइ नथी तेथी ते पण सम्यक्प्रत्ययें करी, तेत्रीश सागरोपम लगे निरतरपणे वधाय अहींथा पण एक जिननाम विना शेष चार प्रकृतिनो जघन्य वध समय मात्र ठे उपरात परिणाम जेदें विरोधिनी प्रकृति बांधे, ते अपेक्षायें लेवो तथा पूर्वे चार आयुनो निरतर वध कळो ठे, ते मते चार आयुनो तथा जिननामनो जघन्यपदे पण अंतरमुहूर्त्तमात्र सतत वध होय, पण ते उत्कृष्टनी अपेक्षायें तो जघन्य वंध मुहूर्त्त विशेष हीनपणे जाणवो जे जणी अंतरमुहूर्त्तना असख्याता जेद ठे माटे जिननामनो जघन्य सतत वध अक्षाक्षयें उपशम श्रेणीथी पन्तां आठमा गुणठाणाने उपात्य जागे आवतो जिननाम वध करतो आठमु, सातमु गुणठाणु स्पर्शी वली श्रेणी चढता आठमाने अत्यजागे जिननामनो अवधक थाय, तेनी वचमानो अंतर मुहूर्त्त वधक होय ए रीते उत्कृष्ट तथा जघन्यथी मूलप्रकृति तथा उत्तरप्रकृतिनो स्थितिवध अने ए स्थितिवधना स्वामी तथा सादि अनायादिक चार जेद, चौद जीवजेदें स्थितिस्थानकनु अक्षपवहुत्त, योगस्थानकनु अक्षपवहुत्त, स्थितिवधनु जघन्य अने उत्कृष्ट आतर तथा अधुववधिनी प्रकृतिना जघन्य उत्कृष्ट सततवध कळा ॥६१॥

हवे अनुजाग एटले रसवध कहेवानो अवसर ठे, ते माटे तेनी व्याख्या करे ठे तिहा प्रथम अनुजागनु स्वरूप कहे ठे तिहा सर्व जघन्य कर्म वर्गणाने विपे पण सर्व जीवथी अनत गुणा परमाणु होय वली एकेका परमाणुथोने विपे पण जघन्य पदे सर्व जीवथी अनत गुणा रसविजाग पळिछेद होय, जे रसनो जाग केवलीनी बुद्धिरूप शक्ते करी पण थाय नहीं, एटले केवली पण जे रसनो विजाग कळपी न शके, ते अविजाग पळिछेद एने जावाणु कहीये तिहा एक डव्य परमाणु सर्व जीवथी अनत गुणा रसाविजागे युक्त तेना सरसाज जे बीजा परमाणु तेनो समुदाय ते समान जातिय माटे प्रथम एक वर्गणा कहीये ते थकी वली एक रसाविजागे अधिक परमाणुनो समुदाय तेनी बीजी वर्गणा जाणवी एम एकेका रसाविजागे

चढता चढता परमाणु तेना समुदाय समुदायनी एकेकी वर्गणा करता जइयें, ते अजव्य जीवथी अनंत गुणी अने सिद्धजीवना अनंतमा जाग परिमाण निरंतर वर्गणानो समुदाय ते प्रथम स्पर्द्धक होय जे जणी प्रथम स्पर्द्धकनी उत्कृष्टी वर्गणायें जे रसाविजाग ठे ते थकी एक, वे, त्रण, संख्याता तथा असंख्याता अविजाग पली-छेद वधता परमाणु न पामीयें परंतु सर्व जीव थकी अनंतगुणे रसाविजागें वधता परमाणु तेनो समुदाय ते बीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी वली तेथी एक रसाविजागें वधती बीजी वर्गणा. एम वली एकेका रसाविजागें वधती वधती जेवारें अजव्य जीवथी अनंतगुणी वर्गणानो समुदाय थाय, तेवारें बीजो स्पर्द्धक होय ते बीजा स्पर्द्धकनी उत्कृष्ट वर्गणाथी वली सर्व जीव थकी अनंतगुणा रसाविजागे वधता परमाणुनो समुदाय ते बीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा ते थकी वली एक रसाविजागें वधता परमाणुना समुदायनी बीजी वर्गणा एम वली पण अजव्य जीव थकी अनंतगुणी वर्गणानो समुदाय थाय, तेवारें बीजो स्पर्द्धक थाय, एवा अजव्य जीव थकी अनंतगुणा स्पर्द्धकें एक अनुजाग एटले रसतुं स्थानक होय. अहीं सघला स्पर्द्धकने आंतरे सर्व जीवथी अनंतगुणी शून्य वर्गणा उठे

ते हवे सूक्ष्म अग्निकायना जीवथी तेनो कायस्थिति काल असंख्यात गुणो ठे. ते थकी पण असंख्यात गुणां अनुजाग स्थानक थाय. तिहां एक कमक मात्र अनंत जाग वृद्धिस्थानक. (१) पठी बीजो वली असंख्यात जाग वृद्धिस्थानक (२) एम कमक मात्र स्थानकने आंतरे, आंतरे, एकेक असंख्यात जाग वृद्धिस्थानक लेतां कमक वर्ग प्रमाण स्थानकें संख्यात जाग वृद्धिस्थानक (३) कमक घन प्रमाण स्थानकें संख्यात गुण वृद्धिस्थानक (४) कमक वर्ग वर्ग प्रमाण स्थानकें असंख्यात गुण वृद्धिस्थानक (५) कडक घन घन प्रमाण स्थानकें अनंत गुण वृद्धिस्थानक (६) तेवे कमकें पटस्थान वृद्धिपणे होय अहींआ मूढमतिने समजाववा जणी कल्पनाये सर्व जीवथी अनंत गुणाने एकसो लेखवीये, ते एकादिकें वधती अजव्य थकी अनंत गुणाने पाच लेखवीये एटले एकसो उपर एकादिथी पाच पर्यंत प्रथम स्पर्द्धक, पठी वसे उपर एकादिथी पांच पर्यंत बीजो स्पर्द्धक, त्रणसें उपर एकादिथी पाच पर्यंत बीजो स्पर्द्धक, चारसें उपर एकादिथी पाच पर्यंत चोथो स्पर्द्धक, एनी स्थापना सविस्तर कर्म पयमीथी जाणवी.

अहींआ रागादिकने वश थको जीव, सिद्धने अनंतगुणा एटला परमाणुयें निष्पन्न कर्मस्कंधना ग्रहण करे ठे ते दलीयाने विपे परमाणु दीव

जागें अने अजव्य थकी जूदा जूदा समय, थकी सर्व जीव

અનંતગુણા અનુજાગ ઇટલે રસ વિજાગના પલિષ્ઠેદ હોય તેની મંદ્રોપ વ્યાખ્યા કરી. હવે આગલ સૂત્રે કહે છે

તિલ્લો અસુહ સુદાણ, સંકેસ વિસોદિત વિવક્ષ્યત ॥

મંદરસો ગિરિ મહિરય, જલરેદ્દા સરિસ કસાણ્દિ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ—અસુહ કે ૦ અશુજ જે પાપ પ્રકૃતિ તેનો માગો કરુનો રસ, લીવનાદિકનો રસ જેમ સદ્દેજનો એક ગાળીંડ તે કટુકરસ હોય, તે અગ્નિ ઉપરે કાઢતાં શેરનો અર્દ્ધશેર રહે, તે કટુકરતર વેઠાળીંડ રસ જાણવો, અને શેરનો ત્રીજો જાગ રહે, તે ત્રિગાળીંડ રસ, કટુકતમ જાણવો, અને શેરનો પાશેર રહે, તે તિલ્લો કે ૦ તીવ્રરસ ચોગાળીંડ અતિ કટુકતમ હોય તેમજ સુદાણ કે ૦ શુજ જે પુણ્ય પ્રકૃતિ તેનો રસ, શેલડીની પેરે મધુર જેમ શેલડીનો એકગાળીંડ રસ સદ્દેજનો મિષ્ટ, વેઠાળીંડ મિષ્ટતર, ત્રિગાળીંડ મિષ્ટતમ, ચોગાળીંડ અત્યત મિષ્ટનમ વલી તેહીજ મીઠા રસ માંદે એક ચલુ પાળી ઘાલતાં મદ થાય પશલી જર પાળી ઘાલતા મદતર થાય કરવો, મોરીંડ માત્ર પાળી ઘાલતા મદતમ થાય ઘમો પાળી જેલતા અત્યત મદતમ થાય એમ કરુવામા પણ કટુકપણુ મદ, મંદતર, મદતમ તથા અત્યત મદ હોય એમ અનેક જેદ રસને વધે તથા ઉદયે હોય એ રસનું તરતમપણુ કપાયને તારતમ્યપણે હોય, જે જાણી મદ કપાયે પાપપ્રકૃતિ મદરસપણે વાધી હોય તેને વલી કપાયની તીવ્રતાયે, તીવ્રરસપણે અશુજ અધ્યવસાયે કરી જોગવે તેમજ વલી શુજ અધ્યવસાયે કરી જોગવે તો જે પ્રકૃતિ તીવ્રરસપણે વાંધી હોય, તેને પણ મદરસે કરી જોગવે, ઇટલે વ્યાપ્તી પાપપ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ કટુકરસ ચોગાળીંડ તે સંકેસ કે ૦ અત્યત સફ્ફેશે તીવ્ર કપાયોદયે કરી અત્યત કટુક ચોગાળીંડ રસ વધાય, અને શુજ વેંતાલીશ પુણ્યપ્રકૃતિનો રસ, કપાયોદય મદતારુપ વિસોદિત કે ૦ અતિવિશુદ્ધાધ્યવસાયે કરી ચોગાળીંડ રસ અતિ મીઠો વધાય

અને વિવક્ષ્યત કે ૦ ઘથી વિપરીતપણે ઇટલે સફ્ફેશની મદતાયે અને વિશુદ્ધિની વૃદ્ધિયે વ્યાપ્તી પાપપ્રકૃતિનો મદરસો કે ૦ મદ, મંદતર, મદતમ અને અતિ મદતમ રસ વધાય, અને વિશુદ્ધાધ્યવમાયની હાળીયે મલિન પરિણામની વૃદ્ધિયે વેંતાલીશ પુણ્યપ્રકૃતિનો રસ મદ, મદતર, મદતમ વધાય તથા તેમજ શુજ પ્રકૃતિની ઉદ્ધર્તના પણ વિશુદ્ધાધ્યવસાયે હોય, અને અશુજપ્રકૃતિની ઉદ્ધર્તના સફ્ફેશાધ્યવસાયે હોય તેમ શુજ પ્રકૃતિની રસાપવર્તના શુજપરિણામે હોય, અને અશુજપ્રકૃતિની રસાપવર્તના અશુજપરિણામે હોય

गिरि के० पर्वतनी राय सरखो अनंतानुबंधीउं क्रोध, तेम अनंतानुबंधीआ मानादिक पण लेवा. तेना उदये अति संक्लिष्ट भलिन परिणामी जीव, पापप्रकृतिनो अति कटुक चोगाणीउं रस बांधे तो पण वेतालीश पुण्यप्रकृतिनो वे गणीउं रस बांधे जे चणी शुचप्रकृतिनो एकगणीउं रस बांधाय नहीं, माटे वेगणीउं कह्यो, अने उदयमां एकगणीउं पण होय. ते वारें अति संक्लेशे करी वेगणीउं रस, तेने एकगणीउं करी उदीरे वेदे

तथा महि के० तलावमध्ये पाणी सूकाणा पठी माटीनी राय ते सरीखो अप्रत्याख्यानीउं क्रोध जाणवो तेमज अप्रत्याख्यानीआ मानादिक त्रण पण लेवा तेना उदये संक्लेशपरिणामे शुच तथा अशुच प्रकृतिनो रस त्रिगणीउं बांधाय, पण एटखुं विशेष जे, चढते परिणामे शुच प्रकृतिनो रस बांधाय, अने पकते परिणामे अशुच प्रकृतिनो रस बांधाय एक स्थानकमध्ये पण चढता पकतां रसस्थानक असंख्यातां असंख्यातां ठे तथा रय के० रज एटखे धूलमांहेली रेखा ते सरखो प्रत्याख्यानीउं क्रोध जाणवो तेमज प्रत्याख्यानीआ मानादिक त्रण पण लेवा. तेना उदयधी पापप्रकृतिनो वेगणीउं अने पुण्यप्रकृतिनो चोगाणीउं रस बांधाय, तेमध्ये मंद रस बांधे

तथा जलरेहासरिस के० पाणीनी रेखा सरखो सज्ज्वलन क्रोध तेमज मानादिक पण लेवा. एना उदये पुण्यप्रकृतिनो तीव्र चोगाणीउं रस बांधाय, अने पापप्रकृतिनो एकगणीउं रस बांधाय ए रीते अशुच प्रकृतिनु अनंतानुबंधीये, अप्रत्याख्यानीए, प्रत्याख्यानीए तथा संज्वलनें, कसाएहि के० कपाये करी अनुक्रमें चोगाणीउं, त्रिगणीउं, वेगणीउं, एकगणीउं रस बांधाय तथा शुच प्रकृतिनो सज्ज्वलने, प्रत्याख्यानीए, अप्रत्याख्यानीए, अनंतानुबंधीए करी चोगाणीआदिक अनुक्रमें रस बांधाय, ते कहे ठे ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ६३ ॥

चउ गणार्ई असुहो, सुहन्नदा विग्ध देस आवरणा ॥

पुम सज्ज्वलणिग ड ति चउ, गण रसा सेस डगमाई ॥ ६४ ॥

अर्थ-चउगणार्ईअसुहो के० गिरिरेखा समान अनंतानुबंधीआ कपायें करीने अशुच प्रकृतिनो रस चोगाणीउं बांधाय, पृथ्वीरेखा समान अप्रत्याख्यानीआ कपायें करी अशुच प्रकृतिनो रस, त्रिगणीउं बांधाय, रजरेखा समान प्रत्याख्यानीआ कपाये करी अशुच प्रकृतिनो रस वेगणीउं बांधाय, जलरेखा समान सज्ज्वलन कपाये करीने अशुच प्रकृतिनो रस एक गणीउं बांधाय, अने सुहन्नदा के० शुच प्रकृतिनो रस, एधी अन्यथा कहेवो, एटखे जलरेखा अने समान संज्वलन तथा प्रत्याख्यानीआ कपाये करीने शुच प्रकृतिनो रस बांधाय, पृथ्वीरेखा

नीत्या कपायें करीने शुज प्रकृतिनो रस त्रिठाणीउं वधाय, गिरिराय समान अनं-
तानुबंधीया कपायें करीने शुज प्रकृतिनो रस वेठाणीउं वधाय अने एकठाणीउं रस
तो शुज प्रकृतिनो नज वधाय हवे जे प्रकृतिनो जेटले प्रकारें रस वधाय, ते कहेवे

विग्ध के० पाच अंतराय, देसआवरणा के० केवलद्विक वर्जने शेष चार ज्ञाना-
वरणीय तथा त्रण दर्शनावरणीय, एवं सात, पुम के० पुरुषवेद, संजलण के० चार संज्व-
लना कपाय, एव सत्तर प्रकृतिनो रस इग के० एकठाणीउं, दु के० वेठाणीउं, ति
के० त्रिठाणीउं, चठठाणरसा के० चार ठाणीउं रस पण वधाय एटले ए सत्तर
प्रकृतिनो रस, चार प्रकारें वधाय तेमध्ये एनो एकठाणीउं रस तो नवमा गुणठा-
णाना सरपाता जाग गया पठी वधाय, अने तेथी नीचेना गुणठाणे वेठाणीआ,
त्रिठाणीआ, अने चोठाणीआ रस वधाय अने ए सत्तर प्रकृतिथी सेसडुगमाई
के० शेष रही जे एकसो त्रण प्रकृति, तेनो वेठाणीआदिक रस वधाय पण एकठा-
णीउं रस न वधाय जे जणी तेमध्ये अशुज पाप प्रकृति पाशठ ठे, ते तो नवमे
गुणठाणे वधातीज नथी, तेथी तेनो एकठाणीउं रस न होय एमांथी जो पण
केवलज्ञानावरणीय तथा केवलदर्शनावरणीय, ए वे प्रकृतिनो नवमे अने दशमे
गुणठाणे बंध ठे, तथापि ते वे प्रकृति, सर्वघातिनी ठे, तेनो रस, एकठाणीउं न
होय अने वेंतालीश पुण्य प्रकृतिनो रस तो एकठाणीउं नज वधाय, जे जणी
असंरयाता लोकाकाश प्रदेश प्रमाण सक्केशनां स्थानक ठे ते थकी कांडक जाजेरां
विशुद्धिना स्थानक ठे ए वे यद्यपि तुल्य ठे तथापि तेमांहे विशुद्धि स्थानक कांडक
अधिक ठे जे माटें उपशमश्रेणीये विशुद्धि स्थानकें चढे ठे अने पकतो पण तेटलेज
सक्केश स्थानकें पाठो उतरे ठे एटले तुल्य ठे चढवाना जेटला विशुद्धि स्थानक
तेटलांज उतरतां सक्केशस्थानक होय, जेम प्रासाद उपर चढवानां जेटला पगथीआं
तेटलांज उतरवाना पण पगथीआ होय, पण कपकश्रेणीना जे विशुद्धिना अध्यव-
साय स्थानकें चढे ठे, ते पाठो उतरतो नथी तेथी सक्केशस्थानक तेटलां उठां होय,
अने विशुद्धिस्थानक अधिक ठे, तिहा अतिविशुद्धिस्थानकें शुज प्रकृतिनो चोठाणीउं
रस वधाय अने अत्यंत सक्केशस्थानकें शुज प्रकृतिनो बंध न होय अने नरकप्रायो-
ग्य बाधता अत्यंत सक्केशें नेक्रिय, तेजस अने कर्मणादिक जे शुज प्रकृति वधाय
ठे ते पण तथा स्वजावे वेठाणीआ रसे वधाय, पण एकठाणीआ रसे न वधाय, तथा
पूर्व सज्वलन कपायोदये करी पापप्रकृतिनो एकठाणीउं रस वधाय एम कहु ते
पण स्थूलनये कहु जे जणी सज्वलन उदये पाप प्रकृतिनो वेठाणीउं पण रसबध
होय. ए रीति स्थानक, प्रत्यय, प्ररूपणा कही ॥ ६४ ॥

॥ हवे शुजाशुज रसनु खरू कहै ठे ॥

निबु इहुरसो सहजो, छ ति चउ जाग कढि इक जागं तो ॥

इग गाणाई असुहो, असुहाण सुहो सुहाणं तु ॥ ६५ ॥

अर्थ—निबुइहुरसोसहजो के० लींवनानो रस सहजें कनवो होय, अने इहु एटले शेलमीनो रस, सहजें खजावे मीगो होय, तेम पापप्रकृतिनो रस सहजें कनवो अति उछेगहेतु होय, ते एकगणीउं कहीयें, अने वेंतालीश पुण्यप्रकृतिनो रस सहजे इष्ट आनंद हेतु होय, ते एकगणीउं कहीयें तिहां दृष्टांत कहे ठे छुतिचउ-जागकढिइकजागतो के० वे जागनो रस काढी उकाळीने एक जागनो राखीयें तेने वे गणीउं कहीयें, त्रण जागनो काढी उकाळीने एक जागनो राखीयें, तेने त्रिग-णीउं कहीये, अने चार जागनो काढी उकाळीने एक जागनो राखीयें, तेने चोग-णीउं कहीये. एटले लींवनानां सहजना एक शेर रसने अग्नि उपर कढतां अर्धशेर रहे ते घणो कनवो होय. तेम व्याशी पापप्रकृतिनो वे गणीउं रस कटुकतर अनिष्टतर होय, शेलमीनो रस काढतां एकगणीउं अर्द्धशेर मात्र रहे ते मिष्टतर, इष्टतर, होय ते वे गणीउं रस जाणवो, तथा जे काढतां शेरनो त्रीजो जाग मात्र रहे ते त्रिगणीउं रस होय, ते व्याशी पापप्रकृतिनो रस कटुकतम, अनिष्टतम होय वेंतालीश पुण्यप्रकृतिनो रस मिष्टतम, इष्टतम, चित्त प्रसन्नतानो हेतु होय ते त्रिगणीउं रस जाणवो, तथा जे रस काढतां थकां शेरनो पाशेर मात्र रहे ते चोगणीउं रस होय, ते पुण्यप्रकृतिनो तो शुज अत्यंत मिष्टतम, अत्यंत इष्टतम, आनंदहेतु होय अने पापप्रकृतिनो अत्यंत कटुकतम, अत्यंत अनिष्टतम, महाउछेग हेतु चोगणीआ रसनो उदय होय ए मूढमतिने समजाववा हेतुयें दृष्टांत कहा अन्यथा कर्मदलने विषे तो अनंत रसजेद होय ठे

इगगाणाईअसुहो के० ए रीतिं अशुज प्रकृतिनो रस, एकगणीआदिक ते असु-हाण के० अशुजपणे वधतो लेवो अने सुहोसुहाणतु के० शुज प्रकृतिनो रस, शुज मीगो वधतो जाय माटें शुजपणे वधतो लेवो अहींथां तु शब्दे विशेषण कहे ठे

पुरुषवेदादिक सत्तर प्रकृतिना एकगणीआ रस स्पर्द्धक असंख्याता ठे तेमध्यें ज-घन्य रस स्पर्द्धक पण असंख्याता ठे तेह सहज जघन्य रस स्पर्द्धक ते लींवनाना रस समान जाणवा ते थकी बीजो रस स्पर्द्धक अनंतगुण रसाविजागें अधिक जाणवो एम अनंतगुण रसाविजागे वधतां वधता असंख्याता रस स्पर्द्धक एकगणीआ रसना होय ते थकी अनंतगुण वीर्यबासा वेगणीआ रसना असंख्याता रस स्पर्द्धक होय,

તે થકી અનંતગુણ વીર્યવાલા ત્રિઘાણીઆ રસના અસરયાતા રસ સ્પર્શક હોય,
તે થકી અનંત ગુણ વીર્યવાલા ચોઠાણીઆ રસના અસરયાતા રસ સ્પર્શક હોય

કેવલજ્ઞાનાવરણીય પ્રમુલ સર્વ ઘાતિની વીંશ પ્રકૃતિના રસ સ્પર્શક, એકઠાણીઆ
ન હોય, અને દેશઘાતિની પ્રકૃતિના ચોઠાણીઆ તથા ત્રિઘાણીઆ રસવાલા તે સર્વઘા-
તિઆ રસસ્પર્શક જાણવા અને વેઠાણીઆ રસવાલા પણ કેટલાએક ઉત્કૃષ્ટ રસવાલા તે
સર્વઘાતિઆ જાણવા તથા મંદ રસવાલા તે દેશઘાતિઆ રસ સ્પર્શક જાણવા તથા
એકઠાણીઆ રસવાલા જે સ્પર્શક હોય, તે દેશઘાતિજ જાણવા તે સ્પર્શક સ્વરૂપે કડાની
પેરે સ્થૂલ ટિડવંત હોય, અને કોડાએક કવલના વિવરની પેરે મધ્ય ટિડવંત હોય,
અને કોડાએક, સૂક્ષ્મચ્છની પેરે ટિડવંત ઘૂલા મલીન હોય, અને જે સર્વઘાતિઆ
રસ સ્પર્શક હોય, તે ત્રાવાના પત્રાની પેરે નિશિટવંત ઘૂતની પેરે ચીકણા હોય તે
અવરણની પેરે નિર્મલ એવા જે જ્ઞાનાદિક આત્માના ગુણ આવરવા યોગ્ય છે, તે સર્વ આગરે

અને વેંતાલીશ પુણ્યપ્રકૃતિનો રસ જઘન્યપણે એક ઠાણીઠ ન હોય, માટે વે
ઠાણીઠ સહેજે શેલડીના રસ સરસો જઘન્ય રસ સ્પર્શક હોય, તેથી અનંતગુણ
વૃદ્ધિગત રસે વીજો સ્પર્શક એમ અનંતે અનંતગુણ વૃદ્ધિયે વેઠાણીએ રસ સ્પર્શકે અસ-
રયાત સ્થાનક પૂર્ણ થાય તે થકી વલી અનંતગુણવીર્ય વધતા વધતાં અસરયાતા
રસ સ્પર્શક ત્રિઘાણીઆના જાણવા, તે થકી અનંતગુણ વીર્ય વૃદ્ધિગત ચોઠાણીઆ રસ
સ્પર્શક, તે પણ અસરયાતા જાણવા એ સૌ અઘાતિઆ જાણવા એમ ઘાતિ તથા અ-
ઘાતિ એ એક સ્થાનકાદિક રસની અપેક્ષાયે હોય ॥ ઇતિ ॥ ૬૫ ॥

॥ અયોત્કૃષ્ટરસવધસ્વામિન આહ ॥ હવે ઉત્કૃષ્ટ રસવધના સ્વામી દેખાડે છે ॥

તિથ મિગ આવરાયવ, સુર મિઠા વિગલ સુદુમ નિરય તિગં ॥

તિરિ મણુ આઝ તિરિનરા, તિરિહગ ઘેવઠ સુર નિરયા ॥ ૬૬ ॥

અર્થ—મિગયાનરાયવ કે ૦ એકેન્દ્રિયજાતિ, સ્વાવરનામ અને આતપનામ, એ ત્રણ
પ્રકૃતિનો તિથ કે ૦ તીવ્ર એટલે ચોઠાણીઠ ઉત્કૃષ્ટ રસવધ સુરમિઠા કે ૦ ઈશાન
દેવલોક પર્યંતના મિથ્યાત્વી દેવતાને હોય, તે મધ્યે આતપનામકર્મ, પુણ્યપ્રકૃતિ છે
અને તેનો વધ મિથ્યાત્વેજ છે તથા તેનું સંક્લેશપણ અને વિશુરૂપણ એ વેદુ મિથ્યા-
ત્વેજ છે જે જાણી આતપનો તીવ્રરસવધ, મિથ્યાત્વી દેવતાને તદ્વાયોગ્ય વિશુદ્ધિયે
સેવો વીજી પ્રકૃતિના વધક અતિ સક્ષિપ્ત લેવા, જે જાણી એવા સંક્લેશે વર્તતા જો
મનુષ્ય તથા તિર્યંક હોય તો નરક પ્રાયોગ્ય વાળે, તેથી તે ન લીધા, તથા નારકી
અને સનહુમારાદિક દેવલોકના દેવતા તો જવ પ્રત્યેજ એકેન્દ્રિય પ્રાયોગ્ય એ પ્રકૃતિ
નથી વાંધતા, તેથી તે પણ એના અધિકારી નથી અને સૌધર્મ, ઈશાનનાં સમ્યક્દષ્ટિ

દેવતા તો મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય વાંધે છે તેથી તે પણ એના વંધાધિકારી નહીં; અને જવન-
પતિ, ધ્યતર, જ્યોતિષી, સૌધર્મ અને ઈશાન દેવલોકના મિથ્યાત્વી દેવતા આતપની
લઘુસ્થિતિ વાંધતાં એકેન્દ્રિયજાતિ તથા સ્થાવરનામ કર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ વાંધતાં
તીવ્રરસે વાંધે

ફગલ કેળ વિકલત્રિક, સુદુમ કેળ સૂદ્ધ, અપર્યાપ્ત અને સાધારણ, એ સૂક્ષ્મત્રિક;
નિરયતિગ કેળ નરકત્રિક અને તિરિમણુઆલ કેળ તિર્યંચાયુ, અને મનુષ્યાયુ; એ
અગીઆર પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ રસ વંધના અધિકારી સન્નિઆ પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા મિથ્યા-
દૃષ્ટિ સંસ્થાતા વર્ણયુવાલા તત્પ્રાયોગ્ય સંક્લેશે વર્તતા એવા તિરિનરા કેળ મનુષ્ય અને
તિર્યંચ હોય. જે જળી એ માંદેલી પદેલી નવ પ્રકૃતિનો વંધ, દેવતા નારકીને તો જવ
પ્રત્યેજ નથી, અને મનુષ્ય તિર્યંચાયુનો જો પણ દેવતા નારકીને વધ છે, તો પણ
એની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ, ત્રણ પદ્યોપમ પ્રમાણ વાધતા ઉત્કૃષ્ટ રસ વધાય તેવો વંધ તો
દેવ તથા નારકીને યુગલીઆના આયુનો વધ નથી તેથી ન વધાય, અને સાસ્વાદન
ગુણગણે પણ ઘોલના પરિણામે એવડી સ્થિતિ ન વધાય, તેથી તે સાસ્વાદન વિના
મિથ્યાત્વીજ ઉત્કૃષ્ટ રસના વધાધિકારી લીધા. તથા યુગલીઆ પણ ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ
પદ્યોપમ મનુષ્યાયુ ન વાંધે, માટે તે પણ ન લીધા. અને મિશ્રાદિક ગુણગણે મનુષ્ય
તથા તિર્યંચ સંસ્થાતા વર્ણયુવાલાને પણ એ વે આયુનો વંધ નથી, તે માટે મિથ્યા-
ત્વીજ લીધા તથા અતિ સંક્લિષ્ટ આયુઃકર્મ ન વાંધે, તેથી તત્પ્રાયોગ્ય સંક્લેશે
વર્તનાજ ગ્રહણ કહ્યા, એટલે ચૌદ પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ રસ, વધાધિકારી કહ્યા અહીં
નરકત્રિકનો ઉત્કૃષ્ટ રસ સર્વ સંક્લિષ્ટ મનુષ્ય તિર્યંચ મિથ્યાત્વી વાંધે, તે અતિ સંક્લિ-
ષ્ટપણ ઉત્કૃષ્ટ વે સમય લગે રહે, અને શેષ ઠ પ્રકૃતિના વધક તત્પ્રાયોગ્ય સંક્લિષ્ટ
પરિણામી લેવા, જે જળી અતિ સંક્લિષ્ટ જીવ, નરક પ્રાયોગ્ય વાંધે છે, તથા નરકાયુ
પણ અતિ સંક્લેશે વધાય છે.

તિરિડુગ કેળ તિર્યંચગતિ, તિર્યંચાનુપૂર્વી, એ તિર્યંચત્રિક અને ઠેવઠ કેળ ઠેવઠું
સંઘવણ, એ ત્રણ પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ રસવધ તો અતિ સંક્લિષ્ટ મિથ્યાત્વી સુર કેળ દેવ-
તાને હોય, જે જળી એવા સંક્લિષ્ટ પરિણામે વર્તતા મનુષ્ય, તિર્યંચ તો નરક પ્રાયોગ્ય
વાંધે, અને દેવતાને જવ પ્રત્યે નરક પ્રાયોગ્યનો વધ નથી, તેથી તે ઠેકાણે એ તિર્યંચ
ગતિ પ્રાયોગ્ય વાંધે, તેથી મિથ્યાત્વી દેવતા તથા મિથ્યાત્વી નિરયા કેળ નારકી
એના વધાધિકારી લીધા તેમધ્યે પણ સ્વયંના ઉત્કૃષ્ટ રસવધના સ્વામી
જ્યોતિષી અને સૌધર્મ, ઈશાન દેવલો

મિથ્યાત્વે એવે સંક્લિષ્ટે

एकेंद्रिय प्रायोग्य नामकर्मनी प्रकृति बांधे, परंतु ते ठेवठा संघयणना अनुत्कृष्ट रस-
वधक होय, तेथी ते न लीधा तथा सम्यक्दृष्टि देवने ए त्रण प्रकृतिनो वध नथी,
ते जणी ते पण न लीधा ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६६ ॥

विजवि सुरा हारग डग, सुख गइ वन्न चउ तेय जिण सायं ॥

सम चउ परघा तस दस, पणिंदि सासुच्च खव गाउ ॥ ६७ ॥

अर्थ-विजवि के० वैक्रियशरीर, वैक्रियअगोपांग, ए वैक्रियद्विक तथा सुराहारगडग
के० देवगति, देवानुपूर्वी, ए सुरद्विक अने आहारकद्विक तथा सुखगइ के० शुजल-
गति, वन्नचउ के० शुज वर्ण चतुष्क, तेय के० तेजस, कार्मण, अगुरुलघु अने
निर्माण, ए तेजसचतुष्क, जिण के० जिननामकर्म, साय के० शातावेदनीय, समचउ
के० समचतुरस्त्रसंस्थान, परघा के० पराघात, तसदस के० त्रसदशक, पणिंदि के०
पंचेन्द्रियजाति, सासुच्च के० आसोश्वास, उच्चैर्गोत्र, ए वत्रीश पुण्यप्रकृतिनो उत्कृष्ट
रसवधक खगगाउ के० क्षपक एटले क्षपक श्रेणीयें चढतो मनुष्य तेने क्षपक
कहीये जेम राज्ययोग कुवरने राजा कहीये, तेम चारित्र मोहनीय क्षपणी क्षपक-
श्रेणी जेणे आरजी, तेने क्षपक कहीये, ते मध्ये पण शातावेदनीय, उच्चैर्गोत्र अने
त्रसदशक माहेली यश कीर्त्ति, ए त्रण प्रकृतिनो उत्कृष्ट रस वधक सूक्ष्म संपरायने
चरम जाग वर्त्ति क्षपक होय जे जणी ए त्रण प्रकृतिना वधकमाहे एहिज अति
विशुद्धि ठे, अने पुण्यप्रकृतिनो उत्कृष्ट रसवध अतिविशुद्धियें होय जेवारें आपणा
रसग्रथस्थानक अनतगुण विशुद्धिये होय, तेवारें ए प्रकृति वधाय ते जणी कही तथा
ए त्रण प्रकृति विना शेष रही जे उगणत्रीश पुण्यप्रकृति, तेना उत्कृष्ट रसवध
अपूर्वकरणना सात जागमध्ये ठठे जागे त्रीश प्रकृतिनो वध विछेद थाय ठे ते
मध्ये एउ उपघात विना शेष उगणत्रीश प्रकृतिने चरम वधे क्षपकने अति
विशुद्धि जणी चोठाणिउं रस वधाय ए उगणत्रीश प्रकृतिना वधक माहे
एहज अति विशुद्ध ठे तेथी क्षपक मनुष्य, एना उत्कृष्ट रस वधना स्वामी
जाणवा जे जणी देवता, नारकी तथा तिर्यचने आठमुं गुणगणु न होय, तेथी ते
पना अधिकारी न कहा अने जो पण उपशम श्रेणीये अपूर्वकरण तथा सूक्ष्मसंप-
राय, ए वे गुणगणा होय ठे, अने तिहा ए प्रकृतिनो वध विछेद पण सजवे तथापि
क्षपक श्रेणीना अध्यवसाय स्थानक थकी कपायनी सत्ता सहित उपशम श्रेणीना
अध्यवसाय स्थानक विशुद्धिनी अपेक्षायें अनतगुणा हीन होय, अने शुज प्रकृतिनो
- रसग्रथ तो अति विशुद्धिये वधाय ठे तेथी क्षपक श्रेणीना मनुष्यज एना

उत्कृष्ट रसना बंधाधिकारी कह्या. एवं (४ए) प्रकृतिना उत्कृष्ट रस बंध स्वामी कह्या.
इति समुच्चयार्थ. ॥ ६७ ॥

तमतमगा उज्जोयं, सम्मसुरा मणुय उरल डग वडरं ॥

अपमत्तो अमराज, चउ गइ मिठाउ सेसाणं ॥ ६८ ॥

अर्थ-तमतमगा के० तमतमा एवे गोत्रे अने माघवती नामें सातमी नरकपृथ्वी.
तेना नारकी तथाविध अकाम निर्जरायें करी, कर्म खपावतां यकां विशुद्ध परिणामे
करी सम्यक्त्व पामवाने अर्थे यथाप्रवृत्तिकरण करे, तिहां अपूर्वकरणे करी अत्यंत-
गुण विशुद्धिये बहुल कर्म खपावतां प्रयत्नेदे अने अनिवृत्तिकरणें करी मिथ्यात्वनी
स्थितिना वे जाग करे, ते अतर करणथी प्रथम स्थिति, ने चरम समयें जे थकी
आगले समये सम्यक्त्व लेशे ते मिथ्यात्व स्थितिने चरम समयें उज्जोयं के० उद्यो-
तनाम कर्मनो उत्कृष्ट रसबध करे, तथा वीजा देवता नारकी तो एवी विशुद्धियें
वर्त्तता मनुष्य प्रायोग्य बाधे, तथा तिर्यंच तो मनुष्य अने देवता प्रायोग्य बाधे, अने
सातमी नरकना नारकीने तो जव प्रत्ययें देव तथा मनुष्य प्रायोग्यनो बध नथी, ते
स्थानकें ए उद्योतनामनी पुण्यप्रकृति तिर्यंच गति सहचारी बाधे एना बंधकमांहे
एहज अत्यंत विशुद्धि ठे

सम्मसुरा के० सम्यक्त्वदृष्टि देवता तो मणुयउरलडग के० मनुष्यद्विक तथा
औदारिकद्विक अने वडर के० वज्ररूपजनाराच सघयण, ए पांच पुण्यप्रकृति मनुष्यगति
प्रायोग्य अति विशुद्ध सम्यक्दृष्टि देवता, उत्कृष्ट रसे बांधे, तेथी ते एना स्वामी
जाणवा. जे जणी तिर्यंच तथा मनुष्य एवी विशुद्धियें वर्त्ततो देव प्रायोग्यज बाधे,
अने देवता एवी विशुद्धिये मनुष्य प्रायोग्यज बाधे तेथी देवताज एना बधाधिकारी
लीधा, अने मिथ्यात्वनीने पण एवी विशुद्धि न होय, तेथी सम्यक्दृष्टि देवताने नंदी-
श्वरें चैलवंदन, जिनकट्याणक महोत्सवादिक, जिनव्याख्यान श्रवणादिक अनेक
सम्यक्त्व उज्ज्वलताना कारण होय, अने नारकी सम्यक्दृष्टिने पण एवा कारणने
अज्ञावे ए पांच प्रकृतिनो उत्कृष्ट रसबध न होय, तेथी ते एना उत्कृष्ट रसबधाधि-
कारी न कह्या परंतु देवताज कह्या

अपमत्तो के० अप्रमत्त गुणस्थानकें वर्त्ततो साधु प्रमत्त गुणगणायी अमराज के०
देवायु बध करतो अप्रमत्तें चढे, ते अति विशुद्धियें देवायुनी उत्कृष्टस्थिति तैत्रीश
सागरोपमनी बांधतो उत्कृष्ट रसपणे बांधे, देवायुनी उत्कृष्टी स्थिति अने उत्कृष्ट रस,
ए वेहु अति विशुद्धपणे वधाय. देवायुना बधकमांहे एहिज अति विशुद्ध बधस्थानक

मध्यम रसें बंधाय, पण मंद रसें तिहां न बंधाय ए आठ पापप्रकृति ठे तें जणी एनो जघन्य रस विशुद्धियें बंधाय, ते विशुद्धाध्यवसाय तो ग्रंथिजेद करतां होय, ते मांहे पण वढी चारित्र संहित सम्यक्त्व पडिवजनारनी विशुद्धि अधिक होय ठे, तेथी तेनेज लीधा, अने सम्यक्त्व लह्या पठी तो ए आठ प्रकृतिनो बंध नज होय, ते माटें सम्यक्त्व प्राप्तिथी पूर्वलो समय कळो, तथा चारित्रसंहित सम्यक्त्व अगीं कार करवानां अधिकारी मनुष्यज होय, तेथी मनुष्यज लीधा पण देवादिक न लीधा.

विय के० बीजा अप्रत्याख्यानावरण कपायमोहनीयनी चोकमीना जघन्य रसबंधाधिकारी जे आगळे समयें समय पडिवजशे, एवा अविरय के० अविरति गुणस्थानकने चरम समयवर्त्ति मनुष्य जाणवा एना बंधकमांहे ए थकी अधिक विशुद्धिस्थानक बीजु कोइ नथी. अर्हींआं कोइएक देशविरति समयने सन्मुख थयेलो जीव पण कहे ठे तथापि देशविरति समयने सन्मुखनी विशुद्धि थकी सर्वविरति संयमने सन्मुखनी विशुद्धि अधिकी होय, एम बहुश्रुतें विचारवुं, तत्व केवलीगम्य. एनो मंद रस, अति विशुद्धिये बंधाय ठे.

तथा तियकसाय के० बीजा कपायनी चोकडी एटखे प्रत्याख्यानावरण चार कपायमोहनीयनो मंद रसबंध, समयने सन्मुख थयेलो जे आगळें समयें चारित्र अवश्य पामशे, एवो देसे के० देशविरति मनुष्य जाणवो, जे जणी एना बंधक मांहे एहिज अत्यंत विशुद्धि ठे, अर्हींआं संयम सन्मुख कळो माटें तिर्यंच न होय, तथा प्रमत्तादिक गुणगणे प्रत्याख्यानीआनो बंध नथी, ते जणी देशविरति कळो तथा अप्रत्याख्यानीआनो बंध अविरतिने होय, ते जणी ते न लीधा, संयमसन्मुख अविरति सम्यक्कृष्टिथी पण संयमसन्मुख देशविरति सम्यक्कृष्टिनी अनंतगुण विशुद्धि होय, ते माटें अप्रत्याख्यानीआना मंद रसथी प्रत्याख्यानीआनो मंद रस हीन होय.

पमत्तो के० प्रमत्त गुणस्थानक वर्त्ति साधु जे आगळे समयें अप्रमत्त याशे एवो साधु, प्रमत्त गुणगणाना चरम समयें एक अरइ के० अरतिमोहनीय, बीजी सोए के० शोकमोहनीय, ए वे प्रकृतिनो जघन्य रस बंधाधिकारी होय, जे जणी ए वे प्रकृतिना बंधक मांहे एहिज अति विशुद्धि होय. एवी बीजे स्थानकें विशुद्धि न होय, अप्रमत्तादिकने विपे ए वे प्रकृतिनो बंध नथी, माटें प्रमत्तज कळो. एवं अहार प्रकृति थइ. ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ६९ ॥

अपमाइ हारग डगं, डनिह असुवन्न दासरइ कुवा ॥

जयमुवघाय मपुवो, अनियदी पुरिस संजलणे ॥ ७० ॥

અર્થ-અપમાદ કે૦ અપ્રમાદિ સાધુ અપ્રમત્ત ગુણગાણા થકી પ્રમત્તે આવતો હોય, એટલે આગલે સમયે પ્રમત્ત અવશ્ય થશે એવો અપ્રમત્ત સાધુ, સક્ષિપ્ત થકો હારગ-
દુગ કે૦ આહારક શરીર અને આહારકાંગોપાંગ, એ વે નામકર્મની પ્રકૃતિનો જઘ-
ન્યરસવધ કરે. જે જાણી એ વે પુણ્યપ્રકૃતિ છે, માટે એનો મંદરસ સંક્લેશે વધાય આ-
હારકના વધકમાટે એવો સંક્લેશ વીજે કોઈ સ્થાનકે નથી, તે માટે તથા મિથ્યાત્વા-
દિક પ્રમત્તાંત ગુણગાણે તો એ આહારકદિકનો વધજ નથી, અને સાતમે તથા આ-
તમે ગુણગાણે એનો વધ છે તે ગુણગાણાં તો એથી વિશુદ્ધ છે. કેમ કે પ્રમત્તથી અપ્ર-
મત્તે ચઢતો પણ વિશુદ્ધ છે. એવં વીશ પ્રકૃતિ થઈ

હુનિદ કે૦ એક નિદ્રા, વીજી પ્રચલા, એ નિદ્રાદિક; અસુવન્ન કે૦ અશુજવર્ણ,
અશુજગધ, અશુજરસ અને અશુજસ્પર્શ, હાસરશ્કુલા કે૦ હાસ્ય, રતિ અને જુગુપ્સા
તથા જયમુવધાય કે૦ જયમોહનીય અને ઉપધાત, એ અગીઆર પ્રકૃતિ થઈ. તેમાં
નવ પ્રકૃતિનો મંદરસ તો મણ્વો કે૦ અપૂર્વકરણનામા આઠમુ ગુણગાણું તેના સાત
જાગ છે, તે માંહેલા ઠઠા જાગને પ્રાતેં ચરમ સમયે જઘન્યરસ વાંધે, અને નિદ્રા
તથા પ્રચલા, એ વે નિદ્રાનો જઘન્યરસ અપૂર્વકરણના પ્રથમ જાગે આપણા વંધના
પ્રવધવ્યવેદથી પ્રથમ સમયેજ જઘન્યરસ વાંધે. એ અગીઆર પાપપ્રકૃતિ છે તે જાણી
અતિ વિશુદ્ધે મંદરસે વધાય એના વધકમા એહિજ અતિ વિશુદ્ધિ છે, કેમ કે એથી
અતિવિશુદ્ધિ આગલે ગુણગાણે છે સ્ત્રી, પણ તિહાં તો એ અગીઆર પ્રકૃતિનો વધજ
નથી, તથા અહીંઆં પાઠમાં કહ્યો નથી, તથાપિ એ અપૂર્વકરણ દ્વપકશ્રેણીનો લેવો,
કેમ કે ઉપશમ શ્રેણીના અપૂર્વકરણ થકી દ્વપક શ્રેણીનું અપૂર્વકરણ અનતગુણ
વિશુદ્ધ છે અહીંઆં કોઈએક કહે છે કે, એમ કહેશો તો એના અજઘન્ય વધને સાદિ-
સાંતપણુ ન સત્તવે ? કેમ કે દ્વપક શ્રેણીથી પડવુ નથી અને તે તો જઘન્ય વંધથી
પત્તો જેવારેં અજઘન્ય રસ વાંધે, તેવારેં અજઘન્યની સાદિ હોય, અને દ્વપક શ્રેણીયેં
તો જઘન્યરસ વાંધીને વલતો અવધક થાય તે જાણી એ વાત વિચારવા યોગ્ય
છે. એવ એકત્રીશ પ્રકૃતિ થઈ

અનિયટ્ટીપુરિસસજલણે કે૦ અનિવૃત્તિકરણ એવે નામે નવમું ગુણગાણું છે. જીવ ચારિ-
પ્રમોહનીય સ્વપાવવાને પણ ગ્રણ કરણ કરે તિહાં અપ્રમત્ત ગુણગાણું તથા પ્રવૃત્તિકરણ
અને આઠમુ ગુણગાણુ અપૂર્વકરણ તથા નવમુ ગુણગાણુ અનિવૃત્તિકરણ, તે નવમા
ગુણગાણાના પાંચ જાગ કરીયે, તિહા એકેકા જાગે અનુકર્મે પુરુષવેદ, સજ્વલન ક્રોધ,
સજ્વલન માન, સંજ્વલની માયા અને સજ્વલનો લોભ, એ પાંચ મોહનીયની પ્રકૃતિનો
વધ વ્યવેદ કરે, તિહા પોતપોતાના વધને ઠેઠલે વધે, મંદરસ વધ હોય. એ પાંચ પાપ-

प्रकृतिनो विशुद्धिये मंदरस वधाय ठे. ए पांचना वंधक मांहे एहिज अति विशुद्धता ठे एवं ठत्रीश प्रकृति थइ ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ७० ॥

विग्धावरणे सुहुमो, मणुतिरिआ सुहुम विगल तिगआउ ॥

वेउव्वि उक्क ममरा, निरया उज्जोय उरल डुगं ॥ ७१ ॥

अर्थ-विग्धावरणे के० दानांतरायादिक पांच अंतरायनी प्रकृति, तथा आवरण एटले पांच ज्ञानावरणीय अने चार दर्शनावरणीय, ए चौद प्रकृतिनो जघन्य रसबंध स्वामी, सुहुमो के० सूक्ष्मसंपराय गुणस्थानकवर्ति क्षपक श्रेणीवालो पोताना वधने चरम वधे होय, ए चौद प्रकृतिना जघन्य रसबंधमांहे एधी अधिक विशुद्धि, वीजे कोऽ स्थानके नथी ए पापप्रकृति ठे, माटे विशुद्धिये मंदरस बांधे

सुहुम के० सूक्ष्म, अपर्याप्त अने साधारण, ए सूक्ष्मत्रिक तथा विगलतिग के० विकलजातित्रिक, आउ के० चार गतिना आयु, एवं दश प्रकृति तथा वेउव्विउक्क के० वैक्रियशरीर, वैक्रियश्रंगोपांग, देवगति, देवानुपूर्वी, नरकगति, नरकानुपूर्वी, ए वैक्रिय पट्टक कहीये ए शोल प्रकृतिना मंदरसवधस्वामी मणुतीरिआ के० मनुष्य अने तिर्यच होय ए शोल प्रकृतिमां देवत्रिक, वैक्रियद्विक, मनुष्यायु अने तिर्यगायु, ए सात पुण्यप्रकृति ठे, ते जणी एनो मंदरस पोताना वंधाध्यवसाय स्थानकमांहे जे मलीनाध्यवसाय स्थानक ठे, तेणे करी पोताना वंधकमांहे जे अति संक्लिष्ट होय ते बांधे, अने नरकत्रिक, सूक्ष्मत्रिक तथा विकलजातित्रिक, ए नव पापप्रकृति ठे, ते जणी एना मंदरस वध स्वामी पोताना वंधाध्यवसाय स्थानक मध्ये जेने घणु विशुद्धिपणु होय ते एनो जघन्यरस वध स्वामी होय, ए शोले प्रकृतिना मंदरस वधाधिकारी मनुष्य अने तिर्यच तत्प्रायोग्य विशुद्धि तथा संक्लेशे वर्त्तता होय, जे जणी ए शोल प्रकृति मध्ये मनुष्यायु अने तिर्यगायु, ए वे आयु बिना शेष चौद प्रकृतिनो वध तो जव प्रत्ययेज देवता तथा नारकीने न होय, तेथी ते, एना वधाधिकारी नथी, तथा मनुष्यायु अने तिर्यगायुनो पण जघन्य स्थितिबध करतां मंदरस वंधाय, ते जघन्यस्थिति तो छुल्लकजरूप ठे तेनो वध देवता नारकीने न होय, तेथी तेने मंदरस न वंधाय

उज्जोय के० उद्योतनामकर्म अने उरलडुगं के० औदारिक शरीर अने औदारिक श्रंगोपांग, ए त्रण प्रकृतिना जघन्यरस वंधाधिकारी ममरा के० मिथ्यात्वी देवता तथा निरया के० नारकी होय जे जणी एना वधाध्यवसायस्थानक मध्ये सक्लेश स्थानके वर्त्तता तिर्यगगति प्रायोग्य बांधता थका एवा जीव होय, तेमांहे पण औदा-

रिक अगोपांगना मंदरस बंधक व्रीजा देवलोकथी मांडीने सहस्रारांत लग्नेना देवता तो एवे संक्षेपे वर्त्तता एकेन्द्रियप्रायोग्य बांधे, ते मध्ये औदारिक अगोपांगनो तो जघन्यरसवध नथी, ते जणी ते एना अधिकारी नही जाणवा तथा पर्याता पचेन्द्रिय, मनुष्य, तिर्यच पण एवे संक्षेपे वर्त्तता नरक प्रायोग्य नामकर्म बांधे, ते मध्ये ए त्रण प्रकृतिनो बंध नथी, तेथी ते पण एना अधिकारी न कहा, अने मिथ्यात्वी देव अधिकारी कहा. एवं (६९) प्रकृति थइ ॥ ७१ ॥

तिरि डग नियं तमतमा, जिण मविरय निरय विणिगथा वरयं ॥

आसुहु मायव सम्मो, वसायथिर सुइ जसा सियरा ॥ ७२ ॥

अर्थ-तिरिडग के० तिर्यचगति अने तिर्यचानुपूर्वी, ए तिर्यचद्विक, नियं के० नी-चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृतिना जघन्यरसवध स्वामी, तमतमा के० सातमी नरक पृथ्वीना नारकी सम्यक्त्वाजिमुख एवा मिथ्यात्वने चरम समये वर्त्तता होय, जे जणी एवी विशुद्धिये वर्त्तता व्रीजा देवता तथा नारकी होय तो ते मनुष्य प्रायोग्य बांधे. अने सातमी नरकना नारकीने तो मिथ्यात्व थका जवप्रत्ययेज मनुष्य प्रायोग्यनो तथा उ-च्चैर्गोत्रनो वध नथी, तो ते स्थानकं ए त्रण प्रकृतिनो वध करे, ए त्रणे पापप्रकृति ठे, ते जणी विशुद्धिये मंदरस वधाय एना वधकमाहे एहिज अति विशुद्धि ठे, ते जणी ए एना अधिकारी कहा

जिणमविरय के० जिननामकर्मना जघन्य रसवधना स्वामी अविरति सम्यक्दृष्टि मनुष्य, जेणे नरकायु बाध्या पठी द्वायोपशमिक सम्यक्त्व पामी, कथचित् वली न-रकें जातो सम्यक्त्व वमे ते सम्यक्त्व वमता ठेले समये जिननामकर्मनो मंदरस बांधे एना वधकपणामाहे एहिज अति संक्षिप्त होय

निरयविण के० एक नरकगति विना शेष त्रण गतिना जीव, मिथ्यात्वी मध्यमप-रिणामे वर्त्तता त्रस बांधी स्थावर बांधतां पचेन्द्रियजाति बांधीने इगथावरय के० ए-केन्द्रियजाति नामकर्म बांधता घोलना परिणामी होय जे जणी अवस्थित परिणाम रहेता तेवी विशुद्धि न होय, ते जणी परावर्त्तमान लीधा, तथा नारकी तो जव प्र-त्ययेज एकेन्द्रियजाति अने स्थावरनामकर्मनो वध नथी करता, तेथी ते एना अधिकारी नथी ए वे प्रकृति, मिथ्यात्व प्रत्ययिकी ठे, ते जणी नारकी विना शेष त्रण गतिना मिथ्यात्वी जीव. एकेन्द्रियजाति तथा स्थावरनाम कर्मना जघन्य-रस वधाधिकारी कहा

आसुहुम के० आ एटले मर्यादाये एटले सौधर्मे लग्नेना देवता जाणवा अर्हीआं श्रेणीचे वेहु देवलोक ठे ते जणी ईशान देवलोक पण लेवो, एटले जवनपांत,

व्यतर, ज्योतिषी, सौधर्म अने ईशानना देव देवी मिथ्यादृष्टि अति संक्लिष्ट यका
एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधतां आयव के० आतप नामकर्मनो मंदरस बांधे, जे जणी
मनुष्य तथा तिर्यंच, एवे संक्लेशे वर्तता नरक प्रायोग्य बांधे तेथी ते एना अधि-
कारी नहीं, अने सनत्कुमारादिक देवोने तो एकेंद्रिय प्रायोग्यनो बांधज नथी,
तेथी ते पण न लीधा

सम्मोव के० सम्यक्दृष्टि अथवा मिथ्यादृष्टि पंचेंद्रिय जीव, अंतरमुहूर्त्त अंतरमु-
हूर्त्तने फेरसारें साय के० शातावेदनीय, थिर के० स्थिर, सुह के० शुभ, जसा के०
यश, ए चार प्रकृतिने सद्यरा के० इतर सहित करीयें एटले अशाता, अस्थिर, अ-
शुभ अने अयश, एम ए चारे एनी विरोधिनी परावर्त्तमान प्रकृतियें सहित करीये
तेवारें आठ प्रकृति थाय. ते अंतरमुहूर्त्त शाता, अंतरमुहूर्त्त अशाता, ए रीते घोळना
परिणामे बांधतो ए आठ प्रकृतिनो मंदरस बांधे, ते प्रमत्त गुणगणा लगे बांधे, अने
उपरले गुणगणे अध्यवसायस्थानकें अवस्थितपणे रढेतो एक शाताज वधाय, तेथी
मिथ्यात्वादिक ठ गुणगणां लगे ए आठ प्रकृतिना जघन्य रसबंध स्वामी होय एवं
चोराशी प्रकृति थइ

अर्ह्या जावना कहे ठे जीवने मिथ्यात्वे अतिसंक्लेशें अशातानी वीश कोमा-
कोमी सागरोपम अने अस्थिर, अशुभ तथा अयश. कीर्तिनी वीज कोडाकोडी साग-
रोपमनी उत्कृष्टी स्थिति अवस्थितपणे बांधाय, तिहां एनी वीरोधिनी चार प्रकृतिनो
वध नथी, तेथी एकादिक समयनी स्थिति हीन करतां यावत् पदर कोमाकोडी तथा
त्रण प्रकृतिनी दश कोडाकोमी सागरोपम प्रमाण स्थितिवधना हेतु अध्यवसायस्था-
नक लगे तो ए चार पापप्रकृतिनो निरंतरपणे बांध पडे, ते माटे तिहां मंदरस न
होय, तथा जेवारें पदर कोडाकोडी सागरोपम वेदनीयनो अने दश कोडाकोडी सा-
गरोपम नामकर्मनो जे अध्यवसायस्थानकें वध पडे तेवारें तिहांथी पठी शाता, अशा-
तानो तथा स्थिर, अस्थिरनो तथा शुभ, अशुभनो अने यश, अयशनो परावर्त्त अं-
तरमुहूर्त्त लगें फेरसारें वध करें, एमज प्रथम गुणगणे अंतःकोमाकोडी प्रमाण स्थिति-
लगें पण घोळना परिणामे अंतरमुहूर्त्तने आंतरे ए आठ प्रकृतिनो वध करतो मंद-
रस बांधे, जे जणी अप्रमत्तादिक आगला गुणगणे विशुद्धि जणी शातादिक चार
प्रकृति अविरोधिनीपणेज बांधे तथा एकेंद्रियादिक एनी लघुस्थिति बांधे, पण
मंदरस न बांधे ॥ ७१ ॥

तस वन्न तेअ चउ मणु, १५१

संघयणा गिइ नपु थी, १५२

गणिंदि सास परधुचं ॥

मिन्नचउ गइआ ॥ ७३ ॥

अर्थ—तस के० त्रस अने वादर, पर्याप्त अने प्रत्येक, ए त्रसचतुष्क, वन्न के० शु-
 जवर्ण, शुजगध, शुजरस अने शुजस्पर्श, ए वर्णचतुष्क, तैश्चच के० तैजस, कर्मण,
 अगुरुलघु अने निर्माण, ए तैजसचतुष्क, ए त्रण चतुष्क मणु के० मनुष्यद्विक, ख-
 गइङ्ग के० खगतिद्विक, पण्डि के० पचेंद्रिय जाति, सास के० उश्वासनाम, परशुचं
 के० पराघातनाम, उच्चैर्गोत्र, सघयणागिह के० ठ सघयण तथा ठ सस्थान, नपु के०
 नपुसकवेद, श्री के० स्त्रीवेद, सुजगिश्चरति के० सुजग, सुखर अने आदेय, ए शुज-
 गत्रिक तथा एना इतर दुर्जाग्य, दु खर, अनादेय, ए दौर्जाग्यत्रिक, ए चालीश प्र-
 कृतिनो मदरस, मिष्ठचउगइआ के० चारे गतिना मिथ्यात्वी जीव बांधे तिहां त्रस,
 वादर, पर्याप्त, प्रत्येक, शुजवर्ण, गध, रस, स्पर्श, तैजस, कर्मण, अगुरुलघु, निर्माण,
 पचेंद्रियजाति, पराघात, उद्वास, ए पदर प्रकृतिना तिर्यचमनुष्य, मिथ्यात्वी
 तत्प्रायोग्य सक्केशें नरक प्रायोग्य नामकर्मनी अष्टावीश प्रकृति बांधता, मदरस बांधे.
 एना बंधकमाहे सक्किष्टपणुं होय, ए पुण्यप्रकृति ठे, एनो सक्किष्टें मदरस बांधे,
 तथा नारकी अने सनत्कुमारादिकथी सद्व्यारात लगेना मिथ्यात्वी देवता सक्केशें
 तिर्यचगति प्रायोग्य नामकर्मनी उगणत्रीश प्रकृति बांधता, पण ए पदर प्रकृतिना
 मदरस स्वामी होय, तथा ए पदर माहेथी पचेन्द्रियजाति अने त्रसनाम विना शेष
 तेर प्रकृतिना मदरस स्वामी, जवनपति, व्यतर, ज्योतिपी, सौधर्म अने ईशानना,
 देवदेवी, मिथ्यात्वी, एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधता एनो मदरस बांधे, तथा त्रसनाम
 अने पचेन्द्रियजाति, ए वे प्रकृति कांइ एक तेथी पण विशुद्धाध्यवसायें पचेंद्रिय
 प्रायोग्य बांधता, मदरसें बांधे, एम पदर प्रकृतिना मदरस स्वामी, चतुर्गतिक मि-
 थ्यात्वी जीव कहा तथा स्त्रीवेद अने नपुसकवेद, ए वे मोहनीयनी प्रकृतिना मंद-
 रस वध स्वामी चतुर्गतिक जीव मिथ्यात्वी विशुद्ध यका सम्यक्त्वाजिमुख यका होय
 ए वे पापप्रकृति जणी विशुद्धियें मदरस बांधे

मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, शुजखगति, अशुजखगति, ठ सघयण, ठ सस्थान,
 सुजग, सुखर, आदेय, दौर्जाग्य, दु खर, अनादेय अने उच्चैर्गोत्र, ए त्रेवीश प्रकृतिना
 मदरस स्वामी मिथ्यात्वी जीव घोलना परिणामी परावर्त्ते एनी विरोधिनी प्रकृति
 बांधता एवा चतुर्गतिक जीव जाणवा. जे जणी सम्यक्दृष्टि देवता तथा नारकी तो
 मनुष्य प्रायोग्य बांधता तिर्यच गत्यादिक प्रायोग्य विरोधिनी प्रकृति बांधे नहीं,
 तथा रूपजनाराचादिक सघयण पण न बांधे, तथा सम्यक्दृष्टि मनुष्य तिर्यच तो
 देवता प्रायोग्य बांधता समचतुरस्र संस्थान बांधे, शेष पाच संस्थान न बांधे, तेमाटें
 सम्यक्दृष्टिने विरोधिनी प्रकृति साथे परावर्त्ते बर नथी, तेथी ते मदरस वधना

अधिकारी नहीं तथा मिथ्यात्वी पण अतिसक्लिष्टे वीश कोमाकोनी सागरोपम प्रमाण स्थितिवंधाध्यवसाय स्थानकें वर्त्तता तिर्यग्द्विक, नरकद्विक, हुंससंस्थान, ठेवहुं सघयण, अशुजखगति अने नपुसक वेदादिक प्रकृतिनो निरंतरपणे उत्कृष्ट रस बाधे तिहांथी वली अहार कोमाकोनी सागरोपम स्थिति वंधाध्यवसाय स्थानकें होय, तेवारें कुजसंस्थान, कीलिकासघयण, परावत्ते हुंससंस्थान, अने ठेवछा सघयणनो वंध करे, तिहा मदरस बांधे, अने पंदर कोमाकोनी सागरोपम स्थिति वंधाध्यवसाय स्थानकथी तिर्यग्द्विकनो मनुष्यद्विक साथे परावर्त्ति वंध करे, तेम नपुसकवेदनो स्त्रीवेद साथे परावर्त्ति वंध करे, अने दश कोडाकोडी सागरोपम स्थिति वंधाध्यवसाय स्थानक पठी दौर्जाग्यत्रिकनो सौजाग्यत्रिक साथे परावर्त्ति वंध करे तिहांथी कोमाकोनी सागरोपम किचिद्रूपन लगे परावर्त्ति वधाय, तेथी हीन स्थितिवंध अध्यवसाय स्थानकें केवल मनुष्यद्विक, वज्ररूपजनाराच सघयण, समचतुरस्त्रसंस्थान, शुजविहायोगति, सौजाग्यत्रिक, पुरुषवेद, ए प्रकृति निरंतरपणे बांधे, परंतु तिहां मंदरस न बांधे, जे जणी विरोधिनी प्रकृति साथें परावर्त्ते बाधताज मंदरस बांधे एम एकसो ने चोवीश प्रकृतिना जघन्य रसवध स्वामी कहा ॥ ७३ ॥

हवे जघन्य, अजघन्य, उत्कृष्ट, अनुत्कृष्ट, ए चार प्रकारना रसवधने विपे सादि, अनादि, सांत अने अनंत, ए चार जांगा विचारे ठे

जे थकी हीन कोइ रसवध न पामीये, ते जघन्य रसबंध जाणवो, अने ते विना बीजा सर्व अजघन्य रसवध जाणवा ए रीतें ए वेहु जेदमां सर्व रसबंध ग्रहण कख्या, तथा उत्कृष्टनी अपेक्षाये लेतां जे थकी अधिक तीव्ररसबंध बीजो कोइ नहीं ते उत्कृष्ट रसवध जाणवो, अने ते थकी एकादि रसाविजागे हीन एवा सर्व रसवध ते अनुत्कृष्ट रसबंध कहीयें एम पण ए वे जेद मांहे सर्व रसवध ग्रहण कख्या, तिहां मूल प्रकृति आठ अने उत्तर प्रकृति एकसो ने चोवीश, ए वेहुना एना चारे रसवधे सादि अनाद्यादिक जांगा ग्रन्थ लाघव करवाने साथेज कहे ठे.

चउ तेअ वन्न वेअणि, अनाम एकोस सेस धुवबंधी ॥

घाईणं अजहन्नो, गोएडविहो इमो चउहा ॥ ७४ ॥

अर्थ—चउतेअ के० तैजस, कर्मण, अगुरुलधु अने निर्माण, ए तैजसचतुष्क, वन्न के० शुजवर्णादिक चार, ए आठ नामकर्मनी उत्तरप्रकृतिना अनुत्कृष्ट रसवधें सादि, अनादि, सांत अने अनंत, ए चार होय, जे जणी ए आठ प्रकृतिनो उत्कृष्ट रसवध, अपूर्वकरणनामा जाना ठछा जागने प्रातें पोताना चरम वधें एक उत्कृष्ट रस स्थानक हवे विना सर्व अनुत्कृष्ट रस

જાણવાં જે જાણી એ સ્થાનક, જેણે પામ્યુ નથી, તેને સદા અનુક્રુષ્ટ રસવંધ સ્થાનક જાણવાં તે અનાદિ જાણવાં તથા જે જીવ, અપશમશ્રેણીયેં ઉત્ક્રુષ્ટ રસ વાંધી, ફરી તિહાંથી પરતો હીન રસવાંધે, તિહાં અનુક્રુષ્ટ રસ વધની સાદિ જાણવી, તથા અજઘન્યને તે સ્થાનક પામવુજ નથી, અને ઉત્ક્રુષ્ટ રસ વાંધવોજ નથી, તેથી તેને અનુક્રુષ્ટ રસવધ અનંત પ્રાગે જાણવો અને જઘ્ય જીવ હશે તે શ્રેણી પામી ઉત્ક્રુષ્ટ રસ વાંધશે, તિહાં અનુક્રુષ્ટ રસનુ સાંતપણું જાણવુ એમ એ આઠ ઉત્તરપ્રકૃતિનો ચાર જેદેં અનુક્રુષ્ટ રસવંધ કહ્યો

તથા વેશ્રણિઅનામણુહોસ કેળ વેદનીયકર્મ અને નામકર્મ, એ વે મૂલપ્રકૃતિના અનુક્રુષ્ટ રસવધને વિપે ચાર જગ કહે છે એ વે કર્મમાહેલી એક શાતા, વીજી યશ કીર્તિ, એ વે શુજપ્રકૃતિનો તો ઉત્ક્રુષ્ટ રસવધ ક્ષપકને દશમા ગુણગણાના અત સમયે પામીયે. માટે તે સ્થાનક જે નથી પામ્યા તેને અનુક્રુષ્ટની અનાદિ, તથા જે એ સ્થાનક પામીને પાઠા પઢ્યા તેને ફરી વાંધતી વલતેં સાદિ તથા અજઘન્યને અનત અને જઘ્યને ઉત્ક્રુષ્ટ રસ વધ કરશે, માટેં અનુક્રુષ્ટ રસ વધનુ સાંતપણુ જાણવુ.

તથા એ આઠ પ્રકૃતિના જઘન્ય, અજઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ, એ ત્રણ વધને વિપે સાદિ અને સાત એ વે જાંગા હોય તિહા એ આઠ પ્રકૃતિનો ઉત્ક્રુષ્ટ રસવધ ક્ષપકને અપૂર્વકરણેં હોય તે પ્રથમ વાંધરા માહ્યો તે માટેં સાદિ, તે વંધ, એક સમયેજ હોય પણ આગલ ન હોય માટે સાંત વીજો જાગો તથા એ આઠ શુજ પ્રકૃતિ છે માટે એનો જઘન્યરસ સર્વોત્ક્રુષ્ટ સંક્રેશે વર્તતો મિથ્યાત્વી જીવ, સંઙ્હી પર્યાસો વાંધે. તે એક સમય તથા વે સમય લગેં વાંધે, તે પઠી અજઘન્ય વધ વાંધે, તે વાર પઠી વલી કાલાતરે સર્વોત્ક્રુષ્ટ સંક્રેશ પામીને જઘન્યરસ વાંધે, એમ જઘન્ય, અજઘન્યને વિપે ફરતા જીવને સાદિ અને સાંત, એ વે જાંગા હોય.

હવે તૈજસચતુષ્ક વિના સેસ કેળ શેપ રહી જે જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ત્રય, કપાય શોલ, એક મિથ્યાત્વમોહનીય, પાંચ અંતરાય, ત્રય, જુગુપ્સા, અપઘાત અને અશુજવર્ણચતુષ્ક, એ તૈતાલીશ પ્રકૃતિ ધ્રુવવંધી કેળ ધ્રુવવધિની છે, તેનો અજઘન્ય રસવધ સાદિ, અનાદિ, સાત અને અનત, એ ચાર જેદેં હોય, જે જાણી એ અશુજ પ્રકૃતિનો જઘન્યરસ, ત્રિશુદ્ધિયે કરી પોતાના ચરમવધે હોય, અને તે સ્થાનક જે નથી પામ્યા, તેને અજઘન્ય રસવધની અનાદિ અને જે શ્રેણીથી પમી ફરી વધ કરે, તેને સાદિ તથા અજઘ્ય જઘન્યરસ નહીંજ વાંધે, તેથી તેને અજઘન્યરસવધ અનંત, અને જઘ્ય જીવ સમ્યક્ત્વ પામશે, તેવારેં તે સ્થાનક લઈ જઘન્યરસવધ કરશે, તિહાં અજઘન્ય રસવધનુ શાતપણું જાણવુ એમ ચાર જાગા કહ્યા.

પાઠેણ અજઘ્યો કેળ જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અતરાય, એ

चार मूलप्रकृति, घातिनी ठे. एना अजघन्य रसबंधने विपे चार जांगा होय, केम के ए चार पापप्रकृति जणी विशुद्धियें मोहनीयनो नवमा गुणगणाने प्राते अने शेष त्रण कर्मनो दशमा गुणगणाने प्रातें जघन्य रस बंधाय, शेष सर्व स्थानकें अजघन्य रस बंधाय, तेने विपे पण चार जग जाणवा. ते आवी रीते के, जेणे जघन्यरसबध नथी लह्यो, तेने अजघन्य रसबध अनादि, जे जघन्यरस बांधी वली श्रेणीथी परतां अजघन्य रस बांधे तिहा सादि, अजघन्यने अजघन्य रसबध अनंत जाणवो, अने जघन्यने अजघन्य रसबध सांतपणे जाणवो ए चार कर्मना अजघन्य बंध विना शेष त्रण बधने विपे सादि अने सांत, ए वे जागा लाजे.

गोण्डुविहो के० गोत्रकर्मनो अनुत्कृष्ट तथा अजघन्य, ए वे रसबंधने विपे इमोचउहा के० एमज चार जग होय तेकहे ठे तेमध्ये नीचैर्गोत्रनो जघन्य रसबध सातमी नरक पृथ्वीना नारकी ग्रथिजेद् करी मिथ्यात्वने ठेहले समये बांधे, ते स्थानक जे नथी पाम्या तेने अनादिनो अजघन्य रस बध ठे, अने जेणे एक समयमां जघन्य रस बध करी फरी अजघन्य रस बांधे तेने सादि, अजघन्य जीव ते स्थानक क्यारें पण नहींज पामशे, तेथी तेने अनंत, तथा जघन्य जीव जघन्य रसबंध करशे तथा रसबंध विधेद पण करशे, तेथी तेने सांत तेमज उच्चैर्गोत्रनो विशुद्धियें उत्कृष्ट रसबंध, दशमा गुणगणाने प्राते होय ते विना बीजा सर्व अनुत्कृष्ट रसबध जाणवा. तिहां जेणे श्रेणी नथी करी, तेणे उत्कृष्ट रसबध नथी कल्यो. तेने अनुत्कृष्ट रसबध अनादि अने श्रेणीथी पडतां उत्कृष्ट रस बांधी फरी अनुत्कृष्ट रस बांधे, तिहा सादि अजघन्यने अनुत्कृष्ट रसबध अनंत अने जघन्यने अनुत्कृष्टनो सांत, एम चार जेद जाणवा, अने शेष जघन्य तथा उत्कृष्ट, ए वे एक समयना माटें एनेविपे सादि अने सात ए वे जागा होय एम सुकतालीग ध्रुववधिनी प्रकृति तेम वर्णादिक चार शुजाशुज गणता एकावन्न उत्तरप्रकृतिनो जघन्य, अजघन्य, उत्कृष्ट अने अनुत्कृष्ट, एम चार प्रकारना बधना सादि, अनादि, सात अने अनंत, एमांना जागा जिहां जे सजवे, तिहां ते कहा. ॥ ७४ ॥

सेसंमि डहा ॥ अनुजागबंधो सम्मतो ॥ अथ प्रदेशवधे आदावौदारि-
कादिवर्गणामाह ॥ इग डग गुगाइ, जा अजवणंत गुणि आणू ॥

खधा उरलो चि अब, गगणाउ तहअगहण तिरिया ॥ ७५ ॥

अर्थ-सेसमिडहा के० एथी शेष रही जे औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रण शरीर तथा एज त्रण शरीरना अगोपाग त्रण, सस्थान ठक, सधयण ठक, पांचजाति,

गति चार, खगतिद्विक, आनुपूर्वी चतुष्क, जिननाम, उश्वास, उद्योत, आतप, पराघात, त्रसदशक, तथा स्थावरदशक, ए नामकर्मनी प्रकृति अष्टावन तथा वेदनीयद्विक, गोत्रद्विक, त्रण वेद, हास्यादि युगलद्विक अने आयु चार, एवं तहोंत्तर अधुवचंधिनी प्रकृतिना उत्कृष्ट, अनुत्कृष्ट, जघन्य, अजघन्य, ए चारे वध सादि अने सांत, ए वे जांगे होय, केम के, ए प्रकृतिउर्नो बंध केवारेक होय अने केवारेक न होय, जेवारे होय तेवारे सादि, अने न होय, तेवारे सांत

एम सविस्तरपणे रसवध वखाण्यो हवे अनुक्रमगत प्रदेशवध कहेवाने अवसरें उषोद्धात सगते करी प्रथम औदारिकादिक वर्गणानु स्वरूप निरूपण कर्म वर्गणा आणवा निमित्तें कहे ठे

(१) जेम कुचीकर्ण शेटने गाय मेलववानु व्यसन, तेथी तेणे घणी गायो मेलवी, एकठी कीधी पठी तेनी गणती आणवाने अर्थे वर्णादिकें सरखी एवी गायोनां टोला बाध्या, तेवी रीतें अतता पुजलस्कधने जूदा लेखवी, तेना जेद पाडवाने अर्थे ज्ञानीयें परमाणुसरयायें सरखा सरखा पुजलस्कधना टोलां बाध्यां. तेनुं नाम वर्गणा कहीयें जेम जगत्माहे जे एकला दूटा परमाणुआ ठे, तेनुं टोळु ते प्रथम वर्गणा, तेमज वे परमाणुआ एकठा मलवा थकी जे स्कंध होय, तेने द्व्यणुक कहीयें तेनुं टोळुं ते वीजी वर्गणा, तथा त्रण परमाणुये निष्पन्न जे स्कंध तेने त्र्यणुक कहीयें तेनुं टोळुं ते त्रीजी वर्गणा एम एकेक परमाणुयें वधता वधता स्कंधना सरखा सरखा टोला तेनी वर्गणा वधती वधती जाय (२) एम वधती वधती अजघन्य जीवथी अनंतगुणा अने सिद्धना जीवने अनंतमा जागप्रमाण परमाणुये करी निष्पन्न जे स्कंध ते स्कंध औदारिक शरीर निपजाववा योग्य होय, तेथी ते स्कंध औदारिक शरीरने ग्रहण करवा योग्य होय, ते माटे ते औदारिक, ग्रहण योग्य जघन्य वर्गणा होय ए थकी एक परमाणुयें हीन स्कंध वर्गणा लगे सर्व अग्रहण योग्य वर्गणा कहीये. जे जणी तेवे स्कंधें शरीर नीपजे नहीं हवे ते जघन्य औदारिक शरीर आरंजक स्कंधवर्गणा तेथी एकेक परमाणुयें वधता स्कंधनी एवी वीजी, त्रीजी, चोथी, पांचमी, एम वधती वधती अनंत वर्गणा औदारिक शरीरग्रहण योग्यपणे होय ते औदारिकशरीर ग्रहण योग्य जघन्य वर्गणा थकी अनंतमे जागे वधती औदारिक शरीर ग्रहण योग्य उत्कृष्टी वर्गणा होय, ते अनंतमो जाग पण अनता परमाणुरूप जाणवो, ते माटे औदारिक शरीरने ग्रहण योग्य पण अनती वर्गणा जाणवी

(३) ते औदारिक शरीरनी उत्कृष्ट वर्गणा थकी एकेक परमाणुयें अधिकी स्कंधनी वर्गणा ते औदारिकनी अपेक्षायें बहु प्रदेशोपचित तथा सूक्ष्मपरिणाम

परिणत तेथी औदारिकने अग्रहण योग्य अने वैक्रिय शरीर आरंजक स्कंधनी अपेक्षाये अल्पप्रदेशोपचित तथा वादरपरिणत ते माटे वैक्रिय शरीरने पण अग्रहण योग्य एम एकेक प्रदेशे वधता स्कंध अनंतनी अजव्यथी अनंतगुणी अने सिरुना अनंतमा जागप्रमाण एटली वर्गणा ते वैक्रिय शरीरने अग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी (४) तेथकी एक प्रदेशे अधिका स्कंधनी वर्गणा ते वैक्रिय शरीर आरंज करतां जघन्य ग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी एम वली एकेक प्रदेशे वधता स्कंधनी अनती वर्गणा वैक्रिय शरीर निष्पादक होय, ते पण जघन्य वैक्रिय ग्रहण योग्य वर्गणाची पोताना अनंतमा जाग प्रमाण वधती वैक्रिय शरीरने ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणा होय, तेथी ते पण अनंती वर्गणा जाणवी

(५) ते वैक्रिय ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणा थकी एक प्रदेशें अधिक स्कंधनी वर्गणा ते वैक्रिय दलनी अपेक्षाये बहु प्रदेश निष्पन्न तथा सूक्ष्मपरिणत होय अने आहारक शरीरप्रायोग्य दलनी अपेक्षाये अल्पप्रदेशिक तथा वादर परिणत होय ते माटे वैक्रिय तथा आहारक, ए वेहु शरीरने काममां न आवे, ते जणी ते अग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी ते पण एकेक प्रदेशे वधता वधता स्कंधनी अजव्यथी अनंत गुणी अने सिरुना जीवोना अनंतमा जागप्रमाण अनती वर्गणा जाणवी ए अनंती अग्रहण योग्य प्रदेश वर्गणा होय (६) पठी ते थकी एक प्रदेश अधिक स्कंधनी वर्गणा तेणे करी ते आहारक शरीर नीपजे, तेथी ते आहारक प्रायोग्य जघन्य वर्गणा होय, ते वली एकादि प्रदेशे वधता अनता स्कंधनी अनंती वर्गणा थाय, ते जघन्य वर्गणा अनंतमा जाग प्रदेश प्रमाण प्रदेशे वधती एवी उत्कृष्टी आहारक शरीरने ग्रहण करवा योग्य वर्गणा अनती होय

(७) ते आहारक ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणा थकी एक प्रदेशे वधता स्कंधनी वर्गणा ते आहारकनी अपेक्षाये बहु प्रदेशिक तथा सूक्ष्म अने तैजसनी अपेक्षाये अल्प प्रदेशिक वादर परिणत, ते जणी वेहु शरीरने अग्रहण योग्य एवी जघन्य वर्गणा ते थकी एकादिक प्रदेशें वधती यावत् अजव्यथी अनंतगुणी वर्गणा, ए वे शरीरने अग्रहण योग्य होय ते माटे अग्रहण योग्य वर्गणा (८) ते उत्कृष्ट अग्रहण योग्य वर्गणा दल थकी, एक प्रदेशे अधिक स्कंधनी वर्गणा ते तैजस शरीर प्रायोग्य जघन्य वर्गणा जाणवी पठी ते थकी एकेक प्रदेशें वधता वधता स्कंधनी एवी यावत् जघन्य तैजस शरीर वर्गणाने अनंत जागे जे अनंता परमाणु तेणे करी अधिकी एवी उत्कृष्ट तैजस शरीरने ग्रहण योग्य वर्गणा अनती जाणवी.

(९) ते तैजस शरीर ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणाना स्कंधनी एक प्रदेशे अधिक

સ્કથ તે તેજસની અપેક્ષાએ વહુ પ્રદેશિક સૂક્ષ્મ અને જાપાદલની અપેક્ષાએ અલ્પ પ્રદેશિક વાદર હોય, તેથી એ વેહુ શરીરને કામ ન આવે, માટે ગ્રહણ કરવાને અયોગ્ય એવી જઘન્ય વર્ગણા જાણવી. એમ એકેક પ્રદેશ વધતા સ્કથની અજઞ્યથી અનતગુણી અને સિદ્ધતા અનતમા જાગ્રમાણ દટલી વર્ગણા અગ્રહણ યોગ્ય હોય (૧૦) તે ઉત્કૃષ્ટ અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા થકી એક પ્રદેશે અધિક સ્કથ તે જાપાના દલને કામ આવે, તે જણીતે જઘન્ય જાપા ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા હોય, તે થકી વલી એકાદિક પ્રદેશે વધતી વધતી યાવત્ જઘન્ય જાપા વર્ગણાને અનતમે જાગે જે અનતા પરમાણુ, તિહા લગે વધતા સ્કથની એવી અનતી વર્ગણા જાપાને ગ્રહણ યોગ્ય હોય.

(૧૧) તે જાપાને ગ્રહણ યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણાથી એકાદિક પ્રદેશે વધતા વધતા યાવત્ અજઞ્યથી અનતગુણ પ્રદેશપર્યંત વધતાની અનતી વર્ગણા તે સર્વ જાપા શરીરની અપેક્ષાએ વહુ પ્રદેશિક સૂક્ષ્મ અને શ્વાસોશ્વાસની અપેક્ષાએ વાદર અલ્પ પ્રદેશિક સ્કંધ, તે જણી તે વર્ગણા એ વેહુ શરીરને અગ્રહણ યોગ્ય એવી વર્ગણા અનતી જાણવી (૧૨) વલી તે થકી એક પ્રદેશે અધિક સ્કથની વર્ગણા, તેણે કરી શ્વાસોશ્વાસ નીપજે તેથી તેવા સ્કંધનો સમુદાય, તે શ્વાસોશ્વાસ ગ્રહણ યોગ્ય જઘન્ય વર્ગણા જાણવી એ થકી એકાદિક પ્રદેશે વધતા વધતા યાવત્ જઘન્ય વર્ગણાના અનતમા જાગમા જેટલા પ્રદેશ તત્પ્રમાણ તેટલા પ્રદેશે વધતી જે વર્ગણા તે શ્વાસોશ્વાસ ગ્રહણ યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટી વર્ગણા જાણવી

(૧૩) તે થકી એક પ્રદેશે અધિક સ્કંધની અગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણા પૂર્વલી પેરે શ્વાસોશ્વાસને તથા મનને પણ અગ્રહણ યોગ્ય, તેથી એકાદિક પ્રદેશે વધતી વધતી યાવત્ અજઞ્યથી અનતગુણી વર્ગણા અગ્રહણ યોગ્ય જાણવી (૧૪) એ રીતે વલી તે વર્ગણાથકી એકાદિક પ્રદેશે વધતા સ્કથ તેણે કરી ડ્રવ્ય, મન, નીપજે, તે જણી તે જઘન્ય મનોડ્રવ્યગ્રહણ યોગ્યવર્ગણા જાણવી. તેથી એકાદિક પ્રદેશે વધતા વધતા સ્કથ તે યાવત્ નિજ જઘન્ય વર્ગણા સ્કથને અનતમે જાગે જે પ્રદેશ હોય, તેટલે પ્રદેશે વધતી ઉત્કૃષ્ટી મનોગ્રહણપ્રાયોગ્ય વર્ગણા હોય

(૧૫) તે થકી એક પ્રદેશાધિક પુજ્જલ સ્કથની વર્ગણા તે મનોડ્રવ્યની અપેક્ષાએ વહુ પ્રદેશિક સૂક્ષ્મ જાણવી, અને કર્મદલની અપેક્ષાએ અલ્પપ્રદેશિક વાદર જાણવી. તે જણી વેહુ શરીરને અગ્રહણ યોગ્ય એવી અજઞ્યથી અનતગુણી વર્ગણા જાણવી (૧૬) વલી તે થકી એક પ્રદેશે વધતા પુજ્જલસ્કથની વર્ગણા તે કર્મદલ ગ્રહણ યોગ્ય હોય, તે જણી તે કર્મપ્રાયોગ્ય જઘન્ય વર્ગણા જાણવી. તે થકી વલી એકાદિક પ્રદેશે વધતા યાવત્ આપણી જઘન્ય વર્ગણાના અનતમા જાગ પ્રદેશ પ્રમાણ પ્રદેશે

वधती ते उत्कृष्टी कर्म ग्रहण योग्य पुञ्जलनी वर्गणा जाणवी तेणे करी कर्मदलें कर्म-
प्रकृति वधाय एक कर्मनी जघन्य अने उत्कृष्टनी वचालें अनती वर्गणा होय, तेवा
दलें करी कर्मप्रकृति वधाय, ते जणी ए कर्म ग्रहण योग्य वर्गणा कह्ये ए शोलमी
वर्गणा थइ ए स्वमते कह्युं, तथा वृद्धतक वृत्तिमध्ये अग्रहण योग्य वर्गणा नथी
कह्यी, तेने मते तो आठज वर्गणा कह्यी ठे

एहवी वर्गणा ते जीवने ग्रहवा योग्य पुञ्जल होय, जीवाश्रित होय, तेथी उपचारें
एने सचित्तवर्गणा कह्ये अने ए थकी एकादिक प्रदेशे अधिक पुञ्जलस्कध जे जी-
वने ग्रहण योग्य नही, तेथी तेने अचित्तवर्गणा कह्ये ते अचित्तवर्गणा पण सर्व
जीवथी अनंत गुणी ठे ए वर्गणानु स्वरूप मूढमतिने समजाववा अने चित्तमां आ-
णवाने अर्थे विष्टु कद्वपनायें करी देखाव्यु ठे जेम एकादिकथी मांकी दश पर्यंत प-
रमाणु निष्पन्न अग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी ते थकी अग्नीश्वार, वार अने तेर, पर-
माणु निष्पन्न ते औदारिक ग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी तेथकी वली चौद, पंदर,
शोल, सत्तर, अठार, उगणीश अने वीश, विष्टुरूप अग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी.
ते पठी एकवीश, वावीश अने त्रेवीश, विष्टुरूप वर्गणा, ते वैक्रिय शरीरने ग्रहण
योग्य वर्गणा जाणवी एम आठ वर्गणा ग्रहण योग्य जाणवी, अने आतरे आतरे
आठ वर्गणा अग्रहण योग्य ठे वेहु मलीने शोल वर्गणा थइ. ए शोल वर्गणा स-
चित्त जाणवी जे जणी एमा आठ वर्गणाना पुञ्जल जीवने ग्रहण योग्य होय, तेथी
ते उपचारे जीवाश्रित कहेवाय, तेमाटें एने सचित्त कह्ये अने अतरालनी आठ
वर्गणाना पुञ्जल जीवने अग्रहण योग्य ठे, तो पण ते वर्गणा ग्रहण योग्य वर्गणाने आ-
तरे ठे, ते जणी एने सचित्तवर्गणाज कह्ये

(१) ए पूर्वोक्त उत्कृष्ट कर्मवर्गणा थकी एकादिक प्रदेशे वधता वधता स्कंधनी
सर्व जीवथी अनती वर्गणा, ते निरतरपणे सदाकाल पामीये पण तेहवा स्कंधनी
वर्गणा जीवने ग्रहवा योग्य न होय, ते जणी तेने ध्रुवाचित्त जघन्य वर्गणा कह्ये. ते
जघन्य वर्गणाथकी उत्कृष्ट वर्गणाना प्रदेश अनंत गुणा होय, तेने उत्कृष्ट ध्रुवाचित्त
वर्गणा कह्ये (२) ते थकी वली एकादिक प्रदेशे अधिक स्कंधनी वर्गणा अनती
सर्व जीव थकी अनंत गुणी एवा पुञ्जल स्कध, केवारेक निरतरपणे होय, अने के-
वारेक सातरपणे पण होय, ते जणी अध्रुवाचित्त वर्गणा कह्ये (३) ते थकी ए-
कादिक प्रदेशे वधता पुञ्जल स्कंधनी वर्गणा न पामीये, पण आगली वर्गणा स्कंधनुं
महत्त्वपणुं देखाववाने अर्थे प्ररूपीये, तेवी ५ शून्य वर्गणा होय. ते जघन्य
वर्गणाना प्रदेशने क्षेत्र पट्योपमना अस ५५ प्रमाण प्रदेशनी राशिचे करी

गुणाकार करीये, तेवारे उत्कृष्ट वर्गणा होय (४) तेथकी एक प्रदेशाधिक स्कंध, ते साधारण नहीं पण प्रत्येक जीवना औदारिकादिक पांच शरीरना प्रदेश, ते मांडेलो एक प्रदेश सर्व जीवनी अनंतगुणे विश्रसा परिणत सूक्ष्मपुंजल स्कंध आश्रित ते स्कंधनु नाम, प्रत्येक वर्गणा कहीये ते पण जघन्य वर्गणा थकी उत्कृष्ट वर्गणा क्षेत्र पद्वयोपमना असरयातमा जागरूप असरयाता प्रदेशें गुणाकार करता थाय, ते पण अनंती वर्गणा जाणवी. (५) तेथकी वली अनंती शून्य वर्गणा प्रदेशोत्तर कदपीये, तेपण जघन्य वर्गणा थकी मास्तीने उत्कृष्टवर्गणा पर्यंत अनंती वर्गणा जाणवी. (६) तेथकी वली एकादिक प्रदेशे वधता पुंजलनी वर्गणा ते वादर निगोदीआ जीवना त्रण शरीर प्रदेशने आश्रित अनंता पुंजलस्कंध विश्रसा होय, तेनी पण एकादिक प्रदेशें वधती अनंती वर्गणा जाणवी ते पण जघन्य वर्गणा थकी उत्कृष्टी वर्गणा प्रदेश सरयाये असंख्यात गुणी होय. (७) तेथकी वली असत्कल्पनाये अनंती शून्य वर्गणा पूर्वली पेर जाणवी (८) ते थकी प्रदेशाधिक स्कंधनी वर्गणा ते सूक्ष्म निगोद शरीर प्रदेशाश्रित अनंत पुंजलस्कंध विश्रसा परिणत तेनी अनंती वर्गणा जाणवी ते पण जघन्य वर्गणा थकी आवलीना असरयातमा जाग प्रमाण समयनी राशिये जघन्य वर्गणाने गुणतां उत्कृष्टी वर्गणा थाय (९) ते थकी वली एकादिक प्रदेशे वधती एनी असत्कल्पनाय अनंती शून्य वर्गणा होय (१०) ते थकी वली प्रदेशाधिक मिश्र स्कंध जेनु सूक्ष्मपणा थकी वादरपण पामवाने अजिमुख ते मिश्र स्कंधनी वर्गणा अनंती जाणवी (११) ते थकी अचित्त महास्कंध जे पर्वत कूटादिकने विश्रसा परिणामे आश्रित अनंत प्रदेशात्मक पुंजल स्कंध जे विश्रसा परिणामे १ रुम, २ कपाट, ३ मथ, अतर पूर्णादिक करतो केवलसमुद्घातनी पेर आठ समयनो अजीव समुद्घात होय तिहां चोथे समये सर्व लोक प्रमाण स्कंध होय, अजितादिक जिनने वारें त्रस जीव घणा होय, तेवारे ते स्कंध थोडा होय अने जेवारे त्रस जीव थोमा होय तेवारे ते स्कंध घणा होय, ए लोकस्थिति तेनी वर्गणा पण अनंती जाणवी. (१२) एथी पण अधिक प्रदेश स्कंध त्रीपन्नवणामध्ये कहा ठे, ए अष्टावीश वर्गणा कम्मपयडीने अनुसारे वखाणी, परंतु अहींआ रुमवर्गणा कहेवानो असर ठे, अने वीजी औदारिक वर्गणा कर्मदलनी प्रदेश सरया तथा सूक्ष्मा वगाह क्षेत्र जाणवाने अर्थे उपोद्घात सगते कही देखानी, तथा आगती वीजी वर्गणात प्रसंग सगते कही देखाडी तिहा औदारिक वर्गणा अनुक्रमें एकथी वीजा प्रदेशे वयती वधती जाय अने अवगाहनाये हीन हीन थती जाय औदारिक वर्गणाने अवगाहनानु क्षेत्र अगुलनो असरयातमो जाग जाणवो. ते थकी वली

अग्रहणयोग्य वर्गणानुं क्षेत्र, असंख्यांश हीन जाणवु ते थकी वली वैक्रिय वर्गणा क्षेत्र असंख्यांश हीन जाणवुं एम सधवे असंख्यांश हीन अवगाहना क्षेत्र थतुं जाय हवे गायानो अक्षरार्थ लखीये ठेये

इगडुगणुगाइ के० एक, छिऊ, अणुकादिक, अहीं अणु शब्दने प्रत्येकें संबंध ठे अणु एटले परमाणु जाणवो तिहां एकाणुकादिक, द्व्यणुकादिक एटले एक आद्यमां ठे, तिहा एकाणुकादिक कहेवु वे आद्यमां ठे, माटे द्व्यणुकादिक कहेवु. अर्थात् एक परमाणुनी, छि परमाणुनी, वर्गणा, आदि शब्द थकी त्रण परमाणुनी, चार परमाणुनी, पांच परमाणुनी एम वधतां वधतां जा के० यावत् क्यां सुधी कहेवुं, ते कहं ठे अजवणतगुणिआणुखधा के० अजव्यथी अनंतगुणा परमाणुये वधती उपलक्षण थकी सिद्धना जीवने अनतमे जागे परमाणुये वधता स्कधनी वगगणुज के० वर्गणा ते प्रथम उरल के० औदारिक शरीरने ग्रहण करवाने उच्चिअ के० उचित एटले योग्य होय एवी अनती वर्गणा जाणवी. तह के० ते थकी एकादि परमाणुयें वधती एवी अनती वर्गणा ते अग्रहणतिरिया के० औदारिक शरीरने, अग्रहण प्रायोग्य होय, अग्रहणातरिता एटले अग्रहण वर्गणा वर्गणांतरित होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ७५ ॥

एमेव विजवाहा, र तेअ जासाणु पाण मण कम्मे ॥

सुहुमा कमावगाहो, ऊणुणंगुल असंखंसो ॥ ७६ ॥

अर्थ-एमेव के० एणी पेरें वीजी विजव के० वैक्रिय शरीरने ग्रहण योग्य वर्गणा, त्रीजी आहार के० आहारक ग्रहण योग्य वर्गणा, चोथी तेअ के० तेजस ग्रहण योग्य वर्गणा, पाचमी जासाणुपाण के० जापा प्रायोग्य वर्गणा, ठठी श्वासोश्वास ग्रहण योग्य वर्गणा, सातमी मण के० मनोग्रहण योग्य वर्गणा, आठमी कम्मे के० कार्मण ग्रहण योग्य वर्गणा, ए आठ वर्गणा जाणवी ए आठे वर्गणानु कमावगाहो के० अनुक्रमे अवकाश क्षेत्र ते एकेक थकी सुहुमा के० सूक्ष्म सूक्ष्म होय, एटले हीन हीन होय एटले औदारिक ग्रहण योग्य वर्गणाना अवगाहना क्षेत्र थकी औदारिक अग्रहण योग्य, वर्गणानु अवगाहना क्षेत्र सूक्ष्म, ते थकी वली वैक्रिय ग्रहण योग्य वर्गणानु अवगाहना क्षेत्र सूक्ष्म, एम सर्व वर्गणानु अवगाहना क्षेत्र, अनुक्रमे एकेक थकी ऊणुण के० ऊणुं ऊणुं होय

अने अंगुलअसखसो के० ए आठेनुं अवगाहना क्षेत्र, अंगुलने असंख्यातमे जागे होय, अने अनुक्रमे एकेकथी एकेकनी अवगाहना ऊणी ऊणी एटले न्हानी न्हानी होय, केम के पुजल डव्यने विपे जेम घणा पुजल परमाणुनो समुदाय मले, तेम सूक्ष्म

પરિણામ થાય. તે માટે ઔદારિક ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાનો અગાહના ક્ષેત્ર અગુલને અસરયાતમે જાગે હોય, તે થકી તેની અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાની અગાહના ન્હાની હોય, તે થકી વહી વૈક્રિય ગ્રહણ યોગ્ય અગાહના ન્હાની હોય. એમ અનુક્રમે સર્વ વર્ગણાની અગાહના, એકેક થકી ન્હાની કહેતી અને તે વર્ગણાના પરમાણુ, એકેક થકી અધિક હોય ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ૭૬ ॥

इकिक हिआ सिखा, णांतंसो अंतरेसु अगगहणा ॥

सवत्त जद्वुच्चिया, नियणतंसाहि आ जिष्ठा ॥ ७७ ॥

अर्थ—इकिकहिआ के० एकेक परमाणुये अधिक अग्रहण योग्य वर्गणा होय ते केटली होय ? तो के सिखाणतंसो के० सिखोનો अनतो अश एटले सिखना अनतमा जाग प्रमाण ग्रहण योग्य वर्गणाने अंतरेसु के० आतरे अगगहणा के० अग्रहणयोग्य वर्गणा अनती होय, तथा सवत्तजद्वुच्चिया के० सवत्ते ठामें ग्रहण योग्य जघन्य वर्गणा थकी निय के० स्वकीय जघन्य वर्गणाना अणतसा के० अनतांश एटले अनतमे जागें अहिया के० अधिक जिष्ठा के० ज्येष्ठ एटले उत्कृष्ट ग्रहण योग्य वर्गणा होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ७७ ॥

एक परमाणुयी माढीने एकेक परमाणुयें वधते स्कंधे वर्गणा अनंती होय, तिहां प्रथम अग्रहण योग्य जघन्य वर्गणाथकी अग्रहण योग्य उत्कृष्टी वर्गणा अनतगुणी होय, जे जणी जघन्य अग्रहण योग्य वर्गणा एक परमाणुनी ठे, तेथी उत्कृष्ट अग्रहण योग्य वर्गणा सिखना जीवने अनतमे जागे અને उपलक्षणથી अजव्यानतगुण निष्पन्न स्कंधની वर्गणा होय, ते जणी પ્રદેશે અનતગુણી હોય તે થકી વહી ઔદારિક ગ્રહણ યોગ્ય જઘન્ય વર્ગણા સ્કંધ રૂપાધિક હોય, તે થકી ઔદારિક ગ્રહણ યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણાસ્કંધ અનતજાગાધિક જાણવી તેથકી વહી તે ઔદારિક અને વૈક્રિય વર્ગણાના અતરને વિષે અગ્રહણયોગ્ય જઘન્ય વર્ગણાસ્કંધ રૂપાધિક હોય, તેથકી વહી અગ્રહણ યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણા સ્કંધ વિશેષાધિક જાણવી જે જણી પની જઘન્ય વર્ગણા સ્કંધ સિદ્ધાનતજાગાધિક અજવ્યાનત ગુણ પરમાણુઆ માત્ર છે. તેમાહે વહી અજવ્યાનત ગુણ સિદ્ધાનતજાગ માત્ર પરમાણુઆ જેલીધે, તેવારે અનતજાગ ન્યૂનથી ઘણા પરમાણુઆ થાય, માટે અનંતજાગાધિક કહી તેથકી રૂપાધિક વૈક્રિય ગ્રહણ યોગ્ય જઘન્ય વર્ગણાસ્કંધ પ્રદેશ જાણવા તેથકી વૈક્રિય ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણાના ઉત્કૃષ્ટસ્કંધ-પ્રદેશ અનતજાગાધિક જાણવા એમ કાર્મણ વર્ગણા પર્યંત સમસ્ત ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગણાયે પોતાના જઘન્ય વર્ગણાસ્કંધથકી પોતપોતાના ઉત્કૃષ્ટ વર્ગણાસ્કંધ અનતજાગાધિક

लेवा, अने अग्रहणयोग्य जघन्य वर्गणास्कंधथकी उत्कृष्ट वर्गणास्कंध विशेषाधिक लेवा.

तथा ध्रुवाचित्तवर्गणाये जघन्य वर्गणास्कंधथी उत्कृष्ट वर्गणास्कंध, अनंत गुणा लेवा. तथा एनी शून्यवर्गणाथकी आगली वर्गणाये पोतपोतानी जघन्य वर्गणास्कंधथी उत्कृष्ट वर्गणास्कंध प्रदेश संस्थाये असंख्यातगुणा लेवा अने सर्व वर्गणाने अवगाह क्षेत्रनी अपेक्षाये औदारिक वर्गणास्कंधना अवगाह क्षेत्र थकी असंख्यांश हीन वैक्रिय वर्गणानु अवगाहना क्षेत्र जाणवु. तेथकी आहारक वर्गणानु अवगाहक्षेत्र असंख्यांश हीन जाणवुं. एम आगली सर्व वर्गणाये असंख्यांश हीन हीन अवगाहनाक्षेत्र होय. पुजल डव्यनो एहज स्वभाव ठे, के जेम जेम प्रदेश वधता जाय, तेम तेम सुझ थाय जेम कपासमां थोडा प्रदेश तेम घणु ठाम रोके, अने पाराना घणा दक्षिक होयते थोडुं ठाम रोके, तथा पाली मध्यें तूराना कण थोमा समाय अने राझना कण घणा समाय. एम ठवीश तथा अठावीश, पुजलस्कंधनी वर्गणा कही तेमध्ये शोल वर्गणा ग्रंथकारें कही ठे. माटें सूत्रोक्त जे जणी अहींआं तेमांहेली एक कर्मवर्गणा दल कहेवानो प्रदेश वंधाधिकारे प्रयोजन ठे. तेनी प्रदेशसंख्या जाणवाने अये शेष पूर्वोक्त पंदर वर्गणा कही. ॥ ७७ ॥

॥ अथ यादृशं कर्मदलिक जीवोऽणदाति तदाह ॥ ह्वे

जेवा कर्मदलिक जीव ग्रहण करे ठे, ते कहे ठे ॥

अंतिम चउ फास छगं, ध पंच वन्नरस कम्म खंध दलं ॥

सध जियणंत गुण रस, अणुजुत्त मणंतय पएसं ॥ ७८ ॥

अर्थ—कर्मदल ते अगुरुलघु डव्य ठे, ते जणी अरूपी डव्य तथा पांच वर्ण, वे गंध, पांच रस अने चार स्पर्श, एम शोल गुणवत पुजल ते पण अगुरुलघु कहीये ह्वे अहींआं कोऽ कहेशे के कर्मदल मूर्तिमत ठे अने जीव तो अरूपी ठे, तो ते जीवने कर्मदलनो करेलो अनुग्रह, उपघात केम होय ? तेनो उत्तर कहे ठे के, जेम मूर्तिमत मदिरापान ठे, तेणे करी अमूर्तिमत ज्ञाननो उपघात थाय ठे तथा मूर्तिमत सारस्वत चूर्णादिकें करी अमूर्तिवत ज्ञाननो गुण प्राप्त थाय ठे तथा अमूर्त क्रियानो मूर्त डव्य साये सवध थाय ठे तथा घटादिक मूर्तिमत डव्यनो अमूर्त डव्य जे आकाशादिक तेनी साये संवध थाय ठे, तेम अगुरुलघु पुजल डव्य कर्मदलनो अगुरुलघु आत्मडव्य साये सवध होय ठे, तथा तेणे करी आत्मडव्यना ज्ञानादिक गुणने उपघात थाय ठे, तथा जिननाम कर्मादिकें करी पूजा महत्त्व ऐश्वर्यादिक अनुग्रह पण होय ठे, ते जणी कर्मने अगुरुलघुडव्य थापवा निमित्तें वर्ण, गंध, रस

अने स्पर्शनी संख्या कहे ठे तिहां औदारिकवर्गणा, वैक्रियवर्गणा, आहारकवर्गणा, एत्रण वर्गणाना पुजलस्कध पांच वर्ण, वे गंध, पांच रस अने आठ स्पर्श, ए वीश गुणवंत होय, तेथी ते गुरुलघु ड्रव्य कहीयें, तथा तैजसदल पण सिद्धातने मत्तें वीश गुणवंत होय तेथी ते पण गुरुलघु ड्रव्य कहीयें अने ज्ञापाड्रव्य, श्वासोश्वासड्रव्य, मनोड्रव्य अने कर्मवर्गणाड्रव्य, ए चार वर्गणाना दल शोल गुणवंत होय, तेथी एने अगुरुलघुड्रव्य कहीयें, ते शोल गुण, गाथाना अर्थें करी विवरीने कहीयें ठेये. " फासा गुरुलहुमिड्ड खरा सीउएहसिणिऊ ' ए गाथाने अनुसारें

अंतिमचउफास के० ठहेला चार स्पर्श तेनां नाम कहे ठे. एक शीत, वीजो उष्ण, व्रीजो रूक्ष अने चोथो स्निग्ध, ए चार स्पर्श अगुरुलघुड्रव्ये होय जे जणी एक परमाणुये एक वर्ण, एक गंध, एक रस अने वे स्पर्श, एवं पांच गुण होय केमके रूक्ष अने स्निग्ध परमाणुये परस्परें बध होय, तेथी सर्व परमाणुये ए वे मांहेलो एक स्पर्श, अवश्य होय, तथा शीत अने उष्ण, ए वे मांहेलो पण एक स्पर्श होय एम वे स्पर्श, एक परमाणुये अवश्य होय, अने अनंत प्रदेशी ए सूक्ष्म परिणत स्कधें कोइ परमाणु स्निग्ध शीत, कोइ स्निग्ध उष्ण, कोइ रूक्ष शीत अने कोइ रूक्ष उष्ण, एम चार जातिना परमाणुआ मली आवे, तेवारे ज्ञापाड्रव्य, श्वासोश्वासड्रव्य, मनोड्रव्य अने कार्मेणदल, ए चारे दलें ए चार स्पर्श लाजे ए स्वमते कछु. तथा कम्मपयडीने मत्तें पण एज चार स्पर्श कछा, अने बृहत्तकने मत्तें तो ए चारे वर्गणास्कधने विपे मृडु तथा लघु स्पर्श अवश्य होय अने रूक्ष तथा स्निग्ध मांहेलो एक स्पर्श होय, तथा शीत अने उष्ण, ए वे मांहेलो पण एक स्पर्श होय, एवं चार स्पर्श होय अने ए सूक्ष्मड्रव्य जणी गुरु तथा कर्कश, ए वे स्पर्श न होय

तथा दुग्ध के० एक सुगंध वीजो दुर्गंध, ए वे गंध अने पचवन्नरस के कृस्त, नील, रक्त, पीत, अने शुक्ल, ए पांच वर्ण तथा तीखो, कटुक, कपायल, आम्ल अने मधुर, ए पांच रस, एवं शोल गुण सहित कम्मखधदल के० कार्मेणस्कधनु दल पुजल होय तेमज तैजस, ज्ञापा, श्वासोश्वास अने मनोड्रव्य, ए चार वर्गणाना स्कध पण शोल गुणवाला होय, तथा औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रण शरीर-ड्रव्य ए नोकर्म पुजलड्रव्य, पांच वर्ण, वे गंध, पांच रस अने आठ स्पर्श, एम वीश गुणवंत पुजलड्रव्य होय, तथा सिद्धातने मत्तें तैजसड्रव्य पण वीश गुणवंत होय, तेथी एने गुरुलघुड्रव्य कहीयें.

सवजिपणतगुणरसअणु के० अहीं सर्व जीव जे अनंतें ठे, तेणें करी गुण्या जे रसाण पटले केपलीनी बुद्धिरूप शस्त्रे करी कढप्या जे रसना निरश अश, ते जावाण

कहीयें अहींआं रसाणु कहेतां जीवने कापायिक अध्यवसायजनित आनंद विपाद हेतु शुजाशुज कर्मनो विपाक इष्ट अनिष्टपणे करी मिष्ट अने कटुक रस एवो व्यवहार करीये, ते रस जाणवो. पण अहींआं पांच रस मांहेला कोश रसनी विवक्षा न करवी अहींआ ए जाव रस लेवा, एवा सर्व जीवथी अनंतगुणा रसाविजागे युक्त जे जीव कर्मना दल ग्रहतो जेम गाय, तृणखला चरती थकी तृणादिकने विपे दुग्धादिक मिष्ट रस उपजावती ग्रहण करे, तथा सर्प, दुग्धादिकनु पान करतो थको पण दुधने विपे गरलरूप कटुकरस उपजावतो ग्रहण करे, तेम कर्मदलने विपे मणतपएस के० अनंत प्रदेशीआ स्कंध तेना प्रदेश प्रत्ये अनंता रसाणुये जुक्त के० युक्तने कर्मपणे जीव ग्रहण करे अहीं रस शब्दे अनुज्ञाग कहीये, तेना अणुआ एटले अश जाणवा. एटले सर्व जीवानत गुण रसाणुआ तेणे करी युक्त अत्र हार्द एम ठे के सर्व जघन्यरसे युक्त जे पुजल तेनो रस केवलीनी प्रज्ञाये ठेद्यमान सर्व जीवथी अनंतगुणा रसाविजागोनें आपे ठे ते जाग अति सूक्ष्मताये करी परजागना अजावथी निरंश अश अणु कहीये “रसाणुया रसाविजागा रसपलिठेदा जाव परमाणुया” ए सर्व एना पर्याय जाणवा ते रसाणुया प्रतिस्कंध सर्व परमाणुने विपे सर्व जीवथी अनंतगुणा वत्ते ठे एवा रसाणुये युक्त परिगत कर्मस्कंध दलिक प्रत्ये जीव ग्रहे ठे. जेम निंव इक्षुरसादिकने अधिश्रयणे करी तंडुलोने विपे प्रत्येकें यथा रसविशेष तत्तद्रूप प्रत्ये जणे ठे तथा अनुज्ञाग वधाध्यवसाये करी सर्व खमोने विपे अजव्यानतगुण प्रदेश निष्पन्नने विपे प्रति परमाणुये सर्व जीवथी अनंतगुण रसाविजाग पलिठेदो प्रत्ये जीव जणे ठे तथा अणुतपएसत्ति एटले अजव्यानतगुणसिद्ध अनंत जाग प्रमाण परमाणु निष्पन्न एकेक कर्मस्कंध प्रत्ये जीव ग्रहे ठे तेवा स्कंध पण प्रति समये अजव्यथी अनंतगुणासिद्धानत जाग वत्ति प्रत्ये ग्रहे ठे ॥ ७७ ॥

॥ हवे कर्मदलनु अवगाहना क्षेत्र कहे ठे ॥

एग पएसा गाढ, निअ सव्व पएसउं गहेइ जिउं ॥

थोवो आउ तदंसो, नामे गोए समो अहिउं ॥ ७८ ॥

अर्थ-एगपएसागाढ के० एक एटले अजिन्नपणे जे आकाशप्रदेश जीवे, अवगाह्यो ठे तेहीज आकाश प्रदेशें अवगाह्यां जे कर्मदल, तेने एक प्रदेशावगाढ कहीये, पण एकज आकाश प्रदेशें अवगाह्यां, एम अर्थ न करवो, जे जणी कर्मस्कंध पण असरयात प्रदेशावगाढ अगुल असं क्षेत्र अवगाढ लीये ठे पण एक प्रदेशावगाढ दल न लीये, तेम जे ने विपे जीव अवगाढ ठे ते आकाश

પ્રદેશને વિષે કર્મ પુણ્યકલ્પ્ય અવગાહ છે તે રાગાદિક સ્નેહ ગુણયોગથી આત્મપ્રદેશને વિષે લાગે છે પણ અનંતર પરંપર પ્રદેશસ્વકર્મ પુણ્યકલ્પ્યને શક્યમાણ નથી. હવે જેમ તીવ્ર અગ્નિને સંયોગે પાણી ઉકાલીયે તેવારે તલાણું પાણી ઉપર આવે અને ઉપરનું પાણી તલીયે જાય, તેમ રાગાદિક સ્નેહ ગુણયોગ કરી આત્માના અમંરતા પ્રદેશ ઇત્થે આઠ મધ્યપ્રદેશ વિના વીજા સર્વ પ્રદેશ ૮ પૂર્ણાંક પાણીની રીતે આવર્ત લીધે. તિહાં આત્મપ્રદેશ કાપાયિક અધ્યવસાયરૂપ ચીકણતા છે તે ચીકણતાયે કરી કર્મરૂપ રજ સહિત ક્ષેત્રને વિષેજ આવર્ત કરતા જેમ ચીકણે શરીરે છોટતાં શરીરને ત્રિપેરજ વલગી જાય, વંધાઈ જાય, તેમ નિત્યસત્પપ્પસતંગદ્વેષજિહ્વે કૅ પોતાના આત્માના સર્વ પ્રદેશ તે અનંતાનત કર્મદલે વંધાય, પણ એક પ્રદેશ અથવા એ પ્રદેશ કરી ગ્રહે વંધાય નહીં; કેમકે, જીવ પ્રદેશ સર્વને શ્રુંગલાવ્યવની પેઠે પરસ્પર સવધ વિશેષનો જાવ છે. માટે આત્માનો એક પ્રદેશ કર્મદલ ગ્રહણ કરવાને વ્યાપારતા સર્વ પ્રદેશ વ્યાપારે. જેમ હસ્તાદિકે કરી ઘટાદિક ડાહડતાં સર્વ શરીરે જોર પહોંચે, જેમ કોડળકવસ્તુ લેવાને અર્થે અગુલિ પ્રગ્તે તેવારે કરતલ, મણિવધ, ખુજા, સજો, એ સર્વ પરપરાયે વલ કરે, પણ ઇત્થો વિશેષ કે જે અવયવ, કાર્યને હુકમ હોય તે અવયવોને વિષે ઘણુ જોર પહોંચે, અને જે અવયવ કાર્યને વેગલા વેગલા હોય, તેને જોર હીન હીનતર પહોંચે, તેમ કર્મદલ ગ્રહતા આત્મપ્રદેશને વિષે પણ હીનાધિક વીર્ય જાણવું

હવે એ આઠ કર્મના દલની જાગવિજજના કહે છે જેવારે જીવ આયુ કર્મ વાંધે, તેવારે અંતરમુહૂર્તપર્યંત સમય સમયે જે કર્મદલ ગ્રહણ કરે, તેના આઠ જાગ કરી આઠ કર્મને વહેંચી દીધે, અને જેવારે આયુ કર્મ ન વાંધે તેવારે જે કર્મદલ ગ્રહણ કરે, તે આયુ વિના શેષ સાત કર્મ વાધતો હોય, તેને વહેંચી આપે, અને જેવારે દશમે ગુણ-ગણે એક આયુ અને વીજુ મોહનીય, એ એ કર્મ ન વાંધે, અને શેષ ૭ કર્મ વાધતો હોય, તેવારે ૭ જાગ વહેંચી આપે, અને જેવારે જીવ એકજ કર્મનો વધક હોય તેવારે તેને જાગ પણ એકજ હોય.

તે મધ્યે થોવોઆઝતવંસો કૅ આયુ. કર્મના જાગનો અંશ થોમો જાણવો. જે જાણી વીજા કર્મની અપેક્ષાએ આયુ કર્મની સ્થિતિ થોડી છે. તેથી તેના દલ પણ થોમો હોય, થોડે કાલે જોગવી તપાવે, તે માટે અને તે થકી વલી નામેગોપસમોઅહિં કૅ નામકર્મ અને ગોત્રકર્મ, એ એ કર્મનો જાગ વિશેષાધિક જાણવો. જો પણ આયુ. કર્મની તેત્રીશ સાગરોપમ સ્થિતિ થકી નામ અને ગોત્ર, એ એ કર્મની સ્થિતિ વીજા કોઠાકોની સાગરોપમ પ્રમાણ છે, તે આયુ. કર્મની સ્થિતિ થકી સરવાનગુણી છે, તે અપેક્ષાએ સરવાનગુણો જાગ લાગે છે તથા મનુષ્ય તિર્યચના યજ્ઞ અતરમુહૂર્ત્તાદિ-

કાયુની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણો જાગ લાગે છે, પણ આયુઃકર્મ આર્થાં જવં મધ્યે
 એકજ વાર વધાય, તે અતરમુદૂર્ત્તપર્યંત વાંધે, અને વીજાં કર્મ તો જીવં સર્વદા નિરં-
 તરપણે વાંધે છે તે માટે થોડા કાલમાં આયુના દલ ઘણાં મેલવવાં પડે, તે કારણથી
 નામ અને ગોત્રકર્મનો જાગ વિશેષાધિક કહ્યો, અને એ વેદુનો જાગ, પરસ્પરં તુલ્ય
 સ્થિતિ જણી સમો ઇટલે સરસો જાણવો ॥ ૭૯ ॥

વિગ્ધાવરણે મોઢે, સર્વોવરિ વેચ્છણીઠ્ઠ જેણપ્પે ॥

તસ્સ ફુડતં ન દવઠ્ઠ, ઈઠ્ઠ વિસેસેણ સેસાણં ॥ ૮૦ ॥

અર્થ—નામકર્મ અને ગોત્રકર્મના દલથકી વિગ્ધ કેળ અતરાય કર્મ, અને આવરણે
 કેળ જ્ઞાનાવરણીયકર્મ અને દર્શનાવરણીય કર્મ, એ ત્રણ કર્મની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ ત્રીશ
 કોનાકોડી સાગરોપમની છે તે જણી વીશ કોનાકોડી થકી વિશેષાધિક હોય, માટે
 એ ત્રણનો જાગ, વિશેષાધિક જાણવો; અને એ ત્રણને માહોમાહે તુલ્યસ્થિતિ જણી
 તુલ્ય જાગ ઇટલે સરસે જાગે આવે તથા એ ત્રણ કર્મ થકી વલી મોઢે કેળ મોહ-
 નીય કર્મનો જાગ વિશેષાધિક જાણવો જે જણી મોહનીયની સ્થિતિ ત્રીશ કોડા-
 કોડી સાગરોપમથી ઘમણી જાજેરી છે, અને ત્રિગુણીથી હીન છે માટે સંખ્યાતગુણી
 કહીયે એમ મધ્યે પણ દર્શનમોહનીયની સીતેર કોડાકોડીની સ્થિતિ છે, અને ત્રા-
 રિત્રમોહનીયની ચાલીશ કોનાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ છે, તેણે સ્થિતિવિશેષ
 કરી દલજાગતું પણ વિશેષાધિકપણું લેવું એ ઉક્તમાત્ર છે પરમાર્થથી તો શ્રીજિનવ-
 ચન પ્રમાણ કરવું તથા એક સમય એક અધ્યવસાયે ગ્રહીત પુજ્જલ આટે કર્મપણે પ-
 રિણમે છે અહીં જીવની શક્તિ અચિત્ત છે, અને પુજ્જલનો પરિણામ વિચિત્ર છે તે માટે
 એમાં આશ્ચર્ય ન સમજવું

સર્વોવરિવેચ્છણીઠ્ઠ કેળ સર્વોપરિ સર્વ થકી અધિક વેદનીયકર્મનો જાગ હોય, ઇટલે-
 મોહનીયના જાગ થકી પણ વેદનીય કર્મનો જાગ વિશેષાધિક હોય, જે જણી જો
 પણ મોહનીયની સ્થિતિ થકી એ કર્મની સ્થિતિ વિશેષ હીન છે, તો પણ મોહનીયના
 દલ ઉત્કૃષ્ટ રસે છે, અને વેદનીયના દલનો રસ અઘાતીઝ છે, તે જણી મદરસ હોય,
 જેમ ઘેશ, રાવ પ્રમુખનો રસ ડ્રવ્ય ઘણો હોય, તોજ ક્રુધા ઉપશમે અને દૂધ, દહીં,
 શિશ્વરણી, ચાંદ તથા ઘૃતાદિક અલ્પ ડ્રવ્ય પણ ક્રુધા ઉપશમે, તથા પાષાણાદિક
 ઘણે ડ્રવ્ય સઘથે મરણ નીપજે, અને વિપાદિક અલ્પ ડ્રવ્ય સઘથે પણ મરણાદિક
 કાર્ય નીપજે, તેમ મોહનીયાદિક કર્મના તીવ્ર રસ દલ છે તે થોડા હોય, તો પણ
 પોતાનું કાર્ય આત્મગુણ ઘાતવારૂપ કરે, અને વેદનીય કર્મના દલ, મદરસ જણી

ઘણાં મલે, તોજ તે પોતાનુ કાર્ય પોજલિક સુલ હુ.આનુજવરૂપ પ્રકટ કરી શકે, પણ થોડે દલેં સ્વકાર્ય પ્રકટ કરી ન શકે

જેણપ્પે કે૦ જે માટેં વેદનીયનો જાગ અદ્ય હોય તો તસસફુરતનંદવડ કે૦ તે વેદનીયનું સ્ફુટપણુ ઇટલે સુલ હુ.આદિકનો અનુજવરૂપ ન હોય એ સ્વજાવેજ વેદનીયના પુજલ ઘણા મલે, તેવારેં સ્વકાર્ય કરવાને સમર્થ થાય, પણ થોડે દલેં વેદનીય પ્રકટ ન હોય. તે માટેં વેદનીયની થોભી સ્થિતિ ઠતાં પણ દલનો જાગ મહોટો જાણવો, અને ઠિઈવિસેસેણસેસાણં કે૦ શેપ વીજા સાત કર્મના પ્રદેશના જાગનુ હીનાધિકપણુ સ્થિતિવિશેષે હોય, ઇટલે સ્થિતિની અપેક્ષાયેં હોય જે કર્મની સ્થિતિ અધિક તે કર્મનો પ્રદેશ જાગ પણ અધિક અને જે કર્મની સ્થિતિ હીન તે કર્મનો પ્રદેશ જાગ પણ હીન હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૬૦ ॥

એમ મૂલ પ્રકૃતિ જાગ રચના કહી હવે ઉત્તર પ્રકૃતિને વિષે જાગ રચના કહે ઠે.

નિઅ જાઈ લઁ દલિઆ, ણતંસો હોઈ સઘઘાઈણં ॥

વઘ્વતીણ વિઝજાઈ, સેસ સેસાણ પઘ સમય ॥ ૬૧ ॥

અર્થ—તિહાં ઘાતિની પ્રકૃતિ મધ્યે નિઅજાઈ કે૦ પોતપોતાની જાતિની પ્રકૃતિ-મધ્યે જે જાગ લઁ લાધો, તે દલિઅ કે૦ દલમાહેલાં રસદલનો અણંતસોહોઈ-સઘઘાઈણં કે૦ અનંતમો જાગ સર્વ ઘાતિની પ્રકૃતિને આપી અને શેપ રસદલ જાગ જે રહે, તે તે સમય વઘ્વતીણવિઝજાઈ કે૦ વધાતી એવી જે દેશઘાતિની પ્રકૃતિ તેને વહેંચી આપીયેં, તે રીત દેલાહે ઠે

પ્રથમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો મૂલજાગ લાધો, તેનો અનંતમો જાગ કેવલજ્ઞાનાવરણપણે પરિણમે, જે જાણી કર્મ દલ મધ્યે અત્યત સરસ લિગ્ધ દલ થોભા હોય, તે દલ સર્વ ઘાતિની પ્રકૃતિ લહે, અને શેપ દલ જે રહે તે મતિજ્ઞાનાવરણાદિક ચાર પ્રકૃતિ દેશઘાતિની ઠે, તેને પરિણમે તથા દર્શનાવરણીયનો જે મૂલ જાગ લાધો, તેનો અનંતમો જાગ અત્યત સરસ દલ પાચ નિઝા તથા ઠહુ કેવલદર્શનાવરણીય, એ ઠ પ્રકૃતિ સર્વ ઘાતિની ઠે તેને ઠ જાગે વહેંચી આપીયેં અને શેપ રહ્યો જે નીરસ જાગ, તે ચક્રદર્શનાવરણાદિક ત્રણ પ્રકૃતિ જે દેશઘાતિની ઠે, તેને વહેંચી આપીયેં. તથા જ્ઞાતા, અજ્ઞાતા એ બે પ્રકૃતિ વધ વિરોધિની ઠે તે જાણી એક સમયેં એકજ પ્રકૃતિ વંધાય, તેથી એને જાગ વહેંચવો નથી

તથા મોહનીયનો મૂલજાગ જે લાજે, તેનો અનંતમો સરસ દલ જાગ, તે બે જાગેં વહેંચીયેં તેમધ્યેં એક દર્શનમોહનીયને અને એક ચારિત્રમોહનીયને આપીયે, વલતા

चारित्रमोहनीयना वली वार जाग करीयें ते वधाता अनंतानुबंधीया चार तथा अप्रत्याख्यानीया चार अने प्रत्याख्यानीया चार, एवं वार प्रकृतिने वहेंची आपीयें, अने शेष रक्षा जे देशघातीया रसवंत दल तेना वे जाग करी, कपाय तथा नोकपायमोहनीयने वहेंची आपीये, तेमध्ये कपायनो जाग संज्वलना चारे प्रकृतिने आपीयें, अने नोकपायनो जाग एक वेद, एक युगल, जय अने जुगुप्सा, ए पाच प्रकृतिने वहेंची आपीये, तथा आयुर्कर्म एकज गति आश्रयी वधाय, तेथी एनो जाग न वहेंचाय

नामकर्मनो मूलजाग जे आवे, ते उगणत्रीश जागे वहेंचीयें, तेनां नामं कहे ठे. १ गति, २ जाति, ३ तनु, ४ उपांग, ५ वधन, ६ संघयण, ७ संस्थान, ८ आनुपूर्वी, एथी १२ वर्णचतुष्क, १३ अगुरुलघु, १४ उपघात, १५ उन्धास, १६ निस्माण, १७ जिननाम, १८ आतप, १९ शुजाशुज विहायोगति, २० श्रीश ए त्रस दशक अथवा स्यावर दशक, ए उगणत्रीश मध्ये जेटली वधाती होय, तेटले जागें वहेंचीये, तेमध्ये पण तनु एटले शरीर नामकर्मनी प्रकृतिना त्रण अथवा चार जाग करीये, तिहां वैक्रिय, आहारक, तैजस अने कार्मण वाधतां चार जाग करीये, तथा औदारिक, तैजस अने कार्मण अथवा वैक्रिय, तैजस अने कार्मण वांधतां त्रण त्रण जाग करीयें, तथा वंधनना सात जाग तथा अगीआर जाग करीये, तिहा मनुष्य अने तिर्यच प्रायोग्य वांधतां, औदारिकनां वधन चार, अने तैजस कार्मणनां वधन त्रण, एवं सात वंधाय, तेगारें सात जागे वहेंचीये, तथा देवप्रायोग्य नामकर्मनी एकत्रीश प्रकृति वांधतां वैक्रियना वधन चार, तथा आहारकनां वधन चार अने तैजस कार्मणनां वंधन त्रण, एवं अगीआर वधाय, तेवारें अगीआर जागें वहेंचीयें तथा वर्ण नामना पांच जाग, गंध नामना वे जाग, रस नामना पांच जाग, स्पर्श नामना आठ जाग, एवं वीश जाग थाय, अने शेष प्रकृतिना जाग अत्र कोइ थाय नहीं, जे जणी ते प्रकृति वंध विरोधिनी ठे, एक वाधतां बीजी न वंधाय, जेस एक गति वांधतां शेष त्रण गति न वंधाय एमज जाति, संघयण तथा संस्थानादिक पण एकज वंधाय, तथा त्रसादिक दशक वाधतां स्यावरादिक दशकनी विरोधिनी प्रकृति न वधाय. गोत्रकर्मनो पण जागीळ कोइ नथी एक समयें उंच, नीच, ए वे मांहेखु एकज गोत्र वधाय, तथा अतरायकर्मनो मूलजाग जे आवे, ते तेनी उत्तर प्रकृति पांचने जागें वहेंचीयें एम उत्तर प्रकृतिनी दलविजजना कही

वचतीणविजजइ के० जे प्रकृति वंधाती होय, ते पोतपोतानो प्रदेशदलिक जाग पामे अने वध विछेदे तेनो जाग जे बीजी सजातीय प्रकृति वधाती होय ते पामे, अने

सजातीयन बंधाती होय तो विजातीयने पण जाग आवे, जेम श्रीण्डीत्रिकने वधविछेदे तेनो जाग निडा अने प्रचलाने आवे, अने निडा प्रचलाने वधविछेदे चक्रुदर्शनावरणादिकने आवे, तथा दर्शनावरणने वधविछेदे तेनो जाग विजातीय प्रकृति वेदनी ठे, तेज तिहां ते गुणगणे वधाय ठे, माटें तेने लाजे, तथा मिथ्यात्वमोहनीयने वधविछेदे एनी सजातीय दर्शनमोहनीयनी प्रकृतिनो पण वध नथी, ते जणी विजातीय चारि-प्रमोहनीयनी प्रकृतिने एनो जाग आवे, तेमध्ये पण सरस दल सर्वघाती प्रकृतिने योग्य ठे. ते जणी सर्वघातीआ चार कपाय प्रकृतिने ए जाग दल आवे, ए उत्तर-प्रकृतिनु उत्कृष्टपदे तथा जघन्यपदे एकेकथी प्रदेशना अद्वयवहुत्वपणानो विचार जाणवाने अर्थ नीचे यंत्रस्थापना करी ठे एम कर्म प्रकृतिनी टीकाथकी सर्व उत्तर प्रकृतिना प्रदेशनो उत्कृष्टपदे अद्वय वहुत्व विचार समजी, गुरु मुखथी निर्णय करी, सविस्तरपणे वखाणवो

॥ अथ यंत्रस्थापना ॥

॥ तत्र उत्तर प्रकृतिपु उत्कृष्टपदे कर्मदलिकजागाद्वयवहुत्वमुच्यते ॥

॥ अथ ज्ञानावरणीयेषु प्रदेशाद्वय- ॥

॥ वहुत्व ॥

- १ केवलज्ञानावरणस्य उत्कृष्टपदे सर्वस्तोक कर्मद-
लिकजाग ॥
- २ ततो मनोपर्यवज्ञानावरणस्य अनतगुणाः ॥
- ३ ततोऽधिज्ञानावरणस्य विशेषाधिक ॥
- ४ तत श्रुतज्ञानावरणस्य विशेषाधिक ॥
- ५ ततो मतिज्ञानावरणस्य विशेषाधिक ॥

॥ अथ दर्शनावरणीयेषु ॥

॥ प्रदेशाद्वयवहुत्व ॥

- १ दर्शनावरणे प्रचलाया सर्वस्तोक ॥
- २ ततो निष्ठाया विशेषाधिक ॥
- ३ तत प्रचलाप्रचलाया विशेषाधिक ॥
- ४ ततो निडा निष्ठाया विशेषाधिक ॥
- ५ ततो स्थानध्याय विशेषाधिक ॥
- ६ तत केवलदर्शनावरणस्य विशेषाधिक ॥
- ७ ततोऽवधिदर्शनावरणस्य अज्ञ ॥
- ८ ततोऽवधिदर्शनावरणस्य विशेषाधिक ॥
- ९ ततश्चक्रुदर्शनावरणस्य विशेषाधिक ॥

॥ अथ वेदनीयेषु प्रदे- ॥

॥ शाद्वयवहुत्व ॥

- १ वेदनीयेऽशातस्य जाग सर्वस्तोक ॥
- २ ततो वेदनीयशातस्य विशेषाधिक ॥

॥ अथ मोहनीयेषु प्रदेशा- ॥

॥ द्वयवहुत्व ॥

- १ अप्रत्याख्यानमानस्य सर्वस्तोक ॥
- २ ततोऽप्रत्याख्यानक्रोधस्य विशेषाधिक ॥
- ३ ततोऽप्रत्याख्यानमायाया विशेषाधिक ॥
- ४ ततोऽप्रत्याख्यानलोभस्य विशेषाधिक ॥
- ५ एत प्रत्याख्यानारणचतुष्कस्यापियथोत्तरं विशेष ॥
- ६-१२ एत अनतानुबधितुष्कस्यापि यथोत्तर
विशेषा ॥
- १३ ततो मिथ्यात्वस्य विशेषाधिकः ॥
- १४ ततो जुगुप्साया अनत गुण ॥
- १५ ततो जयस्य विशेषाधिक ॥
- १६-१७ ततो हास्यशोकयोरपि विशेषाधिक ॥
- परस्पर स्वस्थाने तुल्य ॥
- १८ ततो रत्यरत्यो विशेषाधिक, परस्पर स्वस्थाने तुल्य

२०-२१ ततो स्त्रीनपुसकत्रेदयोर्विशेषाधिक. परस्परं
स्वस्थाने तुल्य. ॥

२२ तत सज्वलन क्रोधस्य विशेषाधिक ॥

२३ तत सज्वलनमानस्य विशेषाधिक ॥

२४ तत पुवेदस्य विशेषाधिक ॥

२५ तत सज्वलनमायाया विशेषाधिक ॥

२६ तत सज्वलनलोचस्य सख्यानगुणः ॥

४ चतुर्णामायुषामपि स्वस्थाने तुल्य. ॥

॥ अथ नामोत्तरप्रकृते प्रदेशाद्व्यवहृत्य ॥

१-२ नामकर्मणि देवनरकगत्यो सर्वस्तोकः परस्परं
स्वस्थाने तुल्य.

३ ततो मनुष्यगतेविशेषाधिक ॥

४ ततो तिर्यग्गतेर्विशेषाधिक ॥

॥ जातिपचकेषु स्वद्वयवहृत्य ॥

१-४ जातिपुत्रीद्विजातिचतुष्के सर्वस्तोक स्व-
स्थाने समः ॥

५ तत एकैक्य जाति विशेषाधिकः ॥

॥ शरीरनामकर्मणि अद्वयवहृत्य ॥

१ शरीरेषु आहारकस्य सर्वस्तोक ॥

२ ततोवैक्रिय शरीरस्य विशेषाधिक ॥

३ ततश्चौदारिकशरीरस्य विशेषाधिक ॥

४ ततो तैजस शरीरस्य विशेषाधिक ॥

५ तत कर्मण शरीरस्य विशेषाधिक ॥

५ एव सघातन पचकस्यापि.

॥ उपागेषु स्वद्वयवहृत्य ॥

१ उपागेषु आहारकोपागस्य स्तोक ॥

२ ततो वैक्रियोपागस्य विशेषाधिक ॥

३ ततश्चौदारिकोपागस्य विशेषाधिक ॥

॥ वधनेषु स्वद्वयवहृत्य ॥

१ आहारकाहारकवधनस्य सर्वस्तोक ॥

२ तत आहारक तैजस वधनस्य विशेषाधिक ॥

३ तत आहारककर्मणवधनस्य विशेषाधिक ॥

४ तत आहारक तैजसकर्मणवधनस्य विशेषाधिक ॥

५ ततो वैक्रिय वधनस्य विशेषाधिक ॥

६ ततो वैक्रिय वैक्रिय तैजस वधनस्य विशेषाधिक ॥

७ ततो वैक्रिय कर्मणवधनस्य विशेषाधिक ॥

८ ततो वैक्रिय तैजस कर्मण वधनस्य विशेषाधिक ॥

९ तत औदारिक औदारिक वधनस्य विशेषाधिक ॥

१० तत औदारिक तैजस वधनस्य विशेषाधिक ॥

११ तत औदारिक कर्मण वधनस्य विशेषाधिक ॥

१२ तत औदारिक तैजस कर्मण वधनस्य विशेषा-
धिक ॥

१३ तत तैजस तैजसवधनस्य विशेषाधिक ॥

१४ तत तैजस कर्मण वधनस्य विशेषाधिक ॥

१५ तत कर्मणकर्मण वधनस्य विशेषाधिक ॥

॥ सस्थानेषु स्वद्वयवहृत्य ॥

१-४ सस्थानेषु मध्यसस्थानचतुष्के सर्व स्तोकः परस्परं
स्वस्थाने तुल्य. ॥

५ तत समचतुरस्रस्य विशेषाधिक. ॥

६ ततो द्रुमकस्य विशेषाधिक ॥

॥ सघयणेषु स्वद्वयवहृत्य ॥

१-५ सहनेषु आद्यपचकस्य तुल्य स्तोक ॥

६ तत. सेवार्चस्य विशेषाधिक ॥

॥ वर्णेषु स्वद्वयवहृत्य ॥

१ वर्णेषु कृष्णस्य सर्वस्तोक ॥

२ ततो नीलस्य विशेषाधिक ॥

३ ततो लोहितस्य विशेषाधिक. ॥

४ ततो हारिदस्य विशेषाधिक ॥

५ तत शुक्लस्य विशेषाधिक ॥

॥ गधेषु स्वद्वयवहृत्य ॥

१ गधयोर्मध्ये मुरजे सर्वस्तोक ॥

२ ततो झरजिगधस्य विशेषाधिक ॥

॥ रसेषु स्वद्वयवहृत्य ॥

१ रसेषु तिक्तस्य सर्वस्तोक ज्ञाग ॥

२ तत कटुकस्य विशेषाधिक ॥

३ तत कषायस्य विशेषाधिक ॥

४ तत आम्लस्य ज्ञागो विशेषाधिक ॥

५ ततो मधुरस्य ज्ञागो विशेषाधिक ॥

॥ स्पशेणु स्वद्वपवहुत्वं ॥

- १-२ स्पशेणु कर्कशगुरस्पर्शयो सर्वस्तोक ॥
 ३-४ ततो मृडलधुस्पर्शयोर्विशेषाधिक ॥
 ५-६ ततो रूक्षशीतयोर्विशेषाधिकः ॥
 ७-८ तत स्निग्धोसयोर्विशेषाधिकः अत्र सर्वत्र युग्मेऽप्यपरस्परस्तुत्यः ॥

॥ आनुपूर्वीषु स्वद्वपवहुत्वं ॥

- १-२ आनुपूर्वीषु देवनारक्यानुपूर्वीषु सर्वस्तोकः परस्परस्तुत्यः ॥
 ३ ततो मनुष्यानुपूर्वीर्विशेषाधिक ॥
 ४ ततो तिर्यगानुपूर्वीर्विशेषाधिकः ॥
 १ खगतिद्वये प्रशस्त खगते स्तोक ॥
 २ ततोऽप्रस्थखगतेर्विशेषाधिक ॥

॥ व्रसर्विशतिकेषु स्वद्वपवहुत्वं ॥

- १ व्रसर्विशतितोत्रसनाम्न सर्वस्तोकः ॥
 २ तत स्यावरजागो विशेषाधिकः ॥
 ३ एव वादरस्य जागः स्तोक ॥
 ४ ततः सूत्रस्य विशेषाधिक ॥
 ५-६ एव पर्यासादप्यपर्यासो विशेषाधिकः ॥
 ७-८ एव प्रत्येकपिब्योर्द्वयो आतपद्योतयोः समसम याच्य परस्परस्तुत्यः ॥
 ६ निर्माणो १ द्वास २ पराधातो ३ पधात ४ अगुरुलघु ५ जिननाम ६ अद्वपवहुत्वं नास्ति परस्परसजातीय प्रतिपक्षापेक्षाजावात् ॥

॥ गोत्रकर्मणि स्वद्वपवहुत्वं ॥

- १ गोत्रयोर्नीचैर्गोत्रस्यजाग सर्वस्तोक ॥
 २ तत सच्चैर्गोत्रस्यजागो विशेषाधिकः ॥

॥ अतरायकर्मणि स्वद्वपवहुत्वं ॥

- १ अतरायेषु दानातरायस्य सर्वस्तोक ॥
 २ ततो खाजातरायस्य विशेषाधिक ॥
 ३ ततो जोगातरायस्य विशेषाधिक ॥
 ४ ततो पजोगातरायस्य विशेषाधिक ॥
 ५ ततो वीर्यातरायस्य जागो विशेषाधिकः ॥
 ६ इति उत्तरमृत्तिरूपकृष्टपदे कर्मदलिकाजागद्वपवहुत्वं यत्र क हेय ॥

॥ अथ जघन्यपदे उत्तर प्रकृतिषु ॥

॥ कर्मदलिकाजागद्वपवहुत्वं मुच्यते ॥

- १ तत्र केऽवज्ञानावरणस्य, जघन्यपदे कर्मदलिकाजागः सर्वस्तोक ॥
 २ ततोऽनपर्यवज्ञानावरणस्यानंत ॥
 ३ ततोऽनधिज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ॥
 ४ ततः श्रुतज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ॥
 ५ ततो मतिज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ॥

॥ दर्शनावरणेषु स्वद्वपवहुत्वं ॥

- १ दर्शनावरणे निष्ठाया सर्वस्तोक ॥
 २ तत प्रचक्षायाजागो विशेषाधिकः ॥
 ३ ततो निष्ठानिष्ठाया जागो विशेषाधिक ॥
 ४ तत प्रचक्षा प्रचक्षाया विशेषाधिक ॥
 ५ तत स्थानावरणस्य विशेषाधिक ॥
 ६ ततः केवल दर्शनावरणस्य विशेषाधिकः ॥
 ७ ततोऽनधिदर्शनावरणस्य अनंत विशेषाधिकः ॥
 ८ तत अचक्षुदर्शनावरणस्य विशेषाधिकः ॥
 ९ ततक्षुदर्शनावरणस्य विशेषाधिक ॥

॥ वेदनीयेषु स्वद्वपवहुत्वं ॥

- १ वेदनीयेऽज्ञातस्य जाग स्तोकः ॥
 २ तत ज्ञातस्य जागो विशेषाधिकः ॥

॥ मोहनीयेषु स्वद्वपवहुत्वं ॥

- १ अप्रत्याख्यायान मानस्य सर्वस्तोक ॥
 २ ततोऽप्रत्याख्यायानक्रोधस्य विशेषाधिकः ॥
 ३ ततोऽप्रत्याख्यायानमायायाविशेषाधिकः ॥
 ४ ततोऽप्रत्याख्यायान लोभस्य विशेषाधिकः ॥
 ५-१२ एव क्रमेण प्रत्याख्यायानावरणाऽनतानुबंधिषु लुप्केष्वपि विशेषाधिक ॥

- १३ ततोऽमिष्यात्वस्य जघन्य जागो विशेषाधिक ॥
 १४ ततो जुगुप्साया जागोऽनतगुण ॥
 १५ ततो जयस्य विशेषाधिक ॥
 १६ ततो ह्रास्यशोकयोर्विशेषाधिकस्वस्थानेपरस्परस्तुत्यः ॥

- १७-१८ एततोऽत्यंतोऽत्यंतोर्विशेषाधिकः परस्परं स्वस्थाने ॥
 १९-२०-२१ अन्यतरस्य वेदस्य जागो विशेषाधिकः ॥

२६ तत क्रोधादिचतुर्णां सञ्जलनानायथोक्त विशेषः

॥ आयापि स्वदृष्टवहुत्व ॥

१-२ आयापि तिर्यग्रनरायुषो सर्वस्तोकः ॥

३-४ ततो देवनरकायुषोऽसंख्येयगुणः ॥

॥ नामकर्मणि स्वदृष्टवहुत्व ॥

१ ततस्तिर्यगते सर्वस्तोकः ॥

२ ततो मनुष्यगतेविशेषाधिकः ॥

३ ततो देवगतेरसंख्येयगुणः ॥

४ ततो नरकगतेरसंख्येयगुणः ॥

॥ जातिषु स्वदृष्टवहुत्व ॥

४ जातिषुर्वाङ्मयादिजातिचतुष्के सर्वस्तोकः परस्परः

५ तत एकैङ्गिजातेर्विशेषाधिकः ॥

॥ शरीरेषु स्वदृष्टवहुत्व ॥

१ शरीरेषु औदारिक शरीरे सर्वस्तोकः ॥

२ ततस्तैजसशरीरस्य विशेषाधिकः ॥

३ तत कार्मेण शरीरस्य विशेषाधिकः ॥

४ ततोर्वैक्रियशरीरस्यासंख्येयगुणः ॥

५ ततोऽऽहारकस्यासंख्येयगुणः ॥

६-२० एतं सघातनेषु बधनेषु स्वपि वाच्यः

॥ अगोपागेषु स्वदृष्टवहुत्व ॥

१ अगोपागेषु स्वादारिकोपागस्यस्तोकः ॥

२ ततोर्वैक्रियोपागस्य असंख्येयः ॥

३ ततोऽऽहारकोपागस्यासंख्येयगुणः ॥

॥ आनुपूर्वीषु स्वदृष्टवहुत्व ॥

१-२ आनुपूर्वीषु नरकदेवगत्यानुपूर्व्योः सर्वस्तोकः परस्परः स्थाने तुद्वयः ॥

३ ततो मनुष्यानुपूर्व्या विशेषाधिकः ॥

४ ततस्तिर्यगत्यानुपूर्व्या विशेषाधिकः ॥

॥ त्रसविंशतिषु स्वदृष्टवहुत्व ॥

१ त्रसविंशतस्त्रसनाम्नः सर्वस्तोकः ॥

२ ततः स्थावरनाम्नः विशेषाधिकः ॥

३-२० एव वादर सूक्ष्मयो पर्याप्ताऽपर्याप्त प्रत्येक साधारणयोश्च स्तोकः ॥

२१-४२ अवशिष्ट द्विचत्वारिंशत प्रकृतीनां जघन्यादृष्टवहुत्व उत्कृष्टवत् ज्ञेयः ॥

॥ गोत्रेषु स्वदृष्टवहुत्व ॥

१ गोत्रेषु नीचगोत्रस्य जाग स्तोकः ॥

२ ततः उच्चगोत्रस्य विशेषाधिकः ॥

॥ अतरायेषु स्वदृष्टवहुत्व ॥

१ अतरायेषु दानातरायस्य सर्वस्तोकः ॥

२ ततो ज्ञातातरायस्य विशेषाधिकः ॥

३ ततो ज्ञातातरायस्य विशेषाधिकः ॥

४ तत उपज्ञातातरायस्य विशेषाधिकः ॥

५ ततो वीर्यातरायस्य विशेषाधिकः ॥

इदं कर्मना प्रदेश वेद्या विना अवश्य निर्जरा न थाय, यद्यपि स्थिति तथा रस एव तो वेद्या विना पण शुभ अध्ववसायं करी तथा तपसयमे करी स्थितिघात तथा रसघात करी कर्म निर्जरे, पण प्रदेश सर्व वेदे, तेवारज तेनी निर्जरा थाय माटे ते प्रदेश वेदवाने जीव, सम्यग्भवादिप्रमाणं करी थोडे काले घणा प्रदेश निर्जरावाने अथे वेद्यमान दखने विपे उपरना दल समय समय असख्यात गुणाकारे संक्रमावे, ते जणी एने गुणश्रेणी कहीये ते गुणश्रेणी अगीअर ठे, ते कहेवे.

॥ अथ जागलब्ध दलिकगुणश्रेणीरचनयेव क्षिप्यते ॥

सम्म देस सध विरई, उच्चण विसंजोअ दंस खवगेअ ॥

मोदसम संत खवगे, खीण सजोगीअर गुण सेढी ॥ ८२ ॥

अर्थ-एक सम्म के० सम्यग्भवा प्रत्ययिकी, वीजी देस के० देशविरति प्रत्ययिकी,

ત્રીજી સર્વવિરહી કેળ સર્વવિરતિ પ્રત્યયિકી, ચોથી અણવિસંજોશ્ર કેળ અનંતાનુવંધિની વિસંયોજનાયે ગુણશ્રેણી કરે, પાંચમી દંસલવગેશ્ર કેળ દર્શનમોહનીય સ્વપાવતાં ગુણશ્રેણી કરે, ઠઠી મોહસમ કેળ ચારિત્રમોહનીય ઉપશમાવતા ગુણશ્રેણી કરે, સાતમી સંત કેળ ઉપશાંતમોહનીય ગુણશ્રેણી, આઠમી સ્વવગે કેળ ક્ષપકશ્રેણીયે ગુણશ્રેણી કરે, નવમી સ્ત્રી કેળ હીનમોહ ગુણશ્રેણી, દશમી સજોગીશ્રર કેળ સયોગી કેવલી ગુણશ્રેણી અને અગીશ્રારમી તે થકી દ્વિતર અયોગી કેવલીની ગુણશ્રેણી, ૧ અગીશ્રાર ગુણસેઢી કેળ ગુણશ્રેણી જાણવી ॥ ૫૨ ॥

૧ પ્રથમ સમ્યક્ત્વ નિમિત્તે પ્રથિજેદ કરતાં તથા વીજો અપૂર્વકરણ કરતાં સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણશ્રેણી, અપૂર્વવધન, ૧ ચાર વાના કરતા, પ્રતિ સમયે અસંરયાતગુણી નિર્જેરા વધારતો જાય, તેમ અપૂર્વનિવૃત્તિકરણે પણ જાણવો અને સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી પણ સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયે કરી અતરમુહૂર્ત પ્રમાણ શેષકર્મદલ સ્વપાવવાને મોહાકારેં દલરચનાં કરે, તે પ્રથમ સમ્યક્ત્વ ગુણશ્રેણી જાણવી ૧ અન્ય શ્રેણીની અપેક્ષાએ સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયિકી મદવિશુદ્ધિજળી દીર્ઘ અતરમુહૂર્તેં વેદવા યોગ્ય અને અલ્પ પ્રદેશિક એવી ગુણશ્રેણી કરે.

૨ તે થકી દેશવિરતિ નિમિત્ત અપૂર્વકરણ કરતો પહેલી ગુણશ્રેણીના અતરમુહૂર્તથી સરયાત ગુણ હીન એવા અતરમુહૂર્તેં વેદવા યોગ્ય અને પૂર્વલી શ્રેણીથી અસરયાત ગુણ વૃદ્ધિ પ્રદેશિક દલરચનાયે, દેશવિરતિ ગુણ પ્રત્યયિકી શ્રેણી, તે પ્રથમ ગુણશ્રેણીની નિર્જેરાથકી અસરયાતગુણી નિર્જેરાવત એવી વીજી ગુણશ્રેણી કરે

૩ તે દેશવિરતિ ગુણથકી અનંતગુણ વિશુદ્ધિ વાંધતો સર્વ વિરતિ લઙ્ઘિ નિમિત્ત અપૂર્વ કરણ કરતો સર્વવિરતિ ગુણપ્રત્યયિકી દેશવિરતિ ગુણશ્રેણીના અતરમુહૂર્તથી સરયાત ગુણ હીન એવી અતરમુહૂર્તેં વેદવા યોગ્ય અસરયાતગુણ વૃદ્ધિપ્રદેશાત્મક અસરયાતગુણ નિર્જેરાદેતુ એવી સર્વવિરતિરૂપ ત્રીજી ગુણશ્રેણી કરે

૪ તે થકી અનંતગુણવિશુદ્ધિયે અનંતાનુવંધીયા કપાય વિસયોજતો થકો સર્વવિરતિ ગુણશ્રેણીના અતરમુહૂર્તથી સરયાતગુણ હીન અંતરમુહૂર્તેં વેદવા યોગ્ય અસરયાતગુણ વૃદ્ધિદલિક એવી ચોથી ગુણશ્રેણી કરે

૫ તેથકી પણ અત્પત વિશુદ્ધિ પરિણામે પૂર્વલી ગુણશ્રેણીના અંતરમુહૂર્ત થકી સરયાતગુણ હીન અતરમુહૂર્તેં વેદવા યોગ્ય અસરયાતગુણ વૃદ્ધિદલિક ત્રણ દર્શનમોહનીયને સ્વપાવવા નિમિત્ત, ગુણશ્રેણી કરે, તે ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પ્રત્યયિકી અસરયાતગુણ નિર્જેરારૂપ પાંચમી ગુણશ્રેણી જાણવી

૬ તેથકી પણ સંરયાતગુણહીન એવી અતરમુહૂર્તેં વેદવા યોગ્ય અસરયાતગુણ વૃદ્ધિ

दक्षिक असंख्यातगुणी निर्झराहेतु चारित्रमोहनीय उपशमावतो अपूर्वकरण अनि-
वृत्तिकरण गुणगणे गुणश्रेणी करे, ते ठीी गुणश्रेणी जाणवी.

७ तेथकी अनंतगुणविशुद्धियें उपशांतमोह प्रत्ययिकी संख्यातगुण हीन मुहूर्ते वे-
दवा योग्य असंख्यातगुण वृद्धिदक्षिक उपशांतमोह गुणश्रेणी सातमी

८ तेथकी अनंतगुणविशुद्धियें संख्यातगुण हीन मुहूर्ते वेदवा योग्य असंख्यात-
गुण वृद्धिदक्षिक असंख्यातगुण निर्झराये वधती चारित्रमोहनीय खपावतां आठमे
अने दशमे गुणगणे दक्षिकरचना करे, ते आठमी गुणश्रेणी

९ तेथकी अत्यंतविशुद्ध संख्यातगुणहीन अंतरमुहूर्ते वेदवा योग्य असंख्यातगुण
वृद्धिदक्षिक क्षीणमोह गुणगणा प्रत्ययिकी गुणश्रेणी नवमी जाणवी

१० तेथकी संख्यातगुणहीन अंतरमुहूर्ते वेदवा योग्य असंख्यातगुण वृद्धिदक्षिक
सयोगी केवलीने असंख्यातगुणी निर्झराहेतु दक्षिक रचना करे, ते दशमी

११ तेथकी इतर अयोगी गुणगणें कर्म खपाववा निमित्त, सयोगी गुणश्रेणीना
अंतरमुहूर्ते थकी संख्यातगुण हीन अंतरमुहूर्ते वेदवा योग्य असंख्यातगुण वृद्धिदक्षिक
कर्म दल रचना करे, ते अग्नीआरमी अयोगीकेवली गुणश्रेणी होय एम अग्नीआर
गुणश्रेणीनी रचनाये करी बहुकाल वेदवा योग्य कर्म ते अद्वय कालें निर्झरे ॥ इत्यर्थ. ॥८२॥

॥ हवे गुणश्रेणीनुं स्वरूप कहे ठे ॥

गुणसेढी दल रयणा, गुणसमय मुदया दसख गुणगण ॥

एअगुणा पुण कमसो, असख गुण निझरा जीवा ॥ ८३ ॥

अर्थ-गुणसेढी के० गुणश्रेणी ते दलरयणा के० कर्मदलनी जोगवी वेदीने निर्झरा
निमित्त, रचना स्थापना अणुसमयमुदयादसंखगुणगण के० उदय समयथी मांढीने
समय समय असंख्यात गुणाकारे वधता दलनुं सक्रमावबु एअगुणापुणकमसो के०
ए गुणश्रेणीना वळी अनुक्रमें एकेकथी चढता असखगुणनिझराजीवा के० अस-
ख्यात गुण निर्झरावंत जीव होय पदेढी गुणश्रेणीथी वीजीना, वीजी गुणश्रेणीथी
त्रीजी गुणश्रेणीना जीव चढतां चढता वधती वधती निर्झरावंत होय एम सर्वत्र
समजबु ॥ इत्युक्तार्थ. ॥

गुणाकारे कर्मदल वेदीने निर्झरा निमित्त कर्मदलनुं व्यवस्थायें स्थापबु, उपरवी
स्थिति थकी उतारी उतारी उदयावलिनी स्थितिना समय समय स्थितिने विपे
असंख्यातगुण वधतु सक्रमावता जे दलश्रेणी, ते गुणश्रेणी कहीये एम थोमे कालें
घणा कर्मदल निर्झरे, तेना सुखावबोध निमित्त थापना करी देखामी ठे

तिहां प्रथम गुणश्रेणीनो काल अपूर्वकरण अने अनिवृत्तिकरण काल थकी किंचि-

દહિક અતરમુહૂર્તમાન જાણવો તે વેદ્યમાન અતરમુહૂર્તથી ઉપરલી સ્થિતિનાં દલિક ઉતારી, ઉતારી, વેદ્યમાન સ્થિતિના ઉદયથી પ્રતિસમયે અસરયાતગુણો અસંસ્થાત ગુણો વધતો ચરમ સમય લગે સંક્રમાવે, ઇટલે ઉપરલી સ્થિતિનું ઉતાણુ જે દલ, તે મધ્યે પ્રથમ સમયે સ્તોક સંક્રમાવે તેથી વીજે સમયે અસંસ્થાતગુણો સંક્રમાવે તેથી વલી વીજે સમયે અસરયાતગુણો સંક્રમાવે એ સમયે, સમયે, અસરયાત ગુણાકારે વધારતો, વધારતો અતરમુહૂર્તને ચરમ સમયે સર્વોત્કૃષ્ટ સંક્રમાવી, જોગવીને સ્થાપે, પણ ગુણશ્રેણીનો કાલ વધારે નહીં એ રીતે સર્વ ગુણશ્રેણીનું સ્વરૂપ જાણવું પણ એકે-કથી શ્રેણીનું અતરમુહૂર્ત સરયાત ગુણ હીન હીનકાલ પૂર્વલી શ્રેણીની અપેક્ષાએ હોય, અને કર્મદલ અસરયાતગુણા વધતાં હોય

તિહાં દેશવિરતિ અને સર્વવિરતિપણ પામતો વે કરણ કરે, પણ વીજુ અનિવૃત્તિ-કરણ ન કરે, તથા દેશવિરતિ અને સર્વવિરતિથી આજોગે પડ્યો, અને વલી જે દેશવિરત્યાદિક પનીવજે, તેવારે પણ તે વે કરણ કરે, અને અનાજોગે પડ્યો તે કરણ કહ્યા વિના ચઢે, એ વે કરણ કરી દેશવિરતિ સર્વવિરત્યાદિક ગુણ લહે તો જીવ અવશ્ય વધતે પરિણામે હોય તિહા વધતે પરિણામે કેવારે એક અસરયાત જાગાધિક અને કેવારે એક સરયાત જાગાધિક, કેવારે એક સરયાત ગુણાધિક અને કેવારે એક અસરયાત ગુણાધિક દલિક રચના કરે તિહા હીયમાન પરિણામે એ ચારે હીયમાન દલિક રચના કરે, અને તુલ્ય પરિણામે તુલ્ય દલિક રચના કરે, પણ પોતપોતાની ગુણશ્રેણીનું અંતરમુહૂર્ત સરખું જ હોય, તથા અનતાનુવધિયાની વિસ-યોજના દેવતા, મનુષ્ય અને નારકી પર્યાંતા અવિરતિ, સમ્યક્દષ્ટિ દેશવિરતિ અને સર્વવિરતિ, એ સર્વ ત્રણ કરણે કરી કરે, તિહા અપૂર્વકરણ અનિવૃત્તિકરણ કાલે ગુણશ્રેણી કરે એ મધ્યે પ્રથમ ત્રણ ગુણશ્રેણી સમ્યક્ત્વ દેશવિરતિ અને સર્વવિરતિથી સદ્સાત્કારે પસ્તા કેટલોએક કાલ મિથ્યાત્વગુણગણે પામીયે એ ગુણશ્રેણીની સવિ-સ્તર વક્તવ્યતા કર્મપ્રકૃતિ તથા પચસગ્રહની વૃહત્કટીકા થકી જાણવી

તથા એ અમીઆર ગુણશ્રેણીના જીવ અનુક્રમે એકેકથી અસરયાતગુણી નિર્જ્જરા-વત હોય, ઇટલે મિથ્યાત્વ થકી સમ્યક્ત્વ ગુણશ્રેણીયે અનંતગુણ નિર્જ્જરા હોય. જેમ કોઈએક ઘૂઝુ ડુર્બલ રોગાક્રાંત ચિત્તચિતાનુર પુરુષ હોય, તે જેની ધારા ન હોય, એવા ટૂંકા કાંટે જરેલા કૂદાનાયે કરી વાવઢીઆ તથા ચેરના કાષ્ટ વેઠાને કાપતો ઘણો ડુંડી થાય, તો પણ ઘણે કાલે થોડાંક કાપી શકે, અને કોઈએક તરુણ નિરોગી નિશ્ચિત દૃઢ સઘયણી પુરુષ, તીવ્રણ એવા સાર લોહ ફરશીયે કરી, સૂકી પરડ તથા આકડાની છાકડી થોડા કાલમા પણ ઘણી કાપી નાચે, તેમ મિથ્યાત્વી

जीव वीर्ये हीन थको पोतानां अत्यंत चीकणां कर्म तेने अज्ञानोपहत एवा बाह्यत-
पश्चरणादिक वृत्ता शस्त्रे प्राये करी घणा कालें पण अल्प कर्म निर्झरे, अने सम्यक्-
दृष्टि जीव ज्ञानादिक गुणें वलिष्ठ होय, माटे तेहना शुभपरिणाम वृद्धियें रसघात
स्थितिघातें करी नीरस निःसार एरंड जेवा थयला कर्मोने ते अपूर्वकरणादिक
तीक्ष्ण शस्त्रें करी अल्प कालें पण घणा ठेदी नाखे, ते माटें गुणश्रेणी गुणश्रेणी प्रत्ये
यथोत्तरवीर्यवृद्धिये कर्म निःसार होय तेने गुणनिर्मलत्वारूप शस्त्रे करी असख्यगुणी
असख्यगुणीनिर्झारा वधे, तिहां सर्वोत्कृष्ट कर्म निर्झारा अयोगी केवलीने होय ॥ ७३ ॥
॥ एम गुण विशुद्धिये निर्झारा वधे ते जणी गुणगणानो अंतरकाल कहे ठे. ॥

पलिआ संखसमुद्ग, सासण इअर गुण अंतरं हस्सं ॥

गुरु मित्रि वे वसठी, इयरगुणे पुग्गल-इंतो ॥ ७४ ॥

अर्थ—सासण के० साखादन गुणगणानु पलिआसखस के० पद्योपमनो असंख्या-
तमो जाग जघन्यथी आंतरु जाणवु, जे जणी साखादन गुणगण एक वार स्पर्शी,
वली वीजी वेलायें स्पर्श एने वचमानो काल तेने साखादननुं आंतरु कहिये, ते
जघन्यथी तो पद्योपमासरयेय जाग प्रमाण होय, जे जणी कोइएक जीव मोह-
नीयनी ठवीश प्रकृतिनी सत्तायेंथको औपशमिक सम्यक्त्व लही, त्रिपुंज करी, अष्टा-
विंशति सत्कर्मा थाय, तेवारे पन्ता साखादनपणुं पामे. तिहाथी वली मिथ्यात्वे
जाय, तिहां मिथ्यात्वप्रत्यये सम्यक्त्वमोहनीय मिश्रमोहनीयने समय समय उवेळतां,
उवेळता, पद्योपमासरयेय जाग काल प्रमाण ते मोहनीयनी वे प्रकृतिने उवेळी रहे,
तेवारे मिश्र तथा सम्यक्त्वनी सत्ता रहित थयो थको ठवीश सत्कर्मा थाय, वली
पण कोइ एक जीव औपशमिक सम्यक्त्व पामी, तिहांथी साखादनपणु पामे तेणे एथी
हीन आतरु न कळु तथा जे जीव, उपशम श्रेणीथी पन्तो साखादनपणु पामी वली
अतरमुहूर्त्तने आतरे वीजी वेला उपशमश्रेणी पन्निजे, ते वली तिहांथी पन्तो
साखादन गुणगणे आवे ए अपेक्षाये अतरमुहूर्त्तनुं पण आतरु होय. अतरमुहूर्त्तना
असरयाता जेद ठे, तथा ए गुणगणानो काल पण अंतरमुहूर्त्तनो ठे, अने सर्व गुण-
गणा पण अतरमुहूर्त्तमाहे स्पर्श, अहींआ विरोध कोइ नथी ए रीतें अंतरमुहूर्त्तनु
आंतरु पण साखादननु लाजे, परंतु ते मनुष्यमध्येंज कोइ एकने होय पण देवादिकने न
होय, ते माटे अल्प जणी अहींआ विवदयु नहीं, तथा वीजे कशे कारणे विवदयु नहीं.

तथा ए साखादन थकी इअरगुण के० इतर एटले वीजा मिथ्यात्वादिकथी उपशांत-
मोहपर्यंतना दश गुणगणानु अतरहस्स के० जघन्यथकी आंतरु मुद्ग के० अंतरमुहूर्त्त
अतर्मुहूर्त्तनु जाणवु जे जणी कोइएक जीव, उपशमश्रेणीथी पन्तो मिथ्यात्व गुण-

ठाणे आवी वली बीजी वखत चडतो सर्वे गुणगणां स्पर्श, तेवारे अंतरमुहूर्तनु
आतरु जावु तथा बीजे प्रकारे पण जे मते एक जवे एकज श्रेणी करे, तिहा
चडता तथा परतां पण एज आतरु जावु.

अने क्षीणमोह, सयोगी तथा अयोगी, ए त्रण गुणगणाधी पडवु नथी, ए
गुणगणां एकज वार आवे, माटे एनु जघन्य तथा उत्कृष्ट आतरु नथी.

हवे ए गुणगणानुं गुरु के० उत्कृष्ट आतरुं कहे ठे. तिहां मिथि के० मिथ्यात्व
गुणगणानु वेठसद्दी के० वे वखत ठाशठ सागरोपम पूर्वकोटी पृथक्त्वे अधिक पटलुं
उत्कृष्ट आतरु जाणवु, जे जणी कोइएक पूर्वकोट्यायु मनुष्य शुद्धसंयम पाली
विजय विमानें तेव्रीश सागरोपमायु जोगवी सम्यक्त्व सहित मनुष्यजव पामी वली
मनुष्य जवथी विजय विमानें जाय एम ठाशठ सागरोपम सम्यक्त्वे रही वली
अंतरमुहूर्त मिश्रे आवी फरी सम्यक्त्व लही त्रण वेला अच्युतगमनें मनुष्य जवां-
तरें ठाशठ सागरोपम पूरे, एम एकसो ने धत्रीश सागरोपम पूर्वकोटी पृथक्त्वे अधिक
मिथ्यात्व गुणगणानु आतरु उत्कृष्ट जाणवु

अने ए मिथ्यात्व विना इयरगुणे के० इतर जे बीजा सास्त्रादनथी उपशांतमोह
पर्यंत दश गुणगणा ठे, तेनु उत्कृष्ट आतरु पुगलळतो के० सूक्ष्म क्षेत्र पुजल परा-
वर्तनु अर्द्ध कांइएक जणेर होय, जे जणी उत्कृष्टो किंचिछून अर्द्ध पुजल परावर्त
प्रमाण शेष संसार हुते थके जीव, ग्रथिजेद करे, तेवारे पठी ए दश गुणगणा स्पर्श,
तेणे उत्सूत्र जापणादिक अत्यंत अशातनाये करी अनंत संसार वधारे तो पण जेणे
सम्यक्त्व लळुं ते जीव अर्द्ध पुजल परावर्तमांहे सीजे, तेवारे वली सर्व गुणगणां
स्पर्श, ए अपेक्षाये जावु, उपरांत संसारमां न रहे ॥ ७४ ॥

हवे पुजल परावर्तनु कालमान समजाववाने प्रथम कालमानना जेद कहे ठे
तिहा त्रीश मुहूर्त एक अहोरात्रि अने त्रीश अहोरात्रें एक मास, वे मासें एक
शत, त्रण शतुयें एक अयन, वे अयने (१) एक वर्ष, चोराशी लाख वर्षें (२) एक पूर्वांग
चोराशी लाख वर्षे (३) एक पूर्व, चोराशी लक्ष पूर्वे (४) एक त्रुटितांग, चोराशी लक्ष
त्रुटितांगे (५) एक त्रुटित, चोराशी लक्ष त्रुटिते (६) एक अटटांग, चोराशी लक्ष अटटांगे
(७) एक अटट, चोराशी लक्ष अटटें (८) एक अववांग, चोराशी लक्ष अववांगें (९) एक
अवन, चोराशी लक्ष अववे (१०) एक हूहूआंग, चोराशी लक्ष हूहूआंगे (११) एक
हूहूअ, चोराशी लक्ष हूहूए (१२) एक उत्पलांग, चोराशी लक्ष उत्पलांगे (१३) एक
उत्पल, चोराशी लक्ष उत्पले (१४) एक पद्मांग, चोराशी लक्ष पद्मांगे (१५) एक पद्म,
चोराशी लक्ष पद्मे (१६) एक नलिनांग, चोराशी लक्ष नलिनांगे (१७) एक नलिन,

चोराशी लक्ष नक्षिनें(१०)एक अक्षिनिचुरांग, चोराशी लक्ष अक्षिनिचुरांगें(१९)एक अक्षिनिचुर, चोराशी लक्ष अक्षिनिचुरे(२०)एक अयुतांग, चोराशी लक्ष अयुतांगें (२१) एक अयुत, चोराशी लक्ष अयुते(२२) एक नयुतांग, चोराशी लक्ष नयुतांगें (२३) एक नयुत, चोराशी लक्ष नयुते(२४)एक प्रयुतांग, चोराशी लक्ष प्रयुतांगें(२५)एक प्रयुत, चोराशी लक्ष प्रयुतें (२६) एक चूलिकांग, चोराशी लक्ष चूलिकांगें (२७) एक चूलिका, चोराशी लक्ष चूलिकायें(२८)एक शीर्षप्रहेलिकांग, चोराशी लक्ष शीर्षप्रहेलिकांगें(२९) एक शीर्षप्रहेलिका, अहीं सुधी संरयातो काल गण्यो आवे ए शीर्षप्रहेलिकायें आटला आंक आवे ते अक मांडीये ठेये (७५८७६३२५३०७३१०७४११५७७३५६९९ ७५६९६४०६२१८९६६८७८०८०१८३२९६२) ए चोपन आंक आगल एकसो ने चालीश शून्य मांडीये, तेवारे एकसो ने चोराणुं अंक थाय त्यांसुधी सख्याता वर्प जाणवां. उपरांत गणतां नावे ते माटें पाळा तथा समुद्रादिकनी उपमायें करी समजाव्युं जाय, पण गणतां पार न आवे, तेने असंरयाता कह्ये, ते असंरयाता वर्प प्रमाण पद्योपम सागरोपम जाणवु, तेनु स्वरूप समजाववाने गाथा कहे ठे ॥ ८४ ॥

॥ अथ पद्योपमस्वरूपमाह ॥

उद्धार अर्ध खित्तं, पलिय तिहा समय वाससय समए ॥

केसव हारो दीवो, दहि आठ तसाय परिमाण ॥ ८५ ॥

अर्थ— धान्य पद्यवत् पद्योपम, तथा वली सागरवत् सागरोपम जाणवु. तेना प्रत्येकें त्रण त्रण जेद ठे. तत्र वालाग्र अथवा वालाग्र खडोनो प्रतिसमयें उद्धार के० उद्धारण करवो, ते ठे प्राधान्य जिहा तेने प्रथम उद्धार पद्योपम कह्ये, अने अर्ध के० अर्द्धा एटले काल ते प्रस्ताव थकी वालोमोने अथवा वालोमोना खंमोने अपहारे प्रत्येकें वर्प शत लक्षण प्राधान्य ठे जिहां ते बीजो अर्द्धा पद्योपम कह्यें, तथा खित्त के० क्षेत्र जे आकाश प्रदेशरूप तेनु प्राधान्य ठे जिहां ते बीजा क्षेत्र पद्योपम कह्ये ए तिहा के० त्रणे प्रकारना पलिय के० पद्योपम तेने प्रत्येकें सूक्ष्म अने वादर एम वे वे जेदे करतां ठ जेद थाय

तेनु मान कांडएक विस्तारथी लखीयें ठेयें अनंत परमाणुयें एक व्यावहारिक परमाणुं थाय, तेवा आठ परमाणुयें एक त्रसरेणु थाय, तेवा आठ त्रसरेणुये एक ऊर्ध्वरेणु थाय, आठ ऊर्ध्वरेणुये एक रथरेणु थाय, आठ रथरेणुये एक उत्तरकुरु युगलीआनो वालाग्र थाय तेवा आठ वालाग्रें महाहिमवंत युगलिआनो वालाग्र थाय, तेवा आठ वालाग्रें हिमवंत युगलिआनो एक वालाग्र थाय, तेवा आठ वालाग्रें महाविदेहनरनो वालाग्र थाय, तेवा आठ वालाग्रें जरतनरनो एक वालाग्र थाय, तेवा

आठ चालाग्रें एक लीख थाय, आठ लीखें एक जू थाय, आठ जूयें एक यवमध्य थाय, आठ यवमध्यें एक अगुल थाय, एम प्रत्येकें आठ आठ गुण करतां एक उत्ते-
 धागुल थाय, तेवी चोवीश अगुले एक हाथ थाय, तेवा चार हाथें एक धनुष्य थाय,
 तेवा वे हजार धनुष्यें एक कोश थाय, तेवा चार कोशानो योजन थाय, एवा योजन
 प्रमाण लांबो, पडोलो, उडो, अने त्रण योजन तथा एक योजनना ठ जाग करीयें तेवो
 एक जाग उपर णटली परिधियालो एवो कूपाकार पालो कढपीये, ते मध्यें देवकुरु तथा
 उतरकुरुना युगलिया एक दिवसना जन्मेला, वे दिवसना जन्मेला, यावत् सात दिव-
 सना जन्मेला, तेना मस्तकना चालाग्र खरुने सात खलत आठ आठ सड करतां
 एक केशना वीश लाख, सत्ताणु हजार, एकसो ने वावन खड थाय, तेवा खरुने गां-
 शीने ते पट्य जरीये, ते एवी रीते गांशीने जरीये, के तेना उपर चक्रवर्त्तिनु कटक
 चाट्युं जाय, तो पण प्रसके नहीं तथा गगानदीनो प्रगाड तेने जेदी शके नहीं, तथा
 अशियें करी चले नहीं, वायरे करी एक गालाय खड पण ऊडे नहीं, एवो गांशीने नरीये

तेमाहेथी समय के० एकेक समयें केसवहारो के० एकेक केश खरुने काहाडतां
 थका जेटले काळें ते पालो खाली थाय, तेटलो वादर उद्धार पट्योपमनो सरयाता
 समय प्रमाण काळ होय, जे जणी ते खड सरयाताज होय माटें सरयातो काळ
 कळो ए वादर उद्धार पट्योपम जे कष्टु ते सूक्ष्म उद्धारपट्योपम सुखें चित्त आण-
 वाने अथे कष्टु परतु एनु वीजु कशुं पण कार्य नथी जे जणी ए अतरमुहूर्त सरयात
 समय प्रमाण होय ते जणी सूक्ष्म उद्धार पट्योपम उपयोगी होय

पूर्वें जे चालाग्रखरुने पट्य जख्यो ठे ते वादर एकेक खडना असरयाता सूक्ष्म सड
 कढपीये, ते एवा कढपीये, के जे एक खडनो वली वीजो खड केवली केवलज्ञानें करी
 पण कढपी न शके, सतेजवत नेत्रनो धणी जे जालीमाहेथी सूक्ष्म पुज्जल सूर्यना तेजें
 करी देखे, तेनो असरयातमो जाग अथवा वादरपर्यांत पृथिवीकायिथ्या जीवतुं जेवु
 सूक्ष्म शरीर होय, तेवडे खडे करी पूर्वोक्त कूवो जरीयें, ते एकेको खरुने समय समय
 कहाडतां असरयाता समय लागे, अर्थात् सरयाता वर्षनी कोटीये करी ते कृप
 खाली थाय तेने सूक्ष्म उद्धार पट्योपम कहीये तेवा दश कोनाकोनी पट्योपम
 एक सूक्ष्म उद्धार सागरोपम थाय तेवा अडी सागरोपमना समय प्रमाण दीवोदहि
 के० असरयाता छीप समुद्र ठे ए सूक्ष्म उद्धार पट्योपम कष्टु

तथा तेहीज योजन प्रमाण पट्य वादर चालाग्रें जख्यो, तेमध्येजी वाससय के०
 सो सो वर्षें एकेक केशखरुने काहाडता ते पट्य सरयाता वर्षनी कोडी प्रमाण काळें
 निजप थाय, तेवारे वादर अद्वा पट्योपम सरयाता वर्ष प्रमाण थाय.

વલી તેહિજ યહના પૂર્વોક્ત રીતે અસંરયાતા યંડ કલ્પી તે કલ્પના યંડ સો સો વર્ષે
એકેક કહામતાં જેવારે તે પદ્ય નિર્લેપ થાય, તેવારે સૂદમ અદ્વાપદ્યોપમ અસંરયાતા
વર્ષની કોડી પ્રમાણ થાય તેવા દશ કોડાકોડી સૂદમ અદ્વાપદ્યોપમે એક સૂદમ
અદ્વા સાગરોપમ થાય, તેવા વલી દશ કોડાકોડી સાગરોપમે એક અવસર્પિણી
કાલ થાય, અને વલી એક ઉત્સર્પિણી કાલ પણ થાય, એ અવસર્પિણી તથા
ઉત્સર્પિણીના વેદુકાલ મલી વીશ કોનાકોની સાગરોપમે એક કાલચક્ર થાય,
એ સૂદમ અદ્વાપદ્યોપમ અને સાગરોપમે કરી દેવતા, નારકી, મનુષ્ય અને તિર્ય-
ચ્વનુ આઠ કેળ આયુનુ માન તથા કર્મસ્થિતિમાન તથા કાયસ્થિતિમાન તથા જવ-
સ્થિતિનું કાલમાનાદિક મવીયે, એ ચોથુ સૂદમ અદ્વાપદ્યોપમ કહ્યું, એટલે એ
સૂદમ અદ્વાસાગરોપમના અનંતા પુજલ પરાવર્તે અતીત અદ્વા તથા અનંતા પુજલ-
પરાવર્તે અનાગત અદ્વા એટલે અનાગત અદ્વાની અનંતતા છે, અને અતીત અદ્વાની
આદિ નથી, તેથી વેદુને સમાનપણે છે અન્ય આચાર્ય વલી એમ કહે છે, કે અતીત
અદ્વાયકી અનાગત અદ્વા અનંતગુણ છે તેની જાવના એમ છે, કે જો પણ સમયા-
દિકે કરી અનાગત અદ્વાહીયમાન છે, તો પણ અનાગત અદ્વાનો ક્ય નથી થતો તે
માટે અતીત અદ્વા થકી અનાગત અદ્વા અનંતગુણી છે

સાંપ્રત વે પ્રકારના ક્ષેત્ર પદ્યોપમનુ નિરૂપણ કરીયે ટેયેં તે પૂર્વોક્ત વાલાગ્રંથને
કરી જસ્યો જે પદ્ય તે મધ્યે કલ્પના કરેલા વાલાગ્રે સ્પર્શ્યા જે આકાશપ્રદેશ તેમાં-
હેથી એકેક આકાશ પ્રદેશ સમય કેળ સમય સમય કહામતાં જેવારે સર્વ વાલાગ્ર સ્પષ્ટ
આકાશ નિર્લેપ થાય, તેવારે અસંરયાતી ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કાલપ્રમાણ
એક વાદર ક્ષેત્ર પદ્યોપમ થાય

તે પદ્યના સૂદમ એકેક વાલાગ્રને સ્પર્શ્યા આકાશપ્રદેશ તથા અણસ્પર્શ્યા એવા
સમસ્ત આકાશપ્રદેશને સમય સમય કહામતાં જેવારે તે પદ્ય નિર્લેપ થાય, તેવારે
પૂર્વોક્ત વાદર ક્ષેત્ર પદ્યોપમના કાલમાન થકી અસંરયાતગુણો અસંરયાતી ઉત્સ-
ર્પિણી અને અવસર્પિણી પ્રમાણ સૂદમ ક્ષેત્ર પદ્યોપમનુ કાલમાન થાય, તેવા દશ કો-
નાકોડી સૂદમ ક્ષેત્ર પદ્યોપમે એક સૂદમ ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય, એણે કરી તસાય-
પરિમાણ કેળ ત્રસાદિક જીવનુ પરિમાણ કર્યું, એટલે દૃષ્ટિવાદને વિષે ડ્રવ્ય પ્રમાણ
ચિતવીયેં તથા દૃષ્ટિવ્યાદિક એકેક્રિય ત્રસાત જીવનુ પરિમાણ કરીયે તેને વિષે એનુ
પ્રયોજન છે. અહીં શિષ્ય પૂછે છે કે, જો સ્પષ્ટ, અસ્પષ્ટ, નન્ન-પ્રદેશ અહીં સૂદમ ક્ષેત્ર
પદ્યોપમે કરીને ગ્રહણ કરીયેં ટેયે, તો વાલાગ્રોનુ શું પ્રયોજન છે? યથોક્ત પદ્યાંતરગત
નન્ન-પ્રદેશાપહાર માત્રથીજ સામાન્યપણે કહેવું યોગ્ય છે. તત્ર ગુરુ કહે છે, કે એ

સત્ય છે, કિંતુ સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પદ્યોપમેં કરી દૃષ્ટિવાદને વિષે ડ્રવ્ય મવીચેં ઠેયેં તે કેટલાંક યથોક્ત વાલાગ્ર સ્પષ્ટ નજ પ્રદેશે કરી મવીચેં ઠેયેં, અને કેટલાંક અસ્પષ્ટ નજ પ્રદેશેં કરી મવીચેં ઠેયેં, માટેં દૃષ્ટિવાદોક્ત ડ્રવ્યમાનોપયોગીપણાથકી વાલાગ્ર પ્રરૂપણા પ્રયોજનવાલી છે.

એમ ત્રણ સૂક્ષ્મ પદ્યોપમ શાસ્ત્રને વિષે ઉપયોગી હોય, અને ત્રણ વાદર પદ્યોપમ કહ્યા, તે સૂક્ષ્મપદ્યોપમના સુલાવબોધ થવા માટેં કહ્યા અહીંંઆં પ્રાયે ઘણુંતો સૂક્ષ્મ અઢ્યાપદ્યોપમનુ પ્રયોજન છે, તે અઢ્યાપદ્યોપમેં કરી વીશ કોડાકોની સાગરોપમનુ કાલચક્ર થાય, તેવા અનંત કાલચક્રેં એક પુજ્જલપરાવર્ત થાય, એવા અનંત પુજ્જલપરાવર્ત અતીત અઢ્યા અતિક્રમ્યા તે જાણી એનેવિષે પુજ્જલ પરાવર્તેવી સંજ્ઞા કરીયેં જો પણ પુજ્જલ પરાવર્તેવી સંજ્ઞા મુરયપણે ડ્રવ્યપરાવર્તને વિષે હોય કેમ કે ઔદારિકાદિક પુજ્જલની પરાવર્તેવી સંજ્ઞા હોય છે તે મુરય કહેવાય, તથાપિ આકાશપ્રદેશ સમય અને અધ્યયસાય પરાવર્તે ક્ષેત્ર, કાલ અને જાવ પરાવર્ત્તાદિકને વિષે પણ જે પુજ્જલ પરાવર્તેવી સંજ્ઞા કરવી તે ગોળપણે જાણવી તથા આશાવરમતે જવપરાવર્તે પણ માન્યુ છે પણ તે અહીંંયાં ન લીધુ. ॥ ૭૫ ॥

॥ હવે પુજ્જલપરાવર્તના આઠ જોડનુ સ્વરૂપ ત્રણ ગાથાયેં કરી કહેઠે ॥

દશે ચિત્તે કાલે, જાવે ચઝહ હહ વાયરો સુદુમો ॥

દોઝ અણતુસ્સપ્પિણિ, પરિમાણો પુગ્ગલ પરદો ॥ ૭૬ ॥

અર્થ- દશે કેં ડ્રવ્ય પુજ્જલ પરાવર્ત, ચિત્તે કેં ક્ષેત્ર પુજ્જલ પરાવર્ત, કાલે કેં કાલપુજ્જલપરાવર્ત, જાવે કેં જાવ પુજ્જલ પરાવર્ત, એમ ચઝહ કેં ચાર જોડેં પુજ્જલ પરાવર્ત છે, તે વલી એકેકો વાયરો કેં વાદર અને સુદુમો કેં સૂક્ષ્મના જોડેં કરી હહ કેં વે વે પ્રકારેં દોઝ કેં હોય અણતુસ્સપ્પિણિ પરિમાણો કેં અનતી ઉત્તરપિણી અને અવસરપિણી કાલ પ્રમાણ પુગ્ગલ પરદો કેં પુજ્જલ પરાવર્તનુ કાલમાન જાણવુ ॥૭૬॥

એક વાદર ડ્રવ્યપુજ્જલપરાવર્ત, વીજો સૂક્ષ્મ ડ્રવ્ય પુજ્જલપરાવર્ત, ત્રીજો વાદર ક્ષેત્રપુજ્જલપરાવર્ત, ચોથો સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પુજ્જલપરાવર્ત, પાંચમો વાદર કાલ પુજ્જલપરાવર્ત, ષષ્ઠો સૂક્ષ્મ કાલ પુજ્જલ પરાવર્ત, સાતમો વાદર જાવપુજ્જલપરાવર્ત, આઠમો સૂક્ષ્મ જાવપુજ્જલપરાવર્ત અહીંંયા કોષ્ઠેક જવપુજ્જલપરાવર્ત સૂક્ષ્મ તથા વાદર એમ પણ માને છે તે મતે દશ જોડ કહે છે પણ સ્વમતેં તો આઠ જોડજ કહ્યા છે

તિહા પૂર્ણગલન સ્વજાપ તેને પુજ્જલ કહીયે તે અણુને મલવે તથા વિઘટવે કરી જે સ્કથનો જોડ તે પુજ્જલસ્કથ કહીયે, તે સર્વ જીવથકી અનંતગુણા છે સર્વ લોકાકાગ્રપ્રદેશ અનંતાનંત પુજ્જલસ્કથે જસ્યો છે. તે જોડલે કાલેં જીવ સર્વ અણુસ્કથ ઔદા-

રિકાદિક શરીરપણે ગ્રહીને મુકે, તેટલે કાલે વાદરઢવ્ય પુજ્જલપરાવર્તન એવી સામાન્ય સંજ્ઞા હોય એ આઠ જાતિના પુજ્જલ પરાવર્તન કહ્યા છે તે મધ્યે પણ ચાર જાતિના વાદર પુજ્જલ પરાવર્તન જે કહ્યા છે તે સૂક્ષ્મ પુજ્જલ પરાવર્તનના સુખાવવોધને અર્થે કહ્યા છે. જે મૂઢમતિ, સૂક્ષ્મ પુજ્જલ પરાવર્તનનું સ્વરૂપ ન સમજે, તેને વાદરનું સ્વરૂપ સમજાવીયે, તે વાદરના સ્વરૂપની સમજણમાં મતિ ખેદાય તો પઠી સૂક્ષ્મ પુજ્જલ પરાવર્તનનું સ્વરૂપ પણ સુલે સમજી જાય, તે જાણી વાદર કહ્યા છે વીજુ જિહાં પુજ્જલ પરાવર્તન કાલ શાસ્ત્રે કહ્યો છે તેમાં તો સર્વ સૂક્ષ્મ પુજ્જલ પરાવર્તન લેવા, કેમકે તેહિજ શાસ્ત્રમાં ઉપયોગી છે. જે સમ્યક્ત્વ પામ્યા પઠી કિંચિત્ન્યૂન અર્થ પુજ્જલ પરાવર્તન માત્ર સંસારમધ્યે રહે, એમ કહ્યું છે, તે પણ સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પુજ્જલ પરાવર્તનનું અર્થ જાણવું, તે ચારે જાતિના સૂક્ષ્મ પુજ્જલ પરાવર્તનમાંથી એકેક કેટલે કાલે હોય, તેનું માન કહે છે

ઉત્સર્પિણી કહેતાં જિહાં ઝરત ઇરવતના મનુષ્યને ચઢતું શરીરમાન, આયુ તથા સુખ વધતું જાય, તેને ઉત્સર્પિણી કાલ જાણવો તેમાં પ્રથમ હુ સુખમા હુ સુખમા આરો એકવીશ હજાર વર્ષનો, વીજો હુ સુખમા આરો એકવીશ હજાર વર્ષનો, ત્રીજો હુ સુખમા સુખમા આરો એક કોનાકોની સાગરોપમ વેંતાલીશ હજાર વર્ષે ન્યૂનનો, ચોથો સુખમા હુ સુખમા આરો એ કોનાકોડી સાગરોપમનો, પાંચમો સુખમા આરો ત્રણ કોનાકોડી સાગરોપમનો, અને ષષ્ઠો સુખમા સુખમા આરો ચાર કોનાકોની સાગરોપમનો એમ જિહાં ચઢતો ચઢતો કાલ તે ઉત્સર્પિણી કાલ કહીયે, અને જિહાં પ્રથમ સુખમા સુખમા આરો હોય, અને ષષ્ઠો હુ સુખમા હુ સુખમા આરો હોય, તે અવસર્પિણી પત્તો કાલ જાણવો તેહવી અનતી ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી એટલે અનંતા કાલચક્ર પ્રમાણ એકેક પુજ્જલ પરાવર્તન તે અનંતાનત જેવું છે તેથી એમધ્યે પણ કાલનું અદ્યપ ચઢતું કહ્યું છે, તે વિરુદ્ધ નથી, જે જાણી ઢવ્ય પુજ્જલ પરાવર્તન કાલસ્તોક, તેથી અનંતગુણો ક્ષેત્ર પુજ્જલ પરાવર્તન કાલ જાણવો, તેથી કાલ પુજ્જલ પરાવર્તનો કાલ અનંતગુણો જાણવો, તે થકી જાવ પુજ્જલ પરાવર્તનો કાલ અનંતગુણો જાણવો એ જીવને અતીતકાલે જાવ પુજ્જલ પરાવર્તન અનંતાં થયા, તેથી અનંતગુણાં કાલ પુજ્જલ પરાવર્તન થયાં, તેથી અનંતગુણાં ક્ષેત્ર પુજ્જલ પરાવર્તન થયાં, તેથી અનંતગુણાં ઢવ્ય પુજ્જલ પરાવર્તન થયાં ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૬૬ ॥

॥ હવે પ્રથમ ઢવ્યથી વાદર તથા સૂક્ષ્મ પુજ્જલપરાવર્તનનું સ્વરૂપ કહેવું ॥

ઝરલાઈ સત્ત ગેણં, એગ જિહં સુચ્ચઈ ફુસિય સઘ અણૂ ॥

જિત્તિઅ કાલિ સ થૂલો, દઘે સુહુમો સગડ્ઝયરા ॥ ૬૭ ॥

अर्थ-उरलाइसत्तगेण के० औदारिकादिक वर्गणा ना पुजल सात प्रकारं करीने एग-
जिउ के० एक जीव, फुसिअ के० स्पर्शीने, मुअइ के० मूके, सवअण के० लोकमां-
हेला सर्व परमाणुआने जितिअकादि के० जेटले काले स्पर्शीने मूके, स के० ते
कालतुं मान. थूलो के० स्थूल एटले वादर, दवे के० डव्यथकी पुजलपरावर्त्त
जाणवु, अने डव्यथकी सुहुमोसगइयरा के० सूदम पुजलपरावर्त्त एथी अन्यतरं
करीने थाय ॥ ८७ ॥

औदारिक, वैक्रिय, तैजस, जापा, श्वासोद्वास, सन अने कार्मण, ए सात
प्रकारं सर्व लोकमांहेला परमाणुजेद सघातें तथा वादर सूदम परिणमने करी स्वस्व
वर्गणा योग्य परिणतस्कंध औदारिकादिक नोकर्मपणे तथा कार्मणपणे जेटले कालें
एक जीव अनंत जब त्रमण करतो परिणमावी ग्रही स्पर्शी मूके, तेने वादर डव्य
पुजलपरावर्त्त कहीयें तिहा जे एक वेला ग्रहा, एवा जे पुजल तेने फरी वीजी वेला
ग्रहण करे, ते ग्रहीतग्रहणाछार, तथा पूर्वे केइ ग्रहण कख्या, केइ अग्रहण कख्या, एवा
पुजलने ग्रहे, ते मिश्रग्रहणाछार, तथा जे पूर्वे अग्रहण करेला ग्रहे, ते अग्रहीत ग्रहणा-
छार, तिहां ग्रहीत ग्रहणाछार तथा मिश्रग्रहणाछार अतिकमीने जे अग्रहीत ग्रहणाछारें
पुजल ग्रहण करे, ते लेखे लेखववा एटले लेखामा गणवा एम एक औदारिकपणे, वीजो वै-
क्रियपणे, त्रीजो तैजसपणे, चोथो जापापणे, पाचमो श्वासोश्वासपणे, ठछो मनपणे, अने
सातमो कार्मणपणे, ए सात परिणाम, एकेक अणुना थाय एम सर्वलोक वर्त्ति पुजल ड-
व्यनासात परिणमन एक जीव पूर्ण करे, तेवारे वादर डव्यपुजलपरावर्त्त पूर्ण थाय अ-
हींआ आहारक शरीर तो ससारमांहे वसतो जीव, चार वेला करे, तेवारें तेणे करी
सर्व पुजलनी परावर्त्ति न होय, तेथी ते न लीधो

तथा जेवारे सर्वलोक वर्त्ति अणुने औदारिकादिकपणे परिणमावे, पण एटलुं
विशेष जे औदारिकपणे परिणमावता वचले जवे जे जे वैक्रियादिक पुजल ग्रहण
करे, ते कोइ लेखामा नावे. एम अनंत जवे करी सर्वलोकना अणु औदारिकपणे
परिणमावी ग्रही स्पर्शी मूके, तेवारे प्रथम औदारिक सूदम डव्य पुजलपरावर्त्त
थाय वलतु एज रीते सर्वाणु वैक्रियपणें परिणमावी ग्रहीने मूके, तेवारें वीजु वैक्रिय
पुजलपरावर्त्त थाय एमज तैजसशरीरपणे परिणमावी ग्रहीने मूके, तेवारें त्रीजुं
तैजस पुजलपरावर्त्त थाय एमज जापादलपणे सर्वाणु परिणमावी ग्रहीने मूके,
तेवारें चोथु जापापुजलपरावर्त्त थाय, एमज पांचमु श्वासोश्वास, ठछु मन अने
सातमु कार्मण पुजलपरावर्त्त पण जाणवु तिहां सर्व थकी कार्मणपुजलपरावर्त्तकाल
तो ठे, परंतु वीजानी अपेक्षायें स्तोक तेथकी तैजम पुजलपरावर्त्तकाल अनंत-

ગુણો, તેથી-શ્રૌદારિક પુજ્જલપરાવર્તકાલ અનંતગુણો, તેથી શ્વાસોશ્વાસ પુજ્જલ-
પરાવર્ત કાલ અનંતગુણો, તેથી મન-પુજ્જલપરાવર્ત કાલ અનંતગુણો, તેથી જાપા
પુજ્જલપરાવર્તકાલ અનંતગુણો, તેથી વૈક્રિયપુજ્જલપરાવર્ત કાલ અનંતગુણો જાણવો.
કાર્મણ પુજ્જલપરાવર્ત સર્વ જવે ગ્રહણ કરે, તેથી તરત પૂરાય, અને તે કાર્મણદલથી
તૈજસ અનંતગુણો હીન પુજ્જલ છે, તે જાણી અનંતગુણ કાલે પૂરાય, એ પોતાની
મતિયે વિચારીને કહેતું અતીતકાલે એક જીવને અનંતા વૈક્રિય પુજ્જલપરાવર્ત થયાં,
તેથી અનંતગુણો જાપા પુજ્જલપરાવર્ત થયાં, તેથી અનંતગુણો મન-પુજ્જલપરાવર્ત
થયાં, તેથી અનંતગુણો શ્વાસોશ્વાસ પુજ્જલપરાવર્ત થયાં, તેથી અનંતગુણો શ્રૌદારિક
પુજ્જલપરાવર્ત થયા, તેથી અનંતગુણો તૈજસપુજ્જલપરાવર્ત થયાં, તેથી અનંતગુણો
કાર્મણ પુજ્જલપરાવર્ત થયાં એમ અતીતકાલે અતિક્રમ્યા અહીંશ્ચા કોઈએક આચાર્ય એમ
કહેઠે, કે શ્રૌદારિક, વૈક્રિય, તૈજસ અને કાર્મણ, એ ચાર શરીરપણે સર્વલોકવર્તિ
પરમાણુ જે ગ્રહે, તે તેના લેખામાંહે ગણાય. એમ કરી સર્વ પરમાણુ ચાર શરીરપણે
પરિણમાવી ગ્રહીને મૂકે, તે વાદર દ્રવ્ય પુજ્જલપરાવર્ત અને અનુક્રમે એક શરીરપણે
પરિણમાવે તે લેખામાંહે ગણાય એવી રીતે સર્વાણુ એક શરીરપણે જિવારે પરિણમાવી
રહે, તેવારે પઠી વલી વીજા શરીરપણે પરિણમાવે, પણ શ્રૌદારિક પરાવર્તમધ્યે વૈક્રિ-
યાદિક પુજ્જલ લીયે, તે લેખામાંહે ગણાય નહીં, એમ અનુક્રમે ચારે પ્રકારે સર્વાણુ
પરિણમાવતાં સૂક્ષ્મપુજ્જલ પરાવર્ત થાય. ઇત્યર્થ. ॥ ૬૭ ॥

॥ હવે વાદર તથા સૂક્ષ્મ ક્ષેત્રાદિક ત્રણ પુજ્જલ પરાવર્તનું સ્વરૂપ કહે છે ॥

લોગ પસો સપ્પિણિ, સમયા અણુ જાગ વંધ ઢાણાય ॥

જહ તહ કમ મરણેણં, પુઠા ચિત્તાઙ્ગ થૂલિયરા ॥ ૬૮ ॥

અર્થ— લોગપસો કે ૦ ચૌદ રાજલોકના આકાશ પ્રદેશ સપ્પિણિસમયા કે ૦ જ-
ત્સપ્પિણી અને અવસપ્પિણીના સમય અને અણુજાગવંધઢાણાય કે ૦ અનુજાગ વંધના
સ્થાનક, તે સવંધના દેતુ અસરયાતાં અધ્યવસાય સ્થાનક જાણવાં એ ત્રણે
જહતહ કે ૦ જેમ તેમ આઘા પાઠા મરણેણ કે ૦ ક્રમોત્ક્રમ મરણે કરીને, પુઠા કે ૦
ફરસી રહે, તેવારે કમ કે ૦ અનુક્રમે ચિત્તાઙ્ગ કે ૦ ક્ષેત્રાદિક ઇટલે ક્ષેત્રથી, કાલથી અને
જાવથી થૂલ કે ૦ સ્થૂલ ઇટલે વાદર પુજ્જલ પરાવર્ત થાય, અને ડ્યરા કે ૦ એથી
ફરસી ઇટલે એ ત્રણે અનુક્રમેજ મરણ વેલાયેં ફરસે, તેવારે એ ત્રણે સૂક્ષ્મ પુજ્જલ
પરાવર્ત થાય ॥ ઇત્યક્ષરાર્થ. ॥ ૬૮ ॥

સર્વ લોકના આકાશપ્રદેશ ઇટલે જે અગુલધન આકાશલહના પ્રદેશાપહાર સ-
મય સમય પ્રત્યે કરતાં પણ અસરયાતાં કાલચક્ર વ્યતિક્રમી જાય, એવા સૂક્ષ્મ નજ-

प्रदेश ठे ते सर्व लोकना आकाशप्रदेशने जेवारें एक जीव, अनेक जवें करी स्पर्शें, एटले सर्व आकाशप्रदेशे मरण पामे, तेमाहे जे आकाशप्रदेशें एक वेला मरण पाम्यो, तेज आकाश प्रदेशें वली वीजी वेला मरण पामे, ते लेखामां न गणाय, परंतु जे अस्पृश्या प्रदेशने स्पर्शी मरण पामे ते प्रदेश, तेना लेखामा गणाय. एम करतां सर्व लोकाकाश प्रदेशने मरणें करी स्पर्शें. अर्हीआं जो पण जीव असं-र्याता आकाशप्रदेश अवगाहीने रह्यो ठे तो पण मरण वेलायें एक प्रदेशनी सु-रपता लेवी, एने वादर क्षेत्र पुजल परावर्त्त कहीयें

अने जेवारें अनुक्रमें एटले जे आकाशप्रदेशें जीव एक वार मरण पाम्यो, तेज आकाशप्रदेशनी श्रेणीयें जेवारें वली तेनी जोडना बीजा प्रदेशें बीजी वेला मरण पामे, ते लेखामां गणाय, परंतु बीजे स्थानकें बीजे जवें तेनी वचमा असंख्य लोका-काश प्रदेशे असंख्य वेला मरण पामे, ते वचला मरणना प्रदेश लेखामाहे नावे. एम अनुक्रमें श्रेणीवरू, प्रतरवरू प्रदेश मरणें करी स्पर्शतो थको सर्व लोकाकाश प्रदेश स्पर्शें, तेवारें सूक्ष्म क्षेत्र पुजल परावर्त्त थाय, ते मध्ये अनंता कालचक्र प्रमाण वादर पुजल परावर्त्त थकी अनंतगुणो काल नीपजे.

हवे काल थकी पुजल परावर्त्तनु मान कहेठे बीश कोणाकोनी सागरोपम प्र-माण कालचक्र ठे. तेना सर्व समय, मरणें करी जीव स्पर्शें, एटले पहेला समय थकी मांडीने ठेहला समय सुधी सर्व समयें मरण करे, परंतु जे समयें एक काल-चक्रमाहे मरण पाम्यो, तेहीज समयें बीजा घणा कालचक्रमाहे मरण पामे, ते स-मय लेखामाहे गणाय नहीं पण अनेरे समयें मरण पामे, ते लेखामा गणाय एम कालचक्रना सर्व समय मरण वेलायें करी जेवारें एक जीव स्पर्शी रहे, तेवारे काल थकी वादर पुजल परावर्त्त थाय

अने जेवारें ए कालचक्रने पहेले धुरले समयें मरण लही वली जेवारे केवारेंक कोइ कालचक्रने बीजे समयें मरण पामे, ते लेखामा गणाय. तेमज कोइ कालच-क्रने बीजे समयें जीव मरण पामे, ते लेखामा गणाय परंतु वचला आगल पाठ-लना समयें अनेक मरण करे, ते लेखामां गणाय नहीं एम वली जेवारें कोइएक कालचक्रने चोथे समय मरण लहे, पांचमे समय मरण लहे, यावत् कालचक्रना वेहला समयपर्यंत अनुक्रमे सर्व समय मरणें करी स्पर्शें अर्हीआं कोइक कालचक्र दीठ एक समय लेखामा आवे अने वचलें सरयाता, असरयाता यावत् अनंत कालचक्रना मरण पण लेखामा न आवे, परंतु जेवारें आगल जे समयें म-रण पाम्यो होय, तेने आगले समयेंज जेवारे मरण पामे, तेवारें तेज लेखामां आवे.

एष असंख्याते मरणे पण अनंतां कालचक्र व्यतीत यइ जाय. तावत् कालप्रमाणे सूक्ष्म काल पुञ्ज परावर्त्त थाय

हवे जावथी सूक्ष्म वादर पुञ्ज परावर्त्त कहेवे रसवध हेतु कापायिक अध्यवसाय स्थानक मंद, मंदतर, मंदतमना जेदे असंख्यात लोकाकाश प्रमाण ठे. जे जणी सीत्तेर कोनाकोनी सागरोपमना समय प्रमाण स्थितिस्थानके असंख्याता रसबंध हेतु अध्यवसाय स्थानक ठे. ते सर्व अध्यवसाय स्थानक मरणे करी अनुक्रमे स्पर्शे एटखे ते रसवधनां स्थानक केवारेक मंद, मंदतम, मंदतर, तीव्र, तीव्रतम, तीव्रतर, एवे स्थानके मरण पामतो जेवारे एक जीव, सर्व स्थानक फरसी रहे तेवारे जावथी वादर पुञ्ज परावर्त्त थाय.

अने जेवारे प्रथम जघन्य अध्यवसाये मरण पामीने वली जेवारे कोइएक कालांतरे ते थकी चढते बीजे अध्यवसायस्थानके मरण पामे ते लेखामांहे गणाय, तेवार पठी वली कोइक कालांतरे तेथकी चढते त्रीजे अध्यवसायस्थानके वर्त्तनो मरण पामे ते लेखामांहे गणाय, परंतु बीजा आघा पाठा अध्यवसाये मरण पामे ते लेखामां न गणाय. एमं अनुक्रमे निरंतरपणे जघन्यथी उत्कृष्ट अध्यवसायस्थानकपर्यंत सर्व कर्मना असंख्याता रसवधनां अध्यवसाय स्थानक ठे. ते अनुक्रमे मरणे करी स्पर्शे तेनी वचाले जे तेज अध्यवसाये तथा सांतर अध्यवसाय स्थानके अनंता मरण करे, ते पण लेखामा न आवे, परंतु जे पूर्वलो अध्यवसाय होय, तेथकी चढते अध्यवसाये मरण पामे तोज ते लेखामां आवे, एम अनुक्रमे सर्व अनुज्ञाग वधस्थानक, जन्म अथवा मरणे करी स्पर्शे, तेवारे जावथी सूक्ष्मपुञ्जपरावर्त्त थाय एरीते आठ पुञ्जपरावर्त्त कहां

तथा ग्रंथांतरे जवपरावर्त्त कहुं ठे ते कोइएक जीव नरकादिकगतिने विषे दश सहस्रवर्ष जघन्यायुथी समयाधिक समयाधिक स्थिति वधारतां नेतु हजार वर्षेनी स्थितिपर्यंत तथा दशलक्ष वर्ष स्थितिथकी समयाधिक समयाधिक तेत्रीश सागरोपम स्थितिने आठखे सर्व नरकायु स्थितिना स्थानके नारकीना जवे करी तथा देवगतिमध्ये दश हजार वर्षायुथी लइ समयाधिक समयाधिक एकत्रीश सागरोपम लगे सर्वदेवायुस्थितिनां स्थानके देवजवे करी तेमज मनुष्य तिर्यचगति मध्ये जघन्य कुल्लक जवथी लेइने समयाधिक समयाधिक मनुष्य तिर्यकनी यावत् त्रण पट्योपमायुस्थिति लगेनां स्थानके मनुष्य तिर्यचना जवे करी, एम सर्वायुस्थानके अनुक्रमे स्पर्शतो वादरजव पुञ्ज परावर्त्त थाय, अने समयाधिक समयाधिक स्थिति अनुक्रमे एकेक गतिना क्रमे क्रमे करी आयुनां सर्व स्थानक स्पर्शता चारे गतिना सर्वायुस्थानक जीव स्पर्शे, तेवारे

सूक्ष्म जव पुञ्ज परावर्त्त आय, ए आशांवरमते मान्यो ठे, ते अर्ही प्रसंगें जाणवा निमित्त लखुं ठे ए रीतें उपोद्घात सगते तथा प्रसंगसंगतें पट्योपम, सागरोपम तथा पुञ्ज परावर्त्तादिकनां स्वरूप कथा

प्रकारांतरें वली पांच वर्ण, वे गंध, पांच रस, आठ स्पर्श अने अश्रुलघु, ए वा-
वीश जेदें करीने सर्वलोकवर्त्ति पुञ्ज परमाणुआ फरसी मूके, तेवारें जावथी वादर
पुञ्ज परावर्त्त आय, अने ए चावीशमाहेथी एकेकापणे अनुक्रमें सर्व पुञ्ज फरदीने
रहे, तेवारें जावथी सूक्ष्म पुञ्ज परावर्त्त आय. ॥ इति समुचयार्थ. ॥ ॥ ७७ ॥

हवे जे प्रदेशवधनो अधिकार कहेतां थकां ते मध्ये जे प्रकारें जीव, उत्कृष्ट प्र-
देशवध करे, अने जेहवो थको जे प्रकारे जीव, जघन्य प्रदेशवध करे, ते प्रकार
कहे ठे जे जणी प्रदेशवध तो योगप्रत्यक्षियो ठे, तेथी योगवृद्धियें प्रदेशवृद्धि होय,
अने सर्व जीव जेदमध्यें सत्तीआ पंचेंद्रिय पर्याप्तानु उत्कृष्ट योगस्थानक होय,
बीजा जीवजेद सर्व एथी हीनयोगी ठे ए स्वरूप जणावचाने गाथा कहेठे

॥ अथोत्कृष्टजघन्यप्रदेशवधस्वरूप माह ॥

अप्पयर पयडि वधी, उकड जोगीअ सन्नि पज्जत्तो ॥

कुणइ पए सुकोस, जहन्नय तस्स वच्चासे ॥ ७८ ॥

अर्थ— अप्पयरपयडि वधी के० अटपतर एटले घणी थोनी प्रकृति बांधतो होय,
एटले प्रकृति थोडी वधाती होय तिहां अवधाती सजातीय प्रकृतिना दलजाग, ते
बंधाती प्रकृतिने जागे घणा लाजे, तेथी तेने प्रदेशनी वृद्धि होय, तथा ते पण उक-
डजोगीअ के० उत्कृष्ट योगी एटले उत्कृष्ट योगस्थानकें वर्त्ततो उत्कृष्ट जीव व्या-
पारें करी घणा कर्मप्रदेशानु ग्रहण करे, जेम जोरावर पुरुष, तृणादिक समग्र करतो
बीजा निर्बल पुरुषनी अपेक्षायें घणा तृणादिकनो समग्र करी शके, तेम मंद योगी
जीवनी अपेक्षायें उत्कृष्ट योगी जीव, घणां कर्मदल ग्रहण करे, तेथी ते लीधो. ते
पण सन्नि के० सही पंचेंद्रिय जीव होय, जे जणी जे जीव, मन सहित होय ते मन
लगावीने जे कार्य करे, ते कार्य करतां बीजु अनाजोगें जे कार्य करे, तेनी उत्कृष्ट चेष्टा होय,
अने तिहा प्रदेशवध अधिक होय, ते मध्ये पण वली पज्जत्तो के० पयासियें करी
पूर्ण होय, तेवारें तेने योग प्रवलयतयें प्रदेश पण घणा लेवराय, एने अपर्याप्तावस्थायें
पण अतरमुहूर्त्तसुधी समय समय प्रत्ये असल्यातगुणवृद्धें योग वधे, एटले संझीठ
पंचेंद्रिय पर्याप्तो, उत्कृष्ट योगस्थानकें वर्त्ततो पोताना वधयोग्य स्थानकमाहे अटप-
सल्यायें प्रकृतिवधस्थानकें वर्त्ततो एवो जीव कुणइपसुकोस के० उत्कृष्टप्रदेशवध करे,
अने जहन्नय के० जघन्य प्रदेशवध तो तस्स के० ते उत्कृष्ट प्रदेशवधस्वामिनी

प्रदेशबंध सामग्रीने वच्चाते के० विपर्यासिं विपरीतपणे एटले सन्नीआधी विपरीत अस-
न्नीउं लेवो, तथा पर्याप्ताने स्थानकें अपर्याप्तो लेवो, अने उत्कृष्ट योगीने स्थानकें
मंदयोगी लेवो, एटले असन्नीउं लेवो, तेमांहे पण अपर्याप्तो लेवो, ते पण वही
प्रथम समयें घणो मंदयोगी होय, तेथी योगमंदताये करी तथा मनोयोगने अज्ञावें
करी कर्मदल थोळां ग्रहण करे, तेपण पोताना बंधस्थानकामध्ये वहु संख्येय प्रकृतिबंध
स्थानकें वर्ततो होय ते लेवो एटले घणी प्रकृति बांधतां थोडु दल घणी प्रकृतिना
जागें वहेचतां अल्प दल जाग आवे, तेथी ते जीव, जघन्य प्रदेशबंध करे ॥ इति
समुच्चयार्थः ॥ ७९ ॥

एस सामान्यपणे कर्मप्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध तथा जघन्य प्रदेशबंधनो उपाय
कही, हवे मूलोत्तर प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध, जे गुणगणे जीवने होय ते कहे ठे
तेमध्ये पण मूलप्रकृति आठ अने उत्तरप्रकृति एकसो ने वीशना उत्कृष्ट प्रदेशबंध-
स्वामी कहेवाने अवसरें सूचीकटाह न्याये अल्प वक्तव्यता जणी प्रथम आयुःकर्मनी
मूलोत्तर प्रकृतिना बांधनार गुणस्थानकनी अपेक्षायें कहे ठे, एटले कया कया गुण-
गणे आयुःकर्मना उत्कृष्ट प्रदेशबंध स्वामी होय ? ते कहे ठे. तेमध्ये मिश्रगुणगणे
तो आयुनो बंध न होय, अने सास्वादने पडतां घोलना योगीने होय खरो, तो
पण तेणें तिहां उत्कृष्ट योगने अज्ञावें तथा अल्पकाल जावीपणे अथवा वीजे कोइ
कारणें ग्रथकारें उत्कृष्ट प्रदेशबंध निपेध्यो ठे जे जणी कोइएक आचार्यने मतें सा
सास्वादनगुणगणे पण उत्कृष्ट प्रदेशबंध मान्यो ठे ते मत अर्ही उवेखवो मिश्र तथा
सास्वादन, ए वे गुणगणा मूकीने शेष गुणगणें आयुःकर्मना उत्कृष्ट प्रदेशबंधक,
गाथाये करी कहे ठे

॥ अथ मूलोत्तरप्रकृतीनामुत्कृष्टप्रदेशबंधस्वामीनाह ॥

मिथ अजय चउ आउ, वि ति गुण विणु मोहि सत्त मिठाइ ॥

उण्हं सतरस सुहुमो, अजया देसा वि ति कसाए ॥ ८० ॥

अर्थ- मिथ के० एक मिथ्यात्वगुणगणुं अने वीजा अजयचउ के० अविरत्या-
दिक चार गुणगणां, एटले वीजु अविरति, व्रीजु देशविरति, चोयुं प्रमत्त अने पां-
चमुं अप्रमत्त, ए पाच गुणगणें वर्ततो सही पंचेंद्रिय जीव, उत्कृष्टयोगस्थानकें व-
र्ततो आउ के० आयुःकर्मनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध करे, जे जणी अपूर्वकरणादिक सात
गुणगणां तथा मिश्रगुणगणु, ए आठ गुणगणे आयुनो बंधज नधी, अने सास्वादने
उत्कृष्टयोगने अज्ञावें उत्कृष्ट प्रदेशबंध न होय, तथा वितिगुणविणु के० वीजुं सा-
स्वादन, व्रीजुं मिश्र, ए वे गुणगणां विना शेष मिठाइ के० १ मिथ्यात्व, २ अवि-

રતિ, ૩ દેશવિરતિ, ૪ પ્રમત્ત, ૫ અપ્રમત્ત, ૬ નિવૃત્તિ, ૭ અનિવૃત્તિ, ૮ સત્ત કેળ સાત ગુણગણે સાત કર્મ વાંધતો એવો સંઙી પચેદ્રિય જીવ સર્વ પર્યાસિયે કરી પર્યાસો, મોહિ કેળ મોહનીય કર્મનો ઉત્કૃષ્ટપ્રદેશવધ કરે અહીંઆં સાસ્વાદન તથા મિશ્રગુણગણે ઉત્કૃષ્ટ યોગ ન લાગે, તેથી ઉત્કૃષ્ટદલ સચય કરી ન શકે તે જાણી નિપેધ્યા, જે જાણી મોહનીયની સત્તર પ્રકૃતિ મિશ્રે તથા અવિરતિ ગુણગણે વંધાય છે, અને જો મિશ્રે ઉત્કૃષ્ટ યોગસ્થાનક હોત તો ચોથાની પેરે ત્રીજે ગુણગણે પણ અપ્રત્યાલ્યાનીઆ કપાયનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવધ કહેત, પણ તે ન કહ્યો, તેથી જાણીયે ટેયે જે મિશ્રગુણગણે ઉત્કૃષ્ટયોગ નથી, તથા આયુ અને મોહ વિના શેષ થઈ કેળ ઠ મૂલ કર્મપ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ યોગી એવો સંઙી પચેદ્રિય પર્યાસો જીવ, ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ કરે.

પ્રમ મૂલપ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટપ્રદેશવધ સ્વામી કહી, હવે ઉત્તરપ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવધ સ્વામી કહે છે જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ચાર, અતરાય પાંચ, એક શાતાવેદનીય, એક ઉચ્ચેર્ગોત્ર અને એક યશ કીર્તિ, ૮ સત્તરસ કેળ સત્તર પ્રકૃતિનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવધ સ્વામી સુદુમો કેળ સૂક્ષ્મસપરાય ગુણસ્થાનકવર્તિ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ યોગી હોય, જે જાણી આયુ અને મોહનીયના દલનો જાગ પણ ઠ કર્મને આવે, તથા પાંચ નિદાનો જાગ ચાર દર્શનાવરણીયને આવે, તથા નામકર્મની સર્વ પ્રકૃતિનો જાગ, એક યશ કીર્તિને આવે, તેથી પ્રદેશવહુલતા થાય

અજયા કેળ અવિરતિ સમ્યક્દષ્ટિ ગુણગણે વર્તતો ઉત્કૃષ્ટયોગી પર્યાસો સંઙી પચેદ્રિય જીવ, વિ કેળ વીજી અપ્રત્યારવાનાવરણીય કપાયની ચોકનીનો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવધ કરે, જે જાણી એના વધકમાહે એહિજ અલ્પપ્રકૃતિવધકપણું છે, તેથી અનતાનુવંધીઆ ચાર અને મિથ્યાત્વમોહનીય, ૮ પાંચના પ્રદેશ અને અધિક આવે,

તથા દેસા કેળ દેશવિરતિગુણગણે વર્તતો મનુષ્ય, તિર્યંચ ઉત્કૃષ્ટયોગી સાત મૂલપ્રકૃતિ વાંધતો તિફસા ૮ કેળ ત્રીજી પ્રત્યારવાનાવરણ કપાયની ચોકનીનો ઉત્કૃષ્ટ વધક હોય, એના વધકમાહે એહિજ અલ્પપ્રકૃતિવધકપણું છે, તેથી શેષ આવે કપાયના દલ જાગ અને આવે, તથા આયુ અને મિથ્યાત્વનો પણ અંશ અધિક આવે. ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૯૦ ॥

પણ અન્નિઅટ્ટી સુખ ગઈ, નરાડ સુર સુજગ તિગ વિઝ

ધિ હગ ॥ સમ ચરસ મસાય, વહરં મિત્તોવ સમ્મોવા ॥ ૯૧ ॥

- અર્થ- પુરુષવેદ અને સંજ્વલના કપાયની ચોકની, ૮ પણ કેળ પાંચ મોહનીય કર્મની ઉત્તરપ્રકૃતિનો અન્નિઅટ્ટી કેળ અનિવૃત્તિનામા નવમા ગુણગણના પાંચ

जागें अनुक्रमे उत्कृष्टप्रदेशबंध होय, तेमध्ये अनिवृत्तिना प्रथम जागें हास्यादिक चार प्रकृतिनो अधिक जाग लाजे, तेथी पुरुष वेदनो उत्कृष्टप्रदेश बंध होय. अने बीजे जागें पुंवेदवध विष्टेद थये थके वार कपायना दलिकना जाग आवे, तेमां क्रोध कपायनो जाग क्रोधने लाजे, तेणे उत्कृष्ट प्रदेश बंध होय त्रीजे जागें संज्वलनक्रोधनो जाग वली अधिक लाजे, तेथी माननो उत्कृष्ट प्रदेशवधक होय चोथे जागें वली संज्वलना माननो बंध पण संज्वलनी मायाने आवे, तेथी तेनो उत्कृष्ट प्रदेश बंधक होय पांचमे जागे समस्त मोहप्रकृतिनो जाग संज्वलना लोचने आवे, तेथी तेनो उत्कृष्ट प्रदेश बंध होय एम त्रीश प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध कळो

सुखग ६ के० शुभविहायोगति, नरा ८ के० मनुष्यायु, सुरसुजगति ६ के० सुरत्रिक अने सौजाग्यत्रिक, विज्विदुग ६ के० वैक्रियद्विक, समचतुरसंस्थान, मसाय ६ के० अशातावेदनीय, वहर ६ के० वज्ररूपजनाराच संघयण, ए तेर प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेश वधक मिथोवसम्मोवा ६ के० मिथ्यात्वी अथवा सम्यक्दृष्टि उत्कृष्ट योगी जीव होय तेमध्ये देवायु तथा नरायु ए वे प्रकृतिना स्वामी अष्टाविध बंधक अने शेष अग्नीश्वार प्रकृतिना उत्कृष्ट प्रदेशवध स्वामी सप्तविध बंधक जाणवा. अहीं आं आयु कर्मना दल जाग अधिक लाजे, तेमाटें तथा तेमध्ये पण १ देवगति, २ देवानुपूर्वी, ३ वैक्रियशरीर, ४ वैक्रियअंगोपांग, ५ समचतुरसंस्थान, ६ शुभखगति, ७ सुजग, ८ सुखर, ९ आदेय, ए नव प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशवध स्वामी तो देव प्रायोग्य नामकर्मनी आष्टावीश प्रकृति बांधतो होय, तेमा नव प्रकृति तो एहिज बाधे ते जीव होय जे जणी त्रेवीश अने पच्चीशादिक प्रकृतिना वधस्थानकें ए नव प्रकृतिनो बंध नथी, अने देवप्रायोग्य उगणत्रीश, त्रीश तथा एकत्रीशादिक प्रकृतिना बंध स्थानकें ए नव प्रकृतिनो बंध ठे खरो, परंतु तिहां घणी प्रकृतिने बंधें घणे जागे वहेचतां अल्प प्रदेश जाग आवे, तेथी ते वधक न लीधा तथा वज्ररूपजनाराच संघयणनो उत्कृष्ट प्रदेशवध स्वामी मनुष्य प्रायोग्य उगणत्रीश प्रकृति बांधतो एवो सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यादृष्टि जीव होय, तथा तिर्यंच प्रायोग्य उगणत्रीश बांधतो मिथ्यादृष्टिज होय. तिहां मनुष्य प्रायोग्य उगणत्रीशना नाम कहे ठे. १ मनुष्यद्विक, ४ औदारिकद्विक, ५ पचेंद्रियजाति, ६ तैजस, ७ कर्मण, ८ वज्ररूपजनाराचसंघयण, ए समचतुरसंस्थान, १० वर्ण, ११ गंध, १२ रस, १३ स्पर्श, १४ अगुरुलघु, १५ उपघात, १६ पराघात, १७ उश्वास, १८ शुभखगति, १९ त्रस, २० वादर, २१ पर्याप्त, २२ प्रत्येक, २३ निर्माण, २४ सौजाग्य, २५ सुखर, २६ आदेय, २७ स्थिर अथवा अस्थिर, २८ शुभ अथवा अशुभ, २९ यश कीर्ति अथवा अयश कीर्ति, ए मनुष्य प्रायोग्य बांधतो

सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यादृष्टि जीव होय, तथा तिर्यंच प्रायोग्य उगणत्रीश बांधततो तिहा मनुष्यद्विकने स्थानकें तिर्यंचद्विक कहेवुं, तथा मनुष्य प्रायोग्य बांधता मिथ्यादृष्टि जीव पण लेवो, अने सास्त्रादने उत्कृष्ट योग न होय, तेजणी ते न लीधो, तथा त्रेवीश, पञ्चीशादिकना बांधस्थानकें प्रथम संघयणनो वध नथी, अने त्रीश, एकत्रीशना बांधस्थानकें प्रकृति जाग घणो होय, तेथी उत्कृष्ट प्रदेश बांध नहोय. तथा शातावेदनीयनो उत्कृष्ट प्रदेशवधक सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यात्वी सात कर्मनो बांधक होय जो पण दशमे गुणगणे उत्कृष्ट योग ठे तो पण तिहां उत्कृष्ट स्थिति बांध नहोय, तेथी प्रदेशवध पण विवदयो नहीं एम तेंतालीश प्रकृतिना उत्कृष्ट प्रदेशवध स्वामी कहा. ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ९१ ॥

निहा पयला ५ जुञ्जल, जयकुळातिष्ठ संमगो सुजइ ॥

आहार डग सेसा, उक्कोस पएसगा मिठो ॥ ९२ ॥

अर्थ— निहापयला के० निडा अने प्रचला, जुञ्जल के० हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए वे युगल, एवं ठ प्रकृति, जयकुळा के० सातमी जय, आठमी जुगुप्ता, तिष्ठ के० नवमु तीर्थकर नामकर्म, ए नव प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशवधस्वामी समगो के० सम्यक्दृष्ट्यादिक अपूर्वकरणात पांच गुणस्थानकवर्ती जीव सात कर्म बांधतो आमुदलनो जाग अधिको लाजे, तेजणी तथा निडा प्रचलाने चोथे गुणगणे थीण-छीत्रिकना दलनो जाग अधिक होय, तथा मिश्रगुणगणे पण थीणछीत्रिकनो बांध नथी, पण ते उत्कृष्ट योगी न होय, तेजणी ते न कह्यो तथा हास्यादिक वे युगल, जय अने जुगुप्ता, ए ठ प्रकृतिनो पण मोहनीयनी तेर प्रकृतिने बधें तथा नव प्रकृतिने बधे श्रद्धप्रकृति जणी जाग घणो आवे, तेजणी लेवो, तथा जिन-नामकर्मनो उत्कृष्ट प्रदेशबांधस्वामी सम्यक्दृष्टि मनुष्य देवगति प्रायोग्य जिननाम सहित उगणत्रीश प्रकृति बांधतो होय ते लेवो, जे जणी त्रेवीशादिक प्रकृतिनां वध स्थानकें तो जिननाम कर्मनो बांधज नथी, अने त्रीश प्रकृति मनुष्य प्रायोग्य बांधता तथा एकत्रीश देवगति प्रायोग्य बांधतां प्रकृति घणी होय, तेथी जागे दल स्तोक आवे, तेथी ते न लीधा

सुजइ के० सुयति सुसाधु पटखे प्रमाद रहित साधु अप्रमत्त अने अपूर्वकरण, ए वे गुणगणे वर्ततो उत्कृष्ट योगी देव प्रायोग्य त्रीश प्रकृति आहार डग के० आहारकद्विक सहित बांधतो वे समय सुधी उत्कृष्ट प्रदेश बांध करे, शेष गुणगणे आहारकद्विकनो वध नथी, तेथी ते न लीधा, तथा उत्कृष्ट योग स्थानकें जीव वे समय पर्यंतज रहे पठी योगस्थानक फरे, तेथी सर्वत्र उत्कृष्ट योगी वे समय सुधीज

હોય, તથા એકત્રીશ પ્રકૃતિના વધસ્થાનકે પ્રકૃતિજાગની વહુલતાયે અલ્પદલ લાજે
એમ ચોપત્ત પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ વધ સ્વામી કહ્યા

તેથી સેસા કે૦ શેષ રહી જે ઠાશઠ પ્રકૃતિ તેના ઉકોસપણસગા કે૦ ઉત્કૃષ્ટ
પ્રદેશ વધ સ્વામી મિથો કે૦ મિથ્યાત્વી જીવ પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તો ઉત્કૃષ્ટ યોગી સાત
કર્મ વાંધતો વે સમય લગે હોય, જેજણી ૩ નરકત્રિક, ૭ જાતિ ચાર, ૧૧ સ્યાવ-
રચતુષ્ક, ૧૨ હુરુસસ્થાન, ૧૩ ઠેવહું સંઘયણ, ૧૪ આતપ, ૧૫ નપુસક વેદ, ૧૬
મિથ્યાત્વ, ૨૦ અનંતાનુવંધીઆ કપાય ચાર, ૨૪ મધ્યસંઘયણ ચાર, ૨૭ મધ્યસંસ્થાન
ચાર, ૩૧ દૌર્જાગ્યત્રિક, ૩૪ થીણઝીત્રિક, ૩૭ તિર્યંચત્રિક, ૩૯ સ્ત્રીવેદ, ૩૯ ઉદ્યોત, ૪૦
કુલગતિ, ૪૧ નીચેગોત્ર, એ એકતાલીશ પ્રકૃતિ મધ્યે શોભ પ્રકૃતિનો વંધ મિથ્યાત્વ
પ્રત્યયિત્ત અને પચ્ચીશ પ્રકૃતિનો વંધ અનંતાનુવંધી પ્રત્યયિત્ત છે, તે મિથ્યાદિક ગુણ-
ઠાણે ન વધાય, અને સાસ્ત્રાદન ગુણઠાણે ઉત્કૃષ્ટ યોગને અજાવે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ વંધ ન
હોય, તેજણી એનો સ્વામી મિથ્યાત્વીજ કહ્યો

તથા શેષ પચ્ચીશ પ્રકૃતિનો વધ, જો પણ સમ્યક્ત્વાદિક ગુણઠાણે છે, તો પણ ૧
ઔદારિક, ૨ તૈજસ, ૩ કાર્મણ, ૭ વર્ણચતુષ્ક, ૮ અગુરુલઘુ, એ ઉપધાત, ૧૦ વાદર,
૧૧ પ્રત્યેક, ૧૨ અસ્થિર, ૧૩ અશુભ, ૧૪ અયશ, ૧૫ નિર્માણ, એ પંદર પ્રકૃતિનો
ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવધ અપર્યાપ્ત એકેન્દ્રિય પ્રાયોગ્ય નામકર્મની ત્રેવીશ પ્રકૃતિ વાંધતો થકો
મિથ્યાત્વી જીવ કરે, જે જણી ૪ સ્યાવરચતુષ્ક, ૫ એકેન્દ્રિયજાતિ, ૬ હુંક સંસ્થાન,
૭ તિર્યંચદ્વિક અને પૂર્વલી પંદર, એવં ત્રેવીશ વાંધતા હોય, તે કરે, તથા પચ્ચીશ-
દિકને વધે જાગ વાહુલ્ય આવે માટે અલ્પ દલ લાજે

તથા મનુષ્યદ્વિક, પંચેન્દ્રિયજાતિ, ઔદારિક ઉપાંગ, પરાધાત, ઉશ્વાસ, ત્રસ,
અપર્યાપ્ત, સ્થિર અને શુભ, એ દશ પ્રકૃતિનો મિથ્યાત્વે પચ્ચીશ નામ કર્મની પ્રકૃતિ
અપર્યાપ્ત ત્રસ પ્રાયોગ્ય વાંધતો ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ વધ કરે, તેથી એ ઠાશઠ પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટ
પ્રદેશવધ સ્વામી મિથ્યાત્વી કહ્યા એમ ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંધ સ્વામી કહ્યા. ॥ ૬૩ ॥ ૬૪ ॥

હવે જઘન્ય પ્રદેશવધ સ્વામી કહ્યા થકી વચલા સર્વ મધ્યમ પ્રદેશવધ સ્વામી
સુલે સમજાય તે જણી એકસો ને વીશ પ્રકૃતિના જઘન્ય પ્રદેશવંધ સ્વામી કહે છે.

॥ અથ જઘન્ય પ્રદેશવધસ્વામીનાહ ॥

સુમુણી હનિ અસન્ની, નરય તિગ સુરાહ સુર વિઝવિ હગં ॥

સમ્મો જિણો જહનં, સુહુમ નિગો આશ્વણિ સેસા ॥ ૬૩ ॥

અર્થ- તિહાં અસન્નીત્ત અપર્યાપ્તો આપણી પ્રકૃતિના વંધકર્માદે ઘણી પ્રકૃતિ
વાંધતો જઘન્ય યોગે વર્તતો. સમય લગે રહે, ઇટલે જઘન્ય યોગે ઉત્કૃષ્ટો તો

चार समय पर्यंत जीव रहे, ते जणी सामान्यपणे ए जघन्य प्रदेशबंध स्वामी कह्यो ठे. सुमुणी के० अग्रमत्त साधु घोखना योगी देवगति प्रायोग्य एकत्रीश प्रकृति बांधतो आहारक शरीर तथा आहारकोपांग, ए पुत्रि के० वे प्रकृतिनो जघन्यप्रदेश बंध करे, जे जणी एना बंधकमाहि एज जघन्य प्रकृतिनो बंधक होय.

नरयतिग के० नरकगति, नरकानुपूर्वी अने नरकायु, ए नरकत्रिक तथा चोखुं सुराज के० देवायु, ए चार प्रकृतिनो जघन्य प्रदेशबंध स्वामी असत्री के० असत्रीज पंचेंद्रिय पर्याप्तो जीव, आठ कर्म बांधतो घोखना योगी एटले जे एक योग थकी वीजे योगें संचार करतो होय ते घोखना योगी कहींयें, ते जघन्यथी तो एक समय खगें अने उत्कृष्ट तो चार समय खगें जघन्य प्रदेशबंध स्वामी होय, जे जणी जघन्य योगें जीव, चार समय उपरांत न रहे, अने सत्रीआना जघन्य योग थकी असत्री-आनो उत्कृष्ट योग पण असंख्यातगुण हीन होय, तो वली जघन्य योग घणोज हीन होय, एमां शु कहेवानु ठे ? ते जणी असत्रीज लीधो, तथा असत्रीआ अपर्याप्ताने तो प्रकृतिनो बंधज नथी, ते जणी अपर्याप्तो न लीधो, अने पंचेंद्रियादि-कने पण ए प्रकृतिनो बंध नथी, ते जणी पंचेंद्रियज लीधो, तथा आठ कर्म बांधती वखतें घणा जागें कर्मदल थोखुं आवे, तेमाटें आठ कर्मनो बंधक लीधो

सुर के० देवगति अने देवानुपूर्वी, ए देवद्विक तथा विजुविजुग के० वैक्रिय शरीर अने वैक्रिय अंगोपांग, ए वैक्रियद्विक अने जिणो के० जिननाम कर्म, ए पांच प्रकृतिनो जहन्न के० जघन्य प्रदेश बंध स्वामी सम्मो के० सम्यक्दृष्टि जीव जव प्रथम समय वर्त्ततो होय, तेमध्यें पण अनुत्तर विमानवासी देव पोताना जव प्रथम समयें स्वप्रायोग्य जघन्य वीर्यवंत थको जिननाम सहित मनुष्य प्रायोग्य उगणत्रीश प्रकृति बांधतो जिननाम सहित त्रीश बांधे, तेवारें जिननामनो जघन्य प्रदेशबंध-स्वामी होय, जे जणी मनुष्य तो देव प्रायोग्य अष्टावीश, उगणत्रीश बांधे ठे, पण जिननाम सहित त्रीश न बांधे वली तिहा प्रकृति अल्प होय ते जणी मनुष्य न कह्यो, अने नारकी तो अनुत्तर देवबकी उत्कृष्ट योगी होय, तेथी ते घणा प्रदेश बांधे माटे ते पण न लीधो, तथा चारित्रियाने आहारकद्विक सहित अने जिननाम सहित देव प्रायोग्य एकत्रीशनो बंध होय, तिहां जो पण प्रकृतिनी बहुलता होय, तो पण ते जव प्रथम समयना एवा अपर्याप्ता अनुत्तर सुरथकी उत्कृष्ट योगी होय, तेथी ते पण न लीधो तेमाटे सम्यक्दृष्टि अपर्याप्ता अनुत्तरसुर जिननामनो जघन्यप्रदेश-बंध करे, तथा शेष वैक्रियद्विक अने देवद्विक, ए चार प्रकृतिनो जघन्य प्रदेश-बंध, सम्यक्दृष्टि मनुष्य जव प्रथम समयें वर्त्ततो करे, जे जणी शेष त्रण गतिना जीवने

ए उगणत्रीश प्रकृतिनु वध स्थानक होय, परंतु त्रीश अने एकत्रीश प्रकृतिनो वंध तो पर्याप्तावस्थायें होय, तिहां जघन्य योग न होय, तेथी अद्व प्रदेश वंध न करी शके, तेथी ए अपर्याप्तावस्थायें मनुष्यज एना स्वामी कह्या

तथा सुहुमनिगोश्चाश्चपिसेसा के० एथी शेष रही जे एकसो ने नव प्रकृति तेनो जघन्य प्रदेशवध स्वामी सूक्ष्म निगोदियो लब्धि अपर्याप्तो जीव आदि कणें एटले जव प्रथम समयें वर्ततो होय, जे जणी पूर्वे अगीश्रार प्रकृति जे कही, तेनो वध निगोदिआने नथी, तेथी तेना स्वामी जिन कह्या अने (१०९) प्रकृतिनो वंध एने ठे तेथी एनो जघन्य वधक स्वामी निगोदीउं कह्यो, केम के एथी अधिक जघन्य योग कोइ बीजा जीवने नथी ते मध्ये पण जव प्रथम समयें वर्ततो घणोज जघन्ययोगी होय, तेणें करी अद्व प्रदेशबंध करे, तथा तेमां पण मनुष्यायु अने तिर्यचायु, ए वे प्रकृतिना अद्व प्रदेशवधस्वामी जव प्रथम समयवर्ति जीव न होय, जे जणी त्रण पर्याप्ति पूर्ण कख्या विना कोइ परजवायु बांधेज नहीं, तेमाटें ए वे प्रकृतिना जघन्य वधकमध्ये अपर्याप्तो मात्र लेवो, पण जव प्रथमसमयवर्ति न लेवो एम सर्व प्रकृतिना जघन्य प्रदेशबंधस्वामि कह्या ॥ ९३ ॥

॥ हवे प्रदेश बंधने विपे सादि अनाद्यादिक जांगा विचारे ठे. ॥

दंसण ठग जय कुठा, वि ति तुरिअ कसाय विग्घ नाणा-
णं ॥ मूल उगेऽणुकोसो, चउह् इहा सेसि सब्बं ॥ ९४ ॥

अर्थ—चक्षुदर्शनावरणादिक चार, दर्शनावरण तथा निद्रा अने प्रचला, ए दंस-
णठग के० दर्शनावरणपट्टक, जयकुठा के० जय अने जुगुप्ता, तथा वितितुरिअकसाय
के० बीजा अप्रत्याख्यानावरण क्रोधादिक चार, त्रीजा प्रत्याख्यानावरण क्रोधादिक
चार, चोथा सज्ज्वलना क्रोधादिक चार, विग्घ के० पांच अंतराय, नाणाण के० पांच
ज्ञानावरणीय, एवं त्रीश उत्तरप्रकृतिनो तथा मूलठगे के० एक ज्ञानावरणीय, बीजी
दर्शनावरणीय, त्रीजी वेदनीय, चोथी नाम, पांचमी गोत्र अने ठछी अंतराय, ए ठ
मूलप्रकृतिनो अणुउकोसो के० अनुत्कृष्ट प्रदेशवध चउह् के० चार जागे होय तिहा
ठ मूलप्रकृतिनो तथा पांच ज्ञानावरण, चार दर्शनावरण अने पांच अंतराय, एव
चौद उत्तरप्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध सूक्ष्म संपरायगुणगणे होय, तथा सज्ज्वलना
चार कपायनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध, नवमे गुणगणे होय, तथा निद्रा अने प्रचला, ए वे
प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशवध आठमा गुणगणाने प्रथम जागे होय, तथा जय अने जुगु-
प्तामोहनीयनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध, आठमा गुणगणाने सातमे जागे होय, तथा

प्रत्यारयानावरण कपाय चारना उत्कृष्ट प्रदेशवध, पांचमे गुणठाणे होय, तथा अप्रत्यारयानावरण कपाय चारना उत्कृष्ट प्रदेशवध, चौथे गुणठाणे होय, साठे जे अनादि मिथ्यात्वी जीव ते उत्कृष्ट प्रदेशवधनां स्थानक एवां गुणठाणां नथी पाम्यो, तेने सर्वदा ए त्रीश प्रकृतिनो अनुत्कृष्ट प्रदेशवध अनादि जाणवो. जे जणी ते जीव, केवारे पण अनुत्कृष्ट प्रदेशवध थकी उत्कृष्ट प्रदेशवधें नथी आल्या, तेथी तेने अनुत्कृष्टनी अनादि ठे, ए प्रथम जग जाणवो. अने जेणे ग्रथिजेद करी सम्यक्त्व पामी ए प्रकृतिना उत्कृष्ट प्रदेशवध स्थानकें वे समय लगे उत्कृष्ट योगस्थानकें रही तिहां उत्कृष्ट प्रदेशवध करी वली योगस्थान बरावतें तथा अच्यवसाय परतां अनुत्कृष्ट प्रदेशवध करे, तिहा सादि नामें बीजो जांगो जाणवो. तथा जिन अने जव्यने सांत जांगे होय, जे जणी ते जीव गुणठाणे चरुतो उत्कृष्ट प्रदेशवध करशे, तथा ते उत्कृष्ट प्रदेशवधनो अंत पण करशे, ते जणी तिहां अनुत्कृष्ट प्रदेशवधनु सांतपणु जाणवु, ए बीजो जांगो कसो तथा अजव्य जीवने उपरला गुणठाणां पामवांज नथी, तेथी तेने उत्कृष्ट प्रदेशवध पण करवो नथी, तथा वंधांत पण करवो नथी, तेने अनुत्कृष्ट प्रदेशवधनो अनंत नामे चौथो जांगो जाणवो. एम ए त्रीश उत्तरप्रकृतिनो तथा मूल ठ प्रकृतिनो अनुत्कृष्ट प्रदेशवध चार जांगे कसो

अने सेसिसवध के० शेष सर्वे त्रणे प्रकारना वंध, ते छुहा के० वे जांगे होय. तिहा उत्कृष्ट प्रदेशवध वे समय लगे होय, तेथी सादि अने सांत, ए वे जांगा होय, तथा जघन्य योग चार समय लगे रहे, तिहा जघन्य प्रदेशवध मिथ्यात्वे पामीयें. फरी अजघन्य वध करे, तिहां सादि अने सांत, ए वे जांगा वेहु वधने विपे होय. एम ए त्रण वध वे जांगे होय. ए पूर्वोक्त त्रीश प्रकृति विना शेष नेवु प्रकृति रही, तेमध्यें तहोत्तर प्रकृति अधुववधिनी ठे ते केवारेक वधाय अने केवारेक न वंधाय, तेजणी एने विपे सादि सांत जांगो होय, तथा एक मिथ्यात्व, बीण्डीत्रिक, अनंतानुवधीचतुष्क, ए आठ प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशवध सात कर्म बाधतां सही मिथ्यात्वीने उत्कृष्ट योगे वे समय लगे होय, तेमाटे सादि सांत जांगा जाणवा, तथा सूक्ष्म निगोदिआने जव प्रथम समयें जघन्य प्रदेशवध होय, अने बीजा जीवने अजघन्य प्रदेशवध होय, एम ए चारे वंध आठ प्रकृतिना मिथ्यात्वगुणठाणे पामीयें साटे सादि, सांत, ए वे जांगा जाणवा

तथा नाम ध्रुववधिनी नव प्रकृतिनो अपर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य त्रेवीश प्रकृतिने वधें उत्कृष्ट प्रदेशवध, मिथ्यात्वीने होय, अने जघन्य प्रदेशवध सूक्ष्म निगोदिआने जव प्रथम समयें होय, तेणे सादि, सांत, ए वे जांगा जाणवा एम उत्कृष्ट अनु-

उत्कृष्ट अने जघन्य प्रदेशबंधे सादि अने सांत, ए वे जांगा कव्हा ते प्रायें व्यवहारीया जीवने संज्ञविये ठैयें. अन्यथा उत्कृष्ट प्रदेशबंध सन्निध्या जीवने होय, अने अनादि निगोदिश्या जीवे तो सङ्गीपणु पाम्युंज नथी, तो ते उत्कृष्ट प्रदेशबंध कयां करे ? तेथी तेने अनुत्कृष्ट प्रदेशबंध पण चार जांगे संज्ञवे, ते अर्हीथां न कव्हो

एम योगवृद्धिये प्रदेश वृद्धि होय ते जणी हवे योगस्थानकनुं स्वरूप कहे ठे

॥ अथ योगस्थानान्याह ॥ हवे योगस्थानकनी संख्याकहे ठे ॥

सेढि असंखिज्जसे, जोगछाणाणि पयडि ठिइ जेआ ॥

ठिइ बंधप्रवसाया, अणुजाग ठाण असंख गुणा ॥ ९५ ॥

अर्थ—सेढिअसंखिज्जसे के० श्रेणीने असंख्यातमें जागे जेटला आकाशप्रदेश होय, ते घनीकृत लोकनी एक प्रदेशिक श्रेणी तेनेसूची श्रेणी सात राज प्रमाणनी कहीयें, तेने असंख्यातमे जागे जेटला आकाश प्रदेश ठे तेटला जोगछाणाणि के० योग स्थानक होय, ते जावीयें ठैयें सर्वथी अद्वयवीर्यवान् जव प्रथम समयें वर्त्ततो एवो सूक्ष्म निगोदिशं लब्धि अपर्याप्तो जीव, तेना असंख्याता जीव प्रदेश ठे ते मध्यें पण जे सर्व जघन्य वीर्य प्रदेश एटले जे प्रदेशमां सर्वथी जघन्य वीर्य होय, तेना वीर्यना अंश केवलीनी प्रझारूप शल्लें करी ठेदता एटले केवलीयें कटप्यो जे वीर्यविजाग अर्थात् जे वीर्यांशनो अंश केवली पण कटपी न शके तेने जावाणु पण कहीयें ते-हवा लोकने असंख्यातमे जागे वर्त्तता जे असंख्याता प्रतर, तेना प्रदेश प्रमाण वीर्यांश करी सहित ते पण असंख्याता थया, परंतु ते असंख्याताने अमत्कटपनायें दश कटपीयें, तेवा दश वीर्यांश सहित एवा जे जीवना प्रदेश असंख्येय प्रतर प्रमाणनो समुदाय परंतु असत्कटपनायें तेने त्रण माडीयें तेनी प्रथम जघन्य वर्गणा जाणवी, ते थकी वली एक वीर्यांश अधिक वीर्यवंत जीव प्रदेशनो समुदाय तेनी वीजी वर्गणा जाणवी, ते थकी वली एक वीर्यांश अधिक जीव प्रदेशना समुदायनी त्रीजी वर्गणा जाणवी एम एकेक वीर्यांश अधिक अधिक जीव प्रदेशनी समान जातिरूप वर्गणा तेवी घनीकृत लोकनी एक प्रदेशिक श्रेणी तेना असंख्य जाग प्रदेश प्रमाण वर्गणा जेवारें थाय, तेवारें असत्कटपनाये तेने ठ वर्गणा थापीयें, तेने प्रथम स्पर्शक कहीयें, जे जणी एकोत्तर वीर्यविजाग वृद्धियें करीने परस्परें स्पर्शा करे एवी वर्गणाने स्पर्शक कहीयें ए प्रथम स्पर्शकनी चरम उत्कृष्ट वर्गणाने विपे जेटला वीर्य विजाग ठे, ते थकी एक, वे यावत् संख्याते वीर्यांश अधिक वीर्यवंत जीव प्रदेश न पामीयें, परंतु ते थकी असंख्य लोकाकाश प्रदेश प्रमाण वीर्यांश अधिक

वीर्यवंत जीव प्रदेश पामीयें, तेवा समान वीर्य विजागें युक्त जीव प्रदेशना समुदायनी वर्गणा ते वीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी. ते थकी वली एक वीर्याशें अधिक वीर्यवंत जीव प्रदेशनो समुदाय तेनी वीजी वर्गणा जाणवी. एम एकेक वीर्याशें वधते जीव प्रदेशना समुदायनी वर्गणा, ते जेवारें लोकाकाशनी श्रेणीना असंख्येय जागवर्त्ति प्रदेश राशिप्रमाण वर्गणानो समुदाय थाय, तेवारें वीजो स्पर्द्धक थाय, ते पठी वीजा स्पर्द्धकनी चरम वर्गणा थकी वली असंख्य लोकाकाश प्रदेश तुल्य वीर्यविजागे अधिक वीर्यविजागवाला प्रदेशोनी राशि ते वीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी तेमज वली तेवाज अनुक्रमें वीजो स्पर्द्धक करवो, फरी एवाज अनुक्रमें चोथो स्पर्द्धक, एम पांचमो स्पर्द्धक, ए रीतें लोकाकाश प्रदेशनी श्रेणिना असंख्येय जागप्रदेश राशिप्रमाण स्पर्द्धकना समुदायें एक योग्य स्थानक थाय. ते थकी अन्य किंचित् अधिक वीर्यवंत जंतुनुं पण एवाज अनुक्रमे वीजु योग स्थानक उपजे, ते थकी अन्य जीवु वली तेवाज अनुक्रमें वीजु योग स्थानक उपजे, ते थकी अन्य जीवु वली तेवाज अनुक्रमे चोथु योग स्थानक उपजे ए प्रकारें करीने नाना जीवोना अथवा काल जेदें करीने एक जीवना लोकाकाशनी श्रेणीने असंख्येय जाग वर्त्ति नज प्रदेश राशिप्रमाण योगस्थानक होय हवे ते पूर्वोक्त जघन्य एक योग स्थानकें वर्त्तता एवा त्रस जीव असंख्याता तथा स्थावर जीव तो अनंता पामीयें. तथा अपर्याप्ता सूक्ष्म निगोदीआ जीव, जव प्रथम समयें सधला एकज योगस्थानकें रहे, अने वीजे समये असंख्यात गुण वृद्धिवाला योगस्थानकें जाय, अने पर्याप्ता जीव जघन्य योगस्थानकें चार समय पर्यंत रहे, तथा मध्यम योगस्थानकें वर्त्ततो चार, पाच, ष, सात, आठ, सात, ष, पाच, चार, त्रण समय मात्र रहे. तथा उत्कृष्ट योगस्थानकें वे समय पर्यंत रहे एम असंख्यात योगस्थानक ठे पण संक्षेपे मनना चार, वचनना अने कायाना सात, रूप सहकार कारण जेदविवक्षायें पंदर योग कहा.

ते योगस्थानकना जेद थकी वली पयडि के० ज्ञानावरणादिक मूल कर्मप्रकृति तथा उत्तर प्रकृतिना जेद, असंख्यातगुणा ठे जे जणी एकेक योगस्थानकें वर्त्तता, अनेक जीव ठे, तथा कालजेदे एक जीव, सर्व प्रकृति बांधे ठे, तथा क्षेत्रादि संबंधें करीने ज्ञानावरणादिकना द्योपशम विचित्रें करीने वधना विचित्रपणाथकी एटले मूल प्रकृति आठ ठे, अने उत्तर प्रकृति एकसो ने अष्टावन्न ठे, ते क्षेत्रना तारतम्यें द्योपशमजेदे करी वधने विचित्रपणे करी तथा उदयनुं तारतम्य विचित्रपणें अमरय जेदें होय, तेथी प्रकृतिजेद पण असंख्याता जाणवा

ते प्रकृतिजेद थकी वली त्रिज्ञेया के० स्थितिवंधना जेद असंख्यातगुणा होय,

जे जणी जघन्यस्थिति थकी एक समयाधिक, द्विसमयाधिक, त्रिसमयाधिक, करता करतां एम उक्कष्ट स्थितिस्थानकपर्यंत एकेकी प्रकृति असंख्यात जेदे वधाय, ते जणी प्रकृति जेदथकी स्थिति जेद, असख्यात गुणा ठे

ते स्थितिजेद थकी त्रिध्वंधववसाया के० स्थितिबंधना अध्यवसायना जेद असंख्यातगुणा ठे, जे जणी एकेकी स्थितिबंध असख्याते अध्यवसाय स्थानकें तीव्र, तीव्रतर, मंद, मंदतर, एणी पेरें कपायोदयकृत जीवनो अशुरू परिणतिजेद ते अध्यवसाय कहीये ते अध्यवसाय स्थानक कोइ पण कर्मना एक मुहूर्त्तमात्र स्थितिबंधना हेतुजत रहे, ते माटें स्थितिजेद थकी असख्यातगुणा अध्यवसाय होय जे जणी जघन्य स्थितिबंध पण असंख्य लोकाकाश प्रदेश प्रमाण अध्यवसाय स्थानके होय ठे. तेथकी वली समयाधिक समयाधिक स्थिति तो विशेषाधिक विशेषाधिक अध्यवसाय स्थानकें होय, एम पद्योपमना असख्यातमा जाग मात्र स्थितिजेद अतिक्रम्या पठी जे स्थितिजेद होय, तिहांसुधी वमणा अध्यवसायस्थानक थाय एम द्विगुणवृद्धि स्थानक पण असख्यातां होय, तेमाटें स्थितिजेदथकी असख्यातगुणां अध्यवसायनां स्थानक होय अहींआं कर्मनु जे अवस्थान एटले रहेवु, तेने स्थिति कहीयें, तेनो जे वध, तेने स्थितिबंध कहीये, तथा कपायजनित जीव परिणामने अध्यवसाय कहीये ते अध्यवसायने विपे जीव वसे, तेने स्थान कहीयें ते अध्यवसाय जीवने वसवानां स्थान ठे, माटें एउने अध्यवसायस्थान कहीये तिहा स्थितिबंधना कारणजत जे अध्यवसाय स्थानक, तेने स्थितिबंधाध्यवसाय स्थानक कहीयें

तेथकी अणुजागठाणअसखगुणा के० अनुजाग एटले रसबंध, हेतुना अध्यवसायस्थानक, असख्यातगुणा ठे तिहा अनु एटले पश्चात् वधोत्तर कालें अनुजवीये, ते अनुजाग शब्दे रस कहीये, ते असख्याता ठे. जे जणी अंतरमौहूर्त्तिक स्थितिबंधाध्यवसायस्थानक होय, ते नगर सरखा तथा ते मध्ये एक, वे, त्रण, चार, पाच, ठ, सात अने उक्कष्ट जे आठ सामयिक रसबंधाध्यवसाय स्थानक होय, ते घर सरखा नाना जीवनी अपेक्षाये असरगता होय, तथा एक जीवनी अपेक्षायें तो देश, काल, क्षेत्र, जात्र जेदे जघन्य स्थितिबंध पण असंख्यातलोकाकाशप्रदेश प्रमाण रसबंधाध्यवसायस्थानके पामीयें, ते थकी समयाधिक स्थितिबंधोपे वली अधिक अधिकतर रसबंधनां अध्यवसाय स्थानक पामीयें, एम सर्वस्थितिबंधाध्यवसाय स्थानने विपे रसबंधाध्यवसायस्थानकनी जावना करवी. ए कारणची सर्वस्थितिबंधाध्यवसायथी रसबंधाध्यवसायस्थान, असंख्यगुणां जाणवां ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ए५ ॥

તત્તો કમ્મ પપ્પસા, અણંત ગુણિયા તર્હ સરહેયા ॥

જોગા પપ્પડિ પપ્પસં, ઠિહ અણુ જાગ કસાયાર્હ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—તત્તો કે જે કર્મના રસવધદેતુ અધ્યવસાય થકી કમ્મપપ્પસા કે જે કર્મના પ્રદેશ એટલે વધુ અણંતગુણિયા કે જે અનંતગુણા જાણવા જે જાણી રસવંધદેતુ અધ્યવસાય સ્થાનક તો અસરપાતા છે અને કર્મવર્ગણા તે પણ અનંતી છે. તે વલી એકેક વર્ગણાએ અનંતા પરમાણુઆ છે તેવી અનંતી વર્ગણા મિથ્યાત્વાદિકદેતુએ એક સમયને વિષે જીવ, ગ્રહણ કરે છે અને રસવંધનાં અધ્યવસાય સ્થાનક તો એક ઉત્કૃષ્ટ આઠ સમયપર્યંત રહે છે, તેમાટે અનંતા જાણવા

તર્હસરહેયા કે જે સ્ત્રી નીવ રસના અધિશ્રયણ સમાન અનુજાગ વધ અધ્યવસાય સ્થાનકે કરી તંદુલસમાન કર્મ પુણ્યોને વિષે રસ જાણીએ એવું માટે તે કર્મદલથકી કર્મદલના રસાવિજાગ અનંતગુણા જાણવા. જે જાણી સર્વ જગન્ય રસાણને વિષે પણ સર્વ જીવથી અનંતગુણા રસાવિજાગ રસાણ હોય, જે રસના જાગ કલ્પતાં, કલ્પતાં કેવલીની પ્રજ્ઞારૂપ શક્તિ કરી વેદતા, વેદતાં જે નિરંશ અંશ રહે, એટલે કેવલી પણ જે અશનો વીજો અંશ કલ્પી ન શકે, તે રસાણતુ નામ, અવિજાગ પલીઘેદ કહીએ તે એકેક કર્મ્માણને વિષે પણ સર્વ જીવથી અનંતગુણા રસાણ જગન્ય પદે હોય, તેવારે ઉત્કૃષ્ટપદતુ તો કહેતુજ શુ ? અને કર્મ્માણ તો અનવ્યથી અનંતગુણા અને સિદ્ધને અનંતમે જાગે હોય, તે અનવ્યથી સિદ્ધ અનંતગુણા છે, તે સિદ્ધ થકી વલી સર્વ જીવ અનંતગુણા છે, તેથી પણ કર્મદલના રસાણ અનંતગુણા છે માટે એમ સવિસ્તરપણે પ્રદેશવધ કહ્યો

હવે એ પ્રકૃત્યાદિક ચાર વધને વિષે વિશેષદેતુ કહે છે તિહાં જોગા કે જે મન, વચન અને કાયાની ચેષ્ટાએ કરીને પપ્પડિ કે જે એક તો જ્ઞાનાવરણાદિકસ્વજાવ, એટલે જ્ઞાનાદિકને આવરવાનો છે સ્વજાવ જેને વિષે એવો પ્રકૃતિવધ કરે, અને વીજો પપ્પસ કે જે પ્રદેશવધ એટલે કર્મનો દલ સંચય, એ વે વંધ કરે, કેમ કે કરણવીર્ય જે મનો વચન કાયાદિકનો યોગ, તેની ઉત્કટતાએ જો ઘણું વીર્ય હોય, તો તેથી ઘણાં દલ મેલવે, અને મધ્યમયોગે મધ્યમદલ મેલવે, તથા યોગની મંદતાએ અલ્પ દલ મેલવે, કેમ કે મિથ્યાત્વાદિક દેતુચિના પણ કેવલ યોગે કરીજ વારમે અને તેરમે ગુણગણે 'શતાવેદનીયનો પ્રકૃતિવધ તથા પ્રદેશવધ કરે, અને યોગને અત્યારે ચૌદમે ગુણગણે પ્રકૃતિવધ તથા પ્રદેશવધ ન કરે, તેણે અન્નવ્યવિતરેકે કરી પ્રકૃતિવંધ પ્રદેશવધના હેતુ યોગ કહીએ

તથા દ્વિઃ કેઽ એક સ્થિતિવંધ અને વીજો અણુજાગકસાયાઽ કેઽ અણુજાગવંધ, એ વે વંધ, કપાયને તારતમ્યપણે હોય, કેમ કે ઉત્કૃષ્ટકસાય સંકેપે સ્થિતિ પણ ઉત્કૃષ્ટી વંધાય, તથા અશુભ પ્રકૃતિનો રસ, ઉત્કૃષ્ટ વધાય, અને શુભ પ્રકૃતિનો રસ મંદ વંધાય, તેમજ મધ્યમ સંકેપે મધ્યમ રસ વંધાય. એમ કપાયની અનુવૃત્તિયે વંધ હોય, તથા કપાય પણ દશમા ગુણઠાણા પર્યંત હોય, અને કર્મ પ્રકૃતિનો સ્થિતિવંધ પણ તિહાં લગેજ હોય, તેમાટે એ વે વંધનું અસાધારણ કારણ કપાય જાણવો. એમ ચાર વંધના સ્વામી તથા હેતુ એ ઉત્કૃષ્ટ જઘન્યપણે વિસ્તાર સહિત કહ્યા. ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થઃ ॥ ૯૬ ॥

હવે યોગસ્થાનાદિકને વિષે લોકાકાશની શ્રેણીનું અસંખ્યાતજાગાદિક માન કહ્યું, તે જો શ્રેણીનું માન જાણીયે, તો સુખે સમજી શકીયે, તે માટે શ્રેણી પ્રતર ઘનાદિકનું માન કહે છે.

॥ અથ શ્રેણીપ્રતરસ્વરૂપમાહ. ॥

ચતુદસ રજ્જુ લોગો, બુદ્ધિકર્ઝ સત્ત રજ્જુ માણ ઘણો ॥

તદ્દિદિગ પપ્સા, સેઢી પયરો અ તવગ્ગો ॥ ૯૭ ॥

અર્થ—સુપ્રતિષ્ઠિત સંસ્થાનેં સર્વ લોક ઠે જેમ એક શરાવલું અધોમુખ રાખીયે, તે ઉપર વલી એક શરાવલું સમું રાખીયે, તે ઉપર વલી એક શરાવલું અધોમુખ રાખીયે, એ રીતે નીચો સાતમી નરકે સાત રાજ લાંબો પહોલો ઠે, અને ત્રિગુણી જાજેરી પરિધિ ઠે. તિહાં થકી એકેક પ્રદેશે હીન કરતાં કરતાં રત્નપ્રજા પૃથ્વીયે એક રાજ લાંબો પહોલો હોય તિહાંથી વલી એકેક પ્રદેશ વૃદ્ધિ હોતી હોતી પાંચમે દેવલોકે પાંચ રાજ પહોલો હોય. તિહાંથી વલી એકેક પ્રદેશે હીન કરતાં કરતાં લોકાગ્ર એક રાજ પહોલો હોય. એ આકારે ચતુદસરજ્જુલોગો કેઽ ચૌદ રાજ લોક ઠે. તે મધ્યે એક રાજ લાંબી, પહોલી અને ચતુદ રાજ ઊંચી ત્રસનામી ઠે, તે ત્રસ જીવેં કરી સહવર્તમાન ઠે ઉપરાંત સ્થાવર જીવો ઠે તે લોકનો બુદ્ધિકર્ઝસત્તરજ્જુમાણઘણો કેઽ બુદ્ધિયેં કલ્પનાયેં કરી ઘન કરતાં સાત રાજ લાંબો, પહોલો અને સાત રાજ ઊંચો ચતુરસ ઘન કલ્પીયેં, તે કલ્પનાનો પ્રકાર દેલાઢે ઠે.

જે આકારેં અધોલોક ઠે, તેનો એક પાશાનો ચંક્ર, તે જિહાં સાતમીના તલને જાગે ત્રણ રાજ પહોલો ઠે, તિહાંથી એકેક રાજ હીણ થાતો જિહાં એક પ્રદેશ માત્ર રહે, તે પ્રદેશનું પાણું જિહાં સાતમી ચાર રાજનો ચંક્ર વાકી રહ્યો ઠે, તે દિશાયેં રાખીયેં, અને ત્રણ રાજ રાજ જિહાં રત્નપ્રજા પૃથ્વી

પહોલી ઠે તે દિશાયે રાણીયે, તેવારેં ચાર રાજ પહોલપણે અને દીર્ઘપણે થાય, અને સાત રાજ્ય જાજેરુ ઉચપણે એવો લોકનો અર્ધલેખન થાય, અથવા ત્રસનાની થકી દક્ષણદિશિના અધોલોકનો લેખ, તે નીચેં ત્રણ રાજ પહોલો ઠે, અને પઠી પ્રદેશ પ્રદેશ ઘટતો ઉપરેં એક પ્રદેશ સાંકળો ઠે, અને ઊંચો સાત રાજ જાજેરો ઠે. તેને ડપામીને ત્રસ નામીને ઉત્તરદિશિયેં વિપરીતપણે જોમીયેં, ઇટલે હેઠલનું પહોલપણુ તે ઉપર આણીયે, અને ઉપર સાંકળો ઠે, તે નીચેં લાવી મૂકીયે, ઇટલે અધોલોક સાત રાજ જાજેરો ઊંચો અને ચાર રાજ પહોલપણે સર્વત્ર સરલો થાય.

હવે ઊર્ધ્વલોક ઊર્ધ્વ માનલને આકારેં ઠે તિહાં ત્રસનામિથી બાહેરનું એક પાશાનુ અર્ધ, વચ્ચેથી ઠેડીને જે પાશાયે મધ્ય ત્રણ રાજ પહોલુ ઠે, તે પાશેં એક પ્રાદેશિક તિર્થો જાગ ડચા, નીચા જોમીયેં, તેવારેં ત્રણ રાજ લાવો, પહોલો અને કિંચિન્ન્યૂન સાત રાજ ઊંચો એવો ઊર્ધ્વલોકનો ઘન થાય, ઇટલે ઊર્ધ્વલોકેં ત્રસ નામી થકી દક્ષણ-દિશિનો લેખ બે રાજ પહોલો અને કિંચિન્ન્યૂન સાત રાજ ડચો તેમાંહેં બ્રહ્મ દેવલોકના મધ્યથકી હેઠલો અને ઉપરલો લેખ કરીને ત્રસ નામીને ઉત્તર પાસેં વિપરીતપણે આપીયેં, ઇટલે પહોલપણુ હેઠલ કરીયેં, અને સાંકળાપણુ વચ્ચેં બ્રહ્મ દેવલોકેં આણીને આપીયેં એમ જેવારે નીચેં ઉપર આપીયેં, તેવારે ઊર્ધ્વલોક ત્રણ રાજ પહોલો અને કિંચિન્ન્યૂન સાત રાજ ડચો, સર્વત્ર થાય. એવો ઊર્ધ્વલોકનો ઘન થાય. તે કિહાએક થોડુ અધિકું ઊંડું હોય, તેને પોતાની બુદ્ધિયે અધિકું ઊંડું માંહેં જોલીને સરલું કરીયેં

તેવાર પઠી લોકનું ઉપરલુ અર્ધ ડપામીને અધોલોકને સર્વત્તિને દક્ષણપાશેં જોડીયેં, ઇટલે સાત રાજ પહોલો, સાત રાજ લાંબો અને સાત રાજ ડચો, એમ સમચતુરસ ઘન લોક થાય અહીંયાં અધોલોકના સાત રાજ જાજેરા ઠે. તેમ ઊર્ધ્વ લોકના સાત રાજ માઠેરા ઠે, તે મેલવતાં પૂર્ણ થાય.

એના એક રાજ લાંબા, પહોલા તથા એક રાજ ડચા, એવા લામુઆ કરીયેં, તેવારેં ત્રણસેં ને તેતાલીશ લેખુક થાય. એ સર્વે સ્થૂલ વ્યવહારનયેં કહ્યુ, જે ત્રણી લોક તો વૃતાકારેં ઠે અને એ ઘન તો સમચતુરસ થયુ માટે એને વૃતાકારેં કરવાને અર્થેં ત્રણસેં તેતા-લીશ લેખુકને ડગણીશ ગુણા કરીને લાવીશ જામેં હરીયેં, તેવારેં વૃતાકારેં લાંબો, પહોલો થાય, પણ એ નય કાંઈએક ગુણાને પણ પૂર્ણ કહે ઠે, તે માટે વ્યવહાર થકી સર્વે વેકાણે સાત રાજનોજ ઘન કહ્યો ઠે, તેથી લામુઆ ન થાય તો પણ ન ગણવો અહીં એક રાજ તે સ્વપચુરમણ સમુદ્રની પૂર્વદિશિની વેદિકા થકી પશ્ચિમદિશિની વેદિ-

कापर्यंत तथा उत्तरदिशिनी वेदिकाथकी दक्षिणदिशिनी वेदिकापर्यंत असंख्याता कोनाकोनी योजन प्रमाण जाणवु ए घनवृत्त लोकना घनवृत्त चतुरस्र खंडुक (१९७) थाय.

तद्दीहेगपएसा के० ते घनीकृत सात राज लोकनी एक प्रादेशिक श्रेणी मोतीनी वरुनी पेरे (००००००) सात राज लांबी एकेका आकाश प्रदेशनी पंक्ति तेने सेढी के० श्रेणी कहीयें, एटले श्रेणी असंख्याश जे ठेकाणे कछुं होय, तिहां ए श्रेणीनुं असंख्याश लेवुं, अने पयरोअतवगो के० ते श्रेणीनो वर्ग करीयें, एटले ते श्रेणीमांहे जेटला प्रदेश होय, तेने तेटला साथे गुणीयें तेने प्रतर कहीये. एटले सात राज लांबो, पद्दोलो, एक प्रदेशदलें मांडानी पेरे चतुरस्र, ते प्रतर कहीयें, माटे जिहा प्रतर कछुं होय, तिहां एक श्रेणीना वर्ग प्रमाण प्रदेश लेवा, तथा ते प्रतरना प्रदेश ते वली श्रेणीना प्रदेश साथे गुणीयें, तेने घन कहीये, यथा असत्कदपनाये श्रेणीना पांच प्रदेश ठे, ते सूची कहीयें. अने तेने पांच गुणा करतां पच्चीश थाय, तेने प्रतर कहीये, तेने वली तेहीज श्रेणीना पांच प्रदेशे गुणीये, तेवारे एकसो पच्चीश थाय, तेने घन कहीयें अहीं सात राज लांबो, सात राज पद्दोलो अने जाडपणे एक प्रदेशनो प्रतर जाणवो एम सप्रसग सविस्तर प्रदेश-वध कछो ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ९७ ॥ इति पएसवधो सम्मतो ॥

हवे च शब्दें संसूचित उपशम श्रेणी तथा कृपक श्रेणीनुं स्वरूप कहे ठे. ते मध्ये पण प्रथम अनंतानुवधियाना उपशमनो विधि कहे ठे

॥ अथोपशम श्रेणीमाह हवे उपशम श्रेणीनुं स्वरूप, अनुक्रमे कहे ठे. ॥

अण दस नपुसि ठी, वेअ ङकं च पुरिस वेअ च ॥

दोदो एगं तिरिए, सरिसे सरिसं उवसमेइ ॥ ९८ ॥

अर्थ-तिहां एक अविरति सम्यक्दृष्टि, बीजु देशविरति, त्रीजुं प्रमत्त, चोथुं अग्रमत्त, ए चार गुणगणे वर्ततो जीव ज्ञानोपयोगी ठ लेइयामांहेली शुज त्रण लेइयाना परिणामं शुजाध्यवसाये करी पुण्यप्रकृतिना वेगणीआ रसने स्थानकें चोवाणीआ रसने निपजावतो अने अशुज प्रकृतिना चोवाणीआ रसने स्थानकें वेगणीउ रस करतो तिहा बंधविरोधिनी प्रकृतिमध्ये त्रसादिक शुज प्रकृतिनो बंध करतो अंतरमुहूर्त, यथाप्रवृत्तिकरणे वर्ततो पूर्वला पूर्वला स्थितिवध थकी आगलो आगलो स्थितिवंध पदयोपमासरत्येय जागें हीन करतो अंतर मुहूर्त यथा प्रवृत्तिकरणे रही पठी अपूर्वकरणे अनतगुण विशुद्धियें वधतो चडे, तिहां धुरशी स्थितिघात, रसघात, गुणश्रेणी, ५ अपूर्ववध, ए पाच वानां प्रवर्त्ते. तिहा

સર્વ કર્મની જેટલી સ્થિતિ શેષ રહી છે તેના ઉપરલા જાગથી સાગરોપમ પૃથક્ત્વ પ્રમાણ સ્થિતિ ધ્વની જઘન્ય તો પદ્યોપમાસંરચેયજાગ પ્રમાણ સ્થિતિ ધ્વનીને તેના દલીયા ઉદયકાલની સ્થિતિથી ઉપરલી ઉપરલી સ્થિતિને વિષે થયોક્ત અસંખ્યાત ગુણાકારે વધતા દલિક સંક્રમાવતો જાય. એમ અંતઃસ્થિતિ સર્વોત્કૃષ્ટ દલ સંક્રમાવે, તથા એકેક અંતરમુહૂર્તે સ્થિતિ સ્થિત કરતો અનેક સદૃશ ધ્વનિ કરે, તેથી પ્રથમ જે રસ હતો, તેનો અનતમો જાગ રસ શેષ રહ્યો, વીજો સર્વ લપાવ્યો, એમ હીન રસ થયા. એવાં કર્મદલ તે જીર્ણ કાષ્ટને અશિ સુખે વાલી શકે, તેમ એનાં કર્મ પણ સુખે નિર્જીરાય, તેણે અસરયાતગુણી નિર્જીરા વધે. એ ગુણશ્રેણી અપૂર્વકરણે ચઢતાં જીવ વિશુદ્ધિ સ્થાનક વિચિત્રપણે સત્રિકોણ દેવ રહે.

તથા ગ્રીષ્મ અનિવૃત્તિકરણ મોતીની લટની પેરે છે, એને વિષે સર્વ જીવ એકજ વિશુદ્ધિયે ચઢે, જે જાળી તિહાં પણ સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણશ્રેણી, ગુણસક્રમ, એ ચાર વાનાં અપૂર્વકરણની પેરે પ્રવૃત્તે, પણ ઘટલું વિશેષ જે અનિવૃત્તિકરણને સરયાતમે જાગે ગયે થકે એક પ્રથમ સ્થિતિ, વીજો અંતર કરણ, એ વેદુ નવી વંધસ્થિતિને અંતરમુહૂર્તે પ્રમાણ નીપજાવે. તિહાં અંતર કરણે અંતરસ્થિતિના દલ લેઈ લેઈને કેટલાએક પ્રથમ સ્થિતિમધ્યે અને કેટલાએક ઉપરલી સ્થિતિમધ્યે સંક્રમાવે, એમ સંક્રમાવતાં વે આવલી શેષ પ્રથમ સ્થિતિ રહે, તેવારે ગુણશ્રેણી નિવૃત્તે, તથા વીજી સ્થિતિના દલની ઉદીરણા તે આગલે કહીયે, તે પણ નિવૃત્તે અને એકાવલિકા શેષ પ્રથમ સ્થિતિ રહે, તેવારે રસઘાત, સ્થિતિઘાત અને ઉદીરણા, એ ત્રણ નિવૃત્તે એ પ્રથમ સમ્યક્ત્વ ઉપજાવે, તિહાં ઉપશમવિધિ કહ્યો. અહીંથી અનિવૃત્તિકરણે ગુણ સક્રમે અનંતાનુવંધીઆનુ દલિક લહી પ્રત્યાખ્યાનીઆ કપાયાદિકપણે સંક્રમાવતો ચરમ સમયે સર્વ સંક્રમ કરે. એમ અણ કેળ અનંતાનુવંધીઆ ઉપશમાવે.

તેવાર પઠી મિથ્યાત્વમોહનીય, મિશ્રમોહનીય, અને સમ્યક્ત્વમોહનીય, એ ત્રણ દંડ કેળ દર્શનમોહનીયને પણ સાથે ઉપશમાવે, તેવારે ઉપશમ સમ્યક્દષ્ટિ થાય. અહીંથી જોપણ વેદક સમ્યક્દષ્ટિને અનંતાનુવંધીઆ કપાય ચાર તથા મિથ્યાત્વ-મોહનીયાદિકનો રસોદય નથી, તોપણ પ્રદેશોદયનો વિધિ જાણવો.

તે પઠી જેણે સ્ત્રીવેદે ઉપશમશ્રેણી આરંભી હોય, તો નપુસ કેળ પ્રથમ નપુસક-વેદ રૂપાવે, પઠી પુરિસવેદન કેળ પુરુષવેદ રૂપાવે, અને પઠી ઠક્કે કેળ હાસ્યાદિક પદ્ધતિ, તે પઠી હિંદુવેદ કેળ સ્ત્રીવેદ ઉપશમાવે અને જો પુરુષવેદે શ્રેણી આરંભી હોય તો પ્રથમ નપુસકવેદ, પઠી સ્ત્રીવેદ, પઠી હાસ્યાદિક પદ્ધતિ અને પઠી પુરુષવેદ

उपशमावे. तथा नपुंसकवेदे श्रेणी आरंभी होय तो प्रथम स्त्रीवेद, पठी पुरुषवेद, पठी हास्यादि पटक अने पठी नपुंसकवेद उपशमावे.

ते पठी दोदोऽङ्गतिरिणसिरिसेसरिसंजवसमेऽ के० अप्रत्याख्यानावरण क्रोध अने प्रत्याख्यानावरण क्रोध, ए वेहु उपशमावे, ते पठी संज्वलनक्रोध उपशमावे, ते पठी अप्रत्याख्यानावरण मान अने प्रत्याख्यानावरण मान, ए वेहु उपशमावे, ते पठी संज्वलन मान उपशमावे, ते पठी अप्रत्याख्यानावरण माया अने प्रत्याख्यानावरण माया, ए वेहु उपशमावे, ते पठी संज्वलन माया उपशमावे, ते पठी अप्रत्याख्यानावरण लोच अने प्रत्याख्यानावरण लोच उपशमावे, एटले वादर संपरायनामा नवमुं गुणस्थानक पूर्ण थाय, पठी दशमा सूक्ष्म संपरायनामा गुणस्थानके रह्यो, सूक्ष्म संज्वलन लोचने स्तिबुक संक्रम प्रकारे उपशमावीने उपशांतमोही थाय, तिहांथी जवक्षयें पकतो अनुत्तर सुर थाय, जे जणी अवज्ञायु तथा वरु सुरायुवालो उपशमश्रेणी करे ठे तेमध्ये अवज्ञायुवालो तो मरण पामे नहीं, अने वज्ञायुवालो जो मरे, तो अनुत्तर देव थाय, तिहां अग्नीआरमाथी चोथे गुणठाणे आवे, तिहां सर्व करण समकालें प्रवर्त्तावे, अने कालक्षयें पडे तो जिहां चढतां जे बंधादिकनो विधेद कीधो हतो, तिहां तिहां वली ते बंधादिक प्रगट करतो जाय, तथा क्षपकश्रेणीथी उपशमश्रेणीनी मंद विशुद्धि ठे, ते जणी अपूर्ववध वमणो वमणो करे. सूक्ष्म संपरायना चरम समये नाम तथा गोत्र कर्मना शोल मुहूर्त्तनो वध करे, वेदनीयनो चोवीश मुहूर्त्तनो बंध करे, अने ज्ञानावरणादिकनो वे वे मुहूर्त्तनो वध करे एम चढतां तथा उतरतां सर्व स्थानें वमणो वमणो बंध करे एम उपशमनावीधि तथा विसयोजनाविधि, सर्वसत्तरी नामा ठठा कर्मग्रथना वालावबोध थकी जाणवो, तथा कर्मप्रकृतिनी टीकाथी सविस्तर जाणवो. ॥ ९७ ॥

॥ अथ क्षपकश्रेणीमाह ॥ हवे क्षपकश्रेणीनो विधि कहेठे ॥

अणमिठ मीस सम्मं, तिआउ इग विगल थीण तिगुजोअं ॥

तिरि निरय थावर डगं, साहारायव अड नपुंसि वी ॥ ९८ ॥

अर्थ—तिहां क्षपक श्रेणीनु प्रारंभक संख्यातावर्षायुवालो कर्मचूनि जात मनुष्य प्रथम संघयणी अत्यंत विशुद्धमान परिणामी, अविरति, देशविरति, प्रसक्त अने अप्रसक्तादिक गुणठाणे वर्त्ततो जो पूर्वधर होय, तो शुक्लध्याने वर्त्ततो होय, अने बीजो होय तो विशुद्ध धर्मध्यानं वर्त्ततो प्रथम अण के० चार अनतानुबंधीया कपायनी क्षपणा आरजे, तेने त्रण करणें करी खपावतां, खपावतां जेवारें अनंतमो जाग शेष रहे;

तेवारें ते जाग मिष्ट के० मिथ्यात्वमोहनीयमांहे घालीने खपावे, जेम अग्नियें अर्द्ध वलेसो इधण त्रीजु इंधण पामी वेहु वले. एम क्षपण पण तीव्र परिणामे करी तेदल अल्प प्रकृतिमांहे संक्रमावी, वेहुने खपावे. वली मिथ्यात्वनु शेष दल रहे ते मीस के० मिश्रमोहनीयमा घाली खपावे अने मिश्रमोहनीयनु शेष दल रहे, ते सम्यक्त्वमोहनीयमां घाली खपावे. सम्म के० सम्यक्त्वमोहनीयनो ठेलो थंन उकेरीने क्षपकृत करणाऱ्याये वर्त्ततो जो पूर्ववद्वायु तिहां मरण पामे, तो अपतित परिणामे देवगति पामे, अने पतितपरिणामे चारे गतिमांहे अवतरे. तिहां ते गतिमध्ये सम्यक्त्वमोहनीय खपावी तेना चरमप्रांते एक समय वेदक सम्यक्त्व लहीने, सर्व सम्यक्त्वमोहनीयने खपावी ह्यायिक सम्यक्त्व लहे, एम दर्शनमोहनीय क्षपणानो आरजक मनुष्य, क्षपणानी पूर्णता तो चारे गतिमध्ये करे, ते माटे ह्यायिकसम्यक्त्वनो लाज, चारे गतिमध्ये संजवे, तथा वद्वायु-वालाने ए सात प्रकृति खपावी रह्या पठी जो आयु शेष रहे, तो तिहा चारित्र-मोहनीयने क्षपणा करनारी श्रेणी न करे, अने अवद्वायु तो चारित्रमोहनीयनी सपूर्ण क्षपणा करीने केवलज्ञान पामे चारित्रमोहनीयनी क्षपणा मानतो प्रथम तिआठ के० नरकायु, तिर्यगायु अने देवायु, ए त्रण आयु खपावे अर्हीआ जो पण त्रण आयुनी सत्ता नथी, तो पण सजव सत्तानी अपेक्षाये क्षपणा कही जे जणी जेणे पोतपोताना चरमजवने प्रांते आपआपण आयु खपावी, मनुष्यजव लही दर्शनमोहनीयनी क्षपणा करी, शेष त्रण जवना आयुनी वधयोग्यता मटानी ठे, तेहीज चारित्रमोहनीयनी क्षपणा आरजे ते अपेक्षाये क्षपणा कही, शेष एक मनुष्यायुज उदय तथा सत्ताये वर्त्ते ते

तेवार पठी अपूर्वकरणनामा आठसुं गुणगणु क्षपणाने अथे करी नवमा अतिवृत्ति गुणगणाना नव जाग करी तेने वीजे जागे डग के० एकेद्रियजाति, विगल के० विकलेद्रियजाति त्रण, एवं जाति चार तथा थीणतिग के० थीणद्वीत्रिक, उजोअ के० उद्योतनाम कर्म, तिरिनिरयथावरडुग के० तिर्यचद्रिक, नरकद्रिक, थावर अने सद्म, ए स्यावरद्रिक, साहारायव के० साधारणनाम, आतपनाम, ए शोल प्रकृति खपावे कोइएक आचार्य कहे ठे के ए शोल प्रकृति खपावतो वच्चे अरु के० अप्रत्याख्यानीय तथा प्रत्याख्यानीय आठ कपाय खपावीने पठी ए शोल प्रकृति खपावे, अने कोइ एकआचार्य कहे ठे के, ए शोल प्रकृति खपाव्या पठी त्रीजे जागे आठ प्रकृति खपावे, ते पठी नपुसित्री के० नपुसकवेद क्षय करे, ते पठी स्त्रीवेद क्षय करे. ॥ एण ॥

उग पुम संजलणा दो, निहा विग्धावरण खए नाणी ॥

देविंद सूरि लिहिअं, सयगमिणं आय सरणछा ॥ १०० ॥

अर्थ-पठी उग के० हास्यादिक ठ प्रकृति खपावे, पठी पुम के० पुरुषवेद खपावे, तिहां जो स्त्रीवेदें क्षपकश्रेणी आरंजे तो प्रथम नपुंसकवेद खपावे, पठी पुरुषवेद खपावे, पठी हास्यादिक ठ प्रकृति खपावे, अने ते पठी स्त्रीवेद खपावे, अने जो नपुंसकवेदे श्रेणी आरंजे तो पहेलुं अनुदीरण पण स्त्रीवेद खपावे, पठी पुरुषवेद खपावे, पठी हास्यादिक ठ प्रकृति खपावे, ते पठी नपुंसकवेद खपावे, अने जो पुरुषवेदे श्रेणी आरंजे, तो प्रथम नपुंसक वेद खपावे, पठी स्त्रीवेद खपावे, पठी हास्यादिक ठ प्रकृति खपावे, ते पठी पुरुषवेद खपावे

हमणां जे पुरुषवेदे श्रेणी आरंजे, ते स्त्रीवेदक्षय साथें पुरुषवेद तथा हास्यादिक ठ प्रकृतिनो बंध व्यवहेद करे, तिहां नोकपायनां दल वे आवली शेष हुते वेद पत-
द्यह न थाय, तेथी संज्वलन क्रोधमांहे सक्रमावे, एम जे अंतरमुहूर्ते हास्यादि पट्टक क्षीण थाय, ते समयें पुवेदनो वध, उदय अने उदीरणा विवेद थाय, अर्हीआं वे आवली बांध्यु जे पुरुषवेद दल, ते बिना वीजुं सर्व क्षीण थयु ठे

हवे अवेदक थको क्रोध वेदतो स्थिति अझाना त्रण जाग करे एक अश्वकर-
णाझा, बीजो कीटीकरणाझा, त्रीजो वेदनोझा, तिहां प्रथमाझाये वर्चतो पुरुषवेद पण समयोन वे आवलि काले गुण संक्रमे, संक्रमावतो, संक्रमावतो, ठेहेले समयें सर्व सक्रमे, संक्रमावे अर्हीआं पुवेद क्षीण थयो, अने अश्वकरणाझा पूर्ण थयो, ते पठी बीजा कीटीकरणाझाये प्रवेश करे, तिहां एकेका कपायनी अनंती कीटी एटले खंन करे, ते अनंती पण असत्कल्पनायें चार कट्टीयें, तो पण संजलणा के० संज्वलना चार कपाय मध्यें जो क्रोधोदयें पक्विवजतां शोल अने मानोदयें पडिवजतां चार तथा मायोदये पक्विवजतां आठ अने लोजोदयें पडिवजतां चार कीटी होय, ते मांहेलु एकेक कीटीनु दल गुण संक्रमे, सक्रमावतो एक चरम कीटी रहे, तिहां संज्वलन क्रोधनो वध, उदय अने उदीरणा विवेद थाय, परंतु सत्तायें ठेहेलुं बांधेलु वे आवली मात्र रहुं ठे तेने पण माननी प्रथम स्थिति कीटीदलमां क्रोधना दलने आकर्षिने तिहां गुण संक्रमे, संक्रमावे, चरम समयें सर्व संक्रमे, सक्रमावे, तेवारें तिहां क्रोध क्षीण थयो ए रीतें संज्वलना माननी कीटी पण उपरली स्थितिमांहेथी नीची स्थितिमांहे उतारी वेदतो गुण संक्रमे, संक्रमावतो, सक्रमावतो, जेवारें चरम एटले ठेहेली कीटी रहे, तेवारें तेने मायामांहे संक्रमावी खपावे तेम

માયાની પણ ચરમ કીટી, સંજ્વલના લોજની પ્રથમ કીટીમાહે સંક્રમાવી ચપાવે, સંજ્વલન કીટીનું દલ પ્રથમ સ્થિતિગત કરી વેદે, તે વેદતો આગલી કીટીનું દલ તેની સૂક્ષ્મસૂક્ષ્મ કીટી કરે, તે પણ ત્યાંલગેં કરે કે, જ્યાંલગેં સંજ્વલન લોજની વીજી કીટી સમયાધિક આવલી માત્ર રહે, તિહાં સંજ્વલન લોજનો વધ વ્યવછેદ થાય; તથા વાદર કપાયનો ઉદય અને ઉદીરણા પણ વ્યવછેદ થાય, અનિવૃત્તિગુણસ્થાનકનો કાલ પણ વ્યવછેદ થાય એ ત્રણ સાથેં વ્યવછેદ થાય

તે પછી સૂક્ષ્મસંપરાય કીટીદલ પ્રથમ સ્થિતિગત કરી વેદે, તેથી તેને સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણગણુ કહીયેં તેના સહ્યાતા જાગ જાય, તિહાં લગેં મોહનીયમાંહે સ્થિતિ-ઘાતાદિક પાંચ પદાર્થ પ્રવર્તેં જેવારેં એક જાગ શેષ રહે, તેવારેં સ્થિતિઘાતાદિક પાંચ પદાર્થ વિરમે શેષ જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મેના સ્થિતિઘાતાદિક રહે, તિહાં અપવર્તના કરણેં કરી સૂક્ષ્મસંપરાય અપ્પા જેટલો લોજ કરે, તે સંજ્વલનો લોજ આવલી માત્ર રહે, તેવારેં ઉદીરણા ટલે, ઠેઠેલી આવલીયેં ઉદય કરી વેદી ચપાવે. એમ સૂક્ષ્મસંપરાયના ચરમ સમયેં સર્વ મોહનીયને ક્ષીણ કરી ક્ષીણમોહી થયો

તિહાં જેમ કોણેક તારુ પુરુષ, મહોટો સમુદ્ર તરતો થકો વચમાં દ્વીપ પામી વિશ્રામ લેજ વલી આગલ તરવા માંહે, તથા કોણેક ચોહો પુરુષ, મહાસંગ્રામ કરતો શત્રુને હણતો હણતો થાકે, તેવારેં વલી વિશ્રામ લેજ સમૂલગો શેષ શત્રુ જીતવાને સજ્જ થાય તેમ એ જીવ પણ સવલ હુર્જય શત્રુ જે મહામોહ તેને જીંપતો સંગ્રામ કરતો કરતો થાકો, તેમાટેં તે યથાર્થાત ચારિત્રરૂપ વિશ્રામસ્થાનક પામી વલી શુદ્ધધ્યાનના વીજા પાદેં પ્રવરૂમાન વીર્યવંત થયો થકો અતરમુહૂર્તના ઠેઠેલા વે સમયમયેં પ્રથમ સમયેં નિદા કેળેડા અને પ્રચલા, એ વે પ્રકૃતિ ચપાવે, અને ઠેઠેલે સમયેં વિગ્ધાવરણલ્પ કેળે પાંચ અંતરાય, પાંચ જ્ઞાનાવરણ, ચાર દર્શનાવરણ, એ ચૌદ પ્રકૃતિ ચપાવી, નિશ્ચય નયેં વારમા ગુણગણાને ઠેઠેલે સમયેં નાણી કેળે કેવલજ્ઞાની થાય, અને વ્યવહાર નયને મતેં તેરમા ગુણગણાને પ્રથમ સમયે કેવલજ્ઞાની થાય. એમ પ્રેશત પ્રકૃતિનો ક્ષપણાવિધિ કહ્યો એ ક્ષપકશ્રેણીને સક્ષેપે કહી એનો વિસ્તાર ઠંઠા કર્મગ્રંથના ચાલાવવોધમા લખ્યો ઠે, તેમાટેં અહીંઆ થોડા વોલેં ઘણું જાણવું.

એ લઘુશતક એવે નામેં પાંચમો કર્મગ્રંથ જે જણી મહોટો શતક શ્રીશિવશર્મસુ-રિકૃત જોડને તથા પચસગ્રહ, કર્મપ્રકૃતિ પ્રમુખ શાસ્ત્ર તથા ચૂર્ણિકા પ્રમુખ ઘણા ગ્રંથ જોડને પરમગુરુ ગદાધિરાજ તપાવિરુદ પ્રવર્તક, મહાવૈરાગિકશિરોમણિ, જટારક શ્રીજગદ્ગચ્સૂરીશ્વર ચરણકમલયોરાલવાયમાન સર્વાંગમિકચક્રવર્તિ વિરુદધારક અનેક વિધ્યાનદ ધર્મકીર્તિ પ્રમુખ વહુશ્રુત પરિવાર પરિવૃતા શ્રાદ્ધગ્નિરૂપ સૂત્રવૃત્તિ

चैत्यवन्दनादि जाप्यत्रितय संघाचारादि तर्हति लघुजपमिति जवप्रपंचाद्यनेक ग्रंथ
सूत्रेण सूत्रधारायमान तपागच्छाधिराज जट्टारक श्री देविंदसूरिलहिश्च के० देवे-
ऽसूरिश्वरें लख्यो सयगमिण के० शतक एवे नामें ग्रंथ, ते आयसरणछा के०
पोताना आत्माने सचारवा निमित्तें लख्यो. ते सर्व संघने सुखदायक आजो
॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ १०० ॥

॥ अथ प्रशस्ति. ॥

१ ॥ श्रीवीरपटेश्वरमौलिमौलिः, कलालयोऽज्ञानतमोविनाशी ॥ अञ्जुत्तपाख्यातिसुकौमुदी-
ञ्जुत्त सूरिर्जगच्च इति प्रसिद्धः ॥ १ ॥ तत्पटपुष्करविजासनराजहंसो, हृद्योऽनवद्य-
वचनस्थितराजहंसः ॥ देवेऽसूरिरजवद्भवतापजेदी, वेदीव दीव्यतिपरानुजवस्य यज्ञी
॥ २ ॥ यद्ज्ञानादिवियुक्तेषु, प्रियमेलकतामगात् ॥ श्रीमदेवेंदसूरीणां, वचस्तीर्थ
पुनातु व ॥ ३ ॥ श्रीमदेवेंदगुरो, मलयगिरिगुरोर्गिरा गुरुत्वमहो ॥ आसाशुन्नयति
शिव. स्वप्नमनासास्तु पातयति ॥ ४ ॥ सुवर्णा सत्पदन्यासा, सादकारासुरेंद्रगौ. ॥
श्रवतेऽर्थपयोधारा, मंददोष्ठाऽपि नोदिता ॥ ५ ॥ इति शतकटवार्थ प्रार्थनां प्राप्य
किंचि, दल्लिखमिहमदोषामग्रजस्यार्थसारं ॥ छि शशि घन मितेऽद्दे निर्दिशे निर्दि-
शेय, यदिह जवति छुष्ट तद्बुधा. शोधयतु ॥ ६ ॥ विबुधगुरुवर्णितयश, स्तोमयश
स्तोमगुरुशिष्याणु. ॥ जयसोमोऽलिखदेना, जापामात्मस्मृतौ शतके ॥ ७ ॥ इति प्रशस्ति. ॥

॥ इति श्री यश सोमकृत बालावबोधसहित
शतकनामा पंचम कर्मग्रंथ समाप्तः ॥

॥ अथ ॥

॥ श्रीचंद्रमहत्तराचार्यप्रणीत सप्ततिका नामा षष्ठः कर्मग्रंथः समारभ्यते ॥

॥ तत्र प्रथमं ॥

॥ बालावबोधकारकृत मंगलाचरणम् ॥

॥ अर्थावृत्तम् ॥

॥ प्रणिपत्य पार्श्वदेवं, स्मृत्वा खगुरु गिरं च जागवतीं ॥ सप्ततिकायाव्याख्यां,
कुर्वेऽहं बालबोधार्थं ॥ १ ॥ मत्तोपि मंदमतयो, न जानते येहि चूर्णिटीकोक्ती. ॥
तद्बोधानुग्रहधी, विषयोयत्न. शुभोयत्तत् ॥ २ ॥ केचित्परात्मसंवि, द्विकला विकला.
कलौ खलायंते ॥ तेज्यो न कापि जीति., संत. संतोपनाजश्चेत् ॥ ३ ॥ श्रीहर्षसोमवि-
बुधान्, सुयशः सोमाजिधानकविश्रेष्ठान् ॥ नत्वा सप्ततिकाया, लिखामि जननापया
व्याख्याम् ॥ ४ ॥ प्रथम श्रीपार्श्वनाथ परमेश्वरने नमस्कार करीने पोताना दीक्षा-
गुरु अने विद्यागुरु, तेनां पदकमलने नमीने, महारा थकी जे तुष्टबुद्धिना धणी, जेने
टीका अने चूर्णीयें करी अर्थ समजवामां न आवे, तेवा पुरुषोत्तम हितने अर्थ
सत्तरी नामा ठहा कर्मग्रंथनो बालावबोध लखु हुं.

॥ मूल गाथा ॥

सि-४ पण्हिं महत्वं, बंधोदय संत पयडि ठाणाणं ॥

बुठ सुण संखेवं, नीसंदं दिठि वायस्स ॥ १ ॥

अर्थ—सिद्ध के० अचल एटले कोइथी खोटा करी न शकाय, एवा पण्हिं के०
पद ठे जेने विपे, एवा कर्मपाहुडा, कर्मप्रकृति, अने कम्मपयकी प्रमुख जे ग्रथ जे
जणी तेनां पद सर्वज्ञ जापिन ठे ते कोइथी पण खडी शकाय नहीं, त्यां महत् के०
महोटा अर्थ एटले घणा अर्थ ठे जेने विपे तिहांथी बंधोदयसतपयकिठाणाण के०
बध, उदय अने सत्तापणे परिणम जे कर्मनी प्रकृति, तेना स्थानकनो संखेवं के०
सक्षेपें एटले थोडे अक्षरें घणो अर्थ समजाय, अथवा विस्तारवंत अर्थ साथें थोडा
मांहे आणीने एवी रीतें वचन रचना प्रकारें करी बुद्धं के० कहेणुं, तेजणी हे
। शण्य । तुं सुण के० सावधान थइने सांजल, पण ते सक्षेप केवो ठे ? ताके—दिठिवा-
यस्स के० दृष्टिवाद एटले समस्त जिनागमरूप समूह, तेनुं नीसंद के० करणु ठे, जे जणी
वारमु अग दृष्टिवाद ठे तेना एक परिकर्म, चीजुं सूत्र, त्रीजो पूर्वानुयोग, चोथो पूर्वगत
अने पांचमी चूलिका, ए पांच अधिकार ठे तेमांहे चोथो पूर्वगतनामा अधिकार ठे, तेने

વિષે ચોદ પૂર્વ છે તે મહિલું વીજું અગ્રાયણીનામાં પૂર્વ, તે મધ્યે ચૌદ વસ્તુપરિમાણ છે, તે માંહેલા પાચમા વસ્તુપરિમાણમાં વીશ પાહુના છે. પાહુડા ઇટલે અધિકાર વિશેષ જાણવો. તે વીશ પાહુનામાંહેલો ચોથો કર્મપ્રકૃતિનામા જે પાહુડો છે, તે ચોવીશ અનુયોગદ્વારસહિત છે, તે પાહુડા થકી વધોદયસત્તાપણે પરણમી જે કર્મની પ્રકૃતિ, તેના સ્થાનકનો સવેધ ઇટલે વિચાર તે સંકેપ થકી હું કહીશ, ઇટલે એ શાસ્ત્રપરંપરાયે સર્વેજ્ઞ જાપિત છે, તે જણી સહુને પ્રમાણ હોય

અથવા વીજે અર્થે સિદ્ધ કેળ સ્વસમય પ્રસિદ્ધ જે પદ કેળ ચૌદ જીવસ્થાનક, ચૌદ ગુણગણા ઇત્યાદિક પદ તે આશ્રયી વંધ, ઉદય અને સત્તાયે પ્રકૃતિસ્થાનક સજ્ઞાવ આશ્રી સંકેપ વોલીશ, તથા સવેધ ઇટલે વિચાર અથવા સંવેધ ઇટલે પરસ્પરે વધ, ઉદય, સત્તાનુ જોડવું, દૃષ્ટિવાદ કેળ દ્વાદશાગીનુ રહસ્ય અથવા દૃષ્ટિવાદની અપેક્ષાયે એ સત્તરી પ્રકરણ વિંદુઆ સમાન છે, તે હે શિષ્ય ! તુ સાંજલ

તિહા આત્મપ્રદેશને કર્મ પરમાણુની સાથે અગ્નિ લોહની પેરેં સર્વાંશે મલવું, તેને વધ કહીયે તે કર્મ પરમાણુના શુભાશુભ રસનુ જોગવવું તેને ઉદય કહીયે તેહવા વાઘ્યા તથા સક્રમ્યા જે પરમાણુ, તે જિહાં લગે નિર્જીરે નહીં, તિહાં લગે તેનો જે સજ્ઞાવ, તેને સત્તા કહીયે, અને પ્રકૃતિ સ્થાનક ઇટલે સમુદાય, જેમ કે વે, વ્રણ, ચાર, પાચ ઇત્યાદિક પ્રકૃતિના ચોકના તે જ્યાં લગે જેટલા હોય, ત્યાં લગે તેટલા પ્રકૃતિનાં સ્થાનક જાણવાં, એ સર્વનો વિચાર, તેનો સંકેપ ઇટલે થોડે અક્કરેં ઘણો અર્થ સમજાય તેવી રીતે કહીશુ, પણ તે સંકેપ કેવો છે ? તોકે—મહત્ત કેળ ઘણા અર્થ છે જેમાં ઇવો છે અહીંઆ વધોદય સત્તા પ્રકૃતિસ્થાન કહેશું તે અજિઘેય જાણવું, અને અજિઘાયક શાસ્ત્ર તેને વાચ્યવાચક જાણ, એ સવધ જાણવો તથા એ અર્થે અધિકારી કર્મની વધોદય પ્રકૃતિ સ્થાનની વિવેચનાથી મહા અધિકારી મોક્ષાર્થી જીવ જાણવા, અને તે કર્મવિચારનુ જે સમજવું તે અવાંતરપ્રયોજન જાણવું તથા મહાપ્રયોજન અથવા પરપરાપ્રયોજન તો મોક્ષ જાણવું એમ અજિઘેય, સંવધ, અધિકારી અને પ્રયોજન, એ ચાર વાના ગ્રંથને આરજે કહેવા ॥ ૧ ॥

કહ્ વધતો વેઅહ્, કહ્ કહ્ વા સંત પયડિ ટાણાણિ ॥

મૂલુત્તર પર્ગાસુ, જગ વિગપ્પા મુણેઅદ્વા ॥ ૨ ॥

અર્થ—પણ આચાર્યે કહે થકે, હવે શિષ્ય પૂછે છે કે હે જગવન્ ! કહ્વધંતોવેઅહ્ કેળ કેટલી પ્રકૃતિ વાધતો થકો જીવ કેટલી પ્રકૃતિ વેદે, ઇટલે અનુજવે, વા કેળ અથવા કહ્કહ્ કેળ કેટલી કેટલી પ્રકૃતિ વાંધતા તથા કેટલી પ્રકૃતિ વેદતા થકા સનપચક્ષિગણાણિ કેળ કેટલી કેટલી પ્રકૃતિનુ સત્તાસ્થાનક હોય ? ઇવો શિષ્યેં પ્રશ્ન

कीधे थके मूलोत्तर प्रकृतिने विषे प्रत्येक बंधोदय सत्तानो संवेध कहेवो, ते आश्रयी डुकर जाणीने हवे आचार्य सामान्ये प्रत्युत्तर कहे ठे मूलोत्तरपगईसु के० मूलप्रकृति ज्ञानावरणीयादिक आठ अने उत्तरप्रकृति एकसो ने अष्टावन्न, तिहां वधोदय सत्ताये प्रकृतिनो संवेध विचारतां जंगविगप्पा के० जांगाना विकल्प अनेक उपजे ठे, ते आ प्रकरणे विषे लेशथी आगल देखाकशे तिहांथी मुणेश्रवा के० जाणवा. तेमध्ये प्रथम मूलप्रकृति आठ, बीजो वधोदय सत्ताये प्रकृति स्थाननी संख्या, त्रीजो तेनो परस्पर संवेध, ए त्रण अधिकार, चौद जीवस्थानक तथा चौद गुणगणे विवरीने कहेवा. तिहा प्रथम उंचें मूलप्रकृति आठनां नाम, व्युत्पत्ति तथा स्वरूप टीकाकार देखाडे ठे.

प्रथम ज्ञानावरणीय कर्म कहे ठे जे थकी घटादिक अर्थ जाणीयें, तेने ज्ञान कहीयें, अथवा जे जाणुं, ते ज्ञान कहीयें, तथा सामान्य विशेषात्मक उन्नयरूप एक वस्तु ठे, ते माहे विशेषांश ग्रहणात्मक जे अवबोधक प्रकाश, ते ज्ञान कहीयें तेना आवरण आठादक जे कर्मवर्गणाना पुजल मांहे ज्ञान आवरवानो स्वभाव ठे केनी पेरें ? तोके-जेम लोचनने तेजनुं आवरण वखादिक ठे ते जेम जेम सघन होय, तेम तेम आंखनुं तेज मंद, मंदतर थाय तेवी रीति जेम जेम ज्ञानावरणी सघनता होय, तेम तेम आत्मप्रकाश ढकाय, ते प्रथम ज्ञानावरणीय कर्म जाणुं

बीजुं दर्शनावरणीयकर्म, ते शु कहीयें ? तोके-देखीयें जेणें करी अथवा देखुं तेने दर्शन कहीयें सामान्यविशेषोन्नयात्मक वस्तु विपश्च जे जाति गुण क्रियादिक संयोजना हीन केवल धर्म मात्र ग्राहक जे सामान्यांशवबोध, ते दर्शन कहीयें, तेने आवरवानो स्वभाव जे कर्म पुजलनो ठे, तेने दर्शनावरणीयकर्म कहीयें जेम पोळीउं झूर थाय तो राजानु दर्शनमात्र थाय, तथा जे राजानु दर्शन अजिजापतो पुरुष पण ज्यांसुधी पोळीआने अजिप्रेत न होय तो तेने वळे राजाने मलवानी झ्या ठतां पण राजाने मलवा न दीये, तेम पोळीआ समान जे दर्शनावरणीय अने ज्ञानावरणीय कर्म तेणे करी खरड्या एवा जे घटादि पदार्थ तेनु दर्शन जीवरूप राजाने न होय. अर्हीआ ग्रथनी साख लखीयें ठैयें “दंसणसीले जीवे, दंसणघाय करेइ जे कम्म ॥ तं पणिहारसमाण, दंसणावरण जवे वीयं ॥ १ ॥ जह् रज्जो पडिहारो, अणजिप्पे-अस्स सोउ खागस्स ॥ रन्नोतह् दरिसावं, न देइ ददुपि कामस्स ॥ २ ॥ जह् रायाणा जीवो, पणिहारसमंतु दंसणावरण ॥ तेणहि व बंधगेण, न पिणए सो घडाइअं ॥ ३ ॥

त्रीजुं वेदनीकर्म ते शु कहीयें ? जेने प्रथम आढहाद तथा विपादरूपें अनुजवीयें, जेम मधुयें खरकी तरवारनी धारुं चाटवु ते प्रथम चाटतां आढहाद थाय, अने

पठी जीज ठेदाय तेवारे विपाद थाय, तेम शातावेदनीयने प्रांते अशातावेदनीय होय,
एवो जे कर्म पुजलनो खजाव ते श्रीजु वेदनीयकर्म जाणवु

चोथु मोहनीयकर्म ते शु कहीयें ? जे मोहें मुज्याय तेथी हिताहित न जाणे,
जेम के आटखु चूखु, आटखु रुड्डु, एम न जाणे इत्यादिक विवेक रहित आत्माने करे,
जेम मदिराडव्ये करी जीवने घेलापण प्राप्त थाय, तेथी हिताहित विचार शून्य
करे एवो जे कर्मपुजलनो खजाव, ते चोथु मोहनीयकर्म जाणवुं

पाचमु आयु कर्म ते शु कहीयें ? तोके-जे हेडनी पेरें प्रकृति बंध थाय, देवादि-
कनी गति बांधी त्या जावा वाठतो होय ता पण ज्यालगे इह जवायु जोगवतुं होय
त्यालगे न जड शके एवो जे कर्मपुजलनो खजाव ठे, तेने पांचमु आयु कर्म कहीयें

ठह्नु नामकर्म, ते शु कहीयें ? केजे परमात्मरूपी जीवने पण देव, नरकादिक तथा
एकेंद्रिय, वेद्रिय, तेंद्रियादिक जातिपणे हीन विशेष करी बोलावीये, नमावियें,
जेम चितारो अनेक वाने करी हाथी, घोडा, माणस इत्यादिकनां रूप आलेखे, तेम
नामकर्म पण जिन्न जिन्न प्रकारें देव, नारकादिक स्वरूपे जीवना पर्याय करावे, एवो
जे कर्मपुजलनो खजाव ठे, तेने ठह्नु नामकर्म कहीये

सातमु गोत्रकर्म ते शु कहीयें ? तोके-जे थकी जातिकुलादिक उच्चताये करी
गुणनु स्थानक होय, पूजा पामे, अने जातिकुलादिक हीनताये करी लोकमाहे निंदा
पामे, पूजा न पामे, एवो जे कर्म पुजलनो खजाव ठे, ते सातमु गोत्रकर्म जाणवु
जेम कुजकार जला घना करे, तो लोकमाहे तडूल, फूल, कुकुमे करी पूजा पामे, अने
मदिराना स्थानक चूजला घडा करे, तो ते लोक मध्ये निंदा पामे तेम जीव उच्चैर्गोत्रने
उदये उत्तम जातिकुलने प्रजावे रूप बुध्यादिके हीन थकी पण मान महत्त्व पामे,
अने हीन जात्यादिक अवगुणे करी जो पण सुबुद्धिमान् होय तो पण लोकमाहे
हेलनीय होय

आठमु अतराय कर्म, ते शु कहीयें ? के जेणे करी जीवे दान, लाज, जोग,
उपजोग, वीर्यादिकनी लब्धि हणीये, निवारीयें, जेम राजा, धन धान्यनो धणी ठता
पण जडारीना दीधा विना वस्तुना दान, लाज, जोग करी न शके, तेम जीवरूप
राजा पण जडारीरूप अतरायकर्मना विवर लह्या विना दानादिक लब्धि न पामे,
ते जणी जे, कर्मपुजलनी दानादिक लब्धिने हणवानो खजाव ठे, तेने आठमु
अतराय कर्म कहीये एटले आठ कर्मना मूलनाम तथा स्वरूप अने लक्षण कहां

हवे धध, उदय अने सत्ताये प्रकृतिना स्थानक कहे ठे-तिहां मूल आठ प्रकृतिना
यधनी अपेक्षायें आठ, सात, ठ अने एक, एव चार प्रकृतिस्थानक होय अने उद-

यापेक्षाये आठ, सात अने चार, ए त्रण प्रकृतिस्थानक होय, अने सत्तानी अपेक्षाये पण आठ, सात अने चार, ए त्रणज प्रकृतिस्थानक हाय.

तिहा जेवारे जीव सर्व कर्म बांधे, तेवारे आठ प्रकृतिनु बंधस्थानक होय, ते जघन्य तथा उत्कृष्ट अंतरमुहूर्त्त रहे, केम के आयु बाधतां थका जीवने ए बंधस्थानक होय अने आयुनो बंधकाल तो निरंतरपणे जघन्य तथा उत्कृष्टो अंतरमुहूर्त्तज होय, तेथी ए बंधस्थानकनो काल पण अंतरमुहूर्त्तनो जाणवो

हवे ते मांहेथी जेवारे जीव, आयु न बांधे, तेवारे सात प्रकृतिना बंधस्थानकें होय, तेनु कालमान पण जघन्यथकी तो अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जाणवु कारण के कोइएक अंतरमुहूर्त्तायुवालो जीव, पोताना आयुष्यनो त्रीजो जाग थाकतो रहे, तेवारे परजवायुनो बंध करे, माटें तिहा आठ प्रकृतिनो बंध करी वली सात प्रकृतिना बंधस्थानके आन्यो, तिहां वली काइएक न्यून अंतरमुहूर्त्तना त्रीजा जाग पर्यंत सात प्रकृतिनो बंध करतो, सात प्रकृतिना बंधस्थानकें रही, वली मरण पामी अंतरमुहूर्त्तायुपणे अवतख्यो, तिहा पण ते आयुना वे जाग पर्यंत सात प्रकृतिनो बंध करे, पठी त्रीजा जागने धुरे आयु बांधे, तेवारे आठ प्रकृतिना बंधस्थानकें आवे एम अंतरमुहूर्त्तनो जघन्य काल कखो, अने उत्कृष्टो तो तेत्रीश सागरोपम ठम्मासे ऊणा ते वली अंतरमुहूर्त्तोन पूर्वकोटी वर्षना त्रीजा जागे अधिक एटलो काल होय, ते आवी रीते—कोइएक जीव, पूर्वकोटी आयुवालो पोताना आयुष्यनो त्रीजो जाग थाकते अंतरमुहूर्त्त पर्यंत तेत्रीश सागरोपम देवायुनो बंध करे तिहां आठ प्रकृतिना बंधस्थाने रही, वलतो पूर्वकोटीनो त्रीजो जाग, अंतर मुहूर्त्त ऊणो रहे, त्यां लगे सात प्रकृतिना बंधस्थानकें रही, तिहाथी चवी, देवता थाय तिहा पण तेत्रीश सागरोपम ठम्मासे ऊणा एटला काल पर्यंत तो सात प्रकृतिनो बंध करे शेष ठम्मास आयु विशेष रहे, तेवारे वली परजवायु बांधे. तिहा आठ प्रकृतिना बंधस्थानकें आवे, ते जणी उत्कृष्टथी एटलो काल सजवे ठे.

अने जेवारे मोहनीय अने आयु विना वाकी ठ प्रकृतिनो बंध सूक्ष्मसंपरायनामा दशमे गुणठाणे करे, तेवारे ते बंध जघन्य तो एक समय लगे होय. ते केम के कोइएक जीव, उपगमश्रेणी करी दशमु गुणठाणुं एक समय लगे स्पर्शी, तिहां जव-
 १३
 द्वाये दशमे गुणठाणेज मरण पामीने अनुत्तर देव थाय, तिहां वली अविरति स-
 म्यक्दृष्टिपणे सात प्रकृतिनो बंधक होय, ते अपेक्षाये जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट तो अंतरमुहूर्त्त काल प्रमाण होय, ते केमके दशमा गुणठाणानु उत्कृष्ट एटलुज का-
 लमान ठे तिहा ठ प्रकृतिनोज बंध होय, ते अपेक्षाये लेवु

तथा एक वेदनीयकर्मनो वध, अग्नीधारमे, वारमे अने तेरमे गुणगणे होय, अर्हीआ पण जघन्य तो पूर्वली परें एक समय लगे होय. अर्ही अग्नीधारमुं गुण-गण एक समय लगें स्पर्शी, जवक्ष्यें मरण पामे, तेनी अपेक्षाये एक समय लेवु. अने उत्कृष्ट तो देशें ऊणी पूर्वकोटी वर्ष प्रमाण, एक वेदनीयनो वध होय. केमके कोइएक जीव पूर्वकोटी आयुष्यनो धणी सात महीना माताना उदर माहे रद्दीने शीघ्र जन्मे, जन्मथकी आठ वर्षने अंतें चारित्र लेइ, कृपकश्रेणीयें चढी, केवलज्ञान पामे तिहा एकज वेदनीय कर्मनी प्रकृतिना वधस्थानकें देशे ऊणी पूर्वकोटी वर्ष पर्यंत रहे, ते अपेक्षाये लेवु

हवे कयु कयु कर्म बाधता कयां कयां वधस्थानक होय ? ते कहे ठे. अर्हीआं ज्ञाप्यनी गाथा ललीयें ठेयें “आठमि छ माहे छ, सत्त एक सग थवा तइए ॥ वद्यतयमि वद्यति, सेसएसु ठ सत्त छ ॥ १ ॥” आयु कर्म बाधतां एक आठ कर्मनुं वध स्थानक होय, अने मोहनीय कर्म बाधता एक आठनु, बीजु सातनु, ए वे वध-स्थानक होय त्रीजु वेदनीय कर्म बाधता आठ, सात, ठ अने एक, ए चार वधस्था-नक होय शेष ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, नाम, गोत्र अने अंतराय, ए पांच कर्मना वधे आठ, सात अने ठ, ए त्रण वधस्थानक होय

हवे उदयस्थानक त्रण कहे ठे आठ, सात अने चार, ए त्रण उदय स्थानक ठे. तिहा सर्व आठे कर्मने उदयें पहेलु आठनु उदय स्थानक होय. ए अज्ञव्यनी अपेक्षाये अनादिअनत जागे लेवु, अने जव्यनी अपेक्षायें अनादि सांत जागे लेवुं. तथा कोइएक जीव, उपशमश्रेणीये चढी तिहा मोहनीय बिना सात कर्मनु उदय-स्थानक स्पर्शी, वली तिहाथी परतो आठनु उदयस्थानक स्पर्शें, तेनी अपेक्षायें साठि सात जागे लेवु ए जघन्य तो अंतरमुहूर्त काल प्रमाण जाणवो. केमके कोइ-एक जीव, वली मुहूर्तांतरे श्रेणी पक्वजे, तेनी अपेक्षायें लेवु तथा उत्कृष्टो तो देशें ऊणो अर्क पुनल परावर्त काल जाणवो, जे जणी उत्कृष्टथी फरी उपशमश्रेणी पक्वजवानु एटलोज अतर ठे, केम के सम्यक्त्व पाम्या पठी संसारमाहे रहेवानो उत्कृष्टो काल एटलोज होय, तेन्ना काल पर्यंत आठनो उदय होय, तथा मोह बिना सात कर्मनु बीजु उदय स्थानक, ते अग्नीधारमे गुणगणेज होय ते जघन्यथी तो एक समय लगे होय, जे जणी कोइएक जीव, एक समय मात्र अग्नीधारमुं गुण-गण स्पर्शने मरण पामे, तेनी अपेक्षायें जाणवु. अने उत्कृष्ट तो अंतरमुहूर्त पर्यंत रहे केम के अग्नीधारमा अने वारमा गुणगणानो काल एटलोज ठे, अने तिहाज ए सात प्रकृतिनु उदय स्थानक पण होय तथा चार घातीयां कर्म द्य कद्या पठी

नाम, गोत्र, आयु अने वेदनीय, ए चार जवोपग्राही कर्मनो उदय, तेरमे, चौदमे गुणगणे होय, तिहां जघन्य तो अंतरमुहूर्त पर्यंत रहे, अने उत्कृष्टी तो देशें ऊणी पूर्वकोमी वर्ष पूर्वली परें जाववां.

हवे कइ प्रकृतिने उदये केटलां उदयस्थानक लाजे ? ते कहे ठे मोहनीय कर्मने उदये एकज आठ प्रकृतिनु उदयस्थानक लाजे, तथा ज्ञानावरणीय, दर्शना-वरणीय अने अंतराय, ए त्रण कर्मने उदयें तो आठनु अने सातनुं, ए वे उदय-स्थानक लाजे, अने बाकीना चार कर्मने उदयें तो दशमा गुणगणा लगें आठनुं उदयस्थानक होय, तथा अग्नीआरमे अने वारमे गुणगणे सातनुं उदयस्थानक होय, अने तेरमे तथा चौदमे गुणगणे चार कर्मनु उदयस्थानक होय एवं त्रण उदयस्थानक चार कर्मने उदये होय.

हवे आठ, सात ने चार, ए त्रण सत्तास्थानक कहे ठे तिहां आठ कर्मनी सत्तानुं स्थानक, अग्नीआरमा गुणगणा लगें होय, ए अज्ञव्यनी अपेक्षाये अनादि अनंत अने ज्ञव्यनी अपेक्षाये अनादि सांत जागें होय तथा मोहनीय क्षय कक्षा पठी सात कर्मनुं सत्तास्थानक, वारमे गुणगणे अंतरमुहूर्त लगें होय तथा चार घातीयां कर्मने क्षये चार कर्मनुं सत्तास्थानक, तेरमे तथा चौदमे गुणगणे होय ते जघन्यथी तो अंतरमुहूर्त पर्यंत अतगड केवलीनी अपेक्षाये जाणवो, अने उत्कृष्टी तो देशें ऊणी पूर्वकोटी वर्ष प्रमाण जाणवो.

हवे कइ कइ प्रकृतिनी सत्ताये कया कया सत्तास्थानक होय, ते कहे ठे एक मोहनीयनी सत्तायें आठ कर्मनु सत्तास्थानक होय, मोहनीय विना बीजा घातीया त्रण कर्मनी सत्तायें आठनु तथा सातनुं, ए वे सत्तास्थानक होय, अने चार अघाती-आनी सत्तायें आठ, सात अने चार, ए त्रण सत्तास्थानक होय ॥ १ ॥

॥ हवे मूल आठ कर्मनो वध, उदय, सत्ता स्थानकनो परस्पर सवेध कहेठे. ॥

अष्ट विद् सत्त उव्वं, धएसु अठे व उदय संतंसा ॥

एग विद्दे ति विगप्पा, एग विगप्पा अवंधमि ॥ ३ ॥

अर्थ—अष्टविहसत्तउव्वंधएसु के० अष्टविध वंधक, सप्तविध वंधक अने पन्विध वंधक, ए त्रण वधकने विपे प्रत्येकें अष्टवउदयसंतंसा के० आठे कर्म प्रकृति उदय अने सत्तायें पामीयें अही त्रण जंग यथा ते देखाटे ठे प्रथम आठनो वंध, आठनो उदय, अने आठनी सत्ता, ए जांगो आयुबंध कालें अंतरमुहूर्त प्रमाण मित्यात्वथी माफीने अप्रमत्तगुणगणा लगें जाणवो. तथा सातनो वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता

ए वीजो जांगो, आयुर्वधने अजावे जघन्य अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टो ठ मासें जणो तेन्नीश सागरोपम पूर्वकोटी त्रिजागे अधिक काल प्रमाण मित्यात्वधी मांकीने नवमा गुणठाणा लगें जाणवो. तथा पद्विध वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए वीजो जांगो, सूक्ष्मसंपराय गुणठाणे जघन्य एक समय अने उत्कृष्टो अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जाणवो. तिहा मोहनीयनो वध नथी, ते माटें कद्यो तथा एगविहेतिवि-
गप्पा के० एकविध वधकें वेदनीय वांधे, तिहा त्रण जांगा होय, ते कहे ठे. एकनो वंध, सातनो उदय अने आठनी सत्ता, ए जांगो उपशांतमोह गुणठाणे जघन्य एक समय अने उत्कृष्टो अंतरमुहूर्त्त लगें पामीयें, केम के अहीं मोहनो उदय नथी, परंतु सत्ता ठे, तेमाटें तथा एकनो वध, सातनो उदय अने सातनी सत्ता, ए वीजो जांगो क्षीणमोह गुणठाणे अंतरमुहूर्त्त लगें पामीयें, केम के तिहां मोहनीयनी सत्ता पण नथी, ते माटें तथा एकनो वंध, चारनो उदय अने चारनी सत्ता, ए वीजो जांगो सयोगी केवलीने विपे पामीयें, ते घाती कर्मना अजावधी जघन्य अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टो देशूणी पूर्वकोटी वर्ष लगें होय

तथा एगविगप्पाअवधमि के० वधकपणाने अजावे चारनो उदय अने चारनी सत्ता, ए एक जांगो अयोगी गुणठाणे पामीयें, अहींआ योगने अजावे वंध न होय माटे अवधक कद्या एव सर्व मलीने मूल प्रकृतिना सात जंग थया ॥ ३ ॥

॥ हवे ए सात जग चौद जीवस्थानकें कही देखाडे ठे ॥

सत्तठ वंध अहुद, यसंत तेरस सुजीव ठाणेषु ॥

एगमि पंच जगा, दो जगा हुति केवलिणी ॥ ४ ॥

अर्थ-तेरससुजीवठाणेषु के० एक संझीपचेन्द्रियपर्याप्ता जीव वर्जिने शेष तेर जीवस्थानकने विपे वे जागा होय, ते देखाडे ठे. सत्तठवधअहुदयसत के० सातनो वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए प्रथम जांगो आयुर्वध काल विना सदा होय, तथा अष्टविध वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए वीजो जांगो आयु-
वंध कालें अंतरमुहूर्त्त लगें होय अने एगमि के० एक संझीपचेन्द्रियपर्याप्ताना जीवस्थानकें पंचजगा के० धुरला पाच जांगा होय, तिहां वे जांगा तो पहेलानी पेरें जाणवा एटले एक आयुर्वधकालें आठनो वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, वीजो आयुर्वधकाल विना सातनो वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, वीजो दशमे गुणठाणे मोह अने आयु विना ठनो वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, चौथा अग्नीआरमे गुणठाणे एक वेदनीयनो वध अने मोह विना सातनो उदय अने

आठनी सत्ता होय; पांचमो वारमे गुणठाणे एकनो वध, सातनो उदय अने सातनी सत्ता, ए पांच जागा सङ्कीर्णचेन्द्रियपर्याप्ताने गुणठाणाने जेदे होय तथा दोजगाहु-
तिकेवलिणे के० वे जांगा केवलीने होय, ते केम के तेरमे गुणठाणे एक वेदनीयनो
वध, चारनो उदय अने चारनी सत्ता, सयोगी केवलीने होय, ए प्रथम जग तथा
चौदमे गुणठाणे अयोगी केवलीने वधशून्य होय, अने चारनो उदय तथा चारनी सत्ता
होय, ए बीजो जंग जाणवो ए वे जग केवलीने होय अर्हीआं ए जाव जे मनना
अज्ञावथी केवलीने सन्नीआपंचेंद्रियथी जिन कल्या, एटले केवलीने अव्यमन होय
पण जावमन न होय, माटें संझी पण नहीं, असंझी पण नहीं, परंतु सज्ञासंझी क
हीयें, तेथी एना जांगा पण जूदा कल्या एवं सात जांगा चौद जीवस्थानकें कल्या ॥४॥

॥ हवे एहिज चौद जांगा गुणठाणे विवरीने कहे ठे. ॥

अष्टसु एग विगप्पो, ठस्सु विगुण सन्निएसु ६ विगप्पा ॥

पत्तेय पत्तेयं, बंधोदय संत कम्माणं ॥ ५ ॥

अर्थ—एक मिश्र गुणठाणं अने आठमाथी मांडीने चौदमा सुधीना सात गुणठाणां,
एवं अष्टसु के० आठ गुणठाणाने विपे एगविगप्पो के० एकेक जागो होय ते केम ?
तोके—त्रीजुं तथा आठमु अने नवमु, ए त्रण गुणठाणे आयु न बांधे, माटे सातनो वध,
आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए एकेक जागो होय, जे जणी ए त्रण गुणठाणे
आयुर्वध योग्य अध्यवसाय स्थानक नथी, तेथी आठनो वध न होय, तथा सूक्ष्मसंपराय
गुणठाणे आयु अने मोह विना ठनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए एकज
जागो होय. अगीआरमे गुणठाणे एकनो बंध, मोह विना सातनो उदय अने आठनी
सत्ता, ए एक जागो होय, तथा वारमे गुणठाणे एकनो बंध, सातनो उदय, अने सातनी
सत्ता, ए एकज जागो होय तेरमे गुणठाणे एकनो वध, चारनो उदय अने चारनी
सत्ता, ए एकज जागो होय चौदमे गुणठाणे बंध शून्य, माटें चारनो उदय अने
चारनी सत्ता, ए एकज जागो होय एवं आठ गुणठाणे एकेक जागो होय

तथा ठस्सुविगुणसन्निएसु के० मिन्यात्व, सास्वादन, अविरति, देशविरति, प्रमत्त
अने अप्रमत्त, ए ठ गुणठाणाने विपे एवी संज्ञा ६विगप्पा के० तेने विपे वे वे
विकल्प पामीयें, केम के ए ठ गुणठाणे आयुर्वध योग्य अध्यवसाय स्थानक ठे,
तेथी आयुर्वध काळें आठनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए जागो होय,
अने आयुर्वध विना सातनो वध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए बीजो जांगो
होय, एम ए ठ गुणठाणे वे वे जागा होय एम पत्तेयंपत्तेयं के० प्रत्येकं प्रत्येकं,

વંધોદયસત્કર્માણં કે० વંધ, ઉદય અને સત્તાના જાંગા અનુક્રમે ગુણગણે હોય, એટલે મૂલપ્રકૃતિ આશ્રયી વધોદય સત્તા સર્વેષ સ્વામી કહ્યા. ॥ ૫ ॥

હવે ઉત્તરપ્રકૃતિ આશ્રયી વધ, ઉદય અને સત્તા પ્રકૃતિ સ્થાનક, સર્વેષ કહીયે છે તે તિહા પ્રથમ આઠ કર્મમાહે જે કર્મની જેટલી ઉત્તર પ્રકૃતિ છે, તે કહે છે.

॥ અથોત્તરપ્રકૃતિરાશ્રિત્ય સંવેધસ્થામિત્યં માહ ॥

પંચ નવ હ્રિષિ અઠા, વીસા ચતુરો તદેવ વાયાલા ॥

હ્રિષિય પંચ ય જણિયા, પયડીઝં આણુપુવીએ ॥ ૬ ॥

અર્થ—જ્ઞાનાવરણીયની ઉત્તરપ્રકૃતિ, પચ કે० પાંચ, દર્શનાવરણીયની ઉત્તરપ્રકૃતિ, નવ કે० નવ, વેદનીયની ઉત્તરપ્રકૃતિ, હ્રિષિ કે० વે, મોહનીયની ઉત્તરપ્રકૃતિ, અઠાવીસા કે० અઠાવીશ, આયુની ઉત્તરપ્રકૃતિ, ચતુરો કે० ચાર, તદેવ કે० તથા વલી તેમજ નામની ઉત્તરપ્રકૃતિ, વાયાલા કે० વૈંતાલીશ, ગોત્રની ઉત્તરપ્રકૃતિ, હ્રિષિય કે० વે અને અતરાયની ઉત્તરપ્રકૃતિના પચય કે० પાંચ જ્ઞેદ, જણિયા કે० કહ્યા છે. પયડીઝંઆણુપુવીએ કે० એ રીતે આઠ મૂલપ્રકૃતિનાં ઉત્તર જ્ઞેદ, અનુક્રમે જાણવા તિહાં નામકર્મની વૈંતાલીશ પ્રકૃતિમધ્યે ચૌદ પિંડપ્રકૃતિના જ્ઞેદ કરતા પાંચઠ થાય. તેમધ્યે ત્રસદશક, સ્થાવરદશક તથા આઠ પ્રત્યેક પ્રકૃતિ મેલવતાં ત્રાણું થાય. તે આશ્રયી વિશેષ વિવરો પહેલા કર્મગ્રંથના વાલાવગ્રંથથી જાણવો. એ ઉત્તરપ્રકૃતિ કહી ॥ ૬ ॥

॥ હવે ઉત્તર પ્રકૃતિનો વંધ, ઉદય અને સત્તાનો સર્વેષ કહેવે ॥

વંધોદય સંતંસા, નાણાવરણં તરાઈએ પંચ ॥

વંધો ચરમે વિ ઉદય, સતંસા હુંતિ પચેવ ॥ ૭ ॥

અર્થ—વધોદયસંતંસા કે० વધ, ઉદય અને સત્તાના અશ તે નાણાવરણંતરાઈએપંચ કે० જ્ઞાનાવરણીય અને અતરાય, એ વે કર્મના પાંચ પાંચ પ્રકૃતિરૂપ સરખા છે, તે જણી વધાદિક સ્થાનકની પ્રરૂપણા પણ વેની સાથેજ કરે છે જ્ઞાનાવરણીય તથા અતરાયે પ્રત્યેક વધ, ઉદય અને સત્તારૂપ અશ સમ જાગે પાંચ પ્રકૃતિ હોય, એટલે જ્ઞાનાવરણીયનું પાંચ પ્રકૃતિનું એકજ વંધસ્થાનક હોય, એ પાંચે ધ્રુવવંધિની પ્રકૃતિ છે, માટે પાંચનો ધ્રુવવધ જાણવો તથા ઉદય પણ પાંચનો ધ્રુવ જાણવો, અને સત્તાસ્થાનક પણ પાંચનું ધ્રુવ જાણવું. એમજ અતરાયની પાંચ પ્રકૃતિ પણ ધ્રુવવધિની, ધ્રુવોદયિની તથા ધ્રુવસત્તાયે કહી છે હવે એ વે કર્મે સર્વેષ કહે છે જ્ઞાનાવરણીય વધ-કાલે પાંચનો વધ, પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા, એ એક જાંગો, એમજ અંતરાયનો

પણ એકજ જાંગો તે દશમા ગુણઠાણ લગે હોય તથા વંધોચરમેવિ કેળ આગલ જ્ઞાનાવરણીય અને અંતરાયના વધને અજ્ઞાવે પણ ઉદયસંતંસાહુતિપંચેવ કેળ પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા રૂપવીજો જાંગો અગીઆરમે અને ધારમે ગુણઠાણે જાણવો ॥૭॥

હવે દર્શનાવરણીય કર્મને વિષે ઉત્તરપ્રકૃતિ આશ્રયી વંધાદિક સ્થાનકની પ્રરૂપણને કહે છે

॥ અયોત્તર પ્રકૃતિરાશ્રિત્ય વંધસ્થાન પ્રરૂપણાર્થમાહ. ॥

વંધસ્સય સતસ્સય, પગઠ્ઠાણાઠ્ઠ તિન્નિ તુલ્લાઠ્ઠ ॥

ઉદય ઠાણાઠ્ઠ હવે, ચડ પણગ દંસણાવરણે ॥ ૮ ॥

અર્થ-દર્શનાવરણીય કર્મને વિષે વધસ્સયસતસ્સયપગઠ્ઠાણાઠ્ઠ કેળ વધપ્રકૃતિનાં સ્થાનક તથા સત્તાપ્રકૃતિનાં સ્થાનક પણ તિન્નિ કેળ ત્રણ ત્રણ તુલ્લાઠ્ઠ કેળ તુલ્ય છે, ઇટલે વધનાં સ્થાનક પણ ત્રણ છે, અને સત્તાનાં સ્થાનક પણ ત્રણ છે, માટેં તુલ્ય છે, તે કહે છે એક નવ પ્રકૃતિનું સ્થાનક, વીજી થીજી ત્રિક હીન કરતાં ઠ પ્રકૃતિનું સ્થાનક, ત્રીજી નિડા અને પ્રચલા હીન કરતા ચાર પ્રકૃતિનું સ્થાનક, એ રીતે ત્રણ સ્થાનક જાણવાં તિહા નવ પ્રકૃતિનું વધસ્થાનક પહેલે તથા વીજે ગુણઠાણે લાગે, તે અજગ્યને પહેલે ગુણઠાણે અનાદિ અનંત હોય, અને જગ્યને અનાદિ સાંત હોય, તથા સમ્યક્ત્વી જીવ મિથ્યાત્વે જાય તેની અપેક્ષાયે સાદિ સાત પણ હોય, તે જગ્ય તો અંતરમુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટો તો દેશોન અર્ધ પુજ્જલપરાવર્ત કાલ પર્યંત જાણવો તથા વીજી ઠ પ્રકૃતિનું વધ સ્થાનક, મિશ્રગુણઠાણથી અપૂર્વકરણના પ્રથમ જાગ લગે હોય, તે જગ્ય તો અંતરમુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટો તો એકસો વત્રીશ સાગરોપમ જાજેરા લગે રહે, જે જળી સમ્યક્ત્વે ઠાશઠ સાગરોપમ રહી, પઠી અંતરમુહૂર્ત મિશ્રગુણઠાણે આવી, વલ્લી ઠાશઠ સાગરોપમ સમ્યક્ત્વે રહી, તે પઠી કોડેક જીવ, મિથ્યાત્વ પડિવજે, તેવારેં નવને વધ સ્થાનકે જાય, અથવા ક્ષપકશ્રેણી પન્નિવજે, તો તે ચારને વંધસ્થાનકે જાય, તથા ચાર પ્રકૃતિનું વંધસ્થાનક નિડા પ્રચલાનો વંધવિદેદ કરી આઠમા ગુણઠાણના વીજા જાગથી માઠી દશમા ગુણઠાણ લગે હોય, તે જગ્યથી તો એક સમય હોય, જે જળી કોડેક જીવ આઠમા ગુણઠાણને વીજે જાગે ચાર પ્રકૃતિનો વધ કરી મરણ પામી દેવતા થાય, તિહા ઠ પ્રકૃતિનો વધ કરે, એ અપેક્ષાયે લેડુ, તથા ઉત્કૃષ્ટો તો અંતરમુહૂર્ત કાલ જાણવો એમ ત્રણ વંધસ્થાનક કહ્યાં. હવે ત્રણ સત્તાસ્થાનક કહે છે તિહા નવનું સત્તાસ્થાનક, અજગ્યની અપેક્ષાયે અનાદિ અનંત અને જગ્યની અપેક્ષાયે અનાદિ સાંત, એ સ્થાનક ઉપશમશ્રેણીની અપેક્ષાયે પહેલા ગુણઠાણથી માઠી અગીઆરમા ગુણઠાણ લગે હોય, અને ક્ષપકશ્રેણીની અપે-

झाये तो प्रथम गुणगणायी मांडी नवमा गुणगणाना नव जागमाहेला प्रथम जाग लगे होय तिहां वली श्रीण्छीत्रिकनो क्य करे, तेथी तेनी सत्ता टट्या पठी ठ प्रकृ-
तिनी सत्ता नवमा गुणगणाना बीजा जागथी वारमा गुणगणाना द्विचरम समय
लगे होय एनो काल अंतरमुहूर्त्तनो जाणवो. तथा वारमा गुणगणाने ठेठेले
समयें निझा प्रचलाने झयें चारना सत्तास्थानक एक समय लगे होय

तथा उदयगणाश् के० उदय स्थानक चउपण्ण के० चारनु तथा पांचनु, ए डुवे
के० वे, दंसणावरणे के० दर्शनावरणीय कर्मने विपे होय; तिहां चहु, अचहु, अवधि
अने केवलदर्शनावरणीय, ए चार प्रकृति ध्रुवोदयी ठे ते जणी ए चारनो उदय,
सदा होय, माटे एक चारनु उदयस्थानक मिथ्यात्वथी मांकीने क्षीणमोहना ठेठेडा लगे
होय, अने ए चार सायें जेवारे पांचमी एक निझानो उदय होय, तेवारे पांचनु उद-
यस्थानक बीजु जाणवु जे जणी पाच निझा अध्रुवोदयी ठे ते माटे उदयविरोधी ठे,
तेथी ए पाच निझामांथी एक कालें एक निझाने उदयें बीजी निझानो उदय न
होय, तेमाटे जेवारे निझानो उदय न होय तेवारे चहुदर्शनावरणादिक चारनोज
उदय होय, अने जेवारे निझानो उदय होय तेवारे पाचनो उदय सायें होय, माटें
पांचनु, अने चारनु, ए वे उदयस्थानक कहां एम बीजा दर्शनावरणीयकर्मना वधोदय
सत्तास्थानक कहा ॥ इति ॥ ८ ॥

॥ हवे ए दर्शनावरणीयना वधस्थानकादिकनो संवेध, गुणगणे कहे ठे ॥

बीयावरणे नव व, धएसु चउ पंच उदय नव संता ॥

उच्चउ वधे चेंव, चउ वंधुदए ठ लंसाय ॥ ९ ॥

अर्थ-बीयावरणे के० बीजा दर्शनावरणीयने विपे नववधएसु के० नवनु वध-
स्थानक, मिथ्यात्वं अने सास्वादन, ए वे गुणगणाने विपे होय. तिहां चउपंचउदय
के० चारनु अने पांचनु, ए वे उदयनां स्थानक होय तेमाडे चहुदर्शनावरणादिक
चारने उदये चारनु उदयस्थानक होय, अने पाच निझामाहेली एक कालें एक
निझाने उदयें पाच प्रकृतिनु उदयस्थानक होय, अने ए वेहु जागे नवसंता के०
सत्तानु स्थानक तो नव प्रकृतिनुज होय, एटले नवनो वध, चारनो उदय अने न-
वनी सत्ता, ए एक जागो तथा नवनो वध, पाचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए बीजो
जागो ए वे जागा पहेले तथा बीजे गुणगणे लाजे ए बीजा जागामा एक कालें
पाच निझामाहेली एकेकी निझानो उदय होय, ते एकेकी निझानु नाम लक्ष्ने कही-
ये, तेवारे एक जागामा पाच जागा थाय

एमज उच्चउवधेचेवं के० निश्चेष्टी ठने वंधे तथा चारने वधे पण वेवे जांगा होय, ते कहे ठे तिहां ठनो वंध, चारनो उदय अने नवनी सत्ता, ए प्रथम जांगो तथा ठनो वंध, पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए वीजो जांगो एवं वे जांगा, त्रीजो, चाथो, पांचमो, ठनो, सातमो अने आठमा गुणगणाना प्रथम जाग लगे होय, जे जणी त्रीजा गुणगणा यकी थीणद्धित्रिक टालीने वाकी ठ प्रकृतिनो वध होय, तथा उदय तो चारनो ध्रुव होय, अथवा जेवारे निझानो उदय होय, तेवारे पांच प्रकृतिनो उदय पूर्वली पेरें होय, अने सत्ता तो नवनीज होय कृपक साधुने आठमाना प्रथम जागे ठनो वंध, चारनो उदय अने ठनी सत्ता, ए एकज जांगो पामीयें, जे जणी तेने अतिवि-
शुद्धपणे करी कोशपण निझानो उदय न होय यष्टुक सत्कर्मग्रंथे “निदाहुगस्त उदउं, खीणखवगे परिवद्यए” ए वचनशी पाचनो उदय न होय, तथा कोशएक आचार्य, वारमा गुणगणा लगे निझानो उदय मानीने कृपकने पण निझानो उदय कहे ठे पण ते कम्मपयनीनी साथें विरुद्ध ठे तेथी अहीं विवदयो नथी

एमज चारने वधे पण वे जागा जाणवा, एटले पाच निझा विना चारनो वंध, चारनो उदय अने नवनी सत्ता तथा जेवारे निझा अथवा प्रचला, ए वेमांहेली एकनो उदय होय तेवारे चारनो वध, पाचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए वे जांगा आठमाना वीजा जागशी मांडीने अगीआरमा गुणगणां लगे उपशमश्रेणीये होय, अने कृपक-
ने तो निझाना अजाव जणी पूर्वली पेरें एक जांगोज जाणवो

तथा चउवंधुदएठलंसाय के० चारने वधे नवमा गुणगणाना वीजा जागशी थीणद्धित्रिक नवमाना प्रथम जागें क्षेपवे तेवारे ठनी सत्ता होय, अहींआ अंश शब्दें सत्ता कहीयें “असइति सतंकम्मं जन्नइ” एम चूर्णीवचनशी जाणवुं. तेवारे चारनो उदय अने ठनी सत्ता होय, ए जांगो दशमा गुणगणाना ठेव्हा समय लगे कृपकने होय एम चारने वधे त्रण जांगा थया ॥ ए ॥

उवरय वंधे चउपण, नवस चउरुदय ठ चउसंता ॥

वेयणियाउ अ गोए, विज्ज मीह परं वुठं ॥ २० ॥

अर्थ—हवे उवरयवधे के० वध विरमे थके अगीआरमे गुणगणे चउपणनवंस के० चारनो उदय अने नवनी सत्ता तथा पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए वे जांगा पामीये, जे जणी उपशांतमोहने निझानो उदय सजवे ठे, तेथी पांचनो उदय पण लाजे अहींआं पण नवंस शब्दे नवनी सत्ता जाणवी तथा वारमे गुणगणे ठेहेला समयना आगला समय लगे चउरुदयठचउसंता के० चारनो उदय अने ठनी सत्ता, ए जांगो होय, अने ठेहेले समयें तो चारनो उदय तथा चारनी सत्ता, ए जांगो

હોય કેમકે દ્વિચરમસમયે નિઝા અને પ્રચલાનો ક્ય કરે, તેથી ચારની સત્તા હોય એમ અગ્નીશ્વાર જાંગા દર્શનાવરણીય કર્મના હોય અને રૂપક ક્ષીણમોહને વિષે જે નિઝાનો ઉદય માને છે, તેને મતે ચારનો વધ, પાંચનો ઉદય અને ઠની સત્તા, એ જાગો નવમે અને દશમે ગુણઠાણે રૂપકને હોય, અને વધને અઞ્જાવે પાંચનો ઉદય, ઠની સત્તા, એ જાંગો ક્ષીણમોહે દ્વિચરમ સમય લગે હોય. એમ એ બે જાંગા વધે તેવારેં તેર જાંગા હોય તે વલી જિદાં જેટલી નિઝા હોય તિદાં તેટલી નિઝાનું પ્રયક્ નામ લક્ષ કહીયેં તેવારેં પચ્ચીશ જાંગા થાય

હવે વેદનીય, આયુ અને ગોત્ર, એ ત્રણ કર્મને વિષે સવેધ દેલાહે છે વેયણિ યાજ્ઞશ્વોષ કેળે વેદનીય, આયુ અને ગોત્ર, એ ત્રણ કર્મને વિષે યથાગમ પટલે જેમ શાસ્ત્ર જાપાદિકે કહ્યું છે, તેમ વધાદિક સ્થાનક સવેધ વિજ્ઞાને કેળે વહેંચીયેં તિદાં વેદનીયકર્મે શાતા અથવા અશાતા, એ વેમાંહેલી એકનોજ વંધ થાય, જે જાણી એ વે પ્રકૃતિ વંધે તથા ઉદયે વિરોધિની છે તે મારેં એક વધાતાં વીજીનો વંધ ન હોય, મારેં વધેં એક સ્થાનક હોય તેમ ઉદય સ્થાનક પણ શાતા અથવા અશાતા, એ વેમાંહેથી એક-નુંજ હોય, અને સત્તાસ્થાનક વેનુ તથા એકનું, એવં વેદુ હોય હવે એના જાગા કહીયેં ટેયે અશાતાનો વધ, અશાતાનો ઉદય અને શાતા, અશાતા વેદુની સત્તા, એ એક જાંગો, તથા અશાતાનો વંધ, શાતાનો ઉદય અને શાતા, અશાતા, એ વેની સત્તા, એ વીજો જાગો એ બે જાંગા મિથ્યાત્વ ગુણઠાણથી માંઢીને પ્રમત્તગુણઠાણ લગે હોય, તેવાર પઠી અશાતાનો વધ વેદાય, મારેં એક શાતાનો વધ, અશાતાનો ઉદય અને શાતા, અશાતા, એ વેની સત્તા, એ પ્રથમ જાગો, તથા વીજો શાતાનો વધ, શાતાનો ઉદય અને શાતા, અશાતા, એ વેની સત્તા, એ બે જાંગા, મિથ્યાત્વથી માંઢીને સયોગી કેવલી લગે હોય, તેવાર પઠી વધને અઞ્જાવેં શાતાનો ઉદય અને વેદુની સત્તા તથા અશાતાનો ઉદય અને વેદુની સત્તા, એ બે જાંગા, અયોગીને દ્વિચરમ સમય લગે હોય, તેવાર પઠી વધોતેર પ્રકૃતિમધ્યે જેણે અશાતાનો ક્ય કર્યો તેને શાતાનો ઉદય અને શાતાની સત્તા, એ જાગો અયોગી ગુણઠાણને ઠેઠેલે સમયેં હોય, અને જેણે શાતાનો ક્ય કર્યો, તેને અશાતાનો ઉદય અને અશાતાની સત્તા, એ જાગો અયોગીને ઠેઠેલે સમયેં હોય એ બે જાંગા એકેક સમયના જાણવા એ સર્વ મલીને વેદનીય કર્મના આજ જાગા કહ્યા

હવે આયુ કર્મના જાગા કહે છે આયુને વિષે સામાન્યેં એક વંધસ્થાનક હોય કેમ કે ચારે ગતિના આયુર્વર્ષેં તથા ઉદયે વિરોધી છે, તેમારેં એક વેલાયેં વે આયુનો પપ તથા ઉદય ન હોય, અને સત્તાસ્થાનક એક તથા વે હોય, તે કેવી રીતે ? તો કે-

जिहां लगे परजवतु आयु बांध्युं न होय, तिहां लगे एकज आयु वत्तें ठे, तेनीज सत्ता जाणवी अने परजवायु वधकालें तथा बांध्या पठी मरण समय पर्यंत वे आयुनी सत्ता होय, तेवारें एक तो जे गतिमा वत्तें ठे तेनो उदय ठे तेनी सत्ता होय, अने बीजो परजवायु बांधे तेनी सत्ता होय, ए वे सत्ता स्थानक जाणवां

हवे संवेध कहीयें ठेये तिहां प्रथम आउखानी त्रण अवस्था कहीये ठेये. पहेली परजवायुवधना समयची जे प्रथम ते पूर्वावस्था, बीजी परजवायुवंधकालें वंधावस्था, त्रीजी परजवायु बांध्या पठीनी परावस्था, तिहा नरकायुनो उदय, नरकायुनी सत्ता, ए जांगो नारकीने परजवना आयुवधकालथकी पहेली अवस्थायें वंधने अज्ञावें प्रथमना चार गुणठाणे होय, तथा जे वर्तमाने नारकी ठे अने आगळे जवें तिर्यच थाशे तेने परजवायुवधकालें तिर्यचायुनो वध, नरकायुनो उदय अने तिर्यगायु तथा नरकायु, ए वेनी सत्ता, ए जांगो मिथ्यात्व तथा सास्त्रादन, ए वे गुणठाणे होय, तेमज जे नारकी, आगळे जवें मनुष्य थाशे तेने आयुर्वध कालावस्थायें मनुष्यायुनो वध, नरकायुनो उदय तथा मनुष्यायु अने नरकायु, ए वेनी सत्ता, ए जांगो पहेले, बीजे अने चोथे, ए त्रण गुणठाणे होय एम ए नारकीने ए वे आयुनोज वध ठे, पण देवता अने नारकीना आयुनो वंध नथी यदुक्त “देवनारगेषु नउवव-ज्जति” ए वचनथी जाणवु. तथा परजवायु बांध्या पठी उत्तरावस्थायें वधशून्य वे जांगा होय, ते कहे ठे एक नरकायुनो उदय अने नरक तथा तिर्यगायुनी सत्ता, बीजो नरकायुनो उदय अने नरक तथा मनुष्यायुनी सत्ता, एम वे जांगा चारे गुणठाणे होय ए रीतें नरकगति मध्ये आयु कर्मना पाच जांगा लाजे, तेमज देवगतिने विपे पण एज पाच जांगा कहेवा, पण एटलुं विशेष जे नरकायुने ठामें देवायु कहेवु एवं नरक तथा देव, ए वे गतिना दश जांगा थया

हवे तिर्यच तथा मनुष्यगतिने विपे आयु आश्री प्रत्येकें नव नव जांगा उपजे, ते लखीये ठेयें तिहां पण त्रण अवस्था पूर्वली पेरें जाणवी, तेमध्ये तिर्यचने विपे परजवायु वधथकी पूर्वे वंधने अज्ञावे तिर्यगायुनो उदय अने तिर्यगायुनी सत्ता, ए जांगो पांच गुणठाणां पर्यंत लाजे, अने मनुष्यने मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायुनी सत्ता, ए जांगो चौदे गुणठाणे लाजे, अने परजवायुवंधकालावस्थायें तिर्यच तथा मनुष्यने प्रत्येकें चार चार जांगा उपजे, ते कहीये ठेये. जे तिर्यच मरीने तिर्यच थाशे तेने तिर्यगायुनो वंध, तिर्यगायुनो उदय तथा वे तिर्यगायुनी सत्ता होय, केमके एक तिर्यगायु बांधे ठे अने बीजो जोगवे ठे माटें वेनी सत्ता कही, ए जांगो प्रथमनां वे गुणठाणा लगे होय, जे जणी आगळा गुणठाणे तिर्यगायुनो वधज नथी, तेजणी वे गुण-

गणां कक्षां, अने जे तिर्यच मरी मनुष्य थाशे तेने मनुष्यायुनो वध, तिर्यगायुनो उदय अने मनुष्यायु तथा तिर्यगायु, ए वेनी सत्ता जाणवी ए जांगो पण पढ़ेले अने वीजे ए वे गुणगणे पामीयें, तथा जे तिर्यच मरी देव थाशे, तेने देवायुनो वध, तिर्यगायुनो उदय अने देवायु तथा तिर्यगायु, ए वेनी सत्ता, ए जांगो एक मिश्रगुणगणा विना देशविरति गुणगणा लगे चार गुणगणे पामीयें तथा जे तिर्यच मरीने नरकें जाशे तेने नरकायुनो वध, तिर्यगायुनो उदय अने तिर्यगायु तथा नरकायु ए वेनी सत्ता, ए जांगो मिथ्यात्वीने होय ए चार जागा आयुर्वधकालावस्थायें तिर्यचने होय हवे आयुर्वध करी रक्षा पठी पाठली उत्तरावस्थायें वधशून्य चार जांगा होय, ते देखाडे ठे एक तिर्यगायुनो उदय अने वे तिर्यगायुनी सत्ता, वीजो तिर्यगायुनो उदय अने तिर्यगायु तथा मनुष्यायु, ए वेनी सत्ता, वीजो तिर्यगायुनो उदय अने तिर्यगायु, देवायु, ए वेनी सत्ता, चोथो तिर्यगायु, नो उदय अने तिर्यगायुनरकायु, ए वेनी सत्ता, ए चार जागा होय, तेमध्ये जेणे आयुर्वधकालावस्थायें जे गतिनु आयु वाध्युं होय, तेने उत्तरावस्थायें वधशून्य जांगो जाणवो एटले नव जागा तिर्यचनी गतिथी उपजे

तेम मनुष्यने पण नव जागा जाणवा, परंतु एटलु विशेष जे परजवायुवधावस्था-कालें जे मनुष्य मनुष्यायु वाधे, तेने मनुष्यायुवध, मनुष्यायुदय अने वे मनुष्यायुनी सत्ता, तेमां एक मनुष्यायु तो जोगवे ठे ते अने वीजो वाधे ते, एम वेहुनी सत्ता होय, तथा जे मनुष्य तिर्यगायु वाधे तेने तिर्यगायुनो वध, मनुष्यायुनो उदय अने तिर्यगायु तथा मनुष्यायु, ए वेहुनी सत्ता, ए जांगो होय ए वे जागा मिथ्यात्व तथा साखादन, ए वे गुणगणे लाजे, जे जणी मनुष्य तथा तिर्यच सम्यक्स्वी यका देवायु वाधे, पण वीजु आयु न वाधे, तेमाटें चोथे गुणगणे ए जागा न होय तथा जे मनुष्य देवायु वाधे, तेने देवायुनो वध, मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्य तथा देवायु, ए वेनी सत्ता, ए जांगो एक मिश्रगुणगणा विना अप्रमत्त गुणगणा लगे ठ गुणगणे पामीयें, तथा जे मनुष्य, नरकायु वाधे तेने नरकायुनो वध, मनुष्यायुनो उदय तथा मनुष्य अने नरकायु ए वेनी सत्ता, ए जांगो मिथ्यात्वगुणगणे लाजे ए चार आयुर्वधकालावस्थाना जांगा जाणवा हवे आयुर्वध काल पठी आगले यथानुक्रमे उत्तरावस्थायें ए चार जांगा वधशून्य कहेवा, ते कहे ठे एक मनुष्यायुनो उदय, तथा वे मनुष्यायुनी सत्ता, वीजो मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्य तिर्यगायुनी सत्ता, वीजो मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायु तथा नरकायुनी सत्ता, ए त्रण जागा मिथ्यात्वथी अप्रमत्तगुणगणा पर्यंत लाजे चोथो मनुष्यायुनो उदय अने देव तथा मनुष्यायुनी सत्ता, ए जांगो अग्नीधारमा गुणगणा पर्यंत लाजे केम के देवायु वाध्या पठी वली श्रेणी पण

आरंजी होय, पण वीजां त्रण आयु बांध्या पठी श्रेणी आरंजे नहीं, तेमाटे वीजा त्रण जांगा, अप्रमत्तगुणगणा लगे कह्या, तथा मनुष्यने विपे परजवायु बांधयकी पूर्वे मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायुनी सत्ता, ए जांगो प्रथम तिर्यचना जांगानी साथें कहेलो ठे एवं नव जांगा मनुष्यगतिने विपे आयुना कह्या, शरवाले अष्टावीश जांगा आयुःकर्मने सवेधे थाय.

हवे गोत्रकर्मने विपे सामान्यें एकनो वध तथा एकनो उदय होय, जे जणी उच्चैर्गोत्र तथा नीचैर्गोत्र, ए वेहु प्रकृति उदय तथा वधे विरोधिनी ठे ते जणी वेहुनो उदय तथा वध साथें न होय, एकेकीनो जूदो जूदो वध तथा उदय होय, तेशी एकज प्रकृतिनु वधस्थानक तथा एकज प्रकृतिनु उदयस्थानक होय, अने सत्तास्थानक तो एक प्रकृतिनु तथा वे प्रकृतिनु, एवं वेहु होय, ते कहे ठे जेवारें तेउ अने वाउकायमाहे रहेतो थको जीव उच्चैर्गोत्र उवेलीने सत्ताथी टाळे, तेवारें तेउ वाउ मध्यें तथा तिहांथी मरी वीजा अवतारमां आवीने जिहा लगे फरी उच्चैर्गोत्र न बांधे, तिहां लगे एक नीचैर्गोत्रनी सत्ता जाणवी, तथा वीजुं अयोगीगुणगणाना चरम समये एक उच्चैर्गोत्रनु सत्तास्थानक होय, एम वे प्रकारनु एकेक प्रकृतिनु सत्तास्थानक पहेलुं जाणतु अने वीजुं तो वे प्रकृतिनी सत्तारूप सत्तास्थानक जाणतु

हवे गोत्रकर्मने विपे संवेध कहीयें ठेयें एक नीचैर्गोत्रनो वध, नीचैर्गोत्रनो उदय अने नीचैर्गोत्रनी सत्ता, ए जांगो तेउकाय अने वायुकाय मध्यें उच्चैर्गोत्र उवेल्या पठी होय. तथा नीचैर्गोत्रनो वध, नीचैर्गोत्रनो उदय अने उच्च तथा नीचगोत्रनी सत्ता ए एक जंग, तथा नीचैर्गोत्रनो वध, उच्चैर्गोत्रनो उदय अने उच्च तथा नीच, ए वेहुनी सत्ता, ए वे जागा मिथ्यात्व तथा सास्त्रादन, ए वे गुणगणे होय, केमके आगळे गुणगणे नीचैर्गोत्रनो बांध नथी, तेजणी तिहां न होय, तथा उच्चैर्गोत्रनो वध, नीचैर्गोत्रनो उदय अने वेहु गोत्रनी सत्ता, ए जांगो मिथ्यात्वथी मांकीने देशविरति गुणगणा लगे होय, केमके आगळे गुणगणे नीचैर्गोत्रनो उदय नथी, ते जणी न होय, तथा उच्चनो वध, उच्चैर्गोत्रनो उदय अने वेहुनी सत्ता, ए जांगो दशमा गुणगणा लगे होय आगळे गुणगणे गोत्रवधना अज्ञावथी ए जांगो न होय, तथा उच्चैर्गोत्रनो उदय अने उच्चैर्गोत्र तथा नीचैर्गोत्र, ए वेहुनी सत्तानो जांगो अयोगीव्यारमा गुणगणाथी मांकीने चौदमा गुणगणाना द्विचरम समय लगे होय, तथा उच्चैर्गोत्रनो उदय अने उच्चैर्गोत्रनी सत्ता, ए जांगो अयोगी गुणगणाना ठेहेला समयने विपे होय एम सात जांगा गोत्र कर्मना संवेधें होय. ए रीतें वेदनीय, आयु अने

गोत्रकर्मने विपे सवेध कहीने पठी मोहंपरंजुं के० मोहनीयकर्मना बंधादिक स्थानक आगले कहीशुं ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ १० ॥

॥ हवे ए त्रण कर्मना जगा गाथाये करी कहे ठे. ॥

गोत्रम्मि सत्त जगा, अष्ठय जगा, द्वंति वेयणिए ॥

पण नव नव पण जंगा, आठ चउक्रेवि कमसोउ ॥ ११ ॥

अर्थ—गोत्रम्मिसत्तजगा के० गोत्रकर्मने विपे सात जंगा जाणवा अने वेय-
णिए के० वेदनीयकर्मने विपे अष्ठयजंगाद्वंति के० आठ जगा होय, तथा पण के०
पांच, नव के० नव, वली नव के० नव, पण के० पांच, ए चार प्रकारें मलीने
अष्टावीश जगा के० जंगा ते आठचउक्रेवि के० नरकादि चार आयुखाने विपे कमसोउ
के० अनुरुमें होय ॥ ११ ॥

॥ हवे मोहनीयकर्मनां बंधादिक स्थानक कहे ठे. ॥

वावीस इक्कीसा, सत्तरस तेरसे व नव पच ॥

चउ तिग डुगचं इक, बधछाणाणि मोहस्स ॥ १२ ॥

अर्थ—एक वावीशनु बंधस्थानक, बीजु एकवीशनु बधस्थानक, बीजुं सत्तरनुं
बंधस्थानक, चोशुं तेरनुं बंधस्थानक, पांचमु नवनुं बधस्थानक, ठहु पांचनुं बंधस्था-
नक, सातमु चारनुं बधस्थानक, आठमु त्रणनुं बधस्थानक, नवमु वे प्रकृतिनुं बंध-
स्थानक अने दशमु इक के० एक प्रकृतिनुं बंधस्थानक, ए बधछाणाणि मोहस्स के०
प्रकृतिबधकरूप दश बधना म्यानक मोहनीयकर्मना जाणवा

तिहां प्रथम वावीश प्रकृतिनुं बधस्थानक केम होय ? ते कहीये ठेये मोहनीयनी
अष्टावीश प्रकृति ठे, तेमांहे सम्पस्व अने मिश्र, ए वे मोहनीय बंध योग्य नथी,
तेमाटे वाकी ठवीश बध योग्य रही तेमांथी पण त्रण वेद मध्ये एक समये एकज
वेदनो बध होय, ए विरोधिनी प्रकृति जणी बीजा वे वेदनो बंध न होय, तेमाटे
वाकी चोवीश रही, तेमांथी पण हास्य अने रतिनो जेवारे बध होय, तेवारें एनी
विरोधिनी शोक अने अरतिनो बध न होय, अने जेवारें शोक अने अरति बंधाय
तेवारें हास्य अने रति, ए वे प्रकृति न बंधाय, तेथी ए चार प्रकृतिमध्ये एक समयें
वेज बंधाय, वाकीनी वे बीजा न बंधाय, तेमाटे ए वे कहानतां शेष मोहनीयनी
एक समयें उल्लुछी तो वावीश प्रकृति बंधाय, पण अधिक न बंधाय, ए वावीश
प्रकृतिना बधनुं स्थानक, मिथ्यात्वगुणवाणे होय ते अजयनी अपेक्षाये अनादिअ-
नन जागे होय, तथा जयनी अपेक्षाये अनादिसात तथा सादिसांत, ए वे जागे

होय तथा ए वावीश प्रकृतिमाहेथी जेवारें मिथ्यात्वमोहनीय न वधाय तेवारे वीजुं एकवीश प्रकृतिनु वधस्थानक साखादन गुणठाणे जघन्य तो एक समय अने उत्कृष्टथी तो ठ आवलिका प्रमाण होय अर्हीआं यद्यपि नपुंसकवेदनो पण वध नथी, तथापि ते स्थानकें स्त्रीवेद अथवा पुरुषवेदनो बंध ठे तेथी वेदशून्य न होय तथा ते वावीश प्रकृति माहेथी अनंतानुवधीआ क्रोधाधिक चार तथा मिथ्यात्वमोहनीय, ए पांच प्रकृति जेवारे न वंघाय, तेवारें मिश्र तथा अविरति गुणठाणे सत्तर प्रकृतिनु वधस्थानक जघन्य अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी तेत्रीश सागरोपम जाजेरा लगे होय, जे जणी अनुत्तर सुर चवीने देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुं ज्यां लगे न पन्निजे, तिहां जगें तेने सत्तर प्रकृतिनोज बंध होय

ते सत्तरमाहेथी जेवारें अप्रत्याख्यानावरण चार न वाघें, तेवारे देशविरति गुणठाणे तेर प्रकृतिनु वंधस्थानक जाणवु तेमांहेथकी वली प्रत्याख्यानावरणीय चार न वाघे तेवारें प्रमत्त, अप्रमत्त अने अपूर्वकरण गुणठाणा लगे नव प्रकृतिनु वंधस्थानक जाणवुं अर्हीआं जोपण सातमे तथा आठमे गुणठाणे शोक अने अरतिनो वध नथी तोपण ते स्थानकें हास्य अने रतिनो वध ठे ते जणी संज्वलन चार, हास्य, रति, जय, जुगुप्सा अने पुरुषवेद, ए नव प्रकृतिनु वधस्थानक होय तेरनु तथा नवतु, ए वे वंधस्थानक जघन्य तो अंतरमुहूर्त्त पर्यंत होय, अने उत्कृष्टां तो देशे ऊणी पूर्वकोमी लगे होय, तेमांहेथी हास्य, रति, जय अने जुगुप्सा, ए चार प्रकृतिनो अपूर्वकरणना ठेहेले जागे वधविधेद यथापठी अनिवृत्तिगुणठाणाना पांच जाग मध्ये प-हेले जागे पांच प्रकृतिनु वधस्थानक होय तेमाहेथी पुरुषवेदनो वंधछेद करी वीजे जागे चारनु वंधस्थानक होय, तेमाहेथी संज्वलनक्रोधनो वंध छेदे तेवारें त्रीजे जागें त्रणुं वंधस्थानक होय तेमांथी संज्वलन माननो वध छेदे तेवारें चोथे जागें वेनु वंधस्थानक रहे, तेमांथी संज्वलनमायानो वंध छेदे तेवारें पांचमे जागें एक संज्वलना लोचनु वंधस्थानक होय अर्हीआ ए गुणठाणे पांच वधस्थानक आय, तेनो काल जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट तो अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जाणवो ए मोहनीयकर्मनां दश वधस्थानक कहां ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ १२ ॥

॥ हवे मोहनीयकर्मना नव, उदयस्थानक कहे ठे ॥

एग च दोव चउरो, एत्तो एगाहिआ दसुकोसा ॥

उहेण मोहणिजे, उदए ठाणाणि नव हुति ॥ १३ ॥

१ अर्थ-उहेणमोहणिजे के० उधे एटले सामान्यें मोहनीयकर्मने विपे उदएठा-

आणिनवहुति के० उदयनां स्थानक नव होय, ते कहे ठे एगंच के० एक प्रकृतिनुं उदयस्थानक, दोव के० वे प्रकृतिनुं उदयस्थानक, चउरो के० चार प्रकृतिनुं उदयस्थानक, एत्तोएगाहिआदसुकोसा के० अहींआंधी आगल एकेक प्रकृति अधिक उल्हाटा दश लगे करीयें एटले पांचनुं उदयस्थानक, ठनु उदयस्थानक, सातनुं उदयस्थानक, आठनु उदयस्थानक, नवनु उदयस्थानक, अने दशनुं उदयस्थानक, ए नव उदयस्थानक पश्चानुपूर्वीयें देखानीयें ठैयें

तिहां संज्वलनगी चोकनीमध्यें एकने उदयें प्रथम एकनुं उदयस्थानक, एक पुरुषवेद अने चार संज्वलन कपायमाहेलो कोइएक कपाय, ए वे प्रकृतिने उदयें वीजुं वेनुं उदयस्थानक, पुवेद अने संज्वलनो एक कपाय तथा हास्य अने रति, ए चार प्रकृतिने उदयें त्रीजु चारनुं उदयस्थानक ए चारनी साथें जयमोहनीय लेता पाच प्रकृतिने उदयें चोथु, पाचनु उदयस्थानक, ते मध्यें जुगुप्तानो उदय वधारीयें, तेवारें ठ प्रकृतिने उदयें पाचमु, ठनु उदयस्थानक, तेमाहे वली चार प्रत्याख्यानीआ कपायमाहेलो गमे ते एक कपाय द्वेपवीयें, तेवारें सात प्रकृतिने उदयें ठहु, सातनुं उदयस्थानक, तेमाहे वली अप्रत्याख्यानीआ क्रोधादि चार माहेथी एकनो उदय द्वेपवीयें, तेवारें आठ प्रकृतिने उदयें सातमु, आठनुं उदयस्थानक तेमाहे वली अनं-तानुबंधीआ चार कपायमाहेलो एक कपाय द्वेपवीये, तेवारें नव प्रकृतिने उदयें आठमु, नवनु उदयस्थानक तेमाहे वली मिथ्यात्वमोहनीयनो उदय वधारीयें, तेवारें दश प्रकृतिने उदयें नवमु, दशनु उदयस्थानक जाणवु एटले सामान्यपणे उदयस्थानकनु विवेचन करु, विशेषथी सूत्रकार पोतेज आगल कहेसे, तेथी अहींआं विशेष करयु नथी ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ १३ ॥

॥ हवे मोहनीय कर्मना पदर सत्तानां स्थानक कहे ठे ॥

अठय सत्तय ठ चउ, तिग डग एगाहिआ जवे वीसा ॥

तेरस वारिकारस, इत्तो पचाइ एगूणा ॥ १४ ॥

अर्थ- आठ, सात, ठ, चार, त्रण, वे अने एक, ए सर्वने एगाहिआजवेवीसा के० वीशे अधिक करवा, तेवारें अष्टावीश, सत्तावीश, ठवीश, चोवीश, त्रेवीश, चावीश, एकत्रीश अने तेरसवारिकारस के० तेर, वार, अग्नीआर, इत्तोपचाइएगूणा के० अहींयाथी आगले पाच मानीने तेमाथी एकेक ऊणो करीये एटले पाच, चार, त्रण, वे अने एक, ए रीतें मोहनीयकर्मने विषे सर्व मळी पदर सत्तास्थानक होय ते विवरीने लखीयें ठेये

सर्व मोहनीय प्रकृतिनी सत्ताये अष्टावीशनु सत्तास्थानक, ते सम्यक्त्व पामीने पड्या होय, तेने होय, तेमांहेथी सम्यक्त्वमोहनीय उवेळ्या पठी सत्तावीशनु सत्तास्थानक, तेमांहेथी वली मिश्रमोहनीय उवेळे ठवीशनु सत्तास्थानक, तथा अनादि मिथ्यात्वांने पण एज स्थानक होय. वली ते पूर्वोक्त अष्टावीशनी सत्तावालो जेवारे चार अनंतानुवधीआ खपावे, तेवारें तेने चोवीश प्रकृतिनु सत्तास्थानक होय, तेमांहेथी मिथ्यात्व खपावे, तेवारे त्रेवीशनु सत्तास्थानक, तेमांथी मिश्रमोहनीय खपावे, तेवारें वावीशनु सत्तास्थानक, तेमांहेथी सम्यक्त्वमोहनीय खपावे, तेवारें एकवीशनु सत्तास्थानक, ए एकवीशनु स्थानक द्वायिक सम्यक्दृष्टिने होय हवे ए आगळां स्थानक द्वापकने होय, ते कहे ठे. तेमांहेथी अप्रत्याख्यानीआ चार अने प्रत्याख्यानीआ चार, एवं आठ प्रकृति खपावे थके अनिवृत्तिकरण गुणगणाने त्रीजे जागें तेर प्रकृतिनु सत्तास्थानक होय, तेमांहेथी नपुंसकवेदने द्ये चोथे जागे वारनु सत्तास्थानक, तेमांथी स्त्रीवेदने द्ये पांचमे जागें अग्नीश्वरानु सत्तास्थानक, तेमांथी हास्यादिक ठ प्रकृतिने द्ये ठे जागें पांचनु सत्तास्थानक होय तेमांथी पुरुषवेदने द्ये सातमे जागे चारनु सत्तास्थानक, तेमांथी सज्ज्वलन क्रोधने द्ये आठमे जागे व्रणनु सत्तास्थानक, तेमांथी संज्वलनना मानने द्ये नवमे जागे वेनु सत्तास्थानक, तेमांथी संज्वलनी मायाने द्ये सूक्ष्म सपरायें एक सज्ज्वलन लोचनु सत्तास्थानक जाणु ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ १४ ॥

संतस्स पयडिठाणा, णि ताणि मोहस्स हुंति पन्नरस ॥

बंधोदय सते पुण, जग विगप्पे बहू जाण ॥ १५ ॥

अर्थ—संतस्सपयडिठाणाणिताणि के० ए सत्तानी प्रकृतिनां स्थानक ते मोहस्स के० मोहनीयकर्मनी प्रकृतिनां हुंतिपन्नरस के० पदर होय पुण के० वली बंधोदयसते के० ए बंध, उदय अने सत्तास्थानकने विपे प्रत्येकें संवेधें करीने जंगविगप्पेबहूजाण के० मोहनीयकर्मना जांगाना जेद घणा निपजे, ते घणा जांगा हुं कहुं ते मने कहेतां थका तु सम्यक् प्रकारें जाण एम शिष्य प्रत्ये आमंत्रण करीने गुरु कहे ठे के हे शिष्य। तु सांजल ॥ इति ॥ १५ ॥

॥अथ मोहनीयबंधस्थानेषु यथासज्जवत्वेन जंगानाह ॥ तिहां हवे प्रथम मोहनीयकर्मना बंधस्थानकने विपे यथासज्जवपणे जागा उपजे, ते कहे ठे ॥

ठ द्वावीसे चउ इग, वीसे सत्तरस तेरसे दोदो ॥

नवबंधगे वि डुणिउं, इक्कि अउं पर जगा ॥ १६ ॥

अर्थ—ठद्वावीसे के० वावीश प्रकृतिने बंधे ठ जांगा उपजे, ते आवी रीते के—एक

मिथ्यात्व, शोक कपाय, व्रण वेदमाहेलो एक वेद, हास्य अने रति अथवा शोक अने अरति ए वे युगलमाहेलुं एक युगल तथा जय अने जुगुप्सा, ए वाचीशने वंधें ठ जांगा थाय, ते देखाडे ठे एक हास्य अने रति वांधतां वाचीशनो वंध करे, ए प्रथम जांगो, वीजो तेमज हास्य अने रतिने स्थानकें शोक अने अरति वांधे, तेवार् वीजो जांगो ए वे जांगा थया, ते वे जांगा पुरुषवेद वध साथे गणवा वली तेमज स्त्रीवेदबंध साथे पण वे जांगा तेज खेवाय, तथा तेमज नपुसकवेद वध साथें पण एज वे जांगा लक्ष्ये एम व्रण वेदने वे वे गुणा करतां ठ जांगा थाय

तथा चउद्गवीसे के० एकवीश प्रकृतिने वंधें चार जांगा होय, ते कहे ठे. ते पूर्वोक्त वाचीशना वधमाहेथी एक मिथ्यात्वनो वध हीन करीयें, तेवार् एकवीशनो वध थाय, पण एटलु विशेष जे अर्हीथां नपुसकवेद टालीने वाकीना वे वेद माहेलो एकेक वेदनो वंध कहेवो ए एकवीशनो वध, वीजे गुणठाणे होय, तिहां पुरुषवेद हास्य, रति साथे एक जांगो तथा शोक, अरति साथें वीजो जांगो, वली तेहीज वे जांगा स्त्रीवेदे पण वांधें, माटें सर्व मली चार जांगा थाय. अही मिथ्यात्वने अजावे नपुसकवेदनो वंध नथी तेथी तेना वे जांगा न होय

सत्तरसत्तरसेवोदो के० सत्तर अने तेर प्रकृतिना वंधे वे वे जांगा होय, ते कहे ठे. पूर्वोक्त एकवीशमाथी अनतानुबंधीआ चार कपायना वंधविष्टेदे सत्तरनो वध वीजे अने चोथे गुणठाणे होय तेमाथी पण अप्रत्यारयानिआ चारनो वंधविष्टेदे, तेवार् देशविरति गुणठाणे तेरनो वध होय तिहां प्रत्येके वे वे जांगा होय, केमके मिश्रगुणठाणाथी मांझीने आगले गुणठाणे स्त्रीवेदनो पण वध नथी, जे जणी अनतानुबंधीआ कपायना उदयने अजावे स्त्रीवेद न वधाय, तेमाटें स्त्रीवेदना वधथी उपना जे वे जांगा ते पण टले, वाकी मात्र पुरुषवेदे वाधवाना वे वे जांगा होय

तथा नवबंधगेविडुणिउ के० नव प्रकृतिने वधस्थानके पण वे जांगा होय तिहां संज्वलनना कपाय चार, हास्य अने रति, जय, जुगुप्सा अने पुरुषवेदे एक जांगो अथवा हास्य, रतिने स्थानकें शोक अने अरति ए युगल लक्ष्ये, तेवारे वीजो जांगो. ए वे जांगा प्रमत्त गुणठाणे होय, एथी आगल शोक अने अरति, ए युगलनो वध नथी, परंतु हास्य अने रतिनोज वध ठे ते माटें अप्रमत्त तथा अपूर्वकरण ए वे गुणठाणे नव प्रकृतिने वधे एकज जांगो होय, परंतु वीजो जांगो न होय

तथा इक्षिकअउपरंजगा के० एथी उपर पचादिक पाच वधस्थानकने त्रिपे पण अपूर्वकरणी पेरे एकेको जांगो होय ए सर्व मली मोहनीयकर्मना दश वधस्थानकें धरने एकवीश जांगा थाय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ १६ ॥

अथैषामेव बन्धस्थानानां मध्ये, कियत्युदयस्थानानीत्याह ॥ इवे एज बन्धस्थान,
कमां कयां कयां बन्धस्थानकै केटलां केटलां उदयस्थानक होय, ते कहै ठे.

दस बावीसे नव इग, बीसे सत्ताइ उदय कम्मंसा ॥

ठाइअ नव सत्तरसे, तेर पचाइ अठेव ॥ १७ ॥

अर्थ—दसबावीसेसत्ताइउदयकम्मंसा के०“छाविशति बन्धके सत्तादीनि दशपर्यंतानि
चत्वारि उदयस्थानानि जवंति” बावीश प्रकृतिने वधें सातथी मांकीने दशपर्यंत एटले
सात, आठ, नव अने दश, ए चार उदयस्थानक होय तिहां प्रथम सातनु उदयस्थानक
देखाडे ठे. एक मिथ्यात्व, बीजो हास्य, त्रीजो रति, अथवा ए वेने स्थानकें शोक
अने अरति पण होय, चौथो त्रणवेद मांहेलो एक वेद, पांचमो एक अप्रत्याख्यानीउ
कपाय, छठो एक प्रत्याख्यानीयो कपाय, सातमो एक संज्वलनकपाय, ए सात प्रकृ-
तिनो उदय बावीशना बन्धक मिथ्यादृष्टिने निश्चें होय. तिहां जांगा चौबीश थाय, ते
देखाडे ठे क्रोध, मान, माया अने लोच, ए चारे उदय विरोधी ठे, ते जणी क्रोधा-
दिकने उदयें मानादिकनो उदय न होय, परंतु क्रोधने उदयें तेना हेउला सघला
क्रोधनोज उदय होय. तिहां अनंतानुबधीआना एक क्रोधने उदयें बीजा अप्रत्या-
ख्यानादिक चारे जातिना क्रोधनो उदय साथेज होय, अने अप्रत्याख्यानीआ क्रोधने
उदयें बीजा प्रत्याख्यानादिक त्रणे जातिना क्रोधनो उदय साथेज होय, तथा प्रत्या-
ख्यानीया क्रोधने उदयें वे जातिना क्रोधनो उदय होय, अने संज्वलनक्रोधने उदयें
एकनोज उदय होय, तेमाटें अर्हीआं अप्रत्याख्यानीआ क्रोधने उदयें त्रणे क्रोधनो
उदय होय. तेम मानने उदयें, पण त्रणे माननो उदय होय, अने मायाने उदयें
पण त्रणे मायानो उदय होय, अने लोचने उदये पण त्रणे लोचनो उदय जाणवो
ए क्रोध, मान, माया, अने लोचना चार जांगा स्त्रीवेदना उदय साथें गणवा वली
स्त्रीवेदने स्थानकें पुरुषवेदनो उदय होय, तेवारें ए चार जांगा पुरुषवेदने विपे
पण पामीयें, अने ए चार जांगा नपुसकवेदने उदयें पण पामीयें. एम सर्व मली
चार जांगा हास्य अने रतिने उदये जाणवा तेमज वली हास्य अने रतिने स्थानकें
शोक अने अरतिने उदयें पण चार जांगा गणीयें तेवारें चौबीश जांगा थाय.

अथवा एक मिथ्यात्व सातने उदयें लहीयें, तथा हास्यादिक एक युगल साथें
पुरुषवेदें एक जांगो तथा शोकादि युगल साथे एक जांगो, एम वे जांगा पुरुषवेदें
थाय तेमज स्त्रीवेद साथें पण वे जांगा थाय, अने नपुसकवेद साथें पण वे जांगा
थाय एवं ठ जांगा क्रोधें थाय, अने क्रोधने स्थानकें मान लहीयें, तेवारें पण ठ

जांगा थाय. तेसज माया साथें ठ जांगा तथा लोच साथें ठ जांगा, एम ठ चोक चोवीश जांगा थाय. ए सातने उदयें मिथ्यात्व लहीयें, तेवारें जांगानी चोवीशी थइ.

तथा ए सातना उदय मध्यें जय, जुगुप्सा अथवा अनंतानुवधीआ चार कपा-यमांहेलो एक कपाय, ए त्रण प्रकृतिमांहेशी एकेक प्रकृतिनो उदय क्षेपीयें, तेवारें आठ प्रकृतिनो उदय थाय. अही त्रण चोवीशी जांगानी थाय ते केम के, ए सातना उदयमांहे जयनो उदय क्षेपी आठना उदय सहित गुणीयें तेवारें जांगानी एक चोवीशी थाय, तथा ते सातना उदय मध्यें जुगुप्सानो उदय क्षेपी आठना उदय सहित गुणीयें, तेवारें जांगानी बीजी चोवीशी थाय, अने ते सातना उदयमांहे अनंतानुवधीआनो उदय वधारीयें, तेवारें आठनो उदय थाय तिहां पण पूर्वली पेरें जांगानी त्रीजी चोवीशी थाय

तथा मिथ्यात्वे अनंतानुवधीआनो उदय तो अवश्य होय, तो सातनो उदय तथा जय, जुगुप्सा अने अनंतानुवधीआ सहित आठनो उदय सा कारणे कह्यो ? तेनो उत्तर. जे कोइएक जीव, सम्यक्दृष्टि ठता अनंतानुवधीआ चारने विसंयोज्या एटले खपाव्या, ते खपाव्या ठतां पण काळांतरें कोइएक बीजभूत मिथ्यात्वनी सत्तायें करी वली पण वंधाय, तेने विसंयोज्या कहीयें, अने जे खपाव्या कहा होय, ते तो फरी वधापज नहीं, ए विसंयोज्या अने खपाव्यानुं विशेष जाणवु. हवे तेवी सामग्रीने अजावें कोइएक जीवें मिथ्यात्वादिकने खपाव्यानो उद्यम न कस्यो ते जीव, काळांतरें मिथ्यात्वं गयो, तिहां मिथ्यात्व प्रत्यक्षिआ जणी मिथ्यात्वे करी वली अनंतानुवधीआ चार कपाय बांधे, तेवारें वधावलिका लगे ते अनंतानुवधीआनो उदय न होय. अहीआं कोइ कहेसे के वधकालनी आवलिका पठीज ते प्रकृतिनो उदय होय, ते केम घटे, जे जणी ए अनंतानुवधीआनो अवाधाकाल जघन्य तो अतरमुहूर्तनो अने उत्कृष्टो तो चार हजार वर्षनो कह्यो ठे, तो अवाधाकाल जोगव्या विना केम वधावलिका पठी एनो उदय होय ? तेनो उत्तर कहे ठे जे, वधसमयशी पण अनंतानुवधीआनी सत्ता लेखवाय वधसत्ता जेवारें होय, तेवारें अनंतानुवधीआ पतद्ग्रह थाय, पतद्ग्रह एटले ते वधाती प्रकृति मध्यें बीजी सजातीय प्रकृतिनां दल तथा रसनो सक्रम, तेनुं ठाम जाणवु एटले जे प्रकृति, वधन परिणामे परिणम्यो जीव, ते प्रकृतिमध्यें बीजी सजातीय प्रकृतिना दलीयां क्षेपवीने बांधी प्रकृतिरूपणें तेने परिणमाववु, तेने संक्रम कहीयें तेनुं स्थानक तेने पतद्ग्रह कहीयें. ते माटें वधाता अनंतानुवधीआमध्यें पण अणवधाता एवा जे अप्रत्याख्यानावरणादिक बीजा कपाय, वलीया सक्रमे, ते अनंतानुवधीआपणें परिणमे, एटले जेमाहे सक्रमे तेपणें परि-

एमे तेनो उदय संक्रमावलिक थया पठी उदयावलिकायें आवे, तेमाटें अनंतानुबंधीनो बंधावलिका पठी उदय कहीयें अहीयां कशुं विरुद्ध नथी. ए वात आश्री विशेष कम्म पयसी थकी जाणवु, तेमाटें मिथ्यात्वगुणगणे पण बंधसंक्रमावलिका लगें तो अप्रत्याख्यानादिक त्रण कपायनोज उदय होय, केमके एक वेदातें जेटलानो जे गुणगणे उदय होय, तेटला सर्व समान जातीय माटें तिहां वेदाताज कहीयें जेमाटें क्रोधादिक चार परस्परें विरुद्ध ठे, माटें तेमांहेलो एकनोज समकालें उदय होय, परंतु तिहां एक अनंतानुबंधीक्रोध वेदतां सजातीयपणामाटें अप्रत्याख्यानादिक बीजा त्रणे क्रोध समकालें साथेज वेदाय, परंतु तेनी साथें ते समये बीजा मानादिक न वेदाय, तेमाटें पूर्वोक्त प्रकारें मिथ्यात्वे पण बंधसंक्रमावलिका पठी अनंतानुबंधिआनो उदय होय

हवे ए सात प्रकृतिना उदय मध्यें जय अने जुगुप्सा, ए वे प्रकृतिनो उदय वधारीये, तेवारें नवनो उदय थाय अहीं पण पूर्वेली पेरें जांगानी एक चोवीशी थाय, तथा ते सात मध्यें जय अने अनंतानुबंधीआनो उदय मेलवीये, तेवारें पण नवनो उदय थाय अहींआं जांगानी बीजी चोवीशी थाय, तथा ते सात मध्यें जुगुप्सा अने अनंतानुबंधी, ए वे प्रकृति मेलवतां पण नवनो उदय थाय, तिहां जांगानी बीजी चोवीशी थाय एम नवने उदयें सर्व मली जांगानी त्रण चोवीशी थाय

तथा एक मिथ्यात्व, बीजु जय, बीजी जुगुप्सा, चोशु हास्य, पांचमु रति अथवा एने स्थानकें शोक अने अरति पण लइयें, ठठो त्रण वेदमांहेलो एक वेद, तथा अनंतानुबंधीआदिक चारे कपाय, एवं दशनुं उदयस्थानक जेवारें होय, तेवारें पण पूर्वेली पेरें जांगानी एक चोवीशी थाय एम वावीशना बंधे सातनु, आठनु, नवनु, दशनु, ए चार उदयस्थानकें सर्व संख्यायें आठ चोवीशी जांगानी थाय

तथा नवशुगवीसेसत्ताड के० “एकविंशतिवधे सप्तादीनि नव पर्यंतानि त्रीणि उदयस्थानानि जवन्ति ” एटले एकवीश प्रकृतिने वधें सात आदें देइने नव लगें त्रण उदय स्थानकें होय तिहां प्रथम एक युगल, त्रण वेदमांहेलो एक वेद, चार कपायमांहेला क्रोधादिक एक कपायना चार वेद, एम सात प्रकृतिने उदयें पूर्वेली पेरें जांगानी एक चोवीशी थाय ए सातना उदयने जयना उदय सहित करतां आठनो उदय थाय तिहां पण जांगानी एक चोवीशी थाय. तथा जुगुप्सानो उदय मेलवतां पण आठनो उदय थाय, तिहां पण जांगानी एक चोवीशी थाय, तथा जय अने जुगुप्सा, ए वे प्रकृतिनो उदय सामटो मेलवतां नवनो उदय थाय तिहां पण पूर्वेली पेरें जांगानी एक चोवीशी थाय एम एकवीश प्रकृतिने वधे साखादन गुणगणाने विषे त्रण उदयस्थानकें थइ जांगानी चोवीशी चार थाय

અહીં સાસ્ત્રાદનના વે જ્ઞેદ ઠે એક ઉપશમ શ્રેણીગત, વીજો અશ્રેણીગત, તિહાં અશ્રેણીગતને વિષે તો એ ત્રણ ઉદયસ્થાનક હોય, અને શ્રેણીગતને વિષે વે આચાર્યના આદેશ જાણવા, તે કહેઠે. એક જે અનંતાનુવંધીઆને ઉપશમાધીને શ્રેણી કરે, અને શ્રેણીથી પરતો સાસ્ત્રાદન ગુણગણું સ્પર્શે, તેને મતે તો એ પૂર્વે કહ્યાં તેહીજ ત્રણ ઉદયસ્થાનક જાણવાં અને જે આચાર્ય અનંતાનુવંધીઆ ચારની વિસંયોજનાયે શ્રેણીનો પ્રારંભ માને ઠે, તેને મતે શ્રેણીથી પરતાં અનંતાનુવંધીઆની સત્તાને અજાવેં અનંતાનુવંધીઆના ઉદય રહિત સાસ્ત્રાદનપણું ન ઘટે, જે જાણી “અસ્ત સાસ-ણજાવોન જવણ,” એમ ચૂર્ણિકારનુ વચન ઠે માટે અને જો સમ્યક્ત્વથી પડ્યો તે ય્યાં સુધી મિથ્યાત્વ જૂમીને વિષે નથી પહોતો તેના વચલા કાલમાં અનંતાનુવંધીઆના ઉદય વિના પણ સાસ્ત્રાદન ગુણગણુ પામીયેં, એમ કહીયેં તો તિહાં ઠ પ્રકૃતિનો ઉદય માન્યો જોઈયેં, તેવારેં એકવીશને વધેં ઠથી માંડીને નવ લગેંના ચાર ઉદયસ્થાનક માન્યાં જોઈયેં, તેવારેં તો તિહાં જાંગાની ચોવીશી પણ આઠ માનવી જોઈયેં તે અહીં સત્રકારેં કોઈ કારણે માની નથી, તે જાણી એને મતે શ્રેણીથી પરતાં સાસ્ત્રાદન ન હોય, એમજ કહેવું

હવે ઠાઠઅનવસત્તરસે કે “સત્તદશવંધસ્થાનકે પન્નાદીનિ નવ પર્યંતાનિ ચત્વારિ ઉદયસ્થાનાનિ જવતિ” એટલે સત્તર પ્રકૃતિને વંધે ઠ આદે દેશને નવ લગેં ચાર ઉદયનાં સ્થાનક હોય અહીંઆં સત્તરનો વંધ ત્રીજે તથા ચોથે ગુણગણે હોય, તિહાં જે મિશ્રગુણગણે સત્તરનો વંધ હોય, તેને વિષે સાત, આઠ અને નવ, એ ત્રણ ઉદયસ્થાનક હોય, એટલે એક મિશ્રમોહનીય, વે યુગલમાંદેહુ એક યુગલ, ત્રણ વેદમાંદેહો એક વેદ, અને અનંતાનુવંધીઆ વિના શેષ ત્રણ કપાયનો એકેકો જ્ઞેદ, એ સાત પ્રકૃતિનો ઉદય, મિશ્રગુણગણે હોય હહાં પૂર્વલી પેરેં જાંગાની ચોવીશી એક થાય, તથા એ સાથેં જય મેલવતાં આઠને ઉદયેં પણ જાંગાની ચોવીશી એક થાય, તથા જયને સ્થાનકેં જુગુપ્સા મેલવીયેં, તેવારેં પણ આઠને ઉદયેં જાંગાની એક ચોવીશી થાય, તથા જય અને જુગુપ્સા વે સામટી મેલવતાં નવને ઉદયેં પણ જાંગાની ચોવીશી એક થાય એવં મિશ્રગુણગણે સત્તર વંધે જાંગાની ચાર ચોવીશી થાય.

તથા ચોથે ગુણગણે સત્તરના વધેં ઠ, સાત, આઠ અને નવ, એ ચાર ઉદયનાં સ્થાનક, ક્ષાયિક સમ્યક્દષ્ટિને હોય તિહાં મિશ્રને જે સાતનો ઉદય કહ્યો, તે મધ્યેથી મિશ્રમોહનીય વિના ચોથે ગુણગણે ઠનો ઉદય લેલવતાં જાંગાની ચોવીશી એક થાય, તે ઠ પ્રકૃતિના ઉદય મધ્યેં જય, જુગુપ્સા તથા સમ્યક્ત્વમોહનીય એ એકે.

कनो उदय मेलवतां त्रण प्रकारें सातनो उदय थाय तिहां एकेका जेदें एकेकी जांगानी चोवीशी थाय, तेवारे सातने उदय त्रण चोवीशी जांगानी थाय.

तथा ते ठना उदयमांहे जय अने जुगुप्ता अथवा जय अने वेदकसम्यक्त्वमोहनीय अथवा जुगुप्ता अने वेदकसम्यक्त्वमोहनीय, ए'रीतें वे वे प्रकृति सामटी जेळीयें, तेवारे त्रण प्रकारें आठनुं उदयस्थानक थाय, तिहां पण प्रत्येकें जांगानी एकेकी चोवीशी गणता त्रण चोवीशी जांगानी थाय अहीं सम्यक्त्वमोहनीयना जे जांगा, ते वेदकसम्यक्कूट्टिने जाणवा, अने द्वायिक तथा उपशमसम्यक्कूट्टिने सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय नथी, ते जणी तेने न जाणवा तथा ते ठना उदय, ते मध्ये जय, जुगुप्ता अने वेदकसम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रणे प्रकृतिनो उदय सामटी मेलवीयें, तेवारे नव प्रकृतिनो उदय थाय तिहा पण एक चोवीशी जांगानी थाय. एम सर्व मळी चोथे गुणठाणे आठ चोवीशी जांगानी थाय. ते मध्ये चार द्वायिक तथा उपशमसम्यक्कूट्टिने लेवी, तथा चार द्वायोपशमिक सम्यक्कूट्टिने मिश्रनी पेरें लेवी तथा ए आठ चोवीशी साथें मिश्रगुणठाणानी चार चोवीशी मेलवतां सत्तरने बंधस्थानकें चार चोवीशी जांगानी होय. यद्यपि त्रीजे अने चोथे गुणठाणे उदयस्थानक तो तेहीज ठे पण तिहा प्रकृति जूदी ठे, माटे वे वार लीधा ठे.

तथा तेरपंचाश्रष्टेव के० “ त्रयोदश बंधस्थानके पचादीनामष्टपर्यंतानि चत्वारि-उदयस्थानानि स्युः ” एटले तेर प्रकृतिने बंधे पाच आदे देइ आठ लगे चार उदयनां स्थानक होय, एटले पांच, ठ, सात अने आठ, ए चार उदयस्थानक होय, तिहां एक प्रत्याख्यानी क्रोध, बीजो संज्वलनक्रोध, त्रीजो पुरुषवेद, एक युगल, एवं पाचनो उदय होय. अहीं क्रोधने स्थानकें मान, माया अने लोभ साथे परावर्त करतां चार जांगा पुरुषवेद साथें थाय अने जेवारे पुरुषवेदने स्थानकें स्त्रीवेद लक्ष्ये, तेवारे पण चार जांगा थाय, अने नपुंसकवेद साथें पण चार जांगा थाय एव वार जांगा थया पठी हास्य अने रति, ए युगलने स्थानके शोक अने अरति ए युगल लक्ष्ये, तो तेनी साथें वली बीजा वार जांगा थाय. एम जांगानी एक चोवीशी पाचने उदये थाय तेमध्ये वली जय अथवा जुगुप्ता अथवा सम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रण प्रकृतिमांहेली एकेक मेलवतां ठनो उदय त्रण जेदे थाय. तिहां एकेके जेदे एकेक चोवीशी करतां त्रण जेदे ठना उदये त्रण चोवीशी जांगानी थाय, तथा ते पांचना उदयमांहे जय, जुगुप्ता अथवा जय अने सम्यक्त्वमोहनीय अथवा जुगुप्ता अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए वे वे प्रकृतिनो उदय सामटी मेलवतां सात उदयस्थानक त्रण थाय. तिहां पण जांगानी चोवीशी त्रण थाय, तथा ते पांचना जय, जुगुप्ता अने सम्यक्त्व-

मोहनीय, ए त्रण प्रकृतिनो उदय साथे मेलवीने आठ प्रकृतिनुं उदयस्थानक करतां
तिहा जांगानी चोवीशी एक थाय एम तेरने वंधे चार उदयस्थानके देशविरति
गुणगणे सर्व मली जांगानी चोवीशी आठ थाय, तेमध्ये द्वायिक तथा उपशम
सम्यक्दृष्टिने चार चोवीशी अने वाकीनी चार चोवीशी वेदकसम्यक्दृष्टिने थाय ॥१७॥

॥ हवे नव प्रकृतिने वधे जांगा कहेवे ॥
चत्तारि आइ नव वध, एसु उकोस सत्त मुदयंसा ॥
पच विह वंधगे पुण, उदउं डणइ मुणेअवो ॥ १८ ॥

अर्थ-चत्तारिआइनववधएसुउकोससत्तमुदयसा के० “चत्तारिआदि नवबंधकेपु प्रम-
त्तादिपु चतुरादीनि सप्तपर्यंतानि चत्तारि उदयस्थानानि जवंति” एटले प्रमत्त, अप्र-

मत्त अने अपूर्वकरण, ए त्रण गुणगणे नव प्रकृतिनां बंधस्थानके चारनो उदय आदे
देइने उत्कृष्ट तो सातनु उदयस्थानक होय, ए जाव तिहां संज्वलना क्रोधादिक
मांहेलो एक कपाय, त्रण वेदमांहेलो एक वेद, हास्ययुगल अथवा शोकयुगल, एवं
चारनो उदय द्वायिक तथा उपशम सम्यक्दृष्टिने ध्रुव होय, ते माटे अर्हीआ जांगानी
चोवीशी एक थाय ते चार मध्ये जय, जुगुप्ता तथा सम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रण प्रकृ-
तिमांहेली एकेक जेलता त्रण प्रकारे पांचनो उदय थाय तिहा जांगानी चोवीशी
त्रण थाय ते चार मध्ये जय अने जुगुप्ता, ए वे अथवा जय अने सम्यक्त्वमोहनीय,
ए वे, अथवा जुगुप्ता अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए वे, एम वे वे प्रकृतिनो उदय, मेलवीये,
तेवारें त्रण प्रकारे ठनो उदय थाय. तिहां पण जांगानी चोवीशी त्रण थाय, तथा ते
चारमाहे जय, जुगुप्ता अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रणे प्रकृतिनो उदय सामटो मेल-
वीये, तेवारें सात प्रकृतिनु उदयस्थानक थाय, तिहा जांगानी चोवीशी एक थाय.
चोवीशी द्वायिक अने औपशमिक, सम्यक्दृष्टिने होय, तथा चार चोवीशी वेदक
सम्यक्दृष्टिने होय, ए ठे, सातमे अने आठमे गुणगणे होय
तथा पचविहवधगेपुण के० वली पाच प्रकृतिना वंधनेविपे उदउंडुएहंमुणेअवो के०
वे प्रकृतिनु एकज उदयस्थानक जाणवु, ते आवी रीते के चार संज्वलनमांहेलो एक
-क्रोध अथवा मान अथवा माया अथवा लोभ होय, अने त्रण वेदमांहेलो एक वेद,
ए रीतें वे प्रकृतिनु उदयस्थानक होय अर्हीआ जांगा वार थाय, जे जणी अर्हीआं
हास्यादिकनो उदय नथी माटे जांगानी चोवीशी न थाय मात्र चार कपायने त्रण
वेद साथे गुणता वार जांगा थाय ए वार जांगा नवमा गुणगणाना पाच जागमांहेला
पहेले जागे होय ॥ १९ ॥

॥ हवे आगले बंधस्थानकें उदयस्थानक कहे ठे ॥

इत्तो चउ बंधाइ, इक्किदया हवंति सधेवि ॥

बधो चरमेवि तदा, उदया जावे विवा हुज्जा ॥ १९ ॥

अर्थ—इतो के० अहींआं पांचना बंधस्थानककी आगल हवे चउबंधाइ के० चतुर्वंधादिक एटले चारनो बंध, त्रणनो बंध, वेनो बंध अने एकनो बंध, ए चार बंध-स्थानकें इक्किदयाहवंतिसधेवि के० एकेक प्रकृतिनुंज उदयस्थानक सर्व बंधस्थानकने विपे होय ते केम के पुरुषवेदनो बंध टले, पठी चार संज्वलननोज बंध होय, पुरुषवेदना बंध साथें उदय पण टले तेमाटें तिहां चतुर्विंध वंधें एकोदये चार जांगा होय, जे जणी चार संज्वलना कपाय मांहेलो कोइएकने संज्वलना क्रोधनोज उदय होय, कोइएकने संज्वलना माननोज उदय होय, कोइएकने संज्वलनी मायानोज उदय होय, अने कोइएकने संज्वलना लोचनोज उदय होय एम चार जांगा, उदयना अनिवृत्तिकरणने बीजे जांगे होय अहींआं कोइएक आचार्य, चतुर्विंध बंधने संक्रम कालें त्रण वेदमांहेला एक वेदनो उदय माने ठे, तैवारें तेने मत्तें चतुर्विंधबंधने पण प्रथम कालें चार संज्वलनाने त्रण वेद साथे गुणतां वार जांगा द्विकोदयना अहींआं पण आय, तथा पंचविधबंधें पण द्विकोदयना वार जांगा आय एम द्विकोदयना चौबीश जांगा प्रथम कालें होय ते पठी चतुर्विंधबंधे एकोदयना चार जांगा होय

तेवार पठी संज्वलना क्रोधने उछेदें अनिवृत्तिने बीजे जागे त्रिविधबंध होय तिहां एकनो उदय होय, तेना जांगा त्रण उपजे, तेवार पठी चोथे जागे वेने बंधे संज्वलन माया तथा लोच, ए वेमांहेला एकने उदयें वे जांगा होय, तथा एक संज्वलन लोचने एक बंधस्थानकें एक संज्वलन लोचनो उदय होय, तेनो एक जांगो नवमा गुणगणाना पांचमा जांगे होय

हवे बंध बिना मात्र उदयनोज एक जांगो आय, ते कहे ठे बंधोचरमेवितहा के० मोहनीयना बंधने अजावे पण सूक्ष्म सपरायगुणगणें एक संज्वलना लोचनु उदयस्थानक होय तिहां एक जांगो जाणवो एम चारने बंधस्थानकें जांगा चार, त्रणने बंधस्थानकें जांगा त्रण, वेने बंधस्थानकें जांगा वे, एकने बंधस्थानकें जांगो एक, तथा बंध शून्य करता जांगो एक, एवं अग्नीआर जांगा एकने उदयें यथा अहींआं जोपण संज्वलना क्रोधादिकना उदयमांहे विशेष नथी तोपण बंधस्थानकें विशेषे करी विशेष जाणवु

पठी उदयाजावेविवाहुज्जा के० उदयने १५ पण उपशांतमोहें उपशांत कपायनी

अपेक्षायें मोहनीयनी सत्ता होय ते पण एक जांगो प्रसंगे कह्यो, परंतु अहींथां
बंध अने उदयना संवेध मांहे सत्तानो जांगो कहेवो ते निष्कारण ठे तेथी न कह्यो,
अने कीणमोहे तो सत्ता पण न होय ॥ इति ॥ १९ ॥

॥ अथ दशादिप्रदयस्थानेषु यावंतोजगा. स्युस्तानाह. हवे दशादिक पश्चा-
नुपूर्विये एक पर्यंत उदयस्थानकने विषे जेटला जांगा होय, ते कहे ठे. ॥

इकग ठक्किंकारस, दस सत्त चउक इकगंचेव ॥

एए चउ बीस गया, वार डुगिकम्मि इकारा ॥

तथा मतांतरे, चउबीस डुगिकमिकारा ॥ २० ॥

अर्थ—अहींथां उदयने स्थानकें यथाक्रमें सरया जोम्बी तिहां दशने उदयें इकग
के० एक चोवीशी, नवने उदये ठक के० ठ चोवीशी, आठने उदयें इकारस के०
अगींथार चोवीशी, सातने उदये दस के० दश चोवीशी, ठने उदयें सत्त के० सात
चोवीशी, पाचने उदयें चउक के० चार चोवीशी, चारने उदये इकगंचेव के० निश्चें
एक चोवीशी जागा होय एएचउबीसगया के० ए सर्व मलीने चाळीश चोवीशी
जांगा थाय ए जागा उपजाववानी जावना पूर्वे कही ठे, तेम जाणवी; तथा वारडुग
के० वेने उदयें वार जांगा होय, अने इक्कम्मिइकारा के० एकने उदयें अगींथार जागा
होय, ते केम? जे चारने वधें चार, त्रणने वधें त्रण, वेने वंधे वे अने एकने वधें एक,
तथा अवघे एक, एवं अगींथार जागा थाय तथा अन्य आचार्यने मतें चउबीसडुग
के० वेने उदयें एक चोवीशी जांगा उपजे, एटले वार जागा पाचने वधें अने वेने
उदयें तथा वार जागा चारने वधे अने वेने उदयें, एम चोवीश जागा उपजे, अने
इकमिकारा के० एकने वधें अगींथार जांगा उपजे, ए मतांतर कछु ॥ २० ॥

॥ एतेषामेव जंगानां विशिष्टसरया पदसरया च स्वमतेन आह ॥

॥ हवे एज जांगानी विशिष्टपणे सरया अने तेना पदनी सरया पोताने मतें कहे ठे. ॥

नव तेसीइ सएहिं, उदय विगप्पेहि मोहिंआ जीवा ॥

अउणुत्तरि सीआला, पयविद सएहि विन्नेआ ॥ २१ ॥

॥ अथवा मतांतरेण जग संख्या पदसंख्यामाह ॥

नव पचाण उसए, उदय विगप्पेहि मोहिंआ जीवा ॥

अउणुत्तरि एगुत्तरि, पयविद सएहि विन्नेआ ॥ २२ ॥

अर्थ—अहींथां दश, नव, आठ, सात, ठ, पांच, अने चार, ए सात उदयस्थानकें

थइने चात्तीश चोवीशी जागानी लाधी, ते चात्तीशने चोवीश गुणा करीयें, तेवारें ए६० थाय तेमध्ये ऋकोदयना वार अने एकोदयना अगीश्वार, एवं त्रेवीश जांगा मेलवीयें, तेवारें नवतेसीइसएहि के० नवसें ने त्र्याशी जांगा थाय एमोहनीय कर्मना उदयविगप्पेहि मोहिआजीवा के० उदयने विपे नव विकटपे करीने स्वमतें ए७३ जांगा थया, तेने विपे सर्व संसारी जीव मोह्या मुंजाणा पड्या ठे

हवे पदसख्याक कहे ठे ए ए७३ जांगाने विपे अउणुत्तरिसीआलापयविदसएहि-विन्नेआ के० ६९४९ एटला पदना वृद एटले समूह जाणवा एटले एकेकी प्रकृतिनु नाम ते एकेकु पद कहीयें ते दश प्रकृतिने उदयें एकेका जांगामांहे दश दश पद होय, नवने उदयें एकेका जांगामांहे नव पद होय एम यावत् एकने उदयें एकेका जांगामांहे एकज पद होय, ते माटें दशोदयना जांगा दश गुणा करीयें, अने नवोदयना जांगा नव गुणा करीयें एम सर्वने गुणाकार करी तेनु ऐम्य कीधे थके ६९४९ पद, स्वमतें कह्या, एटले जिहां वे प्रकृतिने उदयें वार जांगा कह्या ठे, ते स्वमतें जाणवा

अने मतांतरें वेने उदये चोवीश जांगा कह्या ठे तेने मतें एकतालीश चोवी-शीना ए७४ तथा एक प्रकृतिना उदयना अगीश्वार जांगा मेलवता ए९९ थाय एटला मोहनीयकर्मना विकटपे करीने सर्व संसारी जीव संसारने विपे मुजाड रहा ठे हवे एना ६९७१ पदवृद प्रकृतिसंख्या थाय, ते करी देखाडे ठे

दशने उदयें एक चोवीशी जागानी ठे, तेने दश गुणा करतां दश चोवीशी थाय, तथा नवने उदये ठ चोवीशीनी चोपन थाय, तथा आठने उदयें अगीश्वार चोवी-शीनी अष्टाशी थाय, तथा सातने उदये दश चोवीशीनी सीत्तेर थाय, तथा ठने उदये सात चोवीशीनी वेंतालीश थाय, तथा पांचने उदयें चार चोवीशीनी वीश थाय, तथा चारने उदयें एक चोवीशीनी चार थाय, तथा वेने उदयें एक चोवी-शीनी वे थाय, एम १९० चोवीशी सरवाले जांगानी थाय, तेने चोवीश गुणा करता ६९६० थाय तेमध्ये एकोदयना अगीश्वार त्रेलीयें, तेवारें ६९७१ पदवृद संख्या थाय तेने विपे सर्व संसारी जीव मोह्या मुंजाणा ठे

ए सर्व उदयने जांगे जघन्यथी तो एक समय काल अने उत्कृष्टो तो अंतर-मुहूर्त प्रमाण काल होय, जे जणी वेद तथा हास्य युगलमांहेलो एक अंतरमुहूर्त पठी फरे, ते पचसग्रहनां मूल तथा टीकामांहे कह्यो ठे, माटे अंतरमुहूर्त उपरांत जांगो अवश्य फरे, अने एक समय तो वधस्थानक फरवानी तथा स्वरूप उदयांतर करवानी अपेक्षाये जाणवो, एटले वंघस्थानकना जेदथी अथवा गुणगणाना जेदथी

अथवा स्वरूपयुक्ती अवश्य अन्य उदये अन्य ज्ञांतांतरं जीव जाय ॥ इति गाथा छयार्थः ॥ २१ ॥ २२ ॥ एम वध स्थानकं उदय स्थानकनो सवेध कह्यो.

॥ अथ सत्तास्थाने सह मवेधमाह ॥ इवे सत्तास्थानक साथे संवेध कहेते. ॥

तिन्नेवय वावीसे, इगवीसे अछवीस सत्तरसे ॥

उच्चेव तेर नव व, धएसु पंचेव ठाणाणि ॥ २३ ॥

अर्थ—तिन्नेवयवावीसे के० वावीशने वधे अछावीश, सत्तावीश अने ठवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय जे जणी वावीश प्रकृतिनो वंध, मिथ्यात्वीने होय, तिहां ७-८-९-१०- ए चार उदयस्थानक होय, तेमध्ये सातने उदये तो एकज अछावीशनु सत्तास्थानक होय, जे जणी सातनो उदय तो अनंतानुबंधीआने अजावं होय, अने ते तो जेणे सम्यक्दृष्टि ठता अनंतानुबंधीआ उवेदया होय, ते जेवारें मिथ्यात्वे जाय, तेवारें वली मिथ्यात्वप्रत्ययिक अनंतानुबंधिया चार बांधवा माहे, ते मिथ्यात्वीने वधावळिका तथा संक्रमावळिका लगे अनंतानुबंधीआना उदय रहित सातनो उदय पामीयें, तिहा तो तेने निश्चै अछावीशनीज सत्ता होय

तथा आठ प्रकृतिना उदयस्थानकें अछावीश, सत्तावीश अने ठवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय तिहा जे अनंतानुबंधीआ रहित आठनो उदय होय, तिहा तो पूर्वोक्त युक्तियें एक अछावीशनु सत्तास्थानक होय, अने अनंतानुबंधीआ सहित जे आठनो उदय होय, तेने विषे त्रण सत्तास्थानक होय, तेमध्ये जिहा लगे सम्यक्त्व मोहनीय उवेदयुं नथी, तिहा लगे अछावीशनु सत्तास्थानक जाणवु, अने सम्यक्त्व उवेदया पठी सत्तावीशनु सत्तास्थानक तथा मिश्रमोहनीय उवेदया पठी ठवीशनु सत्तास्थानक अथवा अनादि मिथ्यात्वीने एण ठवीशनु सत्तास्थानक होय. एमज नवने उदयें एण एहिज त्रण सत्तास्थानक कहेवां, अने दशनो उदय तो अनंतानुबंधीआ सहितज होय, तो तिहा एण ए त्रण सत्तास्थानक कहेवा

इगवीसे अछवीस के० एकवीशने वंधें सात, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानकें एण एकज अछावीशनु सत्तास्थानक होय, जे जणी ए एकवीश प्रकृतिनो वंध साखादन गुणठाणे होय, अने साखादनपणुं तो औपशमिक सम्यक्त्व वमतां होय, तेणे उपशम सम्यक्त्वे करी मिथ्यात्वना दलिकनो एक सम्यक्त्व, वीजो मिश्र अने पामीयें तेथी अछावीशनु एकज सत्तास्थानक एकवीशने वंधें होय

सत्तरसेठवेव के० सत्तरने वधे ठ सत्तानां स्थानक होय. ते अछावीश, सत्तावीश, चोवीश,

त्रेवीश, वावीश अने एकवीश, ए ठ सत्तास्थानक होय तिहां ए सत्तर प्रकृतिनु बंधस्थानक त्रीजे अने चोथे गुणगणे होय, तिहां ठ, सात, आठ अने नव, ए चार उदय स्थानक सम्यक्कृष्टिने होय, तिहां ठनुं उदयस्थानक द्वायिक तथा औपशमिक सम्यक्कृष्टिने होय तिहां द्वायिक सम्यक्कृष्टिने एकवीश प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय, जेजणी अनंतानुबंधी चार तथा दर्शनमोहनीय त्रण, ए सात प्रकृतिने द्वायें द्वायिक सम्यक्त्व होय ठे तेमाटें. तथा औपशमिक सम्यक्कृष्टिने प्रथम ग्रथि जेदी औपशमिक पामतां तथा उपशमश्रेणिये पण जेणे अनंतानुबंधीआ उपशमाव्या होय, तेने अष्टावीशनु सत्तास्थानक होय, अने जे अनंतानुबंधीआ विसंयोजीने श्रेणि आरंजे तेने चोवीश प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय एम वे सत्तानां स्थानक, उपशमसम्यक्कृष्टिने होय. एटले सत्तरने वधें अने ठने उदयें सर्व मली १७-१४-१२- ए त्रण सत्तास्थानक थयां

मिश्रकृष्टिने सात, आठ अने नव, ए त्रण उदये अष्टावीश, सत्तावीश, अने चोवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय तिहां जे अष्टावीशनी सत्तावालो मिश्रगुणगण पन्विजे तेने अष्टावीशनी सत्ता होय, अने जेणे मिथ्यात्वी थका सम्यक्त्व उवेड्युं, अने मिश्रपणुं हजी उवेडवा मांड्यु नथी ते सम्यक्त्वज उवेडलीने मिथ्यात्वनी निवर्त्तिने फरी परिणामवशें मिश्रें आवे, तेने सत्तावीशनु सत्तास्थानक होय, तथा जे सम्यक्कृष्टि ठतां अनंतानुबंधीआ विसंयोजीने तथाविध परिणामने वशें मिश्रे आवे, तेने चोवीशनी सत्ता होय ए चोवीशनी सत्ता, चारे गतिने विपे पामीयें, जे माटे चारे गतिना सम्यक्कृष्टि अनंतानुबंधीआनी विसंयोजना करे, ए विपे कम्मप-यडिमध्यें एम कह्युं ठे, के “चउगइआ पज्जत्ता, तिन्नि विसंजोयणवा विसंयो-जंति ॥ करणेहि तिहिसहिआ, णंतरकरण उवसमोवइति” चार गतिना पर्याप्ता जीव, एक सम्यक्कृष्टि, बीजा देशविरति, त्रीजा सर्वविरति, ए त्रणे अनंतानुबंधी-आनी विसंयोजना करे, ते वली परिणामने वशें मिश्रे पण आवे, तेथी ए जांगो चारे गति मध्ये पामीयें.

तथा चोथे गुणगणे सत्तरने वंधे, सातने उदयें, अष्टावीश, चोवीश, त्रेवीश, वावीश अने एकवीश, ए पांच सत्ताना स्थानक होय तिहां अष्टावीशनु औपशमिक तथा वेदक सम्यक्कृष्टिने होय, अने अनंतानुबंधीआ विसंयोज्या पठी चोवीशनु सत्तास्थानक पण ए वेहुने होय, तथा मिथ्यात्वने द्वायें त्रेवीशनु सत्तास्थानक अने मिथ्यात्व तथा मिश्र, ए घेना द्वायें वावीश प्रकृतिनु सत्तास्थानक, ए वे, वेदकसम्यक्कृष्टि, नेज होय, ते केमके अनंतानुबंधी चार, अने मिश्र, ए ठ प्रकृति

खपावीने सम्यक्त्वमोहनीय खपावतो तेने चरम प्राप्तें वर्त्ततो कोइएक पूर्ववद्वायु-
जीव तिहां मरीने चारे गति मांहेली जावे, ते एक गतिमांहे जइ उपजे, तेवारें वावीश-
नी सत्ता, चारे गति मध्यें पामीयें, अने एकवीशनी सत्ता तो द्वायिक सम्यक्दृष्टिनेज होय.

तथा आठने उदये तो मिश्रगुणगणे सातना उदयनी पेरें अष्टावीश, सत्तावीश
अने चोवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, अने अविरतिसम्यक्दृष्टिने तो जेम
सातने उदयें पांच सत्तास्थानक कह्या, ते प्रकारेंज पाच सत्तास्थानक आठने उदयें
पण कहेवा, तेमज नवनो उदय पण अविरति वेदकसम्यक्दृष्टिने होय ते द्वायो-
पशमिक सम्यक्दृष्टि माटें एकवीश अने सत्तावीश, ए वे सत्तास्थानक विना शेष
२८-२४-२३-२२ ए चार सत्तास्थानक होय ते पूर्वली पेरें जाववा.

तथा तेरनवबंधपसु के० तेरने वयें अने नवने वयें प्रत्येकें प्रत्येके पंचवठाणाणि के०
पाच पांच सत्तानां स्थानक होय, अष्टावीश, चोवीश, त्रेवीश, द्वावीश अने एकवीश,
ए पांच सत्ताना स्थानक होय तेमांहे तेरना वधक देशविरति होय, ते वे जेदें ठे.
एक तिर्यच, वीजा मनुष्य, तेमध्ये तिर्यचने पांच, ठ, सात अने आठ, ए चारे
उदयस्थानकें अष्टावीश अने चोवीश, ए वे सत्तानां स्थानक होय. तिहां पांच, ठ
अने सातने उदयें औपशमिकसम्यक्दृष्टिने अष्टावीशनी सत्ता होय, ते कोइएक ग्रथि
जेदीने सम्यक्त्व सहित देशविरतिपण पन्निवजे, तेनी अपेक्षायें लेवी, जे जणी
शतकचूर्णि मध्ये एम कहुं ठे के, “ उवसमसम्मदिधि, अंतरकरणेवि उकोइ
देसविरइ कोइपमत्तापमत्त जावंपिगच्छइ सासायणोपुण किमविलहइ ” तथा द्वायो-
पशमिक सम्यक्दृष्टि तिर्यचने ठ, सात अने आठ, ए त्रण उदये चोवीशनी सत्ता
होय, ते अनतानुवधीआ चारनी विसयोजना पूर्वे चार गति मध्यें कही ठे, ते
अपेक्षाये लेवा, अने वीजां त्रेवीश, द्वावीश अने एकवीश, ए सत्तास्थानक
देशविरति तिर्यचने न हाय, जे जणी द्वावीश अने त्रेवीश, ए वे सत्ता-
स्थानक तो द्वायिक सम्यक्त्व उपजती वेसायें होय, ते तो तिर्यचने न उपजे, अने
द्वायिक सम्यक्त्वनो धणी जेणे पूर्वे तिर्यचायु वाध्यु होय, तेथी ते तिर्यच आय, तो
पण ते असंरयाता वर्षायुवाला तिर्यचमध्ये अवतरे, तेने तो देशविरतिपण होयज
नहीं, तथा सरयात वर्षनु तिर्यचायु वाध्या पठी तो ते जवें द्वायिक सम्यक्त्व पामेज
नहीं, तेथी तिर्यच देशविरतिने तेरने वयें एकवीशनु सत्तास्थानक न होय यहुक्त
चूर्णा “ एग वीसातिरिक्केसु संजयासजयेसु न संजवइ ॥ कहुं जणइ सखिच वासा-
उपसु तिरिक्केसु खायगसम्मदिधि नउवचइ असखिच वासाउपसु उवचइ
तम्स देसविरइनमिति ”

તથા દેશવિરતિ મનુષ્યને પાચને ઉદયેં એકવીશ, ચોવીશ અને અઠાવીશ, એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય, તથા ઠને અને સાતને ઉદયે પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય, અને આઠને ઉદયેં એકવીશનાં સત્તાસ્થાનક વિના વાકીનાં ચાર સત્તાસ્થાનક હોય, જે જાણી આઠનો ઉદય, સમ્યક્સ્વમોહનીય સાથેં હોય તેમાટેં તિહાં એકવીશ પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક ન હોય, વાકીનાં ચાર હોય તે વેદકસમ્યક્ત્વી મનુષ્યને દેશવિરતિ ગુણગણે હોય એમજ નવને વંધે પ્રમત્ત તથા અપ્રમત્ત ગુણગણે ચારને ઉદયે અઠાવીશ, ચોવીશ અને એકવીશ, એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય, તથા પાંચને ઉદયેં અને ઠને ઉદયેં તો જે દેશવિરતિયે કહ્યાં તેહિજ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય, અને સાતને ઉદયેં એક એકવીશના સત્તાસ્થાનક વિના વાકીનાં ચાર સત્તાસ્થાનક હોય અહીંઆં પણ પૂર્વોક્ત યુક્તિ કરવી ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૩૩ ॥

પંચવિહ ચઙવિદેસુ, ઠ ઠક્ક સેસેસુ જાણ પચેવ ॥

પત્તેઅં પત્તેઅં, ચત્તારિ અ વધુ વુઠે ॥ ૩૪ ॥

અર્થ- તથા પંચવિહચઙવિદેસુઠઠક કે ૦ પંચવિધ વધકને વિષે તથા ચતુર્વિધ વંધકને વિષે પ્રત્યેકેં ઠ ઠ સત્તાસ્થાનક હોય, તિહા પાચને વધે અઠાવીશ, ચોવીશ, એકવીશ, તેર, વાર અને અગીઆર, એ ઠ સત્તાનાં સ્થાનક હોય, તેમાંહેલાં અઠાવીશ અને ચોવીશ, એ વે સત્તાસ્થાનક તો ઉપશમશ્રેણીયે ઔપશમિક સમ્યક્કૃદ્દિષ્ટિને હોય તિહાં જેણે નવમા ગુણગણાને પ્રથમ જાગે ચાર અનંતાનુવધીઆ વિસયોજ્યા તેને ચોવીશનું સત્તાસ્થાનક હોય, અને એકવીશનું સત્તાસ્થાનક તો દ્વાયિકસમ્યક્કૃદ્દિષ્ટિને ઉપશમશ્રેણીયેં તથા દ્વપકશ્રેણીયેં પણ જ્યાં લગે અપ્રત્યાલ્યાનીઆ તથા પ્રત્યાલ્યાનીઆ એ આઠ કપાયનો ક્ષય ન થયો હોય, તિહાં લગેં એકવીશનું સત્તાસ્થાનક હોય, અને આઠ કપાયેં લખાવ્યા પઠી તેહિજ વધેં તેરનું સત્તાસ્થાનક હોય તેમાહેથી પણ નપુંસકવેદ લખાવે થકે વારનું સત્તાસ્થાનક હોય, તેમાહેથી પણ સ્ત્રીવેદ લખાવે થકે અગીઆરનું સત્તાસ્થાનક હોય પુરુષવેદ વાંધતાં દ્વાસ્યાદિક ઠ પ્રકૃતિનો ક્ષય ન થાય તેમાટેં તિહા પચાદિક પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક ન હોય

તથા ચારને વંધેં અઠાવીશ, ચોવીશ અને એકવીશ, એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક તો ઉપશમશ્રેણીયેં પૂર્વલી પેરેં જાણવાં વાકીના ત્રણ સત્તાસ્થાનક દ્વપકશ્રેણીયેં હોય, તેનું વિશેષ કહેં ઠે.તેમધ્યેં કોણક જીવેં નપુંસક વેદોદયે વર્તતા દ્વપકશ્રેણી માઢી તે સ્ત્રી અને નપુંસક એ વે વેદ, સાથેં સમકાલેં લખાવે, તે વેલાયેંજ પુરુષવેદનો વધ વિઠેદે, તેવાર પઠી પુરુષવેદ અને દ્વાસ્યાદિક ઠ, એ સાતે પ્રકૃતિ સાથેં લખાવે. તથા જે સ્ત્રીવેદેં શ્રેણી માઢે, તે

પ્રથમ નપુંસકવેદ સ્વપાવી અંતરમુહૂર્ત પઠી સ્ત્રીવેદ સ્વપાવે, તેની સાથેજ પુરુષવેદનો વધ વિષ્ણુદેશને પુરુષવેદવધ ઠેથા પઠી પુરુષવેદ તથા હાસ્યાદિક ઠનો સમકાલે ક્રય કરે. તે જ્યાંલગે ક્રય ન થાય, તિહાંલગે એ વે ગામે ચારને વધે વેદોદયરહિત ઈકોદય વર્તતાને અગ્નીચાર પ્રકૃતિનુ સત્તાસ્થાનક પામીયે, અને તે પુરુષવેદ તથા હાસ્યાદિક પદ્ક, એમ સાત પ્રકૃતિનો સમકાલે ક્રય થયે થકે ચાર પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક હોય, એમ પાંચ સત્તાના સ્થાનક, સ્ત્રીવેદે અને નપુંસકવેદે શ્રેણી માહે તેને હોય, અને જે પુરુષવેદે ક્રપકશ્રેણી માહે, તેને હાસ્યાદિક ઠના ક્રયની સાથે પુરુષવેદનો વંધ ટલે તે જાણી તેને ચતુર્વિધવધકાલે અગ્નીચારનું સત્તાસ્થાનક ન હોય, પુરુષવેદ વિના હાસ્યાદિક પદ્ક ટાલિયે, તેવારે પાંચ પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક ન હોય, તે વે સમયોન વે આવલિકા લગે હોય, તેવાર પઠી પુરુષવેદનો ક્રય થયે થકે ચારનું સત્તાસ્થાનક રહે, તે પણ અંતરમુહૂર્ત પર્યંત રહે, તેથી એને પણ અગ્નીચારનું સત્તાસ્થાનક ટાલી વાકી પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય. એમ ચતુર્વિધ વંધકને વિષે ૨૦-૨૪-૨૧-૨૨-૨૩-૨૪ એ ઠ સત્તાનાં સ્થાનક હોય

તથા સેતેમુજાણપંચેવપત્તેઅંપત્તેશ્ચ કે ૦ શેષ ત્રિવિધ, દ્વિવિધ અને એકવિધ, એ ત્રણ વધસ્થાનકને વિષે પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે પાંચ પાંચ સત્તાનાં સ્થાનક હોય તિહા ત્રણને વંધે અઠાવીશ, ચોવીશ, એકવીશ, ચાર અને ત્રણ, એ પાંચ સત્તાનાં સ્થાનક હોય. તિહાં પ્રથમનાં ત્રણ સત્તાસ્થાનક તો, ઉપશમશ્રેણીયે હોય, વાકી ચાર અને ત્રણ, એ વે સત્તાનાં સ્થાનક ક્રપકશ્રેણીયે હોય, તે કહી દેલાહે ઠે સંજ્વલના ક્રોધની અંતરકરણ પ્રથમ સ્થિતિ એક આવલિકા માત્ર શેષ ઠતે તેનો વધ, ઉદય અને ઉદીરણા સમકાલે વ્યુષ્ણેદ થાય, તેવાર પઠી માનાદિક ત્રણનો વંધ હોય, તેવારે સંજ્વલના ક્રોધનું પ્રથમ સ્થિતિગત આવલિકામાત્ર અને વે સમયોન વે આવલિકાવધ વસ્તા મૂકીને અન્ય સર્વે ક્રયે ગયુ, અને તે ક્રોધની સત્તા પણ વે સમય જાણી વે આવલિકા માત્ર કાલે ક્રય પામશે તે જ્યાંલગે ક્રય ન જાય ત્યાંલગે ત્રિવિધ વંધે ચાર પ્રકૃતિની સત્તા હોય, અને તે સંજ્વલનો ક્રોધ ક્રયે ગયે થકે ત્રણ પ્રકૃતિનું સત્તાસ્થાનક હોય, તે આંરમુહૂર્ત લગે જાણુ હવે દ્વિવિધવધે ૨૦-૨૪-૨૧-૨૨-૨૩ એ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય એ માંદેલા ત્રણ તો પૂર્વલી પેરે ઉપશમશ્રેણીયે જાવવાં અને વે સત્તાસ્થાનક, ક્રપકશ્રેણીયે જાવવાં તે પૂર્વોક ક્રોધની પેરે માનને પણ આવલિકામાત્ર પ્રથમ સ્થિતિગત કરે ઠતે સંજ્વલના માનના પણ વંધ, ઉદય અને ઉદીરણા સાથેજ ટલે, તેવારે દ્વિવિધ વધ હોય, તિહાં વે સમયોન વે આવલિકા લગે સંજ્વલમાનની સત્તા હોય, તેવારે ત્રણ પ્રકૃતિનુ સત્તાસ્થાનક જાણુ, અને પઠી માનને ક્રયે અંતરમુહૂર્ત પર્યંત વે પ્રકૃતિનું

सत्तास्थानक जाणवु तथा एकेने वधस्थानकें पण पाच सत्तास्थानक जाणवां. तेमध्ये त्रण तो पूर्वली पेरे उपशमश्रेणीये जाववां, अने वे कृपकश्रेणीये जाववां. ते कहे ठे जेवारें संज्वलनी मायानी प्रथमस्थिति आवलिकामात्र रहे, तेवारें संज्वलनी मायानो वध, उदय अने उदीरणा साथे टले, तेवारें एकनुं वधस्थानक होय, अने वे सम-योन वे आवलिका लगे मायानी सत्ता ठे, ते जणी वेनी सत्ता होय तेवार पठी अंतर-मुहूर्त पर्यंत एक लोचनी सत्ता होय ए सर्व नवमे गुणगणें वर्त्ततां जाणवी

चत्तारिअवंधुबुछेए के० तथा वधने व्युछेदे एटले वधने अजावे सूक्ष्मसंपराय गुणगणे १०-१४-१२-१, ए चार सत्तानां स्थानक होय, तेमध्ये त्रण तो पूर्वली पेरे उपशम-श्रेणीये कहेवा, अने एक संज्वलना लोचनी सत्तानुं स्थानक कृपकश्रेणीये होय, अने वध तथा उदयने अजावें पण उपशातमोह नामा अगीआरमे गुणगणे १०-१४-१२, ए त्रण सत्तानां स्थानक होय, एनी जावना पूर्ववत् जाणवी एम उपशमश्रेणीये अने कृपकश्रेणीये सत्तानो सवेध कह्यो ॥ इति ॥ १४ ॥

दस नव पन्नर साई, वंधोदय सत पयडि ठाणाणि ॥

जणिआणि मोहणिजे, इतोनाम पर बुड ॥ १५ ॥

अर्थ- दसनवपन्नरसाई के० दश, नव अने पदर, वंधोदयसत के० वध, उदय अने सत्ताना स्थानक अनुक्रमे एटले दश वधनां स्थानक, नव उदयना स्थानक अने पदर सत्तानां स्थानक, तेना प्रत्येकें जागा अने ते वंधोदय सत्ताने सवेधे पयडिठा-णाणि के० प्रकृतिनां स्थानक ते सर्व मोहणिजे के० मोहनीयकर्मने विपे जणिआणि के० कहां इतो के० हवे अहींआंथकी आगल नामपरबुछ के० अपर एटले नामक-र्मना वंध, उदय अने सत्ता प्रकृतिनां स्थानक तेहना संवेधे जांगा कहेशे ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ १५ ॥

अथ नामकर्मणि आठो वधस्थानान्याह ॥ तिहां प्रथम नामकर्मना वंधस्थान कहे ठे

तेवीस पन्नवीसा, ठवीसा अठवीस गुणतीसा

तीसेगतीस मेग, वधठाणाणि नामस्स ॥ १६ ॥

अर्थ-पहेलु त्रेवीशनु वधस्थानक, वीजु पच्चीशनु वधस्थानक, त्रीजु ठवीशनु वध-स्थानक, चोथु अठवीशनु वधस्थानक, पाचमु ओगणत्रीशनु वंधस्थानक, तीसेगतीस के० ठहुं त्रीशनु वधस्थानक, सातमु चत्तरीशनु वंधस्थानक अने आठमु मेग के० एक प्रकृतिनु वंधस्थानक, ए आठ, १८ वंधस्थानक के० नामकर्मना वंधनां स्थानक

होय ए आठ वंस्थानक, ते तिर्यच अने मनुष्याद्विगति प्रायोग्यपणे करीने अनेक प्रकारनां ठे तेमाटें तेमज देखाने ठे.

तिहां तिर्यचगति प्रायोग्य बांधताने सामान्यपणे २३-२५-२६-२७-३०-ए पांच वध-स्थानक होय तेमध्ये प्रथम एकेंद्रिय तिर्यचगति प्रायोग्य २३-२५-२६-ए त्रण वध स्थानक होय, ते कहे ठे. तिहां १ तिर्यचगति, २ तिर्यचानुपूर्वी, ३ एकेंद्रियजाति, ४ औदारिक, ५ तेजस अने ६ कर्मण, ए त्रण शरीर, ७ हुकसस्थान, ८ वर्ष, ए गध, १० रस, ११ स्पर्श, १२ अगुरुलघु, १३ उपघात, १४ स्थावर, १५ सूक्ष्म अथवा वादर, १६ अपर्याप्त, १७ प्रत्येक अथवा साधारण, १८ अस्थिर, १९ अशुज, २० दोर्जाग्य, २१ अनादेय, २२ अयशःकीर्ति, २३ निर्माण, एवं त्रेवीज प्रकृतिना समुदायतुं पदेहुं वध-स्थानक, ए अपर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधतां तिर्यच तथा मनुष्य मिथ्यादृष्टिने जाणुं. अर्हीआ जांगा चार उपजे, ते कहे ठे. एक सूक्ष्मपणुं साधारण सहित त्रेवीश बांधे, वीजु सूक्ष्मपणुं प्रत्येक सहित त्रेवीश बांधे, वीजुं वादरपणुं साधारण सहित त्रेवीश बांधे, चोथुं वादरपणुं प्रत्येक सहित त्रेवीश बांधे, एवं चार जागा थाय

तथा ए त्रेवीश प्रकृतिमांहे पराघात अने उन्नास, जेले थके पच्चीश प्रकृतिनु वीजुं वधस्थानक पर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य, मिथ्यादृष्टि तिर्यच तथा मनुष्य अने देवता जे एकेंद्रियमांहे जवावाला होय, ते बांधे, अर्हीआ अपर्याप्ताने स्थानकें पर्याप्त नाम कहेतु अने स्थिर अस्थिरमांहेथी एक तथा शुजाशुजमांहेथी एक तथा यश-अयशमांहेथी एक बांधे अर्हीआ जांगा वीश उपजे, ते कहे ठे. वादर, पर्याप्त अने प्रत्येकने स्थिर साथे पच्चीश बांधताने एक जांगो तेमज अस्थिर साथें पच्चीश बांधतां वीजो जांगो थाय ते वली शुजाशुजे चार थाय, ते यश अयशे आठ थाय एमज वली वादर पर्याप्त साधारणपणुं बांधतां स्थिर अने अस्थिरें वे जागा थाय, अने शुजाशुजे चार जागा थाय तिहां साधारण साथें यशःकीर्ति न बांधे केमके तिहा अयशनोज वध होय, तेमाटे तथा एमज वली सूक्ष्म पर्याप्त प्रत्येकना चार जांगा थाय, तथा वली सूक्ष्म पर्याप्त साधारण साथे चार जांगा थाय. एम सर्व सत्यायें पच्चीशने वंधें वीश जागा उपजे, ए वीशमांहेला एकेंद्रिय प्रायोग्य देवता जेवारे बांधे, तेवारे तिहा वादर पर्याप्त अने प्रत्येकना आठ जांगा उपजे

हुवे ए पच्चीशमांहे आतप नाम अथवा उद्योत नाम, ए वेमांहेलो एक जेखीये, तेवारे उडीस प्रकृतिनु वधस्थानक थाय, अर्हीआ वादर अथवा सूक्ष्मने स्थानके एक वादर-रज लेवो, तथा साधारणने ठामें प्रत्येकज लेवो ए वधस्थानक पर्याप्ता वादर प्रत्येक एकेंद्रिय प्रायोग्य मिथ्यादृष्टि तिर्यच, मनुष्य अने देवता एकेंद्रियमांहे जनार होय, ते बांधे. अर्हीआ आतप उद्योत साथे स्थिर, अस्थिर, शुज, अशुज, यश अने

अयश, ए प्रकृतिने परावर्त्तं शोल जांगा जाणवा. अहींआं आतप, उद्योत, ते सूक्ष्म, साधारण अने अपर्याप्त साथें न होय तेमाटे ते साथें जांगा न कहेवा तथा यशः-कीर्त्ति पण सूक्ष्म, साधारण अने अपर्याप्त साथे न बांधे अहींआं एक आतप, स्थिर, शुज अने यश बीजो आतप, स्थिर, शुज, अने अयश बीजो आतप, स्थिर, अशुज अने यश चोयो आतप, स्थिर, अशुज अने अयश. पांचमो आतप, अस्थिर, शुज अने यश ठठो आतप, अस्थिर, शुज ने अयश सातमो आतप, अस्थिर, अशुज अने यश आठमो आतप, अस्थिर, अशुज ने अयश, ए आठ जांगे ऐकेंद्रिय पर्याप्त प्रायोग्य आतप साथे ठवीश प्रकृति बांधे, तेमज आठ जांगें उद्योत साथें ठवीश प्रकृति बांधे, एवं शोल जांगा थया. एम एकेन्द्रिय प्रायोग्य बांधतां त्रणे वधस्थानकें थइने चाळीश जांगा थाय

हवे वैन्द्रिय प्रायोग्य बाधताने १५-१९-३० ए त्रण वधस्थानक होय. तिहां २ तिर्यं-चन्द्रिक, ३ वैन्द्रियजाति, ५ आंदारिकन्द्रिक, ६ तैजस, ७ कार्मण, ८ हुंमसंस्थान, ९ देवदुसंधयण, १० वर्ण, ११ गंध, १२ रस, १३ स्पर्श, १४ अगुरुलघु, १५ उपघात, १६ त्रस, १७ वादर, १८ अपर्याप्त, १९ प्रत्येक, २० अस्थिर, २१ अशुज, २२ दौर्जाग्य, २३ अनादेय, २४ अयशःकीर्त्ति, २५ निर्माण, ए पच्चीश प्रकृतिना समुदाय रूप वधस्थान अपर्याप्त वैन्द्रिय प्रायोग्य मिथ्यादृष्टि मनुष्य तथा तिर्यंच बाधे अहींआं अपर्याप्त नामनी साथें शुजाशुजादिक परावर्त्तमान प्रकृतिमाहेली अशुजज वंधाय पण शुज न वधाय, तेथी अहींआं बीजो जांगो कोइ उपजे नहीं मात्र एकज जांगो थाय

हवे ए पूर्वोक्त पच्चीश प्रकृतिने १ पराघात, २ उश्वास, ३ अप्रशस्तविद्यायोगति, ४ पर्याप्त, ५ दुःस्वर, ए पांच प्रकृति सहित करीयें अने अपर्याप्त रहित करीयें, तेवारें उगणत्रीश प्रकृतिना समुदाय रूप वधस्थानक थाय, ते पर्याप्ता वैन्द्रिय प्रायोग्य मिथ्यादृष्टि जीव बांधे अहींआं थिर, अथिर, शुज अने अशुज, यश ने अयश, ए प्रकृति पर्याप्ता सहित ठे तेथी तेना परावर्त्तें एक शुज साथें तथा एक अशुज साथे, एवं वे जग स्थिरना अने वे अस्थिरना, एवं चार थया. ते चार अयश.कीर्त्ति साथें तथा चार यश कीर्त्ति साथें बांधे, तेवारें आठ जांगा थाय.

ते उगणत्रीश प्रकृतिने उद्योत सहित बांधतां त्रीशनु वधस्थानक ए पण पर्याप्त वैन्द्रिय प्रायोग्य मिथ्यात्वीने होय तिहा पण पूर्वोक्त रीतें जांगा आठ उपजे ए सर्व मली वैन्द्रिय प्रायोग्य त्रण वधस्थानकें थइने जांगा सत्तर थया

तेमज तेन्द्रिय प्रायोग्य पण एज त्रण वधस्थानकें थइने सत्तर जांगा कहेवा, पण तिहां एटळुं विशेष जे वैन्द्रियजातिने वैन्द्रियजाति कहेवी. तेमज चौरिन्द्रिय

પ્રાયોગ્ય પળ એજ ત્રણ વધસ્થાનકેં જાંગા સત્તર કહેવા, અને તેંડિયજાતિને સ્થાનકેં
ચૌરંડિય જાતિ કહેવી એમ શરવાલે વિકલેંડિયને વિષે એકાવન જાગા થાય

હવે પચેંડિયતિર્યંચ પ્રાયોગ્ય વાંધતાં પચ્ચીશ, ડંગણત્રીશ અને ત્રીશ, એ ત્રણ વંધ-
સ્થાનક હોય તિહાં પચ્ચીશ પ્રકૃતિનું વધસ્થાનક અપર્યાપ્ત પચેંડિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય
મિથ્યાત્વી તિર્યંચ અને મનુષ્ય વાંધે, તે પ્રકૃતિના નામ અપર્યાપ્ત વેંડિય પ્રાયોગ્યની
પેરેં કહેવાં પણ એટલું વિશેષ જે વેંડિયજાતિને સ્થાનકેં પચેંડિયજાતિ નામ કહેવું
અહીંંઆં જાંગો એકજ પૂર્વલી પેરે અશુભનો જાણવો

તથા ૨ તિર્યંચદ્વિક, ૩ પચેંડિયજાતિ, ૫ ઔદારિકદ્વિક, ૬ તેંજસ, ૭ કાર્મણ,
૮ ઠ સંઘયણમાંહેલું એક સંઘયણ, ૯ ઠ સંસ્થાનમાંહેલું એક સંસ્થાન, ૧૩ વર્ણચતુષ્ક,
૧૪ અશુભલુ, ૧૫ ઉપઘાત, ૧૬ પરાઘાત, ૧૭ ઉશ્વાસ, ૧૮ સ્વગતિ જે માંહેલી એક
સ્વગતિ, ૧૯ ત્રસ, ૨૦ વાદર, ૨૧ પર્યાપ્ત, ૨૨ પ્રત્યેક, ૨૩ સ્થિર અને અસ્થિરમાંહેલી
એક, ૨૪ શુભ અને અશુભમાંહેલી એક, ૨૫ સૌજાગ્ય અને દૌર્જાગ્ય માંહેલી એક,
૨૬ સુસ્થિર અને અસ્થિર માંહેલી એક, ૨૭ આદેય અને અનદે માંહેલી એક, ૨૮ યશ કર્તિ
અને અયશ કીર્તિમાંહેલી એક અને ૨૯ નિર્માણ, એ ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિનું વધ-
સ્થાનક પર્યાપ્ત પચેંડિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય મિથ્યાત્વી અને સાસ્ત્રાદની ચારે ગતિના જીવ
વાધે. અહીંંઆં એટલું વિશેષ જે સાસ્ત્રાદનીને સંઘયણ તથા સંસ્થાન પાંચ પાંચમાંહેલું
એકેક કહેવું કેમકે હુંસસ્થાન તથા ઠેવઠા સંઘયણનો વધ, સાસ્ત્રાદન ગુણઠાણે
નથી માટે એ વધસ્થાનકેં (૪૬૦૦) જાગા ઉપજે, તે દેખાકે ઠે ઠ સંઘયણમાંહેથી
એક સંઘયણના વંધ સાથે ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિ વાંધતાં એક જાંગો થાય, તેવા ઠ
સંઘયણે ઠ જાંગા થાય તે વલી એકેકા સંસ્થાનના વંધ સાથે ઠ ઠ જાગા લેતા ઠ
સંસ્થાનના ઠત્રીશ જાંગા થાય, તે ઠત્રીશ જાગા શુભસ્વગતિ સાથેં યથા તેમજ અશુભ-
સ્વગતિના ઠત્રીશ મેલવતા ૭૨ જગ થાય તે વલી સ્થિર અને અસ્થિર સાથેં વમણા કરતા
(૧૪૪) થાય તે વલી શુભ અશુભ સાથેં વમણા કરતાં (૨૦૦) થાય તે વલી સુસ્થિર
તથા હુસ્થિર સાથે વમણા કરતા (૫૭૬) થાય તે સૌજાગ્ય તથા દૌર્જાગ્ય સાથે વમણા
કરતા (૧૧૫૨) થાય તે આદેય અનાદેય સાથેં વમણા કરતાં (૨૩૦૪) થાય એ
(૨૩૦૪) યશ સાથે તથા (૨૩૦૪) અયશ સાથેં વાધતા થાય વેહુ મલીને
(૪૬૦૦) થાય એ જાગા સન્નિપચેંડિય તિર્યંચગતિ પ્રાયોગ્ય ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિને
પેરે થાય નિહા વિશેષ આશ્રયીને સાસ્ત્રાદન આશ્રયી વાધતો વિચારિયેં, તેવારે તે
સાસ્ત્રાદની હુંસસ્થાન અને વેવહુ સંઘયણ ન વાધે, માટે પાંચ સંઘયણને પાંચ
જાંગા થાય પરી સાત વાર પૂર્વલી પેરે વમણા કરીયેં, તેવારે

(३१००) जांगा थाय पण ए जांगा तेहीज (४६००) माहेला जाणवा, तेमाटे जूदा गणवा नहीं

ते उंगणत्रीश प्रकृतिने उद्योत नामकर्मसहित बांधतां त्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक थाय अहींआं पण उंगणत्रीश प्रकृतिने वधें जे (४६००) जांगा उपना तेदलाज उद्योतने साथें जेलीने गणतां थाय एम पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य त्रण वंधस्थानके थडने (९११९) जांगा थाय

हवे मनुष्यगति प्रायोग्य बांधतां पच्चीश, उंगणत्रीश, अने त्रीश, ए त्रण वंधस्थानक होय तिहां जांगा कहे ठे तिहां पच्चीशनु वधस्थानक, अपर्याप्त मनुष्य प्रायोग्य बांधे, तिहां जांगो एक, तिर्यचना पच्चीश, प्रकृतिना वधनी पेरे लेवो. पण एतलु विशेष जे तिर्यंचद्रिकने ठामे मनुष्यद्रिक कहेतु तथा बीजु उंगणत्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक मिथ्यात्वी, साखादनी, मिश्रदृष्टि तथा अविरति सम्यक्दृष्टि, ए चार बांधे, तिहा मिथ्यात्वी तथा साखादनी चारे गतिना जीव बांधें, अने मिश्र तथा अविरति सम्यक्दृष्टि तो देवता नारकीज बांधे, एने विपे पण जेम पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य उंगणत्रीश प्रकृतिना वधस्थानकने विपे जागा (४६००) कहा, तेमज कहेवा पण एतलु विशेष जे ए माहेलाज साखादनीने (३१००) जांगा कहेवा तथा मिश्रदृष्टि अने सम्यक्दृष्टि देव, नारकी बांधे, ते नव नामकर्मनी ध्रुव-वधि प्रकृति, १० मनुष्यगति, ११ मनुष्यानुपूर्वी, १२ पंचेंद्रियजाति, १४ औदारिकद्रिक, १५ समचतुरस्रसंस्थान, १६ वज्ररूपजनाराचसंघयण, १७ पराघात, १८ उश्वास, १९ शुजखगति, २० त्रस, २१ वादर, २२ पर्याप्त, २३ प्रत्येक, २४ स्थिर अस्थिरमाहेली एक, २५ शुज अशुज माहेली एक, २६ सुजग, २७ सुखर, २८ आदेय, २९ यश अने अयशमाहेली एक, ए उंगणत्रीशने वधे जांगा आठ उपजे केमके अहीं प्रथम संघयण प्रथम संस्थान बिना बीजा पांच संघयण तथा पांच संस्थाननो वध नथी, तथा अशुजखगति, दौर्जाग्य, दुस्तर अने अनादेयनो वंध नथी, तेथी तेना विकटपे जागा न उपजे, बाकी शुज अशुज साथे एकेक ते वली स्थिर तथा अस्थिर साथें वे वे अने यश अयश साथे चार चार, एवं आठ आठ जांगा एकेक गुणगणे थाय, पण ते सर्व पूर्वला (४६००) माहेलाज जाणवा

ते उंगणत्रीश प्रकृतिमध्ये तीर्थकरनामकर्म जेलीयें, तेवारें त्रीश प्रकृतिनु वंधस्थानक थाय ते मनुष्य प्रायोग्य देवता तथा नारकी जे सम्यक्दृष्टि होय, ते बांधे. तिहां पण जांगा आठ थाय, जे जणी तीर्थकरनामकर्मनो वध, मिथ्यात्वादिक त्रण गुणगणे न होय, तेथी त्रीश प्रकृतिने वधें अधिक जागा न थाय, एम मनुष्यगति प्रायोग्य त्रण वधस्थानकें थडनें (४६१९) जांगा थाय.

પ્રાયોગ્ય પણ એજ ત્રણ વધસ્થાનકેં જાંગા સત્તર કહેવા, અને તેંદ્રિયજાતિને સ્થાનકેં
ચૌરિંદ્રિય જાતિ કહેવી એમ શરવાલે વિકલેંદ્રિયને વિષે એકાવન જાંગા થાય

હવે પચેંદ્રિયતિર્યંચ પ્રાયોગ્ય વાંધતાં પચીશ, ડંગણત્રીશ અને ત્રીશ, એ ત્રણ વધ-
સ્થાનક હોય તિહા પચીશ પ્રકૃતિનું વધસ્થાનક અપર્યાપ્ત પચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય
મિથ્યાત્વી તિર્યંચ અને મનુષ્ય વાંધે, તે પ્રકૃતિનાં નામ અપર્યાપ્ત વેંદ્રિય પ્રાયોગ્યની
પેરેં કહેવાં પણ પટલુ વિશેષ જે વેંદ્રિયજાતિને સ્થાનકેં પચેંદ્રિયજાતિ નામ કહેવું.
અહીંયાં જાંગો એકજ પૂર્વલી પેરેં અશુભનો જાણવો

તથા ૧ તિર્યંચદ્વિક, ૨ પચેંદ્રિયજાતિ, ૫ ઔદારિકદ્વિક, ૬ તેજસ, ૭ કર્મેણ,
૮ ઠ સંઘયણમાંહેલું એક સંઘયણ, ૯ ઠ સસ્થાનમાંહેલું એક સસ્થાન, ૧૩ વર્ણચતુષ્ક,
૧૪ અગુરુલઘુ, ૧૫ હપઘાત, ૧૬ પરાઘાત, ૧૭ હશ્વાસ, ૧૮ સ્વગતિ વે માહેલી એક
સ્વગતિ, ૧૯ ત્રસ, ૨૦ વાદર, ૨૧ પર્યાપ્ત, ૨૨ પ્રત્યેક, ૨૩ સ્થિર અને અસ્થિરમાંહેલી
એક, ૨૪ શુભ અને અશુભમાંહેલી એક, ૨૫ સૌજાગ્ય અને દૌર્જાગ્ય માંહેલી એક,
૨૬ સુસ્વર ક્રુસ્વર માંહેલી એક, ૨૭ આદેય અને અનાદેય માંહેલી એક, ૨૮ યશ.કર્તિ
અને અયશ કીર્તિમાંહેલી એક અને ૨૯ નિર્માણ, એ ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિનું વધ-
સ્થાનક પર્યાપ્ત પચેંદ્રિય તિર્યંચ પ્રાયોગ્ય મિથ્યાત્વી અને સાસ્વાદની ચારે ગતિના જીવ
વાંધે. અહીંયાં પટલુ વિશેષ જે સાસ્વાદનીને સંઘયણ તથા સંસ્થાન પાંચ પાંચમાંહેલું
એકેક કહેવું કેમકે હુનસસ્થાન તથા ટેપઠા સંઘયણનો વધ, સાસ્વાદન ગુણગણે
નથી માટે એ વધસ્થાનકે (૪૬૦૮) જાંગા હપજે, તે દેશાને ઠે. ઠ સંઘયણમાંહેલી
એક સંઘયણના વધ સાથે ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિ વાંધતાં એક જાંગો થાય, તેવા ઠ
સંઘયણે ઠ જાંગા થાય તે વલી એકેકા સસ્થાનના વધ સાથે ઠ ઠ જાંગા લેતા ઠ
સસ્થાનના ઠત્રીશ જાંગા થાય, તે ઠત્રીશ જાંગા શુભસ્વગતિ સાથે થયા તેમજ અશુભ-
સ્વગતિના ઠત્રીશ મેલવતા ૭૨ જગ થાય તે વલી સ્થિર અને અસ્થિર સાથે વમણ કરતાં
(૧૪૪) થાય તે વલી શુભ અશુભ સાથે વમણ કરતાં (૨૦૮) થાય. તે વલી સુસ્વર
તથા ક્રુસ્વર સાથે વમણ કરતાં (૫૭૬) થાય તે સૌજાગ્ય તથા દૌર્જાગ્ય સાથે વમણ
કરતાં (૧૧૫૨) થાય તે આદેય અનાદેય સાથે વમણ કરતાં (૨૩૦૪) થાય એ
(૫૩૦૪) યશ સાથે તથા (૨૩૦૪) અયશ સાથે વાંધતાં થાય વેહુ મલીને
(૪૬૦૮) થાય એ જાંગા સન્નિપચેંદ્રિય તિર્યંચગતિ પ્રાયોગ્ય ડંગણત્રીશ પ્રકૃતિને
વધે થાય તિહા વિશેષ આશ્રયીને સાસ્વાદન આશ્રયી વાંધતો વિચારિયે, તેવારે તે
સાસ્વાદની હુનસસ્થાન અને વેવહુ સંઘયણ ન વાંધે, માટે પાંચ સંઘયણને પાંચ
સસ્થાન સાથે ગુણતા ૨૫ થાય પઠી સાત વાર પૂર્વલી પેરેં વમણ કરીયે, તેવારે

(३१००) जांगा थाय पण ए जांगा तेहीज (४६००) मांहेला जाणवा, तेमाटे जूदा गणवा नहीं

ते उंगणत्रीश प्रकृतिने उद्योत नामकर्मसहित बांधतां त्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक थाय. अहींआं पण उंगणत्रीश प्रकृतिने वधें जे (४६००) जांगा उपना तेदलाज उद्योतने साथें जेखीने गणतां थाय एम पंचेद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य त्रण वधस्थानके थइने (९११७) जांगा थाय

हवे मनुष्यगति प्रायोग्य बाधतां पच्चीश, उंगणत्रीश, अने त्रीश, ए त्रण वंध-स्थानक होय तिहां जांगा कहे ठे तिहां पच्चीशनु वधस्थानक, अपर्याप्त मनुष्य प्रायोग्य बांधे, तिहां जांगो एक, तिर्यचना पच्चीश, प्रकृतिना वधनी पेरे लेवो. पण एतलु विशेष जे तिर्यंचद्रिकने ठामे मनुष्यद्रिक कहेनु. तथा बीजु उंगणत्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक मिथ्यात्वी, साखादनी, मिश्रदृष्टि तथा अविरति सम्यक्दृष्टि, ए चार बांधे, तिहां मिथ्यात्वी तथा साखादनी चारे गतिना जीव बांधे, अने मिश्र तथा अविरति सम्यक्दृष्टि तो देवता नारकीज बांधे, एने विपे पण जेम पंचेद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य उंगणत्रीश प्रकृतिना वधस्थानकने विपे जांगा (४६००) कहा, तेमज कहेवा पण एतलु विशेष जे ए मांहेलाज साखादनीने (३१००) जांगा कहेवा. तथा मिश्रदृष्टि अने सम्यक्दृष्टि देव, नारकी बांधे, ते नव नामकर्मनी ध्रुव-वधि प्रकृति, १० मनुष्यगति, ११ मनुष्यानुपूर्वी, १२ पंचेद्रियजाति, १४ औदारिकद्रिक, १५ समचतुरस्रसस्थान, १६ वज्रपन्ननाराचसंघयण, १७ पराघात, १८ उश्वास, १९ शुजखगति, २० त्रस, २१ वादर, २२ पर्याप्त, २३ प्रत्येक, २४ स्थिर अस्थिरमांहेली एक, २५ शुज अशुज मांहेली एक, २६ सुजग, २७ सुखर, २८ आदेय, २९ यश अने अयशमांहेली एक, ए उंगणत्रीशने बांधे जांगा आठ उपजे केमके अहीं प्रथम संघयण प्रथम सस्थान बिना बीजा पांच संघयण तथा पांच सस्थाननो वध नहीं, तथा अशुजखगति, दौर्जाग्य, दुःस्वर अने अनादेयनो बांध नहीं, तेथी तेना विकट्ये जांगा न उपजे, बाकी शुज अशुज साथे एकेक ते बली स्थिर तथा अस्थिर साथें वे वे अने यश अयश साथे चार चार, एवं आठ आठ जांगा एकेक गुणठाणे थाय, पण ते सर्व पूर्वला (४६००) मांहेलाज जाणवा

ते उंगणत्रीश प्रकृतिमध्ये तीर्थकरनामकर्म जेखीयें, तेवारे त्रीश प्रकृतिनु वंधस्थानक थाय ते मनुष्य प्रायोग्य देवता तथा नारकी जे सम्यक्दृष्टि होय, ते बांधे. तिहां पण जांगा आठ थाय, जे जणी तीर्थकरनामकर्मनो वध, मिथ्यात्वादिक त्रण गुणठाणे न होय, तेथी त्रीश प्रकृतिने वधें अधिक जांगा न थाय, एम मनुष्यगति प्रायोग्य त्रण वधस्थानकें थइने (४६१७) जांगा थाय.

हवे देवगति प्रायोग्य बांधतां अष्टावीश, उगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए चार वधस्थानक होय ते पंचेन्द्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य बांधे. तिहां २ देवद्विक, ३ पंचेन्द्रियजाति, ५ वैक्रियद्विक, १४ ध्रुवधिनी नव प्रकृति, १५ समचतुरस्रस्थान, १६ शुजखगति, २० त्रसचतुष्क, २१ पराघात, २२ उश्वास, २३ स्थिर अथवा अस्थिर, २४ शुज अथवा अशुज, २५ सुजग, २६ सुस्वर, २७ आदेय, २८ यश कीर्ति अथवा अयश कीर्ति, ९ अष्टावीश प्रकृतिना समुदाये बाधता अष्टावीशनु वधस्थानक कहीये ए वधस्थानक मिथ्यात्वशी मामीने देशविरति गुणगणा लगेना मनुष्य, तिर्यंच बांधे, अने ते पठी ठाठा गुणगणे एकला मनुष्य पण बांधे. अहीआं स्थिर अथवा अस्थिर, शुज अथवा अशुज, यश अने अयशने परावत्तें आठ जांगा थाय, तथा अप्रमत्त अने अपूर्वकरण गुणगणावाला मनुष्य पण बांधे, परंतु तिहां स्थिर, शुज अने यशज बांधे, अहीआं सर्व शुजज वधाय, माटें एकज जागो उपजे, ते पण ए आठ माहेलोज ठे माटें पृथक् गणवो नहीं

ते अष्टावीशमाहे जिननाम जेलता ओगणत्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक देव प्रायोग्य, ते अविरति सम्यक्दृष्टि, देशविरति तथा प्रमत्त मनुष्यज बांधे तिहां पण स्थिर, अस्थिर, शुज, अशुज, यश अने अयशने परावत्तें आठ जागा थाय वली ए उगणत्रीशनु वधस्थानक एकली स्थिरादिक शुज प्रकृतियें सहित अप्रमत्त अने अपूर्वकरणवालो मनुष्य पण बांधे. तिहा एकज जागो थाय, ते तदतरचूत जाणवो

तथा ते अष्टावीशमाहे आहारद्विक जेलीये अने जिननाम जेलीयें नहीं, तेवारे त्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक देवगति प्रायोग्य अप्रमत्त तथा अपूर्वकरण गुणगणावालो मनुष्यज बांधे ते पण स्थिर, शुज अने यशज बांधे पण अस्थिर, अशुज अने अयश न बांधे, तेमाटे तिहां पण एकज जांगो थाय

तथा ते त्रीशमाहे वली जिननाम जेलीयें, तेवारे एकत्रीश प्रकृतिनु वधस्थानक देव प्रायोग्य अप्रमत्त अने अपूर्वकरणवालो मनुष्यज बांधे अहीआं पण शुज प्रकृतिनोज वध ठे, तेमाटें एकज जांगो होय एम सर्व मलीने देवगति प्रायोग्य चारे वधस्थानक यद्धने अढार जांगा थाय हवे नरकगति प्रायोग्य जागा कहे ठे.

हवे नरकगति प्रायोग्य बाधताने एकज अष्टावीश प्रकृतिनु वधस्थानक होय २ नरकद्विक, ३ पंचेन्द्रियजाति, ५ वैक्रियद्विक, ६ दुरुसस्थान, ७ पराघात, ८ उश्वास, ९ अशुजविहायोगति, १० त्रस, ११ वादर, १२ पर्याप्त, १३ प्रत्येक, १४ अस्थिर, १५ अशुज, १६ दोर्जाय, १७ दुस्वर, १८ अनादेय, १९ अयश. कीर्ति, २० नामध्रुवधिनी नव प्रकृति, ९ अष्टावीश प्रकृतिनु वधस्थानक पंचेन्द्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य मिथ्यात्व गुणगणा-

वाला बांधे अर्हीआं सर्व परावर्त्तमान मांहेली अशुचप्रकृतिज बांधे, माटें विकल्प नही, तेथी जागो पण एकज होय

हवे देवगति प्रायोग्य बंध व्युत्पेद पामे थके पण अपूर्वकरणना सातमा जागथी मांमीने सूक्ष्मसपराय गुणठाणाना अंत पर्यंत पण एकज यश कीर्त्ति नामकर्मनी प्रकृतिने एकला मनुष्य बांधे तिहां एकतु बंधस्थानक लेवु ॥ इति समुच्चयार्थ ॥२६॥

॥ अथैकस्मिन् बंधस्थाने कति जंगाः सर्वसंख्यायाः स्युरित्याह ॥

॥ हवे कया बंधस्थानकें केटला जांगा, सर्व सरयाये होय, ते कहे ठे ॥

चउ पणवीसा सोलस, नव वाण उई सयाय अडयाला ॥

एयावुत्तर ठाया, लसया इक्किक्कि बंध विहि ॥ २७ ॥

अर्थ—अपर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य त्रेवीश प्रकृतिने बंधें चउ के० चार जांगा होय, तथा पच्चीशने बंधे एकेंद्रिय प्रायोग्य वीश, वैंद्रिय प्रायोग्य एक, तेंद्रिय प्रायोग्य एक, चौरिंद्रिय प्रायोग्य एक, पचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य एक, अने मनुष्य प्रायोग्य एक, एवं पच्चीशने बंधे पणवीसा के० पच्चीश जांगा होय, तथा एकेंद्रिय ठवीशने बंधें सोलस के० शोल जांगा होय, तथा देव प्रायोग्य अष्टावीशने बंधें आठ जांगा अने नरक प्रायोग्य अष्टावीशने बंधे एक जागो, एवं अष्टावीशने बंधे नव के० नव जांगा होय तथा वैंद्रिय प्रायोग्य आठ, तेंद्रिय प्रायोग्य आठ, चौरिंद्रिय प्रायोग्य आठ, पचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य ठेतालीशसे ने आठ, पचेंद्रियमनुष्य प्रायोग्य ठेतालीशसे ने आठ अने देवप्रायोग्य आठ, एवं सर्व मली उगणत्रीश प्रकृतिना बंधस्थानकें वाणउईसयायअडयाला के० वाणुसं ने अरुतालीश जांगा होय, तथा वैंद्रिय प्रायोग्य आठ, तेंद्रिय प्रायोग्य आठ, चौरिंद्रिय प्रायोग्य आठ, पचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य ठेतालीशसे ने आठ, मनुष्य प्रायोग्य आठ अने देव प्रायोग्य एक, एवं सर्व मलीने त्रीश प्रकृतिने बंधस्थानकें एयावुत्तरठायालसया के० ठेतालीशसे ने एकतालीश जागा थाय, अने एकत्रीश प्रकृतिने बंधस्थानके देव प्रायोग्य, इक्किक्किबधविहि के० एकविध बधनो एकज जागो होय ए सर्व मली आठे बंधस्थानकें अने नामकर्मना (१३९४५) तेर हजार, नवसे ने पिस्तालीश जांगा थाय ए नामकर्मना जागा कहा इति समुच्चयार्थ ॥२७॥

॥ अथ उदयस्थानान्याह ॥ हवे नामकर्मना वार उदयस्थानक कहे ठे ॥

वीसिगवीसा चउवी, स गाउ एगाहि याय इगतीसा ॥

उदयठाणाणि जवे, नव अष्ठय हुंति नामस्स ॥ २८ ॥

अर्थ—वीसिगवीसा के० प्रथम वीश प्रकृतिनु उदयस्थानक, वीजु एकवीशनु

ઉદયસ્થાનક, તેવાર પઠી ચત્તવીસગાઉણાહિયાયદ્ગતીસા કે૦ ચોવીશ પ્રકૃતિના ઉદયસ્થાનકથી માંત્રીને એકેક પ્રકૃતિયે અધિક કરતાં નિરંતરપણે એકત્રીશ પ્રકૃતિ લગે આઠ, ઉદયઘાણાણિજવે કે૦ ઉદયના સ્થાનક હોય, એટલે ચોવીશનુ, પચ્ચીશનુ, ઠવીશનુ, સત્તાવીશનુ, અઠાવીશનુ, ઊગણત્રીશનુ, ત્રીશનુ અને એકત્રીશનુ, એ આઠ થયા, અને એ પૂર્વલા મલી દશ ઉદયસ્થાનક થયાં, તથા અગીઆરમુ નવ કે૦ નવ પ્રકૃતિનુ ઉદયસ્થાનક અને વારમું અષ્ટય કે૦ આઠ પ્રકૃતિનુ ઉદયસ્થાનક, એ વાર ઉદયસ્થાનક, હુતિ નામસ્ત કે૦ નામકર્મનાં હોય ॥ ઇત્યકાર્થઃ ॥ ૧૬ ॥ હવે એનુ વિવરણ લખિયેં ટેયે.

અહીંઆં એકેંડ્રિયાદિકની અપેક્ષાએ અનેક જાંગા ઉપજે, તે દેખાડે ઠે તિહા એકેંડ્રિયને એકવીશ, ચોવીશ, પચ્ચીશ, ઠવીશ અને સત્તાવીશ, એ પાંચ ઉદયસ્થાનક હોય તિહાં ૧ તૈજસ, ૨ કાર્મણ, ૩ અગુરુલયુ, ૪ સ્થિર, ૫ અસ્થિર, ૬ શુન્ન, ૭ અશુન્ન, ૮ વર્ણ, ૯ ગંધ, ૧૦ રસ, ૧૧ સ્પર્શ, ૧૨ નિર્માણ, એ વાર પ્રકૃતિનો ઉદય ધ્રુવ ઠે તેમાટેં એ નામકર્મની ધ્રુવોદયિકા વાર પ્રકૃતિ તેરમા ગુણઠાણા લગે ઉદય આશ્રીને સર્વ જીવને હોય, માટેં સર્વત્ર લેવી, અને ૨ તિર્યચદ્વિક, ૩ સ્થાવર, ૪ એકેંડ્રિયજાતિ, ૫ વાદર અથવા સૂક્ષ્મ, પર્યાસ અથવા અપર્યાસ, ૬ દૌર્જાગ્ય, ૭ અનાદેય, ૮ યશઃકીર્તિ અથવા અયશ કીર્તિ, એ નવ પ્રકૃતિ, પૂર્વોંક વાર પ્રકૃતિમાંહે જેલીયે, તેવારે એક-વીશ પ્રકૃતિનુ ઉદયસ્થાનક, એકેંડ્રિય જીવને પૂર્વલા જવનુ શરીર મૂક્યા પઠી જિહાં લગે આગલે જદ્ અવતસ્યા નથી તેને વચાલેં જાણવો, એટલે જવને અપાંતરાલેં વર્તતા એકેંડ્રિયને હોય અહીં જાંગા પાંચ ઉપજે, તે કહે ઠે એક સૂક્ષ્મ પર્યાસ સાથે એકવીશને ઉદયેં, વીજો વાદર પર્યાસ સાથેં એકવીશને ઉદયેં, એ વે જાંગા પર્યાસના થયા, તેમજ વલી અપર્યાસ સાથે પળ વે જાંગા થાય એ ચાર જાંગા થયા, તેમાહેલા સૂક્ષ્મ પર્યાસ અને સૂક્ષ્મઅપર્યાસ તથા વાદર અપર્યાસ, એ ત્રણ જાંગા તો અયશ.કીર્તિ સાથેં હોય, પણ તિહાં યશ.કીર્તિનો ઉદય ન હોય “ ણોસુદુમતિગે-ણજસ ” એ વચનથી જાણવુ અને વાદર પર્યાસ સાથેં યશ.કીર્તિ સહિત એકવીશને ઉદયે એક જાગો તથા અયશ કીર્તિ સહિત એકવીશને ઉદયેં વીજો જાંગો, એ વે જાંગા પૂર્વલા ત્રણ જાંગા સાથેં મેલવતાં પાંચ જાંગા થાય અહીંઆ જો જીવ, આગલેં પોતાને યોગ્ય સર્વેં પર્યાસિ પૂર્ણ કરશે, તેને યોગ્યપણેં કરી લલિધ આશ્રયીને જવાત-રાલેં પણ પર્યાસો કહીયેં અહીંઆ લલિધ પર્યાસાનીજ વિવક્ષા જાણવી

તેવાર પઠી તે શરીરસ્થને તે એકવીશ પ્રકૃતિના ઉદયમાંહે એક ઔદારિક શરીર, વીજુ હુમ્સસ્થાન, ત્રીજું ઉપઘાત, ચોથો પ્રત્યેક અથવા સાધારણ, એ ચાર પ્રકૃતિ કૌપીયેં, અને એક તિર્યચની આનુપૂર્વી કાઢીયેં, તેવારેં ચોવીશ પ્રકૃતિનુ ઉદયસ્થાનક

होय अर्हीआं पूर्वोक्त पांच जांगाने प्रत्येक तथा साधारण साथें वे गुणा करीये, तेवारे दश जांगा थाय तेमाहे एक जागो वैक्रियनो जेळीयें, जे जणी वादर वायुकाय वैक्रियशरीर करे ठे तिहा पण चोवीशनो उदय होय, पण एटलु विशेष जे औदारिकशरीरने स्थानके वैक्रियशरीर कहेवु तिहां वादर, प्रत्येक, पर्याप्त अने अयश.कीर्त्ति साथे एकज जागो होय, जे जणी तेउकाय तथा वायुकायने साधारण तथा यश कीर्त्तिनो उदय न होय, तेथी तेना जांगा न उपजे एम सर्व मलीने चोवीगने उदये अग्नीआर जागा थाय.

तेवार पठी ते शरीर पर्याप्ताने चोवीगना उदयमाहे पराघातनो उदय जेळीये, तेवारे पच्चीश प्रकृतिनो उदय थाय ए उदय शरीर पर्याप्त पूरी कऱ्या पठी होय तिहां वादर पर्याप्त साथें प्रत्येक तथा साधारण गुणता वे जांगा थाय, ते यश.कीर्त्ति तथा अयश.कीर्त्ति साथे गुणता चार जांगा थाय तेमज वादरने स्थानके सूक्ष्म साथे प्रत्येक अने साधारणना विकटपे वे जागा थाय ए वे जांगे एकली अयश कीर्त्तिज लाजे, पण यश.कीर्त्ति न लाजे, माटें तेना जांगा न लेवा एवं ठ जागा थया तथा वादर वायुकायने वैक्रिय करता शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ता थया पठी पराघातनो उदय जेलता पण पच्चीश प्रकृतिनु उदयस्थानक लाजे, तिहा पण पूर्वली पेरे एकज जांगो होय एम सर्व मली पच्चीशने उदयें सात जांगा थाय

तथा श्वासोश्वासपर्याप्तिये करी पर्याप्ता थया पठी ते पच्चीशना उदय माहे वली श्वासोश्वासनो उदय जेळीयें, तेवारे ठवीग प्रकृतिनु उदयस्थानक थाय अर्हीआ पण पूर्वली पेरे जांगा ठ थाय, अथवा शरीरपर्याप्ति पर्याप्ताने उश्वासने अनुदये एटले ज्यांसुधी श्वासोश्वास पर्याप्ति पूर्ण न थाय, त्यासुधी उश्वासना उदय विना उद्योतनो उदय होय, तेवारे पण ठवीशतुं उदयस्थानक थाय तिहा वादरने उद्योत सहित ठवीशने उदये प्रत्येक साथे एक जागो, तेमज साधारण साथे वीजो जागो, ते वे जांगा यश कीर्त्ति साथे लेवा, तथा तेहिज वे जागा अयश.कीर्त्ति साथें लेवा. एम चार जांगा थाय तथा उद्योतने स्थानकें आतपनो उदय जेलतां पण ठवीशनु उदयस्थानक थाय तिहां प्रत्येकने यश तथा अयशे करी वे जांगा थाय, केमके आतप ते पृथ्वीकायमाहेज होय, माटें एक प्रत्येकज लीधो अने उद्योत तो वनस्पतिमाहे पण होय, माटे तिहा प्रत्येक अने साधारण वेहु लीधा, तथा आतप अने उद्योतनो उदय ते वादरनेज होय, पण सुद्धनं न होय, माटे अर्हीआ सूक्ष्मनो उदय न लीधो, तथा वादर वायुकायने वैक्रिय करता श्वासोश्वास पर्याप्तिये करी पर्याप्ता वायुकायने ते पच्चीश प्रकृति मध्ये उश्वासनो उदय जेलतां ठवीशनो उदय

होय. तिहां जांगो एक जाणवो केमके वायुकायने आतप, उद्योत तथा यश कीर्त्तिनो उदय पण नथी तेमाटे अर्ही बीजा जागा न पामीये एम ठवीश प्रकृतिने उदये सर्व मली तेर जागा थाय

तथा ते आसोश्वास पर्याप्तिये करी पर्याप्ताने आसोश्वास सहित ठवीशना उदयमाहे आतप तथा उद्योत, ए वे माहेला एकेकनो उदय जेलतां सत्तावीशनो उदय थाय. तिहा पूर्वली पेरे ठवीशना उदयमाहे उद्योत जेलता चार अने आतप जेलता वे, एवं ए जागा जे पूर्वे कहा, तेज अर्ही पण जाणवा जे जणी कलु ठे के, “ एगेंदिय उदयेसु, पचयएकार सत्तेरसय ॥ ठक कमसो जगा, वायाल हुति सदेवि ॥ ” एम एकेंद्रियना उदयस्थानकने विपे एकवीशना उदये पाच, चोवीशना उदये अगीश्वार, पचीशना उदये सात, ठवीशना उदये तेर अने सत्तावीशना उदये ठ, ए रीति पांच उदयस्थानके अइ सर्व मली वेंतालीश जागा होय

हवे वेंद्रियनी एकवीश, ठवीश, अष्टावीश, उगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए ठ उदयस्थानक होय तिहां जागा कहे ठे

तिहा १ तिर्यंचक्रिक, ३ वेंद्रियजाति, ४ त्रस, ५ वादर, ६ पर्याप्त, ७ दोर्जन्य, ८ अनदेय, ९ यश कीर्त्ति अथवा अयश कीर्त्ति, ए नव प्रकृति थइ एनी साथे वार ध्रुवोदयी प्रकृति मेलवता एकवीश प्रकृतिनु उदयस्थानक विचालें विग्रहगतियें वर्त्तता जवने अपातराखगतियें वेंद्रिय जीवने होय अर्हीआ अपर्याप्ता साथे अयश.कीर्त्ति लेता जांगो एक थाय, तथा पर्याप्ता साथे यश कीर्त्ति अने अयश.कीर्त्ति लेता वे जागा पर्याप्ताना थाय एवं सर्व मली त्रण जागा थाय.

हवे ते वेंद्रियने स्वस्थाने अवतत्या पठी ते पूर्वोक्त एकवीश प्रकृतिना उदयस्थानक माहेथी तिर्यगानुपूर्वी काढीये, अने औदारिकक्रिक, हुडसस्थान, ठेवहु संघषण, उपघात अने प्रत्येक, ए ठ प्रकृति जेलीये, तेवारे ठवीश प्रकृतिनु उदयस्थानक होय. अर्हीआं पण पूर्वली पेरे जागा त्रण थाय

तेवार पठी शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ताने पराघात तथा अशुजखगति, ए वे प्रकृतिनो उदय वधे, तेवारे अष्टावीश प्रकृतिनु उदयस्थानक थाय अर्हीआ यश कीर्त्ति तथा अयश कीर्त्तियें करीने जांगा वे थाय, केम के अशुजखगतियें अपर्याप्ति नामनो उदय न होय, ते माटे तेनो एक जागो पूर्वोक्त त्रण माहेथी टले शेष वे जाग होय

ते वली आसोश्वास पर्याप्तिये पर्याप्ता थया पठी आसोश्वासनो उदय वधे, तेवारे उगणत्रीशने उदये पण तेमज पूर्वोक्त रीते वे जागा होय, अथवा शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने ते अष्टावीशना उदयमाहे उश्वासना उदय विना उद्योतनो उदय जेलता

पण उगणत्रीशनो उदय थाय तिहां पण जांगा वे होय एम उगणत्रीशने उदयें सर्व मली चार जांगा थाय

ते उश्वास सहित उगणत्रीश प्रकृतिमाहे सुखर, दुःखर माहेला एकनो उदय जेखतां त्रीशनो उदय थाय अर्हीआ यश कीर्त्ति तथा अयश कीर्त्ति साथें जांगा वे, ते वे जांगा सुखरनां अने वे दुःखरना, एवं चार जांगा थाय अथवा श्वासोश्वास पर्याप्तियें करी पर्याप्ताने जिहा लगे जापा पर्याप्ति पूर्ण करी न होय, तिहां लगे वेहु खरना उदय विना उद्योतनो उदय जेखतां पण त्रीशनु उदयस्थानक होय अर्हीआं यश.कीर्त्ति अने अयश कीर्त्तिना विकल्पे वे जांगा थाय, एम सर्व मली त्रीशने उदयें ठ जांगा थाय

तथा खर सहित त्रीशना उदय माहे उद्योतनो उदय जेखता एकत्रीशनो उदय जापापर्याप्तियें करी पर्याप्ता जीवने होय अर्हीआं यश, अयश तथा खर अने दुःखरना विकल्पें चार जांगा थाय एम सर्व मलीने एकत्रीशने उदये त्रण, ठवीशने उदयें त्रण, अष्टावीशने उदये वे, उगणत्रीशने उदयें चार, त्रीशने उदयें ठ, अने एकत्रीशने उदयें चार, एम ठ उदयस्थानकें यश्ने वावीश जांगा वेंडियने तथा तेज वावीश जांगा तेंडियने तेमज चौरिडियने पण तेटलाज उदयस्थानकें यश् वावीश जांगा होय एम विकलेंडिय मध्ये सर्व मलीने जांगा ठाशठ होय

हवे सामान्ये पचेंडिय तिर्यंच मध्ये ठ उदयस्थानक होय, ते कहे ठे एकवीश, ठवीश, अष्टावीश, उगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए ठ उदयस्थानक होय तिहां १ तिर्यंचद्विक, ३ पचेंडियजाति, ४ त्रस, ५ वाटर, ६ पर्याप्त अने अपर्याप्तमाहेली एक, ७ सौजाग्य अने दोर्जाग्यमाहेली एक, ८ आदेय अने अनादेयमाहेली एक, ९ यश.कीर्त्ति अने अयश.कीर्त्तिमाहेली एक, १० नव तथा वार ध्रुवोदयी, एवं एकवीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक, पचेंडिय तिर्यंचने पूर्वजवतु शरीर ठांड्या पठी मार्ग विचालें विग्रहगतियें होय अर्हीआं पर्याप्त नामने उदयें वर्त्तताने सुजग दुर्जगने विकल्पे जांगा वे, ते वली आदेय अनादेयने विकल्पे जांगा चार, ते चार यश.कीर्त्ति साथे अने चार अयश.कीर्त्ति साथें, एवं आठ जांगा थाय, अने अपर्याप्त नामने उदये वर्त्तताने सौजाग्य, आदेय अने यश.कीर्त्तिनो उदय न होय तेमाटे विकल्पने अजावे वीजो जांगो पण न उपजे, माटे तिहा एकज जांगो जाणवो एव नव जांगा थया अर्हीआ कोइएक आचार्य कहेठे के, सुजग अने आदेयनो साथेंज समकाले उदय होय, तेम दुर्जग अने अनादेयनो पण उदय साथेंज होय, तेथी ए वे साथें वे जांगा ते यश.कीर्त्ति अने अयश कीर्त्ति साथें गुणतां चार जांगा पर्याप्त साथे थाय, अने एक अपर्याप्तनो जांगो,

एव पांच जांगा थाय एम ए सुजग, दुर्जग तथा आदेय, अनादेयने विषे आगलें
पण सर्वत्र मत्तातरना जागानो जेद जाणवो. ते पोतानी मत्तियें विचारी लेवो

तथा तेहिज पचेंद्रिय जीव शरीरस्थने अथतस्या पठी ते एकवीशना उदयमाहेली
तिर्यंचानुपूर्वीनो उदय टालीयें. अने औदारिकद्विक, ठ संघयणमाहेलु एक संघयण,
ठ संस्थानमाहेलु एक संस्थान, उपघात अने प्रत्येक, ए ठनो उदय जेलीयें, तेप्रारं
ठवीशनु उदयस्थानक थाय. तिहा पर्याप्त साथे ठ संघयण गुणतां ठ जागा थाय.
तेने ठ संस्थानें गुणता ठवीश थाय. ते सौजाग्य अने दौर्जाग्य साथे गुणतां वढोत्तर
थाय. ते आदेय अनादेय साथें गुणता एकसो ने जुम्मालीश थाय ते यश, अयश
साथें गुणता वसें ने अठ्याशी जांगा थाय, अने अपर्याप्ताने हुडसस्थान, वेवहु संघयण,
दौर्जाग्य, अनादेय अने अयश कीर्तिने उदये एकज जागो होय. कमके अपर्याप्ताने
परावर्त्तमान अशुज प्रकृतिनोज उदय होय, पण शुज प्रकृतिनो उदय न होय, तेमाटे
एकज जांगो थाय एम वसें ने नेव्याशी जांगा थया, तथा मत्तातरं ठवीशने उदयें
एकसो पीस्तालीश जांगा पण होय

ते शरीर पर्याप्तें पर्याप्ता थया पठी एक पराघात, वीजी शुज अशुजस्वगतिमाहेली
एक, ए वेनो उदय जेलतां अष्टावीशनो उदय थाय तिहा पर्याप्ताना पूर्वोक्त वसें
अठ्याशी जागाने वे विहायोगतियें गुणतां पांचसें ने वढोत्तर जागा थाय अहींथा
अपर्याप्तो न होय, माटे तेनो एक जागो न लेवो

ते अष्टावीशमध्यें श्वासोश्वास पर्याप्तियें पर्याप्ताने एक उश्वासनो उदय वधारतां
उगणत्रीशनो उदय थाय अहींथा पण पूर्वली परें जागा (५७६) जाणवा, अथवा
शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने श्वासोश्वास विना एक उद्योतनो उदय अष्टावीशमाहे
जेलता उगणत्रीश प्रकृतिनु उदयस्थानक थाय, तिहा पण (५७६) जागा थाय एम
उगणत्रीशने उदये सर्व थइने (११५२) जागा थाय

तेप्रार पठी जापापर्याप्तियें पर्याप्ताने ते उगणत्रीशमाहे सुखर अथवा दुःस्वरमाहेली
एक जेलतां त्रीशनो उदय थाय. अहींथा जे पूर्वें श्वासोश्वासने उदये (५७६) जांगा
कह्या तेने सुखर दुःस्वरने विकल्पे वमणा करतां (११५२) जांगा थाय, अथवा
श्वासोश्वास पर्याप्तियें पर्याप्ताने स्वरना उदय विना उद्योतनो उदय पूर्वोक्त उगणत्रीश-
माहे जेलीयें, तेप्रारं त्रीशनो उदय थाय तिहा पण पूर्ववत् (५७६) जागा थाय
एम सर्व मली त्रीशने उदयें (११२०) जागा थाय

तथा स्वर सहित त्रीशना उदयमाहे उद्योतनो उदय जेलतां एकत्रीशनु उदयस्थानक
थाय अहींथा जे पूर्वें स्वर सहित त्रीशने उदयें जागा (११५२) कह्या ठे, तेदलाज

जांगा जाणवा एम सहज पचेन्द्रिय तिर्यचने एठ उदयस्थानकें यश्ने जांगा (४९०६) थाय.

हवे पंचेंद्रियतिर्यचने वैक्रिय करतां पच्चीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उंगणत्रीश, अने त्रीश, ए पाच उदयस्थानक होय तिहां १ वैक्रियद्रिक, ३ समचतुरस्रस्थान, ४ उपघात, ५ तिर्यचगति, ६ त्रसचतुष्क, १० पचेन्द्रियजाति, ११ सौजाग्य अथवा दौर्जाग्य, १२ आदेय अथवा अनादेय, १३ यशःकीर्ति अथवा अयशःकीर्ति, ए तेर प्रकृति साथें चार ध्रुवोदयी मेलवतां पच्चीशनो उदय थाय अहींआ सौजाग्य दौर्जाग्यना विकल्पे जांगा वे थाय, तेने आदेय अनादेय साथे गुणतां चार, ते वली यश अयशें गुणता आठ जागा थाय. अहींआं वैक्रियशरीर करता संघयण न होय, अने सस्थान तो एकज समचतुरस्र होय, माटें तेना जांगा न थाय

हवे ते वैक्रीयशरीरनी पर्याप्ति पूरी थया पठी, एक पराघात, बीजी शुचविहायोगति, ए वे जेलतां सत्तावीशनो उदय थाय तिहां पण तेज आठ जागा पूर्ववत् जाणवा

ते पठी वैक्रीयशरीरें आसोआस पर्याप्ति पूरी थया पठी उश्वासनो उदय जेलीये, तेवारें अष्टावीशनो उदय थाय अहींआं पण तेहिज आठ जागा जाणवा. अथवा शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ताने उश्वासने अनुदये उद्योतनो उदय जेलीये, तेवारें पण अष्टावीशनो उदय थाय तिहा पण एज आठ जागा जाणवा एम सर्व मली अष्टावीशने उदये शोल जांगा थाय

ते वैक्रीय जापा पर्याप्तियें पर्याप्ताने सुखरनो उदय, ते पूर्वोक्त उश्वास सहित अष्टावीशमाहे जेलता उंगणत्रीशनो उदय थाय. तिहा पण जांगा आठ अथवा आसोआस पर्याप्ताने खरने, अनुदयने अने उद्योतने उदये उंगणत्रीशनो उदय थाय तिहा पण जांगा आठ जाणवा एम उंगणत्रीशने उदयें सर्व मली जांगा शोल थाय.

तथा सुखर सहित उंगणत्रीशमाहे उद्योतनो उदय जेलता त्रीशनो उदय थाय तिहा पण जांगा आठ जाणवा. एम सर्व मली वैक्रीयशरीर करता तिर्यचपंचेंद्रियने ठप्पन्न जांगा थाय एटले सर्व मली पंचेंद्रियतिर्यचने (४९६१) जागा थाय, अने एकेंद्रियाद्रिक सर्व तिर्यचगतिमाहे (५०७०) जागा उपजे

हवे मनुष्यने सामान्ये एकवीश, ठवीश, अष्टावीश, उंगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय ए पांचे स्थानकें सहज जागा पचेन्द्रियतिर्यचनी पेरें जाणवा पण एटलुं विशेष जे तिर्यचगति अने तिर्यचानुपूर्वीने स्थानकें मनुष्यगति अने मनुष्यानुपूर्वीं कहेवी, तथा उंगणत्रीश प्रकृतिनो उदय, उद्योत रहित कहेवो, तेथी उंगणत्रीशने उदयें (५१६५) जागा थाय केम के तिहां उद्योतना जागा टले तथा

त्रीशने उदयें पण (११५२) जांगाज थाय, पण अधीक न थाय, जे तणी वैक्रीय तथा आहारक शरीर करता मात्र साधुने उद्योतनो उदय होय पण बीजामनुष्यने, न होय. एम शरवाले सामान्ये मनुष्यने (१६०२) जांगा होय

तथा मनुष्यने वैक्रियशरीर करता पच्चीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय तिहा प्रथम १ मनुष्यगति, २ उपघात, ३ पचेंद्रियजाति, ४ वैक्रीयद्विक, ६ समचतुरस्रस्थान, १० त्रसचतुष्क, ११ सौजाग्य अथवा दौर्जाग्य, १२ आदेय अथवा अनादेय, १३ यश कीर्ति अथवा अयश कीर्ति, अने वार भुवोदयी, एव पच्चीशनो उदय होय तिहां पूर्वे जे वैक्रियतिर्यचना जांगा कहा, तेनी पेरें आठ जांगा जाणवा.

पठी ते वैक्रीयशरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने पराघात अने प्रशस्तगतिने उदयें सत्तावीशनो उदय होय, तिहां पण एज आठ जांगा जाणवा

तेवार पठी तेने श्वासोश्वास पर्याप्ति पूरी थये थके सत्तावीशना उदयमाहे उश्वासनो उदय जेलतां अष्टावीशने उदये पण आठ जांगा जाणवा, अथवा साधुने वैक्रीय करता शरीर पर्याप्ति पूरी कस्या पठी श्वासोश्वासना उदय विना उद्योतनो उदय जेले थके अष्टावीशनो उदय होय. अहींआ एकज जांगो थाय जे तणी साधुने दौर्जाग्य, अनादेय, अने अयशःकीर्तिनो उदय न होय. एम अष्टावीशने उदयें सर्व मली नव जागा थाय

ते पठी श्वासोश्वास सहित अष्टावीशमध्ये जापा पर्याप्तियें पर्याप्ता थया पठी सुस्वरनो उदय जेलतां उगणत्रीशनो उदय थाय. अहींआ पण पूर्वली पेरें जागा आठ जाणवा, अथवा साधुने स्वरनो उदय थया विना उद्योतनो उदय जेलतां उगणत्रीशने उदये जांगो एक थाय. सर्व मली उगणत्रीशने उदयें नव जांगा थाय

तथा सुस्वरसहित उगणत्रीशना उदयमाहे उद्योतनो उदय जेलता त्रीशनु उदयस्थानक थाय अहींआ पण पूर्ववत् एकज जांगो साधुने जाणवो, एम सर्व संख्याये वैक्रीयमनुष्यना पाच उदयस्थानकें यश्ने पात्रीश जांगा थाय.

तथा सयतने आहारकशरीर करतां पण वैक्रियमनुष्यने कहां तेहीज पांच उदयस्थानक जाणवा पण एटलु विशेष जे वैक्रीयद्विकने ठामे आहारकद्विक कहेवु, तथा अहींआ केवल प्रशस्त पदज होय, एटले सयतने दुर्जग, अनादेय अने अयशनो उदय न होय, तेमाटें पच्चीशने उदयें एकज जांगो जाणवो तेमार पठी शरीर पर्याप्ताने पराघात अने प्रशस्तविद्यायोगति जेले थके सत्तावीशनो उदय थाय तिहां पण पूर्वली पेरें एकज जांगो जाणवो ते पठी प्राणपान पर्याप्ताने उश्वासनो उदय जेले थके अष्टा-

वीशने उदयें पण एकज जागो होय, अथवा शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने उश्वासने अनु-
दयें अने उद्योतने उदयें पण अष्टावीशनो उदय थाय. अहि पण एक जागो होय
एम अष्टावीशने उदयें शरवाले वे जांगा थाय ते पठी जापा पर्याप्तिये पर्याप्ताने
उश्वास सहित अष्टावीशना उदयमाहे सुखरनो उदय जेले, उगणत्रीशनु उदयस्था-
नक थाय तिहां पण जांगो एक जाणवो, अथवा श्वासोश्वास पर्याप्तिये पर्याप्ताने सुख-
रने अनुदये अने उद्योतने उदये पण उगणत्रीशनु उदयस्थानक थाय अर्हीआं पण
एकज जागो जाणवो एम उगणत्रीशने उदये सर्व मली वे जागा थाय

ते पठी जापा पर्याप्तियें पर्याप्ताने सुखर सहित उगणत्रीशना उदयमाहे उद्योतनो
उदय जेले, त्रीशनो उदय थाय तिहां पण एकज जागो जाणवो एम सर्व मलीने
आहारकशरीर करतां संयतने पांच उदयस्थानकें थडने सात जांगा उपजे

हवे केवली मनुष्यने वीश, एकवीश, ठवीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उगणत्रीश,
त्रीश, एकत्रीश, नव अने आठ, ए दश उदयस्थानक होय तिहा १ मनुष्यगति, २
पंचेडियजाति, ३ त्रस, ४ वाटर, ५ पर्याप्त, ६ सुजग, ७ आदेय, ८ यश कीर्ति, तथा
वार भुवोदयी, एवं वीश प्रकृतिनो उदय सामान्य केवलीने केवलसमुद्घात करता वचला
त्रण समय पर्यंत कार्मेण काययोगे वर्त्तताने होय तिहां जांगो एक जाणवो.

तथा तीर्थकर केवलीने तीर्थकरनाम सहित एकवीशनो उदय, तीर्थकरने केवलसमु-
द्घात करतां वचला त्रण समय लगे होय तिहां पण जागो एक जाणवो

तथा पूर्वोक्त वीशमाहे औदारिकद्विक, ठ संस्थानमाहेलुं एक संस्थान, प्रथम संघयण,
उपघात अने प्रत्येक, ए ठ प्रकृति जेलतां ठवीशनो उदय सामान्यकेवलीने समुद्घात
करतां वीजे, ठछे अने सातमे, ए त्रण समय सुधी औदारिकमिश्रयोगे वर्त्तता होय
अर्हीआं ठ संस्थानें ठ जागा थाय, परंतु ते सामान्य मनुष्यना उदयस्थानकमध्यें
गणाणा ठे, तेमाटे अर्हीआं गणा नथी, तथा ते ठवीशमाहे तीर्थकरनामकर्म जेलतां
सत्तावीशनु उदयस्थानक तीर्थकरनो समुद्घात करता वीजे, ठछे अने सातमे समये
होय तिहां जांगो एकज जाणवो. अर्हीआ संस्थान एकज समचतुरस्त होय, तेथी
जांगाना द्विकल्प न थाय

तथा ते ठवीश मध्ये १ पराघात, २ उश्वास ३ शुज अथवा अशुजखगति, ४
सुखर अथवा दुःखरमाहेली एक, ए चार जेले त्रीशनो उदय, ए सामान्यकेवलीने
औदारिक काययोगे वर्त्तताने होय अर्हीआं ठ संस्थानने वे विहायोगतिये गणातां
वार, तेने सुखरे, दुःखरें गणातां चोवीश जांगा थाय, परंतु ते सामान्यमनुष्यना
उदयस्थानकमाहे गणाणा ठे माटें अर्हीआं पृथक् गणा नथी

ત્રીશને ઉદયે પળ (૧૧૫૨) જાગાજ થાય, પળ અધીક ન થાય, જે જાણી વૈક્રીય તથા આહારક શરીર કરતાં માત્ર સાધુને ઉદ્યોતનો ઉદય હોય પળ વીજામનુષ્યને, ન હોય. એમ શરવાલે સામાન્યે મનુષ્યને (૨૬૦૨) જાગા હોય.

તથા મનુષ્યને વૈક્રીયશરીર કરતા પચીશ, સત્તાવીશ, અષ્ટાવીશ, ઊગળત્રીશ અને ત્રીશ, ૫ પાંચ ઉદયસ્થાનક હોય તિહાં પ્રથમ ૧ મનુષ્યગતિ, ૨ ઉપઘાત, ૩ પચેઙ્ગિ-યજાતિ, ૫ વૈક્રીયદ્વિક, ૬ સમચતુરસ્તસંસ્થાન, ૧૦ ત્રસચતુષ્ક, ૧૧ સોજાગ્ય અથવા દૌર્જાગ્ય, ૧૨ આદેય અથવા અનાદેય, ૧૩ યશ કીર્તિ અથવા અયશઃકીર્તિ, અને વાર ધ્રુવોદયી, एवं પચીશનો ઉદય હોય તિહાં પૂર્વે જે વૈક્રીયતિર્યચના જાગા કહ્યા, તેની પેરેં આઠ જાગા જાણવા

પઠી તે વૈક્રીયશરીર પર્યાપ્તિયેં પર્યાપ્તાને પરાઘાત અને પ્રશસ્તગતિને ઉદયેં સત્તા-વીશનો ઉદય હોય, તિહા પળ એજ આઠ જાગા જાણવા

તેવાર પઠી તેને શ્વાસોશ્વાસ પર્યાપ્તિ પૂરી થયે થકે સત્તાવીશના ઉદયમાહે ઉશ્વા-સનો ઉદય જ્ઞેલતાં અષ્ટાવીશને ઉદયે પળ આઠ જાગા જાણવા, અથવા સાધુને વૈક્રીય કરતા શરીર પર્યાપ્તિ પૂરી કહ્યા પઠી શ્વાસોશ્વાસના ઉદય વિના ઉદ્યોતનો ઉદય જ્ઞેલે થકે અષ્ટાવીશનો ઉદય હોય અહીંઆ એકજ જાંગો થાય જે જાણી સાધુને દૌર્જાગ્ય, અનાદેય, અને અયશઃકીર્તિનો ઉદય ન હોય. એમ અષ્ટાવીશને ઉદયેં સર્વે મલી નવ જાગા થાય

તે પઠી શ્વાસોશ્વાસ સહિત અષ્ટાવીશમધ્યેં જાપા પર્યાપ્તિયેં પર્યાપ્તા થયા પઠી સુસ્થરનો ઉદય જ્ઞેલતા ઊગળત્રીશનો ઉદય થાય. અહીંઆ પળ પૂર્વેલી પેરેં જાગા આઠ જાણવા, અથવા સાધુને સ્થરનો ઉદય થયા વિના ઉદ્યોતનો ઉદય જ્ઞેલતા ઊગ-ળત્રીશને ઉદયે જાગો એક થાય. સર્વે મલી ઊગળત્રીશને ઉદયે નવ જાગા થાય

તથા સુસ્થરસહિત ઊગળત્રીશના ઉદયમાહે ઉદ્યોતનો ઉદય જ્ઞેલતાં ત્રીશનું ઉદય-સ્થાનક થાય અહીંઆ પળ પૂર્વેવત્ એકજ જાગો સાધુને જાણવો. એમ સર્વે સંખ્યાયે વૈક્રીયમનુષ્યના પાંચ ઉદયસ્થાનકેં થઈને પાત્રીશ જાગા થાય.

તથા સયતને આહારકશરીર કરતા પળ વૈક્રીયમનુષ્યને કહ્યાં તેહીજ પાંચ ઉદ-યસ્થાનક જાણવા પળ ઇટલું વિશેષ જે વૈક્રીયદ્વિકને ઠામે આહારકદ્વિક કહેવું, તથા અહીંઆ કેવલ પ્રશસ્ત પદ્મ હોય, ઇટલે સયતને ધુર્ગમ, અનાદેય અને અયશનો ઉદય ન હોય, તેમાટે પચીશને ઉદયે એકજ જાંગો જાણવો તેવાર પઠી શરીર પર્યાપ્તાને પરાઘાત અને પ્રશસ્તવિદ્યાયોગતિ જ્ઞેલે થકે સત્તાવીશનો ઉદય થાય. તિહાં પળ પૂર્વેલી પેરેં એકજ જાગો જાણવો તે પઠી પ્રાણપાન પર્યાપ્તાને ઉશ્વાસનો ઉદય જ્ઞેલે થકે અષ્ટા-

वीशने उदयें पण एकज जांगो होय, अथवा शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने उश्वासने अनु-
दये अने उद्योतने उदयें पण अष्टावीशनो उदय थाय अहि पण एक जागो होय.
एम अष्टावीशने उदये शरवाले वे जागा थाय. ते पठी जापा पर्याप्तिये पर्याप्ताने
उश्वास सहित अष्टावीशना उदयमाहे सुखरनो उदय जेले, उगणत्रीशनु उदयस्था-
नक थाय तिहा पण जागो एक जाणवो, अथवा श्वासोश्वास पर्याप्तिये पर्याप्ताने सुख-
रने अनुदये अने उद्योतने उदये पण उगणत्रीशनु उदयस्थानक थाय अहींआ पण
एकज जागो जाणवो एम उगणत्रीशने उदये सर्व मली वे जागा थाय

ते पठी जापा पर्याप्तियें पर्याप्ताने सुखर सहित उगणत्रीशना उदयमाहे उद्योतनो
उदय जेले, त्रीशनो उदय थाय तिहां पण एकज जागो जाणवो एम सर्व मलीने
आहारकशरीर करतां संयतने पांच उदयस्थानकें यश्ने सात जांगा उपजे

हवे केवली मनुष्यने वीश, एकवीश, ठवीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उगणत्रीश,
त्रीश, एकत्रीश, नव अने आठ, ए दश उदयस्थानक होय तिहा १ मनुष्यगति, २
पंचेन्द्रियजाति, ३ त्रस, ४ वाटर, ५ पर्याप्त, ६ सुजग, ७ आदेय, ८ यश.कीर्त्ति, तथा
वार ध्रुवोदयी, एवं वीश प्रकृतिनो उदय सामान्य केवलीने केवलसमुद्घात करतां वचला
त्रण समय पर्यंत कार्मण काययोगे वर्त्तताने होय. तिहा जांगो एक जाणवो.

तथा तीर्थकर केवलीने तीर्थकरनाम सहित एकवीशनो उदय, तीर्थकरने केवलसमु-
द्घात करतां वचला त्रण समय लगे होय. तिहां पण जागो एक जाणवो.

तथा पूर्वोक्त वीशमाहे औदारिकद्विक, ठ संस्थानमाहेलु एक संस्थान, प्रथम संघयण,
उपघात अने प्रत्येक, ए ठ प्रकृति जेखतां ठवीशनो उदय सामान्यकेवलीने समुद्घात
करता वीजे, ठठे अने सातमे, ए त्रण समय सुधी औदारिकमिश्रयोगे वर्त्तता होय
अहींआं ठ संस्थानें ठ जागा थाय, परंतु ते सामान्य मनुष्यना उदयस्थानकमध्ये
गणाणा ठे, तेमाटे अहींआं गण्या नथी, तथा ते ठवीशमाहे तीर्थकरनामकर्म जेखतां
सत्तावीशनु उदयस्थानक तीर्थकरनो समुद्घात करता वीजे, ठठे अने सातमे समये
होय तिहां जांगो एकज जाणवो अहींआ संस्थान एकज समचतुरस्र होय, तेथी
जांगाना विकल्प न थाय

तथा ते ठवीश मध्ये १ पराघात, २ उश्वास ३ शुज अथवा अशुजखगति, ४
सुखर अथवा दुःखरमाहेली एक, ए चार जेले त्रीशनो उदय, ए सामान्यकेवलीने
औदारिक काययोगे वर्त्तताने होय अहींआ ठ संस्थानने वे विहायोगतिये गणतां
घार, तेने सुखरे, दुःखरे गणतां चोवीश जांगा थाय, परंतु ते सामान्यमनुष्यना
उदयस्थानकमाहे गणाणा ठे माटे अहींआ पृथक् गण्या नथी

ए त्रीशने जिननाम सहित करता एकत्रीशनु उदयस्थानक थाय, ते तीर्थकर सयोगी केवलीने औदारिककाययोगे वर्त्तताने जाणवो. अर्हीआ समचतुरस्रसंस्थान, प्रशस्तविहायोगति अने सुस्तरनोज उदय होय, तेमाटे एकज जांगो होय ते एकत्रीश माहेथी औदारिक काययोग रुंधाय तेवारे वचनयोगनो पण रोध थाय, माटे वचनयोग रुधे स्तरना उदय विना त्रीशनो उदय थाय अर्हीआ पण एक जांगो तीर्थकरने जाणवो. ते मांहेथी वली उश्वास रुधे थके उगणत्रीशनो उदय थाय. तिहां पण जांगो एक, तीर्थकरनेज जाणवो

हवे सामान्यकेवलीने पूर्वोक्त त्रीशमांथी वचनयोग रुधे थके, उगणत्रीशनो उदय, तिहा ठ सस्यान अने वे विहायोगतिना जांगा वार थाय, ते सामान्यमनुष्यमा गणाणां ठे, माटे अर्हि पृथक् न गणवा ते मध्येंथी वली उश्वास रुधे अष्टावीशनो उदय थाय अर्हीआ पण ठ सस्यान अने वे विहायोगतिना जागा वार थाय ते पण सामान्य-मनुष्यमां गण्या ठे माटे पृथक् न गणवा.

तथा १ मनुष्यगति, २ पंचेन्द्रियजाति, ३ व्रत, ४ वादर, ५ पर्याप्त, ६ सुजग, ७ आदेय, ८ यश कीर्ति, अने नवमु तीर्थकरनामकर्म. ए नवनो उदय तीर्थकर अयोगी केवलीने चरम समय वर्त्तताने होय. तिहा जांगो एक जाणवो तथा ते नवमाहेथी एक तीर्थकरनामकर्म विना शेष आठ प्रकृतिनो उदय, सामान्य अयोगी केवलीने चरम समय वर्त्तताने होय तिहा पण जांगो एकज जाणवो एम केवलीना दश उद-यस्थानकना मली जांगा द्वाशठ थाय ते मध्ये १०-११-१२-१३-१४-१५-१६-१७, ए आठ स्थानकनो प्रत्येक एकक जांगो लेवो तेमा वे सामान्यकेवलीना उदयस्थानकना वे जागा अने ठ तीर्थकरना उदय स्थानकना ठ जागा लेवा. एम आठ जागा, अर्ही गणत्रीमा लेवा, अने शेष चोपन जागा तो सामान्यमनुष्यना जांगामांहेज अतर्जत गणाणा ठे, तेमाटे ते पृथक् ग्रहण न करवा एम सर्व सरयार्यें सर्व मनुष्यना जागा (२६२५) थाय

हवे देवताने एकवीश, पच्चीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उगणत्रीश, अने त्रीश, ए ठ उदयस्थानक होय तिहां १ देवद्विक, २ पंचेन्द्रियजाति, ३ व्रत, ४ वादर, ५ पर्याप्त, ६ सुजग दुर्जगमाहेली एक, ७ आदेय अनादेयमाहेली एक, ८ यश अयगमाहेली एक, अने चार भुवोदयी, ए एकवीशनु उदयस्थानक जवनी अर्पांतरालगतियें वर्त्तताने होय. निहा सुजग, दुर्जग, आदेय, अनादेय अने यग, अयग साथें जागा आठ होय, अर्हि दोर्जग्य, अनादेय, अने अयशनो उदय, ते पिशाचादिकने जाणवो.

पठी तेहीज गरीरम्य थया पठी ते एकत्रीश प्रकृतिमाहे वैक्रियद्विक, उपचात,

प्रत्येक, समचतुरस्रसंस्थान, ए पांच प्रकृति जेळीये अने वैक्रियानुपूर्वी काढीये, तेवारे पच्चीशनु उदयस्थानक थाय तिहां पण तेमज आठ जांगा जाणवा ते पठी शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ताने पराघात, तथा प्रशस्तविहायोगति, ए वे प्रकृति जेळे थके सत्तावीश प्रकृतिनु उदयस्थानक थाय तिहां पण आठ जांगा उपजे अहि देवताने अशुजविहायोगतिनो उदय न होय, तेथी जांगा वधे नहि

ते पठी प्राणपान पर्याप्ताने उश्वासनो उदय जेळे थके अष्टावीशनु उदयस्थानक थाय. तिहा पण जांगा आठ पूर्ववत् जाणवा अथवा शरीर पर्याप्ताने उश्वासने अनुदये अने उद्योतने उदये पण अष्टावीशनो उदय थाय. तिहां पण जांगा आठ जाणवा एम अष्टावीशना उदये सर्व मली शोल जांगा होय.

ते पठी जापापर्याप्तिये पर्याप्ताने सुखरनो उदय जेळे थके उंगणत्रीशनो उदय थाय, तिहां पण जांगा आठ थाय देवताने दु खरनो उदय न होय, अथवा श्वासो-श्वास पर्याप्तिये पर्याप्ताने सुखरने अनुदये अने उद्योतने उदये पण उंगणत्रीशनो उदय होय तिहा पण जांगा आठ जाणवा जे जणी उत्तरवैक्रिय करता देवताने पण उद्योतनो उदय पामीये सर्व मली उंगणत्रीश उदये शोल जांगा उपजे.

ते पठी जापा पर्याप्तिये पर्याप्ताने सुखर सहित उंगणत्रीशमाहे उद्यातनो उदय जेळे थके त्रीशनु उदयस्थानक होय. अहीं पण जांगा आठ पूर्ववत् जाणवा एम देवताने उ उदयस्थानके थडने सर्व मली जांगा चोशठ उपजे

हवे नारकीने एकवीश, पच्चीश, सत्तावीश, अष्टावीश अने उंगणत्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय तिहा १ नरकद्विक, ३ पचेद्रियजाति, ४ त्रस, ५ वादर, ६ पर्याप्त, ७ दुर्जग, ८ अनादेय, ९ अयश कीर्ति, तथा वार ध्रुवोदयी मलीने एकवीशनोज उदय, विग्रहगतिये वर्त्तता होय अहींआ जांगो एक होय, जे जणी नारकीने परा-वर्त्तमान प्रकृतिमांहेली अशुज प्रकृतिनोज उदय होय, तेथी विकल्प न होय

पठी ते एकवीशमाहे १ वैक्रीयद्विक, ३ हुंमसंस्थान, ४ उपघात, ५ प्रत्येक, ६ पांचनो उदय जेळीये अने नरकानुपूर्वीनो उदय टाळीये, तेवारे पच्चीश प्रकृतिनो उदय नरकमांहे अवतस्था पठी शरीरस्थने जाणवो तिहा पण जांगो एक थाय ते पठी शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ताने पराघात तथा अशुजखगति, ए वेनो उदय जेळीये, तेवारे सत्तावीशना उदये पण जांगो एक जाणवो ते पठी प्राणपान पर्याप्तिये पर्याप्ताने श्वासोश्वासनो उदय जेळे अष्टावीशना पण जांगो एकज थाय ते पठी जापापर्याप्तिये पर्याप्ताने दु खरनो उदय उंगणत्रीशना उदये पण जांगो

एक होय. एम पांचे उदयस्थानके थइने नारकीने जागा पांच उपजे. एम ए चारे गतिना उदयस्थानकना शरवाले जांगा (७७ए१) थाय ॥ इति उदय जांगा संपूर्ण ॥ २७ ॥

॥ इवे कया उदयस्थानके केटला जांगा शरवाले होय, ते कहे ठे ॥

इक वयालि क्कारस, तिच्चीसा ठस्सयाणि तिच्चीसा ॥

वारस सत्तरससया, एहिगाणि वि पच सीईहिं ॥ २८ ॥

अर्थ-त्रीश प्रकृतिने उदय स्थानके इक के० एक जांगो केवलीने होय. तथा एकत्रीशने उदयस्थानके एकेंद्रियना पांच, विकलेंद्रियना नव, पंचेंद्रियतिर्यचना नव, मनुष्यना नव, केवलीनो एक, देवताना आठ, तथा नारकीनो एक, एवं वयाल के० वेंतालीश जागा होय तथा चोवीशने उदयस्थानके इक्कारस के० अग्नीआर जांगा एकेंद्रियना होय तथा पच्चीशने उदये एकेंद्रियना सात, वैक्रियतिर्यचना आठ, वैक्रियमनुष्यना आठ, आहारकनो एक, देवताना आठ, अने नारकीनो एक, एवं तिच्चीसा के० तेत्रीश जांगा होय तथा ठवीशना उदये एकेंद्रियना तेर, विकलेंद्रियना नव, पंचेंद्रियतिर्यचना वसे ने नेव्याशी, अने सहेज मनुष्यना वसे ने नेव्याशी, एव ठस्सयाणि के० ठसे जागा होय तथा सत्तावीशने उदये एकेंद्रियना ठ, वैक्रियतिर्यचना आठ, वैक्रियमनुष्यना आठ, आहारकनो एक, केवलीनो एक, देवताना आठ, अने नारकीनो एक, एवं तिच्चीसा के० तेत्रीश जांगा होय. तेवार पठी वारससत्तरससया के० वारस एटले वारसे अने सत्तरस एटले सत्तरसे ते वि के० वे अने पंचसीईहिं के० पचाशीये करी अहिगाणि के० अधिकाणि एटले अधिक जाणवा, एटले अनुक्रमे वारसे उपर वे अधिक अने सत्तरसे उपर पचाशी अधिक, एम अनुक्रमे अष्टावीशने उदये वारसे ने वे तथा उगणत्रीशने उदये सत्तरसे ने पचाशी जांगा जाणवा, तेज कही देखाडे ठे तिहा अष्टावीशने उदये विकलेंद्रियना ठ, पंचेंद्रियतिर्यचना पाचसे ने ठहोत्तेर, मनुष्यना पाचसे ने ठहोत्तेर, वैक्रियतिर्यचना शोल, वैक्रियमनुष्यना नव, आहारकना वे, देवताना शोल, अने नारकीनो एक, एवं वारसे ने वे जागा थाय तथा उगणत्रीशने उदये विकलेंद्रियना वार, पंचेंद्रियतिर्यचना अग्नीआरसे ने वावन, मनुष्यना पाचसे ठहोत्तेर, वैक्रियतिर्यचना शोल, वैक्रियमनुष्यना नव, आहारकना वे, केवलीनो एक, देवताना शोल अने नारकीनो एक, एवं सत्तरसे ने पचाशी जागा होय ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ २८ ॥

अउणात्ती मिकारस, सयाणि द्विय सत्तर पंच सठीहिं ॥

इकिरु गच वीमा, ठहुदयतेसु उदयविही ॥ ३० ॥

अर्थ—तथा अण्णत्तीसिक्कारससयाणि के० उण्णत्तीशसें अने अगीआरसें, ए वे उपर अनुक्रमें सत्तर के० सत्तर अने पंचसत्तिहिं के० पांशठ, अहिय के० अधिक करीयें, तेवारें त्रीशने उदयें वे हजार, नवसे ने सत्तर जांगा थाय, अने एकत्रीशने उदये अगीआरसें ने पांशठ जांगा थाय, ते कही देखाडे ठे एटले त्रीशने उदयें विकलेंडियना अटार, तिर्यचपचेडियना सत्तरसें ने अट्टावीश, मनुष्यना अगीआरसें घावन, वैक्रियतिर्यचना आठ, वैक्रियमनुष्यनो एक, आहारकनो एक, केवलीनो एक अने देवताना आठ, एवं सर्व मत्ती (१९१७) जांगा थाय. तथा एकत्रीशने उदयें विकलेंडियना वार, पंचेडियतिर्यचना अगीआरसें ने वावन्न अने केवलीनो एक, एवं (११६५)जांगा थाय. तथा इक्किगच के० एकेक जांगो नवना अने आठना उदयने विपे केवलीने होय एटले नवने उदये एक जांगो अने आठने उदयें एक जांगो होय वीसादुदयतेसु के० ए वीशना उदयस्थानकथी मांसीने आठना उदयस्थानक पर्यंत वार उदयस्थानक तेने विपे उदयविही के० उदयना प्रकार जाणवा. सर्व उदयना जांगानी सख्या (७७९) जाणवी. ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ३० ॥

॥ अथ सत्तास्थानान्याह ॥ हवे नामकर्मनां सत्तानां स्थानक कहे ठे. ॥

ति डनउई गुण नउई, अडसी ठलसी असीई गुणसीई ॥

अठय ठप्पन्नत्तरि, नव अठय नाम संताणि ॥ ३१ ॥

अर्थ—तिडनउई के० एक ज्याणु प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, वीजु वाणु प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, गुणनउई के० त्रीजु नेव्याशी प्रकृतिनु सत्तास्थानक, अरुसी के० चोथुं अठ्याशी प्रकृतिनु सत्तास्थानक, ठलसी के० पांचमुं ठयाशी प्रकृतिनु सत्तास्थानक, असीई के० ठहुं एंशी प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, गुणसीई के० सातमुं अगोण्याएशी प्रकृतिनु सत्तास्थानक, अठयठप्पन्नत्तरि के० आठमुं अठोत्तेर प्रकृतिनु सत्तास्थानक, नवमुं ठहोत्तेर प्रकृतिनु सत्तास्थानक, दशमुं पंचोत्तेर प्रकृतिनु सत्तास्थानक, नव के० अगीआरमुं नव प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, अने अठय के० वारमुं आठ प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, एवं वार, नामसंताणि के० नामकर्मनां सत्तास्थानक होय ॥ इत्युक्तार्थः ३१

हवे ए वार सत्तास्थानकनुं विवरण लखीयें ठेयें तिहां नामकर्मनी सर्व प्रकृतिना समुदायनी सत्ता होय, तेवारें ज्याणुनु सत्तास्थानक, तेमांहे जिननामनी सत्ता जेवारें न होय, तो वाणुनु सत्तास्थानक तथा ज्याणुमांहेथी १ आहारकशरीर, २ आहारक-अगोपांग, ३ आहारकवधन, ४ आहारकसंघातन, ए चारनी सत्ता न होय, तेवारें नेव्याशीनु सत्तास्थानक, तेमध्यें वली जिननामनी सत्ता न होय, तेवारें अठ्याशीनु

सत्तास्थानक, तेमांहेथी देवद्विक अथवा नरकद्विक उवेद्वेथे थके व्याशीनुं सत्तास्थानक तथा अव्याशीमांहेथी तेज अने वायुमांहे वैक्रियाएक उवेली एशीनी सत्तावंत थको पंचेद्रियपण पामीने देवगतियोग्य बाधे तो देवद्विक अने वैक्रियचतुष्कने वंधे व्याशीनु सत्तास्थानक होय, तथा ते पंचेद्रियमांहे नरकगति प्रायोग्य बांधतो नरकद्विक अने वैक्रियचतुष्कने वंधे पण व्याशीनु सत्तास्थानक होय. ते पठी नरकद्विक तथा वैक्रियचतुष्कने उवेले थके एशीनी सत्ता होय, अथवा देवद्विक अने वैक्रियचतुष्कने उवेले पण एशीनी सत्ता होय. ते पठी मनुष्यद्विक उवेले थके अष्टोत्तरनु सत्तास्थानक होय, ए सात सत्ताना स्थानक रूपक टालीने अनेरा जीवने होय, तेमां अजव्यने तथा पूर्व अत्राप्त सम्यक्त्वने ७८-८०-८६-८८-ए चारज सत्तास्थानक होय.

हवे रूपकने ठ मत्ताना स्थानक होय, ते कहेवे. त्र्याणु मध्येथी नरकद्विक, तिर्यचद्विक, एकेंद्रिय, वेद्रिय, तेंद्रिय, चोर्द्विय, ए चार जाति तथा स्यावर, आतप, उद्योत, सूक्ष्म अने साधारण, ए तेर प्रकृतिने कयें एशीनी सत्ता तथा वाणुमाहेथी ए तेरने कयें उगणाएजीनी सत्ता तथा नेव्याशीमाहेथी तेरने कयें ठहोत्तेरनी सत्ता तथा अद्याशीमाहेथी तेरने कयें पञ्चोत्तेरनी सत्ता होय. तथा १ मनुष्यगति, २ पंचेंद्रियजाति, ३ व्रत, ४ वादर, ५ पर्याप्त, ६ सुजग, ७ आदेय, ८ यश कीर्ति, ए तीर्थकरनामकर्म, ए नव प्रकृतिनु सत्तास्थानक तथा तेमध्येथी तीर्थकरनामकर्म टालीयें, तेवारे बीजु आठ प्रकृतिनु सत्तास्थानक, ए वे सत्तानां स्थानक अयोगी केवलीने ठेहले समयें होय ए नामकर्मना सत्ताना स्थानक कहा इत्यर्थ. ॥३१॥

॥ हवे संवेधनो अर्थ कहेवे ॥

अष्टय वारस वारस, वधोदय संत पयडिठाणाणि ॥

उद्देणाऽएसेणय, जञ्ज जहा संजव विजजे ॥ ३२ ॥

अर्थ-नामकर्मना वध के० वंधस्थानक, अष्टय के० आठ अने उदय के० उदयस्थानक, वारस के० वार तथा सत के० सत्तानां स्थानक, वारस के० वार ठे पयडिठाणाणि के० ए प्रकृतिनां स्थानक ते उद्देणाऽएसेणय के० उद्घादेशेन एटले सामान्यदेशे जाणवा जञ्जजहासजव के० जिहां जेटला सजवे. तिहा तेटला विजजे के० विजजेत एटले वहेचियें, अमुक वधस्थानकें एटला उदयस्थानक तथा एटला सत्तानां स्थानक, एवो संवेध, ते सामान्य देश कहीयें, तथा अमुक गुणगणे अथवा अमुक जीवस्थानकें एटला वधस्थानक, वली ते अमुक वधस्थानकें एटला उदयस्थानक, एटला सत्तानां स्थानक, एम परस्पर संवेधनु विचारनु तेने विशेषादेश कहीये ॥ इति ॥ ३२ ॥

॥ आदौ सामान्येन संवेधमाह ॥ तिहां प्रथम सामान्यपणे वंध,
उदय अने सत्तानो संवेध कहेवे. ॥

नव पण गोदयसंता, तेवीसे पणवीस ठवीसे ॥

अठ चउरठवीसे, नव सत्ति गुण तीस तीसम्मि ॥ ३३ ॥

अर्थ-तेवीसेपणवीसठवीसे के० त्रेवीशने, तथा पच्चीशने अने ठवीशने, ए त्रण
वधस्थानकें प्रत्येके प्रत्येके नवपणगोदयसंता के० नव नव उदयनां स्थानक होय.
अने पांच पांच सत्ताना स्थानक होय ते केम ? जे जणी त्रेवीशनो वंध अपर्याप्त एकें-
द्रिय प्रायोग्यज होय, तेना वाधनारा एकेद्रिय तथा विकलेद्रिय अने पंचेद्रिय-
तिर्यंच तथा मनुष्य होय एउने २१-२४-२५-२६-२७-२८-२९-३०-३१, ए नव उद-
यना स्थानक होय तेमाहेला जावे ते उदयस्थानकें वर्त्तता अपर्याप्ता एकेंद्रिय
प्रायोग्य त्रेवीश प्रकृतिनो वंध करे, तिहा एकवीशनो उदय तो विग्रहगतियें वर्त्तता
एकेद्रिय, विकलेंद्रिय अने पंचेद्रियतिर्यंच तथा मनुष्यने होय, तिहां सत्ताना
स्थानक वाणु, अष्टधाशी, ठ्याशी, एशी, अने अष्टोत्तेर, ए पाच सर्व जीवने होय,
पण मनुष्यने अष्टोत्तेरनी सत्ता न होय. जे जणी अष्टोत्तेरनी सत्ता मनुष्यद्विक उवेळ्यो
थाय, ते उवेढ्यु नथी माटे मनुष्यने चार सत्तानां स्थानक होय

अने चोवीशनो उदय एकेंद्रिय पर्याप्तापर्याप्ताने होय तिहां पण पूर्वे कहेला तेज
पांच सत्ताना स्थानक होय, पण एतलु विशेष जे वायुकायने वैक्रिय करता चोवीशने
उदयें वर्त्तताने एशीनु तथा अष्टोत्तेरनुं, ए वे सत्तास्थानक न होय. जे माटे तेने
वैक्रियपट्क अने मनुष्यद्विक निश्चयें ठेज, केम के वैक्रिय तो साक्षात् अनुभवें ठे,
ते माटे ते उवेळतो नथी, अने ते उवेळ्या विना नरकद्विक तथा देवद्विक पण न
उवेळे, समकालेंज वैक्रियपट्क उवेळे, एवा निश्चय माटे अने वैक्रियपट्क उवेळ्या
पठी ज मनुष्यद्विक उवेळे परंतु तेथी पूर्वे न उवेळे तेमाटे एशीनु तथा अष्टोत्तेरनुं, ए
वे सत्तानां स्थानक वर्जने वाकी वाणु, अष्टधाशी, तथा ठ्याशी, ए त्रण सत्तास्थानक होय.

तथा पच्चीशनो उदय पर्याप्ता एकेंद्रिय, अने वैक्रियतिर्यंच तथा वैक्रियमनुष्यने
होय. तिहां तेज अने अवैक्रियवायुने तो जे पांच सत्तास्थानक कहेलां, तेज पाच
सत्तास्थानक कहेवा, जे जणी अष्टोत्तेरनी सत्ता तेनेज ठे, बीजाने नथी, बीजा सर्व
पर्याप्ता जीव अवश्य मनुष्यद्विक बाधे, तथा बीजा एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय अने पंचेंद्रिय
तिर्यंच, जे तेज अने वायु माहेथी आवी अवतस्था होय, ते ज्यांलगे मनुष्यद्विक
बाधे नही, त्या लगे अपर्याप्तावस्थाये तेने अष्टोत्तेरनी सत्ता होय, तेथी तेने पाच

सत्तास्थानक होय, अने बीजा पर्याप्ताने अष्टोत्तरनी सत्ता विना वाकी चार सत्तास्थानक वैक्रिय तिर्यच मनुष्यने त्रेवीशने वधे अने पच्चीशने उदयें होय.

तथा ठवीशानो उदय, पर्याप्ता एकेंद्रिय तथा पर्याप्तापर्याप्ता विकलेंद्रिय अने तिर्यच तथा मनुष्यने होय. तिहां पण पूर्वलां पांच सत्तास्थानक होय तेमध्यें अष्टोत्तरनु सत्तास्थानक तेउ तथा अवैक्रियवायुनी अपेक्षाये लेबु, अने वाकीनां चार सत्तास्थानक बीजा जीवो आश्री त्रेवीशने वधें अने ठवीशने उदये होय.

सत्तावीशानो उदय तेउ, वायु वर्जिने पर्याप्ता वादर एकेंद्रिय तथा वैक्रिय तिर्यच मनुष्यने होय तिहा अष्टोत्तर विना वाकीनां चार सत्तास्थानक जाणवां, जे ऋणी तेउ तथा वायुने आतप अने उद्योतनो उदय नथी, तेथी तेने सत्तावीशानु उदयस्थानक पण न होय, अने तेउ तथा वायु विना तो अष्टोत्तरनी सत्ता बीजे क्याही न पामीयें तेथी त्रेवीशने वधे अने सत्तावीशने उदयें चार सत्तानां स्थानक जाणवा.

अष्टावीश, उगणत्रीश, अने त्रीश, ए ऋण उदयस्थानक पर्याप्ता विकलेंद्रिय तथा पचेंद्रिय तिर्यच मनुष्यने होय तथा एकत्रीशानो उदय पर्याप्ता विकलेंद्रिय तथा तिर्यच पचेंद्रिय मिथ्याहृदिने होय अर्हीआ मनुष्यद्विकनी सत्ता होय, माटे एक अष्टोत्तरनु सत्तास्थानक टाली शेष चार सत्तास्थानक होय एम त्रेवीशाना वंधकने यथायोग्य नव उदयस्थानकें यझे चालीश सत्तास्थानक होय

पच्चीश तथा ठवीशाना वंधकने पण एमज नव नव उदयस्थानकें सत्तानो सवेध जाणवो एटले चालीश जागा सामान्यादेशें होय अने विशेषादेशें पण पर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य पच्चीशाना वंधक देवताने २१-२५-२७-२८-२९-३०, ए उ उदयस्थानकने विषे वाणु तथा अष्टयाशी, ए वे सत्तानां स्थानक प्रत्येकें होय, अने अपर्याप्ता विकलेंद्रिय तथा अपर्याप्ता पचेंद्रिय तिर्यच अने मनुष्य प्रायोग्य पच्चीश प्रकृतिनो तो देवताने वध नथी, केमके अपर्याप्तामांहे देवताने उपजबु नथी तेमाटे एटले ए त्रेवीश, पच्चीश तथा ठवीशाना वंधकना सर्वे नव उदयें यझे एकसो ने बीश जागा यया. ए सर्व मिथ्यात्वीना जाणवा

तथा अष्टचउरठवीसे के० अष्टावीशाना वंधकने एकवीश, पच्चीश, ठवीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए आठ उदयस्थानक होय, अने वाणु, अष्टयाशी, ठयाशी, तथा एजी, ए चार सत्तास्थानक एकेका उदयें होय, ए अष्टावीशानो वध, वे जेठे ठे एक देवगति प्रायोग्य अने बीजो नरकगति प्रायोग्य, तिहा देवगति प्रायोग्य अष्टावीशने वधे आठ उदयस्थानक अनेक जीवनी अपेक्षाये पामीये, अने नरकगति प्रायोग्य अष्टावीशने वधें त्रीश अने एकत्रीश, ए वे उदय-

स्थानक पामीयें तिहां देवगति प्रायोग्य अष्टावीशने वधे एकवीशनो उदय तो द्वायिक सम्यक्कृदृष्टिने अथवा द्वायोपशमिक सम्यक्कृदृष्टिने पण पंचेन्द्रिय तिर्यंच तथा मनुष्यने जवापांतरालगतियें एटखे वे गतिनी वचालें वर्त्तताने होय, पण मिथ्यादृष्टिने न होय, केमके तिहां मिथ्यादृष्टि देवगति प्रायोग्य अष्टावीश न बाधे. केमके मिथ्यादृष्टि तो सर्व पर्याप्तियें पर्याप्तोज देवगति प्रायोग्य अष्टावीश बाधे अहींआं कोइ कहेशे के जो एम कहो ठो, तो वैक्रिय करतां तिर्यंच अने मनुष्य २५-२७-२८-२९- ने उदयें वर्त्तता मिथ्यादृष्टि देवगति प्रायोग्य अष्टावीश बांधे ठे ते केम घटे? तत्रोत्तरं तेणे नवने आदे पर्याप्ति पूरी करी ठे. पठी वैक्रिय शरीर करतां औदारिक शरीरनी निवृत्ति पर्याप्तपणे उदयथी निवर्त्ते, तथापि तेने पर्याप्तज कहींये, तेमाटे पर्याप्तवस्थायें तो तिहा मिथ्यात्वीने पण अष्टावीशनो वधविरोध नथी. ए देवगति प्रायोग्य अष्टावीशना वधक एकवीशने उदये वर्त्तताने वाणु अने अष्टावाशी, ए वे सत्तास्थानक होय पण अहींआ जिननामनी सत्ता न होय, जो कदापि जिननामनी सत्ता होय, तो तेनो वध पण होवो जोश्ये तेवारं तो उगणत्रीशनो वधक थाय, तेमाटे जिननामनी सत्ता अही न होय

तथा पच्चीशनो उदय, आहारक साधु तथा वैक्रिय तिर्यंच अने मनुष्य सम्यक्कृदृष्टिने होय, तथा मिथ्यादृष्टिने पण होय तिहां पण सामान्ये एज वे सत्तास्थानक होय पण एटखु विशेष जे आहारकना धणीने अहारक चतुष्क अवश्य होय, तेथी तेने एकज वाणुनुं सत्तास्थानक होय शेष वीजा जीवोने वे सत्तास्थानक होय ए अष्टावीशने वधें पच्चीशने उदये वे सत्तास्थानक जाणवां.

तथा उवीशनो उदय द्वायिक अने द्वायोपशमिक सम्यक्कृदृष्टि शरीरस्थ पंचेन्द्रिय तिर्यंच मनुष्यने अष्टावीश, देवगति प्रायोग्य बांधता वाणु, अने अष्टावाशी, ए वे सत्तानां स्थानक होय तथा सत्तावीशना उदये आहारक साधु तथा वैक्रिय तिर्यंच मनुष्य सम्यक्कृदृष्टिने तथा मिथ्यादृष्टिने तेहीज वे सत्ताना स्थानक जाणवा तेमज अष्टावीश, उगणत्रीशनो उदय पण अनुक्रमे शरीर पर्याप्तियें करी पर्याप्ताने अष्टावीशनो उदय होय, अने आसोआस पर्याप्तियें करी पर्याप्ताने उगणत्रीशनो उदय होय, ते द्वायिक अथवा वेदक सम्यक्कृदृष्टिने तथा आहारक साधु अने वैक्रिय तिर्यंच मनुष्यने देवगति प्रायोग्य अष्टावीशने वधे होय. तिहा वाणु अने अष्टावाशी, ए वे सत्तास्थानक होय

तथा त्रीशनो उदय पंचेन्द्रिय तिर्यंच. मनुष्य सम्यक्कृदृष्टि तथा मिथ्यादृष्टि तथा आहारक करता साधुने तथा वैक्रिय करतां साधुने होय. तिहां सामान्यें वाणु, नेष्टावाशी,

અઘ્નયાશી, ઠયાશી, એ ચાર સત્તાસ્થાનક હોય. અને વિશેષાદેશે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય મિથ્યાદૃષ્ટિને નરકગતિ પ્રાયોગ્ય અઘ્નયાશી વાંધતાં ત્રીશને ઉદયે વાળુ, નેવ્યાશી, અઘ્નયાશી, અને ઠયાશી, એ ચાર સત્તાસ્થાનક હોય તિહાં વાળુ અને અઘ્નયાશી, એ વે પૂર્વલી પેરે જાવવાં અને નેવ્યાશીની સત્તાનો વિધિ કહેઠે. કોઈએક જીવે, નરકાયુ વાંધ્યા પઠી સમ્યક્ત્વ લહીને તીર્થંકર નામકર્મે વાંધ્યુ, તે જીવ, નરકે જાવાને સન્મુખ થકો સમ્યક્ત્વ વમે, તિહાં મિથ્યાત્વે ગયા પઠી તીર્થંકરનો વધ મટે, અને તીર્થંકરની સત્તા હોય, તે તીર્થંકરની સત્તા ઠતા આહારકની સત્તા મિથ્યાત્વે ન હોય, “ નોઝયસંતોમિઘો” એ વચનથી તિહાં નેવ્યાશીની સત્તા હોય. હવે ઠયાશીની સત્તા કેમ હોય ? તે કહે ઠે. કોઈ એક સર્વે પર્યાસિયે પર્યાસો એવો પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અથવા મનુષ્ય તે તીર્થંકરનામકર્મે, આહારકચતુષ્ક, વૈક્રિયચતુષ્ક, દેવદ્વિક, નરકદ્વિક, એ તેર પ્રકૃતિ વિના ઇંશીની સત્તાયે વર્તતો જીવ, સદ્વિકૃષ્ટપરિણામે નરકગતિ પ્રાયોગ્ય અઘ્નયાશી વાંધતો વૈક્રિયચતુષ્ક અને નરકદ્વિક, એ ઠ પ્રકૃતિનો અવશ્ય વધ કરે, તેગરે તેને ઠયાશીનુ સત્તાસ્થાનક થાય, તથા તેહીજ વિશુદ્ધ પરિણામે વર્તતો દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અઘ્નયાશી વાંધતા વૈક્રિયચતુષ્ક અને દેવદ્વિકનો અવશ્ય વધ કરે, તેગરે પણ ઠયાશીનુ સત્તાસ્થાનક થાય એમ અઘ્નયાશીને વધે, ત્રીશને ઉદયે ચાર સત્તાસ્થાનક હોય

તથા એકત્રીશને ઉદયે ૯૨-૭૭-૭૬-૯ ત્રણ સત્તાના સ્થાનક હોય અહીંઆં નેવ્યાશીની સત્તા ન હોય જે જાણી એકત્રીશનો ઉદય, તિર્યંચને હોય, અને તે તિર્યંચમાં તો તીર્થંકરનામકર્મેની સત્તા ન હોય. અને નેવ્યાશીની સત્તા તો તીર્થંકરનામકર્મે સહિત હોય, તેમટે નેવ્યાશી વર્જીને શેષ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય એમ અઘ્નયાશીને વધે આઠ ઉદયસ્થાનક થઈને ચાર સત્તાને સવેધે જાગ્યા ઊગણીશ હોય.

હવે નવસત્તિગુણતીસત્તીસન્મિ કે ૦ ઊગણત્રીશને વધે અને ત્રીશને વધે પ્રત્યેકે એકવીશ, ચોવીશ, પચીશ, ઠવીશ, મત્તાવીશ, અઘ્નયાશી, ઊગણત્રીશ, ત્રીશ, અને એકત્રીશ, એ નવ ઉદયસ્થાનક અને ત્ર્યાણ, વાણ, નેવ્યાશી, અઘ્નયાશી, ઠયાશી, ઇંશી અને અઘ્નોત્તેર, એ સાત સત્તાસ્થાનક હોય

તિહા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ઊગણત્રીશ વાંધતા પર્યાસા અપર્યાસા એમ એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ મનુષ્ય તથા દેવતા નારકીને વિચલ્લગતિયે એકવીશનો ઉદય હોય તિહા વાણ, અઘ્નયાશી, ઠયાશી, ઇંશી અને અઘ્નોત્તેર, એ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય, પણ પદ્યુ વિશેષજે વાયુકાય વિના વીજા પર્યાસા એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય,

तिर्यच, मनुष्य, देवता तथा नारकीने एक अछोत्तेर विना वाकीनां चार सत्तास्थानक होय एनु कारण पूर्व कछुं ठे तेम जाणवु.

एम चोवीश, पच्चीश अने ठवीश, एत्रण उदयें पण एज पांच पाच सत्तानां स्थानक जाणवां तिहां जे त्रेवीशने वंधे, उदय, सत्ता, संवेध जागा विचारतां कछुं, तेम अहींआं पण जाणवु पण एटलु विशेष जे अही पच्चीशने उदयें मिथ्यास्त्री देव नारकीने पण उंगणत्रीशनो वंध कहेवो

तथा सत्तावीशनो उदय पर्याप्ता एकेंद्रिय, देवता, नारकी, वैक्रियतिर्यच, मनुष्य मिथ्यास्त्रीने विकलेंद्रिय अने तिर्यच मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीशनो वंध बांधतां वाणु, अष्टाशी, उथाशी अने एशी, ए चार सत्तास्थानक होय.

तथा अष्टावीश, उंगणत्रीश, ए वे उदय विकलेंद्रिय पंचेंद्रिय तिर्यच अने मनुष्य तथा वैक्रिय पंचेंद्रिय तिर्यच, मनुष्य, देव अने नारकीने उंगणत्रीश बांधतां होय तिहां पण तेहीज पूर्वोक्त चार सत्तास्थानक जाणवां

तथा त्रीशनो उदय विकलेंद्रिय तथा पंचेंद्रिय तिर्यच अने मनुष्यने तथा उद्योतने उदये देवताने होय, तथा एकत्रीशनो उदय विकलेंद्रिय अने पंचेंद्रिय तिर्यचने उद्योतने उदये होय तिहां मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां चार सत्तास्थानक, एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय अने पंचेंद्रिय तिर्यचने होय तथा तिर्यगति अने मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां मनुष्यने पोतपोतानां उदयस्थानकने विपे यथायोग्यपणे वर्त्तताने पण अछोत्तेरनु सत्तास्थानक न होय, जे जणी मनुष्यछिक उतां अछोत्तेरनी सत्ता न होय, ते माटें तेहीज चार सत्तानां स्थानक जाणवां तथा देव, नारकीने पंचेंद्रिय तिर्यच तथा मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां स्वस्वोदये वर्त्तताने वाणु अने अष्टाशी, ए वे सत्तास्थानक होय, तिहां मिथ्यास्त्री नारकीने तीर्थकरनामकर्म उता मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां स्वस्वोदये यथायोग्यपणे वर्त्तताने एक नेव्याशीनु सत्तास्थानक होय, जे जणी मिथ्यास्त्रीने आहारकचतुष्क तो जिननाम उतां न होय ते माटें ज्याणुमांहेशी आहारकचतुष्क काढतां नेव्याशीनु सत्तास्थानक होय एम विकलेंद्रिय, पंचेंद्रिय तिर्यचने, ए वेहुने अहींआं चार सत्तानां स्थानकनी जावना जेम त्रेवीशने वधे कही तेमज सर्वत्र जाणवी, पण एटलु विशेष जे मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीशने वधे अछोत्तेर विना बीजां चार सत्ताना स्थानक होय तिर्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीशने वंधे पांच सत्तास्थानक होय तथा देवगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां अविरति सम्यक्दृष्टिने एकवीश, ठवीश, अष्टावीश, उंगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच तथा आहारक अने वैक्रिय करनां साधुने पच्चीश, सत्तावीश, अष्टावीश,

उगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय, तथा देशविरति मनुष्यने वैकिय करतां उद्योतनो उदय न होय, तेमाटे त्रीशना उदय विना वीजां चार उदयस्थानक होग, तिहां देवगति प्रायोग्य तीर्थकरनामकर्म सहित उगणत्रीश बाधतां व्याणु तथा नेव्याशी, ए वे सत्तानां स्थानक पांचे उदयस्थानके होय तथा आहारक साधुने देवगति प्रायोग्य उगणत्रीश प्रकृति बांधतां एकज व्याणुनु सत्तास्थानक होय एम सामान्यपणे उगणत्रीशने वधे नव उदये करी जांगा चोपन शरवाले थाय

तथा त्रीशना वधस्थानके जेम तिर्यग्गति प्रायोग्य उगणत्रीशनो वंध बांधतां एकेन्द्रिय, विकलेंद्रिय, तिर्यच, पचेन्द्रिय मनुष्य, देव अने नारकीने जेम उदयस्थानक कक्षां, तेम उद्योत सहित तिर्यग्गति प्रायोग्य त्रीशने वधे एकेन्द्रियादिकने पण उदय सत्तास्थानकनो संवेध जाववो

तथा मनुष्यगति प्रायोग्य तीर्थकरनामकर्म सहित त्रीशनो वध करता देवता अने नारकीने जे विशेष ठे, ते कहीयें ठेये देवताने एकवीशने उदये वर्त्तता व्याणु अने नेव्याशी, ए वे सत्तास्थानक होय, तथा नारकीने एकवीशने उदये वर्त्तता मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीश प्रकृति बाधता एकज नेव्याशी प्रकृतिनु सत्तास्थानक होय, परंतु नारकीने व्याणुनी सत्ता न होय, जे जणी तीर्थकरनाम तथा आहारक-चतुष्क, ए वेहुनी सत्ता, नारकीने जेही न होय चूर्णिकारें कछुं ठे के “जस्स तिथ्य-गराहा, रगाणि जुगवसति, सोनिरइएसु न उववद्यइ” तथा एमज पच्चीश, सत्ता-वीश, अष्टावीश अने उगणत्रीश, ए चार उदयस्थानके पण देवताने ए वे वे सत्ता-स्थानक होय, अने नारकीने त्रीशनु उदयस्थानक न होय, जे जणी उद्योत जेसतां त्रीशनु उदयस्थानक थाय ते उद्योतनो उदय तो नारकीने नथी एम सामान्यपणे त्रीशने वधे, एकवीशने उदये सात, चोवीशने उदये पांच, पच्चीशने उदये सात, उवीशने उदये पांच, सत्तावीशने उदये ठ, अष्टावीशने उदये ठ, उगणत्रीशने उदये ठ, त्रीशने उदये ठ अने एकत्रीशने उदये चार, एम सर्व मली त्रीशने वधे नव उदयस्थानके थझे जागा बावन थाय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३३ ॥

एगेग मेगतीसे, एगे एगुदय अठ संतंमि ॥

उवरय वधो दस दस, वेयग सतमि ठाणाणि ॥ ३४ ॥

अर्थ—तथा एगेगमेगतीसे के० एकत्रीशने वधे एगेग एटले एकज उदयस्थानक तथा एकज सत्तास्थानक पण होय ते आवी रीते के, देवगति प्रायोग्य जिननाम । आहारकहिक सहित एकत्रीशनु वधस्थानक अप्रमत्त तथा अपूर्वकरण गुणठाणे

होय ठे. तिहां तो वैक्रिय तथा आहारकशरीरनुं करवापणु नथी, तो ते विना बीजा पच्चीश, ठवीश, इत्यादिक अष्टप प्रकृतिना उदय न होय, अने औदारिकशरीरी तो सर्व पर्याप्तिये करी पर्याप्तो ठे माटे तेने तो त्रीशनोज उदय होय तिहां तो एकज त्र्याणुनुं सत्तास्थानक होय, परंतु बीजां न होय. केमके एकत्रीश प्रकृतिनो वध तो आहारकचतुष्क तथा जिननाम सहितज होय.

तथा एगेएगुदयअष्टसंतमि के० एक यश कीर्तिरूप एकने वधे पण एकज त्रीश प्रकृतिनु उदयस्थानक होय, तथा तिहा आठ सत्ताना स्थानक होय, जे जणी नाम-कर्मनी एकज यश कीर्तिरूप प्रकृतिनो वध अपूर्यकरणना सातमा जागथी मामीने दशमा गुणगणा पर्यंत होय, ते अतिविशुरू माटें वैक्रिय तथा आहारक करे नहीं, तेथी तेने बीजा पच्चीशदिकनां उदयस्थानक वैक्रियादिकनी पर्याप्ति योग्यनां न होय, मात्र एकज त्रीश प्रकृतिनु उदयस्थानक होय तिहा त्र्याणु, वाणु, नेव्याशी, अठ्वाशी, एशी, उगणाएशी, ठहोत्तेर, अने पचोत्तेर, ए आठ सत्तास्थानक होय, तेमां-हेलां ए३-ए२-ए७-ए७-ए चार प्रथमनां सत्तास्थानक उपशमश्रेणिनी अपेक्षाये होय, अथवा कृपकश्रेणीयें पण ज्यां लगे अनिवृत्तिवादरना प्रथम जागें जइने १ स्थावर, २ सूक्ष्म, ४ तिर्यचछिक, ६ नरकछिक, १० जातिचतुष्क, ११ साधारण, १२ आतप, १३ उद्योत, ए तेर प्रकृति न खपावे तिहां लगे होय, अने ए तेर प्रकृति क्षय कथा पठी अनेक जीवनी अपेक्षाये उपरलां ७०-७१-७६-७५- ए चार सत्तास्थानक कृपकश्रेणीयें होय

उवरयवंयो के० तथा उपरति वधे वंधने अजावे वेयग के० वेदकने उदयना स्थानक, दस के० दश होय, अने संतमिगणाणि के० सत्तानां स्थानक पण, दस के० दश होय, तिहा बीश, एकबीश, ठवीश, सत्ताबीश, अष्टाबीश, उगणत्रीश, त्रीश, एक-त्रीश, नव अने आठ, ए दश उदयनां स्थानक अने ए३-ए२-ए७-ए७-७०-७१-७६-७५-ए-७- ए दश सत्तास्थानक होय.

तेमध्यें केवलीने आठ समयनो केवल समुद्धात करतां, वचाळें त्रीजे, चोथे अने पांचमे, ए त्रण समय पर्यंत कार्मण योगे वर्त्ततां १ पंचेंद्रियजाति, ४ त्रसत्रिक, ५ सुजग, ६ आदेय, ७ यश कीर्ति, ८ मनुष्यगति, अने वार ध्रुवोदयी, एवं बीश प्रकृतिनो उदय होय तिहां सत्तास्थानक उगणाएशीनु तथा आहारकचतुष्क विना पंचोत्तेरनु, ए वे सत्तास्थानक होय.

तथा तीर्थकरने केवली समुद्धात करतां एज वचला त्रण समय पर्यंत तीर्थकर-नामकर्म सहित एकबीशनुं उदयस्थानक होय. तिहां जिननाम सहित ठे माटें एंशी अने ठहोत्तेर, ए वे सत्तास्थानक होय

તથા કેવલીને સમુદ્ધાત કરતા ઔદારિક મિશ્રયોગે વર્તતા ઔદારિકદિક, વજ્રરૂપનનારાચસંઘયણ, ઠ સંસ્થાનમાહેલું એક સંસ્થાન, ઉપધાત અને પ્રત્યેક, એ ઠ પ્રકૃતિ પૂર્વોક્ત વીશમાહે જેલે થકે ઠગીશનો ઉદય હોય. તિહાં વીજે, ઠઠે અને સાતમે, એ ત્રણ સમય પર્યંત ડંગણાણી અને પચોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય. તથા તીર્થકરને તેજ સ્થાનકે નીર્થકરનામ સહિત સત્તાવીશનો ઉદય હોય તિહાં ઇંશી અને ઠહોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય

તથા તે ઠગીશમધ્યે પરાધાત, ડશ્વાસ, શુન્ન તથા અશુન્નલગતિમાહેલી એક અને વે સ્વરમાહેલી એક, એ ચાર જેલતા ત્રીશનો ઉદય, ઔદારિક યોગે વર્તતા કેવલીને અથવા અગીઆરમે ગુણઠાણે પણહોય તિહાં ત્ર્યાણ, વાણ, નેઢ્યાશી, અઠ્યાશી, ઇંશી, ઓગણાણી, ઠહોત્તેર, અને પચોત્તેર, એ આઠ સત્તાસ્થાનક, તે માહેલા પહેલા ચાર, ઉપશમશ્રેણીની અપેક્ષાએ અને ઠેહેલા ચાર ફીણ કપાયને તથા સયોગી કેવલીને અને તીર્થકરને હોય તિહાં આહારકચતુષ્કની સત્તા સહિત તીર્થકરને ઇંશી અને અતીર્થકરને ઓગણાણી આહારક વર્જીને તીર્થકરને ઠહોત્તેર, અતીર્થકરને પચોત્તેર, એ વે વે સત્તા સ્થાનક હોય

તથા એકત્રીશને ઉદયે ઇંશી અને ઠહોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક તીર્થકર કેવલીને જાણવા, જે જાણી સામાન્યકેવલીને તો એકત્રીશનો ઉદય નજ હોય તે એકત્રીશ મધ્યેથી તીર્થકરને વચનયોગ રૂઠે ત્રીશનો ઉદય હોય, તિહાં ઇંશી અને ઠહોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય, તથા સામાન્યકેવલીને ઔદારિક યોગે વર્તતાં ત્રીશને ઉદયે ઓગણાણી ને પચોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય.

તે ત્રીશમધ્યેથી વચનયોગ રૂઠે સામાન્યકેવલીને ઓગણત્રીશનો ઉદય હોય તિહાં ઓગણાણી અને પચોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય, તથા તીર્થકરને વચનયોગ રૂઠે ત્રીશ, તેમાથી આસોઆસ રૂઠે ઓગણત્રીશનો ઉદય હોય તિહાં ઇંશી ને ઠહોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય એવ ઓગણત્રીશને ઉદયે ચાર સત્તાસ્થાનક હોય

તથા સામાન્યકેવલીને વચનયોગ રૂઠે ડંગણત્રીશનો ઉદય હતો તે મધ્યેથી આસોઆસ રૂઠે અઠાવીશના ઉદયે ડંગણાણી અને પચોત્તેર, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય

તથા નવના ઉદયે તીર્થકરને અયોગી ગુણઠાણે ઇંશી અને ઠહોત્તેર તથા ઠેલે સમયે નવનુ, એ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય તથા સામાન્યકેવલીને આઠના ઉદયે અયોગીના દિવસ સમય લગે ડંગણાણી અને પચોત્તેર અને ઠેલે સમયે આઠનુ, એવ ત્રણ સત્તાસ્થાનક હોય ઇમ સ્વેધે જાગા ત્રીશ હોય એ સીંતિ એ નામકર્મનો વધોદય મના સત્તેધ સામાન્યદેશે કહ્યો ॥ इत्यर्थ ॥ ૩૪ ॥

॥ અર્થેતેપાં જીવસ્થાનાનિ ગુણસ્થાનાનિ વાશ્રિત્ય, સ્વામી દર્શયેતે ॥

હવે અનુક્રમે એ આઠ કર્મની પ્રકૃતિનાં સ્થાનક અને તેના જાંગા ચૌદ જીવસ્થાનક અને ચૌદ ગુણસ્થાનક આશ્રયીને સ્વામી પ્રત્યે નિર્ણયકરીને વિશેષાદેશેં દેખાડે છે.

તિવિગમ્પ પગ્ઙ ઠાણે, હિં જીવ ગુણસન્નિપ્પસુ ઠાણેસુ ॥

જગા પર્ણજિયવા, જઠ જહા સંજવો જવઙ્ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ—વંધ, ઉદય અને સત્તા, એ તિવિગમ્પ કેળ વ્રણ વિકલ્પ, તેના પગ્ઙઠાણેહિં કેળ આઠ કર્મની પ્રકૃતિનાં સ્થાનક એક, વે, શ્વેત્યાદિક તેને સંવેધે જે જાંગા ઉપજે, તે જાંગા જીવ કેળ ચૌદ જીવ સ્થાનકને વિષે અને ગુણસન્નિપ્પસુઠાણેસુ કેળ ચૌદ ગુણસ્થાનક વિષે પૂર્વે જે કહ્યા, તે રીતે તેના અનુસારેં જંગાપર્ણજિયવા કેળ જાંગા પ્રયુજવા જઠજહાસંજવોજવઙ્ કેળ જિહાં જે જાગો સંજવે, તિહાં તે જાંગો લગાવવો ॥ ૩૫ ॥

॥ અથ પ્રથમજીવસ્થાનાન્યધિકૃત્યાહ ॥ હવે પ્રથમ ચૌદ જીવસ્થાનક આશ્રયીને

જ્ઞાનાવરણીય તથા અતરાયકર્મના જાગા કહે છે.

તેરસસુ જીવ સંખે, વપ્પસુ નાણંતરાય તિવિગમ્પો ॥

ઇક્કમિ તિ હ વિગમ્પો, કરણં પઙ્ગ ઇઠ અવિગમ્પો ॥ ૩૬ ॥

અર્થ—તેરસસુજીવ કેળ એક સંજી પર્યાપ્તો ટાલીનેં પહેલાં તેર જીવસ્થાનકને વિષે સંખેવપ્પસુ કેળ સંક્ષેપે એટલે થોડામાંહે ઘણા જીવ નામ કહીયે તે જણી સંક્ષેપ જીવજેદ પાઠ કહ્યો તિહા નાણંતરાય કેળ એક જ્ઞાનાવરણીય અને વીજું અતરાય, એ વે કર્મના વંધ, ઉદય અને સત્તા, એ તિવિગમ્પો કેળ વ્રણ વિકલ્પનો એક જાંગો હોય એટલે પાંચનો વંધ, પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા હોય એના વંધ, ઉદય અને સત્તા ધ્રુવ છે, તે જણી સર્વને હોય તથા ઇક્કમિ કેળ એક સંજી પંચેંદ્રિય પર્યાપ્તો જીવજેદને વિષે તિહુવિગમ્પો કેળ વ્રણ વિકલ્પ તથા વે વિકલ્પનો એકેક જાંગો હોય એટલે પાંચનો વંધ, પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા, એ વ્રણનો વિકલ્પ, દશમા ગુણઠાણા લગે હોય, અને તેવારપઠી જ્ઞાનાવરણીય તથા અતરાયનો વંધ નથી માટેં પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા, એ વેનો વિકલ્પ અગીઆરમા અને વારમા ગુણઠાણા લગે હોય તથા કરણપઙ્ગઙ્ગઅવિગમ્પો કેળ કરણ એટલે ડ્રવ્યમનની અપેક્ષાયે સંજીઝં જે સયોગી કેવલી તથા અયોગી જવસ્થ કેવલી, તેને વિષે જ્ઞાનાવરણીય અને અતરાયનો વંધ, ઉદય અને સત્તાનો એક પણ વિકલ્પ નથી માટે અવિકલ્પ છે. અહીંઆ ડ્રવ્યમનની અપેક્ષાયે કેવલીને સંજી કહ્યો ચૂર્ણિકારે અસંજી કહ્યો છે “મણકરણં કેવલિણો, વિશ્રાન્તિ તેણસન્નિણોબુચ્ચતિ ॥ મણોવિનાણપહુચ્ચ, તેણસન્નિણોનહવતિ” ॥ ૩૬ ॥

॥ અથ દર્શનાવરણજીવસ્થાનેષ્વાહ ॥ હવે દર્શનાવરણીયના વંધોદય સત્તાસ્થાનકના જાંગા ચૌદ જિવસ્થાનકને વિષે વિચારે ઠે. ॥

તેરે નવ ચણ પણગં, નવ સત્તે ગમ્મિ ખંગમિક્કારા ॥

વેચ્છણિચ્છ આઠ ગોણ, વિજ્ઞા મોહં પરં વુહં ॥ ૩૭ ॥

અર્થ—તેરેનવચણ કે૦ સહી પચ્ચેદિય પર્યાસા વિના તેર જીવસ્થાનકને વિષે દર્શનાવરણીયકર્મનો નવનો વધ, ચારનો હ્રદય અને નવસત્તે કે૦ નવની સત્તા, તથા નવનો વધ, પણગં કે૦ પાંચનો હ્રદય અને નવની સત્તા, એ વેજાંગા હોય અને એગમ્મિ-ખંગમિક્કારા કે૦ એકસહી પચ્ચેદિય પર્યાસા જીવસ્થાનકને વિષે પૂર્વે જે દર્શનાવરણીયના સર્વેયે સામાન્યેં અગ્નીઆર જાંગા કહ્યા, તે અગ્નીઆર અહીંઆં લેવા હવે વેચ્છણી-અચ્છાઠગોણ કે૦ વેદનીય, આયુ અને ગોત્ર, એ ત્રણ કર્મને વિષે વધ, હ્રદય અને સત્તાયેં પ્રકૃતિના સ્થાનક અને જાગા તે આગમોક્ત પ્રકારેં જીવસ્થાનકને વિષે કહીને વિજ્ઞામોહંપરંવુહં કે૦ પઠી મોહનીય કર્મના જાગા વહેંચીને કહેશે ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ૩૭ ॥

॥ અથ વેદનીયગોત્રયોર્જગજ્ઞાનાર્થમિયમતર્જાપ્યગાથા હવે વેદનીય અને ગોત્રકર્મના જાગા ચૌદ જીવજેદે વહેંચવાને જાપ્યની ગાથા કહે ઠે ॥

પજ્ઞત્તગ સન્નિચ્છરે, અઠ્ઠ ચણક ચ વેયણિય જગા ॥

સત્તય તિગ ચ ગોણ, પત્તેચ્છ જીવઠાણેસુ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ—પજ્ઞત્તગસન્નિ કે૦ સહી પચ્ચેદિય પર્યાસાને વિષે વેદનીયકર્મના અઠ્ઠ કે૦ આઠ જાંગા જે પૂર્વે સામાન્યપણે કહ્યા, તે અહીંઆં વિશેષપણે લેવા, તથા અઠ્ઠરે કે૦ એ સહીપચ્ચેદિય પર્યાસા વિના વીજા તેર જીવસ્થાનકેં ૧ અશાતાનો વધ, અશાતાનો હ્રદય અને વેહુની સત્તા, ૨ અશાતાનો વધ, શાતાનો હ્રદય અને વેહુની સત્તા, ૩ શાતાનો વધ, અશાતાનો હ્રદય અને વેહુની સત્તા, ૪ શાતાનો વધ, શાતાનો હ્રદય અને વેહુની સત્તા, એ ચણકચવેયણિયજગા કે૦ એ ચાર જાગા વેદનીયના તેર જીવજેદે હોય અહીંઆ સયોગીકેવલીને અયોગીકેવલીની પેરેં હ્રદયમનના સર્વથા જાણી સહી લેવવતા ધિરોધ નહીં અન્યથા આમલા આઠ માંહેલા ચાર જાંગા તો કેવલીનેજ હોય, તે કારણ માટે પર્યાસ સહીને વિષે વેદનીયના આઠ જાંગા કહ્યા ગતા તિરોધ નથી

તથા મત્તયતિગચગોણ કે૦ ગોત્રકર્મના જે પૂર્વે વધ, હ્રદય અને સત્તાનો સર્વથા કરતાં સામાન્યદેશેં સાત જાગા કહ્યા, તેજ અહીંઆ પર્યાસા સન્નિપચ્ચેદિયને સાત જાંગા લેવા

તેમાંહે નીચૈર્ગોત્રનો વધ, નીચૈર્ગોત્રનો ઉદય, નીચૈર્ગોત્રની સત્તા, એ પ્રથમ જાંગો તેજ, વાઝમાંહે ઘણો કાલ રહેતાં જે જીવે ઝચૈર્ગોત્ર ઝવેલ્યું હોય, તે જીવ, તેજ, વાઝમાંહેથી આવી પર્યાપ્તા સંજ્ઞી પચૈંદ્રિયપણે અવતરે, તેને કેટલાએક કાલ પર્યંત, એ જાંગો પામીયેં, પરંતુ વીજા જીવને વિષે એ જાંગો ન પામીયે, તથા વીજા જાંગા જેમ પૂર્વે કહ્યા, તેમ અહીંઆં પણ લેવા તથા વીજા તેર જીવજેદે ૧ નીચૈર્ગોત્રનો વંધ, નીચનો ઉદય અને નીચની સત્તા, ૨ નીચનો વંધ, નીચનો ઉદય અને વેહુની સત્તા, ૩ ઝંચનો વંધ, નીચનો ઉદય અને વેહુની સત્તા, એ ત્રણ જાંગા હોય. તેમાંહે પહેલો જાંગો તો તેજ, વાઝમાંહેથી ઝચૈર્ગોત્ર ઝવેલીને વીજે જીવજેદે અવતરે, તેની અપેક્ષાએ લેવો, પરંતુ વીજાને ન હોય તથા ઝચૈર્ગોત્રનો ઉદય તો તિર્યંચગતિમાંહે તથા અપર્યાપ્તા-નેવિષે ન હોય, તેમાંટં વીજા ચાર જાંગાનો તેર જીવજેદે નિપેધ જાણવો પરંતુ જે જાંગાને વિષે નીચનો ઉદય હોય, તે અહીંઆં લેવા પત્તેઅજીવઘણેસુ કેળ એ તેર જીવસ્થાનકને વિષે પ્રત્યેકેં ત્રણ જાંગા હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૩૭ ॥

॥ અથ આયુર્જંગપ્રરૂપણાર્થમિયમંતર્જાપ્યગાથા ॥ હવે એ ચોદ જીવજેદે આયુ કર્મના જાંગા પ્રરૂપવાને અર્થે જાપ્યની ગાથા લખીયે તેંયે ॥

પજ્ઞત્તા પજ્ઞત્તગ, સમણા પજ્ઞત્ત અમણ સેસેસુ ॥

અઘાવીસ દસગ, નવગ પણગ ચ આઝસ્સ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ—પજ્ઞત્તાપજ્ઞત્તગસમણા કેળ પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા સમણા એટલે મન સહિત તેને સંજ્ઞી કહીયેં, એટલે સંજ્ઞી પચૈંદ્રિય પર્યાપ્તા અને વીજા સંજ્ઞી પચૈંદ્રિય અપર્યાપ્તા જાણવા તિહાં સંજ્ઞી પચૈંદ્રિય પર્યાપ્તામાંહે આયુ કર્મના જાંગા, અઘાવીસં કેળ અઘાવીશ હોય તેમધ્યેં નારકીના પાંચ, તિર્યંચના નવ, મનુષ્યના નવ, અને દેવતાના પાંચ, એમ અઘાવીશ જાંગા પૂર્વે કહ્યા છે તેમ જાણવા તથા સંજ્ઞી પચૈંદ્રિય અપર્યાપ્તામાંહે આયુ કર્મના જાંગા દસગ કેળ દશ હોય કેમ કે એ અપર્યાપ્તા લલ્લિથી જાણવા તે લલ્લિ અપર્યાપ્તા તો મનુષ્ય અને તિર્યંચજ હોય. તથા દેવ અને નારકી, એ વેહુ લલ્લિ અપર્યાપ્તા નજ હોય, માટેં દેવતાના પાંચ અને નારકીના પાંચ, એવં દશ જાંગા પૂર્વોક્ત અઘાવીશમાંહેથી ટલે, તેવારે અઘાર જાંગા રહે. તેમધ્યેથી વલ્લી સન્નિઆ અપર્યાપ્તાને દેવ નારકીનો વધ ન હોય તેમાટે,

દેવ નારકીના વધ પ્રાયોગ્ય જે મનુષ્ય તિર્યંચને વિષે જે આયુ કર્મના નવ નવ જાંગા કહ્યા છે તેમધ્યેથી પણ એક દેવાયુનો વધ, તિર્યંચાયુનો ઉદય અને વેહુ આયુની સત્તા, વીજો નરકાયુનો વધ, તિર્યંચાયુનો ઉદય અને વેહુ આયુની સત્તા, એ વે જાંગા

सप्ततिकानामा पष्ठ कर्मग्रन्थ. ६

आयुर्वधकालावस्थाना जाणवा. तथा उत्तरावस्थाये वधन्यशून्य काले तिर्यगायुनो उदय अने देवायु तथा तिर्यगायुनी सत्ता, चोथो तिर्यगायुनो उदय अने नरकायु तथा तिर्यगायुनी सत्ता, ए चार जांगा तिर्यचना, तेवाज चार जागा मनुष्यमाहेला, एवं आठ जांगा टले, तेवारे शेष दश जागा रहे, तिहां तिर्यचगतिमध्ये एक आयु-वंधयी पूर्वावस्थानो तथा वे वध कालावस्थाना अने एक तिर्यगायुनो उदय, तथा वे तिर्यगायुनी सत्ता, बीजो तिर्यगायुनो उदय, अने तिर्यग् तथा मनुष्यायुनी सत्ता, ए वे उत्तरावस्थाये वधशून्य काले होय एवं पांच तिर्यचगतिना, तेमज पांच मनुष्य-गतिमाहेला, एवं दश जागा आयुना संझी अपर्याप्तामाहे लाजे

तथा पञ्जात्तश्मण के० मनरहित पटले पर्याप्ता असझी पचेडियने विपे नवग के० आयु कर्मना नव जांगा जे पूर्वे तिर्यचगतिमध्ये सामान्ये कहा, ते अहीआं पण लेवा, केमके देव अने नारकी तो असझीआ होयज नहीं, अने मनुष्य पण असन्नित पर्याप्तो न होय, मात्र तिर्यचज असन्नित पर्याप्तो होय, तेने चारे गतिना प्रायुनो वध होय, माटे एने तिर्यचगति माहेला नवे जागा होय

ए रीते एक सझी पचेडिय पर्याप्तो, बीजो सझी पचेडिय अपर्याप्तो, बीजो असझी पचेडिय पर्याप्तो, ए त्रण जीवज्ञेद टाली, सेसेसु के० शेष रहा जे अगीआर जीव-जेद, तेने विपे प्रत्येके प्रत्येके पणगचआउस के० आयु-कर्मना पांच पांच जांगा होय ए अगीआरे जीवस्थानके तिर्यच होय, अने ते देव तथा नारकीतुं आयु न वांधे, तेमाटे आयुर्वध कालयी पूर्वे एक जागो तथा आयुर्वध काले वे गतिना वे जांग अने आयु-वंध काल पठी वे जागा, एव पांच जागा होय एमा असझी पचेडिय समूर्तिम अप-र्याप्ता मनुष्य पण होय, तेवारे पांच तिर्यचना अने पांच तेना पण जांगा उपजे एवं दश जागा उपजे पण ते अहीआ सूत्रकारे कहा नथी, ते शु जाणीये शा हेतुये विवका करी नहीं ? ते विचारु ॥ इति ॥ ३९ ॥

॥ अथ जीवस्थानेषु मोहनीयकमाह ॥ हवे चौद जीवस्थानकने विपे मोहनीयकर्मना वध, उदय अने सत्ताना स्थानकनो संवेध विवरीने कहे ठे. ॥
अठसु पचसु एगे, एग डग दसय मोह वंध गए ॥
तिग चउ नव उदय गए, तिग तिग पन्नरस सतंमि ॥ ४० ॥

अर्थ-अठसुपचसुएगे के० आठ जीवस्थानकने विपे तथा पांच जीवस्थानकने विपे अने एक जीवस्थानकने विपे अयुक्रमें एगडुगदसय के० एक, वे अने दश, के० मोहनीयप्रकृतिना वधस्थानक होय तथा अयुक्रमें ते एकेका

स्थानकें तिगचउनवउदयगए के० त्रण, चार अने नव, उदयनां स्थानक होय अने अनु-
क्रमे तिगतिगपन्नरससतंमि के० त्रण, त्रण अने पंदर सत्तानां स्थानक होय ॥ इत्युक्तार्थः

१ सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, २ वादर एकेंद्रिय अपर्याप्ता, ४ वेन्द्रिय अप-
र्याप्ता, ५ तेंद्रिय अपर्याप्ता, ६ चौरिन्द्रिय अपर्याप्ता, ७ असङ्गी पंचेंद्रिय अपर्याप्ता, अने ८ सङ्गी
पंचेन्द्रिय अपर्याप्ता, ए आठ जीवजेदे एकज बावीश प्रकृतिनुं वधस्थानक होय जे
जणी ए लब्धिनी अपेक्षाये अपर्याप्ता कहा ठे, माटे तेने तो मिथ्यात्वज होय ते
मिथ्यात्वे तो बावीशनोज वंध होय, तिहा त्रण वेदे वे युगल साथें जांगा ठ पूर्वव्ती
पेरे लेवा, तथा आठ, नव अने दश, ए त्रण उदयस्थानक होय. अहींआं सातनुं
उदयस्थानक न होय, केमके सातनो उदय अनंतानुबंधीआ बिना होय ठे ते तो
उपशमश्रेणीथी पडता मिथ्यात्वे आवे, तिहां आवलिकामात्र लगे होय, ए आठ
जीवजेदे श्रेणी नथी माटे सातनो उदय न होय, तथा एकेका उदये अष्टावीश,
सत्तावीश अने ठवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय

वादर एकेन्द्रिय तथा त्रण विकलेंद्रिय अने असन्नीआ पंचेंद्रिय, ए पांच पर्याप्ता
जीवजेदने विपे बावीश, एकवीश, ए वंधस्थानक होय तिहां लब्धि पर्याप्ता केटला-
एकने करण अपर्याप्तावस्थाये सास्त्रादनजावे मिथ्यात्वनो वंध न होय, तेवारें एकवी-
शनो वध पामीयें अहींआं बावीशना वधे सात, आठ, नव अने दश, ए चार उद-
यस्थानक होय अने एकेका उदये अष्टावीश, सत्तावीश अने ठवीश, ए त्रण सत्ता-
स्थानक होय, तथा एकवीशने वधें सात, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानक होय,
अने ते एकेके उदयस्थानकें एकेकु अष्टावीशनु सत्तास्थानक होय केमके एकवीशनो
वध, ते सास्त्रादनेज होय तिहा सास्त्रादने तो निश्चें अष्टावीशनुंज सत्तास्थानक होय.

तथा एक सङ्गीपंचेन्द्रिय पर्याप्ताना जीवजेदनेविपे दशे वधस्थानक होय, अने
नवे उदयस्थानक होय, तथा पदरे सत्तास्थानक होय तेनुं स्वरूप अने जागा पूर्वव्ती
पेरे जाणी लेवा ॥ इत्यर्थः ॥ ४० ॥

॥ अथ नामकर्म जीवस्थानेवाह ॥ हवे चौद जीवस्थानकने विपे नामकर्मना वंध, उदय
अने सत्तानां स्थानक वे गाथाये करी कहेठे ॥

पण डुग पणग पण चउ, पणगं पणगा हवति तिसेव ॥

पण उप्पणग ठठ, प्पणग अठ ठ दसगति ॥ ४१ ॥

सत्ते व अपज्जता, सामी सुहुमाय वायराचेव ॥

विगालिंदि आउं तिन्निउ, तहय असन्नी अ सन्नीअ ॥ ४२ ॥

અર્થ-અહીંઆ પ્રથમ ગાથાએ વધ, ઉદય અને સત્તાના સ્થાનક કહે છે, અને ઘીઝી ગાથાએ તેના સ્વામી કહે છે, માટેં વે ગાથાનો અર્થ જોનોયે, ઇટલેપણુગ કેળ પાંચ વધસ્થાનક, અને વે ઉદયસ્થાનક, પણગં કેળ પાંચ સત્તાસ્થાનક, એના સત્તેવશ્વ-પજ્ઞતાસામી કેળ સાત અપર્યાતા જીવજેદ, તે એના સ્વામી જાણવા તથા પણચઉપ-ણગ કેળ પાંચ વધસ્થાનક, ચાર ઉદયસ્થાનક, અને પાંચ સત્તાસ્થાનક, તેના સ્વામી સુહુમાય કેળ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય પર્યાતા જાણવા, તથા પણગાહવંતિતિષેવ કેળ ત્રણે પાંચ પાંચ સ્થાનક જાણવાં ઇટલે પાંચ વધસ્થાનક, પાંચ ઉદયસ્થાનક અને પાંચ સત્તા-સ્થાનકના સ્વામી હોય, તેકોણ હોય? તોકે- વાયરાચેવ કેળ વાદર એકેંદ્રિય પર્યાતા એના સ્વામી હોય, તથા પણઠપ્પણગ કેળ પાંચ વધસ્થાનક, ઠ ઉદયસ્થાનક અને પાંચ સત્તાસ્થાનક, એના સ્વામી વિગલિદિશ્યાઠતિન્નિઠ કેળ વેંદ્રિય, તેંદ્રિય અને ચોરિંદ્રિય, એ ત્રણે વિકલેંદ્રિય પર્યાતા જાણવા તથા ઠઠપ્પણગં કેળ ઠ વધસ્થાનક, ઠ ઉદયસ્થા-નક અને પાંચ સત્તાસ્થાનક, એના સ્વામી અસઙ્ગીશ્વ કેળ અસઙ્ગી પચેંદ્રિય પર્યાતા જીવ જાણવા તદ્ય કેળ તેમજ અઠઠદસગતિ કેળ આઠ વધસ્થાનક, આઠ ઉદય-સ્થાનક અને વશ સત્તાસ્થાનક, એના સ્વામી સઙ્ગીશ્વ કેળ સઙ્ગી પચેંદ્રિય પર્યાતા જાણવા ॥ ૬તિ ગાથાદ્વયાકારાર્થ ॥ ૪૧ ॥ ૪૨ ॥

હવે વિસ્તારે અર્થ લખીયેં ટેયે. અપર્યાતા સૂક્ષ્માદિક સાત જીવજેદ, તેને દેવ, નરકગતિ પ્રાયોગ્ય વધ ન હોય, તેમાટે અઠ્ઠાવીશ, એકત્રીશ અને એક, એ ત્રણ વધ સ્થાનક વિના ત્રેવીશ, પચ્વીશ, ઠવીશ, ઊગણત્રીશ, અને ત્રીશ, એ પાંચ વધસ્થાનક તિર્યંચ અને મનુષ્ય પ્રાયોગ્યજ હોય તિહા એકેકા અપર્યાતાનેવિપે (૧૩૯૧૭) વધ જાગા ઉપજે, તથા એ સાત જીવજેદમાહેલા અપર્યાતા સૂક્ષ્મ અને વાદર એકેંદ્રિય, એ વે જીવજેદનેવિપે એકવીશ અને ચોવીશ, એ વે ઉદયસ્થાનક હોય, તિહા એકવી શને ઉવ્યેં સર્વ અશુભ પદ જળી એકજ જાંગો હોય તથા ચોવીશને ઉદયે પ્રત્યેક અને સાધારણના વિકલ્પે વે જાગા હોય એમ વેહુના મઠી એકેકા જીવજેદે ત્રણ ત્રણ જાગા હોય અને શેષ પાંચ અપર્યાતાના જીવજેદે એકવીશ અને ઠવીશ, એ વે વે ઉદયસ્થાનક પ્રત્યેકે હોય અહીંઆ ઠવીશના ઉદયમાહે સાધારણનો ઉદય નથી, માટે એકેકા ઉદયે એકેક જાગોજ ઉપજે, તેથી વજે ઉદયના વે વે જાંગા એકેકા જીવજેદે હોય, તથા સઙ્ગીશ્વ અપર્યાતામા વે તિર્યંચ પચેંદ્રિયના અને વે મનુષ્યના, એમ ચાર જાગા પ્રત્યેકે હોય એ સાત અપર્યાતા જીવજેદે પ્રત્યેકેં વાણુ, અઠ્ઠાશી, વચાશી, એશી અને અષ્ટોત્તેર, એ પાંચ પાંચ સત્તાસ્થાનક હોય અહીંઆં તિર્યંચગતિ-

मांहे जिननामनी सत्ता न होय, माटे व्याणु अने नेव्याशी, ए वे सत्तास्थानक न होय. जे आहारकचतुष्क सयम प्रत्यधिक बांधीने वली मिथ्यात्वे गयो होय, तेने जिहांसुधी आहारकचतुष्क उवेले नहीं तिहांसुधी वाणुनी सत्ता होय अने चोक उवेल्या पठी अन्ध्याशीनी सत्ता होय तथा तेज, वाउमाहे मनुष्यद्विक उवेलीने ए स्थानकें अवतखो होय तेनी अपेक्षायें अष्टोत्तेरनु सत्तास्थानक लेवु एमज एगी तथा ठवाशी, ए सर्व सत्तास्थानकनु स्वरूप अने जांगा उपजाववा ते पूर्वेली पेरे जाणवा

तथा सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ताने २३-२५-२६-२७-३०, ए पांच बंधस्थानक होय एने तिर्यच, मनुष्यमाहेज जावु ठे माटे तत्प्रायोग्य एज बंधस्थानक ठे अहीं बंधना जागा (१३ए१७) होय. एने २१-२४-२५-२६, ए चार उदयस्थानक होय तिहां एकवीशने उदयें एक जागो, चौवीशने उदये वे, पच्चीशने उदयें वे अने ठवीशने उदयें वे, एम चार उदयस्थानके जांगा सात होय तथा प्रत्येकें एकेका उदयस्थानके ९२-८८-८६-८०-७८, ए पांच सत्तास्थानक होय. तेमध्ये तेजवायु विना बीजा सर्व जीव शरीर पर्याप्तिये पर्याप्ता थका निश्चें मनुष्यद्विक बाधे, माटे ते द्विक ठता अष्टोत्तेरनु सत्तास्थानक न होय प्रत्येक पर्याप्ता जीवमाहे पण तेज, वायु विना बीजा सर्व जीवने पच्चीश अने ठवीश, ए वे उदय साधारण पद सहित ठे माटे ए स्थानकें अष्टोत्तेर विना बीजां चार सत्तास्थानक होय ए पच्चीश तथा ठवीशानो उदय तो शरीर पर्याप्तिये पर्याप्तानेज होय, तेमाटे साधारण सूक्ष्मपर्याप्ताने पच्चीश, ठवीशने उदयें अष्टोत्तेरनी सत्ता न पामीयें, अने प्रत्येक पदमांहे तेज तथा वायु जेला आव्या, ते माटे ते अपेक्षायें प्रत्येकमाहे अष्टोत्तेरनी सत्ता पामीयें ए वे जागे चार सत्तास्थानक अने पांच जागे पांच सत्तास्थानक होय तिहां वाणुनु सत्तास्थानक तो आहारक बाधी मिथ्यात्वे गयो, तिहां आहारकचतुष्कनी सत्ता ठता मिथ्यात्वने वशे सूक्ष्ममाहे अवतरे, तेनी अपेक्षायें लेवो.

तथा वादर एकेंद्रियपर्याप्ताने विपे पण २३-२५-२६-२७-३०, ए पांच बंधस्थानक तिर्यच, मनुष्य प्रायोग्य जाणवा केमके एने मनुष्य अने तिर्यच, ए वे गति मध्यें जावु ठे माटे तत्प्रायोग्य बांधे, तिहा जागा १३ए१७ होय अहींआ उदयस्थानक २१-२४-२५-२६-२७, ए पांच होय तिहां एकवीशने उदयें वे, चौवीशने उदये पांच, पच्चीशने उदयें पांच, ठवीशने उदयें अगीआर अने सत्तावीशने उदये ठ. एम सर्व मली पांच उदयस्थानकें जांगा उगणत्रीश होय अने ९२-८८-८६-८०-७८, ए पांच सत्तास्थानक होय अहींआं पच्चीश अने ठवीशने उदयें प्रत्येक अने अयश कीर्त्ति साथे एकेको जांगो ठे, ते वे स्थानकना वे जागा तथा एकवीशना उदयना वैक्रिय वायु विनाना जागा तथा चोत्रीशना उदयना वे जागा, एम आठ जांगाने विपे

पांच सत्तास्थानक होय अने शेष एकवीश जांगाने विषे अछोत्तेर विना वाकीनां चार सत्तास्थानक होय

तथा ब्रह्म विकलेंद्रिय पर्याप्ताने प्रत्येकें त्रेवीश, पञ्चीश, षष्ठीश, उगणत्रीश, अने त्रीश, ए पांच वधस्थानक मनुष्य तिर्यच प्रायोग्य होय एने देव तथा नारक, ए वे गतिमध्यें जावु नथी तेथी वीजां वधस्थानक न होय. अर्ही जागा १३९१७ तथा ११-१६-१७-१९-३०-३१-ए ठ उदयस्थानक होय तिहां जागा वीश पूर्वे कखा ठे, ते रीतें जाणवा, तथा ९२-७७-७६-७०-७७-ए पांच सत्तास्थानक होय तेमध्ये एकवीशना उदयना जागा वे तथा षष्ठीशना उदयना जांगा वे, एवं चार जागे तो प्रत्येकें पांच पांच सत्तास्थानकज होय केमके तेउ अने वायुमांद्देशी आचेली विकलेंद्रिय पर्याप्ताने पण करण अपर्याप्तापणे कियत्काल लगें अछोत्तेरनु सत्तास्थानक पामीयें, पठी चार सत्तास्थानक होय, अने शेष शोल जागें एक अछोत्तेर वर्जीने चार चार सत्तास्थानक प्रत्येकें होय जे जणी शोल जांगा शरीरपर्याप्तियें पर्याप्तानेज होय तिहां तो अवश्य मनुष्यद्विकनो वध होय तेवारे तेने अछोत्तेरनी सत्ता न होय, वाकी चार सत्तास्थानक होय ए रीति वैद्रिय, तेंद्रिय अने चौरिंद्रिय पर्याप्ताने एकेकाने प्रत्येकें ठ उदयस्थानकें वीश जांगा होय, तेमाहे चार चार जागा, पांच पांच सत्तास्थानकवाला अने वीजा शोल शोल जांगा, चार चार सत्तास्थानकवाला जाणवा.

तथा असस्त्रीया पचेन्द्रिय पर्याप्ताने १३-१५-१६-१७-१९-३०- ए ठ वधस्थानक होय जे जणी देव अने नरकगति प्रायोग्य अष्टावीशनो वध पण एने होय केम के ए मरीने चारे गतिमध्यें जाय ठे ते माटें तत्प्रायोग्य वध होय. अर्ही जागा १३९१६ एने ११-१६-१७-१९-३०-३१- ए ठ उदयस्थानक होय ते ठ उदयना जांगा ४९७४ होय ए वैक्रिय न करे माटे वैक्रियनो जांगो न होय तेमध्ये एकवीशना उदयना जांगा आठ अने षष्ठीशना उदयना जागा (१७७), एवं (१९६) जांगे वाणु, अठ्ठाशी, ठ्याशी, पशी अने अछोत्तेर, ए पांच सत्तास्थानक होय, अने शेष (४६०७) जांगा शरीर पर्याप्ति पूरी कखा पठी होय, ते जणी एक अछोत्तेर विना वाकीना चार सत्तास्थानक होय.

तथा स्त्रीया पचेन्द्रिय पर्याप्ताने १३-१५-१६-१७-१९-३०-३१-१-ए आठ वधस्थानक होय केम के एसा मनुष्य पण आठ्या माटे तेने सर्वे वधस्थानक होय, तिहा जागा १३९४५ अने ११-१५-१६-१७-१९-३०-३१-ए आठ उदयस्थानक होय १०-१४-७-९, ए चार न होय, केमके अर्हीया केवलीने जाव मनशून्य जणी स्त्रीयामाहे गण्या नही तेथी १०-७-९, ए ब्रह्म केवलीना न गण्या, अन्यथा

अग्नीश्वार उदयस्थानक कहेत, अने वारमो चोवीशनो उदय तो एकेंद्रियनेज होय, वीजाने न होय, तेथी तेना अग्नीश्वार जागा टले तथा एकवीशने उदयें सात अपर्याप्ताना सात जांगा अने संह्रीआ असंह्रीआ जेला गणता पचेन्द्रियतिर्यचनो एक जागो तथा मनुष्यअपर्याप्तानो एक तथा ठवीशने उदये, त्रण विकलेंद्रियना त्रण, अने असन्नी पचेन्द्रियतिर्यच तथा मनुष्यना वे, एम पाचना पांच जांगा अपर्याप्ताना टले, तथा वीश, आठ अने नव, ए त्रण उदयना त्रण जागा, एवं सर्व थडने अष्टावीश जांगा पूर्वोक्त उदयजागा (७७९१), मांथी कांडतां शेष (७७६३) जांगा उदयस्थानकना सन्नीआ पचेन्द्रिय पर्याप्ता जीवमांहे पामीये, तेमध्ये एकवीशना उदयना (४०), ठवीशना उदयना (५९५), एवं (६३५) जागे प्रत्येकें पांच सत्तास्थानक कहेवां अने वीजां चार सत्तास्थानक ते सामान्यादेशे नव अने आठना उदय विना दश, सत्तास्थानकना जीवनी अपेक्षायें लेवा हवे सवेध लखीये ठैये

सूक्ष्म अपर्याप्ता एकेंद्रियने त्रेवीशने वधे, एकवीशने उदये पांच सत्तास्थानक, तेम चोवीशने उदयें पण पांच सत्तास्थानक, एवं वे उदयना मली दश सत्तास्थानक थयां तथा पच्चीशने वधे पण एज वे उदय होय, तिहा पण सत्तास्थानक दश होय तेम ठवीश, उगणत्रीश अने त्रीश, ए त्रण वधे पण दश दश जागा करता पांच स्थानकें थड, पच्चाश सत्तास्थानक होय. तथा ए सूक्ष्म अपर्याप्ता एकेंद्रिय विना शेष ठ अपर्याप्ताना जीवस्थानकें पण एज रीते पच्चाश पच्चाश वध, उदय अने सत्ता संवेधे जागा होय, पण एटलु विशेष जे वेद्रियादिक पांच अपर्याप्ताने चोवीशना उदयने स्थानकें ठवीशनो उदय लेवो

तथा सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ताने पण एहीज पांच वधस्थानक ठे तिहां एकेक वधस्थानकें २१-२४-२५-२६, ए चार उदयस्थानक गणतां वीश थयां ते एकेका उदयस्थानकें पांच पांच सत्तास्थानक गणतां एकसो जागा थाय.

तथा वादर एकेंद्रिय पर्याप्ताना एहीज पांच वधस्थानक, तिहा एकेके वधस्थानकें २१-२४-२५-२६-२७, ए पांच उदयस्थानक गणता पच्चीश उदयस्थानक थाय, तेमांहे पांच उदयस्थानकें अठोत्तेर विना चार चार सत्तास्थानक होय तेना वीश जांगा अने वीश उदयस्थानके पांच पांच सत्तास्थानक लेता सो जागा थाय एम शरवाले एकसो ने वीश वध उदय सत्ता संवेधे जागा होय

तथा वेंद्रियपर्याप्तामाहे चोवीशने वधे ठ उदयस्थानक होय, ते मांहेला एकवीश अने ठवीश, ए वे उदयें पांच पांच सत्तास्थानक होय अने २७-२९-३०-३१- ए चार उदयस्थानके चार चार सत्तास्थानक होय. शरवाले ठवीश जागा एक

वधस्थानकें होय एम पांच वधस्थानकना एकसो ने त्रीश जांगा वैडिय पर्याप्तान
थाय तेम तैडिय पर्याप्ताना तथा चौरिडिय पर्याप्ताना पण एटखाज जागा जाणवा.

तथा असत्री पंचेडिय पर्याप्ताने पण त्रेवीश, पच्चीश, ठवीश, उगणत्रीश अने
त्रीश, ए पांच वधस्थानकें तो प्रत्येकें विकलेंडियनी पेरें ठवीश ठवीश जांगा गणतां
(१३०) सत्ताना स्थानक थाय, अने अष्टावीशने वधें त्रीश अने एकत्रीश, ए वे
उदयस्थानक होय तिहा एकेका उदयें वाणु, अठ्याशी अने ठ्याशी, ए त्रण सत्ता-
स्थानक होय तेना जागा ठ थाय जे जणी अष्टावीशनो वध, देव तथा नरकगति
प्रायोग्यज होय, तिहां तो एंशी अने अष्टोत्तरेनी सत्ता न होय, केमके देव नरकगति
प्रायोग्यनो वंध तो पूर्ण पर्याप्तानेंज होय एम शरवाले असही पंचेडियने ठ वंधस्था-
नके अष्ट उदय सत्ताना जांगा (१३६) थाय

तथा पर्याप्ता सही पंचेडियने त्रेवीशने वधे तो जेम पूर्वे ठवीश सत्ताना स्थानक
असहीने कहां, तेम अर्हीआ पण जाणवां, तथा पच्चीशने वधे एकवीश तथा ठवीशने
उदये पांच पांच सत्तास्थानक होय, तथा पच्चीशने उदये अने देव नारकीने सत्ता-
वीशने उदयें, ए वे उदयें वाणु अने अठ्याशी, ए वे वे सत्तास्थानक होय, एव चौद
थयां, तथा शेष चार उदयस्थानकें चार चार सत्तास्थानक होय एम सर्व मली पच्ची-
शने वधे त्रीश सत्तास्थानक होय, तेवीज रीतें ठवीशने वधे पण त्रीश सत्तास्थानक
होय तथा अष्टावीशने वधे आठ उदयस्थानक होय, तेमध्यें एकवीश, पच्चीश, ठवीश,
सत्तावीश, अष्टावीश अने उगणत्रीश, ए ठ उदये वाणु अने अठ्याशी, ए वे वे
सत्तास्थानक होय तथा त्रीशने उदये वाणु, अठ्याशी, ठ्याशी अने एशी, ए चार
सत्तास्थानक होय अने एकत्रीशने उदये वाणु, अठ्याशी, अने ठ्याशी, ए त्रण
सत्तास्थानक होय. एम सर्व अष्टावीशने वधे उगणीश सत्तास्थानक होय तथा उग-
णत्रीशने वधे पण पच्चीशना वधकनी पेरें सत्तास्थानक त्रीश लेवां वली विशेषे वीजां
पण ठे, ते कहीवें ठेयें अविरति सम्यक्कदष्टिने देवगति प्रायोग्य उगणत्रीश बाधतां
११-१६-१७-१८-३०, ए पांच उदयें ए३-८९ ए वे वे सत्तास्थानक होय, तथा एज
वे वे सत्तास्थानक पच्चीश तथा सत्तावीशने उदयें वैकीय देशविरतिने पण होय, अथवा
आहारक साधुने पण तेहीज वे उदयें त्र्याणुनी सत्ता होय एव चौद सत्तास्थानक
पूर्वला त्रीशमाहे मेखवता उगणत्रीशने वधे बुम्मालीश सत्तास्थानक होय एम त्रीशने
वधे पण पच्चीशना वधनी पेरें त्रीश सत्तास्थानक लेवा, ते उपर जे विशेष ठे, ते कहे
मनुष्यगति प्रायोग्य, जिननाम सहित त्रीश बाधता एकवीश, पच्चीश, सत्तावीश,

અષ્ટાવીશ, ઊગળત્રીશ અને ત્રીશ, એ ઠ ઉદયે ૯૩-૭૯ એ વે વે સત્તાસ્થાનક લેતાં વાર જાગા થાય તે જ્વેલતા વેંતાલીશ સત્તાસ્થાનક ત્રીશને વધેં થાય તથા એકત્રીશ વાંધનારો જિનનામ તથા આહારકઠિક સહિત વાંધે, તેવારે તેને એકજ ટ્ર્યાણુની સત્તા હોય, તથા એકને વંધે આઠ સત્તાસ્થાનક હોય તિહાં ૯૩-૯૨-૭૯-૭૭, એ ચાર ઉપ-શમશ્રેણીની અપેક્ષાયે તથા ૭૦-૭૯-૭૬-૭૫-એ ચાર ક્ષપકશ્રેણીની અપેક્ષાયેં હોય

તથા વધને અજાવે પણ એજ આઠ સત્તાસ્થાનક હોય, પરંતુ એટલું વિશેષ જે પ્રથ-મનાં ચાર સત્તાસ્થાનક અગીઆરમે ગુણગણે આગલી તેર પ્રકૃતિના ક્ય કમ્યા પઠી ક્ષીણમોહને લેવા એમ સર્વ મલી પર્યાપ્તા સંઙ્ગીપચ્ચેદિયને (૨૦૦) સત્તાસ્થાનક હોય , અને જો ડ્રવ્ય મનને સવધેં કેવલીને પણ સઙ્ગીઝં કહીંયે, તો તેના વલી ઠવીશ સત્તાસ્થાનક મેલવતાં (૨૩૪) સત્તાસ્થાનક, સંઙ્ગીપચ્ચેદિય પર્યાપ્તાના થાય ॥ ૪૨ ॥

॥ અથ ગુણસ્થાનાન્યધિકૃત્યાહ ॥ હવે આઠ કર્મના વધોદય સત્તાસ્થાનકના

જાંગા, ચૌદ ગુણગણા આશ્રયીને કહે ઠે ॥

નાણ તરાય તિ વિહમ, વિ દસસુ દો હુતિ દોસુ ગણેસુ ॥

મિઠ્ઠાસાણે વીણ, નવ ચણ પણ નવ ય સતંસા ॥ ૪૩ ॥

અર્થ-મિથ્યાત્વથી માનીને દગમા સૂક્ષ્મસપરાય ગુણગણા સુધીના દસસુ કેં દશે ગુણગણાને વિષે નાણતરાય કેં જ્ઞાનાવરણીય અને અતરાય, એ વેહું કર્મનો તિવિહ-મવિ કેં ત્રિવિધ એટલે પચવિધ વધ, પચવિધ ઉદય, અને પંચવિધ સત્તા, એ જાંગો હોય તેવાર પઠી દોસુગણેસુ કેં ઉપશાંતમોહ અને ક્ષીણમોહ, એ વે ગુણગણે વંધને અજાવે દોહુતિ કેં હુવિધ એટલે પાંચનો ઉદય અને પાંચની સત્તા હોય, અને તેવાર પઠી તો ઉદય અને સત્તા પણ ન હોય હવે વીણ કેં વીજુ દર્શનાવરણીય કર્મ તેનો મિઠ્ઠાસાણે કેં મિથ્યાત્વ અને સાસ્વાદન ગુણગણે નવ કેં નવવિધ વંધ, ચણપણ કેં ચતુર્વિધ અથવા પંચવિધ ઉદય અને નવયસતંસા કેં નવવિધ સત્તા હોય એ વે ગુણ ગણે થીણક્ષીત્રિકતુ નિયમાવધ હોય માટેં નવવિધ વંધ કહ્યો. અહીં વે જાંગા થાય એક નવવિધ વધ, ચતુર્વિધ ઉદય અને નવવિધ સત્તા વીજો નવવિધ વંધ, પચવિધ ઉદય અને નવવિધ સત્તા એ વે જાંગા હોય ॥ ઇતિ સમુચ્ચાર્ય. ॥ ૪૩ ॥

મિસ્સાહ નિયટ્ટીઝં, ઠ ચ્ચણપણ નવય સંત કમ્મસા ॥

ચણ વધતિગે ચણ પણ, નવસ હસુ જુચ્ચલ ઠસ્સંતા ॥ ૪૪ ॥

અર્થ-મિસ્સાહનિયટ્ટીઝં કેં મિશ્રગુણગણથી માંનીને નિવૃત્તિકરણ નામે આતમું ગુણગણું ઠે, તેના પહેલા જાગ લગે, થીણક્ષીત્રિકનો વધ ટલ્યો માટે ઠચ્ચણપણનવ-

यसतकर्मसा के० ठनो वंध, चार तथा पांचनो उदय अने नवविध सत्ता होय. एटले ठनो वंध, चारनो उदय अने नवनी सत्ता, ए प्रथम जांगो; तथा ठनो वंध, पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए बीजो जांगो, ए वे जांगा निश्च होय. तेवार पठी अपूर्व-करणना शेष ठ जाग अने अनिवृत्तिकरण तथा सूक्ष्मसंपराय, ए त्रण गुणगणे निडा अने प्रचला, ए वे पण वधथकी टली माटें चउवध के० चतुर्विधवध, चतुर्विध उदय अने नवविध सत्ता, ए तिगे के० वध, उदय अने सत्ता, त्रणेंनो एक जांगो तथा चउपणनवंस के० चतुर्विधबंध, पचविध उदय अने नवविध सत्ता. अहीं अंग-शब्दे सत्ता जाणवी ए बीजो जांगो ए वे जागा त्रण गुणगणे होय ए वे जागा उपशमश्रेणीनी अपेक्षाये जाणवा हवे क्षपकश्रेणीनी अपेक्षाये कहे ठे. डुसु के० नवमे अने दशमे, ए वे गुणगणे जुअल के० वंध अने उदयनु जोरुनु एटले चतुर्विध वध अने चतुर्विध उदय होय अहींआं चारनी सरया पाठलथी लेवी अने ठससत्ता के० पडविध सत्ता एटले चारनो वंध, चारनो उदय अने ठनी सत्ता, ए एक जांगो क्षपकने होय नवमा गुणगणाना बीजा जांगे धीणझीत्रिकनो क्षय थया पठी नवमे अने दशमे गुणगणे एज जांगो होय. जे जणी कम्मपयनीनी चूर्णिमध्यं कह्यु ठे के, क्षपकने अतिविशुद्धि जणी निडा अने प्रचलानो उदय न होय, ते माटें पचविध उदयनो जांगो पण न होय ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ४४ ॥

उवसंते चउ पण नव, खीणे चउ रुदय ठच्च चउसत्ता ॥

वेअणिअ आउगोए, विज्जळ मोहं परं वुठं ॥ ४५ ॥

अर्थ—उवसंते के० उपशातमोह नामा अगीआरमे गुणगणे वंधने अजावे चउ-पण के० चतुर्विध उदय, तथा पचविध उदय अने नव के० नवविध सत्ता, एटले चारनो उदय अने नवनी सत्ता तथा पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए वे जांगा होय. उपशातमोहने तथाविध विशुद्धिने अजावे निडा प्रचलानो पण उदय संजवे, ते माटें पचविध उदय कह्यो तथा खीणे के० क्षीणमोहगुणगणे चउरुदय के० चतुर्विध उदय अने ठच्च के० पडविध सत्ता, ए जांगो ठेह्ला समय विना बाकीना सघला समयें होय, एटले छिचरम समय लगे होय, अने चरम समये तो वे निडानी सत्ता पण टले, माटे चतुर्विध उदय अने चउसत्ता के० चतुर्विध सत्ता, ए जांगो होय एम वे जागा क्षपकने होय ते पठी उदय तथा सत्ता सर्वे टले हवे वेअणिअआउगोए के० वेदनीय, थायु अने गोत्र, ए त्रण कर्मना जागा गुणगणे विज्जळ के० कह्नीने के० पठी मोहनीय कर्मना जागा कह्नीशु ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ४५ ॥

॥ अथ वेदनीय गोत्रयोर्ज्ञानार्थमिय जाप्यगाथा ॥ तिहां वेदनीयकर्म
अने गोत्र कर्मना जांगा जाणवाने माटे जाप्यनी गाथा कहे ठे ॥

चउ ठस्सु डुन्नि सत्तसु, एगे चउ गुणिसु वेअणि अ जंगा ॥

गोए पण चउ दो तिसु, एगऽऽसु डुन्नि इकमि ॥ ४६ ॥

अर्थ-ठस्सु के० मिथ्यात्वची माडीने प्रमत्तांत लगे ठ गुणगणे अशातानो वध, अशातानो उदय अने वेहुनी सत्ता, बीजो अशातानो वध, शातानो उदय अने वेहुनी सत्ता, त्रीजो शातानो वध, अशातानो उदय अने वेहुनी सत्ता, चोथो शातानो वध, शातानो उदय अने वेहुनी सत्ता, ए चउ के० चार जागा, ठठा गुणगणा लगे सघलें होय अने अप्रमत्तची मांडीने तेरमा गुणगणा सुधीना सत्तसु के० सात गुणगणे एक शाताज बांधे माटे, वेदनीयना आठ जागा माहेलो त्रीजो अने चोथो, ए डुन्नि के० वे जांगा होय तथा एगेचउगुणिसु के० एक अयोगी गुणगणे चार जांगा होय एक शातानो उदय, वेहुनी सत्ता, बीजो अशातानो उदय अने वेहुनी सत्ता, ए वे जांगा द्विचरम समय लगे होय अने चरम समये एक शातानो उदय अने शातानी सत्ता, बीजो अशातानो उदय अने अशातानी सत्ता, ए वे जागा होय, एवं चार जांगा होय ए वेअणिअजगा के० वेदनीयकर्मना आठ जागा चौद गुणगणे कक्षा

हवे गोत्रकर्मना जांगा गुणगणे कहे ठे गोए के० गोत्रकर्मना पण के० पाच जागा पहेले गुणगणे होय, ते कहे ठे एक नीचगोत्रनो वध, नीचनो उदय अने नीचनी सत्ता, बीजो नीचनो वध, नीचनो उदय अने वेहुनी सत्ता, त्रीजो नीचनो वध, उचनो उदय अने वेहुनी सत्ता, चोथो उचनो वध, नीचनो उदय अने वेहुनी सत्ता, पांचमो उचनो वध, उचनो उदय अने वेहुनी सत्ता, ए पाच जागा, मिथ्यात्व गुणगणे होय, अने सास्त्रादन गुणगणे तो पूर्वोक्त मिथ्यात्वना पांच जांगा माहेलो पहेलो जागो न होय बाकी चउ के० चार जागा होय, केमके पहेलो जागो तो तेउ वायु माहे होय अथवा तंउ वाउ माहेची चवीने बीजे स्थानकें अवतरतां केटलोएक काल पर्यंत होय तिहा तो सम्यक्त्व नथी माटे क्यांथी पमीने सास्त्रादने आवे ? तेमाटे प्रथम जंग निपेधो तथा मिश्र अने अविरति सम्यक्दृष्टि तथा देशविरति ए तिसु के० त्रण गुणगणे चोथो अने पांचमो, ए दो के० वे जांगा होय, केमके नीचगोत्रनो तिहा वध नथी, ते जणी प्रथमना त्रण जागा न होय, तथा कोइ-एक आचार्य कहे ठे के देशविरतिने एकज पांचमो जागो होय, परंतु बीजो जांगो

ન હોય, જે જાણી “ગદ્ગાઈ પમુચ્ચ ઉચ્ચગોચ્ર ઉચ્ચઈ હોઈ” એ વચને ઉચ્ચેર્ગોત્રનોજ તિહા ઉદય હોય, તથા અષ્ટસુ કે० પ્રમત્ત ગુણગણથી માંનીને આઠ ગુણગણે પ્રત્યેકે પણ કે० એકેક જાંગો હોય તિહાં પ્રમત્તથી સૂક્ષ્મ સંપરાય લગે પાંચ ગુણગણે તો ઉંચ ગોત્રનોજ વધ, ઉદય હોય, માટેં એક પાચમો જાંગોજ હોય. અને ઉપશાતમોહ, ક્ષીણમોહ અને સયોગી, એ ત્રણ ગુણગણે ગોત્રનો વંધ નથી માટેં ઉચ્ચેર્ગોત્રનો ઉદય અને વેદુની સત્તા, એ ઠઠો જાગો હોય, તથા ઇક્કંમિ કે० એક અયોગી ગુણગણે હુક્ષિ કે० વે જાંગા હોય તિહાં ઉચ્ચનો ઉદય અને વેની સત્તા, એ ઠઠો જાંગો, દ્વિચરમ સમય લગે હોય અને ઉચ્ચનો ઉદય તથા ઉંચની સત્તા, એ સાતમો જાગો, ચરમ સમય લગે હોય ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ૪૬ ॥

॥ અથ આયુર્જગજ્ઞાનાર્થમિયમતર્જાપ્યગાથા ॥ હવે આયુ.કર્મના જાંગા જાણવાને અર્થ જાણ્યની ગાથા કહે છે ॥

અષ્ટઠાહિગવીસા, સોલસ વીસ ચ વારસ ઠ દોસુ ॥

દો ચતસુ તીસુ ઇક, મિઠાઈસુ આઠણ જંગા ॥ ૪૭ ॥

અર્થ-અષ્ટઠાહિગવીસા કે० પ્રથમ ગુણગણે અષ્ટાવીશ જાગા અને વીજે ગુણગણે ઠઠીશ જાંગા, ત્રીજે ગુણગણે સોલસ કે० શોલ જાગા, ચોથે ગુણગણે વીસચ કે० વીશ જાગા, પાચમે ગુણગણે વારસ કે० વાર જાગા, દોસુ કે० ઠઠે અને સાતમે ગુણગણે ઠ કે० ઠ ઠ જાંગા, ચતસુ કે० આઠમે, નવમે, દશમે અને અગીઆરમે ગુણગણે દો કે० વે વે જાગા, તીસુ કે० વારમે, તેરમે અને ચૌદમે, એ ત્રણ ગુણગણે ઇક કે० એક જાગો એ રીતેં મિઠાઈસુઆઠણજંગા કે० મિથ્યાત્વાદિક ચૌદ ગુણગણે આયુ. કર્મના જાંગા જાણવા ॥ इत्युक्तार्थ ॥ ૪૭ ॥

મિથ્યાત્વ ગુણગણે તો પૂર્વ કહેલા અષ્ટાવીશે જાંગા આયુના હોય, જે જાણી ચારે ગતિના જીવ મિથ્યાદૃષ્ટિ હોય તથા મિથ્યાત્વેં ચારે આયુનો પણ વધ છે, તેથી દેવના પાંચ, નારકીના પાચ, તિર્યંચના નવ અને મનુષ્યના નવ, એ સર્વ હોય.

તથા સામ્બાદને નરકાયુનો વધ નથી માટેં તિર્યંચ તથા મનુષ્યને આયુર્વંધ કાલા-વસ્થાના નરકાયુ વધના વે જાગા ટલે, તેવારેં શેષ ઠઠીશ જાંગા હોય

તથા મિથ્રગુણગણે આયુનો વધજ નથી માટેં વધકાલાવસ્થાના દેવ નારકીના વે વે તથા તિર્યંચ અને મનુષ્યના ચાર ચાર, એવ વાર જાંગા ટલે તેવારેં શોલ જાંગા રહે
તથા અવિરનિ સમ્યક્દૃષ્ટિમા તો તિર્યંચ અને મનુષ્યને એક દેવગતિ વિના શેષ ત્રણ ગતિનાં આયુ ન-વાધના સવધિના ત્રણ ત્રણ જાગા ટલે અને દેવ તથા નારકી મધ્યેં

तिर्यचायु वधनो एकेको जांगो टले एवं आठ जांगा टले, तेवारें शेष वीश जांगारहे.

तथा देशविरतिगुणगण तो मनुष्य अने तिर्यचने होय, ते तो देशविरति उतां देवा-
युज बांधे तेमाटें मनुष्य, तिर्यचने प्रत्येकें वधकालावस्थायें एकज जांगो तथा परज-
वायुर्वधकाल थकी पूर्वे एकेको जांगो अने आयुर्वधकाल पठी चारे जांगा होय. जे
जणी कोइएक तिर्यच अथवा मनुष्य चारे आयु मांडेलु एक आयु बांधीने पठी
देशविरतिपण पामे तेनी अपेक्षायें उत्तरावस्थाना चार जांगा कह्या ए रीतें ठ ठ जांगा
तिर्यच अने मनुष्यना लेतां वार जांगा पांचमे गुणगण पामीये

तथा प्रमत्त अने अप्रमत्त, ए वे गुणगणां मनुष्यनेज होय, माटे मनुष्यना ठ
जांगा देशविरतिनी पेरे जाणवा, ए गुणगणे तिर्यच नथी तेथी तेना जांगा टल्या.

तथा आठमे, नवमे, दशमे, अने अग्नीआरमे, ए चार गुणगणे उपशमश्रेणीनी अपे-
क्षायें वे वे जांगा होय, एक मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायुनी सत्ता, ए जांगो, आयुर्वध-
कालथी पूर्वलो होय, अने मनुष्यायुनो उदय तथा मनुष्यायु अने देवायुनी सत्ता, ए वीजो
जांगो आयुर्वध काल पठी उत्तरावस्थानो होय, ए वे जांगा होय एने वधकालावस्थानो
जांगो न होय, जे जणा ए अत्यंतविशुद्ध ठे माटे आयु न बांधे अने आयु बांध्या
पठी उपशमश्रेणी पमीवजे, तोपण देवायु बांध्या पठी पडीवजे परंतु वीजां त्रण ग-
तिनां आयु बांध्या पठी उपशमश्रेणी पमिवजे नहीं जे जणी कम्मपयडीमध्यें शीवशर्म
सूरिये कहुं ठे “तिसु आउगेसु वळेसु, जेण सेढि न आरोहइति” अने पूर्वे आयु-
र्वध कह्या पठी क्षपकश्रेणी करे नहीं माटे क्षपकने मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्या-
युनी सत्ता, क्षपकश्रेणीये ए चार गुणगणे आयु कर्मनो एकज जांगो होय, तथा
क्षीणमोह, सयोगी अने अयोगी, ए त्रण गुणगणाने विपे मनुष्यायुनो उदय अने
मनुष्यायुनी सत्ता, ए एकज जांगो होय ए मिथ्यात्वादिक चौद गुणगणे आयुःक-
र्मना वधोदय सत्ता संवेधे जागा कह्या ते सर्व मलीने (१२५) थाय ॥ इति समुच्चयार्थ ४५

॥ अथ गुणस्थानेषु मोहनीयस्य वधस्थानान्याह ॥ हवे चौद गुणगणाने विपे
मोहनीयकर्मना वधस्थानक विवरीने कहे ठे. ॥

गुणगणगेषु अष्ठसु, इत्थिकं मोह वधगण तु ॥

पचानिअष्टि गणा, वधोवरमो पर तत्तो ॥ ४६ ॥

अर्थ- गुणगणगेषुअष्ठसु के० मिथ्यात्वादिक आठ गुणगणे इत्थिकमोहवध-
गणतु के० मोहनीयकर्मनु एकेकु वधस्थानक होय, एटले मिथ्यात्वे बावीशनो
वध, सास्त्रादने एकवीशनो वध, मिथ्र अने अविरतियें सत्तर सत्तरनो वध, देशवि-

રતિયે તેરનો વધ તથા પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત અને અપૂર્વકરણ, એ ત્રણ ગુણગણે નવ નવ પ્રકૃતિનું એકેકુ વધસ્થાનક હોય, તિહા જાંગા મિથ્યાત્વે ઠ, સાસ્વાદને ચાર, મિથ્યે વે, અવિરતિયે વે, દેશવિરતિયે વે, પ્રમત્તે વે અને અપ્રમત્તે તથા અપૂર્વકરણે અરતિ શોક, એ યુગલના અજાવે એકત્રિધ વધને લીધે એકેકો જાંગો હોય તથા પચાનિશ્ચ-દ્વિગણા કેળ અનિવૃત્તિ વાદરે પાંચ, ચાર, ત્રણ, વે અને એક, એ પાંચ વધસ્થાનક, પાંચ જાંગો હોય તિહા જાંગો એકેકો હોય. બંધોવરમોપરંતતો કેળ તેવાર પઠી સૂક્ષ્મસપરાયાદિક ગુણગણે મોહનીય કર્મનો વધ નથી, માટે વધને અજાવે માત્ર ઉદયસ્થાનકજ હોય, તે કહે છે ॥ ૪૮ ॥

॥ અથ ઉદયસ્થાનાન્યાહ ॥ હવે ચોદ ગુણગણે મોહનીયકર્મના ઉદયસ્થાનકકહે છે ॥

સત્તાઈ દસઠ મિથે, સાસાયણ મીસએ નવુકોસો ॥

ઠાઈ નવઠ અવિરઈ, દેસે પચાઈ અષ્ટેવ ॥ ૪૯ ॥

અર્થ-મિથે કેળ મિથ્યાદૃષ્ટિને સત્તાઈદસઠ કેળ સાતથી દશ પર્યંત ૭-૮-૯-૧૦, એ ચાર ઉદયસ્થાનક હોય તિહાં જાંગાની ચોવીશી પૂર્વે કહી, તે રીતે અહીં પણ આઠ ચોવીશી જાણવી તથા સાસાયણમીસએનવુકોસો કેળ સાસ્વાદન અને મિથ્ય, એ વે ગુણગણે સાતથી માનીને નવ પર્યંત સાત, આઠ અને નવ, એ ત્રણ ઉદયસ્થાનક હોય. તિહા સાસ્વાદને ચાર ચોવીશી અને મિથ્યે પણ ચાર ચોવીશી જાંગાની ડપજે તથા ઠાઈનવઠઅવિરઈ કેળ અવિરતિ ગુણગણે ઠથી માનીને નવ પર્યંત ઇટલે ઠ, સાત, આઠ અને નવ, એ ચાર ઉદયસ્થાનક હોય તિહાં જાંગાની ચોવીશી આઠ ડપજે, તથા દેસેપચાઈઅષ્ટેવ કેળ દેશવિરતિ ગુણગણે પાંચથી માનીને આઠ પર્યંત ઇટલે પાચ, ઠ, સાત અને આઠ, એ ચાર ઉદયસ્થાનક હોય તિહા પણ જાંગાની આઠ ચોવીશી ડપજે ॥ ૪૯ ॥

વિરએ યજ્ઞવસમિએ, ચઝરાઈ સત્ત ઠચ્છ પુઘમિ ॥

અનિયદ્વિ વાયરે પુણ, ઇકોવ હુવેવ ઉદયસા ॥ ૫૦ ॥

અર્થ-વિરએયજ્ઞવસમિએ કેળ શ્રેણીથી હેઠે વર્તતો તેને દ્વાયોપશમિક વિરતી કહીયે તે દ્વાયોપશમિક વિરતિ પ્રમત્ત તથા અપ્રમત્ત ગુણગણાવાલો જાણવો તિહાં પ્રમત્ત અને અપ્રમત્તે પ્રત્યેક પ્રત્યેક, ચઝરાઈસત્ત કેળ ચારથી માંડીને સાત પર્યંત ચાર, પાંચ, ઠ અને સાત, એ ચાર ઉદયસ્થાનક હોય, તિહા જાંગાની આઠ ચોવીશ પ્રમત્તે અને આઠ ચોવીશી અપ્રમત્તે ડપજે તથા ઠચ્છપુઘમિ કેળ અપૂર્વકરણગુણગણે ચારથી માનીને ઠ પર્યંત ઇટલે ચાર, પાચ અને ઠ, એ ત્રણ ઉદયસ્થાનક હોય તિહા ચાર

चोवीशी जांगानी थाय तथा अनियद्विवायरेपुण के० वली अनिवृत्तिवादर गुणगणाने विपे इक्कोवडुवेवउदयसा के० एक अथवा वे उदयस्थानक होय तिहां संज्वलना चार कपाय माहेलो एक कपाय अने त्रण वेदमाहेलो एक वेद, ए वे प्रकृतिनु स्थानक होय. तिहां चार कपायने त्रण वेदना विकल्पें गुणतां वार जांगा थाय तेवार पठी वेदनो उदय टले थके एकना उदयनु स्थानक रहे, ते चतुर्विध, त्रिविध, द्विविध अने एकविध वधने विपे पामीये तिहां यद्यपि पूर्वे चतुर्विधवधे चार, त्रिविधवधें त्रण, द्विविधवधें वे अने एकविधवधे एक, एवं दश उदय जांगा कह्या ठे तो पण अहींआं सामान्य विवक्षायें चार, त्रण, वे अने एक, ए चार वधस्थानकनी अपेक्षायें एकेक जांगो लेखवतां चार जांगा विवक्षीये, एटले नवमे गुणगणे शोद जागा होय

एगं सुहुम सरागो, वेएइ अवेअगा जवे सेसा ॥

जंगाण च पमाण, पुबुद्धिणेण नायव ॥ ५१ ॥

अर्थ—एगसुहुमसरागो के० सूक्ष्मसंपराय गुणगणे एक कीटिकृत संज्वलनो लोच वेएइ के० वेदे, ते माटे एकनु उदयस्थानक होय तेनो एक जागो होय, एटले दशमे गुणगणे बंध विना एक संज्वलना लोचनो उदय होय अने अवेअगानवेसेसा के० शेष उपरला उपशातमोहादिक चार गुणगणे मोहोदय नथी, माटे अवेदक होय, केमके तिहां मोहनीयनो उदय न होय अहींआ मिथ्यात्वादिक गुणगणे उदयस्थानकना जंगाणचपमाण के० जागानु प्रमाण अने जांगानु उपजावतु ते, पुबुद्धिणेणनायवं के० पूर्वे मोहनीयना उदयस्थानक विचारवाने अवसरें देखाड्यां ठे तेमज पूर्वोक्त प्रकारें जाणवा ॥ इति ॥ ५१ ॥

॥ हवे ए दशादिक उदयस्थानकें गुणगणा आश्रयी जागानी संख्या कहे ठे ॥

इक्कग ठमिकियारि, कारस इकार सेव नव तिन्नि ॥

एए चउवीस गया, वारडुग पंच इक्कमि ॥ ५२ ॥

अर्थ—दशने उदयें इक्कग के० एक चोवीशी जागानी मिथ्यात्व गुणगणें जाणवी, केमके ए दशनो उदय, मिथ्यात्वेज ठे माटें तथा नवने उदयें ठरु के० ठ चोवीशी जागानी, तेमध्ये मिथ्यात्वे त्रण, सास्वादनें एक, मिश्रे एक अने अविरतिये एक तथा आठने उदये इक्कियार के० अगीआर चोवीशी ते मध्ये मिथ्यात्वे त्रण, सास्वादने वे, मिश्रे वे, अविरतियें त्रण अने देशविरतियें एक तथा सातने उदयें पण इकारस के० अगीआर चोवीशी, तेमध्ये पहेले, बीजे अने त्रीजे गुणगणे एकेकी, चोथे अने

पाचमे त्रण त्रण, तथा ठठे अने सातमे एकेक, तथा ठने उदयें पण इकारसेव के० अग्नीश्वार चोवीशी, तिहा चोये अने आठमे एकेकी तथा पांचमे, ठठे अने सातमे त्रण त्रण, तथा पांचने उदये नव के० नव चोवीशी तिहां एक देशविरतिये तथा प्रमत्त अने अप्रमत्त त्रण त्रण अने अपूर्वकरणे वे तथा चारने उदये तिन्नि के० त्रण चोवीशी तिहां प्रमत्त, अप्रमत्त अने अपूर्वकरणें एकेकी जाणवी. एएचउवीसगया के० ए सर्व मलीने वावन चोवीशी थइ तथा डुगं के० वेने उदयें वार के० वार जांगा अने इक्रमि के० एकने उदये पच के० पांच जांगा, एम सर्व मली वावन चोवीशी अने उपर सत्तर जांगा थया ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ५२ ॥

॥ हवे सर्व जांगानी शरवाले सरया कहे ठे. ॥

वारस पणसठिसया, उदय विगप्पेहि मोहिआ जीवा ॥

चुलसीई सत्तुत्तरि, पयविंद सएहि विन्नेआ ॥ ५३ ॥

अर्थ - वावन चोवीशीने चोवीश गुणा करी द्विकोदयना वार अने एकोदयना पांच, एवं सत्तर जागा जेलीये, तेवारे वारसपणसठिसया के० वारसें ने पाशठ जांगा थाय उदयविगप्पेहिमोहिआजीवा के० एटला उदयने जागे करीने सर्व ससारी जीव मोहनीयकमें मोह्या मुजाणा पड्या ठे हवे तेनी पदसंरया कहे ठे अहींआ मिथ्यात्व, अनतानुवधी क्रोध इत्यादिक मोहप्रकृतिने पय के० पद एवी संज्ञा कही ठे तेना विंदसएहि के० वृद्ध जे दश, नव, इत्यादिक उदय जागाना पद एटले प्रकृति तेना शतक एटले शेंकडा केटला थाय? ते कहे ठे चुलसीई के० चोराशीसो अने उपर सत्तुत्तरी के० सत्तोत्तर थाय, एटला मोहनीय कर्मना पदवृद्ध करी सर्व जीव मुजाणा थका विन्नेआ के० जाणवा अहीं एकेका जागामाहे मोहनीयनी जेटली प्रकृति घोलाय ते जांगामांहे तेटलां पद कहीयें जेम दशने उदयें एक चोवीशी माटे दशने दश गुणा करीये तेवारे दश चोवीशी थाय नवने उदयें ठ चोवीशी माटें ठ गुणा करता चोपन चोवीशी थाय, एम आठने उदये अग्नीश्वार चोवीशीये गुणतां अठ्याशी, सातने अग्नीश्वारें गुणता सत्योत्तर, ठने अग्नीश्वारें गुणता ठाशठ, पाचने नवें गुणता पीस्तालीश, चारने त्रणे गुणता वार, ए सर्व मली त्रणसें ने वावन चोवीशी थाय ते एकेकमध्ये चोवीश ठे माटे चोरीश गुणा करतां (८४४८) थाय ते मयें द्विकोदयना वारने डुगुणा करता चोवीश थाय तथा एकोदयना पाच, एवं उगणीश जेलीये तेवारे (८४४९) एटला मोहनीयना पदवृद्ध गुणवाणानी अपेक्षायें थाय इति समुच्चयार्थ ॥ ५३ ॥

॥ अथ मिथ्यादृष्ट्यादिषु उदयजंगमसूचिकाज्ञाप्यगाथामाह ॥ हवे मिथ्यात्वादिकगुण-
ठाणे प्रत्येके मोहनीयना उदय जांगा प्ररूपवाने अर्थे ज्ञाप्यगाथा कहे ठे.

अठग चउ चउ चउर, ठगाय चउरो अ हुंति चउवीसा ॥

मिठाइ अपुवता, वारस पणग च अनिअट्टी ॥ ५४ ॥

अर्थ-मिठाइअपुवता के० मिथ्यात्वशी मासीने अपूर्वकरणनामा आठमा गुणठाणा पर्यंत अनुक्रमे जांगा कहे ठे एटखे मिथ्यात्वे अठग के० आठ चोवीशी, साखादने चउ के० चार चोवीशी, मिश्रे चउ के० चार चोवीशी, तैवार पठी चोये, पांचमे, ठठे अने सातमे, ए चउरठगाय के० चार गुणठाणे आठ आठ चोवीशी अने आठमे गुण-
ठाणे चउरोअहुंतिचउवीसा के० चार चोवीशी जागानी उपजे एम मिथ्यात्वशी मासीने अपूर्वकरण लगे वावन्न चोवीशी जांगानी थाय पठी वारसपणगंचअनिअट्टी के० अनिवृत्ति गुणठाणे वेने उदये वार जांगा अने एकने उदये चार जांगा तथा एक जांगो एकोदये सूक्ष्मसपरायनो, एवं सत्तर जागा उपर थाय तेनी साथे वावन्न चोवी-
शीना (१२४८) मेखवतां (१२६५) जांगा थाय. ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ५४ ॥

॥ अथेषां जगाना पदानां योगादिजिर्गुणानाह ॥ हवे ए मोहनीयना उदय जागा
तथा उदय पदद्वंद ते योग, उपयोग अने लेश्या साथे गुणवा, ते उपदेश कहे ठे ॥

जोगोवर्जंग लेसा, इएहि गुणिआ हवति कायवा ॥

जे जउ गुणठाणे, हवंति ते तउ गुणकारा ॥ ५५ ॥

अर्थ-जोगोवर्जंगलेसाइएहि के० योग, उपयोग, अने लेश्यादिके करीने उदय जांगा तथा पदद्वंद ते गुणिआहवंतिकायवा के० गुणा करवा ते जेजउगुणठाणे के० मिथ्यात्वादिगुणठाणें जे जिहा योग, उपयोग, लेश्या, जेटलां हवंति के० होय, तेतउगुणकारा के० ते तिहा तेटला गुणा करवा ॥ ५५ ॥

तिहा प्रथम योगना गुणाकारनी जावना लखीये ठैये चार मनोयोग, चार वचन योग अने औदारिक काययोग, ए नव योग तो मिथ्यात्वशी माडीने दशमा गुणठाणा पर्यंत दशे गुणठाणे होय ते दश गुणठाणाना सर्व सरयायें उदयजागा (१२६५) ठे तेने नव योग साथे गुणता (१२३७५) उदयना जागा थाय

तथा वली मिथ्यादृष्टिने वैक्रिय काययोगे वर्त्तता आठ चोवीशी जांगानी होय तथा वैक्रियमिश्र, औदारिकमिश्र अने कार्मण, ए त्रण योगे वर्त्ततां मिथ्यात्वीने प्रत्येकें आठना उदयनी एक, नवना उदयनी वे अने दशना उदयनी एक, एवं चार चार चोवीशी जागानी अनंतानुबंधीआ सहितवाली पामीये, परंतु वीजी चार

चोवीशी अनंतानुबंधीआना उदय विनानी न पामीये, जे जणी जेणे पूर्वे सम्यक्त्वं करी अनंतानुबंधीआ विसयोज्या होय, ते वली कर्मवशे परिणामनी परावर्तिये मिथ्यात्व पामे तेवारें करी अनंतानुबंधीआ बांधवा मांडतां मात्र वधावलिका लगेंज अनंतानुबंधीआने उदय न पामीये अने एवी रीते जे अनंतानुबंधीआ विसयोजीने मिथ्यात्वे आवे, तेनु जघन्यथी पण अतरमुद्दूत्तायु तो अवश्य होय केमके अनंतानुबंधीआना उदय विना मिथ्यात्वीने काल करवो निपेधो ठे ते जीव, तिहां रखो मिथ्यात्व प्रत्यये वली अनंतानुबंधीआ बांधे ते उदय आख्या पठी मरण पामीने जेशारें बीजे स्थानके जाय, तेने वचालें अपातरालगतियें वर्त्ततां तथा उपजती वेलाये ए त्रण योग अनंतानुबंधीआना उदय विनानी मिथ्यात्वीने होय तिहा कर्मणयोग वाटें वर्त्ततां जीवने होय, तथा औदारिकमिश्र योग तिर्यंच, मनुष्यने उपजती वेलाये होय, अने वैक्रियमिश्र देव तथा नारकीने उपजती वेलाये होय ए प्राधिक बोल ठे अन्यथा मिथ्यात्वी तिर्यंच, मनुष्यने वैक्रियशरीर करतां तथा मूकतां पण वैक्रियमिश्र योग होय, पण ते चूर्णिकारें अर्हीआ विवद्व्यु नथी, एम आगल पण चूर्णिकारनी मत्त जायवो ते माटें ए त्रण योगने विपे अनंतानुबंधीआना उदयरहितनी चार चार चोवीशी जागानी ठे ते न पामीये, वाकी चार चार चोवीशीज पामीये शरवाळे वीश चोवीशी मिथ्यात्वे होय तथा सास्वादने कर्मणयोगे चार, वैक्रियकाययोगे चार, अने औदारिक मिश्रकाययोगे चार, एव वार चोवीशी होय तथा मिश्र दृष्टिने वैक्रिय काययोगे चार चोवीशी होय तथा अविरति सम्यक्दृष्टिने मात्र वैक्रिय काययोगेज आठ चोवीशी होय

तथा देशविरतियें वैक्रिययोगें आठ अने वैक्रियमिश्र योगे आठ, एवं शोल चोवीशी थाय तथा प्रमत्त साधुने पण वैक्रिय तथा वैक्रियमिश्रयोगे प्रत्येके आठ आठ चोवीशी गणता, शोल चोवीशी थाय तथा अप्रमत्त साधुने वैक्रिय योगे आठ चोवीशी अने वैक्रियमिश्र तो अप्रमत्तने न होय, केमके चोथा गुणठाणाथी उपरात वैक्रिय तथा वैक्रियमिश्र काययोग लब्धि प्रत्ययिक होय तेमांहे वैक्रिय मिश्रकाययोग तो वैक्रियशरीर आरजता तथा मूकतां वखतज होय, अने अप्रमत्त साधुने तो विशुरूपणाथी लब्धि प्रयुजवाने अजावें वैक्रियनु आरजतु नथी तथा मूकतु पण नथी अने प्रमत्त साधुने वैक्रिय आरजी पठी विशुरुद्धिने वशें वैक्रियशरीर उता अप्रमत्त थाय, ते अपेक्षायें अप्रमत्तने वैक्रियकाययोग होय, ते माटें अप्रमत्तें वैक्रियनी आठ चोवीशी कही पटले शरवाळे वैक्रिययोगे मिथ्यात्वे आठ, सास्वादने चार, मिश्रें चार, अविरतियें आठ, देशविरतियें आठ, प्रमत्तें आठ, तथा अप्रमत्तें आठ, एव अस्तत्वालीश

चोवीशी थइ तथा वैक्रियमिश्रकाययोगें मिथ्यात्वं चार, देशविरतियें आठ अने प्रमत्ते आठ, एवं बीश चोवीशी थइ. तथा औदारिकमिश्रयोगे मिथ्यात्वे चार अने सास्त्रादने चार, एवं आठ चोवीशी थाय तथा कर्मणयोगे पण मिथ्यात्वे चार अने सास्त्रादने चार, एवं आठ चोवीशी थाय एम सर्व मदी चोराशी चोवीशी जांगानी थाय तेने चोवीशे गुणतां (२०१६) जांगा थाय ते पूर्वोक्त नव योग साथे गुणला (११३७५) जांगा साथें मेलवतां (१३४०१) जागा थया

हवे वैक्रियमिश्रने सास्त्रादने तथा चोथे गुणठाणे कर्मणयोगे वर्त्तताने विशेष ठे तेजणी तेना जांगा जूटा कही देखाडे ठे वैक्रियमिश्रयोगे सास्त्रादने वर्त्तताने नपुंसकवेदनो उदय न होय, जेजणी वैक्रियमिश्रयोगी नपुंसकवेदीने नारकी प्रमुखमाहे सास्त्रादने वर्त्ततां उपजवुं नथी तेजणी वैक्रियमिश्रयोगे जे चार चोवीशी उदय जांगानी ठे, ते मध्येथी नपुंसकवेदथी उत्पन्न थयेला आठ आठ जागा टवे. वाकी शोल शोल जांगा रहे माटें चार चोवीशीने ठामे चार पोडशक जागा सास्त्रादने वैक्रियमिश्रयोगीने होय

तथा अविरति सम्यक्दृष्टि वैक्रियमिश्र तथा कर्मणयोगी, ए वेहुने स्त्रीवेदनो उदय न होय जेजणी वैक्रियकाययोगी अविरति सम्यक्दृष्टि जीव, स्त्रीवेदमाहे न उपजे, ते माटे चोथे गुणठाणे ए वेहु योगे वर्त्तताने आठ आठ चोवीशीने ठामे आठ आठ पोडशक जांगा होय अहींआं केवल स्त्रीवेदना विकटपथी उपजेला आठ आठ जांगा, चोवीशी चोवीशीमांहेथी काढीयें ए टीकाकारनुं मत अवलंबीने कहुं ठे अन्यथा चूर्णिमांहे तो कदाचित् स्त्रीवेदीमांहे पण अवतरे, एम पण कहुं ठे तेनो पाठ “कयावि हुळा ठिवेथगेसुवि वेडवि मीसगस्त. ’

तथा प्रमत्तसाधुने आहारक तथा आहारकमिश्र, ए वे योगें वर्त्ततां स्त्रीवेदनो उदय न होय, जेजणी आहारकमिश्रयोग चौद पूर्वधर पुरुपनेज होय, स्त्रीने तो चौद पूर्वनु जणवु निपेधुं ठे जेजणी सूत्रें कहुं ठे के “तुठागारववहुला, चलिदिआ डुव्वलाअधीइए ॥ इअ अश्वसेस जायणा, जूअवाठ अ नो छीण ॥ १ ॥ जूतवाद के० दृष्टिवाद जे धारमु अंग, ते स्त्रीने न जणाववु, जेजणी स्त्रीजाति स्वभावें तोठडी होय ठे तेमाटें गर्व घणो करे, विद्या जीरवी न शके इडिय चचल होय, बुद्धि उठी होय, ते माटे ए अतिशय पाठ जणी स्त्रीने निपेधुं ठे, ते दृष्टिवादमांहे चोथे अधिकारे पूर्व ठे माटे पूर्व जण्या विना स्त्री आहारकगरीर न करे, ते माटे प्रमत्त अप्रमत्त गुणठाणे प्रत्येक एकेका योगे उदय जागानी आठ आठ चोवीशी माहेथी स्त्रीवेदना त्रीजा जागना आठ जांगा कहास्तां शेप शोल पोरुशक जांगा होय

तथा अप्रमत्त साधु एक आहारकयोगीज होय, परंतु आहारकमिश्रयोगी न होय, केमके ए योग तो आहारकशरीर आरंजतां तथा मूकतां होय, ते तो अप्रमत्त साधुने लब्धिनुं प्रयुजवु नथी तेजणी अहीं जांगानां आठ पोटशक होय ए सर्व चुम्मा-लीश पोमशक थयां ते चुम्मालीशने शोलें गुणता (७०४) जांगा थाय, ते पूर्वोक्त (१३४०१) मध्ये मेलवतां (१४१०५) उदय जांगा थया.

तथा औदारिक मिश्रकाययोगीने चोथे गुणगणे स्त्रीवेद अने नपुसकवेदनो उदय न होय, तेमाहे औदारिकमिश्रयोगी सम्यक्कृष्टिने उपजवु नथी तेजणी ए चोथे गुणगणे आठ चोवीशीने स्थानकें केवल पुरुषवेद विकल्पना औदारिकमिश्रयोगें आठ अष्टक जांगा होय अहींआ वे वेदना शोल जांगा प्रत्येक चोवीशी मध्येथी टालवा. ए प्रायिक बोल जाणवो, अन्यथा ब्राह्मी, सुदरी, मल्लीनाथ, राजीमती प्रमुख सम्य-कृष्टि थका अहींआ स्त्रीवेदे उपन्या, तिहा उपजतां औदारिकमिश्रयोग केम न होय, माटे ए केम घटे? ए आठ अष्टकना चोशठ जांगा पूर्वोक्ता (१४१०५) माहे मेलवतां (१४१६९) उदय जांगा थया ॥ ५५ ॥

॥ अथ पदचूंदानि योगगुणितानि ज्ञाव्यते. तत्रोदयप्ररूपिका जाण्यगाथामाह ॥

हवे उदयपदचूद योग साथें गणवां, ते जावे ठे तिहां चौद गुणगणे

उदय पदचूद प्ररूपवाने अतर जाण्यगाथा कहे ठे ॥

अठ्ठी वत्तीस, वत्तीसं सठि मेव वावन्ना ॥

चोआल दोसु वीसा, मित्रा मार्दसु सामन्न ॥ ५६ ॥

अर्थ—मिथ्यात्व गुणगणे अठ्ठी के० अडशठ पद, सास्वादनें वत्तीसं के० वत्रीश पद, मिश्रें वत्तीस के० वत्रीश पद, अविरतिये सठि के० शाठ पद, मेव के० एमज देशविरतिये वावन्ना के० वावन पद, तेवार पठी प्रमत्त अने अप्रमत्तें ए दोसु के० वे गुणगणे प्रत्येक चोआल के० चुम्मालीश चुम्मालीश पद होय तथा अपूर्वकरणें वीसा के० वीश पद होय ए सर्व मली (३५२) पद होय एटली चोवीशी थाय माटें एने चोवीश गुणा करतां (७४४७) थाय अने अनिवृत्तिवादरे छिकोदयना चार जागा तेमाटें तेने वमणा करीये, तेवारें चोवीश थाय तेनी साथें एकोदयना पांच जागा मेलरता डंगळत्रीश थाय ते पूर्वोक्ता (७४४७) मध्ये जेलतां (७४७७) एटली मोहनीयना उदय पदचूद मित्रामार्दसुसामन्न के० मिथ्यात्व आदें देइने सर्व गुणगणे घडने सामान्यपणे थाय हवे उदय पदचूद योग साथें गणवां, ते जावीये ठेयें तिहां प्तोक्त (७४७७) पदचूद थया ठे तेने चार मनोयोग, चार वचनयोग, तथा औदा-

रिकाययोग, ए नव योग तो दशमा गुणगणा लगें ध्रुव होय माटे नवे योग साथें गुणतां (५६१७३) पदचुंद नव योग साथें गुणतां थाय मिथ्यात्व गुणगणें सातना उदयनी एक चोवीशी जागानी ठे तेमाटें सात एकु सात तथा आठना उदयनी त्रण चोवीशी ठे माटें आठ त्रिक चोवीश, एम नव त्रिक सत्तावीश, दश एकुं दश, एम मिथ्यात्वे अडशठ पद थाय तथा तेवार पठी सर्व गुणगणें जेटलां जेटलां उद-
यस्थानक होय, ते एकेका उदयें जेटली जेटली जांगानी चोवीशी ठे तेटली उदयना आंक साथे गुणीये, तेवारे पद थाय

हवे वैक्रिययोगे मिथ्यात्वे अरुशठ पद, आठ चोवीशी ठे तेमाटें अने वैक्रिय-
मिश्रे अनंतानुवधी सहित चार चोवीशी पामीये, तेमाटें आठनो उदय एक जेदे, माटें आठ एकु आठ अने नवनो उदय वे जेदे, माटे नवे छु अठार अने दशनो उदय एक जेदे, माटे दशएकु दश, एवं तत्रीश पद थया. तेमज औदारिकमिश्रे पण तत्रीश, अने कार्मे-
णें पण तत्रीश, शरवाले (१५६) मिथ्यात्व गुणगणें चार योगना उदयपद थाय तथा साखादने वैक्रिययोगे वत्रीश, औदारिकमिश्रे वत्रीश, कार्मेणें वत्रीश, मली ठळु थाय तथा मिश्रगुणगणें वैक्रिययोगे वत्रीश थाय एम त्रण गुणगणें मली (३०४) उदय पद थाय तथा वैक्रिययोगे चोथे गुणगणें शाठ, पांचमे वावन्न, ठठे चुम्मालीश अने सातमे चुम्मालीश, शरवाले वसो उदयपद थाय. तेनी साथे आगला त्रण गुणग-
णाना (३०४) जेलतां (५०४) थाय

तथा वैक्रियमिश्रयोगे देशविरतियें वावन्न, प्रमत्ते चुम्मालीश, शरवाले ठळु थया. ते पूर्वोक्त पाचसो चार साथें जेलतां तसो उदयपदनी चोवीशी थाय, ए सर्वनो विधि पूर्वे उदयजांगामा कहो ठे तेने चोवीश गुणा करतां (१४४००) पद थाय

तथा वैक्रियमिश्रयोगे साखादने नपुसकवेद न होय, तेजणी वत्रीश पोडशक थाय तथा चोथे गुणगणें वैक्रियमिश्र तथा कार्मेणयोगे स्त्रीवेद न होय माटें शाठ शाठ पोडशक होय एवं (१५२) पोरुशक थयां तथा प्रमत्ते अने अप्रमत्ते, ए वे गुणगणें आहारकयोगीने स्त्रीवेद न होय माटे वे वेद आश्री प्रत्येक गुणगणें चुम्मालीश चुम्मालीश पोडशक थाय अने प्रमत्ते आहारकमिश्रयोगीना चुम्मालीश पोडशक लेवा एव सर्व मली (१०४) पोडशकने शोल गुणा करतां (४५४४) थाय. तेनी साथें पूर्वला (५६१७३) तथा (१४४००) मेलवता (१५२३३) थया तथा औदारिकमिश्रयोगीने चोथे गुणगणें स्त्रीवेद तथा नपुसकवेद न होय, तेजणी तिहां मात्र पुरुषवेदनाज शाठ अष्टक जांगा लेवा, तेना (४००) थाय ते पूर्वला

રાશિમાંહે જ્વેલતાં (૯૫૭૧૭) ઘટલા પદવૃંદ યોગ સાથેં ગુણતાં થાય ચક્રુકં “સત્તર સત્તસયા, પળ નહર્દ સદ્સપ પયસંસ્થા” હિતિ વચનાત્.

હવે ઉપયોગ સાથેં ગુણતાં જે ઉદય જાગા હોય, તે કહીયેં ઠેયેં. તિહાં મિથ્યાત્વ અને સાસ્વાદન, એ વે ગુણઠાણે પ્રત્યેકેં એક મતિઅજ્ઞાન, વીજુ શ્રુતઅજ્ઞાન, વીજુ વિજ્ઞ-ગથજ્ઞાન, ચોથુ ચક્રુદર્શન, પાંચમું અચક્રુદર્શન, એ પાંચ ઉપયોગ હોય, તથા ત્રીજે, ચોથે અને પાંચમે, એ ત્રણ ગુણઠાણે ત્રણ જ્ઞાન અને અવધિદર્શન સહિત ત્રણ દર્શન, એવં ઠ ઉપયોગ પ્રત્યેકેં હોય, તથા ઠઠાઠી દશમા ગુણઠાણા લગે તેહીજ ઠ ઉપયોગ સાથેં સાતમું મન પર્યવજ્ઞાન પણ હોય, માટેં સાત ઉપયોગ હોય

તિહાં મિથ્યાત્વે આઠ અને સાસ્વાદને ચાર, એવં ચાર ચોવીશી જાંગાની વે ગુણ-ઠાણે મલીને ઠે તેને પાંચ ઉપયોગ સાથેં ગુણતાં શાઠ ચોવીશી થાય. તથા મિથ્યેં ચાર, અવિરતિયેં આઠ અને દેશવિરતિયેં આઠ, એવ ત્રણ ગુણઠાણે વીશ ચોવીશી જાગાની ઠે, તેને ઠ ઉપયોગ સાથેં ગુણતાં (૧૨૦) ઉદય જાંગાની ચોવીશી થાય. તથા પ્રમત્તની આઠ, અપ્રમત્તની આઠ, અપૂર્વકરણની ચાર, એવં ત્રણ ગુણઠાણાની વીશ ચોવીશીને સાત ઉપયોગ સાથેં ગુણતા (૧૪૦) ચોવીશી ઉદય જાંગાની થાય. અહીં સુધી સર્વ મલી (૩૨૦) ચોવીશી ઉદય જાંગાની થઈ તથા જે આચાર્ય, મિથ્ર-ગુણઠાણે પણ પાંચ ઉપયોગ માને ઠે, તેના મતેં (૩૧૬) ચોવીશી થાય તિહાં પહેલા મતે (૩૨૦) ને ચોવીશ ગુણ કરતાં (૭૬૦૦) જાગા થાય. અને વીજા આચાર્યના મતેં ચાર ચોવીશી કાહાની નાલ્ખતાં (૩૧૬) ને ચોવીશ ગુણ કરતા (૭૫૦૪) જાંગા થાય તેવાર પઠી ક્લિકોદયના ચાર જાગા અને એકોદયના પાંચ, એવં સત્તર જાંગાને સાત ઉપયોગ સાથેં ગુણતા (૨૧૯) જાંગા થાય, તે પૂર્વલી રાશિમાંહે જ્વેલતાં (૭૭૯૯) ઉદય જાંગા થાય, તથા મિથ્રગુણઠાણે પાંચ ઉપયોગ માને, તેના મતે (૭૭૦૩) ઉદયસ્થાન જાગા થાય

હવે યનાં પદવૃંદ વિચારે ઠે તિહાં મિથ્યાત્વે સામાન્ય પદ અઢશઠ અને સાસ્વા-દને ઘત્રીશ, એવં એકસો થયાં, તેને પાંચ ઉપયોગ સાથેં ગુણતા પાંચસેં પદ થાય. એ ચોવીશીના આદિ પદ તેજળી ચોવીશ ગુણ કરતાં ચાર હજાર પદવૃંદ થાય

તથા મિથ્યેં ઘત્રીશ, અવિરતિયેં શાઠ અને દેશવિરતિયેં વાવત્ર, એ ત્રણ ગુણઠા-ણાના (૧૪૪) સામાન્યપદ ઠે, તેને ઠ ઉપયોગ સાથેં ગુણતા (૮૬૪) ચોવીશી ઉદયપ-દની થાય, તેને ચોવીશ ગુણ કરતા (૨૦૭૩૬) પદવૃંદ થાય

તથા પ્રમત્તેં ઝુમ્માલીશ, અપ્રમત્તેં ઝુમ્માલીશ, અને અપૂર્વકરણે વીશ, એમ ત્રણ ગુણઠાણે થઈ (૧૦૦) સામાન્યપદ થાય. તેને સાત ઉપયોગ સાથેં ગુણતા (૭૫૬)

पद थाय. तेने चोवीश गुणा करतां (१८१४४) पदवृंद थाय. ए सर्व मल्ली (५००००) एटला दश उपयोग साथें आठ गुणगणे पदवृंद थाय. तेमध्ये द्विकोदयना चोवीश अने एकोदयना पांच, ए उगणत्रीशने सात उपयोग साथे गुणतां (२०३) थाय ते पूर्वला पदवृंद राशिमध्यें जेलीयें, तेवारें (५१००३) एटला दश उपयोगना दश गुणगणे थइ पदवृंद थाय तथा पूर्वला मतांतरे सर्व सामान्यपद (२०००) होय, तेने चोवीश गुणा करतां (५०११२) थाय, ते मांहे (२०३) द्विकोदयवालां पद जेलतां (५०३१५) पदवृंद उपयोग साथें थाय.

हवे लेश्या साथें मोहनीयना उदय जांगा विचारे ठे. तिहां मिथ्यात्वची मांडीने चोथा गुणगणा लगें ठए लेश्या होय माटे चार गुणगणानी चोवीश चोवीशीने ठ लेश्या साथें गुणता (१४४) चोवीशी थाय तथा पांचमे, ठठे अने सातमे, ए त्रण गुणगणे कृष्णादिक त्रण लेश्यामांहे देशविरति तथा सर्वविरतिनुं पक्वजबुं न होय तेथी प्रथमनी त्रण लेश्या अर्हीआं निपेधी माटे वाकी तेजो, पद्म अने शुक्ल, ए त्रण लेश्या होय, अन्यथा देशविरति तथा सर्वविरति लह्या पठी तो ठ लेश्या पण होय. ए वचन विरोध न विचारवो, माटे ए त्रण गुणगणानी चोवीश चोवीशीने त्रण लेश्यायें त्रिगुणा करतां व्होत्तेर चोवीशी थाय तथा अपूर्वकरण गुणगणे एक शुक्ललेश्याज होय, माटे चार चोवीशी होय. ए सर्व मल्ली वसैं ने वीश थाय, तेने चोवीश गुणा करतां (५२००) जांगा थया तेमध्ये द्विकोदयना वार अने एकोदयना पाच, ए सत्तर मध्यें तो एरुज शुक्ललेश्या होय, माटे ते सत्तर जांगा जेलतां (५२००) उदय जांगा लेश्या साथें थाय

हवे लेश्यायें पदवृंद कहे ठे तिहा मिथ्यात्वे अरुशठ, सास्वादने वत्रीश, मिश्रे वत्रीश अने अविरतियें शाठ, शरवाले (१९९) सामान्यपद होय तेने ठ लेश्याये गुणतां (११५२) थाय तथा देशविरतियें वावन्न, प्रमत्तें चुम्मालीश अने अप्रमत्तें चुम्मालीश एवं (१४०) तेने त्रण लेश्यायें त्रिगुणा करता (४२०) थाय तथा अपूर्वकरणे वीश, तिहा एक शुक्ल लेश्याये गुणता वीश थाय, एम शरवाले (१५९२) लेश्यायें सामान्यपद थाय तेने चोवीश गुणा करतां (३८२००) थाय तेमध्ये द्विकोदयना चोवीश अने एकोदयना पांच, जेलतां (३८२३९) एटला पदवृंद लेश्या साथे गुणतां थाय एनी गाथा कहे ठे “ तिगद्दीणा तेवन्ना, सयाळ उदयाण हुंति सेसाळ ॥ अरुतीस सहस्साई, पयाण सयदोय सगतीला ॥ १ ॥ ” एम योग, उपयोग, लेश्या साथें मोहनीयना उदयस्थानकना जांगा विचारवा वली सुबुद्धियें विशेषे विचारवा ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ५६ ॥

॥ अथ सत्तास्थानान्याह ॥ हवे गुणगणे मोहनीयकर्मनां सत्तास्थानक कहे ठे. ॥

तिन्नेगे एगेगं, तिगमीसे पच चउसु तिग पुवे ॥

इकारवायरंमिउ, सुहुमो चउतिनि उवसंते ॥ ५७ ॥

अर्थ—तिन्नेगे के० एक मिथ्यात्वगुणगणे त्रण सत्तास्थानक होय, तिहां जे त्रण पुंज करी मिथ्यात्वे जाय, तेने अष्टावीशनी सत्ता, तेमध्येथी सम्यक्त्व पुंज उवेद्वया पठी सत्तावीशनी सत्ता, मिश्रपुंज उवेद्वया पठी अथवा अनादि मिथ्यात्वीने ठवीशनी सत्ता जाणवी एनी जावना सर्व पूर्वे मोहनीयनां सत्तास्थानक सामान्ये विचारवाने प्रस्तावे विस्तारें जावी ठे, तेमाटे अहीयां नथी जावता तथा एगेगं के० एक साखादने एकज अष्टावीशनु सत्तास्थानक होय, जेजणी ए गुणगणु त्रण पुंज ठतां सम्यक्त्व वमतांज होय, तेमाटे तथा तिगमीसे के० मिश्रगुणगणे त्रण सत्तास्थानक होय तिहां त्रिपुजीने अष्टावीशनु, सम्यक्त्व उवेद्वे सत्तावीशनु तथा अनंतानुवधीया विसंयोज्या पठी जे पन्तो मिश्रे आवे, तेने चोवीशनु सत्तास्थानक जाणवुं तथा चोथे पांचमे, ठठे अने सातमे, ए चउसु के० चार गुणगणे प्रत्येके पंच के० पांच पांच सत्तास्थानक होय, तिहां त्रण पुंज ठतां अष्टावीशनु, अनंतानुवधीया विसंयोज्ये चोवीशनु, तेमध्येथी मिथ्यात्व दाय गये त्रेवीशनु, तेमांथी मिश्र दाये वावीशनु, तेमांथी सम्यक्त्व दाये एकवीशनु, ए सत्तास्थानक दायिक सम्यक्दृष्टिने होय. तथा तिगपुवे के० अपूर्वकरण गुणगणे त्रण सत्तास्थानक होय, तिहां दायिक सम्यक्दृष्टिने दपकश्रेणीयें अथवा उपशमश्रेणीयें एकवीशनु सत्तास्थानक तथा औपशमिक सम्यक्त्वे उपशमश्रेणीयें अष्टावीश अने चोवीशनु सत्तास्थानक होय, तथा इकारवायरंमिउ के० वादर सपराये अगीआर सत्तानां स्थानक होय तिहां अष्टावीश अने चोवीश उपशमश्रेणीनी अपेदाये अने एकवीशनी सत्ता, उपशमश्रेणीये दायिक सम्यक्दृष्टिने होय, अथवा दपकश्रेणीयें पण ज्यांसुधी आठ कपायनो दाय नथी कस्यो, तिहा सगे एकवीशनी सत्ता होय, तेवार पठी आठ कपायना दाये तेरनी सत्ता, तेमाथी नपुंसकवेद दायें वारनी सत्ता, स्त्रीवेद दायें अगीआरनी सत्ता, दाय पदकने दायें पाचनी सत्ता, पुरुषवेद दायें चारनी सत्ता, सज्जलनक्रोध दायें त्रणनी सत्ता, सज्जलनमान दायें वेनी सत्ता, सज्जलनमाया दायें एकनी सत्ता होय तथा सुहुमोचउ के० सूदन सपराय गुणगणे चार सत्तास्थानक होय. तिहां अष्टावीश, चोवीश, उपशमश्रेणीनी अपेदायें तथा एकवीशनु दायिक सम्यक्दृष्टिने उपशमश्रेणिनी अपेदायें अने एक प्रटितिनु सत्तास्थानक दपकश्रेणीनी अपेदाये जाणवु तथा तिन्निउवसते

के० उपशांतमोह गुणगणे अष्टावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय ए पूर्वली पेरें जाववां.

हवे एनो संवेध कहे ठे मिथ्यात्वे वावीशनु एकज बंधस्थानक ठे. तिहां सात, आठ, नव अने दश, ए चार उदयस्थानक ठे तेमध्यें सातने उदयें एकज अष्टावीशनी सत्ता होय, अने बीजा त्रण उदयें अष्टावीश, सत्तावीश अने ठवीश, ए त्रण त्रण सत्ता प्रत्येकें होय एवं मिथ्यात्वे सर्व थइ दश सत्तास्थानक होय

तथा सास्वादने एकवीशना बंधस्थानकें सात, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानकनेविषे प्रत्येके अष्टावीशनी सत्ता होय एम त्रण सत्तास्थानक होय

तथा मिश्रे सत्तरनो बंध ठे, तिहां सात, आठ, नव, ए त्रण उदयस्थानकें प्रत्येकें अष्टावीश, सत्तावीश अने चोवीश, ए त्रण सत्ता गणतां नव सत्तास्थानक होय

अधिरितियें सत्तरनो बंध ठे, तिहां ठ, सात, आठ अने नव, ए चार उदयस्थानक होय तिहां ठने उदयें अष्टावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, तथा सात अने आठ, ए वे उदयें प्रत्येकें अष्टावीश, चोवीश, त्रेवीश, वावीश अने एकवीश, ए पांच पांच सत्तास्थानक होय, तथा नवने उदयें एकवीश विना वाकीनां चार सत्तास्थानक होय एव शरवाले सत्तर सत्तास्थानक होय

देशधिरितियें तेरनो बंध ठे तिहां पांच, ठ, सात अने आठ, ए चार उदयस्थानक होय तिहा पाचने उदयें अष्टावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्ता होय तथा ठने उदये अष्टावीश, चोवीश, त्रेवीश, वावीश अने एकवीश, ए पांच सत्ता तेमज सातने उदये पण एज पांच सत्ताना स्थानक होय, तथा आठने उदयें एकवीश विना शेष चार सत्ता होय. एम सर्व थइ सत्तर सत्ताना स्थानक होय.

प्रमत्तें नवनो बंध, तिहा चार, पाच, ठ अने सात, ए चार उदयस्थानक होय, तिहां चारने उदयें अष्टावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्ता होय, पांच अने ठने उदये अष्टावीश, चोवीश त्रेवीश, वावीश अने एकवीश, ए पाच सत्ता प्रत्येकें होय, अने सातने उदयें एकवीश विना चार सत्ता होय एम सर्व थइ सत्तर सत्तास्थानक होय तेवीज रीतिं अग्रप्रमत्ते पण एज सत्तर सत्तास्थानक जाणवा

तथा अपूर्वकरणे नवनो बंध ठे, तिहां चार, पांच अने ठ, ए त्रणे उदयस्थानकें प्रत्येके अष्टावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्ता गणता नव सत्ता होय

अनिवृत्तियें पाच, चार, त्रण, वे अने एक, ए पांच बंधस्थानक होय. तिहा पांचने वधें, वेने उदयें, अष्टावीश, चोवीश, एकवीश, तेर, वार अने अगीआर, ए ठ सत्तास्थानक होय, तथा चारने वधें, एकने उदयें, अष्टावीश, चोवीश, एकवीश, अगीआर

पांच अने चार, ए ठ सत्ता होय, तथा त्रणने वंधें, एकने उदये, अष्टावीश, चोवीश, एकवीश, चार अने त्रण, ए पांच सत्ता होय तथा वेने वंधें, एकने उदयें, अष्टावीश, चोवीश, एकवीश, त्रण अने वे, ए पांच सत्ता होय. तथा एकने वंधें, एकने उदयें, अष्टावीश, चोवीश, एकवीश, वे अने एक, ए पांच सत्ता होय. एवं सर्व मली पांच वधस्थानकें थडने जरवाले सत्तावीश सत्तास्थानक होय.

सूक्ष्मसंपरायें वंध विना एकने उदयें अष्टावीश, चोवीश, एकवीश अने एक, ए चार सत्तास्थानक होय, तथा उपशांतमोहें वधोदय विना अष्टावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय. एम सर्व गुणठाणे सर्व मली (१३३) मोहनीयनां सत्तास्थानक होय. एतुं स्वरूप सर्व पूर्वे जाव्युं ठे इति समुच्चयार्थः ॥ ५७ ॥

॥ अथ नामकर्मणि वंधस्थानादीन्याह ॥ हवे चोद गुणठाणे नामकर्मना वधोदय सत्तास्थानक अने जांगाकहे ठे ॥

उन्नव ठक तिग सत, डग डगं तिगडग तिअठ चउ ॥

डग ठचउ डगपण चउ, डगचउ चऊ पणग एगचउ ॥ ५८ ॥

अर्थ—मिथ्यात्व गुणठाणे उन्नवठक के० ठ वंधस्थानक, नव उदयस्थानक अने ठ सत्तास्थानक होय बीजे गुणठाणे तिगसतडगं के० त्रण वधस्थानक, सात उदयस्थानक, अने वे सत्तास्थानक होय. त्रीजे गुणठाणे डगंतिगडगं के० वे वंधस्थानक, त्रण उदयस्थानक अने वे सत्तास्थानक होय. चोथे गुणठाणे तिअठचउ के० त्रण वंधस्थानक, आठ उदयस्थानक, अने चार सत्तास्थानक होय. पांचमे गुणठाणे डगठचउ के० वे वधस्थानक, ठ उदयस्थानक, अने चार सत्तास्थानक होय ठडे गुणठाणे डगपणचउ के० वे वधस्थानक, पांच उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय. सातमे गुणठाणे डगचउचऊ के० वे वधस्थानक, चार उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय आठमे गुणठाणे पणगएगचउ के० पांच वंधस्थानक, एक वधस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय इत्युक्तार्थः ॥ ५८ ॥

हवे सवेध कहेठे. तिहां मिथ्यात्व गुणठाणे १३-१५-१६-१८-१९-३०, ए ठ वधस्थानक ठे तिहां अपर्याप्ता एकेंडिय प्रायोग्य त्रैवीश वांधतां वादर, सूक्ष्म अने प्रत्येक साधारण पदे चार जांगा थाय तथा पर्याप्ता एकेंडिय प्रायोग्य पञ्चीश वाधता वीश जागा अने अपर्याप्ता त्रण विकलेंडिय तथा पक्केडिय तिर्यच मनुष्य प्रायोग्य पञ्चीश वाधता, एकेको जांगो सर्व सरचायें पञ्चीशने वधे पञ्चीश जांगा होय तथा पर्याप्ता पक्केडिय प्रायोग्य ठवीश वाधतां शोल जांगा, तथा देवगति प्रायोग्य अष्टावीश

बांधतां आठ जांगा, नरकगति प्रायोग्य अष्टावीश बांधतां एक जांगो एवं नव जांगा अष्टावीशने वधें होय तथा पर्याप्त वैज्रिय, तैज्रिय अने चौरिज्रिय, प्रायोग्य उगण-त्रीश बांधतां प्रत्येकें आठ जांगा होय तथा पर्याप्ता पचैज्रिय तिर्यंच प्रायोग्य उगणत्रीश बांधतां (४६०८) जांगा तथा पर्याप्ता पचैज्रिय मनुष्य गति प्रायोग्य उगणत्रीश बांधतां (४६०८) जांगा, सर्व मली उगणत्रीशने वधें (६९४०) जांगा थाय. अर्हीं तीर्थकर सहित देवगति प्रायोग्य उगणत्रीश प्रकृतिना वधना जांगा आठ न पामीयें, केमके सम्यक्त्व विना तीर्थकर नामकर्मनो वध न होय तथा पर्याप्त वैज्रिय, तैज्रिय अने चौरिज्रिय प्रायोग्य त्रीश बांधतां प्रत्येकें आठ, आठ जांगा होय, तथा पचैज्रिय तिर्यंच प्रायोग्य त्रीश बांधतां (४६०८), शरवाले त्रीशने वधे (४६३२) जांगा थाय एवं ठ वधस्थानकें थइने मिथ्यात्व गुणठाणे सर्व मली (१३९९६) जांगा होय. अर्हीं आं आहारकट्टिक सहित देवगति प्रायोग्य त्रीशना वधनो जांगो एक तथा जिननाम सहित मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीशना वधना जांगा आठ, एवं नव जांगा न होय. बाकीना जांगा होय.

मिथ्यात्वे २१-२४-२५-२६-२७-२८-२९-३०-३१- ए नव उदयस्थानक होय. तिहां आहारकसंयत, वैक्रियसंयत अने केवली, एटला मिथ्यात्वे न होय माटे ते संवधी जांगा अर्हीं न कहेवा शेषसर्व ४१-११-३२-६००-३१-११९९-१७८१-२९१४-११६४-शरवाले (७७७३) जांगा होय, एटले नव उदयस्थानकना जांगा (७७९१) पूव सामान्यादेशें जाव्या ठे, ते मध्येथी केवलीना आठ, आहारकसाधुना सात, अने उद्योत सहित वैक्रियमनुष्यना त्रण जांगा, उगणत्रीश, त्रीश, अने एकत्रीश, ए त्रण उदयनो एकेको जांगो उद्योत सहित वैक्रियसाधुने तथा देवताने होय तेमां देव-ताने उत्तरवैक्रियना जांगा जूदा नथी लेखव्या अने साधु तो ठठे, सातमे गुणठाणे होय, पण मिथ्यात्वे न होय माटे ए अठार उदय जांगा टाली बाकी (७७७३) उदयस्थानकना जांगा सर्व जीवनी अपेक्षायें होय, ते सर्व पूर्वे कहा ठे तिहांथी जोइलेवा.

हवे मिथ्यात्वे ठ सत्तास्थानक होय, ते कहे ठे तिहां बाणुनी सत्ता चारे गतिना मिथ्यात्वी जीवने होय तथा जेवारें कोइएक वेदक सम्यक्कृष्टि जीवें पूर्वे नरकायु बाधुं ठे तेमाटे ते अत समय सम्यक्त्व बसीने नरकें जाय तेने अतरमुहूर्त पर्यंत नेव्याशीनी सत्ता होय तथा अतरमुहूर्त पठी ते वली सम्यक्त्व पामे अर्हीं आहारक-चतुष्क, तथा जिननाम, ए वेहुनी समकाळें नरकमाहे सत्ता न होय, तेजणी व्याणुनुं सत्ता-स्थानक नरक मांहे न होय, तथा अठ्याशीनी सत्ता पण चारे गतिना मिथ्यात्वी जीवने होय, तथा अठ्याशीनुं सत्तास्थानक, एकैज्रियने विपे देवगति प्रायोग्य अथवा नरकगति

પ્રાયોગ્ય ઉવેલ્યે થકે પામીયે તથા ઇંશીનું સત્તાસ્થાનક તો ઝ્યાણુ મધ્યેથી તીર્થકરનામ, આ-
 હારકચતુષ્ક, વૈક્રિયપદ્ક, નરકદ્વિક, એ તેર પ્રકૃતિ ઉવેલે થકે એકંદ્રિય મધ્યે પામીયે,
 તેવાર પઠી તે એકંદ્રિય મધ્યેથી નિકલીને વિકલેંદ્રિય તથા પંચેદ્રિયતિર્યંચ મનુષ્યમાંહે
 અવતરી પર્યાસો થયા પઠી પણ અંતરમુહૂર્ત લગે તેમાંહે ઇંશીનું સત્તાસ્થાનક પામીયે
 અને તે અંતરમુહૂર્ત વીલા પઠી અવશ્ય વેનીયાદિકનો વંધ હોય, તેમાંટે તથા તે
 ઇંશીમાંહેથી વલી મનુષ્યગતિ અને મનુષ્યાનુપૂર્વી ઉવેલે થકે તેજ વાજ મધ્યે અઠો-
 ત્તેરની સત્તા પામીયે અથવા તેજ વાજ મધ્યેથી આવેલા ત્રિકલેંદ્રિય તથા પંચેદ્રિય-
 તિર્યંચ તેમધ્યે પણ અઠોત્તેરનું સત્તાસ્થાનક અંતરમુહૂર્ત લગે પામીયે અને પર્યાસા
 થયા પઠી અવશ્ય મનુષ્યદ્વિક વાંધે, માટે તિહાં અઠોત્તેરની સત્તા ન હોય એમ સામાન્યે
 વંધ, ઉદય અને સત્તાનાં સ્થાનક મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે કહ્યાં

હવે સત્તા સવેધે જાંગા કહે છે તિહાં મિથ્યાત્વને અપર્યાસા એકંદ્રિય પ્રાયોગ્ય
 ત્રેવીશ વાધતા સર્વ નવે ઉદયસ્થાનક સંજવે પણ તેમધ્યે પચીશને ઉદયે દેવતાના
 જાંગા આઠ અને નારકીનો જાગો એક, એવં નવ તથા સત્તાવીશને ઉદયે દેવતાના
 આઠ તથા નારકીનો એક તથા અઠાવીશને ઉદયે દેવતાના શોલ અને નારકીનો એક,
 તેટલાજ વલી ઝંઘણત્રીશના ઉદયના પણ લેવા. તથા ત્રીશને ઉદયે દેવતાના આઠ,
 એવં શાઠ જાંગા ત્રેવીશના વધે ન હોય, જેઝણી નારકી તો એકંદ્રિયમાંહે જાય નહીં
 અને દેવતા પણ અપર્યાસા એકંદ્રિયમધ્યે ન જાય તેમાંટે તેના શાઠ જાંગા ટાલી
 વાકી વચ્ચા ઉદયના (૭૭૧૩) ઉદય જાંગા ત્રેવીશને વંધે હોય, તિહા વાણુ, અઠ્યાશી,
 વ્યાશી, ઇંશી અને અઠોત્તેર, એ પાંચ સત્તાસ્થાનક તો એકવીશ, ચોવીશ, પચીશ અને
 ઠવીશ, એ ચાર ઉદયસ્થાનકે પ્રત્યેકે હોય તિહા પચીશને ઉદયે તેજ વાઝના જે
 ઉદયે સાઠ જાંગા છે, તિહા અઠોત્તેરની સત્તા, પરતુ વીજે જાગે ન હોય અને ઠવી-
 શના ઉદયે મનુષ્યના જાંગા વિના વાકી (૩૧૧) જાગે તેજ વાઝમાંહેથી આવ્યા
 હોય, તેની અપેક્ષાએ અઠોત્તેરની સત્તા હોય, વીજે જાંગે ન હોય. તથા વીજા સત્તાવીશ,
 અઠાવીશ, ઝંઘણત્રીશ, ત્રીશ અને એકત્રીશ, એ પાંચ ઉદયે અઠોત્તેર વિના વાકીના
 ચાર ચાર સત્તાસ્થાનક હોય એમ શરવાલે ત્રેવીશને વધે ચાલીશ સત્તાસ્થાનક હોય.
 એમજ પચીશને વંધે પણ ચાલીશ અને ઠવીશને વંધે પણ ચાલીશ સત્તાસ્થાનક હોય
 પણ પટલુ વિશેષ જે પર્યાસ એકંદ્રિય પ્રાયોગ્ય પચીશને વંધે આપણે ઉદયે દેવતાના
 પણ ઉદય જાંગા હોય, તેથી ૭૭૬૬ ઉદય જાગે એ વે વંધસ્થાનક હોય. અને નાર-
 કીના પાંચ ઉદય જાંગા અહીંયા ન હોય પણ દેવતા જે એકંદ્રિય પ્રાયોગ્ય પચીશ

प्रकृतिनो वधे करे तिहां वादर प्रत्येक पर्याप्त प्रायोग्य आठ जागा वांधे. वाकी वार जांगा न वांधे, केमके सूक्ष्म साधारण अपर्याप्ता मध्ये देवताने उपजवु नथी ते माटे.

अष्टावीशने वधे मिथ्यात्वीने त्रीश अने एकत्रीश, ए वे उदयस्थानक होय. तिहां त्रीशनु पंचेंद्रिय तिर्यंच तथा मनुष्यने होय अने एकत्रीशनु पंचेंद्रिय तिर्यंचने होय. त्रीशने उदये पंचेंद्रिय तिर्यंच अने मनुष्यने देवगति प्रायोग्य तथा नरकगति प्रायोग्य अष्टावीशनो वध होय वाकी विकलेंद्रियना त्रीश जांगा उदयना न होय. ए वे उदये थड (४०४८) जांगे अष्टावीशनो वंध होय तिहां त्रीशने उदये वाणु, नेव्याशी, अष्टयाशी अने ठयाशी, ए चार सत्ता होय, अने एकत्रीशने उदयें नेव्याशीनी सत्ता न होय, तीर्थंकर सहित नेव्याशीनी सत्ता, तिर्यंचने विषे न पामीयें, तेथी त्रण सत्ता होय, तथा त्रीशने उदये पण जे वेदकसम्यक्त्व वर्मी, जिननाम सहित मिथ्यात्वं गयो, तेने नरक प्रायोग्य अष्टावीश वांधता पण नेव्याशीनी सत्ता होय एम अष्टावीशने वंधे सात सत्तानां स्थानक जाणवां

देवगति प्रायोग्य विना वीजी मनुष्य, तिर्यंचगति प्रायोग्य उगणत्रीशने वधें वीश, नव अने आठ, ए त्रण विना वीजा सर्व उदयस्थानक होय तथा वाणु, नेव्याशी, अष्टयाशी, ठयाशी, एंशी अने अष्टोत्तेर, ए ठ सत्तास्थानक होय तिहां एकवीशने उदयें ठ सत्ता होय, ते कहे ठे जिननाम वांधी सम्यक्त्व वर्मीने नरकें जाय तेनी वधें एकवीशनो उदय होय, तिहां नेव्याशीनी सत्ता होय तथा वाणु अने अष्टयाशी, ए वे सत्तास्थानक चतुर्गतिना जीवने विग्रहगतिये एकवीशने उदये होय, तथा ठयाशी अने एंशी, ए वे सत्ता, देव, नारकी विना वीजा जीवोने होय अने अष्टोत्तेरनी सत्ता देव, नारकी तथा मनुष्य विना वीजा जीवोने होय. एम एकवीशने उदयें ठ सत्तास्थानक होय तथा चोवीशने उदयें एक नेव्याशी विना वाकीनां पांच सत्तास्थानक, एकेंद्रियने होय वीजा जीवोने ए उदय न होय तथा पचीशने उदयें ठ सत्तास्थानक होय, तथा ठ-वीशने उदयें नेव्याशीनी सत्ता विना वाकी पांच सत्ता होय, जेजणी नेव्याशीनी सत्ता नारकीने होय तेने तो ठवीशनु उदयस्थानकज नथी तथा सत्तावीशने उदयें अष्टोत्तेर विना पाच सत्ता होय, ते एकवीशना उदयनी पेरे जाववां जेजणी तेउ वाउने सत्तावीशनो उदय नथी, वाकी एकेंद्रियादिकने पण पर्याप्तावस्थायें ए उदय होय, तेणे ते मनुष्यद्विक अवश्य वाधे, माटे अष्टोत्तेरनी सत्ता अहीं ए उदयमां नथी तथा अष्टावीशने उदयें पांच सत्ता होय तेमध्ये ठयाशीनी सत्ता विकलेंद्रिय तथा पंचेंद्रिय तिर्यंच मनुष्यनी अपेक्षायें लेवी अने वीजा सत्तास्थान पूर्वली पेरे जाववा तथा उगणत्रीशने उदये पण एज पांच सत्ता पूर्वली पेरे जाववी तथा त्रीश-

सप्ततिकानामा षष्ठ कर्मग्रंथ. ६

ने उदये नेव्याशी विना, वाकी तेहीज चार सत्ता, वीकलेंद्रिय अने तिर्यंच मनुष्यनी अपेक्षाये होय, अने नेव्याशीनी सत्ता तो जिननाम बांधी सम्यक्त्व वमी नरकें जाता एवा मिथ्यात्वी नारकीने होय तिहा तो त्रीशनु उदयस्थानक न होय, तथा तेहीज चार सत्तास्थानक एकत्रीशने उदये पण मनुष्य विना बीजा जीवोने होय जे जणी एकत्रीशनो उदय, सामान्यमनुष्यने नथी, केवलीने ठे. एम सर्व थइ उगण-त्रीशने वधे (४५) सत्ता होय

देवगति प्रायोग्य त्रीशना बंध विना विकलेंद्रिय तथा पंचेन्द्रिय प्रायोग्य त्रीशने वधे सामान्यें वीश, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानक विना वाकीना नव उदय-स्थानक होय, तिहा नेव्याशी विना पांच सत्ता होय जेजणी तिर्यंचगति मध्ये जिन-नामनी सत्ता न होय तिहां एकवीश, चोवीश, पच्चीश, अने ठवीश, ए चार उदय-पांच पांच सत्तास्थानक होय अने बीजा पांच उदये अष्टोत्तर विना चार चार सत्ता-स्थानक होय एवं नव उदये थइ चालीश सत्ता होय अर्हीआ नेव्याशीनु सत्तास्था-न तो देवगति प्रायोग्य आहारकट्टिक सहित त्रीशने वधे अने जिननाम सहित मनुष्य प्रायोग्य त्रीशने वधे होय, ए वेहु मिथ्यात्वी नवाधे एटले ए मिथ्यात्व गुण-गाणे ठ वधस्थानके नव उदयें थइ वसे ने वार सत्तास्थानक होय

हवे सास्त्रादने वधस्थानक कहे ठे सास्त्रादनें वर्त्तता अष्टावीश, उगणत्रीश अने त्रीश, ए त्रण वधस्थानक होय देवगति प्रायोग्य अष्टावीशना आठ जागा सास्त्रादने वधाय, तेना वाधनार पंचेन्द्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य होय अने नरक प्रायोग्य अष्टावी-शनो वध तो मिथ्यात्व प्रत्यभिष्ठ ठे तेजणी सास्त्रादने न वधाय तथा पंचेन्द्रियति-र्यंच प्रायोग्य अने मनुष्य प्रायोग्य उगणत्रीश प्रकृति वधना जांगा (६४००) नो वध, एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय तथा तिर्यंच, मनुष्य, देवता, नरकीने सास्त्रादने होय. तिहा हुंन सस्थान अने ठेवठु संघयण न वधाय, तेथी पाच संघयण अने पांच सत्तास्थान तथा सप्त युगलना विकल्पे करी वत्रीशसे जांगा प्रत्येकें मनुष्य तिर्यंचगति प्रायोग्य उगणत्रीशना वधें होय ए वेहुना मली (६४००) जागा होय तथा पूर्व कल्लो जे एकेंद्रियादिकने सास्त्रादने उच्योत सहित त्रीशनो वध पंचेन्द्रिय तिर्यंच प्रायोग्यज करे, तिहा (३२००) होय ते पूर्वें निस्तारें कल्ला ठे, तिहाथी समजी खेना गरवाले त्रणे वधस्थानकें अशने जागा (६६००) होय.

सास्त्रादनें एकत्रीश, चोवीश, पच्चीश, ठवीश, उगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए सात उदयस्थानक होय तिहा नारकी विना त्रणे गतिना जीवनी अपेक्षाये एकवीशनो उदय, वे गतिने निचाले वाटे वहेता जीवने होय तिहा उदय जागा वत्रीश होय.

ते केवी रीते ? तोके एकवीशने उदयें सर्व मली वेंतालीश जांगा कहा ठे तेमध्यें सात अपर्याप्ताना, एक सूक्ष्म पर्याप्तानो, एक नारकीनो अने एक केवलीनो, एवं दश जांगा साखादने न होय, शेष वत्रीश जांगा होय तथा चोवीशनो उदय तो एकेंद्रियने उत्पन्न मात्रने होय अहींआं पण, वादर पर्याप्ताने यश अयशना विकल्पें वे जांगा साखादने लाजे, वाकी सूक्ष्म साधारणवाला जांगा न होय, अने वैक्रियवालो जांगो तेउ वाउने होय, ते पण तिहां साखादने न होय तेजणी ते पण न लेवो तथा पच्चीशनो उदय तो देवतामाहे उत्पन्न मात्रनेज होय, अने कोइएकने न पण होय तिहां देवताना आठ जांगा सुजग, दुर्जग, आदेय, अनादेय, अयश, यशे उपजे तथा ठवीशनो उदय तो विकलेंद्रिय, पंचेंद्रिय तिर्यंच, मनुष्यमाहे उत्पन्न मात्रनेज होय तिहा अपर्याप्तानो एकेको जांगो टालीने विकलेंद्रिय पर्याप्ताना ठ, पंचेद्रिय तिर्यचना (१७७), मनुष्यना (१७७), एवं (५७१) जांगा, ठवीशने उदये होय तथा सत्तावीश अने अष्टावीशनो उदय तो साखादने होयज नहीं केमके ए वे उदयस्थानक तो उपना पठी अंतरमुहूर्त गया पठी होय ठे, अने साखादन तो ठ आवली माठेरी लगेज होय, ते माटें ते न होय तथा उगणत्रीशनो उदय तो देव, नारकीने पर्याप्तावस्थाये प्रथम प्राप्त सम्यक्त्वथकी परमताने पामीये, तिहां देवताना आठ अने नारकीनो एक, एव नव जांगा होय तथा त्रीशनो उदय तो पंचेंद्रिय तिर्यंच, मनुष्यने सर्व पर्याप्ति पूरी कखा पठी औपशमिक सम्यक्त्वथी परमां होय तथा उत्तर वैक्रिये वर्त्तता देवताने उद्योतना उदयें होय. तिहां मनुष्य अने तिर्यचना प्रत्येकें प्रत्येकें (११५१) जांगा लेवा तथा देवताना आठ जांगा लेवा, एम सर्व मली (१३११) उदय जांगा होय तथा एकत्रीशनो उदय पंचेद्रिय तिर्यंच पर्याप्ताने प्रथम सम्यक्त्व वमतानें होय. तिहां जागा (११५१) होय. एम शरवाले सात उदयना अइ साखादनें उदय जांगा (४०७७) होय

साखादने सत्तास्थानक बाणु अने अष्टयाशी, ए वे होय तिहां आहारकचतुष्क वांधी उपशमश्रेणीथी परमां साखादन गुणबाणु पामे, तेने बाणुनुं सत्तास्थानक होय अने अष्टयाशीनी सत्ता तो चारे गतिना साखादनीने होय

हवे सवेध कहे ठे अष्टावीशने वधे साखादने त्रीश अने एकत्रीश, ए वे उदयस्थानक होय. जेजणी देवगति प्रायोग्य अष्टावीश प्रकृति, करण अपर्याप्तो न वाधे तेमाटे बीजां उदयस्थानक एने न होय तिहा मनुष्य वधकनी अपेक्षायें त्रीशने उदयें बाणु अने अष्टयाशी, ए वे सत्तास्थानक होय अने तिर्यचने उपशमश्रेणी न होय, माटे उपशमश्रेणीथी पडवाने अजावे बाणुनी सत्ता न होय, एक अष्टयाशीनीज

હોય. તથા તિર્યંચ, મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ઊગળત્રીશ વાંધતાં, સાસ્ત્રાદનીને સાતે ઉદયસ્થાનક હોય તિહા પોતપોતાને ઉદયસ્થાનકેં એકેકુ અઠ્યાશીનુ સત્તાસ્થાનક હોય, તથા મનુષ્યને ત્રીશને ઉદયેં વર્તતાને વાણુ અને અઠ્યાશી, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય, શેષ સર્વેને એકજ અઠ્યાશીનું હોય. તથા એમ ત્રીશના વંધકને પણ સંવેધ કહેવો. સર્વે મલી સાસ્ત્રાદનેં અઢાર સત્તાસ્થાનક હોય.

હવે મિશ્રગુણઠાણે નામકર્મના અઠાવીશ અને ઊગળત્રીશ, એ વે વધસ્થાનક હોય. તિહાં મિશ્રદૃષ્ટિ તિર્યંચ, મનુષ્યને દેવગતિ પ્રાયોગ્ય અઠાવીશનો વધ હોય, તિહાં જાંગા આઠ હોય, અને મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ઊગળત્રીશનો વધ મિશ્રદૃષ્ટિ દેવ, નારકીને હોય. તિહાં સ્થિર, અસ્થિર, શુજ, અશુજ, યશ, અયશને વિકલ્પેં જાંગા આઠ પામીયેં, વીજા જે ઠ સંસ્થાનાદિકના વિકલ્પેં જાગા ઉપજે, તે અહીંયાં ન હોય, એમ આગલે ગુણઠાણે પણ જાણવું. શરવાલે વધ જાંગા શોલ હોય

મિશ્રેં ઊગળત્રીશ, ત્રીશ અને એકત્રીશ, એ ત્રણ ઉદયસ્થાનક હોય, તિહાં ઊગળત્રીશને ઉદયેં દેવના જાગા આઠ અને નારકીનો એક, એવ નવ જાંગા હોય. તથા ત્રીશને ઉદયેં પચેદ્રિય તિર્યંચના ઉદય જાંગા (૧૭૨૬), મનુષ્યના (૧૧૫૨), એવં (૨૦૦૦) ત્રીશને ઉદયેં ઉદય જાંગા હોય. તથા એકત્રીશનું ઉદયસ્થાનક, પચેદ્રિય તિર્યંચને હોય, તિહાં જાંગા (૧૧૫૧). સર્વે થઈ મિશ્રગુણઠાણે ઉદયજાંગા (૪૦૪૧) હોય અહીંયાં સત્તાસ્થાનક વાણુ અને અઠ્યાશી, એ વે હોય

હવે સવેધ લલે ઠે અઠાવીશને વંધે મિશ્રદૃષ્ટિને ત્રીશ અને એકત્રીશ, એ વે ઉદયસ્થાનક હોય. તેને વિષે પ્રત્યેકેં વાણુ અને અઠ્યાશી, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય, તથા ઊગળત્રીશના વધકને એકજ ઊગળત્રીશનું ઉદયસ્થાનક હોય, તિહાં પણ તેહીજ વે સત્તાસ્થાનક જાણવાં. સર્વે મલી મિશ્રગુણઠાણે ઠ સત્તાસ્થાનક હોય.

અવિરતિ ગુણઠાણે અઠાવીશ, ઊગળત્રીશ અને ત્રીશ, એ ત્રણ વધસ્થાનક હોય. તિહા તિર્યંચ, મનુષ્યને ચોયે ગુણઠાણે દેવ પ્રાયોગ્ય વાંધતાં અઠાવીશનો વધ હોય તિહાં જાંગા આઠ, તથા મનુષ્યને દેવગતિ પ્રાયોગ્ય જિનનામ સહિત વાંધતાં ઊગળત્રીશનો વંધ હોય અહીંયાં પણ આઠ જાગા તથા દેવતા અને નારકીને ચોયે ગુણઠાણે મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ઊગળત્રીશ વાંધતા જાગા આઠ તથા દેવ નારકીને સમ્યક્સ્વ પ્રત્યયેં જિનનામ સહિત મનુષ્ય પ્રાયોગ્ય ત્રીશ વાંધતા પણ જાંગા આઠ હોય, એવં વંધજાંગા ત્રીશ યથા અહીંયાં અવિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિ જીવ અપર્યાપ્તા મધ્યેં ન ઉપજે માટે અપર્યાપ્તાનો એક જાગો ટાલીયેં, વાકી આઠ જાંગા લેવા

અવિરતિ ગુણઠાણે એકવીશ, પચીશ, ઠવીશ, સત્તાવીશ, અઠાવીશ, ઊગળત્રીશ

त्रीश अने एकत्रीश, ए आठ उदयस्थानक होय तिहां एकवीशने उदयें देवताना उदय जांगा आठ, मनुष्यना आठ, पंचेंद्रियतिर्यचना आठ लेवा केम के अविरति सम्यक्दृष्टि अपर्याप्तमध्यें न उपजे, माटें अपर्याप्तानो जांगो टाळी शेष आठ आठ जांगा लेवा तथा नारकीनो एक, एवं पच्चीश उदय जांगा होय ए द्वायिक सम्यक्-दृष्टि पूर्ववद्वायुवालो चारे गतिने विपे उपजे पण ते अपर्याप्ता मध्यें न उपजे, तेनी अपेक्षायें एकवीशनो उदय लेवो पच्चीश तथा सत्तावीशनो उदय, देव अने नारकीने तथा वैक्रिय तिर्यच मनुष्यने होय तिहां नारकी द्वायिक तथा वेदक सम्यक्दृष्टि जाणवा अने देवता त्रिविध सम्यक्त्वी होय, एम चूर्णिमध्यें कळुं ठे तथा ठवीशनो उदय, पंचेंद्रियतिर्यच मनुष्य द्वायिक तथा वेदक सम्यक्दृष्टिने होय जेवणी उपशम सम्यक्दृष्टि तो तिर्यच मनुष्य मध्यें न उपजे, तेमांहे पण वेदक सम्यक्दृष्टि तो मोह-नीयनी वावीश प्रकृतिनी सत्तावालो ज होय तथा अष्टावीश अने उगणत्रीश, ए वे उदय नारकी, तिर्यच अने देवताने होय तथा त्रीशनो उदय एक नारकी विना बीजी त्रणे गतिमध्ये होय तथा एकत्रीशनो उदय, पंचेंद्रियतिर्यचने होय अहींआं सर्वना पोतपोताना उदय जांगा लेवा

अविरतिये सत्तास्थानक चार होय तिहां जे अप्रमत्त, तथा अपूर्वकरण गुणठाणे आहारकछिक तथा जिननाम सहित देव प्रायोग्य एकत्रीश बांधीने वलतो मरण पामी देव थाय, तेनी अपेक्षाये त्र्याणुनी सत्ता जाणवी. तथा आहारक चतुष्क बांधी वली परिणाम परावर्तियें मिथ्यात्व पामी चारगतिमांहेली जावे ते गतिमांहे उपजीने वला तिहा सम्यक्त्व पामे, तेने वाणुनी सत्ता जाणवी ए सत्ता, देव, मनुष्यमाहे मिथ्यात्वे गया विना पण होय, माटे आहीं लीधी तथा नेव्याशीनी सत्ता तो देव, मनुष्य अने नारकी अविरति सम्यक्दृष्टिने जिननामनो वध ठे, ते माटे होय, तथा अठ्याशीनी सत्ता चारे गतिना सम्यक्दृष्टिने होय

हवे सत्ता सवेध कहे ठे अविरति सम्यक्दृष्टि पंचेंद्रिय तिर्यच, मनुष्यने देव प्रायोग्य अष्टावीशने वधें आठ उदयस्थानक होय तिहा पच्चीश अने सत्तावीशनो उदय, वैक्रिय तिर्यच, मनुष्यने होय बीजा ठ सामान्ये होय ते एकेका उदये वाणु अने अठ्याशी, ए वे वे सत्तास्थानक होय. एम आठ उदयना शोल सत्तास्थानक होय, तथा उगणत्रीशनो वध एक देवगति प्रायोग्य, बीजो मनुष्यगति प्रायोग्य होय तिहा देवगति प्रायोग्य जिननाम सहित उगणत्रीशना वधक मनुष्यज होय, परंतु तिर्यच न होय, तेने एकत्रीशना उदय विना साते उदयस्थानक होय, केमके मनु-

अष्टावीश, उगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय तिहां प्रत्येकें वाणु अने अष्टावाशी, ए वे वे सत्ता होय तेम तिर्यचने पण एकत्रीश सहित ठ उदये वे वे सत्ता होय तथा उगणत्रीशनो वंध देशविरति मनुष्यनेज होय, तिहां पच्चीशथी त्रीशवालां तेहीज पूर्वलां पाच उदयस्थान लेवा. तिहां त्र्याणु अने नेव्याशी, ए वे वे सत्तास्थानक होय सर्व थड देशविरतियें वावीश सत्ता होय

हवे प्रमत्तें वधादिक संवेध कहे ठे प्रमत्त साधुने अष्टावीश, उगणत्रीश, ए वे वंधस्थानक देशविरति मनुष्यनी पेरें जाववा. तिहा प्रत्येक वधे मनुष्यना जांगा आठ आठ लेता गोल जागा थाय तथा २५-२७-२८-२९-३०, ए पांच पाच उदय-स्थानक होय तिहां प्रथमना चार उदय तो आहारक अने वैक्रिय शरीर करनारा साधुनी अपेक्षाये लेवा तिहां पच्चीश अने सत्तावीशना उदये वे वे जांगा तथा अष्टावीश अने उगणत्रीशना उदयें चार चार जांगा अने त्रीशनो उदय, सहज मनुष्यने होय तिहा जांगा वे आहारक वैक्रियना अने (१४४) सहजना मलीने (१४६), एम सर्व मली एकेका वंधस्थानकें (१५०) जागा करतां (३१६) उदय जागा थाय, तिहा त्र्याणु, वाणु, नेव्याशी अने अष्टावाशी, ए चार सत्तास्थानक होय हवे संवेध देखाडे ठे अष्टावीशने वधे पांचे उदये वाणु अने अष्टावाशी, ए वे सत्ता होय तिहां आहारकें वाणुनीज सत्ता होय अने जिननाम सत्ताये उतां अष्टावीशनो वध न होय तेमाटे त्र्याणु अने नेव्याशी, ए वे सत्ता उगणत्रीशने वधे पाचें उदयस्थानकें प्रत्येकें होय, जेजणी उगणत्रीशनो वध जिननाम बाधतांज होय एम सर्व थड वीश सत्तास्थानक प्रमत्ते होय

हवे अप्रमत्तें वधादिक सत्ता संवेध कहे ठे अप्रमत्त साधुने अष्टावीश, उगणत्रीश, त्रीश, एकत्रीश, ए चार वधस्थानक होय, तिहा प्रथमना वे तो प्रमत्तनी पेरें जाववां तथा आहारकद्विक सहित बांधतां अनुक्रमे त्रीश, एकत्रीशनो वंध होय. ए चार वधस्थानकें प्रत्येकें एकेको जागो करतां चार वध जांगा थाय, केमके अर्ही अस्थिर, अशुज, अयशनो वंध अप्रमत्तें नथी माटे तथा प्रत्येक वंधस्थानकें उगणत्रीश अने त्रीश, ए वे वे उदयस्थानक होय तिहां जे प्रमत्त थको वैक्रिय तथा आहारक आरजी अप्रमत्ते आवे तेने उद्योतने उदयें उगणत्रीशनो उदय होय तथा त्रीशनो उदय सहज होय, तिहां प्रत्येक उदयें एक जांगो वैक्रियनो तथा आहारकनो, एवं वे उदयें वे जागा तथा सहज शरीरे अप्रमत्तने त्रीशने उदयें पूर्वे देशविरतिस्थाने (१४६) जांगा कह्या, ते होय, सर्व मली एकेका वधे उदय जांगा (१४८) होय शरवाले चार वधना मलीने (५९९) उदय जांगा होय तिहां

अष्टावीशने वंधें वेहु उदये प्रत्येके अष्टाशीनी सत्ता होय; अने उगणत्रीशने वंधे वेहु उदये प्रत्येके नेव्याशीनी सत्ता होय, तथा त्रीशने वंधें वेहु उदये प्रत्येकें वाणुनी सत्ता होय, तथा एकत्रीशना वंधे वेहु उदये प्रत्येकें त्र्याणुनी सत्ता होय. अहीं आं जे तीर्थकर तथा आहारक निश्चें वंधे, तेने एकेकी सत्ता होय एवं आठ सत्ता थाय. ह्वे अपूर्वकरणे वधोदय सत्ता सवेध कहे ठे अपूर्वकरणें अष्टावीश, उगणत्रीश, त्रीश, एकत्रीश अने एक, ए पाच वधस्थानक होय तिहा प्रथमना चार, अप्रम-चनी पेरे लेवां, तथा एक यश कीर्तिनो वंध, ते सातमे जागे देवगति प्रायोग्य वधना विवेदे होय, तिहा जांगो प्रत्येके एकेक होय सर्व यइ वधजागा पांच होय. तिहां प्रत्येक वधस्थानके एकत्रीशनुंज उदयस्थानक होय तिहां प्रथम संघयणने ठ संस्थानना विकटपे ठ जागा, ते शुजाशुज खगतिये वार अने सुस्तर छुस्तर चोवीश जांगा थाय अने कोइएक आचार्य, पहेला त्रण सघयणे उपशमश्रेणीनो आरज माने ठे तेना मते वहीत्तर उदय जागा होय शरवाले पांच उदयना (३६०) जागा थाय तथा तिहा प्रथम चार वधस्थानके त्रीशने उदयें अनुक्रमे अष्टाशी, नेव्याशी, वाणु अने त्र्याणु, ए एकेक सत्तास्थानक होय, अने एकने वंधे त्रीशने उदये ए चारे सत्ता होय शरवाले आठ सत्तास्थानक होय ॥ ५० ॥

एगेग मठ इगेग, मठठ ठउमठ केवल जिणाण ॥
एग चउ एग चउ, अठ चउ उ उकमुदयंसा ॥ ५१ ॥

अर्थ—नवमे गुणगाणे एगेगमठ के० एक वधस्थानक, एक उदयस्थानक अने आठ सत्तास्थानक होय दशमे गुणगाणे इगेगमठ के० एक वधस्थानक, एक उदय-स्थानक अने आठ सत्तास्थानक होय तथा ठउमठ के० उग्रस्थयतिने उपशांतमोह-क्षीणमोह, अने केवलजिणाण के० केवली जिन ते सयोगी केवली तथा अयोगी केवली, ए चार गुणगाणावालाने नामकर्मनो वध न होय. तिहा उपशांतमोहने एगचउ के० एक उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय, तथा क्षीणमोहने एगचउ के० एक उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय सयोगी केवलीने अठचउ के० आठ उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय अने अयोगी केवलीने छठक के० वे उदयस्थानक अने ठ सत्तास्थानक होय ए रीते मुदयसा के० उदय अने अश एटले सत्ता तेना स्थानक चार गुणगाणे जाणवा ह्वे अनिशुचिवादर तथा सूक्ष्मसपरायें वधादिक कहे ठे ए वेदगुणगाणे एक यश की-र्तिनो वध अने त्रीशनो उदय होय तिहा रूपकने जागा चोवीश अने औपशमिकने

त्रण संघयणना विकल्पें जांगा व्होंत्तेर उदयना जाणवा तथा ऽघाणु, वाणु, नेव्याशी, अद्वाशी, एशी, उंगणाएशी, ठ्हाँत्तेर अने पंचोत्तेर, ए आठ सत्तास्थानक होय. तिहा पदेळां चार सत्तास्थानक तो उपशमश्रेणीनी अपेक्षाये होय तथा कृपकश्रेणीयें पण ज्यांसुधी नामकर्मनी तेर प्रकृति क्षय न थाय, त्यां लग्ने जाणवा अने तेर प्रकृतिना क्षय पठी ८०-७९-७६-७५- ए चार सत्तास्थानक होय अहींआ वधोदयनो जेद नथी ते माटे संवेध नथी देखाड्यो

उपशांतमोहे वंधने अजावे एकज त्रीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक ठे तिहां जागा व्होंत्तेर होय अने ऽघाणु, वाणु, नेव्याशी अने अद्वाशी, ए चार सत्ता होय.

तथा क्षीणमोहें एकज त्रीशनुं उदयस्थानक ठे तिहा जांगा चोवीश, तिहां पण तीर्थकर नाम सहितने सर्व संस्थानादिक प्रशस्तज होय, ते माटें तिहां ८०-७६- ए वे सत्ता तीर्थकरने तथा ७९-७५, ए वे सत्ता, अतीर्थकरने, एवं चार सत्ता होय

सयोगी केवलीने वीश, एकवीश, ठवीश, सत्तावीश, अष्टावीश, उंगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए आठ उदयस्थानकना जांगा ठसें पूर्व सामान्यादेशें विचाख्या ठे, तिहाथी जाणवा अहीं सत्तास्थानक चार क्षीणमोहनी पेरेंज लेवां तथा संवेध चौद जीवस्थानक विचारे सद्दी पर्यासा छारें कह्यो ठे, तिहांथी लेवो

अयोगी गुणठाणे नव अने आठ, ए वे उदय होय, तेना जागावे अने ८०-७९-७६-७५-ए-८-ए ठ सत्ता होय तिहा तीर्थकरने नवने उदये ८०-७६-ए-ए त्रण सत्ता होय तथा सामान्य केवलीने आठने उदये ७९-७५-८-ए त्रण सत्ता होय. एम चौद गुणठाणे आठ कर्मनो वंध, उदय, सत्ता संवेध देखाड्यो

॥ अथ मिथ्यात्वस्य त्रयोविंशत्यादिक वधस्थानपट्टके क्रमेण जंगप्ररूपिकां जाप्यगाथा माह ॥ ह्वे मिथ्यात्वगुणठाणाना जे त्रेवीशादिक ठ वंधस्थानक ठे, तेने त्रिये अनुक्रमें केटला वधना जागा उपजे, ते प्ररूपवाने जाप्यगाथा कहे ठे ॥

चउ पणवीसा सोलस, नव चत्तालासयाय वाणउइ ॥

वत्ती सुत्तर गया, लसया मिठस्स वंध विही ॥ ६० ॥

अर्थ-त्रेवीशने वधस्थानकें चउ के० चार जागा, पच्चीशने वधे पणवीसा के० पच्चीश जांगा, ठवीशने वधे सोलस के० शोल जांगा, अष्टावीशने वधे नव के० नव जागा, उंगणत्रीशने वधे चत्तालासयायवाणउइ के० वाणुसे ने चालीश जागा, त्रीशने वधे वत्तीसुत्तरगयालसया के० ठेतालीशसेंने वत्रीश जांगा उपजे, ए मिठस्सवधविही

के० मिथ्यात्वगुणगणे ठ वंधस्थानके थइने (१३९१६) जागा होय एनी जावना
पूर्वे कही ठे त्याची जाणवी ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ६० ॥

॥ अथ सास्त्रादनेऽष्टाविशत्यादि वधस्थानत्रयजंगप्ररूपकाज्ञाप्यगाथामाह ॥

॥ हवे सास्त्रादन गुणगणाना जे अष्टावीशादिक त्रण वधस्थानक ठे, तेने विपे
बंधना केटला जागा उपजे, ते प्ररूपवाने जाण्यगाथा कहे ठे ॥

अष्ट सया चउसठी, वत्तीस सयाइ सासणे जेआ ॥

अष्टावीसाईसु, सद्याणछाहिअ ठन्नउइ ॥ ६१ ॥

अर्थ—अष्टावीशने वधे अष्ट के० आठ जांगा अने उगणत्रीशने वधे सयाचउसठी
के० चोशठसे जागा, त्रीशने वधे वत्तीससयाइ के० वत्रीशसे जांगा, ए रीते सासणे-
जेआ के० सास्त्रादन गुणगणाने जागा उपजे अष्टावीसाईसु के० अष्टावीशादिक त्रण
वधस्थानके थइने सद्याणछाहिअठन्नउइ के० सर्व मल्ली ठन्नसे ने आठ जागा उपजे
तेनी जावना पूर्वे कही ठे अने मिश्रादिक गुणगणे तो वंधस्थानरुना जागा थोडा ठे
तेमाटे ते पूर्वे कहा ठे, तेम जाणवा

॥ अथ मिथ्यात्मसत्केकविशत्याद्युदयस्थानके जगप्ररूपिका गाथा ॥ हवे मिथ्यात्म गुण-
गणे एकवीश आदे देइने नव उदयस्थानके जांगा प्ररूपवा गाथा कहे ठे ॥

एगचत्तिगार वत्ति, स ठसय इगतिसिगार नव नउइ ॥

सत्तरिगसिगुत्तिस, चउद इगार चउसठि मिहृदया ॥ ६२ ॥

अर्थ—एकवीशने उदये एगचत्त के० एकतालीश जांगा, चोवीशने उदयस्था-
नके इगार के० अग्नीआर जागा, पच्चीशने उदये वत्तीस के० वत्रीश जांगा, ठवी-
शने उदये ठसय के० ठसे जागा, सत्तावीशने उदये इगतिस के० एकत्रीश जागा,
अष्टात्रीशने उदये इगारनवनउइ के० अग्नीआरसे ने नवाणु जागा, उगणत्रीशने
उदये सत्तरिगसि के० सत्तरसे ने एम्याशी जांगा उपजे त्रीशने उदये इगुत्तिसचउद
के० उगणत्रीशसे ने चौद जागा, एकत्रीशने उदयस्थानके इगारचउसठी के० अग्नीआ-
रसे ने चोशठ जागा उपजे, मिहृदया के० मिथ्यात्वगुणगणे ए नव उदयस्थानके
थइने (१११३) जागा होय ॥ ६२ ॥

॥ अथ सास्त्रादनेकविशत्याद्युदयस्थानसमरुजगप्ररूपिकाज्ञाप्यगाथामाह ॥

॥ हवे सास्त्रादने एकत्रीशादि सात उदयस्थानके जांगा प्ररूपवा जाण्यगाथा कहे ठे ॥

वत्तीम छनि अठय, वासीइ सयाय पच नव उदया ॥

वारहिआ तेवीस, वावन्निआर ससयाय ॥ ६३ ॥

अर्थ— एकत्रीशने उदये वत्तीस के० वत्रीश जांगा, तिहां आठ मनुष्यना, ठ विक-
लेंडियना, आठ देवताना, आठ तिर्यचना, वे एकेडियना चोवीशने उदयें डुन्निके०
वे जागा तिर्यचना जाणवा तथा पच्चीशने उदये अष्टय के० आठ जांगा देवताना होय,
ठवीशने उदये वासीडसयायपच के० पाचसे ने व्यागी जागा होय तिहां (१००) मनु-
ष्यना, (१००) तिर्यचना, ठ विकलेंडियना, उगणत्रीशने उदये नवउदया के० नव
उदय जांगा होय, तेमध्ये आठ देवताना, एक नारकीने जाणवो त्रीशने उदये वाग-
हिआतेवीस के० त्रेवीशने ने वार जांगा, तेमध्ये (११५१) मनुष्यना, (११५१) तिर्य-
चना, आठ देवताना जाणवा एकत्रीशने उदये वावन्निकारससयाय के० अगीआर
से ने वावन जागा तिर्यचना होय सर्व मली साते उदयस्थानके थडने (४०९९)
उदयजागा थाय एनी जावना पूर्ववत् अने मिश्रादिक गुणगणे उदयजागा
पोतानी मेलेज विचारीने कहेवा ॥ ६३ ॥

॥ अथ गतिचतुष्कक्रमेण वधोदयसत्तास्थानान्याह ॥

॥ हवे गत्यादिक वाशष्ठ मार्गणाद्वारे नामकर्मनां वधोदय सत्तास्थानक कहे ठे तिहा
प्रथम नरकादिक चार गति मार्गणाने विपे अनुक्रमे वधोदय सत्तास्थानक कहे ठे ॥

दो ठक ठ चउकं, पण नव इकार ठकगं उदया ॥

नेरइ आइ सु सत्ता, ति पच इकारस चउक ॥ ६४ ॥

अर्थ—नरकादि चार गति अनुक्रमे लेवी तिहा नरकगतिने विपे उगणत्रीश ने
त्रीश, ए दो के० वे वधस्थानक, तिहां उगणत्रीशनु मनुष्यगति प्रायोग्य तथा तिर्य-
च प्रायोग्य होय, अने त्रीशनु तिर्यच प्रायोग्यज होय एना जांगा पूर्वे कहेवा ठे, तेम
लेवा तथा तिर्यचने २३-२५-२६-२७-२८-३०-ए ठक के० ठ वधस्थानक होय तथा
मनुष्यने २३-२५-२६-२७-२८-३०-३१-१, ए अष्ट के० आठ वधस्थानक होय, तथा
देवताने २५-२६-२८-३०, ए चउक के० चार वधस्थानक होय. ए चार गतिने विपे
वधस्थानक कहेवा हवे चार गतिने विपे अनुक्रमे उदय स्थानक कहे ठे नारकीने
२१-२५-२७-२८-२९- ए पण के० पाच उदयस्थानक होय तिर्यचने २१-२४-२५-
२६-२७-२८-२९-३०-३१, ए नव के० नव उदयस्थानक होय मनुष्यने २०-२१-२५-
२६-२७-२८-२९-३०-३१-ए-८, ए इकार के० अगीआर उदयस्थानक होय देवताने
२१-२५-२७-२८-२९-३०, ए ठकगउदया के० ठ उदयस्थानक होय हवे नेरइआइसुसत्ता
के० नरकादिकगतिने विपे अनुक्रमे सत्तास्थानक कहे ठे नारकीने वाणु, नेव्यागी,
अने अठ्यागी, ए ति के० त्रण सत्तास्थानक होय तिर्यचने वाणु, अठ्यागी व्यागी,
एशी अने अष्टोत्तेर, ए पंच के० पाच सत्तास्थानक होय मनुष्यने एक अष्टोत्तेर

વિના વાકીનાં શ્કારસ કેઽ અગ્રીઆરે સત્તાસ્થાનક હોય. અને દેવતાને ડ્યાણુ, વાણુ, નેવ્યાશી અને અઠ્યાશી, એ ચતુર કેઽ ચાર સત્તાસ્થાનક હોય

હવે સ્વેધ કહે છે નારકીને પચેંડિય તિર્યચ પ્રાયોગ્ય ડંગણત્રીશ વાધતાં પોતાના પાંચ ઉદયસ્થાનકે પ્રત્યેકે વાણુ અને અઠ્યાશી, એ વે સત્તાસ્થાનક હોય તીર્યકર-નામની સત્તાયે તિર્યચગતિ પ્રાયોગ્ય વધ ન હોય તેજણી નેવ્યાશીની સત્તા ન હોય, તથા મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ડંગણત્રીશને વધે પાંચ ઉદયસ્થાનકે નેવ્યાશી સહિત ત્રણ ત્રણ સત્તા હોય, તથા હ્યોત સહિત તિર્યચગતિ પ્રાયોગ્ય ત્રીશને વધે ડંગણ-ત્રીશના વધની પેરે પાંચે ઉદયે વે વે સત્તા હોય તથા જિનનામ સહિત મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ત્રીશને વધે પાંચે ઉદયે એક નેવ્યાશીની સત્તા, પ્રત્યેકે હોય સર્વ થડ નર-કગતિને વિપે ચાલીશ સત્તાસ્થાનક હોય

તિર્યચગતિને વિપે વધોદય સત્તા સ્વેધ કહે છે. ત્રેવીશને વધે એકત્રીશ, ચોવીશ, પચીશ, ઠવીશ, એ ચાર ઉદયે ૧૨-૮૮-૮૬-૮૦-૭૮, એ પાંચ પાંચ સત્તા અને વાકીનાં ૨૭-૨૮-૨૯-૩૦-૩૧, એ પાંચ ઉદયે અઠોત્તેર વિના ચાર ચાર સત્તા હોય. સર્વ ત્રેવીશને વધે ચાલીશ સત્તા થડ તેમ પચીશ તથા ઠવીશને વધે પણ ચાલીશ, ચાલીશ સત્તા જાણવી તથા ડંગણત્રીશ અને ત્રીશને વધે પણ એમજ ચાલીશ સત્તા કહેતી પણ એટલું વિશેષ જે મનુષ્યગતિ પ્રાયોગ્ય ડંગણત્રીશને વધે સર્વ ઉદયસ્થા-નકે અઠોત્તેરની સત્તા ન હોય, વાકી ચાર સત્તા સર્વ ઉદયે હોય તથા અઠાવીશને વધે ચોત્રીશનો ઉદય ન હોય, કેમકે ચોત્રીશનો ઉદય એકેંડિયને હોય તેને અઠા-વીશનો વધ નથી, જેમાટે દેવ, નારકી, એ વે ગતિમધ્યે એકેંડિયને જાણુ નથી અને અઠાવીશનો વંધ તો દેવ, નરક પ્રાયોગ્ય છે. માટે વાકી આઠ ઉદય હોય, તિહાં એકત્રીશ, ઠવીશ, અઠાવીશ, ડંગણત્રીશ અને ત્રીશ, એ પાંચ ઉદયસ્થાનક ક્ષાધિક સમ્યક્કૃદિ તથા વેદક સમ્યક્કૃદિ તો જેને મોહનીયની વાવીશની સત્તા હોય, એવાને પૂર્વે આયુ વાંધ્યા ઉદય હોય, તેની અપેક્ષાએ જાણવા તિહાં એકેકા ઉદયે વાણુ અને અઠ્યાશી, એ વે સત્તાસ્થાનક પ્રત્યેકે હોય, તથા પચીશ અને સત્તાવીશ, એ વે ઉદયસ્થાનક વૈક્રિય કરતાં પચેંડિય તિર્યચને હોય તિહા પણ તેહીજ વે સત્તાસ્થા-નક હોય, તથા ત્રીશ, એકત્રીશ, એ વે ઉદય સર્વ પર્યાસિયે પર્યાસા એવા સમ્યક્કૃદિ તથા મિત્યાદિષ્ટિને જાણવા, તિહા વાણુ, અઠ્યાશી અને ઠ્યાશી, એ, ત્રણ સત્તા હોય-તિહા ઠ્યાશીની સત્તા, મિત્યાદિષ્ટિનેજ હોય અને સમ્યક્કૃદિને અવશ્ય દેવદિકનો વધ હોય, તેથી તેને એ સત્તા ન હોય સર્વ અઠાવીશને વધે અઠાર સત્તા હોય એમ યંચગતિ મધ્યે સર્વ વધસ્થાનકે (૨૧૮) સત્તા હોય

मनुष्यगतिने विपे संवेध कहे ठे तिहां मनुष्यने त्रेवीशने वधें २१-२५-२६-२७-२८-२९-३०- ए सात उदयस्थानक होय, तेमध्ये पच्चीश अने सत्तावीश, ए वे उदय, वैक्रिय करतां लेवा पण आहारकें त्रेवीशनो वध नथी तेजणी ते आहारक न लेवो. ए वे उदये वाणु अने अठ्याशी, ए वे सत्ता होय अने वीजा पांच उदयें ठ्याशी, एंशी, ए वे अधिक होय तेमाटें तिहा चार सत्तास्थान लेवा सर्व थइ त्रेवीशने वंधे चोवीश सत्ता होय, एम पच्चीशने वंधे तथा ठवीशने वंधे पण चोवीश चोवीश सत्ता लेवी तथा मनुष्यगति अने तिर्यचगति प्रायोग्य उंगणत्रीश अने त्रीशने वंधे पण एमज चोवीशसत्ता कहेवी तथा अष्टावीशने वंधें पण सात उदय ठे तेमध्ये एकत्रीश, ठवीश, ए वे उदय, सम्यकृदष्टिने करण अपर्यास्ता वेलायें होय तथा पच्चीश, सत्ता-वीश अठ्यावीश अने उंगणत्रीश, ए मांहेला वे वे उदय, वैक्रिय, आहारक करता सम्यकृदष्टिने होय त्रीशनो उदय, मिथ्यात्वीने पण होय ए उदये वाणु, अठ्याशी, ए वे वे सत्तास्थानक होय तथा त्रीशने उदये नरक प्रायोग्य अष्टावीशने वंधे नेव्याशी तथा ठ्याशी, ए वे सत्ता अधिक जेलातां चार सत्ता होय एम अष्टावीशने वंधे सर्व थइ शोल सत्ता थाय तथा जिननाम सहित देव प्रायोग्य उंगण-त्रीशने वंधे सात उदय अठ्यावीशना वंधनी पेरे लेवां पण एठखु विशेष जे त्रीशनो उदय सम्यक्त्वीने लेवो, तेथी साते उदये त्र्याणु अने नेव्याशी, ए वे सत्तास्थानक होय. तिहां आहारकने तो त्र्याणुनीज सत्ता होय सर्व सख्याये जिननाम सहित उंगणत्रीशने वंधे चौद सत्तास्थानक होय तथा आहारकद्रिक सहित त्रीशने वंधे उंगणत्रीश अने त्रीश, ए वे उदयस्थानक होय तिहा जेणे आहारक शरीर प्रमत्त गुणगणे करीने अतकालें अप्रमत्ते आवे, तेनी अपेक्षाये उंगणत्रीशनो उदय लेवो. वीजे स्थानकें त्रीशनो उदय होय, तिहां प्रत्येक उदये वाणुनी सत्ता होय तथा एकत्रीशने वंधे एकज त्रीशनो उदय होय अने तिहा एकज त्र्याणुनी सत्ता होय, तथा एकने वंधे त्रीशनो उदय होय तिहां ९३-९४-९५-९६-९७-९८-९९-१००, ए आठ सत्तास्थानक होय, शरवाले त्रेवीश, पच्चीश, ठवीशना वधने विपे चोवीश चोवीश सत्ता अने अठ्यावीशना वधने विपे शोल सत्ता तथा मनुष्य अने तिर्यचगति प्रायोग्य उंगणत्रीश तथा त्रीशना वधने विपे चोवीश चोवीश सत्ता तथा देवगति प्रायोग्य तीर्थकर सहित उंगणत्रीशना वंधे चौद सत्ता तथा एकत्रीशना वधने विपे एक सत्ता अने एक प्रकृतिना वंधे आठ सत्ता सत्तास्थानक, एम (१५९) सत्ता मनुष्य मध्ये होय.

हुवे देवताने विपे संवेध कहे ठे देवताने पच्चीशने वंधे ठ उदये प्रत्येकें वाणु अने अठ्याशी, ए वे सत्ता होय एम ठवीश तथा उंगणत्रीशने वंधे पण जाणवुं

विना वाकीनां प्रकारस के० अगीश्वारे सत्तास्थानक होय. अने देवताने व्याणु, वाणु, नेव्याशी अने अठवाशी, ए चउक के० चार सत्तास्थानक होय

हवे सवेव कहे ठे नारकीने पचेडिय तिर्यच प्रायोग्य उगणत्रीश बांधतां पोताना पांच उदयस्थानकें प्रत्येकें वाणु अने अठवाशी, ए वे सत्तास्थानक होय तीर्थकरनामनी सत्ताये तिर्यचगति प्रायोग्य वध न होय तेजणी नेव्याशीनी सत्ता न होय, तथा मनुष्यगति प्रायोग्य उगणत्रीशने वधे पांच उदयस्थानकें नेव्याशी सहित त्रण त्रण सत्ता होय, तथा उद्योत सहित तिर्यचगति प्रायोग्य त्रीशने वंधें उगणत्रीशना वधनी पेरें पांचे उदयें वे वे सत्ता होय तथा जिननाम सहित मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीशने वंधें पांचे उदये एक नेव्याशीनी सत्ता, प्रत्येकें होय सर्व थड नरकगतिने विपे चाळीश सत्तास्थानक होय

तिर्यचगतिने विपे वधोदय सत्ता सवेध कहे ठे. त्रेवीशने वंधे एकत्रीश, चोवीश, पच्चीश, ठवीश, ए चार उदयें १२-८८-८६-८०-९८, ए पाच पांच सत्ता अने वाकीनां २९-२८-२९-३०-३१, ए पाच उदये अष्टोत्तर विना चार चार सत्ता होय सर्व त्रेवीशने वधे चाळीश सत्ता थड तेम पच्चीश तथा ठवीशने वधे पण चाळीश, चाळीश सत्ता जाणवी तथा उगणत्रीश अने त्रीशने वंधे पण एमज चाळीश सत्ता कहेवी पण एटलु विशेष जे मनुष्यगति प्रायोग्य उगणत्रीशने वधे सर्व उदयस्थानकें अष्टोत्तरनी सत्ता न होय, वाकी चार सत्ता सर्व उदये होय तथा अष्टावीशने वधे चोवीशानो उदय न होय, केमके चोवीशानो उदय एकेडियने होय तेने अष्टावीशानो वध नथी, जेमाटे देव, नारकी, ए वे गतिमध्ये एकेडियने जावु नथी अने अष्टावीशानो वध तो देव, नरक प्रायोग्य ठे माटें वाकी आठ उदय होय, तिहां एकवीश, ठवीश, अष्टावीश, उगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक क्वायिक सम्यक्दृष्टि तथा वेदक सम्यक्दृष्टि तो जेने मोहनीयनी वावीशानी सत्ता होय, एवाने पूर्वे आधु बाध्या उदय होय, तेनी अपेक्षाये जाणवा तिहां एकेका उदये वाणु अने अठवाशी, ए वे सत्तास्थानक प्रत्येकें होय, तथा पच्चीश अने सत्तावीश, ए वे उदयस्थानक वैक्रिय करतां पचेडिय तिर्यचने होय तिहा पण तेहीज वे सत्तास्थानक होय, तथा त्रीश, एकत्रीश, ए वे उदय सर्व पर्याप्तियें पर्याप्ता एवा सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यादृष्टिने जाणवा, तिहां वाणु, अठवाशी अने ठवाशी, ए, त्रण सत्ता होय. तिहां ठवाशीनी सत्ता, मिथ्यादृष्टिनेज होय अने सम्यक्दृष्टिने अवश्य देवदिकनो वध होय, तेथी तेने ए सत्ता न होय सर्व अष्टावीशने वधे आठार सत्ता होय एम मध्ये सर्व वधस्थानके (२१८) सत्ता होय

मनुष्यगतिने विपे संवेध कहे ठे तिहां मनुष्यने त्रेवीशने वधें २१-२५-२६-२७-२८-२९-३०- ए सात उदयस्थानक होय, तेमध्ये पच्चीश अने सत्तावीश, ए वे उदय, वैक्रिय करता लेवा पण आहारकें त्रेवीशनो वध नथी तेजणी ते आहारक न लेवो ए वे उदये वाणु अने अठ्याशी, ए वे सत्ता होय अने वीजा पांच उदयें ठ्याशी, एशी, ए वे अधिक होय तेमाटें तिहा चार सत्तास्थान लेवां सर्व थड त्रेवीशने वधे चोवीश सत्ता होय, एम पच्चीशने वधें तथा ठवीशने वधे पण चोवीश चोवीश सत्ता लेवी तथा मनुष्यगति अने तिर्यचगति प्रायोग्य उगणत्रीश अने त्रीशने वधे पण एमज चोवीशसत्ता कहेवी तथा अठ्ठावीशने वधे पण सात उदय ठे तेमध्ये एकवीश, ठवीश, ए वे उदय, सम्यकूट्टिने करण अपर्याप्ता वेलाये होय तथा पच्चीश, सत्ता-वीश अठ्ठावीश अने उगणत्रीश, ए मांहेला वे वे उदय, वैक्रिय, आहारक करता सम्यकूट्टिने होय त्रीशनो उदय, मित्यात्वीने पण होय ए उदये वाणु, अठ्याशी, ए वे वे सत्तास्थानक होय तथा त्रीशने उदये नरक प्रायोग्य अठ्ठावीशने वधे नेव्यागी तथा ठ्याशी, ए वे सत्ता अधिक जेलतां चार सत्ता होय एम अठ्ठावीशने वधे सर्व थड शोल सत्ता थाय तथा जिननाम सहित देव प्रायोग्य उगण-त्रीशने वधे सात उदय अठ्ठावीशना वधनी पेरे लेवां पण एटलु विशेष जे त्रीशनो उदय सम्यक्त्वीने लेवो, तेथी साते उदये त्र्याणु अने नेव्याशी, ए वे सत्तास्थानक होय. तिहां आहारकने तो त्र्याणुनीज सत्ता होय. सर्व सरयाये जिननाम सहित उगणत्रीशने वधे चौद सत्तास्थानक होय तथा आहारकट्टिक सहित त्रीशने वधें उगणत्रीश अने त्रीश, ए वे उदयस्थानक होय तिहा जेणे आहारक शरीर प्रमत्त गुणगणे करीने अंतकालें अप्रमत्तें आवे, तेनी अपेक्षाये उगणत्रीशनो उदय लेवो वीजे स्थानकें त्रीशनो उदय होय, तिहा प्रत्येक उदये वाणुनी सत्ता होय तथा एकत्रीशने वधे एकज त्रीशनो उदय होय अने तिहा एकज त्र्याणुनी सत्ता होय, तथा एकने वधें त्रीशनो उदय होय तिहा ९३-९४-९५-९६-९७-९८-९९-१००, ए आठ सत्तास्थानक होय, शरवाले त्रेवीश, पच्चीश, ठवीशना वधने विपे चोवीश चोवीश सत्ता अने अठ्ठावीशना वधने विपे शोल सत्ता तथा मनुष्य अने तिर्यचगति प्रायोग्य उगणत्रीश तथा त्रीशना वधने विपे चोवीश चोवीश सत्ता तथा देवगति प्रायोग्य तीर्थकर सहित उगणत्रीशना वधे चौद सत्ता तथा एकत्रीशना वधने विपे एक सत्ता अने एक प्रकृतिना वधे आठ सत्ता सत्तास्थानक, एम (१५९) सत्ता मनुष्य मध्ये होय हवे देवताने विपे संवेध कहे ठे देवताने पच्चीशने वधे ठ उदये प्रत्येकें वाणु अने अठ्याशी, ए वे सत्ता होय एम ठवीश तथा उगणत्रीशने वधे पण जाणवु

तथा उद्योत सहित पचेन्द्रियतिर्यंच प्रायोग्य त्रीशने वंधे पण एमज जाणवु. तथा जिन-
नाम सहित मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीशने वंधे ठ उदयस्थानके प्रत्येके त्र्याणु, नेव्याशी,
ए वे सत्तास्थानक जाणवा एम चार वधमध्ये त्रीशनो वध, मनुष्य तथा तिर्यंच
प्रायोग्य होय, माटे ते वे स्थानक गणता पांचे स्थानके वार वार सत्ता होय सर्व
यह देवगतिमध्ये शाठ सत्ता स्थानक होय एम गति आश्री संवेध देखाव्यो. ॥६४॥
॥ अयेन्द्रियमाश्रित्याह ॥ हवे इन्द्रिय आश्रयी नामकर्मनां वधोदय सत्ता कहे ठे. ॥

इग विगलिंदिय सगले, पण पंचय अठ वध ठाणाण ॥

पण ठक्किारुदया, पण पण वारसय संताणि ॥ ६५ ॥

अर्थ— इगविगलिंदियसगले के० एकेन्द्रिय, विकलेन्द्रिय अने सकल ते पंचेन्द्रि-
यने अनुक्रमे वधस्थानक कहे ठे तिहा एकेन्द्रियने २३-२५-२६-२७-३०, ए पण
के० पांच वधस्थानक होय, तथा त्रणे विकलेन्द्रियने एहीज पंचय के० पांच वध-
स्थानक होय, तथा पचेन्द्रियने २३-२५-२६-२७-२७-३०-३१-१, एवं अठवधठा-
णाण के० आठ वधना स्थानक होय तथा एकेन्द्रियने २१-२४-२५-२६-२७, ए पण
के० पांच उदयस्थानक होय तथा त्रणे विकलेन्द्रियने २१-२६-२७-२७-३०-
३१, ए ठक के० ठ उदयस्थानक होय, तथा पचेन्द्रियने २०-२१-२५-२६-२७-२७-
२७-३०-३१-७-८-९ इमारुदया के० अगीथार उदयस्थानक होय तथा एके-
न्द्रियने २७-२७-२६-२७-२७- ए पण के० पांच सत्तास्थानक होय, तथा त्रणे विक-
लेन्द्रियने २२-२७-२६-२७-२७, एज पण के० पांच सत्तास्थानक होय, तथा पचे-
न्द्रियने २३-२२-२७-२७-२६-२७-२७-२७-२७-२७-२७-७-८, ए वारसयसंताणि के०
चार सत्ताना स्थानक होय ॥ एनो संवेध पूर्वे चौद जीवनेदे नामकर्मनो संवेध
विचाख्यो ठे, तिहाथी जोड लेवो, तथा निपुण बुद्धियें विचारी करवो ॥ ६५ ॥

इय कम्म पगइठाणा, णि सुहु वधुदय सत कम्माणं ॥

गइआएहिं अठसु, चउप्पयारेण नेआणि ॥ ६६ ॥

गइइदिए अकाए, जोए वेए कसाय नाणेअ ॥

सयम दसण लेसा, जवसमे सन्निआहारे ॥ ६७ ॥

संत पयपरुवणया, दद्वपमाण च खित्त फुसणाय ॥

काल तरच जावो, अप्पा बहुय च दाराइ ॥ ६८ ॥

अर्थ—इय के० ए उक्तप्रकारें सुहु के० सुहु पटले जले प्रकारें अत्यंत उपयोग

राखीने कम्मपगइठाणाणि के० आठे कर्म प्रकृतिनां स्थानक, वंधुदयसंतकम्माणं के० वंध, उदय, सत्ता, कर्मनी तेना संवेधे गइआएहिं के० गत्यादिक एटले गति, इंडिय, काय, योग, वेद कपाय, ज्ञान, समय, दर्शन, लेश्या, जव्य, सम्यक्त्व, संझी, आहारी, ए चौद जीवस्थानके तथा. ए चौदना उत्तर वाशष्ठ मार्गेणा जेदने स्थानके करीने सत्पद प्ररूपणादिक अछसु के० आठ अनुयोगद्वारने विपे चउप्पयारेण के० प्रकृतिवध, स्थितिबध, रसवध अने प्रदेशवध, ए चार प्रकारे कहेवाने नेआणि के० जाणवा ॥ ६६ ॥ ६७ ॥

हवे ए आठ अनुयोग द्वार लखीयेँ ठेयेँ संतपयपरूवणाए एटले ठता पदनी प्ररूपणा, ए एक पद जणी घट पदनी पेरे अठतु न होय, जे ठता पदार्थनु वाचक पद न होय, ते एक पद पण न होय जेम वंध्यापुत्र, ए शब्द वे पदनो माटे ते पद अठतु ठे तेनी पेरे ए पद नथी, तेजणी ए पद साचां ठे एटले अर्थ प्ररूपणाना जेद ते अठ कहेतां वस्तु प्रतिपादन कखा पठी योग कहेतां सर्व प्रकारे वस्तु आठ अनुयोगद्वार, अणु कहेतां सूत्र तेनी साथे योग कहेतां अर्थनुं जोमवु, तेनां द्वार कहेता वारणां एटले वस्तुनो निर्णय करवो, तेनां द्वार आठ जाणवां तिहां प्रथम ठता पदनी प्ररूपणा, ते जेम वंध, उदय, सत्ता तथा प्रकृति, स्थिति, रस, प्रदेश, ए सर्व पद साचां ठे, आप आपणा पदार्थनां वाचक ठे, एकेक पद जणी घट पदनी पेरे ठतां ठे, पण वंध्यापुत्रनी पेरे अठतां नथी, तेना स्थानक, जेनो जिहां सज्ञाव, ते तिहां कहेवां. ते प्रथम ठता पदनी प्ररूपणानामा द्वार जाणवुं.

तथा बीजु डव्यप्रमाण द्वार ते एम के, ए प्रकृति स्थानकना डव्य केटलां होय ? एम प्रमाणनु कहेवुं, ते बीजु द्वार तथा एकेक प्रकृतिस्थान डव्य, केटला आकाश प्रदेश क्षेत्र रुधे, ए अर्थ कहे ते क्षेत्रप्रशंसानामा बीजु द्वार. तथा एकेक स्थानके जीव केटला काल पर्यंत रहे, एम कहेवु ते चोथु काल द्वार. तथा ए वंधस्थानक तथा उदयस्थानक ठांडुं ते वली केटले काले जघन्य तथा उत्कृष्टे आंतरे लहे, ए पाचमु अतर द्वार तथा लोकने केटले जागे एकेक स्थानक होय, एम कहेवु, ते ठठा जाग द्वारनो विचार जाणवो तथा कथु स्थानक उदयिकाडिक ठ जाव मध्ये कया जावे होय, ते सातमु जाव द्वार तथा कया स्थानकथी कथुं स्थानक डव्य, क्षेत्र, काल अने जावनी अपेक्षाये वणुं होय तथा थोडुं होय, अथवा बराबर होय, एम विचारवुं, ते आठमुं अद्वयवहुत्व द्वार ए आठ अनुयोगद्वार करी विचारतां पदार्थनु सम्यक्ज्ञान होय, तिहां सत्पदप्ररूपणाये करीने गुणवणाने विपे गति तथा इंडियमार्गेणायें वधोदय सत्तानो सवेध कखो एने

અનુસારેં કાયયોગાદિક માર્ગણાયેં પણ કહેવો, અને શોપ જે ડ્રવ્યપ્રમાણ ક્ષેત્ર, સ્પર્શનાદિક સાત અનુયોગ દ્વાર, તે કર્મપ્રકૃતિ કર્મપ્રાપ્ત પ્રમુલ્ક ગ્રંથોને સમ્યક્ પ્રકારેં જોડેને કહેવાં, પણ આજ તે ગ્રંથના અજાવથકી લેશમાત્ર પણ કહી ન શકીયેં તેમાટેં પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને અનુજાગ, એ ચાર પ્રકારેં કહેવાં. તિહાં પ્રકૃતિ આશ્રયી વધ, ઉદય, સત્તાસ્થાનક પૂર્વેં કહ્યા, તેના અનુસારેં સ્થિતિના વધાદિ સ્થાન, રસસ્થાન તથા પ્રદેશસ્થાન પણ માર્ગણાદ્વારેં એવાજ અનુકર્મેં કહેવાં. ॥૬૫॥

અહીંઆં વધોદય સત્તાનો સવેધ કહ્યો તિહાં ઉદય કહ્યો, પણ ઉદીરણા ન કહી, તે શામાટેં ન કહી ? તે કહે છે

ઉદયસ્સુદીરણા, સામિત્તાઝં ન વિજ્ઞાં વિસેસો ॥

મુત્તૂણય ઇગયાલ, સેસાણ સઘ પયમીણં ॥ ૬૬ ॥

અર્થ—ઉદયસ્સુદીરણા કે ૦ અહીંઆં વધોદય સત્તા સવેધ વિચારતા ઉદીરણા, ઉદયમધ્યે કહેવાણી પણ ઉદીરણા ઉદયથકી જૂદી ન કહી તેનું કારણ કહે છે. અહીંઆં કાલ પ્રાપ્ત કર્મનું અનુજવનું તે ઉદય કહીયેં અને કાલ અપ્રાપ્ત ઉદયાવલિથકી વાહેર રહ્યાં એવાં જે કર્મદલ તથા રસ, જેનો ઉદય કાલ આવ્યો નથી તે કર્મદલને જીવ, કપાય સહિત યોગ, એવે નામેં જે વીર્યવિશેષ, તેણે કરી આકર્ષીને ઉદય આવ્યા દલમાંહેં જોડીને ઉદય પ્રાપ્ત કર્મપરમાણુ સાથેં અનુજવે, તે કરણનું નામ ઉદીરણા કહીયેં તેમાટેં ઉદય અને ઉદીરણાનું સામિત્તાઝંનવિવિજ્ઞાંવિસેસો કે ૦ સામિત્વપણા આશ્રયીને કાંઈ વિશેષ નથી એટલે જ્ઞાનાવરણાદિક જે કર્મ તેના ઉદયનો સ્વામી તેહીજ જીવ જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મની ઉદીરણાનો પણ સ્વામી જાણવો. “જઠ ઉદય તઠ ઉદીરણા, જઠ ઉદીરણા તઠ ઉદય” એ વચન પ્રમાણ થકી યમજ જાણવું પરતુ એટલું વિશેષ જે મુત્તૂણયઇગયાલ કે ૦ એકતાલીશ પ્રકૃતિ આગલી ગાથાયેં કહેજો, તે મૂકીને સેસાણસઘપયમીણ કે ૦ શોપ સર્વ પ્રકૃતિનો ઉદય અને ઉદીરણા સાચેંજ સમકાલેં પ્રવર્તેં, તેમાટેં જે ઉદયનો સ્વામી તેહીજ ઉદીરણાનો પણ સ્વામી જાણવો ॥ ૬૬ ॥

॥ એકચત્વારિંશત્પ્રકૃતીરાહ ॥ હવે એકતાલીશ પ્રકૃતિને ઉદય, ઉદીરણાયેં ફેરવે એટલે ઉદય, ઉદીરણાનું અંતર હોય, તે વિશેષે વે ગાથાયેં કરી કહે છે ॥

નાણંતરાય દસગ, દસણ નવ વેયણિજ્ઞ મિઠ્ઠત ॥

સમત્તલોજ વેચ્છા, ઉચ્છાણિ નવ નામ ઉચ્ચં ચ ॥ ૭૦ ॥

मणुय गइ जाइ तस वा, यरं च पज्जत्त सुज्जग आइज्जं ॥
जस कित्ती तिठयर, नामस्स हवंति नव एया ॥ ७१ ॥

अर्थ—नाणंतरायदसग के० पांच ज्ञानावरणीय अने पांच अतराय, एवं दश प्रकृति तथा दसणनव के० दर्शनावरणीय नव, वेयणिज्ज के० वेदनीयनी वे प्रकृति, मिष्ठत्त के० मिथ्यात्वमोहनीय, समत्त के० सम्यक्त्वमोहनीय, लोच के० संज्वलन-लोच, वेआउआणि के० त्रण वेद अने चार आयु, नवनाम के० नामकर्मनी नव प्रकृति जे चौदमे गुणगणे रहे ठे ते तथा उच्चच के० उच्चैर्गोत्र, एवं एकतालीश प्रकृति जाणवी. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ७० ॥

तिहां ज्ञानावरणीय पांच, अतराय पांच, तथा चार दर्शनावरणीय, एवं चौद प्रकृतिनो उदय अने उदीरणा, बारमा गुणगणानी एक आवली थाकती होय, तिहा सुधी सर्व जीवने साथेज प्रवर्ते अने उदय, उदीरणा विछेद यथा पठी केवल उदयावलिका थाकती होय, तेमध्ये सर्व कर्मदल पेसे पण बाहीर वीजु कोइ कर्मदल रहे नहीं तो पठी शानी उदीरणा करे ? माटे ए चौद प्रकृतिनी बारमा गुणगणानी ठेहली आवलिकायें उदीरणा न होय तथा पांच निज्जानीज उदीरणा, शरीरपर्याप्ति पूरी यथा पठी ज्यां लगे इज्जियपर्याप्ति पूरी न करे, तिहां लगे उदीरणा न होय, केवल उदयज होय अने शेष काळें तो उदय, उदीरणा साथेज प्रवर्ते, तथा साथेज निवर्ते तथा वेदनीयनी वे प्रकृतिनां उदय तथा उदीरणा ठाठा गुणगणा सुधी साथेज प्रवर्ते अने ते उपरांत तो उदयज होय, पण उदीरणा न होय तथा प्रथम सम्यक्त्व उपार्जतां अतर करण कख्या पठी मिथ्यात्वनी प्रथम स्थितिनी एक आवलि रहे त्यांसुधी मिथ्यात्व मोहनीयना उदय तथा उदीरणा साथेज प्रवर्ते अने ठेहली आवलियें मिथ्यात्वनो उदय होय पण उदीरणा न होय.

तथा वेदकसम्यक्दृष्टिने क्वाधिक सम्यक्त्व उपजावतां मिथ्यात्वमोहनीय अने मिश्रमोहनीय, ए वेहु खपाव्या पठी सम्यक्त्वमोहनीय सर्व अपवर्त्तनाये अपवर्त्तिने अंतरमुहूर्त्त स्थितिमात्रनु करे, तेने उदय तथा उदीरणायें जोगवतां जेवारे शेष एक आवलीमात्र रहे तेवारे उदीरणा टले केवल उदयावली लगे उदयज होय

अथवा उपशमश्रेणी पडिवजतां सम्यक्त्वमोहनीयनु अंतर करण कख्या पठी प्रथम स्थिति आवलिका मात्र रहे, तिहा लगे सम्यक्त्व मोहनीयना उदय तथा उदीरणा साथेज होय, अने पठी ठेहली आवलिये उदीरणा न होय, मात्र उदयज होय सज्वलना लोचना उदय तथा उदीरणा ज्यां लगे सूक्ष्मसपरायनी एक आवलिका

अनुसारें काययोगादिक मार्गणायें पण कहेवो, अने शेष जे अव्यप्रमाण क्षेत्र, स्पर्शनादिक सात अनुयोग द्वार, ते कर्मप्रकृति कर्मप्राभृत प्रमुख ग्रंथोने सम्यक् प्रकारें जोडने कहेवा, पण आज ते ग्रंथना अज्ञावयकी देशमात्र पण कही न शकीयें तेमाटे प्रकृति, स्थिति, रस अने अनुज्ञाग, ए चार प्रकारें कहेवां. तिहां प्रकृति आश्रयी वध, उदय, सत्तास्थानक पूर्वे कहां, तेना अनुसारें स्थितिना वधादि स्थान, रसस्थान तथा प्रदेशस्थान पण मार्गणाद्वारें एवाज अनुरुमें कहेवां. ॥६॥

अर्हीआं वधोदय सत्तानो संवेध कह्यो तिहां उदय कह्यो, पण उदीरणा न कही, ते शामाटे न कही ? ते कहे ठे.

उदयस्सुदीरणाए, सामित्ताउं न विज्झइ विसेसो ॥

मुत्तूणय इगयाल, सेसाण सव पयमीणं ॥ ६ए ॥

अर्थ—उदयस्सुदीरणाए के० अर्हीआ वधोदय सत्ता संवेध विचारतां उदीरणा, उदयमध्यें कहेवाणी पण उदीरणा उदययकी जूदी न कही तेनुं कारण कहे ठे. अर्हीआ काल प्राप्त कर्मनु अनुजववु ते उदय कहीयें अने काल अप्राप्त उदयाव-
लिथकी वाहेर रहां एवां जे कर्मदल तथा रस, जेनो उदय काल आव्यो नथी ते कर्मदलने जीव, कपाय सहित योग, एवे नामें जे वीर्यविशेष, तेणे करी आकर्षिने उदय आव्या दलमाहे जेदीने उदय प्राप्त कर्मपरमाणु साथें अनुजवे, ते करणुं नाम उदीरणा कहीये तेमाटें उदय अने उदीरणानुं सामित्ताउंनविज्झइविसेसो के० स्वामित्वपणा आश्रयीने कांइ विशेष नथी एटले ज्ञानावरणादिक जे कर्म तेना उद-
यनो स्वामी तेहीज जीव ज्ञानावरणादि कर्मनी उदीरणानो पण स्वामी जाणवो.
“जठ उदय तठ उदीरणा, जठ उदीरणा तठ उदय” ए वचन प्रमाण थकी एमज जाणवुं परतु एटलु विशेष जे मुत्तूणयइगयालं के० एकतालीश प्रकृति आगली गाथायें कहेशे, ते मूकीने सेसाणसवपयमीण के० शेष सर्व प्रकृतिनो उदय अने उदीरणा साथेंज समकालें प्रवर्त्ते, तेमाटे जे उदयनो स्वामी तेहीज उदी-
रणानो पण स्वामी जाणवो ॥ ६ए ॥

॥ एकचत्वारिंशत्प्रकृतीराह ॥ हवे एकतालीश प्रकृतिने उदय, उदीरणायें फेर ठे एटले उदय, उदीरणानु अंतर होय, ते विशेषेवे गाथायें करी कहे ठे ॥

नाणंतराय दसग, दसण नव वेयणिज्झ मिठतं ॥

समत्तलोज वेच्चा, उच्चाणि नव नाम उच्चं च ॥ ७० ॥

मणुय गइ जाइ तस वा, यरं च पज्जत्ते सुजग आइज्जं ॥
जस किंती तिठयर, नामस्स इवंति नव एया ॥ ७१ ॥

अर्थ—नाणतरायदसगं के० पांच ज्ञानावरणीय अने पांच अतराय, एवं दश प्रकृति तथा दंसणनव के० दर्शनावरणीय नव, वेयण्णिक के० वेदनीयनी वे प्रकृति, मिष्ठत्त के० मिथ्यात्वमोहनीय, संमत्त के० सम्यक्त्वमोहनीय, लोच के० संज्वलन-लोच, वेश्चाउआणि के० त्रण वेद अने चार आयु, नवनाम के० नामकर्मनी नव प्रकृति जे चौदमे गुणगणे रहे ठे ते तथा उच्चंच के० उच्चैर्गोत्र, एवं एकतालीश प्रकृति जाणवी. ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ ७० ॥

तिहां ज्ञानावरणीय पांच, अतराय पांच, तथा चार दर्शनावरणीय, एवं चौद प्रकृतिनो उदय अने उदीरणा, वारमा गुणगणानी एक आवली थाकती होय, तिहां सुधी सर्व जीवने साथेंज प्रवर्तें अने उदय, उदीरणा विछेद थया पठी केवल उदयावलिका थाकती होय, तेमध्ये सर्व कर्मदल पेसे पण बाहीर वीजुं कोइ कर्मदल रहे नहीं तो पठी शानी उदीरणा करे ? माटें ए चौद प्रकृतिनी वारमा गुणगणानी ठेहली आवलिकाये उदीरणा न होय तथा पांच निज्जानीज उदीरणा, शरीरपर्याप्ति पूरी थया पठी ज्या लगे इज्जियपर्याप्ति पूरी न करे, तिहा लगे उदीरणा न होय, केवल उदयज होय अने शेष कालें तो उदय, उदीरणा साथेंज प्रवर्तें, तथा साथेंज निवर्तें तथा वेदनीयनी वे प्रकृतिनां उदय तथा उदीरणा ठाठा गुणगणा सुधी सा-थेंज प्रवर्तें अने ते उपरांत तो उदयज होय, पण उदीरणा न होय तथा प्रथम सम्यक्त्व उपार्जतां अंतर करण कख्या पठी मिथ्यात्वनी प्रथम स्थितिनी एक आवलि रहे त्यांसुधी मिथ्यात्व मोहनीयना उदय तथा उदीरणा साथेंज प्रवर्तें अने ठेहली आवलियें मिथ्यात्वनो उदय होय पण उदीरणा न होय

तथा वेदकसम्यक्दृष्टिने ह्यायिक सम्यक्त्व उपजावतां मिथ्यात्वमोहनीय अने मिथमोहनीय, ए वेहु खपाव्या पठी सम्यक्त्वमोहनीय सर्व अपवर्त्तनायें अपवर्त्तिने अंतरमुहूर्त्त स्थितिमात्रनु करे, तेने उदय तथा उदीरणायें जोगवतां जेवारे शेष एक आवलीमात्र रहे तेवारें उदीरणा टले केवल उदयावली लगे उदयज होय

अथवा उपशमश्रेणी पडिवजतां सम्यक्त्वमोहनीयनु अंतर करण कख्या पठी प्रथम स्थिति आवलिका मात्र रहे, तिहां लगे सम्यक्त्व मोहनीयतां उदय तथा उदी-रणा साथेंज होय, अने पठी ठेहली आवलिये उदीरणा न होय, मात्र उदयज होय संज्वलना लोचना उदय तथा उदीरणा ज्या लगे सूक्ष्मसपरायनी एक आवलिका

थाकती होय, त्यां सगें साथेंज होय, अने ठेहली आवलियें तो मात्र उदयज होय, पण उदीरणा न होय

तथा त्रण वेदमाहेली जे वेदें श्रेणी पडिवज्जे तिहां अंतर करण कीधे थके ते वेदनी प्रथम स्थिति आवलिका थाकतां लगे उदय तथा उदीरणा साथेंज होय अने ठेहली आवलियें तो उदीरणा न होय, मात्र उदयज होय

तथा चारे आयुनो पोतपोताना जवनी ठेहली आवलिकायें उदय होय, पण उदीरणा न होय, अने मनुष्यायुनो प्रमत्त गुणगणा लगेज उदय तथा उदीरणा होय, आगळे गुणगणे केवल उदयज होय, पण उदीरणा न होय ॥ इत्यर्थः ॥ ७० ॥

तथा मनुष्यगति, पचेंद्रियजाति, त्रस, वादर, पर्याप्त सुजग, आदेय, यश. कीर्त्ति अने तीर्थकरनाम, ए नव नामकर्मनी प्रकृति तथा उच्चैर्गोत्र, ए दश प्रकृतिनां सयोगी केवली गुणगणा लगे उदय तथा उदीरणा साथेंज समकालें प्रवर्त्तें तेवार पठी अयोगी गुणगणे ए दश प्रकृतिनो उदय होय पण उदीरणा न होय एम ए एकतालीश प्रकृतिना उदय अने उदीरणानु विशेष देखाड्यु अने शेष पञ्चाशी प्रकृतिनां उदय तथा उदीरणा समकालें प्रवर्त्तें अने समकालें निवर्त्तें ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७१ ॥

॥ अथ कस्मिन् गुणस्थानके का प्रकृतिर्विभ्रतीत्याह ॥

॥ हवे कया गुणगणे कऽ प्रकृति बांधे ठे ? एवो वधविशेष सर्व गुणगणे कहे ठे ॥

तिष्ठयरा हारग विर, हिंश्याउ अघेइ सव पयडीउं ॥

मिष्ठत्तवेअगो सा, साणोगुणवीस सेसाउं ॥ ७२ ॥

अर्थ- वध योग्य एकसो वीश प्रकृति मध्येथी तिष्ठयराहारग के० तीर्थकरनाम अने आहारकष्टिक, ए त्रण प्रकृति विरहिंश्याउ के० रहित करीने अघेइसवपय-मीउं के० वाकी एकसो सत्तर प्रकृति सर्वे उपाजें, एटले बांधे, ते कोण जीव कया बांधे ? तोके मिष्ठत्तवेअगो के० मिथ्यात्वनो वेदक एवो मिथ्यादृष्टि जीव मिथ्यात्व गुणगणे रह्यो थको बांधे अने जिननाम सम्यक्त्व प्रत्यधिउं ठे तथा आहारकष्टिक सयम प्रत्यधिउं ठे तेथी मिथ्यात्वं सम्यक्त्व तथा सयम वेहुने अजावें ए त्रण प्रकृति न बांधे, तथा सासाणोगुणवीससेसाउं के० सास्त्रादन गुणगणे वर्त्ततो जीव १ जिननाम, २ आहारकष्टिक, ३ नपुसकवेद, ४ नरकगति, ५ नरकानुपूर्वी, ६ नरकायु, ७ दुस्तसस्थान, ८ ठेवहु सधयण, ९ आतप, १० स्थावर, ११ सूक्ष्म, १२ साधारण, १३ अपर्याप्त, १४ पचेंद्रिय, १५ वैज्य, १६ त्रैज्य, १७ चौरिंद्रियजाति, १८ मिथ्या-तोदनीय, १९ उगणीश प्रकृति विना शेष एकसो ने एक प्रकृति बांधे, जेजणी नपु-

सकादिक शोल प्रकृतिनो बंध, मिथ्यात्व प्रत्यभिर्धे, ते अर्हीश्यां सास्त्रादने न बंधाय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७२ ॥

गयाल सेस मीसो, अविरय सम्मो तिआल परिसेसा ॥

तेवन्न देस विरळ, विरळ सगवन्न सेसाळ ॥ ७३ ॥

अर्थ—उगणीश प्रकृति पूर्वे कही ते तथा तिर्यचत्रिक, थीण्डीत्रिक, दौर्जाग्य-
त्रिक, अनंतानुवधिचतुष्क, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार, नीचैर्गोत्र, उद्योत,
अशुजविहायोगति, स्त्रीवेद, मनुष्यायु अने देवायु, ए गयाल के० ठेतालीश
प्रकृति वर्जीने सेसमीसो के० शेष चमोत्तेर प्रकृति मिश्रगुणगणे वर्त्ततो जीव बांधे
अने अविरयसम्मो के० अविरति सम्यक्दृष्टि गुणगणे पूर्वोक्त ठेतालीश मध्येथी
तीर्थकरनाम, मनुष्यायु, अने देवायु, ए त्रण बांधे माटे तिआलपरिसेसा के० त्रंता-
लीश प्रकृति वर्जीने शेष सत्पोतेर प्रकृति बांधे तथा देसविरळ के० देशविरति
गुणगणे वर्त्ततो जीव, वज्ररूपजनाराच संघयण, मनुष्यत्रिक, अप्रत्याख्यानीआ
चार कपाय, औदारिकद्विक, एवं दश प्रकृति पूर्वोक्त त्रंतालीशमां जेलीयें, तेवारें
तेवन्न के० त्रेपन प्रकृति न बांधे, ते वर्जीने शेष शकशठ प्रकृति बांधे तथा विरळ
के० सर्वविरति प्रमत्त साधु, ठेठे गुणगणे पूर्वोक्त त्रेपन्ननी साथें प्रत्याख्यानावरण
कपाय चार जेलता सगवन्न के० सत्तावन्न प्रकृति न बांधे, ते वर्जीने सेसाळ के०
शेष त्रेशठ प्रकृति बांधे ॥ ७३ ॥

इगुसठि मप्पमत्तो, बंधइ देवाउअस्स इअरोवि ॥

अछावण मपुवो, ठप्पन्न वावि ठवीसं ॥ ७४ ॥

अर्थ—तथा ते पूर्वोक्त त्रेशठ प्रकृतिमध्येथी शोक, अरति, अथिर, अशुज, अयश अने
अशाता, ए ठ प्रकृति काढीयें अने आहारकद्विक जेलीयें, तेवारें इगसठि के० उगणशाठ
प्रकृति अपमत्तो के० अप्रमत्त गुणगणे बंधइ के० बांधे, अथवा देवाउअस्सइअरोवि के०
देवायु पण प्रमत्तें बांधवा मांडे, ते बांधतो थकोज प्रमत्त थकी इतर अप्रमत्तें आवे,
तिहां ते वध पुरो करे, पण अप्रमत्त थको देवायु बांधवा न मांडे तेमाटे देवायु विना
अछावण के० अछावन्न प्रकृति बांधे तथा मपुवो के० अपूर्वकरण गुणगणाना सात
जाग कदपीयें तिहां पहेले जागे तो तेहीज पूर्वोक्त अछावन्न बांधे, अने धीजे, त्रीजे,
चोये, पांचमे, अने ठेठे, ए पांच जागे निद्राद्विक न बांधे शेष ठप्पन्न के० उपन्न
प्रकृति बांधे, वावि के० अथवा ठेहले जागे देवद्विक, पचेंद्रियजाति, शुजखगति,
त्रसादि नव, औदारिक विना चार शरीर, वे उपांग, समचतुरस्र, निर्माण, तीर्थकर,

ચર્ણાદિ ચાર તથા અગુરુલઘુ ચતુષ્ક, એ ત્રીશ પ્રકૃતિ પણ ન વાંધે, તેવારે ઠઠીસે કેળ
ઠઠીશ પ્રકૃતિનો વધ પણ હોય ॥ ૭૪ ॥

વાવીસા એગૂણ, વંધે અઠારસત અનિચ્છટી ॥

સત્તર સુદુમ સરાગો, સાય મમોદો સજોગિત્તી ॥ ૭૫ ॥

અર્થ-હવે અનિચ્છટી કેળ અનિચ્છિગુણગણના પાંચ જાગ કલ્પીયે, તિહાં પહેલે
જાગે હાસ્ય, રતિ, જય, ક્રુષ્ણ, એ ચાર પણ ન વાંધે, તેવારે વાવીસ કેળ વાવીશનો
વંધ હોય. તેવાર પઠી દ્વિતીયાદિક જાગે એગૂણ કેળ એકેક પ્રકૃતિ જાણી કરતા
જણ્યે એટલે વીજે જાગે પુરુષવેદ ન વાંધે, તેવારે એકવીશનો વધ, ત્રીજે જાગે મંજ્રલન
ક્રોધ દલે વીશનો વધ, ચોથે જાગે સંજ્વલન માન દલે ઊગળીશનો વંધ, પાંચમે જાગે
સંજ્વલની માયા દલે, તેવારે અઠારસત કેળ અઠાર પ્રકૃતિ પર્યંતજ વધે કેળ વાંધે
તથા સત્તરસુદુમસરાગો કેળ સૂક્ષ્મસપરાય ગુણગણે સંજ્વલનો લોજ પણ ન વાંધે, તેમારે
સત્તર પ્રકૃતિ વાંધે, તેવાર પઠી જ્ઞાનાવરણીય પાંચ, દર્શનાવરણીય ચાર, અતરાય
પાંચ, ઊચ્ચેગોંત્ર અને યજ્ઞ કીર્તિ, એવં શોભ પ્રકૃતિ પણ ન વાંધે, તેવારે એકજ સાય કેળ
જ્ઞાતાવેદનીયનો વધ, અમોદોસજોગિત્તી કેળ અમોદી ગુણગણના ધણીને હોય
એટલે અગીઆરમા, ચારમા અને સયોગી તેરમા ગુણગણાવાલાને એકજ જ્ઞાતાનો
વંધ હોય ॥ ૬તિ ॥ ૭૫ ॥

એસો ડ વધસામિ, ત ડંદો ગડ્યાડાસુવિ તદેવ ॥

ડંદાડ સાહિજાડ, જઠ જહા પયડિ સપ્રાવો ॥ ૭૬ ॥

અર્થ-એસોડવંધસામિત કેળ એ ડંધપણે ચૌદ ગુણગણે વધસ્વામિત્વ કહ્યું જેમ
વીજા કર્મયથમધ્યે કહ્યું છે તેમ અહીંઆં પણ જાણતું તદેવ કેળ તેમજ ગડ્યાડાસુવિ
કેળ ગત્યાદિક માર્ગણાને વિષે પણ ડંદું કેળ ડંધયકી કહેવો જે રીતે ત્રીજે કર્મયથે
વાશન માર્ગણાયે વધ કહ્યો છે, તેમ અહીંઆપણ કહેવો ડંદાડસાહિજાડ કેળ પ્રથમ
સામાન્ય પ્રકારે કરતું છે તેમજ કહેવું જઠજહાપયન્નિસપ્રાવો કેળ જિહાં જે ગુણગણે
જેટલી પ્રકૃતિ વાંધવાનો સજ્ઞાન હોય, એટલે જેને જેટલી પ્રકૃતિ વાંધવી ઘટે તેને
તેટલી વિચારીને કહેવી ॥ ૭૬ ॥

॥ હવે જે ગતિને વિષે જેટલી પ્રકૃતિ સત્તાયે પામીયે તે કહે છે ॥

તિવર દેવ નિરિચ્છા, ડચ્ચ તિસુ તિસુ ગર્હસુ વોધવં ॥

અવસેસા પયડીડ, હવતિ સદાસુ વિગર્હસુ ॥ ૭૭ ॥

अर्थ—तिष्ठयरदेवनिरिआउअंच के० तीर्थंकर नामकर्म, देवायु अने नरकायु, ए ऋण प्रकृति तिसुतिसुगईसुवोधवं के० ऋण ऋण गतिने विपे होय एम जाणवुं तिहां तीर्थंकरनामकर्मनी सत्ता, नारकी, देवता तथा मनुष्यगतिने विपे होय, पण तिर्यंच-गतिमध्ये न होय केमके, तीर्थंकर सत्कर्मा तिर्यंचमध्ये जाय नहि तेमाटे तथा देवायुनी सत्ता, मनुष्य, तिर्यंच अने देवगति मध्ये होय, पण नारकी मध्ये न होय, तथा नरकायुनी सत्ता, मनुष्य, तिर्यंच अने नरकगति मध्ये होय, पण देवगतिमध्ये न होय, अने अवसेसापयडीउं के० अवशेष सर्व प्रकृतिनी सत्ता, हवंतिसवासुविग-ईसु के० सर्व चारे गतिने विपे पण होय एटले तिर्यंचमध्ये तीर्थंकरनाम विना सर्व प्रकृति सत्तायें होय, देवगतिमध्ये नरकायु विना सर्व प्रकृति सत्तायें होय, नरकगति-मध्ये देवायु विना सर्व प्रकृति सत्तायें होय ॥ ७७ ॥

॥ हवे गुणगणाने विपे पूर्व जे वधोदय सत्तास्थानकनो सवेध कह्यो, ते गुणगणां तो प्रायें उपशमश्रेणीयें तथा रूपकश्रेणीयें होय, तेमाटे ते श्रेणी कहे ठे ॥

॥ तिहां प्रथम उपशमश्रेणि कहे ठे. ॥

पढम कसाय चउक, दंसण तिग सत्तगावि उवसंता ॥

अविरय सम्मत्ताउं, जाव नियट्टित्ति नायव्वा ॥ ७८ ॥

अर्थ—पढमकसायचउक के० पहेला अनंतानुवधीआ चार कपाय तथा दंसणतिग के० दर्शनत्रिक, ते मिथ्यात्वमोहनीय, मिश्रमोहनीय अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए सत्तगाविउवसता के० सात प्रकृति उपशांत होय ते अविरयसम्मत्ताउं के० अविर-तिसम्यक्कट्टि गुणगणायकी मांकीने जावनियट्टित्तिनायवा के० यावत् निवृत्तिनामे आठमा गुणगणा लगें जाणवी तिहां सातमा लगे यथायोग्यपणे उपशांत होय अने अपूर्वकरणे तो निश्चयधकीज उपशांत होय ॥ ७८ ॥

प्रथम अनंतानुवधीआ चार कपाय तथा दर्शन त्रिक एटले मिथ्यात्वमोहनीय, मिश्रमोहनीय अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए सात मोहनीयनी प्रकृतिना रसोदयनी अपेक्षायें अविरतिसम्यक्कट्टि गुणगणायकी मांकीने अपूर्वकरणनामा आठमे गुणगणे चढता पर्यंत उपशांत पामीयें अने कोइएकने प्रदेशोदयनी अपेक्षायें पण अविरति सम्यक्कट्टिने एज चोये गुणगणे उपशांत पामी कहीयें. तथा अपूर्वकरणे तो ए माते प्रकृति रसोदय आश्री तथा प्रदेशोदय आश्री पण उपशांत पामी कहीयें. तिहां प्र-थम अनंतानुवधीआनी उपशमनानो प्रकार कहे ठे

अविरतिसम्यक्कट्टि, देशविरुत्ति, प्रमत्त तथा अप्रमत्त, ए चार गुणगणे वर्त्तता जीवमांहेलो कोइ पण जीव, परिणामे तेजो, मध्यम परिणामें पद्म अने

उक्तपरिणामं शुक्ल, ए त्रण विशुद्धलेश्यामाहेली कोइ पण लेश्यायें वर्ततो ज्ञानो-
पयोगे उपयुक्त एक आयुःकर्म विना बीजा साते कर्मनी स्थिति जोगवीने बाकी
काइएक ऊणी एक कोनाकोनी सागरोपम मात्र जोगवची रहे, तेवारें अतरमुहूर्त
पर्यंत अवदायमान परिणामे एटले विशुद्ध चित्तवृत्तिवन्तको रहे. एवी रीतें रह्यो
थको परावर्त्तमान प्रकृतिमाहेली सर्वे शुज प्रकृतिनेज बांधे, पण अशातादिक अशुज
प्रकृति न बांधे अने जे अपरावर्त्तमान ध्रुवधिनी ज्ञानावरणीयादिक अशुज प्रकृति
बांधे, तेनो पण चौगाणीउं रसबंध टालीने, वे गाणीउं रसबंध करे अने शुज प्रकृ-
तिनो वे गाणीउं रसबंध टालीने चौगाणीउं रसबंध करे अने एक स्थितिबंध पूर्ण करी
बीजो स्थितिबंध बांधवा माडे, ते पूर्व पूर्व स्थितिबंधनी अपेक्षाये पद्योपमसंख्येय
जागहीन स्थिति करीने बांधे ए रीतें जे जे आगलो आगलो स्थितिबंध करे, ते ते
पूर्व पूर्व स्थितिबंधथी पद्योपमसंख्येय जागहीन स्थितिनो बंध करे

एम करण कालथकी पूर्वे अतरमुहूर्त काल पर्यंत रहीने तेवार पठी अनुक्रमे प्रत्येकें
अतरमुहूर्त प्रमाणना एवां त्रण करण करे, तिहां प्रथम यथाप्रवृत्तिकरण, बीज
अपूर्वकरण अने त्रीजु अनिवृत्तिकरण, चौथी उपशांत अरुद्धा, तेनी पण स्थिति अतर-
मुहूर्तनीज जाणवी तिहा प्रथम यथाप्रवृत्तिकरणे प्रवेश करतो प्रतिसमय अतनगुण
वृद्धि विशुद्धिये करी प्रवेश करे, तिहा पूर्वोक्त शुजप्रकृतिना वधादिकने वे गाणिआ
रसने चौगाणीउं करतो बांधे अने अशुज प्रकृतिना चौगाणीआ रसने वे गाणिउं रस
करतो बांधे, परंतु तिहां तथाविध तत्प्रायोग्य विशुद्धिने अजावे स्थितिघात, रसघात,
गुणश्रेणी अने गुणसक्रम, ए चार वानांमाहेलु एक वानु पण नहीं करे ए करणमां
प्रवर्तमान जीवने समय समय प्रत्येकें नाना जीवनी अपेक्षाये असंख्यात लोकाकाश
प्रदेश प्रमाण अध्यवसायस्थान प्रथम समये होय. ते पण पटस्थानपतित होय ते वली
पहेला समयनां अध्यवसायस्थानथकी बीजा समयना अध्यवसायस्थान विशेषाधिक
होय एम बीजा समयना अध्यवसायस्थानथकी त्रीजा समयना अध्यवसायस्थान
विशेषाधिक होय, एम आगला आगला समयना अध्यवसायस्थानक ते पूर्व पूर्व
समयना अध्यवसायस्थानकथकी विशेषाधिक विशेषाधिक होय एम करता तेनी
स्थापना विपमचलुरसक्षेत्र रुधे ठे ए रीति यथाप्रवृत्तिकरणनो ठेहलो समय आवे,
स्यासुधी कहेवु अहींआ अध्यवसायस्थानक विशुद्धिनी अपेक्षाये एक एकथी ठ-
काण वनीआ होय, ते आवी रीति-जेम असत्कटपनाये वे पुरुष, शुगपत् यथाप्रवृत्ती-
करणप्रतिपन्न ठे तेमाहे एक तो सर्व जघन्य विशुद्धि श्रेणीये प्रतिपन्न ठे अने बीजो
सर्वांउक्तविशुद्धिना अध्यवसायस्थानक श्रेणीये प्रतिपन्न ठे ते वेहुनी विशुद्धि ता-

रतन्यपणु देखावे ठे त्यां प्रथम जीवने प्रथम समयने विपे सर्व जघन्य मंद विशुद्धि सर्वस्तोक ठे तेथकी ते पुरुषनेज वली वीजे समये जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी ठे. तेथी वली त्रीजे समयें जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी ठे एम त्यां लगे कहेवुं ज्यां लगे यथाप्रवृत्तिकरण कालनो सख्यातमो जाग जाय त्यां लगे कहेवु. तेवार पठी ते जघन्य पद विशुद्धिवाला पुरुषनी जे ठेहला समयनी जघन्यविशुद्धि थड ते थकी वीजा पुरुषनी पहेला समयनी उत्कृष्ट विशुद्धि अनंतगुणी होय ते थकी पण जे जघन्य-विशुद्धिस्थानथकी निवड्यो हतो ते पुरुषने उपरितन जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी होय ठे ते थकी वीजा समयनी उत्कृष्ट विशुद्धि अनंतगुणी, तेथी त्रीजा समयनी जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी, तेथी वली आगला समयनी उत्कृष्टविशुद्धि अनंतगुणी. एम उपर अने हेठे एकातरें एकेकु विशुद्धिस्थानक, अनंतगुणी करतां वेहु जीवने त्यांसुधी कहेवु ज्यांसुधी यथाप्रवृत्तिकरणना ठेहला समयने विपे जघन्यस्थानक होय त्यासुधी कहेवुं ते पठी उत्कृष्टविशुद्धि स्थानक ते नथी कहेला तेने निरतरपणे ठेहला समय लगे अनंतगुणी वृद्धिवालां कहेवां, ते यावत् चरम समयनुं उत्कृष्ट विशुद्धिस्थानक आवे, त्यां लगे कहेवां. एम यथाप्रवृत्तिकरण कळुं.

हवे अपूर्वकरण कहीयें तैयें तिहां अपूर्वकरणे प्रतिसमय असंख्यात लोकाकाश प्रदेश प्रमाण अध्यवसायस्थानक होय, ते प्रतिसमयें ठाणवळिया होय, एटले ठ वृद्धि अने ठ हाणि होय, तिहां एक उत्कृष्टविशुद्धिस्थानकथकी वीजुं विशुद्धिस्थानक विशुद्धिनी अपेक्षाये जो हीन होय, तो अनंतजाग हीन होय, तथा असंख्यात-जाग हीन होय, तथा सरयातजाग हीन होय, तथा संख्यात गुणहीन होय, तथा असंख्यात गुणहीन होय, तथा अनंत गुणहीन होय ए रीते ठ हाणिनां स्थानक कह्या तथा अध्यवसायस्थानकविशुद्धिनी अपेक्षाये वीजुं अध्यवसायस्थानक वधतुं होय, तो पण ठ जेदे होय, तेकहे ठे एक अनंतजागाधिक, वीजुं असंख्यातजागाधिक, त्रीजुं संख्यातजागाधिक, चौथुं सख्यातगुणाधिक, पाचमुं असंख्यातगुणाधिक, ठहुं अनंत-गुणाधिक, एम परस्परें ठ वृद्धिना तथा ठ हानिना घटतां वधतां अध्यवसायस्थानक होय तिहां अपूर्वकरणना प्रथम समये जघन्यविशुद्धि सर्व थकी थोडी होय, ते पण यथाप्रवृत्ति-करणना चरम समयनी उत्कृष्टविशुद्धिस्थानकथकी अनंतगुणी अधिकी जाणवी ते थकी वली प्रथम समयनीज उत्कृष्ट विशुद्धि अनंतगुणी होय, तेथकी वली वीजे समय जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी, तेथकी वली तेहीज वीजे समयें उत्कृष्टविशुद्धि अनंतगुणी, तेथकी त्रीजा समयनी जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी होय तेथकी वली तेहीज त्रीजा समयनी उत्कृष्टविशुद्धि अनंतगुणी होय एम अपूर्वकरणना चरम

समय लगे कहेबुं. ए अपूर्वकरणे विपे प्रवेश करतो जीव, प्रथम समयचीज १ स्थितिघात, २ रसघात, ३ गुणश्रेणि, ४ गुणसंक्रम, ५ अन्यस्थितिवंध, ए पांचवार्ता समय लगे एकठां करवाने प्रवर्तें

तिहां प्रथम स्थितिघात पटले बुं ? तोके- जे क्रोधादिकनी स्थिति जोगववी रही होय, ते सत्तामध्येंथी अग्रजागनी स्थिति उकेरे, पटले ते स्थितिसत्तानो अग्रजाग उत्कृष्टो तो घणा सागरोपम प्रमाण होय अने जघन्यथी तो पट्योपमना अस्तरयातमा जाग प्रमाण होय, ते स्थितिखंरने खंरें ठे पटले उकेरे ठे ते उकेरीने तेनु दक्षि जे हेठली आद्यस्थिति खंरन करवाने रही ठे, ते दलमध्यें तेना दलने प्रक्षेपे ए रीतें अंतरमुहूर्त्तकाळें ते स्थितिखंडन उकेरे. एमज वली जे शेष स्थिति रहे, तेना अग्रजागथकी पट्योपमना अस्तरयातमा जाग प्रमाण स्थिति करी तेनु दल अंतरमुहूर्त्त पूर्वोक्त प्रकारेंज वाकी रहेला, हेठला स्थितिदलमध्यें जेले, एम अंतरमुहूर्त्तें अंतरमुहूर्त्तें स्थितिमांहे तेनु दल जेखतां अपूर्वकरणना कालमांहे घणा हजार स्थितिना रंड खपी जाय, तेवार् जे अपूर्वकरणे प्रथम समयें जेठली कर्मनी स्थितिनी सत्ता हती, तेथकी सरयातगुणहीन स्थितिनी सत्ता थइ ए स्थितिघातनु स्वरूप कथुं.

हवे रसघात कहे ठे रसघात ते जे अज्ञान कर्मनो रस जोगव्या विनानो रह्यो ठे, ते रसनो अनंतमो जाग मूकीने शेष अनुजागना जाग सर्व अंतरमुहूर्त्तें खपावे, विनाशे, तेवार पठी वली पण जे अनंतमो जाग रह्यो ठे तेनो अनंतमो जाग मूकीने शेष अनुजागना जाग सर्व अंतरमुहूर्त्तें खपावे, तेवार पठी वली ते पूर्व मृत्यो एवो जे अनंतमो जाग रह्यो ठे तेनो वली अनंतमो जाग मूकीने शेष अनुजागना जाग सर्व अंतरमुहूर्त्तें विनाशे. एम अनुजाग रमनां अनेक सहस्र, एक स्थितिखंरने विपे व्यतिक्रमे अने ते स्थितिखंरना अनेक सहस्रें अपूर्वकरण समाप्त थाय. रसखंरना कालथकी स्थितिखंडनो काल संरयातगुणो अधिक जाणवो तेथकी अपूर्वकरण काल संरयातगुणो अधिक ठे

हवे गुणश्रेणि कहे ठे गुणश्रेणि ते अंतरमुहूर्त्त प्रमाण कर्मस्थिति थकी उपरली कर्मस्थिति जे वर्तें ठे, ते मध्येंथी दक्षि जेडने पोतानी उदयावलिकानी उपरली स्थितिमांहे समय समय प्रत्यें असंरयातगुण अस्तरयातगुण चढतु दल संक्रमावे, नेजे, ते आबी रीतें जे प्रथम समयें स्तोक, तेथकी बीजे समयें अस्तरयातगुण चढतु जेले, ते थकी वली बीजे समय अस्तरयातगुण वधतु जेले, एम यावत् अंतरमुहूर्त्तना चरम समय पर्यंत कहेबुं ते अंतरमुहूर्त्त तो अपूर्वकरण अने अनिवृत्तिकरणना कालथकी लगारेंक अधिक जाणवु ए प्रथम समयें ग्रह्य जे दल, तेनो निक्षेपविधि ७ कथो एम द्वितीयादिक समयथी मांकीने यावत् ठेहला समय पर्यंत समयें समयें

अहीत दक्षियानो पण निक्षेपविधि जाणवो एटले जे समय समय प्रत्ये दक्षिक
लीये, ते सर्व प्रत्येके अंतरमुद्धर्तना सधलां प्रति समयना दल मध्ये एमज असंख्या-
तगुण चढतु जेले एम करता जे समय जोगवतो जाय, ते समयथी आगला शेष समय-
ना दलमांहे जेले एटले अपूर्वकरणना समयें, अनिवृत्तिकरणना समयें अनुक्रमे घटते थके
शेष शेषने विपे गुणश्रेणी दक्षिकनो निक्षेप शेष शेषने विपे होय ते उपरांत वधे नहीं.

हवे गुणसंक्रम कहे ठे. गुणसंक्रम ते जे अपूर्वकरणना प्रथम समयने विपे
अणवधाती एवी जे अनंतानुवधीआदिक अशुभप्रकृति तेनुं दल वधाती एवी जे
संज्वलनादिक परप्रकृति, तेमध्ये समय समय दीठ असंख्यातगुण चढतुं संक्रमावे,
संक्रमावीने पर प्रकृतिरूपपणे परिणमावे, तेने गुणसंक्रम कहीये. ते पहेले समयें
सर्वस्तोक सक्रमावे, तेथकी वीजे समये असंख्यातगुण संक्रमावे, एम समय समय
दीठ असंख्यातगुण चढतु दल संक्रमावे

हवे अन्यस्थितिवंध कहे ठे अन्यस्थितिवंध ते अपूर्वकरणथी पूर्वला समयें जे
कर्मेनो स्थितिवंध कह्यो, तेनी अपेक्षायें अपूर्वकरणना प्रथम समयें जे वीजो
स्थितिवंध आरंभे, ते स्तोक जाणवो. माटे अपूर्वस्थितिवंध कह्यो अहींथां स्थिति-
बंध अने स्थितिघातनो काल, सरखोज जाणवो ए वेने समकालें प्रारंभे ठे, अने
समकालें सरखाज नीठे पूरा पाडे. एम ए पांच पदार्थ अपूर्वकरणे प्रवर्त्ते ठे

हवे अनिवृत्तिकरण कहीये ठैये अनिवृत्तिकरण आरंभता तुल्य कालना एटले
एकज कालें अनिवृत्तिकरणे प्रवेश करनारा सर्व जीवोने प्रथम समये एकज सरखुं
अध्यवसायस्थानक होय, एटले अनिवृत्तिकरणना प्रथम समयने विपे जे वर्त्ते ठे अने
जे पूर्वे वर्त्त्या अने आगमिककालें जे वर्त्तशे, ते सर्वनुं पण सरखुंज अध्यवसायस्थान
ठे, तेमज वीजा समयने विपे जे वर्त्ते ठे, वर्त्त्या ठे अने वर्त्तशे, ते सर्वनुं पण एकरूपज
अध्यवसायस्थान ठे हवे पहेला समयना अध्यवसायस्थानकथकी वीजा समयना अध्य-
वसायस्थानक अनंत गुणविशुद्धिये होय एम जेटला समय अनिवृत्तिकरणना ठे, ते-
टला समयना अध्यवसायस्थानक ते पाठला पाठला अध्यवसायस्थानकथकी आगलुं
आगलु अध्यवसायस्थानक अनंतगुण विशुद्धिवाहुं होय. अहींथा एने अनिवृत्ति एहुं
नाम ते माटे कहीये ठैये, जे माटे जे एने विपे प्रवेश करे, ते सर्वने अध्यवसायस्थानकनी
परस्पर निवृत्ति अने व्यावृत्ति न होय, तेनी अपेक्षायें अनिवृत्ति एटले जेद न होय.
सर्व जीव सरखे अध्यवसायस्थाने होय माटे अनिवृत्ति कहीये अहींथा समय समय
दीठ एकेक अध्यवसायस्थानक, तेनी स्थापना मुक्तावलीनी पेरे स्थापवी ॥१॥१॥१॥
अहींथां पण पहेला समयथीज स्थितिघातादिक पांच पदार्थ, समकालें अपूर्वकरणनी

येरें सायेंज प्रवर्तें ए रीतें अनिवृत्तिकरण कालना संख्याता जाग गये थके शेष एक जाग रहे थके अनंतानुबंधीआनी हेठली उदयावलिका मात्र स्थिति मूकीने वाकी अंतरमुहूर्त प्रमाण सक्रमावी जोगवे. जेम मनुष्यगतिमध्यें शेष त्रणे गति संक्रमावीने अयोगी द्विचरम समयें जोगवे, ते स्तिबुकसंक्रम कहीयें अंतरकरणने अजिनवस्थितिवधना काल प्रमाण अंतरमुहूर्तनो कहे ठे एटले ते अंतरमुहूर्त नवी स्थितिवंधाळा समान जाणवो ते अंतरकरणतुं दलीउ उकेरी, उकेरी वंधाती पर प्रकृतिने विपे संक्रमावे. अने प्रथम स्थितिनु दलीउं आवलिकामात्र ते वेद्यमान उदयवती पर प्रकृतिने विपे स्तिबुकसंक्रमे करीने संक्रमावे स्तिबुक सक्रम एटले जे अनुदय प्रकृतिनु दल ते उदयवती प्रकृति मध्यें संक्रमावबु, तेने स्तिबुकसंक्रम कहीयें.

हवे अंतरकरण कर्मा पठी वीजे समयें अनंतानुबंधीआनी उपरली स्थितिनुं दलीउं उपशमाववा माने, ते आवी रीतें-प्रथम समयें स्तोक उपशमावे, वीजे समयें तेथी असंख्यातगुण उपशमावे, ते संक्रमावी जोगवे जेम मनुष्यगतिमाहे शेष त्रण गति संक्रमावी अयोगी केवली द्विचरम समयें जोगवे, तेम जाणवुं. एम समय समय असंख्यातगुण चढतु उपशमावतां अंतरमुहूर्तने चरम समयें अनंतानुबंधीआनुं सर्व दल उपशमित थाय उपशमाव्या के जेम धूलना पुजने पाणीना विडुथी सींची सींचीने घणादिके, पत्रादिके कूट्यो थको निस्पद एटले हीन बारीक सूक्ष्म थाय ते कोझने ग्राह्य पण न होय, एवो न थाय तेम कर्मरूपरेणुना समूहने पण विशुद्धिरूप पाणीना प्रवाहथी सींची सींचीने अनिवृत्तिकरणरूप पत्ररूपथी कूटी खासोडीने एवी सूक्ष्म करे, के जे थकी ते वधन, संक्रमण, उदय, उदीरणा, निरुत अने निकाचनादिक कारणने पण अयोग्य थाय. तेने उपशमना कहीयें. ए कोझएक आचार्यना मत आश्री अनंतानुबंधीआनी उपशमना कही.

हवे कोझएक आचार्य कहे ठे के, अनंतानुबंधीआनी उपशमना न होय, पण विसयोजनाज होय. विसयोजना एटले क्षणविशेष, तेनो प्रकार कहीयें ठेयें अहींआं श्रेणी अणपक्वजता पण चारे गतिना मंडी पंचेंद्रिय पर्याप्ता अविरति सम्यक्दृष्टि जीव तथा तिर्यच अने मनुष्य, ए वेहु गतिना देशविरति जीव. तथा प्रमत्त अने अप्रमत्त मनुष्य, अनंतानुबंधीआ चार कपाय ग्वावत्राने अथें जे रीते पूर्व कला, तेमज यथाप्रवृत्त्यादिक त्रण करण करे. पण एटळुं विशेष जे अनिवृत्तिकरणे पेटो थको अंतरकरण न करे तो शुं करे १ ते कहे ठे उदयना सक्रमे करीने हेठली एक आचलिकामात्र मूकीने उपरला निर्विशेषपणे समस्त अनंतानुबंधीआना दल खेरू करे तिहा उदयमान सक्रमनु स्वरूप, कर्मप्रकृतिथी लागीयें ठेयें. जे अनंतानुबंधी

आदिक प्रकृतिनुं, कर्मप्रकृतिनुं दल, प्रथम समये पद्व्योपमना असंख्यातमा जाग प्रमाण स्थितिखंड ते तेने अंतरमुहूर्त उकेरीने परप्रकृतिमध्ये संक्रमावे. एम वीजे समयें वीजो स्थितिखरु करी तेनो केटलोएक जाग परप्रकृतिमध्ये संक्रमावे तथा केटलोएक पोतानी हेठली स्थितिमध्ये संक्रमावे, पण परप्रकृतिमध्ये जेटलुं संक्रमावे, तेथकी आपणी हेठली स्थितिमध्ये जे संक्रमावे ते असंख्यातगुण जाणवुं एम समय समय जे स्थितिखंड करे, ते पाठला पाठला स्थितिखरुनी अपेक्षाये विशेष हीनद-लनी अपेक्षाये असंख्यातगुण होय अने संक्रमाववाने समयें पण आपणी हेठली स्थितिमध्ये असंख्यातगुण संक्रमावे, तथा परप्रकृतिमध्ये विशेष हीन हीन घटतु घटतु संक्रमावे, एम द्विचरम समय लगे संक्रमावे अने ठेहले समये तो आपणी स्थिति-शेषने अजावे सर्व दल परप्रकृतिमध्ये सक्रमावे, तेनु नाम सर्वसक्रम कहीयें ठेयें एम उद्वलना संक्रमें करी आवलिकामात्र मूकी वाकी सर्व अनंतानुबंधीआ खपावे अने जे आवलिकामात्र रहे, तेने स्तिबुक्तसंक्रमे करी वेद्यमान प्रकृतिमध्ये सक्रमावी खपावे, ते अनंतानुबंधीआ विसंयोज्या कहेवाय, ते अंतरमुहूर्त पठी अनिवृत्तिकरणने ठेहडे शेष कर्मनां स्थितिघात, रसघात अने गुणश्रेणी न होय. केम के ते जीव खजावस्थज रहे, सहज अवस्थाये रहे ए रीतें अनंतानुबंधीआनी विसंयोज-नानी रीत कही

हवे दर्शनमोहनीयत्रिकनी उपशमनानो प्रकार लखीयें ठेयें निहां मिथ्यात्वनी उपशमनानो मिथ्यात्वनी तथा द्वायोपशमिक सम्यक्दृष्टि, ए वेहुने होय अने सम्यक्त्व तथा मिश्र, ए वेनी उपशमना तो द्वायोपशम सम्यक्दृष्टिनेज होय तिहां मिथ्यात्वनी तो ग्रथिजेद करतां प्रथम उपशम सम्यक्त्व उपजाववावालांने मिथ्या-त्वनी उपशमना होय, ते प्रकार कहीयें ठेयें कोड सझी पंचेद्रिय जीव, सर्व पर्या-सियें करी पर्याप्तो करणकालथकी पूर्वे अंतरमुहूर्त काल लगे समय समय प्रत्ये अनतगुणावधती विशुद्धियें प्रवर्ततो एवो अजव्यसैद्धिक जीवनी विशुद्धिनी अपेक्षाये अनतगुणविशुद्धिमंत एवो मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने विजंगज्ञान, ए मांहेला अनेरे साकारोपयोगे उपयुक्तको मनादिक त्रण योगमांहेला कोइ पण अनेरे योगें वर्ततो जघन्य परिणामे तेजोलेख्याये अने मध्यमपरिणामे पद्मलेख्याये तथा उत्कृष्ट-परिणामे शुक्ललेख्याये वर्ततो मिथ्यादृष्टि चारे गतिमाहेलो कोइ पण गतिनो जीव काइएक ऊणी एक कोकाकोमी सागरोपमनी स्थिति, साते कर्मनी थाकती रही होय, इत्यादिक सर्व पूर्वोक्त प्रकारे ज्यासुधी यथाप्रवृत्तिकरण अने अपूर्वकरण, ए वेहु मिथ्यात्व उपशमाववाने परिपूर्ण करे, तिहा लगे कहेबु पण एटलु विशेष जे

अहींआं अपूर्वकरणे गुणसंक्रम न करे किंतु ? अहीं स्थितिघात, रसघात, गुणश्रेणी
 अने अन्यस्थितिवध, ए चार वानांज प्रथम समयथी आरंजे गुणश्रेणीदलिक रचना
 पण उदय समयथी मांडीने जाणवी तेवार पठी अनिवृत्तिकरणने विषे पण एमज
 कहेतु हवे अनिवृत्तिकरणाळाना संरयातजाग गये थके अने एक संरयातमो जाग
 थाकतो रहे, तेवारें मिथ्यात्वनी हेवली प्रथम स्थिति अनंतानुबंधीनी परें अंतरमुहूर्त-
 र्तमात्र जेटली नीचे मूकी गांडीने उपरे अंतरमुहूर्त मात्र अजिनवस्थितिगधना
 अंतरमुहूर्त जेवडी पहेली स्थितिना अंतरमुहूर्तथी कांइएक जाजेरी अजिनवस्थि-
 तिवधना काल सरखी एवी मिथ्यात्वनी अंतरकरणाळा करे, ते अंतरकरणवाळुं
 कर्मदल कांइएक जकेरीने प्रथम स्थितिमध्ये जेले अने कांइएक बीजी उपरली
 स्थितिमध्ये जेले तिहां प्रथमस्थितिनेविषे वर्ततो जीव, उदीरणा प्रयोगें करीने
 प्रथम स्थितिनु दल उदयावलिका उपरलुं ठे तेने आकर्षणे उदयावलिकामध्यें घालें
 तेने उदीरणा कहीयें अने जे वली बीजी स्थितिना समीपथकी उदीरणा प्रयोगे
 करीनेज तेमाहेलु दल आकर्षणे उदयावली मध्यें नाखी, जोगवे, ते आगलने पण
 पूर्वाचार्यें उदीरणानुज विशेषनाम विशेष प्रतीपत्तिने अर्थें बीजुं नाम कळुं ठे हवे
 उदय उदीरणायें करीने प्रथम स्थितिनु दल जोगवतो जेवारें ते प्रथमस्थिति शेष
 वे आवलिका रहे, तेवारें आगलनो ठेह आवे, तेवारें एक आवलिका लगें उदय,
 उदीरणा प्रवर्तें अने ठेहेली आवलियें तो उदीरणा पण विरमे, तेवारे ठेहेली आ-
 वलियें केवल उदयज जोगवे, पठी ते आवलिकाने ठेहेले समयें बीजी स्थितिनां
 दलिकनो रस जेद करी त्रण पुंज करे, एटले तेने त्रण जागे वहेंची नाखे, ते
 आवी रीत के तेमध्ये जे देशघाती एकगणीआ रसस्पर्द्धक तथा उत्कृष्ट रसोदीर-
 णापेक्षाये वेगणीआ रस सहित जे दल, ते प्रथम सम्यक्त्वपुज तथा केटलाएक
 एकगणीआ रस स्पर्द्धक सर्वघाति सहित ठे तथा केटलाएक वेगणीआ रसनां
 स्पर्द्धक सर्वघाती सहित ठे, ते बीजो मिश्रपुज तथा सर्वघातीआ चोगणीआ तथा
 त्रिगणीआ रसस्पर्द्धक सहित जे दल ठे, ते त्रीजो मिथ्यात्वपुज जाणवो उत्तम
 कर्मप्रकृतित्चूर्णों “ चरम समय मिथदिष्टि सेकाले जवसमसम्मदिष्टि होइ तहे
 विइ अतपि त आणुजाग करेइ त जहा सम्मतं सम्मा मिष्ठत्त मिष्ठत्तचेति ततोऽनतर
 समये मिष्ठादिष्टि ’ तेवार पठी आगल तेथी अनंतर समयें मिथ्यात्व दलिकना
 उदयना अजावयकी औपशमिक सम्यक्त्व पामे, जे जणी ग्रंथे कळुं ठे के “ मिष्ठतुदए
 रीणे लहइ सम्मतमो वसमिष्ठं सोलजेण जस्त लंजइ आयहिय मलरूपुवज ” ए
 रीत मिथ्यात्वनी सर्व प्रकारें उपशमनाथकी प्रथम सम्यक्त्वनो लाज होय ठे. ए सम्य-

क्त्व पामतो कोऽएक देशविरति सहित अने कोऽएक सर्वविरति सहित पण पडिवजे, जे जणी कहुं ठे के "सम्मत्तेणं सम्मग,संवदेसंच कोऽ पन्निवज्जे" ते माटे देशविरति तथा प्रमत्त अने अप्रमत्त सयतने विषे पण मिथ्यात्वनी उपशमना पामीयें ठेयें

हवे वेदकसम्यक्दृष्टिने प्रदेशोदयनी अपेक्षायें मिथ्यात्वनी उपशमनानो प्रकार कहे ठे. कोऽएक वेदकसम्यक्दृष्टि जीव, संयमने विषे प्रवर्त्तमान थको अंतरमुहूर्त्त मात्र काळें दर्शनत्रिकने उपशमावे ठे तिहां दर्शनत्रिक उपशमावतां त्रण करण करवां पडे, तेनो विधि पूर्वे कह्यो ते रीते त्यां लगे जाणवो, ज्यांलगें अनिवृत्तिकरण-छाना संख्याता जाग गये थके अंतरकरण करे ठे. ते अंतरकरणी अंतरकरण करतो थको सम्यक्त्वनी प्रथमस्थिति अंतरमुहूर्त्त प्रमाण स्यापे अने मिथ्यात्व, मिश्रमोह-नीयनी प्रथमस्थिति आवलिकामात्र स्यापे पठी तेना दलिक उकेरी उकेरीने सम्यक्त्वनी प्रथम स्थितिमध्ये प्रक्षेपे तिहा मिथ्यात्व अने मिश्र, ए वेहुनी प्रथम स्थितिनुं जे दलिक ठे तेने सम्यक्त्वनी प्रथम स्थितिमध्ये स्तिबुक् संक्रमे करी सक्रमावे अने सम्यक्त्वनी प्रथमस्थितिना दलना रसोदय विपाकना अनुज्ञवायकी जोग-वतां ते अनुक्रमें क्षीण थाय तेवारें औपशमिकसम्यक्दृष्टि थाय अने ए त्रणे मोहनीयनी उपरली स्थितिनुं दल उपशमाववानो तो पूर्वे जेम अनंतानुबंधीआनी उपरली स्थितिनी उपशमनानो प्रकार कह्यो ठे, तेनी पेरें जाणवो. ए रीते दर्शन-मोहनीयने उपशमावीने पठी चारित्रमोहनीय, उपशमाववाने प्रवर्त्ततो पुरुष वली पण तेहीज यथाप्रवृत्त्यादिक त्रण करण करे तिहा अप्रमत्तने अप्रमत्तगुणगणें यथाप्रवृत्तिकरण, तथा अपूर्वकरण गुणगणें अपूर्वकरण अने अनिवृत्तिकरण गुणगणें अनिवृत्तिकरण, तथा ए त्रण करण करे तेनु स्वरूप पूर्वली पेरें जाणवुं, पण अहींआ एटहुं विशेष जे अपूर्वकरणें गुणसक्रम तो न वधाती एवी सधली अशुभ प्रकृतिनोज प्रवर्त्तें तथा अपूर्वकरणाखाना संख्याता जाग गये थके निद्रा प्रचलानो वधविधेद थते हुते तेवार पठी घणा स्थितिखरना सहस्र अतिक्रमते थके अपूर्वकरणाखाना संख्याता जाग गये थके शेष एक जाग थाकते थके देवद्विक, पंचेन्द्रियजाति, वैक्रियद्विक, आहारकद्विक, तेजस, कार्मेण,समचतुरस्रसंस्थान,वर्णचतुष्क, अगुरुलघुचतुष्क, त्रसनवक, आदेय,निर्माण अने जिननाम, ए त्रीश प्रकृतिनो वधविधेद थाय, तेवार पठी स्थितिखरुपृथक्त्व गये थके अपूर्वकरणने ठेहले समयें हास्य,रति,जय अने जुगुप्सा,ए चार प्रकृतिनो वधविधेद हुते हास्य, रति, अरति, शोक, जय अने जुगुप्सा, ए ठनो उदय तिहां होय अहींआ सर्व मोहनीयकर्मना ठेहले समयें देशोपशमना, निधत्ति, निकाचनाना कारणने विधेदे तेवार पठी आगले समयें अनिवृत्तिकरणें प्रवेश करे, तिहां

पण स्थितिघातादिक पांच पदार्थ तेमज पूर्वली पेरेंज प्रवर्तें ॥ इति समुच्चयार्थः ॥७८॥
॥ हवे अनिवृत्तिवादर गुणगणे उपशमश्रेणिवालाने मोहनीयकर्मनी पूर्वनी सातथकी
आरंजीने पच्चीश पर्यंत प्रकृति उपशम पामे, तेनुं स्वरूप देखाडे ठे ॥

सत्तठ नवय पनरस, सोलस अठार सेव इगुवीसा ॥

एगाहि ड चउवीसा, पणवीसा वायरे जाण ॥ ७९ ॥

अर्थ—सत्तठनवयपनरस के० अंतरकरण कीधे थके सात प्रकृति उपशात होय, ते पठी नपुसकवेद उपशमे थके आठनो उपशात थाय, ते पठी स्त्रीवेद उपशमे थके नवनो उपशांत थाय ते पठी हास्यादिपट्क उपशमे थके पदरनो उपशांत थाय ते पठी सोल-सअठारसेवइगुवीसा के० पुरुषवेदनो वधोदय उपशमे थके शोलनो उपशात थाय, ते पठी अप्रत्याख्यानी अने प्रत्याख्यानी, ए वे क्रोध समकालें उपशमे थके अठारनो उपशात थाय ते पठी संज्वलनक्रोधने उपशमे उगणीशनो उपशात थाय एगाहिडुचउवीसा के० ते पठी अप्रत्याख्यान अने प्रत्याख्यान, ए वे मानने समकालें उपशमावे थके एकवीशनो उपशांत थाय ते पठी सज्वलन मानने उपशमाववे वावीशनो उपशात थाय ते पठी अप्रत्याख्यान तथा प्रत्याख्यान, ए वेहु मायाने समकालें उपशमा-ववे करी चोवीश प्रकृतिनो उपशांत थाय ते पठी सज्वलनी मायाने उपशमाववे करी पणवीसा के० पच्चीश प्रकृतिनो उपशांत वायरेजाण के० अनिवृत्तिवादरगुणगणे उपशमित प्रकृति जाणवी ॥ ७९ ॥

हवे ते अनिवृत्तिकरण अज्ञाना संरयाता जाग गये थके चारित्रमोहनीयनी एकवीश प्रकृतिनु अंतरकरण करे तिहां चार सज्वलन कपायमाहेलो जे कपाय उदय प्राप्त होय ते कपाय अने त्रण वेदमध्ये पण जे वेद उदय प्राप्त होय, ते वेद, ए वेहु प्रकृतिनी प्रथमस्थिति आपणा उदय काल प्रमाणनी होय, ते वेहु टाळीने तथा वाकी उगणीश प्रकृति जेनो उदय नथी, तेनी प्रथमस्थिति आवली मात्र होय तिहा पोताना उदयकालना प्रमाणनु अदृष्टपहुत्व कहीये ठेये. त्रण वेद मध्ये स्त्रीवेद अने नपुसकवेदनो उदयकाल थोडो होय, अने स्वस्थानमा परस्पर तुल्य होय, तेथी पुरुषवेदनो उदयकाल सरयातगुणो जाणवो तेथी संज्वलना क्रोधनो उदयकाल विशेषाधिक जाणवो. तेथी सज्वलना माननो उदयकाल विशेषाधिक, तेथी सज्वलनी मायानो उदयकाल विशेषाधिक, तेथी सज्वलना लोचनो उदयकाल विशेषाधिक तिहां सज्वलनक्रोधोदये करी उपशमश्रेणी आरजे, तेने ज्यां लगे अप्रत्याख्यानीयो अने प्रत्याख्यानीयो, ए वे क्रोध उपशमे नही, त्या लगे सज्वलना क्रोधनो उदय होय एमज सज्वलनमानोदये जे श्रेणी आरजे तेने ज्या लगे अप्रत्याख्यानी अने प्रत्याख्यानी मान, उपशमे नही, त्या लगे सज्व-

લનમાનનો ઉદય હોય. એમજ સંજ્વલનમાયાના ઉદયે ઉપશમશ્રેણી પન્નિવજનારને
 ઝ્યાં સુધી અપ્રત્યાહ્યાની અને પ્રત્યાહ્યાની માયા ઉપશમે નહીં, ત્યાં સુધી સંજ્વલન-
 માયાનો ઉદય હોય એમજ સંજ્વલનલોજોદયે ઉપશમશ્રેણી પન્નિવજનારને અપ્રત્યા-
 હ્યાની તથા પ્રત્યાહ્યાની, એ વેહુ લોજ, ઝ્યાં સુધી ઉપશમે નહીં ત્યાં સુધી વાદર
 સંજ્વલના લોજનો ઉદય હોય એમ પોતપોતાના ઉદ કાલની અપેક્ષાએ તેના ઉદયે
 પ્રવર્તતો શ્રેણી આરંભે, તે જે કપાય તથા જે વેદના ઉદયે પ્રવર્તતો શ્રેણી આરંભે, તે
 કપાય તથા તે વેદનો ઉદયકાલ થાકતો હુંતો તેની તેટલા કાલની તેવમી પ્રથમ-
 સ્થિતિ હોય વીજા સર્વની આવલિમાત્ર પ્રથમસ્થિતિ હોય અહીંઆં જેટલે કાલે
 સ્થિતિલંડનો ઘાત કરે, તથા વીજો કાલનો અન્યસ્થિતિવધ કરે, તેટલા કાલે
 અતરકરણ પળ કરે, એ ત્રણે સાથેં એક કાલે માંકે અને એ સાથેંજ પૂર્ણ કરે, પળ
 તેનો કાલ પ્રથમસ્થિતિયકી અસંરયાતગુણો અધિક જાણવો

હવે અતરકરણના દલનો પ્રક્રોપવિધિ લક્ષીયે ઠેયે જે પ્રકૃતિનો તિહા વંધ અને
 ઉદય, એ વેહુ ઠે, તે પ્રકૃતિનાં અંતરકરણ સત્કદલ કાંઈએક પ્રથમસ્થિતિ મધ્યે જેલીયે
 અને કાંઈએક વીજી સ્થિતિમધ્યે જેલીયે, જેમ પુરુષવેદને ઉદયે શ્રેણી આરંભે, તેને
 પુરુષવેદનો વધ હોય, તથા ઉદય તો ઠેજ, તેથી પુરુષવેદના અતરકરણદલ વેહુ સ્થિતિ-
 મધ્યે જેલીયે તથા જે પ્રકૃતિનો ઉદય ઠે, પળ વધ નથી, તેના અતરકરણનું દલ પ્રથમ-
 સ્થિતિમધ્યેજ જેલીયે, જેમ સ્ત્રીવેદનો તિહાં ઉદય ઠે, પળ વધ નથી, તેણે સ્ત્રીવેદોદયે જે શ્રેણી
 પડિવજે તે અતરકરણ સત્કદલ આપણી પ્રથમસ્થિતિમધ્યેજ જેલે, તથા જે પ્રકૃતિનો તિહાં
 ઉદય નથી અને વધ ઠે, તેના અતરકરણદલ, વીજી સ્થિતિમધ્યે જેલે પળ પ્રથમ સ્થિતિમધ્યે
 ન જેલે જેમ સંજ્વલનક્રોધને ઉદયે શ્રેણી પડિવજે, તે શેષ ત્રણ સંજ્વલનના કપાયજ વાંધે
 ઠે તે તેનાં અતરકરણ દલ વીજી સ્થિતિમધ્યે જેલે તથા જે પ્રકૃતિનો વંધ તથા
 ઉદય, એ વેહુ નથી, તેના અતરકરણ દલ, પર પ્રકૃતિમધ્યે જેલે, જેમ વીજા અપ્રત્યા-
 હ્યાનીઆ અને વીજા પ્રત્યાહ્યાનીઆ કપાયનાં અતરકરણ દલ સંજ્વલન પરપ્રકૃતિ
 ઠે તેમધ્યે જેલે અહીંઆં ઘણી વાત લલ્લવાની ઠે પરતુ ગ્રથ વધવાના જયથી નથી
 લલ્લું, પળ જેને વિશેષ જાણવાની ઇચ્છા હોય, તેને કર્મપ્રકૃતિની વૃત્તિ જોવી એમ
 અંતરકરણ કરી પઠી પહેલો નપુંસક વેદ ઉપશમાવે, તે પહેલે સમયે થોડું દલ
 ઉપશમાવે, વીજે સમયે તેથી અસંરયાતગુણ, એમ સમય સમયને વિષે અસંરયાતગુણ
 ચઢતું ઉપશમાવતાં ઠેહલે સમયે સર્વ ઉપશાંત હોય તિહાં પ્રથમ સમયથી માંકીને
 દ્વિચરમ સમય લગે ઉપશમાવ્યા જે દલ, તે થકી અસંરયાતગુણ દલ, પરપ્રકૃતિ-
 મધ્યે દોપવે, અને ઠેહલે સમયે જે પરપ્રકૃતિમધ્યે દોપવે, તેથકી અસંરયાતગુણ ઉપ-

શમાવે, એમ નપુસકવેદ ઉપશમાવે થકે પૂર્વલી અનંતાનુવધી ચાર તથા દર્શનત્રિક મલી સાત સહિત આઠ મોહનીયની પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય, તેવાર પઠી ઉક્તપ્રકારે અતરમુદૂર્ત્ત પર્યંત સ્ત્રીવેદ ઉપશમાવે, તેવાર પઠી હાસ્યાદિક ઠ પ્રકૃતિ અતરમુદૂર્ત્તે ઉપશમાવે, તેવારે શરવાલે મોહનીયની પદર પ્રકૃતિ ઉપશાંત હોય તે સમયે પુરુષ-વેદના વધ, ઉદય અને ઉદીરણનો વિષેદ થાય અને તેની પ્રથમસ્થિતિનો પણ વિષેદ થાય તિહાં પુરુષવેદની પ્રથમસ્થિતિ વે આવલી શેષ ઠતે, પૂર્વોક્ત આગાલ ન થાય, તેવારે માર્ગદલ વિશેષદલ થયા જાણી તિહાં હાસ્યાદિક ઠ પ્રકૃતિનાં દલ પુરુષવેદમાં પ્રદેપ થાય નહીં તેવારે તે હાસ્યાદિક ઠનુ દલ, સંજ્વલનાક્રોધાદિકમધ્યે જ્વેલીયે, જેજાણી કમ્મપયનીમધ્યે કહ્યું ઠે કે, વે આવલિ પ્રથમસ્થિતિની શેષ હોય, તેવારે વેદપતદ્વહ ન થાય, એમ હાસ્યાદિક ઠ પ્રકૃતિ ઉપશમાવ્યા પઠી એક સમય જાણી વે આવલીયે સર્વ પુરુષવેદ ઉપશમે, તે પણ પ્રથમ સમય સર્વસ્તોક તેથી વીજે સમયે અસંરચાતગુણ ઉપશમાવે, તેથી વીજે સમયે અસરચાતગુણ ઉપશમાવે. એમ સમય સમય દીઠ અસરચાતગુણ ચઢતુ દલ ઉપશમાવે એમ યાવત્ સમયે જાણી વે આવલિકા હોય, તિહાં સુધી કહેવું, અને કેટલુપક દલ પરપ્રકૃતિમધ્યે યથાપ્રવૃત્ત સક્રમે કરી સક્રમાવે, પણ પ્રથમ સમયથી વીજે સમયે વિશેષ હીન સક્રમાવે એમ સમય સમય વિશેષ હીન હીન સક્રમાવતો આવલિકાના ચરમ સમય લગે જાય એ રીતે પુરુષવેદ ઉપશાંત થયે થકે મોહનીયની શેષ પ્રકૃતિનુ ઉપશાંતત્વ થાય તેવાર પઠી જે સમયે હાસ્યાદિક ઠ પ્રકૃતિ ઉપશમે, તે સમયથી પુરુષવેદની પ્રથમસ્થિતિ હીણ અથ તદનંતર અપ્રત્યારચાનીક્રોધ અને પ્રત્યારચાનીક્રોધ તથા સંજ્વલનક્રોધ, એ ત્રણે ક્રોધને સાથેજ ઉપશમાવવા માંડે, તેને પૂર્વલી પેરે ઉપશમાવતાં જેવારે સંજ્વલનક્રોધની પ્રથમસ્થિતિ એક સમય જાણી ત્રણ આવલી શેષ રહે, તેવારે અપ્રત્યારચાનીઆ અને પ્રત્યારચાનીઆ, એ બેહુ ક્રોધનુ દલ સંજ્વલના ક્રોધને વિષે ન પ્રદેપે પણ સંજ્વલના માનાદિકમધ્યે જ્વેલે, જે જાણી ત્રણ આવલી શેષ, સંજ્વલનો ક્રોધ રહ્યો થકો તેમધ્યે કોઈ પ્રકૃતિનાં દલ પતદ્વહ ન થાય એટલે તેમધ્યે કોઈ એક પણ પ્રકૃતિનુ દલ સક્રમાવ્યુ ન જાય અને તેની વે આવલી શેષ રહે, તેવારે તિહા આગાલ વિષેદ થાય અને એક આવલી શેષ રહે, તેવારે સંજ્વલનાક્રોધનો વંધ, ઉદય, ઉદીરણ વિષેદ થાય અને અપ્રત્યારચાની તથા પ્રત્યારચાની ક્રોધ ઉપશાંત હોય, એટલે અઢાર પ્રકૃતિ ઉપશાંત થાય. તેવારે સંજ્વલન ક્રોધની પ્રથમસ્થિતિની એક આવલિકાનુ દલ અને વે આવલી એક સમય જાણી અહીંઆં વાંધ્યુ જે ઉપરલી ચિનિનુ દલ, તેવિના વાકી સર્વે ઉપશાંત થયું ઠે તે પઠી જે સંજ્વલન ક્રોધનું પ્રથમ-

स्थितिनुं एकावलिका दल ते संज्वलन मानमध्ये स्तिबुकसक्रमे करी संक्रमावे अने समय ऊणी वे आवलिकाना वंधनुं उपरली स्थितिनुं दल, ते पुरुषवेद उपशमनाधिकारना प्रस्तावेंजे रीतें उपाय कह्यो ठे, ते रीतें उपशमावे तथा परप्रकृतिमध्ये सक्रमावे एम समय ऊणी वे आवलीये सज्वलनक्रोध उपरली स्थितिनुं तेने उपशमावे, एटले मोहनीयनी उगणीश प्रकृति उपशांत थइ हवे जेवारें संज्वलनाक्रोधनो वंध, उदय, उदीरणा विछेद थयो, ते समयथी मानीने संज्वलना माननी बीजी स्थितिमध्येथी दल आकर्षीने तेने प्रथमस्थितियें करी वेदे, तिहां उदय समयने विपे स्तोक प्रक्षेपे ठे अने ते थकी बीजा समयने विपे असख्यातगुणो प्रक्षेपे एम समय समय असख्यातगुणो चढतो चढतो प्रक्षेपतां यावत् प्रथमस्थितिना चरम समय पर्यंत बीजीये प्रथमस्थितिकरणना पहेला समयथी मानीने अप्रत्याख्यानावरण तथा प्रत्याख्यानावरण अने संज्वलनमान, ए त्रणे मानने साथेज उपशमाववा मांडे, ते तेमज जेवारें संज्वलना माननी प्रथमस्थिति समयोन त्रण आवली शेष रहे, तेवारें पूर्वे कह्यो ते प्रकारें सज्वलन मानने विपे परप्रकृतिनु पतद्ग्रह न थाय, तेवारें प्रत्याख्यानीयादिक माननुं दल संज्वलननी मायामध्ये संक्रमावे. एम क्रोधनी पेरे माननी उपशमनानी विधि जाणवी. ए अप्रत्याख्यानी, प्रत्याख्यानी मान उपशमावे, तेवारें मोहनीयनी एकवीश प्रकृतिनो उपशम थयो ते समय सज्वलनमाननां वंध, उदय, उदीरणा विछेद थाय, तेवार पठी एक आवलिकायें सज्वलन क्रोधनी पेरे सज्वलन मानने उक्तप्रकारे उपशमावे. तेवारें चावीश प्रकृति उपशमी तथा जे समयें सज्वलन माननो वंध, उदय, उदीरणा विछेद होय तेथी आगळे समयथी मांडीने संज्वलन मायानी बीजी स्थितिमध्येथी दल आकर्षीने पूर्वे कह्यो, ते प्रकारें प्रथमस्थितिगत करे, करीने वेदे, ते समयथीज मांडीने त्रणे मायाने उपशमाववा मांके ते पण माननी पेरे एक आवली हुंते सज्वलनी मायानां वधोदय, उदीरणा विछेद थाय, ते समयें अप्रत्याख्यानी प्रत्याख्यानी माया उपशांत थाय, तेवारें मोहनीयनी चोवीश प्रकृतिनो उपशांत थाय ते समयें सज्वलन मायानी प्रथमस्थितिगत एकावलिकाने तथा समयोन आवलिकादिकें वाधेबु जे उपरली स्थितिगत दलिक तेने मूकीने शेष अन्य सर्व उपशांत थाय ठे ते पठी ते प्रथम स्थितिगत एकावलिकाने स्तिबुक संक्रमे करीने सज्वलन लोजने विपे सक्रमावे ठे अने समयोन आवलिकादिकें वांधेला दलिकने पुरुषवेडमां कहेला उक्तप्रकारें करी उपशमावे ठे तथा संक्रमावे ठे. ते पठी समयोन वे आवलिकाये सज्वलन माया उपशांत थाय तेवारें मोहनीयनी पच्चीश प्रकृति उपशांत थइ जेवारें सज्वलनी मायानो वधादिक विछेद

होय, तेथी आगळे समयें संज्वलन लोचनी वीजी स्थितिमांहेथी दल आकर्षीने प्रथम स्थिति रचे ते प्रथम स्थिति लोचवेदनाद्वाना त्रण विजागळ्य प्रमाण करे, करीने वेदे. तिहां प्रथम त्रिजागनुं नाम, अश्वकर्णकरणाळा, वीजा त्रिजागनुं नाम, किट्टिकरणाळा. तिहां प्रथम अश्वकरणाळा त्रिजागें वर्ततो पूर्वस्पर्द्धकमध्येथी दल लेइने अपूर्वस्पर्द्धक करे अहींथा स्पर्द्धक षट्ळे शु? तोके, जीव अनंतानंत कर्म परमाणुये निष्पन्न स्कंध तेने कर्मपणे ग्रहे ठे तिहां एकेक कर्मस्कंधमध्ये जे सर्व जघन्य रस ठे ते पण केवलीना ज्ञानरूप शस्त्रें ठेदातो, ठेदातो पण सर्व जीवथकी अनंतगुण रसविजाग प्रत्ये आपे ठे तथा एवां जे सरखां सरखां जघन्य रसनां कर्मस्कंधदल तेनो समुदाय, ते वर्गणा कहीये. तेथी एक रसविजागें चढता कर्मस्कंधनी वीजी वर्गणा, तेथी वे रस अविजागे चढता कर्मस्कंधनी वीजी वर्गणा, एम एकेका रस-विजागे चढती चढती वर्गणा करतां अजव्यथी अनंतगुणी अने सिद्धने अनंतमे जाग प्रमाण वर्गणानो समुदाय, तेनु नाम स्पर्द्धक कहीयें ते स्पर्द्धकनी उपरती वर्गणाना रसविजागथी एक रसविजागे अधिक, तथा वेहु रसविजागें अधिक रसविजाग सहित, एम यायत् सर्व जीवथी अनंतगुण पर्यंतथी एक रसविजागें हीन रसोपेत कर्मस्कंध दल न पामीयें, षट्ळे सर्व जीवथी अनंतगुण रसविजागें अधिक रस सहित जे कर्मस्कंधदल होय, एवा स्कंधनो समुदाय, ते वीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी तेथी एक रसविजागें अधिक कर्मस्कंधनो समुदाय, ते वीजी वर्गणा एम एकेक रसविजागे चढती चढती अजव्यथी अनंतगुणी वर्गणा होय. तेना समुदायने वीजो स्पर्द्धक कहीयें एमज वली सर्व जीवथी अनंतगुण रसविजागे अधिक जेलता कर्मस्कंधना समुदायनी वीजा स्पर्द्धकनी प्रथमवर्गणा, एम ते पण पूर्वोक्त अजव्यानंतगुण अनंतवर्गणाये स्पर्द्धक होय. एवा अनंता स्पर्द्धक जीवें पूर्व वाध्यां ठे तेजणी एने पूर्वस्पर्द्धक कहीयें ते मध्येंथी दल लेइने ते दलने प्र-कर्षे विशुद्धिना वशथकी अत्यंत रस हीन करीने अपूर्वस्पर्द्धक करे, केमके, आ ससार मध्यें परित्रमण करता जीवे कोइवारें बंध आथी एवा रसस्पर्द्धक नथी कल्या पण हुमणांज विशुद्धिने वशे करे ठे. तेजणी एने अपूर्वरसस्पर्द्धक कहीयें, ते अ-श्वकर्णकरणाळा वीला पठी वीजो किट्टिकरणाळायें प्रवेश करे. तिहां पूर्वस्पर्द्धकथी वीजा अपूर्वस्पर्द्धकथी दल लेइने तेना रसनो प्रतिसमयें अनंती किट्टि करे, किट्टि कहेता जे पूर्वस्पर्द्धकथी तथा अपूर्वस्पर्द्धकथी वर्गणा लेइ लेइने तेने अनंतगुण रस हीनताने पमाडीने घणे आंतरे आंतरे थापवु जेम असत्कल्पनायें जेना एकसो रसविजाग ठे, अथवा एकोत्तरसो, वीडोत्तरसो हुता, तेना पाच, पदर, पचीश, रसवि-

जाग राखवा, तेने किट्टि कहीये ते किट्टिकरणाखाने ठेहले समयें समकालें अप्रत्याख्या-
नीउं अने प्रत्याख्यानीउं, ए वे लोज उपशमे अने ते समयेज संज्वलना लोजनो पण
बंधविछेद थाय अने वादर संज्वलन लोजना उदय, उदीरणानो व्यवछेद थाय
अने अनिवृत्तिवादर गुणगणानो पण व्यवछेद थाय एम नवमे गुणगणे सातथी
मांझने पच्चीश पर्यंत मोहनीयनी प्रकृति उपशांत पामे ॥ इति ॥ ७९ ॥

॥ हवे दशमे गुणगणे जे प्रकृति उपशांत पामीयें, ते कहे ठे ॥

सत्तावीसं सुहुमे, अठावीसं च मोह पयडीउं ॥

उवसंत वीअरागे, उवसंता हुंति नायवा ॥ ८० ॥

अर्थ- सत्तावीसंसुहुमे के० ते पठी अप्रत्याख्यान अने प्रत्याख्यान, ए वेहु लो-
जनो समकालें उपशम थये थके सूक्ष्मसंपरायगुणगणे सत्तावीश प्रकृति उपशांत
थाय अठावीसंचमोहपयडीउं के० तेवार पठी संज्वलनो लोज उपशमे थके अठा-
वीश मोहनीयनी प्रकृति, उवसंतवीअरागे के० उपशांतवीतराग नामे अगीआरमे गु-
णगणे उवसंताहुंतिनायवा के० उपशांत होय. एरीतें ज्ञातव्या इति एतु जाणतुं ॥ ८० ॥

एम नवमाने ठेहले समयें अप्रत्याख्यानी अने प्रत्याख्यानी लोजनी वे प्रकृति
उपशमे थके सूक्ष्मसंपराय गुणगणे सत्तावीश मोहनीयनी प्रकृति उपशांत पामीयें,
ते सूक्ष्मसंपराय गुणगणानो काल, अंतरमुहूर्त प्रमाण ठे तेने विपे पेठो थको
जीव, संज्वलनलोजनी उपरली स्थितिमध्येथी केटलीएक किट्टि आकर्षिने तेनी प्रथ-
मस्थिति सूक्ष्मसंपराय अखा जेटली करीने वेदे. सूक्ष्मकिट्टि कखु जे दलिक अने
समय ऊणी वे आबलि बांध्यु जे दल, ते उपशमावे, चरम समयें संज्वलनो लोज
उपशांत होय, तेहीज समयें ज्ञानावरण पांच, अतराय पांच, दर्शनावरणीय चार,
उच्चैर्गोत्र अने यश.कीर्त्ति, ए गोल प्रकृतिनो बंध, व्यवछेद करे, तेवार पठी बीजे
समये उपशांत कपाय थाय तिहा मोहनीयनी अठावीश प्रकृति उपशांत थाय ते
उपशांत कपायवंतथको जीव, जघन्यथी तो एक समय रहे अने उत्कृष्टो अतरमु-
हूर्त पर्यंत रहे, उपरांत अवश्य पडे, ते तिहाथी फुवाना वे प्रकार ठे एक जवक्ष्यें
पडे अने बीजो कालक्ष्यें पडे. तिहां जेजुं आयु पूर्ण थाय, तेवार ते मनुष्यजवने
क्षये मरण पामीने अनुत्तरविमानें देवता थाय तिहा प्रथमसमयेंज बंध संक्रमणा-
दिक आठे करण तथा उदय प्रवर्त्तावे, ते पाधरो अगीआरमा गुणगणाथी चोथे गु-
णगणे आवे वचला गुणगणानो तेने स्पर्श थाय नहीं तथा ओपशमिक सम्यक्त्व-
थी पनीने ते समय वेदकसम्यक्दृष्टि थाय तथा जे जीव, काल क्ष्यें अगीआरमा
गुणगणानो अतरमुहूर्त काल पूर्ण जोगवीने आगल चढवाने अजावें तिहांथी पाठो

પહે, તે તો જીહાં જિહાં વધ, ઉદય, ઉદીરણાદિક પ્રકૃતિ વ્યવસ્થિત થઈ હોય, તેને તેને ફરી તિહાં આરંજતો જે રીતેં ચઢ્યો હતો, તેમજ પહે. તે પડતો પ્રમત્ત થાય તથા કોણેક અવિરતિપણાને પણ પામે, કોણેક સાસ્ત્રાદન પામી મિથ્યાત્વે પણ જાય, એ શ્રેણી ઉત્કૃષ્ટ તો એક જવમધ્યેં વે વાર કરે, પણ જે વે વાર ઉપશમશ્રેણી કરે, તે નિયમા તેહીજ જવે ક્ષપકશ્રેણી ન કરે અને એક વાર ઉપશમશ્રેણી કરીને વીજી વાર ક્ષપકશ્રેણી કરે તેની ના નથી. એ રીતેં ઉપશમશ્રેણીનું સ્વરૂપ કહ્યું

॥ અથ ક્ષપકશ્રેણીમાહ ॥

॥ હવે ક્ષપકશ્રેણીનું સ્વરૂપ કહીયેં ઠેયે ॥

પદમ કસાય ચઝકં, ઇતો મિઠત્ત મીસ સમ્મત્તં ॥

અવિરય સમ્મે દેસે, પમત્તિ અપમત્તિ સ્વીયતિ ॥ ૫૧ ॥

અર્થ— પદમકસાયચઝકં કે० પ્રથમ તો અનંતાનુવધીઆ ચાર કપાય હણે, વિસં-યોજના કરે, ઇતો કે० તેવાર પઠી મિઠત્તમીસસમ્મત્ત કે० મિથ્યાત્વમોહનીય, મિથ્ર-મોહનીય અને સમ્યક્ત્વમોહનીય, એ ત્રણેનો સમકાલેં કય કરે, તે અવિરયસમ્મેદેસે-પમત્તિઅપમત્તિ કે० અવિરતિસમ્યક્કૃદ્દિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત તથા અપ્રમત્ત ગુણઠાણે સ્વીયતિ કે० કય કરે, એટલે સત્તાથી ટાલે

ક્ષપકશ્રેણીનો પઢિવજનાર પુરુષ, આઠ વર્ષથી ઉપરની ઉમરનો ઠતાં વજ્રકપજનારાચ સઘયણી, શુરુધ્યાનવંત, અવિરતિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત, સંયતિમાંહેલો કોણે પણ હોય પણ એટલું વિશેષ જે, કેવલ અપ્રમત્તસયત હોય, તો પૂર્વનો જાણ હોય અને શુ-ક્રધ્યાનોપગત હોય અને વીજા સર્વે ધર્મધ્યાનોપગત હોય. એવો જીવ શુજયોમેં વર્તતો ક્ષપકશ્રેણી આરંજે તે પ્રથમ ચાર અનંતાનુવધીઆ વિસયોજીને સ્વપાવે, તેની વિસંયો-જનાનો પ્રકાર, પૂર્વેં કહ્યો છે, તેમજ જાણવો તેવાર પઠી ત્રણ દર્શનમોહનીય સ્વપાવવાને પ્રવર્તેં તિહાંયથાપ્રવર્ત્યાદિક ત્રણ કરણ પૂર્વેં કહ્યાં, તે રીતેંજ કરે, પણ એટલું વિશેષ જે અપૂર્વકરણના પ્રથમ સમયથીજ અનુદિત મિથ્યાત્વ તથા મિથ્રના દલ તે ઉદયવત સમ્યક્ત્વ મોહનીયમધ્યેં ગુણસંક્રમે કરી સંક્રમાવે અને તે વેહુનો ઉછલેં એટલે સક્રમ પણ કરવા માટે તિહાં પહેલો તો મહોટો સ્થિતિસ્થિતિ ઊભેલે, તેથી વીજો સ્થિતિસ્થિતિ વિશેષહીન ઊભેલે, તેથી વહી વીજો સ્થિતિસ્થિતિ વિશેષહીન ઊભેલે, એમ કરતા કરતાં અપૂર્વકરણના ઠેહલા સમય પર્યંત કહેણુ તિહાં અપૂર્વકરણના પ્રથમ સમય જે સ્થિતિનો સત્તાવંત હોય તે થકી અસરયાત ગુણહીન સ્થિતિનો સત્તાવત થાય.

તેનાર પઠી આગલે સમયેં અનિવૃત્તિકરણમધ્યેં પ્રવેશ કરે, તિહાં પણ સ્થિતિઘાતા-દિક સર્વને તેહીજ પ્રકારેં કરે છે અનિવૃત્તિકરણના પ્રથમ સમયેં દર્શનત્રિકની પણ

देशोपशमना, निरुक्ति, निकाचनानो व्यवष्टेद करे तिहां प्रथमसमयथी दर्शनमोहनीयत्रिकनी स्थितिसत्तानो घात करतो करतो सहस्रगमे स्थितिखंभें गये थके वाकी जेवारे असङ्गी पंचेंद्रियनी स्थितिसत्ता समान स्थिति रहे तेवार पठी वली पण तेटलांज स्थितिखंभनां सहस्र गये थके चौरिन्द्रियनी स्थिति समान सत्ता रहे. वली पण तेटलाज स्थितिखंभनां सहस्र गये थके त्रैन्द्रियनी स्थिति समान सत्ता रहे. वली तेटलांज स्थितिखंडना सहस्र गये थके द्वैन्द्रियनी स्थिति समान सत्ता रहे, वली पण तेटलां स्थितिखंडनां सहस्र गये थके पट्योपमना असंख्यातमा जाग प्रमाण दर्शनत्रिकनी स्थितिनी सत्ता रहे, तेवार पठी ते त्रणे दर्शनमोहनीयनो पण प्रत्येकें एकेक संख्यातमो जाग मूकीने वाकीनी स्थिति सर्व खपावे, तेवार पठी वली पण वाकी मूकेला संख्यातमा जागनो एक संख्यातमो जाग मूकीने वाकी सर्व स्थितिनो घात करे ए रीतें वाकी रहेला जागनो संख्यातमो जाग मूकी, मूकी, शेष सर्व स्थितिनो घात करतो, करतो स्थितिघातना घणां सहस्र अतिक्रमे, तेवार पठी मिथ्यात्वना असंख्यात जागने खंडे अने मिश्र तथा सम्यक्त्वना तो संख्यात जागने खंडे, ते पठी एम घणा स्थितिखंड गये थके जेवारें मिथ्यात्वनु दल आवधिकामात्र रहुं अने मिश्र तथा सम्यक्त्व, ए वेहुनु दल तो पट्योपमना असंख्यातमा जाग प्रमाण रहे. हवे ए स्थितिखंभना दलने खडवानो प्रत्येक विधि कहीयें ठैयें तिहां खन्न करेलां एवा मिथ्यात्वनां दल तेने मिश्र, तथा सम्यक्त्व, ए वेहुमध्ये प्रक्षेप करे अने मिश्रनां दलमात्र सम्यक्त्वमध्येज प्रक्षेपे अने सम्यक्त्वनां दल सम्यक्त्वनी पोतानी हेठली स्थितिमध्ये प्रक्षेपे, ते पठी जे मिथ्यात्व दलिक आवधिकामात्र रहु, ते पण स्तिबुकसंक्रमें करी सम्यक्त्वमध्ये संक्रमावे, एटले मिथ्यात्व क्षीण थाय, तेवार पठी मिश्रना तथा सम्यक्त्वना असंख्याता जाग करी तेने खंडें शेष एक जाग राखे वली तेना पण अस्तरयाता जाग करे, तेमध्येथी एक जाग राखी वाकी सर्वने खंडे, एम करता करतां केटलाएक स्थितिखंभ गये थके, मिश्रमोहनीय एक आवधिकामात्र रहे, तेवारें सम्यक्त्वमोहनीयनी स्थितिसत्ता, आठ वर्षे प्रमाणनी रहे ते वेलायें निश्चयन-यने मतें सर्व विघ्न टट्यां माटे एने दर्शनमोहनीयनो क्षपक कहीयें तेवार पठी वली सम्यक्त्वना स्थितिखंभने अंतरमुहूर्त्त प्रमाण उकेरे, तेनुं दल उदयसमयथी आरंभीने सघली स्थितिसत्ता, समय समय संक्रमावे ठे तेमध्ये पण उदयसमय सर्व-स्तोक सक्रमावे तेथकी वीजे समय असंख्यातगुणो, तेथकी त्रीजे समय असंख्यात-गुणो, एम आगले आगले समये असंख्यातगुणो संक्रमावतां, सक्रमावतां, ते गुण-श्रेणीना माथा लगें जाणवुं ते पठी उपर तो विशेषहीन विशेषहीन ज्यां लगें स्थि-

तिनो ठेह्लो समय होय, त्यां लगे संक्रमावे. एम अंतरमुहूर्त अंतरमुहूर्त प्रमाण अनेक स्थितिखडोने उकेरे ठे, अने निक्षेपण करे ठे ते स्थितिदलमाहे सक्रमावतो द्विचरम स्थितिसर लगे जाय, ते द्विचरम स्थितिपंचमकी ठेह्लो खंर असंरपातगुणो करे. ते ठेह्लो स्थितिखर जेवारें उकेरे, एवाने कपककृतकरण एयुं नाम कहीयें. ए कृतकरणाक्याये वर्त्ततो एवो जीव, कोइ एके पूर्वे आयु बांध्युं होय तो ते आयुद्वये मरण पामीने चारे गतिमांहेली जावे ते गतिमध्ये अवतरे, अने लेख्याने विपे पण पूर्वे तो शुक्ललेख्यामां हतो अने सांप्रत तो अन्यतम लेख्यामध्ये जाय ठे. ते माटें सप्तक द्वयनो मांडनार प्रस्थापक यझे मनुष्य, निष्ठापक ठतो चार गतिमांहेलो जीव कह्यो ठे, तथा जे पूर्वे ब्रह्मायु थको कपकश्रेणी मांडे, अने अनंतानुबंधीया चार सपावीने पठी मरण पामवाना संतत्र थकी जो श्रेणी थकी विरमे तो पण अनंतानुबंधीआनु वीजजुत मिथ्यात्व ठे, तेनो विनाश थयो नथी तेजणी वली पण कदाचित् अनंतानुबंधीया सजीवन करतां लहे पण जेणे मिथ्यात्व द्यय करुं, ते मिथ्यात्वना विनाशथी वली अनंतानुबंधीया न बांधे, जेजणी वीज नथी तो अंकूर केम होय ? अने ए सात प्रकृति द्यय करीने जो चरुते परिणामें वर्त्ततो मरण पामे तो अवश्य देवगतिमध्येज उपजे अने जो पतित परिणामें थाय, तो नानाप्रकारना परिणामना सजवथकी जेवा परिणामनी विशुद्धियें प्रवर्त्ततो मरण पामे, तेवी गतिमध्ये अवतरे, अने जेणे पूर्वे आयु बांध्यु ठे, एवो जीव, जो ते वखते तिहां काल न करे तो पण सात प्रकृतिने द्ययें निश्चयें ते तेवाज परिणामें रहे, परंतु आगल वीजी चारित्र-मोहनीयनी प्रकृति खपाववानो उद्यम न करे, तथा क्षीणसप्तक पूर्ववद्वायु जणी ते जवे मुक्ति न पामे, तो पण व्रीजे जवें अथवा चोये जवे अवश्य मुक्ति पामे, केमके जेणे देवायु अथवा नरकायु बांध्यु होय, तो ते देव तथा नारकीनो जव करी तिहांथी मनुष्य यझे व्रीजे जवे मोक्ष जाय. अने जे मनुष्य तथा तिर्यचायु बांध्या पठी सप्तकद्वय करे, ते नियमा असरय वर्षायु बांधे पण सरयात वर्षायु बांध्या पठी सप्तक क्षीण न करे ते-चारें ते युगल्लीया मय्यें जाय तिहा तो जवप्रत्ययेंज नियमा देवायुनोज बंध होय. तेथी ते देवगतिमध्ये जाय अने देवगतिमध्ये तो जवप्रत्ययें सम्यक्तर ठतां मनुष्यायुनोज बंध होय, तेथी ते देवता चवी मनुष्य थाय. तिहा बलतुं आयु न बांधे, केवळ चारित्र लक्ष शेष एकवीश मोहनीयनी प्रकृति सपावी मुक्ति पामे, ते अपेक्षायें जवम्मि सिधति दंसणे खीणे ॥ ज देव निरअसंखा, उचरम देहेसुते हुति ॥ ” ए सातनो द्यय अविरति गुणगाणे होय ए सूत्रनो अर्थ ठे. अन्यथा तो अविरतिस-

મ્યક્ષ્ટિ, દેશવિરતિ, પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત સાધુ, એ ચાર માંહેલું જાવે તે સત્તક ફીણ કરે છે, તથા જો અવદ્વાયુ થકો ક્ષપકથ્રેણી આરંજે તેવારે એ સત્તકનો ફાય કરે, તો તે નિયમથી અનુપરત પરિણામવંત થકો ચઢતે પરિણામે આગલે ચારિત્રમોહનીયની પ્રકૃતિ લખાવવાને અર્થે ઉદયમ કરે એમ જાણ્યમધ્યેં કહ્યું છે. “ હ્યરો અણુવર ઉચ્ચિય, સયલં સેઢિં સમાણેઽ ” હવે ચારિત્રમોહનીયની શેષ એકવીશ પ્રકૃતિ લખાવવાને અર્થે ઉદયમ કરતો એવો પુરુષ, યથાપ્રવૃત્ત્યાદિક ત્રણ કરણ કરે. તિહાં કરણતું સ્વરૂપ પૂર્વેલી પેરેજ જાણતું અહીં અપ્રમત્તગુણગણે યથાપ્રવૃત્તિકરણ, તથા અપૂર્વકરણ ગુણગણે અપૂર્વકરણ અને અનિવૃત્તિવાદર ગુણગણે અનિવૃત્તિકરણ કરે. તિહાં અપૂર્વકરણે સ્થિતિઘાતાદિક કરી અપ્રત્યારયાનીઆ ચાર અને પ્રત્યારયાનીઆ ચાર, એવં આઠ કપાય એવી રીતે લખાવે, કે જેવી રીતે અનિવૃત્તિકરણાદ્ધાને પ્રથમ સમયેજ તે કપાયાદકની પલ્લોપમના અસંખ્યાતમા જાગ પ્રમાણ માત્ર સ્થિતિ શેષ થાય. ॥ ઇતિ સમુચ્ચયાર્થ. ॥ ૮૧ ॥

॥ તેવાર પઠી અનિવૃત્તિવાદર ગુણગણે શુ હણે ? તે કહે છે. ॥

અનિઅદ્વિ વાયરેથી, એ ગિહિ તિગ નિરય તિરિ અ
નામાર્ઠ ॥ સંલિજ્ઞ ઇમે સેસે, તપ્પાઝગાર્ઠ લીયંતિ ॥ ૮૨ ॥

અર્થ— અનિઅદ્વિવાયરે કેળ અનિવૃત્તિવાદર ગુણગણાના પ્રથમ સમયે આઠ કપાય પલ્લોપમના અસંખ્યાત જાગ પ્રમાણ સ્થિતિના થાય પઠી થીણગિહિતિગ કેળ થીણગિહિક, નરકદિક, તિર્યંચદિક, એકંદ્રિયજાતિ, વેંદ્રિયજાતિ, તૈંદ્રિયજાતિ, ચૌરિંદ્રિયજાતિ, સ્વાવર, આતપ, ઉદ્યોત, સૂક્ષ્મ, સાધારણ, એ નિરયતિરિઅનામાર્ઠતપ્પાઝગાર્ઠ કેળ નરક અને તિર્યંચ એ બે ગતિ, તદ્વાયોગ્ય નામકર્મની તેર પ્રકૃતિ તથા પૂર્વોક્ત થીણગિહિક તે દર્શનાવરણીયની પ્રકૃતિ, એવં શોલ પ્રકૃતિને ઉદ્ધલનાસંક્રમે કરીને પ્રતિસમય ડહેલી ડહેલી જેવારે પલ્લોપમના અસંખ્યાતમા જાગ પ્રમાણમાત્ર સ્થિતિ શેષ રહે, તેવારે તે શોલ પ્રકૃતિને પ્રતિસમય ઘંધાતી પ્રકૃતિમધ્યેં ગુણસંક્રમે કરી સંક્રમાવી સક્રમાવીને ફીણ કરતો કરતો અનિવૃત્તિવાદર ગુણગણાના સંલિજ્ઞઈમેસેસે કેળ સંખ્યાતા જાગ ગયે થકે અને શેષ એક જાગ થાકતે થકે તે સઘલી પ્રકૃતિ ફીયતિ કેળ ફીણ કરે. અહીંઆં અપ્રત્યાખ્યાનીયા તથા પ્રત્યાખ્યાનીયા આઠ કપાય પૂર્વે લખાવવા માઢ્યા હતા પણ હજી ફીણ થયા નથી તેના વચમાં પહેલ વહેલીજ એ શોલ પ્રકૃતિનો ફાય કહ્યો. અને કોઈએક આચાર્ય વલી એવું કહે છે કે, એ શોલ પ્રકૃતિ લખાવતાં વચાલે આઠ કપાય લખાવીને પઠી એ શોલ પ્રકૃતિ લખાવે. ॥ અર્થ. ॥ ૮૨ ॥

इतो हणइ कसाय, द्वागपि पठा नपुसगं इठी ॥

तो नोकसायठक, बुद्दइ सज्जलण कोहम्मि ॥ ८३ ॥

पुरिस कोहे कोहं, माणै माणं च बुद्दइ मायाए ॥

मायच बुद्दइ लोहे, लोहं सुहुमपि तो हणइ ॥ ८४ ॥

अर्थ—इतोहणइकसायअष्टगपि के० तेवार पठी बली प्रत्याग्यानीआ चार अने अग्र-
त्यार्यानीआ चार, ए आठ कपायने नि.शेषपणे अतरमुहूर्त्त मात्र काळें करी ते हणे,
पठानपुसगंइठी के० पठी नपुसकवेद खपावे, पठी छीवेद खपावे, तोनोकसायठक के०
तेवार पठी हास्यादिकठ नोकपायनु दल क्षेपवता रल्लु, ते सज्जलणकोहम्मि के० सज्जलन-
क्रोधने विपे बुद्दइ के० क्षेपवे, सक्रमावे ॥इति समु० ॥८३॥ पुरिस के० पुरुषवेदना वंधा-
दिकविधेद थया पठी आवलिका शेष प्रत्ये करणविशेषे करी सज्जलन कोहे के० क्रोधमय्ये
गुण सक्रमे करीने सक्रमावे, अने कोह के० सज्जलनक्रोधना वधादिक विधेद थये
थके आवलिकाशेषप्रत्ये करणविशेषे करी सज्जलन माणै के० मानमय्ये गुणसक्रमे
करी सक्रमावे तथा माणच के० सज्जलन मानना वधादिक विधेद थये थके आव-
लिका शेष प्रत्ये करणविशेषे करी मायाए के० सज्जलन मायामय्ये बुद्दइ के० सक्र-
मावे, नाखे, एटले गुणसक्रमे करी सक्रमावे तथा मायच के० सज्जलन मायाना वंधादिक
विधेद थया पठी आवलिका शेष प्रत्ये करणविशेषे करी लोहे के० सज्जलनलोहमय्ये
बुद्दइ के० गुणसक्रमे करी सक्रमावे तेवार पठी लोहं के० सज्जलन लोहना वंधा-
दिक विधेद थया पठी आवलिका शेष प्रत्ये करणविशेषे करी हणे, तो के० तेवार
पठी सुहुमपि के० अत्यंत सूक्ष्म थाकतो एवो सत्तारूप जे लोह तेने पण हणइ के०
हणे, विनाशे, सत्तार्थी टाळे, एम सूक्ष्मसंपरायने अते मोहनीयकर्मने मूलार्थी टाळी
नाखे ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ८३ ॥

एटले आठ कपाय खपावीने अथवा मतांतरे शोल प्रकृति खपावीने पठी अतर-
मुहूर्त्त नव नोकपाय तथा चार सज्जलनानु अतरकरण करे, ते करीने प्रथम नपुसक-
वेदना उपरली स्थितिवाला दलिक उवेखवानो विधि करी खपाववा भाडे ते अतर-
मुहूर्त्त मध्ये उवेखता उवेखता पढ्योपमना असरयातमा जाग प्रमाण स्थितिशेष रहे,
तेवारें वधाती प्रकृतिमध्ये तेनु दल गुणसक्रमे करी सक्रमावे, एम करतां अतरमुहूर्त्त
काळें ते सधनु क्षीण थाय

हुये ते नपुसकवेदनी हेठली स्थितिनु दल, ते जो नपुसकवेदने उदये श्रेणि
होय, तो वेदता वेदतां खपावे अन्यथा तो आवलिकामात्र ते दल रल्लु होय, तेने

उदयवती वेद्यमान प्रकृतिनेविषे स्तिबुकसंक्रमे करी सक्रमावे एम नपुसकवेद द्वाय कख्या पठी अतरमुहूर्त्तें स्त्रीवेद पण एज रीतें खपावे, तेवार पठी हास्यादिक ठए प्रकृतिने साथेज समकालें खपाववा मांडे. पठी ते नोकपायनां उपरली स्थितिना दल पुरुषवेदने विषे पतद्ग्रह न थाय, माटे तेने पुरुषवेदमध्ये न सक्रमावे किंतु सज्जलनक्रोध मध्ये पूर्वे कहुं ते रीतें तेने सक्रमावे एम संक्रमावतां अतरमुहूर्त्तमात्रमां ते नोक पायठक सर्व क्षीण थाय ते समयेज पुरुषवेदनो वध, उदय अने उदीरणानो विछेद थाय अने एक समय ऊणी वे आवलिये वांघ्यु जे पुरुषवेदनु दल, ते मूकीने वाकी सगलो क्षीण थयो, ते समये अवेदक थयो ए प्रकारें जे पुरुषवेदोदये श्रेणी आरंजे, तेनो ए विधि कळो

अने जो नपुसकवेदोदये श्रेणी आरंजे, तो ते पहेलोज स्त्रीवेद अने नपुसकवेद, ए वेहुनो समकालें द्वाय करे, ते द्वायने समयेज पुरुषवेदनो वधादिक विछेद थाय, तेवार पठी अवेदक थको पुरुषवेद अने हास्यादिक पदक समकालें द्वाय करे

अने जो स्त्रीवेदोदये श्रेणि पडिवजे, तो प्रथम नपुसकवेद खपावे पठी स्त्रीवेद खपावे, ते द्वायने समयेज पुरुषवेदनो वध, उदय अने उदीरणानो विछेद थाय तेवार पठी पुरुषवेद अने हास्यादिक पदकने समकालें द्वाय करे

हवे जे पुरुषवेदे श्रेणी आरंजे, ते आश्रयिनेज कहे ठे क्रोध वेदतां पुरुषवेदी क्रोधना व्रण जाग करे. एक घोडाना काननी पेरें जे न्हाना न्हाना कर्मेना पुजल तेना न्हाना न्हाना खम करे, जे थकी कालविशेषे तेने अश्वकर्णकर्णाद्धा कहीयें ते रससहित कर्मेनां दलिकने कूटी कूटीने किट्टिनी पेरें अत्यंत सूक्ष्म करे, तेने बीजो किट्टिकरणाद्धा कहीयें ते किट्टिकरणाद्धा कख्या पठी ते किट्टि करी तेने वेदे, ते बीजो किट्टिवेदनाद्धा कहीये तिहा अश्वकर्णकर्णाद्धाये वर्ततो थको समय समय प्रत्ये अनताअपूर्व स्पर्शक सज्जलना चतुष्कना अतरकरण थकी उपरली स्थितिने विषे करे, णटले सज्जलन चतुष्कना अतरकरणनी उपरली स्थितिना प्रतिसमये अनंत अपूर्व स्पर्शक करे, ते स्पर्शकनुं स्वरूप, पूर्वे कहुं ठे, तिहाथी जाणवु

ए अश्वकर्णकर्णाद्धाये वर्ततो पुरुषवेदने पण समय ऊणी वे आवलिकारूप कालें करी क्रोधनेविषे गुणसक्रमें करी सक्रमावतो थको वेहवे समये सर्व सक्रमे करी संक्रमावे. ए प्रकारे अहीया पुरुषवेद क्षीण थयो अने अश्वकर्णकर्णाद्धा पण पूर्ण थई.

तदनंतर किट्टिकरणाद्धाये पेठो सज्जलन चतुष्कनी उपरली स्थितिगतदलिकनी किट्टि करे, ते किट्टि अनंत तथ्यापि वाल समजाववा

स्थूलज्ञेदनी अपेक्षायें, अस्तकटपनायें एकेका कपायनी त्रण त्रण कटपनायें कटपीयें, तैवारें वार किट्टि होय. ए क्रोधें रूपक श्रेणी पडिवजताने जाणवु.

अने जो मानोदयें श्रेणी पडिवजे, तो तेने उछल नाना विधियें करी, क्रोध खपावे थके शेष त्रण कपायनी पूर्वक्रमे करी नव किट्टि करे जो मायाने उदयें श्रेणी आरंभी होय तो क्रोध अने मान, ए वे उछलना विधिये खपावे थके शेष वे कपायनी ठ किट्टि करे तथा जे लोचोदयें श्रेणी माने, ते क्रोध, मान, माया, ए त्रण उछलना विधिये उवेली खपावे, शेष एक लोचनीज त्रण किट्टि करे ए किट्टि फरवानो विधि कहो ए किट्टिकरणाद्धा पूर्ण थये थके पठी किट्टिवेदनाझाने विपे पेठो थको जे जीवें क्रोधे श्रेणी आरंभी ठे ते क्रोधनी बीजी स्थिति मध्यें रहेलु प्रथम किट्टिनु दलितं बीजी स्थितिमध्येंथी आकर्षीने प्रथम स्थितिगत करे अने वेदे, ते ज्यां लगे समयाधिक एक आवलि शेष रहे त्यां लगे वेदे, तैवार पठी तेना अतरसमयमा उपरली बीजी स्थितिमध्यें रहेलुं बीजी किट्टिनुं दल, तेने आकर्षी प्रथम स्थितिगत करी वेदे, ते पण त्यां लगे वेदे, ज्यां लगे समयाधिक आवलिमात्र शेष रहे तैवार पठी वली उपरली स्थितिनी बीजी किट्टिना दल आकर्षीने प्रथम स्थितिगत करी वेदे एम ए त्रणे किट्टिवेदनाझाने विपे उपरली स्थितिनुं दलित तेने गुणसक्रमे करी प्रतिसमय असख्येय गुणवृद्धि लक्षण सज्वलनमानने विपे प्रक्षेपे ठे एम बीजी किट्टिवेदनाझाना चरम समयने विपे संज्वलनक्रोधनो बंध, उदय अने उदीरणानो सार्थेज व्यवष्टेद थाय अने सत्ताये पण ठेहली समयोन वे आवलियें बांध्यु दल रणु ठे पण ते बिना बीजु नथी सर्वने मानने विपे प्रक्षेपु ठे

तेने आगले समयें माननी बीजी स्थिति मध्येंथी प्रथम किट्टिनुं दल आकर्षी प्रथम स्थितिगत करी अतरमुहूर्त्त लगे वेदे, तिहा जे क्रोधनु दल शेष रणुं ठे, तेने समयोन वे आवलिकाये गुणसक्रमे करी सक्रमावे अने चरम समये तो सर्व संक्रमे करी संक्रमावे, एटले क्रोध दाय थयो एम माननी पहेली किट्टिनुं दल प्रथम स्थितियें करेलु ठे तेने वेदता वेदता समयाधिक आवली शेष रहे, तैवार पठी बीजा समयमां माननी उपरली स्थितिनी बीजी किट्टिनुं दल आकर्षी प्रथम स्थितिगत करी एज रीते वेदता वेदता समयाधिक आवलि शेष रहे, ते पठी अनतरसमयमां माननी उपरली स्थितिनी बीजी किट्टिनुं दल आकर्षी तेने प्रथम स्थितिगत करीने वेदे, ते त्या लगे वेदे, ज्या लगे समयाधिक आवलिमात्र शेष रहे, तैवारें तेना चरमसमयें माननो बंध, उदय अने उदीरणानो समकाले विष्टेद थाय अने सत्ताये पण समयोन वे आव-
बांध्यु दल रहे, ते बिना बीजो सर्व मायाने विपे प्रक्षेपे करी खपाव्यो ठे माटें

પઠી માયાનુ વીજી સ્થિતિગતની પ્રથમ કિટ્તિનું દલ, તેને પ્રથમ સ્થિતિગત કરી અંતરમુહૂર્ત્ત પર્યંત વેદે, તેમધ્યે શેષ માનનું દલ જે રહ્યું હતું, તેને સમયોન વે આવલિકાર્યે ગુણસંક્રમે કરી અંતરમુહૂર્ત્ત લગે માયાને વિપે સંક્રમાવે, ઠેહલે સમયે તો સર્વ સંક્રમે કરી સંક્રમાવે, ઇટલે માનનો ક્ષય થાય અને માયાનો પણ પ્રથમ કિટ્તિદલ વેદતાં વેદતાં સમયાધિક આવલિકામાત્ર રહે, તે પઠી અનંતર સમયે આગલી વીજી કિટ્તિનાં દલને પ્રથમ સ્થિતિગત કરી વેદે, તે જ્યાંસુધી સમયાધિક આવલિકામાત્ર શેષ રહે ત્યાંસુધી વેદે તે પઠી અનંતર સમયને વિપે વીજી સ્થિતિગત રહેલું એવું ત્રીજી કિટ્તિનું દલિક તેને આકર્ષીને પ્રથમ સ્થિતિગત કરીને વેદે. એમ પૂર્વલી પેરે સર્વ માયાની કિટ્તિનાં દલ વેદતો વેદતો, ઠેહલી કિટ્તિનાં દલ પ્રથમ સ્થિતિગત કરી વેદતાં જેવારે સમયાધિક આવલિકામાત્ર શેષ રહે, તેવારે માયાનો વંચ, ઉદય અને ઉદીરણા, એ ત્રણે સાથેજ વિષેદ થાય, માત્ર સમયોન વે આવલિનું વાંધ્યું દલ સત્તાયે રહ્યું ઠે. વાકી સર્વ સંજ્વલનલોજનમધ્યે ક્ષેપવ્યું ઠે

તેવાર પઠી સંજ્વલન લોજની ઉપરલી સ્થિતિની પ્રથમ કિટ્તિનું દલ, આકર્ષી પ્રથમ સ્થિતિગત કરી, તેને અંતરમુહૂર્ત્ત વેદે તિહાં શેષ રહ્યું સમયોન વે આવલિકામાત્ર, સંજ્વલન માયાનુ દલ, તેને અંતરમુહૂર્ત્ત લગે ગુણસંક્રમે કરી લોજનેવિપે સંક્રમાવતો અંતરમુહૂર્ત્તને ઠેહલે સમયે સર્વ સંક્રમે કરી સંક્રમાવે, તેવારે સંજ્વલન લોજની પ્રથમ કિટ્તિનું દલ પણ સમયાધિક આવલિકામાત્ર રહે તેવાર પઠી અનંતર સમયે સંજ્વલન લોજની ઉપરલીવીજી સ્થિતિની વીજી કિટ્તિનુ દલ સ્થિતિગત કરી વેદે, તે વેદતો વેદતો આગલી ત્રીજી કિટ્તિનાં દલને ગ્રહણ કરીને તેની સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મ કિટ્તિ કરે, તે પણ ત્યાં લગે કરે, જ્યાં લગે વીજી સંજ્વલન લોજની કિટ્તિનુ દલ જે પ્રથમ સ્થિતિગત કહ્યું ઠે તેની સમયાધિક આવલિકામાત્ર શેષ રહે, ત્યાં લગે કરે, તે સમયેજ સંજ્વલન લોજનો વધ વિષેદ થાય, તથા વાદર કપાયનો ઉદય અને ઉદીરણા પણ વિષેદ થાય, અને અનિવૃત્તિ ગુણસ્થાનકનો કાલ પણ વિષેદ થાય એ ત્રણેનો સાથેજ વિષેદ થાય.

તેને આગલે સમયે લોજની સૂક્ષ્મ કિટ્તિનુ દલ ઉપરલી વીજી સ્થિતિમધ્યેથી આકર્ષીને તેને પ્રથમ સ્થિતિગત કરી વેદે, તેને સૂક્ષ્મસપરાય કહીયે પૂર્વે જે ત્રીજી કિટ્તિની શેષ આવલિકાની ઠેહલી કિટ્તિ રહી ઠે, તે સર્વ વેદાતી પરપ્રકૃતિમધ્યે સ્તિબુકસંક્રમે કરી સંક્રમાવે, ઇટલે લોજની પ્રથમ કિટ્તિની શેષ આવલિકા, તે વીજી કિટ્તિના દલમધ્યે સંક્રમાવે, અને વીજી કિટ્તિની શેષ આવલિકા, ત્રીજી કિટ્તિના દલમધ્યે સંક્રમાવી વેદે

હવે લોજની સૂક્ષ્મ કિટ્તિનુ દલ અને પૂર્વે સમયોન વે આવલિનુ વાંધ્યું દલ, તેને

प्रतिसमये स्थितिघातादिकें करी वेदतो वेदतो त्यां लगे खपावे, ज्या लगे सूक्ष्मसंपराय अद्याना सरयाता जाग जाय, अने एक जाग शेष रहे, त्यां लगे खपावे हवे शेष एक जाग रहे, तेवारे सज्वलन लोचने सर्व अपवर्त्तनाकरणें अपवर्त्तिने एटले अपवर्त्तना तेने कहीये के जे कर्मनी स्थितिरसन घटानु एटले सज्वलन लोचनी स्थितिरस घटाडीने शेष सूक्ष्मसंपराय अद्या जेटलो राखे, हजी पण सूक्ष्मसंपराय अद्या अंतरमुहूर्त्त प्रमाण रही ठे, तेवारे मोहनीयना स्थितिघातादिक पांच पदार्थ विरम्या, परतु हजी बीजा कर्मोनां, स्थितिघातादिक प्रवर्त्ते ठे अहीयां जे कर्मनी स्थिति तथा रसन घटाडु तेने अपवर्त्तना कहीये एटले सज्वलन लोचनी स्थिति तथा रसने घटानीने शेष सूक्ष्मसंपराय अद्या जेटलो राखे हवे ते लोचनी अपवर्त्तली स्थितिने वेदतो वेदतो त्यां लगे गयो, ज्यां लगे सज्वलन लोचन समयाधिक आवलि मात्र रह्यो, तिहां एनी उदीरणा विराम पामी, केवल उदये करीज वेदे ठे, ते ठेहला समय लगे जाणु अने ठेहले समये ज्ञानावरणपंचक, अतरायपंचक, दर्शनावरण चार, उद्योगोत्र, यज्ञ कीर्त्ति, ए शोल प्रकृतिनो वधविधेद थाय तथा मोहनीयनो उदय अने सत्ता पण विधेद थाय ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ८४ ॥

खीण कसाय छ चरिमे, निह पयलं च हिणइ ठउ मठो ॥

आवरण मंतराए, ठउ मठो चरम समयम्मि ॥ ८५ ॥

अर्थ- सज्वलन लोचन सर्व क्षय कल्या पठी क्षीण कपाय यद्यो तेने पण मोहनीय विना बीजां शेष कर्मोनी स्थितिघात, रसघात, गुणश्रेणी, गुणसंक्रम, तेमज पूर्ववत् रीतें प्रवर्त्ते ते क्षीण कपायाद्याना सरयाता जाग जाय, त्यां लगे प्रवर्त्ते अने शेष एक जाग रहे, तेवारे पांच ज्ञानावरण, पांच अतराय, चार दर्शनावरण अने वे निद्रा, एवं शोल प्रकृतिनी सत्तानी स्थिति सर्व अपवर्त्तनाये अपवर्त्तिने एटले घटानीने क्षीण कपायनी अद्या सरखी करे, पण निद्रादिकनी स्थिति स्वरूपनी अपेक्षाये एक समय हीन करे अने कर्मरूपे बराबर होय ते क्षीण कपाय अद्या हजी अंतरमुहूर्त्त प्रमाण रही ठे, तेवारे ते शोल प्रकृतिना स्थितिघातादिक विराम पामे, बीजा शेष प्रकृतिना स्थितिघातादिक हजी विराम पाम्या नथी, ए शोल प्रकृतिने उदय उदीरणये करीने वेदता वेदता समयाधिक आवलि मात्र शेष रहे, त्या लगे वेदे, पठी उदीरणा विरमे, तेवारे एक आवलिकामात्र केवल उदये करीने वेदे ते यावत् खीणकसायछुचरिमे के० क्षीणकपायना द्विचरम समये एटले ठेहला-समयकी पूर्वलो समय तेने द्विचरम समये कहीये त्यासुधी वेदे, पठी ते द्विचरम समये निद्रापयलचहिणइठउमठो के० निद्रा अने प्रचलाने ठअस्थ थको हणे एटले

निद्रादिक स्वरूप सत्तापेक्षाये कथं थाय पठी आवरण के० ज्ञानावरण पांच, दर्श-
नावरण चार अने अतराएठउमठो के० अतराय पाच, एवं चौद प्रकृतिने पण ठ-
अस्थ थको चरमसमयम्मि के० ठेह्ला समयने विपे हणे ॥ ८५ ॥ ते चौद प्रकृति
कथं कख्या पठी आगले समयेज व्यवहारनयमते सयोगी केवली थाय अने निश्चय-
नयमतें तो तेहीज समय केवली कह्यै, ते केवलज्ञाने करी सर्व लोकांलोक सर्वांशे
द्रव्य गुण पर्यायस्वरूपें देखे, जाणे. सर्वदर्शी थाय. एवं काइ थयुं नथी, थशे पण
नही अने थतु पण नथी, के जे केवली न देखे एम जघन्य तो अंतरमुहूर्त्त पर्यंत
अने उत्कृष्टो तो आठ वयं ऊणी पूर्वकोटी वर्षपर्यंत पृथ्वीतलने विपे विचरीने पठी
जेने वेदनीयादिक कर्म आयु कर्मथकी अधिका जोगववां रखां होय, तेवा शेष क-
र्मोंने आयु.कर्म वरावर करवाने अथं ते आठ समयनो समुद्घात करे, पण बीजा
न करे तिहा पहेले समये पोताना शरीर प्रमाण जानो तथा उचो, नीचो, लांबो,
चौद राज प्रमाण पोताना आत्मप्रदेशनो विस्तार, ढंडाकार करे तथा बीजे समयें ते
ढडमध्येंथी वेहु पासं प्रदेश श्रेणि विस्तरे, ते लोकांत लगे उत्तर दक्षिणें पसरे, ते-
वारे कमाडने आकारे आकार देखाय, तेने कपाट कह्यै बीजे समयें पूर्व अने प-
श्चिमे वली वे प्रदेशनी श्रेणि करे, ते पण लोकांत लगे पसरे, तेवारें मंथाणनी घेरें
चार फडसुआ निकले, एवा आकारे आत्मप्रदेशनी श्रेणी पसरे तथा चोथे समये ते
मंथाण आकारना चारे आंतराना आकाश प्रदेश समस्त रखा ठे तेने आत्मप्रदेश
करी पूरीने समग्रलोक व्यापी थाय पाचमे समयें वली मंथाणना आंतराने संहरे,
ठठे समये मंथाण संहरे, सातमे समये कपाट संहरे, आठमे समयें दंग पण सहरीने
शरीरस्थ स्वप्नावस्थ थाय

तिहां पहेले समये अने आठमे समयें औदारिक काययोगी होय, तथा बीजे,
ठठे अने सातमे, ए त्रण समये औदारिक मिश्रकाययोगी होय अने वचला त्रण
समयें कर्मणकाययोगी होय ए त्रणे समये अणाहारी होय इत्यादिक अर्हीआं
घणो विचार ठे परंतु विस्तारना जयथी नथी लख्यो

हवे कोइएक केवली समुद्घात कख्या बिना पण मुक्तिये जाय जे जणी श्री
पद्मवणामध्ये कछुं ठे “सवेविणंजंते केवली समुग्घाय गठइ गोयमा नोइणमठे समठे
जस्सा उएण तुलाइ वंधणेहिं तिइहेय जवो पळाइ कम्माइ ॥ न समुग्घायं समग-
ठई अगंतुण समुग्घाय मणत्तकेवली जिणा जरामरण विप्पमुक्का सिद्धिवर गयं गया”
॥ जेने आयु.कर्मनी स्थितिना कर्मपरमाणु सरखाज जवोपयाही वेदनीयादिक कर्म
होय, ते समुद्घात न करे, अने जे करे, ते पण अंतरमुहूर्त्त वर्त्तायु थाकतेज केवली

समुद्घात करे. हवे ते वेहु सयोगी केजली पण जवोपग्राही कर्म कय करवाने अर्थे
 लेश्यातीत अत्यंत अग्रकंप परम निर्झरानु कारण, एवा शुक्लध्याननो त्रीजो पायो
 ध्याववाने वांठता योगनिरोध करवा माने, तिहां अंतरमुहूर्त्तमां योग रुंधे, तेमध्ये
 प्रथम वादर वचनयोग निरोधने अर्थे प्रवर्त्तमान थाय तिहां वादरकाययोगे करीने
 वादर मनोयोगने अंतरमुहूर्त्त रुंधे. तेवार पठी सूक्ष्ममनोयोगे करी वादरवचनयोग
 रुंधे, तेवार पठी सूक्ष्मकाययोगे करी वादरकाययोग रुंधे, वली तेणे करीज सूक्ष्म-
 मनोयोग रुंधे ते पठी सूक्ष्मवचनयोग रुंधे, ते पठी सूक्ष्मकाययोग रुधतो थको सूक्ष्म
 क्रिया अप्रतिपाति त्रीजे शुक्लध्याने चढे, तेना सामर्थ्य थकी वदनोदरादिक विवर
 पूरवे करीने देहनो त्रीजो जाग सकोचीने श्लेष वे जागनो प्रदेशघन करे.

ते ध्याने वर्त्ततां स्थितिघातादिकें करी सयोगी गुणठाणाने चरम समयें एक
 आयु विना बीजा त्रण कर्मने अयोगी गुणठाणानी अवस्थाना सरखा स्थितिवंत
 कल्या पण एटलु विशेष के, जे कर्मनो अयोगी गुणठाणे उदय नथी ते कर्मनी स्थिति,
 स्वरूपापेक्षायें समय ऊणी करे, कर्मस्वरूपनी अपेक्षायें अयोगी अवस्थासमान स्थिति करे

ते सयोगी गुणठाणाने चरमसमयें १ औदारिकद्विक, ३ तैजस, ४ कार्मेण, १०
 ठ सस्थान, ११ प्रथम सघयण, १५ वर्णचतुष्क, १६ अगुरुलघु, १७ उपघात, १८
 पराघात, २० शुजाशुज विहायोगति, २१ प्रत्येक, २२ स्थिर, २३ अस्थिर, २४ शुज,
 २५ अशुज, २६ निर्माण, २७ सुखर, २८ दु.खर, २९ उन्मास अने ३० वे वेदनीयमां-
 हेली एक वेदनीय, ए त्रीश प्रकृतिनां उदय अने उदीरणा विधेद थाय, तेने आगले-
 समयें अयोगी केवली थाय तेनु कालमान पांच दूख अक्षर उच्चार प्रमाण अंतर-
 मुहूर्त्तनु होय तिहा सूक्ष्मक्रियाध्यान पूर्ण करीने व्युपरत क्रिया अप्रतिपाति नामे
 शुक्लध्यानने चोथे पाये चढे ए गुणठाणे स्थितिघातादिक रहित थको जेटली उद-
 यवती प्रकृति ठे, तेने वेदतो थको खपावे अने जे प्रकृतिनो उदय नथी, मात्र सत्ता-
 येज ठे, तेना दक्षिक स्तिबुकसक्रमें करी उदयवती प्रकृतिमध्ये संक्रमावी वेदी वेदीने
 खपावे. एम अयोगीना द्विचरम समय खगे करे ॥ इति समुच्चयार्थ. ॥ ८४ ॥

॥ हवे तिहां जे प्रकृति सजावें खपावे, ते कहेठे ॥

देवगइ सहगयाळ, ७ चरिम समयं जविअमि खीअंति ॥

सविवागे अर नामा, नीआ गोअपि तवेव ॥ ८५ ॥

अर्थ- देवगइसहगयाळ के० देवगति सहचारिणी एटले देवगतिना बंधन साथें
 एकातेज घष ठे जेनो, एही देवगति सहगत प्रकृति दश ठे, तेना नाम कहे ठे २

वैक्रिय अने आहारक शरीर अने ४ वैक्रियआहारक वंथन, ६ वैक्रियआहारकसं-
घातन, ७ वैक्रिय आहारकांगोपांग, ८ देवगति, १० देवानुपूर्वी, ९ दश प्रकृति देव-
गति सहगत कहीये. ९ दश प्रकृति, दुचरिमसमयंजविश्रंमिखीअंति के० ज्ञयमो-
हगामी जीवने द्विचरम समयें क्षय जाय. तथा सविवागेश्वरनामा के० तथा तेहीज
द्विचरम समये जे प्रकृति विषाके वत्ते ठे, एटले जे नामकर्मनी नव प्रकृतिनो तिहां
उदय नथी, तेवी प्रकृतिनां नाम कहे ठे ३ औदारिक, तैजस अने कामेण, ९ त्रण
शरीर, ६ तथा ९ त्रणनां वधन, ९ ९ त्रणनां संघातन, १५ ठ सस्थान, ११ ठ संघ-
यण, ११ औदारिकांगोपांग, १६ वर्णचतुष्क, १७ मनुष्यानुपूर्वी, १८ पराघात, १९
उपघात, २० अयुरुलधु, २२ शुजाशुजखगति, ३३ प्रत्येक, ३४ अपर्याप्त, ३५ उश्वास,
३६ थिर, ३७ अथिर, ३८ शुज, ३९ अशुज, ४० सुस्वर, ४१ दु.स्वर, ४२ दुर्जग-
४३ अनादेय, ४४ अयश.कीर्ति, ४५ निर्माण, ९ पिस्तालीश प्रकृति पण द्विच,
रम समयें क्षय पामे तथा - नीआगोअपितेव के० नीचगोत्र अने अपि शब्दथकी
वे वेदनीयमाहेलु एक वेदनीय, ९ सर्वे मली प्रथमनी दश जेलतां सत्तावन प्रकृति
द्विचरम समये क्षय थाय, सत्ताथी टले.

अन्नयर वेअणिज्जं, मणुआउअ मुच्चगोअ नवनामे ॥

वेएइ अजोगि जिणो, उकोस जहन्न मिकारे ॥ ८६ ॥

अर्थ- हवे द्विचरम समय क्षय गयु जे वेदनीय, तेथकी अन्नयरवेअणिज्जं के०
अनेरुं शाता अशातामाहेलु एक वेदनीय अने मणुआउअ के० मनुष्यायु, उच्चगोअ
के० उच्चगोत्र, नवनामे के० नामकर्मनी नव प्रकृति, एच चार प्रकृतिने, वेएइअजो-
गिजिणो के० अयोगी केवली वेदे ठे. ते उकोस के० उत्कृष्टपणे तीर्थकर वेदे ठे अने
जहन्नमिकारे के० जघन्यथकी तो सामान्य केवली होय ते तीर्थकरन-
अगीआर प्रकृति वेदे ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ८६ ॥

॥ हवे नामकर्मनी नव प्रकृतिनां नाम कहे ठे ॥

मणुअगइ जाइ तस वा, यरं च पज्जत्त सुजग आइज्जं ॥

जसकिंती तिउयरं, नामस्स हवंति नव एआ ॥ ८७ ॥

अर्थ- मणुअगइ के० मनुष्यगति, जाइ के० पंचेंद्रियजाति, तस के० त्रसनाम,
चारं च के० वादरनाम, पज्जत्त के० पर्याप्तनाम, सुजग के० सुजगनाम, आइज्जं के०

પ્રાદેયનામ, જસક્તિ કેવં યશ્ચ કીર્તિનામ, તિઠયરં કેવં તીર્થં કરનામ, ન ...
તેન વણ્યા કેવં એ નામકર્મની નવ પ્રકૃતિ હોય, તેના નામ કહ્યાં હિતિ સમુચ્ચયાર્થ:

॥ હવે અહીંયાં વલી એ ગુણગણે મતાતરપણું દેખાને ઠે ॥

તચ્ચાણુ પુધિ સહિઆ, તેરસ જવસિદ્ધિઅસ્સ ચરમંમિ ॥

સતં સગ મુકોસ, જહ્નય વારસ હવંતિ ॥ ૬૬ ॥

અર્થ—પૂર્વોક્ત મનુષ્યાયુ અને ઉચ્ચેર્ગોત્ર, એ વે પ્રકૃતિમધ્યે તચ્ચાણુપુધિસહિઆ
ત્રીજી આનુપૂર્વી એટલે મનુષ્યાનુપૂર્વી, તે મનુષ્યાનુપૂર્વીયે સહિત પૂર્વોક્ત વાર નહ
કરીયે, તેવારે તેરસજવસિદ્ધિઅસ્સચરમંમિ કેવં તેર પ્રકૃતિ જવસિદ્ધિઆ
તદ્જવે મોક્ષગામી જીવ એવા અયોગીને ચરમ સમયે સતંસગમુકોસં કેવં
સત્તાયે કર્મપ્રકૃતિ હોય અને જહ્નય વારસહવંતિ કેવં જઘન્યથકી તો નામકર્મ
નામકર્મવિના વાર પ્રકૃતિની સત્તા હોય ॥ હિતિ સમુચ્ચયાર્થ ॥ ૬૬ ॥

॥ એ શા સારું હોય ? માટે હવે એનો હેતુ કહે ઠે ॥

મણુઅ ગહ સહગયાઈ, જવચિત્ત વિવાગ જિઅ વિવાગાઈ ॥

વેઅણિઅ અન્નરુચ્ચ, ચરમ સમયંમિ ચીયતિ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ—મણુઅગહસહગયાઈ કેવં મનુષ્યગતિ સાથેજ જનો ઉદય ઠે, તેને મનુષ્ય
ગતિ સહગત અગીઆર પ્રકૃતિ કહીયે, પણ તે કેવી ઠે ? તોકે, જવ કેવં જવચિત્ત
તો મનુષ્યાયુ ઠે, તથા ચિત્તવિવાગ કેવં ક્ષેત્રવિપાકી તો મનુષ્યાનુપૂર્વી ઠે, તથા
કીની નામકર્મની નવ પ્રકૃતિ જે પૂર્વે કહી, તે જિઅવિવાગાઈ કેવં જાણી
જાણવી તથા વેઅણિઅઅન્નરુચ્ચ કેવં વે વેદનીયમાંહેલુ અનેરું એક વેદનીય અને
ચૈર્ગોત્ર, ઉચ્ચપદે એ તેર પ્રકૃતિ અને જઘન્યપદે તીર્થં કરનામ વિના વાર પ્રકૃતિ
તે જવચિત્ત એવા જીવને અયોગી ગુણગણાના ચરમસમયમિચીયતિ કેવં
યે જાય ઠે, અહીંયાં મનુષ્યાનુપૂર્વી તે મનુષ્યગતિ ઠે, માટે તેર
ય જાય એમ મતાંતરે કહ્યું અનેરા આચાર્ય વલી એમ કહે ઠે
દ્વિચરમ સમયેજ સત્તા વ્યુદ્ધેદ થાય ઠે, ઉદયના અજાવથકી
વતી પ્રકૃતિને સ્તિથુકસક્રમ ન હોય તે માટે સ્વસ્થરૂપે કરીને ચરમ સમયને
તેના દલિલ દેખાય ઠે એમ શુક ઠે, તેમનો ચરમ સમયમા સત્તા વ્યુદ્ધેદ હોય
આનુપૂર્વી વાર તો ક્ષેત્રવિપાકી ઠે માટે જગપાંતરાલગતિયેજ એનો ઉદય હોય,
કારણ માટે જવચિત્ત જીવને આનુપૂર્વીનો ઉદય ન હોય અને ઉદયવિના તો
દ્વિચરમ સમયેજ મનુષ્યાનુપૂર્વીની સત્તા વ્યુદ્ધેદ થાય, એવા મતને

